E.7.
14
20 G
M 9

III. 16. 18

NONVS TOMVS OPERVM
D. AVRELII AVGVSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTINENS

ILLIVS TRACTATVS: HOC EST, EXPOSITIONES AD populum factas in Nouum teſtamentum, cum alijs uarij generis opuſculis, quorum indicem habet alterum huius paginæ latus.



BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

BASILEAE M. D. LVI

DES. ERASMVS ROTERODAMVS LECTORI PIO S. D.

QVONIAM tractatus in pſalmos omnes pluſquam iuſtam uoluminis magnitudinem poſcebant, nec quicquam recipiebant acceſsionis, in hunc Tomum quaſi farraginem quandam rerum cōgeſsimus. Primo loco digeſsimus tractatus in Nouum teſtamentum. Secundo loco opuſcu[l]a quædam inflammantia affectum pietatis. Tertio loco concionalia quædam de uarijs argumentis. In his quæ non uidebantur Auguſtini, notauimus elogio.

INDEX

In Euangeliū Ioannis expoſitio	Colūna 6
In epiſtolam Ioannis expoſitio	575
In Apocalypſim Ioannis expoſitio	656
Meditationum liber unus	693
De diligendo deo liber alius, qui & Meditationum inſcribitur	736
Soliloquiorū animæ ad deū liber unus	753
Manuale, liber unus	791
De triplici habitaculo liber unus	809
Scalæ Paradiſi liber	815
De duodecim abuſionū gradibus liber	823
De contritione cordis liber unus	834
De cognitione ueræ uitæ liber unus	842
De ſpeculo liber unus	870
De uita Chriſtiana liber unus	888
De aſſumptione beatæ Mariæ uirginis	9 4
De diſciplina Chriſtiana	910
De decem chordis	918
De cantico nouo liber unus	933
De contemptu mūdi liber unus	941
De uanitate ſeculi liber unus	946
De obedientia & humilitate ſermo	950
De bono diſciplinæ ſermo	952
De uiſitatione infirmorum libri duo	957
De cōſolatione mortuorū ſermōes duo	969
De quarta feria, ſiue cultura agri dominici ſermo	978
De cataclyſmo ſermo	985
De tempore Barbarico ſermo	993
De ſobrietate & uirginitate ſermo	1002
Speculum peccatoris, tractatus	1010
De utilitate pœnitentiæ, tractatus	1018
De conflictu uitiorum & uirtutum, liber unus	1028
De quatuor uirtutibus charitatis, tractatus	1042
De laudibus charitatis, tractatus	1048
De honeſtate mulierum liber unus	1050
De paſtoribus liber unus	1053
De ouibus liber ſiue homilia	1074
De ſymbolo fidei ad catechumenos libri quatuor	1102
De conuenientia decem præceptorum & decem plagarum, liber unus	1139
De rectitudine catholicæ cōuerſationis tractatus	1143
De utilitate ieiunij tractatus	1164
De urbis excidio tractatus	1172
De creatione primi hominis tractatus	1178
De arbore ſcientiæ boni & mali	1180
De pugna animæ tractatus	1184
De antichriſto tractatus	1187
Pſalterium quod matri ſuæ compoſuit	1190
Super Magnificat expoſitio	1193

FINIS

PRAEFATIO, INCERTVM CVIVS, NAM AVGVSTINI non eſſe, res ipſa clamitat, in laudem Euangelij ſecundum Ioannem.

MNIBVS diuinæ ſcripturæ paginis Euangelium excellit, quia quod lex & prophetæ futurum prædixerunt, hoc completum dicit Euãgelium. Inter ipſos autem Euãgeliorum ſcriptores, Ioannes eminet in diuinorum myſteriorum profunditate, qui à tempore dominicæ aſcenſionis per annos ſexagintaquinque uerbum dei abſq; adminiculo ſcribendi, uſq; ad ultima Domitiani prædicauit tempora. Sed occiſo Domitiano, cũ permittente Nerua, de exilio redijſſet Epheſum: cõpulſus ab Epiſcopis Aſiæ, de coæterna patri diuinitate Chriſti ſcripſit aduerſus hæreticos, qui eo abſente irruperãt in eius Eccleſias, qui Chriſtum ante Mariã fuiſſe negabant. Vnde merito in figura quatuor animalium, aquilæ uolanti cõparatur: quæ uolat altius cæteris auibus, & ſolis radios irreuerberatis aſpicit luminibus. Cæteri quippe Euãgeliſtæ, qui temporalem Chriſti natiuitatem, & temporalia eius facta, quæ geſſit in homine, ſufficienter exponunt, et de diuinitate pauca dixerunt, quaſi animalia greſſibilia cũ domino ambulant in terra: hic autem pauca de temporalibus eius geſtis ediſſerẽs, ſed diuinitatis potentiam ſublimius contemplans, cum domino
Ioan. 13 ad cœlum uolat. Qui enim ſupra pectus domini in cœna recubuit, cœleſtis hauſtũ ſapientiæ cæteris excellẽtius de ipſo dominici pectoris fonte potauit. Legerat ſiquidem Euangelia trium Euãgeliſtarum, & approbauerat fidem eorum & ueritatẽ: in quibus deeſſe uidit aliqua geſtarum rerum hiſtoriæ, & ea maxime quæ dominus geſſit primo prædicationis ſuæ tẽpore, ſcilicet antequam Ioannes Baptiſta clauderet̃ in carcere. Hæc ergo quaſi dimiſſa ab illis ſcribit Ioannes, quæ fecit Ieſus antequam Ioannes clauderetur: ſed maxime diuinitatem Chriſti & trinitatis myſterium cõmendare curauit. Tres ſiquidẽ alij Euãgeliſtæ dicta & facta domini temporalia, quæ ad informandos mores uitæ præſentis maxime ualent, copioſius proſecuti, circa actiuam uitam ſunt uerſati: in qua laboratur, ut cor mundetur ad uidendum deum. Ioannes uero pauca domini facta dicit: uerba uero domini quæ trinitatis unitatẽ, & uitæ æternæ felicitatem inſinuãt, diligentius conſcribit, & ſic in contemplatiua uita, uirtute commendanda, intentionem ſuam & prædicationem tenuit: in qua cõtemplatiua uacat̃ ut deus uideatur. Iſte ſiquidem eſt Ioannes quem dominus de fluctiuaga nuptiarum tempeſtate uocauit, & cui matrem uirginem uirgini commendauit.

A

D. AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, IN EVANgelium Ioannis expoſitio.

Ab eo quod ſcriptum eſt, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum: uſq; ad id quod ait, Et tenebræ eam non comprehenderunt. Tractatus I.

NTVENTES quod modo audiuimus ex lectiõe Apoſtolica, quòd animalis homo nõ per- 1. Cor. 2
B cipit ea quæ ſũt ſpiritus dei, & cogitãtes, in hac ipſa præſenti turba charitatis ueſtræ neceſſe eſſe ut multi ſint animales, qui adhuc ſecundũ carnem ſapiãt, nondumq; ſe poſſint ad ſpiritalem intellectũ erigere: hæſito uehementer q̃modo ut dominus dederit, poſſim dicere, uel pro modulo meo explicare quod lectũ eſt ex Euãgelio. In principio erat uerbũ, & uer- Ioan. 1
bum erat apud deum, & deus erat uerbum.] Hoc enim animalis homo non percipit. Quid ergo fratres? ſilebimus hinc? quare ergo legitur ſi ſilebitur? Aut quare auditur, ſi non exponitur? Sed & quid exponitur, ſi non intelligitur? Itaq; quoniam rurſum eſſe nõ dubito in numero ueſtro quoſdã,
C à quibus poſſit non ſolum expoſitum capi, ſed & antequam exponatur intelligi, non fraudabo eos qui poſſunt capere, dum timeo ſuperfluus eſſe auribus eorum, qui non poſſunt capere. Poſtremo aderit miſericordia dei, fortaſſe ut omnibus ſatis fiat, & capiat quiſq; quod poteſt: quia & qui loquitur, dicit quod poteſt. Nam dicere ut eſt, quis poteſt? Audeo dicere fratres mei, forſitã nec ipſe Ioannes dixit ut eſt: ſed & ipſe ut potuit, quia de deo ut homo dixit. Et quidẽ inſpiratus à deo, ſed tamen homo. Quia inſpiratus, dixit aliquid: ſi nõ inſpiratus eſſet, dixiſſet nihil. Quia uero homo inſpiratus, nõ totum quod eſt dixit: ſed quod potuit homo dixit. Erat em̃ iſte Ioannes, fratres chariſſimi, de illis mõtibus de quibus ſcriptum eſt, Suſci- Pſal. 71
D piant mõtes pacem populo tuo, & colles iuſtitiã. Montes, excelſæ animæ ſunt: colles, paruulæ animæ ſunt. Sed ideo montes excipiũt pacem, ut colles poſſint excipere iuſtitiam. Quę eſt iuſtitia quã colles excipiunt? Fides, quia iuſtus ex fide uiuit. Abac. 2
Non autem exciperent minores animæ fidẽ, niſi maiores animæ quæ montes dictæ ſunt, ab ipſa ſapientia illuſtrarentur: ut poſſint paruulis traijcere quod poſſint paruuli capere, & uiuere ex fide colles, quia montes pacem ſuſcipiunt. Ab ipſis montibus dictũ eſt eccleſiæ: pax uobiſcum. Et ipſi mõ- Ioan. 20
tes pacem annunciando eccleſiæ, non diuiſerunt ſe aduerſus eum à quo ſuſceperũt pacem, ut ueraciter non fictè nunciarent pacem. Sunt enim alij montes naufragoſi, quò quiſq; nauim cum impulerit, ſoluitur. Facile eſt enim cum uidetur terra à

periclitantibus, quaſi conari ad terrā: ſed aliquan- A
do uidetur terra in monte, & ſaxa latent ſub mon-
te & cū quiſq; conatur ad mōtem, incidit in ſaxa,
& ibi non inuenit portum, ſed planctū. Sic fuerūt
quidam montes, & magni apparuerunt inter ho-
mines: & fecerunt hæreſes & ſchiſmata, & diuiſe-
runt eccleſiam dei. Sed iſti qui diuiſerunt eccleſiā
dei, non erant illi montes de quibus dictū eſt: Su-
ſcipiant montes pacē populo tuo. Quomodo ēm
pacem ſuſceperunt, qui unitatem diuiſerunt? Qui
aūt ſuſceperunt pacem nunciandam populo, con
templati ſunt ipſam ſapientiam: quantum huma-
1.Cor.2 nis cordibus potuit contingi, quod nec oculis ui-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.
Si in cor hominis non aſcendit, quomodo aſcen-
dit in cor Ioannis? An non erat homo Ioannes? B
An forte nec in cor Ioannis aſcendit, ſed cor Ioan
nis in eā aſcendit? Quod ēm aſcendit in cor homi
nis, de imo eſt ad hominem: quò autē aſcēdit cor
hominis, ſurſum eſt ab homine. Etiā ſic fratres di-
ci poteſt, quia ſi aſcendit in cor Ioannis, ſi aliquo
modo poteſt dici, in tantū aſcendit in cor Ioannis,
in quantū ipſe Ioannes non erat homo. Quid eſt,
non erat homo? In quantū cœperat eſſe angelus:
quia omnes ſancti angeli, quia annūciatores dei.
Ideo carnalibus & animalibus nō ualentibus per
1.Cor.3 cipere quæ ſunt dei, quid ait Apoſtolus? Cū enim
dicitis, ego ſum Pauli, ego Apollo, nónne homi-
nes eſtis? Quid eos uolebat facere, quibus expro
brabat, quia homines erāt? Vultis noſſe quid eos
Pſal.81 facere uolebat? Audite in pſalmis: Ego dixi dij C
eſtis, & filij excelſi omēs. Ad hoc ergo uocat nos
deus, ne ſimus homines. Sed tūc in melius nō eri-
mus homines, ſi prius nos homines eſſe agnoſca
mus, id eſt, ut ad illā celſitudinē ab humilitate ſur-
gamus: ne cū putamus nos aliquid eſſe cum nihil
ſimus, nō ſolū non accipiamus quod non ſumus,
ſed & amittamus quod ſumus. Ergo fratres de his
montibus & Ioannes erat, qui dixit: In principio
erat uerbum, & uerbū erat apud deū, & deus erat
uerbum. Suſceperat pacem mons iſte, contempla
batur diuinitatem uerbi. Qualis iſte mons erat, ꝙ
excelſus? Tranſcenderat omnia cacumina terra-
rum, tranſcenderat omnes campos aeris, tranſcen
derat omnes altitudines ſyderum, tranſcenderat
omnes choros & legiones angelorum. Niſi enim
tranſcenderet iſta omnia quæ creata ſunt, non per D
ueniret ad eum per quem facta ſunt omnia. Non
poteſtis cogitare quid tranſcenderit, niſi uideatis
quò peruenerit. Quęris de cœlo & terra? facta ſunt.
Quæris de his quæ ſunt in cœlo & terra? utique
multo magis & ipſa facta ſunt. Quæris de ſpirita-
libus creaturis, de angelis, de archangelis, ſedi-
bus, dominatiōibus, uirtutibus, principatibus? &
ipſa facta ſunt. Nam cum enumeraret hæc omnia
Pſal.32 pſalmus, concluſit ſic, Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe
mandauit & creata ſunt. Si dixit & facta ſunt, per
uerbū facta ſunt: ſi aūt per uerbum facta ſunt, non
poterat Ioannis cor peruenire ad id quod ait, In
principio erat uerbum, & uerbū erat apud deum,
& deus erat uerbum: niſi tranſcēdiſſet omnia quæ

ſunt facta per uerbū. Qualis ergo iſte mons, ꝙ ſan
ctus, ꝙ altus inter illos montes qui ſuſceperūt pa-
cem populo dei, ut colles poſſent ſuſcipere iuſti-
tiam? Videte ergo fratres ne forte de iſtis monti-
bus eſt Ioānes, de quibus paulo ante cantauimus,
Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxi Pſal.120
lium mihi. Ergo fratres mei, ſi uultis intelligere, le
uate oculos ueſtros in montem iſtū: id eſt erigite
uos ad Euangeliſtam, erigite uos ad eius ſenſum.
Sed quia montes iſti pacem ſuſcipiunt: nō poteſt
aūt eſſe in pace, qui ſpem ponit in hom ē, nolite
ſic erigere oculos in montē, ut pute omine
ſpem ueſtram eſſe collocandam: & ſic dicite: Le-
uaui oculos meos in montes, unde ueniet auxiliū
mihi, ut ſtatim ſubiungatis: Auxilium meū à do-
mino, qui fecit cœlū & terrā. Ergo leuemus ocu-
los in montes, unde ueniet auxiliū nobis: & tamē
non ipſi mōtes ſunt, in quibus ſpes noſtra ponen-
da eſt. Accipiunt enim montes quod nobis mini-
ſtrent. Ergo unde & mōtes accipiunt, ibi ſpes no-
ſtra ponenda eſt. Oculos noſtros cū leuamus ad
ſcripturas, quia per homines miniſtratæ ſunt ſcri-
pturæ: leuamus oculos noſtros ad montes, unde
ueniat auxilium nobis. Sed tamen quia ipſi homi-
nes, qui ſcripſerunt ſcripturas, non de ſe lucebant,
ſed ille erat uerum lumen, qui illuminat oēm ho-
minem uenientē in hunc mundū, mons erat & il-
le Ioannes Baptiſta qui dixit: Non ſum ego Chri- Ioan.1
ſtus, ne quiſquā ſpem in montē ponēs, caderet ab
illo qui montes illuſtrat, & ipſe cōfeſſus ait: Quo-
niam de plenitudine eius oēs accepimus: ita de-
bes dicere, Leuaui oculos meos in montes unde
ueniet auxilium mihi: ne auxiliū quod tibi uenit,
montibus imputes, ſed ſequaris & dicas: Auxiliū
meum à domino, qui fecit cœlum & terrā. Ergo
fratres ad hoc iſta monuerim, ut quando erexiſtis
cor ad ſcripturas, cum ſonaret euāgelium: In prin-
cipio erat uerbū, et uerbū erat apud deum, & deus
erat uerbum, & cætera quæ lecta ſunt, intelligatis
uos leuaſſe oculos ad montes. Niſi enim montes
iſta dicerent, unde omnino cogitaretis nō inueni
retis. Ergo ex montibus uenit uobis auxilium, ut
hęc uel audiretis, ſed nondum poteſtis intelligere
quod audiſtis. Inuocate auxiliū à domino, qui fe-
cit cœlum & terram: quia montes ſic potuerūt lo
qui, ut non poſſint ipſi illuminare, quia & ipſi illu
minati ſunt audiendo. Inde qui hæc dixit, accepit
Ioannes ille, fratres, qui diſcumbebat ſupra pectus
domini, & de pectore domini bibebat quod pro-
pinaret nobis. Sed propinauit uerba: intellectum
aūt inde debes capere unde & ipſe biberat qui ti-
bi propinauit, ut leues oculos tuos ad montes, un
de auxiliū ueniet tibi, ut inde tanq; calicem, id eſt,
uerbum propinatū acciperes: & tamen quia auxi
lium tuū à domino, qui fecit cœlum & terram, in-
de impleres pectus, unde impleuit ille: unde dixi
ſti, Auxiliū meū à domino, qui fecit cœlū & terrā.
Qui poteſt ergo fratres, impleat hoc quod dixi: le
uet quiſq; cor ſuū quomodo illud uidet idoneū,
& capiat quod dicitur. Sed forte hoc dicitis, quia
ego uobis ſum præſentior ꝙ deus. Abſit. Multo
eſt

eſt ille præſentior: nã ego oculis ueſtris appareo, A
ille conſcientijs præſidet. Ad me aures, ad illū cor
leuate, ut utrunq; impleatis. Ecce oculos ueſtros
et ſenſus iſtos corporis leuatis ad nos: nec ad nos:
nō enim ſumus de illis mōtibus, ſed ad ipſum Eu-
angelium, ad ipſum Euãgeliſtam: cor aūt implen-
dum ad dominum: Et unuſquiſq; ſic leuet, ut ui-
deat quid leuet, & quò leuet. Quid dixi, quid le-
uet, & quò leuet? Quare cor leuet uideat, quia ad
deum leu[illegible]ne ſarcina uoluptatis carnalis prægra
uatū, an[illegible] ꝙ fuerit ſubleuatum. Sed uidet ſe
quiſq; geſtare onus carnis: det operam per conti-
Math. 5 nentiam, ut purget quod leuet ad deum. Beati enī
mundo corde, quoniam ipſi deū uidebunt. Nam
ecce quid prodeſt, quia ſonuerunt uerba: In prin-
cipio erat uerbū, & uerbū erat apud deū, & deus B
erat uerbum? Et nos diximus uerba cum loquere
mur. Nūquid tale uerbum erat apud deū? Nonne
ea quæ diximus ſonuerūt atq; tranſierūt? Ergo &
dei uerbū ſonuit & peractū eſt? Quomodo omīa
per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil?
Quomodo omne per illud regitur quod per illud
creatū eſt, ſi ſonuit & tranſijt? Quale ergo uerbū
quod & dicitur & non tranſit? Intendat charitas
ueſtra, magna res eſt. Quotidie dicendo uerba ui-
luerunt nobis, quia ſonando uerba, & tranſeundo
uiluerunt, & nihil aliud uidentur quàm uerba. Eſt
uerbū & in ipſo homine quod manet intus, nam
ſonus ex ore procedit. Eſt uerbū quod uere ſpiri-
taliter dicit̄, illud quod intelligit̄ de ſono, non ipſe
ſonus. Ecce uerbū dico, cū dico, deus. Quàm bre- C
ue eſt quod dixi, quatuor literas & duas ſyllabas.
Nunquid nam hoc totū eſt deus, quatuor literę &
duæ ſyllabæ? An quantū hoc uile eſt, tantum cha-
rum eſt quod in eis intelligitur? Quid factū eſt in
corde tuo cū audiſſes, deus? Quid factū eſt in cor
de meo cū dicerem, deus? Magna & ſumma quæ-
dam ſubſtantia cogitata eſt, quæ tranſcendit oēm
mutabilem creaturam, carnalem & animalē. Et ſi
dicam tibi, deus commutabilis eſt, an incommu-
tabilis? Reſpondebis ſtatim, Abſit ut ego uel cre-
dam uel ſentiam commutabilem deū: incōmuta-
bilis ergo eſt deus. Anima tua quãuis parua, quã-
uis forte adhuc carnalis, non mihi potuit reſpon-
dere niſi incōmutabilem deum: omnis aūt creatu
ra mutabilis. Quomodo ergo potuiſti ſcintillare D
in illud quod eſt ſuper omnem creaturã, ut certus
mihi reſponderes incommutabilem deum? Quid
eſt ergo illud in corde tuo, quando cogitas quan-
dam ſubſtantiam uiuã, perpetuã, omnipotentem,
infinitam, ubiq; præſentem, ubiq; totã, nuſquam
incluſam? Quando iſta cogitas, hoc eſt uerbū de
deo in corde tuo. Nunquid aūt hoc eſt ſonus ille,
qui quatuor literis conſtat & duabus ſyllabis? Er-
go quæcūq; dicūtur & tranſeunt: ſoni ſunt, literæ
ſunt, ſyllabæ ſunt. Hoc uerbū tranſit, ſonat. Quod
aūt ſignificauit ſonus, & in cogitãte eſt, qui dixit,
& in intelligēte eſt, q audiuit: manet hoc tranſeun
tibus ſonis. Refer animū ad illud uerbū. Si tu po-
tes habere uerbū in corde tuo, tanq; conſilium na
tum in mente tua, ut mens tua pariat tibi conſiliū,

A & inſit conſilium quaſi proles mentis tuæ, quaſi fi
lius cordis tui: prius enim cor generat conſilium,
ut aliquam fabricam conſtruas, aliquid amplum
in terra moliaris, iam natum eſt cōſilium, & opus
nōdum completū eſt. Vides tu, quid facturus es,
ſed alius nō miratur niſi cū feceris & conſtruxeris
molem, & fabricam illam ad exculptionem perfe
ctionemq; perduxeris. Attendunt homines mira-
bilem fabricã, & mirantur conſiliū fabricantis: ſtu
pent quod uidēt, & amant quod nō uident. Quis
eſt qui poteſt uidere cōſiliū? Si ergo ex magna ali
qua fabrica laudatur humanum conſiliū: uis uide-
re quale conſilium dei eſt? Dominus Ieſus, Chri-
ſtus, id eſt uerbum dei. Attende fabricam iſtã mū-
di: uide quæ ſint quæ facta ſunt per uerbū, & tunc
B cognoſces quale ſit uerbū. Attende hæc duo mū-
di corpora, cœlum & terram. Quis explicat uer-
bis ornatum cœli? quis explicat fœcunditatē ter-
ræ? quis digne collaudat temporum uices? quis di
gne collaudat ſeminum uim? Videtis quæ taceã,
ne diu commemorãdo parum dicam, forte q; po-
teſtis cogitare. Ex fabrica ergo iſta animaduertite
quale uerbum eſt per quod facta eſt, & nō ſola fa-
cta eſt. Omnia enim iſta uidentur, quia pertinent
ad ſenſum corporis. Per illud uerbum & angeli fa
cti ſunt, per illud uerbum & archangeli facti ſunt,
poteſtates, ſedes, dominationes, principatus, per
illud uerbū facta ſunt omnia: hinc cogitate quale
uerbum eſt. Reſpondet mihi modo forte neſcio
quis, Et quis hoc uerbum cogitat? Noli ergo ti-
C bi quaſi uile aliquid formare, cum audis uerbum,
& conijcere uerba quæ audis quotidie: Ille talia
uerba dixit, talia uerba locutus eſt, talia uerba mi-
hi narras. aſſidue enim dicendo nomina uerbo-
rum, quaſi uiluerunt uerba. Et quando audis: In
principio erat uerbū, ne uile aliquid putares qua-
le conſueſti cogitare, cum uerba humana ſoleres
audire, audi quid cogites: Deus erat uerbum. Ex- Ioan. 1
eat nunc neſcio quis infidelis Arrianus & dicat,
quia uerbum dei factū eſt. Quomodo poteſt fieri
ut uerbū dei factū ſit, quando deus per uerbum fe
cit omnia? Si & uerbum dei ipſum factum eſt, per
quod aliud uerbū factū eſt? Si hoc dicis, quia hoc
eſt uerbum uerbi, per quod factū eſt illud, ipſum
dico ego unicū filium dei. Si autem non dicis uer-
D bum uerbi: concede non factum per quod facta
ſunt omnia. Non enim per ſeipſum fieri potuit,
per quod facta ſunt omnia: crede ergo Euangeli-
ſtæ. Poterat enim dicere, In principio fecit deus
uerbum: quomodo dixit Moyſes, In principio fe- Gen. 1
cit deus cœlum & terram, & omnia ſic enumerat.
Dixit deus, fiat, & factum eſt. Si dixit, quis dixit?
Vtiq; deus. Et quid factum eſt? Creatura aliqua.
Inter dicentem deum & factam creaturã quid eſt
per quod factū eſt, niſi uerbum? quia dixit deus,
Fiat, & factum eſt. Hoc uerbum incommutabile:
quamuis mutabilia per uerbum fiant, ipſum in-
commutabile eſt. Noli ergo credere factum, per
quod facta ſunt omnia: ne non reficiaris per uer-
bum, per quod reficiuntur omnia. Iam enī factus
es per uerbum, ſed oportet te refici per uerbum.

Si autẽ mala fuerit fides tua de uerbo, non potes A
refici per uerbum. Et ſi tibi contigit fieri per uer-
bum, ut per illud factus ſis, per te defeceris, & ſi
per te defeceris, ille te reficiat qui te fecit: ſi per te
deterior efficeris, ille te recreet q̃ te creauit. Quo-
modo te autẽ recreet per uerbum, ſi male aliquid
ſentias de uerbo? Euangeliſta dicit: In principio
erat uerbum: & tu dicis, In principio factum eſt
uerbum. Ille: Omnia per ipſum facta ſunt, dicit: &
tu dicis, quia & ipſum uerbum factum eſt. Poterat
dicere Euageliſta: In principio factũ eſt uerbum.
Sed quid ait? In principio erat uerbum. Si erat, nõ
eſt factum: ut iſta omnia per ipſum fierent, & ſine
ipſo nihil. Si ergo erat in principio uerbũ, & uer-
bum erat apud deum, & deus erat uerbum: ſi non
potes cogitare quid ſit, differ ut creſcas. Ille cibus B
eſt, accipe lac ut nutriaris, ut ſis ualidus ad capien-
dum cibum. Sanè fratres quod ſequitur, Om̃ia
per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.]
Videte ne ſic cogitetis, quia nihil aliquid eſt. ſo-
lent enim multi male intelligentes, ſine ipſo factũ
eſt nihil, putare aliquid eſſe nihil. Peccatum qui-
dem non per ipſum factum eſt: & manifeſtum eſt,
quia peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines
cum peccant. Et idolum non per uerbum factum
eſt. Habet quidem formam quandam humanam,
ſed ipſe homo per uerbum factus eſt: nam forma
hominis in idolo, non per uerbum facta eſt. Et ſcri-
1. Cor. 8 ptum eſt, Scimus quia nihil eſt idolum. Ergo iſta
non ſunt facta per uerbum: ſed quæcunque natu-
raliter facta ſunt, quęcunq; facta ſunt in creaturis,
omnia omnino quæ fixa in cœlo ſunt, quæ ful- C
gent deſuper, quæ uolitant ſub cœlo, & quæ mo-
uentur in uniuerſa natura rerum, omnis omnino
creatura. Dicam planius, dicam fratres ut intelliga
tis, ab angelo uſque ad uermiculum. Quid præcla
rius angelo in creaturis? Quid extremius uermi-
culo in creaturis? Per quem factus eſt angelus,
per ipſum factus eſt & uermiculus: ſed angelus di
gnus cœlo, uermiculus terra. Qui creauit, ipſe di-
ſpoſuit. Si poneret uermiculum in cœlo, repre-
henderes. Si uellet angelos naſci de putreſcenti-
bus carnibus, reprehenderes: & tamen propè hoc
facit deus, & non eſt reprehendendus. Nam om-
nes homines de carne naſcẽtes, quid ſunt niſi uer-
mes? Et de uermibus angelos facit. Si enim ipſe D
Pſal. 21 dominus dicit: Ego autem ſum uermis & non ho-
mo: quis dubitat hoc dicere, quod ſcriptum eſt &
Iob. 25 in Iob, quanto magis homo putredo, & filius ho-
minis uermis? Primo dixit, homo putredo: & po-
ſtea, filius hominis uermis: quia uermis de putre-
dine naſcitur, ideo homo putredo, & filius homi-
nis uermis. Ecce quid fieri uoluit propter te, illud
quod in principio erat uerbum, & uerbum erat
apud deum, & deus erat uerbum. Quare hoc fa-
ctũ eſt propter te? Ut ſugeres q̃ manducare nõ po
teras. Om̃ino ergo fratres ſic accipite: Omnia per
ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Uni
uerſa enim creatura per ipſum facta eſt, maior, mi
nor: per ipſum facta ſunt ſupera, infera: ſpirita-
lis, corporalis, per ipſum facta ſunt. Nulla enim

A forma, nulla compages, nulla concordia partium,
nulla qualiſcunq; ſubſtantia, quæ poteſt habere
pondus, numerum & mẽſuram, niſi per illud uer-
bum eſt: & ab illo uerbo creatore, cui dictum eſt:
Omnia in menſura & numero & pondere diſpo- Sap. 11
ſuiſti. Nemo ergo uos fratres fallat, quando forte
tædium patimini à muſcis. Etenim aliqui deriſi, à
diabolo decepti ſunt, & à muſca capti ſunt. Solẽt
enim aucupes ponere in muſcipula muſcas, ut eſu
rientes aues decipiãt: ſic & iſti ad muſcas à diabo-
lo decepti ſunt. Nam neſcio quis t[illegible] patieba
tur à muſcis. Inuenit illum Manichæus tædio affe-
ctũ: & cũ diceret ſe nõ poſſe pati muſcas, & odiſſe
uehemẽter illas, ſtatim ille: Quis fecit has, inquit?
Et quia tædio affectus eſt, & quia oderat illas, nõ
B auſus eſt dicere, deus illas fecit. Erat autem catho-
licus. Ille ſtatim ſubiecit: Si deus illas non fecit,
quis illas fecit? Planè, ait ille, ego credo quia dia-
bolus fecit muſcas. Et ille ſtatim, Si muſcas diabo
lus fecit, ſicut te uideo confiteri, quia prudẽter in-
telligis, apem quis fecit, quæ paulo amplior eſt mu-
ſca? Non auſus ille eſt dicere, quia deus fecit apẽ,
& muſcam non fecit, quia res erat proxima. Ab
ape duxit ad locuſtam, à locuſta ad lacertã, à lacer
ta ad auem, ab aue duxit ad pecus, inde ad bouẽ,
inde ad elephantem, poſtremo ad hominẽ: & per
ſuaſit homini, quia non à deo factus eſt homo. Ita
ille miſer cum tædium paſſus eſt à muſcis, muſca
factus eſt, quem diabolus poſſideret. Beelzebub
quippe interpretatum, dicitur princeps muſcarũ:
de quibus ſcriptum eſt: Muſcæ morientes exter- Eccl. 10
C minant oleũ ſuauitatis. Quid igitur fratres? Qua-
re iſta dixi? Claudite aures cordis ueſtri aduerſus
dolos inimici, intelligite, quia deus fecit omnia,
& in ſuis gradibus collocauit. Quare autem pati-
mur multa mala à creatura quam fecit deus, niſi
quia offendimus deum? Nunquid hæc angeli pa-
tiuntur? Fortaſſis & nos in illa uita, iſta non time-
bimus. De pœna tua peccatũ tuum accuſa, nõ iu-
dicem. Nam propter ſuperbiam inſtituit deus iſtã
creaturam minimam & abiectiſſimã, ut ipſa nos
torqueret: ut cũ ſuperbus fuerit homo, & ſe iacta-
uerit aduerſus deum: & cũ ſit mortalis, mortalem
terruerit: & cum homo ſit, proximum hominem
non agnouerit: cũ ſe erexerit, pulicibus ſubdatur.
D Quid eſt quod te inflas humana ſuperbia? Homo ti-
bi dixit conuicium, & tumuiſti, & iratus es: pulici
bus reſiſte ut dormias. Cognoſce qui ſis. Nam ut
noueritis fratres, propter ſuperbiã noſtrã doman-
dã creata iſta, quæ moleſta nobis eſſent: populum
Pharaonis ſuperbũ potuit deus domare de urſis,
de leonibus, de ſerpentibus. Muſcas & ranas illis
immiſit: ut reb. uiliſſimis ſuperbia domaretur. Om-
nia ergo per ipſum fratres, omnia omnino per
ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed
quomodo per ipſum facta ſunt om̃ia? Quod fa-
ctũ eſt, in illo uita eſt.] Poteſt etiã ſic dici, Quod
factũ eſt in illo, uita eſt: Ergo totum uita eſt, ſi ſic
pronunciauerimus. Quid enim nõ in illo factũ eſt?
Ipſe eſt enim ſapiẽtia dei: & dicitur in pſalmo: Om- Pſal 103
nia in ſapiẽtia feciſti. Si ergo Chriſtus eſt ſapientia
dei

dei,& pſalmus dicit,omnia in ſapientia feciſti:om
nia ſicut per illum facta,ita in illo facta ſunt. Si er-
go omnia in illo fratres chariſſimi, & quod in illo
factũ eſt,in illo uita eſt:ergo & terra uita eſt, ergo
& lignum uita eſt. Dicimus quidem lignum uitæ,
ſed ſecundum intellectum lignum crucis,unde ac
cepimus uitam.Ergo & lapis uita eſt.Inhoneſtum
eſt ſic intelligere, ne rurſum nobis ſubrepat eadẽ
ſordidiſſima ſecta Manichęorum,& dicat: quia ha
bet uitam lapis,& habet animam paries,& reſticu
la habet animam,& lana & ueſtis.Solẽt enim de-
lirantes dicere, & cum repreſſi fuerint & repulſi,
quaſi de ſcripturis proferunt dicentes. Vt quid di-
ctum eſt,Quod factum eſt in ipſo,uita eſt? Si enim
omnia in ipſo facta ſunt,omnia uita ſunt. Non te
abducant: pronuncia ſic. Quod factum eſt, hic
ſub diſtingue,& deinde infer,in illo uita eſt.Quid
eſt hoc? Facta eſt terra,ſed ipſa terra quæ facta eſt,
non eſt uita. Eſt autem in ipſa ſapientia ſpiritaliter
ratio quædam,qua terra facta eſt,hæc uita eſt. Er-
go quod factum eſt,in illo uita eſt.Quomodo poſ
ſum,dicam charitati ueſtræ.Faber facit arcam. Pri
mo in arte habet arcam: ſi enim in arte arcam non
haberet,non eſſet unde fabricando illam profer-
ret.Sed arca ſic eſt in arte, ut non ipſa area ſit quæ
uidetur oculis.In arte inuiſibiliter eſt, in opere ui-
ſibiliter erit.Ecce facta eſt in opere, nunquid de-
ſtitit eſſe in arte? Et illa in opere facta eſt,& illa ma
net quæ in arte eſt: nam poteſt illa arca putreſce-
re,& iterum ex illa quæ in arte eſt alia fabricari.
Attendite ergo arcã in arte,& arcã in opere.Arca
in opere non eſt uita, arca in arte uita eſt: quia ui-
uit anima artificis, ubi ſunt iſta omnia antequam
proferantur.Sic ergo fratres chariſſimi, quia ſapi-
entia dei, per quam facta ſunt omnia, ſecundum
artem continet omnia antequam fabricet omnia:
hic quæ fiunt per ipſam artem, non continuo uita
ſunt,ſed quicquid factum eſt, uita in illo eſt. Ter-
ram uides,eſt in arte terra.Cœlum uides,eſt in ar-
te cœlum.Solem & lunam uides,ſunt & iſta in ar-
te.Sed foris corpora ſunt,in arte uita ſunt. Videte
ſi quo modo poteſtis, magna enim res dicta eſt:
& ſi non à me magno,aut non per me magnum,ta
men à magno. Non enim à me paruulo dicta ſunt
hæc: ſed ille non eſt paruulus ad quem reſpicio, ut
dicam. Capiat quiſque quod poteſt, inquantum
poteſt:& qui non poteſt,nutriat cor ut poſſit. Vn
de nutriat? De lacte nutriat,ut ad cibum perueni-
at.A Chriſto per carnem nato non recedat,donec
perueniat ad Chriſtum ab uno patre natum, uer-
bum deum apud deum, per quod facta ſunt om-
nia: quia illa uita eſt, quæ in illo eſt lux hominum.
Hoc enim ſequitur, Et uita erat lux hominum:]
Et ex ipſa uita homines illuminantur.Pecora non
illuminantur, quia pecora non habent rationales
mentes,quæ poſſint uidere ſapientiam.Homo au
tem factus ad imaginẽ dei,habet rationalem men
tem,per quam poſſit percipere ſapientiam. Ergo
illa uita per quam facta ſunt omnia, ipſa uita lux
eſt:& non quorumcunq; animalium,ſed lux homi
num. Vnde paulopoſt dicit: Erat lumen uerũ, quod

A illuminat omnem hominem uenientem in hunc
mundum. Ab illo lumine illuminatus eſt Ioannes
Baptiſta: ab illo & ipſe Ioannes Euangeliſta. Ex
ipſo lumine plenus erat q dixit: Nõ ſum ego Chri Ioan. 1
ſtus,ſed qui poſt me ueniet: cuius non ſum dignus
corrigiam calciamenti ſoluere. Ab illo lumine illu
minatus erat qui dixit: In principio erat uerbum,
& uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.
Ergo illa uita lux eſt hominũ.Sed forte ſtulta cor-
da adhuc capere iſtam lucem nõ ualent,quia pec-
catis ſuis aggrauantur,ut eam uidere non poſſint.
Non ideo cogitent quaſi abſentẽ eſſe lucem, quia
eam uidere non poſſunt: ipſi enim propter pecca-
ta tenebræ ſunt. Et lux in tenebris lucet, & tene
bræ eam non comprehenderunt.] Ergo fratres,
B quomõ homo poſitus in ſole cæcus, præſens eſt il
li ſol,ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis ſtultus, om-
nis iniquus,ſic omnis impius, cæcus eſt in corde.
Præſens eſt illi ſapientia, ſed cum cæco præſens
eſt,oculis eius abſens eſt: non quia ipſa illi abſens
eſt,ſed quia ipſe ab illa abſens eſt. Quid ergo faci-
at iſte? Mundet unde poſſit uideri deus. Quomo-
do? Si propterea uidere non poſſit,quia ſordidos
& ſaucios oculos haberet, irruente puluere aut pi
tuita uel fumo,diceret illi medicus: Purga de ocu-
lo tuo quicquid mali eſt,ut poſſis uidere lucem o-
culorum tuorum.Puluis, pituita, fumus, peccata
& iniquitates ſunt.Tolle inde iſta omnia,& uide-
bis ſapientiam quæ præſens eſt, quia deus eſt ipſa Matt. 5
ſapientia.Et dictum eſt: Beati mundo corde,quo-
C niam ipſi deum uidebunt.

De eo quod ſcriptũ eſt: Fuit homo miſſus à deo, cui
nomen erat Ioannes: uſq; ad id quod ait: Plenũ gratiæ
& ueritatis.

Tractatus II.

BONVM eſt fratres chariſſimi,ut te-
xtum diuinarũ ſcripturarum, & ma
ximo ſancti Euãgelij,nullum locum
prætermittentes pertractemus,ut poſ
ſumus: & pro noſtra capacitate pa-
ſcamur, & miniſtremus uobis unde & nos paſci-
mur.Capitulũ primũ præterito die dominico tra-
ctatũ eſſe meminimus,id eſt, In principio erat uer-
bum,& uerbum erat apud deum,& deus erat uer-
bum: hoc erat in principio apud deũ: Omnia per
ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil. Quod
D factum eſt in illo uita eſt, & uita erat lux hominũ
& lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non com-
prehenderũt.Hucuſq; tractatũ eſſe credo. Recor-
damini omnes qui affuiſtis:& qui nõ affuiſtis,cre-
dite nobis & his qui adeſſe uoluerunt. Nunc er-
go quia non poſſumus ſemper omnia replicare,
propter eos qui hoc uolunt audire quod ſequitur,
& oneri eſt illis, ſi repetantur priora cum defrau-
datione poſteriorum: dignentur & qui non ade-
rant non præterita exigere, ſed cum his qui aderãt
& nunc audire præſentia. Sequitur: Fuit homo
miſſus à deo,cui nomen erat Ioannes.] Etenim ea
quæ dicta ſunt ſuperius,fratres chariſſimi, de diui
nitate Chriſti dicta ſunt ineffabili, & propè ineffa
biliter. Quis enim capiat; In principio erat uerbũ,
& uerbũ erat apud deum? Et ne uileſcat tibi nomẽ

uerbi,per conſuetudinem quotidianorum uerbo
rum:Et deus erat uerbum. Hoc uerbũ idipſum eſt,
unde heſterno die multum locuti ſumus:& præſti
terit dominus ut uel tanta loquẽdo aliquid ad cor
da ueſtra perduxerimus. In principio erat uerbũ.
Idipſum idipſum eſt, eodem modo eſt, ſic eſt, ſem-
per ſic eſt:mutari non poteſt, hoc eſt, deus eſt.
Exod. 3 Quod nomen ſuum dixit famulo ſuo Moyſi: Ego
ſum qui ſum,&, Qui eſt miſit me. Quis ergo hoc
capiet, cum uideatis omnia mortalia mutabilia,
cum uideatis non ſolum corpora uariari per quali
tates,naſcendo,deficiendo, moriendo, ſed etiam
ipſas animas per affectum diuerſarum uoluntatũ
diſtendi atq; diſcindi: cũ uideatis homines & per
cipere poſſe ſapientiam, ſi ſe illius luci & calori ad
mouerint,& amittere poſſe ſapientiam, ſi inde ma
lo affecto receſſerint? Cum uideatis ergo iſta om-
nia eſſe mutabilia:quid eſt quod eſt, niſi quod tran
ſcendit omnia, quæ ſic ſunt ut non ſint? Quis er-
go hoc capiat? Aut quis, quomodocunq; intende
rit uires mẽtis ſuæ, ut attingat quomodo poteſt id
quod eſt, ut ad id quod utcũq; mẽte attigerit, poſ-
ſit peruenire? Sic eſt enim tanquam uideat quiſ-
que de longinquo patriam & mare interiaceat: ui
det quò eat, ſed non habeat qua eat. Sic ad illam
ſtabilitatem noſtram ubi quod eſt, eſt, quia ſolum
ſemper ſic eſt ut eſt, uolumus peruenire: interia-
cet mare huius ſeculi qua imus, & ſi iam uidemus
quò imus:nam multi nec quò eant uident. Vt er-
go eſſet & qua iremus, uenit inde ad quem ire uo-
lebamus. Et quid fecit? Inſtituit lignum, quo ma-
re tranſeamus. Nemo enim poteſt tranſire mare
huius ſeculi, niſi cruce Chriſti portatus. Hanc cru
cem aliquando complectitur & infirmus oculus.
Et qui nõ uidet longe quò eat, non ab illa recedat,
& ipſa illũ perducet. Itaq; fratres mei hoc inſinua-
uerim cordibus ueſtris, ſi uultis pie & Chriſtiane
uiuere, adhærete Chriſto ſecundum id quod pro
nobis factus eſt:ut perueniatis ad eum ſecundum
id quod eſt, & ſecundum id quod erat. Acceſſit,
ut pro nobis hoc fieret:quia hoc pro nobis factus
eſt ubi portentur infirmi,& mare huius ſeculi trã-
ſeant, & perueniãt ad patriam, ubi iam naui non
opus erit, quia nullum mare tranſibitur. Melius
eſt ergo non uidere mente id quod eſt, & tamen à
Chriſti cruce nõ recedere: quàm uidere illud men
te, & crucem Chriſti contemnere. Bonum eſt ſu-
per hoc & optimũ, ſi fieri poteſt, ut & uideaſ quò
eundum ſit, & teneatur quo portetur qui pergit.
Hoc potuerunt mentes magnæ montiũ: qui mon
tes dicti ſunt, quos maxime illuſtrat lumen iuſti-
tiæ. Potuerunt & uiderunt illud quod eſt: nam ui-
dens Ioannes dicebat: In principio erat uerbum,
& uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.
Viderũt hoc, & ut peruenirẽt ad id quod uidebãt
de longe, à cruce Chriſti non receſſerunt, & humi
litatem Chriſti non contempſerunt. Paruuli uero
qui hoc non poſſunt intelligere, non recedentes à
cruce & à paſſione & à reſurrectione Chriſti, in
ipſa naui perducuntur ad id quod non uident, in
qua naui perueniũt & illi qui uident. At uero qui-

A dam philoſophi huius mundi extiterunt, & inqui
ſierunt creatorem per creaturã: quia poteſt inue-
niri per creaturam, euidenter dicẽte Apoſtolo: In Rom. 1
uiſibilia enim eius à conſtitutione mundi, per ea
quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiter-
na quoque uirtus eius & diuinitas, ut ſint inexcu-
ſabiles. Et ſequitur: Quia cum cognouiſſent de-
um. Non dixit, quia non cognouerunt deum: ſed
quia cum cognouiſſent deum, nõ ſicut deum glo-
rificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt
in cogitationibus ſuis, & obſcura[illegible] inſipi-
ens cor eorum. Et unde obſcuratum eſt? Sequitur
& dicit apertius: Dicentes enim ſe eſſe ſapientes,
ſtulti facti ſunt. Viderunt quò ueniendum eſſet,
ſed ingrati ei qui illis præſtitit quod uiderunt, ſibi
B uoluerunt tribuere quod uiderunt, & facti ſuper-
bi amiſerunt quod uidebant, & conuerſi ſunt in-
de ad idola & ſimulacra & culturas dæmonum ad
orare creaturam, & contemnere creatorem. Sed
iam iſti eliſi iſta fecerunt. Vt autem eliderentur ſu
perbi erant: cum autem ſuperbirent, ſapientes ſe
eſſe dixerunt. Hi ergo de quibus dixit: Qui cum Rom. 1
cognouiſſent deum, non ſicut deum glorificaue-
runt, uiderunt hoc quod dicit Ioãnes, quia per uer
bum dei facta ſunt omnia. (Nam inueniuntur iſta
& in libris philoſophorum.) Et quia unigenitum
filium habet deus, per quem facta ſunt omnia. Il-
lud potuerũt uidere quod eſt, ſed uiderunt de lon
ge: noluerunt tenere humilitatem Chriſti, in qua
naui ſecuri peruenirent ad id quod longe uidere
C potuerunt, & ſorduit eis crux Chriſti. Mare tranſ-
eundum eſt, & lignum contemnis? O ſapientia
ſuperba, irridens crucifixum Chriſtum, ipſe eſt
quem longe uidiſti: In principio erat uerbũ, & uer
bum erat apud deũ, & deus erat uerbũ. Sed quare
crucifixus eſt? Quia lignũ tibi humilitatis eius ne-
ceſſariũ erat. Supbia enim tumueras, & longe ab
illa patria proiectus eras, & fluctibus huius ſeculi
interrupta eſt uia, & quà tranſeaſ ad patriam non
eſt niſi ligno porteris. Ingrate, irrides eum q ad te
uenit ut redeas. Ipſe factus eſt uia, & hoc per mare.
Inde in mari ambulauit, ut oſtenderet in mari eſſe Matt. 14
uiam. Sed tu quoniam ipſe ambulare in mari non
potes, naui portare, ligno portare: crede in cruci-
fixum, & poteris peruenire. Propterea crucifixus
D eſt, ut humilitatem doceret: quia ſi ſic ueniret ut
deus, non agnoſceretur. Si enim ſic ueniret ut de-
us, non ueniret eis qui uidere deum non poterãt.
Non enim ſecundum id quod deus eſt, aut uenit
aut diſcedit: cum ſit ubique præſens, & nullo lo-
co contineàtur. Sed ſecundum quid uenit? Quod
apparuit homo. Quia ergo ſic erat homo ut late-
ret in illo deus, miſſus eſt ante illũ magnus homo,
per cuius teſtimonium inueniretur plus quàm ho
mo. Et quis eſt hic? Fuit homo. Et quomodo poſ-
ſet iſte uerũ de deo dicere? Miſſus à deo.] Quid
uocabatur? Cui nomen erat Ioannes.] Quare
uenit? Hic uenit in teſtimonium, ut teſtimo-
nium perhiberet de lumine, ut omnes crederent
per illum.] Qualis iſte qui teſtimonium perhi-
beret de lumine? Magnum aliquid iſte Ioannes,
ingens

ingens meritum, magna gratia, magna celſitudo.
Mirare, planè mirare, ſed tanquã montem. Mons
autẽ in tenebris eſt, niſi luce ueſtiatur. Ergo tantũ
mirare Ioannem, ut audias quid ſequatur. Non
erat ille lumen:] Ne cum montem putes lumen
eſſe, naufragium in monte facias, non ſolatium in
uenias. Sed quid debes mirari? Montem tanquã
montem. Erige autem te ad illum qui illuminat
montes, qui ad hoc erectus eſt, ut prior radios ex-
cipiat, & oculis tuis saucijs nunciet. Ergo non e-
rat ille lumen. Quare igitur uenit? Sed ut teſti-
monium perhiberet de lumine.] Vt quid hoc? Vt
omnes crederent per illum.] Et de quo lumine te
ſtimonium perhiberet? Erat lux uera.] Quare
additum eſt, uera? Quia & homo illuminatus di-
citur lux, ſed uera lux illa eſt quæ illuminat. Nam
& oculi noſtri dicuntur lumina: & tamen niſi aut
per noctem lucerna accendatur, aut per diem ſol
exeat, lumina iſta ſine cauſa patent. Sic ergo & Io-
annes erat lux, ſed non uera lux: quia non illumi-
natus tenebræ, ſed illuminatione factus eſt lux.
Niſi enim illuminaretur, tenebræ erat: ſicut om-
nes impij, quibus iam credentibus dixit Apoſto-
Eph. 5 lus: Fuiſtis enim aliquando tenebræ. Modo autem
quia crediderant, quid? Nunc autẽ lux, inquit, in
domino. Niſi adderet in domino, non intelligere-
mus. Lux, inquit, in domino: tenebræ non in domi
no eratis. Fuiſtis enim aliquãdo tenebræ: ibi non
addidit, in domino. Ergo tenebræ in uobis, lux in
domino. Sic & ille non erat lux, ſed ut teſtimoni-
um perhiberet de lumine. Vbi autem eſt ipſa lux?

Erat lux uera, quę illuminat omnem hominem
uenientem in hunc mundum.] Si omnem homi-
nem uenientẽ, & ipſum Ioannem. Ipſe ergo illumi
nabat, à quo ſe demõſtrari uolebat. Intelligat cha-
ritas ueſtra: Veniebat ad mẽtes infirmas, ad corda
ſaucia, ad aciem animæ lippiẽtis. Ad hoc uenerat.
Et unde poſſet anima uidere qđ pfecte eſt? Quo-
modo plerũq; cõtingit, ut in aliquo corpore radia
to cognoſcatur ortus eſſe ſol, quem oculis uidere
non poſſumus. Quia & qui ſaucios habent oculos
idonei ſunt uidere parietem illuminatũ & illuſtra
tum à ſole, uel montẽ uel arborem, aut aliquid hu
iuſmodi idonei ſunt uidere: & in illo illuſtrato de-
monſtrat illis ortus, cui uidẽdo adhuc minus ido-
neam aciẽ gerũt. Sic ergo illi mõtes ad quos Chri
ſtus uenerat, minus idonei erant eũ uidere. Radia
uit Ioannẽ: & per illum confitentẽ ſe radiatũ ac ſe
illuminatum eſſe, non qui radiaret & illuminaret,
cognitus eſt ille qui illuminat, cognitus eſt ille qui
illuſtrat, cognitus eſt qui implet. Et quis eſt? Qui
illuminat, inqt, omnẽ hominẽ uenientẽ in mũdũ.
Nam ſi illinc non recederet, non eſſet illuminan-
dus. Sed ideo hic illuminandus: quia illinc receſ-
ſit, ubi homo ſemp poterat eſſe illuminatus. Quid
ergo? Si uenit huc, ubi erat? In hoc mundo e-
rat.] Hic erat, & huc uenit. Hic erat per diuinita-
tem, & huc uenit per carnem: quia cum hic eſſet p
diuinitatẽ, ab ſtultis & cæcis & iniquis uideri non
poterat. Ipſi iniqui tenebræ ſunt, de qbus dictũ eſt:
Et lux lucet in tenebris, & tenebræ eã non cõpte-

A henderũt. Ecce hic eſt & modo, & hic erat, & ſem-
per hic eſt: & nunq̃ recedit, nuſquam recedit. O-
pus eſt ut habeas unde uideas, quod tibi nunquã
recedit. Opus eſt ut tu non recedas, ab eo qui nuſ-
quam recedit. Opus eſt ut non deſeras, & non de-
ſereris. Noli cadere, & non tibi occidet. Si tu fece-
ris caſum, ille tibi facit occaſum. Si aũt tu ſtas, præ-
ſens eſt tibi. Sed non ſtetiſti. Recordare unde ceci
deris: unde te deiecit qui prior te cecidit. Deiecit
enim te, non ui, non impulſu, ſed uoluntate tua. Si
enim malo non cõſentires, ſtares, illuminatus ma-
neres. Modo autem quia iam cecidiſti, & factus es
saucius corde, unde uideri illa lux nõ poteſt: uenit
ad te talis qualem poſſis uidere, & talem ſe homi-
nem præbuit, ut ab homine quæreret teſtimoniũ.
Ab homine quærit teſtimonium deus, & deus te-
B ſtem habet hominem. Habet deus teſtẽ hominẽ,
ſed propter hominem. Tam infirmi ſumus, ut per
lucernam quæramus diem: quia lucerna dictus eſt
ipſe Ioannes domino dicente: Ille erat lucerna ar- Ioan. 5
dens & lucens, & uos uoluiſtis exultare ad horam
in lumine eius. Ego autem habeo teſtimoniũ ma-
ius Ioanne. Ergo oſtendit quia propter homines
uoluit per lucernam demonſtrari ad fidem credẽ-
tium, ut per ipſam lucernam inimici eius confun-
derentur. Illi enim inimici qui illum tentabant &
dicebant: Dic nobis in qua poteſtate iſta facis? Mat. 21
Interrogabo uos & ego, inquit, unum ſermonem:
Dicite mihi: Baptiſmum Ioannis unde eſt? De cœ Luc. 20
lo, an ab hominibus? Et turbati ſunt, & dixerunt
apud ſemetipſos: Si dixerimus de cœlo, dicturus
C eſt nobis: Quare ergo non credidiſtis illi? Quia il-
le Chriſto perhibuerat teſtimoniũ, & dixerat: Nõ
ſum ego Chriſtus, ſed ille. Si autem ex hominibus
dixerimus eſſe, timemus populũ ne lapidet nos,
quia tanquam prophetam habebant Ioannem. Ti
mentes lapidationem, ſed plus timentes ueritatis
confeſſionem, reſponderunt mẽdacium ueritati:
& mentita eſt iniquitas ſibi Dixerũt enim: Neſci- Pſal. 26
mus. Et dominus, quia ipſi contra ſe clauſerant, ne
gando ſe ſcire quod nouerant: nec ipſe illis aperu
it, quia non pulſauerunt. Dictum eſt enim: Pulſa- Matt. 7
te, & aperietur uobis. Non ſolum aũt illi non pul-
ſauerunt ut aperiretur: ſed negando, oſtium ipſum
contra ſe aſtrinxerũt. Et ait eis dominus: Nec ego
dico uobis, in qua poteſtate iſta facio. Et confuſi
D ſunt per Ioannem: Impletúmque in illis eſt: Pa- Pſal. 131
raui lucernam Chriſto meo, inimicos eius indu-
am confuſione. In mundo erat, Et mundus per
ipſum factus eſt.] Ne putes quia ſic erat in mun-
do, quomodo in mundo eſt terra, in mundo eſt &
cœlum, in mundo eſt ſol & luna & ſtellæ, in mũdo
arbores, pecora, homines. Non ſic iſte in mundo
erat. Sed quomodo erat? Quomodo artifex, regẽs
quod fecit. Non enim ſic fecit, quomodo facit fa-
ber arcam. Forinſecus eſt arca quam fecit, & illa in
alio loco poſita eſt cum fabricatur: & q̃uis iuxta
ſit, ipſe alio loco ſedet qui fabricat, & extrinſecus
eſt ad illud quod fabricat. Deus autẽ mundo infu-
ſus fabricat, ubiq; poſitus fabricat, & non recedit
aliquo, non extrinſecus quaſi uerſat molem quam
fabricat

fabricat. Præſentia maieſtatis facit quod facit, præ A
ſentia ſua gubernat qđ fecit. Sic ergo erat in mun
do, quomodo ꝑ quē mundus factus eſt. Per ipſum
enim mundus factus eſt, & mundus eum non co-
gnouit. Quid eſt, mūdus factus eſt per ipſum? Cœ
lum & terra, mare & omnia quæ in eis ſunt, mun-
dus dicitur. Iterum alia ſignificatione, dilectores
mundi mundus dicuntur. Mundus per ipſum fa-
ctus eſt. Et mundus eum non cognouit.] Num
enim cœli non cognouerunt creatorem ſuum, aut
angeli non cognouerunt creatorem ſuum, aut nō
cognouerunt creatorem ſuum ſidera, quem con-
fitentur dæmonia? Omnia undique teſtimonium
perhibuerunt. Sed qui eum nō cognouerūt? Qui
amando mundum dicti ſunt mundus. Amando e-
nim habitamus corde. Amando autem hoc ap- B
pellari meruerunt, quod ille ubi habitabant: quo-
modo dicimus, mala eſt illa domus, aut bona eſt il
la domus. Non in illa quam dicimus malam parie
tes accuſamus, aut in illa quā dicimus bonam pa-
rietes laudamus: ſed malam domum, inhabitātes
malos, & bonam domum, inhabitātes bonos. Sic
& mundum, qui inhabitant amando mundum,
qui ſunt qui diligunt mundum. Ipſi enim corde
habitant in mundo. Nam qui non diligunt mun-
dum: carne uerſantur in mundo, ſed corde inhabi
Phil. 3 tant cœlum, ſicut Apoſtolus dicit: Noſtra autem
conuerſatio in cœlis eſt. Ergo mundus per eum fa
ctus eſt, & mundus eū non cognouit. In ſua pro
pria uenit.] quia omnia iſta per eum facta ſunt.

Et ſui eum non receperunt.] Qui ſui? Homines C
quos fecit, Iudæi quos primitus fecit ſuper omnes
gentes eſſe: quia aliæ gentes idola adorabāt, & dæ
monibus ſeruiebant. Ille autem populus natus e-
rat de ſemine Abrahæ, & ipſi maxime ſui: quia &
per carnem quam ſuſcipere dignatus eſt cognati.
In ſua propria uenit, & ſui eum nō receperunt. O-
mnino nullus recepit? Nullus ergo ſaluus factus
eſt. Nemo enim ſaluus fiet, niſi qui Chriſtum ſu-
ſceperit uenientem. Sed addidit, Quotquot au
tem receperunt eum.] Quid eis præſtitit? Magna
beneuolentia, magna miſericordia. Vnicus na-
tus eſt, & noluit manere unus. Multi homines cū
filios non habuerint, peracta ætate adoptant ſibi:
& uoluntate faciunt, quod natura non potuerunt:
Hoc faciunt homines. Si autem aliquis habeat fi- D
lium unicum, gaudet de illo magis, quia ſolus om
nia poſſeſſurus eſt: & non habebit qui cum eo di-
uidat hæreditatem, ut pauperior remaneat. Non
ſic deus. Vnicum eundem ipſum quem genuerat,
& per quem cuncta creauerat, miſit in hunc mun
dum: ut non eſſet unicus, ſed fratres haberet ad-
optatos. Nō enim nos nati ſumus de deo quomo-
do ille unigenitus, ſed adoptati per gratiā ipſius.
Ille enim uenit unigenitus ut ſolueret peccata: qui
bus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos, ꝓ-
pter impedimentū eorū. Quos ſibi fratres facere
uolebat, ipſe ſoluit, & fecit cohæredes. Sic enim di
cit Apoſtolus: Si autē filius & hæres per deum. Et
Rom. 8 iterum: Hæredes quidem dei, cohæredes aūt Chri
ſti. Non timuit ille habere cohæredes: quia hære-

A ditas eius non fit anguſta, ſi multi eā poſſederint.
Illi ipſi certe illo ipſo poſſidente fiūt hęreditas ipſi
us, & ille uiciſſim fit hæreditas ipſorum. Audi quo
modo ipſi fiāt hæreditas ipſius: Dominus dixit ad Pſal. 2
me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula
à me & dabo tibi gentes hæreditatē tuam, & poſ-
ſeſſionem tuam terminos terræ. Ille quomodo fit
hęreditas eorum? Dicit in pſalmo: Dominus pars Pſal. 15
hæreditatis meæ & calicis mei. Et nos illum poſſi
deamus, & ipſe nos poſſideat. Ille nos poſſideat ſi
cut dominus: nos illum poſſideamus ſicut ſalutē,
nos eum poſſideamus ſicut lucem. Q[illegible]ergo de
dit his qui receperunt illum? Dedit eis poteſtatē
filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius:] Vt
teneant lignum, & mare tranſeant. Et quomodo il
B li naſcuntur? Iſti quia filij dei fiunt & fratres Chri-
ſti, utiq; naſcuntur. Nam ſi non naſcuntur, filij quo
modo eſſe poſſunt? Sed filij hominum naſcuntur
ex carne & ſanguine, & ex uoluntate uiri & com-
plexu coniugij. Illi autem quomodo ei naſcunt̃?

Qui nō ex ſanguinibus.] Tanq̃ maris & fœmi
næ. Sanguina non eſt Latinū. Sed quia Græce po
ſitum eſt pluraliter, maluit ille qui interpretabat̃
ſic ponere, & quaſi minus Latine loqui ſecūdum
grammaticos: & tamen explicare ueritatem, ſe-
cundum auditū infirmorum. Si enī diceret ex ſan-
guine, ſingulari numero, non explicaret quod uo
lebat: ex ſanguinibus enim homines naſcūtur ma
ris & fœminæ. Dicamus ergo, non timeamus feru
las grammaticorum: dum tamē ad ueritatem ſoli
C dam & certiorem perueniamus. Reprehendit qui
intelligit, ingratus quia intellexit. Nō ex ſangui
nibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate
uiri.] Carnem pro fœmina poſuit: quia de coſta
cum facta eſſet, Adam dixit: Hoc nunc os ex oſſi- Gen. 2
bus meis, & caro de carne mea. Et Apoſtolus ait:
Qui diligit uxorē ſuam, ſeipſum diligit: nemo enī Eph. 5
unq̃ carnem ſuam odio habet. Ponitur ergo caro
pro uxore, quomodo & aliquādo ſpiritus pro ma
rito. Quare? Quia ille regit, hęc regit̃: ille impera-
re debet, iſta ſeruire: Nam ubi caro imperat, & ſpi-
ritus ſeruit, peruerſa domus eſt. Quid peius domo
ubi fœmina habet imperium ſuper uirum? Recta
autem domus ubi uir imperat, fœmina obtempe-
rat. Rectus ergo ipſe homo ubi ſpiritus imperat,
D caro ſeruit. Hi ergo non ex uoluntate carnis, ne
que ex uoluntate uiri, ſed ex deo nati ſunt.] Vt au
tem homines naſcerentur ex deo, primo ex ipſis
natus eſt deus. Chriſtus enim deus, & Chriſtus na
tus ex hominibus. Non quæſiuit quidem niſi ma-
trem in terra, quia iam patrē habebat in cœlo: na-
tus ex deo per quem efficeremur, natus ex fœmi-
na per quem reficeremur. Noli ergo mirari ô ho-
mo, quia efficeris filius per gratiam, quia naſceris
ex deo ſecundum uerbum eius. Prius ipſum uer-
bum uoluit naſci ex homine, ut tu ſecutus naſcere
ris ex deo: & diceres tibi: Non ſine cauſa deus na-
ſci ex homine uoluit, niſi quia alicuius momēti me
exiſtimauit, ut immortalem me faceret, & pro me
mortaliter naſceretur. Ideo cū dixiſſet, ex deo na-
ti ſunt, quaſi ne miraremur & exhorreremus tantā
gratiam

gratiam,ut nobis incredibile uideretᷣ, quia homines ex deo nati ſunt: quaſi ſecurum te faciens, ait,

Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.] Quid ergo miraris,quia homines ex deo naſcuntur? Attende ipſum deum natum ex hominibus. Et uerbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quia uero uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: ipſa natiuitate collyrium fecit,unde tergerentur oculi cordis noſtri,ut poſſimus uidere maieſtatem eius per eius humilitatem. Ideo factum eſt [illegible]um caro,& habitauit in nobis: ſanauit oculos noſtros. Et quid ſequitur? Et uidimus gloriam eius.] Gloriam eius nemo poſſet uidere, niſi carnis humilitate ſanaretur. Vnde non poteramus uidere? Intendat ergo charitas ueſtra, & uidete qđ dico. **B** Irruerat homini quaſi puluis in oculum,irruerat terra,ſauciauerat oculum, uidere nõ poterat lucem. Oculus iſte ſauciatus inungitur. Terra ſauciatus erat,& terra illuc mittitur ut ſanetur. Omnia enim collyria & medicamenta, nihil ſunt niſi de terra. De puluere cæcatus es, de puluere ſanaris: ergo caro te cæcauerat, caro te ſanat. Carnalis enim anima facta erat cõſentiẽdo affectibus carnalibus,inde fuerat oculus cordis cęcatus. Verbum caro factum eſt. Medicus iſte tibi fecit collyrium. Et quoniam ſic uenit ut de carne uitia carnis extingueret, & de morte occideret mortẽ, ideo factum eſt in te,ut quoniã uerbum caro factũ eſt,tu poſſis dicere, Et uidimus gloriã eius. Qualem gloriam? Quali factus eſt filius hominis. Illa humilitas ipſius eſt, non gloria ipſius. **C** Sed quò perducta eſt acies hominis,curata per carnem?

Vidimus,inquit,gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à patre: plenum gratia & ueritate.] De gratia & ueritate alio loco uberius in ipſo Euangelio,ſi dominus dignatus fuerit donare, tractabimus. Hæc nunc ſufficiant,& ædificamini in domino Ieſu Chriſto,& confortamini in fide, & uigilate in bonis operibus: & à ligno nolite recedere, per quod poſſitis mare tranſire.

Ab eo quod ſcriptũ eſt: Ioannes teſtimoniũ perhibet de ipſo: uſq; ad id quod ait, Lex per Moyſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt: Tract. III.

G RATIAM & ueritatẽ dei, qua plenus ſanctis apparuit unigenitus filius dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, diſtinguendã à ueteri teſtamẽto, quoniam res eſt noui teſtamenti, ſuſcepimus in nomine domini, & ueſtrę charitati promiſimus. Adeſtote ergo intẽti: ut & quantum capio,donet deus,& quantum capitis, audiatis. Reliquum enim erit,ut ſi ſemen quod ſpargitur in cordibus ueſtris, non abſtulerint aues, nec ſpinæ præfocauerint,nec æſtus exuſſerit: accedente pluuia cohortationum quotidianarum, & cogitationibus ueſtris bonis quibus hoc agitur in corde, quod agitur in agro raſtris,ut gleba frangatur, & ſemen operiatur,& germinare poſſit: ut afferatis fructum,ad quem gaudeat & lætetur agricola. Si autem pro ſemine bono & pro pluuia bona,nõ **A** fructum,ſed ſpinas attulerimus: nec ſemen accuſabitur,nec pluuia erit in crimine,ſed ſpinis ignis debitus præparabitur. Homines ſumus,quod puto non diu eſſe ſuadendum charitati ueſtræ, Chriſtiani: & ſi Chriſtiani, utiq; ipſo nomine ad Chriſtum pertinentes. Huius ſignum in fronte geſtemus: de quo non erubeſcimus, & ſi in corde geſtamus. Signum eius, eſt humilitas eius. Per ſtellam eum magi cognouerunt: & erat hoc ſignum de domino datum,cœleſte atque præclarum. Noluit ſtellam eſſe in fronte fidelium ſignum ſuum, ſed crucem ſuam. Vnde humiliatus, inde glorificatus eſt. Inde erexit humiles,quo humiliatus ipſe deſcendit. Pertinemus ergo ad Euangelium, pertinemus ad nouum teſtamentum. Lex per Moy- **B** ſen data eſt, gratia autẽ & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Interrogamus Apoſtolum, & dicit nobis, Quoniam non ſumus ſub lege,ſed ſub gratia. **Rom. 6** Miſit ergo filiũ ſuũ factũ ex muliere, factũ ſub lege,ut eos q ſub lege erant redimeret,ut adoptionẽ filiorum reciperemus. **Gal. 4** Ecce ad hoc uenit Chriſtus,ut eos qui ſub lege erant redimeret: ut iã nõ ſimus ſub lege,ſed ſub gratia. Quis ergo dedit legem? Ille dedit legem, qui dedit & gratiam. Sed legem per ſeruum miſit, cum gratia ipſe deſcendit. Et unde facti erant homines ſub lege? Non implendo legem. Qui enim legem implet,non eſt ſub lege,ſed cum lege: qui autem ſub lege eſt,non ſubleuatur,ſed premitur lege. Omnes itaque homines ſub lege cõſtitutos,reos facit lex: & ad hoc **C** illis ſuper caput eſt,ut oſtendat peccata, non tollat. Lex ergo iubet, dator legis miſeretur in eo quod iubet lex. Conantes homines implere uiribus ſuis quod à lege præceptum eſt, ipſa ſua temeritate & præcipiti præſumptione ceciderunt, & non ſunt cum lege,ſed ſub lege facti ſunt rei. Et quoniam ſuis uiribus implere non poterant legem,facti rei ſub lege, implorauerunt liberatoris auxilium: & reatus legis fecit ægritudinem ſuperbis. Ægritudo ſuperborum,facta eſt confeſſio humilium. Iam confitentur ægroti, quia ęgrotant: ueniat medicus, & ſanet ægrotos. Medicus quis? Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Quis dominus noſter Ieſus Chriſtus? Ille qui uiſus eſt & ab eis à quibus crucifixus eſt. Ille qui apprehenſus, cola- **D** phizatus,flagellatus,ſputis illitus, ſpinis coronatus,in cruce ſuſpenſus, mortuus, lancea uulneratus,de cruce depoſitus, in ſepulchro poſitus. Ille ipſe dominus noſter Ieſus Chriſtus: ille ipſe planè; & ipſe eſt totus medicus uulnerũ noſtrorũ. Crucifixus ille cui inſultatũ eſt,quo pendente perſecutores caput agitabãt,& dicebãt, Si filius dei es, deſcẽde de cruce. **Matt. 27** Ipſe eſt totus medicus noſter ipſe planè. Quare ergo nõ oſtẽdit inſultantibus quia ipſe erat filius dei, ut ſi ſe pmiſit in crucẽ leuari, ſaltẽ cũ illi dicerẽt, Si filius dei eſt, deſcendat de cruce: tũc deſcenderet & oſtẽderet eis uerũ ſe eſſe filium dei, quem illi auſi fuerant irridere? Noluit. Quare noluit? Nunquid quia nõ potuit? Potuit planè. Quid eſt enim amplius, de cruce deſcendere, an de ſepulchro ſurgere? Sed pertulit inſultantes: nã crux

non ad

non ad potentiæ documentum,ſed ad exemplum
patientiæ ſuſcepta eſt.Ibi uulnera tua curauit, ubi
ſua diu pertulit.Ibi te à morte ſempiterna ſanauit,
ubi tẽporaliter mori dignatus eſt , & mortuus eſt.
An nõ in illo mors mortua eſt? Qualis mors? Quę
mortem occidit.Ipſe eſt tamen dominus noſter Ie
ſus Chriſtus totus , qui uidebatur & tenebatur &
crucifigebatur.Num totum hoc ipſe eſt? Hoc ipſe
quidem:ſed non totum illud quod uidebatur à Iu
dæis,non hoc eſt totum Chriſtus . Et quid eſt? In
principio erat uerbum. In quo principio? Et uer-
bum erat apud deum . Et quale uerbum? Et deus
erat uerbum.Nunquid forte à deo factum eſt hoc
uerbum? Non . Hoc enim erat in principio apud
deum.Quid ergo? Alia quę fecit deus non ſimilia
ſunt uerbo? Nõ:quia omnia per ipſum facta ſunt,
& ſine ipſo factum eſt nihil.Quomodo per ipſum
omnia ſunt facta? Quia quod factum eſt,in ipſo ui
ta erat.Quod factum eſt , non eſt uita : ſed in arte,
hoc eſt in ſapientia dei, antequam fieret uita erat.
Quod factum eſt , tranſiit: quod eſt in ſapientia,
tranſire non poteſt. Vita ergo in illo erat,quod fa-
ctum eſt. Et qualis uita? Quia & anima corporis
uita eſt.Corpus noſtrum habet uitam ſuam:quam
cum amiſerit,mors eſt corporis. Talis ergo erat il-
la uita? Non . Sed uita erat lux hominum . Nun-
quid lux pecorum? Nam iſta lux & hominum &
pecorum eſt.Et quædam lux hominum , unde di-
ſtant homines à pecoribus. Videamus,& tunc in-
telligemus quid ſit lux hominum.Non diſtas à pe
core,niſi intellectu.Noli aliunde gloriari . De uiri
bus præſumis,à beſtijs uinceris:de uelocitate præ
ſumis,à muſcis uinceris: de pulchritudine præſu-
mis : quanta pulchritudo eſt in pennis pauonis?
Vnde ergo melior? Ex imagine dei . Vbi imago
dei? In mente,in intellectu.Si ergo ideo melior pe
core,quia habes mentem qua intelligas, quod nõ
poteſt pecus intelligere : inde autem homo , quia
melior pecore:lux hominum eſt lux mẽtium.Lux
mentium ſupra mentes eſt:& excedit omnes men
tes . Hoc erat uita illa per quam facta ſunt omnia.
Vbi erat? Hic erat . An apud patrem erat , & hic
non erat? An quod uerius eſt,& apud patrem erat
& hic erat? Si ergo hic erat, quare non uidebatur?
Quia lux in tenebris lucet , & tenebræ eam non
comprehenderunt.O homines , nolite eſſe tene-
bræ:nolite eſſe infideles , iniqui,rapaces, auari,a-
matores ſeculi . Hæ ſunt enim tenebræ . Lux non
eſt abſens , ſed uos abſentes eſtis à luce . Cæcus in
ſole præſentem habet ſolem,ſed abſens eſt ipſe ſo
li . Nolite ergo eſſe tenebræ . Hæc eſt enim forte
gratia de qua dicturus ſum. Vtinam non ſimus te-
Eph.5 nebræ:& dicat nobis Apoſtolus , Fuiſtis aliquan-
do tenebræ,nunc autem lux in domino . Quia er-
go non uidebatur lux hominum,id eſt lux menti-
um,opus erat ut homo diceret de luce teſtimoni-
um:non quidem tenebroſus,ſed iam illuminatus.
Nec tamen quia illuminatus,ideo ipſa lux : ſed ut
teſtimonium perhiberet de lumine . Nam non e-
rat ille lux.Et quæ erat illa lux? Erat lux uera , quæ
illuminat omnem hominem uenientem in hunc

A mundum . Et ubi erat iſta? In hoc mundo erat . Et
quomodo in hoc mundo erat? Nunquid ſicut iſta
lux ſolis,lunæ, lucernarum , ſic & iſta lux in mun-
do eſt? Non . Quia mundus per eum factus eſt,&
mundus eum non cognouit:hoc eſt , lux in tene-
bris lucet, & tenebrę eam non comprehenderũt.
Mundus enim tenebræ:quia dilectores mũdi, mũ
dus. Num enim creatura non agnouit creatorem
ſuum? Teſtimoniũ dedit cœlum de ſtella : teſtimo
nium dedit mare , portans ambulantem dominũ
ſuum:teſtimonium dederunt uenti,[illegible] iuſſum
quieuerunt:teſtimonium dedit terra , illo crucifi-
xo contremuit. Si omnia iſta teſtimoniũ dederũt:
quomodo mũdus eum non cognouit, niſi qui mũ
dus dilectores mũdi,corde habitantes mundũ? Et
malus mundus , quia mali habitatores mundi : ſi-
B cut mala domus , non parietes , ſed inhabitantes.
In propria uenit,id eſt,in ſua uenit,& ſui eum non
receperunt.Quæ ergo ſpes eſt,niſi quia quotquot
receperunt eum,dedit eis poteſtatem filios dei fie
ri? Si filij fiunt,naſcuntur. Si naſcuntur,quomodo
naſcuntur? Non ex carne,non ex ſanguinibus,nõ
ex uoluntate carnis, non ex uoluntate uiri : ſed ex
deo nati ſunt. Gaudeãt ergo , qa ex deo nati ſunt:
Præſumant ſe pertinere ad deum,accipiant docu-
mentum,quia ex deo nati ſunt. Et uerbum caro fa
ctum eſt,& habitauit in nobis . Si uerbum non e-
rubuit naſci de homine , homines erubeſcũt naſci
de deo? Hoc autem quia fecit,curauit : quia cura-
uit,uidemus:Hoc eſt enim quod uerbum caro fa-
ctum eſt,& habitauit in nobis.Medicamentũ no-
C bis factum eſt:ut quia terra cæcabamur , de terra
ſanaremur.Et ſanati,quid uideremus? Et uidimus,
inquit,gloriam eius,gloriam tanquam unigeniti à
patre:plenum gratia & ueritate. Ioannes teſti-
monium perhibet de ipſo,& clamat dicens ,Hic e-
rat quem dixi, Qui poſt me uenit,ante me factus
eſt.] Poſt me uenit,& præceſſit me. Quid eſt, an-
te me factus eſt? Præceſſit me.Non factus eſt ante
quam factus eſſem ego , ſed antepoſitus,eſt mihi:
hoc eſt , ante me factus eſt . Quare ante te factus
eſt,cũ poſt te uenerit? Quia prior me erat.] Prior
te ô Ioannes? Quid magnũ ſi prior te? Bene,qa tu
illi perhibes teſtimonium. Audiamus ipſum dicẽ-
tem,Et ante Abraham ego ſum. Sed & Abraham Ioan.8
in medio genere humano ortus eſt:multi ante illũ
D multi poſt illum. Audi uocem patris ad filium,An Pſal.109
te luciferum genui te. Qui ante luciferum genitus
eſt,omnes ipſe illuminat.Dictus eſt enim quidam
lucifer qui cecidit.Erat enim angelus,& factus eſt Eſa.14
diabolus:& dixit de illo ſcriptura, Lucifer qui ma
ne oriebatur,cecidit.Vnde lucifer? Quia illumi-
natus lucebat.Vnde aũt tenebroſus factus? Quia
in ueritate non ſtetit. Ergo ille ante luciferum,an-
te omnem illuminatum : ſiquidem ante omnem
illuminatum eſſe neceſſe eſt,à quo illuminãtur o-
mnes qui illuminari poſſunt.Ideo hoc ſequit, Et
de plenitudine eius nos omẽs accepimus.] Quid
accepiſtis? Et gratiã pro gratia.] Sic enĩ habent
uerba euangelica collata cũ exẽplaribus Gręcis.
Nõ ait,Et de plenitudine eius nos oẽs accepimus,
gratiam

gratiam pro gratia:ſed ſic ait:De plenitudine eius
nos omnes accepimus,& gratiã pro gratia. id eſt,
accepimus,ut neſcio quid nos uoluerit intellige-
re de pulchritudine eius accepiſſe : & inſup gratiã
pro gratia. Accepimus enim de plenitudine eius,
primo gratiam: & rurſum accepimus gratiam pro
gratia.Quam gratiã primo accepimus? Fidem.In
fide ambulãtes,in gratia ambulamus. Vnde enim
hoc meruimus? Quibus noſtris præcedẽtibus me
ritis? Non ſe quiſque compalpet, redeat in conſci
entiam ſuam, quærat latebras cogitationum ſua-
rum,redeat ad ſeriem factorũ ſuorũ.Non attendat
quid ſit ſi iam aliqd eſt,ſed quid fuerit ut eſſet ali-
quid:inueniet non ſe dignũ fuiſſe niſi ſupplicio.Si
ergo ſupplicio dignus fuiſti, & uenit ille q nõ pec
cata puniret,ſed peccata donaret: gratia tibi data
eſt,non merces reddita. Vnde uocat̃ gratia? Quia
gratis datur. Non enim præcedentibus meritis e-
miſti quod accepiſti.Hanc ergo accepit gratiã pri
mam peccator,ut eius peccata dimitterẽtur. Quid
meruit? interroget iuſtitiam,inuenit pœnam.Inter
roget miſericordiã,inuenit gratiam.Sed hoc pro-
miſerat deus per prophetas. Itaq; cum uenit dare
quod promiſerat:non ſolum gratiam dedit, ſed &
ueritatem. Quomodo exhibita eſt ueritas? Quia
factum eſt quod promiſſum eſt.Quid eſt ergo gra
tiam pro gratia? Fide promeremur deũ: & qui di-
gni non eramus quibus peccata dimitterentur,ex
eo quia tantũ donũ indigni accepimus,gratia uo-
catur. Quid eſt gratia? Gratis data. Quid eſt gra-
tia? Gratis donata non reddita. Si tibi debebatur:
merces reddita eſt,non gratia donata.Si autem ue
re debebatur,bonus fuiſti : ſi aũt nõ merito tuo,ut
uerum eſt, malus fuiſti. Credidiſti autem in eum
Rom. 4 qui iuſtificat impium. Quid eſt qui iuſtificat impi-
um? Ex impio facit pium. Cogita quid per legem
tibi imminere debebat, & quid per gratiam conſe
cutus ſis. Conſecutus autem iſtam gratiam fidei,
Rom. 1 eris iuſtus ex fide.Iuſtus enim ex fide uiuit:& pro
mereberis deum uiuendo ex fide.Cum promerue
ris deum uiuendo ex fide,accipies pręmiũ immor
talitatem,& uitam æternam:& illa gratia eſt.Nam
pro quo merito accipies uitam æternam? Pro gra
tia. Si enim ipſa fides gratia eſt, & uita æterna qua
ſi merces eſt fidei : uidetur quidem deus uitam æ-
ternam tanquam debitum reddere. Cui debitam?
Fideli,quia promeruerit illã per fidem. Sed quia
ipſa fides gratia eſt: & uita æterna gratia eſt pro
gratia,audi Paulum Apoſtolum confitentem gra
tiam, & poſtea debitum expetentem. Confeſſio
1. Tim. 1 gratiæ quæ eſt in Paulo? Qui prius fui blaſphe-
mus,& perſecutor & iniurioſus:ſed miſericordiã,
inquit,conſecutus ſum. Indignũ ſe dixit qui con-
ſequeretur:conſecutum tamen nõ per merita ſua,
ſed per miſericordiã dei. Audi illum iam flagitan-
tem debitũ,qui primo indebitã ſuſceperat gratiã.
2. Tim. 4 Ego enim,inquit,iam immolor: & tempus reſolu
tionis meæ inſtat.Bonũ certamen certaui,curſum
conſummaui,fidem ſeruaui:de cętero repoſita eſt
mihi corona iuſtitiæ. Iam debitum flagitat, iam
debitum exigit. Nam uide uerba ſequentia. Quã

A mihi reddet dominus in illa die, iuſtus iudex. Ve
ante ſuſciperet gratiam, miſericordem patrem o-
pus habebat:ut præmium gratię,iudicem iuſtum.
Qui non damnauit impiũ, damnabit fidelem? Et
tamen ſi bene cogites,ipſe dedit fidem primo,qua
eum promeruiſti: non enim de tuo promeruiſti,
ut tibi aliquid deberetur. Quod ergo præmiũ im-
mortalitatis poſtea tribuit:dona ſua coronat, non
merita tua.Ergo fratres, omnes de plenitudine e-
ius accepimus.De plenitudine miſericordiæ eius,
de abundantia bonitatis eius accepimus. Quid?
Remiſſionẽ peccatorũ, ut iuſtificaremur ex fide.
Et inſuper quid? Gratiã pro gratia. Id eſt,pro hac
gratia in qua ex fide uiuimus,recepturi ſumus ali-
am.Quid tamen niſi gratiam? Nam ſi dixero,quia
& hoc debetur:aliquid mihi aſſigno quaſi cui de-
B bebatur. Coronat autem in nobis deus dona miſe
ricordiæ ſuæ : ſed ſi in ea gratia quam primam ac-
cepimus,perſeueranter ambulemus. Lex enim
per Moyſen data eſt.] quæ reos tenebat. Quid e-
nim ait Apoſtolus? Lex ſubintrauit, ut abundaret Rom. 5
delictum.Hoc proderat ſuperbis, ut abũdaret de-
lictum:multum enim ſibi dabant, & quaſi uiribus
ſuis multum aſſignabant, & nõ poterant implere
iuſtitiam,niſi adiuuaret ille qui iuſſerat. Superbi-
am illorum uolens domare deus, dedit legem:tan
quam dicens: Ecce implete, ne putetis deeſſe iu-
bentem.Non deeſt qui iubeat,ſed deeſt qui imple
at. Si ergo deeſt qui impleat, unde non implet?
Quia natus cum traduce peccati & mortis.De A-
dam natus,traxit ſecum quod ibi conceptum eſt.
C Cecidit primus homo: & omnes qui de illo nati
ſunt,de illo traxerunt concupiſcentiam carnis.O-
portebat ut naſcereť alius homo, qui nullã traxit
cõcupiſcentiã.Homo & homo. Homo ad mortẽ,
& homo ad uitam.Sic dicit Apoſtolus:Quoniam 1. Cor. 15
quidem per hominem mors, & per hominem re-
ſurrectio mortuorum. Per quem hominem mors,
& per quem hominem reſurrectio mortuorum?
Noli feſtinare, ſequiť & dicit: Sicut eñ in Adam
omnes moriunť, ſic & in Chriſto omnes uiuifica-
buntur. Qui ptinent ad Adã? Omnes q nati ſunt
de Adã. Qui ad Chriſtũ? Omnes qui renati ſunt
per Chriſtum.Quare omnes in peccato? Quia ne-
mo natus eſt præter Adam. Vt autẽ omnes naſce-
rentur ex Adam,neceſſitatis fuit ex damnatione:
D naſci per Chriſtũ,uoluntatis eſt & gratiæ. Non co-
guntur homines naſci per Chriſtum, non quia uo
luerunt nati ſunt ex Adam. Omnes tamen q ex A-
dam cum peccato,peccatores:omẽs qui per Chri
ſtum iuſtificati,iuſti,non in ſe ſed in illo.Nam in ſe
ſi interroges,Adã ſunt:in illo ſi interroges,Chriſti
ſunt.Quare? Quia ille caput domin9 noſter Ieſus
Chriſtus, nõ cum traduce peccati uenit:ſed tamẽ
uenit cum carne mortali. Mors peccatorum pœ-
na erat:in domino munus miſericordiæ erat, non
pœna peccati. Non eñ aliquid habebat dominus
quare iuſte moreretť.Ipſe ait : Ecce uenit princeps Ioan. 14
huius mundi, & in me nihil inuenit. Quare ergo
moreris? Sed ut ſciant omnes quia uoluntatem pa
tris mei facio, ſurgite eamus hinc. Non habebat

A ille quare moreretur, & mortuus eſt: tu habes quare, & mori dedignaris? Dignare æquo animo pati per meritum tuũ: quod ille pati dignatus eſt, ut te à ſempiterna morte liberaret. Homo & homo. Sed ille non niſi homo: iſte deus & homo. Ille homo peccati, iſte homo iuſtitiæ. Mortuus es in Adam, reſurge in Chriſtum: nam utrunque debetur tibi. Iam credidiſti in Chriſtum, reddes tamen qđ debes de Adam. Sed non te in æternum tenebit uinculum peccati: quia mortem tuam æternam occidit mors temporalis domini dei tui. Ipſa eſt gratia fratres mei, ipſa eſt & ueritas: quia & promiſſa & exhibita. Non erat iſta in ueteri teſtamento, quia lex minabatur, non opitulabatur: iubebat, non ſanabat: languorem oſtendebat, non auferebat: ſed B illi præparabat medico uenturo cum gratia & ueritate: tanquam ad aliquem quem curare uult medicus, mittat primum ſeruum ſuum, ut ligatũ illum inueniat. Sanus non erat, & ſanari nolebat: & ne ſanaretur, ſanum ſe eſſe iactabat. Miſſa lex eſt, ligauit eum, inuenit ſe reum, iã clamabat de ligatura. Venit dominus, curat amaris aliquantum & acribus medicamentis: Dicit enim ęgroto, ferto: dicit, tolera: dicit, noli diligere mundum, habeto patientiam, curet te ignis continentię, ferrum perſecutionum tolerent uulnera tua. Expaueſcebas quis ligatus, liber ille & non ligatus bibit quod tibi dabat: prior paſſus eſt ut te conſolaretur, tanquã dicens: Quod times pati pro te, prior patior pro te. Hæc eſt gratia, & magna gratia. Quis illam digne C collaudat? De humilitate Chriſti loquor fratres mei. Maieſtatẽ Chriſti & diuinitatem Chriſti, quis loquitur? In explicando & dicẽdo ut quoquo modo humilitatem Chriſti loquamur nõ ſufficimus, imò deficimus. Totum cogitantibus cõmittimus, non audientibus adimplemus. Cogitate humilitatem Chriſti. Sed quis nobis, inquis, eam explicat, niſi tu dicas? Ille intus dicat. Melius illud dicit qui intus habitat, quàm qui foris clamat. Ipſe uobis oſtendat gratiam humilitatis ſuæ, qui cœpit habitare in cordibus ueſtris. Iam uero ſi in eius humilitate explicãda & eroganda deficimus, maieſtatẽ eius quis loquatur? Si uerbũ caro factum conturbat nos: In principio erat uerbum, quis explicabit? Tenete ergo fratres mei ſoliditatem iſtam. Lex per Moy-D ſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.] Per ſeruũ lex data eſt, reos fecit, per imperatorem indulgẽtia data eſt, reos liberauit. Lex per Moyſen data eſt. Non ſibi aliquid amplius ſeruus aſſignet, quàm quod per illum factum eſt. Electus ad magnum miniſterium tanquam fidelis in domo, ſed tamen ſeruus: agere ſecũdum legem poteſt, ſoluere à reatu legis non poteſt. Lex ergo per Moyſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et forte aliquis dicat: Et gratia & ueritas nõ eſt facta per Moyſen, qui uidit deum? Statim ſubiecit: Deum nemo uidit unquã.] Et unde innotuit Moyſi deus? Quia reuelauit ſeruo ſuo dominus. Quis dominus? Ipſe Chriſtus, qui præmiſit legem per ſeruum: ut ueniret ipſe cum gratia & ueritate. Deum enim nemo uidit unquam. Et

A unde illi ſeruo quantum capere poſſet apparuit?

Sed unigenitus, inquit, filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.] Quid eſt in ſinu patris? In ſecreto patris. Non eñ deus habet ſinũ, ſicut nos habemus in ueſtibus, aut cogitandus eſt ſic ſedere quomodo nos, aut forte cinctus eſt ut ſinum haberet: ſed quia ſinus noſter intus eſt, ſecretũ patris, ſinum patris uocamus. In ſecreto patris qui patrem nouit, ipſe enarrauit. Nam deum nemo uidit unquam. Ipſe ergo uenit, & narrauit quicquid uidit. Quid uidit Moyſes? Moyſes uidit nubem, uidit Exod. 3 angelum, uidit ignem: omnis illa creatura typum domini ſui gerebat, non ipſius domini præſentiam exhibebat. Namque aperte habes in lege: Et loquebatur Moyſes cum domino, contra in con-B tra: ſicut amicus cum amico ſuo. Sequeris ipſam ſcripturam, & inuenis Moyſen dicentem: Si inueni Exod. 33 gratiã in cõſpectu tuo, oſtẽde mihi teipſum manifeſte, ut uideã te. Et parũ eſt quia dixit: reſpõſum accepit: Non potes uidere faciẽ meam. Loquebatur ergo fratres chariſſimi cum Moyſe angelus, portans typum domini: & illa om̃ia quæ ibi per angelum facta ſunt, futuram iſtam gratiã & ueritatem promittebant. Qui bene ſcrutant legem, nouerũt: & cum opportunũ eſt, ut & nos aliquid inde dicamus, quantũ dominus reuelat, non tacemus charitati ueſtræ. Illud aũt ſciatis: quia omnia quę corporaliter uiſa ſunt, non erant illa ſubſtantia dei. Illa enim carneis oculis uidemus. Dei ſubſtantia unde uidetur? Euangelium interroga: Beati mũdo cor- Matt. 5 C de, quia ipſi deum uidebunt. Fuerũt homines qui dicerent uanitate ſui cordis decepti: Pater inuiſibilis eſt, filius autem uiſibilis eſt. Vnde uiſibilis? Si propter carnem: quia ſuſcepit carnem manifeſtũ eſt. Illi enim qui carnem Chriſti uiderũt: aliqui crediderunt, aliqui crucifixerunt. Et qui crediderunt illo crucifixo nutauerunt: & niſi ipſam poſt reſurrectionem palpatent, fides ad eos non reuocaretur. Si ergo propter carnem uiſibilis filius eſt, & nos concedimus, & eſt catholica fides: ſi autem ante carnem uiſibilis, ſicut ipſi dicunt, id eſt, antequã incarnaretur, multum delirant, & multum errant. Facta enim ſunt illa uiſibilia corporaliter per creaturam, in quibus typus oſtenderetur: non utique ſubſtantia ipſa demũſtrabatur & manifeſtabatur. D Et hoc attendat charitas ueſtra lene documẽtum. Sapientia dei uideri oculis non poteſt. Fratres, ſi Chriſtus ſapientia dei & uirtus dei, ſi Chriſtus uerbum dei: uerbũ hominis oculis non uidetur, uer- 1. Cor. 1 bum dei uideri ſic poteſt? Expellite ergo de cordibus ueſtris carnales cogitationes: ut uere ſitis ſub gratia, ut ad nouũ teſtamentũ pertineatis. Ideo uita æterna promittitur in nouo teſtamento. Legite uetus teſtamentum: & uidete, quia carnali adhuc populo ea quidem pręcipiebant quæ nobis. Nam unum deũ colere & nobis præcipitur. Nõ accipies in uanum nomen domini dei tui, & nobis pręcipitur: quod eſt ſecundũ præceptũ, Obſerua diem ſabbati, magis nobis præcipit: quia ſpiritaliter obſeruandum præcipitur. Iudæi eñ ſeruiliter obſeruant diem ſabbati, ad luxuriam, ad ebrietatem.

Quanto

Quanto melius fœminæ eorum lanã facerent, ꝙ il
lo die in neomenijs ſaltarent. Abſit fratres, ut il-
los dicamus obſeruare ſabbatum. Spiritaliter ob-
ſeruat ſabbatum Chriſtianus, abſtinens ſe ab ope-
re ſeruili. Quid eſt enim ab opere ſeruili? A pecca
to. Et unde probamus? Dominum interroga. Om
Ioan.8 nis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Ergo &
nobis præcipitur ſpiritaliter obſeruatio ſabbati. Iã
illa omnia pręcepta nobis magis præcipiuntur, &
Exod.20 obſeruanda ſunt: Non occides: Nõ mœchaberis:
Non furaberis: Non falſum teſtimoniũ dices: Ho-
nora patrem tuum & matrem tuam: Non concu-
piſces rem proximi tui: Non concupiſces uxorem
proximi tui. Nónne iſta omnia & nobis pręcipiũ-
tur? Sed quære mercedem, & inuenies ibi dici: Vt
expellantur hoſtes à facie tua, & accipiatis terram
quam promiſit deus patribus ueſtris. Quia nõ po
terant capere inuiſibilia, per uiſibilia tenebantur.
Quare tenebantur? Ne penitus interirent, & ad
idola laberentur. Nam fecerunt hoc fratres mei ſi
cut legitur, obliti tanta miracula quæ fecit deus co
ram oculis eorum. Mare diſciſſum eſt, uia facta eſt
in medijs fluctibus: ſequentes hoſtes eorũ eiſdem
aquis operti ſunt, per quas illi tranſierunt. Et cum
Moyſes homo dei receſſiſſet ab oculis eorum, ido
Exod.32 lum petierunt & dixerunt: Fac nobis deos q nos
præeant: quia ille homo dimiſit nos. Tota ſpes eo
rum in homine poſita erat, non in deo. Ecce mor-
tuus eſt homo. Nunquid mortuus eſt deus, qui e-
ruit eos de terra Ægypti? Et cũ feciſſent ſibi ima-
ginem uituli, adorauerunt & dixerunt: Hi ſunt dij
tui Iſrael, qui te liberauerunt de terra Ægypti.
Quàm cito obliti tam magnificam gratiam? Qui-
bus ergo modis teneretur populus talis, niſi pro-
miſſis carnalibus? Ea ibi iubentur in decalogo le-
gis quæ & nobis, ſed non ea promittuntur quę no
Ioan.17 bis. Nobis quid promittitur? Vita æterna. Hæc
eſt autem uita æterna: ut cognoſcant te unum ue-
rum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Co-
gnitio dei promittitur: ipſa eſt gratia pro gratia.
Fratres, modo credimus, non uidemus. Pro iſta
fide præmium erit, uidere quod credimus. Noue-
rant hoc prophetæ, ſed occultum erat antequam
ueniret. Nam quidam ſuſpirãs amator in pſalmis
Pſal.26 dicit: Vnam petij à domino, hanc requirã. Et quæ
ris quid petat? Forte enim terram petit fluentem
lacte & melle carnaliter, ꝙuis ſpiritaliter iſta quæ
renda ſit & petenda: aut forte ſubiectionẽ hoſtiũ
ſuorum, aut mortem inimicorũ, aut imperia, & fa-
cultates huius ſeculi. Ardet eñ amore, & multum
ſuſpirat, & ęſtuat & anhelat. Videamus qd petat:
Vnam petij à domino, hanc requirã. Quid eſt hoc
quod requirit? Vt inhabitẽ, inquit, in domo domi
ni, per omnes dies uitæ meę. Et puta qa habitas in
domo domini, unde ibi erit gaudiũ tuum? Vt con
templer, inquit, delectationẽ domini. Fratres mei,
unde clamatis, unde exultatis, unde amatis, niſi qa
ibi eſt ſcintilla huius charitatis? Quid deſideratis
rogo uos? Videri poteſt oculis? Tangi poteſt? Pul
chritudo aliqua eſt quæ oculos delectat? Nónne
martyres amati ſunt uehementer? Et quando eos

A cõmemoramus, inardeſcimus amore? Quid in il-
lis amamꝰ fratres? Mẽbra laniata à feris? Quid fœ
dius, ſi oculos carnis interroges: Quid pulchrius
ſi oculos mentis interroges? Quid tibi uidetᷓ ado-
leſcẽs pulcherrimus, fur? Quomodo horrẽt oculi
tui? Nunquid oculi carnis horrẽt? Si ipſos interro
ges, nihil illo corpore cõpoſitius, nihil ornatius:
& parilitas membrorũ, & coloris delectatio illicit
oculos. Et tamen cum audis, quia fur eſt: fugis ho-
minẽ animo. Vides ex alia parte ſenẽ curuum, ba-
culo innitentẽ, uix ſe mouentem, rugis undiq; exa
ratum. Quid uides quod oculos delectet? Audis
quia iuſtus eſt: amas, amplecteris. Talia nobis præ
mia promiſſa ſunt fratres mei. Tale aliquid amate,
tali regno ſuſpirate, & talẽ patriã deſiderate: ſi uul
B tis ꝑuenire ad id, cum quo uenit dominus noſter,
id eſt ad gratiã & ueritatem. Si aũt corporalia præ
mia concupieritis à deo, adhuc ſub lege eſtis, &
ipſam legem non implebitis. Quãdo enim uideris
abundare iſta tẽporalia in eis qui deum offendũt:
nutant greſſus tui, & dicis tibi: Ecce ego colo deũ,
quotidie ad Eccleſiã curro, genua mihi trita ſunt
in orationib. & aſſidue ęgroto: homicidia faciunt
homines, rapinas faciunt, exultant & abundãt, be
ne eſt illis. Talia ergo quærebas à deo? Certe ad
gratiam pertinebas. Si gratiam ideo tibi dedit de-
us, quia gratis dedit: gratis ama. Noli ad pręmium
diligere deum, ipſe ſit præmium tuum. Dicat ani-
ma tua: Vnã petij à domino, hanc requirã: ut inha
bitem in domo domini per omnes dies uitæ meæ,
C ut contempler delectationem domini. Noli time-
re, ne faſtidio deficias. Talis erit illa delectatio pul
chritudinis, ut ſemp tibi præſens ſit & nunꝗ ſatie-
ris: imò ſemp ſatieris & nunꝗ ſatieris. Si eñ dixe
ro, qa nõ ſatiaberis, fames erit: ſi dixero, qa ſatiabe
ris, faſtidiũ timeo. Vbi nec faſtidiũ erit, nec fames:
quid dicã neſcio. Sed deus habet ꝗd exhibeat nõ
inuenientib. quõ dicãt, & credentib. ꝗd accipiãt.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Et hoc eſt teſtimonium Io-
annis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacer-
dotes & leuitas: uſq; ad id: Et ego ſciebam eum, ſed qui
me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit: Super quẽ
uideris ſpiritum deſcẽdentem ſicut columbã & manen-
tem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Tractatus IIII.

D AEPISSIME audiuit ſanctitas ue-
ſtra, & optime noſtis, quoniã Ioannes
s Baptiſta quanto præclarior erat in na-
tis mulierum, & quanto humilior ad
cognoſcendũ deum: tanto meruit eſſe
amicus ſponſi, zelans non ſibi, non ſuum honorẽ
quærens, ſed iudicis ſui, quem tanquã præco præ-
ibat. Itaque prophetis pręcedentibus prænũciare
de Chriſto futura conceſſum eſt: huic autem digi-
to oſtendere. Sicut enim ignorabatur Chriſtus ab
his qui prophetis non crediderant antequam ue-
niret, ſic ab eis ignorabatur & pręſens. Venerat e-
nim humiliter primo & occultus, tanto occultior,
quanto humilior. Populi autẽ ſpernentes propter
ſuperbiam ſuam humilitatẽ dei, crucifixerũt ſalua
torem ſuum: & fecerũt damnatorẽ ſuum. Sed qui

primo uenit occultus, quia uenit humilis: nũquid A
deinceps non eſt uenturus manifeſtus, quia excel
Pſal. 49 ſus? Audiſtis modo pſalmũ: Deus manifeſtus ue-
niet, deus noſter & non ſilebit. Siluit ut iudicaret,
non ſilebit cum cœperit iudicare. Nõ diceret ma
nifeſtus ueniet, niſi primo ueniſſet occultus: nec
diceretur, non ſilebit, niſi quia primo ſiluit. Quo-
Eſa. 53 modo ergo ſiluit? Interroga Eſaiam. Sicut ouis ad
occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram eo
qui ſe tondet, fuit ſine uoce, ſic non aperuit os ſu-
um. Veniet autem manifeſtus, & non ſilebit. Quo
modo manifeſtus? Ignis ante eum præibit, & in cir
cuitu eius tempeſtas ualida. Tempeſtas ualida tol
lere habet totam paleam de area, quæ modo tritu-
ratur: & ignis incendere quod tempeſtas abſtule-
rit. Modo aũt tacet. Tacet iudicio, ſed nõ tacet præ B
cepto. Si enim tacet Chriſtus, quid ſibi uolunt hæc
Euangelia? Quid ſibi uolunt uoces apoſtolicæ?
Quid cantica pſalmorum? Quid eloquia prophe
tarum? In his enim omnibus Chriſtus non tacet.
Sed tacet modo ne uindicet, non tacet ut moneat.
Veniet autem præclarus in uindicta, & apparebit
omnibus, & qui in eum non credunt. Modo uero
quia & præſens occultus erat, oportebat ut con-
temneretur: niſi enim contemneretur, non crucifi
geretur: Si non crucifigeretur, non funderet ſan-
guinem, quo precio nos redemit. Vt aũt daret pre
cium pro nobis crucifixus eſt, ut crucifigeret̃ con
temptus eſt, ut cõtemneret̃ humilis apparuit. Ta-
men quia quaſi in nocte apparuit in corpore mor
tali, lucernam ſibi accendit unde uideretur. Ipſa lu C
cerna Ioannes erat, de quo iam multa audiuiſtis: et
præſens lectio Euangelij uerba Ioannis continet.
Primo quod præcipuum eſt, confitentis quia non
ipſe erat Chriſtus. Tanta autem excellentia erat in
Ioanne, ut poſſet credi Chriſtus: & in eo probata
eſt humilitas eius, quia dixit non ſe Chriſtum eſſe,
cum poſſet credi eſſe. Ergo hoc eſt teſtimoniũ
Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis
ſacerdotes & leuitas ad eum ut interrogarẽt eum:
Tu quis es?] Non aũt mitterent, niſi mouerentur
excellentia autoritatis eius, quia auſus eſt bapti-
zare. Et confeſſus eſt, & non negauit.] Quid cõ
feſſus eſt? Et confeſſus eſt, quia ego ſum Chri-
ſtus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias
es tu?] Nouerunt enim quia præceſſurus erat He D
lias Chriſtum. Non enim alicui incognitũ erat no
men Chriſti apud Iudæos. Iſtum non putauerunt
eſſe Chriſtum: non omnino Chriſtũ non eſſe uen-
turum, cum ſperarent uenturũ. Sic offenderunt in
præſentem, offenderunt tanquam in humilem la-
pidem. Lapis enim ille adhuc paruus erat, iam qui
dem præciſus de monte ſine manibus: ſicut dicit
Dan. 2 Daniel propheta, uidiſſe ſe lapidem præciſum de
monte ſine manibus. Sed quid ſequitur? Et creuit
inquit, lapis ille, & factus eſt mons magnus: & im
pleuit uniuerſam faciem terræ. Videat ergo chari
tas ueſtra quod dico, Chriſtus ante Iudæos iã præ
ciſus erat de monte. Montẽ regnum uult intelligi
Iudæorum. Sed regnum Iudæorum non impleue-
rat uniuerſam faciem terræ. Inde præciſus eſt ille la

A pis, quia inde natus eſt in præſentia dominus. Et
quare ſine manibus? Quia ſine opere uirili uirgo
peperit Chriſtum. Iam ergo erat lapis ille præciſus
ſine manibus, ante oculos Iudæorum: ſed humilis
erat. Non immerito: quia nondum creuerat lapis
ille, & impleuerat orbem terrarum, quod oſtendit
in regno ſuo, quod eſt Eccleſia, quæ impleuit totã
faciem terræ. Quia ergo nondum creuerat, offen-
derunt in illum tanq̃ lapidem: & factum eſt in eis
quod ſcriptum eſt: Qui ceciderit ſuper lapidẽ con Luc. 19
quaſſabitur, & ſuper quos ceciderit lapis ille cõte
ret eos. Primo ſuper humilem ceciderũt, excelſus
ſuper illos uẽturus eſt. Sed ut eos uenturus excel-
ſus cõterat, primo eos humilis quaſſauit. Offende
runt in eũ, & quaſſati ſunt: non contriti, ſed quaſſa
B ti. Veniet excelſus, & conteret eos. Sed ignoſcen
dum eſt Iudæis, quia offenderunt in lapidem, qui
nondũ creuerat. Quales ſunt illi qui in ipſum mon
tem offenderunt? Iam de quibus dicam cognoſci-
tis. Qui negant Eccleſiã toto orbe diffuſam, nõ in
humilem lapidem, ſed in ipſum montẽ offendũt:
quod factus eſt ille lapis dum creſceret. Cæci Iu-
dæi non uiderunt humilem lapidem. Quanta cæ-
citas eſt non uidere montem? Ergo uiderunt hu-
milem, & non cognouerunt. Demonſtrabatur il-
lis per lucernã: Nam primo ille quo maior nemo
ſurrexerat in natis mulierum, dixit: Non ſum ego
Chriſtus. Dictumq́; illi eſt: Nunqd tu es Helias?
Reſpondit: Non ſum.] Chriſtus enim præmittit
ante ſe Heliã, & dixit non ſum, & fecit nobis quæ
C ſtionem. Timẽdum eſt enim, ne minus intelligen
tes contraria putent Ioannem dixiſſe quàm Chri-
ſtus dixit. Quodam in loco, cum dominus Ieſus
Chriſtus in Euangelio quædã diceret de ſe: reſpõ-
derũt illi diſcipuli: Quomodo ergo dicunt ſcribæ,
id eſt periti legis, quia Heliam oportet primũ ue- Matt. 17
nire? Et ait dominus: Helias iam uenit, & fecerunt
ei quæ uoluerunt: & ſi uultis ſcire, ipſe eſt Ioannes
Baptiſta. Dominus Ieſus Chriſtus dixit: Helias iã
uenit, & ipſe eſt Ioannes Baptiſta: Ioannes autem
interrogatus ſic ſe confeſſus eſt Heliam non eſſe,
quomodo nec Chriſtum eſſe. Et utiq; ſicut uerum
confeſſus eſt Chriſtum ſe non eſſe: ſic uerum con-
feſſus eſt nec Heliam ſe eſſe. Quomodo ergo com
parabimus dicta præconis cum dictis iudicis? Ab
D ſit ut præco mentiatur: hoc enim loquit̃ quòd au-
dit à iudice. Quare ergo ille, non ſum Helias: &
dominus, ipſe eſt Helias? Quia in eo dominus Ie
ſus Chriſtus præfigurare uoluit futurũ aduentum
ſuum, & hoc dicere, quia in ſpiritu Heliæ erat Io-
annes. Et quod erat Ioannes ad primum aduentũ,
hoc erit Helias ad ſecundum aduentum. Quomo
do duo aduentus iudicis, ſic duo præcones. Iudex
quidem ipſe, præcones autem duo: non duo iudi-
ces. Oportebat autem iudicem primo uenire iudi
candum. Miſit ante ſe primũ præconem, uocauit
illum Heliã: quia hoc erit in ſecũdo aduentu Heli
as, quod in primo Ioannes. Iamq́; intendat chari-
tas ueſtra q̃ uerum dicam. Quando conceptus eſt
Ioannes, uel potius quando natus, ſpiritus ſanctus
hoc de illo homine impleto prophetauit: Et erit, Luc. 1
inquit

inquit, præcurſor altiſſimi, in ſpiritu & uirtute He A
liæ. Non ergo Helias, ſed in ſpiritu, & uirtute He-
liæ. Quid eſt in ſpiritu & uirtute Heliæ? In eodem
ſpiritu uice Heliæ. Quare uice Heliæ? Quia quod
Helias ſecundo, hoc Ioãnes in primo aduentu fu-
it. Recte ergo modo Ioannes proprie reſpondit:
Nam dominus figurate, Helias ipſe eſt Ioannes:
iſte autem, ut dixi, proprie: Nõ ſum ego Helias. Si
figuram præcurſionis aduertas, Ioãnes ipſe eſt He
lias: quod enim ille ad primum aduentum, hoc il-
le ad ſecundum erit. Si proprietatem perſonæ in-
terroges: Ioannes, Ioannes: Helias, Helias eſt. Do-
minus ergo ad præfigurationem recte, ipſe eſt He
lias: Ioannes autem recte ad proprietatem, nõ ſum
Helias. Nec Ioãnes falſum, nec dominus falſum:
nec præco falſum, nec iudex falſum, ſed ſi intelli- B
gas. Quis autem intelligit? Qui imitatus fuerit hu
militatem præconis, & cognouerit celſitudinem
iudicis. Nihil enĩ humilius ipſo præcone. Fratres
mei, nullum tantũ meritum Ioannes habuit quàm de
iſta ipſa humilitate, quòd cum poſſet fallere homi
nes, & putari Chriſtus & haberi pro Chriſto: tan-
tæ enim gratiæ tantæque excellentiæ fuit: confeſſus
eſt tamen aperte & dixit: Non ſum ego Chriſtus.
Nunquid tu Helias es? Iam ſi diceret: Helias ſum:
ergo iam in ſecundo aduentu adueniẽs dominus
iudicaret, non adhuc in primo iudicaretur. Tanquam
dicens: Venturus eſt adhuc & Helias: Nõ ſum, in-
quit, Helias: ſed obſeruate humilẽ ante quem ue-
nit Ioannes, ne ſentiatis excelſum ante quem uen
turus eſt Helias. Nã & dominus ita cõpleuit. Ipſe C
eſt Ioannes Baptiſta qui uenturus eſt. Ipſa præfi-
guratione uenit iſte, qua proprietate uenturus eſt
Helias. Tunc Helias per proprietatem Helias e-
rit, nunc per ſimilitudinem Ioannes Helias erat.
Modo Ioannes per proprietatem Ioannes eſt, tũc
per ſimilitudinem Helias Ioannes erit. Ambo præ
cones ſibi dederũt ſimilitudines ſuas, & tenuerũt
proprietates ſuas: unus aũt dominus iudex, ſiue illo
præcone præcedẽte, ſiue illo. Et interrogauerũt
eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dixit, Non. Et di
xerunt ei, Propheta es tu? Et reſpondit, Non. Di-
xerunt ergo ei, Quis es tu? ut reſponſum demus
his qui miſerunt nos. Quid dicis de teipſo? Ait:
Ego uox clamantis in deſerto.] Eſaias illud dixit.
In Ioanne prophetia iſta impleta eſt: Ego uox cla- D
Eſa. 40 mantis in deſerto. Quid clamantis? Dirigite ui
am domini, rectas facite ſemitas dei noſtri.] Non
uobis uidetur præconis eſſe, dicere, exite, facite ui
am? Niſi quòd præco exite dicit: Ioannes dicit, ue
nite. A iudice repellit præco, ad iudicem uocat Io-
annes. Imò uocat Ioannes ad humilem, ne iudex
ſentiatur excelſus. Ego uox clamantis in deſer-
to, dirigite uiam domini, ſicut dicit Eſaias prophe
ta.] Non dixit, ego ſum Ioannes, ego ſum Helias,
ego ſum propheta. Sed quid dixit? Hoc uocor: Vox
clamãtis in deſerto, dirigite uiam domino: rectas
facite ſemitas dei noſtri. Ego ſum ipſa prophetia.
Et qui miſſi fuerãt, erant ex phariſæis:] Id eſt, ex
principibus Iudæorũ. Et interrogauerũt eum, &
dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu nõ es Chri-

A ſtus, neque Helias, neque propheta?] Quaſi audaciæ
uidebat eſſe baptizare: quaſi in qua perſona. Quæ
rimus utrum tu ſis Chriſtus, tu dicis te non eſſe.
Quærimus ne forte præcurſor illius ſis, quia noui-
mus ante Chriſti aduentũ uenturum eſſe Heliam:
negas te eſſe. Quærimus ne forte aliquis multum
præueniens præco es, id eſt propheta, & accepiſti
hanc poteſtatem: nec prophetam te eſſe dicis. Et
non erat propheta Ioannes: maior erat quàm pro-
pheta. Dominus de illo tale teſtimonium dedit:
Quid exiſtis in deſertum uidere? Arundinem uen Matt. 11
to agitari? Vtique nõ uento agitari ſubaudi, quia
non hoc erat Ioannes, qui quaſi à uento mouere-
tur. Qui enim à uento mouetur, circumflatur om-
ni ſpiritu ſeductorio. Sed quid exiſtis uidere? Ho-
B minem mollibus ueſtitum? Veſtiebatur enim Io-
annes aſperis, id eſt, tunica facta de pilis cameli.
Ecce qui mollibus ueſtiuntur, in domibus regum
ſunt. Nõ ergo exiſtis uidere hominẽ mollibus ue-
ſtitum. Sed quid exiſtis uidere? Prophetam? Ita di
co uobis, maior quàm propheta hic: quia prophe
tæ longe ante prænunciauerũt, Ioannes præſentẽ
demonſtrabat. Quid ergo tu baptizas, ſi tu non
es Chriſtus, neque Helias, neque propheta? Re-
ſpondit eis Ioãnes, & dixit: Ego baptizo in aqua,
medius autem ueſtrum ſtetit quem uos neſcitis.]
Humilis enim non uidebatur, & propterea lucer-
na accẽſa eſt: Videte quomodo det locum, quia a-
liud poſſet putari. Ipſe eſt qui poſt me uenit, qui
ante me factus eſt.] Sicut iam diximus, id eſt, an-
C tepoſitus eſt mihi. Cuius ego nõ ſum dignus ut
ſoluam corrigiam calciamenti eius.] Quantum ſe
abiecit. Et ideo multum eleuatus eſt: quoniam qui
ſe humiliat exaltabitur. Vnde debet uidere ſancti
tas ueſtra, quia ſi Ioannes ſic ſe humiliauit, ut dice
ret, non ſum ego dignus corrigiam ſoluere: quo-
modo habent humiliari, qui dicunt, nos baptiza-
mus, nos quod damus noſtrum eſt, & quod no-
ſtrum eſt, ſanctum eſt. Ille dicit, nõ ego ſed ille: illi
dicunt, nos. Non eſt dignus Ioannes ſoluere cor-
rigiam calciamenti eius. Quod ſi dignũ ſe diceret,
quàm humilis eſſet? Et ſi dignum ſe diceret, & ſic dice
ret: Ille uenit poſt me qui ante me factus eſt, cu-
ius tantũmodo corrigiam calciamẽti dignus ſum
ſoluere: multum ſe humiliaſſet. Quando autẽ nec
D ad hoc dignum ſe dicit, uere plenus ſpiritu ſancto
erat: qui ſic ſeruus dominum agnouit, & ex ſeruo
amicus fieri meruit. Hæc in Bethania facta ſunt
trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans. Al-
tera die uidit Ioannes Ieſum uenientem ad ſe, &
ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mun
di.] Nemo ſibi arroget & dicat, quia ipſe auferet
peccata. Vnde iam intendite, contra quos ſuper-
bos intendebat digitum Ioannes. Nondum erant
nati hæretici, & iam oſtendebãtur: contra illos cla
mabat tunc à fluuio, contra quos modo clamat ex
Euangelio. Venit Ieſus. Et quid dicit ille? Ecce a-
gnus dei. Si agnus innocens, & Ioannes agnus.
An non & ipſe innocẽs? Sed quis innocens? Quã
tum innocens? Omnes ex illa traduce ueniunt &
ex illa propagine, de qua cantat gemens Dauid:

Pſal. 50 Ego in iniquitate cõceptus ſum, & in peccatis ma
ter mea in utero me aluit. Solus ergo ille agnus, q
non ſic uenit: Non enim in iniquitate conceptus
eſt: quia nõ de mortalitate cõceptus eſt: Nec eum
in peccatis mater eius in utero aluit: quem uirgo
cõcepit, uirgo peperit, quia fide cõcepit, fide ſuſce
pit. Ergo ecce agnus dei. Non habet iſte traducem
de Adam: carnem tantum ſumpſit de Adam, pec-
catum non aſſumpſit. Qui nõ aſſumpſit de noſtra
maſſa peccatum, ipſe eſt qui tollit noſtrum pecca
tum. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatũ mun-
di. Noſtis quia quidam homines dicunt aliquan-
do: Nos tollimus peccata hominibus, quia ſancti
ſumus. Si eñ non fuerit ſanctus qui baptizat, quo
modo tollit peccata alterius, cũ ſit ipſe homo pec-
cator? Contra iſtas diſputationes uerba noſtra nõ
dicamus, hunc legamus: ecce agnus dei, ecce qui
tollit peccatum mundi. Non ſit præſumptio homi
nibus in homines, non tranſmigret paſſer in mon
tes, in domino confidat. Et ſi leuat oculos ſuos in
montes, unde ueniet auxilium ei: intelligat quia
auxilium eius à domino, qui fecit cœlum & terrã.
Tantæ excellentię Ioannes, dicitur ei: Tu es Chri-
ſtus? Dicit: Non. Tu es Helias? Dicit: Non. Tu es
propheta? Dicit: Nõ. Quare ergo baptizas? Ecce
agnus dei, ecce q tollit peccatũ mundi. Hic eſt de
q̃ dixit: Poſt me uenit uir q ante me factus eſt, quia
prior me erat. Poſt me uenit, quia poſterior natus:
ante me factus eſt, qa prælatus eſt mihi. Prior me
erat: quia in principio erat uerbũ, & uerbũ erat a-
pud deum, & deus erat uerbum. Et ego neſciebã
eum, dixit: Sed ut manifeſtaretur Iſraeli, ꝓpterea
ueni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium per-
hibuit Ioannes, dicens: quia uidi ſpiritum de cœlo
deſcendentẽ quaſi columbã, & manſit ſuper eum,
& ego neſciebam eum. Sed qui me miſit baptiza-
re in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris ſpi-
ritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic
eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Et ego uidi & te-
ſtimoniũ perhibui, quia hic eſt filius dei.] Intẽdat
modicum charitas ueſtra, Ioannes quando didicit
Chriſtum? Miſſus eſt ut baptizaret in aqua. Quæ
ſitum eſt quare? Vt manifeſtaretur Iſrael, dixit.
Quid profuit baptiſmus Ioannis? Fratres mei, ſi
profuit aliquid, & modo maneret: & baptizaren-
tur homines baptiſmate Ioãnis, & ſic uenirent ad
baptiſmum Chriſti. Sed quid ait? Vt manifeſta-
retur Iſrael: id eſt, ipſi populo Iſrael ut manifeſta-
retur Chriſtus, uenit baptizare in aqua. Accepit
miniſterium baptiſmatis Ioãnes, in aqua pœniten
tiæ parare uiam domino, non exiſtens dominus.
At ubi cognitus eſt dominus, ſuꝑfluo ei uia parata
bat: quia cognoſcẽtibus ſe ipſe factus eſt uia. Itaq;
nõ durauit diu baptiſmus Ioannis. Sed quomodo
demonſtratus eſt dominus? Humilis, ut ideo acci-
peret baptiſma Ioannis, in quo baptizaretur ipſe do
minus. Et opus erat domino baptizari? Et ego in-
terrogatus cito reſpondeo: Opus erat domino na
ſci? Opus erat domino crucifigi? Opus erat domi
no mori, ſepeliri? Si ergo tantã ſuſcepit pro nobis
humilitatẽ, baptiſmum nõ erat ſuſcepturus? Et qd

A profuit quia ſuſcepit baptiſmũ ſerui? Vt tu non de
dignareris ſuſcipere baptiſmum domini. Intendat
charitas ueſtra. Futuri erant aliqui in Eccleſia ex-
celſioris gratiæ catechumeni. Fit enim aliquando
ut uideas catechumenũ abſtinentem ab omni con
cubitu, ualefacientem ſeculo, renũciantem omni-
bus quæ poſſidebat, diſtribuẽtem pauperibus, &
catechumenus eſt: inſtructus eſt etiã forte doctri-
na ſalutari, ſupra multos fideles. Timendũ eſt huic
ne dicat apud ſemetipſum de baptiſmate ſancto
quo peccata dimittuntur, Quid plus accepturus
ſum? Ecce ego melior ſum illo fideli & illo fideli:
cogitans fideles aut coniugatos, aut forte idio-
tas, aut habentes & poſſidentes res ſuas, quas ipſe
diſtribuit iam pauperibus, & meliorẽ ſe eſſe arbi-
B trans q̃ ille qui iam baptizatus eſt, dedignetur ue
nire ad baptiſmũ, dicens: Hoc ſum accepturus qđ
habet ille & ille: & proponat ſibi illos quos contẽ
nit, & quaſi ſordeat illi hoc accipere quod accepe
rũt inferiores, quia iam uidetur ipſe ſibi melior: & ta
mẽ omnia peccata ſuꝑ illũ ſunt, & niſi uenerit ad
ſalutarẽ baptiſmum ubi peccata ſoluuntur, cum om
ni excellentia ſua, nõ poteſt intrare in regnũ cœlo
rum. Sed ut illam excellentiam inuitaret dominus
ad baptiſmũ ſuum, ut peccata illi dimitterẽtur, ue-
nit ipſe ad baptiſmũ ſerui ſui. Et cum ipſe nõ habe
ret quod ei dimitteretur, nec quod in illo lauaretur,
ſuſcepit à ſeruo baptiſmũ: & tanq̃ allocutus eſt fi-
lium ſuperbientem & extollentẽ ſe, ac dedignãtẽ
forte accipere cum idiotis, unde ei poſſit ſalus ue-
C nire, & quaſi dicens: Quantũ te extendis? Quan-
tum te extollis? Quanta eſt excellentia tua? Quã-
ta gratia tua? Maior poteſt eſſe q̃ mea? Si ego ue-
ni ad ſeruum, tu dedignaris uenire ad dominum?
Si ego ſuſcepi baptiſmũ ſerui, tu dedignaris à do-
mino baptizari? Nam ut noueritis fratres mei, qa
non ex neceſſitate alicuius uinculi peccati domi-
nus ueniebat ad ipſum Ioannem: ſicut dicunt alij
Euangeliſtæ, cum ad illũ ueniret baptizandus do
minus, ait ipſe Ioãnes: Tu ad me uenis, ego à te de
beo baptizari. Et quid ipſe ei reſpondit? Sine mo Matt. 3
do, ut impleatur omnis iuſtitia. Quid eſt impleatur
omnis iuſtitia? Mori ueni pro hominibus, bapti-
zari non debeo pro hominibus? Quid eſt impleatur
omnis iuſtitia? Impleatur omnis humilitas. Quid
D ergo? Nõ erat ſuſcepturus baptiſmum à bono ſer-
uo, qui paſſionem ſuſcepit à ſeruis malis? Intendi-
te ergo baptizato domino. Si ꝓpterea baptizauit
Ioannes, ut in eius baptiſmo dominus oſtenderet
humilitatem, nemo alius baptizaretur baptiſmate
Ioannis. Multi autem baptizati ſunt baptiſmo Io-
annis. Baptizatus eſt dominus baptiſmo Ioan-
nis, & ceſſauit baptiſmus Ioãnis. Deinde iam miſ-
ſus eſt in carcerem Ioannes, & deinceps nemo ba
ptizatus inuenitur illo baptiſmate. Si ergo propte
rea uenit & Ioannes baptizans, ut domini humili-
tas nobis demonſtraretur, ut quia ille ſuſcepit à ſer
uo, nos nõ dedignaremur ſuſcipere à domino: do
minum ſolum Ioannes baptizaret. Sed ſi ſolum
dominũ Ioannes baptizaret, non deeſſent q puta
rent ſanctius fuiſſe baptiſma Ioãnis quàm Chriſti:
quaſi

quaſi baptiſmate Ioãnis ſolus Chriſtus meruiſſet
baptizari, baptiſmate autem Chriſti genus huma
num. Intendat charitas ueſtra. Baptiſmate Chriſti
baptizati ſumus, non tantũ nos, ſed & uniuerſus
orbis terrarum: & baptizatur uſq; in finem. Quis
noſtrũ poteſt ex aliqua parte cõparari Chriſto, cu
ius ſe Ioannes dixit indignum ſoluere corrigiam
calciamenti? Si ergo ille Chriſtus tantæ excellen-
tiæ homo deus, ſolus baptizaretur baptiſmo Io-
annis, quid dicturi erant homines? Qualem bapti
ſmum habuit Ioannes? Magnum baptiſmum ha-
buit, ineffabile ſacramentũ. Vide, quia ſolus Chri
ſtus meruit baptizari Ioannis baptiſmate: atq; ita
maior uideretur baptiſmus ſerui, q̃ baptiſmus do
mini. Baptizati ſunt & alij baptiſmate Ioannis, ne
melius uideretur baptiſma Ioannis quàm Chriſti.
Baptizatus eſt aũt & dominus, ut domino ſuſcipi
ente baptiſma ſerui, non dedignarentur alij ſerui
ſuſcipere baptiſma domini. Ad hoc ergo miſſus
erat Ioannes. Sed nouerat Chriſtum, an non noue
rat? Si non nouerat, quare dicebat quando uenit
ad fluuium Chriſtus, Ego à te debeo baptizari?
Hoc eſt, ſcio qui ſis. Si ergo iam nõ nouerat, certe
tunc cognouit quando uidit columbã deſcenden
tem. Manifeſtum eſt quia columba non deſcendit
ſuper dominũ, niſi poſteaq; aſcendit ab aqua ba-
ptiſmi. Dominus baptizatus aſcendit ab aqua, a-
perti ſunt cœli, & uidit ſuper eum columbam. Si
ergo poſt baptiſmũ deſcendit columba, antequã
Matt. 3 baptizaretur dominus, dixit illi Ioãnes: Tu ad me
uenis, ego à te debeo baptizari. Ante illum noue-
rat q dixit: Tu ad me uenis, ego à te debeo bapti-
zari. Quomodo ergo dixit: Et ego neſciebam eũ,
ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit,
Super quem uideris ſpiritum deſcendentem ſicut
columbam, & manentem ſuper eũ, hic eſt qui ba-
ptizat in ſpiritu ſancto? Non parua quæſtio eſt fra
tres mei. Si uidiſtis quæſtionem, non parum uidi-
ſtis: ſupereſt ut ipſius ſolutionẽ dominus det. Ta-
men illud dico: ſi uidiſtis quæſtionẽ, non eſt parũ.
Ecce poſitus eſt Ioannes ante oculos ueſtros, ſtãs
ad fluuium Ioãnes Baptiſta. Ecce uenit dominus
adhuc baptizandus, nondum baptizatus. Audi
uocem Ioãnis: Tu ad me uenis, ego à te debeo ba
ptizari. Ecce iam cognoſcit dominum, à quo uult
baptizari. Baptizatus dominus aſcendit ab aqua,
aperiuntur cœli, deſcendit ſpiritus: modo illũ co-
gnoſcit Ioannes. Si modo illum cognoſcit, cui di-
xit antea: Ego à te debeo baptizari? Si autem non
eũ modo cognoſcit, quia iam nouerat eum: quid
eſt quod dixit: Non noueram eum, ſed qui miſit
baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem ui-
deris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, &
manentem ſuper eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpi-
ritu ſancto? Fratres, ſi iſta quæſtio hodie ſoluatur,
grauat uos, nõ dubito, quia iam multa dicta ſunt.
Sciatis aũt talem iſtã quæſtionem eſſe, ut hæc ſola
perimat partem Donati. Ad hoc dixi charitati ue
ſtræ, ut intentos uos facerem, ſimiliter ut ſoleo: ſi-
mul ut oretis pro nobis & uobis, ut & nobis det
dominus digna loqui, & uos digna capere merca
A mini. Interim hodie dignamini differre: ſed hoc
breuiter dico interim, donec ſoluatur. Interroga-
te pacifice, ſine rixa, ſine contentione, ſine alterca
tionibus, ſine inimicitijs: & uobiſcum quærite, &
alios interrogate, & dicite: Hanc quæſtionẽ pro-
poſuit nobis hodie Epiſcopus noſter, aliquando
ſi dominus conceſſerit ſoluturus eam. Sed ſiue ſol
uatur ſiue nõ ſoluatur, putate me propoſuiſſe quod
me mouet. Moueor enim multum. Dicit Ioannes:
Ego à te debeo baptizari, tãquam Chriſto cogni-
to. Si enim nõ nouerat eũ à quo uoluit baptizari,
temere dicebat: Ego à te debeo baptizari. Noue-
rat ergo eum. Si nouerat eum, quid eſt ergo quod
dicit, Non noueram eũ, ſed qui me miſit baptiza-
re in aqua, ipſe mihi dixit: Super quem uideris ſpi
B ritum deſcendentem & manentẽ ſuper eum ſicut
columbam, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto?
Quid dicturi ſumus? Quia non ſcimus quãdo ue-
nerit columba. Ne forte ibi lateat, legant alij Eu-
angeliſtæ, qui planius illud dixerũt: & inuenimus
apertiſſime tũc deſcendiſſe columbã, cũ dominus
ab aqua aſcẽdit. Super baptizatum enim Chriſtum
aperti ſunt cœli, & uidit ſpiritum ſanctum, deſcen
dentẽ. Si iã baptizatũ cognouit, ueniẽti ad bapti-
ſma quõ dicit: Ego à te debeo baptizari? Hanc uo
biſcũ interim ruminate, hanc uobiſcũ cõferte, hãc
uobiſcum tractate. Præſtet dominus deus noſter,
ut anteq; à me audiatis, alicui ueſtrũ priori eam re
uelet. Tamen fratres hoc ſciatis, q̃a per iſtius quæ-
ſtionis ſolutionẽ, uocem pars Donati de baptiſmi
C gratia, ubi nebulas obtendunt imperitis, & retia
tendunt auibus uolantibus, ſi frontem habebunt,
omnino non habebunt: omnino eorum ora clau-
dentur.

Ex eo quod ſcriptum eſt, Et ego neſciebam eum, ſed
qui me miſit baptizare in aqua, ille dixit mihi, Super
quem uideris ſpiritum deſcendentem & manentem ſu-
per eum, ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Tractatus V.

SICVT dominus uoluit, ad diem pro-
miſſionis noſtræ peruenimus: præ-
ſtabit etiam hoc, ut ad ipſius promiſ-
ſionis redditionem peruenire poſſi-
mus. Tunc enim ea quæ dicimus, &
nobis & uobis utilia ſunt, ſi ab ipſo ſunt. Quæ au-
D tẽ ab homine ſunt, mendacia ſunt: ſicut ipſe dixit
dominus noſter Ieſus Chriſtus: Qui loquitur mẽ- Ioan. 8
dacium, de ſuo loquitur. Nemo habet de ſuo, niſi
mendacium & peccatũ. Si quid autem homo ha-
bet ueritatis atq; iuſtitiæ, ab illo fonte eſt quẽ de-
bemus ſitire in hac eremo: ut ex eo quaſi guttis
quibuſdam irrorati, & in hac peregrinatione inte
rim conſolati, ne deficiamus in uia, uenire ad eius
requiem ſatietatemq; poſſimus. Si ergo qui loqui
tur mendacium, de ſuo loquitur: qui loquitur ue-
ritatem, de dei loquitur. Verax Ioannes, ueritas
Chriſtus. Verax Ioannes, ſed omnis uerax à ueri-
tate uerax eſt. Si ergo uerax Ioannes, & uerax
eſſe homo non poteſt niſi à ueritate: à quo erat
uerax niſi ab eo qui dixit, Ego ſum ueritas? Non Ioan. 14
ergo poſſet dicere, aut ueritas cõtra ueracem, aut

uerax contra ueritatem. Veracem ueritas miſit: &
ideo uerax erat. quoniam à ueritate miſſus erat. Si
ueritas Ioannem miſerat, Chriſtus eum miſerat.
Sed quod Chriſtus cum patre facit, pater facit: &
quod pater cum Chriſto facit, Chriſtus facit. Nec
ſeorſum pater aliquid facit ſine filio: nec ſeorſum
aliquid filius ſine patre. Inſeparabilis charitas, in-
ſeparabilis unitas, inſeparabilis maieſtas, inſepa-
rabilis poteſtas: ſecundum hæc uerba quæ ipſe po
Io.10 ſuit: Ego et pater unum ſumus. Quis ergo miſit Io
annem? Si dicamus pater, uerum dicimus: ſi dica-
mus filius, uerum dicimus: manifeſtius autẽ ut di-
camus, pater & filius. Quem miſit ergo pater & fi
lius, unus deus miſit: qa filius dixit: Ego & pater
unum ſumus, Quomodo ergo neſciebat eũ à quo
miſſus eſt? Dixit enim, Ego neſciebam eũ, ſed qui
me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit. Inter-
rogo Ioannẽ. Qui te miſit baptizare in aqua, quid
tibi dixit? Super quẽ uideris ſpiritũ deſcendẽtem,
ſicut columbã, & manentem ſuper eũ, ipſe eſt qui
baptizat in ſpiritusancto.. Hoc tibi ò Ioannes di-
xit, qui te miſit? Manifeſtum quia hoc. Quis ergo
te miſit? Forte pater. Verus deus pater, & ueritas
deus filius: ſi pater ſine filio te miſit, deus ſine ueri-
tate te miſit. Si ideo autem uerax es, quia ueritatẽ
loqueris, & ex ueritate loqueris: nõ te miſit pater
ſine filio, ſed ſimul te miſit pater & filius. Si ergo
& filius te miſit cũ patre, quomodo neſciebas eũ
à quo miſſus es? Quem uideras in ueritate, ipſe te
miſit ut agnoſcereĩ in carne, & dixit: Super quem
uideris ſpiritum deſcendentem ſicut columbã, &
manentem ſuper eũ, ipſe eſt qui baptizat in ſpiri-
tuſancto. Hoc audiuit Ioannes, ut noſſet eũ quem
non nouerat, an ut plenius noſſet quẽ iã nouerat?
Si enim omni ex parte non noſſet, uenienti ad flu-
Matt.3 uium ut baptizaretur non diceret: Ego à te debeo
baptizari, & tu uenis ad me? Nouerat ergo. Quã-
do aũt columba deſcendit? Iam baptizato domi-
no, & ab aqua aſcendente. At ſi ille qui eum miſe
rat, dixit: Super quẽ uideris ſpiritũ deſcendentem
ſicut columbam, & manentẽ ſuper eũ, ipſe eſt qui
baptizat in ſpiritusancto, & nõ nouerat eum, ſed
colũba deſcendente cognouit eum: Columba ue
ro tũc deſcendit, quando dominus ab aqua aſcen-
dit: tunc aũt cognouerat Ioannes dominũ, quan-
do ad eum dominus ad aquam ueniebat: manife-
ſtatur nobis, quia Ioannes ſecundũ aliquid noue-
rat, ſecundũ aliquid nondum nouerat dominũ. Ni
ſi aũt hoc intellexerimus, mendax erat. Quomo-
do ergo erit uerax agnoſcens, qui dicit: Tu ad me
uenis, ego aũt à te debeo baptizari? Verax eſt cũ
hoc dicit. Et quomodo rurſus uerax eſt cum dicit,
Ego non noueram eũ: ſed qui miſit me baptizare
in aqua, ipſe mihi dixit, ſuper quẽ uideris ſpiritum
deſcendentẽ ſicut columbã, & manentẽ ſuper eũ,
ipſe eſt q baptizat in ſpiritusancto? Innotuit per
columbam dominus, non ei qui ſe non nouerat,
ſed ei qui in eo aliquid nouerat, aliquid non noue
rat. Noſtrum eſt ergo quærere quid in eo Ioannes
nondũ nouerat, & per columbam didicit. Quare
miſſus eſt Ioannes baptizãs? Iã memini me quan-

A tũ potui dixiſſe charitati ueſtræ. Si eñ baptiſmus
Ioãnis neceſſarius erat ſaluti noſtræ, & modo de-
buit exerceri: Non enim modo non ſaluanĩ homi
nes, aut modo plures non ſaluantur, aut alia tunc
ſalus erat, & alia modo. Si mutatus eſt Chriſtus,
mutata eſt & ſalus. Si ſalus in Chriſto eſt, & idem
ipſe Chriſtus eſt, eadem nobis ſalus eſt. Sed quare
miſſus eſt Ioãnes baptizãs? Quia oportebat bapti
zari Chriſtum. Quare oportebat baptizari Chri-
ſtũ? Quia oportuit naſci Chriſtũ, qa oportuit cru-
cifigi Chriſtũ. Sicut eñ uiã humilitatis demõſtra-
turus aduenerat, & ſeipſum facturus ipſam humi-
litatis uiã: in omnibus ab eo implẽda erat humili-
tas. Autoritatem dare baptiſmo ſuo hinc digna-
tus eſt, ut cognoſcerẽt ſerui quãta alacritate debe
B rent currere ad baptiſmũ domini, quãdo ipſe non
dedignatus eſt ſuſcipere baptiſmũ ſerui. Donatũ
enim erat hoc Ioanni, ut ipſius baptiſmus dicere-
tur. Hoc attendat, & diſtinguat, & nouerit chari-
tas ueſtra, baptiſmus quem accepit Ioãnes, bapti-
ſmus Ioannis dictus eſt. Nullus ante illũ iuſtorũ,
nullus poſt illũ ut acciperet baptiſmum, qui bapti
ſmus illius dicereĩ, accepit: ſolus tale donum acce
pit. Accepit quidẽ, non eñ à ſe poſſet aliquid. Si
eñ à ſe quis loquiĩ, mendaciũ de ſuo loquitur. Et
unde accepit, niſi ab ipſo domino Ieſu Chriſto?
Ab illo ut baptizare poſſet accepit, quẽ poſtea ba
ptizauit. Nolite mirari. Sic eñ hoc fecit Chriſtus
in Ioanne, quo quiddã fecit in matre. De Chriſto
enim dictũ eſt: Omia per ipſum facta ſunt. Si om-
C nia per ipſum, & Maria per ipſum facta eſt, de qua
poſtea natus eſt Chriſtus. Intẽdat charitas ueſtra.
Quomodo creauit Mariã, & creatus eſt per Ma-
riã: ſic dedit baptiſmũ Ioanni, & baptizatus eſt à
Ioanne. Ad hoc ergo accepit baptiſmũ à Ioãne, ut
accipiẽs quod inferi⁹ erat ab inferiore, ad id quod
ſuperius erat hortaretur inferiores. Sed quare nõ
ſolus ipſe baptizatus eſt à Ioãne, ſi ad hoc miſſus
erat Ioãnes, per quẽ baptizareĩ Chriſtus, ut para-
ret uiã domino, id eſt ipſi Chriſto? Et hoc iã dixi-
mus. Sed cõmemoramus, quia neceſſariũ eſt præ-
ſenti quæſtioni. Si ſolus dñs noſter Ieſus Chriſtus
baptizatus eſſet baptiſmate Ioannis, tenere quod
diximus: non tantũ ualeat ſeculũ ut deleat è cordi
bus ueſtris, quod ibi ſcripſit ſpiritus dei, non tan-
D tũ ualeant ſpinæ curarũ, ut ſuffocent ſemen quod
ſeminatur in uobis. Quare enim cogimur eadẽ re
petere, niſi quia de memoria cordis ueſtri ſecuri
nõ ſumus? Si ergo ſolus dominus baptizatus eſ-
ſet baptiſmo Ioannis, nõ deeſſent qui ſic eũ habe-
rent, ut putarent baptiſmũ Ioannis maiorẽ eſſe, ꝙ
ſit baptiſmus Chriſti. Dicerẽt eñ, Vſq; adeo illud
baptiſma maius eſt, ut ſolus Chriſtus eo baptiza-
ri meruiſſet. Ergo ut daretur nobis à domino ex-
emplum humilitatis, ad percipiendam ſalutẽ ba-
ptiſmatis: Chriſtus ſuſcepit quod ei opus non e-
rat, ſed propter nos opus erat. Et rurſus, ne hoc
ipſum quod accepit à Ioanne Chriſtus, præpone-
reĩ baptiſmati Chriſti, permiſſi ſunt & alij bapti-
zari à Ioanne. Sed q baptizati ſunt à Ioãne, nõ eis
ſuffecit. Baptizati ſunt eñ baptiſmo Chriſti, quia
non

nõ baptiſmus Chriſti erat baptiſmus Ioannis. Qui
accipiunt baptiſmũ Chriſti, baptiſmũ Ioannis nõ
quærunt: qui acceperunt baptiſmũ Ioannis, bapti
ſmũ Chriſti quæſierunt. Ergo Chriſto ſuffecit ba-
ptiſmus Ioannis? Quomodo non ſufficeret, quan
do nec ipſe erat neceſſarius? Illi enim nullus bapti
ſmus erat neceſſarius, ſed ad hortandos nos ad ba
ptiſma ſuũ, ſuſcepit baptiſmũ ſerui. Et ne præpo-
neretur baptiſmus ſerui baptiſmo domini, bapti-
zati ſunt alij baptiſmate cõſerui. Sed qui baptiza-
ti ſunt baptiſmate conſerui, oportebat ut baptiza
rentur baptiſmate domini. Qui autẽ baptizantur
baptiſmate domini, non opus habent baptiſmate
conſerui. Quoniam ergo acceperat Ioannes ba-
ptiſmum qui proprie Ioannis diceretur: dominus
aũt Ieſus Chriſtus baptiſmũ ſuũ noluit alicui da-
re, nõ ut nemo baptizaret baptiſmo domini, ſed
ut ſemper ipſe dominus baptizaret: id actũ eſt ut
per miniſtros dominus baptizaret, id eſt, ut quos
miniſtri domini baptizaturi erant, dominus bapti
De conſec. zaret, non illi. Aliud eſt enim baptizare per mini-
diſt. 4. cap. ſterium, aliud baptizare per poteſtatẽ. Baptiſma
aliud enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate da-
4. ſen. diſt. tur: non qualis eſt ille, per cuius miniſteriũ datur.
cap. 1 Talis erat baptiſmus Ioannis, qualis Ioannes: ba-
ptiſmus iuſtus tanquam iuſti, tamen hominis: ſed qui
acceperat à domino iſtã gratiã, & tantã gratiã, ut
dignus eſſet præire iudicem, & eum digito oſten
dere, & implere uocem prophetiæ illius: Vox cla
4. ſen. diſt. 5 mantis in deſerto, parate uiã domini. Tale aũt ba-
cap. 2 ptiſma domini, qualis dominus: ergo baptiſma do
mini diuinum, quia dominus deus. Potuit autem
dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſi uellet, dare po-
teſtatem alicui ſeruo ſuo, ut daret baptiſmũ ſuum
tanquam uice ſua, & transferret à ſe baptizandi pote-
ſtatem, & conſtitueret in aliquo ſeruo ſuo, & tan-
tam uim daret baptiſmo trãſlato in ſeruum, quan-
tam uim haberet baptiſmus datus à domino. Hoc
noluit ideo, ut in illo ſpes eſſet baptizatorũ, à quo
ſe baptizatos agnoſcerẽt. Noluit ergo ſeruum po
nere ſpem in ſeruo. Ideoque clamabat Apoſtolus,
cum uideret homines, uolentes ponere ſpem in ſe
1. Cor. 1 ipſo: Nũquid Paulus pro uobis crucifixus eſt, aut
in nomine Pauli baptizati eſtis? Baptizauit ergo
Paulus tanquam miniſter, non tanquam ipſa po-
teſtas. Baptizauit aũt dominus tãquam poteſtas.
Intendite, & potuit hanc poteſtatẽ ſeruis dare, &
noluit: Si enim daret hanc poteſtatẽ ſeruis, id eſt,
ut & ipſorũ eſſet quod domini erat, tot eſſent ba-
ptiſmi quot eſſent ſerui, ut quomodo dictum eſt,
baptiſma Ioannis, ſic diceretur baptiſma Petri, ſic
baptiſma Pauli, ſic baptiſma Iacobi, baptiſma
Thomæ, Matthæi, Bartholomæi. Illud enim ba-
ptiſma Ioannis dictum eſt. Sed forte aliquis reſi-
ſtit & dicit: Proba nobis quia illud baptiſma Ioan
nis dictũ eſt. Probabo, ipſa ueritate dicente, quan
Matth. 21 do interrogauit Iudæos, Baptiſma Ioannis unde
eſt, de cœlo, an ex hominibus? Ergo ne tot bapti-
ſmata dicerentur quot eſſent ſerui qui baptizarẽt
accepta poteſtate à domino: ſibi tenuit dominus
baptizandi poteſtatem, ſeruis miniſterium dedit.

A Dicit ſe ſeruus baptizare, recte dicit: ſicut Apoſto
lus dicit: Baptizaui autem & Stephanæ domum,
ſed tãquam miniſter. Ideo ſi ſit & malus, & contin
gat illi habere miniſterium, & ſi eũ homines non
nouerũt, & deus eum nouit: permittit deus bapti-
zari per eum, qui ſibi tenuit poteſtatem. Hoc au-
tem Ioannes non nouerat in domino. Quia do-
minus erat, nouerat: quia ab ipſo debebat baptiza
ri: nouerat, & confeſſus eſt, quia ueritas erat ille,
& ille uerax miſſus à ueritate. Hoc nouerat. Sed
quid in eo non nouerat? Quia ſibi retenturus erat
baptiſmatis ſui poteſtatem, & nõ eam tranſmiſſu-
rus, & trãſlaturus in aliquem ſeruum: ſed ſiue ba-
ptizaret in miniſterio ſeruus bonus, ſiue baptiza-
ret in miniſterio ſeruus malus, non ſciret ſe ille qui
B baptizaretur baptizari, niſi ab illo qui ſibi tenuit
baptizandi poteſtatem. Et ut noueritis fratres,
quia hoc in illo non nouerat Ioannes, & hoc didi-
cit per columbam: dominũ eñ nouerat, ſed eum
baptizandi ſibi poteſtatẽ retenturum, & nulli ſer-
uo eam daturum, nondum nouerat: ſecũdum hoc
dixit: Et ego neſciebam eum. Et ut noueritis, quia
ibi hoc didicit: attendite ſequentia, Sed qui miſit
me baptizare in aqua, ipſe mihi dixit: Super quẽ
uideris ſpiritũ deſcendentem ſicut columbam, &
manentem ſuper eum, ipſe eſt. Quid ipſe eſt? Do-
minus. Sed iam nouerat dominum. Ergo putate
hucuſque dixiſſe Ioannem, Ego nõ noueram eum,
ſed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe mihi dixit.
Quærimus quid dixerit: ſequitur, Super quem ui-
C deris ſpiritum deſcendentem tanquã columbam,
& manentem ſuper eum: non dico ſequentia, In-
terim attendite: Super quem uideris ſpiritum de-
ſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper
eũ, ipſe eſt. Sed quid ipſe eſt? Quid me uoluit per
columbã docere qui me miſit? Quia ipſe erat do-
minus? Iam noueram à quo miſſus erã: iam noue-
ram eum cui dixi, Tu ad me uenis baptizari, ego
à te debeo baptizari. Vſque adeo ergo nouerã do-
minum, ut ego ab eo uellem baptizari, nõ ut à me
ipſe baptizaretur. Et tunc mihi dixit: Sine modo,
impleatur omnis iuſtitia. Pati ueni, baptizari non
uenio? Impleatur omnis iuſtitia, ait mihi deus Matt. 3
meus, impleatur omnis iuſtitia: doceam plenam
humilitatem. Noui ſuperbientes in futuro popu-
D lo meo: noui aliquos in aliqua excellentiori gra-
tia futuros homines, ut cum uiderint idiotas ali-
quos baptizari, illi quia meliores ſibi uidentur, ſi-
ue continẽtia, ſiue eleemoſynis, ſiue doctrina, de
dignabuntur fortaſſe accipere, quod illi inferio-
res acceperunt. Oportet ut ſanem eos, ut non
dedignentur uenire ad baptiſma domini, quia e-
go ueni ad baptiſma ſerui. Iam ergo hoc nouerat
Ioannes, & nouerat dominum. Quid ergo do-
cuit columba? Quid uoluit per columbam, id eſt,
per ſpiritumſanctum, ſic uenientem docere qui mi
ſerat eum, cum ait: Super quem uideris ſpiritum
deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſu-
per eum, ipſe eſt? Quis ipſe eſt? Dominus. Noui.
Sed nunquid hoc iam noueras, quia dominus iſte
baptizandi habens poteſtatẽ, eam poteſtatẽ nulli
ſeruo

ſeruo daturus eſt, ſed ſibi eam retenturus eſt: ut o- A
mnis qui baptizatur per ſerui miniſterium, non
imputet ſeruo ſed domino? Numquid hoc iam no
ueras? Non hoc noueram. Ideo qui mihi dixit: Su
per quem uideris ſpiritū deſcendentem ſicut co-
lumbam, & manentem ſuper eū, ipſe eſt qui bapti
zat in ſpirituſancto, non ait ipſe eſt dominus: non
ait, ipſe eſt Chriſtus: non ait, ipſe eſt Ieſus: non ait,
ipſe eſt qui natus eſt de uirgine Maria, poſterior
te & prior te: nō ait hoc, iam enim hoc nouerat Io
annes. Sed quid nō nouerat? Tātam poteſtatē ba-
ptiſmatis ipſum dominū habiturum & ſibi reten-
turum, ſiue præſentem in terra, ſiue abſentem cor
pore in cœlo, & præſentem maieſtate ſibi retentu
rum baptiſmatis poteſtatē: ne Paulus diceret ba-
ptiſmus meus, ne Petrus diceret baptiſmus meus. B
Ideo uidete & intendite uoces Apoſtolorum. Ne
mo Apoſtolorū dixit baptiſmus meus. Quamuis
unum omnium eſſet Euangeliū, tamē inuenies di
xiſſe Euangelium meum: non inuenis dixiſſe ba-
ptiſma meum. Hoc ergo didicit Ioannes, fratres
mei. Quod didicit Ioannes per columbam, diſca-
mus et nos. Non enim columba Ioannem docuit,
& Eccleſiam non docuit: cui Eccleſiæ dictum eſt:
Cant. 6 Vna eſt columba mea. Columba doceat colum-
bam, nouerit columba, quid Ioānes didicerit per
columbā. Spirituſſanctus in ſpecie columbæ de-
ſcendit. Hoc autē quod diſcebat Ioannes per co-
lumbam, quare in colūba didicit? Oportebat eñi
ut diſceret, ne hoc forte oportebat niſi ut per co-
lumbā diſceret. Quid dicam de columba fratres C
mei? Aut quando mihi ſufficit facultas uel cordis
uel linguæ, dicere quomodo uolo? Et forte non
digne uolo quomodo dicēdum eſt: nec ſic tamen
poſſum dicere q̃modo uolo. Quanto minus quo-
modo dicendū eſt? Ego à meliore hoc audire uel-
lem, non uobis dicere. Diſcit Ioannes eum quem
nouerat: ſed in eo diſcit in quo eū non nouerat, in
quo nouerat non diſcit. Et quid nouerat? Domi-
num. Quid non nouerat? Poteſtatē dominici ba-
ptiſmi in nullū hominem à domino tranſituram:
ſed miniſterium planè tranſiturū. poteſtatem à do
mino in neminem: miniſterium & in bonos & in
malos. Non exhorreat columba miniſteriū malo
rum, reſpiciat domini poteſtatem. Quid tibi facit
malus miniſter, ubi bonus eſt dominus? Quid te
impedit malitioſus præco, ubi beneuolus eſt iu- D
dex? Ioānes didicit per colūbam hoc. Quid eſt q̃d
didicit? Ipſe repetat. Ipſe mihi dixit, inquit: Super
quem uideris ſpiritum deſcendētem ſicut colum-
bam, & manentem ſuper eum: hic eſt qui bapti-
zat in ſpirituſancto. Non ergo te decipiant ò co-
lumba, ſeductores qui dicunt: Nos baptizamus.
Columba agnoſce quid docuit columba. Hic eſt
qui baptizat in ſpirituſancto. Per columbam diſci
tur quia hic eſt: & tu eius poteſtate putas te bapti-
zari, cuius miniſterio baptizaris? Si tu hoc putas,
nondū es in corpore columbæ: & ſi non es in cor
pore columbæ, non mirandū quia ſimplicitatem
non habes. Simplicitas enim maxime per colum-
bam demōſtratur. Quare per ſimplicitatē colum-

A bæ didicit Ioannes, quia hic eſt qui baptizat in ſpi
rituſancto, fratres mei, niſi quia colūbæ non erant
qui eccleſiā diſſipauerūt? Accipitres erant, milui
erant. Non laniat colūba. Et uides illos inuidiam
nobis facere, quaſi de perſecutionibus quas paſſi
ſunt. Corporales quidē paſſi quaſi perſecutiones,
cum eſſent flagella domini manifeſte dantis diſci
plinam ad tempus, nec damnet in æternum, ſi eā
non cognouerint, ſeq; correxerint. Illi uere perſe-
quuntur Eccleſiam, qui dolis perſequunt̃. Illi gra-
uius cor feriunt, qui linguæ gladio feriūt. Illi acer-
bius ſanguinem fundunt, qui Chriſtū quantum in
ipſis eſt, in homine occidunt. Perterriti uidentur
quaſi iudicio poteſtatū. Quid tibi facit poteſtas ſi
bonus es? Si aūt malus es, time poteſtatē: non eñi Rom. 13
B fruſtra gladium portat, dicit Apoſtolus. Tuū gla-
dium noli educere, quo percutis Chriſtum. Chri-
ſtiane, quid tu perſequeris in Chriſtiano? Quid in
te perſecutus eſt Imperator? Carnem perſecutus
eſt, tu in Chriſtiano ſpiritum perſequeris. Non oc
cidis tu carnē, & tamen nec carni parcunt. Quot-
quot potuerunt necauerunt, nec ſuis nec alienis
pepercerunt. Notum eſt hoc omnibus. Inuidioſa
eſt poteſtas, quia legitima eſt. Inuidioſe facit, quia
iure facit: ſine inuidia facit, q̃a præter leges facit.
Attendat unuſquiſq; ueſtrum fratres mei, quid ha
beat Chriſtianus. Quod homo eſt, cōmune cum
multis: quod Chriſtianus eſt, ſecernitur à multis,
& plus ad illum pertinet quod Chriſtianus, quàm
quod homo. Nam quod Chriſtianus, renouatur
C ad imaginem dei, à quo homo factus eſt ad imagi
nem dei: quod autem homo, poſſet & malus, poſ-
ſet & Paganus, poſſet & idololatra. Hoc tu perſe-
queris in Chriſtiano quod melius habet: hoc eñi
illi uis auferre unde uiuit. Viuit enim temporali-
ter ſecundum ſpiritū uitæ, quo corpus animatur:
uiuit autem ad æternitatem ſecundum baptiſma,
quod accepit à domino. Hoc illi uis tollere, quod
accepit à domino: hoc illi uis tollere unde uiuit.
Latrones eos quos uolunt ſpoliare, ſic uolunt, ut
ipſi plus habeant, & illi nihil habeant. Tu & tollis
huic, & apud te non erit plus: non enim plus tibi
fit, quia huic tollis. Sed uere hoc faciunt. Qui? Hi
qui tollunt animam: & alteri tollunt, & ipſi duas
animas nō habent. Quid ergo uis auferre? Vnde
tibi diſplicet, quē uis rebaptizare? Dare non po-
D tes quod iam habet, ſed facis negare quod habet.
Quid acerbius faciebat Paganus, perſecutor Ec-
cleſiæ? Exerebantur gladij aduerſus martyres, e-
mittebantur beſtiæ, ignes admouebantur. Vt q̃d
iſta? Vt diceret qui iſta patiebatur, non ſum Chri-
ſtianus. Quid doces tu eum quem uis rebaptiza-
re, niſi ut primo dicat, non ſum Chriſtianus? Ad
quod aliquādo perſecutor proferebat flammā, ad
hoc tu producis linguā. Seducendo facis, quod il-
le occidēdo nō fecit. Et quid eſt quod daturus es,
& cui daturus es? Si tibi uerum dicat, & non ſedu-
ctus à te, mentiat̃: dicturus eſt, habeo. Interrogas,
Habes baptiſma? Habeo dicit. Quādiu habeo di-
cit, inquis, nō ſum daturus. Et noli dare: quod eñi
uis dare, hærere in me nō poteſt, q̃a quod accepi,
auferri

auferri à me nõ poteſt.Sed tamẽ expecta, uideam
quid me uis docere.Dic,inqt,primo , non habeo:
ſed hoc habeo.Si dixero,nõ babeo,mẽtiar.Quod
eñi habeo,habeo.Non babes,inquit. Doce quia
non habeo. Malus tibi dedit. Si malus Chriſtus,
malus mihi dedit. Non, inquit , malus Chriſtus.
Sed non tibi Chriſtus dedit. Quis ergo mihi de-
dit? Reſponde.Ego me à Chriſto ſcio accepiſſe.
Dedit tibi , inquit , ſed traditor neſcio quis non
Chriſtus. Videro quis fuerit miniſter, uidero quis
fuerit præco. De officiali non diſputo, iudicẽ attẽ
do: & forte quod obijcis officiali,mẽtiris.Sed no-
lo diſcutere, cauſam officialis ſui cognoſcat domi
nus amborum.Forte ſi exigam ut probes,nõ pro-
bas:imò mentiris.Probatũ eſt te probare non po-
tuiſſe:ſed nõ ibi pono cauſam meã , ne cũ ſtudioſe
cœpero defendere bomines innocẽtes, pures me
ſpẽ meã uel in hominibus innocentibus poſuiſſe.
Fuerint homines qualeslibet : ego à Chriſto acce
pi, ego à Chriſto baptizatus ſum.Nõ,inqt,ſed ille
epiſcopus te baptizauit , & ille epiſcopus illis cõ
municat.A Chriſto ſum baptizat⁹,ego noui. Vn-
de noſti? Docuit me columba, quã uidit Ioannes.
O milue male,non me dilanias à uiſceribus colũ-
bæ.In columbæ membris numeror , quia quod co
lumba docuit hoc noui. Tu mihi dicis, ille te ba-
ptizauit,aut ille te baptizauit : per columbã mihi
& tibi dicit̃:Hic eſt qui baptizat. Cui credo,mil-
uo an columbæ? Certe tu mihi dic,ut per illam lu-
cernam confundaris, quia confuſi ſunt & priores
inimici,pares tui phariſæi, qui cũ interrogarẽt do
Mat.21 minum.In qua poteſtate iſta faceret:interrogo &
ego uos,inquit,unũ iſtũ ſermonem. Dicite mihi,
Baptiſma Ioannis unde erat? De cœlo an ex ho-
minibus? Et illi qui præparabant iaculari dolos,
irretiti ſunt quæſtione, cœperunt uoluere apud ſe
metipſos,& dicere : Si dixerimus qa de cœlo eſt,
dicturus eſt nobis,Quare non credidiſtis ei? Ioan
nes enim dixerat de domino : Ecce agnus dei,ec-
ce qui tollit peccatũ mundi. Quid ergo quæritis,
in qua poteſtate iſta facio? O lupi , in poteſtate
agni facio quę facio.Sed ut noſſetis agnum,quare
non credidiſtis Ioanni qui dixit , Ecce agnus dei,
ecce qui tollit peccatum mundi? Sciẽtes ergo illi
quid dixiſſet Ioannes de domino,dixerũt apud ſe:
Si dixerimus quia de cœlo eſt baptiſmus Ioannis,
dicet nobis , Quare ergo non credidiſtis ei? Si di-
xerimus , quia ex hominibus eſt , lapidabimur à
populo:quia ſicut prophetam habent Ioannem.
Hinc timebant homines,hinc ueritatẽ fateri con-
fundebantur . Tenebræ tenebris reſponderunt,
ſed à luce ſuperatæ ſunt. Quid eñi reſponderunt?
Neſcimus.Quod ſciebant,dixerunt,neſcimus. Et
dominus,Nec ego uobis dico,inquit, in qua pote
ſtate iſta facio Et confuſi ſunt primi inimici. Vn-
de? De lucerna.Quis erat lucerna? Ioannes. Pro-
bamus quia lucerna erat? Probamus,dominus e-
nim dicit:Ille erat lucerna ardens & lucẽs. Proba-
mus,qa & de ipſo cõfuſi ſũt inimici? Pſalmũ audi.
Psal.131 Paraui inquit,lucernã Chriſto meo,inimicos eius
induam cõfuſione. Adhuc in huius uitæ tenebris

A ad lucernã fidei ambulamus:teneamus & nos lu-
cernã Ioannẽ,cõfundamus & inde inimicos Chri
ſti,imò ipſe cõfundat inimicos ſuos per lucernam
ſuã.Interrogemus & nos quod dominus Iudæos,
interrogemus & dicamus, Baptiſma Ioannis un-
de eſt? De cœlo an ex hominibus? Quid dicturi
ſunt? Videte ſi nõ & ipſi tanq̃ inimici de lucerna
cõfundant̃.Quid dicturi ſunt? Si dixerint ex ho-
minibus,& ipſi ſui eos lapidabũt. Si aũt dixerint,
de cœlo: dicamus eis, Quare ergo non credidiſtis
ei? Et dicũt fortaſſe,credimus ei. Quomodo ergo
dicitis quia uos baptizatis: & Ioannes dicit : Hic
eſt qui baptizat? Sed miniſtros,inquiũt , tãti iudi-
cis iuſtos oportet eſſe,per quos baptizat. Et ego
dico & oẽs dicimus,quia iuſtos oportet eſſe tanti
B iudicis miniſtros.Sint miniſtri iuſti ſi uolũt. Si aũt
noluerint eſſe iuſti qui in cathedra Moyſi ſedent:
ſecurũ me fecit magiſter meus , de quo ſpiritus e-
ius dixit : Hic eſt qui baptizat. Quõ ſecurum me
fecit? Scribæ,inquit,& phariſæi ſuper cathedram Matt.23
Moyſi ſedent:quæ dicunt,facite:quæ aũt faciunt,
facere nolite.Dicunt enim,& non faciunt. Si fue-
rit miniſter iuſtus,cõputo illum cũ Paulo,compu
to illũ cũ Petro. Cũ iſtis cõputo iuſtos miniſtros:
quia uere iuſti miniſtri gloriam ſuã non quærunt:
miniſtri enim ſunt , pro iudicibus haberi nolunt,
ſpem in ſe poni exhorreſcũt.Ergo cõputo cũ Pau
lo iuſtum miniſtrũ. Quid enim dicit Paulus? Ego 1.Cor.3
plantaui , Apollo rigauit, ſed deus incrementum
dedit.Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat,
ſed qui incrementũ dat deus. Qui uero fuerit ſu-
C perbus miniſter, cũ Zabulo cõputat̃, ſed nõ con-
taminatur donum Chriſti, quod per illũ fluit pu-
rũ:quod per illũ tranſit liquidũ, uenit ad fertilem
terram. Puta quia ipſe lapideus eſt , quia ex aqua
fructum ferre nõ poteſt. Per lapideum cannalem
trãſit aqua ad areolas:in cannali lapideo nihil ge-
nerans,ſed tamen hortis plurimum fructũ affert.
Spiritalis enim uirtus ſacramenti ita eſt ut lux : &
ab illuminandis pura excipitur , & ſi per immun-
dos tranſeat,non inquinatur. Sint planè miniſtri
& iuſti,& gloriam ſuã non quærant , ſed illius cu-
ius miniſtri ſunt.Non dicant, baptiſma meum eſt,
quia nõ eſt ipſorũ.Attendant ipſum Ioannem. Ec
ce Ioannes plenus erat ſpiritu ſancto: & baptiſmũ
D de cœlo habebat,non ex hominibus. Sed quate-
nus habebat? Ipſe dixit,Parate uiam domino. Vbi Esa.40
aũt cognitus eſt dominus, ipſe factus eſt uia : non
iã opus erat baptiſmate Ioannis , quo pararet̃ uia
domino.Tamen qd nobis ſolẽt dicere? Ecce poſt
Ioannẽ baptizatũ eſt Anteq̃ enim bene iſta quæ-
ſtio tractaret̃ in Eccleſia catholica , multi in ea er-
rauerũt, & magni & boni:ſed quia de mẽbris co-
lũbæ erant,nõ ſe præciderunt , & factum eſt in eis
quod dixit Apoſtolus: Si quid aliter ſapitis , hoc Phil.3
quoq; uobis deus reuelabit. Vnde iſti qui ſe ſepa-
rauerũt,indociles facti ſunt.Quid ergo ſolẽt dice-
re? Ecce poſt Ioannẽ baptizatũ eſt, poſt hęreticos
nõ baptizatur? Quia quidã qui habebant bapti-
ſma Ioannis, iuſſi ſunt à Paulo baptizari : nõ enim Act.19
habebãt baptiſma Chriſti. Quid ergo exaggeras
meritum

meritum Ioannis, & quaſi abijcis infelicitatē hære
ticorum? Et ego tibi concedo ſceleratos eſſe hæ-
reticos. Sed hæretici baptiſma Chriſti dederunt,
quod baptiſma non dedit Ioannes. Recurro ad Io
annē & dico: Hic eſt qui baptizat. Sic em̄ melior
Ioannes q̄ hæreticus, quomodo melior Ioannes
quàm ebrioſus, quomodo melior Ioannes q̄ ho-
micida. Si poſt deteriorē baptizare debemus, q̄a
poſt meliorem baptizarunt Apoſtoli: quicunque
apud ipſos baptizati fuerint ab ebrioſo, non dico
ab homicida, nō dico à ſatellite alicuius ſcelerati,
non dico à raptore rerum alienarum, non dico ab
oppreſſore pupillorum, non à ſeparatore coniu-
gum: nihil horū dico, quod ſolenne eſt dico, quod
quotidianum eſt dico, quo uocantur omnes dico,
& in iſta ciuitate, quādo ab eis dicitur, alogiemur,
bene ſit nobis, & tali die feſto Ianuarium non de-
bes ieiunare, ea dico leuia, quotidiana: ab ebrioſo
homine cum baptizatur, quis eſt melior, Ioannes
an ebrioſus? Reſponde ſi potes, q ebrioſus tuus
melior ſit q̄ Ioannes. Nunquam hoc audebis. Er-
go tu quia ſobrius es, baptiza poſt ebrioſum tuū.
Si enim poſt Ioannem baptizauerunt Apoſtoli,
quanto magis debet poſt ebrioſum ſobrius bapti
zare? An dicis, in unitate mecum eſt ebrioſus? Er-
go Ioannes amicus ſponſi, non erat in unitate cū
ſponſo? Sed tibi ipſi dico quiſquis es: tu es melior,
an Ioannes? Non audebis dicere, ego ſum melior
quàm Ioannes. Ergo poſt te baptizent tui, ſi forte
fuerint meliores. Si enim poſt Ioannem baptiza-
tum eſt, erubeſce quia poſt te non baptizatur. Di-
cturus es, Sed ego baptiſmū Chriſti habeo & do-
ceo. Aliquando ergo agnoſce iudicē, & noli præ-
co ſuperbus eſſe. Baptiſma Chriſti das, ideo poſt
te non baptizatur. poſt Ioānem ideo baptizatum
eſt, quia non Chriſti baptiſmum dabat, ſed ſuum:
quia ſic acceperat ut ipſius eſſet. Non ergo tu me-
lior quàm Ioannes: ſed baptiſma quod per te datū,
melius q̄ Ioannis. Ipſum enim Chriſti eſt, iſtud au
tem Ioannis. Et quod dabatur à Paulo, & quod da
1.q.cap. dedit batur à Petro Chriſti eſt: & quod datū eſt à Iuda,
Chriſti erat. Dedit Iudas, & nō baptizatū eſt poſt
Iudam: Dedit Ioannes, & baptizatum eſt poſt Io-
annem. Quia ſi datus eſt à Iuda, baptiſmus Chri-
ſti erat: qui autē à Ioanne datus, Ioannis erat. Non
Iudam Ioanni: ſed baptiſmum Chriſti etiam per
Iudæ manus datum, baptiſmo Ioannis etiam per
manus Ioannis dato recte præponimus. Etenim
Ioan. 14 dictum eſt de domino antequam pateretur, quia
baptizabat plures quàm Ioannes. Deinde ſubiun
ctū eſt: Quamuis ipſe nō baptizaret, ſed diſcipuli
eius. Ipſe, & nō ipſe. Ipſe poteſtate: illi miniſterio.
Seruitutē ad baptizandum illi admouebāt: pote-
ſtas baptizandi in Chriſto permanebat. Ergo ba-
ptizabāt diſcipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas in-
ter diſcipulos eius. Si quos ergo baptizat Iudas,
non ſunt iterum baptizati: & quos baptizauit Io-
annes, iterū baptizati ſunt? Plane iterum: ſed non
De conſec. iterato baptiſmo. Quos enim baptizauit Ioānes,
diſt 4. cap. Ioannes baptizauit: quos autē baptizauit Iudas,
baptiſmus Chriſtus baptizauit. Sic ergo quos baptizauit e-
A brioſus, quos baptizauit homicida, quos baptiza
uit adulter: ſi baptiſmus Chriſti erat, Chriſtus ba-
ptizauit. Non timeo adulterum, non ebrioſum,
non homicidam: quia columbam attendo, per
quam mihi dicitur, Hic eſt, qui baptizat. Cęterū,
fratres mei, delirum eſt dicere, quia melioris meri
ti fuit, non dico Iudas, ſed quilibet hominū: quàm
ille de quo dictum eſt, In natis mulierum nemo Matth. 11
ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Non ergo huic
quiſquam ſeruus: ſed baptiſma domini etiam per
ſeruum malum datum, baptiſmati etiam amici ſer
ui præponitur. Audi quales commemorat Apo-
ſtolus Paulus, falſos fratres inuidia prædicantes
uerbū dei. Et quid de illis dicit? Et in hoc gaudeo, Philip. 1
ſed & gaudebo. Chriſtum enim annunciabant,
B per inuidiam quidem, ſed tamen Chriſtum. Non
per quid, ſed quem uide. Per inuidiam tibi prædi-
catur Chriſtus: uide Chriſtum, uita inuidiam. No-
li imitari malum prædicatorē, ſed imitare bonum
quod tibi prædicatū. Chriſtus ergo à quibuſdā per
inuidiam prædicabatū. Et quid eſt inuidere? Hor-
rendum malum. Ipſo malo Zabulus deiectus eſt,
ipſum deiecit multum maligna peſtis. Habebant
illam quidam Chriſti prædicatores, quos tamen
prædicare p̄mittit Apoſtolus. Quare? Quia Chri
ſtum prædicabāt. Qui autem inuidet, odit: & qui
odit, quid de illo dicitur? Audi Apoſtolum Ioan-
nem, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Ecce 1. Io. 3
poſt Ioannem baptizatum eſt, poſt homicidā non
baptizatum eſt: quia Ioannes dedit baptiſmū ſuū,
C homicida dedit baptiſmū Chriſti. Quod ſacramē-
tum tam ſanctum eſt, ut nec homicida miniſtrāte
polluatur. Nō reſpuo Ioannem, ſed potius credo
Ioanni. Quid credo Ioanni? Quod didicit per co-
lumbam. Quid didicit per columbā? Hic eſt qui
baptizat in ſpirituſancto. Iam ergo fratres, tenete
hoc, & cordibus ueſtris infigite. Si enim hodie uo
luero plenius dicere, quare per columbam: tem-
pus non ſufficit. Quia enim res diſcenda inſinua-
ta eſt Ioanni per columbam, quam non nouerat
in Chriſto Ioānes, quamuis iam noſſet Chriſtum:
expoſui quantum arbitror ſanctitati ueſtræ. Sed
quare hanc ipſam rē per columbam oportuit de-
mōſtrari, ſi breuiter dici poſſet, dicerem. Sed quia
diu dicendum eſt, & onerare uos nolo, quomodo
D adiutus ſum oratiōibus ueſtris, ut illud quod pro-
miſi, implerem: adiuuante etiam atq; etiam pia in-
tentione & uotis bonis, & illud apparebit uobis,
quare Ioannes quod didicit in domino, quia ipſe
eſt qui baptizat in ſpirituſancto, & nulli ſeruo ſuo
translegauit poteſtatē baptizandi, non debuit di-
ſcere niſi per columbam.

De eo quod dictum eſt, Columbam ſuper domi-
num deſcendiſſe: uſq; ad id quod ait, Ego uidi, & teſtimo
nium perhibui, quia hic eſt filius dei. Tract. VI.

FATEOR ſanctitati ueſtræ, timue-
rā ne frigus hoc frigidos uos ad cō-
F uenienduſ faceret: ſed quia iſta ce
lebritate & frequētia ueſtra, ſpiritu
uos feruere demonſtraſtis, non du-
bito quin etiam oraſtis pro me, ut debitum uobis
exoluam

exoluam. Promiſerã enim in nomine Chriſti diſ-
ſerere bodie, cũ anguſtia tẽporis tunc impediret,
ne id poſſemus explicare tractando: quare deus
per columbæ ſpeciẽ oſtendere uoluerit ſpiritum
ſanctũ. Hoc ut expliceť, illuxit nobis dies hodier
nus, & ſentio audiendi cupiditate, & pia deuotio
ne uos celebrius congregatos. Expectationẽ ue-
ſtram deus impleat ex ore noſtro. Amaſtis eñ ut
ueniretis: ſed amaſtis, quid? Si nos, & hoc bene:
nam uolumus amari à uobis, ſed nolumus in no-
bis. Quia ergo in Chriſto uos amamus, in Chriſto
nos redamate, & amor noſter pro inuicem gemat
ad deũ: ipſe enim gemitus colũbæ eſt. Si ergo ge-
mitus columbæ eſt, quod oẽs nouimus, gemunt
autem columbæ in amore: audite quid dicat Apo
ſtolus, & nolite mirari, quia in colũbæ ſpecie uo-
Rom. 8 luit demõſtrari ſpiritusſanctus. Quid eñ oremus
ſicut oportet, inquit, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus in-
terpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.
Quid ergo fratres mei? Hoc dicturi ſumus, quia
ſpirit⁹ gemit, ubi perfecta & æterna beatitudo eſt
ei cũ patre & filio? Spiritus eñ ſanctus deus, ſicut
dei filius deus, & pater deus. Ter dixi deus, ſed nõ
dixi tres deos: magis eñ deus ter ꝙ dij tres, quia
pater & filius & ſpiritusſanctus unus deus. Hoc
optime noſtis. Nõ ergo ſpiritusſanctus in ſemet-
ipſo apud ſemetipſum in illa trinitate, in illa bea-
titudine, in illa æternitate ſubſtantiæ gemit: ſed in
nobis gemit, qa gemere nos facit. Nec parua res
eſt, ꝙ nos docet ſpiritusſanctus gemere: inſinuat
eñ nobis quia peregrinamur, & docet nos in pa-
triã ſuſpirare, & ipſo deſiderio gemimus. Cui be-
ne eſt in hoc ſeculo, imò qui putat quod ei bene
ſit, qui lætitia rerũ carnalium, & abundantia tem-
poralium, & uana felicitate exultat, habet uocem
corui: uox enim corui clamoſa eſt, non gemebun
da. Qui autẽ nouit in preſſura ſe eſſe mortalitatis
huius, & peregrinari ſe à domino, nondum tene-
re illam perpetuã quę nobis promiſſa eſt beatitu-
dinẽ, ſed habere illam in ſpe, quam habiturus eſt
in re, cum dominus uenerit in manifeſtatione prę
clarus, qui prius in humilitate uenit occultus: qui
hæc nouit, gemit. Et quamdiu propter hęc gemit,
bene gemit. Spiritus illũ docuit gemere, à colum
ba didicit gemere. Multi enim gemunt in infelici
tate terrena, uel quaſſati damnis, uel ægritudine
corporis prægrauati, uel carceribus incluſi, uel ca
tenis colligati, uel fluctibus maris iactati, uel ali-
quibus inimicorum inſidijs circumſepti gemunt:
ſed non columbæ gemitu gemũt, non amore dei
gemunt, non ſpiritu gemũt. Ideo tales cum ab ip-
ſis preſſuris fuerint liberati, exultant in grãdibus
uocibus: ubi apparet quia corui ſunt, non colum-
Gen. 8 bæ. Ideo merito de arca miſſus eſt coruus, & non
eſt reuerſus: miſſa eſt columba, & reuerſa eſt. Illas
duas aues miſit Noe. Habebat ibi coruũ, habebat
& columbam: utrunq; hoc genus arca illa conti-
nebat. Et ſi arca figurabat eccleſiam, uidetis utiq;
quia neceſſe eſt, ut in iſto diluuio ſeculi utrũq; ge-
nus cõtineat eccleſia, & coruũ & columbam. Qui
ſunt corui? Qui ſua quærunt. Qui columbæ? Qui
A ea quæ Chriſti ſunt quærũt. Propterea ergo cum
mitteret ſpiritũ ſanctũ, duobus modis eum oſten
dit uiſibiliter: per columbã, & per ignem. Per co-
lumbam ſuper dominum baptizatum, per ignem
ſuper diſcipulos congregatos. Cum enim aſcen-
diſſet dominus in cœlum poſt reſurrectionẽ, per-
actis cum diſcipulis ſuis quadraginta diebus: im-
pleto die Pentecoſtes, miſit eis ſpiritum ſanctum,
ſicut promiſerat. Spiritus ergo tũc ueniens imple
uit locũ illum, factoq; primo ſonitu de cœlo tan-
quam ferretur flatus uehemens, ſicut in Actibus
apoſtolorum legimus, Viſæ, inquit, illis ſunt lin- Act. 2
guæ diuiſę uelut ignis, qui & inſedit ſuper unum-
quemq; eorum: & cœperũt linguis loqui, ſicut ſpi
ritus dabat eis pronunciare. Audiuimus colum-
B bam ſuper dominũ, has linguas diuiſas ſuper diſci
pulos cõgregatos: ibi ſimplicitas, hic feruor oſten
ditur. Sunt enim qui dicuntur ſimplices, & pigri
ſunt: uocantur ſimplices, ſunt aũt ſegnes. Non ta-
lis erat Stephanus plenus ſpiritu ſancto. Simplex
erat, quia nemini nocebat: feruens erat, quia im-
pios arguebat. Non eñ tacuit Iudæis, cuius ſunt
uerba illa flammantia, Dura ceruice, & incircum- Act. 7
ciſi corda & auribus, uos ſemper reſtitiſtis ſpiritui
ſancto. Magnuſ impetus, ſed columba ſine felle
ſæuit. Nã ut noueritis quia ſine felle ſæuiebat, illi
auditis his uerbis qui corui erãt, ad lapides ſtatim
aduerſus columbam cucurrerunt: cœpit Stepha-
nus lapidari. Et qui paulo ante fremens & feruẽs
ſpiritu, tanquam in inimicos impetum fecerat, &
C tanq; uiolentus inuectus erat in uerbis igneis atq;
ita flammantibus ut audiſtis: Dura ceruice, & in-
circumciſi corde & auribus, ut qui ea uerba audi-
ret, putaret Stephanũ, ſi ei liceret, ſtatim illos uel-
le conſumi: uenientibus in ſe lapidibus ex mani-
bus eorũ, genu flexo ait: Dñe, ne ſtatuas illis hoc
delictũ. Inhęſerat unitati columbæ. Prior enim il-
lud fecerat magiſter, ſuper quem deſcenderat co-
lumba: qui pendẽs in cruce ait: Pater ignoſce illis Luce 23
quia neſciunt quid faciunt. Ergo ne ſpiritu ſancti-
ficati dolum habeant, in columba demonſtratum
eſt: ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demõ
ſtratum eſt. Nec moueat, quia linguæ diuiſæ ſunt.
Diſtant eñ linguæ, ideo diuiſis linguis apparuit.
Linguæ, inquit, diuiſæ uelut ignis, qui & inſedit
D ſuper unumquemq; eorum. Diſtant inter ſe lin-
guæ, ſed linguarum diſtantiæ non ſunt ſchiſmata.
In linguis diuiſis noli diſſipationem timere, unita
tem cognoſce in columba. Sic ergo ſic oportebat
demonſtrari ſpiritum ſanctũ uenientem ſuper do
minũ, ut intelligat unuſquiſq; ſi habeat ſpiritum
ſanctum, ſimplicẽ ſe eſſe debere ſicut columbam:
habere cum fratribus uerã pacẽ, quam ſignificant
oſcula columbarũ. Habent enim oſcula & corui:
ſed in coruis falſa pax, in columba uera pax. Non
omnis ergo, qui dicit, pax uobiſcum, quaſi colum
ba audiendus eſt. Vnde ergo diſcernũtur oſcula
coruorum ab oſculis columbarũ? Oſculanť cor- 2. queſt. cap. nõ omnis qui.
ui, ſed laniant: à laniatu innocẽs eſt natura colum
barum. Vbi ergo laniatus, non eſt uera in oſculis
pax. Illi habẽt uerã pacẽ, qui eccleſiã nõ laniaue-

runt: nam corui de morte paſcũtur, hoc columba A
non habet. De frugibus terræ uiuit, innocena eius
uictus eſt: quod uerè fratres mirandum eſt in co-
lumba. Sunt paſſeres breuiſſimi, qui uel muſcas
occidunt, nihil horũ columba: non enim de mor-
te paſcitur. Qui laniauerunt eccleſiã, de mortibus
paſcunt̃. Potens eſt deus, rogemus ut reuiuiſcant
qui deuorant̃ ab eis & non ſentiunt. Multi agno-
ſcunt, quia reuiuiſcunt, nam ad eorum aduentum
quotidie gratulamur in nomine Chriſti. Vos tan-
tum ſic eſtote ſimplices, ut ſitis prudẽtes & feruẽ-
tes: & feruor ueſter in linguis ſit. Nolite tacere: ar
dentibus linguis loquentes, accendite frigidos.
Quid enim fratres mei? Quis nõ uideat quod illi
non uident? Nec mirum, quia inde reuerti nolũt,
ſicut coruus qui de arca emiſſus eſt. Quis eñ non B
uideat quod illi non uident? Et illi ſpiritui ſancto
ingrati ſunt. Ecce columba deſcendit ſuper domi
nũ, & ſuper dominũ baptizatum: & apparuit ibi
ſancta illa & uera trinitas, quæ nobis unus deus
eſt. Aſcendit enim dominus ab aqua, ſicut in euan
gelio legimus: Et ecce aperti ſunt ei cœli, & uidit
ſpiritum deſcendentem uelut columbam, & man
Matth. 3 ſit ſuper eũ. Et ſtatim uox conſecuta eſt: Tu es fi-
lius meus dilectus, in quo mihi cõplacui. Appa-
ret maniſeſtiſſima trinitas: pater in uoce, filius in
homine, ſpiritus in columba. In trinitate iſta quo
miſſi ſunt apoſtoli, uideamus quod uidemus, &
quod mirũ eſt, quia illi non uident: non enim ue-
rè nõ uident, ſed ad id quod facies eorũ ferit, ocu-
los claudunt: quo miſſi ſunt diſcipuli, in nomine C
patris & filij & ſpiritusſancti, ab illo de quo dictũ
eſt, Hic eſt qui baptizat. Dictũ eſt enim miniſtria
ab eo qui ſibi tenuit hanc poteſtatẽ. Hoc enim in
illo uidit Ioannes, & cognouit quod nõ nouerat:
non quia eum non nouerat filium dei, aut eũ non
nouerat dominũ, aut non nouerat Chriſtũ, aut ue
rò & hoc non nouerat quia ipſe baptizaturus eſ-
ſet in aqua & ſpiritu ſancto: Nam & hoc nouerat.
Sed quia ita ut ſibi teneret poteſtatẽ, & in nullum
miniſtrorũ eam trãsferret, hoc eſt quod didicit in
columba. Per hanc enim poteſtatem quam Chri-
De conſec. ſtus ſolus ſibi tenuit, & in neminem miniſtrorum
diſt. 4. cap. transfudit, quamuis per miniſtros ſuos baptizare
aliud. dignatus ſit, per hanc ſtat unitas eccleſiæ, quæ ſi-
Cant. 6 gnificat̃ per columbã, de qua dictũ eſt: Vna eſt co D
lumba mea, una eſt matri ſuę. Si enim, ut iam dixi,
fratres mei, transferret̃ poteſtas à domino ad mi-
niſtrũ, tot baptiſmata eſſent, quot miniſtri eſſent:
& iam non ſtaret unitas baptiſmi. Intẽdite fratrea
Anteq̃ ueniret dominus noſter Ieſus Chriſtus ad
baptiſmũ, nam poſt baptiſmũ deſcendit columba
in qua cognouit Ioannes quiddam propriũ, cum
ei dictũ eſt: Super quẽ uideris ſpiritũ deſcenden-
tem ſicut columbam, & manentẽ ſuper eum, ipſe
eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: nouerat, quia ip-
ſe baptizat in ſpiritu ſancto, ſed quia tali proprie-
tate ut poteſtas ab eo non tranſiret in alterũ, quã-
uis eo donãte, hoc ibi didicit. Et unde probamus,
quia iã & hoc nouerat Ioãnes, quia baptizaturus
erat dominus in ſpiritu ſancto: ut hoc intelligatur

A didiciſſe in columba, quod ita eſſet baptizaturus
dominus in ſpiritu ſancto, ut in neminẽ alium ho-
minem poteſtas illa tranſiret? Vnde probamus?
Colũba iam baptizato dño deſcẽdit. Ante autẽ q̃
ueniſſet dominus ut baptizaretur à Ioanne in Ior
dane, diximus quia nouerat eum: illis uocibus ubi
ait: Tu ad me uenis baptizari, ego à te debeo ba-
ptizari. Sed ecce dominũ nouerat, nouerat filium
dei. Vnde probamus quod iam nouerat quia ipſe
baptizaret in ſpiritu ſancto? Ante quã ueniret ad
fluuium, cum multi ad Ioannẽ currerent baptiza-
ri, ait illis: Ego quidem baptizo uos in aqua: qui
autem poſt me uenit, maior me eſt, cuius non ſum
dignus corrigiã calciamenti ſoluere, ipſe uos ba-
ptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Iam & hoc noue
B rat. Quid ergo per columbã didicit, ne mendax
poſtea inueniret̃, quod auertat à nobis deus opi-
nari, niſi quandam proprietatem in Chriſto talem
futuram, ut quamuis multi miniſtri baptizaturi
eſſent, ſiue iuſti ſiue iniuſti, nõ tribueretur ſancti-
tas baptiſmi, niſi illi ſuper quẽ deſcẽdit columba:
de quo dictum eſt: Hic eſt qui baptizat in ſpiritu
ſancto? Petrus baptizet, hic eſt qui baptizat: Pau-
lus baptizet, hic eſt qui baptizat: Iudas baptizet,
hic eſt qui baptizat. Nam ſi pro diuerſitate meri-
torum baptiſma ſanctũ eſt, quia diuerſa ſunt me-
rita, diuerſa erunt baptiſmata: & tanto quiſq; ali-
quid melius putatur accipere, quanto à meliore
uidetur accepiſſe. Ipſi ſancti, intelligite fratres, bo
ni pertinentea ad columbã, pertinẽtes ad ſortem
C ciuitatis illius Hieruſalẽ, ipſi boni in eccleſia, de
quibus dicit Apoſtolus: Nouit dominus qui ſunt 2. Tim. 2
eius: diuerſarum gratiarum ſunt, nõ omnes paria
merita habent. Sunt alij alijs ſanctiores, ſunt alij
alijs meliores. Quare ergo ſi unus ab illo, uerbi
gratia, iuſto ſancto baptizet̃, alius ab alio inferio-
ris meriti apud deum, inferioris gradus, inferioris
continentiæ, inferioris uitæ: unum tamen & par
& æquale eſt quod acceperũt, niſi quia hic eſt qui
baptizat? Quomodo ergo cum baptizat bonus De conſ. di. 4.
& melior, nõ ideo iſte bonũ accepit, & ille melius: cap. cum ba-
ſed quamuis bonus & melior fuerint miniſtri, u- ptizat.
num & æquale eſt quod acceperunt, non eſt me- 4. ſen. diſt.
lius in illo, & inferius in iſto: ſic & cũ baptizat ma cap. 3
lus ex aliqua uel ignorantia eccleſiæ, uel toleran-
D tia (aut enim ignorant̃ mali, aut tolerantur ut pa-
lea, quouſq; in ultimo uentiletur area) illud quod
datũ eſt unum eſt, nec impar propter impares mi-
niſtros, ſed par & æquale, propter Hic eſt qui ba-
ptizat. Ergo dilectiſſimi uideamus quod uidere
illi nolũt, nõ q̃ nõ uideãt, ſed q̃ ſe uidere doleant:
quaſi clauſum ſit contra illos quo miſſi ſunt diſci-
puli, in nomine patris & filij & ſpiritusſancti, ut
baptizarẽt tanq̃ miniſtri. Quo miſſi ſunt? Ite, di- Matth. 28
xit, baptizate gentes. Audiſtis fratres quomõ ue-
nit illa hæreditas, Poſtula à me, & dabo tibi gen- Pſal. 2
tes hæreditatẽ tuã, & poſſeſſionẽ tuam terminoa
terræ. Audiſtis quomodo de Sion prodijt lex, & Eſa. 2
uerbum dñi de Hieruſalẽ: ibi enim audierunt di-
ſcipuli, Ite baptizate gentes in nomine patris & fi
lij & ſpiritusſancti. Intẽti facti ſumus cum audire-
mus

mus:Ite baptizate gentes.In cuius nomine?In no
mine patris & filij & ſpiritusſancti.Iſte unus deus,
quia non in nominibus patris & filij & ſpiritusſan
cti:ſed, in nomine patris & filij & ſpiritusſancti.
Vbi unũ nomẽ audis,unus eſt deus: ſicut de ſemi
ne Abrahę dictum eſt,& exponit Paulus apoſto-
lus,In ſemine tuo benedicenť oẽs gẽtes: nõ dixit
in ſeminibus tanq̃ in multis, ſed tanq̃ in uno, &
ſemine tuo quod eſt Chriſtus. Sicut ergo quia ibi
non dicit in ſeminibus, docere te uoluit Apoſto-
Gal. 3 lus,quia unus eſt Chriſtus:ſic & hic cũ dictũ eſt in
nomine,nõ in nominibus,quõ ibi in ſemine,non
in ſeminibus, probať unus deus pater & filius &
ſpiritusſanctus. Sed ecce inquiũt diſcipuli ad do-
minũ: Audiuimus in quo nomine baptizemus,mi
niſtros nos feciſti,& dixiſti nobis:Ite baptizate in
nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Quò ibi-
mus? Quò? Non audiſtis? Ad hæreditatẽ meam.
Interrogatis,quò ibimus? Ad id quod emi ſangui
ne meo. Quò ergo? Ad gẽtes,inquit. Putaui quia
dixit,ite baptizate Aphros in nomine patris & fi
lij & ſpiritusſancti. Deo gratias. Soluit dñs quæ-
ſtionẽ,docuit columba. Deo gratias. Ad gẽtes a-
poſtoli miſſi ſunt.Si ad gentes,ad omnes linguas.
Act. 2 Hoc ſignificauit ſpiritusſanctus diuiſus in linguis,
unitus in columba. Hoc linguæ diuiduntur, hoc co
lumba copulat. Linguæ gentiũ concordarunt,&
una lingua Aphricæ diſcordauit? Quid euidẽtius
fratres mei? In columba unitas, in linguis gentiũ
ſocietas.Aliquando enim & linguæ per ſuperbiã
diſcordauerunt, & tunc ſunt factæ linguæ ex una
multę. Poſt diluuiũ enim quidã ſuperbi homines,
uelut aduerſus deũ ſe munire conantes, quaſi ali-
quid eſſet excelſum deo, aut aliq̃d tutũ, ſuperbia
et exerunt turrim, quaſi ne diluuio ſi poſtea fieret
delerenť. Audierãt eñ & recẽſuerãt, q̃a omnis ini-
quitas erat deleta diluuio. Ab iniquitate tẽperare
nolebant, altitudinẽ turris contra diluuiũ require
bant:ædificauerũt turrim excelſam: Vidit deus ſu
perbiã ipſorũ, & hunc errorẽ illius immitti iuſſit,
ut nõ ſe cognoſcerẽt loquẽtes,& factæ ſunt diuer
ſæ linguę per ſuperbiã. Si ſuperbia fecit diuerſita-
tes linguarũ, humilitas Chriſti cõgregauit diuerſi
tates linguarũ.Iã quod illa turris diſſociauerat,ec-
cleſia colligit.De una lingua factæ ſunt multæ:no
li mirari, ſuperbia hoc fecit. De multis linguis fit
una: noli mirari, charitas hoc fecit. Quia etſi ſoni
diuerſi linguarũ ſunt,in corde unus deus inuoca-
tur,una pax cuſtoditur. Vnde debuit ergo chariſ-
ſimi demonſtrari ſpiritusſanctus, unitatẽ quandã
deſignans niſi per columbã:ut pacatæ eccleſiæ di
Cant. 6 ceretur: Vna eſt colũba mea? Vnde debuit humi
litas,niſi per auem ſimplicem & gementẽ, nõ per
auem ſuperbã & exaltantẽ ſe ſicut coruus? Et for-
te dicent: Quia ergo colũba, & una columba: præ
ter unã columbã baptiſmus eſſe non poteſt. Ergo
ſi apud te eſt columba,uel tu es columba, quando
ad te uenio,tu da mihi quod nõ habeo. Scitis hoc
ipſorũ eſſe. Modo uobis apparebit, nõ eſſe de uo
ce colũbæ,ſed de clamore corui. Nam paululũ at-
tendat charitas ueſtra,& timete inſidias:imò caue

A te,& excipite uerba contradicentium reſpuenda,
non trãſglutienda & uiſceribus danda. Facite in-
de quod fecit dominus,quãdo illi obtulerũt ama-
rum potum. Guſtauit & reſpuit, ſic & uos, audite
& abijcite. Quid enim dicunt? Videamus, Ecce,
inquit,tu es columba. O catholica, tibi dictũ eſt,
Vna eſt columba mea, una eſt matri ſuæ. Tibi cer
tè dictũ eſt. Expecta,noli me interrogare. Si mihi
dictũ eſt,proba primũ: ſi mihi dictum eſt, cito uo-
lo audire. Inquit, Tibi dictum eſt. Reſpondeo uo-
ce catholica,mihi. Hoc aũt fratres, quod ore meo
ſolius ſonuit: ſonuit,ut arbitror, & de cordibus ue
ſtris, & oẽs pariter diximus, eccleſiæ catholicæ di
ctũ eſt, Vna eſt colũba mea,una eſt matri ſuæ. Præ
ter ipſam ergo columbã,inquit, baptiſmus nõ eſt.
B Ego præter ipſam columbam ſum baptizatus, er
go non habeo baptiſmum. Si baptiſmum non ha
beo, quare mihi non das quando ad te uenio? Et
ego interrogo: Interim ſequeſtremus,cui dictum
eſt, Vna eſt colũba mea,una eſt matri ſuæ. Adhuc
quærimus. Aut mihi dictũ eſt, aut tibi dictum eſt.
Sequeſtremus cui dictũ ſit. Hoc ergo quæro,ſi co
lũba eſt ſimplex, innocẽs, ſine felle, pacata in oſcu
lis, nõ ſæua in unguibus: quæro utrũ ad huius co-
lumbæ mẽbra pertineant auari,raptores,ſubdoli,
ebrioſi, flagitioſi. Membra ſunt columbæ huius?
Abſit, inquit. Et reuera fratres, quis hoc dixerit?
Vt nihil aliud dicã,raptores ſolos ſi dicam, mem-
bra accipitris poſſunt eſſe, non mẽbra columbæ.
Milui rapiunt, accipitres rapiunt, corui rapiunt:
C columbæ nõ rapiũt,non dilaniant. Ergo raptores
non ſunt mẽbra columbæ. Non apud uos fuit uel
unus raptor? Quare manet baptiſmus quẽ dedit
accipiter,& non columba? Quare nõ baptizatis
apud uoſmetipſos poſt raptores & adulteros &
ebrioſos, poſt auaros apud uoſmetipſos? An iſti
oẽs membra columbæ ſunt? Sic dehoneſtaris co-
lumbã ueſtram, ut ei membra uulturina faciatis.
Quid ergo fratres, quid dicimus? Mali & boni
ſunt in eccleſia catholica: ibi autem ſoli mali ſunt.
Sed fortè inimico animo hoc dico. Et hoc poſtea
requiratur. Et ibi certè dicũt, quia ſunt boni & ma
li. Nã ſi dixerint ſolos bonos ſe habere: credãt il-
lis ſui,& ſubſcribo. Non ſunt apud nos,dicãt, niſi
ſancti,caſti,ſobrij:non adulteri,non fœneratores,
D nõ fraudatores,nõ periuri,nõ uinolenti dicãt. Nõ
eñ attendo linguas ipſorũ, ſed tango corda ipſo-
rũ. Cum aũt noti ſint & uobis & ſuis, ſicut & uos
& uobis in catholica & illis noti eſtis:nec nos eos
reprehendamus,nec illi ſe palpent. Nos fatemur
in eccleſia catholica & bonos & malos eſſe, ſed
tanq̃ grana & paleas. Aliquando qui baptizatur
à grano palea eſt:& qui baptizatur à palea, granũ
eſt. Alioquin ſi qui baptizať à grano, ualet: & qui
baptizať à palea,non ualet: falſum eſt, Hic eſt qui
baptizat. Si aũt uerum eſt, hic eſt qui baptizat, &
quod ab illo dať, ualet, & quomodo columba ba
ptizat. Non enim malus ille columba eſt, aut ad
membra columbæ pertinet: nec poteſt dici id in
catholica,nec apud illos,ſi illi dicunt, columbam
eſſe eccleſiã ſuam. Quid ergo intelligimus fratres

mei? Quoniam manifeſtum & omnibus notũ eſt, A
& ſi nolint cõuincuntur: quia & ibi quando dant
mali, non poſt illos baptizatur: & hic quãdo dant
mali, non poſt illos baptizatur. Columba non ba
ptizat poſt coruum: coruus quare uult baptizare
poſt columbã? Intendat charitas ueſtra. Et quare
deſignatum eſt neſcio quid per columbam, ut ba
ptizato domino ueniret colũba, id eſt ſpiritusſan
ctus in ſpecie columbæ, & maneret ſuper eũ, cum
in aduentu columbæ hoc cognoſceret Ioannes,
propriã poteſtatẽ in dño ad baptizandũ, quia per
hanc propriam poteſtatẽ, ſicut dixi, pax eccleſiæ
firmata eſt. Et poteſt fieri ut habeat aliquis baptiſ-
mum præter columbã: ut proſit ei baptiſmus præ-
ter columbam, non poteſt. Intendat charitas ue-
ſtra & intelligat quod dico: nam & iſta circũuen- B
tione ſæpe ſeducunt fratres noſtros, qui pigri &
frigidi ſunt. Simus ſimpliciores & feruentiores.
Ecce, inquiunt, Ego accepi, an non accepi? Re-
ſpondeo, accepiſti. Si ergo accepi, nõ eſt quod mi
hi des: ſecurus ſum, etiam teſtimonio tuo. Et ego
enim me dico accepiſſe, & tu me fateris accepiſſe:
utriuſq; lingua ſecurum me facit. Quid ergo mihi
promittis? Quare me uis catholicũ facere, quan-
do nõ mihi aliquid daturus es amplius, & me iam
accepiſſe fateris quod te habere dicis? Ego autẽ
quando dico ueni ad me, dico quia non habes tu,
qui fateris quia habeo. Quare dicis, ueni ad me?
Docet nos columba, Reſpondet enim de capite
domini, & dicit: Baptiſmũ habes, charitatẽ autem
quã gemo nõ habes. Quid eſt hoc, inquit, Baptiſ- C
mum habeo, charitatem non habeo? Sacramen-
tum habeo, charitatẽ non? Noli clamare: oſtende
mihi quomodo habeat charitatẽ, qui diuidit uni-
tatẽ. Ego, inquit, habeo baptiſmũ. Habes, ſed ba-
ptiſmus ille ſine charitate nihil tibi prodeſt: quia
ſine charitate tu nihil es. Nam baptiſmus ille, etiã
in illo qui nihil eſt, non eſt nihil. Baptiſma quippe
illud aliquid eſt, & magnum aliquid eſt: propter
illum de quo dictum eſt, Hic eſt qui baptizat. Sed
ne putares illud quod magnũ eſt, tibi aliquid pro
deſſe poſſe ſi nõ fueris in unitate: ſuper baptizatũ
columba deſcendit, tanq; dicens: Si baptiſmũ ha-
bes, eſto in columba, ne non tibi proſit quod ha-
bes. Veni ergo ad columbã dicimus, non ut inci-
pias habere quod non habebas, ſed ut prodeſſe ti D
bi incipiat quod habes. Foris eñ habebas baptiſ-
mum ad perniciem: intus ſi habueris, incipit pro-
deſſe ad ſalutem. Non enim tantum tibi non pro-
De conſ. di. 2. derat baptiſma, & non etiã oberat. Et ſancta poſ-
cap. Et ſancta. ſunt obeſſe: In bonis enim ſancta ad ſalutẽ inſunt:
in malis ad iudicium. Certè enim fratres nouimus
quid accipiamus, & utiq; ſanctũ eſt quod accipi-
mus, & nemo dicit nõ eſt ſanctũ. Et quid ait Apo
1. Cor. 11 ſtolus? Qui autẽ manducat & bibit indignè, iudi-
cium ſibi manducat & bibit. Non ait quia illa res
mala eſt: ſed quia ille malus male accipiẽdo, ad iu-
dicium accipit bonum quod accipit. Num enim
mala erat buccella, quę tradita eſt Iudę à dño? Ab
ſit. Medicus non daret uenenum: ſalutem medi-
cus dedit, ſed indignè accipiẽdo ad perniciem ac-
cepit, quia nõ pacatus accepit. Sic ergo & qui ba-
ptizatur. Habeo, inquit, mihi. Fateor habes. Ob-
ſerua quod habes, eo ipſo qđ habes damnaberis.
Quare? Quia rem columbæ præter columbã ha-
bes. Si rem columbæ in columba habeas, ſecurus
habes. Puta te eſſe militarem, ſi characterẽ Impe-
ratoris tui intus habeas, ſecurus militas: ſi extra ha
beas, tunc non ſolum tibi ad militiam nõ prodeſt
character ille, ſed etiã pro deſertore punieris. Ve-
ni ergo ueni: & noli dicere, iam habeo, iam ſuffi-
cit mihi. Veni, columba te uocat, gemendo te uo-
cat. Fratres mei uobis dico, gemendo uocate, non
rixando: uocate orando, uocate inuitando, uoca-
te ieiunando: in charitate intelligant quia doletis
illos. Non dubito fratres mei, quia ſi uideant do-
lorem ueſtrum, confundentur & reuiuiſcent. Ve-
ni ergo ueni, noli timere. Time ſi non uenis: imò
non time ſed plange. Veni, gaudebis ſi ueneris.
Gemes quidem in tribulationibus peregrinatio-
nis, ſed gaudebis in ſpe. Veni ubi eſt columba, cui
dictũ eſt, Vna eſt columba mea, una eſt matri ſuę. Cant. 6
Columbã unã uides ſuper caput Chriſti: linguas
uides in toto orbe terrarum. Idem ſpiritus per co-
lumbã, idem & per linguas. Si per columbã idem
ſpiritus, & per linguas idẽ ſpiritus, ſpiritusſanctus
per totũ orbem terrarũ datus eſt: a quo te præci-
diſti ut clames cum coruo, non ut gemas cum co
lumba. Veni ergo. Sed ſollicitus es fortè & dicis,
Foris baptizatus ſum, timeo ne inde ſim reus, qa
foris accepi. Iam cœpiſti cognoſcere quid gemen
dum ſit. Verum dicis, quia reus es: non quia acce-
piſti, ſed quia foris accepiſti. Tene ergo quod ac-
cepiſti, emenda quod foris accepiſti. Accepiſti
rem columbæ, præter columbam. Duo ſunt quæ
audis: accepiſti, & præter columbam accepiſti.
Quod accepiſti approbo: quia foris accepiſti, im-
probo. Tene ergo quod accepiſti: non mutať ſed
agnoſcitur. Character eſt regis mei, non ero ſacri-
legus: corrigo deſertorẽ, nõ immuto characterẽ.
Noli de baptiſmate gloriari, quia dico ipſum eſt.
Ecce dico ipſum eſt, tota catholica dicit ipſum eſt.
Aduertit colũba, & agnoſcit & gemit, quia ipſum
foris habes. Videt ibi quod agnoſcat, uidet ibi &
quod corrigat. Ipſum eſt, ueni. Gloriaris quia ip-
ſum eſt, & nõ uis uenire. Quid ergo mali, qui non
pertinent ad columbam? Ait tibi columba, Et ma
li inter quos gemo, & qui non pertinent ad mem
bra mea, & neceſſe eſt ut inter illos gemã: nónne
habent quod te habere gloriaris? Nonne multi e-
brioſi habent baptiſmũ? Nõne multi auari? Nõ-
ne multi idololatrę, & quod eſt peius furtim? Nõ-
ne Pagani ad idola eunt, uel ibant publicè? Nunc
occultè Chriſtiani ſortilegos quærunt, mathema
ticos conſulunt. Et iſti habent baptiſmum, ſed co
lumba gemit inter coruos. Quid ergo gaudes
quia habes? Hoc habes quod habet & malus. Ha
beto humilitatem, charitatem, pacem: habeto bo
num quod nondum habes, ut proſit tibi bonum
quod habes. Nam quod habes, habuit & Simon
magus. Actus apoſtolorum teſtes ſunt, ille liber
canonicus omni anno in eccleſia recitandus. An-
niuerſaria

niuerſaria ſolēnitate poſt paſſionē domini noſtis
illum librum recitari: ubi ſcriptum eſt, quomodo
conuerſus ſit Apoſtolus, & ex perſecutore prædi
cator factus. Vbi etiam die pentecoſtes miſſus eſt
ſpiritusſanctus, in linguis diuiſis uelut ignis. Ibi le
gimus multos credidiſſe in Samaria per prædica-
Act. 8 tionē Philippi. Intelligitur aūt ſiue unus ex Apo-
ſtolis, ſiue ex diaconis: quia ſeptem ibi diaconos
legimus ordinatos, inter quos eſt etiā nomen Phi
lippi. Per Philippi ergo prædicationē crediderūt
Samaritæ: Samaria cœpit abundare fidelibus. Ibi
erat iſte Simon magus, qui per magicas factiones
ſuas dementauerat populū, ut eum uirtutē dei pu
tarent. Commotus tamen ſignis quæ à Philippo
fiebant, etiam ipſe credidit: ſed quomodo ipſe cre
diderit, poſteriora ſequentia demonſtrauerūt. Ba
ptizatus eſt aūt & Simon. Audierūt hoc apoſtoli
qui erant in Hieruſalem, & miſſi ſunt ad illos Pe-
trus & Ioannes, & inuenerūt multos baptizatos.
Et quia nullus ipſorum adhuc acceperat ſpiritum
ſanctum, ſicut tunc deſcendebat ad oſtendendam
ſignificationem gentiū crediturarū, ut linguis lo-
querenť, in quos deſcendebat ſpiritusſanctus: im
poſuerunt illis manus orantes pro eis, & accepe-
runt ſpiritum ſanctū. Simon ille qui nō erat in ec-
cleſia columba, ſed coruus, quia ea quæ ſua ſunt
quærebat, non quæ Ieſu Chriſti, unde in Chriſtia-
nis potentiam magis amauerat ꝙ iuſtitiam, uidit
per impoſitionē manuum apoſtolorū dari ſpiri-
tum ſanctum, non quia ipſi dabant, ſed quia ipſis
Act. 8 orantibus datus eſt: & ait apoſtolis: Quid uultis
à me accipere pecuniæ, ut & per impoſitionē ma
nuum mearum detur ſpiritusſanctus? Et ait illi Pe
trus: Pecunia tua tecū ſit in perditionē, quoniam
donum dei putaſti pecunia cōparandum. Cui di-
cit: Pecunia tua tecum ſit in perditionē? Vtiq; ba-
ptizato. Iam baptiſma habebat, ſed colūbæ uiſce-
ribus non hærebat. Audi quia non hærebat. Ver-
ba ipſa Petri apoſtoli aduerte, ſequiť em̄, Non eſt
tibi pars neq; ſors in hac fide. In ſelle enim amari-
tudinis uideo te eſſe. Columba ſel non habet. Si-
mon habebat, ideo ſeparatus erat à colūbæ uiſce-
ribus. Baptiſma illi quid proderat? Noli ergo de
baptiſmate gloriari, quaſi ex ipſo ſalus tibi ſuffi-
ciat. Noli iraſci, depone ſel, ueni ad columbam.
Hic tibi proderit, quod foris non ſolum non pro-
derat, ſed etiā oberat. Neq; dicas, non uenio, quia
foris ſum baptizatus. Ecce incipe habere charita-
tem, incipe habere fructū, inueniať in te fructus,
mittat te colūba intrò. Inuenimus hoc in ſcriptu-
Gen. 6 ra. Imputribilibus lignis arca fuerat fabricata. Im-
putribilia ligna ſancti ſunt, fideles pertinentes ad
Chriſtū. Quomodo enim in templo lapides uiui
de quibus ædificatur templum, homines fideles
dicti ſunt: ſic ligna imputribilia homines perſeue
rantes in fide. In ipſa ergo arca ligna imputribilia
erant. Arca enim eccleſia eſt, ibi baptizat colum-
ba. Arca enim illa in aqua ferebať: ligna imputri-
bilia intus baptizata ſunt. Inuenimus quædam li-
gna foris baptizata, omnes arbores quæ erant in
mundo. Ipſa tamen aqua erat, non erat altera: om-

A nis de cœlo uenerat, & de abyſſis fontiū. Ipſa erat
aqua in qua baptizata ſunt ligna imputribilia,
quæ erāt in arca: in qua baptizata ſunt ligna foris.
Miſſa eſt columba, & primū nō inuenit requiem
pedibus ſuis. Rediit in arcā: plena em̄ erant aquis
omnia, & maluit redire ꝙ rebaptizari. Coruus aūt
ille emiſſus eſt anteꝙ ſiccaretur aqua: rebaptiza-
tus redire noluit, mortuus eſt in his aquis. Auer-
tat deus corui illius mortem. Nam quare non eſt
reuerſus, niſi quia aquis interceptus eſt? At uerò
columba nō inueniens requiē pedibus ſuis, cum
ei undiq; clamaret aqua, ueni, ueni, hic tingere:
quomodo clamant iſti hæretici, ueni, ueni, hic ha
bes: non inueniens illa requiem pedibus ſuis, re-
uerſa eſt ad arcam. Emiſit illam Noe iterum, ſicut
B uos mittit arca, ut loquamini illis. Et quid fecit po
ſtea colūba? Quia erant ligna foris baptizata, re-
portauit ad arcam ramum de oliua. Ramus ille, &
folia & fructum habebat. Nō ſint in te ſola uerba,
nō ſint in te ſola folia: ſit fructus, & redis ad arcā,
non per teipſum, columba te reuocat. Gemite fo
ris, ut illos intrò reuocetis. Etenim fructus iſte oli
uæ ſi diſcutiať, inuenies quid erat. Oliuæ fructus,
charitatē ſignificat. Vnde hoc probamus? Quo-
modo enim oleum à nullo humore premitur, ſed
diruptis omnibus exilit & ſupereminet: ſic & cha
ritas non poteſt premi in ima, neceſſe eſt ut ad ſu-
perna emineat. Propterea de illa dicit Apoſtolus,
Adhuc ſupereminentiorē uiam uobis demōſtro. 1. Cor. 12
Quia diximus de oleo quia ſupereminet, ne fortè
C non de charitate dixerit Apoſtolus, ſupereminen
tiorem uiam uobis demōſtro, audiamus quid ſe-
quitur: Si linguis hominum loquar & angelorū, 1. Cor. 13
charitatem autem non habeo, factus ſum tanquā
æramentū ſonans, aut cymbalum tinniens. I nunc
Donate, & clama, diſertus ſum: I nunc, & clama,
doctus ſum. Quantū diſertus? Quantum doctus?
Nunquid linguis angelorum locuturus es? Et ta-
men ſi linguis angelorū loquereris, charitatē non
habens, audirem æra ſonantia & cymbala tinni-
entia. Soliditatem aliquam quæro, fructum in fo-
liis inueniam. Non ſint ſola uerba, habeant oliuā,
redeant ad arcam. Sed, inquies, habeo ſacramen-
tum. Verū dicis. Sacramentum diuinum eſt, ha-
bes baptiſma, & ego confiteor. Sed quid dicit idē
D Apoſtolus? Si ſciero om̄ia ſacramēta, & habuero
prophetiam & omnē fidem, ita ut montes transfe
ram: ne fortè & hoc diceres: Credidi, ſufficit mihi.
Sed quid dicit Iacobus? Et dæmones credunt & Iacobi 2
contremiſcunt. Magna eſt fides, ſed nihil prodeſt
ſi non habeat charitatem. Confitebanť & dæmo-
nes Chriſtū. Ergo credēdo ſed nō diligendo dice
bant, Quid nobis & tibi fili dei? Fidem habebāt, Marci 1
charitatem nō habebāt: ideo dæmones erant. No
li de fide gloriari, adhuc dæmonibus cōparandus
es. Noli dicere Chriſto domino, mihi & tibi quid
eſt? Vnitas enim Chriſti tibi loquiť. Veni cogno-
ſce pacē, redi ad uiſcera columbæ. Foris baptiza-
tus es: habeto fructū, & redi ad arcam. Et tu, Quid
nos quæritis ſi mali ſumus? Vt boni ſitis. Ideo uos
quærimus, quia mali eſtis: nā ſi mali nō eſſetis, in-

uenisſemus uos,nō uos quæreremus. Qui bonus A
eſt,iam inuētus eſt: qui malus eſt,adhuc quæritur.
Ideo uos quærimus, redite ad arcā. Sed iā habeo
baptiſmū. Si omnia ſacramenta ſciero, & habue-
ro prophetiā & omnē fidē, ita ut montes transfe-
ram,charitatē aūt non habeā, nihil ſum. Fructum
ibi uideam,oliuā ibi uideam: & reuocaris ad arcā.
Sed quid ais? Ecce nos multa mala patimur. Hæc
ſi pro Chriſto pateremini, non pro honoribus ue
ſtris. Audite quid ſequitur. Iactāt ſe enim aliquan
do,quia eleemoſynas multas faciūt, dant pauperi
bus,quia patiunt moleſtias, ſed pro Donato non
pro Chriſto. Vide quomodo patiaris: nam ſi pro
Donato pateris, pro ſuperbo pateris. Non es co-
lumba,ſi pro Donato pateris. Nō erat ille amicus
Ioan. 3 ſponſi:nā ſi amicus eſſet ſponſi, gloriā ſponſi quę- B
reret,non ſuam. Vide amicū ſpōſi dicentē: Hic eſt
qui baptizat. Ille non erat amicus ſponſi, pro quo
Matth. 22 pateris. Non habes ueſtē nuptialem: & ſi ad con-
uiuium ueniſti, foras habes mitti. Imò quia foras
miſſus es, ideo miſer es: redi aliquādo & noli glo-
1. Cor. 13 riari. Audi quid dicat Apoſtolus: Si diſtribuero
omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meū
ut ardeam, charitatē aūt non habeā, nihil ſum. Ec-
ce quod non habes. Si tradidero, inquit, corpus
meū ut ardeam, & uſq; pro nomine Chriſti. Sed
quia ſunt multi qui iactanter illud faciūt, nō cum
charitate: ideo ſi tradidero corpus meū ut ardeā,
charitatem autē non habeam, nihil mihi prodeſt.
Charitate fecerunt martyres illi, qui in tempore
perſecutiōis paſſi ſunt. Charitate fecerūt. Iſti autē C
de tumore & de ſuperbia faciunt: nā cum perſecu
tor deſit, ſeipſos præcipitāt. Veni ergo, ut habeas
charitatē. Sed nos habemus martyres. Quos mar-
tyres? Non ſunt colūbæ, ideo uolare conati ſunt,
& de petra ceciderūt. Omnia ergo fratres mei ui-
detis, quia clamāt aduerſus illos oēs paginæ diui-
næ, omnis prophetia, totū euangeliū, omnes apo-
ſtolicæ literæ, omnis gemitus colūbæ, & nondum
euigilant, nondū expergiſcuntur. Sed ſi columba
ſumus, gemamus, toleremus, ſperemus: aderit mi
ſericordia dei, ut efferueat ignis ſpiritusſancti in
ſimplicitate ueſtra, & uenient. Non eſt deſperan-
dum, orate, prædicare, diligite, prorſus potens eſt
dominus: iam cœperūt cognoſcere frontē ſuam.
Multi cognouerūt, multi erubuerūt: aderit Chri- D
ſtus, ut cognoſcant & cæteri. Et certè fratres mei
uel palea ſola ibi remaneat, omnia grana colligan
tur: quicquid fructificauit, redeat ad arcam per co
lumbā. Modo deficientes ubiq;, quid nobis pro-
ponunt, non inuenientes quid dicant? Villas no-
ſtras tulerunt, fundos noſtros tulerunt, proferunt
teſtamenta hominū. Ecce ubi Gaius eis donauit
fundum eccleſiæ, cui præerat Fauſtinus. Cuius e-
piſcopus erat Fauſtinus? Eccleſiæ. Quid eſt eccle
ſiæ? Eccleſiæ dixi, cui præerat Fauſtinus. Sed non
eccleſiæ præerar Fauſtinus, ſed parti præerat. Co-
lumba aūt eccleſia eſt. Quid clamas? Nō deuora-
bimus uillas, columba illas habeat. Quærat quæ
ſit colūba, & ipſa habeat: nā noſtis fratres mei, ꝗ
uillæ iſtæ non ſunt Auguſtini. Et ſi uos nō noſtis,

A & putatis me gaudere in poſſeſſione uillarū, deus
nouit: ipſe ſcit, ꝗd ego de illis uillis ſentiā, uel ꝗd
ibi ſufferam. Nouit gemitus meos, ſi mihi aliquid
de colūba impertiri dignatus eſt. Ecce ſunt uillæ.
Quo iure defendis uillas? Diuino an humano?
Reſpondeant, Diuinū ius in ſcripturis habemus,
humanū ius in legib. regū. Vnde quiſq; poſſidet
quod poſſidet? Nonne iure humano? Nā iure di-
uino, dñi eſt terra & plenitudo eius. Pauperes & Pſal. 53
diuites deus de uno limo fecit, & pauperes & di-
uites una terra ſupportat. Iure tamē humano di-
cit: Hæc uilla mea eſt, hæc domus mea, hic ſeruus
meus eſt. Iure ergo humano, iure Imperatorum.
Quare? Quia ipſa iura humana per Imperatores
& reges ſeculi deus diſtribuit generi humano.
B Vultis legamus leges Imperatorū, & ſecundū ip-
ſas agamus de uillis? Si iure humano uultis poſſi-
dere, recitemus leges Imperatorū: uideamus ſi ali
quid uoluerint ab hæreticis poſſideri. Sed quid
mihi eſt Imperator? Secundū ius ipſius poſſides
terram. Aut tolle iura Imperatorū, & quis audet
dicere, mea eſt illa uilla, aut meus eſt ille ſeruus,
aut domus hæc mea eſt? Si aūt ut teneātur iſta ab
hominibus, iura acceperunt regum, uultis recite-
mus leges, ut gaudeatis, quia uel unum hortū ha-
betis, & nō imputetis niſi manſuetudini colūbæ,
quia uel ibi uobis permittitur permanere? Legun
tur enī leges manifeſtæ, ubi præceperunt Impera
tores, eos qui præter eccleſiæ catholicę cōmunio
nem uſurpant ſibi nomen Chriſtianū, nec uolunt
C in pace colere pacis autorem, nihil nomine eccle
ſiæ audeant poſſidere. Sed quid nobis & Impera-
tori? Sed iā dixi, de iure humano agitur. Et tamen
Apoſtolus uoluit ſeruiri regibus, uoluit honorari
reges, & dixit, Regem reueremini. Nolite dicere, 1. Pet. 2
Quid mihi & regi? Quid tibi ergo & poſſeſſioni?
Per iura regū poſſidēt poſſeſſiōes. Dixiſti, Quid
mihi & regi? Noli dicere poſſeſſiōes tuas: quia ad
ipſa iura humana renūciaſti ꝗbus poſſidentͬ poſ-
ſeſſiones. Sed de diuino iure ago, ait. Ergo euan-
geliū recitemus. Videamus quouſq; eccleſia ca-
tholica Chriſti eſt, ſuper quā uenit colūba, quę do
cuit: Hic eſt qui baptizat. Quō ergo iure diuino
poſſideat, qui dicit: Ego baptizo, cū dicat colūba,
Hic eſt qui baptizat: cū dicat ſcriptura: Vna eſt co Cant.
D lūba mea, una eſt matri ſuæ? Quare laniaſtis colū-
bā? Imò laniaſtis uiſcera ueſtra: nā uobis laniatis,
colūba integra perſeuerat. Ergo fratres mei ubiq;
nō habēt quod dicāt, ego dico uobis quid faciāt.
Veniāt ad catholicā, & nobiſcū habebūt non ſo-
lum terrā, ſed etiā illū qui fecit cœlum & terram.

Ab eo quod ſcriptū eſt, Et ego uidi & teſtimoniū per-
hibui, quia hic eſt filius dei: uſq; ad id quod ſcriptū eſt,
Amē dico uobis, uidebitis cœlū apertū, & angelos aſcen
dentes & deſcēdentes ſuper filiū hominis. Tract. VII.

C ONGAVdemus frequentiæ ueſtræ
quia ultra quàm ſperare potuimus,
C alacriter conueniſtis. Hoc eſt ergo
quod nos lætificat & conſolatur in
omnib. laboribus & periculis uitæ
huius: amor ueſter in deū, & pium ſtudiū, & certa
ſpes

ſpes, & feruor ſpiritus. Audiſtis cum pſalmus le-
Pſal. 73 geretur, quia inops & pauper clamat ad deum in
hoc ſeculo. Vox enim eſt, ut ſępius audiſtis, & me
miniſſe debetis, nõ unius hominis: & tamẽ unius
hominis. Non unius, quia fideles multi: multa gra
na inter paleas gemẽtia, diffuſa toto orbe terrarũ.
unius autẽ, quia mẽbra Chriſti omnes: ac per hoc
unũ corpus. Iſte ergo unus populus inops & pau
per, non nouit gaudere de ſeculo: & dolor eius in-
tus eſt, & gaudium eius intus eſt, ubi nõ uidet niſi
ille qui exaudit gementem, & coronat ſperantẽ.
Lætitia ſeculi, uanitas. Cum magna expectatione
ſperatur ut ueniat, & non poteſt teneri cum uene
rit. Iſte eñ dies qui lætus eſt perditis hodie in iſta
ciuitate, cras utiq; non erit: nec eidẽ ipſi cras hoc
erũt quod hodie ſunt. Et tranſeunt omnia, & euo-
lant omnia, & ſicut fumus uaneſcunt. Et uæ qui a-
mant talia. Omnis enim anima ſequitur quod a-
Eſa. 40 mat. Omnis caro fœnum, & omnis honor carnis
quaſi flos fœni. Fœnum aruit, flos decidit: uerbũ
autem domini manet in ęternũ. Ecce quod ames,
ſi uis manere in æternũ. Sed dicere habebas: Vn-
de poſſum apprehendere uerbũ dei? Verbum ca
ro factum eſt, & habitauit in nobis. Quapropter
fratres chariſſimi, ad inopiam noſtram & pauper-
tatem noſtram pertineat, & ꝙ illos dolemus qui
ſibi abundare uidentur: gaudiũ enim ipſorũ quaſi
phreneticorũ eſt. Quomodo autem phreneticus
gaudet in inſania, plerunq; & ridet, & plangit illũ
qui ſanus eſt: ſic & nos fratres chariſſimi, ſi recepe
rimus medicinam de cœlo uenientẽ, quia & nos
omnes phrenetici eramus, tanquã ſalui facti, qui
ea quæ diligebamus non diligimus, gemamus ad
deum de ijs qui adhuc inſaniunt. Potens eſt enim
ut & ipſos ſaluos faciat: & opus eſt ut reſpiciant
ſe, & diſpliceãt ſibi. Spectare uolũt, & ſpectare ſe
non nouerunt. Nam ſi aliquantũ oculos ad ſe con
uertant, uiderent cõfuſionẽ ſuã. Quod donec fiat,
alia ſint ſtudia noſtra, alia ſint auocamenta animę
noſtrę. Plus ualet dolor noſter, ꝗ̃ gaudium illorũ.
Quantum pertinet ad numerum fratrum, diffici-
le eſt ut quiſquã ex illa celebritate raptus fuerit ex
uiris. Quantum autem ad ſororũ numerum, con-
triſtat nos: & hoc magis dolendum eſt, quia non
ipſæ potius ad eccleſiam currunt, quas debuit ſi
non timor, certè uerecũdia de publico reuocare.
Viderit hoc qui uidet, et aderit miſericordia eius,
ut ſaluet omnes. Nos autem qui conuenimus, pa-
ſcamur epulis dei, & ſit gaudium noſtrum ſermo
ipſius. Inuitauit enim nos ad euangelium ſuum: &
ipſe cibus noſter eſt, quo nihil dulcius, ſed ſi quis
habeat palatum ſanum in corde. Bene autem ar-
bitror meminiſſe charitatem ueſtram hoc euange
lium lectionibus congruis ex ordine recitari: &
puto uobis nõ excidiſſe quę iam tractata ſunt, ma
ximè recentiora de Ioanne & de columba. De Io
anne ſcilicet, quid nouũ didicerit in domino per
columbã, qui iam nouerat dominũ. Et hoc inuen
tum eſt inſpirante ſpiritu dei, quod iam quidẽ Io-
annes nouerat in domino, ſed ꝙ ipſe dominus ita
eſſet baptizaturus, ut baptizandi poteſtatem à ſe

A in neminem transfunderet, hoc didicit per colum
bam, quia dictum ei erat: Super quem uideris ſpi-
ritum deſcendentem uelut columbam, & manen
tem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſan-
cto. Quid eſt, hic eſt? Non eſt alius, etſi per alium.
Quare autẽ per columbam? Multa dicta ſunt, nec
poſſum, nec opus eſt omnia retexere, pręcipuè ta
men propter pacem, quia & ligna quæ baptizata
ſunt foris, quia fructum in eis inuenit columba, ad
arcam attulit: ſicut meminiſtis columbã emiſſam
à Noe de arca, quæ diluuio natabat, & baptiſmo
abluebatur, non mergebatur. Cũ ergo eſſet emiſ-
ſa attulit ramum oliuæ: ſed nõ ſola folia habebat,
habebat & fructũ. Itaq; hoc optandum eſt fratri
bus noſtris qui foris baptizantur, ut habeant fru-
B ctum: non illos ſinet columba foris, niſi per arcam
reduxerit. Fructus autem eſt totus charitas: ſine
qua nihil eſt homo, quicqd aliud habuerit. Et hoc
uberrimè ab Apoſtolo dictum cõmemorauimus
& recenſuimus. Ait enim: Si linguis hominum lo 1. Cor. 13
quar & angelorum, charitatem autem non habe-
am, factus ſum uelut æramentum ſonans, aut cym
balum tinniens. Et ſi habuero omnem ſcientiam,
& ſciam omnia ſacramenta, & habeam omnẽ pro
phetiam, & habuero omnem fidem: fidem autem
quomodo dixit omnem? ut montes transferam,
charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi di
ſtribuero omnia mea pauperibus, & ſi tradidero
corpus meum ita ut ardeam, charitatẽ aũt non ha
beam, nihil mihi prodeſt. Nullo modo autẽ poſ-
C ſunt dicere ſe habere charitatẽ, qui diuidunt uni-
tatem. Hæc dicta ſunt, ſequẽtia uideamus. Per-
hibuit Ioannes teſtimonium.] quia uidit. Quale
teſtimoniũ perhibuit? Quia ipſe eſt filius dei.]
Oportebat ergo ut ille baptizaret qui eſt filius
dei unicus, non adoptatus. Adoptati filij, miniſtri
ſunt unici. Vnicus habet poteſtatem, adoptati mi
niſterium. Licet baptizet miniſter non pertinens
ad numerum filiorum, quia male uiuit & male a-
git, quid nos conſolatur? Hic eſt qui baptizat.

Altera die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipu
lis eius duo. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, di-
cit: Ecce agnus dei.] Vtiq; ſingulariter iſte ag-
nus, nã & diſcipuli dicti ſunt agni: Ecce ego mitto Math. 10
uos ſicut agnos in medio luporũ. Dicti ſunt & ip-
D ſi lumẽ: Vos eſtis lumen mundi. Sed aliter ille de Math. 5
quo dictum eſt: Erat lumen uerum quod illumi-
nat omnem hominem uenientem in hunc mun-
dum. Sic & agnus ſingulariter, ſolus ſine macula,
ſine peccato: non cuius maculæ abſterſæ ſint, ſed
cuius macula nulla fuerit. Quid eñ quia dicebat
Ioãnes de domino: Ecce agnus dei? Ipſe Ioannes
non erat agnus? Non erat uir ſanctus? Nõ erat a-
micus ſponſi? Ergo ſingulariter ille, hic eſt agnus
dei: quia ſingulariter huius agni ſanguine ſolo, ho
mines redimi potuerunt. Fratres mei, ſi agnoſci-
mus precium noſtrum quia ſanguis eſt agni, qui
ſunt illi qui hodie celebrãt feſtiuitatẽ ſanguinis,
neſcio cuius mulieris? Et ꝗ̃ ingrati ſunt? Raptum
eſt aurum, dicunt de aure mulieris, & cucurrit ſan
guis, & poſitum eſt aurũ in trutina uel ſtatera, &

præponderauit multum de ſanguine. Si pondus A
ad inclinãdum aurũ habuit ſanguis mulieris, qua
le pondus habet ad inclinandum mundũ ſanguis
agni, per quem factus eſt mundus? Et quidem ille
ſpiritus neſcio quis, ut premeret põdus, placatus
eſt ſanguine. Immundi ſpiritus nouerant uenturũ
Ieſum Chriſtum, audierant ab angelis, audierant
Marci 1 ex prophetis, & ſperabant eum uenturum. Nam
ſi non ſperabãt, unde clamauerũt: Quid nobis &
tibi eſt? Veniſti ante tempus perdere nos? ſcimus
quis ſis, ſanctus dei. Vẽturum ſciebãt, ſed tempus
ignorabant. Sed quid audiſtis in Pſalmo de Hie-
Pſal. 101 ruſalem? Quoniã beneplacitũ habuerũt ſerui tui
in lapides eius, & pulueris eius miſerebuntur. Tu
exurgens, inquit, miſereberis Sion, quoniã uenit
tempus ut miſerearis eius. Quando uenit tempus B
ut miſereretur deus? Venit agnus. Qualis agnus
eſt? Quẽ lupi timent. Qualis agnus eſt? qui leonẽ
occiſus occidit. Dictus eſt enim diabolus leo cir-
cumiens & rugiens, quærens quem deuoret: ſan-
guine agni uictus eſt leo. Ecce ſpectacula Chri-
ſtianorũ. Et quid eſt amplius? Illi oculis carnis ui-
dent uanitatẽ, nos cordis oculis ueritatem. Ne pu
retis fratres q ſine ſpectaculis nos dimiſit domi-
nus deus noſter. Nam ſi nulla ſunt ſpectacula, cur
hodie cõueniſtis? Ecce quod diximus, uidiſtis &
exclamaſtis: nõ exclamaretis niſi uidiſſetis. Et ma
gnum eſt hoc ſpectare per totũ orbem terrarũ, ui
ctum leonẽ ſanguine agni, educta de dentib. leo-
num mẽbra Chriſti, & adiuncta corpori Chriſti.
Ergo neſcio quid ſimile imitatus eſt quidam ſpiri C
tus, ut ſanguine ſimulacrũ ſuũ emi uellet, quia no
uerat precioſo ſanguine quãdocunq; redimendũ
eſſe genus humanum. Fingunt enim ſpiritus mali
umbras quaſdam honoris ſibimet ipſis, ut ſic deci
piant eos qui ſequuntur Chriſtum. Vſq; adeo fra-
tres mei, ut illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per
prę cantationes, per machinamẽta inimici, miſce-
ant præcantationibus ſuis nomẽ Chriſti: quia iam
non poſſunt ſeducere Chriſtianos, ut dent uene-
num, addunt mellis aliquantũ, ut per id quod dul
ce eſt, lateat quod amarũ eſt, & bibatur ad perni-
ciẽ: uſqueadeo ut ego nouerim aliquo tẽpore illi-
us pileati ſacerdotẽ ſolere dicere, & ipſe pileatus
Chriſtianus eſt. Vt quid hoc fratres, niſi quia ali-
ter non poſſunt ſeduci Chriſtiani? Ne quæratis er D
go alibi Chriſtum, q̃ ubi ſe uobis uoluit prędicari
Chriſtus. Et quõ uobis uoluit prædicari, ſic illum
tenete, ſic in cordib. ueſtris ſcribite. Murus eſt ad-
uerſus oẽs impetus, & aduerſus oẽs inſidias inimi
ci. Nolite timere, nec tentat ille niſi permiſſus fue
rit: cõſtat illũ nihil facere, niſi permiſſus fuerit aut
miſſus. Mittitur tanquã angelus malus à poteſta-
te dominante: permittitur quando aliquid petit:
& hoc fratres non fit, niſi ut probentur iuſti, puni-
antur iniuſti. Quid ergo times? Ambula in domi-
no deo tuo, certus eſto. Quod te non uult pati, nõ
pateris: quod te permiſerit pati, flagellum corri-
gẽtis eſt, non pœna damnãtis. Ad hęreditatẽ ſem
piternã erudimur, & flagellari dedignamur? Fra-
tres mei, ſi recuſaret quiſquã puer colaphis aut fla

A gellis cædi à patre ſuo: quõ diceretur ſuperbus, de
ſperatus, ingratus paternæ diſciplinæ? Et ut quid
erudit pater homo filium hominẽ? Vt poſſit non
perdere temporalia quæ illi acquiſiuit, quę illi col
legit. quæ non uult eum perdere, quæ ipſe qui re-
linquit, non potuit in ſempiternum tenere. Non
docet filiũ cũ quo poſſideat, ſed qui poſt eum poſ
ſideat. Fratres mei, ſi filiũ docet pater ſucceſſorẽ,
& quẽ docet & ipſum ſimiliter per omnia trãſitu-
rũ, quà & ille qui monebat trãſiturus eſt: quõ uul-
tis erudiat nos pater noſter, cui nõ ſucceſſuri, ſed
ad quẽ acceſſuri ſumus, & cum quo in ęternũ mã-
ſuri in hæreditate, quæ nõ marceſcit, nec moritur,
nec grandinẽ nouit? Et ipſe hæreditas & ipſe pa-
ter eſt. Hũc poſſidebimus, et erudiri nõ debemus?
B Sufferamus ergo eruditionẽ patris. Nõ quãdo no
bis dolet caput curramus ad præcãtatores, ad ſor-
tilegos & remedia uanitatis. Fratres mei, non uos
plangam? Quotidie inuenio iſta. Et quid faciam?
Nondum perſuadeo Chriſtianis in Chriſto ſpem
eſſe ponendã? Ecce ſi cui factum eſt remediũ, mo
riaẽ. Quàm multi enim cũ remedijs mortui ſunt,
& q̃ multi ſine remedijs reuixerunt. Qua fronte
exijt anima ad deum? Perdidit ſignũ Chriſti, acce
pit ſignũ diaboli. An forte dicat, nõ perdidi ſignũ
Chriſti? Ergo ſignũ Chriſti cum ſigno diaboli ha-
buiſti. Non uult Chriſtus cõmunionem, ſed ſolus
uult poſſidere quod emit. Tanti emit ut ſolus poſ
ſideat: tu facis ei cõſortem diabolũ, cui te per pec-
catum uendideras. Væ duplici corde: q in corde Eccl. 2
C ſuo partẽ faciunt deo, partẽ faciũt diabolo. Iratus
deus, q̃a fit ſibi pars diabolo: diſcedit & totũ diabo
lus poſſidebit. Non fruſtra itaq; Apoſtolus dicit:
Neq; detis locũ diabolo. Cognoſcamꝰ ergo agnũ Ephes. 4
fratres, cognoſcamus preciũ noſtrũ. Stabat Ioan-
nes, & ex diſcipulis eius duo. Ecce duo de diſci-
pulis Ioãnis, q̃a talis erat Ioãnes amicus ſpõſi, nõ
quærebat gloriã ſuam, ſed teſtimoniũ perhibebat
ueritati: nũquid uoluit apud ſe remanere diſcipu-
los ſuos, ut non ſequerentur dominũ? Magis ipſe
oſtendit diſcipulis ſuis quem ſequerentur: habe-
bant enim illum tanquã agnum. Et ille: Quid me
attenditis? Ego non ſum agnus. Ecce agnus dei.
Et quid nobis prodeſt agnus dei? Ecce, ait, qui tol
lit peccatum mundi. Secuti ſunt illum hoc audito
D duo qui erant cum Ioanne. Videamus ſequentia:
Ecce agnus dei. Hoc Ioãnes. Et audierunt eum
duo diſcipuli loquentẽ, & ſecuti ſunt Ieſum. Con-
uerſus autem Ieſus, & uidens eos ſequentes ſe, di-
cit eis: Quid quæritis? Qui dixerũt: Rabbi, quod
dicit̃ interpretatũ magiſter. Vbi habitas?] Nõ ſic
illũ ſequebant̃ quaſi iam inhærerẽt illi: nam mani
feſtum eſt quãdo illi inhæſerunt, quia de naui eos
uocauit. In his enim duobus erat Andreas, ſicut
modo audiſtis. Andreas autem frater Petri erat.
Et nouimus in Euangelio quòd Petrũ & Andreã
dominus de naui uocauit, dicẽs: Venite poſt me, Matth. 4
& faciam uos piſcatores hominum. Et ex illo iam
inhæſerunt illi, ut non recederent. Modo ergo
quòd illum ſequũtur iſti duo, nõ quaſi non receſ-
ſuri ſequũtur, ſed uidere uoluerunt ubi habitaret:
&

Eccl. 6 & facere quod ſcriptum eſt: Limen oſtiorum eius
exterat pes tuus, ſurge ad illũ uenire aſſiduè & e-
rudire præceptis eius. Oſtendit eis ille ubi mane-
ret: uenerunt, & fuerunt cum illo. Quàm beatum
diem duxerunt, quàm beatam noctẽ. Quis eſt qui
nobis dicat quæ audierint illi à domino? Ædifice
mus & noſmetipſi in corde noſtro, & faciamus do
mum quo ueniat ille & doceat nos. Colloquatur
nobis. Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi,
quod interpretatũ dicitur magiſter: Vbi habitas?
Dicit eis: Venite & uidete. Et uenerũt & uiderũt
ubi maneret, & apud eũ manſerunt die illo. Ho-
ra aũt erat quaſi decima.] Nihil ne arbitramur per
tinuiſſe ad Euãgeliſtam, dicere nobis quota hora
erat? Poteſt fieri ut nihil ibi nos animaduertere, ni
hil quærere uoluerit? Decima erat hora. Nume-
rus iſte legẽ ſignificat, quia in decẽ pręceptis data
eſt lex. Venerat aũt tempus, ut impleretur lex per
dilectionẽ, quia à Iudæis nõ poterat impleri per ti
Matth. 5 morẽ. Vnde dominus dicit: Non ueni ſoluere le-
gem, ſed implere. Meritò ergo decima hora eum
ſecuti ſunt ad teſtimoniũ amici ſponſi duo iſti: &
decima hora audiuit: Rabbi, quod interpretatur
magiſter. Si decima hora Rabbi dñs audiuit, &
decimus numerus ad legẽ pertinet: magiſter legis
nõ eſt niſi dator legis. Nemo dicat quia alius de-
dit legem, & alius docet legẽ. Ipſe illam docet qui
illam dedit: ipſe eſt magiſter legis ſuæ, & docet il-
lam. Et miſericordia eſt in lingua ipſius, ideo miſe
ricorditer docet legem, ſicut dictũ eſt de ſapiẽtia:
Legem aũt & miſericordiã in lingua portat. Noli
timere, ne implere legem non poſſis, fuge ad miſe
ricordiam. Si multũ eſt ad te legem implere: utere
pacto illo & chirographo, utere precibus quas ti
bi cõſtituit & cõpoſuit iuriſperitus cœleſtis. Qui
eñ habent cauſam & uolũt ſupplicare Imperato-
ri, quærunt aliquem ſcholaſticũ iuriſperitũ, à quo
ſibi preces cõponantur: ne fortè ſi aliter petierint
quàm oportet, nõ ſolũ non impetrẽt quod petũt,
ſed & pœnã pro beneficio cõſequantur. Cũ ergo
quærerent ſupplicare apoſtoli, & non inuenirent
quomodo adirent Imperatorem deum: dixerunt
Luc. 11 Chriſto: Domine, doce nos orare. Hoc eſt: iuriſpe
rite noſter, aſſeſſor dei, imò cõſeſſor, cõpone no-
bis preces. Et docuit dñs de libro iuris cœleſtis,
docuit quomodo orarent: & in ipſo quod docuit,
poſuit quandam cõditionem: Dimitte nobis de-
bita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib. no
ſtris. Si non ſecundũ legẽ petieris, reus eris. Con-
tremiſcis Imperatorẽ factus reus: offer ſacrificium
humilitatis, offer ſacrificium miſericordiæ, dic in
precibus: Dimitte mihi, quoniam & ego dimitto.
Sed ſi dicis, fac. Quid enim facturus es, quò iturus
es, ſi mẽtitus fueris in precibus? Nõ quomodo di-
cis in foro, carebis beneficio reſcripti, ſed nec re-
ſcriptũ impetrabis. Iuris enim forẽſis eſt, ut qui in
precibus mentitus fuerit, nõ illi proſit q̃d impetra
uit. Sed hoc inter homines, q̃a poteſt falli homo.
Potuit falli Imperator, quando preces miſiſti: dixi
ſti enim quod uoluiſti, & cui dixiſti, neſcit an uerũ
ſit. Dimiſit te aduerſario tuo cõuincendũ, ut ſi an-

A te iudicẽ conuictus fueris de mendacio, quia non
potuit ille niſi præſtare, neſciẽs an fueris mẽtitus: ibi
ibi carebis ipſo beneficio reſcripti, quo perduxiſti
reſcriptum. Deus autẽ quia nouit utrũ mentiaris,
an uerũ dicas, non facit ut in iudicio tibi non pro-
ſit: ſed nec impetrare te permittit, q̃a auſus es men
tiri ueritati. Quid ergo facturus es? dic mihi. Imple
re legẽ ex omni parte, ita ut in nullo offendas, dif-
ficile eſt. Reatus ergo certus eſt, remedio uti non
uis? Ecce fratres mei, quale remediũ poſuit deus
contra ægritudines animæ. Quid ergo? Cũ caput
tibi dolet, laudamus ſi euangeliũ ad caput tibi po
ſueris, & nõ ad ligaturã cucurreris. Ad hoc enim
perducta eſt infirmitas hominum, & ita plangen-
di ſunt homines qui currunt ad ligaturas: ut gau-
B deamus quando uidemus hominẽ in lectulo ſuo
cõſtitutum, iactari febribus & doloribus, nec ali-
cubi ſpem poſuiſſe, niſi ut ſibi euangeliũ ad caput
poneret, non quia ad hoc factum eſt, ſed quia præ
latum eſt euangelium ligaturis. Si ergo ad caput
ponitur ut quieſcat dolor capitis, ad cor nõ poni-
tur ut ſanetur à peccatis? Fiat ergo. Quid fiat? Po
natur ad cor, ſanetur cor. Bonum eſt, bonũ eſt ut
de ſalute corporis non ſatagas, niſi ut à deo illam
petas. Si ſcit tibi prodeſſe, dabit illam: ſi nõ tibi de
derit, non proderat habere illam. Quàm multi æ-
grotant in lecto innocẽtes, & ſi ſani fuerint, pro-
cedunt ad ſcelera cõmittenda? Quàm multis ob-
eſt ſanitas? Latro qui procedit ad faucẽ occidere
hominẽ, quãto melius illi erat ut ægrotaret? Qui
C nocte ſurgit ad fodiendum parietẽ alienũ, quan-
to illi melius ſi febribus iactaretur? Innocẽtius æ-
grotaret, ſcelerate ſanus eſt. Nouit ergo deus q̃d
nobis expediat. Id agamus tantũ, ut cor noſtrum
ſanũ ſit à peccatis. Et quando fortè flagellamur in
corpore, ipſum deprecemur. Rogauit eũ Paulus
apoſtolus, ut auferret ab eo ſtimulũ carnis, & no-
luit auferre: Nunquid perturbatus eſt, & nũquid
contriſtatus dixit ſe deſertum? Magis ſe dixit non
deſertũ, quia non oblatũ eſt quod uolebat auferr-
ri, ut illa infirmitas ſanaretur. Hoc enim inuenit
in uoce medici: Sufficit tibi gratia mea, nam uir- 2.Cor. 12
tus in infirmitate perficitur. Vnde ergo ſcis quòd
nõ uult te ſanare deus, adhuc tibi expedit flagella
ri? Vnde ſcis q̃ putre eſt q̃d ſecat medicus, agens
D ferrum per putria? Nónne nouit modũ quid faci-
at, quouſq; faciat? Nunq̃d ululatus eius qui ſecat̃,
retrahit manus medici artificioſe ſecantis? Ille cla
mat, ille ſecat. Crudelis qui non audit clamantem:
an potius miſericors, qui uulnus perſequitur ut ſa
net ægrotũ? Hæc fratres mei ideo dixi, ne q̃s quæ
rat aliquid præter auxiliũ dei. Quando fortè in ali
qua correptione dñi ſumus, uidete ne pereatis, ui
dete ne ab agno recedatis, & à leone deuoremi-
ni. Diximus ergo quare hora decima: ſequẽtia ui-
deamus. Erat Andreas frater Simonis Petri u-
nus de duobus qui audierant ab Ioanne, & ſecuti
fuerant eum. Inuenit hic Simonem fratrem ſuum,
& dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpre
tatũ Chriſtus.] Meſſias Hebraicè, Chriſtus Græ
cè eſt, Latinè unctus. Ab unctione enim dicitur
Chriſtus

Chriſtus. Chriſma unctio eſt Græcè, ergo Chri-
ſtus unctus. Ille ſingulariter unctus, præcipuè un-
ctus, unde omnes Chriſtiani unguntur. Ille pręci-
Pſal. 44 puè, quō in pſalmo dicit, audi: Propterea unxit te
deus deus tuus oleo exultationis, præ participi-
bus tuis. Participes enim eius omnes ſancti: ſed il-
le ſingulariter ſanctus ſanctorū, ſingulariter Chri
ſtus, ſingulariter unctus. Et duxit eum ad Ieſum.
Intuitus aūt Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Ioānis:
tu uocaberis Cephas, quod interpretaſ Petrus.]
Non magnū, quia dominus dixit cuius filius eſſet
iſte, Quid magnum domino? Omnia nomina ſan
ctorum ſuorum ſciebat, quos ante cōſtitutionem
mundi prędeſtinauit: & miraris, quia dixit uni ho
mini, tu es filius illius, & tu uocaberis illud? Ma-
gnum, quia mutauit ei nomen, & fecit de Simone
Petrum. Petrus autē à petra, petra uerò eccleſia.
Ergo in Petri nomine figurata eſt eccleſia. Et qs
ſecurus, niſi qui ędificat ſuper petram? Et quid ait
Math. 7 ipſe dominus? Qui audit uerba mea hæc & facit
ea, ſimilabo eū uiro prudenti, ædificanti ſuper pe-
tram. Non cedit tentationibus. Deſcendit pluuia,
uenerunt flumina, flauerunt uenti, & impegerūt
in domum illam, & nō cecidit: fundata enim erat
ſupra petram. Qui audit uerba mea & nō facit ea,
iam unuſquiſq; noſtrū timeat & caueat: ſimilabo
eum uiro ſtulto, qui ædificauit domū ſuam ſuper
arenam. Deſcendit pluuia, uenerunt flumina, fla-
uerunt uenti, & impegerunt in domum illam, &
cecidit: & facta eſt ruina eius magna. Quid ꝓdeſt
quia intrat eccleſiam, qui uult ſuper arenam ædifi
care? Audiendo enim & non faciendo, ædificat
quidem: ſed ſuper arenam Si enim nihil audit, ni-
hil ædificat: ſi audit, ædificat. Sed quærimus ubi.
Si enim audit & facit, ſupra petram: ſi audit & nō
facit, ſupra arenam. Duo ſunt genera ædificantiū,
aut ſupra petrā, aut ſupra arenā. Quid ergo illi qui
non audiunt? Securi ſunt? Securos eos dicit, quia
nihil ædificāt? Nudi ſunt ſub pluuia, ante uentos,
ante flumina. Cum uenerint iſta, ante illos tollūt,
quàm domus deijciant. Ergo una eſt ſecuritas, &
ædificare, & ſupra petram ædificare. Si audire uis
& non facere, ædificas: ſed ruinam ædificas. Cum
autem uenerit tentatio, deijcit domum, & tum ip
ſa ruina tua te tollit. Si autem nō audis, nudus es,
illis tentationib. tuipſe traheris. Audi ergo & fac.
Vnum eſt remedium. Quanti fortè hodie audien
do & nō faciēdo rapti ſunt fluuio celebritatis hu-
ius? Audiendo eñ & non faciendo, uenit fluuius
ipſa celebritas anniuerſaria, impletus eſt torrens,
tranſiturus eſt & ſiccaturus: ſed uæ illi quem tule-
rit. Illud uerò nouerit charitas ueſtra, quia niſi qs
& audiat & faciat, non ædificat ſupra petram: &
non pertinet ad nomen tam magnum, quod ſic
commendauit dominus. Intentum enim te fecit.
Nam ſi hoc ante Petrus uocaretur, non ita uide-
res myſterium petræ: & putares caſu eum ſic uo-
cari, nō prouidēntia dei. Ideo uoluit eū aliud prius
uocari, ut ex ipſa cōmutatione nominis, ſacramē-
ti uiuacitas cōmendaretur. Et in craſtinū uoluit
dominus Ieſus exire in Galilæam, & inuenit Phi-

A lippum. Dicit ei: Sequere me. Erat autem de ciui-
tate Andreę & Petri. Et inuenit Philippus Natha
naelem.] Iam uocatus à domino. Et dixit ei: Quē
ſcripſit Moyſes in lege & prophetæ, inuenimus
Ieſum filiū Ioſeph.] Eius filius dicebatur, cui de-
ſponſata erat mater eius. Nam ꝙ ea intacta conce
ptus & natus ſit, bene nouerunt omnes Chriſtia-
ni ex euangelio. Hoc Philippus dixit Nathanaeli,
addidit & locum: A Nazareth. Et dixit ei Natha-
nael: A Nazareth poteſt aliqd boni eſſe.] Quid
intelligitur fratres? Non quō aliqui pronunciant:
nam & ſic ſolet pronunciari: A Nazareth poteſt
aliquid boni eſſe? Sequiſ enim uox Philippi & di
xit: Veni & uide.] Ambas aūt pronūciationes
poteſt iſta uox ſequi, ſiue ſic pronūcies tanquam
B cōfirmans, à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe, &
ille: Veni & uide: ſiue ſic dubitās, & totum inter-
rogans, a Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Ve-
ni & uide. Cum ergo ſiue illo modo, ſiue iſto pro-
nuncieſ, non repugnant uerba ſequentia: noſtrū
eſt quærere qd potius intelligamus in his uerbis.
Qualis fuit Nathanael iſte, in ſequentibus proba-
mus. Audite qualis fuerit, dominus ipſe perhibet
teſtimoniū. Magnus dominus cognitus teſtimo-
nio Ioannis: beatus Nathanael cognitus teſtimo-
nio ueritatis Quia dominus & ſi teſtimonio Ioan
nis non cōmendaretur, ipſe ſibi perhibebat teſti-
monium, quia ſufficit ſibi ad teſtimoniū ſuum ue-
ritas. Sed quia ueritatem non poterant capere ho
mines, per lucernam quærebāt ueritatem: & ideo
C Ioannes per quem dominus oſtenderetur miſſus
eſt. Audi dominum Nathanaeli teſtimoniū perhi
bentē. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth poteſt
aliqd boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni & uide.
Et uidit Ieſus Nathanaelem uenientem ad ſe,
& dicit de eo: Ecce uerè Iſraelita in quo dolus nō
eſt.] Magnum teſtimonium. Hoc nec Andreæ di
ctum, nec Petro dictū, nec Philippo, quod dictū
eſt de Nathanaele: Ecce uerè Iſraelita, in quo do-
lus non eſt. Quid ergo facimus fratres? Deberet
iſte primus eſſe in apoſtolis. Et nō ſolum primus
non inuenitur in apoſtolis, ſed nec medius nec ul
timus inter duodecim Nathanael, cui tantum te-
ſtimonium perhibuit filius dei, dicens: Ecce uerè
Iſraelita, in quo dolus non eſt. Quæritur cauſa:
D quantum dominus innuat, probabiliter inueni-
mus. Intelligere enim debemus ipſum Nathanae
lem eruditū & peritum legis fuiſſe: propterea no-
luit illum dominus inter diſcipulos ponere, quia
idiotas elegit, unde confunderet mundum. Audi
Apoſtolum dicentem ita: Videte, inquit, uocatio 1. Cor. 1
nem ueſtrā fratres, quia non multi ſapiētes ſecun-
dum carnem, non multi potētes, non multi nobi-
les: ſed infirma mūdi elegit deus, ut cōfundat for-
tia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit
deus, & ea quæ non ſunt tanꝗ ea quæ ſunt, ut ea
quæ ſunt, euacuentur. Si doctus eligereſ, fortaſſe
ideo ſe diceret electū, quia doctrina eius meruit
eligi. Dñs noſter Ieſus Chriſtus uolens ſuperbo-
rum frangere ceruices, nō quæſiuit per oratorem
piſcatorē: ſed de piſcatore lucratꝰ eſt imperatorē.
Magnus

Magnus Cyprianus orator,ſed prius Petrus piſca A
tor,per quem poſtea crederet non ſolum orator,
ſed & imperator. Nullus nobilis primo electus
eſt,nullus doctus : quia infirma mũdi elegit deus,
ut cõſunderer fortia. Erar aũt iſte magnus & ſine
dolo,hoc ſolo non electus,ne cuiꝗ uideretur do-
minus doctos elegiſſe. Et ex ipſa doctrina legis
ueniebat, quod cũ audiſſet à Nazareth : ſcrutatus
enim erat ſcripturas,&ſciebat quia inde erat expe
ctandus ſaluator, quod non facile alij ſcribæ &
phariſæi nouerant. Iſte ergo doctiſſimus legis, cũ
audiſſet Philippum, dicentem : Inuenimus Ieſum
quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetæ, à Na-
zareth filiũ Ioſeph : ille qui optime ſcripturas no-
uerat, audito nomine Nazareth, erectꝰ eſt in ſpẽ,
B &dixit: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Iam
cætera de ipſo uideamus. Ecce uerè Iſraelita, in
quo dolus non eſt. Quid eſt in quo dolus nõ eſt?
Fortè non habebat peccatũ? Fortè nõ erat æger?
Fortè illi medicus nõ erar neceſſarius? Abſit. Ne-
mo ſic natus eſt,ut illo medico nõ egeret. Quid ſi
bi ergo uult,in quo dolus non eſt? Aliquanto in-
tẽtius quæramus,apparebit modo in nomine do-
mini. Dolũ dicit dñs : & omnis qui uerba Latina
intelligit,ſcit quia dolus eſt cum aliud agitur & a-
liud fingitur. Intendat charitas ueſtra. Non dolus
dolor eſt : propterea dico,quia multi fratres impe
ritiores Latinitatis loquunt̃ ſic, ut dicãt, dolus il-
lum torquet , pro eo quod eſt dolor. Dolus fraus
eſt,ſimulatio eſt. Quãdo aliquis aliquid in corde
C tegit,& illud loquit̃:dolus eſt, & tanꝗ duo corda
habet. Vnum quaſi ſinum cordis habet, ubi uidet
ueritatẽ:& alterũ ſinũ, ubi concipit mendaciũ. Et
ut noueritis hunc eſſe dolum, dictũ eſt in pſalmis:
Pſal. 11 Labia doloſa. Quid eſt labia doloſa? Sequitur : In
corde & corde locuti ſunr mala. Quid eſt in cor-
de & corde : niſi, duplici corde? Si ergo dolus in
iſto non erat,ſanabilem illum medicus iudicauit,
non ſanum. Aliud eſt enim ſanus, aliud ſanabilis,
aliud inſanabilis. Qui ægrotat cũ ſpe,ſanabilis di-
cit̃:qui ęgrotat cum deſperatione,inſanabilis:qui
autẽ iam ſanus eſt,non eget medico. Medicus er-
go qui uenerat ſanare,uidit iſtum ſanabilem,quia
dolus in illo non erat. Quomodo dolus in illo nõ
erat? Si peccator eſt,fatetur ſe peccatorẽ. Si enim
D peccaror eſt , & iuſtũ ſe dicit : dolus eſt in ore ipſi-
us. Ergo in Nathanaele cõſeſſionẽ peccati lauda-
uit,non iudicauit nõ eſſe peccatorẽ. Propterea cũ
phariſęi qui ſibi uidebantur iuſti,reprehenderent
dominũ quia miſcebatur ægrotis medicus, & di-
cerent:Ecce cum quibus manducat,cum publica
nis & peccatoribus:Reſpondit medicus phrene-
Math. 9 ticis,Non eſt opus ſanis medicus,ſed male haben
tibus : nõ ueni uocare iuſtos,ſed peccatores. Hoc
erat dicere, Quia uos iuſtos dicitis, cum ſitis pec-
catores,ſanos uos iudicatis cum langueatis:medi
cinã repellitis,nõ ſanitatẽ tenetis. Vnde ille phari
ſæus qui uocauerat dominũ ad prandium , ſanus
ſibi uidebatur:ægrota autem illa mulier irrupit in
domum,quò nõ erat inuitata , & deſiderio ſalutis
facta impudens,acceſſit,nõ ad caput domini , nõ

A ad manus,ſed ad pedes:lauit eos lachrymis , terſit
capillis,oſculata eſt eos,& unxit unguento, pacẽ
fecit cum ueſtigijs domini peccatrix. Reprehen-
dit ille tanꝗ ſanus medicũ, ille phariſæus qui illic
diſcumbebat:& ait apud ſe, Hic ſi eſſet propheta, Luc. 7
ſciret quæ mulier eius pedes tetigiſſet. Ideo autẽ
ſuſpicatus erat eum ignoraſſe , quia non illam re-
pulit,quaſi ne immũdis manibus tangeretur. No-
uerat autem ille,permiſit ſe tangi,ut tactus ipſe ſa
naret. Dominus uidens cor phariſæi,propoſuit ſi-
militudinem: Duo debitores erant cuidam fœne-
ratori:unus ei debebat quinquaginta denarios,al
ter quingentos. Cum non haberent unde redde-
rent, donauit ambobus. Quis eũ plus dilexit? Et
ille,Credo domine,cui plus donauit. Et cõuerſus
B ad mulierem, dixit Simoni: Vides iſtam mulierẽ?
Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nõ
dediſti:illa autem lachrymis lauit pedes meos , &
capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti, illa
aũt non deſtitit pedes meos oſculari. Oleum mihi
non dediſti, illa autem unxit pedes meos unguen
to: Propterea dico tibi: Remittunt̃ ei peccata mul
ta, quoniam dilexit multum. Cui autẽ modicũ di-
mittitur,modicum diligit. Hoc eſt dicere: Plus æ-
grotas, ſed ſanum te putas. Modicũ putas tibi di-
mitti, cum plus debitor ſis. Bene iſta , quia dolus
in illa non erat, meruit medicinã. Quid eſt, dolus
in illa non erat? Confitebatur peccata. Hoc & lau
dat in Nathanaele , ꝙ dolus in illo non erat : quia
multi phariſæi qui abundabant peccatis,iuſtos ſe
C dicebãt, & dolum afferebant , per quẽ ſanari non
poterant. Vidit ergo iam iſtum in quo dolus non
erat, & ait : Ecce uerè Iſraelita , in quo dolus non
eſt. Dicit ei Nathanael: Vnde me noſti? Reſpon
dit Ieſus & dixit : Priuſquã te Philippus uocaret,
cum eſſes ſub ficu, uidi te.] id eſt , ſub arbore fici.

Reſpondit ei Nathanael & ait : Rabbi, tu es fi-
lius dei,tu es rex Iſrael.] Aliquid magnum potuit
Nathanael iſte intelligere,in eo quod dictum eſt:
cum eſſes ſub fici arbote uidi te, priuſꝗ te Philip-
pus uocarer. Nam talem uocẽ protulit, tu es filius
dei,tu es rex Iſrael,qualẽ tanto poſt Petrus , quan
do ei dominus ait : Beatus es Simon bar Iona, qa Math. 16
non tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus
qui eſt in cælo. Et ibi nominauit petrã, & laudauit
D firmamentũ eccleſiæ in iſta fide. Hic iam dicit: Tu
es filius dei,tu es rex Iſrael. Vnde? Quia dictũ eſt
ei: Anteꝗ te Philippus uocaret , cum eſſes ſub ar-
bore fici,uidi te. Quærendum eſt,an aliquid ſigni
ficer iſta arbor fici. Audite enim fratres mei: Inue-
nimus arborem fici maledictam,quia ſola folia ha
buit, & fructũ non habuit. In origine humani ge- Gene. 3
neris Adam & Eua cum peccaſſent,de folijs ficul
neis ſuccinctoria ſibi fecerũt. Folia ergo ficulnea
intelliguntur peccata. Erat autem Nathanael ſub
arbore fici,tanꝗ ſub umbra mortis. Vidit eum do
minus,de quo dictũ eſt : Qui ſedebant ſub umbra Eſa. 9
mortis,lumẽ ortum eſt eis. Quid ergo dictum eſt
Nathanaeli? Dicis mihi ò Nathanael, unde me
noſti? Modo iam loqueris mecũ, quia uocauit te
Philippus. Iam quem uocauit per Apoſtolum,ad
eccleſiam

eccleſiam ſuam uidit pertinere. O tu eccleſia, ò tu
Iſrael, in quo dolus non eſt: ſi es populus Iſrael in
quo dolus non eſt, modo iam cognouiſti Chriſtũ
per apoſtolos, quomodo Nathanael cognouit
Chriſtum per Philippũ. Sed miſericordia ſua an-
te te uidit, quàm tu eum cognoſceres, cũ ſub pec-
cato iaceres. Nunquid enim nos prius quæſiui-
mus Chriſtum, & nõ ille nos quæſiuit? Nunquid
nos uenimus ægroti ad medicum, & nõ medicus
Luc. 15 ad ægrotos? Nõne ouis illa perierat, & relictis no
nagintanouem paſtor quæſiuit illam & inuenit,
quam lætus in humeris reportauit? Nõnne perie-
rat drachma illa, & accendit mulier lucernam, &
quæſiuit in tota domo ſua donec inuenit? Et cum
inueniſſet, collætamini mihi, ait uicinis ſuis, quo-
niam inueni drachmã quam perdiderã. Sic & nos
ſicut ouis perieramus, & ſicut drachma periera-
mus: & paſtor noſter inuenit ouẽ, ſed quæſiuit o-
uẽ. Mulier inuenit drachmã, ſed quæſiuit drach-
mã. Quæ eſt mulier? Caro Chriſti. Quæ eſt lucer-
Pſal. 131 na? Paraui lucernã Chriſto meo. Ergo quæſiti ſu-
mus ut inueniremur, inuẽti loquimur. Nõ ſuper-
biamus, quia anteq̃ inueniremur perieramus, ſi
non quæreremur. Nõ ergo nobis dicãt quos ama
mus, & uolumus lucrari paci eccleſiæ catholicæ.
Quid nos uultis? Quid nos quęritis, ſi peccatores
ſumus? Ideo uos quærimus ne pereatis: quæri-
mus, ꝗa quæſiti ſumus: inuenire uos uolumus, ꝗa
inuenti ſumus. Itaq; Nathanael cum dixiſſet: Vn-
de me noſti? Ait illi dñs: Priuſq̃ te uocaret Philip-
pus, cũ eſſes ſub ficu uidi te. O tu Iſraelita ſine do-
lo quiſquis es, ò popule uiuens ex fide: anteq̃ te
per apoſtolos meos uocarẽ, ait, cũ eſſes ſub umbra
mortis, & tu me non uideres, ego te uidi. Dñs
deinde dicit ei: Quia dixi tibi, uidi te ſub arbore fi
ci, credis, maius his uidebis.] Quid eſt hoc, maius
his uidebis? Et dicit eis: Amẽ amẽ dico uobis,
uidebitis cœlum apertũ, & angelos aſcẽdentes &
deſcẽdentes ſuper filiũ hominis.] Fratres, neſcio
quid maius dixi, q̃ eſt, cum eſſes ſub arbore fici ui
di te. Plus eñ eſt ꝙ nos dñs uocatos iuſtificauit, q̃
quòd uidit iacẽtes ſub umbra mortis. Quid enim
nobis proderat ſi ibi remãſiſſemus, ubi nos uidit?
Nunquid non iaceremus? Quid hoc eſt maius?
Quando uidimus angelos aſcendentes & deſcen
dentes ſuper filiũ hominis? Iam aliquando de his
aſcendentibus & deſcendentibus angelis dixerã.
Sed ne obliti fueritis, breuiter dico tanq̃ cõme-
morans: pluribus enim dicerem ſi non cõmemo-
Gene. 28 rarem, ſed modo inſinuarẽ. Scalas uidit Iacob per
ſomnium, & in ipſis ſcalis uidit angelos aſcenden
tes & deſcendentes: & lapidem quem ſibi poſue-
rat ad caput, unxit. Audiſtis quia meſſias Chriſtus
eſt, audiſtis quia unctus Chriſtus eſt. Nõ enim ſic
poſuit lapidem unctũ, ut ueniret & adoraret: alio-
quin idololatria eſſet, non ſignificatio Chriſti. Fa-
cta eſt ergo ſignificatio, quouſq; oportuit fieri ſi-
gnificationẽ, & ſignificatus eſt Chriſtus. Lapis un
ctus, ſed non in idolo. Lapis unctus. Lapis quare?
Eſa. 28 Ecce pono in Sion lapidem electũ, precioſum, &
1. Pet. 2 qui crediderit in illum nõ cõfundetur. Quare un-
A ctus? Quia Chriſtus à chriſmate. Quid autẽ uidit
tunc in ſcalis? Aſcendentes & deſcendentes ange
los. Sic eſt & eccleſia fratres. Angeli dei, boni præ
dicatores, pręedicãtes Chriſtũ: hoc eſt ſuper filium
hominis aſcẽdunt & deſcẽdunt. Quomodo aſcen
dunt, & quomodo deſcendunt? Ex uno habemus
exemplũ. Audi apoſtolũ Paulũ: quod in ipſo in-
uenerimus, hoc de cæteris ueritatis prædicatori-
bus credamus. Vide Paulũ aſcendentẽ. Scio ho- 2. Cor. 12
minem in Chriſto ante annos quatuordecim ra-
ptũ fuiſſe uſq; in tertiũ cœlũ, ſiue in corpore, ſiue
extra corpus neſcio, deus ſcit: & audiuit ineffabi-
lia uerba, quæ non licet homini loqui. Aſcenden-
tem audiſtis, deſcendentẽ audite. Nõ potui loqui 1. Cor. 3
uobis quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus: qua
B ſi paruulis in Chriſto lac uobis potũ dedi, non e-
ſcam. Ecce deſcendit qui aſcenderat. Quære quò
aſcenderat? Vſq; ad tertiũ cœlum. Quęre quò de-
ſcẽderit? Vſq; ad lac paruulis dandũ. Audi quia
deſcendit. Factus ſum paruulus, inquit, in medio 1. Theſ. 2
ueſtrũ, tanq̃ ſi nutrix foueat filios ſuos. Videmus
enim & nutrices & matres deſcendere ad paruu-
los. Et ſi norũt Latina uerba dicere, decurtãt illa,
& quaſſant quodammodo linguã ſuã, ut poſſint
de lingua diſerta fieri blandimenta puerilia: quia
ſi ſic dicãt, nõ audit infans, ſed nec proficit infans.
Et diſertus aliquis pater, ſi ſit tantus orator ut lin-
gua illius fora concrepent, & tribunalia cõcutian
tur: ſi habeat paruulũ filiũ, cum ad domum redie-
rit, ſeponit forenſem eloquentiã quo aſcenderat,
C & lingua puerili deſcendit ad paruulum. Audi u-
no loco ipſum Apoſtolũ aſcendentem & deſcen-
dentem, in una ſententia. Siue enim mente exceſ- 2. Cor. 5
ſimus deo: ſiue temperantes ſumus, uobis. Quid
eſt, mente exceſſimus deo? Vt illa uideamus quę
non licet homini loqui. Quid eſt, temperantes ſu-
mus uobis? Nũquid iudicaui me aliquid ſcire in-
ter uos, niſi Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum?
Si ipſe dominus aſcendit & deſcẽdit: manifeſtum
eſt, quia & prædicatores ipſius aſcendunt imita-
tione, deſcendunt prædicatione. Et ſi aliquanto
uos diutius tenuimus, cõſilij fuit ut importunę ho
ræ tranſirent. Arbitramur iam illos peregiſſe uani
tatem ſuam. Nos autem fratres, quoniam paſti ſu-
mus epulis ſalutaribus, quæ reſtant agamus, ut
D diem dominicum ſolenniter impleamus in gau-
dijs ſpiritalibus, & comparemus gaudia ueritatis
cum gaudijs uanitatis. Et ſi horremus, doleamus:
ſi dolemus, oremus: ſi oramus, exaudiamur: ſi ex-
audimur, & illos lucramur.

Ab eo loco ubi ait: Et die tertio nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ: uſq; ad id quod ait: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum uenit hora mea.

Tractatus VIII.

MIRACVLVM quidem domini noſtri Ieſu Chriſti, ꝙ de aqua uinum fecit, non eſt mirandum eis qui nouerunt quia deus fecit. Ipſe enim fecit uinum in illo die in nuptijs in ſex illis hydrijs, quas impleri aqua præcepit: qui omni anno hoc facit in uitibus. Sicut enim quod miſerunt miniſtri

A miniſtri in hydrias, in uinum cõuerſum eſt opere
domini: ſic & quod nubes fundunt, in uinum con
uertitur eiuſdem opere domini. Illud aũt non mira
mur, quia omni anno fit: aſſiduitate amiſit admira
tionem. Nam & conſiderationem maiorem inue-
nit, ꝙ id quod factum eſt in hydrijs aquę. Quis eſt
enim qui cõſiderat opera dei, quibus regitur & ad
miniſtratur totus hic mundus, & non obſtupeſcit
obruiturq; miraculis? Si conſideret uim unius gra
ni, cuiuslibet ſeminis, magna quædam res eſt, hor
ror eſt conſideranti. Sed quia homines in aliud in-
tenti perdiderunt cõſiderationem operum dei, in
qua darẽt laudẽ quotidie creatori: tanꝙ ſeruauit ſi
bi deus inuſitata quædam quæ faceret, ut tanquã
dormientes homines, ad ſe colendum mirabilius
B excitaret. Mortuus reſurrexit, mirati ſunt homi-
nes: tot quotidie naſcuntur, & nemo miratur. Si
conſideremus prudentius, maioris miraculi eſt eſ-
ſe qui non erat, quàm reuiuiſcere qui erat. Idem ta
men deus pater domini noſtri Ieſu Chriſti per uer
bum ſuũ facit omnia hęc & regit qui creauit. Prio
ra miracula fecit per uerbum ſuum deum apud ſe:
poſteriora miracula fecit per ipſum uerbum ſuum
incarnatum, & propter nos hominem factum. Si-
cut miramur quæ facta ſunt per hominem Ieſum,
miremur quæ facta ſunt per deũ Ieſum. Per deum
Ieſum facta ſunt cœlum et terra, mare, & omnis or
natus cœli, opulentia terræ, fœcunditas maris: om
nia hæc quæ oculis ſubiacent, per Ieſum deum fa-
cta ſunt. Et uidemus hæc, & ſi eſt in nobis ſpiritus
C illius, ſic nobis placent ut artifex laudetur: non ut
ad opera conuerſi ab artifice auertamur, & faciem
quodãmodo ponentes ad ea quę fecit, dorſum po
namus ad artificem qui fecit. Et hæc quidem uide-
mus & adiacent oculis. Quid illa quæ non uide-
mus, ſicut ſunt angeli, uirtutes, poteſtates, domina
tiones, omniſq; habitator fabricæ huius ſupercœ-
leſtis, non adiacẽs oculis noſtris? Quanꝙ ſæpe et
angeli quãdo oportuit, demõſtrauerunt ſe homi-
nibus. Nõne deus & per uerbũ ſuum, id eſt, unige
nitum filiũ ſuum dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ
fecit hæc omnia? Quid ipſa anima humana quæ
non uidetur, & per opera quæ exhibet in carne,
magnã præbet admirationẽ bene cõſiderantibus
à quo facta eſt niſi à deo, & per quẽ facta eſt, niſi ꝑ
filium dei? Nondum dico de anima hominis. Cu-
D iuſuis pecoris anima quomodo regit molem ſuã:
ſenſus omnes exerit, oculos ad uidendũ, aures ad
audiendum, nares ad percipiendum odorem, oris
iudicium ad ſapores diſcernẽdos, membra deniq;
ipſa ad peragenda officia ſua. Nunquid hæc cor-
pus & non anima, id eſt, habitatrix corporis agit?
Nec tamen uidetur oculis, & ex his quæ agit admi
rationem mouet. Accedat iam conſideratio tua e-
tiam ad animam humanam, cui tribuit deus intel-
lectum cognoſcendi creatorẽ ſuum, dinoſcendi &
diſtinguendi inter bonum & malum, hoc eſt inter
iuſtũ & iniuſtum. Quanta agit per corpus? Atten-
dite uniuerſum orbem terrarũ ordinatũ in ipſa hu-
mana republica: quibus adminiſtratiõibus, quib9
ordinibus poteſtatum, conditionibus ciuitatum,

A legibus, moribus, artibus. Hoc totũ per animam
geritur, & hæc uis animæ non uidetur. Cum ſub
trahitur corpori, cadauer iacet: cum autem adeſt
corpori primo condit quodãmodo putores. Cor-
ruptibilis eſt omnis caro, in putredines defluit, ni-
ſi quodã cõdimento animæ teneatur. Sed hoc com-
mune illi eſt cum pecoris anima. Illa magis miran
da quæ dixi, quæ ad mentẽ & intellectũ pertinẽt:
ubi etiam ad imaginẽ creatoris ſui renouatur, ad
cuius imaginẽ factus eſt homo. Quid erit hæc uis
animæ, cũ & corpus hoc induerit incorruptionẽ,
& mortale hoc induerit immortalitatem? Si tanta
poteſt ꝑ carnẽ corruptibilẽ, qd nõ poterit per cor
pus ſpiritale poſt reſurrectionẽ mortuorũ? Hæc
tamen anima, ut dixi, admirabilis naturæ atq; ſub-
B ſtantiæ, inuiſibilis res eſt & intelligibilis: & hæc ta
men per Ieſum deum facta eſt, quia ipſe eſt uerbũ
dei. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo fa- Ioan. 1
ctum eſt nihil. Cum ergo tãta uideamus facta per
deum Ieſum, quid miramur aquam in uinum con-
uerſam per hominem Ieſum? Neq; enim ſic factus
eſt homo, ut ꝑderet qd deus erat. Acceſſit illi ho-
mo, non amiſſus eſt deus. Ipſe ergo fecit hoc, qui
illa omnia. Non itaq; miremur quia deus fecit: ſed
amemus quia inter nos fecit, & ꝑpter noſtrã repa-
rationẽ fecit. Aliquid enim & in ipſis factis innuit
nobis. Puto quia non ſine cauſa uenit ad nuptias.
Excepto miraculo, aliqd in ipſo facto myſterij &
ſacramẽti latet. Pulſemus ut aperiat, & de uino in
uiſibili inebriet nos: quia & nos aqua eramus, &
C uinum nos fecit, ſapientes nos fecit. Sapimus enĩ
fidem ipſius, q prius inſipiẽtes eramus. Et forte ad
ipſam ſapiẽtiam pertinet, cum honore dei, & cum
laude maieſtatis eius, & cum charitate potentiſſi-
mæ miſericordiæ eius, intelligere quid ſit geſtum
in hoc miraculo. Dñs inuitatus ad nuptias ue-
nit. Quid mirũ ſi in illam domũ ad nuptias uenit,
qui in hunc mundũ ad nuptias uenit? Si enim non
uenit ad nuptias, nõ hic habet ſpõſam. Et quid eſt
quod ait Apoſtolus: Aptaui uos uni uiro, uirginẽ 2. Cor. 11
caſtam exhibere Chriſto? Quid eſt quod timet, ne
uirginitas ſponſæ Chriſti per aſtutiam diaboli cor
rumpatur? Timeo, inquit, ne ſicut ſerpens Euam
ſeduxit aſtutia ſua: ſic & ueſtræ mentes corrũpan-
tur à ſimplicitate, & caſtitate quæ eſt in Chriſto.
Habet ergo hic ſponſam quam redemit ſanguine
D ſuo: & cui pignus dedit ſpiritum ſanctum. Eruit e-
am de mancipatu diaboli: mortuus eſt propter de
licta eius, reſurrexit propter iuſtificationem eius.
Quis offerat tanta ſponſæ ſuæ? Offerant homines
quęlibet ornamenta terrarum, aurũ, argentũ, lapi
des precioſos, equos, mancipia, fundos, prædia:
nunquid aliquis offeret ſanguinem ſuum? Si e-
nim ſanguinem ſuum ſponſæ dederit, nõ erit qui
ducat uxorem. Dominus aũt ſecurus moriens, de
dit ſanguinem ſuum pro ea quam reſurgens habe
ret, quam ſibi iam coniunxerat in utero uirginis.
Verbum enim ſponſus, & ſponſa caro humana: &
utrumq; unus filius dei, & idem filius hominis, ubi
factus eſt caput Eccleſiæ, ille uterus uirginis Ma-
riæ thalamus eius, inde proceſſit tanꝙ ſponſus de

Pſal. 18 thalamo ſuo, ſicut ſcriptura prædixit: Et ipſe tanq̃
ſponſus procedẽs de thalamo ſuo, exultauit ut gi-
gas ad currendam uiam. De thalamo proceſſit ue
lut ſponſus, & inuitatus uenit ad nuptias. Certi ſa-
cramẽti gratia, uidetur matrẽ de qua ſponſus pro
ceſſit non agnoſcere, & dicere illi: Quid mihi & ti
Ioan. 2 bi eſt mulier? Nondum uenit hora mea. Quid eſt
hoc? Ideo ne uenit ad nuptias, ut doceret matres
contemni? Vtiq; ad cuius nuptias uenerat, ideo
ducebat uxorẽ ut filios procrearet: & ab eis quos
ut procrearet optabat, utique honorari cupiebat.
Ille ergo uenerat ad nuptias ut exhonoraret ma-
trem: cum & propter filios habendos, quibus red
dere honorem parentibus imperat deus, ipſæ nu-
ptiæ celebrentur, & ducantur uxores? Proculdu-
bio fratres latet ibi aliquid. Nam tanta res eſt, ut
quidam quos cauendos præmonuit Apoſtolus, ſi
2. Cor. 11 cut ſupra cõmemorauimus, dicẽs: Timeo ne ſicut
ſerpens Euã ſeduxit aſtutia ſua, ſic & ueſtræ men-
tes corrũpantur à ſimplicitate & caſtitate quæ eſt
in Chriſto, derogantes Euangelio, & dicẽtes, q̧ Ie
ſus non ſit natus de Maria uirgine, hinc argumen
tum ſumere conarentur erroris ſui, ut dicerent:
Quomodo erat mater eius, cui dixit: Quid mihi et
tibi eſt mulier? Reſpondendum ergo eſt eis, & diſ
ſerẽdum quare hoc dixerit dominus: ne ſibi aliq̃d
aduerſus ſanam fidem inſanientes inueniſſe uide-
antur, unde ſponſę uirginis caſtitas corrumpatur,
id eſt, unde fides Eccleſiæ uioletur. Reuera enim
fratres, corrũpitur fides eorũ qui præponũt mẽda
cium ueritati. Nã iſti qui uidẽt ſic honorare Chri-
ſtum, ut negent eum carnẽ habuiſſe, nihil aliud eũ
quàm mendacẽ prędicant. Qui ergo mendacium
ædificant in hominibus, quid ab eis expellunt niſi
ueritatem? Immittunt zabulum, excludunt Chri-
ſtum. Immittũt adulterum, excludũt ſponſum: pa-
ranymphi ſcilicet, uel potius lenones ſerpẽtis. Ad
hoc eñ loquuntur ut ſerpens poſſideat, Chriſtus
excludatur. Quomodo poſſidet ſerpens? Quãdo
poſſidet mendaciũ. Quando poſſidet falſitas, ſer-
pens poſſidet: quando poſſidet ueritas, Chriſtus
Ioan. 14 poſſidet. Ipſe enim dixit: Ego ſum ueritas. De illo
Ioan. 8 aũt dixit: Et in ueritate non ſtetit, quia ueritas nõ
eſt in eo. Sic eſt autem ueritas Chriſtus, ut totum
uerum accipias in Chriſto. Verum uerbum, deus
æqualis patri, uera anima, uera caro, uerus homo,
uerus deus, uera natiuitas, uera paſſio, uera mors,
uera reſurrectio. Si aliquid horũ dixeris falſum, in
trat putredo, de ueneno ſerpentis naſcuntur uer-
mes mẽdaciorũ, & nihil integrũ remanebit. Quid
eſt ergo, inq̃t, quod ait dominus: Quid mihi & ti-
bi eſt mulier? Forte in eo quod ſequit̃ oſtẽdit no-
bis dominus, quare hoc dixerit. Nondũ, inquit,
uenit hora mea. Sic enim ait: Quid mihi & tibi eſt
mulier? Nondum uenit hora mea. Et hoc cur di-
ctum ſit requirendum eſt. Prius ergo hinc reſiſta-
mus hereticis. Quid dicit ſerpẽs ueternoſus, uene
norũ inſibilator, & inſpirator antiquus? Quid di-
cit? Nõ habuit matrẽ fœminam Ieſus. Vnde pro-
bas? Quia dixit, inq̃t, quid mihi & tibi eſt mulier.
Quis hoc narrauit, ut credamus quia hoc dixit?

A Quis hoc narrauit? Nẽpe Ioannes Euangeliſta di-
xit: Et erat ibi mater Ieſu: Nam ita narrauit: AL- al. Et die
tera † die nuptiæ factæ ſunt in Chana Galileæ, & tertia
erat ibi mater Ieſu. Venerat aũt illuc inuitatus ad
nuptias cum diſcipulis ſuis.] Tenemus duas ſen-
tentias ab Euangeliſta prolatas. Erat ibi mater Ie-
ſu, Euangeliſta dixit: quid dixerit matri ſuæ Ieſus,
ipſe Euangeliſta dixit. Et quomodo dixit reſpon-
diſſe matri ſuæ Ieſum, ut primo diceret, ait illi ma-
ter eius? Videte fratres, ut aduerſus linguã ſerpen
tis, munitam uirginitatem cordis habeatis. Illic in
ipſo Euangelio eo ipſo Euangeliſta narrãte dicit̃:
Erat ibi mater Ieſu, &: Dixit illi mater eius. Quis
hoc narrauit? Ioãnes Euangeliſta. Et quid reſpon
dit matri Ieſus? Quid mihi & tibi eſt mulier?] Non obſeruat ordinẽ textus qui habet: Et deficiente uino, dicit mater Ieſu ad eũ, uinum nõ habent. Et dicit Ieſus.
B Quis hoc narrat? Idem ipſe Ioannes Euangeliſta.
O Euangeliſta fideliſſime & ueraciſſime, tu mihi
narras dixiſſe Ieſum, quid mihi & tibi eſt mulier.
cur ei appoſuiſti matrẽ quam nõ agnoſcit? Nã tu
dixiſti, quia ibi erat mater Ieſu: & quia dixit ei ma-
ter eius. Cur non potius dixiſti: Erat ibi Maria: &,
dixit ei Maria? Vtrũq; tu narras, & dixit ei mater
eius: & reſpondit ei Ieſus: Quid mihi et tibi eſt mu
lier. Quare hoc, niſi quia utrũq; uerũ eſt? Illi aũt in
eo uolunt credere Euangeliſtæ, q̧ narrat Ieſum di
xiſſe matri: Quid mihi et tibi eſt mulier: et in eo no
lunt credere Euangeliſtæ q̧ ait: Erat ibi mater Ie-
ſu: & dixit ei mater eius. Quis eſt autem qui reſi-
ſtit ſerpenti & tenet ueritatẽ, cuius uirginitas cor-
dis non corrumpitur aſtutia diaboli? Qui utrunq;
C uerum credit, & quia erat ibi mater Ieſu, & quia il
lud reſpõdit matri Ieſus. Sed ſi nondum intelligit
quẽadmodum dixerit Ieſus: Quid mihi & tibi eſt
mulier: interim credat quod dixerit, & q̃d matri
dixerit. Sit primo pietas in credẽte, & erit fructus
in intelligẽte. Interrogo uos ò fideles Chriſtiani.
Erat ibi mater Ieſu? Reſpondete: Erat. Vnde ſci-
tis? Reſpondete: Hoc loquitur Euãgelium. Quid
reſpondit matri Ieſus? Reſpondete: Quid mihi &
tibi eſt mulier? Nondũ uenit hora mea.] Et hoc
unde ſcitis? Reſpõdete: Hoc loquitur Euangeliũ.
Nullus uobis corrumpat hãc fidem, ſi uultis ſpon
ſo ſeruare caſtam uirginitatem. Si autẽ quæritur à
uobis, cur hoc matri reſponderit, dicat qui intelli-
git: qui autem nondum intelligit, firmiſſime tamẽ
D credat, & hoc reſpondiſſe: & tamen matri reſpon
diſſe Ieſum. Hac pietate merebitur etiam intellige
re cur ita reſpõderit, ſi orando pulſet, & non rixan
do accedat ad oſtium ueritatis. Tãtum caueat ne
dum ſe putat ſcire, aut erubeſcit neſcire cur ita re-
ſponderit, cogatur credere aut Euangeliſtam fuiſ
ſe mentitum qui ait: Erat ibi mater Ieſu: aut ipſum
Chriſtũ falſa morte paſſum ꝓpter delicta noſtra,
& falſas cicatrices oſtendiſſe ꝓpter iuſtificationẽ
noſtrã: falſumq; dixiſſe: Si manſeritis in uerbo meo, Ioan. 8
uere diſcipuli mei eſtis, & cognoſcetis ueritatẽ, &
ueritas liberabit uos. Si eñ falſa mater, falſa caro,
falſa mors, falſa uulnera paſſionis, falſæ cicatrices
reſurrectionis: nõ ueritas credẽtes in eum, ſed po-
tius falſitas liberabit. Immo uero falſitas cedat ue-
ritati, & confundantur omnes, qui propterea ſe
uolunt

uolunt uideri ueraces, quia Chriſtum conãtur de-
monſtrare fallacẽ:& nolunt ſibi dici, nõ uobis cre
dimus quia mentimini,cum ipſam ueritatẽ dicant
eſſe mẽtitam.Quibus tamen ſi dicamus,unde no-
ſtis dixiſſe Chriſtum: Quid mihi & tibi eſt mulier,
Euangelio ſe credidiſſe reſpondent. Cur ergo nõ
credunt Euangelio dicenti:Erat ibi mater Ieſu:&,
dixit ei mater eius? Aut ſi hoc mentitur Euange-
lium,quomodo ei credit̃ quia dixerit Ieſus: Quid
mihi & tibi eſt mulier? Cur non potius miſeri,&
quòd ita non extraneæ, ſed matri dominus reſpõ
derit,fideliter credũt:& cur ita reſpõderit,pie quę
runt? Multum enim intereſt inter eum qui dicit,
uolo ſcire quare Chriſtus hoc matri reſpõderit:&
eum,qui dicit, ſcio ꝙ hoc Chriſtus non matri re-
ſponderit. Aliud eſt intelligere uelle quod clau-
ſum eſt:aliud nolle credere q̃d apertũ eſt. Qui di-
cit,ſcire uolo cur ita Chriſtus matri reſpõderit, a-
periri ſibi uult Euangeliũ cui credit: qui aũt dicit,
ſcio ꝙ hoc Chriſtus nõ matri reſpõderit,ipſum E-
uangeliũ arguit de mẽdacio, ubi credidit ꝙ Chri-
ſtus ita reſpõderit.Iam uero ſi placet fratres,illis re
pulſis,& in ſua cæcitate errãtibus ſemper, niſi hu-
militer ſanentur: nos quæramus, quare dominus
noſter ſic matri reſponderit.Ille ſingulariter natus
de patre ſine matre,de matre ſine patre:ſine matre
deus,ſine patre homo,ſine matre ante tempora, ſi
ne patre in fine temporum:quod reſpondit, matri
reſpõdit,quia erat ibi mater Ieſu, & dixit ei mater
eius.Hoc totum Euangelium loquitur.Illic noui-
mus,quia erat ibi mater Ieſu:ubi nouimus ꝙ dixe-
rit ei:Quid mihi & tibi eſt mulier, nondum uenit
hora mea.Totũ credamus, & quod nõdum intel-
ligimus requiramus.Et primũ hoc uidete, ne for-
te quomodo inuenerũt Manichæi occaſionẽ per
fidiæ ſuæ:qa dixit dominus: Quid mihi & tibi eſt
mulier:ſic inueniant mathematici occaſionẽ falla
ciæ,quia dixit nondum uenit hora mea. Et ſi hoc
ſecũdum mathematicos dixit, ſacrilegiũ fecimus
incendendo codices eorum.Si aũt recte fecimus,
ſicut Apoſtolorum temporibus factum eſt:nõ ſe-
cundum eos dixit dominus, nondum uenit hora
mea.Dicũt enim uaniloqui & ſeducti ſeductores,
Vides quia ſub fato erat Chriſtus, qui dicit,non-
dũ uenit hora mea.Quibus ergo prius reſpõden-
dũ eſt hæreticis an mathematicis? Vtriq; em̃ à ſer-
pente illo ueniũt,uolentes corrumpere uirginita-
tem cordis Eccleſiæ,quã habet in integra fide. Pri
mo ſi placet,eis quos præpoſueramus,quibus qui
dem iam ex magna parte reſpondimus.Sed ne ar-
bitrentur nos nõ habere quid dicamus de his uer-
bis quæ dominus matri reſpondit, uos magis ad-
uerſus illos inſtruimus:nam illis refellendis, puto
ꝙ ſufficiant quæ iam dicta ſunt. Cur ergo ait ma-
tri filius:Quid mihi et tibi eſt mulier,nondũ uenit
hora mea? Dñs noſter Ieſus Chriſtus, & deus erat
et homo.Secundum quod deus erat,matrem non
habebat:ſecũdum ꝙ homo erat,habebat matrem.
Mater ergo erat carnis,mater humanitatis, mater
infirmitatis quã ſuſcepit ꝓpter nos. Miraculũ aũt
quod facturus erat,ſecundũ diuinitatẽ facturus e-

Aug.to.9

A rat,non ſecundum infirmitatẽ: ſecundum ꝙ deus
erat,non ſecundum id ꝙ infirmus natus erat. Sed
infirmum dei fortius eſt hominibus.Miraculũ er-
go exigebat mater,at ille tanq; non agnoſcit uiſce
ra humana,operaturus facta diuina: tanquam di-
cẽs:Quod de me facit miraculũ,nõ tu genuiſti,di
uinitatem meam non tu genuiſti.Sed quia genui-
ſti infirmitatẽ meam,tunc te agnoſcã cum ipſa in-
firmitas pẽdebit in cruce:hoc eſt enim, nondũ ue
nit hora mea. Tũc em̃ cognouit qui utiq; ſemper
nouerat.Et antequã de illa natus eſſet,in prædeſti
natiõe nouerat matrem:& antequã deus crearet,
de qua ipſe homo crearetur,nouerat matrem.Sed
ad quandam horam in myſterio non agnoſcit: &
ad quandam horam quæ nondum uenerat, in my
B ſterio rurſus agnoſcit.Tunc enim agnouit,quãdo
illud quod peperit moriebatur. Nõ em̃ morieba-
tur per quod facta erat Maria, ſed moriebat̃ qđ
factum erat ex Maria. Non moriebatur æternitas
diuinitatis,ſed moriebatur infirmitas carnis.Illud
ergo reſpõdit diſcernens in fide credẽtium, quis,
per quẽ uenerit.Venit enim per matrẽ fœminam,
deus & dominus cœli & terræ. Secundum quòd
dominus mundi,quòd dominus cœli & terræ,do
minus utique & Mariæ: ſecundum quòd creator
cœli & terræ,creator & Mariæ: ſecundum autem
ꝙ dictum eſt: Factum ex muliere,factum ſub le- Gal. 4
ge,filius Mariæ. Ipſe dominus Mariæ,ipſe filius
Mariæ:ipſe creator Mariæ, ipſe creatus ex Maria.
Noli mirari,quia & filius & dominus. Sicut enim
Mariæ, ita & Dauid dictus eſt filius: & ideo Da-
C uid filius,quia Mariæ filius. Audi Apoſtolũ aper-
te dicentem:Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſe Rom. 1
cundum carnem.Audi eum & dominum Dauid.
Dicat hoc & ipſe Dauid:Dixit dominus domino Pſal. 109
meo,ſede ad dexterã meam. Et ipſe Ieſus hoc pro
poſuit Iudæis,& eos inde conuicit.Quõ ergo Da Matt. 22
uid & filius & dominus, filius Dauid ſecundum
carnẽ,dominus Dauid ſecundum diuinitatem:ſic
Mariæ filius ſecundũ carnem,dominus Mariæ ſe-
cundum maieſtatem. Quia ergo non erat illa ma-
ter diuinitatis,& per diuinitatem futurum erat mi
raculum quod petebat:reſpondit ei:Quid mihi &
tibi eſt mulier? Sed ne putes quòd te negẽ matrẽ,
nondum uenit hora mea. Ibi enim te agnoſcam,
D cum pẽdere in cruce cœperit infirmitas cuius ma
ter es.Probemus ſi uerum eſt. Quando paſſus eſt
dominus,ſicut idem euãgeliſta dicit, qui nouerat
matrem domini, & qui nobis inſinuauit etiam in
his nuptijs matrẽ domini,ipſe narrat: Erat, inq̃t,
illic circa crucẽ mater Ieſu, & ait Ieſus matri ſuæ:
Mulier,ecce filius tuus:& ad diſcipulum,ecce ma Ioan. 19
ter tua.Commendat matrem diſcipulo,commen-
dat matrem prior matre moriturus,& ante matris
mortem reſurrecturus. Cõmendat homo homini
hominem.Hoc pepererat Maria.Illa hora iam ue
nerat de qua tunc dixerat,nondũ uenit hora mea.
Quãtum arbitror fratres, reſpõſum eſt hæreticis,
mathemathicis reſpondeamus. Et ipſi unde conã
tur conuincere,quia ſub fato erat Ieſus? Quia ipſe
ait,ut inquiunt, nondum uenit hora mea.Si ergo

dixiſſet, horam non habeo, excluſiſſet mathematicos, nõ eſſet unde calũniarentur. A Nunc uero quia dixit, nondum uenit hora mea, contra ipſius uerba quid poſſumus dicere? Mirum eſt quòd mathematici credendo uerbis Chriſti, conantur conuincere Chriſtianos quod ſub hora fatali uixerit Chriſtus. Ioan. 10 Credant ergo Chriſto dicẽti: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam: Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo, & iterum ſumo eam. Ergo ne iſta poteſtas ſub fato eſt? Oſtendãt hominem qui poteſtatẽ habeat quando moriatur, quã diu uiuat. Omnino non oſtendent. Credant ergo deo dicenti: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam: & quærant quare ſit dictum, nõdum uenit hora mea. B Nec ideo iam ſub fato ponant conditorem cœli, creatorem atq; ordinatorem ſyderum: quia & ſi eſſet fatum de ſyderibus, non poterat eſſe ſub neceſſitate ſyderum conditor ſyderum. Adde quia non ſolum Chriſtus non habuit quod appellas fatum: ſed nec tu, aut ego, aut ille, aut quiſquam hominum. Verum tamen ſeducti ſeducunt, & proponũt fallacias hominibus. Tendunt ad capiendos homines, & hoc in plateis. Nam qui tendunt ad capiendas feras, uel in ſyluis, uel in ſolitudine id agunt. Quàm infeliciter uani ſunt homines, quibus capiendis in foro tenditur? Nummos accipiunt, cum ſe homines hominibus uendunt: dant iſti nummos, ut ſe uanitatibus uendant. Intrant enim ad mathematicum, ut emant ſibi dominos quales mathematico dare placuerit: C uel Saturnũ uel Iouem, uel Mercurium, uel ſi quid aliud ſacrilegi nominis. Intrauit liber, ut nummis datis ſeruus exiret. Immo uero non intraret ſi liber eſſet, ſed intrauit quò eum dominus error & domina cupiditas traxit. Vnde Ioan. 8 & ueritas dicit: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Quare ergo dixit, nondum uenit hora mea? Magis quia in poteſtate habebat quando moreretur, nõdum uidebat eſſe opportunum, ut illa poteſtate uteretur. Quomodo nos fratres, uerbi gratia ſic loquimur. Iam certa hora eſt qua exeamus ut celebremus ſacramenta. Si ante exeamus quàm opus eſt, nónne peruerſi & præpoſteri ſumus? Quia ergo non facimus niſi quando opportunum eſt: D propterea in his agendis cum ita loquimur, fatum cõſideramus? Quid eſt ergo, nondum uenit hora mea? Quando ego ſcio opportune me pati, quando paſſio mea utilis erit: nondum uenit ipſa hora. Tunc uoluntate patiar: ut utrunque ſerues, Ioan. 10 & nondum uenit hora mea, & poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam. Venerat ergo, habens in poteſtate quando moreretur: nam ſi ante moreretur quàm diſcipulos elegiſſet, certe præpoſterum eſſet. Si eſſet homo qui non haberet in poteſtate horam ſuam, poſſet ante mori quàm diſcipulos elegiſſet. Et ſi forte moreretur iam electis eruditis'que diſcipulis, præſtaretur ei ne ipſe hoc faceret. At uero qui uenerat in manu habens quando iret, quando rediret, quouſque excurreret, cui paterent inferi, non tantum morienti, ſed & reſurgenti: ut nobis oſtenderet ſpẽ immortalitatis Eccleſiæ ſuæ, in capite oſtendit quod membra expectare deberent. Reſurget etiam in cæteris membris, qui reſurrexit in capite. Hora ergo nondum uenerat, opportunitas nondum erat. Vocandi erant diſcipuli, annunciandum erat regnum cœlorum, faciendæ erant uirtutes. Commendanda erat diuinitas domini in miraculis: commendãda erat humanitas domini in ipſa cõpaſſione mortalitatis. Ille enim eſuriebat, quia homo erat: pauit quinque panibus tot milia, quia deus erat. Qui dormiebat, quia homo erat: uentis & fluctibus imperabat, quia deus erat. Hæc omnia commendanda erant prius, ut eſſet quod ſcriberent Euangeliſtæ, quod prædicaretur Eccleſiæ. At ubi tantum fecit quantum ſufficere iudicauit, uenit hora non neceſſitatis, ſed uoluntatis: non conditionis, ſed poteſtatis. Quid ergo fratres? Quia illis & illis reſpondimus, nihil dicemus quid ſibi uelint hydriæ, quid aqua in uinũ conuerſa, quid architriclinus, quid ſponſus, quid mater Ieſu in myſterio, quid ipſę nuptiæ? Dicenda ſunt omnia, ſed onerandi non eſtis. Volui quidem in nomine Chriſti & heſterno die, quo ſolet ſermo deberi charitati ueſtræ, id agere uobiſcum, ſed non ſum permiſſus neceſſitatibus quibuſdam impedientibus. Si ergo placet ſanctitati ueſtræ, hoc quod ad myſteriũ pertinet huius facti, in craſtinum differamus, & non oneremus & ueſtram & noſtram infirmitatem. Sunt forte hodie multi qui propter ſolennitatem diei, non propter audiendum ſermonem cõuenerunt. Craſtino qui uenerint, uenient audituri: ut nec fraudemus ſtudioſos, nec grauemus faſtidioſos.

Ab eo loco ubi ait, dicit mater eius miniſtris: Quodcunque uobis dixerit facite: uſque ad id quod ait: Implete hydrias aqua: & impleuerunt eas uſque ad ſummum. Tractatus IX.

A ADSIT dominus deus noſter, ut donet nobis reddere quod promiſimus. Heſterno enim die ſi meminit ſanctitas ueſtra, cum temporis excluderemur anguſtia, ne ſermonem incohatum impleremus, in hodiernum diem diſtulimus: D ut ea quæ in hoc facto Euangelicæ lectionis myſtice in ſacramentis poſita eſſent, ipſo adiuuante aperirẽtur. Non itaque opus eſt nobis immorari diutius in commendando dei miraculo: ipſe eſt enim deus qui per uniuerſam creaturam quotidiana miracula facit, quæ hominibus non facilitate, ſed aſſiduitate uiluerunt. Rara autem quæ facta ſunt ab eodẽ domino, id eſt à uerbo ꝓpter nos incarnato, maiorem ſtuporẽ hominibus attulerunt: non quia maiora erant quàm ſunt ea quæ quotidie in creatura facit, ſed quia iſta quæ quotidie fiunt, tanquam naturali curſu peraguntur: illa uero efficaciam potentiæ tãquam præſentis exhibuiſſe uidentur oculis hominum. Diximus ſicut meminiſtis, reſurrexit unus mortuus, obſtupuerũt homines: cũ quotidie naſci q non erant, nemo miretur.

Sic

Sic aquam in uinnm conuerſam quis non mireť: A
cum hoc annis om̃ibus deus in uitibus faciat? Sed
quia omnia quæ fecit dominus Ieſus, nõ ſolum ua
lent ad excitanda corda noſtra miraculis, ſed etiã
ad ædificanda in doctrina fidei: ſerutari nos opor
tet quid ſibi uelint illa om̃ia, id eſt, quid ſignificẽt.
Horum enim omnium ſignificationes, ſicut recor
damini, in diem hodiernum diſtulimus. Quòd do
minus inuitatus uenit ad nuptias, etiã excepta my
ſtica ſignificatione, confirmare uoluit ꝙ ipſe fecit
1.Tim.4 nuptias. Futuri em̃ erãt, de quib. dixit Apoſtolus,
prohibentes nubere, & dicẽtes quòd malũ eſſent
nuptiæ, & ꝙ diabolus eas feciſſet: eũ idem domi-
nus dicat in Euangelio interrogatus, utrum liceat
homini dimittere uxorẽ ſuam ex qualibet cauſa,
non licere excepta cauſa fornicationis. In qua re- B
Matt.19 ſponſione ſi meminiſtis, hoc ait: Quod deus con-
iunxit, homo nõ ſeparet. Et q bene eruditi ſunt in
fide catholica, nouerunt ꝙ deus fecerit nuptias. &
ſicut cõiunctio à deo, ita diuortium à diabolo ſit.
Sed proptetea in cauſa fornicatiõis licet uxorem
dimittere, quia ipſa eſſe uxor prior noluit, quæ fi-
dem coniugalem marito non ſeruauit. Nec illæ
quæ uirginitatem deo uouent, quãquam amplio-
rem gradum honoris & ſanctitatis in Eccleſia te-
neant, ſine nuptijs ſunt: nam & ipſæ pertinent ad
nuptias cum tota Eccleſia, in quibus nuptijs ſpon
ſus eſt Chriſtus. Ac per hoc ergo dominus inuita
tus uenit ad nuptias, ut coniugalis caſtitas firma-
retur, & oſtenderetur ſacramentum nuptiarum:
quia & illarum nuptiarum ſponſus perſonam do- C
mini figurabat, cui dictum eſt: Seruaſti uinum bo
num uſq; adhuc. Bonum enim uinũ Chriſtus ſer-
uauit uſq; adhuc: id eſt, Euãgelium ſuũ. Iam enim
incipiamus ipſa ſacramentorum operta detegere,
quantum ille donat in cuius nomine uobis promi
ſimus. Erat prophetia antiquis temporibus, & à
prophetiæ diſpenſatione nulla tẽpora ceſſauerũt.
Sed illa prophetia quãdo in illa Chriſtus nõ intel
ligebatur, aqua erat. In aqua enim uinũ quodam-
modo latet. Dicit & Apoſtolus qd intelligamus
2.Cor.3 in iſta aqua, Vſq; in hodiernũ, inquit, diem quam-
diu legitur Moyſes idipſum uelamẽ ſuper cor eo-
rum poſitũ eſt: quod nunc reuelatur, quia in Chri
ſto euacuatur. Et cum tranſieris, inquit, ad domi-
num: auferetur uelamen. Velamen dicit adoper-
tionem prophetiæ, ut non intelligeretur. Tollitur D
uelamen, cum tranſieris ad dominum. Sic tollitur
inſipientia cũ tranſieris ad dominũ, & quod aqua
erat uinum tibi fit. Lege libros omnes propheti-
cos, nõ intellecto Chriſto: quid tam inſipidũ & fa
tuum inuenies? Intellige ibi Chriſtũ, nõ ſolũ ſapit
quod legis, ſed etiã inebriat: mutans mentẽ à cor-
pore, ut præterita obliuiſcens, in ea quæ antè ſunt
extendaris. Ergo ꝓphetia ab antiquis temporib.
ex quo prorſus currit ordo naſcentium in genere
humano, de Chriſto non tacuit: ſed occultum ibi
erat, adhuc enim erat aqua. Vnde probamus ꝙ o-
mnibus tẽporibus ſuperioribus uſq; ad ætatẽ qua
dominus uenit, prophetia de illo non defuit? Ipſo
domino dicente: Cum em̃ reſurrexiſſet à mortuis,

A inuenit diſcipulos ſuos dubitantes de ipſo quẽ ſe-
cuti erant. Viderunt enim eum mortuũ, & nõ ſpe
rauerunt eum reſurrecturum, & tota ſpes eorum
concidit. Vnde ille latro laudatus, ipſo die meruit Luc.23
eſſe in paradiſo: quia in cruce confixus tunc con-
feſſus eſt Chriſtum, quando de illo diſcipuli dubi
tauerunt. Ergo inuenit eos nutantes, & quodam-
modo arguentes ſeipſos, ꝙ in illo redemptionem
ſperauerant. Dolebant tamen eum ſine culpa oc-
ciſum, quia nouerãt innocentem. Et hoc ipſi poſt
reſurrectionem dixerunt, cum quoſdam eorũ tri-
ſtes inueniſſet in uia: Tu ſolus peregrinaris in Hie Luc.24
ruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa
his diebus? Ille autem dixit eis: Quæ? Illi uero di-
xerunt, De Ieſu Nazareno, qui fuit uir propheta
B potens in factis & dictis in conſpectu dei & uni-
uerſi populi: quomodo hunc tradiderunt ſacerdo
tes & principes noſtri in damnationem mortis, &
cruci eum fixerunt. Nos autem ſperabamus quia
ipſe erat qui redempturus eſſet Iſrael. Et nunc ter
tius dies agitur hodie, ex quo hæc facta ſunt. Hæc
atq; alia cum dixiſſet unus ex duobus, quos inue-
nit in uia euntes ad propinquũ caſtellum: reſpon-
dit ipſe & ait, O Inſenſati & tardi corde ad creden
dum, ſuper omnia quæ locuti ſunt prophetæ. Nõ-
ne hæc omnia oportebat pati Chriſtum, et introi-
re in claritatem ſuam? Et fuit incipiens à Moyſe
& omnibus prophetis, interpretans illis in omni-
bus ſcripturis quæ de ipſo erant. Item alio loco,
cum palpari ſe manibus diſcipulorum uoluit, ut
C crederẽt quia in corpore reſurrexerat: Hi ſunt, in-
quit, ſermones quos locutus ſum ad uos, cum ad-
huc eſſem uobiſcum, quia oporteret impleri om-
nia quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis et
pſalmis de me. Tunc adaperuit illis ſenſum ut in-
telligerent ſcripturas: & dixit illis: Quia ſic ſcriptũ
eſt, & ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à
mortuis tertia die, & pręedicari in nomine eius pœ
nitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes
gentes, incipiens ab Hieruſalem. His ex Euange-
lio, quæ certe manifeſta ſunt, intellectis: patebunt
illa omnia myſteria, quæ in iſto miraculo domini
latẽt. Videte quid ait: Quia oportebat impleri in
Chriſto, quæ de illo ſcripta ſunt. Vbi ſcripta ſunt?
In lege, inqt, et prophetis & pſalmis. Nihil ſcriptu
rarum ueterum prętermiſit. Illa erat aqua: Et ideo
D dicti ſunt illi à domino inſenſati, quia eis adhuc a-
qua ſapiebat, nõ uinũ. Quomodo autẽ fecit de a-
qua uinum? Cum aperuit eis ſenſum, & expoſuit
eis ſcripturas, incipiẽs à Moyſe & per omnes pro
phetas. Vnde iam inebriati dicebãt: Nõne cor no
ſtrum ardẽs erat in nobis de Ieſu, dum loqueretur
nobis in uia, & aperiret nobis ſcripturas? Intelle-
xerunt enim Chriſtũ in his libris, in quibus eũ non
nouerant. Mutauit ergo aquam in uinum domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus, & ſapit quod nõ ſapie-
bat, & inebriat quod non inebriabat. Si enim iuſ-
ſiſſet inde aquam effundi, & ſic ipſe mitteret uinũ
ex occultis creaturæ ſinibus, unde fecit & panem
quando ſaturauit tot milia: nõ enim quinq; panes Matt.14
habebant quinq; milium hominum ſaturitatem,

aut ſaltem duodecim cophinos plenos,ſed omni- A
potẽtia domini quaſi ſons panis erat: ſic poſſet &
effuſa aqua uinum inſundere. Quod ſi feciſſet,ui-
deretur ſcripturas ueteres improbaſſe. Cum autẽ
ipſam aquam conuertit in uinum, oſtendit nobis
quòd & ſcriptura uetus ab ipſo eſt:nam iuſſu ipſi-
us impletæ ſunt hydriæ. A domino quidem & illa
ſcriptura,ſed nihil ſapit ſi non ibi Chriſtus intelli-
gatur. Intendite autem quod ipſe ait, quæ ſcripta
ſunt in lege & prophetis & pſalmis de me. Noui-
mus autem legem ex quibus temporibus narret:
Gen. 1 id eſt,ab exordio mũdi.In principio fecit deus cœ
lum & terram:inde uſq; ad hoc tempus quod nũc
agimus, ſexta ætas eſt,ut ſæpe audiſtis & noſtis.
nam prima ætas computatur ab Adam uſque ad
Noe:ſecunda à Noe uſq; ad Abraham: ſic & Mat B
Matt. 1 thæus Euangeliſta per ordinem ſequitur & diſtin
guit:tertia ab Abrahã uſq; ad Dauid: quarta à Da
uid uſque ad tranſmigrationem Babylonis: quin-
ta à tranſmigratione in Babylonem uſq; ad Ioan-
nem Baptiſtã:ſexta inde uſq; ad finem ſeculi.Pro-
pterea & ſexta die fecit deus hominẽ ad imaginẽ
ſuam:quia ſexta iſta ætate manifeſtatur per Euan-
gelium reformatio mentis noſtræ, ſecundum ima
ginem eius qui creauit nos.Et cõuertitur aqua in
uinum,ut iam manifeſtatum Chriſtum in lege &
prophetis ſapiamus.Ideo Erant ibi ſex hydriæ,
quas iuſſit impleri aqua.] Sex ergo illæ hydriæ,
ſex ætates ſignificant,quibus non defuit prophe-
tia.Illa ergo tempora,ſex quaſi articulis diſtribu-
ta atq; diſtincta, quaſi uaſa eſſẽt inania,niſi à Chri
ſto implerentur.Quid dixi tempora quæ inaniter C
currerent,niſi in eis dominus Ieſus prædicaretur?
Impletæ ſunt prophetiæ,plenæ ſunt hydriæ:ſed ut
aqua in uinum conuertatur,in illa tota prophetia
Chriſtus intelligitur.Quid eſt autem, Capiebãt
metretas binas uel ternas.] Myſterium nobis ma
xime iſta locutio commẽdat.Metretas enim dicit
menſuras quaſdam,tanquam ſi diceret urnas, am
phoras,uel ſi quid huiuſmodi.Nomẽ menſuræ eſt
metreta,& à menſura accepit nomen iſta menſu-
ra.Metron enim menſurã dicunt Græci: inde ap-
pellatæ metretæ. Capiebant ergo metretas binas
uel ternas. Quid dicimus fratres? Si ternas tan-
tum diceret,nõ curreret animus noſter niſi ad my
ſterium trinitatis. Sed forte nec ſic debemus inde D
cito iam ſenſum noſtrũ auertere, quia dixit binas
uel ternas:quia nominato patre & filio,cõſequen
ter & ſpiritus ſanctus intelligẽdus eſt. Spiritus e-
nim ſanctus nõ eſt patris tantũmodo, aut filij tan-
tũmodo ſpiritus,ſed patris & filij ſpiritus. Scriptũ
1. Ioan. 2 eſt enim:Si quis dilexerit mundũ, non eſt ſpiritus
Rom. 8 patris in illo.Item ſcriptum eſt:Quiſquis aũt ſpiri-
tum Chriſti non habet,hic non eſt eius.Idẽ autem
ſpiritus & patris & filij.Nominato itaque patre &
filio,intelligitur & ſpiritus ſanctus : quia ſpiritus
eſt & patris & filij. Cum autem nominatur pater
& filius,tanquam duæ metretæ nominantur: cum
autem ibi intelligitur ſpiritus ſanctus,tres metre-
tæ.Ideo non dictum eſt, capientes metretas, aliæ
binas,aliæ ternas : ſed ipſæ ſex hydriæ capiebant

A metretas binas uel ternas. Tanquã diceret: Et quan
do dico binas, etiam ſpiritum patris & filij cũ his
intelligi uolo:& quãdo dico ternas,ipſam trinita-
tem manifeſtius enũcio. Quiſquis itaq; nominat
patrem & filiũ,oportet ibi intelligi tanquã chari-
tatem inuicem patris & filij,quod eſt ſpiritus ſan-
ctus.Fortaſſis enim diſcuſſæ ſcripturæ: quod non
ſic dico,ut hodie doceri poſſim, aut quaſi aliud in
ueniri non poſſit:ſed tamen fortaſſe ſcrutatæ ſcri-
pturæ indicant,quòd ſpiritus ſanctus charitas eſt.
Et ne putetis uilem eſſe charitatẽ. Quomodo au-
tem uilis eſt,quando omnia quæ dicuntur non ui
lia chara dicuntur? Si ergo quæ non ſunt uilia,cha
ra ſunt:quid eſt charius ipſa charitate? Sic autem
commendatur charitas ab Apoſtolo ut dicat:Su-
B pereminentiorem uiam uobis demonſtro. Si lin- 1. Cor. 12
guis hominum loquar & angelorum, charitatem & 13
autem non habeam:factus ſum ut æramentum ſo
nans,aut cymbalum tinniens.Et ſi ſciero omnia ſa
cramenta & omnem ſcientiam, & habuero pro-
phetiam & omnem fidem, ita ut omnes transfe-
ram,charitatem autem non habeam,nihil ſum. Et
ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradide-
ro corpus meum ut ardeam, charitatem autem
non habuero, nihil mihi prodeſt. Quanta eſt er-
go charitas,quæ ſi deſit, fruſtra habentur cætera?
ſi aſſit,recte habentur omnia. Tamen charitatem
laudãs apoſtolus Paulus copioſiſſime atq; uberri
me,minus de illa dixit quàm quod ait breuiter A-
poſtolus Ioannes,cuius eſt hoc Euangelium. Ne-
que enĩ dubitauit dicere:Deus charitas eſt. Scri- 1. Ioan. 4
C ptũ eſt etiã,quia charitas dei diffuſa eſt in cordib. Rom. 5
noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.
Quis ergo nominet patrem & filium, & non ibi
intelligat charitatem patris et filij? Quam cum ha
bere cœperit, ſpiritum ſanctum habebit:quam ſi
non habuerit,ſine ſpiritu ſancto erit. Et quomo-
do corpus tuum ſine ſpiritu,quod eſt anima tua,ſi
fuerit,mortuum eſt:ſic anima tua ſine ſpiritu ſan-
cto,id eſt,ſine charitate ſi fuerit, mortua deputa-
bitur.Ergo metretas binas capiebant hydriæ, quia
in omnium temporum prophetia pater & filius
prædicatur : ſed ibi eſt & ſpiritus ſanctus, ideoq;
adiunctum eſt,uel ternas.Ego & pater,inquit, u- Ioan. 10
num ſumus. Sed abſit ut deſit ſpiritus ſanctus, u-
D bi audimus:Ego & pater unum ſumus. Tamen
quia patrem & filium nominauit, capiebant hy-
driæ binas metretas: ſed audi,uel ternas. Ite bapti Matt. 28
zate gentes in nomine patris & filij et ſpiritus ſan
cti.Itaque in eo quòd dicuntur binæ, non expri-
mitur,ſed intelligitur: in eo uero quòd dicuntur,
uel ternæ,etiam exprimitur trinitas.Sed eſt & ali-
us intellectus non prætermittẽdus,& ipſum dicã:
eligat quiſque quod placet, nos quod ſuggeritur
non ſubtrahimus.Menſa enim domini eſt, & non
oportet miniſtrum fraudare conuiuas, præſertim
ſic eſurientes ut appareat auiditas ueſtra.Prophe-
tia quæ ab antiquis tẽporibus diſpenſatur ad ſalu
tem omnium gẽtium pertinet. Ad ſolum quidem
populum Iſrael miſſus eſt Moyſes, & ei ſoli po-
pulo per eum lex data eſt,& ipſi prophetæ ex illo
populo

populo fuerunt, & ipſa diſtributio temporum ſe-
cundum eundem populum diſtincta eſt: unde &
hydriæ dicuntur ſecundum purificationem Iu-
dæorum. Sed tamen quòd illa prophetia etiam cæ
teris gentibus annunciabatur, manifeſtũ eſt: quan
doquidem Chriſtus in ea occultus erat, in quo be
nedicuntur oẽs gentes, ſicut promiſſum eſt Abra-
Gen. 22 hæ dicente domino: In ſemine tuo benedicentur
omnes gentes. Nondum autẽ intelligebatur, quia
nondum aqua conuerſa fuerat in uinum. Ergo o-
mnibus gentibus diſpẽſabatur prophetia. Quod
ut emineat iocundius, de ſingulis ætatibus, tan-
quam de ſingulis hydrijs, pro tempore quædam
commemoremus. In ipſo exordio, Adam & Eua
parentes omnium gentium erant, nõ tantummo-
do Iudæorum: & quicquid figurabatur in Adam
de Chriſto, ad omnes utiq; gẽtes pertinebat, qui-
bus ſalus erat in Chriſto. Quid ergo potiſſimum
dicam de aqua primæ hydriæ, niſi quod Apoſto-
lus ait, de Adam & Eua? Nemo eñ me dicet pra-
ue intellexiſſe, quando intellectum nõ meum, ſed
Apoſtoli profero. Illud ergo unum quantum my-
ſterium de Chriſto continet, quod commemorat
Eph. 5 Apoſtolus dicens: Et erunt duo in carne una. Sa-
cramẽtum hoc magnum eſt. Et ne quis iſtam ma-
gnitudinem ſacramenti in ſingulis quibuſque ho
minibus uxores habentibus intelligeret: Ego au-
tem, inquit, dico in Chriſto & in Eccleſia. Quod
eſt hoc ſacramentum magnum, erunt duo in car-
ne una? Cum de Adam & Eua ſcriptura geneſeos
Gen. 2 loqueretur, unde uentum eſt ad hæc uerba? Pro-
pterea relinquet homo patrem & matrem, & ad-
hærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Si
ergo Chriſtus adhæſit Eccleſiæ, ut eſſent duo in
carne una, quomodo reliquit patrem? quomodo
Phil. 2 matrem reliquit? Patrem, quia cum in forma dei
eſſet, non rapinam arbitratus eſt ſe æqualem deo,
ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipi-
ens. Hoc eſt enim reliquit patrem, non quia deſe-
ruit & receſſit à patre, ſed quia non in ea forma ap
paruit hominibus, in qua æqualis eſt patri. Quo-
modo reliquit matrem? Relinquẽdo ſynagogam
Iudæorum, de qua ſecundum carnem natus eſt:
& inhærendo Eccleſiæ, quam ex omnibus genti
bus cõgregauit. Ergo prima hydria habebat pro
phetiam de Chriſto. Sed quando iſta quæ loquor
non prædicabantur in populis, adhuc aqua erat,
in uinum mutata nondum erat. Et quia illumina-
uit nos per Apoſtolum dominus, ut oſtẽderet no
bis quid ibi quæreremus in ipſa una ſententia e-
runt duo in carne una, ſacramentum magnum in
Chriſto & in Eccleſia: iam licet nobis ubiq; Chri-
ſtum quærere, & de omnibus hydrijs uinum po-
tare. Dormit Adam ut fiat Eua, moritur Chriſtus
ut fiat Eccleſia. Dormienti Adæ fit Eua de late-
re: mortuo Chriſto lãcea percutitur latus, ut pro-
fluant ſacramenta quibus formetur Eccleſia. Cui
non appareat quia in illis tũc factis futura figura-
ta ſunt, quandoquidem dicit Apoſtolus ipſum
Rom. 5 Adam formam futuri eſſe? Qui eſt, inquit, forma
futuri. Præfigurabantur omnia myſtice. Neque

A enim uere non poterat deus uigilanti coſtam edu
cere, fœminamq; formare? An forte ne doleret la-
tus quando coſta detracta eſt, propter hoc oporte
bat ut ille dormiret? Quis eſt qui ſic dormiat, ut ei
oſſa non euigilanti euellantur? An quia deus euel
lebat, propterea homo non ſentiebat? Poterat er-
go & uigilãti ſine dolore euellere, qui poterat dor
mienti: ſed proculdubio hydria prima implleba-
tur, prophetia illius temporis de futuro iſto tem-
pore diſpenſabatur. Chriſtus etiam figuratus eſt
in Noe, & in illa arca orbis terrarum. Quare enim
in arca incluſa ſunt omnia animalia, niſi ut ſignifi-
carentur omnes gentes? Nõ enim deerat deo rur-
ſus creare omne genus animalium. Quãdo enim
omnia non erant, nónne dixit, producat terra, &
B produxit terra? Vnde ergo tunc fecit, inde refi-
ceret. Verbo fecit, uerbo reficeret: niſi quia my-
ſterium commendabat, & ſecũdam hydriam pro-
pheticæ diſpenſationis implebat, ut per lignum
liberaretur figurà orbis terrarum, quia in ligno fi-
genda erat uita orbis terrarum. Iam in tertia hy-
dria, ipſi Abrahæ quod iam commemoraui di-
ctum eſt: In ſemine tuo benedicentur omnes gen Gen. 22
tes. Et quis non uideat cuius habeat figuram uni-
cus eius, qui ſibi ad ſacrificium quò ipſe immo-
landus ducebatur, ligna portabat? Portauit e-
nim dominus crucem ſuam, ſicut Euangelium lo-
quitur. Hoc de tertia hydria commemoraſſe ſuf-
ficiat. De Dauid autem quid dicam, quòd ad o-
mnes gentes pertinebat prophetia eius: quando
C modo audiuimus pſalmum, & difficile eſt ut dica
tur pſalmus, in quo hoc non ſonet? Sed forte ut
dixi modo cãtauimus: Surge deus, iudica terram, Pſal. 81
quoniam tu hæreditaberis in omnibus gentibus.
Et ideo Donatiſtæ tanquam proiecti de nuptijs:
ſicut ille homo qui non habebat ueſtem nuptia-
lem, inuitatus eſt & uenit, ſed proiectus eſt de nu-
mero uocatorum, quia non habebat ueſtem ad
ſponſi gloriam: qui enim ſuam gloriam quærit,
non Chriſti, non habet ueſtẽ nuptialem: non enim
uolunt conſonare uoci illius qui amicus erat ſpon
ſi, & ait: Hic eſt qui baptizat. Nec immerito illi Ioan. 1
qui non habebat ueſtem nuptialem, hoc per incre
pationem obiectum eſt quod non erat: Amice, Matt. 22
quid huc ueniſti? Et ſicut ille obmutuit, ſic & iſti.
D Quid enim prodeſt ſtrepitus oris, muto corde?
Nouerũt quippe intus apud ſemetipſos nõ ſe ha-
bere quod dicant. Intus obmutuerunt, foris per-
ſtrepũt. Audiunt uelint nolint, etiam apud ſe can-
tari: Surge deus, iudica terram, quoniam tu hære-
ditaberis in omnibus gentibus. Et non communi
cando omnibus gentibus, quid aliud ꝙ ſe exhere
datos eſſe cognoſcunt? Quod ergo dicebam fra-
tres, quia ad omnes gentes pertinet prophetia: uo
lo enim alium ſenſum oſtendere in eo quod dictũ
eſt: Capiẽtes metretas binas uel ternas: ad omnes,
inquam, gentes pertinet prophetia: modo com-
memorauimus demonſtratum in Adam, qui eſt
forma futuri. Quis autẽ neſciat quòd de illo ex-
ortæ ſunt oẽs gentes: & in eius uocabulo qua-
tuor literis, quatuor orbis terrarũ partes per Græ-

cas appellationes demonſtrantur? Si enim Græ-
ce dicantur, oriens, occidens, aquilo, meridies, ſi-
cut eas pleriſq; locis ſancta ſcriptura commemo-
rat, in capitibus uerborum inuenis Adam: dicun-
tur enim Græce quatuor memoratæ mundi par-
tes, ἀνατολὴ, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία. Iſta quatuor
nomina ſi tanquam uerſus quatuor ſubinuicem
ſcribas, in eorum capitibus Adam legitur. Hoc in
Noe propter arcam figuratum eſt, in qua erant
omnia animalia: quæ ſignificabant omnes gẽtes.
Hoc in Abraham: cui apertius dictum eſt, In ſemi
ne tuo benedicentur omnes gentes. Hoc in Da-
uid: de cuius pſalmis, ut alia omittam, modo can-
Pſal.21 tauimus: Surge deus, iudica terram, quoniam tu
hæreditabis in omnibus gentibus. Cui enim deo
dicitur, ſurge, niſi ei qui dormiuit? Surge deus,
iudica terram. Tanquam diceretur: Dormiſti, iudi
catus à terra: ſurge, ut iudices terram. Et quo per-
tinet illa prophetia: Quoniam tu hæreditabis in
omnibus gentibus? Iam uero in quinta ætate, tan
Dan.2 quam in quinta hydria, Daniel uidit lapidem præ
ciſum de monte ſine manibus, & confregiſſe om
nia regna terrarum, & creuiſſe illum lapidem, &
factum eſſe montem magnum, ita ut impleret u-
niuerſam faciem terræ. Quid apertius fratres mei?
Lapis de monte præciditur: ipſe eſt lapis quem
reprobauerunt ædificantes, & factus eſt in caput
anguli. De quo monte præciditur, niſi de regno
Iudæorum, unde dominus noſter Ieſus Chriſtus
ſecundum carnem natus eſt? Et præciditur ſine
manibus, ſine opere humano, quia ſine amplexu
maritali de uirgine exortus eſt. Mõs ille unde præ
ciſus eſt, non impleuerat uniuerſam faciem terræ:
non enim tenuerat regnum Iudæorũ omnes gen-
tes. At uero regnum Chriſti, omnes gẽtes & uni-
uerſum orbem terrarum cernimus occupare. Iam
ad ſextam ætatem pertinet Ioannes Baptiſta, quo
Matt.11 nemo exurrexit maior de natis mulierum: de quo
dictum eſt: Maior quàm propheta. Quomodo &
ipſe oſtendit, quia omnibus gentibus miſſus eſt
Chriſtus? Quando Iudæi uenerunt ad eum ut ba-
ptizarentur, & ne ſuperbirent de nomine Abra-
Matt.3 hæ: Generatio, inquit, uiperarum, quis oſtendit
uobis fugere à uẽtura ira? Facite ergo fructum di-
gnum pœnitentiæ. Id eſt, humiles eſtote: ſuperbis
enim loquebatur. Vnde autem erant ſuperbi? De
genere carnis, non de fructu imitationis patris A-
braham. Quid eis ait? Nolite dicere, patrem habe-
mus Abraham: potens eſt enim deus de lapidibus
iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Lapides dicens om-
nes gentes, non propter firmitatem, ſicut lapis di-
ctus eſt, quem reprobauerũt ædificantes: ſed pro-
pter ſtoliditatem & duritiã ſtultitiæ, quia eis quos
adorabant ſimiles facti erant, adorabant enim in-
ſenſata ſimulacra, pariter inſenſati. Vnde inſenſa-
Pſal.113 ti? Quoniam in pſalmo dicitur, Similes illis fiant
qui faciunt ea, & omnes qui cõfidunt in eis. Ideo
cum cœperint homines deum adorare, quid au-
diunt? Vt ſitis filij patris ueſtri qui in cœlis eſt: qui
ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, &
pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Quapropter ſi ei fit

A homo ſimilis quẽ adorat: quid eſt, potens eſt deus
de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ? Noſi-
pſos interrogemus, & uideamus quia factum eſt:
nos enim de gentibus uenimus. De gentibus aũt
non ueniremus, niſi deus de lapidibus ſuſcitaſſet
filios Abrahæ. Facti ſumus filij Abrahæ imitan-
do fidem, non naſcendo per carnem. Sicut enim
illi degenerando exhæredati: ſic nos imitando ad
optati. Ergo fratres, ad omnes gentes pertinebat
etiam iſta ſextæ hydriæ prophetia: & ideo de om-
nibus dictum eſt. Capientes metretas binas
uel ternas.] Sed quomodo oſtendimus omnes
gentes pertinere ad binas uel ternas metretas?
Æſtimantis enim fuit quoddammodo, ut ipſas di
ceret binas quas dixerat ternas, ad commendan-
dum ſcilicet ſacramentum. Quomodo ſunt binæ
B metretæ? Circumciſio & præputium. Hos duos
populos ſcriptura commemorat, & nullum præ-
termittit hominum genus, quando dicit, circumci
ſio & præputium. In duobus iſtis nominibus ha-
bes omnes gentes, & binę metretæ ſunt. His duo-
bus parietibus de diuerſo uenientibus ad pacẽ in
ſeipſo faciendam, lapis angularis factus eſt Ieſus.
Oſtendamus & ternas metretas in eiſdem ipſis
omnibus gentibus. Tres erant filij Noe, per quos
reparatum eſt genus humanum. Vnde dominus
ait: Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod Luc.13
accepit mulier & abſcondit in farinæ menſuris
tribus, quoadusq; fermentaretur totum. Quæ eſt
iſta mulier, niſi caro domini? Quod eſt fermen-
tum, niſi Euangelium? Quæ ſunt tres menſuræ,
C niſi omnes gentes, propter tres filios Noe? Ergo
ſex hydriæ capientes binas uel ternas metretas,
ſex ſunt ętates temporum, capientes prophetiam
pertinentem ad omnes gentes: ſiue in duobus ge
neribus hominum, id eſt, Iudæis & Græcis, ſicut
ſæpe Apoſtolus commemorat, ſiue in tribus, pro-
pter Noe tres filios ſignificatas. Figurata eſt enim
prophetia pertingens uſque ad omnes gentes. Nã
in eo quod pertingit, dicta eſt metreta, ſicut dicit
Apoſtolus: Accepimus menſurã pertingendi uſq; 2.Cor.10
ad uos. Gentibus enim euãgelizans ſic ait, menſu
ram pertingendi ad uos.

Ab eo loco ubi ait, Poſt hæc deſcendit Capernaum
ipſe & mater eius: uſq; ad id quod ait, Ille autem dicebat
D de templo corporis ſui. Tractat. X.

IN pſalmo audiſtis gemitum paupe-
ris, cuius membra per totam terram
tribulationes patiuntur uſque in fi-
nem ſeculi. Satagite fratres mei eſſe
in his membris, & de his membris:
nam tribulatio tota tranſitura eſt. Væ gaudenti-
bus, quia ueritas dicit: Beati lugentes, quoniã ipſi Matt.5
conſolabũtur. Deus homo factus eſt. Quid factu-
rus eſt homo, propter quẽ deus factus eſt homo?
Hæc ſpes cõſoletur nos, in omni tribulatione &
tentatione huius uitæ. Non enim ceſſat inimicus
perſequi, & non aperte ſæuit, inſidijs agit. Quid
enim agit? Et ſuper iram doloſe agebant. Inde di-
ctus eſt leo & draco. Sed quid dicitur Chriſto?
Et

Pſal. 91 Et conculcabis leonē & draconem. Leo propter
apertā iram, draco propter occultas inſidias. Dra-
co eiecit Adam de paradiſo, idem ipſe leo perſe-
1. Pet. 5 cutus eſt Eccleſiam, dicente Petro: Quia aduerſa
rius ueſter diabolus ſicut leo rugiens circuit, quæ-
rens quem deuoret. Non tibi ſæuitiam ſuam per-
didiſſe diabolus uideatur: quando blanditur, tunc
magis cauendus eſt. Sed inter has omnes inſidias
& eius tentationes, quid faciemus, niſi quod ibi
Pſal. 34 audiuimus, Ego autem cum mihi moleſti eſſent,
induebā me cilicio, & humiliabam in ieiunio ani-
mam meam. Eſt qui exaudit, ne dubitetis orare:
qui autem exaudit, intus manet. Non in montem
aliquem oculos dirigatis, nō faciem in ſtellas, aut
ſolem aut lunam leuetis. Non tunc exaudiri uos
arbitremini, quando ſuper mare oratis: imò dete-
B ſtamini tales orationes. Munda tantum cubicu-
lum cordis. Vbi fueris, ubicunq; oraueris, intus
eſt qui exaudit, intus in ſecreto, quem ſinum uo-
cat cum ait: Et oratio mea in ſinu meo conuerte-
tur. Qui te exaudit, non eſt præter te. Non longe
uadas, nec te extollas, ut quaſi attingas illum ma-
nibus. Magis ſi te extuleris, cades: ſi te humiliaue-
ris, ipſe appropinquabit. Hic dominus deus no-
ſter uerbum dei, uerbum caro factum eſt, filius pa
tris, filius dei, filius hominis: excelſus ut nos face-
ret, humilis ut nos reficeret, ambulans inter homi
nes, patiens humana, abſcondens diuina. De-
ſcendit, ut dicit Euangeliſta, in Capernaum, ipſe
& mater eius, & fratres eius & diſcipuli eius, & ibi
C manſit non multis diebus.] Ecce habet matrem,
habet fratres, habet & diſcipulos. Inde fratres, un-
de matrem. Fratres enim ſcriptura noſtra, non eos
ſolos appellare conſueuit qui naſcūtur ex eodem
uiro & fœmina, aut ex eodem utero, aut ex eo-
dem patre, quamuis diuerſis matribus, aut certe
ex eodem gradu uelut compatrueles aut cōſobri-
nos: non ſolum hos fratres nouit dicere ſcriptura
noſtra. Quomodo loquitur, ſic intelligēda eſt. Ha
bet linguā ſuam: quicunq; hanc linguam neſcit,
turbatur & dicit, Vnde fratres domino? Num
enim Maria iterum peperit? Abſit. Inde cœpit di-
gnitas uirginum. Illa fœmina mater eſſe potuit,
mulier eſſe non potuit. Dicta eſt autem mulier ſe-
cundum fœmineum ſexum, non ſecundum cor-
D ruptionē integritatis: & hoc ex lingua ipſius ſcri-
pturæ. Nam & Eua ſtatim facta de latere uiri ſui,
nondum contacta à uiro ſuo, noſtis quia mulier
Gen. 2 appellata eſt: Et formauit eam in mulierem. Vnde
ergo fratres? Cognati Mariæ fratres domini, de
quolibet gradu cognati. Vnde probamus? Ex i-
Gen. 13 pſa ſcriptura. Frater Abrahæ dictus eſt Loth, qui
filius erat fratris ipſius. Lege, & inuenies quia A-
braham patruus erat Loth, & dicti ſunt fratres.
Vnde, niſi q̄a cognati? Item Iacob Laban Syrum
habebat auunculum: frater enim erat Laban ma-
tris Iacob, id eſt Rebeccæ uxoris Iſaac. Lege ſcri-
pturam, & inuenies quia fratres dicuntur auun-
culus & ſororis filius. Qua regula cognita, inue-
nies omnes conſanguineos Mariæ fratres eſſe
Chriſti. Sed illi diſcipuli magis erant fratres, quia

A & illi cognati fratres non eſſent ſi diſcipuli nō eſ-
ſent: & ſine cauſa fratres, ſi magiſtrum non agno-
ſcerent fratrem. Nam quodam loco cum ei nun-
ciaſſent matrem & fratres eius foris ſtantes, ille
autem cū diſcipulis ſuis loquebatur, ait: Quæ mi- Matt. 12
hi mater, uel qui fratres? Et extendens manum ſu-
per diſcipulos ſuos dixit: Hi ſunt fratres mei. Et,
Quicunque fecerit uoluntatem patris mei qui in
cœlis eſt, ille mihi mater & frater & ſoror eſt. Er-
go & Maria, quia fecit uoluntatem patris. Hoc in
ea magnificauit dominus, quia fecit uoluntatem
patris: nō quia caro genuit carnem. Intendat cha-
ritas ueſtra. Propterea cum dominus in turba ad-
mirabilis uideretur, faciens ſigna & prodigia, &
oſtēdens quid lateret in carne, admiratæ quędam
B animæ dixerunt: Felix uenter qui te portauit. Et Luc. 11
ille: Imò felices qui audiunt uerbum dei, & cuſto
diunt illud. Hoc eſt dicere: Et mater mea quam ap
pellaſtis felicem, inde felix, quia uerbum dei cu-
ſtodiuit. Nō quia in illa uerbum caro factum eſt,
& habitauit in nobis: ſed quia cuſtodit ipſum uer-
bum dei per quod facta eſt, & quod in illa caro fa-
ctum eſt. Homines non gaudeant prole tempora
li, exultent ſi ſpiritu iunguntur deo. Hęc diximus
propter id quod ait Euāgeliſta, q̄a cū matre ſua &
fratribus ſuis & diſcipulis habitauit in Capernaū
paucis diebus. Deinde quid ſequitur? Et pro-
pe erat paſcha Iudæorum, & aſcendit Hieroſoly-
mam.] Aliam rem nobis Euāgeliſta narrat, ſicut
ſe habebat recordatio annunciantis. Et inuenit
C in templo uēdentes boues & oues & columbas,
& nummularios ſedētes. Et cum feciſſet quaſi fla-
gellum de reſticulis, omnes eiecit de templo: bo-
ues quoq; & oues, & nummulariorum effudit æs,
& menſas ſubuertit. Et his qui columbas uende-
bant dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere do-
mum patris mei domum negociatiōis.] Quid au-
diuimus fratres? Ecce tēplum illud figura adhuc
erat, & eiecit inde dominus omnes qui ſua quæ-
rebant, qui ad nundinas uenerant. Et quæ ibi uen-
debant illi? Quæ opus habebant homines in ſacri-
ficijs illius temporis. Nouit enim charitas ueſtra,
quòd ſacrificia illi populo pro eius carnalitate &
corde adhuc lapideo talia data ſunt, quibus tene-
retur ne in idola deflueret: & immolabāt ibi ſacri-
D ficia, boues, oues & columbas. Noſtis, quia legi-
ſtis. Non ergo magnum peccatum ſi hoc uende-
bant in tēplo, quod emebatur ut offerretur in tem
plo: & tamen eiecit inde illos. Quid ſi ibi ebrioſos
inueniret? Quid faceret dominus, ſi uendētes ea
quæ licita ſunt, & contra iuſtitiam nō ſunt (quæ
enim honeſte emuntur, non illicite uenduntur)
expulit tamen, & nō eſt paſſus domum orationis
fieri domū negociatiōis. Si negociationis domus
non debet fieri domus dei, potationis debet fieri?
Nos autē quando iſta dicimus, ſtrident dentibus
ſuis aduerſus nos: & conſolat̄ nos pſalmus quem
audiſtis: Striderūt in me dentibus ſuis. Nouimus Pſal. 36
& nos audire unde curemur, etſi ingeminātur fla-
gella Chriſto, quia flagellatur ſermo ipſius. Con- Pſal. 34
gregata ſunt, inquit, in me flagella, & neſciebant.

Flagellatus

flagellatus eſt flagellis Iudæorum, flagellatur bla-
ſphemijs falſorum Chriſtianorum: multiplicant
flagella domino deo ſuo, & neſciūt. Faciamus nos
quantum ipſe adiuuat: ego aūt cum mihi moleſti
eſſent, induebam me cilicio, & humiliabā in ieiu-
nio animam meam. Dicimus tamen fratres, non
enim & ipſe pepercit illis. Qui flagellādus erat ab
eis, prior illos flagellauit. Signum quoddam no-
bis oſtēdit, q fecit flagellum de reſticulis: & inde
indiſciplinatos negociationē in dei templo faciē-
tes, flagellauit. Etenim unuſquiſq; in peccatis ſuis
Eſa. 5 reſtē ſibi texit. Propheta dicit: Væ his qui trahūt
peccata ſua ſicut reſtem longam. Et quis facit re-
ſtem longam? Qui peccato addit peccatum. Quo
modo addūtur peccata peccatis? Cū peccata quę
facta ſunt cooperiuntur alijs peccatis. Furtum fe-
cit, ne inueniatur qui fecit, quærit mathematicum.
Sufficeret furtum feciſſe. Quare uis adiūgere pec-
catū peccato? Ecce duo peccata. Cum ad mathe-
maticum prohiberis accedere, blaſphemas epiſco
pum: ecce tria peccata. Cum audis, mitte illum fo-
ras de Eccleſia: dicis, duco me ad partem Donati.
Ecce addis quartum. Creſcit reſtis: time reſtem.
Bonum eſt tibi ut hic inde cum flagellaris, corri-
Matt. 22 garis: ne in fine dicatur: Ligate illi pedes & manus,
Prouerb. 5 & proijcite eū in tenebras exteriores. Criniculis
enim peccatorum ſuorum unuſquiſq; conſtringi-
tur. Illud dominus dicit, illud alia ſcriptura dicit,
ſed utrunq; dominus dicit. De peccatis ſuis ligan-
tur homines, & mittuntur in tenebras exteriores
Qui ſunt tamē qui uendūt boues? In figura quæ-
ramus myſterium facti. Qui ſunt qui oues uen-
dunt & columbas? Iſti ſunt qui ſua quęrunt in Ec-
Phil. 2 cleſia, non quæ Ieſu Chriſti. Venale habēt totum
qui nolunt redimi. Emi nolunt, & uendere uolūt.
Bonum eſt eis ut redimantur ſanguine Chriſti, ut
perueniant ad pacem Chriſti. Quid enim prodeſt
acquirere in hoc ſeculo quodlibet temporale &
tranſitorium: ſiue ſit pecunia, ſiue ſit uoluptas
uentris & gutturis, ſiue ſit honor in laude huma-
na? Nónne omnia fumus & uentus: Nónne om̄ia
tranſeunt & decurrunt? Et uæ his qui inhæſerint
tranſeuntibus, quia ſimul tranſeūt. Nónne omnia
ut fluuius præceps currens in mare? Et uæ ei qui
ceciderit, quia in mare trahetur. Ergo tenere de-
bemus omnes affectus à talibus concupiſcentijs.
Fratres mei, qui talia quærunt, uendunt. Nam &
Act. 8 Simon ille ideo uolebat emere ſpiritumſanctum,
quia uendere uolebat ſpiritumſanctum: & puta-
bat apoſtolos mercatores eſſe, quales dominus
de templo flagello eiecit. Talis enim ipſe erat,
& quod uenderet emere uolebat. De illis erat qui
columbas uendunt. Etenim in columba apparuit
ſpiritusſanctus. Qui ergo uendunt columbas fra-
tres? Qui dicunt, nos damus ſpiritumſanctum.
Quare enim hoc dicunt, & quo precio uendunt?
Precio honoris ſui. Accipiūt precium cathedras
temporales, ut uideantur ipſi uendere columbas.
Caueant à flagello de reſticulis. Columba non eſt
uenalis. Gratis datur, quia gratia uocatur. Ideo
fratres mei, quomodo uos uideris qui uendunt

A propolarios? Quiſq; quod uēdit laudat. Quot pro
poſita fecerunt? Alterum propoſitum habet Car-
thagine Primianus, alterū habet Maximinianus,
alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum
habent in Numidia illi & illi, quos iam nec nomi-
nare ſufficimus. Circumit ergo aliquis emere co-
lumbam, unuſquiſq; ad propoſitum ſuum laudat
quod uēdit. Auertatur illius cor ab omni uenden
te, ueniat ubi gratis accipitur. Nec ſic erubeſcunt
fratres: quia per ipſas diſſenſiones ſuas amaras &
malitioſas, cum ſibi tribuunt quod non ſunt, cum
extolluntur putantes ſe aliquid eſſe cū nihil ſint,
tot partes de ſe fecerūt. Sed quid in eis impletum
eſt quòd nolunt corrigi, niſi quod audiſtis in pſal Pſal. 34
mo? Diſciſſi ſunt nec compuncti ſunt. Qui ergo
B boues uendunt? Boues intelliguntur, qui nobis
ſcripturas ſanctas diſpenſauerunt. Boues erant
Apoſtoli, boues erant Prophetę. Vnde dicit Apo
ſtolus: Boui trituranti os non infrenabis. Nūquid 1. Cor. 9
de bubus pertinet ad deum? An propter nos di-
cit? Propter nos enim dicit: quia debet in ſpe qui
arat arare, & triturans in ſpe participādi. Ergo illi
boues reliquerunt nobis memoriam ſcripturarū.
Non enim de ſuo diſpenſauerunt, quia gloriā do-
mini quæſierunt. Quid enim audiſtis in ipſo pſal-
mo? Et dicant, ſemper magnificetur dominus, qui
uolunt pacem ſerui eius. Seruus dei, populus dei,
Eccleſia dei. Qui uolunt pacem Eccleſiæ ipſius,
magnificent dominum non ſeruum, & dicāt, ſem-
per magnificetur dominus. Qui dicant? Qui uo-
C lunt pacem ſerui eius: Ipſius populi, ipſius ſerui
uox eſt illa euidens, quam in lamentationibus au-
diſtis in pſalmo, & mouebamini cum audiretis,
quia inde eſtis. Quod cātabatur ab uno, de omni-
bus cordibus reſonabat. Felices qui ſe in illis uo-
cibus tanquam in ſpeculo cognoſcebant. Qui er-
go uolūt pacem ſerui eius, pacem populi eius, pa-
cem unius illius quam dicit unicam, & quam uult
erui à leone, & de manu canis unicam meam? Qui Pſal. 22
dicunt, ſemper magnificetur dominus. Ergo illi
boues dominum magnificauerunt, nō ſe. Videte
bouem magnificantem dominū ſuum, quia agno Eſa. 1
uit bos poſſeſſorem ſuum. Attende bouem timen
tem ne deſeratur poſſeſſor bouis, & in boue præ-
ſumatur: quomodo expaueſcit eos qui uolunt in
D illo ponere ſpem. Nunquid Paulus pro uobis cru 1. Cor. 1
cifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?
Quod dedi, nō ego dedi: gratis accepiſtis, colum-
ba de cœlo deſcendit. Ego, inquit, plantaui, Apol 1. Cor. 3
lo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Neq; qui
plātat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremen
tum dat deus. Et dicant, ſemper magnificetur do-
minus, qui uolunt pacem ſerui eius. Iſti autem de
ſcripturis ipſis fallunt populos, ut accipiant ab
ipſis honores & laudes, & non conuertantur ho-
mines ad ueritatē. Quia uero ipſis ſcripturis fal-
lunt populos, à quibus quærunt honores: uendūt
boues, uendunt & oues, id eſt ipſas plebes. Et cui
uendunt? Diabolo. Namque fratres mei, ſi Chri-
ſti unica Eccleſia eſt, & una eſt: quicquid inde
præciditur, quis tollit niſi leo ille rugiens, & cir- 1. Pet. 5
cumiens

cumiens, quærẽs quẽ deuoret? Væ his qui præci- A
2.Tim.2 duntur: nam illa integra permanebit. Nouit enim
dominus qui ſunt eius. Tamen quantũ in ipſis eſt,
uendunt boues & oues, uẽdunt & columbas: ob-
ſeruant flagellum peccatorũ ſuorum. Certe quan
do aliquid tale patiuntur propter iſtas iniquitates
ſuas, agnoſcant quia dominus fecit flagellum de
reſticulis, & ad hoc admonet eos ut mutent ſe, &
non ſint negociatores: nam ſi ſe non mutauerint,
Matt.22 audient in fine: Ligate illis manus & pedes, & pro
Pſal.68 ijcite in tenebras exteriores. Tũc dictum eſt, Ze-
lus domus tuæ comedit me. Recordati ſunt di-
ſcipuli quia zelus domus dei eiecit illos de tẽplo
domini.] Fratres, unuſquiſq; Chriſtianus in mem
bris Chriſti zelo domus dei comedatur. Quis co-
meditur zelo domus dei? Qui om̃ia, quæ forte ibi B
uidet peruerſa ſatagit emendare, cupit corrigere,
non quieſcit. Si emendare non poteſt, tolerat, ge-
mit: Non excutitur de area granum, ſuſtinet pa-
leam, ut intret in borreum, cum palea fuerit ſepa-
rata. Tu ante borreum, ſi granum es, noli excuti
de area: ne prius ab auibus colligaris, quàm in hor
reum congregeris. Aues enim cœli aereæ poteſta
tes expectant aliquid rapere de area, & non rapiũt
niſi q̃d inde fuerit excuſſum. Ergo zelus domus
dei comedat te. Vnumquemq; Chriſtianũ zelus
domus dei comedat, in qua domo dei membrum
eſt. Non enim magis eſt domus tua, quàm domus
ubi habes ſalutem ſempiternã. Domum tuam in-
tras propter requiem temporalem: domũ dei in-
tras propter requiem ſempiternam. Si ergo in do C
mo tua ne quid peruerſum fiat ſatagis: in domo
dei ubi ſalus propoſita eſt, & requies ſine fine, de-
bes pati quantum in te eſt, ſi quid forte peruerſum
uideris? Verbi gratia. Vides fratrem currere ad
theatrum: prohibe, mone, contriſtare, ſi zelus do-
mus dei comedit te. Vides alios currere & inebria
ri uelle, & hoc uelle in locis ſanctis, quod nuſquã
decet: prohibe quos potes, tene quos potes, terre
quos potes, quibus potes blandire, noli tamen
quieſcere. Si amicus eſt, admoneatur leniter: uxor
eſt, ſeueriſſime refrenetur: ancilla eſt, etiam uerbe
ribus compeſcatur. Fac quicquid potes, pro per-
ſona quam portas: & perficis, zelus domus tuę co
medit me. Si autem fueris frigidus, marcidus, ad
te ſolum ſpectans, & quaſi tibi ſufficiens, & dicẽs D
in corde tuo: Quid mihi eſt curare aliena pecca-
ta? Sufficit mihi anima mea, ipſam integram ſer-
Matt.25 uem deo. Eia, non tibi uenit in mentem ſeruus ille
qui abſcondit talentum, & noluit erogare? Nun-
quid enĩ accuſatus eſt, quia perdidit, & non quia
ſine lucro ſeruauit? Sic ergo audite fratres mei, ut
non quieſcatis. Ego uobis cõſilium daturus ſum?
Det ille qui intus eſt: quia & ſi per me dederit, ille
dat. Noſtis quid agatis unuſquiſque in domo ſua
cum amico ſuo, cum inquilino, cum cliente ſuo,
cum maiore, cũ minore. Quomodo dat deus adi-
tum, quomodo aperit ianuam uerbo ſuo: nolite
quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chri-
ſto. Dixerunt illi Iudęi, Quod ſignum oſtendis
nobis, quia hæc facis? Et dominus, Soluite tem-

A plũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixe-
runt ergo Iudęi, Quadraginta & ſex annis ædifi-
catum eſt templum hoc, & tu dicis tribus diebus
excitabo illud?] Caro erant, carnalia ſapiebãt: ille
uero loquebatur ſpiritaliter. Quis autẽ poſſit in-
telligere de quo templo dicebat? Sed nõ multum
quærimus: per Euãgeliſtam nobis aperuit, de quo
templo diceret: Soluite tẽplum hoc, & tribus die-
bus excitabo illud. Quadragintaſex annis ædifica
tum eſt templum, & triduo ſuſcitabis illud? Di-
cebat autem, ait Euangeliſta, de templo corpo-
ris ſui.] Et manifeſtum eſt, occiſum dominũ poſt
triduum reſurrexiſſe. Hoc modo omnibus nobis
notum eſt. Et ſi Iudæis clauſum eſt, quia foris
ſtant: nobis tamen apertum eſt, quia nouimus in
B quem credimus. Ipſius templi reſolutionem & re
ædificationem, anniuerſaria ſolẽnitate celebratu-
riſumus. Ad quam uos exhortamur, ut præpare-
tis uos ſi quis eſtis catechumeni, ut accipiatis gra-
tiam. Iam nunc tempus eſt, iam nunc parturiatur
quod tunc naſcatur. Ergo illud nouimus. Sed for-
te hoc exigitur à nobis, utrum habeat aliquod ſa-
cramẽtum quadragintaſex annis ædificatum tem
plum. Sunt quidem multa quæ hinc dici poſſunt,
ſed quod breuiter dici poteſt & facile intelligi,
hoc interim dicimus fratres. Diximus enim iam,
niſi fallor, heſterno die, Adam unum hominem
fuiſſe, & ipſum eſſe totũ genus humanum. Nam
ita diximus ſi meminiſtis. Quaſi fractus eſt, &
ſparſus colligitur, & quaſi conflatur in unam ſo-
C cietatem atq; concordiam ſpiritalem. Et gemit
unus pauper modo ipſe Adam, ſed in Chriſto in-
nouatur: quia ſine peccato uenit Adam, ut pecca
tum Adam ſolueret in carne ſua, & ut redintegra-
ret ſibi Adam imaginem dei. Adam ergo caro
Chriſti de Adam. Ergo de Adam templum quod
deſtruxerunt Iudęi, & ſuſcitauit dominus triduo:
reſuſcitauit enim carnem ſuam. Videte, quia deus
erat æqualis patri. Fratres mei, dicit Apoſtolus:
Qui eum excitauit à mortuis. De quo dicit? De Phil.2
patre. Factus, inquit, obediens uſq; ad mortẽ, mor
tem autem crucis. Propter quod & deus illum ex-
citauit à mortuis, & dedit ei nomẽ quod eſt ſuper
omne nomen. Reſuſcitatus & exaltatus eſt domi
nus. Reſuſcitauit eum à mortuis. Quis? Pater: cui
D dixit in pſalmis: Excita me, & reddam illis. Ergo Pſal.40
pater eum reſuſcitauit. Non ſe ipſe? Quid autem
facit pater ſine uerbo? Quid facit pater ſine u-
nico filio ſuo? Nam audi, quia & ipſe deus erat.
Soluite templum hoc, & tribus diebus excitabo
illud. Nunquid dixit: Soluite templum quod tri-
duo pater meus reſuſcitet? Sed quomodo cum pa
ter ſuſcitat, & filius ſuſcitat: ſic eum filius ſuſcitat,
& pater ſuſcitat: quia filius dixit: Ego & pater u- Io.10
num ſumus. Quid ergo ſibi uult numerus qua-
dragenarius ſenarius? Interim ipſe Adam quia
per totum orbem terratum eſt, audiſtis iam he-
ſterno die in quatuor literis Græcis, quatuor uer-
borum Græcorum. Si enim iſta uerba quatuor
ſcribas ſubinuicem, id eſt, nomina quatuor par-
tium mundi, Orientis, Occidentis, Aquilonis &
Meridiani

Meridiani,quod eſt totus orbis:unde dicit domi- Mat. 13 nus,à quatuor uentis collecturum ſe electos ſuos cum uenerit ad iudiciũ. Si em̃ facias iſta quatuor nomina Græca ἀνατολὴ, quod eſt Oriens : δύσις, quod eſt Occidens : ἄρκτος,quod eſt Septentrio: μεσημβρία, quod eſt Meridies, Anatole, dyſis, arctos,meſembria:capita uerborum Adam habent. Quomodo ergo ibi inueniemus & quadragenarium ſenariũ numerum? Quia caro Chriſti de Adam erat. Ad literas numeros computant Græci. Quod nos facimus A literam, ipſi lingua ſua ponunt α alpha, & uocatur α alpha unũ. Vbi autem in numeris ſcribunt β beta,quod eſt b ipſorũ,uocatur in numeris duo. Vbi ſcribunt γ gamma,uocatur in numeris ipſorũ tria. Vbi ſcribunt δ delta, uocatur in numeris ipſorũ quatuor: & ſic per oẽs literas numeros habent. M, quod nos dicimus, & B illi dicunt μ mi, quadraginta ſignificat. Dicunt enim τεσσαράκοντα. Iam uidete,iſtæ literæ quem numerum habeant: & ibi inuenietis quadraginta ſex annis ædificatũ templũ. Habet em̃ Adam α alpha, quod eſt unũ. Habet δ delta, quod ſunt quatuor, habes quinq;. Habet iterũ α alpha, quod eſt unũ, habes ſex. Habet & μ mi, quod eſt quadraginta, habẽs quadraginta ſex. Hæc fratres mei etiam ab anterioribus maioribus noſtris dicta ſunt, & inuentus eſt iſte numerus in literis quadragenarius ſenarius. Et quia dominus noſter Ieſus Chriſtus de Adam corpus accepit, nõ de Adam peccatum traxit: templũ corporeum inde ſumpſit, non iniquitatem quæ de templo pellenda eſt. Ipſam autẽ carnẽ quã traxit de Adam, Maria enim de Adam, C & domini caro de Maria, Iudæi crucifixerunt: & ille reſuſcitaturus erat ipſam carnẽ in triduo, quam illi in cruce erant occiſuri. Illi ſoluerunt templum quadragintaſex annis ædificatũ, & ille in triduo reſuſcitauit illud. Benedicimus dominum deũ noſtrum, qui ad lætitiam ſpiritalem cõgregauit nos. Simus in humilitate cordis ſemper, & gaudium noſtrum penes ipſum ſit. Non de proſperitate aliqua huius ſeculi inflemur, ſed nouerimus felicitatẽ noſtram non eſſe niſi cum iſta tranſierint. Modo gaudium noſtrum fratres mei in ſpe ſit: nemo gaudeat quaſi in re præſenti, ne hæreat in uia. Totum gaudium de ſpe futura ſit, totum deſiderium uitæ æternæ ſit. Omnia ſuſpiria Chriſto anhelent. D Ille unus pulcherrimus, q & fœdos dilexit ut pulchros faceret, deſideretur. Ad illũ unum curratur, illi ingemiſcatur: & dicant, ſemper magnificetur dominus, qui uolunt pacem ſerui eius.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Cum autem eſſet in Hieruſalem Ieſus in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius: uſque ad id quod ait, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum dei. Tractatus XI.

OPPORTVNE nobis dominus procurauit hodierna die lectiõis huius ordinem: nam quia ex ordine Euangelium ſecundum Ioannem cõſiderare atq; tractare ſuſcepimus, credo quod aduerterit charitas ueſtra. Opportune ergo A occurrit, ut hodie audiretis ex Euãgelio, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ uidebit regnum dei. Tempus ergo eſt ut uos exhortemur, qui adhuc eſtis catechumeni: qui ſic credidiſtis in Chriſtum, ut adhuc ueſtra peccata portetis. Nullus aũt regnum cœlorũ uidebit oneratus peccatis, quia niſi cui dimiſſa fuerint, non regnabit cũ Chriſto. Dimitti aũt non poſſunt, niſi ei qui renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto. Sed modo uerba quemadmodum ſe habeãt aduertamus, ut hic inueniant qui pigri ſunt, quanta ſolicitudine ſibi feſtinandum ſit ad onus deponendũ. Quia ſi ferrent aliquam ſarcinam grauem aut lapidis aut ligni, aut alicuius etiam lucri, ſi frumentũ portarent, ſi uinum ſiue pecuniam, currerẽt ut deponerent onera. Portant ſarcinam peccatorũ, & pigri B ſunt currere. Currẽdum eſt, ut deponatur hæc ſarcina, quæ premit & mergit. Ecce audiſtis quia.

Cum eſſet dominus Ieſus Chriſtus Hieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, uidẽtes ſigna eius quæ faciebat.] Multi crediderunt in nomine eius. Et quid ſequitur?

Ipſe autem Ieſus nõ credebat ſemetipſum eis.] Quid ſibi hoc uult? Illi credebant in nomine eius, & ipſe Ieſus non credebat ſemetipſum eis. An forte non crediderant ei, & fingebãt ſe crediſiſſe, & propterea Ieſus non credebat ſemetipſum eis? Sed nõ diceret Euangeliſta, multi crediderunt in nomine eius, niſi uerum illis teſtimoniũ perhiberet. Magna ergo res, & mira res. Credunt homines in Chriſtũ, & Chriſtus non ſe credit homini- C bus: præſertim quia filius dei eſt, utiq; uolens paſſus eſt, & ſi nollet, nunq; pateretur: qui ſi nollet nec naſceretur. Si aũt hoc ſolum uellet, ut naſceretur tantum, & non moreretur: & quicquid uellet faceret: quia omnipotentis patris filius omnipotẽs eſt. Ex ipſis rebus probemus, quia cũ uoluiſſent eum tenere, diſceſſit ab eis. Loquitur Euãgelium, Et cũ uoluiſſent eum de uertice montis præcipitare, diſceſſit ab eis illæſus. Luc. 4 Et quando uenerunt ad eum comprehendendũ, iam uenditũ à Iuda proditore, cũ ille putaret in poteſtate ſe habere, tradere magiſtrum ſuũ & dominũ ſuũ: & ibi oſtendit dominus uoluntate ſe pati, non neceſſitate. Nã cum eum comprehendere Iudæi uoluiſſent, dixit illis, Quem quæritis? At illi dixerunt, Ieſum Nazare- Ioan. 18 D num. Et ille, Ego ſum. Hac uoce audita, redierunt retro & ceciderunt. In eo q eos reſpondens deiecit, oſtẽdit poteſtatẽ: ut in eo q ab eis comprehenſus eſt, oſtenderet uoluntatem. Ergo quòd paſſus eſt, miſericordiæ fuit. Traditus eſt enim propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã. Audi uerba ipſius. Poteſtatem habeo Ioan. 10 ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumẽdi eã. Nemo tollit eam à me: ſed ego pono illam à meipſo, ut iterum ſumam eã. Cum ergo haberet tantam poteſtatem, cũ eã dictis prædicaret, factis oſtenderet: quid ſibi uult q non ſe credebat eis Ieſus, quaſi aliquid nolẽti nocituris, aut aliquid nolẽnti facturis, præſertim quia iam crediderant in nomine eius? Et de ipſis dicit euangeliſta,

Crediderunt

A Crediderunt in nomine eius: de quibus dicit, Ipſe
aūt Ieſus non credebat ſemetipſum eis. Quare?
Quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non e-
rat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine,
ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.] Plus no-
uerat artifex qd eſſet in opere ſuo, quàm ipſum opus
quid eſſet in ſemetipſo. Creator hominis nouerat
quid eſſet in homine, quod ipſe creatus homo nō
nouerat. Nónne hoc probamus de Petro, quia
Ioan. 13 non nouerat quid in ipſo eſſet quando dixit: Te-
cū ero uſq; ad mortē? Audi qa dominus nouerat
quid eſſet in homine. Tu mecū uſq; ad mortem?
Amen amen dico tibi, priuſquā gallus cantet, ter
me negabis. Homo ergo neſciebat qd eſſet in ſe,
ſed creator hominis nouerat quid eſſet in homi-
B ne. Crediderunt tamen in nomine eius multi, &
ipſe Ieſus non ſe credebat eis. Quid dicimus fra-
tres? Forte conſequentia indicabunt nobis, quid
ſibi uult myſterium uerborum iſtorū. Quia credi
derant in eum homines, manifeſtum eſt, uerū eſt:
nemo dubitat, Euangelium loquitur, uerax Euan-
geliſta teſtatur. Item quia ipſe Ieſus non credebat
ſemetipſum illis, & hoc manifeſtū eſt, & hoc nul-
lus Chriſtianus dubitat: quia & hoc Euangelium
loquitur, & idem uerax Euāgeliſta teſtatur. Qua-
re ergo crediderunt illi in nomine eius, & Ieſus
non credebat ſemetipſum illis? Seqoentia uidea-
Cap. III mus. Erat aūt homo ex Phariſæis, Nicodemus
nomine princeps Iudæorū. Hic uenit ad eum no-
cte, & dixit ei, Rabbi.] Iam hoc noſtis, quia rabbi
C magiſter dicitur. Scimus quia à deo uenisti ma-
giſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quę tu
facis, niſi fuerit deus cum eo.] Ergo iſte Nicode-
mus ex his erat qui crediderāt in nomine eius, ui-
dentes ſigna & prodigia quæ faciebat. Superius
enim hoc dixit: Cum autem eſſet Hieroſolymis
in paſcha in die feſto, multi crediderūt in nomine
eius. Quare crediderūt in nomine eius? Sequitur
& dicit: Videntes ſigna eius quę faciebat. Et de
Nicodemo quid dicit? Erat princeps Iudæorum
nomine Nicodemus. Hic uenit ad eum nocte, &
ait illi, Rabbi, ſcimus quia à deo uenisti magiſter.
Et iſte ergo crediderat in nomine eius. Et ipſe un-
de crediderat? Sequitur, Nemo enim poteſt hæc
ſigna facere quæ tu facis niſi fuerit deus cum eo.
D Si ergo Nicodemus de illis multis erat qui credi-
derant in nomine eius, iam in iſto Nicodemo at-
tendamus quare Ieſus non ſe credebat eis. Re-
ſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, ni-
ſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt uidere re-
gnum dei.] Ipſis ergo ſe credit Ieſus, qui nati fue-
rint denuo. Ecce illi crediderant in eum, & Ieſus
non ſe credebat eis. Tales ſunt oēs catechumeni:
ipſi iam credunt in nomine Chriſti, ſed Ieſus non
ſe credit eis. Intendat & intelligat charitas ueſtra.
Si dixerimus catechumeno, credis in Chriſtum?
Reſpondet, credo, & ſignat ſe cruce Chriſti: por-
tat in fronte, & nō erubeſcit de cruce domini ſui.
Ecce credit in nomine eius. Interrogemus eum,
Manducas carnem filij hominis, & bibis ſangui-
nem filij hominis? Neſcit quid dicimus, quia Ie-

ſus nō ſe credidit ei. Cū ergo ex eo numero Nico-
demus eſſet, uenit ad dominū, ſed nocte uenit: &
hoc forte ad rē pertinet. Ad dominum uenit, & no
cte uenit: ad lucem uenit, & in tenebris uenit. Re-
nati autem ex aqua & ſpiritu, quid audiūt ab Apo
ſtolo? Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux Eph. 5
in domino: ſicut filij lucis ambulate. Et iterum,
Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus. Qui er- 1. Theſ. 5
go renati ſunt, noctis fuerunt, & diei ſunt: tenebrę
fuerunt, & lumen ſunt. Iam credit ſe illis Ieſus, &
non nocte ueniūt ad Ieſum ſicut Nicodemus, nō
in tenebris quærunt diem. Tales enim iam etiam
profitentur. Acceſſit ad illos Ieſus, facit in illis ſa-
lutem: quia ipſe dixit: Niſi quis manducauerit car Io. 6
nem meam, & biberit ſanguinem meum, non ha-
bebit in ſe uitam. Et quod ſignum crucis habēt in
fronte catechumeni, iā de domo magna ſunt, ſed
fiant ex ſeruis filij. Non enim nihil ſunt, quia iam
ad domum magnam pertinent. Quando autem
manna manducauit populus Iſrael? Cum tranſiſ-
ſet mare rubrum. Mare autem rubrum quid ſigni-
ficet, audi Apoſtolum: Nolo autem uos ignorare 1. Cor. 10
fratres, quia omnes patres noſtri ſub nube fuerūt,
& omnes mare tranſierūt. Vt quid per mare tran-
ſierunt? Et quaſi cauſam quærens ab illo, ſecutus
ait, Et omnes per Moyſen baptizati ſunt, in nube
& in mari. Si ergo figura maris tātum ualuit, ſpe-
cies baptiſmi quantum ualebit? Si quod geſtum
eſt in figura, traiectum populum ad manna per-
duxit: quid exhibebit Chriſtus in ueritate bapti-
ſmi ſui, traiecto per eum populo ſuo? Per bapti-
ſmum ſuū traijcit credentes, occiſis omnibus pec-
catis, tanquam hoſtibus conſequentibus: ſicut in
illo mari omnes Ægyptij perierunt. Quò traijcit
fratres mei? Quo traijcit per baptiſmum Ieſus, cu-
ius figuram tunc gerebat Moyſes, qui per mare
traijciebat? Quo traijciebat? Ad manna. Quod
eſt māna? Ego ſum, inquit, panis uiuus qui de cœ- Ioan. 6
lo deſcendi. Manna accipiunt fideles, iam traiecti
per mare rubrum. Quare mare rubrum? Iam ma-
re, quare rubrū? Significabat mare illud rubrum
baptiſmum Chriſti. Vnde rubet baptiſmus Chri-
ſti, niſi Chriſti ſanguine conſecratus? Quo ergo
perducit credētes & baptizatos? Ad manna. Ec-
ce dico māna. Notum eſt quid acceperint Iudæi,
populus iſte Iſrael, notū eſt quid illis pluiſſet deus
de cœlo: & neſciunt catechumeni quid accipiant
Chriſtiani. Erubeſcant ergo, quia neſciunt: tranſ-
eant per mare rubrum, manducēt manna: ut quo-
modo crediderunt in nomine Ieſu, ſic ſe ipſis cre-
dat Ieſus. Ideo intendite fratres mei, quid reſpon-
deat iſte qui nocte uenit ad Ieſum. Quamuis ad Ie
ſum uenerit, tamen qoia nocte uenit: adhuc de te-
nebris carnis ſuæ loquitur. Nō intelligit quod au-
dit à domino, intelligit quòd audit à luce, quæ il-
luminat omnem hominem uenientē in hunc mū-
dum. Iam ei dominus dixit: Niſi quis renatus fue-
rit denuo, non uidebit regnū dei. Dicit ad eum
Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci cū ſit
ſenex?] Spiritus ei loquitur, & ille carnem ſa-
pit. Carnem ſuam ſapit, quia carnem Chriſti non-

dum ſapit. Cum enim dixiſſet dominus Ieſus: Ni-
ſi quis manducauerit carnem meā, & biberit ſan-
guinem meum, non habebit in ſe uitam: ſcandali-
zati ſunt quidam qui eum ſequebantur & dixe-
runt apud ſemetipſos, Durus eſt hic ſermo. quis
poteſt eum audire? Putabant enim hoc dicere Ie-
ſum, quòd eum poſſent cōciſum ſicut agnum co-
quere & manducare. Abhorrentes à uerbis eius,
receſſerunt, & amplius eum non ſunt ſecuti. Sic
Euangeliſta loquitur. Et dominus ipſe remanſit
cū duodecim. Et illi ad eum: Domine, ecce illi di-
miſerunt te. Et ille, Nunquid & uos uultis abire?
Oſtendere uolens, quia ipſe illis erat neceſſarius,
non illi erant Christo neceſſarij. Ne quis terreat
Chriſtum, quādo dicitur ut ſit Chriſtianus. Qua-
ſi beatior erit Chriſtus, ſi tu fueris Chriſtianus?
Bonum eſt tibi, ut ſis Chriſtianus: nam ſi non fue-
ris, malum Chriſto non erit. Audi uocem pſalmi:
Pſal.15 Dixi domino deus meus es tu, quoniam bono-
rum meorū non eges. Ideo deus meus es tu, quo-
niam bonorum meorum non eges. Si fueris ſine
deo, minor eris: ſi fueris cum deo, maior deus non
erit. Non ex te ille maior, ſed tu ſine illo minor.
Creſce ergo in illo, noli te ſubtrahere, ut quaſi ille
deficiat. Reficieris, ſi acceſſeris: deficies, ſi receſſe
ris. Integer manet te accedente, integer manet te
Ioan.6 cadente. Cum ergo dixiſſet diſcipulis: Nunquid
& uos uultis abire? Reſpondit Petrus, petra illa
uoce omnium, Domine, ad quem ibimus? Verba
uitæ æternæ habes. Bene ſapuit in ore ipſius caro
domini. Dominus autē expoſuit eis, & dixit, Spi-
ritus eſt qui uiuificat, caro aūt non prodeſt quic-
quam. Cum dixiſſet: Niſi quis manducauerit car-
nem meam, & biberit ſanguinem meum, non ha-
bebit in ſe uitam: ne carnaliter intelligerent: Spi-
ritus eſt, inquit, qui uiuificat, caro autem nihil pro
deſt. Verba quæ locutus ſum uobis, ſpiritus & ui-
ta ſunt. Hunc ſpiritum & hanc uitam non ſapie-
bat iſte Nicodemus, qui nocte uenerat ad Ieſum.
Ait ei Ieſus: Niſi quis renatus fuerit denuo, nō ui-
debit regnum dei. Et ille carnem ſuam ſapiens, in
cuius ore nondum ſapiebat caro Chriſti: Quomo
do, inquit, poteſt homo naſci cū ſit ſenex? Nun-
quid poteſt in uterum matris ſuæ iterum introire
& naſci?] Nō nouerat iſte niſi unam natiuitatem
ex Adam & Eua, ex deo & Eccleſia nondum no-
uerat. Non nouerat niſi eos parentes qui generāt
ad mortem, nondū nouerat eos parētes qui gene
rant ad uitam. Non nouerat niſi eos parentes qui
generant ſucceſſuros, nondum nouerat eos qui
ſemper uiuentes generant permanſuros. Cum er-
go ſint duæ natiuitates, ille unam intelligebat. V-
na eſt de terra, alia de cœlo: una eſt de carne, alia
eſt de ſpiritu: una eſt de mortalitate, alia de æter-
nitate: una eſt de maſculo & fœmina, alia de deo
& Eccleſia. Sed ipſæ duæ ſingulæ ſunt, nec illa po
teſt repeti, nec illa. Recte intellexit Nicodemus
natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem
ſpiritus: quomodo intellexit Nicodemus natiui-
tatem carnis. Quid Nicodemus intellexit? Nun-
quid poteſt homo denuo in uentrem matris ſuæ

A intrare & naſci? Sic quicunque tibi dixerit, ut ſpi
ritualiter iterum naſcaris: reſponde quod dixit Ni-
codemus: Nunquid poteſt homo iterum in uen-
trem matris ſuæ intrare & naſci? Iam natus ſum
de Adam, non me poteſt iterum generare Adam.
Iam natus ſum de Chriſto, non me poteſt iterum
generare Chriſtus. Quomodo uterus non poteſt
repeti, ſic nec baptiſmus. Qui naſcitur de Eccle-
ſia catholica, tanquam de Sara naſcitur, de libera
naſcitur. Qui naſcitur de hæreſi, tanquam de an-
cilla naſcitur, ſed ex ſemine Abraham. Aduertat
charitas ueſtra quàm magnum ſacramentum. Te-
ſtatur deus & dicit: Ego ſum deus Abraham, & Exod.3
deus Iſaac, & Iacob. Non erant alij patriarchæ?
Non erat ante iſtos ſanctus Noe, qui ſolus in to-
to genere humano cum tota domo ſua meruit de
B diluuio liberari, in quo & in filijs eius figurata eſt
Eccleſia? Ligno portante euadunt diluuium. De-
inde poſtea magni quos nouimus, quos ſancta
ſcriptura commendat, Moyſes fidelis in tota do-
mo eius: & illi tres nominātur, quaſi eum ſoli pro
meruerint, Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac,
& deus Iacob. Hoc mihi nomen eſt in æternum.
Sacramentum grande. Potens eſt dominus & o-
ra noſtra aperire & corda ueſtra: ut dicere poſſi-
mus ſicut reuelare dignatus eſt, & capere poſſi-
tis ſicut expedit uobis. Tres ergo iſti patriarchæ,
Abraham, Iſaac, & Iacob. Iā noſtis filij Iacob quia
duodecim fuerunt, & inde populus Iſrael: quia
ipſe Iacob Iſrael, & populus Iſrael tribus duode-
cim, pertinentes ad duodecim filios Iſrael. Abra-
C ham, Iſaac, & Iacob, tres patres, & populus unus.
Tres patres tāquam in principio populi: Tres pa-
tres in quibus figurabatur populus: & populus
ipſe prior, præſens populus. In populo enim Iu-
dęorum figuratus eſt populus Chriſtianorum. Ibi
figura, hic ueritas: ibi umbra, hic corpus, dicente
Apoſtolo: Hæc autem in figura contingebant il- 1.Cor.10
lis. Vox eſt Apoſtoli: Scripta ſunt, inquit, propter
nos: in quos finis ſeculorum obuenit. Recurrat 35.q.4.ca.
nunc animus ueſter ad Abraham, Iſaac, & Iacob. recurrat
In iſtis tribus inuenimus parere liberas, parere &
ancillas. Inuenimus ibi partus liberarum, inueni-
mus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni
ſignificat. Eijce ancillam, inquit, & filium eius:
non enim hæres erit filius ancillæ cum filio libe-
D ræ. Apoſtolus hoc commemorat: & in illis duo- Gal.4
bus filijs Abrahæ, dicit Apoſtolus fuiſſe figuram
duorum teſtamentorum, ueteris & noui. Ad ue-
tus teſtamentum pertinent dilectores tempora-
lium, dilectores ſeculi. Ad nouum teſtamentum,
dilectores uitę æternę. Ideo illa Hieruſalem in ter
ra, umbra erat cœleſtis Hieruſalē matris omnium
noſtrum, quæ eſt in cœlo: & hæc Apoſtoli uerba
ſunt. Et de iſta ciuitate unde peregrinamur, mul-
ta noſtis, multa iā audiſtis. Inuenimus autem rem
miram in iſtis partubus, id eſt, in iſtis fœtibus, in
iſtis generationibus liberarum & ancillarum, qua
tuor ſcilicet genera hominum: in quibus ſcilicet
quatuor generibus, complectur figura futuri po-
puli Chriſtiani, ut non ſit mirum quod in illis tri-
bus

Exod. 3 bus dictum eſt: Ego ſum deus Abraham, & deus
Iſaac, & deus Iacob. In om̃ibus enim Chriſtianis,
fratres intendite, aut per malos naſcuntur boni,
aut per bonos naſcuntur mali, aut per bonos bo-
ni, aut per malos mali. Amplius iſtis quatuor ge-
neribus non poteſtis inuenire. Quæ iterum repe-
tam, aduertite, retinete, excutite corda ueſtra, no-
lite pigri eſſe: capite ne capiamini, quomodo qua
tuor genera ſunt omnium Chriſtianorũ. Aut per
bonos naſcuntur boni, aut per malos naſcuntur
mali: aut per bonos mali, aut per malos boni. Pu-
tò quia planum eſt, per bonos boni: ſi & qui ba-
ptizant boni ſunt, & qui baptizantur recte cre-
dunt, & in membris Chriſti recte numerãtur. Per
malos mali: ſi & qui baptizãt mali ſunt, & qui ba-
ptizantur duplici corde accedũt ad deum, & non
tenent eos mores quos audiunt in Eccleſia, ut ibi
non ſint palea ſed frumentum. Quàm enim multi
ſint, nouit charitas ueſtra. Per malos boni: aliquan
do baptizat adulter, & qui baptizatur iuſtificatur.
Per bonos mali: aliquando qui baptizant ſancti
ſunt, qui baptizantur tenere uias domini nolunt.
Puto ergo fratres notum eſſe in Eccleſia & quoti-
dianis exemplis manifeſtari ea quæ dicimus: ſed
in prioribus noſtris patribus ea conſideremus,
quia habuerunt & illi iſta quatuor genera. Per bo-
Act. 9 nos boni: Ananias Paulum baptizauit. Quid per
malos mali? Dicit Apoſtolus quoſdam prędicato
res Euangelij, quos dicit nõ caſte annunciare ſo-
lere Euangelium, quos tolerat in ſocietate Chri-
Phil. 1 ſtiana, & dicit: Quid enim? Dum om̃i modo ſiue
per occaſionem ſiue per ueritatem Chriſtus an-
nuncietur, & in hoc gaudeo. Nunquid maleuo-
lus erat, & de alieno malo gaudebat? Sed quia &
per malos uerum prædicabatur, & per malorum
ora Chriſtus prędicabatur. Si quos iſti ſui ſimiles
baptizabant, mali malos baptizabant: ſi quos iſti
baptizabant tales quales admonet dominus cum
Matt. 23 dicit: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, face-
Act. 8 re nolite: mali bonos baptizabãt. Boni malos ba-
ptizabãt, quomodo à Philippo ſancto Simon ma
gus baptizatus eſt. Nota ſunt iſta quatuor gene-
rra fratres mei. Ecce iterum ea repeto, tenete illa,
numerate illa, aduertite illa, cauete quę mala ſunt,
tenete quæ bona ſunt. Per bonos boni naſcuntur,
cum per ſanctos ſancti baptizãtur: per malos ma-
li, cum & qui baptizant & qui baptizãtur, inique
& impie uiuunt. Per malos boni, cum mali ſunt
qui baptizant, & boni qui baptizantur: per bo-
nos mali, cum boni ſunt qui baptizãt, & mali qui
baptizantur. Quomodo inuenimus iſta in tribus
Exod. 3 iſtis nominibus: Ego ſum deus Abraham, deus
Iſaac, & deus Iacob? Ancillas accipimus in malis,
liberas accipimus in bonis. Pariunt liberę bonos,
Sara peperit Iſaac. Pariunt ancillæ malos, Agar
peperit Hiſmael. Habemus in uno Abraham &
illud genus cum per bonos mali, & illud genus
cum per malos mali. Per bonos mali, ubi figuratæ
ſunt liberæ. Libera erat Rebecca uxor Iſaac. Legi
te, peperit geminos: unus erat bonus, alter malus.
Malac. 1 Habes aperte ſcripturam dicentem dei uoce, Ia-
A cob dilexi, Eſau autem odio habui. Iſtos duos gè-
nuit Rebecca, Iacob & Eſau: unus inde eligitur,
alius reprobatur. Vnus ſuccedit in hæreditatem,
alter exhæredatur. Non facit populũ ſuum deus
de Eſau, ſed facit de Iacob. Semen unum, diuerſi
qui concepti ſunt. Vterus unus, diuerſi qui nati
ſunt. Nunquid non libera peperit Iacob, quæ libe
ra peperit Eſau? Luctantur in utero matris ſuæ, &
dictum eſt Rebeccæ, cum ibi luctatẽtur. Duo po- Gen. 25
puli ſunt in utero tuo. Duo homines, duo populi:
bonus populus, malus populus: ſed tamen in u-
no uentre luctabantur. Quanti mali ſunt in Eccle
ſia, & unus uterus portat, donec in fine diſcernan-
tur: & boni aduerſus malos clamant, & mali ad-
uerſus bonos reclamant, & in unius uiſceribus
B utrique luctantur. Nunquid ſemper ſimul erunt?
In fine exitur ad lucem, declaratur natiuitas quæ
hic in ſacramento figuratur: & tunc apparebit, Ia-
cob dilexi, Eſau autem odio habui. Iam ergo inue
nimus fratres & de bonis bonos, de libera Iſaac:
& de malis malos, de ancilla Hiſmael: de bonis
malos, Eſau de Rebecca. De malis bonos ubi in-
uenimus? Reſtat Iacob ut in tribus patriachis qua
tuor generum iſtorum perfectio concludatur. Ha
buit uxores Iacob liberas, habuit & ancillas. Pa-
riunt liberæ, pariunt & ancillæ, & fiunt duodecim
filij Iſrael. Si numeres omnes de quibus nati ſunt,
non omnes de liberis, non omnes de ancillis: ſed
tamen omnes ex uno ſemine. Quid ergo fratres
mei? Nunquid qui nati ſunt de ancillis, non ſimul
C poſſederunt terram promiſſionis cum fratribus
ſuis? Inuenimus ibi bonos filios Iacob natos de
ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Ni
hil illis obfuit natiuitas de uteris ancillarũ, quan-
do in patre cognouerunt ſemen ſuum, & conſe-
quenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quo-
modo ergo in filijs Iacob non obfuit illis qui nati
ſunt de ancillis, quo minus tenerent regnum, &
terram repromiſſionis cum fratribus ex æquo ac-
ciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum,
ſed præualuit ſemen paternum: ſic quicunque per
malos baptizantur, tanquam de ancillis uidentur
nati, ſed tamen quia ex ſemine uerbi dei, quod fi-
guratur in Iacob, non contriſtentur, ſimul hæredi-
tatem cum fratribus poſſidebũt. Securus ergo ſit,
D qui de ſemine bono naſcitur: tantum non imite-
tur ancillam. Si de ancilla naſcitur, ancillã malam
ſuperbientem non imitetur. Vnde enim filij Ia-
cob de ancillis nati, poſſederũt terram promiſſio-
nis cum fratribus: Hiſmael autem de ancilla na-
tus, expulſus eſt de hęreditate? Vnde niſi quia ille
ſuperbus erat, illi humiles? Erexit ille ceruicem, &
uoluit ſeducere fratrem ſuum, ludens cum illo.
Magnũ ibi ſacramentũ. Ludebant ſimul Hiſmael
& Iſaac: uidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ, Gen. 21
Eijce ancillam & filium eius. non enim hęres erit
filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Et cum contri-
ſtatus eſſet Abraham, confirmauit ei dominus di-
ctum uxoris eius. Iam hic manifeſtum eſt ſacra-
mẽtum, quia neſcio quid futurum parturiebat illa
res geſta. Ludentes uidit, & dicit: Eijce ancillam

& filium eius. Quid eſt hoc fratres? Quid enim
mali fecerat Hiſmael puero Iſaac, quia ludebat cũ
illo? Sed illa luſio, illuſio erat. Illa luſio deceptio-
nem ſignificabat. Nam magnum ſacramẽtum at-
tendat charitas ueſtra. Perſecutionem illam uo-
cat Apoſtolus: ipſam luſionem, ipſum luſum per-
Gal.4 ſecutionem uocat. Ait enim: Sed ſicut tunc ille
qui ſecundum carnem natus erat, perſequebatur
eum qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc, id eſt,
qui ſecundũ carnem nati ſunt, perſequuntur eos
qui ſecundum ſpiritum nati ſunt. Qui ſunt ſecun-
dum carnem nati? Dilectores mũdi, amatores ſe-
culi. Qui ſunt ſecũdum ſpiritum nati? Amatores
regni cœlorum, dilectores Chriſti: deſiderãtes ui
tam æternam, gratis colentes deum. Ludunt, &
dicit Apoſtolus perſecutionẽ. Nam poſteaquam
dixit hæc uerba Apoſtolus: Et ſicut tunc ille qui
ſecũdum carnem natus erat, perſequebatur eum
qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc: ſecutus eſt, &
oſtendit de qua perſecutione diceret. Sed quid di
cit ſcriptura? Eijce ancillã & filium eius: nõ enim
hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Quæ-
ramus ubi hoc dicat ſcriptura, ut uideamus utrũ
aliqua perſecutio præeſſerit Hiſmaelis in Iſaac:
& inuenimus hoc dictum eſſe à Sara, quando ui-
dit pueros ludentes ſimul. Quam luſionem dicit
ſcriptura uidiſſe Saram, hanc perſecutionem dicit
Apoſtolus. Plus ergo uos perſequuntur qui uos
illudendo ſeducunt: Veni, ueni, baptizare hic, hic
habes uerum baptiſmum. Noli ludere, unus eſt
uerus, ille luſus eſt. Seduceris, & iſta perſecutio
grauis tibi erit. Melius tibi erat, ſi Hiſmaelem tu
lucrareris ad regnum: ſed non uult Hiſmael, quia
ludere uult. Tene tu hæreditatem patris, & non
audies, Eijce ancillam & filium eius: non enim hę
res erit filius ancillæ cũ filio meo Iſaac. Iſti etiam
audent dicere, quia perſecutionem ſolent pati à ca
tholicis regibus, aut à catholicis principibus.
Quam perſecutionem tolerãt? Afflictionem cor-
poris. Si tamen aliquando paſſi ſunt, aut quomo-
do paſſi ſunt ipſi ſciant, aut conueniant conſcien-
tias ſuas, tamen afflictionem corporis paſſi ſunt.
Perſecutio quam faciunt grauior eſt. Caue quan-
do uult ludere Hiſmael cum Iſaac, quando tibi
blanditur, quando offert alterum baptiſmum: re-
ſponde, habeo iam baptiſmum. Si enim uerus eſt
ille baptiſmus, quiſquis uult alterum dare: illude
re uult. Caue animæ perſecutorem. Nam ſi à prin
cipibus catholicis aliquid paſſa eſt pars Donati
aliquando, ſecundum corpus paſſa eſt, non ſecun-
dum illuſionem ſpiritus. Audite & uidete in ipſis
ueteribus factis, omnia futurarum rerum ſigna &
indicia. Inuenitur Sara afflixiſſe Agar ancillam.
Sara libera eſt. Poſteaquam ſuperbire cœpit an-
Gen.21 cilla, queſta eſt Abrahæ Sara & dixit, Eijce ancil-
lam, erexit aduerſum me ceruicem ſuam. Et quaſi
ab Abraham fieret, de Abraham queſta eſt mu-
lier. Abraham uero qui nõ in ancilla libidine abu
tendi tenebatur, ſed officio generandi, quoniam
Sara ei dederat unde prolem ſuſciperet: ait ei, Ec-
ce ancilla tua, utere ea ſicut uis. Et afflixit eam gra

A uiter Sara, & fugit a facie eius. Ecce libera afflixit
ancillam, & non illam uocat perſecutionem Apo
ſtolus. Ludit ſeruus cum domino, & perſecutio-
nem uocat. Afflixio iſta non uocatur perſecutio,
& luſio illa uocatur perſecutio. Quid uobis uide-
tur fratres? Nonne intelligitis quid ſignificatum
ſit? Sic ergo quando uult deus conciiare poteſta-
tes aduerſus hæreticos, aduerſus ſchiſmaticos, ad-
uerſus diſſipatores Eccleſiæ, aduerſus exufflato-
res Chriſti, aduerſus blaſphematores baptiſmi,
non mirentur: quia deus concitat ut à Sara uerbe
retur Agar. Cognoſcat ſe Agar, & ponat cerui-
cem: quia cum humiliata diſcederet à domina ſua,
occurrit ei angelus & dixit, Quid eſt Agar ancil-
la Saræ? Cum conqueſta eſſet de domina, quid au
B diuit ab angelo? Reuertere ad dominam tuam.
Ad hoc ergo affligitur, ut reuertatur. Atque uti-
nam reuertatur, quia proles eius ſicut filij Iacob,
cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur au-
tem, quia commouentur poteſtates Chriſtianę ad
uerſus deteſtandos diſſipatores Eccleſiæ. Non er
go mouerentur? Et quomodo redderent ratio-
nem de imperio ſuo deo? Intendat charitas ueſtra
quid dicam, quia pertinet hoc ad reges ſeculi Chri
ſtianos, ut temporibus ſuis pacatam uelint ma-
trem ſuam Eccleſiam, unde ſpiritaliter nati ſunt.
Legimus Danielis uiſiones & geſta prophetica. Dan.3
Tres pueri in igne laudauerunt dominum: mira-
tus eſt Nabuchodonoſor rex laudãtes deum pue-
ros, & circa eos ignem nõ nocentem. Et cum ad-
C miratus eſſet, quid ait Nabuchodonoſor rex, non
uel Iudæus uel circumciſus, ille qui ſtatuam ſuam
erexerat, & ad eam adorandam omnes coegerat:
tamen laudibus trium puerorum commotus, ubi
uidit maieſtatem dei præſentis in igne, quid ait?
Et ego proponam decretum oĩbus tribubus &
linguis in omni terra. Quale decretum? Quicũq;
dixerit blaſphemiam in deum Sydrac, Miſac, &
Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum
in perditionem. Ecce quomodo ſæuit rex alieni-
gena, ne blaſphemetur deus Iſrael, qui potuit tres
pueros de igne liberare: & nolunt ut ſæuiãt reges
Chriſtiani, quia Chriſtus exufflatᷣ, à quo non tres
pueri, ſed orbis terrarum cum ipſis regibus à ge-
hennarum igne liberatur? Nam tres illi pueri, fra-
D tres mei, liberati ſunt ab igne temporali. Nũquid
non ipſe eſt deus Machabęorum, qui & triũ pue- 2.Mac.7
rorum? Illos ab igne liberauit: illi in tormentis i-
gneis corpore defecerunt, ſed in legitimis manda
ris animo permanſerunt. Illi aperte liberati ſunt,
illi occulte coronati ſunt. Plus eſt liberari de flam
ma gehennarum, quàm de fornace poteſtatis hu-
manæ. Si ergo Nabuchodonoſor rex laudauit &
prædicauit, & gloriã dedit deo, quia liberauit de
igne tres pueros, & tantam gloriã dedit, ut decre-
tum mitteret per regnum ſuum, Quicunq; dixe-
rint blaſphemiam in deũ Sydrac, Miſac, & Abde-
nago, in interitum erunt, & domus eorum in per-
ditionem: quomodo iſti reges nõ moueantur, qui
non tres pueros attendunt liberatos de flãma, ſed
ſeipſos liberatos de gehennã, quando uidẽt Chri-
ſtum

ſtum, à quo liberati ſunt, exufflari in Chriſtianis, quando audiunt dici Chriſtiano, dic te non eſſe Chriſtianum? Talia facere uolunt, & ſaltem talia pati nolunt. Nam uidete qualia faciunt & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore. Sempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conquerunt. Et tamen quas patiuntur? Proferũt nobis neſcio quos in perſecutione ſuos martyres. Ecce Marculus de petra præcipitatus eſt: ecce Donatus Bagaiẽſis in puteum miſſus eſt. Quando poteſtates Romanæ talia ſupplicia decreuerunt, ut præcipitarentur homines? Quid autem reſpondent noſtri? Quid ſit geſtũ neſcio. Tamen quid tradunt noſtri? Quia ipſi ſe præcipitauerunt, & poteſtates infamauerũt. Recordemur cõſuetudinem poteſtatum Romanarũ, & uideamus cui credendum ſit. Dicunt noſtri illos ſe præcipitaſſe. Si non ſunt ipſi diſcipuli ipſorum qui ſe modo de ſaxis nullo perſequente præcipitant: non credamus. Quid mirum, ſi fecerunt illi quod ſolent? Nam poteſtates Romanæ nunquam talibus ſupplicijs uſæ ſunt. Num enim non potuerũt occidere aperte? Sed illi qui ſe mortuos coli uoluerunt, famoſiorem mortem non inuenerũt. Poſtremò quicquid illud eſt, non noui. Etſi paſſa es, ô pars Donati, corporalem afflictionem ab eccleſia catholica, à Sara paſſa es Agar, redi ad dominam tuam. Locus quidem neceſſarius aliquãto diutius nos tenuit, ut textum totum euangelicæ lectionis exponere minime ualeremus. Sufficiat interim charitati ueſtræ fratres, ne hæc quæ dicta ſunt, dicendo alia excludantur de cordibus ueſtris. Hæc tenete, talia diſcite, flammãtes illuc procedite, frigidos accendite.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: uſq; ad id quod ait, Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifeſtentur eius opera, quia in deo ſunt facta.

Tractatus XII.

E x eo quod hodierno die intentam fecimus charitatẽ ueſtram intelligimus uos alaerius & numeroſius cõueniſſe: ſed interim lectioni euangelicæ ex ordine ſermonem debitum reddamus ſi placet. Deinde audiet charitas ueſtra de pace Eccleſiæ, uel quid egerimus, uel quid adhuc agendum ſperemus. Nunc aũt tota intentio cordis ad Euangeliũ feratur, nemo aliunde cogiter. Si enim qui totus adeſt, uix capit: qui ſe per cogitationes diuerſas diuidit, nónne & quod ceperat fundit? Meminit autẽ charitas ueſtra dominico præterito quantum dominus adiuuare dignatus eſt, diſſeruiſſe nos de ſpiritali tegeneratione: quam lectionem uobis iterũ legi fecimus, ut quæ tunc non dicta ſunt, in Chriſti nomine adiuuantibus orationibus ueſtris impleamus. Regeneratio ſpiritalis una eſt, ſicut generatio carnalis una eſt. Et quod Nicodemus domino ait, uerũ dixit, quia non poteſt homo cum ſit ſenex, redire rurſum in uterum matris ſuæ & naſci. Ille quidem dixit, quia homo cum ſit ſenex hoc nõ poteſt, quaſi, ſi infans

A eſſet, poſſet. Omnino enim non poteſt, ſiue recens ab utero, ſiue annoſa iam ætate, redire rurſum in materna uiſcera & naſci. Sed ſicut ad natiuitatem carnalem ualent muliebria uiſcera ad ſemel pariendum: ſic ad natiuitatem ſpiritalem ualent uiſcera Eccleſiæ, ut ſemel quiſque baptizetur. Propterea ne quis forte dicat, ſed iſte in hæreſi natus eſt, & iſte in ſchiſmate natus eſt, amputata ſunt omnia, ſi meminiſtis, quæ uobis diſputata ſunt de tribus patribus noſtris, quorum deus dici uoluit: non quia ſoli erant, ſed quia in his ſolis impleta eſt integritas ſignificandi populi futuri. Inuenimus enim natum de ancilla, ſed exhæredatũ: natum de libera, hęredem. Rurſum inuenimus natum de libera exhæredatum, natum de ancilla hæredem. B Natus de ancilla exhæredatus Iſmael, natus de libera hæres Iſaac. Natus de libera exhæredatus Eſau, nati de ancillis hæredes filij Iacob. In illis itaq; tribus patribus, omnis futuri populi figura perfecta eſt: nec immerito deus inquit, Ego (Exod. 3) ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob, hoc mihi nomen, inquit, in æternum. Magis meminerimus, quid promiſſum ſit ipſi Abrahæ: hoc enim promiſſum eſt Iſaac, hoc promiſſum eſt & Iacob. Quid inuenimus? In ſemine tuo benedicẽ- (Gen. 22) tur omnes gentes. Credidit tunc unus quod nondum uidebat: uident homines & excæcant. Completum eſt in gentibus, quod promiſſum eſt uni: & ſeparãtur à communione gentiũ, qui & quod impletum eſt uidere nolũt. Sed quid illis prodeſt C quia uidere nolunt? Vident uelint nolint, aperta ueritas & clauſos oculos ferit. Reſponſum eſt Nicodemo, qui ex eis erat qui crediderant in Ieſum, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis: quibuſdam enim non ſe credebat, cum iã in illum crediſſent. Sic habes ſcriptum: Multi crediderũt in nomine eius, (Ioan. 2) uidentes ſigna quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum illis. Non enim opus habebat, ut quiſquam ei teſtimoniũ perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Ecce iam illi credebant in Ieſum, & ipſe Ieſus non ſe credebat eis. Quare? Quia nõdum erãt renati ex aqua & ſpirituſancto. Inde hortati ſumus, & hortamur fratres noſtros catechumenos. Si enim interroges eos, iam crediderunt in Ieſum: ſed quia D nondum carnẽ eius & ſanguinẽ accipiunt, nondum ſe illis credit Ieſus. Quid faciant ut ſe illis credat Ieſus? Renaſcantur ex aqua & ſpirituſancto, proferat Eccleſia quos parturit. Concepti ſunt, edantur in lucem. Habent ubera quibus nutriantur: non timeant ne nati ſuffocentur, ab uberibus maternis non recedant. Nullus poteſt homo redire in matris uiſcera, & iterũ renaſci. Sed de ancilla neſcio quis natus eſt. Nunqd tunc qui nati ſunt de ancillis, redierunt in uterũ liberarum ut denuo naſcerentur? Semen Abraham & in Iſmael: & ut (Gen. 16) poſſet Abraham facere filium de ancilla, uxor author fuit. Natus eſt ex ſemine uiri, & non utero, ſed ſolo placito uxoris. Nunquid quia de ancilla, ideo exhæredatus? Si propterea exhæredatus q̃a de ancilla natus eſt, nulli ancillarũ filij admitteren

tur ad hæreditatem. Filij Iacob admiſſi ſunt ad hæ
reditatem, Hiſmael autem non, quia ex ancilla
natus exhæredatus, ſed quia ſuperbus matri, ſu-
perbus in filium matris: mater enim eius magis
Sara quàm Agar. Illius uterus accommodatus, il-
lius uoluntas acceſſit. Non faceret Abrahā quod
Sara nollet, magis ergo ille filius Saræ. Sed quia
ſuperbus in fratrem, & ſuperbus ludēdo, quia de-
Gen. 22 ludendo: quid ait Sara? Eijce ancillam & filium e-
ius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio
meo Iſaac. Non ergo illum uiſcera ancillæ eiece-
runt foras, ſed ceruix ſeruilis. Et ſi liber ſuperbus
ſit, ſeruus eſt: & quod peius eſt, malæ dominæ,
ipſius ſuperbiæ. Itaq; fratres mei, reſpondete ho-
mini, non poſſe rurſus naſci hominem: reſpondete
ſecuri, non poſſe rurſus naſci hominē. Quicquid
iterum fit, illuſio eſt: quicquid iterum fit, luſus eſt.
Hiſmael ludit, foras mittitur. Animaduertit enim
eos Sara ludentes, ait ſcriptura: & dixit Abrahæ,
Eijce ancillam & filium eius. Diſplicuit Saræ lu-
ſus puerorum, aliquid nouum uidit pueros lude-
re. Nonne optant hoc quæ filios habēt, uidere lu-
dentes filios ſuos? Vidit illa, & improbauit. Ne-
ſcio quid uidit in luſu. Illuſionē uidit in illo luſu,
animaduertit ſerui ſuperbiam, diſplicuit illi, eiecit
foras. Nati de ancillis improbi, mittūtur foras, &
natus de libera mittitr̄ foras Eſau. Nemo ergo præ
ſumat quia de bonis naſcitr̄, nemo præſumat quia
per ſanctos baptizatur. Qui per ſanctos baptiza-
tur, adhuc caueat ne non ſit Iacob ſed Eſau. Hoc
ergo fratres dixerim. Melius eſt ab hominibus ſua
quærentibus & mundum diligētibus, quod ſigni-
ficat nomen ancillæ, baptizari, & ſpiritaliter hęre
ditatem quærere Chriſti, ut ſit tanquam filius Ia-
cob de ancilla: quàm baptizari per ſanctos & ſu-
perbire, ut ſit Eſau foras mittendus, quamuis na-
tus ex libera. Hæc fratres tenete, Non uos palpa-
mus, nulla ſpes ueſtra in nobis ſit. Nec uobis blan
dimur nec nobis: unuſquiſq; ſuam ſarcinam por-
tat. Noſtrum eſt dicere, ne male iudicemur: ue-
ſtrum eſt audire, & corde audire, ne exigatr̄ quod
damus. Imò quādo exigitur, lucrum inueniatur,
non detrimētum. Dicit dominus Nicodemo,]
& exponit ei: Amen amē dico tibi, niſi quis re-
natus fuerit ex aqua & ſpirituſancto, non poteſt
intrare in regnum dei.] Tu, inquit, carnalem ge-
nerationem intelligis, cum dicis: Nunquid poteſt
homo redire in uiſcera matris ſuæ: ex aqua & ſpi-
rituſancto oportet ut naſcamur propter regnum
dei. Si propter hæreditatem patris hominis tem-
poralem naſcitur, naſcatr̄ ex uiſceribus matris car-
nalis: ſi propter hæreditatem patris dei ſempiter-
nam, naſcatur ex uiſceribus Eccleſię. Generat per
uxorem filium pater moriturus ſucceſſurum, ge-
nerat deus de Eccleſia filios non ſucceſſuros, ſed
ſecum manſuros. Et ſequitur: Quod natum eſt
de carne, caro eſt: & quod natū eſt de ſpiritu, ſpiri-
tus eſt.] Spiritaliter ergo naſcimur, & in ſpiritu
naſcimur uerbo & ſacramento. Adeſt ſpiritus ut
naſcamur. Spiritus inuiſibiliter adeſt unde naſca-
ris, quia & tu inuiſibiliter naſceris. Sequitur enim

A & dicit, Nō mireris quia dixi tibi, oportet uos
naſci denuo. Spiritus ubi uult ſpirat, & uocē eius
audis, ſed neſcis unde ueniat aut quò uadat.] Ne-
mo uidet ſpiritum. Et quomodo audimus uocem
ſpiritus? Sonat pſalmus, uox eſt ſpiritus: ſonat Eu
angelium, uox eſt ſpiritus: ſonat ſermo diuinus,
uox eſt ſpiritus. Vocem eius audis, & neſcis unde
ueniat & quò uadat. Sed ſi naſcaris & tu de ſpiri-
tu, hoc eris ut ille. Qui nō eſt adhuc natus de ſpiri
tu, neſcit de te unde uenias & quò eas. Hoc enim
ſecutus ait, Sic eſt & omnis qui natus eſt ex ſpi-
ritu. Reſpōdit Nicodemus & dixit ei, Quomodo
poſſunt hæc fieri?] Et reuera carnaliter intellige-
bat. In illo fiebat, quod dixerat dominus: Vocem
ſpiritus audiebat, & neſciebat unde uenerat &
B quò ibat. Reſpondit Ieſus & dixit, Tu es magi-
ſter in Iſrael, & hæc ignoras?] O fratres, quid pu-
tamus dominum huic magiſtro Iudæorum quaſi
inſultare uoluiſſe? Nouerat dominus quid age-
bat, uolebat illum naſci ex ſpiritu. Nemo ex ſpiri-
tu naſcitur, niſi humilis fuerit: quia ipſa humilitas
facit nos naſci de ſpiritu, quoniam prope eſt domi
nus obtritis corde. Ille magiſterio inflatus erat, &
alicuius momenti ſibi eſſe uidebatur, quia doctor
erat Iudæorum. Deponit ei ſuperbiam, ut poſſit
naſci de ſpiritu: inſultat tanquā indocto, non quia
ſuperior uult uideri dominus. Quid magnū, deus
ad hominem, ueritas ad mēdacium? Maior Chri-
ſtus quàm Nicodemus dici debet, dici poteſt: co-
gitandum eſt. Si diceretur maior Chriſtus quàm
C angeli, ridendum erat: incōparabiliter enim ma-
ior creator omni creatura, per quem facta eſt om-
nis creatura. Sed exagitat ſuperbiam hominis, Tu
es magiſter in Iſrael, & hęc ignoras? Tanquam di
ceret, Ecce nihil noſti princeps ſuperbus, naſcere
ex ſpiritu. Si enim natus fueris ex ſpiritu, uias dei
tenebis, ut Chriſti humilitatem ſequaris. Sic enim
altus eſt ſuper omnes angelos, quia cum in forma
dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis
deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui acci
piens, in ſimilitudinem hominum factus, & habi-
tu inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſūm fa-
ctus obediens uſq; ad mortem: & ne mortis ge-
nus tibi aliquod placeat, mortem autem crucis.
Pendebat, & inſultabatur ei. De cruce deſcende-
D re poterat: ſed differebat, ut de ſepulchro reſurge-
ret. Pertulit ſuperbos ſeruos dominus, medicus
ęgrotos. Si hoc ille, quid illi quos oportet naſci ex
ſpiritu? Si hoc ille uerus magiſter in cœlo, non ho
minum tantū ſed & angelorū? Si enim docti ſunt
angeli, uerbo dei docti ſunt. Si uerbo dei docti
ſunt, quęrite unde docti ſunt: & inuenietis: In prin
cipio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, &
deus erat uerbum. Tollitr̄ homini ceruix, ſed aſpe-
ra & dura, ut ſit lenis ceruix ad portādum iugum
Chriſti: De quo dicitur, Iugum meum leue eſt, & Matt. 11
ſarcina mea leuis. Et ſequitur, Si terrena dixi uo
bis & non creditis, quomodo ſi dixero uobis cœ-
leſtia credetis?] Quæ terrena dixit fratres? Niſi qs
natus fuerit denuo, terrenū eſt? Spiritus ubi uult
ſpirat, & uocem eius audis, & neſcis unde ueniat,
aut

aut quò eat, terrenum eſt? Si de iſto uēto diceret, A
ſicut nonnulli intellexerunt, cum quæreretur ab
eis quid terrenum dixerit dominus, dum ait: Si ter
rena dixi uobis & non creditis, quomodo ſi cœle
ſtia dixero credetis? Cum ergo quæreretur à qui-
buſdam, quid terrenum dixerit dominus, anguſti-
as paſſi dixerunt: quòd ait: Spiritus ubi uult ſpirat, &
uocem eius audis, & neſcis unde ueniat aut quò
eat, de iſto uēto dixit. Quid enim nominauit terre
num? Loquebatur de generatiōe ſpiritali: ſecutus
ait: Sic & omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Deinde
fratres, quis noſtrum non uideat, uerbi gratia, au-
ſtrum euntem de meridie ad aquilonē: aut alium
uentū uenientē ab oriēte ad occidētem? Quomo
do ergo neſcimus unde ueniat & quò eat? Quid
ergo dixit terrenū, quod non credebāt homines? B
An illud quod de templo ſuſcitando dixerat? Cor
pus enim ſuum de terra acceperat, & ipſam terrā
de terreno corpore ſuſceptā parabat ſuſcitare. Nō
ei creditum eſt terram ſuſcitaturo. Si terreſtria, in-
quit, dixi uobis & non creditis, quomodo ſi cœle
ſtia dixero credetis? Hoc eſt, ſi non creditis quia
templum poſſum reſuſcitare deiectū à uobis, quo
modo credetis, quia per ſpiritū poſſint homines
regenerari? Et ſequitur: Et nemo aſcēdit in cœ-
lum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui
eſt in cœlo.] Ecce hic erat, & in cœlo erat. Hic e-
rat carne, in cœlo erat diuinitate, imò ubiq; diuini
tate. Natus de matre, non recedens à patre. Duæ
natiuitates Chriſti intelliguntur, una diuinitas, al-
tera humana: una per quā efficeremur, altera per C
quam reficeremur. Ambæ mirabiles: illa ſine ma-
tre, iſta ſine patre. Sed quia de Adam corpus acce
perat, quia Maria de Adam, ipſum quoq; corpus
ſuſcitaturus erat: terrenum quiddam dixerat: Sol-
uite templum hoc, & in tribus diebus ſuſcitabo il-
Ioan. 3 lud. Cœleſte autem quiddā dixit: Niſi quis rena-
tus fuerit ex aqua & ſpiritu, non uidebit regnum
dei. Eia fratres, deus uoluit eſſe filius hominis, &
homines uoluit eſſe filios dei. Ipſe deſcendit pro-
pter nos, nos aſcendamus propter ipſum. Solus e-
nim deſcendit & aſcendit, qui hoc ait: Nemo a-
ſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo. Non
ergo aſcenſuri ſunt in cœlum quos facit filios dei?
Aſcenſuri ſunt planè. Hæc nobis promiſſio eſt:
Erūt æquales angelis dei. Quomodo ergo nemo D
aſcendit niſi qui deſcendit? Quia unus deſcendit,
& unus aſcendit. Quid de cæteris intelligendum,
niſi quia membra eius erūt, ut unus aſcendat? Pro
pterea ſequitur: Nemo aſcendit in cœlum niſi qui
de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo.
Miraris quia hic erat & in cœlo? Tales fecit diſci-
Philip. 3 pulos ſuos. Paulū audi Apoſtolum dicentem: No
ſtra enim cōuerſatio in cœlis eſt. Si homo Paulus
Apoſtolus ambulabat carne in terra, & conuerſa-
batur in cœlo, deus cœli & terræ non poterat eſſe
& in cœlo & in terra? Si ergo nemo niſi ille deſcē-
dit & aſcendit, quæ ſpes eſt cæteris? Ea ſpes eſt cæ
teris, quia ille propterea deſcendit & aſcendit, ut
in illo & cum illo unum eſſent, qui per illum a-
Galat. 5 ſcenſuri eſſent. Non dicit, & ſeminibus, ait Apo-
ſtolus, quaſi in multis: ſed tanquam in uno, & ſemi
ni tuo, qui eſt Chriſtus. Et fidelibus ait: Vos autē
Chriſti. Si autem Chriſti, ergo ſemen Abrahæ e-
ſtis. Quod dixit unum, hoc dixit omnes nos eſſe.
Ideo in pſalmis aliquādo plures cantant, ut oſten-
datur quia de pluribus fit unus: aliquando unus
cantat, ut oſtēdatur quid fiat de pluribus. Propte-
rea unus ſanabatur in illa piſcina: & quiſquis alius
deſcendebat, non ſanabatur. Ergo iſte unus com-
mendat unitatem Eccleſiæ. Væ illis qui oderunt
unitatem, & partes ſibi faciunt in hominibus. Au
diant illū qui uolebat eos facere unum in uno ad
unum. Audiant illum dicentem: Nolite uos fa- 1.Cor. 3
cere multos. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed
deus incrementum dedit. Sed neque qui plantat
eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum
dat deus. Illi dicebant: Ego ſum Pauli, ego Apol- 1.Cor. 1
lo, ego Cephæ. Et ille: Diuiſus eſt Chriſtus? In u-
no eſtote, unum eſtote, unus eſtote. Nemo aſcen-
dit in cœlū, niſi qui de cœlo deſcendit. Ecce uolu
mus eſſe tui, dicebāt Paulo. Et ille: Nolo ſitis Pau-
li, ſed eius eſtote cuius eſt uobiſcum Paulus. De-
ſcendit enim & mortuus eſt, & ipſa morte libera-
uit nos à morte. Morte occiſus, mortem occidit.
Et noſtis fratres, quia mors iſta per diaboli inuidi-
am intrauit in mundum. Deus mortem non fecit,
ſcriptura loquitur, nec lætatur, inquit, in perditio-
ne uiuorū: creauit enim ut eſſent omnia. Sed quid
ibi ait? Inuidia autem diaboli mors intrauit in or- Sap. 2
bem terrarum. Ad mortem à diabolo propinatā
non ueniret homo ui adactus: non enim cogendi
potentiam diabolus habebat, ſed perſuadēdi uer-
ſutiam. Si non conſentires, nihil inuexerat dia-
bolus: conſenſio tua ò homo te perduxit ad mor-
tem. A mortali mortales nati, & ex immortali-
bus mortales facti. Ab Adam omnes homines
mortales. Ieſus autem filius dei, uerbum dei, per
quod facta ſunt omnia, unicus, æqualis patri, mor
talis factus eſt, quia uerbum caro factum eſt, & ha
bitauit in nobis. Ergo mortem ſuſcepit, & mor-
tem ſuſpendit in cruce: & de ipſa morte liberan-
tur mortales. Quod in figura factum eſt apud an-
tiquos, commemorat illud dominus: Et ſicut,
inquit, Moyſes exaltauit ſerpentem in eremo, ita
exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui cre-
dit in eum nō pereat, ſed habeat uitam æternam.]
Magnum ſacramentum, & qui legerunt, noue-
runt. Deinde audiant uel qui nō legerunt, uel qui
forte lectum uel auditum obliti ſunt. Proſterne-
bat in eremo populus Iſrael morſibus ſerpentū,
fiebat magna ſtrages multarum mortium: plaga
enim dei erat corripientis, & flagellantis ut erudi-
ret. Demonſtratum eſt ibi magnum ſacramētum
rei futuræ, ipſe dominus teſtatur in hac lectione,
ut nemo poſſit aliud interpretari quàm quod ip-
ſa ueritas de ſe indicat. Dictum eſt enim ad Moy-
ſem à domino, ut faceret æneum ſerpentem, &
exaltaret illum in ligno in eremo: & admoneret
populum Iſrael, ut ſi quis morſus eſſet à ſerpente,
illum ſerpentem in ligno exaltatum attenderet.
Factum eſt: mordebantur homines, intuebantur,

& ſanabantur. Quid ſunt ſerpentes mordentes?
Peccata de mortalitate carnis. Quis eſt ſerpẽs ex
altatus? Mors domini in cruce. Quia enim in ſer-
pẽte mors, per ſerpẽtis effigiẽ figurata eſt mors.
Morſus ſerpentum letalis, mors domini uitalis.
Attenditur ſerpens, ut nihil ualeat ſerpens. Quid
eſt hoc? Attẽditur mors, ut nihil ualeat mors. Sed
cuius mors? Mors uitæ: ſi dici poteſt mors uitæ,
imò quia dici poteſt, mirabiliter dicitur. Sed nun-
quid non erit dicendum, quod fuit faciendum? E-
go dubitem dicere, quod dominus pro me digna
tus eſt facere? Nónne uita Chriſtus? Et tamen in
cruce Chriſtus. Nónne uita Chriſtus? Et tamen
mortuus Chriſtus. Sed in morte Chriſti mors mor
tua eſt, quia uita mortua occidit mortem, plenitu-
do uitæ deglutiuit mortem: abſorpta eſt mors in
Chriſti corpore. Sic & nos dicemus in reſurrecti-
1.Cor.15 one, quando iam triumphantes cantabimus: Vbi
eſt mors contentio tua? ubi eſt mors aculeus tu-
us? Interim modo fratres ut à peccato ſanemur,
Chriſtum crucifixum intueamur: quia ſicut Moy-
ſes, inquit, exaltauit ſerpentem in eremo, ita ex-
altari oportet filium hominis, ut omnis qui credit
in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam.
Quomodo qui intuebantur illum ſerpentem, non
peribant morſibus ſerpentium: ſic qui intuẽtur fi-
de mortem Chriſti, ſanantur à morſibus pecca-
torum. Sed illi ſanabantur à morte ad uitam tem-
poralem: hic autem ait, ut habeant uitam æternã.
Hoc enim intereſt inter figuratam imaginem &
rem ipſam. Figura præſtabat uitam temporalem:
res ipſa cuius illa figura erat, præſtat uitam æter-
nam. Non enim miſit deus filium ſuum in mun-
dum ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus
per ipſum.] Ergo quantum in medico eſt, ſanare
uenit ęgrotum. Ipſe ſe interimit, qui præcepta me
dici ſeruarę non uult. Venit ſaluator in mundum.
Quare ſaluator dictus eſt mũdi, niſi ut ſaluet mun
dum, ut non iudicet mundum. Saluari non uis ab
ipſo, ex teipſo iudicaberis. Et quid dicam iudica-
beris? Vide quid ait: Qui credit in eum, non iu-
dicatur. Qui autem non credit.] quid dicturum
ſperas, niſi iudicatur? Iam, inquit, iudicatus eſt.]
Nondum aperuit iudicium, & iam factum eſt iu-
2.Tim.2 dicium. Nouit enim dominus qui ſunt eius. No-
uit qui permaneant ad coronam, qui permaneãt
ad flammam. Nouit in area ſua triticum, nouit &
paleam: nouit ſegetem, nouit & *zizania*. Iam iu-
dicatus eſt qui non credit. Quare iudicatus eſt?
Quia non credidit in nomine unigeniti filij dei.
Hoc eſt autem iudicium, quia lux uenit in mun-
dum, & dilexerũt homines magis tenebras quàm
lucem. Erant enim mala opera eorum.] Fratres
mei, quorum opera mala inuenit dominus? Nul-
lorum. Omnia opèra mala inuenit. Quomodo er-
go quidã fecerunt ueritatem, & uenerunt ad lu-
cem? Et hoc enim ſequitur: Qui autem facit
ueritatem, uenit ad lucem: ut manifeſtentur ope-
ra eius, quia in deo ſunt facta.] Quomodo qui-
dam opus bonum fecerunt, ut uenirent ad lucem,
id eſt ad Chriſtum? Et quomodo quidam dilexe-
A xerunt tenebras? Si enim omnes peccatores inue
nit, & omnes à peccato ſanat, & ſerpẽs ille in quo
figurata eſt mors domini, eos ſanat qui morſi fue-
rant, & propter morſum ſerpentis erectus eſt ſer-
pens, id eſt, mors domini, propter mortales homi
nes, quos inuenit iniuſtos: quomodo intelligitur,
hoc eſt iudicium, quia lux uenit in mundum, & di
lexerũt homines magis tenebras quàm lucem: e-
rant enim mala opera eorum? Quid eſt hoc? Quo
rum enim erant bona opera? Nónne ueniſti ut iu
ſtifices impios? Sed dilexerunt, inquit, tenebras
magis quàm lucem. Ibi poſuit uim. Multi enim di
lexerunt peccata ſua, multi confeſſi ſunt pecca-
ta ſua: quia qui confitetur peccata ſua, & accuſat
peccata ſua, iam cum deo facit. Accuſat deus pec
B cata tua: ſi & tu accuſas, coniungeris deo. Quaſi
duæ res ſunt, homo & peccator. Quod audis ho-
mo, deus fecit: quod audis peccator, ipſe homo fe
cit. Dele quod feciſti, ut deus ſaluet quod fecit. O-
portet ut oderis in te opus tuũ, & ames in te opus
dei. Cum aũt cœperit tibi diſplicere quod feciſti,
inde incipiunt bona opera tua, quia accuſas mala
opera tua. Initium operũ bonorum, cõfeſſio eſt o-
perum malorum. Facis ueritatem, & uenis ad lu-
cem. Quid eſt, facis ueritatẽ? Non te palpas, non ti
bi blandiris, nõ tibi adularis, non dicis iuſtus ſum,
cũ ſis iniquus, & incipis facere ueritatẽ. Venis aũt
ad lucem ut manifeſtentur opera tua, quia in deo
ſunt facta: quia & hoc ipſum quod tibi diſplicuit
peccatum tuum, non tibi diſpliceret, niſi deus tibi
C luceret, & eius ueritas tibi oſtenderet. Sed qui &
admonitus diligit peccata ſua, odit admonentem
lucem & fugit eam, ut non arguantur opera eius
mala quæ diligit. Qui autem facit ueritatem, accu
ſat in ſe mala ſua. Non ſibi parcit, non ſibi igno-
ſcit ut deus ignoſcat: quia quod uult ut deus igno
ſcat, ipſe agnoſcit, & uenit ad lucem: cui gratias a-
git, ꝙ illi quid in ſe odiſſet, oſtenderit. Dicit deo:
Auerte faciem tuam à peccatis meis. Et qua fron-
te dicit, niſi iterum dicat: Quoniam facinus meum Pſal.51
ego cognoſco, & peccatum meum coram me eſt
ſemper? Sit ante te, quod non uis eſſe ante deum.
Si autem poſt te feceris peccatũ tuum, retorquet
illud tibi deus ante oculos tuos: et tunc retorquet
quando iam pœnitentiæ fructus nullus erit. Cur- Ioan.12
D rite, ne tenebræ uos comprehendant. Fratres mei
euigilate ad ſalutem ueſtram, euigilate dum tem-
pus eſt, nullus retardetur à templo dei, nullus re-
tardetur ab opere domini: nullus auocetur ab ora
tione continua, nullus à ſolita deuotione fraudetur.
Euigilate ergo cũ dies eſt, lucet dies. Chriſtus eſt
dies. Paratus eſt ignoſcere, ſed agnoſcentibus: pu
nire autem defendentes ſe, & iuſtos ſe iactantes,
& putantes ſe eſſe aliquid, cum nihil ſint. In dile-
ctione autem eius & in miſericordia eius qui am-
bulat, etiam liberatus ab illis letalibus & grandi-
bus peccatis, qualia ſunt facinora, homicidia, fur-
ta, adulteria, præter illa quæ minuta uidentur eſ-
ſe peccata, linguæ, aut cogitationum, aut immo-
derationis in rebus conceſſis, facit ueritatem con
feſſionis, & uenit ad lucem in operibus bonis:
quoniam

quoniam minuta plura peccata ſi negligantur, oc
cidunt. Minutæ ſunt guttæ quæ flumina implent,
minuta ſunt grana arenæ: ſed ſi multa arena impo
natur, premit atq; opprimit. Hoc facit ſentina ne-
glecta, quod facit fluctus irruens. Paulatim per
ſentinam intrat, ſed diu intrando & non exhauri-
endo, mergit nauim. Quid eſt autem exhaurire, ni
ſi bonis operibus agere, ut non obruant peccata:
gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoſcẽdo? Iter
autem huius ſeculi moleſtum eſt, plenum eſt tẽta-
tionibus: in rebus proſperis ne extollat, in rebus
aduerſis ne frangat. Qui tibi dedit felicitatem hu-
ius ſeculi, ad conſolationem tuam dedit, non ad
corruptionem. Rurſus qui te flagellat in iſto ſecu-
lo ad emendationem, non ad damnationem facit.
Ferto patrem erudientem, ne ſentias iudicem pu-
nientem. Hæc quotidie dicimus uobis, & ſæpe di
cenda ſunt, quia bona & ſalutaria ſunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Poſt hæc uenit Ieſus & di-
ſcipuli eius ad Iudæam terram, & illic demorabatur cũ
eis: uſq; ad id: Qui habet ſponſam ſponſus eſt, amicus
autem ſponſi eſt qui ſtat & audit eum, & gaudio gaudet
propter uocem ſponſi. Tractatus XIII.

O R D O lectionis Euangelicæ ſecun-
dum Ioannem, ſicut poteſtis memi-
niſſe, qui curam geritis profectus
ueſtri, ita ſequitur, ut hæc quæ mo-
do lecta eſt, hodie nobis tractanda
proponatur. Ab ipſo principio uſq; ad hodiernã
lectionem, quæ ſupra dicta ſunt, meminiſtis iam
eſſe tractata. Et ſi forte inde multa eſtis obliti, cer- C
te uel officium noſtrũ manet in ueſtra memoria.
Quæ hinc audieritis de baptiſmo Ioannis, etſi nõ
tenetis omnia, audiſſe uos tamen credo quòd te-
neatis, quæ dicta ſunt etiam quare ſpiritus ſanctus
in columbæ ſpecie apparuerit: & quomodo illa
nodoſiſſima quæſtio ſoluta ſit, quia neſcio quid
quod nõ nouerat, didicit Ioannes in domino per
columbam, cum iam eum noſſet, quando uenien
Matt. 3 ti ut baptizaretur, ait: Ego à te debeo baptizari, &
tu uenis ad me? quando ei dominus reſpondit: Si
ne modo, ut impleatur omnis iuſtitia. Nunc ergo
ad eundem Ioannem cogit nos ordo lectionis re-
uerti. Ipſe eſt ille qui prophetatus eſt per Eſaiam:
Eſa. 40 Vox clamantis in deſerto, parate uiã domino, re- D
ctas facite ſemitas eius. Tale teſtimonium reddi-
dit domino ſuo, & quia ille dignatus eſt, amico
ſuo: dominus que ipſius & amicus ipſius perhibu
Matt. 25 it teſtimonium Ioanni. Dixit enim de Ioanne: In
natis mulierum nemo ſurrexit maior Ioanne Ba-
ptiſta. Sed quia illi ſe præpoſuit, in hoc quòd plus
erat Ioanne, deus erat. Qui autem minor eſt, in-
quit, in regno cœlorum, maior eſt illo. Minor na-
tiuitate, maior poteſtate, maior diuinitate, maie-
ſtate, claritate: tãquam in principio erat uerbum,
& uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.
Sic autẽ perhibuerat in ſuperioribus lectionibus
Ioannes domino teſtimonium, ut filium dei qui-
dem diceret, deum non diceret, nec tamen nega-
ret. Tacuerat deum, non negauerat deum, ſed nõ

A omnino tacuit deum. Fortaſſis enim inuenimus
hoc in hodierna lectione. Dixerat filium dei: ſed
dicti ſunt & homines filij dei. Dixerat tantæ excel
lentiæ illum fuiſſe, ut non eſſet ipſe dignus corri-
giam calciamẽti eius ſoluere. Iam magnitudo iſta
multum dat intelligi: cuius non erat dignus corri-
giam calciamenti ſoluere, ille quo nemo ſurrexe-
rat maior in natis mulierum. Plus enim erat omni
bus hominibus & angelis: nam angelum inueni-
mus ꝓhibuiſſe, ne homo illi ad pedes caderet. Cũ
enim quædam in Apocalypſi angelus oſtenderet
Ioanni, qui ſcripſit hoc Euangeliũ, cõterritus ma- Apoc. 21
gnitudine uiſionis Ioãnes, cecidit ad pedes ange-
li. Et ille: Surge, ne feceris hoc, deum adora: nam
& ego cõſeruus tuus ſum & fratrũ tuorum. Cade-
B re ergo ſibi ad pedes hominẽ angelus probibuit.
Nõne manifeſtum eſt quia ſuper omnes angelos
eſt, cui talis homo quo maior nemo ſurrexit in na
tis mulierum, dicit indignum ſe eſſe ſoluere corri-
giam calciamenti eius? Tamen aliquid euidenti-
us dicat Ioannes, quia deus eſt dominus noſter Ie
ſus Chriſtus. Inueniamus hoc in præſenti lectiõe,
quia forte & de illo cãtauimus: Regnauit deus ſu-
per omnem terram: cõtra quod ſurdi ſunt, qui pu-
tant eum in Africa ſola regnare. Non enim non di
ctum eſt de Cbriſto, cum dictum eſt: Regnauit de
us ſuper omnem terram. Quis eſt enim alius rex
noſter, niſi domin' noſter Ieſus Chriſtus? Ipſe eſt
rex noſter. Et quid audiſtis in ipſo pſalmo, recen-
ti uerſu modo cantato? Pſallite deo noſtro pſalli- Pſal. 46
te, pſallite regi noſtro pſallite. Quem dixit domi-
C num, ipſum dicit regem noſtrum: Pſallite deo no-
ſtro pſallite: pſallite regi noſtro, pſallite intelligen
ter. Ne in una parte uelis intelligere cui pſallis,
quoniam rex omnis terræ deus. Et quomodo eſt
omnis terræ deus rex, qui uiſus eſt in una parte ter
rarum, in Hieroſolyma, in Iudæa ambulans, inter
homines natus, ſurgens, creſcens, manducans, bi-
bens, uigilans, dormiens, fatigatus ad puteum ſe-
dens, comprehenſus, flagellatus, ſputis illitus, ſpi-
nis coronatus, ligno ſuſpenſus, lancea percuſſus,
mortuus, ſepultus? Quomodo ergo rex omnis ter
ræ? Quod uidebatur in loco, caro erat: oculis car-
neis caro apparebat, in carne mortali maieſtas im
mortalis occultabat. Et q̃bus oculis maieſtas im-
D mortalis penetrata compage carnis poterat intue
ri? Eſt alius mentis oculus, eſt interior oculus. Nõ
enim nullos oculos habebat & Tobias, quando Tobiæ 4
cæcus oculis corporeis filio dabat præcepta uitæ.
Ille patris manum tenebat, ut pedibus ambula-
ret: ille filio conſilium dabat, ut uiam iuſtitiæ te-
neret. Et hic oculos uideo, et hic oculos intelligo.
Et meliores oculi dantis uitæ cõſilium, quàm ocu
li tenẽtis manum. Tales oculos quęrebat & Ieſus,
quando ait Philippo: Tanto tẽpore uobiſcũ ſum, Ioan. 14
& nõ cognouiſtis me? Tales oculos quærebat cũ
ait: Philippe q̃ uidet me, uidet et patrẽ meũ. Iſti o-
culi in intelligẽtia ſunt, iſti oculi in mẽte ſunt. Ideo
cũ dixiſſet pſalmus: Quoniã rex om̃is terræ deus:
ſubiecit ſtatim, pſallite intelligenter. Quod enim
dico, pſallite deo noſtro pſallite: deum dico regẽ
noſtrum

noſtrum. Sed regem noſtrũ inter homines uidiſtis A
tanquam hominem, uidiſtis paſſum, crucifixum,
mortuum. Latebat aliquid in illa cruce, quod ocu
lis carneis uidere nõ potuiſtis. Quid illic latebat?
Pſallite intelligẽter. Nolite oculis quærere, quod
mente conſpicitur. Pſallite lingua, quia inter uos
caro. Sed quia uerbum caro factum eſt, & habita-
uit in nobis: reddite ſonum carni, reddite deo mẽ
tis obtuitum. Pſallite intelligenter, & uidetis quia
uerbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Dicat
& Ioãnes teſtimonium. Poſt hæc uenit Ieſus &
diſcipuli eius in Iudæam terrã, & illic demoraba-
tur cũ eis & baptizabat.] Baptizatus baptizabat.
Non eo baptiſmo baptizabat quo baptizatus eſt.
Dat baptiſmũ dominus baptizatus à ſeruo, oſten
dens humilitatis uiam, & perducens ad baptiſmũ B
domini, hoc eſt, baptiſmum ſuum: præbendo hu-
militatis exemplum, quia ipſe non reſpuit baptiſ-
mum ſerui. Et in baptiſmo ſerui uia præparabatur
domino, & baptizatus dominus uiam ſe fecit ue-
Ioan. 14 nientibus. Ipſum audiamus: Ego ſum uia, ueritas
& uita. Si ueritatẽ quæris, uiã tene: nã ipſa eſt uia
quæ eſt ueritas. Ipſa eſt quò is, ipſa eſt qua is: nõ ꝑ
aliud is ad illud, non per aliud uenis ad Chriſtum.
Per Chriſtum ad Chriſtum uenis. Quomodo per
Chriſtũ ad Chriſtum? Per Chriſtum hominem ad
Chriſtũ deum. Per uerbũ carnem factũ, ad uerbũ
Ioan. 1 quod in principio erat deus apud deũ. Ab eo qđ
manducauit homo, ad illud quod quotidie mãdu
Pſal. 77 cant angeli. Sic enim ſcriptũ eſt: Panem angelorũ
mãducauit homo. Panẽ cœli dedit eis: panẽ ange C
lorũ mãducauit homo. Quis eſt panis angelorũ?
In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud deũ, &
deus erat uerbum. Quomodo panem angelorum
mãducauit homo? Et uerbum caro factum eſt, &
habitauit in nobis. Sed qa diximus mãducare an-
gelos fratres, ne putetis morſibus fieri. Nã ſi hoc
intellexeritis, quaſi dilaniaṫ deus quẽ manducant
angeli. Quis dilaniat iuſtitiã? Sed rurſum mihi ali
Matt. 5 quis dicit: Et quis eſt qui manducat iuſtitiam? Vn
de ergo beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiã, quoniã
ipſi ſaturabuntur? Cibus quem manducas per car
nem ut reficiaris tu, ille deficit: ut repatet te, conſu
mitur. Manduca iuſtitiam, & tu reficieris, & illa in
tegra perſeuerat: quomodo uidendo iſtã lucẽ cor
poream reficiunṫ oculi noſtri, & res eſt corporea D
quæ uidetur oculis corporeis. Multi enim cũ fue-
rint diutius in imis tenebris, infirmatur acies ipſo-
rum, quaſi ieiunio lucis. Fraudati oculi cibo ſuo,
luce quippe paſcuntur, defatigantur ieiunio & de
bilitantur, ita ut ipſam lucẽ qua reficiuntur uidere
non poſſint: & ſi diutius abfuerit, extinguunṫ, &
tanquã moritur in eis ipſa acies lucis. Quid ergo?
Quia tot oculi quotidie iſta luce paſcũtur, minor
non fit, & illi reficiũtur, & ipſa integra permanet.
Si hoc potuit deus de luce corporea corporeis o-
culis exhibere: non exhibet mundis cordibus lu-
cem illam infatigabilem, integram, perſeuerantẽ,
nulla ex parte deficientem? Quam lucem? In prin
cipio erat uerbum, & uerbũ erat apud deum. Vi-
Pſal. 35 deamus ſi lux eſt. Quoniam apud te eſt fons uitæ,
& in lumine tuo uidebimus lumen. In terra aliud
eſt fons, aliud lumen. Sitiens quæris fontem, & ut
peruenias ad fontem, quæris lucem: & ſi dies non
eſt, accendis lucernam, ut ad fontem peruenias.
Fons ille, ipſe eſt lux. Sitientibus fons eſt, cæco
lux eſt. Aperiantur oculi ut uideant lucem, aperi-
antur fauces cordis ut bibant fontem. Quod bi-
bis, hoc uides, hoc audis. Totum tibi fit deus: quia
horum quæ diligis, totum tibi eſt. Si uiſibilia at-
tendis, nec panis eſt deus, nec aqua eſt deus, nec
lux iſta eſt deus, nec ueſtis eſt deus, nec domus eſt
deus: om̃ia em̃ hæc uiſibilia ſunt, & ſingula ſunt.
Quod eſt panis, nõ hoc eſt aqua: & qđ eſt ueſtis,
non hoc eſt domus: & quod ſunt iſta, non hoc eſt
deus: uiſibilia enim ſunt. Deus tibi totum eſt. Si
eſurieris, panis tibi eſt: ſi ſitieris, aqua tibi eſt: ſi
in tenebris es, lumen tibi eſt, quia incorruptibilis
manet: ſi nudus es, immortalitatis ueſtis tibi eſt,
cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, 1. Cor. 15
& mortale hoc induerit immortalitatem. Omnia
enim poſſunt dici de deo, & nihil digne dicitur de
deo. Nihil latius hac inopia. Quæris congruum
nomen, non inuenis: quæris quoquo modo dice-
re, omnia inuenis. Quid ſimile, agnus & leo? De
Chriſto utrunq; dictum eſt: Ecce agnus dei. Quo Ioan. 1
modo leo? Vicit leo de tribu Iuda. Audiamus Io- Apoc. 5
annem. Baptizabat Ieſus. Diximus quia baptiza-
bat Ieſus. Quomodo Ieſus? Quomodo dominus,
quomodo dei filius, quomodo uerbum. Sed uer-
bum caro factum eſt. Erat autem & Ioannes
baptizans in Enon iuxta Salim.] Locus quidam
Enon intelligitur, quia lacus erat. Quia aquæ
multæ erant ibi: & ueniebant & baptizabantur.
Nondum enim miſſus fuerat in carcerẽ Ioãnes.]
Si meminiſtis, ecce iterum dico, dixi quare bapti-
zabat Ioannes: quia oportebat ut dominus ba-
ptizaretur. Et quare oportebat ut dominus bapti
zaretur? Quia multi cõtempturi erant baptiſmũ,
eo quòd iam maiore gratia præditi uiderentur, ꝙ
uiderent alios fideles. Verbi gratia, iam continen
ter uiuens catechumenus, contemneret coniuga-
tum, & diceret ſe meliorem eſſe quàm ille ſit fide-
lis. Ille catechumenus poſſet dicere in corde ſuo:
Quid mihi opus eſt baptiſmũ accipere, ut hoc ha-
beam quod & iſte, quo iam melior ſum? Ne ergo
ceruix iſta præcipitaret quoſdam de meritis iuſti-
tiæ ſuæ plurimum elatos: baptizari uoluit domi-
nus à ſeruo, tanquam alloquens filios capitales.
Quid uos extollitis? Quid erigitis? Quia habetis,
ille prudentiam, ille doctrinã, ille caſtitatẽ, ille for
titudinem patientiæ? Nunquid tãtum habere po-
teſtis, quantũ ego qui dedi? Et tamẽ ego baptiza-
tus ſum à ſeruo, uos dedignamini à domino. Hoc Matt. 5
eſt, ut impleatur omnis iuſtitia. Sed dicit aliquis:
Sufficiebat ergo ut baptizaret dominum Ioãnes.
Quid opus erat ut alij baptizarentur à Ioanne?
Et hoc diximus, quia ſi ſolus dominus baptizare-
tur à Ioanne, non deeſſet iſta cogitatio homini-
bus, quòd meliorẽ habebat baptiſmũ Ioannes ꝙ
dominus. Dicerent enim: Vſqueadeo magnus e-
rat baptiſmus quem habebat Ioannes, ut ſolus
Chriſtus

Chriſtus illo fuerit dignus baptizari. Ergo ut oſtẽ A dercetur melior baptiſmus quem daturus erat dominus, & ille tanꝗ ſerui intelligeretur, ille tanquã domini: baptizatus eſt dominus, ut præberet humilitatis exemplum. Nõ ſolus autem baptizatus eſt ab eo, ne baptiſmus Ioannis melior baptiſmo domini uideret̃. Ad hoc autẽ uiam præbuit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut audiſtis fratres: ne quis arrogans eo quòd habeat abũdantiam alicuius gratiæ, dedignaret̃ baptizari baptiſmo domini. Quantumcũque enim catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat: non illi dimittitur, niſi cum uenerit ad baptiſmum. Quo-

Exod. 14 modo nõ caruit populus Iſrael populo Ægyptiorum, niſi cum ueniſſet ad mare rubrum: ſic preſſuris peccatorum nemo caret, niſi cum ad fontem B baptiſmi perueneri. Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione.] Baptizabat Ioannes, baptizabat Chriſtus. Moti ſunt diſcipuli Ioannis, concurrebatur ad Chriſtũ, ueniebatur ad Ioannem. Qui enim ueniebant ad Ioannem, mittebat illos ad Chriſtum baptizari: non mittebantur ad Ioannem, qui à Chriſto baptizabantur. Turbati ſunt diſcipuli Ioannis, & cœperunt quæſtionem tractare cum Iudæis, quomodo ſolet fieri. Intelligas dixiſſe Iudæos, maiorem eſſe Chriſtum, & ad eius baptiſmum debere concurri. Illi nondum intelligentes, defendebant baptiſmum Ioannis. Ventum eſt ad ipſum Ioãnem, ut ſolueret quæſtionem. Intelligat charitas ueſtra. Et hic utilitas ipſa humilitatis agnoſcitur, & oſten C ditur utrum in ipſa quæſtione cum errarent homines, gloriari apud ſe uoluerit Ioannes. Fortaſſe enim dixiſſet: Verũ dicitis, recte contenditis. baptiſmus meus eſt melior. Nam ut noueritis quòd baptiſmus meus eſt melior, ipſum Chriſtum ego baptizaui. Poterat hoc dicere Ioannes baptizato Chriſto. Quantũ ſe ſi uellet extẽdere, habebat ubi ſe extenderet: ſed melius nouerat apud quem ſe humiliaret. Quem ſe nouerat naſcendo antecedere, illi uoluit confitendo cedere. Salutem ſuam intelligebat in Chriſto eſſe. Iam dixerat ſuperius:

Ioan. 1 Nos omẽs de plenitudine eius accepimus: & hoc confiteri deum eſt. Quomodo enim omnes homines de plenitudine eius accepimus, niſi ille ſit deus? Nam ſi ille homo & non deus, de plenitudine dei accipit etiam ipſe qui non deus eſt. Si au- D tem omnes homines de plenitudine eius accipiunt, ille eſt fons, & illi bibentes. Qui bibunt fontem, & ſitire poſſunt & bibere: Fons nunquam ſitit, fons ſeipſo non eget. Forte egent homines: aridis uiſceribus, aridis faucibus currunt ad fontem, ut reficiantur. Fons fluit ut reficiat, ita & dominus Ieſus. Videamus quid reſponderit Ioannes.

Venerunt ad Ioannem & dixerunt ei. Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti: ecce hic baptizat, & omnes ueniunt ad illum.] Hoc eſt, Quid dicis? Non ſunt prohibendi, ut ad te potius ueniant? Reſpõdit & dixit: Non poteſt homo quicquam accipere, niſi ei datum fuerit de cœlo.] De quo putatis hoc dixiſ- A ſe Ioãnem? De ſeipſo. Quaſi homo accepi, ait, de cœlo. Intendat charitas ueſtra. Non poteſt homo quicquam accipere, niſi fuerit ei datum de cœlo.

Ipſi uos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim, ego non ſum Chriſtus.] Tanquam dicens. Quid uos fallitis? Voſipſi mihi quomodo propoſuiſtis quæſtionem? Quid mihi dixiſtis? Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti. Noſtis ergo quale teſtimonium illi perhibui. Quomodo dicturus ſum non eſſe illum, quem dixi eſſe? Ego qui aliquid accepi de cœlo ut aliquid eſſem, inanem me uultis eſſe, ut loquar contra ueritatem? Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit illi datũ de cœlo. Ipſi uos mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim: ego B non ſum Chriſtus. Non es tu Chriſtus? Sed quid ſi maior es illo: quia tu illum baptizaſti? Miſſus ſum ego.] Præco ſum, ille iudex eſt. Et audi teſtimonium multo uehementius, multo expreſſius. Videte quid nobiſcum agatur, uidete quid amare debeamus: uidete quia aliquem hominem amare pro Chriſto, adulterium eſt. Quare hoc dico? Attendamus uocem Ioannis. Poterat in illo errari, poterat ipſe putari qui non erat. Reſpuit à ſe falſum honorem, ut teneat ſolidam ueritatem. Videte quid dicat Chriſtum, quid ſe. Qui habet ſponſam ſponſus eſt.] Caſti eſtote, ſponſum amate. Quid autem tu es qui nobis dicis, qui habet ſponſam ſponſus eſt? Amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter uocem ſpõ- C ſi.] Aderit dominus deus noſter pro motu cordis mei, multo enim gemitu plenũ eſt dicere qđ doleo. Sed obſecro uos per ipſum Chriſtum, ut quod dicere non potuero, uos cogitetis: noui enim dolorem meum exprimi ſatis digne non poſſe. Multos enim adulteros uideo, qui ſponſam tãto precio emptam, amatam, fœdam ut pulchra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, poſſidere uolunt: & id agunt uerbis ſuis, ut pro ſponſo amentur. De illo dictum eſt, hic eſt qui baptizat. Quis huc exit & dicit, ego baptizo? Quis huc exit & dicit, ego quod dedero hoc eſt ſanctũ? Quis huc procedit qui dicit, bonum eſt tibi ut naſcaris ex me? Amicum ſponſi audiamus, non adulteros ſponſi: audiamus zelantem, ſed non ſibi. Fratres regredimini corde ad ueſtras domos, D carnalia loquor, terrena loquor. Humanum dico propter infirmitatem carnis ueſtræ. Rom. 6 Multi habetis coniuges, multi habere uultis, multi etſi nõ uultis, habuiſtis: multi qui omnino coniuges habere non uultis, de cõiugibus patrum ueſtrorum nati eſtis. Nullum cor eſt quod non tangat affectus, nullus in rebus humanis tam deuius à genere humano eſt, qui quod dico non ſentiat. Ponite aliquem peregre profectum, commendaſſe amico ſuo ſponſam ſuam. Vide quæſo te, charus meus es, ne forte me abſente pro me aliquis ametur. Qualis ergo ille qui cuſtodiens ſponſam uel uxorem amici ſui, dat quidem operam ut nullus alius ametur: ſed ſi ſe amari pro amico uoluerit, & uti uoluerit commendata ſibi, quàm deteſtandus uniuerſo

uniuerſo humano generi apparet? Videat illã a-
liquanto petulantius per feneſtram attendere, aut
iocari cum aliquo, prohibet tanquã zelet. Video
zelantem, ſed uideam cui: utrũ amico abſenti, an
ſibi præſenti. Putate hoc dominum noſtrum Ie-
ſum Chriſtum feciſſe. Commendauit amico ſuo
Matt. 25 ſponſam ſuam, peregre profectus eſt accipere re-
gnum ſuum, ſicut dicit ipſe in Euãgelio, & tamen
præſens eſt maieſtate. Fallat amicus qui trans ma
re ꝓfectus eſt, & ſi fallit, uæ illi qui fallit. Quid cũ
fallere deum conatur intuentem omnium corda,
& omniũ ſecreta rimãtem? Exiſtit aliquis hæreti-
cus, & dicit: Ego do, ego ſanctifico, ego iuſtifico:
nolo eas ad illam ſectam. Bene quidẽ zelat, ſed ui
de cui. Nõ eas ad idola, bene zelat: non ad ſortile
gos, bene zelat. Videamus cui zelat. Ego quod
do ſanctum eſt, quia ego do. Ego quẽ baptizo ba
ptizatus eſt, quem non baptizo non eſt baptiza-
tus. Audi amicum ſponſi, diſce zelare amico tuo.
Ioan. 1 Audi uocem illius: Hic eſt qui baptizat. Quare ti
bi uis arrogare quod tuum nõ eſt? Vſqueadeo ab
ſens eſt qui hic reliquit ſpõſam ſuam? Neſcis quia
ille qui à mortuis reſurrexerit, ad dexterã patris ſe
det? Si contempſerunt eum Iudæi in ligno pendẽ
tem, tu contemnis in cœlo ſedẽtem? Nouerit cha-
ritas ueſtra magnum dolorem me pati de hac re.
Sed ut dixi, dimitto cętera cogitationibus ueſtris.
Non enim dico ſi loquar tota die, ſi plangam tota
die, non ſufficio. Non dico, ſi habeam, ſicut dicit
propheta, fontem lachrymarum: ſed ſi conuertar
in lachrymas, & lachrymæ fiam, in linguas, & lin-
guæ fiam, parum eſt. Redeamus, uideamus quid
dicit iſte: Qui habet ſpõſam, ſponſus eſt: Non eſt
mea ſpõſa. Et nõ gaudes in nuptijs? Imò gaudeo,
ait. Amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum,
gaudio gaudet propter uocem ſponſi. Non, inqr,
gaudeo propter uocem meam, ſed propter uocẽ
ſponſi gaudeo. Ego ſum in audiendo, ille in dicen
do: ego ſum illuminandus, ille lumen: ego ſum in
aure, ille in uerbo. Ergo amicus ſponſi qui ſtat &
audit eum. Quare ſtat? Quia non cadit. Quare nõ
cadit? Quia humilis eſt. Vide ſtantem in ſolido.
Non ſum dignus corrigiam calciamenti eius ſol-
uere. Bene te humilias, merito non cadis. Merito
ſtas, merito audis eum, & gaudio gaudes propter
uocem ſponſi. Sic & Apoſtolus amicus ſponſi, ze
lat & ipſe, non ſibi, ſed ſponſo. Audi uocem ze-
lantis. Zelo dei uos zelo dixit: non meo, non mi-
hi, ſed zelo dei. Vnde? Quomodo? Quam zelas?
2. Cor. 11 Cui zelas? Deſponſaui enim uos uni uiro, uirgi-
nem caſtam exhibere Chriſto. Quid ergo times?
Quare zelas? Timeo, inquit, ne ſicut ſerpens ſe-
duxit Euam aſtutia ſua, ſic & ueſtri ſenſus corrum
pantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis
Eccleſia uirgo appellata eſt. Diuerſa eſſe membra
Eccleſiæ, diuerſis donis pollere uidetis atq; gau-
dere. Alij coniugati, aliæ coniugatæ, alij uiduati
uxoribus non ultra quærunt, aliæ uiduatæ mari-
tis ultra non quęrunt: alij integritatem ab ineunte
ætate conſeruant, aliæ uirginitatem ſuam deuoue
runt. Diuiſa ſunt munera, ſed omnes iſti una uir-

A go eſt. Vbi eſt iſta uirginitas? Non enĩ in corpore.
In corpore paucarũ fœminarũ eſt. Et ſi dici uirgi-
nitas in uiris poteſt, paucorũ uirorũ ſanctitas, inte
gritas etiam corporis, eſt in Eccleſia: & honorabi
lius membrum eſt. Alia autẽ membra non in cor-
pore, ſed omnia in mente ſeruant uirginitatem.
Quæ eſt uirginitas mentis? Integra fides, ſolida
ſpes, ſyncera charitas. Hanc uirginitatem timebat
ille, qui zelabat ſponſo, à ſerpẽte corrũpi. Sicut e-
nim membrum corporis uiolatur in quodã loco,
ſic ſeductio linguæ uiolat uirginitatem cordis. In
mente non corrumpatur, quæ non uult ſine cau-
ſa tenere corporis uirginitatem. Quid ergo dicã
fratres mei? Et hæretici habẽt uirgines, & multæ
ſunt uirgines hæreticorũ. Videamus, ſi ſponſum
B amant, ut uirginitas iſta cuſtodiatur. Cui cuſtodi-
tur? Chriſto, inquit. Videamus ſi Chriſto, & non
Donato. Videamus cui ſeruetur iſta uirginitas, ci
to probare poteritis. Ecce oſtendo ſponſum, quia
ipſe ſe oſtendit. Perhibet illi teſtimonium Ioan-
nes: Hic eſt qui baptizat. O tu uirgo, ſi ſponſo Ioan. 1
huic ſeruas uirginitatem tuam, quare curris ad e-
um, qui dicit: Ego baptizo: cum amicus ſponſi
tui dicat: Hic eſt qui baptizat? Deinde ſponſus
tuus totum orbem tenet, quare tu in parte corrũ-
peris? Quis eſt ſponſus? Quoniam rex omnis ter-
ræ deus. Ipſe ſponſus tuus totum tenet, quia totũ
emit. Vide quanti emerit, ut intelligas quid eme-
rit. Quod precium dedit? Sanguinem dedit. Vbi
dedit? Vbi fudit ſanguinẽ ſuum? In paſſione. Nõ
C ne ſponſo tuo cantas, aut cantare te fingis, quan-
do emptus eſt totus orbis: Foderunt manus me- Pſal. 21
as & pedes meos, dinumerauerũt om̃ia oſſa mea.
Ipſi uero conſiderauerunt & conſpexerunt me, di
uiſerunt ſibi ueſtimenta mea, et ſuper ueſtẽ meam
miſerunt ſortem? Sponſa es, agnoſce ueſtem ſpõ-
ſi tui. Super quam ueſtem miſſa eſt ſors? Interro-
ga Euangelium. Vide cui deſponſata ſis, uide à
quo arras accipias. Interroga Euãgelium: uide qd
tibi dicat in paſſione domini, Erat ibi tunica. Vi- Ioan. 19
deamus qualis, Deſuper texta. Deſuper texta tu-
nica quid ſignificat, niſi charitatem? Deſuper te-
xta tunica, quid ſignificat niſi unitatem? Hanc tu-
nicam attende, quam nec perſecutores Chriſti di
uiſerunt Ait enim, Dixerunt inter ſe: Non diuida
D mus eam, ſortem ſuper eam mittamus. Ecce enim
audiſtis pſalmum: Veſtem perſecutores non con-
ſciderunt, Chriſtiani Eccleſiam diuidunt. Sed qd
dicam fratres? Aperte uideamus quid emerit. Ibi
enim emit, ubi precium dedit. Pro quanto dedit?
Si pro Aphrica dedit, ſimus Donatiſtæ, & non ap
pellemur Donatiſtæ ſed Chriſtiani, quia Chriſtus
ſolam Aphricam emit: quanquam & hic non ſoli
Donatiſtæ. Sed nõ tacuit in commercio ſuo quid
emerit. Fecit tabulas, deo gratias, non nos feſel-
lit: opus eſt ut audiat illa ſpõſa, et intelligat ſibi cui
uouerit uirginitatem. Ibi enim in ipſo pſalmo, ubi
dictum eſt: Foderũt manus meas & pedes meos,
dinumerauerũt omnia oſſa mea: ubi paſſio domi-
ni aperte declaratur. Qui pſalmus om̃i anno legi-
tur nouiſſima hebdomada intẽto uniuerſo popu-
lo, im-

lo, imminente paſſione Chriſti, & apud nos, & a-
pud illos pſalmus iſte legit. Intendite fratres quid
ibi emit: recitentur tabulę commerciales, quid ibi
Pſal. 21 emit audite: Commemorabuntur & conuerten-
tur ad dominum, uniuerſi fines terræ. Et adora-
bunt in conſpectu eius, uniuerſæ patriæ gentium:
quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabitur
gentium. Ecce quid emit. Ecce quoniam rex om-
nis terræ deus eſt ſponſus tuus. Quid ergo ad pan
nos uis deduci? Talem diuitem agnoſce. Totum
emit, & tu dicis, partē hic habes. O ſi placeres ſpō
ſo, ò ſi non corrupta loquereris, & corrupta quod
peius eſt, corde, non corpore. Amas hominē pro
Chriſto, amas dicentem: Ego baptizo: amicum
ſponſi non audis dicentem: Hic eſt qui baptizat.
Non audis dicentem: Qui habet ſponſam, ſpon-
ſus eſt. Ego non habeo ſponſam, dixit. Sed quid
ſum? Amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum,
gaudio gaudet propter uocem ſponſi. Euidenter
ergo fratres mei, nihil prodeſt iſtis ſeruare uirgini
tatem, habere continentiam, eleemoſynas dare:
omnia illa quæ laudant in eccleſia, nihil illis pro-
ſunt, quia conſcindunt unitatem, id eſt, tunicam
illam charitatis. Quid faciunt? Diſerti ſunt mul-
ti inter illos, magnæ linguæ, flumina linguarum.
Nunquid angelicè loquuntur? Audiant amicum
1. Cor. 13 ſponſi zelantem ſponſo, nō ſibi: Si linguis homi-
num loquar & angelorum, charitatem autem nō
habeam, factus ſum uelut æramentum ſonans aut
cymbalum tinniens. Sed quid dicunt? Habemus
baptiſmum. Habes, ſed non tuum. Aliud eſt ha- C
bere, aliud dominari. Baptiſmum habes, quia ac-
cepiſti ut baptizatus ſis. Accepiſti tanquam illu-
minatus, ſi tamen à te non tenebratus. Et quando
das, miniſter das, non poſſeſſor: præco clamas
non iudex. Per pręconem loquitur iudex, & in a-
ctis tamen non ſcribitur, præco dixit: ſed iudex
dixit. Proinde uide ſi tuum eſt quod das poteſta-
te. Si autem accepiſti: confitere cum amico ſpon-
ſi: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi da-
tum fuerit ei de cœlo. Confitere cum amico ſpon
ſi: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem
ſponſi ſtat & audit eum. Sed ò ſi ſtares & audires
eum: & non caderes, ut audires te. Audiendo e-
nim eum ſtares, & audires: nam loqueris, & tibi
caput inflas. Ego, inquit eccleſia, ſi ſponſa ſum, ſi D
arras accepi, ſi precio ſanguinis illius redēpta ſum
audio uocem ſponſi: & uocem amici ſponſi tunc
audio, ſi ſponſo meo det gloriam, non ſibi. Dicat
Ioan. 3 amicus: Qui habet ſpōſam, ſponſus eſt: amicus au
tem ſponſi ſtat & audit eū, & gaudio gaudet pro-
pter uocem ſponſi. Ecce habes ſacramēta, & ego
concedo. Habes formam, ſed ſarmentum es de ui
te præciſum. Tu formam oſtendis, ego radicem
quæro. De forma fructus non exit, niſi ubi eſt ra-
dix. Vbi autem eſt radix niſi in charitate? Et audi
1. Cor. 13 formam ſarmentorum. Paulus loquitur: Si ſciam,
inquit, omnia ſacramenta, & habeam omnē pro-
phetiam & omnem fidem: & quantam fidem? ita
ut montes transferam, charitatem autem non ha-

A beam, nihil ſum. Nemo ergo uobis fabulas uen-
dat. Et Pontius fecit miraculum, & Donatus ora-
uit, & reſpondit ei deus de cœlo. Primo, aut fallun
tur aut fallunt. Poſtremo fac illum montes tranſ-
ferre. Charitatem autem, inquit, non habeam, ni-
hil ſum. Videamus utrum habuerit charitatem.
Crederem, ſi non diuiſiſſet unitatem. Nam & con
tra iſtos, ut ſic loquar, mirabiliarios cautum me fe
cit deus meus, dicens: In nouiſsimis temporibus Mar. 13
exurgent pſeudoprophetæ, faciētes ſigna & por-
tenta, ut in errorem inducant ſi fieri poteſt etiam
electos. Ecce prædixi uobis. Ergo cautos nos fe-
cit ſponſus, quia & miraculis decipi nō debemus.
Aliquando enim & deſertor terret prouincialem:
ſed utrum in caſtris ſit, & aliquid illi proſit, chara-
B cter ille in quo ſignatus eſt, hoc attendit qui terre 1. q. 1. cap.
ri & ſeduci non uult. Teneamus ergo unitatē fra- teneamus.
tres mei: pręter unitatem & qui facit miracula ni-
hil eſt. In unitate enim erat populus Iſrael, & nō fa
ciebat miracula: præter unitatem erant magi Pha
raonis, & faciebant ſimilia Moyſi. Populus Iſrael,
ut dixi, non faciebat miracula. Qui erant ſalui a-
pud deum, qui faciebant, an qui non faciebant?
Petrus apoſtolus reſuſcitauit mortuum. Simon Act. 9
magus fecit multa. Erant ibi multi Chriſtiani qui
non poterāt facere, nec quod faciebat Petrus, nec
quod faciebat Simon. Sed unde gaudebāt? Quia
nomina eorum erant ſcripta in cœlo. Nam & re-
deuntibus diſcipulis, dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus propter fidem gentium hoc ait. Dixerunt e-
C nim gloriantes ipſi diſcipuli: Ecce domine in no- Luc. 10
mine tuo etiam dæmonia nobis ſubiecta ſunt. Be
ne quidem confeſſi ſunt, detulerunt honorem no
mini Chriſti. Et tamen quid ait eis? Nolite in hoc
gloriari, q̄a dæmonia uobis ſubiecta ſunt, ſed gau
dete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlo. Pe-
trus dæmonia excluſit: neſcio quæ anicula uidua,
neſcio quis homo qualiſcunq; laicus habens cha-
ritatem, tenens integritatem fidei, non facit hoc.
Petrus in corpore oculus eſt, ille in corpore digi-
tus, in eo tamen corpore eſt, in quo & Petrus: & ſi
minus ualet digitus quàm oculus, non eſt tamen
præciſus à corpore. Melius eſt eſſe digitum et eſſe
in corpore, quàm eſſe oculum & euelli de corpo
re. Proinde fratres mei, nemo uos fallat, nemo uos
D ſeducat: amate pacem Chriſti, qui pro uobis cru-
cifixus eſt cum deus eſſet. Paulus dicit: Neq; qui 1. Cor. 3
plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incre-
mentum dat deus. Et quiſquā noſtrum dicit quia
aliquid eſt? Si dixerimus quòd aliquid ſumus, &
non illi gloriam dederimus, adulteri ſumus: nos
amari uolumus, non ſponſum. Vos Chriſtum dili
gite, & nos in illo: in quo & uos à nobis diligimi-
ni. Inuicem ſe diligant membra, ſed omnia ſub ca
pite uiuant. Dolore quidem fratres mei multa co-
actus ſum dicere, & pauca dixi: lectionē tamen fi-
nire non potui, aderit dominus ut opportunè fi-
niatur. Noluí enim amplius onerare corda ueſtra,
quæ uolo uacare gemitibus & orationibus pro
his qui adhuc ſurdi ſunt & non intelligunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Hoc ergo gaudium meum
impletum eſt, illum oportet creſcere, me autem minui:
uſq; ad id quod ait: Qui credit in filium habet uitam æ-
ternam: qui autem incredulus eſt filio, non uidebit ui-
tam, ſed ira dei manet ſuper eum.

Tractatus XIIII.

L ECTIO iſta de ſancto euangelio
excellentiam diuinitatis domini no
ſtri Ieſu Chriſti, & humilitatem ho-
minis qui meruit dici amicus ſponſi
nos docet: ut diſtinguamus quid in-
terſit inter hominem hominem, & hominem de-
um. Quia homo deus dominus noſter Ieſus Chri
ſtus, deus ante omnia ſecula, & homo in noſtro
ſeculo: deus de patre, homo de uirgine, unus ta-
B men atque idem dominus & ſaluator Ieſus Chri-
ſtus, filius dei deus & homo. Ioannes uerò excel-
lentis gratiæ miſſus ante ipſum, illuminatus ab il-
Ioan. 1 lo qui lumē eſt. De Ioanne enim dictum eſt: Non
erat ille lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de lu-
mine. Poteſt quidem dici lumen, & bene dicitur
& ipſe lumen: ſed illuminatum, non illuminans.
Aliud eſt enim lumen quod illuminat, & aliud lu-
men quod illuminatur: nam & oculi noſtri lumi-
na dicuntur, & tamen in tenebris patent & non
uident. Lumen autem illuminans à ſeipſo lumen
eſt, & ſibi lumen eſt, & non indiget alio lumine
ut lucere poſſit, ſed ipſo indigent cætera ut luce-
ant. Cōfeſſus eſt ergo Ioannes ſicut audiſtis, quia
cum diſcipulos multos faceret Ieſus, & perferre-
C tur ad eum ueluti ut inſtigaretur, quaſi inuido e-
nim narrauerunt: Ecce ille facit plures diſcipulos
quàm tu: confeſſus es quid eſſet, & inde meruit
ad ipſum peruenire, quia non eſt auſus ſe dicere
quod eſt ille. Hoc ergo dixit Ioannes: Non poteſt
homo accipere quicquam, niſi datū illi fuerit de
cœlo. Ergo Chriſtus dat, homo accipit. Ipſi uos
mihi teſtimonium perhibetis quòd dixerim: Ego
nō ſum Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum.
Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autē ſpō-
ſi qui ſtat & audit eū, gaudio gaudet propter uo-
cem ſponſi. Non ſibi gaudiū fecit de ſe. Qui enim
uult gaudere de ſe, triſtis erit: qui autē de deo uult
gaudere, ſemper gaudebit, qa deus ſempiternus
eſt. Vis habere gaudium ſempiternum? Adhære
D illi qui ſempiternus eſt. Talē ſe dixit Ioannes. Pro
pter uocem ſponſi gaudet amicus ſponſi, ait, non
propter uocem ſuam: & ſtat & audit eum. Si ergo
cadit, non audit eum: de illo enim quodam qui ce
Ioan. 8 cidit dictum eſt: Et in ueritate non ſtetit. De dia-
bolo dictum eſt. Ergo ſtare debet amicus ſpōſi &
audire. Quid eſt ſtare? Permanere in gratia eius
quam accepit: & audit uocem ad quam gaudeat.
Sic erat Ioannes. Nouerat unde gaudebat, non ſi-
bi arrogabat quod ipſe non erat: ſciebat illumina
tum ſe, non illuminatorem. Erat enim lumen ue-
rum, ait Euangeliſta, quod illuminat omnem ho-
minem uenientem in hunc mundum. Si ergo om
nem, & ipſum Ioannem, quia & ipſe de homini-
bus. Etenim quāuis nemo exurrexit maior Ioan-
ne in natis mulierū, unus tamen & ipſe in his qui

A nati ſunt ex mulieribus. Nunquid comparandus
eſt ei, qui quia uoluit natus eſt? Et ideo nouo par-
tu, quia nouus natus. Ambæ enim generationes
domini inuſitatæ ſunt, & diuina & humana. Di-
uina non habet matrem, humana non habet pa-
trem. Ergo unus de cæteris Ioannes, ſed tamē ma-
ioris gratiæ, ita ut in natis mulierum nemo exur-
rexerit maior illo, tantam teſtificationem tribuit
domino noſtro Ieſu Chriſto: ut illum dicat ſpon-
ſum, ſe amicum ſponſi, non dignū tamen ſoluere
corrigiā calciamēti ipſius. Hinc audiuit iam mul-
ta charitas ueſtra, quod ſequitur uideamus: ali-
quantum enim ſpiſſum eſt ad intelligendum. Sed
quoniam dicit ipſe Ioannes, quia non poteſt ho-
mo accipere quicquā niſi datum illi fuerit de cœ-
lo, quicquid nō intellexerimus rogemus eum qui
dat de cœlo: quia homines ſumus, & non poſſu-
mus accipere quicquā, niſi ille dederit qui homo
non eſt. Hoc ergo ſequitur, & dicit Ioānes. Hoc
ergo gaudiū meum impletum eſt.] Quod eſt gau
dium ipſius? Vt gaudeat ad uocem ſponſi. Imple-
tum eſt in me, habeo gratiam meam, plus mihi nō
aſſumo, ne & quod accepi amittā. Quod eſt hoc
gaudium? Gaudio gaudet propter uocem ſpon-
ſi. Intelligat ergo homo non ſe gaudere debere de
ſapientia ſua, ſed de ſapiētia quam accepit à deo.
Nihil plus quærat, & non amittit quod inuenit:
multi enim ideo facti ſunt inſipiētes, quia dixerūt
ſe eſſe ſapientes. Arguit illos Apoſtolus, & dicit
de ipſis, Quia quod notum eſt dei, ait, manifeſtū
C eſt illis: deus enim illis manifeſtauit. De quibuſdā
ingratis, impijs, audite quid dicat: Deus enim il- Rom. 1
lis manifeſtauit. Inuiſibilia enim eius à creatura
mundi per ea quæ facta ſunt intellecta cōſpiciun
tur, ſempiterna quoq; uirtus eius ac diuinitas, ut
ſint inexcuſabiles. Quare inexcuſabiles? Quia co
gnoſcentes deū. Non dixit, quia nō cognouerūt,
ſed quia cognoſcentes deum, non ſicut deum glo
rificauerunt aut gratias egerūt: ſed euanuerunt in
cogitationibus ſuis, & obſcuratū eſt inſipiens cor
eorum. Dicentes enim ſe eſſe inſipientes, ſtulti fa
cti ſunt. Si enim deū cognouerāt, ſimul cognoue-
rant quia non eos fecerat ſapientes niſi deus. Nō
ergo ſibi tribuerent quod à ſe non habebāt, ſed ei
à quo acceperant: non autem agendo gratias inſi
D piētes facti ſunt. Ergo deus quod dederat gratis,
tulit ingratis. Noluit eſſe hoc Ioannes, gratus eſſe
uoluit. Confeſſus eſt accepiſſe ſe, & gaudere ſe di-
xit propter uocem ſponſi, & ait: Hoc ergo gau
dium meum impletum eſt. Illū oportet creſcere,
me autem minui.] Quid eſt hoc, Illum oportet ex
altari, me autem humiliari? Quomodo creſcit Ie-
ſus? Quomō creſcit deus? Perfectus non creſcit.
Deus autem nec creſcit nec minuitur. Si enim cre
ſcit, perfectus non eſt: ſi minuitur, deus non eſt. Ie
ſus autem deus quomodo creſcit? Si ad ætatem,
quia dignatus eſt eſſe homo & fuit puer: & cum
ſit uerbum dei, infans in præſepi iacuit, & cum ip-
ſe matrem ſuam condiderit, lac infantiæ de matre
ſuxit. Quia creuit ergo Ieſus ætate carnis, ideo for
tè dictum eſt: Illum oportet creſcere, me autē mi-
nui

nui. Sed quare & hoc? Ioannes & Ieſus, quantum A
ad carnem pertinet, coæui erant. Sex menſes in-
ter ſe habebant, & pariter creuerant: & ſi diutius
ante mortem dominus noſter Ieſus Chriſtus uel-
let hic eſſe, & ipſum Ioannem hic ſecum eſſe, quo
modo pariter creuerãt, ita pariter ſeneſcere pote-
rant. Quare ergo illum oportet creſcere, me au-
tem minui? Primo, quia iam & dominus triginta
annorum erat, nunquid iuuenis ſi iam triginta an
norum ſit adhuc creſcit? Iam ab ipſa ætate uerge-
re incipiunt homines, & declinare ad grauiorem
ætatem, & inde ad ſenectutem. Sed & ſi pueri eſ-
ſent ambo, non diceret: illum oportet creſcere,
me autem minui: ſed diceret: ſimul nos oportet
creſcere. Nunc autem triginta annorum ille, tri-
ginta & ille: ſex menſes qui intererant, nullam di-
ſtinguunt ætatẽ. Magis illud inuenit lectio quàm
aſpectio. Quid ergo eſt: illũ oportet creſcere, me
autem minui? Magnum hoc ſacramentum, intel-
ligat charitas ueſtra. Antequam ueniret dominus
Ieſus, homines gloriabantur de ſe: Venit ille ho-
mo, ut minueretur hominis gloria, & augeretur
gloria dei. Etenim uenit ille ſine peccato, & inue-
nit omnes cum peccato. Si ſic uenit ille ut dimit-
teret peccata, deus largiatur, homo confiteatur.
Etenim confeſſio hominis, humilitas hominis: mi
ſeratio dei, altitudo dei. Si ergo uenit ille dimitte-
re homini peccata ſua: agnoſcat homo humilitatẽ
ſuam, & deus faciet miſericordiam ſuam. Illum
oportet creſcere, me autem minui. Hoc eſt, illum
oportet dare, me autẽ accipere: illum glorificari, C
me autem confiteri. Intelligat homo gradũ ſuum,
& confiteatur deo, & audiat Apoſtolum dicentẽ
homini ſuperbienti & elato, & extollere ſe uolen
1. Cor. 4 ti, Quid enim habes quod non accepiſti? Si au-
tem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?
Intelligat ergo homo qui accepit, quia uolebat ſu
um dicere quod nõ eſt eius, & minuatur: bonum
eſt enim illi ut deus in illo glorificet̃. Ipſe in ſe mi-
nuatur, ut in deo augeat̃. Hæc teſtimonia & hanc
ueritatem, etiam paſſionibus ſuis ſignificauerunt
Chriſtus & Ioannes. Nam Ioannes capite minu-
tus, Chriſtus in cruce exaltatus, ut & ibi appare-
ret quid eſt: Illum oportet creſcere, me autem mi-
nui. Deinde natus eſt Chriſtus cum iam inciperẽt
creſcere dies, natus eſt Ioannes quando cœperũt D
minui dies. Atteſtata eſt ipſa creatura & ipſæ paſ-
ſiones, uerbis Ioannis dicentis: Illum oportet cre-
ſcere, me autem minui. Creſcat ergo in nobis glo
ria dei, & minuatur gloria noſtra, ut in deo cre-
ſcat & noſtra. Hoc enim dicit Apoſtolus, hoc di-
1. Cor. 1 cit ſcriptura ſancta: Qui gloriat̃, in domino glorie
Hier. 9 tur. In te uis gloriari & creſcere, ſed malo tuo ma-
le creſcis. Qui enim male creſcit, iuſtè minuitur.
Creſcat ergo deus qui ſemper perfectus eſt, cre-
ſcat in te. Quanto enim magis intelligis deum, &
quanto magis capis, uidetur in te creſcere deus.
Ipſe autem nõ creſcit, ſed ſemper perfectus eſt. In-
telligebas heri modicũ, intelligis hodie amplius,
intelliges cras multo amplius: lumen ipſum dei
creſcit in te, ita uelut deus creſcit, qui ſemper per-

A fectus manet. Quemadmodum ſi curarentur ali-
cuius oculi ex priſtina cæcitate, & inciperet uide
re paululum lucis, & alia die plus uideret, & tertia
die amplius, uideretur illi lux creſcere: lux tamen
perfecta eſt, ſiue ipſe uideat, ſiue nõ uideat: ſic eſt
& interior homo. Proficit quidem in deo, & deus
in illo uidetur creſcere: ipſe tamen minuitur, ut à
gloria ſua decidat, & in gloriam dei ſurgat. Et di-
ſtinctè iam & manifeſtè apparet quod modo au-
diuimus. Qui de ſurſum uenit ſupra omnes eſt.]
Vide quid dicat de Chriſto, quid de ſe. Qui eſt
de terra, de terra eſt, de terra loquit̃.] Qui de ſur-
ſum uenit ſupra omnes eſt, Chriſtus eſt: qui autẽ
eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur, Ioan-
nes eſt. Et hoc eſt totũ, Ioannes de terra eſt, & de
B terra loquitur? Totum teſtimoniũ quod perhibet
de Chriſto, de terra loquit̃? Nõ uoces domini au-
diuntur à Ioanne, ubi teſtimoniũ perhibet Chri-
ſto? Quomodo ergo de terra loquitur? Sed de ho
mine dicebat. Quantum ad ipſum Ioannem perti
net: de terra eſt & de terra loquit̃. Si aũt aliqua lo-
quitur diuina, illuminatus eſt à deo. Nam ſi nõ eſ-
ſet illuminatus, terra terrã loqueretur. Ergo ſeor-
ſum eſt gratia dei, ſeorſum eſt natura hominis. Mo
do naturam hominis interroga: naſcitur, creſcit,
uſitata iſta hominum diſcit. Quid nouit, niſi terrã
de terra? Humana loquitur, humana nouit, huma
nã ſapit. Carnalis carnaliter æſtimat, carnaliter ſu-
ſpicatur. Ecce eſt totus homo. Veniat gratia dei,
illuminet tenebras illius ſicut dicit: Tu illuminas Pſal. 17
C lucernam meam domine, deus meus illumina te-
nebras meas. Aſſumat mentẽ humanam, conuer-
tatur ad lucem ſuam, incipit iam dicere quod A-
poſtolus dicit: Non ego, ſed gratia dei mecum. Et, 1. Cor. 15
Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Chri- Galat. 2
ſtus. Hoc eſt, illum oportet creſcere, me autẽ mi-
nui. Ergo Ioannes quantum ad Ioannẽ pertinet,
de terra eſt, & de terra loquitur. Si quid diuinum
audiſti à Ioanne, illuminantis eſt, non recipientis.

Qui de cœlo uenit ſupra omnes eſt, & quod ui-
dit & audiuit, hoc teſtificatur, & teſtimonium eius
nemo accipit.] De cœlo uenit, ſupra omñes eſt do
minus noſter Ieſus Chriſtus: de quo ſuperius di-
ctũ eſt: Nemo aſcẽdit in cœlũ, niſi qui de cœlo de-
ſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo. Eſt autẽ ſu-
D per omnes, & quod uidit & audiuit à patre hoc lo
quit̃. Habet enim & patrẽ ipſe filius dei: habet &
patrẽ, & audit à patre. Et quod audit à patre quid
eſt? Quis hoc explicat? Quãdo lingua mea, quan
do cor meũ ſufficere poteſt, uel cor ad intelligen-
dum, uel lingua ad proferendum, quid eſt quod
filius audiuit à patre? Fortè filius uerbum patris
audiuit? Immo filius uerbum patris eſt. Videtis
quemadmodum hic fatigetur omnis conatus hu-
manus. Videtis quemadmodum hic deficiat om-
nis coniectura pectoris noſtri, & omnis intentio
mentis caligantis. Audio dicentem ſcripturam,
quia ipſe filius hoc loquit̃, quod audiuit à patre:
& rurſum audio dicentem ſcripturam, quia ipſe fi
lius uerbum patris eſt: In principio erat uerbum, Ioan. 1
& uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.

Nos loquimur uerba uolantia & trāſeuntia: mox
ut ſonuerit ex ore tuo uerbū tuum, tranſit, pera-
git ſtrepitum ſuum & tranſit in ſilentiū. Nunquid
potes ſequi ſonum tuum, & tenere ut ſtet? Cogita
tio tamē tua permanet, & de ipſa cogitatione per
manente dicimus multa uerba tranſeuntia. Quid
dicimus fratres mei? Deus cū loqueret adhibuit
uocem, adhibuit ſonos, adhibuit ſyllabas? Si adhi
buit iſta, qua lingua locutus eſt? Hebræa, an Græ-
ca, an Latina? Ibi neceſſariȩ linguæ, ubi diſtinctio
gentium. Ibi autē nemo poteſt dicere, illa lingua,
uel illa lingua locutū eſſe deum. Cor tuū attende.
Quando concipis uerbum quod dicas. Dicam e-
nim ſi potuero quod in nobis attendamus, nō un
de illud comprehendamus. Quando ergo conci-
pis uerbum quod proferas, rem uis dicere, & ipſa
rei conceptio in corde tuo iam uerbum eſt. Non-
dum proceſſit, ſed iam natum eſt in corde, & ma-
net ut procedat. Attendis autem ad quem proce-
dat, & cum quo loquaris. Si Latinus eſt, uocē La
tinam quæris. Si Græcus eſt, uerba Græca medita
ris. Si Punicus eſt, attendis ſi noſti linguam Puni-
cam. Pro diuerſitate ergo auditorum diuerſas lin
guas adhibes, ut proferas uerbum conceptum. Il-
lud autē quod corde conceperas, nulla lingua te-
nebatur. Cū ergo deus loquens, linguā non quæ-
reret, & genus locutionis non aſſumeret, quomo
do auditus eſt à filio, cum per ipſum filiū ſit locu-
tus deus? Quomodo enim tu uerbū quod loque-
ris, in corde habes, & apud te eſt, & ipſa cōceptio
ſpiritalis eſt: nam ſicut anima tua ſpiritus eſt, ita &
uerbum quod concepiſti ſpiritus eſt: nondū enim
accepit ſonū ut per ſyllabas diuidatur, ſed manet
in cōceptione cordis & in ſpeculo mentis: ſic de-
us edidit uerbum, hoc eſt genuit filium. Et tu qui-
dem ex tempore gignis uerbum etiam in corde,
deus ſine tempore genuit filium per quē creauit
omnia tempora. Cum ergo uerbum dei filius ſit, fi
lius autē locutus eſt nobis, non uerbū ſuū ſed uer-
bum patris: ſe nobis loqui uoluit, qui uerbum pa-
tris loquebatur. Hoc ergo quomodo decuit & o-
portuit, dixit Ioānes: quomodo potuimus nos ex
poſuimus. Cui ad cor nondū peruenit dignus de
tanta re intellectus, habet quò ſe cōuertat, habet
quò pulſet, habet à quo quȩrat, habet à quo petat,
habet à quo accipiat. Qui de cœlo uenit ſupra om
nes eſt, & quod uidit & audiuit, hoc teſtat, & teſti
moniū eius nemo accipit. Si nemo, ut quid uenit?
Quorundam ergo nemo. Eſt quidā populus prȩ-
paratus ad iram dei, damnandus cum diabolo: ho
rum nemo accipit teſtimonium Chriſti. Nā ſi om
nino nemo, nullus homo: quid eſt quod ſequi-
tur: Qui autem accepit teſtimonium eius, ſigna
uit quia deus uerax eſt?] Certè non nemo, ſi tu ip
ſe dicis: Qui accepit teſtimonium eius, ſignauit
quia deus uerax eſt. Reſponderet ergo fortaſſe Io.
annes interrogatus & diceret: Noui qd dixerim,
nemo. Eſt enim quidam populus natus ad irā dei,
& ad hoc præcognitus. Qui ſint enim credituri,
& qui non ſint credituri, nouit deus. Qui ſint per-
ſeueraturi in eo quod crediderūt, & qui ſint lapſu

A ri, nouit deus: & numerati ſunt à deo omnes futu
ri in uitam æternam, & nouit iam illum populum
diſtinctum. Et ſi ipſe nouit & prophetis dedit noſ
ſe per ſpiritum ſuum, dedit & Ioanni. Attendebat
ergo Ioannes, non oculo ſuo: nam quantū ad ip-
ſum pertinet, terra eſt, & de terra loquitur: ſed in
ea gratia ſpiritus, quam accepit à deo, uidit quen-
dam populum impiū infidelem. Attendens illum
in infidelitate ſua, ait: Teſtimoniū eius, qui uenit
de cœlo, nemo accipit. Quorum nemo? Eorum
qui ad ſiniſtram futuri ſunt: eorum quibus dice-
tur: Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt dia- *Matth. 25*
bolo & angelis eius. Qui ergo accipiunt? Illi qui
ad dexteram futuri ſunt, illi quibus dicetur: Veni-
te benedicti patris mei, percipite regnū quod uo
B bis paratum eſt ab origine mundi. Attendit ergo
in ſpiritu diuiſionem, in genere autē humano cō-
mixtionem: & quod nondum locis ſeparatū eſt,
ſeparauit intellectu. Separauit cordis aſpectu, &
uidit duos populos, fideliū & infideliū. Attēdit in
fideles, & ait: Qui de cœlo uenit ſupra omnes eſt,
& quod uidit & audiuit hoc teſtatur, & teſtimoni
um eius nemo accipit. Deinde tranſtulit ſe à ſini-
ſtra & aſpexit ad dextram: & ſecutus ait: Qui ac-
cepit teſtimonium eius, ſignauit quia deus uerax
eſt. Quid eſt, ſignauit quia deus uerax eſt, niſi ho-
mo mendax eſt, & deus uerax eſt? Quia nemo ho
minū poteſt dicere quod ueritatis eſt, niſi illumi-
natus ab eo qui mentiri non poteſt. Deus ergo ue
rax, Chriſtus autem deus. Vis probare? Accipe te
C ſtimonium eius & inuenies. Qui enim accipit te-
ſtimoniū eius, ſignauit quia deus uerax eſt. Quis?
Ipſe qui de cœlo uenit & ſupra omnes eſt, deus ue
rax eſt. Sed ſi nondum illum intelligis deum, nō-
dum accepiſti teſtimoniū eius. Accipe & ſignas:
præſumenter intelligis, definienter agnoſcis quia
deus uerax eſt. Quem enim miſit deus, uerba
dei loquitur.] Ipſe eſt deus uerax, & miſit illum
deus. Deus miſit deum. Iunge ambos, unus de-
us: deus uerax miſſus à deo. De ſingulis interro-
ga, deus: & de ambobus interroga, deus. Nō ſin-
guli dij, & ambo dij: ſed ſingulis quiſq; deus, &
ambo deus. Tanta em̄ ibi eſt charitas ſpiritus ſan-
cti, tanta pax unitatis, ut de ſingulis cum interro-
gatur, deus tibi reſpondeatur: de trinitate cum in-
D terrogatur, deus tibi reſpondeatur. Si enim ſpiri-
tus hominis quādo inhæret deo unus ſpiritus eſt,
apertè Apoſtolo dicente: Qui adhæret domino *1. Cor. 6*
unus ſpiritus eſt: quanto magis filius æqualis ad-
hærens patri, ſimul cum illo unus deus eſt? Audi-
te alterum teſtimonium. Noſtis quàm multi credi
derunt, quando omnia quæ habebant ad pedes
apoſtolorum uendita poſuerunt, ut diſtribuere-
tur unicuique ſicut opus erat. Et de illa congrega
tione ſanctorum quid dicit ſcriptura? Erat illis a- *Act. 4*
nima una & cor unum in deum. Si charitas de tot
animabus fecit animam unam, & de tot cordibus
fecit cor unum: quanta eſt charitas inter patrē &
filium? Maior utique poteſt eſſe quàm inter illos
homines quibus erat cor unum. Si ergo multo-
rum fratrum cor unum propter charitatē, & mul-
torum

torum fratrum anima una propter charitatem: deus pater & deus filius dicturus es, q̃a duo ſunt? Si duo dij ſunt, non eſt ibi ſumma charitas. Si enim hic tanta charitas eſt, ut animam tuam & animam amici tui unam animã faciat, quomodo ibi non eſt unus deus pater & filius? Abſit ut hoc ſentiat fides non ficta. Prorſus quantum excellat charitas illa, hinc intelligite. Multæ animæ ſunt multorum hominum, & ſi ſe diligunt, una anima eſt. Sed poſſunt dici & multæ animæ. Poſſunt ſed in hominibus: quia non eſt tanta coniunctio. Ibi autem, unum deum licet dicat: duos aut tres deos non licet ut dicas. Hinc tibi cõmendatur ſupereminentia & ſummitas charitatis tanta, ut maior eſſe non poſſit. Quem enim miſit deus, uerba dei loquitur. Hoc utiq; de Chriſto dicebat, ut ſe ab illo diſtingueret. Quid enim? Ipſum Ioannẽ nónne deus miſit? An non ipſe dixit, miſſus ſum ante eum: &, qui me miſit baptizare in aqua? Et de illo
Malach. 3 lo dictum eſt: Ecce mitto angelum meum, qui pręparabit uiam tuam ante te. Nónne & ipſe uerba dei loquitur, de quo etiam dictum eſt quòd ſit amplius quàm propheta? Si ergo & ipſum deus miſit, & uerba dei loquitur: quomodo ad diſtinctionem de Chriſto eum dixiſſe accipimus: Quem enim miſit deus, uerba dei loquitur? Sed uide quid adiungat: Non enim ad menſuram dat deus ſpiritum.] Quid eſt hoc, Non enim ad menſurã dat deus ſpiritum? Inuenimus quia ad menſuram dat
Epheſ. 4 deus ſpiritum. Audi Apoſtolum dicentem: Secundum menſuram donationis Chriſti, Hominibus ad menſuram dat, unico filio non dat ad menſurã.
1. Cor. 12 Quomodo hominibus ad menſurã? Alij quidem datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientię ſecundum eundem ſpiritum: alij fides in eodem ſpiritu, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituũ, alij genera linguarum, alij donatio curationum. Nunquid omnes apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes uirtutes? Nunquid omnes dona habent ſanitatum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretãtur? Aliud habet iſte, aliud ille: & quod habet ille, non habet iſte. Menſura eſt, diuiſio quædam donorũ eſt. Ergo hominibus ad menſuram datur, & concordia ibi unum corpus facit. Quomodo aliud accipit manus ut operetur, aliud oculus ut uideat, aliud auris ut audiat, aliud pes ut ambulet, anima tamen una eſt quæ agit omnia, in manu ut operetur, in pede ut ambulet, in aure ut audiat, in oculo ut uideat: ſic ſunt etiam diuerſa dona fidelium, tanquam membris ad menſuram unicuiq; propriã diſtributa. Sed Chriſtus qui dat, nõ ad menſuram accepit. Audi enim adhuc quid ſequitur, quia de filio dixerat: Non enim ad menſuram dat deus ſpiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.] Adiecit, omnia dedit in manu eius: ut noſſes & hic qua diſtinctione dictum ſit, pater diligit filium. Quare enim? Pater non diligit Ioannem? Et tamen non omnia dedit in manu eius. Pater non diligit Paulum? Et tamen non omnia dedit in manu eius. Pa-

A ter diligit filium, ſed quomodo pater filium, non quomodo dominus ſeruum: quomodo unicum, non quomodo adoptatũ. Itaq; omnia dedit in manu eius. Quid eſt omnia? Vt tantus ſit filius, quantus eſt pater. Ad æqualitatẽ enim ſibi genuit eũ, cui rapina non eſſet in forma dei eſſe æqualẽ deo. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Ergo cum ad nos pater dignatus eſt mittere filiũ, non putemus aliquid minus nobis miſſum quàm eſt pater. Pater mittens filium, ſe alterũ miſit. Nãq; putãtes adhuc diſcipuli, quia pater aliquid maius eſt quàm filius, uidentes carnẽ & non intelligentes diuinitatem, dixerunt ei: Domine oſtende no- Ioan. 14
bis patrem, & ſufficit nobis. Tanquã ſi dicerent: Iã nouimus te, & benedicimus te, quia nouimus
B te. Gratias enim tibi agimus, quia oſtendiſti te nobis, ſed patrẽ nondũ nouimus. Propterea cor noſtrum ardet, & ſatagit cõcupiſcentia quadam ſancta uidendi patris tui qui te miſit. Ipſum nobis oſtende, & nihil amplius à te deſiderabimus: ſufficit enim nobis cum ille fuerit demonſtratus, quo maior eſſe nemo poteſt. Bona concupiſcentia, bonum deſideriũ: ſed paruus intellectus. Attendens enim ipſe dominus Ieſus, paruos magna quærentes, & ſeipſum magnum inter paruos, & paruũ inter paruos, ait Philippo qui hoc dixerat uni ex diſcipulis: Tanto tempore uobiſcũ ſum, & non cognouiſtis me Philippe? Poſſet hic Philippus reſpondere: cognouimus te. Sed nunquid diximus tibi, oſtẽde nobis te? Te cognouimus, ſed patrem
C quærimus. Subiecit ſtatim: Qui me uidit, uidit & patrẽ. Si ergo æqualis patri miſſus eſt, nõ eũ æſtimemus ex infirmitate carnis, ſed cogitemus maieſtatem indutam carne, non oppreſſam carne. Manens enim deus apud patrem, apud homines factus eſt homo, ut tu per illum qui apud te factus eſt homo, fieres talis qualis capit deũ: non eñ homo poterat capere deum. Videre poterat homo hominem, capere deum non poterat. Vnde non poterat capere deum? Quia oculum cordis unde caperet non habebat. Erat ergo aliquid intus ſaucium, & aliquid foris ſanũ. Corporis oculos habebat ſanos, cordis oculos habebat ſaucios. Factus eſt ille homo ad corporis oculum: ut credẽs in eũ qui uideri corporaliter potuit, curreres ad eum ip-
D ſum uidendũ quem ſpiritaliter uidere nõ poteras. Tanto tempore uobiſcum ſum, & non cognouiſtis me Philippe? Qui me uidit, uidit & patrem. Quare illi non illum uidebant? Ecce uidebant illum, & patrem non uidebant. Videbant carnem, ſed maieſtas latebat. Quod uidebãt diſcipuli qui amauerunt, uiderunt & Iudæi qui crucifixerunt. Intus ergo erat totus ille, & ſic intus in carne, ut apud patrẽ maneret: nõ enim deſeruit patrẽ quando uenit ad carnem. Carnalis cogitatio non capit quod dico. Differat intellectũ, & incipiat à fide. Audiat quod ſequitur: Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui autẽ incredulus eſt filio, non uidebit uitam, ſed ira dei manet ſuper eum.] Non dixit, ira dei uenit ad eum, ſed ira dei manet ſuper eũ. Omnes qui naſcuntur mortales, habent

ſecum iram dei. Quam iram dei? Quam excepit primus homo Adam. Si enim peccauit primus homo, & audiuit morte morieris, factus eſt mortalis ille, & cœpimus naſci mortales: cum ira dei nati ſumus. Venit inde filius non habens peccatum, & indutus eſt carne, indutus eſt mortalitate. Si ille nobiſcum cõmunicauit iram dei, nos pigri ſumus cum illo cõmunicare gratiam dei? Qui ergo non uult credere in filium, ira dei manet ſuper eum.
Epheſ. 2 Quæ ira? De qua dicit Apoſtolus: Fuimus & nos natura filij iræ ſicut & cæteri. Om̃es ergo filij iræ, quia de maledicto mortis uenietes. Crede in Chriſtum factum propter te mortalem, ut illum capias immortalem: quando enim cœperis eius immortalitatem, nec tu eris mortalis. Viuebat, moriebaris: mortuus eſt, ut uiuas. Attulit gratiam dei, abſtulit iram dei. Deus bibit mortem, ne mors biberet hominem.

Ab eo loco ubi ait: Vt ergo cognouit Ieſus quia audierunt phariſæi, quia Ieſus plures diſcipulos facit: uſque ad id quod ait: Et mulieri dicebant, quia non iam propter tuam loquelam credimus: ipſi enim & audiuimus & ſcimus quia hic eſt uerè ſaluator mundi.

Tractatus XV.

Cap. IIII

N ON rude eſt auribus charitatis ueſtræ Euangeliſtam Ioannem uelut aquilã uolare altius, caliginemq; terræ tranſcendere, & lucem ueritatis firmioribus oculis intueri. Multa enim iam ex euangelio eius per miniſterium noſtrum domino adiuuante tractata ſunt: ex ordine autem ſequitur hæc lectio, quæ hodie recitanda eſt. Ea quæ dicturus ſum domino donante ſic audituri eſtis, ut magis recognoſcatis quàm diſcatis. Non ideo tamen pigra debet eſſe intẽtio, quia nõ eſt cognitio ſed recognitio. Hoc lectũ eſt, & hanc lectionẽ tractandam geſtamus in manibus, quòd dominus Ieſus ad puteũ Iacob loquebatur cum Samaritana muliere. Dicta enim ibi ſunt magna myſteria, & magnarũ ſimilitudines rerũ: paſcentes animam eſurientem, reficientes languentem.

Dominus aũt hæc cũ audiſſet, cognouiſſe Phariſæos quòd plures diſcipulos faceret quàm Ioannes, & plures baptizaret: quanquã Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius: reliquit Iudæam terram, & abijt iterum in Galilæam.] Hinc diutius diſputandum non eſt, ne immorantes in manifeſtis anguſtias temporis patiamur ad obſcura ſcrutanda & aperienda. Vtiq; dominus ſi ſciret Phariſæos ita de ſe cognouiſſe, quòd plures diſcipulos faceret, & quòd plures baptizaret, ut hoc eis ad ſalutem ualeret ſequendi eum, ut & ipſi eſſent diſcipuli, & ipſi uellent ab eo baptizari: magis non relinqueret Iudæam terram, ſed propter illos maneret ibi. Quia uerò cognouit eorum ſcientiã, ſimul cognouit & inuidentiã, quia non hoc propterea didicerunt ut ſequerentur, ſed ut perſequerentur: abijt inde. Poterat quidem ille & præſens ab his non teneri, ſi nollet: nõ occidi, ſi nollet: qa poterat & non naſci, ſi nollet. Sed quia in omni re quam geſſit, ut homo hominibus in ſe credituris

A præbebat exemplum: quia unuſquiſque ſeruus dei non peccat ſi ſeceſſerit in alium locum, uidens furorem forte perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam: uideretur autem ſibi ſeruus dei peccare ſi faceret, niſi in faciẽdo dominus præceſſiſſet, fecit hoc ille magiſter bonus ut doceret, non quòd timeret. Fortaſſis etiã hoc moueat, cur dictũ ſit, Baptizabat Ieſus plures quàm Ioannes: & poſteaquam dictum eſt, baptizabat, ſubiectum eſt: Quanquam Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius. Quid ergo falſum dictum erat & correctum eſt, cum additum eſt: Quanquã Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius? An utrumq; uerum eſt, quia & Ieſus baptizabat, & non baptizabat? Baptizabat enim, quia ipſe mundabat: non baptizabat, quia non ipſe tingebat. Præbebant diſcipuli miniſterium corporis, pręebat ille adiutorium maieſtatis. Quando enim ceſſaret à baptizando, quando non ceſſat à mundando? De quo dictum eſt ab eodem Ioanne, per Ioannis Baptiſtæ perſonam dicentis: Hic eſt qui baptizat. Ergo Ieſus adhuc baptizat: & quouſque baptizandi ſumus, Ieſus baptizabat. Securus homo accedat ad inferiorem miniſtrum: habet enim ſuperiorẽ magiſtrum. Sed forte ait aliquis: baptizat quidem Chriſtus in ſpiritu, non in corpore. Quaſi uero alterius dono quàm illius, quiſquam etiam ſacramento corporalis & uiſibilis baptiſmatis imbuatur. Vis noſſe quia ipſe baptizabat, non ſolũ ſpiritu, ſed etiam aqua? Audi Apoſtolũ: Sicut Chriſtus, inquit, dile- Epheſ. 5
C xit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, mũdans eam lauacro aquæ in uerbo: ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam nõ habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Mundans eam. Vnde? Lauacro aquæ in uerbo. Quid eſt baptiſmus Chriſti? Lauacrum aquæ in uerbo. Tolle aquam, non eſt baptiſmus: tolle uerbum, non eſt baptiſmus. Iam ergo his præiactis, per quæ uenit ad collocutionẽ cum illa muliere: uideamus quæ reſtant plena myſterijs, & grauida ſacramentis.

Oportebat autem, inquit, eum tranſire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prędium quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph. Erat autem ibi fons Iacob.] Puteus erat. Sed omnis puteus fons, non omnis fons puteus.
D Vbi enim aqua de terra manat, & uſui præbetur haurientibus, fons dicitur. Sed ſi in promptu & ſuperficie ſit, fons tantum dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus uocatur, ut fontis nomen nõ amittat. Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontẽ. Hora erat quaſi ſexta.] Iã incipiũt myſteria. Non enĩ fruſtra fatigatur Ieſus: non enim fruſtra fatigatur uirtus dei, non enim fruſtra fatigatur, per quem fatigati recreantur: nõ enim fruſtra fatigatur, quo deſerente fatigamur, quo præſente firmamur. Fatigatur tamen Ieſus, & fatigatur ab itinere, & ſedet, & iuxta puteũ ſedet: & hora ſexta fatigatus ſedet. Omnia iſta innuunt aliquid, indicare uolunt aliquid: intentos nos faciunt, ut pulſemus hortantur. Ipſe ergo aperiat & nobis & uobis, q dignatus eſt ita hortari ut

diceret

Matth. 7 diceret: Pulſate, & aperietur uobis. Tibi fatigatus A
eſt ab itinere Ieſus. Inuenimus uirtutem Ieſum, &
inuenimus infirmum Ieſum. Fortẽ & infirmum.
Fortem, quia in principio erat uerbũ, & uerbum
erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc erat in
principio apud deum. Vis uidere ꝙ iſte filius dei
Ioan. 1 fortis ſit? Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo
factum eſt nihil: & ſine labore facta ſunt. Quid er-
go illo fortius, per quẽ ſine labore facta ſunt om-
nia? Infirmum uis noſſe? Verbũ caro factum eſt,
& habitauit in nobis. Fortitudo Chriſti te creauit,
infirmitas Chriſti te recreauit. Fortitudo Chriſti
fecit, ut quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti fe-
cit, ut quod erat nõ periret. Cõdidit nos fortitudi-
ne ſua, quæſiuit nos infirmitate ſua. Nutrit ergo ip
ſe infirmus infirmos, tanquã gallina pullos ſuos, B
Matth. 23 huic enim ſe ſimilem fecit. Quotiẽs uolui, inquit
ad Hieruſalem, congregare filios tuos ſub alas,
tanq̃ gallina pullos ſuos, & noluiſti. Videtis au-
tem fratres, quemadmodum gallina infirmetur
cũ pullis ſuis: nulla em̃ alia auis ꝙ ſit mater agno-
ſcitur. Videmus nidificare paſſeres quoslibet an-
te oculos noſtros, hirundines, ciconias, columbas
quotidie uidemus nidificare: quos niſi quando in
nidis uidemus, parentes eſſe nõ agnoſcimus. Gal
lina uerò ſic infirmatur in pullis ſuis, ut etiam ſi ipſi
pulli non ſequantur, filios non uideas, matrem ta
mẽ intelligas. Ita fit alis demiſſis, plumis hiſpida,
uoce rauca, omnibus mẽbris demiſſa & abiecta:
ut quemadmodũ dixi, & ſi etiam filios nõ uideas,
matrem tamẽ intelligas. Sic ergo infirmus Ieſus, C
fatigatus ab itinere. Iter ipſius, eſt caro pro nobis
aſſumpta. Quomodo em̃ iter habet qui ubiq; eſt,
qui nuſquã deeſt? Quò it, aut unde it, niſi quia nõ
ad nos ueniret, niſi formã uiſibilis carnis aſſume-
ret? Quia ergo uenire ad nos eo modo dignatus
eſt, ut in forma ſerui aſſumpta carne appareret: ip
ſa carnis aſſumptio eſt iter ipſius. Ideo fatigatus
ab itinere, quid eſt aliud ꝙ fatigatus in carne? In-
firmus in carne Ieſus, ſed noli tu infirmari. In illius
infirmitate tu fortis eſto: quia quod infirmum eſt
dei, fortius eſt hominibus. Sub hac rerũ imagine
Rom. 5 Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis ma-
gnum indicium ſacramenti, imò deus in illo præ-
buit. Nam & dormiens meruit accipere uxorem,
& de coſta eius facta eſt ei uxor: quoniã de Chri- D
ſto in cruce dormiente futura erat eccleſia. De la-
tere eius, de latere ſcilicet dormiẽtis: quia & de la
tere in cruce pendentis, lancea percuſſo, ſacramẽ
ta eccleſiæ profluxerũt. Sed quare hoc dicere uo-
lui fratres? Quia infirmitas Chriſti nos facit for-
tes. Magna ibi imago præceſſit. Potuit deus car-
nẽ detrahere homini unde faceret fœminã, & ma
gis uidetur quaſi cõgruere potuiſſe. Fiebat enim
ſexus infirmior: & magis de carne infirmitas fieri
debuit ꝙ de oſſe: oſſa enim in carne firmiora ſunt.
Non detraxit carnem unde faceret mulierem, ſed
detraxit os: & detracto oſſe formata eſt mulier, &
in locũ oſſis caro adimpleta eſt. Poterat pro oſſe
os reddere, poterat ad faciendam mulierem non
coſtam, ſed carnem detrahere. Quid igitur ſignifi

A cauit? Facta eſt mulier in coſta tanq̃ fortis: factus
eſt Adam in carne tanq̃ infirmus. Chriſtus eſt &
eccleſia, illius infirmitas noſtra eſt fortitudo. Qua
re ergo hora ſexta? Quia ætate ſeculi ſexta. Com-
puta in euangelio tanq̃ unam horam, unam æta-
tem ab Adam uſq; ad Noe: ſecundam à Noe uſq;
ad Abraham: tertiã ab Abraham uſq; ad Dauid:
quartam à Dauid uſq; ad tranſmigrationem Ba-
byloniæ: quintam à tranſmigratione Babyloniæ
uſque ad baptiſmum Ioannis. Inde ſexta agitur.
Quid miraris? Venit Ieſus, & humiliando ſe ue-
nit ad puteum. Fatigatus uenit, quia infirmã car-
nem portauit. Hora ſexta, quia ætate ſeculi ſexta.
Ad puteum, quia ad profunditatem huius habita
tionis noſtræ. Vnde dicitur in pſalmis: De pro- Pſal. 129
B fundis clamaui ad te domine. Sedit, ut dixi, quia
humilis uenit. Et uenit mulier.] Forma eccle-
ſiæ, non iam iuſtificatæ, ſed iam iuſtificandæ, nam
hoc agit ſermo. Venit ignara, inuenit eum, & agi
tur cum illa. Videamus. Quid uideamus? Venit
mulier de Samaria haurire aquam.] Samaritani
ad Iudæorum gentem non pertinebant, alienige-
næ fuerunt, quamuis uicinas terras incolerent.
Longum eſt originem Samaritanorum retexere,
ne nos multa teneant, & neceſſaria non loqua-
mur. Sufficit ergo ut Samaritanos inter alienige-
nas deputemus. Et ne hoc audacius me arbitre-
mini dixiſſe quàm uerius: audite ipſum dominum
Ieſum, ꝗd dixerit de illo Samaritano, uno de de-
cem leproſis quos mundauerat, qui ſolus rediit
C ut gratias ageret. Nónne decem mundati ſunt, & Luc. 17
nouem ubi ſunt? Non erat alius qui daret glo-
riam deo, niſi alienigena iſte. Pertinet ad imagi-
nẽ dei, quòd ab alienigenis uenit iſta mulier, quæ
typum gerebat eccleſiæ: uentura enim erat eccle-
ſia de gentibus, alienigena à genere Iudæorum.
Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoſcamus
nos, & in illa gratias deo agamus pro nobis. Illa
enim figura erat, non ueritas: quia & ipſa præmi-
ſit figuram, & facta eſt ueritas. Nam credidit in
eum, qui de illa figuram nobis prætendebat. Ve-
nit ergo haurire aquam. Simpliciter uenerat hau
rire aquam, ſicut ſolent uel uiri uel fœminæ.

Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere. Diſcipuli enim
eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerẽt. Dicit
D ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iu-
dæus cum ſis bibere à me poſcis, quæ ſum mulier
Samaritana? Non enim coutuntur Iudæi Samari-
tanis.] Videtis alienigenam, omnino uaſculis eo
rum Iudæi non utebantur. Et quia ferebat ſecum
mulier uaſculum, unde aquam hauriret: eo mirata
eſt, quia Iudæus petebat ab ea bibere, quod nõ ſo
lebant facere Iudæi. Ille autem qui bibere quære-
bat, fidem ipſius mulieris ſitiebat. Denique audi
quis petebat bibere. Reſpondit Ieſus, & dixit
ei, Si ſcires donum dei, & quis eſt qui dicit tibi da
mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet
tibi aquam uiuam.] Petit bibere, & promittit bi-
bere. Eget quaſi accepturus, & affluit tanquam ſa
tiaturus. Si ſcires, inquit, donum dei. Donum dei
eſt ſpiritusſanctus. Sed adhuc mulieri tectè loqui-

tur,& paulatim intrat in cor. Fortaſſis iam docet, A
Quid enim iſta hortatione ſuauius & benignius?
Si ſcires donum dei, & ſcires quis eſt qui dicit ti-
bi,da mihi bibere,tu peteres, & daret tibi aquam
uiuam.Hucuſq; ſuſpendit. Viua aqua dicitur uul-
go, illa quæ de fonte exit.Illa enim quæ colligitur
de pluuia in lacunas aut ciſternas, aqua uiua non
dicitur.Et ſi de fonte manauerit,& in loco aliquo
collecta ſteterit, nec ad ſe illud unde manabat ad-
miſerit,ſed interrupto meatu,tanq̃ à fonte trami-
te ſeparata fuerit : non dicitur aqua uiua. Sed illa
aqua uiua dicitur,quæ manans excipitur. Talis a-
qua erat in illo fonte. Quid ergo promittebat,q̃d
petebat? Tamen mulier ſuſpenſa,ait, Domine,
neq; in quo haurias habes, & puteus altus eſt.]
Videte quomodo intellexerit aquã uiuã, aquam B
ſcilicet quæ erat in illo fonte. Tu mihi uis dare a-
quã uiuã, & ego fero unde hauriã, & tu non fers.
Aqua uiua hic eſt, quomodo mihi daturus es? A-
liud intelligens & carnaliter ſapiẽs quodãmodo
pulſat,ut aperiat magiſter quod clauſum eſt. Pul-
ſabat ignorãtia, non ſtudio:adhuc miſerãda,non-
dum inſtruenda. Dicit aliquid euidentius domi-
nus de illa aqua uiua. Dixerat em̃ mulier, Nun-
quid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit no
bis puteum,& ipſe ex eo bibit,& filij eius & peco
ra eius?] De hac aqua uiua dare mihi non potes,
quoniam hauritoriũ non habes:fortè aliũ fontem
promittis.Patre noſtro melior potes eſſe,qui hũc
puteũ fodit, & ipſe cũ ſuis uſus eſt eo? Dominus
ergo dicat,quid dixerit aquam uiuam. Reſpon C
dit Ieſus & dixit ei, Omnis q̃ biberit ex aqua hac,
ſitiet iterum. Qui autẽ biberit ex aqua quam ego
dabo ei,nõ ſitiet in æternum : ſed aqua quam ego
dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſaliẽtis in uitam æter
nã.] Apertius locutus eſt dominus,fiet in eo fons
aquæ ſalientis in uitam æternam. Qui biberit de
aqua iſta,non ſitiet iterum. Quid euidentius,quia
non aquam uiſibilem,ſed inuiſibilẽ promittebat?
Quid euidentius,quia non carnaliter, ſed ſpirita-
ter loquebatur? Adhuc tamen illa mulier carnem
ſapit.Delectata eſt nõ ſitire, & putabat hoc ſecun
dum carnẽ promiſſum ſibi eſſe à domino. Quod
quidem fiet, ſed in reſurrectione mortuorũ. Iam
hoc uolebat illa. Dederat enim deus aliquãdo ſer
3.Reg.17 uo ſuo Heliæ,ut per quadraginta dies nec eſuri- D
ret nec ſitiret.Qui hoc potuit dare per quadragin
ta dies,nõ potuit dare ſemper? Suſpirabat tamen
illa,nolens indigere,nolens laborare, aſſiduè ue-
nire ad illũ fontẽ,onerari pondere, quo indigẽtia
ſuppleretur. Et finito quod hauſerat,rurſus redi-
re cogebat̃ : & quotidianus ei fuit iſte labor, quia
indigentia illa reficiebat̃, nõ extinguebat̃. Dele-
ctata ergo tali munere, rogabat ut ei aquã uiuam
daret. Verumtamen non prætereamus, quoniam
dominus ſpiritale aliquid promittit. Quid eſt, qui
biberit de aqua hac ſitiet iterũ? Et uerũ eſt ſecun-
dum hanc aquã: & uerum eſt ſecundũ ꝙ ſignificat
illa aqua. Etem̃ aqua in puteo, uoluptas ſeculi eſt
in profunditate tenebroſa. Hinc eam hauriunt ho
mines,hydria cupiditatum. Cupiditatem quippe
proni ſubmittũt, ut ad uoluptatẽ hauſtam de pro-
fundo perueniant: & fruuntur uoluptate, præce-
dente & præmiſſa cupiditate. Nam qui non præ-
miſerit cupiditatẽ,peruenire non poteſt ad uolu-
ptatem. Pone ergo hydriã, cupiditatẽ: & aquam
de profundo,uoluptatem. Cum peruenerit quiſq;
ad uoluptatem ſeculi huius, cibus eſt,potus eſt,la
uacrum eſt,ſpectaculum eſt, concubitus eſt. Nun
quid non iterum ſitiet? Ergo de hac aqua qui bi-
berit,iterum, inquit, ſitiet. Si autẽ acceperit à me
aquam,non ſitiet in æternum. Satiabimur, inquit, Pſal.64
in bonis domus tuæ. De qua ergo aqua daturus
eſt,niſi de illa de qua dictum eſt, Apud te eſt fons Pſal.35
uitæ? Nam quomodo ſitient qui inebriabũtur ab
ubertate domus tuæ? Promittebat ergo ſaginam
quandam & ſatietatẽ ſpiritusſancti, & illa nondũ
intelligebat. Et nõ intelligens, quid reſpõdebat?
Dicit ad eum mulier,Domine, da mihi hanc a-
quam ut non ſitiã, neq; ueniã huc haurire.] Ad la
borem indigentia cogebat,& laborem infirmitas
recuſabat. Vtinam audiret, Venite ad me omnes Matth.11
qui laboratis & onerati eſtis, & ego uos reficiam.
Hoc em̃ ei dicebat Ieſus ut non laboraret, ſed illa
nondum intelligebat. Deniq; uolens ut intellige
ret, Dicit ei Ieſus, Vade uoca uirũ tuum, & ue-
ni huc.] Quid eſt,uoca uirum tuum? Per uirũ ſuũ
ei uolebat aquam illam dare? An quia non intelli
gebat,per uirum ſuum eam uolebat docere? For-
tè quomodo ait Apoſtolus de mulieribus: Si q̃d 1.Cor.14
aũt uolunt diſcere, domi uiros ſuos interrogent.
Sed ibi dicitur, domi uiros ſuos interrogent, ubi
non eſt Ieſus qui doceat. Deniq; dicitur mulieri-
bus quas prohibebat Apoſtolus loqui in eccle-
ſia. Cum uerò ipſe dominus aderat,& præſens præ
ſenti loquebatur, quid opus erat ut per uirũ eius
ei loqueretur? Nunquid per uirum ſuum loque- Lucæ 10
batur Mariæ ſedenti ad pedes ſuos, & excipienti
uerbũ ſuum:quando Martha circa multũ miniſte-
rium etiã de ſororis ſuæ felicitate occupatiſſima
murmurauit? Ergo fratres mei, audiamus & intel
ligamus quod ait dominus : uoca uirũ tuũ,mulie-
ri. Fortè enim & animæ noſtræ dicit, uoca uirum
tuum. Quæramus & de uiro animæ. Cur iam non
ipſe Ieſus uir animæ uerus eſt? Aſſit intellectus,
quoniã quod dicturi ſumus uix capitur niſi ab in-
tentis. Aſſit ergo intellectus ut capiat̃, & ipſe in-
tellectus erit fortaſſe uir animæ. Vidẽs ergo Ieſus
quia mulier nõ intelligebat, & uolens eam intelli
gere: Voca,inquit, uirũ tuũ. Ideo em̃ neſcis quod
dico, q̃a intellectus tuus nõ adeſt. Loquor ego ſe-
cundum ſpiritũ,tu audis ſecundũ carnẽ. Quæ lo-
quor, nec ad uoluptatẽ aurium pertinent, nec ad
oculos,nec ad olfactum,nec ad guſtum,nec ad ta
ctũ. Mente ſola capiunt̃, intellectu ſolo hauriun-
tur. Ille intellectus non tibi adeſt, quomodo capis
quod dico? Voca uirũ tuũ, præſenta intellectum
tuum. Quid tibi eſt enim animam habere? Nõ eſt
magnum, nam & pecus habet. Vnde tu melior?
Quia intellectum habes, quod pecus non habet.
Quid eſt ergo, Voca uirum tuum? Non me ca-
pis,non me intelligis. De dono dei tibi loquor, tu
autem

aũt carnem cogitas. Secundum carnẽ ſentire non
uis, ego ſpiritum alloquor: abſens eſt intellectus
Pſal.31 tuus, uoca uirũ tuum. Noli eſſe ſicut equus & mu
lus, quibus non eſt intellectus. Ergo fratres mei,
animam habere & intellectũ non habere: hoc eſt,
nõ adhibere, nec ſecundũ eum uiuere: beſtialis eſt
uita. Eſt enim in nobis quiddã beſtiale quo in car
ne uiuimus, ſed intellectu regendum eſt. Motus
enim animæ ſecundũ carnẽ ſe mouentis, & in de-
licias carnales immoderatè diffluere cupiẽtis, re-
git deſuper intellectus. Qui debet dici uir? Qui re
git, an qui regitur? Proculdubio cum ordinata ui-
ta eſt, intellectus animã regit, ad ipſam animã per-
tinens. Non eñ aliquid aliud eſt ꝙ anima, ſed ali-
quid animæ eſt intellectus: quomodo nõ aliquid
aliud ꝙ caro eſt oculus, ſed aliquid carnis eſt ocu
lus. Cum aũt aliquid carnis ſit oculus, ſolus tamẽ
luce perfruitur. Cætera tamẽ membra carnalia lu-
ce perfundi poſſunt, lucẽ ſentire non poſſunt, ſo-
lus ea oculus & perfunditur & perfruitur. Sic in
anima noſtra quiddam eſt quod intellectus uoca
tur. Hoc ipſum animæ quod intellectus & mens
dicit̃, illuminatur luce ſuperiore. Iam ſuperior illa
lux qua mens humana illuminatur, deus eſt: erat
enim uerum lumen, quod illuminat omnẽ homi-
nem uenientẽ in hunc mundũ. Talis lux Chriſtus
erat, talis lux cũ muliere loquebat̃: & in illa intel-
lectus nõ aderat, qui illa luce illuminaret̃, nec tan
tum perfunderetur, uerumetiã frueretur. Ergo do
minus tanꝗ diceret, illuſtrare uolo, & non adeſt
quem: Voca, inquit, uirũ tuũ. Adhibe intellectũ
per quem docearis, quo regaris. Ergo conſtitue
animam excepto intellectu tanꝗ fœminam: intel
lectũ aũt habere, tanꝗ uirum. Sed iſte uir non be-
ne regit fœminã ſuam, niſi cum à ſuperiore regit̃:
caput eñ mulieris uir, caput aũt uiri Chriſtus. Lo
quebat̃ caput uiri cum fœmina, & non erat uir. Et
tanquã diceret dominus: Adhibe caput tuum, ut
ille ſuſcipiat caput ſuũ. Ergo uoca uirum tuum, &
ueni huc: id eſt, adeſto, præſens eſto. Velut enim
abſens es, dum nõ intelligis pręſentis uocẽ uerita
tis. Præſens eſto, ſed noli ſola: cũ uiro tuo adeſto.
Et adhuc illa nondum aduocato illo uiro, non in-
telligit: adhuc carnem ſapit: abſens eſt enim uir.

Non habeo, inquit, uirum.] Et dominus ſequi
tur, & myſteria loquit̃. Intelligas reuera iſtam mu
lierem non habuiſſe tunc uirum: ſed utebatur ne-
ſcio quo nõ legitimo uiro, adultero magis quàm
uiro. Et dominus ei, Bene dixiſti, quia non ha-
beo uirũ.] Vnde ergo tu dixiſti, uoca uirũ tuum?
Et audi, quia bene nouit dominus eam non habe
re uirũ. Dicit ei, &c. Ne forte putaret mulier ideo
dixiſſe dominũ, Bene dixiſti, quia non habeo ui-
rum: ꝙ hoc à muliere didicerit, nõ ꝙ ipſe iſtud di-
uinitate cognouerit: audi aliquid quod nõ dixiſti,

Quinq; enim uiros habuiſti, & iſte quẽ habes,
non eſt uir tuus. Hoc uere dixiſti.] Iterum cogit
de iſtis quinq; uiris ſubtilius aliquid perſcrutari.
Multi quippe intellexerunt, nõ quidem abſurde,
nec uſquequaq; improbabiliter, quinq; uiros mu
lieris huius, quinq; libros Moyſi. Vtebãtur enim

A eis Samaritani, & ſub eadem lege erant: nam inde
illis & circuncisio inerat. Sed quoniam anguſtat
nos quod ſequitur, Et nunc quẽ habes, nõ eſt uir
tuus: uidet̃ mihi facilius nos poſſe accipere quin-
que uiros priores animæ, quinq; ſenſus corporis
eſſe. Quãdo enim quiſq; naſcitur, anteꝗ uti poſſit
mente atq; ratione, non regitur niſi ſenſibus car-
nis. Anima in puero paruulo quod auditur, quod
uidetur, quod olet, quod ſapit, quod tactu ſenti-
tur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mul-
cet, fugit quicquid offendit. Hos enim quinq; ſen
ſus mulcet uoluptas, offendit dolor. Secundũ hos
quinq; ſenſus tanꝗ quinq; uiros, prius uiuit ani-
ma: quia iſtis regitur. Quare autẽ uiri dicti ſunt?
Quia legitimi. A deo quippe facti, & à deo dona-
B ti animæ. Infirma eſt adhuc quæ iſtis quinq; ſenſi-
bus regitur, & ſub iſtis quinq; uiris agit. At ubi ue
nerit ad annos exerendæ rationis, ſi eam ſuſcepe-
rit optima diſciplina & doctrina ſapientiæ: quin-
que illis uiris ad regendũ non ſuccedit, niſi uir ue
rus & legitimus & illis melior, & qui melius re-
gat, & qui ad æternitatem regat, ad æternitatẽ ex-
colat, ad æternitatẽ inſtruat. Nam iſti quinq; ſen-
ſus non ad æternitatem nos regũt, ſed ad iſta tem-
poralia uel appetenda uel fugienda. Vbi uerò in-
tellectus ſapiẽtia imbutus regere cœperit animã,
ſcit iam non ſolum fugere foueam, & ambulare in
æquali quod oculi oſtendunt animæ infirmæ: nec
tantum canoras uoces ſuauiter audire, diſſonasq;
repellere: uel blandis odorib. delectari, putoresq;
C reſpuere: aut dulcedine capi, & amaritudine of-
fendi: aut lenibus mulceri, & aſperis lædi. Iſta eñ
omnia infirmæ animæ ſunt neceſſaria. Quid ergo
regiminis adhibetur per illum intellectum? Non
alba & nigra diſcreturus eſt, ſed iuſta & iniuſta,
bona & mala, utilia & inutilia, caſtitatẽ & impu-
dicitiam, hanc ut amet, iſtam ut uitet: charitatẽ &
odiũ, in hac ut ſit, in illa ut non ſit. Hic uir quinq;
illis uiris in iſta muliere nõ ſucceſſerat. Vbi enim
non ſuccedit ille, error dominatur. Nam cum cœ-
perit anima capax eſſe rationis, aut à ſapiẽte men
te regitur, aut ab errore: ſed error non regit, ſed
perdit. Poſt iſtos ergo quinque ſenſus mulier illa
adhuc errabat, & error eam uentilabat. Error au-
tem iſte non erat legitimus uir, ſed adulter: ideo
D ei dominus ait: Bene dixiſti, quia non habeo ui-
rum. Quinq; enim uiros habuiſti: quinq; te ſenſus
carnis primo rexerũt. Veniſti ad ætatẽ utendæ ra
tionis, nec ad ſapientiam perueniſti, ſed in errorẽ
incidiſti. Ergo poſt illos quinq; uiros, iſte quẽ ha-
bes non eſt tuus uir. Et quid erat ſi uir non erat,
niſi adulter? Voca itaq;, non adulterũ, ſed uirum
tuum: ut intellectu me capias, non errore de me
aliquid falſum ſapias. Adhuc enim errabat mu-
lier, quæ aquam illam cogitabat: cum iam domi-
nus de ſpiritu ſancto loqueretur. Quare errabat,
niſi quia adulterum, non uirum habebat? Tolle er
go hinc iſtum adulterum qui te corrumpit, & ua-
de uoca uirũ tuũ. Voca, & ueni, ut intelligas me.

Dicit ei mulier, Dñe ut uideo propheta es tu.]
Cœpit uenire uir, nondũ plene uenit. Prophetam
dominum

dominum putabat. Erat quidē & propheta, nam A
Luce 4 de ſeipſo ait: Nō eſt propheta ſine honore, niſi in
Deut.18 patria ſua. Item de illo dictū eſt ad Moyſen, Pro-
phetam eis ſuſcitabo de fratribus eorum, ſimilem
tui. Similem ſcilicet ad formam carnis, nō ad emi-
nentiam maieſtatis. Ergo inuenimus dominū Ie-
ſum dictū prophetam. Proinde iam non multum
errat mulier. Video, inquit, quia propheta es tu.
Incipit uocare uirum, adulterū excludere: uideo
quia propheta es tu, & incipit quærere quod illā
ſolet mouere. Cōtentio quippe fuerat inter Sama
ritanos & Iudæos, quia Iudæi in tēplo à Salomo-
ne ædificato adorabant deum: Samaritani longe
inde poſiti, non in eo adorabant. Ideo Iudæi me-
liores ſe eſſe iactabant, quia in templo adorabant
deum. Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis, B
quia dicebant eis: Quomodo uos iactatis, & ideo
uos meliores nobis eſſe perhibetis, quia templū
habetis quod nos non habemus? Nūquid patres
noſtri qui deo placuerunt, in illo templo adoraue
runt? Nónne in monte iſto adorauerunt ubi nos
ſumus? Melius ergo nos, inquiunt, in hoc monte
deū rogamus: ubi patres noſtri adorauerunt. Con
tendebant utriq; ignari, quia uirum non habētes:
illi pro tēplo, illi pro monte inflabantur aduerſus
inuicem. Dominus tamē modo quid docet mulie
rem, tanquam cuius uir cœperat præſens eſſe? Di
cit ei mulier, Domine, uideo quia propheta es tu.

Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & uos
dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus ubi adorare
oportet. Dicit ei Ieſus, Mulier crede mihi. Veniet C
enim eccleſia, ſicut dictum eſt in Cantia cantico-
rum: Veniet & pertranſiet ab initio fidei. Veniet
ut pertranſeat, & pertranſire nō poteſt niſi ab ini-
tio fidei. Merito iam præſente uiro audit, mulier
crede mihi. Iam enim eſt in te qui credat, quia præ
ſens eſt uir tuus. Cœpiſti adeſſe intellectu, quādo
Eſa.7 me prophetā appellaſti. Mulier crede mihi, quia
niſi credideritis non intelligetis. Ergo mulier cre-
de mihi, quia ueniet hora, quando neq; in mon
te hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis patrem.
Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod
ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt. Sed ueniet hora.
Quando? Et nunc eſt. Quæ ergo hora? Quando
ueri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & ue
ritate.] Non in monte iſto, non in tēplo: ſed in ſpi D
ritu & ueritate. Nam & pater tales quærit qui
adorent eum.] Quare pater tales quærit qui ado-
rent eum, non in monte, non in templo, ſed in ſpi
ritu & ueritate? Spiritus eſt deus.] Si corpus
eſſet deus, oportebat eum adorari in monte, quia
corporeus eſt mons. Oportebat eū adorari in tē-
plo, quia corporeū eſt templū. Spiritus eſt deus:
Et eos qui adorāt eū, in ſpiritu & ueritate opor-
tet adorare.] Audiuimus & manifeſtum eſt: foras
eramus, intrò miſſi ſumus. O ſi inuenirem, dice-
bas, montem aliquem altum & ſolitarium: credo
enim quia in alto eſt deus, magis me exaudiet ex
alto. Quia in monte es, propinquū te deo putas,
& cito te exaudiri, quaſi de proximo clamantē?
Pſal.137 In excelſis habitat, ſed humilia reſpicit. Propè eſt

dominus. Quibus? Fortè altis? His qui obtriue-
runt cor. Mira res eſt: & in altis habitat, & humili-
bus propinquat. Humilia reſpicit, excelſa autem
à longe cognoſcit. Superbos longe uidet, eo illis
minus propinquat, quo ſibi uident altiores. Quæ-
rebas ergo montē, deſcēde ut attingas. Sed ſi aſcē
dere uis, aſcende: noli montē quærere. Aſcenſus,
inquit, in corde eius, hoc pſalmus dicit, in cō ualle Pſal.83
plorationis. Conuallis humilitatem habet. Ergo
intus age totum. Et ſi fortè quæris aliquem locum
altum, aliquem locum ſanctū, intus exhibe te tem
plum deo: Templum enim dei ſanctum eſt quod 1.Cor.3
eſtis uos. In templo uis orare, in te ora. Sed prius
eſto templū dei, quia ille in templo ſuo exaudiet
orantem. Veniet ergo hora & nunc eſt, quādo ue
ri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & ueri-
tate. Nos adoramus quod ſcimus, uos adoratis
quod neſcitis, quoniam ſalus ex Iudæis eſt. Mul- Epheſ.2
tū dedit Iudæis: ſed noli iſtos reprobos accipere.
Parietem illū accipe cui adiunctus eſt alius: ut pa-
cati in lapide angulari, quod eſt Chriſtus, copula-
rent. Vnus enim paries à Iudæis, unus à gentibus:
longe à ſe iſti parietes, ſed donec in angulo cōiun
gantur. Alienigenæ aūt hoſpites erant, & peregri
ni à teſtamento dei. Secundū hoc ergo dictū eſt,
nos adoramus quod ſcimus. Ex perſona quidem
Iudæorum dictum eſt, ſed nō omniū Iudæorum,
non reproborū Iudæorū: ſed de qualibus fuerunt
apoſtoli, quales fuerunt prophetæ, quales fuerunt
illi omnes ſancti, qui omnia ſua uendiderunt, &
precia rerū ſuarum ad pedes apoſtolorum poſue
runt. Non enim repulit deus plebē ſuā quam præ-
ſciuit. Audiuit hoc mulier iſta, & addidit. Iam du-
dum prophetā dixerat. Vidit talia dicere eū cum
quo loquebatur, quæ iam plus eſſent ad prophe-
tam. Et quid reſpondit, uidete. Dicit ei mulier,
Scio quia Meſſias ueniet qui dicit Chriſtus. Cum
ergo uenerit ille, omnia nobis demonſtrabit.]
Quid, inquit, eſt hoc? Modo de tēplo cōtendunt
Iudæi, & nos de monte cōtendimus. Cum ille ue-
nerit, & montem cōtemnet, & templum euertet:
& docebit nos iſta omnia, ut in ſpiritu & ueritate
nouerimus adorare. Sciebat quis eam poſſet do-
cere, ſed iam docentem nondum agnoſcebat. Iam
ergo digna erat cui manifeſtaret. Meſſias autem
unctus eſt. Vnctus Græcè Chriſtus eſt. Hebraicè
Meſſias eſt: unde & Punicè, Meſſe dicitur unge.
Cognatæ quippe ſunt linguæ iſtæ & uicinæ, He-
braica, Punica, & Syra. Ergo dicit ei mulier, Scio
quia Meſſias ueniet, qui dicitur Chriſtus. Cum er
go uenerit ille, nobis annunciabit omnia. Dicit
ei Ieſus, Ego ſum qui loquor tecum.] Vocauit ui 1.Cor.11
rum ſuum. Factus eſt uir eius caput mulieris, fa-
ctus eſt Chriſtus caput uiri. Iam mulier ordina-
tur in fide, & regitur bene uictura. Poſteaquam
audiuit hoc, Ego ſum qui loquor tecum: iam ul-
tra quid diceret, quando Chriſtus dominus ma-
nifeſtare ſe uoluit mulieri cui dixerat, Crede mi-
hi? Et continuo uenerūt diſcipuli eius, & mira-
bantur quia cum muliere loquebatur.] quia quæ
rebat perditā, qui uenerat quærere quod perierat.
Hoc

Hoc illi mirabantur. Bonum enim mirabantur,
non malum ſuſpicabantur. Nemo tamen dixit,
Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit
ergo hydriam ſuã mulier.] Audito, Ego ſum qui
loquor tecum, & recepto in cor Chriſto domino:
quid faceret niſi iam hydriam dimitteret & euan-
gelizare curreret? Proiecit cupiditatem, & prope
rauit annunciare ueritatem. Diſcant qui uolunt
euãgelizare, proijciant hydriam ad puteum. Re-
cordamini quid ſuperius dixerim de hydria, uas
erat unde aqua hauriebatur, Græco nomine ap-
pellatur hydria, quoniam Græcè hydor aqua dici
tur: tanquã ſi aquariũ diceretur. Proiecit ergo hy-
driam ſuam, quæ iam non uſui ſed oneri fuit: aui-
da quippe deſiderabat aqua illa ſatiari, ut nuncia-
ret Chriſtum onere abiecto. Cucurrit ad ciuita-
tem, & dicit illis hominibus, Venite & uidete ho
minem, qui mihi dixit omnia quęcunq; feci.] Pe-
detentim ne illi quaſi iraſcerentur, & indignaren-
tur, & perſequerentur. Venite & uidete hominẽ,
qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. Nunquid
non ipſe eſt Chriſtus? Exierunt de ciuitate, & ue-
niebant ad eum. Et rogabant eum diſcipuli dicen
tes, Rabbi, manduca.] Ierant enim emere cibos,
& uenerant. Ille autem dixit, Ego habeo cibum
manducare quem uos non ſcitis. Dicebant ergo
diſcipuli ad inuicẽ: Nũquid aliquis attulit ei man-
ducare?] Quid mirum ſi mulier illa non intellige
bat aquam? Ecce diſcipuli non intelligunt eſcam.
Audiuit autem cogitationes illorũ, & iam inſtruit
ut magiſter: non per circumitum, ſicut illam cuius
adhuc uirum requirebat, ſed iam apertè. Meus,
inquit, cibus eſt, ut faciam uoluntatẽ eius qui mi-
ſit me.] Ergo & potus ipſe erat in illa muliere, ut
faceret uoluntatem eius qui miſerat eum. Ideo di-
cebat: Sitio, da mihi bibere, ſcilicet ut fidem in ea
operareretur, & fidem eius biberet, & eam in cor
pus ſuũ traijceret: corpus enim eius eccleſia. Ipſe
eſt ergo, inquit, cibus meus, ut faciam uoluntatẽ
eius qui me miſit. Nõne uos dicitis, quia adhuc
quatuor menſes ſunt & meſſis uenit?] In opus ſer
uebat, & operarios mittere diſponebat. Vos qua-
tuor menſes computatis uſq; ad meſſem, ego uo-
bis aliam meſſem albã & paratam oſtendo. Ec-
ce dico uobis, Leuate oculos ueſtros & uidete,
quia iam albæ ſunt regiones ad meſſem.] Ergo
meſſores miſſurus eſt. In hoc enim eſt uerbum
uerum, quia alius eſt qui metit, alius eſt qui ſemi-
nat: ut & qui ſeminat ſimul gaudeat & qui metit.
Ego miſi uos metere, quod uos non laboraſtis.
Alij laborauerũt, & uos in laborem eorum intro-
iſtis.] Quid ergo? Meſſores miſit, non ſeminato-
res. Quò meſſores? Vbi iam alij laborauerũt. Nã
ubi iam laboratum erat, utiq; ſeminatum erat: &
quod ſeminatum erat, iam maturum erat factum,
falcem & trituram deſiderabat. Quò ergo erant
meſſores mittẽdi? Vbi iam prophetæ prædicaue-
rant, ipſi enim ſeminatores. Nam ſi ipſi non ſemi-
natores, unde ad illam mulierẽ peruenerat, Scio
quia Meſſias ueniet? Iam iſta mulier fructus ma-
turus erat, & erãt albæ meſſes, & falcẽ quærebãt.

A Miſi uos metere quod nõ ſeminaſtis. Alij ſemina-
uerunt, & uos in labores eorũ introiſtis. Qui labo
rauerunt? Ipſe Abrahã, Iſaac, & Iacob. Legite la-
bores eorum. In omnibus laboribus eorũ prophe
tia Chriſti, & ideo ſeminatores. Moyſes & cæteri
patriarchæ & oẽs prophetæ, quanta pertulerunt
in illo frigore quãdo ſeminabant? Ergo iam in Iu-
dæa meſſis parata erat. Meritò ibi tanq; matura ſe Act. 4
ges fuit, quando tot hominũ milia precia rerum
ſuarum afferebant: & ad pedes apoſtolorũ ponen
tes, expeditis humeris à ſarcinis ſecularibus, Chri
ſtum dominũ ſequebantur. Verè matura meſſis.
Quid inde factum eſt? De ipſa meſſe electa ſunt
pauca grana, & ſeminauerunt orbẽ terrarũ, & ſur-
git alia meſſis quæ in fine ſeculi metenda eſt. De
B iſta meſſe dicit: Qui ſeminãt in lachrymis, in gau- Pſal. 125
dio metent. Ad iſtã ergo meſſem, nõ apoſtoli ſed
angeli mittẽtur. Meſſores, inquit, angeli ſunt. Iſta Matth. 13
ergo meſſis creſcit inter zizania, & expectat pur
gari in fine. Illa uerò meſſis iam matura erat, quo
prius miſſi ſunt diſcipuli, ubi prophetæ laboraue-
runt. Sed tamen fratres uidete quid dictum ſit, Si-
mul gaudeat, & qui ſeminat & qui metit. Diſpa-
res tẽporis labores habuerũt: ſed gaudio pariter
perfruẽtur, mercedem ſimul accepturi ſunt uitam
æternam. Ex ciuitate aũt illa multi crediderunt
in eum Samaritani propter ſermonẽ eius, nõ pro-
pter uerbum mulieris teſtimonium perhibentis,
quia dixit mihi omnia quæcunq; feci. Cum ueniſ-
ſent autẽ ad eum Samaritani, rogauerunt ut apud
C eos maneret, & manſit ibi duos dies. Et multo plu
res crediderunt propter ſermonem eius. Et mulie
ri dicebant: Quia iam non propter tuã loquelam
credimus: ipſi enĩ nos audiuimus & ſcimus, quia
hic eſt uerè ſaluator mũdi.] Et hoc paululum ani
maduertendum eſt, quia lectio terminata eſt. Mu
lier primũ nunciauit, & ad mulieris teſtimonium
crediderunt Samaritani, & rogauerũt eũ ut apud
eos maneret, & manſit ibi biduo, & plures credi-
derunt: & cum credidiſſent, dicebant mulieri: Nõ
iam propter uerbum tuum credimus, ſed ipſi co-
gnouimus & ſcimus, qa eſt uerè hic ſaluator mun
di. Primo per fœminã, poſtea per præſentiam. Sic
agitur hodie cum eis qui foris ſunt, & nondũ ſunt
Chriſtiani. Chriſtus nunciat̃ per Chriſtianos ami-
D cos, tanq; illa muliere, hoc eſt eccleſia annuncian
te. Ad Chriſtũ ueniunt, credunt per iſtam famam,
manet apud eos biduo, hoc eſt, dat illis duo pręce
pta charitatis: & multo plures & firmius in eum
credunt, quoniam uerè ipſe eſt ſaluator mundi.

Ab eo loco ubi ait, Poſt duos autem dies exijt inde, &
abijt in Galilæam: uſq; ad id quod ait, Quia illa hora e-
rat in qua dixit ei Ieſus, Filius tuus uiuit, & credidit ipſe,
& domus eius tota. Tract. XVI.

ODIERNA euangelica lectio, he-
ſterni diei ſequitur lectionẽ, quæ no-
H bis proponitur ad diſputandum. In
qua quidẽ ſenſus nõ ſunt inueſtiga-
tione difficiles: ſed digni prædicatio
ne, digni admiratione & laudatione. Proinde lo-
cum iſtum euangelij cum commendatione com-
memore-

memotemus, potius quàm cũ difficultate tracte-
mus. Abijt enim Ieſus poſt biduum,] quod fe-
cerat in Samaria, In Galilæam,] ubi nutritus e-
rat. Secutus autẽ Euangeliſta ait, Ipſe enim Ie-
ſus teſtimonium perhibuit, quia propheta in pa-
rria ſuã honorẽ non habet.] Non proprerea poſt
biduum diſceſſit Ieſus de Samaria, quia honorem
in Samaria non habebat: non ẽm Samaria patria
ipſius erar, ſed Galilæa. Cũ ergo iſtam deſeruiſſet
tam cito, & ad Galilæã ueniſſet ubi nutritus erat:
quomodo atteſtatur, quia propbeta in patria ſua
honorem non haber. Magis uidetur atteſtari po-
tuiſſe, quia propheta in patria ſua honorẽ non ha
beret, ſi contemneret pergere in Galilæam, & in
Samaria remanſiſſet. Intẽdat ergo charitas ueſtra
inſinuatum nobis non modicũ ſacramentũ, ſug-
gerente domino & donante quod loquar. Quæ-
ſtionem propoſitam cognouiſtis, ſolutionẽ eius
exquirite. Sed repetamua propoſitionem, ut ſolu
tionẽ deſiderabilẽ faciamus. Mouit nos cur Euan
geliſta dixerit: Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhi
buit, ꝙ propheta in patria ſua honorẽ non babet.
Hoc permoti retèximus uerba ſuperiora, ut inue-
niamus cur hoc Euãgeliſta dicere uoluerit: & in-
uenimus ſuperiora uerba eius ita narrantis, quo-
niam poſt biduũ profectus eſt de Samaria in Ga-
lilæã. Propter hoc ergo dixiſti ò Euangeliſta teſti
monium perbibuiſſe Ieſum, ꝙ propheta in patria
ſira honorẽ non haberet: quia poſt biduũ reliquit
Samariam, & properauit uenire in Galilæã? Imò
uerò quaſi uideor mihi congruentius intelligere,
quia ſi honorem in patria ſua Chriſtua non habe-
rer, nõ ad eam relicta Samaria feſtinaret. Sed niſi
fallor, imò quia uerum eſt & non fallor, melius e-
nim ꝙ ego uidit Euangeliſta quid diceret, melius
me ueritatem uidebat, qui eam de pectore domi-
Ioan. 13 ni bibebat. Ipſe eſt enim Ioannes Euangeliſta, qui
inter omnes diſcipulos ſuos ſuper pectus domini
diſcumbebat: & quem deus charitatẽ debens om
nibus, tamen præ cæteris diligebat. Ergo ille falle
retur, & ego rectè ſentirem? Imò ſi piè ſapio, obe-
dienter audiã quod dixit, ur merear ſentire quod
ſenſit. Accipite itaq; chariſſimi, quid hic ſentiam
ſine præiudicio, ſi uos melius aliquid ſenſeritis:
magiſtrũ enim unum omnes habemus, & in una
ſcbola cõ diſcipuli ſumua. Hoc ergo ſentio, & ui-
dete ſi non aut uerum eſt, aut propinquat ueritati
quod ſentio. In Samaria biduum fecit, & credide-
runt in eum Samaritani: tot dies in Galilæa fecit,
& non in eum crediderunt Galilæi. Retexite uel
recolite memoria, heſterni diei & lectionẽ & ſer-
monẽ. Venit in Samariam, ubi eum primum mu-
lier illa prædicauerat, cum qua ad puteũ Iacob lo-
cutus erat magna myſteria: eo uiſo Samaritani &
audito erediderunt in eum propter uerbum mu-
lieris, & firmius erediderũt propter uerbum eius,
& plures erediderunr, ſicut ſcriptum eſt. Ibi facto
biduo: quo numero dierum myſticè cõmendatus
eſt duorum numerus præceptorũ, in quibus duo-
Matth. 22 bus præceptis tota lex pendet & prophetæ: ſicut
heſterno die nos cõmendaſſe meminiſtis. Per-

A git in Galilæam, & uenit in ciuitatẽ Chanam Ga-
lilææ, ubi de aqua uinum fecit.] Ibi autem quan-
do aquam in uinum conuertit, ſicut ſcribit ipſe Io
annes, crediderunt in eum diſcipuli eius: & utiq;
plena erat domus turbis conuiuantiũ. Factum eſt
tam magnum miraculũ, & non in eum crediderũt
niſi diſcipuli eius. Hanc ciuitatem Galilææ modo
repetiuit. Et ecce quidã regulus cuius filius in-
firmabatur, uenit ad eum, & rogare cœpit ut de-
ſcenderet] ad illam ciuitatẽ uel domum, Et ſa-
naret filium eius. Incipiebat enim, inquit, mori.]
Qui rogabat non credebat? Quid à me expectas
audire? Dominũ interroga, quid de illo ſenſerit.
Rogatus enim talia reſpõdit, Niſi ſigna & pro-
digia uideritis, non creditis.] Arguit hominẽ in
B fide tepidum, aut frigidum, aut omnino nullius fi
dei: ſed tentare cupientẽ de ſanitate filij ſui qualis
eſſet Chriſtus, quis eſſet, quantum poſſer. Verba
enim rogantis audiuimus, cor diffidentis non ui-
demus: ſed ille pronunciauit, qui & uerba audiuit
& cor inſpexit. Deniq; & ipſe Euãgeliſta teſtimo
nio narrationis ſuæ oſtendit, quia nondum credi-
derat: qui uenire ad domum ſuam dominũ cupie-
bat, ad ſanandum filiũ eius. Nam poſteaꝗ ei nun-
ciatum eſt ſanum eſſe filium eius, & inuenit ea ho
ra ſanatum, qua hora dominus dixerat, Vade, fi
lius tuus uiuit: & credidit, inquit, ipſe & domus
eius tota.] Si ergo propterea credidit ipſe & do-
mus eius tota, quia nuneiatus eſt ei filiua eius ſa-
nus, & comparauit boram nunciantiũ horæ præ-
C nunciantis: quando rogabat, nondum credebat.
Samaritani nullum ſignum expectauerãt, uerbo
eius tantummodo crediderant. Ciues autem eius
audire meruerunt, Niſi ſigna & prodigia uideri-
tis, non ereditis: & ibi tamen facto tanto miracu-
lo, non eredidit niſi ipſe & domus eius. Ad ſolum
ſermonem crediderũt plures Samaritani: ad illud
miraculum ſola illa domus credidit, ubi factũ eſt.
Quid igitur fratres? Quid nobis commendat do-
minus? Tunc Galilæa Iudææ patria erat domini,
quia ibi nutritus eſt: Nunc uerò quia portẽdit ali-
quid res illa, nõ ẽm ſine cauſa dicta ſunt prodigia, Prodigium.
niſi quia aliud portendũt: prodigiũ enim appel-
latum eſt quaſi porrodicium, ꝙ porrò dicat, por-
rò ſignificet, & aliquid futurũ eſſe portẽdat. Quia
D ergo aliquid illa omnia portendebant, aliquid illa
omnia prædicebant, faciamus modo nos patriam
domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundũ carnẽ: non ẽm
habuit patriam in terra, niſi ſecundũ carnẽ, quam
accepit in terra. Faciamus ergo patriam domini
populum Iudæorum. Ecce in patria ſua honorem
non habet. Modo attende Iudæorũ turbas, atten-
de iam gentẽ illam diſperſam toto orbe terrarum,
& euulſam radicibus ſuis: attende ramoa fractos,
conſciſſos, diſperſos, aridos, quibus fractis inſeri
meruit oleaſter. Vide turbam Iudæorũ. Quid di-
cit modo? Quem colitis, quem adoratis, frater no
ſter erat. Et nos reſpõdeamus, Propheta in patria
ſua honorem non habet. Deniq; illi ambulantem
dominum Ieſum in terra, facientẽq; miracula, cæ-
cos illuminantem, ſurdis aures aperientẽ, muto-
rum

rum ora ſoluentem, paralyticorum membra ſtrin A
gentem,ſuper mare ambulantem,uentis imperan
tem & fluctibus, mortuos ſuſcitantẽ, tanta ſigna
facientem uiderunt:& uix inde pauci crediderũt.
Populo dei loquor. Tam multi credidimus, quæ
ſigna uidimus? Illud ergo quod factum eſt tunc,
hoc quod nunc agitur portendebat. Iudæi fuerũt,
uel ſunt ſimiles Galilæis,nos ſimiles illis Samarita
nis.Euangelium audiuimus,Euangelio conſenſi-
mus, per Euangelium in Chriſtum credidimus,
nulla ſigna uidimus,nulla exigimus. Quãuis enĩ
unus ex duodecim electis & ſanctis,tamen Iſrae-
lita fuit,de gente ſcilicet domini. Thomas ille qui
in loca uulnerum digitos cupiebat mittere: ſic eũ
arguit dominus quomodo iſtũ regulum. Huic di-
xit:Niſi ſigna & prodigia uideritis nõ creditis: illi B
Io.20 aũt dixit, Quia uidiſti,credidiſti. Ad Galilæos ue-
nerat poſt Samaritanos,qui ſermoni eius credide
rant,apud quos nulla miracula fecerat, quos fir-
mos in fide ſecurus cito dimiſerat,quia diuinita-
tis præſentia non dimiſerat. Ergo quãdo dicebat
dominus Thomæ, Veni mitte manũ tuam, & no-
li eſſe incredulus,ſed fidelis: & cũ ille exclamaret
tactis uulnerũ locis,& diceret: Domine meus &
deus meus: increpatur & dicitur ei, Quia uidiſti
credidiſti. Quare niſi quia propheta in patria ſua
honorem nõ habet? Quia uero apud alienigenas
propheta iſte honorem habet,quid ſequitur? Bea
ti qui non uiderunt & crediderunt. Prædicti ſu-
mus nos:& quod dominus ante laudauit,& in no
bis implere dignatus eſt. Viderunt qui crucifixe- C
runt:palpauerunt,& ſic pauci crediderunt. Nos
nõ uidimus,nõ cõtrectauimus:audiuimus, credi-
dimus. Fiat in nobis,perficiatur in nobis beatitu-
do quam promiſit:& hic quia patriæ ipſius præla
ti ſumus, & in futuro ſeculo, q̃a pro ramis fractis
inſerti ſumus. Nos enĩ ramos ſe fracturũ eſſe mon
ſtrabat,& hunc oleaſtrum inſerturũ,quando com
Matt.8 motus Centurionis fide,qui ei dixit, Non ſum di-
gnus ut ſub tectum meũ intres, ſed tantũ dic uer-
bo,& ſanabitᷣ puer meus. Nam & ego homo ſum
ſub poteſtate conſtitutus,habens ſub me milites,
& dico huic,uade & uadit:& alij,ueni & uenit: &
ſeruo meo,fac hoc & facit. Conuerſus ad eos qui
ſe ſequebantur,dixit:Amen dico uobis,non inue
ni tantam fidem in Iſrael. Quare non inuenit tan-
tam fidẽ in Iſrael? Quia propheta in patria ſua ho- D
norẽ non habet. Nunquid non & illi Centurioni
poterat dicere dominus,quod dixerat huic regu-
lo: Vade,puer tuus uiuit? Videte diſtinctionẽ. Re
gulus iſte dominum ad domum ſuã deſcẽdere cu-
piebat:ille Centurio indignum ſe eſſe dicebat. Illi
dicebatᷣ,Ego ueniam & curabo eũ:huic dictũ eſt,
Vade filius tuus uiuit. Illi præſentiam ſuã promit
tebat,hũc uerbo ſanabat. Iſte tamen præſentiã ſuã
extorquebat,ille ſe præſentia eius indignũ eſſe di-
cebat. Hic ceſſum eſt elationi, illic conceſſum eſt
humilitati. Tanquã huic diceret, Vade,filius tuus
uiuit,noli mihi tædium facere,Niſi ſigna & prodi
gia uideritis,non creditis. Præſentiam meam uis
in domo tua,poſſum & uerbo iubere. Noli tu de

ſignis credere. Centurio alienigena credidit me
uerbo poſſe facere, & anteq̃ faceret credidit: uos
niſi ſigna & prodigia uideritis,non creditis. Ergo
ſi ita eſt,frangantur ſuperbi rami, humilis inſera-
tur oleaſter:maneat tamẽ radix,illis præciſis, iſtis
receptis. Vbi manet radix? In patriarchis. Etenim
patria Chriſti populus Iſrael,quia ex eis uenit ſe-
cundũ carnem. Sed huius arboris radix, Abrahã,
Iſaac,& Iacob,patriarchæ ſancti. Et ubi ſunt iſti?
In requie apud deum,in honore magno:ut in A-
brahæ ſinũ adiutus ille pauper poſt corporis exi-
tum leuaretur,& in Abrahæ ſinu de longinquo à
ſuperbo diuite uideretᷣ. Ergo radix manet, radix
laudatur. Sed rami ſuperbi & præcidi & areſcere
meruerunt:oleaſter aũt humilis illorum præciſio
ne inuenit locũ. Audi ergo quemadmodũ præci-
dantur rami naturales, quemadmodum inſeratur
oleaſter ex ipſo Centurione, quem propter cõpa
rationem huius reguli cõmemorandum putaui.
Amen,inquit,dico uobis,non inueni tantã fidem
in Iſrael. Propterea dico uobis, quia multi ab ori-
ente & occidente uenient. Quàm late terram occu
pauerat oleaſter. Amara ſylua mundus hic fuit.
Sed propter humilitatẽ, nõ ſum dignus ut intres
ſub tectum meũ:multi ab oriente & occidente ue
nient. Et puta quia uenient. Quid de illis fiet? Si
enim uenient, iam præciſi ſunt de ſylua. Vbi inſe-
rendi ſunt ne areſcant? Et recumbent,inquit,cum Matt.8
Abraham & Iſaac & Iacob. In quo conuiuio, ne
forte nõ inuites ad ſemper uiuendũ, ſed ad multũ
bibendum? Recũbent cum Abrahã & Iſaac & Ia-
cob. Vbi? In regno,inquit,cœlorum. Et quid erit
de illis qui uenerunt de ſtirpe Abrahæ? Quid fiet
de ramis quibus arbor plena erat? Quid,niſi quia
præcidentur,ut iſti inſerantur? Doce quia præci-
dentur. Audi, Filij aũt,inquit,regni ibunt in tene-
bras exteriores. Habeat ergo apud nos honorem
propheta, quia non habuit honorẽ in patria ſua.
Non habuit honorẽ in patria,in qua conditus eſt:
habeat honorem in patria quam condidit. In illa
enim conditus eſt conditor omnium, conditus in
illa eſt ſecũdum formam ſerui. Nam ipſam ciuita-
tem in qua conditus eſt,ipſam Sion,ipſam Iudæo
rum gẽtem,ipſam Hieruſalem, ipſe condidit cum
eſſet apud patrem uerbum dei: omnia enim per Ioan.1
ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil. De
illo ergo homine de quo & hodie audiuimus, u-
nus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ie- 1.Tim.2
ſus,etiam pſalmus prælocutus eſt, dicens: Mater Pſal.86
Sion dicet homo. Quidam homo mediator dei et
hominum,homo mater Sion dicet. Quare mater
Sion dicet? Quia inde accepit carnem,inde uirgo
Maria,de cuius utero ſerui forma ſuſcepta eſt, in
qua dignatus eſt apparere humillimus. Mater
Sion dicet homo,et homo iſte q̃ dicit mater Sion,
factus eſt in ea,homo factus eſt in ea. Nã deus e-
rat ante eã, & homo factus eſt in ea. Qui homo fa-
ctus eſt in ea, ipſe fundauit eam altiſſimus,non hu
millimus. Homo factus eſt in ea humillimus, q̃a
uerbum caro factũ eſt,& habitauit in nobis. Ipſe
fundauit eã altiſſimus, quia in principio erat uer-

bum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum: omnia per ipſum facta ſunt. Quia uero condidit iſtam patriam, hic habeat honorem. Repulit eum patria in qua generatus eſt: ſuſcipiat eum patria, quam regenerauit.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam: uſque ad id quod ait, Quærebant eum Iudæi interficere, quia nō ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens deo. Tract. XVII.

Capite V

MIRVM non eſſe debet à deo factum miraculum: mirum enim eſſet ſi homo feciſſet. Magis gaudere q̃ mirari debemus, quia dominus noſter & ſaluator Ieſus Chriſtus homo factus eſt, q̃ ꝙ diuina inter homines deus fecit. Plus eſt enim ad ſalutē noſtram ꝙ factus eſt propter homines, q̃ quod fecit inter homines: & plus eſt ꝙ uitia ſanauit animarū, q̃ quòd ſanauit lāguores corporum moriturorū. Sed quia ipſa anima nec eum nouerat à quo ſananda erat, & oculos habebat in carne unde facta corporalia uideret, nondum habebat ſanos in corde, unde deum latētem cognoſceret: fecit quod uideri poterat, ut ſanaretur unde uideri non poterat. Ingreſſus eſt locum ubi iacebat magna multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorū, & cum eſſet medicus & animarum & corporum, & qui ueniſſet ſanare oēs animas crediturorum: de illis lāguentibus unum elegit quem ſanaret, ut unitatē ſignificaret. Si mediocri corde, & quaſi humano captu & ingenio C conſideremus facientem, & quod ad poteſtatem pertinet, nō magnum aliquid perfecit: & quod ad benignitatem, parum fecit. Tot iacebant, & unus curatus eſt, cum poſſet uno uerbo omnes erigere. Quid ergo intelligendum eſt, niſi quia poteſtas illa, & benignitas illa magis agebat, quid animæ in factis eius pro ſalute ſempiterna intelligerent, q̃ quid pro temporali ſalute corpora mererentur? Corporum enim ſalus quæ uera expectatur à domino, erit in fine in reſurrectiōe mortuorum. Tūc quod uiuet, nō morietur: tunc quod ſanabitur, nō ægrotabit: tunc quod ſatiabitur, non eſuriet neq; ſiuet. tunc quod renouabitur, non ueteraſcet. Nūc uero in illis factis domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & cæcorū aperti oculi, morte clauſi ſunt: D & paralyticorum membra cōſtricta, morte diſſoluta ſunt: & quicquid ſanatum eſt temporaliter in membris mortalibus, in fine defecit: anima uero quæ credidit, ad uitam ęternā tranſitum fecit. Animæ ergo crediturę cuius peccata dimittere uenerat, ad cuius languores ſanandos ſe humiliauerat, de hoc languido ſanato magnū ſignum dedit. Cuius rei & cuius ſigni profundum ſacramentum, quantum dominus donare dignatur, attentis uobis & orando adiuuantibus infirmitatem noſtrā, loquar ut potero. Quicquid autem non poſſum, ſupplebit in uobis ipſe, quo adiuuāte facio quod poſſum. De hac piſcina quæ quinque porticibus cingebatur, in quibus iacebat magna multitudo languētium, aſſidue nos tractaſſe memini: & rem

A dicturus ſum, quam mecum plures recognoſcant potius quàm cognoſcant. Verū nihil eſt ab re, etiā nota repetere, ut & qui non nouerant, inſtruātur: & qui nouerant, cōfirmentur. Proinde tanquam nota breuiter perſtringenda ſunt, non ocioſe inculcanda. Piſcina illa & aqua illa, populū mihi uidetur ſignificare Iudæorū. Significari enim nomine aquarum populum, aperte nobis indicat Apocalypſis Ioannis: ubi ei cum oſtenderentur aquæ multæ, & interrogaſſet quid eſſent, reſpōſum accepit, populos eſſe. Aqua ergo illa, id eſt populus ille, quinq; libris Moyſi, tanq̃ quinq; porticibus claudebatur. Sed illi libri prodebant languidos, non ſanabant: lex enim peccatores conuincebat, non ſoluebat. Ideo litera ſine gratia reos faciebat, B quos confitentes gratia liberabat. Nam hoc dicit Apoſtolus: Si enim data eſſet lex quæ poſſet uiuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Quare ergo data eſt lex? Sequitur & dicit: Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quid euidentius? Nónne uerba hæc expoſuerunt nobis & quinq; porticus, & languentium multitudinem? Quinq; porticus lex eſt. Quare quinq; porticus non ſanabant languentes? Quia ſi data eſſet lex quæ poſſet uiuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Quare ergo continebant, quos non ſanabant? Quia cōcluſit ſcriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credētibus. Quid ergo fiebat ut in aqua illa turbata ſanarentur, qui in porticibus ſanari non poterāt? Subito enim uidebatur aqua turbata, & à quo turbabatur non uidebatur. Credas hoc euangelica uirtute fieri ſolere, non tamen ſine ſignificante aliquo ſacramento. Poſt aquam turbatam mittebat ſe unus qui poterat, & ſanabatur ſolus: poſt illū quiſquis ſe mitteret, fruſtra faceret. Quid ſibi ergo hoc uult, niſi quia uenit unus Chriſtus ad populum Iudæorum: & faciendo magna, docendo utilia, turbauit peccatores, turbauit aquam præſentia ſua, & excitauit ad paſſionem ſuam? Sed latens turbauit. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Deſcēdere ergo in aquam turbatam, hoc eſt, humiliter credere in domini paſſionem: ibi ſanabatur unus, ſignificans unitatē. Poſtea quiſquis D ueniret, non ſanabatur: quia quiſquis præter unitatē fuerit, ſanari nō poterit. Videamus ergo quid uoluerit ſignificare in illo uno, quem etiā ipſe ſeruās unitatis myſteriū, ſicut prælocutus ſum, de tot languentibus unum ſanare dignatus eſt. Inuenit in annis eius numerum quendam languoris:

Apoc. 17

Gal. 3

Triginta & octo annos habebat in infirmitate.] Hic numerus quomodo magis ad lāguorem pertineat, quàm ad ſanitatem, paulo diligētius exponendum eſt. Intētos uos uolo: aderit dominus, ut congrue loquar, & ſufficienter audiatis. Quadragenarius numerꝰ ſacratus nobis in quadā perfectione cōmendaẗ. Notū eſſe arbitror charitati ueſtræ, teſtantur ſæpiſſime diuinæ ſcripturæ: ieiunium hoc numero conſecratum eſſe bene noſtis. Nam & Moyſes quadraginta diebus ieiunauit, &

Helias

Helias totidem: & ipſe dominus noſter & ſalua-
tor Ieſus Chriſtus bunc ieiunij numerum imple-
uit. Per Moyſem ſignificatur lex, per Heliã ſignifi
cantur prophetæ, per dominum ſignificatur Eu-
angelium. Ideo in illo monte tres apparuerũt, ubi
Matt. 17 ſe diſcipulis oſtendit in claritate uultus & ueſtis
ſuæ. Apparuit enim medius inter Moyſem & He
liam, tanquam Euangelium teſtimonium habe-
De conſ. di. 5 ret à lege & prophetis. Siue ergo in lege, ſiue in
cab. ieiunium prophetis, ſiue in Euangelio, quadragenarius nu-
merus nobis in ieiunio commendatur. Ieiunium
autem magnum & generale eſt, abſtinere ab ini-
quitatibus & illicitis uoluptatibus ſeculi, quod
eſt perfectum ieiunium: ut abnegantes impietatẽ
& ſeculares cupiditates, tẽperanter & iuſte & pie
uiuamus in hoc ſeculo. Huic ieiunio quam mer-
Ad Tit. 2 cedem addit Apoſtolus? Sequitur & dicit: Expe-
ctantes illam beatã ſpem, & manifeſtationem glo
riæ beati dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. In
hoc ergo ſeculo quaſi quadrageſimam abſtinen-
tiæ celebramus: cum bene uiuimus, cũ ab iniqui-
tatibus & ab illicitis uoluptatib. abſtinemus. Sed
quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expe
ctamus beatã illam ſpem, & reuelationem gloriæ
magni dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. In illa
ſpe, cum fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus
mercedem denarium. Ipſa enim merces redditur
operarijs in uinea laborantibus ſecundum Euan-
gelium, quod uos credo reminiſci: neq; enim om-
nia cõmemoranda ſunt tanq; rudibus & imperi-
tis. Denarius ergo qui accepit nomen à numero
decem redditur, & coniunctus quadragenario fit
quinquagenarius: unde cum labore celebramus
quadrageſimam ante paſcha, cũ lætitia uero tanq;
accepta mercede quinquageſimam poſt paſcha.
Nam huic tanquam ſalutari labori boni operis,
qui pertinet ad quadragenariũ numerum: additur
quietis & felicitatis denarius, ut quinquagenari-
us fiat. Significauit hoc & ipſe dominus Ieſus mul
to apertius, quando poſt reſurrectionem quadra-
ginta diebus conuerſatus eſt in terra cum diſcipu-
lis ſuis: quadrageſimo aũt die cũ aſcendiſſet in cœ
lũ, peractis decẽ diebus miſit mercedẽ ſpiritusſan
cti. Significata ſunt iſta, & quibuſdam ſignificatio
nibus res ipſæ præuentæ ſunt. Significationibus
paſcimur, ut ad res ipſas perdurantes peruenire
poſſimus. Operarij eñ ſumus, & adhuc in uinea
laboramus: finito die, finito opere, merces reſti-
tuetur. Sed quis operarius perdurat ad percipien
dam mercedẽ, niſi qui paſcitur cum laborat? Non
enim & tu operario tuo mercedem ſolam daturus
es. Non etiam afferes illi unde uires reparet in la-
bore? Paſcis utiq; cui mercedem daturus es. Pro-
inde & nos dominus in iſtis ſcripturarum ſignifi-
cationibus laborantes paſcit: nam ſi iſta intelligẽ-
dorum ſacramentorũ lætitia ſubtrahatur à nobis,
deficimus in labore, & non erit qui perueniat ad
mercedem. Quomodo ergo quadragenario nu-
mero perficit opus? Fortaſſe ideo, quia lex in de-
cem præceptis data eſt, & per totum mundũ præ-
dicanda erat lex: qui totus mundus quatuor parti

A bus cõmendatur, oriente & occidente, meridie &
aquilone. Vnde denarius per quatuor multiplica
tus, ad quadragenarium peruenit. Vel quia per
Euãgelium quod quatuor libros habet, impletur
lex: quia in Euangelio dictum eſt, Non ueni ſolue Matt. 5
re legem, ſed adimplere. Siue ergo illa, ſiue iſta ſit
cauſa, ſiue alia aliqua probabilior quæ nos latet,
doctiores non latet: certum eſt tamen quadrage-
nario numero ſignificari quandam perfectionẽ in
operibus bonis, quæ maxime opera bona exer-
centur in abſtinentia quadam ab illicitis cupidita
tibus ſeculi, hoc eſt, generali ieiunio. Audi & A-
poſtolum dicẽtem: Plenitudo legis charitas. Cha Rom. 13
ritas unde? Per gratiam dei, per ſpiritumſanctum.
Non eñ habemus illam ex nobis, quaſi facientes
B illam nobis. Dei donum eſt, & magnũ donũ: quo
niam charitas dei, inquit, diffuſa eſt in cordibus
noſtris per ſpiritumſanctum qui datus eſt nobis.
Charitas ergo impleuit legẽ, & ueriſſime dictum
eſt, Plenitudo legis charitas. Quæramus hanc cha
ritatem, quæ admodum commẽdatur à domino.
Mementote quid propoſuerim. Numerum trigin
taocto annorum in illo languido uolo exponere:
quare numerus ille trigeſimus et octauus, languo
ris ſit potius q; ſanitatis. Ergo, ut dicebam, chari-
tas implet legem. Ad plenitudinem legis in omni
bus operibus pertinet quadragenarius numerus:
in charitate aũt duo præcepta nobis commendan
tur. Intuemini obſecro & figite memoriæ quod di
co, ne ſitis contemptores uerbi, ne fiat anima ue-
ſtra uia, ubi grana iactata nõ germinẽt: & ueniẽt,
C inquit, uolatilia cœli, & colligent ea. Percipite &
recondite in cordibus ueſtris. Charitatis præce-
pta duo ſunt à domino cõmendata, Diliges domi Matt. 22
num deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota ani-
ma tua, & ex tota mẽte tua: &, diliges proximum
tuum ſicut teipſum. In his duobus præceptis tota
lex pendet & prophetæ. Merito & illa uidua om-
nes facultates ſuas, duo minuta, miſit in dona dei;
merito & pro illo languido à latronibus ſauciato,
ſtabularius duos nummos accepit unde ſanaret:
merito apud Samaritanos biduum fecit Ieſus, ut
eos charitate firmaret. Binario ergo iſto numero
cum aliquid boni ſignificatur, maxime bipertita
charitas commendatur. Si ergo quadragenarius
D numerus habet perfectionem legis, & lex non im
pletur niſi gemino præcepto charitatis: quid mira
ris quia languebat, qui à quadraginta duo minus
habebat? Videamus proinde iam quo ſacramen-
to iſte languidus curetur à domino. Venit enim
ipſe dominus, charitatis doctor, charitate plenus,
breuians, ſicut de illo prædictum eſt, uerbum ſu-
per terram: & oſtendit in duobus præceptis chari
tatis pendere legẽ & prophetas. Inde ergo pepen
dit Moyſes quadragenario ſuo, inde Helias cum
ſuo: hunc numerum attulit dominus in teſtimo-
nio ſuo. Curatur iſte languidus à præſente domi-
no, ſed prius quid ei dicit? Vis ſanus fieri? Re
ſpondit ille hominem ſe nõ habere, à quo in piſci-
nam mittatur. Vere neceſſarius erat illi homo ad
ſalutem: ſed homo ille qui et deus eſt. Vnus enim

1.Tim.2 deus, unus & mediator dei & hominum, homo A
Chriſtus Ieſus. Venit ergo homo qui erat neceſ-
ſarius. Quare ſanitas differtur? Surge, inquit,
tolle grabatum tuum & ambula.] Tria dixit, Sur-
ge, tolle grabatum tuum, & ambula. Sed ſurge,
non operis imperium fuit, ſed operatio ſanitatis.
Sano aũt duo imperauit, tolle grabatũ tuũ, & am-
bula. Rogo uos, cur non ſufficeret, ambula? Aut
certe cur nõ ſufficeret, ſurge? Neq; enim ille cum
ſanus ſurrexiſſet, in loco remanſiſſet. Nónne ad
hoc ſurrexiſſet ut abijſſet? Mouet ergo me etiam
ꝙ duo præcepit, q illũ iacentẽ duobus minus inue
nit: tanq; enim duo quædam iubẽdo quod minus
erat impleuit. Quomodo ergo inueniamus in his
duobus domini iuſſis, duo illa præcepta ſignifica-
ta eſſe charitatis? Tolle, inquit, grabatum tuum & B
ambula. Quæ ſunt illa duo præcepta fratres, reco-
lite mecum. Notiſſima em̃ eſſe debent, nec modo
tantum uenire in mẽtem eum commemorantur à
nobis, ſed deleri nunquam debent de cordibus ue
ſtris. Semper omnino cogitate, diligendum eſſe
deum & proximum. Deum ex toto corde, ex to-
ta anima, & ex tota mente: & proximum tanq; te-
ipſum. Hæc ſemper cogitanda, hæc meditanda,
hæc retinenda, hæc agenda, hæc implenda ſunt.
Dei dilectio prior eſt ordine præcipiẽdi, proximi
aũt dilectio prior eſt ordine faciendi. Neq; enim
qui tibi præciperet dilectionẽ iſtã in duobus præ-
ceptis, prius tibi commendaret proximum, & po
ſtea deum: ſed prius deũ, poſtea proximũ. Tu au-
tem quia deũ nondũ uides, diligendo proximum C
promereris quẽ uideas: diligẽdo proximum pur-
gas oculũ ad uidendũ deum, euidenter Ioanne di
1.Io.4 cente: Si fratrem quẽ uides nõ diligis, deũ quẽ nõ
uides quomodo diligere poteris? Ecce dicitur ti-
bi, dilige deũ. Si dicas mihi, oſtende mihi quem di
ligã: quid reſpondebo, niſi quod ait ipſe Ioannes?
Ioan.1 Deum nemo uidit unq;. Et ne te alienum omni-
no à deo uidendo eſſe arbitreris: Deus, inquit, cha
1.Ioan.4 ritas eſt. Et q manet in charitate, in deo manet &
deus in eo. Dilige ergo proximũ: & intuere in te
unde diligis proximũ, ibi uidebis ut poteris deũ.
Eſa.58 Incipe ergo diligere proximũ. Frange eſurientí pa-
nẽ tuũ, & egenũ ſine tecto induc in domũ tuã. Si
uideris nudũ, ueſti, & domeſticos ſeminis tui ne
deſpexeris. Faciens aũt iſta quid cõſequeris? Tũc D
erumpet uelut matutina lux tua. Lux tua deus eſt,
tibi matutina, quia poſt noctem ſeculi tibi ueniet:
nam ille nec oritur nec occidit, quia ſemper ma-
net. Erit tibi matutinus redeũti, qui tibi occaſum
fecerat pereũti. Ergo tolle grabatum tuũ, mihi ui-
detur dixiſſe, dilige proximũ tuũ. Sed clauſum eſt
adhuc, & expoſitione indiget quantum arbitror,
quare in tollendo grabato dilectio proximi com-
mẽdatur: niſi forte hoc nos offendit, quia per gra-
batum rem quandam ſtolidã & inſenſatam, proxi
mus cõmendatur. Nõ iraſcatur proximus, ſi com-
mendat̃ nobis per rẽ quæ ſine anima & ſine ſenſu
Eph.2 eſt. Ipſe dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus
lapis angularis dictus eſt, ut duos conderet in ſe.
1.Cor.10 Dictus eſt & petra unde aqua profluxit, Petra au-
tẽ erat Chriſtus. Quid ergo mirum ſi petra Chri-
ſtus, lignũ proximus? Nõ tamen qualecũq; lignũ,
quomodo nec illa qualiſcũq; petra, ſed unde aqua
profluxerat ſitientibus. Nec qualiſcunq; lapis, ſed
angularis, qui in ſemetipſo copulauit duos parie-
tes è diuerſo uenientes. Si nec qualecunq; lignum
proximũ acceperis, ſed grabatum. Quid ergo in
grabato obſecro te? Quid, niſi quia ille languidus
grabato portabatur? Sanatus aũt grabatũ portat.
Quid dictũ eſt ab Apoſtolo? Inuicẽ onera ueſtra Gal.6
portate, et ſic adimplebitis legẽ Chriſti. Lex ergo
Chriſti charitas eſt, nec charitas implet̃ niſi inui-
cẽ onera noſtra portemus. Sufferẽtes, inqt, inuicẽ Eph.4
in dilectiõe: ſtudẽtes ſeruare unitatem ſpiritus in
uinculo pacis. Cũ eſſes lãguidus, portabat te ꝓxi-
mus tuus: ſanus factus es, porta ꝓximum tuũ. Inui
cem onera ueſtra portate, & ſic adimplebitis legẽ
Chriſti. Sic adimplebis ò homo quod tibi deerat.
Tolle ergo grabatũ tuum, ſed cũ tuleris, noli rema
nere, ambula. Diligẽdo proximum, & curam ha-
bendo de proximo tuo, iter agis. Quo iter agis, ni
ſi ad dominũ deum tuũ: ad eum quem diligere de-
bemus ex toto corde, ex tota anima, ex tota men-
te? Ad dominũ em̃ nondũ peruenimus, ſed proxi
mum nobiſcum habemus. Porta ergo eũ cum quo
ambulas: ut ad eum peruenias, cũ quo manere de-
ſideras. Tolle ergo grabatum tuum, & ambula. Fe
cit hoc ille, & ſcandalizati ſunt Iudæi. Videbant
em̃ hominem die ſabbati portantem grabatũ ſuũ,
nec calumniabant̃ domino ꝙ ſanũ fecerat ſabba-
to, ut eis reſpõderi poſſet, quia ſi cuiuſquã eorum
iumentum in puteum cecidiſſet, utiq; die ſabbati
erueret illud, & ſaluaret iumentum ſuũ. Non itaq;
iam illi obijciebãt ꝙ die ſabbati ſanus factus eſſet
homo, ſed ꝙ portaret grabatum ſuũ. Si ſanitas nõ
erat differenda, nunquid & opus fuerat imperan-
dũ? Non licet tibi, inquiunt, facere quod facis,
tollere grabatũ tuũ.] Et ille autorem ſanitatis ſuæ
obijciebat calumniatoribus, Qui, inquit, me fe-
cit ſanũ, ipſe mihi dixit: Tolle grabatũ tuũ & am-
bula.] Non acciperem iuſſionem, à quo accepe-
ram ſanitatem? Et illi, Quis eſt ille homo qui ti-
bi dixit, Tolle grabatum tuũ & ambula? Sed qui
ſanus erat factus neſciebat quis eſſet,] à quo hoc
audierat. Ieſus autem,] cum hoc feciſſet & iuſ-
ſiſſet, Declinauerat ab eo in turba.] Videte quẽ
admodũ & hoc impleatur. Portamus proximũ, &
ambulamus ad deũ: ſed eum ad quẽ ambulamus,
nondum uidemus. Ideo & ille nondum nouerat
Ieſum. Sacramentum hoc commendatũ eſt, quia
in eum credimus quẽ nondum uidemus: & ut nõ
uideatur, declinat in turba. Difficile eſt in turba
uidere Chriſtũ. Solitudo quædam neceſſaria eſt
menti noſtræ, quadam ſolicitudine intentionis ui
detur deus. Turba ſtrepitũ habet, uiſio iſta ſecre-
tum deſiderat. Tolle grabatũ tuum, porta porta-
tus proximũ tuũ, & ambula ut peruenias. Noli Ie
ſum quærere in turba, nõ eſt tanq; unus de turba.
Præuenit omnem turbam. Prior aſcendit de mari
piſcis ille magnus, & in cœlis ſedet interpellans
pro nobis, tanq; ſacerdos magnus. Vnus intrauit
in

in interiora ueli, turba foris ſtat. Ambula tu qui A
portas proximũ tuum,ſi didiciſti portare qui ſole
bas portari. Deniq; modo nondum noſti Ieſum,
nõdum uides Ieſum. Quid poſtea ſequitur? Quo-
niam non deſtitit ille tollendo grabatum ſuum &
ambulando: Vidit eum poſtea Ieſus in templo. In
turba nõ eum uidit, in tẽplo uidit. Dominus qui-
dem Ieſus & in turba eum uidebat & in templo: il
le autem lãguidus Ieſum in turba non cognouit,
in templo cognouit. Peruenit ergo ille ad domi-
num: uidit eum in templo, uidit eũ in loco ſacra-
to, in loco ſancto. Et quid ab eo audit? Ecce iam
ſanus factus es, noli peccare, ne quid tibi deterius
contingat.] Tunc ille, poſteaq; uidit Ieſum, & co-
gnouit Ieſum autorem ſanitatis ſuę, non fuit piger
in euangelizando quem uiderat: Abijt & nun- B
ciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet qui eum ſanum fece-
rat.] Ille annunciabat, & illi inſaniebant: Ille ſalu-
tem ſuam prædicabat, illi ſalutem ſuã non quære-
bant. Perſequebantur Iudæi dominum Ieſum,
quia hæc faciebat in ſabbato.] Quid ergo domi-
nus modo reſpondit Iudæis, audiamus. De ſanis
factis hominibus ſabbato, dixi quid ſoleat reſpon
dere, quia iumenta ſua non contemnebant ſabba
to uel liberando uel alendo. De portato grabato
quid reſpõdit? Manifeſtum opus corporale factũ
erat ante oculos Iudæorum, non ſanitas corporis,
ſed operatio corporis: quæ nõ uidebat ita neceſſa
ria quemadmodũ ſanitas. Aperte ergo dominus
dicat ſacramentum ſabbati, & ſignum obſeruan-
di unius diei ad tempus datum eſſe Iudæis: imple- C
tionẽ uero ipſam ſacramẽti in illo ueniſſe. Pater
meus, inquit, uſq; modo operat, & ego operor.]
Miſit in eos magnũ tumultum, aduentu domini
turbatur aqua: ſed qui turbat, latet. Et tamen ſanã-
dus eſt turbata aqua æger unus magnus, paſſo do
mino totus mundus. Videamus ergo reſponſio-
nem ueritatis. Pater meus, inquit, uſq; modo ope-
ratur, & ego operor. Falſum ergo dixit ſcriptura,
quia deus requieuit ab omnibus operibus ſuis in
die ſeptimo? Et contra hanc ſcripturam per Mo-
ſem miniſtratã, loquitur dominus Ieſus, cum ipſe
dicat Iudæis, Si crederetis Moyſi, crederetis & mi
hi: de me eñ ille ſcripſit? Videte ergo ne aliquid
uoluit ſignificare Moyſes, q deus requieuit die
ſeptimo: non enim defecerat deus operando crea
turam ſuã, & indigebat requie ſicut homo. Quo- D
modo defecerat qui uerbo fecerat? Tamẽ & illud
uerum eſt, quia requieuit deus ab omnibus operi
bus ſuis in die ſeptimo: & hoc uerum eſt, quod ait
Ieſus: Pater meus uſq; modo operatur & ego ope
ror. Sed quis explicet uerbis, homo hominibus,
infirmus infirmis, indoctus diſcere cupientibus,
& forte ſi quid ſapit promere & explicare non ua
lens hominibus, difficile forte capientibus, etiam
ſi explicari poſſit quod capitur? Quis, inquã, fra-
tres mei explicet uerbis, quomodo deus & quie-
tus operetur, & operans quieſcat? Obſecro uos,
ut hoc uobis proficientibus differatis: uiſio enim
iſta templum dei quærit, ſanctum locum quærit.
Portate proximum, & ambulate: ibi eum uidebi-
tis, ubi uerba hominum non quæratis. Hoc forte
potius dicere ualemus, quia & in eo quòd deus in
die ſeptimo requieuit, ipſum dominũ ſaluatorem
noſtrum Ieſum Chriſtum qui hæc loquebatur &
dicebat: Pater meus uſq; modo operatur & ego
operor, magno ſacramento ſignificauit. Quia &
dominus Ieſus utiq; deus, ipſe eſt enim uerbũ dei,
& audiſtis quia in principio erat uerbum, & non
qualecunq; uerbum, ſed deus erat uerbum, & om
nia per ipſum facta ſunt: forte ſignificatus eſt re-
quieturus in die ſeptimo ab omnibus operibus
ſuis. Legite enim Euangeliũ, & uidete quãta ope-
ratus ſit Ieſus. Operatus eſt ſalutẽ noſtram in cru-
ce, ut implerentur in eo omnia prędicta propheta
rum. Coronatus eſt ſpinis, ſuſpenſus eſt in ligno,
dixit ſitio, accepit acetum in ſpongia, ut implere-
tur quod dictum eſt: Et in ſiti mea potauerunt me
aceto. At ubi impleta ſunt oĩa opera eius: ſexta *Pſal. 68*
ſabbati inclinato capite tradidit ſpiritum, & in ſe-
pulchro ſabbato requieuit ab omnibus operibus
ſuis. Ergo tanquam diceret Iudæis: Quid expecta
tis ut non operer ſabbato? Sabbati dies ad ſignifi-
cationem uobis præceptus eſt. Opera dei attendi
tis, ego ibi eram cum fierent, & per me facta ſunt
omnia. Ego noui, pater meus uſque modo opera
tur. Operatus eſt pater lucem: ſed dixit, ut fieret
lux. Si dixit, uerbo operatus eſt. Verbum eius e-
go eram, ego ſum: per me factus eſt mundus in il-
lis operibus, per me regitur mundus in iſtis operi
bus. Pater meus & tunc operatus eſt cũ fecit mun
dum, & uſq; nunc operatur eum regit mundum:
ergo & per me fecit cũ fecit, & per me regit cum
regit. Dixit hæc, ſed quibus? Surdis, cæcis, clau-
dis, languidis, medicũ non agnoſcentibus, & tan-
quam in phreneſi mente perdita occidere uolenti
bus. Proinde quid ſecutus Euangeliſta dixit?

Hinc ergo magis quærebant eum Iudæi inter-
ficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed &
patrem ſuum dicebat deum.] Nõ quomodocũq;.
Sed quid? Æqualem ſe faciens deo.] Nam om-
nes dicimus deo, Pater noſter qui es in cœlis. Le- *Matt. 8*
gimus & Iudæos dixiſſe, Cum tu ſis pater noſter.
Ergo non hinc iraſcebantur, quia patrem ſuũ di-
cebat deum, ſed quòd longe alio modo quàm ho
mines. Ecce intelligunt Iudæi quod non intelli-
gunt Arriani. Arriani quippe inæqualem patri fi-
lium dicunt, & inde hæreſis pulſat Eccleſiam. Ec-
ce ipſi cæci, ipſi interſectores Chriſti, intellexe-
sunt tamen uerba Chriſti. Non eum intellexerũt
eſſe Chriſtum, nec eum intellexerunt filium dei:
ſed tamen intellexerunt in illis uerbis, quia talis
commendaretur filius dei, qui æqualis eſſet deo.
Quis erat neſciebant: talem tamẽ prædicari agno
ſcebant, quia patrem ſuum dicebat deum, æqua-
lem ſe faciens deo. Non erat ergo æqualis deo?
Non ipſe ſe faciebat æqualem deo, ſed ille illũ ge-
nuerat æqualem. Si ſeipſum faceret æqualẽ deo,
caderet per rapinam. Qui enim ſe uoluit æqualem *Eſa. 14*
facere deo cum non eſſet, cecidit, & ex angelo fa-
ctus eſt diabolus: & hanc ſuperbiam homini pro-
pinauit, unde ipſe deiectus eſt. Nam hoc dixit ho

Gen.3 mini,cui ſtanti lapſus inuidit, Guſtate,& eritis ſi-
cut dij:id eſt,uſurpatione rapite quod facti non e-
ſtis,quia & ego rapiendo deiectus ſum. Non hoc
prodebat,ſed hoc ſuadebat. Chriſtus autem æqua
lis patri natus erat, non factus:natus de ſubſtan-
tia patris. Vnde illum ſic commendat Apoſtolus:
Phil.2 Qui cũ in forma dei eſſet,non rapinam arbitratus
eſt eſſe ſe æqualem deo. Quid eſt,non rapinam ar
bitratus eſt ſe æqualem deo? Nõ uſurpauit æqua-
litatẽ dei,ſed erat in illa in qua natus erat. Et nos
ad æqualem deũ quomodo perueniremus: ſemet
ipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Non er
go ſe exinaniuit amittens quod erat, ſed accipiẽs
quod non erat. Hanc formam ſerui contemnẽtes
Iudæi, dominum Chriſtum æqualem patri intel-
ligere nõ poterant,quamuis eum hoc de ſe dicere
minime dubitabant: & ideo ſæuiebant, & adhuc
tamen eos ille perferebat, & ſanitatem ſæuientiũ
requirebat.

Ab eo loco ubi ait,Amen amen dico uobis, nõ po-
teſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod uiderit patrem
facientem: uſq; ad id ubi ait, Pater enim diligit filium,&
omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit. Tract. XVIII.

I OANNES euangeliſta inter cõſor-
tes & cõparticipes ſuos alios euan-
geliſtas,hoc præcipuũ & proprium
donum accepit à domino, ſuper cu-
ius pectus in cõuiuio diſcumbebat:
ut per hoc ſignificaret, quia ſecreta altiora de inti
mo pectore eius potabat,ut ea diceret de filio dei
quæ paruulorum mentes fortaſſis intentas excita
re poſſint, implere autem nondum capaces non
poſſint. Grandiuſculis autem quibuſq; mentibus
& ad ætatem quãdam interius uirilem peruenien
tibus, dat aliquid uerbis his,quo & exerceantur,
& paſcantur. Audiſtis cum legeretur, & unde ſer-
mo iſte uenerit meminiſtis. Heſterno enim die le
ctum eſt, quòd propterea uolebãt Ieſum Iudæi in
terficere,quia non ſolum ſoluebat ſabbatum: ſed
etiam patrem ſuum dicebat deum,æqualem ſe fa-
ciens deo. Quod Iudæis diſplicebat, hoc ipſi patri
placebat. Hoc ſine dubio placet etiam eis,qui ho-
norificant filium,ſicut honorificant patrem: quia
ſi eis non placeat,diſplicebunt. Nõ enim deus erit
maior,quia placet tibi:ſed tu minor ſi diſplicet ti-
bi. Aduerſus hanc autem eorum calumniam,ue-
nientem uel de ignorantia uel de malitia loquitur
dominus non omnino quod capiãt, ſed unde agi-
tentur & conturbentur, & fortaſſe conturbati me
dicum quærant. Dicebat autem quæ ſcriberen-
tur,ut etiam à nobis poſtea legerẽtur. Viderimus
ergo quid in Iudæorum cordibus factum ſit, cum
hæc audirent: quid in nobis fiat cũ hæc audimus,
amplius cogitemus. Neq; enĩ natæ ſunt hæreſes,
& quædam dogmata peruerſitatis illaqueãtia ani
mas,& in profundum præcipitantia, niſi dum ſcri
pturæ bonæ intelliguntur non bene: & quod in
eis non bene intelligitur, etiam temere & auda-
cter aſſeritur. Itaq; chariſſimi,ualde caute hæc au-
dire debemus, ad quæ capienda paruuli ſumus,
& corde pio & cum tremore, ſicut ſcriptum eſt,

A hanc tenentes regulã ſanitatis,ut quod ſecundum
fidem qua imbuti ſumus, intelligere ualuerimus,
tanq; de cibo gaudeamus:quod aũt ſecundum ſa-
nam fidei regulã intelligere non potuerimus, du-
bitationem auferamus, intelligentiã differamus:
hoc eſt,ut etiã ſi quid neſcimus,bonum tamen &
uerum eſſe minime dubitemus. Et ego fratres qui
ſuſcepi loqui uobis , cogitandus ſum à uobis qui
ſuſceperim,& quæ ſuſceperim. Suſcepi enim tra-
ctanda diuina homo,ſpiritalia carnalis, & æterna
mortalis. Etiã à me chariſſimi,longe ſit uana præ-
ſumptio,ſi uolo ſanus in domo dei cõuerſari, quæ
eſt Eccleſia dei uiui, columna & firmamẽtum ue-
ritatis. Pro modulo meo capio quod uobis appo-
no. Vbi aperitur, paſcor uobiſcum:ubi clauditur,
B pulſo uobiſcum. Commoti ſunt ergo Iudæi, & in
dignati ſunt. Merito quidem, q̃d audebat homo
æqualem ſe facere deo:ſed ideo immerito, quia in
homine non intelligebant deum. Carnem uide-
bant,deum neſciebant : habitaculum cernebant,
habitatorem ignorabãt. Caro illa templum erat,
deus inhabitabat intus. Nõ ergo Ieſus carnẽ ęqua
bat patri,non formã ſerui domino cõparabat: nõ
quod factum eſt propter nos,ſed quod erat quan-
do fecit nos. Quis nãq; ſit Chriſtus, catholicis lo-
quor,noſtis quia bene credidiſtis:non uerbũ tan-
tum,nec caro tantum, ſed uerbum caro factũ eſt,
ut habitaret in nobis. Recẽſete de uerbo quod no
ſtis,In principio erat uerbum, & uerbũ erat apud
deũ,& deus erat uerbũ : hic æqualitas cum patre.
Sed uerbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis:
C hac carne minor eſt patre. Ita pater & æqualis &
maior:æqualis uerbo,maior carne: æqualis ei per
quẽ fecit nos, maior eo q̃ factus eſt propter nos.
Ad hanc regulam ſanam catholicã,quã præcipue
noſſe debetis,quã tenere qui noſtis,à qua prorſus
fides ueſtra labi nõ debet, quæ nullis hominũ ar-
gumentis extorquẽda eſt cordi ueſtro, dirigamus
ea quæ intelligimus:& quæ forte nõ intelligimus
dirigenda ad hãc regulã quandoq; differamus, cũ
idonei fuerimus. Nouimus ergo æqualem patri fi
liũ dei,quia nouimus in principio deum uerbum.
Quid ergo Iudæi uolebãt eum interficere? Quia
non ſolũ ſoluebat ſabbatũ, ſed & patrẽ ſuum dice
bat deum,æqualẽ ſe faciens deo: uidentes carnẽ,
D non uidentes uerbũ. Loquatur ergo & cõtra eos
uerbũ per carnem,& interior habitator ſonet per
habitaculũ ſuum:ut qui poteſt nouerit quis intus
habitet. Quid ergo eis dicit? Reſpondit itaq; Ie-
ſus,& dixit eis,] commotis q̃ æqualem ſe faceret
deo. Amen amen dico uobis, non poteſt filius
à ſe facere quicq̃,niſi quod uiderit patrem facien
tem.] Ad hæc quid reſponderint Iudæi, ſcriptum
non eſt:& fortaſſe tacuerunt. Quidam tamen qui
Chriſtianos ſe haberi uolũt, non tacẽt,& quodã-
modo ex his uerbis cõcipiunt quædã dicẽda con
tra nos:quæ contẽnenda nõ ſunt: & propter ipſos
& propter nos. Arriani quippe hæretici dicentes,
non per carnẽ ſed ante carnẽ,filium ipſum qui ſu-
ſcepit carnem,minorẽ eſſe quàm pater eſt,& non
eſſe eiuſdem ſubſtãtiæ,cuius pater eſt : capiunt ex
bis

his uerbis anſam calumniæ, & reſpondent nobis.
Videtis quia dominus Ieſus cum animaduerteret
Iudæos ex hoc moueri quòd patri deo æqualẽ ſe
faceret, talia uerba ſubiunxit, ut ſe æqualem non
eſſe monſtraret. Mouebantur em̃ Iudęi, aiunt, ad-
uerſus Chriſtum, quia æqualem ſe faciebat deo, &
uolens eos corrigere ab hoc motu Chriſtus, & eis
demonſtrare filium non eſſe æqualem patri, id
eſt, æqualem deo, ait, quaſi dicens: Quid iraſcimi-
ni? Quid indignamini? Non ſum æqualis, quia nõ
poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod uide-
rit patrem faciẽtem. Qui enim non poteſt, inqui-
unt, facere à ſe quicquam, niſi quod uiderit patrẽ
facientem: utiq; minor eſt, non æqualis. In hac re-
gula cordis ſui diſtorta & praua, hæreticus audiat
nos nondum obiurgantes, ſed adhuc quaſi quæ-
rentes, & explicet nobis quod ſentit. Puto enim,
ô quiſquis ille es, faciamus enim eum tanquam
præſentem adeſſe: tenes nobiſcum, quia in princi-
pio erat uerbum? Teneo, inquit. Et quia uerbum
erat apud deum? Et hoc, inquit, teneo. Sequere er
go, & hoc fortius tene, quia deus erat uerbum. Et
hoc, inquit, teneo: ſed ille deus maior, ille deus mi
nor. Iam neſcio quid paganum redolet, cum Chri
ſtiano me loqui arbitrabar. Si eſt deus maior & de
us minor: duos deos colimus, non unum deum.
Quare, inquit? Et tu non duos deos dicis æquales
ſibi? Hoc ego nõ dico. Æqualitatẽ enim iſtam ſic
intelligo, ut ibi intelligam etiam indiuiduam cha
ritatem: & ſi indiuiduam charitatem, perfectam
unitatem. Si enim charitas quã miſit hominibus
deus, de multis hominum cordibus fecit cor unũ,
& multas hominum animas fecit animam unam:
ſicut de credentibus ſeſeq; inuicem diligentibus
Act. 4 ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum: Erat illis
anima una, & cor unum in deum. Si ergo anima
mea & anima tua cum idem ſapimus nos que dili-
gimus, fit anima una: quanto magis pater deus
& filius deus, in fonte dilectionis deus unus eſt?
Verum ad hæc uerba quibus commotum eſt cor
tuum, intende, & recole mecum quod de uerbo
requirebamus. Si iam tenemus, deus erat uerbũ,
adiungo illud, quia cum dixiſſet: Hoc erat in prin
cipio apud deum: continuo ſubiecit Euangeliſta:
Omnia per ipſum facta ſunt. Nunc te quærendo
exagito, nunc te contra te moueo, & te contra
te interpello. Tene tantum memoriter iſta de uer
bo, quia deus erat uerbum: & omnia per ipſum fa-
cta ſunt. Audi iam uerba quibus commotus es,
ut minorem diceres filium: nempe quia dixit: Non
poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod uide-
rit patrem facientem. Ita, inquit, expone mihi pau
lulum. Sic quantum opinor intelligis: quoniam
quædam facit pater, filius autem attendit quem-
admodũ faciat pater, ut poſſit & ipſe ea facere quę
uiderit patrem facientem. Duos quaſi fabros con
ſtituiſti. Ita patrem & filium, ut etiam magiſtrum
& diſcipulum, quomodo ſolent patres fabri doce
re filios ſuos artem ſuam. Ecce deſcendo ad carna
lem ſenſum tuum, ita interim cogito ut tu. Videa-
mus ſi cogitatio hæc noſtra inueniat exitum ſecũ-

A dum illa quæ iam de uerbo pariter locuti ſumus,
pariter que ſentimus: quia deus uerbum, & om-
nia per ipſum facta ſunt. Pone igitur patrem tan-
quam fabrum, quædam opera facientem, filium
autem tanquam diſcipulum, qui non poteſt face-
re quicquam niſi quod uiderit patrem facientem:
intendit enim quodammodo in manus patris, ut
quomodo uiderit eum fabricare, ſic & ipſe tale ali
quid fabricet in operibus ſuis. Sed pater iſte om̃ia
illa quæ facit, uult ut attendat eum filius, & talia
& ipſe faciat per quem facit. Eia nunc eſt ut aſſis
ſententiæ tuæ priori, quam mecũ recenſuiſti, me-
cumq; tenuiſti: quia in principio erat uerbum, &
apud deum uerbum, & deus uerbũ, & omnia per
ipſum facta ſunt. Tu ergo cum mecum tenueris,
B quia per uerbum facta ſunt omnia: rurſum carnali
ſapore & puerili motu facis tibi in animo deũ faci
entem, & uerbum attendentẽ, ut cum fecerit deus
faciat & uerbum. Quid enim facit deus pręter uer
bum? Si enim facit, non omnia per uerbum facta
ſunt, perdidiſti quod tenebas. Si aũt omnia p̃ uer-
bum facta ſunt, corrige qđ male intelligebas. Fe-
cit pater, & non fecit niſi per uerbum. Quomodo
attendit uerbum, ut uideat patrem facientem ſine
uerbo, quod ſimiliter faciat uerbũ? Quicquid fe-
cit pater, per uerbũ fecit: aut falſum eſt, omnia per
ipſum facta ſunt. Sed uerũ eſt, omnia per ipſum fa-
cta ſunt. Parum fortaſſe tibi uidebatur: Et ſine ipſo
factum eſt nihil. Recede ergo ab iſta carnis prudẽ
tia, & quęramus quẽadmodum dictum ſit: Nõ po
C teſt filius à ſe facere quicq̃, niſi quod uiderit patrẽ
facientem. Quæramus, ſi digni ſumus qui appre-
hendamus. Fateor enim, magna res eſt, ardua om-
nino, uidere facientẽ patrem per filium, non ſingu
la opera facientẽ patrem & filiũ, ſed quodlibet o-
pus patrem per filium, ut nulla opera fiant uel à pa
tre ſine filio, uel à filio ſine patre: quia om̃ia per ip-
ſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Quibus
in fundamento fidei firmiſſime cõſtitutis, iam qua
le eſt uidere, quia nõ poteſt filius à ſe facere quicq̃
niſi quod uiderit patrẽ facientem? Quæris ut opi
nor, noſſe filium facientẽ: quære prius noſſe filium
uidentem. Certe enim quid ait? Non poteſt filius
à ſe facere quicq̃, niſi quod uiderit patrẽ facientẽ.
Intende quod dixit, niſi quod uiderit patrem faci-
D entem. Præcedit uiſio, & ſequitur effectio: uidet e-
nim ut faciat. Tu quid quęris iam noſſe quomodo
faciat, dum nõdum ſcias quomodo uideat? Quid
curris ad id qđ poſterius eſt, relicto qđ prius eſt?
Videntem ſe dixit & facientẽ, non facientem &
uidentem: quia non poteſt à ſe facere quicq̃, niſi
quod uiderit patrem facientem. Vis ut explicẽ ti-
bi quomodo faciat? Tu mihi explica quomodo ui-
deat. Si hoc tu explicare nõ potes, nec ego illud: ſi
hoc tu p̃cipere nõdũ es idoneus, nec ego illud. V-
terq; ergo noſtrũ quęrat, uterq; pulſet, ut uterq; ac
cipere mereatur. Quid quaſi doctus calũniaris in-
docto? Ego ad faciendũ, tu ad uidẽdum, ambo in-
docti à magiſtro quęramus, nõ in ſchola eius pue-
riliter litigemus. Tamen ſimul iam didicimus, q̃a
omnia per ipſum facta ſunt. Ergo manifeſtum eſt,

quia non alia opera facit pater, quæ uideat filius,
ut & ipſe faciat ſimilia: ſed eadem opera facit pater
per filium, quia omnia per uerbum facta ſunt. Iam
quomodo faciat deus quis nouit? Non dico quo-
modo fecerit mundum, ſed quomodo fecerit ocu
lum tuum, cui carnaliter inhærẽs, inuiſibilia inuiſi
bilibus cõparas. Talia enim de deo cogitas, qualia
his oculis uidere cõſueſti. Si aũt iſtis oculis uideri
Matt. 5 poſſet deus, non diceret: Beati mundo corde, quia
ipſi deum uidebunt. Ergo habes oculũ corporis
ad uidendum fabrum, ſed nondum habes oculum
cordis ad uidẽdum deum: ideo quod ſoles uidere
in fabro, transferre uis in deum. Pone in terra ter-
rena, ſurſum cor. Quid ergo fratres chariſſimi? Ex
plicaturi ſumus nos quod interrogauimus, quo-
modo uideat uerbũ, quomodo pater uideatur à uer
bo, quid ſit uidere uerbi? Non ſum tam audax, tã
temerarius, ut hoc me explicare pollicear uobis.
Vtcunq; ſuſpicor modulum ueſtrum, noui tamen
meum. Si ergo placeat, nõ diutius immoremur, ꝑ
curramus lectionem, & uideamus uerbis domini
turbari corda carnalia: ad hoc turbari, ne in eo qđ
tenent remaneant. Extorqueatur tanquam pueris lu
dicrũ neſcio quid, quo ſe male auocãt: ut poſſint
inſeri utiliora grãdioribus, ut poſſint ꝓficere qui
repebant in terra. Surge, quære, ſuſpira, anhela de
ſiderio, & ad clauſa pulſa. Si aũt nondum deſidera
mus, nondum inhiamus, nondũ ſuſpiramus, mar-
garitas quibuſcũq; proiecturi ſumus, aut margari
tas qualeſcunq; nosipſi inuenturi ſumus. Moue-
rim ergo chariſſimi deſideriũ in corde ueſtro. Mo
res perducũt ad intelligentiam: genus uitę perdu-
cit ad genus uitæ. Alia uita terrena, alia uita cœle
ſtis: alia uita pecorum, alia uita hominum, alia uita
angelorum. Vita pecorum, terrenis uoluptatibus
æſtuat, ſola terrena conquirit, in hæc prona atque
proiecta eſt. Vita angelorũ ſola cœleſtis: uita ho-
minum media eſt, inter angelorũ & pecorũ. Si ui-
uit homo ſecundũ carnẽ, pecoribus cõparatur: ſi
uiuit ſecundum ſpiritũ, angelis ſociatur. Quando
ſecundum ſpiritum uiuis, quære etiam in ipſa an-
gelica uita, utrum paruus an grãdis ſis. Si enim ad-
huc paruus es, dicunt tibi angeli, creſce. Nos pa-
nem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei: ut
peruenias ad cibum ſpei. Si aũt adhuc inhiatur ſor
didis uoluptatibus, ſi adhuc fraudes cogitantur, ſi
mendacia non uitantur, ſi mendacia periurijs cu-
mulantur: tam immundum cor audet dicere: Ex-
plica mihi quomodo uidet uerbum, etiã ſi poſſim,
etiã ſi iam uideam? Porrò aũt ſi forte ego nõ ſum,
in his moribus, & tamen ab iſta uiſione longe ſum
quantũ ille qui nondũ iſto ſuperno deſiderio rapi
tur, terrenis deſiderijs prægrauatur? Multũ inter-
eſt inter auerſantẽ & deſiderantem: & iterum mul
tum intereſt inter deſiderantem & fruentẽ. Viois
ut pecora, auerſaris: angeli perfruuntur. Tu autẽ ſi
non uiuis ut pecora, iam non auerſaris. Deſideras
aliquid, & non capis: incohaſti ipſo deſiderio uitã
angelorum. Creſcat in te & perficiatur in te: & capi-
as hoc non à me, ſed ab illo ꝙ & me fecit & te. Ta-
men nõ utcunq; nos dimiſit & dominus ꝙ uoluit

A intelligi. Quia in eo quod dixit: Non poteſt filius
à ſe facere quicꝙ, niſi quod uiderit patrem facien
tem: nõ alia opera pater facit quæ uideat filius, &
alia filius cum uiderit patrem facientem, ſed eadẽ
opera ipſa & pater & filius. Secutus enĩ ait, Quæ
cunq; enim ille fecerit, hęc & filius ſimiliter facit.]
Non cũ ille fecerit, alia filius ſimiliter facit: ſed quę
cunꝙ ille fecerit, hęc & filius ſimiliter facit. Si hęc
facit filius quæ fecerit pater, per filium facit pater.
Si per filium facit quæ facit pater, non alia pater,
alia filius facit: ſed eadem opera ſunt patris & filij.
Et quomodo eadẽ facit & filius, & eadem & ſimi-
liter? Ne forte eadẽ ſed diſſimiliter: eadem inquit,
& ſimiliter. Et quomodo poſſet eadem non ſimili
ter? Accipite exemplum, quod puto ad uos nõ ſit
grãde. Cum ſcribimus literas, facit eas primo cor
B noſtrum, & deinde manus noſtra. Certe unde oẽs
acclamaſtis, niſi quia cognouiſtis? Certũ eſt quod
dixi, & manifeſtũ omnibus nobis. Literæ fiunt pri
mo à corde noſtro, deinde à corpore noſtro. Ma-
nus ſeruit imperãti cordi, eaſdẽ literas facit, & cor
& manus. Nunquid alias cor, alias manus? Eaſdẽ
quidẽ facit manus, ſed nõ ſimiliter. Cor enĩ noſtrũ
facit eas intelligibiliter, manus aũt uiſibiter. Ecce
quomodo fiunt eadẽ & diſſimiliter. Vnde parum
fuit domino dicere, quæcunq; pater fecerit, hęc &
filius facit: niſi adderet, & ſimiliter. Quid ſi enim
hoc modo intelligeres, quomodo quæcunq; cor
facit, hæc & manus facit, ſed non ſimiliter? Hic ue
ro addidit, hæc & filius ſimiliter facit. Si & hæc fa-
cit, & ſimiliter facit, expergiſcere, ſtringatur Iudęus,
C credat Chriſtianus, conuincatur hæreticus, æqua-
lis eſt patri filius. Pater enim diligit filium, & o-
mnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.] Ecce eſt illud
demõſtrat. Demõſtrat quaſi cui? Vtiq; quaſi uidẽ
ti. Redimus ad id ꝗd explicare nõ poſſumus, quo
modo uerbũ uideat. Ecce homo factus eſt per uer
bũ: ſed homo habet oculos, habet aures, habet ma
nus, diuerſa mẽbra in corpore. Per oculos poteſt
uidere, ꝑ aures poteſt audire, ꝑ manus operari: di-
uerſa membra, diuerſa membrorũ officia. Nõ po-
teſt illud membrũ quod poteſt alterũ: tamẽ ꝓpter
corporis unitatẽ, oculus & ſibi & auri uidet, & au
ris ſibi & oculo audit. Nunquid tale aliquid in uer
bo arbitrãdũ eſt eſſe, quoniam omnia per ipſum?
Et dixit ſcriptura in pſalmo: Intelligite ꝙ inſipien Pſal. 93
D tes eſtis in populo, & ſtulti aliquando ſapite. Qui
plantauit aurẽ non audiet, aut qui finxit oculũ nõ
conſiderat? Si ergo finxit oculũ uerbum, ſi planta
uit aurẽ uerbum, quia omnia per uerbũ: non poſ-
ſumus dicere, nõ audit uerbum, non uidet uerbũ,
ne obiurget nos pſalmus & dicat: Stulti aliquan-
do ſapite. Itaq; ſi audit uerbũ & uidet uerbum, au-
dit filius & uidet filius. Nunquid tamen & in ipſo
diuerſis locis quęſituri ſumus oculos & aures? Ali
unde audit, aliunde uidet & auris eius non poteſt
quod oculus: & oculus non poteſt quod poteſt au
ris. An totus ille uiſus eſt, & totus auditus? Forte
ita, imò nõ forte, ſed uere ita: dum tamen & ipſum
eius uidere, & ipſum eius audire, longe alio modo
q̃ noſtrũ ſit. Et uidere & audire ſimul in uerbo eſt,
nec

nec aliud ibi eſt audire, & aliud uidere: ſed auditus uiſus, & uiſus auditus. Et nos qui aliter audimus, aliter uidemus, hoc unde nouimus? Redimus forte ad nos, ſi non ſumus præuaricatores, quibus di-

Eſa. 46 ctum eſt: Redite præuaricatores ad cor. Redite ad cor. Quid itis à uobis, & peritis à uobis? Quid itis ſolitudinis uias? Erratis uagãdo. Redite. Quo? Ad dominũ cito. Primo redi ad cor tuũ, exul à te uagaris foris. Teipſum nõ noſti, & quæris à quo factus es? Redi, redi ad cor, tolle te à corpore. Corpus tuũ habitatio tua eſt. Cor tuum ſentit etiã per corpus tuũ: ſed corpus tuũ non quod cor tuũ. Dimitte corpus tuũ, redi ad cor tuũ. In corpore tuo inueniebas alibi oculos, alibi aures. In corde tuo nunqd hoc inuenis? An in corde tuo nõ habes au-

Luc. 8 res? De quibus ergo dñs dicebat, Qui habet aures audiẽdi audiat? An in corde nõ habes oculos?

Eph. 1 unde dicit Apoſtolus: Illuminatos oculos cordis ueſtri? Redi ad cor. Vide ibi quid ſentias forte de deo, qa ibi eſt imago dei. In interiori homine habitat Chriſtus, in interiore homine renouaris ad imaginẽ dei, in imagine ſua cognoſce autorẽ eius. Vide quemadmodũ omnes corporis ſenſus cordi intro nuncient id quod ſenſerint foris. Vide ꝙ multos miniſtros habeat unus interior Imperator, & quid apud ſe etiã ſine his miniſtris agat. Renunciant oculi cordi alba & nigra, renunciant aures eidem cordi canora & diſſona. Renunciant nares eidem cordi odora & putentia. Renunciat guſtus eidem cordi amara & dulcia. Renunciat tactus eidem cordi lenia & aſpera. Renũciat ſibi ipſum cor iuſta & iniuſta. Cor tuum & uidet & audit, & cætera ſenſibilia dijudicat: & quò nõ aſpirant corporis ſenſus, iuſta & iniuſta, mala & bona diſcernit. Oſtẽde mihi oculos, aures, nares cordis tui. Diuerſa ſunt quę ad cor tuũ referunť, & diuerſa ibi membra non inueniuntur. In carne tua alibi audis, alibi uides: in corde tuo ibi audis, ubi uides. Si hoc imago, quanto potentius ille cuius eſt imago? Ergo et audit filius & uidet filius, & ipſa uiſio & auditio filius: & hoc eſt illi audire quod eſſe, & hoc eſt illi uidere quod eſſe. Tibi non hoc eſt uidère quod eſſe, quia & ſi perdas uiſum, potes eſſe: & ſi perdas auditũ, potes eſſe. Putamus'ne pulſauimus? Erectũ eſt aliquid in nobis quo uel tenuiter ſuſpicemur, unde lumen ueniat nobis? Puto fratres, quia cum loquimur iſta, & cũ meditamur, exercemus nos. Et cum exercemus nos in ipſis, & rurſus quaſi reflectimur pondere noſtro ad iſta cõſueta, tales ſumus quales lippientes, cum producũtur ad uidendum lumen, ſi forte antea uiſum omnino nõ habebant, & incipiunt eundẽ uiſum per diligentiã medicorum utcunq; reparare. Et cũ probare uult medicus quãtum ſalutis eis acceſſerit, tentat eis oſtendere quod uidere deſiderabant, & non poterant cum cæci eſſent: & redeunte iam iam utcunq; acie oculorum, producuntur ad lumen. Et cum uiderint fulgorem, in ipſo reuerberantur quodammodo, & reſpondent medico demonſtranti: Iam iam uidi, ſed uidere non poſſum. Quid ergo facit medicus? Reuocat ad ſolita & addit collyrium, ut ad il-

A lud quod uiſum eſt, & uideri non poteſt, deſideriũ nutriat, & ex ipſo deſiderio cureť plenius: & ſi qua mordacia reparandæ ſanitati adhibentur, fortiter ferat, ut amore illius lucis accẽſus dicat ſibi: Quando erit ut illud firmis oculis uideam, quod ſaucijs infirmisq; non potui? Vrget medicum, & rogat ut curet. Ergo fratres, ſi forte tale aliquid factum eſt in cordibus ueſtris, ſi utcunque erexiſtis cor ueſtrum ad uidendum uerbum, & ipſius luce reuerberati ad ſolita recidiſtis: rogate medicum ut adhibeat collyria mordacia, præcepta iuſtitiæ. Eſt quod uideas, ſed non eſt unde uideas. Non mihi, antea credebas, quia eſt quod uideas: duce quadam ratione adductus es, propinquaſti, intendiſti, palpitaſti, refugiſti. Scis certe eſſe quod uideas,

B ſed idoneum non te eſſe qui uideas. Ergo curare. Quæ ſunt collyria? Noli mentiri, noli periurare, noli adulterari, noli furari, noli fraudare. Sed conſueſti, & cũ aliquo dolore à conſuetudine reuocaris: hoc eſt quod mordet, ſed ſanat. Nam dico tibi liberius, ex timore & meo & tuo. Si curari deſtiteris, & eſſe idoneus ad perfruẽdum hac luce neglexeris, ualetudine oculorum tuorũ tenebras amabis: & amando tenebras, in tenebris remanebis: & remanẽdo in tenebris, etiam in tenebras exteriores projicieris: ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Matt. 22 Si nihil in te faciebat amor lucis, faciat timor doloris. Sufficiẽre me locutũ arbitror, & lectionẽ tamen Euangelicã non finiui. Si dicam reliqua, onerabo uos, & timeo ne etiã quod hauſtum eſt effundatur.

C Sufficiant ergo iſta charitati ueſtræ. Debitores ſumus, nõ nunc, ſed ſemper quamdiu uiuimus, quia propter uos uiuimus: uerumetiã uitã noſtrã iſtam infirmã, laborioſam, periculoſam, in hoc mũdo cõſolamini bene uiuendo. Nolite nos cõtriſtare & atterere malis moribus ueſtris. Cũ enim offendimur mala uita ueſtra, ſi refugiamus à nobis, & ſeparemꝰ nos à uobis, & ad uos nõ accedamus: nõne cõquerimini & dicitis: & ſi languebamus curaretis, & ſi infirmabamur uiſitaretis? Ecce curamus, ecce uiſitamus: ſed non nobis fiat quomõ audiſtis ab Apoſtolo: Timeo ne ſine cauſa laborauerim in uobis. Phil. 2

Ab eo quod ſcriptum eſt: Non poteſt à ſe filius facere quicquam, niſi quod uiderit patrẽ facientem: uſq; ad id quod ait: Quia nõ quæro uoluntatem meam, ſed uolun-

D tatem eius qui miſit me. Tractat. XIX.

SERMONE priſtino quantum noſtrum mouit affectum, & intelligendi paupertatem, locuti ſumus, ex occaſione uerborũ euangelicorũ ubi ſcriptum eſt: Non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod uiderit patrem facientem: Quid ſit uidere filij, hoc eſt, uidere uerbi, quia filius uerbum, & quia per uerbum facta ſunt omnia: quomodo poſſit intelligi quod uideat filius primo patrem facientem, tunc demũ & ipſe faciat quæ facta conſpexerit, cum pater nihil niſi per filiũ fecerit. Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non tamen explicatum aliquid diximus, quia nec explicatũ aliquid intelleximus. Aliquando enim ſermo deficit, ubi etiã

intellectus

intellectus proficit. Quanto magis ſermo patitur
defectionem, quando intellectus nō habet perfe-
ctionem? Nunc itaq; quantum dominus donat,
breuiter percurramus lectionem, & uel hodie ex-
pleamus debitum penſum. Si quid forte remanſe-
rit uel temporis uel uirium, retractabimus ſi potu
erimus, quantum & à nobis & apud uos fieri po-
teſt. Quid ſit uidere uerbi, demonſtrari uerbo nō
poteſt. Omnia quippe dicta ſunt hic, quæ ſi intelli
gantur ſecundum humanū ſenſum carnaliter, ni-
hil aliud nobis facit anima plena phantaſmatis, ni
ſi quaſdam imagines uelut duorum hominum pa
tris & filij: unius oſtēdentis, alterius uidētis, unius
loquētis, alterius audientis, quæ omīa idola cordis
ſunt. Quę ſi iam deiecta ſunt de templis ſuis, quan
to magis deijcienda ſunt de pectorib. Chriſtianis?

Non poteſt, inquit, filius à ſe facere quicꝙ, niſi
quod uiderit patrē facientem.] Verū eſt hoc, tene
te hoc: dū tamen nō amittatis, quod in ipſius euan
gelij exordio tenuiſtis, quia in principio erat uer-
bum, & uerbū erat apud deū, & deus erat uerbū:
& præcipue q̄a omnia per ipſum facta ſunt. Quod
nunc enim audiſtis, coniungite illi auditui, ut u-
trunq; cōcordet in cordibus ueſtris. Sic itaq; non
poteſt filius à ſe facere quicꝙ, niſi quod uiderit pa
trem facientem, ut tamen pater ea quæ facit non
faciat niſi per filium, quia filius eius eſt uerbum. Et
in principio erat uerbum, & uerbū erat apud deū,
& deus erat uerbum: & omīa per ipſum facta ſunt.

Quæcunq; enim ille fecerit, hæc & filius ſimili-
ter facit.] Non alia, ſed hæc: nec diſſimiliter, ſed ſi-
militer. Pater enim diligit filium, & omnia de-
monſtrat ei quę ipſe facit.] Ad hoc quod ſupra di
xit: Niſi quod uiderit patrē facientem, uidetur per
tinere & quod omnia demōſtrat ei quę ipſe facit.
Sed ſi pater demonſtrat quę facit, nec filius poteſt
facere niſi pater demōſtrauerit, paterq; demōſtra-
re nō poteſt niſi fecerit: cōſequēs erit ut nō ꝑ filiū
faciat omnia pater. Porrò ſi fixū atq; inconcuſſum
tenemus, quia per filiū omīa pater facit, anteꝙ faci
at demōſtrat filio. Nā ſi pater cū fecerit demōſtrat
filio, ut filius demonſtrata faciat, quę demonſtrata
iam facta ſunt: aliq̄d procul dubio pater ſine filio fa
cit. Sed nō facit pater aliquid ſine filio, quia filius
dei uerbū dei eſt, & omīa per ipſum facta ſunt. Re
manet igit̃ fortaſſe, ut quę pater facturus eſt, demō
ſtret facienda, ut per filiū ſint facta. Nā ſi filius ea fa
cit, quæ pater facta demonſtrat: ea quę pater facta
demōſtrat, nō utiq; per filiū facit. Monſtrari enim
nō poſſent filio niſi facta: filius facere nō poſſet, ni
ſi mōſtrata. Ergo ſine filio facta? Sed uerū eſt, om-
nia per ipſum facta ſunt: ergo anteꝙ facta, mōſtra
ta ſunt. Sed hoc diximus differendū eſſe, quo rede
undum ſit percurſa lectione, ſi ut diximus, aliquid
uel temporis uel uiriū nobis remanſerit, ad ea quę
diſtulimus retractanda. Amplius audite & diffici-
lius. Et maiora his, inquit, demonſtrabit ei opera,
ut uos miremini.] Maiora his. Quib. maiora? Fa-
cile occurrit, ijs quæ modo audiſtis curationibus
languorū corporalium. De iſto em̄ qui triginta &
octo annos habebat in infirmitate, & Chriſti uer-
A bo ſanatus eſt, nata eſt huius occaſio tota ſermōis.
Et ꝓpter hoc dominus dicere potuit, maiora his
demonſtrabit ei opera, ut uos miremini. Sunt em̄
opera maiora quàm iſta, & demonſtrabit ea pater
filio. Non demonſtrauit ei tanquàm de præterito,
ſed demonſtrabit de futuro: hoc eſt, demonſtratu-
rus eſt. Rurſus difficilis oritur quæſtio. Eſt em̄ ali-
quid apud patrem quod filio nondum demonſtra
tum ſit? Eſt aliquid apud patrem quod adhuc late
bat filiū, quando iſta filius loquebat̃? Si enim de-
monſtrabit, hoc eſt, demonſtraturus eſt, nondū de
monſtrauit: & filio tūc demonſtraturus eſt, quan-
do & iſtis. Sequit̃ enim, ut uos miremini. Et hoc
difficile eſt uidere, quomodo tāquā temporaliter
filio coæterno aliquid demonſtret æternus pater,
B omnia ſcienti quæ ſunt apud patrem. Quæ ſunt ta
men illa maiora? Hoc em̄ forte facile eſt intellige-
re. Sicut enim pater, inquit, ſuſcitat mortuos &
uiuificat: ſic & filius quos uult uiuificat.] Maiora
ergo ſunt opera mortuos ſuſcitare, ꝙ languidos ſa
nare. Sed ſicut ſuſcitat pater mortuos & uiuificat,
ſic & filius quos uult uiuificat. Alios ergo pater, a-
lios filius? Sed omnia per ipſum. Ipſos itaq; filius
quos & pater: quia nō alia, nec aliter, ſed hęc & fili
us ſimiliter facit. Ita planè intelligendū eſt, & ita te
nendū: ſed memen tote quia filius quos uult uiuifi
cat. Tenete hic ergo nō ſolum poteſtatē filij, uerū
etiam uoluntatem. Et filius quos uult uiuificat, &
pater quos uult uiuificat, & ipſos filius quos & pa
ter: ac per hoc eadē patris & filij poteſtas eſt & uo
C luntas. Quid eſt ergo quod ſeq̄tur? Neq; enim
pater iudicat quenꝙ, ſed iudicium omne dedit fi-
lio, ut omnes honorificent filiū, ſicut honorificāt
patrem.] Quod ita ſubiunxit tanꝙ rationem red-
dens ſuperioris ſententiæ. Multum mouet, intenti
eſtote. Filius quos uult uiuificat, pater quos uult
uiuificat. Filius ſuſcitat mortuos, ſicut pater ſuſci-
tat mortuos: neq; enim pater iudicat quenꝙ. Si in
iudicio ſuſcitandi ſunt mortui, quomodo pater ſu
ſcitat mortuos, ſi non iudicat quenꝙ? Omne quip
pe iudicium dedit filio. In illo autem iudicio ſuſci-
tantur mortui: & reſurgūt alij ad uitam, alij ad pœ
nam. Quod totum ſi filius facit, pater autem ideo
non facit, quia pater nō iudicat quenquam, ſed o-
mne iudicium dedit filio: contrarium uidebitur ei
D quod dictū eſt: Sicut pater ſuſcitat mortuos & ui-
uificat, ſic & filius quos uult uiuificat. Simul ergo
ſuſcitāt. Si ſimul ſuſcitāt, ſimul uiuificant. Simul er
go iudicant. Quomodo itaq; uerum eſt: Neq; em̄
pater iudicat quenꝙ, ſed omē iudiciū dedit filio?
Moueant interim propoſitæ quæſtiones, præſta-
bit dominus ut ſolutæ delectent. Ita eſt fratres: O-
mnis quæſtio niſi intentum fecerit propoſita, non
delectabit expoſita. Sequatur ergo ipſe dominus,
ne forte in ijs quę ſubnectit, aperiat ſe aliquantū.
Subtexit enim nubilo lucem ſuam: & difficile eſt
aquilæ more uolare ſuper omnem nebulā qua te-
gitur omnis terra, & uidere in uerbis domini ſynce
riſſimam lucem. Ne forte ergo calore radiorū ſuo
rum diſcutiat caliginē noſtram, & aliquantulum
ſe in conſequentibus aperire dignetur, dilatis iſtis
ſequentia

ſequentia uideamus. Qui non honorificat filiū, A
non honorificat patrem qui miſit illum.] Hoc ue-
rum eſt & planum eſt. Omne quippe iudicium de
dit filio, ſicut ſupra dixit, ut omnes honorificent
filium, ſicut honorificant patrem. Quid ſi inueni-
untur qui patrem honorificant, & non honorifi-
cant filium? Non poteſt, inquit, fieri. Qui nō hono
rificat filium, nō honorificat patrē qui miſit illum.
Non poteſt ergo dicere aliquis: Ego patrē honori
ficabam, quia filium non noueram. Si nondum fi-
liū honorificabas, nec patrē honorificabas. Quid
eſt enim honorificare patrē, niſi ꝙ habeat filium?
Aliud eſt enim cū tibi cōmendatur deus, quia de-
us eſt: & aliud eſt cum tibi cōmendatur deus, quia
pater eſt. Cum tibi quia deus eſt cōmendatur, crea
tor tibi cōmendatur, omnipotens tibi commenda B
tur, ſpiritus quidem ſummus, æternus, inuiſibilis,
incōmutabilis tibi commendatur. Cum uero tibi
quia pater eſt commēdatur, nihil tibi aliud quàm
& filius commendatur: quia pater dici non poteſt,
ſi filium non habet: ſicut nec filius, ſi patrem non
habet. Sed ne ſorte patrem quidē honorifices tan
quam maiorem, filium uero tanquam minorem,
ut dicas mihi, honorifico patrem: ſcio enim quod
habeat filium, & non erro in patris nomine, nō e-
nim patrē intelligo ſine filio: honorifico tamen &
filium tanꝙ minorem: corrigit te ipſe filius & re-
uocat te dicens: ut omnes honorificent filium, nō
inſerius, ſed ſicut honorificant patrem. Qui ergo
non honorificat filium, non honorificat patrem
qui miſit illum. Ego, inquis, maiorem honorē uo- C
lo dare patri, minorem filio. Ibi tollis honorem pa
tri, ubi minorem das filio. Quid enim aliud tibi ui
detur ita ſentienti, niſi quia pater æqualē ſibi filiū
generare aut noluit, aut non potuit? Si noluit, inui
dit: ſi non potuit, defecit. Nō ergo uides, qa ita ſen
tiendo ubi maiorē honorē uis dare patri, ibi es cō-
tumelioſus in patrē? Proinde ſic honorifica filiū,
quomodo honorificas patrē, ſi uis honorificare &
patrem & filium. Amen amen dico uobis, quia
qui uerbū meum audit, & credit ei q miſit me, ha-
bet uitam æternā: & in iudiciū non uenit, ſed tran-
ſiit à morte in uitā.] Non nunc tranſit, ſed iam trā-
ſiit à morte in uitā. Et hoc attendite, qui uerbū me-
um audit: & nō dixit, credit mihi: ſed, credit ei qui
me miſit. Verbum ergo filij audiat, ut patri credat. D
Quare uerbum audit tuū, & credit alteri? Nónne
cum uerbū alicuius audimus, eidem uerbū profe-
renti credimus, loquēti nobis fidē accōmodam⁹?
Quid ergo uoluit dicere, qui uerbū meū audit, &
credit ei qui miſit me: niſi quia uerbum eius eſt in
me? Et quid eſt, audit uerbum meum, niſi audit
me? Credit autem ei qui miſit me, quia cum illi cre
dit, uerbo eius credit. Cum autem uerbo eius cre-
dit, mihi credit: quia uerbū patris ego ſum. Pax er-
go in ſcripturis, & omnia diſpóſita, nequaꝙ rixan
tia. Tu abijce litem cordis tui, intellige concordiā
ſcripturarum. Nunqd cōtraria ſibi diceret ueritas,
Qui audit, inquit, uerbum meū, & credit ei q miſit
me, habet uitā æternam: & in iudicium non uenit,
ſed tranſiit à morte in uitam? Meminiſtis quod ſu-
perius poſueramus: quia ſicut pater ſuſcitat mor-
tuos & uiuificat, ſic & filius quos uult uiuificat. In-
cipit iam aperire ſe, & loqui de reſurrectione mor
tuorum, & ecce reſurgunt mortui. Qui eñ uerbū
meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam
ęternam, & in iudicium non ueniet. Proba quia re
ſurrexit. Sed tranſiit, inquit, à morte in uitam. Qui
tranſiit à morte ad uitam, nullo dubitante utiꝗ re-
ſurrexit. Non enim tranſiret de morte ad uitam, ni
ſi primo eſſet in morte, & nō eſſet in uita: cum aūt
tranſierit, erit in uita, non erit in morte. Mortuus
ergo erat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Fit
proinde iam quædam reſurrectio, & tranſeunt ho
mines à morte quadam ad quandam uitam: à mor
te infidelitatis, ad uitam fidei: à morte falſitatis, ad
uitam ueritatis: à morte iniquitatis, ad uitam iuſti-
tiæ. Eſt ergo & iſta quædam reſurrectio mortuo-
rum. Aperiat illam plenius, & dilucescat nobis ut
cœpit. Amen amen dico uobis, quia uenit hora,
& nūc eſt.] Nos expectabamus in fine reſurrectio
nem mortuorū, nā ita credimus. Imò nō expecta-
bamus, ſed planè expectare debemus: neꝗ eñ fal
ſum credimus in fine mortuos reſurrecturos. Cū
ergo uellet dominus noſter Ieſus inſinuare nobis
quandā reſurrectionē mortuorū ante reſurrectio
nem mortuorū non ſicut Lazari, uel filij illius ui-
duæ, uel filiæ archiſynagogi, qui reſurrexerūt mo-
rituri: nam & ipſorū mortuorum quędam reſurre
ctio ſacta eſt ante reſurrectionē mortuorū: ſed ſi-
cut hic dicit: Habet, inquit, uitam ęternā, & in iudi
cium non uenit, ſed tranſiit à morte ad uitam. Ad
quā uitam? Ad uitam æternā. Non ergo ſicut cor-
pus Lazari. Trāſiit eñ & ille à morte ſepulchri ad
uitam hominū, ſed non ęternam, iterū moriturus:
reſurrecturi aūt in fine ſeculi mortui, in uitam æter
nam tranſibunt. Cum ergo uellet dominus noſter
Ieſus Chriſtus magiſter cœleſtis uerbū patris & ue
ritas demōſtrare nobis quandā reſurrectionē mor
tuorum in ęternam uitam, ante reſurrectionē mor
tuorum in æternam uitam: Venit hora, inquit. Tu
proculdubio imbutus fide reſurrectiōis carnis, ex
pectabas horā illam finis ſeculi, diem iudicij: quā
ne in iſto loco expectares, addidit, & nūc eſt. Qđ
ergo dicit: Venit hora, nō dicit de illa hora nouiſ-
ſima, ubi in iuſſu & uoce archāgeli, & in tuba dei
dominus ipſe deſcēdet de cœlo, & mortui in Chri
ſto reſurgent primi: deinde nos uiuentes q reliqui
ſumus, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiā
Chriſto in aera, & ita ſemper cū domino erimus.
Et ueniet illa hora, ſed nō eſt nunc. Hora uero iſta
quæ ſit, aduertite. Venit hora & nunc eſt. Quid in
ea fit? Quid niſi reſurrectio mortuorū? Et qualis
reſurrectio? Vt q reſurgunt, in æternū uiuāt. Hoc
erit & in nouiſſima hora. Quid igiť? Quomodo
intelligemus duas iſtas reſurrectiōes? Nunqd for
te qui nunc reſurgunt, tunc non reſurgent, ut alio
rum fiat tūc reſurrectio, aliorū nunc? Non eſt ita.
Nam iſta reſurrectiōe ſi recte credimus, reſurrexi-
mus & noſipſi q iam reſurreximus: alterā in fine
reſurrectionē expectamus. Sed & nunc in æternā
uitam reſurreximus, ſi in fide ipſa perſeueranter
manemus

manemus: & tunc in æternam uitam reſurgemus,
quando angelis coęquabimur. Ipſe ergo diſtin-
guat, ipſe aperiat qđ loqui auſi ſumus: quādo fiat
reſurrectio ante reſurrectionē, non aliorum & alio
rum, ſed eorundem: nec talis qualis Lazari, ſed in
uitam æternam. Aperiet plane. Audite diluceſcen
rem magiſtrum, & illabentem cordibus noſtris ſo
lem noſtrum: non quem deſiderant oculi carnis,
ſed cui æſtuant aperiri oculi cordis. Ipſum ergo au
diamus: Amen amen dico uobis, quia uenit ho-
ra & nunc eſt, quando mortui, Videte exprimi re-
ſurrectionem: Quando mortui audient uocem
filij dei, & qui audierint uiuēt.] Quare addidit, q
audierint uiuēt? Poſſent enim audire niſi uiuerēt?
Sufficeret ergo: Venit hora & nūc eſt, quādo mor
tui audient uocē filij dei. Iam nos intelligeremus
uiuētes eos, quādo niſi uiuerent, audire non poſ-
ſent. Non, inquit, quia uiuunt audiunt: ſed audi-
endo reuiuiſcunt. Audient, & q audierint uiuent.
Quid eſt ergo audient, niſi obaudient? Quantum
enim pertinet ad auris auditū, non omnes qui au-
dient uiuent: multi em̄ audiunt & non credūt. Au
diendo & non credendo non obaudiūt, non obau
diendo nō uiuūt. Itaq; hic, qui audient, nihil eſt a-
liud q̄ qui obaudiēt. Qui ergo obaudierint uiuēt:
certi ſint, ſecuri ſint, uiuent. Prædicatˀ Chriſtus uer
bum dei, filius dei, per quē facta ſunt omnia, certe
diſpenſationis gratia aſſumpta, carne natus ex uir
gine, infans in carne, iuuenis in carne, patiēs in car
ne, moriens in carne, reſurgēs in carne, aſcendens
in carne, promittēs reſurrectionē carni, promittēs
reſurrectionē menti: mēti ante carnem, carni poſt
mentem. Qui audit & obaudit, uiuet. Qui aūt au-
dit & non obaudit, id eſt, qui audit & contēnit, au
dit & non credit: nō uiuet. Quare nō uiuet? Quia
non audit. Quid eſt nō audit? Non obaudit. Ergo
qui audierint, uiuēt. Attende nunc qđ dixeramus
differendum, ut nunc ſi fieri potuerit aperiatˀ. Sub
iecit cōtinuo de hac ipſa reſurrectione, Sicut em̄
pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio ui
tam habere in ſemetipſo.] Quid eſt, haber uitā pa
ter in ſemetipſo? Non alibi haber uitā, ſed in ſemet
ipſo: uiuere quippe ſuū in illo eſt, & nō aliūde. Nō
alienum eſt, nō quaſi mutuatur uitā, nec quaſi par-
ticeps ſit uita, eius uitæ quæ non eſt quod ipſe: ſed
habet uitā in ſemetipſo, ut ipſa uita ſibi ſit ipſe. Si
potero adhuc modicum quid inde dicere exēplis
propoſitis ad intelligētiam ueſtram informādam,
domino adiuuante potero, & pietate intentionis
ueſtræ. Viuit deus, uiuit & anima: ſed uita dei im-
mutabilis eſt, uita animæ mutabilis eſt. Deus nec
proficit nec deficit, ſed eſt ipſe ſemper in ſe, eſt ita
ut eſt, non aliter nunc, aliter poſtea, aliter antea: a-
nimæ uero uita, ualde aliter atque aliter. Viuebat
ſtulta, uiuit ſapiēs: uiuebat iniqua, uiuit iuſta. Nūc
meminit, nunc obliuiſcitˀ: nunc diſcit, nunc diſce-
re nō poteſt. Nunc perdit quod didicerat, nūc per
cipit quod amiſerat. Mutabilis uita animę. Et cū ui
uit animā in iniqtate, mors eius eſt. Cum aūt fit iu-
ſta, fit particeps alterius uitæ, quę non eſt quod ip
ſa: erigendo ſe quippe ad deum & inhęrendo deo,

A ex illo iuſtificatur. Dictū eſt enim: Credenti in eū
qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſti
tiam. Deficiendo ab illo fit iniqua, proficiendo ad
illum fit iuſta. Nónne uidetur tibi quaſi aliquid fri
gidum igni admotum ferueſcere, remotū ab igne
torpeſcere? Nónne uidetur tibi quiddam tenebro
ſum, admotum luci clareſcere, remotum à luce ni-
greſcere? Tale quiddam eſt anima, nō tale aliquid
deus. Poteſt & homo dicere, habere ſe lucem nūc
in oculis ſuis. Dicant ergo quaſi quadam uoce ꝓ-
pria oculi tui ſi poſſunt: Habemus lucem in nobis
ipſis. Contra dicitˀ, non proprie dicitis, habere uos
lucem in uobiſipſis: habetis lucē, ſed in cœlo. Ha-
betis lucem ſi forte nox eſt, ſed in luna, in lucernis
non in uobiſipſis: nam clauſi amittitis, quod aper-
ti percipitis. Non in uobiſipſis habetis lucem, ſole
B occidēte tenete lucem ſi poteſtis. Nox eſt, & lumi
ne nocturno perfruimini: ſubducta lucerna tenete
lucem. Cum uero ſubducta lucerna in tenebris re
maneatis, nō lucem in uobiſipſis habetis. Hoc eſt
ergo habere lucem in ſemetipſo, nō indigere luce
ex altero. Ecce ubi, ſi quis intelligat, oſtendit filiū
æqualem patri, ubi ait: Sicut habet pater uitā in ſe
metipſo, ſic dedit & filio uitā habere in ſemetipſo:
ut hoc ſolū interſit inter patrē & filium, quia pater
habet uitā in ſemetipſo, quam nemo ei dedit: filius
aūt habet uitam in ſemetipſo, quā pater dedit. Sed
etiam hic oritur aliquod nubilum diſcutiendum.
Non deficiamus, intenti ſimus: paſcua mētis ſunt,
non faſtidiamus ut uiuamus. Ecce, inquis, fateris
ipſe quòd uitā filio pater dedit, ut habeat eam qui
C dem in ſemetipſo, ſicut habet pater uitam in ſemet
ipſo. Non indiget ille, nō indigeat & iſte: ut ſit ille
uita, ſit & iſte, & utrunq; coniunctum una uita, nō
duæ: quia unus deus, non duo dij, & hoc ipſum ſit
eſſe uitam. Quomodo ergo dedit filio uitā pater?
Non ſic quaſi ante fuerit filius ſine uita, atq; ut ui-
ueret à patre acceperit uitam: nam ſi hoc eſſet, nō
haberet uitam in ſemetipſo. Ecce de anima loque
bar. Eſt anima. Et ſi non ſit ſapiens, etſi non ſit iu-
ſta, anima eſt: etſi nō ſit pia, anima eſt. Aliud illi er
go eſt eſſe animā: aliud uero eſſe ſapientem, eſſe iu
ſtam, eſſe piā. Eſt ergo aliquid quod nondū eſt ſa-
piens, nondū iuſta, nondum pia, non tamen nihil
eſt, non tamen nulla uita eſt: nam ex operibus qui
buſdam ſuis oſtendit ſe uiuam, etſi non ſe oſtendit
D ſapientē, piam, iuſtam. Niſi enim uiueret, corpus
non moueret pedibus greſſum, manibus opus, o-
culis intuitum, auribus auditum, nō aperiret os ad
uocem, linguam ad diſtinctionem uocum nō mo
ueret. His utiq; operibus uiuere ſe oſtēdit, & eſſe
aliquid quod ſit corpore melius. Sed nunquid his
operibus, ſapientem, piam, iuſtam ſe oſtendit?
Nónne ambulant, operantur, uident, audiunt, lo-
quuntur & ſtulti, & impij, & iniuſti? Cū uero ſe e-
rigit ad aliquid quod ipſa nō eſt, & quod ſupra ip
ſam eſt, & à quo ipſa eſt: percipit ſapientiā, iuſtitiā,
pietatem: ſine quibus cum eſſet, mortua erat, nec
uitam habebat qua ipſa uiueret, ſed qua corpus ui
uificaret. Aliud eſt em̄ in anima unde corpus uiui
ficatur, aliud unde ipſa uiuificatur. Melius quippe
eſt

eſt quàm corpus,ſed melius ꝙ ipſa eſt deus.Eſt er- A
go ipſa etiã ſi ſit inſipiẽs,iniuſta,& impia, uita cor
poris. Quia uero uita eius eſt deus, quomodo cũ
ipſa eſt in corpore,præſtat illi uigorem, decorem,
mobilitatẽ,officia membrorum:ſic cũ uita eius de
us in ipſa eſt,pręſtat illi ſapientiã, pietatẽ,iuſtitiã,
charitatem. Aliud eſt ergo quod præſtatur corpo
ri de anima:aliud quod præſtatur animæ de deo.
Viuificat & uiuificatur:mortua uiuificat, ſed ipſa
nõ uiuificatur. Veniente itaq; uerbo & infuſo au
dientibus,factisq; illis nõ ſolum audiẽtibus,ſed e-
tiam obedientibus reſurgit anima à morte ſua ad
uitam ſuam:hoc eſt ab iniquitate, ab inſipiẽtia, ab
impietate ad deum ſuum, qui eſt illi ſapientia, iu-
ſtitia,claritas. Reſurgat ad illum, illumineť ab il-
Pſal.33 lo.Accedite,inquit,ad eum.Et quid nobis erit?Et B
illuminamini.Si ergo accedendo illuminamini,et
recedendo tenebramini: nõ erat in uobis lumẽ ue
ſtrum,ſed in deo ueſtro. Accedite ut reſurgatis: ſi
receſſeritis moriemini.Si ergo accedendo uiuitis,
recedendo moriemini,nõ erat in uobis uita ueſtra.
Pſal.35 Ipſa eſt em̃ uita ueſtra,quæ eſt lux ueſtra. Quoniã
apud te eſt fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus
lumen.Non ergo ſicut anima aliquid aliud eſt an
tequam illumineť,& fit melius cũ illuminatur par
ticipatione melioris:ita & uerbũ dei,filius dei,ali-
quid aliud erat anteꝙ acciperet uitam, ut partici-
pando habeat uitam, ſed uitã habet in ſemetipſo,
ac per hoc ipſe eſt ipſa uita.Quid ergo ait,dedit fi-
lio uitam habere in ſemetipſo? Breuiter dixerim,
genuit filium.Neq; enim erat ſine uita, & accepit C
uitam:ſed naſcendo uita eſt. Pater uita eſt nõ na-
ſcendo:filius uita eſt naſcendo.Pater de nullo pa-
tre,filius de deo patre. Pater quod eſt à nullo eſt:
quod aũt pater eſt, propter filiũ eſt. Filius uero &
quod filius eſt propter patrem eſt:& quod eſt,à pa
tre eſt.Hoc ergo dixit, uitam dedit filio, ut habe-
ret eam in ſemetipſo. Tanquam diceret: Pater qui
eſt uita in ſemetipſo,genuit filiũ qui eſſet uita in ſe
metipſo.Pro eo enim quod eſt genuit,uoluit intel
ligi dedit:tanꝙ ſi cuiquã diceremus, dedit tibi de-
us eſſe.Cui dedit?Si alicui iam exiſtenti dedit eſſe
nõ ei dedit eſſe:quia erat anteꝙ ei daretur qui poſ
ſet accipere.Cũ ergo audis,dedit tibi eſſe, nõ eras
qui acciperes,& exiſtẽdo accepiſti ut eſſes.Dedit
ſtructor domui huic ut eſſet. Sed qd ei dedit? Vt D
domus eſſet.Cui dedit?Huic domui. Quid ei de-
dit? Vt domus eſſet. Quomõ potuit dare domui
ut domus eſſet?Etenim ſi domus erat,cui dareť ut
domus eſſet,quando iam domus erat? Quid eſt er
go,dedit ei ut domus eſſet? Fecit ut domus eſſet.
Quid ergo filio dedit? Dedit ei ut filius eſſet, ge-
nuit ut uita eſſet:hoc eſt, dedit habere ei uitam in
ſemetipſo,ut eſſet uita non egens uita, ne partici-
pando intelligatur habere uitam. Si enim partici-
pando haberet uitam nõ in ſemetipſo,poſſet & a-
mittendo eſſe ſine uita:hoc in filio ne accipias, ne
cogites,ne credas. Manet ergo pater uita, manet
& filius uita. Pater uita in ſemetipſo,nõ à filio:fili-
us uita in ſemetipſo,ſed à patre. A patre genitus ut
eſſet uita in ſemetipſo:pater uero non genitus uita

A in ſemetipſo,nec minorem filium genuit, qui cre-
ſcendo fieret ęqualis. Nõ enim ad ſui perfectionẽ
adiutus eſt tempore, per quẽ perfectũ creata ſunt
tempora.Ante omnia tẽpora patri coæternus eſt:
nõ enim unquam pater ſine filio. Æternus autem
pater eſt,ergo coæternus & filius.Quid tu anima?
Mortua eras,amiſeras uitam, audi patrem per fili-
um. Surge, recipe uitam: ut in eo recipias uitam
quam non habes in te,qui habet uitam in ſemetip
ſo. Viuificat ergo te pater & filius,& agiť prima re
ſurrectio,quando reſurgis ad participandã uitam
quod tu non es, & participando efficeris uiuens.
Reſurge à morte tua ad uitam tuam, qui eſt deus
tuus,& tranſi à morte in uitam æternam. Habet e-
nim uitam æternam pater in ſemetipſo: & niſi filiũ
B talem generaret qui haberet uitã in ſemetipſo, nõ
ſicut pater ſuſcitat mortuos & uiuificat,ſic & filius
quos uellet uiuificaret. Quid ergo de illa reſurre-
ctione corporis?Nam & iſti qui audiũt & uiuunt,
unde niſi audiendo uiuũt?Amicus em̃ ſpõſi ſtat et
audit eum,& gaudio gaudet propter uocẽ ſponſi,
non propter uocẽ ſuam:hoc eſt participando, nõ
exiſtendo audiunt & uiuunt: & omnes q audiunt
uiuunt,quia omnes qui obediũt uiuunt. Dic aliqd
domine etiam de reſurrectione carnis: fuerũt em̃
qui eam negarent,& dicerent quia iſta ſola eſt re-
ſurrectio,quæ fit per fidem. Cuius reſurrectionis
modo dominus fecit cõmemorationem, & inflã-
mauit nos,quia quidam mortui audiunt uocem fi
lij dei & uiuũt.Non eorũ qui audierint alij moriẽ-
C tur,alij uiuent:ſed omnes qui audierint uiuent,qa
omnes qui obedierint uiuent.Ecce uidemus reſur
rectionẽ mentis,nõ ergo amittamus fidẽ de reſur-
rectione carnis. Et niſi tu domine Ieſu dixeris eã,
quam opponemus cõtradictoribus? Omnes em̃
ſectæ quæ ſe aliqua religiõe hominib. inſerere pręſumpſerunt,nõ negauerunt iſtam mentiũ reſurre-
ctionem:ne diceret eis,ſi non reſurgit anima, qua
re mihi loqueris? Quid in me facere uis? Si nõ fa-
cis ex deteriore meliorẽ, quare mihi loqueris?Si
non facis ex iniquo iuſtũ,quare mihi loqueris? Si
aũt facis ex iniquo iuſtũ, & ex impio pium, & ex
ſtulto ſapientẽ:fateris reſurgere animã meam ſi ti-
bi obtẽperauero,ſi tibi credidero. Volentes ergo
ſibi credi omnes q inſtituerunt alicuius etiã falſæ
D religionis ſectã,negare iſtam mentiũ reſurrectio-
nem non potuerunt, omnes de illa conſenſerunt.
Sed multi carnis reſurrectionẽ negauerunt, dixe-
runt in fide iam factam eſſe reſurrectionẽ. Talibus
reſiſtit Apoſtolus dicens:Ex quibus eſt Hymenæ 2.Tim.2
us & Philetus,qui circa ueritatẽ aberrauerunt: di-
centes reſurrectionẽ iam factã eſſe, & fidem quo-
rundam ſubuertũt. Iam factam eſſe reſurrectionẽ
dicebant,ſed eo modo ut alia non ſperaretur:& re
prehendebãt homines qui ſperabant reſurrectio-
nem carnis,uelut iam reſurrectio quæ promiſſa e-
rat,credendo impleretur in mente.Reprehẽdit e-
os Apoſtolus. Cur eos reprehendit? Nonne hoc
docebãt quod modo dominus loquebať: Venit
hora & nunc eſt,quando mortui audient uocem fi
lij dei,& qui audierint uiuent?Sed de uita mentiũ

loquor adhuc tibi, ait Ieſus. Nondum loquor de ui
ta corporum, ſed loquor de uita uitæ corporũ, id
eſt, de uita animarum, in quibus eſt uita corporũ:
nam ſcio eſſe corpora in monumẽtis iacentia, ſcio
& corpora ueſtra in monumẽtis futura. Nondum
de illa reſurrectione loquor. De iſta loquor, in iſta
reſurgite, ne ad pœnam in illa reſurgatis. Sed ut
noueritis quia de illa loquor, quid addo? Sicut
enim habet pater uitam in ſemetipſo: ſic dedit & fi
lio habere uitam in ſemetipſo.] Hæc uita quod pa
ter eſt, quod filius eſt, ad quid pertinet? Ad animã,
an ad corpus? Non enim uitam illam ſapientię ſen
tit corpus, ſed mens rationalis. Nam nec omnis a-
nima poteſt ſentire ſapientiam. Habet enim & pe
cus animam, ſed pecoris anima non poteſt ſenti-
re ſapientiam. Ergo anima humana poteſt ſenti-
re iſtam uitam quã habet pater in ſemetipſo, & de
dit filio uitã habere in ſemetipſo: quia illud eſt ue-
rum lumen quod illuminat non omnem animam,
ſed omnem hominem uenientem in hunc mun-
dum. Cum ergo ipſi menti loquor, audiat, id eſt o-
bediat, & uiuat. Noli itaq; domine tacere de reſur
rectione carnis, ne nõ eam credant homines: & re
maneamus nos argumẽtatores, nõ prędicatores.
Ergo ſicut habet pater uitam in ſemetipſo: ſic de-
dit & filio habere uitã in ſemetipſo. Intelligãt qui
audiunt, credant ut intelligant, obediant ut uiuãt.
Audiant adhuc aliud, ne hic finitã eſſe reſurrectio
nem putent. Et dedit ei poteſtatem & iudicium
facere.] Quis dedit? Pater. Cui dedit? Filio. Cui e-
nim dedit habere uitam in ſemetipſo: poteſtatẽ de
dit ei & iudicium facere. Quia filius hominis
eſt.] Iſte enim Chriſtus, & filius dei, & filius homi
Ioan. 1 nis eſt. In principio erat uerbum, & uerbum erat a-
pud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in princi
pio apud deum. Ecce quomodo dedit ei uitam ha
bere in ſemetipſo. Sed quia uerbũ caro factum eſt
& habitauit in nobis, ex uirgine Maria homo fa-
ctus: filius hominis eſt. Proinde qa filius hominis
eſt, quid accepit? Poteſtatem & iudicium facere.
4. ſen. diſt. Quod iudiciũ? In fine ſeculi: & ibi erit reſurrectio
48 cap. ſed mortuorũ, ſed corporum. Animas ergo ſuſcitat de
cum us: per Chriſtum filium dei: corpora ſuſcitat deus
per eundem Chriſtum filiũ hominis. Dedit ei po-
teſtatem. Hanc poteſtatem non haberet niſi acci-
peret, & eſſet homo ſine poteſtate: ſed ipſe eſt fili-
us hominis, qui & filius dei. Hærendo enim ad u-
nitatem perſonæ filius hominis filio dei, facta eſt
una perſona, eademq; filius dei quæ & filius ho-
minis. Quid autem propter quid habeat dinoſcen
dum eſt. Filius hominis habet animam, habet cor
pus: filius dei quòd eſt uerbum dei habet homi-
nem, tanquam anima corpus. Sicut anima habẽs
corpus non facit duas perſonas, ſed unum homi-
nem: ſic uerbum habens hominem, non facit du-
as perſonas ſed unum Chriſtum. Quid eſt homo?
Anima ratiõalis habẽs corpus. Quid eſt Chriſtus?
Verbũ dei habens hominẽ. Video de qbus rebus
loquar, & quis loquar, & qbus loquar. Nunc audi
te reſurrectionẽ corporum nõ me, ſed dominũ lo
cuturum: propter eos qui reſurrexerunt ſurgendo

A à morte, inhærendo uitæ. Cui uitæ? Quæ non no-
uit mortem. Quare non nouit mortem? Quia ne-
ſcit mutabilitatem. Quare neſcit mutabilitatem?
Quia uita eſt in ſemetipſo. Et poteſtatem dedit ei
& iudicium facere, quia filius hominis eſt. Quod
iudicium, quale iudicium? Nolite mirari hoc.]
quia dixi dedit ei poteſtatem & iudicium facere.
Quia uenit hora.] Non addidit, & nunc eſt. Er
go horam quandam uult inſinuare in fine ſeculi.
Hora nũc eſt ut reſurgant mortui, hora erit in fine
ſeculi ut reſurgant mortui. Sed reſurgunt nunc in
mente, tunc in carne. Reſurgunt tunc in mente,
per uerbum dei filium dei: reſurgent nunc in car-
ne, per uerbum dei carnem factum, filium homi-
nis. Neque enim ad iudicium uiuorum & mortuo
rum pater ipſe uenturus eſt, nec tamen recedit à fi
B lio pater. Quomodo ergo non ipſe uenturus eſt?
Quia non ipſe uidebitur in iudicio. Videbunt in Ioan. 19
quem pupugerunt. Forma illa erit iudex, quæ ſte-
tit ſub iudice. Illa iudicabit quæ iudicata eſt: iudi-
cata eſt enim inique, iudicabit iuſte. Veniet ergo
forma ſerui, & apparebit. Et eoim forma dei quo-
modo apparebit iuſtis & iniquis? Nam ſi iudiciũ
non fieret niſi inter ſolos iuſtos, appareret tanquã
iuſtis forma dei. Quia uero iudicium futurum eſt
iuſtorum & iniquorum, nec licet ut iniqui uideãt
deum: beati enim mũdicordes, quia ipſi deum ui- Matt. 5
debunt: talis apparebit iudex, qualis uideri poſ-
ſit & ab eis quos coronaturus eſt, & ab eis quos
damnaturus. Forma ergo ſerui uidebitur, occulta
erit forma dei. Occultus erit in ſeruo filius dei, &
C apparebit filius hominis. quia poteſtatẽ dedit ei &
iudicium facere, quia filius hominis eſt. Et quia ip
ſe ſolus apparebit in forma ſerui, pater autem non
apparebit, quia non eſt indutus forma ſerui: ideo
ſuperius ait: Pater non iudicat quenquam, ſed om
ne iudicium dedit filio. Bene ergo dilatum eſt, ut
ipſe eſſet expoſitor qui propoſitor. Superius eñi
occultior erat: nunc aũt, ut arbitror, manifeſtum
eſt, quia dedit ei poteſtatem et iudicium facere, qa
pater non iudicat quenq;, ſed omne iudicium de-
dit filio: quia iudicium per illam formam futurum
eſt, quam non habet pater. Et quale iudicium? No
lite mirari hoc, quia uenit hora, non ea quæ nunc
eſt, ut reſurgant animæ: ſed quæ futura eſt, ut reſur
gant corpora. Expreſſius hoc dicat, ut calumniam
D hæreticus negator reſurrectionis corporis non in
ueniat, quanq; iam intellectus eluceſcat. Cum ſu-
perius dictum eſſet, uenit hora: addidit, & nũc eſt.
Modo autem, uenit hora: non addidit, & nunc eſt.
Tamen omnes anſas, omnes clauiculas calumnia
rum, omnes nodos laqueorum aperta ueritate di-
rumpat. Nolite mirari hoc, qa uenit hora. In qua
omnes qui in monumẽtis ſunt.] Quid euidẽtius?
Quid expreſſius? Corpora ſunt in monumẽtis: a-
nimæ non ſunt in monumentis, nec iuſtorum, nec
iniquorum. Iuſti anima in ſinu Abrahę fuit, iniqui
anima apud inferos torquebatur: in monumento,
nec illa, nec illa. Superius quando ait, Venit hora
& nunc eſt, obſecro intẽdite Noſtis fratres, qa ad
panem uentris cum labore pueniitur, quãto magis
ad

ad panem mentis? Cum labore ſtatis & auditis, ſed nos cum maiore ſtamus & loquimur. Si laboramus propter uos, collaborare non debetis propter eoſdem uos? Superius ergo cū diceret, uenit hora, & adderet, & nūc eſt, quid ſubiecit? Quādo mortui audient uocē filij dei, & qui audierint uiuent. Non dixit, omnes mortui audient, & qui audierint uiuent: mortuos enim iniquos uolebat intelligi. Et nunquid omnes obediunt Euangelio? Rom.10 Aperte dicit Apoſtolus: Sed non omnes obediūt Euangelio. Tamen qui audiunt uiuēt: quia omēs qui obediunt Euangelio, tranſeunt ad uitam æternam per fidē: non tamen omnes obediunt. Et hoc nunc eſt. At uero in fine, omnes qui ſunt in monumētis, hoc eſt iuſti & iniuſti. Audient uocē eius, & procedent.] Quomodo noluit dicere & uiuēt? Omnes enim procedēt, ſed non omnes uiuent. In eo quippe quod ſupradixit: Et qui audierint uiuent: in ipſa obeditione uitā æternam intelligi uoluit & beatam, quā nō omnes habebūt qui de monumentis procedent. Iā ergo & cōmemoratione monumentorū, & expreſſione ꝓceſſionis de monumentis aperte intelligimus corporū reſurrectionem. Audient omnes uocem eius, & procedēt. Et ubi iudicium, ſi omnes audient, & omnes procedent? Quaſi totum cōfuſum eſt, nihil uideo diſcretum. Certe accepiſti poteſtatē iudicandi, quia filius hominis es. Ecce aderis in iudicio, reſurgēt corpora: de ipſo iudicio dic aliquid, hoc eſt de diſcretione malorum & bonorū. Et hoc audi: Qui bene fecerūt, in reſurrectionē uitæ: qui male egerūt, in reſurrectionē iudicij.] Superius cum de reſurrectione mentium & animarum loqueretur, nunqd fecit diſcretionem? Sed omnes qui audient, uiuēt: quia obediendo uiuent. At uero reſurgēdo & procedendo de monumentis, non omnes ad uitam æternam ibunt, ſed qui bene fecerūt: qui autem male, ad iudiciū. Hic enim iudiciū pro pœna poſuit. Et erit diremptio, & non qualis modo eſt: nam & modo ſeparamur non locis, ſed moribus, affectib. deſiderijs, fide, ſpe, charitate. Simul enim cum iniquis uiuimus, ſed nō una uita eſt omniū. In occulto dirimimur, in occulto ſeparamur: quomō grana in area, non quomodo grana in horreo. Et ſeparantur grana in area, & miſcentur. Separātur, cum à palea expoliantur: miſcentur, quia nondum uentilantur. Tunc aperta erit ſeparatio, ſicut morum, ſic & uitæ: ſicut ſapiētiæ, ita & corporū. Ibunt qui bene fecerunt, uiuere cū angelis dei: qui male egerunt, torqueri cū diabolo & angelis eius, & trāſiet forma ſerui. Ad hoc enim ſe pręſentauerat ut faceret iudiciū: poſt iudiciū perget hinc, ducet ſecū corpus cui caput eſt, & offeret regnū deo. Tūc planè uidebitur forma illa dei, quæ non potuit uideri ab iniquis, quorum uiſioni forma ſerui exhibenda Matt.25 erat. Dicit & alibi ſic: Ibunt iſti in ambuſtionē ęternam: de quibuſdā ſiniſtris: iuſti aūt in uitam æternam: de qua alio loco dicit: Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te unū uerum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Tunc ibi præparabit, qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt

A eſſe ſe æqualem deo: tunc ſe oſtendet, quomodo ſe dilectoribus ſuis oſtenſurum promiſit. Qui enim diligit me, ait, mandata mea cuſtodit: & qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & oſtendam meipſum illi. Ioan.14 Quibus loquebatur, præſens eis erat: ſed formam ſerui uidebāt, formam autem dei non uidebant. Per iumentum ad ſtabulum ducebantur curandi, ſed ſanati uidebūt: quia oſtendam, inquit, meipſum illis. Quomodo oſtenditur æqualis patri, cum dicit Philippo: Qui me uidet, uidet & patrem meum? Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Sicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt.] Et quia dicturi illi eramus: Si tu iudicabis & pater non iudicabit, quia omne iudicium dedit filio, non ergo ſecun- B dum patrem iudicabis: adiecit: Non poſſum ego à meipſo facere quicquam: ſed ſicut audio iudico, & iudicium meum iuſtum eſt. Quia non quæro uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me.] Cęrte filius quos uult uiuificat. Non quærit uoluntatem ſuam, ſed uoluntatem eius qui miſit illum: non meam, non propriā: non meam, nō filij hominis: non meam quæ reſiſtat deo. Faciūt enim homines uoluntatem ſuam, non dei: quando faciunt quod uolunt, non quod iubet deus. Quando autem ita faciunt quod uolunt, ut tamen ſequantur uoluntatem dei: non faciunt uoluntatem ſuam quāuis quod uolunt faciant. Volens fac quod iuberis: atq; ita & hoc facies quod uis, & non uoluntatem tuam facies, ſed uoluntatē iubētis. Quid er- C go? Sicut audio, ita iudico. Audit filius, & demonſtrat ei pater, & uidet filius patrē facientē. Et iſta diſtuleramus paulo enucleatius ꝓ uiribus ꝑtractare, ſi tēpus nobis peracta lectiōe & uires remāſiſſent. Si dicam me poſſe loqui adhuc, forte uos audire iam non poteſtis. Itē forte auiditate audiendi dicitis, poſſumus. Melius eſt ergo ut ego infirmitatem meā fatear, q iam fatigatus loqui nō poſſum: q̄ ut uobis iam bene ſatiatis, adhuc infundā quod non bene digeratis. Proinde huius ꝓmiſſionis quā ad hodiernum tempus, ſi ſupereſſet, diſtuleram, tenete me adiuuante domino in craſtinum debitorem.

De eo quod ſcriptū eſt: Amen amen dico uobis, non poteſt filius à ſe facere quicq̄, niſi quod uiderit patrem facientem. Quæcunq; enim pater facit, hæc eadem & fi- D lius facit ſimiliter. Tractat. XX.

V ERBA domini noſtri Ieſu Chriſti, maxime quę Ioānes cōmemorat Euangeliſta, qui non ſine cauſa ſuper pectus domini diſcumbebat, niſi ut ſecreta altioris ſapientiæ eius ebiberet, & quod amando biberat, euāgelizādo ructaret: ita ſecreta ſunt & profunda intelligentiæ, ut omnes turbent qui peruerſo ſunt corde, & omnes exerceant qui recto ſunt corde. Proinde animaduertat charitas ueſtra ad hęc pauca quę lecta ſunt. Videamus ſi quo modo poſſumus, donante & adiuuante ipſo qui uerba ſua nobis uoluit recitari, quæ tunc audita atq; conſcripta ſunt, ut modo legerentur: qui ſibi uelit quod eum audiſtis dicere. Amen amen dico uobis, non poteſt filius à ſe

A facere quicquàm, niſi quod uiderit patrem facien
tem. Quæcunq; enim pater facit, hæc eadem & fi-
lius facit ſimiliter.] Vnde aũt natus ſit ſermo iſte,
commemorandi eſtis propter ſuperiora lectionis,
ubi curauerat dominus quẽdam inter illos, qui in
porticibus piſcinæ illius Salomonis iacebant, cui
dixerat, Tolle grabatum tuum, & uade in domum
tuam. Hoc autem fecerat ſabbatis: unde perturba
ri Iudæi calumniabantur, quaſi euerſorem & præ-
uaricatorem legis. Tunc eis dixerat: Pater meus
uſq; modo operatur, & ego operor. Illi enim carna
liter accipientes ſabbati obſeruationem, putabãt
deum poſt laborem fabricati mundi uſq; ad hunc
diem quaſi dormire, & propterea ſanctificaſſe illũ
diem, ex quo cœpit uelut à laboribus requieſcere.
B Eſt autem ſacramẽtum ſabbati antiquis patribus
noſtris præceptum, quod nos Chriſtiani ſpiritali-
ter obſeruamus: ut ab omni ſeruili opere, id eſt ab
Ioan. 8 omni peccato (quia dominus dixit: Omnis qui fa
cit peccatũ, ſeruus eſt peccati) abſtineamus nos, &
habeamus quietem in corde noſtro, id eſt trãquil-
litatem ſpiritalem. Et quamuis in hoc ſeculo id co
nemur: ad eam tamen requiem perfectam nõ per
ueniemus, niſi cũ de hac uita exierimus. Sed ideo
dictum eſt deum requieuiſſe, quia iam creaturam
nullam condebat poſtquam perfecta ſunt omnia.
Quietem uero propterea appellauit ſcriptura, ut
nos admoneret poſt bona opera quieturos: ſic em̃
Gen. 1. & 2 ſcriptum habemus in Geneſi: Et fecit deus omnia
bona ualde, & requieuit deus die ſeptimo: ut tu
C homo cũ attẽdis ipſum poſt bona opera requieuiſ
ſe, non tibi ſperes requiem, niſi cum bona fueris o-
peratus. Et quemadmodum deus poſteaquàm fe-
cit hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuam ſexto
die, & in illo perfecit omnia opera ſua bona ual-
de, requieuit ſeptimo die: ſic & tibi requiem non
ſperes, niſi cum redieris ad ſimilitudinem dei in
qua factus es, quam peccando perdidiſti. Non e-
nim deus laboraſſe dicendus eſt, qui iuſſit & facta
ſunt. Quis eſt qui poſt tantam operis facilitatem
quaſi poſt laborẽ uelit requieſcere? Si iuſſit, & a-
liquis ei reſtitit, ſi iuſſit & non eſt factum, & ut fie-
ret laborauit: merito dicatur poſt laborẽ requiem
quęſiuiſſe. Cũ uero & in ipſo libro Geneſeos lega
mus: Dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux: dixit deus
D fiat firmamentũ, & factum eſt firmamentũ, & cęte
ra in uerbo eius continuo facta: cui rei atteſtaſ &
Pſal. 148 pſalmus dicens: Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mãda-
uit & creata ſunt: quomodo poſt mundũ factũ re-
quiem quaſi ut ceſſaret requirebat, q in iubendo
nunq; laborauerat? Ergo illa myſtica ſunt, & pro-
pterea ita poſita, ut nobis requiẽ ſperem⁹ poſt hãc
uitã, ſed ſi bona opera fecerimus. Ideo dominus re
tundens impudentiã & errorem Iudæorũ, & oſtẽ-
dens eos non recte ſapere de deo: ait illis ſcandali
zatis, q ſabbato operabatur hominũ ſanitatẽ: Pa-
ter meus uſq; modo operatur, & ego operor. Noli
te ergo putare q̃a ſabbato ita requieuit pater me-
us, ut ex illo non operetur: ſed ſicut ipſe nunc o-
peratur, operor & ego. Sed ſicut pater ſine labore,
ſic & filius ſine labore. Dixit deus & facta ſunt: di-

A xit Chriſtus languenti: Tolle grabatum tuum, &
uade in domum tuam, & factum eſt. Catholica au
tem fides habet, q patris & filij opera inſeparabi-
lia ſunt. Hoc eſt quod uolo, ſi poſſum, loqui chari-
tati ueſtræ: ſed ſecundum illa uerba domini: Qui Matt. 19
poteſt capere capiat. Qui aũt capere nõ poteſt, nõ
mihi aſcribat, ſed tarditati ſuæ: & cõuertat ſe ad il-
lũ qui cor aperit, ut infundat quod donat. Poſtre-
mo & ſi quiſquam propterea nõ intellexerit, quia
non à me ſic dictum eſt ut dici debuit, ignoſcat hu
manæ fragilitati, & ſupplicet diuinæ bonitati: ha-
bemus enim intus magiſtrũ Chriſtum. Quicquid
per aurem ueſtram & os meum capere non potue
ritis, in corde ueſtro ad eum conuertimini: qui &
me docet quod loquor, & uobis quemadmodum
B dignatur diſtribuit. Qui nouit quid det & cui det,
aderit petẽti, aperiet pulſanti: etſi forte nõ dederit,
nemo ſe dicat deſertũ. Forte enim aliq̃d dare diſ-
fert, ſed neminem eſurientẽ relinquit. Si enim nõ
dat ad horam, exercet quęrentẽ, non cõtemnit pe
tentẽ. Videte ergo & attẽdite quid uelim dicere,
& ſi forte nõ poſſim. Catholica fides hoc habet fir
mata ſpiritu dei in ſanctis eius, contra omnem hæ
reticam prauitatem: quia patris & filij opera inſe-
parabilia ſunt. Quid eſt quod dixi? Quomodo ip-
ſe pater & filius inſeparabiles ſunt, ſic & opera pa-
tris & filij inſeparabia ſunt. Quomodo pater &
filius inſeparabiles ſunt? Quia ipſe dixit: Ego & Ioan. 10
pater unum ſumus. Quia pater & filius non ſunt
duo dij, ſed unus deus, uerbum & cuius eſt uerbũ,
C unus & unicus, deus unus pater & filius charita-
te complexi, unusq; charitatis ſpiritus eorum, ut
fiat trinitas pater & filius & ſpiritus ſanctus. Non
ergo tantum patris & filij, ſed & ſpiritus ſancti, ſi-
cut æqualitas & inſeparabilitas perſonarum, ita e-
tiam opera inſeparabilia ſunt. Adhuc planius di-
cam, quid ſit, opera inſeparabilia ſunt. Nõ dicit ca
tholica fides, quia fecit deus pater aliquid, & fecit
filius aliq̃d aliud. ſed quod fecit pater, hoc & filius
fecit, hoc & ſpiritus ſanctus fecit. Per uerbũ enim
facta ſunt om̃ia: quando dixit & facta ſunt, p̱ uer-
bum facta ſunt, per Chriſtũ facta ſunt: In principio
em̃ erat uerbũ, & uerbũ erat apud deũ, & deus e-
rat uerbum: omnia per ipſum facta ſunt. Si omnia
per uerbũ facta ſunt: dixit deus, fiat lux, & facta eſt Gen. 1
D lux: in uerbo fecit, per uerbũ fecit. Ecce ergo nunc
audiuimus Euangeliũ, cũ reſponderet ſtomachan
tibus Iudęis, quia non ſolum ſoluebat ſabbatũ, ſed
& patrẽ ſuum dicebat deum, æqualem ſe faciens
deo: ſic enim ſcriptũ eſt in ſuperiori capitulo. Cum
ergo tali eorũ erranti indignationi dei filius & ue-
ritas reſponderet, ait: Amen amen dico uobis,
non poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod ui-
derit patrẽ facientem.] Tanq; diceret: Quid ſcan
dalizati eſtis, quia patrẽ meum dixi deum, quia æ-
qualẽ me facio deo? Ita ſum æqualis, ut ille me ge
nuerit: ita ſum æqualis, ut non ille à me, ſed ego ab
illo ſim. Hoc enim intelligiſ in his uerbis: Nõ po-
teſt filius à ſe facere quicq;, niſi quod uiderit patrẽ
facientem. Hoc eſt, quicquid filius habet ut faciat,
à patre habet ut faciat. Quare habet à patre ut fa-
ciat

ciat? Quia à patre habet ut filius ſit. Quare à patre A
habet ut filius ſit? Quia à patre habet ut poſſit, qa
à patre babet ut ſit. Filio enim hoc eſſe quod poſ-
ſe: homini non ita eſt. Ex comparatione humanæ
infirmitatis, longe infra iacentis, utcunq; corda ſu
ſtollite: ne forte aliquis noſtrum attingat ſecretũ,
& quaſi coruſcatione magnę lucis horreſcẽs, ſapi
at aliquid, ne inſipiens remaneat: non tamẽ ſe to-
tum ſapere putet, ne ſuperbiat & quod ſapuit amit
tat. Homo aliud eſt quod eſt, aliud qđ poteſt. Ali-
quando enĩ & eſt homo, & non poteſt quod uult.
Aliquando aũt ſic eſt homo, ut poſſit quod uult.
Itaq; aliud eſt eſſe ipſius, aliud poſſe ipſius. Si enim
hoc eſſet eſſe ipſius, quod eſt poſſe ipſius, cũ uellet
poſſet. Deus aũt cui non eſt alia ſubſtantia ut ſit, et
alia poteſtas ut poſſit, ſed cõſubſtantiale illi eſt qc B
quid eius eſt, & quicquid eſt, quia deus eſt: non a-
lio modo eſt, & alio modo poteſt, ſed eſſe & poſſe
ſimul habet, quia uelle & facere ſimul habet. Quia
ergo potentia filij de patre eſt, ideo & ſubſtantia fi
lij de patre eſt: & quia ſubſtantia filij de patre eſt, i-
deo potẽtia filij de patre eſt. Nõ alia potẽtia eſt in
filio, & alia ſubſtantia: ſed ipſa eſt potẽtia quę ſub
ſtantia: ſubſtantia ut ſit, potentia ut poſſit. Ergo qa
filius de patre eſt, ideo dixit: Non poteſt filius à ſe
facere quicquam. Quia nõ eſt filius à ſe, ideo non
poteſt à ſe. Videtur enim quaſi minorem ſe feciſ-
ſe cum dixit: Non poteſt filius à ſe facere quicꝙ,
niſi quod uiderit patrem facientem. Hic erigit cer
uicem hæretica uanitas, eorum ſcilicet qui dicunt
filium minorem eſſe quàm pater, minoris poteſta- C
tis, poſſibilitatis, non intelligentes myſterium uer
borum Chriſti. Attendat autem charitas ueſtra, &
uidete quẽadmodũ in carnali ſuo intellectu mo-
do turbentur in ipſis uerbis Chriſti. Hoc autẽ pau
lo ante prælocutus ſum, quia omnia peruerſa cor-
da perturbat, ſicut pia corda exercet uerbũ dei, ma
xime quod per Ioannẽ Euangeliſtam dicitur. Alta
enim per illum dicuntur, non qualiacunq;, nõ quę
facile intelligãtur. Ecce iam hæreticus ſi forte au-
dit uerba iſta, erigit ſe & dicit nobis: Ecce minor
eſt filius ꝙ pater. Ecce audi uerba filij, qui dicit:
Non poteſt filius à ſe facere quicꝙ, niſi quod ui-
derit patrem facientem. Expecta, quemadmodũ
Eccl. 5 ſcriptum eſt: Eſto manſuetus ad audiendum uer-
bum, ut intelligas. Puta enim me conturbatũ eſſe D
his uerbis, qui dico æqualẽ poteſtatẽ maieſtatẽq;
eſſe patris & filij, cum audiui: Non poteſt filius à
ſe facere quicquam, niſi quod uiderit patrem faci-
entem. Turbatus his uerbis quæro abs te, qui iam
tibi uideris intellexiſſe. Nouimus in Euangelio,
filium ambulaſſe ſuper mare. Vbi patrem uidit am
bulaſſe ſuper mare? Hic iam ille turbatur. Pone er
go quod intellexeras, & ſimul quęramus. Quid er
go facimus? Verba domini audiuimus: Non po-
teſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod uiderit pa-
trem facientem. Ambulauit ipſe ſuper mare, pa-
ter nunquam ambulauit ſuper mare. Certe non fa
cit filius quicquam, niſi quod uiderit patrem faci-
entem. Redi ergo mecum ad id quod dicebam, ne
forte ſic intelligendum ſit, ut de quæſtione ambo

A excamus. Nam ego ſecundum fidem catholicam
uideo, quomodo exeam ſine offenſione, ſine ſcan
dalo: tu autem circũcluſus, quęris quà exeas. Quà
intraueras uide. Forte nõ intellexiſti & hoc quod
dixi, quà intraueras uide: ipſum audi dicentem: E-
go ſum ianua. Non ſine cauſa ergo quęris quà ex- Ioan. 10
eas, & non inuenis: niſi quia per ianuam nõ intra
ſti, ſed per maceriam cecidiſti. Ergo quẽadmodũ
potes, à ruina tua collige te, & intra per ianuam: ut
ſine offenſiõe intres, & ſine errore exeas. Per Chri
ſtum uenit, nec ex corde tuo afferas qđ dicas: ſed
quod ille oſtendit, hoc loquere. Ecce fides catho-
lica quemadmodũ exit de iſta propoſitione: Am-
bulauit filius ſuper mare, pedes carnis fluctibus
impoſuit. Caro ambulabat, diuinitas gubernabat.
B Quando ergo caro ambulabat & diuinitas guber
nabat, pater abſens erat? Si abſens erat, quomodo
ipſe filius dicit: Pater autem in me manens, ipſe fa Ioan. 14
cit opera ſua? Si ergo pater in filio manens, ipſe fa
cit opera ſua: ambulatio illa carnis ſupra mare, à pa
tre fiebat, per filium fiebat. Ergo illa ambulatio o-
pus eſt patris & filij inſeparabile. Vtrunq; ibi ope
rantem uideo: nec pater filiũ deſeruit, nec filius à
patre diſceſſit. Itaq; quicquid facit filius, nõ facit ſi
ne patre: quia quicquid facit pater, nõ facit ſine fi-
lio. Exitũ eſt hinc. Videte qa recte nos dicimus, in
ſeparabilia eſſe opera patris & filij & ſpiritus ſan-
cti. Nã quomodo tu intelligis, ecce fecit deus lucẽ
& uidit filius patrẽ facientem lucem, ſecundũ car
nalem intellectũ tuum: quia ideo uis minorẽ intel
C ligere quia dixit: Non poteſt filius à ſe facere quic
quam, niſi quod uiderit patrẽ facientem. Fecit de-
us pater lucem, quam aliam fecit filius? Fecit deus
pater firmamentum, cœlum inter aquas & aquas,
uidit eum filius ſecundum intelligentiã tuam tar-
dam & groſſam. Quia uidit filius patrẽ facientem
firmamentum, & dixit, non poteſt filius à ſe facere
quicquã, niſi quod uiderit patrem facientẽ: da mi-
hi alterum firmamẽtum. An tu amiſiſti fundamen
tum? Superædificati aũt ſupra fundamentũ Apo- Eph. 2
ſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo lapide an-
gulari exiſtente Chriſto Ieſu, pacantur in Chriſto:
nec contendunt & errant in hæreſi. Intelligimus
ergo lucem factam à deo patre, ſed per filiũ: firma-
mentum factum à deo patre, ſed per filium. Om-
D nia ergo per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt
nihil. Excute intelligentiam tuam: nec intelligen
tiam uocandam, ſed planè ſtultitiã. Deus pater fe-
cit mundum. Quem fecit filius alterum mũdum?
Da mihi mundũ filij. Iſte in quo ſumus, cuius eſt?
Dic nobis, à quo factus eſt? Si dixeris à filio, non à
patre, erraſti à patre: ſi dixeris à patre, nõ à filio, re-
ſpõdet tibi Euangeliũ: Et mũdus per eũ factus eſt,
& mundus eum nõ cognouit. Agnoſce ergo eum
per quẽ factus eſt mundus, & noli eſſe inter illos
qui eum non receperũt, qui eum qui fecit mundũ
non cognouerunt. Inſeparabilia ſunt ergo opera
patris & filij. Sed hoc eſt, nõ poteſt filius à ſe quic-
quam facere: quod eſſet ſi diceret, nõ eſt filius à ſe.
Etenim ſi filius eſt, natus eſt: ſi natus, ab illo eſt de
quo natus eſt. Sed tamen æqualẽ ſibi genuit. Non

enim deſuit aliquid generãti,aut tempus quæſiuit
ut generaret,qui genuit coęternũ:aut matrẽ quæ-
ſiuit ut generaret,qui de ſe protulit uerbũ:aut pa-
ter generans ætate pręceſſerat filium,ut minorem
filium generaret. Et forte dicit aliquis: qa poſt mul
ta ſecula in ſenectute ſua deus ſuſcepit filiũ. Sicut
pater ſine ſenectute, ſic & filius ſine incremento.
Nec ille ſenuit, nec ille creuit: ſed æqualis æqualẽ
genuit, æternus æternum. Quomodo, inquit ali-
quis, æternus æternũ? Quomodo flamma tẽpora-
lis generat lucẽ temporalem. Coæua eſt aũt flãma
generans luci quã generat, nec pręcedit tẽpore flã
ma generãs lucẽ generatã: ſed ex quo incipit flam
ma, ex illo incipit lux. Da mihi flammã ſine luce,
& do tibi deum patrem ſine filio. Hoc eſt ergo, nõ
poteſt filius à ſe facere quicq̃, niſi quod uiderit pa
trem faciẽtem: quia uidere filij, hoc eſt natum eſſe
de patre. Non alia uiſio eius & alia ſubſtãtia eius:
nec alia potentia eius, alia ſubſtantia eius: Totum
quod eſt, de patre eſt: totum quod poteſt, de patre
eſt: quoniã quod poteſt & eſt, hoc unum eſt, & de
patre totum eſt. Sequitur & ipſe in uerbis ſuis, &
male intelligentes cõturbat, ut ad rectũ intellectũ
reuocet errantes. Cum dixiſſet, non poteſt filius à
ſe facere quicquam, niſi quod uiderit patrem faci-
entem: ne forte carnalis ſubreperet intellectus, &
auerteret eũ mentẽ, & faceret ſibi homo quaſi duos
fabros, unum magiſtrũ, alterum diſcipulum quaſi
attendentem ad magiſtrum: uerbi gratia, facientẽ
arcam, ut quomodo ille fecit arcam, faciat & iſte
alterã arcam ſecundum uiſionẽ quam inſpexit in
magiſtro operãte. Sed ne tale aliquid ſibi duplica-
ret in illa ſimplici diuinitate intellectus carnalis, ſe
cutus ait: Quæcunq; enim pater facit, hæc eadẽ
& filius facit ſimiliter.] Non facit pater alia, & alia
filius ſimilia, ſed eadẽ ſimiliter. Non eñ ait, quæ-
cunq; facit pater, facit & filius alia ſimilia: ſed, quæ
cunq;, inquit, pater facit, hæc eadẽ & filius facit ſi-
militer. Quæ ille, hæc & ipſe. Mundũ pater, mun-
dum filius, mundũ ſpiritus ſanctus. Si tres dij, tres
mundi. Si unus deus pater & filius & ſpiritus ſan-
ctus: unus mundus factus eſt à patre, per filiũ in ſpi
ritu ſancto. Hęc ergo facit filius, quę facit & pater:
& non diſſimiliter facit. Et hęc facit, & ſimiliter fa
cit. Iam dixerat, hęc facit: quare addidit ſimiliter fa
cit? Ne alius prauus intellectus uel error in animo
naſceretur. Vides enim hominis opus, animus eſt
in homine & corpus. Animus imperat corpori,
ſed multũ intereſt inter corpus & animũ. Corpus
uiſibile eſt, animus inuiſibilis. Inter potentiam uir
tutemq; animi, cuiuſuis licet cœleſtis corporis
multum intereſt. Imperat tamen animus corpori
ſuo, & facit corpus: & quod uidetur animus face-
re, hoc facit & corpus. Videtur ergo corpus hoc
idem facere quod animus, ſed non ſimiliter. Quo
modo hoc idem facit, ſed non ſimiliter? Facit ani-
mus uerbũ apud ſe, iubet linguæ, & profert uerbũ
quod fecit animus. Fecit animus, fecit & lingua:
fecit dominus corporis, fecit & ſeruus. Sed ut fa-
ceret ſeruus, à domino accepit ut faceret, & iuben
tę domino fecit. Hoc idem ab utroq; factũ eſt: ſed

A nunquid ſimiliter? Quomodo non ſimiliter, ait ali
quis? Ecce uerbum quod fecit animus meus, ma-
net in me: quod fecit lingua mea percuſſo aere trã
ſiit, & non eſt. Cum dixeris uerbum in animo tuo,
& ſonuerit per linguam tuã, redi ad animũ tuum,
& uide quia ibi eſt uerbum quod feciſti. Nunquid
ſicut manſit in animo tuo, manſit in lingua tua?
Quod ſonuit per linguã tuam, fecit lingua ſonãs,
fecit animus cogitans. Sed quod ſonuit lingua, trã
ſiit: quod cogitauit animus, permanet. Hoc ergo
fecit corpus, quod fecit animus, ſed non ſimiliter.
Fecit eñ animus quod teneat animus: fecit ſũt lin
gua quod ſonat, & per aerem aurẽ uerberat. Nun
quid ſequeris ſyllabas & facis ut maneant? Nõ er-
go ſic pater & filius: ſed hæc eadem facit, & ſimili-
B ter facit. Si fecit deus cœlũ quod manet: hoc idem
fecit filius cœlũ quod manet. Si fecit deus pater ho
minẽ qui moritur: eundem filius hominẽ fecit qui
moritur. Quęcũq; fecit pater ſtantia, hæc fecit & fi
lius ſtantia, quia ſimiliter fecit. Et quæcunq; fecit
pater temporalia, hæc eadem fecit filius tempora
lia: quia non ſolum ipſa fecit, ſed & ſimiliter fecit.
Pater enim fecit per filium, quia per uerbum fecit
pater omnia. Quære in patre & filio ſeparatio-
nem, non inuenis: ſed ſi aſſurrexiſti, tunc non inue
nis. Si aliquid ſupra mentẽ tuam tetigiſti, tunc nõ
inuenies: nam ſi in his uerſaris quæ ſibi errans ani
mus facit, cũ imaginibus tuis loqueris: non cũ uer
bo dei. Fallunt te imagines tuæ. Tranſcende cor-
pus, & ſape animũ: tranſcẽde & animũ, & ſape de-
C um. Non tangis deũ niſi & animũ tranſieris: quan
to minus tangis ſi in carne manſeris? Illi ergo q ſa-
piunt carnem, q̃ longe ſunt à ſapiendo quod deus
eſt: quia nõ ibi eſſent, etiam ſi animũ ſaperent. Re-
cedit homo multum à deo quãdo ſapit carnaliter,
& multum intereſt inter carnem & animum: plus
tamen intereſt inter animum & deum. Tu ſi in ani
mo es, in medio es. Si infra attendis, corpus eſt, ſi
ſupra attendis, deus eſt. Attolle te à corpore, tranſi
etiam te. Vide enim quid dixit pſalmus, & admo-
neris quemadmodũ ſapiẽdus ſit deus. Factæ ſunt,
inquit, mihi lachrymę meæ panes die ac nocte, cũ *Pſal. 41*
dicitur mihi quotidie, ubi eſt deus tuus. Tanq̃ pa-
gani dicãt: Ecce dij noſtri. Deus ueſter ubi eſt? O-
ſtendunt enim illi quod uidetur: nos colimus qđ
D non uidetur. Et cui oſtendamus? Homini qui nõ ha
bet unde uideat? Nam utique ſi ipſi deos ſuos ui-
dent oculis: habemus & nos alios oculos, unde ui
deamus deum noſtrũ. Ipſi oculi mundandi ſunt à
deo noſtro ut uideamus deum noſtrum. Beati e- *Matt. 5*
nim mundo corde, quia ipſi deum uidebunt. Ergo
cum ſe conturbatum dixiſſet, eum dicitur illi quo
tidie, ubi eſt deus tuus: hęc memoratus ſum, inqt,
quia dicit mihi quotidie, ubi eſt deus tuus. Et qua
ſi uolens cõprehendere deum ſuum, hęc memora
tus ſum, inquit, & effudi ſuper me animam me-
am. Vt ergo attingerem deum meũ, de quo mihi
dicebatur, ubi eſt deus tuus, non effudi animã me-
am ſuper carnem meam: Sed ſuper me. Tranſcen-
di me, ut illum tangerem. Ille enim eſt ſuper me,
qui fecit me: nemo eũ attingit, niſi qui tranſierit ſe.
Cogita

Cogita corpus, mortale eſt, terrenum eſt, fragile A
eſt, corruptibile eſt: abijce. Sed forte caro tempo-
ralis eſt. Alia corpora cogita, cœleſtia corpora co
gita: maiora, meliora, ſplendida ſunt. Attende &
ipſa uoluũtur ab oriente ad occidentem, non ſtãt:
uidentur oculis, non ſolum ab homine, ſed etiam
à pecore. Trãſi & ipſa. Et quomodo, inquies, tran-
ſeo cœleſtia corpora, cũ ambulo in terra? Nõ car-
ne trãſis, ſed mẽte. Abijce & ipſa. Quãuis luceãt,
coprora ſunt: quamuis de cœlo fulgeant, corpora
ſunt. Veni, quoniã forte non te putas habere quò
eas, cũ cõſideras iſta omnia. Et ultra cœleſtia cor
pora quò iturus ſum, inquis, & quid mente tranſi
turus ſum? Conſideraſti iſta omnia? Conſideraui,
inquis. Vnde conſideraſti? Ipſe cõſiderator appa-
reat. Ipſe enim cõſiderator iſtorũ omnium diſcri- B
minator, diſtinctor & quodãmodo appenſor in li
bra ſapientiæ, animus eſt. Sine dubio melior eſt a-
nimus quo iſta omnia cogitaſti, quàm iſta omnia quæ
cogitaſti. Animus ergo iſte ſpiritus eſt, non cor-
pus. Tranſi & ipſum. Compara & ipſum animum
primo, ut uideas quò trãſeas. Cõpara illum carni.
Abſit, ne digneris cõparare. Cõpara illũ fulgori
ſolis, lunæ, ſtellarũ: maior fulgor eſt animi. Primo
celeritatem animi ipſius uide. Vide ſi non uehe-
mentior ſcintilla eſt animi cogitantis, quàm ſplendor
ſolis lucentis. Solẽ orientẽ tu uides animo, motus
ipſius quàm tardus eſt ad animũ tuũ? Cito tu potuiſti
cogitare quod facturus eſt ſol. Ab oriente ad occi
dentem uenturus eſt, iam ex alia parte eras oritur.
Vbi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus eſt, C
& tu omnia peragraſti. Magna ergo res eſt ani-
mus. Sed quomodo dico, tranſi & ipſum, quia i-
pſe animus mutabilis eſt, quãuis melior ſit omni
corpore: Modo nouit, modo non nouit: modo ob
liuiſcit̃, modo recordatur: modo uult, modo non
uult: modo peccat, modo iuſtus eſt. Tranſi ergo
omnẽ mutabilitatẽ: non ſolũ omne quod uidetur,
ſed & omne quod mutatur. Trãſiſti enim carnem
quæ uidetur, trãſiſti cœlũ, ſolem, lunam, & ſtellas
quæ uidentur: tranſi & omne quod mutatur. Iam
enim iſtis tranſactis ueneras ad animũ tuum, ſed
& ibi inueniſti mutabilitatẽ animi tui. Nunquid
mutabilis eſt deus? Tranſi ergo & animum tuum.
Effunde ſuper te animã tuam ut contingas deum,
de quo tibi dicitur, Vbi eſt deus tuus? Ne putes D
te aliquid facturũ quod homo non poſſit. Hoc fe-
cit ipſe Ioannes Euangeliſta. Trãſcendit carnem,
tranſcendit terrã quam calcabat: tranſcẽdit maria
quę uidebat, tranſcendit aerem ubi alites uoliant,
tranſcendit ſolem, tranſcẽdit lunã, tranſcendit ſtel
las, tranſcẽdit oẽs ſpiritus qui non uidentur, tran-
ſcendit mentẽ ſuã ipſa ratione animi ſui. Tranſcen
dens iſta omnia, ſuper ſe effundens animã ſuam,
quò peruenit? Quid uidit? In principio erat uer-
Ioan. 1 bũ, & uerbũ erat apud deũ. Si ergo ſeparationem
non uides in luce, quid ſeparationẽ quæris in ope
re? Vide deũ, uide uerbum eius: inhære uerbo di-
centi, quia ipſe dicens non ſyllabis dicit: ſed ſplen
dore ſapiẽtiæ fulgere, hoc eſt dicere. Quid dictũ
Sap. 7 eſt de ſapientia ipſius? Candor eſt lucis æternæ.
A Attende candorẽ ſolis. In cœlo eſt, & expãdit can
dorẽ per terras oẽs, per maria omnia: & utiq; cor-
poralis lux eſt. Si ſeparas candorẽ ſolis à ſole, ſepa
ra uerbũ à patre. De ſole loquor. Lucernæ una flã-
mula tenuis, quę uno flatu poſſit extingui, ſpargit
lucem ſuã ſuper cuncta quæ ſubiacent. Vides lu-
cẽ ſparſam à flãmula generatã, emiſſionem uides,
ſeparationẽ non uides. Intelligite ergo fratres cha
riſſimi patrẽ & filiũ & ſpiritũſanctũ inſeparabili-
ter ſibi cohærere. Trinitatem hanc unum deum,
& omnia opera unius dei, hæc eſſe patris, hæc eſſe
filij, hæc eſſe ſpiritusſancti. Cætera quæ ſequũtur,
quæ pertinent ad ſermonem ipſius domini noſtri
Ieſu Chriſti in Euãgelio, quoniam & craſtino die
ſermo debetur uobis, adeſtote ut audiatis.

B Ab eo quod ſcriptum eſt: Pater enim diligit filiũ, &
omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & maiora horũ de-
monſtrabit ei opera, ut uos miremini: uſque ad eum lo-
cum ubi ait, Vt omnes honorificent filiũ, ſicut honorifi-
cant patrem: qui non honorificat filium, non honorifi-
cat patrem qui miſit illum. Tract. XXI.

HESTERNO die quantum dñs do-
nare dignatus eſt, qua potuimus
facultate tractauimus, & qua potui
mus capacitate intelleximus, quo-
modo inſeparabilia ſunt opera pa-
tris & filij: nec alia facit pater, alia filius, ſed omnia
pater facit per filiũ, tanquam per uerbũ ſuum, de quo
ſcriptum eſt: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine
ipſo factum eſt nihil. Sequẽtia uerba hodie uidea-
C mus, & ab eodem domino eius miſericordiam &
deprecemur, & ſperemus: ut primũ, ſi dignũ ipſe
iudicat, intelligamus quod uerũ eſt. Si aũt nõ po-
tuerimus, nõ eamus in illud quod falſum eſt. Me-
lius eſt enim neſcire, quàm errare: ſed ſcire eſt melius
quàm neſcire. Itaq; ante om̃ia conari debemus ut
ſciamus: Si potuerimus, deo gratias, ſi aũt non po-
tuerimus interim peruenire ad ueritatem, non ea-
mus ad falſitatem. Qui enim ſumus & quid tracte
mus conſiderare debemus. Homines ſumus car-
nem portantes, in hac uita ambulantes: & ſi iam
de ſemine uerbi dei renati, tamen ita in Chriſto in
nouati, ut nondum penitus ab Adam expoliati.
Quod enim noſtrum mortale & corruptibile ag-
grauat animam, ex Adam eſſe apparet, & manife-
D ſtũ eſt: quod autẽ noſtrũ ſpiritale ſubleuat animã,
de dei dono & miſericordia eius, qui unicũ ſuum
miſit communicare nobiſcũ mortem noſtram, &
ducere nos ad immortalitatem ſuam. Hunc habe
mus magiſtrum, ut non peccemus: & defenſorem
ſi peccauerimus, & cõfeſſi atq; cõuerſi fuerimus:
& interpellatorem pro nobis, ſi quid boni à domi
no deſiderauerimus: & datorẽ cũ patre, quia deus
unus eſt pater & filius. Sed loquebatur iſta homo
hominibus, deus occultus, homo manifeſtus, ut
manifeſtos homines faceret deos: & filius dei fa-
ctus filius hominis, ut hominũ filios faceret filios
dei. Qua hoc arte ſapiẽtiæ ſuæ faciat, in eius uerbis
agnoſcimus. Loquit̃ eñ paruulis paruus, ſed ipſe
ita paruus ut & magnus: nos autẽ parui, ſed in il-
lo magni. Loquitur enim tanquam fouens & nu-

triens lactentes, & amando creſcentes. Dixerat, A
Non poteſt filius à ſe facere quicq̃, niſi quod ui-
derit patrem facientẽ: Intelleximus aũt quia non
ſeorſum aliqd pater facit, quod cũ uiderit aliquid
filius, faciat & ipſe aliquid tale inſpecto opere pa-
tris ſui: ſed id quod dixerat, Nõ poteſt filius à ſe fa
cere quicq̃, niſi quod uiderit patrẽ faciẽtem: quia
de patre eſt totus filius, & tota ſubſtantia & potẽ-
tia eius ex illo eſt qui genuit eũ. Modo aũt cum di
xiſſet, & ſe hæc facere ſimiliter quæ facit pater: ut
non intelligamus alia facere patrem, alia filiũ, ſed
ſimili potentia facere filium eadẽ ipſa quę pater ſa
cit, cum pater facit per filium: ſecutus ait quod ho
die lectũ audiuimus, Pater enim diligit filium,
& omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.] Rurſus
mortalis cogitatio perturbatur. Demõſtrat pater B
filio quæ ipſe facit. Ergo, ait aliquis, ſeorſum pater
facit, ut poſſit filius uidere quod facit. Rurſus oc-
currunt humanæ cogitationi tanq̃ artifices duo,
uelut ſi faber doceat filiũ ſuum artẽ ſuã, & demon
ſtret ei quicquid facit: ut poſſit etiam ipſe facere,
quod uiderit patrem facientem. Omnia, inquit,
demonſtrat ei quæ ipſe facit. Cum ergo pater fa-
cit, filius non facit, ut poſſit uidere filius quod pa-
ter facit. Certe omnia per ipſum facta ſunt, & ſine
ipſo factum eſt nihil. Hinc uideamus quemadmo
dum pater demonſtrat filio quod facit, cum pater
nihil faciat, niſi quod per filiũ facit. Quid fecit pa-
ter? Mundũ. Itáne factũ mundũ demõſtrauit filio,
ut ipſe tale aliquid faceret? Detur ergo mũdus no
bis quẽ fecit filius. Sed & omnia per ipſum facta C
ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et mundus per
eum factus eſt. Si factus per eũ eſt mundus, omnia
per ipſum facta ſunt, & nihil facit pater quod non
per filium faciat: ubi demonſtrat filio pater quod
facit, niſi in ipſo filio per quem facit? Quis em̃ lo-
cus ubi demõſtretur opus patris filio, quaſi extra
faciat & extra ſedeat, & filius attendat manum pa
tris quẽadmodũ faciat? Vbi eſt illa inſeparabilis
1.Cor.1 Trinitas? Vbi eſt uerbũ de q̃ dictum eſt, q̃ ipſe eſt
uirtus & ſapientia dei? Vbi quod de ipſa ſapientia
dicit, Cãdor eſt enim lucis æternæ? Vbi quod de
Sap.8 illa iterum dicit, Attingit à fine uſq; ad finẽ forti-
ter, & diſponit omnia ſuauiter? Si quid facit pater,
per filiũ facit. Si per ſapientiam ſuam & uirtutem
ſuam facit: non extra illi oſtendit quod uideat, ſed D
in ipſo illi oſtendit quod facit. Quid uidet pater,
uel potius qd uidet filius in patre ut faciat & ipſe?
Poſſum forte dicere, ſed da qui poſſit capere: aut
forte poſſum cogitare nec dicere, aut forte nec co
gitare. Excedit enim nos illa diuinitas tanq̃ deus
homines, tanq̃ immortalis mortales, tanquã æter
nus temporales. Inſpiret & doner de fonte illo ui-
tæ, nunc aliquid irrorare dignetur & ſtillare in ſi-
tim noſtrã, ne in hac eremo areſcamus. Dicamus
ei domine, cui didicimus dicere pater. Audemus
enim hoc, quia ipſe uoluit ut auderemus: ſi tamen
ſic uiuamus, ut non nobis dicat: Si dominus ſum,
Malac.1 ubi eſt honor meus? Dicamus ergo illi, Pater no-
ſter. Cui dicimus pater noſter? Patri Chriſti. Qui
ergo patri Chriſti dicit, pater noſter: quid dicit

A Chriſto, niſi frater noſter? Non tamen ſic ut Chri-
ſti pater, ita & noſter pater: nunq̃ enim Chriſtus
ita nos coniunxit, ut nullam diſtinctiõem faceret
inter nos & ſe. Ille em̃ filius æqualis patri, ille æter
nus cum patre, patriq; coęternus, nos aũt facti per
filium, adoptati per unicum. Proinde nunquam
auditũ eſt de ore domini noſtri Ieſu Chriſti cum
ad diſcipulos loqueret, dixiſſe illum de deo ſum-
mo patre ſuo, pater noſter: ſed aut pater meus di-
xit, aut pater ueſter. Pater noſter non dixit, uſque
adeo ut quodã loco poneret hęc duo: Vado ad de Ioan.20
um meũ, inquit, & deum ueſtrũ. Quare non dixit
deum noſtrum? Et patrem meũ dixit & patrẽ ue-
ſtrum, non dixit noſtrum. Sic iungit ut diſtinguat,
ſic diſtinguit ut non ſeiungat. Vnum nos uult eſſe
B in ſe, unum autem patrem & ſe. Quantumcunque
ergo intelligamus & quantumcunq; uideamus:
etiam cum angelis æquati fuerimus, non uidebi-
mus ſicut uidet filius. Nos enim & quando non ui
demus, ſumus aliquid. Quid aliud ſumus quando
non uidemus, niſi non uidentes ſumus? Tamen
uel non uidentes, & ut uideamus, cõuertimus nos
ad deum quem uideamus, & fit in nobis uiſio quę
non erat, quando nos tamen eramus. Eſt enim ho
mo non uidẽs, & idẽ ipſe cum uiderit dicitur ho-
mo uidens. Non ergo hoc eſt illi uidere, quod eſſe
hominem: nã ſi hoc illi eſſet uidere quod eſſe ho-
minem, nũquam eſſet homo niſi uidens. Cum ue-
ro eſt homo nõ uidẽs, & quærit uidere quod non
uidet: eſt qui quærat, eſt qui ſe cõuertat ut uideat.
C Et cum ſe bene cõuerterit & uiderit, fit homo ui
dens, qui prius erat homo non uidens. Videre er-
go accedit illi, & recedit ab illo. Accedit illi cum
ſe conuerterit, recedit ab illo cũ ſe auerterit. Num
quid ita filius? Abſit. Nunquam fuit filius non ui-
dens, & poſtea factus eſt uidens: ſed uidere patrẽ,
hoc illi eſt eſſe filium. Nos enim auertẽdo ad pec-
catum amittimus illuminationem, & conuerten-
do nos ad deũ, percipimus illuminationẽ. Aliud
eſt enim lumẽ quo illuminamur, aliud nos qui il-
luminamur. Lumen aũt ipſum quo illuminamur,
nec auertitur à ſe, nec perdit lucẽ quia lux eſt. Sic
ergo demonſtrat pater rem quã facit filio, ut in pa
tre uideat omnia filius: & in patre ſit omnia filius.
Videndo em̃ natus eſt, & naſcẽdo uidet. Sed non
D aliquãdo non erat natus, & poſtea natus eſt, ſicut
nõ aliquãdo nõ uidit, & poſtea uidit: ſed in eo q̃d
eſt illi uidere, in eo eſt illi eſſe, in eo eſt illi natũ eſ-
ſe, in eo eſt illi permanere, in eo eſt illi non mutari,
in eo eſt illi ſine initio & ſine fine perſiſtere. Non
ergo carnaliter accipiamus, quia pater facit opus
& demonſtrat filio: & uidet filius opus quod pa-
ter facit, & facit illud in alio loco, aut de alia mate-
ria. Omnia em̃ per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo fa
ctũ eſt nihil. Verbũ patris eſt filius, nihil dixit de-
us quod nõ dixit in filio. Dicẽdo em̃ in filio quod
facturus erat pater per filiũ, ipſum filiũ genuit per
quẽ faceret om̃ia. Et maiora his demõſtrabit ei
opera, ut uos miremini.] Rurſus hic turbat. Et
quis eſt qui digne perſcrutetur hoc tantũ ſecretũ?
Sed iã quomodo nobis loq dignatus eſt, ipſe ape-
riat

riat:neq; enim uellet dicere quod nollet intelligi.
Quia dicere dignatus eſt,ſine dubio excitauit au
dientiam.Nũquid quem excirauit ut audiret, ex-
citatum deſeret? Diximus ut potuimus, non tem-
poraliter ſcire filium, nec aliud eſſe filij ſcientiam
aliud ipſum filium:& aliud eſſe filij uiſionem,& a-
liud ipſum filium:ſed ipſam uiſionẽ filiũ, & ipſam
ſcientiam uel ſapientiã patris eſſe filium, eamq; ſa-
pientiam & eam uiſionẽ æternã eſſe ab æterno,&
ei à quo eſt coæternã, nec ibi per tempus aliquid
uariari,nec aliquid naſci quod nõ erat,nec aliquid
perire q̃d erat.Diximus hæc ut potuimus. Quid
ergo hic modo facit tẽpus, ut diceret: maiora his
demonſtrabit ei opera? Id eſt,demonſtraturus eſt,
hoc eſt demõſtrabit. Aliud eſt demõſtrauit, aliud
eſt demonſtrabit. Demonſtrauit,de præterito di-
cimus:demonſtrabit,de futuro dicimus. Quid er-
go hic agimus fratres? Ecce quem dixeramus pa-
tri coæternum, nihil in illo uariari per tẽpus,nihil
moueri per ſpatia uel momẽtorum, uel locorum,
manere ſemper cum patre, uidentẽ patrem & ui-
dendo exiſtẽtem:rurſus nobis tempora nominãs,
demonſtrabit ei,inquit,his maiora.Ergo demon-
ſtraturus eſt aliquid filio, quod non nouit filius?
Quid ergo facimus? Quõ hoc intelligimus? Ecce
dominus noſter Ieſus Chriſtus ſurſum erat,deor-
ſum eſt.Quando ſurſum erat? Quando dixit,quę-
cunque facit pater,hæc eadem & filius facit ſimi-
liter. Vnde modo deorſum? Maiora his demon-
ſtrabit ei opera. O domine Ieſu Chriſte, ſaluator
noſter,uerbũ dei per quod facta ſunt omnia,quid
tibi pater demonſtraturus eſt quod adhuc neſcis? C
Quid te latet patris? Quid te latet in patre, quem
nõ latet pater? Quæ opera tibi maiora demonſtra
turus eſt? Aut quibus operibus maiora ſunt quæ
demõſtraturus eſt? Cũ enim dixit,maiora his, de-
bemus prius intelligere quibus maiora.Recorde
mur unde ſermo iſte proceſſit. Quãdo curatus eſt
ille qui triginta & octo annos habebat in infirmi-
tate,& iuſſit eum ſaluũ tollere grabatum ſuum,&
ire in domũ ſuã. Hinc eñ Iudæi commoti cũ qui-
bus loquebat̃, loquebat̃ uerbis & tacebat intelle-
ctu,quodammodo innuebat intelligentibus,cęla
bat iraſcẽtibus.Hinc ergo cũ eſſent cõmoti Iudęi,
quia hoc ſabbato dominus faceret,dederũt occa-
ſionem ſermoni huic.Non ergo ſic audiamus hęc D
ranq; obliti quæ ſupra dicta ſunt, ſed reſpiciamus
illum languidũ triginta & octo annorũ ſubito fa-
ctũ ſanum, admirantibus Iudæis & iraſcentibus.
Quærebant tenebras magis de ſabbato, q̃ lumen
de miraculo.His ergo indignantibus loquens ait
hoc:maiora his demõſtrabit ei opera.His maiora.
Quibus? Quòd uidiſtis hominẽ factũ ſanũ, cuius
lãguor durauerat uſq; ad triginta & octo annos:
his maiora pater demonſtraturus eſt filio. Quæ
ſunt maiora? Sequitur & dicit, Sicut enim pa-
ter ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic & filius quos
uult uiuificat.] Planè maiora ſunt iſta. Valde eñ
plus eſt ut reſurgat mortuus, q̃ ut cõualeſcat ęgro
tus.Maiora ſunt iſta.Sed quando ea pater demon
ſtraturus eſt filio? Neſcit enim ea filius? Et ille qui

A loquebatur,non nouerat mortuos ſuſcitare? Ad-
huc habebat diſcere reſuſcitare mortuos, per quẽ
facta ſunt omnia: qui fecit ut uiueremus, qui non
eramus? Adhuc habebat diſcere ut reſuſcitare-
mur? Quid eſt quod uult dicere? Deſcẽdit eñ ad
nos,& qui paulo ante loquebatur ut deus, cœpit
loqui ut homo.Ipſe eſt tamẽ homo qui deus,quia
deus factus eſt homo :ſed factus quod nõ erat,nõ
amittẽs quod erat.Ergo acceſſit homo,ut eſſet ho
mo qui erat deus: non iam ut homo eſſet, & non
eſſet deus.Audiamus ergo eum & ut fratrem, qui
audiebamus conditorẽ.Conditorẽ, quia uerbum
in principio:fratrẽ, quia natum ex uirgine Maria.
Conditorẽ ante Abraham, ante Adam, ante ter-
ram,ante cœlũ,ante oñia corporalia & ſpiritalia,
B fratrẽ aũt ex ſemine Abrahæ,ex tribu Iuda,ex uir-
gine Iſraelitica. Si ergo nouimus hunc qui nobis
loquitur,& deum & hominem,intelligamus uer-
ba dei & hominis:aliquando eñ talia nobis dicit
quæ pertineant ad maieſtatẽ,aliquando quæ per-
tineant ad humilitatẽ.Ipſe enim excelſus, qui hu-
miles facit excelſos. Quid ergo ait? Demonſtra-
bit mihi pater his maiora,ut uos miremini. Ergo
nobis eſt demonſtraturus,non illi.Cum ergo no-
bis ſit demonſtraturus pater: propterea dixit, ut
uos miremini. Expoſuit enim quod uoluit dice-
re,demonſtrabit mihi pater.Quare non dixit, de-
monſtrabit uobis pater, ſed demonſtrabit filio?
Quia & nos membra ſumus filij: & nos membra
tanquam quod diſcimus, ipſe diſcit quodammo-
do in membris ſuis. Quomodo diſcit in nobis?
C Quomodo patitur in nobis? Vnde ſcimus quia
patit̃ in nobis? Vnde probamus? Ex illa uoce de
cœlo,Saule Saule quid me perſequeris? Nónne Act.19.12
ipſe eſt qui iudex in fine ſeculi reſidebit, & iuſtos
ad dexterã ponens,iniquos autem ad ſiniſtram, di
cturus eſt: Venite benedicti patris mei, percipite Matt.25
regnũ:Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare?
Cumq; illi reſponderint:Domine, quando te uidi
mus eſurientem? dicturus eſt eis:Cum uni ex mini
mis meis dediſtis, mihi dediſtis. Qui ergo dixit,
Cũ uni ex minimis meis dediſtis,mihi dediſtis: &
nunc interrogetur à nobis,& dicamus illi,Domi-
ne quãdo eſuris diſcens,cũ tu doceas omnia? Sta-
tim enim nobis in fide noſtra reſpondet: Cũ unus
D ex minimis meis diſcit, ego diſco. Ergo gratule-
mur & agamus gratias, non ſolũ nos Chriſtianos
factos eſſe,ſed Chriſtũ. Intelligitis fratres gratiam
dei ſuper nos.Capitis,admitamini,gaudete, Chri
ſtus facti ſumus.Si eñ caput ille eſt, nos membra,
totus ille homo & nos. Hoc eſt q̃d apoſtolus di-
cit Paulus: Vt ultra iam non ſimus paruuli, iacta- Eph.4
ti & circundati omni uento doctrinę.Superius au
tem dixerat:Donec occurramus omnes in unita-
tem fidei, in agnitionẽ filij dei in uirum perfectũ,
in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Plenitu
do ergo Chriſti,caput & membra.Quid eſt caput
& membra? Chriſtus & Eccleſia. Arrogaremus
eñ nobis hoc ſuperbe,niſi ipſe dignetur hoc pro-
mittere q̃ per Apoſtolũ eundẽ dicit, Vos aũt eſtis 1.Cor.12
corpus Chriſti & mẽbra. Cum ergo oſtẽdit pater
membris

membris Chriſti, Chriſto oſtendit. Fit quoddam A
miraculū magnum, ſed tamen uerum. Oſtenditur
Chriſto quod nouerat Chriſtus, & oſtendit̃ Chri-
ſto per Chriſtū. Res mira & magna: ſed ſcriptura
ſic loquitur. Cōtradicturi ſumus diuinis eloquijs,
& non potius intellecturi, & ex ipſius dono ei qui
donauit gratias acturi? Quid eſt q̃d dixi, demon-
ſtratur Chriſto per Chriſtū? Demonſtratur mem-
bris per caput. Ecce uide illud in te. Pone te clau-
ſis oculis uelle aliquid tollere. Neſcit manus, quò
eat, & utiq; manus tua membrū tuū eſt, non enim
à corpore tuo ſeparata eſt. Aperi oculos, uidet
etiam manus quò eat, demonſtrante capite mem-
brum ſecutū eſt. Si ergo in te potuit inueniri tale
aliquid ut corpus tuum oſtēderet corpori tuo, &
per corpus tuum demonſtratur aliquid corpori B
tuo: noli mirari quia dictū eſt, demōſtrat̃ Chriſto
per Chriſtū. Demonſtrat eñ caput ut membra ui-
deant, & docet caput ut membra diſcant: unus ta-
men homo caput & membra. Noluit ſeparare, ſed
dignatus eſt agglutinari. Longe à nobis erat, &
multū longe. Quid tam longe, q̃ conditū & con-
ditor? Quid tam longe, q̃ deus & homo? Quid
tam longe, q̃ iuſtitia & iniquitas? Quid tā longe,
q̃ æternitas & mortalitas? Ecce q̃ longe erat uer
bum in principio, deus apud deū, per quem facta
ſunt omnia. Quomodo ergo factus eſt propè, ut
eſſet quod nos, & nos in illo? Verbum caro factū
eſt, & habitauit in nobis. Hoc ergo eſt nobis de-
mōſtraturus: hoc demonſtrauit diſcipulis ſuis, qui
eū in carne uiderūt. Quid eſt hoc? Sicut pater ſu- C
ſcitat mortuos & uiuificat: Sic & filius quos
uult uiuificat.] Alióſne pater, alióſne filius? Cer-
te omnia per ipſum facta ſunt. Quid dicimus fra-
tres mei? Lazarū ſuſcitauit Chriſtus. Quem mor-
tuū ſuſcitauit pater, ut uideret Chriſtus quemad-
Ioan.11 modum Lazarum ſuſcitaret? An quando reſuſci-
tauit Lazarū Chriſtus, nō eum reſuſcitauit pater?
Et ſine patre fecit filius ſolus? Legite ipſam lectio
nem, & uidete quia patrē ibi inuocat ut reſurgat
Lazarus. Sicut homo inuocat patrē, ſicut deus fa-
cit cum patre. Ergo & Lazarus q; reſurrexit, & à
patre & à filio ſuſcitatus eſt in dono & gratia ſpiri
tusſancti: & illud mirabile opus Trinitas fecit.
Nō ergo ſic intelligamus, ſicut ergo pater ſuſcitat
mortuos & uiuificat, ſic & filius quos uult uiuifi- D
cat, ut alios à patre reſuſcitari & uiuificari, alios à
filio exiſtimemus: ſed eoſdē quos pater ſuſcitat &
uiuificat, ipſos & filius ſuſcitat & uiuificat, q̃a om-
nia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil.
Et ut oſtenderet habere ſe quāuis à patre, tamen
apud patrē poteſtatem, ideo ait: Sic & filius quos
uult uiuificat, ut oſtēderet ibi uoluntatē ſuā. Et ne
quis diceret, ſuſcitat pater mortuos per filiū, ſed il
le tanq̃ potēs, iſte tanq̃ ex aliena poteſtate, tanq̃
miniſter facit aliq̃d ſicut angelus: poteſtate ſignifi
cauit ubi ait, Sic & filius quos uult uiuificat. Non
eñ uult pater aliud q̃ filius, ſed ſicut illis una ſub-
ſtantia, ſic una uolūtas eſt. Et qui ſunt iſti mortui
quos uiuificat pater & filius? An ipſi ſunt de qui-
bus diximus, Lazarus, uel filius illius uiduæ, uel
filia archiſynagogi? Nouimus eñ iſtos à Chriſto
domino noſtro ſuſcitatos. Aliud aliq̃d nobis uult
inſinuare, reſurrectionē ſcilicet mortuorū quam
oēs expectamus: non illā quā quidam habuerunt
ut crederent cæteri. Reſurrexit eñ Lazarus mori
turus, reſurgemus nos ſemper cum Chriſto uictu
ri. Talem reſurrectionem pater fecit an filius? Imò
uero pater in filio. Ergo filius: & pater in filio. Vn
de probamus, quia de iſta dicit reſurrectione? Cū
dixiſſet, ſicut eñ pater ſuſcitat mortuos & uiuifi-
cat, ſic & filius quos uult uiuificat, ne intelligere-
mus mortuorum reſurrectionē quā facit ad mira-
culum, non ad uitam æternā: ſecutus ait, Neq;
enim pater iudicat quemq̃, ſed oē iudicium de-
dit filio.] Quid hoc eſt? De mortuorū reſurrectio
ne dicebat, quia ſicut pater ſuſcitat mortuos & ui-
uificat, ſic & filius quos uult uiuificat. Vnde con-
tinuo tanq̃ rationem ſubiecit de iudicio dicens:
Neq; enim pater iudicat quemq̃, ſed omne iudi-
ciū dedit filio. Paulo ante putabamus aliq̃d facere
patrem, quod non facit filius: quando dicebat, Pa
ter diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe
facit. Tanquā pater faciebat, & filius uidebat. Sic
erat ſubrepens menti noſtræ intellectus carnalis,
quaſi pater faceret quod filius non faceret: filius
autē uideret patrem demōſtrantem quod fieret à
patre. Ergo uelut pater faciebat, quod filius nō fa
ciebat. Modo iam uidemus aliquid facere filium,
quod nō facit pater. Quomodo nos uerſat, & mē-
tem noſtram pertractat, huc atq; illuc ducit, uno
carnis loco remanere non ſinit, ut uerſando exer-
ceat, exercendo mundet, mundando capaces red
dat, capaces factos impleat. Quid de nobis faciūt
uerba hæc? Quid loquebatur? Quid loquit̃? Pau
lo ante dicebat, quia demonſtrat filio pater quic-
quid facit: uidebam quaſi patrem facientē, filium
expectantem. Modo rurſus uideo filiū faciētem,
patrem uocantem. Nō enim pater, inquit, iudicat
quemquam, ſed omne iudicium dedit filio. Quan
do ergo filius iudicaturus eſt, pater uacabit & nō
iudicabit? Quid eſt hoc? Quid intelligam? Domi
ne quid dicis? Verbum deus es, homo ſum. Dicis
quia pater nō iudicat quemquam, ſed omne iudi
ciū dedit filio. Lego alio loco te dicente: Ego non Ioan.8
iudico quemquam, eſt qui quærat & iudicet. De
quo dicis, eſt qui quærat & iudicet, niſi de patre?
Ille quęrit iniurias tuas, ille iudicat de iniurijs tuis.
Quomodo hic pater non iudicat quemquam: ſed
omne iudicium dedit filio? Interrogemus & Pe-
trum, audiamus eum loquentem in Epiſtola ſua,
Chriſtus ꝓ nobis paſſus eſt, inquit, relinquēs no- 1.Pet.2
bis exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius, qui pec-
catum non fecit, nec dolus inuētus eſt in ore eius:
qui cum malediceretur, non remaledicebat, cum
iniuriam acciperet non minabatur, ſed commen-
dabat illi qui iuſte iudicat. Quomodo uerum eſt
quia pater non iudicat quemquam, ſed omne iu-
dicium dedit filio? Turbamur hic, turbati deſude-
mus, deſudantes purgemur. Conemur utcunque
donante ipſo, penetrare alta ſecreta uerborum i-
ſtorū. Temere fortaſſe facimus, quia diſcutere &

ſcrutari

ſcrutari uolumus uerba dei. Et quare dicta ſunt, ni
ſi ut ſciantur? Quare ſonuerunt, niſi ut audiantur?
Quare audita ſunt, niſi ut intelligantur? Cōfortet
ergo nos, & donet nobis aliquid quantum ipſe di
gnatur: & ſi nōdum penetramus ad fontem, de ri-
uo bibamus. Ecce ipſe Ioānes nobis tanq̄ riuulus
emanauit, perduxit ad nos de alto uerbum, humi-
liauit, & quodammodo ſtrauit: ut non horreamus
altum, ſed accedamus ad humilē. Omnino eſt qui
dam intellectus uerus, fortis, ſi quo modo eum te
nere poſſimus, quia pater nō iudicat quemq̄, ſed
4 ſen. d. 84 cap. ſcā cum omne iudicium dedit filio. Hoc enim dictum eſt,
quia hominibus in iudicio non apparebit niſi fi-
lius. Pater occultus erit, filius manifeſtus. In quo
erit filius manifeſtus? In forma qua aſcendit. Nam
in forma dei cum patre occultus eſt, in forma ſer-
ui hominibus manifeſtus. Non ergo pater iudicat
quemquam, ſed in manifeſto omne iudicium de-
dit filio. Hoc enim dictum eſt, quia hominibus in
iudicio non apparebit niſi filius, ſed manifeſto. In
quo manifeſto iudicio filius iudicabit, quia ipſe
iudicandis apparebit. Euidentius nobis oſtendit
Act. 1 ſcriptura, quia ipſe apparebit. Quadrageſimo die
poſt reſurrectionem ſuam aſcendit in cœlum, ui-
dētibus diſcipulis ſuis, & uox illis angelica, Viri,
inquit, Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum?
Iſte qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ſic ueniet
quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum.
Quomodo eum uidebant ire? In carne quam teti-
gerunt, quam palpauerunt, cuius etiam cicatrices
tangendo probauerunt, in illo corpore in quo cū
eis intrauit & exiuit per quadraginta dies, manife
ſtans ſe eis in ueritate, non in aliqua falſitate, non
phantaſmate, non umbra, nō ſpiritu, ſed quemad-
Luc. 24 modū ipſe dixit non fallēs, Palpate & uidete: quia
ſpiritus carnem & oſſa nō habet, ſicut me uidetis
habere. Eſt quidem illud iam corpus dignum cœ-
leſti habitatione, non ſubiacens morti, non muta-
bile per ætates. Non enim ſicut ad illam ætatē ab
infantia creuerat, ſic ab ætate quæ iuuentus erat,
uergit in ſenectutem: manet ſicut aſcendit, uentu-
rus ad eos quibus antequam ueniat, uerbum ſuū
uoluit prædicare. Sic enim ueniet in forma huma-
na. Hanc uidebunt & impij. Videbunt & ad de-
xtram poſiti, uidebunt ad ſiniſtram ſeparati: ſicut
Ioan. 19 ſcriptum eſt: Videbunt in quem pupugerūt. Si ui
debunt in quem pupugerunt, corpus ipſum uide-
bunt quod lancea percuſſerunt. Lancea non per-
cutitur uerbum. Hoc ergo impij uidere potuerūt,
quod & uulnerare potuerunt. Latentem deum in
corpore non uidebūt: poſt iudicium uidebitur ab
his qui ad dexteram erunt. Hoc eſt ergo quod ait,
Pater nō iudicat quemquam, ſed omne iudicium
dedit filio: quia manifeſtus ad iudicium ueniet fi-
lius, in humano corpore apparens, hominibus di
Mat. 25 cens dextris, Venite benedicti patris mei, percipi
te regnum: dicens ſiniſtris, Ite in ignē æternū, qui
præparatus eſt diabolo & angelis eius. Ecce uide-
bitur forma hominis à pijs & impijs, à iuſtis & ab
iniuſtis, à fidelibus & ab infidelibus, à gaudenti-
bus & à plangentibus, à confiſis & confuſis. Ecce

A uidebitur. Cum uiſa fuerit illa forma in iudicio, &
fuerit peractum iuditium, ubi dictum eſt patrem
non iudicare quemquam, ſed omne iudicium de-
diſſe filio: ob hoc, quia filius apparebit in iudicio
in forma quam ex nobis ſuſcepit, quid poſtea fu-
turum eſt? Quando uidebitur forma dei, quam ſi-
tiunt omnes fideles? Quando uidebitur illud q̄d
erat in principio uerbum, deus apud deum, per
quod facta ſunt omnia? Quādo uidebitur illa for-
ma dei, de qua dicit Apoſtolus, Cum in forma dei Phil. 2
eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem
deo? Magna enim illa forma ubi æqualitas pa-
tris & filij cognoſcitur: ineffabilis, incomprehen-
ſibilis, maxime paruulis. Quando uidebitur? Ec-
ce ad dextram ſunt iuſti, ad ſiniſtram ſunt iniuſti.
B Omnes pariter homines uident filium hominis,
uident qui punctus eſt, uident qui crucifixus eſt,
uident humiliatū, uident natum ex uirgine, uidēt
agnum de tribu Iuda, uident uerbum deum apud
deum. Quando uidebunt, ipſe erit & tunc, ſed for
ma ſerui apparebit. Forma ſerui ſeruis demonſtra
bitur: forma dei, filijs ſeruabitur. Fiant ergo ſerui
filij, qui ſunt ad dextram: eant in æternam hæredi-
tatem olim promiſſam, quam non uidētes marty-
res crediderunt, pro cuius promiſſione ſanguinē
ſuum ſine dubitatione fuderunt. Eant illuc & ui-
deant ibi. Quando illuc ibunt? Dicat ipſe domi-
nus: Sic ibunt illi in ambuſtionem æternam, iuſti Mat. 25
autem in uitā æternam. Ecce uitā æternā nomina
uit. Nunquid hoc nobis dixit, quia ibi uidebimus
C & cognoſcemus patrē & filiū? Quid ſi uiuemus
in æternum, ſed illū patrē & filiū non uidebimus?
Audi alio loco ubi uitam æternam nominauit, &
expreſſit quid ſit uita æterna. Noli timere, non te
fallo: non ſine cauſa promiſi dilectoribus meis di-
cens: Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt Ioan. 14
qui diligit me. Et qui me diligit, diligetur à patre
meo, & ego diligā eū, & manifeſtabo meipſū illi.
Reſpondeamus domino & dicamus, Quid domi
ne deus noſter magnū, quid magnum nobis de-
monſtraturus es teipſum? Quid enim? Et Iudæis
te demonſtraſti. Nonne te uiderunt & crucifixe-
runt? Sed demonſtrabis te in iudicio, cū ſtabimus
ad dextram tuam. Nunquid & illi qui ad ſiniſtram
ſtabunt non te uidebunt? Quid eſt quòd demon-
ſtrabis nobis teipſum? Nunc enim non te uide-
D mus cum loqueris? Reſpondet: Demōſtrabo me-
ipſum in forma dei, uidetis modo in forma ſerui.
Non te fraudabo, ò homo fidelis, crede quia uide
bis. Amas, & non uides, amor ipſe te perducet ut
uideas. Ama, perſeuera in amando. Non frauda-
bo, inquit, amorem tuum, qui mundaui cor tuum.
Vt quid enim mūdaui cor tuum, niſi ut deus à te
poſſit uideri? Beati enim mundo corde, quia ipſi Mat. 5
deum uidebunt. Sed hoc, inquit ſeruus tanquam
cum domino diſputans, non expreſſiſti cum di-
xiſti, Ibunt iuſti in uitam æternam. Non dixiſti,
ibunt ut uideant me in forma dei, uideant patrem
cui æqualis ſum. Alibi attende quid dixit, Hæc Ioan. 17
eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te unum ue-
rum deum, & quē miſiſti Ieſum Chriſtum. Et mo-
do

A do ergo poſt commemoratũ iudiciũ, quod omne dedit filio pater non iudicans quemq̄, quid futurum eſt? Quid ſequitur? Vt oẽs honorificent filium, ſicut honorificant patrem.] Iudæis honorificatur pater, contemnit̃ filius. Filius enim uidebatur ut ſeruus, pater honorificabatur ut deus. Apparebit & filius æqualis patri, ut oẽs honorificent filium, ſicut honorificãt patrem. Modo ergo hoc habemus in fide. Nec dicat Iudæus, patrem honorifico, quid mihi eſt cum filio? Reſpondeat illi,

Qui non honorificat filium, non honorificat patrem.] Mentiris omnino, filium blaſphemas, & patri facis iniuriam. Pater eñ filium miſit, tu contemnis quẽ miſit. Quomodo honorificas mittentẽ, qui blaſphemas miſſum? Ecce, inquit aliquis, miſſus eſt filius: & maior eſt pater, quia miſit. Recede à carne. Vetus homo ſuggerit uetuſtati, tu in nouo agnoſce nouitatem. Nouus tibi, ſeculo antiquus, perpetuus, æternus, reuocet ab hoc intellectu. Minor eſt filius quia miſſus dictus eſt filius. Miſſionem audio, non ſeparationem. Sed hic, inquit, uidemus in rebus humanis: quia maior eſt qui mittit, q̄ ille qui mittitur. Sed res humanæ fallunt hominem, res diuinæ purgant. Noli attendere ad res humanas, ubi maior uidetur qui mittit, & minor qui mittit̃: quanq̄ & ipſæ res humanæ dicant contra te teſtimoniũ. Velut uerbi gratia, ſi qs uxorẽ uellet petere, & per ſe nõ poſſet, amicũ maiorẽ mittit qui ei petat. Et ſunt multa in quibus ipſe maior eligitur, qui mittatur à minore. Quid ergo calũniam uis facere, quia ille miſit, ille miſſus eſt? C Sol radium mittit, & nõ ſeparat: luna ſplendorẽ mittit, & non ſeparat: lucerna lumen fundit, & nõ ſeparat. Video ibi miſſionẽ, & nullã uideo ſeparationẽ. Nã ſi de rebus humanis quæris exempla, ò hæretica uanitas, quanq̄ ſicut paulo ante dixi, & ipſæ res humanæ in quibuſdã exẽplis coarguũt & uincũt te: tamẽ attẽde q̄ ſit aliud in rebus humanis, unde uis ducere exẽpla ad res diuinas. Homo qui mittit, manet ipſe, & pergit ille q mittitur. Nũquid pergit homo cũ eo quẽ mittit? Pater aũt qui miſit filiũ, non receſſit à filio. Ipſum dominũ audi dicentẽ: (Ioan. 16) Ecce ueniet hora, & unuſquiſq; diſcedet ad ſua, & me ſolũ relinquetis: ſed non ſolus ſum, quia pater mecum eſt. Quomodo eũ miſit cũ quo uenit? D Quomodo eum miſit à quo non receſſit? (Ioan. 14) Alio loco dixit, Pater autẽ in me manens facit opera ſua. Ecce in illo eſt, ecce operat̃. Nõ receſſit à miſſo mittẽs, qa miſſus & mittẽs unũ ſunt.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Amen amen dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternã, & in iudiciũ non uenit, ſed tranſiit à morte in uitã: uſq; ad eum locum ubi ait, Sicut audio iudico, & iudicium meũ iuſtum eſt, quòd non quæro uolũtatẽ meã, ſed uoluntatẽ eius qui me miſit. Tract. XXII

N V D iuſtertiani & heſterni diei ſermões redditos uobis, ſequitur hodierna euãgelica lectio, quam ex ordine pertractemus, nõ pro eius dignitate, ſed pro uirib. noſtris: qa & uos non pro inundãtis fontis largitate, ſed pro A ueſtro modulo capitis. Et nos non tãtum dicimus in aures ueſtras, quãtum ipſe fons manat, ſed quãtum capere poſſumus, quod in ueſtros ſenſus traijcimus: abundantius operante ipſo in cordibus ueſtris, quàm nobis in auribus ueſtris. Res enim magna tractatur, & nõ à magnis, imò multũ paruis: ſpem tamen & fiduciã dat nobis, qui magnus propter nos factus eſt paruus. Si enim ab illo non exhortaremur, nec inuitaremur ad eum intelligendum, ſi deſereret nos tanq̄ contemptibiles, quia capere non poſſumus diuinitatem ipſius: ſi nõ caperet in ſe mortalitatem noſtram, et perueniret ad nos ut loqueretur nobis Euãgelium, niſi quod in nobis abiectum & minimũ eſt, uoluiſſet communicare nobiſcum, putaremus eum noluiſſe nobis B dare magnum ſuũ, qui ſuſcepit paruum noſtrum. Hæc dixi, ne quis uel nos reprehendat iſta tractãtes, quaſi multũ audaces: uel de ſe deſperet quod poſſit capere dono dei, quod illi dignatus eſt loqui filiꝰ dei. Ergo loq nobis dignatus eſt, debemꝰ credere quia uoluit ut intelligatur. Sed ſi non poſſumus, præſtet intellectum rogatus, qui uerbum præſtitit nõ rogatus. Ecce quæ uerborum iſta ſecreta ſint, attendite. Amen ameo dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam.] Ad uitã certe æternam omnes tendimus. Et ait: Amen amẽ dico uobis, qui uerbum meum audit & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam. Nunquid ergo audire uos uoluit uerbũ ſuũ, & intelligere noluit? Quan- C doquidem ſi in audiendo & credendo uita æterna eſt, multo magis in intelligendo. Sed gradus pietatis eſt fides, fidei fructus intellectus, ut perueniamus ad uitam æternam, ubi nõ nobis legatur Euangelium: ſed ille qui nobis modo Euãgelium diſpenſauit, remotis omnibus lectiõis paginis, et uoce lectoris & tractatoris, appareat omnibus ſuis purgato corde aſſiſtentibus, & in corpore immortali iam nunq̄ morituris: mundans eos & illuminans uiuentes & uidentes quod in principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum. Nunc ergo qui ſumus attendamus, & quem audiamus cogitemus. Deus eſt eñ Chriſtus: & cũ hominibus loquitur: capi ſe uult, faciat capaces: uideri ſe uult, aperiat oculos. Non tamen ſine cauſa loquitur no- D bis, niſi quia uerũ eſt quod promittit nobis. Verba mea, inquit, qui audit, et credit ei qui me miſit, habet uitã æternam. Vt in iudicium non ueniat, ſed tranſeat à morte ad uitam.] Vbi & quando uenimus de morte ad uitam, ut non in iudicium ueniamus? In hac uita tranſitur à morte ad uitam. In hac uita quæ nõdum eſt uita, hinc tranſitur à morte ad uitam. Quis eſt ille tranſitus? Qui audit uerba mea, dixit, & credit ei qui miſit me. Seruãs iſta credis & tranſis. Et eſt qui ſtãdo tranſit? Plane eſt: ſtat eñ corpore, trãſit mẽte. Vbi erat? Vnde trãſiret? Et quo trãſit? A morte ad uitam. Vide unum hominem ſtãtem, in quo agatur totum hoc quod dicitur. Stat, audit, forte non credebat, audiendo credit. Paulo ante non credebat, modo credit: quaſi de regione infidelitatis ad regionem fidei

transitum

tranſitum fecit, motu cordis, non motu corporis: A
motu in melius, quia iterum qui deſerunt fidem,
mouentur in deterius. Ecce in hac uita, quæ ſicut
dixi, nondum eſt uita, tranſitur à morte ad uitam,
ut in iudicium non ueniatur. Quare autem dixi,
quia nondum eſt uita? Si uita eſſet iſta, nō diceret
dominus cuidam: ſi uis uenire ad uitā, ſerua man-
Matth. 19 dat. Non enim ait illi, ſi uis uenire ad uitam æter-
nam: non addidit æternam, ſed tantū dixit uitam.
Ergo iſta nec uita nominanda eſt, quia non eſt ue
ra uita. Quæ eſt uera uita, niſi quæ eſt æterna uita?
1. Tim. 6 Audi Apoſtolum dicentem ad Timotheū, Præci-
pe diuitibus huius ſeculi, non ſuperbè ſapere, ne-
que ſperare in incerto diuitiarū, ſed in deo uiuo:
qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendū.
Bene faciant, diuites ſint in operibus bonis, facile B
tribuant, cōmunicent. Vt quid hoc? Audi quod
ſequitur: Theſaurizent ſibi fundamentū bonum
in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Si de-
bent ſibi theſaurizare fundamentū bonum in fu-
turum, ut apprehendant uerā uitam: profecto iſta
in qua erant, falſa uita eſt. Nā ut quid uelis appre-
hendere ueram, ſi iam tenes ueram? Si aūt appre-
hendenda eſt uera migrandū eſt à falſa. Et qua mi
grandū? Quò? Audi, crede: & tranſitum facis de
morte ad uitam, & in iudicium non uenis. Quid
eſt hoc, & in iudicium non uenis? Et quis melior
2. Cor. 5 erit Paulo apoſtolo, qui ait, Oportet nos exhiberi
omnes ante tribunal Chriſti, ut illic recipiat unuſ-
quiſq; quæ per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue ma
lum? Paulus dicit, Oportet nos exhiberi omnes C
ante tribunal Chriſti: & tu tibi audes promittere,
quia in iudicium nō uenies? Abſit, inquis, ut ego
mihi hoc promittere audeā, ſed credo promittēti.
Saluator loquitur, ueritas pollicetur: ipſe dixit mi
hi, Qui audit uerba mea, & credit ei qui me miſit,
habet uitam æternā, & tranſitū facit de morte in
uitā, & in iudiciū nō ueniet. Ego ergo audiui uer-
ba domini mei, credidi. Iam infidelis cum eſſem,
factus ſum fidelis, ſicut ipſe monuit: tranſii à mor-
te ad uitam, ad iudiciū nō uenio, nō præſumptio-
ne mea, ſed ipſius promiſſione. Paulus aūt contra
Chriſtum loquitur, ſeruus contra dominum, diſci
pulus contra magiſtrum, homo contra deum: ut
cum dominus dicat, quia qui audit & credit, tran-
ſit à morte ad uitā, & in iudicium non uenit, dicat D
Apoſtolus, Oportet nos omnes exhiberi ante tri
bunal Chriſti? Aut ſi ad iudicium nō uenit, qui ad
tribunal exhibetur: neſcio quomodo intelligam.
Reuelat ergo dominus deus noſter, & per ſcriptu
ras ſuas admonet nos, quot modis intelligatur,
quando dicitur iudicium. Hortor ergo ut atten-
datis. Aliquādo iudiciū diſcriminatio dicitur. Se-
cundum illum modum quo dicitur iudiciū diſcri-
minatio, oportet nos omnes exhiberi ante tribu-
nal Chriſti, ut illic recipiat homo quæ per corpus
geſſit, ſiue bonum ſiue malum: ipſa eſt enim diſcri
minatio, ut bonis bona, malis mala diſtribuantur.
Nam ſi iudicium ſemper in malo acciperetur, nō
Pſal. 42 diceret pſalmus: Iudica me deus. Audit forte ali-
quis dicentem, Iudica me deus, & miratur. Solet

enim homo dicere, ignoſcat mihi deus, parce mi-
hi deus. Quis eſt qui dicat, Iudica me deus? Et ali-
quando in pſalmo uerſus ipſe in diapſalmate po-
nitur, qui præbeatur à lectore, & reſpondeatū à po
pulo. Non forte alicui cor percutitur, & timet can
tare deo & dicere, Iudica me deus? Et tamē cantat
populus credens, nec putat ſe male optare quod
didicit à diuina lectione: & ſi parum intelligit, cre
dit aliquid boni eſſe quod cantat. Et tamē & ipſe
pſalmus non dimiſit hominē ſine intellectu. Secu
tus enim, uerbis poſterioribus oſtendit quale iu-
diciū diceret: quia non eſt damnationis ſed diſcrē
tionis. Ait enim, Iudica me deus. Quid eſt, iudica
me deus? Et diſcerne cauſam meam à gente non
ſancta. Ergo ſecundum hoc iudiciū diſcretionis,
oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chri-
ſti. Secundum iudicium autem damnationis, qui
audit uerba mea, inquit, & credit ei qui miſit me,
habet uitam æternam, & in iudicium non ueniet,
ſed tranſitum facit à morte ad uitam. Quid eſt, in
iudiciū non ueniet? In damnationem non ueniet.
Probemus de ſcripturis, quia dictū eſt iudicium
ubi pœna intelligitur: quanq; & in hac ipſa lectio
ne paulo pòſt audietis ipſum uerbū iudicij nō po-
ſitum niſi pro damnatione & pro pœna. Tamen
Apoſtolus dicit quodam loco, ſcribēs ad eos qui
corpus quod fideles norunt, male tractabant: &
propter quod male tractabant corripiebantur fla
gello domini. Ait eñ illis: Propterea multi in uo- 1. Cor. 11
bis infirmi & ægroti dormiunt ſufficienter. Multi
enim propterea etiā moriebant. Et ſecutus eſt, Si
eñ noſipſos iudicaremus, à domino nō iudicare-
mur. Hoc eſt, ſi noſipſos corriperemus, à domino
non corriperemur. Cum iudicamur aūt à domino
corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Sunt
ergo ſecundū pœnam qui iudicātur hic, ut parca-
tur illis ibi: ſunt quibus parcatur hic, ut abundan-
tius torqueantur ibi. Sunt aūt quibus diſtribuun-
tur ipſæ pœnæ ſine flagello pœnæ, ſi flagello do-
mini correcti non fuerint: ut cū hic cōtempſerint
patrem uerberantē, ibi ſentiant iudicem punien-
tem. Ergo eſt iudicium quo miſſurus eſt deus, id
eſt filius dei, in fine zabulum & angelos eius, &
omnes infideles & impios cum eo. Ad hoc iudi-
cium non uenit, qui modo credens tranſitum fa-
cit à morte ad uitā. Etenim ne putares credendo
te non moriturū ſecundū carnem, & accipiendo
carnaliter diceres tibi: Dominus meus mihi di-
xit: Qui audit uerba mea, & credit ei qui miſit me,
tranſiet à morte ad uitā. Ergo & ego credidi, non
ſum moriturus. Scias te mortem quam debes ſup-
plicio Adam, perſoluturū: accepit eñ ille in quo
tūc omnes fuimus, morte morieris, nec potes eua
dere ſententiam diuinā. Sed cū perſolueris mortē
ueteris hominis, ſuſcipieris in uitam æternā noui
hominis, & tranſitū facies à morte ad uitā. Modo
interim fac tranſitum uitæ. Quæ eſt uita tua? Fi-
des. Iuſtus ex fide uiuit. Infideles quid? Mortui Rom. 1
ſunt. Inter tales mortuos erat ille corpore, de quo
dicit dominus: Dimitte mortuos ut ſepeliāt mor- Matth. 8
tuos ſuos. Ergo & in hac uita ſunt mortui, ſunt ui-

A ui,& quaſi omnes uiuunt. Qui ſunt mortui? Qui
non crediderũt. Qui ſunt uiui? Qui crediderunt.
Ephes.5 Quid dicit mortuis ab Apoſtolo? Surge qui dor-
mis. Sed ſomnũ, inquit, dixit, non mortẽ. Audi ſe-
quentia, Surge qui dormis, & exurge à mortuis.
Et quaſi diceret, quò ibo? Et illuminabit te Chri-
ſtus. Iã cũ te credentẽ illuminauerit Chriſtus, tran
ſitũ facis à morte ad uitã: mane in eo quo tranſiſti,
& nõ uenies ad iudiciũ. Exponit illud iam ipſe &
ſequitur, Amen amẽ dico uobis.] Ne forte quia
dixit, tranſit à morte ad uitã, intelligamus hoc in
futura reſurrectione, oſtendere uolens quomodo
tranſit qui credit: & hoc eſt trãſire de morte ad ui-
tam, tranſire ab infidelitate ad fidem, ab iniuſtitia
ad iuſtitiam, à ſuperbia ad humilitatẽ, ab odio ad
B charitatẽ. Nunc aũt amen amen dico uobis, quia
ueniet hora, & nũc eſt. Quid euidẽtius? Iam certè
aperuit quod dicebat, qa modo fit quo nos Chri-
ſtus hortatur. Veniet hora. Quæ hora? Et nunc
eſt, quando mortui audient uocem filij dei, & qui
audierinr uiuent.] Iam de his mortuis locuti ſu-
mus. Quid putamus fratres mei, In iſta turba quæ
me audit nullíne ſunt mortui? Qui enim eredunt
& ſecundũ uerã fidem agunt, uiuũt, & mortui nõ
ſunt: qui aũt uel non credunt, uel ſicut dæmones
credunt, trementes & male uiuentes, filiũ dei con
fitentes, & charitatem non habentes, mortui po-
tius deputandi ſunt. Et tamen agitur adhuc hora
iſta. Nõ eñ hora de qua locutus eſt dominus, una
erit hora de duodecim horis unius diei: ex quo lo
C cutus eſt uſq; ad hoc tempus, & uſq; ad finem ſe-
culi, ipſa una hora agitur, de qua dicit in epiſtola
1.Ioan.2 ſua Ioannes: Filioli, nouiſſima hora eſt. Ergo nũc
eſt. Qui uiuit, uiuat: qui mortuus erat, uiuat. Au-
diat uocẽ filij dei qui mortuus iacebat: ſurgat, &
uiuat. Clamauit dominus ad ſepulchrum Lazari,
& quatriduanus mortuꝰ reſurrexit. Qui putebat,
in auras proceſſit: ſepultus erat, lapis ſuperpoſitus
erat. Vox ſaluatoris irrupit duritiã lapidis: & cor
tuum ita durũ eſt, ut nondũ illa uox diuina te rum
pat. Surge in corde tuo, ꝓcede de ſepulchro tuo.
Etenim mortuus in corde tuo, tanq; in ſepulchro
iacebas, & tanq; ſaxo malæ conſuetudinis graua-
ris. Surge, & procede: crede, & cõfitere. Qui enim
credit, ſurrexit: qui cõfitetur, proceſſit. Quare ꝓ-
D ceſſiſſe dicimus confitentẽ? Quia anteq; confite-
retur, occultus erat: cũ aũt confitetur, procedit de
tenebris ad lucẽ. Et cũ confeſſus fuerit, quid dici-
tur miniſtris? Quod dictum eſt ad funus Lazari,
Ioan.11 Soluite illũ, & ſinite abire. Quomodo? Dictũ eſt
Matth.18 miniſtris apoſtolis, Quæ ſolueritis in terra, ſoluta
erunt & in cœlo. Venit hora, & nunc eſt, quando
mortui audient uocem filij dei, & qui audierint ui
uent. Vnde uiuẽt? De uita. De qua uita? De Chri-
Ioan.14 ſto. Vnde probamus quia de uita Chriſto? Ego
ſum, inquit, uia, ueritas & uita. Ambulare uis, ego
ſum uia. Falli non uis, ego ſum ueritas. Mori non
uis, ego ſum uita. Hoc dicit tibi ſaluator tuus. Nõ
eſt quò eas niſi ad me: non eſt quà eas niſi per me.
Nũc ergo iſta hora agit̃, hoc & agit̃ planè, & om-
nino nõ ceſſat̃. Surgũt homines qui mortui erãt,

A tranſeunt ad uitam, ad uocẽ filij dei uiuunt, de illo
perſeuerantes in fide ipſius. Habet enim filius ui-
tã, unde uiuant credentes habet. Et quomodo ha
bet? Sicut habet pater. Audi ipſum dicentẽ, Si-
cut enim pater habet uitã in ſemetipſo, ſic dedit
& filio uitam habere in ſemetipſo.] Fratres, ut po
tero dicam. Hæc ſunt enim illa uerba quæ paruũ
intellectum perturbant. Quare addidit, in ſemet-
ipſo? Sufficeret eñ ut diceret, Sicut eñ pater ha-
bet uitam, ſic dedit & filio habere uitã. Addidit,
in ſemetipſo: habet enim in ſemetipſo pater uitã,
habet & filius in ſemetipſo. Aliqd intelligere nos
uoluit, in eo ꝙ ait, in ſemetipſo. Et hic ſecretum in
uerbo hoc clauſum eſt: pulſetur, ut aperiatur. O
domine, quid eſt quod dixiſti? In ſemetipſo quare
B addidiſti? Etenim Paulus apoſtolus quem uiuere
feciſti, nõ habebat uitam? Habebat, inquit, quan-
tũ homines mortui ut reuiuiſcant, & ad uerbum
tuũ eredendo tranſeant. Cũ tranſierint, non in te
habebunt uitam? Habebunt: nã & ego pauloante
dixi: Qui audit uerba mea, & credit ei qui me mi-
ſit, habet uitã æternã. Ergo illi qui in te credũt, ha-
bent uitam. & non dixiſti, in ſemetipſis. Cũ aũt de
patre loquereris, dixiſti, Sicut pater habet uitam
in ſemetipſo: rurſus cum de te loquereris, dixiſti,
Sic & filio dedit habere uitam in ſemetipſo. Sicut
habet, ſic dedit habere. Vbi habet? In ſemetipſo.
Paulus ubi habet? Non in ſemetipſo, ſed in Chri-
ſto. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipſo, ſed in
Chriſto. Videamus ſi hoc dicit Apoſtolus, Viuo Gal.2
C aũt iam non ego, uiuit uerò in me Chriſtus. Vita
noſtra tanq; noſtra, ideo de uoluntate propria no
ſtra, non erit niſi mala, peccatrix, iniqua: uita uerò
bona de deo in nobis eſt, non à nobis. Chriſtus au
tem in ſemetipſo habet uitam ſicut pater, quia uer
bũ dei. Non modo male uiuit, & modo bene ui-
uit: homo aũt modo male, modo bene. Qui male
uiuebat, in uita ſua erat: qui bene uiuit, ad uitam
Chriſti tranſiit. Particeps factus uitæ, non eras ꝗd
accepiſti, & eras qui acciperes: filius autẽ dei non
quaſi primo fuit ſine uita, & accepit uitam. Si eñ
ſic illam acciperet, nõ eam haberet in ſemetipſo.
Quid eſt eñ in ſemetipſo? Vt ipſa uita ipſe eſſet.
Adhuc aliquid planius fortaſſe dicam. Lucernam
quiſq; accendit, exempli gratia, lucerna illa quan
D tum pertinet ad flammulã quæ ibi lucet, ignis ille
habet lucẽ in ſemetipſo: oculi aũt tui qui lucerna
abſente iacebant & nihil uidebãt, iã & ipſi habent
lucem, ſed nõ in ſemetipſis. Proinde ſi ſe à lucerna
auerterint, tenebrantur: ſi ſe conuerterint, illumi-
nantur. At uerò ille ignis quamdiu eſt lucet. Si uo
lueris illi lucem tollere, ſimul & ipſum extinguis:
nam ſine luce nõ poteſt remanere. Sed lux Chri-
ſtus inextinguibilis & coæternus patri, ſemper
candens, ſemper lucẽs, ſemper feruẽs: nam ſi non
ferueret, nũquid diceretur in pſalmo, Nec eſt qui Pſal.18
ſe abſcondat à calore eius. Tu aũt in peccato tuo
frigidus eras, cõuertaris ut feruescas: ſi receſſeris,
frigeſcis. In peccato tuo, tenebroſus eras, conuer-
taris ut illumineris: ſi auerteris te, obſcuraberis.
Proinde qui in tenebris eras, cũ illuminaris non
eris

eris lumen, quamuis ſis in lumine: ait enim Apo- A
Ephe. 5 ſtolus: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux
in domino. Cum dixiſſet, nunc autem lux: addi-
dit, in domino. In te ergo tenebræ, lux in domino.
Lux quare? Quia participatione lucis illius lux
es. Si aũt à luce qua illuminaris receſſeris, ad tene
bras tuas redis. Non ſic Chriſtus, non ſic uerbum
dei. Sed quomodo? Sicut habet pater uitam in ſe-
metipſo, ſic dedit & filio habere uitam in ſemet-
ipſo, ut non participatione uiuat, ſed incõmutabi
liter uiuat: & omnino ipſe uita ſit. Sic dedit & filio
habere uitam. Sicut habet, ſic dedit. Quid inter-
eſt? Quia ille dedit, iſte accepit. Nũquid iam erat
quando accepit? Nunquid intelligimus Chriſtum
aliquando fuiſſe ſine luce, cum ipſe ſit ſapiẽtia pa-
Sap. 7 tris, de qua dictum eſt, Candor eſt lucis æternæ? B
Ergo quod dicitur, dedit filio, tale eſt ac ſi dicere-
tur, genuit filium: generãdo enim dedit. Quomo-
do enim dedit ut eſſet, ſic dedit ut uita eſſet: & ſic
dedit, ut in ſemetipſo uita eſſet. Et quid eſt, in ſe-
metipſo uita eſſet? Nõ aliunde uita indigeret, ſed
ipſe eſſet plenitudo uitæ, unde credentes alij uiue
rent dum uiuerẽt. Dedit ergo illi habere uitam in
ſemetipſo, dedit ei tanquam uerbo ſuo, tanquam ei qui in
principio erat uerbum, & uerbũ erat apud deum.
Deinde quia homo factus, quid illi dedit? Et po
teſtatem dedit ei iudicium facere, quoniam filius
hominis eſt.] Secundũ quòd filius eſt dei, ſicut ha
bet pater uitã in ſemetipſo, ſic & dedit filio uitam
habere in ſemetipſo: ſecundũ aũt quòd filius ho-
minis eſt, poteſtatẽ dedit ei iudiciũ faciendi. Hoc C
eſt quod heſterno die expoſui charitati ueſtræ, qa
in iudicio homo uidebitur, deus autem non uide-
bitur: ſed poſt iudicium uidebitur ab his qui uice-
rint in iudicio. Ab impijs aũt non uidebitur deus.
Quia ergo homo uidebitur in iudicio, forma illa
quæ ſic ueniet ſicut aſcendit: ideo ſuprà dixerat:
Pater nõ iudicat quemquam, ſed omne iudicium de-
dit filio. Hoc etiam in iſto loco repetit, cum dicit,
Et poteſtatem dedit ei iudicium faciendi, quoniã
filius hominis eſt. Tanquã diceres tu, Poteſtatem
dedit ei iudicium faciendi. Quare? Quando non
habuit iſtam poteſtatem iudicij? Quando in prin
cipio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, &
deus erat uerbum, quando omnia per ipſum facta
ſunt: nunquid non habebat poteſtatem iudicium D
faciendi? Sed ſecundũ hoc dico, poteſtatem dedit
ei iudicium faciendi, quia filius hominis eſt. Se-
cundum hoc accepit poteſtatẽ iudicandi, quia fi-
lius hominis eſt: nam ſecundũ quòd dei filius eſt,
ſemper habuit hanc poteſtatẽ. Accepit qui reſu-
ſcitatus eſt, accepit qui natus eſt, accepit qui cru-
cifixus eſt. Qui fuit in morte, eſt in uita: uerbũ dei
nunquam in morte, ſemper in uita. Iam ergo de re
ſurrectione fortè aliquis noſtrũ dicebat, Ecce re-
ſurreximus. Qui audit Chriſtũ, qui credit, & tran-
ſit de morte ad uitam, & in iudicium non ueniet.
Veniet hora, & nunc eſt, ut qui audit uocem filij
dei, uiuat. Mortuus erat, audiuit, ecce reſurget.
Quid eſt quod dicitur poſtea reſurrectio futura
carnis, & reſurrectio corporum mortuorum? Par

A ce tibi, noli præcipitare ſententiã, ne pergas poſt
illam. Eſt quidẽ iſta reſurrectio quæ fit nũc. Mor-
tui erãt infideles, mortui erant iniqui: uiuũt iuſti;
tranſeunt à morte infidelitatis ad uitam fidei. Sed
noli inde credere nullam futuram poſtea reſurre-
ctionem corporis, crede futurã & reſurrectionem
corporis. Audi enim quid ſequatur poſt cõmen-
datam reſurrectionem iſtam quæ fit per fidem, ne
quis putaret iſtam ſolam eſſe, & incideret in illam
deſperationem & errorem hominum, qui peruer
tebant aliorum ſenſus, dicentes reſurrectionem
iam factam eſſe, de quibus dicit Apoſtolus, Et fi- 2. Tim. 2
dem quorundam peruertunt. Credo enim quia ta
lia uerba illis dicebant. Ecce dominus ubi ait: Et
qui credit in me, tranſit à morte ad uitã: iam facta
B eſt reſurrectio in omnibus fidelib9 qui fuerãt in-
fideles. Quomodo altera dicitur reſurrectio? Grã
tias deo noſtro, fulcit nutantes, dirigit hæſitantes,
cõfirmat dubitãtes. Audi quid ſequitur, quia non
habes unde tibi facias caliginem mortis. Si credi-
diſti, totum crede. Quid totũ, inquis, credo? Audi
quid dicit, Nolite mirari hoc:] quia dedit pote
ſtatem filio faciendi iudicij. In fine dico, ait. Quo-
modo in fine? Nolite mirari hoc, Quia ueniet
hora.] Hic non dixit, & nũc eſt. In illa reſurrectiõ
ne fidei quid dixit? Veniet hora, & nũc eſt. In iſtã
reſurrectione quam cõmendat futuram corporũ
mortuorum, ueniet hora dixit. Non dixit nũc eſt:
quia in fine ſeculi uentura eſt. Et unde, inquis, mi-
hi probas, quia de ipſa reſurrectione dixit? Si pa-
C tienter audias, tu ipſe tibi modo probabis. Sequa
mur ergo: Nolite mirari hoc, quia uenit hora In
qua omnes qui in monumentis ſunt audient uo-
cem filij dei, & procedent.] Quid euidentius iſta
reſurrectione? Iam dudum non dixerat, qui in mo
numentis ſunt: ſed mortui audiẽt uocem filij dei,
& qui audierint uiuent. Non dicitur, alij uiuent,
alij damnantur: quia omnes qui credũt uiuẽt. De
monumẽtis autem quid dicit? Omnes qui ſunt in
monumentis audient uocem eius, & procedent:
non dixit, audient & uiuent. Si enim male uixe-
rant & iacebant in monumẽtis, ad mortem reſur-
gent, nõ ad uitam. Ergo uideamus qui procedẽt,
licet paulo antè mortui audiendo & credendo ui
uebant. Non ibi facta eſt diſcretio. Non dictũ eſt,
D audient mortui uocem filij dei, & cum audierint,
alij uiuent, alij damnabunt: ſed omnes qui audie-
rint uiuent. Quia qui credunt, uiuent, qui habent
charitatem uiuent, & nemo morietur. De monu-
mentis autem audient uocem, Et procedent.]
Quò? Qui bene fecerunt, ad reſurrectionẽ ui-
tæ: qui male fecerunt, ad reſurrectionem iudicij.]
Hoc eſt iudicium: pœna illa de qua paulo antè di
xerat, Qui credit in me, tranſiet à morte ad uitã;
& in iudicium non ueniet. Non poſſum ego à
me facere quicquam. Sicut audio iudico, & iudicium
meum iuſtum eſt.] Si ſicut audis iudicas, à quo au
dis? Si à patre, certè pater nõ iudicat quemquam;
ſed omne iudicium dedit filio. Quoniam tu quo-
dammodo præco patris, ut quod audis dicas:
Quod audio hoc dico, quia quod eſt pater, hoc

A ſum. Dicere enim meum eſſe eſt: quia uerbum pa-
tris ſum. Hoc enim tibi dicit Chriſtus. Inde de tuo
qd eſt, ſicut audio ita iudico, niſi ſicut ſum? Quo-
modo enim audit Chriſtus? Fratres, quęramus ro-
go uos. Audit Chriſtus à patre? Quomodo illi di-
cit pater? Vtiq; ſi dicit illi, uerba ad illum facit: om
nis enim qui aliquid alicui dicit, uerbo dicit. Quo
modo pater filio dicit, quãdo filius uerbum patris
eſt? Quicquid nobis pater dicit, uerbo ſuo dicit,
uerbum patris filius eſt. Ipſi uerbo quo alio uerbo
dicit? Vnus eſt deus, unum uerbum babet, in uno
uerbo omnia continet. Quid eſt ergo, Sicut au-
dio ita iudico? Sicut de patre ſum, ita iudico. Er-
go iudiciũ meum iuſtum eſt. Nam ſi nihil facis ex
te, ò domine Ieſu, quomodo ſentiunt carnales, ſi
B nihil facis ex te? Quomodo paulo ante dixiſti, ſic
& filius quos uult uiuificat. Modo dicis, ex me fa-
cio nihil. Sed quid commendat filius, niſi quia de
patre eſt? Quid eſt de patre? Non eſt de ſe. Si de ſe
filius eſſet, nõ eſſet filius. De patre eſt. Pater ut ſit
non eſt de filio, filius ut ſit de patre eſt. Æqualis
patri: ſed tamen iſte de illo, nõ ille de iſto. Quia
non quęro uoluntatem meam, ſed uoluntatem e-
ius qui miſit me.] Filius unicus dicit: Non quæro
uoluntatem meam, & homines uolunt facere uo-
luntatem ſuam? Ille tantum ſe humiliat qui æqua
lis eſt patri: & tantum ſe extollit qui in imo iacet,
& niſi ei manus porrigatur, non ſurgit? Faciamus
ergo uoluntatem patris, uoluntatem filij, uolunta
tem ſpiritus ſancti: quia trinitatis huius una uolun
C tas, una poteſtas, una maieſtas eſt. Ideo tamen di-
cit filius: Non ueni facere uoluntatem meam, ſed
uoluntatem eius qui miſit me: quia Chriſtus non
eſt de ſe, ſed de patre ſuo eſt. Quod autem habuit
ut homo appareret, de creatura aſſumpſit quam
ipſe formauit.

Ab eo loco ubi dictum eſt, Si ego teſtimonium per-
hibeo de me, teſtimonium meum nõ eſt uerum: uſq; ad
id quod ait, Et non uultis uenire ad me, ut uitam ha-
beatis. Tractat. XXIII.

QVODAM loco in Euangelio domi-
nus ait, prudentem auditorem uerbi
ſui ſimilem eſſe debere homini qui
uolens ædificare, fodit altius donec
perueniat ad fundamentum ſtabili-
D tatis petræ, & ibi ſecurus cõſtituat quod fabricat,
aduerſus impetũ fluminis: ut cum uenerit, reper-
cutiatur potius firmitate ædificij, quàm impulſu ſuo
ruinam faciat illi domui. Putemus ſcripturam dei
tanquam agrum eſſe, ubi uolumus aliquid ędifica
re. Non ſimus pigri, nec ſuperficie contenti: fo-
diamus altius, donec perueniamus ad petram. Pe
tra aũt erat Chriſtus. Hodierna lectio de teſtimo-
nio domini nobis locuta eſt, qa nõ habet neceſſa-
rium ab hominibus teſtimoniũ, ſed habeat maius
quàm ſunt homines: atq; id teſtimoniũ dixit quid ſit.
Opera, inquit, quæ ego facio, teſtimoniũ perhi
bent de me.] Deinde adiunxit, Et teſtimoni-
um perhibet de me qui miſit me pater.] Ipſa quo-
que opera quæ facit, à patre ſe accepiſſe dicit. Te-
ſtimonium ergo perhibent opera, teſtimoniũ per-

A hibet pater. Nullũmne teſtimoniũ perhibuit Io-
annes? Perhibuit plane, ſed tanquam lucerna, nõ
ad ſatiandos amicos, ſed cõfundendos inimicos:
iam enim antea prædictum erat à perſona patris,
Paraui lucernam Chriſto meo. Inimicos eius in- Pſal. 131
duam confuſione, ſuper ipſum autem efflorebit
ſanctificatio mea. Eſto, tanquàm in nocte poſitus attẽ
diſti in lucernam: & miratus es lucernam, & exul
taſti ad lumen lucernæ. Sed illa lucerna dicit eſſe
ſolem in quo exultare debeas: & quamuis ardeat
in nocte, diem te iubet expectare. Non ergo quia
illius hominis teſtimonio non erat opus. Nam ut
quid mitteretur, ſi non erat opus? Sed ne in lucer-
na remaneat homo, & lumen lucernæ ſufficere ſi-
bi arbitretur: ideo dominus nec lucernã illam ſu-
B perfluam dicit fuiſſe, nec tamen te dicit in lucer-
na debere remanere. Dicit aliud teſtimoniũ ſcri-
ptura dei. Ibi utiq; deus perhibuit teſtimonium fi
lio ſuo, & in illa ſcriptura Iudæi ſpem poſuerãt in
lege ſcilicet dei, miniſtrata ſibi per Moyſen famu-
lum dei. Scrutamini, inquit, ſcripturam, in qua
uos putatis uitam æternam habere, ipſa teſtimo-
nium perhibet de me: & non uultis uenire ad me
ut uitam babeatis.] Quid uos putatis babere in
ſcriptura? Vitam æternam. Ipſam interrogate, cui
perhibet teſtimonium, & intelligite quæ ſit uita
æterna. Et quia propter Moyſen uolebant repu-
diare Chriſtum, tanquam aduerſarium inſtitutis,
præceptisq; Moyſi, rurſus eoſdẽ ipſe conuicit tan
quam de alia lucerna. Omnes enim homines lu-
C cernæ, quia & accendi poſſunt & extingui. Et lu-
cernæ quidem cum ſapiunt, lucent, & ſpiritu fer-
uent: nam & ſi ardebãt & extinctæ ſunt, etiam pu
tent. Permanſerunt enim ſerui dei lucernæ bonæ,
ex oleo miſericordiæ illius, non ex uiribus ſuis.
Gratia quippe dei gratuita, illa oleũ lucernarũ eſt. 1. Cor. 15
Plus enim illis omnibus laboraui, ait quædam lu-
cerna. Et ne uiribus ſuis ardere uideretur, adiun-
xit, Non ego autẽ, ſed gratia dei mecũ. Omnis er-
go prophetia ante domini aduẽtum, lucerna eſt.
De qua dicit Petrus apoſtolus, Habemus certio- 2. Pet. 1
rem propheticũ ſermonem, cui bene facitis inten
dentes quemadmodũ lucernæ lucenti in obſcuro
loco: donec dies luceſcat, & lucifer oriatur in cor-
dibus ueſtris. Lucernæ itaq; prophetæ, & omnis
D prophetia una magna lucerna. Quid Apoſtoli?
Non lucernæ etiã ipſi? Plane lucernę. Solus enim
ille non lucerna. Non enim accenditur & extin-
guitur: quia ſicut pater habet uitam in ſemetipſo,
ſic dedit filio habere uitam in ſemetipſo. Lucernę
ergo & Apoſtoli: & gratias agũt, quia & accenſæ
lumine ueritatis, & feruent ſpiritu charitatis, &
ſuppetit illis oleum gratiæ dei. Si non eſſent lucer
næ, nõ diceret illis dominus: Vos eſtis lumẽ mun Matt. 5
di. Nam poſteaquàm dixit, Vos eſtis lumen mundi:
oſtendit ne tale lumẽ ſe putarent, quale dictũ eſt,
Erat lumẽ uerũ, quod illuminat omnẽ hominem Ioan. 1
uenientem in hunc mundũ: tunc aũt hoc de domi
no dictũ eſt, cum à Ioãne diſtingueretũ. De Ioanne
quidem Baptiſta dictũ erat, Nõ erat ille lumẽ, ſed
ut teſtimonium perhiberet de lumine. Et ne dice-

res,quomodo lumē non erat,de quo Chriſtus di-
cit,quia lucerna erat? In cōparatione alterius lu-
minis non erat lumen. Erat eñ uerū lumen, quod
illuminat oēm hominē uenientē in hunc mundū.
Ergo cū & diſcipulis diceret, Vos eſtis lumē mū-
di, ne ſibi aliquid tributū putarent, quod de ſolo
Chriſto intelligendū eſſet, & ita lucernæ uento ſu
perbiæ extinguerentur: cum dixiſſet: Vos eſtis lu
men mundi, cōtinuo ſubiunxit: Non poteſt ciui-
tas abſcondi ſupra montem cōſtituta. Neq; accen
dunt lucernā & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper
candelabrū, ut luceat omnibus qui in domo ſunt.
Sed quid ſi Apoſtolus non dixit lucernā, ſed ac-
cenſores lucernæ quam ponerent ſuper candela-
brū? Audi quia ipſos dixit lucernam. Sic luceat,
B inquit, lumen ueſtrū coram hominibus, ut uiden-
tes bona opera ueſtra glorificent non uos, ſed pa-
trem ueſtrū qui in cœlis eſt. Ergo & Moyſes per-
hibuit teſtimoniū Chriſto, & Ioannes perhibuit
teſtimoniū Chriſto, & cæteri prophetæ & apoſto
li perhibuerunt teſtimonium Chriſto. His omni-
bus teſtimonijs præponit teſtimoniū operū ſuo-
rum, quia & per illos non niſi deus perhibuit teſti
moniū filio ſuo. Sed perhibet alio modo deus te-
ſtimoniū filio ſuo. Per ipſum filium ſuum indicat
deus filiū, indicat ſe per filium: ad hunc ſi potuerit
homo peruenire, nec lucernis indigebit, & uerè
fodiendo altius ædificiū perducet ad petram. Fa-
cilis eſt ergo fratres hodierna lectio: ſed propter
heſternū debitum, ſcio enim quid diſtulerim non
C abſtulerim, & dominus dignatus eſt donare etiā
hodie loqui ad uos. Recordamini quid repoſcere
debeatis, ſi fortè aliquo modo ſeruata pietate &
ſalubri humilitate, extendamus nos nō aduerſus
deum, ſed ad deum: & leuemus ad eum animā no
ſtram, effundentes eam ſuper nos, ſicut ille in pſal
Pſal. 41 mo, cui dicebatur, Vbi eſt deus tuus? Hæc, inquit,
meditatus ſum, & effudi ſuper me animā meam.
Leuemus ergo animā noſtrā ad deum, non cōtra
Pſal. 24 deum: quia & hoc dictum eſt, Ad te domine leua-
ui animam meā. Et leuemus adiuuante ipſo, quia
Sap. 9 grauis eſt. Vnde autem grauis eſt? Quia corpus
quod corrumpitur aggrauat animā, & deprimit
terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantē. Ne
fortè ergo poſſimus ſenſum noſtrum à multis col
D ligere ad unum, & euulſum à multis leuare ad u-
num: quod quidē nō poterimus, ut dixi, niſi adiu-
uet ille qui ad ſe uult leuari animas noſtras, & con
tingamus ex aliqua parte, quoniā uerbū deus uni
cus patri, coæternus & coæqualis patri, nō faciat
niſi quod uiderit patrē facientem, cum tamen pa-
ter ipſe non faciat aliquid niſi per filiū uidentē. Vi
detur mihi quoniam dominus Ieſus in hoc loco
magnū quiddam inſinuare uolens intentis, & in-
fundere capacibus, incapaces aūt excitare ad ſtu-
dium, ut nondum intelligentes bene uiuendo ca-
paces fiant: inſinuauit nobis animā humanam &
mentē rationalem quæ ineſt homini, non ineſt pe
cori, non uegetari, non beatificari, nō illuminari,
niſi ab ipſa ſubſtantia dei: eamq; animā facere ali-
quid per corpus, & de corpore, atq; habere ſubie-

A ctum corpus, & per corporalia mulceri poſſe ſen
ſus corporis uel offendi, & propter hoc, id eſt pro
pter conſortium quoddam animæ & corporis in
hac uita atq; complexu, delectari animam lenitis,
uel cōtriſtari offenſis corporis ſenſibus: beatitudi
nē tamē eius qua fit beata ipſa anima, nō fieri niſi
participatione illius uitæ ſemper uiuæ, incōmuta
bilis æternæq; ſubſtantiæ, quæ deus eſt: ut quomo
do anima quæ inferior deo eſt, id quod ipſa infe-
rius eſt, hoc eſt corpus, facit uiuere, ſic eandē ani-
mā nō facit beate uiuere, niſi quod ipſa anima eſt
ſuperius. Superior eñ anima q; corpus, & ſupe-
rior q; anima deus. Anima ut præſtet aliquid infe
riori, præſtatur illi à ſuperiore. Seruiat domino ſuo,
ne cōculcetur à ſeruo ſuo. Hæc eſt fratres mei, reli-
gio Chriſtiana, quæ prædicatur per totum mun-
dum horrentibus inimicis, & ubi uincuntur mur-
murantibus, ubi præualent ſæuientibus. Hæc eſt
religio Chriſtiana, ut colatur unus deus, non mul
ti dij: quia non facit animam beatā niſi unus deus.
Participatione dei fit beata. Nō participatiōe ſan-
ctæ animæ fit beata infirma anima, nec participa-
tione angeli fit beata ſancta anima: ſed ſi quærit
beata eſſe infirma anima, quærat unde beata ſit
ſancta anima. Non enim beatus efficeris ex ange
lo tu, ſed unde angelus, inde & tu. His præmiſſis
atq; firmiſſimè conſtitutis, animā rationalem non
beatificari niſi à deo, corpus nō uegetari, niſi per
animā, atq; eſſe quandā medietatē inter deum &
corpus, animā: intendite & recolite mecū, non ho
diernam, de qua ſufficienter locuti ſumus, ſed he-
ſternā lectionē, quā ecce iā triduo uerſamus atq;
tractamus, & pro uiribus fodimus, donec ad pe-
tram perueniamus. Verbum Chriſtus, & uerbum
dei Chriſtus apud deum. Verbū Chriſtus, & dei
uerbū Chriſtus, & deus & uerbū unus deus. Illuc
perge anima cōtemptis cæteris, uel etiā tranſcen-
ſis, illuc perge. Nihil potentius iſta creatura quæ
mens dicitur rationalis, nihil hac creatura ſubli-
mius. Quicquid ſupra iſtam eſt, iā creator eſt. Di-
cebam autem quia uerbum Chriſtus, & uerbum
dei Chriſtus, & deus uerbum Chriſtus. Sed non
tantum uerbū Chriſtus, quia uerbū caro factū eſt,
& habitauit in nobis. Ergo & uerbū & caro Chri
ſtus. Cum enim in forma dei eſſet, non rapinā ar- Phil. 2
D bitratus eſt eſſe ſe æqualē deo. Et qd nos in imo,
qui non poteramus infirmi & humi repētes attin
gere deum? Nunquid relinquendi eramus? Ab-
ſit. Semetipſum exinaniuit formā ſerui accipiens:
non ergo formā dei amittens. Factus eſt ergo ho-
mo qui erat deus, accipiendo quod non erat, non
amittēdo quod erat. Ita factus eſt homo deus. Ibi
habes aliquid propter infirmitatem tuam, ibi ha-
bes aliquid propter perfectionem tuam. Erigat te
Chriſtus per id quod homo eſt, ducat te per id
quod deus & homo eſt, perducat te ad id quod
deus eſt. Et tota prædicatio diſpenſatioq; per
Chriſtum hæc eſt fratres, & alia non eſt: ut re-
ſurgant animæ, reſurgant & corpora. Vtrumque
quippe mortuum erat, corpus ex infirmitate, ani-
ma ex iniquitate. Quia utrunq; mortuum erat, re-

ſurgat utrunq;. Quid utrunq;? Anima & corpus. Per quid ergo anima niſi per deũ Chriſtũ? Per qd corpus, niſi per hominẽ eundẽ Chriſtũ? Erat em̃ & in Chriſto anima humana, tota anima: nõ irrationale tantũ animæ, ſed etiã rationale, quod mẽs dicitur. Fuerũt enim quidã hæretici, & pulſi ſunt ab eccleſia, qui putarẽt non habere mentem rationalem corpus Chriſti, ſed quaſi animã beluinam: excepta quippe rationali mente, uita beluina eſt. Sed quia expulſi ſunt, & ueritate expulſi ſunt: accipe totũ Chriſtum, uerbum, mentẽ rationalem, & carnem. Hoc totum Chriſtus eſt. Reſurgat anima tua ab iniqtate per id quod deus eſt, reſurgat corpus tuũ à corruptione per id quod homo eſt. Proinde chariſſimi, audite magnam lectionis huius, quantũ mihi uidetur, profunditatẽ: & uidete quemadmodũ loquatur hic Chriſtus, nihil aliud q̃ quare uenerit Chriſtus, ut reſurgant animæ ab inquitate, reſurgant corpora à corruptione. Iam dixi animæ per quid reſurgant, per ipſam ſubſtantiam dei: corpora per quid reſurgant, per diſpenſationem humanam domini noſtri Ieſu Chriſti.

Reſumit hic Aug. quod in 4. tractatibus expoſitum eſt, amplius exponendum

Amen amen dico uobis, non poteſt à ſe filius facere quicq̃, niſi quod uiderit patrem facientem. Quæcunq; enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.] Cœlũ, terra, mare, quæ in cœlo, quæ in terra, quæ in mari, uiſibilia, inuiſibilia, animalia in terris, frutecta in agris, natantia in aquis, in aere uolantia, in cœlo lucentia: Præter hæc omnia, angelos, uirtutes, ſedes, dominationes, principatus, poteſtates. Omnia per ipſum facta ſunt. Nunquid fecit omnia hæc deus pater, & deus monſtrauit ea facta filio, ut & ipſe faceret alterũ mundũ his omnibus plenum? Non utiq;. Sed quid? Quæcunq; enim ille fecerit, hæc & non alia, ſed hæc & filius, nec diſſimiliter, ſed ſimiliter facit. Pater enim diligit filiũ, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.] Demonſtrat pater filio ut animę ſuſcitentur, quia per patrem & filiũ animæ ſuſcitantur: nec poſſunt uiuere animæ, niſi earũ uita ſit deus. Si ergo non poſſunt uiuere animæ, niſi earũ uita ſit deus, ſicut ipſæ ſunt uita corporum: quod demonſtrat pater filio, id eſt quod facit, per filium facit. Non enim faciendo demõſtrat pater filio, ſed demõſtrando facit per filium. Videt enim filius patrem demonſtrantem antequam aliquid fiat, & ex demonſtratione patris & uiſione filij fit à patre per filiũ. Sic animæ ſuſcitantur, ſi potuerint uidere iſtam unitatis coniunctionem, patrem demõſtrantem, filium uidentem, & per patris demonſtrationẽ & filij uiſionem fieri creaturam: atq; id fieri per patris demonſtrationem & filij uiſionem, quod nec pater ſit nec filius, ſed infra patrem & filium, quicquid fit à patre per filium. Quis hoc uidet? Ecce iterum ad carnales ſenſus, ecce rurſus humiliamus nos, & deſcendimus ad uos, ſi tamen aliquid aliquãdo aſcenderamus à uobis. Vis demonſtrare aliquid filio tuo, ut faciat quod facis: facturus es tu, & ſic demonſtraturus. Quod igitur facturus es quod demonſtres filio, non utiq; facis per filium: ſed tu ſolus facis quod ipſe factum uideat, & aliud tale

A ſimiliter faciat. Non eſt hoc ibi. Quid pergis ad ſimilitudinem tuam, & deles in te ſimilitudinem dei? Ibi omnino non eſt hoc. Inueni aliquid quomodo demonſtres filio tuo, quod facis antequam facis: ut cum demonſtraueris, per filiũ facias hoc quod facis. Iam forte quaſi occurrit tibi. Ecce, inquis, cogito facere domum, & uolo ut per filium meum fabricetur: anteq̃ eam ipſe fabricem oſtendo filio meo quod facere uolo, & facit ipſe, atque ego per ipſum, cui oſtendi uoluntatem meã. Receſſiſti quidem à priſtina ſimilitudine, ſed adhuc iaces in magna diſſimilitudine. Ecce enim anteq̃ facias domũ, indicas filio tuo, & demonſtras quid facere uelis: ut te demonſtrante anteq̃ facias, faciat ipſe quod demonſtraueris, & tu per ipſum. *Pſal. 131*

B Sed uerba dicturus es filio tuo, inter te & ipſum uerba curſura ſunt: & inter demonſtrantem & uidentem, uel loquentẽ & audientem ſonus articulatus uolat, qui nõ eſt quod tu, non eſt quod ipſe. Sonus quippe ille qui exit de ore tuo, & uerberato aere tangit aurẽ filij tui, & impleto ſenſu audiẽdi perducit ad cor cogitationẽ tuam: ſonus ergo ille non eſt ipſe tu, non eſt ipſe filius tuus. Signum datum eſt ab animo tuo animo filij tui, quod ſignum nõ eſt nec animus tuus, nec animus filij tui, ſed aliud aliquid. Itáne putamus patrem deum locutum eſſe cum filio? Fuerũt uerba inter deum & uerbum, quomodo iſtud eſt? An quicq̃ uellet pater dicere filio? Si uellet uerba dicere, ipſe filius eſt uerbum patris. Nunquid per uerbum loquere

C tur ad uerbũ? An quia filius magnũ uerbũ, minora uerba curſura erant inter patrem & filium. Sonus aliquis & quaſi creatura quædam temporalis atq; uolatica, exitura erat ex ore patris, & percuſſura aurem filij? Nunquid habet deus corpus, ut quaſi ex eius labijs hoc procedat: & habet aures corporis uerbum, in quas ſonus ueniat? Remoue omnia corporalia, ſimplicitatem uide, ſi ſimplex es. Quomodo aũt eris ſimplex? Si te non mundo implicaueris, ſed ex mũdo explicaueris. Explicando enim te ſimplex eris. Et uide ſi potes quod dico, aut ſi non potes, crede quod non uides. Dicis filio tuo, uerbo dicis: uerbum quod ſonat, nec tu es, nec filius tuus. Habeo, inquis, aliud quo oſtendam. Ita enim eſt, inquis, eruditus filius meus, ut

D nec loquẽte me audiat, ſed nutu oſtendo ei quod faciat. Ecce nutu oſtende quod uis, certe animus tuus uult oſtendere quod in ſe habet. Vnde facis nutum? De corpore, ſcilicet, labijs, uultu, ſupercilijs, oculis, manibus. Hæc omnia non ſunt quod animus tuus: etiã iſta media ſunt. Intellectũ eſt aliquid per hæc ſigna, quæ non ſunt quod animus tuus, nec quod animus filij tui. Sed hoc totũ quod corpore agis infra animũ tuũ eſt, & infra animum filij tui: nec poteſt cognoſcere animũ tuum filius tuus, niſi dederis ei ſigna de corpore. Quid igitur facio? Nõ eſt hoc ibi, ſimplicitas ibi eſt. Pater oſtẽdit filio quod facit, & oſtendendo filiũ gignit. Video quid dixerim: ſed q̃a uideo & quib. dixerim, fiat in uobis intellectus iſte quãdoq;. Nunc ſi non poteſtis cõprehendere quid ſit deus, uel hoc comprehendite

prehendite quid non ſit deus: multum profeceri- A tis, ſi non aliud ꝙ eſt de deo ſenſeritis. Nondū potes peruenire ad quid ſit, perueni ad quid non ſit. Non eſt deus corpus, non terra, nō cœlum, non luna, non ſol, non ſtellę, non corporalia iſta. Si enim non cœleſtia, quanto minus terrena? Tolle omne corpus. Adhuc audi aliud. Non eſt deus mutabilis ſpiritus. Nam fateor, & fatendū eſt, quia Euan-

Ioan. 4 gelium loquitur: Deus ſpiritus eſt. Sed trāſi omnē mutabilem ſpiritū, tranſi ſpiritum qui modo ſcit, modo neſcit, modo meminit, modo obliuiſcitur, uult quod nolebat, nō uult quod uolebat: ſiue patiatur iam iſtas mutabilitates, ſiue pati poſſit. Tranſi omnia. Non inuenis in deo aliquid mutabilitatis, nō aliquid quod aliter nunc eſt, aliter paulo ante fuerit. Nam ubi inuenis aliter & aliter, facta eſt B ibi quædam mors: mors enim eſt, non eſſe quod fuit. Immortalis dicitur anima: eſt quidem, quia uiuit ſemper anima, & eſt in illa quędam uita permanens, ſed mutabilis uita. Secundum mutabilitatem uitæ huius & mortalis dici poteſt, quia ſi uiuebat ſapienter, & deſipit, mortua eſt in deterius: ſi uiuebat inſipienter, & ſapit, mortua eſt in melius. Nam eſſe mortem in deterius, eſſe mortem in melius ſcriptura nos docet. Vtiꝗ in deterius mortui erant, de quibus dicitur: Sine mortui ſepeliant

Matt. 8. Ephes. 5 mortuos ſuos: &, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Et de hac lectione quando mortui audient, & qui audierint uiuent. In deterius mortui erant, ideo reuiuiſcant. Reuiuiſcendo moriuntur in melius, quia & reui- C uiſcendo non erunt quod erant: non eſſe autem quod erant, mors eſt. Sed forte ſi in melius eſt, non appellatur mors. Appellauit illam mortem

Col. 2 Apoſtolus, Si autem mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc uelut uiuen-

Col. 3 tes de hoc mundo decernitis? Et iterum, Mortui enim eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cū Chriſto in deo. Mori nos uult ut uiuamus, quia uiximus ut moreremur. Quicquid ergo & à meliore in deterius, & à deteriore in melius moritur, non eſt hoc deus: quia neque in melius ire poteſt ſumma bonitas, neque in deterius uera æternitas. Vera autem æternitas eſt, ubi temporis nihil eſt. Erat autem modo hoc, & modo illud, iam tempus admiſſum eſt, æternum non eſt. Nam ut noueritis, D quia non ſic deus quomodo anima: certe immortalis eſt anima. Quid eſt ergo quod ait Apoſto-

1.Tim. 6 lus de deo: Qui ſolus habet immortalitatem: niſi quia hoc aperte dixit, ſolus habet incommutabilitatem, quia ſolus habet ueram æternitatem? Ergo ibi nulla mutabilitas. Agnoſce in te aliquid ꝗd uolo dicere intus, intus in te: non in te quaſi in corpore tuo, nam & ibi poteſt dici in te. In te eſt enim ſanitas, in te quælibet ætas, ſed ſecundū corpus: in te eſt manus, pes tuus. Sed aliud eſt in te intus, aliud in te tanquam in ueſte tua. Sed relinque foris & ueſtem tuam & carnem tuam, deſcende in te, adi ſecretarium tuum, mentem tuam, & ibi uide quod uolo dicere, ſi potueris. Si enim tu ipſe à te longe es, deo propinquare unde potes?

Dicebam de deo, & intellecturum te arbitrabaris. De anima tua, de te dico: intellige, ibi te probabo. Non enim ualde longe pergo in exempla, quando de mēte tua uolo aliquam ſimilitudinem dare ad deum tuum: quia utique non in corpore, ſed in ipſa mente factus eſt homo ad imaginem dei. In ſimilitudine ſua deum quæramus, in imagine ſua creatorem agnoſcamus. Ibi intus, ſi potuerimus, inueniamus hoc quod dicimus: quomodo demonſtret pater filio, & filius uideat quod demonſtrat pater, antequam fiat aliquid à patre per filiū. Sed cum dixero & intellexeris, nec ſic putes iam illud aliquid tale eſſe, ut ſerues ibi pietatem, quam uolo à te ſeruari, & præcipue moneo: id eſt, ut ſi non uales cōprehendere deus quid ſit, parum non tibi putes eſſe ſcire quid non ſit. Ecce in mente tua uideo aliqua duo, memoriam tuam & cogitationem tuam: id eſt, quaſi aciem quandā & obtutum animæ tuæ. Vides aliquid, & per oculos percipis, & commendas memoriæ: & ibi eſt intus quod memoriæ commendaſti, in abdito reconditum quaſi in horreo, quaſi in theſauro, quaſi in ſecretario quodā & penetrali interiore. Cogitas aliunde, intētio tua alibi eſt. Illud quod uidiſti in memoria tua eſt, & nō uidetur à te, quia cogitatio tua in aliud intendit. Modo probo, ſcietibus loquor. Carthaginem nomino, omnes modo intus quicunque eam noſtis, uidiſtis Carthaginem. Nunquid tot ſunt Carthagines quot animæ ueſtræ? Omnes uidiſtis per nomen hoc: per quatuor has ſyllabas notas uobis, erumpentes ex ore meo tactæ ſunt aures ueſtræ, actus eſt ſenſus animæ per corpus, & ab alia intentione reflexus eſt animus ad id quod ibi erat, & uidit Carthaginem. Nunquid tunc eſt ibi Carthago facta? Iam ibi erat, ſed latebat. Quare latebat? Quia animus tuus in aliud attendebat. Quum uero reflexa eſt cogitatio tua ad id quod erat in memoria, inde formata eſt, & uiſio quædam animi facta eſt. Antea non erat uiſio, ſed erat memoria: reflexa cogitatione ad memoriam, facta eſt uiſio. Demonſtrauit ergo memoria tua cogitationi tuæ Carthaginem, & quod in illa erat antequam intēderes, conuerſæ ad ſe intentioni cogitationis oſtendit. Ecce facta eſt à memoria demonſtratio, facta eſt in cogitatione uiſio: & nulla uerba in medio cucurrerunt, nullum ex corpore ſignum datum eſt, nec innuiſti, nec ſcripſiſti, nec ſonuiſti, & tamen cogitatio uidit quod memoria demonſtrauit. Eiuſdem autem ſubſtantiæ eſt & quæ demonſtrauit, & cui demonſtrauit. Sed Carthaginem ut haberet memoria tua, per oculos hauſta eſt imago hæc: uidiſti enim quod in memoria reconderes. Sic arborem quam meminiſti uidiſti, ſic montem, ſic fluuium, ſic amici faciem, ſic inimici, ſic patris, matris, fratris, ſororis, filij, uicini: ſic literarum in codice conſcriptarum, ſic ipſius codicis, ſic huius baſilicæ. Omnia iſta uidiſti, & uiſa quia iam erāt, memoriæ commendaſti: & tanquā poſuiſti illic quæ uideres cogitando cum uelles, etiā cum ab iſtis corporis oculis abfuiſſent. Vidiſti enim Carthaginē

cum eſſes Carthagini, accepit ſpeciem per oculos
anima tua: hæc ſpecies recondita eſt in memoria
tua, & ſeruaſti aliquid intus homo apud Carthagi
nem conſtitutus, quod poſſea apud te uidere etiã
cum ibi non eſſes. Hæc omnia forinſecus accepi-
ſti. Pater quæ demonſtrat filio, non accepit extrin
ſecus: intus totum agitur, quia nihil creaturarum
eſſet extrinſecus, niſi hoc pater feciſſet per filium.
Creatura omnis à deo facta eſt, anteꝗ̃ fieret non
erat. Non ergo facta uiſa eſt & retẽta memoriter,
ut eã pater filio tanꝗ̃ memoria cogitationi mon-
ſtraret: ſed faciendam pater monſtrauit, faciẽdam
filius uidit, & eam pater demonſtrando fecit, quia
per filium uidentem fecit. Et ideo mouere nõ de-
bet, quia dictũ eſt, niſi quod uiderit patrẽ facien-
tem: non dictum eſt, demonſtrantẽ. Per hoc enim
ſignificatum eſt, id eſſe patri facere, quod eſt mon
ſtrare: ut ex hoc intelligatur per filium uidentem
omnia facere. Nec illa demonſtratio, nec illa uiſio
temporalis eſt. Quia enim per filium fiunt omnia
tempora, non utiꝗ; aliquo tempore poſſent ei de-
monſtrari facienda. Sic autem demonſtratio pa-
tris, filij uiſionem gignit, quemadmodum pater
filium gignit. Demonſtratio quippe generat uiſi-
onem, non uiſio demonſtrationem. Quod ſi pu-
rius & perfectius intueri ualeremus, fortaſſe inue
niremus, nec aliud eſſe patrem, aliud eius demon-
ſtrationem: nec aliud filium, aliud eius uiſionem.
Sed ſi uix hoc cepimus, uix explicare potuimus,
quomodo memoria quod cepit extrinſecus, oſtẽ
dat cogitationi: quanto minus capere aut explica
re poterimus, quomodo pater deus demonſtrat fi
lio quod nõ habet aliunde, uel quod nõ eſt aliud
quàm ipſe? Paruuli ſumus: loquor uobis quid nõ
ſit deus, non oſtẽdo quid ſit. Ergo ut capiamus qd
ſit, quid faciemus? Nunquid à me, nunquid per
me poteritis? Dicã hoc paruulis, & uobis & mihi.
Eſt per quem poſſimus. Modo cantauimus, mo-
Pſal. 54 do audiuimus: Iacta in domino curam tuã, & ipſe
te enutriet. Ideo enĩ non potes, ò homo, quia par
uulus es. Si paruulus es, nutriendus es. Nutritus,
grandis eris: & quod paruulus non poteras, gran
dis uidebis. Sed ut nutriaris, iacta in domino curã
tuam, & ipſe te enutriet. Modo ergo percurra-
mus breuiter quæ reſtant, & uidete hic quæ com-
mendaui, quomodo dominus inſinuet. Pater di
ligit filium, & omnia demõſtrat ei quę ipſe facit.]
Ipſe ſuſcitat animas, ſed per filium: ut fruantur ani
mæ ſuſcitatæ ſubſtantia dei, hoc eſt patris & filij.
Et maiora his demonſtrabit ei opera.] Quibus
maiora? Sanitatibus corporum. Iam & antea tra-
ctauimus, nec immorari debemus. Maior eſt enĩ
reſurrectio corporis in æternum, ꝗ̃ hæc quæ ad
tempus facta eſt in illo languido ſanitas corporis.
Et maiora his demonſtrabit ei opera, ut uos mi
remini.] Demonſtrabit quaſi temporaliter. Ergo
quaſi homini facto in tempore, quia uerbũ deus
non eſt factus, per quem omnia facta ſunt tempo
ra: ſed homo factus eſt in tempore. Apparet quo
cõſule, quo die cõceptum de ſpiritu ſancto, uirgo
Maria peperit Chriſtum. Ergo homo factus eſt in

A tempore, per quẽ deum facta ſunt tempora: ideo
tanquã in tempore demonſtrabit ei opera maio-
ra, id eſt reſurrectionẽ corporum, ut uos miremi-
ni factam per filium reſurrectionem corporum.
Deinde redit ad illam reſurrectionẽ animarum.
Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & uiuificat,
ſic & filius quos uult uiuificat.] ſed ſecundum ſpi
ritum. Viuificat pater, uiuificat filius: quos uult
pater, quos uult filius, ſed ipſos pater quos filius:
quia omnia per ipſum facta ſunt. Sicut enim pater
ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic & filius quos uult
uiuificat. De reſurrectione animarũ dictũ eſt hoc.
Quid de reſurrectione corporũ? Redit & dicit,
Neꝗ; enim pater iudicat quenquam, ſed omne
iudicium dedit filio.] Reſurrectio animarum, fit
B per ſubſtantiam patris & filij æternam & incom-
mutabilem: reſurrectio uerò corporum fit per di-
ſpenſationem humanitatis filij temporalem, non
patri coæternam. Ideo cum cõmemoraret iudi-
cium ubi fieret reſurrectio corporum: Non enim
pater, inquit, iudicat quenquam, ſed omne iudi-
cium dedit filio. De reſurrectione autem anima-
rum, ſicut pater ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic &
filius quos uult uiuificat. Illud ergo ſimul pater &
filius: hoc autem de reſurrectione corporum, non
iudicat pater quenquam, ſed omne iudicium de-
dit filio. Vt omnes honorificent filium, ſicut ho
norificant patrem. Hoc redditum eſt reſurrectio-
ni animarum, ut omnes honorificẽt filium. Quo-
modo? Sicut honorificant patrem. Animarum
C enim reſurrectionem ſic operatur filius, quomo-
do pater. Ergo in animarum reſurrectione om-
nes honorificent filium, ſicut honorificant patrẽ.
Quid de honorificatione propter reſurrectionẽ
corporis? Qui non honorificat filium, non ho-
norificat patrem qui miſit illum.] Nõ dixit, ſicut:
ſed honorificat & honorificat. Honoratur enim
homo Chriſtus, ſed non ſicut pater deus. Quare?
Quia ſecundũ hoc dixit: Pater maior me eſt. Quã Ioan. 14
do autem honorificatur filius, ſicut honorificatur
pater? Cum in principio erat uerbum, & uerbum
erat apud deũ, &, omnia per ipſum facta ſunt. Et
ideo in hac honorificatione ſecũda quid ait? Qui
non honorificat filium, nec honorificat patrem
qui miſit illum. Non eſt miſſus filius, niſi quia fa-
D ctus eſt homo. Amen amen dico uobis.] Iterũ
redit ad reſurrectionem animarum, ut aſſiduè di-
centem capiamus, quia uelut uolantem ſermonẽ
ſequi nõ poteramus. Ecce immoratur nobiſcum
ſermo dei, ecce quaſi habitat cum infirmitatibus
noſtris: redit rurſum ad cõmendationem reſurre-
ctionis animarum. Amen amen dico uobis.
Quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui
me miſit, habet uitam æternã:] ſed tanquã ex pa-
tre: Quia qui uerbũ meum audit, & credit ei qui
miſit me: ex patre habet uitam æternam, creden-
do in eum qui miſit illum. Et in iudiciũ non ue-
niet, ſed tranſiit à morte ad uitam:] ſed ex patre ui
uificatur cui credit. Quid tu? Nõ uiuificas? Vide
quia & filius quos uult uiuificat. Amen amẽ di-
co uobis, quia uenit hora quando mortui audient
uocem

uocem filij dei, & qui audierint uiuent.] Hic non dixit, credent ei qui miſit me, & ideo uiuẽt: ſed audiendo uocẽ filij dei, qui audierint, hoc eſt obaudierint filio dei, uiuẽt. Ergo & ex patre uiuent, cũ credent patri: & ex filio uiuent, cum audierint uocem filij dei. Quare & ex patre uiuẽt & ex filio uiuent? Sicut enim habet pater uitam in ſemetipſo, ſic dedit filio habere uitam in ſemetipſo.] Impleuit de reſurrectione animarum, reſtat euidentius dicere de reſurrectione corporũ. Et poteſtatem dedit ei iudiciũ facere:] non ſolum animas per fidem & ſapientiam ſuſcitare, ſed & iudicium facere. Quare autem hæc? Quia filius hominis eſt.] Facit ergo aliquid pater per filium hominis, quod non facit ex ſubſtantia ſua cui æqualis eſt filius: ſicut ipſum naſci, ſicut ipſum crucifigi, ſicut ipſum mori, ſicut ipſum reſurgere, non enim aliquid horum patri contigit. Sic & reſuſcitationem corporum: nam reſuſcitationem animarũ ex ſubſtantia ſua pater facit per ſubſtantiam filij, qua illi æqualis eſt: animæ quippe fiunt participes illius incõmutabilis lucis, nõ corpora: reſuſcitationem autem corporũ pater facit per filium hominis. Et poteſtatem enim dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt: ſecundũ illud quod ſupra dixit: Neq; enim pater iudicat quenquã. Et ut oſtendat quia de reſurrectione corporum hoc dixit: Nolite mirari hoc, quia ueniet hora:] nunc non eſt, ſed ueniet hora, In qua omnes qui in monumentis ſunt,] iam hoc & heſterno die ſatiatiſſime audiſtis. Audient uocem eius, & procedent.] Et ubi? In iudicium. Qui bene fecerunt, in reſurrectionem uitæ: qui male egerunt, in reſurrectionẽ iudicij.] Et tu hoc facis ſolus, ò domine: quia omne iudicium filio pater dedit, & non iudicat quenquam? Ego, inquit, facio. Sed quomodo facis?

Non poſſum à me facere quicq;: ſed ſicut audio iudico, & iudiciũ meum iuſtum eſt.] Cum ageret de reſurrectione animarũ, non dicebat audio, ſed uideo. Audio enim, tanquam præcipientis patris imperium. Iam ergo ſicut homo, ſicut quo maior eſt pater: iam ex forma ſerui, non ex forma dei, ſicut audio iudico, & iudiciũ meum iuſtum eſt. Vnde eſt iudiciũ iuſtum hominis? Fratres mei attendite. Quia non quæro uoluntatẽ meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me.]

Ab eo quod ſcriptum eſt: Poſt hoc abijt Ieſus trans mare Galileæ, quod eſt Tiberiadis: uſq; ad id quod ait: Illi ergo homines cùm uidiſſent quod fecerat ſignũ, dicebant: quia hic eſt uerè propheta qui uenit in mundũ.

Tractatus XXIIII.

Cap. VI

MIRACVLA quæ fecit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſunt quidem diuina opera, & ad intelligendũ deum de uiſibilibus admonent humanam mentem. Quia enim ille non eſt talis ſubſtantia quæ uideri oculis poſſit, & miracula eius quibus totũ mundum regit, uniuerſamq; creaturam adminiſtrat, aſſiduitate uiluerũt, ita ut penè nemo dignetur attendere opera dei mira & ſtupenda in quolibet ſeminis grano: ſecundũ ipſam

A ſuam miſericordiam ſeruauit ſibi quædam, quæ faceret opportuno tempore præter uſitatum curſum ordinem'que naturæ, ut non maiora, ſed inſolita uidendo ſtuperent, quibus quotidiana uiluerant. Maius enim miraculum eſt gubernatio totius mundi, quàm ſaturatio quinq; milium hominũ de quinq; panibus, & tamen hæc nemo miratur. Illud mirantur homines, nõ quia maius eſt, ſed quia rarum eſt. Quis enĩ & nũc paſcit uniuerſum mundũ, niſi ille qui de paucis granis ſegetes creat? Fecit ergo quomodo deus. Vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manib. ſuis multiplicauit quinq; panes: poteſtas enim erat in manibus Chriſti. Panes autem illi quinque, quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata, ſed ab eo

B qui terram fecit multiplicata. Hoc ergo admotũ eſt ſenſibus quo erigeretur mens, & exhibitum oculis ubi exerceretur intellectus: ut inuiſibilẽ deum, per uiſibilia opera miraremur, & erecti ad fidem, & purgati per fidem, etiam ipſum inuiſibiliter uidere cuperemus, quẽ de rebus uiſibilib. inuiſibiliter noſceremus. Nec tamẽ ſufficit hæc intueri in miraculis Chriſti. Interrogemus ipſa miracula, quid nobis loquanẽ de Chriſto: habent enim ſi intelligantur, linguam ſuam. Nam quia ipſe Chriſtus uerbum dei eſt, etiam factum uerbi uerbũ nobis eſt. Hoc ergo miraculum, ſicut audiuimus, quàm magnum eſt, quæramus etiam quàm profundum ſit. Non tantum eius ſuperficie delectemur, ſed etiam altitudinẽ perſcrutemur: habet enim aliquid

C intus, hoc quod miramur foris. Vidimus, expectauimus magnũ quiddã, præclarũ quiddam, & omnino diuinũ, quod fieri niſi à deo nõ poſſit. Laudauimus de facto factorem. Sed quemadmodũ ſi literas pulchras alicubi inſpiceremus, nõ nobis ſufficeret laudare ſcriptoris articulũ, quoniã eas pariles, ęquales decoraſq; fecit, niſi etiam legerimus quid nobis per illas indicauerit: ita factũ hoc qui tantum inſpicit, delectatur pulchritudine facti ut admiretur artificem: qui autem intelligit, quaſi legit. Aliter enim uidetur pictura, aliter uidentur literæ. Picturam cum uideris, hoc eſt totum uidiſſe laudaſſe: literas cum uideris, non hoc eſt totum, quoniam commoneris & legere. Etenim dicis, cum uideris literas, ſi forte non eas noſti legere,

D Quid putamus eſſe quod hic ſcriptum eſt? Interrogas quid ſit, cum iam uideas aliquid. Aliud tibi demonſtraturus eſt, à quo quæris agnoſcere quod uidiſti. Alios ille oculos habet, alios tu. Nõne ſimiliter apices uidetis? Sed nõ ſimiliter ſigna cognouiſtis. Tu ergo uides & laudas: ille uidet & laudat, legit & intelligit. Quia ergo uidimus, quia laudauimus, legamus & intelligamus. Dominus in mõte. Multo magis intelligamus, quia dominus in monte uerbum eſt in alto. Proinde non quaſi humiliter iacet, quod in monte factum eſt: nec tranſeunter prætereundum eſt, ſed ſuſpiciendũ. Turbas uidit, eſuriẽtes agnouit, miſericorditer pauit: nõ ſolum pro bonitate, uerumetiã pro poteſtate. Quid enim ſola prodeſſet bonitas, ubi non erat panis, unde turba eſuriens paſceretur?

Niſi

Niſi bonitati adeſſet poteſtas, ieiuna illa turba & A
eſuriens remaneret. Deniq; & diſcipuli qui erant
cum domino in fame, & ipſi turbas uolebant pa-
ſcere, ut non remanerẽt inanes, ſed unde paſcerẽt
non habebant. Interrogauit dominus unde eme-
rentur panes ad turbas paſcẽdas. Et ait ſcriptura:
Hoc autem dicebat tentans eum.] diſcipulum ſci
licet Philippũ quem interrogauerat: Ipſe enim
ſciebat quid eſſet facturus.] Cui ergo bono ten-
tabat, niſi quia ignorantiam diſcipuli demonſtra-
bat? Et forte in demonſtratione ignorantiæ diſci-
puli aliquid ſignificauit. Apparebit ergo cum ip-
ſum ſacramentum de quinq; panibus cœperit no
bis loqui, & quid ſignificet indicare. Ibi enim ui-
debimus, quare dominus in hoc facto ignorantiã
diſcipuli uoluit interrogando quod ſciebat, oſten B
dere. Nam interrogamus aliquando quod neſci-
mus, audire uolentes ut diſcamus: aliquãdo inter-
rogamus quod ſcimus, ſcire uolentes utrum & il-
le ſciat quem interrogamus. Vtrunq; hoc nouerat
dominus. Et quod interrogabat ſciebat, & quid
eſſet facturus ipſe nouerat, & hoc neſcire Philip-
pum ſciebat ſimiliter. Quare itaq; interrogabat,
niſi quia illius ignorantiam demõſtrabat? Et hoc
quare fecerit, ut dixi, poſtea intelligemus. An-
dreas ait: Eſt hic puer quidã qui habet quinq; pa-
nes, & duos piſces, ſed hæc quid ſunt ad tantos?]
Cũ dixiſſet Philippus interrogatus, ducentorum
denariorum panes non ſufficere, quibus tanta il-
la turba reficeretur, erat ibi quidam puer portans
quinq; panes hordeaceos & duos piſces. Et ait C
Ieſus: Facite homines diſcumbere. Erat autem ibi
fœnum multum, & diſcubuerũt fermè quinq; mi-
lia hominum. Accepit autem dominus Ieſus pa-
nes, gratias egit, iuſſit diſtribui, fracti ſunt panes,
poſiti ante diſcumbentes.] Non iam quinq; pa-
nes, ſed quod adiecerat, qui creauerat quod au-
ctum erat. Et de piſcibus quantũ ſufficiebat.]
Parum eſt turbam illam fuiſſe ſatiatã, etiam frag-
menta reſederunt: & ipſa colligi iuſſa ſunt, ne pe-
rirent. Et impleuerũt duodecim cophinos frag
mentorum.] Breuiter ut curramus, quinq; panes
intelliguntur quinq; libri Moyſi, meritò non tri-
ticei ſed hordeacei, quia ad uetus teſtamentũ per-
tinent. Noſtis autem hordeum ita creatum, ut ad
medullam eius uix perueniatur. ueſtitur enim ea- D
dem medulla tegmine paleæ, & ipſa palea tenax
& inhærens, ut cum labore exuatur. Talis eſt lite-
ra ueteris teſtamenti, ueſtita tegminibus carna-
lium ſacramentorũ: ſed ſi ad eius medullam perue
niatur, paſcit & ſatiat. Ferebat ergo puer quidam
quinque panes & duos piſces. Si quæramus quis
fuerit puer iſte, fortè populus Iſrael erat. Senſu
puerili portabat, nec manducabat. Illa enim quæ
portabat, clauſa onerabant, aperta paſcebãt. Duo
autem piſces, uidẽtur nobis ſignificare duas illas
in ueteri teſtamento ſublimes perſonas, quæ un-
gebantur ad populum ſanctificandũ & regendũ,
ſacerdotis & regis. Et ipſe uenit in myſterio ali-
quando, qui per illas ſignificabatur: uenit aliquan
do qui per medullã hordei oſtẽdebat, per paleam

A uerò hordei occultabatur. Venit ipſe unus utranq;
perſonam in ſe portans, ſacerdotis & regis. Sacer
dotis per uictimam, quam ſeipſum obtulit pro no
bis deo. Regis, quia regimur ab eo: & aperiuntur
quæ clauſa portabant. Gratias illi, impleuit per ſe
quod per uetus teſtamentum promittebatur. Et
frangi iuſſit panes: frangendo multiplicati ſunt.
Nihil uerius. Quinq; enim libri Moyſi, quàm mul-
tos libros cum exponũtur, tanquam frangendo,
id eſt diſſerendo, fecerũt? Sed quia in illo hordeo
ignorãtia primi populi tegebat, de quo primo po
pulo dictum eſt: Quãdiu legitur Moyſes, uelamẽ 2.Cor.3
ſupra corda eorum poſitum eſt: Nondũ enim ab-
latũ erat uelamen, quia nondũ uenerat Chriſtus:
nondum uelũ templi fuerat illo in cruce penden-
B te conſciſſum. Quia ergo ignorãtia populi erat in
lege, propterea illa domini tentatio ignorantiam
diſcipuli demonſtrabat. Nihil igitur uacat, omnia
innuunt, ſed intellectorem requirunt: nam & iſte
numerus paſti populi, populum ſignificabat ſub
lege conſtitutum. Cur enim quinque milia erant,
niſi quia ſub lege erãt, quæ lex quinq; libris Moy
ſi explicatur? Vnde & quinq; illis porticibus lan-
guidi prodebantur, non ſanabantur. Ille autem
ibi curauit languidum, qui & hic turbas de quin-
que panibus pauit. Nam & ſuper fœnum diſcum-
bebant. Carnaliter ergo ſapiebant, & in carnali-
bus quieſcebant. Omnis enim caro fœnum. Quæ Eſaie 40
ſunt autem illa fragmenta, niſi quæ populus non
potuit manducare? Intelligant ergo quædam ſe-
C cretiora intelligentiæ, quæ multitudo non poteſt
capere. Quid ergo reſtat, niſi ut ſecretiora intelli-
gentiæ quæ non poteſt capere multitudo, illis cre
dantur qui idonei ſunt & alios docere, ſicut erant
apoſtoli? Vnde duodecim cophini impleti ſunt.
Factum eſt hoc & mirabiliter, quia magnum fa-
ctum eſt: & utiliter, quia ſpiritualiter factũ eſt. Qui
tunc uiderũt, admirati ſunt: nos aũt non miramur
cum audimus. Factũ eſt enim ut illi uiderent, ſcri-
ptum eſt aũt ut nos audiremus. Quod in illis ocu-
li ualuerunt, hoc in nobis fides. Cernimus quippe
animo, quod oculis non potuimus: & prælati ſu-
mus illis, quoniã de nobis dictũ eſt: Beati qui non Ioan.20
uident & credunt. Addo autẽ, quia fortè & intel-
leximus, quod illa turba nõ intellexit. Et uerè nos
D paſti ſumus, qui ad medullam hordei peruenire
potuimus. Deniq; homines illi qui uiderunt hoc,
quid putauerunt? Illi, inquit, homines cum ui-
diſſent quod fecerat ſignum, dicebãt, quia hic eſt
uerè propheta.] Adhuc fortè ideo Chriſtum pro
phetam putabant, quia ſuper fœnum diſcumbe-
bant. Erat autem ille dominus prophetarũ, imple
tor prophetarũ, ſanctificator prophetarũ, ſed &
propheta: nam & Moyſi dictum eſt: Suſcitabo eis Deut.18
prophetam ſimilem tui. Similem ſecundum car-
nem, non ſecundum maieſtatem. Et de ipſo Chri-
ſto illam domini promiſſionẽ habere intellectũ,
apertè in Actibus apoſtolorum exponitur & le-
gitur. Et ipſe dñs de ſe ait: Non eſt propheta ſine Ioan.4
honore, niſi in patria ſua. Propheta dominus, &
uerbũ dei dominus, & nullus ꝓpheta ſine uerbo
dei

dei propherat. Cum prophetis uerbū dei, & pro-
pheta uerbū dei. Meruerūt priora tēpora prophe
tas afflatos, & impletos uerbo dei: meruimus nos
prophetam ipſum uerbū dei. Sic autem propheta
Chriſtus, dominus ꝓphetarū: ſicut angelus Chri-
ſtus, dominus angelorum: Nam & ipſe dictus eſt
magni conſilij angelus. Verumtamen alibi quid
Eſai. 9 dicit ꝓpheta? Quia non legatus neq; angelus, ſed
ipſe ueniens ſaluos faciet eos: id eſt, ad ſaluos eos
faciendos non mittet legatū, nō mittet angelum,
ſed ueniet ipſe. Quis ueniet? Ipſe angelus. Certè
nō per angelū, niſi quia iſte ſic angelus, ut etiā do-
minus angelorum. Etenim angeli Latinè nuncij
ſunt. Si Chriſtus nihil annunciaret, angelus nō di
ceret: ſi Chriſtus nihil prophetaret, propheta non
diceretur. Exhortatus eſt nos ad fidē, & ad capeſ-
ſendam uitam æternam. Aliquid præſens annun-
ciauit, aliquid futurum prædixit. Ex eo ꝙ præſens
nunciauit, angelus erat: ex eo ꝙ futurū prædixit,
propheta erat. Ex eo ꝙ uerbū dei caro factū eſt, &
angelorum & prophetarum dominus erat.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Ieſus ergo cum cognouiſ-
ſet, quòd ueniſſent ut raperent eum: uſq; ad id quod ait:
Et omnis qui uidet filium & credit in eum, habet uitam
æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.

Tractatus XXV.

ESTERNAM ex euangelio lectio-
nem, iſta eſt hodierna quæ ſequitur,
H unde hodiernus ſermo debetur. Fa-
cto illo miraculo, ubi quinque milia
hominū de quinq; panibus pauit Ie-
ſus, cum admiratæ eſſent turbæ, & eum magnum
prophetam dicerent qui uenit in mundum: ſequi
tur hoc: Ieſus ergo cum uidiſſet quia uenerant
ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit ite-
rum in montem ipſe ſolus.] Datur ergo intelligi,
ꝙ dominus cum ſederet in monte cum diſcipulis
ſuis, & uideret turbas ad ſe uenientes, deſcēderat
de monte, & circa inferiora loca turbas pauerat.
Nā quomodo fieri poteſt, ut rurſus illuc fugeret
niſi antè de monte deſcēderet? Significat ergo ali
quid, quòd dominus de alto deſcendit ad paſcen-
das turbas. Pauit & aſcendit. Quare aūt aſcendit,
cum cognouiſſet quia eum uellent rapere & regē
facere? Quid enim? Non erat rex, qui timebat fie-
ri rex? Erat omnino. Nec talis rex qui ab homini-
bus fieret, ſed talis rex qui hominibus regnum da
ret. Nunquid fortè & hic aliqd ſignificat nobis Ie
ſus, cuius uerba facta ſunt? Ergo in hoc quod uo-
luerunt eum rapere & regē facere, & propter hoc
fugit in montem ipſe ſolus: hoc in illo factū tacet,
nihil loquitur, nihil ſignificat? An fortè hoc erat
rapere eū, præuenire uelle tēpus regni eius? Ete-
nim uenerat modo, nō iam regnare quomodo re-
Matth. 6 gnaturus eſt in eo ꝙ dicimus: Veniat regnū tuū.
Semper quidē ille cum patre regnat ſecundum ꝙ
eſt filius dei, uerbum dei, uerbum per quod facta
ſunt omnia. Prædixerunt autē prophetæ regnū e-
ius, etiā ſecundum id quòd homo factus eſt Chri-
ſtus, & fecit fideles ſuos Chriſtianos. Erit enim re
gnum Chriſtianorū quod modo colligitur, quod

A modo comparatur, quod modo emitur ſanguine
Chriſti. Erit aliquando manifeſtum regnum eius,
quando aperta erit claritas ſanctorum, poſt iudi-
cium ab eo factum: quod iudicium ſuprà ipſe di-
xit, quod filius hominis facturus ſit. De quo etiā
Apoſtolus dixit: Cum tradiderit regnum deo & 1. Cor. 15
patri. Vnde etiā ipſe ait: Venite benedicti patris Matth. 25
mei, percipite regnum quod uobis paratū eſt ab
initio mundi. Diſcipuli autem & turbę credentes
in eum, putauerunt illum ſic ueniſſe ut iam regna
ret. Hoc eſt uelle rapere & regem facere, præueni
re uelle tempus eius, quod ipſe apud ſe occulta-
bat: ut opportunè proderet, & opportunè in fine
ſeculi declararet. Nā ut noueritis, quia regē eum
uolebant facere, id eſt anteuenire, & iam habere
B manifeſtum Chriſti regnum, quem primò oporte
bat iudicari, & deinde iudicare: ubi crucifixus eſt,
& illi qui in eum ſperabant ſpem reſurrectionis
eius perdiderant, reſurgēs à mortuis inuenit inde
duos cum deſperatione ſibi ſermocinātes, & cum
gemitu quæ geſta fuerant colloquentes. Et appa-
rens eis uelut incognitus, cum oculi eorum tene-
rentur ne ab eis agnoſceretur, ſermonem tractan
tibus miſcuit. At illi narrantes ei unde ſermocina
rentur, dixerunt quòd ille magnus propheta in
factis & dictis occiſus eſſet à principibus ſacerdo
tum. Et nos, inquiunt, ſperabamus, quia ipſe eſſet Lucæ 24
redempturus Iſrael. Rectè ſperabatis, uerum ſpe-
rabatis: in illo eſt redēptio Iſrael. Sed quid feſtina-
tis? Rapere uultis. Illud etiam indicat hunc ſen-
C ſum, quia cum eum quærerent diſcipuli de fine,
dixerūt ei: Si hoc in tempore præſentabis, & quan Act. 1
do erit regnū Iſrael? Iam enim eſſe cupiebāt, iam
uolebant: hoc eſt rapere uelle, & regem facere.
Sed ait diſcipulis, quia adhuc ſolus aſcenſurus e-
rat: Non, inquit, eſt ueſtrum ſcire tempora uel mo
menta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate: ſed acci-
pietis uirtutem ex alto, ſpiritum ſanctum ſuperue
nientē in uos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem,
& in omni Iudæa & Samaria, & uſq; ad fines ter-
ræ. Vultis ut iam exhibeam regnum? Prius colli-
gam quod exhibeam. Altitudinem amatis, & al-
titudinem adipiſcemini, ſed per humilitatem me
ſequimini. Sic de illo etiam prædictum eſt: Et con Pſal. 7
gregatio populorum circumdabit te, & propter
D hanc in altum regredere: id eſt, ut circumdet te
congregatio populorum, ut multos colligas, re-
gredere in altum. Sic fecit, pauit & aſcendit. Qua-
re autem dictum eſt, fugit? Neq; enim uerè ſi nol-
let teneretur, ſi nollet raperetur: qui ſi nollet, nec
agnoſceretur. Nam ut noueritis hoc myſticè fa-
ctum, non ex neceſſitate, ſed ex ſignificāte diſpo-
ſitione, modo in conſequenti uidebitis: quia eiſ-
dem turbis quæ eum quærebant apparuit, &
cum eis loquens multa eis dixit, multa de pane
cœleſti diſputauit. Nónne cum ipſis de pane di-
ſputans erat, à quibus ne teneretur aufugerat? Nō
ergo & tunc poterat agere ut non ab eis compre-
henderetur, quemadmodum poſtea quādo cum
eis loquebatur? Aliquid ergo ſignificauit fugi-
endo. Quid eſt ergo fugit? Non potuit intelligi
altitu-

altitudo eius. Quicquid enim non intellexeris, fu-
git me, dicis. Ergo fugit iterum in montem ipſe
ſolus:] Primogenitus à mortuis aſcendens ſuper
omnes cœlos, & interpellãs pro nobis. Interea il-
lo ſurſum poſito ſolo ſacerdote magno, qui intra-
uit in interiora ueli, foris populo conſtituto: hunc
eñ ſacerdos ille in lege ueteri ſignificabat, q hoc
ſemel in anno faciebat: illo ergo ſurſum poſito, di
ſcipuli in nauicula quid patiebantur? Nam illo in
altis conſtituto, nauicula illa eccleſiam ſignifica-
bat. Si non hoc primo in eccleſia intelligimus,
quod illa nauicula patiebatur: nõ erant illa ſigni-
ficantia, ſed ſimpliciter tranſeuntia. Si autem uide
mus exprimi in eccleſia ueritatem illarum ſignifi
cationum, manifeſtum eſt, quia facta Chriſti gene
ra ſunt locutionum. Vt aũt ſero factũ eſt, inquit,
deſcenderũt diſcipuli eius ad mare. Et cum aſcen-
diſſent nauiculam, uenerunt trans mare in Caper
naum.] Cito dixit finitum, quod poſtea factũ eſt.
Venerunt trans mare in Capernaum. Et redit ut
exponat quemadmodum uenerunt, quia per ſta-
gnum nauigantes tranſierunt. Et dum ueniſſent
ad eum locum quò eos ueniſſe iam dixit, recapi-
tulando exponit quod acciderit. Tenebræ iam
factæ erant, & non uenerat ad eos Ieſus.] Merito
tenebræ, quia lux nõ uenerat. Tenebræ iam factæ
erant, & non uenerat ad eos Ieſus. Quantum ac-
cedit finis mundi, creſcunt errores, crebreſcunt
terrores, creſcit iniquitas, creſcit infidelitas. Lux
deniq;, quæ charitas apud Ioannẽ ipſum Euange-
liſtam ſatis aperteq; demonſtratur, ita ut diceret:
1. Ioan. 2 Qui odit fratrẽ ſuum, in tenebris eſt: creberrimè
extinguitur. Creſcunt iſtæ tenebræ odiorũ frater-
norum, quotidie creſcũt: & nondum uenit Ieſus.
Vnde apparet quia creſcunt? Quoniam abunda-
uit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Cre-
ſcunt tenebræ, & nondum uenit Ieſus. Creſcenti-
bus tenebris, refrigeſcente charitate, abundante
iniquitate, ipſi ſunt fluctus nauẽ turbantes. Tem-
peſtates & uenti, clamores ſunt maledicorum. In-
de charitas refrigeſcit, inde fluctus augent̃, & tur
batur nauis. Vento magno flante mare exurge
bat.] Tenebræ creſcebant, intelligentia minueba
tur, iniquitas augebatur. Cum remigaſſent ergo
quaſi ſtadia uigintiquinque aut triginta.] Interea
ambulabant, promouebant, nec uenti illi & tem-
peſtates & fluctus & tenebrę id agebãt, ut uel na-
uis non promoueret̃, uel ſoluta mergeret̃: ſed in-
ter illa omnia mala ibat. Etenim qa abũdauit ini-
quitas, & refrigeſcit charitas multorum, creſcunt
fluctus, augentur tenebræ, ſæuit uentus: ſed tamẽ
Matth. 10 nauis ambulat. Qui enim perſeuerauerit uſq; ad fi
nem, hic ſaluus erit. Nec ipſe ſtadiorum numerus
cõtemnendus eſt. Neq; enim uerè poſſet nihil ſi-
gnificare quod dictum eſt: Cum remigaſſent ſta-
dia uigintiquinq; aut triginta, tũc ad eos uenit Ie-
ſus. Sufficeret aut uigintiquinque aut triginta, ma
xime quia æſtimantis erat, non affirmantis. Nun-
quid periclitaretur ueritas in æſtimante, ſi diceret
ſtadia fermè triginta, aut ſtadia fermè uigintiquin
que? Sed ex uigintiquinq; fecit triginta. Quæra-

A mus numerum uiceſimum quintum. Vnde con-
ſtant, unde fiunt? De quinario. Quinarius ille nu-
merus ad legem pertinet. Ipſi ſunt quinque libri
Moyſi, ipſæ ſunt quinque porticus illæ languidos
continentes, ipſi quinq; panes quinq; milia homi
nũ paſcentes. Ergo legẽ ſignificat numerus uice-
ſimuſquintus: quoniam quinq; per quinq;, id eſt
quinquies quini, faciunt uigintiquinq;, quadratũ
quinarium. Sed huic legi antequã euangelium ue-
niret, deerat perfectio. Perfectio autem in ſenario
numero comprehenditur: Propterea ſex diebus
deus mundum perfecit, & quinq; ipſa per ſex mul
tiplicãtur, ut lex per euangelium adimpleatur, ut
fiãt ſexies quini triginta. Ad eos ergo qui implẽt
legem, uenit Ieſus. Et uenit, Quomodo? Calcans
B fluctus, omnes tumores mundi ſub pedibus ha-
bens, omnes celſitudines ſeculi premens. Hoc a-
gitur quantum additur tempori, & quantum ac-
cedit ætas ſeculi. Augentur in iſto mundo tribu-
lationes, augentur mala, augentur contritiones,
exaggerant̃ hæc omnia. Ieſus tranſit, calcans flu-
ctus. Et tamen tantę ſunt tribulationes, ut etiã ipſi
qui crediderunt in Ieſum, & qui conantur perſeue
rare in finem, expaueſcant ne deficiant. Chriſto
fluctus calcante ſeculi, ambitiones & altitudines
deprimente, expaueſcit Chriſtianus. Nónne hæc
illi prædicta ſunt? Merito & Ieſu in fluctibus am-
bulante: Timuerunt:] Quõ Chriſtiani quam- *Hic præteritur textus: Vident Ieſum, atque & timuerunt.*
uis habentes ſpem in futuro ſeculo, quando uide-
rint deprimi altitudinem ſeculi huius, plerunque
C conturbantur de contritione rerum humanarũ.
Aperiunt euangeliũ, aperiunt ſcripturas diuinas:
& inueniunt ibi iſta omnia prædicta, quia hoc do
minus facit. Deprimit celſitudines ſeculi, ut ab
humilibus glorificetur. De quorũ altitudine præ-
dictum eſt: Ciuitates firmiſſimas deſtrues: &, Ini- *Pſal. 9*
mici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates de-
ſtruxiſti. Quid ergo timetis Chriſtiani? Chriſtus
loquit̃: Ego ſum, nolite timere.] Quid hæc ex-
paueſcitis? Quid timetis? Ego iſta prædixi, ego fa
cio, neceſſe eſt ut fiãt. Ego ſum, nolite timere. Vo
luerunt ergo eũ accipere in nauim:] agnoſcentes
& gaudentes ſecuri facti. Et ſtatim fuit nauis ad
terram ad quam ibãt.] Factus eſt finis ad terram:
de humido ad ſolidum, de turbato ad firmum, de
D itinere ad finem. Altera die turba quæ ſtabat
trans mare.] unde illi uenerant: Vidit quia na-
uicula non erat ibi niſi una, & quia non introiſſet
cũ diſcipulis ſuis ad nauim, ſed ſoli diſcipuli eius
abiſſent: aliæ uerò ſuperuenerũt naues à Tiberia-
de, iuxta locum ubi manducauerunt panem, gra-
tias agentes domino. Cum ergo uidiſſet turba, qa
Ieſus non eſſet ibi, neq; diſcipuli eius, aſcende-
runt in nauiculas, & uenerunt Capernaum quæ-
rentes Ieſum.] Inſinuatum tamen eſt illis tam ma
gnum miraculum; uiderunt enim quod diſcipuli
ſoli aſcendiſſent in nauim, & quia alia nauis non
ibi erat. Venerũt autem inde & naues iuxta locũ
illum ubi manducauerunt panes, in quibus eum
turbæ ſecutæ ſunt. Cum diſcipulis ſuis ergo nõ a-
ſcenderat, alia nauis illic non erat. Vnde ſubito
trans

trãs mare factus eſt Ieſus, niſi quia ſuper mare ambulauit, ut miraculum monſtraret? Et cum inueniſſent eum] turbæ. Ecce repræſentat ſe turbis, à quibus ſe rapi timuerat, & in montem fugerat. Omnino confirmat & inſinuat nobis in myſterio dicta eſſe illa omnia: & facta in magno ſacramento, ut aliquid ſignificarent. Ecce eſt ille qui in montem fugerat turbas. Nónne cum ipſis turbis loquitur? Modo teneant, modo regem faciant. Et cũ inueniſſent eum. Trans mare, dicunt ei: Rabbi quãdo huc ueniſti?] Ille poſt miraculi ſacramẽtum & ſermonem infert, ut ſi fieri poteſt, qui paſti ſunt, paſcantur, & quorum ſatiauit panibus uentres, ſatiet & ſermonibus mentes, ſed ſi capiunt. Et ſi nõ capiunt, ſumatˀ quod non capiunt: ne fragmenta pereant. Loquatˀ ergo & audiamus. Reſpondit Ieſus & dixit: Amen amẽ dico uobis quæritis me, non quia uidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus meis.] Propter carnem me quæritis, non propter ſpiritum. Quàm multi nõ quærũt Ieſum, niſi ut illis faciat bene ſecundum tempus. Alius negocium babet, quęrit interceſſionem clericorum: alius premitur à potentiore, fugit ad Eccleſiam: alius pro ſe uult interueniri apud eum à pud quem parum ualet. Ille ſic, ille ſic; impletur quotidie talibus Eccleſia. Vix quæritur Ieſus propter Ieſum. Quęritis me nõ quia uidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus. Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam.] Quęritis me propter aliud, quærite me propter me. Seipſum chariſſimi dominus inſinuat iſtũ cibũ, quod in ſequentibus illuceſcit. Quẽ filius hominis dabit uobis.] Expectabas credo iterũ panes manducare, iterum diſcumbere, iterum ſaginari. Sed dixerat cibum non qui perit, ſed qui permanet in uitam æternã: quomodo dictum fuerat

Ioan. 4 mulieri illi Samaritanæ: Si ſcires quis eſt qui petit à te bibere, tu forſitan poſtulaſſes ab eo, & daret tibi aquam uiuam: cum illa diceret: Vnde tibi, quandoquidem nõ habes hauritorium, & puteus altus eſt? Samaritanæ reſpondit: Si ſcires qui à te petit bibere, tu petiſſes ab eo, & daret tibi aquã uiuam, unde qui biberit, amplius non ſitit: nam de hac aqua qui biberit, ſitiet iterũ. Et gauiſa eſt illa, & uoluit accipere, quaſi nõ paſſura ſitim corporis, quæ labore hauriendi fatigabatur: & ſic inter huiuſmodi ſermocinationes peruenit ad potum ſpiritualẽ. Omnino iſto modo & hic. Hunc ergo cibum operamini, non qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis. Hũc enim pater ſignauit deus.] Iſtum filium hominis nolite ſic accipere, quaſi alios filios hominum, de

Pſal. 35 quibus dictum eſt: Filij autem hominum in protectione alarum tuarum ſperabunt. Iſte filius hominis ſequeſtratus quadam gratia ſpiritus, & ſecundum carnem filius hominis, exceptus à numero hominum, filius hominis eſt. Iſte & filius hominis & filius dei eſt, iſte homo etiam deus eſt. Alio

Matt. 16 loco interrogans diſcipulos ait: Quem dicũt eſſe homines filium hominis? Et illi: Alij Ioannem, alij Heliam, alij Hieremiam, aut unum ex prophetis.

A Et ille: Vos uero quem me dicitis eſſe? Reſpõdit Petrus: Tu es Chriſtus filius dei uiui. Ille dixit ſe filium hominis, & Petrus eum dixit filium dei uiui. Optime ille cõmemorabat quod miſericorditer exhibuerat: ille commemorabat quod in claritate permanebat. Verbum dei commendabat humilitatem ſuam, homo agnoſcit claritatem domini ſui. Et reuera fratres, puto quia iuſtum eſt. Humiliauit ſe propter nos, glorificemus illum nos. Non enim filius hominis propter ſe eſt, ſed propter nos. Ergo filius hominis erat illo modo, cum uerbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis: ideo enim hũc deus pater ſignauit. Signare quid eſt, niſi propriũ aliquid ponere? Hoc eſt enim ſignare, imponere aliquid quod non confundatur cum cæ

B teris. Signare, eſt ſignum rei imponere. Cuicunque rei ponis ſignum, ideo ponis ſignum, ne confuſa cum alijs, à te non poſſit agnoſci. Pater ergo eum ſignauit. Quid eſt ſignauit? Proprium quiddã illi dedit, ne cæteris cõparetur hominibus. Ideo de illo dictũ eſt: Vnxit te deus deus tuus oleo exulta- Pſal. 44
tionis, præ participib. tuis. Ergo ſignare quid eſt? Exceptum habere: hoc eſt, præ participibus tuis. Itaque nolite, inquit, me cõtemnere, quia filius ſum hominis: & quærite à me cibum qui non perit, ſed qui permanet in uitam æternã. Sic enim filius hominis ſum, ut non ſim unus ex uobis: ſic ſum filius hominis, ut pater deus me ſignaret. Quid eſt ſignaret? Propriũ aliqd mihi daret, quo nõ confunderer cũ genere humano, ſed per me liberaretur

C genus humanum. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera dei?] Dixerat enim illis: Operamini eſcam, nõ quæ perit, ſed quæ permanet in uitã æternam. Quid faciemus, inquiunt? Quid obſeruando hoc præceptum implere poterimus? Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus dei, ut credatis in eum quem miſit ille.] Hoc eſt ergo manducare cibum non qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Vt quid paras dẽtes De conſ. diſ.
& uentrem? Crede, & manducaſti. Diſcernitˀ qui- 2. ca. ut quid
dem ab operibus fides: ſicut Apoſtolus dicit, iuſtificari hominẽ per fidem ſine operibus legis. Et ſunt opera quæ uidẽtur bona, ſine fide Chriſti: & non ſunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo ſunt bona. Finis enim legis Chriſtus ad iu- Rom. 3
ſtitiam omini credẽti. Ideo noluit diſcernere ab o-

D pere fidẽ, ſed ipſam fidẽ dixit eſſe opus. Ipſa eſt enim quæ per dilectionẽ operatur. Nec dixit, hoc eſt opus ueſtrum, ſed, hoc eſt opus dei, ut credatis in eum quem miſit ille: ut qui gloriatur, in domino glorietur. Quia ergo inuitabat eos ad fidem, illi adhuc quęrebãt ſigna quibus crederent. Vide ſi non Iudæi ſigna petunt. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, ut uideamus & credamus tibi? Quid operaris? Parúmne erat quòd de quinque panibus paſti ſunt? Sciebant hoc quidem, ſed huic cibo manna de cœlo præferebant. Dominus autem Ieſus talem ſe dicebat, ut ſe Moyſi præponeret. Non enim auſus eſt Moyſes de ſe dicere, quòd daret cibum non qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Aliquid plus iſte promitte

bat quàm Moyſes. Per Moyſen quippe promittebatur regnum, & terra fluens lac & mel, temporalis pax, abundantia filiorum, ſalus corporis, & cætera omnia, temporalia quidem, in figura tamen ſpiritalia: quia ueteri homini in ueteri teſtamento promittebantur. Attendebant ergo promiſſa per Moyſen, attendebant promiſſa per Chriſtum. Ille plenum uentrē promittebat in terra, ſed cibo qui perit: iſte promittebat cibum nō qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Attendebant eum plus promittentem, & quaſi nondum uidebant maiora facientem. Attendebant itaque qualia feciſſet Moyſes, & adhuc aliqua maiora uolebant fieri ab eo qui tam magna promittebat. Quid, inquiūt, facis ut credamus tibi? Et noueritis quia miracula illa huic miraculo comparabant, & ideo quaſi minora iſta iudicabant quæ faciebat Ieſus.

Patres, inquiunt, noſtri manna manducauerūt in deſerto.] Sed quid eſt manna? Forte contemniris. Sicut ſcriptum eſt: Dedit illis manna manducare.] Per Moyſen patres noſtri panem de cœlo acceperunt, & non eſt dictum eis à Moyſe, operamini cibum non qui perit. Tu promittis cibum qui non perit, ſed qui permanet in uitā æternā, & non talia operaris qualia Moyſes. Panes hordeaceos ille non dedit, ſed dedit manna de cœlo.

Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico uobis, non Moyſes dedit uobis panem de cœlo, ſed pater meus dedit uobis panem de cœlo. Verus enim panis eſt qui de cœlo deſcendit, & dat uitam mundo.] Verus ergo ille panis eſt, qui dat uitam mundo: & ipſe cibus eſt, de quo paulo ante locut⁹ ſum: Operamini cibū non qui perit, ſed qui permanet in uitam æternā. Ergo & illud māna hoc ſignificabat, & illa omnia ſigna mea erant. Signa mea dilexiſtis, qui ſignificabatur contemniris. Non ergo Moyſes dedit panem de cœlo, deus dat panem. Sed quem panem? Fortè manna? Non, ſed panem quem ſignificabat manna, ipſum ſcilicet dominū Ieſum. Pater meus dat uobis panem uerum. Panis enim dei eſt qui deſcendit de cœlo, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine da nobis ſemper panem hunc.] Quomodo mulier illa Samaritana, cui dictum eſt: Qui biberit de (Ioan. 4) hac aqua, non ſitiet unquam: continuo illa ſecundum corpus accipiens, ſed tamen carere indigentia uolens: Da mihi, inquit, domine de hac aqua: ſic & iſti, Domine, da nobis panem hunc qui nos reficiat, nec deficiat. Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum panis uitæ. Qui uenit ad me, nō eſuriet: & qui credit in me, nō ſitiet unquam.] Qui uenit ad me, hoc eſt quod ait, & qui credit in me: et quod dixit, non eſuriet, hoc intelligendum eſt, non ſitiet unquam. Vtroque enim illa ſignificatur æterna ſatietas, ubi nulla eſt egeſtas. Panem de cœlo deſideratis: ante uos habetis, & non manducatis. Sed dixi uobis, quia & uidiſtis me, & nō crediditis.] Sed non ideo ego populum perdidi. Nunquid enim infidelitas ueſtra fidem dei euacuauit? Vide enim quod ſequitur. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me, nō eijciam foras.] Quale eſt intus illud, unde non exitur foras? Magnum penetrale, & dulce ſecretum. O ſecretum ſine tædio, ſine amaritudine malarum cogitationum, ſine interpellatione tētationum & dolorum. Nónne illud ſecretum eſt quo intrauit ille, cui dicturus eſt dominus ſeruo benemerito,

Intra in gaudium domini tui? Et eum qui ueniet ad me, non eijciam foras:] Quia deſcēdi de cœlo non ut faciam uoluntatem meam, ſed eius qui miſit me.] Ideo ergo eum qui ueniet ad te, non eijcies foras, quia deſcendiſti de cœlo, non facere uoluntatem tuam, ſed uoluntatem eius qui te miſit? Magnum ſacramentum. Obſecro uos, ſimul pulſemus, exeat ad nos aliquid quod nos paſcat, ſecundum quod nos delectauit. Magnum illud & B dulce ſecretum: Qui ueniet ad me. Attende, attende & appende: Qui ueniet ad me, non eijciam foras. Ergo qui ueniet, inquit, non eijciam foras. Quare? Quia deſcendi de cœlo, non ut faciam uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me. Ipſa eſt ergo cauſa quare non eijcias eum foras qui uenit ad te: quia non uoluntatem tuam facere deſcendiſti de cœlo, ſed uoluntatem eius qui te miſit? Ipſa. Quid ergo quęrimus utrum ipſa ſit? Ipſa eſt, ipſe loquitur. Non enim fas eſt aliud opinari quàm loquitur: Qui uenerit ad me, non eijciā foras. Et quaſi quæreres, quare? Quia non ueni facere uoluntatē meam: ſed uoluntatē eius qui miſit me. Timeo ne foras ꝓpterea exierit anima à deo, quia ſuperba erat, imò nō dubito. Scriptum eſt e-C nim: Initiū omnis peccati ſuperbia: &, Initiū ſuperbiæ hominis apoſtatare à deo. (Eccli. 10) Scriptū eſt, firmum eſt, uerū eſt. Deinde quid de ſuperbo dicit͂ mortali, accincto pānis carnis, prægrauato pōdere corporis corruptibilis, & tamē extollenti ſe, & obliuiſcēti qua pelle ueſtitus ſit? Quid ei dicit ſcriptura? Quid ſuperbit terra & cinis? (Eccli. 10) Quid ſuperbit? Dicat quid ſuperbit. Quoniā in uita ſua proiecit intima ſua. Quid eſt proiecit, niſi porrò iecit? Hoc eſt exire foras. Etenim intrare intrò, appetere intima: proijcere intima, foras exire eſt. Intima proijcit ſuperbus, intima appetit humilis: ſuperbia eijcimur, humilitate regredimur. Caput omniū morborum ſuperbia, quia caput omnium peccatorum ſuperbia. Medicus quando ægritudinem diſcutit, ſi cu-D ret quod per aliquam cauſam factum eſt, & ipſam cauſam per quam factum eſt nō curet, ad tempus uidetur mederi, cauſa manente morbus repetitur. Verbi gratia, apertius hoc dicam: Humor in corpore ſcabiem uel ulcera genuit in corpore: fit magna febris, & non paruus dolor. Exhibentur quædam medicamenta quæ ſcabiem compeſcant, & feruorem illum ulceris ſedent, & adhibentur & proficiunt. Vides hominem qui fuit ulceroſus & ſcabioſus ſanatum: ſed quia humor ille nō eiectus eſt, rurſus ad ulcus redit. Cognoſcens hoc medicus, purgat humorem, detrahit cauſam, & nulla erūt ulcera. Vnde ergo abundat iniquitas? Per ſuperbiam. Cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Vt ergo cauſa omnium morborum curaretur, id eſt ſuperbia: deſcendit & humilis factus eſt filius

dei

dei. Quid ſuperbis homo? Filius dei ꝓpter te hu-
milis factus eſt. Puderet te fortaſſe imitari humilē
hominem, ſaltem imitare humilem deum. Venit
filius dei in homine, & humilis factus eſt. Præcipi
tur tibi ut ſis humilis, non tibi præcipitur ut ex ho
mine fias pecus. Ille deus factus eſt homo, tu ho-
mo cognoſce qa es homo. Tota humilitas tua eſt
ut cognoſcas te. Ergo quia humilitatem docet de
us: dixit: Non ueni facere uoluntatem meam, ſed
eius uoluntatem qui miſit me. Hæc enim cōmen-
datio humilitatis eſt. Superbia quippe facit uolun
tatem ſuam, humilitas facit uoluntatem dei. Ideo
qui ad me uenerit, non eijciā foras. Quare? Quia
non ueni facere uoluntatem meam, ſed uoluntatē
eius qui miſit me. Humilis ueni, humilitatem do-
cere ueni. Qui ad me uenit, incorporatur mihi: B
qui ad me uenit, humilis fit. Qui mihi adhæret, hu
milis erit: quia non facit uolūtatem ſuam, ſed dei.
Et ideo non eijcietur foras, quia cum ſuperbus eſ-
ſet, eiectus eſt foras. Vide illa interiora commen-
Pſal.35 dari in pſalmo: Filij autem hominū in protectio-
ne alarum tuarum ſperabunt. Vide quid ſit ire in-
trò, uide quid ſit ad illius protectionem confuge-
re, uide quid ſit etiam ſub uerbera patris currere:
flagellat enim omnem filium quem recipit. Filij
autem hominum in tegmine alarum tuarum ſpe-
rabunt. Et quid eſt intus? Inebriabuntur ab uber-
tate domus tuæ. Cum miſeris intrò, intrantes in
gaudium domini ſui: inebriabuntur ab ubertate
domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis e-
os. Quoniam apud te eſt fons uitæ. Non foris ex-
tra te, ſed intus apud te, ibi eſt fons uitæ: & in lumi C
ne tuo uidebimus lumen. Prætende miſericordiā
tuam ſcientibus te, & iuſtitiam tuam his qui recto
ſunt corde. Qui ſequuntur uoluntatem domini
ſui, non quærentes ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti: ipſi
ſunt recto corde, ipſis nō cōmouentur pedes. Bo-
Pſal.72 nus enim deus Iſrael, rectis corde. Mei aūt, inquit
ille, penè commoti ſunt pedes. Quare? Quia ze-
laui in peccatoribus, pacem peccatorum intuens.
Ergo quibus bonus eſt deus, niſi rectis corde?
Nam mihi torto corde diſplicuit deus. Quare diſ-
plicuit? Quia dedit fœlicitatem malis: & ideo nu-
tauerūt mihi pedes, quaſi ſine cauſa ſeruiſſē deo.
Ideo ergo mei penè cōmoti ſunt pedes, quia non
fui rectus corde. Quid eſt ergo rectus corde? Se- D
quens uoluntatem dei. Felix eſt ille, laborat ille. Il
le male uiuit & felix eſt, ille iuſte uiuit & laborat.
Non indignetur iuſte uiuens & laborans. Intus ha
bet quod felix ille non habet: non ergo triſtetur,
non maceretur, non deficiat. Felix ille habet aurū
in arca, iſte deum in conſcientia. Compara nunc
aurum & deum, arcam & conſcientiam. Ille illud
habet quod perit, & ibi habet unde perit: iſte de-
um habet qui perire non poteſt, & ibi habet un-
de auferri non poteſt, ſed ſi ſit rectus corde. Tunc
Pſal.35 enim intrat, & non exit. Ideo ille dicebat: Quoni-
am apud te eſt fons uitæ, non apud nos. Ideo in-
trare debemus ut uiuamus, non quaſi nobis ſuffi-
cere ut pereamus, non quaſi de noſtro uelle ſatia-
ri ut areſcamus: ſed nos ad ipſum fontem ponere,

A ubi aqua non deficit: Quia uoluit ſuo conſilio ui-
uere Adam, & lapſus eſt per eum qui ante cecide-
rat per ſuperbiam, qui ei calicem ipſius ſuperbiæ
propinauit. Quia ergo apud te eſt fons uitæ, & in
lumine tuo uidebimus lumē: intus bibamus, intus
uideamus. Quare enim inde exitū eſt? Audi qua-
re. Non ueniat mihi pes ſuperbiæ. Ergo ille exijt,
cui uenit pes ſuperbiæ. Oſtende quia ideo exijt.
Et manus peccatorum non moueant me, propter
pedem ſuperbiæ. Quare hoc dicis? Ibi ceciderunt
omnes qui operātur iniquitatem. Vbi ceciderūt?
In ipſa ſuperbia expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare.
Si ergo ſuperbia expulit eos qui non potuerunt
ſtare: humilitas intromittit, qui poſſint in perpe-
tuum ſtare. Ideo etenim ille qui dixit: Exultabunt Pſal.50
B oſſa humiliata: prædixit: Auditui meo dabis exul-
tationem & lætitiam. Quid eſt, auditui meo? Au-
diendo te felix ſum, de uoce tua felix ſum: intus
bibendo felix ſum. Ideo non cado, ideo exulta-
bunt oſſa humiliata, ideo amicus ſponſi ſtat, & au-
dit eum. Ideo ſtat, quia audit. De interiore fonte
bibit, ideo ſtat. Illi qui noluerunt de interiore fon-
te bibere, ideo ceciderunt & expulſi ſunt, nec po
tuerunt ſtare. Doctor itaq; humilitatis uenit non
facere uoluntatem ſuam, ſed uoluntatem eius qui
miſit illum. Veniamus ad eum, intremus ad eum,
incorporemur ei, ut nec nos faciamus uoluntatē
noſtram, ſed uoluntatem dei: & non nos eijciet fo
ras, quia membra eius ſumus, qui caput noſtrum
eſſe uoluit docendo humilitatem. Ad extremum,
ipſum audite concionantem: Venite ad me qui la Matt.11
C boratis & onerati eſtis. Tollite iugum meum ſu-
per uos & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis
corde. Et cum hoc didiceritis, inuenietis requiem
animabus ueſtris, unde non eijciamini foras: quia
deſcendi de cœlo, non ut faciam uoluntatem me-
am, ſed uoluntatem eius qui miſit me. Humilita-
tem doceo, ad me uenire non poteſt niſi humilis.
Non mittit foras niſi ſuperba. Quomodo exit fo-
ras qui ſeruat humilitatem, & non labitur à ueri-
tate? Dicta ſunt quanta dici potuerunt de abſcon
dito ſenſu fratres: ſatis enim hic latet ſenſus, & ne
ſcio utrum congruis uerbis à me ſit depromptus
& excultus, quare ideo non eijciat foras qui uenit
ad illum, quia non uenit facere uoluntatem ſuam,
D ſed uoluntatem eius qui miſit eum. Hæc eſt
autem, inquit, uoluntas eius qui miſit me patris:
ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.]
Ipſe illi datus eſt. Qui ſeruat humilitatem, hoc ac-
cipit: qui non ſeruat humilitatem, longe eſt à ma-
giſtro humilitatis. Vt omne quod dedit mihi, nō
perdam ex eo. Sic non eſt uoluntas in conſpectu
patris ueſtri, ut pereat unus de puſillis iſtis. De tu-
mētibus poteſt perire, de puſillis nihil perit: quia
niſi fueritis ſicut puſillus iſte, non intrabitis in re-
gnum cœlorum. Omne quod dedit mihi pater nō Matt.18
perdam ex eo: Sed reſuſcitabo illud in nouiſſi-
mo die.] Videte quemadmodū & hic geminam
illam reſurrectionem deliniet. Qui uenit ad me,
modo reſurgit humilis factus in membris meis,
ſed & reſuſcitabo eum in nouiſſimo die ſecūdum

carnem. Hæc eſt enim uoluntas patris mei qui A
miſit me, ut omnis qui uidet filium, & credit in e-
um, habeat uitam æternam: & ego reſuſcitabo e-
um in nouiſſimo die.] Superius dixit, qui audit
uerbum meum, & credit ei qui miſit me: modo au
tem, qui uidet filium, & credit in eum. Non dixit,
uidet filium, & credit in patrem: hoc eſt enim cre-
dere in filium, quod & in patrem. Quia ſicut ha-
bet pater uitã in ſemetipſo, ſic dedit & filio uitam
habere in ſemetipſo, ut omnis qui uidet filium, &
credit in eum, habeat uitam æternam: credẽdo &
tranſeundo ad uitam, tanquam prima illa reſurre-
ctione. Et quia non eſt ſola, & reſuſcitabo ego eũ,
inquit, in nouiſſimo die.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Murmurabant ergo Iu-
dæi de illo quia dixiſſet: Ego ſum panis uiuus qui de B
cœlo deſcendi: uſque ad id ubi ait: Qui manducat hunc
panem, uiuet in æternum. Tractatus XXVI.

VM dominus noſter Ieſus Chriſtus,
ſicut in Euangelio cum legeretur au
C diuimus, panem ſe eſſe dixiſſet, qui
de cœlo deſcendit: Murmuraue-
runt Iudæi & dixerunt: Nónne hic
eſt filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & ma
trem? Quomodo ergo hic dicit, quia deſcendi de
cœlo?] Iſti à pane de cœlo longe erant, nec eum
eſurire nouerant. Fauces cordis languidas habe-
bant, auribus apertis ſurdi erant, uidebant & cæci
ſtabant. Panis quippe iſte, interioris hominis quę
Matt. 5 rit eſuriem: unde alio loco dicit: Beati qui eſuri-
unt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabun- C
tur. Iuſtitiam uero nobis eſſe Chriſtum Paulus a-
poſtolus dicit. Ac per hoc qui eſurit hũc panem,
eſuriat iuſtitiam, ſed iuſtitiam quæ de cœlo deſcẽ-
dit, iuſtitiam quam dat deus, non quam ſibi facit
homo. Si enim nullam ſibi homo faceret iuſtitiã,
Rom. 10 non diceret Apoſtolus de Iudæis: Ignorantes e-
nim dei iuſtitiam, & ſuam uolentes conſtituere, iu
ſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Inde erãt iſti qui panẽ
de cœlo deſcendentem non intelligebãt, quia ſua
iuſtitia ſaturati, iuſtitiam dei non eſuriebãt. Quid
eſt hoc, iuſtitia dei & iuſtitia hominis? Iuſtitia dei
hic dicitur, non qua iuſtus eſt deus, ſed quam dat
homini deus, ut iuſtus ſit homo per deum. Quæ
autem erat illorum iuſtitia? Quam de ſuis uiribus
præſumebant, & quaſi impletorts legis ſeipſos ex D
ſua uirtute dicebant. Nemo autem implet legem,
niſi adiuuerit gratia, id eſt panis q de cœlo deſcen
Rom. 13 dit. Legis enim plenitudo, cõpendio, ut ait Apo-
ſtolus, charitas eſt. Charitas non nummi, ſed dei:
charitas non terræ, non cœli, ſed eius qui fecit cœ
lum & terram. Vnde iſta charitas homini? Ipſum
Rom. 5 audiamus: Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordi
bus noſtris, per ſpiritum ſanctum qui datus eſt no
bis. Daturus ergo dominus ſpiritũ ſanctum, dixit
ſe panem qui de cœlo deſcendit, hortans ut creda
De cõſc. diſt. mus in eum. Credere enim in eum: hoc eſt mandu
2. cap. cre- care panem uiuum. Qui credit in eum, manducat:
dere. 4. ſen. inuiſibiliter ſaginatur, quia inuiſibiliter renaſcit.
diſt. 9. ca. 1. Infans intus eſt, nouus intus eſt: ubi nouellatur,
ibi ſatiatur. Quid ergo talibus murmurantibus

A Reſpondit Ieſus? Nolite murmurare ad inui-
cem.] Tanquam dicens: Scio quare non eſuriatis,
& iſtum panem nõ intelligatis neq; quæratis. No
lite murmurare ad inuicem. Nemo poteſt ueni-
re ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum.] Ma
gna gratiæ cõmendatio. Nemo uenit niſi tractus.
Quem trahat & quem non trahat: quare illum tra
hat, & illum non trahat, noli uelle iudicare, ſi non
uis errare. Semel accipe & intellige. Non traheris, 2. ſen. diſt. 2
ora ut traharis. Quid hic dicimus fratres? Si trahi- cap. non eſt
mur ad Chriſtum, ergo inuiti credimus: ergo uio- tamen.
lentia adhibetur, non uoluntas excitatur. Intrare
quiſquam Eccleſiam poteſt nolẽs, accedere ad al-
tare poteſt nolens, accipere poteſt ſacramentũ no
lens: credere non poteſt niſi uolẽs. Si corpore cre-
B deretur, fieret in nolentibus: ſed non corpore cre-
ditur. Apoſtolum audi dicentem: Corde creditur Rom. 10
ad iuſtitiam. Et quid ſequitur? Ore autem confeſ-
ſio fit ad ſalutem. De radice cordis ſurgit iſta con-
feſſio. Aliquando audis confitentem, et neſcis cre
dentem. Sed nec debes uocare confitentẽ, quem
iudicas nõ credentem: hoc eſt enĩ cõfiteri, dicere
quod habes in corde. Si aũt aliud in corde habes,
aliud dicis: loqueris, non confiteris. Cum ergo in
Chriſtũ corde creditur, quod nemo utiq; facit in-
uitus: qui autem trahitur, tanquam inuitus cogi ui
detur, quomodo iſtam ſoluimus quæſtionem: Ne
mo uenit ad me, niſi pater qui miſit me traxerit e-
um? Si trahitur ait aliquis, inuitus uenit: ſi inuitus
uenit, nec credit: ſi nõ credit, nec uenit. Non enim
C ad Chriſtum ambulando currimus, ſed credendo:
nec motu corporis, ſed uoluntate cordis accedi-
mus. Ideo illa mulier quę fimbriã tetigit, magis te-
tigit q̃ turba quæ preſſit. Ideo dñs dixit: Quis me Luc. 8
tetigit? Et mirantes diſcipuli dixerunt: Turba te
comprimit, & dicis, quis me tetigit? Et ille repeti-
uit: Tetigit me aliquis. Illa tangit, turba premit.
Quid eſt tetigit, niſi credidit? Vnde & mulieri illi
poſt reſurrectionẽ dixit uolenti ſe mittere ad pe-
des eius: Noli me tangere. nondũ enim aſcẽdi ad Ioan. 20
patrem. Quod uides, hoc ſolum me eſſe putas. No
li me tangere, quid eſt? Hoc me ſolum eſſe putas
quod tibi appareo. Noli ſic credere, hoc eſt noli
me tangere, nondum enim aſcẽdi ad patrem meũ:
tibi nondum aſcendi, nam inde nũquam receſſi.
D In terra non tangebat ſtantem, & quomodo tan-
geret ad patrem aſcendẽtem? Sic tamen ſic ſe tan-
gi uoluit. Sic tangitur ab eis à quibus bene tangi-
tur: aſcendens ad patrem, manẽs cum patre, æqua
lis patri: Inde & hic ſi aduertis: Nemo uenit ad me
niſi quem pater attraxerit. Noli te cogitare inuitũ
trahi: trahitur animus & amore. Nec timere de-
bemus ne ab hominibus qui uerba perpendunt,
& à rebus maxime diuinis intelligendis longe re-
moti ſunt, in hoc ſcripturarum ſanctarum euange
lico uerbo forſitan reprehẽdamur, & dicatur no-
bis, Quomodo uoluntate credo ſi trahor? Ego di
co: Parum eſt uoluntate ire, etiam uoluptate tra-
heris. Quid eſt trahi uoluptate? Delectare in do- Pſal. 36
mino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Eſt quæ-
dam uoluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœ-
leſtis

Virg. in 2. ecloga leſtis. Porrò ſi poetæ dicere licuit: Trahit ſua quē-
que oluptas: non neceſſitas, ſed uoluptas: non ob
ligatio, ſed delectatio: quāto fortius nos dicere de
bemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delecta-
tur ueritate, delectatur beatitudine, delectatur iu-
ſtitia, delectatur ſempiterna uita, quod totū Chri-
ſtus eſt? An uero habēt corporis ſenſus uolupta-
tes ſuas, & animus deſeritur à uoluptatibus ſuis?
Si animus non habet uoluptates ſuas, unde dici-
Pſal. 35 tur: Filij autem hominum, ſub tegmine alarū tua-
rum ſperabunt. Inebriabunt ab ubertate domus
tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos: Quo
niam apud te eſt fons uitæ, & in lumine tuo uide-
bimus lumen? Da amantem, & ſentit quod dico.
Da deſiderantem, da eſurientem, da in iſta ſolitudi-
ne peregrinantem atque ſitiētem, & fontem ęter-
næ patriæ ſuſpirantem: da talem, & ſcit quid dicā.
Si autem frigido loquor, neſcit quid loquor. Ta-
les erant iſti qui inuicem murmurabant. Pater, in-
quit, quem traxerit, uenit ad me. Quid eſt autem,
pater quem traxerit, cum ipſe Chriſtus trahat?
Quare uoluit dicere, pater quem traxerit? Si tra-
hendi ſumus, ab illo trahamur cui dicit quædam
Cant. 1 quæ diligit: Poſt odorem unguentorum tuorum
curremus. Sed qd intelligi uoluit, aduertamus fra
tres, & quantum poſſumus capiamus. Trahit pa-
ter ad filium eos qui propterea credunt in filium,
quia eum cogitant patrem habere deum. Deus e-
nim pater æqualem ſibi genuit filium: & qui cogi
tat, atq; in fide ſua ſentit & ruminat æqualem eſſe
patri eum in quē credidit, ipſum trahit pater ad fi-
lium. Arrius credidit creaturā, non eum traxit pa-
ter, quia non conſiderat patrem, qui filium nō cre
dit æqualem. Quid dicis ò Arri? Quid dicis hære-
tice? Quid loqueris? Quid eſt Chriſtus? Non, in-
quit, deus uerus, ſed quem fecit deus uerus. Non
te traxit pater, nō intellexiſti patrem, cuius filium
negas. Aliud cogitas, nō eſt ipſe filius: nec à patre
traheris, nec ad filium traheris. Aliud eſt enim fili
us, aliud quod tu dicis. Photinus dicit: Homo ſolū
eſt Chriſtus, non eſt & deus. Qui ſic credit, nō pa
ter eum trahit. Quem trahit pater? Illum qui dicit:
Tu es Chriſtus filius dei uiui. Nō ſicut propheta,
nō ſicut Ioannes, nō ſicut aliquis magnus iuſtus:
Matt. 16 ſed ſicut unicus, ſicut æqualis: Tu es Chriſtus fi-
lius dei uiui, ait. Vide quia tractus eſt, & a patre
tractus eſt. Beatus es Simon bar Iona, quia non
tibi reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui
in cœlis eſt. Iſta reuelatio, ipſa eſt attractio. Ra-
mum uiridem oſtendis oui, & trahis illam. Nuces
puero demonſtrantur & trahitur. Et quia quò cur
rit trahitur, amando trahitur. Sine læſione corpo-
ris trahitur, cordis uinculo trahitur. Si ergo iſta
quæ inter delicias & uoluptates terrenas reuelan
tur amantibus trahunt, quoniam uerum eſt: Tra-
hit ſua quemque uoluptas: non trahit reuelatus
Chriſtus à patre? Quid enim fortius deſiderat ani
ma quàm ueritatem? Quo auidas fauces habere
debet, unde optare ut ſanum ſit intus palatum ue
ra iudicandi: niſi ut manducet et bibat ſapientiam
iuſtitiam, ueritatem, æternitatē? Vbi autem hoc?

A Ibi melius, uerius ibi, planius ibi: nam hic facili-
us poſſumus eſurire, & hoc ſi bonam ſpem habe-
mus, quàm ſaturari: Beati enim, inquit, qui eſuri- Matt. 5
unt & ſitiunt iuſtitiam, ſed hic: quoniam ſatura-
buntur, ſed ibi. Ideo cum dixiſſet: Nemo uenit ad
me, niſi pater qui miſit me traxerit eum, quid ſub-
iecit? Et ego reſuſcitabo eū in nouiſſimo die.]
Reddo illi quod amat, reddo quod ſperat. Vide
bit quod adhuc non uidendo credidit: manduca-
bit quod eſurijt, ſaturabitur eo quod ſitiuit. Vbi?
In reſurrectiōe mortuorum, quia ego reſuſcitabo
eum in nouiſſimo die. Scriptum eſt enim in pro
phetis: Et erūt omnes docibiles dei.] Quare hoc
dixi ò Iudæi? Pater uos non docuit, quomodo po
teſtis me agnoſcere? Omnes regni illius homines
B docibiles dei erunt, non ab hominibus audient.
Et ſi ab hominibus audiunt, tamen quod intelli-
gunt, intus datur, intus coruſcat, intus reuelatur.
Quid faciunt homines forinſecus annunciantes?
Quid facio modo ego cum loquor? Strepitū uer-
borum ingero auribus ueſtris. Niſi ergo reuelet il
le qui intus eſt, quid dico, quid loquor? Exterior,
cultor arboris: interior, eſt creator. Qui plantat &
qui rigat, extrinſecus operatur: hoc facimus nos.
Sed neque qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, 1. Cor. 3
ſed qui incrementum dat deus: hoc eſt, erunt om-
nes docibiles dei. Qui omnes? Omnis qui audi
uit à patre & didicit, uenit ad me.] Videte quo-
modo trahit pater: docendo delectat, non neceſſi
tatem imponendo. Ecce quomodo trahit. Erunt
C omnes docibiles dei: trahere dei eſt. Omnis qui
audiuit à patre & didicit, uenit ad me: trahere dei
eſt. Quid igitur fratres? Si omnis qui audiuit à pa-
tre & didicit, ipſe uenit ad Chriſtum, Chriſtus ni-
hil hic docuit? Quid quòd patrem magiſtrum ho
mines non uiderunt, filium uiderunt? Filius dice-
bat, ſed pater docebat. Ego cum homo ſim quem
doceo? Quem fratres niſi eum, qui audit uerbum
meum? Si ego cum homo ſim, illum doceo qui
audit uerbum meum: illum docet & pater, qui au
dit uerbum eius. Si illum docet pater qui audit
uerbum eius: quęre quid ſit Chriſtus, & inuenies
uerbum eius. In principio erat uerbum. Non in Ioan. 1
principio fecit deus uerbum, quomodo in princi-
pio fecit deus cœlum & terram: ecce quia non eſt
creatura. Diſce trahi ad filium à patre, doceat te
D pater, audi uerbum eius. Quod uerbum, inquies,
audio? In principio erat uerbum. Non factum eſt,
ſed erat: & uerbum erat apud deum, & deus erat
uerbum. Quomodo homines in carne conſtituti
audiant tale uerbum? Quia uerbum caro factum
eſt, & habitauit in nobis. Exponit hoc & ipſe, &
oſtendit nobis quid dixerit: Qui audiuit à patre et
didicit, uenit ad me. Continuo enim ſubiecit quid
cogitare poſſimus: Non quia patrem uidit quiſ-
quā, niſi is qui eſt à deo, hic uidet patrem.] Quid
eſt quod ait? Ego uidi patrem, uos non uidiſtis pa
trem: & tamen non uenitis ad me, niſi trahamini à
patre. Quid eſt autem uobis trahi à patre, niſi di-
ſcere à patre? Quid eſt diſcere à patre, niſi audire
à patre? Quid eſt audire à patre, niſi audire uerbū

patris, id eſt me? Ne forte ergo cum dico uobis: Omnis qui audiuit à patre & didicit, dicatis apud uos, ſed nunquam uidimus patrem, quomodo ergo diſcere potum⁹ à patre? A meipſo audite: Nõ quia patrem uidit quiſquam, ſed qui eſt à deo, hic uidit patrem. Ego noui patrem, ab illo ſum: ſed quomodo uerbum ab illo cuius eſt uerbum, non quod ſonat & tranſit, ſed quod manet cum dicente, & trahit audientem. Admoneat quod ſequitur: Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet uitam æternam.] Reuelare ſe uoluit quid eſſet: nam compendio dicere potuit, qui credit in me, habet me. Ipſe enim Chriſtus uerus deus eſt et uita ęterna. Qui ergo credit in me, inquit, it in me: & qui it in me, habet me. Quid eſt autem habere me? Habere uitam æternã. B Vita æterna mortem aſſumpſit, uita æterna mori uoluit: ſed de tuo, nõ de ſuo. Accepit à te, ubi moreref ꝑ te: ab hominibus enim carnem aſſumpſit, ſed nõ more hominũ. Nã patrẽ habens in cœlo, matrẽ elegit in terra: & illic natus ſine matre, & hic ſine patre. Aſſumpſit ergo uita mortem, ut uita occideret mortem. Nã qui in me credit, inquit, habet uitam ęternam: non quod patet, ſed quod latet. Vita enim æterna, uerbum in principio erat apud deum, et deus erat uerbum: & uita erat lux hominum. Ipſe uita ęterna, dedit & carni ſuſceptæ uitam æternam. Mori uoluit ſed die tertio reſurrexit. Inter uerbum ſuſcipiens, & carnem reſurgentem: mors media conſumpta eſt. Ego ſum, inquit, panis uitæ.] Et unde illi ſuperbiebant? Patres ueſtri, inquit, manducauerunt in deſerto manna, et mortui ſunt. C Quid eſt unde ſuperbitis? Manducauerunt manna, & mortui ſunt. Quare manducauerũt & mortui ſunt? Quia quod uidebant, credebant: quod non uidebant, non intelligebant. Ideo patres ueſtri, quia ſimiles eſtis illorum. Nam quantum pertinet, fratres mei, ad mortem iſtam uiſibilem & corporalem, nunquid nos non morimur qui manducamus panem de cœlo deſcendentem? Sic ſunt mortui & illi, quemadmodum & nos ſumus morituri: quantum attinet, ut dixi, ad mortẽ huius corporis uiſibilem atq; carnalem. Quantum aũt pertinet ad illam mortem, de qua terret dominus, qua mortui ſunt partes iſtorum: manducauit manna & Moyſes, manducauit mãna & Aaron, manducauit mã D na & Phinees, manducauerũt ibi multi qui domino placuerunt, & mortui non ſunt. Quare? Quia uiſibilem cibũ ſpiritaliter intellexerũt, ſpiritaliter eſurierunt, ſpiritaliter guſtauerunt, ut ſpiritaliter ſatiarentur. Nam & nos hodie accipimus uiſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud uirtus ſacramenti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo moriuntur. Vnde dicit

1.Cor. 11 Apoſtolus: Iudiciũ ſibi manducat & bibit. Nónne buccella dominica uenenum fuit Iudæ? Et tamen accepit. Et cum accepit, in eum inimicus intrauit: non quia malum accepit, ſed quia bonum male malus accepit. Videte ergo fratres, panem cœleſtem ſpiritaliter manducate, innocentiam ad altare apportate. Peccata & ſi ſint quotidiana,

De cõſec. diſ. 2. cap. et ſan ſta. et. c. ſicut Iudas

A uel non ſint mortifera, antequam ad altare accedatis, attendite quod dicatis: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib. noſtis. Matt. 6

Dimittis dimittetur tibi: ſecurus accede, panis eſt, non uenenum. Sed uide ſi dimittis: nam ſi non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri deo potes, deum fallere nõ potes. Nouit ille quid agas. Intus te uidet, intus te examinat, intus inſpicit, intus iudicat: intus aut damnat aut coronat. Patres ergo iſtorum, id eſt mali patres malorum, infideles patres infideliũ, murmuratores patres murmuratorum. Nam de nulla re magis dominum offendiſſe ille populus dictus eſt, q̃ contra deum murmurando. Ideo & dominus eos uolens oſtendere talium filios, hinc ad eos cœpit: B Quid murmuratis in inuicem murmuratores, filij murmuratorum? Patres ueſtri manna manducauerunt, & mortui ſunt: non quia malum erat manna, ſed quia male manducauerunt. Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit.] Hunc panem ſignificauit manna, hunc panem ſignificauit altare dei. Sacramenta illa fuerunt: in ſignis diuerſa ſunt, ſed in re quæ ſignificatur paria ſunt. Apoſtolum audi: Nolo enim uos, inquit, ignorare fratres, quia 1.Cor. 10

patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes per Moyſem baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt. Spiritalem utiq; eandem. Nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud: ſpiritalem uero quam nos. Sed patres noſtri, non patres illorum: quibus nos ſimiles ſumus, non quibus illi ſimiles fuerunt. Et adiungit. Et omnes eundem potum ſpiritalem biberũt. Aliud illi, aliud nos, ſed ſpecie uiſibili: quod tamen hoc idem ſignificaret uirtute ſpiritali. Quomodo enim eundem potum? Bibebant, inquit, de ſpiritali ſequente petra: petra autẽ erat Chriſtus. Inde panis, inde potus. Petra Chriſtus in ſigno, uerus Chriſtus in uerbo & in carne. Et quomodo biberũt? Percuſſa eſt petra de uirga bis. Gemina ꝑcuſ- Num. 20

ſio, duo ligna crucis ſignificat. Hic eſt ergo panis qui de cœlo deſcendit, Vt ſi quis manducauerit ex ipſo, non moriatur:] ſed quod pertinet ad uirtutẽ ſacramenti, non quod ꝑtinet ad uiſibile ſacramentum. Qui manducat intus, non foris: qui mãducat in corde, nõ qui premit dente. Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcẽdi. Ideo uiuus, quia de cœlo deſcendi. De cœlo deſcendit & manna: ſed manna umbra erat, iſte ueritas eſt. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita.] Hoc quando caperet caro, quod dixit panem carnem? Vocatur caro, quod nõ capit caro. Et ideo magis non capit caro, quia uocat̃ caro. Hoc enim exhorruerunt, hoc ad ſe multum eſſe dixerunt: hoc non poſſe fieri putauerũt, Caro mea eſt, inqt, pro mundi uita. Norunt fideles corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti nõ negligãt eſſe. Fiãt corpus Chriſti, ſi uolũt uiuere de ſpiritu Chriſti. De ſpiritu Chriſti nõ uiuit, niſi corpus Chriſti. Intelligite fratres mei qd dixerim. Homo es, & ſpiritum habes, & corpus

habes

habes. Spiritū dico quæ anima uocatur, qua conſtas quod homo es: cōſtas em̄ ex anima & corpore. Habes enim ſpiritum inuiſibilē, corpus uiſibile. Dic mihi quid ex quo uiuat. Spiritus tuus uiuit ex corpore tuo, an corpus tuū ex ſpiritu tuo? Reſpōdet om̄is qui uiuit. Qui aūt hoc nō poteſt reſpondere, neſcio ſi uiuit. Quid reſpōdet omnis qui uiuit? Corpus utiq; meū uiuit de ſpiritu meo. Vis ergo & tu uiuere de ſpiritu Chriſti? In corpore eſto Chriſti. Nunquid enim corpus meum uiuit de ſpiritu tuo? Meum uiuit de ſpiritu meo, & tuum de tuo. Nō poteſt uiuere corpus Chriſti niſi de ſpiritu Chriſti. Inde eſt quod exponēs nobis
1.Cor.10 Apoſtolus Paulus hūc panē: Vnus panis, inquit, unū corpus multi ſumus. O ſacramentū pietatis, ô ſignū unitatis, ô uinculum charitatis. Qui uult uiuere, habet ubi uiuat, habet unde uiuat. Acce-
Pſal.67 dat, credat, incorporet̄ ut uiuificetur. Non abhorreat à compage mēbrorum, nō ſit putre mēbrum quod reſecari mereatur, nō ſit diſtortū de quo erubeſcatur. Sit pulchrū, ſit aptū, ſit ſanū: hæreat corpori, uiuat deo de deo. Nunc laboret in terra, ut poſtea regnet in cœlo. Litigabant ergo Iudæi ad inuicē dicētes, Quomodo poteſt hic carnē ſuam nobis dare ad manducandū?] Litigabant utiq; ad inuicē: quoniam panem concordiæ non intelligebant, nec ſumere uolebant: nam qui manducāt talem panē, non litigāt ad inuicē, quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus. Et per hunc facit deus unius moris habitare in domo. Quòd aūt ad inuicem litigantes quærunt quomodo poſſit dominus carnē ſuam dare ad manducandum: nō ſtatim audiunt, ſed adhuc eis dicitur, Amen amen dico uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, non habebitis uitā in uobis.] Quomodo quidē edat̄, & quiſnam modus ſit manducandi iſtum panē ignoratis: ueruntamen niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, nō habebitis uitam in uobis. Hæc non utiq; cadaueribus, ſed uiuentibus loquebatur. Vnde ne iſtam uitā intelligentes, de hac re litigarent: ſecutus adiunxit, Qui manducat meam carnē & bibit meum ſanguinem, habet uitam ęternā. Hanc ergo non habet, qui iſtum panem non manducat, nec iſtum ſanguinē bibit: nam temporalem uitam ſine illo habere homines poſſunt, æternam uero om̄ino nō poſſunt. Qui ergo nō manducat eius carnē, nec bibit eius ſanguinem, non habet in ſe uitam: & qui manducat eius carnem, & bibit eius ſanguinem, habet uitam. Ad utrunq; reſpondet quod dixit, æternam. Non ita eſt in hac eſca, quam ſuſtentandæ huius tēporalis uitæ cauſa ſumimus: Nam qui eam non ſumpſerit, non uiuet: nec tamē qui eam ſumpſerit, uiuet. Fieri enim poteſt, ut ſenio uel morbo uel aliquo caſu, plurimi & qui eā ſumpſerint moriantur: in hoc uero cibo & potu, id eſt corpore, & ſanguine domini, non ita eſt. Nam & qui eam non ſumit, non habet uitam: & qui eam ſumit, habet uitam, & hanc utiq; æternam. Hunc itaq; cibum & potum ſocietatem uult intelligi corporis & membrorum ſuo-

A rum: quod eſt ſancta Eccleſia in prædeſtinatis & uocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Quorū primum iam factū eſt, id eſt prædeſtinatio: ſecundum & tertium factum eſt, & fit & fiet, id eſt uocatio & iuſtificatio: quartum uero nunc in ſpe eſt, in re autē futurum eſt, id eſt glorificatio. Huius rei ſacramentum, id eſt, unitatis corporis & ſanguinis Chriſti alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum in dominica menſa præparatur, & de menſa dominica ſumitur: quibuſdam ad uitam, quibuſdam ad exitium. Res uero ipſa cuius ſacramentum eſt, omni homini ad uitam, nulli ad exitium, quicūq; eius particeps fuerit. Ne aūt putarēt ſic in iſto cibo & potu promitti uitam æternā, ut qui eam ſumerent, iam nec cor-
B pore morerentur: huic cogitationi dignatus eſt occurrere. Nam cū dixiſſet, Qui manducat meā carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: cōtinuo ſubiecit, Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.] Vt habeat interim ſecundum ſpiritum uitam æterna in requie, quæ ſanctorum ſpiritus ſuſcipit. Quod aūt ad corpus attinet, nec caro eius uita æterna fraudetur, ſed in reſurrectione mortuorum nouiſſimo die. Caro enim mea, inquit, uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus.] Cū enim cibo & potu id appetant homines, ut neq; eſuriāt neq; ſitiant: hoc ueraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit, id eſt ſocietas ipſa ſanctorū, ubi pax erit & unitas plena
C atq; perfecta. Propterea quippe ſicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines dei: dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus & ſanguinem ſuū in eis rebus commendauit, quę ad unū aliquid rediguntur ex multis. Namq; aliud in unum ex multis granis conficitur: aliud in unum ex multis acinis confluit. Deniq; iam exponit quomodo id fiat quod loquitur, & quid ſit mādučare corpus eius, & ſanguinem bibere. Qui manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.] Hoc eſt ergo manducare illā eſcam, & illum bibere potū, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat ſpiritaliter carnem eius, nec bi- *De conſ. diſt. 2 cap. qui diſcordat*
D bit eius ſanguinem, licet carnaliter & uiſibiliter premat dentibus ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti: ſed magis tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi manducat & bibit, quia immundus præſumpſit ad Chriſti accedere ſacramenta, quæ aliquis non digne ſumit niſi qui mundus eſt: de quibus dicitur, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. *Matt.5* Sicut, inquit, miſit me uiuēs pater, & ego uiuo propter patrē, & qui manducat me, & ipſe uiuet propter me.] Nō ait, ſicut manduco patrem, & ego uiuo propter patrem: & qui mādučat me, & ipſe uiuet propter me. Nō em̄ filius participatiōe patris fit melior, qui eſt natus ęqualis: ſicut participatiōe filij per unitatē corporis eius & ſanguinis, q̄d illa manducatio potatioq; ſignificat, nos efficimur meliores. Viuimus ergo

nos propter ipſum,manducātes eum,id eſt,ipſum
accipientes æternam uitā, quā nō babebamus ex
nobis:uiuit aūt ipſe propter patrē, miſſus ab eo,
quia ſemetipſum exinaniuit factus obediens uſq;
ad mortem crucis. Si enim ſecundū id accipimus,
Ioan.14 uiuo propter patrē,quod alibi ait:Pater maior me
eſt:ſicut & nos uiuimus propter ipſum, qui maior
eſt nobis:hoc ex eo quod miſſus eſt,factū eſt:Miſ-
ſio quippe eius exinanitio ſuimetipſius eſt,& for-
mę ſeruilis acceptio:quod recte intelligitur,ſerua
ta etiā filij cū patre æqualitate naturæ. Maior em̄
eſt pater homine filio, ſed æqualem habet deū fi-
liū:cum idē ſit & deus & homo, dei filius & homi
nis filius,unus Chriſtus Ieſus.In quā ſententiam ſi
recte accipiūtur hæc uerba ita dixit: Sicut me mi-
ſit uiuēs pater, & ego uiuo propter patrē. Et qui
manducat me,& ipſe uiuet propter me: ac ſi dice-
ret: Vt ego uiuā propter patrē,id eſt, ad illū tanq̄
ad maiorē referam uitā meā, exinanitio mea fecit
in qua me miſit. Vt aūt quiſquā uiuat propter me
participatio facit qua manducat me. Ego itaq; hu
miliatus uiuo propter patrē, ille erectus uiuit pro
pter me. Si aūt ita dictū eſt, uiuo propter patrem,
quia ipſe de illo, nō ille de ipſo eſt: ſine detrimēto
æqualitatis dictū eſt. Nec tamen dicendo, & qui
manducat me, & ipſe uiuet propter me, eandem
ſuam & noſtrā ęqualitatē ſignificauit:ſed gratiam
mediatoris oſtendit. Hic eſt panis qui de cœlo
deſcēdit:] ut illū manducando uiuamus, quia ęter
nam uitā ex nobis habere non poſſumus. Non
ſicut,inquit, manducauerūt patres ueſtri manna,
& mortui ſunt. Qui manducat hunc panem,uiuet
in æternum.] Quòd ergo illi mortui ſunt, ita uult
intelligi ut nō uiuāt in æternū:nā tēporaliter & hi
profecto moriunt̄ qui Chriſtum manducant. Sed
uiuunt in æternum, quia Chriſtus eſt uita æterna.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Hæc dixit in ſynagoga docens ſabbato in Capernaū: uſq; ad id quod ait, Ille enim traditurus erat eum, cum eſſet unus de duodecim.

Tractatus XXVII.

V ERBA domini ex Euangelio, quæ
ſermonem priſtinum conſequūtur
audiuimus. Hinc ſermo debetur au
ribus & mentibus ueſtris, & hodier
no diei non importunus eſt. Eſt em̄
de corpore domini,quod dicebat ſe dare ad man-
ducandum propter æternam uitā. Expoſuit autē
modū attributionis huius & doni ſui, quomodo
daret carnem ſuam manducare dicens: Qui man-
ducat carnem meā, & bibit ſanguinē meum,in me
manet & ego in illo. Signum quia manducauit &
bibit hoc eſt:ſi manet & manetur, ſi habitat & in-
habitatur,ſi hęret ut non deſeratur. Hoc ergo nos
docuit & admonuit myſticis uerbis, ut ſimus in
eius corpore ſub ipſo capite in mēbris eius: eden-
tes carnem eius,non relinquētes unitatē eius. Sed
qui aderant plures non intelligendo ſcandalizati
ſunt:non enim cogitabant hæc audiendo,niſi car
nem,quod ipſi erant. Apoſtolus aūt dicit, & uerū
Rom.8 dicit:Sapere, ſecundū carnē mors eſt. Carnē ſuam
dat nobis dominus manducare, & ſapere ſecun-

A dum carnem mors eſt. Cum de carne ſua dicat,
quia ibi eſt uita æterna: ergo nec carnē dedemus
ſapere ſecundum carnem,ſicut in his uerbis.
Multi itaq; audientes.] Nō ex inimicis, ſed Ex Prætéritur V. textus, Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum.
diſcipulis ſuis dixerūt: Durus eſt hic ſermo. Quis
poteſt eū audire?] Si diſcipuli durum habuerunt
iſtum ſemonem,quid inimici? Et tamen ſic opor-
tebat ut diceretur, quod nō ab omnibus intellge
retur.Secretum dei intentos debet facere, nō ad-
uerſos: iſti autem cito defecerunt, talia loquente
domino Ieſu.Non crediderunt aliquid magnum
dicentem, & uerbis illis aliquam gratiam coope-
rientem:ſed prout uoluerunt ita intellexerunt, &
more hominum, quia poterat Ieſus,aut hoc diſpo
nebat Ieſus, carnem qua indutum erat uerbū, ue-
luti conciſam diſtribuere credētibus in ſe. Durus
B eſt,inquiunt,hic ſermo. Quis poteſt eum audire?
Sciēs autem Ieſus apud ſemetipſum ,quia mur-
murabant de eo diſcipuli eius,] ſic enim apud ſe
iſta dexerunt, ut ab illo non audirētur: ſed ille qui
eos nouerat in ſeipſis, audiens apud ſemetipſum,
reſpondit & ait:Hoc uos ſcandalizat.] quia di
xi,carnem meam do uobis manducare,& ſangui-
nem meum bibere, hoc uos nempe ſcandalizat.
Si ergo uideritis filium hominis aſcendentem
ubi erat prius.] Quid eſt hoc? Hinc ſoluit quod
illos mouerat? Hinc aperuit unde fuerant ſcanda
lizati? Hinc planè ſi intelligerent. Illi enim puta-
bant eum erogaturum corpus ſuum, ille aūt dixit
ſe aſcenſurum in cœlum,utiq; integrum. Cum ui-
deritis filium hominis aſcendentē ubi erat prius:
C certe uel tunc uidebitis, quia non eo modo quo
putatis erogat corpus ſuum:certe uel tunc intelli-
getis, quia gratia eius non conſumitur morſibus.
Et ait, Spititus eſt qui uiuificat, caro non pro-
deſt quicquam.] Hoc antequam exponamus ut
dominus donat,illud non negligenter pretereun-
dum eſt, quod ait, Si ergo uideritis filiū hominis
aſcendentem ubi erat prius. Filius enim hominis
Chriſtus, ex uirgine Maria. Ergo filius hominis
hic cœpit eſſe in terra, ubi carnem aſſumpſit ex
terra. Vnde prophetice dictū erat, Veritas de ter- Pſal.84
ra orta eſt. Quid ſibi ergo uult quod ait, Cum ui-
deritis filium hominis aſcendentē ubi erat prius?
Nulla enim eſſet quæſtio ſi ita dixiſſet: Si uideri-
tis filium dei aſcendentem ubi erat prius. Cum ue
D ro filium hominis dixit aſcendentem ubi erat
prius,nunquid filius hominis in cœlo erat prius,
quādo in terra eſſe cœpit? Hic quidem dixit, ubi
erat prius,quaſi tunc non ibi eſſet quando hæc lo
quebatur. Alio autem loco ait,Nemo aſcendit in Ioan.3
cœlum,niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis
qui eſt in cœlo:non dixit erat,ſed filius, inquit, ho
minis qui eſt in cœlo.In terra loquebat̄, & in cœ-
lo ſe eſſe dicebat.Et non ita dixit, Nemo aſcendit
in cœlum, niſi qui de cœlo deſcēdit, filius dei qui
eſt in cœlo. Quo pertinet niſi ut intelligamus, q̄d
etiam priſtino ſermone commendaui charitati ue
ſtræ, unam perſonam eſſe Chriſtum deum & ho-
minem,non duas: ne fides noſtra non ſit trinitas,
ſed quaternitas? Chriſtus ergo unus eſt. Verbum
anima

anima & caro unus Chriſtus. Filius dei & filius ho-
minis unus Chriſtus. Filius dei ſemper, filius ho-
minis ex tẽpore, tamẽ unus Chriſtus ſecundũ uni-
tatem perſonæ. In cœlo erat, quãdo in terra loque-
batur. Sic erat filius hominis in cœlo, quẽadmo-
dum filius dei erat in terra: filius dei in terra in ſu-
ſcepta carne, filius hominis in cœlo in unitate per-
ſonæ. Quid eſt ergo quod adiũgit: Spiritus eſt qui
uiuificat, caro nõ prodeſt quicq̃? Dicamus ei: pa-
titur em̃ nos non cõtradicentes, ſed noſſe cupien-
tes. O domine, magiſter bone, quomodo caro nõ
prodeſt quicq̃, cũ tu dixeris, Niſi quis manduca-
uerit carnem meã, & biberit ſanguinẽ meum, non
habebit in ſe uitam? An uita non prodeſt quicq̃?
Et propter quid ſumus quod ſumus, niſi ut habea-
mus uitã æternã, quam tua carne promittis? Quid
eſt ergo, non prodeſt quicquã caro? Non prodeſt
quicq̃, ſed quomodo illi intellexerũt: carnẽ quip-
pe ſic intellexerũt, quomodo in cadauere dilania-
tur, aut in macello uenditur, non quomodo ſpiri-
tu uegetatur. Proinde ſic dictum eſt, caro non pro-
deſt quicq̃: quomodo dictũ eſt, ſcientia inflat. Iam
ergo debemus odiſſe ſcientiã? Abſit. Et quid eſt,
1. Cor. 8 ſcientia inflat? Sola, ſine charitate. Ideo adiunxit,
Charitas uero ædificat. Adde ergo ſcientiæ chari-
tatẽ, & utilis erit ſcientia: non per ſe, ſed per chari-
tatem. Sic etiã nunc, caro non prodeſt quicq̃: ſed
ſola caro. Accedat ſpiritus ad carnem, quomodo
accedit charitas ad ſciẽtiam: & prodeſt plurimũ:
Nam ſi caro nihil prodeſſet: uerbum caro non fie-
ret, ut inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis
multũ profuit Chriſtus, quomodo caro nihil pro-
deſt? Sed per carnẽ ſpiritus aliquid pro ſalute no-
ſtra egit. Caro uas fuit: quod habebat attẽde, non
quod erat. Apoſtoli miſſi ſunt, nũquid caro ipſo-
rum nihil nobis profuit? Si caro Apoſtolorũ no-
bis profuit, caro domini poterat nihil prodeſſe?
Vnde em̃ ad nos ſonus uerbi, niſi per uocem car-
nis? Vnde ſtilus? Vnde cõſcriptio? Iſta om̃ia ope-
ra carnis ſunt, ſed agitante ſpiritu tanquam orga-
num ſuũ. Spiritus ergo eſt qui uiuificat, caro autẽ
non prodeſt quicq̃. Sicut illi intellexerunt car-
nem, non ſic ego do ad manducandũ carnẽ meã.
Proinde, Verba, inquit, quæ ego locutus ſum
uobis, ſpiritus & uita ſunt.] Diximus em̃ fratres
hoc dominum cõmendaſſe in manducatione car-
nis ſuæ, & potione ſanguinis ſui: ut in illo manea-
mus, & ipſe in nobis. Manemus aũt in illo, cum ſu-
mus mẽbra eius: manet aũt ipſe in nobis, cum ſu-
mus templum eius. Vt aũt ſimus mẽbra eius, uni-
tas nos cõpaginat. Vt cõpaginet unitas, quæ facit
niſi charitas? Et charitas dei unde? Apoſtolum in-
Rom. 5 terroga. Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordi-
bus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt no-
bis. Ergo ſpiritus eſt qui uiuificat: ſpiritus enim fa-
cit uiua membra. Nec uiua membra ſpiritus facit,
niſi quæ in corpore quod uegetat ipſe ſpiritus in-
uenerit. Nã ſpiritus qui eſt in te, ô homo, quo con-
ſtas ut homo ſis, nũquid uiuificat membrũ quod
ſeparatũ inuenerit à carne tua? Spiritũ tuum dico
animam tuã. Anima tua non uiuificat niſi mẽbra

A quæ ſunt in carne tua: unum ſi tollas, iã non uiuifi-
catur ex anima tua, quia unitati corporis tui non
copulatur. Hæc dicuntur ut amemus unitatem,
& timeamus ſeparationem. Nihil em̃ ſic debet for-
midare Chriſtianus, q̃ ſeparari à corpore Chriſti.
Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt mem-
brum eius: ſi non eſt membrum eius: non uegeta-
tur ſpiritu eius. Quiſquis autem, inquit Apoſto-
lus, ſpiritũ Chriſti non habet, hic non eſt eius. Spi-
ritus ergo eſt qui uiuificat, caro autem nõ prodeſt
quicq̃. Verba quæ ego locutus ſum uobis, ſpiri-
tus & uita ſunt. Quid eſt, ſpiritus & uita ſunt? Spi-
ritaliter intelligenda ſunt. Intellexiſti ſpiritaliter?
Spiritus & uita ſunt. Intellexiſti carnaliter? Etiam
ſic illa ſpiritus & uita ſunt, ſed tibi non ſunt. Sed
B ſunt quidam, inquit, in uobis qui non credunt.]
Nõ dixit, ſunt quidã in uobis qui non intelligunt:
ſed cauſam dixit, quare nõ intelligant. Sunt enim
quidam in uobis qui non credunt: & ideo non in-
telligunt, quia non credũt. Propheta enim dixit,
Niſi credideritis, nõ intelligetis. Per fidem copu- Eſa. 7
lamur, per intellectum uiuificamur. Prius hærea-
mus per fidem, ut ſit quod uiuificetur per intelle-
ctũ. Nam qui non hæret, reſiſtit: qui reſiſtit, nõ cre-
dit: Nam qui reſiſtit, quomodo uiuificatur? Ad-
uerſarius eſt radio lucis quo penetrandus eſt: non
auertit aciẽ, ſed claudit mentem. Sunt ergo qui-
dã qui non credunt. Credant & aperiant, aperiant
& illuminabuntur. Sciebat enim ab initio Ie-
ſus qui eſſent credẽtes, & qui traditurus eſſet eũ.]
C Ibi em̃ erat & Iudas: Nã quidã ſcandalizati ſunt:
ille aũt mãſit ad inſidiandũ, nõ ad intelligendum.
Et quia ideo manſerat, nõ de illo tacuit dominus.
Non illum expreſſit, ſed nec ſiluit: ut omnes time-
rent, quamuis unus periret. Sed poſtea q̃ dixit &
diſtinxit credentes à non credentibus, expreſſit
cauſam quare non credant. Propterea dixi uo-
bis, inquit, q̃a nemo poteſt uenire ad me, niſi fue-
rit ei datũ à patre meo.] Ergo & credere datur no-
bis, non enim nihil eſt credere. Si aũt magnum ali-
q̃d eſt, gaude q̃a credidiſti, ſed noli extolli. Quid 1. Cor. 4
em̃ habes quod non accepiſti? Ex hoc multi di-
ſcipulorũ eius abierũt retro, & iã non cũ illo am-
bulauerunt.] Abierunt retro: ſed poſt ſatanã, non
poſt Chriſtum. Nã aliquando dominus Chriſtus
D Petrũ appellauit ſatanã, magis quia uolebat præ-
cedere dominum ſuum, & conſiliũ dare ne more-
retur ille qui uenerat ut moreretur, ne nos in ęter-
nũ moreremur: & ait illi, Redi poſt me ſatanas. nõ Matt. 16
enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominis ſunt.
Non illum repulit retro ire poſt ſatanam, & appel-
lauit ſatanam: ſed fecit poſt ſe ire, ut non eſſet ſata-
nas ambulando poſt dominum. Iſti autem ſic re-
dierunt retro, quomodo de quibuſdam fœminis
dicit Apoſtolus: Quædã conuerſæ ſunt retro poſt 1. Tim. 5
ſatanam. Vlterius cum illo non ambulauerunt.
Ecce præciſi à corpore uitam perdiderunt, quia
forte in corpore nec fuerunt. Inter non credentes
& ipſi deputandi ſunt, quamuis diſcipuli diceren-
tur. Abierunt retro, nõ pauci, ſed multi. Hoc factũ
eſt ad conſolationem, quoniam aliquãdo contin-
git

git ut dicat homo uerũ,& quod dicit,nõ capiatur,
atq; illi qui audiunt, ſcandalizentur & diſcedant.
Pœnitet aũt hominem dixiſſe quod uerũ eſt. Di-
cit enim apud ſe homo,non debui ſic dicere, non
hoc dicere debui. Ecce domino contingit. Dixit,
& perdidit multos, remanſit ad paucos. Sed non
turbabatur ipſe,quis ab initio nouerat & qui cre-
dẽtes eſſent,& qui non credẽtes:nos ſi nobis con
tingat, perturbamur. Solatiũ in domino inuenia-
mus, & tamen caute uerba dicamus, ea quæ ille
ad paucos qui remanſerãt. Dixit ergo Ieſus ad
duodecim,] Id eſt illis duodecim qui remanſerũt.
Nunquid & uos, inquit, uultis ire?] Nõ diſceſ-
ſit nec Iudas. Sed quare manebat domino iam ap
parebat, nobis poſtea manifeſtatum eſt. Reſpon-
dit Petrus pro omnibus, unus pro multis, unitas
pro uniuerſis. Reſpõdit ergo ei Simon Petrus,
Domine ad quem ibimus?] Repellis nos à te, da
nobis alterum te. Ad quẽ ibimus? Si à te recedi-
mus,ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ ha-
bes.] Videte quemadmodum Petrus dante deo,
recreante ſpirituſancto intellexit. Vnde,niſi quia
credidit? Verba uitæ æternæ habes. Vitam enim
æternam habes in miniſtratione corporis & ſan-
guinis tui. Et nos credimus & cognouimus.]
3.ſen.diſt.23 cap.notãdum in fide Non cognouimus & credidimus, ſed credidi-
mus & cognouimus. Credidimus enim ut co-
gnoſceremus:nam ſi prius cognoſcere, & deinde
credere uellemus,nec cognoſcere nec credere ua
leremus. Quid credidimus & quid cognouimus?
Quia Tu es Chriſtus filius dei uiui,] id eſt, quia
ipſa uita æterna tu es, & nõ das in carne & ſangui-
ne tuo niſi quod es. Ait ergo dominus Ieſus,
Nónne ego uos duodecim elegi, & unus ex uo-
bis zabulus eſt?] Ego undecim elegi diceret. An
eligitur & zabulus,& in electis eſt zabulus? Ele-
cti in laude ſolẽt dici: An electus eſt & iſte, de quo
nolẽte & neſciente magnum aliquid boni fieret?
Hoc eſt propriũ dei, contrariũ iniquis. Sicut enim
iniqui male utuntur bonis operibus dei, ſic contra
deus bene utit̃ malis operibus iniquorũ. Quàm
bonum eſt mẽbra corporis ita eſſe, quẽadmodum
diſponi nõ poſſunt niſi ab artifice deo. Petulantia
tamen q̃ male utitur oculis? Fallacia q̃ male uti-
tur lingua? Falſus teſtis nónne linguã ſuã & ani-
mam ſuã prius trucidat, & alterũ lædere ſe perem
pto conatur? Male utitur lingua, nec ideo malum
eſt lingua. Opus dei eſt lingua, ſed bono opere
dei male utitur illa nequitia: quomodo utuntur pe
dibus qui currunt ad ſcelera, quomodo utuntur
manibus homicidæ. Et illis adiacentibus ſorinſe-
cus bonis creaturis dei, quàm male utũtur? Ma-
li auro iudicia corrumpũt, innocẽtes opprimunt.
Luce iſta mali male utunt̃: male uiuẽdo eñ etiam
ipſam lucẽ quam uident, ad miniſterium ſcelerum
ſuorũ uſurpant. Iens eñ ut faciat aliquid mali ma-
lus, lucere ſibi uult ne offendat: qui iã intus offen-
dit & cecidit. Quod timet in corpore, iam incurrit
in corde. Omnibus ergo bonis dei, ne per ſingula
currere longũ ſit, male utitur malus: contra, malis
hominũ malorũ bene utit̃ bonus. Et quid tam bo-

A num q̃ unus deus? Quandoquidẽ ipſe dominus
dixit: Nemo bonus niſi unus deus. Quanto ergo Mar.10
ille melior, tanto melius utitur & malis noſtris.
Quid Iuda peius? Inter omnes adhærentes magi-
ſtro inter duodecim, loculi illi cõmiſſi ſunt, & di-
ſpenſatio pauperũ diſtributa. Ingratus tãto bene-
ficio, honori tanto, accepit pecuniã, perdidit iuſti-
tiã. Tradidit uitã mortuus, quẽ ut diſcipulus ſecu-
tus, ut inimicus perſecutus eſt. Totũ hoc malum
Iudæ, ſed malo eius bene uſus eſt dominus. Tradi
ſe pertulit, ut redimeret nos. Ecce malũ Iudę in bo
nũ conuerſum eſt. Satanas quantos martyres per
ſecutus eſt? Si ſatanas perſequẽdo ceſſaret, hodie
tam glorioſam coronam ſancti Laurentij non ce-
lebraremus. Si ergo ipſius zabuli malis operibus
B bene utitur deus: quod facit malus, male utendo
ſibi nocet, nõ bonitati dei contradicit. Artifex illo
utitur, & magnus artifex: ſi illo uti non poſſet, nec
eũ eſſe permitteret. Ergo unus ex uobis zabulus
eſt, ait: cũ ego uos duodecim elegerim. Poteſt &
ſic intelligi quod ait, Duodecim elegi, qa ſacratus
eſt numerus. Non eñ quia perijt inde unus, idco
illius numeri honor demptus eſt: nam in locũ per
euntis, alius ſubrogatus eſt. Manſit numerus con- Act.1
ſecratus, numerus duodenarius: quia per uniuer-
ſum mundũ, hoc eſt per quatuor cardines mundi,
trinitatẽ fuerant annunciaturi. Ideo & quaterni.
Se ergo exterminauit Iudas, non duodenariũ nu-
merum uiolauit: ipſe deſeruit pręceptorẽ, nã deus
illi appoſuit ſucceſſorẽ. Hoc totũ quod dominus
C de carne & de ſanguine ſuo locutus eſt, & ꝙ in e-
ius diſtributionis gratia uitã nobis promiſit æter-
nã, & ꝙ hinc uoluit intelligi manducatores & po-
tatores carnis & ſanguinis ſui, ut in illo maneant,
& ipſe in illis, & ꝙ non intellexerunt qui non cre-
diderũt, & ꝙ ſpiritalia carnaliter ſapiẽdo ſcandali-
zati ſunt, & ꝙ eis ſcandalizatis & pereũtibus con-
ſolatio domini affuit diſcipulis qui remanſerant,
ad quos probandos interrogauit, Nũquid & uos
uultis ire? ut reſponſio permanſionis eorũ innote
ſceret nobis: nã & ille nouerat qui manebãt. Hoc
ergo totũ ad hoc nobis ualeat dilectiſſimi, ut car-
nem Chriſti & ſanguinẽ Chriſti non edamus tan-
tum in ſacramẽto, quod & multi mali: ſed uſq; ad
ſpiritus participationẽ mãducemus & bibamus,
D ut in domini corpore tanq̃ membra maneamus,
ut eius ſpiritu uegetemur, & non ſcandalizemur,
etiã ſi multi modo nobiſcũ manducant & bibunt
tẽporaliter ſacramenta, qui habebunt in fine æter
na tormẽta. Modo enim corpus Chriſti mixtum
eſt tanq̃ area, ſed nouit dominus qui ſunt eius. Si 2.Tim.2
tu noſti quid trituras, quia ibi eſt latens maſſa, nec
cõſumit trituratio quod purgatura eſt uentilatio:
certi ſumus fratres, quia omnes qui ſumus in cor-
pore domini, & manem⁹ in illo, ut & ipſe maneat
in nobis, in hoc ſeculo neceſſe habemus uſq; in fi-
nẽ inter malos uiuere. Non inter illos dico malos
qui blaſphemant Chriſtum: raro enim iam inueni
untur qui lingua blaſphemant, ſed multi qui uita.
Neceſſe eſt ergo ut inter illos uſq; in finem uiua-
mus. Sed qd eſt quod ait: Qui manet in me, & ego Matt.10
in

in illo? Quid niſi quod martyres audiebant, Qui A
perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit? Quo-
modo manſit in illo ſanctus Laurentius, cuius ho
die feſtū diem celebramus? Manſit uſq; ad tenta-
tionē, manſit uſq; ad tyrannicā interrogationem,
manſit uſq; ad acerrimā cōminationē, manſit uſq;
ad peremptionem. Parum eſt, uſq; ad immanē ex-
cruciationem manſit. Non enim occiſus eſt cito,
ſed cruciatus eſt in igne. Diu uiuere permiſſus eſt,
imò non diu uiuere permiſſus eſt, ſed tarde mori
compulſus eſt. In illa ergo longa morte, in illis tor
mentis, quæ bene manducauerat & bene biberat,
tanquā illa eſca ſaginatus & illo calice ebrius, tor-
mēta non ſenſit. Ibi eñ erat qui dixit: Spiritus eſt
qui uiuificat. Caro enim ardebat, ſed ſpiritus ani-
mā uegetabat. Nō ceſſit, & in regnū ſucceſſit. Di- B
xerat autē illi Xyſtus martyr ſanctus, cuius diem
quinto ab hinc retro die celebrauimus: noli mœ-
rere fili. Epiſcopus eñ erat ille, iſte diaconus. No-
li mœrere, inquit, ſequeris me poſt triduum. Tri-
duū aūt dixit medium inter diem paſſionis ſancti
Xyſti, & diē hodiernæ paſſionis ſancti Laurentij.
Triduū eſt mediū. O cōſolatio. Non ait: noli mœ-
rere fili, deſinet perſecutio, & ſecurus eris: ſed noli
mœrere, quò ego præcedo tu ſequeris, nec cōſecu
tio tua differē. Triduū mediū erit, & mecū eris. Ac
cepit oraculū, uicit zabulū, ꝑuenit ad triumphum.

De eo quod ait, Et poſt hæc ambulabat Ieſus in Ga-
lilæam: uſq; ad id, Nemo tamen palam loquebatur de
eo propter metum Iudæorum. Tractat. XXVIII.

Cap. VII IN iſto Euāgelij capitulo fratres, do- C
minus noſter Ieſus Chriſtus ſecun-
1 dum hominem ſe plurimū commē-
dauit fidei noſtræ. Etenī ſemper hoc
agit dictis & factis ſuis, ut deus cre-
datur & homo. Deus qui nos fecit, homo qui nos
quæſiuit: deus cū patre ſemper, homo nobiſcum
ex tempore. Non enim quæreret quē fecerat, niſi
fieret ipſe quod fecerat. Verū hoc mementote, &
de cordibus ueſtris nolite dimittere: ſic eſſe Chri-
ſtum hominē factū, ut non deſtiterit deus eſſe. Ma
nēs deus accepit hominē, qui fecit hominē. Quan
do ergo latuit ut homo, non potentiam perdidiſſe
putandus eſt, ſed exemplū infirmitati præbuiſſe.
Ille enim quando uoluit detētus eſt, quando uo-
luit occiſus eſt. Sed quoniam futura erāt membra D
eius, id eſt fideles eius, qui non haberent illam po
teſtatem quā habebat ipſe deus noſter: ꝙ latebat,
ꝙ ſe tanq; ne occideretur occultabat, hoc indica-
bat factura eſſe mēbra ſua, in quibus utiq; mēbris
ſuis ipſe erat. Non enim Chriſtus in capite & non
in corpore, ſed Chriſtus totus in capite & in cor-
pore. Quod ergo mēbra eius, ipſe: qđ aūt ipſe, nō
continuo mēbra eius. Nam ſi non ipſi eſſent mem
Act. 9 bra eius, nō diceret Saulo, Quid me perſequeris?
Nō enim Paulus ipſum, ſed mēbra eius, id eſt fide
les eius in terra perſequebatur. Noluit tamē dice-
re ſanctos meos, ſeruos meos: poſtremo honora-
bilius, fratres meos: ſed, me: hoc eſt membra mea,
quibus ego ſum caput. His prædictis puto nos in
hoc capitulo quod modo lectū eſt, nō eſſe labora

A turos: ſæpe enim ſignificatū eſt in capite, quod fu-
turum erat in corpore. Poſt hæc, inquit, ambu-
labat Ieſus in Galilæam. Non enim uolebat in Iu-
dæam ambulare, quia quærebant eū Iudæi interfi-
cere.] Hoc eſt quod dixi, infirmitati noſtræ præbe
bat exemplū. Nō ipſe perdiderat poteſtatē, ſed no
ſtram conſolabatur fragilitatem. Futurum enim
erat, ut dixi, ut aliquis fidelis eius abſconderet ſe,
ne à perſecutoribus inueniretur. Et ne illi pro cri-
mine obijceret latibulū, præceſſit in capite quod
in membro cōfirmaretur. Sic enim dictū eſt, Nole
bat ambulare in Iudæam, quia quærebant eum Iu-
dæi occidere: quaſi non poſſet Chriſtus & ambu-
lare inter Iudæos, & non occidi à Iudæis. Hanc
enim potentiā quando uoluit demonſtrauit: nam
B cū eum iam paſſurū tenere uellent, ait illis, Quem
quæritis? Reſponderunt, Ieſum. Et ille, Ego ſum: Ioan. 18
non ſe occultans, ſed manifeſtans. Ad eā tamē ma
nifeſtationem illi non ſubſtiterunt, ſed recedētes
retro ceciderunt. Et tamen quia pati uenerat, ſur-
rexerunt, tenuerunt, ad iudicē adduxerunt & oc-
ciderunt. Sed quid fecerunt? Quod ait quædam
ſcriptura, Terra tradita eſt in manus impij, caro
data eſt in poteſtatē Iudæis. Et hoc propterea, ut
quaſi ſacculus cōſcinderetur, unde noſtrū preciū
manaret. Erat aūt in proximo dies feſtus Iudæo
rum ſcenopegia.] Quid ſit ſcenopegia, ſcripturas
qui legerūt, nouerunt. Faciebāt die feſto taberna-
cula ad ſimilitudinē tabernaculorū, in quibus ha-
bitauerant cum ex Ægypto educti peregrinaren-
C tur in eremo. Iſte erat dies feſtus, magna ſolenni-
tas. Celebrabant hoc Iudæi, uelut reminiſcentes
beneficia domini, qui occiſuri erāt dominū. Hoc
ergo die feſto, quia plures erant dies feſti: ſic enim
appellabatur apud Iudæos dies feſtus, ut nō eſſet
dies unus, ſed plures. Locuti ſunt fratres eius ad
dominum noſtrū.] Fratres eius ſic accipite ſicut
noſtis: non enim nouum eſt quod auditis. Cōſan-
guinei uirginis Mariæ, fratres domini dicebātur.
Erat enim cōſuetudinis ſcripturarū, appellare fra-
tres quoslibet conſanguineos & cognationis pro
pinquos, & extra uſum noſtrū, nō quo more nos
loquimur: Nam quis dicat fratres auunculum &
filium ſororis? Scriptura tamē etiā huiuſmodi co-
gnationes fratres appellat: Nā Abraham & Loth
D fratres ſunt dicti, cū eſſet Abraham patruus Loth:
& Laban & Iacob fratres ſunt dicti, cum eſſet La-
ban auunculus Iacob. Cū ergo auditis fratres do-
mini, Mariæ cogitate cōſanguinitatē, non iterum
parientis ullam propaginem. Sicut enim in ſepul-
chro ubi poſitū eſt corpus domini, nec antea nec
poſtea mortuus iacuit: ſic uterus Mariæ nec an-
tea nec poſtea quicq; mortale concepit. Diximus
fratres qui fuerint: audiamus quid dixerint.

Tranſi hinc & uade in Iudæam, ut & diſcipuli
tui uideant opera tua quæ tu facis.] Opera domi-
ni diſcipulos non latebāt, ſed iſtos latebāt. Iſti eñ
fratres, id eſt cōſanguinei, Chriſtū conſanguineū
habere potuerunt, credere aūt in eum ipſa propin
quitate faſtidierūt. Dictū eſt in Euāgelio: nō enim
hoc nos audemus opinari, modo audiſtis. Addūt
&

& monẽt. Nemo enim in occulto quid facit, &
quærit ipſe in palam eſſe. Si hæc facis, manifeſta
temetipſum mundo.] Et continuo, Neq; enim
fratres eius credebant in eum.] Quare in eum nõ
credebant? Quia humanam gloriã requirebant.
Nam & q eum uidentur monere fratres, gloriæ
ipſius conſulunt. Facis mirabilia, innoteſce: id eſt,
appare omnib. ut laudari poſſis ab omnibus. Lo-
quebatur caro carni: ſed caro ſine deo, carni cum
deo. Loquebatur enim prudentia carnis uerbo
quod caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quid
ad hæc dominus? Dicit ergo eis Ieſus: Tempus
meum nondũ uenit, tempus autẽ ueſtrum ſemper
eſt paratũ.] Quid eſt hoc? Nondũ uenerat tẽpus
Chriſti? Quare ergo Chriſtus uenerat, ſi tempus
eius nondum uenerat? Nónne audimus Apoſto-
lum dicentem, Cum aũt uenit plenitudo tẽporis,
miſit deus filiũ ſuũ? Si ergo in plenitudine tẽpo-
ris miſſus eſt: quando debuit miſſus eſt, quãdo o-
portuit uenit. Quid ergo eſt, tempus meum non-
dũ uenit? Intelligite fratres quo animo illi loque-
bantur, qui quaſi fratrem ſuũ monere uidebantur.
Dabant ei conſiliũ conſequẽdæ gloriæ, ueluti ſe-
culariter & terreno affectu monẽtes, ne eſſet igno
bilis & latitaret. Quod ergo ait dominus, Tẽpus
meum nondum uenit, illis reſpondit qui ei conſi-
liũ de gloria dabant. Tẽpus gloriæ meæ nondum
uenit. Videte q̃ profundũ ſit. De gloria illi admo-
nebant, ſed ille uoluit altitudinem humilitate præ
cedere, & ad ipſam celſitudinem per humilitatem
uiã ſternere. Nam & illi diſcipuli utiq; gloriam re-
quirebant, qui uolebant ſedere unus ad dexteram
eius, & alter ad ſiniſtrã. Attendebant quò, & non
uidebant quà: dominus eos ut ordinate uenirent
ad patriã, reuocauit ad uiã. Excelſa eſt em̃ patria,
humilis uia. Patria eſt uita Chriſti, uia eſt mors
Chriſti. Patria eſt manſio Chriſti, uia eſt paſſio
Chriſti. Qui recuſat uiã, quid quærit patriã? De-
niq; & illis hoc reſpondit, quærẽtibus altitudinẽ,
Matt. 20 Poteſtis bibere calicẽ quem ego bibiturus ſum?
Ecce quà uenitur ad celſitudinẽ quã deſideratis.
Calicẽ quippe commemorabat humilitatis atque
paſſionis. Ergo & hic, tẽpus meũ nondum uenit.
tẽpus aũt ueſtrũ, id eſt mũdi gloria, ſemper eſt pa-
ratũ. Hoc eſt tẽpus de quo in prophetia loquitur
Chriſtus, id eſt corpus Chriſti: Cum accepero tẽ-
pus, ego iuſtitias iudicabo. Modo em̃ nõ eſt tem-
pus iudicandi, ſed iniquos tolerandi. Ferat igitur
modo corpus Chriſti, & toleret iniquitatem male
uiuentiũ. Habeat tamẽ iuſtitiam modo anteq̃ ha-
beat iudicium: per iuſtitiã enim peruenit ad iudi-
ciũ. Tolerãtibus quippe mẽbris iniquitatẽ ſeculi
huius, quid ſcriptura ſancta dicit in pſalmo? Non
Pſal. 93 repellet dominus plebẽ ſuã. Laborat quidẽ plebs
eius inter indignos, inter iniquos, inter blaſphe-
mantes, inter murmurantes, detrahentes, inſectan
tes, & ſi liceat perimẽtes. Laborat quidẽ, ſed non
repellet dominus plebẽ ſuam, & hæreditatẽ ſuam
nõ derelinquet: quoadusq; iuſtitia quæ modo eſt
in ſanctis eius cõuertatur in iudiciũ, cum implebi-
Matt. 19 tur quod eis dictũ eſt, Sedebitis ſuper duodecim

A ſedes, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Habebat
iuſtitiã Apoſtolus, ſed nondũ illud iudiciũ de quo
dicit, Neſcitis quoniã angelos iudicaturi ſumus? 1. Cor. 6
Sit ergo modo tẽpus iuſte uiuẽdi, poſtea erit tem-
pus eos qui male uixerunt iudicandi. Quoadusq;
iuſtitia, inquit, cõuertatur in iudiciũ. Hoc erit tem
pus iudicij de quo dominus dixit, tẽpus meũ non
dum uenit. Erit enim tempus gloriæ, ut qui uenit
in humilitate, ueniat in altitudine. Qui uenit iudi-
cãdus, ueniet iudicaturus: qui uenit occidi à mor-
tuis, ueniet iudicare de uiuis & mortuis. Deus, in- Pſal. 49
quit pſalmus, manifeſtus ueniet, deus noſter &
non ſilebit. Quid eſt manifeſtus ueniet? Quia ue-
nit occultus. Tunc non ſilebit: nã quãdo uenit oc-
cultus, ſicut ouis ad immolandũ ductus eſt, & ſi- Eſa. 53
cut agnus corã tondente ſe non aperuit os ſuum.
B Veniet & non ſilebit. Tacui, inquit, nũquid ſem-
per tacebo? Modo aũt quid neceſſariũ eſt eis qui
habent iuſtitiam? Quod in illo ipſo pſalmo ſequi
tur, Quoadusq; iuſtitia conuertatur in iudicium. Et
qui habẽt eã? Oẽs qui recto ſunt corde. Quæritis
fortaſſe q ſint recti corde? Illos inuenimus in ſcri-
ptura rectos corde, qui mala ſeculi tolerãt, & non
accuſant deũ. Videte fratres: rara auis eſt iſta quã
loquor. Neſcio quo enim modo quãdo euenit ho
mini aliquid mali, deũ currit accuſare, qui debe-
ret ſe. Quando boni aliquid agis, te laudas: quan-
do mali aliquid pateris, deum accuſas. Hoc eſt cor
tortũ, nõ rectũ. Ab iſta diſtortione & prauitate ſi
corrigaris, cõuertetur in contrariũ quod faciebas.
Antea enim quid faciebas? Laudabas te in bonis
C dei, accuſabas deũ in malis tuis: cõuerſo corde &
directo, laudabis deũ in bonis ſuis, accuſabis te in
malis tuis. Iſti ſunt recti corde. Deniq; ille nõdum
recto, cui diſplicebat felicitas malorũ & labor bo
norũ, ait correctus, Quàm bon⁹ deus Iſrael rectis Pſal. 72
corde. Mei aũt, quãdo non erã rectus corde, penè
commoti ſunt pedes, paulominus effuſi ſunt greſ-
ſus mei. Quare? Quia zelaui in peccatoribus, pa-
cẽ peccatorũ intuens. Vidi, inquit, malos felices,
& diſplicuit mihi deus: hoc em̃ uolebã, ut nõ per-
mitteret deus malos eſſe felices. Intelligat homo,
nunq̃ hoc permittit deus. Sed ideo malus felix
putatur, quia quid ſit felicitas ignorat. Simus er-
go recti corde: tẽpus gloriæ noſtræ nondũ uenit.
Dicatur amatoribus huius ſeculi, quales erãt fra-
D tres domini: tẽpus ueſtrũ ſemper adeſt paratũ, tem
pus noſtrũ nondũ uenit. Audeamus enim hoc di-
cere & nos. Et quoniã corpus domini noſtri Ieſu
Chriſti ſumus, quoniã mẽbra eius ſumus, quoniã
caput noſtrũ gratãter agnoſcimus: dicamus pror-
ſus, quoniã propter nos & ipſe hoc dignatus eſt
dicere. Quãdo nobis inſultant amatores huius ſe
culi, dicamus eis, tẽpus ueſtrũ ſemper adeſt para-
tũ: tẽpus noſtrũ nõdũ uenit. Nobis em̃ dixit Apo-
ſtolus: Mortui em̃ eſtis, & uita ueſtra abſcondita Col. 3
eſt cũ Chriſto in deo. Quando ueniet tempus no-
ſtrũ? Cum Chriſtus, inquit, apparuerit uita ueſtra,
tũc & uos apparebitis cũ ipſo in gloria. Quid de-
inde addit? Non poteſt mundus odiſſe uos.]
Quid eſt hoc, niſi nõ poteſt mundus odiſſe amato

res ſuos,teſtes falſos ſuos? Bona enim dicitis quæ
mala ſunt,& mala quæ bona ſunt. Me aũt odit,
quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia ope
ra eius mala ſunt. Vos aſcendite ad diẽ feſtũ hũc.]
Quid eſt hunc? Vbi gloriam humanam quæritis.
Quid eſt,hunc? Vbi extẽdere uultis carnalia gau
dia,non æterna cogitare. Ego non aſcendo ad
diem feſtum hũc,quia meũ tempus nondũ imple-
tum eſt.] In die feſto hoc gloriã uos humanam re-
quiritis:meũ uero tempus,id eſt gloriæ meæ,non-
dum uenit.Ipſe erit dies feſtus meus, non diebus
iſtis percurrens & trãſiens,ſed permanens in ęter-
num:ipſa erit feſtiuitas,gaudium ſine fine, æterni
tas ſine labe,ſerenitas ſine nube. Hæc cũ dixiſ-
ſet,ipſe manſit in Galilæa. Vt aũt aſcenderunt fra-
tres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtũ: non
manifeſte,ſed tanꝗ in oculto.] Ideo non ad diem
feſtum hunc,quia non gloriari tẽporaliter,ſed ali-
quid docere ſalubriter,corrigere homines, de die
feſto ęterno admonere,amorẽ ab hoc ſeculo auer
tere,& in deum cõuertere cupiebat.Quid eſt autẽ
quòd quaſi latenter aſcẽdit ad diem feſtum? Non
uacat & hoc domini. Videt mihi fratres etiã hinc
quòd quaſi latenter aſcẽdit, aliquid ſignificare uo
luiſſe:nam cõſequentia docebunt, ſic eũ aſcẽdiſſe
mediato die feſto, id eſt mediatis illis diebus, ut
etiam palam doceret. Sed quaſi latenter dixit, ne
ſe oſtenderet hominibus. Non uacat ꝙ latenter
aſcendit Chriſtus ad diem feſtũ, quia ipſe latebat
in illo die feſto.Adhuc etiam ego quod dixi in la-
tibulo eſt.Manifeſtetur ergo: tollatur uelũ, & ap-
pareat quod erat ſecretum.Omnia quæ dicta ſunt
antiquo populo Iſrael in multiplici ſcriptura ſan-
ctæ legis quæ agerent,ſiue in ſacrificijs, ſiue in ſa-
cerdotijs, ſiue in diebus feſtis, & omnino in qui-
buslibet rebus quibus deũ colebãt:quæcunꝙ illis
dicta & præcepta ſunt, umbræ fuerunt futurorũ.
Quorũ futurorum? Quæ implent in Chriſto: Vn
2.Cor.1 de dicit Apoſtolus, Quotquot enim promiſſiões
dei,in illo etiam:id eſt,in illo impletæ ſunt. Dein-
1.Cor.10 de dicit alio loco: Omnia in figura contingebant
illis,ſcripta ſunt autem propter nos, in quos finis
ſeculorũ obuenit. Dixit & alibi, Finis enim legis
Chriſtus eſt. Item alio loco, Nemo uos iudicet in
cibo,aut in potu,aut in parte diei feſti,aut neome-
niæ,aut ſabbatorũ,quæ ſunt umbra futurorum. Si
ergo omnia illa umbra fuerunt futurorũ,& ſceno-
pegia umbra erat futurorum. Hic ergo dies feſtus,
quęramus cuius futuri umbra erat. Expoſui quid
erat ſcenopegia. Celebratio erat tabernaculorũ,
propterea quia populus de Ægypto liberatus ten
dens per deſertũ ad terram promiſſionis,in taber-
naculis habitauit. Quid ſit animaduertamus, &
nos erimus,nos, inquam ,qui membra Chriſti ſu-
mus,ſi ſumus:illo aũt dignante ſumus, non nobis
promerentibus.Attẽdamus ergo nos fratres:edu-
cti ſumus de Ægypto, ubi zabulo tanꝗ Pharao-
ni ſeruiebamus,ubi lutea opera in terrenis deſide
rijs agebamus,& in eis multũ laborabamus.Erẽ
nobis Chriſtus quaſi lateres faciẽtibus clamauit:
Mat.11 Venite ad me omnes qui laboratis. Hinc educti

A per baptiſmum tanꝗ per mare rubrum, ideo ru-
brum,quia Chriſti ſanguine conſecratũ,mortuis
omnibus inimicis noſtris qui nos inſectabantur,
id eſt deletis omnibus peccatis noſtris,traiecti ſu-
mus. Modo ergo anteꝗ ad patriam promiſſionis,
id eſt æternum regnum ueniamus, in deſerto in ta
bernaculis ſumus. Qui iſta agnoſcunt,in taberna-
culis ſunt:futurum ẽm erat, ut quidam hoc agno-
ſcerent. Ille enim eſt in tabernaculis, qui ſe eſſe in
mundo intelligit peregrinum. Ille ſe intelligit pe-
regrinantem,qui ſe uidet patriæ ſuſpirantẽ. Cum
autẽ corpus Chriſti eſt in tabernaculis, Chriſtus
eſt in tabernaculis.Sed tũc nõ euidẽter, ſed laten-
ter. Adhuc enim umbra lucẽ obſcurabat: ueniẽte
luce, umbra remota eſt. Chriſtus erat in occulto,
B in ſcenopegia Chriſtus erat, ſed latens Chriſtus.
Modo iã cũ manifeſta ſunt iſta, agnoſcimus nos
iter agere in eremo:ſi enim agnoſcamus,in eremo
ſumus. Quid eſt in eremo? In deſerto. Quare in
deſerto? Quia in iſto mundo,ubi ſititur in uia ina-
quoſa. Sed ſitiamus ut ſaturemur. Beati enim qui Mat.5
eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã, quoniam ipſi ſaturabun
tur. Et ſitis noſtra de petra impletur in eremo: pe-
tra enim erat Chriſtus, & uirga percuſſa eſt. Vt au
tem manaret,bis percuſſa eſt: quia duo ligna ſunt
crucis. Omnia ergo hæc quæ fiebant in figura ma
nifeſtantur in nobis. Et non uacat quod de domi-
no dictum eſt,aſcendit ad diẽ feſtũ,non manifeſte
ſed tanꝗ in occulto. Figura ẽm erat ipſum in oc-
culto,quia in ipſo die feſto Chriſtus latebat: quia
C ipſe dies feſtus, Chriſti membra peregrinatura ſi-
gnificabat. Iudæi ergo quærebant eum in die
feſto:] anteꝗ aſcenderet. Priores ẽm fratres aſcen
derunt,& non tũc aſcendit ille, quando illi puta-
bant & uolebant:ut etiã hoc impleretur quod ait,
Non ad hũc,id eſt ad quẽ uos uultis, primũ & ſe-
cundũ diem. Aſcendit aũt poſtea,ut Euangeliũ lo
quitur,mediato die feſto:id eſt,cum iam illius diei
feſti tot dies præteriſſent quot remãſiſſent. Ipſam
enim feſtiuitatẽ,quãtum intelligendũ eſt, diebus
plurimis celebrabãt. Dicebãt ergo, Vbi eſt ille?
Et murmur multũ de eo erat in turba.] Vnde mur
mur? De contentione. Quæ fuit cõtentio? Qui
dam ẽm dicebant quia bonus eſt,alij aũt non ,ſed
ſeducit turbas.] De omnibus ſeruis eius hoc dici-
D tur modo. Quicũꝙ enim eminuerit in aliqua gra-
tia ſpiritali,profecto alij dicũt bonus eſt, alij non,
ſed ſeducit turbas. Vnde hoc? Quia uita noſtra ab
ſcondita eſt cum Chriſto in deo. Ideo licet dicere
hominibus per hyemẽ,mortua eſt iſta arbor, uer-
bi gratia arbor fici,arbor piri,& huiuſmodi pomo
rum,ſimilis eſt aridę: & quãdiu hyems eſt, nõ ap-
paret. Æſtas probat,iudicium probat. Æſtas no-
ſtra,reuelatio Chriſti eſt. Deus manifeſtus ueniet,
deus noſter & non ſilebit. Ignis ante eum præibit.
Iſte ignis inflammabit inimicos eius. Aridas ar-
bores ignis cõprehendet. Tunc enim aridæ appa-
rebunt,quando eis dicetur, Eſuriui, & nõ dediſtis
mihi manducare. In alia uero parte,hoc eſt in de-
xtera,apparebit fœcunditas fructuum, dignitasꝙ
foliorũ:uiriditas æternitas erit. Illus ergo tanquam

Matt.3 aridis dicetur, Ite in ignem æternū. Ecce enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructū bonū, excidetur, & in ignem mittet. Dicāt ergo de te ſi proficis in Chriſto, dicant homines, ſeducit turbas. De ipſo toto corpore Chriſti hoc dicitur. Cogita corpus Chriſti adhuc in mundo, cogita corpus Chriſti adhuc in area, uide queadmodū blaſphemetur à palea. Simul quidem triturantur, ſed paleæ cōteruntur, frumentum purgatur. Quod dictū eſt ergo de domino, ualeat ad conſolationē, de quocūq; hoc dictum fuerit Chriſtiano. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.] Sed qui non loquebantur de illo propter metum Iudæorum? Vtiq; qui dicebant, bonus eſt: non qui dicebant, ſeducit turbas. Qui dicebāt, ſeducit turbas, ſonitus eorum audiebatur tanq̄ aridorum ſoliorū. Seducit turbas, clarius ſonabant: bonus eſt, preſſius ſuſurrabant. Modo autē fratres quamuis nondum uenerit illa gloria Chriſti quæ nos æternos factura eſt, modo tamen ita creſcit Eccleſia eius, ita eam dignatus eſt per cuncta diffundere, ut iam ſuſurretur, ſeducit turbas, & clarius perſonet bonus eſt.

De eo ubi ſit, Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templū, & docebat: uſq; ad id quod ait, Qui miſit illum hic uerax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.

Tractatus XXIX.

QVOD ſequitur de Euangelio & hodie lectum eſt, conſequenter & nos uideamus: & quod dominus donauerit, hinc dicamus. Heſterno die hucuſq; lectum erat, quia licet nō uidiſſent dominū Ieſum in tēplo per diem feſtum, loquebantur tamen de illo. Et alij dicebant, bonus eſt: alij aūt nō, ſed ſeducit turbas. Dictū enim hoc eſt ad eorum ſolatiū, qui poſtea prædicantes uerbum dei, futuri erant ut ſeductores & ueraces. Si enī ſeducere decipere eſt, nec Chriſtus ſeductor, nec Apoſtoli eius, nec quiſq; ſeductor debet eſſe Chriſtianus: ſi aūt ſeducere aliunde aliquem ad aliud perſuadendo ducere eſt, quærendū eſt unde & quò. Si à malo ad bonum, bonus ſeductor eſt: ſi à bono ad malū, malus ſeductor eſt. In hac ergo parte qua ſeducuntur homines de malo ad bonū, utinam omnes ſeductores & uocemur & ſimus.

Aſcēdit ergo poſtea dominus ad diem feſtum, mediante die feſto, & docebat: & mirabantur Iudæi dicentes, Quomodo hic literas ſcit cum non didicerit?] Ille qui latebat, docebat: & palàm loquebatur, & non tenebatur. Illud enim ut lateret erat cauſa exēpli, hoc poteſtatis. Sed cū doceret, mirabantur Iudæi. Omnes quidem quātum arbitror mirabantur, ſed non omnes conuertebantur. Et unde admiratio? Quia multi nouerant ubi natus, quemadmodū fuerit educatus. Nūquam eum uiderant literas diſcentem, audiebant aūt de lege diſputantē, legis teſtimonia proferentem, quæ nemo poſſet proferre niſi legiſſet, nemo legeret niſi literas didiciſſet: & ideo mirabantur. Eorū autem admiratio, magiſtro facta eſt inſinuandæ altius ue-

A ritatis occaſio. Ex eorum quippe admiratione & uerbis, dixit dominus profundum aliquid, & diligentius inſpici & diſcuti dignum. Propter quod intentam facio charitatem ueſtram, non ſolum ad audiendū pro uobis, ſed etiā ad orandum pro nobis. Quid ergo dominus reſpondit eis, admirantibus quomodo ſciret literas quas non didicerat?

Mea, inquit, doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.] Hęc eſt profunditas prima: uidetur enī paucis uerbis quaſi contraria locutus. Non enim ait, iſta doctrina non eſt mea: ſed, mea doctrina non eſt mea. Si nō tua, quomodo tua? Si tua, quomodo non tua? Tu enim dicis utrunq;, & mea doctrina & non mea. Nam ſi dixiſſet, iſta doctrina non eſt mea, nulla eſſet quęſtio. Nūc uero fratres,
B primitus intendite quæſtionē, & ſic ordine expectate ſolutionem: Nā qui non uidet quæſtionem quæ præponitur, quomodo intelligit quod exponitur? Hoc eſt ergo in quæſtione, quod ait mea, nō mea. Hoc uidetur eſſe contrarium, quomodo mea, quomodo non mea. Si ergo intueamur diligenter quod ipſe in exordio dicit ſanctus Euangeliſta: In principio erat uerbū, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbū: inde pendet huius ſolutio quæſtionis. Quæ eſt doctrina patris, niſi uerbum patris? Ipſe ergo Chriſtus doctrina patris, ſi uerbū patris. Sed quia uerbū non poteſt eſſe nullius, ſed alicuius: & ſuā doctrinam dixit ſeipſum, & non ſuā, quia patris eſt uerbū. Quid enim tam tuum q̄ tu? Et quid tam non tuum q̄ tu, ſi alicuius
C eſt quod es? Verbū ergo & deus eſt, & doctrinæ ſtabilis uerbū eſt, non ſonabilis per ſyllabas & uolatilis, ſed manentis cum patre, ad quem conuertamur manentem, ſonis tranſeuntibus admoniti. Non enī nos ita admonet quod tranſit, ut ad tranſitoria nos uocet: admonemur ut diligamus deū. Totū hoc quod dixi, ſyllabæ fuerunt, percuſſum aerem uerberauerunt, ut ad ſenſum ueſtrarum aurium peruenirent: ſonando tranſierunt, non tamen illud quod nos admonuit tranſire debet, quia ille quē uos diligere admonui nō tranſit. Et cum tranſeuntibus ſyllabis admoniti, cōuerſi ad eum fueritis: nec uos tranſibitis, ſed cū manente manebitis. Hoc eſt ergo in doctrina magnum, altum & æternū quod manet: quò uocantur omnia quæ tempo-
D raliter tranſeunt, quando bene ſignificāt, nec mendaciter proferunt. Omnia quippe ſigna quæ proferimus ſonis, aliquid ſignificant quod non eſt ſonus. Non enim duæ breues ſyllabæ deus eſt, & duas breues ſyllabas colimus, & duas breues ſyllabas adoramus, & ad duas breues ſyllabas peruenire deſideramus: quæ pene antē deſinunt ſonare quàm cœperunt, nec in eis ſecundæ locus eſt niſi prima trāſierit. Manet ergo aliquid magnū quod dicitur deus, quāuis non maneat ſonus cū dicitur deus. Sic intēdite doctrinam Chriſti, & peruenietis ad uerbū dei. Cū autē perueneritis ad uerbum dei, intendite deus erat uerbū: & uidebitis uerum dictum eſſe mea doctrina. Intendite etiā cuius eſt uerbū, & uidebitis recte dictum eſſe, non eſt mea. Breuiter ergo dico charitati ueſtræ, hoc uidetur

mihi

mihi dixiſſe dominus Ieſus Chriſtus: Mea doctri-
na nõ eſt mea: ac ſi diceret, Ego nõ ſum à meipſo.
Quamuis enim filium patri dicamus & creda-
mus æqualem, nec ullam in eis eſſe naturæ uel ſub
ſtantiæ diſtantiam, nec inter generantem atq; ge-
neratum aliquod interſuiſſe temporis interuallũ,
tamẽ hoc ſeruato & cuſtodito iſta dicimus, q̃ ille
pater eſt, ille filius. Pater aũt non eſt, ſi non habeat
filium, & filius non eſt, ſi non habeat patrẽ: ſed ta-
men filius deus de patre, pater aũt deus, ſed nõ de
filio. Pater filij, non deus de filio: ille aũt filius pa
tris, & deus de patre. Dominus enim Chriſtus di
citur lumen ex lumine. Lumen ergo quod nõ ex
lumine, & lumen æquale quod ex lumine: ſimul
unum lumen, non duo lumina. Si intelleximus,
deo gratias: ſi quis aũt parũ intellexit, fecit homo
quouſq; potuit, cætera uideat unde ſperet. Forin-
ſecus ut operarij poſſumus plantare & rigare, ſed
dei eſt incrementum dare. Mea, inquit, doctrina
non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Audiat conſi-
lium, qui dicit, nondum intellexi. Magna quippe
res & profunda cũ fuiſſet dicta, uidit utiq; ipſe do-
minus Chriſtus hoc tam profundũ nõ omnes in-
tellecturos, & in conſequenti dedit conſilium. In-
telligere uis? Crede. Deus enim per Prophetam
Eſa.7 dixit, Niſi credideritis, non intelligetis. Ad hoc
pertinet quod etiã hic dominus ſecutus adiunxit:

Si quis uoluerit uolũtatem eius facere, cogno-
ſcet de doctrina, utrum ex deo ſit, an ego à meipſo
loquar.] Quid eſt hoc, Si quis uoluerit uolunta-
tem eius facere? Sed ego dixeram, ſi quis credide-
rit: & hoc conſilium dederam, ſi non intellexiſti,
inquã, crede. Intellectus enim merces eſt fidei. Er-
go noli quærere intelligere ut credas, ſed crede ut
intelligas: quoniã niſi credideritis nõ intelligetis.
Cũ ergo ad poſſibilitatẽ intelligẽdi conſiliũ dede
rim obedientiã credẽdi, & dixerim dominũ Ieſum
Chriſtũ hoc ipſum adiunxiſſe in conſequenti ſen-
tẽtia: inuenimus eum dixiſſe: Si quis uoluerit uo-
luntatem eius facere, cognoſcet de doctrina eius.
Quid eſt, cognoſcet? Hoc eſt intelliget. Quid eſt
aũt, ſi quis uoluerit uoluntatem eius facere? Hoc
eſt credere. Sed quia cognoſcet, hoc eſt intelliget,
omnes intelligũt. Quia uero quod ait, Si quis uo-
luerit uoluntatem eius facere, hoc pertinet ad cre
dere, ut diligẽtius intelligatur, opus eſt nobis ipſo
domino noſtro expoſitore: ut indicet nobis utrũ
reuera ad credere pertineat facere uoluntatẽ pa-
tris eius. Quis neſciat hoc eſſe facere uoluntatem
dei, operari opus eius: id eſt, quod illi placet? Ipſe
Ioan.6 aũt dominus aperte alio loco dicit, Hoc eſt opus
dei, ut credatis in eum quem ille miſit. Vt creda-
tis in eum, non ut credatis ei. Sed ſi creditis in eũ,
creditis ei. Non aũt continuo qui credit ei, credit
in eũ: nam & dæmones credebãt ei, & non crede-
bant in eũ, Rurſus etiã de Apoſtolis ipſius poſſu-
mus dicere, Credimus Paulo, ſed nõ credimus in
Paulũ: credimus Petro, ſed non credimus in Pe-
Rom.4 trum. Credenti aũt in eum qui iuſtificat impium,
deputatur fides eius ad iuſtitiã. Quid eſt ergo cre-
dere in eũ? Credendo amare, credendo diligere,

A credendo in eum ire, & eius membris incorpora-
ri. Ipſa eſt ergo fides quã de nobis exigit deus: &
non inuenit quod exigat, niſi donauerit quod in-
ueniat. Quæ fides, niſi quã definiuit alio loco Apo
ſtolus pleniſſime dicẽs: Neq; circuncisio aliquid Gal.5
ualet, neq; præputium, ſed fides quæ per dilectio-
nem operatur? Non qualiſcunq; fides, ſed fides
quæ per dilectionẽ operatur. Hæc in te ſit, & in-
telliges de doctrina dei. Quid enĩ intelliges? Quia
doctrina iſta nõ eſt mea, ſed eius qui miſit me. Id
eſt, intelliges quia Chriſtus dei filius, qui eſt do-
ctrina patris, nõ eſt ex ſeipſo, ſed filius eſt patris.
Sabellianam hæreſim ſententia iſta diſſoluit. Sa-
belliani enim dicere auſi ſunt ipſum eſſe filiũ qui
eſt & pater: duo eſſe nomina, ſed unã rem. Si duo
eſſent nomina & res una, non diceretur, mea do-
B ctrina nõ eſt mea. Vtiq; ſi tua doctrina nõ eſt tua,
ô domine, cuius eſt, niſi alius ſit cuius ſit? Quod
dixiſti, Sabelliani non intelligunt: non enim trini-
tatem uiderunt, ſed ſui cordis errorem ſecuti ſunt.
Nos cultores trinitatis & unitatis, patris & filij &
ſpiritusſancti & unius dei: intelligamus de doctri-
na Chriſti, quomodo non eſt eius. Et ideo dixit
ſe non à ſeipſo loqui: quoniam Chriſtus patris eſt
filius, & pater Chriſti eſt pater, & filius de deo pa-
tre deus eſt, pater aũt deus, non de filio deo deus
eſt. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriã propriam
quærit.] Hoc erit ille qui uocatur Antichriſtus, ex
tollẽs ſe, ſicut Apoſtolus ait, ſupra omne quod di 2.Theſ.2
citur deus, & quod colitur. Ipſum quippe annun-
cians dominus gloriam ſuam quæſiturũ, non glo-
C riam patris, ait ad Iudæos, Ego ueni in nomine pa- Ioan.5
tris mei, & non ſuſcepiſtis me: alius ueniet in no-
mine ſuo, hunc ſuſcipietis. Significauit eos Anti-
chriſtũ ſuſcepturos, qui gloriam nominis ſui quæ-
ſiturus eſt: inflatus, non ſolidus, & ideo non ſtabi-
lis, ſed utiq; ruinoſus. Dominus autẽ noſter Ieſus
Chriſtus magnum exemplum nobis præbuit hu-
militatis: nempe æqualis eſt patri, nempe in prin-
cipio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, &
deus erat uerbum: nempe ipſe dixit, & ueriſſime
dixit, Tanto tẽpore uobiſcum ſum & nõ cogno- Ioan.14
uiſtis me Philippe? Qui uidet me uidet & patrem:
nempe ipſe dixit & ueriſſime dixit, Ego & pater Ioan.10
unum ſumus. Si ergo ille cũ patre unum, æqualis
patri, deus de deo, deus apud deũ, coæternus, im-
D mortalis, pariter incõmutabilis, pariter ſine tẽpo-
re, pariter creator & diſpoſitor temporum: tamen
quia uenit in tempore, & formam ſerui accepit,
& habitu eſt inuentus ut homo, quærit gloriam
patris, non ſuam: quid tu homo facere debes, qui
quando aliquid boni facis gloriam tuam quæris,
quando aũt aliquid mali facis, deo calumniã me-
ditaris? Intende tibi, creatura es, agnoſce creato-
rem. Seruus es, ne contemnas dominum: adopta-
tus es, ſed non meritis tuis. Quære eius gloriam, à
quo habes hanc gratiam homo adoptatus: cuius
gloriam quæſiuit qui eſt ab illo unicus natus.

Qui aũt quærit gloriam eius qui miſit illum, hic
uerax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.] In Antichri-
ſto aũt iniuſtitia eſt, & uerax nõ eſt: quia gloriam

ſuam quæſiturus eſt,nõ eius à quo miſſus eſt: non
enim eſt miſſus,ſed uenire permiſſus. Omẽs ergo
pertinentes ad corpus Chriſti,ne inducamur in la
queos Antichriſti,non quęramus gloriam noſtrã.
Sed ſi ille quæſiuit gloriam eius qui eum miſit,
quanto magis nos eius qui nos fecit?

Ab eo quod ait,Nónne Moyſes dedit uobis legem,
& nemo ex uobis facit legem? Quid me quæritis inter-
ficere: uſq; ad id quod ait, Nolite iudicare ſecundum fa-
ciem,ſed iuſtum iudicium iudicate. Tract. XXX.

E VANgelij ſancti lectionem, de qua
pridẽ charitati ueſtræ locuti ſumus,
E iſta quę modo lecta eſt,hodierna cõ
ſequitur. Dominũ loquẽtem audie-
bant & diſcipuli & Iudęi: ueritatẽ lo
B quentem audiebant, & ueraces & mendaces: cha
ritatem loquentẽ audiebant, & amici & inimici:
bonũ loquentẽ audiebant, & boni & mali. Illi au-
diebant,ſed ille diſcernebat:& quibus ſermo pro-
deſſet,& profuturus eſſet, uidebat & præuidebat.
In illis enim qui tunc erant uidebat, in nobis qui
futuri eramus pręuidebat. Nos itaq; ſic audiamus
Euangeliũ,quaſi præſentem dominum, nec dica-
mus,O illi felices qui eum uidere potuerunt:quia
multi in eis qui uiderunt & occiderunt, multi aũt
in nobis qui non uiderunt,& crediderunt. Quod
em̃ precioſum ſonabat de ore domini: & propter
nos ſcriptum eſt, & nobis ſeruatũ, & propter nos
recitatum,& recitabitur etiã propter poſteros no
ſtros, & donec ſeculum finiatur. Surſum eſt do-
C minus,ſed etiam hic eſt ueritas dominus. Corpus
enim domini in quo reſurrexit, uno loco eſſe po-
teſt:ueritas eius ubiq; diffuſa eſt. Dominum ergo
audiamus,& quod ipſe donauerit de uerbis eius,
& nos dicamus. Nónne Moyſes,inquit,dedit
uobis legẽ, & nemo ex uobis facit legem? Quid
me quæritis interficęre?] Ideo enim quæritis me
interficere,quia nemo ex uobis facit legẽ: nã ſi le-
gem faceretis, in ipſis literis Chriſtũ cognoſcere-
tis,& præſentem non occideretis. Reſpondit
ei turba.] Reſpondit quaſi turba non pertinentia
ad ordinẽ,ſed ad perturbationẽ. Deniq; turba tur
bata uidete quid reſponderit, Dæmonium ha-
bes. Quis te quærit occidere?] Quaſi non peius
fuerit dicere,dęmoniũ habes, q̃ eum occidere. Ei
D quippe dictũ eſt q́ dæmoniũ haberet, qui dæmo-
nes expellebat. Quid poſſet aliud dicere turba tur
bulenta? Quid poſſet aliud olere cœnum commo
tũ? Turba turbata eſt. Vnde? A ueritate. Turbam
lippitudinis turbauit claritas lucis. Oculi em̃ non
habentes ſanitatem,non poſſunt ferre luminis cla
ritatem. Dominus autẽ non planè turbatus,ſed in
ſua ueritáte trãquillus:non reddidit malũ pro ma-
lo,nec maledictum pro maledicto. Quibus ſi dice
ret,dæmonium habetis uos, uerum utiq; diceret.
Non enim talia illi ueritati dicerent, niſi eos falſi-
tas diaboli iritaret. Quid ergo reſpondit? Audia-
mus tranquille,& tranquillũ bibamus, Vnum
opus feci,& omnes miramini.] Tanquam dicẽs,
Quid ſi omnia opera mea uideretis? Ipſius enim
opera erant quæ in mundo uidebant,& ipſum qui

A fecit omnia non uidebãt. Fecit unã rem, & turba-
ti ſunt, quia ſaluum fecit hominem ſabbato. Qua
ſi uero ſi quiſquã ægrotũ ſabbato ſanaret, alius il-
lum ſanũ feciſſet q̃ ille qui eos ſcãdalizauit, quia
unũ hominẽ ſaluũ fecit ſabbato. Quis enim alius
alios ſaluos fecit q̃ ipſa ſalus: qui illã ſalutẽ quam
dedit huic domini,dat & iumentis? Salus em̃ cor-
poralis erat. Salus carnis & reparatur & moritur:
& cũ reparatur,mors differtur, non aufertur. Ta-
men fratres,etiã ipſa ſalus à domino eſt, per quẽli-
bet detur:quocunq; curante & miniſtrãte imper-
tiatur,ab illo datur à quo eſt omnis ſalus, cui dici-
tur in pſalmo, Homines & iumenta ſaluos facies Pſal. 35
domine:ſicut multiplicaſti miſericordiã tuã deus.
Quia enim deus eſt, multiplicat miſericordiam
B ſuam:peruenit etiam ad ſalutem carnis humanæ,
peruenit etiã ad ſalutem mutorum animaliũ. Sed
qui das ſalutẽ carnis hominibus iumentiſq; com-
munẽ,nunquid nulla ſalus eſt quam ſeruas homi-
nibus? Eſt certe alia quę non ſolũ communis non
eſt hominibus & iumentis, ſed nec ipſis homini-
bus cõmunis eſt bonis & malis. Deniq; cũ ibi de
iſta ſalute dixiſſet quã communiter accipiunt pe-
cora & homines:propter illam ſalutem quam ſpe
rare debent homines, ſed boni homines, ſecutus
adiunxit, Filij aũt hominũ,ſub tegmine alarũ tua-
rum ſperabunt. Inebriabũtur ab ubertate domus
tuæ,& torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Quo-
niã apud te eſt fons uitæ, & in lumine tuo uidebi-
mus lumen. Hæc eſt ſalus quę ad bonos pertinet,
C quos appellauit filios hominũ: cũ ſupra dixiſſet,
Homines & iumenta ſaluos facies domine. Quid
enim? Illi homines non erãt filij hominũ, ut cũ di-
xiſſet homines,ſequeretũ & diceret,filij aũt homi-
num: quaſi aliud eſſent homines, & aliud filij ho-
minum? Non tamen arbitror ſine aliqua ſignifica
tione diſtinctiõis hoc dixiſſe ſpiritum ſanctũ. Ho-
mines ad primũ Adam, filij hominũ ad Chriſtum.
Forte enim homines pertinent ad primum homi-
nem:filij aũt hominũ pertinẽt ad filium hominis,
Vnum opus feci,& omnes miramini. Et cõtinuo
ſubiungit, Propterea Moyſes dedit uobis cir-
cunciſionem.] Bene factum eſt ut acciperetis cir-
cunſionem à Moyſe: Non quia ex Moyſe eſt,
ſed ex patribus.] Abraham quippe primus acce-
D pit circunciſionem à domino. Et in ſabbato cir
cunciditis.] Cõuicit uos Moyſes. In lege accepi-
ſtis ut circuncidatis octauo die: accepiſtis in lege
ut uacetis ſeptimo die. Si octauus dies illius qui
natus eſt occurrerit ad diem ſeptimũ, quid facie-
tis? Vacabitis ut ſeruetis ſabbatum, an circũcide-
tis ut impleatis ſacramentũ diei octaui? Sed noui,
inquit,quid faciatis. Circunciditis hominẽ. Qua-
re? Quia circunciſio pertinet ad aliquod ſignacu-
lum ſalutis,& non debent homines ſabbato uaca
re à ſalute. Ergo nec mihi traſcamini, qui ſaluum
feci totum hominẽ ſabbato. Si circunciſionẽ,
inquit, accipit homo in ſabbato, ut non ſoluatur
lex Moyſi,] aliquid enim per Moyſen in illa con-
ſtitutione circunciſionis ſalubriter inſtitutum eſt:
mihi operanti ſalutem in ſabbato quare indigna-
mini

mini? Forte enim illa circũciſio ipſum dominum
ſignificabat,cui iſti curanti & ſananti indignaban
tur:iuſſa eſt etiam adhiberi octauo die circũciſio.
Et quid eſt circunciſio, niſi carnis expoliatio? Si-
gnificat ergo iſta circunciſio expoliationem à cor
de cupiditatum carnaliũ: Non ergo ſine cauſa da-
ta eſt, & in eo mẽbro iuſſa fieri: quoniã per illud
membrũ procreatur creatura mortalium. Et per
unum hominem mors, ſicut per unum hominẽ re
ſurrectio mortuorum:& per unum hominem pec
catũ intrauit in mũdũ, & per peccatũ mors. Ideo
quiſq; cum præputio naſcitur, quia omnis homo
cũ uitio propaginis naſcitur: & non mundat deus
ſiue à uitio cum quo naſcimur:ſiue à uitijs quę ma
le uiuendo addimus,niſi per cultellum petrinum,
1.Cor.10 dominũ Christum.Petra enim erat Chriſtus. Cul-
tellis enim penitris circũcidebant,& petræ nomi-
ne Chriſtum figurabant, & præſentem nõ agno-
ſcebant,ſed inſuper eum occidere cupiebãt.Qua-
re aũt octauo die,niſi quia poſt ſeptimum ſabbati
dominus die dominico reſurrexit? Ergo reſurre-
ctio Chriſti,quę facta eſt tertio quidẽ die paſſiõis,
ſed octauo die in diebus hebdomadis,ipſa nos cir
cuncidit.Audi circunciſos uera petra, Apoſtolo
Col.3 admonente, Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ
ſuper terrã.Circunciſis loquitur.Reſurrexit Chri-
ſtus,abſtulit uobis deſideria carnalia,abſtulit con
cupiſcentias malas, abſtulit ſuperfluum cum quo
nati eratis, & multo peius quod male uiuẽdo ad-
dideratis. Circunciſi per petram quare adhuc ſa-
pitis terram? Et ad extremũ quia legẽ dedit Moy-
ſes,& circunciditis hominem ſabbato, intelligite
hoc ſignificari opus bonũ quod ego feci totũ ho-
minem ſaluum ſabbato: quia & curatus eſt ut ſa-
nus eſſet in corpore, & credidit ut ſanus eſſet in
anima. Nolite iudicare perſonaliter,ſed rectum
iudiciũ iudicate.] Quid eſt hoc? Modo quia per
legem Moyſi circunciditis ſabbato,non iraſcimi-
ni Moyſi: & quia ego die ſabbati ſaluum feci ho-
minem,iraſcimini mihi.Perſonaliter iudicatis,ue-
ritatem attendite.Ego non me pręfero Moyſi, ait
dominus,qui erat & ipſius Moyſi dominus.Sic at
tendite nos duos, tanq̃ ambos homines:iudicate
inter nos,ſed uerũ iudiciũ iudicate:Nolite me ho-
norato illũ damnare, ſed illo intellecto me hono-
Ioan.5 rate.Hoc eñ eis alio loco dixit,Si crederetis Moy
ſi,crederetis utiq; & mihi,|de me enim ille ſcripſit.
Sed hoc loco noluit hoc dicere,tanq̃ ſe & Moyſe
ante illos cõſtitutis.Propter legem Moyſi circun-
ciditis, quando etiam ſabbatũ occurrerit, & ego
ſanitatum faciendarum beneficentiam non uultis
ut exhibeam per ſabbatũ? Quia dominus circun-
ciſionis & dominus ſabbati ſalutis eſt author, &
ſeruilia opera prohibiti eſtis facere ſabbato :ſi ue-
Ioan.8 re intelligatis ſeruilia opera,non peccatis.Qui eñ
facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Nũquid ſerui-
le opus eſt, hominem ſanare ſabbato? Manduca-
tis & bibitis,ut aliquid dicam ex admonitione do
mini noſtri Ieſu Chriſti, & ex uerbis eius. Vtique
quare manducatis & bibitis in ſabbato, niſi quia
pertinet ad ſalutẽ quod facitis? Per hoc oſtenditis

A opera ſalutis non eſſe ullo modo die ſabbati omit
tenda.Ergo nolite perſonaliter iudicare, ſed rectũ
iudicium iudicate. Attendite me quomodo homi
nẽ,attendite Moyſen quomodo hominẽ. Si ſecũ-
dum ueritatem iudicatis, neq; Moyſen, neq; me
condemnabitis: & ueritate cognita me cognoſce
tis, quia ego ſum ueritas. Hoc uitiũ fratres quod
dominus notauit hoc loco,euadere in hoc ſeculo
magni laboris eſt: non perſonaliter iudicare, ſed
rectum iudicium retinere. Admonuit quidem do
minus Iudæos, ſed monuit & nos. Illos conuicit,
nos inſtruxit:illos redarguit,nos exacuit. Non pu
temus hoc nobis nõ ideo dictũ,quia tunc ibi non
fuimus.Scriptũ eſt, legitur, cũ recitaretur audiui-
mus: ſed tanq̃ Iudæis dictũ audiuimus. Non nos
B ponamus poſt nos,& quaſi intueamur iniquos re
prehendere, & ipſi nos faciamus quod in nobis
ueritas ipſa reprehendat. Iudæi quidem perſonali
ter iudicabãt:ſed ideo non pertinẽt ad nouũ teſta-
mentũ,ideo nõ habẽt in Chriſto regnũ cœlorum,
ideo nõ iungunt̃ ſanctorũ ſocietati angelorũ. Ter
rena quærebãt à dño. Terra eñ ꝓmiſſionis, uicto
ria ab inimicis, fœcũditas pariẽdi, multiplicatio fi-
liorum, abũdantia fructuũ, quæ illis omnia à deo
quidem uero & bono, tamen ut carnalibus pro-
miſſa ſunt,omnia hæc fecerat illis uetus teſtamen
tũ.Quid eſt uetus teſtamentum? Quaſi hæreditas
pertinens ad hominẽ ueterem. Nos innouati ſu-
mus, homo nouus facti ſumus, quia & ille homo
nouus uenit. Quid tam nouũ q̃ naſci de uirgine?
C Quia ergo non erat quod in illo innouaret præce
ptum,quia nullũ habebãt peccatũ: nouus partus
eſt datus.In illo partus nouus, in nobis homo no-
uus. Quid eſt homo nouus? A uetuſtate innoua-
tus. Ad quã rem innouatus? Ad deſideranda cœ-
leſtia,ad cõcupiſcenda ſempiterna, ad patriã quæ
ſurſum eſt,quæ hoſtẽ non timet deſiderandã: ubi
nõ perdimus amicũ, non timemus inimicum: ubi
uiuimus cũ bono affectu, ſine defectu: ubi nemo
naſcitur, quia nemo morit̃:ubi nemo iam proficit,
& nemo deficit:ubi non eſurit̃ & nõ ſititur, ſed ſa-
tietas eſt immortalitas, & cibus ueritas. Hæc ha-
bentes promiſſa, ad nouum teſtamentũ pertinen-
tes, & nouæ hæreditatis facti hęredes, & ipſius do
mini cohæredes, aliam ſpem ualde habemus: non
D perſonaliter iudicemus,ſed rectũ iudicium tenea
mus.Quis eſt qui nõ iudicat perſonaliter? Qui di-
ligit æqualiter. Dilectio æqualis facit nõ accepta-
ri perſonas.Non cum homines diuerſo modo pro
ſuis gradibus honoramus, tunc timendum eſt ne
perſonas accipiamus, ſed quando inter duos iudi-
camus, & aliquando inter neceſſarios.Fit nonnun 2.q.7.cap. queritur
quam iudicium inter patrem & filium: queritur
pater de malo filio, aut queritur filius de duro pa-
tre. Seruamus honorificentiam quæ debetur pa-
tri & filio, quę deficit à filio. Non æquamus filium
patri in honore, ſed præponimus ſi bonã cauſam
habet, filium æquamus patri in ueritate, & ſic tri-
buimus honorem debitum, ut non perdat æquali
tas meritum. Ita uerbis domini proficimus, & ut
proficiamus gratia illius adiuuamur.

Ab eo quod ait, Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymis, Nónne hic eſt quem quærebant Iudæi interficere, & ecce palàm loquitur, & nihil ei dicūt: uſq; ad id, quod ait, Quæritis me, & nō inuenietis, & ubi ſum ego, uos non poteſtis uenire. Tractat. XXXI.

A

MEMINIT charitas ueſtra priſtinis ſermonibus & lectum eſſe in Euangelio, & à nobis ut potuimus diſputatum, ꝙ dominus Ieſus ideo uoluit occulte aſcendere ad diem feſtum, nō quia timebat ne teneretur, cuius poteſtas erat ne teneretur: ſed ut ſignificaret etiā in ipſo die feſto qui celebrabatur à Iudæis, ſe occultari, & ſuum eſſe myſterium. Hodierna ergo lectione apparuit poteſtas, quæ putabaẽ timiditas: loquebaẽ eñ palam in die feſto, ita ut mirarētur turbæ, & dicerent B quod audiuimus cū lectio legeretur, Nónne hic eſt quē quærebāt interficere? Et ecce palam loquitur, & nihil illi dicunt. Nūquid uere cognouerunt principes quia hic eſt Chriſtus?] Qui nouerant qua ſæuitia quærebatur, mirabantur qua potentia non tenebatur. Deinde non plenè intelligētes illius potentiā, putauerunt principū eſſe ſciētiam, ꝙ ipſi cognouerant eundem eſſe Chriſtū: ideo pepercerunt ei, quē tantopere occidendū quęſierūt. Deinde illi ipſi apud ſeipſos, qui dixerant, Nunqd cognouerunt principes quia hic eſt Chriſtus, fecerunt quæſtionem qua eis uideretur non ipſe eſſe Chriſtus, adiungentes eñ dixerunt, Sed iſtum nouimus unde ſit. Chriſtus aūt cū uenerit, nemo ſcit unde ſit.] Hæc opinio apud Iudæos unde nata C fuerit, ꝙ Chriſtus cum uenerit nemo ſcit unde ſit, non enim inaniter nata eſt, ſi conſideremus ſcripturas, inuenimus fratres, quomodo ſanctæ ſcripturæ dixerunt de Chriſto, quoniā Nazaræus uocabitur. Ergo prædixerunt unde ſit. Rurſus ſi locū natiuitatis eius quęramus, tanq; inde ſit ubi natus eſt: nec hoc latebat Iudæos, propter ſcripturas quæ iſta prædixerāt. Nam cū eum uiſa ſtella Magi quærerent adorare, uenerunt ad Herodem, & dixerunt quid quærerent & quid uellent. Ille aūt conuocatis eis qui legem ſciebant, quæſiuit ab eis Mich. 5 ubi Chriſtus naſceretur. Illi dixerūt, In Bethleem Iudæ, & teſtimonium etiā propheticum protulerunt. Si ergo prophetæ prædixerant & locum unde erat origo carnis eius, & locum ubi eum peperit mater eius: unde nata eſt iſta opinio apud Iudæos quam modo audiuimus, Chriſtus cum uenerit, nemo ſcit unde ſit, niſi quia utrunq; prędicauerant & prænunciauerant ſcripturæ? Secundum hominem prædixerant ſcripturæ unde eſſet: ſecūdum deum latebat impios, & quærebat pios. Ad hoc enim & iſti dixerunt, Chriſtus cū uenerit, nemo ſcit unde ſit: quia hanc illis opinionem generauerat, quod per Eſaiam dictum eſt, Generationem aūt eius quis enarrabit? Eſa. 53 Deniq; & ipſe dominus ad utrunq; reſpondit, & quia nouerant eū unde eſſet, & quia non nouerant: ut atteſtaretur prophetiæ ſanctæ quæ de illo ante prædicta eſt, & ſecundum humanitatē infirmitatis, & ſecundū diuinitatē maieſtatis. Audite ergo uerbum domini,

A fratres, uidete quemadmodū confirmauit eis & ꝙ dixerunt, Iſtum nouimus unde ſit: & ꝙ dixerunt, Chriſtus cum uenerit, nemo ſcit unde ſit. Clamabat ergo docens in tēplo Ieſus, Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis, & à meipſo nō ueni, ſed eſt uerus qui me miſit, quē uos neſcitis.] Hoc eſt dicere, & me ſcitis, & me neſcitis: hoc eſt dicere, & unde ſim ſcitis, & unde ſim neſcitis. Vnde ſim ſcitis, Ieſus à Nazareth, cuius etiā parentes noſtis. Solus enim in hac cauſa latebat uirginis partus, cui tamen teſtis erat maritus: ipſe eñ hoc poterat fideliter indicare, qui potuit maritaliter & cælare: Hoc ergo excepto uirginis partu, totū nouerāt in Ieſu quod ad hominē pertinet. Facies ipſius nota erat, patria ipſius nota erat, genus ipſius notū erat, ubi natus B eſt ſciebaẽ. Recte ergo dixit, & me noſtis, & unde ſim ſcitis, ſecundū carnē & effigiē hominis quam gerebat: ſecūdum autē diuinitatē & à meipſo non ueni, ſed eſt uerus qui me miſit, quem uos neſcitis: ſed ut eū ſciatis, credite in eū quē miſit, & ſcietis. Deū enim nemo uidit unquā, niſi unigenitus Ioan. 1 filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit: &, Patrē Matt. 11 nō cognoſcit niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Deniq; cum dixiſſet, Sed eſt uerus qui miſit me, quē uos neſcitis: ut oſtēderet eis unde poſſent ſcire quod neſciebāt, ſubiecit, Ego ſcio eū.] Ergo à me quęrite, ut ſciatis eum. Quare aūt ſcio eū?

Quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.] Magnifice utrunq; monſtrauit. Ab ipſo, inquit ſum, quia filius de patre: & quicqd eſt filius, de illo eſt cuius C eſt filius. Ideo dominū Ieſum dicimus deū de deo, patrem nō dicimus deum de deo, ſed tantū deum: & dicimus dominum Ieſum lumen de lumine, patrem non dicimus lumē de lumine, ſed tantum lumen. Ad hoc ergo pertinet, quod dixit: Ab ipſo ſum. Quòd aūt uidetis me in carne, ipſe me miſit. Vbi audis ipſe me miſit, noli intelligere naturæ diſſimilitudinē, ſed generātis autoritatē. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illū manus, quia nondū uenerat hora eius.] Hoc eſt, quia nolebat. Quid eſt eñ, nondū uenerat hora eius? Non enim dominus ſub fato natus eſt. Hoc nec de te credendū eſt, quanto minus de illo per quē factus es? Si tua hora uolūtas eſt illius, illius hora quę eſt niſi uolūtas ſua? Nō ergo horam D dixit qua cogeretur mori, ſed qua dignaretur occidi: tempus eñ expectabat quo moreretur, quia & tempus expectare uoluit quo naſcereẽ. De hoc tēpore Apoſtolus loquēs, ait, Cū aūt uenit plenitudo tēporis, miſit deus filiū ſuū. Gal. 4 Ideo multi dicūt, Quare nō ante uenit Chriſtus? Quibus reſpōdendum eſt, quia nondū uenerat plenitudo tēporis, moderāte illo per quē facta ſunt tempora, ſciebat enim quando uenire deberet. Primo per multam ſeriē temporū & annorū prædicēdus fuit: non eñ aliquid paruū uenturū fuit. Diu fuerat prædicendus, ſemper tenēdus. Quāto maior iudex ueniebat, tāto pręconū lōgior ſeries præcedebat. Denique ubi uenit plenitudo tēporis, uenit & ille qui nos liberaret à tēpore: liberati eñ à tēpore, uēturi ſumus ad æternitatē illā ubi non eſt tempus. Nec

dicitur

dicitur ibi, quando ueniet hora: dies eſt enim ſem A
piternus, qui nec præceditur heſterno, nec exclu-
ditur craſtino. In hoc autem ſeculo uoluūtur dies,
& alij tranſeunt, & alij ueniunt, nullus manet. Et
momenta quibus loquimur, inuicem ſe expellūt,
nec ſtat prima ſyllaba, ut ſonare poſſit ſecūda. Ex
quo loquimur aliquantum ſenuimus, & ſine ulla
dubitatiōe ſenior ſum modo quàm mane: ita nihil
ſtat, nihil fixum manet in tempore. Amare itaque
debemus per quē facta ſunt tēpora, ut liberemur
à tempore, & figamur in æternitate, ubi iam nulla
eſt mutabilitas temporū. Magna igitur miſericor-
dia domini noſtri Ieſu Chriſti, factū eſſe eū ꝓpter
nos in tempore, per quem facta ſunt tēpora: factū
eſſe inter omnia, per quem facta ſunt omnia, factū
eſſe quod fecit. Factus eſt eñ quod fecerat: factus B
eſt homo ꝗ hominē fecerat, ne periret ꝗd fecerat.
Secundum hanc diſpenſationē iam uenerat hora
natiuitatis, & natus erat: ſed nondū uenerat hora
paſſiōis, ideo nōdū paſſurus erat. Deniq; ut noue
ritis nō neceſſitatē, ſed poteſtatē morientis: ꝓpter
nōnullos hoc loquor, qui cū audierint, nondū ue
nit hora eius, ædificant ad credenda fata, & fiunt
corda eorum fatua. Vt ergo noueritis poteſtatem
moriētis, ipſam paſſionē recolite, crucifixū intue-
Ioan. 19 mini. Dixit in ligno pendeōs: Sitio. Illi hoc audito
in arundine per ſpongiam obtulerunt ei acetū in
cruce: accepit & ait: Perfectum eſt. Et inclinato ca
pite, reddidit ſpiritū. Videtis poteſtatē morientis,
quia hoc expectabat uolens, donec omnia cōple-
rentur quæ de illo prædicta fuerant ante mortē fu C
Pſal. 68 tura. Dixerat enim propheta: Dederunt in eſcam
meam fel, & in ſiti mea potauerūt me aceto: expe-
ctabat ut hæc omnia cōplerentur. Poſteaq; cōple
ta ſunt, dixit: Perfectū eſt: & abſceſſit poteſtate, qa
non uenerat neceſſitate. Ideo quidam plus mirati
ſunt iſtam poteſtatē morietis, ꝗ potentiā miracu-
la facientis. Ventum eſt enim ad crucē, ut corpo-
ra deponerētur de ligno, quoniā ſabbatum illuce
ſcebat: & inuenti ſunt latrones uiuentes. Suppli-
cium quippe crucis ideo durius erat, quia diutius
cruciabat, & oīnes crucifixi longa morte necabā-
tur. Illi aūt ne remanerēt in ligno, cruribus fractis
coacti ſūt mori, ut poſſent inde deponi. Dominus
aūt inuentus eſt mortuus, et admirati ſunt omnes.
Et qui eum uiuū contempſeruot, mortuū ſic mira D
Matt. 27 ti ſunt, ut dicerēt quidā: Vere filius dei eſt hic. Vn
de eſt & illud fratres, ubi ait quærentibus ſe: Ego
ſum: & illi retro redeuntes omnes ceciderūt. Erat
ergo in illo poteſtas ſumma. Nec hora cogebatur
mori: ſed horam expectabat qua opportune fieret
uolūtas, nō qua inuiti impleret neceſſitas. De tur
ba aūt multi crediderūt in eum.] Humiles & pau
peres ſaluos faciebat dominus. Principes inſanie-
bant: & ideo medicū non ſolū nō agnoſcebāt, ſed
etiam occidere cupiebant. Erat quædā turba quæ
ſuam ægritudinē cito uidit, & illius medicinā ſine
dilatione cognouit. Videte quid ſibi dixerit turba
ipſa cōmota miraculis. Nunquid Chriſtus cum
uenerit, plura ſigna facturus eſt?] Vtiq; ſi duo nō
erunt, hic eſt: crediderunt ergo in eum dicentes

A iſta. Principes uero illi audita multitudinis fide, &
eo murmure quo Chriſtus glorificabatur: Miſe
runt miniſtros, ut apprehenderent eum.] Quē ap
prehenderent? Adhuc nolentē. Quia ergo nō po
teraot apprehendere nolentem, miſſi ſunt ut audi
rent docentē. Quid docentē? Dicit ergo Ieſus:
Adhuc modicū tempus uobiſcum ſum.] Quod
modo uultis facere, facturi eſtis, ſed nō modo: qa
modo nolo. Quare adhuc modo nolo? Quia ad-
huc modicum tempus uobiſcū ſum: Et tunc ua-
do ad eum qui me miſit.] Implere debeo diſpenſa
tionem meam, & ſic peruenire ad paſſionē meā.
Quæretis me, & non inuenietis, & ubi ſum ego,
uos nō poteſtis uenire.] Hic iam reſurrectionem
ſuā prædixit: noluerūt enim agnoſcere præſentē,
B & poſtea quæſierunt, cū uiderent in eum multitu
dinem iam credentē. Magna eñ ſigna facta ſunt,
etiā cum dominus reſurrexit, & aſcēdit in cœlum.
Tunc per diſcipulos facta ſunt magna, ſed ille per
illos, qui & per ſeipſum: ipſe quippe illis dixerat:
Sine me nihil poteſtis facere. Quādo claudus ille Ioan. 15
ꝗ ſedebat ad portā, ad uocē Petri reſurrexit, et ſuis
pedib. ambulauit ut homines mirarent: ſic eos al-
locutus eſt Petrus, quia nō in ſua poteſtate iſta fe-
cit, ſed in uirtute illius, quē ipſi occiderunt. Multi
cōpuncti dixerunt: Quid faciemus? Viderunt e- Act. 2
nim ſe ingēti crimine impietatis aſtrictos quādo
illum occiderūt, quem uenerari & adorare debue
runt: & hoc putabant eſſe inexpiabile. Magnum
enim facinus erat, cuius conſideratio illos faceret
C deſperare: ſed non debebant deſperare, pro qui-
bus in cruce pendēs dominus eſt dignatus orare.
Dixerat enim: Pater ignoſce illis, quia neſciunt Luc. 23
quid faciunt. Videbat quoſdam ſuos, inter mul-
tos alienos: illis iam petebat ueniam, à quibus ad-
huc accipiebat iniuriam. Non enim attendebat ꝗ
ab ipſis moriebatur, ſed quia pro ipſis moriebat.
Multum eſt quod illis conceſſum eſt, & ab ipſis et
pro ipſis, ut nemo de ſui peccati dimiſſione deſpe
ret, quando illi ueniam meruerunt qui Chriſtū oc
ciderunt. Mortuus eſt Chriſtus pro nobis, ſed nū-
quid à nobis? At uero illi uiderūt Chriſtū ſuo ſce-
lere morientem: & crediderunt in Chriſtum ſuis De cōſec. diſ.
ſceleribus ignoſcentē. Quouſq; biberēt ſanguinē 2. cap. acceſ-
quem fuderant, de ſua ſalute deſperauerunt. Ergò ſerunt
D hoc dixit: Quæretis me & non inuenietis, & ubi
ſum ego, uos non poteſtis uenire: quia quæſituri
illum erant poſt reſurrectionem cōpuncti. Nec di
xit, ubi ero: ſed ubi ſum. Semꝑ enim ibi erat Chri-
ſtus, quò fuerat rediturus: ſic enim uenit ut nō re-
cederet. Vnde alio loco ait: Nemo aſcendit in cœ Ioan. 3
lum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui
eſt in cœlo: nō dixit, ꝗ fuit in cœlo. In terra loque-
bat, et in cœlo ſe eſſe dicebat. Sic uenit, ut inde nō
abſcederet: ſic rediit, ut uos non derelinqueret.
Quid miramini? Deus hoc facit. Homo eñ ſecun
dum corpus in loco eſt, & de loco migrat, & cū ad
aliū locū uenerit, in eo loco unde uenit nō eſt: de-
us autem implet omnia, & ubiq; totus eſt, non ſe-
cundum ſpatia tenetur locis. Erat tamen Chri-
ſtus ſecundū uiſibilem carnem in terra, ſecundum

inuiſibilem maieſtatē in cœlo & in terra : ideo ait: A
Vbi ego ſum, uos non poteſtis uenire. Nec dixit,
non poteritis, ſed, non poteſtis : tales enim tunc e-
rant qui non poſſent, Nam ut ſciatis nō hoc ad de
ſperationem dictū, & diſcipulis ſuis dixit tale ali-
quid, Quò ego uado, uos nō poteſtis uenire: cum
Ioan. 17 pro illis orans dixerit: Pater, uolo ut ubi ego ſum,
et ipſi ſint mecū. Deniq; hoc Petro expoſuit, et ait
Ioan. 13 illi, Quò ego uado nō potes me ſeq modo, ſeque-
ris aūt poſtea. Dixerunt ergo Iudæi.] non ad ip
ſum, ſed ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt quia nō
inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem gen
tium iturus eſt, & docturus gentes?] Non em̄ ſcie
bant quod dixerunt, ſed quia ille uoluit, propheta
uerunt. Iturus enim erat dominus ad gentes, non
præſentia corporis ſui, ſed tamē pedibus ſuis. Qui B
erant pedes eius? Quos pedes cōculcare uolebat
perſequendo Saulus, quando ei caput clamabat:
Act. 9 Saule Saule, quid me perſequeris. Quis eſt hic
ſermo, quem dixit: Quæretis me & non inuenie-
tis, & ubi ego ſum uos non poteſtis uenire?] Vn
de hoc dixit dominus neſcierunt, & tamē aliquid
quod futurum erat, neſcientes prænunciauerunt.
Dixit enim hoc dominus, quia locum, ſi tamen di
cendus eſt locus, id eſt ſinū patris unde nunquam
diſceſſit unigenitus filius, non illi nouerāt, nec co
gitare idonei erant ubi erat Chriſtus, unde non re
ceſſit Chriſtus, quò rediturus erat Chriſtus, ubi
manebat Chriſtus. Vnde hoc cordi humano co-
gitare, aut linguæ explicare? Hoc ergo illi nullo
modo intellexerūt, & tamē ex hac occaſiōe ſalu- C
tem noſtrā prædixerunt: ꝙ dn̄s iturus eſſet ad di-
ſperſionē gentiū, & impleturus quod legebant &
Pſal. 17 non intelligebant: Populus quem non cognoui,
ſeruiuit mihi, in obauditu auris obediuit mihi. Illi
non audierunt in quorum oculis fuit, illi audierūt
in quorū auribus ſonuit. Illius enim Eccleſiæ uen-
turæ de gentibus typum gerebat mulier quæ flu-
xum ſanguinis patiebatur: tangebat & non uide-
batur, neſciebatur & ſanabatur. Figura quippe e-
Luc. 8 rat, quòd dominus interrogauit: Quis me tetigit?
Quaſi ignorās ignoratam ſanauit. Sic fecit & gen
tibus. Non eum didicimus in carne, & meruimus
carnem eius manducare, & in carne eius membra
eſſe. Quare? Quia miſit ad nos. Quos? Præcones
ſuos, diſcipulos ſuos, ſeruos ſuos, redemptos ſu- D
os quos creauit, ſed quos & redemit fratres ſuos.
Totum parum dixi, membra ſua, ſemetipſum: mi-
ſit enim ad nos membra, & fecit nos membra ſua.
Tamen ſecundū ſpeciem corporis quam Iudæi ui
derunt & cōtempſerunt, non apud nos fuit Chri-
ſtus: quia & hoc de illo dictū erat, ſicut Apoſtolus
Rom. 15 dicit: Dico enim Chriſtum miniſtrū fuiſſe circūci-
ſionis propter ueritatem dei, ad confirmādas pro
miſſiones patrum. Ad illos debuit uenire, à quorū
patribus & quorū patribus eſt promiſſus: ideo &
Matt. 15 ipſe ſic ait: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ peri-
erūt domus Iſrael. Sed quid dicit Apoſtolus in ſe-
quenti? Gentes aūt ſuper miſericordia glorificate
deum. Quid & ipſe dn̄s? Habeo alias oues quæ
nō ſunt ex hoc ouili. Qui dixerat: Nō ſum miſſus

A niſi ad oues quæ perierāt domus Iſrael: quomodo
habet alias oues ad quas nō eſt miſſus, niſi quia ſi-
gnificauit præſentiam corporalem non ſe miſſum
exhibere niſi ſolis Iudæis, qui uiderunt & occide-
runt? Et multi tamē inde & antea & poſtea credi-
derunt. Meſſis prima de cruce uētilata eſt, ut eſſet
ſemen unde alia meſſis conſurgeret. Nunc uero
cum fama Euangelij, et bono eius odore excitati,
credunt fideles eius per omnes gentes, erit expe-
ctatio gentium, quādo ueniet qui iam uenit, quan
do ab omnibus uidebitur, qui tunc à quibuſdam
uiſus non eſt, à quibuſdam uiſus eſt: quando ueni-
et iudicaturus qui uenit iudicandus, quādo ueni-
et diſcreturus, qui uenit ut non diſcerneretur. Nō
enim ab impijs Chriſtus eſt diſcretus, ſed cum im-
B pijs iudicatus, de illo enim dictū eſt: Inter iniquos Eſa. 53
reputatus eſt. Latro euaſit, Chriſtus damnatus eſt.
Accepit indulgentiam criminoſus, damnatus eſt
qui omnium crimina confitentium relaxauit: ta-
men & ipſa crux ſi attēdas, tribunal fuit. In medio
enim iudice conſtituto, unus latro qui credidit li-
beratus: alter qui inſultauit, damnatus eſt. Iam ſi-
gnificabat quod facturus eſt de uiuis & mortuis,
alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram. Si
milis ille latro futuris ad ſiniſtrā, ſimilis alter futu-
ris ad dexterā. Iudicabatur, & iudiciū minabatur.

Ab eo loco ubi ait: In nouiſsimo autem die feſtiuita
tis ſtabat Ieſus & clamabat, dicens: Si quis ſitit ueniat ad
me, & bibat: uſque ad id quod ait: Non enim erat ſpiri-
tus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus,

C Tractatus XXXII.

I NTER diſſenſiones & dubitationes
Iudæorum de domino Ieſu Chriſto,
inter cætera quæ dixit, quibus alij
confunderentur, alij docerentur:
Nouiſſimo illius feſtiuitatis die tunc
enim iſta agebantur, quæ appellatur ſcenopegia,
id eſt tabernaculorum conſtructio, de qua feſtiui-
tate iam ante meminit charitas ueſtra fuiſſe diſſer-
tum: uocat dominus Ieſus Chriſtus, & hoc nō ut-
cunque loquendo, ſed clamādo, ut qui ſitit ueni-
at ad eum. Si ſitimus, ueniamus, & non pedibus
ſed affectibus, nec migrando ſed amando uenia-
mus: quanq̃ ſecundum interiorē hominem et qui
amat migrat. Et aliud eſt migrare corpore, aliud
D corde. Migrat corpore, qui motu corporis mutat
locum: migrat corde, qui motu cordis mutat affe-
ctum. Si aliud amas, aliud amabas: non ibi es, ubi
eras. Clamat ergo nobis dominus. Stabat enim
& clamabat: Si qs ſitit ueniat ad me & bibat. Qui
credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de uētre
eius fluent aquæ uiuæ.] Quid hoc eſſet, quādo Eu
angeliſta expoſuit, immorari non debemus. Vn-
de enim dixerit dominus: Si quis ſitit, ueniat ad
me & bibat, & qui credit in me, flumina de uen-
tre eius fluent aquæ uiuæ: conſequenter expoſuit
Euangeliſta, dicens: Hoc autem dixit de ſpiritu,
quem accepturi erant credētes in eum. Nondum
enim fuerat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fu-
erat glorificatus.] Eſt ergo ſitis interior & uenter
interior, qa eſt homo interior. Et ille qdē interior
inuiſibilis

inuiſibilis, exterior autẽ uiſibilis: ſed melior interior ꝙ exterior. Et quod nõ uidetur, hoc plus amatur: cõſtat enim plus amari hominem interiorem quàm exteriorem. Vnde hoc cõſtat? Vnuſquiſq; in ſeipſo probet. Quamuis enim qui male uiuunt, animos ſuos corpori addicant, uiuere tamen uolunt, quod non eſt niſi animi: magiſq; ſeipſos indicant qui regunt, quàm illa quæ reguntur. Regunt enim animi, reguntur corpora. Gaudet unuſquiſq; uoluptate, et capit de corpore uoluptatem. Sed ſepara animum, nihil reſtat in corpore quod gaudeat: & ſi de corpore gaudet, animus gaudet. Si gaudet de domo ſua, de ſe non debet gaudere? Et ſi habet animus unde delectẽ extrinſecus, ſine delicijs manet intrinſecus. Omnino conſtat plus amare hominem animam ſuam quàm corpus ſuũ: ſed & in alio homine plus amat homo animam ꝙ corpus. Quid enim amatur in amico, ubi eſt amor ſyncerior & caſtior? Quid amatur in amico, animus an corpus? Si fides amatur, animus amatur: ſi beneuolentia amatur, beneuolentiæ ſedes animus eſt. Si hoc amas in altero, quia & ipſe amat te, animum amas, quia nõ caro ſed animus amat. Ideo enim amas, quia te amat: quære unde te amet, & uides quid amas. Plus ergo amatur, & nõ uidetur. Aliquid etiam uolo dicere, ubi magis appareat dilectioni ueſtræ quãtum ametur animus, & quemadmodum corpori pręponatur. Illi ipſi laſciui amatores, qui pulchritudine corporum delectantur, & forma membrorum accenduntur, tunc amãt amplius quãdo amantur. Nam ſi amet & ſentiat quia odio habetur, magis iraſcitur quàm diligit. Quare magis iraſcitur quàm diligit? Quia nõ ei redditur quod impendit. Si ergo ipſi corporum amatores redamari ſe uolunt, & hoc magis eos delectat ſi amentur, quales ſunt amatores animorũ? Et ſi magni ſunt amatores animorum, quales ſunt amatores dei, qui pulchros animos facit? Sicut enim animus facit decus in corpore, ſic deus in animo. Non enim facit corpori unde ametur niſi animus, qui cum migrauerit, cadauer horreſcis: & quantumcunque pulchra illa membra dilexeris, ſepelire feſtinas. Decus ergo corporis, animꝰ: decus animi, deus. Clamat ergo deus ut ueniamus & bibamus, ſi intus ſitiamus: & dicit, quia cũ biberimus, flumina aquæ uiuæ fluẽt de uẽtre noſtro. Vẽter interioris hominis, conſcientia cordis eſt. Bibito ergo iſto liquore, reuiuiſcit purgata cõſcientia, & hauriens fontem habebit: etiã ipſa fons erit. Quid eſt fons, & quid eſt fluuius, qui manat de uentre interioris hominis? Beneuolentia qua uult cõſulere proximo. Si enim putet, quia quod bibit ſoli ipſi debet ſufficere: nõ fluit aqua uiua de uentre eius. Si autem proximo feſtinat conſulere: ideo non ſiccat, quia manat. Videmus nunc quid ſit quod bibunt, qui credũt in domino: quia utiq; Chriſtiani ſumus, & ſi credimus, bibimus. Et unuſquiſq; in ſeipſo debet agnoſcere ſi bibit, & ſi uiuit ex eo quod bibit: non enim nos deſerit fons, ſi nõ deſeramus fontem. Expoſuit Euangeliſta, ut dixi, unde dominus clamaſſet, ad qualem potum inui-

A taſſet, & quid bibẽtibus propinaſſet, dicens: Hoc autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erãt credentes in eum: nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Quem dicit ſpiritum, niſi ſanctum ſpiritum? Nam unuſquiſq; homo habet in ſe proprium ſpiritũ, de quo loquebar cum animum cõmendarem: animus enim cuiuſq;, proprius eſt ſpiritus eius, de quo dicit Apoſtolus: Quis enim ſcit hominũ quæ ſunt hominis, 1.Cor.2
niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Deinde adiũxit: Sic & quæ dei ſunt, nemo ſcit niſi ſpiritus dei. Noſtra nemo ſcit niſi ſpiritus noſter. Nõ em̃ noui quid cogitas, aut tu quid cogito: ipſa em̃ ſunt propria noſtra, quæ interius cogitamus, & cogitationũ uniuſcuiuſq; hominis ipſius ſpiritus teſtis eſt.
B Sic & quę dei ſunt, nemo ſcit niſi ſpiritus dei. Nos cum ſpiritu noſtro, deus cũ ſuo: ita tamen ut deus cum ſuo ſpiritu ſciat etiam quid agaẽ in nobis, nos autem ſine eius ſpiritu ſcire nõ poſſumus quid agatur in deo. Deus autẽ ſcit in nobis, & quod ipſi neſcimus in nobis. Nam infirmitatẽ ſuam Petrus neſciebat, quãdo à domino ꝙ ter eſſet negaturus audiebat: & ęger ſe neſciebat, medicus ægrum ſciebat. Sunt ergo quædam quę deus nouit in nobis, neſcientibus nobis: tamen quantum ad homines pertinet, nemo ſic ſe nouit quomodo ipſe homo. Alius neſcit quid in illo agaẽ, ſed ſpiritus eius nouit. Accepto autem ſpiritu dei, diſcimus & quid agatur in deo: non totum, quia non accepimus totum. De pignore multa nouimus: pignus enim accepimus, et huius pignoris plenitudo poſtea da-
C bitur. Interim in hac peregrinatione pignus nos cõſolatur, quia qui nos dignatus eſt oppignerare, multũ paratus eſt dare. Si talis eſt arra, quid eſt cuius eſt arra? Sed quid eſt quod ait: Nõ erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondũ erat glorificatus? In euidẽti eſt intellectus. Non enim non erat ſpiritus dei, qui erat apud deum: ſed nondũ erat in eis qui crediderant in Ieſum. Ita enim diſpoſuit dominus Ieſus, non eis dare ſpiritum iſtum de quo loquimur, niſi poſt reſurrectionem ſuã, & hoc nõ ſine cauſa. Et forte ſi quæramus, annuet ut inueniamus: & ſi pulſemus, aperiet ut intremus. Pietas pulſat, non manus: quanq; pulſat & manus, ſi ab operibus miſericordiæ nõ ceſſet manus. Quæ igitur cauſa eſt,
D cur dominus Ieſus Chriſtus ſtatuerit non niſi cum eſſet glorificatus dare ſpiritũ ſanctũ? Quod antequam dicamus ut poſſumus, prius quærẽdum eſt ne quem forte moueat quomodo nondũ erat ſpiritus in hominibus ſanctis, cum de ipſo domino recens nato legaẽ in Euangelio, ꝙ eum in ſpiritu ſancto agnouerit Simeõ: agnouerit etiã Anna uidua propheti ſſa, agnouerit Ioãnes ipſe qui eum baptizauit. Impletus ſpiritu ſancto Zacharias multa dixit: ſpiritũ ſanctum ipſa Maria ut dominũ cõciperet, accepit. Multa ergo indicia præcedentia ſpiritus ſancti habemus, antequam dominus glorificaretur reſurrectione carnis ſuę. Non enim alium ſpiritum etiam prophetæ habuerunt, qui Chriſtum uenturũ prænunciauerunt. Sed modus quidã futurus erat donationis huius, q omnino antea

non

non apparuerat: de ipſo hic dicitur. Nuſquam em̃
legimus antea congregatos homines accepto ſpi
ritu ſancto, linguis omnium gentium locutos fuiſ
ſe. Poſt reſurrectionem autem ſuam, primũ quan-
Ioan. 20 do apparuit diſcipulis ſuis, dixit illis: Accipite ſpi-
ritum ſanctũ: de hoc ergo dictum eſt: Non erat ſpi
ritus: q̃a Ieſus nondũ erat glorificatus. Et inſuffla-
uit in faciem eorum, quo flatu primum hominem
uiuificauit, & de limo erexit: quo flatu animam
membris dedit, ſignificans eum ſe eſſe, qui inſuf-
flauit in faciem eorum ut à luto exurgerent, & lu-
teis operibus renunciarẽt. Tunc primũ poſt reſur
rectionem ſuam dominus, quam dicit Euãgeliſta
glorificationẽ, dedit diſcipulis ſuis ſpiritũ ſanctũ.
Act. 1 Deinde cõmoratus cum eis quadraginta diebus,
ut liber Actuum Apoſtolorũ demõſtrat, ipſis ui-
dentibus, & uidendo deducẽtibus aſcẽdit in cœ-
lum. Ibi peractis decẽ diebus, die pentecoſtes mi-
ſit deſuper ſpiritũ ſanctũ. Quo, ſicut dixi, qui fue-
rãt in uno loco cõgregati accepto impleti, omniũ
gentiũ linguis locuti ſunt. Quid ergo fratres, quia
modo qui baptizatur in Chriſto, & credit in Chri
ſtum, non loquitur omnium gentium linguis, nõ
eſt credendus accepiſſe ſpiritũ ſanctum? Abſit ut
iſta perfidia tentẽt cor noſtrũ. Certi ſumus omnẽ
hominem accipere: ſed quantum uas fidei attule-
rit ad fontem, tantum implet. Cum ergo & modo
accipiatur, dixerit aliquis, Quare nemo loquitur
linguis omnium gẽtium? Quia iam ipſa Eccleſia
linguis omnium gentium loquitur. Antea in una
gente erat Eccleſia, ubi omniũ linguis loqueban-
tur. Loquendo linguis omnium, ſignificabat futu
rum, ut creſcẽdo per gentes, loqueretur linguis o-
mnium. In hac Eccleſia qui nõ eſt, nec modo acci
pit ſpiritum ſanctum. Præciſus enim & diuiſus eſt
ab unitate membrorum, quæ unitas linguis omni
um loquitur. Renunciet ſibi, nõ habet. Nam ſi ha-
bet, det ſignum quod tũc dabatur. Quid eſt, det ſi
gnum quod tunc dabatur? Loquat̃ omnibus lin-
guis. Reſpõdet mihi: Quid em̃? Tu loqueris om-
nibus linguis? Loquor planè, quia omnis lingua
mea eſt, id eſt eius corporis, cuius mẽbrum ſum.
Diffuſa Eccleſia per gentes loquitur omnibus lin
guis. Eccleſia eſt corpus Chriſti, in hoc corpore
membrũ es. Cum ergo membrum ſis eius corpo-
ris quod loquit̃ omnibus linguis, crede te loq; om
nibus linguis. Vnitas enim membrorũ charitate
cõcordat: & ipſa unitas loquit̃, quomodo tunc u-
nus homo loquebatur. Accipimus ergo et nos ſpi
ritũ ſanctũ ſi amamus Eccleſiã, ſi charitate cõpa-
ginamur, ſi catholico nomine & fide gaudemus.
Credamus fratres, quantũ quiſq; amat Eccleſiam
Chriſti, tantũ habet ſpiritũ ſanctũ: datus eſt em̃ ſpi
ritus, ſicut Apoſtolus dicit, ad manifeſtationem.
1. Cor. 12 Quã manifeſtationẽ? Sicut ipſe idẽ dicit: Quia a-
lij datur per ſpiritũ ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſci-
entiæ ſecundum eundem ſpiritum, alij fides in eo
dem ſpiritu, alij donatio curationũ in uno ſpiritu,
alij operatio uirtutũ in eodem ſpiritu. Multa em̃
dantur ad manifeſtationem, ſed tu forſitan eorum
omnium quæ dixi nihil habes. Si amas nonnihil

A habes: ſi enim amas unitatẽ, etiam tibi habet quiſ-
quis in illa habet aliquid. Tolle inuidiam, & tuum
eſt quod habeo: tollã inuidiã, & meum eſt quod
habes. Liuor ſeparat, ſanitas iungit. Oculus ſolus
uidet in corpore, ſed nunquid ſoli ſibi oculus ui-
det? Et manui uidet: & pedi uidet, & cæteris mem
bris uidet: nõ enim ſi aliquis ictus in pedem ueni-
at, auertit ſe oculus inde ut nõ præcaueat. Rurſus
ſola manus operatur in corpore. Sed nũquid ſibi
ſoli operatur? Et oculo operatur, nam ſi ictus ali-
quis ueniẽs non eat in manũ, ſed tantũ in faciem,
nunquid dicit manus, non me moueo, quia nõ tẽ-
dit ad me? Sic pes ambulando om̃ibus mẽbris mi
litat: membra cætera tacent, & lingua omnibus lo
quitur. Habemus ergo ſpiritũ ſanctum, ſi amamus
B Eccleſiam: amamus autem, ſi in eius compage &
charitate cõſiſtimus. Nam ipſe Apoſtolus cum di
xiſſet diuerſa dona dari diuerſis hominibus, tanq̃
officia quorundã membrorũ: Adhuc, inquit, ſup- 1. Cor. 12
eminentiorem uiam uobis demõſtro: & cœpit lo
qui de charitate. Prę poſuit eam linguis hominum
& angelorum, præpoſuit miraculis fidei, præpo-
ſuit ſcientiæ & prophetiæ, præpoſuit etiam illam
magno operi miſericordiæ, quo ſua quæ poſſidet
diſtribuit quiſque pauperibus: & ad extremũ præ
poſuit eam etiam corporis paſſioni. His omnibus
tam magnis rebus præpoſuit charitatẽ. Ipſam ha-
beto, & cuncta habebis: quia ſine illa nihil prode
rit, quicquid habere potueris. Quia uero ad ſpiri-
tum ſanctum pertinet charitas de qua loquit̃, quę
C ſtio enim modo in Euangelio de ſpiritu ſancto re
tractatur: Audi Apoſtolum dicentẽ: Charitas dei Rom. 5
diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctũ
qui datus eſt nobis. Quare ergo dominus ſpiritũ,
cuius maxima beneficia ſunt in nobis: quia chari-
tas dei per ipſum diffuſa eſt in cordib. noſtris, poſt
reſurrectionem ſuam dare uoluit? Quid ſignifica
uit? Vt in reſurrectione noſtra charitas noſtra fla
gret, & ab amore ſeculi ſeparetur, ut tota currat in
deum. Hic em̃ naſcimur & morimur, hoc nõ ame-
mus: charitate migremus, charitate ſurſum habite
mus, charitate illa qua diligimus deũ. Nihil aliud
in hac uita noſtræ peregrinationis meditemur, ni-
ſi quia & hic non ſemper erimus, & ibi nobis locũ
bene uiuendo præparabimus, unde nunquam mi
gremus. Dominus enim noſter Ieſus, poſteaq̃ re-
D ſurrexit iam nõ moritur, mors illi ultra ſicut Apo- Rom. 6
ſtolus dicit, nõ dominabitur. Ecce quod amemus
ſi uiuimus, ſi in ipſum credimus qui reſurrexit. Et
dabit nobis non quod hic amant homines, qui de
um non amant, aut tanto plus amant, quanto illũ
minus amant: tanto autem hoc minus amãt, quan
to illũ plus amant. Sed uideamus quid nobis pro-
miſit. Non diuitias terrenas & temporales, non
honores & poteſtates in ſeculo iſto: uidetis enim
omnia hæc dari & hominibus malis, ne magnipẽ
dantur à nobis. Nõ ipſam poſtremo corporis ſani
tatem, non quia ipſe illam nõ dat, ſed quia ut uide
tis & pecoribus dat. Nõ uitã longam. Quid eſt e-
nim longũ quod aliquando finitur? Non pro ma-
gno nobis credentibus promiſit longæuitatẽ, aut
decrepitam

decrepitam ſenectutem: quam omnes optant an- A
tequam ueniat, omnes de illa cum uenerit murmu
rant. Non pulchritudinem corporis, quam uel cor
poris morbus, uel ipſa ſenectus quæ optatur ex-
terminat. Vult eſſe pulcher, & uult eſſe ſenex: iſta
duo deſideria ſibijnuicem cõcordare nõ poſſunt.
Si ſenex eris, pulcher non eris. Quando ſenectus
uenerit, pulchritudo fugiet: & in uno habitare nõ
poſſunt uigor pulchritudinis, & gemitus ſenectu
tis. Omnia ergo iſta non nobis promiſit, qui dixit:
Qui credit in me, ueniat & bibat: &, Flumina de
uentre eius fluent aquæ uiuæ. Vitam æternam pro
miſit, ubi nihil timeamus, ubi non conturbemur,
unde non migremus, ubi non moriamur: ubi nec
deceſſor plangatur, nec ſucceſſor ſperet̃. Quia er-
go tale eſt quod nobis promiſit amantibus, & ſpi- B
ritus ſancti charitate feruentibus: ideo ipſum ſpiri
tum noluit dare, niſi cũ eſſet glorificatus, ut in ſuo
corpore oſtenderet uitam, quam modo non habe
mus, ſed in reſurrectione ſperamus.

Ab eo loco ubi ait: Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones eius: uſque ad id quod ait: Nec ego te cõdemnabo. Vade & amplius noli peccare.

Tractatus XXXIII.

MEMINIT charitas ueſtra, ſermone
priſtino ex occaſione lectionis Euã
gelicæ locutos nos eſſe uobis de ſpi
ritu ſancto. Ad hunc potandũ cum
dominus inuitaſſet credẽtes in ſe, lo
quens inter eos qui illũ tenere cogitabãt, & inter
ficere cupiebant, nec ualebant, qa ille nolebat. Cũ C
ergo hæc locutus eſſet, nata eſt de illo in turba diſ-
ſenſio, alijs putãtibus ꝙ ipſe eſſet Chriſtus, alijs di
cẽtibus, quia de Galilæa nõ exurget Chriſtus. Qui
uero miſſi fuerant, ut eum tenerent, redierunt im-
munes à crimine & pleni admiratione: nã & teſti-
monium perhibuerunt diuinæ doctrinæ eius, cũ
dicerent à quibus miſſi fuerant, Quare non ad-
duxiſtis eum? Reſpõderunt enim nunquam ſe au
diſſe hominẽ ſic locutum.] Non enim quiſquam
ſic loquitur homo: Ille autem ſic locutus eſt, quia
deus erat & homo. Tamen Phariſæi teſtimonium
eorum repellentes, dixerunt eis: Nunquid & uos
ſeducti eſtis? Videmus enĩ delectatos uos eſſe ſer-
monibus illius. Nunquid aliquis de principibus
credidit in eũ aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ D
non nouit legem, maledicti ſunt.] Qui non noue-
rant legem, ipſi credebant in eum qui miſerat le-
gem: & eum qui miſerat legem contemnebant il-
li qui docebãt legem, ut impleretur quod dixerat
Ioan. 9 ipſe dominus: Ego ueni ut non uidẽtes uideant, et
uidentes cæci fiant. Cæci enĩ facti ſunt Phariſæi do
ctores, illuminati ſunt populi neſciẽtes legem, &
in authorem legis credentes. Nicodemus tamẽ
unus ex Phariſæis, q ad dominũ nocte uenerat.]
et ipſe nõ quidẽ incredulus, ſed timidus: nam ideo
nocte uenerat ad lucẽ, quia illuminari uolebat, &
ſciri nolebat: reſpõdit Iudæis, Nũquid lex noſtra
iudicat hominem, niſi audierit ab ipſo prius & co-
gnouerit quid faciat? Volebãt enĩ illi peruerſe an-
te eſſe dãnatores ꝙ̃ cognitores. Sciebat enĩ Nico-
demus, uel potius credebat, quia ſi tantũmodo eũ
uellent patiẽter audire, forte ſimiles fierẽt illis qui
miſſi ſunt tenere & maluerũt credere. Illi reſpõ-
derunt.] ex præiudicio cordis ſui, quod & illis,

Nunquid & tu Galilæus es?] Id eſt, quaſi à Ga-
lilæo ſeductus. Dñs enim Galilæus dicebatur, quo
niam de Nazareth ciuitate erant parẽtes eius. Se-
cundum Mariã dixi parentes, nõ ſecundum uirile
ſemen: non enĩ quæſiuit in terra niſi matrẽ, qui iã
habebat deſuper patrẽ. Nam utraq; eius natiuitas
mirabilis fuit: diuina ſine matre, humana ſine pa-
tre. Quid ergo illi quaſi legis doctores ad Nicode
mum dixerunt? Scrutare ſcripturas, & uide quia
propheta à Galilæa nõ ſurgit.] Sed dñs propheta
rũ inde ſurrexit. Reuerſi ſunt, inquit Euãgeliſta, Cap. VIII
B unuſquiſq; in domũ ſuam. Inde Ieſus perrexit in
montẽ.] in montem aũt oliueti: in montẽ fructuo
ſum, in montem unguenti, in montem chriſmatis.
Vbi enim decebat docere Chriſtum niſi in mõte
Oliueti? Chriſti enim nomen à chriſmate dictum
eſt. Chriſma autem Græce, Latine unctio nuncu-
pat̃. Ideo aũt nos unxit, quia luctatores cõtra dia-
bolũ fecit. Et diluculo iterũ uenit in templũ, &
omĩs populus uenit ad eũ, & ſedẽs docebat eos.]
& nõ tenebat̃, quia nondum pati dignabat̃. Nunc
iam attẽdite, ubi ab inimicis tẽtata ſit domini mã-
ſuetudo. Adducunt autẽ illi Scribæ & Phariſæi
mulierẽ in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt
eam in medio, & dixerũt ei: Magiſter, hæc mulier
modo deprehẽſa eſt in adulterio. In lege aũt Moy
C ſes mãdauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo
quid dicis? Hæc autem dicebant tentantes eum,
ut poſſent accuſare eum.] Vnde accuſare? Nun-
quid ipſum in aliquo facinore deprehenderãt, aut
illa mulier ad eũ aliquo modo pertinuiſſe diceba-
tur? Quid eſt ergo tentantes eum, ut poſſent accu
ſare eum? Intelligamus fratres admirabilem man-
ſuetudinẽ in domino fuiſſe. Animaduerterũt eum
nimium eſſe mitem, nimium eſſe manſuetum: de
illo quippe fuerat ante prædictum: Accingere gla Pſal. 44
dio tuo circa femur tuũ, potẽtiſſime. Specie tua &
pulchritudine tua: intẽde, proſpere procede, & re
gna: Propter ueritatẽ & manſuetudinẽ & iuſtitiã.
Ergo attulit ueritatẽ ut doctor, mãſuetudinẽ ut li-
berator, iuſtitiã ut cognitor. Propter hæc eum eſſe
D regnaturũ in ſpiritu ſancto propheta prædixerat.
Cum loqueretur, ueritas agnoſcebat̃: cum aduer-
ſus inimicos nõ moueretur, manſuetudo laudaba
tur. Cum ergo de duobus iſtis, id eſt, de ueritate &
mãſuetudine eius inimici liuore & inuidia torque
rentur: in tertio, id eſt iuſtitia, ſcandalũ poſuerunt.
Quare? Quia lex iuſſerat adulteros lapidari: & u-
tiq; lex quod iniuſtum erat iubere non poterat. Si
qs aliud diceret quàm lex iuſſerat, iniuſtus depre-
henderet̃. Dixerãt ergo apud ſemetipſos, Verax
putatur, manſuetus uidetur: de iuſtitia illi quæren-
da calumnia eſt. Offeramus ei mulierem in adul-
terio deprehenſam, dicamus quid de illa in lege
præceptum ſit. Si eam iuſſerit lapidari, manſuetu-
dinem nõ habebit: ſi eam dimitti cẽſuerit, iuſtitiã
non tenebit. Vt autem mãſuetudinem, inquiunt,
non

nō perdat, in qua iam populis amabilis factus eſt, A
ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt. Hinc
nos inueniemus accuſandi occaſionem, & eum re
um faciemus tanquam legis præuaricatorem: di-
centes ei: Hoſtis es legis, contra Moyſem reſpon-
des, imò contra eum qui per Moyſem legē dedit.
Reus es mortis, cum illa & tu ipſe lapidādus. Poſ-
ſet his uerbis atque his ſententijs inflammari inui
dia, feruere accuſatio, flagitari damnatio. Sed cui
hoc? Peruerſitas rectitudini, falſitas ueritati, cor-
ruptum cor directo, ſtultitia ſapientiæ. Quando il
li laqueos præpararent, in quos non prius ipſi ca-
put inijcerent? Ecce dominus in reſpondendo, &
iuſtitiam ſeruaturus eſt, & à manſuetudine non re
ceſſurus. Non eſt captus cui tendebatur, ſed po-
tius capti ſunt qui tendebant, quia in eum qui eos
poſſet de laqueis eruere non credebant. Quid er-
go reſpondit dominus Ieſus? Quid reſpōdit ueri-
tas? Quid reſpondit ſapientia? Quid reſpondit ip
ſa cui calumnia parabatur iuſtitia? Non dixit, non
lapidetur, ne contra legem dicere uideretur. Ab-
ſit aūt ut diceret, lapidet᷑: uenit enim non perdere
quod inuenerat, ſed quærere quod perierat. Quid
ergo reſpondit? Videte quàm plenum ſit iuſtitia,
plenum manſuetudine & ueritate. Qui ſine pec
cato eſt ueſtrum, inquit, prior in illam lapidē mit-
tat.] O reſponſio ſapientiæ. Quomodo eos intro
miſit in ſemetipſos? Foris enim calumniabantur,
ſeipſos intrinſecus non perſcrutabantur. Adulte-
ram uidebant, ſe non perſpiciebant. Præuaricato-
res legis legem impleri cupiebant, & hoc calum-
niando: non uere, tanquam adulteram à caſtitate
damnando. Audiſtis Iudæi, audiſtis Phariſæi, au-
diſtis legis doctores legis cuſtodem, ſed nondum
intellexiſtis legiſlatorem. Quid uobis aliud ſigni-
ficat, cū digito ſcribit in terra? Digito ēm dei lex
ſcripta eſt, ſed propter duros in lapide ſcripta eſt.
Nunc iā dominus in terra ſcribebat, quia fructum
quærebat. Audiſtis ergo impleatur lex, lapidetur
adultera. Sed nunquid in illa puniēda, lex implen
da eſt à puniendis? Conſideret ſe unuſquiſque ue
ſtrum, intret in ſemetipſum, aſcendat tribunal mē
tis ſuæ, conſtituat ſe ante conſcientiam ſuam, co-
1.Cor.2 gat ſe cōfiteri. Scit enim qui ſit: quia nemo ſcit ho-
minum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis
qui in ipſo eſt. Vnuſquiſq; in ſe intendēs, peccato D
rem ſe inuenit. Ita plane. Ergo aut iſtam dimittite,
aut ſimul cum illa pœnā legis excipite. Si diceret
non lapidetur adultera, iniuſtus conuinceretur: ſi
diceret lapidetur, māſuetus non uideretur. Dicat
quod dicere debet, & manſuetus & iuſtus: Qui ſi-
ne peccato eſt ueſtrum, prior in illā lapidem mit-
tat. Hæc uox iuſtitiæ eſt. Puniatur peccatrix, ſed
non à peccatoribus: impleatur lex, ſed non à præ-
uaricatoribus legis. Hæc uox omnino iuſtitiæ eſt,
qua iuſtitia illi tanquam trabali telo percuſſi, ſeſe
inſpiciētes & reos inuenientes. Vnus poſt unū
omnes receſſerūt.] Relicti ſunt duo, miſera & mi-
ſericordia. Dominus aūt cum eos illo telo iuſtitiæ
percuſſiſſet, nec dignatus eſt cadētes attēdere: ſed
auerſo ab eis obtutu, Rurſum digito ſcribebat

A in terra.] Relicta aūt ſola illa muliere, omnibuſq;
abeūtibus, Leuauit oculos ſuos ad mulierem.]
Audiuimus uocem iuſtitiæ, audiamus & manſue
tudinis. Plus enim credo territa erat illa cū audiſ-
ſet à domino dictum: Qui ſine peccato eſt ueſtrū,
prior in illam mittat lapidem. Illi ergo attenden-
tes ſe, & abſceſſu ipſo confeſſi de ſe: reliquerant
mulierem cū grandi peccato, ei qui erat ſine pec-
cato. Et quia illa hoc audierat: Qui ſine peccato
eſt, prior in illam lapidem mittat: ab illo ſe ſpera-
bat puniendam, in quo peccatum inueniri nō po-
terat. Ille autem qui aduerſarios eius repulerat lin
gua iuſtitię, leuans in eam oculos manſuetudinis,
Interrogauit eam: Nemo te condemnauit? Re-
ſpondit illa. Domine, nemo. Et ille: Nec ego te cō
B demnabo.] à quo te forte dānari timuiſti, quia in
me peccatum non inueniſti. Nec ego te condem-
nabo. Quid dñe? Faues ergo peccatis? Non pla-
nè. Ita attende quod ſeqtur: Vade, deinceps iam
noli peccare.] Ergo & dominus dānauit, ſed pec-
catum, non hominē. Nam ſi peccatorū fautor eſ-
ſet, diceret, nec ego te condemnabo, uade & uiue
ut uis: de mea liberatiōe eſto ſecura, ego quantū-
cunq; peccaueris, te ab omni pœna etiam gehēnę
& inferni tortoribus liberabo. Nō hoc dixit. Intē-
dant ergo qui amant in domino manſuetudinem,
& timeant ueritatē: etenim dulcis & rectus domi
nus. Amas quòd dulcis eſt, time quòd rectus eſt.
Tanquam manſuetus dixit, tacui: ſed tanquam iu
ſtus, nunquid ſemper tacebo? Miſericors & miſe-
C rator dominus. Ita planè. Adhuc adde, longani- Pſal.102
mis, adhuc adde, & multū miſericors: ſed time φ
eſt in nouiſſimo, & uerax. Quos enim modo ſuſti
net peccantes, iudicaturus eſt contemnentes. An
diuitias longanimitatis & māſuetudinis eius con
temnis, ignorans quia patientia dei ad pœnitenti Rom.2
am te adducit? Tu autem ſecundum duritiam cor
dis tui & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in
die iræ & reuelatiōis iuſti iudicij dei, qui reddet u-
nicuiq; ſecūdum opera ſua. Manſuetus dominus,
longanimis dominus, miſericors dominus: ſed &
iuſtus dominus, & uerax dominus. Largit᷑ tibi ſpa
cium correctionis, ſed tu plus amas dilationem φ
emendationē. Malus fuiſti heri, hodie bonus eſto:
& hodiernū diem in malitia peregiſti, uel cras mu-
D tare. Semper expectas, & de miſericordia dei tibi
plurimū polliceris: quaſi ille qui tibi per patientiā
promiſit indulgentiam, promiſerit tibi etiam pro-
lixiorem uitam. Vnde ſcis quid pariat craſtinus
dies? Recte dicis in corde tuo, quādo me correxe
ro, deus mihi omnia peccata mea dimittet. Nega-
re non poſſumus, quòd correctis atq; cōuerſis in
dulgentiam deus promiſit. Nam in quo propheta
mihi legis, quia promiſit correctio indulgentiam:
non mihi legis, quia promiſit tibi deus longam ui
tam. Ex utroq; igitur homines periclitant᷑, & ſpe-
rando & deſperando: cōtrarijs rebus, cōtrarijs af-
fectionibus. Sperando qui decipitur? Qui dicit:
Bonus eſt deus, miſericors eſt deus: faciam quod
mihi placet, quod libet, laxē habenas cupiditatib.
meis, impleam deſideria animæ meæ. Quare hoc?
Quia

Quia miſericors eſt deus, bonus eſt deus, manſue A
tus eſt deus. Spe iſti periclitanť. Deſperatiõe autẽ,
qui cum inciderint in grauia peccata, putantes ſi-
bi non poſſe iam ignoſci pœnitentibus, & ſtatuẽ-
tes ſe ad damnationẽ ſine dubio deſtinatos, dicũt
apud ſemetipſos: Iam damnãdi ſumus. Quare nõ
quod uolumus facimus, animo gladiatorũ ferro
deſtinatorum? Ideo moleſti ſunt deſperati: iam e-
nim quod timeant non habent, & uehementer ti-
mendi ſunt. Iſtos deſperatio necat, ſpes illos. Inter
ſpem & deſperationem fluctuat animus. Metuen
dum eſt ne te occidat ſpes, & cum multum ſperas
de miſericordia, incidas in iudicium. Metuẽdum
eſt rurſus ne te occidat deſperatio, & cũ putas iam
tibi non ignoſci quæ grauia cõmiſiſti, nõ agas pœ
nitentiã, & incurras in iudicem ſapientiã, quæ di- B
Prouerb. 1 cit: Et ego ueſtræ perditioni ſuperridebo. Quid er
go agit dominus cum periclitantibus utroq; mor
Eccl. 5 bo? Illis qui ſpe periclitantur, hoc dicit: Ne tardes
conuerti ad dominum, neq; differas de die in diẽ:
ſubito enim ueniet ira illius, & in tempore uindi-
ctę diſperdet te. Illis qui deſperatione periclitanť,
Ezech. 18 quid dicit? In quacunq; die iniquus conuerſus fue
rit, omnes iniquitates eius obliuiſcar. Propter il-
los ergo qui deſperatione periclitãtur, propoſuit
indulgentiæ portũ: propter illos qui ſpe periclitã-
tur & dilationibus illuduntť, fecit diem mortis in-
certum. Quãdo ueniat ultimus dies, neſcis. Ingra-
tus es, quia hodiernum habes in quo corrigaris?
Sic ergo ad iſtam mulierem: Nec ego te condem
nabo: ſed facta ſecura de præterito, caue futura. C
Nec ego te condemnabo. Deleui quod cõmiſiſti,
obſerua quod præcepi, ut inuenias quod promiſi.

De eo quod dictum eſt: Ego ſum lux mundi: qui ſe-
quitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen
uitæ. Tractatus XXXIIII.

QVOD modo audiuimus & intenti
accepimus cum ſanctum Euangeli
um legeretur, nõ dubito quòd om-
nes etiam intelligere conati ſumus:
& quiſq; noſtrum de re tam magna
quæ lecta eſt, ꝓ ſuo modulo cepit quod potuit, &
poſito pane uerbi, nemo eſt qui ſe querať nihil gu
ſtaſſe. Sed iterũ nõ dubito, quia difficile quiſq; eſt
qui totũ intellexerit. Tamen etiam ſi eſt ꝗ omnia
uerba domini noſtri Ieſu Chriſti modo ex Euãge
lio recitata ſatis intelligat: toleret miniſterium no D
ſtrum, quouſq; ſi poſſumus illo adiuuãte tractãdo
faciamus, ut uel omnes uel multi intelligant, quod
ſe pauci intellexiſſe lætantur. Quod ait dominus:
Ego ſum lux mundi:] clarum puto eſſe eis qui
habent oculos, unde huius lucis participes fiant.
Qui aũt non habent oculos niſi in ſola carne, mi-
rantur quod dictũ eſt à domino Ieſu Chriſto: Ego
ſum lux mũdi: & forte non deſit qui dicat apud ſe-
metipſum: Nunqd forte dominus Chriſtus eſt ſol
iſte, qui ortu et occaſu peragit diẽ? Non eñ defue
rũt hæretici qui iſta ſenſerũt. Manichæi ſolẽ iſtum
oculis carneis uiſibilem, expoſitum & publicum,
non tantum hominibus, ſed etiã pecoribus ad ui-
dendum Chriſtum dominum eſſe putauerũt. Sed
catholicæ Eccleſiæ recta fides improbat tale com
mẽtum, & diabolicam doctrinam eſſe cognoſcit.
Nec ſolum agnoſcit credẽdo, ſed in quibus poteſt
conuincit etiam diſputãdo. Improbemus itaq; hu
iuſmodi errorem, quem ſancta ab initio anathe-
matizauit Eccleſia. Non arbitremur dominum Ie
ſum Chriſtum hũc eſſe ſolem quem uidemus ori-
ri ab oriente, occidere in occidente: cuius curſui
nox ſuccedit, cuius radij nube obũbranť, qui cer-
ta de loco in locũ motione cõmigrat. Nõ eſt hoc
dominus Chriſtus. Non eſt dominus Chriſtus ſol
factus, ſed per quem ſol factus eſt. Omnia eñ per Ioan. 1
ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Eſt er-
go lux quæ fecit hãc lucem. Hanc amemus, hanc
intelligere cupiamus, ipſam ſitiamus: ut ad ipſam
duce ipſa aliquando ueniamus, & in illa ita uiua-
mus, ut nunq; omnino moriamur. Iſta eñ lux eſt,
de qua prophetia olim pręmiſſa, ita in pſalmo ceci
nit: Homines & iumenta ſaluos facies domine, ſi- Pſal. 35
cut multiplicata eſt miſericordia tua deus. Pſalmi
ſancti iſta uerba ſunt. Aduertite quid de tali luce
antiquis ſanctorum hominum dei ſermo præmi-
ſerit. Homines, inquit, & iumenta ſaluos facies do
mine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua deus.
Quoniã enim deus es, & habes multiplicẽ miſeri
cordiam: peruenit eadem multiplicitas miſericor
diæ tuæ, non ſolũ ad homines quos creaſti ad ima
ginẽ tuam, ſed etiã ad pecora quæ hominibus ſub
didiſti. A quo enim ſalus hominis, ab illo ſalus &
pecoris. Nõ erubeſcas hoc ſentire de domino deo
tuo: imò præſumas & fidas, & caueas ne aliter ſen
tias. Qui ſaluũ facit te, ipſe ſaluũ facit equũ tuum,
ipſe ouem tuã: ad minima omnino ueniamus, ipſe
gallinam tuam. Domini eſt ſalus, & iſta deus ſal-
uat. Mouet te, interrogas, miror quid dubitas. De
dignabitur ſaluare, qui dignatus eſt creare? Domi
ni eſt ſalus angelorum, hominum, pecorum, do-
mini eſt ſalus. Sicut nemo eſt à ſeipſo, ita nemo ſal
uus eſt à ſeipſo. Proinde ueriſſime pſalmus atque
optime ait, Homines & iumenta ſaluos facies do Pſal. 35
mine. Quare? Sicut multiplicata eſt miſericordia
tua deus. Tu enim es deus, tu creaſti, tu ſaluas: tu
dediſti eſſe, tu das ſanum eſſe. Si ergo ſicut multi-
plicata eſt miſericordia dei, ab illo homines & iu-
menta ſaluantur: nónne homines habent aliquid
aliud quod eis deus præſtet creator, quod iumen-
tis non præſtet? Nulla ne diſcretio eſt inter animal
factum ad imaginem dei, & animal ſubditum ima
gini dei? Eſt planè. Præter ſalutem iſtam commu-
nem nobis cũ animantibus mutis, eſt quod nobis
præſtet deus, illis autẽ non præſtet. Quid eſt hoc?
Sequere in eodem pſalmo, Filij autem hominum,
ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt. Habentes
modo ſalutem communem cũ pecoribus ſuis, filij
hominũ ſub tegmine alarũ tuarum ſperabunt. A-
liam habẽt ſalutem in re, aliã in ſpe. Salus iſta quæ
in præſenti eſt, hominibus pecoribusq; cõmunis
eſt. Sed eſt alia quam ſperant homines: & accipiũt
qui ſperant, non accipiunt qui deſperant. Filij au-
tem hominũ, ſub tegmine, inquit, alarum tuarum
ſperabunt. Qui autem perſeueranter ſperant, à te

proteguntur, nec de ſpe à diabolo deijciantur: ſub A
tegmine alarum tuarum ſperabunt. Si ergo ſpera-
bunt, quid ſperabunt niſi quod pecora non habe-
bunt? Inebriabũtur ab ubertate domus tuæ, & tor
rente uoluptatis tuæ potabis eos. Quale uinũ eſt
unde inebriari laudabile eſt? Quale uinũ eſt, qđ
non turbat, ſed dirigit mentem? Quale uinum eſt
quod facit perpetuo ſanum, non inebriando facit
inſanum? Inebriabuntur. Vnde? Ab ubertate do-
mus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos.
Vnde? Quoniam apud te eſt fons uitæ. Ipſe fons
Pſal. 35 uitæ ambulabat in terra: ipſe dicebat: Qui ſitit ue-
Ioan. 7 niat ad me. Ecce fons. Sed nos de lumine loqui
cœperamus, & ꝓpoſitam ex Euãgelio quæſtionẽ
de lumine tractabamus: lecta eſt enim nobis dicẽ-
te domino: Ego ſum lumen mundi. Inde quæſtio,
ne quis carnaliter ſapiens ſolem iſtũ intelligendũ
putaret: uenimus inde ad pſalmũ, quo conſidera-
to, inuenimus interim dominum fontem uitæ. Bi-
be & uiue. Apud te, inquit, fons uitæ: i deo ſub um
braculo alarum tuarum ſperabunt filij hominum,
inebriari iſto fonte quærẽtes. Sed de lumine dice-
bamus. Sequere ergo: nam propheta cũ dixiſſet:
Apud te eſt fons uitæ, ſecutus adiunxit, & in lu-
mine tuo uidebimus lumen. Deum de deo, lumẽ
de lumine. Per hoc lumen factum eſt ſolis lumen:
& lumen quod fecit ſolem, ſub quo fecit & nos, fa
ctum eſt ſub ſole propter nos. Factum eſt, inquã,
propter nos ſub ſole lumen quod fecit ſolem. No-
li contemnere nubem carnis. Nube tegitur, nõ ut
obſcuretur ſol, ſed ut temperet. Loquẽs ergo per C
nubem carnis lumen indeficiens, lumen ſcientiæ,
lumen ſapientiæ: ait hominibus: Ego ſum lumen
mundi. Qui ſequitur me, nõ ambulabit in tene-
bris, ſed habebit lumen uitæ.] Quomodo te abſtu
lit ab oculis carnis, et reuocauit ad oculos cordis?
Non enim ſufficit dicere, qui me ſequitur, non am
bulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ: addidit enĩ,
uitę: ſicut ibi dictum eſt, quoniam apud te eſt fons
uitæ. Videte itaq; fratres mei, quomodo uerba do
mini cum illius pſalmi ueritate concordent: & ibi
lumen poſitum eſt cum fonte uitæ, & à domino di
ctum eſt lumen uitæ. In iſtis autem uſibus corpo-
ralibus, aliud eſt lumen, aliud fons. Fontem fau-
ces quærunt, lumen oculi. Quando ſitimus, quæ-
rimus fontem: quando in tenebris ſumus, quæri- D
mus lumen: & ſi forte nocte ſitiamus, lumẽ accen-
dimus ut ad fontem ueniamus. Non eſt ſic apud
deum. Quod lumen eſt, hoc eſt fons. Qui tibi lu-
cet ut uideas, ipſe tibi manat ut bibas. Videtis er-
go fratres mei, uidetis ſi intus uidetis: quale hoc lu
men eſt de quo dominus dicit: Qui me ſequitur,
non ambulabit in tenebris. Sequere iſtum ſolem,
uideamus ſi non ambulabis in tenebris. Ecce ori-
endo exit ad te ille, curſu ſuo ad occidentem per-
git. Tibi forte ad orientem profectio eſt: niſi tu in
contrariam partem pergas, non quà ille tendit, ſe
quendo eum profecto errabis, & pro oriente oc-
cidentẽ tenebis. Tu cũ in terra ſi ſequaris, errabis:
nauta ſi eum in mari ſequaẽ, errabit. Poſtremo ui-
detur tibi ſequẽdum eſſe ſolem, & tendis etiã ipſe
ad occidentem, quò et ille tendit. Videamus cum
occiderit, ſi non ambulabimus in tenebris. Vide
quemadmodũ & ſi nolueris eum deſerere tu, ipſe
te deſeret, ſeruitutis ſuæ neceſſitate peragens diẽ.
Dominus autem noſter Ieſus Chriſtus interim &
cum per carnis nubem non omnibus apparebat,
per ſapiẽtiæ poteſtatem omnia tenebat. Deus tu-
us ubiq; totus eſt: ſi nõ ab illo facias caſum, nunq̃
à te ipſe facit occaſum. Qui ergo me, inquit, ſequi-
tur, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen
uitæ. Quod promiſit, futuri tẽporis uerbo poſuit.
Non enim ait, habet: ſed habebit, inquit, lumen ui
tæ. Non ait tamen, qui ſequetur me: ſed, qui ſequiẽ
me. In eo quod facere debemus, præſens tẽpus po
ſuit: quod aũt promiſit facientibus, futuri tempo-
B ris uerbo ſignificauit. Quid ſequiẽ habebit. Modo
ſequitur, poſt habebit: modo ſequitur per fidem,
poſt habebit per ſpeciẽ. Quamdiu enim ſumus in
corpore, ait Apoſtolus, peregrinamur à domino: 2. Cor. 5
per fidẽ enim ambulamus, non per ſpeciẽ. Quãdo
per ſpeciem? Cum habuerimus lumen uitæ, cum
ad illam uiſionem uenerimus, quãdo nox iſta trã-
ſierit. De illo quippe die qui exorturus eſt, dictũ
eſt: Mane aſtabo tibi & contẽplabor. Quid eſt ma Pſal. 5
ne? Tranſacta nocte ſeculi huius, tranſactis errori
bus tentationum, ſuperato illo leone qui nocte ru
giens circumit, quem deuoret quærẽs. Mane aſta
bo tibi & contemplabor. Nunc uero quid puta-
mus fratres huic tempori cõgruere, niſi quod rur-
ſus in pſalmo dicitur? Lauabo per ſingulas noctes Pſal. 6
C lectum meum, lachrymis meis ſtratũ meum riga-
bo. Per ſingulas noctes, inquit flebo: deſiderio lu
cis ardebo. Videt dominus deſiderium meũ, quo
niam dicit illi alter pſalmus: Ante te omne deſide Pſal. 37
rium meum, & gemitus meus à te non eſt abſcon-
ditus. Deſideras aurum, uideri potes: quærens e-
nim aurum manifeſtus eris hominibus. Deſideras
frumentum, interrogas qui habeat: cui cupiẽs per
uenire ad id ꝙ deſideras, indicas te deſideraſſe.
Deũ quis uidet, niſi deus? A quo enim petis de-
um ſicut panem, ſicut aquam, ſicut aurũ, ſicut ar-
gentum, ſicut frumentum? A quo petis deum niſi
à deo? Ipſe petitur à ſeipſo, qui promittit ſeipſum.
Extendat anima cupiditatẽ ſuam: & ſinu capacio-
re quærat comprehendere, quod oculus nõ uidit,
D nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit. Deſi
derari poteſt, concupiſci poteſt, ſuſpirari in illud
poteſt: digne cogitari, & uerbis explicari non po-
teſt. Ergo fratres mei, quoniã dñs breuiter ait: E-
go ſum lumen mundi, qui me ſequitur, nõ ambu-
labit in tenebris, ſed habebit lumen uitæ, quibus
uerbis aliud eſt quod iuſſit, aliud quod promiſit:
faciamus quod iuſſit, ne impudenti fronte deſide
remus quod promiſit: ne dicat in iudicio ſuo, Feci
ſti enim quod iuſſi, ut expetas quod ꝓmiſi? Quid
ergo iuſſiſti domine deus noſter? Dicit tibi, Vt ſe
quereris me. Cõſilium uitæ petiſti. Cuius uitæ, ni-
ſi de qua dictum eſt: Apud te eſt fons uitæ? Audi-
uit quidam: Vade, uende omnia quę habes, & da Matt. 19
pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & ue-
ni ſequere me. Triſtis abſceſſit, non eſt ſecutus.
Quæſiuit

Quæſiuit magiſtrum bonum, interpellauit docto A
rem,& contempſit docentem. Triſtis abſceſſit, li-
gatus cupiditatibus ſuis: triſtis abſceſſit, habens
grandem ſarcinã auaritiæ ſuper humeros ſuos. La
borabat,æſtuabat:& qui ab illo ſarcinam depone
re uoluit,nõ eſt ſequendus putatus,ſed deſerẽdus.
Poſtea uero ꝙ dominus per Euangelium clama-
Matt.11 uit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati
eſtis,& ego uos reficiam: Tollite iugum meum ſu
per uos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis
corde:quàm multi fecerunt audito Euãgelio, qđ
ex ore ipſius auditũ diues ille non fecit? Ergo mo
do faciamus,ſequamur dominum,ſoluamus com
pedes,quibus impedimur ſequi. Et quis idoneus
ſoluere tales nodos, niſi ille adiuuet cui dictũ eſt:
Pſal.115 Dirupiſti uincula mea? De quo alius pſalmus di- B
Pſal.145 cit: Dominus ſoluit compeditos,dominus erigit
eliſos. Et quid ſequũtur ſoluti & erecti,niſi lumen
à quo audiunt:Ego ſum lumen mundi. Qui me ſe
quitur,non ambulabit in tenebris, quia dominus
illuminat cęcos? Illuminamur ergo modo fratres,
habentes collyrium fidei. Præceſſit eius ſaliua cũ
terra, unde inungeret qui cæcus eſt natus. Et nos
de Adam cæci nati ſumus,& illo illuminãte opus
Ioan.1 habemus. Miſcuit ſaliuam cum terra: Verbum ca
ro factum eſt,& habitauit in nobis. Miſcuit ſali-
Pſal.84 uam cum terra,ideo prædictum eſt: Veritas de ter
Ioan.14 ra orta eſt. Ipſe autem dixit: Ego ſum uia, ueritas
& uita. Veritate perfruemur cum uiderimus facie
ad faciem: quia & hoc promittitur nobis. Nam
quis auderet ſperare,quod deus non dignatus eſ-
ſet uel polliceri uel dare? Videbimus facie ad fa- C
1.Cor.13 ciẽ. Apoſtolus dicit: Nunc ſcio ex parte, nunc in
in ægnimate per ſpeculum,tunc aũt facie ad faciẽ.
1.Ioan.1 Et Ioãnes Apoſtolus in Epiſtola ſua: Dilectiſſimi
nunc filij dei ſumus,& nondum apparuit quid eri
mus: ſcimus quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus,
quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Hæc eſt ma-
gna promiſſio: ſi amas ſequere. Amo,inquis. Sed
quà ſequor? Si dixiſſet tibi dominus deus tuus:E-
go ſum ueritas & uita,deſiderans ueritatem, con-
cupiſcens uitam,uiam qua ad hæc peruenire poſ-
ſes profecto quæreres,& diceres tibi: Magna res
ueritas,magna res uita,ſi eſſet quomodo illuc per
ueniret anima mea. Quæris quà? Audi eum di-
centem primo:Ego ſum uia. Antequam diceret D
quò,præmiſit quà:Ego ſum,inquit,uia. Quò uia?
Et ueritas & uita. Primo dixit quà uenias, poſtea
dixit quò uenias. Ego ſum uia, ego ſum ueritas, e-
go ſum uita. Manens apud patrẽ,ueritas & uita:in
duens ſe carne,factus eſt uia. Non tibi diciť, labo-
ra quærẽdo uiam,ut peruenias ad ueritatem & ui
tam,nõ hoc tibi dicitur. Piger ſurge,uia ipſa ad te
uenit,& te de ſomno dormientem excitauit, ſi ta-
men excitauit:ſurge & ambula. Forte conaris am-
bulare,& non potes,quia dolent pedes. Vnde do
lent pedes? An iubẽte auaritia per aſpera cucurre
runt? Sed dei uerbum ſanauit & claudos. Ecce, in
quis,ſanos habeo pedes,ſed ipſam uiã non uideo.
Illuminauit & cæcos. Hoc totũ per fidẽ,ꝙ diu pe-
regrinamur à domino manẽtes in corpore. Cum

A aũt perambulauerimus uiam,& ad ipſam patriam
peruenerimus, quid erit nobis lætius? Quid erit
nobis beatius? Quia nihil pacatius: nihil enim ad
uerſus hominẽ rebellabit. Nũc uero fratres, diffi-
cile ſine rixa ſumus. Ad concordiam quidem uo-
cati ſumus, iubemur pacem habere inter nos: ad
hoc conandum eſt,omnibusq; nitendum uiribus,
ut aliquando perueniamus ad perfectiſſimam pa
cem. Modo autem litigamus plerunque cum eis,
quibus cõſulere uolumus. Ille errat,tu uis ducere
ad uitã,reſiſtit tibi litigãs. Reſiſtit paganus,diſpu-
tas cõtra errores idolorum & dæmoniorũ: reſiſtit
hæreticus,diſputas cõtra alias doctrinas dæmoni
orũ. Malus catholicus nõ uult bene uiuere:corri-
pis etiam interiorẽ fratrem tuum. Tecũ manet in
B domo,& perditas uias quærit. Æſtuas quomodo
illum corrigas,ut de illo bonã rationem domino
amborum reddas. Quantæ undiq; rixarum neceſ-
ſitates? Plerunq; homo tædio affectus, dicit apud
ſemetipſum: Quid mihi eſt pati cõtradictores,pa
ti eos qui reddunt mala pro bonis? Ego uolo cõſu
lere,illi uolunt perire: conſumo uitam meam liti-
gando. Pacem non habeo:inimicos inſuper facio,
quos amicos habere deberem, ſi beneuolentiam
conſulentis attenderent. Quid mihi eſt iſta perpe
ti? Redeam ad me,mecum ero, deum meum in-
uocabo. Redi ad teipſum,ibi inuenies rixã: ſi cœ-
piſti deum ſequi,ibi inuenis rixam. Quam rixam,
inquis,inuenio? Caro concupiſcit aduerſus ſpiri- Gal.5
tum,& ſpiritus aduerſus carnem: Ecce tu ipſe es,
ecce tu ſolus es,ecce tecum es,ecce alium nullum
C hominem pateris:ſed uides aliam legem in mem-
bris tuis, repugnantem legi mentis tuæ, & capti-
uantem te in lege peccati quæ eſt in membris tu-
is. Exclama ergo,& à rixa interiore clama ad deũ,
ut tibi pacificet te: Miſer ego homo,quis me libe- Rom.7
rabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum. Quia qui me,
inquit,ſequitur,non ambulabit in tenebris,ſed ha
bebit lumen uitæ. Finita tota rixa, immortalitas
conſequetur, quia nouiſſima inimica deſtruetur
mors. Et qualis pax erit? Oportet corruptibile 1.Cor.15
hoc induere incorruptionẽ,& mortale hoc indue
re immortalitatem: quò ut ueniamus,quia tunc e-
rit in re,nunc ſequamur in ſpe eum qui dixit: Ego
D ſum lux mundi, qui me ſequitur,nõ ambulabit in
tenebris,ſed habebit lumen uitæ.

Ab eo quod dictum eſt: Dixerunt ergo phariſæi: Tu
de te ipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuũ non
eſt uerum: uſque ad id quod dictum eſt: Verum eſt teſti-
monium meum,quia ſcio unde ueni & quò uado.

Tractatus XXXV.

E uerbis domini noſtri Ieſu Chriſti
ubi ait: Ego ſum lux mundi: qui me
D ſequitur,non ambulabit in tenebris,
ſed habebit lumen uitæ,heſterno die
qui affuiſtis,diu diſputatum eſſe me-
miniſtis. Et ſi adhuc uelimus de illo lumine diſpu-
tare,diu loqui poſſumus: nam non poſſumus ex-
plicare cõpẽdio. Itaq; fratres mei,ſequamur Chri-
ſtum lumen mundi, ne ambulemus in tenebris.

Tenebræ metuēdæ ſunt, morum, non oculorum: A
& ſi oculorum, non exteriorū, ſed interiorum: un-
de diſcernitur nō album & nigrum, ſed iuſtum &
iniuſtum. Cum hæc ergo dixiſſet dominus noſter
Ieſus Chriſtus, Reſponderunt Iudæi: Tu de te-
ipſo teſtimonium dicis, teſtimonium tuum non
eſt uerum.] Antequā ueniret dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus, multas ante ſe lucernas propheticas
accendit & miſit. De his etiam erat Ioānes Bapti-
ſta, cui tam magnum ipſum lumen, quod eſt domi
nus Chriſtus, perhibuit teſtimonium, quale nulli
Matt. 11 hominum: ait enim, In natis mulierum non ſurre-
xit maior Ioanne Baptiſta. Hic tamen quo nemo
erat maior in natis mulierum, dicit de domino Ie
Ioan. 1 ſu Chriſto: Ego quidem baptizo uos in aqua, qui
autem uenit fortior me eſt, cuius non ſum dignus B
calciamētum ſoluere. Videte quemadmodum ſe
lucerna diei ſubmittat Lucernā uero ipſum Ioan-
Ioan. 5 nem fuiſſe dominus ipſe teſtatur: Ille erat, inquit,
lucerna ardens & lucens, & uos uoluiſtis ad horā
exultare in lumine eius. Quando aūt dixerunt Iu-
Matt. 21 dæi dño: Dic nobis, in qua poteſtate iſta facis?
Sciēs dominus quia Ioannem Baptiſtam pro ma-
gno habebant, & quod ipſe quem pro magno ha
bebant, eis de domino teſtimonium perhibuiſſet,
reſpondit eis: Interrogabo & ego uos unū ſermo-
nem. Dicite mihi, Baptiſmus Ioānis unde eſt? De
cœlo, an ex hominibus? Turbati illi intra ſemetip-
ſos cogitabāt, quia ſi dicerent ab hominibus, lapi-
dari poſſent à turba, quæ Ioannem prophetā eſſe
credebat. Si dicerent, de cœlo: reſpōderet eis: Ille C
quem confitemini de cœlo habuiſſe prophetiam,
mihi teſtimonium perhibuit, & ab illo audiſtis in
qua ego iſta faciā poteſtate. Viderūt ergo, quod-
libet horum reſpondiſſent, in laqueos ſe caſuros:
& dixerunt: Neſcimus. Et dominus eis: Nec ego
dico uobis, in qua poteſtate iſta facio. Non uobis
dico quod ſcio, quia non uultis fateri quod ſcitis.
Iuſtiſſime utiq; repulſi, confuſi abſceſſerunt. Et im
plerum eſt quod in pſalmo per prophetā dicit de-
Pſal. 131 us pater: Paraui lucernam Chriſto meo: id eſt, ip-
ſum Ioannem: Inimicos eius induam confuſione.
Habebat ergo dñs Ieſus Chriſtus teſtimonium
prophetarū ante ſe promiſſorum, præconum iudi
cem præcedētium. Habebat teſtimoniū à Ioanne
ſed ipſum maius teſtimoniū erat quod ſibi perhi-
bebat. Illi aūt infirmis oculis lucernas quærebant, D
quia diem ferre non poterāt: nam Ioānes idem ip-
ſe Apoſtolus, cuius Euāgelium in manibus habe-
mus, in ipſius Euangelij ſui capite ait de Ioanne:
Ioan. 1 Erat homo miſſus à deo, cui nomen erat Ioannes:
Hic uenit ut teſtimonium perhiberet de lumine,
ut omnes crederent per eum. Non erat ille lumē,
ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lu-
men uerum, quod illuminat omnē hominem ue-
nientem in hunc mundum. Si omnem, ergo & Io-
annem. Vnde dicit & ipſe Ioānes: Nos omnes de
plenitudine eius accepimus. Diſcernite ergo iſta,
ut proficiat mens ueſtra in fide Chriſti: ne ſemper
infantes ſitis ubera quęrentes, & à cibo ſolido reſi
lientes. Debetis apud matrem ſanctam Eccleſiam

A Chriſti nutriri et ablactari, et ad eſcas ſolidiores ac
cedere mente, nō uentre. Hoc ergo diſcernite, ali
ud eſſe lumen quod illuminatur, aliud quod illu-
minat. Nam & oculi noſtri lumina dicuntur: & u-
nuſquiſq; ita iurat, tangēs oculos ſuos, per lumina
ſua: ſic uiuāt lumina mea. Vſitata iuratio eſt. Quæ
lumina ſi lumina ſunt, deſit lumen in cubiculo tuo
clauſo, pateant & luceant tibi: nō utique poſſunt.
Quō ergo iſta in facie quæ habemus & lumi-
na nuncupamus, & quando ſana ſunt et quādo pa
tent, indigent extrinſecus adiutorio luminis: quo
ablato aut nō illato, ſana ſunt, aperta ſunt, nec ta-
men uident: ſic mens noſtra quę eſt oculus animę
niſi ueritatis lumine radietur, & ab illo qui illumi-
nat, nec illuminatur, mirabiliter illuſtretur, nec ad ſa
B pientiam, nec ad iuſtitiam poterit peruenire. Ipſa
eſt enim uia noſtra iuſte uiuere. Quomodo autē
non offendit in uia, cui non lucet lumen? Ac per
hoc in tali uia uidere opus eſt, in tali uia uidere ma
gnum eſt. Nam Tobias in facie oculos clauſos ha
bebat, & filius patri manum dabat, pater filio uiā
præcipiēdo mōſtrabat. Reſponderūt ergo Iudæi:
Tu de te teſtimonium dicis: teſtimoniū tuum non
eſt uerum. Videamus quid audiant: audiamus &
nos, ſed nō ſicut illi. Illi cōtemnētes, nos credētes:
Illi occidere Chriſtū uolentes, nos per Chriſtū ui-
uere cupientes. Interim iſta diſtantia diſtinguat au
res menteſq; noſtras, & audiamus quid Iudæis re-
ſponderit dominus. Reſpōdit Ieſus & dixit eis:
Et ſi ego de me teſtimonium perhibeo, uerum eſt
C teſtimonium meum: quia ſcio unde ueni, & quò
uado.] Lumen & alia demonſtrat & ſeipſum. Ac
cendis lucernam, uerbi gratia, ut quęras tunicam,
& præſtat tibi ardēs lucerna ut inuenias tunicam.
Nunquid accendis lucernam ut uideas ardentem
lucernam? Lucerna quippe ardēs idonea eſt & a-
lia quæ tenebris operiebantur nudare, & ſeipſam
tuis oculis demonſtrare. Sic & dominus Chriſtus
& inter fideles ſuos, & inimicos Iudæos, tanq̄ in-
ter lucem & tenebras diſtinguebat: tāquam inter
illos quos radio fidei perfundebat, & illos quorū
clauſos oculos circumſundebat. Nam etiā ſol iſte
& uidentis faciem illuſtrat & cæci: ambo pariter
ſtantes, & faciem ad ſolem habētes illuſtrantur in
carne, ſed non ambo illuminantur in acie. Videt
ille, ille nō uidet. Ambob. ſol præſens eſt, ſed prę-
D ſenti ſoli unus eſt abſens: ſic & ſapiētia dei, uerbū
dei, dominus Ieſus Chriſtus ubiq; prę ſens eſt, quia
ubiq; eſt ueritas, ubiq; eſt ſapiētia. Intelligit qs in
oriente iuſtitiam: intelligit alius in occidente iu-
ſtitiam. Nunquid alia eſt iuſtitia quam ille intelli-
git, alia quā iſte? Separati ſunt corpore, & in uno
habent acies mentium ſuarum. Quam uideo iuſti
tiam hic conſtitutus, ſi iuſtitia eſt: ipſam uidet iu-
ſtus neſcio quot māſionibus à me carne ſeiūctus
& in illius iuſtitiæ luce coniunctus. Ergo teſtimo-
nium ſibi perhibet lux: aperit ſanos oculos, & ſibi
ipſa teſtis eſt ut cognoſcatur lux. Sed qd agimus
de infidelibus? Nunquid illis non eſt præſens? Eſt
præſens & illis: ſed quibus eam uideant, oculos
non habent cordis. Audi de illis ex Euāgelio ipſo
prolatam

Io. 1 prolatam ſentẽtiam. Et lux lucet in tenebris, & te- A
nebræ eam non comprehenderũt. Ergo ait domi-
nus, & uerum ait, Et ſi ego de me teſtimonium per
hibeo, uerum eſt teſtimonium meũ: quia ſcio un-
de ueni, & quò uado. Patrem uolebat intelligi. Pa
tri gloriam dabat filius: æqualis glorificat eum à
quo eſt miſſus: quantũ debet homo glorificare eũ
à quo eſt creatus? Scio enim unde ueni, & quò ua
do. Iſte qui in præſentia uobis loquiẽ, habet quod
non deſeruit, ſed tamen uenit: non enim ueniẽdo
inde diſceſſit, aut redeundo nos reliquit. Quid mi
ramini? Deus eſt. Nõ poteſt hoc fieri ab homine,
non poteſt hoc fieri ab ipſo ſole. Quãdo pergit ad
occidentem, deſerit orientem, & donec oriturus
redeat ad orientem, non eſt in oriente: dominus
autem noſter Ieſus Chriſtus & uenit & ibi eſt, & B
rediјt & hic eſt. Audi ipſum Euangeliſtam alio lo
co dicentem, & ſi potes cape: ſi non potes, crede.
Deum, inquit, nemo uidit unquam, niſi unigeni-
tus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Non
dixit, fuit in ſinu patris: quaſi ueniendo deſeruerit
ſinũ patris. Hic loquebatur, & ibi ſe eſſe dicebat:
Matt. 28 qui & hinc diſceſſurus, quid dixit? Ecce ego uobi
ſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummatio-
nem ſeculi. Ergo uerum eſt teſtimonium hominis
ſiue ſe oſtendat ſiue alia: quia ſine lumine non po-
tes uidere lumen, et ſine lumine non potes uidere
quodlibet aliud q̃d non eſt lumẽ. Si idoneũ eſt lu-
men ad demõſtranda ea quæ nõ ſunt lumina, nũ-
quid in ſe deficit? Nunq̃d ſe nõ aperit, ſine quo a-
lia patere non poſſunt? Locutus eſt propheta ue- C
rũ. Sed unde haberet, niſi de fonte ueritatis hauri-
ret? Locutus eſt Ioãnes uerũ: ſed unde locutus eſt,
ipſum interroga. Nos omẽs, inq̃t, de plenitudine
eius accepimus. Ergo idone⁹ eſt dñs noſter Ieſus
Chriſtus, qui ſibi perhibeat teſtimoniũ. Sed planè
fratres mei, in nocte huius ſeculi audiamus & pro
phetiam intẽte: modo enim ad fragilitatẽ noſtrã,
nocturnasq; cordis noſtri intimas tenebras humi
lis uoluit uenire dominus noſter. Homo uenit cõ-
temnendus & honorandus, uenit negãdus & cõ-
fitendus: contemnendus & negandus à Iudæis,
honorandus & confitendus à nobis: iudicandus
iniuſte, iudicaturus iuſte. Talis ergo uenit, ut o-
porteret ei lucernã teſtimoniũ perhibere. Nunq̃d
opus erat, ut Ioannes tãquam lucerna perhiberet D
teſtimonium diei, ſi dies ipſe ab infirmitate noſtra
poſſet uideri? Sed nõ poteramus. Infirmus factus
eſt infirmis, p infirmitatẽ ſanauit infirmitatem: per
mortalẽ carnẽ, carnis abſtulit mortẽ: de corpore
ſuo collyriũ fecit luminib. noſtris. Quia ergo do-
minus uenit, & in nocte ſeculi adhuc ſumus, opor
tet ut & prophetias audiamus: nam de prophetia
cõuincimus cõtradicẽtes Paganos. Quis eſt Chri
ſtus, dicit Paganus? Cui reſpondemus: Quẽ præ-
nunciauerũt prophetæ. Et ille: Qui prophetæ? Re
citamus Eſaiã, Danielem, Hieremiã, alios ſanctos
prophetas: dicimus q̃ longe ante illum uenerint,
quãto tempore aduentũ eius præceſſerint. Hoc er
go reſpondemus: Præuenerunt eum prophetæ,
prædixerunt eum eſſe uenturũ. Reſpõdet aliquis

A eorum, Qui prophetæ? Nos recitamus, qui nobis
quotidie recitantur. Et ille, Qui ſunt hi prophetę?
Nos reſpondemus: Qui & prædixerunt ea quæ
fieri uidemus. Et ille: Vos, inquit, uobis illa fin-
xiſtis: uidiſtis ea fieri, & quaſi uentura prædicta
eſſent, in libris quibus uoluiſtis conſcripſiſtis. Hic
cõtra inimicos Paganos occurrit nobis aliorum
teſtimonium inimicorum. Proferimus codices à
Iudæis & reſpõdemus: Nempe & uos & illi, fidei
noſtræ eſtis inimici. Ideo ſparſi ſunt per gentes, ut
alios ex alijs conuincamus inimicis. Codex Eſaiæ
proſeratur à Iudæis, uideamus ſi non ibi lego: Si- Eſa. 53
cut ouis ad immolandum ductus eſt, & ſicut a-
gnus coram tondente fuit ſine uoce, ſic non ape-
ruit os ſuum. In humilitate iudicium eius ſublatũ
B eſt. Liuore eius ſanati ſumus. Omnes ut oues er-
rauimus, & ipſe traditus eſt pro peccatis noſtris.
Ecce lucerna una. Alia proferatur, pſalmus aperi-
atur, etiã inde prędicta paſſio Chriſti recitetur. Fo Pſal. 21
derunt manus meas & pedes meos, dinumeraue-
runt omia oſſa mea. Ipſi uero cõſiderauerũt & cõ-
ſpexerũt me, diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea, & ſu
per ueſtimẽtum meum miſerunt ſortem. Apud te
laus mea in Eccleſia magna confitebuntur tibi.
Commemorabuntur & conuertentur ad dominũ
uniuerſi fines terræ. Et adorabũt in cõſpectu eius
uniuerſæ patriæ gentiũ: quia domini eſt regnũ, &
ipſe dominabiẽ gentiũ. Erubeſcat unus inimicus,
quia codicẽ mihi miniſtrat alius inimicus. Sed ec-
ce de codicibus prolatis, ab uno inimico alterũ ui
C ci, & ipſe qui mihi codicem protulit, nõ relinqua-
tur: ab illo proferaẽ, unde & ipſe uincaẽ. Lego a-
liũ prophetã, & inuenio dominũ loquentẽ ad Iu-
dæos: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit domi- Malac. 1
nus, nec accipiam ſacrificium de manibus ueſtris:
quoniã ab ortu ſolis uſq; ad occaſum, ſacrificium
mundũ offerẽ nomini meo. Nõ uenis Iudæe ad ſa
crificiũ mundũ. Cõuinco te immundũ. Ecce & lu-
cernæ perhibẽt teſtimoniũ diei, ꝓpter infirmitatẽ
noſtram, quia diei claritatẽ tolerare & uidere nõ
poſſumus. Nam & noſipſi Chriſtiani in compara-
tione quidem infidelium lux iam ſumus: unde di-
cit Apoſtolus: Fuiſtis enim aliquando tenebræ, Ephes. 5
nunc autem lux in domino, ſicut filij lucis ambula
te. Et alibi dixit: Nox præceſſit, dies aũt appropin Rom. 13
D quauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & in
duamur arma lucis, ſicut in die honeſte ambule-
mus. Tamẽ quia in cõparatiõe illius lucis ad quã
uenturi ſumus, adhuc nox eſt etiã dies in quo ſu-
mus: audi Petrum Apoſtolum: Delatam dicit do-
mino Chriſto uocẽ à magnifica poteſtate: Tu es 2. Pet. 1
filius meus dilectus, in quo bene ſenſi. Hanc uo-
cem, inquit, nos de cælo audiuimus delatam, cum
eſſemus cum illo in monte ſancto. Sed quia nos
non ibi fuimus, & iſtam uocem de cœlo tunc non
audiuimus: ait ad nos ipſe Petrus: Et habemus cer
tiorem propheticum ſermonem. Pręuidens enim
dominus Ieſus Chriſtus impios quoſdã futuros,
qui miraculis eius calumniarẽtur, magicis artibus
ea tribuẽdo, prophetas antè præmiſit. Nunq̃d enĩ
ſi magus erat, & magicis artibus fecit ut coleretur

& mortuus,magus erat antequam natus? Prophe A
ſas audi, ò homo mortue,& uermeſcēdo calūnio
ſe. Prophetas audi, lege:audi qui ante dominū ue
nerunt. Habemus,inquit Apoſtolus Petrus, certi
2.Pet.1 orem propheticum ſermonem,cui benefacitis at-
tendentes,ſicut lucernę in obſcuro loco,donec di
es luceſcat,& lucifer oriat̃ in cordib. ueſtris. Quā
do ergo dominus noſter Ieſus Chriſtus uenerit, &
ſicut dicit etiam Apoſtolus Paulus, illuminauerit
occulta tenebrarū,& manifeſtauerit cogitationes
cordis,ut laus ſit unicuiq; à deo,tunc præſente tali
die lucernæ non erunt neceſſariæ. Nō legetur no-
bis propheta, non aperietur codex apoſtoli,non
requiretur teſtimonium Ioannis,non ipſo indige-
bimus Euangelio:ergo omnes ſcripturæ tollētur
de medio,quę nobis in huius ſeculi nocte tanq̃ lu B
cernę accendebant̃,ne in tenebris remaneremus.
Iſtis omnibus ſublatis,ne quaſi nobis luceant indi
gentibus,& ipſis hominibus dei per quos hæc mi
niſtrata ſunt nobiſcum lumen illud uerum clarūq;
uidentibus,remotis ergo his adiumentis quid ui-
debimus? Vnde paſcet̃ mens noſtra? Vnde obtu
tus ille lætabitur? Vnde erit illud gaudium, quod
nec oculus uidit,nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis aſcēdit? Quid uidebimus? Obſecro uos,a-
mate mecū,currite,credēdo mecū: patriā ſupernā
deſideremus,ſupernæ patriæ ſuſpiremus,peregri-
nos nos eſſe hic ſentiamus. Quid tūc uidebimus?
Dicat nunc Euangelium: In principio erat uerbū,
& uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.
Vnde tibi ros inſperſus eſt,ad fontem uenies: un- C
de radius per obliqua & p̱ anfractuoſa tibi ad cor
tenebroſum miſſus eſt,nudus ipſam lucē uidebis,
cui uidēdæ ſerendæq; mundaris. Dilectiſſimi,qđ
1.Ioan.3 & heſterno cōmemoraui, Ioannes ipſe dicit: Filij
dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus:ſci-
mus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus,quo-
niam uidebimus eū ſicuti eſt. Sentio ueſtros affe-
ctus attolli mecū in ſuperna:ſed corpus quod cor
rumpitur aggrauat animā,& deprimit terrena in-
habitatio ſenſum multa cogitantem. Depoſiturus
ſum & ego codicem iſtum, diſceſſuri eſtis & uos
quiſque ad ſua. Bene nobis fuit in luce communi,
bene gauiſi ſumus,bene exultauimus: ſed cum ab
inuicem recedimus,ab illo non recedamus.

Ab eo quod dictum eſt: Vos ſecundum carnem iudi D
catis,ego non iudico quenquam: uſq; ad id quod dictū
eſt: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & te-
ſtimonium perhibet de me qui miſit me pater.

Tractatus XXXVI.

N quatuor Euāgelijs,uel potius qua-
tuor libris unius Euangelij ſanctus
1 Ioannes Apoſtolus, non immerito
ſecundum intelligentiam ſpiritalem
aquilæ cōparatus, altius multoq; ſub
limius alijs tribus erexit prædicationem ſuam: &
in eius erectione etiam corda noſtra erigi uoluit.
Nam cæteri tres Euangeliſtæ tanq̃ cum homine
domino,in terra ambulant,de diuinitate eius pau
ca dixerūt: iſtum aūt quaſi piguerit in terra ambu-
lare,ſicut ipſo exordio ſui ſermonis intonuit, ere-

A xit ſe,nō ſolum ſuper terram,& ſuper omnē ambi
tum aeris & cœli, ſed ſuper omnē etiam exercitū
angelorū,omnemq; conſtitutionē inuiſibiliū po-
teſtatum,& p̱uenit ad eum per quem facta ſunt o-
mnia,dicēdo: In principio erat uerbū, & uerbum
erat apud deum,& deus erat uerbum. Hoc erat in
principio apud deū. Omnia per ipſum facta ſunt,
& ſine ipſo factum eſt nihil. Huic tantæ ſublimita
ti principij etiā cætera cōgrua prędicauit,& de do
mini diuinitate quomodo nullus alius eſt locutus
hoc ructabat quod biberat. Non enī ſine cauſa de
illo in iſto ipſo Euangelio narratur,quia & in con
uiuio ſuper pectus domini diſcūbebat. De illo er-
go pectore in ſecreto biberat:ſed quod in ſecreto
bibit,in manifeſto eructauit,ut p̱ueniat ad omnes
B gentes,non ſolum incarnatio filij dei,paſſio,& re
ſurrectio, ſed etiā quod erat ante incarnationem
unicus patri,uerbum patris,coęternus generanti,
æqualis ei à quo miſſus eſt,ſed in ipſa miſſione mi
nor factus,quo maior eſſet pater. Quicquid ergo
humiliter poſitū auditis de domino Ieſu Chriſto,
ſuſceptæ carnis diſpenſationē cogitate qualis fa-
ctus eſt propter nos,nō qualis erat ut faceret nos:
quicquid aūt ſublime & ſupra om̃es creaturas ex-
celſum atq; diuinum,& patri æquale atq; coæter-
num de illo audieritis in Euangelio poni uel lege
ritis,ſcitote uos hoc legere quod ad formā dei per
tinet,nō quod ad formam ſerui. Quia ſi iſtam re-
gulam tenueritis qui capere poteſtis,non aūt om-
nes capere poteſtis,ſed omnes credere debetis: ſi
C ergo hāc regulam tenueritis, aduerſus calumnias
tenebrarum hæreticarum,tanquam in lumine am
bulantes ſecuri pugnabitis. Non enim defuerunt
qui ſola Euangelica teſtimonia legendo ſectaren
tur, quæ de humilitate Chriſti poſita ſunt, qui ad-
uerſus ea teſtimonia quę de diuinitate eius locuta
ſunt,ſurdi fuerunt:ideo ſurdi, ut male uerboſi. Itē
quidam illa ſola attendentes, quæ de domini ſubli
mitate dicta ſunt, etiam ipſi miſericordiam eius
qua homo factus eſt propter nos,et ſi legerūt non
crediderunt, & ab hominibus inducta, atque fal-
ſa eſſe putauerunt contendentes deum tātummo
do fuiſſe dominum noſtrum Chriſtum,non etiam
hominem. Alij ſic,alij ſic,utriq; in errore. Catho-
lica autem fides ex utroque uerum tēpus quod te
D net,& prædicans quod credit,& deum Chriſtum
intellexit, & hominem credidit: utrunq; enim
ſcriptum eſt,& utrunque uerum eſt. Si deum tan-
tum dixeris Chriſtum,potentiam negas qua ſana
tus es:ſi hominem tantum dixeris Chriſtum, po-
tentiam negas qua creatus es. Vtrūq; igitur tene
anima fidelis & cor catholicum: utrunq; tene, u-
trunq; crede,utrunq; fideliter confitere. Et deus
Chriſtus eſt,& homo Chriſtus. Qualis deus Chri-
ſtus? Æqualis patri,unū cum patre. Qualis homo
Chriſtus? De uirgine natus, trahens de homine
mortalitatē,nō trahens iniquitatē. Iſti ergo Iudæi
uidebant hominem,nec intelligebant nec crede-
bant deum: itaque inter cætera audiſtis iam quem
admodum ei dixerunt: Tu de teipſo teſtimonium
dicis,teſtimonium tuum non eſt uerum. Audiſtis
etiam

etiam quid ille reſpōderit cum heſterno die lectū
eſſet, & pro noſtris uiribus diſputatū. Hodie uer-
ba eius hæc lecta ſunt: Vos ſecundum carnem
iudicatis.] Ideo, inquit, mihi dicitis, Tu de te teſti-
monium dicis, teſtimonium tuum non eſt uerum,
quia ſecundum carnem iudicatis, quia deum non
intelligitis & hominem uidetis: & hominem per-
ſequendo deum latentē offenditis. Ergo ſecundū
carnē iudicatis. Ideo uobis arrogans uideor, quia
ego de me teſtimoniū perhibeo. Omnis ēm homo
quādo de ſe uult perhibere teſtimoniū laudabile,
Prouerb. 27 arrogās & ſuperbus uidetur. Ideo ſcriptū eſt, Non
te laudet os tuum, ſed laudet te os proximi tui: ſed
hoc homini dictū eſt. Infirmi enim ſumus, & apud
infirmos loquimur. Verum dicere & mentiri poſ-
ſumus: & ſi uerum dicere debemus, & mentiri ta-
men poſſumus cū uolumus. Lux mentiri non po-
teſt. Abſit ut in lucis diuinæ ſplēdore tenebræ mē
dacij reperiantur. Loquebatur ille tanquā lux, lo-
quebatur tanquā ueritas, ſed lux in tenebris luce-
bat, & tenebrę eam non cōprehendebant: ideo ſe
cundum carnem iudicabāt. Vos, inquit, ſecundū
carnē iudicatis. Ego non iudico quenquā.] Nō
ergo iudicat quenquam dominus Ieſus Chriſtus?
Nonne ipſe eſt quem cōfitemur reſurrexiſſe tertia
die, aſcendiſſe in cœlum, ibi ſedere ad dexterā pa-
tris, inde eſſe uenturū ad iudicandos uiuos & mor
tuos? Nonne ipſa eſt fides noſtra, de qua dicit A-
Rom. 10 poſtolus, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autē cō
feſſio fit ad ſalutē? Ergo quando iſta confitemur,
contra dominum loquimur? Nos dicimus uentu-
rum iudicem uiuorum & mortuorum: ipſe autem
Ioan. 3 dicit, Ego nō iudico quenquā. Quæſtio iſta duo-
bus modis ſolui poteſt, ut aut hoc intelligam*, nō
iudico quemq̄, id eſt modo: ſicut dicit alio loco,
Ego non ueni ut iudicem mundum, ſed ut ſaluum
faciam mundum: non iudicium ſuum negando,
ſed differendo. Aut certe quia dixerat, Quos ſecū
dum carnē iudicatis, ita ſubiunxit, Ego non iudi-
co quemq̄: ſubaudias, ſecundum carnem. Nul-
lus ergo nobis contra fidem quam tenemus & an
nunciamus de iudice Chriſto, ſcrupulus dubita-
tionis in corde remaneat. Venit Chriſtus, ſed pri-
mo ſaluare, poſtea iudicare: eos iudicando in pœ-
nam qui ſaluari noluerunt, eos perducendo ad ui
tam, qui credendo ſalutem nō reſpuerunt. Prima
ergo diſpenſatio domini noſtri Ieſu Chriſti medi-
cinalis eſt, non iudicialis: nam ſi primo ueniſſet iu
dicaturus, neminē inueniſſet cui præmia iuſtitiæ
redderet. Quia ergo uidit omnes peccatores, &
omnino neminem eſſe immunem a morte pecca-
ti: prius erat eius miſericordia prærogāda, & poſt
exerendum iudicium: quia de illo cantauerat pſal
Pſal. 100 mus, Miſericordiam & iudicium cantabo tibi do
mine. Non enim iudicium ait & miſericordiam,
nam ſi primo eſſet iudicium, nulla eſſet miſericor-
dia: ſed primo miſericordia, poſtea iudicium. Quę
eſt primo miſericordia? Creator hominis, homo
eſſe dignatus eſt: factus eſt quod fecerat, ne peri-
ret quem fecerat. Quid huic miſericordiæ addi po
teſt? Et tamē addidit. Parū fuit ei hominē fieri, ſed

A uoluit etiā ab hominibus reprobari: parum fuit re
probari, & exhonorari: parū erat exhonorari, &
occidi: ſed & hoc parum eſt, morte crucis. Nam
& cum eius obedientiam uſq; ad mortem factam
commendaret Apoſtolus, parum illi fuit dicere,
factus obediens uſq; ad mortē: nō enim qualem-
cunq; mortē, ſed addidit, mortem aūt crucis. Illa
morte peius nihil fuit inter omnia genera mortiū.
Deniq; ubi dolores acerrimi exagitant, cruciatus
uocatur, à cruce nominatus: pendentes enim in li
gno crucifixi, clauis ad lignū pedibus manibuſq;
confixi, producta morte necabant. Non ēm cruci
figi hoc erat occidi: ſed diu uiuebāt in cruce, non
quia longior uita eligebatur, ſed quia mors ipſa
protendebatur, ne dolor citius finiretur. Mori uo
B luit pro nobis. Parum dicimus, crucifigi dignatus
eſt, uſq; ad mortem crucis obediens factus. Elegit
extremum & peſſimū genus mortis, qui omnem
fuerat ablaturus mortem. De morte peſſima occi
dit omnē mortē: peſſima enim erat nō intelligen-
tibus Iudæis, nam à domino electa erat. Ipſam ēm
crucem ſuam ſignū habiturus erat, ipſam crucem
de diabolo ſuperato tanq̄ trophęum in frontibus
fidelium poſiturus, ut diceret Apoſtolus, Mihi au Gal. 6
tem abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu
Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, &
ego mundo. Nihil erat tunc in carne intolerabi-
lius, nihil eſt nunc in fronte glorioſius. Quid ſer-
uat fideli ſuo, qui talem honorem dedit ſuppli-
cio ſuo? Deniq; modo in pœnis reorum non eſt
C apud Romanos: ubi enim domini crux honora-
ta eſt, putatū eſt quod & reus honoraretur ſi cruci
figeretur. Qui ergo ideo uenit, neminem iudica-
uit: & malos paſſus eſt. Pertulit iniuſtum iudiciū,
ut ageret iuſtum. Sed in eo q̄ pertulit iniuſtū, mi-
ſericordiæ fuit Deniq; ita humilis factus ut ueni-
ret ad crucem diſtulit quidem potentiam, ſed pu-
blicauit miſericordiā. Vnde diſtulit potentiam?
Quia de cruce noluit deſcēdere, qui potuit de ſe-
pulchro reſurgere. Vnde publicauit miſericor-
diam? Quia pendens in cruce dixit, Pater ignoſce Luc. 23
illis, quia neſciunt quid faciunt. Siue ergo propter
hoc, quia non uenerat iudicare mundum, ſed ſal-
uare mundum, dixit, Ego nō iudico quemq̄: ſiue
quemadmodū cōmemoraui, quoniā dixerat, Vos
D ſecundum carnem iudicatis, addidit: Ego non iu-
dico quemq̄: ut intelligamus Chriſtū non ſecun-
dum carnem iudicare, ſicut ab hominibus iudica-
tus eſt: Nam ut agnoſcatis iā & iudicem Chriſtū,
audite quod ſequitur, Et ſi iudico ego, iudiciū
meum uerum eſt.] Ecce habes & iudicē, ſed agno
ſce ſaluatorem, ne ſentias iudicem. Quare autem
dixit iudicium ſuum uerum eſſe? Quia ſolus,
inquit, non ſum, ſed ego & qui miſit me pater.] Di
xi uobis fratres, quia Ioannes iſte Euangeliſta ſan
ctus alte uolat: uix eſt eum mente comprehende-
re. Myſterium autem altius uolantis opus eſt ut
commemorem charitati ueſtræ. Et apud Ezechie Ezech. 1
lem Prophetam, & in Apocalypſi ipſius Ioan- Apoc. 4
nis, cuius eſt hoc Euangelium, commemoratur
animal quadruplex, habens quatuor perſonas:

hominis, uituli, leonis, aquilæ. Qui ante nos ſcripturarũ ſanctarum myſteria tractauerunt, pleriq; in hoc animali, uel potius in his animalibus quatuor Euangeliſtas intellexerunt. Leonem pro rege poſitũ, quoniam uidetur leo rex eſſe quodãmodo beſtiarum, propter potentiam & terribilẽ fortitudinem. Hæc perſona tributa eſt Matthæo, quia in generationibus domini regum ſeriem proſecutus eſt, quẽadmodum eſſet dominus per ſtirpẽ regiam de ſemine Dauid regis. Lucas aũt quoniam cœpit à ſacerdotio Zachariæ ſacerdotis, faciens mentionem patris Ioannis Baptiſtæ, uitulo deputatus eſt: quia magna uictima uitulus erat in ſacrificijs ſacerdotum. Marco homo Chriſtus merito aſſignatus eſt, quia neq; de regia poteſtate aliquid dixit, neq; de ſacerdotali cœpit, ſed tantum ab ho-B mine Chriſto exorſus eſt. Hi omnes propè de terrenis, id eſt, de ijs quæ in terra geſſit dominus noſter Ieſus Chriſtus, non receſſerunt: de diuinitate eius perpauca locuti ſunt, tanq; in terra cũ illo ambulantes. Reſtat aquila: ipſe eſt Ioannes, ſublimiũ prædicator, & lucis internæ atq; æternæ fixis oculis contemplator. Dicuntur enim & pulli aquilarum à parentibus ſic probari, patris ſcilicet ungue ſuſpendi, & radijs ſolis opponi. Qui firme cõtemplatus fuerit, filius agnoſcitur: ſi acie palpitauerit, tanq; adulterinus ab ungue dimittitur. Iam ergo uidete q; ſublimia loqui debuit, qui eſt aquilæ cõparatus: & tamen etiam nos humi repentes, infirmi & uix ullius momẽti inter homines, audemus tractare iſta, & iſta exponere, & putamus nos aut C capere poſſe cum cogitamus, aut capi dum dicimus. Quare iſta dixi? Forte enim poſt hæc uerba quiſquam mihi iuſte dicat, Pone ergo codicem. Quod excedit mẽſuram tuam, quid ſumis in manum tuã? Quid ei committis linguam tuam? Ad hoc reſpõdeo, Multi hęretici abundant & ad hoc eos deus abundare permiſit, ne ſemper lacte nutriamur, & in bruta infantia remaneamus. Quia enim non intellexerunt quomodo commendaretur diuinitas Chriſti, ſapuerunt ſicut uoluerunt. Non aũt recte ſapiendo, fidelibus catholicis quæſtiones moleſtiſſimas intulerunt: cœperunt exagitari & fluctuare corda fideliũ. Iam tunc neceſſitas facta eſt ſpiritalibus uiris, qui aliquid ſecũdum di-D uinitatem domini noſtri Ieſu Chriſti, non ſolũ legerant in Euangelio, ſed etiã intellexerant, ut contra arma diaboli Chriſti arma proferrent: & de Chriſti diuinitate aduerſus falſos fallaceſq; doctores, quantis poſſent uiribus, apertiſſima conflictatione pugnarent, ne cum ipſi tacerent, alij perirent. Quicunq; enim ſenſerunt dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, aut diuerſæ ſubſtantiæ eſſe q; pater eſt, aut tantum eſſe Chriſtũ ſolum, ut ipſe ſit pater, ipſe ſit filius, ipſe ſit ſpirituſſanctus: quicunq; etiam ſentire uoluerunt hominem fuiſſe ſolũ, non deum factũ hominem, aut ita deum ut in ſua diuinitate mutabilem, aut ita deum ut non & hominem, à fide naufragauerunt, & de portu Eccleſiæ proiecti ſunt, ne inquietudine ſua naues ſecũ poſitas frangerent. Quæ res coegit, ut etiam nos mi-A nimi, & quãtum ad nos pertinet prorſus indigni, quãtum autem ad illius miſericordiam, in aliquo diſpenſatorum eius numero cõſtituti, non uobis taceamus, quod aut intelligatis, mecumq; gaudeatis: aut ſi intelligere nondũ ualetis, credẽdo ſecuri in portu maneatis. Dicã ergo: capiat qui poteſt, credat qui non poteſt. Tamen dicã quod ait dominus, Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam: aut modo, aut, ſecundum carnem. Sed & ſi ego iudico, iudicium meum uerum eſt. Quare iudicium meum uerum eſt? Quia ſolus non ſum, inquit, ſed ego & qui miſit me pater. Quid ergo domine Ieſu? Si ſolus eſſes, falſum eſſet iudicium tuum: & ideo uerum iudicas, quia ſolus nõ es, ſed tu & q te miſit pater? Quid reſpon-B ſurus ſum? Ipſe reſpondeat, Verum eſt, inquit, iudicium meum. Quare? Quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Si tecum eſt, quomodo te miſit? Et te miſit, & tecum eſt? Itáne & miſſus non receſſiſti? Itáne & ad nos uenisti, & ibi manſiſti? Quomodo iſtud creditur? Quomodo capitur? Ad hæc duo, reſpondeo, Quomodo capitur, recte dicis: quomodo creditur, nõ recte dicis. Imò ideo bene creditur, quia non cito capitur: nam ſi cito caperetur, non opus erat ut crederetur, quia uideretur. Ideo credis, quia non capis, ſed credendo fis idoneus ut capias. Nam ſi non credis, nunquam capies, quia minus idoneus remanebis. Fides ergo mundet te, ut intellectus impleat te. Verum eſt, inquit, iudicium meũ, quia ſolus nõ ſum, C ſed ego & qui miſit me pater. Ergo domine deus noſter Ieſu Chriſte, miſſio tua incarnatio tua eſt. Sic uideo, ſic intelligo: poſtremo ſic credo, ne arrogantiæ ſit dicere, ſic intelligo. Prorſus & hic eſt dñs noſter Ieſus Chriſtus, imò hic erat ſecundum carnem, modo hic eſt ſecundũ diuinitatẽ: & cũ patre erat, & à patre non receſſerat. Quòd ergo dicitur miſſus ueniſſe ad nos, incarnatio ipſius cõmendatur, quia pater non eſt incarnatus. Nam Sabelliani dicti ſunt quidam hæretici, qui uocantur & Patripaſſiani, qui dicunt ipſum patrem paſſum fuiſſe. Noli tu catholice: ſi enim fueris Patripaſſianus, non eris ſanus. Ergo intellige miſſionem filij nominatam incarnationem filij: patrem autem incarnatum eſſe non credas, ſed & à filio D incarnato patrem receſſiſſe non credas. Ille carnem portabat, ille cum filio erat. Si in cœlo pater, in terra filius: quomodo pater cũ filio erat? Quia & pater & filius ubiq; erant: non enim in cœlo ſic eſt deus, ut nõ ſit in terra. Audi illũ qui uolebat fugere iudiciũ dei, & non inueniebat quò. Quò ibo, *Pſal. 138* inqt, à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fugiã? Si aſcẽdero in cœlum, tu ibi es. De terra erat quæſtio: audi quod ſequitur, ſi deſcẽdero ad infernũ, ades. Si ergo & in inferno dicitur quod aſſit, quid rerũ remanet ubi nõ ſit? Vox enim dei eſt apud Prophetam, Cœlũ & terram ego impleo. Vbiq; ergo eſt, *Hier. 23* qui nullo clauditur loco: noli ab illo auerti, & tecum eſt. Si uis ad eum peruenire, noli piger eſſe amare: nõ eñ pedibus, ſed affectib. curris. Vno loco manẽs, uenis: ſi credis & diligis. Ergo ubiq; eſt.

Si ubiq;

Si ubiq; eſt, quomodo cū filio non eſt? Itáne cum
filio nō eſt, qui ſi credis & tecum eſt? Vnde ergo
uerum eſt iudicium eius, niſi quia uerus eſt filius?
Hoc em̄ dixit, Et ſi iudico, uerū eſt iudiciū meum:
quia ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit me pater.
Tanq; diceret, Verum eſt iudicium meū, quia fi-
lius dei ſum. Vnde probas q̄a filius dei es? Quia
ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me pater. Eru-
beſce Sabelliane, audis filiū, audis patrē. Pater, pa-
ter eſt: filius, filius eſt: Nō dixit, Ego ſum pater, &
ego ipſe ſum filius: ſed ſolus nō ſum, inquit. Qua-
re ſolus nō es? Quia mecū eſt pater. Ego ſum, &
qui miſit me pater: audis, ego ſum, & qui me mi-
ſit. Ne perdas perſonā, diſtingue perſonas: diſtin-
gue intelligentia, noli ſeparare perfidia, ne iterum
quaſi fugiens Charybdim, in Scyllam incurras.
Vorabat enim te gurges impietatis Sabelliano-
rum, ut diceres ipſum eſſe patrem qui eſt filius:
modo didiciſti, ſolus nō ſum, ſed ego & qui miſit
me pater. Agnoſcis quia pater, pater eſt: & filius,
filius eſt. Bene agnoſcis: ſed noli dicere, pater ma-
ior eſt, filius minor eſt. Noli dicere, pater aurū eſt,
filius angentū eſt. Vna ſubſtātia eſt, una diuinitas,
una coæternitas, perfecta ęqualitas, diſſimilitudo
nulla. Nā ſi tantūmodo alterū credideris eſſe Chri
ſtum, non eum qui pater eſt, & in aliquo tamen
diſtantem ſecundū naturā eſſe putaueris, à Cha-
rybdi quidē euaſiſti, ſed in Scyllæis ſcopulis nau-
fragaſti. In medio nauiga, utrunq; periculoſum la-
tus euita. Pater, pater eſt: filius, filius eſt. Iam dicis
pater pater eſt, filius filius eſt: bene periculum ab-
ſorbentis gurgitis euaſiſti. Quid uis ire in alteram
partē, ut dicas, Aliud eſt pater, filius aliud? Alius
eſt, recte dicis: aliud, non recte. Alius em̄ eſt filius,
quia nō eſt ipſe qui pater, & alius pater quia non
eſt ipſe qui filius: non tamē aliud, ſed hoc ipſum eſt
& pater & filius. Quid eſt, hoc ipſum eſt? Vnus
deus eſt. Audiſti quia nō ſum ſolus, ſed ego & qui
miſit me pater: audi quomodo credas patrē & fi-
Ioan.10 liū, audi ipſum filiū, Ego & pater unū ſumus. Non
dixit, pater ego ſum, aut ego & pater unū eſt. Sed
cum dicit, Ego & pater unum ſumus: utrunq; au-
di, & unū & ſumus, & à Charybdi & à Scylla libe-
raberis in duobus iſtis uerbis. Quòd dixit, unum,
liberat te ab Arrio: quòd dixit, ſumus, liberat te à
Sabellio. Si unū, non ergo diuerſum: ſi ſumus, er-
go & pater & filius. Sumus em̄ nō diceret de uno:
ſed & unū non diceret de diuerſis. Ergo ideo uerū
eſt, inquit, iudiciū meum, breuiter ut audias, quia
filius dei ſum. Sed ſic tibi perſuadeo, inquit, quia
filius dei ſum, ut intelligas quia mecū eſt pater: nō
ſic ſum filius ut ipſum deſeruerim, non ita hic ſum
ut cū ipſo non ſim, non ita ibi ille eſt ut mecū non
ſit. Formam ſerui accepi, ſed formam dei non
amiſi. Solus ergo, inquit, non ſum, ſed ego & qui
miſit me pater. Dixerat de iudicio, de teſtimonio
uult dicere. In lege, inquit, ueſtra ſcriptum eſt,
quia duorum hominū teſtimoniū uerum eſt. Ego
ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſti
moniū perhibet de me qui miſit me pater.] Expo-
ſuit illis & legem, ſi ingrati non eſſent. Magna em̄

A quæſtio eſt fratres mei, & ualde mihi uidetur in
mysterio res eſſe conſtituta: ubi deus dixit, In ore Deut.19
duorum uel triū teſtium ſtabit omne uerbum. Ve
ritas quæritur per duos teſtes? Ita planè, ſic ſe ha-
bet humani generis conſuetudo: ſed tamē fieri po
teſt ut & duo mentiantur. Suſanna caſta duobus Dan.13
falſis teſtibus urgebatur. Nunquid quia duo erāt,
ideo falſi teſtes non erāt? De duobus dicimus aut
de tribus, uniuerſus populus eſt contra Chriſtum.
Si ergo populus cōſtans ex magna hominū mul- Matt.26
titudine, falſus teſtis inuentus eſt, quomodo acci-
piendū eſt, In ore duorū uel trium teſtiū ſtabit om
ne uerbum: niſi quia hoc modo per myſterium tri
nitas commendata eſt, in qua eſt perpetua ſtabili-
tas ueritatis? Vis habere bonam cauſam? Habeto
duos uel tres teſtes, patrē & filium & ſpiritumſan-
B ctum. Deniq; quando Suſanna caſta fœmina fide
liſq; coniunx, duobus falſis teſtibus urgebatur, tri
nitas illi in cōſcientia atq; in occulto ſuffragaba-
tur: illa trinitas de occulto unum teſtē Danielem
excitauit, & duos conuicit. Ergo quia in lege ue-
ſtra ſcriptum eſt, duorum hominū teſtimoniū ue-
rum eſſe, accipite noſtrum teſtimonſum, ne ſentia
tis iudicium. Ego enim, inquit, non iudico quem-
quam, ſed teſtimoniū perhibeo de me: differo iudi
ciū, non differo teſtimonium. Eligamus nobis fra-
tres contra linguas hominum, contra infirmas ſu-
ſpiciones generis humani deum iudicē, deum te-
ſtem: non enim dedignat̄ teſtis eſſe qui iudex eſt,
aut promouetur cum fit iudex, quoniā qui teſtis
eſt, ipſe iudex erit. Quare ipſe teſtis? Quia nō quę
C rit aliū unde cognoſcat qui ſis. Quare ipſe iudex?
Quia ipſe habet poteſtatem mortificandi & uiui-
ficandi, damnandi & abſoluendi, in gehennā præ
cipitandi, & in cœlos leuandi, diabolo coniūgen-
di & cum angelis coronandi. Cū ergo ipſe habeat
hanc poteſtatē, iudex eſt. Quia uero ut te cogno-
ſcat non quærit alium teſtem, qui tunc iudicabit
te, modo uidet te: non eſt unde illum fallas, cū cœ-
perit iudicare. Non enim adhibes tibi aliquos fal-
ſos teſtes, qui iudicē illum poſſint circumuenire
quando te cœperit iudicare. Deus hoc tibi dicit,
Quando cōtemnebas, ego uidebam: & quando
non credebas, ſententiam meam non fruſtrabam.
Differebam, nō auferebam: noluiſti audire quod
præcepi, ſenties quod prædixi. Si aūt audias quæ
D præcepi, non mala ſenties quæ prædixi, ſed bona
percipies quæ promiſi. Ne aliquem ſanè moueat
quod ait, Verū eſt iudicium meum, quia ſolus nō
ſum, ſed ego & qui miſit me pater: cum alibi dixe-
rit, Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudi-
cium dedit filio. Iam in eiſdē uerbis Euangelij di-
ſputauimus, & nunc admonemus, non hoc ideo
dictum, quia pater nō erit cum filio iudicante, ſed
quoniam bonis & malis in iudicio ſolus filius ap-
parebit, in ea forma in qua paſſus eſt & reſurrexit
& aſcendit in cœlū. Diſcipulis quippe tunc aſpici
entibus aſcendētem, uox angelica ſonuit, Sic ue- Act.1
niet, quemadmodū uidiſtis eum euntē in cœlum:
id eſt, in forma hominis in qua iudicatus eſt iudi-
cabit, ut etiam illud Propheticum impleatur, Vi- Zach.12
derunt

derunt in quē pupugerũt. Cum uero euntibus iu-
ſtis in uitā æternam, uidebimus eum ſicuti eſt: non
erit illud iudicium uiuorũ & mortuorũ, ſed præ-
mium tãtummodo uiuorũ. Item ne moueat quod
ait, In lege ueſtra ſcriptum eſt, quia duorũ homi-
num teſtimonium uerum eſt, & ideo quiſquā exi-
ſtimet nõ fuiſſe illam legem dei, quia non dictum
eſt in lege dei: ſciat ita dictũ eſſe in lege ueſtra, tan
quam diceret, in lege quę uobis eſt data, à quo ni-
Matt. 6 ſi à deo? Sicut dicimus: Panem noſtrum quotidia
num, & tamen dicimus, Da nobis hodie.

Ab eo quod dictum eſt, Dicebant ergo, Vbi eſt pater
tuus? uſq; ad id quod dictum eſt, Et nemo apprehendit,
eum, quia nondũ uenerat hora eius. Tract. XXXVII.

QVOD in ſancto Euangelio breuiter
dicitur, nõ breuiter oportet exponi:
ut quod auditur, intelligatur. Verba
ẽm domini pauca, ſed magna ſunt:
non numero æſtimanda, ſed ponde
re: Nec ideo contemnenda quia pauca, ſed ideo
quęrenda quia magna. Qui affuiſtis heſterno die
audiſtis: ut potuim⁹ diſputauimus ex eo q̃d ait do
minus, Vos ſecundũ carnem iudicatis, ego nõ iu-
dico quemq̃. Sed & ſi iudico ego, iudiciũ meum
uerum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego & qui mi-
ſit me pater. In lege ueſtra ſcriptũ eſt, quia duorũ
hominũ teſtimonium uerũ eſt. Ego ſum qui teſti-
monium perhibeo de me, & teſtimonium perhi-
bet de me qui miſit me pater. Ex his uerbis, he-
ſterno, ut dixi, die redditus eſt ſermo auribus &
mentibus ueſtris. Hæc cum dominus dixiſſet, illi
qui audierant, uos ſecundũ carnē iudicatis, mani-
feſtauerunt quod audierunt. Reſponderunt enim
domino loquenti de deo patre ſuo, & dixerunt,

Vbi eſt pater tuus?] Patrem Chriſti carnaliter
acceperunt, quia uerba Chriſti ſecundũ carnem
iudicauerũt. Erat aũt qui loquebatur in aperto ca-
ro, in occulto uerbum: homo manifeſtus, deus oc-
cultus. Videbant indumentum, & contemnebant
indutum: cõtemnebant, quia neſciebant: neſcie-
bant, quia non uidebant: non uidebant, quia cęci
erant: cæci erant, quia non credebant. Videamus
ergo & ad hæc dominus q̃d reſponderit. Vbi eſt,
inquiunt, pater tuus? Audiuimus te dicere, Solus
non ſum, ſed ego & qui me miſit pater: nos ſolũ te
uidemus, patrē tuum tecum non uidemus. Quo-
modo te dicis ſolum nõ eſſe, ſed cũ patre tuo eſſe?
Aut oſtende nobis tecũ eſſe patrem tuũ. Et domi-
nus, Nunquid me uidetis, ut patrem oſtēdam uo-
bis? Hoc ẽm ſequitur, hoc ſuis uerbis ipſe reſpon-
dit, quorum uerborũ expoſitionem nos ante præ-
miſimus. Videte enim quid dixerit, Neq; me ſci
tis, neq; patrem meum. Si me ſciretis, forſitan & pa
trē meũ ſciretis.] Dicitis ergo, ubi eſt pater tuus,
quaſi iam me ſciatis: quaſi totũ hoc ſim quod ui-
detis. Ergo quia me nõ noſtis, ideo uobis patrem
meum nõ oſtendo. Me quippe hominem putatis,
ideo patrē meum hominem quęritis, quia ſecun-
dum carnem iudicatis. Quia ergo ſecundũ quod
uidetis aliud ſum, & aliud ſecundũ quod non ui-
detis: patrem aũt meum loquor occultus occultũ,

A prius eſt ut me noueritis, tũc & patrē meum ſcie-
tis. Si ẽm me ſciretis, & patrem meũ forſitan ſcire
tis. Ille qui omnia ſcit, quando dicit forſitan, non
dubitat ſed increpat. Attende enim quomodo in-
crepatiue dicatur ipſum forſitan, quod uidetur eſſe
uerbum dubitationis. Sed dubitationis uerbũ eſt
quando dicitur ab homine, ideo dubitante quia
neſciente: cum uero dicitur à deo uerbum dubita-
tionis, cum deum nihil utiq; lateat, illa dubitatio-
ne arguitur infidelitas, nõ opinatur diuinitas. Ho-
mines enim de his rebus quas certas habent ali-
quando increpatiue dubitant, id eſt, uerbũ dubita
tionis ponunt, cum corde non dubitent: uelut ſi
indigneris ſeruo tuo & dicas: Contemnis me, con
ſidera, forſitan dominus tuus ſum. Hinc & Apo-
B ſtolus ad quoſdam contēptores ſuos loquens ait,
Puto aũt q̃ & ego ſpiritum dei habeo. Qui dicit, 1. Cor. 7
puto, dubitare uidetur: ſed ille increpabat, nõ du-
bitabat. Et ipſe dñs Chriſtus alio loco increpans
infidelitatem futurā generis humani: Cũ uenerit, Luc. 18
inquit, filius hominis, putas inueniet fidem in ter-
ra? Iam quantum exiſtimo, intellexiſtis quomodo
ſit poſitum, forſitan: ne quis uerborum appenſor
& ſyllabarũ examinator uelut Latine loqui ſciēs
reprehendat uerbũ quod dixit dei uerbum, & re-
prehēdendo dei uerbũ, nõ eloquens ſed mutus re
maneat. Quis enim loquitur ſic, quomodo loqui-
tur uerbum quod erat in principio apud deũ? No
li uerba iſta conſiderare, & ex his uerbis aſſuetis
illud uerbũ metiri uelle quod deus eſt. Audis ẽm
C uerbum & contemnis: audi deũ & time. In princi- Ioan. 1
pio erat uerbum. Tu reuocas ad uſum ſermocina
tionis tuę, & dicis apud te, Quid eſt uerbũ? Quid
magnum eſt uerbum? Sonat & tranſit: uerberato
aere aurem percutit, poſtea nõ erit. Audi adhuc,
Verbum erat apud deum: manebat, non ſonando
tranſibat. Adhuc forte contemnis: Deus erat uer-
bum. Apud teipſum, ô homo, cũ eſt in corde tuo
uerbũ, aliud eſt q̃ ſonus: ſed uerbũ quod eſt apud
te ut trãſeat ad me, ſonũ quaſi uehiculum quærit.
Aſſumit ergo ſonum, imponit ſe quodammodo
in uehiculum, tranſcurrit aerem, uenit ad me, non
recedit à te. Sonus aũt ut ueniret ad me, receſſit à
te, nec perſtitit apud me. Verbũ uero quod erat
in corde tuo, nunquid ſono prætereũte præterijt?
D Quod cogitabas dixiſti. Sed ut ad me perueniret
quod apud te latebat, ſyllabas ſonuiſti, ſonus ſyl-
labarum perduxit ad aurem meam cogitationem
tuā: per aurē meam deſcendit in cor meum cogita
tio tua, ſonus medius tranſuolauit. Verbum uero
illud quod aſſumpſit ſonum, antequā ſonares erat
apud te: quia ſonuiſti, eſt apud me, & non receſſit
à te. Hoc attende, quiſquis es examinator ſono-
rum. Verbum dei contemnis, qui uerbum homi-
nis non comprehendis. Scit ergo om̃ia per quem
facta ſunt omnia, & tamen dubitando increpat: ſi
me ſciretis, forſitan & patrem meum ſciretis. In-
crepat infideles. Nam talem ſententiam dixit di-
ſcipulis ſuis: ſed ibi non eſt uerbum dubitationis,
quia non fuit cauſa increpandæ infidelitatis.
Nã quomodo dixit Iudæis, ſi me ſciretis, forſitan
&

& patrē meū ſciretis: dixit & diſcipulis ſuis quan-
do eū Philippus interrogauit, imò poſtulauit &
Ioan. 14 ait, Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit no-
bis. Quaſi diceret, Et ipſi te iā nouimus, apparui-
ſti nobis, uidimus te, dignatus es eligere nos, ſecu
ti ſumus te: mirabilia tua uidimus, uerba ſalutis
audiuimus, præcepta ſuſcepimus, promiſſa ſpera
mus. Multū nobis conferre præſentia tua ipſe di-
gnatus es: ſed tamen cum te nouerimus, quia pa-
trē nōdum nouimus, inflāmamur deſiderio illius
uidendi quē nondum nouimus. Ac per hoc quia
te nouimus, ſed nō nobis ſufficit, donec & patrem
nouerimus: oſtende nobis patrē, & ſufficit nobis.
Et dominus ut ſcirent non ſe noſſe quod ſe puta-
bant iā noſſe: Tanto, inquit, tēpore uobiſcū ſum,
& me neſcitis Philippe? Qui me uidit, uidit & pa-
trem. Nunquid habet iſta ſententia uerbū dubita-
tionis? Nunquid dixit, qui me uidit, forſitan ui-
dit & patrē. Quare? Quia fidelis audiebat, non fi-
dei perſecutor: ideo non erat dominus increpator
ſed doctor. Qui me uidit, uidit & patrē meum: &
hic, ſi me ſciretis, & patrē meū ſciretis. Tollamus
uerbū quo notata eſt infidelitas audientiū, & ipſa
ſentētia eſt. Iam heſterno die cōmendauimus cha
ritati ueſtræ, & diximus ſentētias Ioannis Euāge-
liſtæ, quibus nobis narrat quod à domino didicit,
nec diſcutiendas fuiſſe ſi fieri poſſet, niſi hæretico
rum cōmenta compellerent. Breuiter ergo heſter
no die inſinuauimus charitati ueſtræ eſſe hæreti-
cos qui uocantur Patripaſſiani, uel à ſuo authore
Sabelliani: hi dicūt ipſum eſſe patrē qui eſt filius,
nomina diuerſa, unā uero eſſe perſonā. Cū uult pa
ter eſt, inquiunt, cū uult filius: tamen unus eſt. Ite-
rum ſunt alij hæretici qui uocantur Arriani. Con-
fitentur quidē unicū patris filium dominum no-
ſtrū Ieſum Chriſtū, illum patrē filij, iſtū filium pa-
tris: eum qui pater eſt nō eſſe filiū, eū qui filius eſt
non eſſe patrē. Confitenē generationē, ſed negāt
æqualitatē. Nos, id eſt catholica fides, ueniens de
doctrina Apoſtolorū, plātata in nobis, per ſeriem
ſucceſſionis accepta, ſana ad poſteros trāſmitten-
da: inter utroſq;, id eſt inter utrūq; errorem, tenuit
ueritatem. In errore Sabellianorū unus eſt ſolus,
ipſe pater qui filius. In errore Arrianorū, alius eſt
quidem pater, alius filius: ſed ipſe filius nō ſolum
alius, ſed etiā aliud. Tu in medio qd? Excluſiſti Sa-
bellianū, exclude & Arrianum. Pater, pater eſt: fi-
lius, filius eſt: alius, non aliud: quia ego & pater,
Ioan. 10 inquit, unū ſumus, ſicut etiā heſterno die quātum
potui cōmendaui. Cū audit, ſumus, abſcedat con-
fuſus Sabellianus: cū audit, unum, abſcedat con-
fuſus Arrianus. Gubernet catholicus inter utrun-
que fidei ſuæ nauigiū, quoniam cauendum eſt in
utroq; naufragium. Dic ergo tu quod dicit Euan-
gelium, Ego & pater unum ſumus. Non ergo di-
uerſum, quia unum: non unus, quia ſumus. Paulo
ante dixit, Iudicium meū uerum eſt, quia ſolus nō
ſum, ſed ego & qui miſit me pater: tanquā diceret,
ideo iudicium meum eſt uerū, quia filius dei ſum,
quia uerum loquor, quia ipſa ueritas ego ſum. Iſti
carnaliter intelligentes, dixerunt, Vbi eſt pater

A tuus? Modo audi Arriane, Neq; me ſcitis, neq; pa-
trē meum: quia ſi me ſciretis, & patrem meū ſcire-
tis. Quid eſt, ſi me ſciretis & patrē meum ſciretis:
niſi, & ego & pater unū ſumus? Quando uides ali
quem alicui ſimilem, intēdat charitas ueſtra, quo-
tidiana locutio eſt, non ſit uobis arduū, quod eſſe
aduertitis uſitatū: quando ergo uides aliquem ali-
cui ſimilem, & noſti tu cui ſimilis ſit, admirans di-
cis, Quomodo iſte homo ſimilis eſt illi homini?
Hoc non diceres, niſi duo eſſent. Hic ille qui eum
ignorat, cui tu iſtū ſimilem dicis, Itáne, inquit, ſi-
milis eſt? Et tu ad eum, Quid enī? Tu illum nō no-
ſti? At ille, Non noui, inquit. Iam tu, ut illū quem
neſcit, ei notum facias ex præſente quem cernit,
reſpondes & dicis, Hunc uidiſti, illū uidiſti. Non
B utiq; quia hoc dixiſti, unū eſſe aſſeueraſti, & duos
negaſti: ſed propter ſimilitudinē tale dediſti reſpō
ſum, Iſtum noſti & illum noſti: ualde enim ſimilis
eſt, & nihil diſtat omīno. Hinc & dominus, Si me,
inquit, ſciretis, & patrem meum ſciretis, non quia
pater eſt filius, ſed quia patri ſimilis eſt filius. Eru-
beſcat Arrianus. Gratias domino, quia & ipſe Ar
rianus receſſit ab errore Sabelliano, & non eſt Pa
tripaſſianus: non dicit ipſum patrē indutum car-
ne ueniſſe ad homines, ipſum eſſe paſſum, ipſum
reſurrexiſſe, & quodammodo ad ſe aſcēdiſſe, hoc
nō dicit. Agnoſcit mecū patrē, patrē eſſe: & filiū,
filium eſſe. Sed ô frater, euaſiſti illud naufragium,
quare tendis in alterum? Si pater pater eſt, filius fi
lius eſt, quare dicis diſſimilem? Quare diuerſum?
C Quare aliam ſubſtantiā? Si diſſimilis eſſet, nunqd
diceret diſcipulis ſuis, Qui me uidit, uidit & pa-
trem: nunquid diceret Iudæis, ſi me ſciretis, & pa-
trem meum ſciretis. Vnde hoc uerum eſſet, niſi &
illud uerum, Ego & pater unum ſumus? Hæc
uerba locutus eſt in gazophylacio, docēs in tem
plo,] magna fiducia, ſine timore: Non enim pate-
retur quod nollet, qui nec naſceretur ſi nollet. De
niq; quid ſequitur? Et nemo apprehendit eum,
quia nondum uenerat hora eius.] Hoc item non-
nulli cum audiunt, ſub fato fuiſſe dominum Chri-
ſtū credunt, & dicunt, Ecce Chriſtus habebat fa-
tum. O ſi cor tuum nō eſſet fatuum, non crederes
fatum. Si fatum, ſicut nonnulli intellexerūt, à ſan-
do dictū eſt, id eſt, à loquēdo: uerbū dei quomodo
D habet fatū, quando in ipſo uerbo omnia ſunt quæ
condita ſunt? Non enim aliquid deus conſtituit,
quod ante neſciuit: in uerbo ipſius erat quod fa-
ctū eſt. Mundus factus eſt: & factus eſt, & ibi erat.
Quomodo & factus eſt & ibi erat? Quia domus
quā ædificat ſtructor, prius in arte erat: & ibi me-
lius erat, ſine uetuſtate, ſine ruina. Tamē ut oſten-
dat artē, fabricat domū, & proceſſit quodammo-
do domus ex domo: & ſi domus ruat, ars manet.
Ita apud dei uerbū erant omnia quę condita ſunt,
quia omnia in ſapiētia fecit deus, & cūcta nota fe-
cit: non enī quia fecit didicit, ſed quia nouerat fe-
cit. Nobis qa facta ſunt, nota ſunt: illi niſi nota eſ-
ſent, facta nō eſſent. Præceſſit ergo uerbū. Et quid
ante uerbū dei? Nihil omīno. Nam ſi eſſet aliquid
ante, non dictum eſſet, In principio erat uerbum:
ſed

ſed,in principio factū eſt uerbū. Deniq; de mūdo
Gen. 1 quid ait Moyſes? In principio ſecit deus cœlū &
terrā. Fecit quod non erat. Si ergo ſecit quod non
erat,ante quid erat? In principio erat uerbū. Et un
de cœlum & terra? Omnia per ipſum facta ſunt.
Tu ergo ponis Chriſtum ſub ſato? Vbi ſunt ſata?
In cœlo,inquis,in ordine & conuerſionibus ſyde
rū. Quomodo ergo fatū habet, per quem factum
eſt cœlum & ſydera,cū tua uolūtas,ſi recte ſapias,
tranſcendat & ſydera? An quia noſti Chriſti car-
nem fuiſſe ſub cœlo, ideo putas & poteſtatē Chri-
ſti ſubditam cœlo? Audi ſtulte, nondū uenerat ho
ra eius,non qua cogeretur mori, ſed qua dignare
tur occidi:nouerat enim ipſe quando deberet mo
ri. Intēdit omnia quæ prædicta ſunt de illo, & ex-
pectabat finiri omnia quæ prædicta ſunt ante eius
paſſionem futura:ut cū impleta eſſent, tunc ueni-
ret paſſio diſpoſitionis ordine, non fatali neceſſi-
tate. Deniq; audite ut probetis, inter cætera quæ
Pſal. 68 de illo prophetata ſunt,ſcriptum eſt etiā hoc, De-
derunt in eſcam meā fel, & in ſiti mea potauerunt
me aceto. Quomodo facta ſint,in Euāgelio noui-
mus. Prius dederunt fel: accepit, guſtauit & de-
ſpuit. Poſtea in cruce pendens, ut omīa prædicta
Ioan. 19 cōplerentur, ait, Sitio. Acceperunt ſpongiā ace-
to plenam, in arundine ligauerunt, & admoue-
runt pēdenti:accepit ille & ait, Perfectū eſt. Quid
eſt, perfectum eſt? Impleta ſunt omnia quæ ante
paſſionem meam fuerāt prophetata. Ergo adhuc
quid hic facio? Deniq; poſteaq; dixit, perfectum
eſt,inclinato capite tradidit ſpiritū. Nunquid illi
latrones iuxta confixi,quando uoluerunt,expira-
uerunt? Tenebantur uiuculis carnis, quia nō erāt
creatores carnis: clauis confixi diu cruciabantur,
quia infirmitati non dominabant̃. Dominus autē
quando uoluit,carnem in utero uirginali accepit,
quando uoluit ad homines proceſſit,quamdiu uo
luit inter homines uixit,quando uoluit à carne di-
ſceſſit. Hoc eſt poteſtatis,non neceſſitatis. Hanc
ergo horā ille expectabat,non fatalē,ſed opportu
nam & uoluntariā: ut prius omnia complerentur,
quę ante paſſionē ipſius cōpleri oportebat. Nam
quomodo ſub fati neceſſitate poſitus erat, q alio
Ioan. 10 loco dixit: Poteſtatem habeo ponēdi animā meā,
& poteſtatē habeo iterum ſumendi eam. Nemo
tollit eam à me,ſed ego ipſe pono eam à me, & ite
rum ſumo eam? Oſtendit hanc poteſtatem, quan-
Ioan. 18 do eū Iudæi quærebant. Quem quæritis, inquit?
Et illi, Ieſum. Et ille, Ego ſum. Qua uoce audita,
redierunt retro & ceciderūt. Dicit aliquis, Si hæc
in illo poteſtas erat,quare cū Iudęi inſultarēt pen-
Matt. 27 denti & dicerēt, Si filius dei eſt, deſcēdat de cruce:
nō deſcēdit,ut eis ſuā poteſtatē deſcendēdo mon-
ſtraret? Quia patiētiā docebat,ideo potentiā diffe
rebat. Si eñ quaſi cōmotus ad eorū uerba deſcen-
deret,uictus conuitiorū dolore putaretur. Prorſus
non deſcendit,fixus māſit,quādo uoluit abſceſſu-
rus. Nam quid ei magnū fuit de cruce deſcendere,
qui potuit de ſepulchro reſurgere? Intelligamus
ergo nos quibus hoc miniſtratū eſt,potentiam do
mini noſtri Ieſu Chriſti occultam tunc, manifeſtā
A futuram in iudicio: de quo dictum eſt, Deus ma- Pſal. 49
nifeſtus ueniet, deus noſter & non ſilebit. Quid
eſt, manifeſtus ueniet? Quia uenit occultus,ue-
niet manifeſtus: deus noſter, hoc eſt Chriſtus, &
non ſilebit. Quid eſt, nō ſilebit? Quia primo ſiluit.
Vbi ſiluit? Quādo iudicatus eſt, ut etiā hoc imple
retur, quod & Propheta prędixerat: Sicut ouis ad Eſa. 53
immolandū ductus eſt, & ſicut agnus coram ton-
dēte ſe ſine uoce,ſic nō aperuit os ſuū. Si ergo pa-
ti nollet,nō pateret̃: ſi non pateretur, ſanguis ille
nō funderetur: ſi ſanguis ille nō funderetur, mun-
dus nō redimeretur. Agamus itaq; gratias & po-
teſtati diuinitatis, & miſerationi infirmitatis eius:
& de occulta potentia quā Iudæi non nouerant,
unde illis modo dictū eſt, Neq; me noſtis, neq; pa
trem meum: & de carne ſuſcepra quam Iudæi no-
B uerant, & cuius patriā ſciebāt, unde illis alio loco
dixit, Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis. Vtrūq; noue-
rimus in Chriſto, & unde æqualis eſt patri, & un-
de illo maior eſt pater. Illud uerbum eſt, illud caro:
illud deus eſt, illud homo: ſed unus eſt Chriſtus
deus & homo.

Ab eo quod dictū eſt, Dixit ergo eis Ieſus, Ego uado
& quæritis me: uſq; ad id quod dictū eſt, Dixit eis Ieſus,
Principium qui & loquor uobis. Tract. XXXVIII.

LEctio ſancti euangelij quæ præceſ-
ſit hodiernam ita concluſa erat, quia
locutus eſt docens in gazophylacio
dominus quæ uoluit, & quæ audi-
ſtis: & nemo apprehendit eum, quia
nondum uenerat hora eius. Hinc diſputatum eſt
C dominico die, quod ipſe donare dignatus eſt. Inti
mauimus charitati ueſtræ quare dictum ſit, Non-
dum uenit hora eius: ne poſitū Chriſtum ſub ali-
qua neceſſitate fatali ulla impietas auderet impro
be ſuſpicari: Nondum enim uenerat hora, qua ex
ordine ſuo ſecundū ea quæ prædicta ſunt de illo,
non mori cogeretur inuitus, ſed occideretur para
tus. Modo aūt de ipſa paſſiōe ſua, quæ poſita erat
non in eius neceſſitate, ſed poteſtate. Locutus
eſt Iudæis dicens, Ego uado.] Chriſto eñ domi-
no mors profectio fuit, illò unde uenerat, & unde
non diſceſſerat. Ego, inquit, uado, & quæritis
me,] non deſiderio ſed odio: nā illum poſteaq; ab
ſceſſit ab oculis hominum inquiſierūt, & qui ode
rant, & qui amabant. Illi perſequendo, illi habere
D cupiēdo. In pſalmis ait ipſe dominus per Prophe
tam, Perijt fuga à me, & non eſt qui requirat ani- Pſal. 141
mā meā. Et iterum ait alio pſalmo: Confundantur Pſal. 39.
& reuereantur requirentes animam meā. Culpa-
uit qui non requirerent, damnauit requirētes. Bo-
num eſt eñ quęrere animā Chriſti, ſed quomodo
eam quæſierunt diſcipuli: & malum eſt quærere
animā Chriſti, ſed quomodo eā Iudæi quæſierūt.
Illi enim ut haberent, iſti ut perderent. Deniq; iſti
quia ſic quærebant more malo, corde peruerſo,
quid ſecutus adiunxit? Quæretis me, & ne pu-
tetis quia bene me quæretis. In peccato ueſtro
moriemini.] Hoc eſt Chriſtum male quærere, in
peccato ſuo mori: hoc eſt illū odiſſe, per quē poſ-
ſit ſolū ſaluus eſſe. Cū enim homines quorum ſpes

in

in deo eſt,non debeant mala reddere nec pro ma- A
lis, reddebant iſti mala pro bonis. Prænunciauit
ergo illis dominus,dixitq; ſententiã preſcius, ꝙ in
ſuo peccato morerent̃. Deinde adiũxit, Quò
ego uado,uos non poteſtis uenire,] Hoc & diſci-
pulis ſuis alio loco dixit: nec tamẽ eis dixit,in pec
cato ueſtro moriemini.Quid autẽ dixit? Quod &
Ioan.13 iſtis: quò ego uado,uos non poteſtis uenire: Non
abſtulit ſpẽ,ſed prædixit dilationem.Quando em̃
hoc diſcipulis dominus loquebat̃,tũc nõ poterãt
uenire quò ille ibat,ſed poſtea uenturi erãt:iſti aũt
nunquã,quibus præſcius dixit, In peccato ueſtro
moriemini. His auditis uerbis, quomodo ſolent
carnea cogitantes,& ſecundũ carnem iudicantes,
& totum carnaliter audientes atq; ſapientes,dixe
runt, Nunquid interficiet ſemetipſum quia di- B
xit,quò ego uado uos non poteſtis uenire?] Stul-
ta uerba,& omnino inſipientiæ plena. Quid em̃?
Non poterãt illò uenire quò ille perrexiſſet, ſi in-
terficeret ſemetipſum:Nunquid ipſi nõ erãt mori
turi? Quid eſt ergo:nunqd interficiet ſemetipſum
quia dixit, quò ego uado uos nõ poteſtis uenire?
Si de morte hominis diceret,quis homo non mo-
ritur? Ergo quò ego uado dixit, non cum itur ad
mortem,ſed quò ibat ipſe poſt mortem.Illi itaque
non intelligentes, iſta reſponderunt. Et domi-
nus ad eos qui terrã ſapiebant quid ait? Et di-
cebat eis, Vos de deorſum eſtis.] Ideo terram ſa-
pitis,quia ſicut ſerpentes terram manducatis.
Quid eſt, terram manducatis? Terrenis paſcimi-
ni,terrenis delectamini, terrenis inhiatis, ſurſum C
corda non habetis. Vos de deorſum eſtis: Ego
de ſupernis ſum. Vos de mũdo hoc eſtis, ego non
ſum de hoc mundo.] Quomodo em̃ erat de mun
do, per quẽ factus eſt mundus? Omnes de mundo
poſt mundum,quia prius mundus,& ſic homo de
mũdo.Prius aũt Chriſtus, deinde mũdus: quoniã
ante mundũ Chriſtus, ante Chriſtũ nihil. Quia in
principio erat uerbũ,omnia per ipſum facta ſunt.
Sic ergo erat ille de ſupernis. De qbus ſupernis?
De aere? Abſit,ibi & aues uolitãt. De cœlo quod
uidemus? Et hoc abſit, ibi & ſtellæ & ſol & luna
circumeũt. De angelis? Neq; hoc intelligatis:per
illũ & angeli facti ſunt, per quẽ omnia facta ſunt.
De quib.ergo ſupernis Chriſtus? Ab ipſo patre.
Nihil illo deo ſuperius, qui uerbũ genuit æquale D
ſibi,coæternũ ſibi,unigenitum,ſine tempore, per
quẽ conderet tẽpora. Sic ergo accipe Chriſtũ de
ſupernis,ut excedas cogitatione tua om̃e quod fa
ctũ eſt:uniuerſam om̃ino creaturã, omne corpus,
oẽm conditũ ſpiritũ, omnem rem quoquo modo
mutabilẽ. Totũ excede, ſicut exceſſit Ioannes,ut
Ioan.1 contingeret,In principio erat uerbum,& uerbum
erat apud deũ,& deus erat uerbũ. Ego ergo,inqt,
de ſupernis ſum. Vos de hoc mũdo eſtis, ego non
ſum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quia mo-
riemini in peccatis ueſtris.] Expoſuit nobis fra-
tres qd intelligi uoluerit,uos de hoc mundo eſtis.
Ideo quippe dixit, Vos de hoc mundo eſtis: quia
peccatores erant,quia iniqui erant, quia infideles
erãt,quia terrena ſapiebãt.Nam quid uobis uide-

tur de ſanctis Apoſtolis? Quantũ intererat inter A
Iudæos & Apoſtolos? Quantũ inter tenebras &
lucẽ,quantũ inter fidem & infidelitatẽ, quantum
inter pietatẽ & impietatẽ,quantum inter ſpem &
deſperationẽ, quantũ inter charitatem & cupidi-
tatẽ:Multum ergo intererat.Quid ergo quia tan-
tum intererat, Apoſtoli de mũdo non erant? Si co Ioan.15
gites quomodo nati ſint,& unde uenerint, qa om
nes ex Adã uenerãt,de hoc mũdo erant. Sed quid
eis ait ipſe dominus? Ego uos de mundo elegi.
Qui ergo de mundo erant,facti ſunt non de mun-
do,& pertinere cœperunt ad eũ per quẽ factus eſt
mundus.Iſti aũt permanſerũt eſſe de mundo: qui-
bus dictum eſt,moriemini in peccatis ueſtris. Ne-
mo ergo dicat fratres, de hoc mũdo nõ ſum:quiſ-
quis es homo, de hoc mundo es. Sed uenit ad te B
qui fecit mundũ,& liberauit te de hoc mundo. Si
delectat te mundus, ſemper uis eſſe immundus: ſi
aũt iam non te delectat hic mundus, iã tu es mun-
dus, Veruntamen ſi per aliquã infirmitatẽ adhuc
te delectat mũdus,habitet in te qui mũdat, & eris
mũdus. Si aũt fueris mũdus, nõ manebis in mun-
do:nec audies quod audierunt Iudæi, moriemini
in peccatis ueſtris.Om̃es enim cũ peccato nati ſu-
mus,omnes uiuẽdo ad id quod nati eramus,addi-
dimus:magisq; de mũdo facti ſumus, ꝙ tũc quan-
do de parentibus noſtris nati ſumus. Et ubi eſſe-
mus,ſi ille nõ ueniret,qui nõ habebat om̃ino pec-
catũ,ut ſolueret omne peccatũ? In quẽ Iudęi quia
nõ credebant,merito audierũt moriemini in pec-
catis ueſtris:quia nõ habere peccatũ nullo modo C
potuiſtis,qui cũ peccato nati eſtis. Sed tamen ſi in
me,inqt,credideritis, cũ peccato quidẽ nati eſtis,
ſed in peccato ueſtro morituri nõ eſtis. Tota ergo
infelicitas Iudæorum ipſa erat, nõ peccatũ habe-
re,ſed in peccatis mori. Hoc eſt quod debet fuge-
re omnis Chriſtianus. Propter hoc ad baptiſmum
curritur, propter hoc qui ægritudine uel aliunde
periclitãtur,ſibi deſiderãt ſubueniri, propter hoc
etiã ſugens paruulus à matre pijs manibus ad Ec-
cleſiam fertur:ne ſine baptiſmo exeat, & in pecca
to quo natus eſt moriatur. Infeliciſſima conditio,
miſera ſors iſtorũ, qui de ore ueridico audierunt,
in peccatis ueſtris moriemini. Vnde tamẽ hoc eis
cõtingat,exponit. Si em̃ non credideritis quia
ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris.] Credo D
fratres in illa multitudine quę dominũ audiebat,
& eos fuiſſe qui credituri erant. Quaſi aũt in om-
nes proceſſerat ſeueriſſima illa ſententia, in pecca
to ueſtro moriemini: ac per hoc & illis qui credi-
turi erant,ſpes erat ablata.Illi ſæuiebant, illi time-
bant:imò nõ timebant,ſed iã deſperabant.Reuo-
cauit eos in ſpem:adiunxit em̃, ſi non credideritis
quia ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Er-
go ſi credideritis quia ego ſum, nõ moriemini in
peccatis ueſtris. Reddita eſt ſpes deſperantibus,
excitatio facta eſt dormientibus.Cordibus euigi-
lauerunt,inde plurimi crediderũt, ſicut Euangelij
ipſius conſequentia teſtat̃.Erant em̃ illic membra
Chriſti,quę nondũ adhæſerant corpori Chriſti:&
in illo populo à quo crucifixus eſt, à quo in ligno

ſuſpenſus eſt, à quo pendens irriſus eſt, à quo lancea uulneratus eſt, à quo felle & aceto potatus eſt, erant mẽbra Chriſti pro quibus dixit, Pater igno- Luc. 23 ſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Quid aũt conuerſo nõ ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti ſanguis ignoſcitur? Quis homicida deſperet, ſi in ſpẽ redditus eſt à quo etiam Chriſtus occiſus eſt? Crediderunt inde multi: donatus eſt eis ſanguis Chriſti, ut magis eũ biberẽt quo liberarent, ꝙ rei de illo effuſo tenerẽtur. Quis deſperet, ſi in cruce latro ſaluatus eſt? Ante paululũ homicida, poſt paululũ accuſatus, cõuictus, damnatus, ſuſpenſus, liberatus: Noli mirari. Vbi conuictus ibi damnatus, ſed ibi liberatus ubi mutatus. In hoc ergo populo cui dominus loquebatur, erant qui in peccato ſuo fuerant morituri: erant etiam qui in ipſum qui loquebatur fuerant credituri, & ab omni peccato liberandi.

Tamen hoc attende quod ait dominus Chriſtus: Si nõ credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Quid eſt, ſi non credideritis quia ego ſum? Ego ſum. Quid? Nihil addidit. Et quia nihil addidit, multum eſt quod cõmendauit. Expectabatur enim ut diceret quid eſſet, nec tamen dixit. Quid expectabatur ut diceret? Forte, niſi credideritis quia ego ſum Chriſtus, niſi credideritis quia ego ſum dei filius, niſi credideritis quia ego ſum uerbũ patris, niſi credideritis quia ego ſum conditor mũdi, niſi credideritis quia ego ſum hominis formator & reformator, creator & recreator, factor & refactor: niſi hoc credideritis qa ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Multũ eſt quod ait ipſe, ego ſum: quia ſic dixerat dominus Moyſi, Ego ſum qui ſum. Quis digne eloquať, qd ſit, ſum? Exod. 3 Mittebat deus per angelũ ſuũ, ſeruum ſuũ Moyſen ad liberandũ ex Ægypto populũ ſuum. Legiſtis quod audiſtis & noſtis, commemoro tamen: mittebat trementem, excuſantẽ, ſed obedientem. Cũ ergo excuſaret, ait deo, quem loqui in angelo intelligebat. Si dixerit mihi populus, & quis eſt deus qui miſit te, quid dicã eis? Et dominus ad eũ, Ego ſum qui ſum. Et repetiuit, Dices filijs Iſrael: qui eſt, miſit me ad uos. Nõ ait ibi, ego ſum deus: aut, ego ſum mundi fabricator: aut, ego ſum omniũ rerũ creator: aut, ego ſum ipſius populi liberãdi propagator: ſed hoc tantũ, ego ſum qui ſum: & dices filijs Iſrael, qui eſt: nõ addidit, q eſt deus ueſter, qui eſt deus patrũ ueſtrorũ, ſed tantum hoc dixit, qui eſt miſit me ad uos. Forte multũ erat & ad ipſum Moyſen, ſicut multũ eſt & ad nos, & multo magis ad nos, intelligere qd dictũ ſit, ego ſum qui ſum: & qui eſt, miſit me ad uos. Et ſi forte caperet Moyſes, illi ad quos mittebatur quando caperẽt? Diſtulit ergo dominus quod capere homo nõ poſſet, & addidit quod capere poſſet: adiunxit enĩ & ait, Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Hoc potes capere: Nam ego ſum qui ſum, quæ mẽs poteſt capere? Quid ergo nos? Audebimus ne aliqd dicere ex hoc ꝙd dictũ eſt, ego ſum qui ſum? Vel potius ex hoc quod dominũ dicere audiſtis, niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris? Itáne his uiribus A meis tantillis & penè nullis, audebo diſputare, qd ſit quod ait dominus Chriſtus, niſi credideritis quia ego ſum? Audebo ipſum dominũ interrogare: audite me interrogantem potius ꝙ diſputantẽ, magis quærentem ꝙ præſumentẽ, potius diſcentem quam docentẽ, & certe in me uel per me etiã uos interrogate. Præſto eſt etiã ipſe dominus qui ubiq; eſt, audiat interrogandi affectum, & intelligendi præſtet effectũ: Nam ego quibus uerbis & ſi forte aliquid capio, perducere poſſum quod capio ad corda ueſtra? Quiſnam ſufficit ſonus? Quę ſuppetit eloquentia? Quæ uires intelligẽdi? Quæ facultas proferendi? Dicam ergo domino noſtro Ieſu Chriſto, dicam & audiat me. Credo præſen- Matt. 28 tem, omnino nõ dubito ipſe enim dixit: Ecce ego uobiſcũ ſum uſq; ad cõſummationẽ ſeculi. O do- B mine deus noſter, id eſt quod aiſti, niſi credideritis quia ego ſum? Quid enim nõ eſt eorũ quæ feciſti? Nũquid cœlũ nõ eſt? Nunquid terra nõ eſt? Nunquid nõ ſunt ea quæ in terra & in cœlo ſunt? Nunquid homo ipſe cui loqueris nõ eſt? Nũquid angelus quẽ mittis non eſt? Si om̃ia ſunt hæc quæ per te facta ſunt, quid eſt quod tibi propriũ quiddã tenuiſti ipſum eſſe, quod alijs non dediſti, ut tu ſolus eſſes? Nã quomodo audio, ego ſum q ſum: quaſi alia non ſint? Et quomodo audio, niſi credideritis quia ego ſum? Illi non erant qui audiebãt? Et ſi peccatores erãt, homines erant. Quid ergo facio? Quid ſit ipſum eſſe, dicat cordi, intus dicat, intus loquatur, homo interior audiat, mẽs capiat uere eſſe: eſt enĩ ſemper eodẽ modo eſſe. Res enĩ C quælibet (omnino quaſi cœpi diſputare, & deſtiti quærere, forte quod audiui uolo loqui, auditui meo det exultationẽ & ueſtro cũ loquor) res enĩ quælibet prorſus qualicunq; excellentia ſi mutabilis eſt, non uere eſt: nõ enim eſt ibi uerum eſſe, ubi eſt & non eſſe. Quicquid enim mutari poteſt, mutatum non eſt quod erat. Si non eſt quod erat, mors quædam ibi facta eſt: peremptum aliquid ibi quod erat, & non eſt. Nigredo mortua eſt in capite albeſcẽtis ſenis, pulchritudo mortua eſt in corpore feſſi & incurui ſenis, mortuæ ſunt uires in corpore languentis, mortua eſt ſtatio in corpore ambulantis, mortua eſt ambulatio in corpore ſtantis, mortua eſt ambulatio & ſtatio in corpore iacentis, mortua eſt locutio in lingua tacentis.

D Quicquid mutatur & eſt quod non erat, uideo ibi quandam uitam in eo quod eſt, & mortem in eo quod fuit. Denique de mortuo cum dicitur, ubi eſt homo ille? reſpondetur, fuit. O ueritas quæ uere es: Nam in omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ duo tẽpora inuenio, præteritum & futurum. Præſens quæro, nihil ſtat. Quod dixi, iam non eſt: quod dicturus ſum, nondũ eſt. Quod uixi, iã nõ eſt: quod uicturus ſum, nondum eſt. Præteritũ & futurũ inuenio in omni motu rerũ: in ueritate quæ manet, præteritũ, & futurum non inuenio, ſed ſolũ præſens, & hoc incorruptibiliter, quod in creatura nõ eſt. Diſcute rerũ mutationes, inuenies fuit & erit: cogita deũ, inuenies eſt, ubi fuit & erit eſſe nõ

poſſit

poſſit. Vt ergo & tu ſis, trāſcende tēpus. Sed quis transcendet uiribus ſuis? Leuet illuc ille qui patri Ioan.17 dixit, Volo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint mecū. Hoc itaque promittens ne moriamur in peccatis noſtris, nihil aliud dominus Ieſus Chriſtus mihi uidetur his uerbis dixiſſe, niſi credideritis quia ego ſum: prorſus nihil aliud mihi uidetur his uerbis dixiſſe quàm hoc, niſi credideritis quia deus ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Bene, deo gratias, quia dixit, niſi credideritis: nō dixit, niſi ceperitis. Quis enim hoc capiat? Aut uere quia auſus ſum dicere, & niſi eſtis intelligere, aliquid de tanta ineffabilitate cepiſtis? Si ergo non capis, fides te liberat. Ideo & dñs non ait, niſi ceperitis quia ego ſum: ſed quod poterāt dixit, niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Et illi ſemper terrena ſapientes & ſemper ſecundū carnem audientes & reſpondentes, quid ei dixerunt?

Tu quis es?] Non enim cum dixiſti, niſi credideritis quia ego ſum, addidiſti quid eſſes. Quis es ut credamus? Et ille, Principium,] Ecce quod eſt eſſe principium mutari non poteſt: principium in ſe manet & innouat omnia. Principium eſt, cui Pſal.101 dictum eſt, Tu aūt idem ipſe es, & anni tui nō deficient. Principium ait, Qui & loquor uobis.] Principium me credite, ne moriamini in peccatis ueſtris. Tanquam enim in eo quod dixerunt, tu quis es, nihil aliud dixerint, quàm quid te eſſe credimus: Reſpondit, principium. Id eſt, principiū me credite. In Græco nanque eloquio diſcernitur, quod non poteſt in Latino. Apud Græcos em̄ fœmini generis eſt principiū, ſicut apud nos lex generis fœminini eſt, quæ apud illos eſt maſculini: ſicut ſapientia & apud nos & apud illos generis fœminini eſt. Conſuetudo locutionis ideo per diuerſas linguas uariat genera uocabulorum, quia in ipſis rebus non inuenis ſexum. Non enim ſapientia uere fœmina eſt, cum Chriſtus ſit dei ſapientia, & Chriſtus appelletur genere maſculino, ſapientia fœminino. Cū ergo dicerent Iudæi, Tu quis es? Ille qui ſciebat eſſe ibi quoſdā credituros, & ideo dixiſſe, tu quis es, ut ſcirent quid illū credere deberent: reſpondit, principiū: Non tanquam diceret, principium ſum: ſed, tanquā diceret, principium me credite. Quod in ſermone Græco, ut dixi, euidenter apparet: ubi fœminini generis eſt principium: Velut ſi uellet dicere ſe eſſe ueritatē: & dicentibus tu quis es, reſponderet ueritatē, cum uideatur ad id quod dictum eſt tu quis es, reſpōdere debuiſſe, ueritas, id eſt ueritas ſum. Sed altius reſpondit, cum uideret eos ita dixiſſe, tu quis es? ac ſi dicerēt: quoniam abs te audiuimus, niſi credideritis quia ego ſum, quid te eſſe credemus? Ad hoc reſpondit, principium: tanquam diceret, principiū me credite. Et addidit, Qui & loquor uobis, id eſt, quia humilia propter uos factus ad iſta uerba deſcēdi. Nam ſi principium ſicuti eſt, ita maneret apud patrem, & non acciperet formam ſerui, & homo loqueretur hominibus: quomodo ei crederent, cum infirma corda intelligibile uerbum ſine uoce ſenſibili audire non poſſent? Ergo, inquit, credite me eſſe princi-

A pium: quia ut credatis non ſolū ſum, ſed & loquor uobis. Sed de hac re iā multū eſt loqui uobis: placeat itaque charitati ueſtræ, ut quod reſtat, illo adiuuante ſeruemus, craſtino redditurí.

Ab eo quod dictum eſt, Multa habeo de uobis loqui & iudicare, ſed qui miſit me uerax eſt: uſque ad id quod dictum eſt, Et non cognouerunt quia patrem eius dicebat deum. Tractat. XXXIX.

VERBA domini noſtri Ieſu Chriſti quæ habuit cum Iudæis, ita moderans loquelam ſuam, ut cæci non uiderent, & fideles oculos aperirent, quæ hodie de ſancto Euangelio recitata ſunt, iſta ſunt: Dicebant ergo Iudæi, tu quis es?] Quia dixerat ſupra dominus, niſi credi- B deritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis ueſtris. Ad hoc ergo illi, Tu quis es? Veluti quærentes noſſe in quem deberēt credere, ne in ſuo peccato morerētur. Reſpondit.] dicētibus: tu quis es?

Et ait, Principium, qui & loquor uobis.] Si ſe dixit dominus eſſe principium: quæri poteſt utrū & pater principiū ſit. Si enim filius principium eſt qui habet patrem, quāto facilius intelligendus eſt deus pater eſſe principiū, qui habet quidē filium cui pater ſit, ſed non habet de quo ſit? Filius enim patris eſt filius, & pater utique filij pater eſt: ſed deus de deo filius dicitur, lumē de lumine filius dicitur. Pater dicitur lumē, ſed non de lumine: pater dicitur deus, ſed nō de deo. Si ergo deus de deo, lumē de lumine principiū eſt, quāto facilius intelligitur C principium, lumen de quo lumen, & deus de quo deus? Videtur itaque abſurdū chariſſimi, ut filiū dicamus principiū, & patrem principium non dicamus. Sed quid agemus? Nunquid duo erunt principia? Cauendum eſt hoc dicere. Quid ergo? Si & pater principiū, & filius principium, quomodo nō duo principia? Quomodo dicimus patrē deum & filiū deum, nec tamē dicimus duos deos. Nephas eſt enim dicere duos deos, nephas eſt dicere tres deos: & tamē qui pater eſt, non eſt filius: qui filius eſt, nō eſt pater: ſpiritus autē ſanctus patris & filij ſpiritus, nec pater eſt nec filius. Quāuis ergo, ſicut aures catholicæ ſunt eruditæ in gremio matris Eccleſiæ, nec ille qui eſt pater ſit filius, nec ille qui eſt filius ſit pater, nec ſpiritusſanctus patris & filij, ſiue D uel filius uel pater, tres deos tamen eſſe non dicimus: quāuis de ſingulis ſi quæratur, neceſſe eſt de quocunque interrogati fuerimus, deū eſſe fateamur. Et abſurda iſta uidentur hominibus ſolita trahētibus ad inſolita, uiſibilia ad inuiſibilia, creaturam comparantibus creatori. Interrogāt enim nos aliquando infideles & dicūt, Patrem quē dicitis, deū dicitis? Reſpondemus deū. Filium quē dicitis, deum dicitis? Reſpōdemus deū. Spiritum ſanctum quē dicitis, deū dicitis? Reſpondemus deū. Ergo, inquiūt, pater & filius & ſpiritus ſanctus tres ſunt dij? Reſpōdemus, non. Turbātur, quia non illuminantur: cor clauſum habēt, quia clauim fidei non habent. Nos ergo fratres fide præcedente, quæ ſanat oculū cordis noſtri, qd' intelligimus, ſine obſcuritate capiamus: quod nō intelligimus, ſine du-

bitatione credamus. A fundamento fidei non re- A
cedamus, ut ad culmen perfectionis ueniamus.
Deus eſt pater, deus eſt filius, deus eſt ſpiritus ſan-
ctus: & tamen pater nō eſt qui filius: nec filius eſt
ꝗ pater: nec ſpiritusſanctus patris & filij ſpiritus,
aut pater eſt aut filius. Trinitas unus deus. Trini-
tas una æternitas, una poteſtas, una maieſtas: tres
pſonæ, ſed nō dij. Nūc mihi calūniator reſpōdeat,
Quid ergo tres? Si em̄ tres ait, oportet dicat, quid
tres. Reſpōdeo, Pater & filius & ſpiritus ſanctus.
Ecce, inquit, tres dixiſti: ſed ꝗd tres exprime. Imò
tu numera: nam ego cōpleo tres, cum dico pater
& filius & ſpiritusſanctus. Id enim quod pater ad
ſe eſt, deus eſt: quod ad filium eſt, pater eſt: quod fi
lius ad ſeipſum eſt, deus eſt: quod ad patrem eſt, fi-
lius eſt. Iſta quæ dico poteſtis de ſimilitudinibus B
agnoſcere quotidianis. Homo & alter homo, ſi il-
le ſit pater, ille filius, quod homo eſt, ad ſeipſum
eſt: quod pater eſt, ad filium eſt: & filius ꝙ homo
eſt ad ſeipſum eſt, quod aūt filius eſt, ad patrē eſt.
Pater enim nomen eſt dictū ad aliquid, & filius ad
aliquid: ſed iſti duo homines ſunt. At uero pater
deus ad aliquid eſt pater, id eſt ad filium: & filius
deus ad aliquid eſt filius, id eſt ad patrem: ſed non
quomodo illi duo homines ſunt, ſic iſti duo dij.
Quare hoc non ita eſt ibi? Quia illud aliud, hoc
aūt aliud eſt: quia illa diuinitas eſt. Eſt ibi aliquid
ineffabile, quod uerbis explicari non poſſit: ut &
numerus ſit, & numerus non ſit. Videte enim ſi
non quaſi apparet numerus, pater & filius & ſpi-
ritusſanctus trinitas. Si tres, quid tres? Deficit nu- C
merus. Ita deus nec recedit à numero, nec capitur
numero. Quia tres ſunt, tanq̃ eſt numerus: ſi quę-
Pſal.146 ris qui tres, nō eſt numerus. Vnde dictum eſt: Ma-
gnus dominus noſter & magna uirtus eius, & ſa-
pientiæ eius non eſt numerus. Vbi cogitare cœpe
ris, incipis numerare: ubi numeraueris, quid nu-
meraueris non potes reſpondere. Pater, pater eſt:
filius, filius eſt: ſpiritus ſanctus, ſpiritusſanctus eſt.
Quid ſunt iſti tres, pater & filius & ſpiritus ſan-
ctus: Nō tres dij? Nō. Nō tres omnipotētes? Nō.
Non tres mūdi creatores? Non. Ergo omnipotēs
pater? Omnipotēs planè. Ergo & filius nō omni-
potēs? Et filius om̄ipotēs planè. Ergo ſpiritusſan-
ctus nō omnipotēs? Et ipſe omnipotēs. Tres ergo
om̄ipotētes? Nō, ſed unus om̄ipotēs. Hoc ſolo nu D
merū inſinuāt quod ad inuicē ſunt, nō quod ad ſe
ſunt. Quia enim deus pater ad ſe eſt deus ſimul cū
filio & ſpiritu ſancto, nō ſunt tres dij: quia ad ſe eſt
omnipotens ſimul cum filio & ſpiritu ſancto, non
ſunt tres omnipotētes. Quia uero nō ad ſe eſt pa-
ter, ſed ad filiū, nec filius ad ſe eſt, ſed ad patrē, nec
ſpiritus ſanctus ad ſe, in eo quod dicitur ſpiritus
patris & filij: non eſt quid dicā tres, niſi patrē & fi-
lium & ſpiritū ſanctū unum deum, unū omnipo-
tētem. Ergo unū principium. Accipite aliquid de
ſcripturis ſanctis, unde hoc quod dicitur utcunq̃
capiatis. Poſteaq̃ dominus noſter Ieſus Chriſtus
reſurrexit, & cum uoluit aſcēdit in cœlum, decem
diebus illic impletis miſit inde ſpiritū ſanctū: quo
impleti qui aderant in cōclaui unā, omniū gentiū

A linguis cœperunt loqui. Miraculo exterriti domi
ni interfectores, cōpuncti doluerūt, dolentes mu-
tati ſunt: mutati crediderūt: acceſſerūt corpori do
mini, id eſt numero fideliū, tria milia hominū. Itē
alio facto quodā miraculo, acceſſerunt alia quin-
que milia, facta eſt plebs una non parua. In qua o-
mnes accepto ſpiritu ſancto ꝗ amor ſpiritalis ac-
cenſus eſt, charitate ipſa & feruore ſpiritus in unū
redacti, cœperūt in ipſa ſocietatis unitate uendere
omnia quæ habebant, & precia ponere ad pedes
apoſtolorū: ut diſtribueretur unicuiq̃, prout cuiq̃
opus erat. Et hoc de illis ſcriptura dicit, quòd erat Act.4
eis anima una & cor unū in deum. Attendite ergo
fratres, & hic agnoſcite myſterium trinitatis: quo-
modo dicamus & pater eſt, & filius eſt, & ſpiritus
B ſanctus eſt, & tamē unus deus eſt. Ecce illi tot mi-
lia erant, & cor unū erat: ecce tot milia erāt, & una
anima erat. Sed ubi? In deo. Quāto magis ipſe de-
us? Nunquid erro in uerbo quando dico duos ho
mines duas animas, aut tres homines tres animas,
aut multos homines multas animas? Recte utiq̃
dico. Accedant ad deū, & una anima eſt omnium.
Si accedentes ad deū, multæ animæ per charitatē
una anima eſt, & multa corda unum cor: quid agit
ipſe fons charitatis in patre & filio? Nónne ibi ma
gis trinitas eſt unus deus? Inde em̄ nobis charitas
uenit, de ipſo ſpiritu ſancto, ſicut dicit Apoſtolus,
Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpi Rom.5
ritum ſanctū qui datus eſt nobis. Si ergo charitas
dei diffuſa in cordibus noſtris per ſpiritū ſanctum
C qui datus eſt nobis, multas animas facit unam ani
mam, & multa corda facit unū cor: quanto magis
pater & filius & ſpiritus ſanctus, deus unus, lumē
unū, unumq̃ principium? Audiamus ergo princi-
piū quod loquitur nobis. Multa, inquit, habeo
loqui de uobis & iudicare.] Meminiſtis quod ait,
Ego non iudico quemq̃: ecce modo dicit, Multa
habeo de uobis loqui & iudicare. Sed aliud eſt, nō
iudico: aliud, habeo iudicare. Nō iudico, dixit ad
præſens: uenerat enim ut ſaluaret mūdū, non ut
iudicaret mundum. Quòd aūt dicit, Multa habeo
de uobis loqui & iudicare: iudicium futurum di-
cit. Ideo enim aſcēdit, ut ueniat iudicare uiuos &
mortuos: nemo iuſtius iudicabit, ꝗ qui iniuſte iu-
dicatus eſt. Multa, inquit, habeo de uobis loqui
D & iudicare. Sed qui me miſit uerax eſt.] Vide-
te quemadmodū patri det gloriam æqualis filius.
Exemplum enim nobis præbet, & tanq̃ in cordi-
bus noſtris loquitur, O homo fidelis, ſi Euange-
lium meum audis, dicit tibi dominus deus tuus,
Vbi ego in principio uerbū deus apud deū, æqua
lis patri, coæternus gignenti, do gloriam ei cuius
ſum filius: quomodo tu ſuperbus es aduerſus eum
cuius ſeruus es? Multa habeo, inquit, de uobis lo-
qui & iudicare, ſed qui me miſit uerax eſt. Tanq̃
diceret, ideo uerum iudico, quia filius ueracis ue-
ritas ſum. Pater uerax, filius ueritas, quid puta-
mus eſſe amplius? Cogitemus ſi poſſumus. Quid
eſt amplius, uerax an ueritas? De quibus quæra-
mus. Pius homo, ſed plus eſt ipſa pietas: pius enim
à pietate, nō pietas à pio. Poteſt enim eſſe pietas,
etsi

etſi ille qui pius erat factus eſt impius. Ipſe perdidit pietatem, pietati nihil abſtulit. Quid item pulchet & pulchritudo? Plus eſt pulchritudo ꝙ pulcher: pulchritudo enim facit pulchrum, non pulcher facit pulchritudinem. Caſtus & caſtitas? Caſtitas planè plus eſt ꝙ caſtus. Si enim caſtitas non eſſet, unde eſſet iſte caſtus non haberet: ſi autẽ noluerit eſſe caſtus, caſtitas integra perſeuerat. Si ergo plus pietas ꝙ pius, plus pulchritudo quàm pulcher, plus caſtitas ꝙ caſtus, nũquid dicturi ſumus plus ueritas ꝙ uerax? Si hoc dixerimus, filiũ incipiemus dicere patre maiorem. Ait enim apertiſ-
Ioan.14 ſime ipſe dominus: Ego ſum uia & ueritas & uita. Ergo ſi filius ueritas: pater quid, niſi quod ait ipſa ueritas, qui me miſit uerax eſt? Filius ueritas, pater uerax. Quid plus ſit quæro, ſed æqualitatẽ inuenio. Verax enim pater non ab ea ueritate uerax eſt cuius partem cepit, ſed quam totam genuit. Video planius eſſe dicendũ. Et certe ne uos diu teneam, hodie hucuſq; tractetur: cum finiero quod uolo dicere, adiuuante deo ſermo claudatur. Hoc ideo dixi, ut intentos uos facerem. Omnis anima quoniam res eſt mutabilis, & quãuis magna creatura, tamen creatura: quamuis corpore melior, tamen facta, omnis ergo anima quoniam mutabilis eſt, hoc eſt modo credit, modo non credit, modo uult, modo non uult, modo adultera eſt, modo caſta, modo bona, modo mala: mutabilis eſt. Deus aũt hoc quod eſt, eſt: ideo propriũ nomen ſibi te-
Exod.3 nuit, Ego ſum qui ſum. Hoc & filius, dicendo, Niſi credideritis quia ego ſum. Ad hoc pertinet, & tu quis es? Principium. Deus igitur incõmutabilis eſt, anima mutabilis. Quando capit anima ex deo unde ſit bona, participando fit bona, quomodo tuus oculus participando uidet. Nam lumine ſubtracto non uidet, cuius particeps factus uidet. Quia ergo anima participando fit bona, ſi mutata cœperit eſſe mala, bonitas manet cuius erat particeps bona. Bonitatis enim cuiuſdam particeps facta eſt cũ bona eſſet: qua mutata in peius, integra bonitas permanet. Si recedat anima & mala fiat, non minuitur bonitas: ſi reuertatur & bona fiat, non creſcit bonitas. Factus eſt oculus tuus particeps lucis huius, & uides. Clauſus eſt, hanc lucem non minuiſti: apertus eſt, hanc lucem non auxiſti. Hac data ſimilitudine fratres intelligite, q[uod] ſi pia eſt anima, eſt pietas apud deũ, cuius fit particeps anima: ſi eſt caſta anima, eſt caſtitas apud deũ, cuius eſt particeps anima: ſi bona eſt anima, eſt bonitas apud deum cuius eſt particeps anima: ſi eſt uerax anima, eſt ueritas apud deum, cuius eſt particeps anima. Cuius particeps ſi non fuerit anima, omnis homo mendax: ſi omnis homo mendax, nullus homo de ſuo eſt uerax. Pater aũt uerax, de ſuo eſt uerax: quia genuit ueritatem. Aliud eſt, uerax eſt homo iſte, quia iã percepit ueritatẽ: aliud, eſt uerax deus, quia genuit ueritatẽ. Ecce quomodo uerax eſt deus, non participando, ſed generando ueritatem. Video uos intellexiſſe & gaudeo: ſufficiat uobis hodie, cætera quando domino placuerit, ſicut donauerit exponemus.

Aug.to.9

A Ab eo loco ubi dictum eſt, Dixit ergo eis Ieſus, Cum exaltaueritis filiũ hominis: uſq; ad id, quod dictum eſt, Hæc illo loquente, multi crediderunt in eũ. Tract. XL.

DE ſancto Euangelio ſecũdum Ioannem quod geſtare nos uidetis in ma-
D nibus, iam multa audiuit charitas ueſtra, quę deo donãte ſicut potuimus diſputauimus, commẽdantes uobis maxime iſtum Euangeliſtã de domini diuinitate, ſecundum quã æqualis eſt patri filius unicus dei, loqui elegiſſe, & propterea aquilæ comparatum: nulla quippe auis uolate altius perhibetur. Proinde quæ ex ordine ſubſequuntur, ſicut ea dominus tractare donauerit, intentiſſime audite. Locuti ſumus uobis de præcedenti lectione inſinuantes,
B quomodo intelligatur pater uerax, filius ueritas. Cum aũt dixiſſet dominus Ieſus, uerax eſt qui me miſit: [Non intellexerunt Iudæi ꝙ de patre illis diceret. Et ait illis,] quod modo cum legeretur audiſtis, [Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil: ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor.] Quid eſt hoc? Nihil enĩ aliud uidetur dixiſſe, niſi eos poſt paſſionem ſuam cognituros quis eſſet. Proculdubio ergo uidebat ibi aliquos quos ipſe nouerat, quos ipſe cũ cæteris ſanctis ſuis ante conſtitutionem mundi præſciendo elegerat, poſt paſſionem ſuã eſſe credituros. Ipſi ſunt illi quos aſſidue commendamus, & ad imitationem cũ magna exhortatione proponimus. Miſſo enim deſuper ſpiritu ſan-
C cto poſt domini paſſionem, & reſurrectionem, & aſcenſionem, cum miracula fierent in eius nomine, quem tanꝙ mortuum perſequentes Iudęi contempſerant: cõpuncti ſunt corde. Et qui ſæuientes occiderũt, mutati crediderunt: & quẽ ſanguinem ſæuiendo fuderunt, credendo biberũt: illa tria milia, & illa quinq; milia Iudæorum, quos ibi uidebat quando dicebat, Cũ exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Tanꝙ dicẽs: Differo cognitionem ueſtrã, ut impleã paſſionem meam. Ordine ueſtro cognoſcetis qui ſum. Non quia oẽs tũc erant credituri ex ijs qui audiebant, id eſt, poſt paſſionem domini: nã paulo poſt dicit, Hæc eo loquente, multi crediderũt in eũ, & nondũ exaltatus erat filius hominis. Exaltationẽ quip-
D pe dicit paſſionis, nõ glorificationis: crucis, nõ cœli: quia & ibi exaltatus eſt, quando pependit in ligno. Sed illa exaltatio humiliatio fuit. Tunc enim factus eſt obediens uſq; ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis. Hoc oportebat impleri per eorum manus qui poſtea fuerant credituri: quibus dixit, Cũ exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Quare hoc, niſi ut nemo deſperaret in quocunq; ſcelere male ſibi cõſcius, quando uideat eis donari homicidium qui occiderãt Chriſtũ? Hos ergo in illa turba agnoſcens dominus: dixit, Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis q[uia] ego ſum. Iam noſtis quid ſit ſum, nec aſſidue repetendum eſt, ne pariat res tãta faſtidium. Recolite illud, Ego ſum qui ſum, &, Qui eſt miſit me: & Exod.3
agnoſcetis quid dictum ſit, tunc ſcietis quia ego

 ſum

ſum: ſed & pater eſt, & ſpiritusſanctus eſt. Ad ipſũ
eſſe pertinet tota trinitas Sed quia dominus ſicut
filius loquebatur, ne forte in eo quod dixit, tũc co
gnoſcetis q̃a ego ſum, ſubintraret error Sabellia-
norũ, hoc eſt Patripaſſianorum, quem uobis erro
rem cõmendaui non tenendum, ſed cauendũ, eo-
rum ſcilicet qui dixerunt, Ipſe eſt pater, ipe eſt fi-
lius: duo ſunt nomina, ſed res una. Propter iſtum
ergo cauendum errorem cũ dixiſſet dominus, tũc
cognoſcetis quia ego ſum: ne ipſe intelligeret̃ pa-
ter, cõtinuo ſubiunxit, Et à meipſo facio nihil,
ſed ſicut docuit me pater, hæc loquor.] Iam gau-
dere cœperat Sabellianus, erroris ſui occaſione
comperta: ſtatim ut ſe tanq̃ in obſcuro extulit, ſe-
quentis ſententiæ luce confuſus eſt. Putaueras eũ
eſſe patrẽ, quia dixit ego ſum: audi quia filius eſt, à
B meipſo facio nihil. Quid eſt, à meipſo facio nihil?
A meipſo non ſum. Filius eñ de patre eſt deus: pa
ter autem non eſt de filio deus. Filius eſt deus de
deo, pater aũt deus, ſed nõ de deo. Filius eſt lumẽ
de lumine, pater aũt lumen, ſed non de lumine. Fi-
lius eſt, ſed eſt de quo eſt: pater aũt eſt, ſed non eſt
de quo eſt. Quod ergo addidit: ſicut docuit me pa
ter, hæc loquor, nemini ueſtrũ obrepat cogitatio
carnalis, fratres mei: non eñ poteſt humana infir-
mitas cogitare, niſi quod cõſueuit facere uel audi-
re. Nolite ergo uobis quaſi duos homines ante o-
culos ponere, unũ patrẽ, alterũ filium, & loquen-
tẽ patrẽ ad filiũ, ſicut facis tu quando uerba aliqua
dicis filio tuo, monẽs eũ & inſtruẽs eũ quomodo
C loquatur, ut quęcũq; audiuit à te commendet me-
moriæ: cũ commendauerit memoriæ, proferat &
lingua, diſtinguat per ſonos, inferat auribus alie-
nis quod percepit in ſuis. Nolite ita cogitare, ne in
corde ueſtro idola fabricetis, humanã formam, hu
manorũ lineamenta membrorũ, figurã carnis hu-
manæ, ſenſus iſtos cõſpicuos, ſtaturã motusq; cor
poris, linguæ officiũ, diſtinctiones ſonorũ. Noli-
te in illa trinitate cogitare: niſi quod pertinet ad
formam ſerui quã accepit unigenitus filius, cũ uer
bum caro factũ eſt ut habitaret in nobis: ibi nõ te
prohibeo humana infirmitas cogitare quod noſti,
imò etiã cõpello. Si fides in te uera eſt, talem Chri
ſtũ cogita: ſed ex Maria uirgine, nõ de deo patre
talẽ cogita. Infans fuit, creuit ut homo, ambulauit
D ut homo, eſuriuit, ſitiuit ut homo, dormiuit ut ho-
mo, paſſus poſtremo ut homo, ſuſpenſus in ligno,
occiſus, ſepultus ut homo: in eadẽ forma reſurre-
xit, in eadẽ forma ante oculos diſcipulorũ aſcẽdit
in cœlũ, in eadẽ forma uenturus eſt ad iudiciũ. An
gelorũ enim uox eſt in Euãgelio expreſſa: Sic ue-
Act. 1 niet quomodo eũ uidiſtis euntẽ in cœlũ. Quando
ergo de forma ſerui cogitas in Chriſto, humanam
effigiẽ cogita, ſi eſt in te fides: quãdo autẽ cogitas,
Ioan. 1 In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud deum,
& deus erat uerbũ: pereat de corde tuo omnis hu-
mana figuratio. Pellatur de cogitationib. tuis quic
quid fine corporeo terminat̃: quicquid loci ſpatio
cõtinetur, uel quãtalibet mole diffundit̃, de corde
tuo figmẽtum tale diſpereat. Cogita, ſi potes, pul-
chritudinẽ ſapientię, occurrat tibi pulchritudo iu

A ſtitiæ, Forma eſt? Statura eſt? Color eſt? Nihil ho-
rũ eſt, & tamẽ eſt: nam ſi nõ eſſet, non amaret̃, nec
merito laudaret̃, nec amata nec laudata corde mo
ribusq; teneret̃. Nunc uero fiũt homines ſapiẽtes,
unde fierẽt niſi eſſet ſapiẽtia? Porrò aũt, ò homo, ſi
ſapientiã tuã uidere carnis oculis nõ potes, nec ta
li imaginatione cogitare quali corporalia cogitã-
tur, ſapiẽtiæ dei audes ingerere humani corporis
formã? Quid ergo dicimus fratres? Quomodo lo
cutus eſt pater filio? Quomodo filius ait, ſicut do-
cuit me pater hæc loquor? Locutus eſt illi? Quan
do docuit pater filium, uerba fecit, quomodo tu
quãdo doces filiũ tuũ uerba facis? Quomodo fa-
cit uerba uerbo? Quæ uerba multa fierent unico
uerbo? Verbũ enim patris aures habuit ad os pa-
B tris? Carnalia ſunt iſta, pereãt de cordibus ueſtris.
Hoc eñ dico, ecce ſi intellexiſtis quod ego dixi:
ego certe locutus ſum, & mea uerba ſonuerũt, ſo-
nisq; aures pepulerunt, & per ſenſum auditus ue-
ſtri ad cor ſententiã perduxerũt. Si intellexiſtis, fa
cite aliquẽ audiſſe Latinæ linguæ hominẽ: tantũ-
modo audiſſe, nec tamen intellexiſſe quod dixi.
Quantũ ad ſtrepitũ pertinet emiſſum ex ore meo,
ſic eius ille particeps factus eſt qui non intellexit,
quomodo & uos. Eũ ſonũ audiuit, eædem ſyllabæ
aures eius percuſſerũt, ſed in corde ipſius nihil ge
nuerũt. Quare? Quia nõ intellexit. Vos aũt ſi in-
tellexiſtis, unde intellexiſtis? Ego ad aurẽ ſonui,
nũquid ego in cor lumẽ accẽdi? Proculdubio ſi ue
rũ eſt quod dixi, & hoc uerbũ nõ ſolũ audiſtis, ue-
C rum etiã intellexiſtis: duæ res ibi factæ ſunt, diſcer-
nite illas, auditus & intellectus. Auditus per me fa
ctus eſt, intellectus per quẽ? Ego ad aurem dixi ut
audiretis, ad cor ueſtrũ q̃s dixit ut intelligeretis?
Sine dubio aliquis & ad cor ueſtrũ aliquid dixit:
ut nõ ſolũ ſtrepitus iſte uerborũ percuteret aurẽ
ueſtrã, ſed etiã in cor ueſtrũ aliquid deſcẽderet ue-
ritatis. Dixit aliquis & ad cor ueſtrũ, ſed nõ eũ ui-
detis: ſi intellexiſtis fratres, dictum eſt & cordi ue-
ſtro. Munus dei eſt intelligẽtia. Quis hoc dixit in
corde ueſtro ſi intellexiſtis? Cui dicit pſalmus: Da Pſal. 118
mihi intellectũ ut diſcã mãdata tua. Verbi gratia,
epiſcopus locutus eſt. Quid locutus eſt? aliq̃s ait.
Reſpõdẽs quid locutus ſit, addis, uerũ dixit. Tunc
alius qui nõ intellexit, Quid dixit, inq̃t? Aut quid
D eſt q̃d laudas? Ambo me audierũt, ambobus ego
dixi: ſed uni ipſorũ deus dixit. Si parua magnis cõ-
parare cõcedit̃, quoniã nos ad eũ quid ſumus? ta-
mẽ neſcio q̃d incorporaliter et ſpiritaliter facit in
nobis deus, quod nec ſonus eſt q̃ aurẽ percutiat,
nec color qui oculis diſcernat̃, nec odor eſt qui na
ribus capiat̃, nec ſapor q̃ faucibus iudicet̃, nec du
rũ nec molle q̃d tãgẽdo ſentiat̃: tñ aliquid eſt q̃d
ſentire facile eſt, explicare impoſſibile eſt. Si ergo
deus, ut dicere cœperã, loquit̃ in cordibus noſtris
ſine ſono, quomodo loquit̃ filio ſuo? Sic ergo fra-
tres, ſic cogitate quantũ poteſtis, ut dixi, licet par-
ua magnis modo aliquo cõparare: ſic cogitate. In
corporaliter pater locutus eſt filio, q̃a incorporali
ter pater genuit filiũ. Nec eũ ſic docuit quaſi indo
ctũ genuerit, ſed hoc eſt eũ docuiſſe, q̃d eſt ſcientẽ
genuiſſe

genuiſſe:& hoc eſt docuit me pater, quod eſt ſciē- A
tem me genuit pater. Si enim, quod pauci intelli-
gunt, ſimplex eſt natura ueritatis: hoc eſt filio eſ-
ſe q̄d noſſe. Ab illo ergo habet ut nouerit, à quo
habet ut ſit: non ut prius ab illo eſſet, & ab illo po-
ſtea noſſet. Sed quēadmodū illi gignēdo dedit ut
eſſet, ſic gignēdo dedit ut noſſet: qa ſimplici, ut di
ctum eſt, naturæ ueritatis eſſe & noſſe nō eſt aliud
atq; aliud, ſed hoc ipſum. Dixit ergo iſta Iudæis, et
addidit; Et qui me miſit mecū eſt.] Iam hoc & an-
te dixerat, ſed rē magnā aſſidue cōmemorat: mi-
ſit me, & mecū eſt. Si ergo tecū eſt ò domine, non
unus ab alio miſſus eſt, ſed ambo ueniſtis. Et tamē
cum ambo ſimul ſint, unus miſſus eſt, alter miſit:
quoniam miſſio incarnatio eſt, & ipſa incarnatio
filij tantū eſt, non & patris. Miſit itaq; pater filium, B
ſed non receſſit à filio. Non enim quò miſit filiū,
non ibi erat pater. Vbi enim non eſt qui fecit om-
Hiere. 23 nia? Vbi non eſt qui dixit: Cœlum & terrā ego im
pleo? Sed forte pater ubiq;, & filius non ubiq; eſt.
Ioan. 1 Euangeliſtā audi: In hoc mūdo erat, & mūdus per
eū factus eſt. Ergo, inquit, qui miſit me, cuius au-
toritate tanq̄ paterna incarnatus ſum, mecū eſt:
non me reliquit. Quare non me reliquit? Nō me
reliquit, inquit, ſolum, quia ego quę placita ſunt ei
facio ſemper.] Ipſa eſt æqualitas ſemp, nō ex quo
dam initio et deinceps, ſed ſine initio, ſine fine: dei
enim generatio non habet initiū tēporis, quia per
genitū facta ſunt tempora. Hæc illo loquēte, mul-
ti crediderunt in eum.] Vtinam & me loquente
multi qui aliud ſapiebant intelligant, & credāt in C
eum: quidā enim fortaſſe ſunt in iſta multitudine
Arriani. Nō audeo ſuſpicari eſſe Sabellianos qui
ipſum patrē dicunt eſſe qui filius eſt: hæreſis quip
pe iſta nimis antiqua eſt, & paulatim euiſcerata.
Arrianorum aūt adhuc uidetur habere aliquā mo
tionem quaſi cadaueris putreſcentis, aut certe ut
multum quaſi hominis animā agentis: oportet in-
de reliquos liberari, ſicut inde multi liberati ſunt.
Et quidē iſta ciuitas eos nō habebat: ſed poſteaq̄
multi peregrini aduenerunt, nonnulli & ipſi uene
runt. Ecce hæc domino loquente, multi Iudæi cre
diderunt in eū: ecce et me loquēte Arriani credāt,
non in me, ſed mecū. Dicebat ergo dominus ad
eos qui crediderant in eum Iudæos: Si uos manſe-
ritis in uerbo meo.] Ideo manſeritis, quia initiati D
eſtis, quia & ibi eſſe cœpiſtis. Si manſeritis, hoc eſt
in fide quæ in uobis eſſe credentibus cœpit, quò
peruenietis? Vide quale initiū, quò perducit. A-
maſti fundamentū, culmen attēde, & ex iſta humi
litate aliam celſitudinē quære. Fides enim humili
tatem habet. Cognitio & immortalitas & æterni-
tas non habet humilitatē, ſed celſitudinē: erectio-
nē, nullam defectionem, ęternā ſtabilitatē, nullam
ab inimico expugnationem, nullum deficiendi ti
morem. Magnū eſt quod incipit à fide, ſed cōtem
nitur. Fundamētum ſolet etiā in ædificio ab impe
ritis contemni. Foſſa fit grandis, lapides quoquo
modo paſſim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla
pulchritudo apparet, quomodo nec in arboris ra-
dice apparet aliqua pulchritudo: totū tamen quic

A quid te delectat in arbore, de radice ſurrexit. Si ui
des radicē, & nō delectaris, uides arborē & mira-
ris. Stulte, quod miraris inde ſurrexit quo nō dele
ctaris. Parū aliquid uidetur fides credētium, non
habes ſtaterā unde appendas. Audi ergo quò per
ueniat, & uide quanta ſit: ſicut & ipſe dominus in
alio loco dicit: Si habueritis fidem ſicut granum Matt. 17
ſinapis. Quid humilius? quid uehemētius? Quid
minutius? quid feruētius? Ergo & uos ait: Si man-
ſeritis in uerbo meo in quo credidiſtis, quò perdu
cemini? Vere diſcipuli mei eritis.] Et quid no-
bis prodeſt? Et cognoſcetis ueritatem.] Quid
promittit credētibus fratres? Et cognoſcetis ueri-
tatem. Quid em̄? Non illam cognouerāt, quando
dominus loquebatur? Si nō cognouerāt, quomo
B do crediderunt? Non quia cognouerunt credide
runt, ſed ut cognoſcerēt crediderūt: credimus em̄
ut cognoſcamus, nō cognoſcimus ut credamus.
Quod em̄ cognituri ſumus, nec oculus uidit, nec
auris audiuit, nec in cor hominis aſcēdit. Quid eſt
enim fides, niſi credere quod non uides? Fides er-
go eſt quod nō uides credere, ueritas quod credi-
diſti uidere: ſicut ipſe quodam loco ait. Ideo dn̄s
prius ad faciendam finem ambulauit in terra. Ho-
mo erat, humilis factus eſt, ab hominibus uideba-
tur, nec ab omnibus cognoſcebať, à multis repro-
babatur, a turba occidebatur, à paucis dolebatur:
ſed tamē nec ab eis à quibus dolebatur nondū ſi-
cut erat cognoſcebatur. Totum hoc quaſi initium
eſt liniamentorū fidei & ſtructuræ futuræ. Quod
C dominus ipſe attēdēs quodā loco ait: Qui diligit Ioan. 14
me, mandata mea cuſtodit. Et q diligit me, diligeť
à patre meo, & ego diligā eum, & oſtēdam meip-
ſum illi: quē qui audiebant, utiq; iam uidebant, eis
tamen ſi diligebāt, uidendū ſe promittebat. Sic &
hic cognoſcetis ueritatē. Quid em̄? Quod dixiſti
non eſt ueritas? Veritas eſt, ſed adhuc crediť, non-
dum uidetur. Si maneať in eo quod creditur, per-
uenitur ad id quod uideatur. Inde Ioannes ipſe ſan
ctus Euāgeliſta in Epiſtola ſua: Dilectiſſimi, inq̄t, 1. Ioan. 3
filij dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus.
Iam ſumus, & aliquid erimus. Quid plus erimus
q̄ ſumus? Audi. Nondum apparuit quid erimus:
ſcimus quia cū apparuerit, ſimiles ei erimus. Vn-
de? Quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Magna
D promiſſo, ſed merces eſt fidei. Quæris mercedē,
opus præcedat. Si credis, mercedem exige fidei. Si
autem non credis, fidei mercedem qua fronte quę
ris? Si ergo manſeritis in uerbo meo, uere diſcipu-
li mei eritis, ut cōtemplemini ipſam ueritatē ſicu-
ti eſt: non per uerba ſonantia, ſed per lucem ſplen
dentem, cum ſignauerit nos, quod legitur in pſal-
mo: Signatum eſt ſuper nos lumē uultus tui domi Pſal. 4
ne. Moneta dei ſumus, nūmus à theſauro aberra-
uimus. Errore detritū eſt quod in nobis fuerat im-
preſſum: uenit q reformet, quia ipſe formauerat.
Quærit & ipſe nummū ſuum, ſicut Cæſar nummū Luc 20
ſuū: ideo ait: Reddite Cæſari quæ Cæſaris ſunt, &
deo quæ dei ſūt. Cæſari nūmos, deo uoſipſos. Tūc
ergo exprimeť ueritas in nobis. Quid dicā chari-
tati ueſtræ? O ſi cor eſſet qualitercunq; ſuſpirans

in illam ineſſabilem gloriã, ô ſi peregrinationem noſtram in gemitu ſentiremus: & ſeculũ nõ amaremus, & ad eum qui nos uocauit, pia mente perpetuo pulſaremus. Deſideriũ, ſinus cordis eſt: capiemus, ſi deſiderium quantum poſſumus extendamus. Hoc nobiſcũ agit ſcriptura diuina, hoc cõgregatio populorũ, hoc celebratio ſacramẽtorũ, hoc baptiſmus ſanctus, hoc cãtica laudis dei, hoc ipſa noſtra diſputatio: ut hoc deſiderium non ſolũ ſeminetur & germinet, uerum etiã in modum tantæ capacitatis augeatur, ut idoneum ſit ſumere qđ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Sed amate mecum. Non amat multum nummũ, qui amat drum. Et ego palpaui infirmitatem, nõ auſus ſum dicere, non amat nũmum, ſed non multũ amat nummum: quaſi amandus ſit B nũmus, ſed non multum. O ſi deũ digne amemus, nummos omnino non amabimus. Erit tibi nummus inſtrumentum peregrinationis, nõ irritamentum cupiditatis: quo utaris ad neceſſitatem, non quo fruaris ad delectationẽ. Deum ama, ſi aliquid in te egit quod audis & laudas. Vtere mundo, nõ te capiat mundus. Quod intraſti, iter agis, exiturus uenisti, nõ remanſurus. Iter agis, ſtabulum eſt hæc uita. Vtere nummo, quomodo uiator in ſtabulo utitur menſa, calice, urceo, lectulo, dimiſſurus nõ permanſurus. Si tales fueritis, erigite cor ſi poteſtis & audite me: ſi tales fueritis, ad eius promiſſa uenietis. Nõ enim multũ eſt ad uos, quia magna eſt manus eius qui uos uocauit. Vocauit, inuocet̃. Dicat̃ illi: Vocaſti nos, inuocamus te: ecce audiuimus uocantẽ, audi inuocãtes. Perduc quò C ꝓmiſiſti, perfice quod incohaſti: noli deſerere munera tua, noli deſerere agrũ tuum, germina tua intrent in horreũ tuum. Abundant tẽpeſtates in mũdo, ſed maior eſt qui fecit mundũ: abundant tentationes, ſed nõ deficit qui in illo ſpem ponit in quo defectus nullus eſt. Adhoc hortatus ſum iſta fratres, quia libertas de qua loquit̃ dominus noſter Ieſus Chriſtus, non huius tẽporis eſt. Videte quid adiunxit: Vere diſcipuli mei eritis, et cognoſcetis ueritatem. Et ueritas liberabit uos.] Quid eſt, liberabit uos? Liberos uos faciet. Deniq; Iudæi carnales, & ſecundum carnem ambulantes, nõ hi qui crediderant, ſed in illa turba qui non crediderant, iniuriam ſibi factam putauerũt, quia dixit eis: Veritas liberabit uos. D Indignati ſunt ſeruos ſe eſſe ſignificatos. Et uere ſerui erant: & exponit illis quæ ſit ſeruitus, & quæ ſit futura libertas quã ipſe promittit. Sed de hac libertate & de illa ſeruitute, nimis longum eſt ut hodie diſputemus.

Ab eo quod ait: Dicebat autẽ Ieſus ad eos qui crediderãt: uſq; ad id quod dictũ eſt: Si ergo uos filius liberauerit, uere liberi eritis. Tractatus XLI.

QVOD lectionem priſtinam ſequitur & de ſancto Euangelio hodie nobis recitatum eſt, tũc diſtuli dicere, quoniam multa iam dixeram, & de libertate in qua nos uocauit gratia ſaluatoris, non prætereunter neque negligenter fuerat differendum: hinc hodie domino adiuuãte ſtatui A mus loqui uobis. Quibus enim loquebatur dominus Ieſus Chriſtus, Iudęi erant, ex magna quidem parte inimici, ſed etiã amici ex quadam parte iam facti & futuri: nam quoſdã ibi uidebat, ſicuti iam diximus, qui poſt eius paſſionẽ fuerant credituri. Hos intuẽs dixerat: Cum exaltaueritis filiũ hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Erant ibi etiã qui hæc loquẽte illo continuo crediderũt, ipſis locutus eſt quod audiuimus hodie. Dicebat ergo Ieſus ad eos qui crediderant ei Iudæos: Si manſeritis in uerbo meo, uere diſcipuli mei eritis.] Manẽdo eritis. Quia enim nunc credentes eſtis, manendo uidẽtes eritis. Ideo ſequit̃: Et cognoſcetis ueritatẽ.] Veritas incõmutabilis eſt. Veritas panis eſt, mentes reficit, nec deficit: mutat ueſcentẽ, non B ipſa in ueſcẽte mutatur. Ipſe eſt ueritas uerbũ dei, deus apud deũ unigenitus filius. Hæc ueritas carne induta eſt propter nos, ut de Maria uirgine naſceretur, & impleret̃ prophetia: Veritas de terra Pſal. 84 orta eſt. Hæc ergo ueritas cum Iudæis loqueretur latebat in carne: latebat autem non ut negaretur, ſed ut differretur, differretur ut in carne pateret̃, in carne autem pateretur, ut caro peccati redimeretur. Stans itaq; conſpicuus ſecundum infirmitatem carnis dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſecũdũ maieſtatẽ diuinitatis occultus: dixit ad eos qui ei cum hæc loqueret̃ crediderant: Si manſeritis in uerbo meo, uere diſcipuli mei eritis. Qui eñ perſe Matt. 10 uerauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Et cognoſcetis ueritatẽ, quæ modo uos latet, & loquit̃ uobis: Et ueritas liberabit uos.] Hoc uerbũ dñs à liber C tate poſuit, liberabit uos. Nihil eſt eñ aliud ꝓprie liberat, niſi liberũ facit. Quomodo ſaluat nihil eſt aliud ꝙ ſaluum facit: quomodo ſanat nihil eſt aliud quàm ſanum facit: ditat, nihil eſt aliud ꝙ ditẽ, id eſt, diuitẽ facit: ſic liberat, nihil eſt aliud ꝙ liberum facit. Hoc in uerbo Græco planius eſt. Nã in Latina cõſuetudine plerũq; dicimus hominẽ liberari, quod ad libertatẽ nõ pertinet, ſed tantũ ad ſalutem: ſicut quiſq; dicit̃ liberari ab infirmitate, uſitate dicitur, nõ tamen proprie. Sic autem poſuit dominus hoc uerbum, ut diceret: Et ueritas liberabit uos, ut in Græca lingua nemo dubitet eum de libertate dixiſſe. Denique & Iudæi ſic intellexerunt, & reſponderunt ei. Non illi qui iam crediderant, D ſed illi qui in turba erant nondum credẽtes: Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus unquã, quomodo tu dicis, liberi eritis?] Non autem dixerat dominus, liberi eritis: ſed ueritas liberabit uos. In quo tamen uerbo illi, quia ſicut dixi patet in Græco, non intellexerunt niſi libertatem, & extulerunt ſe quòd ſemen eſſent Abrahæ: & dixerunt: Semen Abrahæ ſumus & nemini ſeruiuimus unq̃. Quomodo tu dicis, liberi eritis? O pellis inflata. Nõ eſt iſta magnitudo, ſed tumor. Et hoc ipſum ſecundũ huius temporis libertatẽ quomodo uerũ dixiſtis, nemini ſeruiuimus unquam? Ioſeph non eſt uenundatus? prophetæ ſancti in captiuitatem non ſunt ducti? Deinde nõnne ipſe ille eſt populus qui in Ægypto lateres faciebat, & regibus duris nõ ſaltem in

auro

auro & argento, ſed in luto ſeruiebat? Si nemini
ſeruiſtis unquam, ò ingrati, quid eſt quod aſſidue
uobis impurat deus, quod uos de domo ſeruitutis
liberauit? An forte patres ueſtri ſeruierũt, uos au-
tem qui loquimini, nemini unquam ſeruiuiſtis?
Quomodo ergo ſoluebatis iã tributa Romanis?
Vnde & ipſi ueritati laqueũ quaſi captionis pro-
poſuiſtis, ut diceretis, Licet reddere tributum Cæ
ſari? Vt ſi dixiſſet, licet, teneretis eũ quaſi male op
taſſet libertati ſeminis Abrahæ: ſi autem diceret,
non licet, calumniaremini apud reges terrę, quòd
prohiberet regibus tributa perſolui. Merito prola
ro nũmo uicti eſtis, & captioni ueſtræ uoſipſi eſtis
reſpondere compulſi. Ibi enim uobis dictum eſt,
Matt. 22 Reddire Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & deo quæ dei
ſunt: cum uoſipſi reſpõdetis, quòd nummus habe
ret imaginem Cæſaris. Quia ſicut quærit Cæſar in
nummo imaginem ſuã, ſic deus quærit in homine
ſuam. Hæc ergo reſpõdit Iudæis. Mouet enim me
fratres, hominum uana ſuperbia: qui etiam de ipſa
quã carnaliter intelligebant, ſua libertate mentiti
ſunt dicẽtes, Nemini ſeruiuimus unquam. Domi-
nus autem quid reſponderit, hoc potius & inten-
tius audiamus, ne & noſipſi ſerui inueniamur.

Reſpondit enim eis Ieſus, Amen amen dico uo
bis, quia omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt pecca
ti.] Seruus eſt, ſed utinam hominis & nõ peccati.
Quis non ſub his uerbis cõtremiſcat? Præſtet no-
bis dominus noſter Ieſus Chriſtus, id eſt & mihi et
uobis, ut ꝑ ſentẽtia loquar de hac libertate appe-
tenda, & de illa ſeruitute uitanda. Amen amen di
co uobis, ueritas dicit. Et quale eſt domini noſtri
Amen dicere: Amẽ amen dico uobis? Multũ cõmendat
quod ita pronunciat: quodãmodo ſi dici fas eſt, iu
ratio eius eſt, amen amen dico uobis. Amen quip-
pe interpretatur uerum: & tamen non eſt interpreta
tum, cũ potuiſſet diei, uerũ dico uobis. Nec Græ-
cus hoc interpres auſus eſt facere, nec Latinus: nã
hoc uerbũ quod eſt amen, nec Græcũ eſt nec Lati
num, ſed Hebræum. Sic manſit, non eſt interpreta
tum, ut honorem haberet uelamento ſecreti: non
ut eſſet negatum, ſed ne uileſceret nudatum. Nec
ſemel tamen, ſed bis à domino dictum eſt, amẽ a-
men dico uobis. Iam quantum hoc cõmendatum
ſit, ex ipſa geminatione cognoſcite. Quid eſt ergo
cõmendatum? Verum uerum dico uobis, ueritas
dicit: quæ utiq; etſi non diceret uerum dico, mẽti-
ri omnino non poſſet. Tamen cõmendat, tamẽ in
culcat: dormientes quodammodo excitat, intẽtos
facit, contemni non uult. Quid dicit? Amẽ amen
dico uobis, quia omnis qui facit peccatum, ſeruus
eſt peccati. O miſerabilis ſeruitus. Plerunq; homi
nes cum dominos malos patiuntur, uenales ſe pe-
tunt: non quærentes dominũ non habere, ſed ſal-
tem mutare. Seruus peccati quid faciat? Quem in
terpellet? Apud quem ſe uenalem petat? Deinde
ſeruus hominis aliquando ſui domini duris impe-
rijs fatigatus, fugiendo requieſcit. Seruus peccati
quò fugit? Secum ſe trahit quocunq; fugerit. Non
fugit ſeipſam mala conſcientia, non eſt quò eat, ſe
quitur ſe, imò nõ recedit à ſe: peccatũ enim quod

A facit intus eſt. Fecit peccatum, ut aliquam corpo-
ralem caperet uoluptatem. Voluptas tranſit, pec-
catũ manet: præterijt quod delectabat, remanſit
quod pungat. Mala ſeruitus. Aliquando fugiunt De ijs qui fugiunt ad Eccleſiam
homines ad Eccleſiã, & plerunq; eos patimur tan
quam indiſciplinatos: uolẽtes carere dominis, q
nolunt carere peccatis. Aliquãdo autem etiam il-
licito iugo & imꝓbo ſubiecti fugiũt ad Eccleſiã,
quia retinentur ingenui ad ſeruitutem, & interpel
latur Epiſcopus: & niſi curet operam impendere
ne ingenuitas opprimatur, immiſericors deputatur.
Ad Chriſtum omnes fugiamus, contra peccatum
deum liberatorem interpellemus: uenales nos pe
tamus, ut eius ſanguine redimamur. Dicit enim do-
minus: Gratis uenundati eſtis, & ſine argẽto redi- Eſa. 52
B memini. Sine precio, ſed ueſtro: quia meo. Hoc do-
minus dicit: ipſe enim preciũ dedit, nõ argentũ, ſed
ſanguinẽ ſuum. Nam nos & ſerui & egeni reman
ſeramus. Liberat ergo ab hac ſeruitute ſolus domi-
nus: qui illã non habuit, ipſe de illa liberat, ſolus e-
nim in hac carne uenit ſine peccato. Nam quos ui
detis in manibus matrũ paruulos ferri, nondũ am
bulant, & iam ſunt cõpediti: traxerunt enim de Adã
quod ſoluatur à Chriſto. Pertinet etiã ad ipſos cũ
baptizãtur iſta gratia quam dominus pollicetur:
quia de peccato ſolus liberare poteſt, qui uenit ſi-
ne peccato, & factus eſt ſacrificiũ ꝑ peccato. Au-
diſtis enim cũ Apoſtolus legeretur: Pro Chriſto, in- 2. Cor. 5
quit, legatiõe fungimur, tanq̃ deo exhortãte per
nos. Obſecramus ꝑ Chriſto, id eſt, tanq̃ uos Chri
C ſtus obſecret. Quid? Reconciliari deo. Si exhor-
tatur & obſecrat Apoſtolus ut recõciliemur deo,
inimici eramus deo. Nemo enim recõciliatur niſi
ex inimicitijs: inimicos autem nos nõ natura, ſed
peccata fecerunt. Vnde inimici illius, inde ſerui
peccati. Nõ habet deus liberos inimicos, neceſſe
eſt ſerui ſint: & ſerui remanebũt, niſi ab illo liberẽ
tur, cui peccando inimici eſſe uoluerunt. Obſecra
mus ergo, inquit, ꝑ Chriſto, reconciliari deo. Quo-
modo autem reconciliamur, niſi ſoluatur quod inter
nos & ipſum ſeparat? Ait enim ꝓpheta: Nõ graua- Eſa. 59
uit aurẽ ne audiat, ſed peccata ueſtra ſeparãt inter
uos & deum. Quia ergo non reconciliamur niſi
ablato quod in medio eſt, & poſito quod in medio
ſit. Eſt enim medium ſeparãs, ſed contra eſt medi-
D ator reconcilians. Mediũ ſeparãs eſt peccatũ, me-
diator reconciliãs eſt dominus Ieſus Chriſtus: u-
nus enim deus, & unus mediator dei, & hominũ
homo Chriſtus Ieſus. Vt ergo tollatur maceria ſe-
parans quod eſt peccatũ, uenit ille mediator, & fa
ctus eſt ſacrificiũ ſacerdos ipſe. Et quia ſacrificiũ fa-
ctus eſt pro peccato, offerens ſeipſum in holocau
ſtum in cruce paſſionis ſuæ: ſequitur Apoſtolus &
dicit, cũ dixiſſet, obſecramus pro Chriſto recõci-
liari deo, quaſi diceremus, quomodo poterimus
reconciliari? Eum, inquit, id eſt ipſum Chriſtum 2. Cor. 5
qui non nouerat peccatum, peccatum pro nobis
fecit: ut nos ſimus iuſtitia dei in ipſo. Eum ipſum,
inquit, Chriſtũ deum, qui nõ nouerat peccatum.
Venit enim in carne, hoc eſt in ſimilitudine carnis
peccati, non tamen in carne peccati, non habens
ullum

ullum omnino peccatum: & ideo factus eſt uerũ A
ſacrificium pro peccato, quia nullum habebat ip-
ſe peccatum. Sed forte de ſenſu meo dixi, quia pec
catum ſacrificium eſt pro peccato. Qui legerunt
agnoſcant, qui non legerunt, nõ ſint pigri: nõ ſint
inquam, pigri ad legẽdum, ut ueraces ſint ad iudi-
candum. Cum de ſacrificijs enim præciperet deus
offerẽdis pro peccato, in quibus ſacrificijs nõ erat
expiatio peccatorum, ſed umbra futurorũ, eadem
ipſa ſacrificia, eaſdem ipſas hoſtias, eaſdẽ ipſas ui-
ctimas, eadem ipſa animalia quæ admouebantur
mactanda pro peccatis, in quorum ſanguine ſan-
guis ille figurabatur, peccata lex appellat: uſquea-
deo ut in quibuſdam locis ſcriptum ſit ita, ut ſacer
dotes immolaturi ponerent manus ſuas ſuper ca-
put peccati, id eſt ſuper caput uictimæ immolãdæ B
pro peccato. Tale ergo peccatum, id eſt ſacrificiũ
pro peccato, factus eſt dominus noſter Ieſus Chri
ſtus, qui nõ nouerat peccatum. Merito liberat ab
Pſal. 87 hac ſeruitute peccati, ille qui dicit in pſalmis: Fa-
ctus ſum tanquam homo ſine adiutorio, inter mortuos
liber. Solus enim liber, quia nõ habebat peccatũ.
Ioan. 14 Ipſe enim dicit in Euangelio: Ecce uenit princeps
huius mundi, diabolum ſignificãs uenturum in Iu
dæis perſecutoribus: ecce, inquit, uenit, & in me
nihil inueniet. Non quomodo in eis quos occidit
etiam iuſtos, inuenit qualecunque peccatũ, in me ni
hil inueniet. Et tanquam ei diceretur, ſi nihil in te inue
niet, quare te occidet? Subiecit & ait: Sed ut ſciãt
omnes quia uolũtatem patris mei facio: ſurgite ea
mus hinc. Non, inquit, mortem mei peccati neceſ C
ſitate perſoluo, ſed in eo quod morior uoluntatem pa
tris mei facio: pluſque ibi facio quam patior, quia ſi nol-
lẽ, nec paſſus eſſem. Habes illũ alio loco dicentẽ:
Ioan. 10 Poteſtatẽ habeo ponendi animã meã, & poteſta-
tem habeo iterũ ſumendi eã. Ecce uere inter mor
tuos liber. Cum ergo omnis qui facit peccatũ, ſer-
uus ſit peccati, quæ ſit ſpes nobis libertatis audite.

Seruus autẽ, inquit, non manet in domo in æter-
num.] Eccleſia eſt domus, ſeruus peccator eſt. In-
trant multi in Eccleſiã peccatores. Nõ ergo dixit
ſeruus nõ eſt in domo: ſed, non manet in domo in
Prouerb. 20 æternum. Si ergo nullus ibi ſeruus erit, quis ibi e-
rit? Cum enim rex iuſtus ſederit in throno, ſicut ſcri-
ptura loquitur, quis gloriabitur caſtum ſe habere
cor? Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à pecca D
to? Multum nos terruit ò fratres mei dicendo, ſer-
uus non manet in domo in æternũ. Adiungit au-
tem & dicit, Filius autẽ manet in æternum.] Er
go ſolus in domo ſua erit Chriſtus, nullus illi po-
pulus cohærebit? Cui hæret caput, ſi non erit cor-
pus? An forte totũ hoc filius, caput & corpus. Nõ
enim ſine cauſa & terruit, & ſpem dedit. Terruit,
ne peccatũ amaremus: ſpem dedit, ne de peccati
ſolutione diffideremus. Omnis, inquit, qui facit
peccatum, ſeruus eſt peccati.] Seruus autẽ non ma
net in domo in æternũ. Quæ ergo nobis ſpes eſt, qui
nõ ſumus ſine peccato? Audi ſpem tuã: Filius ma-
net in æternũ. Si ergo filius uos liberauerit, tunc
uere liberi eritis.] Hæc ſpes noſtra eſt fratres, ut à
libero liberemur, & liberãdo ſeruos nos faciat: ſer
ui enim eramus cupiditatis, liberati ſerui efficimur
charitatis. Hoc & Apoſtolus dicit. Vos fratres in Gal. 5
libertatem uocati eſtis, tãtum ne libertatem in oc
caſionem carnis detis, ſed per charitatem ſeruite
inuicem. Non ergo dicat Chriſtianus: Liber ſum,
in libertatẽ uocatus ſum: ſeruus eram, ſed redem-
ptus ſum, & ipſa redemptione liber effectus ſum:
faciam quod uolo, nemo me prohibeat à uolunta
te mea ſi liber ſum. Sed ſi iſta uoluntate peccatum
facis, ſeruus es peccati. Noli ergo libertate abuti
ad libere peccandum, ſed utere ad non peccandũ:
erit enim uolũtas tua libera, ſi fuerit pia. Eris liber,
ſi fueris ſeruus: liber peccati, ſeruus iuſtitiæ: dicen
te Apoſtolo: Cũ ſerui eſſetis peccati, liberi eratis Rom. 6
iuſtitiæ. Nunc autem liberati à peccato, ſerui autẽ
B facti deo, habetis fructum ueſtrũ in ſanctificatio-
nem, finem uero uitam æternam. Hoc conemur,
id agamus. Prima libertas eſt carere criminib. In-
tẽdite fratres mei, intẽdite: ne forte poſſim perdu
cere uobis ad ſenſum, & qualis modo ſit, & qualis
futura ſit iſta libertas. Quemlibet ualde iuſtum di
ſcutias in hac uita: quanquam iam ſit dignus iuſti uoca-
bulo, non eſt tamen ſine peccato. Audi ipſum ſan
ctum Ioannẽ, cuius & hoc Euangeliũ eſt, in Epi-
ſtola ſua dicentẽ: Si dixerimus, inquit, quia pecca- 1. Ioan. 1
tum nõ habemus, nos ipſos decipimus, & ueritas
in nobis nõ eſt. Solus hoc dicere potuit in mortu-
is liber, de ſolo dici potuit qui nõ nouerat peccatũ:
etenim expertus eſt omnia ſecundum ſimilitudi-
nem ſine peccato. Solus dicere potuit: Ecce ueni- Ioan. 4
et princeps mũdi, & in me nihil inueniet. Quem-
cunque alium licet iuſtũ diſcuſſeris, nõ omnimodo
eſt ſine peccato. Nec qualis erat Iob, cui dominus
tale teſtimoniũ perhibebat ut diabolus inuideret,
& poſtularet tentandum, tentans ſuperaretur ut ille
probaretur. Ideo autẽ ille probatus eſt, non quia la-
tebat deũ coronandus, ſed ut innoteſceret homi-
nibus imitandus. Etiam ipſe Iob quid dicit? Quis Iob. 15
enim mundus? Nec infans, cuius eſt unius diei ui-
ta ſuper terrã. Sed planè multi iuſti dicti ſunt ſine
querela, quod intelligitur ſine crimine: nulla enim que-
rela iuſta eſt de his in rebus humanis, qui non ha-
bent crimen. Crimen autẽ eſt peccatum graue, ac-
cuſatione & damnatione digniſſimũ. Nõ ergo de Diſ. 81.
us quædã peccata damnat, quædã iuſtificat & lau ca. apoſt.
dat: nulla laudat, ſed odit omnia. Quomodo odit
medicus ægritudinem ægroti, & id agit curando
ut ægritudo pellatur, æger leuetur: ſic deus gratia
ſua hoc in nobis agit, ut peccatum cõſumatur, ho-
mo liberetur. Sed quando cõſumitur, inquies? Si
minuitur, quare non conſumitur? Minuitur au-
tem in uita proficientium, quod in uita cõſumitur
perfectorum. Prima eſt ergo libertas, carere cri-
minibus. Ideo & Apoſtolus Paulus quãdo elegit or-
dinandos uel presbyteros uel diaconos, & quicũ-
que ordinandus eſt ad præpoſiturã Eccleſiæ, non
ait: Si quis ſine peccato eſt: hoc enim ſi diceret, omnis
homo reprobaretur, nullus ordinaretur: ſed ait: Si quis 1. Tim. 3
ſine crimine eſt, ſicut eſt homicidium, adulterum,
aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus,
ſacrilegiũ, & cætera huiuſmodi. Cũ cœperit ea nõ

habere homo, debet autẽ non habere omnis Chri A
ſtianus, homo incipit caput erigere ad libertatẽ:
ſed iſta incohata eſt, non perſecta libertas. Quare,
Rom. 7 inquit aliquis, non eſt perfecta libertas? Quia ui-
deo aliam legem in membris meis, repugnantem
legi mẽtis meæ: nõ enim quod uolo hoc ago, ſed
Gal. 5 quod odi illud facio. Caro, inquit, concupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, ut non
ea quæ uultis illa faciatis. Ex parte libertas, ex par
te ſeruitus: nondum tota, nondum pura, nondum
plena libertas quia nondum plena æternitas. Ha-
bemus enim ex parte infirmitatem, ex parte acce-
pimus libertatem. Quicquid peccatũ eſt à nobis,
antea deletum eſt in baptiſmo. Nunquid quia de-
leta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas? Si
non remãſiſſet, ſine peccato hic uiueremus. Quis B
autem audeat hoc dicere niſi ſuperbus, niſi miſeri
cordia liberatoris indignus, niſi qui ſeipſum uult
decipere, & in quo ueritas non eſt? Ergo ex eo ꝙ
remanſit aliquid infirmitatis audeo dicere, ex qua
parte ſeruimus deo, liberi ſumus: ex qua parte ſer-
uimus legi peccati, adhuc ſerui ſumus. Vnde dicit
Rom. 7 Apoſtolus qđ dicere cœperamus: Cõdelector le
gi dei ſecundũ interiorem hominem. Ecce unde li
beri, unde cõdelectamur legi dei. Libertas em̃ de
lectat. Nam ꝙdiu timore facis quod iuſtũ eſt, non
deus te delectat. Quãdiu adhuc ſeruus facis, nõ te
delectat: delectet te, & liber es. Noli timere pœnã,
ſed ama iuſtitiã: nõdum potes amare iuſtitiã, time
uel pœnam, ut peruenias ad amandam iuſtitiam.
Ergo iã ille ex parte ſuperiore liberũ ſe eſſe ſentie C
bat: unde dicebat: Condelector legi dei ſecũdum
interiorẽ hominem. Delectat me lex, delectat me
ꝗd iubet lex, delectat me ipſa iuſtitia. Video autẽ
aliam legem in membris meis, hæc eſt quæ reman
ſit infirmitas: repugnantem legi mentis meæ, et ca
ptiuantem me in lege peccati quæ eſt in membris
meis. Ex hac parte ſentit captiuitatem, ubi non eſt
impleta iuſtitia: nam ubi cõdelectatur legi dei, nõ
captiuus, ſed legis amicus eſt, & ideo liber, ꝗniam
amicus. Quid ergo ex eo quod reſtat? Quid, niſi
reſpiciamus ad illum qui dixit: Si uos filius libera
uerit, tunc uere liberi eritis? Deniq; & ipſe qui lo-
Rom. 7 quebatur, ad illum reſpexit: Infelix ego homo, qs
me liberabit, inqt, de corpore mortis huius? Gra-
tia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Er
go ſi uos filius liberauerit, tunc uere liberi eritis. D
Denique ita concluſit. Igitur ipſe ego mente ſer-
uio legi dei, carne autem legi peccati. Ipſe ego, in
quit. Non enim duo ſumus inter nos contrarij de
diuerſis principijs ueniętes: ſed ego ipſe mẽte ſer-
uio legi dei, carne aũt lege peccati, ꝙdiu languor
obluctatur ſaluti. Sed ſi carne ſeruis legi peccati,
Rom. 6 fac quod ait ipſe Apoſtolus: Nõ ergo regnet pec-
catũ in ueſtro mortali corpore ad obediendũ de-
ſiderijs eius, neq; exhibeatis membra ueſtra arma
iniquitatis peccato. Non ait, nõ ſit: ſed, nõ regnet.
Quãdiu uiuis, peccatum neceſſe eſt eſſe in mem-
bris tuis: ſaltem illi regnum auferatur, non fiat qđ
iubet. Surgit ira, noli dare iræ linguam ad maledi-
ctionem: noli dare iræ manum aut pedem ad feri-
endum. Nõ ſurgeret ira iſta irrationabilis, niſi pec
catum eſſet in membris. Sed tolle illi regnum, nõ
habeat arma unde contra te pugnet, diſcet etiam
non ſurgere, cum arma non cœperit inuenire.
Non exhibeatis membra ueſtra arma iniquitatis
peccato, alioquin toti captiui eritis, & non erit di
cere, mẽte ſeruio legi dei. Mens em̃ ſi teneat arma,
mẽbra non mouent in miniſteriũ furẽtis peccati.
Teneat arcẽ imperator interior, quia ſub maiore
imperatore iuuãdus aſſiſtit: frenet irã, coerceat cõ
cupiſcẽtiam. Ineſt tamen quod frenet̃, ineſt quod
coerceatur, ineſt quod teneatur. Quid autẽ uole-
bat ille iuſtus mente ſeruiens legi dei, niſi ut omni
no nõ eſſet quod frenaretur? Et hoc debet conari
omnis q tendit ad perfectionẽ, ut & ipſa concupi
ſcentia cui nõ dãtur ad obediendũ membra, quo-
tidie in proficiente minuat̃. Velle, inquit, adiacet
mihi, perficere aũt bonum non inuenio. Nũquid
dixit, non mihi adiacet facere bonũ? Si hoc dixiſ-
ſet, ſpes nulla eſſet. Non ait, non mihi adiacet face
re: ſed, nõ mihi adiacet perficere. Quæ eſt em̃ per
fectio boni, niſi conſummatio & finis mali? Quæ
eſt autem conſummatio mali, niſi quod lex dicit:
Non concupiſces? Omnino non cõcupiſcere per Exod. 20
fectio boni eſt, qa cõſummatio mali eſt. Hoc dice
bat ille, perficere bonũ non mihi adiacet, quia nõ
poterat facere ut non concupiſceret: faciebat tan
tum ut concupiſcentiam refrenaret, ut cõcupiſcẽ-
tiæ non conſentiret, & cõcupiſcentiæ membra ad
ſatellitium nõ præberet. Perficere ergo, inquit, bo
num non mihi adiacet: nõ poſſum implere quod
dictum eſt, nõ concupiſces. Quid ergo opus eſt?
Vt impleas, Poſt cõcupiſcentias tuas nõ eas. Hoc
age interim quamdiu ſunt illicitæ concupiſcentiæ
in carne tua, Poſt concupiſcentias tuas non eas.
Mane in ſeruitute dei, in libertate Chriſti, mente Eccle. 18
ſerui legi dei tui. Noli te donare cõcupiſcẽtijs tu-
is. Sequẽdo eas, uires eis addis: dãdo eis uires quõ
uincis, quando contra te inimicos nutris uiribus
tuis? Quæ igitur libertas plena atq; perfecta? In
domino Ieſu, qui dixit: Si uos filius liberauerit,
tunc uere liberi eritis. Quando plena & perfecta
libertas erit? Quando nullæ inimicitiæ, quando
nouiſſima inimica deſtruetur mors. Oportet em̃ 1. Cor. 15
corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mor-
tale hoc induere immortalitatem: cum autẽ mor-
tale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo
qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriam.
Vbi eſt mors cõtentio tua? Quid eſt, ubi eſt mors Oſee 13
contentio tua? Caro cõcupiſcebat aduerſus ſpiri- Gal. 5
tum, & ſpiritus aduerſus carnem, ſed quando pec-
cati caro uigebat. Vbi eſt mors cõtentio tua? Iam
uiuemus, iam nõ moriemur, in illo qui pro nobis
mortuus eſt & reſurrexit: ut qui uiuũt, inquit, iam
non ſibi uiuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt &
reſurrexit. Precemur medicum ſaucij, portemur
in ſtabulum curandi. Ille eſt enim qui promittit ſa
nitatem, qui miſeratus eſt in uia ſemiuiuum à la-
tronibus derelictũ: infudit oleum & uinũ, curauit
uulnera, leuauit in iumentum, perduxit in ſtabu-
lũ, ſtabulario cõmendauit. Cui ſtabulario? Forte
illi

1.Cor.5 illi qui dixit:Pro Chriſto legatione fungimur. De A
dit etiam duos nummos qui impenderentur ſau-
cio curando:forte ipſa ſunt duo præcepta, in qui-
bus tota lex pendet & prophetæ. Ergo fratres Ec-
cleſia & hoc tempore in qua ſaucius ſanatur, ſta-
bulum eſt uiatoris: ſed ipſi Eccleſiæ ſurſum eſt hæ
reditas poſſeſſoris.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Scio quod filij Abraham
eſtis, ſed quæritis me interficere: uſque ad id quod ſcri-
ptum eſt:Propterea uos non audiſtis, quia ex deo non
eſtis. Tractatus XLII.

D OMINVS noſter etiam in forma ſer-
ui non ſeruus, ſed in forma etiã ſerui
D dominus, fuit quippe illa carnis for-
ma ſeruilis, ſed quis eſſet ſimilitudo
carnis peccati, non erat caro peccati, B
libertatem promiſit credentibus in ſe: Iudæi uero
tanquam de ſua libertate ſuperbientes: dedignati
ſunt fieri liberi, cum eſſent ſerui peccati. Ideo autẽ
ſe liberos eſſe dixerunt, quia ſemen erãt Abrahæ.
Quid ergo eis reſponderit ad hæc dominus hodi
erna lectio cum recitaretur, audiuimus. Scio, in-
quit, quia filij Abrahæ eſtis: ſed quæritis me inter-
ficere, quia ſermo meus nõ capit in uobis.] Agno
ſco uos, inquit, filij Abrabæ eſtis, ſed quæritis me
interficere. Agnoſco carnis originem, non cordis
fidem. Filij Abrahæ eſtis, ſed ſecundum carnem.
Ideo, inquit, quæritis me occidere, ſermo eñ me-
us non capit in uobis. Si ſermo meus caperetur, ca
peret: ſi caperemini, intra retia fidei tanquam pi-
ſces cõcluderemini. Quid eſt ergo nõ capit in uo-
bis? Non capit cor ueſtrum, quia non recipitur à C
corde ueſtro. Sic enim eſt ſermo dei, & ſic eſſe de-
bet fidelibus: tanquam piſci hamus. Tunc capit
quando capitur, nec fit iniuria illis qui capiuntur:
ad ſalutem quippe, non ad perniciem capiuntur.
Matt.4 Vnde dominus diſcipulis ſuis ait: Venite poſt
me, & faciã uos piſcatores hominũ. Non ergo iſti
erant tales: & tamen filij Abrahæ erant, filij homi-
nis dei homines iniqui. Trahebãt enim carnis ge-
nus, ſed degeneres facti erant, nõ imtando fidem
illius cuius filij erant. Audiſtis certe dominum di-
centem: Scio quia filij Abrahæ eſtis: audite quid
dicat poſtea: Ego quod uidi apud patrẽ meum
loquor, & uos quæ uidiſtis apud patrem ueſtrum
facitis.] Iam dixerat, ſcio quia filij Abrahæ eſtis. D
Quid autẽ faciunt? Quod eis dixit: Quæritis me
occidere. Hoc apud Abrahã nunquam uiderunt.
Dominus autem patrem deum uoluit intelligi, cũ
dixit: Quæ uidi apud patrem meum loquor: ueri-
tatem uidi, ueritatem loquor, quia ueritas ſum. Si
enim dominus ueritatem loquitur quam uidit a-
pud parrem, ſe uidit, ſe loquitur, quia ipſe eſt ueri-
tas patris quam uidit apud patrẽ: ipſe eſt enim uer
bum, quod uerbum erat apud deum: Iſti ergo ma-
lum quod faciunt, quod dominus obiurgat et cor
ripit, ubi uiderunt? Apud patrem ſuum. Cum au-
dierimus in conſequentibus apertius dictũ, quis
ſit eorum pater, tũc intelligemus qualia uiderint
apud talem patrem: adhuc enim non nominat pa
trem ipſorũ. Paulo ſuperius Abraham cõmemo-
A rauit, ſed carnis origine, non uitæ ſimilitudine. Di
cturus eſt alterum patrem illorum, qui nec genuit
eos, nec creauit ut homines eſſent: ſed tamẽ filij e-
rant eius in quantum mali erant, non in quantum
homines erant. In quo imitati, non quod creati.

Reſponderunt & dixerũt ei: Pater noſter Abra-
ham eſt.] Quaſi dicerẽt: Quid dicturus es tu con-
tra Abrahã? Aut ſi aliquid potes, aude repreben-
dere Abraham. Non quia dominus non audebat
reprehendere Abraham, ſed talis erat Abraham
qui non reprehẽderetur à domino, ſed potius lau
daretur: tamen iſti uidebantur eum prouocare, ut
aliquid mali diceret de Abraham, & eſſet occaſio
faciendi quod cogitabant. Pater noſter Abraham
eſt. Audiamus quomodo eis reſponderit dominus,
B cum illorũ dãnatione laudãs Abrahã. Dicit eis
Ieſus: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.
Nunc autẽ quæritis me interficere, bominem qui
ueritatem uobis locutus ſum, quam audiui à deo.
Hoc Abrabam non fecit.] Ecce ille laudatus, iſti
damnati. Abraham non erat homicida. Non dico
inquit, ego dominus ſum Abrahæ: quod ſi diceret
uerum diceret. Nam dixit alio loco: Ante Abrahã
ego ſum: tunc eum illi lapidare uoluerunt. Non di
xit hoc. Interim quod uidetis, quod aſpicitis, quod
me ſolum putatis, homo ſum. Hominem dicẽtem
uobis quod audiuit à deo, quare uultis occidere,
niſi quia non eſtis filij Abrahæ? Et tamẽ ſuperius
ait: Scio quia filij Abrahæ eſtis. Non negat eorum
originem, ſed facta cõdemnat: caro eorum ex illo
erat, ſed uita non erat. Nos autem chariſſimi, nun-
C quid de genere uenimus Abrahæ, aut ullo modo
Abraham pater noſter fuit ſecũdum carnem? O-
riginem de carne eius caro Iudæorum ducit, non
caro Chriſtianorũ: nos de alijs gẽtibus uenimus,
& tamen imitãndo Abrahæ fidẽ, filij facti ſumus.
Audi Apoſtolum. Abrahæ dictæ ſunt promiſſio- Gal.3
nes & ſemini eius. Non dicit, inquit, et ſeminibus,
quaſi in multis: ſed tanquam in uno, & ſemini tuo
quod eſt Chriſtus. Si autem uos Chriſti, ergo ſe-
mẽ Abrahæ eſtis, ſecundum promiſſionem hære
des. Nos ergo facti ſumus ſemen Abrahæ gratia
dei. Non de carne Abrahæ fecit illi cohæredes de
us. Illos exhæredauit, iſtos adoptauit: & de arbore
illa oliuæ cuius radix eſt in patriarchis, ramos na-
D turales ſuperbos amputauit, humilem oleaſtrum
inſeruit. Ideo cum uenirent ad Ioannem baptizan
di Iudæi, erupit in illos & ait illis: Generatio uipe- Matt.3
rarum. Maxime quippe de altitudine originis glo
riabãtur, ille autem generationem eos dixit uipe-
rarum: non ſaltem bominum, ſed uiperarum. Ho-
minum formam uidebat, ſed uenenum agnoſce-
bat. Venerant tamen mundandi, quia utique bapti-
zãdi: & ait illis: Generatio uiperarum, quis uobis
oſtendit fugere à uentura ira? Facite ergo fructus
dignos pœnitẽtiæ. Et nolite dicere intra uoſipſos
patrem habemus Abraham: potens eſt enim deus
de lapidib. iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Si fructus
dignos pœnitentiæ non feceritis, nolite uobis de
illa ſtirpe blandiri: potens eſt deus & uos damna-
re, & Abraham filijs nõ fraudare. Habet eñ unde
excitet

excitet filios Abrahæ. Fient filij, qui fidem fuerint
imitati, potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare
filios Abrahę. Nos ſumus. In parentibus noſtris la
pides eramus, quãdo pro deo lapides colebamus,
de talibus lapidibus familiam deus fecit Abrahæ.
Quid ſe ergo extollit inanis & uana iactantia? Fi-
lij Abrahæ gloriari iam deſinant: audierunt quod
audire debuerunt: Si filij Abrahæ eſtis, factis pro-
bate, nõ uerbis. Quæritis me occidere hominẽ in-
terim, non dico filium dei, nõ dico deum, nõ dico
uerbum, quia nõ moritur uerbum: hoc dico quod
uidetis, quia & quod uidetis poteſtis occidere, &
quem non uidetis offendere. Hoc ergo Abraham
non fecit. Vos facitis opera patris ueſtri. Et adhuc
nõ dixit, quiș eſt iſte pater eorum. Modo illi quid
reſponderunt? Cœperũt enim utcunq; cognoſce-
re, nõ de carnis generatione dominum loqui, ſed
de uitæ inſtitutione. Et quia conſuetudo ſcriptura
rum eſt quas legebant, fornicationẽ ſpiritaliter ap
pellare, cum dijs multis & falſis anima tanq; pro-
ſtituta ſubijcitur, ad hoc reſponderunt dixeruntq;
ei, Nos ex fornicatione non ſumus nati, unũ pa
trem habemus deũ.] Iam uiluit Abraham. Repul
ſi enim ſunt, quomodo repelli debuerunt ore ueri
dico: quia talis erat Abraham, cuius facta nõ imi-
tabantur, & de illius genere gloriabantur. Et mu-
tauerunt reſponſionẽ, credo dicentes apud ſemet
ipſos, Quotieſcunq; nominauerimus Abraham,
dicturus eſt nobis, Quare non imitamini eum, de
cuius genere gloriamini? Nos ſanctum, iuſtum,
innocentem tantum uirum imitari nõ poſſumus:
deum dicamus patrem noſtrum, uideamus quid
nobis dicturus eſt. Prorſus falſitas inuenit quod
diceret, & nõ inueniret ueritas quid reſponderet?
Audiamus quid dicant, audiamus quid audiant:
Vnum, inquiunt, patrem habemus deum. Di-
xit ergo eis Ieſus: Si deus pater ueſter eſſet, dilige-
retis utiq; me: ego enim ex deo proceſſi, & ueni.
Neq; enim à meipſo ueni, ſed ille me miſit.] Dici-
tis deum patrem, agnoſcite me uel fratrẽ. Verun-
tamẽ erexit intelligentib. cor, & illud tetigit quod
ſolet dicere: Non à meipſo ueni, ſed ille me miſit, à
deo proceſſi & ueni. Mementote quid ſoleamus
dicere, Ab illo uenit, & à quo uenit, cũ illo uenit:
Chriſti ergo miſſio, eſt incarnatio. Quod uero de
deo proceſſit uerbum, æterna proceſſio eſt: nõ ha
bet tempus, per quem factũ eſt tempus. Nemo di-
cat in corde ſuo, antequam eſſet uerbum, quomo-
do erat deus? Nunquam dicas, antequã eſſet uer-
bum dei. Nunquam deus ſine uerbo fuit, quia uer
bum eſt manens, non tranſiens: deus, non ſonus:
per quẽ factum eſt cœlum & terra, non quod præ-
terit cum ijs quæ facta ſunt ſuper terram. Ergo ab
illo proceſſit ut deus, ut æqualis, ut filius unicus,
ut uerbum patris: & uenit ad nos, quia uerbum ca
ro factum eſt, & habitauit in nobis. Aduẽtus eius,
humanitas eius: manſio eius, diuinitas eius: diuini
tas eius quò imus, humanitas eius quà imus. Niſi
nobis fieret quà iremus, nunquam ad illum ma-
nentem perueniremus. Quare, inquit, loquelam
meam non cognoſcitis? Quia non poteſtis audire

A ſermonem meũ.] Ideo non poterant cognoſcere,
quia non poterant audire. Sed unde audire nõ po
terant, niſi quia corrigi credendo nolebãt? Et hoc
unde? Vos à patre diabolo eſtis.] Quamdiu pa
trem cõmemoratis? Quamdiu patres mutatis, mo
do Abraham, modo deum? Audite à filio dei, cu-
ius ſitis filij. A patre diabolo eſtis. Hic iam cauẽda
eſt hæreſis Manichæorũ, quæ dicit eſſe quandã na
turam mali, & quandam gentem tenebrarũ cum
principibus ſuis, quæ auſa eſt pugnare cõtra deũ.
Illum uero deũ ne debellaret gẽs aduerſa regnum
eius, miſiſſe cõtra eam tanq; uiſcera ſua principes
de luce ſua, eamq; gentem finiſſe debellatam, unde
diabolus originem ducit. Hinc dicunt ducere ori-
ginem carnem noſtram, & ſecundum hoc putant
B dictum à domino: Vos à patre diabolo eſtis: quod
eſſent illi uelut natura mali ducentea originem de
gente contraria tenebrarum. Sic errant, ſic excæ-
cantur, ſic ſeipſos faciunt gentem tenebrarum, cre
dendo quod falſum eſt cõtra eũ à quo creati ſunt:
bona eſt enim omnis natura, ſed uitiata hominis
eſt natura per uoluntatem malam. Quod fecit de-
us, non poteſt eſſe malum, ſi ipſe homo non ſit ſibi
malus: ſed plane creator, creator eſt, creatura, crea
tura eſt, æquari creatura nõ poteſt creatori. Diſcer
nite eum qui fecit, ab eo quod fecit. Æquari non
poteſt fabro ſcamnum, æquari non poteſt colum-
na ſtructori: & tamen faber ſi ſcamnum fecit, li-
gnum ipſe non creauit. Dominus autem deus no
ſter quia omnipotẽs eſt, & uerbo fecit quod fecit:
C omnia quæ fecit non habuit unde faceret, & tamẽ
fecit. Facta enim ſunt quia uoluit, facta ſunt quia
dixit, ſed facta factori cõparari non poſſunt. Quę-
ris quod compares, filiũ unicum agnoſce. Vnde
ergo Iudæi filij diaboli? Imitãdo, nõ naſcẽdo. Au-
dite ſcripturæ ſanctæ conſuetudinẽ. Propheta di-
cit ad ipſos Iudæos: Pater tuus Amorrhæus, & ma Ezech. 16
ter tua Cethæa. Amorrhæi gens erat quædã unde
originem Iudæi non ducebant: Cethæi & ipſi gen
tem ſuam habebant, omnino alienam à genere Iu
dæorũ. Sed quia erant impij Amorrhęi & Cethęi,
Iudæi aũt imitati ſunt impietates illorum: inuene-
runt ſibi parentes, non de quibus naſcerentur, ſed
quorum mores ſectãdo pariter damnarenẽ. Quę-
ritis autem fortaſſe, unde ipſe diabolus? Inde utiq;
D unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in ſua o-
bedientia perſtiterunt: ille inobediendo & ſuper-
biendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus.
Sed modo audite qd dicat dominus: Vos, inquit,
à patre diabolo eſtis: Et deſideria patris ueſtri
uultis facere.] Ecce unde filij eius: quia talia deſi-
deratis, non quia de illo nati eſtis. Quæ ſunt illius
deſideria? Ille homicida erat ab initio.] Ecce qd
eſt, deſideria patris ueſtri facere uultis. Quæritis
me occidere, hominẽ qui ueritatẽ uobis dico. Et
ille inuidit homini, & occidit hominẽ. Diabolus
enim cum inuideret homini, ſerpẽte indutus locu
tus eſt mulieri, & de muliere uenenauit & uirum.
Mortui ſunt, diabolum audiendo, quẽ non audiſ-
ſent, ſi dominum audire uoluiſſent: poſitus enim
homo inter eum qui creauit, et eum qui lapſus eſt,

obtemperare debuit creatori,nō deceptori. Ergo A
ille homicida erat ab initio. Videte genus homici
dij fratres.Homicida dicitur diabolus,non gladio
armatus,non ferro accinctus: ad hominem uenit,
De pœn. diſt. 1 uerbum malū ſeminauit & occidit. Noli ergo pu-
cap. noli tare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo ma
la perſuades: ſi fratri tuo mala perſuades,occidis.
Pſal. 56 Et ut ſcias quia occidis,audi pſalmum,Filij homi-
num,dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eo-
rum gladius acutus. Vos ergo deſideria patris ue
ſtri uultis facere. Ideo ſæuitis in carnē, quia nō po
teſtis in mentē. Ille homicida erat ab initio, utiq;
in primo homine. Ex illo ille homicida, ex ꝗ po-
tuit fieri homicidiū: ex illo potuit fieri homicidiū,
ex quo factus eſt homo. Non eñ poſſet occidi ho
mo, niſi prius fieret homo. Homicida ergo ille ab B
initio. Et unde homicida? Et in ueritate nō ſte-
tit.] Ergo in ueritate fuit, ſed nō ſtando cecidit. Et
quare in ueritate nō ſtetit? Quia ueritas nō eſt
in eo.] Nō quomodo in Chriſto ſic eſt ueritas,ut
Chriſtus ipſe ſit ueritas. Si ergo iſte in ueritate ſte
tiſſet,in Chriſto ſteiiſſet: ſed in ueritate non ſtetit,
quia ueritas nō eſt in eo. Cum loquit̃ mēdaciū,
ex proprijs loquit̃, quia mēdax eſt & pater eius.]
Quid eſt hoc? Audiſtis uerba Euāgelij, intenti ac
cepiſtis: ecce repeto ut agnoſcatis quid exigatis.
De diabolo dn̄s ea dicebat,quæ de diabolo dici à
domino debuerūt. Ille homicida erat ab initio,ue
rum eſt,nam primū hominem occidit: & in uerita
te nō ſtetit,quia de ueritate lapſus eſt. Cum loqui
tur mendaciū, utiq; ipſe diabolus, de proprijs lo- C
quitur:quia mēdax eſt & pater eius. In his uerbis
quidam patrē diabolū habere putauerunt,& quæ
ſierunt quis eſſet diaboli pater. Hic uero deteſta-
bilis error Manichæorū inuenit adhuc quo deci-
peret imperitos:ſolēt enim dicere, Puta diabolus
angelus fuit, & lapſus eſt. Ab illo cœpit peccatū,
ſicut dicitis. Pater eius quis erat? Nos cōtra,Quis
enim noſtrum aliquādo dixit diabolū habere pa-
trem? Et illi contra: Dominus dicit, Euangelium
loquitur,de diabolo dicens ait, Ille homicida erat
ab initio,& in ueritate non ſtetit:quia ueritas non
eſt in eo. Cum loquitur mendaciū, ex proprijs lo-
quitur,quia mendax eſt & pater eius. Audi,intel-
lige:nō te lōge mitto,in ipſis uerbis intellige,dia-
bolum dominus dixit patrem mendacij. Quid eſt D
hoc? Audi quid ſit,replica modo ipſa uerba & in-
tellige:non omnis enim qui mentitur,pater men-
dacij ſui eſt. Si enim ab alio mēdaciū accepiſti,&
dixiſti,tu quidem mentitus es proferendo mēda-
cium:ſed pater mendacij ipſius nō es, quia ab alte
ro accepiſti mendaciū. Diabolus autem à ſeipſo
mēdax fuit:mendaciū ſuū ipſe genuit, quod à ne-
mine audiuit. Quomodo deus pater genuit filiū
ueritatē:ſic diabolus lapſus genuit quaſi filiū men
dacium. His auditis, replica nunc & recole uerba
dn̄i:mēs catholica quid audieris aduerte,quid di-
cat attēde. Ille, Quis? Diabolus, homicida erat ab
initio. Agnoſcimus, occidit Adam Et in ueritate
nō ſtetit. Agnoſcimus, quia de ueritate lapſus eſt.
Quia ueritas in eo non eſt. Verum eſt, quia rece-

A dendo à ueritate,non habet ueritatē. Cum loqui-
tur mendacium,de proprijs loquitur, nō aliunde
accipit unde loquatur. Cum loquit̃ mendaciū,de
proprijs loquitur,quia mendax eſt, & pater eius.
Et mēdax eſt,& pater mēdacij. Nam tu forte men
dax es,quia mendacium loqueris, ſed nō es pater
eius. Si enim quod dicis à diabolo accepiſti, & di-
abolo credidiſti,mēdax es, pater mendacij nō es.
Ille uero quia nō aliunde accepit mendaciū, quo
mendacio tanꝗ ueneno ſerpēs hominem occide
ret, pater eſt mendacij, ſicut deus pater eſt uerita-
tis. Recedite à patre mendacij,currite ad patrē ue
ritatis:amplectimini ueritatē,ut accipiatis liberta
tem. Illi autem Iudæi apud patrem ſuum uiderant
quod loquebantur. Quid, niſi mendaciū? Domi-
B nus aūt apud patrē ſuum uidit quod loqueretur.
Quid, niſi ſeipſum? Quid, niſi uerbū patris? Quid,
niſi ueritatē patris æternā, & patri coæternā? Ille
ergo homicida erat ab initio,& in ueritate nō ſte-
tit,quia ueritas non eſt in eo. Cum loquitur men-
dacium,de proprijs loquitur, quia mendax eſt. Et
non ſolū mendax eſt,ſed & pater eius:id eſt,ipſius
mēdacij quod loquitur pater eſt, quia ipſe genuit
mendacium ſuum. Ego autem quia ueritatem
dico,non creditis mihi.] Quis ex uobis arguit me
de peccato, quomodo ego arguo & uos & patrē
ueſtrū? Si ueritatē dico, quare uos non creditis
mihi?] niſi ꝗa filij diaboli eſtis? Qui eſt ex deo,
uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia
ex deo non eſtis.] Iterū nolite attēdere naturam,
C ſed uitium. Sic ſunt iſti ex deo,& non ſunt ex deo.
Natura ex deo,uitio non ex deo. Obſecro uos at-
tendite:in Euangelio habetis unde ſanemini con
tra errores uenenoſos & nefarios hęreticorū,quo
niam & de his uerbis ſolent Manichęi dicere: Ec-
ce quia duæ naturæ ſunt,una bona,& altera mala.
Dominus dicit. Quid dicit dominus? Propterea
uos non auditis, quia ex deo non eſtis. Dicit hæc
dominus. Quid ergo, inquit, tu ad iſta dicis? Audi
quæ dicam. Et ex deo ſunt, & ex deo nō ſunt. Na-
tura ex deo ſunt,uitio nō ſunt ex deo:natura enim
bona quæ ex deo eſt peccauit,uoluntate credēdo
quod diabolus perſuaſit,& uitiata eſt. Ideo medi-
cū quærit,quia ſana non eſt. Ecce quod dico,ſi im
poſſibile tibi uidetur ut ex deo ſint, & ex deo nō
D ſint,audi quia nō eſt impoſſibile. Sic ſunt ex deo,
& nō ſunt ex deo:quomodo & filij Abrahæ ſunt,
& non ſunt filij Abrahę. Hic habetis,nō eſt quod
dicatis. Ipſum dominum audi:ipſe illis dixit: Scio
quia filij Abrahæ eſtis. Nunquid dominus menti-
retur? Abſit. Ergo uerū eſt quod dixit dominus:
uerum eſt, uerū eſt ꝙ illi Abrahæ filij erāt, uerum
eſt. Audi ipſum negantem. Qui dixit,filij Abrahę
eſtis,ipſe illos negauit filios Abrahæ. Si filij Abra
hæ eſtis,facta Abrahæ facite. Nūc aūt quęritis me
occidere, hominem qui ueritatē uobis dico, quā
audiui à deo,hoc Abrahā non fecit. Vos facitis o-
pera patris ueſtri, id eſt diaboli. Quomodo ergo
& filij Abrahæ erāt, & filij Abrahæ nō erant? V-
trunq; in illis oſtendit. Et filij Abrahæ erant, pro-
pter originē carnis: & nō erant filij Abrahæ pro-
pter

A pter uitiũ diabolicæ perſuaſionis. Sic & dominũ & deum noſtrũ attendite: & ex illo erãt, & ex illo non erant. Quomodo ex illo erãt? Quia ipſe creauit hominẽ de quo nati erant. Quomodo ex illo erant? Quia ipſe eſt conditor naturæ, ipſe eſt creator carnis & animæ. Quomodo ergo ex illo nõ erant? Quia uitioſi à ſeipſis facti erant. Ex illo non erant, quia imitãdo diabolũ, filij diaboli facti erãt. Venit ergo dominus deus ad hominẽ peccatorẽ: duo nomina audiſti, & hominem, & peccatorem. Quòd homo eſt, ex deo eſt: ꝙ peccator eſt, nõ eſt ex deo. A natura uitium ſecernatur. Agnoſcatᷣ natura, unde creator laudetᷣ: agnoſcatᷣ uitiũ, propter quod medicus inuocetᷣ. Quòd ergo ait dominus, Qui eſt ex deo uerba dei audit, propterea uos nõ auditis, quia ex deo nõ eſtis, non naturarũ merita B diſcreuit, aut pręter ſuã animã & carnem aliquam naturã in hominibus quę peccato uitiata nõ eſſet inuenit: ſed quoniã præſcierat qui fuerãt credituri, ipſos dixit ex deo, quoniã regenerationis adoptione renaſcerẽtur ex deo. Ad hos pertinet: Qui eſt ex deo, uerba dei audit. Quod uerò ſequitur: Propterea uos non auditis, quia ex deo non eſtis, eis dictũ eſt, qui non ſolum peccato uitioſi erant, nam hoc malum cõmune erat omnibus: ſed etiã præcogniti ꝙ non fuerant credituri, ea fide qua ſola poſſent à peccatorũ obligatione liberari. Quapropter præſciebat illos quibꝰ talia dicebat, in eo permanſuros, ꝙ ex diabolo erãt, id eſt in ſuis peccatis atq; impietate morituros, in qua ei ſimiles e- C rant: nec uenturos ad regenerationẽ in qua eſſent filij dei, hoc eſt ex deo nati, à quo erant homines creati. Secundum hanc prædeſtinationẽ locutus eſt dominus: nõ quòd aliquẽ hominũ inuenerit, qui uel ſecundum regenerationem iam eſſet ex deo, uel ſecundum naturam iam nõ eſſet ex deo.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Reſponderunt igitur Iudęi & dixerunt ei: uſq; ad id quod ſcriptum eſt: Tulerunt ergo lapides Iudæi ut iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo. Tractatus XLIII.

1 IN iſta lectione ſancti euangelij, quæ hodie recitata eſt, à potẽtia diſcimus patientiam. Quid enim ſumus ſerui ad dominum, peccatores ad iuſtum, creatura ad creatorẽ? Tamẽ quomo- D do ſi qd mali ſumus, à nobis ſumus: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illum ſumus. Et nihil ſic quærit homo quomodo potentiam. Habet dominum Chriſtum magnam potẽtiam: ſed prius eius imiretur patientiã, ut perueniat ad potentiã. Quis noſtrum patienter audiret ſi alicui diceretᷣ, dæmonium habes? Quod dictũ eſt ei qui non ſolum homines ſaluabat, ſed etiam dæmonibus imperabat. Hoc cum dixiſſent Iudæi: Nõne bene dicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes?] Horũ duorum ſibi obiectorum unũ negauit, alterum non negauit. Reſpõdit enim & ait: Ego dæmoniũ non habeo.] Non dixit: Samaritanus non ſum, & utiq; duo fuerunt obiecta. Quãuis maledictũ maledicto nõ reddiderit, quãuis cõuitiũ non conuitio refutauerit: pertinuit tamẽ ad eum nega-

A re unam rem, alteram non negare. Non fruſtra fratres: Samaritanus enim interpretatur cuſtos. Nouerat ſe ille noſtrum eſſe cuſtodem. Non enĩ dormit neq; dormitat qui cuſtodit Iſrael, & : Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in uanum uigilabũt qui cuſtodiũt eam. Eſt ergo ille cuſtos noſter, qui creator noſter. Nũ enim pertinuit ad eum ut redimeremur, & non pertineret ad eũ ut ſeruaremur? Deniq; ut plenius noueritis myſteriũ quare ſe Samaritanũ negare nõ debuit, parabolã illam notiſſimam attendite, ubi homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hiericho, & incidit in latrones: qui eum grauiter uulnerantes, ſemiuiuũ in uia reliquerunt. Tranſiit quidam ſacerdos, neglexit eũ, tranſiit Leuites, & ipſe præterijt: tranſiit quidam B Samaritanus, ipſe eſt cuſtos noſter, ipſe acceſſit ad ſauciũ, ipſe impendit miſericordiã, eiq; ſe præſtitit proximũ, quẽ non deputauit alienũ. Ad hoc ergo ſolũ ꝙ dæmoniũ non haberet, non aũt ſe Samaritanũ non eſſe reſpondit. Deinde poſt tale cõuitium, hoc ſolum dixit de gloria ſua. Sed honorifico, inquit, patrem meum, & uos inhonoraſtis me.] Hoc eſt, ego me nõ honorifico, ne uobis arrogãs uidear, habeo quẽ honorificẽ. Sed ſi uos me agnoſceretis, ſicut ego honorifico patrem, ſic & uos honorificaretis me. Ego facio quod debeo, uos nõ facitis quod debetis. Ego aũt, inquit, nõ quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet.] Quem uult intelligi niſi patrẽ? Quõ ergo alio loco dicit: Pater nõ iudicat quenq;, ſed omne iudi- C cium dedit filio: & hic dicit: Non quæro gloriam meã, eſt qui quærat & iudicet? Si ergo iudicat pater, quõ non iudicat quenq;, ſed omne iudiciũ dedit filio? Hanc quæſtionẽ ut ſoluamus attendite: ſimili locutione ſolui poteſt. Scriptũ habes: Deus neminẽ tentat: & iterũ ſcriptũ habes: Tentat uos dominus deus ueſter, ut ſciat ſi diligitis eũ. Nempe quæſtio eſt, uidetis. Quomodo enĩ deus neminem tentat, & quõ tentat uos dominus deus ueſter, ut ſciat ſi diligitis eũ? Item ſcriptũ eſt: Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorẽ: & alio loco ſcriptũ eſt: Timor domini caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Et ipſa quæſtio eſt. Quomodo enĩ perfecta charitas foras mittit timorẽ, ſi timor domini caſtus permanet in ſe- D culũ ſeculi? Intelligimus ergo duas eſſe tentationes, unã quæ decipit, alterã quæ probat: ſecundũ eam quæ decipit, deus neminem tentat: ſecundũ eam quę probat, tentat uos dominus deus ueſter, ut ſciat ſi diligitis eum. Sed iterũ & hic alia naſciẽ quæſtio: quomodo tentat ut ſciat, quem latere nihil poteſt anteq; tentet. Non ergo deus neſcit, ſed dictum eſt ut ſciat, quod eſt, ut ſcire uos faciat. Locutiones tales & in ſermonibus noſtris ſunt, & in autoribus eloquentiæ reperiunᷣ. De ſermone noſtro aliquid dicã. Foſſa cæca dicitur, non quia ipſa oculos perdidit, ſed quia latẽdo nõ uidẽtes facit. Aliquid & de illis autoribus dicam. Triſtes lupinos ait quidam, hoc eſt amaros: non quia ipſi ſunt triſtes, ſed quia guſtati cõtriſtant, hoc eſt triſtes faciunt. Sunt ergo & in ſcripturis locutiones eiuſ-

Margin: Pſal. 120; Pſal. 126; Ioan. 5; Iacobi 1; Deut. 13; 1. Ioan. 4; Pſal. 18

A modi. Qui in talibus quæſtionibus cognoſcendia
laborant, in ſoluendis talibus quæſtionibua non
laborãt. Ergo tentat uoa dominus deus ueſter ut
ſciat. Quid eſt ut ſciat? Vt ſcite uos faciat, ſi diligi-
tia eum. Iob latebat ſe, ſed deũ non latebat: admi-
ſit tentatorẽ, & facit eum ſui cognitorẽ. Quid de
duobus timoribus? Eſt timor ſeruilis, & eſt timor
caſtus: eſt timor ne patiaris pœnã, eſt alius timor
ne amittas iuſtitiam. Timor ille ne patiaris pœnã,
ſeruilis eſt. Quid magnum eſt timere pœnã? Hoc
& nequiſſimus ſeruua, hoc & crudeliſſimꝰ latro.
Non eſt magnum timere pœnã, ſed magnum eſt
amare iuſtitiam. Qui ergo amat iuſtitiam, nihil ti-
met? Timet planè: non ne incidat pœnam, ſed ne
amittat iuſtitiam. Fratrea mei, credite & conijcite
B ex eo quod amatis. Amat aliquis ueſtrũ pecuniã?
Putas inuenio aliquẽ qui nõ amet? Ex hoc tamẽ
ipſo quod amat, intelligat quod dico. Timet dam
num. Quare timet damnũ? Quia pecuniã diligit.
Quantũ amat pecuniam, tantum timet ne perdat
pecuniã Ergo inueniť aliquis amator iuſtitiæ, qui
plua in corde damnũ pertimeſcat, qui plus timeat
expoliari iuſtitia, ꝙ pecunia. Ipſe eſt timor domi-
ni caſtus, ipſe permanet in ſeculũ ſeculi: non eum
tollit charitas, nec foras mittit, ſed magis cõplecti
tur & comitem tenet, ſimul & poſſidet. Venimus
enim ad deũ, ut uideamus facie ad faciẽ. Ibi timor
caſtus nos ſeruat, timor enĩ ille nõ perturbat, ſed
cõfirmat. Timet mulier adultera ne uir eius ueni-
at, timet & caſta ne uir eius abſcedat. Ergo ſecun-
C dum aliam tentationẽ deus neminẽ tentat: ſecun
dum aliam uerò tentat uos dominus deus ueſter.
1. Ioan. 4 Et ſecundum alium timorẽ timor non eſt in cha-
ritate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem:
ſecundum uerò alium timorem, timor domini ca
ſtus permanet in ſeculũ ſeculi. Sic & hoc loco ſe-
cundum alterũ iudiciũ pater non iudicat quenꝗ,
ſed omne iudicium dedit filio: ſecundum uerò al-
terum iudicium, ego, inquit, non quæro gloriam
meam, eſt qui quærat & iudicet. Et de ipſo uerbo
quæſtio iſta ſoluatur. Habes in euangelio cõme-
Ioan. 3 moratũ pœnale iudiciũ: Qui non credit iam iudi-
catus eſt: & alio loco: Veniet hora quando ij qui
ſunt in monumentis audient uocem eius, & pro-
cedent qui bene fecerunt in reſurrectionẽ uitæ,
D qui male egerunt in reſurrectionem iudicij. Vi-
dete quemadmodum iudicium pro damnatione
& pœna poſuit. Et tamen ſi ſemper iudicium pro
damnatione acciperetur, nunquid audiremua in
pſalmo: Iudica me deus? Ibi iudicium ſecundum
afflictionem, hic iudicium ſecundum diſcretionẽ
poſitum eſt. Quomodo ſecundum diſcretionẽ?
Pſal. 42 Quomodo exponit ipſe qui ait: Iudica me deus.
Lege enim & uide quod ſequitur. Quid eſt: Iudi-
ca me deus? Et diſcerne cauſam meam, inquit, de
gente non ſancta. Quod ergo dictum eſt: Iudica
me deus, & diſcerne cauſam meam de gente non
ſancta: ſecundũ hoc ait modo dominua Chriſtus:
Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat &
iudicet. Quomodo eſt qui quærat & iudicet? Eſt
pater meus qui gloriam meam à ueſtra gloria di-

A ſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundum hoc ſecu
lum gloriamini. Ego nõ ſecundum hoc ſeculum
glorior, qui patri dico: Pater glorifica me ea glo- Ioan. 17
ria quã habui apud te, anteꝗ mundua eſſet. Quid
eſt ea gloria? Ab humana inflatione diſcreta. Se-
cundum hoc iudicat pater. Quid eſt iudicat? Diſ-
cernit. Quid diſcernit? Gloriã filij ſui à gloria ho-
minum: quia ideo dictum eſt: Vnxit te deus deus Pſal. 44
tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Non
enim quia homo factus eſt, iam cõparãdus eſt no
bis. Nos homines cum peccato, ille ſine peccato:
nos homines trahentes de Adam & mortẽ & de-
lictum: ille de uirgine carnem mortalem, nullam
iniquitatẽ. Deniꝗ nos nec quia uolumus nati ſu-
mus, nec quãdiu uolumus uiuimus, nec quomo-
B do uolumus, morimur: ille anteꝗ naſceretur ele-
git de qua naſceretur, natus fecit ut magis adora-
retur, creuit infans, & miraculis ſe deum oſtende-
bat, & infirmitate hominẽ præferebat. Poſtremo
elegit & genus mortis, hoc eſt ut in cruce pende-
ret, & ipſam crucẽ in frontibus fidelium figeret:
ut dicat Chriſtianus: Mihi aũt abſit gloriari, niſi in Gal. 6
cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti. In ipſa cruce quando
uoluit, corpus dimiſit & abſceſſit: in ipſo ſepul-
chro quamdiu uoluit, iacuit: quando uoluit, tanꝗ
de lecto ſurrexit. Ergo fratrea ſecundũ ipſam for-
mam ſerui, nam illud quis dignè loquitur: In prin
cipio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, &
deus erat uerbum? ſecundum ipſam, inquam, for-
mam ſerui multum intereſt inter gloriam Chriſti,
C & gloriam hominum cæterorum. De ipſa gloria
dicebat, quando ꝙ dæmoniũ haberet audiebat:
Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat &
iudicet. Tu autem de te domine quid dicis? A-
men amen dico uobis, ſi quis ſermonẽ meum ſer-
uauerit, mortẽ nõ uidebit in æternum.] Vos, in-
quit, dicitis, dæmonium habes, ego uos ad uitam
uoco: ſeruate ſermonem meum, & non moriemi-
ni. Illi audiebant, mortem nõ uidebit in æternum
qui ſermonem meum ſeruauerit: & iraſcebantur,
quia iam mortui erãt illa morte quæ uitanda erat.

Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia
dæmonium habea. Abraham mortuus eſt & pro-
phetæ, & tu dicis ſi quis ſermonẽ meum ſeruaue-
rit, mortem non guſtabit in æternum.] Videte lo
D cutionem ſcripturarũ: Mortem non uidebit, id eſt
guſtabit: mortem uidebit, mortem guſtabit. Quis
uidet? Quis guſtat? Quos oculos habet homo, ut
uideat quando moritur? Quãdo ueniendo mors
ipſos oculoa claudit ne aliquid uideãt: quomodo
dicitur non uidebit mortẽ? Itẽ quo palato, quibus
faucibus mors guſtatur, ut quid ſapiat dignoſca-
tur? Quando totũ ſenſum tollit, quid in palato re
manebit? Sed uidebit dictum eſt, & guſtabit, pro
eo quod eſt experietur. Hæc dominus, parum eſt
ſi dicam morituris, loquebatur moriturus: quia &
domini exitus mortis, ſicut loquitur pſalmus. Cũ Pſal. 67
ergo & morituris loqueretur, & moriturus loquere
tur, quid ſibi uult quod ait: Qui ſermonẽ meũ ſer-
uauerit, mortẽ non uidebit in æternũ: niſi quia ui-
debat dominus aliam mortẽ, de qua nos liberare

uenerat

uenerat? Mortē ſecundam, mortē æternam, mor- A
tem gehennarum, mortem damnationis cum dia
bolo & angelis eius. Ipſa eſt uera mors: nā iſta mi-
gratio eſt. Quid eſt iſta mors? Relictio corporis,
depoſitio ſarcinæ grauis: ſed ſi alia ſarcina nō por
tetur, qua homo in gehennā præcipitet. De ipſa
ergo morte dominus dixit, mortē non uidebit in
æternum, qui ſermonem meum ſeruauerit. Non
expaueſcamus iſtam mortē, ſed illam timeamus.
Quod eſt autem grauius, multi peruerſe timendo
iſtam, inciderunt in illam. Dictum eſt aliquibus,
adorate idola, quod ſi nō feceritis, interficiemini.
aut quemadmodum ille Nabuchodonoſor rex di
Dan. 3 xit: Si non feceritis, mittemini in caminum ignis
ardentis. Multi timuerunt & adorauerunt, nolen
tes mori mortui ſunt: timendo mortem quæ non B
euaditur, inciderunt in mortem quam euadere o-
mnino feliciter poſſent, ſi iſtam quę non euaditur
infeliciter non timerent. Natus es homo, moritu-
rus es. Quà ibis, ut non moriaris? Quid facies ut
non moriaris? Vt dominus tuus neceſſitate mori
turum conſolaretur, uoluntate mori dignatus eſt.
Quando uides Chriſtū mortuum, dedignaris mo
ri? Ergo moriturus es: quà euadas non habes. Ho
die ſit, cras ſit, futurum eſt, debitū eſt reddendum.
Quid ergo agit homo timens, fugiens, occultans
ſe ne inueniatur ab inimico? Nūquid agit ut non
moriatur? Sed ut paulo ſerius moriatur. Non ac-
cipit debiti ſecuritatem, ſed poſtulat dilationem.
Quantumlibet diu differatur, ueniet quod differ-
tur. Illam mortem timeamus quam timuerūt tres C
Dan. 3 uiri, quando dixerunt regi: Potens eſt deus etiam
de iſta flamma liberare nos. Sed & ſi nō. Ibi fuit ti
mor illius mortis quam modo dominus cōmina-
tur quando dixerunt: Sed & ſi non. Et ſi noluerit
apertè liberare, poteſt in occulto coronare. Vn-
de & ipſe dn̄s facturus martyres, & caput marty-
Matth. 10 rum futurus ait: Nolite timere eos qui occidūt cor
Luce 12 pus, & poſtea non habēt quod faciāt. Quomodo
non habent quod faciant? Quid ſi cū occiderint,
corpus beſtijs lacerandum & diripiendū alitibus
projciant? Videtur adhuc ſęuitia habere quod fa
ciat. Sed cui facit? Qui migrauit. Ineſt corpus, ſed
nullus eſt ſenſus. Habitatio iacet, habitator abſceſ
ſit. Ergo poſtea non habēt quod faciant, nō ſenti-
enti enim nihil faciunt. Sed eum timete qui habet D
poteſtatē & corpus & animā occidere in gehēna
ignis. Ecce de qua morte loquebatur cū diceret,
qui ſermonem meum ſeruauerit, mortem non ui-
debit in æternū. Seruemus ergo fratres ſermonē
ipſius in fide: peruenturi ad ſpeciē, cum acceperi-
mus pleniſſimam libertatem. Iſti aūt indignantes
mortui, & morti ſempiternæ prædeſtinati, reſpon
debant conuitioſe & dicebant: Modo cognoui-
mus quia dæmonium habes. Abraham mortuus
eſt & prophetæ:] ſed iſta morte quā dn̄s uult in-
telligi, nec Abrahā mortuus eſt nec prophetæ. Il-
li enim mortui ſunt & uiuunt, iſti uiuebāt & mor-
tui erant. Nam reſpondens quodam loco Saddu-
cæis mouētibus quæſtionē de reſurrectione, hoc
Matth. 22 ait ipſe dominus: De reſurrectione autē mortuo-
A rum non legiſtis, quomodo ait dominus de rubo
ad Moyſen? Ego ſum deus Abraham, & deus Iſa- Exodi 3
ac, & deus Iacob. Non eſt deus mortuorū, ſed ui-
uorum. Si ergo illi uiuunt, laboremus ſic uiuere,
ut cum illis uiuere poſſimus cū mortui fuerimus.

Quem teipſum facis,] inquiunt, ut dicas, mor-
tem non uidebit in æternū qui ſermonē meū ſer-
uauerit, cum ſcias & Abrahā mortuū & prophe-
tas? Reſpōdit Ieſus: Si ego glorifico me ipſum,
gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat
me.] Hoc ait propter illud quod dixerūt: Quem
teipſum facis? Refert enim gloriam ſuam ad pa-
trem ſuū, de quo eſt quod deus eſt. Aliquādo Ar-
riani & de iſto uerbo calumniātur fidei noſtræ &
dicunt: Ecce maior eſt pater, quia utiq; glorificat
B filium. Hęretice, non legiſti ipſum filium dicentē,
quòd glorificet patrem ſuum? Si & ille filium glo
rificat, & filius patrem glorificat: pone peruicaci-
am, agnoſce æqualitatem, corrige peruerſitatem.
Eſt ergo, inquit, pater meus qui glorificat me.

Quē uos dicitis, quia deus noſter eſt, & non co
gnouiſtis eum.] Videte fratres mei quemadmo-
dum oſtēdat ipſum deū patrē eſſe Chriſti, qui an-
nunciatus eſt & Iudæis. Propterea dico, quia rur-
ſus quidam hæretici dicunt deum annunciatum
in ueteri teſtamento, non eſſe patrē Chriſti: ſed ne
ſcio quem principem malorum angelorū. Mani-
chæi ſunt qui iſta dicunt, Marcioniſtę ſunt qui iſta
dicunt. Sunt & alij fortaſſis hæretici quos com-
memorare uel non opus eſt, uel à me omnes reco
C li in præſentia non poſſunt: non defuerunt tamen
qui hoc dicerent. Itaq; attendite ut habeatis quid
dicatis & contra ipſos. Eum dicit patrē ſuū domi-
nus Ieſus Chriſtus, quem illi dicebāt deum ſuum,
& non cognouerūt. Si enim ipſum cognouiſſent,
eius filium recepiſſent. Ego autem, inquit, noui
eum.] Secundum carnem iudicantibus potuit &
hinc arrogans uideri, quia dixit, ego noui eū. Sed
uidete quid ſequatur: Si dixero quia non noui
eum, ero ſimilis uobis mendax.] Ergo arrogantia
nō ita caueatur, ut ueritas relinquatur. Sed ſcio
eum, & ſermonem eius ſeruo.] Sermonem patris
tanquam filius loquebatur: & ipſe erat uerbū pa-
tris, quod hominibus loquebatur. Abraham pa
ter ueſter exultauit ut uideret diem meū, & uidit
D & gauiſus eſt.] Magnū teſtimoniū phibet Abra-
hæ, ſemen Abrahæ, creator Abrahæ: Abrahā ex-
ultauit, inquit, ut uideret diem meum. Non timu-
it, ſed exultauit ut uideret: Erat enim in illo chari- 1. Ioan. 4
tas, quæ foras mittit timorem. Non ait, exultauit
quia uidit: ſed exultauit ut uideret. Credens utiq;
exultauit ſperando, ut uideret intelligendo. Et ui
dit. Et quid potuit plus dicere, uel qd debuit plus
dicere dominus Ieſus Chriſtus? Et uidit, inquit, &
gauiſus eſt. Quis explicat hoc gaudiū fratres mei?
Si gauiſi ſunt illi quibus deus oculos carnis ape-
ruit, quale gaudium fuit uidentibus cordis oculis
lucem ineffabilem, uerbum manens, ſplendorem
pijs mentibus reſulgentem, ſapiētiam indeficien-
tem, apud patrem manētem deum, & aliquando
in carne uenturū, nec de patris gremio receſſurū?

Totum hoc uidit Abraham. Nam quod ait diem A
meum, incertum poteſt eſſe unde dixerit: utrũ diẽ
domini temporalem quo erat uenturus in carne,
an diem domini qui neſcit ortũ, neſcit occaſum.
Sed ego non dubito patrẽ Abraham totũ ſciſſe.
Et ubi inueniã? An ſufficere nobis debet teſtimo
nium domini noſtri Ieſu Chriſti? Putemus nos in-
uenire nõ poſſe, quia fortè difficile eſt, quomodo
manifeſtum ſit quod Abrahã exultauit ut uideret
diem Chriſti, & uidit & gauiſus eſt. Et ſi nos non
inuenimus, nũquid mentiri ueritas poteſt? Creda
mus ueritati, & de Abrahæ meritis minime dubi-
temus. Tamẽ audite unũ locum, qui mihi interim
Gen. 24 occurrit. Pater Abraham quando miſit ſeruũ ſuũ,
ut peteret uxorẽ filio ſuo Iſaac: hoc eum ſacramẽ-
to obſtrinxit, ut fideliter quod iubebat̃ impleret, B
& ſciret etiã ipſe quid faceret. Magna enim res a-
gebat̃, quando Abrahæ ſemini cõiugiũ quærеba-
tur. Sed ut hoc agnoſceret ſeruus qđ nouerat A-
braham, quia nepotes nõ carnaliter deſiderabat,
nec de genere ſuo aliqd carnale ſapiebat: ait ſeruo
ſuo quẽ mittebat: Pone manũ ſub femore meo, &
iura mihi per deũ cœli. Quid uult deus cœli ad fe
mur Abrahæ? Iam intelligitis ſacramentũ: per fe-
mur, genus. Ergo quid fuit illa iuratio, niſi quia ſi-
gnificabatur de genere Abrahæ uenturũ in carne
deum cœli? Stulti reprehendunt Abrahã, quia di
xit: Mitte manum ſub femore meo. Qui reprehẽ-
dunt carnẽ Chriſti, reprehendunt factũ Abrahæ.
Nos aũt fratres, ſi agnoſcimus carnẽ Chriſti uene
randam: illud femur non cõtemnamus, ſed in pro C
phetia dictum accipiamus. Etenim propheta erat
Abraham. Cuius propheta? Seminis ſui & domi-
ni ſui. Semen ſuũ ſignificauit dicendo: Mitte ma-
num ſub femore meo. Dominũ ſuum ſignificauit
addendo, & iura mihi per deũ cœli. Irati Iudei, re
ſponderunt: Quinquaginta annos nondũ habes,
& Abraham uidiſti? Et dominus: Amen amen di
co uobis, anteꝗ Abrahã fieret, ego ſum.] Appen
de uerba, & cognoſce myſteriũ. Antequã Abra-
hã fieret. Intellige, fieret, ad humanã facturã, ſum
uerò ad diuinam pertinere ſubſtantiã. Fieret, quia
creatura erat Abraham. Non dixit, antequam A-
braham eſſet ego eram, ſed antequam Abraham
fieret ego ſum. Neque hoc dixit, antequam Abra
ham fieret, ego factus ſum. In principio eñ fecit D
deus cœlum & terram: nam in principio erat uer
bum. Antequam fieret Abraham, ego ſum. Agno
ſcite creatorẽ, diſcernite creaturam. Qui loqueba
tur, ſemen Abrahę factus erat: & ut Abrahã fieret
ante Abraham ipſe erat. Hinc iam uelut Abrahæ
apertiſſimo cõuitio cõmoti ſunt acrius. Blaſphe-
maſſe quippe illis uiſus eſt dominus Chriſtꝰ: quo
niam dixit: Antequam Abraham fieret, ego ſum.
Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eũ.] Tan
ta duritia quò curreret, niſi ad ſimiles? Ieſus au-
tem,] tanꝗ homo, tanꝗ in forma ſerui, tanquam
humilis, tanꝗ paſſurus, tanquam moriturus, tan-
quam nos ſuo ſanguine redempturus: non tanꝗ
ille qui eſt in principio uerbum, & uerbum apud
deum: Nam cum illi lapides tollerent ut mitterẽt
A in eum, quid magnum erat ut eos continuo dehi-
ſcẽs terra abſorberet, & pro lapidibus inferos in-
uenirẽt? Nõ erat magnũ deo: ſed magis erat com
mendanda patientia, ꝗ exerenda potentia. Ab-
ſcondit ſe ergo ab eis,] ne lapidaretur. Tanquam
homo à lapidibus fugit, ſed uæ illis à quorum la-
pideis cordibus deus fugit.

Ab eo quod ſcriptum eſt: Et prętериens Ieſus uidit ho
minem cæcum à natiuitate: uſque ad id, quod ſcriptum
eſt: Nũc uerò dicitis quia uidemus, peccatum ueſtrum
manet. Tractatus XLIIII.

DE homine quem dominus Ieſus illu- Cap. IX
minauit, qui cæcus natus fuit, proli-
xa lectio recitata eſt: quam ſi uniuer
ſam pertractare conemur, pro ſui di
B gnitate ſicut ualemus ſingula conſi-
derantes, non ſufficit dies. Proinde peto & admo
neo charitatẽ ueſtram, ut in ijs quę aperta ſunt ſer
monem noſtrũ non requiratis: nam nimis longũ
erit in ſingulis immorari. Breuiter ergo cęci huius
illuminati cõmendo myſteriũ. Ea quippe quæ fe-
cit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſtupenda atꝗ
miranda, & opera & uerba ſunt. Opera quia facta
ſunt: uerba quia ſigna ſunt. Si ergo quid ſignificet
hoc quod factũ eſt cogitemus, genus humanũ eſt
iſte cæcus: hæc eñ cæcitas cõtigit in primo homi-
ne per peccatũ, de quo omnes originẽ duximus,
non ſolũ mortis, ſed etiam iniquitatis. Si enim cæ-
citas eſt infidelitas, & illuminatio fides, quẽ fide-
lem quando uenit Chriſtus inuenit? Quando qui
C dem Apoſtolus natus in gente prophetarũ dicit:
Fuimus & nos aliquando natura filij iræ, ſicut & Ephes. 2
cæteri. Si filij iræ, filij uindictæ, filij pœnæ, filij ge-
hennæ: quomodo natura, niſi quia peccante pri-
mo homine, uitiũ pro natura inoleuit? Si uitiũ pro
natura inoleuit, ſecundũ mentẽ omnis homo cæ-
cus natus eſt. Si enim uidet, non opus habet du-
ctore: ſi opus habet ductore & illuminatore, cæ-
cus eſt ergo à natiuitate. Venit dñs. Quid fecit?
Magnũ myſteriũ cõmendauit. Spuit in terram,
de ſaliua ſua lutũ fecit,] qui uerbũ caro factũ eſt.
Et inunxit oculos cæci.] Inunctus erat, & nõ-
dum uidebat. Miſit illum ad piſcinã quæ uocat̃
Siloe.] Pertinuit aũt ad Euangeliſtã cõmendare
nobis nomẽ huius piſcinæ, & ait: Quod inter-
D pretatur miſſus.] Iam quis ſit miſſus agnoſcitis:
niſi enim ille fuiſſet miſſus, nemo noſtrum eſſet
ab iniquitate dimiſſus. Lauit ergo oculos in ea pi
ſcina, quæ interpretatur miſſus, baptizatus eſt in
Chriſto. Si ergo quãdo eum in ſemetipſo quodã-
modo baptizauit, tũc illuminauit: quãdo inunxit
fortaſſe catechumenum fecit. Poteſt quidẽ aliter
atꝗ aliter tanti ſacramenti exponi profunditas &
pertractari, ſed hoc ſufficiat charitati ueſtræ: audi
ſtis grande myſteriũ. Interroga hominẽ, Chriſtia-
nus es? Reſpondet tibi: Non ſum. Si Paganus es
aut Iudæus? Si aũt dixerit, non ſum: adhuc quæris
ab eo, Catechumenus, an fidelis? Si reſponderit ti
bi catechumenus: inunctus eſt, nondũ lotus. Sed
unde inunctus? Quære, & reſpondet: Quære ab
illo in quẽ credat: eo ipſo quo catechumenus eſt,

dicit in Chriſtũ. Ecce modo loquor & fidelibus
& catechumenis. Quid dixi de ſputo & luto?
Quia uerbum caro factum eſt. Hoc catechumeni
audiunt: ſed non eis ſufficit ad quod inuncti ſunt.
Feſtinent ad lauacrum, ſi lumen inquirunt. Iam er
go propter quaſdam in hac ipſa lectione quæſtio
nes, uerba domini & ipſius uniuerſæ lectiõis per-
curramus potius quàm tractemus. Exiens Ieſus
uidit hominem cæcum:] non utcunque cæcum,
ſed A natiuitate. Et interrogauerunt eum diſci-
puli eius, Rabbi.] Scitis Rabbi quia magiſter eſt.
Magiſtrum appellabãt, quia diſcere deſiderabãt:
quæſtionem quippe domino propoſuerunt tan-
quam magiſtro, Quis peccauit, hic, an parentes
eius, ut cæcus naſceretur? Reſpondit Ieſus, Neq;
B hic peccauit, neque parentes eius, ut cæcus naſce
retur.] Quid eſt quod dixit? Si nullus homo ſine
peccato, nunquid parentes huius cæci ſine pecca
to erant? Nunquid ipſe uel ſine originali peccato
natus erat, uel uiuendo nihil addiderat? An quia
oculos clauſos habebat, concupiſcentiæ minime
uigilabant? Quanta mala cõmittunt cæci, à quo
malo abſtinent? Mens mala etiam clauſis oculis
non poterat uidere, ſed nouerat cogitare, & fortè
concupiſcere aliquid quod cæcus non poſſet im-
plere, ſed in corde iudicari à cordis perſcrutatore.
Si ergo & parentes eius habuerunt peccatum, &
iſte habuit peccatum, quare dominus dixit, Neq;
hic peccauit, neque parentes eius: niſi ad rem de
qua interrogatus eſt, ut cæcus naſceretur. Habe-
C bant enim peccatum parentes eius, ſed non ipſo
peccato factum eſt ut cæcus naſceretur. Si ergo
non peccato factum eſt parentum ut cæcus naſce
retur, quare cæcus natus eſt? Audi magiſtrum do
centem. Quærit credentẽ, ut faciat intelligentẽ.
Ipſe cauſam dicit, quare ille cæcus ſit natus. Ne-
que hic peccauit, inquit, neq; parentes eius: ſed ut
manifeſtentur opera dei in illo.] Deinde quid ſe-
quitur? Me oportet operari opera eius qui mi-
ſit me.] Ecce eſt ille miſſus, in quo faciẽ lauit cæ-
cus. Et uidete quid dixerit, Me oportet operari o-
pera eius qui miſit me: Donec dies eſt.] Me-
mentote quõ uniuerſam gloriã illi dat de quo eſt:
quia ille habet filiũ qui de illo ſit, ipſe nõ habet de
quo ſit. Sed quare dixiſti domine, donec dies eſt?
D Audi quare. Venit nox quando nemo poteſt
operari.] Nec tu dñe? Itáne tantum ualebit nox
illa ut nec tu poſſis in ea operari, cuius opus nox
eſt? Puto enim dñe Ieſu, imò non puto, ſed credo
Gen. 1 atq; confirmo te ibi fuiſſe, quãdo dixit deus, Fiat
lux, & facta eſt lux. Si enim uerbo fecit, per te fe-
Ioan. 1 cit: & ideo dictũ eſt, Omnia per ipſum facta ſunt,
& ſine ipſo factũ eſt nihil. Diuiſit deus inter lucẽ
& tenebras: lucẽ uocauit diẽ, & tenebras noctem.
Quæ eſt illa nox, quæ cũ uenerit, nemo poterit o-
perari? Audi quid ſit dies, & tũc intelliges quæ ſit
nox: Vnde ſumus audituri quiſnam ſit dies iſte?
Ipſe dicat, Quãdiu in mundo ſum, lux ſum mun
di.] Ecce ipſe dies eſt. Lauet oculos cæcus in die,
ut uideat diẽ.] Quãdiu, inquit, in mũdo ſum, lux
ſum mundi. Ergo neſcio quę nox erit, quando ibi

A Chriſtus nõ erit, ideo nemo poterit operari. Re-
ſtat inquirere fratres mei, patienter accipite inqui
rentẽ me: uobiſcũ quæro, uobiſcũ inueniã à quo
quæro. Cõſtat, expreſſum ac definitũ eſt, diẽ com-
memoraſſe dominũ hoc loco ſeipſum: id eſt, lumẽ
mũdi. Quãdiu, inquit, ſum in hoc mundo, lux ſum
mũdi. Ergo ipſe operatur. Quamdiu eſt autem in
hoc mundo? Putamus eum fratres fuiſſe hic tũc,
& modo nõ hic eſſe? Si ergo hoc putamus: iam er
go poſt aſcẽſum domini facta eſt nox iſta metuen
da, ubi nemo poſſit operari. Si poſt aſcenſum do-
mini facta eſt nox iſta, unde apoſtoli tanta opera-
ti ſunt? Nunquid iſta nox erat, quando ſpiritusſan
ctus ueniens, & omnes qui in uno loco erãt adim
plens, dedit eis loqui omniũ gentiũ linguis? Nun
B quid nox erat quando claudus ille ad uerbũ Petri
ſaluus effectus eſt, imò ad uerbũ domini habitan-
tis in Petro? Nunquid nox erat quãdo tranſeunti
bus diſcipulis ægri cum lectulis ponebãtur, ut uel
umbra tranſeuntiũ tangerentur? Dominus autẽ
cum hic eſſet, neminẽ tranſiens umbra ſua ſaluum
fecit: ſed ipſe diſcipulis dixerat, Maiora horum fa Ioan. 14
cietis. Dixerat quidẽ dominus, maiora horum fa-
cietis: ſed nõ ſe extollat caro & ſanguis, audiat di-
centẽ, Sine me nihil poteſtis facere. Quid igitur? Ioan. 15
Quid dicemus de nocte iſta? Quando erit, quan-
do nemo poterit operari? Nox iſta impiorũ erit:
nox iſta eorum erit quibus in fine dicetur, Ite in Matth. 25
ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & ange-
lis eius. Sed nox dicta eſt, non flamma, non ignis.
C Audi quia & nox eſt. De quodã ſeruo dicit, Liga- Matth. 22
te illi manus & pedes, & proijcite eũ in tenebras
exteriores. Operetur ergo homo dum uiuit, ne il-
la nocte præueniatur, ubi nemo poſſit operari.
Modo eſt ut operetur fides per dilectionem: & ſi
modo operamur, hic eſt dies, hic eſt Chriſtus. Au
di promittentem, & ne arbitreris abſentẽ. Ipſe di-
xit, Ecce ego uobiſcum ſum. Quamdiu? Nõ ſit in Matth. 28
nobis ſolicitudo qui uiuimus: ſi fieri poſſet, de hac
etiã uoce poſteros qui futuri ſunt ſecuriſſimos fa
ceremus. Ecce, inquit, ego uobiſcum ſum omni-
bus dieb. uſq; ad conſummationẽ ſeculi. Dies iſte
qui circumitu ſolis huius adimpletur, paucas ho-
ras habet: dies præſentiæ Chriſti uſq; in conſum-
mationem ſeculi extenditur. Poſt reſurrectionem
D uerò uiuorum & mortuorum, cum poſitis ad dex
teram dixerit, Venite benedicti patris mei, per- Matth. 25
cipite regnum: poſitis aũt ad ſiniſtram dixerit, Ite
in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & ange
lis eius: ibi erit nox ubi nemo poteſt operari, ſed
recipere quod operatus eſt. Aliud eſt tẽpus ope-
rationis, aliud receptionis: reddet enim dominus
unicuique ſecundum opera ſua. Dum uiuis, fac ſi
facturus es: erit enim tunc nox ualida, quæ inuol-
uat impios. Sed & modo omnis infidelis quan-
do moritur illa nocte ſuſcipitur, non eſt ut illic ali
quid operetur. In illa nocte diues ardebat, & ſtil-
lam aquæ de digito pauperis requirebat. Dole-
bat, angebatur, fatebatur, nec ei ſubueniebatur, et
conatus eſt benefacere. Ait enim Abrahæ, Pater Lucæ 16
Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, ut di-

cat illis quid hic agatur, ne & ipſi ueniant in hunc A
locum tormentorum. O infelix, quando uiuebas
tunc erat tempus operandi: modo iam in nocte
es, in qua nemo poſſit operari. Hæc cum di-
xiſſet, expuit in terram: & fecit lutum ex ſputo, &
liniuit lutum ſuper oculos eius, & dixit ei, Vade
& laua in natatoria Siloe, quod interpretatur miſ
ſus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens.] Hæc q͞a
manifeſta ſunt, tranſeamus. Itaq; uicini & qui ui
derant eum prius, quia mendicus erat, dicebant,
Nónne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? Alij di
cebāt, quia hic eſt: alij nequaq̃, ſed ſimilis eſt ei.]
Aperti oculi uultum mutauerant. Ille dicebat,
quia ego ſum.] Vox grata, ne damnaretur ingra-
ta. Dicebant ergo ei, Quomodo aperti ſunt o-
culi tui? Reſpondit, Ille homo qui dicitur Ieſus, lu B
tum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi, Va
de ad natatoria Siloe & laua. Et abij, & laui, & ui-
di.] Ecce annunciator factus eſt gratię: ecce euan
gelizat, confitet̃ uidens. Cæcus ille confitebatur,
& cor impiorū̃ frangebat̃: quia non habebant in
corde, quod iam ille habebat in facie. Dixerunt
ei, Vbi eſt ille q͞ tibi aperuit oculos? Ait, Neſcio.]
In his uerbis animus ipſius adhuc inuncto ſimilis
erat, nondum uidenti. Sic ponamus fratres, tanq̃
illam unctionē in animo habuerit. Pręd icat, & ne
ſcit quē prædicat. Adducunt eum ad phariſęos
qui cæcus fuerat. Erat autē ſabbatū quādo lutum
fecit Ieſus, & aperuit oculos eius. Iterū ergo inter-
rogabant eum phariſæi, quomodo uidiſſet. Ille au
tem dixit eis, Lutum poſuit mihi ſuper oculos, & C
laui, & uideo. Dicebāt ergo ex phariſæis quidā.]
Non omnes, ſed quidam: iam enim inungebātur
quidam. Quid ergo dicebant, nec uidētes, nec in-
uncti? Non eſt hic homo à deo, qui ſabbatū nō
cuſtodit.] Ipſe potius cuſtodiebat, qui ſine pecca
to erat. Sabbatū enim ſpiritale hoc eſt, non habe-
re peccatum. Deniq; fratres, hoc admonet deus,
Leuit. 23 quandò cōmendat ſabbatū, Omne opus ſeruile
non facietis in eo. Hæc ſunt uerba dei cōmendan
tis ſabbatū, Omne opus ſeruile non facietis in eo.
Iam ſuperiores lectiones interrogate, q͞d ſit opus
Ioan. 8 ſeruile: & dominū audite, Omnis qui facit pecca-
tum, ſeruus eſt peccati. Sed iſti nec uidentes, ut di
xi, nec inuncti, ſabbatum carnaliter obſeruabant,
ſpiritaliter uiolabant. Alij dicebant, Quomodo D
poteſt homo peccator hæc ſigna facere?] Ecce
ſunt inuncti. Et ſchiſma erat inter eos.] Dies ille
diuiſerat inter lucem & tenebras. Dicunt ergo
cæco iterum, Tu quid dicis de eo qui aperuit tibi
oculos?] Quid de illo ſentis? Quid exiſtimas?
Quid iudicas? Quærebant quemadmodum ho-
mini calumniarētur, ut de ſynagoga pelleret̃, ſed
à Chriſto inueniretur. Sed ille cōſtanter quod ſen
tiebat expreſſit. Ait enim, Quia propheta eſt.]
Adhuc quidē inunctus in corde, nondū dei filiū
confitetur, nec mētitur tamē. Ipſe enim dominus
Matth. 13 de ſemetipſo ait, Non eſt propheta ſine honore,
niſi in patria ſua. Non crediderūt ergo Iudęi de
illo, q͞a cæcus fuiſſet & uidiſſet, donec uocauerūt
parētes eius qui uiderat.] id eſt, qui cæcus fuerat

& uiderat. Et interrogauerunt eos dicētes, Hic
eſt filius ueſter, quem uos dicitis quia cæcus na-
tus eſt? Quomodo autem nunc uidet? Reſponde
runt eis parentes eius & dixerunt, Scimus quia
hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt, quo-
modo autem nunc uideat neſcimus, aut quis eius
aperuit oculos nos neſcimus. Et dixerunt, Ipſum
interrogate, ætatem habet, ipſe de ſe loquat̃.] Fi-
lius quidem noſter eſt, ſed iuſtè cogeremur loqui
pro infante, ſi ipſe pro ſe loqui nō poſſet. Olim lo
quitur, modo uidet. Cæcū à natiuitate nouimus,
loquentem olim ſcimus, uidentem modo uide-
mus: ipſum interrogate ut inſtruamini. Quid no-
bis calumniamini? Hæc dixerūt parentes eius,
quia timebant Iudæos. Iam enim conſpirauerant
Iudæi, ut ſi quis eum confiteretur Chriſtum, extra
ſynagogam fieret.] Iam non erat malum fieri ex-
tra ſynagogam. Illi expellebant, ſed Chriſtus exci
piebat. Propterea parentes eius dixerunt, quia
ætatem habet, ipſum interrogate. Vocauerunt er
go rurſum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerūt
ei, Da gloriam deo.] Quid eſt da gloriā deo? Ne-
ga quod accepiſti. Hoc planè non eſt gloriā deo
dare, ſed deum potius blaſphemare. Da, inquiūt,
gloriam deo. Nos ſcimus quia hic homo pecca
tor eſt. Dixit ergo ille, Si peccator eſt, neſcio: unū
ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo uideo. Dixe-
runt ergo illi, Quid fecit tibi? Quomodo aperuit
oculos tuos?] Et ille iam ſtomachās aduerſus du
ritiam Iudæorum, & ex cæco uidens, non ferens
cæcos. Reſpondit eis, Dixi iam uobis, & audi-
ſtis. Quid iterum uultis audire? Nunquid & uos
uultis diſcipuli eius fieri?] Quid eſt, nunquid &
uos, niſi quia ego iam ſum? Nunquid & uos uul-
tis? Iam uideo, ſed non inuideo. Maledixerūt ei
& dixerunt, Tu diſcipulus eius ſis.] Tale maledi-
ctum ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Maledictū
enim eſt, ſi cor diſcutias, non ſi uerba perpendas.
Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus
quia Moyſi locutus eſt deus, iſtum autē neſcimus
unde ſit.] Vtinam ſciretis. Si ſciretis quia Moyſi
locutus eſt deus, ſciretis quia per Moyſem prædi-
catus eſt deus. Habetis enim dominum dicētem,
Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: de me e- Ioan. 5
nim ille ſcripſit. Iráne ſequimini ſeruum, & dor-
ſum ponitis contra dominum? Sed nec ſeruum
ſequimini, nam per illum ad dominum duceremi
ni. Reſpondit ille homo & dixit eis. In hoc mi-
rabile eſt, q͞a uos neſcitis unde ſit: & aperuit ocu-
los meos. Scimus autē quia peccatores deus non
audit, ſed ſi quis dei cultor eſt, & uoluntatem eius
facit, hunc exaudit.] Adhuc inunctus loqui-
tur, nam & peccatores exaudit deus. Si enim
peccatores deus non exaudiret, fruſtra ille pu-
blicanus oculos in terram demittens, & pectus
ſuum percutiens diceret, Deus propitius eſto mi Luce 18
hi peccatori. Et iſta confeſſio meruit iuſtifica-
tionem quomodo iſte cæcus illuminationem. A
ſeculo non eſt auditum, quoniam quis aperuit o-
culos cæci nati. Niſi eſſet hic à deo non poterat
facere quicquam.] Liberè, conſtanter, ueraciter.
Hæc

Hæc enim quæ facta ſunt à domino, à quo fierent A niſi à domino? Aut quãdo à diſcipulis talia fierẽt, niſi in eis dominus habitaret? Reſponderunt & dixerũt ei, In peccatis natus es totus.] Totus qd eſt? Cum oculis clauſis. Sed qui aperuit oculos, ſaluat & totũ. Ipſe dabit ad dexteram reſurrectionem, qui in facie dedit illuminationẽ. In peccatis totus natus es, Et tu doces nos? Et eiecerunt eũ foras.] Ipſi illũ magiſtrũ fecerunt, ipſi ut diſcerent totiens interrogauerunt: & ingrati docentẽ proiecerunt. Sed quod dixi iamdudum fratres, illi pellunt, excipit dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt. Audiuit dominus quia eiecerunt eum foras: & cum inueniſſet eum, dixit ei, Tu credis in filiũ dei?] Modo lauat faciem cordis. Reſpõdit ille & ait,] quaſi adhuc inunctus. B

Quis eſt domine, ut credã in eum? Et dixit ei Ieſus, Et uidiſti eum, & qui loquitur tecũ ipſe eſt.] Miſſus eſt ille, iſte lauans faciẽ in Siloe, quod interpretatur miſſus. Deniq; iam facie lota cordis & mundata cõſcientia, agnoſcens eũ non filiũ hominis tantũ quod ante crediderat, ſed iam filium dei qui carnem ſuſceperat: ait, Credo domine.] Parum eſt, credo. Vis uidere qualẽ credat? Procidẽs adorauit eum. Et dixit ei Ieſus.] Modo dies ille eſt, inter lucem & tenebras diſcernens. In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant, & qui uident, cæci fiant.] Quid eſt hoc domine? Magnam quæſtionem feſſis intuliſti: ſed erige uires noſtras, ut poſſimus intelligere quod dixiſti. Veniſti ut qui nõ uident uideant: recte, C quia lumẽ es: recte, quia dies es: recte, quia de tenebris liberas. Hoc omnis anima accipit, omnis anima intelligit. Quid eſt hoc qd ſequitur, Et qui uident cæci fiant? Ergo ne quia ueniſti, cæci fiunt qui uidebant? Audi quid ſequitur, & fortaſſis intelliges. Cõmoti ſunt ergo uerbis iſtis Quidam ex phariſæis, & dixerunt ei, Nunquid & nos cæci ſumus?] Audi iã quid eſt quod mouebat, & qui uident cæci fiant. Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatũ.] Cũ ſit cæcitas ipſa peccatũ, ſi cæci eſſetis, id eſt, ſi uos cæcos aduerteretis, ſi uos cæcos diceretis, & ad medicũ curreretis: ſi ergo ita cæci eſſetis, non haberetis peccatũ, quia ueni ego auferre peccatũ. Nunc uerò dicitis quia uidemus, peccatũ ueſtrum manet.] Quare? Quia D dicendo uidemus, medicũ non quæritis, in cæcitate ueſtra remanetis. Hoc eſt ergo qd paulo antè nõ intellexeramus quod ait, Ego ueni ut q non uident uideãt. Quid eſt, ut qui nõ uident uideãt? Qui ſe non uidere cõfitentur, & medicũ quærũt ut uideant. Et qui uidẽt cæci fiant. Quid eſt, qui uident cæci fiant? Qui ſe putãt uidere, & medicum non quærunt, in ſua cæcitate permanẽt. Ergo iſtã diſcretionem uocauit iudiciũ, cum ait, In iudiciũ ueni in hũc mundũ, quo diſcernit cauſam credentium & confitentium, à ſuperbis ſe uidere putantibus, & ideo grauius excæcatis: tanquam dixerit ei peccator confitens & medicũ quærens, Iudica me deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, (Pſal. 42) illorum ſcilicet qui dicunt, uidemus, & eorum peccatum manet. Non autem illud iudicium iam intulit mũdo, quo de uiuis & mortuis in fine ſeculi iudicabit. Secũdum hoc enim dixerat, Ego non iudico quenq;: (Ioan. 8) quoniam prius uenit, nõ ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mũdus per ipſum.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Amen amen dico uobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro: uſq; ad id quod ait, Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant.

Tractatus XLV.

E illuminato illo, qui cæcus natus eſt, ſermo ad Iudæos domini exortus eſt. D Huic itaq; lectioni hodiernam eſſe cõtextam, ſcire debuit & commoneri charitas ueſtra. Cum B enim dominus dixiſſet, In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut qui non uident uideant, & qui uident cæci fiant: quod eo tempore, quando lectũ eſt, ut potuimus expoſuimus: quidam ex phariſæis dixerunt, Nunquid & nos cæci ſumus? Quibus reſpondit dominus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nũc autem dicitis, quia uidemus, peccatum ueſtrum manet. His uerbis ſubiunxit ea, quæ hodie cum recitarentur audiuimus,

Amen amen dico uobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde: ille fur eſt & latro.] (Cap. X) Dixerunt enim ſe cæcos non eſſe, uidere autẽ tunc poſſent, ſi oues Chriſti eſſent. Vnde ſibi uſurpabant lumen qui furebant contra diem? Propter illorum ergo uanam & ſuperbam & C inſanabilem arrogantiam dominus Ieſus iſta contexuit: in quibus ſalubriter nos, ſi aduertamus, admonuit. Multi enim ſunt, qui ſecũdum quandam uitæ huius conſuetudinem dicuntur boni homines, boni uiri, bonæ fœminæ, innocentes & quaſi obſeruãtes ea quæ in lege præcepta ſunt, deferentes honorem parentibus ſuis, non mœchantes, non homicidium perpetrantes, non furtũ facientes, nõ falſum teſtimonium aduerſus quenquam perhibẽtes, & cætera quæ lege mandata ſunt, uelut obſeruantes Chriſtiani non ſunt: & plerunq; ſe iactant quomodo iſti: Nunquid & nos cæci ſumus? Quia uerò iſta omnia quæ faciunt, & neſciunt ad quem finem referant, inaniter faciunt, dominus de grege ſuo & de oſtio quo intratur ad ouile, D ſimilitudinem propoſuit in hodierna lectione. Dicant ergo Pagani, Bene uiuimus. Si per oſtium non intrant, quid prodeſt eis unde gloriantur? Ad hoc enim debet unicuiq; prodeſſe uiuere, ut detur illi ſemper uiuere: nam cui non datur ſemper uiuere, quid prodeſt bene uiuere? Quia nec bene uiuere dicendi ſunt, qui finem bene uiuendi uel cæcitate neſciunt, uel inflatione cõtemnunt. Non eſt autem cuiquam ſpes uera & certa ſemper uiuendi, niſi agnoſcat uitã quod eſt Chriſtus: & per ianuam intret in ouile. Quærunt ergo plerunq; tales homines etiam perſuadere hominibus ut bene uiuant, & Chriſtiani non ſint. Per aliam partem uolunt aſcendere, rapere & occidere, nõ ut bonus paſtor cõſeruare atq; ſaluare. Fuerũt ergo quidã philoſophi, de uirtutibus & uitijs

ſubtilia

ſubtilia multa tractantes, diuidentes, definientes,
ratiocinationes acutiſſimas concludentes, libros
implentes, ſuam ſapientiã buccis crepãtibus uen-
tilantes: qui etiam dicere auderẽt hominibus, nos
ſequimini, ſectam noſtram tenete, ſi uultis beate
uiuere. Sed nõ intrabãt per oſtium: perdere uole-
bant, mactare & occidere. Quid de iſtis dicã? Ec-
ce ipſi Phariſæi legebant, & in eo quod legebant,
Chriſtũ ſonabant, uenturum ſperabant, & pręſen
tem non agnoſcebãt: iactabant ſe etiã ipſi inter ui
dentes, hoc eſt inter ſapiẽtes, & negabãt Chriſtũ,
& non intrabant per oſtiũ. Ergo et ipſi, ſi quos for
te ſeducerent: mactandos & occidendos, nõ libe
randos ſeducerent. Et hos dimittamus: uideamus
illos ſi forte ipſi intrãt per oſtium, qui ipſius Chri-
ſti nomine gloriant̃. Innumerabiles enim ſunt qui
ſe uidentes nõ ſolum iactent, ſed à Chriſto illumi
naros uideri uolunt: ſunt autẽ hæretici. Forte ipſi
per ianuã intrauerunt? Abſit. Sabellius dicit, Qui
filius eſt, ipſe eſt pater: ſed ſi filius, nõ eſt pater. Nõ
intrat per oſtium, qui filium dicit patrẽ. Arrius di
cit, Aliud eſt pater, aliud eſt filius. Recte diceret,
ſi diceret, alius: nõ aliud. Quando eñ dicit aliud,
ei contradicit à quo audiuit, Ego & pater unum
ſumus. Nec ipſe ergo per oſtium intrat: prædicat
enim Chriſtum qualem ſibi fingit, non qualem ue
ritas dicit. Nomen habes, rem nõ habes. Alicuius
rei nomẽ eſt Chriſtus: tene ipſam rem, ſi uis ꝓdeſ-
ſe tibi nomen. Alius neſcio unde, ſicut Fotinus,
Chriſtus homo eſt, inquit, deus non eſt: Nec ipſe
intrat per oſtium, quia Chriſtus homo et deus eſt.
Et quid opus eſt multa percurrere, & multa uana
hęreſum enumerare? Hoc tenete, ouile Chriſti eſ-
ſe catholicã eccleſiam. Quicunq; uult intrare ad
ouile, per oſtium intret, Chriſtum uerum prædi-
cet. Non ſolum Chriſtum uerũ prædicet, ſed Chri
ſti gloriam quærat, non ſuam: nam multi quæren-
do gloriam ſuam, oues Chriſti ſparſerunt potius
quam cõgregauerunt. Humilis eſt eñ ianua Chri
ſtus dominus: qui intrat per hanc ianuã, oportet
humiliet ſe, ut ſano capite poſſit intrare. Qui au-
tem ſe non humiliat ſed extollit, per maceriã uult
aſcendere: qui autem per maceriam aſcẽdit, ideo
exaltatur ut cadat. Tecte tamẽ adhuc loquitur do
minus Ieſus, nondũ intelligitur: nominat oſtium,
nominat ouile, nominat oues. Cõmendat hęc om
nia, ſed nondum exponit. Legamus ergo, quia
uenturus eſt ad ea uerba, in quibus nobis aliqua
quæ dixit dignetur exponere: ex quorum expoſi
tione dabit nobis fortaſſe etiam illa quæ non ex-
poſuit intelligere. Paſcit enim manifeſtis, exercet
obſcuris. Qui non intrat per oſtium in ouile ouiũ,
ſed aſcendit aliunde. Væ miſero, quia caſurus eſt.
Sit ergo humilis, per oſtium intret: plano pede ue
niat, & non offendet. Ille, inquit, fur eſt & latro:
qui oues ſuas uult dicere oues alienas. Ad hoc ſu-
as: id eſt furto ablatas, nõ ut ſaluet, ſed ut occidat.
Ergo fur eſt, quia quod alienum eſt ſuum dicit: la-
tro, quia & quod eſt furatus occidit. Qui autem
intrat per oſtium, paſtor eſt ouium: huic oſtiarius
aperit.] De oſtiario iſto tunc quæramus, quando

A ab ipſo domino audierimus quod ſit oſtiũ, & qui
ſit paſtor. Et oues uocem eius audiunt, & pro-
prias oues uocat nominatim. Habet enim nomi-
na eorũ ſcripta in libro uitæ. Proprias oues uocat
nominatim. Hinc dicit Apoſtolus, Nouit domi- 2.Tim.2
nus qui ſunt eius. Et educit eas. Et cum proprias
oues emiſerit, ante eas uadit: & oues illũ ſequun-
tur, quia ſciunt uocem eius. Alienum autem non
ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia nõ nouerũt uo
cem alienorũ.] Tecta ſunt uerba hæc, plena quæ-
ſtionibus, grauida ſacramẽtis. Sequamur ergo &
audiamus magiſtrum ex his obſcuris aliquid ape
rientem: & per id quod aperit, nos fortè intrare
facientem. Hoc prouerbium dixit illis Ieſus, illi
autẽ non cognouerunt quid loqueretur eis.] For
B tè nec nos. Quid ergo intereſt inter illos & nos,
anteq̃ iſta uerba agnoſcamus & nos? Quia nos
pulſamus ut aperiatur nobis: illi autem Chriſtum
negando nolebãt intrare ſeruandi, ſed foris rema
nere perdendi. Quòd ergo nos audimus hæc piè,
quòd antequam illa intelligamus, credimus uera
eſſe atq; diuina: magna ab iſtis diuerſitate diſta-
mus. Cum enim duo audiũt uerba euãgelij, unus
impius, alter pius, & talia ſunt ut fortè ambo non
intelligant, unus dicit, nihil dixit: alius dicit, uerũ
dixit, & bonum eſt quod dixit: ſed nos non intelli
gimus. Iſte q̃a credit iam pulſat, & dignus eſt cui
aperiatur ſi pulſare perſiſtat: ille uerò adhuc audi-
at, Niſi credideritis nõ intelligetis. Quare iſta cõ- Eſa.7
mendo? Quia etiam cum uerba hæc obſcura ſicut
C poſſum expoſuero, aut q̃a ualde ſunt abdita, uel
ego eorum non apprehẽdero intelligentiam, uel
explicandi quod intelligo nõ habuero facultatẽ,
uel tam fuerit quiſq; tardus, ut etiam exponẽtem
non ſequatur: non de ſe deſperet: Maneat in fide,
ambulet in uia, audiat Apoſtolum dicentem, Et ſi Philip.3
q̃d aliter ſapitis, hoc quoq; uobis deus reuelabit:
uerumtamen in quod peruenimus, in eo ambule
mus. Incipiamus ergo audire exponentẽ, quẽ au-
diuimus proponentem. Dixit ergo iterum eis
Ieſus, Amen amẽ dico uobis, quia ego ſum oſtiũ
ouium.] Ecce ipſum oſtium quod clauſum poſue
rat, aperuit. Ipſe eſt oſtiũ. Agnouimus, intremus:
aut nos intraſſe gaudeamus. Omnes quotquot
uenerũt, fures ſunt & latrones.] Quid eſt hoc do
D mine, Omnes quotquot uenerunt? Quid eñ? Tu
non ueniſti? Sed intellige: Omnes quotquot ue-
nerunt, utiq; præter me. Recolamus ergo. Ante
aduentum ipſius uenerunt prophetæ. Nunquid
fures & latrones fuerunt? Abſit. Non præter il-
lum uenerunt, quia cum illo uenerunt: Venturus
præcones mittebat, ſed eorum corda quos miſe-
rat, poſsidebat. Vultis noſſe quia cum illo uene-
runt qui eſt ipſe ſemper? Carnem quippe accepit
ex tempore. Quid eſt ergo ſemper? In principio
erat uerbum. Cum illo ergo uenerunt, qui cum
uerbo dei uenerunt. Ego ſum, inquit, uia, & ueri- Ioan.14
tas & uita. Si ipſe eſt ueritas, cũ illo uenerunt qui
ueraces fuerunt. Quotquot ergo pręter illum, fu-
res ſunt & latrones: id eſt, ad furandũ & occiden-
dum. Sed non audierunt eos oues.] Maior hæc
quæſtio

quæſtio eſt,non audierunt eos oues. Ante aduen- A
tum domini noſtri Ieſu Chriſti, quo humilis uenit
in carne, præceſſerũt iuſti: ſic in eum credẽtes uen
turum,quomodo nos credimus in eum qui uenit.
Tempora uariata ſunt,non fides: quia & ipſa uer-
ba pro tempore uariantur,cum uarie declinantur.
Alium ſonũ habet, uẽturus eſt: aliũ ſonum habet,
uenit. Mutatus eſt ſonus, uenturus eſt,& uenit: ea
dem tamen fides utroſq; cõiungit, & eos qui uen-
turum eſſe,& eos qui eum ueniſſe crediderũt. Di-
uerſis quidem temporibus, ſed utroſq; per unum
fidei oſtiũ,hoc eſt per Chriſtum, uidemus ingreſ-
ſos. Nos credimus dominũ noſtrum natum ex uir
gine, ueniſſe in carne, paſſum eſſe, reſurrexiſſe,in
cœlũ aſcendiſſe: totũ hoc ſicut uerba auditis præ-
teriti temporis,impletũ eſſe iam credimus. In eius B
ſunt fidei ſocietate nobiſcum & illi patres, qui cre
diderunt de uirgine naſciturum, paſſurũ, reſurre-
cturum,in cœlum aſcenſurum:illos enim oſtendit
1.Cor.4 Apoſtolus ubi ait, Habentes autẽ eundem ſpiritũ
fidei,ſicut ſcriptũ eſt,Credidi propter quod locu-
tus ſum,& nos credimus, propter quod & loqui-
Pſal.115 mur. Propheta dixit, Credidi propter quod locu-
tus ſum: Apoſtolus dicit, Et nos credimus, pro-
pter quod & loquimur. Vt ſcias autem quod una
ſit fides, audi dicẽtem, Habentes eundem ſpiritũ
fidei,& nos credimus. Sic & alio loco, Nolo enim
uos, inquit, ignorare fratres, quia patres noſtri o-
mnes ſub nube fuerũt, & omnes mare tranſierũt,
& omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in
mari,& omnes eandẽ eſcam ſpiritalẽ manducaue C
runt, & omnes eundem potũ ſpiritalem biberũt.
Mare rubrũ, ſignificat baptiſmũ: Moyſes ductor
per mare rubrũ, ſignificat Chriſtum: populus tran
ſiens, ſignificat fideles: mors Ægyptiorum, ſigni-
ficat abolitionem peccatorum. In ſignis diuerſis
eadem fides, ſic in ſignis diuerſiſquomodo in uer
bis diuerſis: quia uerba ſonos mutant per tempo-
ra, & utique nihil aliud ſunt uerba quàm ſigna. Si
gnificãdo enim uerba ſunt: tolle ſignificationem
uerbo, ſtrepitus inanis eſt. Significata ſunt ergo
omnia. Nunquid nõ eadem credebant, per quos
hæc ſigna miniſtrabantur, per quos eadẽ quæ cre
dimus, prophetata prænunciabant? Vtiq; crede-
bant: ſed illi uentura eſſe, nos autẽ ueniſſe. Ideo &
1.Cor.10 ſic ait, Eundem potũ ſpiritalem biberunt. Spirita- D
lem eundem, nam corporalẽ non eundem. Quid
enim illi bibebant? Bibebant enim de ſpiritali ſe-
quente petra: petra autẽ erat Chriſtus. Videte er-
go, fide manente, ſigna uariata. Ibi petra Chriſtus,
nobis Chriſtus quod in altari dei ponitur. Et illi
pro magno ſacramento eiuſdem Chriſti biberunt
aquam profluentẽ de petra, nos quid bibamus no
runt fideles. Si ſpeciẽ uiſibilem intẽdas, aliud eſt:
ſi intelligibilem ſignificationẽ, eundem potũ ſpi-
ritalem biberũt. Quotquot ergo eo tempore cre-
diderũt uel Abrahæ, uel Iſaac, uel Iacob, uel Moy
ſi, uel alijs patriarchis, alijſq; prophetis Chriſtum
prænunciantibus, oues erant, & Chriſtum audie-
runt: non alienam uocem, ſed ipſius audierunt. Iu
dex fuerat in præcone. Quia & quando iudex lo-
A quitur per præconem, exceptor non facit: præco
dixit, ſed, iudex dixit. Alij ſunt ergo quos non au-
dierunt oues, in quibus non erat uox Chriſti, er-
rantes, falſa dicentes, inania garrientes, uana fin-
gentes, miſeros ſeducentes. Quid eſt ergo quod
dixi? Maior hæc eſt quæſtio. Quid habet obſcu-
rum & ad intelligendũ difficile? Audite obſecro.
Ecce dominus ipſe Ieſus Chriſtus uenit, prædica-
uit: utique multo magis uox paſtoris erat, expreſ-
ſa ipſo ore paſtoris. Si enim per prophetas uox pa
ſtoris erat, quanto magis uocem paſtoris profere
bat lingua ipſa paſtoris? Nõ omnes audierũt. Sed
quid putamus? Qui audierũt oues erant? Ecce au
diuit Iudas, & lupus erat: ſequebatur, ſed pelle o-
uina tectus, paſtori inſidiabatur. Aliqui uero eorũ
B qui Chriſtũ crucifixerunt, nõ audiebant, & oues
erant: ipſos enim uidebat in turba, quando dice-
bat, Cum exaltaueritis filiũ hominis, tunc cogno- Ioan.8
ſcetis quia ego ſum. Quomodo iſta ſoluitur quæ-
ſtio? Audiunt non oues, & non audiunt oues: ſe-
quuntur uocem paſtoris quidem lupi, & ei quæ-
dam contradicunt oues, poſtremo paſtorem occi
dunt oues. Soluitur quæſtio: reſpondet enim ali-
quis & dicit, Sed quando nõ audiebãt, oues non-
dum erant, tunc lupi erant: uox audita eos muta-
uit, & ex lupis oues fecit. Quando autẽ factæ ſunt
oues, audierunt, & paſtorem inuenerunt, paſto-
remq; ſecutæ ſunt: paſtoris promiſſa ſperauerunt,
quia iuſſa fecerunt. Soluta eſt utcunque iſta quæ-
ſtio, & cuiquam forte ſufficiat. Me autem adhuc
C mouet, & quid me moueat cõmunico uobiſcum:
ut quodammodo quærens uobiſcum, reuelante
illo uobiſcũ merear inuenire. Quid ergo me mo-
ueat accipite. Per Ezechielem prophetam domi-
nus obiurgat paſtores, & dicit inter cætera de oui
bus, Errantem ouem non reuocaſtis. Et errantem Ezech.3
dicit, et ouẽ appellat. Si quando errabat ouis erat,
cuius uocem ut erraret audiebat? Proculdubio e-
nim non erraret, ſi uocẽ paſtoris audiret. Sed ideo
errauit, quia uocem audiuit alieni: uocem furis &
latronis audiuit. Certe latronũ uoces nõ audiunt
oues. Qui uenerũt, inquit, & intelligimus præter
me: id eſt, qui uenerunt præter me, fures ſunt & la
trones, & nõ audierũt eos oues. Dñe, ſi nõ audie-
runt eos oues, quomodo errãt oues: ſi oues nõ au
D diunt niſi te, tu aũt ueritas es: quiſquis ueritatẽ au
dit, non utiq; errat. Illi autem errãt, & oues appel-
lantur: nam ſi in errore ipſo oues non appellaren-
tur, non diceretur per Ezechielem, Errantẽ ouem
nõ reuocaſtis. Quomodo & errat & ouis eſt? Vo
cem alieni audiuit? Certe nõ audierunt eos oues.
Deinde modo multi colliguntur ad ouile Chriſti,
& ex hæreticis fiũt catholici: à furibus tollunt, pa
ſtori reddunt. Et aliquando murmurant, tædium
patiuntur ad reuocantẽ, & non intelligũt iugulan
tem: ueruntamen etiam cum retinentes uenerunt
quæ oues ſunt, agnoſcũt uocem paſtoris, & ſe ue-
niſſe lætantur, & erraſſe erubeſcũt. Quando ergo
in illo errore tanquam in ueritate gloriabantur,
& utique non audiebant uocem paſtoris, & alie-
num ideo ſequebantur: oues erant, an non erant?

Si oues erant, quomodo alienas uoces audiũt? Si oues non erant, quare obiurgantur illi quibus dicitur, Errantem ouem non reuocaſtis? In ipſis etiã iam factis catholicis Chriſtianis, bonæ ſpei fidelibus, aliquando mala contingunt: ſeducuntur in errorem, & poſt errorẽ reuocãtur. Quando ſeducti ſunt in errorem, & rebaptizati ſunt, aut poſt ouilis dominici ſocietatẽ rurſus in errorem priſtinum reuoluti ſunt, oues erant an non erant? Vtiq; catholici erant. Si catholici, fideles erant, oues erant. Si oues erant, quomodo uocẽ alieni audire potuerunt: cum dominus dicat, nõ audierunt eos oues? Audiſtis fratres altitudinem quæſtionis. Dico ergo,

2.Tim.2 Nouit dominus qui ſunt eius: Nouit præſcitos, nouit prædeſtinatos: de illo quippe dicitur,

Rom.8 Quod autẽ præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, ut ſit primogenitus in multis fratribus. Quos aũt prædeſtinauit, ipſos & uocauit: & quos uocauit, ipſos et iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Si deus pro nobis, quis contra nos? Adde adhuc, Qui proprio filio ſuo nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo etiã non cum illo omnia nobis donauit? ſed quibus nobis? Præſcitis, prædeſtinatis, iuſtificatis, glorificatis: de quibus ſequit, Quis accuſabit aduerſus electos dei? Nouit ergo dominus qui ſunt eius, ipſę ſunt oues. Aliquando ſe ipſæ neſciunt, ſed paſtor nouit eas, ſecundũ iſtã prædeſtinationẽ, ſecundum iſtam dei præſcientiam, ſecundũ electionẽ ouium, ante conſtitutionẽ

Ephes.1 mundi: nam & hoc dicit Apoſtolus, Sicut elegit nos in ipſo ante conſtitutionẽ mundi. Secundum iſtã ergo præſcientiam dei & prædeſtinationẽ, q̃ multæ oues foris, quàm multi lupi intus, & quàm multæ oues intus, & quàm multi lupi foris. Quid eſt quod dixi, quàm multę oues foris? Quàm multi modo luxuriantur, caſti futuri: quàm multi blaſphemant Chriſtum, crediturí in Chriſtum: q̃ multi ſe inebriant, futuri ſobrij: quàm multi rapiũt res alienas, donaturi ſuas. Veruntamẽ modo uocem alienam audiũt, alienos ſequunť. Item quàm multi intus laudant, blaſphematuri: caſti ſunt fornicaturi: ſobrij ſunt ſe uino poſtea ſepulturi: ſtant, caſuri: non ſunt oues. De prædeſtinatis eñ loquimur. De his loquimur q̃s nouit dominus, qui ſunt eius, & tamen ipſi quamdiu rectè ſapiunt, Chriſti uocẽ audiunt. Ecce audiunt ipſi, non audiunt illi: & tamen ſecundũ prædeſtinationẽ non oues iſti, oues illi. Adhuc manet quæſtio, quæ mihi interim nũc uidetur ita poſſe diſſolui. Eſt aliqua uox, eſt inq;, uox aliqua paſtoris, in qua oues non audiunt alienos, in qua non oues non audiũt Chriſtum. Quæ

Matt.10 eſt iſta uox? Qui perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit. Hanc uocẽ non negligit proprius, nõ audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perſeueret apud ipſum uſq; in finẽ, ſed nõ apud eũ perſeuerando nõ audit hanc uocẽ. Venit ad Chriſtũ, audit alia & alia uerba, illa et illa, omnia uera, ſana omnia: inter quæ omnia eſt & illa uox, qui perſeuerauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Iſtam qui audierit, ouis eſt. Sed audiebat illã neſcio quis: & de

A ſipuit, refriguit, audiuit alienam. Si prædeſtinatus eſt, ad tempus errauit: in æternum non perijt. Redit ut audiat quod neglexerit, faciat quod audiuit. Si enim de his eſt qui prædeſtinati ſunt, & errorẽ ipſius deus præſciuit, & conuerſionem futuram: ſi aberrauit, redit ut audiat illam uocem paſtoris, & ſequatur dicẽtem, Qui perſeuerauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Bona uox fratres, uera, paſtoralis: ipſa eſt uox ſalutis in tabernaculis iuſtorũ. Nam facile eſt audire Chriſtum, facile eſt laudare Euangelium, facile acclamare diſputatori: perſeuerare uſque in finem, hoc eſt ouiũ uocem paſtoris audientium. Tentatio accidit, perſeuera uſq; in finẽ: quia tentatio non perſeuerat uſq; in finem. Vſq; in quẽ finẽ perſeuerabis? Quouſq; finias uiã. Quamdiu

B enim non audis Chriſtum, aduerſarius tuus eſt in iſta uia, hoc eſt in iſta mortali uita. Sed quid dicit? Concorda cum aduerſario tuo cito, dum es cum eo in uia. Audiſti, credidiſti, concordaſti. Si aduerſabaris, concorda. Si tibi præſtitũ eſt concordare, noli ulterius litigare. Quando enim finiat uia neſcis, ſed tamen ſcit ille. Si ouis es, & ſi perſeuerauerís uſq; in finem, ſaluus eris: ac per hoc iſtam uocem nõ contemnunt ſui, nõ audiunt alieni. Vt potui, ut ipſe donauit, profundam multum quæſtionem aut expoſui uobis, aut tractaui uobiſcum. Si qui minus intellexerũt, maneat pietas, & reuelabitur ueritas: qui aũt intellexerunt, non ſe extollant quaſi celeriores ſuper tardiores, ne extollendo ſe exorbitẽt, & facilius perueniãt tardiores. Omnes Matt.5

C autẽ perducat cui dicimus, Deduc me domine in uia tua, & ambulabo in ueritate tua. Per hoc ergo quod expoſuit dominus, quia ipſe eſt oſtium: intremus ad ea quæ propoſuit, nec expoſuit. Et paſtor quidam quiſnam ſit, quamuis non dixerit in iſta lectione quę hodie recitata eſt: tamẽ in ea quę ſequitur apertiſſimè dicit: Ego ſum paſtor bonus. Quod & ſi non diceret, quem alium prçter ipſum intelligere deberemus in eis uerbis ubi ait, Qui intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues uocem eius audiunt: & proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiſerit, ante eas uadit: & oues eum ſequuntur, quia ſciunt uocem eius? Quis enim alius oues ꝓprias uocat nominatim, & educit eas hinc Pſal.85

D ad uitam æternam, niſi qui nouit nomina prædeſtinatorum? Vnde ait diſcipulis ſuis, Gaudete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlo: hinc enim uocat eas nominatim. Et quis alius eas emittit: niſi qui earum peccata dimittit, ut eum ſequi duris liberatæ uinculis poſſint? Et quis eas præceſſit quò eum ſequantur, niſi qui ſurgẽs à mortuis iam non moritur, & mors ei ultra nõ dominabitur: & cum hic conſpicuus eſſet in carne ait, Pater quos dediſti mihi, uolo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint mecum? Vnde illud eſt quod ait, Ego ſum oſtiũ, per me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet.] In hoc euidẽter oſtendit, nõ ſolum paſtorem, ſed etiam oues intrare per oſtium. Sed quid eſt, ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet? Ingredi quippe in Eccleſiam per oſtium Luc.10 Rom.6 1.Ioan.2

oſtium Chriſtum,ualde bonum eſt: exire autē de A
eccleſia, ſicut ait iſte ipſe Ioannes Euangeliſta in
1.Ioan.2 Epiſtola ſua, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex
nobis: non eſt utiq; bonum. Talis ergo egreſſus
nō poſſet à bono paſtore laudari: ut diceret, & in-
gredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Eſt er
go aliquis non ſolum ingreſſus, uerumetiā egreſ-
ſus bonus per oſtium bonum, quod eſt Chriſtus.
Sed qs eſt iſte laudabilis & beatus egreſſus? Poſ-
ſem quidem dicere ingredi nos, quando interius
aliquid cogitamus: egredi autem, quādo exterius
aliquid operamur. Et quoniam ſicut dicit Apoſto
lus, per fidē habitat Chriſtus in cordibus noſtris,
ingredi per Chriſtum eſſe ſecundum ipſam fidem
cogitare: egredi autem per Chriſtum, ſecundum
ipſam fidem etiam foris, id eſt coram hominibus B
Pſal.103 operari. Vnde & in pſalmo legitur, Exiet homo
Math.5 ad opus ſuum. Et ipſe dominus dicit, Luceant o-
pera ueſtra coram hominibus. Sed plus me dele-
ctat quod ipſa ueritas tanquam paſtor bonus, &
ideo bonus doctor, quodāmodo nos admonuit,
quemadmodum intelligere debeamus quod ait,
Ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet, cū
ſecutus adiunxit, Fur non uenit niſi ut furetur,
& mactet, & perdat: ego ueni ut uitam habeant,
& abundantius habeant.] Videtur enim mihi di-
xiſſe, ut uitam habeant ingredientes, & abundan
tius habeāt egredientes. Non autem poteſt quiſ-
que per oſtium, id eſt per Chriſtum egredi ad ui-
tam æternam, quæ erit & ſpecie: niſi per ipſum o-
ſtium, hoc eſt per eundem Chriſtum in eccleſiam C
eius quæ eſt ouile eius, intrauerit ad uitam tempo
Gal.5 ralem, quæ eſt in fide. Ideo ait, Ego ueni ut uitam
habeant, hoc eſt fidem, quæ per dilectionem ope
ratur, per quam fidem in ouile ingrediuntur ut ui
Abac.2 uant, quia iuſtus ex fide uiuit: & abundantius ha-
beant, qui perſeuerando uſq; in finē, per illud o-
ſtium, id eſt per fidem Chriſti egrediuntur, quo-
niam ueri fideles moriuntur: & abundantius ha-
bebūt uitā, ueniēdo quò paſtor ille præceſſit, ubi
nunquā deinde moriantur. Quamuis ergo & hic
in ipſo ouili non deſinit paſcua, quoniā ad utrūq;
poſſumus intelligere quod dictum eſt, & paſcua
inueniet, id eſt & ad ingreſſum & ad egreſſum: ta
men tunc uera paſcua inuenient ubi ſaturenť, qui
eſuriūt & ſitiunt iuſtitiā, qualia paſcua inuenit cui D
Luc.23 dictum eſt, Hodie mecū eris in paradiſo. Quomo
do autem ipſe ſit oſtiū, ipſe paſtor, ut per ſeipſum
quodāmodo etiā ipſe ingredi & egredi intelliga-
tur, & quiſnam ſit oſtiarius, longū eſt hodie quæ-
rere, & diſſerendo ſicut ipſe donauerit explicare.

Ab eo quod dictum eſt, Ego ſum paſtor bonus, bo-
nus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: uſque
ad id quod ait, Mercenarius autem fugit, quia merce-
narius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus.

Tractatus XLVI.

LOQVENS dñs Ieſus ouibus ſuis, &
præſentibus & futuris quæ tunc ade
rant, qa erāt ibi iā oues eius, erantq;
quæ futuræ erant eius oues: Irē præ-
ſentibus & futuris & illis & nobis,
Aug.10.9
& quotquot etiā poſt nos fuerint oues eius, quis A
ad eas miſſus eſſet oſtendit. Omnes ergo audiunt
uocem paſtoris ſui dicentis, Ego ſum paſtor bo
nus.] Nō adderet bonus, niſi eſſent paſtores ma-
li. Sed paſtores mali, ipſi ſunt fures & latrones: aut
certè ut multū mercenarij. Omnes enim hic per-
ſonas quas poſuit, requirere, diſtinguere, noſſe
debemus: aperuit eñ iam duas res dñs, quas quo
dammodo clauſas propoſuerat. Iam ſcimus quia
oſtiū ipſe eſt, ſcimus quia paſtor ipſe eſt: fures &
latrones qui ſint, in heſterna lectione pateſactum
eſt. Hodie autem audiuimus mercenariū, audiui-
mus & lupum: heri nominatus eſt & oſtiarius. In
bonis ergo oſtium eſt & oſtiarius, paſtor & ouis:
in malis fures & latrones, mercenarij & lupus. O-
B ſtium, dominū Chriſtū accipimus, paſtorē ipſum.
Oſtiarium quem? Hæc enim duo ipſe expoſuit,
oſtiarium nobis reliquit quęrendū. Et quid ait de
oſtiario? Huic, inquit, oſtiarius aperit. Cui aperit?
Paſtori. Quid aperit paſtori? Oſtium. Et quis eſt
ipſum oſtium? Ipſe paſtor. Nunquid ſi dominus
Chriſtus nō expoſuiſſet, nō ipſe dixiſſet, Ego ſum
paſtor, & ego ſum oſtium: auderet quiſq; noſtrū
dicere, quòd ipſe Chriſtus ſit & paſtor & oſtium?
Si eñ diceret, ego ſum paſtor, & non diceret, ego
ſum oſtium: quæſituri eramus quid eſſet oſtium,
& fortè aliud putantes ante oſtium remāſuri. Gra
tia illius & miſericordia nobis expoſuit paſtorē,
ſeipſum dixit: expoſuit oſtiū, ſeipſum dixit: oſtia-
rium quęrendum nobis reliquit. Quē nos dicturi
C ſumus oſtiariū? Quemlibet inuenerimus, cauen-
dum eſt ne maior exiſtimetur quàm ipſum oſtiū:
quia oſtiarius in domibus hominum maior eſt o-
ſtio. Oſtiarius eñ oſtio, nō oſtiū præponitur oſtia
rio, quia oſtiarius oſtiū, non oſtium cuſtodit oſtia
rium. Non audeo dicere aliquē oſtio maiorē, au-
diui enim iam quid ſit oſtiū: non me latet, nō ſum
dimiſſus coniecturę meæ, nō mihi humana eſt re-
laxata ſuſpicio, deus dixit, ueritas dixit, mutari nō
poteſt quod immutabilis dixit. Dicam ergo in
huius profunditate quæſtionis quid mihi uidea-
tur, eligat unuſquiſq; quod placet, pie tamen ſen-
tiat, ſicut ſcriptum eſt, Sentite de domino in boni Sap.1
tate, & in ſimplicitate cordis quęrite illum. Oſtia-
riū fortè ipſum dominū debemus accipere: Mul-
D to ſunt enim inter ſe diuerſa in rebus humanis, pa
ſtor & oſtiū, quam oſtiarius & oſtiū: & tamen do
minus & paſtorem ſe dixit, & oſtiū. Cur ergo non
intelligamus ipſum & oſtiarium? Si enim cōſide-
remus proprietates, dominus Chriſtus nec paſtor
eſt, ſicut cōſueuimus noſſe et uidere paſtores, nec
oſtium eſt, non enim eum faber fecit: ſi autē ſecun
dum aliquam ſimilitudinē, & oſtiū & paſtor eſt,
audeo dicere & ouis eſt: ouis nempe ſub paſtore
eſt, tamen ille & paſtor eſt & ouis. Vbi eſt paſtor?
Ecce hic habes, lege euangeliū, Ego ſum paſtor
bonus. Vbi eſt ouis? Interroga prophetam: Sicut Eſa.53
ouis ad immolandū ductus eſt. Interroga amicū
ſponſi. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum Ioan.1
mundi. Adhuc aliquid ſecundum iſtas ſimilitudi-
nes mirabilius ſum dicturus: & agnus eñ & ouis

& paſtor, inter ſe amica ſunt: contra leones autẽ à
paſtoribus oues cuſtodiri ſolent, & tamẽ de Chri
Apoc.5 ſto cum ſit ouis & paſtor, legimus dictũ. Vicit leo
de tribu Iuda. Hæc omnia ſi atres, ſecundum ſimi-
litudines accipite, non ſecundũ proprietates. So-
lemus uidere paſtores ſedere ſupra petram, & in-
de cõmiſſa ſibi pecora cuſtodire. Vtiq; melior pa
ſtor quàm petra, ſuper quam ſedet paſtor, & tamẽ
Chriſtus & paſtor & petra. Totũ hoc ſecundum
ſimilitudinẽ, proprietatẽ autem ſi quæras à me: In
principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud deum, &
deus erat uerbum. Si quæras à me proprietatẽ, fi-
lius unicus de patre in æternum ab æterno geni-
tus, æqualis gignenti, per quem facta ſunt omnia,
cum patre incõmutabilis, & accepta forma homi
nis non mutatus, ex incarnatione homo, filius ho
minis & filius dei. Hoc totũ quod dixi, non ſimili
tudo ſed res eſt. Nõ ergo pigeat nos fratres ſecun
dum quaſdã ſimilitudines ipſum accipere oſtiũ,
ipſum oſtiarium. Quid eſt enim oſtium? Quo in-
tramus. Quis eſt oſtiarius? Qui aperit. Quis ergo
ſe aperit, niſi qui ſeipſum exponit? Ecce dominus
dixerat oſtium, nõ intellexeramus: quãdo nõ in-
telleximus, clauſum erat, qui aperuit ipſe eſt oſtia
rius. Nulla eſt ergo neceſſitas aliquid aliud quęre
re, nulla neceſſitas, ſed fortaſſe eſt uoluntas. Si eſt
uoluntas, noli exorbitare, noli à trinitate diſcede-
re. Si perſonã aliã quæris oſtiarij, ſpiritus ſanctus
occurrat: nõ enim dedignabitur oſtiarius eſſe ſpi-
ritus ſanctus, quãdo ipſum oſtiũ eſſe dignatus eſt
filius. Vide oſtiariũ, fortè ſpiritum ſanctũ: ipſe do
Ioan.16 minus diſcipulis ſuis de ſpiritu ſancto dicit, Ipſe
uos docebit omnẽ ueritatẽ. Oſtiũ quid eſt? Chri-
ſtus. Quid eſt Chriſt9? Veritas. Quis aperit oſtiũ,
niſi qui docet omnem ueritatem? De mercenario
autem quid dicimus? Non in bonis hic cõmemo-
ratus eſt. Paſtor bonus, ait, animã ſuam dat pro
ouibus. Mercenarius & qui non eſt paſtor, cuius
non ſunt oues propriæ, uidet lupũ uenientẽ, & di
mittit oues, & fugit: & lupus rapit, & diſpergit o-
ues.] Non hic bonam perſonam mercenarius ge
rit, & tamẽ in aliquo utilis eſt: nec mercenarius di
cerer, niſi acciperet à conducente mercedẽ. Quis
eſt ergo iſte mercenarius, & culpabilis & neceſſa-
rius? Hic uerò fratres luceat nobis ipſe dominus,
ut & mercenarios intelligamus, & mercenarij nõ
ſimus. Quis eſt ergo iſte mercenarius? Sunt qui-
dam eccleſiæ præpoſiti, de quibus Paulus apoſto
Philip.2 lus dicit: Sua quærentes, non quæ Ieſu Chriſti.
Quid eſt ſua quærẽtes? Nõ Chriſtũ gratis diligen
tes, non deũ propter deum quærẽtes, temporalia
cõmoda ſectantes, lucris inhiãtes, honores ab ho
minibus appetentes. Hæc quãdo amantur à præ-
poſito, & propter hęc ſeruitur deo: quiſquis eſt ta
lis, mercenarius eſt, inter filios ſe non cõputet. De
Matth.6 talibus enim & dominus dicit, Amẽ dico uobis,
perceperunt mercedẽ ſuam. Audi de Timotheo
Philip.2 ſancto quid dicat apoſtolus Paulus, Spero autẽ
in domino Ieſu, Timotheum cito me mittere uo-
bis, ut & ego bono animo ſim, cum cognouero
quæ circa uos ſunt: neminẽ enim habeo tam una-

A nimẽ, qui germane de uobis ſollicitus ſit. Omnes
enim ſua quęrunt, non quæ Ieſu Chriſti. Inter mer
cenarios paſtor ingemuit: quæſiuit aliquem qui
ſinceriter diligeret gregem Chriſti, & circa ſe in
eis qui cum illo eo tempore fuerant non inuenit:
Non enim in eccleſia Chriſti tunc præter Pau-
lum apoſtolum & Timotheum nemo erat qui
germane de grege ſollicitus eſſet: ſed contigerat
ut eo tempore quo Timotheum miſit circa ſe aliũ
de filijs non haberet, ſed ſoli mercenarij cum illo
eſſent, ſua quærentes, non quæ Ieſu Chriſti. Et ta-
men ipſe germane de grege ſollicitus, maluit filiũ
mittere, & inter mercenarios remanere. Inueni-
mus & mercenarios, nõ eos diſcutit niſi dñs. Qui
cor inſpicit, ipſe diſcutit, tamen aliquando intelli-
B guntur à nobis: non enim fruſtra dixit ipſe domi-
nus etiam de lupis, ex fructibus eorum cognoſce Matth.7
tis eos: Multos interrogant tentationes, & tunc
apparent cogitationes: multi autem latẽt. Habet
ouile domini prępoſitos, & filios & mercenarios.
Præpoſiti autem qui filij ſunt, paſtores ſunt. Si pa
ſtores, quomodo unus paſtor: niſi quia ſunt illi
omnes unius mẽbra paſtoris, cuius ſunt oues pro
priæ? Nam & ipſi membra ſunt ipſius unius ouis,
qui ſicut ouis ad immolandum ductus eſt. Audite Eſa.53
autem, quia & mercenarij neceſſarij ſunt: Multi
quippe in eccleſia commoda terrena ſectantes,
Chriſtum tamen prædicant, & per eos uox Chri-
ſti auditur: & ſequuntur oues non mercenarium,
ſed uocem paſtoris per mercenariũ. Audite mer-
C cenarios ab ipſo domino demonſtratos. Scribæ, Matth.23
inquit, & phariſæi ſuper cathedrã Moyſi ſedent:
quæ dicunt facite, quę autem faciunt, facere noli-
te. Quid aliud dixit, niſi per mercenarios uocem
paſtoris audite? Sedendo enim ſuper cathedram
Moyſi, legem dei docent, ergo per illos deus do-
cet. Sua uerò illi ſi uelint docere, nolite audire, no
lite facere: certè enim tales ſua quærunt, non quæ
Ieſu Chriſti. Nullus tamen mercenarius auſus eſt
dicere populo Chriſti, tua quære, non quæ Ieſu
Chriſti. Quod enim male facit, non prædicat de
cathedra Chriſti: inde lædit unde male facit, non
unde bona dicit. Botrum carpe, ſpinam caue. Be-
ne quia intellexiſtis, ſed propter tardiores dicam
hoc idem planius. Quomodo dixi, botrũ carpe,
D ſpinã caue: cũ dominus dicat, Nunquid colligunt Matth.7
de ſpinis uuam, aut de tribulis ficus? Verũ eſt om
nino, & tamẽ etiam uerum ego dixi, botrũ carpe,
ſpinam caue: quia botrus aliquãdo de radice uitis
exortus, pendet in ſepe, creſcit palmes, inſeritur
ſpinis, & portat fructũ ſpina nõ ſuum: Non enim
ſpinã uitis attulit, ſed ſpinis palmes incubuit: No-
li interrogare niſi radices. Quære radicem ſpinæ,
extra inuenies à uite: quære originem uuæ, uitis
hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moyſi,
uitis erat: phariſæorum mores, ſpinæ erant. Do-
ctrina uera per malos, palmes in ſepe. Botrũ inter
ſpinas caute lege, ne dum quæris fructum, laceres
manum: & cum audis bona dicentem, ne imiteris
mala facientem. Quæ dicunt facite, legite uuas: Matth.23
quæ aũt faciũt facere nolite, cauete ſpinas. Etiam
per

per mercenarios uocem paſtoris audite, ſed noli-
te eſſe mercenarij, cum ſitis membra paſtoris. Ipſe
Philip. 2 autem Paulus apoſtolus ſanctus qui dixit, Nemi-
nem habeo qui germane de uobis ſollicitus ſit;
omnes enim ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti:
alio loco inter mercenarios filiosq; diſtinguẽs, ui
dete quid dixerit. Quidam per inuidiã & conten-
tionẽ, quidam uerò & per bonã uoluntatẽ Chri-
ſtum prædicant: quidam ex charitate, ſciẽtes quia
in defenſione euangelij poſitus ſum. Quidã uerò
& per cõtumaciam Chriſtum annunciant, non ca
ſtè: exiſtimãtes tribulationẽ ſuſcitari uinculis me-
is. Iſti mercenarij erant, Paulo apoſtolo inuide-
bant. Quare inuidebant, niſi quia tẽporalia requi-
rebant? Sed quid adiungat attendite. Quid enim,
B dũ omni modo, ſiue occaſione, ſiue ueritate Chri
ſtus annuncietur? Et in hoc gaudeo, ſed & gaude
bo. Veritas eſt Chriſtus. Veritas à mercenarijs oc
caſione annunciet: ueritas à filijs ueritate annun-
ciet. Filij æternam hæreditatem patris patienter
expectant: mercenarij temporalẽ mercedẽ cõdu-
centis feſtinanter exoptãt. Mihi humana gloria,
cui mercenarios inuidere uideo, minuatur: & ta-
men per linguas & mercenariorũ & filiorũ diui-
na Chriſti gloria diffametur, cũ ſiue occaſione, ſi-
ue ueritate Chriſtus annunciet. Vidimus qui ſit
etiam mercenarius. Quis eſt lupus, niſi diabolus?
Et quid dictũ eſt de mercenario? Cum uiderit lu-
pum uenientẽ fugit: q̃a nõ ſunt eius oues ꝓpriæ,
nec ei cura eſt de ouibus. Nunquid talis erat apo-
C ſtolus Paulus? Abſit. Nũquid talis Petrus? Abſit.
Nunquid tales cæteri apoſtoli, excepto Iuda filio
perditionis? Abſit. Paſtores ergo illi? Planè paſto
res. Et unde unus paſtor? Iam dixi, paſtores, quia
membra paſtoris. Illo capite gaudebãt, ſub illo ca
pite cõcordabãt, uno ſpiritu in unius corporis cõ
page uiuebant: ac per hoc omnes ad unum paſto
rem pertinebãt. Si ergo paſtores, nõ mercenarij,
quare fugiebant quãdo perſecutionem patieban
tur? Expone nobis, ò domine. Vidi in epiſtola fu-
2.Cor. 11 gientem Paulum: per murum in ſporta ſubmiſſus
eſt, ut manus perſequẽtis euaderet. Non ergo illi
cura fuit de ouibus, quas lupo ueniẽte deſerebat?
Fugit planè, ſed eas paſtori in cœlo ſedenti oratio
nibus cõmendabat: ſe autem utilitati earum fugi-
Philip. 1 endo ſeruabat, ſicut quodã loco ait, Manere in car
D ne neceſſariũ duxi propter uos. Ab ipſo nanq; pa
Matth. 10 ſtore omnes audierant, Si uos perſecuti fuerint in
una ciuitate, fugite in aliam. Hanc nobis quæſtio-
nem dominus dignetur exponere. Domine tu di
xiſti eis quos fideles paſtores eſſe utiq; uolebas,
quos tua membra eſſe formabas, Si uos perſecuti
fuerint fugite. Iniuriam ergo illis facis quando re-
prehendis mercenarios, qui uident lupũ uenien-
tem, & fugiunt. Rogamus indices nobis, quid ha-
beat altitudo quęſtionis: pulſemus, aderit qui ape
riet ſe, oſtiarius oſtij quod eſt ipſe. Quis eſt merce
narius? Qui uidet lupũ uenientẽ & fugit, qui ſua
1.Tim. 2 quærit, non quæ Ieſu Chriſti. Peccantem non libe
re audet redarguere. Ecce neſcio quis peccauit,
grauiter peccauit, increpãdus eſt, excõmunican-

A dus eſt: ſed excõmunicatus inimicus erit, inſidia-
bit, nocebit cũ potuerit. Iã ille qui ſua quærit, non
quæ Ieſu Chriſti, ne perdat quod ſectat, humanæ
amicitiæ cõmoditatẽ, & inimicitiarũ humanarũ
incurrat moleſtiam: tacet, nõ corripit. Ecce lupus
oui guttur apprehendit. Diabolus fideli adulte-
rium perſuaſit, tu taces, non increpas: ò mercena-
rie, lupum uenientem uidiſti & fugiſti. Reſpõdet
fortè & dicit, Ecce hic ſum, non fugi. Fugiſti, quia
tacuiſti: tacuiſti, quia timuiſti. Fuga animi, timor
eſt. Corpore ſtetiſti, ſpiritu fugiſti: quod ille nõ fa-
ciebat qui dicebat, Et ſi corpore abſens ſum, ſpiri- Coloſſ. 2
tu uobiſcum ſum. Quomodo enim ſpiritu fugie-
bat, qui etiam corpore abſens, fornicatores literis
arguebat? Affectiones noſtræ motus animorum
B ſunt. Lætitia, animi diffuſio: triſtitia, animi cõtra-
ctio: cupiditas, animi progreſſio: timor, animi fu-
ga eſt. Diffunderis enim animo, cum delectaris:
contraheris animo, cum moleſtaris: progrederis
animo, cum appetis: fugis animo, cum metuis. Ec
ce unde ille mercenarius uiſo lupo dicitur fuge-
re. Quare? Quia non eſt ei cura de ouibus.]
Quare non eſt ei cura de ouibus? Quia mercena-
rius eſt.] Quid eſt, mercenarius eſt? Temporalem
mercedem quærit, & in domo in æternũ non ma-
nebit. Sunt hic adhuc quærẽda, & diſcutienda uo
biſcum, ſed onerare uos non eſt conſilij. Domini-
ca enim cibaria conſeruis miniſtramus: in paſcuis
dominicis oues paſcimus, & ſimul paſcimur, Si-
cut non eſt negandum quod neceſſarium eſt, ſic
C non eſt cor infirmũ pabuli multitudine prægra-
uandum. Non ſit ergo moleſtũ charitati ueſtræ,
quia omnia quæ hic adhuc diſcutienda arbitror,
hodie non diſcutio: ſed iterũ uobis in nominẽ do-
mini diebus reddendi ſermonis, eadem lectio re-
citabitur, & diligentius illo adiuuante tractabit.

Ab eo quod dictum eſt, Ego ſum paſtor bonus, & co
gnoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ: uſque ad id
quod ait, Nunquid dæmonium poteſt cæcorum ocu-
los aperire?

Tractatus XLVII.

QVI ſermonem dei non ſolum liben-
ter, ſed etiam diligẽter, auditis, pro-
miſſionis noſtræ proculdubio me-
miniſtis. Ipſa quippe lectio euange-
lica & hodie lecta eſt, quæ lecta fue-
D rat proximo dominico die: propterea quoniã in
quibuſdã neceſſitatibus immorati, nõ potuimus
omia diſcutere, quæ ueſtris ſenſibus debebamus.
Proinde quæ iam dicta atq; tractata ſunt hodie
nõ quærimus: ne adhuc eadem repetendo, ad illa
quæ nondũ dicta ſunt, peruenire minime permit
tamur. Noſtis iã in nomine domini qui ſit bonus
paſtor, & quemadmodũ paſtores boni membra
ſint eius, & ideo paſtor ſit unus. Noſtis qui ſit mer
cenarius ferendus, quis lupus, & fures & latrones
cauendi: quæ ſint oues, quod ſit oſtiũ quo & oues
ingrediuntur & paſtor, quomodo ſit intelligen-
dus oſtiarius. Noſtis etiã quoniã quiſquis nõ per
oſtiũ intrauerit, fur eſt & latro: nec uenit niſi ut fu
retur, & occidat & perdat. Hęc omnia dicta ſuffi-
cienter quantũ exiſtimo pertractata ſunt. Hodie

debemus dicere quantũ adiuuat dominus, quo- A
niam ipſe Ieſus Chriſtus ſaluator noſter & paſto-
rem ſe eſſe dixit, & oſtium, & paſtorẽ bonum di-
xit intrare per oſtiũ: quomõ ipſe per ſeipſum in-
tret. Si enim nemo paſtor bonus eſt, niſi qui per
oſtium intrat, & ipſe eſt præcipuè paſtor bonus,
& ipſe eſt oſtium: intelligere non poſſum, niſi &
ipſum per ſeipſum ad oues ſuas intrare, & uocem
ſuam illis dare ut ſequanẽ eum, eaſq; intrantes &
exeuntes paſcua inuenire, quod eſt uita æterna.
Cito ergo dico, ego quærens intrare ad uos, id eſt
ad cor ueſtrũ, Chriſtũ prædico: ſi aliud prædicem,
per aliam partẽ conabor aſcendere. Chriſtus itaq;
mihi ianua eſt ad uos: per Chriſtum intro, non ad
parietes ueſtros, ſed ad corda ueſtra. Per Chriſtũ
intro, Chriſtũ in me libenter audiſtis. Quare Chri- B
ſtum in me libenter audiſtis? Quia oues Chriſti e-
ſtis, ſanguine Chriſti comparati eſtis. Agnoſcitis
precium ueſtrũ: quod non à me datur, ſed per me
prædicatur. Ille quippe emit, qui precioſum ſan-
guinẽ fudit: precioſus ſanguis eſt illius ſine pecca
to. Fecit tamen ipſe etiam ſuorum ſanguinem pre
cioſum, pro quibus dedit ſanguinis preciũ: nam
ſi ſuorũ ſanguinẽ non faceret precioſum, non di-
Pſal. 115 ceretur, Precioſa in conſpectu domini mors ſan-
ctorũ eius. Itaq; etiam quod ait, Paſtor bonus ani
mam ſuam ponit pro ouibus, non ipſe unus fecit:
& tamen ſi illi qui fecerunt membra eius ſunt, idẽ
ipſe unus hoc fecit. Ipſe enim potuit facere ſine il-
lis, ipſi ſine illo unde potuerunt: cum ipſe dixerit,
Ioan. 15 Sine me nihil poteſtis facere? Hinc autem oſten- C
dimus quod & alij fecerint, quia ipſe apoſtolus Io-
annes, qui hoc quod audiſtis euangelium prædi-
cauit, in epiſtola ſua dixit, Sicut pro nobis animã
ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratri
bus ponere. Debemus dixit. Debitores nos fecit,
qui primus exhibuit. Ideo quodã loco ſcriptũ eſt,
Prou. 23 Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter
intellige quę apponuntur tibi: & mitte manũ tuã,
ſciens quia talia te oportet præparare. Menſa po-
tẽtis quę ſit noſtis, ubi eſt corpus & ſanguis Chri-
ſti: qui accedit ad talem menſam, præparet talia.
Et qd eſt, præparet talia? Quomodo ipſe prò no-
bis animã ſuam poſuit, ſic & nos debemus ad ædi
ficandam plebẽ, ad aſſerendam fidem animas pro
fratribus ponere. Ideo Petro quem facere uole- D
bat paſtorẽ bonũ, non in ipſo Petro, ſed in corpo
Ioan. 21 re ſuo ait: Petre, amas me? paſce oues meas. Hoc
ſemel, hoc iterũ, hoc tertio, uſq; ad eius triſtitiam.
Et cũ tantũ interrogaſſet dñs, quantũ interrogan
dum eſſe iudicauit, ut ter cõfiteretẽ qui ter negaue
rat, & ei ſuas oues paſcendas tertiò cõmendaſſet:
ait illi, Cũ iunior eſſes, cingebas te, & ambulabas
ubi uolebas: cum autẽ ſenueris, extendes manus
tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu nõ uis. Et
expoſuit Euangeliſta quid dñs dixerit: Hoc autẽ,
inquit, dixit, ſignificans qua morte clarificaturus
eſſet deũ. Ad hoc ergo pertinet, Paſce oues meas:
ut ponas animã tuam pro ouibus meis. Iam illud
quod ait, Sicut nouit me pater, & ego agnoſco
patrẽ.] Quis neſcit? Ipſe enim agnoſcit patrẽ per

A ſe, nos per illum. Quia ipſe per ſe cognoſcit, noui-
mus: quia & nos per illum, etiam hoc nouimus:
quia & hoc per illũ nouimus. Ipſe eñ dixit, Deũ Ioan. 1
nemo uidit unquã, niſi unigenitus filius qui eſt in ſi-
nu patris, ipſe enarrauit. Ergo & nos per ipſum,
quibus enarrauit. Hĩc alibi ait: Nemo nouit filium, Matth. 11
niſi pater: neq; patrem quis nouit, niſi filius, & cui
uoluerit filius reuelare. Sicut ergo ipſe per ſe no-
uit patrẽ, nos aũt per illum nouimus patrẽ: ſic in-
trat in ouile per ſemetipſum, & nos per ipſum. O-
ſtium dicebamus per Chriſtũ nos habere ad uos.
Quare? Quia Chriſtũ prædicamus. Nos Chriſtũ
prædicamus, & ideo per oſtium intramus. Chri-
ſtus autẽ Chriſtum prędicat, quia ſeipſum prædi-
cat, & ideo paſtor per ſeipſum intrat. Lumẽ cum
B alia monſtrat quæ uidenẽ in lumine, nunquid ali-
quo alio indiget ut monſtretur? Lumen ergo &
alia demonſtrat & ſeipſum. Quæcunq; intelligi-
mus, intellectu intelligimus: & ipſum intellectũ,
unde niſi intellectu intelligimus? Nunquid ſic o-
culo carnis & alia uides & ipſum? Quamuis enim
uideanẽ homines oculis ſuis, nõ tamẽ uident ocu
los ſuos. Oculus carnis alia uidet, ſe nõ poteſt: in-
tellectus aũt & alia intelligit, & ſeipſum. Quomo
do intellectus uidet ſe, ſic & Chriſtus prædicat ſe.
Si prædicat ſe & prædicãdo intrat ad te, per ſe in-
trat ad te. Et ad patrẽ ipſe eſt oſtiũ: quia nõ eſt quà
ueniaẽ ad patrẽ, niſi per ipſum. Vnus enim deus 1. Tim. 2
& unus mediator dei & hominũ, homo Chriſtus
Ieſus. Verbo multa dicuntur. Hæc ipſa quæ dixi,
C utiq; uerbo dixi: ſi uelim dicere & ipſum uerbum,
unde dico niſi uerbo? Ac per hoc per uerbũ & a-
lia dicuntur, quæ nõ ſunt quod uerbum, & ipſum
uerbum dici non poteſt, niſi per uerbũ. Adiuuan-
te dño exemplis abundauimus. Tenete ergo quõ
dñs Ieſus Chriſtus, & oſtium ſit, & paſtor: oſtium
pandendo ſe, paſtor intrando per ſe. Et quidẽ fra-
tres, quod paſtor eſt, dedit & membris ſuis: nam
& Petrus paſtor, & Paulus paſtor, & cæteri apo-
ſtoli paſtores, & boni epiſcopi paſtores. Oſtiũ ue-
rò nemo noſtrũ ſe dicit, hoc ſibi ipſe propriũ te-
nuit, quà intrant oues. Deniq; Paulus boni paſto-
ris implebat officiũ quando Chriſtũ prædicabat,
quia per oſtiũ intrabat. At ubi oues indiſciplina-
tæ cœperunt facere ſchiſmata, & alia oſtia ſibi po
D nere, non quà intrarent ut congregarenẽ, ſed quà
errarent ut diuiderentur, dicentes: Alij, ego ſum 1. Cor. 1
Pauli: alij, ego ſum Cephæ: alij, ego Apollo: alij,
ego Chriſti: expaueſcens ad eos qui dixerũt, Ego
ſum Pauli, tanq; clamans ad oues, miseræ quà itis?
non ſum oſtiũ. Nũquid Paulus, inquit, pro uobis
crucifixꝰ eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?
Qui uerò dicebant, Ego ſum Chriſti: inuenerunt
oſtiũ. De uno aũt ouili & uno paſtore, iam quidẽ
aſſidue ſoletis audire: multum enim cõmendaui-
mus unũ ouile prædicantes unitatem, ut per Chri
ſtum omnes oues ingrederenẽ, & Donatũ nulla
ſequeretur. Verũtamẽ unde hoc propriè dixerit
dñs, ſatis apparet. Loquebaẽ enim apud Iudæos,
miſſus autem fuerat ad ipſos Iudæos, non propter
quoſdã immani odio pertinaces & perſeuerãtes
in tene-

in tenebris,ſed propter quoſdã in ipſa gente quas
dicit oues ſuas: de quibus ait, Non ſum miſſus niſi
ad oues quę perierunt domus Iſrael. Nouerat etiã
eos in turba ſæuientium, & præuidebat in pace cre
Matth. 15 dentiũ. Quid eſt ergo, Non ſum miſſus niſi ad o-
ues quæ perierunt domus Iſrael: niſi quia præſen-
tiã ſuã corporalẽ nõ exhibuit niſi populo Iſrael?
Ad gentes nõ perrexit ipſe, ſed miſit. Ad populũ
uero Iſrael & miſit & uenit ipſe: ut qui contemne
bant maius iudicium ſumerent, quia & præſentia
eſt illis exhibita. Ipſe dominus ibi fuit, ibi matrem
elegit, ibi concipi, ibi naſci, ibi ſanguinem funde-
re uoluit, ibi ſunt ueſtigia eius, modo adorantur
ubi nouiſſime ſteterit, unde aſcendit ad cœlum: ad
gentes autem miſit. Sed forte aliqui arbitrantur,
quoniam non ipſe ad nos uenit, ſed miſit ad nos,
non nos audiſſe uocem ipſius, ſed uocem eorum
quos miſit. Abſit. Pellatur iſta cogitatio de cordi-
bus ueſtris, & in his quos miſit ipſe erat. Ipſum
Paulum audi quem miſit, ad gentes enim præci-
pue Paulũ miſit apoſtolum: & ait ipſe Paulus ter-
2.Cor. 13 rens non de ſe, ſed de illo, An uultis accipere ex-
perimentum eius qui in me loquitur Chriſtus? Au-
dite & ipſum dominum. Et alias oues habeo,]
id eſt, in gentibus. Qui non ſunt de hoc ouili.]
id eſt, de populo Iſrael. Oportet me & illas ad-
ducere.] Ergo & per ſuos non alter adducit. Ad-
huc audi. Et uocem meã audient.] Ecce & per
ſuos ipſe loquitur, & per eos quos mittit uox eius
auditur. Vt ſit unũ ouile & unus paſtor.] Duo-
Epheſ. 2 bus iſtis gregibus tanquam duobus parietibus, fa
ctus eſt lapis angularis. Ergo & oſtium eſt, & la-
pis angularis: omnia per ſimilitudinem, nihil ho-
rum proprie. Iam enim dixi & cõmendaui uehe-
menter, & qui capiunt ſapiunt, immo qui ſapiunt
capiunt: & qui nondum intellectu ſapiũt, fide te-
neant quod intelligere nondum poſſunt. Per ſimi
litudinem Chriſtus multa eſt, quæ per proprieta-
tem non eſt. Per ſimilitudinem & petra eſt Chri-
ſtus, & oſtium eſt Chriſtus, & lapis angularis eſt
Chriſtus, & paſtor eſt Chriſtus, & agnus eſt Chri-
ſtus, & leo eſt Chriſtus. Quàm multa per ſimilitu-
dines & alia, quę cõmemorare longum eſt. Si au-
tem proprietates diſcutias rerũ quas uidere con-
ſueſti, nec petra eſt, qa durus & ſine ſenſu non eſt:
nec oſtium eſt, quia faber eum non fecit: nec lapis
angularis eſt, quia non eſt ab ſtructore compoſi-
tus: nec paſtor eſt, quia cuſtos ouium quadrupe-
dũ nõ eſt: nec leo eſt, quia fera non eſt: nec agnus
eſt, quia pecus non eſt. Omnia ergo iſta per ſimili
tudinẽ. Quid ergo proprie? In principio erat uer-
bum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uer
Ioan. 1 bum. Quid de homine qui apparuit? Et uerbum
caro factum eſt, & habitauit in nobis. Audi & cæ
tera. Propterea me pater diligit, inquit: quia e-
go pono animam meam, ut iterum ſumam eam.]
Quid ait? Propterea me pater diligit, quia morior
ut reſurgam. Cum magno enim pondere dictum
eſt ego, quia ego pono, inquit, animã meam. Ego
pono. Quid eſt ego pono? Ego illam pono. Non
glorientur Iudæi: ſæuire potuerunt, poteſtatẽ ha-

A bere non potuerunt. Sæuiant quantum poſſunt.
Si ego noluero animam meam ponere, quid ſæ-
uiendo facturi ſunt? Vna reſponſione proſtrati
ſunt. Quãdo eis dictũ eſt, quẽ quæritis? Dixerũt, Ioan. 17
Ieſum. Et ait eis, Ego ſum. Redierunt retro, & ce-
ciderunt in terram. Qui ceciderunt ad unam uo-
cem Chriſti morituri, quid facient ſub uoce iudi-
caturi? Ego, ego inquã, pono animã meã, ut iterũ
ſumam eam. Non glorientur Iudæi quaſi qui prę-
ualuerint, ipſe poſuit animam ſuam. Ego dormiui
dicit. Noſtis pſalmum: Ego dormiui & ſomnum Pſal. 3
cepi, & exurrexi, quoniam dominus ſuſcipiet me.
Modo pſalmus ipſe lectus eſt, modo audiuimus:
Ego dormiui & ſomnũ cepi, & exurrexi, quoniã
dñs ſuſcipiet me. Quid eſt, ego dormiui? Quia uo
B lui dormiui. Quid eſt dormiui? Mortuus ſum. Nõ
ne dormiuit, qui quando uoluit de ſepulchro tan
quã de lecto ſurrexit? Sed amat dare gloriã patri,
ut nos ædificet gloriã dare creatori. Nã quod addi
dit, exurrexi, quoniam dominus ſuſcipiet me: pu-
tatis hic quaſi uirtutem eius defeciſſe, ut per pote
ſtatẽ ſuã mori potuerit, & per poteſtatẽ ſuã reſur-
gere nõ potuerit? Sic ẽm uidentur ſonare uerba nõ
intẽtius intellecta, Ego dormiui, id eſt, quia uolui
dormiui. Et exurrexi, Quare? Quia dominus ſu-
ſcipiet me. Quid ẽm? Tu à teipſo reſurgere nõ ua
leres? Si non ualeres, non diceres, Poteſtatẽ ha-
beo ponendi animam meam, & poteſtatẽ habeo
iterum ſumendi eam.] Audi alio loco in euange-
lio, quia non ſolum pater ſuſcitauit filiũ, ſed etiam
C filius ſeipſum. Soluite, inquit, templum hoc, & in Ioan. 2
triduo ſuſcitabo illud. Et Euangeliſta, Hoc autẽ,
inquit, dicebat de templo corporis ſui. Hoc enim
ſuſcitabatur quod moriebatur: nam uerbum non
eſt mortuũ, anima illa non eſt mortua. Si nec tua
moritur, domini moreretur? Vnde ſcio, inquis, ſi
mea non moritur? A te non occidatur, & non mo
ritur. Quomodo, inquis, ego poſſum occidere a-
nimam meam? Vt alia peccata interim taceam,
Os quod mentitur, occidit animam. Quomodo, Sapien. 1
inquis, ſecurus ſum, quia non moritur? Ipſum do-
minum audi, dantem ſeruo ſecuritatem. Nolite ti Matth. 10
mere eos qui occidunt corpus, & poſtea non ha-
bent quid faciant. Sed plane quid ait? Eum timere
qui habet poteſtatem & corpus & animam occi-
D dere in gehenna. Ecce quia moritur, ecce quia nõ
moritur. Quid eſt mori ipſius? Quid eſt mori car-
ni tuæ? Mori carni tuæ, eſt amittere uitam ſuam:
mori animæ tuæ, eſt amittere uitã ſuam. Vita car-
nis tuę, anima tua: uita animę tuæ, deus tuus. Quo
modo morit̃ caro amiſſa anima, quæ uita eſt eius:
ſic morit̃ anima amiſſo deo, qui uita eſt eius. Cer-
te ergo immortalis eſt anima. Plane immortalis,
quia uiuit & mortua. Quod ẽm de uidua delicio-
ſa dixit Apoſtolus, de anima etiam ſi deum ſuum
amiſerit, dici poteſt: Viuẽs mortua eſt. Quomodo 1.Tim. 5
ergo ponit animã ſuam dominus? Fratres, quęra-
mus hoc paulo attentius. Non nos artat hora quę
ſolet, die dominico uacat nobis, hoc lucrẽtur qui
ad uerbũ dei etiã die hodierna cõueniunt. Pono,
inquit, animã meam. Quis ponit? Quam ponit?

Chriſtus. Quid eſt Chriſtus? Verbum & homo. A
Nec ſic homo ut ſola caro: ſed quia homo conſtat
ex carne & anima, totus homo in Chriſto. Non e-
nim partem deteriorem ſuſcepiſſet, & partē me-
liorem deſeruiſſet: pars quippe hominis melior
eſt anima quàm corpus. Quia ergo totus homo
in Chriſto, quid eſt Chriſtus? Verbū, inquā, & ho
mo. Quid eſt uerbū & homo? Verbū anima & ca
ro. Tenete hoc, quia non deſuerunt hæretici & in
iſta ſententia, pulſi quidem iam olim à ueritate ca
tholica: ſed tamē ut fures & latrones nō intrantes
per oſtium, inſidiari ouili non deſinūt. Apollinari
ſtæ hæretici dicti ſunt, qui auſi ſunt dogmatizare
quod Chriſtus nō ſit niſi uerbū & caro: animā hu
manam non eum aſſumpſiſſe contendunt. Nam
B & aliqui eorum fuiſſe in Chriſto animam, negare
nō potuerūt. Videte abſurditatē & inſaniam non
ferendam. Animam irrationalem eum habere uo
luerunt, rationalē negauerūt: dederūt ei animam
pecoris, ſubtraxerunt animā hominis. Sed illi ab-
ſtulerunt Chriſto rationē, non tenendo rationē.
Abſit hoc à nobis, in fide catholica nutritis atque
fundatis. Ex hac ergo occaſiōe admonuerim cha
ritatem ueſtram, ut quomodo ſuperioribus lectio
nibus ſatis uos inſtruximus, aduerſus Sabellia-
nos & Arrianos, Sabellianos qui dicunt, ipſe eſt
pater qui filius: Arrianos qui dicunt, aliud eſt pa-
ter, aliud eſt filius, quaſi non ſint eiuſdem ſubſtan
tiæ pater & filius. Inſtruximus etiā quantū memi-
niſtis, & quantū meminiſſe debetis cōtra hæreti-
C cos Fotinianos, qui ſolū hominē Chriſtū ſine deo
eſſe dixerunt: cōtra Manichæos, qui ſolū ſine ho-
mine deū. Ex hac occaſione de anima inſtruamus
uos & cōtra Apollinariſtas: qui dicūt dnm noſtrū
Ieſum Chriſtū nō habuiſſe animam humanam, id
eſt animam rationalem, animam intelligentē, ani
mam, inquam, qua diſtamus à pecore, quòd homi
nes ſumus. Quomodo ergo hic dixit dn̄s, Poteſta
tem habeo ponendi animam meam? Quis ponit
animam, & iterū ſumit eam? Chriſtus ex eo quòd
uerbum eſt ponit animam, & ſumit eam iterū? An
ex eo quod anima humana eſt, ipſa ſe ponit, & ite
rum ipſa ſe ſumit? An ex eo quod caro eſt, caro a-
nimam ponit, & iterum ſumit? Tria propoſui, om
nia pertractemus, & hoc eligamus quod conue-
D niat regulæ ueritatis. Si enim dixerimus quia uer-
bum dei poſuit animam ſuam, & iterum ſumpſit
eam: metuendum eſt ne ſubintret praua cogira-
tio, & dicatur nobis: Ergo aliquando anima illa
ſeparata eſt à uerbo, & aliquādo uerbum illud, ex
quo ſuſcepit animam illam fuit ſine anima. Video
enim fuiſſe ſine anima humana uerbū, ſecundum
quod in principio erat uerbum, & uerbum erat
apud deum, & deus erat uerbū. Ex quo enim uer
bum caro factū eſt, ut habitaret in nobis, & ſuſce-
ptus eſt à uerbo homo, id eſt totus homo, anima
& caro: quid fecit paſſio, quid fecit mors, niſi cor-
pus ab anima ſeparauit? Animā uerò à uerbo nō
ſeparauit. Si eñ mortuus eſt dominus, immo quia
mortuus eſt dominus, mortuus eſt enim pro no-
bis in cruce: ſine dubio caro ipſius expirauit ani-

A mam. Ad tempus exiguum anima deſeruit car-
nem, ſed redeunte anima reſurrecturam: à uerbo
autem animam ſeparatam eſſe non dico. Latro-
nis animæ dixit, Hodie mecum eris in paradiſo. Luc. 23
Fidelem latronis animam non deſerebat, & deſe-
rebat ſuam? Abſit. Sed illius ut dominus cuſtodi-
uit, ſuam uerò inſeparabiliter habuit. Si autem di-
xerimus, quia ipſa ſe anima poſuit, & iterum ipſa
ſe ſumpſit, abſurdiſſimus ſenſus eſt: non enim quę
à uerbo non erat ſeparata, à ſeipſo poterat ſepara-
ri. Dicamus ergo & quod uerum eſt, & quod faci
le intelligi poteſt. Ecce homo quilibet non con-
ſtans ex uerbo & anima & carne, ſed ex anima &
carne: de iſto homine interrogemus, quomodo
ponat animam ſuam quicunque homo? An fortè
B nullus homo ponit animam ſuam? Potes mihi di
cere, nullus homo habet poteſtatem ponere ani-
mam ſuam, & iterum ſumere eam. Ponere autem
animam ſuam niſi poſſet homo, non diceret Ioan
nes apoſtolus, Sicut Chriſtus animam ſuam pro 1. Ioan. 3
nobis poſuit, ſic & nos debemus animas pro fra-
tribus ponere. Ergo & nobis licet (ſi & nos im-
pleamur uirtute ipſius, quia ſine illo nihil facere
poſſumus) ponere pro fratribus animas noſtras.
Quando martyr quilibet ſanctus poſuit pro fratri
bus animā ſuā, quis poſuit, & quam poſuit? Hoc
ſi intellexerimus, ibi uidebimus quemadmodum
à Chriſto dictum ſit, poteſtatem habeo ponendi
animam meam. O homo, paratus es pro Chriſto
mori? Paratus, inquit. Dicam hoc alijs uerbis. Pa-
C ratus es pro Chriſto animam tuam ponere? Et ad
iſta uerba ſic mihi reſpondet, Paratus ſum: quod
modo mihi reſponderat cum dicerem, paratus es
mori. Hoc ergo eſt ponere animam, quod eſt mo
ri. Sed pro quo? Ibi eſt certamen. Omnes enim ho
mines quando moriuntur, ponunt animā: ſed nō
omnes pro Chriſto ponunt. Et nemo habet pote-
ſtatem ſumere quod poſuerit. Chriſtus autem &
pro nobis poſuit, & quādo uoluit, poſuit: & quan
do uoluit, ſumpſit. Ponere ergo animā, mori eſt.
Sic & apoſtolus Petrus domino dixit, Animam Ioan. 13
meā pro te ponam: id eſt, pro te moriar. Carni hoc 3. ſen. diſt.
tribue. Caro ponit animā ſuam, & caro iterum ſu- 21. c. ſicut
mit eam: non tamē ſua poteſtate caro, ſed poteſta
te inhabitantis carnem. Caro ergo ponit animam
D ſuam expirando. Vide ipſum dominum in cruce.
Sitio, dixit. Illi qui aderant tinxerūt ſpongiam in Ioan. 19
aceto, alligauerunt arundini, & appoſuerunt ori
eius: quod cum accepiſſet, ait, Perfectū eſt. Quid
eſt, perfectū eſt? Implera ſunt om̄ia quæ ante mor
tem futura de me fuerant prophetata. Et quia po
teſtatem habebat quando uellet ponendi animā
ſuam: poſteaq̃ dixit, Perfectū eſt, quid ait Euan-
geliſta? Et inclinato capite tradidit ſpiritum. Hoc
eſt ponere animam. Modo hic attendat charitas
ueſtra. Inclinato capite tradidit ſpiritum. Quis tra
didit? Quem tradidit? Spiritum tradidit, caro illū
tradidit. Quid eſt, caro illum tradidit? Caro illum
emiſit, caro illum expirauit. Ideo enim dicitur ex-
pirare, extra ſpiritū fieri. Quomodo eſt exultare,
extra ſolū fieri, exorbitare extra orbitam fieri: ſic
expi-

expirare,extra ſpiritũ fieri,qui ſpiritus anima eſt. A
Cum ergo exit anima à carne, & remanet caro ſi-
ne anima,tunc homo ponere animã dicit̃.Quan-
do Chriſtus animam poſuit? Quando uerbum uo
luit. Principatus enim in uerbo erat. Ibi poteſtas
erat quando poneret caro animam, & quando ſu
meret.Si ergo caro animã poſuit, quomodo Chri
ſtus animã poſuit? Num enim caro Chriſtus? Ita
planè,& caro Chriſtus,& anima Chriſtus,& uer-
bum Chriſtus:nec tamen tria hæc tres Chriſti,ſed
unus Chriſtus. Hominem interroga, & de teipſo
fac gradum ad ea quæ ſupra te ſunt, & ſi nondum
intelligenda,ſaltẽ credenda. Quomodo eſt enim
unus homo anima & corpus, ſic unus Chriſt⁹ uer
bũ & homo. Videte quid dixerim, & intelligite.
Anima & corpus duæ res ſunt, ſed unus homo: B
uerbũ & homo duæ res ſunt, ſed unus Chriſtus.
Ergo de homine quære. Vbi eſt Paulus apoſtolus
modo? Si quis reſpõdeat,in requie cũ Chriſto, ue
rũ dicit.Itẽ ſi quis reſpõdeat,Romæ in ſepulchro,
& ipſe uerũ dicit.Illud mihi de anima.hoc de eius
carne reſpõdit. Nec tamẽ ideo duos dicimus apo
ſtolos Paulos, unũ qui requieſcit in Chriſto, aliũ
qui poſitus eſt in ſepulchro:quis apoſtolum Pau
lum dicamus uiuere in Chriſto,eundemq́ apoſto
lum Paulum dicamus mortuum iacere in ſepul-
chro.Moritur aliquis,dicimus,bonus homo,fide
lis homo,in pace eſt cũ domino.Et continuo:Ea-
mus ad exequias ipſius,& ſepeliamus illum.Eum
ſepulturus es quẽ iam dixeras in pace eſſe cũ deo:
cum aliud ſit anima quæ immortaliter uiget,aliud C
corpus quod corruptibiliter iacet.Sed ex quo cõ
ſortium carnis & animæ hominis nomẽ accepit,
iam & ſingulum atque ſeparatum,utrumlibet eo-
rum nomen hominis tenuit. Nemo ergo titubet
quando audit dominũ dixiſſe: Pono animã meã,
& iterũ ſumo eam.Ponit eam caro, ſed ex poteſta
te uerbi:ſumit eam caro,ſed ex poteſtate uerbi.Et
ipſe dñs Chriſtus dictus eſt ſola caro.Quomodo,
inquit,probas? Audeo dicere,& ſola caro Chriſti
dictus eſt Chriſtus. Credimus certè non in ſolum
deum patrẽ, ſed & in Ieſum Chriſtũ filiũ eius uni-
cum dominum noſtrum: modo totum dixi,in Ie-
ſum Chriſtum filium eius unicum dominum no-
ſtrũ. Totũ ibi intellige: & uerbũ,& animã,& car-
nem. Sed utiq; confiteris etiam illud quod habet D
eadem fides,in eum Chriſtum te credere qui cru-
cifixus eſt & ſepultus. Ergo etiam ſepultum Chri
ſtum eſſe non negas,& tamẽ ſola caro ſepulta eſt.
Si enim erat ibi anima, non erat mortuus. Si autẽ
uera mors erat,ut eius uera ſit reſurrectio,ſine ani
ma fuerat in ſepulchro:& tamen ſepultus eſt Chri
ſtus.Ergo Chriſtus erat etiã ſine anima caro, quia
non eſt ſepulta niſi caro. Diſce hoc etiã in apoſto
licis uerbis.Hoc ſentite, inquit, in uobis, quod &
Philip. 2 in Chriſto Ieſu. Qui cum in forma dei eſſet, non
rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo.Quis,niſi
Chriſtus Ieſus, quantũ attinet ad id quod eſt uer-
bum,deus apud deum? Vide autem quod ſequi-
tur:Sed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui ac-
cipiens,in ſimilitudinem hominum factus, & ha-
bitu inuentus ut homo.Et hoc quis,niſi idem ipſe
Chriſtus Ieſus? Sed hic iam omnia ſunt, & uerbũ
in forma dei,quæ accepit formam ſerui: & anima
& caro in forma ſerui,quę accepta eſt à forma dei.
Humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad
mortem. Iam in morte ſola caro eſt à Iudæis occi-
ſa.Si enim diſcipulis dixit: Nolite timere eos qui Matth. 10
occidunt corpus, animã autem non poſſunt occi
dere: nunquid in ipſo potuerunt plus quàm cor-
pus occidere, Et tamen carne occiſa Chriſtus oc-
ciſus eſt. Ita cum caro animã poſuit, Chriſtus ani-
mam poſuit:& cum caro ut reſurgeret animã ſum
pſit,Chriſtus animam ſumpſit.Nec tamẽ poteſta-
te carnis hoc factũ eſt:ſed eius qui & animã & car
nem,ubi hæc adimplerentur aſſumpſit. Hoc,in-
quit,mandatum accepi à patre meo.] Verbũ non
à uerbo accepit mandatũ, ſed in uerbo unigenito
patris eſt omne mandatum.Cum aũt dicitur filius
à patre accipere quod ſubſtantialiter habet, quo-
modo dictũ eſt:Sicut habet pater uitã in ſemetip- Ioan. 5
ſo,ſic dedit filio habere uitam in ſemetipſo, cũ fi-
lius ipſe ſit uita: non poteſtas minuitur,ſed gene-
ratio eius oſtẽditur. Quoniam pater non quaſi ei
filio q imperfectus eſt natus, aliquid addidit: ſed
ei quem perfectũ genuit,omnia gignendo dedit.
Ita illi dedit ſuam æqualitatem, quem non genuit
inæqualem.Sed hæc loquente dño,quoniam lux
lucebat in tenebris, & tenebræ eam non compre
hendebant: Diſſenſio iterũ facta eſt inter Iudæos
propter ſermones hos. Dicebant autem multi ex
ipſis,Dæmonium habet & inſanit. Quid enim au
ditis?] Iſtæ fuerunt denſiſſimæ tenebræ. Alij di-
cebant: Hæc uerba non ſunt dæmoniũ habentis.
Nunquid dæmonium poteſt cæcorum oculos a-
perire?] Iam iſtorum oculi cœperant aperiri.

Ab eo q ait:Facta ſunt encænia in Hieroſolymis,uſq;
ad id q ait: Omnia autẽ quæcũq; dixit Ioannes de hoc,
uera erant,& multi crediderũt in eum. Tract. XLVIII.

QVOD iam cõmendaui dilectioni ue
ſtrę,ſtabiliter meminiſſe debetis,ſan
ctum Ioannem Euangeliſtam nolle
nos ſemper lacte nutriri, ſed ſolido
cibo ueſci. Quiſquis autẽ ad ſumen-
dum ſolidum cibum uerbi dei adhuc minus ido-
neus eſt,lacte fidei nutriatur,& uerbum quod in-
telligere nõ poteſt, credere non cunctetur: fides
enim meritũ eſt,intellectus præmiũ. In ipſo labo-
re intẽtionis deſudat acies mẽtis noſtræ, ut ponat
ſordiculas nebulæ humanæ, & ſerenetur ad uer-
bum dei. Non ergo recuſetur labor ſi adeſt amor:
noſtis enim quoniam qui amat non laborat. Om-
nis enim labor non amantibus grauis eſt. ſi tantos
labores cum auaris portat cupiditas,nobiſcũ non
portat charitas? Euangeliũ intẽdite. Facta ſunt
encænia in Hieroſolymis.] Encænia feſtiuitas e-
rat dedicationis tẽpli. Græcè enĩ cænon dicit̃ no-
uum. Quandocunq; nouum aliquid fuerit dedi-
catum, encænia uocantur. Iam & uſus habet hoc
uerbum. Si quis noua tunica induatur, encæniare
dicitur. Illum enim diem quo templum dedicatũ
eſt, Iudæi ſolenniter celebrabant: ipſe dies feſtus

agebatur, cum ea quę lecta ſunt, locutus eſt domi A
nus: Hyems erat, & ambulabat Ieſus in templo
in porticu Salomonis. Circumdederũt ergo eum
Iudæi, & dixerunt ei: Quouſq; animam noſtram
tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.] Nõ ue-
ritatem deſiderabant, ſed calumniã præparabant.
Hyems erat & frigidi erant: ad illum enim diuinũ
ignem accedere pigri erant. Sed accedere eſt cre-
dere. Qui credit, accedit: qui negat, recedit. Non
mouetur anima pedibus, ſed affectibus. Frigúe-
rant à diligendi charitate, & ardebant nocendi cu
piditate. Longe aberant, & ibi erant: non accede-
bant credendo, & premebãt perſequendo. Quæ-
rebant audire à domino, ego ſum Chriſtus: & for-
taſſe de Chriſto ſecundũ hominẽ ſapiebant. Præ-
dicauerunt enim prophetæ Chriſtum: ſed diuini- B
tatẽ Chriſti & in prophetis & in ipſo euangelio
nec hæretici intelligunt. Quanto minus Iudæi, •
quamdiu uelamẽ eſt ſuper cor eorũ? Deniq; quo-
dam loco ſciens dominus Ieſus eos de Chriſto ſe-
cundum hominẽ ſapere, nõ ſecundum deum, ſe-
cundum id quod homo erat, non ſecundum id quod
deus etiã aſſumpto homine permanebat: ait illis:
Matth. 22 Quid uobis uidetur de Chriſto? Cuius filius eſt?
Reſponderũt ſecundũ opinionẽ ſuam, Dauid.
Sic enim legerant, & hoc ſolum tenebãt: quia di-
uinitatẽ eius legebant, ſed non intelligebant. Do
minus autẽ ut eos ſuſpenderet ad quærendã eius
diuinitatẽ, cuius contemnebant infirmitatem: re-
ſpõdit eis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu dicit
Pſal. 109 eum dñm dicẽs: Dixit dominus domino meo, ſe- C
de à dextris meis, donec ponã inimicos tuos ſub
pedibus tuis? Si ergo Dauid in ſpiritu dicit eum
dominum, quomodo filius eius eſt? Nõ negauit,
ſed interrogauit: ne quis hoc cum audierit, putet
quòd dominus Ieſus negauerit ſe filium eſſe Da-
uid. Filium Dauid dominus Ieſus ſi ſe negaret, cæ
cos ſic eum inuocantes non illuminaret. Tranſi-
bat enim aliquando, & duo cæci ſedentes iuxta
Matth. 20 uiam clamauerũt: Miſerere noſtri fili Dauid. Qua
uoce audita, miſertus eſt, ſtetit, ſanauit, lumen de-
dit, quia nomen agnouit. Dicit & apoſtolus Pau-
Rom. 1 lus: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum
2. Tim. 2 carnẽ. Et ad Timotheũ: Memor eſto Ieſum Chri-
ſtũ reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine Dauid ſecun-
dum euangeliũ meũ. Quia de ſemine Dauid ori- D
ginẽ Maria uirgo ducebat: inde dominus de ſemi
ne Dauid erat. Hoc pro magno Iudæi à Chriſto
quærebant, ut ſi diceret ego ſum Chriſtus, ſecun-
dum quod illi ſolũ ſapiebant de ſemine Dauid, ca
lumniarentur quod ſibi arrogaret regiam poteſtatẽ.
Plus eſt quod eis reſpondit. Illi de filio Dauid uo-
lebant calumniari, ille filium dei ſe eſſe reſpondit.
Et quomodo? Audite. Reſpondit eis Ieſus: Lo-
quor uobis, & non creditis. Opera quæ ego facio
in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibẽt
de me: ſed uos nõ creditis, quia nõ eſtis ex ouibus
meis.] Iam ſuprà didiciſtis quæ ſint oues: eſtote
oues. Oues credendo ſunt, oues paſtorẽ ſequen-
do ſunt, oues redemptorẽ non contẽnendo ſunt,
oues per oſtium intrando ſunt, oues exeundo &

A paſcua inueniẽdo ſunt, oues uita æterna perfruen
do ſunt. Quomodo ergo iſtis dixit, nõ eſtis ex oui
bus meis? Quia uidebat eos ad ſempiternũ interi-
tum prædeſtinatos, non ad uitam æternam ſui ſan
guinis precio cõparatos. Oues meæ uocẽ me-
am audiunt, & cognoſco eas, & ſequuntur me, &
ego uitam æternã do eis.] Ecce ſunt paſcua. Si re-
colis, ſuperius dixerat, & ingredietur & egredietur
& paſcua inueniet. Ingreſſi ſumus credẽdo, egre-
dimur moriẽdo. Sed quomodo per oſtiũ fidei in-
greſſi ſumus, ſic fideles de corpore exeamus: ſic
enim per iſtud oſtiũ egredimur ut paſcua inueni-
re poſſimus. Bona paſcua, uita æterna dicitur: ibi
nulla herba areſcit, totũ uiret, totum uiget. Solet
quædã herba dici ſemper uiua: Ibi ſolũ uiuere in-
B uenitur. Vitã æternã, inquit, dabo eis, ouibus meis.
Vos calũnias propterea quæritis, quia de uita præ
• ſenti cogitatis. Et non peribũt in æternũ:] ſub-
audis, tanq; eis dixerit, uos peribitis in æternum,
quia nõ eſtis ex ouibus meis. Nõ rapiet eas quiſ-
quam de manu mea.] Intentius accipite. Pater
meus quod dedit mihi, maius eſt omnibus.] Quid
poteſt lupus? Quid poteſt fur & latro? Nõ perdunt
niſi ad interitũ prædeſtinatos. De illis autẽ ouibus,
de quibus dicit Apoſtolus: Nouit dñs qui ſunt e- 2. Tim. 2
ius: & quos præſciuit, ipſos & prædeſtinauit: quos
autẽ prædeſtinauit, ipſos & uocauit: quos autem
uocauit, illos & iuſtificauit, quos autem iuſtifica-
uit, ipſos & glorificauit: de ouibus iſtis nec lupus
rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus eſt
C de numero earum, qui pro eis nouit quod dedit:
& hoc eſt quod ait: Non rapiet eas quiſq; de ma-
nu mea. Et item ad patrem: Pater meus quod de-
dit mihi, maius eſt omnibus. Quid dedit filio pa-
ter maius omibus? Vt ipſe illi eſſet unigenitus fi-
lius. Quid eſt quod dedit? Iam erat cui daret, an gi
gnendo dedit? Nam ſi erat cui daret ut filius eſſet:
aliquando erat, & filius non erat. Abſit ut aliquan
do dominus Chriſtus fuerit, & filius non fuerit.
De nobis hoc dici poteſt: aliquando filij hominũ
eramus, filij dei nõ eramus: Non enim filios dei gra
tia fecit, illum natura. Quia uerò natus eſt, non eſt
ut dicas, non erat antequã natus erat: nunquam enim
nõ natus erat, qui patri coæternus erat. Qui ſapit
capiat, qui non capit credat. Nutriatur, & capiet
D uerbũ dei ſemper cum patre, & ſemper uerbũ: &
quia uerbũ, ideo filius. Semper ergo filius, & ſem-
per æqualis. Non enim creſcendo, ſed naſcendo
æqualis eſt: qui ſemper natus eſt de patre filius, de
deo deus, de æterno coæternus. Pater autem non
de filio deus, filius de patre deus: ideo pater filio
gignendo dedit ut deus eſſet, gignendo dedit ut
ſibi coæternus eſſet, gignẽdo dedit ut æqualis eſ-
ſet. Hoc eſt quod maius eſt omnibus. Quomodo
uita filius, & habẽs uitam filius? Quod habet hoc
eſt: tu aliud es, aliud habes. Verbi gratia, habes ſa
pientiã. Nũquid tu es ipſa ſapientia? Deniq; quia
nõ es tu ipſe quod habes, ſi amiſeris quod habes,
reddis ut nõ habeas: & aliquãdo reſumis, aliquan
do amittis. Qomodo oculus noſter non in ſeipſo
habet inſeparabiliter lucẽ, aperit & capit, claudit

& amit-

& amittit. Nō ſic eſt deus dei filius, non ſic eſt uer-
bum patris: non ſic eſt uerbum quod nō ſonando
tranſit, ſed naſcēdo manet. Sic habet ſapientiam,
ut ipſe ſit ſapientia, faciatq; ſapientes: ſic habet ui-
tam, ut ſit ipſe uita, faciatq; uiuētes. Hoc eſt quod
maius eſt omnibus. Attēdit Ioannes ipſe Euange
liſta cœlū & terrā: uolens dicere de filio dei, atten
dit & tranſcēdit. Cogitauit ſupra cœlum milia ex
ercitus angelorum, cogitauit & tranſcendit uni-
uerſa: ſicut aquila nubes, ſic ſua mente creaturam.
Trāſcēdit magna omnia, peruenit ad illud quod
Ioan. 1 maius eſt omnibus: & dixit: In principio erat uer-
bum. Sed quia ille cuius eſt uerbū non eſt de uer-
bo, uerbum autem de illo eſt cuius eſt uerbū: ideo
ait: Quod dedit mihi, id eſt, ut ſim uerbum eius, ut
ſim unigenitus filius eius, ut ſim ſplendor lucis e-
ius, maius eſt omnibus. Ideo nemo rapit, inquit,
oues meas de manu mea. Nemo poteſt rapere
de manu patris mei.] De manu mea, & de manu
patris mei. Quid eſt hoc, nemo rapit de manu
mea, & nemo rapit de manu patris mei? Verū una
manus eſt patris & filij, an forte ipſe filius manus
eſt patris ſui? Si manū intelligamus poteſtatē, una
eſt patris & filij poteſtas, quia una eſt diuinitas. Si
autem manum intelligamus, ſicut dictū eſt per pro-
Esa. 53 phetam: Et brachium domini cui reuelatū eſt: ma
nus patris ipſe eſt filius. Quod non ita dictum eſt,
tanquā deus habeat humanam formam, & quaſi
corporis membra: ſed quòd per ipſum facta ſunt
omnia. Nam ſolent & homines dicere manus ſu-
as eſſe alios homines, per quos faciunt quod uo-
lunt. Aliquando & ipſum opus hominis, manus
hominis dicitur quod fit per manum: ſicut dicitur
quiſq; agnoſcere manum ſuam, cum id quod ſcri-
pſit agnoſcit. Cū ergo multis modis etiam homi-
nis dicatur manus, qui propriè manū habet in ſui
corporis membris: quanto magis non uno modo
intelligendum eſt cum legitur manus dei, cui for-
ma corporis nulla eſt? Ac per hoc melius hoc lo-
co manum patris & filij intelligimus, poteſtatē pa
tris & filij: ne fortè cum hic manum patris ipſum
filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogi
tatio etiam ipſius filij quærere filium, quem ſimili
ter credat Chriſti manū. Ergo nemo rapit de ma-
nu patris mei: hoc eſt, nemo rapit mihi. Sed ne for
tè adhuc titubes, audi quid ſequitur. Ego & pa-
ter unum ſumus.] Hucuſq; Iudæi tolerare potue-
runt. Audierunt: Ego & pater unū ſumus, & non
pertulerunt: & more ſuo duri, ad lapides cucurre
runt. Tulerunt lapides, ut lapidarent eum.] Do
minus quia nō patiebat quod nolebat pati, & nō
eſt paſſus niſi quod uolebat pati, adhuc eos lapi-
dare cupientes alloquit. Suſtulerunt lapides Iu
dæi ut lapidarent illum. Reſpondit eis Ieſus & di-
xit: Multa bona opera oſtēdi uobis ex patre meo,
propter quod eorum op[illegible] me lapidatis? Et illi re
ſponderunt: De bono opere nō lapidamus te, ſed
de blaſphemia: quia tu homo cū ſis, facis teipſum
deum.] Ad illud hoc reſponderūt quod dixerat:
Ego & pater unū ſumus. Ecce Iudæi intellexerūt,
quod non intelligunt Arriani. Ideo enim irati ſunt,

A quoniam ſenſerūt non poſſe dici, ego & pater u-
nū ſumus, niſi ubi æqualitas eſt patris & filij. Do-
minus autē uidete quid reſponderit tardis. Vidit
eos non ferre ſplendorē ueritatis, & eum tempe-
rauit in uerbis. Nonne ſcriptum eſt in lege ue-
ſtra.] id eſt, uobis data: Quia ego dixi dij eſtis?]
Deus dicit per Prophetā in pſalmo hominibus:
Ego dixi dij eſtis. Et legē appellauit dominus ge- Pſal. 81
neraliter omnes illas ſcripturas, quāuis alibi ſpe-
cialiter dicat legē, à prophetis eam diſtinguēs, ſi-
cuti eſt: Lex & prophetæ uſq; ad Ioannē: &, In his Lucæ 16
duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Matth. 22
Aliquando aūt in tria diſtribuit eaſdē ſcripturas:
ubi ait: Oportebat impleri oīa quæ ſcripta ſunt
in lege & prophetis & pſalmis de me. Nunc uerò
B pſalmos etiam legis nomine nuncupauit, ubi ſcri
ptum eſt: Ego dixi dij eſtis. Si illos dixit deos
ad quos ſermo dei factus eſt, et nō poteſt ſolui ſcri
ptura: quē pater ſanctificauit & miſit in mūdum,
uos dicitis quia blaſphemas, quia dixi filius dei
ſum? Si ſermo dei factus eſt ad homines ut dicerē
tur dij, ipſum uerbū dei quod eſt apud deum, quo
modo non eſt deus? Si per ſermonem dei fiūt ho-
mines dij, ſi participando fiunt dij, unde partici-
pant non eſt deus? Si calefacti quodāmodo igne
ſalutari dij efficiuntur, unde calefiunt non eſt de-
us? Si lumina illuminata dij ſunt, lumen quod il-
luminat non eſt deus? Accedis ad lumē & illumi-
naris, & inter filios dei numeraris: ſi recedis à lu-
mine, obſcuraris, & in tenebris cōputaris. Illud ta
C men lumen nec accedit ad ſe, quia nō recedit à ſe.
Si ergo uos deos facit ſermo dei, quomodo nō eſt
deus uerbum dei? Pater ergo ſanctificauit filium
ſuum, & miſit in mundum. Fortè aliquis dicat: Si
pater eum ſanctificauit, ergo aliquando non erat
ſanctus? Sic ſanctificauit quomodo genuit. Vt e-
nim ſanctus eſſet, gignendo ei dedit, quia ſanctū
eum genuit. Nam ſi quod ſanctificat, ante nō erat
ſanctū, quomodo dicimus deo patri: Sanctificetur Matth. 6
nomē tuum? Si non facio opera patris mei, no-
lite mihi credere. Si autē facio, & ſi mihi non uul-
tis credere, operib⁹ credite: ut cognoſcatis & cre-
datis, quia in me eſt pater & ego in illo.] Non ſic
dicit filius, in me eſt pater & ego in illo, quomo-
do poſſunt homines dicere Si enim bene cogite-
D mus, in deo ſumus: & ſi bene uiuamus, deus in no
bis eſt. Fideles participantes eius gratiā, illumina-
ti ab ipſo in illo ſumus, & ipſe in nobis: ſed non ſic
unigenitus filius. Ille in patre, & pater in illo, tan-
quā æqualis in eo cui eſt æqualis. Deniq; nos ali-
quādo poſſumus dicere, in deo ſumus, & deus in
nobis. Ego & deus unū ſumus, nūquid poſſumus
dicere? In deo es, quia deus te cōtinet: deus eſt in
te, quia templū dei factus es. Sed nunquid quia in deo
es & deus eſt in te, potes dicere: Qui me uidet, de-
um uidet: quō unigenitus dixit: Qui me uidet, ui-
det & patrē, &: Ego & pater unū ſumus? Agno-
ſce propriū dn̄i, & munus ſerui. Proprium dn̄i, eſt
æqualitas patris: munus ſerui, eſt participatio ſal-
uatoris. Quærebant eum apprehendere.] Vti-
nam apprehēderēt, ſed credendo & intelligēdo,
non

non ſæuiendo & occidendo. Nam modo fratres
mei, quando talia loquor, infirmus ſortia, paruus
magna, fragilis ſolida: & uos tanq̃ ex eadem maſ-
ſa unde ſum & ego ipſe q uobis loquor, ſimul om
nes apprehendere uolumus Chriſtũ. Quid eſt ap
prehendere? Intellexiſti, apprehendiſti: ſed nõ ſic
Iudæi. Tu apprehendiſti ut habeas, illi apprehen-
dere uolebant, ut nõ haberẽt. Et quia ſic uolebã
apprehendere, quid eis fecit? Exijt de manibus
eorum.] Non eũ apprehenderunt, quia manus ſi
dei non habuerunt. Verbum caro factum eſt: ſed
non erat uerbo magnum, eijcere carnem ſuam de
manibus carnis. Mente uerbũ apprehẽdere, hoc
eſt Chriſtũ rectè apprehendere. Et abijt iterum
trans Iordanem in eum locũ ubi erat Ioannes ba-
ptizans primum, & manſit ibi. Et multi uenerunt
ad eum, & dicebãt, quia Ioannes quidem ſignum
fecit nullũ.] Meminiſtis uobis dictũ de Ioanne,
quia lucerna erat, & diei teſtimoniũ perhibebat.
Quid ergo iſti apud ſe dixerunt? Ioannes ſignũ fe
cit nullũ. Nullũ, inquiunt, miraculũ oſtendit Ioan
nes: non dæmonia fugauit, non expulit febrẽ, nõ
cæcos illuminauit, non mortuos ſuſcitauit, nõ tot
milia hominũ de quinq; uel ſeptẽ panibus pauit,
non ſupra mare ambulauit, nõ uentis & fluctibus
imperauit. Nihil horũ fecit Ioannes: & totũ quic-
quid dicebat, huic teſtimoniũ perhibebat. Per lu-
cernam ueniamus ad diem. Ioãnes nullũ ſignum
fecit. Omnia autem quæcũq; dixit Ioannes de
hoc uera erant.] Ecce qui apprehenderunt, non
quomodo Iudæi uolebant apprehendere diſce-
dentem, apprehenderunt iſti permanentem. De-
niq; quid ſequitur? Et multi crediderunt in eum.

Ab eo quod ait: Erat autem quidam languens Laza-
rus: uſq; ad id quod ait: Abijt in regionem iuxta deſer-
tum, in ciuitatem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur
cum diſcipulis ſuis. Tractatus XLIX.

INTER omnia miracula quæ fecit
dominus noſter Ieſus Chriſtus, La-
zari reſurrectio præcipuè prædicat̃.
Sed ſi attendamus quis fecerit, dele-
ctari debemus potius q̃ mirari. Ille
ſuſcitauit hominẽ qui fecit hominẽ: ipſe enim eſt
unicus patris, per quẽ, ſicut noſtis, facta ſunt om-
nia. Si ergo per illũ facta ſunt omnia, quid mirũ eſt
ſi reſurrexit unus per illũ, cũ tot quotidie naſcan-
tur p illũ? Plus eſt homines creare q̃ reſuſcitare.
Dignatus eſt tamen & creare & reſuſcitare: crea-
re omnes, reſuſcitare quoſdã. Nã cũ multa feciſſet
dominus Ieſus, non omnia ſcripta ſunt: ſicut idem
ipſe ſanctus Euãgeliſta teſtat̃, multa dñm Chriſtũ
& dixiſſe & feciſſe quæ ſcripta non ſunt. Electa
ſunt aũt quæ ſcriberent̃, quæ ſaluti credentiũ ſuf-
ficere uidebant̃. Audiſtis enim quia dominus Ie-
ſus mortuum ſuſcitauit: ſufficit tibi ut ſcias, quia ſi
uellet, omnes mortuos ſuſcitaret. Et hoc quidẽ ſi-
bi ad finem ſeculi reſeruauit. Nam quem audiſtis
magno miraculo quatriduanũ mortuum ſuſcitaſ-
Ioan. 5 ſe de ſepulchro: ueniet hora, ſicut ipſe ait, quando
omnes qui ſunt in monumẽtis, audient uocẽ eius,
& procedent. Reſuſcitauit putentẽ, ſed tamen in ca

A dauere putente adhuc erat forma membrorũ: ille
in nouiſſimo die, ad unam uocem cineres eſt reſti
tuturus in carnẽ. Sed oportebat ut modò aliqua
faceret, quibus datis uelut ſuę uirtutis indicijs, cre
damus in eũ: & ad illã reſurrectionẽ præparemur,
quæ erit ad uitã, non ad iudiciũ. Ita quippe ait: Ve
niet hora, quando omnes qui in monumẽtis ſunt
audient uocẽ eius: & procedent qui bene fecerũt
ad reſurrectionẽ uitæ, qui male egerũt ad reſurre-
ctionẽ iudicij. Tres tamẽ à dño reſuſcitatos mor-
tuos in euãgelio legimus, & fortè non fruſtra: do-
mini quippe facta non ſunt tantũmodo facta, ſed
ſigna. Si ergo ſigna ſunt, præter id q̃ mira ſunt, ali
quid profecto ſignificant: quorum factorũ ſigni-
ficationem inuenire, aliquãto eſt operoſius, q̃ ea
B legere uel audire. Admirantes audiebamus, tanq̃
magni miraculi ſpectaculo ante noſtros oculos
conſtituto, cũ euangeliũ legeretur quemadmodũ
reuixerit Lazarus. Si attẽdamus mirabiliora ope-
ra Chriſti, omnis qui credit, reſurgit: ſi attẽdamus
omnes, & intelligamus deteſtabiliores mortes,
omnis qui peccat moritur. Sed mortẽ carnis om-
nis homo timet, mortem animæ pauci. Pro mor-
te carnis quæ ſine dubio quandoque uentura eſt,
curant omnes ne ueniat, inde eſt quòd laborant.
Laborat ne moriatur homo moriturus, & non la-
borat ne peccet homo in æternũ uicturus: & cum
laborat ne moriatur, ſine cauſa laborat. Id enim a-
git ut multum mors differatur, non ut euadatur: ſi
autem peccare nolit, non laborabit, & uiuet in æ-
C ternum. O ſi poſſemus excitare homines mortu-
os, & cum ipſis pariter excitari: ut tales eſſemus
amatores uitæ permanentis, quales ſunt homines
amatores uitæ fugientis. Quid nõ facit homo ſub
mortis periculo cõſtitutus? Gladio impẽdẽte cer
uicibus, prodiderũt homines quicqd ſibi unde ui
uerent reſeruabant. Quis nõ cõtinuo prodidit ne
percuteretur? Et poſt proditionẽ fortaſſe percuſ-
ſus eſt. Quis non ut uiueret, continuo perdere uo
luit unde uiueret, eligens uitã mendicantẽ q̃ cele
rem mortem? Cui dictũ eſt, nauiga ne moriaris, &
diſtulit? Cui dictũ eſt, labora ne moriaris, & piget
fuit? Leuia deus iubet, ut in æternum uiuamus: &
obedire negligimus. Non tibi deus dicit: Perde
quicquid habes & uiuas exiguo tẽpore in labore
D ſollicitus: ſed da pauperi unde habes, ut uiuas ſem
per ſine labore ſecurus. Accuſant nos amatores
uitæ tẽporalis, quã nec cũ uolunt, nec quãdiu uo-
lunt habẽt: & nos inuicẽ nõ accuſamus, tã pigri,
tam tepidi ad capeſſendam uitam æternã, quam ſi
uoluerimus habebimus, cũ habuerimus non amit
temus. Hanc autem mortẽ quam timemus, etiam
ſi noluerimus habebimus. Si enim dominus ma-
gna ſua gratia, & magna ſua miſericordia animas
ſuſcitat ne moriantur in æternum: bene intelligi-
mus tres illos mortuos quos in corporibus ſuſci-
tauit aliquid ſignificare, & figurare de reſurrectio
nibus animarũ quæ fiunt per fidem. Reſuſcitauit
filiam Archiſynagogi adhuc in domo iacentem:
reſuſcitauit iuuenem filium uiduæ, extra portam
ciuitatis elatum: reſuſcitauit Lazarum ſepultum
quatridua-

quatriduanum.Intueatur quiſq; animam ſuam: ſi A
peccat moritur.Peccatū,mors eſt animæ. Sed ali-
quãdo in cogitatiõe peccaſ:Delectauit quod ma
lum eſt:cõſenſiſti,peccaſti. Conſenſio illa occidit
te:ſed intus eſt mors,quia cogitatum malum nõ-
dum proceſſit in factum. Talem animã reſuſcita-
re ſe ſignificãs dominus, reſuſcitauit illam puellã
quæ nondū erat ſoras elata: ſed in domo mortua
iacebat.Quaſi peccatum latebat.Si autem non ſo
lum malæ delectationi cõſenſiſti,ſed etiam ipſum
malum feciſti:quaſi mortuum extra portam extu
liſti.Iam foris es, & mortuus elatus es:tamẽ & ip-
ſum dominus reſuſcitauit, & reddidit uiduæ ma-
tri ſuæ.Si peccaſti,pœniteat te:& reſuſcitat te do-
minus,& reddet eccleſiæ matri tuæ.Tertius mor-
tuus,eſt Lazarus.Eſt genus mortis immane, ma- B
la conſuetudo appellatur:aliud eſt enim peccare,
aliud peccandi conſuetudinem facere. Qui pec-
cat & cõtinuo corrigitur,cito reuiuiſcit:quia nõ-
dum eſt implicatus conſuetudine, non eſt ſepul-
tus.Qui autem peccare conſueuit, ſepultus eſt &
bene de illo dicitur,fœtet:incipit enĩ habere peſſi
mam famã,tanq; odorẽ teterrimū. Tales ſunt om
nes aſſueti ſceleribus, perditis moribus. Dicis ei,
noli facere. Quando te audit quẽ terra ſic premit,
& tabe corrūpitur, & mole cõſuetudinis prægra-
uaſ? Nec ad ipſum tamen reſuſcitandū minor fuit
uirtus Chriſti.Nouimus,uidemus quotidie:uide-
mus homines peſſima cõſuetudine permutata ui
uere melius, q̃ uiuãt q reprehẽdebãt.Deteſtaba-
ris hominẽ. Ecce ipſa ſoror Lazari (ſi tamen ipſa C
eſt quæ pedes dñi unxit unguẽto, & terſit capillis
ſuis quos lauerat lachrymis) melius ſuſcitata eſt
q̃ frater eius:de magna malæ cõſuetudinis mole
eſt liberata,erat enĩ famoſa peccatrix. Et de illa di
Luce 7 ctū eſt:Dimittunſ ei peccata multa, quoniã dile-
xit multū. Videmus multos, nouimus multos:ne
mo deſperet,nemo de ſe præſumat. Et deſperare
malū eſt,& de ſe præſumere:ſic noli deſperare, ut
eligas de quo debeas præſumere. Ergo & Laza-
rū dñs ſuſcitauit. Audiſtis qualẽ,id eſt quid ſignifi
cet Lazari reſurrectio.Legamus itaq; iam,& quo
niam multa in hac lectione manifeſta ſunt,expo-
ſitionem in ſingulis non quæramus, ut neceſſaria
pertractemus. Erat autẽ quidã languens Laza-
rus à Bethania, de caſtello Mariæ & Marthæ ſo- D
rorū eius.] In ſuperiore lectiõe meminiſtis,q dñs
exiẽs de manibus eorū qui lapidare illū uoluerãt,
diſceſſit trans Iordanẽ ubi Ioãnes baptizabat. Ibi
ergo dño conſtituto,infirmabaſ in Bethania La-
zarus,quod caſtellū erat proximū Hieroſolymis.

Maria aūt erat quæ unxit dominum unguento,
& exterſit pedes eius capillis ſuis,cuius frater La-
zarus infirmabaſ. Miſerunt ergo ſorores eius ad
eum,dicẽtes.] Iam intelligimus quò miſerūt, ubi
erat Ieſus:quoniã abſens erat, trans Iordanẽ ſcili-
cet. Miſerunt ad dominum,nunciantes q ægrota
ret frater earum: ut ſi dignareſ uenire, & eum ab
ægritudine liberaret. Ille diſtulit ſanare, ut poſſet
reſuſcitare.Quid ergo renūciauerūt ſorores eius?
Domine,ecce quẽ amas infirmaſ.] Nõ dixerūt,

A ueni:amanti enim tantūmodo nunciandum fuit.
Non auſæ ſunt dicere,ueni & ſana:non auſæ ſunt
dicere,ibi iube,& hic fiet. Cur enĩ non & iſtæ,ſi fi-
des illius Centurionis inde laudatur? Ait enĩ: Nõ Matth. 8
ſum dignus ut intres ſub tectū meū, ſed tantū dic
uerbo,& ſanabitur puer meus. Nihil horum iſtæ,
ſed tantūmodo:Dñe,ecce quẽ amas infirmaſ. Suf
ficit ut noueris, non enim amas & deſeris. Dicit
aliquis:Quomodo per Lazarū peccator ſignifica
batur,& à dño ſic amabatur? Audiat eum dicen-
tem:Non ueni uocare iuſtos,ſed peccatores.Si e- Matth. 9
nim peccatores deus non amaret,de cœlo ad ter-
ram non deſcenderet. Audiens autem Ieſus,di-
xit eis:Infirmitas hæc nõ eſt ad mortẽ,ſed pro glo
ria dei, ut glorificeſ filius dei.] Talis glorificatio
B ipſius non ipſum auxit,ſed nobis ꝓfuit.Hoc eſt er
go quod ait, nõ eſt ad mortem, quia & ipſa mors
non erat ad mortem,ſed potius ad miraculū: quo
facto crederent homines in Chriſtum,& uitarent
ueram mortem.Sanè uidete,quemadmodū tanq;
ex obliquo dñs deum ſe dixit,propter quoſdã qui
negant filiū deū eſſe:nam ſunt hęretici qui hoc di
cunt,q filius dei non ſit deus.Ecce audiant:Infir-
mitas hęc,inquit,non eſt ad mortẽ,ſed pro gloria
dei.Qua gloria? Cuius dei? Audi quid ſequiſ, Vt
glorificetur filius dei.Infirmitas hęc,inquit,nõ eſt
ad mortem, ſed pro gloria dei, ut glorificeſ filius
dei per eam.Per quã? Per illam infirmitatẽ. Dili-
gebat enim Ieſus Martham, & ſororem eius Ma-
riam,& Lazarum.] Ille languens,illæ triſtes,om-
C nes dilecti:ſed diligebat eos & languentiū ſalua-
tor,imò etiã mortuorū ſuſcitator,& triſtiū conſo-
lator. Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc
quidem manſit in eodem loco duobus diebus.]
Nunciauerūt ergo illi,manſit illic ille:tamdiu res
pus ductum eſt,quouſq; quatriduum cõpleretur.
Non fruſtra,niſi quia fortè,imò quia certè & ipſe
numerus dierū intimat aliquod ſacramentū. De-
inde poſt hęc dicit diſcipulis ſuis:Eamus in Iudęã
iterū.] Vbi penè fuerat lapidatus, qui propterea
inde diſceſſiſſe uidebatur,ne lapidareſ. Diſceſſit
enim ut homo,ſed in redeūdo quaſi oblitus infir-
mitatẽ,oſtendit poteſtatem.Eamus, inquit, in Iu-
dæam.Deniq; hoc dicto,uidete quemadmodum
diſcipuli territi fuerint. Dicūt ei diſcipuli:Rab-
D bi,nūc quærebãt te Iudæi lapidare, & iterū uadis
illuc? Reſpondit Ieſus:Nonne duodecim ſunt ho
ræ diei?] Quid ſibi uult iſta reſpõſio? Illi dixerūt,
modo te lapidare uolebant Iudæi, & iterum illuc
uadis ut te lapident? Et dominus, Nõne duode-
cim horæ ſunt diei? Si quis ambulauerit in die,
non offendit,quia lucem huius mūdi uidet: ſi aūt
ambulauerit in nocte,offendit, quia lux nõ eſt in
eo.] De die quidẽ locutus eſt,ſed in noſtra intel-
ligentia quaſi adhuc nox eſt. Inuocemus diem ut
expellat noctẽ,& cor lumine illuſtret. Quid enĩ
dñs dicere uoluit? Quantum mihi uidetur,quan-
tum ſubducet altitudo profunditasq; ſententiæ re-
darguere uoluit illorum dubitationem & infide-
litatem. Voluerūt enim conſiliū dare domino ne
moreretur, qui uenerat mori ne ipſi morerentur.
Sic

Sic etiam quodam alio loco Petrus ſanctus dili- A
gens dominū, ſed adhuc non plenè intelligēs cur
ueniſſet, timuit ne moreretur, & uitæ diſplicuit, id
eſt ipſi domino: nam cū indicaret diſcipulis ꝙ eſ-
ſet Hieroſolymis paſſurus à Iudæis, reſpondit Pe
Matth. 16 trus inter cæteros, & ait: Abſit à te domine: propi
tius tibi eſto, non fiet iſtud. Et cōtinuo dominus,
Redi poſt me ſatanas, nō enim ſapis quę dei ſunt,
ſed quę hominū. Et paulo antè confitens dominū
laudē meruerat: audierat enim: Beatus es Simon
bar Iona, quia non tibi reuelauit caro & ſanguis,
ſed pater meus q in cœlis eſt. Cui dixerat, beatus
es: illi dicit, redi retro me ſatanas: quia beatus à ſe
non erat. Sed unde? Quia non tibi reuelauit caro
& ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Ecce
unde beatus, non de tuo, ſed de meo. Nō quia pa B
ter ego, ſed quia omīa quæ habet pater, mea ſunt.
Si beatus de ipſius domini: ſatanas de cuius? Ibi
dicit, rationē quippe reddidit beatitudinis, cum
diceret: Non caro & ſanguis tibi reuelauit hoc,
ſed pater meus qui in cœlis eſt. Hęc eſt cauſa bea-
titudinis tuæ. Quod uerò dixi: Redi poſt me ſata-
nas, audi etiam huius rei cauſam: non enim ſapis
quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt hominis. Nemo ergo
ſe palpet, de ſuo ſatanas eſt, de dei beat⁹ eſt. Quid
eſt enim de ſuo, niſi de peccato ſuo? Tolle pecca-
tū, quod eſt tuū: iuſtitia, inquit, de meo eſt. Quid
1. Cor. 4 enim habes quod non accepiſti? Cum ergo uellēt
dare conſilium homines deo, diſcipuli magiſtro,
ſerui domino, ægroti medico: corripuit eos & ait,
Nónne duodecim horæ ſunt diei? Si quis ambula C
uerit in die, nō offendit. Me ſequimini, ſi nō uul-
tis offendere: nolite mihi conſiliū dare, quos à me
conſilium oportet accipere. Quò ergo pertinet,
nónne duodecim horæ ſunt diei? Quia ut diem
ſe eſſe oſtenderet, duodecim diſcipulos elegit. Si
ego ſum, inquit, dies & uos horæ, nunquid horæ
diei conſilium dant? Horæ diem ſequuntur, non
dies horas. Si ergo illi horę, quid ibi Iudas? Et ipſe
inter duodecim horas? Si hora erat, lucebat. Si lu-
cebat, quomodo diē ad mortē tradebat? Sed do-
minus in hoc uerbo nō ipſum Iudam, ſed ſucceſ-
ſorē ipſius pręuidebat. Iuda enim cadente ſucceſ-
ſit Mathias, & duodenarius numerus māſit. Non
ergo fruſtra duodecim diſcipulos elegit dn̄s, niſi
quia ipſe ſpiritalis eſt dies. Sequantur ergo horæ D
diem, prædicent horæ diem, horæ illuſtrentur à
die, horæ illuminentur à die: & per horarum præ-
dicationem credat mundus in diem. Hoc ergo ait
de cōpendio: Me ſequimini, ſi non uultis offende
re. Et poſt hoc dicit eis: Lazarus amicus noſter
dormit, ſed uado ut à ſomno excitem eum.] Verū
dixit. Sororibus mortuus erat, domino dormie-
bat. Hominibus mortuus erat, qui eū ſuſcitare nō
poterant: nam dominus tanta eum facilitate exci-
tabat de ſepulchro, quanta tu nō excitas dormiē-
tem de lecto. Ergo ſecundum potentiā ſuam dixit
dormientē, quia & alij mortui dicti ſunt in ſcriptu
1. Theſ. 4 ris ſæpe dormiētes: ſicut Apoſtolus dicit: De dor
mientibus aūt nolo uos ignorare fratres, ut nō cō
triſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem nō habēt. Ideo

A & ipſe dormientes appellauit, quia reſurrecturos
prænunciauit. Dormit ergo omīs mortuus, & bo
nus & malus: Sed quō intereſt in ipſis qui quoti-
die dormiunt & exurgunt, quid quiſq; uideat in
ſomnis, alij ſentiunt læta ſomnia, alij torquētia, ita
ut euigilans dormire timeat, ne ad ipſa iterum re-
deat: ſic unuſquiſq; hominum cum cauſa ſua dor-
mit, cū cauſa ſua ſurgit. Et intereſt quali cuſtodia
quiſq; recipiatur, ad iudicem poſtea producen-
dus: nam & receptiones in cuſtodia pro meritis
cauſarum adhibentur. Alios iubentur cuſtodire li
ctores, humanū & mite officiū atq; ciuile. Alij tra
duntur optionibus: alij mittunt̄ in carcerem. Et in
ipſo carcere non omnes, ſed pro meritis grauiorū
cauſarum in ima carceris contrudunt̄. Sicut ergo
B diuerſæ cuſtodię agentiū in officio: ſic diuerſæ cu
ſtodiæ mortuorū, & diuerſa merita reſurgentiū.
Receptus eſt pauper, receptus eſt diues: ſed ille in
ſinu Abrahæ, ille ubi ſitiret, & guttam nō inueni-
ret. Habent ergo omnes animæ, ut ex hac occaſio
ne inſtruam charitatē ueſtram, habent omnes ani
mæ cum de ſeculo exierint diuerſas receptiōes ſu
as. Habent gaudiū bonæ, malæ tormēta. Sed cum
facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium am
plius erit, & malorum tormēta grauiora: quando
cum corpore torquebuntur. Recepti ſunt in pace
ſancti, patriarchæ, prophetæ, apoſtoli, martyres,
boni fideles, omnes tamē adhuc in fine recepturi
ſunt quod promiſit deus: promiſſa enim eſt reſur
rectio etiam carnis, mortis conſumptio, uita æter
C na cū angelis. Hoc omēs ſimul accepturi ſumus:
nam requiem quæ cōtinuo poſt mortem datur, ſi
ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cum moritur.
Priores acceperunt patriarchę: uidete ex quo re-
quieſcunt. Poſteriores prophetæ, recentius apo-
ſtoli, multo recentiores ſancti martyres: quotidie
boni fideles. Et alij in iſta requie tamdiu ſunt, alij
non tamdiu, alij paucioribus annis, alij recēti tem
pore. Cum uerò ab hoc ſomno euigilabūt, ſimul
omnes quod promiſſum eſt accepturi ſunt. Laza
rus amicus noſter dormit, ſed uado ut à ſomno ex
citem eum. Dixerunt ergo diſcipuli.] Quomo-
do intellexerunt, ſic reſponderunt, Domine, ſi
dormit ſaluus erit.] Solet enim eſſe ſomnus ægro
tantium, ſalutis indicium. Dixerat autem Ieſus
D de morte eius, illi autem putauerunt, quòd de dor
mitione ſomni diceret. Tunc ergo dixit eis Ie-
ſus manifeſtè.] Subobſcurè enim dixerat dormit:
ait ergo manifeſtè: Lazarus mortuus eſt, & gau
deo propter uos ut credatis quia non eram ibi.]
Et ſcio quia mortuus eſt, & nō ibi erā: æger enim,
non mortuus, fuerat nunciatus. Sed quid lateret
eum qui creauerat, & ad cuius manus anima mo-
riētis exierat? Hoc eſt quod ait: Gaudeo propter
uos ut credatis quia nō ibi eram: ut iam inciperēt
admirari, quia dominus potuit dicere mortuum,
quod nec uiderat nec audierat. Vbi ſanè meminiſ
ſe debemus, ꝙ adhuc etiam ipſorum diſcipulorū
qui in eum crediderant, miraculis ædificabatur fi-
des: non ut ea quæ nō erat eſſe inciperet, ſed ut ea
quę iam eſſe cœperat, creſceret, quāuis tali uerbo
uſus

uſus ſit, quaſi tunc credere inciperent. Non enim A
ait, Gaudeo ꝓpter uos ut fides ueſtra augeat̃ ſiue
firmetur: ſed ait, ut credatis, quod intelligendũ eſt,
ut amplius robuſtiusq́ credatis. Sed eamus ad
eum. Dixit ergo Thomas qui dicit̃ Didymus ad
condiſcipulos, Eamus & nos, & moriamur cum
illo. Venit itaq; Ieſus, & inuenit cum quatuor di-
es iam in monumento habenrem.] De quatuor
diebus multa quidem dici poſſunt, ſicut ſe habent
obſcura ſcripturarũ, quę pro diuerſitate intelligen
tium multos ſenſus pariũt. Dicamus & nos, quid
nobis uideat̃ ſignificare mortuus quatriduanus.
Quomodo enim in illo cæco intelligimus quodã
modo humanũ genus, ſic forte & in iſto mortuo
multos intellecturi ſumus: diuerſis enim modis u-
na res ſignificari poteſt. Homo quando naſcitur,
iam cum morte naſcitur: quia de Adam peccatum
Rom. 5 trahit. Vnde dicit Apoſtolus, Per unũ hominem
peccatũ intrauit in mundũ, et per peccatum mors:
et ita in omnes homines pertranſijt, in quo omnes
peccauerũt. Ecce habes unum diem morris, quòd
homo trahit de mortis ꝓpagine. Deinde creſcit,
incipit accedere ad ratiõales annos, ut legẽ ſapiat
Tob. 4 naturalem, quã omnes habẽt in corde fixã: Quod
tibi nõ uis fieri, alij ne feceris. Nunquid hoc de pa-
ganis diſcitur, & nõ in natura ipſa quodammodo
legitur? Furtum uis pati? Vbiq; non uis. Ecce lex
in corde tuo, quod nõ uis pati, facere noli: & hanc
legẽ tranſgrediũtur homines. Ecce alter dies mor
tis. Data eſt lex etiam diuinitus per famulum dei
Exod. 20 Moyſen. Dictum eſt illic, Non occides, non mœ-
chaberis, non falſum teſtimoniũ dices, honora pa
trem & matrem, non cõcupiſces rem proximi tui,
non concupiſces uxorẽ proximi tui. Ecce lex ſcri-
pta eſt, & ipſa contemnitur. Ecce tertius dies mor
tis. Quid reſtat? Venit & euangelium, prædicatur
regnum cœlorum, diffamatur ubiq; Chriſtus, mi-
natur gehẽna, uita promittitur æterna, & ipſa con
temnitur. Traſgrediunt̃ homines euangeliũ: ecce
quartus dies mortis. Merito iam fœter. Nũquid et
talibus eſt neganda miſericordia? Abſit. Etiam ad
tales dominus excitãdos non dedignatur accede
re. Multi autem ex Iudæis uenerãt ad Martham
& Mariã, ut cõſolarent̃ eas de fratre ſuo. Martha
ergo ut audiuit, quia dominus uenit, occurrit illi:
Maria autẽ domi ſedebat. Dixit ergo Martha ad D
Ieſum, Domine ſi fuiſſes hic, frater meus nõ fuiſſet
mortuus: ſed & nunc ſcio, quia quæcũq; popoſce-
ris à deo, dabit tibi deus.] Non dixit, ſed & modo
rogo te, ut reſuſcites fratrẽ meum. Vnde enim ſcie
bat, ſi fratri eius reſurgere utile fuerit? Hoc tãtum
dixit, ſcio quia potes, ſi uis facis. Vtrũ enim facias,
iudicij tui eſt, non pręſumptionis meæ. Sed & nũc
ſcio, quia quęcũq; popoſceris à deo, dabit tibi deꝰ.
Dicit illi Ieſus, Reſurget frater tuus.] Hoc am-
biguũ fuit. Non enim ait, modo reſuſcito fratrem
tuũ: ſed, reſurget frater tuus. Dicit ei Martha, Scio
quia reſurget in reſurrectione, in nouiſſima die.]
De illa reſurrectiõe ſecura ſum, de hac incerta ſũ.
Dicit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio & uita.] Di-
cis, reſurget frater meus in nouiſſima die. Verum

dicis: ſed ꝑ quẽ tũc reſurget, poteſt & modo, quia
ego ſum, inquit, reſurrectio et uita. Audite fratres,
audite quid dicat. Certe tota expectatio erat circũ
ſtãtiũ, ut reuiuiſceret Lazarus, unus mortuus qua
triduanus: audiamus & reſurgamus. Quàm multi
ſunt in hoc populo, quos premit cõſuetudinis mo
les. Forte audiũt me quidã, quibus dicitur, Nolite Eph. 5
inebriari uino in quo eſt luxuria: dicunt, nõ poſſu
mus. Forte audiunt me aliqui immũdi, laſciuijs &
flagitijs inquinati, quibus dicitur, Nolite hoc face
re ne pereatis: et reſpondent, non poſſumus tolli à
cõſuetudine noſtra. O domine iſtos reſuſcita. Ego
ſum, inqt, reſurrectio et uita. Ideo reſurrectio, quia
uita. Qui credit in me, etiã ſi mortuus fuerit ui-
uet. Et omnis qui uiuit & credit in me, nõ moriet̃
B in æternũ.] Quid eſt hoc? Qui credit in me, etiam
ſi mortuus fuerit ſicut Lazarus mortuus eſt, uiuet:
quia nõ eſt deus mortuorum, ſed uiuorũ. De olim
mortuis patribus, hoc eſt de Abrahã & Iſaac & Ia
cob tale reſponſum Iudæis dedit, Ego ſum deus Exod. 3
Abraham & deus Iſaac & deus Iacob: nõ eſt deus
mortuorum, ſed uiuorum, omnes enim illi uiuũt.
Crede ergo, etſi mortuus fueris, uiues: ſi autẽ non
credis, & cũ uiuis, mortuus es. Probemus & hoc,
quia ſi non credis & uiuis, mortuus es. Cuidã do-
minus differenti ſequi eum & dicenti, Eam prius Matt. 8
ſepelire patrem meum: Sine, inquit, morruos ſepe
lire mortuos ſuos, tu ueni ſequere me. Erat ibi mor
tuus ſepeliẽdus, erãt ibi & mortui mortuũ ſepultu
ri: ille mortuus in carne, illi in anima. Vnde mors
C in anima? Quia nõ eſt fides. Vnde mors in corpo-
re? Quia non eſt ibi anima. Ergo animæ tuæ ani-
ma fides eſt. Qui credit in me, inquit, etiam ſi mor-
tuus fuerit in carne, uiuet in anima: donec reſur-
gat & caro nunquã poſtea moritura. Hoc eſt, qui
credit in me, licet moriatur uiuet. Et omnis qui ui-
uit in carne & credit in me, etſi moriatur ad tem-
pus propter mortem carnis: non morietur in æter
num propter uitam ſpiritus, & immortalitatem re
ſurrectionis: Hoc eſt quod ait, Et omnis qui uiuit
& credit in me, non morietur in æternum. Cre-
dis hoc? Ait illi, Vtique domine. Ego credidi quia
tu es Chriſtus filius dei, qui in mundum ueniſti.]
Quando hoc credidiſti? Credidi quia tu es reſur-
rectio, credidi quia tu es uita, credidi quia qui cre-
dit in te, & ſi moriatur, uiuet: & qui uiuit & credit
in te, non morietur in æternum. Et cum hæc di-
xiſſet, abijt & uocauit Mariam ſororem ſuã ſilen-
tio, dicẽs, Magiſter adeſt, & uocat te.] Aduerten-
dum eſt, quemadmodum ſuppreſſam uocẽ ſilen-
tiũ nuncupauit: Nam quomodo ſiluit, quæ dixit,
Magiſter adeſt, & uocat te? Aduertendum etiam
quemadmodum Euangeliſta non dixerit, ubi uel
quando uel quomodo Mariam dominus uocaue
rit, ut hoc in uerbis Marthæ potius intelligeretur,
narrationis breuitate ſeruata. Illa ut audiuit, ſur
git cito, & uenit ad eũ. Nondum enim uenerat Ie-
ſus in caſtellum, ſed erat adhuc in illo loco, ubi oc
currerat ei Martha. Iudæi igit̃ qui erãt cũ illa in do
mo & cõſolabantur eã, cum uidiſſent Mariã quia
cito ſurrexit & exijt, ſecuti ſunt eam dicẽtes, quia

uadit ad monumentũ, ut ploret ibi.] Quare perti-
nuit hoc ad Euãgeliſtã narrare? Vt uideamus quę
occaſio fecerit, ut plures ibi eſſent quãdo Lazarus
reſuſcitatus eſt. Putantes enim Iudæi propterea il-
lam feſtinare, ut doloris ſui ſolatiũ lachrymis quę-
ſeret, ſecuti ſunt eam: ut tam grande miraculũ qua
triduani mortui reſurgẽtis, teſtes plurimos inueni
ſet. Maria aũt cũ ueniſſet ubi erat Ieſus, uidens
eũ cecidit ad pedes eius, & dixit ei, Domine, ſi fuiſ
ſes hic, frater meus nõ eſſet mortuus. Ieſus ergo ut
uidit eã plorantẽ, & Iudęos qui cũ illa erãt ploran
tes, fremuit ſpiritu & turbauit ſemetipſum, & di-
xit, Vbi poſuiſtis eũ?] Neſcio quid nobis inſinua-
uit fremendo ſpiritu, & turbãdo ſeipſum. Quis e-
nim eũ poſſet niſi ſe ipſe turbare? Itaq; fratres mei,
B primo hic attẽdite poteſtatẽ, et ſic inquirite ſignifi
cationẽ. Turbaris tu nolẽs, turbatus eſt Chriſtus,
quia uoluit. Eſuriuit Ieſus, uerũ eſt, ſed quia uoluit:
dormiuit Ieſus, uerũ eſt, ſed q̃a uoluit: cõtriſtatus
eſt Ieſus, uerũ eſt, ſed quia uoluit: mortuus eſt Ie-
ſus, uerũ eſt, ſed quia uoluit. In illius poteſtate erat,
ſic uel ſic affici, uel nõ affici. Verbũ enim animam
ſuſcepit & carnẽ, totius hominis ſibi coaptans in
perſonę unitate naturã. Nã & anima Apoſtoli uer
bo illuſtrata eſt, anima Petri uerbo illuſtrata eſt, a-
nima Pauli & aliorũ Apoſtolorũ ac ſanctorũ pro-
phetarũ uerbo illuſtratæ ſunt animæ: ſed de nulla
dictũ eſt, Verbũ caro factũ eſt: de nulla dictũ eſt,
Ioan. 10 Ego & pater unum ſumus. Anima & caro Chriſti
cũ uerbo dei una perſona eſt, unus Chriſtus eſt. Ac
C per hoc ubi ſumma poteſtas eſt, ſecundũ uolũtatis
nutũ tractatur infirmitas: hoc eſt, turbauit ſemeti-
pſum. Dixi poteſtatẽ, attẽdite ſignificationẽ. Ma-
gnus reus eſt, quẽ mortis quatriduũ & illa ſignifi-
cat ſepultura. Quid eſt ergo ꝙ turbat ſemetipſum
Chriſtus, niſi ut ſignificet tibi, quomodo turbari
tu debeas, cũ tãta mole peccati grauaris & preme
ris? Attẽdiſti enim te, uidiſti te reũ, cõputaſti tibi.
Illud feci, & pepercit mihi deus: illud cõmiſi, & di
ſtulit me: Euangeliũ audiui, & cõtempſi: baptiza-
tus ſum, & iterum ad eadẽ reuolutus ſum. Quid fa
cio? Quò eo? Vnde euado? Quãdo iſta dicis, iam
fremit Chriſtus: quia fides fremit. In uoce fremen-
tis apparet ſpes reſurgẽtis. Si ipſa fides eſt intus, i-
bi eſt Chriſtus fremẽs: ſi fides in nobis, Chriſtus in
Eph. 3 nobis. Quid enim aliud ait Apoſtolus, Habitare
D Chriſtũ per fidẽ in cordib. ueſtris? Ergo fides tua
de Chriſto, Chriſtus eſt in corde tuo. Hinc eſt illud
ꝙ dormiebat in naui. Et cum periclitarentur diſci
puli, iam imminente naufragio acceſſerunt ad eũ,
& excitauerũt eũ: ſurrexit Chriſtus, imperauit uen
tis & fluctibus, & facta eſt trãquillitas magna. Sic
& tu. Intrãt uenti cor tuum, utiq; ubi nauigas, ubi
hanc uitã tanq̃ procelloſum & periculoſum pela
gus trãſis, intrant uenti: mouẽt fluctus, turbãt na-
uim. Qui ſunt uẽti? Audiſti conuicium, iraſceris:
conuiciũ uentus eſt, iracũdia fluctus eſt. Periclita-
ris, diſponis reſpõdere, diſponis maledictũ maledi
cto reddere, iam nauis propinquat naufragio. Ex-
cita Chriſtũ dormientẽ. Ideo eñ fluctuas, & mala
pro malis reddere præparas, quia Chriſtus dormit

A in naui. In corde eñ tuo, ſomnus Chriſti, obliuio
eſt fidei. Nam ſi excites Chriſtũ, id eſt recolas fidẽ:
quid tibi dicit tanquã uigilans Chriſtus in corde
tuo: Ego audiui, dæmoniũ habes: & pro eis oraui.
Audit dominus, & patit̃: audit ſeruus, & indigna-
tur? Sed uindicari uis. Quid enim? Ego iam ſum
uindicatus? Cum hæc loquitur tibi fides tua, qua-
ſi imperatur uentis & fluctibus, & fit tranquillitas
magna. Quomodo ergo hoc eſt excitare Chriſtũ
in naui, excitare fidẽ: ſic in corde hominis quem
premit magna moles & cõſuetudo peccati, in cor
de hominis tranſgreſſoris etiã ſancti Euãgelij, cõ-
temptoris pœnarũ æternarũ: fremat Chriſtus, in-
crepet ſe homo. Audi adhuc. Fleuit Chriſtus, fleat
ſe homo. Quare enim fleuit Chriſtus, niſi quia fle-
B re hominẽ docuit? Quare fremuit & turbauit ſe-
metipſum, niſi quia fides hominis ſibi merito diſ-
plicẽtis, fremere quodãmodo debet in accuſatio-
ne malorũ operum, ut uiolentiæ pœnitendi cedat
cõſuetudo peccãdi? Et dixit, Vbi poſuiſtis eũ?]
Sciſti quia mortuus ſit, & ubi ſit ſepultus ignoras?
Et iſta ſignificatio eſt, quia ſic perditum hominem
quaſi neſcit de⁹. Nõ auſus ſum dicere neſcit. Quid
enim ille neſcit? Sed quaſi neſcit. Vnde hoc ꝓba-
mus? Dominũ audi dicturũ in iudicio. Non noui Matt. 7
uos, diſcedite à me. Quid eſt, nõ noui uos? Nõ uos & 25
uideo in luce mea, nõ uos uideo in illa iuſtitia quã
noui. Sic & hic tanquã neſciens talem peccatorẽ,
dixit, Vbi poſuiſtis eũ? Talis eſt uox dei in paradi-
ſo poſteaquã homo peccauit, Adam ubi es? Di Gen. 3
C cunt ei, Domine ueni & uide.] Quid eſt uide? Mi
ſerere. Videt enim dominus, quãdo miſeretur. Vn
de illi dicitur, Vide humilitatem meã, & laborem Pſal. 24
meũ, & dimitte omnia peccata mea. Lachryma-
tus eſt Ieſus. Dixerũt ergo Iudæi, Ecce quomodo
amabat eũ.] Quid eſt, amabat eũ? Non ueni uoca
re iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiã. Quidã au
tem ex ipſis dixerũt, Non poterat hic qui aperuit
oculos cæci, facere ut & hic nõ moreret̃? Qui no-
luit facere ut nõ moreretur, plus eſt quod facturus
eſt, ut mortuus ſuſcitetur. Ieſus autẽ rurſus fre-
mẽs in ſemetipſo, uenit ad monumentũ.] Fremat
& in te, ſi diſponis reuiuiſcere. Omni homini dici
tur, qui premitur peſſima conſuetudine. Venit ad
monumentũ. Erat autẽ ſpelunca, & lapis ſuper
D poſitus erat ei.] Mortu⁹ ſub lapide, reus ſub lege:
ſcitis enim quia lex quæ data eſt Iudæis, in lapide
ſcripta eſt. Omnes autẽ rei ſub lege ſunt: bene ui-
uentes cũ lege ſunt. Iuſto lex poſita non eſt. Quid
eſt ergo lapidẽ remouere? Gratiam prædicate. A-
poſtolus enim Paulus miniſtrum ſe dicit noui te-
ſtamenti, non litera, ſed ſpiritu: nam litera, inquit, 2. Cor. 3
occidit, ſpiritus uiuificat. Litera occidens, quaſi la
pis eſt premens. Remouete, inquit, lapidem.]
Remouete legis pondus: gratiam prædicate. Si e-
nim data eſſet lex quæ poſſet uiuificare, omnino
ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit omnia ſcriptu-
ra ſub peccato, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti da
retur credentibus. Ergo remouete lapidem. Di-
cit ei Martha ſoror eius qui mortuus fuerat, Do-
mine iam fœtet, quatriduanus enim eſt. Dicit ei Ie

ſus

ſus, Nónne dixi tibi, quia ſi credideris, uidebis gloriam dei?] Quid eſt uidebis gloriam dei? Quia & Rom. 3. & 5 putentem & quatriduanum reſuſcitat. Omnes enim peccauerunt, & egẽt gloria dei: &, Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia. Tulerunt ergo lapidem. Ieſus autẽ eleuatis ſurſum oculis, dixit, Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Ego autem ſciebam quia ſemper me audis: ſed propter populum qui circumſtat dixi, ut credant quia tu me miſiſti. Hæc cũ dixiſſet, magna uoce clamauit.] Fremuit, lachrymauit, uoce magna clamauit. Quàm difficile ſurgit, quem moles malę conſuetudinis premit. Sed tamen ſurgit. Occulta gratia intus uiuificatur: ſurgit poſt uocem magnã. Quid eſt factum? Voce magna clamauit. Lazare, ueni foras. Et ſtatim ꝓdijt qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes inſtitis: & facies illius ſudario erat ligata.] Quomodo proceſſit ligatis pedibus miraris, & nõ miraris quia ſurrexit quatriduanus? In utroq; potentia domini erat, nõ uires mortui. Proceſſit, & adhuc ligatus eſt: adhuc inuolutus, tamẽ iã foras proceſſit. Quid ſignificat? Quãdo contemnis, mortuus iaces: & ſi tanta quãta dixi contemnis, ſepultus iaces: quãdo cõfiteris, procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab occulto uelut exeundo manifeſtari? Sed ut confitearis, deus facit magna uoce clamãdo, id eſt magna gratia uocando. Ideo cum proceſſiſſet mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus: ut ſoluerentur peccata eius, miniſtris hoc dixit dominus, Soluite illum & ſinite abire.] Quid eſt ſoluite & ſinite abire? Quę ſolueritis in terra, ſoluta erũt & in cœlo. Multi ergo ex Iudæis qui uenerant ad Mariã & uiderant quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum: quidã autẽ ex ipſis abierũt ad phariſęos, & dixerũt eis quæ fecit Ieſus.] Non omnes ex Iudæis qui cõuenerãt ad Mariã, crediderunt, ſed tamen multi. Quidam uero ex eis, ſiue ex Iudæis qui cõuenerant, ſiue ex eis qui crediderant, abierũt ad phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus: ſiue annũciando ut & ipſi crederent, ſiue potius prodendo ut ſæuirent. Sed quomodolibet & à quibuslibet ad phariſæos iſta perlata ſunt. Collegerunt pontifices & phariſęi conciliũ, & dicebant, Quid facimus?] Nec tamen dicebãt, credamus. Plus enim perditi homines cogitabãt quomodo nocerent ut perderent, ꝙ̃ quomodo ſibi conſulerent ne perirent: & tamen timebant, & quaſi cõſulebant. Dicebant enim, Quid facimus. Quia hic homo multa ſigna facit: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eũ: & uenient Romani, & tollent noſtrũ & locũ & gentẽ.] Temporalia perdere timuerunt, & uitã æternã non cogitauerũt, ac ſic utrunq; amiſerũt. Nam & Romani poſt domini paſſionem & glorificationẽ, tulerunt eis & locũ & gentem expugnando & trãsferendo: & illud eos ſequitur, quod alibi dictum eſt, Matt. 8 Filij autem regni huius ibunt in tenebras exteriores. Hoc autem timuerunt, ne ſi omnes in Chriſtũ crederent, nemo remaneret qui aduerſum Romanos ciuitatem dei tẽplumq; defenderet: quoniam contra ipſum templum, & contra ſuas paternas le-

A ges doctrinam Chriſti eſſe ſentiebant. Vnus autem ex ipſis Caiphas, cũ eſſet pontifex anni illius, dixit eis, Vos neſcitis quicquã, nec cogitatis quia expedit uobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autẽ à ſemetipſo nõ dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius prophetauit.] Hic docemur etiã homines malos prophetię ſpiritu futura prædicere: quod tamẽ Euãgeliſta diuino tribuit ſacramento, quia pontifex fuit, id eſt ſummus ſacerdos. Poteſt autẽ mouere quomodo dicatur pontifex anni illius, cũ deus unũ conſtitueret ſummũ ſacerdotẽ, cui mortuo unus ſuccederet. Sed intelligendũ eſt, per ambitiones & cõtentiones inter Iudæos poſtea cõſtitutũ ut plures eſſent, & per annos ſingulos uicibus miniſtrarẽt. Nã & de Zacharia hoc dicitur, Factũ eſt autẽ cum ſacer- Luc. 1 B dotio fũgeretur Zacharias in ordine uicis ſuæ ante deũ, ſecundũ cõſuetudinẽ ſacerdotij, ſorte exijt ut incẽſum poneret, ingreſſus in templũ domini. Hinc apparet plures eos fuiſſe, & uices ſuas habuiſſe: nam incenſum nõ licebat ponere niſi ſummo ſacerdoti. Et forte etiã unum annũ plures adminiſtrabant, quibus alio anno alij ſuccedebãt, ex quibus ſorte exibat quis ut incẽſum poneret. Quid eſt ergo quod ꝓphetauit Caiphas? Quia Ieſus moriturus erat pro gente: & nõ tantũ pro gẽte, ſed ut filios dei qui erant diſperſi cõgregaret in unum.] Hoc Euãgeliſta addidit: nam Caiphas de ſola gente Iudęorũ prophetauit, in qua erant oues, de quibus ait ipſe dominus, Non ſum miſſus niſi ad oues Matt. 15 quæ perierunt domus Iſrael. Sed nouerat Euãgeli- C ſta eſſe alias oues quæ nõ erant de hoc ouili, quas oportebat adduci, ut eſſet unum ouile & unus paſtor. Hęc aũt ſecundũ prædeſtinationẽ dicta ſunt, nã neq; oues eius, nec filij dei adhuc erãt, qui necdum crediderãt. Ab illo ergo die cogitauerũt ut interficerent eũ. Ieſus ergo iam nõ palam ambulabat apud Iudæos, ſed abijt in regionẽ iuxta deſertum in ciuitatẽ quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cũ diſcipulis ſuis.] Non quia potentia eius defecerat, in qua utiq; ſi uellet, & palàm Iudæis conuerſaretur, & nihil ei facerẽt: ſed in hominis infirmitate uiuẽdi exemplũ diſcipulis mõſtrabat, in quo appareret non eſſe peccatũ, ſi fideles eius qui ſunt membra eius, oculis perſequentiũ ſe ſubtraherẽt, & furorẽ ſceleratorum latendo potius deuitarẽt, D quàm ſe offerendo magis accenderent.

Ab eo quod ait, Proximum erat paſcha Iudæorum: uſq; ad id quod ait, Multi propter illum abibant & credebant in Ieſum. Tractatus L.

H Heſternã lectionẽ ſancti Euãgelij de qua locuti ſumus quod dominus dedit, hodierna ſequitur, de qua locuturi ſumus quod dominus dabit. Quędam in ſcripturis tam manifeſta ſunt, ut potius auditorem ꝙ̃ expoſitorẽ deſiderẽt: in eis nos immorari nõ oportet, ut neceſſarijs in quibus immorandum eſt, tempus ſufficiat. Proximum ergo erat paſcha Iudæorũ.] Illum diem feſtũ Iudęi cruentum habere domini ſanguine uoluerũt. Illo die feſto occiſus eſt agnus, qui nobis eundẽ diem

digneť dicere quod uobis proſit audire.Ecce Apo
ſtolus bonus odor eſt,ſicut dicit ipſe:ſed ipſe odor
alijs eſt odor uitæ in uitam,alijs autem odor mor-
tis in mortem,tamen bonus odor. Nunquid enim
ait,alijs ſumus bonus odor ad uitā, alijs malus o-
dor ad mortem? Bonū odorē ſe dixit,non malum.
& eundem bonū odorem alijs ad uitam dixit,alijs
ad mortem.Felices qui bono odore uiuunt.Quid
autē infelicius illis qui bono odore moriuntur? Et
quis eſt,ait aliquis,quē bonus odor occidit? Hoc
eſt quod ait Apoſtolus. Et ad hæc quis idoneus?
Quomō ea facit deus miris modis, ut bono odo-
re & boni uiuāt,& mali moriantur: quomodo ſit,
quantū dominus inſpirare dignať,oſtēdam. Nam
fortaſſe ibi latet altior intellectus,qui à me nō po-
teſt penetrari:tamē quouſq; penetrare potui, uo-
bis nō debet denegari. Paulum apoſtolum bene
agentē,bene uiuentē,iuſtitiam uerbo prędicantē,
opere demonſtrantē,doctorē mirabilem, fidelem
diſpenſatorē, fama uſq; quaq; diſſeminabat: quidā
diligebāt,quidam inuidebāt. Nam ipſe quodā lo-
co ait de quibuſdā,quod non caſte,ſed per inuidiā
Phil. 1 Chriſtum annunciarēt:exiſtimantes,inquit, tribu
lationem ſuſcitare uinculis meis.Sed quid ait? Si-
ue occaſione, ſiue ueritate Chriſtus annuncietur.
Annūciant qui me amāt,annunciant qui mihi in-
uident.Illi bono odore uiuunt, & illi bono odore
moriuntur: tamen utriſq; prædicantibus nomen
Chriſti annuncietur,odore optimo mūdus implea
tur. Amaſti bene agentē, uixiſti bono odore: inui-
diſti bene agēti, mortuus es bono odore.Nūquid
quia mori uoluiſti,ideo odorem illum malum eſſe
feciſti? Noli inuidere, & non te occidet bonus o-
dor. Deniq; audi & hic ex unguēto iſto,quomodo
alijs erat odor bonus in uitā, alijs odor bonus in
mortē. Poſteaquā hoc fecit religioſa Maria ad do
mini obſequiū, cōtinuo Vnus ex diſcipulis eius,
Iudas Iſcariotes qui eū erat traditurus,dixit, Qua-
re hoc unguentū nō uęnijt trecētis denarijs, & da
tum eſt egenis? Væ tibi miſer,bonus odor occidit
te.Quare enim hoc dixerit,Euangeliſta ſanctus a-
peruit. Putaremus autē & nos, ſi mens ipſius no-
bis per Euangelium nō proderetur,pauperū cura
hoc illum dicere potuiſſe. Non ita eſt. Sed quid?
Audi teſtem ueracem. Dixit autē hoc,nō quia
de egenis pertinebat ad illū, ſed quia fur erat & lo
culos habēs,& ea quæ mittebanť portabat.] Por
tabat,an exportabat.Sed miniſterio portabat, fur
to exportabat.Ecce audite quia Iudas iſte nō tunc
peruerſus factus eſt,quādo à Iudæis corruptus do
minum tradidit.Pleriq; enim incurioſi Euangelij,
exiſtimant tunc perijſſe Iudam, quando accepit à
Iudæis pecuniā ut dominum traderet. Nō tunc pe
rijt.Iam fur erat, & dominum perditus ſequebať:
quia non corde,ſed corpore dominum ſequebať.
Duodenarium numerum Apoſtolorū implebat,
apoſtolicam beatitudinem non habebat,ad ima-
ginem fuerat duodecimus. Quo decedēte,& Mat
thia ſuccedente,& ſuppleta eſt apoſtolica ueritas,
& numeri permanſit integritas. Quid ergo uoluit
dominus noſter Ieſus Chriſtus fratres mei admo-

A nere Eccleſiam ſuam, quando unū perditum inter
duodecim habere uoluit:niſi ut malos toleremus,
ne corpus Chriſti diuidamus? Ecce inter ſanctos
eſt Iudas,ecce fur eſt Iudas: & ne contemnas, fur
ſacrilegus, non qualiſcunq; fur. Fur loculorū ſed
dominicorū:loculorū,ſed ſacrorū. Si crimina diſ-
cernūtur in foro,qualiſcūq; furti & peculatus, pe-
culatus enim dicitur furtum de re publica, & non
ſic iudicatur furtum rei priuatæ quomodo publi-
cæ:quāto uehementius iudicandus eſt fur ſacrile-
gus,qui auſus fuerit non undecunq; tollere,ſed de
Eccleſia tollere? Qui aliquid de Eccleſia furatur,
Iudæ perdito cōparatur. Talis erat iſte Iudas,& ta
men cū ſanctis diſcipulis undecim intrabat & ex-
ibat.Ad ipſam dominicam cœnā pariter acceſſit:
B cōuerſari cū eis potuit,eos inquinare non potuit.
De uno pane & Petrus & Iudas accepit, tamen
quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit
ad uitam,Iudas ad mortē:quō enim ille odor bo-
nus, ſic ille cibus bonus. Sicut ergo odor bonus,
ita & cibus bonus:bonos uiuificat, malos morti-
ficat. Qui enim manducauerit indigne, iudicium 1.Cor. 11
ſibi māducat & bibit:iudicium ſibi,non tibi. Si iu-
dicium ſibi,nō tibi,tolera malum bonus:ut uenias
ad præmia bonorum, ne mittaris in pœnam malo
rum. Exemplū domini accipe cōuerſantis in terra. 12.q.1.cap.
Quare habuit loculos cui angeli miniſtrauerunt, exemplum
niſi quia Eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat?
Quare furem admiſit,niſi ut eius Eccleſia fures pa
tienter toleret? Sed ille qui conſueuerat de loculis
C pecuniam tollere non dubitauit accepta pecunia
ipſum dominū uēdere. Videamus quid ad iſta do
minus reſpondeat. Videte fratres,non illi ait,pro
pter furta tua dicis iſta. Furem nouerat,& prodere
nolebat:ſed potius tolerabat,& ad perferēdos ma
los in Eccleſia nobis exemplum patiētię demon-
ſtrabat. Dixit ergo ei Ieſus, Sine illam,ut in di-
em ſepulturæ meæ ſeruet illud.] Moriturū ſe de-
nunciauit. Sed quid eſt quod ſequitur? Pau-
peres enim ſemper habebitis uobiſcum, me au-
tem non ſemper habebitis.] Intelligimus quidem
pauperes ſemper habebitis: quod dixit, uerū eſt.
Quando Eccleſia ſine pauperibus? Me autem nō
ſemper habebitis,quid ſibi uult? Quomodo intel
ligendum eſt,me autē non ſemper habebitis? No
D lite expaueſcere, Iudę dictū eſt. Quare ergo nō di
xit,habebis,ſed habebitis? Quia non unus eſt Iu-
das. Vnus malus corpus malorum ſignificat, quo
modo Petrus corpus bonorum, corpus Eccleſiæ,
imò corpus Eccleſia,ſed in bonis.Nam ſi in Petro
non eſſet Eccleſiæ ſacramentū,non ei diceret do-
minus, Tibi dabo claues regni cœlorum: quæcūq; Matt. 16
ſolueris in terra,ſoluta erunt & in cœlo: & quæcū 24.q.1.cap.
que ligaueris in terra,ligata erūt & in cœlo. Si hoc quodcunq;
Petro tantum dictum eſt,non facit hoc Eccleſia: ſi
autem & in Eccleſia fit, ut quę in terra ligantur, in
cœlo ligentur: & quæ ſoluuntur in terra,ſoluātur
in cœlo:quia cum excōmunicat Eccleſia,in cœlo
ligatur excōmunicatus: cum reconciliatur ab Ec-
cleſia,in cœlo ſoluitur recōciliatus: Si hoc ergo in
Eccleſia fit,Petrus quando claues accepit, Eccle-

ſiam ſanctam ſignificauit. Si in Petri perſona ſigni
ficati ſunt in Eccleſia boni, in Iudæ perſona ſigni-
ficati ſunt in Eccleſia mali: ipſis dictum eſt, Me au
tem non ſemper habebitis. Quid eſt enim nõ ſem
per? Et quid eſt ſemper? Si bonus es, ſi ad corpus
Chriſti ptines, quod ſignificat Petrus: habes Chri-
ſtũ & in præſenti & in futurò. In præſenti per fidẽ,
in præſenti per ſignum: in præſenti per baptiſma-
tis ſacramentum, in præſenti per altaris cibum &
potum. Habes Chriſtum in præſenti, ſed habebis
ſemper: quia cum hinc exieris, ad illum uenies qui
Luc. 23 dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiſo. Si au
tem male uerſaris, uideris habere in præſenti Chri
ſtum, quia intras Eccleſiam, ſignas te ſigno Chri-
ſti, baptizaris baptiſmo Chriſti, miſces te membris
Chriſti, accedis ad altare Chriſti. In præſenti ha-
bes Chriſtum, ſed male uiuendo non ſemper habe
bis. Poteſt & ſic intelligi. Pauperes ſemper habebi
tis uobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Ac
cipiant & hoc boni, ſed non ſint ſolliciti: loqueba
tur enim de præſentia corporis ſui. Nam ſecũdum
maieſtatem ſuam, ſecundum prouidentiam, ſecun
dum ineffabilem & inuiſibilem gratiam impletur
Matt. 28 quod ab eo dictum eſt, Ecce ego uobiſcum ſum o-
mnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi.
Secundum carnem uero quam uerbũ aſſumpſit,
ſecundum id quòd de uirgine natus eſt, ſecũdum
id quòd à Iudæis prehenſus eſt, quòd ligno confi-
xus, quòd de cruce depoſitus, quòd linteis inuolu
tus, quòd in ſepulchro conditus, quòd in reſurre-
ctione manifeſtatus, non ſemper habebitis uobi-
Act. 1 ſcum. Quare? Quoniam conuerſatus eſt ſecũdum
corporis præſentiam quadraginta diebus cum di-
ſcipulis ſuis, & eis deducentibus uidendo non ſe-
quendo, aſcendit in cœlum, & non eſt hic. Ibi eſt
enim, ſedet ad dexteram patris: & hic eſt, non eñ
receſſit præſentia maieſtatis. Aliter. Secundũ pręſentiam maieſtatis ſemper habemus Chriſtum: ſe-
cundum præſentiam carnis, recte dictum eſt diſci-
pulis, me autem non ſemper habebitis. Habuit e-
nim illum Eccleſia ſecundum præſentiam carnis
paucis diebus: modo fide tenet, oculis non uidet.
Ergo ſi ita dictum eſt, me autem non ſemper habe
bitis, quæſtio ſicut arbitror iam nulla eſt, quæ duo
bus modis ſoluta eſt. Cętera quæ pauca remanent
audiamus. Cognouit ergo turba multa ex Iu-
dæis quia illic eſt: & uenerunt, non propter Ieſum
tantum, ſed ut Lazarum uiderent, quem ſuſcitauit
Ieſus à mortuis.] Curioſitas eos adduxit, non cha
ritas: uenerunt & uiderunt. Audite mirabile con-
ſilium uanitatis. Viſo Lazaro reſuſcitato, quia tàn
tum miraculum domini tanta erat euidentia diffa-
matum, tanta manifeſtatione declaratum, ut non
poſſent uel occultare quod factum eſt uel negare:
quid inuenerunt uidete. Cogitauerunt autem
principes ſacerdotum ut & Lazarum interficerẽt:
quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & cre
debant in Ieſum.] O ſtulta cogitatio, & cæca ſęui-
tia. Dominus Chriſtus qui ſuſcitare potuit mortu-
um, non poſſet occiſum? Quando Lazaro infere-
batis necem, nũquid auferebatis domino poteſta

A tem? Si aliud uobis uidetᷓ mortuus, aliud occiſus:
ecce dominus utrunq; fecit, & Lazarum mortuũ,
& ſeipſum ſuſcitauit occiſum.

De eo quod ſit, In craſtinum autẽ turba multa quæ
uenerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia uenit Ieſus
Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & pro-
ceſſerunt obuiam ei & clamabant, Oſanna, benedictus
qui uenit in nomine domini rex Iſrael: uſq; ad id quod
ait, Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit illum pa-
ter meus. Tractat. LI

P Oſteaquam dominus quatriduanum
mortuum reſuſcitauit, ſtupentibus Iu
dæis, & alijs eorum uidendo creden-
tibus, alijs inuidendo pereuntibus,
propter odorem bonum qui eſt alijs
ad uitam, alijs ad mortẽ: poſteaquam diſcubuit in
B domo cũ recũbente Lazaro qui fuerat mortuus
reſuſcitatus, poſt unguẽtum effuſum ſuper pedes
eius, unde domus odore impleta eſt: poſteaquam
uanam ſęuitiam, & ſtultiſſimum & dementiſſimũ
ſcelus Iudæi etiam de occidendo Lazaro corde
perdito conceperunt, de quibus omnibus ut po-
tuimus, quod dominus dedit ſuperioribus ſermo
nibus locuti ſumus: nũc intendat charitas ueſtra,
ante domini paſſionem quantus fructus apparue
rit prædicationis eius, & quantus grex ouium ex
his quæ perierant domus Iſrael, uocem paſtoris
audierit. Sic enim loquitur Euangelium, quod mo
do cum recitaretur, audiſtis. In craſtinum au-
tem turba multa quæ uenerat ad diem feſtum, cũ
audiſſent quia uenit Ieſus Hieroſolymam, accepe
C runt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei
& clamabant. Oſanna, benedictus qui uenit in
nomine domini, rex Iſrael.] Rami palmarum lau-
des ſunt, ſignificantes uictoriã: quia erat dominus
mortem moriendo ſuperaturus, & trophæo cru-
cis de diabolo mortis principe triumphaturus.
Vox autem obſecrantis eſt, oſanna, ſicut nonnul-
li dicunt qui Hebræam linguam nouerunt, magis
affectum indicans, ꝙ rem aliquam ſignificans: ſi-
cut ſunt in lingua Latina quas interiectiones uo-
cant, uelut cum dolentes dicimus, heu: uel cum de
lectamur, uah dicimus: uel cũ miramur dicimus, ô
rem magnam: tunc enim ô nihil ſignificat, niſi mi-
rantis affectum. Quod ideo credendum eſt ita eſ-
ſe, quia neq; Græcus, neq; Latinus hoc interpreta
D ri potuit: ſicut illud, Qui dixerit fratri ſuo racha. Matt. 5
Nam & hæc interiectio eſſe perhibetur, affectum
indignantis oſtendens. Benedictus autem qui ue
nit in nomine domini, rex Iſrael, ſic potius accipiẽ
dum eſt, ut in nomine domini, in nomine dei pa-
tris intelligatur: quãuis poſſit intelligi etiam in no
mine ſuo, quia & ipſe dominus eſt. Vnde & alibi
ſcriptum eſt, Pluit dominus à domino. Sed uerba Gen. 19
eius melius noſtrum dirigũt intellectũ, qui ait, E- Ioan. 5
go ueni in nomine patris mei, & nõ ſuſcepiſtis me
alius ueniet in nomine ſuo, hũc ſuſcipietis. Humili
tatis eñ magiſter eſt Chriſtus, q humiliauit ſemet
ipſum, factus obediens uſq; ad mortẽ, mortẽ autẽ
crucis. Nõ itaq; amittit diuinitatẽ, quãdo nos do-
cet humilitatẽ: in illa eſt patri ęqualis, in hac nobis
ſimilis

ſimilis. Per quod patri eſt æqualis, nos ut eſſemus A
creauit: per quod nobis eſt ſimilis, ne periremus
redemit. Has ei laudes turba dicebat: Oſanna, be-
nedictus qui uenit in nomine domini, rex Iſrael.
Quam crucem mentis inuidentia principum Iu-
dæorum perpeti poterat, quando regem ſuum
Chriſtum tanta multitudo clamabat? Sed quid fu
it domino regem eſſe Iſrael? Quid magnum fuit
regi ſeculorum, regi fieri hominum? Non enim
rex Iſrael Chriſtus ad exigendum tributum, uel
exercitum ferro armandũ, hoſteſq; uiſibiliter de-
bellãdos: ſed rex Iſrael quòd mentes regat, quòd
in æternũ cõſulat, quòd in regnũ cœlorum credẽ-
tes, ſperãtes, amãteſq; traducat. Dei ergo filius æ-
qualis patri, uerbum per quod facta ſunt omnia,
quòd rex eſſe uoluit Iſrael, dignatio eſt, non pro- B
motio: miſerationis indicium eſt, non poteſtatis
argumẽtum. Qui enim appellatus eſt in terra rex
Iudæorum, in cœlis eſt dominus angelorum.

Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum.]
Hic breuiter dictum eſt, nam quemadmodum ſit
factum, apud alios euãgeliſtas pleniſſime legitur.
Adhibetur autem huic facto propheticum teſti-
monium, ut appareret quòd maligni principes Iu
dæorum eum non intelligebant, in quo implebã-
tur quæ legebant. Inuenit ergo Ieſus aſellum, &
Zach. 9 ſedit ſuper eum, Sicut ſcriptum eſt, Noli time-
re filia Sion, Ecce rex tuus uenit ſedens ſuper pul-
lum aſinæ.] In illo ergo populo erat filia Sion, ip-
ſa eſt Hieruſalem quæ Sion: in illo, inquam, po-
pulo reprobo & cæco, erat tamen filia Sion cui di C
ceretur, Noli timere, ecce rex tuus uenit ſedens ſu
per pullum aſinæ. Hæc filia Sion cui diuinitus
iſta dicuntur, in illis erat ouibus quæ uocem pa-
ſtoris audiebant: in illa erat multitudine, quæ do-
minum uenientem tanta deuotione laudabat, tan
to agmine deducebat. Et dictum eſt noli timere.
Illum agnoſce qui à te laudatur, & noli trepidare
cum patitur: quia ille ſanguis funditur, per quem
tuum delictum deleatur, & uita reddatur. Sed pul
lum aſinę in quo nemo ſederat: hoc enim apud ali
os euangeliſtas inuenitur, intelligimus populum
gentium, qui legem domini non acceperat. Aſi-
nam uero, quia utrumq; iumentum domino addu
ctum eſt: plebem eius quæ ueniebat ex populo Iſ
rael, non indomitam planè, ſed quę præſepe domi
ni agnouit. Hæc non cognouerunt diſcipuli e- D
ius primum, ſed quando glorificatus eſt Ieſus:] Id
eſt, quando uirtutem ſuæ reſurrectionis oſtendit.

Tunc recordati ſunt quia hæc ſcripta erant de
eo, & hæc fecerunt ei.] Id eſt, non alia fecerunt ei,
quàm illa quę erant ſcripta de eo. Recolẽtes quip
pe ſecundum ſcripturam, quæ ante paſſionem do
mini completa ſunt, ibi & hoc inuenerunt quòd
ſecundum eloquia prophetarum in pullo aſinæ
ſederit. Teſtimonium ergo perhibebat turba
quæ erat cum eo quando Lazarũ uocauit de mo-
numento, & ſuſcitauit eum à mortuis. Propterea
& obuiam uenit ei turba, quia audierunt eum fe-
ciſſe hoc ſignum. Phariſæi ergo dixerũt ad ſemet-
ipſos, Videtis quia nihil proficimus? Ecce mun-
A dus totus poſt eũ abit.] Turba turbauit turbam.
Quid autem inuides cæca turba, quia poſt eũ ua-
dit mundus per quem factus eſt mundus? Erant
autem Gentiles quidam ex ijs qui aſcenderant ut
adorarent in die feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Phi
lippum, qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabãt
eum dicentes, Domine, uolumus Ieſum uidere.
Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rur-
ſum & Philippus dicunt Ieſu.] Audiamus quid
dominus ad iſta reſponderit. Ecce uolunt eum Iu
dæi occidere, Gentiles uidere: ſed etiam illi ex Iu-
dæis erant qui clamabãt, Benedictus qui uenit in
nomine domini rex Iſrael. Ecce illi ex circunciſio
ne, illi ex præputio: uelut duo parietes de diuerſo
uenientes, & in unam fidem Chriſti pacis oſculo
B concurrentes. Audiamus ergo uocem lapidis an-
gularis. Ieſus autem, inquit, reſpondit eis dicẽs,
Venit hora ut glorificetur filius hominis.] Hic
quiſquam forſitã putat ideo ſe dixiſſe glorificatũ,
quia gentiles eum uolebant uidere. Non ita eſt.
Sed uidebat ipſos gentiles poſt paſſionẽ & reſur-
rectionem ſuam in omnibus gẽtibus credituros:
quia ſicut dicit Apoſtolus, Cæcitas ex parte in Iſ-
rael facta eſt, donec plenitudo gentiũ intraret. Ex Rom. 11
occaſione igitur iſtorũ gentilium, qui eum uidere
cupiebant, annunciat futuram plenitudinẽ genti-
um: & promittit iam iamq; adeſſe horam glorifica
tionis ſuæ, qua facta in cœlis, gentes fuerant credi
turæ. Vnde prædictũ eſt, Exaltare ſuper cœlos de Pſal. 107
us, & ſuper omnem terram gloria tua. Hæc eſt gẽ-
C tiũ plenitudo, de qua dicit Apoſtolus, Cæcitas ex
parte in Iſrael facta eſt, donec plenitudo gentiũ in
traret. Sed altitudinem glorificationis oportuit ut
præcederet humilitas paſſiõis, ideo ſecutus adiũ-
xit, Amen amen dico uobis, niſi granũ frumen
ti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum
manet. Si aũt mortuum fuerit, multum fructũ af-
fert.] Se aũt ipſum dicebat. Ipſe erat granum mor
tificandum & multiplicandum: Mortificandum
infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide po-
pulorum. Iam uero exhortans ad paſſionis ſuę ſe-
ctanda ueſtigia: Qui amat, inquit, animam ſu-
am, perdet eam.] Quod duobus modis intelligi
poteſt, Qui amat, ꝑdet: id eſt, ſi amas perde. Si cu-
pis uitam tenere in Chriſto, noli timere mori pro
Chriſto. Item alio modo, Qui amat animam ſu-
D am, perdet eã. Noli amare ne ꝑdas: noli amare in
hac uita, ne perdas in æterna uita. Hoc autẽ quod
poſterius dixi, magis habere uidetur euangelicus
ſenſus: ſequitur enim, Et qui odit animam ſu-
am in hoc mundo, in uitam æternam cuſtodiet e-
am.] Ergo quod ſupra dictum eſt, qui amat, ſubin
telligitur in hoc mundo, ipſe itaq; perdet: qui au-
tem odit, utiq; in hoc mundo, in uitam ęternam ip
ſe cuſtodiet eam. Magna & mira ſententia, quẽ-
admodum ſit hominis in uitam ſuam amor ut pe-
reat, odium ne pereat. Si male amaueris, tunc odi-
ſti: ſi bene oderis, tunc amaſti. Felices qui oderũt
cuſtodiendo, ne perdant amãdo. Sed uide ne tibi
ſubrepat ut teipſum uelis interimere, ſic intelligẽ-
do quòd debes odiſſe in hoc mundo animã tuam.

Hinc enim quidam maligni atq; peruerſi,& in ſei-
pſis crudeliores & ſceleratiores homicidæ: flam-
mis ſe donant, aquis præſocant, præcipito colli-
dunt,& pereunt. Hoc Chriſtus non docuit, im-
mo etiam diabolo præcipitium ſuggerenti reſpō-
Matt. 4 dit, Redi retro ſatanas. ſcriptum eſt, Non tentabis
dominum deum tuum. Petro autem dixit ſignifi-
Ioan. 21 cans qua morte glorificaturus erat deum, Cum eſ-
ſes iunior, cingebas te & ambulabas quò uole-
bas: cum autem ſenueris, alter te cinget, & feret
quò tu non uis. Vbi ſatis expreſſit, nō a ſeipſo, ſed
ab alio debere occidi, qui ueſtigia ſequitur Chri-
ſti. Cum ergo cauſæ articulus uenerit, ut hæc con-
ditio proponatur, aut faciendum eſſe contra dei
præceptum, aut ex hac uita emigrādum, quorum
duorum homo cogatur alterum eligere, commi-
nāte mortē pſecutore, ibi eligat deo dilecto emo-
ri, quàm offenſo uiuere. Ibi oderit in hoc mundo
animam ſuam, ut in uitā æternam cuſtodiat eam.

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.] Quid eſt
mè ſequatur, niſi me imitetur? Chriſtus enim pro
1.Pet. 2 nobis paſſus eſt, ait Apoſtolus Petrus, relinquens
nobis exemplū, ut ſequamur ueſtigia eius. Ecce
quod dictum eſt, ſi quis mihi miniſtrat, me ſequa-
tur. Quo fructu? Qua mercede? Quo præmio?

Et ubi ſum, inquit, ego, illic & miniſter meus
erit.] Gratis ametur, ut operis quo miniſtratur il-
li, precium ſit eſſe cū illo. Vbi enim bene erit ſine
illo, aut quādo eſſe male poterit cū illo? Audi eui-
dentius. Si quis mihi miniſtrauerit, honorifica-
bit eum pater meus.] Quo honore, niſi ut ſit cum
filio eius? Quod enim ſuperius ait, Vbi ego ſum,
illic & miniſter meus erit: hoc intelligitur expoſu-
iſſe cum dicit, honorificabit eum pater meus. Nā
quem maiorem honorē accipere poterit adopta-
tus, quàm ut ſit ubi eſt unicus, non æqualis factus
diuinitati, ſed conſociatus æternitati? Quid ſit au-
tem miniſtrare Chriſto, cui operi merces tāta pro-
ponitur, hoc potius debemus inquirere. Si enim
hoc putauerimus eſſe Chriſto miniſtrare, ea quæ
ſunt corpori neceſſaria præparare, aut cœnanti ci-
bum coquere uel apponere, uel poculum dare po-
tumq; miſcere: fecerūt hoc illi qui potuerunt eum
in corpore habere præſentē, ſicut Martha & Ma-
ria, quando & Lazarus unus erat ex diſcumben-
tibus. Sed eo modo Chriſto etiam Iudas perditus
miniſtrauit. nam & loculos ipſe habebat: & quā-
uis ex eis quæ mittebantur ſceleratiſſime furare-
tur, per illum tamen etiam neceſſaria parabantur.
Ioan. 13 Hinc eſt illud quod cū ei diceret dominus, Quod
facis fac celerius: arbitrati ſunt quidam, quòd e-
um iuſſerit propter diem feſtum neceſſaria præpa-
rare, uel indigentibus aliquid dare. Nullo modo
igitur de huiuſcemodi miniſtris diceret dominus,
Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit: &, Si quis
mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater me-
us: quoniam Iudam talia miniſtrantem, reproba-
tum potius quàm honoratum uidemus. Vt quid
ergo alibi quærimus, quid ſit miniſtrare Chriſto,
& non potius in iſtis ipſis uerbis agnoſcimus? Cū
enim dixit, ſi quis mihi miniſtrat, me ſequatur: hoc

A intelligi uoluit, ac ſi diceret, ſi quis me non ſequi-
tur, non mihi miniſtrat. Miniſtrāt ergo Ieſu Chri-
ſto, qui non ſua quærunt, ſed quæ Ieſu Chriſti.
Hoc eſt enim me ſequatur, uias ambulet meas, nō
ſuas: ſicut alibi ſcriptum eſt, Qui ſe dicit in Chri- Ioan. 2
ſto manere, debet ſicut ambulauit ille, & ipſe am-
bulare. Debet etiam ſi porrigit eſurienti panem,
de miſericordia facere, non de iactantia: non ali-
ud ibi quærere quàm opus bonum, neſciente ſini-
ſtra quid faciat dextera, id eſt, ut alienetur inten-
tio cupiditatis ab opere charitatis. Qui ſic mini-
ſtrat, Chriſto miniſtrat: recteq; illi dicetur, Cum u-
ni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti. Nec tan-
tum ea quæ ad miſericordiam pertinent corpora-
lem, ſed omnia bona opera propter Chriſtum fa-
B ciens: tunc erunt enim bona, quoniam finis legis
Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Miniſter eſt
uſq; ad illud opus magnæ charitatis, quod Chriſti
eſt animam ſuam pro fratribus ponere: hoc eſt e-
nim & pro Chriſto ponere. Quia & hoc propter
ſua mēbra dicturus eſt, Cū pro iſtis feciſti, pro me
feciſti. De tali quippe opere etiam ſe miniſtrum fa-
cere & appellare dignatus eſt, ubi ait, Sicut filius Matt. 20
hominis non uenit miniſtrari ſed miniſtrare, & a-
nimam ſuam ponere pro multis. Hinc eſt ergo u-
nuſquiſque miniſter Chriſti, unde eſt miniſter &
Chriſtus. Sic miniſtrantem Chriſto honorifica-
bit pater eius, honore illo magno ut ſit cum filio
eius, nec unquā deficiat felicitas eius. Cum ergo
auditis fratres dominum dicentem, Vbi ego ſum,
C illic & miniſter meus erit: nolite tantummodo bo-
nos epiſcopos & clericos cogitare. Etiam uos ꝓ
modo ueſtro miniſtrate Chriſto, bene uiuendo,
eleemoſynas faciendo, nomen doctrinamq; eius
quibus potueritis prædicando: ut unuſquiſq; eti-
am paterfamiliâs hoc nomine agnoſcat paternū
affectum ſuæ familiæ ſe debere. Pro Chriſto &
pro uita æterna, ſuos omnes admoneat, doceat,
hortetur, corripiat, impendat beneuolentiam, ex-
erceat diſciplinam: ita in domo ſua eccleſiaſticū
& quodammodo epiſcopale implebit officium,
miniſtrans Chriſto ut in æternum ſit cum ipſo.
Nam & illam maximam paſſionis miniſtrationē
multi ex ueſtro numero miniſtrarunt: multi non
epiſcopi neq; clerici, iuuenes & uirgines, ſenio-
D res cum iunioribus, multi coniugati & coniuga-
tæ, multi patres matresq; familiâs Chriſto mini-
ſtrantes, etiā animas ſuas in eius martyrio poſue-
runt, & honorificante patre coronas glorioſiſſi-
mas receperunt.

Ab eo quod ait, Nūc anima mea turbata eſt, & quid dicam: uſq; ad id quod ait, Hæc locutus eſt Ieſus, & abijt & abſcondit ſe ab eis. Tractatus LII.

P oſtquā dominus Ieſus Chriſtus uer-
bis lectionis heſternæ miniſtros ſu-
os ut ſeipſum ſequerentur hortatus
eſt, cum ita prędixiſſet paſſionem ſu-
am, quod niſi granū frumēti cadens
in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi
autem mortuum fuerit, multum fructum affert:
ubi excitauit eos qui eum ad regnum cœlorū ſe-
qui

A qui uellent, ut animam ſuam odiſſent in hoc mundo, ſi eam in uitam æternam cuſtodire cogitarẽt: ad noſtram rurſus infirmitatem ſuum temperauit affectũ, & ait, unde lectio cœpit hodierna, Nunc anima mea turbata eſt.] Vnde turbata eſt domine anima tua? Nẽpe pauloante dixiſti, Qui odit animam ſuam in hoc mũdo, in uitam æternam cuſtodit eam. Ergo ne anima tua quia in hoc mũdo amatur, ideo turbatur ueniente hora qua ex hoc mũdo egrediatur? Quis hoc de anima domini audeat affirmare? Sed nos in ſe tranſtulit, nos in ſe ſuſcepit caput noſtrum membrorum ſuorum ſuſcepit affectum, & ideo ab aliquo non eſt turbatum: ſed ſicut de illo dictum eſt, cum Lazarum ſuſcitaret, turbauit ſemetipſum. Oportebat enim ut

B unus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſicut nos excitauit ad ſumma, ita nobiſcum pateretur. Audio ſuperius dicentem, Venit hora ut glorificetur filius hominis. Si mortificatum fuerit granum, multum fructum affert. Audio, qui odit animam ſuam in mundo, in uitam æternam cuſtodit eam. Nec permittor tantummodo mirari, ſed iubeor imitari. Deinde ſequentibus uerbis, Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, ibi & miniſter meus erit: mundum cõtemnere accendor, & in cõſpectu meo nihil eſt uitæ huius totus, quantum libet fuerit prolixus, uapor: prę amore æternorum temporalia mihi cuncta uileſcunt. & rurſus ipſum dominum meum, qui me illis uerbis ab infirmitate mea rapuit ad firmitatem ſuam,

C audio dicentẽ: Nunc anima mea turbata eſt. Quid eſt hoc? Quomodo ſequi iubes animam meam, ſi turbari uideo animam tuam? Quomodo ſufferam, quod graue tanta firmitas ſentit? Quale fundamentum quæram, ſi petra ſuccumbit? Sed uideor mihi audire in cogitatione mea reſpondentem mihi dominum meum, & quodammodo dicentem, Magis ſequeris, quia ſic me interpono ut ſufferas. Audiſti ad te uocem fortitudinis meæ, audi in me uocem infirmitatis tuæ. Vires ſuggero ut curras, nec reprimo quod acceleras: ſed transfero in me quòd trepidas, & ſubſterno quà tranſeas. O domine mediator, deus ſupra nos, homo propter nos, agnoſco miſericordiam tuam: nam quod tu tantus tuæ charitatis uoluntate turbaris, multos

D in corpore tuo qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pereant cõſolaris. Deniq; homo qui ſequi uult, audiat quà ſequatur. Acceſſit forte hora terribilis, proponitur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis: turbatur anima infirma, propter quam ſponte turbata eſt anima inuicta. Præpone tuæ uoluntati uoluntatem dei. Attende enim quid deinde ſubiungat creator tuus & magiſter tuus qui te fecit, & ut te doceret factus eſt & ipſe quod fecit: homo em̃ factus eſt qui hominem fecit, ſed deus incommutabilis manſit, & hominem in melius commutauit. audi ergo quid deinde ſubiungat, cum dixiſſet, nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam, inquit? Pater ſaluifica me ex hac hora, ſed ꝓpterea ueni in hanc horam. Pater clarifica nomẽ tuum.]

A Docuit te quid cogites, docuit quid dicas, quem inuoces, in quo ſperes, cuius uoluntatem certam atque diuinam tuæ uoluntati humanæ infirmæq; præponas. Non ideo tibi uideatur ex alto deficere, quia te uult ab imo proficere: nam & tentari dignatus eſt à diabolo, à quo utiq; ſi nollet non tentaretur, quẽadmodum ſi nollet nõ pateretur. Et ea reſpõdit diabolo, quę tu in tẽtationibus debeas reſpondere. Et ille quidem tẽtatus eſt, ſed nõ periclitatus: ut doceret te in tentatione periclitantẽ tentatori reſpondere, & poſt tentatorem non ire, ſed de periculo tentationis exire. Sicut autem hic dixit, nunc anima mea turbata eſt, ita etiam ubi dicit, Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem, &, Pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte, oſtẽdit ho-

B minis ſuſcepti infirmitatem: ut doceat ſic cõtriſtatum & conturbatum quod ſequitur dicere, Veruntamen nõ quod ego uolo, ſed quod tu uis pater. *Matt. 26* Sic enim homo ab humanis in diuina dirigitur, cum uoluntati humanæ uoluntas diuina præponitur. Quid eſt autem, Clarifica tuum nomen: niſi, in ſua paſſione & reſurrectione? Quid eſt ergo aliud, niſi ut pater clarificet filium, qui clarificat ſuum nomen etiam in ſimilibus paſſionibus ſeruorum ſuorum? Vnde ſcriptum eſt de Petro, q̃d ideo de illo dixerit dominus, Alter te cinget, *Ioan. 21* & feret quò tu nõ uis: quia ſignificare uoluit, qua morte glorificaturus eſſet deũ. Ergo & in illo deus clarificabat nomẽ ſuum, quia ſic etiam in membris ſuis clarificat Chriſtum. Venit ergo uox

C de cœlo: & clarificaui, & iterum clarificabo.] Et clarificaui antequam facerem mundum, & iterum clarificabo cum reſurget à mortuis, & aſcendet in cœlum. Et aliter intelligi poteſt, Et clarificaui, cũ de uirgine natus eſt, cum uirtutes operatus eſt, cum cœlo indice per ſtellã à magis adoratus eſt, cum à ſanctis ſpiritu ſancto plenis agnitus eſt, cũ deſcendẽte ſpiritu in ſpecie columbæ declaratus, cum uoce de cœlo ſonante mõſtratus, cũ in monte transfiguratus, cum miracula multa fecit, cum multos ſanauit atq; mũdauit, cum de pauciſſimis panibus tantam multitudinem pauit, cum uentis & fluctibus imperauit, cum mortuos ſuſcitauit. Et iterũ clarificabo, cum reſurget à mortuis, cũ mors ei ultra non dominabitur, cum exaltabitur ſuper

D cœlos deus, & ſuper omnem terram gloria eius.

Turba ergo quæ ſtabat et audierat, dicebat tonitruũ factũ eſſe: alij dicebãt, angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus & dixit, Nõ propter me hęc uox uenit, ſed propter uos.] Hic oſtendit illa uoce nõ ſibi indicatũ quod iam ſciebat, ſed eis quibus indicari oportebat. Sicut autem illa uox nõ propter eũ, ſed propter alios diuinitate facta eſt: ſic anima eius non propter eum, ſed propter alios uolũtate turbata eſt. Attende cætera. Nũc, inquit, iudiciũ eſt mũdi.] Quid ergo expectandũ eſt in fine ſeculi? Sed in fine q̃d expectat̃ iudiciũ, erit iudicandorum uiuorum & mortuorũ, iudicium erit præmiorum pœnarumq; æternarum. Quale ergo nunc iudicium eſt? Iam in ſuperioribus lectionibus quantum potui, commonui charitatem ueſtram, dici

etiam

etiam iudicium non damnationis, ſed diſcretio- A
Pſal.41 nis: unde ſcriptum eſt, Iudica me deus, & diſcerne
cauſam meam de gente non ſancta. Multa autem
Pſal.35 ſunt iudicia dei: unde dicitur in pſalmo, Iudicia
Rom.11 tua abyſſus multa. Dicit etiam apoſtolus, O alti-
tudo diuinarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm
inſcrutabilia ſunt iudicia eius. Ex quibus iudicijs
etiam hoc eſt, quod hic ait dominus, Nunc iudi-
cium eſt mundi: ſeruato illo iudicio in fine, ubi no
uiſſime uiui & mortui iudicandi ſunt. Poſſidebat
ergo diabolus genus humanum, et reos ſupplicio
rum tenebat chirographo peccatorũ: dominaba-
tur in cordibus infidelium, ad creaturã colendam
deſerto creatore deceptos captiuosq; pertrahe-
bat. Per Chriſti autem fidem quæ morte eius &
reſurrectione firmata eſt, per eius ſanguinem, qui B
in remiſſionem fuſus eſt peccatorũ, milia creden-
tium à dominatu liberantur diaboli, Chriſti cor-
pori copulantur, & ſub tanto capite uno eius ſpi-
ritu fidelia membra uegetantur. Hoc uocabat iu-
dicium: hanc diſcretionem, hanc à ſuis redemptis
diaboli expulſionem. Deniq; attende quid dicat.
Quaſi quæreremus quid eſſet quod ait, Nunc iu-
dicium eſt mundi, ſecutus expoſuit. Ait enim,

Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.]
Audiuimus quale dixerit eſſe iudicium. Nõ ergo
illud quod in fine uenturũ eſt, ubi uiui & mortui
iudicandi ſunt, alijs ad dexteram, alijs ad ſiniſtram
ſeparatis: ſed iudicium quo princeps huius mun-
di eijcietur foras. Quomodo ergo intus erat? Et
quò eum eijciendum dixit foras? Nunquid nam C
in mundo erat, & extra mundum miſſus eſt foras?
Si enim de illo iudicio diceret quod in fine uentu
rum eſt, poſſet aliquis opinari ignẽ æternum, quò
mittẽdus eſt diabolus & angeli eius, et omnes qui
ſunt ex parte eius: non natura ſed uitio, non quia
creauit aut genuit, ſed quia perſuaſit & tenuit. Poſ
ſet ergo aliquis opinari illum ignem æternum ex-
tra mundum eſſe, & hoc eſſe dictum, eijcietur fo-
ras. Quod uero ait, Nunc iudicium eſt mundi, &
exponens quid dixerit, Nunc inquit, princeps hu
ius mundi eijcietur foras: hoc intelligendum eſt
quod nunc fit, non quod tãto poſt futurum eſt in
nouiſſimo die. Præuidebat ergo dominus quod
ſciebat, poſt paſſionem & glorificationem ſuam
per uniuerſum mundum multos populos creditu
ros, in quorum cordibus diabolus intus erat: cui D
quando ex fide renunciant, eijcitur foras. Sed di-
cit aliquis, Nunquid de cordibus patriarcharũ &
prophetarum, ueterumq; iuſtorum nõ eiectus eſt
foras? Eiectus eſt planè. Quomodo ergo dictum
eſt, nunc eijcietur foras? Quomodo putamus, niſi
quia tunc quod in hominibus pauciſſimis factum
eſt, nunc in multis magniſq; populis iam mox fu-
turum eſſe prædictũ eſt? Sic & illud quod dictum
Ioan.7 eſt, Spiritus autem nondum erat datus, quia Ieſus
nondum fuerat glorificatus: poteſt ſimilem habe
re quæſtionem, & ſimilem ſolutionem: Non enim
ſine ſpirituſancto futura prænũciauerunt prophe-
tæ, aut non etiam dominum infantem in ſpiritu-
ſancto Symeon ſenex & Anna uidua cognoue-
A runt: & Zacharias & Helizabet, qui de illo non-
dum nato, ſed iam concepto, tanta per ſpiritum
ſanctum prædixerunt. Sed ſpiritus nondum erat
datus, id eſt, illa abundantia gratiæ ſpiritalis, qua
congregati linguis omnium loquerentur, ac ſi in
linguis omnium gentium futura prænunciaretur
Eccleſia: qua gratia ſpiritali populi congregaren-
tur, qua longe lateq; peccata dimitterentur, & mi
lia milium deo reconciliarentur.[1] Quid ergo, ait
quiſpiam, quia diabolus de credentium cordibus
eijcitur foras, iam fidelium neminem tentat? Imò
uero tentare non ceſſat. Sed aliud eſt intrinſecus
regnare, aliud forinſecus oppugnare: nam & mu-
nitiſſimam ciuitatem aliquãdo hoſtis oppugnat,
nec expugnat. Et ſi aliqua tela eius miſſa peruenl-
B unt, admonet Apoſtolus unde non lædant, com-
memorat loricam & ſcutum fidei. Et ſi aliquando
uulnerat, adeſt qui ſanat. Quia ſicut pugnantibus
dictum eſt, Hæc ſcribo uobis, ut non peccetis: ita 1.Ioan.2
qui uulnerantur, quod ſequitur audiunt, Et ſi quis
peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ie
ſum Chriſtum iuſtũ, & ipſe eſt propitiatio pecca-
torum noſtrorum. Quid enim oramus cum dici-
mus, Dimitte nobis debita noſtra, niſi ut uulnera Matt.6
noſtra ſanentur? Et quid aliud petimus cum dici-
mus, Ne nos inferas in tentationem: niſi ut ille qui
inſidiatur, uel certat extrinſecus, nulla irrumpat
ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit uirtute
ſuperare? Quantaslibet tamen aduerſum nos eri-
gat machinas, quando non tenet locum cordis u-
C bi fides habitat, eiectus eſt foras. Sed niſi domi- Pſal.126
nus cuſtodierit ciuitatem, inuanũ uigilabit qui cu
ſtodit eam. Nolite ergo de uobiſipſis præſumere,
ſi nõ uultis foras eiectum diabolum intrò iterum
reuocare. Abſit autem ut diabolum mundi prin-
cipem ita dictum exiſtimemus, ut eũ cœlo & ter-
ræ dominari poſſe credamus. Sed mundus appel-
latur in malis hominibus, qui toto orbe terrarum
diffuſi ſunt: ſicut appellatur domus in his à quib.
habitatur, ſecundum quod dicimus, bona domus
eſt, uel mala domus eſt, non quando reprehendi-
mus ſiue laudamus ædificium parietum atq; tecto
rum, ſed quando mores uel bonorum hominum
uel malorum. Sic ergo dictum eſt, Princeps hu-
ius mundi: id eſt, princeps malorum omnium qui
habitant in mundo. Appellatur etiam mundus
D in bonis, qui ſimiliter toto terrarum orbe diffuſi
ſunt: unde dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, 2.Cor.5
mundũ reconcilians ſibi. Hi ſunt ex quorum cor-
dibus princeps huius mundi eijcitur foras. Cum
ergo dixiſſet, Nunc princeps huius mundi eijcie-
tur foras: Et ego, inquit, ſi exaltatus fuero à ter-
ra, omnia traham poſt me.] Quæ omnia, niſi ex
quibus ille eijcitur foras? Nõ autem dixit omnes,
ſed omnia: non enim omnium eſt fides. Non itaq;
hoc ad uniuerſitatẽ hominũ retulit, ſed ad creatu-
ræ integritatem, id eſt, ſpiritum, animã & corpus;
& illud quo intelligimus, & illud quo uiuimus, &
illud quo uiſibiles & contractabiles ſumus. Qui
enim dixit, Capillus capitis ueſtri non peribit, o- Luc.18
mnia trahit poſt ſe. Aut ſi omnia ipſi homines
intelli-

A intelligendi ſunt, omnia prædeſtinata ad ſalutem poſſumus dicere: ex quibus om̄ibus ait nihil eſſe periturum, cum ſupra de ſuis ouibus loqueretur. Aut certe omnia hominum genera, ſiue in linguis omnibus ſiue in ætatibus omnibus, ſiue in gradibus bonorum omnibus, ſiue in artium licitarum & utilium profeſſionibus omnibus: & quicquid aliud dici poteſt ſecundũ innumerabiles differentias, quibus inter ſe præter ſola peccata homines diſtant ab excelſiſſimis uſq; ad humillimos, à rege uſque ad mendicum: omnia, inquit, traham poſt me, ut ſim caput eorum, & illi membra mea. Sed ſi exaltatus, inquit, fuero à terra, hoc eſt cum exaltatus fuero: non enim dubitat futurũ eſſe, quod uenit implere. Hoc refertur ad illud quod ſuperius ait, Si autem mortuũ fuerit granum, multum fru-
B ctum affert: Nam exaltationem ſuã quid aliud dixit quàm in cruce paſſionem? Quod & ipſe Euangeliſta non tacuit: ſubiunxit etenim et ait, Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpondit ei turba, Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum. Et quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis? Et quis eſt iſte filius hominis?] Memoriter tenuerunt quod dominus dicebat aſſidue ſe eſſe filium hominis. Nam hoc loco non ait, ſi exaltatus fuerit à terra filius hominis: ſed ſuperius dixerat, quod heſterno die lectum atq; tractatũ eſt, quando nunciati ſunt Gentiles illi, qui eum uidere cupiebant: uenit hora ut glorificetur filius hominis. Hoc itaq; iſti animo retinentes, & quod nunc ait, Cum exaltatus
C fuero à terra, mortem crucis intelligentes, quæſierunt ab illo & dixerunt, Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum. Et quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? Quis eſt iſte filius hominis? Si enim Chriſtus eſt, inquiunt, manet in æternum. Si manet in æternum, quomodo exaltabitur à terra? Id eſt, quomodo crucis paſſione morietur? Hoc enim eum dixiſſe intelligebãt, quod facere cogitabant. Non eis uerborum iſtorum obſcuritatem aperuit infuſa ſapientia, ſed ſtimulata conſcientia. Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc modicum lumen in uobis eſt.] Hinc eſt quod intelligitis, quia Chriſtus manet in æternũ. Ergo ambulate dum lucem habetis, ut non tenebræ
D uos comprehẽdant.] Ambulate, accedite, totum intelligite, & moriturum Chriſtum, & uicturum in æternum & ſanguinem fuſurum quo redimat, & aſcẽſurum in ſublimia, quò perducat. Tenebræ autẽ uos comprehendent, ſi eo modo credideritis Chriſti æternitatem, ut negetis in eo mortis humilitatem. Et qui ambulat in tenebris, neſcit quò uadat.] Sic poteſt offendere in lapidem offenſionis, & petram ſcandali, quod fuit dominus cæcis
Pſal. 117 Iudæis: ſicut credentibus lapis quem reprobauerunt ædificantes, factus eſt in caput anguli. Hinc dedignati ſunt credere in Chriſtum, quia eorum impietas contempſit mortuum, riſit occiſum: et ipſa erat mors grani multiplicandi, & exaltatio trahẽtis poſt ſe omnia.] Dum lucem, inquit, habetis, credite in lucem, ut filij lucis ſitis.] Cum aliquid ueri auditum habetis credite in ueritatem, ut renaſcamini in ueritate. Hæc locutus eſt Ieſus, & abijt & abſcondit ſe ab eis.] Non ab eis qui credere & diligere cœperant, non ab eis qui cum ramis palmarum & laudibus obuiam uenerant: ſed ab eis qui uidebant & inuidebant, quia nec uidebant, ſed in lapidem illum cæcitate offendebant. Cum autem abſcondit ſe Ieſus ab eis, qui eum occidere cupiebant, quod ſæpe propter obliuionem commonendi eſtis: noſtræ infirmitati conſuluit, non ſuæ poteſtati derogauit.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum: uſq; ad id quod ait: Dilexerunt gloriam hominum magis quàm dei.

Tractatus LIII.

PRænunciata dominus Chriſtus paſſione ſua, & morte fructuoſa in exaltatione crucis, ubi dixit ſe omnia tracturum eſſe poſt ſe, cũ intellexiſſent Iudæi quòd de ſua morte dixiſſet, & propoſuiſſent ei quæſtionẽ, quomodo diceret ſe eſſe moriturum, cum ex lege audierint quòd Chriſtus manet in æternum: hortatus eſt eos, ut dum adhuc modicum lumen in eis eſſet, quo Chriſtum æternum eſſe didiciſſent, ambularent ut totum diſcerent, ne comprehenderẽtur à tenebris. Et cum hæc eſſet locutus, abſcondit ſe ab eis. Hæc in ſuperioribus dominicis lectionibus uerbiſq; didiciſtis. Deinde intulit Euangeliſta unde hodiernum capitulum recitatum eſt, & ait, Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum: ut ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur quem dixit, Domine, quis credidit auditui noſtro, & brachium domini cui reuelatum eſt?] Eſa. 53 Vbi ſatis oſtendit brachium domini ipſum filium dei nuncupatum, non quòd deus pater figura determinetur carnis humanæ, eiq; filius tanquam membrum corporis hæreat: ſed quia omnia per ipſum facta ſunt, ideo brachium domini dictum eſt. Sicut enim tuũ brachium, per quod operaris: ſic dei brachium dictũ eſt eius uerbum, quia per uerbum mundum operatus eſt. Cur enim homo ut aliquid operetur brachiũ extendit, niſi quia non continuo fit quod dixerit? Si autem tanta poteſtate præualeret, ut ſine ullo motu corporis ſui quod diceret fieret, brachium eius uerbum eius eſſet: quia uerbum eſt cogitabile uel ſonabile. Sed dominus Ieſus unigenitus dei patris filius, ſicut non eſt paterni corporis membrũ, ita non eſt cogitabile uel ſanabile ac trãſitorium uerbũ: quia cum omnia per ipſum facta ſunt, dei uerbum erat. Cũ ergo audimus brachiũ dei patris eſſe dei filium, non nobis obſtrepat conſuetudo carnalis: ſed quantum illo donante poſſumus, uirtutẽ dei & ſapiẽtiam cogitemus, per quã facta ſunt omnia. Tale quippe brachium nec porrectum extenditur, nec collectũ contrahitur: Nõ eſt enim ipſe qui pater, ſed unũ ſunt ipſe & pater, & æqualis patri ubiq; totus eſt ſicut pater: ne aliqua pateat occaſio deteſtabili errori eorũ, qui dicunt ſolum eſſe patrem, ſed pro diuerſitate cauſarum ipſum dici filium, ipſum dici ſpiritum ſanctũ.

Et in

Et in his uerbis audēt dicere, Ecce uidetis, quia ſolus eſt pater, ſi brachium eius eſt filius. Non enim duæ, ſed una perſona eſt homo & brachium eius: non intelligentes neq; aduertentes, quomodo uerba de rebus alijs ad res alias transferantur, propter aliquam ſimilitudinem etiā in locutionibus quotidianis de uiſibilibus & notiſſimis rebus. Quanto magis ut nobis ineffabilia qualitercunq; dicantur, quæ dici ſicuti ſunt, omnino non poſſunt? Nam & homo alterum hominem per quem ſolet agere quicquid agit, brachium ſuum appellat. Et ſi ei auferatur, dolens dicit brachium meum perdidi: & ei qui abſtulerit dicit, brachium meum mihi abſtuliſti. Intelligāt ergo quomodo dictus ſit filius patris brachiū, per quod pater operatus eſt omnia: ne hoc non intelligendo, & in ſui erroris (B) tenebris permanendo, ſimiles ſint Iudæis ipſis, de quibus dictum eſt, & brachium domini cui reuelatum eſt: Hic occurrit altera quæſtio, de qua quidem ut competenter aliquid diſputetur, & omnes eius latebroſiſſimi ſinus perſcrutentur, & excutiantur ut dignum eſt: nec mearum uirium eſſe arbitror, nec anguſtiarum temporis, nec ueſtræ capacitatis. Tamē quia tranſire ad alia ueſtra expectatione nō ſinimur, niſi aliquid inde dicamus, accipite quod potuerimus: & ubi ueſtræ expectationi non ſuffecerimus, ab illo incremētum poſcite, qui nos plātare poſuit et rigare: qa ſicut dicit Apoſtolus,
1. Cor. 3 Neq; qui plātat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremētum dat deus. Quidam ergo inter ſe muſſitant, & ubi poſſunt aliquando proclamant, & (C) turbulēta diſceptatione cōtendunt dicētes, Quid fecerūt Iudæi, uel quæ culpa eorum fuit, ſi neceſſe fuit ut ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur quem
Eſa. 53 dixit, Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium domini cui reuelatum eſt? Quibus reſpondemus, deum præſcium futurorum, per prophetam prædixiſſe infidelitatem Iudęorū: prædixiſſe tamen non feciſſe. Non enim propterea quenquā deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata iam nouit: ipſorum enim præſciuit peccata, non ſua, non cuiuſquam alterius, ſed ipſorum. Quapropter ſi ea quæ ille præſciuit ipſorum, non ſunt ipſorum: non uere ille præſciuit. Sed quia illius præſcientia falli non poteſt: ſine dubio non alij, ſed ipſi peccant, quos deus peccaturos eſſe pręſciuit. (D) Fecerunt ergo peccatū Iudæi, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet, ſed facturos eſſe prædixit, quem nihil latet. Et ideo ſi nō malum, ſed bonum facere uoluiſſent, nō prohiberētur: & hoc facturi præuiderētur ab eo qui nouit quid ſit quiſq; facturus, & quid ei ſit pro eius opere redditurus. Sed quæ ſequuntur Euāgelij uerba plus urgent, & profundiorem faciūt quæſtionem: adiungit enim & dicit, Propterea non poterant
Eſaiæ 6 credere, quia iterum dicit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non uideant oculis & intelligant corde, & conuertantur & ſanem illos.] Dicitur enim nobis, Si non potuerūt credere, quod peccatum eſt hominis nō facientis quod non poteſt facere? Si autem non credendo

(A) peccauerunt, potuerunt ergo credere & non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodo dicit Euangelium, propterea non poterant credere, quia iterū dicit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut quod eſt grauius, ad deum referatur cauſa qua non crediderunt, quandoquidē ipſe excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum? Nō enim ſaltē hoc de diabolo dicitur, ſed de deo, quod ipſa prophetica ſcriptura teſtatur. Nam ſi arbitremur hoc dictum de diabolo, quòd excæcauit oculos eorum, & cor indurauit: laborandum eſt quomodo illorum culpam, quia non crediderunt poſſimus oſtendere, de quibus dicitur, non poterant credere. Deinde quid reſpondebimus de alio prophetæ ipſius teſtimonio, quod poſuit Paulus
(B) Apoſtolus dicens, Quod quęrebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt, cæteri Rom. 11
uero excæcati ſunt, ſicut ſcriptū eſt, Dedit illis deus ſpiritum compunctionis, oculos ut nō uideāt, Eſaie. 6
& aures ut non audiant, uſq; in hodiernum diem? Audiſtis fratres mei propoſitam quęſtionem, nempe quàm profunda ſit cernitis: ſed reſpōdemus ut poſſumus. Non poterant credere, quia hoc Eſaias propheta prædixit: hoc autē propheta prædixit, quia deus hoc futurum eſſe præſciuit. Quare autē non poterāt, ſi à me quęratur, cito reſpondeo, quia nolebant: malam quippe eorum uoluntatem præuidit deus, & per prophetam prænūciauit ille cui abſcondi futura non poſſunt. Sed aliam cauſam, inquis, dicit propheta, nō uoluntatis eorū. Quam (C) cauſam dicit propheta? Quia dedit illis deus ſpiritum compunctionis, oculos ut non uideant, & aures ut nō audiant, & excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Etiam hoc eorū uoluntatē meruiſſe reſpondeo. Sic enim excæcat, ſic obdurat deus, deſerēdo nō adiuuando: quod occulto iudicio facere poteſt, iniquo non poteſt. Hoc omnino pietas religioſorum inconcuſſum debet inuiolatumq; ſeruare, ſicut Apoſtolus dicit cum eandem ipſam tractaret difficillimā quæſtionē. Quid
ergo dicemus, inquit? Nūquid iniquitas eſt apud Rom. 9
deū? Abſit. Si ergo abſit ut ſit iniquitas apud deum: ſiue quādo adiuuat, miſericorditer facit, ſiue quando non adiuuat, iuſte facit: quia omnia non temeritate, ſed iudicio facit. Porrò ſi iudicia ſanctorum (D) iuſta ſunt, quanto magis ſanctificantis & iuſtificantis dei? Iuſta ergo ſunt, ſed occulta. Ideo cū quæſtiones huiuſmodi in medium uenerint, quare alius ſic, alius autem ſic, quare ille deo deſerente excæcetur, ille deo adiuuante illuminetur: non nobis iudiciū de iudicio tanti iudicis uſurpemus, ſed contremiſcentes exclamemus cum Apoſtolo,
O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, Rom. 11
q; inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & ininueſtigabiles uię eius. Vnde dictum eſt in Pſalmo, Iudicia Pſal. 35
tua, abyſſus multa. Non ergo me fratres ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyſſum diſcutiendam, ad inſcrutabilia perſcrutanda, expectatio ueſtræ charitatis impingat. Agnoſco modulū meum, ſentire mihi uideor etiā modulū ueſtrum. Altius eſt hoc incremētis meis, & fortius uiribus meis

meis,puto quia & ueſtris. Simul ergo audiamus A
Eccl.3 admonentē ſcripturam atq; dicentē,Altiora te ne
quæſieris , & fortiora te ne perſcrutatus fueris.
Non quia iſta negata ſunt nobis, cum deus magi-
Mat.10 ſter dicat,Nihil eſt occultum quod non reuelabi-
tur : ſed ſi in quo peruenimus in eo ambulemus,
Philip.3 ſicut dicit Apoſtolus:non ſolum quod neſcimus,
& ſcire debemus:ſed etiam ſi quid aliter ſapimus,
id quoque nobis deus reuelabit. Peruenimus au-
tem in uiam fidei , hanc perſeuerantiſſime tenea-
mus:ipſa perducit ad cubiculū regis, in quo ſunt
omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.
Non enim ipſe dominus Ieſus Chriſtus ſuis illis
magnis & præcipue electis diſcipulis inuidebat,
Ioan.16 quando eis dicebat, Multa habeo uobis dicere:
ſed non poteſtis illa portare modò. Ambulādum B
eſt,proficiendum eſt,creſcendum eſt, ut ſint cor-
da noſtra capacia earum rerum,quas capere mo-
do non poſſumus. Quod ſi nos ultimus dies pro-
ficientes inuenerit,ibi diſcemus quod hic non po
tuimus.Si quis autem iſtam quæſtionem liquidi-
us & melius nouit ſe poſſe & confidit exponere:
abſit ut nō ſim paratior diſcere quàm docere.Tan
tum ne audeat quiſquā liberum arbitrium ſic de-
fendere,ut nobis orationē qua dicimus, Ne nos
inferas in tentationem,conetur auferre:rurſus ne
quiſquam neget uoluntatis arbitrium , & audeat
excuſare peccatum. Sed audiamus dominum, &
præcipientem,& opitulantem: & iubentem quid
facere debeamus,& adiuuantem ut implere poſſi
mus.Nam & quoſdam nimia ſuæ uoluntatis fidu-
cia extulit in ſuperbiam:& quoſdam nimia ſuę uo C
luntatis diffidentia deiecit in negligentiam.Illi di
cunt,Vt quid rogamus deum ne uincamur tenta-
tione,quod in noſtra eſt poteſtate? Iſti dicunt, Vt
quid conamur bene uiuere , quod in dei eſt pote-
ſtate? O domine,ò pater qui es in cœlis , ne nos in
feras in quamlibet iſtarum tētationum , ſed libera
Luc.22 nos à malo.Audiamus dominum dicentem, Ro-
gaui pro te Petre,ne deficiat fides tua.Nec ſic exi-
ſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio,ut
diuino non egeat adiutorio. Audiamus & Euan-
Ioan.1 geliſtam dicētem,Dedit eis poteſtatem filios dei
fieri:ne omnino exiſtimemus in noſtra poteſtate
non eſſe quod credimus,ueruntamen in utroq; il-
lius beneficia cognoſcamus:Nam & agendæ ſunt D
gratiæ quia data eſt poteſtas: & orandum, ne ſuc-
cumbat infirmitas.Ipſa eſt fides quæ per dilectio-
nem operatur,ſicut eius menſuram dominus cui-
que partitus eſt:ut qui gloriatur,non in ſeipſo,ſed
in domino glorietur. Non itaque mirum eſt quia
nō poterant credere, quorum uoluntas ſic ſuper-
ba erat, ut ignorantes dei iuſtitiam, ſuam uellent
Rom.9 conſtituere:ſicut dicit de illis Apoſtolus, Iuſtitiæ
dei non ſunt ſubiecti. Quia enim non ex fide, ſed
tanquam ex operibus tumuerunt:ipſo ſuo tumo-
re cæcati,offenderunt in lapidem offenſionis. Sic
autem dictum eſt nō poterant,ubi intelligendum
eſt quòd nolebant : quemadmodū dictum eſt de
2.Tim.2 domino deo noſtro, Si non credimus,ille fidelis
permanet,negare ſeipſum non poteſt. De omni-

potente dictū eſt,non poteſt.Sicut ergo quòd do
minus negare ſeipſum non poteſt,laus eſt uolun-
tatis diuinæ:ita quod illi nō poterant credere, cul
pa eſt uoluntatis humanæ. Ecce dico & ego, qđ
qui tam ſuperbe ſapiunt,ut ſuæ uoluntatis uiribus
tantum exiſtiment eſſe tribuendum, ut negent ſi-
bi eſſe neceſſarium diuinum adiutorium ad bene
uiuendum,non poſſunt credere in Chriſtum : nō
enim aliquid proſunt ſyllabæ nominis Chriſti, &
ſacramenta Chriſti, ubi reſiſtitur fidei Chriſti. Fi-
des autem Chriſti,eſt credere in eum qui iuſtificat
impium:credere in mediatorē, ſine quo interpo-
ſito nō reconciliamur deo:credere in ſaluatorem,
qui uenit quod perierat quærere atq; ſaluare:cre-
dere in eum qui dixit,Sine me nihil poteſtis face- Ioan.15
B re.Quia ergo ignorans dei iuſtitiam qua iuſtifica-
tur impius , ſuam uult conſtituere qua conuinca-
tur ſuperbus,in hunc non poteſt credere. Hinc &
illi non poterant credere,non quia mutari in me-
lius homines non poſſunt:ſed quamdiu talia ſapi-
unt,non poſſunt credere.Hinc excæcantur & in-
durantur,quia negando diuinum adiutorium nō
adiuuantur.Hoc de Iudæis qui excæcari & indu-
rati ſunt deus præſciuit, atque in eius ſpiritu pro-
pheta prædixit.Quod uero addidit, Et conuer-
tantur & ſanem eos.] Vtrum ſubaudiendum ſit,
non,id eſt , non conuertantur ,connexa deſuper
ſententia,ubi dictum eſt,ut non uideant oculis &
intelligant corde,quia & hic utique dictum eſt,ut
non intelligant. Et ipſa enim conuerſio de illius
gratia eſt cui dicitur: Deus uirtutum conuerte Pſal.79
C nos,An forte & hoc de ſupernæ medicinæ miſeri
cordia factum intelligendum eſt, ut quoniam ſu-
perbæ & peruerſæ uoluntatis erant,& ſuam iuſti-
tiam conſtituere uolebant, ad hoc desererentur,
ut excæcarentur,ad hoc excæcarentur, ut offen-
derent in lapidem offenſionis,& impleretur faci-
es eorum ignominia:atq; ita humiliati quærerent
nomen domini , & non ſuam qua inflatur ſuper-
bus,ſed iuſtitiam dei qua iuſtificatur impius? Hoc
enim multis eorum profecit in bonum,qui de ſuo
ſcelere compuncti,in Chriſtū poſtea crediderunt:
pro quibus & ipſe orauerat dicens,Pater,ignoſce Luc.23
illis,quia neſciunt quid faciunt.De qua eorū igno
rantia & Apoſtolus dicit,Teſtimonium illis per- Rom.10
D hibeo quia zelum dei habent , ſed non ſecundum
ſciētiam.tunc etenim hoc ſubiunxit atq; ait, Igno
rantes enim dei iuſtitiam,& ſuam uolentes conſti
tuere,iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. •Hæc dixit
Eſaias , quando uidit gloriam eius,& locutus eſt
de eo.] Quid uiderit Eſaias, & hoc quomodo ad
dominum Chriſtum pertineat,in libro eius legē-
dum & intelligendum eſt. Vidit enim non ſicuti
eſt,ſed modo quodam ſignificatiuo, ſicut prophe
tæ uiſio fuerat informanda. Nam uidit & Moy- Exod.33
ſes,& tamen ei quem uidebat dicebat , Si inueni
gratiam ante te,oſtende mihi temetipſum manife
ſte ut uideam te,quia non uidebat ſicuti eſt. Quā-
do autem nobis hoc futurum ſit,idem iſte ſanctus
Ioannes Euangeliſta in epiſtola ſua dicit, Dilectiſ 1.Ioan.3
ſimi,filij dei ſumus, & nondum apparuit quid eri-

mus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei eri-
mus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Poterat
dicere, quoniam uidebimus eum, & non addere,
ſicuti eſt. Sed quia ſciebat à quibuſdam patribus
& prophetis uiſum, ſed non ſicuti eſt: ideo eum
dixiſſet, uidebimus eum, addidit, ſicuti eſt. Nemo
enim uos fallat fratres eorum qui dicunt inuiſibi-
lem patrem, & uiſibilem filium. Hi enim hoc aſſe-
runt qui putant eum eſſe creaturam: nec intelli-
Ioan. 10 gunt ſecundum quod dictum eſt. Ego & pater u-
num ſumus. Prorſus in forma dei in qua æqualis
eſt patri, etiam filius inuiſibilis eſt. Vt autē ab ho-
minibus uideretur formam ſerui accepit: & in ſi-
militudinem hominum factus, uiſibilis factus eſt.
Oſtendit ergo ſe etiam antequam ſuſciperet car-
nem oculis hominum, ſicut uoluit in ſubiecta ſibi
creatura: non ſicuti eſt. Mundemus corda per fi-
dem, ut illi ineffabili, & ut ita dicam, inuiſibili ui-
Matt. 5 ſioni præparemur: Beati enim mūdo corde, quo-
niam ipſi deum uidebunt. Veruntamen & ex
principibus multi crediderūt in eum, ſed propter
Phariſæos non confitebantur, ut de ſynagoga nō
eijcerentur: dilexerunt enim gloriam hominū ma
gis quàm gloriam dei.] Videte quemadmodum
notauerit Euangeliſta & improbauerit quoſdam,
quos tamen in eum crediſſe dixit: qui in hoc in-
greſſu fidei ſi proficerent, amorem quoq; huma-
næ gloriæ proficiendo ſuperarēt, quam ſuperaue
Gal. 6 rat Apoſtolus dicens, Mihi autem abſit gloriari,
niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem
mihi mundus crucifixus eſt & ego mūdo. Ad hoc
enim & ipſe dominus crucem ſuam, ubi eum de-
mentia ſuperbæ impietatis irriſit, in eorū qui in il-
lum crederēt frontibus fixit, ubi eſt quodāmodo
ſedes uerecūdiæ: ut de nomine eius fides nō eru-
beſcat, & magis dei gloriā quam hominū diligat.

Ab eo quod ait Ieſus, Qui credit in me, non credit
in me, ſed in eum qui miſit me: uſq; ad id quod ait, Sed
qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid di-
cam & quid loquar. Tractatus LIIII.

Loquente domino noſtro Ieſu Chri-
ſto apud Iudæos, & tanta miraculo-
rum ſigna faciente, quidam credide-
runt prædeſtinati in uitam æternam,
quos etiam uocauit oues ſuas: qui-
dam uero non crediderunt, nec poterant credere,
eo quòd occulto, nec tamē iniuſto iudicio dei fue
rant excæcati & indurati, deſerēte illo qui ſuper-
bis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Eorum
autem qui crediderunt, alij uſqueadeo confitebā-
tur, ut palmarum ramis acceptis uenienti occur-
rerent, in eadem laudis confeſſione lætantes: alij
uero ex principibus non audebant cōfiteri, ut de
ſynagoga non eijcerentur: quos notauit Euange-
liſta dicens, quod dilexerunt gloriam hominum
magis quàm gloriam dei. Eorum etiam qui non
crediderunt, alij erant poſtea credituri, quos præ-
uidebat ubi ait, Cum exaltaueritis filiū hominis,
Ioan. 8 tunc agnoſcetis quia ego ſum: alij uero in eadem
infidelitate manſuri, quorum imitatrix eſt etiam
iſta gens Iudæorum, quæ poſtmodum debellata,

A ad teſtimonium prophetiæ quę de Chriſto ſcripta
eſt, in toto pene orbe diſperſa eſt. His ita ſe haben
tibus, & ſua iam propinquante paſſione, Ieſus
clamauit & dixit,] unde lectio cœpit hodierna,

Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum
qui miſit me. Et qui uidet me, uidet eum qui miſit
me.] Iam dixerat quodam loco, Mea doctrina nō Ioan. 7
eſt mea, ſed eius qui miſit me. Vbi intelleximus e-
um doctrinā ſuam dixiſſe uerbum patris quod eſt
ipſe, et hoc ſignificaſſe, dicendo, Mea doctrina nō
eſt mea, ſed eius q me miſit, quòd à ſeipſo ipſe nō
eſſet, ſed haberet à quo eſſet. Deus enim de deo, fi
lius patris: pater autem non deus de deo, ſed deus
pater filij. Nūc autem quod ait, Qui credit in me,
non credit in me, ſed in eum qui miſit me, quomo
B do intellecturi ſumus: niſi quia homo apparebat
hominibus, cum lateret deus? Et ne putarent hoc
eum eſſe tantummodo quod uidebant, talem ac
tantum ſe uolens credi, qualis & quantus eſt pa-
ter: Qui credit in me, inquit, non credit in me, id
eſt in hoc quod uidet, ſed in eum qui miſit me, id
eſt in patrem. Sed qui credit in patrem, neceſſe eſt
eum credat eſſe patrem: qui autem credit eum pa-
trem, neceſſe eſt ut credat eum habere filium. Ac
per hoc qui credit in patrem, neceſſe eſt ut credat
in filium. Sed ne quiſquam hoc credat de unigeni
to filio, quod de ijs qui dicti ſunt filij dei ſecundū
gratiam, nō naturam, ſicut ait Euangeliſta, Dedit Ioan. 1
eis poteſtatē filios dei fieri: unde & illud eſt quod
dominus commemorauit in lege dictum, Ego di- Pſal. 81
C xi dij eſtis, & filij excelſi omnes: propterea dixit,
qui credit in me, non credit in me, ne totum quod
de Chriſto creditur, ſecundum hominem credere
tur. Ille ergo, inquit, credit in me, qui nō credit in
me ſecundū id quod me uidet, ſed in eum qui me
miſit: ut cum credit in patrem, credat eum habere
filiū ſibi æqualem, & tūc uere credat in me. Nam
ſi putauerit eum non habere niſi filios ſecundum
gratiam, qui ſunt eius utiq; creatura, non uerbum,
ſed facta per uerbum, nec habere filium æqualem
ſibi atq; coæternum, ſemper natum, pariter incom
mutabilem, ex nullo diſſimilem atque imparem:
non credit in patrem qui eum miſit, quia non eſt
hic pater qui eum miſit. Et ideo cum dixiſſet, qui
credit in me, non credit in me, ſed in eum qui mi-
D ſit me: ne putaretur ſic uoluiſſe patrē intelligi tan-
quam patrem multorum filiorum per gratiam re-
generatorum, non unici uerbi æqualis ſibi: conti-
nuo ſubiecit, Et qui uidet me, uidet eum qui mi-
ſit me.] Nunquid ait, qui uidet me, nō uidet me,
ſed eū qui miſit me: ſicut dixerat, qui credit in me,
nō credit in me, ſed in eū qui miſit me? Illud nāq;
dixit, ne ſicut uidebatur, crederetur tantummodo
filius hominis: hoc autem dixit, ut patri crederetur
æqualis. Qui credit in me, inquit, nō credit in hoc
quod uidet me, ſed credit in eū qui miſit me. Aut
cum credit in patrem qui ſibi æqualē genuit me,
non quomodo me uidet, ſed ſic credat in me, quo
modo in eum qui miſit me: uſq; adeo enim nihil di
ſtat inter eum & me, ut qui me uidet, uideat eum
qui me miſit. Apoſtolos ſuos certe ipſe dominus
Chriſtus

A Chriſtus miſit, quod eorũ etiã nomẽ indicat: nam
ſicut Græce angeli, Latine nũcij uocãtur, ita Græ-
ce Apoſtoli, Latine miſſi appellantur. Nunquã ta
men aliquis Apoſtolorum dicere auderet, qui cre
dit in me, nõ credit in me, ſed in eum qui miſit me:
omnino enim non diceret, qui credit in me. Credi
mus enim Apoſtolo, ſed non credimus in Apoſto
Rom. 4 lum: non enim Apoſtolus iuſtificat impium. Cre-
denti autem in eum qui iuſtificat impium, deputa
tur fides eius ad iuſtitiã. Poſſet dicere Apoſtolus,
Matt. 10 Qui recipit me, recipit eũ qui me miſit: uel qui au-
dit me, audit eũ qui me miſit: hoc enim eis ipſe do
minus ait, qui uos recipit, me recipit, & qui recipit
me, recipit eũ qui me miſit. Quia dominus hono-
ratur in ſeruo, & pater in filio: ſed pater tanquã in
B filio, dominus tanquam in ſeruo. Filius aũt unige-
nitus recte dicere potuit, Credite in deũ, & in me
credite: & quod nunc ait, Qui credit in me, nõ cre
dit in me, ſed in eum qui miſit me. Nam à ſe abſtu-
lit fidem credentis, ſed noluit in forma ſerui rema
nere credentem: quoniam cum quiſq; credit in pa
trem qui eum miſit, profecto credit in filium, ſine
quo patrem non eſſe cognoſcit, & ita credit ut cre
dat æqualem: quoniã ſequitur, Et qui uidet me, ui-
det eum qui me miſit. Attende cætera. Ego lux
in mundũ ueni, ut omnis qui credit in me, in tene-
bris nõ maneat.] Dixit quodam modo diſcipulis
Matt. 5 ſuis, Vos eſtis lux mũdi. Nõ poteſt ciuitas abſcon
di ſupra montem conſtituta: neq; accẽdunt lucer
nam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſupra candela
C brum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic lu-
ceat lumen ueſtrum coram hominibus, ut uideãt
opera ueſtra bona, et glorificẽt patrem ueſtrũ qui
in coelis eſt: nõ tamen eis dixit, uos lux ueniſtis in
mundũ, ut omnis qui credit in uos, in tenebris nõ
maneat. Nuſquam hoc legi poſſe confirmo. Lumi
na ergo ſunt omnes ſancti, ſed credẽdo ab eo illu-
minantur, à quo ſi quis receſſerit tenebrabitur. Lu
men aũt illud quo illuminantur, à ſe recedere non
poteſt, quia incõmutabile omnino eſt. Credimus
ergo lumini illuminato, ſicut prophetę, ſicut Apo
ſtolo: ſed ideõ illi credimus, ut nõ in ipſum creda-
mus quod illuminat, ſed cũ illo credamus in illud
lumẽ à quo luminatur, ut & nos illuminemur, nõ
ab illo ſed cũ illo à quo ille. Cũ aũt dicit, Vt omnis
D qui credit in me, in tenebris non maneat, ſatis ma
nifeſtat omnes ſe in tenebris inueniſſe: ſed ne in eis
tenebris maneant in quibus inuenti ſunt, debent
credere in lucẽ quæ uenit in hunc mundum, quia
per illam factus eſt mundus. Et ſi quis audierit,
inquit, uerba mea, & cuſtodierit, ego nõ iudico e-
um.] Memẽtote quæ uos audiſſe in ſuperioribus
lectionibus noui, & qui obliti forte eſtis, recolite,
& qui nõ affuiſtis ſed adeſtis, audite quomodo di
cit filius, Ego nõ iudico eum: cum dicat alio loco,
Ioan. 5 Pater nõ iudicat quenquam, ſed omne iudicium
dedit filio: niſi quia intelligẽdum eſt, modo nõ iu
dico eum. Quare nõ iudicat modo? Attẽde quid
ſequitur. Non enim ueni, inquit, ut iudicẽ mun
dum, ſed ut saluificem mundum:] id eſt, ut ſaluum
faciam mundum. Nunc ergo eſt tẽpus miſericor-

A diæ, poſtea erit iudicij: quia miſericordiã, inquit,
& iudicium cantabo tibi domine. Sed de ipſo etiã Pſal. 100
futuro nouiſſimo iudicio uidete quid dicat, Qui
ſpernit me & non accipit uerba mea, habet qui iu
dicet eum: ſermo quem locutus ſum, ille iudicabit
eum in nouiſſimo die.] Non ait, qui ſpernit me, &
nõ accipit uerba mea, ego nõ iudico eum in nouiſ
ſimo die. Hoc eñ ſi dixiſſet, nõ uideo quomodo
poſſet non eſſe contrariũ illi ſententiæ ubi ait, Pa-
ter non iudicat quenquam, ſed omne iudicium de
dit filio. Cum uero dixit, Qui ſpernit me, & nõ ac-
cipit uerba mea, habet qui iudicet eum: expectan
tibus aũt quiſnã ille eſſet, ſecutus adiunxit, Sermo
quẽ locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo
die: ſatis manifeſtauit ſemetipſum iudicaturum in
B nouiſſimo die. Seipſum quippe locutus eſt, ſei-
pſum annunciauit, ſeipſum ianuã poſuit, qua ipſe
ad oues paſtor intraret. Aliter itaq; iudicabuntur
qui non audierunt, aliter qui audierunt & cõtem-
pſerunt. Qui enim ſine lege peccauerunt, ait Apo Rom. 2
ſtolus, ſine lege & peribũt: & qui in lege peccaue
runt, per legem iudicabũtur. Quia ego, inquit,
ex meipſo non ſum locutus.] Ideo ſe dicit non lo-
cutum ex ſeipſo, quia nõ eſt ex ſeipſo. Iam hoc ſæ-
pe diximus: iam hoc tanquam notiſſimum nõ do
cere, ſed admonere debemus. Sed qui miſit me
pater, ipſe mihi mandatũ dedit, quid dicã, & quid
loquar.] Nõ laboraremus, ſi cum eis nos loqui ſci
remus, cum quibus ſuperiora locuti ſumus, & cũ
eiſipſis nõ omnibus, ſed quę audierũt memoria re
C tinentibus: nũc uero qa fortaſſe aliqui aſſunt, qui
nõ audierunt, eiſq; ſunt ſimiles qui obliti ſunt q̃d
audierunt, propter illos perferant moras noſtras
qui audita meminerũt. Quomodo dat mandatum
pater unico filio? Quo uerbo loquit̃ uerbo, cum
ſit ipſe filius unigenitũ uerbum? Nunquid per an-
gelũ, cũ per ipſum creati ſint angeli? Nũquid per
nubem, quæ quando ſonuit ad filium, nõ propter
ipſum ſonuit, q̃d alibi dicit etiã ipſe, ſed propter
alios quos oportebat ita audire? Nunquid per ſo-
num labijs emiſſum, qui non habet corpus? An a-
liquo locorũ interuallo filius à patre ſeparatur, ut
ſit inter illos aer medius, quo perculſo uox fiat &
ad aurem ueniat? Abſit ut talia de illa incorporea
& ineffabili ſubſtãtia ſuſpicemur. Filius unicus,
D eſt uerbum patris, & ſapiẽtia patris, in illo ſunt o-
mnia mãdata patris. Neq; enim patris mandatum
filius aliquando neſciebat, ut eum neceſſe eſſet ex
tempore habere quod antea nõ habebat. Ita enim
à patre quod habet accepit, ut naſcẽdo acceperit,
dederitq; illi gignendo. Nam et uita eſt, & accepit
uitam utiq; naſcendo, non prius ſine uita exiſten-
do: quia & pater habet uitã, & quod habet eſt, nec
accepit tamen, quia non ex aliquo eſt. Filius autẽ
accepit uitam, dantè patre à quo eſt: & ipſe quod
habet eſt. Habet enim uitam, & uita eſt. Ipſum au-
di loquentem, Sicut habet, inquit, pater uitam in
ſemetipſo, ſic dedit & filio uitam habere in ſemet-
ipſo. Nunquid exiſtenti, & nõ habenti dedit? Sed
eo dedit quo genuit qui uitam genuit, & uita ge-
nuit uitam. Et quia parem genuit, non imparem

uitam: ideo dictum eſt, Sicut habet ipſe uitā in ſe- A
metipſo, ſic dedit & filio uitam habere in ſemetip
ſo. Vitam dedit, quia gignēdo uitā, quid dedit ni-
ſi eſſe uitam? Et quia æterna eſt ipſa natiuitas, nun
quam non fuit filius qui eſt uita, nunquam fuit fi-
lius ſine uita: & ſicut eſt natiuitas æterna, ſic eſt
qui natus eſt uita æterna. Ita & mandatū nō quod
filius non habebat pater dedit: ſed, ſicut dixi, in ſa
pientia patris quod eſt uerbum patris, omnia mā-
data ſunt patris. Dicitur autē mandatum datum,
quia non eſt à ſeipſo cui dicitur datum: & hoc eſt
dare filio, ſine quo nunquā filius fuit, quod eſt, gi-
gnere filium qui nunquam non fuit. Sequitur aūt,
Et ſcio quia mandatum eius uita æterna eſt.] Si
ergo uita æterna eſt ipſe filius, & uita æterna eſt
mandatum patris: quid aliud dictū eſt, quàm ego B
ſum mandatum patris? Proinde & id quod adiun-
git & dicit, Quæ ego loquor, ſicut dixit mihi pa
ter ſic loquor,] non accipiamus, dixit mihi, quaſi
per uerba locutus ſit unico uerbo: aut egeat dei uer
bis dei uerbū. Dixit ergo pater filio, ſicut dedit ui-
tam filio: non quòd neſciebat uel nō habebat, ſed
quod ipſe filius erat. Quid eſt autem, ſicut dixit mi
hi pater ſic loquor, niſi uerbum loquor? ita ille di-
xit ut uerax, ita iſte loquitur ut ueritas. Verax aūt
genuit ueritatem. Quid ergo iā diceret ueritati?
Nō enim imperfecta erat ueritas, cui uerū aliquid
adderetur. Dixit ergo ueritati, quia genuit uerita-
tem. Portò ipſa ueritas ſic loquitur, ut ei dictū eſt:
ſed intelligentibus, quos docet ut nata eſt. Vt au-
tem crederent homines quod intelligere nōdum
ualent, ex ore carnis uerba ſonuerunt & abierūt: C
tranſuolantes ſoni ſtrepuerunt, peractis morulis
temporum ſuorum. Sed res ipſæ quarū ſigna ſunt
ſoni, traiectæ quodammodo in eorū memoriam
qui audierunt, etiam ad nos per literas quę uiſibi-
lia ſigna ſunt, peruenerunt. Non ſic loquitur ueri-
tas. Intelligentibus mentibus intus loquitur, ſine
ſono inſtruit, intelligibili luce pfundit. Qui ergo
poteſt in ea audire natiuitatis eius æternitatem, ip
ſe illā ſic audit loquentē, ſicut ei dixit pater quod
loqueretur. Excitauit nos ad magnū deſiderium
interioris dulcedinis ſuæ: ſed credendo capimus,
ambulando creſcimus, proficiendo ambulamus,
ut peruenire poſſimus.

Ab eo quod ait, Ante diem feſtū Paſchæ, ſciens Ieſus D
quia uenit hora eius: uſq; ad id quod ait, Venit ergo ad
Simonem Petrum. Tractatus LV.

Cap. XIII C OENA domini ſecūdum Ioannem
adiuuante ipſo debitis eſt explican-
C da tractatibus, & ut nobis poſſe do
nauerit, explananda. Ante diem fe-
ſtum paſchæ, ſciens Ieſus quia uenit
hora eius, ut trāſeat ex hoc mundo ad patrem, cū
dilexiſſet ſuos qui erāt in mundo, in finem dilexit
eos.] Paſcha autem fratres, non ſicut quidam exi-
ſtimant, Græcum nomen eſt, ſed Hebræū: oppor
tuniſſime tamen occurrit in hoc nomine quędam
congruētia utrarumq; linguarum. Quia enim pa-
ti Græce πάσχειν dicitur, ideo paſcha paſſio putata
eſt, uelut hoc nomen à paſſione ſit appellatum: in

A ſua uero lingua, hoc eſt in Hebræa, paſcha tranſi-
tus dicitur: propterea quia tunc primum paſcha
celebrauit populus dei, quando ex Ægypto fu-
gientes, rubrum mare tranſierunt. Nunc ergo fi-
gura illa prophetica in ueritate completa eſt, cum
ſicut ouis ad immolandum ducitur Chriſtus, cu- Eſa. 53
ius ſanguine illitis poſtibus noſtris, id eſt cuius Exod. 14
ſigno crucis ſignatis frontibus noſtris, à perditio-
ne huius ſeculi tanquam à captiuitate uel interem
ptione Ægyptia liberamur: & agimus ſaluberri-
mum tranſitum, cum à diabolo tranſimus ad Chri
ſtum, & ab iſto inſtabili ſeculo ad eius fundatiſ-
ſimum regnum. Ideo quippe ad deum permanen
tem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tran-
ſeamus. De hac nobis collata gratia deum lau-
B dans Apoſtolus dicit, Qui eruit nos de poteſtate Coloſſ. 1
tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij claritatis
ſuæ. Hoc itaque nomen, id eſt paſcha, quod Lati-
ne, ut dixi, tranſitus nuncupatur, uelut interpre-
tans nobis beatus Euangeliſta: Ante diem, in-
quit, feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia uenit hora
eius ut trāſeat ex hoc mundo ad patrem. Ecce pa-
ſcha, ecce tranſitus. Vnde & quò? De hoc ſcilicet
mundo ad patrem. Spes membris in capite data
eſt, quòd eſſent illo tranſeunte ſine dubio ſecutu-
ra. Quid ergo infideles, & ab hoc capite atq; ab e-
ius corpore alieni? Nónne & ipſi tranſeunt, quia
non permanent? Tranſeunt planè & ipſi. Sed ali-
ud eſt tranſire de mundo, aliud eſt tranſire cum
mūdo: aliud ad patrem, aliud ad hoſtem. Nam &
Ægyptij tranſierunt, nō enim perſequendo man-
C ſerunt: non tamen tranſierunt per mare ad regnū,
ſed in mari ad interitum. Sciēs ergo Ieſus quia ue-
nit hora eius, ut tranſiret ex hoc mundo ad pa-
trem: Cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo,
in finem dilexit eos.] Vtiq; ut & ipſi de hoc mun
do ubi erant, ad ſuum caput, quod hinc tranſiſſet,
eius dilectione tranſireut. Quid eſt enim, in finem
niſi in Chriſtum? Finis enim legis Chriſtus eſt, ait Rom. 10
Apoſtolus, ad iuſtitiā omni credenti. Finis perfici
ens, non interficiens: finis quouſq; eamus, non u-
bi pereamus. Sic omnino intelligendum eſt, pa-
ſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Ipſe eſt fi- 1. Cor. 5
nis noſter, in illum eſt tranſitus noſter. Nam ui-
deo poſſe iſta uerba Euangelica quodam huma-
D no modo etiam ſic accipi, tanquam uſque ad mor
tem Chriſtus dilexerit ſuos, ut hoc uideatur eſſe,
in finem dilexit eos. Humana eſt hæc ſententia,
non diuina: neq; enim nos hucuſq; ille dilexit, qui
ſemper & ſine fine nos diligit. Abſit ut dilectionē
morte finierit, qui non eſt in morte finitus. Etiam Luc. 16
poſt mortem quinq; fratres ſuos dilexit diues ille
ſuperbus atq; impius, & uſq; ad mortem nos dile-
xiſſe putandus eſt Chriſtus? Abſit chariſſimi. Ne-
quaquam ille nos diligendo uſq; ad mortem ueni
ret, ſi dilectionem noſtram morte finiret. Niſi for
te ita ſit intelligendum, in finem dilexit eos, uſq;
ad mortem dilexit eos: quia tantum dilexit eos, ut
moreretur pro eis. Hoc enim teſtatus eſt dicens,
Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm ut Ioan. 15
animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ita ſanè
non

non prohibemur intelligi, in finem dilexit, id eſt, A uſque ad mortem illum dilectio ipſa perduxit.

Et cœna, inquit, facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes; ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exijt, & ad deum uadit, ſurgit à cœna, & ponit ueſtimēta ſua. Et cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.] Non ita debemus intelligere cœnam factam ueluti iam cōſummatam atq; trāſactam: adhuc enim cœnabatur cum dominus ſurrexit & pedes lauit diſcipulis ſuis. Nam poſtea recubuit, & buccellā ſuo traditori poſtea dedit, utiq; cœna nondum finita, hoc eſt dum adhuc panis eſſet in menſa. Cœna ergo facta, dictum eſt, B iam parata, & ad conuiuantiū mēſam uſumq; perducta. Quod autem ait, Cum diabolus iam miſiſſet in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes:] ſi quæris quid miſſum ſit in cor Iudæ, hoc utique, ut traderet eum. Miſſio iſta, ſpiritalis ſuggeſtio eſt. Non fit per aurem, ſed per cogitationē, ac per hoc nō corporaliter, ſed ſpiritaliter: neq; enim ſpiritale quod dicit̄, ſemper in laude accipiendū

Eph. 6 eſt. Nouit Apoſtolus quædam ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, aduerſus quæ nobis colluctationē eſſe teſtatur: nō autem eſſent maligna ſpiritalia, ſi non eſſent etiam maligni ſpiritus. A ſpiritu enim ſpiritalia nominantur. Sed quomodo iſta fiant ut diabolicæ ſuggeſtiones immittantur, & humanis cogitationibus miſceātur, ut eas tanquā ſuas de- C putet homo, unde ſcit homo? Nec dubitādum eſt etiam bonas ſuggeſtiones à bono ſpiritu ita latenter ac ſpiritaliter fieri: ſed intereſt quibus nā earū mens humana cōſentiat, diuino auxilio uel deſerta per meritum, uel adiuta per gratiam. Factum ergo iam fuerat in corde Iudæ per immiſſionem diabolicam, ut traderet diſcipulus magiſtrū, ſed quē non didicerat deum. Iam talis uenerat ad conuiuium, explorator paſtoris, inſidiator ſaluatoris, uenditor redemptoris: iam talis uenerat, & uidebatur, & tolerabatur, & ſe ignorari arbitrabat̄: quia in eo quem uolebat fallere, fallebatur. At ille iſto, in ipſo corde intus inſpecto, neſciente ſciēter utebatur. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus.] Ergo & ipſum traditorē. Nam ſi eum in manibus non haberet, nō utiq; illo uteretur ut uellet. D Proinde iam traditor traditus erat ei quē tradere cupiebat, atq; ita malum tradendo faciebat, ut de illo tradito bonum fieret quod neſciebat. Sciebat enim dominus quid faceret pro amicis, qui patiēter utebatur inimicis: ac ſic om̄ia dederat pater in manus eius, & in uſum mala, & in effectum bona.

Sciens etiā quia à deo exijt & ad deum uadit.] nec deum cū inde exiret, nec nos deſerens cū rediret. Hæc ergo ſciens, Surgit à cœna, & ponit ueſtimenta ſua: & cū accepiſſet linteū, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim & cœpit lauare pedes diſcipulorū, & extergere linteo quo erat præcinctus.] Debemus chariſſimi ſenſum Euāgeliſtę diligēter attendere. Locuturus quippe de tāta do A mini humilitate, prius celſitudinē eius uoluit commendare. Ad hoc pertinet quod ait, ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & qa à deo exijt, & ad deū uadit. Cū illi ergo omnia pater dediſſet in manus, ille diſcipulorum non manus, ſed pedes lauit: & cum ſe ſciret à deo exiſſe, & ad deum pergere, nō dei domini, ſed hominis ſerui impleuit officium. Ad hoc aūt pertinet quod etiam de traditore ipſius, quia iā talis uenerat, qui nec ab illo ignorabatur, proloqui uoluit: ut hoc quoq; ad maximū cumulum humilitatis accederet, quòd etiam illi nō dedignatus eſt pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in ſcelere. Quid autem mirū ſi ſurrexit à cœna, & poſuit ueſtimēta ſua, qui cum in forma dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit? Et qd mirū Philip. 2
B ſi præcinxit ſe linteo, qui formam ſerui accipiens habitu inuentus eſt ut homo? Quid mirum ſi miſit aquam in peluim unde lauaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorū? Quid mirum, ſi linteo quo erat pręcinctus, pedes quos lauerat terſit, qui carne qua erat indutus, Euangeliſtarum ueſtigia confirmauit? Et linteo quidem ut ſe præcingeret, poſuit ueſtimenta quę habebat: ut autem formam ſerui acciperet quando ſemetipſum exinaniuit, non quod habebat depoſuit, ſed quod non habebat accepit. Crucifigendus ſanè ſuis expoliatus eſt ueſtimētis, & mortuus inuolūtus eſt linteis: & tota illa eius paſſio, noſtra purgatio eſt. Paſſurus igitur exitia, præmiſit obſequia: nō ſolum eis pro C quibus erat ſubiturus mortem, ſed etiā illi qui eum fuerat traditurus ad mortem. Tāta eſt quippe humanæ humilitatis utilitas, ut eam ſuo commendaret exemplo etiā diuina ſublimitas: quia homo ſuperbus in ęternum periret, niſi illum deus humilis inueniret. Venit enim filius hominis quærere Luc. 19
& ſaluum facere quod perierat. Perierat autem ſuperbiam deceptoris ſecutus, ergo humilitatem redemptoris ſequatur inuentus.

Ab eo quod ait, Venit ergo ad Simonem Petrum: & dicit ei Petrus, Domine, tu lauas mihi pedes? uſq; ad id quod ait, Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lauet, ſed eſt mundus totus:

Tractatus LVI.

CVM lauaret pedes diſcipulorum dominus, Venit ad Simonem Petrum: & dicit ei Petrus, Domine, tu mihi lauas pedes?] Quis enī nō expaueſceret lauari ſibi pedes à dei filio? Quā- D uis itaq; magnæ fuiſſet audaciæ contradicere ſeruum domino, hominem deo: tamen hoc Petrus facere maluit, quàm perpeti ut ſibi pedes lauarētur à domino & deo. Nec putare debemus hoc Petrū inter cæteros formidaſſe atq; recuſaſſe, cum id alij ante ipſum libenter uel æquanimiter ſibi fieri permiſiſſent. Facilius quippe ſic accipiuntur iſta uerba Euangelij, quia cum dictum eſſet, Cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus: deinde ſubiunctum eſt, uenit ergo ad Simonem Petrū, quaſi aliquibus iam lauiſſet, & poſt eos ueniſſet ad primū. Quis enim neſciat primum Apoſtolorū eſſe beatiſſimum Petrum?

Sed nõ ita intelligẽdum eſt quòd poſt aliquos ad
illum uenerit:ſed quòd ab illo cœperit. Quãdo er
go pedes diſcipulorũ lauare cœpit, uenit ad eum
a quo cœpit, id eſt ad Petrũ: & tunc Petrus, quod
etiam quilibet eorum expauiſſet, expauit atq; ait,
Domine, tu mihi lauas pedes? Tu, mihi. Quid eſt,
tu? Quid eſt mihi? Cogitãda ſunt potius quàm di
cenda: ne forte quod ex his uerbis aliquatenus di-
gnum concipit anima, non explicet lingua. Sed
reſpondit Ieſus & dixit ei, Quod ego facio tu ne-
ſcis modo, ſcies autem poſtea.] Nec tamen illius
dominici facti altitudine exterritus, pmittit fieri,
quod cur fieret ignorabat: ſed uſq; ad ſuos pedes
humilem Chriſtum adhuc non uult uidere, nõ po
teſt ſuſtinere. Non lauabis mihi, inquit, pedes in
B æternum.] Quid eſt in æternum? Nunquã hoc fe
ram, nunquam patiar, nũquam ſinam: hoc quippe
in æternum non fit, quod nunquam fit. Tum ſalua
tor ægrũ reluctantẽ de ipſius ſalutis periculo ex-
terrens: Si non lauero te, inquit, non habebis
partem mecum.] Ita dictum eſt, ſi non lauero te,
cũ de ſolis pedibus ageretur: quomodo dici aſſo-
let, calcas me, quando ſola planta calcatur. At ille
amore & timore perturbatus, & plus expaueſcẽs
Chriſtum ſibi negari, quam uſq; ad ſuos pedes hu
miliari: Domine, ait, non tantũ pedes meos, ſed
& manus & caput.] Quandoquidem ſic minaris,
lauanda tibi membra mea, non ſolum ima nõ ſub-
traho, uerumetiã prima ſubſterno. Ne mihi neges
capiendam tecum partem, nullam tibi nego ablu-
C endam mei corporis partem. Dicit ei Ieſus, Qui
lotus eſt, non habet opus niſi pedes lauare, ſed eſt
mundus totus.] Hic moueatur fortaſſis quis & di
cat, Immo ſi mundus eſt totus, quid ei opus eſt uel
pedes lauare? Dominus aũt nouerat q̃d dicebat,
etiam ſi noſtra infirmitas eius ſecreta nõ penetrat.
Veruntamen quantum nos erudire, & ex lege ſua
docere dignat̃, pro captu meo, pro modulo meo,
aliquid etiam ego de huius quęſtionis profundita
te illo adiuuãte reſpondeam: ac primum ipſam lo-
cutionem non ſibi eſſe contrariam facillime oſten
dam. Quis enim nõ ita rectiſſime loqui poſſit, mũ
dus es totus præter pedes? Elegantius autẽ loqui-
tur ſi dicit, mundus es totus niſi pedes, quod tan-
tundem ualet. Hoc ergo ait dominus, Non habet
D opus niſi pedes lauare, ſed eſt mundus totus, To-
tus utiq; præter pedes, uel niſi pedes quos habet
opus lauare. Sed q̃d eſt hoc? Quid ſibi uult? Quid
hic neceſſarium eſt ut quæramus? Dominus dicit,
ueritas loquitur, quòd opus habeat pedes lauare
etiam ille qui lotus eſt. Quid fratres mei, quid pu-
tatis, niſi quia homo in ſancto quidẽ baptiſmo to
tus abluitur, non pręter pedes, ſed totus omninò?
Veruntamẽ cũ in rebus humanis poſtea uiuitur,
utiq; terra calcatur. Ipſi igitur humani affectus, ſi-
ne quibus in hac mortalitate non uiuitur, quaſi pe
des ſunt, ubi ex humanis reb. afficimur: & ſic affi-
1. Ioan. 1 cimur, ut ſi dixerimus, quia peccatum non habe-
mus, noſipſos decipiamus, & ueritas in nobis nõ
ſit. Quotidie igit̃ pedes lauat nobis, qui interpel-
Rom. 8 lat pro nobis: & quotidie nos opus habere ut pe-
A des lauemus, id eſt uias ſpiritaliũ greſſuum diriga-
mus, in ipſa oratione dominica cõfitemur cum di
cimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut et nos di Matt. 6
mittimus debitoribus noſtris. Si enim confitea-
mur, ſicut ſcriptum eſt, peccata noſtra, profecto il
le qui lauit pedes diſcipulorum ſuorum, fidelis eſt
& iuſtus qui dimittat nobis peccata noſtra, & mũ 1. Ioan. 1
det nos ab omni iniquitate: id eſt, uſq; ad pedes q
bus conuerſamur in terra. Proinde Eccleſia quam
mundat Chriſtus lauacro aquæ in uerbo, non ſo-
lum in illis eſt ſine macula & ruga, qui poſt laua-
crum regenerationis continuo ex huius uitæ con
tagione tolluntur, nec calcant terrã ut opus habe
ant pedes lauare: uerumetiam in ijs quibus iſtam
miſericordiam præbẽs dominus, fecit eos de ſecu
B lo iſto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem
qui hic demorantur, etiam ſi munda ſit, quoniã iu
ſte uiuunt: opus tamen habent pedes lauare, quo-
niam ſine peccato utiq; nõ ſunt. Propter hoc dicit
in Cãtico canticorũ, Laui pedes meos, quomodo Cant. 5
inquinabo illos? Dicitur enim hoc cum cogit̃ ad
Chriſtum uenire, & terram calcare cum uenit. A-
lia quęſtio rurſus exoritur. Nõne Chriſtus ſurſum
eſt? Nõnne aſcẽdit in cœlum, & ſedet ad dexterã
patris? Nõnne Apoſtolus ad nos clamat & dicit,
Si ergo reſurrexiſtis cũ Chriſto, quæ ſurſum ſunt Col. 3
ſapite, ubi Chriſtus eſt ad dexterã dei ſedens, quæ
ſurſum ſunt quærite, nõ quæ ſuper terrã? Quomo
do ergo ut ad Chriſtum eamus, terrã calcare com
pellimur: cum potius nobis ſurſum cor habẽdum
C ſit ad dominũ, ut cũ illo eſſe poſſimus? Videtis fra
tres hodierni temporis anguſtias iſtam coarctare
quæſtionem. Quod & ſi uos forte minus uidetis:
ego utcunq; uideo quãtæ diſputationis indigeat.
Vnde peto ut eã potius ſuſpendi, quàm uel negli
gentius uel anguſtius pertractari, nõ fraudata ſed
dilata expectatiõe patiamini. Aderit eñ dñs qui
nos debitores facit, ut faciat etiam redditores.

De eadem lectione. Tractatus LVII.

NON immemor mei debiti, & iam red-
dendi tempus agnoſco. Donet unde
reddam, qui donauit ut debeam. Do
nauit enim dilectionẽ, de qua dictũ
eſt, Nemini quicquam debeatis, niſi Rom. 13
ut inuicem diligatis: donet etiam ſermonẽ, quem
D uideo me debere dilectis. Expectationem ueſtrã
ad hoc nempe diſtuleram, ut explicarem ſicut poſ
ſem, quemadmodum etiam per terram ueniatur
ad Chriſtum: cum potius iubeamur quæ ſurſum
ſum quærere, nõ quæ ſuper terram. Surſum enim
Chriſtus eſt ſedens ad dexteram patris: ſed pro-
fecto & hic eſt, propter quod & Saulo in terra ſę-
uienti dicit, Saule Saule, quid me perſequeris? Vt Act. 9
autem hoc quærendum ſuſciperemus, id tracta-
batur quòd pedes dominus diſcipulis lauit, cum
iam ipſi diſcipuli loti eſſent, nec opus haberent ni
ſi pedes lauare. Vbi uiſum eſt intelligẽdum, quòd
baptiſmo quidem homo totus abluitur: ſed dum
iſto poſtea uiuit in ſeculo, humanis affectibus ter
ram uelut pedibus calcans, ipſa ſcilicet conuerſa-
tione uitæ huius cõtrahit unde dicat, Dimitte no-
bis

Matt. 6 bis debita noſtra. Ac ſic etiã inde mundatur ab eo A
qui pedes lauit diſcipulis ſuis, nec deſinit interpel
lare pro nobis. Hinc occurrunt ex Cãtico cantico
Cant. 5 rũ Eccleſiæ uerba dicentis: Laui pedes meos, quo
modo inquinabo eos? Cum uellet ire & aperire ei
qui uenerat ad eam & pulſauerat, ſibiq; aperiri po
poſcerat, ille ſpecioſus forma præ filijs hominum.
Hinc quæſtio nata eſt quam coarctare noluimus
anguſtijs tẽporis, ideoq; diſtulimus, quonã modo
Eccleſia timeat inquinare pedes, dum pergit ad
Chriſtũ, quos baptiſmate lauerat Chriſti: ſic enim
ait, Ego dormio, & cor meũ uigilat. Vox fratrue-
lis mei pulſat ad ianuã. Deinde dicit etiã ipſe, A-
peri mihi ſoror mea, proxima mea, columba mea,
perfecta mea: quia caput meum repletum eſt rore
& crines mei guttis noctis. Et reſpondet illa, Exui B
me tunica mea, quomodo induar ea? Laui pedes
meos, quomodo inquinabo illos? O admirabile
ſacramentũ, ô grãde myſterium. Ergóne timet in-
quinare pedes, ueniendo ad eum qui lauit ſuorum
diſcipulorum pedes? Timet certe, quia per terram
uenit ad eum qui etiã in terra eſt, quia ſuos hic cõ-
Matt. 28 ſtitutos non deſerit. An non ipſe ait, Ecce ego uo
biſcum ſum uſq; ad cõſummationẽ ſeculi? An nõ
ipſe ait, Videbitis cœlos apertos, & angelos dei
aſcẽdentes & deſcendentes ad filiũ hominis? Si a-
ſcendunt ad eũ propterea quia ſurſum eſt, quomo
do ad eũ deſcendũt ſi etiam nõ hic eſt? Dicit ergo
Eccleſia, Laui pedes meos, quomodo inquinabo
eos? In eis hoc dicit qui poſſunt omni fece mũdati
Phil. 1 dicere, Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto, permane C
re aũt in carne magis neceſſariũ ꝓpter uos. In eis
hoc dicit qui prędicãt Chriſtũ & aperiũt illi oſtiũ,
ut habitet per fidẽ in cordibus hominũ. In his hoc
dicit cum deliberant, utrum miniſterium tale ſuſci
piant, cui ſe minus idoneos exiſtimant, ut ſine cul
pa impleant ne forte alijs prędicantes, ipſi reprobi
fiant. Tutius enim ueritas auditur quàm prædica
tur: quoniã cum auditur, humilitas cuſtoditur: cũ
autẽ prædicatur, uix nõ ſurrepit cuiuis hominum
quantulacunq; iactantia, in qua utiq; inquinantur
Iaco. 1 pedes. Ergo ut Apoſtolus Iacobus dixit: Sit om-
nis homo uelox ad audiendũ, tardus autem ad lo-
Pſal. 50 quendum. Dicit & alius homo dei, Auditui meo
dabis gaudiũ & lætitiam, & exultabunt oſſa humi
liata. Hoc eſt quod dixi: Cũ ueritas auditur, humi- D
Ioan. 3 litas cuſtoditur. Dicit & alius, Amicus autẽ ſponſi
ſtat & audit eum, & gaudio gaudet propter uocẽ
ſponſi. Fruamur auditu, ſine ſtrepitu nobis loquẽ-
te intrinſecus ueritate. Quanquã etiam cum forin
ſecus inſonat per legentẽ, per annũciantẽ, per prę
dicantẽ, per diſputantẽ, per præcipientẽ, per cõſo
lantẽ, per exhortantẽ, per ipſum etiã cantantẽ atq;
pſallentẽ: ipſi qui hæc agũt, inquinare pedes ſuos
timeant, cum placere hominibus ſurrepẽte amore
humanæ laudis affectant. Cæterũ qui eos audit li-
benter & pie, non habet locum iactandi ſe in labo
rib. alienis: & nõ inflatis oſsib. ſed humiliatis gau-
dio gaudet propter uocẽ dominicæ ueritatis. Pro
inde in eis qui libẽter & humiliter audire nouerũt,
& uitam quietam in ſtudijs dulcibus et ſalubribus

A agunt, ſancta delicietur Eccleſia & dicat: Ego dor Cant. 5
mio, & cor meũ uigilat. Quid eſt, Ego dormio &
cor meum uigilat: niſi, ita quieſco ut audiam? O-
cium meum nõ impenditur nutriẽdæ deſidiæ, ſed
percipiendæ ſapientiæ. Ego dormio, & cor meum
uigilat, uaco & uideo, quoniã tu es dominus: quia
Sapientiã ſcribe in tempore ocij, & qui minoratur
actu, ipſe percipiet eam. Ego dormio, & cor meũ
uigilat: ego requieſco à negocioſis actibus, & ani-
mus meus diuinis ſe intendit affectibus. Sed in ijs
qui iſto modo ſuauiter & humiliter requieſcũt, dũ
ocioſe oblectatur Eccleſia: ecce pulſat ille qui ait,
Quæ dico uobis in tenebris, dicite in lumine, & Matt. 10
quod in aure auditis prędicate ſup tecta. Vox er-
go eius pulſat ad ianuã, & dicit: Aperi mihi ſoror Cant. 5
B mea, prxima mea, colũba mea, perfecta mea, quia
caput meum repletum eſt rore, & crines mei gut-
tis noctis. Velut ſi diceret, Tu uacas, & contra me
oſtium clauſum eſt: tu ſtudes ocio paucorum & a-
bundante iniquitate refrigeſcit charitas multorũ.
Nox quippe iniquitas eſt. Ros uero eius & guttę,
hi ſunt qui refrigeſcunt & cadunt, & faciunt refri-
geſcere caput Chriſti: hoc eſt, ut nõ ametur deus.
Caput enim Chriſti deus. Sed portãtur in crinib.
id eſt in ſacramentis uiſibilibus tolerantur: nequa-
quam interiora ſenſus attingunt. Pulſat ergo ut ex
cutiat quietẽ ſanctis ocioſis, & clamat: Aperi mi-
hi de ſanguine meo ſoror mea, de acceſſu meo pro
xima mea, de ſpiritu meo columba mea, de ſermo-
ne meo quẽ plenius ex ocio didiciſti perfecta mea,
C aperi mihi, prædica me. Ad eos quippe qui clauſe-
sunt contra me, quomodo intrabo ſine aperiente?
Quomodo enim audient ſine prædicãte? Hinc fit Rom. 10
ut etiam hi qui amãt ocium ſtudiorum bonorum,
& nolũt perpeti laborioſarum moleſtias actionũ,
eo quòd minus idoneos ad hæc miniſtranda, & ſi-
ne reprehenſione agẽda ſe ſentiũt: mallent ſi fieri
poſſet, ſanctos Apoſtolos & prædicatores uerita-
tis antiquos excitari aduerſus abũdantiã iniquita-
tis, quia feruor friguit charitatis. Sed in eis qui iam
de corpore exierunt, & carnis indumẽto expoliati
ſunt, neq; enim ab ea ſeparati ſunt, reſpõdet Eccle-
ſia, Exui me tunica mea, quomodo induar ea? Re-
cipietur quidem illa tunica, & in eis qui iam exu-
ti ſunt, rurſus ueſtietur carne Eccleſia: non tamen
D nunc quando feruefaciendi ſunt frigidi, ſed tunc
quando reſurrecturi ſunt mortui. Paſſa ergo diffi-
cultatem propter inopiam prædicatorum, & reco
lens illa ſua membra ſana ſermonibus, ſancta mori
bus, ſed iam exuta corporibus: ingemit & dicit Ec
cleſia, Exui me tunica mea, quomodo induar ea?
Mẽbra illa mea quæ Chriſto aperire euangelizan
do excellẽtiſsime potuerũt, quomodo ad corpora
quib. exuta ſunt, redire nũc poſſunt? Deinde reſpi
ciens ad eos qui prædicare, & populos acquirere
ac regere, ac ſic Chriſto afferre utcũq; poſſunt, ſed
in his difficultatib. actionũ peccare metuũt: Laui, Cant. 5
inqt, pedes meos, quomodo inqnabo illos? Quiſ-
quis enĩ in uerbo nõ offendit, hic perfectus eſt uir.
Et quis eſt perfectus? Quis eſt qui non offendit in
tanta abundantia iniquitatis, tanto frigore charita

tis? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? A
Quandoquidem lego & audio: Nolite multi ma-
giſtri fieri fratres, quoniã maius iudicium ſumitis.
In multis enim offendimus om̃es. Laui pedes me-
os, quomodo inquinabo eos? Sed ecce ſurgo & a-
Matt. 6 perio. Chriſte laua nos, Dimitte nobis debita no-
ſtra: quoniã nõ eſt extincta charitas noſtra, quia et
nos dimittimus debitoribus noſtris. Quãdo te au
Pſal. 50 dimus, exultant tecum in cœleſtibus oſſa humilia
ta. Sed quãdo te prædicamus, terram calcamus ut
tibi aperiamus: & ideo ſi reprehẽdimur, perturba-
mur: ſi laudamur, inflamur. Laua pedes noſtros an
te mundatos, ſed cum ad aperiẽdum tibi per terrã
pergimus inquinatos. Hæc uobis hodie ſatis ſint
dilectiſſimi. Si quid ſecus quàm oportuit dicẽtes
fortaſſis offendimus, uel laudibus ueſtris immo-
deratius quàm oportuit eleuati ſumus: impetrate B
mundationem pedibus noſtris, deo placentibus
orationibus ueſtris.

Ab eo quod dicit, Et uos mundi eſtis, ſed non om-
nes: uſq; ad id quod ait, Exẽplum dedi uobis, ut quem-
admodum ego feci uobis, ita & uos faciatis.

Tractatus LVIII.

AM illa uerba ſancti Euangelij, ubi
dominus lauãs pedes diſcipulis ſuis,
1 ait, Qui lotus eſt ſemel, nõ habet ne-
ceſſitatẽ niſi pedes lauare, ſed eſt mũ-
dus totus, dilectioni ueſtræ ut domi-
nus donare dignatus eſt expoſuimus: nunc quod
ſequitur uideamus. Et uos, inquit, mundi eſtis,
ſed nõ omnes.] Hoc quid ſit ne quæreremus, ipſe
Euangeliſta patefecit, adiungens: Sciebat enim C
quiſnam eſſet qui traderet eũ, propterea dixit, non
eſtis mundi omnes.] Quid hoc apertius? Proinde
ad ſequentia tranſeamus. Poſtquam ergo lauit
pedes eorum, & accepit ueſtimenta ſua, cum recu
buiſſet iterũ dixit eis, Scitis quid fecerim uobis?]
Nũc eſt ut beato Petro reddatur illa promiſſio: di
latum enim fuerat, quando expaueſcenti & dicen
ti, nõ lauabis mihi pedes in æternũ, reſponſum eſt
ei, qđ ego facio, tu neſcis modo, ſcies autẽ poſtea.
Ecce eſt ipſum poſtea: iam tempus eſt ut dicatur,
quod paulo ante dilatũ eſt. Memor itaq; dominus
ſe promiſiſſe iamdudum ſcientiã facti ſui tam ino-
pinati, tam mirabilis, tam expaueſcẽdi, & niſi ipſe
uehementer terruiſſet, nullo modo ſinendi, ut ma
giſter nõ tantum ipſorũ ſed angelorũ, & dominus D
non tantũ ipſorum ſed rerum omnium, lauaret pe
des diſcipulorũ & ſeruorum ſuorum: Huius ergo
tanti facti quoniã promiſerat ſcientiã dicẽs, Scies
autem poſtea, quid ſit quod fecit, docere nũc inci-
pit. Vos, inquit, uocatis me magiſter & domine,
& bene dicitis: ſum etenim.] Bene dicitis, quia ue
rum dicitis: ſum quippe quod dicitis. Homini præ
ceptum eſt, Nõ te laudet os tuum, ſed laudet te os
Prou. 27 proximi tui. Periculoſum eſt enim ſibi placere, cui
cauendum eſt ſuperbire. Ille autem qui ſuper om-
nia eſt, quantũcunq; ſe laudet, nõ ſe extollit excel
ſus: nec poteſt recte dici arrogãs deus. Nobis nãq;
expedit eum noſſe, non illi: nec eum quiſq; cogno
ſcit, ſi non ſe indicet ipſe qui nouit. Si ergo non ſe

laudando quaſi arrogãtiam uitare uoluerit, nobis
ſapientiam denegabit. Et magiſtrũ quidem quòd
ſe eſſe dicit, nemo reprehẽderet, etiam qui eum ni
hil eſſe aliud ꝙ hominẽ crederet: quoniã id profi-
tetur quod & ipſi homines in quibuslibet artibus
uſq; adeo ſine arrogantia profitẽtur, ut profeſſores
uocentur. Quòd uero dominũ & ipſe ſe dicit diſci
pulorum ſuorũ, cum ſint illi etiã ſecundũ ſeculum
ingenui: quis ferat in homine? Sed deus loquitur.
Nulla eſt hic elatio tantæ celſitudinis, nullũ men-
dacium ueritatis: nobis ſubiacere illi utile eſt celſi
tudini, nobis ſeruire utile eſt ueritati. Quòd ſe do-
minum dicit, non illi uitium eſt, ſed nobis benefi-
cium. Cuiuſdam ſecularis autoris uerba laudãtur,
quia dixit: Cum omnis arrogantia odioſa eſt, tum
illa ingenij & eloquẽtiæ multo moleſtiſſima: & ta
men idem ipſe cum de ſua eloquentia loqueretur,
dicerem, inquit, perfectam, ſi ita iudicarem, nec in
ueritate crimen arrogantiæ pertimeſcerẽ. Si igitur
ille homo eloquentiſſimus in ueritate arrogãtiam
non timeret, quomodo arrogantiã ipſa ueritas ti-
met? Dicat ſe dominũ qui dominus eſt, dicat ſe ue
rum qui ueritas eſt: ne non dicam ergo quod utile
eſt, dũ tacet ille quod eſt. Beatiſſimus Paulus, non
utiq; unigenitus dei filius, ſed unigeniti dei filij ſer
uus & Apoſtolus, non ueritas, ſed particeps ueri-
tatis, ait libere & cõſtanter, Et ſi uoluero gloriari, 2. Cor. 12
non ero inſipiens: ueritatem enim dico. Neque e-
nim in ſeipſo, ſed in ipſa ueritate quæ ſuperior eſt
ipſo, & humiliter & ueraciter gloriaretur: quoniã
& ipſe præcepit, ut qui gloriatur, in domino glorie-
tur. Itáne non timeret inſipientiam, ſi gloriari uel-
let amator ſapientiæ, & in gloria ſua timeret inſipi
entiam ipſa ſapientia? Non timuit arrogãtiam qui
dixit, In domino laudabitur anima mea: & in lau- Pſal. 33
de ſua timeret arrogãtiam poteſtas domini, in qua
laudatur anima ſerui? Vos, inquit, uocatis me ma
giſter & domine, & bene dicitis: ſum etenim. Ideo
bene dicitis, quia ſum: nam ſi non eſſem quod dici
tis, male diceretis, etiam ſi me laudaretis. Quomo
do ergo negaret ueritas, quod dicunt diſcipuli ue
ritatis? Quomodo quod dicũt qui didicerunt, ne-
garet ipſa unde didicerũt? Quomodo fons negat,
quod bibens prædicat? Quomodo lux occultat,
quod uidens indicat? Si ergo, inquit, ego laui pe
des ueſtros dominus & magiſter, debetis & uos al
ter alterius lauare pedes. Exẽplum enim dedi uo-
bis, ut quemadmodũ ego feci uobis, & uos ita fa-
ciatis.] Hoc eſt beate Petre quod neſciebas, quan
do fieri non ſinebas. Hoc tibi poſtea ſciendũ pro-
miſit, quãdo ut ſineres terruit te magiſter tuus &
dñs tuus, lauans pedes tuos. Didicimus fratres hu
militatem ab excelſo: faciamus inuicem humiles,
quod humiliter fecit excelſus. Magna eſt commẽ-
datio humilitatis, & faciunt ſibi hoc inuicem fra-
tres, etiã opere ipſo uiſibili, cum ſe inuicem hoſpi-
tio recipiũt: eſt enim apud pleroſq; cõſuetudo hu-
ius humilitatis, uſq; ad factum quod cernatur ex-
preſſa. Vnde Apoſtolus cum uiduã bene meritam
commẽdaret: Si hoſpitio, inquit, recepit, ſi ſancto 1. Tim. 5
rum pedes lauit. Et apud ſanctos ubicũq; hæc con
ſuetudo

ſuetudo non eſt, quod manu non faciunt, corde faciunt, ſi in illorum numero ſunt quibus dicitur in (Dan. 3) hymno beatorum trium uirorũ, Benedicite ſancti & humiles corde domino. Multo autẽ eſt melius & ſine controuerſia uerius, ut etiam manibus fiat: nec dedigneť quod fecit Chriſtus facere Chriſtianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus: etiã in corde ipſo uel excitatur, uel ſi iam inerat, confirmatur ipſius humilitatis affectus. Sed excepto iſto morali intellectu, ita nos huius dominici facti altitudinem cõmendaſſe meminimus, ꝙ lauando pedes iam lotorum atq; mundorum diſcipulorũ, ſignificauerit dominus propter humanos quibus in terra uerſamur affectus, ut quãtumlibet perfecerimus in apprehenſione iuſtitiæ, ſciamus nos ſine peccato non eſſe: quod ſubinde abluit interpellando pro nobis, cum oramus patrem qui in (Matt. 6) cœlis eſt, ut debita noſtra dimittat nobis, ſicut & nos dimittimus debitorib. noſtris. Quomodo ergo ad hunc intellectum poterit pertinere hoc qđ ipſe poſtea docuit, ubi ſui facti expoſuit rationem, dicẽs: Si ego laui ueſtros pedes dominus, & magiſter, debetis & uos alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodũ ego uobis feci, ita & uos faciatis? Nunquid dicere poſſumus quòd etiam frater fratrem à delicti poterit contagione mundare? Immo uero id etiam nos eſſe admonitos in huius dominici operis altitudine nouerimus, ut confeſſi inuicem delicta noſtra oremus pro nobis, ſicut & Chriſtus interpellat ꝓ nobis. Audiamus Apoſtolum Iacobum, hoc ipſum euidentiſſime præcipientem & dicentẽ, Con- (Iaco. 5) fitemini inuicẽ delicta ueſtra & orate pro uobis: quia & ad hoc dominus nobis dedit exemplum. Si enim ille qui ullum peccatum nec habet nec habuit nec habebit, orat pro peccatis noſtris, quãto magis nos inuicem pro peccatis noſtris orare debemus? Et ſi dimittit nobis ille cui non habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere nobis debemus inuicem, qui ſine peccato hic uiuere nõ ualemus? Quid enim uidetur in hac altitudine ſacramenti dominus ſignificare cum dicit, Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis: niſi quod apertiſſime di- (Col. 3) cit Apoſtolus, Donantes uobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & dominus donauit uobis, ita & uos inuicem? Itaq; nobis delicta donemus, & pro noſtris delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo inuicem pedes noſtros lauemus. Noſtrum eſt donante ipſo miniſteriũ charitatis & humilitatis adhibere: illius eſt exaudire, ac nos ab omni peccatorum contaminatione mundare per Chriſtum, & in Chriſto, ut quod alijs etiam dimittimus, hoc eſt in terra ſoluimus, ſoluatur & in cœlo.

Ab eo quod dicit, Amen amen dico uobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neq; apoſtolus maior eo qui miſit illum: uſque ad id quod dicit, Qui autem me accipit, accipit eum qui miſit me. Tractat. LIX.

(A) AVDIVIMVS ſanctum Euangeliũ, loquente domino atq; dicẽte: Amen amẽ dico uobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neq; apoſtolus maior eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.] Hoc ideo dixit, quia lauerat diſcipulorum pedes magiſter humilitatis, & uerbo & exemplo: ſed poterimus ea quæ ſunt operoſius diſſerenda ipſo adiuuãte diſſerere, ſi nõ in eis quæ manifeſta ſunt immoremur. Cum ergo hæc dominus præmiſiſſet, adiunxit, Non de omnibus uobis dico, ego ſcio quos elegerim. Sed ut impleatur ſcriptura: qui manducat panem meum, (Pſal. 40) leuabit ſuper me calcaneum ſuũ.] Hoc quid eſt aliud, niſi cõculcabit me? Notum eſt de quo loqua- (B) tur, Iudas ille traditor eius attingitur. Ergo ipſum nõ elegerat, unde ab eis quos elegit, iſto ſermone ſecernit. Quod ergo dico, inqt, beati eritis ſi feceritis ea, nõ de omnib. uobis dico. Eſt inter uos qui nõ erit beatus, neq; faciet ea. Ego ſcio quos elegerim. Quos, niſi eos qui beati erũt faciẽdo quæ præcepit, ac facienda monſtrauit, q efficere beatos poteſt? Nõ eſt igitur traditor Iudas electus? Quid eſt ergo quod alio loco dicit, Nónne ego uos duode- (Ioan. 6) cim elegi, & unus ex uobis diabolus eſt? An & ipſe ad aliquid eſt electus, ad quod utiq; erat neceſſarius: nõ autem ad beatitudinem, de qua modo ait, Beati eritis ſi feceritis ea? Hoc non de omnibus dicit: ſcit enim quos ad ſocietatem beatudinis huius elegerit. Nõ eſt ex eis iſte, qui panem illius ſic ede- (C) bat, ut ſuper eum leuaret calcaneum. Illi manducabant panem dominum, ille panem domini contra dominum: illi uitam, ille pœnam. Qui enim man- (1.Cor. 11) ducat indigne, ait Apoſtolus, iudicium ſibi mãducat. Amodo, inquit, dico uobis priuſquam fiat, ut cum factũ fuerit, credatis quia ego ſum.] Id eſt, ego ſum de quo illa ſcriptura præceſſit, ubi dictũ eſt: qui manducat meum panem, leuabit ſuper me calcaneũ ſuum. Deinde ſequitur & dicit, Amen amen dico uobis, qui accipit ſi quẽ miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.] Tantúm ne diſtare intelligi uoluit inter eum quẽ mittit & ſeipſum, quantũ inter ſeipſum & patrem deũ? Hoc ſi iſto modo acceperimus: neſcio quos gradus, quod abſit, Arrianorum more facie- (D) mus. Illi quippe cum audiunt hæc Euangelica uerba ſeu legunt, ſtatim ad illos gradus ſui dogmatis currunt, quibus non aſcendunt ad uitam, ſed præcipitantur in mortem. Continuo quippe dicunt, Quantum Apoſtolus filij diſtat à filio, quãuis dixerit, qui accipit ſi quem miſero, me accipit: tãtum & filius diſtat à patre, quãuis dixerit, qui autẽ me accipit, accipit eum qui me miſit. Sed ſi hoc dicis, oblitus es hæretice gradus tuos. Si enim tanto interuallo propter hæc domini uerba filium à patre, quantum Apoſtolum diſtinguis à filio, ubi poſiturus es ſpiritũſanctum? Excidit ne tibi? Vis eũ ponere poſt filium? Erit ergo ipſe inter Apoſtolũ & filiũ: & multo amplius diſtabit filius ab Apoſtolo quàm pater à filio. An forte ut inter filium & Apoſtolum, atq; inter patrem & filium maneat paribus interual-

interuallis iſta diſtinctio, æqualis erit ſpũſſanctus
filio? Sed nec hoc uultis. Vbi ergo eum poſituri e-
ſtis, ſi quãta filiũ patri, tanta Apoſtolũ filio diſcre-
tione ſupponitis? Cohibete itaq; ueſtræ præſum-
ptionis audaciam: & in his uerbis nolite quærere
quantã filij & Apoſtoli, tantam patris filijq; diſtan
Ioan. 10 tiam. Ipſum filium audite potius dicẽtem, Ego &
pater unum ſumus. Vbi ueritas uobis inter genito
rem & unigenitum nullam diſtantiæ ſuſpicionem
reliquit, ubi gradus ueſtros Chriſtus eliſit, ubi ſca
las ueſtras petra confregit. Sed hæreticorũ calum
nia refutata, quonam modo nos accepturi ſumus
hæc dominica uerba, qui accipit ſi quem miſero,
me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui
me miſit? Si enim uoluerimus intelligere ideo di-
ctum, qui me accipit, accipit eum qui me miſit, quod
unius naturæ ſint pater & filius: conſequens uide-
bitur ex eorundem uerborum regula qua dictum
eſt, qui accipit ſi quem miſero, me accipit, ut unius
naturæ ſit filius & Apoſtolus. Poſſet quidem non
inconuenienter & hoc intelligi, quoniam geminę
eſt ille gigas ſubſtantiæ, qui exultauit ad currendã
uiam: uerbum enim caro factum eſt, hoc eſt, deus
homo factus eſt. Proinde ita dixiſſe poſſet uideri,
qui accipit ſi quem miſero, me accipit ſecundũ ho
minem: qui autem me ſecundum deum accipit, ac
cipit eum qui me miſit. Sed cum iſta dicebat, non
ab illo naturæ unitas: ſed in eo qui mittitur, mitten
tis cõmendabatur autoritas. Sic itaq; eum qui miſ
ſus eſt unuſquiſq; accipiat, ut in illo eum qui miſit
attendat. Si ergo attẽdas Chriſtum in Petro, inue-
nies diſcipuli præceptorem: ſi autem attendas pa-
trem in filio, inuenies unigeniti genitorem, ac ſic
in eo qui miſſus eſt, ſine ullo accipis errore mitten
tem. Ea quæ ſequuntur in Euangelio, non ſunt
temporis breuitate coarctanda. Et ideo ſermo i-
ſte fratres chariſſimi, uelut ouium ſanctarũ cibus,
ſi ſufficit, ſalubriter capiatur: ſi exiguus eſt, deſide
rabilius ruminetur.

De eo quod dicit: Cum hæc dixiſſet Ieſus, turbatus
eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & dixit, Amen amen dico
uobis quia unus ex uobis tradet me. Tractat. LX.

NON parua fratres ex Euangelio beati
Ioannis nobis proponitur quæſtio,
ubi ait, Cum hæc dixiſſet Ieſus, tur
batus eſt ſpiritu: & proteſtatus eſt &
dixit, Amen amẽ dico uobis, quia u-
nus ex uobis tradet me.] Hinc'ne turbatus eſt Ie-
ſus, non carne ſed ſpiritu, quia dicturus fuerat, u-
nus ex uobis tradet me? Nũquid nam illi hoc tunc
primum uenit in mentem, uel tũc primum ei ſubi-
to reuelatũ eſt, eumq; repentina tanti mali nouitas
turbauit? Nónne hinc paulo ante loquebatur di-
Pſal. 40 cens, Qui mãducat meum panẽ, leuabit ſuper me
calcaneum? Nõne etiam iam ſuperius dixerat, &
uos mundi eſtis, ſed non omnes? Vbi Euangeliſta
ſubiunxit: ſciebat enim quiſnam eſſet qui traderet
Ioan. 6 eum, quem iã & ante ſignificauerat dicẽs, Nónne
ego uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabo-
lus eſt? Quid eſt ergo quòd nunc turbatus eſt ſpiri
tu, cũ proteſtatus eſt & dixit, Amen amẽ dico uobis

A quia unus ex uobis tradet me? An quia eũ iam fue
rat expreſſurus, ut nõ lateret in cæteris, ſed diſcer-
neret à cæteris, ideo turbatus eſt ſpiritu? An quia
ipſe traditor iam fuerat exiturus, ut Iudæos quib.
dominus ab eo traderetur, adduceret: turbauit eũ
imminens paſſio, & periculum proximum, & tra-
ditoris impendens manus, cuius fuerat præcogni
tus animus? Tale quippe hoc eſt quòd Ieſus turba
tus eſt ſpiritu: quale etiam illud quod ait, nunc ani
ma mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater ſalua me Ioan. 12
ex hora hac, ſed propterea ueni in horam hanc. Si
cut ergo tunc eius anima turbata eſt hora propin
quante paſſionis: ita etiam nunc exituro Iuda atq;
uenturo, & propinquante tanto ſcelere traditoris,
turbatus eſt ſpiritu. Turbatus eſt ergo poteſtatem
B habens ponẽdi animã ſuam, & poteſtatem habẽs
iterum ſumendi eam. Turbatur tam ingens pote-
ſtas, turbatur petræ firmitas. An potius in eo no-
ſtra turbatur infirmitas? Ita uero nihil indignũ cre
dant ſerui de domino ſuo, ſed cognoſcant ſe mem
bra in capite ſuo. Qui mortuus eſt pro nobis, ipſe
turbatus eſt idẽ ipſe pro nobis. Qui ergo poteſta-
te mortuus eſt, poteſtate turbatus eſt. Qui transfi-
gurauit corpus humilitatis noſtrę cõforme corpo
ri gloriæ ſuæ: transfigurauit etiam in ſe affectũ in-
firmitatis noſtræ, compatiẽs nobis affectu animæ
ſuæ. Proinde quando turbatur magnus, fortis, cer
tus, inuictus, nõ ei timeamus quaſi deficiat: nõ pe-
rit, ſed nos quærit. Nos, inquam, nos omnino ſic
quærit. Nosipſos in illius perturbatiõe uideamus,
C ut quando turbamur, nõ deſperatione pereamus.
Quando turbatur qui non turbaretur niſi uolens,
eum cõſolatur qui turbatur & nolens. Pereant ar-
gumenta philoſophorum, qui negãt in ſapientem
cadere perturbatiões animorũ. Stultam fecit deus 1. Cor. 1
ſapientiã huius mundi: Et dominus nouit cogita- Pſal. 93
tiones hominũ, quoniã uanæ ſunt. Turbetur pla-
nè animus Chriſtianus, non miſeria, ſed miſericor
dia: timeat ne pereãt homines Chriſto, cõtriſtetur
cũ perit aliquis Chriſto. Cõcupiſcat acquirere ho
mines Chriſto, lætetur cum acquiruntur homines
Chriſto. Timeat & ſibi ne pereat Chriſto, cõtriſte
tur peregrinari ſe à Chriſto. Concupiſcat regnare
cum Chriſto, lætetur dum ſperat ſe regnaturũ eſſe
cum Chriſto. Iſtæ ſunt certe quatuor quas pertur-
D bationes uocant, timor & triſtitia, amor & lætitia.
Habeant eas iuſtis de cauſis animi Chriſtiani, nec
philoſophorũ Stoicorũ, uel quorumcũq; ſimiliũ
conſentiatur errori: qui profectoquemadmodum
uanitatẽ exiſtimant ueritatẽ, ſic ſtuporem deputãt
ſanitatem, ignorantes ſic hominis animum, quem
admodũ corporis membrum deſperatius ægrota
re, quãdo & doloris amiſerit ſenſum. Sed dicit ali-
quis, Nunquid animus Chriſtiani debet etiã mor
te impẽdente turbari? Vbi eſt enim quod ait Apo
ſtolus, Concupiſcentiam ſe habere diſſolui & eſſe Phil. 1
cum Chriſto: ſi illud quod cõcupiſcit, poteſt eum
turbare cum uenerit? Facile eſt quidẽ iſtis ad hæc
reſpõdere, qui & ipſam lętitiam perturbationẽ uo
cant. Quid ſi enim propterea morte imminẽte tur
batur, quia morte imminente lætatur? Sed hoc,
inquiunt

inquiunt, gaudiũ, non lætitia nominãda eſt. Quid A
eſt hoc, niſi eaſdẽ res ſentire, & rerũ nomina uelle
mutare? Verum nos ſacris literis accõmodemus
auditum, & ſecundum ipſas potius iſtam quæſtio
nem domino adiuuante ſoluamus. Nec quoniam
ſcriptũ eſt, cum hæc dixiſſet Ieſus turbatus eſt ſpi-
ritu, dicamus eum lætitia fuiſſe turbatũ: ne uerbis
Matt.26 ſuis nos ipſe conuincat ubi dicit, Triſtis eſt anima
mea uſq; ad mortem. Tale aliquid etiã hic intelli-
gendum eſt, quãdo ſuo traditore iam tũc ſolo exi-
turo, & cum ſuis ſocijs cõtinuo redituro, Ieſus tur-
batus eſt ſpiritu. Firmiſſimi quidẽ ſunt Chriſtiani,
ſi qui ſunt, qui nequaquã morte imminẽte turban
tur. Sed nunquid Chriſto firmiores? Quis hoc in-
ſaniſſimus dixerit? Quid eſt ergo quòd ille turba
tus eſt, niſi quia infirmos in ſuo corpore, hoc eſt in
ſua Eccleſia, ſuę infirmitatis uoluntaria ſimilitudi
ne cõſolatus eſt: ut ſi qui ſuorum adhuc morte im-
minente turbañ, in ſpiritu ipſum intueañ, ne hoc
ipſo ſe putãtes reprobos, peiòre deſperatiõis mor
te ſorbeantur? Quantũ ita bonũ de participatio-
ne diuinitatis eius expectare & ſperare debemus,
cuius nos & perturbatio tranquillat, & infirmitas
firmat? Siue ergo iſto loco propter ipſum Iudã pe
reuntem miſerãdo turbatus eſt, ſiue ſua morte pro
pinquante turbatus eſt, nõ eſt tamẽ ullo modo du
bitãdum, nõ eum animi infirmitate, ſed poteſtate
turbatum: ne nobis deſperatio ſalutis oriatur, quã
do nõ poteſtate, ſed infirmitate turbamur. Carnis
quippe ille gerebat infirmitatẽ, quæ infirmitas re-
ſurrectione conſumpta eſt. Sed qui non ſolum ho
mo, uerumetiam deus erat: ineffabili diſtantia uni
uerſum genus humanũ animi fortitudine ſupera-
bat. Nõ ergo aliquo eſt cogẽte turbatus, ſed turba
uit ſemetipſum, quod de illo euidenter expreſſum
eſt quãdo Lazarũ ſuſcitauit: nam ibi ſcriptum eſt,
Ioan.11 quod turbauerit ſemetipſum, ut hoc intelligañ &
ubi nõ ſcriptũ legitur, & tamen eum legitur fuiſſe
turbatum. Affectum quippe humanum quãdo o-
portuit in ſe indicauit, in ſeipſo poteſtate commo
uit, qui hominem totum poteſtate ſuſcepit.

De eo quod ait, Aſpiciebant ergo ad inuicem diſci-
puli hæſitantes de quo diceret uſq; ad id, Et cum intin-
xiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ, & poſt pa-
nem intinctum introiuit in illum ſatanas.

Tractatus LXI.

HOc Euãgelij capitulum fratres, ita no
bis exponẽdũ in hac lectione propo
ſitum eſt: ut iam etiã de traditore do-
mini per panem tinctũ eiq; porrectũ
ſatis euidenter expreſſo aliquid dice
re debeamus. Et de illo quidem, quòd cum iam de
mõſtraturus Ieſus turbatus eſt ſpiritu, pręterito ſer
mone diſſerui: ſed fortaſſis quod ibi nõ dixi, etiam
hoc nobis dominus ſignificare ſua perturbatione
dignatus eſt, quòd ſcilicet falſos fratres, & domini
ci agri illa zizania ita neceſſe eſt uſq; ad meſſis tẽ-
pus inter frumenta tolerari, ut quãdo ex eis aliqua
ſeparari etiam ante meſſem urgens cauſa compel
lit, fieri hoc ſine Eccleſiæ perturbatione non poſ-
ſit. Hanc perturbationem ſanctorum ſuorum per

A ſchiſmaticos & hęreticos futuram, quodammodo
prænũcians dominus præfigurauit in ſeipſo: cum
exituro Iuda homine malo, & cõmixtionem fru-
menti, in qua diu fuerat toleratus, ſeparatiõe aper
tiſſima relicturo, turbatus eſt non carne, ſed ſpiri-
tu. Spiritales enim in huiuſmodi ſcandalis nõ per-
uerſitate, ſed charitate turbantur: ne forte in ſepa-
ratione aliquorum zizaniorum, ſimul aliquod era
dicetur & triticũ. Turbatus itaq; eſt Ieſus ſpiritu,
& proteſtatus eſt, & dixit: Amẽ amen dico uobis,
quia unus ex uobis tradet me.] Vnus ex uobis, nu-
mero, non merito: ſpecie, non uirtute: cõmixtione
corporali, non uinculo ſpiritali: carnis adiunctio-
ne, non cordis ſocius unitate. Proinde non qui ex
uobis eſt, ſed qui ex uobis exiturus eſt: Nam quo
B modo erit uerũ quod proteſtatus eſt dominus &
dixit, unus ex uobis, ſi uerum eſt quod ait idem ip
ſe in Epiſtola ſua, cuius eſt hoc Euangeliũ, Ex uo- 1.Ioan.2
bis exierunt, ſed nõ erant ex nobis: nam ſi fuiſſent
ex nobis, manſiſſent utiq; nobiſcum? Non erat igi
tur ex illis Iudas, manſiſſet enim cum illis, ſi eſſet
ex illis. Quid eſt ergo, unus ex uobis tradet me: ni
ſi, unus ex uobis exiturus eſt qui me tradet? Quia
& ille qui ait, Si fuiſſent ex nobis, manſiſſent utiq;
nobiſcum: iam dixerat, ex nobis exierunt: ac per
hoc utrunq; uerum eſt, & ex nobis & non ex no-
bis. Secundum aliud ex nobis, ſecũdum aliud non
ex nobis: ſecundum cõmunionem ſacramẽtorum
ex nobis, ſecundum ſuorum proprietatem crimi-
num non ex nobis. Aſpiciebant ergo ad inuicẽ
C diſcipuli, hæſitantes de quo diceret.] Sic quippe
in eis erat erga magiſtrum ſuum pia charitas, ut ta
men eos humana alterum de altero ſtimularet in-
firmitas. Nota quidem ſibi erat cuiuſq; cõſcientia,
ueruntamen quia proximi erat ignota, ita ſibi u-
nuſquiſq; erat certus, ut incerti eſſent & in cæteris
ſinguli, & in ſingulis cæteri. Erat ergo recum-
bens unus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem di-
ligebat Ieſus.] Quid dixerit, in ſinu, paulo poſt ait,
ubi dicit ſupra pectus Ieſu: ipſe eſt Ioãnes cuius eſt
hoc Euangelium, ſicut poſtea manifeſtat. Erat e-
nim eorum hæc conſuetudo qui ſacras literas no-
bis miniſtrauerunt, ut quando ab aliquo eorum di
uina narrabatur hiſtoria, cum ad ſeipſum ueniret,
tanquam de alio loqueretur: & ſic ſe insereret ordi
D ni narrationis ſuæ, tanquam rerum geſtarum ſcri-
ptor, nõ tanquã ſuiipſius prædicator. Nam & hoc
ſanctus Matthęus fecit: qui cum in textu narratio
nis ſuæ ueniſſet ad ſeipſum, uidit, inquit, in telonio
ſedentem quendam publicanum nomine Matthę Matt.9
um, & ait illi, Sequere me. Non ait, uidit me, & di-
xit mihi. Hoc fecit & beatus Moyſes, ita de ſeip-
ſo tanquam de alio cuncta narrauit, & ait, dixit do
minus ad Moyſen. Inuſitatius Apoſtolus Paulus,
non in hiſtoria, ubi rerum geſtarum ſuſcipitur ex-
plicando narratio, ſed in Epiſtola hoc fecit. Nam 2.Cor.12
utique de ſeipſo ait, Scio hominem in Chriſto an-
te annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue ex-
tra corpus, neſcio, deus ſcit: raptũ huiuſmodi uſ-
que in tertium cœlum. Quocirca quòd etiam hic
beatus Euangeliſta non ait, Eram recumbens in
ſinu

ſinu Ieſu,ſed ait, erat recumbens unus ex diſcipulis: noſtrorum autorū cōſuetudinem agnoſcamus potius ꝙ miremur. Quid eñ deperit ueritati,quādo & res ipſa dicitur, & modo quodam dicēdi iactantia deuitatur? Hoc quippe narrabat, quod ad eius laudem maximā pertinebat. Quid eſt autem, quem diligebat Ieſus? Quaſi alios nō diligeret,de quibus idem ipſe Ioannes ſuperius ait, In finem dilexit eos. Et ipſe dominus, Maiorem hac charitatē nemo habet, ꝙ ut animā ſuam ponat quis pro amicis ſuis. (Ioan. 15) Et quis enumeret omnia diuinarū teſtimonia paginarū, quibus dominus Ieſus, nō illius neq; eorum quæ tūc erant tantū, ſed etiam poſt futurorum membrorū ſuorum, & totius Eccleſię ſuę dilector oſtenditur? Sed profecto latet hic aliquid, & pertinet ad ſinū in quo recūbębat qui iſta dicebat. Per ſinum quippe quid ſignificatur aliud ꝙ ſecretū? Sed alius eſt opportunior locus, ubi nobis dominus aliquid donet de hoc ſecreto quātum ſufficiat dicere. Innuit ergo Simō Petrus, & dicit ei.] Notāda locutio eſt, dici aliquid non ſonando, ſed tantūmodo innuendo. Innuit, inquit, & dicit: utiq; innuendo dicit. Si enim cogitādo aliquid dicitur, ſicut ſcriptura loquitur, dixerūt apud ſemetipſos: quāto magis innuēdo, ubi iam foras qualibuſcūq; ſignis promit quod fuerat corde conceptū? Quid ergo dixit innuēdo? Quid niſi quod ſequit? Quis eſt de quo dicit?] Hæc uerba Petrus innuit: quia non ſono uocis, ſed motu corporis dixit. Itaq; cū recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu.] Hic eſt uniq; pectoris ſinus, ſapiētiæ ſecretum. Dicit ei, Domine quis eſt? Reſpondit Ieſus, Ille eſt cui ego tinctū panem porrexero. Et cum tinxiſſet panē, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt panem, tunc introiuit in illum ſatanas.] Expreſſus eſt traditor, nudatæ ſunt latebræ tenebrarū. Bonū eſt quod accepit, ſed malo ſuo accepit, qa male bonum malus accepit. Verum de iſto pane tincto qui porrectus eſt ficto, & de bis quæ ſequuntur, multa dicenda ſunt: quibus neceſſarium eſt plus temporis, ꝙ nunc habemus iam in iſtius fine ſermonis.

De eo quod ait, Dicit ei Ieſus, Quod facis fac cinus: uſq; ad id quod ait, Cum ergo exiſſet, dicit Ieſus, Nune clarificatus eſt filius hominis. Tractat. LXII.

s Cio chariſſimi moueri poſſe nonnullos, ſiue pios ut requirant, ſiue impios ut reprehendant: quòd poſtea quā panem tinctum traditori ſuo dominus dedit, intrauit in illum ſatanas. Sic enim ſcriptum eſt, Et cum tinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ: & poſt panem tunc introiuit in illum ſatanas. Dicūt enim, Itáne hoc meruit panis Chriſti porrectus de mēſa Chriſti, ut poſt illum intraret in eius diſcipulum ſatanas? Quibus reſpondemus, hinc nos potius doceri, ꝙ ſit cauendum male accipere bonū. Multū quippe intereſt, non quid accipiat, ſed quis accipiat: nec quale ſit quod datur, ſed qualis ſit ipſe cui datur. Nam & bona obſunt, & mala proſunt, ſicut fuerint quib. dantur. (Rom. 7) Peccatum, inquit Apoſtolus, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatū eſt mortē. Ecce per bonum factum eſt malum, dum male accipit bonū. Itemq; ipſe ait, In magnitudine reuelationū mearū ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ qui me colaphizet: propter quod ter dominū rogaui, ut auferret eum à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nā uirtus in infirmitate perficitur. (2.Cor. 12) Ecce per malum factū eſt bonum, dum bene accipitur malū. Quid ergo miraris ſi datus eſt Iudæ panis Chriſti, per quem manciparetur diabolo, cum uideas econtrario datum Paulo angelum diaboli, per quem perficeretur in Chriſto? Ita & malo bonum obfuit, & malū bono profuit. Recordamini unde ſit ſcriptū, Quicunq; (1.Cor. 11) mādūcauerit panem, aut biberit calicē domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Et de his erat ſermo cum hoc Apoſtolus diceret, qui domini corpus uelut alium cibum quemlibet indiſcrete negligenterq; ſumebāt. Hic ergo ſi corripitur qui non diiudicat, hoc eſt non diſcernit à cæteris cibis dominicum corpus: quomodo non damnatur qui ad eius menſam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehenſione tangitur negligentia conuiuantis, qua pœna percutitur uenditor inuitātis? Quid erat autem panis traditori datus, niſi demonſtratio cui gratiæ fuiſſet ingratus? Intrauit autem ſatanas poſt hunc panem in domini traditorem, ut ſibi iam traditū plenius poſſideret, in quē prius intrauerat ut deciperet. Neq; enim non in illo erat quādo perrexit ad Iudæos, & de precio tradendi dominum pactus eſt: cum hoc apertiſſime Lucas Euāgeliſta teſtetur, & dicat, Intrauit autem (Luc. 22) ſatanas in Iudam, qui cognominabatur Iſcariotes, unum de duodecim, & abijt & locutus eſt cū principibus ſacerdotū. Ecce ubi oſtenditur quòd iam intrauerat ſatanas in Iudā. Prius ergo intrauerat, immittendo in cor eius cogitationem qua traderet Chriſtum: talis enim iam uenerat ad cœnandū. Nunc autem poſt panem intrauit in eum, non ad hoc ut alienum tentaret, ſed ut proprium poſſideret. Non autem ut putant quidam negligenter legentes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit: intelligendū eſt enim, quòd iam omnibus eis diſtribuerat dominus ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, ubi & ipſe Iudas erat, ſicut ſanctus Lucas euidentiſſime narrat. Ac deinde ad hoc uentum eſt, ubi ſecundum narrationem Ioannis, apertiſſime dominus per bucellam tinctam atq; porrectā ſuum exprimit traditorē: fortaſſis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem. Non enim omnia quæ tinguntur, abluuntur, ſed ut inficiantur nonnulla tinguntur: ſi autem bonum aliquid hic ſignificat tinctio, eidem bono ingratum nō immerito eſt ſecuta damnatio. Adhuc tamen Iudę poſſeſſio non à domino ſed à diabolo, cum homini ingrato intraſſet panis in uentrē, hoſtis in mentem: adhuc, inquam, tanti mali iam corde concepti plenus reſtabat effectus, cuius iam præceſſerat damnandus affectus. Itaq; cū dominus panis uiuus panē mortuo tradidiſſet, & panē tradendo panis traditorem oſtēdiſſet: Quod facis, inqt, fac citius.] Nō præcepit facinus: ſed prędixit Iudæ malū, nobis bonū.

Quid

Quid em̃ Iudæ peius? & quid nobis melius quàm A traditus Chriſtus, ab illo aduerſus illũ, pro nobis præter illũ? Quod facis fac citius. O uerbum libentius parati quàm irati, ò uerbum non tam pœnam exprimens uenditoris, quàm mercedẽ ſignificans redemptoris. Dixit enim, quod facis fac citius, nõ tam in perniciem perfidi ſæuiẽdo, quàm ad ſalutẽ fidelium feſtinando: quia traditus eſt propter delicta noſtra, & dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea. Vnde & de ſeipſo dicit Apoſtolus, Gal. 2 Qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me. Niſi ergo ſe traderet Chriſtus, nemo traderet Chriſtum. Quid habet Iudas niſi peccatũ? Neq; enim in tradẽdo Chriſto ſalutem noſtram cogitauit, propter quam traditus eſt Chriſtus, ſed cogitauit pecuniæ lucrum, & inuenit animæ detrimentum. Accepit B mercedem quam uoluit, ſed nolenti eſt data quã meruit. Tradidit Iudas Chriſtũ, tradidit Chriſtus ſeipſum: ille agebat negociũ ſuæ uenditionis, iſte noſtræ redemptionis. Quod facis fac citius: non quia tu potes, ſed quia hoc uult qui omnia poteſt.

Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentiũ, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabãt quia loculos habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis ut aliquid daret.] 12. q. 1. habebat Habebat ergo & dominus loculos: & à fidelibus oblata conſeruans, & ſuorũ neceſſitatibus & alijs indigentibus tribuebat. Tunc primũ Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta, ubi intelligeremus quod præcepit non cogitãdũ eſſe de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptũ, ut nihil pe C cuniæ ſeruetur à ſanctis: ſed ne deo pro iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur. Nam & Apoſtolus in poſterum prouidens, ait: Si 1. Tim. 5 quis fidelis habet uiduas, ſufficiẽter tribuat eis, ut non grauetur Eccleſia, quo ueris uiduis ſufficere poſſit. Cũ ergo accepiſſet ille bucellã, exijt cõtinuo. Erat autẽ nox,] & ipſe qui exiuit erat nox.

Cum ergo exiſſet nox, ait Ieſus, Nunc clarifi- Pſal. 44 catus eſt filius hominis.] Dies ergo diei eructauit uerbum, id eſt Chriſtus diſcipulis fidelibus, ut audirent eum & amarent ſequendo: & nox nocti annunciauit ſcientiam, id eſt Iudas Iudæis infidelibus, ut uenirent ad eum & apprehenderent perſequendo. Sed iam hinc in ſermonem domini, qui factus eſt ad pios antequam teneretur ab impijs, D intentior flagitatur auditor: & ideo eum præcipitare non debet, ſed differre potius diſputator.

De eo quod dicit, Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clarificabit eum in ſemetipſo, & continuo clarificabit eum. Tractat. LXIII.

I NTENDAMVS mentis obtuitu, & adiuuãte domino deum requiramus. Pſal. 68 Diuini cantici uox eſt, Quærite deum, & uiuet anima ueſtra. Quęramus inueniendum, quæramus inuentum. Vt inueniendus quæratur, occultus eſt: ut inuentus quæratur, immenſus eſt. Vnde alibi Pſal. 104 dicitur, Quærite faciem eius ſemper. Satiat enim quærentem in quantum capit: & inuenientem capaciorem facit, ut rurſus quærat implere, ubi plus A capere cœperit. Non ergo ita dictum eſt: Quærite faciem eius ſemper, quemadmodum de quibuſdam ſemper diſcentes, & ad ſcentiam ueritatis nunquam peruenientes: 2. Tim. 3 ſed potius ſicut ille ait, Cum conſummauerit homo, tunc incipit: Eccle. 18 donec ad illam uitam ueniamus, ubi ſic impleamur, ut capaciores non efficiamur, quia ita perfecti erimus, ut iam non proficiamus. Tunc enim oſtendetur nobis, quod ſufficit nobis. Hic autem ſemper quæramus, & fructus inuentionis non ſit finis inquiſitionis. Neque enim propterea non ſemper, quia hic tantum: ſed ideo hic ſemper dicimus eſſe quærendum, ne aliquando hic putemus ab inquiſitione ceſſandum. Nam & de quibus dictum eſt, Semper diſcẽntes, & ad ueritatis ſcientiam nun- 2. Tim. 3 B quam peruenientes: hic ſunt utique ſemper diſcẽtes. Cum uero de hac uita exierint, iam non erunt diſcentes, ſed erroris ſui mercedem accipientes. Sic enim dictum eſt, Semper diſcentes, & ad ueritatis ſcientiam nunquam peruenientes: tanquã diceretur, Semper ambulantes, & nunquam ad uiam peruenientes. Nos autem ſemper ambulemus in uia, donec eò ueniamus, quò ducit uia: nuſquã in ea remaneamus, donec perducat ubi maneamus. atq; ita & quærendo tendimus, & inueniendo ad aliqd peruenimus, & ad id quod reſtat quærendo & inueniendo tranſimus: quouſq; ibi fiat finis quærendi, ubi perfectioni nõ ſupereſt intentio proficiendi. Hæc prælocutio dilectiſſimi, intẽtam fecerit charitatem ueſtram ad iſtum domini C ſermonem, quem ad diſcipulos habuit ante paſſionem: profundus eſt enim, & utiq; ubi multum laboraturus eſt diſputator, nõ remiſſus debet eſſe auditor. Quid ergo ait dominus poſteaquam Iudas exijt, ut citius faceret quod erat facturus, hoc eſt dominum traditurus? Quid ait dies, cum exiſſet nox? Quid ait redemptor, cum exiſſet uẽditor?

Nunc, inquit, clarificatus eſt filius hominis.] Quare nunc? Nunquid quia exijt qui tradat, quia imminent qui teneant & occidant? Itáne nũc clarificatus eſt, quia prope eſt ut humilietur amplius: cui iam impendet ut alligetur, ut iudicetur, ut condemnetur, ut irrideatur, ut crucifigatur, ut interimatur? Hæc ne eſt clarificatio, an potius humiliatio? Nónne quando miracula faciebat, ait tamen D de illo iſte ipſe Ioannes, Spiritus non erat datus, Ioan. 7 quia Ieſus nondum erat glorificatus? Tunc ergo nondum erat glorificatus, cum mortuos ſuſcitaret, & nunc eſt glorificatus cum mortuis propinquaret. Nondum erat glorificatus faciens diuina, & glorificatus eſt paſſurus humana? Mirũ, ſi hoc deus ille magiſter ſignificabat & docebat his uerbis. Altius eſt perſcrutãdum altiſſimi dictum, qui ſe aliquantum manifeſtat ut inueniamus: & iterũ occultat ut inquiramus, & de inuẽtis ad inueniendã tãquam paſſibus innitamur. Video hic aliquid quod præfiguret magnum aliquid. Exijt Iudas, & clarificatus eſt Ieſus: exijt filius perditionis, & clarificatus eſt filius hominis. Ille quippe exierat, propter quem dictum erat eis: Et uos mũdi eſtis, ſed non omnes. Exeunte itaq; immundo, omnes

mūdi remanſerūt, & cū ſuo mūdatore manſerunt. A
Tale aliquid erit cum uictus à Chriſto tranſierit
hic mundus, & nemo in populo Chriſti remane-
bit immundus: cum zizanijs à tritico ſeparatis, iu
Matt. 13 ſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Hoc
futurum præuidens dominus, & nunc ſignifica-
tum eſſe conteſtans, diſcedente Iuda tanquam zi-
zanijs ſeparatis, remanentibus tanquam tritico
Apoſtolis ſanctis: Nunc, inquit, clarificatus eſt fi-
lius hominis. Tanquam diceret, Ecce in illa cla-
rificatione mea quid erit, ubi malorū nullus erit,
ubi bonorum nullus perit. Sic autem non eſt di-
ctum, nūc ſignificata eſt clarificatio filij hominis,
ſed dictum eſt nunc clarificatus eſt filius hominis:
quemadmodum non eſt dictum, petra ſignifica-
1.Cor.10 bat Chriſtum, ſed petra erat Chriſtus: Nec dictum B
eſt, bonum ſemen ſignificabat filios regni, aut zi-
zania ſignificabat filios maligni: ſed dictum eſt,
Matt. 13 Bonum ſemen hi ſunt filij regni, zizania autem fi
lij maligni. Sicut ergo ſolet loqui ſcriptura, res ſi-
gnificantes tanquam illas quæ ſignificantur ap-
pellans, ita locutus eſt dominus dicens, Nunc cla-
rificatus eſt filius hominis: poſteaquam ſeparato
inde nequiſſimo, & ſecum remanentibus ſanctis
ſignificata eſt glorificatio eius, quando ſeparatis
iniquis manebit in æternitate cum ſanctis. Cum
autem dixiſſet, nunc clarificatus eſt filius homi-
nis: adiunxit, Et deus clarificatus eſt in eo.] I-
pſa eſt enim clarificatio filij hominis, ut deus cla-
rificetur in eo. Si enim non ipſe in ſeipſo, ſed deus
in illo clarificatur, tunc illum deus in ſe clarificat. C
Denique tanquam iſta exponens, adiungit & di-
cit. Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clarifi-
cauit eum in ſemetipſo.] Hoc eſt, ſi deus clarifica-
tus eſt in eo, quia non uenit facere uoluntatē ſuā,
ſed uoluntatem eius qui miſit illum: & deus cla-
rificauit eum in ſemetipſo, ut natura humana in
qua eſt filius hominis, quæ à uerbo æterna ſuſce-
pta eſt, etiam immortali æternitate donetur. Et
continuo, inquit, clarificabit eum:] reſurrectio-
nem ſcilicet ſuam, non ſicut noſtram in fine ſecu-
li, ſed continuo futuram hac atteſtatione prædi-
cens. Ipſa eſt enim clarificatio de qua Euangeliſta
iam dixerat, quod paulo ante commemoraui; quia
propterea nondum ſpiritus datus erat illo nouo
modo in eis, quibus fuerat eo modo poſt reſurre- D
ctionem credentibus dandus, quia Ieſus nondum
fuerat clarificatus: id eſt, nondum fuerat mortali-
tas immortalitate ueſtita, & in æternam uirtutem
temporalis infirmitas cōmutata. Poteſt & de iſta
clarificatione dictum uideri, nunc clarificatus eſt
filius hominis: ut quod ait nunc, non ad imminen
tem paſſionem, ſed ad uicinam reſurrectionem
pertinere credatur, tanquam fuerit factum quod
erat tam proxime iam futurum. Hodie dilectioni
ueſtræ iſta ſufficiant: cum donauerit dominus, de
conſequentibus poſtea differemus.

De eo quod dicit, Filioli, adhuc modicum uobi-
ſcum ſum, quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego ua-
uado, uos non poteſtis uenire, & uobis dico modo.

Tractatus LXIIII.

A ADVERTENDA eſt chariſſimi, do-
minicorum uerborum ordinata con
A nexio. Cum enim ſuperius dixiſſet,
poſteaquam Iudas egreſſus eſt, & ab
illa ſanctorum etiam corporali con-
uerſatione ſeiunctus eſt, nūc clarificatus eſt filius
hominis, & deus clarificatus eſt in eo: quod ſiue
futurum regnum ſignificās dixit, quando mali ſe-
parabūtur à bonis, ſiue quod eius reſurrectio tunc
futura eſſet, id eſt differenda non eſſet, ſicut in finē
ſeculi noſtra differtur: ac deinde addidiſſet, Si deus
clarificatus eſt in eo, & deus clarificauit eum in
ſemetipſo, & cōtinuo clarificabit eum, quod ſine
ulla ambiguitate de ſua reſurrectione continuo fu
tura teſtatus eſt, adiecit atq; ait, Filioli adhuc mo
B dicum uobiſcum ſum. Ne putarēt ergo quod ſic
eum clarificaturus eſſet deus, ut nō eis iungeretur
ulterius ea cōuerſatione qua in terra eſt: adhuc mo
dicum, inquit, uobiſcū ſum. Tanquā diceret, Con-
tinuo quidem reſurrectione clarificabor, nō tamē
continuo aſcenſurus in cœlum, ſed adhuc modicū
uobiſcum ſum. Sicut enim ſcriptū eſt in Actibus
Apoſtolorū, fecit eum eis poſt reſurrectionē qua- Act. 1
draginta dies intrans & exiens, manducans & bi-
bens: non quidē habens eſuriendi ac ſitiendi ege-
ſtatem, ſed uſq; ad iſta carnis inſinuās ueritatē, quę
cibandi ac potandi iam nō habebat neceſſitatem,
ſed poteſtatē. Hos ergo quadraginta dies ſignifi-
cauit, dicēdo, adhuc modicū uobiſcū ſum, an ali-
quid aliud? Poteſt enī & ſic intelligi, adhuc modi-
C cum uobiſcum ſum, adhuc ſicut uos in hac infir-
mitate carnis etiā ipſe ſum, donec ſcilicet morere-
tur atq; reſurgeret: quia poſteaquā reſurrexit cum
illis quidem fuit diebus, ut dictum eſt, quadragin
ta exhibitione corporalis præſentiæ, ſed non cum
illis fuit cōſortio infirmitatis humanæ. Eſt & alia
diuina præſentia ſenſibus ignota mortalibus, de
qua item dicit: Ecce ego uobiſcum ſum, uſque ad Matt. 18
conſummationem ſeculi. Hoc certe non eſt, ad-
huc modicum uobiſcum ſum, nō enim modicum
eſt uſque ad conſummationē ſeculi. Aut ſi & hoc
modicum eſt, uolat enim ætas, & in oculis dei mil
le anni ſicut dies unus, aut ſicut uigilia in nocte:
non tamen hoc ſignificare uoluiſſe credendus eſt
nunc, quandoquidem ſecutus adiunxit, Quæ-
D retis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos
non poteſtis uenire.] Vtique poſt hoc modicum
quo uobiſcum ſum quęretis me, & quò ego ua-
do, uos non poteſtis uenire. Nunquid poſt con-
ſummationem ſeculi, quò ipſe uadit uenire non
poterunt? Et ubi eſt quod aliquanto poſt in hoc
ipſo ſermone dicturus eſt, Pater uolo ut ubi ego Ioan. 17
ſum, & ipſi ſint mecum. Non ergo de illa ſua cum
ſuis præſentia, qua cum illis eſt uſque ad conſum-
mationem ſeculi, nunc locutus eſt, ubi ait, adhuc
modicum uobiſcum ſum: ſed uel de infirmitate
mortali qua cum illis erat uſque ad paſſionem
ſuam, aut de præſentia corporali qua cum illis fu-
turus erat uſque ad aſcenſionem ſuam. Quodli-
bet horum quis eligat, cum fide non litigat. Ne
cui autē uideaē abhorrere iſte ſenſus à uero, quo
dicimus

dicimus dominum mortalis carnis communio- A
nem in qua cum diſcipulis uſque ad paſſionem fu
it, ſignificare potuiſſe, dicendo, adhuc modicum
uobiſcum ſum: apud alium quoque Euangeliſtã
poſt reſurrectionem uerba eius attendat, ubi ait,
Luc. 24 Hæc locutus ſum uobis, cum adhuc eſſem uobi-
ſcum. Quaſi tunc non erat cum ipſis ſimul aſſiſtẽ-
tibus, uidentibus, tangentibus, colloquentibus?
Quid eſt ergo, cum adhuc eſſem uobiſcum, niſi
cum adhuc eſſem in carne mortali, in qua eſtis &
uos? Tunc enim quidem in eadem carne reſuſcita
tus erat, ſed cum illis in eadem mortalitate iam nõ
erat. Quapropter ſicuti ibi iam immortalitate car-
nis indutus ueraciter ait, cum adhuc eſſem uobi-
ſcum, ubi nihil aliud intelligere poſſumus, niſi cũ
adhuc eſſem in carnis mortalitate uobiſcum: ita
& hic non abſurde dixiſſe intelligitur, adhuc mo- B
dicum uobiſcum ſum, tãquam diceret, adhuc mo-
dicum ſicut uos eſtis, mortalis ſum ego. Ergo ſe-
quentia uideamus. Quæritis me, & ſicut dixi Iu-
dæis, quò ego uado, uos non poteſtis uenire: Et
uobis dico modo.] Hoc eſt, modo nõ poteſtis ue
nire: Iudæis autem cum hoc diceret, non addidit
modo. Iſti itaque uenire non poterãt tunc quò ille
ibat, ſed poterant poſtea: nam hoc Apoſtolo Pe-
tro apertiſſime paulo poſt ait. Cum enim dixiſſet
ille, Domine quò uadis? Reſpõdit ei, Quò ego ua
do, non potes me modo ſequi, ſequeris autem po
ſtea: ſed hoc quid ſit, non negligenter eſt præter-
eundum. Quò enim ſequi tunc non poterãt diſci-
puli dominum, ſed poſtea poterant? Si dixerimus
ad mortem: homini nato quod inuenitur tempus, C
quo ad moriendum non ſit idoneus, quandoqui-
dem talis eſt in corpore corruptibili hominũ ſors,
ut non ſit in ea facilior uita quàm mors. Non igi-
tur adhuc minus idonei erant ſequi dominum ad
mortem, ſed minus idonei erant ſequi dominum
ad uitam quæ nõ habet mortem. Illò quippe ibat
dominus, ut reſurgens à mortuis iam non morere
tur, & mors ei ultra nõ dominaretur. Moriturum
quippe dominum pro iuſtitia quomodo iam fue-
rant ſecuturi, adhuc martyrio non maturi? Aut
iturum dominum ad immortalitatem carnis, quo
modo iam fuerant ſecuturi, quandolibet moritu-
ri, ſed in fine ſeculi reſurrecturi? Aut iturum domi
num ad ſinum patris, nec relicturũ eos, unde nec
receſſit cum ueniſſet ad eos, quomodo iam fuerãt D
ſecuturi, cum eſſe nemo poſſit in illa felicitate niſi
perfectus in charitate? Ideoq; docẽs quomõ ido-
nei eſſe poſſint pergere quò ille antecedebat: Mã
datum, inquit, nouum do uobis, ut diligatis inui-
cem. Hi ſunt greſſus quibus ſequendus eſt Chri-
ſtus, ſed de his ſermo uberior in aliud tempus eſt
differendus.

De eo quod dicit: Mandatum nouum do uobis, ut
diligatis inuicem ſicut dilexi uos, ut & uos inuicem dili-
gatis: in hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis,
ſi dilectionem habueritis ad inuicem.

Tractatus LXV

Aug. to. 9

DOMINVS Ieſus mãdatum nouum
ſe diſcipulis ſuis dare teſtatur, ut di-
ligant inuicem: Mandatum, inqt,
nouũ do uobis, ut diligatis inuicẽ.]
Nõnne iam erat hoc mandatũ in an
tiqua dei lege, ubi ſcriptum eſt, Diliges proximũ Exod. 20
tuum tanquam teipſum? Cur ergo nouum appel-
latur à domino, quod tam uetus eſſe conuincitur?
An ideo eſt mandatum nouum, quia exuto uetere
induit nos hominem nouum? Innouat quippe au
dientẽ, uel potius obedientem, nõ omnis, ſed iſta
dilectio quam dominus mãdat: & ut à carnali dile
ctione diſtingueret, addidit, ſicut dilexi uos.]
Nam diligunt inuicẽ mariti & uxores, parẽtes &
filij, & quæcũq; alia inter ſe homines neceſſitudo
humana deuinxerit: ut taceamus de dilectiõe cul-
B pabili atq; dãnabili, qua diligunt inuicem adulteri
& adulteræ, ſcortatores & meretrices, & quoſcun
que alios non humana neceſſitudo, ſed humanæ
uitæ noxia turpitudo coniungit. Mandatum ergo
nouũ dedit nobis Chriſtus ut diligamus inuicem,
ſicut & ipſe dilexit nos. Dilectio iſta nos innouat,
ut ſimus homines noui, hæredes teſtamenti noui,
cantatores cantici noui. Hæc dilectio, fratres cha
riſſimi, antiquos etiã tunc iuſtos, tunc patriarchas
& prophetas, ſicut poſtea beatos apoſtolos inno-
uauit: ipſa & nunc innouat gentes, & ex uniuerſo
genere humano quod diffunditur toto orbe terra
rum, facit & colligit populum nouum, corpus no
uæ nuptæ filij dei unigeniti ſponſæ, de qua dicit̃ in
Cãtico canticorũ, Quę eſt iſta quæ aſcẽdit dealba- Cant. 6
C ta, utiq; dealbata qa innouata, unde niſi mandato
nouo? Propter q̃d ꝓ inuicẽ ſollicita ſunt mẽbra in
ea, & ſi patit̃ unũ membrũ, cõpatiunt̃ omnia mẽ-
bra, & ſi glorificat̃ unum mẽbrum, cõgaudẽt om-
nia mẽbra. Audiunt eñ atq; cuſtodiunt, mandatũ
nouũ do uobis, ut uos inuicẽ diligatis, non ſicut ſe
diligũt qui corrumpunt, nec ſicut ſe diligũt homi-
nes, quoniã homines ſunt: ſed ſicut ſe diligũt quo-
niã dij ſunt & filij altiſſimi omnes, ut ſint filio eius
unico fratres, ea dilectione inuicẽ diligentes, qua
ipſe dilexit eos, perducturus eos ad illum finem
qui ſufficiat eis, ubi ſatietur in bonis deſiderium
eorum. Tunc enim aliquid deſiderio non deerit,
quãdo omnia in omnibus deus erit. Talis finis nõ
habet finem. Nemo ibi moritur, quò nemo perue
D nit, niſi huic ſeculo moriatur: non morte omnium
qua corpus ab anima deſeritur, ſed morte electorũ
qua etiam cum in carne mortali adhuc manetur,
cor ſurſum ponit̃. De qua morte dicebat Apoſto
lus, Mortui enim eſtis, & uita ueſtra abſcõdita eſt Col. 3
cũ Chriſto in deo. Hinc fortaſſe dictũ eſt, Valida Cant. 8
eſt ſicut mors dilectio. Hac enim dilectione fit, ut
in iſto adhuc corruptibili corpore cõſtituti, moria
mur huic ſeculo, & uita noſtra abſcondatur cum
Chriſto in deo: imò ipſa dilectio eſt mors noſtra ſe
culo, & uita cũ deo. Si eñ mors eſt quando de cor
pore anima exit, quõ nõ eſt mors quãdo de mun-
do amor noſter exit? Valida eſt ergo ſicut mors di
lectio. Quid ea ualidius, qua uincit̃ mũdus? Noli-
te itaq; fratres mei putare in hoc qđ ait dominus,

3.ſen.diſt. 27.ca. cũ autem duo Mandatum nouum do uobis,ut uos inuicem dili- A
gatis,illud maius prætermiſſum eſſe mandatum,
quo præcipitur ut diligamus dominum deum no-
ſtrum ex toto corde,ex tota anima,& ex tota men
te:tanquam enim hoc prætermiſſo uidetur dictũ
ut diligamus inuicem,uelut hoc ad aliud alterum
Matt.22 non pertineat, quo dictum eſt, Diliges proximũ
tuum tanquam te ipſum:in his enim duobus pręce-
ptis,inquit,tota lex pendet & prophetę.Sed be
ne intelligentibus utrunq; inuenitur in ſingulis.
Nam & qui diligit deum,non eum poteſt contem
nere præcipientẽ ut diligat proximum:& qui ſan-
ctè ac ſpiritaliter diligit proximum,quid in eo dili
git niſi deum? Ipſa eſt dilectio ab omni mundana
dilectionẽ diſcreta, quam diſtinguẽdo addidit do
minus,ſicut dilexi uos.Quid enim niſi deum dile- B
xit in nobis? Non quòd habebamus,ſed ut habe-
remus:ut perducat nos ſicut pauloante dixi, ubi
ſit deus omnia in omnibus.Sic etiam medicus re-
ctè dicitur ægros diligere.Et quid in eis niſi ſalutẽ
diligit,quam cupit utiq; reuocare,nõ morbũ, quẽ
uenit expellere? Sic ergo & nos inuicem diliga-
mus:ut quantum poſſumus inuicem, ad habendũ
in nobis deum cura dilectionis attrahamur.Hanc
dilectionem nobis donat ipſe qui ait, Sicut dile
xi uos,ut & uos diligatis inuicem.] Ad hoc ergo
nos dilexit,ut & nos diligamus inuicẽ: hoc nobis
conferens diligendo nos,ut mutua dilectione cõ-
ſtringamur inter nos, & tam dulci uinculo cõne-
xis membris corpus tanti capitis ſimus. In hoc
cognoſcẽt,inquit,omnes quia mei diſcipuli eſtis, C
ſi dilectionem habueritis ad inuicem.] Tanquam
diceret: Alia munera mea habent uobiſcum etiam
nõn mei,non ſolum naturam,uitam,ſenſus, ratio-
nem,& eam ſalutem quę hominibus pecoribusq;
communis eſt,uerumetiam linguas, ſacramenta,
prophetiam,ſcientiam, fidem, diſtributionem re-
rum ſuarum pauperibus,& traditionem corporis
ſui,ut ardeant: ſed quoniã charitatem non habẽt,
ut cymbala concrepãt,nihil ſunt, nihil illis ꝓdeſt.
Nõ ergo in illis quamuis bonis muneribus meis,
quæ habere poſſunt etiam non diſcipuli mei: ſed
in hoc cognoſcẽt omnes quia mei diſcipuli eſtis,
ſi dilectionẽ habueritis adinuicem.O ſponſa Chri
ſti,pulchra inter mulieres, ò dealbata aſcendens
& incumbens ſuper fratruelem tuum, quoniam D
cuius lumine illuſtraris ut candeas, eius adiutorio
fulciris ne cadas:ò quàm bene cantatur tibi in illo
Cãtico canticorũ uelut epithalamio tuo,quia cha
Cant.7 ritas in delicijs tuis. Ipſa non cõperdit cum impijs
animam tuã:ipſa diſcernit cauſam tuam, & ſicut
mors ualida eſt,& in delicijs tuis eſt. Quàm miran
di generis mors eſt,cui parum fuit non eſſe in pœ-
nis, niſi eſſet inſuper in delicijs? Sed hic iam iſte
ſermo claudatur, ab alio exordio tractanda ſunt
quæ ſequuntur.

De eo quod ſequitur,Dicit ei Simon Petrus, Domi-
ne quò uadis? uſque ad id quod ait, Amen amen dico
tibi,non cantabit gallus,donec ter me neges:

Tractatus LXVI.

VM dominus Ieſus ſanctã dilectio- A
nem,qua ſe inuicem diligerent,diſci-
C pulis cõmendaret, Dicit ei Simon
Petrus,Domine quò uadis?] Sicuti-
que hoc dixit magiſtro diſcipulus,&
domino ſeruus, tanquam ſequi paratus: ꝓpterea
quippe dominus qui eius animũ uidit, quare hoc
interrogauerit,ſic ei reſpondit,Quò ego uado,nõ
potes me modo ſequi.] Tanquã diceret, Propter
quod interrogas non potes modo.Non ait,nõ po
tes:ſed,non potes modo.Dilationem intulit, non
ſpem tulit:& eandem ſpem quam nõ tulit ſed po-
tius dedit,ſequenti uoce firmauit,addendo atq; di
cendo, Sequeris autem poſtea.] Quid feſtinas
Petre? Nondum te ſuo ſpiritu ſolidauit petra. No-
B li extolli præſumẽdo,non potes modo:noli deijci
deſperãdo, ſequeris poſtea.Sed adhuc ille quid di
cit? Quare te non poſſum ſequi modo? Animã
meã pro te ponã.] Quid in animo eius eſſet cupi-
ditatis,uidebat:qd uiriũ nõ uidebat. Volũtatẽ ſuã
iactabat infirmus,ſed inſpiciebat ualetudinẽ medi
cus.Iſte ꝓmittebat,ille prænoſcebat. Qui neſcie-
bat audiebat,q præſciebat docebat.Quãtũ ſibi aſ-
ſumpſerat Petrus intuendo quid uellet, ignoran-
do quid poſſet.Quantum ſibi aſſumpſerat,ut cum
ueniſſet dominus animam ſuam ponere pro ami-
cis ſuis,ac per hoc & pro ipſo,ille hoc domino of-
ferre cõfideret:& nondũ pro ſe poſita anima Chri
ſti,animam ſuã polliceretur ſe poſiturum eſſe pro
Chriſto? Reſpondit ergo Ieſus,Animam tuam
C pro me pones?] Iáne facies pro me,quod ego nõ
dum feci pro te? Animã tuã pro me pones? Pręire
potes,qui ſequi nõ potes? Quid tantũ præſumis?
Quid de te ſentis? Quid eſſe te credis? Audi quid
ſis, Amen amen dico tibi, non cantabit gallus,
donec ter me neges.] Ecce quomodo tibi cito ap
parebis, qui magna loqueris, & te paruulum ne-
ſcis.Qui mihi promittis mortem tuã, ter negabis
uitam tuã. Qui te iã putas mori poſſe ꝓ me, prius
uiue pro te:nam timendo mortem carnis tuę,mor 11.q.3.cap. non ſolum
tem dabis animæ tuæ. Quanta enim uita eſt con-
fiteri Chriſtũ,tanta mors eſt negare Chriſtum. An
Apoſtolus Petrus,ſicut eũ quidã fauore peruerſo
excuſare nitũtur, Chriſtũ nõ negauit:quia interro
gatus ab ancilla hominẽ ſe neſcire reſpondit,ſicut
D alij Euãgeliſtæ cõteſtantur expreſſius? Quaſi ue-
ro qui hominẽ Chriſtum negat,nõ Chriſtũ neget:
& hoc in eo negat quod factus eſt propter nos,ne
periret qđ fecerat nos.Ergo qui ita cõfitetur Chri
ſtum deũ,ut hominẽ neget:non pro illo mortuus
eſt Chriſtus, quia ſecundũ hominem mortuus eſt
Chriſtus.Qui negat hominẽ Chriſtũ, non recon-
ciliatur per mediatorẽ deo:unus eñ deus,& unus
mediator dei & hominũ homo Chriſtꝰ Ieſus. Qui Rom.5
negat hominẽ Chriſtũ, non iuſtificatur:quia ſicut
per inobedientiã unius hominis peccatores cõſti
tuti ſunt multi, ita & per obedientiã unius homi-
nis iuſti cõſtituenẽ multi. Qui negat hominẽ Chri
ſtum,nõ reſurget in reſurrectionẽ uitæ: qa per ho
minẽ mors,& per hominẽ reſurrectio mortuorũ.
Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in 1.Cor.15
Chriſto

Chriſto omnes uiuificabunť. Per quid autem caput eſt Eccleſiæ, niſi per hominem, quod uerbum caro factum eſt? Id eſt, dei patris unigenitus deus homo factus eſt. Quomodo eſt igitur in corpore Chriſti, qui negat hominem Chriſtum? Qui enim caput negat, quomodo eſt membrum? Sed quid multis immoror, cum ipſe dominus abſtulerit omnes humanæ argumētationis ambages? Non eñ ait, Non cantabit gallus donec hominem neges: aut ſicut loqui familiariore cū hominibus dignatione cōſueuit, non cantabit gallus donec filiū hominis ter neges: ſed ait donec me ter neges. Quid eſt me, niſi quod erat? Et quid niſi Chriſtus erat? Quicquid ergo eius negauit, ipſum negauit, Chriſtum negauit, dominū deum ſuum negauit: quia & ille condiſcipulus eius Thomas, quando excla- B mauit, Dominus meus & deus meus, nō uerbum, (Ioan.20) ſed carnem tetigit, nō incorpoream dei naturam, ſed hominis corpus curioſis manibus contrectauit. Hominem itaq; tetigit, & tamen deum cognouit. Si ergo quod iſte tetigit, hoc Petrus negauit: quod iſte exclamauit, hoc Petrus offendit. Nō cātabit gallus, donec ter me neges. Dicas licet, neſcio hominē, dicas licet, homo neſcio quid dicis: dicas licet, nō ſum ex diſcipulis eius, me negabis. Si quod dubitare nefas eſt, Chriſtus hoc dixit, uerumq; prædixit, proculdubio Petrus Chriſtum negauit. Non accuſemus Chriſtū, cum defendimus Petrum. Peccatum agnoſcat infirmitas, nam mendacium non habet ueritas. Agnouit planè peccatum ſuū infirmitas Petri, prorſus agnouit: & quan- C tum mali Chriſtum negādo commiſerit, plorādo monſtrauit. Ipſe ſuos redarguit defenſores, & unde eos cōuincat, producit lachrymas teſtes. Neq; nos cum iſta dicimus, primum Apoſtolorum accuſare delectat: ſed hunc intuendo admoneri nos oportet, ne homo quiſquam de humanis uiribus fidat. Nam quid aliud pertinuit ad doctorem ſaluatoremq; noſtrum, niſi ut nobis nequaquā de ſe quenquam præſumere debere, in ipſo primo Apoſtolorum demonſtraret exemplo? In anima itaq; Petri contigit, quod offerebat in corpore. Non tamē pro domino ut temere præſumebat præceſſit: ſed aliter quàm putabat. Nāq; ante mortem & reſurrectionem domini & mortuus eſt negando, & reuixit plorando. Sed mortuus eſt, quia ſuperbe D præſumpſit: reuixit autem, quia benigne ille reſpexit.

De eo quod dicit, Non turbetur cor ueſtrum; creditis in deum & in me credite: uſquead id quod ait, Quò ego uado ſcitis, & uiam ſcitis.

Tractatus LXVII.

(Cap.XIIII) RIGENDA eſt nobis fratres ad deum maior intētio, ut uerba ſancti E- A uangelij, quæ modo in noſtris auribus ſonuerunt, etiam mente capere utcunq; poſſimus. Ait enim dominus Ieſus, Non turbetur cor ueſtrum. Credite in deum, & in me credite.] Ne mortem tanquam homines timerent, & ideo turbarentur, conſolatur eos, etiam ſe deū eſſe conteſtans. Credite, inquit, A in deum, & in me credite. Conſequens eſt enim, ut ſi in deū creditis, & in me credere debeatis: quod non eſſet conſequens, ſi Chriſtus non eſſet deus. Credite in deum, & in eum credite cui natura eſt non rapina eſſe æqualem deo: ſemetipſum enim exinaniuit, nō tamē formam dei amittens, ſed formam ſerui accipiens. Mortem metuitis huic formæ ſerui, non turbetur cor ueſtrum, ſuſcitabit illam forma dei. Sed quid eſt quod ſequiť, In domo patris mei māſiones multæ ſunt,] niſi quia & ſibi metuebant? Vnde audire debuerunt, non turbetur cor ueſtrum. Quis enim eorum non metueret, cum Petro dictum eſſet fidentiori atq; promptiori, non cantabit gallus donec ter me neges? Tanquam ergo eſſent ab illo perituri, merito tur- B babantur: ſed cū audiunt, In domo patris mei manſiones multæ ſunt, Si quo minus dixiſſem uobis, quia uado parare uobis locum,] à perturbatione recreantur: certi ac fidentes etiam poſt pericula tentationum ſe apud deum cum Chriſto eſſe manſuros. Quia etſi alius eſt alio fortior, alius alio ſapientior, alius alio iuſtior, alius alio ſanctior, in domo patris mei manſiones multæ ſunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi manſionem pro ſuo quiſque accepturus eſt merito. Denarius quidem ille æqualis eſt omnibus, quem paterfamilias eis qui operati ſunt in uinea, iubet dari omnibus, nō in eo diſcernēs qui minus & qui amplius laborarunt: quo utiq; denario uita ſignificatur æterna, ubi amplius alio nemo uiuit, quoniam ui- C uendi nō eſt diuerſa in æternitate mēſura. Sed multæ manſiones, diuerſas meritorum in una uita æterna ſignificant dignitates. Alia eſt enim gloria (1.Cor.15) ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum: ſtella enim ab ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. Tanquam ſtellæ ſancti diuerſas manſiones, diuerſas claritates, tanquam in cœlo ſortiuntur in regno, ſed propter unum denarium nullus ſeparatur à regno: atque ita deus erit omnia in omnibus, ut quoniam deus charitas eſt, per charitatem fiat ut quod habent ſinguli, commune ſit omnibus. Sic enim quiſque etiam ipſe habet, cum amat in altero quod ipſe nō habet. Non erit itaq; aliqua inuidia imparis claritatis, quoniā regnabit in omnibus unitas charitatis. Proinde reſpuendi ſunt à corde Chriſtiano, qui putant ideo D dictum multas eſſe māſiones, quia extra regnum cœlorum erit aliquid, ubi maneant beati innocentes, qui ſine baptiſmo ex hac uita emigrarunt: quia ſine illo in regnum cœlorum intrare nō potuerūt. Hæc fides non eſt fides: quoniam non eſt uera & catholica fides. Itáne tādem ſtulti homines, & carnalibus cogitationibus excæcati, cum reprobādi eſſetis, ſi māſionem nō dico Petri & Pauli uel cuiuslibet Apoſtolorum, ſed cuiuſcunq; paruuli baptizati à regno cœlorū ſepararetis: non uos putātis eſſe reprobandos, qui domū dei patris inde ſeparatis? Non eñ ait dominus, in uniuerſo mūdo, aut in uniuerſa creatura, aut in uita uel beatitudine ſempiterna māſiones multæ ſunt: ſed, in domo, inquit, patris mei māſiones multæ ſunt. Nónne iſta

eſt domus ubi ædificationẽ habemus ex deo, do- A
mum non manufactam æternam in cœlis? Nonne
iſta eſt domus de qua cãtamus domino, Beati qui
Pſal. 83 habitant in domo tua, in ſecula ſeculorum lauda-
bunt te? Ergo ne uos non domum cuiuſq; bapti-
zati fratris, ſed domũ ipſius dei patris, cui omnes
Matt. 6 fratres dicimus, Pater noſter qui es in cœlis, à re-
gno ſeparare cœlorum, aut eam ſic diuidere aude
bitis: ut aliquæ manſiones eius ſint in regno cœlo
rum, aliquæ autem extra regnũ cœlorum? Abſit,
abſit, ut qui uolunt habitare in regno cœlorum, in
hac ſtultitia uelint habitare uobiſcũ: abſit, inquã,
ut cum omnis domus regnantium filiorum nõ ſit
alibi niſi in regno, ipſius regiæ domus pars aliqua
non ſit in regno. Et ſi abiero, inq̃t, & præparaue
ro uobis locũ: iterũ uenio & accipiam uos ad me-
ipſum, ut ubi ſum ego & uos ſitis. Et quò ego ua- B
do ſcitis, & uiã ſcitis.] O domine Ieſu, quomodo
uadis parare locũ, ſi iã multæ mãſiones ſunt in do-
mo patris tui, ubi tecũ habitabunt tui? Aut ſi acci-
pis eos ad teipſum, quõ iterũ uenis q nõ recedis?
Iſta chariſſimi ſi breuiter explicare conemur, quã-
tũ uidet hodierno ſatis eſſe ſermoni, coarctata u-
tiq; nõ clarebũt, & erit ipſa breuitas altera obſcuri
tas, pinde hoc debitũ differamus, q̃d opportunius
uobis patreſamiliâs noſtro largiente reddamus.

De eadem lectione: Tractatus LXVIII.

DEBERI uobis fratres chariſſimi,
iamq; eſſe reddendum, quod diſtule
D ramus agnoſcimus, quomodo intel
ligi poſſint non eſſe inter ſe iſta duo
cõtraria, quòd cũ dixiſſet dominus, C
In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si
quo minus, dixiſſem uobis, quia uado parare uo-
bis locum,] ubi ſatis oſtẽdit ideo ſe hoc illis dixiſ-
ſe, quia iam ibi ſunt mãſiones multæ, & non eſt o-
pus aliquã præparare: rurſus dicit, Et ſi abiero
& præparauero uobis locum, iterũ ueniam & ac-
cipiam uos ad meipſum, ut ubi ego ſum & uos ſi-
tis.] Quomodo uadit & parat locũ, ſi iam multæ
manſiones ſunt? Si quo minus, dixiſſem, uado pa-
rare. Aut ſi adhuc parandus eſt, cur non merito di
xiſſet, uado parare? An iſtæ manſiones & ſunt, &
parandæ ſunt? Si quo minus enim eſſent, dixiſſet,
uado parare. Et tamẽ quia ita ſunt ut parandę ſint,
non eas uadit parare ſicut ſunt: ſed ſi abierit & pa
rauerit ſicut futuræ ſunt, iterum ueniens accipiet D
ſuos ad ſeipſum, ut ubi eſt ipſe, ſint & ipſi. Quomo
do ergo mãſiones in domo patris nõ aliæ ſed ipſę,
& ſine dubio iam ſunt ſicut parandæ non ſunt, &
De penit. dist. 4. c. in domo nondum ſunt ſicut parandæ ſunt? Quomodo pu-
tamus, niſi quomodo etiã Propheta prædicat de-
um, quia fecit quæ futura ſunt? Non enim ait, qui
facturus eſt quæ futura ſunt: ſed, qui fecit quæ fu-
tura ſunt. Ergo & fecit ea, & facturus eſt ea. Nam
neq; facta ſunt, ſi ipſe non fecit: neq; futura ſunt, ſi
ipſe non fecerit. Fecit ergo ea prædeſtinando, fa-
cturus eſt operando. Sicut diſcipulos quando ele
gerit, ſatis indicat Euangelium, tunc utiq; quãdo
Eph. 1 eos uocauit: & tamẽ ait Apoſtolus, Elegit nos an-
te mundi conſtitutionem, prædeſtinãdo utiq;, nõ

A uocando. Quos autem prædeſtinauit, illos & uo-
cauit. Elegit prædeſtinãdo ante mũdi conſtitutio-
nã, elegit uocando ante mundi conſummationẽ.
Sic & mãſiones præparauit & præparat, nec alias
ſed quas præparauit has præparat, qui fecit quę fu
tura ſunt. Quas præparauit pędeſtinãdo, præpa-
rat operãdo. Iã ergo ſunt in prædeſtinatiõe: ſi quo
minus dixiſſet, ibo & præparabo, id eſt pędeſtina
bo. Sed q̃a nondũ ſunt in operatione, & ſi abiero,
inquit, & pręparauero uobis locũ, iterum ueniam
& accipiam uos ad meipſum. Parat autẽ quodam
modo manſiones, manſionibus parãdo mãſores.
Quippe cũ dixerit, in domo patris mei mãſiones
multæ ſunt, quid putabimus eſſe domũ dei niſi tẽ-
plum dei? Quid autẽ ſit, interrogetur Apoſtolus:
& reſpõdeat, Templum enim dei ſanctũ eſt, quod 1. Cor. 3
B eſtis uos. Hoc eſt etiam regnũ dei, quod filius tra-
diturus eſt patri: unde dicit idem Apoſtolus, In- 1. Cor. 15
itium Chriſtus, deinde qui ſunt Chriſti in præſen-
tia eius. Deinde finis, cum tradiderit regnum deo
& patri: id eſt, quos redemit ſanguine ſuo, tradide
rit cõtemplando etiam patri ſuo. Hoc eſt regnum Regnũ dei tot, cõplatando.
cœlorum, de quo dicitur, Simile eſt regnũ cœlo-
rum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo.
Bonum autẽ ſemen, hi ſunt filij regni: qui etſi nũc
habẽt permixta zizania, mittet in fine rex ipſe an- Matt. 13
gelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcan
dala. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol, in regno pa-
tris ſui. Regnum fulgebit in regno, cum regnum
uenerit in regnum: quod nũc oramus, & dicimus,
Veniat regnum tuũ. Nunc ergo iam regnum uo- Matt. 6
C catur, ſed adhuc conuocatur, ſi enim regnum non
uocaretur, colligent de regno eius omnia ſcanda-
la, non diceretur. Sed nondũ regnat hoc regnum.
Proinde ſic iam eſt regnum, ut cum de illo colle-
cta fuerint omnia ſcãdala, tũc perueniat ad regnũ:
ut non ſolum regni nomen, ſed etiam regnandi ha
beat poteſtatem. Huic quippe regno ad dexterã
ſtãti, in fine dicetur: Venite benedicti patris mei, Matt. 25
percipite regnum, Id eſt qui regnum eratis & non
regnabatis uenite, regnate: ut q̃d in ſpe fueratis,
etiam in re eſſe poſſitis. Hæc ergo domus dei, hoc
templum dei, hoc regnum dei, regnumq; cœlorũ
adhuc ædificatur, adhuc fabricat̃, adhuc paratur,
adhuc congregatur. In illo erunt manſiones, ſicut
eas adhuc parat dominus; in illo iã ſunt, ſicut præ-
D deſtinauit iam dominus. Sed quid eſt quòd ut præ
pararet abijt, cũ profecto nos ipſos præparet, q̃d
non faciet ſi reliquerit? Agnoſco domine ut poſ-
ſum: nimirũ illud ſignificas quia ut parentur iſtæ
mãſiones, uiuere debet iuſtus ex fide. Qui enĩ à do
mino peregrinant̃, opus habent ex fide uiuere, q̃a
per hanc ad ſpeciem contẽplandam parãtur. Bea- Matt. 5
ti enĩ mundo corde, quia ipſi deũ uidebũt: & fide
mundat corda eorũ. Illud in Euãgelio, hoc in Apo
ſtolorum actibus legitur. Fides autẽ qua eorũ, qui
deũ uiſuri ſunt, quãdiu peregrinantur, corda mun
dantur: quod nõ uidet credit, nã ſi uides, nõ eſt fi-
des. Credenti colligitur meritum, uidẽti redditur
præmium. Eat ergo dominus & paret locũ, eat ne
uideatur, lateat ut credatur. Tunc enĩ locus parat̃,

ſi cx

ſi ex fide uiuaẽ. Creditus deſideretur, ut deſideratus habeaẽ: deſideriũ dilectiõis, præparatio eſt mãſionis. Ita dñe para quod paras, nos enim tibi paras, & te nobis paras: quoniã locum paras, & ubi Ioan.15 in nobis, & in te nobis. Tu em̃ dixiſti: Manete in me & ego in uobis. Quantum quiſq; fuerit particeps tui, alius minus, alius amplius, hæc erit diuerſitas præmiorũ pro diuerſitate meritorũ, hæc erit multitudo manſionũ pro diſparilitate manſorum: ſed tamen omniũ in æternitate uiuorũ, & ſine fine beatorũ. Quid eſt ꝙ uadis? Quid eſt quòd uenis? Si te bene intelligo, nec unde uadis, nec unde uenis, recedis: uadis latẽdo, uenis apparẽdo. Sed niſi maneas regẽdo, ut proficiamus bene uiuẽdo: quõ parabiẽ locus, ubi poſſimus manere perfruendo? Hæc de uerbis quæ recitata ſunt Euãgelicis, ſatis B dicta ſint, quouſq; ait dñs: Iterum uenio, & accipiã uos ad meipſum. Quid aũt ſit quod ſequiẽ, ut ubi ego ſum, & uos ſitis. Et quò ego uado ſcitis, & uiam ſcitis:] poſt interrogatioẽ quæ ſequiẽ à diſcipulis factam, tanquã ꝑ eos & nos interrogemus: melius audiemus, opportuniusq; tractabimus.

De eo quod dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò uadis: uſq; ad id quod ait: Nemo uenit ad patrem niſi per me. Tractatus LXIX.

NVNC eſt dilectiſſimi, ut quãtum ualemus, intelligamus de uerbis domini poſterioribus priora, & cõſequentibus præcedentia: in eo quod audiſtis Apoſtolo Thomæ interroganti eſſe reſponſum. Dixerat enim ſuperius dominus C cum de mãſionibus loqueretur, quas & eſſe dixit in domo patris ſui, & ire ſe ut præparet eas: ubi intelleximus & eſſe iam mãſiones ipſas in prædeſtinatione, & præparari eas cum eorũ qui ibi manſuri ſunt per fidẽ corda mundanẽ, quoniam ipſa dei domus ipſi ſũt. Et quid eſt aliud manere in domo dei, ꝙ̃ eſſe in populo dei, cum idem populus eſt in deo, & deus in eo? Hoc ut pararet, dominus abijt: ut credendo in eũ qui nõ uidetur, ea quæ in ſpecie futura eſt, nunc per fidem manſio præparetur. Propter hoc ergo dixerat: Et ſi abiero & præparauero uobis locũ, iterum uenio & accipiã uos ad meipſum, ut ubi ego ſum & uos ſitis. Et quò ego uado ſcitis, & uiam ſcitis. Ad hæc. Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò uadis. Et quomodo poſſumus uiam ſcire?] Vtrunq; illos domi D nus dixerat ſcire, utrunq; dicit iſte neſcire: & locũ quò itur, & uiam qua itur. Sed neſcit ille mentiri: ergo iſti ſciebant, ſed ſe ſcire neſciebant. Conuincat eos iam ſcire, quod ſe putabant adhucuſq; neſcire. Dicit ei Ieſus: Ego ſum uia, & ueritas & uita.] Quid eſt fratres? Ecce audiuimus diſcipulũ interrogantem, audiuimus & magiſtrũ docentẽ: & nondum capimus etiam poſt uocem ſonãtem ſententiam latitantem. Sed quid nõ poſſumus capere? Nunquid poterãt ei dicere Apoſtoli eius cũ quibus loquebatur, neſcimus te? Proinde ſi eũ ſciebãt, & uia ipſe eſt, uiam ſciebant: ſi eum ſciebãt, & ueritas ipſe eſt, ueritatem ſciebant: ſi eum ſciebant, & uita ipſe eſt, uitam ſciebant. Ecce ſcire cõ- A uicti ſunt, quod ſe ſcire neſciebant. Quid igitur & nos in iſto ſermone nõ cepimus? Quid putatis fratres mei, niſi quia dixit, & quò uado ſcitis & uiam ſcitis? Ecce cognouimus quòd ſciebãt uiam, quia ſciebant ipſum qui eſt uia: ſed uia eſt qua itur. Nũquid uia eſt & quò itur? Vtrunq; autem illos dixerat ſcire, & quò uadit, & uiã: opus ergo erat, ut diceret, ego ſum uia, ut oſtenderet eos qui eum ſcirent, uiam ſcire quam putauerant ſe neſcire. Quid autem opus erat, ut diceret, ego ſum uia & ueritas & uita, cũ uia cognita qua iret, reſtaret noſſe quò iret: niſi quia ibat ad ueritatem, ibat ad uitam? Ibat ergo ad ſeipſum, per ſeipſum: Et nos quo imus, niſi ad ipſum? Et quà imus niſi per ipſum? Ipſe igitur ad ſeipſum per ſeipſum, nos ad ipſum per ipB ſum, imò uero & ad patrem & ipſe & nos: nam & de ſeipſo alibi dicit: Ad patrem uado. Et hoc loco propter nos: Nemo, inquit, uenit ad patrem, niſi Ioan.14 per me.] Ac per hoc & ipſe per ſeipſum & ad ſeipſum & ad patrem, & nos per ipſum & ad ipſum & ad patrẽ. Quis hæc capit, niſi qui ſpiritaliter ſapit? Et quantum eſt quod hic capit, etiam qui ſpiritaliter ſapit? Fratres mei, quid à me iſta uobis uultis exponi? Cogitate quàm excelſa ſint. Videtis quid ſim, uideo quid ſitis: in omnibus nobis corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſũ multa cogitantẽ. Putamúſne poſſumus dicere: Ad te leuaui animam meam, Psal.122 qui habitas in cœlo? Sed ſub tanto põdere ubi ingemiſcimus grauati, quomodo leuabo animã meam, niſi mecum leuet qui poſuit pro me ſuam? Di C cam ergo quod poſſum, capiat ueſtrũ qui poteſt. Quo donante dico, eo donante capit qui capit: & eo donante credit qui nondũ capit. Niſi enim credideritis, inquit propheta, nõ intelligetis. Dic mi- Esa.7 hi domine meus, quid dicam ſeruis tuis conſeruis meis? Thomas Apoſtolus ut te interrogaret, habuit te ante ſe: nec tamen intelligeret te, niſi haberet in ſe. Ego interrogo te, quia te ſcio eſſe ſuper me. Interrogo autem in quãtum poſſum ſuper me effundere animam meam, ubi non ſonantem & tamen docentẽ audiã te. Dic mihi obſecro: Quomodo uadis ad te? Nunquid nã ut uenires ad nos, reliqueras te: maxime quia nõ à teipſo ueniſti, ſed pater te miſit? Scio quidem quòd te exinaniſti, ſed quia formam ſerui accepiſti, non quia formam dei D uel ad quam redires dimiſiſti, uel quam reciperes amiſiſti: & tamen ueniſti, & non ſolum uſque ad carnales oculos, uerumetiã uſq; ad manus hominum perueniſti. Quomodo, niſi in carne? Per hãc ueniſti manens ubi eras, per hanc rediſti nõ relinquens quò ueneras. Si ergo per hanc ueniſti & rediſti: per hãc proculdubio nõ ſolum nobis es qua ueniremus ad te, uerũetiam tibi qua uenires & redires uia fuiſti. Cum uero ad uitã quod es ipſe iſti, eandẽ profecto carnem tuã de morte ad uitam duxiſti. Aliud quippe dei uerbũ eſt, aliud homo: ſed uerbum caro factum eſt, id eſt homo. Non itaque alia uerbi, alia eſt hominis perſona, quoniã utrũque eſt Chriſtus una perſona. Ac per hoc quẽadmodum caro cũ mortua eſt, Chriſtus mortuus eſt,

& cum caro ſepulta eſt, Chriſtus ſepultus eſt: ſic A enim corde credimus ad iuſtitiam, ſic ore confeſſionem facimus ad ſalutem: ita cum caro à morte uenit ad uitam, Chriſtus uenit ad uitam. Et quia uerbũ dei Chriſtus eſt, Chriſtus eſt uita. Ita miro quodam & ineffabili modo, qui numquam dimiſit uel amiſit ſeipſum, uenit ad ſeipſum. Venerat autem ut dictum eſt, per carnem deus ad homines, ueri- Rom.3 tas ad mendaces: Deus enim uerax, omnis autem homo mendax. Cum itaque ab hominibus abſtulit, atq; illuc ubi nemo mentitur, carnem ſuam leuauit: idem ipſe, quia uerbum caro factum eſt, per ſemetipſum, id eſt per carnem, ad ueritatem quod eſt ipſe remeauit. Quam quidem ueritatem, quãuis inter mendaces & in morte ſeruauit: aliquando enim Chriſtus fuit mortuus, ſed nũquam fuit B falſus. Accipite quamuis diuerſum & lõge impar exemplum, tamen utcunque ad intelligẽdum deum, ex his quæ propius ſubiecta ſunt deo. Ecce ego ipſe, quãtum attinet ad animũ meum, cum hoc ſim quod eſtis et uos, ſi taceo, apud meipſum ſum: ſi autem loquor uobis quod intelligatis, quodam modo ad uos procedo, nec me relinquo, ſed & ad uos accedo, & non recedo unde procedo. Cũ autem tacuero, quodãmodo ad me redeo: & quodã modo uobiſcũ maneo, ſi tenueritis quod audiſtis in ſermõe quem dico. Si hoc poteſt imago quam fecit deus, qd poteſt nõ à deo facta, ſed ex deo nata imago dei deus: cuius illud p quod ad nos egreſſus eſt, & in quo à nobis regreſſus eſt, corpus nõ ſicut meus elapſus eſt ſonus, ſed manet ibi ubi iam C nõ morit, & mors ei ultra non dominabit? Multa de his euangelicis uerbis adhuc dici fortaſſe poterant & debebant: ſed non ſunt corda ueſtra ſpiritalibus cibis quamlibet ſuauibus onerãda, maxime Matt.26 quia ſpiritus promptus eſt, caro autem infirma.

De eo quod ait: Si cognouiſſetis me, & patrem meũ utiq; cognouiſſetis: uſq; ad id quod ait: Non credis quia ego in patre, & pater in me eſt. Tractatus LXX.

VERBA ſancti Euangelij fratres, ita recte intelliguntur, ſi cum ſuperioribus reperiuntur habere concordiam: conuenire enim debent præcedentia conſequentibus, quãdo ueritas loquit. Superius dixerat dominus: Et ſi abiero & præparauero uobis locũ, iterũ uenio & accipiã D uos ad meipſum, ut ubi ego ſum & uos ſitis: deinde addiderat: Et quò ego uado ſcitis, & uiã ſcitis, nihilq; aliud oſtẽdit eſſe qđ dixit, niſi quia ipſum ſciebãt. Quid ergo eſſet ire ad ſeipſum p ſeipſum, quod etiam diſcipulis præſtat ut eãt ad ipſum per ipſum, ut potuimus priſtino ſermone iã diximus. Quod itaq; ait: Vt ubi ego ſum & uos ſitis, ubi erãt futuri niſi in ipſo? Ac per hoc eſt etiã ipſe in ſeipſo, & ideo ibi illi ubi & ipſe, id eſt in ipſo. Ipſe eſt igit uita æterna in qua futuri ſumus, cũ acceperit nos ad ſe: & ipſa uita æterna q̃d ipſe eſt in ipſo eſt, ut ubi eſt ipſe & nos ſimus: hoc eſt in ipſo. Sicut habet pater uitã in ſemetipſo, & utiq; nõ aliud eſt uita quam habet, niſi quod eſt ipſe qui hãc habet: ſic dedit filio habere uitam in ſemetipſo, cum ipſe ſit

A eadem uita quam habet in ſemetipſo. Nũquid autem nos uita quod eſt ipſe, hoc erimus: cum in illa uita, hoc eſt in ipſo eſſe cœperimus? Non utique, quia ipſe exiſtẽdo uita habet uitã, & ipſe eſt quod habet, & q̃d uita eſt in ipſo, ipſe eſt in ſeipſo: nos autem non ipſa uita, ſed ipſius uitæ participes ſumus, atq; ita ibi erimus, ut in nobiſipſis non quod ipſe eſt eſſe poſſimus, ſed noſipſi non uita, ipſum habeamus uitam qui ſeipſum habet uitã, eo quod ipſe ſit uita. Denique ipſe & in ſeipſo eſt immutabiliter, et in patre inſeparabiliter, nos uero cum in nobiſipſis eſſe uoluiſſemus, ad noſipſos turbati ſumus. Vnde illa uox eſt: Ad meipſum turbata eſt Pſal.6 anima mea: atq; in deterius commutati, neque id quod fuimus permanere potuimus. Cum autem B per ipſum uenimus ad patrem, ſicut ait: Nemo uenit ad patrem niſi per me: manẽtes in illo, nec à patre nos quiſquã poterit ſeparare, nec ab illo. Connectentes itaq; conſequentia præcedentibus: Si cognouiſtis me, inquit, & patrẽ meum utiq; cognouiſtis.] Hoc eſt q̃d ait: Nemo uenit ad patrẽ niſi per me. Deinde ſubiungit: Et amodo cognoſcetis eum, & uidiſtis eum.] Sed Philippus unus ex Apoſtolis, quid audierit non intelligens:

Domine, inquit, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Cui dominus: Tanto, inquit, tempore uobiſcum ſum, & non cognouiſtis me Philippe? Qui uidet me, uidet & patrẽ.] Ecce increpat quod tanto tempore cum ipſis erat, & nõ cognoſcebatur. Nõnne ipſe dixerat, & quò ego uado ſcitis, & uiam ſcitis: & ſe neſcire dicẽtes, eos hoc ſci- C re conuicerat, addendo atq; dicẽdo: Ego ſum uia ueritas & uita? Quomodo nunc dicit: Tanto tempore uobiſcũ ſum, & nõ cognouiſtis me cum profecto & quò iret & uiã ſcirent, nõ ob aliud niſi qđ ipſum utiq; ſcirẽt? Sed facile iſta ſoluitur quæſtio, ſi dicamus q; eum aliqui eorum ſciebant, aliqui neſciebant, atq; in his qui neſciebãt & Philippus erat: ut quòd ait, & quò uado ſcitis, & uiam ſcitis, illis dixiſſe intelligat qui ſciebant, nõ Philippo cui dictum eſt: Tanto tempore uobiſcũ ſum, & nõ cognouiſtis me Phillippe? His ergo qui filiũ iam nouerant, etiã illud de patre dictum eſt, & amodo cognoſcetis eum & uidiſtis eum: dictũ eſt enim propter omnimodam ſimilitudinem quæ illi cum pa- D tre eſt, ut ideo amodo dicerentur noſſe patrẽ, quia nouerant ſimilem filium. Ergo iam ſciebant filiũ, & ſi non omnes, certe quidam eorum quibus dicitur: Et quò uado ſcitis, & uiam ſcitis: ipſe eſt enim uia. Sed patrem neſciebant, ideo audiũt: Si cognouiſtis me, et patrem meũ cognouiſtis. Per me utiq; & illum. Alius em̃ ego ſum, alius ille. Sed ne putarent diſſimilẽ: & amodo, inquit, cognoſcetis eum, & uidiſtis eum. Viderunt em̃ eius ſimillimũ filiũ, ſed admonendi fuerãt talem eſſe etiã patrem, quẽ nondum uidebant, qualis eſt filius quem uidebãt. Et ad hoc ualet quod poſtea Philippo dicitur,

Qui uidet me, uidet & patrem.] Non quod ipſe ſit pater & filius, quod in Sabellianis, qui uocãtur etiam Patripaſſiani, catholica fides damnat: ſed quòd tã ſimiles ſint pater & filius, ut qui unũ

nouerit

nouerit, ambos nouerit. Solemus enim de ſimillimis duobus ita loqui eis qui unum illorum uidẽt, & qualis ſit alius uolũt noſſe: ut dicamus, Vidiſtis iſtum, illum uidiſtis. Sic ergo dictũ eſt, qui me uidet, uidet & patrẽ: nõ utiq; ut ipſe ſit pater qui filius, ſed ꝙ à patris ſimilitudine in nullo prorſus diſcreper filius. Nã niſi duo eſſent pater & filius, non dictum eſſet. Si cognouiſtis me, & patrem meum cognouiſtis. Vtiq; enim, quia nemo, inquit, uenit ad patrem niſi per me: ſi cognouiſtis me, & patrẽ meum cognouiſtis, quoniam ego per quem uenitur ad patrem, perducam uos ad eum, ut ipſum etiam cognoſcatis. Sed quoniã illi ſum omnino ſimillimus, amodo cognoſcetis eum cum cognoſcitis me: & uidiſtis eum, ſi oculis cordis uidiſtis me. Quid ergo eſt quod dicis Philippe, oſtẽde nobis patrem, & ſufficit nobis? Tanto, inquit, tempore uobiſcum ſum, & non cognouiſtis me Philippe? Qui uidet me, uidet & patrem. Quod ſi ad te multum eſt hoc uidere, ſaltem quod nõ uides hoc crede. Quomodo enim dicis, inquit, oſtende nobis patrẽ?] Si me uidiſti q omnimodo ſimilis ſum, uidiſti illũ cui ſimilis ſum. Quod ſi uidere nõ potes, nõ ſaltẽ credis qa ego in patre & pater in me eſt? Poterat hic dicere Philippus: Video quidẽ te, & credo te ſimillimũ eſſe patri: ſed nunquid arguendus & obiurgandus eſt, qui cũ ſimilem uidet, etiã illum cui ſimilis eſt uult uidere? Similem quidem noui, ſed adhuc alterum ſine altero noui: nõ mihi ſufficit, niſi & illũ cui eſt iſte ſimilis nouerim. Oſtẽde itaq; nobis patrẽ, & ſufficit nobis. Sed ideo magiſter diſcipulũ arguebat, quoniam cor poſtulãtis uidebat. Tanꝗ em̃ melior eſſet pater ꝗ filius, ita Philippus patrem noſſe cupiebat: et ideo nec filiũ ſciebat, quo melius eſſe aliquid credebat. Ad hũc ſenſum corrigendum dictum eſt: Qui uidet me, uidet & patrem. Quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? Video quomodo tu dicas. Non alterum quæris uidere ſimilem, ſed illum putas eſſe meliorem. Nõ credis, quia ego in patre & pater in me eſt?] Cur in ſimilib. diſtantiã cupis cernere? Cur inſeparabiles ſeparatim deſiderias noſſe? Deinde non ad ſolum Philippum, ſed ad eos pluraliter loquitur, quæ non ſunt in anguſtias coarctanda, ut adiuuante ipſo diligentius exponantur.

De eo quod dicit: Verbs quæ ego loquor uobis, à meipſo nõ loquor: uſq; ad id quod ait: Si quid petieritis patrẽ in nomine meo, hoc faciam. Tract. LXXI.

A VDITE auribus, accipite mentibus dilectiſſimi, loquentibus quidem nobis, ſed ipſo docente qui non recedit à nobis. Dominus dicit, quod modo cum legeretur audiſtis. Verba quæ ego loquor uobis, à meipſo non loquor: pater autem in me manens, ipſe facit opera.] Ergo & uerba opera ſunt? Planè ita eſt. Nã ꝑfecto qui proximum loquẽdo ædificat, bonũ opus operatur. Sed quid eſt, à meipſo nõ loquor, niſi à meipſo nõ ſum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo eſt ipſe qui facit: pater em̃ deus nõ eſt de aliquo, filius autem deus eſt quidem patri æqualis, ſed de

A patre deo. Ideo ille deus, ſed non de deo: lumen non de lumine: iſte uero deus de deo, lumen de lumine. Nã in his duabus ſententijs, una qua dictũ eſt, non à meipſo loquor: alia qua dictum eſt, pater autem in me manens ipſe facit opera: ſingulas tenentes, diuerſi nobis aduerſantur hæretici: qui non ex una parte, ſed in contraria conantes, à uia ueritatis exorbitant. Arriani quippe dicunt, ecce inæqualis eſt patri filius, à ſeipſo non loquitur: dicunt Sabelliani contra, id eſt Patripaſſiani, ecce qui pater eſt, ipſe & filius. Quid enim eſt, pater in me manens, ipſe facit opera: niſi, in me maneo ego qui facio? Contraria dicitis: ſed nõ eo modo ſicut eſt falſum cõtrariũ uero, ſed ſicut ſunt inter ſe duo falſa contraria. Errando in diuerſa iſtis, in me
B dio eſt uia quã relinquitis. Inter uoſipſos lõgiore interuallo ſeparati eſtis, ꝗ ab ipſa uia cuius deſertores eſtis. Vos hinc, uos aũt illinc, huc uenite, alteri ad alteros trãſire nolite: ſed hinc atq; illinc ad nos ueniendo, inuicem uos inuenite. Sabelliani agnoſcite quẽ prętermittitis: Arriani, æquate quẽ ſubditis, & in uia uera nobiſcũ ambulabitis: eſt enim quod inuicẽ ex uobis alteri ex alteris admoneri utique debeatis. Audi Sabelliane. Vſque adeo nõ ipſe pater, ſed alter eſt filius, ut eum Arrianus inæqualem aſſerat patri. Audi Arriane. Vſq; adeo filius æqualis eſt patri, ut Sabellianus eundem eſſe dicat & patrem. Tu adde quem tollis, tu adimple quẽ minuis, & nobiſcũ ambo conſiſtitis: quia nec tu tollis, nec tu minuis eũ qui & alter eſt
C à patre, ut conuincas Sabellianum, & æqualis eſt patri, ut conuincas Arrianum. Vtriſq; enim clamat: Ego & pater unum ſumus. Quod ait, unum, Ioan. 10
audiãt Arriani: quod ait, ſumus, audiant Sabelliani, & nec illi æqualem, nec illi alterum negando ſint uani. Si ergo quoniam dixit, uerba quę ego loquor uobis, à meipſo nõ loquor, propterea putatĩ uſque adeo imparis poteſtatis, ut non qđ ipſe uult faciat: audiatĩ quod dixit: Sicut pater ſuſcitat mor- Ioan. 5
tuos & uiuificat, ſic & filius quos uult uiuificat. Item ſi quoniam dixit: Pater in me manens ipſe facit opera, propterea putatur nõ alius eſſe pater, alius ipſe: audiatur quod dixit: Quæcunq; pater facit, hæc & filius ſimiliter facit, ut intelligatĩ nõ bis unus, ſed duo unum. Verũ quia ſic æqualis eſt al-
D ter alteri, ut tamen alter ſit ex altero, ideo non loquitur à ſemetipſo, quia non eſt à ſeipſo: et ideo pater in illo manens facit opera ipſe, quia per quẽ & cum quo facit, non eſt niſi ab ipſo. Deniq; adiungit & dicit: Non creditis quia ego in patre, & pater in me eſt? Alioquin ꝓpter opera ipſa credite.] Antea ſolus Philippus arguebatur, nunc aũt non ibi eum ſolum fuiſſe qui eſſet arguendus oſtenditur: Propter opera, inquit, ipſa credite, quia ego in patre & pater im me eſt: neq; enim ſi ſeparati eſſemus, inſeparabiliter operari ulla ratiõe poſſemus. Sed quid eſt quod ſequitĩ: Amen amen dico uobis, q credit in me, opera quę ego facio, et ipſe faciet, & maiora horũ faciet, qa ego ad patrẽ uado. Et quæcunq; petieritis in nomine meo, hæc faciã, ut glorificetĩ pater in filio. Si qd petieritis in nomine meo

meo,hoc faciã?] Ergo & illa maiora opera ſeip- A
ſum facturũ eſſe promiſit. Nõ ſe extollat ſeruus ſu
pra dominũ,nec diſcipulus ſupra magiſtrũ. Maio
ra ꝗ ipſe ſecit dicit eos eſſe facturos, ſed in eis uel
per eos ſe faciẽte,non ipſis tanꝗ ex ſeipſis.ei quip
Pſal.17 pe cantatur in pſalmo: Diligam te domine uirtus
mea.Sed quæ ſunt tãdem iſta maiora? An ſorte ꝙ
ægros ipſis tranſeuntibus,etiam eorum umbra ſa-
nabat? Maius eſt enim ut ſanet umbra ꝗ fimbria.
Illud per ſe fecit,hoc per ipſos, ſed tamen utrunq;
ipſe. Veruntamen quãdo iſta dicebat, uerborum
ſuorum opera cõmendabat: ſic enim dixerat: Ver
ba quæ ego loquor uobis, à me ipſo non loquor:
Pater autem in me manens,ipſe facit opera. Quæ
opera tũc dicebat,niſi uerba quæ loquebatur? Au
diebant & credebãt illi,& eorundẽ uerborum fru B
ctus erat fides illorũ. Veruntamen euangelizan-
tibus diſcipulis, non tã pauci ꝗ illi erant,ſed gen-
tes etiam crediderũt.Hæc ſunt ſine dubitatiõe ma
iora.Nec tamen ait: Maiora horum facietis, ut ſo-
los apoſtolos ea putaremus eſſe facturos: ſed qui
credit in me,inquit,opera quę ego facio,& ipſe fa
ciet, & maiora horum faciet. Itane quicũq; credit
in Chriſtum,facit quæ Chriſtus, uel maiora quàm
Chriſtus? Non prætereunter iſta tractanda ſunt,
nec debent feſtinatione præcipitari, ſed ea cogit
concludendus iam ſermo iſte differri.

De eadem lectione. Tractatus LXXII.

QVID ſibi uelit, & quomodo accipi-
endum ſit quod dñs ait: Qui cre-
dit in me,opera quę ego facio & ipſe C
faciet,] non eſt facile cõprehendere:
& cũ hoc ad intelligendũ difficilli-
mum ſit,adiecit aliud difficilius: Et maiora ho-
rum faciet.] Quid eſt hoc? Qui faceret opera quæ
Chriſtus fecit,non inueniebamus:qui etiã maiora
faciet inuẽturi ſumus? Sed dixeramus ſermõe pri
ſtino, quia maius fuit umbræ ſuæ trãſitu quod di-
ſcipuli fecerũt: ꝗ fimbriæ ſuæ tactu,quod ipſe do-
minus fecit ſanari languentes. Et quia plures apo
ſtolis, ꝗ ipſo per os proprium prædicãte domino
crediderunt, ut hęc uiderẽtur opera intelligenda
eſſe maiora: non quo maior eſſet magiſtro diſci-
pulus,uel domino ſeruus, uel adoptatus unigeni
to,uel homo deo: ſed quòd per illos ipſe dignaret
eadem maiora facere,qui dicit illis alio loco: Sine
Ioan.15 me nihil poteſtis facere.Ipſe quippe, ut alia omit- D
tam,quę ſunt innumerabilia,ſine ipſis fecit eos,ſi-
ne ipſis fecit hunc mundum: & quia homo etiam
ipſe fieri dignatus eſt, ſine ipſis fecit & ſeipſum.
Quid aũt illi ſine ipſo niſi peccatũ? Deniq; & hic
id quod de hac re poterat nos mouere,mox abſtu
lit:cum enim dixiſſet: Qui credit in me,opera quę
ego facio & ipſe faciet,& maiora horũ faciet, con
tinuo ſecutus adiunxit: Quia ego ad patrem ua
do,& quæcunq; petieritis in nomine meo, hæc fa
ciam.] Qui dixerat faciet,poſt ait faciam. Tanquã
diceret: Non uobis impoſſibile hoc uideatur: non
enim poterit eſſe maior me qui credit in me, ſed
ego facturus ſum & tunc maiora quàm nunc. Ma
iora per eum qui credit in me, quàm præter eum

A per me:ego tamen ipſe præter eum, ego ipſe per
eum.Sed quando præter eũ,non faciet ipſe: quan
do autem per eum,quamuis non per ſemetipſum,
faciet & ipſe.Porrò autem maiora facere per eum
quàm præter eum,non eſt defectio, ſed dignatio.
Quid enim retribuãt ſerui domino, pro omnibus Pſal.115
quæ retribuit eis? Quãdoquidem inter cætera bo
na etiam hoc eis donare dignatus eſt, ut maiora fa
ceret per illos quàm præter illos.Nónne ab ore il-
lius diues ille triſtis abſceſſit, qui uitæ æternæ con Matt.19
ſilium quæſiuit? Audiuit, abiecit. Et tamẽ poſtea
quod ab illo auditum non fecit unus,fecerũt mul-
ti,cum loqueretur per diſcipulos magiſter bonus:
contemptibilis ei quem diuitem per ſeipſum mo-
nuit,amabilis eis quos ex diuitibus pauperes, per
B diſcipulos pauperes fecit.Ecce maiora fecit prędi
catus à credẽtibus,quàm locutus audiẽtibus. Ve-
rum hoc adhuc mouet,quod hæc maiora per apo
ſtolos fecit. Non autem ipſos tantum ſignificans
ait: Opera quæ ego facio & uos facietis,& maiora
horum facietis: ſed omnes ad ſuã familiã pertinen
tes intelligi uolẽs: Qui credit in me,inquit, opera
quæ ego facio & ipſe faciet,& maiora horum faci
et. Si ergo qui credit faciet, non credit utique qui
non faciet: ſicuti eſt: Qui diligit me mandata mea
cuſtodit,unde profecto qui non cuſtodit,nõ dili-
git.Itẽ alio loco: Qui audit,inqt, uerba mea hæc, Matt.7
& facit ea,ſimilabo eum uiro prudenti, qui ædifi-
cauit domum ſuam ſupra petram. Qui ergo non
eſt ſimilis huic uiro prudẽti,proculdubio aut uer-
C ba hæc audit & non facit, aut omnino nec audit.
Qui credit,inquit,in me,licet moriatur uiuet: qui Ioan.11
ergo nõ uiuet,non utique credit. Tale etiam hoc
eſt,qui credit in me faciet: non utiq; credit qui nõ
faciet. Quid eſt hoc fratres? Nunquid inter credẽ-
tes in Chriſtum non eſt cõputandus,qui non fece
rit opera maiora ꝗ Chriſtus? Durum eſt,abſurdũ
eſt,ferri non poteſt: nõ toleratur niſi intelligatur.
Apoſtolum igitur audiamus: Credenti,inquit,in Rom.4
eũ qui iuſtificat impiũ, deputatur fides eius ad iu-
ſtitiam.In hoc opere facimus opera Chriſti, quia
& ipſum credere in Chriſto,opus eſt Chriſti.Hoc
operatur in nobis,nõ utiq; ſine nobis. Audi ergo
iam & intellige: Qui credit in me,opera quæ ego
facio & ipſe faciet: prius ego facio, deinde & ipſe
faciet,quia facio ut faciat. Quę opera,niſi ut ex im
D pio iuſtus fiat? Et maiora horũ faciet. Quorũ obſe
cro? Nunquid nam omniũ operum Chriſti maio-
ra facit,qui cũ timore & tremore ſuã ipſius ſaluẽ
operatur? Quod utiq; in illo,ſed nõ ſine illo Chri-
ſtus operatur. Prorſus maius hoc eſſe dixerim, ꝗ
eſt cœlum & terra, & quæcunq; cernunt in cœlo
& in terra. Et cœlũ enim & terra trãſibit: prædeſti Matt.24
natorum aũt,id eſt eorũ quos præſcit,ſalus & iuſti
ficatio permanebit.In illis tãtum opera dei, in his
aũt etiam eſt imago dei.Sed & in cœlis,ſedes,do-
minatiões,principatus,poteſtates,archangeli, an
geli opera ſunt Chriſti.Nunquid etiam his operi-
bus maiora facit,qui operãte in ſe Chriſto, coope
ratur ſalutem æternam ac iuſtificationem ſuam?
Non hic audeo præcipitare ſententiam: intelligat
qui

quí poteſt,iudicet quí poteſt, utrũ maius ſit iuſtos
creare quàm impios iuſtificare. Certe enim ſi æ-
1.Tim.3 qualis eſt utrunque potẽtiæ,hoc maioris eſt miſe-
ricordiæ:hoc eſt enim magnum pietatis ſacramẽ-
tum quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum
eſt in ſpiritu,apparuit angelis, prædicatũ eſt in gẽ
tibus,creditũ eſt in mundo,aſſumptum eſt in glo-
ria. Sed omnia opera Chriſti intelligere ubi ait:
Maiora horũ faciet,nulla nos neceſſitas cogit: ho
rum enim forſitan dixit, quæ in illa hora faciebat.
Tunc enim uerba fidei faciebat, & de his operib.
fuerat prælocutus dicens: Verba quæ ego loquor
uobis,à meipſo non loquor:pater in me manens,
ipſe facit opera. Tunc igitur uerba eius erant ope-
ra eius. Et utique minus eſt uerba iuſtitiæ prædica
re quod fecit propter nos: quàm impios iuſtifica-
re,quod ita facit in nobis,ut faciamus & nos. Re-
ſtat ingrere quomodo accipiendũ ſit, Quodcun
que petieritis patrẽ in nomine meo, hoc faciam.]
Propter multa eñ quæ petunt fideles eius nec ac-
cipiunt,nõ parua hinc exorit̃ quæſtio: ſed quoni-
am ſermo iſte iam claudendus eſt, ei conſiderãdæ
atq; tractandæ tribuatur ſaltem parua dilatio.

De eo quod dicit: Quia ego ad patrẽ uado, & quod
cunq; petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam.

Tractatus LXXIII.

M AGNAM ſpem dominus ſuis,pmi-
ſit ſperãtibus dicens: Quia ego ad
patrem uado: & quodcunq; petieri-
tis in nomine meo, hoc faciam.] Sic
ergo perrexit ad patrem, ut nõ relin
queret indigentes, ſed exaudiret petẽtes. Sed qd
eſt, quodcunque petieritis, cum uideamus plerun
que fideles eius petere, & non accipere? An forte
propterea quia male petunt? Nam hoc exprobra
Iacobi 4 uit Apoſtolus Iacobus dicens: Petitis & non acci
pitis, eo quod male petatis, ut in concupiſcentijs
ueſtris inſumatis. Male ergo uſurus eo quod uult
accipere, deo potius miſerante non accipit. Proin
de ſi hoc ab illo petitur unde homo lædatur exau
ditus, magis metuendum eſt, ne quod poſſet non
Num.11 dare propitius, det iratus. An non uidemus Iſraeli
tas malo ſuo impetraſſe, quod culpabili concupi-
ſcentia perierũt? Cõcupierant eñ carnibus ueſci,
quibus pluebat̃ manna de cœlo. Faſtidiebãt quip
pe quod habebant, & quod non habebant impu-
denter petebant: quaſi nõ melius peterent, non ut
cibus qui deerat indecenti deſiderio præſtaretur,
ſed ut ille q adetat ſanato faſtidio ſumeret̃. Quã-
do eñ nos delectãt mala, & nõ delectãt bona: ro-
gare debemus potius deum ut delectent bona, q̃
ut concedantur mala. Non quia malum eſt carne
ueſci, cum de hac re loquens Apoſtolus dicat: O-
1.Tim.4 mnis creatura dei bona eſt, & nihil abijciendũ qđ
cum gratiarũ actiõe accipitur: ſed quia ſicut idem
Rom.14 ipſe ait: Malum eſt homini qui per offendiculum
manducat. Et ſi per hominis offenſionem, quanto
magis dei? Cuius in Iſraelitis non parua erat offen
ſio, repudiare q̃d dabat ſapientia, & petere id quo
inhiabat concupiſcentia: quãuis illi nec peterent,
ſed quia deerat murmurarent. Sed ut ſciremus nõ

A dei creaturam eſſe culpabilem, ſed inobediẽtiam
contumacẽ & inordinatam cupiditatem: non pro
pter porcum, ſed propter pomum mortẽ primus
homo inuenit, & Eſau primatus ſuos nõ propter
gallinam, ſed propter lenticulam perdidit. Quo-
modo ergo intelligendum eſt, quodcunque petie
ritis, hoc faciam: ſi deus aliqua petentibus fideli-
bus etiam conſulendo nõ facit? An forte ſolis A-
poſtolis hoc dictũ debemus accipere? Abſit. Vn-
de eñ ad hoc uenit ut diceret? Superius dixerat,
Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe fa-
ciet, & maiora horum faciet: de qua re iam priſti-
no ſermone tractauimus. Et ne quiſquam hoc ſi-
bi tribueret, ut etiam illa opera maiora ſeipſum fa-
cere oſtenderet, adiecit atque ait: Quia ego ad pa
B trem uado: & quodcunque petieritis in nomine
meo, hoc faciam. Nunquid in eum ſoli Apoſtoli
crediderunt? Ad eos itaque loquebatur dicendo:
Qui credit in me, in quibus eo donante etiam nos
ſumus, qui utiq; non quodcunq; petimus accipi-
mus. Ipſos quoq; beatiſſimos ſi cogitemus Apo-
ſtolos, inuenimus eum qui plus omnibus labora-
uit, non autem ipſe, ſed gratia dei cum ipſo, ter do
minũ rogaſſe ut ab eo diſcederet angelus ſatanæ:
nec tamen quod rogauerat accepiſſe. Quid dice-
mus chariſſimi? Putabimus ne hoc promiſſum u-
bi ait: Quodcunq; petieritis hoc faciam, nec Apo
ſtolis fuiſſe ab illo cõpletum? Et cui tãdem quod
promittit implebit, ſi Apoſtolos ſuos in ſua pmiſ-
ſione fraudauit? Euigila igitur homo fidelis, & ui-
gilãter audi quod illic politũ eſt, in nomine meo:
C ipſum enim quodcunque, non ait petieritis utcũ-
que, ſed in nomine meo. Qui promiſit ergo tam
magnum beneficium, quid uocatur? Vtiq; Chri-
ſtus Ieſus. Chriſtus ſignificat regem, Ieſus ſigni-
ficat ſaluatorem. Non itaque nos ſaluos faciet qui
cunq; rex, ſed rex ſaluator: ac per hoc quodcunq;
petimus aduerſus utilitatem ſalutis, non petimus
in nomine ſaluatoris. Et tamẽ ipſe ſaluator eſt, nõ
ſolum quando facit quod petimus, uerumetiam
quando non facit: quoniam quod uidet peti cõtra
ſalutem, nõ faciẽdo potius ſe exhibet ſaluatorem.
Nouit enim medicus quid pro ſua, quid contra ſu
am ſalutem poſcat ægrotus: & ideo contraria po-
ſcentis non facit uoluntatem, ut faciat ſanitatem.
D Quapropter quando uolumus ut faciat quodcun
que petimus, nõ utcunq; ſed in nomine eius, hoc
eſt in nomine ſaluatoris petamus. Nõ ergo cõtrà
noſtrã ſalutem petamus. Quod ſi fecerit, nõ ut ſal-
uator facit, quod eſt nomẽ eius fidelibus eius. Eſt
quippe impijs & damnator, qui dignat̃ fidelibus
eſſe ſaluator. Qui ergo credit in eũ, quodcunq; pe
tierit in eo nomine, quod eſt illis qui credũt in eũ,
hoc facit: qñiã hoc ſicut ſaluator facit. Si autẽ qui
in eum credit, aliquid per ignorantiam contra ſuã
ſalutem petit, nõ in nomine ſaluatoris petit: quia
ſaluator ei nõ erit, ſi quod eius ſalutem impedit, fe
cerit. Vnde tunc expedit potius, ut non faciendo
propter quod inuocatur, faciat quod uocat̃. Pro-
pterea non ſolum ſaluator, ſed etiam magiſter bo-
nus, ut faciat quodcũq; petierimus, in ipſa oratiõe
quam

quam nobis dedit,docuit quid petamus: ut etiam A
ſic intelligamus non petere nos in nomine magi-
ſtri,quod petimus pręter regulã ipſius magiſterij.
Sane quædã quamuis in nomine eius petamus,id
eſt ſecundum ſaluatorem & ſecundũ magiſtrum
petamus:non tunc quãdo petimus facit, ſed tamẽ
facit.Neque enim quia & illud petimus ut ueniat
regnum dei, propterea non facit quod petimus,
quia non ſtatim cum illo in æternitate regnamus:
differtur enim quando petimus,non negatur. Ve
runtamen orantes tanquam ſeminantes non defi
ciamus,tẽpore enim proprio metemus. Et ſimul
petamus quãdo bene petimus, ut nõ faciat quod
nõ bene petimus:quia & ad hoc pertinet quod in
eadem oratione dominica dicimus: Ne nos infe-
ras in tentationem. Nec enim parua eſt tẽtatio, ſi B
contra tuam ſit cauſam tua poſtulatio. Non aũt ne
gligenter audiendum eſt, quod dominus, ne quiſ
quam eum putaret quod ſe promiſit facere peten
tibus, ſine patre eſſe facturum: cum dixiſſet, quod-
cunq; petieritis in nomine meo, hoc faciam, conti
nuo ſubiecit: Vt glorificet pater in filio: ſi quid
petieritis in nomine meo, hoc faciam.] Nullo mo
do igitur ſine patre hoc filius facit, quandoquidẽ
ut in illo pater glorificetur, propterea facit. Facit
ergo pater in filio, ut filius glorificetur in patre: &
facit filius in patre, ut pater glorificet in filio, quo-
niam unum ſunt pater & filius.

De eo quod dicit: Si diligitis me, mandata mea ſer-
uate: uſq; ad id quod ait: Vos aũt cognoſcetis eum, quia
apud uos manebit & in uobis erit. Tract. LXXIIII. C

AVDIVIMVS fratres cum Euan
gelium legeretur dominum dicen-
A tem: Si diligitis me, mandata mea
ſeruate. Et ego rogabo patrem, & a-
lium paracletum dabit uobis, ut ma-
neat uobiſcum in æternum, ſpiritum ueritatis quẽ
mundus nõ poteſt accipere: quia non uidet eum,
nec ſcit eum. Vos autẽ cognoſcetis eum, quia a-
pud uos manebit & in uobis erit.] Multa ſũt quæ
in iſtis paucis uerbis domini requirãtur. Sed mul-
tum eſt ad nos uel omnia quæ hic quærenda ſunt
quærere, uel omnia quæ hic quærimus inuenire.
Veruntamen quantum nobis dominus donare di
gnatur, pro noſtra & ueſtra capacitate, quid dice-
re debeamus & quid audire debeatis, attendẽtes: D
per nos chariſſimi quod poſſumus ſumite, & ab il
lo quod non poſſumus poſcite. Spiritum paracle
tũ Chriſtus promiſit Apoſtolis, quo autem modo
promiſerit, aduertamus. Si diligitis me, inqt, man-
data mea ſeruate. Et ego rogabo patrem, & alium
paracletum dabit uobis, ut maneat uobiſcũ in æ-
ternum, ſpiritum ueritatis. Hic eſt utiq; in trinitate
ſpiritus ſanctus, quem patri & filio conſubſtantia
lem & coæternum fides catholica confitetur: ipſe
Rom. 5 eſt de quo dicit Apoſtolus: Charitas dei diffuſa
eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ qui datus eſt no
bis. Quomodo ergo dominus dicit: Si diligitis
me, mãdata mea ſeruate, et ego rogabo patrem, &
aliũ paracletum dabit uobis: cum hoc dicat de ſpi
ritu ſancto, quẽ niſi habeamus, nec diligere deum

A poſſumus, nec eius mandata ſeruare? Quomo-
do diligimus ut eum accipiamus, quẽ niſi habea-
mus, diligere non ualemus? Aut quomodo man-
data ſeruabimus ut eum accipiamus, quem niſi ha
beamus, mandata ſeruare nõ poſſumus? An for-
te præcedit in nobis charitas, qua diligimus Chri-
ſtum, ut diligendo Chriſtũ eiuſq; mandata facien
do, mereamur accipere ſpiritũ ſanctum: ut chari-
tas nõ Chriſti, quæ iam præceſſerat, ſed dei patris
diffundatur in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ
qui datus eſt nobis? Peruerſa eſt iſta ſentẽtia. Qui
enim ſe filium diligere credit, & patrem non dili-
git: profecto nec filiũ diligit, ſed quod ſibi ipſe cõ
finxit. Deniq; apoſtolica uox eſt: Nemo dicit do- 1.Cor.12
minus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. Et quis dominũ
B Ieſum, niſi q eũ diligit dicit: ſi eo modo dicit quo
apoſtolus intelligi uoluit? Multi em̃ uoce dicunt,
corde aũt & factis negant: ſicut de talibus ait: Cõ- Titum 1
fitentur enim ſe noſſe deum, factis autẽ negãt. Si
negatur factis, proculdubio etiã dicitur factis. Ne
mo itaq; dicit dominus Ieſus, animo, uerbo, facto,
corde, ore, opere: nemo dicit dñs Ieſus, niſi in ſpi-
tu ſancto. Et nemo ſic dicit, niſi qui diligit. Iam i-
taq; Apoſtoli dicebãt dominus Ieſus. Et ſi eo mo-
do dicebant, ut non ficte dicerent, ore cõfitentes,
corde & factis non negantes: prorſus ſi ueraciter
hoc dicebant, proculdubio diligebãt. Quomodo
igitur diligebant, niſi in ſpiritu ſancto? Et tamen
eis prius imperatur ut diligãt eum, & eius manda
ta conſeruent, ut accipiant ſpiritũ ſanctum: quem
C niſi haberent, profecto diligere & mandata ſerua
re nõ poſſent. Reſtat ergo ut intelligamus ſpiritũ
ſanctum habere qui diligit, & habendo mereri ut
plus habeat, & plus habẽdo plus diligat. Iam itaq;
habebant ſpiritum diſcipuli, quem dominus pro-
mittebat, ſine quo eum dominũ non dicebãt: nec
tamen eum adhuc habebant, ſicut eum dominus
promittebat. Et habebant ergo, & non habebãt:
qui quãtum habendus fuerat, nondum habebãt.
Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius.
Habebant occulte, accepturi fuerant manifeſte:
quia & hoc ad maius donum ſancti ſpiritus perti-
nebat, ut eis innoteſceret quod habebãt. De quo
munere loquens Apoſtolus ait: Nos autẽ nõ ſpi- 1.Cor.2
ritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritũ qui ex
D deo eſt, ut ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis.
Nam & ipſam manifeſtã impertionẽ ſpiritus ſan-
cti non ſemel, ſed bis numero dominus egit. Mox
em̃ ut reſurrexit à mortuis inſufflans ait: Accipite Ioan.20
ſpiritum ſanctum. Nunquid igitur quia tũc dedit,
ideo nõ miſit etiam poſtea quẽ promiſit? Aut nõ
idem ipſe eſt ſpiritus ſanctus, qui & tunc eſt inſuf-
flatus ab ipſo, & poſtea ab ipſo miſſus è cœlo?
Quapropter cur ipſa quæ facta eſt euidẽter dona-
tio eius, bis facta fuerit, alia quæſtio eſt: fortaſſis e-
nim propter duo præcepta dilectiõis, hoc eſt pro-
ximi & dei, ut cõmendaretur ad ſpiritum ſanctum
pertinere dilectio, hæc eius gemina eſt in manife-
ſtatiõe facta donatio. Et ſi alia cauſa quærẽda eſt, 1.ſen.diſt.17
non nũc eius inquiſitione in longiorem quàm o- cap. 10 autem
portet modũ ſermo iſte mittẽdus eſt: dum tamen certius
conſtet

conſtet ſine ſpiritu ſancto Chriſtum nos diligere A
& mandata eius ſeruare non poſſe, & id nos poſ-
ſe atque agere tanto minus, quanto illum percipi
mus minus: tanto autem amplius, quanto illũ per-
cipimus amplius. Proinde non ſolum non haben
ti, uerumetiam habenti nõ incaſſum promittitur:
non habenti quidem, ut habeatur: habẽti autem,
ut amplius habeatur. Nam niſi ab alio minus, ab
alio amplius haberet̃: ſanctus Heliſęus ſancto He
4.Reg.2 liæ non diceret: Spiritus qui eſt in te, duplex ſit in
Ioan.3 me. Quando autem ait Ioannes Baptiſta: Non eñ
ad menſuram dat deus ſpiritum, de ipſo dei filio lo
quebatur, cui nõ eſt datus ſpiritus ad menſuram:
quia in illo inhabitat om̃is plenitudo diuinitatis.
Neq; enim ſine gratia ſpiritus ſancti eſt mediator
dei & hominum homo Chriſtus Ieſus: nam & ip- B
ſe dicit de ſe fuiſſe propheticum illud impletum:
Eſa.61 Spiritus domini ſuper me, ꝓpter quod unxit me,
euangelizare pauperibus miſit me. Quòd enim
eſt unigenitus, æqualis patri, non eſt gratię, ſed na
turæ: quod autem in unitatem perſonæ unigeniti
aſſumptus eſt homo, gratiæ eſt non naturæ, confi
Luc.2 tente Euangelio atq; dicente: Puer autem creſce-
bat & cõfortabatur plenus ſapientia, & gratia dei
erat in illo. Cæteris autem ad menſuram datur, &
datus addit̃: donec unicuiq; pro modo ſuę perfe-
ctionis propria mẽſura compleatur. Vnde & mo
Rom.12 net Apoſtolus, non plus ſapere quàm oportet ſa-
pere, ſed ſapere ad temperantiam, unicuique ſicut
deus partitus eſt menſuram fidei. Neq; enim ipſe
diuiditur ſpiritus, ſed dona per ſpiritum: nam diui
1.Cor.12 ſiones donationum ſunt, idem aũt ſpiritus. Quod C
uero ait: Rogabo patrem, & alium paracletum
dabit uobis.] Oſtendit & ſeipſum eſſe paracletũ.
Paracletus enim Latine dicitur aduocatus: & di-
1.Ioan.2 ctum eſt de Chriſto: Aduocatum habemus ad pa
trem Ieſum Chriſtum iuſtum. Sic autem mundum
dixit non poſſe accipere ſpiritum ſanctum, ſicut
Rom.8 etiam dictum eſt: Prudentia carnis inimica eſt in
deum: legi enim dei non eſt ſubiecta, nec enim po
teſt: uelut ſi dicamus, iniuſtia iuſtitia eſſe non po-
teſt. Mundum quippe ait hoc loco, mundi ſignifi-
cãs dilectores, quæ dilectio nõ eſt à patre. Et ideo
dilectioni huius mundi, de qua ſatagimus ut mi-
nuatur & conſumatur in nobis: contraria eſt dile-
Rom.5 ctio dei, quæ diffunditur in cordibus noſtris per D
ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Mundus
ergo eum accipere non poteſt, quia non uidet eũ
neq; ſcit eum.] Non enim habet inuiſibiles ocu-
los mundana dilectio, per quos uideri ſpiritus ſan
ctus poteſt: qui uideri niſi inuiſibiliter nõ poteſt.
Vos autem, inquit, cognoſcetis eum, quia a-
pud uos manebit, & in uobis erit.] Erit in eis ut
maneat, non manebit ut ſit: prius eſt enim eſſe ali-
cubi, q̃ manere. Sed ne putarẽt quod dictum eſt,
apud uos manebit, ita dictum quemadmodum a-
pud hominem hoſpes uiſibiliter manere conſue-
uit: expoſuit quid dixerit, apud uos manebit, cum
adiunxit & dixit, in uobis erit. Ergo inuiſibiliter
uidetur. Nec ſi nõ ſit in nobis, poteſt eſſe in nobis
eius ſcientia: ſic eñ à nobis uidetur in nobis & no

ſtra conſcientia. Nam faciẽ uidemus alterius, no-
ſtram uidere non poſſumus: cõſcientiam uero no
ſtram uidemus, alterius non uidemus. Sed conſci
entia nũquam eſt niſi in nobis: ſpiritus autem ſan-
ctus poteſt eſſe etiã ſine nobis. Dat̃ quippe ut ſit
& in nobis: ſed uideri & ſciri quemadmodum ui-
dendus & ſciendus eſt, non poteſt à nobis, ſi non
ſit in nobis.

De eo quod dicit: Non relinquam uos orphanos,
ueniam ad uos: uſq; ad id quod ait: Et qui diligit me, di-
ligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo
ei meipſum. Tractatus LXXV.

POST promiſſionem ſpiritus ſancti,
ne quiſquã putaret quod ita eum do
minus daturus fuerit uelut pro ſeip-
ſo, ut non & ipſe cum eis eſſet futu-
rus: adiecit atq; ait: Nõ relinquam
uos orphanos, ueniam ad uos.] Orphani, pupil-
li ſunt. Illud enim Græcum eiuſdem rei nomẽ eſt,
hoc Latinum: nam & in pſalmo ubi legimus: Pu-
pillo tu eris adiutor, Grę cus habet orphano. Quã Pſal.9
uis ergo nos filius dei ſuo patri adoptauerit filios,
& eundem patrem nos uoluerit habere per grati-
am, qui eius pater eſt per naturam: tamen etiam
ipſe circa nos paternum affectum quodammodo
demonſtrat cum dicit: Non relinquam uos orpha
nos, ueniam ad uos. Hinc eſt quòd etiam ſponſi
filios nos appellat, ubi ait: Veniet hora ut aufera- Matt.9
tur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabant filij ſponſi.
Quis autem ſponſus, niſi dominus Chriſtus? De-
inde ſequitur & dicit: Adhuc modicum, & mun-
dus me iam non uidet.] Quid enim? Tunc eum
uidebat mundus, quandoquidem mundi nomine
uult intelligi eos de quibus ſuperius locutus eſt,
dicens de ſpiritu ſancto quẽ mundus accipere nõ
poteſt, quia nõ uidet eum neque cognoſcit eum?
Videbat eum planè mundus carneis oculis in car
ne conſpicuum, nõ autem uidebat quod in carne
uerbum latebat. Videbat hominem, non uidebat
deum: uidebat indumentum, non uidebat indu-
tum. Sed quoniam poſt reſurrectionem etiam ip-
ſam carnem ſuam, quam non ſolum uidẽdam, ue-
rumetiam contrectandam demonſtrauit ſuis, no-
luit demonſtrare non ſuis: hinc fortaſſe intelligen
dum eſt eſſe dictum: Adhuc modicum, & mun-
dus me iam non uidet. Vos autem uidebitis me,
quia ego uiuo, & uos uiuetis.] Quid eſt, quia ego
uiuo, & uos uiuetis? Cur de præſenti ſe dixit uiue-
re, illos autem de futuro eſſe uicturos: niſi quia ui-
tam etiam carnis utique reſurgentis qualis in ipſo
præcedebat, & illis eſt pollicitus ſecuturam? Et
quia ipſius mox futura erat reſurrectio, præſentis
poſuit temporis uerbum propter ſignificandã ce-
leritatem: illorum autem quoniam ſeculi differtur
in finem, non ait uiuitis, ſed uiuetis. Duas ergo re-
ſurrectiones, ſuã ſcilicet mox futuram, & noſtram
in ſeculi fine uenturam: duobus uerbis præſentis
temporis & futuri, eleganter breuiterq; promiſit.
Quia ego, inquit, uiuo, & uos uiuetis: qa ille uiuit,
ideo & nos uiuemus. Per hominẽ quippe mors,
& per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut e-

nimin Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto A
omnes uiuificabũtur:quoniam nemo ad mortem
niſi per illum, nemo ad uitam niſi per Chriſtum.
Quia nobis uiximus,mortui ſumus:quia uiuit ip-
ſe,uiuemus nos. Mortui ſumus illi, quando uixi-
mus nobis:quia uero mortuus ille pro nobis, & ſi
bi uiuit & nobis.Quia enim uiuit ille, & nos uiue
mus:nam ſicut per nos mortẽ habere potuimus,
non ſic & uitam per nos habere poſſumus. In il-
lo die,inquit, uos cognoſcetis,quia ego in patre,
& uos in me,& ego in uobis.] In quo die, niſi de
quo ait,& uos uiuetis? Tũc enim erit,ut poſſimus
uidere quod credimus. Nam & nunc eſt in nobis,
& nos in illo: ſed hoc nunc credimus, tunc etiam
cognoſcemus,quamuis & nunc credendo noue-
rimus,ſed tunc contemplando noſcemus. Quã- B
diu enim ſumus in corpore quale nunc eſt, id eſt
corruptibili,quod aggrauat animam, peregrina-
mur à domino: per fidem enim ambulamus, non
per ſpeciem. Tunc ergo per ſpeciem quoniam ui
debimus eum ſicuti eſt. Nam ſi etiam nunc Chri-
Rom. 8 ſtus in nobis non eſſet,non diceret Apoſtolus: Si
autem Chriſtus in nobis,corpus quidem mortuũ
eſt propter peccatum,ſpiritus autem uita eſt pro-
pter iuſtitiam. Quia uero & nos etiam nũc in illo
Ioan. 15 ſumus,ſatis oſtendit ubi dicit: Ego ſum uitis, uos
palmites.In illo ergo die,quando uiuemus ea uita
qua mors abſorbebitur, cognoſcemus quia ipſe in
patre,& nos in ipſo,& ipſe in nobis:quia tũc per-
ficietur hoc ipſum, quod & nunc incohatum eſt
iam per ipſum,ut ſit in nobis & nos in ipſo. Qui C
habet,inquit, mãdata mea & ſeruat ea, ille eſt qui
diligit me.] Qui habet in memoria, & ſeruat in ui
ta:qui habet in ſermonibus, & ſeruat in moribus:
qui habet audiendo,& ſeruat faciẽdo:aut qui ha-
bet faciendo, & ſeruat perſeuerando: Ipſe eſt, in-
quit,qui diligit me.Opere eſt demonſtranda dile
ctio,ne ſit infructuoſa nominis appellatio. Et
qui diligit me,inqt,diligetur à patre meo, & ego
diligã eum,& manifeſtabo ei meipſum.] Quid eſt
diligam,tanquam tunc dilecturus ſit,& nunc non dili
gat? Abſit. Quomodo enim nos pater ſine filio,
aut filius ſine patre diligeret? Quomodo cũ inſe-
parabiliter operentur,ſeparabiliter diligunt? Sed
ad hoc dixit,diligã eum,ad quod ſequitur, & ma-
nifeſtabo ei meipſum. Diligam & manifeſtabo, id D
eſt ad hoc diligam,ut manifeſtem. Nunc enim ad
hoc dilexit,ut credamus, & mandatũ fidei tenea-
mus: Tunc ad hoc diliget,ut uideantur, & ipſa ui-
ſione mercedem fidei capiamus. Quia & nos nũc
diligimus credendo quod non uidemus: tunc aũt
diligemus uidendo quod credimus.

De eo quod ſequitur: Dicit ei Iudas nõ ille Iſcariotes,
Domine quid factum eſt, quia nobis manifeſtaturus es
teipſum & nõ mũdo: uſque ad id quod ait: Sermo quẽ au
diſtis non eſt meus,ſed eius qui miſit me patris.

Tractatus LXXVI.

NTERROGANTIBVS diſcipulis
1 & eis magiſtro reſpondẽte Ieſu, e-
tiã nos tanquam cũ illis diſcimus, quã-
do ſanctũ Euãgelium uel legimus
uel audimus. Quia ergo dixerat dñs: Adhuc mo-
dicum & mũdus me iam nõ uidet,uos aũt uidebi-
tis me:interrogauit eum de hoc ipſo Iudas, nõ ille
traditor eius qui Iſcariotes cognominatus eſt,ſed
cuius & epiſtola inter ſcripturas canonicas legit.
Domine,quid factum eſt quia nobis manifeſta
turus es teipſum,& nõ mundo?] Simus cum ipſis
tanquam interrogantes diſcipuli, cõmunemque magi-
ſtrum audiamus & nos. Iudas enim ſanctus,nõ im
mundus,nec inſectator domini,ſed ſectator,cau-
ſam quæſiuit quare ſe non mundo,ſed ſuis manife
ſtaturus eſſet Ieſus:quare adhuc modicum & mũ-
dus nõ uideret eum,ipſi aũt uiderẽt eũ. Reſpon
dit Ieſus,& dixit ei: Si quis diligit me,ſermonẽ me
um ſeruabit:& pater meus diliget eum,& ad eum
ueniemus,& manſionẽ apud eum faciemus. Qui
nõ diligit me,ſermones meos nõ ſeruat.] Ecce ex
poſita eſt cauſa, quare ſe ſuis manifeſtaturus eſt,
nõ alienis,quos mũdi nomine appellat: & ipſa eſt
cauſa quod hi diligãt,illi non diligãt. Ipſa cauſa eſt de
qua ſacer inſonat pſalmus: Iudica me deus, & diſ- Pſal. 42
cerne cauſam meam de gente nõ ſancta. Qui enim
diligunt,quia diligunt,eliguntur: qui uero non di
ligunt,ſi linguis hominum loquantur & angelo- 1. Cor. 13
rum, fiunt æramentum ſonans & cymbalum tin-
niens. Et ſi habuerint prophetiam,& ſcierint om-
nia ſacramenta,& omnem ſciẽtiam, & habuerint
omnem fidem ut montes transferãt,nihil ſunt. Et
ſi diſtribuerint omnem ſubſtantiam ſuam,& tradi
derint corpus ſuum ut ardeant, nihil eis prodeſt.
Dilectio ſanctos diſcernit à mundo,quæ facit una
nimes habitare in domo. In qua domo pater & fili
us manſionem faciunt: qui donant & ipſam dile-
ctionem,quibus donent in fine etiam ipſam ſuam
manifeſtationem. De qua diſcipulus magiſtrũ in-
terrogauit:ut nõ ſolum illi qui tunc audiebãt per
os eius,ſed etiam nos per Euangeliũ eius hoc noſ
ſe poſſemus:quæſierat enim de Chriſti manifeſta
tione,& audiuit de dilectione atque manſione. Eſt
ergo quædam dei manifeſtatio interior,quã pror
ſus impij non nouerunt,quibus dei patris & ſpiri-
tus ſancti manifeſtatio nulla eſt: filij uero potuit
eſſe,ſed in carne, quæ nec talis eſt qualis illa, nec
ſemper illis adeſſe poteſt qualiſcunque ſit, ſed ad
modicum tempus,& hoc ad iudicium,nõ ad gau-
dium,ad ſupplicium,non ad præmium. Nunc eſt
ergo ut intelligamus quantum aperite ille digna-
tur,quomodo dictum ſit: Adhuc modicũ & mun
dus me iam non uidet, uos autem uidebitis me.
Verum eſt quidem,quod poſt paululum etiã cor-
pus ſuum in quo poterant eum & impij uidere,o-
culis eorum fuerat ſubtracturus: quandoquidem
poſt reſurrectionem nemo illorum uidit eũ. Sed
quoniam dictum eſt teſtantibus angelis: Sic ueni Act. 1
et quẽadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum,
nec aliud credimus quàm eum in eodem corpore
ad iudicium uiuorum & mortuorum eſſe uentu-
rum:proculdubio tunc eum uidebit mũdus, quo
nomine ſignificati ſunt à regno eius alieni. Ac per
hoc longe melius intelligitur iam illud tempus ſi-
gnificare uoluiſſe,in eo quod ait: Adhuc modicũ

&

& mundus me iam non uidet, quando in fine ſe- A
culi auferetur ab oculis damnatorum : ut illi eum
de cætero uideant, apud quos diligẽtes eum facit
pater atque ipſe manſionem. Modicum autem di
xit, quia et id quod prolixum uidetur hominibus,
breuiſſimũ eſt ante oculos dei: de hoc quippe mo
1. Ioh. 2 dico iſte ipſe Ioãnes: Filioli, inquit, nouiſſima ho-
ra eſt. Ne quis porrò exiſtimet patrem tãtummo-
do & filium ſine ſpiritu ſancto apud dilectores ſu
os facere manſionẽ, recolat quod ſuperius de ſpi-
ritu ſancto dictum eſt: Quem mundus non poteſt
accipere, quia non uidet eum, nec ſcit eũ: uos au-
tem cognoſcetis eum, quia apud uos manebit, &
in uobis erit. Ecce facit in ſanctis cum patre & fi-
lio ſanctus etiam ſpiritus manſionem: intus utiq;
tanquam deus in templo ſuo. Deus trinitas pater B
& filius & ſpiritus ſanctus ueniũt ad nos, dum ue-
nimus ad eos. Veniunt ſubueniendo, uenimus o-
bediendo: ueniunt illuminando, uenimus intuen
do: ueniunt implendo, uenimus capiendo: ut ſit
nobis eorum non extraria uiſio, ſed interna, & in
nobis eorum non tranſitoria manſio, ſed æterna.
Sic mundo non ſe filius manifeſtat: mundus enim
dictus eſt hoc loco, de quibus continuo ſubiun-
xit atque ait: Qui non diligit me, ſermones me-
os non ſeruat.] Hi ſunt qui patrẽ & ſpiritum ſan-
ctum nunquam uident. Filium autem non ut bea
tificentur, ſed ut iudicentur ad modicum uident:
nec ipſum in forma dei, ubi eſt cum patre & ſpiri-
tu ſancto pariter inuiſibilis, ſed in forma hominis,
ubi eſſe uoluit mundo patiendo cõtemptibilis, iu C
dicando terribilis. Quod uero adiunxit: Et ſer-
mo quem audiſtis non eſt meus, ſed eius qui miſit
me patris,] non miremur, non paueamus: non eſt
minor patre, ſed non eſt niſi à patre. Non eſt im-
par ipſo, ſed non eſt à ſeipſo. Neque enim menti-
tus eſt dicendo: Qui non diligit me, ſermones me
os non ſeruat. Ecce ſuos dixit eſſe ſermones. Nun
quid ſibi ipſe eſt contrarius, ubi rurſus dixit: Et ſer
mo quem audiſtis non eſt meus? Et fortaſſe pro-
pter aliquam diſtinctionem, ubi ſuos dixit plura-
liter dixit, hoc eſt ſermones: ubi autem ſermonẽ,
hoc eſt uerbum, non ſuum dixit eſſe, ſed patris, ſe
Ioan. 1 ipſum intelligi uoluit. In principio enim erat uer-
bum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uer-
bum. Non itaque ſuũ, ſed patris eſt uerbũ: quomo D
do nec ſua imago, ſed patris, nec ſuus filius idem
ipſe, ſed patris. Recte igitur tribuit autori quic-
quid facit æqualis, à quo habet hoc ipſum quòd il
li eſt indifferenter æqualis.

De eo quod ſequitur: Hæc locutus ſum uobis apud
uos manens: uſque ad id quod ait: Pacem meam do uo-
bis, non quomodo mundus dat, ego do uobis.

Tractatus LXXVII

N præcedenti lectione ſancti Euan-
gelij, quam ſequitur iſta quæ modo
1 recitata eſt, dominus Ieſus dixerat ſe
& patrem ad dilectores ſuos eſſe uen
turos, & apud eos mãſionem eſſe fa-
cturos. Iam uero & ſuperius dixerat de ſpiritu ſan
cto: Vos autem cognoſcetis eum, quia apud uos

manebit, & in uobis erit: unde intelleximus in ſan
ctis tanquam in templo ſuo ſimul manere trinita-
tem deum. Nunc autem dicit: Hæc locutus ſum
uobis apud uos manens.] Illa itaque manſio alia
eſt quam promiſit futuram, hæc uero alia quam
præſentem eſſe teſtatur. Illa ſpiritalis eſt, atque in-
trinſecus mentibus redditur: Hæc corporalis, fo-
rinſecus oculis atq; auribus exhibetur. Illa in æter
num beatificat liberatos, hæc in tempore uiſitat li
berandos. Secũdum illam dominus a ſuis dilecto
ribus non recedit, ſecundum hanc it & redit. Hęc,
inquit, locutus ſum uobis, apud uos manens: uti-
que præſentia corporali, qua cum illis uiſibilis lo-
quebatur. Paracletus autem, inquit, ſpiritus ſan-
ctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille uos do-
cebit omnia, & commemorabit uos omnia quæ-
cunque dixero uobis.] Nunquid nam dicit filius,
& docet ſpiritus ſanctus, ut dicente filio uerba ca
piamus, docente autem ſpiritu ſancto eadem uer-
ba intelligamus? Quaſi dicat filius ſine ſpiritu ſan
cto, aut ſpiritus ſanctus doceat ſine filio: aut uero
non & filius doceat, & ſpiritus ſanctus dicat, & cũ
deus aliquid dicit & docet, trinitas ipſa dicat &
doceat. Sed quoniam trinitas eſt, oportebat eius
ſingulas inſinuare perſonas: eas' que nos diſtincte
audire, inſeparabiliter intelligere. Audi patrem
dicentem ubi legis: Dominus dixit ad me, filius Pſal. 2
meus es tu: audi & docẽtem ubi legis: Omnis qui Ioan. 6
audiuit à patre & didicit, uenit ad me. Filium ue-
ro dicentem modo audiſti: de ſe quippe ait: Quæ-
cunq; dixero uobis. Quem ſi & docẽtem uis noſ-
ſe magiſtrum recole: Vnus eſt, inquit, magiſter ue Matt. 23
ſter Chriſtus. Spiritum porrò ſanctum quem mo
do audiſti docẽtem ubi dictum eſt: Ipſe uos doce-
bit omnia: audi etiam dicentem, ubi legis in acti-
bus Apoſtolorũ, beato Petro dixiſſe ſpiritum ſan
ctum, Vade cum illis, quia ego miſi eos. Omnis Act. 10
igitur & dicit & docet trinitas: ſed niſi etiã ſingil-
latim commendaretur, eam nullo modo humana
capere utcunque poſſet infirmitas. Cum ergo om
nino ſit inſeparabilis, nunquam trinitas eſſe ſcire-
tur, ſi ſemper inſeparabiliter diceretur: nam & cũ
dicimus patrem & filium & ſpiritũ ſanctum, non
eos utique dicimus ſimul, cum ipſi non poſſint eſ
ſe niſi ſimul. Quod uero addidit, commemorabit
uos, intelligere debemus etiã, quòd iubemur non
obliuiſci ſaluberrimos monitus ad gratiã pertine-
re, quam nos commemorat ſpiritus. Pacem, in-
quit, relinquo uobis, pacem meã do uobis.] Hoc
autem eſt quod legimus apud prophetã: Pacem
ſuper pacem: pacem nobis relinquit iturus, pacẽ
ſuam nobis dabit in fine uenturus. Pacem nobis
relinquit in hoc ſeculo, pacem ſuam nobis dabit
in futuro ſeculo. Pacem nobis relinquit, in qua
manentes hoſtem uincimus: pacẽ ſuam nobis da-
bit, quando ſine hoſte regnabimus. Pacem relin-
quit nobis, ut etiam hic inuicẽ diligamus: pacem
ſuam nobis dabit, ubi nunquam diſſentire poſſi-
mus. Pacẽ relinquit nobis, ne de occultis noſtris
inuicem iudicemus, cum in hoc ſumus modo: pa-
cem ſuam dabit nobis, cũ manifeſtabit cogitatio-

nes cordis, & tunc laus erit unicuiq; à deo. In illo A tamen atq; ab illo nobis eſt pax, ſiue quam nobis relinquit iturus ad patrem, ſiue quam nobis dabit nos perducturus ad patrem. Quid autem nobis relinquit aſcendẽs à nobis, niſi ſeipſum, dum non recedit à nobis? Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit utraque unum. Pax ergo ipſe nobis eſt: & cum credimus quia eſt, & cum uidemus eum ſicut eſt. Si enim quamdiu ſumus in corpore corruptibili quod aggrauat animã, cum per fidẽ ambulamus non per ſpeciem, non deſerit peregrinantes à ſe: quanto magis cum ad ipſam ſpeciem uenerimus, nos implebit ſe? Sed quid eſt quod ubi ait, Pacem relinquo uobis, non addidit meam: ubi uero ait, pacem do uobis, ibi dixit meam? Verũ ſubaudiendum eſt meam, & ubi dictum nõ eſt, quia dictum B eſt, poteſt referri ad utrunque etiã quod ſemel dictum eſt. An forte & hic aliquid latet quod petendum eſt & quærendum, & ad quod pulſantibus aperiendum? Quid ſi enim pacem ſuam eam uoluit intelligi qualem habet ipſe? Pax uero iſta quã nobis relinquit in hoc ſeculo, noſtra eſt potius dicenda quàm ipſius. Illi quippe nihil repugnat in ſeipſo, qui nullum habet omnino peccatum: nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc

Matt. 6 dicamus, Dimitte nobis debita noſtra. Eſt ergo nobis pax aliqua, quoniã condelectamur legi dei ſecundum interiorem hominem: ſed nõ eſt plena, quia uidemus aliam legem in membris noſtris, repugnantem legi mentis noſtræ. Itemq; inter noſipſos eſt nobis pax: quia inuicẽ nobis credimus quòd inuicem diligamus. Sed nec ipſa plena eſt, C quia cogitationes cordis noſtri inuicem non uidemus: & quædam de nobis quæ non ſunt in nobis, uel in melius inuicem uel in deterius opinamur. Itaq; iſta etiam ſi ab illo nobis relicta eſt, pax noſtra eſt: niſi enim ab illo, non haberemus & talem, ſed ipſe non habet talem. Si tenuerimus uſque in finem qualem accepimus, qualem habet habebimus: ubi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil nos inuicem lateat in cordibus noſtris. Nec ignoro iſta domini uerba etiam ſic accipi poſſe, ut eiuſdem domini ſententiæ repetitio uideatur. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis: ut quod dixerat, pacem, hoc repetierit dicẽs, pacem meã: & quod dixerat, relinquo uobis, hoc repetierit di D cens, do uobis. Vt uolet quiſque accipiat: me tamẽ delectat, credo & uos fratres mei dilecti, ſic tenere iſtam pacem, ubi aduerſarium concorditer uincamus, ut deſideremus pacem, ubi aduerſariũ nõ habebimus. Quod uero dominus adiunxit atque ait: Non quomodo mundus dat, ego do uobis.] quid eſt aliud, niſi non quomodo homines dant qui diligunt mundum, ita do uobis? Qui propterea dãt ſibi pacem, ut ſine moleſtia litium atq; bellorum, non deo, ſed amico ſuo mundo perfruantur: & quando iuſtis dant pacem ut nõ eos perſequantur, pax non poteſt eſſe uera, ubi non eſt uera concordia, quia disiuncta ſunt corda. Quomodo enim conſors dicitur, qui ſortem iungit: ita ille cõcors dicẽdus eſt, q corda iungit. Nos ergo A chariſſimi, quibus Chriſtus pacem relinquit, & pacem ſuam nobis dat, non ſicut mundus, ſed ſicut ille per quem factus eſt mundus: ut concordes ſimus iungamus inuicẽ corda, & cor unum ſurſum habeamus, ne corrumpatur in terra.

De eo quod dicit: Non turbetur cor ueſtrum neque formidet. Audiſtis quia dixi uobis, uado & uenio ad uos. ſi diligeretis me, gauderetis utiq;: quia uado ad patrem, quia pater maior me eſt.

Tractatus LXXVIII.

ACCEPIMVS fratres uerba domini dicentis ad diſcipulos ſuos: Non tur- A betur cor ueſtrum, neq; formidet. Audiſtis quia ego dixi uobis, uado & uenio ad uos. Si diligeretis me, gaudere- B tis utiq;, quia ego uado ad patrem, quia pater maior me eſt.] Hinc ergo turbari & formidare poterat cor illorum quòd ibat ab eis, quãuis uenturus ad eos: ne forſitã gregem lupus hoc interuallo inuaderet, paſtoris abſentia. Sed à quibus homo abſcedebat, deus non recedebat: & idem ipſe Chriſtus homo & deus: Ergo & ibat p id quod homo erat, manebat per id q̃d deus erat: ibat per id qđ uno loco erat, manebat per id quod ubique erat. Cur itaque turbaretur & formidaret cor, quando ita deſerebat oculos, ut nõ deſereret cor? Quamuis deus etiam qui nullo continetur loco, diſcedat ab eorum cordibus, qui eum relinquũt moribus, non pedibus: ueniat ad eos qui conuertuntur ad eum non facie, ſed fide, & accedunt ad eum mente, non carne. Vt autem intelligerent ſecun- C dum id quod homo erat eum dixiſſe, uado & uenio ad uos: adiecit atq; ait. Si diligeretis me, gauderetis utiq;, quia ego uado ad patrem, quia pater maior me eſt.] Per quod ergo filius non eſt æqualis patri, per hoc iturus erat ad patrem: à quo uenturus eſt uiuos iudicaturus & mortuos. Per illud autem in quo æqualis eſt gignẽti unigenitus, nunquam recedit à patre: ſed cũ illo eſt ubiq; totus pari diuinitate, quam nullus continet locus. Cum e- Philip. 2 nim in forma dei eſſet, ſicut Apoſtolus loquitur, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo. Quomodo enim rapina poſſet eſſe natura, quæ nõ erat uſurpata, ſed nata? Semetipſum autẽ exinaniuit, formam ſerui accipiens: non ergo amittens illam D ſed accipiens iſtam. Eo modo ſe exinaniens, quo hic minor apparebat quàm apud patrẽ manebat. forma quippe ſerui acceſſit, nõ forma dei receſſit. Hæc eſt aſſumpta, non illa conſumpta. Propter hanc dicit: Pater maior me eſt: propter illam ueto: Ego & pater unum ſumus. Hoc attẽdat Arrianus, & hac attentione ſit ſanus: ne contentione ſit uanus, aut quod eſt peius, inſanus. Hæc eſt enĩ forma ſerui, in qua dei filius minor eſt, non patre ſolo ſed etiam ſpiritu ſancto. Neq; id tãtum, ſed etiam ſeipſo: quia idẽ ipſe in forma dei maior eſt ſeipſo. Neq; enim homo Chriſtus non dicitur filius dei, quod etiam ſola caro eius in ſepulchro meruit appellari. Nam quid aliud confitemur cum dicimus credere nos in unigenitum dei filium, qui ſub Põtio Pilato crucifixus eſt & ſepultus? Et quid eius

niſi

niſi caro ſepulta eſt ſine anima? Ac per hoc cum A credimus in dei filium qui ſepultus eſt, profecto filium dei dicimus & carnem quæ ſola ſepulta eſt. Ipſe ergo Chriſtus filius dei, æqualis patri in forma dei, quia ſeipſum exinaniuit non formam dei amittens, ſed formam ſerui accipiens, maior eſt & ſemetipſo: qa maior eſt forma dei quæ amiſſa non eſt, quàm ſerui quæ accepta eſt. Quid itaque mirum, uel quid indignum, ſi ſecundum hanc formam ſerui loquens, ait dei filius: Pater maior me eſt: & ſecundum dei formam loquens, ait idem ipſe dei filius: Ego & pater unum ſumus? Vnũ ſunt enim ſecũdum id quod deus erat uerbum: maior eſt pater, ſecundum id quod uerbum caro factum eſt. Dicam etiam quod Arriani & Eunomiani negare non poſſunt, ſecundum hanc formam ſerui B puer Chriſtus etiam parentibus ſuis minor erat: quando paruulus maioribus, ſicut ſcriptũ eſt, ſubditus erat. Quid igitur hæretice? Cum Chriſtus deus ſit & homo, loquitur ut homo: & calumniaris deo? Ille in ſe naturam commendat humanam, tu in illo audes deformare diuinam? Infidelis, ingrate, ideó ne tu minuis eum qui fecit te, quia dicit ille quid factus ſit propter te? Æqualis em̃ patri filius per quem factus eſt homo, ut minor eſſet patre factus eſt homo: quod niſi fieret, quid eſſet homo? Dicat planè dominus & magiſter noſter: Si diligeretis me, gauderetis utiq̃, qa uado ad patrem: quia pater maior me eſt. Cum diſcipulis audiamus uerba doctoris, non cum alienis ſequamur aſtutiã deceptoris. Agnoſcamus geminam C ſubſtantiam Chriſti, diuinam ſcilicet qua æqualis eſt patri, humanam qua maior eſt pater. Vtrunque autem ſimul, nõ duo ſed unus eſt Chriſtus: ne ſit quaternitas, non trinitas deus. Sicut enim unus eſt homo anima rationalis & caro, ſic unus eſt Chriſtus deus et homo: ac per hoc Chriſtus eſt deus, anima rationalis, & caro. Chriſtũ in his omnibus, Chriſtum in ſingulis confitemur. Quis eſt ergo per quem factus eſt mundus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma dei. Quis eſt ſub Pontio Pilato crucifixus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma ſerui. Idem de ſingulis quibus homo cõſtat. Quis nõ eſt derelictus in inferno? Chriſtus Ieſus, ſed in anima ſola. Quis reſurrecturus triduo iacuit in ſepulchro? Chriſtus Ieſus, ſed in carne ſola. Dicitur ergo & in his ſingulis Chriſtus. Verũ hæc omnia nõ duo uel tres, D ſed unus eſt Chriſtus. Ideo ergo dixit: Si diligeretis me, gauderetis utiq̃, quia uado ad patrem: quoniam naturæ humanæ gratulandum eſt, eò quòd ſic aſſumpta eſt à uerbo unigenito, ut immortalis conſtitueretur in cœlo, atque ita fieret terra ſublimis, ut incorruptibilis puluis ſederet ad dexterã patris. Hoc enim modo ſe iturũ dixit ad patrem: nam profecto ad illum ibat qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum & recedere à nobis, mutare atque immortale facere quod mortale ſuſcepit ex nobis, & leuare in cœlũ per quod fuit in terra pro nobis. Quis nõ hinc gaudeat, qui ſic diligit Chriſtũ: ut ad ſuã naturam iam immortalẽ gratuletur in Chriſto, atq̃ id ſe ſperet futurũ eſſe per Chriſtũ.

1.ſer.diſ.22 cap.hæc quærentur

Aug.to.9

A De eo quod dicit: Et nunc dixi uobis priuſquam fiat, ut cum factum fuerit credatis: uſque ad id quod ait: Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite eamus hinc.

Tractatus LXXIX.

D OMINVS & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, dixerat diſcipulis ſuis: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem, quia pater maior me eſt. Quod ex forma ſerui eũ dixiſſe, non ex forma dei in qua æqualis eſt patri: nouit fides quæ religioſis eſt mentibus fixa, non calumnioſis & dementibus ficta. Deinde ſubiunxit: Et nunc dixi uobis priuſquam fiat, ut cum factum fuerit credatis.] Quid eſt hoc, cum magis B homo credere debeat antequam fiat id quod credendum eſt? Hæc eſt enim laus fidei, ſi quod creditur nõ uidetur. Nam quid magnum eſt, ſi id creditur quod uidetur: ſecundum illam eiuſdem domini ſententiam, quãdo diſcipulum arguit dicẽs: Quia uidiſti me credidiſti, beati qui non uident & credũt? Et neſcio utrũ credere dicendus eſt quiſque quod uidet: nam ipſa fides in epiſtola quę ſcribitur ad Hebræos, ita eſt definita. Eſt aũt fides ſperantium ſubſtantia, conuictio rerum quæ non uidẽtur. Heb.11 Quapropter ſi fides eſt rerum quæ creduntur, eademq̃ fides earum rerum eſt quæ non uidentur: quid ſibi uult quod dominus ait: Et nunc dixi uobis priuſq̃ fiat, ut cum factum fuerit credatis? Nónne potius dicendum fuit, & nunc dixi uobis priuſquam fiat ut credatis, quod cum factum C fuerit, uideatis? Nam & ille cui dictum eſt: Quia uidiſti, credidiſti, non hoc credidit quod uidit: ſed aliud uidit, aliud credidit. Vidit enim hominem, credidit deum. Cernebat quippe atque tangebat carnem uiuentem, quam uiderat morientem: & credebat deum in carne ipſa latẽtem. Credebat ergo mente quod non uidebat, per hoc quod ſenſibus corporeis apparebat. Sed etſi dicuntur credi quæ uidentur, ſicut dicit unuſquiſque oculis ſuis ſe credidiſſe, non tamen ipſa eſt quæ in nobis ædificatur fides: ſed ex rebus quæ uidentur, agitur in nobis, ut ea credantur quæ non uidentur. Quocirca dilectiſſimi, unde nũc mihi ſermo eſt quod dominus ait: Et nunc dixi uobis priuſquam fiat, ut cum factum fuerit credatis: illud utique dicit, cum D factum fuerit, quòd eum uiſuri erant poſt mortẽ uiuentem, & ad patrem aſcendentem. Quo uiſo illud fuerant credituri, quòd ipſe eſſet Chriſtus filius dei uiui: qui potuit hoc facere cum prædixiſſet, & prædicere antequam faceret. Creditur autem hoc nõ fide noua, ſed aucta: aut certe cũ mortuus eſſet defecta, cũ reſurrexiſſet refecta. Neq̃ enim eum dei filium non & ante credebant: ſed cum in illo factum eſſet quod ante prædixit, fides illa quæ tunc quando illis loquebatur fuit parua, & cum moreretur penè iam nulla, & reuixit & creuit. Deinde quid dicit? Iam non multa loquar uobiſcum: uenit enim princeps mundi huius.] Quis, niſi diabolus? Et in me non habet quicquam:] nullũ ſcilicet omnino peccatũ. Sic enim

oſtendit non creaturarum, ſed peccatorum prin- A
cipem diabolum, quos nunc nomine mundi hu-
ius appellat. Et quotieſcunq; mundi nomē in ma-
li ſignificatione ponitur, non oſtendit niſi mundi
Iacobi 4 iſtius amatores: de quibus alibi ſcriptum eſt: Qui-
cunq; uoluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus
dei conſtituetur. Abſit ergo ut ſic intelligatur dia
bolus princeps mundi, tanq; gerat uniuerſi mun-
di, id eſt cœli & terræ, atq; omniū quæ in eis ſunt
principatum: de quali mundo dictum eſt, cum de
Ioan. 1 Chriſto uerbo ſermo eſſet: Et mundus per eum fa
ctus eſt. Vniuerſus itaq; mundus, à ſummis cœlis
uſq; ad infimam terram creatori eſt ſubditus, non
deſertori, redēptori, non interemptori, liberatori,
non captiuatori, doctori, nō deceptori. Quemad-
modum aūt ſit intelligendus princeps mundi dia B
bolus, euidentius aperuit Paulus Apoſtolus, qui
Eph. 6 cum dixiſſet: Non eſt nobis colluctatio aduerſus
carnem & ſanguinē, id eſt aduerſus homines: ſub-
iecit atq; ait, ſed aduerſus principes & poteſtates
& rectores mundi, tenebrarum harum. Sequenti
enim uerbo expoſuit quid dixiſſet, mūdi, cum ſub
iecit, tenebrarū harum: ne quiſq; mūdi nomine in
telligeret uniuerſam creaturā, cuius nullo modo
ſunt rectores angeli deſertores. Tenebrarū, inqt,
harum, id eſt mūdi iſtius amatorum: ex quibus ta-
men electi ſunt, nō per ſuum meritum, ſed per dei
Eph. 5 gratiam, quibus dicit: Fuiſtis enim aliquando te-
nebræ, nunc autem lux in domino. Omnes enim
fuerunt ſub rectoribus tenebrarum harum, id eſt
hominum impiorum, tanquam tenebræ ſub tene C
bris: ſed gratia deo, Qui eruit nos, ſicut dicit idem
Coloſ. 1 Apoſtolus, de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit
in regnum filij charitatis ſuæ. In quo princeps hu-
ius mundi, hoc eſt tenebrarum harum, non habe-
bat quicq;: quia neq; cum peccato deus uenerat,
nec eius carnē de peccati propagine uirgo pepe-
rerat. Et tanquam ei diceretur, cur ergo moreris ſi
non habes peccatum, cui debeatur mortis ſuppli-
cium? continuo ſubiecit: Sed ut cognoſcat mun
dus, quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit
mihi pater, ſic facio: ſurgite eamus hinc.] Diſcum
bens enim diſcumbētibus loquebatur. Eamus au-
tem dixit: quò, niſi ad illum locum unde fuerat tra
dēdus ad mortem, qui nullum habebat meritum
mortis? Sed habebat ut moreretur mandatum pa D
Pſal. 68 tris, tanquam ille de quo prædictum erat: Quæ nō
rapui, tūc exoluebam: mortem ſine debito ſolutu-
rus, & nos à morte debita redempturus. Rapue-
rat autem Adam peccatum, quando manum in ar
borem præſumptione deceptus extendit: ut incō
municabile nomen incōceſſæ diuinitatis inuade-
ret, quam filio dei natura contulerat, non rapina.

De eo quod dicit: Ego ſum uitis uera, & pater meus
agricola eſt: uſq; ad id quod ait, Iam uos mundi eſtis
propter ſermonem quem locutus ſum uobis.

Tractatus LXXX.

Cap. XV 1 ISTE locus Euangelicus fratres, u-
bi ſe dicit dominus uitē, & diſcipu-
los ſuos palmites: ſecundum hoc di
cit q; eſt caput Eccleſiæ, noſq; mem
bra eius, mediator dei & hominū homo Chriſtus A
Ieſus. Vnius quippe naturæ ſunt uitis & palmites.
Propter quod cū eſſet deus, cuius naturæ non ſu-
mus: factus eſt homo, ut in illo eſſet uitis humana
natura, cuius & nos homines palmites eſſe poſſe-
mus. Quid ergo eſt, Ego ſum uitis uera?] Nun-
qd ut adderet uera, hoc ad eā uitē retulit, unde iſta
ſimilitudo translata eſt? Sic em̄ dicitur uitis, per ſi
militudinem, non per proprietatem: quemadmo-
dū dicitur ouis, agnus, leo, petra, lapis angularis,
& cætera huiuſmodi. Quæ magis ipſa ſunt uera,
ex quibus ducuntur iſtę ſimilitudines, nō proprie
tates. Sed cum dicit, ego ſum uitis uera, ab illa ſe
utique diſcernit cui dicitur, Quomodo conuer-
ſa es in amaritudinē uitis aliena? Nam quo pacto
B eſt uitis uera, quę expectata eſt ut faceret uuam, fe
cit autem ſpinas? Ego ſum, inquit, uitis uera,
Et pater meus agricola. Omnem palmitem in
me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem
qui fert fructum, purgabit eum, ut fructus plus
adferat.] Nunquid unum ſunt agricola & uitis?
Secūdum hoc ergo uitis Chriſtus, ſecundū quod
ait, pater maior me eſt: ſecundum autem id quod
ait: Ego & pater unum ſumus, & ipſe agricola eſt. Ioan. 10
Nec talis quales ſunt qui extrinſecus operādo ex- & 14
hibent miniſterium, ſed talis ut det etiam intrin-
ſecus incrementum: nam neq; qui plantat eſt ali- 1. Cor. 3
quid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat de-
us. Sed utiq; deus eſt Chriſtus, quia deus erat uer-
bum, unde ipſe & pater unum ſunt: & ſi uerbum
C caro factum eſt quod non erat, manet quod erat.
Deniq; cum de patre tanquam de agricola dixiſ-
ſet, quod infructuoſos palmites tollat, fructuoſos
autem purget ut plus afferant fructus: cōtinuo e-
tiam ſeipſum mundatorem palmitum oſtendens.
Iam uos, inquit, mundi eſtis, propter ſermonem
quem locutus ſum uobis.] Ecce & ipſe mundator
eſt palmitum, quod eſt agricolæ, non uitis officiū,
qui etiam palmites operarios ſuos fecit: nam etſi
non dant incremētum, impendunt tamē aliquod
adiumentum, ſed non de ſuo, quia ſine me, inquit,
nihil poteſtis facere. Audi etiam ipſos cōfitentes.
Quid autem eſt Apollo? Quid autē Paulus? Mi-
niſtri per quos credidiſtis, & unicuique ſicut do-
minus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: & hoc 1. Cor. 3
D ergo ſicut unicuique dominus dedit, non itaq; de
ſuo. Iam uero quod ſequitur, ſed deus incremen-
tum dedit: non per illos, ſed per ſeipſum facit. Ex-
cedit hoc humanam humilitatem, excedit angeli-
cam ſublimitatem: nec omnino pertinet, niſi ad a-
gricolam trinitatem. Iam uos mūdi eſtis, mūdi ſci
licet atq; mundandi. Neq; enim niſi mundi eſſent
fructum ferre potuiſſent: & tamē omnem qui fert
fructum purgat agricola, ut fructus plus afferat.
Fert fructum, quia mundus eſt: atq; ut plus affe-
rat, purgat adhuc. Quis em̄ eſt in hac uita ſic mun
dus, ut non ſit magis magiſq; mundandus? Vbi ſi 1. Ioan. 1
dixerimus quia peccatum nō habemus, noſipſos
ſeducimus, & ueritas in nobis nō eſt: ſi aūt confeſ-
ſi fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus qui
dimittat nobis peccata, & mundet nos ab omni
iniquitate

iniquitate. Mundet itaq; mundos, hoc eſt fructuo
ſos: ut tanto ſint fructuoſiores, quanto fuerint mũ
diores. Iam uos mũdi eſtis propter uerbum quod
locutus ſum uobis. Quare non ait, mũdi eſtis pro
pter baptiſmum quo loti eſtis, ſed ait, propter uer
bum quod locutus ſum uobis: niſi quia & in aqua
1.q.1.cap. uerbum mundat? Detrahe uerbum, & quid eſt a-
detrahe. qua niſi aqua? Accedit uerbum ad elementum, &
4.ſent.di. fit ſacramentum, etiam ipſum tanquam uiſibile
ſtin.3.c.1 uerbum. Nam & hoc utiq; dixerat, quando pedes
Ioan.13 diſcipulis lauit: Qui lotus eſt, non indiget niſi ut
pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Vnde iſta tanta
uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, niſi
faciente uerbo? Non quia dicitur, ſed quia credi-
tur. Nam & in ipſo uerbo, aliud eſt ſonus tran-
ſiens, aliud uirtus manens. Hoc eſt uerbum fidei
Rom.10 quod prædicamus, ait Apoſtolus: quia ſi confeſ-
ſus fueris in ore tuo, quia dominus eſt Ieſus, & cre
dideris in corde tuo quia deus illum ſuſcitauit à
mortuis, ſaluus eris. Corde enim creditur ad iuſti-
tiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Vnde in
Act.15 actibus Apoſtolorum legimus: Fide mũdans cor
1.Pet.3 da eorum. Et in epiſtola ſua beatus Petrus, Sic &
uos, inquit, baptiſma ſaluos facit: non carnis de-
poſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interroga-
tio. Hoc eſt uerbum fidei quod prædicamus: quo
ſine dubio ut mundare poſſit, conſecratur & ba-
ptiſmus. Chriſtus quippe nobiſcum uitis, cum
patre agricola: dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tra-
didit pro ea. Lege Apoſtolum, & uide quid adiun
Eph.5 gat: Vt eam ſanctificaret, inquit, mundans eam la
uacro aquæ in uerbo. Mundatio igitur nequaquã
fluxo & labili tribueretur elemento, niſi addere-
tur, in uerbo. Hoc uerbum fidei tantum ualet in
Eccleſia dei, ut per ipſam credentem, offerentem,
benedicentem, tingentem etiam tantillum mun-
det infantem: quamuis nondum ualentem corde
credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem.
Totum hoc fit per uerbum, de quo dominus ait:
Iam uos mundi eſtis, propter uerbum quod locu-
tus ſum uobis

De eo quod dicit, Manete in me & ego in uobis:
uſq; ad id quod ait, Si manſeritis in me, & uerba mea in
uobis manſerint, quodcunq; uolueritis petetis, & fiet
uobis.

Tractatus LXXXI.

ITEM ſe dixit eſſe Ieſus & diſcipu-
los ſuos palmites, & agricolam pa-
trẽ: unde iam pridẽ ſicut potuimus
diſputatum eſt. In hac autem lectio-
ne cum adhuc de ſeipſo qui eſt uitis,
& de ſuis palmitibus, hoc eſt diſcipulis loqueretur,
Manete, inquit, in me, & ego in uobis.] Non
eo modo illi in ipſo, ſicut ipſe in illis: Vtrunq; au-
tem prodeſt non ipſi, ſed illis. Ita quippe in uite
ſunt palmites, ut uiti non conferant, ſed inde acci-
piant unde uiuant: ita uero uitis eſt in palmitibus,
ut uitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat
ab eis. Ac per hoc & manentem in ſe habere Chri
ſtũ, & manere in Chriſto: diſcipulis prodeſt utrun
que, non Chriſto. Nam præciſo palmite, poteſt de
uiua radice alius pullulare: qui autem præciſus eſt,

A ſine radice non poteſt uiuere. Deniq; adiungit &
dicit, Sicut palmes non poteſt ferre fructum à
ſemetipſo, niſi manſerit in uite: ſic nec uos, niſi in
me manſeritis.] Magna gratiæ commendatio fra-
tres mei: corda inſtruit humilium, ora obſtruit ſu-
perborũ. Ecce cui ſi audẽt reſpondeant, qui igno-
rantes dei iuſtitiam & ſuam uolentes conſtituere,
iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Ecce cui reſpondeãt Rom.10
ſibi placentes & ad bona opera facienda deum ſi-
bi neceſſarium non putantes. Nonne huic reſiſtũt 2.Tim.3
ueritati, homines mente corrupti, reprobi circa fi-
dem, qui reſpondẽt & loquuntur iniquitatem di-
centes: A deo habemus quòd homines ſumus, à
nobiſipſis autem quòd iuſti ſumus? Quid dicitis,
quid uoſipſos decipitis, non aſſertores, ſed præci-
B pitatores liberi arbitrij, ex alto elationis per inania
præſumptionis, in profunda ſubmerſionis? Nem-
pe uox ueſtra eſt, quòd homo ex ſemetipſo facit iu
ſtitiam: hoc eſt altum elationis ueſtræ. Sed ueri-
tas contradicit & dicit, Palmes non poteſt ferre
fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in uite. Ite nunc
per abrupta, & non habentes ubi figamini, uento
ſa loquacitate iactamini. Hæc ſunt inania præſum
ptionis ueſtræ. Sed quid uos ſequatur uidere, & ſi
eſt in uobis ullus ſenſus horrete. Qui enim à ſe-
metipſo ſe fructus exiſtimat ferre, in uite non eſt:
qui in uite non eſt, in Chriſto non eſt: qui in Chri-
ſto non eſt, Chriſtianus non eſt. Hæc ſunt profun-
da ſubmerſionis ueſtræ. Etiã atq; etiam conſidera
te, quid adhuc ueritas adiungat & dicat. Ego
C ſum, inquit, uitis: uos palmites. Qui manet in me
& ego in eo, hic fert fructũ multum: quia ſine me
nihil poteſtis facere.] Ne quiſquam putaret ſaltẽ
paruum aliquem fructum poſſe à ſemetipſo, palmi
tem ferre, cum dixiſſet, hic fert fructum multum,
non ait, quia ſine me parum poteſtis facere: ſed, ni
hil poteſtis facere. Siue ergo parum ſiue multum,
ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt
quia etſi parum attulerit palmes, eum purgat a-
gricola ut plus afferat. Tamen niſi in uite manſe-
rit, & uixerit de radice, quantumlibet fructum à
ſemetipſo non poteſt ferre. Quamuis autem Chri
ſtus uitis non eſſet, niſi homo eſſet: tamen iſtam
gratiam palmitibus non præberet, niſi etiam de-
us eſſet. Verum quia ita ſine iſta gratia non po-
D teſt uiui, ut & mors in poteſtate ſit liberi arbitrij.
Si quis in me, inquit, non manſerit, mittetur fo
ras ſicut palmes: & areſcet & colligent eum, &
in ignem mittent & ardet.] Ligna itaque uitis tan
to ſunt contemptibiliora ſi in uite non manſerint,
quanto glorioſiora ſi manſerint: denique ſicut de
his etiã per Ezechielem prophetam dominus di-
cit, præciſa nullis agricolarum uſibus proſunt, nul Eze.15
lis fabrilibus operibus deputantur. Vnum de duo
bus palmiti congruit: aut uitis, aut ignis. Si in uite
non eſt, in igne erit: ut ergo in igne non ſit, in uite
ſit. Si manſeritis in me, inquit, & uerba mea in
uobis manſerint, quodcunq; uolueritis petetis, &
fiet uobis.] Manendo quippe in Chriſto, quid uelle
poſſunt niſi quod conuenit Chriſto? Quid uelle poſ-
ſunt manẽdo in ſaluatore, niſi quod nõ eſt alienũ

à ſalute? Aliud quippe uolumus quia ſumus in Chri- A ſto, & aliud uolumus quia ſumus adhuc in hoc ſeculo. De manſione namque huius ſeculi nobis aliquando ſubrepit, ut hoc petamus quod nobis nõ expedire neſcimus. Sed abſit ut fiat nobis ſi manemus in Chriſto, qui non facit quando petimus, niſi quod expedit nobis. Manẽtes ergo in eo cum uerba eius in nobis manent, quodcunque uoluerimus petimus, & fiet nobis. Quia ſi petimus & non fiet, non hoc petimus quod habet manſio in eo, nec quod habent uerba eius quę manẽt in nobis: ſed quod habet infirmitas & cupiditas carnis quę non eſt in eo, & in qua non manent uerba eius. Nã utique ad uerba eius pertinet oratio illa quam do- Matt. 6 cuit: ubi dicimus, Pater noſter qui es in cœlis. Ab huius orationis uerbis & ſenſibus non recedamus petitionibus noſtris, & quicquid petierimus fiet B nobis. Tunc enim dicenda ſunt uerba eius in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promiſit: quãdo autem uerba eius manent in memoria, nec inueniuntur in uita, non computatur palmes in uite, quia uitam non attrahit ex radice. Ad hanc differẽtiam ualet quod ſcri- Pſal. 102 ptum eſt, Et memoria retinentibus mandata eius ut faciant ea: multi enim memoria retinent & contemnunt, uel etiam derident & oppugnant ea. In his uerba Chriſti non manent, quia tangunt quodammodo non cohærẹnt: & ideo illis non erunt in beneficium, ſed in teſtimonium. Et quia ſic inſunt eis ut non maneant in eis: ad hoc tenentur ab eis, ut iudicentur eis.

De eo quod dicit, In hoc glorificatus eſt pater me- C us ut fructum plurimum afferatis: uſque ad id quod ait, Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione.

Tractatus LXXXII.

MAGIS magisque ſaluator gratiã qua ſaluamur diſcipulis loquendo com- M mendans: In hoc, inquit, glorificatus eſt pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.] Siue glorificatus ſiue clarificatus dicatur, ex uno Græco uerbo utrunque trãſlatum eſt, quod eſt δοξάζειν. Δόξα enim quæ Græce dicitur, Latine gloria eſt. Quod ideo cõmemorandum exiſtima- Rom. 4 ui, quia dicit Apoſtolus: Si Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriã, ſed nõ ad deũ. Hęc eſt D ad deũ gloria qua glorificatur nõ homo, ſed deus: ſi nõ ex operibus, ſed ex fide iuſtificatur, ut ex deo illi ſit quod etiã bene operatur, quoniã palmes, ſicut iam ſuperius dixi, non poteſt ferre fructum à ſemetipſo. Si enim in hoc glorificatus eſt deus pater ut fructum plurimum afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli: non hoc gloriæ noſtræ tribuamus, tanquam hoc ex nobilipſis habeamus. Eius eſt enim hæc gratia, & ideo in hoc non noſtra, ſed Matt. 5 eius eſt gloria. Vnde & alibi cum dixiſſet, Sic luceat lumen ueſtrum coram hominibus, ut uideãt opera ueſtra bona: ne à ſemetipſis putarẽt eſſe bona opera ſua, mox addidit, Et glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt. In hoc enim glorificatur pater ut fructum plurimum afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli. A quo efficimur, niſi ab illo cuius miſericordia præuenit nos? Ipſius enim figmentum ſumus, creati in Chriſto Ieſu in operibus Eph. 2 bonis. Sicut dilexit me pater, inquit, & ego dilexi uos: manete in dilectione mea.] Ecce unde ſunt nobis opera bona. Nam unde nobis eſſent, niſi quia fides per dilectionem operatur? Vnde aũt diligeremus, niſi prius diligeremur? Apertiſſimè hoc in Epiſtola ſua idẽ iſte Euangeliſta dixit, Nos diligamus deum, quoniam ipſe prior dilexit nos. 1. Ioan. 4 Quod autem ait, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos: non æqualitatem naturæ oſtendit noſtrę & ſuę, ſicut eſt patris & ipſius, ſed gratiam qua mediator dei & hominum eſt homo Chriſtus Ieſus. Mediator quippe mõſtratur cum dicit: me pater, B & ego uos. Nam pater utique diligit & nos, ſed in ipſo: quia in hoc glorificatur pater, ut fructum afferamus in uite, hoc eſt in filio, & efficiamur eius diſcipuli. Manete, inquit, in dilectione mea. Quomodo manebimus? Audi quid ſequitur, Si præcepta mea, inquit, ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea.] Dilectio facit præcepta ſeruare, an præcepta ſeruata faciunt dilectionẽ? Sed quis ambigat, quòd dilectio præcedit? Vnde enim præcepta ſeruet non habet, qui non diligit. Quod ergo ait, Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea: oſtendit non unde dilectio generetur, ſed unde monſtretur. Tanquam diceret, Nolite uos putare manere in dilectione mea, ſi non ſeruaueritis præcepta mea: ſi enim ſeruaueritis, mane- C bitis. Hoc eſt, hinc apparebit quòd in dilectione mea manebitis, ſi præcepta mea ſeruaueritis. Nemo ſe fallat dicendo quòd eum diligat, ſi eius pręcepta non ſeruat. Nam intantum eum diligimus, inquantũ eius præcepta ſeruamus: inquantum autem minus ſeruamus, minus diligimus. Quamuis qđ ait, Manete in dilectiõe mea, nõ apparet quam dixerit dilectionẽ, utrũ qua eũ diligimus, an qua ipſe diligit nos: ſed ex uerbo ſuperiore dinoſcitur. Dixerat quippe, & ego dilexi uos: cui uerbo continuo ſubiunxit, manete in dilectione mea, illa ergo qua dilexit eos. Quid eſt ergo, manete in dilectione mea, niſi manete in gratia mea? Et quid eſt, ſi præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea: niſi, ex hoc ſcietis, quòd in dilectione mea D qua uos diligo manebitis, ſi præcepta mea ſeruabitis? Nõ ergo ut nos diligat, prius eius præcepta ſeruamus: ſed niſi nos diligat, præcepta eius ſeruare nõ poſſumus. Hæc eſt gratia quę humilibus patet, ſuperbos latet. Sed qđ illud eſt quod adiũgit, Sicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectiõe?] Vtique etiã hic hãc dilectionem patris intelligi uoluit, qua eũ diligit pater. Ita quippe dixerat, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos: atque his uerbis illa ſubiũxit, manete in dilectione mea, illa proculdubio qua dilexi uos. Ergo quod ait etiã de patre, maneo in eius dilectiõe, illa ſcilicet accipiẽda eſt, qua dilexit eũ pater. Sed nũquid & hic gratia intelligẽda eſt qua pater diligit filium, ſicut etiam gratia eſt qua nos diligit filius:

cum

A cum ſimus nos filij gratia, non natura, unigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiã in ipſo filio ad hominem referendum eſt? Ita ſanè. Nam dicendo, ſicut dilexit me pater, & ego dilexi uos: gratiã mediatoris oſtendit. Mediator autem dei & hominum, non in quantum deus, ſed inquantum homo eſt Chriſtus Ieſus. Et profecto ſecundum id quòd homo eſt, de illo legitur: Et Ieſus proficiebat ſapiẽtia & ætate & gratia, apud deum & homines. (Luc. 2) Secundum hoc igitur rectè poſſumus dicere, quod cum ad naturam dei non pertineat natura humana, ad perſonam tamen unigeniti filij dei per gratiam pertinet humana natura: & tantam gratiam ut nulla ſit maior, nulla prorſus æqualis. Neq; enĩ illam ſuſceptionem hominis ulla merita præceſſerunt, ſed ab illa ſuſceptione merita eius cuncta cœperunt. Manet ergo filius in dilectione qua eum dilexit pater, & ideo ſeruat præcepta eius. Quid eſt enim & ille homo, niſi quod deus ſuſceptor eſt eius? Deus enim erat uerbum, unigenitus, gignẽti coæternus: ſed ut mediator daretur nobis: per ineffabilem gratiam uerbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis.

De eo quod dicit, Hæc locutus ſum uobis, ut gaudium meum in uobis ſit, & gaudium ueſtrũ impleatur: uſq; ad id quod ait, Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicem ſicut dilexi uos:

Tractatus LXXXIII.

A VDISTIS chariſſimi, dominum dicentem diſcipulis ſuis: Hęc locutus ſum uobis, ut gaudium meũ in uobis ſit, & gaudium ueſtrum impleatur.] Quid eſt gaudium Chriſti in nobis, niſi quod dignatur gaudere de nobis? Et quid eſt gaudium noſtrum quod dicit implendum, niſi eius habere conſortium? Propter quod Petro dixerat, Si non lauero te, non habebis partẽ mecum. (Ioan. 13) Gaudium ergo eius in nobis, gratia eſt quam præſtitit nobis: & ipſe eſt gaudium noſtrũ. Sed de hac ille etiam ex æternitate gaudebat, quãdo nos elegit ante conſtitutionem mundi. Nec rectè poſſumus dicere quòd gaudium eius plenum nõ erat: non enim deus imperfectè aliquando gaudebat. Sed illud eius gaudium in nobis non erat: quia nec nos in quibus eſſe poſſet iã eramus, nec quando eſſe cœpimus, cum illo eſſe cœpimus. In ipſo autem ſemper erat qui nos ſuos futuros certiſſima ſuæ præſcientiæ ueritate gaudebat. Proinde gaudium iam ipſe perfectũ de nobis habebat, quando nos præſciendo & prædeſtinando gaudebat: neq; enim ullus in illo eius gaudio metus eſſe poterat, ne forte non fieret quod ſe facturum eſſe præſciebat. Sed neq; cum id facere cœpit, quod ſe facturum eſſe præſciuit, gaudium eius quo beatus eſt creuit: alioqui beatior factus eſt, quia nos fecit. Abſit hoc fratres. Dei beatitudo quia nec minor fuerat ſine nobis, non fit maior ex nobis. Gaudiũ igiť eius de ſalute noſtra, quod in illo ſemper fuit cum præſciuit & prædeſtinauit nos, cœpit eſſe in nobis quando uocauit nos, & hoc gaudium merito noſtrũ dicimus, quo & nos beati futuri ſumus;

A ſed hoc gaudium noſtrum creſcit & proficit, & ad ſuam perfectionem perſeuerãdo pertendit. Ergo incohatur in fide renaſcentium, implebitur in prę mio reſurgentium. Ecce unde dictum exiſtimo, hæc locutus ſum uobis, ut gaudium meum in uobis ſit, & gaudium ueſtrum impleatur. In uobis ſit meum, impleatur ueſtrũ. Semper enim erat meum plenum, & antequam uocaremini, cum uocandi à me præſciremini: ſed fit & in uobis, cum hoc efficimini quod præſciui de uobis. Impleatur autem ueſtrum: quia beati eritis quod nondum eſtis, ſicut creati eſtis qui non fuiſtis. Hoc eſt, inquit, præceptum meum: ut diligatis inuicem, ſicut dilexi uos.] Siue dicatur præceptum, ſiue mandatum, ex uno uerbo Græco utrunq; interpretatur, B quod eſt ἐντολή. Iam uero iſtam ſententiã & antea dixerat, de qua me uobis ut potui diſputaſſe meminiſſe debetis. Ibi enim ſic ait, Mandatum nouũ do uobis, ut diligatis inuicem, ſicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicem. (Ioan. 13) Huius itaque mandati repetitio, commendatio eſt: niſi quod ibi, mandatum, inquit, nouum do uobis: hic autem, hoc eſt, inqt, mandatũ meum. Ibi, tanquam nõ fuerit ante tale mandatum: hic, tanquam non ſit aliud eius mandatum. Sed ibi dictum eſt nouum, ne in uetuſtate noſtra perſeueremus: hic dictum eſt meum, ne contemnendum putemus. Quod autem hic ita dixit, hoc eſt mandatnm meum, uelut non ſit aliud, quid putamus fratres mei? Nunquid nam ſolum eius de iſta dilectione mandatum eſt, qua diligimus C inuicem? Nónne eſt & aliud maius, ut diligamus deum? Aut uero de ſola nobis dilectione mandauit, ut alia non requiramus? Tria certe commendat Apoſtolus dicens, Manent autem fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas. (1. Cor. 13) Et ſi in charitate, hoc eſt in dilectione, concluduntur duo illa præcepta: maior tamen dicta eſt eſſe, non ſola. De fide igitur nobis quàm multa mandata ſunt, quàm multa de ſpe, quis poteſt cuncta colligere, quis enumerando ſufficere? Sed intueamur quod ait idem Apoſtolus, Plenitudo legis charitas. (Rom. 13; 3. ſen. diſ. 36) Vbi ergo charitas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe? Vbi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe? Dæmon credit, nec diligit: (Iaco. 2) nemo diligit, qui non credit. Fruſtra quidẽ, ſed D tamen poteſt ſperare ueniam qui non diligit: nemo autem poteſt deſperare qui diligit. Itaque ubi dilectio eſt, ibi neceſſario fides & ſpes: & ubi dilectio proximi, ibi neceſſario etiam dilectio dei. Qui enim nõ diligit deum, quomodo diligit proximum tanquam ſeipſum, quandoquidem nõ diligit & ſeipſum? Eſt quippe impius & iniquus. (Pſal. 10) Qui autem diligit iniquitatem, non planè diligit, ſed odit animam ſuam. Hoc ergo præceptum domini teneamus, ut nos inuicẽ diligamus: & quicquid aliud pręcepit, faciemus: quoniã quicquid eſt aliud hic habemus. Diſcerniť quippe iſta dilectio ab illa dilectione qua ſe inuicem diligunt homines ſicut homines: nam ut diſcerneretur, adiunctum eſt, ſicut dilexi uos. Vt quid enim diligit nos Chriſtus, niſi ut regnare poſſimus cũ Chriſto? Ad hoc ergo

& nos

& nos inuicem diligamus, ut dilectionom noſtrã diſcernamus à cæteris, qui non ad hoc ſe inuicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem ſe propter habendum deum diligunt, ipſi ſe diligunt: ergo ut ſe diligant, deum diligunt. Non eſt hęc dilectio in omnibus hominibus: pauci ſe propterea diligũt, ut ſit deus omnia in omnibus.

De eo quod dicit, Maiorem hac dilectionem nemo habet: quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Tractatus LXXXIIII.

P LENITVDINEM dilectionis qua nos inuicẽ diligere debemus fratres chariſſimi, definiuit dominus dicẽs: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.] Quia ergo ſuperius dixerat, Hoc eſt mandatum meum, ut diligatis inuicem, ſicut dilexi uos: quibus uerbis addidit quod nũc audiſtis, maiorem hac dilectionẽ nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: fit ex hoc conſequens, quod idem iſte euãgeliſta in epi-
1.Ioan.3 ſtola ſua dicit, Vt quemadmodum Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debeamus pro fratribus animas ponere: diligentes utiq; inuicem ſicut ipſe dilexit nos, qui pro nobis animam ſuam poſuit. Nimirũ hoc eſt quod legitur in Pro-
Prouer.23 uerbijs Salomonis. Si ſederis cœnare ad menſam potentis conſiderans intellige quæ apponuntur tibi: & ſic mitte manum tuam, ſciens quia te talia oportet præparare. Nam quæ menſa eſt potentis, niſi unde ſumitur corpus & ſanguis eius, qui animam ſuã poſuit pro nobis? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi humiliter accedere? Et quid eſt conſiderare & intelligere quæ apponuntur tibi, niſi digne tantam gratiam cogitare? Et quid eſt ſic mittere manũ, ut ſcias quia talia te oportet pręparare: niſi quod iam dixi, quia ſicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere? Sic enim ait etiam apoſtolus Pe-
1.Pet.2 trus: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius. Hoc eſt talia præparare. Hoc beati martyres ardenti dilectione fecerũt: quorum ſi non inaniter memorias celebramus, atq; in conuiuio quo & ipſi ſaturati ſunt, ad menſam domini accedimus, oportet, ut
Pro martyribus nõ oratur quemadmodũ ipſi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipſam menſam non ſic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, ut etiam pro eis oremus, ſed magis ut orent ipſi pro nobis, ut eorum ueſtigijs adhæreamus: q̃a impleuerunt ipſi charitatem, qua dominus dixit non poſſe eſſe maiorem. Talia enim ſuis fratribus exhibuerũt, qualia de domini menſa pariter acceperunt. Neq; hoc ita dictum eſt, quaſi propterea domino Chriſto pares eſſe poſſimus: ſi pro illo uſ-
Ioan.10 que ad ſanguinem martyrium duxerimus. Ille poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam: nos autem nec quantum uolumus, uiuimus, & morimur etiã ſi nolumus. Ille moriens mox in ſe occidit mortem, nos eius morte liberamur à morte. Illius caro non uidit corruptionem:

A noſtra poſt corruptionem, in fine ſeculi per illum induetur incorruptione. Ille nobis non indiguit ut nos ſaluos faceret, nos ſine illo nihil poſſumus facere. Ille ſe nobis palmitibus prębuit uitem, nos habere præter illum non poſſumus uitam. Poſtremo etſi fratres pro fratribus moriamur, tamen in fraternorum peccatorum remiſſionẽ nullius ſanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis: neq; in hoc quid imitaremur, ſed quid gratularemur contulit nobis. Quatenus ergo martyres pro fratribus ſanguinem ſuum fuderunt, hactenus talia exhibuerunt, qualia de menſa dominica perceperunt. In cæteris autem quæ dixi, quamuis nec omnia dicere potui, martyr Chriſti lõge impar eſt Chriſto. Quod ſi quiſquam ſe, non dico potentiæ
B Chriſti, ſed innocẽtiæ comparabit, non dicam & alienum ſe putando ſanare, ſed ſuum ſaltem nullum habere peccatum: etiam ſi auidior eſt quàm ratio ſalutis expoſcit, multum eſt ad illum, non capit tantum. Et bene quod iſta prouerbiorum ſententia commonetur, quæ continuo ſubiungit atq; dicit, Quòd ſi auidior es, noli concupiſcere cibos eius: ſatius eſt enim ut nihil inde ſumas, quàm tibi plus quàm oportet aſſumas. Hæc enim, inquit, uitam habent fallacem, hoc eſt hypocriſin. Dicendo enim ſe ſine peccato eſſe: iuſtum non poteſt exhibere, ſed fingere. Ideo dictum eſt, hæc enim habent uitam fallacem. Vnus eſt ſolus, qui & carnẽ hominis habere, & peccatum potuit non habere. Merito quod ſequitur nobis præcipiĩ, ac tali uer-
C bo atq; prouerbio humana infirmitas conuenitur: eiq; dicitur, Noli extendere te cum ſis pauper, cõtra diuitem. Diues eſt enim qui nec hæreditario nec proprio unquam debito obnoxius: & ipſe iuſtus eſt, & alios iuſtificat Chriſtus. Noli contra eũ te extendere, in tantum pauper ut remiſſionis peccatorum appareas quotidianus in oratione mendicus. Tuo autem conſilio, inquit, abſtine te. Vnde niſi à præſumptione fallaci? Ille quippe q̃a non tantum eſt homo, ſed etiam deus, ideo nuſquam reus. Si enim direxeris oculũ tuum ad illum nuſquam parebit. Oculum tuum, oculum uidelicet humanum, quo cernis humana, ſi direxeris ad illũ, nuſquam parebit: quia uideri non poteſt, quemadmodum uidere tu potes, parauit enim ſibi pennas
D ſicut aquilæ, & uadit in domum præpoſiti ſui: unde ad nos utiq; uenit, nec tales qualis uenit inuenit. Diligamus ergo inuicem, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Maiorem quippe hac dilectionẽ nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Eumq; ſic imitemur pia obedientia, ut ei nos cõparare nulla præſumamus audacia.

De eo quod dicit, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quę præcipio uobis: uſq; ad id quod ait, Iam non [illegible] uos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Tractatus LXXXV.

C VM dominus Ieſus commendaſſet charitatem, quam exhibuit nobis moriendo pro nobis, atque dixiſſet, Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, ut

bet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: A
Vos,inquit,amici mei eſtis,ſi feceritis quæ ego
præcipio uobis.] Magna dignatio.Cũ ſeruus bo-
nus eſſe non poſſit,niſi præcepta domini ſui fece-
rit: hinc amicos ſuos uoluit intelligi, unde ſerui
boni poſſunt probari.Sed,ut dixi,iſta dignatio eſt:
ut dominus quos nouit ſeruos ſuos,dignetur dice
re amicos ſuos. Nam ut ſciatis ad ſeruorum offi-
cium pertinere præcepta domini ſui facere,alio lo
Luc.6 co ſeruos utiq; obiurgat dicens, Quid autem uo-
catis me domine domine,& non facitis quę dico?
Cum ergo dicitis, inquit, domine: iuſſa faciendo
quid dicatis oſtendite.Nonne ſeruo obediẽti ipſe
Matt.25 dicturus eſt,Euge ſerue bone & fidelis, qa in pau-
cis fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra
in gaudium domini tui? Poteſt igitur eſſe & ſer- B
uus & amicus,qui ſeruus eſt bonus. Sed quod ſe-
quitur attendamus. Iam non dicam uos ſeruos,
quia ſeruus neſcit qd faciat dominus eius.] Quo
modo ergo intellecturi ſumus, & ſeruum & ami-
cum eſſe ſeruum bonum: cum dicat, Iam non di-
cam uos ſeruos,quia ſeruus neſcit quid faciat do-
minus eius? Ita nomen conſtituit amici, ut auferat
ſerui:non ut in uno utrunq; maneat, ſed ut alterũ
altero decedente ſuccedat. Quid eſt hoc? Itáne cũ
præcepta domini fecerimus,ſerui non erimus? Itá
ne tunc ſerui non erimus, quando boni ſerui fue-
rimus? Et quis cõtradicere poteſt ueritati quę ait,
Iam non dicam uos ſeruos? Et cur hoc dixerit,do-
cet:Quia ſeruus, inquit, neſcit qd faciat dominus
eius.Nunquid nam ſeruo bono & probato domi- C
nus eius non etiã ſecreta ſua committit? Quid eſt
ergo quod ait, Seruus neſcit quid faciat dominus
eius? Verum,eſto,neſcit quid faciat.Nunquid ne-
ſcit etiam quid præcipiat? Nã & ſi hoc neſcit, quo
modo ſeruit? Aut quomodo ſeruus eſt,qui nõ ſer-
uit? Et tamen dominus loquitur, Vos amici mei
eſtis,ſi feceritis quæ ego præcipio uobis: iam non
dicam uos ſeruos.O rem mirabilem. Cum ſeruire
nõ poſſimus,niſi pręcepta domini fecerimus,quo
modo præcepta faciendo ſerui non erimus? Si ſer
uus non ero præcepta faciendo, & niſi præcepta
fecero ſeruire non potero:ergo ſeruiendo ſeruus
non ero. Intelligamus fratres,intelligamus, & hoc
in nobis dominus faciat ut intelligamus, faciat e-
tiam ut intellecta faciamus. Hoc autem ſi ſcimus, D
profecto ſcimus qđ facit dominus: quia nos ipſos
tales non facit niſi dominus, & per hoc ad eius a-
micitiam pertinemus. Sicut enim duo ſunt timo-
res,qui faciunt duo genera timentiũ:ſic duæ ſunt
ſeruitutes,quæ faciunt duo genera ſeruientium.
1.Ioan.4 Eſt timor quem perfecta charitas foras mittit, &
Pſal.18 eſt alius timor caſtus permanens in ſeculum ſecu-
li.Illum timorem qui non eſt in charitate,attende-
Rom.8 bat Apoſtolus cum dicebat: Non enim accepiſtis
ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. Illum autem
Rom.11 timorem caſtum attendebat cum dicebat: Noli al
tum ſapere,ſed time.In illo timore quẽ foras cha-
ritas mittit, eſt etiã ſeruitus ſimul foras cum ipſo
timore mittenda: utrunq; enim iunxit Apoſtolus,
hoc eſt ſeruitutem & timorem,dicendo: Non eñ.

A accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ in timore. Ad
hanc ſeruitutem ſeruum pertinentẽ intuebatur &
dominus dicens, Iam non dicam uos ſeruos: quia
ſeruus neſcit quid faciat dominus eius: Non utiq;
ille ſeruus pertinens ad amorẽ caſtum,cui dicitur,
Euge ſerue bone, intra in gaudiũ domini tui: ſed
ille ſeruus pertinens ad timorem, foras à charitate
mittendum,de quo alibi dicit, Seruus non manet Ioan.8
in domo in æternum, filius autem manet in æter-
num. Quoniã itaq; dedit nobis poteſtatem filios
dei fieri,non ſerui ſed filij ſimus: ut miro quodam
& ineffabili,ſed tamen uero modo, ſerui non ſer-
ui eſſe poſſimus. Serui ſcilicet timore caſto, ad
quem pertinet ſeruus intrans in gaudium domini
ſui:non ſerui autem timore foras mittẽdo, ad quẽ
B pertinet ſeruus non manens in domo in ęternum.
Vt autem tales ſerui non ſerui ſimus,dominũ face
re ſcimus. Hoc autem ſeruus ille neſcit, qui neſcit
quid faciat dominus eius. Et cum aliquid boni fa-
cit,ſic extollitur quaſi hoc ipſe faciat,nõ dominus
eius:& in ſe,non in domino gloriatur, cum ſe ipſe 1.Cor.2
deceperit, quia ſic gloriatur quaſi non acceperit.
Nos autem chariſſimi, ut amici domini eſſe poſſi-
mus,quid noſter dominus faciat ſciamus: non ſo-
lum enim homines, uerumetiam iuſtos ipſe facit
nos,& nõ ipſi nos.Et ut hoc ſciamus, quis niſi ipſe
facit? Non enim ſpiritum huius mũdi accepimus,
ſed ſpiritum qui ex deo eſt, ut ſciamus quæ à deo
donata ſunt nobis. Ab ipſo quicquid boni eſt,do-
natur. Ergo quia & hoc bonum eſt,ab ipſo utique
C donatur, ut ſciatur à quo bonũ omne donetur: ut
omnino de omnibus bonis qui gloriatur, in domi
no glorietur. Quod uero ſequitur, Vos autem
dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre
meo,nota feci uobis:] ita eſt profundum, ut nul-
lo modo ſit iſto ſermone coarctandum, ſed in aliũ
differendum.

De eo quod dicit, Vos autem dixi amicos: uſque ad id quod ait. Et fructus ueſter maneat: ut quodcunque petieritis patrem in nomine meo,det uobis.

Tractatus LXXXVI.

M ERITO quæritur quomodo acci-
piendũ ſit quod ait dominus: Vos
autem dixi amicos,quia omnia quæ-
cunq; audiui à patre meo, nota feci
D uobis.] Quis enim audeat affirma-
re uel credere,ullum hominum ſcire omnia quæ-
cunq; à patre audiuit unigenitus filius:quãdo nec
hoc quidem quiſquam capit,quomodo à patre au
diat ullum uerbum, cum ipſe ſit patris unicum uer
bum? Quid quod aliquanto poſt, in hoc ipſo ta-
men ſermone, quẽ poſt cœnam ante paſſionẽ ad
diſcipulos habuit: Multa,inquit, habeo uobis di- Ioan.16
cere,ſed non poteſtis illa portare modo? Quo igi
tur pacto intellecturi ſumus omnia eũ nota feciſſe
diſcipulis,quæcunq; audiuit à patre: cũ propterea
quædam multa non dicat,quia ſcit eos modo por
tare non poſſe? Sed nimirum quod facturus eſt, fe
ciſſe ſe dicit,qui ea quæ futura ſunt fecit. Sicut eñ
dicit per Prophetam, Foderũt manus meas & pe- Pſal.21
des meos, nec ait, foſſuri ſunt, uelut præterita di-
cens

cens,& ea tamen futura prædicens:ita & hoc loco A
ait,omnia ſe nota feciſſe diſcipulis,quę ſe nouit no
ta eſſe facturum,in illa plenitudine ſcientiæ de qua
1.Cor.13 dicit Apoſtolus, Cum autem uenerit quod perfe-
ctum eſt,quod ex parte eſt euacuabitur. Ibi quip-
pe dicit,nūc ſcio ex parte, tunc autē cognoſcam ſi
cut & cognitus ſum:& nunc per ſpeculum in æni-
gmate,tunc autē facie ad faciem. Nam & ipſe A-
poſtolus ſaluos nos dicit eſſe factos per lauacrum
Rom.8 regenerationis:qui tamen alio loco, Spe, inquit,
ſalui facti ſumus. Spes autē quæ uidetur, non eſt
ſpes. Quod eñ uidet quis,qd ſperat? Si autē quod
non uidemus,ſperamus, per patientiam expecta-
1.Pet.1 mus. Vnde etiam eius coapoſtolus Petrus,In quē
modo,inquit,non uidentes creditis:quem cum ui
deritis,exultabitis gaudio inenarrabili & honora B
to,percipientes mercedem fidei, ſalutem animarū
ueſtrarum. Si ergo nunc tempus eſt fidei,ſalus au-
Gal.5 tem animarum merces eſt fidei: quis dubitet in fi-
de quæ per dilectionem operatur,peragēdū diem
ultimum,atq; in fine diei recipiendam eſſe merce
dem,non ſolum redemptionem corporis noſtri,
de qua dicit Apoſtolus Paulus,uerumetiam ſalu-
tem animarum noſtrarū, de qua dicit Apoſtolus
Petrus? Vtriuſq; eñ rei felicitas iſto tempore atq;
in hac mortalitate in ſpe potius habetur,q̃ in re te
2.Cor.4 netur. Verū hoc intereſt,quod exterior noſter ho
mo,id eſt corpus adhuc corrumpitur: interior au-
tem,id eſt anima iam renouatur de die in diē. Itaq;
ſicut immortalitatē carnis & ſalutem animarū fu-
turam expectamus,quamuis iā pignore accepto, C
ſalui facti eſſe dicamur: ita omnium notitiam quæ
cunq; unigenitus audiuit à patre, futuram ſperare
debemus,quāuis hoc iā ſe feciſſe dixerit Chriſtus.

Nō uos me elegiſtis,inquit,ſed ego uos elegi.]
Hæc eſt illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus
quando Chriſtum nondum elegeramus, & ideo
non diligebamus? Nam qui eum non eligit, quo-
modo diligit? Nunquid iam in nobis erat quod in
Pſal.83 Pſalmo canitur: Elegi abiectus eſſe in domo do-
mini,magis quàm habitare in tabernaculis pecca
torum? Non utiq;. Quid ergo eramus niſi iniqui
& perditi? Neq; enim iam credideramus in eum,
ut eligeret nos:nam ſi iam credētes elegit, electos
elegit. Cur ergo diceret,non uos me elegiſtis, niſi
quia miſericordia eius prçuenit nos? Hic certe ua D
cat uana illorum ratiocinatio, qui præſcientiā dei
defendunt contra gratiam dei: & ideo dicunt nos
electos ante mundi conſtitutionem, quia præſci-
uit nos deus futuros bonos, non ſeipſum nos fa-
cturum bonos. Non hoc dicit,qui dicit, Non uos
me elegiſtis. Quoniam ſi propterea nos elegiſſet,
quia bonos futuros eſſe nos præſciuerat: ſimul e-
tiam præſciſſet quod eum nos fuiſſemus prius e-
lecturi. Non enim aliter eſſe poſſemus boni,niſi
forte dicendus eſt bonus qui non eligit bonum.
Quid ergo elegit in non bonis? Non enim electi
ſunt quia boni fuerunt, qui boni non eſſent niſi e-
lecti eſſent:alioquin gratia iā non eſt gratia,ſi præ
ceſſiſſe contendimus merita. Hæc quippe electio
Rom.11 gratia eſt,de qua dicit Apoſtolus: Sic ergo & in

A hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ dei
ſaluæ factę ſunt. Vnde ſubiungit, Si autem gratia,
iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt
gratia. Audi ingrate,ingrate audi:non uos me ele-
giſtis,ſed ego elegi uos. Non eſt ut dicas, ideo ele
ctus ſum,quia iam credebam:ſi enim credebas in
eum,iam elegeras eum. Sed audi,non uos me ele-
giſtis. Non eſt ut dicas, antequam crederem iam
bona operabar:ideo electus ſum. Quid eñ eſt bo-
ni operis ante fidem, cū dicat Apoſtolus, Omne Rom.14
quod non eſt ex fide,peccatum eſt? Quid ergo di
cturi ſumus audiēdo,nō uos me elegiſtis:niſi quia
mali eramus & electi ſumus, ut boni per gratiam
nos eligētis eſſemus? Non eſt enim gratia,ſi præ-
ceſſerant merita. Eſt autē gratia. Hęc igitur nō in-
B uenit,ſed effecit merita. Et uidete chariſſimi, quē
admodum nō eligat bonos:ſed quos elegit, faciat
bonos,Ego, inquit,elegi uos: Et poſui uos,ut
eatis & fructū afferatis,& fructus ueſter maneat.]
Nōne iſte eſt fructus de quo iā dixerat, ſine me ni
hil poteſtis facere. Elegit ergo & poſuit ut eamus
& fructum afferamus:nullum itaque fructum un-
de nos eligeret habebamus. Vt eatis, inquit,&
fructum afferatis. Imus ut afferamus, & ipſe eſt
uia qua imus,in qua nos poſuit ut eamus. Proin-
de in omnibus miſericordia eius præuenit nos. Et
fructus,inquit,ueſter maneat: Vt quodcūq; pe-
tieritis patrem in nomine meo, det uobis.] Ma-
neat ergo dilectio,ipſa eſt enim fructus noſter.
Quæ dilectio nunc eſt in deſiderio,nondum in ſa
C turitate: & ipſo deſiderio quodcūq; petierimus in
nomine unigeniti filij,dat nobis pater. Quod au-
tē accipere ſaluandis non expedit nobis,nō exiſti
memus nos petere in nomine ſaluatoris: ſed hoc
petimus in nomine ſaluatoris, quod pertinet ad
rationem ſalutis.

De eo quod dicit, Hæc mando uobis ut diligatis
inuicem:uſq; ad id quod ait, Sed ego elegi uos de mun-
do,propterea odit uos mundus.

Tractatus LXXXVII.

1 IN lectione Euangelica quæ hanc an
tecedit,dixerat dominus, nō uos me
elegiſtis, ſed ego elegi uos, & poſui
uos, ut eatis & fructum afferatis, &
fructus ueſter maneat: ut quodcunq;
D petieritis patrē in nomine meo, det uobis. De qui
bus uerbis,iā nos quod dominus dedit: diſſeruiſſe
meminiſtis. Hic autē dicit, ſequēti ſcilicet lectiōe,
quā modo cū recitaretur,audiſtis: Hæc mando
uobis,ut diligatis inuicē.] Ac per hoc intelligere
debemus hūc eſſe fructū noſtrū de q̃ ait: Ego uos
elegi ut eatis, & fructū afferatis, & fructus ueſter
maneat. Et quod adiunxit, ut quodcūq; petieritis
patrē in nomine meo, det uobis:tūc utiq; dabit no-
bis,ſi diligamus inuicem, cū & hoc ipſum ipſe de
derit nobis,qui nos elegit nō habentes fructū, qa
nō eū nos elegeramus, & poſuit nos ut fructū af-
feramus,hoc eſt,inuicē diligamus. Quē fructū ſi-
ne illo afferre nō poſſumus, ſicut palmites facere
ſine uite nihil poſſunt. Charitas ergo eſt fructus
noſter,quem definit Apoſtolus, de corde puro & 1.Tim.1
conſcientia

cōſcientia bona,& fide nō ficta. Hac diligimus in A
uicem,hac diligimus deū:neq; enim uera dilectio
ne diligeremus inuicē,niſi diligentes deum. Dili-
git enim unuſquiſq; proximū ſuū tanquā ſeipſum,
ſi diligit deum:nam ſi non diligit deum, nō diligit
Matt. 22 ſeipſum.In his enim duobus præceptis charitatis,
tota lex pēdet & prophetæ.Hic eſt fructus noſter.
De fructu itaq; nobis mandans , Hæc mando , in-
quit,uobis,ut diligatis inuicem: Vnde & Apoſto
lus Paulus, cum cōtra opera carnis commendare
fructū ſpiritus uellet,à capite hoc poſuit:Fructus,
Gal. 5 inquit,ſpiritus charitas eſt . Ac deinde cætera tan-
quā ex iſto capite exorta & religata cōtexuit:quę
ſunt,gaudium,pax,longanimitas,benignitas,bo-
nitas,fides,manſuetudo,continentia. Quis autem
bene gaudet, qui bonum nō diligit unde gaudet? B
Quis pacem ueram niſi cū illo poteſt habere quē
ueraciter diligit? Quis eſt lōganimis in bono ope
re perſeueranter manendo , niſi ferueat diligēdo?
Quis eſt benignus,niſi diligat cui opitulatur? Quis
bonus,niſi diligendo efficiatur? Quis ſalubriter fi
delis,niſi ea fide quæ per dilectionē operatur? Quis
utiliter manſuetus,cui nō dilectio moderetur? Quis
ab eo continet unde turpatur,niſi diligat unde ho
neſtatur? Merito itaq; magiſter bonus dilectionē
ſic ſæpe commendat,tanquā ſola præcipienda ſit:
ſine qua nō poſſunt prodeſſe cætera bona, & quæ
nō poteſt haberi ſine cęteris bonis , quibus homo
efficitur bonus.Pro hac autē dilectione patienter
debemus etiam mūdi odia ſuſtinere:neceſſe eſt e-
nim ut nos oderit, quos cernit nolle quod diligit. C
Sed plurimum nos de ſeipſo dominus cōſolatur,
qui cum dixiſſet, Hæc mando uobis ut diligatis in
uicem:adiecit atq; ait, Si mundus uos odit,ſcito-
te quoniā me priorem uobis odio habuit.] Cur er
go ſe membrum ſupra uerticem extollit? Recuſas
eſſe in corpore , ſi non uis odium mundi ſuſtinere
cum capite. Si de mundo,inquit,eſſetis:mūdus
quod ſuū erat diligeret.] Vniuerſæ utiq; hoc dicit
Eccleſiæ,quam plerunq; etiā ipſam mūdi nomine
2.Cor. 5 appellat:ſicut eſt illud,Deus erat in Chriſto,mun-
Ioan. 3 dum recōcilians ſibi.Itemq; illud , Nō uenit filius
hominis ut iudicet mundum,ſed ut ſaluetur mun-
1.Ioan. 2 dus per ipſum. Et in epiſtola ſua Ioannes ait , Ad-
uocatum habemus ad patrem Ieſum Chriſtum iu-
ſtum,& ipſe propitiator eſt peccatorum noſtrorū: D
non tantum noſtrorū,ſed etiam totius mundi. To
tus ergo mundus Eccleſia eſt,& totus mūdus odit
Eccleſiam.Mundus igitur odit mūdum, inimicus
reconciliatum,damnatus ſaluatū,inquinatus mū-
datum.Sed iſte mundus quem deus in Chriſto re-
conciliat ſibi,& qui per Chriſtum ſaluatur, & cui
per Chriſtum peccatum omne donatur: de mun-
do electus eſt inimico,damnato,contaminato.Ex
eadem quippe maſſa quæ tota in Adam perijt,fiūt
uaſa miſericordiæ, in quibus eſt mundus pertinēs
ad reconciliationem:quem mūdus odit,ex eadem
maſſa,pertinens ad uaſa iræ,quæ perfecta ſunt ad
perditionem. Deniq; cum dixiſſet, ſi de mūdo eſ-
ſetis,mundus quod ſuum erat diligeret:continuo
ſubiecit. Quia uero de mundo non eſtis,ſed ego

A elegi uos de mundo,propterea odit uos mūdus.]
Ergo & ipſi inde erant, unde ut non eſſent, electi
ſunt inde:non meritis ſuis,quorū nulla bona præ-
ceſſerant opera,non natura, quæ tota fuerat per li
berum arbitrium in ipſa radice uitiata, ſed gratui-
ta,hoc eſt uera gratia . Qui enim de mundo mun-
dum elegit,fecit quod eligeret,nō inuenit:quia re
liquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt . Si
autē gratia,inquit, iam nō ex operibus : alioquin
gratia iam non eſt gratia.Si autem quæratur quo-
modo ſe diligat mūdus perditionis,qui odit mun-
dum redemptionis: diligit ſe utiq; falſa dilectione,
non uera.Proinde falſò ſe diligit,& uere odit:Qui
enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam.Sed
diligere ſe dicitur , quoniā iniquitatē qua iniquus
B eſt diligit:& rurſus odiſſe ſe dicitur , quoniā quod
ei nocet,hoc diligit.Odit ergo in ſe naturam, dili-
git uitium : odit quod factus eſt per dei bonitatē,
diligit quod in eo factum eſt per liberam uolunta
tem . Vnde nos quoq; illū diligere & ꝓhibemur,
ſi recte intelligimus,& iubemur. Prohibemur ſci-
licet,ubi nobis dicitur,Nolite diligere mūdum: iu
bemur autem,ubi nobis dicitur,Diligite inimicos Luc. 6
ueſtros. Ipſi ſunt enim mundus qui nos odit. Ergo
& prohibemur diligere in illo quod ipſe diligit in
ſeipſo , & iubemur diligere in illo quod ipſe odit
in ſeipſo:dei ſcilicet opificium,& diuerſas bonita-
tis ſuæ cōſolationes. Vitium quippe in illo dilige-
re prohibemur,iubemurq; diligere naturam, cum
ipſe in ſe diligat uitium , oderitq; naturam:ut nos
C eum & diligamus & oderimus recte , cum ſe ipſe
diligat oderitq; peruerſe.

De eo quod dictum eſt, Mementote ſermonis mei
quē ego dixi uobis: uſq; ad id quod ait , Sed hæc omnia
facient uobis propter nomen meum,quia neſciunt eum
qui miſit me. Tractatus LXXXVIII.

XHORTANS dominus ſeruos ſu-
os ad mundi odia perferenda patiē-
E ter, nullū eis maius & melius quàm
de ſeipſo proponit exemplum:quo
niam ſicut dicit Apoſtolus Petrus,
Chriſtus pro nobis paſſus eſt relinquēs nobis ex- 1.Pet. 2
emplum,ut ſequamur ueſtigia eius. Quod utiq; ſi
facimus,ipſo adiuuante facimus qui dixit, ſine me
nihil poteſtis facere.Denique iam dixerat. Si odit
D uos mundus,ſcitote quia me priorem uobis odio
habuit:& nunc in eo quod audiſtis cum legeretur
Euangelium. Mementote,inquit,ſermonis mei,
quem ego dixi uobis,nō eſt ſeruus maior domino
ſuo,Si me perſecuti ſunt,& uos perſequētur:ſi ſer-
monem meum ſeruauerunt,& ueſtrū ſeruabunt.]
Dicendo autem,nō eſt ſeruus maior domino ſuo:
nónne euidēter oſtendit quēadmodū intelligere
debeamus quod ſuperius dixerat, Iā nō dico uos
ſeruos? Ecce enim eos ſeruos dicit . Nam quid eſt
aliud,Nō eſt ſeruus maior domino ſuo,ſi me perſe
cuti ſunt,& uos perſequentur? Manifeſtum eſt igi
tur illum ſeruum,qui non manet in domo in æter-
num,illum pertinentem ad timorem , quem foras
charitas mittit eſſe intelligendum,ubi dictum eſt,
Iam non dico uos ſeruos : hic autem ubi dicitur,

Non eſt ſeruus maior domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & uos perſequentur: illum ſignificari ſeruum pertinentē ad timorē caſtū, qui permanet in ſecu-
Matt.25 lum ſeculi. Hic eīn ſeruus eſt auditurus, Euge ſerue bone, intra in gaudiū domini tui. Sed hæc, inquit, omnia facient uobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.] Quæ omnia facient niſi quæ dixit? Odio habebūt ſcilicet, & perſequentur, ſermonemq; contemnent. Quoniam ſi ſermonem nō ſeruarent eorum, nec tamē odiſſent eos, neq; perſequerentur, uel etiam ſi odiſſent, nec tamen perſequerenť: nō omnia facerēt. Hæc autē omnia facient uobis propter nomen meum, quid eſt aliud dicere: ꝙ me in uobis odio habebunt, me in uobis perſequentur, & ſermonem ueſtrū quia meus eſt, ideo non ſeruabūt? Hæc enim omnia facient uobis propter nomen meum: non ueſtrum, ſed meū. Tanto igitur miſeriores, qui propter hoc nomē iſta faciūt, quāto beatiores, qui propter hoc
Matt.5 nomē iſta patiūtur: ſicut ipſe alio loco dicit, Beati qui perſecutionem patiūtur propter iuſtitiā. Hoc eſt enim propter me, uel propter nomē meū: quia
1.Cor.1 ſicut Apoſtolus docet, Factus eſt nobis ſapientia à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, ut
Hier.9 quemadmodū ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in domino glorietur. Faciūt quippe iſta mali malis, ſed non propter iuſtitiam: & ideo miſeri utriq;, & qui faciunt, & qui patiuntur. Faciūt & boni malis: ubi etſi faciunt iſti propter iuſtitiā, non tamen illi propter iuſtitiam patiuntur. Sed dicit aliquis, Si mali quando perſequūtur bonos propter nomen Chriſti, propter iuſtitiam boni patiuntur, profecto propter iuſtitiam hæc eis mali faciūt: quod ſi ita eſt, ergo & quando boni malos propter iuſtitiam perſequuntur, propter iuſtitiam etiam mali patiūtur. Si enim poſſunt mali perſecutionē facere bonis propter nomē Chriſti, cur nō poſſunt mali perſecutionem pati à bonis propter nomen Chriſti? Et quid eſt propter nomē Chriſti, niſi ꝑpter iuſtitiā? Nam ſi non propter quod boni faciunt, propter hoc mali patiuntur, quia faciunt boni propter iuſtitiā, patiūtur mali propter iniuſtitiam: nec mali ergo propter hoc poſſunt facere propter quod boni patiūtur quia faciunt mali propter iniuſtitiam, patiūtur boni propter iuſtitiam. Quomodo ergo erit uerū, hæc omnia facient uobis propter nomen meum: cum illi non propter nomen Chriſti faciant, id eſt non propter iuſtitiam, ſed propter iniquitatem ſuam? Hæc quæſtio ita ſoluitur, ſi eo modo intelligamus dictum, hæc omnia facient uobis propter nomen meum: ut totum referatur ad iuſtos. Tanquā dictū ſit, hæc omnia patiemini ab eis propter nomen meum: ut hoc ſit, faciēt uobis, quod eſt, patiemini ab eis. Si autem propter nomen meū ſic accipitur tanquā diceret, propter nomē meū quod in uobis oderunt: ita poteſt accipi, & propter iuſtitiā quam in uobis oderūt. Ac per hoc boni cū perſecutionem faciūt malis, poſſunt recte dici & propter iuſtitiam facere, quā diligendo perſequuntur malos: & propter iniquitatē quam oderūt in ipſis malis. Ita ergo & ipſi mali poſſunt dici pati, & pro-

A pter iniquitatem quæ in illis punitur, & propter iuſtitiam quæ in eorū pœna exercetur. Itē quæri poteſt, ſi etiā mali faciūt perſecutionē malis, ſicut impij reges & iudices, cum eſſent perſecutores piorū, utiq; & homicidas, & adulteros, & quoſq; maleficos, quos contra leges publicas feciſſe cognoſcerent, puniebant: quomodo intelligendum eſt quod ait dominus, Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuū erat diligeret? Neq; eīn quos punit diligit mundus, à quo uidemus ſupradicta ſcelerū genera plerunq; puniri: niſi quia mundus eſt in eis, à quibus talia ſcelera uel puniūtur uel patiuntur, & mundus eſt in eis à quibus talia ſcelera diligūtur? Mundus itaq; ille qui intelligitur in malis atq; impijs, & odit quod ſuū eſt, ex ea parte hominū qua ſceleratis nocet: & diligit quod ſuum eſt, ex ea par-
B te hominum qua eiſdem ipſis ſceleratis fauet. Ergo hæc omnia facient uobis propter nomen meū, uel ita dictū eſt, propter quod uos patimini, uel ita propter quod & ipſi faciunt: quia & hoc in uobis dum perſequuntur, oderunt. Et addidit, Quia neſciunt eum qui miſit me.] Hoc ſecundum eam ſcientiam dictum intelligendum eſt, de qua & alibi ſcriptum eſt: Scire autem te, ſenſus eſt conſum- Sap.6
matus. Hæc quippe ſcientia qui ſciunt patrem à quo miſſus eſt Chriſtus, nullo modo perſequuntur quos colligit Chriſtus: quia & ipſi cum eis colliguntur à Chriſto.

De eo quod dicit, Si non ueniſſem & locutus eis fuiſſem: uſq; ad id quod ait, Qui me odit, & patrē meū odit.

Tractatus LXXXIX.

C SVPERIVS dixerat dominus ad diſcipulos ſuos, Si me perſecuti ſunt, & uos perſequētur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & ueſtrum ſeruabūt: ſed hæc omnia facient uobis propter nomen meū, quia neſciūt eum qui miſit me.] De quibus autē hoc dixerit ſi quęramus, inuenimus eum ad hæc uerba ueniſſe ab eo quod dixerat, Si mundus uos odit, ſcitote quia me priorem uobis odio habuit: nūc uero quod addidit, Si non ueniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberēt,] Iudæos oſtendit expreſſius. De his ergo & illa dicebat, nam hoc indicat uerborum ipſa cōtextio. De his ergo dicit, Si non ueniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberēt: de quibus dicebat, Si
D me perſecuti ſunt, & uos perſequētur, Si ſermonē meum ſeruauerunt, & ueſtrum ſeruabūt. Sed hæc omnia facient uobis propter nomen meū, quia neſciunt eū qui miſit me. His enim uerbis & iſta ſubiungit, Si non ueniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatū non haberēt. Iudæi ergo perſecuti ſunt Chriſtum, quod euidentiſſime indicat Euangelium: Iudæis locutus eſt Chriſtus, nō alijs gentib. In eis ergo uoluit intelligi mundum, qui odit Chriſtum & diſcipulos eius: immo uero nō in eis ſolis, ſed hos quoq; ad eūdem mundum pertinere monſtrauit. Quid eſt ergo, ſi non ueniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent? Nunquid ſine peccato erant Iudęi, antequam Chriſtus ad eos in carne ueniſſet? Quis hoc uel ſtultiſſimus dixerit? Sed

magnum

magnum quoddam peccatum,non omne pecca-
tū,quaſi ſub generali nomine uult intelligi. Hoc
eſt enim peccatum quo tenentur cuncta peccata,
quod unuſquiſq; ſi non habeat,dimittuntur ei cū-
cta peccata:hoc eſt autem:quia non crediderūt in
Chriſtum, qui propterea uenit ut credatur in eū.
Hoc peccatum,ſi non ueniſſet, non utiq; haberēt.
Aduentus quippe eius quantū credentibus ſaluta
ris,tantum nō credentibus exitialis factus eſt: tan
quam & ipſe caput & princeps apoſtolorū, quod
2.Cor.2 de ſe ipſi dixerūt,extiterit quibuſdā quidē odor ui
tæ in uitam,quibuſdam uero odor mortis in mor-
tem. Sed quod adiunxit atq; ait, Nunc autem ex-
cuſationem nō habēt de peccato ſuo:] poteſt mo-
uere quærentes,utrum hi ad quos non uenit Chri
ſtus,nec locutus eſt eis,habeāt excuſationē de pec
cato ſuo. Si enim non habent: cur dictum eſt, pro-
pterea iſtos non habere,quia uenit & locutus eſt
eis? Si autē habent,utrū ad hoc habeāt ut à pœnis
alienentur,ān ut mitius puniātur? Ad hæc inquiſi
ta pro meo captu,domino donante reſpōdeo,ha-
bere illos excuſationē, non de omni peccato ſuo,
ſed de hoc peccato quo in Chriſtū nō crediderūt:
ad quos non uenit,& quibus non eſt locutus. Sed
non in eo ſunt numero hi ad quos in diſcipulis ue
nit,& quibus per diſcipulos eſt locutus, quod &
nunc facit:nam per Eccleſiam ſuam uenit ad gen-
tes:& per Eccleſiam ſuam loquitur gentibus. Ad
Matt.10 hoc enī pertinet, quod ait, Qui uos recipit,me re-
cipit:& qui uos ſpernit,me ſpernit. An uultis, in-
2.Cor.13 quit apoſtolus Paulus,experimentum accipere e-
ius,qui in me loquitur Chriſtus? Reſtat inquirere,
utrum hi qui prius ꝙ Chriſtus ueniret in Eccleſiā
ad gentes,& priuſquā Euangelium eius audirent,
uitæ huius fine præuenti ſunt ſeu præueniuntur,
poſſunt habere hanc excuſationē? Poſſunt plane,
Rom.2 ſed nō ideo poſſūt effugere damnationē. Quicūq;
enim ſine lege peccauerunt,ſine lege & peribunt:
& quicunq; in lege peccauerunt,per legem iudica
buntur. Quæ quidem Apoſtoli uerba, quoniā id
quod ait,peribūt,terribilius ſonat quàm quod ait,
iudicabuntur: non ſolum nihil adiuuare hanc ex-
cuſationem uidentur oſtendere,uerumetiam plus
grauare. Qui enim ſe quia non audierunt excuſa-
bunt,ſine lege peribunt. Sed utrum hi qui cum au
dierunt,contempſerunt, uel etiam reſtiterunt,nec
tantum contradicendo,ſed & eos à quibus audie-
runt odijs perſequendo, in eis deputandi ſunt de
quibus aliquid leuius uidetur ſonuiſſe quod dictū
eſt,per legem iudicabuntur:merito quæritur. Sed
ſi aliud eſt perire ſine lege,aliud iudicari per legē,
& illud eſt grauius, hoc autē leuius: proculdubio
nō ſunt iſti in hac pœna leuiore ponēdi,quia neq;
in lege peccauerunt,ſed omnino legem Chriſti ac
cipere noluerunt,& eam quātum ad ipſos attinet,
omnino nullam eſſe uoluerunt. Illi autem peccāt
in lege qui ſunt in lege, id eſt qui eam ſuſcipiunt,
eamq; ſanctam, & mandatū ſanctum & iuſtum &
bonū fatētur:ſed infirmitate nō implent,quod ab
ea rectiſsime præcipi dubitare nō poſſunt. Hi ſunt
qui aliquo modo forſitan poſſunt ab eorū qui ſine
A lege ſunt perditione diſcerni:ſi tamen quod Apo-
ſtolus ait,per legem iudicabuntur, ſic accipiēdum
eſt tanquam dixerit,non peribunt, quod mirum ſi
ita eſt. Neq; enim de infidelib.& fidelibus erat ſer-
mo ut hoc diceret, ſed de gentibus & Iudæis: qui
certe utriq; niſi in eo ſaluatore ſaluentur,qui uenit
quęrere quod perierat,ad perditionem ſine dubio
pertinebūt. Quamuis dici poſsit,alios grauius,ali
os leuius perituros:id eſt,alios grauiores, alios le-
uiores pœnas in ſua perditione paſſuros. Ille enim
perire deo dicit, quiſquis ab illa beatitudine quā
dat ſanctis ſuis,per ſupplicium ſeparatur. Tāta eſt
autem ſuppliciorum,quanta eſt diuerſitas pecca-
torū,quoquomodo ſe habeat: altius enim iudicat
ſapiētia diuina,quàm cōiectura ſcrutatur aut effatē
B humana. Iſti certe ad quos uenit, & quib. locutus
eſt Chriſtus,non habēt de magno infidelitatis pec
cato illam excuſationē,qua poſsint dicere,non ui
dimus,non audiuimus: ſiue non acceptaretur iſta
excuſatio ab illo cuius inſcrutabilia ſunt iudicia,ſi
ue acceptaretur,& ſi non ut ab omni damnatione
liberentur, certe ut aliquanto lenius damnaren-
tur. Qui me odit,inquit, & patrem meum odit.]
Hic nobis fortaſſe dicatur, Quis poteſt odiſſe quē
neſcit? Et utiq; antequam diceret, Si nō ueniſſem
& locutus eis fuiſſem,peccatum non haberent:di-
xerat diſcipulis ſuis, Hæc facient uobis, quia ne-
ſciunt eū qui miſit me. Quomodo ergo neſciūt &
oderunt? Si enim nō quod eſt ipſe,ſed neſcio quid
aliud de illo opinantur:non utiq; ipſum, ſed illud
C inueniuntur odiſſe quod fingunt,aut errando po-
tius ſuſpicantur. Et tamen niſi poſſent homines o-
diſſe quod neſciunt:non ueritas utrūque dixiſſet,
quod eius patrē & neſciunt & oderunt. Sed quo-
modo id fieri poſsit, ſi adiuuante domino per nos
demōſtrari poteſt:quia hęc diſputatio eſt iam clau
denda,nunc non poteſt.

De eo quod dicit, Qui me odit, & patrē meū odit.

Tractatus XC.

A AVDISTIS dominū dicentē, Qui
me odit,& patrē meū odit:] qui ſu-
perius dixerat, Hæc facient uobis,
quia neſciunt eum qui miſit me. Nō
itaq; diſſimulanda naſcitur quęſtio,
quomodo poſſint odiſſe quem neſciunt. Si enim
D deum non quod ipſe eſt, ſed neſcio quid aliud eū
ſuſpicantē aut credunt,& hoc oderunt:utiq; non ip
ſum oderunt,ſed quod ſua mēdaci ſuſpicione, uel
uana credulitate concipiunt. Si autē quod eſt, hoc
de illo ſentiūt,quomodo eum neſcire dicūtur? Et
de hominibus quidē fieri poteſt,ut eos ſæpe quos
nūquam uidimus,diligamus: ac per hoc nec illud
econtrario impoſſibile eſt,ut eos quos nunquam
uidimus oderimus. Fama quippe de aliquo ſermo
cinãte ſeu bene ſeu male, fit non immerito ut ame
mus uel oderimus ignotum. Sed ſi fama ſit uerax,
quomō eſt de quo uera didicimus dicendus igno-
tus? An quia eius faciem non uidimus? Quā cum
& ipſe non uideat, nulli tamen poteſt notior eſſe
quàm ſibi. Nō igitur in eius facie corporali nobis
intimatur cuiuſq; notitia. Sed tunc nobis ad co-

gnitionem patet, quando eius mores & uita nõ la A
tent: alioquin nec ſeipſum noſſe quiſquam poteſt,
qui uidere faciem ſuam non poteſt. Sed utiq; tãto
certius quàm notus eſt alijs ipſe ſe nouit, quanto
certius interiore conſpectu poteſt uidere quod ſa
pit, uidere quod cupit, uidere quod uiuit: quæ cũ
aperiuntur & nobis, tunc uere fit cognitus nobis.
Hæc itaq; quoniam plerũq; ad nos de abſentibus
uel etiam mortuis, ſiue fama, ſiue literis perferun-
tur: hinc fit ut ſæpe quos nunquam facie corporis
uidimus, nõ tamen quos omnino neſcimus, uel o-
derimus homines uel amemus. Sed plerũq; in eis
noſtra credulitas fallitur: quia nonnunquam & hi
ſtoria, & multo magis fama mentitur. Pertinet au-
tẽ ad nos ne pernicioſa opinione fallamur, ut quia
non poſſumus hominũ indagare conſciẽtiam, de B
ipſis rebus habeamus ueram certamq; ſententiam.
Hoc eſt, ut ſi ille uel ille homo utrũ ſit impudicus
pudicúsue neſcimus, oderimus tamẽ impudicitiã,
& pudicitiã diligamus: & ſi illum uel illũ iniuſtum
eſſe iuſtúmue neſciamus, amemus tamen iuſtitiã,
& iniuſtitiam deteſtemur, nõ quas nobiſipſi erran
do confingimus, ſed quas fideliter hanc appeten-
dam, illamq; uitandam in dei ueritate cõſpicimus:
ut cum de ipſis rebus quod appetendum eſt appe
timus, quod deuitandum eſt deuitamus, ignoſca-
tur nobis quod de occultis hominum aliquando,
immo aſſidue nõ uera ſentimus. Hoc enim ad hu-
manam tentationẽ pertinere arbitror, ſine qua du
1. Cor. 10 ci iſta nõ poteſt uita, ita ut Apoſtolus diceret, Ten
tatio uos nõ apprehẽdat niſi humana. Quid enim C
tam humanũ quàm nõ poſſe inſpicere cor huma-
num: & ideo non eius latebras perſcrutari, ſed ple
runq; aliud quàm id quod ibi agitur ſuſpicari? Quan-
quam & in his rerum tenebris humanarũ, hoc eſt
cogitationum alienarum, etſi ſuſpiciones intellige
re non poſſumus, quia homines ſumus, iudicia ta-
men, id eſt definitas firmasq; ſententias continere
debemus: nec ante tempus quicquã iudicare, do-
nec ueniat dominus, & illuminet abſcondita tene
brarum, & maneſeſtet cogitationes cordis, & tũc
laus erit unicuiq; à deo. Quando ergo non erratur
in rebus, ut recta ſit improbatio uitiorũ, uirtutũq;
probatio: profecto ſi erratur in hominibus, uenia-
lis eſt humana tentatio. Per has autem humano-
rum cordium tenebras, res multũ miranda & mul D
tum dolenda contingit: ut eum nonnunquã quem
iniuſtũ putamus, tamen iuſtus eſt, & iuſtitiã in eo
neſcientes diligimus, deuitemus, auerſemur, à no-
ſtro prohibeamus acceſſu, cõmunem cum illo ui-
tám uictumq; habere nolimus, eumq; etiã ſi diſci-
plinæ imponẽdæ neceſſitas cogat, ſiue ne alijs no
ceat, ſiue ut fiat ipſe correctior, aſperitate ſalubri
perſequamur: & hominem bonum tanquam ma-
lum affligamus, quem neſciẽtes amamus. Hoc fit
ſi quis, uerbi gratia, cum ſit pudicus, à nobis credi
tur impudicus. Sine dubio enim ſi pudicũ diligo,
hoc eſt ipſe quod diligo: ergo etiã ipſum diligo &
neſcio. Et ſi impudicum odi, non ergo ipſum odi,
quia non eſt quod odi: & tamen dilecto meo cum
quo ſemper in charitate pudicitiæ habitat anima

A mea, facio ignarus iniuriam, non errans in diſcre-
tione uirtutum atq; uitiorum, ſed in cordium tene
bris humanorũ. Proinde ſicut fieri poteſt ut homo
bonus hominẽ bonum oderit neſciens, uel potius
diligat neſciens: ipſum enim diligit cum bonũ dili
git, quia id quod eſt ille, hoc iſte diligit, oderit au-
tem neſciens nõ ipſum, ſed quod putat eſſe ipſum:
ita fieri poteſt ut etiã homo iniuſtus oderit homi-
nem iuſtum, & dum æſtimat ſe ſui ſimilem iniuſtũ
diligere, neſciens diligat iuſtũ: & tamen dum eum
credit iniuſtum, diligit non ipſum, ſed quod putat
eſſe ipſum. Qemadmodum autem hominem, ſic
& deum. Deniq; ſi interrogarentur Iudæi, utrũ di-
ligerent deum: quid ſe aliud quàm diligere reſponde-
rent, nec ex animo mentientes, ſed errando potius
B opinantes? Quomodo enim diligerẽt patrem ue-
ritatis, qui haberent odio ueritatem? Nolunt enĩ
ſua facta damnari, & hoc habet ueritas ut talia fa-
cta damnentur: tantum igitur oderunt ueritatem,
quantum oderũt ſuas pœnas quas talibus irrogat
ueritas. Neſciunt autẽ illam eſſe ueritatem, quæ ta
les quales ipſi ſunt damnat. Oderunt ergo quam
neſciunt: & cum illam oderũt, profecto & eum de
quo nata eſt niſi odiſſe nõ poſſunt. Ac per hoc qa
ueritatem qua iudicante damnantur, de patre deo
natam neſciunt: utiq; etiã ipſum & neſciunt & ode
runt. O miſeros homines, qui cum eſſe uolunt ma
li, nolunt eſſe ueritatem qua damnantur mali. No
lunt enim eam eſſe quod eſt, cum ſeipſos debeant
nolle eſſe quod ſunt: ut ipſa manente mutentur, ne
C ipſa iudicante damnentur.

De eo quod dicit: Si opera non feciſſem in eis quæ
nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem
& uiderunt, & oderunt & me & patrem meum, ſed ut im
pleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio
habuerunt me gratis. Tractatus XCI.

DIXERAT dominus, Qui me odit,
& patrem meũ odit. Vtiq; enim qui
D odit ueritatẽ, neceſſe eſt oderit & à
quo ueritas nata eſt: unde iam quan
tum datũ eſt locuti ſumus. Deinde
addidit unde nobis nunc loquẽdum eſt, Si ope
ra non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, pecca-
tum non haberent.] Peccatum illud ſcilicet ma-
gnum, de quo & ſuperius ait, Si nõ ueniſſem & lo
D cutus eis fuiſſem, peccatum non haberẽt. Hoc eſt
peccatum quo in eum loquentẽ & operantem nõ
crediderunt. Neq; enim nullum habebant pecca-
tum, antequam loqueretur eis & operaretur in eis,
ſed hoc peccatũ quo in eum non crediderũt, ideo
ſic commemoratur, quia ipſo peccato tenentur &
cætera. Hoc enim ſi non haberent, & in eum cre-
derent, dimitterentur & cætera. Sed quid eſt hoc
quòd cũ dixiſſet, Si opera nõ feciſſem in eis, mox
addidit, Quæ nemo alius fecit?] Nulla quippe
in operibus Chriſti uidentur eſſe maiora quàm ſuſci-
tatio mortuorum: quod ſcimus etiam antiquos fe
ciſſe prophetas. Fecit hoc etiam Helias, fecit Heli
ſæus: & cum in hac carne uiueret, & cũ in ſuo mo-
numento ſepultus iaceret. Nam quidam portãtes
mortuũ, cum irruentibus hoſtibus eò refugiſſent,
eumq;

eumꝗ ibi poſuiſſent, continuo reſurrexit. Fecit tamen aliqua Chriſtus quæ nemo alius fecit: quòd quinꝗ milia hominũ de quinꝗ, & quatuor milia de ſeptẽ panib. pauit, ꝙ ſuper aquas ambulauit, & Petro ut hoc faceret præſtitit, quòd aquam mutauit in uinum, quòd aperuit oculos cęci nati, & alia multa quæ cõmemorare longum eſt. Sed reſpondetur nobis, & alios feciſſe quæ ipſe non fecit, & quæ nemo alius fecit. Quis enim niſi Moyſes Ægyptios plagis tot tãtisꝗ percuſſit, diuiſo mari populum duxit, manna de cœlo eſurientibus impetrauit, aquam de petra ſitientibus fudit? Quis niſi Ieſus Naue populo tranſituro Iordanis fluenta diuiſit, & currentẽ ſolem emiſſa ad deũ oratione frenauit & fixit? Quis pręter Sampſon propter ſuam ſitim maxilla mortui aſini exundante ſatiatus eſt? B Quis pręter Heliã curru igneo in alta ſubuectus eſt? Quis præter Heliſæum, quod pauloante commemoraui, ſepulto ſuo cadauere, cadauer alterius reddidit uitæ? Quis præter Danielem inter ora incluſorum ſecum leonũ eſurientiũ uixit innocuus? Quis præter tres uiros, Ananiam, Azariam, Miſaelem, in flammis ardentibus & non urẽtibus deambulauit illæſus? Prætereo cætera: quoniam hęc ſatis eſſe arbitror, quibus demõſtretur & alios ſanctos quædam opera miranda feciſſe, quæ nemo alius fecit. Sed qui tam multa uitia & malas ualetudines uexationesꝗ mortalium tãta poteſtate ſanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Vt enim taceamus quos iubendo ſicut occurrebant, ſaluos ſingulos fecit: Marcus euãgeliſta quodã loco ait, C

Mar. 1 Veſpere autem facto cum occidiſſet ſol, afferebãt ad eum omnes male habentes, & dæmonia habẽtes, & erat omnis ciuitas ad ianuam cõgregata, & curauit multos qui uexabãtur uarijs languoribus, & dæmonia multa eijciebat. Id autem cum cõmemoraſſet Matthæus, etiam teſtimonium prophetiMatt. 8 cum addidit, dicens: Vt adimpleretur quod dictũ Eſa. 53 eſt per Eſaiam prophetam dicentem, Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægritudines portauit. Itẽ Mar. 6 alio loco dicit Marcus, Et quocũꝗ loco introibat in uicos, uel in uillas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabãtur eum ut uel fimbriam ueſtimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, ſalui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligẽdum eſt quod ait, in eis, non D inter eos uel coram eis: ſed prorſus in eis, quia ſanauit eos. Hæc quippe intelligi uoluit quæ nõ ſolum facerẽt admirationẽ, uerumetiam manifeſtã conferrent ſalutem, pro quibus beneficijs utiꝗ amorem, non odium retribuere debuerũt. Omnia quidem cæterorum miracula ſuperat, quòd eſt natus ex uirgine, matrisꝗ integritatem ſolus potuit nec cõceptus uiolare nec natus: ſed hoc nec corã eis factum eſt, nec in eis. Ad cognoſcendã quippe huius miraculi ueritatem, non communi cum eis aſpectu, ſed diſcreto ab eis diſcipulatu apoſtoli peruenerũt. Iam uero illud quòd die tertia in carne in qua occiſus fuerat, de ſepulchro ſe reddidit uiuũ, & nunquam deinde moriturus cum illa aſcẽdit in cœlum: ſuperat etiam cuncta quę fecit. Sed neque

A hoc factum eſt in Iudæis, neꝗ coram eis: & nondum hoc fecerat quando dicebat, Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit. Nimirum ergò ſunt illa, quæ in eorum ualetudinibus tanta miracula ſalutis oſtendit, quanta in illis antea nemo donauit: hæc enim uiderunt, & hoc eis exprobrans adiungit & ait, Nunc autem & uiderunt, & oderunt & me & patrem meum. Sed ut adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio ha Pſal. 34 buerunt me gratis.] Eorum legem dicit, nõ ab ipſis inuẽtam, ſed ipſis datam: ſicut dicimus, Panem Matt. 6 noſtrum quotidianũ, quem tamen à deo petimus, addendo, da nobis. Gratis autem odit, qui nullum ex odio commodũ quærit, uel incõmodum fugit. Sic oderunt dominũ impij, ſic diligũt iuſti, hoc eſt B gratis: ut alia præter illum nõ expetant bona, quoniam ipſe erit in omnib. omnia. Quiſquis uero altius attenderit Chriſtum dicentem, Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, ſed hæc & ſi pater aut ſpũſſanctus fecit, nemo alius fecit, quia totius trinitatis una ſubſtantia eſt: inueniet ipſum feciſſe, ſi quando quiſpiam dei homo tale aliquid fecit. Poteſt quippe in ſeipſo cuncta per ſeipſum: nemo autẽ poteſt aliquid ſine ipſo. Chriſtus nanꝗ cum patre & ſpiritu ſancto non ſunt tres dij, ſed unus deus: de quo ſcriptũ eſt, Benedictus dominus Pſal. 71 deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus. Nemo ergo alius fecit quæcũꝗ opera in eis fecit: quoniã quiſquis alius homo aliquid eorum fecit, ipſo faciente fecit. Hæc autem ipſe, non illis facientibus fecit.

C De eo quod dicit, Cum autem uenerit paracletus quem ego mittam uobis à patre ſpiritum ueritatis qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me, & uos teſtimoniũ perhibebitis, quia ab initio mecũ eſtis.

Tractatus XCII.

DOMINVS Ieſus in ſermone quẽ locutus eſt diſcipulis ſuis poſt cœnam D proximus paſſioni, tanquam iturus & relicturus eos præſentia corporali, cum omnibus autẽ ſuis uſꝗ in cõſummationẽ ſeculi futurus præſentia ſpiritali, exhortatus eſt eos ad perferendas perſecutiones impiorum quos mundi nomine nuncupauit: ex quo tamen mundo etiam ipſos diſcipulos ſe elegiſſe dixit, ut ſcirent ſe dei gratia eſſe quod ſunt, ſuis autem uitijs fuiſſe qđ fuerunt. Deinde perſecutores & ſuos & ipſorum Iudæos euidenter expreſſit, ut omnino appareret etiam ipſos mundi damnabilis appellatione concluſos, qui perſequitur ſanctos. Cũꝗ de illis diceret quòd ignorarent eum à quo miſſus eſt, & tamen odiſſent & filiũ & patrem, hoc eſt & eum qui miſſus eſt, & eum à quo miſſus eſt, de quibus omnibus in alijs ſermonibus iam diſſeruimus: ad hoc peruenit ubi ait, ut adimpleatur ſermo qui in lege eorũ ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis. Deinde tanquam conſequenter adiunxit, unde modo diſputare ſuſcepimus, Cum autem uenerit paracletus quẽ ego mittam uobis à patre ſpiritum ueritatis qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Et uos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecũ eſtis.] Quid hoc

pertinet ad illud quod dixerat, nunc autē & uide- A
runt & oderūt & me & patrem meum. Sed ut im-
pleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia
odio habuerūt me gratis? An quia paraclerus quā
do uenit ſpiritus ueritatis, eos qui uiderunt & ode
runt, teſtimonio manifeſtiore conuicit? Imò uero
etiam aliquos ex illis qui uiderunt & adhuc ode-
rant ad fidem quæ per dilectionē operatur, ſui ma
niſeſtatione conuertit: hoc ut ita intelligamus, ita
factum eſſe recolimus. Venit enim die Pētecoſtes
ſpiritusſanctus in centum uiginti homines cōgre-
gatos, in quibus & apoſtoli omnes erant, qui illo
adimpleti cum linguis omnium gentiū loqueren
tur: plures ex his qui oderāt, tanto miraculo ſtupe
facti, quandoquidem uiderunt loquēte Petro tam
magnum atq; diuinum teſtimonium perhiberi de
Chriſto, ut ille qui occiſus ab eis inter mortuos de B
putabatur, reſurrexiſſe & uiuere probaretur: com
puncti corde conuerſi ſunt, & tanti ſanguinis tam
impie atq; immaniter fuſi, indulgentiam percepe-
runt, ipſo redempti ſanguine quem fuderūt. Chri-
ſti enim ſanguis ſic in remiſſionē peccatorum om
nium fuſus eſt, ut ipſum etiam peccatū poſſet dele
re quo fuſus eſt. Hoc ergo intuens dominus dice-
bat, Odio habuerūt me gratis. Cum autem uene-
rit paracletus, ille teſtimonium perhibebit de me.
Tanquam diceret, odio me habuerunt, & occide-
runt uidentes: ſed tale de me paracletus teſtimoni
um perhibebit, ut eos faciat in me credere non ui-
dentes. Et uos, inquit, teſtimonium perhibebi-
tis, quia ab initio mecū eſtis.] Perhibebit ſpirituſ-
ſanctus, perhibebitis & uos. Quia enim ab initio C
mecū eſtis, poteſtis prædicare quod noſtis: quod
ut modo nō faciatis, illius ſpiritus plenitudo non-
dum adeſt uobis. Ille ergo teſtimoniū perhibebit
de me, & uos teſtimoniū perhibebitis: dabit enim
uobis fiduciam teſtimonium perhibendi charitas
dei diffuſa in cordibus ueſtris, per ſpiritūſanctum
qui dabitur uobis. Quæ utiq; Petro adhuc defuit,
quando mulieris ancillæ interrogatione perterri-
tus, non potuit uerum teſtimonium perhibere: ſed
contra ſuam pollicitationem timore magno com
1.Ioan.4 pulſus eſt ter negare. Timor autē iſte nō eſt in cha
ritate, ſed perfecta charitas foras mittit timorē. De
niq; ante paſſionē domini, ſeruilis timor eius inter
rogatus eſt à fœmina ſeruitutis, poſt reſurrectionē
uero domini liberalis eius amor ab ipſo principe D
libertatis: & ideo ibi turbabatur, hic tranquillaba-
tur, ibi quem dilexerat negabat, hic quem negaue
rat diligebat. Sed adhuc etiam tūc amor ipſe infir-
mus fuerat & anguſtus, donec eū roboraret & di-
lataret ſpiritusſanctus. Qui poſteaquā illi eſt abun
dantia gratiæ largioris infuſus, ſic ad perhibendū
de Chriſto teſtimoniū quondam eius frigidum pe
ctus accendit, atq; illa prius trepida quę ueritatem
ſuppreſſerāt ora reſerauit: ut cū omnes in quos ue
nerat ſpiritusſanctus, linguis omniū gentiū loque
rentur, Iudæorū circūſtantibus turbis, ſolus ad te-
ſtimoniū de Chriſto perhibendū præ cęteris prō-
ptius emicaret, eiusq; interfectores de illius reſur
rectione cōfunderet. Si quē delectat tam ſuauiter
A ſanctū tale ſpectaculū intueri, Actus apoſtolorū
legat: ibi beatum Petrū quem negātem doluerat,
ſtupeat prædicantem. Ibi linguam illam uideat ad
fiduciā à diffidentia, & ad libertatē à ſeruitute trāſ
latam, tot linguas inimicorum cōuertere ad Chri-
ſti confeſſionem: quarum non ualendo unam fer-
re, uerſa fuerat in negationem. Quid plura? Tan-
tus in illo fulgor gratiæ, tāta ſpiritusſancti plenitu
do apparebat, tanta de ore prædicantis precioſiſſi
mę ueritatis pondera procedebāt: ut ingētis mul-
titudinis aduerſarios interfectores Chriſti Iudęos
faceret pro illo paratos mori, à quibus cum illo for
midabat occidi. Hoc fecit ſpiritusſanctus tūc miſ-
ſus, antè promiſſus. Iſta dominus magna atq; mi-
randa ſua beneficia præuidebat, quando dicebat,
Et uiderūt & oderunt & me & patrem meum, ut
B adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt,
quia odio habuerunt me gratis: cum autē uenerit
paracletus quem ego mittā uobis à patre ſpiritum
ueritatis, qui à patre procedit, ille teſtimoniū per-
hibebit de me, & uos teſtimonium perhibebitis. Il
le quippe teſtimonium perhibens & teſtes fortiſſi
mos faciens: abſtulit Chriſti amicis timorē, & ini-
micorum odium conuerti in amorem.

De eo quod dicit, Hæc locutus ſum uobis ut non
ſcandalizemini: uſque ad id quod ait, Sed hæc locutus
ſum uobis, ut cum uenerit hora eorum reminiſcamini
quia ego dixi uobis: Tractatus XCIII.

IN his quæ præcedunt hoc Euange- Cap.XVI
lij capitulū, dominus diſcipulos ſuos
1 ad inimicorum odia perferenda con
C firmans, ſuo quoq; præparauit exem
plo, ut eum imitando fierent fortio-
res: addens & promittens eis, quòd uenturus eſſet
ſpiritusſanctus qui de illo teſtimoniū phiberet, &
adijciens quòd & ipſi fierent teſtes eius, hoc utiq;
in eis operante ſpiritusſancto. Sic enim ait, Ille teſti
monium perhibebit de me, & uos teſtimoniū per
hibebitis: utiq; quia ille perhibebit, etiam uos per
hibebitis. Ille in cordibus ueſtris, uos in uocibus
ueſtris. Ille inſpirando, uos ſonando: ut poſſit im-
pleri, In omnem terrā exiuit ſonus eorum. Parum Pſal.18
quippe fuerat eos adhortari exemplo ſuo, niſi im-
pleret ſpiritu ſuo. Deniq; apoſtolus Petrus cum
iam uerba eius audiſſet, ubi dixerat, Non eſt ſer- Ioan.15
uus maior domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, & uos
D perſequentur, & hoc in illo iam uideret impleri,
in quo patientiam domini ſui ſi exemplum ſuffi-
ceret debuit imitari: ſuccubuit & negauit, nō utiq;
ferens quod illū ferre cernebat. Cum uero accepit
donum ſpiritusſancti, quē negauerat prędicauit:
& quē cōfiteri timuerat, nō timuit profiteri. Prius
enim exemplo quidem fuerat edoctus, ut qđ fie-
ri conuenerat noſſet: ſed nondū fuerat uirtute ful-
tus, ut quod nouerat faceret. Inſtructus erat ut ſta-
ret, ſed non erat firmatus ne caderet. Quod poſtea
quàm per ſpiritū ſanctū factum eſt, annūciauit uſq;
ad mortē: quē negauerat timēs mortē. Ideo domi-
nus in hoc conſequēti capitulo, de quo nūc nobis
loquendū eſt, Hæc, inquit, locutus ſum uobis, ut
non ſcandalizemini.] Canitur quippe in pſalmo.

Pax

Pſal. 118 Pax multa diligentibus legẽ tuam domine, & nõ A
eſt illis ſcandalum. Merito itaq; promiſſo ſpiritu-
ſancto, quo in eis operante fierent teſtes eius, ſub-
iunxit, hæc locutus ſum uobis, ut nõ ſcãdalizemi-
ni: cum enim charitas dei diffunditur in cordibus
noſtris per ſpiritum ſanctũ qui datus eſt nobis, fit
pax multa diligentibus legẽ dei, ut nõ ſit illis ſcan
dalum. Deinde quę paſſuri eſſent, iam exprimens
ait, Extra ſynagogas facient uos.] Quid autem
mali erat apoſtolis expelli de ſynagogis Iudaicis,
quaſi non inde fuerant ſe ſeparaturi, etiã ſi eos nul
lus expelleret? Sed nimirum hoc uoluit denuncia
re, quia Iudæi Chriſtũ non fuerãt recepturi, à quo
iſti non fuerant receſſuri: & ideo futurũ erat ut fo-
ras mitterentur cum illo, ab eis qui eſſe nollent in
illo, hi qui eſſe nõ poſſent ſine illo. Nam profecto B
quia nõ erat ullus alius populus dei quàm illud ſe
men Abrahæ, ſi agnoſcerent & reciperent Chri-
ſtum, tãquam rami naturales in olea permanerẽt:
nec aliæ fierent Eccleſiæ Chriſti, alię ſynagogæ Iu
dæorũ: eædem quippe eſſent, ſi in eodem eſſe uo-
luiſſent. Quod quia noluerunt, quid reſtabat niſi
ut remanẽtes extra Chriſtum, extra ſynagogas fa-
cerent eos qui non relinquerent Chriſtum? Acce
pto quippe ſpiritu ſancto teſtes eius effecti, nõ u-
Ioan. 12 tiq; tales eſſent, de quibus dicit, Multi principes
Iudæorum crediderunt in eum, ſed propter me-
tum Iudæorum ne pellerentur de ſynagogis, non
audebant confiteri eum: dilexerunt enim gloriam
hominum magis quàm dei. Crediderunt ergo in
eũ, ſed non ſic quomodo eos uolebat credere, qui C
Ioan. 5 dicebat: Quomodo poteſtis credere, gloriam ab
inuicem expectãtes, et gloriam quæ à ſolo deo eſt
non quærentes? Diſcipulis ergo ſic in eũ creden-
tibus, ut impleti ſpiritu ſancto, hoc eſt dono gra-
tiæ dei, nõ ſint de numero eorũ qui ignorãtes dei
iuſtitiam, & ſuam uolentes cõſtituere, iuſtitiæ dei
nõ ſunt ſubiecti: nec de illorum de quibus dictum
eſt, Dilexerunt gloriam hominum magis quàm
dei: illa congruit prophetia quæ de ipſis inueni-
Pſal. 88 tur impleta, Domine in lumine uultus tui ambu-
labũt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in
tua iuſtitia exaltabuntur, quoniam gloria uirtu-
tis eorum tu es. Merito eis dicitur, Extra ſynago-
gas facient uos: illi ſcilicet, qui zelum dei habent,
ſed non ſecundum ſcientiam. Propter quod igno
rantes dei iuſtitiam, & ſuam uolentes conſtituere, D
eos expellunt qui non in ſua, ſed in dei iuſtitia ex-
altabuntur: nec expulſi ab hominbus erubeſcũt,
quoniam gloria uirtutis eorum ipſe eſt. Denique
cum hoc eis dixiſſet, adiecit, Sed uenit hora, ut
omnis qui interficit uos, arbitretur obſequium ſe
præſtare deo. Et hæc facient uobis, quia non co-
gnouerunt patrem neq; me.] Hoc eſt non cogno
uerunt deum nec eius filium, cui ſe in uobis occi-
dendis præſtare arbitrantur obſequium. Quæ uer
ba dominus ita ſubiunxit, tanquam ex hoc conſo
laretur ſuos, qui de ſynagogis Iudaicis expellerẽ-
tur. Prænuncians enim quæ mala eſſent pro eius
teſtimonio perpeſſuri: extra ſynagogas, inquit, fa
cient uos. Nec ait, & uenit hora ut omnis qui in-

A terficit uos, arbitretur obſequium ſe præſtare deo.
Quid ergo ait? Sed uenit hora: quemadmodũ di-
ceret, ſi aliquid boni poſt iſta mala prædiceret.
Quid ſibi ergo uult, extra ſynagogas facient uos,
Sed uenit hora? Tanquam hoc dicturus fuiſſet,
Separabũt quidem illi uos, ſed ego uos colligam:
aut ſeparabunt quidem illi uos, ſed uenit hora læ-
titiæ ueſtrę. Quid ergo ibi facit hoc uerbum quod
ait, ſed uenit hora, quaſi conſolationem eis pro-
mitteret poſt tribulationem: cum magis dicere de
buiſſe uideatur indicatiuo modo, & uenit hora?
Sed non ait, & uenit, cum tribulationem ſuper tri
bulationem, non conſolationem poſt tribulatio-
nem uenturam illis eſſe prędiceret. An forte ſic e-
os illa de ſynagogis ſeparatio fuerat turbatura, ut
B mori mallent, quàm in hac uita ſine Iudæorum
congregationibus immorari? Abſit ut ſic turba-
rentur, qui dei non hominum gloriã requirebant.
Quid ergo eſt, extra ſynagogas faciẽt uos, ſed ue-
nit hora: cum potius dicere debuiſſe uideatur, &
uenit hora ut omnis qui interficit uos arbitretur
obſequium ſe præſtare deo? Neq; enim ſaltem di-
ctum eſt, ſed uenit hora ut interficiant uos, quaſi
ut eis mors pro cõſolatione illius ſeparationis ac-
cideret: ſed uenit hora, inquit, ut omnis qui inter-
ficit uos, arbitretur obſequium ſe præſtare deo.
Prorſus non mihi uidetur aliud ſignificare uoluiſ-
ſe, niſi ut intelligerent atq; gauderent tam multos
ſe Chriſto acquiſituros, cum de Iudæorum con-
gregationibus pellerentur, ut eos non ſufficerent
C pellere, ſed non ſinerent uiuere: ne omnes ad no-
men Chriſti ſua prædicatione conuerterent, &
ab obſeruatione Iudaiſmi, tanquam diuinæ ueri-
tatis, auerterent. Hoc enim de Iudæis dictum de-
bemus accipere, de quibus dixerat, extra ſynago-
gas facient uos. Nam teſtes, id eſt martyres Chri-
ſti, etiam ſi occiſi ſunt à gentilibus: non tamen il-
li arbitrati ſunt deo, ſed dijs ſuis falſis obſequium
ſe præſtare cum hæc facerent. Iudæorum autem
omnis qui occidit prædicatores Chriſti, deo ſeſe
putauit præſtare obſequiũ: credẽs quòd deſererẽt
deum Iſrael, quicunque conuerterentur ad Chri-
ſtum. Vt enim & ipſum Chriſtũ occiderent, iſta ra
tione commoti ſunt, nam eorum de hac re etiam
uerba conſcripta ſunt: Videtis quia totus mũdus Ioan. 12
poſt eum abijt. Si dimiſerimus eum uiuere, ue-
D nient Romani, & tollent nobis & locum & gen-
tem. Et quod Caiphas dixit, Expedit ut unus ho-
mo moriatur pro populo, & non tota gens pere-
at. Et in hoc ergo ſermõe, ſuo diſcipulos ſuos ere-
xit exẽplo, quibus dixerat, ſi me perſecuti ſunt, &
uos perſequentur: ut quemadmodum illum occi-
dendo, deo ſe præſtitiſſe obſequium putauerunt,
ſic etiã illos. Iſte itaq; ſenſus eſt in his uerbis, Ex-
tra ſynagogas faciẽt uos, ſed nolite ſolitudinẽ for-
midare: ſeparati quippe à congregatione eorum,
tam multos in nomine meo congregabitis, ut illi
metuentes ne templum quod erat apud eos, & o-
mnia legis ueteris ſacramenta deſerantur, interfi-
ciant uos, ſic fundentes ſanguinem ueſtrum, ut
deo ſe præſtare arbitrentur obſequium. Ecce eſt il

Rom.10 lud quod de his dixit Apoſtolus, Zelum dei ha-
bent, ſed non ſecundum ſcientiam: obſequium ſe
putant præſtare deo, interficiendo famulos dei. O
error horrēdus. Itá ne ut placeas deo, percutis pla
centem deo: & templum dei uiuum te feriēre pro
ſternitur, ne dei templum lapideum deſeratur? O
execrabilis cæcitas. Sed ex parte in Iſrael facta eſt,
Rom.11 ut plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam,
facta eſt, non ex toto. Non enim omnes, ſed aliqui
ex ramis fracti ſunt, ut insereretur oleaſter. Nam
ſpiritu ſancto implēte diſcipulos Chriſti, cum lin-
guis omnium gentium loquerentur, cum per eos
diuina miracula frequentarētur, & diuina eloquia
ſpargerentur, etiam occiſus ita dilectus eſt Chri-
ſtus: ut eius diſcipuli expulſi à congregationibus
Iudæorum, ex ipſis quoq; Iudæis ingentem multi
tudinem cōgregarent, & nullam ſolitudinem for-
midarent. Hinc ergo accenſi cæteri reprobi & cæ
ci, zelum dei habentes, ſed non ſecundum ſcienti-
am, & obſequium ſe præſtare deo credentes: occi
debāt eos. Sed pro illis occiſus colligebat eos, qui
de his futuris antequā occideretur inſtruxerat e-
os: ne ignaros atq; imparatos animos mala inopi-
nata & improuiſa, quamuis cito tranſitura turba-
rent, ſed præcognita & patiēter accepta, ad bona
ſempiterna perducerent. Hāc enim fuiſſe cauſam
ut hæc eis prænunciaret, etiam ipſe demonſtrauit
adiungens, Sed hæc locutus ſum uobis, ut cum
uenerit hora eorum, reminiſcamini quia ego dixi
uobis.] Hora eorum hora tenebroſa, hora noctur
Psal.41 na. Sed in die mandauit dominus miſericordiam
ſuam, & nocte declarauit, quando nox Iudæorum
ſeparatum à ſe diem Chriſtianorum nulla confu-
ſiōe fuſcauit: & quando carnem occidere potuit,
fidem tenebrare non potuit.

De eo quod dicit, Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiſcum eram: uſq; ad id quod ait, De iudicio autem, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.

Tractatus XCIIII.

CVM dominus Ieſus prædixiſſet diſci-
pulis ſuis perſecutiones quas paſſuri
fuerant poſt eius abſceſſum, ſubiun-
xit atq; ait, Hæc autem uobis ab
initio nō dixi, quia uobiſcum eram:
nunc autem uado ad eum qui me miſit.] Vbi pri-
mum uidendum eſt, utrum eis futuras non prædi-
xerit antè paſſiones. ſed alij tres euāgeliſtę ſatis e-
um prædixiſſe iſta demōſtrant, anteq; uentū eſſet
ad cœnā: quia peracta ſecūdum Ioannē iſta locu-
tus eſt, ubi ait, Hæc autem uobis ab initio non di-
xi, quia uobiſcum eram. An forte hinc iſta ſolui-
tur quæſtio, quia & illi eū narrant paſſioni proxi-
mum fuiſſe cum hæc diceret? Non ergo ab initio
quando cum illis erat, quia iam diſceſſurus, iamq;
ad patrem perrecturus hæc dixit: et ideo etiam ſe-
cundum illos euangeliſtas uerum eſt quod hic di
ctum eſt, hæc autem uobis ab initio non dixi. Sed
quid agimus de fide Euāgelij ſecundum Matthæ
um, qui hæc eis à domino non ſolum cum iam pa-
ſcha eſſet cū diſcipulis cœnaturus imminente paſ
ſione: uerum & ab initio denunciata eſſe comme-

A morat, ubi primum nominatim duodecim expri-
muntur Apoſtoli, & ad opera diuina mittuntur?
Quid ſibi ergo uult quod hic ait, Hæc autem uo-
bis ab initio nō dixi, quia uobiſcū eram: niſi quia
ea quæ hic dicit de ſpiritu ſancto, quòd ſit uēturus
ad eos & teſtimonium perhibiturus, quando ma-
la illa paſſuri ſunt, hæc ab initio eis non dixit, quia
cum ipſis erat? Cōſolator ergo ille uel aduocatus,
utrunq; enim interpretatur, quod eſt Græce para-
cletus, Chriſto abſcedente fuerat neceſſarius: & i-
deo de illo non dixerat ab initio quādo cum illis
erat, qui eius præſentia conſolabantur. Abſceſſu-
rus autē oportebat ut diceret illum eſſe uenturū,
per quem futurum erat ut charitate diffuſa in cor-
dibus ſuis uerbum dei cum fiducia prædicarent:
B & illo intrinſecus apud eos teſtimoniū perhiben-
te de Chriſto, ipſi quoq; teſtimonium perhiberēt,
neq; ſcandalizarentur cum inimici Iudæi abſq; ſy-
nagogis facerent eos, & interficerent, arbitrantes
obſequium ſe præſtare deo: quoniam charitas om
nia tolerat, quæ diffundenda erat in cordibus eo-
rum per ſpiritusſancti donum. Hinc ergo iſte to-
tus ducitē ſenſus, quia facturus eos erat martyres
ſuos, id eſt teſtes ſuos per ſpiritum ſanctum: ut illo
in eis operante, perſecutionum quæcunq; aſpera
tolerarēt, nec frigeſcerent à charitate prædicandi,
illo diuino igne ſuccenſi. Hæc ergo, inquit, locu-
tus ſum uobis, ut cum uenerit hora eorum, remini
ſcamini quia ego dixi uobis. Hæc ſcilicet locutus
ſum uobis, non tantum quia paſſuri eſtis iſta: ſed
C quia cum uenerit paracletus, ille teſtimoniū per-
hibebit de me, ne iſta timēdo taceatis, unde fiet ut
etiam uos teſtimonium perhibeatis. Hæc autem
uobis ab initio non dixi, quia uobiſcum eram: &
ego uos conſolabar mea corporali præſentia ex-
hibita humanis ſenſibus ueſtris, quam paruuli ca-
pere poteratis. Nunc autem uado ad eum qui
me miſit: & nemo, inquit, ex uobis interrogat me
quò uadis.] Significat dominus Ieſus ſic ſe itu-
rum ut nullus interrogaret, quòd palàm fieri uiſu
corporis cernerent: nam ſuperius interrogauerāt
eum diſcipuli quò eſſet iturus, & reſponderat eis
ſe iturum quò ipſi tunc uenire non poſſent. Nunc
uero ita ſe promittit iturum, ut nullus eorum quò
uadit interroget. Nubes enim ſuſcepit eum quan- Act.1
D do aſcendit ab eis: & euntem in cœlum non uer-
bis quæſierunt, ſed oculis deduxerunt. Sed
quia hęc locutus ſum uobis, inquit, triſtitia imple
uit cor ueſtrum.] Videbat utique quid illa ſua uer
ba in eorum cordibus agerent: ſpiritalem quippe
nondum interius habentes conſolationē, quā per
ſpiritum ſanctū fuerant habituri, id quod exterius
in Chriſto uidebāt amittere metuebāt. Et quia ſe
amiſſuros eſſe illū uera denunciantē dubitare nō
poterāt: cōtriſtabatur humanus affectus, quia car
nalis deſolabatur aſpectus. Nouerat autē ille quid
eis potius expediret, quia uiſus interior ipſe eſt u-
tiq; melior, quo eos cōſolaturus fuerat ſpiritusſan
ctus: nō cernentiū corporibus ingeſturus corpus
humanū, ſed ſeipſum credentiū pectoribus infuſu
rus. Denique adiungit, Sed ego ueritatē dico uo
bis,

bis, expedit uobis ut ego uadam. Si enim nõ abie- A
ro, paracletus non ueniet ad uos: ſi autem abiero,
mittam eum ad uos.] Tanquam diceret, Expedit
uobis ut hæc forma ſerui auferatur à uobis. Caro
quidem factum uerbum habito in uobis: ſed nolo
me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contẽti
ſemper infantes eſſe cupiatis. Expedit uobis ut e-
go uadã. Si enim nõ abiero, paracletus nõ ueniet
ad uos. Si alimẽta tenera quibus uos alui, nõ ſub-
traxero, ſolidum cibũ non eſurietis: ſi carni carna-
liter hæſeritis, capaces ſpiritus non eritis. Nã quid
eſt, ſi non abiero, paracletus non ueniet ad uos: ſi
autem abiero, mittã eum ad uos? Nunquid hic po
ſitus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit?
Neq; enim ubi ille erat, iſte inde receſſerat: & ſic
uenerat à patre, ut nõ maneret in patre. Poſtremo B
quomodo eum etiam hic conſtitutus non poterat
mittere, quem ſcimus ſuper eum baptizatum ue-
niſſe atq; manſiſſe: imò uero à quo ſcimus eũ nun-
quam ſeparabilem fuiſſe? Quid eſt ergo, ſi nõ abie
ro, paracletus non ueniet ad uos: niſi non poteſtis
capere ſpiritum, quamdiu ſecundum carnem per
ſiſtitis noſſe Chriſtum? Vnde ille qui iam acceperat
2.Cor.5 rat ſpiritum: Etſi noueramus, inquit, ſecundum
carnem Chriſtum, ſed nunc iam no nouimus. Eti-
am ipſam quippe carnem Chriſti non ſecundum
carnem nouit, qui uerbum carnem factum ſpirita
liter nouit. Hoc nimirum ſignificare uoluit magi-
ſter bonus dicendo, ſi enim nõ abiero, paracletus
nõ ueniet ad uos: ſi autem abiero, mittam eum ad
uos. Chriſto aũt diſcedente corporaliter, non ſo- C
lum ſpiritusſanctus, ſed & pater & filius illis affuit
ſpiritaliter. Nam ſi ab eis ſic abſceſſit Chriſtus, ut
pro illo nõ cum illo in eis eſſet ſpiritusſanctus: ubi
Matt.28 eſt eius promiſſio dicentis, Ecce ego uobiſcũ ſum
uſq; ad conſummationem ſeculi: &, Veniemus ad
eum ego & pater, & manſionem apud eum facie-
mus, cum et ſpiritum ſanctum ita ſe promiſerit eſ-
ſe miſſurum, ut eum eis eſſet in ęternum? Ac per hoc
cũ ex carnalibus uel animalibus eſſent ſpiritales
futuri, profecto & patrem & filium & ſpiritũ ſan-
ctum capacius fuerant habituri. In nullo autẽ cre-
dẽdus eſt eſſe pater ſine filio & ſpiritu ſancto, aut
pater & filius ſine ſpiritu ſancto, aut filius ſine pa-
tre & ſpiritu ſancto, aut ſine patre & filio ſpiritus-
ſanctus, aut pater & ſpiritusſanctus ſine filio: ſed D
ubi eorũ quilibet unus, ibi trinitas deus unus. O-
portebat aũt ita inſinuari trinitatẽ, ut quãuis nul-
la eſſet diuerſitas ſubſtantiarum, ſingulatim tamẽ
cõmendaretur diſtinctio perſonarũ: ubi eis qui re
cte intelligunt, nunquã uideri poteſt ſeparatio na
turarũ. Quod autem ſequitur, Et cũ uenerit ille,
arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iu
dicio. De peccato quidem, quia nõ credũt in me:
de iuſtitia uero, quia ad patrem uado, & iam non
uidebitis me: de iudicio autẽ, quia princeps huius
mundi iudicatus eſt:] tanquam ſolum ſit peccatũ
non credere in Chriſtum, & tanquam ipſa ſit iuſti
tia non uidere Chriſtum, & tanquã ipſum ſit iudi
ciũ, quòd princeps huius mundi, hoc eſt diabolus
iudicatus eſt: ualde latebroſum eſt, nec iſto ſermo
ne coarctãdum, ne fiat obſcurius breuitate, ſed a-
lio potius quantum dñs adiuuerit explicandum.

De eadem lectione. Tractatus XCV.

PROMITTENS dominus miſſurum
ſe ſpiritum ſanctum: Cum uenerit,
inquit, ille, arguet mundũ de pecca-
to & de iuſtitia, et de iudicio.] Quid
eſt hoc? Nũquid nã dominus Chri-
ſtus non arguit mundum de peccato, cũ ait, Si nõ Ioan.15
ueniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatũ nõ habe-
rent: nunc aũt excuſationẽ nõ habent de peccato
ſuo? Sed ne quis forte dicat hoc ad Iudæos pro-
prie pertinere, non ad mundũ: nõnne alio loco in
quit, Si de mundo eſſetis, mũdus quod ſuum erat
diligeret? Nunquid non arguit de iuſtitia, ubi ait,
B Pater iuſte, mundus te non cognouit? Nunquid nõ ar Ioan.17
guit de iudicio, ubi ſe ait ſiniſtris eſſe dicturũ, Ite Matt.25
in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & an-
gelis eius? Et multa alia reperiũtur in ſancto Euã-
gelio, ubi de his Chriſtus arguit mundũ. Quid eſt
ergo quod tanquam proprie tribuit hoc ſpiritui-
ſancto? An forte quia Chriſtus in Iudæorum gen
te tantum locutus eſt, mundũ non uidetur arguiſ-
ſe, ut ille intelligatur argui qui audit arguentẽ? Spi-
ritus autẽ ſanctus in diſcipulis eius toto orbe dif-
fuſis, non unam gentem intelligitur arguiſſe, ſed
mundum: nam hoc illis ait aſcenſurus in cœlum,
Non eſt ueſtrum noſſe tempora uel momẽta, quæ Act.1
pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis uirtutẽ
ſpiritusſancti ſuperuenientis in uos, & eritis mihi
C teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa, & in Sama-
ria, & uſq; ad fines terræ. Hoc eſt arguere mundũ.
Sed quis audeat dicere quòd per diſcipulos Chri
ſti arguat mundũ ſpiritusſanctus, et nõ arguat ipſe
Chriſtus: cum clamet Apoſtolus, An uultis expe- 2.Cor.13
rimentum accipere eius qui in me loquitur Chri-
ſtus? Quos itaq; arguit ſpiritusſanctus, arguit u-
tiq; et Chriſtus. Sed quantũ mihi uidetur, quia per
ſpiritum ſanctum diffundenda erat charitas in cor
dibus eorum, quę foras mittit timorẽ, quo impedi
ri poſſent, ne arguere mundum qui perſecutioni-
bus fremebat auderent: propterea dixit, ille argu-
et mundum. Tanquã diceret, Ille diffundet in cor- Rom.5
dibus ueſtris charitatẽ: ſic enim timore depulſo,
arguendi habebitis libertatem. Sæpe aũt diximus
D inſeparabilia opera eſſe trinitatis: ſed ſingillatim
cõmendandas fuiſſe perſonas, ut nõ ſolum ſine ſe
paratione, uerumetiam ſine confuſione & unitas
intelligatur & trinitas. Exponit deinde quid dixe
rit de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. De
peccato quidem, inquit, quia non crediderunt in
me.] Hoc enim peccatum quaſi ſolum ſit præ cæ-
teris poſuit: quia hoc manente cætera detinentur,
& hoc diſcedente cætera remittuntur. De iu-
ſtitia uero, inquit, quia ad patrem uado, & iam
nõ uidebitis me.] Hic primo uidendũ eſt, ſi recte
quiſq; arguitur de peccato, utrum recte arguatur
& de iuſtitia. Nunquid ſi arguendus eſt peccator
propterea quia peccator eſt: arguendum putabit
quiſquam & iuſtum, propterea quia iuſtus eſt?
Abſit. Nam & ſi aliquando iuſtus arguitur, ideo
recte

Eccl.7 recte arguitur, quia ſcriptum eſt, Non eſt iuſtus in A
terra, qui faciet bonum & nō peccabit. Quocirca
etiā cū iuſtus arguitur, de peccato arguitur, nō de
iuſtitia. Quoniam & in illo quod legimus diuini-
Eccl.7 tus dictum, Noli effici iuſtus multum: non eſt no-
tata iuſtitia ſapientis, ſed ſuperbia præſumentis.
Qui ergo fit multum iuſtus, ipſo nimio fit iniu-
ſtus. Multum enim ſe facit iuſtum, qui dicit ſe non
habere peccatum, aut qui ſe putat non gratia dei,
ſed ſua uoluntate ſufficiente effici iuſtum: nec re-
cte uiuendo iuſtus eſt, ſed potius inflatus, putādo
ſe eſſe quod non eſt. Quo pacto igitur mundus ar
guendus eſt de iuſtitia, niſi de iuſtitia credentiū?
Arguitur itaq; de peccato, quia in Chriſtum non
credit, & arguitur de iuſtitia eorum qui credunt:
ipſa quippe fidelium cōparatio, infidelium eſt ui- B
tuperatio. Hoc & ipſa expoſitio ſatis indicat. Vo-
lens enim aperire quid dixerit: de iuſtitia uero, in-
quit, quia ad patrē uado, & iam non uidebitis me.
Non ait, & iam non uidebunt me: de quibus dixe
rat, quia non credunt in me. Sed peccatum quid
uocaret exponens, de illis locutus eſt, dicens, quia
non credunt in me. Exponens autem quam dice-
ret iuſtitiā, de qua dixit mundus arguitur: ad ipſos
quibus loquebatur, ſe conuertit atq; ait, Quia ad
patrē uado, & iam non uidebitis me. Quapropter
mūdus de peccato quidem ſuo, de iuſtitia uero ar
guitur aliena, ſicut arguuntur de lumine tenebræ:
Eph.5 omnia enim quæ arguuntur ait Apoſtolus, à lumi
ne manifeſtantur. Quantum enim malum ſit eo-
rum qui non credunt, non ſolum per ſeipſum, ue-
rumetiā ex bono poteſt eorum apparere qui cre- C
dunt. Et quoniam iſta uox infidelium eſſe conſue
uit, quomodo credimus quod nō uidemus? Ideo
credentiū iuſtitiā ſic oportuit definiri, quia ad pa-
trem uado, & iam nō uidebitis me: beati enim qui
non uident & credunt. Nam & qui uiderunt Chri
ſtum, nō in eo laudata eſt fides eorum, quia crede
bant quod uidebāt, id eſt filium hominis, ſed quia
credebant, quod nō uidebant, id eſt filium dei. Cū
uero & ipſa forma ſerui ſubtracta eorū eſſet aſpe-
Abac.2 ctibus, tum uero ex omni parte implerū eſt, Iuſtus
ex fide uiuit: eſt em̄ fides, ſicut in Epiſtola quæ ad
Hebræos eſt definitur, ſperandarum ſubſtantia, et
conuictio rerum quæ non uidentur. Sed quid eſt,
iam non uidebitis me? Nō enim ait ad patrem ua- D
do, & non uidebitis me, ut temporis interuallum
quo non uidebitur, ſignificaſſe intelligeretur, ſiue
breue, ſiue longum, tamen utiq; terminatū: ſed di-
cendo, iam non uidebitis me, uelut nunquā de cæ
tero uiſuros eos Chriſtum ueritas prænunciauit.
Hæcne iuſtitia eſt nunquam Chriſtum uidere, &
in eum tamen credere: cum propterea laudetur fi-
des ex qua iuſtus uiuit, quoniā credit quē modo
non uidet Chriſtum, ſe aliquando eſſe uiſurū? Po-
ſtremo ſecundum hanc iuſtitiam, nūquid dicturi
ſumus Paulum Apoſtolum non fuiſſe iuſtum, cō-
fitentem ſe Chriſtum uidiſſe poſt aſcenſionē eius
in cœlum, de quo utiq; iam tempore dixerat, iam
non uidebitis me? Nunquid ſecundum hanc iuſti
tiam iuſtus nō erat glorioſiſſimus Stephanus, qui

cum lapidaretur, ait, Ecce uideo cœlum apertum, Act.7
& filium hominis ſtātem ad dexteram dei? Quid
ergo eſt, Ad patrem uado, & iam nō uidebitis me:
niſi quomodo ſum, cum uobiſcum ſum? Tunc e-
nim adhuc erat mortalis in ſimilitudine carnis
peccati: q esurire poterat atq; ſitire, fatigari atque
dormire. Hunc ergo Chriſtū, id eſt talē Chriſtum
cum tranſiſſet de hoc mundo ad patrem, non erāt
iam uiſuri: & ipſa eſt iuſtitia fidei, de qua dicit A-
poſtolus, Etſi noueramus Chriſtum ſecūdum car 2.Cor.5
nem, ſed nunc iam nō nouimus. Erit itaq;, inquit,
ueſtra iuſtitia qua mundus arguetur, quia uado ad
patrem, & iam non uidebitis me: quoniam in eum
quem non uidebitis credetis in me. Et quādo me
uidebitis quod tunc ero, non uidebitis me quod
ſum uobiſcum modo. Non uidebitis me humi-
lem, ſed excelſum: non uidebitis mortalem, ſed
ſempiternum: non uidebitis iudicādum, ſed iudi-
caturum: & de fide ueſtra, id eſt iuſtitia ueſtra, ar-
guet ſpiritusſanctus incredulum mundum. Ar-
guet etiam de iudicio, quia princeps huius mun-
di iudicatus eſt. Quis eſt iſte, niſi de quo ait alio lo
co, Ecce uenit princeps mūdi, & in me nihil inue- Ioan.14
niet: id eſt nihil iuris ſui, nihil quod ad eū pertine-
at, nullum ſcilicet omnino peccatum? Per hoc e-
nim eſt diabolus princeps mundi. Non enim cœ-
li & terræ & omnium quæ in eis ſunt eſt diabolus
princeps, qua ſignificatione intelligitur mundus,
ubi dictum eſt, Et mundus per eum factus eſt: ſed Ioan.1
mūdi eſt diabolus princeps, de quo mūdo ibi con
tinuo ſubiungit atq; ait, Et mundus eum non co-
gnouit, hoc eſt homines infideles, quibus toto or
be terrarum mundus eſt plenus: inter quos gemit
fidelis mundus, quem de mūdo elegit, per quem
factus eſt mundus, de quo ipſe dicit, Non uenit fi- Ioan.3
lius hominis ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur
mundus per ipſum. Mundus eo iudicante damna
tur, mundus eo ſubueniente ſaluatur: quoniam ſi-
cut arbor folijs & pomis, ſicut area paleis & fru-
mentis, ita infidelibus & fidelibus plenus eſt mun
dus. Princeps ergo mundi huius, hoc eſt princeps
tenebrarum harum, hoc eſt infidelium: de qui-
bus eruitur mundus quibus dicitur, Fuiſtis ali- Eph.5
quando tenebræ, nūc autem lux in domino: prin-
ceps mundi huius de quo alibi dicit, Nunc prin- Ioan.12
ceps mundi huius miſſus eſt foras, utique iudica-
tus eſt: quoniam iudicio ignis æterni irreuocabi-
liter deſtinatus eſt. Et de hoc itaque iudicio quo
princeps iudicatus eſt mundi, arguitur à ſpiritu-
ſancto mundus: quoniam eum ſuo principe iudi-
catur, quem ſuperbum atq; impium imitatur. Si e- 2.Pet.2
nim deus, ſicut dicit Apoſtolus Petrus, peccanti-
bus angelis nō pepercit, ſed carceribus caliginis
inferi retrudens tradidit in iudicio puniendos ſer
uari: quomodo nō à ſpiritu ſancto de hoc iudicio
mundus arguitur, quando in ſpiritu ſancto hæc lo
quitur Apoſtolus? Credāt itaq; homines in Chri-
ſtum: ne arguantur de peccato infidelitatis ſuæ,
quo peccata omnia detinentur. Tranſeant in nu-
merū fidelium, ne arguantur de iuſtitia eorū, quos
iuſtificatos non imitantur. Caueant futurum iu-
dicium

dicium:ne cum mundi principe damnētur, quem
iudicatum imitātur. Etenim ne ſibi exiſtimet par-
ci ſuperbia dura mortalium, de ſuperborum ſup-
plicio terrenda eſt angelorum.

Ab eo quod ſcriptum eſt, Adhuc multa habeo uo-
bis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem
uenerit ille ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueri-
tatem. Tractatus XCVI.

N iſto ſancti Euangelij capitulo, ubi
dominus ait diſcipulis ſuis, Adhuc
I multa habeo uobis dicere, ſed nō po-
teſtis portare modo,] prius quæren-
dum illud occurrit, quomodo ſuperi
us dixerit, Omnia quæ audiui à patre meo, nota fe
ci uobis: et hic dicat, Adhuc multa habeo uobis di
cere, ſed nō poteſtis portare modo. Verum illud
quō dixerit, quod nondum fecerat tanquam fece-
rit, ſicut ea quæ futura ſunt deum feciſſe prophe-
ta teſtatur dicens, Qui fecit quæ futura ſunt: iam
cū ipſa uerba tractaremus, ut potuimus, expoſui-
mus. Nuc ergo quæ iſta ſint quæ Apoſtoli tunc
portare nō poterant, uultis forſitan ſcire. Sed quis
noſtrum audeat eorum ſe dicere iam capacē, quæ
illi capere non ualebant? Ac per hoc nec à me ex
pectanda ſunt ut dicantur, quæ forte non caperē,
ſi mihi ab alio dicerentur: nec uos ea portare poſ-
ſetis, etiam ſi ego tantus eſſem, ut à me iſta quæ uo
bis altiora ſunt audiretis. Et fieri quidem po-
teſt ut ſint in uobis aliqui ad ea capienda iam ido-
nei, quæ alij capere nondum ualent: & ſi non om-
nia, de quibus magiſter ille deus dicebat, Adhuc
multa habeo uobis dicere, tamen eorum fortaſſe
nōnulla. Sed quænam ſint iſta quæ ipſe non dixit,
temerarium eſt uelle præſumere & dicere: nam &
mori pro Chriſto nondum erant idonei tūc Apo
ſtoli, quibus dicebat, Nō poteſtis me ſequi modo.
Vnde primus eorum Petrus, qui hoc iam ſe poſſe
præſumpſerat, aliud expertus eſt quàm putabat:
& tamē poſtea & uiri & mulieres, pueri & puellę,
iuuenes & uirgines, ſeniores cū iunioribus innu-
merabiles martyrio coronati ſunt. Et poſſe inuen-
tæ ſunt oues: quod tūc quādo iſta dominus loque
batur, nondū poterāt portare paſtores. Nunquid
ergo debuit illis ouibus dici in illo tentationis arti
culo, quo certare uſq; ad mortē pro ueritate opor
tebat, & pro Chriſti nomine uel doctrina ſangui-
nē fundere: nunquid, inquā, debuit eis dici, Quis
ueſtrum audeat idoneū martyrio ſe putare: cui Pe
trus idoneus nondū fuerat, quando eum os ad os
ipſe dominus inſtruebat? Sic itaq; dixerit aliquis,
nō debere dici populis Chriſtianis audire cupien
tibus, quæ ſint de quibus dominus tunc dicebat,
Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed nō poteſtis
portare modo. Si Apoſtoli nondum poterāt, mul
to minus uos poteſtis: quia forte ſic multi poſſunt
audire, quod tūc nondū poterat Petrus, ſicut mul
ti poſſunt martyrio coronari, quod tunc nondum
poterat Petrus: præſertim iā miſſo ſpiritu ſancto,
qui tunc nondū erat miſſus, de quo continuo ſub-
iungit atq; ait. Cum autem uenerit ille ſpiritus
ueritatis, docebit uos omnem ueritatē.] Sic utiq;

A demonſtrās illos ideo quæ habebat dicere, porta-
re nō poſſe: quia nondum ad eos uenerat ſpiritus
ſanctus. Ecce concedāmus ut ita ſit, multos ea mo
do portare poſſe iam miſſo ſpiritu ſancto, quæ tūc
eo nōdum miſſo, non poterant portare diſcipuli.
Nunquid ideo ſcimus quæ ſint quæ dicere noluit,
quę tūc ſciremus ſi ab eo dicta legeremus uel au-
diſſemus? Aliud eſt enim ſcire, utrum à nobis uel
à uobis portari poſſint: aliud autem ſcire quę ſint,
ſiue portari poſſint ſiue non poſſint. Quæ cum ip
ſe tacuerit, quis noſtrū dicat, iſta uel illa ſunt? Aut
ſi dicere audeat, unde probat? Quis enim eſt tam
uanus aut temerarius, qui cum dixerit etiam uera
quib. uoluerit, quæ uoluerit, ſine ullo teſtimonio
diuino affirmet ea eſſe quæ tunc dominus dicere
B noluit? Quis hoc noſtrum faciat & nō maximam
culpam temeritatis incurrat, in quo nec propheti
ca nec apoſtolica excellit autoritas? Nā profecto
ſi eorū aliquid legiſſemus in libris canonica auto-
ritate firmatis, qui poſt aſcenſionē domini ſcripti
ſunt, parum fuerat hoc legiſſe: niſi illic id etiā lege
retur hoc ex eis eſſe, quæ tunc dominus noluit di-
ſcipulis ſuis dicere, quia nō poterant illa portare.
Tanquam ſi uerbi gratia, ego dicerē illud quod le
gimus in huius Euāgelij capite, In principio erat Ioan. 1
uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat
uerbum, hoc erat in principio apud deum, & alia
quæ ſequuntur, quoniā poſtea ſcripta ſunt, nec ea
dominum Ieſum dixiſſe narratum eſt cū hic eſſet
in carne, ſed hæc unus ex Apoſtolis eius ipſo ac
C ſpiritu eius ſibi reuelāte cōſcripſit: ex his eſſe quæ
noluit tūc dominus dicere, quia ea diſcipuli porta
re non poterāt, quis me audiat tam temere iſta di-
centem? Si autem ubi hoc legimus, ibi hoc etiam
legeremus, quis nō tāto Apoſtolo crederet? Sed
id quoq; mihi uidetur abſurdiſſime dici, ea tunc
non potuiſſe portare diſcipulos quæ de inuiſibi-
bus & altiſſimis rebus inuenimus in apoſtolicis li
teris, quæ poſtmodū ſcriptæ ſunt: nec ea dominū
quando cum illis uiſibiliter erat, dixiſſe narratur.
Cur enim ea tunc ferre non poterant, quę nunc in
eorū libris quis non legat, quis non ferat, etiam ſi
non intelligat? Nōnulla quidem homines infide-
les in ſcripturis ſanctis: et non intelligunt cū legūt
uel audiunt, & lecta uel audita ferre nō poſſunt: ſi-
cut Pagani, quòd per eū qui crucifixus eſt factus
D eſt mundus: ſicut Iudæi, quòd filius dei ſit, qui eo
modo quo ipſi celebrant ſabbatum ſoluit: ſicut Sa
belliani, q̄a trinitas eſt pater & filius & ſpiritusſan
ctus: ſicut Arriani, q̄a æqualis eſt patri filius, & pa
tri ac filio ſpiritusſanctus: ſicut Photiniani, q̄a nō
homo tantum ſimilis nobis, ſed etiā deus deo pa-
tri æqualis eſt Chriſtus: ſicut Manichæi, qđ Chri-
ſtus Ieſus per quem liberati ſumus, naſci in carne
& de carne dignatus eſt. Et cæteri omnes peruer
ſarū ac diuerſarū ſectarū homines, utiq; ferre non
poſſunt, quicquid in ſcripturis ſanctis & in fide ca
tholica reperitur, quod contra eorū proferatur er
rores: ſicut nos ferre nō poſſumus ſacrilegas eorū
uanitates & inſanias mendaces. Quid eſt enim fer
re nō poſſe, niſi æquo animo nō habere? Sed om-
nia

nia quæ poſt aſcenſionē domini canonica ueritate atq; autoritate cōſcripta ſunt, quis fidelis uel etiam catechumenus antequā ſpiritum ſanctū baptizatus accipiat, nō æquo animo legit atq; audit, etiāſi nondū ſicut oportet intelligit? Quomodo ergo aliquid eorū quæ poſt aſcenſionem domini ſcripta ſunt, nō poſſent ferre diſcipuli, etiam nondum ſibi miſſo ſpiritu ſancto, cum omnia nunc ferant catechumeni nōdum accepto ſpiritu ſancto: Quia & ſi nō eis fidelium ſacramenta produntur, non ideo fit quòd ea ferre nō poſſunt: ſed ut ab eis tanto ardentius concupiſcantur, quanto eis honorabilius occultantur. Quapropter chariſſimi, nō à nobis expectetis audire quæ tūc noluit dominus diſcipulis dicere, quia nondum poterāt illa portare: ſed potius in charitate proficite, quæ diffundiť in cordibus ueſtris per ſpiritum ſanctū, qui datus eſt uobis: ut ſpiritu feruētes & ſpiritalia diligētes, ſpiritalem lucem ſpiritalemq; uocem, quā carnales & animales homines ferre nō poſſunt, non aliquo ſigno corporalibus oculis apparente, nec aliquo ſono corporalibus auribus inſtrepente, ſed interiore conſpectu & auditu noſſe poſſitis. Non enim diligitur quod penitus ignoratur. Sed cum diligitur quod ex quantulacunq; parte cognoſciť: ipſa efficiť dilectione, ut melius & plenius cognoſcatur. Si ergo in charitate proficiatis, quā diffundit in cordibus ſpiritusſanctus, docebit uos omnē ueritatē: uel ſicut alij codices habēt, deducet uos
Pſal.85 in omni ueritate. Vnde dictum eſt, Deduc me domine in uia tua, & ambulabo in ueritate tua. Sic fiet ut non à doctoribus exterioribus illa diſcatis, quæ noluit dominus tunc dicere, ſed ſitis omnes docibiles deo: ut ea ipſa quæ per lectiones atq; ſermones extrinſecus adhibitos didiciſtis & credidiſtis de natura dei nō corporea, nec loco aliquo incluſa, nec per finita ſpacia locorum quaſi mole diſtenta, ſed ubiq; tota & perfecta & infinita, ſine nitoribus colorum, ſine figuris lineamētorum, ſine notis literarum, ſine ſerie ſyllabarum, ipſa mente conſpicere ac percipere ualeatis. Ecce dixi aliqd quod forte inde ſit, & tamen accepiſtis: & non ſolum ferre potuiſtis, uerumetiam libenter audiſtis. Sed ſit ille magiſter interior, qui cū adhuc diſcipulis exterius loquereť ait, Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, uellet nobis id q̃d de incorporea dei natura dixi, intrinſecus ita dicere, ſicut ſanctis angelis dicit, qui ſemper uident faciem patris: nōdum ea portare poſſemus. Proinde quod ait, Docebit uos omnem ueritatem,] uel, deducet uos in omni ueritate: nō arbitror in hac uita in cuiuſquam mente poſſe compleri. Quis enim uiuens in hoc corpore quod corrumpitur & aggrauat animam, poſſit omnem co-
1.Cor.13 gnoſcere ueritatem: cū dicat Apoſtolus, Ex parte ſcimus? Sed quia per ſpiritum ſanctum fit, unde nūc pignus accepimus, ut ad ipſam quoq; plenitu-
1.Cor.13 dinē ueniamus, de qua idē dicit Apoſtolus, Tunc autem facie ad faciem: Et, nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcā ſicut & cognitus ſum: non quod in hac uita, ſed totum quod uſq; ad illā perfectio-

A nem futurū eſt, nobis dominus promiſit per charitatem ſpiritus dicens, Docebit uos omnem ueritatem, uel, deducet uos in omni ueritate. Quæ cum ita ſint dilectiſſimi, moneo uos in charitate Chriſti, ut ſeductores caueatis impuros, & obſcœnæ turpitudinis ſectas, de quibus ait Apoſtolus, Quę Ephe.5
autem occulte fiunt ab iſtis, turpe eſt & dicere: nec cū horrendas immūditias docere cœperint, quas humanæ aures qualeſcunq; ſint portare non poſſunt, dicant ipſa eſſe quę dominus ait, Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo: & per ſpiritum ſanctum aſſerāt fieri, ut poſſint illa immunda & nefanda portari. Alia ſunt mala quæ portare non poteſt qualiſcunq; pudor humanus: & alia ſunt bona quæ portare non poteſt par-
B uus ſenſus humanus. Ista fiūt in corporibus impudicis, illa remota ſunt à corporibus uniuerſis. Hoc impura carne committitur, illud pura mente uix cernitur. Renouamini ergo ſpiritu mentis ueſtræ, Rom.12
& intelligite quę ſit uoluntas dei, quod bonum et beneplacitum & perfectū eſt: ut charitate radicati & fundati, poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit lōgitudo, latitudo, altitudo & profundum, cognoſcere etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, ut impleamini in omnem plenitudinem dei. Iſto enim modo uos docebit ſpiritusſanctus omnem ueritatem, cum magis magiſq; diffundet in cordibus ueſtris charitatem.

De eadem lectione. Tractatus XCVII.

C SPIRITVS ſanctus quē promiſit dominus ſe diſcipulis ſuis eſſe miſſurū, qui eos doceret omnem ueritatem, quam tunc quando cum eis loquebatur portare non poterant: de quo ſpiritu ſancto, ſicut dicit Apoſtolus, nunc pignus 2.Co.1.&5
accepimus, quo uerbo intelligeremus eius plenitudinē nobis in uita alia reſeruari: ipſe ergo ſpiritusſanctus & nunc docet fideles, quāta quiſq; poteſt capere, & ſpiritalia eorū pectora deſiderio maiore ſuccendit, ſi quiſq; in ea charitate proficiat, qua & diligat cognita, & cognoſcenda deſideret: ita ut ea quoq; ipſa quæ nunc quomodocunq; cognoſcit nondum ſe ſcire ſciat, ſicut ſcienda ſunt in ea uita, quam nec oculus uidit, nec auris audi-
D uit, nec in cor hominis aſcendit. Quo ſciendi modo, ſi nunc ea uellet interior magiſter dicere, id eſt noſtræ menti aperire atq; monſtrare: humana infirmitas portare non poſſet. Vnde me ueſtra dilectio meminit iam locutum, cum ſancti Euangelij uerba tractaremus, ubi dominus ait, Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo.] Non ut in his domini uerbis neſcio quæ ſecreta nimis abdita ſuſpicemur, quæ cum dici à docente poſſint, portare à diſcēte nō poſſint: ſed ea ipſa quæ doctrina religionis in quorūlibet hominum notitia legimus & ſcribimus, audimus & dicimus, ſi uellet eo modo nobis Chriſtus dicere, ſicut ea dicit angelis ſanctis in ſeipſo unigenito uerbo, patri coæterno: quinam portare homines poſſent, etiam ſi iam eſſent ſpiritales, quales adhuc Apoſtoli non fuerunt, quādo iſta eis dominus dixit,

xit, qualesq; poſtea ueniente ſancto ſpiritu facti A
ſunt? Nam utiq; quicquid de creatura ſciri poteſt,
minus eſt ipſo creatore, ꝗ ſummus & uerus & im-
mutabilis eſt deus. Et quis eum tacet? Vbi nō à le-
gentibus, diſputātibus, quærentibus, reſpondenti
bus, laudātibus, cantātibus, quoquo modo ſermo
cinantibus, poſtremo ab ipſis etiam blaſphemāti-
bus nominatur? Et cum eū nemo taceat: quis eſt
qui eum ſicut intelligendus eſt capiat, cum de ori
bus & auribus hominum nō recedat? Quis eſt cu
ius acies ad eum mentis accedat? Quis eſt qui eū
trinitatē eſſe ſciſſet, niſi ipſe ſic innoteſcere uoluiſ
ſet? Et quis hominum iam iſtam ſileat trinitatem?
Et tamē quis hominum ſicut angeli ſapiat trinita-
tem? Ea ipſa ergo quæ de dei æternitate, ueritate,
ſanctitate, in promptu & palàm ſine ceſſatione di B
cuntur, ab alijs bene, ab alijs male intelliguntur:
imò ab alijs intelliguntur, ab alijs nō intelligūtur.
Qui enim male intelligit, nō intelligit. Ab eis ipſis
autem à quibus bene intelligūtur, ab alijs minus,
ab alijs amplius mētis uiuacitate cernunť, & à nul
lo hominum ſicut ab angelis capiuntur. In ipſa er
go mente, hoc eſt in interiore homine quodāmo-
do creſcitur: non ſolum ut ad cibum à lacte trāſea-
tur, uerumetiam ut amplius atq; amplius cibus ip
ſe ſumatur. Non autem creſcitur ſpacioſa mole,
ſed intelligentia luminoſa: quia & ipſe cibus intel
ligibilis lux eſt. Vt ergo creſcatis, eumq; capiatis,
& quanto magis creſcitis, tanto magis magisq; ca
piatis: non ab eo doctore, qui ueſtris auribus ſo-
nat, hoc eſt forinſecus operando plantat & rigat,
ſed ab eo qui dat incrementum, petere ac ſperare C
debetis. Proinde ſicut præterito ſermone commo
nui, cauete, maximè qui paruuli eſtis, & adhuc ali
mentis lacteis indigetis, ne hominibus ſub hac oc
caſione deceptis ac deceptoribus, quia dominus
ait, Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non po
teſtis portare modo: aurē curioſam præbeatis ad
incognita ſcienda, cum mētes inualidas habeatis
ad uera & falſa dijudicanda: maximè propter ob-
ſcœniſſimas turpitudines, quas docuit ſatanas ani
mas inſtabiles atq; carnales, ad hoc deo ſinente ut
eius ubiq; ſint tremenda iudicia, & in comparatio
ne impuræ nequitiæ dulceſcat puriſſima diſcipli-
na: atq; illi det honorem, timorem autē uel pudo-
rem ſibi, qui in illa mala uel illo regente non ceci- D
dit, uel illo inde leuante ſurrexit. Cauete timendo
& orando, ne irruatis in illud ænigma Salomonis,
ubi mulier inſipiens et audax, inops panis effecta,
Prouer. 9 conuocat prætereuntes dicens: Panes occultos li
benter attingite, & aquæ furtiuæ dulcedinē. Hæc
enim mulier uanitas eſt impiorum, cum ſint inſi-
pientiſſimi aliquid ſe ſcire opinantium, ſicut de
iſta muliere dictum eſt, inops panis efficitur. Quę
cum ſit inops panis, promittit panes: id eſt cum ſit
ignara ueritatis, promittit ſcientiam ueritatis. Oc
cultos tamen panes promittit, quos dicit libenter
attingi, & aquæ furtiuæ dulcedinem: ut ea ſcili-
cet libentius & dulcius audiantur & agantur, quę
palàm in Eccleſia dici crediq; prohibentur. Ipſa
quippe occultatione condiunt quodammodo ne

A ſatij doctores ſua uenena curioſis: ut ideo ſe exiſti
ment aliquid diſcere magnum, quia merentur ha-
bere ſecretum, & ſuauius hauriant inſipientiam,
quam putant ſcientiam, cuius prohibitam quo-
dammodo furantur audientiam. Hinc & neſarios
ritus ſuos hominibus ſacrilega curioſitate dece-
ptis uel decipiendis magicarum artium doctrina
commendat. Hinc illæ illicitæ diuinationes inſpe
ctis pecudum uiſceribus occiſorum, aut uocibus
& uolatibus auium, aut ſignis multiformibus dæ-
moniorum, inſuſurrantur auribus hominū peritu
rorum per colloquia perditorum. Propter hæc il-
licita atq; punienda ſecreta, mulier illa non ſolum
inſipiens, uerum audax etiam nuncupatur. Sed
hæc non ſolum à re ipſa, uerum & à nomine no-
B ſtræ religionis aliena ſunt. Quid quod mulier hęc
inſipiens & audax, ſub Chriſtiano uocabulo tot
ſceleſtas hæreſes cōdidit, tot nefandas fabulas fin
xit? Vtinam tales quales in theatris ſiue cantātur,
ſiue ſaltantur, ſiue mimica ſcurrilitate ridentur: &
non quaſdam tales quales aduerſus deum ſingere
potuiſſe, ſic illam doleamus inſipientiam, ut mire
mur audaciam. Omnes autem inſipientiſſimi hæ-
retici, qui ſe Chriſtianos uocari uolunt, audacias
figmentorum ſuorum, quas maximè exhorret ſen
ſus humanus, hac occaſione euangelicę ſententiæ
colorare conātur, ubi dominus ait, Adhuc multa
habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare mo-
do: quaſi hæc ipſa ſint quæ tunc diſcipuli portare
nō poterāt, & ea docuerit ſpiritusſanctus, quæ pa
làm docere atq; prædicare, quātalibet feratur au-
C dacia, ſpiritus erubeſcit immundus. Hos Apoſto-
lus in ſpiritu ſancto præuidens ait, Erit enim tem- 2. Tim. 4
pus quo ſanam doctrinam non ſuſtinebūt: ſed ſe-
cundum deſideria ſua magiſtros ſibi coaceruabūt
prurientes auribus. Et à ueritate quidem auditum
ſuum auertent, ad fabulas autem conuertentur.
Illa enim ſecreti furtiq; commemoratio qua dici-
tur, Panes occultos libenter attingite, & aquæ fur
tiuæ dulcedinem: pruritum facit audiētibus in au-
ribus ſpiritaliter fornicantibus, ſicut pruritu quo-
dam libidinis etiam in carne corrumpitur integri-
tas caſtitatis. Audite itaq; Apoſtolum talia præui-
dentem, & ea uitanda ſalubriter admonentē, Pro- 2. Tim. 2
phanas, inquit, uerborum nouitates deuita: mul-
D tum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eo-
rum ſicut cancer ſerpit. Et non ait uerborum noui
tates, ſed addit, prophanas: ſunt enim & doctrinæ
religionis congruētes uerborum nouitates, ſicut
ipſum nomen Chriſtianorū quando dici cœperit,
ſcriptum eſt. In Antiochia enim primū poſt aſcen Act. 11
ſionem domini appellati ſunt diſcipuli Chriſtiani,
ſicut legitur in Actibus apoſtolorum: & xenodo-
chia & monaſteria poſtea ſunt appellata nouis no
minibus, res tamen ipſæ & ante nomina ſua erant,
& religionis ueritate firmantur, qua etiam contra
improbos defenduntur. Aduerſus impietatē quoq;
Arrianorū hæreticorū nouum nomen patris Ho-
mouſion condiderūt: ſed non rem nouā tali nomi
ne ſignauerunt: hoc enim uocatur Homouſion,
quod eſt ego & pater unū ſumus, unius uidelicet

eiuſdemq; ſubſtantiæ. Nam ſi omnis nouitas pro- A
Ioan. 13 phana eſſet, nec à domino diceretur, Mandatum
nouum do uobis: nec teſtamentum appellaretur
nouum, nec cantaretur in uniuerſa terra canticum
nouum. Sed prophanæ ſunt uerborum nouitates,
Prouerb. 9 ubi dicit mulier inſipiens & audax, Panes occul-
tos libenter attingite, & aquæ furtiuæ dulcedinē.
Ab hac pollicitatione falſæ ſcientię, prohibet etiā
1. Tim. 6 illo loco Apoſtolus ubi dicit, O Timothee, depo
ſitum cuſtodi, deuitans prophanas uocum nouita
tes, & contradictiones falſi nominis ſcientiæ, quā
quidam promittentes circa fidem exciderunt. Ni
hil enim ſic amāt iſti quàm ſcientiam promittere:
& fidem rerum uerarum quas credere paruuli prę
cipiuntur, uelut imperitiā deridere. Dicet aliquis,
Nihil'ne ſpiritales uiri habent in doctrina, quod B
carnalibus taceant, & ſpiritalibus eloquantur? Si
reſpondero nō habent: continuo mihi dicetur ex
epiſtola ad Corinthios Apoſtoli Pauli, Non po-
tui uobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carna-
1. Cor. 3 libus. Quaſi paruulis in Chriſto lac uobis potum
dedi non eſcam: nondum enim poteratis, ſed nec
adhuc quidē poteſtis, adhuc enim eſtis carnales.
Et illud, Sapientiam loquimur inter perfectos: &
1. Cor. 2 illud, Spiritalibus ſpiritalia comparantes. Anima-
lis autem homo nō percipit quæ ſunt ſpiritus dei,
ſtultitia enim eſt illi. Hoc totum quale ſit, ne rur-
ſus propter hæc uerba Apoſtoli prophanis uo-
cum nouitatibus ſecreta quærantur, & ea quæ de-
bet caſtorum ſpiritus corpusq; uitare, dicatur car-
nalis ſuſtinere non poſſe: ſermone alio ſi domi- C
nus donauerit diſputandum eſt, ut iam iſtum ali-
quando claudamus.

De eadem lectione. Tractatus XCVIII.

[E]x uerbis domini noſtri ubi dicit,
Adhuc multa habeo uobis dice-
E re, ſed nō poteſtis portare modo,]
exortā difficilē quæſtionē me reco
lo diſtuliſſe, ut inde ocioſius tracta-
retur, quia illum modus cōpetens compellebat fi
nire ſermonem. Nunc ergo quoniam tempus eſt
promiſſa reddendi: pertractetur ut dominus ipſe
donauerit, qui cordi noſtro ut proponerē ingeſ-
ſit. Hæc eſt aūt quæſtio, utrum ſpiritales homines
habeāt aliquid in doctrina, quod carnalibus tace-
ant, & ſpiritalibus dicant. Quia ſi dixerimus, non D
habent: reſpondebitur nobis, Quid eſt ergo quod
dicebat Apoſtolus ſcribens ad Corinthios, Non
potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi car-
nalibus. Quaſi paruulis in Chriſto lac uobis potū
dedi non eſcam: nondū enim poteratis, ſed nec ad
huc quidē poteſtis, adhuc enim eſtis carnales? Si
autem dixerimus, habent: timendum & cauendū
eſt, ne ſub hac occaſione in occultis nefaria doce-
antur, & ſpiritaliū nomine uelut ea quæ carnales
capere nō poſſunt, nō ſolum excuſatione dealban
da, uerumetiā prædicatione laudanda uideantur.
Primū ergo ſcire debet charitas ueſtra, quod ipſe
Chriſtus eſt crucifixus: quo uelut lacte paruulos
aluiſſe ſe dicit Apoſtolus. Ipſa uero caro eius, in
qua facta eſt uera mors eius & uulnera uera confi

A xi, ſanguiſq; percuſſi, non eo modo à carnalibus
quo ab ſpiritalibus cogitatur: & illis eſt lac, iſtis ci
bus, quia & ſi non audiunt amplius, intelligūt am-
plius. Non enim æqualiter mente percipitur, etiā
quod in fide pariter ab utriſq; recipitur. Ita fit ut
prædicatus ab Apoſtolis Chriſtus crucifixus, &
Iudæis eſſet ſcandalum, & gentibus ſtultitia, & ip
ſis uocatis Iudæis & Græcis dei uirtus & dei ſapi-
entia: ſed carnalibus paruulis id tātum credendo
tenentibus, ſpiritalibus autē capacioribus id etiā
intelligendo cernētibus. Illis ergo tāquam lacte-
us potus, iſtis tanquam ſolidus cibus, non quia
hoc illi aliter in populis, iſti aliter in cubiculis co-
gnouerant: ſed quod eodem modo utriq; cum pa
lam diceretur audiebāt, pro ſuo modo quiq; capie
B bāt. Cum enim Chriſtus propterea ſit crucifixus,
ut in remiſſionē peccatorum ſanguinē funderet,
qua eius unigeniti paſſione diuina gratia cōmen
datur, ut nemo in homine glorietur: quō intelli-
gebant Chriſtum crucifixum qui adhuc dicebāt,
Ego ſum Pauli? Nunquid quomodo ipſe Paulus
qui dicebat, Mihi autem abſit gloriari, niſi in cru- Gal. 6
ce domini noſtri Ieſu Chriſti? De ipſo itaq; Chri-
ſto crucifixo, & ipſe cibū pro ſua capacitate ſume-
bat, & illos lacte pro eorū infirmitate nutriebat.
Deniq; illa quæ ſcripſit ad Corinthios, aliter utiq;
ab ipſis paruulis, aliter à capacioribus poſſe intelli
gi ſciens, ait, Si quis eſt inter uos propheta aut ſpi-
ritalis, agnoſcat quę ſcribo uobis, quia domini eſt 1. Cor. 14
mandatum. Si quis autē ignorat, ignorabitur. So-
C lidam profecto uoluit eſſe ſciētiam ſpiritalium, u-
bi non ſola fides accōmodaretur, ſed certa cogni-
tio teneretur: ac per hoc illi ea ipſa credebant, quę
ſpiritales inſuper agnoſcebant. Ignorabitur au-
tem, ait, qui ignorat: quia nondum ei reuelatū eſt,
ut quod credit ſciat. Quod cum fit in hominis mē
te, ipſe dicitur cognoſci à deo, quia deus illum co-
gnoſcentem facit, ſicut alibi ait, Nunc autē cogno
ſcentes deum, imò cogniti à deo. Neq; enim tunc
cognouerat eos deus, præcognitos & electos an-
te mūdi conſtitutionē: ſed tūc eos ſeipſum cogno
ſcere fecerat. Hoc igitur primitus cognito, quòd
ea ipſa quæ ſimul audiunt ſpiritales atq; carnales,
pro ſuo quiq; modulo capiunt, illi ut paruuli, iſti
ut maiores, illi ut lactis alimentum, iſti ut cibi ſoli-
D damentum: nulla uidetur eſſe neceſſitas, ut aliqua
ſecreta doctrinæ taceantur, & abſcondantur fide-
libus paruulis, ſeorſum dicenda maioribus, hoc
eſt intelligentioribus: & hoc ideo faciendum pu-
tetur, quia dixit Apoſtolus, Non potui uobis lo-
qui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. Hoc ip 1. Cor. 3
ſum enim quod non iudicauit ſe ſcire in eis niſi Ie
ſum Chriſtum & hunc crucifixum, ipſis non po-
tuit loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus:
quia id ſicut ſpiritales capere non uolebant. Qui-
cunque autem ſpiritales inter eos erant, id quod
illi tanquam carnales audiebant, ſpiritali ipſi intel
lectu capiebant: ut ſic intelligatur quod ait, Non
potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi
carnalibus: ac ſi diceret, non potuiſtis quaſi ſpiri-
tales, ſed quaſi carnales capere quod loquebar.
Ani-

Animalis enim homo, id eſt, qui ſecundum homi A
nem ſapit, animalis dictus ab anima, carnalis à car
ne, quia ex anima & carne cōſtat totus homo: nō
percipit quæ ſunt ſpiritus dei, id eſt quid gratiæ
credentibus crux conferat Chriſti: & putat hoc il
la cruce actum eſſe tantummodo, ut nobis uſq; ad
mortem pro ueritate certantibus imirandum præ
beretur exemplum. Nam ſi ſcirent huiuſmodi ho-
mines, qui nolunt eſſe niſi homines, quemadmo-
dum Chriſtus crucifixus factus ſit nobis ſapientia
à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, ut
Hiere.9 quemadmodum ſcriptū eſt, Qui gloriatur, in do-
mino glorietur: proculdubio non gloriarentur in
1.Cor.1 homine, nec carnaliter dicerēt, Ego quidem ſum
Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephæ: ſed
ſpiritaliter, ego ſum Chriſti. Verū illud adhuc quę B
ſtionem facit, quod in epiſtola ad Hebræos legi-
tur, Cum iam deberetis tempore ipſo eſſe docto-
Heb.5 res, iterum doctrina indigetis, quæ ſint elementa
ſermonū dei: & facti eſtis opus habētes lacte, non
ſolido cibo. Omnis em̄ qui lactat, inexpertus eſt
uerborum iuſtitiæ: infans eſt enim. Perfectorum
eſt autem ſolidus cibus, eorum qui per habitum
exercitatos habent ſenſus, ad ſeparādum bonum
à malo. Hic enim uidemus tanquam definitū eſſe
quem perfectorum dicit ſolidum cibum: & hoc eſ
1.Cor.2 ſe illud quod ad Corinthios ſcriptum eſt, Sapiēti-
am loquimur inter perfectos. Quos autem perſe
ctos uoluerit hoc loco intelligi, ſubiecit atq; ait,
Qui per habitum exercitatos habent ſenſus, ad ſe
parandum bonum à malo. Hoc uero qui inualida C
& inexercitata mēte nō poſſunt, ꝓfecto niſi fidei
quodam lacte teneantur, & inuiſibilia quæ nō ui-
dent, & intelligibilia quæ nondum intelligūt, cre-
dant, facile ad uanas & ſacrilegas fabulas promiſ-
ſione ſcientiæ ducuntur: ut & bonum & malum
non niſi corporalibus imaginibus cogitent, & ip-
ſum deum nō niſi aliquod eſſe corpus exiſtiment,
& malum nō niſi ſubſtantiam putare nō poſſint,
cum ſit potius ab immutabili ſubſtantia mutabili
um ſubſtantiarum quidam defectus, quas fecit ex
nihilo ipſa immutabilis & ſumma ſubſtantia qui
eſt deus. Quod profecto quiſquis non ſolum cre-
dit, uerumetiā exercitatis interioribus animi ſen-
ſibus intelligit, percipit, nouit: non eſt iam metuē-
dum ne ſeducatur àb eis qui malum putando eſſe D
ſubſtantiā quam non fecit deus, mutabilē ſubſtan
tiam faciunt ipſum deum, ſicut Manichæi, uel ſi
quæ aliæ peſtes ita deſipiunt. Sed mēte adhuc par
uulis, quos dicit Apoſtolus carnales lacte nutriē-
dos, omnis de hac re ſermo, quo agitur ut non ſo-
lum credatur, uerumetiam intelligatur, ſciaturq;
quod dicitur: percipere talia non ualentibus one
roſus eſt, faciliusq; illos premit quàm paſcit. Ex
quo fit ut ſpiritales iſta carnalibus non omnino ta
ceant, propter catholicā fidem quæ omnibus præ
dicanda eſt: nec tamen ſic differant, ut uolentes ea
perducere ad intelligentiam non capacem, facili-
us faſtidiri faciant in ueritate ſermonem, quàm
in ſermone percipi ueritatem. Propterea dicit ſcri
Col.2 bens ad Coloſſenſes, Etſi corpore abſens ſum,

ſpiritu uobiſcum ſum, gaudens & uidens ordina-
tionē ueſtrā, & id quod deeſt fidei ueſtræ in Chri-
ſto. Et ad Theſſalonicenſes, Nocte ac die, inquit, 1.Theſ.3
abundantius orantes, ut uideamus faciem ueſtrā,
& ſuppleamus quæ deſunt fidei ueſtræ. Intelligen
di ſunt utiq; ita primum catechizari, ut lacte alerē
tur, non ſolido cibo: cuius lactis ad Hebræos com
memoratur ubertas eis, quos uolebat cibi ſolidita
te iam paſcere. Propter quod ait, Ideoq; remitten- Heb.6
tes initij Chriſti uerbum, in conſummationem re-
ſpiciamus: non iterum iacentes fundamentū pœ-
nitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deum, la-
uacri doctrinæ, impoſitionis manuū, reſurrectio-
nis etiam mortuorum, & iudicij æterni. Hæc eſt la
ctis ubertas, ſine quo non uiuūt, qui iam quidem
ratione utuntur ut poſſint credere: ſed bonum à
malo, non credendo tantum, uerumetiam intelli-
gendo quod pertinet ad ſolidū cibū, ſeparare non
poſſunt. Quod autem in lactis commemoratione
poſuit & doctrinam, ipſa eſt quæ per ſymbolum
traditur & orationem dominicam. Sed huic lacti
abſit ut ſit contrarius cibus rerum ſpiritalium fir-
ma intelligentia capiendus: qui Coloſſenſibus &
Theſſalonicēſibus defuit, & ſupplēdus fuit. Quā-
do enim ſuppletur quod defuit, non improbatur
quod fuit. Nam & in ipſis quæ ſumimus alimen-
tis, uſqueadeo non eſt lacti contrarius ſolidus ci-
bus, ut ipſe lacteſcat, quo poſſit eſſe aptus infanti-
bus, ad quos per matris uel nutricis peruenit car-
nem: ſicut fecit etiam mater ipſa ſapientia, quæ
cum ſit in excelſis angelorū ſolidus cibus, digna-
ta eſt quodammodo lacteſcere paruulis, cum uer
bum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Sed ip
ſe homo Chriſtus, qui uera carne, uera cruce, uera
morte, uera reſurrectione ſyncerū lac dicitur par-
uulorum: cum bene ab ſpiritalibus capitur, inue-
nitur dominus angelorum. Proinde nec ſic paruu
li ſunt lactandi, ut ſemper non intelligant deum
Chriſtum: nec ſic ablactandi, ut deſerāt hominem
Chriſtum. Quod alio modo idipſum ita dici po-
teſt. Nec ſic lactandi ſunt, ut creatorem nunquam
intelligant Chriſtū: nec ſic ablactandi, ut mediato
rem unquam deſerant Chriſtum. In hoc quippe
non cōuenit huic rei ſimilitudo materni lactis &
ſolidi cibi, ſed potius fundamēti: quia & puer quā
do ablactatur, ut ab alimentis infantiæ iam rece-
dat, inter ſolidos cibos non repetit ubera quæ ſu-
gebat: Chriſtus autem crucifixus, & lac ſugenti-
bus, & cibus eſt proficientibus. Fundamenti ue-
ro ideo eſt aptior ſimilitudo: quia ut perficiatur
quod ſtruitur, additur ædificium, non ſubtrahitur
fundamentum. Quæ cum ita ſint, ò quicunque e-
ſtis, qui ſine dubio multi eſtis paruuli in Chriſto:
proficite ad ſolidum cibum mentis, non uentris.
Proficite ad ſeparandum bonum à malo, & ma-
gis magisq; inhærete mediatori, per quem libera-
mini à malo: quod non eſt à uobis loco ſeparan-
dum, ſed in uobis potius eſt ſanandum. Quiſquis
autem uobis dixerit, nolite credere uerum homi
nem Chriſtum, aut non à uero deo corpus cuiuſ-
libet hominis uel cuiuslibet animantis creatum,

aut non à uero deo uetus teſtamentum datum, & ſi quid huiuſmodi: hęc enim uobis prius ideo non dicebantur, quando lacte nutriebamini, quoniam ad uera capiēda cor nondum habebatis idoneū: non uobis iſte cibum præparat ſed uenenum. Propter quod beatus Apoſtolus eos alloquēs qui ſibi iā uidebant eſſe perfecti, cū ſe imperfectū ipſe
Philip. 3 dixiſſet: Quicūq; ergo, inquit, perfecti ſumus, hoc ſapiamus. Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; uobis deus reuelabit. Et ne forte incurrerent in ſeductores, qui eos uellent à fide auertere promittēdo ſcientiam ueritatis, & hoc putarent eſſe quod dixit Apoſtolus, id quoq; uobis deus reuelabit, continuo ſubiūxit, Verūtamē in id quod peruenimus, in eo ambulemus. Si quid ergo intellexeris quod non ſit contra regulam catholicæ fidei, ad quam uelut uiam, quæ te ducat ad patriam peruenisti, & ſic intellexeris, ut inde dubitare omnino non debeas: adde ædificiū, noli tamen relinquere fundamentum. Sic debent maiores docere aliquid paruulos: ut omnium dominum Chriſtum, & ſeipſis longe maiores prophetas & Apoſtolos, non dicant aliquid fuiſſe mentitos. Non autem ſolum uaniloquos & mentis ſeductores fabuloſa & falſa garrientes, & in eis uanitatibus uelut altam ſcientiam promittentes contra regulam fidei quam catholicam ſuſcepiſtis, cauere debetis: uerumetiam ipſos q de ipſa diuinæ immutabilitate naturæ uel incorporea creatura ſine creatore ueraciter diſputant, & quod dicunt omnino documentis atq; rationibus certiſſimis probant, & tamen ab uno dei & hominum mediatore conantur auertere, tanq̃ peſtem inſidioſiorem cæteris fugite. Tales enim
Rom. 1 ſunt de quibus dicit Apoſtolus, Quia cognoſcentes deum, non ſicut deum glorificauerunt. Quid enim prodeſt habere intelligentiam ueram de immutabili bono, ei qui non tenet per quem liberetur à malo? Propterea admonitio beatiſſimi Apo
Gal. 1 ſtoli de ueſtris cordibus nō recedat, Si quis uobis euangelizauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit. Non ait plus quam accepiſtis: ſed, præter quod accepiſtis. Nam ſi illud diceret, ſibiipſe præiudicaret: qui cupiebat uenire ad Theſſalonicenſes, ut ſuppleret quæ illorum fidei defuerunt. Sed qui ſupplet, quod minus erat addit: nō quod inerat tollit. Qui autem prætergreditur regulam fidei: non accedit in uia, ſed recedit de uia. Quod itaq; ait dominus, Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: adijcienda illis fuerunt quæ neſciebant, non quæ didicerant euertenda. Et ille quidē, ſicut priſtino ſermone iam expoſui, potuit hoc ita dicere, quia illa ipſa quæ docuerat, ſi uellet eis ſic aperire, ut in illo concipiuntur ab angelis: hoc infirmitas humana in qua adhuc erant, ferre non poſſet. Spiritalis autem homo quilibet poteſt alterum hominē docere quod nouit, ſi proficiēdo capaciorem faciat ſpiritusſanctus, in quo & ipſe doctor aliqd amplius addiſcere potuit, ut ſint ambo docibiles deo: quanquam & inter ipſos ſpiritales ſunt utiq; alijs alij capaciores atq; meliores: ita ut quidam illorum ad ea peruenirct, quæ non licet homini loqui. Qua occaſione uani quidam Apocalypſim Pauli quā ſana nō recipit Eccleſia, neſcio quibus fabulis plenā, ſtultiſſima præſumptione finxerūt: dicentes hanc eſſe, unde dixerat raptum ſe fuiſſe in tertium cœlū, & illic audiſſe ineffabilia uerba, quæ non licet homini loqui. Vtcunq; illorum tolerabilis eſſet audacia, ſi ſe audiſſe dixiſſet, quæ adhuc non licet homini loqui. Cū uero dixerit, quæ non licet homini loqui: iſti qui ſunt qui hæc audeāt impudēter & infeliciter loqui? Sed iam iſtum ſermonem hoc fine concludam: per quē uos eſſe cupio ſapientes quidem in bono, integros autem à malo.

De eo quod dixit, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur. Tractatus XCIX.

QVID eſt quod dominus ait de ſpiritu ſancto, cum eum uenturum eſſe promitteret, & docturum diſcipulos eius omnem ueritatem, uel eos deducturum in omni ueritate, Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur?] Simile eſt enim hoc ei quod de ſemetipſo dixit, Non poſſum à meipſo facere quicquam, ſi- Ioan. 5
cut audio iudico. Sed illud cum exponeremus, ſecundum hominem poſſe accipi diximus: ut obedientiam ſuam qua factus eſt obediens uſq; ad mortem crucis, prænunciaſſe filius uideretur & in iudicio futuram, quo uiuos et mortuos iudicabit, quia hoc per id facturus eſt quod filius hominis eſt.
Propter quod dixit, Pater nō iudicat quenquam, Ioan. 5
ſed omne iudicium dedit filio: quia in iudicio nō forma dei qua ęqualis eſt patri, nec ab impijs uideri poteſt, ſed forma hominis apparebit, qua minoratus eſt etiam modico minus ab angelis: quāuis iam in claritate, non in priſtina ſit humilitate uenturus, conſpicuus tamē futurus & bonis & malis. Hinc ait & illud, Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quoniam filius hominis eſt. In quibus uerbis eius manifeſtatur non eam formam pręſentandam eſſe iudicio, in qua cum eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo: ſed illam quā cū
ſemetipſum exinaniſſet, accepit. Semetipſum e- Philip. 2
nim exinaniuit formam ſerui accipiens: in qua uidetur etiam ad faciendum iudicium obedientiam
ſuam cōmendaſſe, cum dixit, Non poſſum facere Rom. 5
à meipſo quicq̃, ſicut audio iudico. Adā nanq; per cuius unius hominis inobedientiā peccatores cōſtituti ſunt multi, non ſicut audiuit, iudicauit: quia qd audiuit præuaricauit: & à ſemetipſo fecit malum quod fecit: quia non dei uoluntatē, ſed ſuā fecit. Iſte autem per cuius unius hominis obediētiam iuſti conſtituuntur multi, non ſolum obediēs fuit uſq; ad mortem crucis, in qua eſt uiuus iudicatus à mortuis: ſed obedientem ſe futurum promittens in ipſo quoq; iudicio, quo eſt de uiuis iudicaturus & mortuis, Non poſſum, inquit, à meipſo facere quicquam, ſicut audio iudico. Sed nunquid de ſpiritu ſancto quod dictum eſt: Nō enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur, ſecundum hominem uel ſecūdum aſſumptionē cuiuſquam creaturæ dictū eſſe audebimus opinari?

Solus

Solus quippe in trinitate filius formam ſerui acce A
pit, quæ forma illi ad unitatem perſonæ coaptata
eſt, id eſt, ut filius dei & filius hominis unus ſit Ie-
ſus Chriſtus: ne nõ trinitas, ſed quaternitas prædi-
cetur, quod abſit à nobis. Propter quã perſonam
profecto unam ex duabus ſubſtãtijs diuina huma
naq; conſtantẽ, aliquando ſecundum id quod de-
Ioan. 10 us eſt loquitur, ut eſt illud quod ait, Ego & pater
unũ ſumus: aliquando ſecundũ id quod homo eſt,
Ioan. 14 ſicuti eſt illud, Quoniã pater maior me eſt: ſecun-
dum quod accepimus eſſe ab eo dictum et hoc un
de nunc diſputo, Nõ poſſum à meipſo facere quic
quã, ſicut audio iudico. In pſona uero ſpiritusſan-
cti quomodo id accipiamus quod ait, Nõ eñ lo-
quetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquet̃:
cũ in ea nõ ſit alia diuinitatis, alia humanitatis, uel B
alterius creaturæ cuiuſcũq; ſubſtantia, magna exo
rit̃ difficultas. Illud enim quód ſicut columba ſpi-
ritusſanctus apparuit ſpecie corporali, uiſio fuit
ad horã facta atq; trãſacta: ſicut etiã quãdo ſup di-
ſcipulos uenit, uiſæ ſunt illis linguæ diuiſæ uelut
ignis, qui & inſedit ſuper unumquemq; eorũ. Qui
ergo dicit columbam ad unitatẽ perſonæ ſpiritui-
ſancto fuiſſe cõiunctam, ut ex illa & deo, quia ſpi-
ritusſanctus deus eſt, una ſpiritusſancti pſona con
ſtaret: & hoc etiã de illo igne compellitur dicere,
ut intelligat nihil horũ debere ſe dicere. Iſta enim
quæ de ſubſtantia dei quoquo modo ut opus erat
ſignificanda, corporeis hominum ſenſibus ſe intu
lerunt atq; trãſierunt: ad horã diuinitus facta ſunt
de creatura ſeruiente, non de ipſa dominãte natu- C
ra, quæ in ſe manens quod uult mouet, & q̃d uult
immutabilis mutat. Sicut etiam uox illa de nube
aures utiq; attigit corporales, eumq; ſenſum cor-
poris qui uocatur auditus, nec tamen ullo modo
credendum eſt uerbũ dei quod eſt unigenitus fi-
lius, quoniam uerbum dicitur, ſyllabis ſoniſq; fini
ri: quia nec omnes ſimul ſonare poſſunt cũ ſermo
fit, ſed tanquam naſcentes moriẽtibus ordine ſuo
ſoni quicũq; ſuccedunt, ut totum quod loquimur
nouiſſima ſyllaba cõpleatur. Abſit ut ſic loquatur
pater ad filiũ, hoc eſt, deus ad uerbum ſuum deũ.
Sed hoc eorum eſt capere, quantũ ab homine ca-
pi poteſt: ad quos non lac pertinet, ſed ſolidus ci-
bus. Cum igitur ſpiritusſanctus nulla ſuſceptione
hominis ſit homo factus, nulla ſuſceptione angeli
ſit angelus factus, nulla ſuſceptiõe cuiuſquã crea- D
turæ creatura ſit factus: quomodo de illo intelligẽ
dum eſt quod dominus ait, Non enim loquetur à
ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur? Ardua
quæſtio, nimis ardua. Ipſe adſit ſpiritus, ut ſaltẽ ſi-
cut eã cogitare poſſumus, ſic eloqui poſſimus; ac
ſic ad intelligentiã ueſtram pro mei moduli facul
tate perueniat. Prius itaq; noſſe debetis & intelli-
gere poteſtis, credere aũt qui intelligere nondum
poteſtis, in ea ſubſtãtia quæ deus eſt, nõ quaſi per
corporis molem ſenſus locis proprijs diſtributos:
ſicut in carne mortali quorumq; animaliũ alibi eſt
uiſus, alibi auditus, alibi guſtus, alibi olfactus, per
totum autẽ tactus. Abſit hoc credere in illa in cor
porea immutabiliq; natura. Audire ergo ibi & ui-

dere, idipſum eſt. Dicitur & olfactus in deo: unde
dicit Apoſtolus, Sicut & Chriſtus dilexit nos, & Ephes. 5
tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſti Galat. 2
am deo in odorẽ ſuauitatis. Et guſtus intelligi po-
teſt, ſecundum quem deus & odit amaricantes, &
nec frigidos nec calidos, ſed tepidos euomit ex
ore ſuo: & Ieſus Chriſtus dicit, Meus cibus eſt ut Ioan. 4
faciam uoluntatẽ eius qui me miſit. Eſt etiã tactus
ille diuinus, unde dicit ſponſa de ſponſo: Siniſtra Cant. 2
eius ſub capite meo, et dextera eius complectetur
me. Nõ ſunt hęc in deo per diuerſa corporis loca.
Cum enim dicitur ſcire, ibi ſunt omnia, & uidere,
& audire, & olfacere, & guſtare, & tangere: ſine ul
la eius mutatione ſubſtãtiæ, ſine ulla mole quæ in
alia parte maior, in alia minor, etiã in ſenibus pue
rili pectore cogitatur quando deus ſic cogitatur.
Nec mireris quod ineffabilis dei ſcientia, qua no-
uit omnia, per uarios humanæ locutionis modos,
omnium iſtorum corporalium ſenſuũ nominibus
nuncupatur: cum & ipſa mens noſtra, hoc eſt ho-
mo interior, cui uniformiter ſciẽti per hos quinq;
ueluti nuncios corporis diuerſa nunciantur, quan
do immutabilem ueritatẽ intelligit, eligit, diligit,
& lumen uidet de quo dicitur, Erat lumẽ uerum: Ioan. 1
& uerbũ audit de quo dicit̃, In principio erat uer-
bũ: & odorẽ capit de quo dicitur, Poſt odorẽ un- Cant. 1
guentorum tuorum currimus: & fontem bibit, de
quo dicitur, Apud te eſt fons uitæ: et tactu fruitur, Pſal. 35
de quo dicitur, Mihi autem adhęrere deo bonum Pſal. 72
eſt: nec aliud atq; aliud, ſed una intelligẽtia tot ſen
ſuum nominibus nuncupatur. Cum ergo de ſpiri-
tuſancto dicitur, Non enim loquetur a ſemetipſo,
ſed quæcũq; audiet loquetur: multo magis ibi ſim
plex natura, ubi ueriſſime ſimplex eſt, uel intelli-
gẽda eſt uel credenda, quę longe lateq; naturã no
ſtræ mẽtis excedit. Mutabilis quippe eſt mens no
ſtra, quæ percipit diſcẽdo quod neſciebat, & amit-
tit dediſcẽdo quod ſciebat: & uerisſimilitudine fal
litur, ut pro uero approbet falſum, & obſcuritate
ſua quaſi quibuſdam tenebris impeditur, ne per-
ueniat ad uerũ. Et ideo nõ eſt iſta ſubſtãtia ueriſſi-
me ſimplex, cui nõ hoc eſt eſſe quod noſſe: poteſt
enim eſſe nec noſſe. Atqui illa diuina non poteſt,
quia id quod habet eſt. Ac per hoc nõn ſic habet
ſcientiam, ut aliud illi ſit ſcientia qua ſcit, aliud eſ-
ſentia qua eſt: ſed utrunq; unum eſt. Nec utrunq;
dicendum eſt, quod ſimpliciter unũ eſt: Sicut ha- Ioan. 5
bet pater uitam in ſemetipſo, nec aliud eſt ipſe q̃
uita quæ in ipſo eſt: & dedit filio habere uitam in
ſemetipſo, hoc eſt, genuit filium qui & ipſe uita eſ
ſet. Sic itaq; debemus accipere quod de ſpiritusſan
cto dictum eſt, Non enim loquetur à ſemetipſo,
ſed quæcunq; audiet loquetur: ut intelligamus nõ
eum eſſe à ſemetipſo. Pater quippe ſolus de alio
non eſt. Nam & filius de patre natus eſt, & ſpiri-
tusſanctus de patre procedit. Pater autem nec na-
tus eſt de alio, nec procedit. Nec ideo ſanè aliqua
diſparilitas in ſumma illa trinitate cogitationi oc
currat humanæ: nam & filius ei de quo natus eſt,
& ſpiritusſanctus ei de quo procedit æqualis eſt.
Quid autem illic interſit inter procedere & naſci,

A & longum eſt quærendo diſſerere, & temerarium
cum diſſerueris definire: quia hoc & menti utcun
que comprehendere, & ſi quid forte mens inde
comprehenderit, linguæ difficillimum eſt expli-
care, quantuslibet ſit doctor, quātuslibet adſit au
ditor. Non ergo loquetur à ſemetipſo, quia nō eſt
à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur. Ab il-
lo audiet à quo procedit. Audire illi ſcire eſt: ſcire
uero eſſe, ſicut ſuperius diſputatum eſt. Quia ergo
non eſt à ſemetipſo, ſed ab illo à quo ꝓcedit: à quo
illi eſt eſſentia, ab illo ſciētia, ab illo igitur audien-
tia, quod nihil eſt aliud quàm ſcientia. Nec moue-
at, quod uerbum futuri temporis poſitū eſt. Non
enim dictum eſt, quæcunq; audiuit, aut quæcunq;
audit, ſed quæcūq; audiet loquetur: illa quippe au
dientia ſempiterna eſt, quia ſempiterna eſt ſciētia.
B In eo autem quod ſempiternum eſt, ſine initio &
ſine fine: cuiuslibet temporis uerbū ponatur, ſiue
præteriti, ſiue præſentis, ſiue futuri, non mendaci-
ter ponitur. Quamuis enim natura illa immutabi-
lis & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, ſed tantū
eſt: ipſa enim ueraciter eſt, quia mutari nō poteſt,
& ideo illi tantum cōuenerat dicere, Ego ſum qui
Exod. 3 ſum: &, Dices filijs Iſrael, qui eſt, miſit me ad uos:
tamen propter mutabilitatem temporū in quibus
uerſatur noſtra mortalitas & noſtra mutabilitas,
non mendaciter dicimus, & fuit & erit & eſt. Fuit
in præteritis ſeculis, eſt in præſentibus, erit in futu
ris. Fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam
deerit: eſt, quia ſemper eſt. Neque enim uelut qui
C iam non ſit cum præteritis occidit, aut cū præſen-
tibus uelut qui non maneat labitur, aut cum futu-
ris uelut qui non fuerat orietur. Proinde cum ſe-
cundum uolumina temporū locutio humana ua-
riat, qui per nulla deeſſe potuit aut poteſt aut po-
terit tempora, uera de illo dicuntur cuiuslibet tē-
poris uerba. Sēper itaq; audit ſpiritusſanctus, qa
ſemper ſcit. Ergo & ſciuit, & ſcit, & ſciet, Ac per
hoc & audiuit, & audit, & audiet: qa ſicut iā dixi-
mus, hoc eſt illi audire quod ſcire, & ſcire illi hoc
eſt quod eſſe. Ab illo igitur audiuit, audit, & audi-
et à quo eſt: ab illo eſt a quo procedit. Hic aliquis
forſitan quærat, utrum & à filio procedat ſpiritusſ-
ſanctus. Filius enim ſolius patris eſt filius, & pa-
ter ſolius filij eſt pater: ſpiritus autem ſanctus non
D eſt unius eorum ſpiritus, ſed amborum. Habes ip-
Matt. 10 ſum dominum dicentem, Non enim uos eſtis qui
loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in
Gal. 4 uobis: habes Apoſtolum, Miſit deus, inquit, ſpiri-
Ephes. 4 tum filij ſui in corda ueſtra. Nunquid duo ſunt, ali
us patris, alius filij? Abſit. Vnū enim corpus, ait,
cum ſignificaret Eccleſiam, moxq; addidit, & u-
nus ſpiritus. Et uide quomodo illic impleat trini-
tatē. Sicut uocati eſtis, inquit, in una ſpe uocatio-
nis ueſtræ. Vnus dominus, hic utiq; Chriſtum in-
telligi uoluit. Reſtat ut etiam patrē nominet. Se-
quitur ergo, Vna fides, unū baptiſma: unus deus
& pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia,
& in omnibus nobis. Cum ergo ſicut unus pater,
& unus dominus, id eſt filius, ita ſit & unus ſpi-
ritus: profecto amborum eſt, ſicut ipſe Chriſtus

A Ieſus dixit, Spiritus patris ueſtri qui loquiť in uo-
bis. Et dicit Apoſtolus, Miſit deus ſpiritū filij ſui Galat. 4
in corda noſtra. Habes & alio loco eundem Apo
ſtolum dicētem, Si autem ſpiritus eius qui ſuſcita- Rom. 8
uit Ieſum à mortuis, habitat in uobis. Hic utiq; ſpi-
ritum patris intelligi uoluit: de quo tamen alio lo
co dicit, quiſquis aūt ſpiritū Chriſti non habet, hic
non eſt eius. Et multa alia ſunt teſtimonia, quibus
hoc euidēter oſtēditur, & patris & filij ipſum eſſe
ſpiritū, qui in trinitate dicitur ſpiritusſanctus. Nec
ob aliud exiſtimo ipſum uocari proprie ſpiritum,
cū etiam ſi de ſingulis interrogemur, nō poſſimus
niſi patrem et filium ſpiritū dicere: quoniā ſpiritus
eſt deus, id eſt non corpus eſt deus, ſed ſpiritus.
Quod ergo cōmuniter uocātur et ſinguli, hoc pro
B prie uocari oportuit eū qui non eſt unus eorū, ſed
in quo cōmunitas apparet amborū. Cur ergo non
credamus quod etiā de filio procedat ſpiritusſan-
ctus, cum filij quoq; ipſe ſit ſpiritus? Si enim non
ab eo procederet: non poſt reſurrectionē ſe repræ
ſentans diſcipulis ſuis inſufflans diceret, Accipite Ioan. 20
ſpiritū ſanctū. Quid enim aliud ſignificauit illa in-
ſufflatio, niſi quòd procedat ſpiritusſanctus & de
ipſo? Ad hoc pertinet etiā illud quod de muliere
quæ fluxum ſanguinis patiebatur, ait, Tetigit me Luc. 8
aliquis: ego enim ſenſi, de me uirtutem exijſſe. Nā
uirtutis nomine appellari etiam ſpiritum ſanctū,
& eo loco clarum eſt, ubi angelus dicenti Mariæ,
Quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cogno Luc. 1
ſco: reſpondit, Spiritusſanctus ſuperueniet in te, et
C uirtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et ipſe dominus
promittens eū diſcipulis ait, Vos ſedete in ciuita- Luc. 24
te quoadusq; induamini uirtute ex alto. Et iterū,
Accipietis, inquit, uirtutem ſpiritusſancti ſuperue Act. 1
nientem in uos, & eritis mihi teſtes. De hac uirtu-
te credendus eſt dicere Euāgeliſta, Virtus de illo
exibat, & ſanabat omnes. Si ergo & de patre & fi-
lio procedit ſpiritusſanctus: cur filius dixit, de pa-
tre procedit? Cur putas, niſi quemadmodum ad
eum ſolet referre & quod ipſius eſt, de quo et ipſe
eſt? Vnde illud eſt quod ait, Mea doctrina non eſt Ioan. 7
mea, ſed eius qui miſit me. Si igitur intelligitur hic
eius doctrina, quā tamē dixit nō ſuam ſed patris:
quāto magis illic intelligendus eſt & de ipſo pro-
cedere ſpiritusſanctus, ubi ſic ait, de patre ꝓcedit,
D ut nō diceret, de me nō ꝓcedit? A quo aūt habet
filius ut ſit deus, eſt enī de deo deus, ab illo habet
utiq;, ut etiam de illo procedat ſpiritusſanctus: ac
per hoc ſpiritusſanctus ut etiam de filio procedat,
ſicut procedit de patre, ab ipſo habet patre. Hic
utcunq; etiam illud intelligitur, quātum à talibus
quales nos ſumus intelligi poteſt: cur non dicatur
natus eſſe, ſed potius procedere ſpiritusſanctus.
Quoniam ſi & ipſe filius diceretur, amborū utiq;
filius diceretur, quòd abſurdiſſimū eſt: filius quip
pe nullus eſt duorum, niſi patris & matris. Abſit
autem, ut inter deum patrem & deum filium ta-
le aliquid ſuſpicemur. Quia nec filius hominum
ſimul & ex patre & ex matre procedit: ſed cum in
matre procedit ex patre, non tunc procedit & ex
matre; & cum in hanc lucem procedit ex matre,
non

A non tũc procedit ex patre. Spiritus autem ſanctus nõ de patre procedit in filiũ, & de filio ꝓcedit ad ſanctificandam crearuram, ſed ſimul de utroq; procedit: quamuis hoc filio pater dederit, ut quemadmodũ de ſe, ita de illo quoq; procedat. Neq; enim poſſumus dicere quod nõ ſit uita ſpiritusſanctus: cũ uita ſit pater, uita ſit filius. Ac per hoc ſicut pater cũ habeat uitam in ſemetipſo, dedit & filio habere uitam in ſemetipſo: ſic ei dedit uitã procedere de illo, ſicut procedit & de ſeipſo. Sequũtur autem uerba domini dicentis. Et quæ uentura ſunt annũciabit uobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit uobis. Omnia quæcunq; habet pater, mea ſunt: ꝓpterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis.] Sed quia iſta iam prolixa ſunt, in alium ſunt differenda ſermonem.
B

De eo quod ſupra poſuit. Tractatus C.

C VM promitteret dominus uenturũ ſpiritumſanctũ, docebit uos, inquit, omnem ueritatẽ: uel quod in nonullis codicibus legitur, deducet uos in omni ueritate. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcũq; audiet loquetur. De quibus Euangelicis uerbis iam quod donauit dominus diſputauimus: nunc ea quę ſequuntur attendite. Et quæ uentura ſunt, inquit, annunciabit uobis.] Neq; hic eſt, quoniam planũ eſt, immorãdũ: nihil enim habet quæſtionis, cuius à nobis expoſitio flagitetur. Sed quod adiungit, Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annũciabit uobis:] non negligenter eſt tranſeundũ.
C
Quod enim ait, Ille me clarificabit, poteſt intelligi, quia diffundendo in cordibus credentium charitatẽ, ſpiritalesq; faciendo, declarauit eis quomodo filius patri eſſet æqualis: quem ſecundum carnem prius tantũmodo nouerant, & hominẽ ſicut homines cogitabãt. Vel certe quia per ipſam charitatem fiducia repleti, & timore depulſo annunciauerunt hominibus Chriſtum: ac ſic fama eius diffuſa eſt in toto orbe terrarũ. Vt ſic dixerit, Ille me clarificabit, tanquã diceret, ille uobis auferet timorem, & dabit amorem: quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, cõmendabitis honorem. Quod enim facturi fuerant in ſpiritu ſancto, hoc eundem ſpiritum dixit eſſe facturum: quale eſt etiam illud, Nõ enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquit̃ in uobis.
D Matt. 10
Verbũ quippe Græcum quod eſt δοξάσει, alius clarificabit, ali⁹ glorificabit, Latini interpretes in ſua quiſq; translatione poſuerunt: quoniam ipſa quæ Græce dicitur δόξα, unde dictũ eſt uerbum δοξάσει, & claritas interpretatur & gloria. Gloria nanq; fit quiſq; clarus, & claritate glorioſus: ac per hoc qđ utroq; uerbo ſignificat̃, idipſum eſt. Sicut autem definierunt antiqui Latinæ linguæ clariſſimi autores, Gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude. Quæ cum eſt in hoc mundo facta de Chriſto: non Chriſto credenda eſt magnum aliquid contuliſſe, ſed mundo. Bonum enim laudare, non laudato ſed laudantibus prodeſt. Eſt autem etiam falſa gloria: quãdo laudantes errore falluntur, ſiue in

A
rebus, ſiue in hominibus, ſiue in utriſq;. Nam in rebus falluntur, quando putant id bonum eſſe quod malum eſt: in hominibus autem, quãdo putant eũ bonum eſſe qui malus eſt. In utriſq; uero, quando & id quod eſt uitiũ, uirtus putatur, & ipſe qui propter hoc laudatur, nõ habet quod putatur: ſiue ſit bonus, ſiue ſit malus. Donare quippe res ſuas hiſtrionibus, uitium eſt immane, non uirtus. Et ſcitis de talibus quàm ſit frequens fama cum laude: quia ſicut ſcriptum eſt, Laudatur peccator in deſiderijs Pſal. 9
animæ ſuæ, & qui iniqua gerit benedicitur. Hi laudatores non falluntur in hominibus, ſed in rebus: malum eſt enim, quod bonum eſſe credunt. Illi autem qui hoc malo largitionis uitioſi ſunt: tales utiq; ſunt, quales eos hi qui laudant non ſuſpicãtur eſſe, ſed cernunt.
B
Porrò ſi ſe quiſquam iuſtum fingat & non ſit, ſed totum quicquid coram hominibus laudabiliter agere uidetur, nõ agat ꝓpter deum, hoc eſt propter ueram iuſtitiã, ſed ſolum quærat & diligat ab hominibus gloriam: illi autẽ apud quos frequens eſt eius fama cum laude, non eum putent niſi propter deum laudabiliter uiuere, non falluntur in re, ſed fallũtur in homine. Quod enim bonum eſſe credunt, eſt bonum: ſed quem bonũ eſſe credunt, nõ eſt bonus. Quod ſi putetur, uerbi gratia, bonum artium peritia magicarum, & dum quiſq; patriam liberaſſe eiſdẽ quas omnino neſcit artibus creditur, ac frequentem cum laude ſamam quæ gloria definita eſt apud homines impios, conſequatur: errant in utroq; qui laudant, & in re ſcilicet, quia id quod malum eſt bonum putãt, & in homine, quia non eſt quod putant.
C
Quapropter falſa eſt in his tribus generibus gloria. Cum autẽ de aliquo per deum & propter deum iuſto, hoc eſt ueraciter iuſto, cauſa ipſius iuſtitiæ frequens eſt fama cum laude: uera quidem gloria eſt, non tamen ea credendum eſt beatificari iuſtum, ſed laudantibus gratulandum eſt, quia recte iudicant, & diligũt iuſtum. Quanto magis ergo dominus Chriſtus, non ſibi ſed eis profuit gloria ſua, quibus profuit morte ſua? Sed non eſt uera eius apud hæreticos gloria, apud quos tamen frequentem famam uidetur habere cum laude. Non eſt hæc uera gloria, quia in utroq; falluntur: nam & bonũ putant eſſe quod bonum non eſt, & Chriſtũ putant eſſe quod Chriſtus non eſt.
D
Vnigenitũ enim filium ęqualem non eſſe gignenti, non eſt bonum: unigenitũ dei filium hominem tantum eſſe non deum, nõ eſt bonum: ueritatis carnem nõ eſſe ueram carnem, nõ eſt bonum. Horũ trium quæ dixi, primum ſentiũt Arriani, ſecundum Photiniani, tertium Manichæi. Sed quia & eorũ nihil eſt bonum, & Chriſtus nihil eſt eorũ, in utroq; falluntur: nec dant ueram gloriam Chriſto, quãuis apud eos eſſe uideat̃ cũ laude frequens fama de Chriſto. Et omnes prorſus hæretici, quos cõmemorare nimis longũ eſt, qui de Chriſto non recte ſentiũt, ideo errant: quia & de bonis rebus ac malis non uerum ſentiunt. Pagani etiam quoniam ſunt Chriſti plurimi laudatores, & ipſi in utroq; falluntur: qui non ſecundũ ueritatẽ dei, ſed potius ſecũdum ſuam ſuſpicionẽ dicũt eum fuiſſe

hominem magum. Chriſtianos quippe uelut im- A
peritos uituperant, Chriſtum autẽ uelut magũ lau
dant, ac ſic produnt quod amãt. Chriſtũ uero non
amant: quoniã quod non erat Chriſtus, hoc amãt.
Ideo in utroq; fallũtur, quia & mãgum eſſe malum
eſt: & magus non fuit Chriſtus, quia bonus eſt.
Quapropter de his nihil hoc loco dicendũ eſt, qui
Chriſtũ uituperant atq; blaſphemant: quia de glo
ria eius loquimur qua eſt glorificatus in mundo.
Nõ eum glorificauit ſpiritus ſanctus uera gloria,
niſi in Eccleſia ſancta catholica: alibi eñ, id eſt uel
apud hæreticos, uel apud quoſdam paganos, uera
eius in terris gloria nõ poteſt eſſe, & ubi uideť eſſe
frequẽs de illo fama cũ laude. Vera ergo eius glo-
ria in Eccleſia catholica, ſic à Propheta cantatur.
Pſal. 107 Exaltare ſuper cœlos deus, & ſuper omnẽ terram
gloria tua. Quia itaq; poſt eius exaltationem uen- B
turus erat ſpiritus ſanctus, & eum glorificaturus:
hoc facer pſalmus, hoc ipſe unigenitus ꝓmiſit fu-
turum, quod uidemus impletũ. Quod autem ait,
De meo accipiet, & annunciabit uobis:] catho
licis audite auribus, catholicis percipite mentib.
Non enim propterea ſicut quidam hæretici puta-
uerunt, minor eſt filio ſpiritus ſanctus: quaſi filius
accipiat à patre, & ſpiritus ſanctus à filio, quibuſ-
dam gradibus naturarũ. Abſit hoc credere, abſit
hoc dicere, abſit à Chriſtianis cordibus cogitare.
Deniq; continuo ſoluit ipſe quæſtionẽ: & cur hoc
dixerit, explanauit. Omnia, inquit, quæcũq; ha
bet pater, mea ſunt: propterea dixi, quia de meo ac
cipiet & annũciabit uobis.] Quid uultis amplius?
Ergo à patre accipit ſpiritus ſanctus, unde accipit C
filius: quia in hac trinitate de patre natus eſt filius,
de patre procedit ſpiritus ſanctus. Qui ſũt de nul-
lo natus ſit, de nullo procedat, pater ſolus eſt. Quo
modo autem dixerit unigenitus filius, omnia quę
cunq; habet pater mea ſunt (quia utiq; nõ ſic quẽ-
admodum dictũ eſt illi filio non unigenito, ſed ex
Luc. 15 duobus maiori, Tu mecum es ſemper, & omnia
mea tua ſunt) eo loco ſi dominus uoluerit, diligẽti
conſideratione tractabiť, ubi dicit unigenitus pa-
tri, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: ut hic
iſte ſermo claudatur, quoniam quę ſequũtur aliud
poſcunt quo differantur exordium.

De eo quod dicit, Modicum & iam non uidebitis
me, & iterum modicũ & uidebitis me, quia uado ad pa-
trem: uſq; ad id, Et in illo die me nõ interrogabitis quic- D
quam. Tractatus CL.

HAEC domini uerba ubi ait, Modicũ
& iam non uidebitis me, & iterũ mo
dicum & uidebitis me, quia uado ad
patrem:] ita obſcura erãt diſcipulis,
antequam id quod dicit impletũ eſ-
ſet: ut quærẽtes inter ſe quid eſſet quod diceret, o-
mnino ſe faterentur neſcire. Sequitur enim Euan-
gelium, Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad in-
uicem, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Modicũ &
non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis
me, & quia uado ad patrẽ? Dicebãt ergo, Quid eſt
hoc quod dicit, modicũ? Neſcimus quid loquiť.]
Hoc enim eſt quod eos mouebat: quia dixit, modi

A cum & nõ uidebitis me, & iterũ modicum & uide
bitis me. Nam in pręcedentibus quia non dixerat,
modicũ, ſed dixerat, ad patrẽ uado, & iam non ui-
debitis me: tanquam aperte illis uiſus eſt locutus,
nec inter ſe de hoc aliquid quæſierunt. Nũc ergo
quod illis tũc obſcurum fuit, & mox manifeſtatũ
eſt, iam nobis utiq; manifeſtũ eſt: poſt paululum e-
nim paſſus eſt, & non uiderunt eũ, rurſus poſt pau
lulum reſurrexit, & uiderunt eum. Illud autẽ quod
ait, Iam nõ uidebitis me, quia iſto uerbo, id eſt iam
intelligi uoluit, ꝙ eum ulterius non uiderẽt: ibi ex
poſuimus quomodo accipiendũ ſit ubi dixit, de iu
ſtitia arguet mundum ſpiritus ſanctus, quia ad pa-
trem uado, & iam non uidebitis me, quia ſcilicet
mortalem Chriſtum ulterius non uiderunt. Co-
gnouit autem Ieſus, ſicut in ſequenti Euãgeliſta di
B cit, quia uolebãt eum interrogare: & dixit eis. De
hoc quæritis inter uos, quia dixi modicum & non
uidebitis me, & iterum modieũ & uidebitis me?
Amen amẽ dico uobis, quia plorabitis & flebitis
uos, mundus autem gaudebit. Vos aũt cõtriſtabi-
mini, ſed triſtitia ueſtra uerteť in gaudiũ.] Et hoc
ſic accipi poteſt, quia contriſtati ſunt diſcipuli de
morte domini, & cõfeſtim de reſurrectione lętati:
mundus autem quo nomine ſignificati ſunt inimi
ci, à quibus Chriſtus occiſus eſt, tunc utiq; lætati
ſunt occiſo Chriſto, quando ſunt diſcipuli contri-
ſtati. Mundi quippe nomine, malitia poteſt mũdi
huius intelligi: id eſt hominum mundi huius ami-
corum. Vnde Iacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua
dicit, Quicunq; uoluerit amicus eſſe huius ſeculi, Iaco. 4
C inimicus dei conſtituitur: quibus inimicitijs dei fa
ctum eſt, ut nec eius unigenito parcereť. Deinde
ſubiungit & dicit, Mulier cum parit, triſtitiã ha-
bet, quia uenit hora eius: cum autem peperit pue-
rum, iam nõ meminit preſſuræ propter gaudium,
quia natus eſt homo in mũdum. Et uos igitur nũc
quidem triſtitiam habetis. Iterum autem uenio ad
uos, & gaudebit cor ueſtrũ, & gaudium ueſtrũ ne
mo tollet à uobis.] Nec iſta ſimilitudo ad intelli-
gendũ uideť eſſe difficilis: quoniam cõparatio e-
ius in promptu eſt, eodẽ ipſo exponente cur dicta
ſit. Parturitio quippe triſtitiæ, partus autẽ gaudio
comparatur: quod tunc maius eſſe cõſueuit, quan
do non puella, ſed puer naſciť. Quod uero ait, gau
dium ueſtrũ nemo tollet à uobis, quia gaudiũ eo-
D rum eſt ipſe Ieſus: ſignificatũ eſt quod ait Apoſto-
lus, Chriſtus reſurgẽs à mortuis iam non moritur, Rom. 6
& mors ei ultra non dominabitur. Hucuſq; in iſto
Euangelij capitulo unde hodie diſputauimus, ue-
lut facili intellectui omnia cucurrerunt: acrior ne-
ceſſaria eſt in his quę ſequũtur intentio. Quid eſt
eñ quod ait, Et illo die me nõ rogabitis quic-
quã?] Hoc uerbũ quod eſt rogare, non ſolũ pete
re, uerum etiam interrogare ſignificat: & Grę cum
Euangelium unde hoc trãslatũ eſt, tale habet uer-
bum quod utrũq; poſſit intelligi, ut hęc ambigui-
tas nec inde ſoluatur: quanquã etſi ſolueretur, nõ
ideo nulla quęſtio remaneret. Dominũ etẽm Chri
ſtum poſtquã reſurrexit, & interrogatum legimus
& rogatum. Nam interrogatus eſt à diſcipulis a-
ſcenſurus

ſcenſurus in cœlum,quando præſentaret, & quã-
do regnũ eſſet Iſrael:cũ uero iam eſſet in cœlo, ro-
gatus eſt à ſancto Stephano,ut ſpiritum eius acci-
peret. Et quis audeat uel cogitare uel dicere,in cœ
lo ſedentem Chriſtum rogandũ non eſſe,& in ter-
ra manentem rogatum fuiſſe? Rogandũ non eſſe
immortalẽ,rogari debuiſſe mortalem? Immo cha-
riſſimi rogemus eum,ut nodũ quęſtionis huius ip
ſe diſſoluat:lucẽdo in cordibus noſtris ad uidenda
quæ dicit. Puto enim quod ait,Iterum autem uide
bo uos,& gaudebit cor ueſtrũ, & gaudiũ ueſtrum
nemo tollet à uobis, non ad illud tempus eſſe reſe
rendum,quo reſurrexit,eisq́; ſuam carnem cernen
dam tangendamq́; monſtrauit:ſed potius ad illud
Ioan. 14 unde iam dixerat,Qui diligit me, diligetur à patre
meo, & ego diligã eum,& manifeſtabo me ipſum B
illi. Iam quippe reſurrexerat, iam ſe illis in carne
monſtrauerat,iam ſedebat ad dexterã patris:quã-
do dicebat idem ipſe Apoſtolus Ioannes, cuius
1. Ioan. 3 eſt hoc Euangelium,in Epiſtola ſua,Dilectiſſimi,
nunc filij dei ſumus, & nõdum manifeſtũ eſt quid
erimus:ſcimus quia cum manifeſtũ fuerit, ſimiles
ei erimus,quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Iſta
uiſio non uitæ huius eſt,ſed futuræ:non tempora-
Ioan. 17 lis,ſed æterna. Hæc eſt autem uita æterna, dicente
ipſa uita,ut cognoſcant te,inquit, unũ uerũ deum,
& quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. De hac uiſione & co
1. Cor. 13 gnitione dicit Apoſtolus, Videmus nũc per ſpe-
culum in ænigmate,tunc autem facie ad faciẽ:nũc
ſcio ex parte,tunc autẽ cognoſcam ſicut & cogni-
tus ſum. Hunc totius laboris ſui fructum Eccleſia C
parturit gemendo,tunc paritura lætando:nũc par
turit deſiderando,tunc paritura cernẽdo: nũc par
turit orando,tunc paritura laudando. Et ideo ma-
ſculum:quoniam ad iſtum fructũ cõtemplationis
cuncta officia referũtur actionis. Solus eſt enim li
ber:quoniã propter ſe appetitur, & nõ refertur ad
aliud. Huic ſeruit actio. Ad hunc enim referẽ quic
quid bene agiẽ,quia propter hunc agitur: ipſe aũt
nõ propter aliud,ſed propter ſemetipſum tenetur
& habeẽ. Ibi enim finis qui ſufficit nobis, æternus
igiẽ erit:neq; eñ nobis ſufficit finis,niſi cuius nul-
lus eſt finis. Hoc inſpiratum erat Philippo quãdo
Ioan. 14 dicebat,Domine oſtẽde nobis patrem, & ſufficit
nobis. In qua oſtenſione ſe promiſit & filius dicẽs,
Nõ credis quia ego in patre,& pater in me eſt? De D
hoc itaq; quod ſufficit nobis, rectiſſime audimus,
Gaudium ueſtrum nemo tollet à uobis. De hoc e-
tiam quę ſuperius dicta ſunt melius exiſtimo intel
ligi,Modicum & iam non uidebitis me,& iterum
modicum & uidebitis me. Modicũ eſt enim hoc
totum ſpatium quo pręſens peruolat ſeculum:un
1. Ioan. 2 de dicit idem ipſe Euangeliſta in Epiſtola ſua,No
uiſſima hora eſt. Ideo nanq; addidit, quia uado ad
patrem:quod ad priorem ſententiam referendum
eſt,ubi ait,modicum & iam non uidebitis me:non
ad poſteriorem ubi ait, & iterũ modicũ & uidebi-
tis me. Eundo quippe ad patrem, facturus erat ut
eum non uiderẽt. Ac per hoc nõ ideo dictum eſt,
quia fuerat moriturus, & donec reſurgeret ab eo-
rum cõſpectibus receſſurus: ſed quòd eſſet iturus

A ad patrem, quod fecit poſtesquam reſurrexit, &
cum eis per quadraginta dies conuerſatus aſcẽdit
in cœlum. Illis ergo ait, Modicum & iam nõ uide-
bitis me,qui eum corporaliter tunc uidebant quã
do iturus erat ad patrem:& eum deinceps morta-
lem uiſuri non erant, qualem cum iſta loqueretur
uidebant. Quod uero addidit, & iterum modicũ
& uidebitis me,uniuerſæ promiſit Eccleſiæ: ſicut
uniuerſæ promiſit,Ecce ego uobiſcum ſum uſque Matt. 28
ad conſummationem ſeculi. Non tardat dominus
promiſſum,modicum & uidebimus eum, ubi iam
nihil rogemus,nihil interrogemus: quia nihil deſi
derandũ remanebit,nihil quærẽdum latebit. Hoc
modicum longum nobis uidetur, quoniã adhuc
agitur:cum finitũ fuerit,tunc ſentiemus quàm mo
B dicum fuerit. Non ergo ſit gaudium noſtrũ quale
habet mundus:de quo dictum eſt,mundus autem
gaudebit:nec tamẽ in huius deſiderij parturitione
ſine gaudio triſtes ſimus, ſed ſicut ait Apoſtolus,
Spe gaudentes,in tribulatione patiẽtes:quia & ip Rom. 12
ſa parturiens cui comparati ſumus,plus gaudet de
mox futura prole,quàm triſtis eſt de pręſenti labo
re. Sed huius ſermonis iſte ſit finis: habent eñ quę
ſtionem moleſtiſſimam quæ ſequuntur, nec breui
tate coarctanda ſunt,ut poſſint commodius, ſi do
minus uoluerit,explicari.

De eo quod dicit,Amen amen dico uobis, Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis: uſque ad id quod ait, Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem.

C Tractatus CII.

DOMINI uerba nunc iſta tractanda
ſunt. Amẽ amẽ dico uobis,ſi quid
D petieritis patrẽ in nomine meo, da-
bit uobis.] Iam dictũ eſt in ſuperio-
ribus huius dominici ſermonis par
tibus, propter eos qui nonnulla petunt à patre in
Chriſti nomine nec accipiunt: nõ peti in nomine
ſaluatoris quicquid petitur contra rationẽ ſalutis.
Non enim ſonũ literarum ac ſyllabarũ, ſed quod
ſonus ipſe ſignificat,& quod eo ſono recte ac uera
citer intelligitur: hoc accipiendus eſt dicere cum
dicit,in nomine meo. Vnde qui hoc ſentit de Chri
ſto quod nõ eſt de unico dei filio ſentiendum, nõ
petit in eius nomine,etiamſi non taceat in eo lite-
D ris ac ſyllabis Chriſtum:quoniam in eius nomine
petit,quem cogitat cum petit. Qui uero quod eſt
de illo ſentiẽdum ſentit,ipſe in eius nomine petit:
& accipit quod petit,ſi nõ contra ſuã ſalutem ſem
piternam petit. Accipit autem quando debet acci
pere:quędam enim non negãtur, ſed ut congruo
dentur tempore differuntur. Ita ſanè intelligendũ
eſt quod ait,dabit uobis:ut ea beneficia ſignifica-
ta ſciantẽ his uerbis,quæ ad eos qui petunt proprie
pertinent, exaudiuntur quippe omnes ſancti pro
ſeipſis, non autem pro omnibus exaudiuntur uel
amicis uel inimicis ſuis,uel quibuslibet alijs: quia
non utcunque dictum eſt, dabit,ſed dabit uobis.

Vſq; modo,inquit, non petiſtis quicquam in
nomine meo. Petite & accipietis, ut gaudium ue-
ſtrum ſit plenum.] Hoc quod dicit gaudiũ plenũ,
profecto

profecto non carnale,ſed ſpiritale gaudium eſt:&
quando tantū erit,ut aliquid ei iam non ſit addendum,proculdubio tūc erit plenū. Quicquid ergo
petitur quod pertineat ad hoc gaudium cōſequē-
dum,hoc eſt in nomine Chriſti petendum:ſi diui-
nam intelligimus gratiam, ſi uere beatā poſcimus
uitam.Quicquid autē aliud petitur, nihil petitur:
non quia nulla omnino res eſt, ſed quia in tātæ rei
comparatione quicquid aliud cōcupiſcitur, nihil
eſt. Neq; enim prorſus nulla res eſt homo, de quo
Gal.6 ait Apoſtolus: Qui ſe putat aliquid eſſe cum nihil
ſit.In comparatione quippe ſpiritalis hominis,qui
ſcit gratia dei ſe eſſe quod eſt:quiſquis uana præſu
mit,nihil eſt. Sic ergo etiam recte intelligi poteſt,
Amen amen dico uobis, ſi quid petieritis patrē in
nomine meo,dabit uobis:ut hoc quod ait,ſi quid,
nō quodlibet intelligatur,ſed aliquid quod in bea
tæ uitæ cōparatione nō ſit nihil. Et quod ſequitur,
uſq; modo nō petiſtis quicꝗ in nomine meo, duo
bus modis intelligi poteſt. Vel qa non in nomine
meo petiſtis,quod nomē non ſicut cognoſcēdum
eſt cognouiſtis: uel non petiſtis quicquā, quopiā
in cōparatione rei quam petere debuiſtis,pro nihi
lo habendū eſt quod petiſtis. Vt igitur in eius no-
mine nō nihil,ſed gaudiū plenum petāt,quoniam
ſi aliquid aliud petunt,idē aliquid nihil eſt:exhor-
tatur dicēs,Petite & accipietis,ut gaudiū ueſtrum
ſit plenū. Id eſt,hoc in nomine meo petite,ut gau-
dium ueſtrū ſit plenū,&accipietis:iſto enim bono
in petendo perſeuerātes ſanctos ſuos, nequaquā
miſericordia diuina fraudabit. Hæc,inquit,in
prouerbijs locutus ſum uobis. Venit hora,cū iam
nō in prouerbijs loquar uobis: ſed palàm de patre
meo annunciabo uobis.] Poſſem dicere hanc de
qua loquitur horam,futurū oportere ſeculum in-
telligi,ubi uidebimus palàm quod beatus Paulus
dicit,facie ad faciē:ut quod ait, Hæc in prouerbijs
locutus ſum uobis,hoc ſit quod ab eodē Apoſto-
1.Cor.13 lo dictū eſt, Videmus nūc per ſpeculū in ænigma
te. Annunciabo autē uobis, quia per filium pater
uidebitur:iuxta illud quod alibi ait, Neq; patrem
quis cognoſcit niſi filius, & cui uoluerit filius reue
lare.Sed iſtum ſenſum uidetur impedire quod ſe-
quit̃. Illo die in nomine meo petetis.] In futuro
enim ſeculo cū peruenerimus ad regnū, ubi ſimi-
les ei erimus,quoniā uidebimus eū ſicuti eſt: quid
petituri ſumus, quando ſatiabitur in bonis deſide
Pſal.6 rium noſtrum? Vnde & in alio pſalmo legitur, Sa
tiabor cum manifeſtabitur gloria tua.Petitio nāq;
alicuius eſt indigentiæ, quæ ibi nulla erit,ubi hæc
ſatietas erit.Relinquit̃ itaq; quātum ſapere ualeo,
ut intelligatur Ieſus diſcipulos ſuos de carnalibus
uel animalib.ſe ſpiritales promiſiſſe facturū, quā-
uis nondū tales quales erimus,quādo ſpiritale etiā
1.Cor.2 corpus habebimus:ſed qualis erat qui dicebat, Sa
pientiā loquimur inter perfectos: &,Nō potui uo
bis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus:
Et,Nō ſpiritū huius mundi accepimus, ſed ſpiritū
qui ex deo eſt, ut ſciamus quæ à deo donata ſunt
nobis,quę & loquimur,nō in ſapiētię humanę do
ctis uerbis,ſed doctis ſpiritus, ſpiritalibus ſpirita-
A lia cōparantes:animalis autem homo nō percipit
quæ ſunt ſpiritus dei. Nō itaq; percipiēs quæ ſunt
ſpiritus dei homo animalis, ſic audit quæcunq; au
dit de dei natura, ut aliud ꝗ corpus cogitare non
poſſit,quālibet ampliſſimū uel immenſum,quāli-
bet lucidū ac ſpecioſum, corpus tamē: ideo ꝓuer-
bia illi ſunt quæcūq; dicta ſapiētiæ de incorporea
immutabiliq; ſubſtātia,nō ꝙ ea tanquā prouerbia
deputat,ſed quia ſic cogitat, quomodo qui ꝓuer-
bia ſolēt audire neq; intelligere. Cū uero ſpiritalis
cœperit omnia dijudicare,ipſe autē à nemine diju
dicari,etiam ſi in hac uita adhuc uelut per ſpeculū
ex parte perſpicit:tamen non ullo corporis ſenſu,
nō ulla imaginaria cogitatiōe capit aut fingit qua
liumcūq; ſimilitudines corporū,ſed mētis certiſſi-
B ma intelligētia deum intelligit nō corpus eſſe ſed
ſpiritū:ita palàm de patre annūciante filio,ut eiuſ-
dem ſubſtantiæ conſpiciatur & ipſe qui annūciat:
tunc ííí eius nomine petunt qui petunt,quando in
ſono eius nominis nō aliud ꝗ res ipſa eſt,quæ hoc
nomine uocatur intelligūt,nec animi uanitate uel
infirmitate confingunt, tanquam in alio loco pa-
trem,in alio filium ante patrē ſtantē, & pro nobis
rogantē,ſparia ſua quęq; amborum occupantibus
molibus, & uerbum ad eum cuius eſt uerbū, face-
re uerba pro nobis, interuallo interpoſito inter os
loquentis & auriculas audientis, & alia talia quæ
ſibi animales,idemq; carnales in cordib.fabricant.
Quicquid enim tale ſpiritalibus de deo cogitanti
bus ex corporum conſuetudine occurrit, negādo
C atq; reſpuendo tanquā importunas muſcas,ab in-
terioribus oculis abigunt: & ſynceritati eius lucis
acquieſcūt,qua teſte ac iudice has ipſas imagines
corporū ſuis internis aſpectibus irruentes, falſas
omnino eſſe conuincūt.Hi poſſunt utcunq; cogi-
tare dominum noſtrum Ieſum Chriſtum inquan-
tum homo eſt,pro nobis interpellare patrem: in-
quantum autem deus eſt, & nos exaudire cum pa
tre.Quod eū ſignificaſſe arbitror ubi ait, Et non
dico uobis,quia ego rogabo patrē de uobis.] Ad
hoc quippe intuendum quomodo non rogat pa-
trem filius,ſed ſimul exaudiūt rogantes pater &
filius,non niſi ſpiritalis oculus mentis aſcendit.

Ipſe enim pater,inquit,amat uos,quia uos me a-
maſtis.] Ideo amat ille quia nos amamus? an poti
D us,quia ille amat ideo nos amamus? Ex Epiſtola
ſua Euangeliſta idem ipſe reſpondeat.Nos dilig- 1.Ioan.4
mus,inquit,quia prior ipſe dilexit nos.Hinc ergo
factū eſt ut diligeremus,quia dilecti ſumus. Prorſus donum dei eſt diligere deum:quoniam ipſe ut
diligeret̃ dedit,q nō dilectus dilexit.Diſplicentes
amati ſumus, ut eſſet in nobis unde placeremus:
non enim amaremus filium, niſi amaremus & pa-
trem.Amat nos pater,quia nos amamus filiū,cum
à patre & filio accepimus,ut & patrem amemus
& filium: diffundit enim charitatem in cordibus
noſtris amborum ſpiritus, per quem ſpiritū & pa-
trem amamus & filium,& quem ſpiritum cum pa
tre amamus & filio.Amorem itaq; noſtrum pium
quo colimus deū, fecit deus, & uidit qa bonū eſt:
ideo quippe amauit ipſe quod fecit. Sed in nobis
non

non faceret quod amaret,niſi antequam id faceret
nos amaret.Et credidiſtis,inquit,quia à deo exiui.
Exiui à patre &ueni in mundum:iterum relinquo
mundum & uado ad patrem.] Plane credidimus.
Neq; eñ proprerea debet incredibile uideri, quia
ſic ad mundum ueniens exijt à patre, ut nõ deſere
ret patrem:& ſic uadit ad patrem relicto mũdo, ut
non deſerat mundum.Exijt enim à patre, quia de
patre eſt:& in mundum uenit, quia mundo ſuum
corpus oſtendit quod de uirgine aſſumpſit. Reli-
quit mũdum corporali diceſſione,perrexit ad pa-
trem hominis aſcẽſinoe,nec mũdum deſeruit præ
ſentiæ gubernatione.

De eo quod dicit,Dicunt ei diſcipuli eius,Ecce pa-
làm loqueris,& prouerbium nullum dicis: uſque ad id
quod ait,Sed confidite,ego uici mundum.

Tractatus CIII.

QVALES erãt diſcipuli Chriſti quã-
do cum eis ante paſſionẽ loquebaẽ
magna cum paruis, ſed ſicut oporre
bat ut magna dicerentur & paruis,
quia nõdum accepto ſpiritu ſancto
quemadmodũ eum poſt eius reſurrectionem uel
ipſo inſufflante,uel deſuper ueniente acceperunt,
humana magis quàm diuina ſapiebant, multis in-
dicijs per totum Euãgelium declaraẽ:unde & hoc
eſt quod in iſta lectione dixerunt. Ait eñ Euãge-
liſta. Dicunt ei diſcipuli eius. Ecce nũc palàm lo
queris,& prouerbium nullum dicis. Nunc ſcimus
quia noſti omnia, & nõ opus eſt tibi ut quis te in-
terroget:in hoc credimus quia à deo exiſti.] Ipſe
dominus paulo ante dixerat, hæc in prouerbijs lo-
cutus ſum uobis:uenit hora cũ iam non in prouer
bijs loquar uobis. Quomodo ergo iſti dicũt, ecce
nũc palàm loqueris,& prouerbium nullum dicis?
Nunquid hora iam uenerat,qua nõ iam in prouer
bijs ſe promiſerat locuturũ? Prorſus quòd nõdum
illa hora ueniſſet,continuatio uerborũ eius oſten
dit,quę ita ſeſe habet: Hęc,inquit,in prouerbijs lo
cutus ſum uobis. Venit hora cum iam non in pro
uerbijs loquar uobis,ſed palàm de patre meo an-
nũciabo uobis:illo die in nomine meo petetis. Et
non dico uobis,quia ego rogabo patrẽ de uobis.
Ipſe eñ pater amat uos,ꝗa uos me amaſtis:& cre-
didiſtis quia à deo exiui. Exiui à patre, & ueni in
mundũ:iterũ relinquo mundũ,&uado ad patrem.
Cũ per hęc oñia uerba adhuc illã promittat horã,
qua non iam in prouerbijs loquetur,ſed palàm de
patre annunciabit eis: in qua hora dicit eos in ſuo
nomine petituros,nec ſe patrẽ de illis rogaturũ,eo
ꝙ ipſe pater amat eos,ꝗa & ipſi amauerũt Chriſtũ,
& crediderunt ꝙ à patre exierit & uenerit in mun
dum,iterũ relicturus mundũ & iturus ad patrem.
Cum ergo adhuc promittatur hora illa in qua ſine
prouerbijs locuturus eſt:cur iſti dicũt, Ecce nunc
palàm loqueris,& prouerbiũ nullũ dicis,niſi quia
illa quæ ſcit ipſe nõ intelligẽtibus eſſe prouerbia,
illi uſq; adeo nõ intelligunt,ut nec ſaltẽ nõ ſe intel-
ligere intelligãt? Paruuli enim erãt: & nondũ ſpi-
ritaliter dijudicabãt, quæ de rebus nõ ad corpus,
ſed ad ſpiritũ pertinẽtib. audiebãt. Deniq; de ipſa
A eorum ętate adhuc ſecundũ interiorẽ hominẽ par
ua & infirma eos admonẽs, Reſpõdit eis Ieſus,
Modo creditis.Ecce uenit hora,& iã uenit, ut diſ-
pergamini unuſquiſq; in propria,& me ſolũ relin-
quatis.Et nõ ſum ſolus,quia pater mecũ eſt.] Pau
lo ante dixerat relinquo mundũ,& uado ad patrẽ:
nunc dicit,pater mecũ eſt.Quis uadit ad eum,qui
cum illo eſt? Sed hoc intelligenti eſt uerbũ,non in
telligẽti prouerbiũ, ſic tamẽ quomodo à paruulis
nõ intelligiẽ,utcũq; ſugitur:& etiam ſi nõ præbet,
quia nondũ eum capiunt,ſolidũ cibum,ſaltem la-
cteum non denegat alimentũ.Ex hoc alimẽto eſt,
ꝙ ſciebãt eum noſſe omnia, nec opus ei eſſe ut eũ
quis interroget:quod quidẽ cur dixerint,quęri po
teſt. Videtur enim potius fuiſſe dicendũ, nõ opus
B eſt tibi,ut quenquã interroges:nõ,ut quis te inter
roget.Dixerunt quippe,ſcimus quia noſti omnia,
& utiq; qui nouit omnia,magis à neſcientibus in-
terrogari ſolet,ut interrogantes audiant quod uo
lunt ab eo qui nouit omnia:nõ ipſe interroget tan
quam uolens aliquid ſcire,qui nouit omnia.Quid
ſibi ergo uult ꝙ ei quem ſciebãt noſſe omnia,cum
dicere debuiſſe uideanẽ,non opus eſt tibi ut quen
quam interroges:dicendũ potius putauerunt, nõ
opus eſt tibi ut quis te interroget? Quid ꝙ utrũq;
legimus factũ, & interrogaſſe ſcilicet dominũ,&
interrogatũ fuiſſe? Sed hoc cito ſoluitur: quia hoc
nõ ei,ſed illis potius opus erat quos interrogabat,
uel à quib. interrogabatur. Neq; enim aliquos ille
interrogabat,ut ab eis aliquid diſceret, ſed eos po
C tius ut doceret.Et qui interrogabãt eum,uolentes
ab eo aliquid diſcere,illis profecto id opus erat,ut
ſcirẽt aliqua ab illo qui nouerat omnia. Nimirum
ergo propterea ei opus nõ erat ut eũ quis interro-
garet:quoniã nos quãdo interrogamur ab eis qui
uolũt aliquid à nobis ſcire,ex ipſis interrogationi
bus eorũ cognoſcimus quid uelint diſcere. Opus
eſt ergo nobis ab eis interrogari,quos docere ali-
quid uolumus,ut inquiſitiões eorũ quibus reſpon
dendũ eſt nouerimus.Illi autem ne id quidẽ opus
erat,qui oñia nouerat. Nec opus habebat qđ ab
eo quiſq; ſcire uellet,ꝑ eius interrogationẽ cogno
ſcere:quia priuſquã interrogareẽ, interrogatoris
nouerat uoluntatẽ Sed ideo ſe patiebatur interro
gari,ut uel eis qui tunc aderant, uel qui hęc ſiue di
D cta fuerant audituri,ſiue ſcripta lecturi, quales eſ-
ſent,à quibus interrogabaẽ oſtẽderet: eoq; modo
noſſemus,uel quibus nõ circũueniretẽ fraudibus,
uel quibus apud eũ proficereẽ acceſſibus.Pręuide
re aũt cogitationes hominũ,& ideo nõ opus habe
re ut eũ quis interrogaret,magnum deo non erat:
ſed magnũ paruulis erat qui ei dicebãt, in hoc cre
dimus quia à deo exiſti. Multo autẽ maius erat ad
quod intelligendũ eos uolebat extẽdi & creſcere,
ꝙ cũ illi dixiſſent uerũq; dixiſſent, à deo exiſti, ait
ille,pater mecũ eſt:ne ſic à patre filium cogitarent
exijſſe,ut putarẽt etiã receſſiſſe. Deinde ſermonẽ
iſtum magnũ prolixumq; concludens: Hæc,in-
quit,locutus ſum uobis,ut in me pacẽ habeatis.In
mũdo preſſuram habebitis,ſed confidite, ego uici
mũdum.] Illud initium fuerat habitura iſta preſſu-
ra

ra:de quo ſuperius ut eos oſtẽderet paruulos, qui
bus adhuc non intelligẽtibus,& aliud pro alio ſen
tiẽtibus,prouerbia quodammodo eſſent quecũq;
magna & diuina dixiſſet,ait,Modo creditis, Ecce
uenit hora & iam uenit, ut diſpgamini unuſquiſq;
in propria. Ecce initium preſſurę,ſed nõ eo modo
perſeueraturæ. Quod enim adiũxit, & me ſolũ re-
linquatis,nõ uult eos tales eſſe in cõſequenti preſ-
ſura,quam poſt eius aſcenſionẽ in mundo fuerant
habituri,ut relinquãt eum:ſed ut in illo pacem ha-
beant permanentes in eo. Non enim quando cõ-
prehenſus eſt,tantũmodo carne ſua eius carnem,
uerumetiam mente reliquerũt fidẽ. Ad hoc perti-
net quod ait,modo creditis:ecce uenit hora ut diſ
pergamini unuſquiſq; in propria, & me ſolũ relin
quatis. Tanquã diceret,tũc ita perturbabimini, ut
etiam quod modo creditis relinquatis. Venerunt
enim ad tãtam deſperationẽ, & ſuæ priſtinæ fidei,
ut ita dixerim,mortẽ,quanta apparuit in illo Cleo
pha:qui poſt eius reſurrectionẽ cũ illo ſe loqui ne
Luc. 24 ſciens,& quid ei contigerit narrans, Nos, inquit,
ſperabamus quòd ipſe fuerat redempturus Iſrael.
Ecce quomodo eum reliquerant, deſerendo etiã
ipſam fidem qua in eum antè crediderant. In ea ue
ro preſſura quam poſt eius glorificationẽ accepto
ſpiritu ſancto pertulerunt,non eum reliquerũt. Et
quamuis fugerent de ciuitate in ciuitatem,ab ipſo
non refugerũt,ut habẽtes preſſurã in mũdo in illo
pacẽ tenerẽt:non ab ipſo refugæ fuerũt, ſed ipſum
potius refugiũ habuerunt. Dato quippe illis ſpiri-
tu ſancto,factũ eſt in eis quod nunc dictum eſt eis:
Confidite, quia ego uici mundũ. Confiderũt & ui-
cerũt. In quo,niſi in illo? Nõ enim uiciſſet ille mũ-
dum,ſi eius membra uinceret mundus. Vnde ait
Rom. 1 Apoſtolus, Gratias deo,qui dat nobis uictoriam:
cõtinuoq; ſubiecit,per dominũ noſtrũ Ieſum Chri
ſtum,qui dixerat ſuis,Cõfidite, ego uici mundum.

De eo quod ſequitur,Hæc locutus eſt Ieſus,& ſub-
leuatis oculis in cœlum dixit, Pater uenit hora,clarifica
filium tuum,ut & filius clarificet te. Tractatus CIIII.

Ca. XVII NTE iſta quæ nũc ſumus adiuuan-
te domino tractaturi, dixerat Ieſus,
A Hæc locutus ſum uobis, ut in me pa
cem habeatis:quæ nõ recẽtiora pau
lo ſuperius ab eo dicta, ſed omia de
bemus accipere,ſiue quæcunq; illis locutus eſt ex
quo eos cœpit habere diſcipulos, ſiue certe ex quo
poſt cœnam exorſus eſt hunc admirabilem proli-
xumq; ſermonem. Talem quippe commemorauit
cauſam,cur eis ſit locutus:ut ad eum finem rectiſſi
me referantur uel omnia quę locutus eſt eis,uel ea
maxime quæ dixit iam pro eis moriturus,tãquam
uerba nouiſſima,poſteaquã de cõuiuio ſancto ille
qui eum fuerat traditurus,egreſſus eſt. Hanc ergo
commendauit cauſam ſermonis ſui,ut in illo pacẽ
haberent,propter quod totum agitur quòd Chri-
ſtiani ſumus. Hæc enim pax finem tẽporis nõ ha-
bebit,ſed omnis piæ noſtrę intentionis actioniſq;
finis ipſa erit. Propter hanc ſacramẽtis eius imbui
mur,propter hãc mirabilibus eius operibus & ſer
monibus erudimur,propter hanc ſpiritus eius pi-
A gnus accepimus:propter hãc credimus in eum &
ſperamus,& eius amore quantum donat accendi-
mur. Hac pace in preſſuris omnibus conſolamur,
hac à preſſuris omnibus liberamur: propter hanc
omnem tribulationẽ fortiter ſuſtinemus,ut in hac
feliciter ſine ulla tribulatiõe regnemus. Merito ad
eam clauſit uerba,quæ parum intelligentibus di-
ſcipulis erãt prouerbia: intellecturis ea quãdo eis
dediſſet promiſſum ſpiritum ſanctum, de quo ſu-
perius ait,Hæc locutus ſum uobis, apud uos ma- Ioan. 14
nens. Paracletus autẽ ſpiritus ſanctus quẽ mittet
pater in nomine meo,ille uos docebit omia,& ſug
geret uobis omnia quæcunq; dixero uobis. Hæc
nimirum futura fuerat illa hora, qua ſe promiſerat
non iam in prouerbijs locuturũ, ſed palàm de pa-
B tre annunciaturum. Eadem quippe ipſius uerba,
reuelante ſpiritu ſancto,intelligẽtibus iam non e-
rant futura prouerbia. Neq; enim loquente in eo-
rum cordibus ſpiritu ſancto, taciturus erat unige-
nitus filius, qui dixit in ea hora palàm ſe illis an-
nunciaturũ eſſe de patre:quod eis utiq; iam intelli
gentibus nõ eſſet prouerbium. Sed hoc quoq; ip-
ſum,quomodo ſimul loquantur in ſuorum ſpiritu
liũ cordibus & dei filius & ſpiritus ſanctus, immo
ipſa trinitas,quæ inſeparabiliter operatur:intelli-
gentibus eſt uerbum,non intelligẽtibus autẽ pro
uerbium. Cum ergo dixiſſet propter quid omnia
ſit locutus,ut in illo ſcilicet pacẽ haberent,in mun
do habentes preſſuram,exhortatusq; fuiſſet confi
derent,quia ipſe uicit mũdum: eo qui erat ad illos
C ſermone finito, deinde ad patrẽ uerba direxit,&
orare iam cœpit. Sic enim Euangeliſta ſequitur di
cens, Hæc locutus eſt Ieſus:& ſubleuatis oculis
in cœlum dixit,Pater,uenit hora, clarifica filiũ tu-
um.] Poterat dominus noſter unigenitus & coæ-
ternus patri,in forma ſerui & ex forma ſerui,ſi hoc
opus eſſet,orare ſilẽtio:ſed ita ſe patri exhibere uo
luit precatorẽ,ut meminiſſet noſtrũ ſe eſſe docto-
rem. Proinde eam quam fecit orationem pro no-
bis,notam fecit & nobis:quoniã tanti magiſtri nõ
ſolũ apud ipſos ſermocinatio,ſed etiam ipſius pro
ipſis ad patrem oratio, diſcipulorũ eſt ædificatio.
Etſi illorum qui hæc dicta aderant audituri, profe
cto & noſtra qui fueramus cõſcripta lecturi. Qua
propter hoc quod ait, Pater uenit hora,clarifica fi
D lium tuum,oſtendit omne tempus, & quid quan-
do faceret uel fieri ſineret,ab illo eſſe diſpoſitũ qui
tempori ſubditus non eſt: quoniam quæ futura e-
rant per ſingula tempora, in dei ſapiẽtia cauſas ef-
ficientes habent,in qua nulla ſunt tempora. Non
ergo credatẽ hæc hora fato urgẽte ueniſſe, ſed deo
potius ordinãte. Nec ſiderea neceſſitas Chriſti cõ
nexuit paſſionẽ: abſit enim ut ſidera mori cogerent
ſiderum cõditorem. Non itaq; Chriſtũ tempus ut
moreretur impegit,ſed tempus Chriſtus quo mo-
reretur elegit: qui etiã tempus quo de uirgine na-
tus eſt cũ patre cõſtituit, de quo ſine tempore na-
tus eſt. Secũdum quam ueram ſanãq; doctrinam,
etiam Paulus Apoſtolus, Cum autẽ uenit,inquit, Gal. 4
plenitudo tẽporis,miſit deus filiũ ſuũ. Et deus per
Prophetã, Tempore, ait,accepto exaudiui te,& in Eſa. 49
die

2.Cor. 6 die ſalutis adiuui te. Et rurſus Apoſtol*: Ecce nūc A
tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Dicit
ergo: Pater uenit hora: qui cum patre diſpoſuit o-
mnes horas. Tanquam dicens, pater, quam pro-
pter homines & apud homines ad me clarificādū
ſimul cōſtituimus, uenit hora: clarifica filiū tuum,
ut & filius tuus clarificet te. Clarificatum à patre fi
lium nonnulli accipiunt, in hoc ꝙ ei nō pepercit,
ſed pro nobis omnibus tradidit eū. Sed ſi paſſione
clarificatus dicit, quanto magis reſurrectione? Nā
in paſſione magis eius humilitas ꝙ̃ claritas com-
Phil. 2 mendatur: Apoſtolo atteſtante q dicit: Humilia-
uit ſemetipſum, factus obediēs uſq; ad mortē, mor
tem aūt crucis. Deinde ſequit, & de eius clarifica-
tione iam dicit: Propter quod & deus illū exalta-
uit, & donauit ei nomē quod eſt ſup omne nomē: B
ut in nomine Ieſu omne genu flectat, cœleſtiū, ter
reſtrium, & infernorū, & omnis lingua confiteat
quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei pa-
tris. Hęc eſt glorificatio domini noſtri Ieſu Chriſti
quæ ab eius reſurrectiōe ſumpſit exordiū. Humili
tas ergo eius incipit in ſermone Apoſtoli, ab eo lo
co ubi ait: Semetipſum exinaniuit formā ſerui ac-
cipiens, & ꝑuenit uſq; ad mortē crucis: claritas ue
ro eius incipit ab eo loco ubi ait: Propter qđ & de
us exaltauit eū, & ꝑuenit quod in gloria eſt dei pa
tris. Nā & ipſum nomē ſi inſpiciant codices Græ-
ci, ex qua lingua Epiſtolæ Apoſtolicæ tranſlatæ
ſunt in Latinā: quod hic legitur gloria, ibi legit δό-
ξα. Vnde uerbū deriuatū eſt in Græco ut diceret
δόξασον, quod interpres Latinus ait clarifica, cum C
poſſet etiam glorifica dicere: quod tantundem ua
let. Et ideo poſſet etiam in Apoſtoli Epiſtola, ubi
eſt gloria, claritas poni: quod ſi fieret, tantundē ua
leret. Vt autem non recedatur à uerborum ſonis:
quemadmodum à claritate clarificatio, ſic à gloria
glorificatio deriuatur. Vt ergo mediator dei & ho
minum homo Chriſtus Ieſus reſurrectione clarifi-
caretur uel glorificaretur, prius humiliatus eſt paſ
ſione: nō enim à mortuis reſurrexiſſet, ſi mortuus
non fuiſſet. Humilitas claritatis eſt meritum, clari-
tas humilitatis eſt præmium: ſed hoc factum eſt in
forma ſerui. In forma uero dei ſemper fuit, ſemper
erit claritas: imò non fuit quaſi iam non ſit, nec e-
rit quaſi nondum ſit, ſed ſine initio, ſine fine ſem-
per eſt claritas. Quod ergo ait: Pater, uenit hora, D
clarifica filium tuum: ſic intelligendum eſt tanquā
dixerit, uenit hora ſeminandæ humilitatis, fructū
non differas claritatis. Sed quid ſibi uult quod ſe-
quitur: Vt filius tuus clarificet te?] Nunquid e-
tiam deus pater pertulit humilitatē carnis ſiue paſ
ſionis, ex qua illū clarificari oporteret? Quomo-
do igitur eum clarificaturus erat filius, cuius clari-
tas ſempiterna, nec ex forma ſerui potuit uideri mi
nor, nec in diuina ꝑſona potuit eſſe amplior? Sed
iſtam quęſtionem in hunc ſermonem nolo coarta
re, aut hinc eum facere longiorem.

De eo quod dicit: Sicut dediſti ei poteſtatē omnis car
nis: uſque ad id, claritate quam habui priuſquam mun-
dus fieret apud te. Tractatus CV.

GLORIFICATVM à patre filiū ſe-
cundū formam ſerui, quam pater ſu
G ſcitauit à mortuis, & ad ſuā dexterā
collocauit: res ipſa indicat, & nullus
ambigit Chriſtianus. Sed quoniam
non tantum dixit: Pater clarifica filium tuum, ſed
addidit etiam: Vt filius tuus clarificet te:] meri
to quæritur quomodo patrem clarificauerit filius,
cū ſempiterna claritas patris nec diminuta fuerit
in forma humana, nec augeri potuerit in ſua per-
fectione diuina. Sed in ſe ipſa claritas patris nec mi
nui nec augeri poteſt, apud homines autem pro-
culdubio minor erat: quando in Iudæa tantummo
do deus notus erat: nondum à ſolis ortu uſque ad
occaſum laudabant pueri nomen domini. Hoc au
B tem quia per Euangelium Chriſti factū eſt, ut per
filium pater innoteſceret gētibus: profecto patrē
clarificauit & filius. Si autem tantummodo mor-
tuus fuiſſet filius, nec reſurrexiſſet, ꝓculdubio nec
à patre clarificatus eſſet, nec patrem clarificaſſet:
nunc aūt reſurrectione clarificatus à patre, reſurre
ctionis ſuæ prædicatione clarificat patrem. Hoc
quippe aperit ordo ipſe uerborum: Clarifica, inqt,
filium tuum, ut filius tuus clarificet te. Tanꝗ; dice-
ret: Reſuſcita me, ut innoteſcas toti orbi ꝑ me. De-
inde magis magiſq; pandens quomodo clarificet
patrem filius. Sicut dediſti, inquit, ei poteſtatē
omnis carnis, ut omne quod dediſti ei, det eis uitā
ęternā.] Omnem carnē dixit omnem hominem à
parte totū ſignificās: quemadmodū rurſus à parte
C ſuperiore ſignificatus eſt homo totus, ubi ait Apo
ſtolus: Omnis anima poteſtatib. ſublimiorib. ſub- Rom. 13
dita ſit. Quid eñ dixit omnis anima, niſi om̄is ho-
mo? Et hoc autem ꝙ poteſtas Chriſto à patre data
eſt omnis carnis, ſecundum hominem intelligen-
dum eſt: nam ſecundum deum omnia per ipſum fa
cta ſunt, & in ipſo condita ſunt om̄ia in cœlo & in
terra, uiſibilia & inuiſibilia. Sicut ergo dediſti ei
poteſtatē, inquit, om̄is carnis, ita te clarificet filius
tuus: id eſt, notū te faciat omni carni quam dediſti
ei. Sic enim dediſti, ut omne qđ dediſti ei, det eis
uitam æternam. Hęc eſt aūt, inquit, uita æterna:
ut cognoſcant te ſolum uerum deum, & quem mi
ſiſti Ieſum Chriſtum.] Ordo uerborū eſt, ut te &
quem miſiſti Ieſum Chriſtū cognoſcant ſolum ue
D rum deum. Cōſequenter eñ & ſpiritus ſanctus in
telligitur, quia ſpiritus eſt patris & filij: tanꝗ; chari
tas ſubſtantialis & conſubſtantialis amborū. Quo
niam non duo dij pater & filius, nec tres dij pater
& filius & ſpiritus ſanctus: ſed ipſa trinitas unus ſo
lus uerus deus. Nec idem tamē pater q filius, nec
idē filius qui pater, nec idē ſpiritus ſanctus q pater
& filius: quoniā tres ſunt pater & filius & ſpiritus
ſanctus, ſed ipſa trinitas unus eſt deus. Si ergo eo
modo te glorificat filius ſicut dediſti ei poteſtatē
omnis carnis, & ſic dediſti ei, ut omne quod dedi-
ſti ei det eis uitam æternam, & hæc eſt uita æterna,
ut cognoſcant te: ſic te igitur filius glorificat, ut o-
mnibus quos dediſti ei te cognitum faciat. Porrò
ſi cognitio dei eſt uita æterna: tanto magis uiuere
tendimus, quanto magis in hac cognitione profi-

cimus. Non autẽ moriemur in uita æterna. Tunc
ergo dei cognitio perfecta erit, quãdo nulla mors
erit. Summa dei tunc clarificatio: quia ſumma glo
ria, quæ Grece dicitur δόξα. Vnde dictum δόξασον,
quod Latini quidã interpretati ſunt clarifica, qui-
dam glorifica. A ueteribus aũt gloria qua glorio-
Gloria ſi homines dicuntur, ita eſt definita: Gloria eſt fre-
quid ſit quẽs de aliquo fama cum laude. At ſi homo lauda
tur cum famæ creditur, quomodo deus laudabit̃
quando ipſe uidebitur? Propter quod ſcriptũ eſt,
Pſal. 83 Beati qui habitant in domo tua: in ſecula ſeculorũ
laudabunt te. Ibi erit dei ſine fine laudatio, ubi erit
dei plena cognitio: & qa plena cognitio, ideo ſum
ma clarificatio uel glorificatio. Sed prius hic clari
ficatur deus, dum annunciatus hominibus inno-
teſcit, & per fidem credentium prædicatur. Pro-
pter quod dicit: Ego te clarificaui ſuper terram: o-
pus conſummaui quod dediſti mihi ut faciã.] Nõ
ait, iuſſiſti, ſed dediſti: ubi cõmendatur euidẽs gra
tia. Quid eñ habet quod nõ accepit, etiã in unige
nito humana natura? An nõ accepit, ut nihil mali,
ſed bona faceret omnia: quando in unitatem per-
ſonę ſuſcepta eſt à uerbo, p quod facta ſunt omia?
Sed quomodo cõſummauit opus qđ accepit ut fa
ciat, cum reſtet adhuc paſſionis experimentũ, ubi
martyrib. ſuis maxime prębuit quod ſequerẽt̃ ex-
1. Pet. 2 emplũ (unde Apoſtolus Petrus, Chriſtus paſſus
eſt p nobis relinquẽs nobis exẽplũ, ut ſequamur
ueſtigia eius) niſi qa conſummaſſe ſe dicit, quod ſe
conſummaturũ eſſe certiſſime nouit? Sicut longe
ante in prophetia præteriti temporis uſus eſt uer-
bis, quãdo poſt annos plurimos futurũ erat quod
Pſal. 21 dicebat: Foderũt, inquit, manus meas & pedes me
os, dinumerauerũt omnia oſſa mea: non ait, ſodiẽt
& dinumerabũt. Et in hoc ipſo Euangelio: Omia
inquit, quę audiui à patre meo nota feci uobis: qui
Ioan. 16 bus ait poſteà: Adhuc multa habeo uobis dicere,
ſed nõ poteſtis portare modo. Qui eñ certis & im
mutabilibus cauſis omnia futura prædeſtinauit,
quod facturus eſt fecit: nã & per Prophetã dictum
de illo eſt, qui fecit quę futura ſunt. Secundũ hoc
etiã quod ſequit̃ dicit, Et nunc clarifica me tu pa
ter apud temetipſum, claritate quã habui priuſq̃
mundus eſſet apud te.] Nam & ſupra dixerat: Pa-
ter uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus
clarificet te. In quo uerborum ordine oſtenderat
prius à patre clarificandum filium, ut patrem clari
ficaret & filius. Modo autẽ dixit: Ego te clarifica-
ui ſuper terram, opus cõſummaui quod dediſti mi
hi ut faciam, & nunc clarifica me: tanquam prior
ipſe patrem clarificauerit, à quo deinde ut clarifi-
cetur expoſcit. Ergo intelligendum eſt utroq; uer
bo ſuperius uſum, ſecundũ id quod futurum erat,
eoq; ordine quo futurũ erat, clarifica filiũ ut te cla
rificet filius: modo uero uſum fuiſſe uerbo præteri
ti tẽporis de re futura, ubi ait: Ego te clarificaui ſu-
per terrã, opus conſummaui qđ dediſti mihi ut fa
ciã. Deinde dicẽdo, & nũc clarifica me tu pater a-
pud temetipſum, quaſi poſterius eſſet clarificãdus
à patre, quẽ prius ipſe clarificauerat: qd oſtẽdit, ni
ſi ſuperius ubi ait: Ego te clarificaui ſuper terrã, ita
A locutum ſe fuiſſe tanq̃ feciſſet quod facturus eſſet:
hic autem popoſciſſe ut pater faceret, per quod il-
lud filius facturus eſſet, id eſt ut pater clarificaret
filium, per quam filij clarificationem etiã filius cla
rificaturus eſſet patrem? Deniq; ſi de re quę futura
erat ponamus etiam futuri temporis uerbum, ubi
pro tempore futuro poſuit ipſe præteritum, nulla
ſententiæ remanebit obſcuritas: ueluti ſi dixiſſet:
Ego te clarificabo ſuper terram, opus cõſumma-
bo quod dediſti mihi ut faciam, & nũc clarifica me
tu pater apud temetipſum. Nẽpe ita planũ eſt ſicut
illud ubi ait: Clarifica filium tuum, ut filius tuus
clarificet te, & ipſa eſt omnino ſententia: niſi quia
& hic dictus eſt eiuſdẽ clarificationis modus, ibi
autem tacitus, tanquam illud iſto exponeretur eis
quos poterat permouere, quomodo pater filium,
B & maxime quomodo patrẽ clarificet & filius. Di-
cendo enim clarificari à ſe patrem ſuper terram, ſe
autem à patre apud eundem patrem: modum pro
fecto utriuſq; clarificationis oſtendit. Ipſe quippe
patrem clarificauit ſuper terrã, eum gentibus prę-
dicãdo: pater uero ipſum apud ſemetipſum, ad ſu-
am dexteram collocãdo. Sed ideo poſtea de clari
ficãdo patre ubi ait: Ego te clarificaui, uerbũ præ-
teriti temporis ponere maluit, ut mõſtraret in præ
deſtinatione iam factum, & pro iam facto haben
dum, quod certiſſime fuerat futurum: id eſt ut à pa
tre apud patrem glorificatus, patrem ſuper terram
glorificaret & filius. Sed hanc prædeſtinationem
in ſua clarificatione manifeſtius aperuit, qua eum
clarificauit pater: in eo quod adiunxit. Clarita-
C te quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.]
Ordo uerborum eſt, quam habui apud te priuſ-
quam mundus eſſet. Ad hoc ualet quod ait: & nũc
clarifica me, hoc eſt ſicut tunc ita & nunc: ſicut tũc
prædeſtinatione, ita & nunc perfectione. Fac in
mundo quod apud te iam fuerat ante mundũ, fac
in ſuo tempore quod ante omnia tempora ſtatui-
ſti. Hoc quidam ſic intelligendum putarunt, tanq̃
natura humana quę ſuſcepta eſt à uerbo, cõuerte
retur in uerbum, & homo mutaretur in deum, imò
ſi diligentius quod opinati ſunt cogitemus, homo
periret in deo. Num enim quiſq̃ ex iſta mutatione
hominis uel duplicari dei uerbum dicturus eſt uel
augeri: ut aut duo ſint quod unũ fuit, aut amplius
ſit quod minus fuit. Porrò ſi natura humana in uer
D bum mutata atq; cõuerſa, uerbũ dei quantũ erat et
qđ erat hoc erit, ubi eſt homo ſi nõ perit? Sed ad
hanc opinionẽ quam ueritati prorſus non uideo
cõuenire, nihil nos urget: ſi filio dicente, nunc cla
rifica me tu pater apud temetipſum claritate quã
habui priuſq̃ mundus eſſet apud te, intelligamus
prędeſtinationẽ claritatis humanę quæ in illo eſt
naturæ, ex mortali immortalis apud patrem futu-
ræ: & hoc iam prædeſtinando factum fuiſſe ante-
quam mundus eſſet, quod in mundo etiam ſuo
tempore fieret. Si enim de nobis dixit Apoſtolus,
ſicut elegit nos in ipſo ante mundi cõſtitutionem: Eph. 1
cur abhorrere putatur à uero, ſi tũc pater caput no
ſtrum glorificauit, quando nos in ipſo ut mẽbra e-
ius eſſemus elegit? Sic enim nos electi, quomodo
ipſe

ipſe clarificatus, quia priuſquam mũdus eſſet, nec A
nos eramus, nec ipſe mediator dei & hominũ ho-
mo Chriſtus Ieſus. Sed ille qui per ipſum inquan-
tum uerbum eius eſt, etiam quæ futura ſunt fecit,
& uocat ea quę non ſunt tãquam ſint: profecto ſe
eundum id ꝙ mediator dei & hominum homo eſt
ante mundi conſtitutionem pro nobis deus pater
glorificauit ipſum, ſi tunc elegit etiam nos in ipſo.
Rom. 8 Quid enĩ dicit Apoſtolus? Scimus aũt quoniã dili
gentibus deũ omnia cooperantur in bonũ, his qui
ſecundũ propoſitum uocati ſunt. Quos enĩ pręſci
uit, & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij
eius: ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.
Quos aũt prædeſtinauit, illos & uocauit. Niſi for-
te ipſum prædeſtinatũ dicere formidabimus: quia
de nobis tantum ut efficiamur conformes imagi- B
nis eius, hoc dixiſſe uidetur Apoſtolus. Quaſi uero
quiſꝙ regulam fidei fideliter intuẽs, filium dei ne-
gaturus eſt prædeſtinatũ: qui eum negare hominẽ
non poteſt. Recte quippe dicitur non prædeſtina
tus ſecundum id quod eſt uerbum dei, deus apud
deum. Vt quid enim pręddeſtinaretur, cum iam eſſet
quod erat, ſine initio ſine termino ſempiternus? Il
lud autem prædeſtinatum erat, quod nõdùm erat:
ut ſic ſuo tempore fieret, quẽadmodum ante om̃ia
tempora prædeſtinatũ erat ut fieret. Quiſquis igitur
dei filium prædeſtinatũ negat, hunc eundẽ filium
hominis negat. Sed propter cõtentioſos etiã hinc
audiamus Apoſtolum in ſuarum exordio literarũ.
Nam & in prima Epiſtolarum eius quæ eſt ad Ro
manos, & ipſius Epiſtolæ principium eſt, ubi le- C
Rom. 1 gitur: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, uocatus Apoſto
lus, ſegregatus in Euangelium dei, quod ante pro
miſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de
filio, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum
carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in uirtute
ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectio
ne mortuorum. Secundum hanc ergo prædeſtina
tionem etiam clarificatus eſt antequã mundus eſ-
ſet: ut eſſet claritas eius ex reſurrectione motruo-
rum apud patrem, ad cuius dexteram ſedet. Cum
ergo uideret illius prædeſtinatæ ſuæ clarificatiõis
ueniſſe iam tempus, ut & nunc fieret in redditione
quod fuerat in prædeſtinatione iam factũ: orauit
dicens: Et nunc clarifica me tu pater apud temet-
ipſum, claritate quam habui priuſꝙ mundus eſſet D
apud te. Tanquam diceret, claritatem quam ha-
bui apud te, id eſt illam claritatem quam habui a-
pud te in prædeſtinatione tua: iam tempus eſt ut
apud te habeam etiam uiuens in dextera tua. Sed
quoniã nos diu tenuit huius diſcuſſio quæſtionis,
alio quæ ſequuntur ſermone tractanda ſunt.

De eo quod dicit: Manifeſtaui nomen tuum homi-
nibus: uſq; ad id: Et crediderunt quia tu me miſiſti.

Tractatus CVI.

E bis uerbis domini, ſicut ipſe dona
uerit, ſermõe iſto diſputaturi ſumus
D quæ ita ſe habent. Manifeſtaui no
men tuum hominibus quos dediſti
mihi de mundo.] Quod ſi de his tã-
tum dicit diſcipulis cũ quibus cœnauit, & ad quos
A antequam orare inciperet tam multa locutus eſt:
non pertinet hoc ad illam clarificationem, ſiue ut
alij interpretati ſunt, glorificationem, de qua ſupe
rius loquebatur, qua filius clarificat uel glorificat
patrem. Quanta eſt enim uel qualis gloria, duode
cim uel undecim potius innotuiſſe mortalibus? Si
autem quod ait, manifeſtaui nomen tuum homi-
nibus quos dediſti mihi de mundo, omnes hic in-
telligi uoluit, etiam qui in eum fuerant credituri,
ad eius magnam quæ futura erat ex omnibus gen
tibus Eccleſiam pertinentibus, de qua in pſalmo
canitur: In Eccleſia magna confitebor tibi: eſt pla Pſal. 21
nè iſta clarificatio qua filius clarificat patrem, cum
eius nomẽ notum facit omnibus gentibus, & tam
multis generationibus hominum. Et tale eſt hoc
B quod ait, manifeſtaui nomen tuum hominibus
quos dediſti mihi de mũdo, quale illud quod pau
lo ante dixerat: Ego te clarificaui ſup terram: pro
tempore futuro & illic & hic præteritum ponens,
ſicut qui ſciret prædeſtinatum eſſe ut id fieret, &
ideo feciſſe dicẽs ſe, quod erat ſine ulla dubitatio-
ne facturus. Sed de illis qui iam erant diſcipuli e-
ius, non de omnibus qui in illum fuerant creditu-
ri eum dixiſſe quod dixit, manifeſtaui nomẽ tuum
hominibus quos dediſti mihi de mundo: ea quę ſe
quũtur credibilius eſſe demonſtrãt. Cum enĩ hoc
dixiſſet, adiunxit: Tui erant, & mihi eos dediſti,
& ſermonẽ tuum ſeruauerunt. Nunc cognouerũt
quia om̃ia quę dediſti mihi abs te ſunt, quia uerba
quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt & co
C gnouerunt uere quia à te exiui, & crediderũt quia
tu me miſiſti.] Quanquam & hæc omnia de futu-
ris omnibus fidelibus dici potuerunt ſpecie perfe
cta, cũ adhuc eſſent futura: ſed ut de his ſolis quos
tunc habebat diſcipulis hæc loqui intelligatur, il-
lud magis urget quod paulo poſt ait: Cum eſſem
cum eis, ego ſeruabã eos in nomine tuo. Quos de
diſti mihi cuſtodiui, & nemo ex eis perijt niſi fili-
us perditionis, ut ſcriptura adimpleatur.] Iudam ſi
gnificans qui tradidit eum. Ex iſto quippe duode
nario numero apoſtolorũ ſolus perijt. Deinde ſub
iungit: Nũc aũt ad te uenio.] Vnde manifeſtum
eſt eum de corporali ſua dixiſſe præſentia: cum eſ-
ſem cum eis ego ſeruabam eos, ueluti iam cum eis
ea præſentia nõ eſſet. Eo modo enĩ ſignificare uo
D luit aſcenſionem ſuam mox futuram, de qua dixit:
Nunc aũt ad te uenio: iturus uriq; ad dexteram pa
tris. Vnde uenturus eſt ad uiuos & mortuos iudi-
candos præſentia itidem corporali, ſecũdum fidei
regulam ſanamq; doctrinã: nam pręſentia ſpiritali
cum eis erat utiq; futurus poſt aſcenſionem ſuam,
& cum tota Eccleſia ſua in hoc mũdo, uſq; in con-
ſummatione ſeculi. Non itaq; recte intelliguntur
de quibus dixerit, cum eſſem cum eis, ego ſerua-
bam illos: niſi hi quos in ſe credentes ſeruare iam
cœperat præſentia corporali, & ꝗs relicturus fue-
rat abſentia corporali, ut eos cum patre ſeruaret
præſentia ſpiritali. Poſt uero adiũgit & cæteros ſu
os, ubi dicit: non pro his autem rogo tantum, ſed
& pro his ꝗ credituri ſunt per uerbum eorũ in me.
Vbi manifeſtius oſtendit, quòd non de omnibus

ad eum pertinentibus ſuperius loqueret̃,ab eo lo- A
co ubi ait: Manifeſtaui nomen tuum hominibus
quos dediſti mihi: ſed de his tantum qui eum cum
illa diceret audiebant. Ab ipſo itaq; orationis eiua
exordio ubi ſubleuatis oculis in cœlum dixit: Pa-
ter,uenit hora, clarifica filium tuum , ut filius tuus
clarificet te,uſq; ad illud qđ paulo poſt ait: Et nũc
clarifica me tu pater apđ temetipſum claritate quã
babui priuſquam mũdus eſſet apud te : omnes ſu-
os uolebat intelligi, quibus notum faciendo pa-
trem clarificat eum. Cum enim dixiſſet, ut filius
tuus clarificet te, mox quemadmodum id fieret,
demonſtrauit dicens: Sicut dediſti ei poteſtatem
omnis carnis, ut omne quod dediſti ei, det eis ui-
tam ęternam. Hęc eſt autem uita ęterna,ut cogno
ſcãt te ſolũ uerum deum, & quẽ miſiſti Ieſum Chri B
ſtum. Non enim poteſt cognitione hominũ clarifi
cari pater, niſi & ille cognoſcat̃ per quẽ glorifica-
tur:id eſt,per quẽ populis innoteſcit. Hæc eſt glo-
rificatio patris quæ nõ circa ſolos illos apoſtolos
facta eſt,ſed circa omẽs homines fit,quibus in ſuis
mẽbris caput eſt Chriſtus. Neq; enim de ſolis apo
ſtolis poteſt intelligi: Sicut dediſti ei poteſtatẽ om
nis carnis, ut omne quod dediſti ei det eis uitam
æternam:ſed utiq; de omnibus quibua in eum cre-
dentibua uita æterna datur. Iam nunc ergo uidea-
mus quid de illis à quibus tunc audiebatur, diſci-
pulis ſuis dicat. Manifeſtaui, inquit, nomen tuum
hominibus quos dediſti mibi. Nõ ergo nouerant
dei nomen, cum eſſent Iudæi? Et ubi eſt quod le-
Pſal.75 gitur: Notus in Iudæa deus, in Iſrael magnum no- C
men eius? Ergo manifeſtaui nomen tuum homini
bus iſtis quos dediſti mihi de mũdo, qui me audi-
unt hæc dicentem. Non illud nomẽ tuum quo uo
caris deus,ſed illud quo uocaris pater meus:quod
nomen manifeſtari ſine ipſius filij manifeſtatione
non poſſet. Nam quòd deus dicitur, uniuerſæ cre-
aturæ & omnibus gentibus anteq; in Chriſtũ cre-
derent, nõ omni modo eſſe potuit hoc nomẽ igno
tum. Hæc eſt enim uis ueræ diuinitatis; ut creatu-
ræ rationali iam ratione utenti, non omnino ac pe
nitus poſſit abſcondi. Exceptis enim paucis in qui
bus natura nimium depraauata eſt, uniuerſum ge-
nus humanum deum mundi huius fatetur autho-
rem. In hoc ergo quod fecit hunc mundũ cœlo ter
raq; cõſpicuum, & anteq; imbuerẽtur in fide Chri D
ſti, notus omnibus gẽtibus deus. In hoc aũt quòd
non eſt iniurijs ſuis cum dijs falſis colendus, notus
in Iudæa deus. In hoc uero quòd pater eſt huius
Chriſti per quem tollit peccatũ mundi: hoc nomẽ
eius prius occultum omnibus, nunc manifeſtauit
eis quos dedit ei pater ipſe de mũdo. Sed quomo
do manifeſtauit, ſi nõdum uenit hora de qua ſupe
rius dixerat, ꝙ ueniet hora cum iam nõ in prouer-
bijs, inquit, loquar uobis, ſed palàm de patre meo
annunciabo uobis? An uero annunciatio manife-
ſta putabitur in prouerbijs? Cur ergo dictum eſt,
palàm annunciabo uobis, niſi quia in ꝓuerbijs nõ
eſt palàm? Quod autem nõ in prouerbijs occulta
tur,ſed uerbis manifeſtat̃: proculdubio palàm di-
citur. Quomodo ergo manifeſtauit, quod nondũ

A palàm dixit? Proinde ſic intelligendũ eſt, pro tem-
pore futuro præteritum poſitum, quemadmodũ
illud: Omnia quæ audiui à patre meo nota feci uo Ioan.15
bis: quod nõdum fecerat, ſed loquebatur quaſi fe-
ciſſet, quod immobiliter eſſe præfixum ſciebat, ut
faceret. Quid eſt autem, Quos dediſti mihi de
mũdo?] Dictum eſt enim de illis, quòd nõ eſſent
de mũdo: ſed hoc illis regeneratio præſtitit, nõ ge
neratio. Quid eſt etiam quod ſequitur: Tui erant,
& mihi eoa dediſti?] An aliquando erant patris,
quando non erant unigeniti filij eius: & habuit ali
quando pater aliquid ſine filio? Abſit. Veruntа-
men habuit aliquid aliquando deus filius, quod
nondum habuit idem ipſe homo filius: quia non-
dum erat homo factus ex matre, quando tamẽ ha-
B bebat uniuerſa cum patre. Quapropter quod di-
xit tui erant, non inde ſe ſeparauit deus filius, ſine
quo nihil unquam pater habuit: ſed ſolet ei tribue
re omne quod poteſt, à quo eſt ipſe qui poteſt. A
quo enim habet ut ſit, ab illo habet ut poſſit: & ſi-
mul utrunq; ſemper habuit, quia nunquam fuit,
& non potuit. Quocirca quicquid potuit pater,
ſemper cum illo filius potuit: quoniã ille qui nun-
quam fuit & non potuit, nunquam ſine patre fuit,
nunquam ſine illo pater fuit. Ac per hoc ſicut pa-
ter æternus omnipotens, ita filius coæternus om-
nipotens: & ſi omnipotens, utiq; omnitenens. Id
enim potius uerbũ à uerbo interpretamur, ſi pro-
prie uolumus dicere, quod à Græcis dicitur παν-
τοκράτωρ: quod noſtri non ſic interpretarentur, ut
C omnipotena dicerent, cũ ſit παντοκράτωρ omnite-
nẽs, niſi tantundẽ ualere ſentirẽt. Quid ergo unq;
habere potuit ęternus omnitenẽs, quod nõ ſimul
habuerit coęternus omnitenẽs? Quod itaq; ait: Et
mihi eos dediſti, hominẽ ſe accepiſſe hãc poteſtatẽ
ut eos haberet oſtendit: quoniã qui ſemper omni
potens fuit: nõ ſemper homo fuit. Quãobrem cũ
patri potius tribuiſſe uideat̃, ut ab eo illos accepe-
rit, quoniã ex ipſo eſt quicquid eſt de quo eſt: eti-
am ipſe ſibi eos dedit, hoc eſt cum patre deus Chri
ſtus, homini Chriſto quod cum patre non eſt, ho-
mines dedit. Deniq; qui hoc loco dicit: Tui erant,
& mihi eos dediſti: iam ſuperius eiuſdem diſcipu-
lis dixerat: Ego uos de mundo elegi. Conteratur Ioan.15
hic cogitatio carnalis atq; diſpereat. De mundo ſi
D bi à patre dicit filius datos homines: quibus alio lo
co dicit, ego uos elegi de mundo. Quos deus filiꝰ
de mundo elegit cum patre, idem ipſe homo fili-
us de mundo eos accepit à patre: nõ enim pater il-
los filio dediſſet, niſi elegiſſet. Ac per hoc filius ſi-
cut non inde ſeparauit patrem, quando dixit, ego
uos de mundo elegi, quoniã ſimul eos elegit et pa
ter: ſic non inde ſeparauit & ſe, quãdo dixit, tui e-
rant, quia & ipſius filij pariter erant. Nũc autẽ ho-
mo idem ipſe filius accepit eos qui nõ erant ipſi-
us, quia & formã ſerui accepit deus idem quę non
erat ipſius. Sequitur ac dicit: Et ſermonem tuũ
ſeruauerunt. Nunc cognouerunt quia omnia quę
dediſti mihi abs te ſunt:] Id eſt cognouerunt quia
abs te ſum. Simul enim pater dedit omnia, cum ge
nuit qui haberet omnia. Quia uerba, inquit, quæ
dediſti

dediſti mihi dedi eis: & ipſi acceperunt].Id eſt, intellexerunt atque tenuerunt. Tunc enim uerbum accipitur, quando mente percipitur. Et cognouerunt, inquit, uere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti.] Et hic ſubaudiendum eſt, uere. Quod enim dixit, cognouerũt uere, exponere uoluit adiungendo, & crediderunt. Hoc itaq; crediderunt uere, quod cognouerũt uere: id enim eſt à te exiui, quod eſt tu me miſiſti. Cum ergo dixiſſet, cognouerunt uere, ne quiſquam putaret iſtam cognitionem tanquam per ſpeciem factã non per fidem: exponendo addidit, & crediderunt, ut ſubaudiamus uere, & intelligamus hoc dictum eſſe, cognouerunt uere, quod eſt crediderũt uere: non eo modo quẽ ſignificauit paulo ante, cum dixit: Modo creditis. Venit hora & iam uenit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis. Sed crediderunt uere, id eſt quomodo credendum eſt, inconcuſſe, firme, ſtabiliter, fortiter: non iam in propria redituri, & Chriſtum relicturi. Adhuc ergo diſcipuli non erant tales, quales eos dicit uerbis præteriti temporis, quaſi iam eſſent: prænuncians quales futuri eſſent, accepto ſcilicet ſpiritu ſancto, qui eos ſicut promiſſum eſt, doceret omnia. Quem priuſquam acciperent quomodo ſeruauerunt eius ſermonem, quod de illis quaſi fecerint dixit: quando primus eorum ter eum negauit, cum ex ore eius audiſſet quid futurum eſſet homini qui eum corã hominibus negauiſſet? Dedit ergo eis uerba ſicut dixit, quæ dedit ei pater: ſed quando illa non foris in auribus, ſed intus in cordibus ſpiritaliter acceperunt, tunc uere acceperunt, quia tunc uere cognouerunt. Vere autem cognouerunt, quia uere crediderunt. Ipſi autem filio quomodo pater ea uerba dederit, quibus uerbis homo poterit explicare? Facilior ſanè quæſtio uidetur, ſi ſecundum id quòd filius eſt hominis, accepiſſe à patre illa uerba credatur. Quanq; natus ex uirgine quãdo & quomodo ea didicerit quis enarrabit: quando etiam ipſam quæ de uirgine facta eſt, generationẽ eius quis enarrabit? Si uero ſecundum id ꝙ eſt de patre genitus patriq; coæternus, accepiſſe à patre iſta uerba cogitatur, nihil ibi tẽporis cogitetur, quaſi prius fuerit qui ea non habuerit, atq; ut haberet, quæ nõ habebat acceperit: quoniam quicquid deus pater deo filio dedit, gignendo dedit. Ita enim dedit filio pater, ſine quibus filius eſſe non poteſt, ſicut ei dedit ut eſſet. Nã quomodo aliter uerbo uerba daret aliqua, in quo ineffabiliter dixit omnia? Sed iam quæ ſequũtur, alio ſunt expectanda ſermone.

De eo quod dicit: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo: uſque ad id: Et hæc loquor in mundo ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis.

Tractatus CVII.

CVM de his quos iam diſcipulos habebat dominus loqueretur ad patrẽ, inter alia etiã dixit hoc: Ego ꝑ eis rogo. Non pro mũdo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi.] Mundũ uult modo intelligi, qui uiuunt ſecũdum concupiſcen

A tiam mundi: & non ſunt in ea ſorte gratiæ, ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro mundo, ſed pro his quos ei pater dedit, rogare ſe dicit: per hoc enim quòd eos illi pater iam dedit, factum eſt ut non pertineant ad eum mundum pro quo non rogat. Deinde ſubiungit: Quia tui ſunt.] Neque enĩ quia pater eos filio dedit, amiſit ipſe quos dedit: cũ adhuc filius ſequatur & dicat: Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt.] Vbi ſatis apparet quomodo unigeniti filij ſint oĩa quę ſunt patris. Per hoc utiq; quòd etiam ipſe deus eſt, & de patre patri eſt natus æqualis: non quomodo dictũ eſt uni ex duobus filijs, maiori ſcilicet: Tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. (Luc. 15) Illud enim dictum eſt de his omnibus creaturis, quæ infra crea-

B turam rationalem ſunt, quæ utique ſubduntur Eccleſiæ: in qua uniuerſa Eccleſia & illi duo intelliguntur filij maior & minor, cum omnibus angelis ſanctis, quibus erimus æquales in regno Chriſti & dei. Hoc autem ita dictum eſt: Et mea omnia tua ſunt, & tua mea: ut hic ſit etiam ipſa creatura rationalis, quæ non niſi deo ſubditur, ut ei quæ infra illam ſunt cuncta ſubdantur. Hęc ergo cum ſit dei patris, non ſimul eſſet & filij, niſi patri eſſet æqualis: de ipſa quippe agebat, cum diceret: Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi quia tui ſunt, & mea oĩa tua ſunt, & tua mea. Nec fas eſt ut ſancti de quibus hęc locutus eſt cuiuſq; ſint, niſi eius à quo creati & ſanctificati ſunt: ac per hoc & omnia quæ ipſorum ſunt, neceſſe eſt ut eius ſint

C cuius & ipſi ſunt. Ergo cũ & patris & filij ſint: æquales eos eſſe demõſtrat quorum ęqualiter ſunt. Illud autem quod ait, cum de ſpiritu ſancto loqueretur: Omnia quæ habet pater, mea ſunt, ꝓpterea dixi, quia de meo accipiet & annũciabit uobis: de his dixit quæ ad ipſam patris pertinẽt diuinitatẽ, in quibus illi eſt æqualis, omnia quę habet habendo. Neq; enim ſpiritus ſanctus de creatura quæ patri eſt ſubdita & filio, fuerat accepturus quod ait, de meo accipies: ſed utiq; de patre de quo procedit ſpiritus, de quo eſt natus & filius. Et clarificatus ſum, inquit, in eis.] Nunc ſuam clarificationẽ tanq; facta ſit dicit, cum adhuc eſſet futura: ſuperius autem à patre poſcebat ut fieret. Sed utrum ipſa ſit clarificatio, de qua dixerat, & nunc clarifica me

D tu pater apud temetipſum claritate quã habui priuſquam mundus eſſet apud te: utiq; requirendum eſt. Si enim apud te, quomodo in eis? An cũ hoc ipſum innoteſcit eis, ac per ipſos omnibus qui credunt eis teſtibus ſuis? Poſſumus planè intelligere ſic dixiſſe dñm de Apoſtolis, qđ clarificatus ſit in eis: dicendo enim eſſe iam factum, oſtendit iam fuiſſe prædeſtinatum, & certum haberi uoluit quod eſſet futurum. Et iam, inquit, nõ ſum in mundo, & hi in mũdo ſunt.] Si horam prorſum illam qua loquebatur attendas, utriq; adhuc in mundo erãt, & ipſe ſcilicet, & illi de quibus hæc dicebat: non enim ſecundum prouectum cordis & uitæ id accipere poſſumus uel debemus, ut illi propterea adhuc eſſe dicãtur in hoc mundo ꝙ mundana adhuc ſapiant, ille autem iam non eſſe in mũdo ſapiendo

(A) diuina. Poſitum eſt hic enim uerbum unum, quod nos ita intelligere omnino non ſinat, quia nõ ait, & non ſum in mundo: ſed, iam non ſum in mundo: per hoc oſtendens fuiſſe ſe in mundo, iam non eſſe. Nunquid ergo fas eſt ut eum credamus aliquando mundana ſapuiſſe, & ab hoc errore liberatum iam illa non ſapere? Quis tam impio ſenſu ſe induerit? Reſtat igitur ut ſecundum id quod ipſe etiam in mundo prius erat, in mundo ſe dixerit iam non eſſe: profecto præſentia corporali à mundo ſcilicet abſentiam ſuam iam cito futuram, illorum autem tardius, per hoc oſtendẽs, quòd ſe iam non hic eſſe, illos autem hic eſſe dixit, cum & ipſe hic & illi adhuc eſſent. Sic em̃ locutus eſt homo congruens hominibus, ut mos loquendi ſeſe habet, & humanus uſus. (B) An nõ quotidie dicimus, iam non eſt hic, de aliquo quantocius abituro? Et maximè hoc de morituris ſolet dici: quanquam & ipſe dominus tanquam præuidens, quid lecturos mouere poſſet, adiecit: Et ego ad te uenio:] ſic exponens quodammodo cur dixerit, iam nõ ſum in mundo. Commendat ergo eos patri, quos corporali abſentia relicturus eſt, dicens: Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi.] Nempe ſicut homo deum rogat pro diſcipulis ſuis quos accepit à deo. Sed attende quod ſequitur: Vt ſint, inquit, unum ſicut & nos.] Non ait, ut nobiſcum ſint unum, aut ſimus unum ipſi & nos, ſicut unum ſumus nos, ſed ait, ut ſint unum ſicut & nos. Ipſi utiq; in natura ſua ſint unum, ſicut & nos in noſtra unum ſumus. (C) Quod ꝓculdubio uerum non diceret, niſi ſecundum hoc diceret, ꝙ eiuſdem naturæ deus eſt cuius & pater, ſecundum ꝙ alibi dixit, ego & pater unũ ſumus: [Ioan. 10] nõ ſecundum id ꝙ etiam homo eſt, nam ſecũdum hoc, pater maior me eſt, dixit. Sed quoniam una eademq; perſona eſt deus & homo, intelligimus hominem in eo quod rogat: intelligimus autem deum, in eo quòd unum ſunt & ipſe & ille quem rogat. Sed eſt adhuc in conſequentibus locis de hac re diligentius diſputandum: hic autem ſequitur. Cum eſſem cum eis, ego ſeruabã eos in nomine tuo.] Me, inquit, ueniẽte ad te, ſerua eos in nomine tuo: in quo eos quando cum eis eram, & ipſe ſeruabam. In nomine patris ſeruabat diſcipulos ſuos filius homo, cum eis humana præſentia cõſtiturus: (D) ſed etiã pater in nomine filij ſeruabat, quos in nomine filij petentes exaudiebat. His quippe idem filius dixerat. Amen amẽ dico uobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. [Ioan. 15] Neq; hoc tã carnaliter debemus accipere, uelut uiciſſim nos ſeruẽt pater & filius, amborũ in nobis cuſtodiendis alternante cuſtodia, quaſi ſuccedat alius quãdo diſceſſerit alius: ſimul em̃ nos cuſtodiunt pater & filius & ſpiritus ſanctus, q eſt unus uerus & beatus deus. Sed ſcriptura nos nõ leuat, niſi deſcendat ad nos: ſicut uerbum caro factũ deſcendit ut leuaret, nõ cecidit ut iaceret. Si deſcendentẽ cognouimus, eũ leuãte ſurgamus: & intelligamus cum ita loquitur, perſonas eum diſtinguere, non ſeparare naturas. Quando ergo ſeruabat diſcipulos ſuos filius præſentia corporali, non expectabat pater ad cuſtodiendũ ſuccedere filio diſcedenti, ſed eos ambo ſeruabãt potentia ſpirituali: & quando ab eis abſtulit filius præſentiam corporalem, tenuit cum patre cuſtodiam ſpiritualem. Quia & cuſtodiendos quando filius homo accepit, cuſtodiæ paternæ non eos abſtulit: & cum pater filio cuſtodiendos dedit, non dedit ſine ipſo cui dedit, ſed dedit homini filio, nõ ſine deo eodem ipſo utique filio. Sequitur ergo filius & dicit. Quos dediſti mihi cuſtodiui: & nemo ex his perijt niſi filius perditionis, ut ſcriptura impleatur.] Filius perditionis dictus eſt traditor Chriſti perditioni prædeſtinatus, ſecundum ſcripturam quę de illo in pſalmo cẽteſimooctauo maxime prophetatur. Nunc autem, inquit, ad te uenio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletũ in ſemetipſis.] Ecce in mundo ſe loqui dicit, qui paulo ante dixerat, iam non ſum in mundo: quod cur dixerit ibi expoſuimus, imò ipſum id expoſuiſſe docuimus. Ergo & quia nondum abierat, hic adhuc erat: & quia mox fuerat abiturus, hic quodãmodo iam non erat. Quod ſit autem hoc gaudium de quo ait, ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis: iam ſuperius expreſſum eſt, ubi ait, ut ſint unũ ſicut & nos. Hoc gaudium ſuum, id eſt à ſe in eos collatum, in eis dicit implendum: propter quod locutum ſe dixit in mundo. Hæc eſt pax illa & beatitudo in futuro ſeculo: propter quam conſequendam temperanter & iuſte & pie uiuendum eſt in hoc ſeculo.

De eo quod dicit: Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit: uſque ad id: Vt ſint & ipſi ſanctificati in ueritate.

Tractatus CVIII.

LOQVENS adhuc dominus ad patrem & orans pro diſcipulis ſuis, dicit: Ego dedi eis ſermonem tuum, & mũdus eos odio habuit.] Nondũ id experti fuerant paſſionibus ſuis quæ illos poſtea ſunt ſecutæ: ſed more ſuo dicit iſta, uerbis præteriti temporis futura prænuncians. Deinde cauſam ſubijciens cur eos oderit mundus.

Quia non ſunt, inquit, de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.] Hoc eis regeneratiõe collatum eſt. Nam generatione de mũdo erãt, propter quod iam eis dixerat: Ego uos de mũdo elegi. Donatũ eſt ergo eis, ut ſicut ipſe, nec ipſi eſſent de mũdo: eos ipſo liberante de mundo. Ipſe aũt de mundo nunq; fuit: quia etiam ſecundum formam ſerui de ſpiritu ſancto ipſe nat9 eſt, de quo illi renati. Nam ſi propterea illi iam nõ de mundo, quia renati ſunt de ſpiritu ſancto: propterea ille nunquã de mũdo, quia natus eſt de ſpiritu ſancto. Nõ ergo, inquit, ut tollas eos de mũdo, ſed ut ſerues eos ex malo.] Adhuc enim neceſſarium habebant, quãuis iam non eſſent de mundo, eſſe tamen in mũdo. Repetit eandem ſententiam. De mundo inquit, non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo: Sanctifica eos in ueritate.] Sic enim ſeruantur ex malo, qđ ſuperius orauit ut fieret. Quæri aũt poteſt quomodo de mundo iam non erant, ſi ſanctificati in

ueritate

uerit ate nondum erant? Aut ſi iam erant, cur po-
A ſcat, ut ſint? An quia & ſanctificati in eadem pro-
ficiunt ſanctitate, fiunt'que ſanctiores? Neque
hoc ſine adiutorio gratiæ dei, ſed illo eorum ſan-
ctificante profectum, qui ſanctificauit inceptum.
Philip. 1 Vnde & Apoſtolus dicit, Qui in uobis opus bo-
num cœpit, perficiet uſque in diem Chriſti Ieſu.
Sanctificantur itaq; in ueritate hæredes teſtamen
ti noui, cuius ueritatis umbræ fuerunt ſanctifica-
tiones ueteris teſtamenti: & cum ſanctificantur in
ueritate, utiq; ſanctificantur in Chriſto, qui uera-
Ioan. 14 citer dixit, Ego ſum uia, ueritas, & uita. Item quan
Ioan. 8 do ait, Veritas liberabit uos, paulo poſt exponẽs
quid dixerit, Si uos, inquit, filius liberauerit, tunc
uere liberi eritis: ut oſtenderet hoc ſe prius dixiſſe
B ueritatem, quod poſtmodũ filium. Quid ergo a-
liud & hoc loco dixit, Sanctifica eos in ueritate, ni
ſi ſanctifica eos in me? Deniq; ſequitur, & hoc a-
pertius inſinuare non deſinit. Sermo, inquit,
tuus ueritas eſt.] Quid aliud dixit, quàm ego ue-
ritas ſum? Græcum quippe Euangelium λόγος ha
bet, quod etiam ibi legitur, ubi dictum eſt, In prin
cipio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, &
deus erat uerbum. Et utique uerbum ipſum no-
uimus unigenitum dei filium, quod caro factum
eſt, et habitauit in nobis. Vnde et hic poni potuit,
& in quibuſdam codicibus poſitum eſt, Verbum
tuum ueritas eſt: ſicut in quibuſdam codicibus e-
tiam ibi ſcriptũ eſt, In principio erat ſermo: in Græ
co autem ſine uarietate & ibi & hic λόγος eſt. San
C ctificat itaq; pater in ueritate, id eſt in uerbo ſuo,
in unigenito ſuo ſuos hæredes eiusq; cohæredes.
Sed nunc adhuc de Apoſtolis loquitur, nam ſecu
tus adiungit. Sicut me miſiſti in mundum, &
ego miſi eos in mundum.] Quos miſit niſi Apo-
ſtolos ſuos? Nam & ipſum nomẽ Apoſtolorum,
quoniam Græcum eſt, nihil niſi miſſos ſignificat
in Latino. Miſit ergo deus filium ſuum non in car
ne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati: et mi
ſit filius eius eos quos natos in carne peccati ſan-
ctificauit à labe peccati. Sed quoniã per hoc qđ
Gal. 3 mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus
factus eſt caput Eccleſiæ, illi mẽbra ſunt eius: ideo
ait quod ſequitur, Et pro eis ego ſanctifico me-
ipſum.] Quid eſt enim, & pro eis ego ſanctifico
D meipſum, niſi eos in meipſo ſanctifico, cum & ipſi
ſint ego? Quoniã de quibus hoc ait, ut dixi, mem-
bra ſunt eius, & unus eſt Chriſtus caput & cor-
pus: docente Apoſtolo atq; dicente de ſemine A-
brahæ, Si autem uos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ
eſtis. Cum dixiſſet ſuperius, non dicit in ſemini-
bus tanquam in multis: ſed tanquam in uno, & ſe-
mini tuo quod eſt Chriſtus. Si ergo ſemen Abra-
hæ, hoc eſt Chriſtus: quid aliud dictũ eſt quibus
dictũ eſt, ergo ſemẽ Abrahæ eſtis, niſi, ergo Chri-
ſti eſtis? Inde eſt quod alio loco idẽ ipſe Apoſto-
Col. 1 lus ait, Nunc gaudeo in paſſionibus pro uobis, &
adimplebo ea quæ deſunt preſſurarum Chriſti in
carne mea. Non dixit, præſſurarum mearum, ſed
Chriſti, quia membrum erat Chriſti: & in perſe-
cutionibus ſuis quales Chriſtum in ſuo toto cor-

A pore pati oportebat, etiam ipſe preſſuras eius pro
ſua portione adimplebat. Quod ut etiam hoc lo-
co certum ſit, attende ſequentia. Cum enim dixiſ
ſet, & pro eis ego ſanctifico meipſum, ut intellige
remus hoc eũ dixiſſe quod eos ſanctificaret in ſe,
mox addidit, Vt ſint & ipſi ſanctificati in ueri
tate.] Quod quid eſt aliud quàm in me, ſecũdum
id quòd ueritas eſt uerbum illud in principio de-
us? In quo & ipſe filius hominis ſanctificatus eſt
ab initio creationis ſuæ, quando uerbum factum
eſt caro: quia una perſona facta eſt uerbum & ho-
mo. Tunc ergo ſanctificauit ſe in ſe, hoc eſt ſe ho-
minem in ſe uerbo: ſed quia unus eſt Chriſtus uer
bum & homo, ſanctificans hominem in uerbo.
Propter ſua uero membra, & pro eis, inquit, ego,
B id eſt quod proſit etiam ipſis, quia & ipſi ſunt ego:
ſicut mihi profuit in me, quia homo ſum ſine ipſis,
& ego ſanctifico meipſum, hoc eſt, ipſos in me tan
quam meipſum ſanctifico ego, quoniam in me e-
tiam ipſi ſunt ego. Vt ſint & ipſi ſanctificati in ue-
ritate. Quid eſt & ipſi, niſi quemadmodũ ego, in
ueritate, quod ipſe ſum ego? Deinde iam non ſo-
lum de Apoſtolis, ſed etiam de ſuis cæteris mẽbris
incipit dicere: quod donãte ipſo alio ſermone tra-
ctandum eſt.

De eo quod dicit, Non pro his autem rogo tan-
tum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per uerbum eorũ
in me. Tractatus CIX.

C D OMINVS Ieſus iã ſua propinquan-
te paſſione, cum oraſſet pro diſcipu
lis ſuis, quos & Apoſtolos nomina-
uit, cũ quibus cœnauerat ultimam
cœnã, de qua traditor eius per buc- Ioan. 13
cellam manifeſtatus exierat, & cum quibus poſt
eius egreſſum antequam pro eis oraret, multa iã
fuerat locutus: adiunxit & cæteros qui in eũ fue-
rant credituri, & ait ad patrem, Non pro his au-
tem rogo tantum.] Id eſt pro diſcipulis qui cum il
lo tunc erant, Sed & pro eis, inquit, qui creditu-
ri ſunt per uerbum eorum in me.] Vbi omnes ſu-
os intelligi uoluit, non ſolum qui tunc erant in car
ne, ſed etiam qui futuri erant. Quotquot enim po
ſtea crediderunt in eum, per uerbum Apoſtolo-
rum ſine dubio crediderunt, & donec ueniat cre-
dituri ſunt: ipſis enim dixerat, Et uos teſtimoniũ
D perhibetis, quia ab initio mecum eſtis. Et per eos
Euangelium miniſtratum eſt & antequam ſcribe
retur: & utique quiſquis in Chriſtum credit, Euan
gelio credit. Non itaque hi tantum intelligendi
ſunt quos ait in ſe credituros per uerbum eorum,
qui ipſos cum in carne uiuerent Apoſtolos audie
runt: ſed poſt obitum eorum & nos longe pòſt na
ti, per uerbum eorum credidimus in Chriſtum.
Quoniam ipſi qui cum illo tunc fuerunt, quod ab
illo audierunt cæteris prædicauerunt: atq; ita uer-
bum eorum ut etiam nos crederemus, ad nos uſq;
peruenit ubicunque eſt eius Eccleſia, & peruen-
turum eſt ad poſteros quicunque, ubicunque po-
ſtea in eum credituri ſunt. Poteſt itaq; uideri Ieſus
in hac oratione nõ oraſſe pro quibuſdam ſuis, niſi
diligẽter ſcrutemur in eadẽ oratiõe uerba eius. Si

em̄ pro eis prius orauit, ſicut iam oſtendimus, qui
cum illo tunc erant, poſtea uero etiam pro eis qui
per uetbum eorum in illum fuerant credituri: po-
teſt dici non oraſſe pro illis qui neque tunc erant
cum illo quando iſta dicebat, neq; per uerbum eo-
rum poſtea, ſed in eum ſiue per ipſos, ſiue quomo
dolibet, tamen antè crediderant. Nunquid enim
cum illo tunc erat Nathanael? Nunquid Ioſeph il
le ab Arimathia, qui corpus eius à Pilato petijt,
quem iam diſcipulum eius fuiſſe iſte ipſe Ioannes
Ioan.19 euangeliſta teſtatur? Nunquid Maria mater eius,
& aliæ fœminæ, quas eius diſcipulas in Euange-
lio iam tunc fuiſſe didicimus? Nunquid cum illo
tunc erant de quibus ſæpe dicit idem Ioānes euā-
Ioan.12 geliſta, multi crediderunt in eum? Nam unde erat
multitudo illa eorum qui cum ramis partim præ-
cedebant, partim ſequebantur inſidentem iumen
Matt.21 to, dicentes, Benedictus qui uenit in nomine do-
mini: & cum eis pueri de quibus ipſe ait fuiſſe prę-
Pſal.8 dictum, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti
laudem? Vnde quingenti fratres, quibus ſimul
poſt reſurrectionem non apparuiſſet, niſi in eum
antè crediſſent? Vnde illi cētum & nouem, qui
cum iſtis undecim centum & uiginti erant: quan-
do ſimul congregati poſt eius aſcenſum expecta-
uerunt, & acceperūt promiſſum ſpiritū ſanctum?
Vnde erāt iſti omnes, niſi ex illis de quibus dictū
eſt, multi crediderunt in eum? Non ergo pro eis
tunc ſaluator orauit, quoniā pro eis orauit qui cũ
illo tunc erant, et pro alijs qui per uerbum eorum
in eum non iam crediderant, ſed fuerant croditu-
ri. Iſti autem nec cum illo tūc erant, & in eum iam
antè crediderāt. Omitto dicere de Simeone ſene,
qui in infantulum credidit, de Anna propheti ſſa,
de Zacharia & Elizabeth, qui eum prophetaue-
runt antequam de uirgine naſceretur: de filio eo-
rum Ioanne præcurſore eius, amico ſponſi, qui eū
& ſpiritu ſancto agnouit, & abſentem prędicauit,
& alijs agnoſcendum cum præſens eſſet oſtendit.
Hos omitto, quoniam reſponderi poteſt orādum
pro talibus mortuis non fuiſſe, qui cum magnis
ſuis meritis hinc abierant, & recepti quieſcebant:
hoc enim de antiquis iuſtis ſimiliter reſpondetur.
Quis enim eorum à damnatione totius maſſæ per
ditionis, quæ per unum hominem facta eſt, ſaluus
eſſe potuiſſet: niſi in unum mediatorē dei, et homi
num in carne uenturū reuelante ſpiritu ſancto cre
didiſſet? Sed nunquid ei pro Apoſtolis orādum
fuit: & pro tam multis qui in hac uita adhuc erāt,
nec cum illo tunc erant, & iam antè crediderant,
orandum non fuit? Quis hoc dixerit? Intelligen-
dum eſt igitur, quod nondum in eum ſic credide-
rant quomodo in ſe ipſe credi uolebat: quādoqui-
Matt.16 dem ipſe Petrus, cui confitenti & dicenti, Tu es
Chriſtus filius dei uiui, iam magnum teſtimoniū
perhibuerat, magis eum mori nolebat, quàm mor
tuū reſurrecturum eſſe credebat, unde mox ab eo
appellatus eſt ſatanas. Fideliores itaque reperiun
tur qui defuncti iam fuerant, & reſurrecturū Chri
ſtum reuelante ſpiritu nō utiq; dubitabant: quàm
illi qui cum crediſſent ipſum redēpturū Iſrael,

A uiſa eius morte ſpem totam quam de illo habue-
rant perdiderunt. Nihil itaque melius credimus,
quàm poſt eius reſurrectionem impertito ſpiritu-
ſancto edoctis & confirmatis Apoſtolis, eiſq; in
Eccleſia primitus doctoribus conſtitutis, per eo-
rum uerbum ſic alios crediſſe quemadmodum
in Chriſtum credi oportebat: id eſt, ut fidem reſur
rectionis eius tenerent. Ac per hoc & illos omnes
qui iam in eum crediſſe uidebātur, ad eorum nu
merum pertinuiſſe pro quibus orauit, dicens: Nō
pro his autem rogo tantum, ſed pro eis qui credi-
turi ſunt per uerbum eorum in me. Sed reſtat no-
bis ad iſtam quæſtionem adhuc ſoluendam bea-
tus Apoſtolus Paulus: & latro ille crudelis in ſce-
lere, fidelis in cruce. Paulus quippe Apoſtolus nō
B ab hominibus neque per hominem, ſed per Ieſum
Chriſtum ſe dicit factum Apoſtolum: & de ipſo
ſuo Euangelio loquens ait, Neque enim ab homi Gal.1
ne accepi illud neq; didici, ſed per reuelationem
Ieſu Chriſti. Quomodo igitur erat in eis de qui-
bus dictum eſt, credituri ſunt per uerbum eorum
in me? Latro uero ille tūc credidit, quādo in ipſis
doctoribus fides quæ fuerat qualiſcunq; defecit.
Nec ipſe itaq; per eorum uerbū credidit in Chri-
ſtum Ieſum: ſed tamen ſic credidit, ut quem uide-
rat crucifixum, confiteretur non ſolum reſurrectu
rum, uerumetiam regnaturum dicendo, Memen-
to mei cum ueneris in regnum tuum. Proinde re-
linquitur, ut ſi dominus Ieſus hac oratiōe pro ſuis
omnibus quicunque in hac uita, quæ tentatio eſt
C ſuper terram, uel tunc erant, uel futuri erant, oraſ-
ſe credēdus eſt: ſic intelligamus quod dictum eſt,
per uerbum eorum, ut ipſum uerbum eorum, uer-
bum fidei quod prædicauerunt in mundo, hic ſi-
gnificatum eſſe credamus. Dictum autem eſſe uer
bum eorum, quoniam ab ipſis eſt primitus ac præ
cipue prædicatum: iam enim ab ipſis prædicaba-
tur in terra, quando per reuelationem Ieſu Chri-
ſti ipſum uerbum eorum Paulus accepit. Vnde et
contulit cum eis Euangelium, ne forte in uacuum
cucurriſſet aut curreret, & dexteras ei dederunt:
quia in illo quamuis non per eos illi datum, tamē
uerbum ſuum qood iam prædicabant, & in quo
fundati fuerant, inuenerunt. De quo uerbo reſur-
rectionis Chriſti idem dicit Apoſtolus, Siue ego, 1.Cor.15
D ſiue illi, ſic prædicamus, & ſic crediſtis. Et iterū:
Hoc eſt, inquit, uerbum fidei quod prædicamus: Rom.10
quia ſi cōfeſſus fueris in ore tuo, quia dominus eſt
Ieſus, & credideris in corde tuo q̃a deus illū ſuſci-
tauit à mortuis, ſaluus eris. Et in actibus Apoſto- Act.17
lorū legitur, quod in Chriſto deus definierit fidē
omnibus, ſuſcitans eum à mortuis. Hoc uerbū fi-
dei, q̃a principaliter ac primitus per Apoſtolos q̃
ei cohæſerāt prædicatū eſt: ideo uerbum eorū di-
ctū eſt. Neq; em̄ propterea non eſt uerbū dei, quia
dictū eſt uerbum eorum: cū dicat idē Apoſtolus
Theſſalonicenſes excepiſſe à ſe, non ut uerbū ho-
minū, ſed ſicut eſt, inquit, uere uerbū dei. Ideo er-
go dei, quia deus id donauit: eorū uero uerbū di-
ctū eſt, quia hoc prædicandum illis deus primitus
ac præcipue cōmendauit. Ac ꝑ hoc etiā ille latro
in

in ſua fide uerbum eorum habebat: quod eorum A
propterea dictum erat, quoniam prædicãdum ad
eorum officium primitus ac pręcipue pertinebat.
Deniq; cum murmur factum eſſet de miniſterio
menſarum à uiduis Græcorum, antequam Pau-
lus credidiſſet in Chriſtum: reſponderunt Apo-
Act. 6 ſtoli qui domino ante cohæſerant: Non eſt bonũ
nos relinquere uerbum dei, & miniſtrare menſis.
Tunc ordinandos diaconos prouiderunt, ne ipſi
à prædicandi uerbi auocarentur officio: unde me
rito dictum eſt uerbum eorum quod eſt uerbum
fidei, per quod omnes in Chriſtum undecunq; id
audierint crediderũt, uel audituri & credituri ſũt.
Ergo illa oratione pro omnibus quos redemit, ſi-
ue tunc in carne uiuentes, ſiue poſtea futuros, re-
demptor noſter orauit: cũ rogans pro Apoſtolis B
qui cum illo tunc erant, adiunxit etiã illos qui per
eorum uerbum in eum fuerant credituri. Quid au
tem adiũctis illis deinde dicat, alia eſt diſputatio-
ne tractandum.

De eo quod dicit, Vt omnes unum ſint, ſicut & tu pa
ter in me, & ego in te: uſq; ad id, Et dilexiſti eos ſicut &
me dilexiſti. Tractatus CX.

VM dominus Ieſus oraſſet pro di-
ſcipulis ſuis, quos tunc ſecum habe
C bat, atq; adiũxiſſet ſuos alios, dicẽs,
Non pro his autem rogo tãtum, ſed
& pro eis qui credituri ſunt per uer-
bum eorũ in me: uelut quæreremus, quid uel qua-
re pro illis rogaret, continuo ſubintulit, dicens,
Vt omnes unũ ſint, ſicut tu pater in me, & ego C
in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.] Et ſuperius
cum adhuc pro ſolis diſcipulis quos ſecum habe-
bat, oraret: Pater ſancte, inquit, ſerua eos in nomi-
ne tuo quos dediſti mihi, ut ſint unũ ſicut & nos.
Hoc ergo nunc etiam & pro nobis rogauit, quod
tunc pro illis: ut omnes, hoc eſt & nos & illi, unũ
ſimus. Vbi diligenter aduertendum eſt, non di-
xiſſe dominum ut omnes unum ſimus: ſed ut om-
nes unum ſint, ſicut tu pater in me & ego in te, ſub
intelligitur, unum ſumus. Quod apertius dicitur
poſtea: quia et prius dixerat de diſcipulis qui cum
illo erant, ut ſint unum ſicut & nos. Quamobrem
ita eſt pater in filio & filius in patre, ut unum ſint:
quia unius ſubſtantiæ ſunt Nos uero eſſe quidem
in eis poſſumus, unum tamen cum eis eſſe nõ poſ D
ſumus: quia unius ſubſtantiæ nos & ipſi non ſu-
mus, inquantum filius cum patre deus eſt. Nam
inquantum homo eſt, eiuſdem ſubſtãtiæ eſt cuius
& nos ſumus. Sed nunc illud potius uoluit com-
Ioan. 10 mendare, quod alio loco ait, Ego & pater unum
ſumus: ubi eandem patris & ſuam ſignificauit eſſe
naturam. Ac per hoc & cum in nobis ſunt pater et
filius uel etiam ſpirituſſanctus, non debemus eos
putare naturæ unius eſſe nobiſcum. Sic itaq; ſunt
in nobis, uel nos in illis: ut illi unum ſint in natura
ſua, nos unum in noſtra. Sũt quippe ipſi in nobis,
tanquam deus in templo ſuo: ſumus autem nos
in illo, tanquam creatura in creatore ſuo. Deinde
cum dixiſſet, ut & ipſi in nobis unum ſint: adiũxit,
Vt mundus credat quia tu me miſiſti.] Quid eſt
hoc? Nunquid nam tunc crediturus eſt mundus,
quãdo in patre & filio unũ omnes erimus? Nón-
ne iſta eſt pax illa perpetua, & potius fidei merces
quàm fides? Vnũ enim erimus, non ut credamus,
ſed quia credidimus. Sed etſi in hac uita propter
ipſam communem fidem, omnes qui unum credi
mus unũ ſumus, iuxta illud Apoſtoli: Omnes e- Gal. 3
nim uos unum eſtis in Chriſto Ieſu: etiam ſic non
ut credamus, ſed quia credidimus unum ſumus.
Quid eſt ergo, omnes unum ſint, ut mundus cre-
dat? Ipſi quippe omnes mũdus eſt credens. Neq;
enim alij ſunt qui unum erant, & alius eſt mundus
propterea crediturus quia illi unum erunt: cum
proculdubio de his dicat, ut omnes unum ſint, de
quibus dixerat, non pro his tantum rogo, ſed &
B pro eis qui credituri ſunt per uerbum eorũ in me:
continuo ſubiungẽs, ut omnes unum ſint. Iſti au-
tem omnes quid eſt, niſi mundus, nõ hoſtilis utiq;
ſed fidelis. Nam ecce qui dixerat, Non pro mun-
do rogo, pro mundo rogat ut credat: quoniam eſt
mundus de quo ſcriptum eſt, Ne cum hoc mundo 1. Cor. 11
damnemur. Pro iſto mundo non rogat: neq; enim
quò ſit prædeſtinatus ignorat. Et eſt mundus de
quo ſcriptum eſt, Non enim uenit filius hominis Ioan. 3
ut iudicet mundũ, ſed ut ſaluet mũdus per ipſum.
unde & Apoſtolus, Deus, inquit, erat in Chriſto, 2. Cor. 5
mundum reconcilians ſibi. Pro iſto mũdo rogat,
dicens, Vt mundus credat quia tu me miſiſti. Per
hanc enim fidem mundus reconciliatur deo, cum
credit in Chriſtum qui eſt miſſus à deo. Quomo-
C do ergo intellecturi ſumus, quod ait, Vt & ipſi in
nobis unum ſint, ut credat mundus quia tu me mi
ſiſti: niſi quia non in eo cauſam poſuit ut credat
mundus quia illi unum ſunt, tanquam ideo cre-
dat quòd eos eſſe unum uidet, cum ipſe mundus
ſint omnes qui credendo unum fiunt? Sed orãdo
dixit, ut mundus credat, ſicut orando dixit, ut om
nes unũ ſint. Orando dixit, ut & ipſi in nobis unũ
ſint. Hoc eſt enim omnes unũ ſint, quod eſt mun
dus credat: quoniam credendo unum fiunt. Per-
fecte unum: qui cum natura eſſent unũ, diſſentien
do ab uno non erant unum. Deniq; ſi uerbum qđ
ait rogo, tertio ſubaudiamus, uel potius quod ple
nius fiat ubiq; ponamus: erit huius expoſitio ſen-
tentiæ manifeſtior. Rogo ut omnes unum ſint, ſi-
D cut tu pater in me, & ego in te: rogo ut et ipſi in no
bis unũ ſint, rogo ut mũdus credat q̃a tu me miſi-
ſti. Ideo quippe addidit qđ dixit in nobis, ut qđ
unũ efficimur fideliſſima charitate, gratiæ dei no-
uerimus tribuendum eſſe, nõ nobis: ſicut Apoſto
lus cũ dixiſſet, Fuiſtis aliquãdo tenebræ, nũc autẽ Eph. 5
lux, inquit, & ne ſibi hoc tribuerẽt, adiecit, in do-
mino. Deinde ſaluator noſter rogãdo patrẽ, ſe ho
minẽ demõſtrabat: nunc demõſtrans & ſeipſum,
quoniam cum patre deus eſt, facere quod rogat,

Et ego, inquit, claritatẽ quam dediſti mihi, dedi
illis.] Quam claritatẽ, niſi immortalitatem: quam
natura humana in illo fuerat acceptura? Nam nec
ipſe adhuc acceperat eã, ſed more ſuo propter im
mobilitatem prædeſtinationis, præteriti temporis
uerbis futura ſignificat: quod nunc clarificandus,
hoc

hoc eſt ſuſcitandus à patre, & ipſe ſit nos ad eam
claritatẽ ſuſcitaturus in fine. Simile eſt hoc ei qđ
Ioan. 5 alibi dicit, Sicut pater ſuſcitat mortuos & uiuifi-
cat, ſic & filius quos uult uiuificat. Et quos, niſi eoſ-
dem quos pater? Quæcunq; enim pater facit, non
alia, ſed hæc & filius, nec aliter, ſed ſimiliter facit.
Ioan. 2 Ac per hoc ſuſcitauit & ſeipſum etiam ipſe. Nam
unde eſt, Soluite tẽplum hoc, inquit, & in triduo
reſuſcitabo illud? Proinde immortalitatis clarita-
tem, quam ſibi à patre datam dicit: etiam ſe ſibi de
diſſe intelligendus eſt, etſi non dicit. Ideo quippe
ſæpius ſolum patrem facere dicit quod & ipſe fa-
cit cũ patre: ut quicquid eſt, ei tribuat de quo eſt.
Sed & aliquando etiam tacito patre, ſe dicit face-
re quod ipſe facit cum patre: ut intelligamus ita fi-
lium non eſſe à patris opere ſeparandum, quando
ſe tacito patrem dicit aliquid operari, quemadmo
dum nec pater ab opere filij ſeparatur, quãdo ipſo
tacito filius operari dicitur, quod nihilominus pa
riter operantur. Cum ergo tacet filius in opere pa
tris operationem ſuam, humilitatem commendat
ut ſit nobis ſalubrior: cum uerò uiciſſim in opere
ſuo tacet operationem patris, parilitatem ſuã cõ-
mendat, ne credatur inferior. Iſto modo igitur &
hoc loco nec ſe fecit alienum à patris opere, quã-
uis dixerit claritatem quam dediſti mihi, quia &
ipſe dedit eam ſibi: nec patrem facit alienum ab o-
pere ſuo, quamuis dixerit, dedi eis, quia & pater il
lam dedit eis. Inſeparabilia nãq; ſunt opera, nõ ſo-
lum patris et filij, uerumetiam ſpiritusſancti. Sicut
autem ex eo quod patrem pro ſuis omnibus roga
uit, hoc fieri uoluit ut omnes unũ ſint: ita ex hoc
etiam ſuo beneficio quod ait, claritatem quam de
diſti mihi dedi eis, id fieri nihilominus uoluit: nã
continuo ſubiunxit, Vt ſint unum, ſicut & nos
unum ſumus.] Deinde addidit, Ego in eis, & tu
in me, ut ſint cõſummati in unum.] Vbi ſe media
torem inter deum & hominẽ breuiter intimauit.
Neq; enim hoc ita dictum eſt tanquam pater non
ſit in nobis, aut nos in patre non ſimus, cum & a-
Ioan. 14 lio loco dixerit, Veniemus ad eum et manſionem
apud eum faciemus: & hic paulo ante nõ dixerit,
ego in eis & tu in me, quod dixit modo, aut ipſi in
me & ego in te, ſed tu in me & ego in te, & ipſi in
nobis. Quod ergo nunc ait, ego in eis & tu in me,
ita dictum eſt ex perſona mediatoris: ſicut illud
1. Cor. 3 quod Apoſtolus ait, Vos Chriſti, Chriſtus uero
dei. Quod uero addidit, ut ſint cõſummati in unũ:
oſtendit eò perduci reconciliationem quæ fit per
mediatorem, ut perfecta beatitudine, cui iã nihil
poſſit adijci, perfruamur. Vnde id quod ſequitur,
Vt cognoſcat mundus quia tu me miſiſti,] nõ
ſic accipiendum puto, tanquam dixerit, ut credat
mundus: aliquando em̃ & cognoſcere pro eo quod
eſt credere ponitur, ut eſt quod ait aliquanto ſupe
rius, Et cognouerũt uere quia à te exiui, & credide-
runt quia tu me miſiſti. Hoc dixit poſterius, credi
derunt, quod prius dixerat cognouerunt. Sed hic
quandoquidem de conſummatione loquitur: ta-
lis eſt intelligenda cognitio, qualis erit per ſpeciẽ,
non qualis nunc eſt per fidem. Nam uidetur ordo

A eſſe ſeruatus in eo quod paulo ante dixit, ut credat
mundus: hic aũt, ut cognoſcat mũdus. Ibi em̃ quã-
uis dixerit, ut oẽs unũ ſint, et in nobis unũ ſint, nõ
ait tñ, ſint cõſummati in unũ, atq; ita ſubnexuit, ut
credat mũdus quia tu me miſiſti: hic uero, ut ſint, in
quit, cõſummati in unũ, ac deinde nõ addidit, ut cre
dat mũdus, ſed ut cognoſcat mũdus quia tu me miſi
ſti. Quãdiu em̃ credimus quod nõ uidemus: non-
dum ſumus ita cõſummati, quemadmodũ erimus
cum meruerimus uidere quod credimus. Rectiſſi
me igiť ibi ait, ut credat mũdus, hic ut cognoſcat
mũdus: tamẽ & ibi & hic, quia tu me miſiſti, ut no
uerimus quantũ pertinet ad patris & filij inſepara
bilẽ charitatẽ, hoc nos modo credere qđ tẽdimus
credẽdo cognoſcere. Si autẽ diceret, ut cognoſcãt
B quia tu me miſiſti: tantũ ualeret quantũ hoc quod
ait, ut cognoſcat mũdus. Ipſi ſunt em̃ mundus, nõ
permanẽs inimicus, qualis eſt mundus dãnationi
prædeſtinatus: ſed ex inimico amicus effectus, pro-
pter quẽ deus erat in Chriſto mundũ reconciliãs
ſibi. Ideo dixit, ego in eis et tu in me: tanq; diceret,
ego in eis ad quos miſiſti me, & tu in me, mũdum
reconciliãs tibi per me. Propterea ſequitur etiã il-
lud quod ait, Et dilexiſti eos ſicut & me dilexi-
ſti.] In filio quippe nos pater diligit, quia in ipſo nos
elegit ante cõſtitutionẽ mundi: qui em̃ diligit uni
genitũ, profecto diligit & mẽbra eius quę adopta
uit in eũ & per eũ. Nec ideo pares ſumus unigeni
to filio per quem creati & recõciliati ſumus: quia
dictum eſt, dilexiſti eos ſicut & me. Neque enim
ſemper æqualitatẽ ſignificat, qui dicit, ſicut illud
C ita & illud: ſed aliquando tantum, quia eſt illud,
eſt & illud, aut quia eſt illud, ut ſit & illud. Quis e-
nim dixerit eo prorſus modo in mundum à Chri-
ſto Apoſtolos miſſos, quomodo eſt ipſe miſſus à
patre. Vt enim alias taceam differẽtias quas com-
memorare lõgum eſt, miſſi ſunt certe illi cum iam
homines eſſent: miſſus eſt autem ipſe ut homo eſ-
ſet, & tamen ſuperius ait, Sicut me miſiſti in mun-
dum, & ego miſi eos in mundum. Tanquam di-
ceret, quia miſiſti me, miſi eos. Ita & hoc loco di-
lexiſti eos, inquit, ſicut & me dilexiſti: quod nihil
aliud eſt, quàm dilexiſti eos, quia & me dilexiſti.
Nõ enim membra filij non diligeret qui diligit fi-
lium: aut alia cauſa eſt diligendi membra eius, niſi
D quia diligit eum. Sed diligit filium ſecundum di-
uinitatem, quia genuit illum æqualem ſibi: diligit
eum etiam ſecundũ id quod homo eſt, quia ipſum
unigenitum uerbum caro factũ eſt, & propter uer
bum eſt ei chara uerbi caro. Nos autẽ diligit, quo-
niam ſumus eius membra quẽ diligit: & hoc ut eſ-
ſemus, propter hoc nos dilexit antequã eſſemus.
Quapropter incomprehenſibilis eſt dilectio qua
diligit deus, neq; mutabilis. Nõ enim ex quo ei re
conciliati ſumus per ſanguinem filij eius nos cœ-
pit diligere: ſed ante mundi cõſtitutionem dilexit
nos, ut cum eius unigenito etiã nos filij eius eſſe-
mus, priuſq; omnino aliquid eſſemus. Quòd ergo
reconciliati ſumus deo per mortem filij eius, non
ſic audiatur, non ſic accipiatur quaſi ideo nos re-
cõciliauerit ei filius, ut iam inciperet amare quos
oderat

oderat,ſicut reconciliatur inimicus inimico,ut de A
inde ſint amici,& inuicem diligant qui oderant in
uicem:ſed iam nos diligenti recõciliati ſumus ei,
cum quo propter peccatum inimicitias habeba-
mus. Quod utrum uerum dicam atteſtetur Apo-
Rom. 5 ſtolus. Commendat,inquit,dilectionem ſuam de-
us in nobis : quoniam cũ adhuc peccatores eſſe-
mus,Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Habebat i-
taq; ille erga nos charitatem, etiam cum inimici-
tias aduerſum eũ exercentes operaremur iniqui-
Psal. 5 tatem:& tamen ei ueriſſime dictum eſt, Odiſti do
mine omnes qui operantur iniquitatem. Proinde
miro & diuino modo,& quando nos oderat,dili-
gebat:oderat enim nos, quales ipſe nõ fecerat. Et
quia iniquitas noſtra opus eius non omni ex par-
te conſumpſerat, nouerat ſimul in unoquoq; no- B
ſtrum & odiſſe quod feceramus , & amare quod
fecerat:et hoc quidem in omnibus intelligi poteſt
Sap. 11 de illo cui ueraciter dicitur, Nihil odiſti eorũ quæ
feciſti. Non enim quodcũq; odiſſet eſſe uoluiſſet,
aut omnino eſſet quod omnipotẽs eſſe noluiſſet:
niſi & in eo qđ odit,eſſet etiam quod amaret. Me
rito quippe odit, & uelut à regula ſuæ artis alienũ
improbat uitium : amat tamen ſuum etiam in ui-
tioſis uel ſanationis beneficium, uel damnationis
iudicium. Ita deus,& nihil odit eorum quæ fecit:
naturarum enim non uitiorum cõditor mala quæ
odit ipſe non fecit:& de malis eiſdem uel ſanando
ea per miſericordiam,uel ordinãdo per iudicium,
bona ſunt ipſa quæ fecit. Cum igitur eorum quæ
fecit nihil oderit,quis digne poſſit eloqui quantũ C
diligat membra unigeniti ſui: & quanto amplius
ipſum unigenitum in quo condita ſunt omnia ui-
ſibilia & inuiſibilia,quæ in ſuis generibus ordina-
ta ordinatiſſime diligit? Mẽbra quippe unigeni-
ti,ad angelorum ſanctorum æqualitatem gratiæ
ſuæ largitate perducit : unigenitus autem cum ſit
dominus omnium,proculdubio eſt dominus an-
gelorum,natura qua deus eſt,non angelis ſed pa-
tri potius æqualis. Gratia uero qua homo eſt,quo
modo non excedit excellentiam cuiuslibet ange
li,cum ſit una perſona carnis & uerbi? Quãquam
non deſint qui etiam nos angelis præferant : quia
pro nobis inquiunt, non pro angelis mortuus eſt
Chriſtus. Id quid eſt aliud,quàm de impietate uel
Rom. 5 le gloriari? Etenim Chriſtus, ſicut ait Apoſtolus,
iuxta tempus pro impijs mortuus eſt. Hic ergo nõ D
meritum noſtrum, ſed dei miſericordia commen-
datur. Nam quale eſt ideo ſe uelle laudari,quia ui-
tio ſuo tam deteſtabiliter ægrotauit, ut non poſſet
aliter quàm medici morte ſanari? Nõ eſt hæc no-
ſtrorum gloria meritorũ, ſed medicina morborũ.
An ideo nos præferimur angelis, qa cũ & angeli
peccauerint,nihil eis tale unde ſanarentur impen
ſum eſt? Quaſi aliquid eis uel paruũ fuerit impen
ſum,& nobis amplius. Quod etſi factum eſſet:ad
huc quæri poſſet,utrum ideo fuiſſet factum quod
ſteteramus excellentius, an quod deſperatius ia-
cebamus. Cum uero nouerimus bonorum omniũ
creatorem reparandis angelis malis nihil gratiæ
contuliſſe:cur nõ potius intelligimus, quod tãto

A damnabilior eorũ iudicata ſit culpa, quãto erat na
tura ſublimior? Tanto enĩ minus q̃ nos peccare
debuerũt:quãto meliores nobis fuerũt. Nũc autẽ
in offendẽdo creatorẽ tanto execrabilius benefi-
cio eius ingrati extiterũt, quãto beneficẽtius ſunt
creati:nec eis ſatis fuit deſertores eſſe illius, niſi &
noſtri fierent deceptores. Hoc itaq; nobis magnũ
bonum conferet qui dilexit nos ſicut dilexit Chri
ſtum: ut ꝓpter ipſum cuius mẽbra nos eſſe uoluit
æquales angelis ſanctis ſimus, qui & natura infe-
riores cõditi ſumus,& peccato indigniores facti,
qui eorum fieri qualeſcunq; ſocij deberemus.

De eo quod dicit, Pater quos dediſti mihi uolo ut
ubi ego ſum,& illi ſint mecum: uſque ad id, Vt dilectio
qua dilexiſti me, in ipſis ſit,& ego in ipſis.

B Tractatus CXI.

IN magnã ſpem dominus Ieſus ſuos
erigit,qua maior omnino eſſe nõ poſ
1 ſit Audite & eſtote in ſpe gaudẽtes,
propter quod uita iſta nõ amãda ſed
tolerãda ſit,ut eſſe poſſitis in eius tri-
bulatione patientes. Audite,inquam, & quò ſpes
ueſtra leuetur attendite. Chriſtus Ieſus dicit,filius
dei unigenitus qui patri coæternus & æqualis eſt
dicit,qui propter nos homo factus eſt, ſed ſicut o-
mnis homo mendax non factus eſt dicit,uia, uita,
ueritas dicit, qui mundum uicit de his quibus ui-
cit,dicit. Audite,credite,ſperate, deſiderate quod
dicit. Pater,inquit,quos dediſti mihi, uolo ut
ubi ego ſum & illi ſint mecũ.] Qui ſunt iſti quos
C ait à patre datos ſibi? Nonne illi de quibus alio lo
co dicit,Nemo uenit ad me,niſi pater qui miſit me
traxerit eum? Iam quomodo ea quę fieri dicit à pa
tre,faciat & ipſe cum patre: ſi quid in hoc Euãge-
lio ꝓficimus,nouimus. Ipſi ſunt ergo quos à patre
accepit,quos & ipſe elegit de mũdo,atq; elegit ut
iam non ſint de mundo,ſicut nõ eſt & ipſe de mũ-
do:& ſint tamen etiam ipſi mundus credens & co
gnoſcens quòd Chriſtus à deo patre ſit miſſus, ut
mundus ex mundo liberaret, ne mundus deo re-
conciliandus cum mũdo inimiciſſimo damnaret.
Sic enim ait in huius oratiõis exordio , Dediſti ei
poteſtatem omnis carnis,id eſt omnis hominis:ut
omne quod dediſti ei,det eis uitam æternam. Vbi
oſtendit poteſtatem ſe quidem omnis hominis ac
cepiſſe,ut liberet quos uoluerit,damnet quos uo-
D luerit,qui uiuos & mortuos iudicabit:ſed eos ſibi
eſſe datos,quibus omnibus det uitam æternã. Sic
enim ait, Vt omne quod dediſti ei, det eis uitã æ-
ternam. Proinde non ei dati ſunt,quibus uitã non
dabit æternam:quamuis & ipſorum poteſtas data
ſit,cui poteſtas data eſt omnis carnis, id eſt omnis
hominis. Ita mũdus recõciliatus ex inimico libera
bitur mundo,cum in illo exerit poteſtatem ſuã,ut
eum in mortem mittat æternã : hũc autẽ facit ſuũ,
cui uitã donat æternã. Quapropter omnibus pror
ſus ouib. ſuis bonus paſtor, omnibus mẽbris ſuis
magnum caput promiſit hoc præmiũ, ut ubi ipſe
eſt,& nos cum illo ſimus: nec poterit niſi fieri qđ
omnipotẽti patri ſe uelle dixit omnipotens filius.
Ibi eſt enĩ & ſpiritusſanctus pariter æternus,pari-
ter

ter deus, ſpiritus unus duorum & ſubſtãtia uolun- A
tatis amborum. Nam illud quod dixiſſe legit̃ pro-
pinquante paſſione, Verum non quod ego uolo,
ſed quod tu uis pater, quaſi alia patris, alia filij ſit
uoluntas aut ſuerit: ſonus eſt noſtræ infirmitatis,
quamuis fidelis, quam in ſe caput noſtrum transfi
gurauit, quãdo etiã peccata noſtra portauit. Vnã
uero eſſe patris & filij uoluntatem, quorum etiam
ſpiritus unus eſt, quo adiũcto cognoſcimus trini-
tatẽ: etſi intelligere nondum permittit infirmitas,
credat pietas. Sed quoniam quibus promiſerit, &
quàm firma ſit ipſa promiſſio, pro ſermonis breui
tate iã diximus, hoc ipſum quãtum ualemus, quid
ſit quod dignatus eſt promittere uideamus. Quos
dediſti mihi, inq̃t, uolo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint
mecum. Quantum attinet ad creaturam in qua fa B
ctus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, nec
ipſe adhuc erat ubi futurus erat: ſed eo modo dice
re potuit, ubi ego ſum, quo intelligeremus quod
cito fuerat aſcenſurus in cœlũ, ut iam ibi eſſe ſe di-
ceret ubi fuerat mox futurus. Potuit & illo modo
Ioan. 3 quo ante iam dixerat loquens ad Nicodemũ: Ne-
mo aſcendit ad cœlum niſi qui deſcendit de cœ-
lo filius hominis qui in cœlo eſt. Nam & ibi non
dixit, erit, id eſt: propter unitatem perſonæ, in qua
& deus homo eſt, et homo deus. In cœlo ergo nos
futuros eſſe promiſit: illò enim forma ſerui leuata
eſt quam ſumpſit ex uirgine, & ad patris dexterã
collocata. Propter ſpem tanti huius boni & Apo-
Eph. 2 ſtolus ait, Deus autem qui diues eſt in miſericor-
dia propter multam charitatẽ qua dilexit nos, cũ C
eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos Chri-
ſto, cuius gratia ſumus ſalui facti, Et ſimul excita-
uit & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto
Ieſu. Hoc ergo poteſt intelligi dixiſſe dominus, ut
ubi ego ſum & illi ſint mecum. Et ipſe quidẽ de ſe
dixit quod ibi iam eſſet: de nobis autem uelle ſe di
xit, ut eſſemus ibi cum illo, nõ quod iã eſſemus o-
ſtendit. Apoſtolus autẽ quod dominus uelle ſe di
xit ut fieret, tanq̃ factum fuerit eſt locutus. Nõ e-
nim ait, excitaturus eſt nos, & in cœleſtib. ſedere
facturus, ſed, excitauit, & ſedere in cœleſtibus fe-
cit: quia non inaniter ſed fideliter iam deputat fa-
ctum, quod futurũ eſſe nõ dubitat. Quod uero at-
tinet ad formam dei in qua æqualis eſt patri, ſi ſe-
cundũ eam uelimus intelligere quod dictũ eſt, uo D
lo ut ubi ego ſum, & illi ſint mecum: abſcedat ab
animo omnis imaginum corporalium cogitatio.
Quicquid menti occurrerit longum, latum, craſ-
ſum, qualibet luce corporea coloratum, per quæ-
libet locorũ ſpacia uel finita uel infinita diffuſum:
ab his omnibus quãtum poteſt aciem ſuę contem
plationis uel intentionis auertat. Et non inquira-
tur æqualis patri filius ubi ſit, quoniã nemo inue-
nit ubi non ſit. Sed qui uult quærere, quærat po-
tius ut cum illo ſit: nõ ubiq; ſicut ille, ſed ubicunq;
eſſe potuerit. Qui em̃ homini pœnaliter pendẽti,
Luc. 23 & ſalubriter confitenti ait, Hodie mecũ eris in pa
radiſo, ſecundũ id q̃d homo erat, anima eius ipſo
die futura fuerat in inferno, caro in ſepulchro: ſecũ
dum aũt id quod deus erat, utiq; & in paradiſo e-
A rat. Et ideo latronis anima à priſtinis facinoribus
abſoluta, & illius munere iam beata, quãuis ubiq;
ſicut ille eſſe nõ poterat: tamẽ etiã ipſo die cũ illo
in paradiſo poterat, unde ille qui ubiq; ſemper eſt
non receſſerat. Propterea nimirum nõ ei ſatis fuit
dicere, uolo ut ubi ego ſum & illi ſint, ſed addidit,
mecum: eſſe enim cum illo magnum bonum eſt.
Nam & miſeri eſſe poſſunt ubi eſt ille, quoniã qui
cunq; ubicũq; fuerint, eſt & ille: ſed beati ſoli ſunt
cum illo, quia beati eſſe non poterunt niſi ex illo.
An non deo ueraciter dictum eſt, Si aſcendero in Pſal. 138
cœlũ, tu ibi es, & ſi deſcendero in infernum, ades?
Aut uero Chriſtus non eſt dei ſapientia, quæ attin
git ubiq; propter ſuam mundiciam? Sed lux lucet
in tenebris, nec eam tenebrę comprehendunt. Ac
B per hoc ut de re uiſibili quãuis lõge diſſimili qua
lecunq; ſumamus exemplum, ſicut cæcus etiam ſi
ibi ſit ubi lux eſt, non eſt tamen ipſe cum luce, ſed
abſens eſt à præſente: ita infidelis atq; impius, aut
etiam ſi fidelis & pius, nondum tamen ad intuen-
dum lumen ſapiẽtiæ idoneus, etiã ſi eſſe nuſquam
poſſit ubi non ſit & Chriſtus, non eſt tamen ipſe
cum Chriſto dũtaxat per ſpeciem. Nam hominẽ
pie fidelem, non eſt dubitãdum cum Chriſto eſſe
per fidem: propter quod dicit, Qui non eſt mecũ, Matt. 12
aduerſum me eſt. Sed cũ patri deo dicebat, Quos
dediſti mihi, uolo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint me-
cum: de ſpecie illa omnino dicebat, in qua uidebi
mus eũ ſicuti eſt. Nemo ſereniſſimũ ſenſum nubi-
loſa contradictione perturbet, conſequentia per-
C hibeant teſtimonium pręcedẽtibus uerbis. Nem-
pe cũ dixiſſet, uolo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint me-
cum: continuo ſecutus adiunxit, Vt uideant cla-
ritatẽ meam quam dediſti mihi, quia dilexiſti me
ante cõſtitutionem mũdi.] Vt uideãt dixit: nõ, ut
credãt. Fidei merces eſt iſta, non fides. Si em̃ fides
ad Hebręos in epiſtola recte definita eſt, cõuictio Heb. 11
rerum quæ non uidentur: cur nõ merces fidei de-
finiatur, uiſio rerum quæ creditæ ſperabantur? Cũ
uiderimus em̃ claritatem quã dedit pater filio, e-
tiam ſi eam dici hoc loco intelligamus, nõ quam
pater æquali filio gignens eum dedit, ſed quam fa
cto hominis filio dedit ei poſt mortẽ crucis: quan
do ergo uidebimus illam filij claritatem, profecto
tunc fiet iudicium uiuorum atq; mortuorum, tũc
D tolletur impius ut nõ uideat claritatem dei. Quã,
niſi illam qua deus eſt? Beati enim mundo corde, Matt. 5
quoniam ipſi deum uidebunt: nec mundo corde
ſunt impij, propterea non uidebũt. Tũc ibunt ipſi
in ſupplicium æternum: ſic enim tolletur impius
ne uideat claritatem dei, iuſti autem ibũt in uitam
æternam. Et quæ eſt uita æterna? Vt cognoſcant, Ioan. 17
inquit, te ſolum uerum deum, & quem miſiſti Ie-
ſum Chriſtum.] Nõ utiq; ſicut eum cognouerũt,
qui licet non mundi corde, tamen in forma ſerui
clarificata iudicantẽ uidere potuerũt: ſed ſicut co-
gnoſcendus eſt à mundis corde ſolus uerus deus,
cum patre et ſpiritu ſancto filius, quia ipſa trinitas
eſt ſolus uerus deus. Si ergo ſecundum id quòd fi
lius dei deus eſt patri coæqualis atq; coæternus,
accipiamus hoc dictũ, uolo ut ubi ego ſum, & ipſi
ſint

ſint mecum, in patre cum Chriſto erimus: ſed ille A
ſicut ille, nos ſicut nos, ubicunq; corpore fuerimus.
Si enim loca dicenda ſunt, et quibus non corpora
continentur, & locus eſt cuique rei ubi eſt: locus
Chriſti æternus ubi ſemper eſt, ipſe pater eſt. Et lo
cus patris filius eſt, quia ego, inquit, in patre, & pa
ter in me eſt. Et in hac oratione, Sicut tu pater, in-
quit, in me, & ego in te. Et locus noſter ipſi ſunt,
quia ſequitur, ut & ipſi in nobis unum ſint: & nos
locus dei ſumus, quoniam templum eius ſumus,
ſicut orat pro nobis qui mortuus eſt pro nobis, ui
uitq; pro nobis, ut in ipſis unũ ſimus, quia factus
Pſal. 75 eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Sion,
quæ nos ſumus. Sed quis idoneus loca iſta, uel
quæ ſunt in locis iſtis ſine ſpacioſis capacitatibus,
& ſine corporeis molibus cogitare? Non parum B
tamẽ proficitur, ſi ſaltem quicquid tale oculo cor-
dis occurrit, negat̃, reſpuitur, improbatur: & lux
quędam in qua iſta neganda, reſpuẽda, improban
da cernuntur, ſicut potuerit cogitatur, & quàm ſit
certa cognoſcitur & amatur, ut inde ſurgatur, atq;
ad interiora tendatur. Quæ cum penetrare mens
inualida, & minus quàm illa ſunt pura nequiue-
rit, non ſine amoris gemitu & deſiderij lachrymis
inde pellatur: & patienter ferat quamdiu fide mũ-
detur, atq; ut illic habitare ualeat, ſanctis moribus
præparetur. Quomodo ergo non erimus cũ Chri
ſto ubi eſt, quãdo in patre cum illo erimus in quo
eſt? Necq; hinc Apoſtolus nobis quamuis nõdum
rem tenẽtibus, ſed tamen ſpem gerentibus tacuit.
Col. 3 Ait enim, Si ſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum C
ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedẽs:
quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terrã. Mor
tui enim eſtis, inquit, & uita ueſtra abſcondita eſt
cum Chriſto in deo. Ecce interim fide ac ſpe uita
noſtra ubi Chriſtus eſt, cum illo eſt: quia cũ Chri-
ſto in deo eſt. Ecce uelut iam factum eſt quod ora
uit ut fieret, dicẽs, uolo ut ubi ego ſum & ipſi ſint
mecum: ſed nunc per fidem. Quando autem fiet
1. Ioan. 3 per ſpeciem? Cum Chriſtus, inquit, apparuerit ui-
ta ueſtra, tunc & uos apparebitis cum ipſo in glo-
ria. Tunc apparebimus quod tunc erimus: quia
tũc apparebit nõ inaniter nos id crediſſe ac ſpe-
raſſe antequam eſſemus facti: cui filius cum dixiſ-
ſet, ut uideant claritatem meam quam dediſti mi-
hi, cõtinuo ſubiunxit, Quia dilexiſti me ante cõ
ſtitutionem mundi.] In illo enim dilexit nos ante D
conſtitutionẽ mundi, & tunc prædeſtinauit quod
in fine facturus eſt mundi. Pater, inquit, iuſte, &
mundus te non cognouit.] Quia iuſtus es, ideo te
non cognouit. Mundus quippe ille damnationi
prædeſtinatus merito non cognouit: mundus ue-
ro quem per Chriſtum reconciliauit ſibi, non me-
rito ſed gratia cognouit. Quid eſt enim meum co
gnoſcere, niſi uita æterna: quam mundo damnato
utiq; non dedit, recõciliato dedit? Propterea itaq;
mundus te non cognouit quia iuſtus es: & meritis
eius ut nõ cognoſceret tribuiſti. Et propterea mũ-
dus reconciliatus cognouit quia miſericors es: &
ut cognoſceret nõ eius merito, ſed gratia ſubue-
niſti. Denique ſequitur, Ego autem te cogno-

ui.] Ipſe fons gratię eſt, deus natura, homo autem
de ſpiritu ſancto & uirgine ineffabili gratia: deni-
que ꝓpter ipſum, qa gratia dei per Ieſum Chriſtũ
eſt dominum noſtrum. Et hi cognouerunt, in-
quit, quia tu me miſiſti.] Ipſe eſt mundus reconci-
liatus. Sed quia tu me miſiſti, ideo cognouerunt:
ergo gratia cognouerunt. Et notum feci eis, in-
quit, nomen tuum, & notum faciam.] Notum fe-
ci per fidem, notum faciam per ſpeciem: notum fe
ci cum fine peregrinantibus, notum faciam ſine fi
ne regnantibus. Vt dilectio, inquit, quam dile-
xiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis.] Non eſt uſita-
ta locutio, dilectio quam dilexiſti me in ipſis ſit, &
ego in ipſis: uſitate quippe diceretur, dilectio qua
dilexiſti me. De Græco quidem iſta tranſlata eſt,
B ſed ſunt ſimiles & Latinæ: ſicut dicimus, fidelem
ſeruitutem ſeruiuit, ſtrenuam militiam militauit,
cum dici debuiſſe uideatur, fideli ſeruitute ſerui-
uit, ſtrenua militia militauit. Qualis autem iſta lo-
cutio eſt, dilectio quam dilexiſti me: tali & Apo-
ſtolus uſus eſt, Bonum certamen certaui. Non ait, 2. Tim. 4
bono certamine, quod uſitatius & tanquam re-
ctius diceretur. Quomodo autem dilectio quam
dilexit pater filium, eſt & in nobis: niſi quia mem-
bra eius ſumus, & in illo diligimur cum ipſe dili-
gitur totus, id eſt, caput & corpus? Ideo ſubiun-
xit, & ego in ipſis: tanquam diceret, quoniam ego
ſum & in ipſis. Aliter enim eſt in nobis tanquam
in templo ſuo, aliter autẽ quia & nos ipſe ſumus:
cum ſecundum id quód ut caput noſtrũ eſſet, ho-
C mo factus eſt, corpus eius ſumus. Finita eſt ſalua-
toris oratio, incipit paſſio. Ergo & iſte ſermo finia
tur: ut de paſſiõe quod ipſe donauerit, alijs ſermo
nibus diſputetur.

De eo quod dicit, Hæc cum dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus: uſque ad id, Et miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.

Tractatus CXII.

TERMINATO magno prolixoq; ſer- Caput
mone, quem poſt cœnam dominus, XVIII
fundendo pro nobis proximus ſan-
guini, ad diſcipulos habuit qui cum
illo tunc erant, adiuncta oratione
quam dixit ad patrem, deinceps eius paſſionem
Ioannes euangeliſta ſic orſus eſt, Hæc cum dixiſ-
D ſet Ieſus, egreſſus eſt cũ diſcipulis ſuis trans torrẽ-
tem Cedron, ubi erat hortus, in quẽ introiuit ipſe
& diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas qui trade
bat eum locum: quia frequenter Ieſus conuenerat
illuc cũ diſcipulis ſuis.] Hoc quod narrat ingreſ-
ſum dominum cum diſcipulis ſuis in hortum, non
continuo factum eſt, cum eius illa finita eſſet ora-
tio, de cuius uerbis ait, Hæc cum dixiſſet Ieſus: ſed
alia quædam ſunt interpoſita quæ ab iſto præter-
miſſa apud alios euãgeliſtas leguntur, ſicut apud
hunc inueniuntur multa, quæ illi ſimiliter in ſua
narratione tacuerunt. Quomodo autẽ inter ſe om
nes conuẽniant, ne ueritati quæ per aliũ promit̃,
ab alio repugnet̃: quiſquis noſſe deſiderat, non in
his ſermonibus, ſed in alijs laborioſis literis quæ-

tius uelle debuerunt. Et erant ſortaſſia in eis,qui A
tunc impoſuerunt Chriſto uincula ſua: atq; ab eo
Pſal. 115 poſtea liberati dixerunt, Diripuiſti uincula mea.
Hæc hodie ſatis ſint,tractabuntur deo uolente ſer
mone alio quæ ſequuntur.

De eo quod dicit,Et adduxerunt eum ad Annam primum: uſq; ad id, Iterum ergo negauit eum Petrus,& ſtatim gallus cantauit. Tractatus . CXIII

P OSTEAQVAM perſecutores tra-
dente Iuda cōprehenſum dominū
ligauerunt,qui dilexit nos & tradi-
dit ſemetipſum pro nobis,et cui pa
ter non pepercit, ſed pro nobis om
nibus tradidit eum: ut intelligatur Iudas non lau-
dabilis utilitate traditionis huius, ſed ſceleris uo-
luntate damnabilis, Adduxerunt eum,ſicut Io- B
annes euangeliſta narrat, ad Annam primum.]
Nec tacet cauſam,cur ita factum ſit. Erat enim,
inquit,ſocer Caiphæ,qui erat pontifex anni illius.
Erat autem,inquit, Caiphas,qui conſilium dedit
Iudæis, quia expedit unum hominem mori pro
Matt. 26 populo.] Merito & Matthæus cū id breuius nar-
rare uoluiſſet,eum ad Caipham ductum fuiſſe cō-
memorat,quia & ad Annā prius ideo ductus eſt,
quòd ſocer eius fuerit: ubi intelligendum eſt, hoc
eundem Caipham fieri uoluiſſe. Sequebatur au-
tem,inquit,Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipu-
lus.] Quiſnam iſte ſit diſcipulus, non temere af-
firmandum eſt,quia tacetur. Solet autem ſe idem
Ioannes ita ſignificare: & addere, quem diligebat
Ieſus. Fortaſſis ergo & hic ipſe eſt: quiſquis tamē C
ſit,ſequentia uideamus. Diſcipulus autem ille,
inquit,erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu
in atrium pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtiū
foris. Exijt ergo alius diſcipulus qui erat notus pō
tifici,& dixit oſtiariæ,& introduxit Petrum. Di-
cit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nūquid & tu ex di-
ſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, Non ſum.]
Ecce colūna firmiſſima ad unius auræ impulſum
tota contremuit. Vbi eſt illa promittētis audacia,
& de ſe plurimum præſumentis? Vbi ſunt uerba
illa,quando ait, Quare non poſſum te ſequi mo-
Ioan. 13 do? Animam meam pro te ponā. Hoccine eſt ſe-
qui magiſtrum,ſe negare diſcipulū? Siccine pro
domino anima ponitur,ut hoc ne fiat uox ancillu
læ formidetur? Sed quid mirum ſi deus uera præ- D
dixit,homo autem falſa præſumpſit? Sanè in iſta
11. q. 3. ca. non ſolum abnegat quæ iam cœpta eſt negatione apoſtoli Petri,debe
mus aduertere non ſolum ab eo negari Chriſtum,
qui dicit eum non eſſe Chriſtum: ſed ab illo etiam
qui cum ſit, negat ſe eſſe Chriſtianum. Dominus
enim nō ait Petro, diſcipulum meum te negabis:
ſed me negabis. Negauit ergo ipſum,cū ſe nega-
uit eius eſſe diſcipulū. Quid autem aliud iſto mo-
do quàm ſe negauit eſſe Chriſtianum? Quamuis
enim diſcipuli Chriſti nondū appellarent hoc no
mine,poſt aſcēſionem quippe eius in Antiochia
primum cœperunt appellari diſcipuli Chriſtiani:
iam tamen erat res ipſa illo poſtea uocabulo nun-
cupanda, iam erant diſcipuli qui poſtea appellati
ſunt Chriſtiani:& hoc cōmune nomen, ſicut com

A munem etiam fidē ad poſteros tranſmiſerūt. Qui
ergo ſe Chriſti negauit eſſe diſcipulum: ipſam rem
negauit,cuius nomē eſt uocari Chriſtianū. Quàm
multi poſtea,non dico ſenes & anus,in quibus hu
ius uitæ ſatietas facilius potuit mortem pro Chri-
ſti cōfeſſione contemnere, nec ſolū iuuētus utri-
uſq; ſexus,de qua ętate cōuenienter uidetur exigi
fortitudo,ſed etiā pueri puellæq; potuerūt: & in-
numerabilis ſocietas ſanctorū martyrū in regnū
cœlorum fortiter & uiolenter intrauit,quod tunc
iſte nō potuit,q claues regni eius accepit. Ecce un
de dictū eſt, Sinite hos abire: quando ſe pro nobis
tradidit,qui ſuo ſanguine nos redemit,ut implere
tur ſermo quē dixit, Quia quos dediſti mihi,non
perdidi ex eis quenquam. Vtiq; enim Petrus ſi ne
B gato Chriſto hinc iret,quid aliud quàm periret?
Stabant autē ſerui & miniſtri ad prunas, quia fri-
gus erat,& calefaciebant ſe.] Non hyems erat, &
tamen frigus erat: quod ſolet etiā æquinoctio uer
no aliquando contingere. Erat autem cum eis
& Petrus ſtans,& calefaciens ſe. Pontifex ergo in
terrogauit Ieſum de diſcipulis eius,& de doctrina
eius. Reſpondit ei Ieſus, Ego palàm locutus ſum
mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga & in tem
plo quo omnes Iudæi cōueniunt, & in occulto lo
cutus ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga
eos qui audierunt quid locutus ſim ipſis. Ecce hi
ſciunt quæ dixerim ego.] Non prætereūda naſcit
quæſtio,quomodo dixerit dominus Ieſus,ego pa
làm locutus ſum mūdo: & maximè illud quod ait,
C in occulto locutus ſum nihil. Nōne in hoc ipſo re-
centiore ſermone quē poſt cœnā diſcipulis eſt lo-
cutus,ait illis, Hæc in prouerbijs locutus ſum uo-
bis: uenit hora cū iam nō in prouerbijs loquar uo
bis,ſed palàm de patre meo annunciabo uobis? Si
ergo ipſis coniunctioribus diſcipulis ſuis non lo-
quebatur palàm,ſed horam promittebat quando
palàm erat locuturus, quomodo palā locutus eſt
mundo? Deinde illis ipſis,ſicut aliorum quoq; eu-
angeliſtarū teſtatur autoritas, in eorum compara-
tione qui diſcipuli eius nō erāt,multo utiq; mani-
feſtius loquebat quando cum ſolis erat remotus à
turbis: tunc enim eis & parabolas aperiebat,quas
clauſas proferebat ad alios. Quid eſt ergo, in oc-
culto locutus ſum nihil? Sed intelligēdū eſt ita eū
D dixiſſe,palā locutus ſum mundo: ac ſi dixiſſet,mul
ti me audierunt. Ipſum autē palàm modo quodā
erat palàm,modo autem quodam nō erat palàm.
Palàm quippe erat,q multi audiebant: & rurſum
nō erat palàm,quia nō intelligebant. Et quod ſe-
orſum diſcipulis loquebat,nō in occulto utiq; lo-
quebatur. Quis namq; in occulto loquitur,qui co
ram tot hominibus loquitur, cū ſcriptū ſit, In ore
duorū uel trium teſtiū ſtabit omne uerbū: præſer-
tim ſi hoc loquit paucis, quod per eos uult inno-
teſcere & multis: ſicut ipſe dominus ait illis q ad-
huc paucos habebat, Quod dico uobis in tene- Matt. 10
bris,dicite in lumine: & quod in aure auditis, prę-
dicate ſup tecta? Ergo & hoc ipſum qd ab ipſo di
ci uidebatur occulte,quodammodo non diceba-
tur in occulto: quia nō ita dicebatur, ut ab eis qui-

bus dictum fuerat taceretur, ſed ita potius ut uſq;
quaq; prædicaretur. Sic ergo dici poteſt aliquid
& palàm ſimul & non palàm, uel in occulto ſimul
& non in occulto: quomodo dictum eſt, ut uiden
tes uideant, & non uideant. Quomodo enim ui-
deant, niſi quia palàm, non in occulto? Et quomo
do idem ipſi rurſus non uideant, niſi quia non pa-
làm, ſed in occulto? Ea tamen ipſa quæ audierant
& non intellexerant, talia erant ut non poſſent iu
ſtè ac ueraciter criminari: & quotieſcunq; interro
gando tentarunt, ut inuenirēt unde accuſarēt eū,
ſic eis reſpōdit, ut omnes eorum retunderenſ do-
li, & calumniæ fruſtrarētur. Ideo dicebat, quid me
interrogas? Interroga eos q audierunt qd locutus
ſim ipſis, ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. Hæc
autem cum dixiſſet, unus aſſiſtens miniſtrorum, B
dedit alapam Ieſu dicens, Sic reſpondes pontifi-
ci? Reſpōdit ei Ieſus, Si male locutus ſum, teſtimo
nium perhibe de malo: Si autem bene, quid me cę
dis?] Quid iſta reſponſione uerius, manſuetius,
iuſtius? Eius eſt enim de quo prophetica uox prę
Pſal. 44 ceſſerat, Intende, & proſpere procede, & regna:
propter ueritatem & māſuetudinem & iuſtitiam.
Si cogitemus quis acceperit alapam, nónne uelle
mus eum qui percuſſit, aut cœleſti igne conſumi,
aut terra dehiſcente ſorberi, aut correptum dęmo
nio uolutari, aut aliqua huiuſmodi qualibet pœ-
na, uel etiam grauiore puniri? Quid enim horum
per potentiam iubere non potuiſſet per quem fa-
ctus eſt mundus, niſi potentiā nos docere maluiſ-
ſet qua uincitur mundus? Forte hic dicit aliquis, C
Matt. 5 cur non fecit quod ipſe præcepit? Percutienti em̄
non ſic reſpondere, ſed maxillam debuit alteram
præbere. Quid quod & ueraciter, māſuete iuſteq;
reſpondit: & non ſolum alteram maxillam iterum
percuſſuro, ſed totum corpus figendum prępara-
uit in ligno? Et hinc potius demōſtrauit, quod de
monſtrandum fuit: ſua ſcilicet magna illa præce-
pta patientiæ non oſtentatione corporis, ſed cor-
dis præparatione facienda. Fieri enim poteſt, ut al
teram maxillā uiſibiliter præbeat homo, & iratus.
Quanto ergo melius & reſpondet uera placatus,
& ad perferēda grauiora trāquillo animo fit para-
tus? Beatus eſt enim qui in omnibus quæ iniuſte
Pſal. 56 pro iuſtitia patitur, poteſt ueraciter dicere: Paratū
cor meum deus, paratū cor meum. Hinc fit quip-
pe quod ſequitur, cantabo & pſalmum dicam do- D
mino: quod Paulus & Barnabas etiam in uincu-
lis duriſſimis facere potuerūt. Sed ad narrationis
euangelicæ ſequentia redeamus. Et miſit eum
Annas ligatum ad Caipham pontificem.] Ad il-
lum enim ſicut Matthæus dicit ab initio ducebat,
quoniam ipſe erat illius anni princeps ſacerdotū.
Alternis quippe intelligēdi ſunt agere ſolere am-
bo pontifices, id eſt principes ſacerdotum, qui e-
Luc. 3 rant illo tempore Annas & Caiphas, quos Lucas
euangeliſta commemorat: narrans quo tempore
cœperit domini præcurſor Ioannes prædicare re-
gnum cœlorum & congregare diſcipulos. Sic em̄
dicit, Sub principibus ſacerdotum Anna & Cai-
pha factum eſt uerbum domini ſuper Ioannem

A Zachariæ filium in deſerto, & cætera. Proinde iſti
ambo pontifices uiciſſim ſuos annos agebant: &
erat tunc annus Caiphæ quando paſſus eſt Chri-
ſtus. Ideo ſecundum Matthæum cum comprehē- Matt. 26
ſus eſſet ad eum ductus eſt: ſed prius ad Annam ſe
cundum Ioannē uenerunt cum illo, non quia col-
lega, ſed quia ſocer eius erat. Et credendum eſt ſe-
cundum uoluntatem Caiphæ id eſſe factum, uel
etiam domos eorum ita fuiſſe poſitas, ut non de-
beret Annas à tranſeuntibus præteriri. Sed cum
dixiſſet Euāgeliſta quòd eum ligatum miſerit An
nas ad Caiphā, reuerſus eſt ad locum narrationis
ubi relinquerat Petrum, ut explicaret quod in do
mo Annæ de trina eius negatione contigerat:
Erat autem, inquit, Simon Petrus ſtans & ca-
B leſaciens ſe.] Hoc recapitulat quod antè iam di-
xerat: deinde quæ ſecuta ſunt iungit. Dixerunt
ergo ei, Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Ne-
gauit ille, & dixit, Non ſum.] Iam ſemel negaue-
rat: ecce iterum. Deinde ut tertia negatio cōplea-
tur: Dicit unus ex ſeruis pontificis, cognatus eius
cuius abſcidit Petrus auriculā, Nónne ego te uidi
in horto cū illo? Iterum ergo negauit Petrus, & ſta
tim gallus cantauit.] Ecce medici completa eſt
prædictio, ægroti conuicta præſumptio. Non em̄
factum eſt quod iſte dixerat, Animam meam pro
te ponam. ſed factū eſt quod ille prædixerat, Ter
me negabis. Sed trina Petri negatione completa,
iam & iſte ſermo compleatur: ut deinceps quæ de
domino apud Pontium Pilatum præſidem geſta
C ſunt ab alio conſideremus exordio.

Ab eo quod dicit, Adducunt ergo Ieſum ad Cai-
pham in prætorium. Erat autem mane: uſq; ad id quod
ait, Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificās qua
morte eſſet moriturus.

Tractatus CXIIII.

QVAE cū domino uel de domino no-
ſtro Ieſu Chriſto apud Pontium Pila-
tum præſidem geſta ſunt, quantum Io
annes euangeliſta indicat, deinde ui-
deamus. Redit enim ad locum narra-
tionis ſuæ ubi eam reliquerat, ut explicaret Petri
negationem. Iam quippe dixerat, Et miſit eum
Annas ligatum ad Caiphā pontificem: atque inde
regreſſus euangeliſta ubi dimiſerat Petrum cale-
facientem ſe ad ignem in atrio, poſteaquam totā
D eius negationē quæ ter facta eſt terminauit: Ad-
ducūt ergo Ieſum, inquit, ad Caipham in prætori-
um.] Ad Caipham quippe ab Anna collega & ſo
cero eius dixerat miſſum. Sed ſi ad Caiphā, cur in
prætorium? Quod nihil aliud uult intelligi, quàm
ubi præſes Pilatus habitabat. Aut igitur aliqua ur
gente cauſa de domo Annæ, quò ad audiendum
Ieſum ambo conuenerant, Caiphas perrexerat ad
prætorium præſidis, & ſocero ſuo Ieſum relique-
rat audiendum: aut in domo Caiphæ prætorium
Pilatus acceperat, & tanta domus erat, ut ſeorſum
habitantem dominum ſuum, ſeorſum iudicem fer
ret. Erat autem mane: & ipſi,] id eſt qui duce-
bant Ieſum, non introierūt in prætorium,] hoc eſt
in eam partem domus quam Pilatus tenebat, ſi

ipſa erat domus Caiphæ. Cur autem non introie-
runt in prætorium, exponens cauſam, Vt non
contaminarentur, inquit, ſed ut manducarent pa-
ſcha.] Dies enim agi cœperant azymorum: qui-
bus diebus contaminatio illis erat alienigenæ ha-
bitaculum intrare. O impia & ſtulta cæcitas. Ha-
bitaculo uidelicet contaminarentur alieno, & nõ
contaminarentur ſcelere proprio? Alienigenæ iu
dicis prætorio contaminari timebant, & fratris in
nocentis ſanguinem fundere non timebãt: ut hoc
ſolum interim dicam, ubi rea malorum conſcien-
tia tenebatur. Nam quod etiam dominus erat, qui
eorum impietate ducebatur ad mortem, & uitæ
dator occidebatur: non eorum conſcientiæ, ſed
ignorantiæ deputetur. Exiuit ergo Pilatus ad
eos foras & dixit, Quam accuſationem affertis ad
uerſus hominem hunc? Reſponderunt & dixerũt
ei, Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſe-
mus eum.] Interrogentur atque reſpondeant ab
immundis ſpiritibus liberati, languidi ſanati, le-
proſi mundati, ſurdi audientes, muti loquentes,
cæci uidẽtes, mortui reſurgentes, & quod omnia
ſuperat, ſtulti ſapiẽtes: utrum ſit malefactor Ieſus.
Sed iſta dicebant, de quibus per prophetam iam
Pſal. 34 ipſe prædixerat: Retribuebant mihi mala pro bo-
nis. Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum uos,
& ſecundum legem ueſtram iudicate eum. Dixe-
De pœn. di runt ergo Iudæi, Nobis non licet interficere quẽ-
ſtin. 1. ca. quã.] Quid eſt quod loquitur inſana crudelitas?
Periculoſe An non interficiebant, quem interficiẽdum offe-
rebant? An forte crux non interficit? Sic deſipiũt,
qui non ſectantur ſed inſectantur ſapiẽtiam. Quid
eſt autem, nobis non licet interficere quenquam?
Si malefactor eſt, cur non licet? Nõne lex eis præ-
cepit, ne malefactoribus, præſertim qualem iſtum
putabant, à ſuo deo ſeductoribus parcant? Sed in
telligendum eſt eos dixiſſe, non ſibi licere interfi-
cere quẽquam, propter diei feſti ſanctitatem, quẽ
celebrare iam cœperant: propter quem de ingreſ-
ſu etiam prætorij contaminari metuebant. Itáne
obduruiſtis falſi Iſraelitæ? Itáne omnẽ ſenſum ni-
mia malitia perdidiſtis, ut ideo uos à ſanguine in-
nocentis impollutos eſſe credatis, quia eum fun-
dendum alteri tradidiſtis? Nunquid & Pilatus il-
lum qui poteſtati eius à uobis ingeritur occiden-
dus, ſuis eſt manibus occiſurus? Si nõ eum uolui-
ſtis occidi, ſi non inſidiati eſtis ei, ſi non uobis tra-
dendum pecunia comparaſtis, ſi non comprehen
diſtis, uinxiſtis, adduxiſtis, ſi non occidendum ma
nibus obtuliſtis, uocibus popoſciſtis, nnn eum à
uobis interfectum eſſe iactate. Si autem illis omni
bus ueſtris præcedentibus factis, etiam crucifige
crucifige clamaſtis: audite quod contra uos etiam
Pſal. 56 propheta clamat, Filij hominum dentes eorum
arma & ſagittæ, & lingua eorum machæra acuta.
Ecce quibus armis, quibus ſagittis, qua machæra
iuſtum interfeciſtis: quãdo uobis interficere quẽ-
quam non licere dixiſtis. Hinc eſt quod ad com-
prehendendum Ieſum, cum ſacerdotum non ue-
niſſent principes, ſed miſiſſent: Lucas tamen euã-
Luc. 22 geliſta in eodem narrationis ſuæ loco ait, Dixit au-

A tem ‹illegible›, Ieſus ad eos qui uenerant ad ſe princi-
pes ſa‹illegible›rdotum, & magiſtratus tẽpli, & ſeniores,
Quaſi ad latronem exiſtis, & cætera. Sicut ergo
principes ſacerdotum non per ſeipſos, ſed per eos
quos miſerant ad cõprehendendum Ieſum, quid
aliud quàm ipſi in ſuæ iuſſiõis poteſtate uenerũt:
ſic omnes qui crucifigendum Ieſum impijs uoci-
bus clamauerunt, nõ quidem per ſeipſos eum, ſed
tamen ipſi per illũ qui eorum clamore ad hoc ne-
fas impulſus eſt, occiderunt. Quod uero Ioannes
euangeliſta ſubiungit, Vt ſermo Ieſu impleret
quẽ dixit, ſignificãs qua morte eſſet moriturus.]
Si mortem crucis hic uelimus accipere, tanquam
ideo dixerint Iudęi, Nobis non licet interficere
quẽquam, quia interfici aliud eſt, aliud crucifigi:
B non uideo quomodo id poſſit conſequẽter intel-
ligi, cum hoc ad Pilati uerba reſpõderint, quibus
eis dixerat, Accipite eum uos, & ſecũdum legem
ueſtram iudicate eum. Nunquid ergo eum nõ po
terant accipere, & ipſi eum crucifigere, ſi per tale
genus ſupplicij interfectionem cuiuſquam uitare
cupiebant? Quis autem non uideat quàm ſit ab-
ſurdum eis licere quenquam crucifigere, quibus
non licet quenquam interficere? Quid quod ipſe
dominus eandem mortem ſuam, id eſt mortem
crucis, etiam interfectionem uocat: ſicut legimus
apud Marcum ubi ait, Ecce aſcendimus Hieroſo- Marci 10
lymam, & filius hominis tradetur principibus ſa-
cerdotum & ſcribis, & damnabunt eum morte, &
tradent eum gentibus, & illudent ei, & conſpuent
C eum, & flagellabunt eum, & interficient eum, &
tertia die reſurget? Nimirum ergo iſta dicendo ſi-
gnificauit dñs qua eſſet morte moriturus: non
quòd hic mortem crucis uellet intelligi, ſed quod
eum Iudæi fuiſſent gentibus tradituri, hoc eſt Ro
manis. Nam Pilatus Romanus erat, eumq́ in Iu-
dæam Romani præſidem miſerãt. Vt ergo iſte ſer
mo Ieſu impleretur, id eſt ut eum ſibi traditum gẽ-
tes interficerent, quod Ieſus futurum eſſe prædixe
rat: ideo Pilatus qui iudex Romanus erat, cũ uel-
let eum reddere Iudæis ut ſecundum legem ſuam
iudicarent eum, noluerunt eum accipere dicẽtes,
Nobis non licet inrerficere quenquam. Ac ſi im-
plẽtus eſt ſermo Ieſu, quẽ de ſua morte prædixit,
ut eum à Iudæis traditum interficerent gentes:
D minore ſcelere quàm Iudæi, qui ſe iſto modo ab
eius interfectione uelut alienos facere uoluerũt,
non ut eorum innocentia, ſed ut dementia mon-
ſtraretur.

De eo quod dicit, Introiuit ergo iterum in prætori-
um Pilatus, & uocauit Ieſum: uſque ad id quod ait, Erat
autem Barrabas latro. Tractatus CXV.

QVID Pilatus dixerit Chriſto, q́d ue
Pilato ille reſponderit, iſto ſermõe
conſiderandũ atq; tractandum eſt.
Cũ enim dictum eſſet Iudæis, Ac-
cipite eum uos, & ſecũdum legem
ueſtram iudicate eum, atq; illi reſpondiſſent, no-
bis non licet occidere quemquam: Introiuit ite-
rum in prætorium Pilatus, & uocauit Ieſum, & di
xit ei, Tu es rex Iudæorum? Et reſpondit Ieſus, A

temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?] A
Sciebat utique dominus, & quod ipſe interroga-
uit, & quid ille reſponſurus fuit: ſed tamen dici uo
luit, non ut ipſe ſciret, ſed ut ſcriberetur, quod nos
uoluit ut ſciremus. Reſpōdit Pilatus, Nunquid
ego Iudæus ſum? Gens tua & pontifices tradide-
runt te mihi. Quid feciſti? Reſpōdit Ieſus, Regnū
meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo
eſſet regnum meū, miniſtri mei utiq; decertarent,
ut non traderer Iudæis: nunc autem regnū meum
non eſt hinc.] Hoc eſt quod bonus magiſter ſcire
nos uoluit: ſed prius nobis demonſtranda fuerat
uana hominum de regno eius opinio, ſiue gentiū
ſiue Iudæorum, à quibus id Pilatus audierat: quaſi
propterea morte fuiſſet plectendus, quod illicitē
affectauerit regnum, uel quoniam ſolent regnatu B
ris inuidere regnantes, & uidelicet cauendū erat,
ne eius regnū ſiue Romanis, ſiue Iudæis eſſet ad-
uerſum. Poterat autem dominus quod ait, Regnū
meum non eſt de hoc mundo, &c. ad primam in-
terrogationem præſidis reſpondere, ubi ei dixit,
Tu es rex Iudæorum? ſed eum uiciſſim interro-
gās, utrum hoc à ſemetipſo diceret, an audiſſet ab
alijs, illo reſpondente oſtendere uoluit hoc ſibi a-
pud illum fuiſſe à Iudæis uelut crimen obiectum:
patefaciens nobis cogitatiōes hominū quas ipſe
nouerat, quoniam uanæ ſunt: eiſq; poſt reſponſio
nem Pilati, etiam Iudæis & gētibus opportunius
aptiuſq; reſpondens, Regnum meum non eſt de
hoc mūdo. Quod ſi interroganti Pilato continuo
reſpondiſſet: non etiam Iudæis, ſed ſolis gentibus C
hoc de ſe opinantibus reſpondiſſe uideretur. Nūc
uero quoniam reſpondit Pilatus, nunquid ego Iu
dæus ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te
mihi, Quid feciſti? abſtulit à ſe ſuſpicionē qua poſ
ſit putari à ſemetipſo dixiſſe quòd Ieſum regem di
xerat eſſe Iudæorum, id ſe à Iudæis audiſſe demon
ſtrans. Deinde dicendo, quid feciſti? ſatis oſtēdit
illud ei pro crimine obiectum. Tanquam diceret,
Si regem te negas, quid feciſti ut tradereris mihi?
Quaſi mirum non eſſet, ſi puniendus iudici trade
retur, qui ſe diceret regem. Si autem hoc non dice
ret: quærendum ab illo eſſet, quid aliud forte feciſ-
ſet, unde tradi iudici dignus eſſet. Audite ergo Iu-
dæi & gentes, audi circunciſio, audi præputium,
audite omnia regna terrena: non impedio domi- D
nationem ueſtram in hoc mundo, regnum meum
non eſt de hoc mundo. Nolite metuere metu ua-
niſſimo, quo Herodes ille maior cum Chriſtus na
tus nunciaretur, expauit: & tot infantes ut ad eum
mors perueniret, occidit, timēdo magis quàm iraſ
ſcendo crudelior, Regnum, inquit, meum non eſt
de hoc mūdo. Quid uultis amplius? Venite ad re-
gnum quod non eſt de hoc mundo: uenite credē-
do, & nolite ſæuire metuendo. Dicit quidem pro
Pſal. 2 phetia de deo patre, Ego autē cōſtitutus ſum rex
ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius: ſed Sion
ille & mons ille non eſt de hoc mundo. Quod eſt
enim eius regnum niſi credentes in eum, quibus
Ioan. 8 dicit, De mundo non eſtis, ſicut & ego nō ſum de
mundo? Quamuis eos eſſe uellet in mundo, pro-
pter quod de illis dixit ad patrem, Nō rogo ut tol Ioan. 17
las eos de mundo, ſed ut ſerues eos ex malo. Vn-
de & hic non ait, regnū meum non eſt in hoc mun
do: ſed non eſt de hoc mundo. Et cum hoc proba-
ret dicens, ſi ex hoc mundo eſſet regnum meū, mi
niſtri mei utiq; decertarent, ut nō traderer Iudæis:
non ait, nunc autem regnum meum non eſt hic,
ſed non eſt hinc. Hic eſt enim regnum eius uſque
in finem ſeculi, habens inter ſe commixta zizania
uſq; ad meſſem: meſſis enim finis eſt ſeculi, quādo
meſſores uenient, id eſt angeli, & colligent de re-
gno eius omnia ſcandala. Quod utiq; non fieret,
ſi regnum eius non eſſet hic: ſed tamē nō eſt hinc,
quia peregrinatur in mundo. Regno ſuo quippe
dicit, De mūdo non eſtis, ſed ego uos elegi de mū Ioan. 15
B do. Erant ergo de mundo, quando regnum eius
non erant, ſed ad mundi principem pertinebant.
De mundo eſt ergo quicquid hominū à uero qui-
dem deo creatum, ſed ex Adam uitiata atq; dam-
nata ſtirpe generatum eſt. Factum eſt autem re-
gnum non iam de mundo, quicquid inde in Chri
ſto regeneratū eſt. Sic enim nos deus eruit de po- Col. 1
teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij cla
ritatis ſuæ: de quo regno dicit, Regnum meū non
eſt de hoc mundo, uel regnum meum nō eſt hinc.

Dixit itaq; ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpon-
dit Ieſus, Tu dicis, quia rex ſum ego.] Non quia
regem ſe timuit confiteri: ſed tu dicis, ita libratum
eſt, ut neq; ſe regem neget (rex eſt enim cuius re-
gnum non eſt de hoc mūdo) neq; regem talem ſe
C eſſe fateatur, cuius regnū putetur eſſe de hoc mun
do. Talem quippe ille ſentiebat qui dixerat, Ergo
rex es tu, cui reſponſum eſt, tu dicis, quia rex ſum
ego. Dictum eſt enim, tu dicis: ac ſi dictum eſſet,
carnalis carnaliter dicis. Deinde ait, Ego in hoc
natus ſum, & ad hoc ueni in mūdum, ut teſtimoni
um perhibeam ueritati.] Non eſt producenda hu
ius pronominis ſyllaba quod ait, in hoc natus ſum,
tanquam dixerit, in hac re natus ſum: ſed corri-
pienda, tanquam dixerit, ad hanc rem natus ſum,
uel ad hoc natus ſum, ſicut ait, ad hoc ueni in mun
dum. In Græco namque Euangelio nihil eſt hu-
ius locutionis ambiguum. Vnde manifeſtum eſt
eum temporalem natiuitatem ſuam hic comme-
moraſſe, qua incarnatus uenit in mundum: non il
D lam ſine initio qua deus erat, per quem pater con
didit mundum. In hoc ergò ſe dixit natum, id eſt
propter hoc natum, & ad hoc ueniſſe in mūdum,
utique naſcendo de uirgine, ut teſtimonium per-
hibeat ueritati. Sed quia non omnium eſt fides,
adiunxit atq; ait, Omnis qui eſt ex ueritate, au-
dit meam uocem.] Audit utiq; interioribus auri-
bus, id eſt obaudit meę uoci: quod tantundē uale-
ret ſi diceret, credit mihi. Cum itaque Chriſtus te-
ſtimonium perhibeat ueritati, profecto teſtimo-
nium perhibet ſibi: eius quippe uox eſt, Ego ſum
ueritas. Et dixit alio quoque loco, Ego teſtimo-
nium perhibeo de me. Quod uero ait, Omnis Ioan. 8
qui eſt ex ueritate, audit uocem meam, gratiam
commendauit qua ſecundum propoſitum uocat.
De quo propoſito dicit Apoſtolus, Scimus quia Rom. 8
diligen-

diligentibus deum omnia cooperãtur in bonum, A
his qui ſecundum propoſitum dei uocati ſunt, pro
poſitum ſcilicet uocantis non uocatorum: quod
2.Tim. 1 alibi apertius ita poſitũ eſt: Conlabora Euangelio
ſecundum uirtutem dei ſaluos nos facientis & uo
cantis uocatione ſua ſancta: nõ ſecundũ opera no
ſtra, ſed ſecundũ ſuum propoſitum & gratiã. Nam
ſi naturam cogitemus in qua creati ſumus, cum o-
mnes ueritas creauerit, quis non eſt ex ueritate?
Sed non omnes ſunt quibus ut audiãt ueritatem,
hoc eſt ut obediãt ueritati & credant in ueritatem,
ex ipſa ueritate præſtat̃: nullis proculdubio præ-
cedentibus meritis, ne gratia non ſit gratia. Si e-
nim dixiſſet: Omnis qui audit meam uocem ex ue
ritate eſt, ideo dictus ex ueritate putaret̃, quia ob
temperat ueritati. Non autem hoc ait: ſed ait, Om- B
nis q eſt ex ueritate, audit meã uocem. Ac per hoc
non ideo eſt ex ueritate, quia eius audit uocẽ: ſed
ideo audit, quia ex ueritate eſt, id eſt quia hoc illi
donum ex ueritate collatum eſt. Quod quid eſt a-
liud, quàm donante Chriſto credit in Chriſtum?
Dixit ei Pilatus: Quid eſt ueritas?] Nec expecta
uit audire reſponſum: Sed cum hoc dixiſſet, ite-
rum exiuit ad Iudæos, & dixit eis: Ego nullam in-
uenio in eo cauſam. Eſt autem conſuetudo uobis,
ut unum dimittam uobis in paſcha. Vultis ergo di
mittam uobis regem Iudæorum?] Credo cum di-
xiſſet Pilatus, quid eſt ueritas, in mentem illi ue-
niſſe continuo conſuetudinẽ Iudæorum qua ſole-
bat eis dimitti unus in paſcha: & ideo nõ expecta-
uit ut reſponderet ei Ieſus quid eſſet ueritas, ne mo C
ra fieret cum reuoluiſſet morem quò poſſet eis per
paſcha dimitti, quod eum ualde uoluiſſe manife-
ſtum eſt. Auelli tamen ex eius corde non potuit
Ieſum regem eſſe Iudęorum, tãquam hoc ibi ſicut
in titulo ipſa ueritas fixerit, de qua quid eſſet inter
rogauit. Sed hoc audito, Clamauerunt rurſum
omnes dicentes: Non hunc, ſed Barrabam. Erat
autem Barrabas latro.] Non reprehendimus ô Iu
dæi quod per paſcha liberatis nocẽtem, ſed quòd
occiditis innocẽtem: quod tamen niſi fieret, uerũ
paſcha non fieret. Sed umbra ueritatis à Iudæis er
rantibus tenebatur, & mirabili diſpenſatione diui
næ ſapientię per homines fallaces eiuſdẽ umbræ
ueritas implebatur: quia ut uerum paſcha fieret,
Chriſtus uelut ouis immolabat̃. Hinc ea ſequun- D
tur quæ iniurioſa Chriſto Pilatus & cohors eis in-
geſſit, ſed alia diſputatione tractanda ſunt.

De eo quod dicit: Tunc ergo apprehendit Pilatus Ie-
ſum & flagellauit: uſq; ad id quod ait: Suſceperũt autẽ
Ieſum, & eduxerunt eum. Tractatus CXVII.

Cap. XIX VM Iudæi clamaſſent, non Ieſum ſi-
bi à Pilato dimitti uelle per paſcha,
C ſed Barrabam latronem, non ſaluato
rem, ſed interfectorem, non dato-
rem uitæ, ſed ademptorem, Tunc
apprehẽdit Pilatus Ieſum, & flagellauit.] Hoc Pi-
latus non ob aliud feciſſe credendus eſt, niſi ut e-
ius iniurijs Iudæi ſatiati ſufficere ſibi exiſtimarent,
& uſque ad eius mortẽ ſæuire deſiſterent. Ad hoc
pertinet quod idem præſes cohortem ſuam etiam
A permiſit facere quæ ſequuntur: aut fortaſſis & iuſ-
ſit, quãuis hoc Euangeliſta tacuerit. Dixit enim
quid deinde fecerint milites, Pilatum tamẽ id iuſ-
ſiſſe non dixit: Et milites, inquit, plectentes co
ronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius, & ueſte
purpurea circũdederunt eum, & ueniebãt ad eum
& dicebãt: Aue rex Iudæorũ. Et dabãt ei alapas.]
Sic implebantur quæ de ſe prædixerat Chriſtus.
Sic martyres informabantur ad omnia quæ perſe
cutori libuiſſet facere perferẽda. Sic pauliſper oc-
cultata tremenda potentia, commẽdabatur prius
imitanda patientia. Sic regnum quod de hoc mun
do nõ erat, ſuperbũ mundũ nõ atrocitate pugnan
di, ſed patiendi humilitate uincebat. Sic illud gra-
num multiplicandũ ſeminabat̃ horribili cõtume-
B lia, ut mirabili pullularet in gloria. Exijt iterũ Pi
latus foras & dicit eis: Ecce adduco eũ foras: ut co
gnoſcatis, quia in eo nullã cauſam inuenio. Exijt
ergo Ieſus portans ſpineam coronam & purpureũ
ueſtimẽtũ. Et dicit eis, Ecce homo.] Hic apparet
nõ ignorãte Pilato hęc à militibus facta, ſiue iuſſe
rit ea ſiue permiſerit, illa ſcilicet cauſa quã ſuprà di
ximus: ut hæc eius ludibria inimici libentiſſime bi
berent, & ulterius ſanguinẽ non ſitirent. Egredit̃
ad eos Ieſus portans ſpineã coronam & purpureũ
ueſtimentũ, non clarus imperio, ſed plenus oppro
brio: & dicitur eis: Ecce homo. Si regi inuidetis, iã
parcite, quia deiectũ uidetis. Flagellatus eſt, ſpinis
coronatus eſt, ludibrioſa ueſte amictus eſt, amaris
conuitijs illuſus eſt, alapis cæſus eſt: feruet ignomi
C nia, frigeſcat inuidia. Sed non frigeſcit, inardeſcit
potius & increſcit. Cum ergo uidiſſent eum põ
tifices & miniſtri, clamabant dicentes: Crucifige,
crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eũ uos
& crucifigite: ego enim nõ inuenio in eo cauſam.
Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, &
ſecundum legem debet mori, quia filium dei ſe fe-
cit.] Ecce altera maior inuidia. Parua quippe illa
uidebatur, uelut affectatæ illicito auſu regiæ pote
ſtatis: & tamen neutrũ ſibi Ieſus mendaciter uſur-
pauit, ſed utrunq; uerum eſt. Et unigenitus dei fi-
lius eſt, & rex ab eo conſtitutus ſuper Sion montẽ
ſanctum eius: & utrunq; nunc demonſtraret, niſi
quanto erat potẽtior, tanto mallet eſſe patientior.
Cum ergo audiſſet Pilatus hoc uerbũ, magis ti-
D muit: & ingreſſus eſt prætoriũ iterum, & dicit ad
Ieſum: Vnde es tu? Ieſus aũt reſponſum nõ dedit
ei.] Hoc ſilentium domini noſtri Ieſu nõ ſemel fa-
ctum, collatis omnium Euangeliſtarum narratio-
nibus reperitur, & apud principes ſacerdotum, &
apud Herodem, quò eũ ſicut Lucas indicat, miſe-
rat Pilatus audiendũ, & apud ipſum Pilatũ: ut non
fruſtra de illo prophetia præceſſerit: Sicut agnus Eſa. 53
coram tondente ſe ſine uoce, ſic non aperuit os ſu
um, tunc utiq; quando interrogantibus nõ reſpõ-
dit. Quãuis enim quibuſdã interrogatiõibus ſępe
reſponderit, tamẽ propter illa in quibus noluit re-
ſpondere, ad hoc data eſt de agno ſimilitudo: ut in
ſuo ſilentio nõ reus ſed innocẽs haberet̃. Cũ ergo
iudicaret̃, ubicũq; non aperuit os ſuũ, ſicut agnus
nõ aperuit: id eſt non ſicut male ſibi cõſcius qui de

peccatis conuincebatur ſuis, ſed ſicut manſuetus
qui pro peccatis immolabatur alienis. Dicit ergo
ei Pilatus: Mihi non loqueris? Neſcis quia poteſta
tem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo di
mittere te? Reſpondit Ieſus: Non haberes aduer-
ſum me poteſtatem ullam, niſi tibi datum eſſet de-
ſuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius pec-
catum habet.] Ecce reſpondit: & tamen ubicunq;
non reſpondit, non ſicut reus ſiue doloſus, ſed ſi-
cut agnus, hoc eſt ſicut ſimplex atq; innocens nõ
aperuit os ſuum. Proinde ubi non reſpondebat, ſi
cut ouis ſilebat: ubi reſpondebat, ſicut paſtor doce
bat. Diſcamus ergo quod dixit, quod & per Apo-
Rom. 13 ſtolu docuit: quia nõ eſt poteſtas niſi à deo. Et qa
plus peccat qui poteſtati innocentem occidendũ
liuore tradit: q̃ poteſtas ipſa ſi eũ timore alterius
maioris poteſtatis occidit. Talẽ qppe Pilato deus
dederat poteſtatem, ut etiam eſſet ſub Cæſaris po-
teſtate. Quapropter nõ haberes, inquit, aduerſum
me poteſtatem ullam, id eſt quantulamcunq; ha-
bes: niſi hoc ipſum quicqd eſt, tibi eſſet datũ deſu-
per. Sed quoniã ſcio quantum ſit, nõ enim tantum
eſt, ut tibi omnimodo liberũ ſit: propterea qui tra-
didit me tibi, maius peccatum habet. Ille quippe
me tuæ poteſtati tradidit inuidendo, tu uero ean-
dem poteſtatẽ in me exerturus es metuendo. Nec
timendo quidem, præſertim innocẽtem homo ho
minem debet occidere: ſed tamẽ id zelãdo facere
multo magis malũ eſt, q̃ timẽdo. Et ideo non ait
uerax magiſter, q me tradidit tibi, ipſe habet pec-
catum, tanquam ille non haberet: ſed ait, maius ha
bet peccatum, ut etiam ſe habere intelligeret. Ne-
que enim propterea illud nullum eſt, quia hoc ma
ius eſt. Exinde quærebat Pilatus dimittere eũ.]
Quid eſt hoc quod dictum eſt, exinde? Quaſi an-
tea non quærebat? Lege ſuperiora, & inuenies iã
dudum eũ quærere dimittere Ieſum. Exinde itaq;
intelligendum eſt propter hoc, id eſt ex hac cauſa:
ne haberet peccatũ occidẽdo innocentẽ ſibi tradi
tum, q̃uis minus peccans q̃ Iudæi qui eum illi tra
diderant occidendum. Exinde ergo, id eſt ideo ne
hoc peccatum faceret, non nunc primum, ſed ab
inino quærebat eum dimittere. Iudæi autem cla
mabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus
Cæſaris. Omnis enim qui ſe regem facit, contra-
dicit Cæſari.] Maiorem timorem ſe ingerere pu-
tauerunt Pilato, terrendo de Cæſare ut occideret
Chriſtum, quàm ſuperius ubi dixerunt: Nos legẽ
habemus, & ſecundũ legem debet mori, quia filiũ
dei ſe fecit. Eorum legem quippe ille nõ timuit ut
occideret: ſed magis filiũ dei timuit ne occideret.
Nunc uero non ſic potuit contemnere Cæſarẽ au
torem poteſtatis ſuæ, quemadmodũ lege gentis
alienæ. Adhuc tamen Euangeliſta ſequit̃ & dicit:
Pilatus aũt cum audiſſet hos ſermones, adduxit
foras Ieſum: & ſedit pro tribunali, in loco qui dicit̃
Lithoſtrotos, Hebraice autem Gabatha. Erat au-
tem paraſceue paſchæ hora quaſi ſexta.] Qua ho-
ra ſit dominus crucifixus, ꝓpter Euangeliſtę alte-
Marc. 15 rius teſtimonium, qui dixit: Erat aũt hora tertia, &
crucifixerũt eum: quoniam magna diſceptatio ſo-
A let oboriri, cum ad ipſum locũ ubi crucifixus nar-
ratur uentum fuerit, ut potuerimus, ſi dominus uo
luerit, diſſeremus. Cum ergo pro tribunali ſediſſet
Pilatus. Dicit Iudæis, Ecce rex ueſter. Illi autem
clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit eis
Pilatus, Regem ueſtrum crucifigam?] Adhuc ter
rorem quem de Cæſare ingeſſerant, ſuperare co-
natur, de ignominia eorum uolens eos frangere
dicendo: Regem ueſtrum crucifigam, quos de i-
gnominia Chriſti mitigare nõ potuit: ſed timore
mox uincitur. Reſponderunt enim Pontifices,
Non habemus regem niſi Cæſarem. Tunc ergo
tradidit eis illum ut crucifigeretur.] Apertiſſime
quippe cõtra Cæſarem uenire uideretur: ſi regem
ſe non habere niſi Cæſarem profitentibus, alium
B regem uellet ingerere dimittendo impunitum,
quem propter hos auſus ei tradiderãt occidendũ.
Tradidit ergo eis illum ut crucifigeretur. Sed nun
quid aliud & ante cupiebat quando dicebat: Acci
pite eum uos, & crucifigite: uel etiam ſuperius, ac-
cipite eum uos, & ſecundum legem ueſtram iudi-
cate eum? Cur autem illi tantopere noluerunt, di-
centes: Nobis non licet interficere quenquam: &
omnimodo inſtantes, ut non ab eis, ſed à præſide
occideretur, & ideo eum occidendũ accipere re-
cuſantes, ſi nunc eum accipiũt occidendum? Aut
ſi hoc non fit, cur dictum eſt, tunc ergo tradidit eis
illum ut crucifigeretur? An aliquid intereſt? Pla-
nè intereſt. Non eſt enim dictũ: Tũc ergo tradidit
eis illum ut crucifigerent eum, ſed ut crucifigeret̃:
C id eſt, ut iudicio ac poteſtate præſidis crucifigere-
tur. Sed ideo illis traditũ dixit Euangeliſta, ut eos
crimini implicatos à quo alieni eſſe conabantur,
oſtenderet: non enim faceret hoc Pilatus, niſi ut
id quod eos cupere cernebat, impleret. Quod au-
tem ſequitur: Suſceperunt autem Ieſum & e-
duxerunt.] Poteſt ad milites iam referri apparito
res præſidis. Nam poſtea euidentius dicitur: Mili-
tes ergo eum crucifixiſſent eum: quamuis euange
liſta etiam ſi totũ Iudæis tribuit, merito facit. Ipſi
enim ſuſceperunt quod auidiſſime flagitauerunt,
& ipſi fecerunt quicquid ut fieret extorſerũt. Sed
hæc ſequentia alio ſermone tractanda ſunt.

De eo quod dicit: Et baiulans ſibi crucem, exijt in
eum qui dicitur Caluariæ locum: uſque ad id quod ait
D Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi ſcripſi.

Tractatus CXVII.

I IVDICANTE atque damnante Pi-
lato pro tribunali dominum Ieſum
Chriſtum hora quaſi ſexta: Su-
ſceperunt & eduxerunt. Et baiulãs
ſibi crucem, exijt in eum qui dicitur
Caluariæ locum, Hebraice autem Golgotha, u-
bi crucifixerunt eum.] Quid eſt ergo quod Mar- Marc. 15
cus Euangeliſta dicit: Erat autem hora tertia, &
crucifixerunt eum: niſi quia hora tertia crucifi-
xus eſt dominus linguis Iudæorum, hora ſexta
manibus militum? Vt intelligamus horam quin-
tam iam fuiſſe tranſactam, & aliquid de ſexta cœ-
ptum quando ſedit pro tribunali Pilatus, quæ di-
cta eſt à Ioanne hora quaſi ſexta: & cum duceretur
& ligno

& ligno cum duobus latronibus configeretur, & A
iuxta eius crucem gererentur quę geſta narrãtur,
hora ſexta integra compleret̃, ex qua hora uſq; ad
nonam ſole obſcurato, tenebras factas trium Euã
geliſtarum, Matthæi, Marci, & Lucæ conteſta-
tur authoritas. Sed quoniam Iudæi facinus inter-
fecti Chriſti à ſe in Romanos, id eſt in Pilatum &
eius milites trãsferre conati ſunt: propterea Mar-
cus ſuppreſſa ea hora qua Chriſtus à militibus cru
cifixus eſt, quæ agi ſexta iam cœperat, tertiam po
tius horam recordatus expreſſit, qua hora intelli-
guntur apud Pilatum clamare potuiſſe: Crucifi-
ge, crucifige: ut non illi tantum reperiantur cru-
cifixiſſe Ieſum, id eſt milites qui eum ligno ſexta
hora ſuſpenderunt, uerumetiam Iudæi, qui ut cru-
cifigeretur hora tertia clamauerunt. Eſt & alia hu-
ius ſolutio quæſtionis, ut non hic accipiatur ho- B
ra ſexta diei, quia nec Ioannes ait: Erat autem ho-
ra diei quaſi ſexta, ſed ait: Erat autem paraſceue
paſchæ hora quaſi ſexta. Paraſceue autem Latine
præparatio eſt: ſed iſto uerbo Græco libentius u-
tuntur Iudei in huiuſmodi obſeruationibus, etiã
qui magis Latine ꝙ Græce loquuntur. Erat ergo
1.Cor.5 præparatio paſchæ. Paſcha uero noſtrũ, ſicut dicit
Apoſtolus, immolatus eſt Chriſtus. Cuius paſchæ
præparationẽ ſi ab hora noctis nona cõputemus
(tunc enim uidentur principes ſacerdotũ pronun
Matt.26 ciaſſe immolationẽ domini dicẽtes: Reus eſt mor
tis, cum adhuc in domo pontificis audiretur: unde
congruẽter accipitur inde cœpiſſe præparationẽ
ueri paſchæ, cuius umbra erat paſcha Iudæorum
id eſt immolationis Chriſti, ex quo à ſacerdotibus C
pronunciatus eſt immolandus) profecto ab ea no
ctis hora quę tunc nona fuiſſe cõijcitur, uſq; ad ho
ram diei tertiam qua crucifixum eſſe Chriſtũ Mar
cus Euangeliſta teſtatur, ſex horę ſunt, tres noctur
næ & tres diurnæ. Vnde in hac paraſceue paſchę,
id eſt præparatione immolationis Chriſti, quæ ab
hora noctis nona cœperat, quaſi ſexta agebat̃ ho-
ra, id eſt peracta quinta iã ſexta currere cœperat,
quando Pilatus tribunal aſcendit: adhuc enim e-
rat ipſa præparatio quæ ab hora noctis nona cœ-
perat, donec fieret quæ præparabatur Chriſti im-
molatio: quæ facta eſt hora tertia ſecundum Mar-
cum non pręparationis, ſed diei, eademq; ſexta nõ
diei ſed præparationis, ſex utiq; horis à noctis no-
na uſq; ad diei tertiam cõputatis. Harũ duarum ſo D
lutionũ iſtius difficilis quęſtionis, eligat quiſq; ꝙ
uolet. Melius aũt quid eligat iudicabit, qui de con
lib. 3. de con- ſenſu Euangeliſtarum quæ operoſiſſime diſputa-
ſenſu euange- ta ſunt legerit. Quod ſi & aliæ ſolutiones eius po-
li. cap. 13 tuerint inueniri: cumulatius Euangelicæ ueritatis
conſtantia defendetur, aduerſus calũnias infidelis
atq; impiæ uanitatis. Nunc ad narrationẽ Ioannis
Euangeliſtæ poſt iſta breuiter tractata redeamus.
Suſceperunt aũt, inquit, Ieſum & eduxerũt: & ba-
iulans ſibi crucẽ exijt in eum qui dicit̃ Caluariæ lo
cum, Hebraice Golgotha, ubi crucifixerunt eum.
Ibat ergo ad locũ ubi fuerat crucifigendus, portãs
crucem ſuã Ieſus. Grande ſpectaculum. Sed ſi ſpe-
ctet impietas, grande ludibriũ; ſi pietas grãde my-

A ſterium. Si ſpectet impietas, grãde ignominię do-
cumẽtum: ſi pietas, grãde fidei munimentũ. Si ſpe-
ctet impietas, ridet regẽ pro uirga regni lignũ ſui
portare ſupplicij: ſi pietas, uidet regẽ baiulantem
lignũ ad ſemetipſum figendũ, quod fixurus fuerat
etiã in frontibus regũ. In eo ſpernendus oculis im
piorum, in quo erãt gloriatura corda ſanctorum.
Dicturo eñ Paulo: Mihi aũt abſit gloriari, niſi in Gal.6
cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſam crucem ſu-
am ſuo geſtãs humero cõmendabat: & lucernę ar
ſuræ quę ſub modio ponenda nõ erat, candelabrũ
ferebat. Baiulans ergo ſibi crucẽ, exijt in eum qui
dicitur Caluariæ locum, Hebraice Golgotha, ubi
eum crucifixerunt. Et cum eo alios duos hinc
& hinc, medium autem Ieſum.] Iſti duo latrones
erant, ſicut aliorũ Euangeliſtarũ narratione diſci-
B mus, cum quibus crucifixus & inter quos crucifi-
xus eſt Chriſtus: de quo præmiſſa dixerat prophe
tia: Et inter iniquos deputatus eſt. Scripſit autẽ Eſa.53
& titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucẽ: erat autẽ
ſcriptum: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc
ergo titulum multi legerunt Iudæorum, quia pro-
pe ciuitatem erat locus ubi crucifixus eſt Ieſus. Et
erat ſcriptum Hebraice, Græce & Latine,] rex
Iudæorum. Hæ quippe tres linguæ ibi præ cæte-
ris eminebant. Hebræa propter Iudæos in dei le-
ge gloriantes. Græca propter gentium ſapientes,
Latina propter Romanos, multis ac penè omni-
bus iam tunc gentibus imperantes. Dicebant er-
go Pilato Pontifices Iudæorum: Noli ſcribere rex
Iudæorum: ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorũ.
C Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi ſcripſi.] O ineſ-
fabilem uim diuinæ operationis, etiam in cordi-
bus ignorantium. Nónne occulta uox quędam Pi
lato intus quodam, ſi dici poteſt, clamoſo ſilentio
perſonabat, quod tanto ante in pſalmorum literis
prophetatum eſt: Ne corrumpas tituli inſcriptio-
nem? Ecce tituli inſcriptionẽ non corrũpit: quod
ſcripſit, ſcripſit. Sed etiam Pontifices qui hoc cor-
rumpi uolebant, quid dicebant? Noli ſcribere, in-
quiunt, rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, rex ſum
Iudæorũ. Quid loquimini inſani? Quid fieri con-
tradicitis, quod mutare nullo pacto poteſtis? Nũ-
quid enim propterea non erit uerum, quia Ieſus
ait, rex ſum Iudæorum? Si corrumpi non poteſt
quod Pilatus ſcripſit, corrumpi poteſt quod ueri-
D tas dixit? Sed Iudæorum tantum rex eſt Chriſtus
an & gentium? Imò & gentium. Cum enim dixiſ-
ſet in prophetia: Ego aũt cõſtitutus ſum rex ab eo Pſal.2
ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præ
ceptum eius: ne propter montem Sion ſolis Iudę-
is eum regem quiſquam diceret conſtitutum, con
tinuo ſubiunxit: Dominus dixit ad me filius meus
es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo ti-
bi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionẽ tuam
terminos terræ. Vnde & ipſe iam per os propriũ
loquens apud Iudæos: Habeo, inquit, alias oues Ioan.10
quæ non ſunt de hoc ouili: oportet me & ipſas ad-
ducere, & uocem meam audient, & fiet unus grex
& unus paſtor. Cur ergo magnum uolumus intel
ligi in hoc titulo ſacramẽtum, in quo ſcriptũ erat,

rex

tex Iudæorũ,ſi rex eſt Chriſtus & gentium? Quia A
ſcilicet oleaſter factus eſt particeps pinguedinis
oleæ,nõ olea particeps facta eſt amaritudinis olea
ſtri. Nam in eo quod de Chriſto ueraciter ſcriptũ
eſt in titulo rex Iudeorum:qui ſunt intelligendi Iu
dæi niſi ſemen Abrahæ,filij promiſſionis,qui ſunt
etiam filij dei? Quoniã non qui filij carnis,ait Apo
ſtolus,hi filij dei:ſed qui filij promiſſionis deputan
Gal.3 tur in ſemine. Et gentes erãt quibus dicebat:Si au
tem uos Chriſti,ergo Abrahæ ſemen eſtis, ſecun-
dum promiſſionẽ hæredes. Rex ergo Iudæorum
Chriſtus:ſed Iudæorum circumciſione cordis, ſpi
ritu non litera. Quorum laus non ex hominibus
ſed ex deo eſt,pertinentium ad Hieruſalem liberã
matrem noſtram æternam in cœlis:Saram ſpirita-
lem,ancillam & filium eius de domo libertatis e- B
ijcientem. Ideo enim Pilatus quod ſcripſit ſcripſit,
quia dominus quod dixit dixit.

De eo quod dicit:Milites ergo cum crucifixiſſent eũ
acceperũt ueſtimenta eius,uſq; ad id quod ait: Et in ue-
ſtem meam miſerunt ſortem.

Tractatus CXVIII.

A quæ geſta ſunt iuxta crucem do-
mini, cum iam crucifixus eſſet, iſto
E quãtum dominus adiuuat ſermone
tractemus. Milites ergo cum cru
cifixiſſent eum,acceperunt ueſtimẽ
ta eius,& fecerunt quatuor partes, unicuique mi-
liti partem,& tunicam. Erat autem tunica incon-
ſutilis,deſuper contexta per totum. Dixerunt er-
go ad inuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortia- C
mur de illa cuius ſit:ut ſcriptura impleretur dicẽs:
Pſal.21 Partiti ſunt ueſtimenta mea ſibi, & in ueſtem me-
am miſerunt ſortem.] Factum eſt quod uoluerũt
Iudæi. Non ipſi ſed milites qui parebant Pilato,
iudicante ipſo crucifixerunt Ieſum:& tamen ſi uo
luntates,ſi inſidias, ſi operam, ſi traditionem, po-
ſtremo ſi extorquentes clamores eorum cogite-
mus,magis utique Iudæi crucifixerunt Ieſum. Sed
de partitione & ſortitione ueſtimẽtorum eius nõ
eſt prætereunter loquendum. Quamuis enim o-
mnes Euangeliſtę quatuor huius rei meminerint,
cæteri tamen breuius quàm Ioannes: & clauſe il-
Matt.27 li,iſte uero apertiſſime. Nam Matthæus ait:Poſt-
quam autem crucifixerunt eum, diuiſerunt ueſti-
Marc.15 menta eius ſortem mittentes. Marcus:Et crucifi- D
gentes eum diuiſerunt ueſtimenta eius, mittentes
Luc.23 ſortem ſuper eis quis quid tolleret. Lucas: Diui-
dentes uero ueſtimenta eius, miſerunt ſortes. Io-
annes autem & quot partes de ueſtimentis eius fe
cerint dixit:id eſt quatuor,ut ſingulas tollerent.
Vnde apparet quatuor fuiſſe milites, q in eo cru-
cifigendo præſidi paruerunt. Manifeſte quippe
ait:Milites ergo cum crucifixiſſent eum, accepe-
runt ueſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes,
unicuique militi partem, & tunicam, ſubaudien-
dum eſt,acceperunt: ut iſte ſit ſenſus, acceperunt
ueſtimenta eius & fecerunt quatuor partes, uni-
cuique militi partem, acceperunt & tunicam. Et
ſic locutus eſt,ut de cæteris ueſtimẽtis nullam ſor
tem miſſam eſſe uideamus:ſed de tunica quam ſi-

A mul cum cæteris acceperunt, ſed non ſimiliter di-
uiſerunt. De hac enim ſequitur exponens. Erat
autem tunica inconſutilis, deſuper contexta per
totum.] Cur autem de illa ſortem miſerũt narrãs:

Dixerunt ergo, inquit, ad inuicem: Non ſcin-
damus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit.] Appa
ret itaq; in alijs ueſtibus ęquales eos habuiſſe par-
tes,ut ſortiri neceſſe nõ fuerit. In illa uero una non
eos habere potuiſſe ſingulas partes niſi ſcindere-
tur,ut pannos eius inutiliter tollerent:quod ne fa-
cerent,ad unum eam peruenire ſortitione malue-
runt. Huius Euangeliſtæ narrationi conſonat e-
tiam propheticum teſtimonium:quod & ipſe con
tinuo ſubiungens. Vt ſcriptura,inquit,imple-
retur dicens: Partiti ſunt ueſtimenta mea ſibi,&
B in ueſtem meam miſerunt ſortem.] Non enim ait,
ſortiti,ſed partiti ſunt,nec ait,ſortiẽtes partiti ſunt:
ſed in cæteris ueſtimentis ſortem omnino non no
minans,poſtea dixit,& in ueſtem meam miſerunt
ſortem,propter illam reliquam tunicam. De qua
te dicã, quod ipſe donauerit, cum prius eam quę
oboriri poteſt tanquam Euãgeliſtæ inter ſe diſcre
pent,calumniam propulſauero, demonſtrans nul
lius cæterorum uerba narrationi Ioannis eſſe con
traria. Matthæus enim dicendo: Diuiſerunt ueſti-
menta eius ſortẽ mittentes, ad totam diuiſionẽ ue
ſtimentorum uoluit intelligi etiam illam tunicam
pertinere,de qua ſortem miſerunt: quia utiq; om-
nes ueſtes diuidendo in quibus & illa fuit, de ipſa
ſortiti ſunt. Tale eſt etiã quod ait Lucas:Diuiden- Luc.23
C tes ueſtimenta eius, miſerunt ſortes. Diuidentes
enim uenerunt ad tunicam: de qua facta eſt ſorti-
tio,ut inter eos uniuerſa ueſtimentorum eius di-
uiſio compleretur. Quid autem intereſt utrum di
catur,diuidentes miſerunt ſortes, quod ait Lucas,
an diuiſerunt ſortem mittentes,quod ait Matthę-
us:niſi quòd Lucas dicendo ſortes, pluralem pro
ſingulari numero poſuit, quæ locutio in ſcriptu-
tis ſanctis inſolita non eſt, quamuis nonnulli codi
ces ſortem reperiantur habere, non ſortes? Mar-
cus itaq; ſolus uidetur aliquam intuliſſe quæſtio-
nem. Dicendo enim: Mittentes ſortem ſuper eis Matt.15
quis quid tolleret, tanquam ſuper omnibus ueſti-
mentis,nõ ſuper ſola tunica ſors miſſa ſit, locutus
uidetur: ſed etiã hic breuitas obſcuritatẽ facit. Sic
D enim dictum eſt, mittentes ſortem ſuper eis:ac ſi di
ceretur, mittentes ſortem cum diuiderent, quod
& factum eſt. Omnium quippe ueſtimentorum
eius diuiſio completa non eſſet, niſi ſorte claruiſ-
ſet, quis etiam illam tunicam tolleret: ut ſic con-
tẽtio diuidentium finiretur, uel nulla potius orire
tur. Quod ergo ait, quis quid tolleret, quandoqui
dem hoc ſorti deputatur, nõ ad omnia quæ diuiſa
ſunt ueſtimenta referendum eſt: ſors eñ miſſa eſt,
quis illam tunicã tolleret. De qua quoniã narrare
prętermiſit qualis fuerit,& quemadmodum ęqua
libus factis partibus ſola remanſerit, quę ne cõſcin
deretur, ueniret in ſortẽ: propterea poſitũ eſt qđ
ait,quis quid tolleret, id eſt quis eam tolleret, tan-
quam ſi totum ita diceretur, diuiſerunt ueſtimẽta
eius, mittentes ſortem ſuper eis, quis tunicã quæ
partibus

partibus æqualibus ſupſuerat tolleret. Quærat ſor
te aliquis, quid ſignificet in tot partes ueſtimento
rum facta diuiſio: & de tunica illa ſortitio. Qua-
dripartita ueſtis domini Ieſu Chriſti, quadriparti-
tam figurauit eius Eccleſiam: toto ſcilicet, qui qua
tuor partibus conſtat, terrarum orbe diffuſam, &
omnibus eiſdem partibus æqualiter, id eſt concor
diter diſtributam. Propter quod alibi dicit miſſu-
rum ſe angeloa ſuos, ut colligãt electos eius à qua
tuor uentis: quod quid eſt, niſi à quatuor partibus
mundi, Oriente, Occidente, Aquilone & Meri-
die? Tunica uero illa ſortita, omnium partiũ ſigni
ficat unitatem: quę charitatis uinculo continetur.
2.Cor.13 De charitate autem locuturua Apoſtolus: Super-
eminentem, inquit, uiam uobis demonſtro, Et alio
Eph.3 loco ait: Cognoſcere etiam ſupereminẽtem ſcien-
Col.3 tiæ charitatem Chriſti. Itemq; alibi: Super omnia
autem hęc charitatem, quę eſt uinculũ perfectio-
nis. Si ergo charitas & ſupereminentiorem habet
uiam, & ſupereminet ſcientiæ, & ſuper omnia prę
cepta eſt: merito ueſtis qua ſignificatur, deſuper
contexta perhibetur. Inconſutilis autem, ne ali-
quando diſſuatur: & ad unum peruenit, quia in u-
num omnes colligit. Sicut in Apoſtolis cum eſſet
etiã ipſe numerus duodenarius, id eſt, quadripar-
titus in ternos, & omnes eſſent interrogati, ſolua
Matt.16 Petrus reſpondit: Tu es Chriſtus filiua dei uiui: &
ei dicitur: Tibi dabo claues regni cœlorum, tan-
quam ligandi & ſoluendi ſolus acceperit poteſta-
tem, cum & illud unus pro omĩbus dixerit, & hoc
cum omnibus tanquam perſonam gerens ipſius
unitatis acceperit. Ideo unus pro omnibus, quia
unitas eſt in omnibus. Vnde & hic cũ dixiſſet, de
ſuper contexta: addidit per totum. Quod ſi refera
mus ad id quod ſignificat, nemo eius eſt expers ꝗ
pertinere inuenitur ad totũ: à quo toto ſicut Græ-
ca indicat lingua, catholica uocatur Eccleſia. In
ſorte autem quid niſi dei gratia commendata eſt?
Sic quippe in uno ad omnes peruenit, cum ſors o-
mnibus placuit, quia & dei gratia in unitate ad o-
mnea peruenit: & cum ſors mittitur, non perſonæ
uel cuiuſque meritis, ſed occulto iudicio dei ce-
ditur. Nec ideo iſta non aliquid boni ſignificaſſe
quis dixerit, quia per malos facta ſunt: non ſcili-
cet per eos qui Chriſtum ſecuti, ſed qui ſunt perſe
cuti. Quid eñ de ipſa cruce dicturi ſumus, quę cer
te ſimiliter ab inimicis atq; impijs Chriſto facta et
impacta eſt? Et tamen ea ſignificari rectè intelligi
Eph.3 tur quod ait Apoſtolus: Quæ ſit latitudo & longi
tudo & altitudo & profundum. Lata eſt quippe in
trãſuerſo ligno, quò extenduntur pendentis manus:
& ſignificat opera bona in latitudine charitatis.
Longa eſt à tranuerſo ligno uſq; ad terrã, ubi dor-
ſum pedesq; figuntur: & ſignificat perſeuerãtiam
in longitudine temporis uſq; in finem. Alta eſt in
cacumine, quod per tranſuerſum lignum ſurſum
uerſus excedit: & ſignificat ſupernum finem quò
cuncta opera referuntur. Quoniam cuncta quæ
latitudine ac longitudine bene ac perſeueranter fi-
unt, propter altitudinem diuinorũ facienda ſunt
præmiorum. Profunda eſt in ea parte qua in ter-
A ram figitur. Ibi quippe & occulta eſt nec uideri po
teſt, ſed cuncta eius apparentia & eminentia inde
conſurgũt: ſicut bona noſtra de profunditate gra-
tiæ dei, quæ cõprehendi ac dijudicari non poteſt,
uniuerſa procedunt. Sed etſi crux Chriſti hoc ſo-
lum ſignificet quod ait Apoſtolus: Qui autẽ Ieſu Gal.5
Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerũt cum paſſio
nibus & concupiſcentijs, quàm magnum bonum
eſt? Nec tamen facit hoc niſi concupiſcens aduer-
ſus carnem ſpiritus bonus, cum illam crucẽ Chri-
ſti fecerit inimicus, id eſt ſpiritus malus. Poſtremo
quid eſt quod omnes nouerunt ſignum Chriſti, ni
ſi crux Chriſti? Quod ſignum niſi adhibeatur, ſi-
ue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ qua rege-
nerantur, ſiue oleo quo chriſmate unguntur, ſiue
B ſacrificio quo aluntur: nihil eorum rite perficitur.
Quomodo ergo per id quod mali faciũt, nihil bo-
ni ſignificatur: quando per crucem Chriſti quam
fecerunt mali, in celebratione ſacramentorum e-
ius bonum nobis omne ſignatur? Sed hæc hacte-
nus: quæ autem ſequuntur, aliâs, ut deus opitula-
bitur, differendo uidebimus.

De eo quod dicit: Et milites quidem hæc fecerunt:
uſq; ad id quod ait: Et inclinato capite tradidit ſpiritum.

Tractatua CXIX.

RVCIFIXO domino, poſteaquam
diuiſio ueſtimẽtorum eius etiam ſor-
c te miſſa cõpleta eſt, quæ deinde nar-
ret Ioannes Euangeliſta uideamus.
Et milites quidem, inquit, hæc fece-
C runt. Stabat autem iuxta crucem Ieſu, mater eius,
& ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria
Magdalene. Cum uidiſſet ergo Ieſus matrem & di
ſcipulum ſtantem quem diligebat, dicit matri ſuę:
Mulier, ecce filiua tuus. Deinde dicit diſcipulo:
Ecce mater tua. Et ex illa hora, accepit eam diſci-
pulus in ſua.] Hæc nimirum eſt illa hora, de qua Ie
ſus aquam conuerſurus in uinum, dixerat matri,
Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum uenit hora Ioan.2
mea. Hanc itaq; horam prædixerat quæ tunc non
dũ uenerat, in qua debuerat agnoſcere moriturꝰ,
de qua fuerat mortaliter natus. Tunc ergo diuina
facturua, non diuinitatis ſed infirmitatis matrem
uelut incognitam repellebat: nũc autem humana
iam patiens ex qua fuerat factus homo, affectu cõ
D mendabat humano. Tunc enim qui Mariam crea
uerat, innoteſcebat uirtute: nunc uero quem Ma-
ria pepererat, pendebat in cruce. Moralis igitur
inſinuatur locus. Facit quod faciendum admo-
net, & exemplo ſuo ſuos miniſtros inſtruxit præ-
ceptor bonua, ut à filijs pijs impẽdatur cura paren
tibus: tanquam lignum illud ubi erant fixa mem-
bra morientis, etiam cathedra fuerit magiſtri do-
centis. Ex hac ſana doctrina didicerat Paulus A-
poſtolua quod docebat quãdo dicebat: Si quis au Gal.5
tem ſuis & maxime domeſticis non prouidet, fi-
dem negauit, & eſt infideli deterior. Quid autem
tam cuiq; domeſticum, quàm parẽtes filijs, aut pa
rẽtibus filij? Huius itaq; ſaluberrimi pręcepti ipſe
magiſter ſanctorum de ſeipſo conſtituebat exem-
plum: quandò nõ ut famulæ deus quam creauerat
&

& regebat, ſed ut matri homo de qua creatus fuerat & quam relinquebat, alterum pro ſe quodammodo filium prouidebat. Nam cur hoc fecerit, quod ſequitur indicat: ait enim Euangeliſta, Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.] De ſeipſo dicens. Sic quippe commemorare ſolet ꝙ eum diligebat Ieſus: qui utiq; omnes, ſed ipſum præ cæteris & familiarius diligebat, ita ut in conuiuio ſuper pectus ſuũ diſcumbere faceret: credo ut iſtius Euangelij quod per eum fuerat prędicaturus, diuinam excellentiam hoc modo altius cõmendaret. Sed in quæ ſua Ioannes matrem domini accepit? Matt. 19. Neq; eñ nõ ex eis erat qui dixerũt ei: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te: ſed ibi quoq; audierat: Quicunq; iſta dimiſerit ꝓpter me, accipiet in hoc ſeculo centies tantũ. Habebat ergo diſcipulus centupliciter plura q̃ dimiſerat, in quę ſuſciperet eius matrem qui hæc illi donauerat. Sed in ea ſocietate beatus Ioannes receperat centuplum, ubi nemo dicebat aliquid ſuum, ſed erant illis omnia communia: ſicut in Apoſtolorũ Actibus ſcriptum eſt. Sic enim Apoſtoli erant, quaſi nihil habentes, & omnia poſſidẽtes. Quomodo ergo matrem magiſtri & domini ſui diſcipulus & famulus accepit in ſua, ubi aliquid ſuũ nemo dicebat? An Act. 4 quia paulo poſt in eodẽ libro legitur: Quotquot enim poſſeſſores prædiorum uel domorum erant, uendentes afferebant precia eorum, & ponebant ad pedes Apoſtolorum, diſtribuebatur autem unicuique prout cuiq; opus erat: intelligẽdum eſt ſic diſtributum fuiſſe huic diſcipulo quod opus erat, ut illic etiam beatæ Mariæ tanquã matris eius portio poneretur? Magisq; ſic debemus accipere qđ dictum eſt: Ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua: ut ad eius curam quicquid ei eſſet neceſſarium pertineret. Suſcepit ergo eam in ſua, non prædia quæ nulla propria poſſidebat: ſed officia quę propria diſpenſatiõe exequenda curabat. Deinde ſubiungit. Poſtea ſciens Ieſus quia omnia conſummata ſunt, ut cõſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas ergo poſitum erat aceto plenum: illi aũt ſpongiam plenam aceto hyſopo circumponẽtes, obtulerunt ori eius. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatũ eſt. Et inclinato capite, emiſit ſpiritum.] Quis poteſt quæ facit ita diſponere, quomodo diſpoſuit homo iſte quę paſſus eſt? Sed D homo mediator dei & hominum, homo de quo prædictũ legitur: Et homo eſt, & quis cognoſcet eum: quoniam homines per quos hæc fiebant, uidebant hominem, ſed nõ agnoſcebant deum. Homo namq; apparebat qui deus latebat: patiebatur hæc omnia qui apparebat, & idẽ ipſe diſponebat hæc omnia qui latebat. Vidit ergo quia conſummata ſunt omnia, quæ oportebat ut fierent antequam acciperet acetum & traderet ſpiritum: atq; ut hoc etiam conſummaret quod ſcriptura prædi- Pſal. 68 xerat: Et in ſiti mea potauerũt me aceto: Sitio, inquit. Tanq̃ diceret: Hoc minus feciſtis, date quod eſtis. Iudæi quippe ipſi erant acetũ, degenerãtes à uino patriarcharum & prophetarum: & tanquam de pleno uaſe, de iniq̃tate mũdi huius impleti, cor- A habentes uelut ſpongiã, cauernoſis quodãmodo atq; tortuoſis latibulis fraudulentum. Hyſopũ autem cui circũpoſuerunt ſpongiã aceto plenã, quoniam herba eſt humilis, & pectus purgat, ipſius Chriſti humilitatem cõgruenter accipimus: quam circumdederunt, & ſe circumueniſſe putauerunt. Vnde eſt illud in pſalmo: Aſperges me hyſopo, & Pſal. 50 mundabor. Chriſti namq; humilitate mundamur: quia niſi humiliaſſet ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortem crucis, non utiq; ſanguis eius in peccatorum remiſſionẽ, hoc eſt in noſtram mũdationẽ fuiſſet effuſus. Nec moueat quomodo ſpongia ori eius potuerit admoueri, qui in cruce fuerat exaltatus à terra. Sicut enim apud alios Euangeliſtas legitur quod hic prætermiſit: in arundine eſt factum, ut in ſpongia talis potus ad crucis ſub- B limia leuaretur. Per arundinem uero ſcriptura ſignificabatur, quę implebatur hoc facto. Sicut eñ lingua dicitur uel Græca uel Latina, uel alia quælibet ſonum ſignificans qui lingua promitur: ſic arundo dici poteſt litera quæ arũdine ſcribitur. Sed ſonos ſignificantis uocis humanę uſitatiſſime dicimus linguas: ſcripturas uero arundinem dici quo minus eſt uſitatũ, eo magis eſt myſtice figuratum. Faciebat iſta populus impius, patiebat̃ iſta miſericors Chriſtus. Qui faciebat, ꝗd faceret neſciebat: qui patiebatur autem nõ ſolum quid fieret, ſed & cur fieret ſciebat, uerumetiam de male facientibus bene ipſe faciebat. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatũ eſt.] Quid, niſi quod prophetia tãto ante tempore prędixerat? Deinde C quia nihil remanſerat, quod anteq̃ moreretur fieri adhuc oporteret, tanquã ille qui poteſtatem habebat ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam: peractis omnibus quæ ut peragerẽtur expectabat, Inclinato capite tradidit ſpiritum.] Quis ita dormit quãdo uoluerit, ſicut Ieſus mortuus eſt quando uoluit? Quis ita ueſtẽ deponit quãdo uoluerit, ſicut ſe carne exuit quando uoluit? Quis ita cum uoluerit abit, quomodo cum uoluit obijt? Quanta ſuperanda uel timẽda poteſtas eſt iudicãtis, ſi apparuit tanta morientis?

De eo quod dicit: Iudæi ergo quoniam paraſceue erat ut non remanerent in cruce corpora ſabbato: uſque ad id quod ait: Nondum enim ſciebant ſcripturam quia oportuit eum à mortuis reſurgere.

Tractatus CXX.

P OSTEAQVAM dominus Ieſus ꝑactis omnibus quæ ante ſuã mortem peragi oportere præſciebat, quando uoluit tradidit ſpiritum: quæ deinde ſecuta ſunt, Euangeliſta narrante uideamus. Iudæi ergo, inquit, quoniam paraſceue erat, ut non remanerent in cruce corpora ſabbato: erat enim magnus dies ille ſabbati: rogauerunt Pilatum ut frangerentur eorum crura & tollerentur.] Non crura tollerentur, ſed hi quibus ideo frangebant̃ ut morerentur, & auferrerent̃ de ligno: ne pendentes in crucibus, magnum diem feſtum ſui diurni cruciatus horrore fœdarent.

Venerũt ergo milites, & primi quidẽ fregerunt

crura

A crura,& alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cũ ueniſſent,ut uiderunt eum iam mortuum,non fregerunt eius crura: ſed unus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua.] Vigilãti uerbo Euãgeliſta uſus eſt, ut non diceret,latus eius percuſſit,aut uulnerauit, aut quid aliud,ſed aperuit:ut illic quodãmodo uitæ oſtium panderetur, unde ſacramenta Eccleſiæ manauerũt,ſine quibus ad uitam quæ uera uita eſt nõ intratur.Illi ſanguis in remiſſionẽ fuſus eſt peccatorũ:aqua illa ſalutare temperat poculum. Hæc & lauacrum prẹſtat & potũ.Hoc prænunciabat ꝙ
Gen.6 Noe in latere arcæ oſtiũ facere iuſſus eſt, qua intrarent animalia quæ nõ erant diluuio peritura, quibus præfigurabatur Eccleſia. Propter hoc prima
Gen.2 B mulier facta eſt de latere uiri dormientis,& appellata eſt uita materꝗ uiuorũ.Magnũ quippe ſignificauit bonum,ante magnũ præuaricatiõis malum. Hic ſecundus Adam inclinato capite in cruce dormiuit, ut inde formaret ei coniunx, quod de latere dormiẽtis effluxit.O mors unde mortui reuiuiſcunt.Quid iſto ſanguine mũdius? Quid uulnere iſto ſalubrius? Et qui uidit,inquit,teſtimonium perhibuit,& uerum eſt teſtimoniũ eius: & ille ſcit quia uera dicit,ut & uos credatis.] Nõ dixit, ut & uos ſciatis,ſed,ut credatis: ſcit eñ qui uidit, cuius credat teſtimonio qui non uidit. Magis autem ad fidem credere pertinet quàm uidere. Nã quid eſt aliud credere,ꝗ fidem accõmodare? Facta ſunt
Exod.12 enim hæc,inquit,ut ſcriptura impleretur, Os non
C comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit,
Zach.12 Videbũt in quẽ confixerunt.] Duo teſtimonia de ſcripturis reddidit,ſingulis rebus, quas factas fuiſſe narrauit.Nam quia dixerat, ad Ieſum autẽ cũ ueniſſent,ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura:ad hoc pertinet teſtimonium, Os non cõminuetis ex eo.Quod præceptũ eſt eis qui celebrare paſcha iuſſi ſunt ouis immolatiõe, in ueteri lege,quæ dominicæ paſſionis umbra prẹceſſerat. Vnde paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus:
Eſa.53 de q̃ & Eſaias propheta prædixerat, Sicut ouis ad immolãdum ductus eſt.Item quia ſubiunxerat dicens,ſed unus militũ lancea latus eius aperuit, ad hoc pertinet alterũ teſtimoniũ, Videbũt in quem confixerunt: ubi promiſſus eſt Chriſtus,in ea qua crucifixus eſt,carne uenturus. Poſt hæc autẽ ro-
D gauit Pilatũ Ioſeph ab Arimathia, eo ꝙ eſſet diſcipulus Ieſus,occultus autem propter metũ Iudæorũ,ut tolleret corpus Ieſu.Et permiſit Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Ieſu. Venit aũt & Nicodemus qui uenerat ad Ieſum nocte primum, ferẽs mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centum.] Non ita diſtinguẽdum eſt ut dicamus,primum ferens mixturam myrrhẹ: ſed ut quod dictũ eſt pri-
Ioan.3 mum,ad ſuperiorẽ ſenſum pertineat. Venerat enim Nicodemus ad Ieſum nocte primum, quod idem Ioannes in prioribus Euangelij ſui partibus manifeſtat. Hic ergo intelligendum eſt ad Ieſum, non tunc ſolum,ſed tunc primum ueniſſe Nicodemum,ueniſſe autem poſtea ut fieret audiendo diſcipulus,quod certe modo in reuelatiõe corporis

A beatiſſimi Stephani ferè omnibus gentibus declaratur. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus,ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.] Non mihi uidetur Euangeliſta fruſtra dicere uoluiſſe,ſicut mos eſt Iudæis ſepelire:ita quippe,niſi fallor,admonuit in huiuſmodi officijs quæ mortuis exhibentur, morem cuiuſꝗ gentis eſſe ſeruandum. Erat autem in loco ubi crucifixus eſt hortus: & in horto monumentũ nouum, in quo nõdum quiſquã poſitus erat.] Sicut in Mariæ uirginis utero nemo ante illum, nemo poſt illum conceptus eſt:ita in hoc monumẽto nemo ante illum,nemo poſt illum ſepultus eſt. Ibi ergo propter paraſceuen Iudẹorum,quia iuxtà erat monumentũ,poſuerunt Ieſum.] Acceleratam uult in-
B telligi ſepulturam,ne aduesperaſceret: quãdo iam propter paraſceuen, quam cœnã puram Iudæi Latine uſitatius apud nos uocant,facere tale aliquid
non licebat. Vna autem ſabbati Maria Magda Cap.XX
lene uenit mane cum adhuc tenebræ eſſent ad monumentum,& uidit lapidem ſublatũ à monumento.] Vna ſabbati eſt, quẽ iam diem dominicũ propter domini reſurrectionẽ mos Chriſtianus appellat:quem Matthæus ſolus in Euangeliſtis primam
ſabbati nominauit. Cucurrit ergo & uenit ad Si Matt.28
monem Petrum & ad alium diſcipulum quem diligebat Ieſus:& dicit eis, Tulerũt dominum de monumento,& neſcimus ubi poſuerunt eũ.] Nõnulli codices etiam Grẹci habent,tulerunt dominum meũ,quod uideri dictum poteſt propenſiore cha-
C ritatis uel famulatus affectu:ſed hoc in plurib. codicibus quos in promptu habuimus, non inuenimus. Exijt ergo Petrus & ille alius diſcipulus:& uenerunt ad monumentũ. Currebant autem duo ſimul: & ille alius diſcipulus prẹcurrit citius Petro,& uenit primus ad monumentũ.] Aduertenda hic & commendanda eſt recapitulatio,quomodo reditum eſt ad id quod fuerat prẹtermiſſum:& tamen quaſi hoc ſequeretur adiunctum eſt. Cum enim iam dixiſſet,uenerũt ad monumentũ, regreſſus eſt ut narraret quomodo uenerũt:atꝗ ait, Currebant autẽ duo ſimul,&c. Vbi oſtendit quod prẹcurrens ad monumentũ prior uenerit alius ille diſcipulus,quem ſeipſum ſignificat: ſed tanquam de alio more ſanctæ ſcripturæ eũcta narrat. Et cum
D ſe inclinaſſet,inquit,uidit poſita linteamina:nõ tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum & introiuit in monumentũ: & uidit linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius,nõ cum linteaminibus poſitũ, ſed ſeparatim inuolutũ in unũ locum.] Putamus ne nihil iſta ſignificant? Nequaquã hoc putauerim. Sed ad alia feſtinamus, in quibus immorari quẹſtionis uel obſcuritatis alicuius neceſſitate cõpellimur. Nã iſta quæ per ſeipſa manifeſta ſunt,quid ſingula etiã ſignificẽt, quærere ſanctæ quidẽ deliciæ ſunt:ſed ocioſorũ,quod nõ ſumus nos. Tunc ergo introijt & ille diſcipulus qui uenerat primus ad monumẽtum.] Prior uenit,& poſterior intrauit. Neꝗ hoc utiꝗ uacat,ſed mihi ad iſta non uacat. Et uidit, inquit,& credidit. Hic nonnulli parũ attendẽtes,

putant hoc Ioannem credidiſſe, ꝙ Ieſus reſurrexe A
ſit:ſed quod ſequitur, hoc non indicat. Quid ſibi
enim uult, ꝙ ſtatim adiūxit: Nondum enim ſcie-
bāt ſcripturā, quia oportebat eū à mortuis reſurge
re?] Nō ergo eū credidit reſurrexiſſe, quē neſcie-
bat oportere reſurgere. Quid ergo uidit, quid cre
didit? Vidit ſcilicet inane monumētū: & credidit
quod dixerat mulier, eū de monumēto eſſe ſubla-
tum. Nondū enim ſciebant ſcripturam, quia opor
teret eū à mortuis reſurgere. Et ideo quando id ab
ipſo domino audiebāt, quāuis apertiſſime diceret:
cōſuetudine audiēdi ab illo parabolas, nō intelli-
gebāt, & aliquid aliud eū ſignificare credebāt. Sed
ea quæ ſequūtur, in ſermonem alium differamus.

De eo quod dicit, Abierunt ergo iterum ad ſemet-
ipſos diſcipuli: uſq; ad id, Beati qui non uiderunt & cre
diderunt. Tractatus CXXI. B

VBLATVM eſſe dominum de mo-
numento, diſcipulis eius Petro & Io-
s anni nūciauerat Maria Magdalene:
quò illi uenientes, inuenerūt ſola lin-
teamina quibus corpus fuerat inuo-
lutum. Et quid aliud credere potuerunt niſi quod
illa dixerat, & quod etiam ipſa crediderat? Abie
runt ergo iterū ad ſemetipſos diſcipuli:] Id eſt, ubi
habitabant, & unde ad monumentū cucurrerant.
Maria autem ſtabat ad monumentum foris plo-
rans.] Viris enim recedētibus infirmiorē ſexum in
eodē loco fortior figebat affectus. Et oculi qui do
minū quæſierant & non inuenerāt, lachrymis iam
uacabant, amplius dolentes ꝙ fuerat de monumē
to ſublatus, quàm ꝙ fuerat in ligno occiſus: quo- C
niam magiſtri tanti cuius eis uita ſubtracta fuerat,
nec memoria remanebat. Tenebat itaq; ad monu
mentum iam dolor iſte mulierem. Cum ergo fle
ret, inclinauit ſe & proſpexit in monumentum.]
Cur hoc fecerit neſcio. Non enim neſciebat nō ibi
eſſe iam quem quęrebat, quandoquidē inde ſubla
tum diſcipulis ipſa nūciauerat: & illi ad monumen
tum uenerant, & nō ſolū intuēdo, ſed etiā intrādo
corpus domini quæſierant, nec inuenerant. Quid
ſibi ergo uult, ꝙ iſta cū fleret, rurſum in monumē-
tum inclinata proſpexit? Vtrū ꝙ nimium dolebat,
nec ſuis nec illorū oculis facile putabat eſſe credē-
dum? An potius diuino inſtinctu in animo eius ef
fectum eſt ut proſpiceret? Proſpexit enim, Et ui
dit duos angelos in albis ſedētes: unū ad caput, & D
unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Ieſu.]
Quid eſt ꝙ unus ad caput, & ad pedes alter ſede-
bat? An quoniā qui Græce angeli dicūtur, Latine
ſunt nūcij, iſto modo Chriſti Euāgeliū uelut à ca-
pite uſq; ad pedes, ab initio uſq; in finem ſignifica
bant eſſe nunciandū? Dicunt ei illi, Mulier quid
ploras? Dicit eis, Quia tulerunt dominum meum,
& neſcio ubi poſuerunt eum.] Angeli lachrymas
prohibebant. Vbi quid aliud ꝙ futurum quodam
modo gaudiū nunciabāt? Ita enim dixerunt, quid
ploras: ac ſi dicerēt, noli plorare. At illa eos putās
interrogaſſe neſciētes, cauſas prodidit lachryma-
rum: Quia tulerūt, inquit, dominū meum.] Do-
minū ſuum uocans corpus exanime domini ſui, à

A toto partē ſignificās: ſicut omnes cōfitemur Ieſum
Chriſtū filiū dei unicū dominū noſtrū, quod utiq;
ſimul eſt & uerbū & anima & caro: crucifixum ta-
men & ſepulrū, cùm ſola eius ſepulta ſit caro. Et
neſcio, inquit, ubi poſuerūt eum.] Hæc erat cauſa
maior doloris, quia neſciebat quò iret ad conſolā
dum dolorem. Sed hora iam uenerat, qua id quod
nunciatum quodammodo fuerat ab angelis flere
ꝓhibētibus, gaudiū ſuccederet fletibus. Deniq;
cum hæc dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum: & uidit
Ieſum ſtantem, & non ſciebat quia Ieſus eſt. Dicit
ei Ieſus, Mulier quid ploras? Quē quæris? Illa exi-
ſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei, Domine, ſi
tu ſuſtuliſti eū, dicito mihi ubi poſuiſti eum, & ego
eum tollam. Dicit ei Ieſus, Maria. Conuerſa illa di
cit ei, Rabboni, quod dicitur magiſter.] Nemo ca
B lumnietur mulieri quòd hortulanū dixerit domi-
num, & Ieſum magiſtrum. Ibi enim rogabat, hic a-
gnoſcebat. Ibi honorabat hominē à quo beneficiū
poſtulabat, hic recolebat doctorē, à q̄ diſcernere
humana & diuina diſcebat. Appellabat dominū
cuius ancilla nō erat, ut per eum perueniret ad do
minum cuius erat. Aliter ergo dominum dixit, ſu-
ſtulerūt dominum meum: aliter autem, domine ſi
tu ſuſtuliſti eum. Nam & Prophetæ appellauerūt
dominos eos qui homines erant: ſed aliter illū de
quo ſcriptū eſt, Dominus nomē ei. Sed iſta mulier Pſal. 83
quæ iam fuerat conuerſa retrorſum ut uideret Ie-
ſum, quādo eum putauit eſſe hortulanum, & cum
illo uniq; loquebatur, quomodo rurſus cōuerſa di-
citur, ut ei diceret, rabboni: niſi quia tunc cōuerſa
C corpore quod non erat putauit, nūc corde cōuer-
ſa quod erat agnouit? Dicit ei Ieſus, Noli me tan
gere, nōdum enim aſcēdi ad patrem meum. Vade
autem ad fratres meos & dic eis, Aſcēdo ad patrē
meum & patrem ueſtrum, deum meum & deū ue-
ſtrum.] Eſt in his uerbis quod breuiter quidē, ſed
tamen attentius pertractare debemus. Ieſus quip-
pe mulierē quę illum magiſtrū agnouit & appel-
lauit, cū hæc ei reſponderet, fidē docebat: & hortu
lanus ille in eius corde, tanquā in horto ſuo granū
ſinapis ſeminabat. Quid eſt ergo, noli me tāgere?
Et tanquā huius prohibitionis cauſa quęreret, ad
iunxit, nondū enim aſcēdi ad patrē meū. Quid eſt
hoc? Si ſtans in terra non tangitur, ſedens in cœlo
quomodo ab hominibus tangetur? Qui certe an-
D tequā aſcēderet, diſcipulis ſe tangendū obtulit di-
cens, ſicut Lucas Euāgeliſta teſtatur: Palpate & ui Luc. 24
dete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut
me uidetis habere: uel quādo dixit diſcipulo Tho
mæ, Infer digitū tuum huc, & uide manus meas,
& affer manū tuam, & mitte in latus meū. Quis au
tem tam ſit abſurdus, ut dicat eum à diſcipulis qui
dem antequā ad patrem aſcēdiſſet, uoluiſſe tangi,
à mulieribus autē noluiſſe, niſi cū aſcēdiſſet ad pa-
trem? Sed nec ſic qui uellet, deſipere ſineretur. Le
gunt enim etiā fœminæ poſt reſurrectionem ante
quā ad patrē aſcēderet, tetigiſſe Ieſum, in quibus
erat etiā ipſa Maria Magdalene narrāte Mattheo:
quod occurrerit illis Ieſus dicens, Auete. Illæ autē Matt. 28
acceſſerunt, inquit, & tenuerūt pedes eius, & ado-
rauerunt

rauerũt eum. Hoc à Ioanne prætermiſſum eſt, ſed à Matthæo uerũ dictũ eſt. Reſtat ergo ut aliquod in his uerbis lateat ſacramentũ: quod ſiue inueniamus, ſiue inuenire minime ualeamus, ineſſe tamẽ nullo modo dubitare debemꝰ. Aut ergo ſic dictũ eſt, noli me tãgere, nõdum enim aſcendi ad patrẽ meum, ut in illa fœmina figuraret̃ Eccleſia de gentibus quæ in Chriſtum non credidit, niſi cũ aſcendit ad patrẽ: aut ſic in ſe credi uoluit Ieſus, hoc eſt, ſic ſe ſpiritaliter tãgi, ꝗ ipſe & pater unũ ſint. Eius quippe intimis ſenſibus quodammodo aſcẽdit ad patrem, qui ſic in eo ꝓfecerit ut patri agnoſcat æqualẽ: aliter nõ recte tãgit̃, id eſt aliter nõ recte in eum creditur. Poterat autẽ ſic credere Maria, ut eũ putaret imparẽ patri, quod utiq; prohibetur cũ ei dicitur, Noli me tãgere: id eſt, noli in me ſic credere quemadmodũ adhuc ſapis. Noli tuum ſenſum hucuſq; pertendere quod pro te factus ſum, ne nõ tranſire ualeas ad id per quod facta es. Quomodo enim non carnaliter adhuc in eum credebat, quẽ ſicut hominem flebat? Nondum enim aſcendi, inquit, ad patrem meum. Ibi me tanges, quando me crediderìs patri non imparem deum. Vade autem ad fratres meos, & dic eis, Aſcẽdo ad patrem meũ & patrem ueſtrũ. Nõ ait, patrẽ noſtrũ. Aliter ergo meum, aliter ueſtrũ: natura meũ, gratia ueſtrũ. Et deum meum & deũ ueſtrum. Neq; hic dixit, deum noſtrũ. Ergo & hic aliter meũ, aliter ueſtrũ: deum meum ſub quo & ego homo ſum, deum ueſtrũ inter quos & ipſum mediator ſum. Venit Maria Magdalene annuncians diſcipulis, quia uidi dominum, & hæc dixit mihi. Cum eſſet ergo ſero die illa una ſabbatorũ, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli cõgregati propter metum Iudæorum: uenit Ieſus & ſtetit in medio, & dixit eis, Pax uobis. Et cũ hoc dixiſſet, oſtẽdit eis manus & latus.] Claui em̃ manus fixerant, lancea latus eius apetuerat: ubi ad dubitantiũ corda ſananda, uulnerũ ſunt ſeruata ueſtigia. Moli autẽ corporis ubi diuinitas erat, oſtia clauſa nõ obſtiterũt. Ille quippe nõ eis apertis intrare potuit, ꝗ naſcente uirginitas matris inuiolata permãſit. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli, uiſo domino. Dixit ergo eis iterũ, Pax uobis.] Iteratio cõfirmatio eſt, ipſe quippe dat per ꝓphetã promiſſam pacẽ ſuper pacẽ. Sicut miſit me pater, inq̃t, & ego mitto uos.] Æqualẽ patri filiũ nouimꝰ, ſed hic uerba mediatoris agnoſcimus. Mediũ q̃ppe ſe oſtendit dicẽdo: ille me, & ego uos. Hoc cũ dixiſſet, inſufflauit: & dixit eis, Accipite ſpiritũ ſanctũ.] Inſufflando ſignificauit ſpiritũ ſanctũ non patris ſolius eſſe ſpiritũ, ſed & ſuum. Quorũ remiſeritis, inquit, peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta ſunt.] Eccleſiæ charitas quæ per ſpiritũ ſanctũ diffunditur in cordibus noſtris, participum ſuorũ peccata dimittit: eorũ autẽ qui non ſunt eius participes, tenet. Ideo poſteaquã dixit, Accipite ſpiritum ſanctũ: hoc continuo de peccatorũ remiſſione ac detentione ſubiecit. Thomas autẽ unus ex duodecim qui dicit̃ Didymus: nõ erat cum eis, quãdo uenit Ieſus. Dixerũt ergo ei alij diſcipuli, Vidimus dominũ. Ille autem dixit

4. ſen. diſt. 18 cap. nec ideo

A eis, Niſi uidero in manibus eius fixurã clauorum, & mittam digitũ meum in locum clauorũ, & mittam manũ meam in latus eius: nõ credam. Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis, Pax uobis. Deinde dicit Thomæ, Inſer digitũ tuum huc, & uide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meũ: & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Reſpondit Thomas & dixit, Dominus meus, & deus meus.] Videbat tãgebatq; hominẽ, & confitebatur deũ, quem nõ uidebat neq; tãgebat. Sed per hoc qđ uidebat atq; tangebat, illud iam remota dubitatione credebat.

Dicit ei Ieſus, Quia uidiſti me, credidiſti.] Non ait tetigiſti me, ſed, uidiſti me: quoniam generalis B quodammodo ſenſus eſt uiſus. Nam & per alios quatuor ſenſus nominari ſolet: uelut cũ dicimus, audi & uide quàm bene ſonet, olfac & uide quàm bene oleat, guſta & uide quàm bene ſapiat, tange & uide quàm bene calcat. Vbiq; ſonuit uide, cum uiſus proprie nõ negetur ad oculos pertinere. Vnde & hic ipſe dominus: Inſer, inquit, digitum tuũ huc, & uide manus meas. Quid aliud ait, quàm tãge & uide? Nec tamen oculos ille habebat in digito. Ergo ſiue intuendo ſiue etiam tangendo, quia uidiſti me, inquit, credidiſti. Quãuis dici poſſit nõ auſum fuiſſe diſcipulum tangere, cum ſe offerret ille tangendum: nõ enim ſcriptũ eſt, & tetigit Thomas. Sed ſiue aſpiciendo tantum, ſiue etiam tangendo uiderit & crediderit: illud quod ſequitur, C magis gentium fidem prædicat atq; commendat, Beati qui non uiderunt & crediderunt.] Præteriti temporis uſus eſt uerbis: tanquã ille qui quod erat futurũ, in ſua nouerat prædeſtinatione iam factũ. Sed iam ſermo iſte à prolixitate cohibẽdus eſt, donabit dñs, ut de his quæ reſtant, aliâs diſputemus.

De eo quod dicit, Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorũ: uſq; ad id quod ait, Aſcendit Simon Petrus, traxit rete in terram plenũ magnis piſcibus centum quinquagintatribus, & cũ tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete. Tractatus CXXII.

POST narrationem rei geſtæ, in qua Thomas diſcipulus oblatis ſibi tangendis in Chriſti carne uulnerum locis, uidit qđ credere nolebat, & credidit: interponit hæc Euangeliſta Io- D annes, & dicit, Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in cõſpectu diſcipulorũ ſuorũ, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hęc autẽ ſcripta ſunt ut credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius dei, & credentes uitam habeatis in nomine eius.] Hoc capitulũ uelut libri huius indicat finẽ: ſed narrat̃ hic deinde quẽadmodum ſe manifeſtauerit dominus ad mare Tyberiadis: & in captura piſcium cõmendauerit Eccleſiæ ſacramentũ, qualis futura eſt ultima reſurrectio mortuorũ. Ad hoc itaq; cõmendandum ualere arbitror, quòd tãquã finis interpoſitus eſt libri, qđ eſſet etiã ſecuturę narrationis quaſi prooemiũ, quod ei quodãmodo faceret eminentiorem locũ, quæ narratio incipit ita. Poſtea manifeſtauit ſe Cap. XXI iterũ Ieſus ad mare Tyberiadis, manifeſtauit autẽ

ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas qui dici A
tur Didymus, & Nathanael qui erat à Chana Gali
lææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo.
Dicit eis Simon Petrus, Vado piſcari. Dicunt ei,
Venimus & nos tecū.] Quæri ſolet de hac piſca-
tione diſcipulorum, cur redierint Petrus & filij Ze
bedæi ad id quod fuerunt priuſquā à domino uo-
carentur: erāt enim piſcatores quādo eis dixit, Ve
Matt. 4 nite poſt me, & faciam uos fieri piſcatores homi-
num. Tunc eum quippe illi ſecuti ſunt, ut magiſte-
rio eius relictis omnibus adhærerent: intantum ut
cū ab eo diues ille triſtis abſcederet cui ipſe dixe-
Matt. 19 rat, Vade, uēde quæ habes & da pauperibus, & ha
bebis theſaurum in cœlo, & ueni ſequere me: dice
ret ei Petrus, Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti
ſumus te. Quid eſt ergo quòd nunc quaſi apoſto- B
latu relicto fiunt quod fuerunt, & quod dimiſerāt
Luc. 9 repetunt: tanquam obliti quod audierant, Nemo
mittens manum ſuper aratrum, & reſpiciēs retro,
aptus eſt regno cœlorū? Quod ſi feciſſent defun-
cto Ieſu priuſquam reſurrexiſſet à mortuis: quod
quidem non poterant, quoniam dies quo crucifi-
xus eſt, totos eos tenebat attonitos, uſq; ad eius ſe
pulturam, quæ ante ueſperam facta eſt, Sequēs au
tem dies erat ſabbati, quando eis morē patriū ſer-
uantibus, operari utiq; nō licebat, Tertio uero die
dominus reſurrexit, eosq; reuocauit ad ſpem quā
de illo non habere iam cœperant: tamen ſi tūc fe-
ciſſent, putaremus eos illa quæ animos eorū occu
pauerat deſperatione feciſſe. Nunc uero poſt eum
ſibi de ſepulchro redditū uiuum, poſt oblatā ſuis C
oculis & manibus, non ſolum uidendam, uerum-
etiam tangendam atq; palpādam rediuiuæ carnis
euidentiſſimam ueritatē, poſt inſpecta uulnerū lo
ca, uſq; ad Apoſtoli Thomæ confeſſionem, qui ſe
aliter crediturum nō eſſe prædixerat, poſt acceptū
eius inſufflatione ſpiritū ſanctū, poſt uerba in ſuas
aures eius ore prolata, Sicut miſit me pater, & ego
mitto uos, quorū remiſeritis peccata, remittūt eis,
& quorū retinueritis, retēta ſunt: ſubito fiunt ſicut
fuerant, nō hominum ſed piſcium piſcatores. His
ergo quos hoc mouet reſpondendum eſt, non eos
fuiſſe prohibitos arte ſua licita ſcilicet atq; cōceſ-
ſa uictum neceſſarium quærere, ſui apoſtolatus in
tegritate ſeruata: ſi quādo unde uiuerent aliud nō
haberent. Niſi forte quiſpiam putare audebit aut D
dicere, apoſtolum Paulum non pertinuiſſe ad eo-
rum perfectionē, qui relictis omnibus Chriſtū ſe-
cuti ſunt, quoniā ne quenquā eorum grauaret qui
bus Euangeliū prædicabat, ſuū uictum ſuis mani-
bus tranſigebat: ubi magis impletum eſt quod ait:
1. Cor. 15 Plus omnibus illis laboraui. Et adiunxit, Non au-
tem ego, ſed gratia dei mecum: ut hoc quoq; appa
reat dei gratiæ deputādum, quod & animo & cor
pore poterat uſq; adeo plus illis omnibus labora-
re, ut neq; ceſſaret ab Euangelio prędicando, neq;
tamen ex Euangelio ſicut illi ſuſtentaret hanc ui-
tam: cum id per tot gētes in quibus Chriſti nomen
non fuerat propagatum, multo latius atq; fertilius
ſeminaret. Vbi oſtendit ex Euangelio uiuēdi, hoc
eſt uictum habendi nō neceſſitatem apoſtolis im-

A poſitam, ſed poteſtatem datam. Quam poteſtatē
cōmemorat idem Apoſtolus dicens, Si nos uobis 1. Cor. 9
ſpiritalia ſeminauimus, magnū eſt ſi ueſtra carna-
lia metamus? Si alij poteſtatis ueſtræ participes
ſunt, nō magis nos? Sed nō ſumus, inqt, uſi hac po
teſtate. Et paulo poſt, Qui altario ſeruiunt, inquit,
altario compartiuntur. Sic & dominus ordinauit
his qui Euangelium annunciant de Euangelio ui
uere: ego autē nullo horum uſus ſum. Satis igitur
apertum eſt, non imperatū, ſed in poteſtate Apo-
ſtolis poſitum, ut aliunde non uiuerent niſi ex Eu
angelio: & ab eis quibus Euangeliū prædicando
ſpiritalia ſeminabant, carnalia meterēt, hoc eſt car
nis huius ſuſtentaculum ſumerent, & tanquā mili
tes Chriſti ſtipendium debitum acciperēt, ſicut à
B prouincialibus Chriſti. Vnde idē ipſe miles egre-
gius paulo ſuperius de hac re dixerat, Quis mili-
tat ſuis ſtipendijs unquā? Qđ tamen ipſe faciebat, 1. Cor.
quia plus illis omnibus laborabat. Si ergo beatus
Paulus ut ea poteſtate quam profecto cum cęteris
Euangelij pręedicatoribus habebat, non cum cæte
ris uteretur, ſed ſuo ſtipendio militaret, ne gētes à
nomine Chriſti penitus alienas doctrina eius qua
ſi uenalis non offenderet, aliter educatus, artē quā
non nouerat didicit, ut dum ſuis manibus tranſigi
tur doctor, nullus grauaretur auditor: quanto ma-
gis beatus Petrus ꝙ iam piſcator fuerat, quod no-
uerat fecit, ſi ad præſens illud tēpus aliud unde ui-
ueret non inuenit? Sed reſpōdebit quiſpiā, Et cur
nō inuenit, cum dominus promiſerit dicēs, Quæ- Matt. 6
C rite primum regnum dei & iuſtitiam eius, & hæc
omnia apponentur uobis? Prorſus etiam ſic domi
nus quod ꝓmiſit impleuit. Nam quis alius piſces
qui caperentur appoſuit? Qui nō ob aliud creden
dus eſt eis ingeſſiſſe penuriam qua cōpellerentur
ire piſcatum, niſi diſpoſitum uolens exhibere mi-
raculum: ut ſimul & prædicatores Euāgelij ſui pa-
ſceret, & ipſum Euangeliū tanto ſacramento qđ
erat de numero piſcium, commēdaturus augeret.
De qua re, etiam nos quod ipſe appoſuerit, dicere
iam debemus. Dicit ergo Simon Petrus, Vado pi
ſcari. Dicūt ei qui cum illo erant, Venimus & nos
tecum. Et exierunt & aſcenderunt in nauim, &
illa nocte nihil apprehenderūt. Mane autem iam
facto ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerūt
D diſcipuli quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus, Pueri,
nūquid pulmentariū habetis? Reſponderūt, Nō.
Dicit eis, Mittite in dexteram nauigij rete, & inue
nietis. Miſerunt ergo, & iam non ualebāt illud tra
here à multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus
ille quē diligebat Ieſus Petro, Dominus eſt. Simō
Petrus cū audiſſet quia dominus eſt, tunica ſuccin
xit ſe, erat enim nudus, & miſit ſe in mare. Alij au-
tem diſcipuli nauigiò uenerunt. Non enim longe
erāt à terra, ſed quaſi cubitis ducētis trahētes rete
piſciū. Vt ergo deſcenderūt in terram, uiderūt pru
nas poſitas, & piſcem ſuperpoſitū, & panē. Dicit
eis Ieſus, Afferte de piſcibus quos apprehendiſtis
nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in ter-
ram plenū magnis piſcibus, cētum quinquaginta
tribus. Et cū tanti eſſent, nō eſt ſciſſum rete.] Hoc
eſt

eſt magnum ſacramẽtũ in magno Ioãnis Euange-
lio: & ut uehementius cõmendaretur, loco ultimo
ſcriptũ. Quòd ergo ſeptẽ diſcipuli fuerũt in iſta pi
ſcatione, Petrus, & Thomas, & Nathanael, & duo
filij Zebedæi, & alij duo quorũ nomina tacentur:
iſti ſuo ſeptenario numero finẽ ſignificant tempo
ris. Vniuerſum quippe ſeptẽ diebus uoluitur tem
pus. Ad hoc pertinet quòd mane facto Ieſus ſtetit
in littore, quia etiã littus finis eſt maris, & ideo finẽ
ſignificat ſeculi. Eundem finem ſeculi oſtendit &
quòd Petrus rete traxit in terram: hoc eſt in littus.
Quod ipſe dominus aperuit, ubi alio quodã loco
de ſagena in mare miſſa ſimilitudinem dedit: & eã
trahũt, inquit, ad littus. Quod littus quid eſſet ex-
ponens, ait, Sic erit in conſummatione ſeculi. Sed
illa uerbi eſt, nõ rei geſtæ parabola. Re autẽ geſta
ſicut hoc loco, qualiter in ſeculi fine futura ſit: ita
dominus alia piſcatione ſignificauit Eccleſiã qua
liter nunc ſit. Quòd autẽ illud fecit in initio prędi
cationis ſuę, hoc uero poſt reſurrectionẽ ſuã, hinc
oſtẽdit illam capturã piſciũ, bonos & malos ſigni
ficare, quos nunc habet Eccleſia: iſtam uero tantũ
modo bonos, quos habebit in ęternum, completa
in fine huius ſeculi reſurrectione mortuorum. De
niq; ibi Ieſus nõ ſicut hic in littore ſtabat, quando
iuſſit piſces capi: ſed aſcendens in unã nauim quæ
Luc. 5 erat Simonis, rogauit eum ut à terra reduceret pu
ſillum, & in ea ſedens docebat turbas. Vt ceſſauit
autem loqui, dixit ad Simonem, Duc in altum, &
laxate retia ueſtra in capturam. Et illic quod captũ
eſt piſcium in nauiculis fuit, non ſicut hic rete ex-
traxerunt in terram. His ſignis & ſi qua alia pote-
runt reperiri, ibi Eccleſia in hoc ſeculo, hic uero in
fine ſeculi figurata eſt: ideo illud ante, hoc aũt poſt
reſurrectionẽ domini factũ eſt, quia ibi nos Chri-
ſtus ſignificauit uocatos, hic reſuſcitatos. Ibi retia
non mittuntur in dexteram, ne ſolos ſignificẽt bo
nos, nec in ſiniſtram, ne ſolos malos: ſed indifferẽ-
ter: laxate, inquit, retia ueſtra in capturam, ut per-
mixtos intelligamus bonos & malos. Hic autem,
inquit, mittite in dexteram nauigij rete, ut ſignifi-
caret eos qui ſtabãt ad dexteram, ſolos bonos. Ibi
rete propter ſignificanda ſchiſmata rũpebatur: hic
uero quoniam tũc in illa ſumma pace ſanctorum
nulla erunt ſchiſmata, pertinuit ad Euãgeliſtam di
cere, & cum tanti eſſent, id eſt tam magni, non eſt
ſciſſum rete: tanquam illud reſpiceret ubi ſciſſum
eſt, & in illius iam comparatione commendaret
hoc bonũ. Ibi capta eſt multitudo piſcium tanta,
ut impleta duo nauigia mergerentur, id eſt in ſub-
merſionem premerentur: nõ enim merſa ſunt, ſed
tantum periclitata. Vnde enim exiſtũt in Eccleſia
tanta quæ gemimus: niſi cum tãtæ multitudini ob
ſiſti non poteſt, quæ ad ſubmergendam propemo
dum diſciplinam intrat, cũ moribus ſuis à ſancto-
rum itinere penitus alienis? Hic aũt miſerunt rete
in dexteram partem, & iam non ualebant illud tra
here præ multitudine piſcium. Quid eſt, iam non
ualebant illud trahere, niſi quia illi qui pertinẽt ad
reſurrectionẽ uitæ, id eſt ad dexterã, & intra Chri-
ſtiani nominis retia defunguntur, non niſi in littore,

Aug. to. 9

A id eſt in fine ſeculi cum reſurrexerint, apparebũt?
Ideo non ualuerũt ſic trahere retia, ut in nauem re
funderent quos ceperant piſces: ſicut de illis omni
bus factum eſt, quibus rete diruptum, & nauiculæ
preſſę ſunt. Habet autẽ iſtos dextros Eccleſia poſt
finem uitæ huius in ſomno pacis, uelut in profun-
do latentes: donec ad littus rete perueniat quò tra
hebatur, quaſi à cubitis ducẽtis. Quòd autem illic
duabus nauiculis propter circuncisionẽ & prępu
tium: hoc iſto loco ducentis cubitis exiſtimo figu-
ratum, propter utriuſq; generis electos, & circũci
ſionis & præputij: tanquam centum & centũ, quia
in ſumma centenarij numerus ad dexteram trãſit.
Poſtremo in illa piſcatione numerus piſcium non
exprimitur: tanquam illud ibi fiat quod prædictũ
B eſt per Prophetam, Annunciaui & locutus ſum, Pſal. 39
multiplicati ſunt ſuper numerũ. Hic uero nõ ſunt
aliqui ſuper numerum, ſed certus eſt numerus cẽ-
tum quinquagintatres: cuius numeri ratio domi-
no adiuuante reddenda eſt. Si enim numerũ con-
ſtituamus qui legem ſignificet, quid erunt niſi de-
cem. Decalogum quippe legis, id eſt decẽ notiſ-
ſima illa pręcepta digito dei duabus lapideis tabu
lis primum fuiſſe cõſcripta, certiſſimum nobis eſt.
Sed lex quando non adiuuat gratia, præuaricato-
res facit: & tantummodo in litera eſt. Propter hoc
enim maxime ait Apoſtolus: Litera occidit, ſpiri- 2. Cor. 3
tus aũt uiuificat. Accedat ergo ad literam ſpiritus,
ne occidat litera quem non uiuificat ſpiritus: ſed
ut operemur præcepta legis, non uiribus noſtris,
C ſed munere ſaluatoris. Cum autem accedit ad le-
gem gratia, id eſt ad literam ſpiritus: quodammo-
do denario numero additur ſeptenarius. Iſto quip
pe numero, id eſt ſeptenario, ſignificari ſpiritũ ſan
ctum, aduertenda literarũ ſacrarum documẽta te-
ſtantur. Nempe enim ſanctitas uel ſanctificatio ad
ſanctũ proprie pertinet ſpiritũ: unde cum & pater
ſpiritus ſit, & filius ſpiritus ſit, quoniã deus ſpiritus
eſt, & pater ſanctus, & filius ſanctus ſit, proprio ta
men nomine amborũ ſpiritus uocatur ſpiritus ſan
ctus. Vbi ergo primũ in lege ſonuit ſanctificatio,
niſi in die ſeptimo? Non enĩ ſanctificauit deus diẽ
primum in quo fecit lucem, aut ſecundum in quo
firmamentum, aut tertium in quo diſcreuit mare
à terra, & terra herbã lignumq; produxit, aut quar
D tum in quo ſydera ſunt creata, aut quintum in quo
animalia quæ in aquis uiuunt & in aere uolitant,
aut ſextum, in quo terreſtris anima uiua & ipſe ho
mo, ſed ſanctificauit diem ſeptimũ, in quo requie-
uit ab operibus ſuis. Conuenienter igitur ſeptena
rio numero ſignificatur ſpiritus ſanctus. Eſaias e-
tiam propheta, Requieſcet, inquit, in eo ſpiritus Eſa. 11
dei. Eũq; deinceps cõmendans opere uel munere
ſeptenario: Spiritus, inquit, ſapiẽtię & intellectus,
ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ &
pietatis, & impleuit illũ ſpiritus timoris dei. Quid
in Apocalypſi? Nõne ſeptem ſpiritus dei dicuntur, Apoc. 3
cũ ſit unus atq; idem ſpiritus, diuidẽs propria uni-
cuiq; prout uult? Sed operatio ſeptenaria unius
ſpiritus ſic appellata eſt ab eodẽ ſpiritu, qui ſcribẽ
ti affuit: ut ſeptẽ ſpiritus dicerentur. Cũ itaq; legis

denario ſpiritus ſanctus per ſeptenariũ numerum A
accedit, fiunt decem & ſeptẽ: qui numerus ab uno
uſq; ad ſeipſum cõputatis omnibus creſcẽs, ad cen
tum quinquagintatres peruenit. Ad unũ enim ſi
adijcias duo, fiunt utique tres, his ſi adijcias tres &
quatuor, fiũt omnes decem: deinde ſi adijcias om
nes numeros qui ſequũtur uſq; ad decẽ & ſeptem,
ad ſupradictũ numerũ ſumma perducitur, id eſt ſi
ad decẽ, quò ab uno uſq; ad quatuor perueneras,
addas quinq; fiunt quindecim. His addas ſex, & fi
unt uigintiunũ: his addas ſeptem, & fiunt uigin-
tiocto: his addas octo, & nouem & decem, & fiũt
quinquagintaquinq;: his addas undecim & duo-
decim & tredecim, & fiunt nonagintaunum: his
rurſum quatuordecim & quindecim & ſedecim,
& fiunt centũtriginta ſex: huic numero adde illũ B
qui reſtat de quo agitur, id eſt decem & ſeptem, &
piſcium numerus ille complebitur. Non ergo tan
tummodo centũ quinquagintatres ſancti ad uitã
reſurrecturi ſignificantur æternã, ſed milia ſancto
rum ad gratiã ſpiritus pertinentiũ: qua gratia cum
lege dei tanquã cum aduerſario cõcordatur, ut ui-
uificante ſpiritu litera non occidat, ſed quod per li
teram iubet̃, ſpiritu adiuuãte cõpleatur, & ſi quid
minus fit, remittatur. Omnes ergo ad iſtã gratiam
pertinentes, hoc numero figurantur: hoc eſt figu-
rate ſignificãtur. Qui numerus ter habet etiã quin
quagenarium numerũ, & inſuper ipſa tria propter
myſterium trinitatis. Quinquagenarius autẽ mul
tiplicatis ſeptem per ſeptẽ, & unius adiectione cõ
pletur: nam ſepties ſeptem fiũt quadragintanouẽ. C
Vnus autem additur, ut eo ſignificetur unum eſſe
qui per ſeptem propter operationẽ ſeptenariã de-
monſtratur: & nouimus ſpiritum ſanctum poſt a-
ſcenſionem domini quinquageſimo die miſſum,
quẽ diſcipuli iuſſi ſunt expectare promiſſum. Nõ
igitur fruſtra dicti ſunt hi piſces, & tot & tanti, id
eſt & centũ quinquagintatres, & magni. Sic enim
Matt. 5 ſcriptum eſt: Et traxit rete in terrã plenum magnis
piſcibus, centum quinquagintatribus. Cum enim
dixiſſet dominus, Non ueni ſoluere legem ſed im
plere, daturus utiq; ſpiritum per quẽ lex poſſet im
pleri, tanquam ſeptem additurus ad decem: pau-
ciſſimis uerbis interpoſitis ait: Qui ergo ſoluerit
unum de mãdatis iſtis minimis, & docuerit ſic ho-
mines, minimus uocabitur in regno cœlorũ: qui D
autem fecerit & docuerit, magnus uocabitur in re
gno cœlorũ. Iſte ergo poterit pertinere ad nume-
rum piſcium magnorum. Minimus autem ille qui
ſoluit factis quod docet uerbis, in tali Eccleſia po
teſt eſſe, qualem ſignificat piſciũ prima illa captu-
ra, habentem bonos & malos, quia & ipſa dicitur
Matt. 13 regnum cœlorum: propter quod ait, Simile eſt re-
gnum cœlorum ſagenę miſſæ in mare, & ex omni
genere piſcium congreganti. Vbi uult intelligi eti
am bonos & malos: quos dicit in littore, id eſt in fi
ne ſeculi ſeparandos. Deniq; ut oſtẽderet iſtos mi
nimos reprobos eſſe qui docent bona loquendo,
quæ ſoluunt male uiuendo, nec quaſi minimos in
uita æterna futuros, ſed omnino ibi nõ futuros: cũ
dixiſſet minimus uocabitur in regno cœlorũ, con

A tinuo ſubiecit, Dico enim uobis, quia niſi abunda
uerit iuſtitia ueſtra plus quàm ſcribarum & phari-
ſęorum, non intrabitis in regnum cœlorũ. Iſti ſunt
certe ſcribæ & phariſæi qui ſuper cathedrã Moyſi
ſedent, & de quibus ait, Quę dicũt facite, quæ au- Matt. 23
tem faciunt, facere nolite: dicunt enim & nõ faci-
unt. Docent ſermonibus, quod ſoluunt moribus.
Conſequens eſt ergo, ut qui minimus eſt in regno
cœlorum, qualis nunc eſt Eccleſia, nõ intret in re-
gnũ cœlorũ, qualis tunc erit Eccleſia: quoniã do-
cendo quod ſoluit, ad eorũ ſocietatem qui faciunt
quod docẽt non pertinebit. Et ideo non erit in nu
mero piſciũ magnorũ: quoniã qui fecerit & docue
rit, magnus uocabit̃ in regno cœlorũ. Et quia hic
magnus erit, ideo ibi erit, ubi minimus ille nõ erit.
B Vſq; adeo quippe ibi magni erũt, ut qui minor ibi
eſt, maior ſit eo quo hic nemo maior eſt. Sed tamẽ
qui hic magni ſunt, id eſt qui in regno cœlorũ ubi
ſagena congregat bonos & malos, faciunt bona
quæ docent: ipſi erunt in illa regni cœlorum æter-
nitate maiores, quos iſti ad dexterã & reſurrectio-
nem uitæ pertinentes indicant piſces. Sequitur de
prandio domini cum iſtis ſeptem diſcipulis, & de
his quæ poſt prandium locutus eſt, ac de ipſius Eu
angelij termino, ut deus quod donauerit diſſera-
mus: ſed hoc non eſt iſto ſermone coarctandum.

De eo quod dicit eis Ieſus, Venite, prandete: uſquẽ
ad id quod ait, Hoc autem dixit, ſignificans qua morte
clarificaturus eſſet deum. Tractatus CXXIII.

IN eo quod tertio dominus poſt reſur
C rectionem manifeſtauit ſe diſcipulis
ſuis, beati Ioannis Apoſtoli Euange
lium terminatur: in quo iam pertra-
ctauimus ut ualuimus partem prio-
rem, uſque ad eum locum ubi narratum eſt captos
fuiſſe piſces centum quinquagintatres à diſcipu-
lis quibus ſe demõſtrauit, & cum magni eſſent, re-
tia non eſſe rupta. Deinde quæ ſequuntur conſide
randa ſunt, & quantum adiuuat dominus ſicut res
poſtulare uidebitur diſſerenda. Peracta quippe il-
la piſcatione, Dicit eis Ieſus, Venite prãdete. Et
nemo audebat diſcumbentiũ interrogare eum, tu
quis es, ſciẽtes quia dominus eſt.] Si ergo ſciebãt,
quid opus erat ut interrogarent? Si autem non o-
pus erat, quare dictũ eſt, nõ audebant: quaſi opus
D eſſet, ſed timore aliquo non auderẽt? Senſus ergo
hic eſt: Tanta erat euidentia ueritatis quia Ieſus il
lis diſcipulis apparebat, ut eorum nõ ſolũ negare,
ſed nec dubitare quidem ullus auderet: quoniã ſi
quiſquam dubitaret, utiq; interrogare deberet. Sic
ergo dictũ eſt, nemo audebat eum interrogare, tu
quis es: ac ſi diceret̃, nemo audebat dubitare qđ
ipſe eſſet. Et uenit Ieſus & accepit panem, & de
dit eis, & piſcem ſimiliter.] Ecce dictum eſt etiam
quid prãderent: de quo prãdio aliquid ſuaue ac ſa
lubre dicem⁹ & nos, ſi paſcat & nos. Superius nar
ratũ eſt ꝙ iſti diſcipuli quãdo deſcenderũt in terrã
uiderũt prunas poſitas, & piſcẽ ſuperpoſitũ, & pa-
nem. Vbi nõ eſt intelligendũ etiã ſuperpoſitũ pa-
nem fuiſſe prunis, ſed tantũ ſubaudiendũ uiderũt.
Quod uerbũ ſi repetamus eo loco ubi ſubaudiẽdũ
eſt

eſt, ita totum dici poteſt: uiderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & uiderunt panem. Vel ita potius: uiderunt prunas poſitas, & piſcẽ ſuperpoſitum, uiderunt & panem. Iubente etiam domino attulerũt & de piſcib. quos ipſi ceperãt, quod eos feciſſe quamuis à narrãte nõ eſſet expreſſum: tamen dominum iuſſiſſe non tacitum eſt. Ait enim, Afferte de piſcibus quos apprehẽdiſtis nũc. Et utiq; iubente illo eos non feciſſe quis credat? Hinc ergo fecit prãdium dominus illis ſeptem diſcipulis ſuis, de piſce ſcilicet quem prunis ſuperpoſitum uiderant, huic adiungens ex illis quos ceperãt: & de pane quem nihilominus eos uidiſſe narratum eſt. Piſcis aſſus, Chriſtus eſt paſſus. Ipſe eſt & panis uiuus qui de cœlo deſcẽdit: huic incorporatur Eccleſia ad participandam beatitudinẽ ſempiternã. Propter quod dictum eſt, Afferte de piſcibus quos apprehendiſtis nunc: ut omnes qui hãc ſpem gerimus, per illum ſeptenariũ numerũ diſcipulorum, per quem poteſt hoc loco noſtra uniuerſitas intelligi figurata, tanto ſacramento nos communicare noſſemus, & eidem beatitudini ſociari. Hoc domini prandium eſt cum diſcipulis ſuis: ad quod Ioannes Euangelium ſuum cum haberet de Chriſto alia multa quæ diceret magna, ut exiſtimo, ex rerum magnarum contemplatione cõcludit. Hic enim Eccleſia qualis in ſolis bonis futura eſt, ſignificatur per capturam cẽtum quinquaginta trium piſcium: & eis qui hęc credunt, ſperant, diligũt, participatio tãtæ beatitudinis per hoc prandium demonſtratur. Hoc iam tertio, inquit, manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis, cũ ſurrexit à mortuis.] Quod nõ ad ipſas demonſtrationes, ſed ad dies referre debemus: id eſt primo die cum ſurrexit, & poſt dies octo quando diſcipulus Thomas uidit & credidit, et hodie quando hoc de piſcibus fecit. Poſt quot aũt dies id fecerit, dictum non eſt: nã ipſo primo die nõ ſemel uiſus eſt, ſicut Euãgeliſtarum omnium teſtimonia collata demonſtrãt. Sed ſicut dictũ eſt, ſecundum dies numerãdę ſunt manifeſtatiões eius: ut iſta ſit tertia. Prima quippe habenda eſt, eademq; una propter unũ diem, quo cieſcunq; ſe & quibuſcũq; de illo quo reſurrexerit oſtendit: ſecũda poſt dies octo, & hæc tertia, & deinde quotiens uoluit uſq; ad diem quadrageſimũ quo aſcẽdit in cœlum, quamuis nõ ſcripta ſint omnia. Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro, Simon Ioãnis diligis me plus his? Dicit ei, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Ioãnis diligis me? Ait illi, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei. Paſce agnos meos. Dicit ei tertio, Simõ Ioãnis amas me? Cõtriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, amas me: & dicit ei, Domine tu omnia ſcis, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce oues meas. Amen amẽ dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas ubi uolebas: cum autẽ ſenueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, & ducet quò tu nõ uis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet deum.] Hunc inuenit exitum ille negator & amator: præſumendo elatus, negã-

Ioan. 6

A do proſtratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc inuenit exitum, ut pro eius nomine perfecta dilectiõe moreretur, cum quo ſe moriturum peruerſa feſtinatione promiſerat. Faciat eius reſurrectione firmatus, quod immature pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat ut prius Chriſtus pro Petri ſalute, deinde Petrus pro Chriſti prædicatione moreretur. Præpoſterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cum iſtum diſpoſuiſſet ordinem ueritas. Animam ſuam ſe poſiturum pro Chriſto Petrus putabat, pro liberatore liberãdus: cũ Chriſtus ueniſſet animam ſuam poſiturus pro ſuis omnibus, in quibus erat & Petrus. Quod ecce iam factũ eſt. Nũc iam firmitas cordis ad ſuſcipiendam mortem pro
B nomine domini uera ipſo donante ſumatur, non falſa nobis errantibus præſumatur. Nunc eſt ut uitæ huius non metuamus interitum, quia reſurgente domino uitæ alterius præceſſit exemplũ. Nunc eſt Petre ut mortem non timeas: quia uiuit quem mortuum dolebas, et quẽm pro nobis mori carnali amore phibebas. Auſus es præuenire doctorẽ, formidaſti eius perſecutorẽ: iam precio pro te fuſo, nunc eſt ut ſequaris redemptorem, & ſequaris omnino uſq; ad mortem crucis. Verba eius audiſti, quem iam ueracem probaſti: paſſurum te ipſe prædixit, qui te prædixerat negaturum. Sed prius dominus q̃d ſciebat interrogat, nec ſemel ſed iterum ac tertio, utrum Petrus eum diligat, nec aliud totiẽs audit à Petro quàm ſe diligi, nec aliud toti-
C ens commẽdat Petro, quàm ſuas oues paſci. Redditur negationi trinæ trina confeſſio, ne minus amori lingua ſeruiat quàm timori: & plus uocis eliciuiſſe uideatur mors imminẽs, quàm uita pręſens. Sit amoris officium, paſcere dominicum gregem: ſi fuit timoris indiciũ negare paſtorem. Qui hoc animo paſcunt oues Chriſti, ut ſuas uelint eſſe, nõ Chriſti, ſe conuincuntur amare, nõ Chriſtum: uel gloriandi, uel dominandi, uel acquirẽdi cupiditate, non obediendi & ſubueniendi & deo placẽdi charitate. Contra hos ergo uigilat totiens inculcata iſta uox Chriſti: quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Ieſu Chriſti. Nam quid eſt aliud, ſi diligis me, paſce oues meas: quàm ſi diceretur, ſi me diligis, non te paſcere cogita ſed oues meas, ſi-
D cut meas paſce, non ſicut tuas, gloriam meã in eis quære, non tuam, dominum meum, non tuum, lucra mea, non tua: ne ſis in eorũ ſocietate qui pertinent ad tempora periculoſa ſeipſos amantes, & cætera quæ huic malorum initio connectuntur? Cum enim dixiſſet Apoſtolus, Erunt enim homines ſeipſos amantes: ſecutus adiunxit, Amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus nõ obediẽtes, ingrati, ſceleſti, irreligioſi, ſine affectione, detractores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, procaces, cæcati, uoluptatũ amatores magis quàm Dei: habentes ſpeciem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes. Hæc omnia mala ab eo uelut fonte manãt, quod primũ poſuit, ſeipſos amantes. Merito dicitur Petro, diligis me, & reſpondet, amo te: eiq; refertũ, paſce agnos 2.Tim. 3

meos,& hoc iterum,hoc tertio. Vbi etiam demō- A
ſtratur unum atq; idem eſſe amorē & dilectionē:
nam etiam dominus nouiſſime nō ait, diligis me,
ſed,amas me. Non ergo nos,ſed ipſum amemus:
& in paſcendis ouibus eius ea quę ſunt eius,nō ea
quæ ſunt noſtra quæramus. Neſcio enim quo in-
explicabili modo,qſquis ſeipſū non deū amat , nō
ſe amat:& quiſquis deū non ſeipſum amat , ipſe ſe
amat. Qui enim nō poteſt uiuere de ſe,morit̃ utiq;
amando ſe:nō ergo ſe amat , qui ne uiuat ſe amat.
Cum uero ille diligitur de quo uiuitur, non ſe dili
gendo magis diligit:qui propterea ſe non diligit,
ut eum diligat de quo uiuit.Non ſint ergo ſeipſos
amantes qui paſcūt oues Chriſti, nec tanquam ſu-
as,ſed tanquam ipſius eas paſcāt: & uelint ex illis
ſua lucra conquirere,ſicut amatores pecuniæ: uel B
eis dominari,ſicut elati:uel gloriari de honoribus
quos ab eis ſumunt,ſicut ſuperbi: uel intantū pro
gredi ut etiam hæreſes faciāt,ſicut blaſphemi: nec
cedant ſanctis patribus,ſicut parentibus non obe
dientes:& eis qui illos corrigere uolunt quia peri
re nolunt,mala pro bonis reddant,ſicut ingrati:in
terficiāt animas & ſuas & alienas,ſicut ſceleſti:ma
terna Eccleſiæ uiſcera diſſipēt,ſicut irreligioſi: nō
compatiantur infirmis,ſicut ſine affectione : famā
ſanctorum maculare conentur, ſicut detractores:
cupiditates peſſimas non refrenent , ſicut inconti
nentes:exerceāt lites,ſicut immites:neſciāt ſubue
nire,ſicut ſine benignitate:indicent inimicis pio-
rum quæ occultanda cognouerint, ſicut prodito-
res:humanam uerecundiam inuerecunda exagi- C
tatione perturbent,ſicut procaces : non intelligāt
neq; quæ loquūtur,neq; de quibus affirmāt , ſicut
cæcati:lætitias carnales ſpiritalib. gaudijs antepo-
nant, ſicut uoluptatū amatores magis quàm dei.
Hæc enim atq; huiuſmodi uitia , ſiue uni homini
accidant omnia , ſiue his alia, illis alia dominētur:
ex illa radice quodammodo pullulant, cū ſunt ho
mines ſeipſos amantes. Quod uitium maximè ca
uendū eſt eis qui paſcunt oues Chriſti:ne ſua quę-
rant, ſed quæ Ieſu Chriſti, & in uſus cupiditatum
ſuarū conferant,pro quibus ſanguis fuſus eſt Chri
ſti. Cuius amor in eo qui paſcit oues eius , in tam
magnū debet ſpiritalem creſcere ardorem : ut uin
cant etiam mortis naturalem timorem, quo mori
nolumus,& quādo cum Chriſto uiuere uolumus. D
Nam & Apoſtolus Paulus dicit ſe habere concu-
piſcētiam diſſolui & eſſe cum Chriſto: ingemiſcit
tamen grauatus,& nō uult expoliari ſed ſuperue-
ſtiri,ut abſorbeatur mortale à uita. Et huic domi-
nus dilectori ſuo. Cū ſenueris,inquit, extendes
manus tuas : & alius te cinget,& ducet te quò tu
nō uis.Hoc aūt ei dixit,ſignificans qua morte cla-
rificaturus eſſet deum.] Extendes,inquit, manus
tuas:hoc eſt,crucifigeris. Ad hoc autē ut uenias,
alius te cinget:& ducet non quò uis, ſed quò non
uis.Prius dixit quod fieret,& deinde quomodo fi
eret. Non enī crucifixus, ſed utiq; crucifigendus
quò nollet eſt ductus:nam crucifixus non quò no
lebat abijt,ſed potius quò uolebat. Solutus quip-
pe à corpore uolebat eſſe cum Chriſto, ſed ſi fieri

A poſſet,præter mortis moleſtiam uitam cōcupiſce-
bat æternam:ad quam moleſtiam nolens ductus
eſt,ſed ab ea uolens eductus eſt. Nolēs ad eam ue
nit,ſed uolens eam uicit:& reliquit hunc infirmita
tis affectū quo nemo uult mori, uſqueadeo natu-
ralem,ut eū beato Petro nec ſenectus auferre po-
tuerit,cui dictum eſt, Cum ſenueris,duceris quò
non uis. Propter nos conſolandos hunc etiam in
ſe figurauit ipſe ſaluator,dicens, Pater ſi fieri po- Matt. 26
teſt, tranſeat à me calix iſte:q utiq; mori uenerat,
nec habebat mortis neceſſitatē ſed uoluntatē,po-
teſtate poſiturus animam ſuam,& rurſus eam po-
teſtate ſumpturus. Sed moleſtia quantacunq; ſit
mortis,debet eā uincere uis amoris : quo amatur
ille qui cum ſit uita noſtra,etiam mortē uoluit per
B ferre pro nobis.Nam ſi nulla eſſet mortis uel par-
ua moleſtia,non eſſet tam magna martyrum glo-
ria. Sed ſi paſtor bonus qui poſuit animam ſuam
pro ouibus ſuis, ex ipſis ouibus tam multos ſibi
martyres fecit:quanto magis debent uſq; ad mor-
tem pro ueritate certare,& uſq; ad ſanguinem ad-
uerſus peccatum,quibus oues ipſas paſcēdas,hoc
eſt docēdas regendasq; cōmittit? Ac per hoc prę-
cedente paſſionis eius exemplo, quis non uideat
magis debere imitando paſtori hærere paſtores:ſi
eum multę etiam imitatæ ſunt oues,ſub quo paſto
re uno in grege uno & paſtores ipſi ſunt oues? O-
mnes quippe fecit ſuas oues,pro quibus eſt omni
bus paſſus:quia & ipſe ut pro omnibus pateretur,
ouis eſt factus.

C De eo quod dicit,Et cum hoc dixiſſet, dicit ei,ſeque
re me:uſq; in finem. Tractatus CXXIIII.

N ON parua quæſtio eſt, cur Apoſtolo
Petro quando ſe tertio manifeſtauit
diſcipulis,dixerit Ieſus, Sequere me:
de Apoſtolo autem Ioanne,Sic eum
uolo manere donec ueniā, quid ad
te. Huic quæſtioni quantum dominus ipſe dona-
uerit ſiue pertractandæ,ſiue ſoluendæ ſermonem
nouiſſimum huius operis impendimus. Cum er-
go prænunciaſſet dominus Petro,qua morte clari
ficaturus eſſet deum:dicit ei, Sequere me.Con-
uerſus Petrus uidit illum diſcipulum quem dilige
bat Ieſus,ſequentem : qui & recubuit in cœna ſu-
per pectus eius,& dixit,Domine,quis eſt qui tra-
D det te? Hunc ergo cum uidiſſet Petrus, dicit Ie-
ſu,Domine,hic autem quid? Dicit ei Ieſus,Sic e-
um uolo manere donec ueniā.Quid ad te? Tu me
ſequere.Exijt ergo ſermo iſte inter fratres, quia di
ſcipulus ille non moritur.Et non dixit ei Ieſus,nō
moritur:ſed ſic eum uolo manere donec ueniam,
quid ad te.] Ecce quouſq; in hoc Euāgelio exten
ditur quæſtio,quæ ſua profunditate non medio-
criter mentem ſcrutantis exercet. Cur enim dici-
tur Petro, ſequere me, nec dicitur cæteris qui ſi-
mul aderant? Et profecto eum ſicut magiſtrum di
ſcipuli ſequebantur. Sed ſi ad paſſionem intelli-
gendum eſt,nūquid ſolus pro Chriſtiana ueritate
paſſus eſt Petrus? Nónne ibi erat in illis ſeptem
alius filius Zebedæi frater Ioannis , qui poſt e-
ius aſcēſionem ab Herode manifeſtatur occiſus?
Verum

Verum aliquis dixerit: quoniam Iacobus non eſt
crucifixus,merito dictum eſt Petro , ſequere me:
qui non ſolum mortem,ſed etiam mortem crucis
ſicut Chriſtus expertus eſt. Sit hoc, ſi nihil aliud
quod ſit conuenientius potuerit inueniri. Cur er-
go de Ioanne dictum eſt,ſic eum uolo manere do
nec ueniam,quid ad te:& repertum eſt , tu me ſe-
quere? Tanquam ille ideo non ſequeretur,quoni
am eum manere uoluit donec ueniat. Quis facile
aliud dictum eſſe credat quàm quod fratres credi
derant qui tunc erant,eo quod ſcilicet nõ eſſet di-
ſcipulus ille moriturus , ſed donec Ieſus ueniret,
iſta maneret in uita? Sed hãc opinionem Ioannes
ipſe abſtulit:non hoc dixiſſe dominũ aperta con-
tradictione declarans.Cur enim ſubiungeret, nõ
dixit Ieſus nõ moritur,niſi ne hominum cordibus
quod falſum fuerat inhæreret? Sed cui placet, ad-
huc reſiſtat & dicat uerum eſſe quod ait Ioannes,
non dixiſſe dominum quòd diſcipulus ille nõ mo
ritur,ſed hoc tamen ſignificatũ eſſe talibus uerbis
qualia eum dixiſſe narrauit:& aſſerat Apoſtolum
Ioannẽ uiuere,atq; in illo ſepulchro eius quod eſt
apud Epheſum,dormire eũ potius quàm mortu-
um iacere cõtendat. Aſſumat in argumentũ,quòd
illic terra ſenſim ſcatere, & quaſi ebullire perhibe
tur:atq; hoc eius anhelitu fieri,ſiue cõſtanter, ſiue
pertinaciter aſſeueret.Non enim poſſunt deeſſe q
credant , ſi non deſunt qui etiam Moyſem aſſerãt
uiuere,quia ſcriptum eſt eius ſepulchrum non in-
ueniri:& apparuit cũ domino in monte ubi & He
lias fuit,quem mortuũ legimus nõ eſſe ſed raptũ.
Quaſi Moyſi corpus non potuerit alicubi ſic ab-
ſcõdi,ut prorſus homines lateret ubi eſſet, atq; in-
de ad horam diuinitus excitari,quãdo cum Chri-
ſto Helias & ipſe ſunt uiſi:ſicut ad horã multa ſan-
ctorũ corpora ſurrexerunt,quãdo paſſus eſt Chri-
Matt. 27 ſtus,& poſt eius reſurrectionem apparuerũt mul-
tis in ſancta,ſicut ſcriptum eſt, ciuitate. Sed tamen
ut dicere cœperam,ſi quidam Moyſem mortuum
negant,quem ſcriptura ipſa,licet ſepulchrum eius
nuſquam inueniri legimus , mortuum tamen eſſe
ſine ulla ambiguitate teſtatur:quanto magis Ioan
nes ex iſtorum occaſiõe uerborum ubi dominus
ait,ſic eum uolo manere donec uenio,creditur ui-
uus dormire ſub terra ? Quem tradũt etiam,quod
in quibuſdã ſcripturis quamuis apocryphis repe-
ritur,quando ſibi fieri iuſſit ſepulchrum , incolu-
mem fuiſſe præſentem:eoq; effoſſo & diligentiſſi
me præparato, ibi ſe tanquã in lectulo collocaſſe,
ſtatimq; eum eſſe defunctum. Vt autem iſti putãt
qui hæc uerba domini ſic intelligunt , non defun-
ctum,ſed defuncto ſimilem cubuiſſe : & cum mor
tuus putaretur,ſepultum fuiſſe dormiẽtem,& do-
nec Chriſtus ueniat ſic manere, ſuamq; uitam ſca-
turigine pulueris indicare : qui puluis creditur ut
ab imo ad ſuperficiem tumuli aſcendat, flatu quie
ſcẽtis impelli.Huic opinioni ſuperuacaneum exi-
ſtimo reluctari. Viderint enim qui locũ ſciunt,u-
trum hoc ibi faciat uel patiatur terra quod dicitur:
quia & reuera nõ à leuibus hominibus id audiui-
mus.Interim cedamus opinioni quã certis docu-
A mentis refellere nõ ualemus,ne rurſus aliud quod
à nobis quæratur exurgat:cur ſuper humatũ mor-
tuum ipſa humus quodammodo uiuere ac ſpirare
uideatur.Sed nũquid hinc tanta ſoluitur quæſtio,
ſi magno miraculo,qualia poteſt facere omnipo-
tens,tamdiu uiuum corpus in ſopore ſub terra eſt,
donec ueniat terminus ſeculi? Quinimò fit ampli
or & difficilior, cur diſcipulo Ieſus quẽ diligebat
præ cæteris, intantum ut ſuper pectus eius diſcũ-
bere mereretur pro magno munere longũ in cor-
pore donauerit ſomnum : cũ beatum Petrum per
ingentem martyrij gloriã , ab onere ipſius corpo-
ris ſoluerit,eiq; cõceſſerit quod apoſtolus Paulus
ſe concupiſſe dixit, & ſcripſit diſſolui & eſſe cum Phil. 1
Chriſto . Si autem quod magis creditur ,ideo ſan-
B ctus Ioannes ait,non dixiſſe dominum, non mori
tur,ne illis uerbis quæ dixit, hoc uoluiſſe intelligi
putaretur , corpuſq; eius in ſepulchro eius exani-
me ſicut aliorum mortuorum iacet : reſtat ut ſi ue-
re ibi fit quod ſparſit fama de terra, quæ ſubinde
ablata ſuccreſcit,aut ideo fiat ut eo modo cõmen-
detur precioſa mors eius, quam nequaquam com
mendat martyriũ , non enim eum pro fide Chriſti
perſecutor occidit,aut propter aliqud aliud quod
nos latet. Manet tamen quæſtio cur dixerit domi
nus de homine morituro,ſic eum uolo manere do
nec ueniã. Illud enim in his duobus apoſtolis Pe-
tro & Ioanne quem non moueat ad quærendum:
cur Ioannem plus dilexerit dominus , cum ipſum
dominũ plus dilexerit Petrus? Vbicunq; enim ſe
commemorat Ioannes, ut nomine ſuo tacito ipſe
C poſſit intelligi , hoc addit quod eum diligebat Ie-
ſus, quaſi ſolum diligeret : ut hoc ſigno diſcernere
tur à cæteris,quos utiq; omnes diligebat. Quid er
go niſi amplius ſe dilectum,cum hoc diceret,uole
bat intelligi? Quod abſit ut mendaciter diceret.
Quod autẽ maius dare potuit Ieſus maioris erga
eum ſuæ dilectionis indicium : quàm ut homo cũ
cæteris condiſcipulis ſuis ſocius tantæ ſalutis,ſo-
lus tamen diſcubuerit ſuper pectus ipſius ſaluato-
ris? Porrò quòd Apoſtolus Petrus plus alijs dile-
xit Chriſtum , poſſunt quidem documenta multa
proferri:ſed ut longe in alia nõ eamus, in ipſius ter
tiæ manifeſtationis domini paulo ſuperiore lectio
ne quę iſtam præcedit,ſatis euidenter apparet,ubi
D interrogãs eum,dixit,Diligis me plus his? Quod
utiq; ſciebat,& tamen interrogabat : ut etiam nos
qui legimus Euangelium,amorẽ Petri erga domi
num,& illo interrogante & iſto reſpõdente noſſe
mus.Quòd autem in eo quod reſpõdit Petrus , a-
mo te,nõ addidit,plus his:hoc reſpondit quod de
ſeipſo ſciebat . Non enim quantum ab alio quoli-
bet diligeretur ſcire poterat,qui cor alterius uide-
re non poterat.Sed tamen ſuperioribus uerbis di
cendo,Etiam domine,tu ſcis quia amo te , ſatis &
ipſe declarauit ſcientẽ dominũ interrogaſſe quod
interrogauit . Sciebat igitur dominus non ſolum
quòd diligeret , uerumetiã quòd plus illis eũ dili-
geret Petrus.Et tamẽ ſi proponamus quęrẽtes,q̃s
duorũ ſit melior , utrũ qui plus an q̃ minus diligit
Chriſtum:quis dubitabit reſpõdere,eum qui plus
diligit

diligit eſſe meliorem? Item ſi proponamus quis
duorum ſit melior, utrum quem minus, aut quem
plus diligit Chriſtus: eum qui plus diligitur à Chri
ſto, meliorem proculdubio reſpondebimus. In il-
la ergo comparatione quam prius poſui, Petrus
Ioanni: in hac uero altera, Ioãnes anteponitur Pe-
tro. Proinde tertiã ſic proponimus, Quis eſt duo-
rum diſcipulorum melior, qui minus quàm condi
ſcipulus eius diligit Chriſtum, & plus quàm con-
diſcipulus eius diligitur à Chriſto: an ille quẽ mi-
nus quàm condiſcipulum eius diligit Chriſtus, cũ
plus ipſe quàm ſuus condiſcipulus diligat Chri-
ſtum? Hic planè cunctatur reſponſio, & augetur
quæſtio. Quantum autem ipſe ſapio, meliorem
qui plus diligit Chriſtum, fœliciorem uero quem
plus diligit Chriſtus, facile reſponderem: ſi iuſtiti-
am liberatoris noſtri minus eum diligentis à quo
plus diligitur, & eum plus à quò minus diligitur,
quemadmodum defenderem, peruiderẽ. Aggre-
diar igiẽ in eius manifeſta miſericordia, cuius eſt
occulta iuſtitia, de ſoluenda quæſtione tam ingen
ti pro uiribus quas ipſe donauerit diſputare: huc-
uſq; enim propoſita eſt, non expoſita. Exponen-
dæ uero eius hoc ſit exordiũ, ut meminerimus in
hoc corruptibili corpore quod aggrauat animã,
uitam nos miſeram uiuere. Sed quia iam redem-
pti per mediatorem ſumus, & ſpiritum ſanctum
pignus accepimus, beatam uitã in ſpe habemus,
& ſi re ipſa nondum tenemus: ſpes autem quæ ui-
detur nõ eſt ſpes. Quod enim uidet quis, quid ſpe
rat? Si autem quod nõ uidemus ſperamus, per pa-
tientiam expectamus. In malis autem quæ quiſ-
que patitur, non in bonis quibus fruitur, opus eſt
patientia. Hanc itaque uitam de qua ſcriptum eſt,
Iob 7 Nunquid non tentatio eſt uita humana ſuper ter-
Matt. 6 ram, in qua quotidie clamamus ad dominum, Li-
bera nos à malo, cogitur homo tolerare etiam re-
miſſis peccatis: quamuis ut in eam ueniret miſeri-
am, primum fuerit cauſa peccatũ. Productior eſt
enim pœna quàm culpa: ne parua putaretur cul-
pa, ſi cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc uel ad
demonſtrationem debitæ miſeriæ, uel ad emenda
tionem labilis uitæ, uel ad exercitationem neceſſa
riæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœ
na: etiam quem iam ad damnationem ſempiter-
nam reum non detinet culpa. Hæc eſt iſtorum di-
erũ, quos in hac mortalitate agimus malos, quã-
uis in ea diligamus uidere dies bonos, flenda qui-
dem ſed non reprehendenda conditio. Venit e-
Iob 14 nim de ira dei iuſta, de qua ſcriptura loquens, Ho-
mo, inquit, natus ex muliere, breuis uitæ, & ple-
nus iræ: cum ira dei non ſit ut hominis, id eſt per-
turbatio concitati animi, ſed tranquilla iuſti ſup-
plicij cõſtitutio. In hac ira ſua deus non continẽs,
ſicut ſcriptum eſt, miſerationes ſuas, præter alia ſo
latia miſerorum quæ generi humano præbere nõ
ceſſat, in plenitudinem temporis quo ipſe ſciebat
hoc eſſe faciẽdum, miſit filium ſuum unigenitum
per quem creauit uniuerſa, ut manens deus fieret
1. Tim. 2 homo, & eſſet mediator dei & hominum homo
Chriſtus Ieſus: in quem credentes per lauacrum

A regeneratiõis ſoluto reatu omnium peccatorum,
& originalis uidelicet quod generatio trahit, con
tra quam maximè regeneratio eſt inſtituta, & cæ-
terorum quæ male agendo contracta ſunt, libera-
rentur à damnatione perpetua, & uiuerent in fi-
de & ſpe & charitate, peregrinantes in hoc ſecu-
lo, atq; in eius tentationibus laborioſis, & pericu-
loſis, conſolationibus autem dei & corporalibus
& ſpiritalibus ambularent ad conſpectum eius, ui
am tenentes quod eis factus eſt Chriſtus. Et quia
in ipſa quoque uia ambulantes non ſunt ſine pec-
catis, quæ de huius uitæ infirmitate ſurrepunt, de-
dit eleemoſynarum remedia ſalutaria, quibus eo-
rum adiuuaretur oratio: ubi eos dicere docuit, Di Matt. 6
mitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus
B debitorib. noſtris. Hoc agit Eccleſia ſpe beata in
hac uita ærumnoſa: cuius Eccleſiæ Petrus Apo-
ſtolus propter apoſtolatus ſui primatum gerebat
figurata generalitate perſonã. Quod enim ad ip-
ſum propriè pertinet, natura unus homo erat, gra
tia unus Chriſtianus, abundantiore gratia unus
idemq; primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum
eſt, Tibi dabo claues regni cœlorum, &, quodcun Matt. 16
que ligaueris ſuper terrã, erit ligatum & in cœlis,
&, quodcunq; ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum &
in cœlis: uniuerſam ſignificabat Eccleſiã, quæ in
hoc ſeculo diuerſis tẽtationibus uelut imbribus,
fluminibus, tempeſtatibusq; quatitur, & non ca-
dit, quoniam fundata eſt ſuper petram, unde & Pe
trus nomen accepit. Non enim à Petro petra, ſed
C Petrus à petra: ſicut non Chriſtus à Chriſtiano,
ſed Chriſtianus à Chriſto uocaẽ. Ideo quippe ait
dominus: Super hanc petram ædificabo Eccle-
ſiam meam: quia dixerat Petrus, Tu es Chriſtus
filius dei uiui. Super hanc ergo, inquit, petram
quam confeſſus es, ædificabo Eccleſiam meam.
Petra erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum e-
tiam ipſe ædificatus eſt Petrus. Fundamentum 1. Cor. 3
quippe aliud nemo poteſt ponere præter id quod
poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Eccleſia ergo
quæ fundatur in Chriſto, claues ab eo regni cœlo
rum accepit in Petro, id eſt poteſtatem ligãdi ſol-
uendiq; peccata: quod enim eſt per proprietatem
in Chriſto Eccleſia, hoc eſt per ſignificationẽ Pe-
trus in petra, qua ſignificatione intelligitur Chri-
D ſtus petra, Petrus Eccleſia. Hæc igitur Eccleſia
quam ſignificabat Petrus, quamdiu degit in ma-
lis, amando & ſequendo Chriſtum liberatur à ma
lis. Magis autem ſequitur in eis qui certant pro ue
ritate uſque ad mortem. Sed uniuerſitati dicitur,
ſequere me, pro qua uniuerſitate paſſus eſt Chri-
ſtus: de quo dicit idem Petrus, Chriſtus pro no- 1. Pet. 2
bis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, ut ſe-
quamur ueſtigia eius. Ecce propter quod ei di-
ctum eſt, Sequere me. Eſt autem alia uita immor-
talis, quæ non eſt in malis: ibi facie ad faciem ui-
debimus, quod hic per ſpeculum & in ænigmate
uidetur quando multum in conſpicienda ueritа-
te proficitur. Duas itaque uitas ſibi diuinitus pꝛę-
dicatas & commendatas nouit Eccleſia: quarum
eſt una in fide, altera in ſpecie: una in tempore pe-

regrina

tegrinationis,altera in æternitate manſionis: una A
in labore,altera in requie:una in uia , altera in pa-
tria:una in opere actionis , altera in mercede con-
templationis:una declinat à malo & facit bonum,
altera nullum habet à quo declinet malum, & ma
gnum habet quo perfruatur bonum : una cum ho
ſte pugnat , altera ſine hoſte regnat :una fortis eſt
in aduerſis,altera nihil ſentit aduerſi:una carnales
libidines frenat , altera ſpiritalibus delectationib.
uacat:una eſt uincēdi cura ſolicita,altera uictoriæ
pace ſecura:una in tētationibus adiuuatur , altera
ſine ulla tentatione in ipſo adiutore lætatur : una
ſubuenit indigenti, altera ibi eſt ubi nullū inuenit
indigentē:una aliena peccata ut ſua ſibi ignoſcan
tur ignoſcit,altera nec patitur quod ignoſcat, nec
facit quod ſibi poſcat ignoſci:una flagellatˀ malis, B
ne extollatur in bonis,altera tāta plenitudine gra
tiæ caret omni malo,ut ſine ulla tentatione ſuper-
biæ cohæreat ſummo bono:una bona & mala di-
ſcernit,altera quæ ſola bona ſunt cernit.Ergo una
bona eſt,ſed adhuc miſera: altera melior & beata.
Iſta ſignificata eſt per Apoſtolū Petrū , illa per Io-
annem. Tota hic agitur iſta uſq; in huius ſeculi fi-
nem,& illic inuenit finem: differtur illa cōplenda
poſt huius ſeculi finem, ſed in futuro ſeculo nō ha
bet finem.Ideo dicitur huic, Sequere me : de illo
autem,Sic eum uolo manere donec ueniam, quid
ad te,tu me ſequere.Quid enim eſt hoc?Quātum
ſapio,quantū capio,quid eſt hoc,niſi tu me ſeque-
re per imitationem perferendo temporalia mala:
ille maneat , donec ſempiterna uenio redditurus C
bona?Quod apertius ita dici poteſt , Perfecta me
ſequatur actio , informata meæ paſſionis exēplo:
incohata uero contemplatio maneat donec ueni-
am,perficienda cum uenero.Sequitur enim Chri
ſtum,perueniēs uſq; ad mortem pia plenitudo pa
tientiæ:manet autem donec ueniat Chriſtus,tunc
manifeſtanda plenitudo ſcientię.Hic quippe tole
rantur mala huius mundi in terra morientium,ibi
uidebuntur bona domini in terra uiuentiū.Quod
enim ait, Sic eum uolo manere donec ueniam,]
non ſic intelligendum eſt quaſi dixerit , remanere
uel permanere,ſed expectare:quoniam quod per
eum ſignificatur,nō utiq; nūc,ſed cū uenerit Chri
ſtus implebitur. Quod aūt per hunc ſignificatur,
cui dictū eſt, Tu me ſequere:] niſi nunc agatur,
non peruenietur ad illud quod expectatur.In hac D
autem actiua uita quanto magis Chriſtum diligi-
mus,tanto facilius liberamur à malo. At ipſe nos
minus diligit quales nunc ſumus:& hinc ideo libe
rat,ne ſemper tales ſimus. Ibi uero amplius nos di
ligit,quoniā ei quod diſplicear,et quod à nobis au
ferat nō habebimus: nec ob aliud nos hic diligit,
niſi ut ſanet & trāsferat ab his quæ nō diligit. Hic
ergo minus ubi non uult remaneamus: ibi ampli-
us quò uult tranſeamus , & unde non uult perea-
mus.Amet ergo eum Petrus , ut ab iſta mortalita-
te liberemur:ametur ab eo Ioannes , ut in illa im-
mortalitate ſeruemur.Sed iſta ratione illud oſten-
ditur,cur amplius Ioannem quàm Petrum amaue
rit Chriſtus : non cur amplius Petrus quàm Ioan-
nes amauerit Chriſtum. Neq; enim ſi plus nos dili
git Chriſtus in futuro ſeculo , ubi cū illo ſine fine
uiuemus,quàm in iſto unde eruimur , ut illic ſem-
per ſimus:propterea nos tunc eum minus dilectu
ri ſumus quando meliores erimus , cum meliores
utiq; niſi amplius eum diligendo nullo modo eſſe
poſſimus. Cur ergo Ioannes minus eum dilige-
bat quàm Petrus,ſi eam uitam ſignificabat in qua
eſt multo amplius diligendus: niſi quia propterea
dictum eſt,uolo eum manere,id eſt expectare do
nec ueniam,quoniam & ipſum amorem qui tunc
multo amplior erit nondum habemus , ſed futu-
rum expectamus,ut cum ipſe uenerit habeamus?
Nam ſicut in Epiſtola ſua idem dicit Ioannes A-
poſtolus,Nondum apparuit quod erimus:ſcimus 1.Ioan.3
quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus , quo-
niā uidebimus eum ſicuti eſt. Tunc ergo amplius
quod uidemus,diligemus. Ipſe autem dominus il
lam quæ futura eſt uitam noſtram, qualis in nobis
futura ſit ſciens,prædeſtinatione plus amat: ut ad
eam nos amando perducat. Quocirca quoniam
uniuerſæ uiæ domini miſericordia & ueritas , mi-
ſeriam noſtram præſentē nouimus quia ſentimus:
& ideo miſericordiam domini quam nobis de mi
ſeria liberandis exhiberi uolumus plus amamus,
eamq; quotidie maximè pro peccatorū remiſſio-
ne poſcimus & habemus. Hoc per Petrum ſignifi
catum eſt plus amantem,ſed minus amatum: quia
minus nos amat Chriſtus miſeros quàm beatos.
Veritatis autem contemplationem qualis tunc fu
tura eſt , minus amamus : quia nondum nouimus
nec habemus. Hæc ergo per Ioannem ſignificata
eſt minus amantem,atq; ideo & ad ipſam & ad e-
ius in nobis amorē qualis ei debetur implendum,
donec ueniat dominus expectantē:ſed plus ama-
tum , quia id quod per illum figuratū eſt,hoc effi-
cit beatum. Nemo tamen iſtos inſignes Apoſto-
los ſeparet.Et in eo quod ſignificabat Petrus, am-
bo erant : & in eo quod ſignificabat Ioannes,am-
bo futuri erant.Significando ſequebatur iſte,ma-
nebat ille : credendo autem ambo mala præſentia
huius miſerię tolerabant,ambo futura bona illius
beatitudinis expectabant.Nec ipſi ſoli,ſed uniuer
ſa hoc facit ſancta Eccleſia ſponſa Chriſti : ab iſtis
tentationibus eruenda , in illa felicitate ſeruanda.
Quas duas uitas Petrus & Ioannes figurauerunt
ſinguli ſingulas:uerum & in hac temporaliter am
bulauerunt ambo per fidem , & illa in æternū fru-
entur ambo per ſpeciem. Omnibus igitur ſanctis
ad Chriſti corpus inſeparabiliter pertinentibus,
propter huius uitæ procelloſiſſimæ gubernacu-
lum, ad liganda & ſoluenda peccata claues regni
cœlorum primus Apoſtolorū Petrus accepit: eiſ-
demq; omnibus ſanctis propter uitæ illius ſecretiſ
ſimæ quietiſſimum ſinum,ſuper pectus Chriſti Io
annes Euangeliſta diſcubuit. Quoniam nec iſte
ſolus,ſed uniuerſa Eccleſia ligat ſoluitq; peccata:
nec ille in principio uerbum deum apud deum,&
cætera de Chriſti diuinitate , & de totius diuini-
tatis trinitate atq; unitate ſublimia,quæ in illo re-
gno facie ad faciem contemplanda, nunc autem
donec

A donec ueniat dominus in ſpeculo atq; in ænigmate contuenda ſunt, quæ prædicando ructaret, de fonte dominici pectoris ſolus bibit: ſed ipſe dominus ipſum Euangelium pro ſua cuiuſq; capacitate omnibus ſuis bibendum toto terrarum orbe diffudit. Sunt qui ſenſerint, & hi quidem non contemptibiles ſacri eloquij tractatores: à Chriſto Ioannem Apoſtolũ propterea plus amatũ, quòd neq; uxorem duxerit, & ab ineũte pueritia caſtiſſimus uixerit. Hoc quidem in ſcripturis canonicis nõ euidenter apparet: ueruntamen id quoq; multũ adiuuat congruentiã huiuſce ſententiæ, quòd illa uita per eum ſignificata eſt ubi non erunt nuptiæ.

Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius. Sunt autem, inquit, & alia multa B quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere eos qui ſcribendi ſunt libros.] Non ſpatio locorum, credendum eſt mundum capere non poſſe: quæ in eo ſcribi quomodo poſſent ſi ſcripta nõ ferret? Sed capacitate legentiũ cõprehendi fortaſſe non poſſent: quãuis ſalua rerum fide, plerunq; uerba excedere uideantur fidem. Quod non fit quãdo aliquid quod erat obſcurũ uel dubium, cauſa & ratione reddita exponitur: ſed quãdo id quod apertum eſt uel augetur uel extenuatur, nec tamen à tramite ſignificandæ ueritatis erratur: quoniã ſic uerba rem quæ indicatur excedunt, ut uoluntas loquẽtis nec fallentis appareat, qui nouit quouſq; credatur, à quo ultra quàm credendum eſt uel minuitur loquẽdo aliquid uel augetur. Hunc loquendi modum Græco C ſermone, non ſolum Græcarum, uerumetiam Latinarũ literarũ magiſtri Hyperbolen uocant. Qui modus, ſicut hoc loco, ita in nõnullis alijs diuinis literis inuenitur: ut eſt, Poſuerunt in cœlum os ſuum, &, Verticem capilli perambulantium in delictis ſuis: & multa huiuſcemodi quæ ſcripturis ſanctis nõ deſunt, ſicut alij tropi, hoc eſt locutionum modi. De quibus operoſius diſputarẽ: niſi Euangeliſta terminante Euangelium ſuum, etiam ipſe compellerer meum terminare ſermonem.

Hyperbole in diuinis literis — *Pſal. 72 & 97*

Enarrationum in Ioannem Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENſis Epiſcopi, Expoſitio in Epiſtolam beati Ioannis.

D MEMINIT ſanctitas ueſtra Euangelium ſecundum Ioannem ex ordine lectionũ nos ſolere tractare. Sed quia nũc interpoſita eſt ſolennitas ſanctorum dierum, quibus certas ex Euangelio lectiões oportet in Eccleſia recitari, quæ ita ſunt annuæ ut aliæ eſſe nõ poſſint: ordo ille quem ſuſceperamus, neceſſi-A tate paululũ intermiſſus eſt, non omiſſus. Cum autem cogitarẽ quid ſecundũ hilaritatẽ præſentium dierũ per hanc hebdomadã uobiſcũ de ſcripturis agerem, quantũ dominus donare dignatur, quod poſſet in iſtis ſeptẽ uel octo diebus finiri, occurrit mihi Epiſtola beati Ioannis: ut cuius Euangelium paululũ intermiſimus, eius Epiſtolam tractando ab eo non recedamus: præſertim quia in Epiſtola ſatis dulci omnibus quibus ſanum eſt palatũ cordis, ubi ſapiat panis dei, & ſatis memorabili in ſancta Eccleſia dei, maximè charitas cõmendat. Locuturus eſt enim multa, & propè omnia de charitate. Qui habet in ſe unde audiat, neceſſe eſt gaudeat ad quod audit. Sic eñ illi erit lectio iſta, tanq; oleũ in flãma. Si eſt ibi quod nutriatur, nutritur & B creſcit & permanet. Iñ quibuſdã ſic eſſe debet tanquã flamma ad fomitẽ: ut ſi non ardebat, accedente ſermone accendatur. In quibuſdam enim nutritur quod eſt, in quibuſdam accenditur ſi deeſt: ut omnes in una charitate gaudeamus. Vbi autẽ charitas, ibi pax: & ubi humilitas, ibi charitas. Iam ipſum audiamus: & ad eius uerbum quæ dñs ſuggerit, etiã uobis ut bene intelligatis, loquamur.

De eo quod Ioannes dicit, Quod erat ab initio, quod audiuimus & quod uidimus, & manus noſtræ tractauerunt de uerbo uitæ: uſq; ad id, Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius.

Tractatus I.

C QVOD erat ab initio, quod audiuimus, & quod uidimus oculis noſtris, & manus noſtræ tractauerunt de uerbo uitæ.] Quis eſt qui manibus tractet uerbum, niſi quia uerbum caro factũ eſt & habitauit in nobis? Hoc autem uerbum quod caro factum eſt, ut manibus tractaretur, cœpit eſſe caro ex uirgine Maria: ſed non tunc cœpit uerbum, quia quod erat ab initio dixit. Videte ſi non atteſtatur Epiſtola ſua Euangelio ſuo: ubi modo audiſtis, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deũ. Forte de uerbo uitæ ſic quiſq; accipiat, quaſi locutionem quandam de Chriſto, nõ ipſum corpus Chriſti quod manibus tractatũ eſt. Vide quid ſequatur, Et ipſa uita manifeſtata eſt.] Chriſtus ergo uerbum uitæ. Et unde ergo manifeſtata D eſt? Erat enim ab initio: ſed non erat manifeſtata hominibus. Manifeſta aũt erat angelis uidẽtibus, & tanquam pane ſuo cibantibus. Sed quid ait ſcriptura? Panem angelorum manducauit homo. Ergo manifeſtata eſt ipſa uita in carne: quia in manifeſtatiõe poſita eſt, ut res quæ ſolo corde uideri poteſt, uideretur & oculis, ut corda ſanaret. Solo enim corde uidetur uerbum, caro autem & oculis corporalibus uidetur. Erat unde uideremus carnem, ſed non erat unde uideremus uerbum: factũ eſt uerbum caro quam uidere poſſemus, ut ſanaretur in nobis unde uerbum uideremus. Et uidimus, inquit, & teſtes ſumus.] Forte aliqui fratrum neſciunt, qui Græce non norunt, quid ſint teſtes Græce, & uſitatum nomen eſt omnibus & religioſum: quos enim teſtes Latine dicimus, Græce martyres

Ioan. 1 — *Pſal. 77*

tyres ſunt. Quis autem nō audiuit martyres? Aut A
in cuius Chriſtiani ore nō quotidie habitat nomē
martyrum? Atq; utinam ſic habitet & in corde, ut
paſſiones martyrum imitemur, non eos calcibus
perſequamur. Ergo hoc dixit, Vidimus, & teſtes
ſumus: audiuimus, & martyres ſumus. Teſtimoni-
um enim dicendo ex eo quod uiderūt, & teſtimo
nium dicendo ex eo quod audierunt ab his qui ui
derunt: cum diſpliceret ipſum teſtimonium homi
nibus aduerſus quos dicebatur, paſſi ſunt omnia
quæ paſſi ſunt martyres. Teſtes dei paſſi ſunt. De-
us teſtes habere uoluit homines, ut et homines ha
beāt teſtem deū. Vidimus, inquit, & teſtes ſumus.
Vbi uiderunt? In manifeſtatiōe. Quid eſt in mani
feſtatione? In ſole, id eſt, in hac luce. Vnde autē po
Pſal. 18 tuit uideri in ſole qui fecit ſolē: niſi, quia in ſole po B
ſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus
procedens de thalamo ſuo, exultauit ut gigas ad
currendum uiam? Ille ante ſolem qui fecit ſolem,
ille ante luciferum, ante omnia ſydera, ante omes
angelos, uerus creator: quia omia per ipſum facta
ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Vt uideretur ocu
lis carneis, qui ſolem uident, ipſum tabernaculum
ſuum in ſole poſuit, id eſt carnē ſuam in manifeſta
tione huius lucis oſtēdit: & illius ſponſi thalamus
fuit uterus uirginis, quia in illo utero uirginali cō
iuncti ſunt duo, ſpōſus & ſponſa. Sponſus uerbū,
Gen. 2 & ſponſa caro: quia ſic ſcriptum eſt, Et erunt duo
Matt. 19 in carne una: et dominus in Euangelio, Igitur iam
non duo, ſed una caro. Et Eſaias optime meminit
unum eſſe ipſos duos, loquitur enim ex ipſa perſo C
Eſa. 1 na Chriſti, & dicit, Sicut ſpōſo impoſuit mihi mi-
tram, & ſicut ſponſam ornauit me ornamento. V-
nus uidetur loqui, & ſponſum ſe fecit & ſponſam,
quia non duo ſed una caro. Quia uerbum caro fa-
ctum eſt, & habitauit in nobis: illi carni adiūgitur
Eccleſia, & fit Chriſtus totus, caput & corpus. Et
teſtes, inquit, ſumus: & annūciamus uobis uitam
æternam, quę erat apud patrem, et manifeſtata eſt
in nobis,] hoc eſt, manifeſtata eſt inter nos. Quid
apertius diceretur quàm manifeſtata eſt in nobis?
Quæ ergo uidimus & audiuimus, nunciamus uo-
bis. Intendat charitas ueſtra. Quæ ergo uidimus
& audiuimus, nunciamus uobis.] Illi uiderunt ip-
ſum dominum præſentē in carne: & audierunt uer
ba ex ore domini, & annunciauerūt nobis. Et nos
ergo audiuimus, ſed non uidimus. Minus ergo ſu D
mus felices, quàm illi qui uiderūt & audierunt? Et
quomodo adiungit? Vt & uos ſocietatē habea-
tis nobiſcum.] Illi uiderunt, nos nō uidimus: & ta
men ſocij ſumus, quia fidem cōmunem tenemus.
Nam quidam uidendo nō credidit: & palpare uo-
luit, & ſic credere, & ait, Non credam niſi digitos
meos miſero in locum clauorū, & cicatrices eius
tetigero. Et præbuit ſe ex tēpore palpādum mani-
bus hominum, qui ſemper ſe præbet uidendum a-
ſpectibus angelorū: & palpauit ille diſcipulus &
Ioan. 20 exclamauit, Dominus meus & deus meus. Quia
tetigit hominem, confeſſus eſt deum. Et dominus
conſolans nos qui ipſum iam in cœlo ſedentē ma
nu contrectare non poſſumus, ſed fide cōtingere:

ait illi, Quia uidiſti credidiſti, beati qui nō uiderūt
& credunt. Nos deſcripti ſumus, nos deſignati ſu-
mus. Fiat ergo in nobis beatitudo, quā dominus
prædixit futuram, Firme teneamus quod non ui-
demus quia illi nunciant qui uiderunt. Vt & uos,
inquit, ſocietatem habeatis nobiſcū. Et quid ma-
gnum ſocietatem habere cū hominibus? Noli cō-
temnere, Vide quid addat. Et ſocietas noſtra ſit
cū deo patre, & Ieſu Chriſto filio eius. Hæc, inqt,
ſcribimus uobis: ut gaudium ueſtrum ſit plenū.]
Plenū gaudium dicit in ipſa ſocietate, in ipſa chari
tate, in ipſa unitate. Et hæc, inquit, eſt annuncia-
tio quā audiuimus ab eo, & annūciamus uobis.]
Quid eſt hoc? Ipſi uiderunt, cōtrectauerunt mani
bus uerbū uitæ: ab initio erat, ad tēpus uiſibilis &
palpabilis factus eſt unicus filius dei. Ad quā rem
uenit, uel quid nobis nouum nunciauit? Quid do
cere uoluit? Quare fecit hoc quod fecit, ut uerbū
caro fieret, ut deus ſemper omia indigna ab homi
nibus pateretur, ut alapas eorum ſuſtineret de ma
nibus quas ipſe formauit? Quid uoluit docere?
Quid uoluit oſtendere? Quid uoluit annunciare?
Videamus: nā ſine fructu præcepti, auditio rei ge
ſtæ, quia natus eſt Chriſtus, & quia paſſus eſt Chri
ſtus, auocamentum mētis eſt, non firmamentum.
Quid magnum audis? Quo fructu audias uide,
Quid uoluit docere? Quid annunciare? Audi,

Quia deus lux eſt, inquit, & tenebræ in eo non
ſunt ullæ.] Adhuc lucem quidem nominauit, ſed
obſcura ſūt uerba. Bonū eſt nobis ut ipſa lux quā
nominauit, illuſtret corda noſtra: & uideamus qd
dixit. Hoc eſt quod annūciamus, qa deus lux eſt,
& tenebræ in eo nō ſunt ullæ. Quis enim auderet
dicere, quia in deo ſunt tenebræ? Aut qd eſt ipſa
lux? Aut quid ſunt tenebræ? Ne forte talia dicat
quæ ad oculos iſtos noſtros pertineant: deus lux
eſt. Ait neſcio quis, Et ſol lux eſt, & luna lux eſt, &
lucerna lux eſt. Aliquid debet eſſe his maius, lōge
præſtātius longeq; ſupereminētius. Quantū de-
us à creatura, quantū conditor à conditione, quā-
tum ſapiētia ab eo quod factum eſt per ſapientiā,
longe ultra omnia debet eſſe lux iſta. Et forte uici
ni ei erimus, ſi quę ſit lux iſta cognouerimus, & ad
eam nos applicauerimus ut ex ipſa illuminemur:
quia in nobis tenebræ ſumus, & ab illa illuminati
poſſumus eſſe lux, & nō confundi de illa, quia de
nobis confundimur. Quis eſt qui de ſe cōfundit?
Qui ſe cognoſcit peccatorē. Quis de illa non con
funditur? Qui ab illa illuminatur. Quid eſt ab illa
illuminari? Qui iam uidet ſe peccatis tenebrari, et
cupit ab illa illuminari: accedit ad illam. Vnde di-
cit pſalmus, Accedite ad eum & illuminamini, & Pſal. 33
uultus ueſtri non erubeſcent. Sed erubeſcis de
illa, ſi quando tibi te fœdum oſtenderit: diſpliceat
tibi fœditas tua, ut percipias pulchritudinē illius.
Hoc eſt quod uult docere. Et fortaſſe pręproperе
illud nos dicimus: ipſe hoc manifeſtet in cōſequē-
tibus. Memēto in principio ſermonis noſtri, quia
epiſtola iſta charitatem cōmendat, Deus lux eſt,
inquit, & tenebræ in eo non ſunt ullæ. Et quid ſu-
perius dixerat? Vt ſocietatem habeatis nobiſcū,

& ſocietas noſtra ſit cũ deo patre & filio eius Ieſu A
Chriſto. Porrò ſi deus lux eſt, & tenebræ in eo nõ
ſunt ullæ, & ſocietatẽ cum illo habere debemus,
& à nobis pellendæ ſunt tenebræ, ut fiat in nobis
lux: nam tenebræ cum luce ſocietatẽ habere non
poſſunt. Ideo uide quid ſequatur, Quod ſi dixe-
rimus quòd ſocietatẽ habemus cum eo, & in te-
nebris ambulamus, mẽtimur.] Habes & Apoſto-
2.Cor.6 lum Paulum dicentẽ, Aut quæ ſocietas luci ad te-
nebras? Dicis te ſocietatẽ habere cũ deo, & in te-
nebris ambulas: & deus lux eſt, & tenebræ in eo
nõ ſunt ullę. Quomodo ergo eſt ſocietas luci et te
nebris? Iam ergo dicat ſibi homo. Quid faciã? Vn
de ero lux? In peccatis & in iniquitatib. uiuo. Qua
ſi ſubrepit quædã deſperatio & triſtitia. Salus nul
la eſt, niſi in ſocietate dei. Deus lux eſt, & tenebræ B
in eo nõ ſunt ullæ. Peccata aũt tenebræ ſunt, ſicut
dicit Apoſtolus diabolũ & angelos eius rectores
tenebrarũ harum eſſe. Non diceret rectores tene-
brarum, niſi rectores peccatorũ, dominatores ini
quorũ. Quid ergo faciemus fratres mei? Societas
cum deo habenda eſt, alia ſpes uitæ æternæ nulla
eſt. Deus lux eſt, & tenebræ in eo ſũt nullæ: iniqui
tates aũt tenebræ ſunt. Iniquitatib. premimur, ne
ſocietatem cum deo habere poſſimus. Quæ ergo
ſpes? Nónne promiſerã me aliquid locututũ iſtis
diebus quod gaudiũ faciat? Quod ſi nõ exhibeo,
triſtitia eſt iſta, Deus lux eſt, & tenebræ in eo non
ſunt ullæ: peccata tenebræ ſunt. Quid erit nobis?
Audiamus ne forte cõſoletur, erigat, det ſpem, ne
deficiamus in uia. Currimus eñ, & ad patriã curri
mus: et ſi nos peruenturos deſperamus, ipſa deſpe C
ratione deficimus. Ille aũt qui nos uult peruenire,
ut conſeruet in patria, paſcit in uia. Audiamus er-
go, Quod ſi dixerimus quia ſocietatẽ habemus
cũ eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & nõ
facimus ueritatẽ.] Non dicamus quia ſocietatem
cũ illo habemus, ſi in tenebris ambulamus. Quod
ſi in lumine ambulamus, ſicut et ipſe eſt in lumine:
ſocietatem habemus cum inuicem. In lumine am
bulemus, ſicut et ipſe eſt in lumine: ut poſſimus ſo
cietatem habere cum illo.] Quid facimus de pec-
catis? Audi quid ſequitur. Et ſanguis Ieſu Chri-
ſti filij eius purgauit nos ab omi delicto.] Magnã
ſecuritatẽ dedit deus. Merito paſcha celebramus,
ubi fuſus eſt ſanguis domini, quo purgamur ab o- D
mni delicto. Scimus ſecuri. Cautionem cõtra nos
diabolus ſeruitutis tenebat, ſed ſanguine Chriſti
deleta eſt. Sanguis, inquit, filij eius purgauit nos
ab omni delicto. Quid eſt ab omni delicto? Attẽ-
dite. Ecce iam in nomine Chriſti per ſanguinẽ cru
cis domini, quẽ nunc cõfeſſi ſunt iſti qui appellan
tur infantes, mundata ſunt omnia peccata ipſorũ.
Veteres intrauerũt & noui exierunt. Quid eſt ue
teres intrauerunt, noui exierũt? Senes intrauerũt,
infantes exierũt. Senectus eñ ueternoſa, uetuſta
uita: infantia autem regeneratiõis, noua uita. Sed
quid facimus? Præterita peccata donata ſunt, non
tantum ipſis, ſed & nobis: & poſt donationem &
abolitionem omnium peccatorum uiuẽdo in hoc
ſeculo inter tentationes, quædam forte contracta

A ſunt. Ideo quod poteſt homo faciat. Ipſe confitea-
tur quod eſt, ut ab illo cureť, qui ſemper eſt quod
eſt. ipſe enim eſt & eſt, nos non eramus & ſumus.
Vide eñ quid dicat, Quòd ſi dixerimus quia pec
catum non habemus: noſmetipſos ſeducimus, &
ueritas in nobis non eſt.] Ergo ſi te confeſſus fue-
ris peccatorẽ, eſt in te ueritas: nam ipſa ueritas lux
eſt. Nondũ perfecte ſplẽduit uita tua, quia inſunt
peccata: ſed tamẽ iam illuminari cœpiſti, quia in-
eſt cõfeſſio peccatorũ. Vide enim quid ſequatur,

Quòd ſi confeſſi fuerimus delicta noſtra: fidelis
eſt et iuſtus ut dimittat nobis delicta noſtra, et pur
get nos ex omni iniquitate.] Non tãtum præteri-
ta, ſed & ſi qua forte cõtraximus ex hac uita: quia
non poteſt homo quamdiu carnem portat nõ ha-
B bere uel leuia peccata. Sed iſta leuia quæ dicimus,
noli contemnere. Si cõtemnis quando appendis,
expaueſce quando numeras. Leuia multa, faciunt
unum grande. Multæ guttæ implent flumen: mul
ta grana faciunt maſſam. Et quæ ſpes eſt? Ante o-
mnia confeſſio: ne quiſquam ſe dicat iuſtum, &
ante oculos dei qui uidet quod eſt, erigat ceruicẽ
homo qui nõ erat & eſt. Ante omnia ergo confeſ-
ſio, deinde dilectio: quia de charitate quid dictũ
eſt? Charitas cooperit multitudinem peccatorũ. 1.Pet.4
Iam uideamus ſi ipſam charitatem commendat,
propter ſurrepẽtia delicta: quia ſola delicta extin
guit charitas, ſuperbia extinguit charitatem. Hu-
militas ergo roborat charitatẽ, charitas extinguit
delicta. Humilitas pertinet ad confeſſionem, qua
confitemur nos peccatores: ipſa eſt humilitas, nõ
C dicamus illud lingua, quaſi propter arrogantiam,
ne diſpliceamus hominibus ſi nos iuſtos dixeri-
mus. Faciunt hoc impij & inſani. Scio quidẽ quia
iuſtus ſum, ſed quid dicturus ſum ante homines?
Si me iuſtum dixero, quis ferat? Quis toleret? A-
pud deum nota ſit iuſtitia mea. Ego tamen dicam
me peccatorẽ: nõ quia ſum, ſed ne arrogãtia odio
ſus inueniar. Dic hominibus quid es, dic deo quid
es. Quia ſi non dixeris deo quod es, damnat deus
quod in te inueniet. Nõ uis ut ille damnet? tu dam
na. Vis ut ille ignoſcat? tu agnoſce, ut poſſis deo
dicere, Auerte faciem tuã à peccatis meis. Dic illi
etiam illa uerba in ipſo pſalmo, Quoniã iniquita- Pſal.51
tem meam ego cognoſco. Quòd ſi confeſſi fueri-
D mus delicta noſtra: fidelis eſt & iuſtus, qui dimit-
tat nobis delicta noſtra, & purget nos ex omni ini
quitate. Quòd ſi dixerimus qa nõ peccauimus:
mendacem facimus eum, & uerbum eius non erit
in nobis.] Si dixeris, nõ peccaui: illum facis men-
dacem, cum te uis facere ueracem. Vnde fieri po-
teſt ut deus mendax ſit, & homo uerax: cum con-
tradicat ſcriptura, Omnis homo mendax, & deus Pſal.115
ſolus uerax? Ergo deus per ſeipſum uerax, tu per
deum uerax, nam per te mẽdax. Et ne forte impu-
nitatẽ uideretur dediſſe peccatis, quia dixit, Fide-
lis eſt & iuſtus qui mũdet nos ab omni iniquitate:
& dicerent iam ſibi homines, Peccemus, ſecuri fa-
ciamus quod uolumus, purgat nos Chriſtus, fide-
lis eſt & iuſtus, purgat nos ab omni iniquitate: tol
lit tibi malam ſecuritatem, & inſerit utilẽ timorẽ.
Male

Male uis eſſe ſecurus, ſolicitus eſto: fidelis enim A
eſt et iuſtus, ut dimittat nobis delicta noſtra, ſi ſem
per tibi diſpliceas, & muteris donec perficiaris.
Cap. II Ideo quid ſequitur? Filioli mei, hæc ſcribo uobis
ut non peccetis.] Sed forte ſurrepit de uita huma-
na peccatum. Quid ergo fiet? Iam deſperatio erit?
Audi. Si quis, inquit, peccauerit, aduocatum ha
bemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & ip
ſe propiciator eſt peccatorũ noſtrorũ.] Ille eſt er-
go aduocatus, da operam ne pecces. Si de infirmi
tate uitæ ſurrepſerit peccatum, continuo uide, cõ-
tinuo diſpliceat, continuo damna: & cum damna-
ueris, ſecurus ad iudicẽ uenies. Ibi habes aduoca-
tum: noli timere, ne perdas cauſam cõfeſſiõis tuę.
Si enim aliquãdo in hac uita cõmittit ſe homo di-
ſertæ linguæ & non perit, cõmittis te uerbo & pe B
riturus es? Clama. Aduocatum habemus apud pa
trem. Videte ipſum Ioannem ſeruantem humilita
tem. Certe uir iuſtus erat & magnus, qui de pecto
re domini myſteriorum ſecreta bibebat ille qui bi
Ioan. 1 bẽdo de pectore domini diuinitatem ructauit, In
principio erat uerbum, & uerbũ erat apud deum.
Ille talis uir non dixit, aduocatũ habetis apud pa-
trem: ſed ſi quis peccauerit, aduocatum, inquit, ha
bemus. Non dixit, habetis, nec me habetis dixit,
nec ipſum Chriſtum habetis dixit: ſed & Chriſtũ
poſuit, non ſe, & habemus dixit, non habetis. Ma
luit ſe ponere in numero peccatorũ, ut haberet ad
uocatum Chriſtum: quàm ponere ſe pro Chriſto
aduocatũ, & inueniri inter damnandos ſuperbos.
Fratres, Ieſum Chriſtum iuſtum, ipſum habemus C
aduocatum ad patrẽ: ipſe propiciatio eſt peccato-
rum noſtrorum. Hoc qui tenuit, hæreſim nõ fecit:
hoc qui tenuit, ſchiſma nõ fecit. Vnde enim facta
ſunt ſchiſmata? Cum dicunt homines, nos iuſti ſu-
mus, cum dicunt homines, nos ſanctificamus im-
mundos, nos iuſtificamus impios, nos petimus,
nos impetramus. Ioãnes aũt quid dixit? Et ſi quis
peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ie
ſum Chriſtum iuſtum. Sed dicit aliquis, Ergo ſan-
cti non petunt pro nobis? Ergo epiſcopi uel præ
poſiti non petunt pro populo? Sed attendite ſcri-
pturas, & uidete, quia & præpoſiti cõmendant ſe
Col. 4 populo. Nã Apoſtolus dicit plebi, Orantes ſimul
& ꝓ nobis. Orat Apoſtolus pro plebe, orat plebs
pro Apoſtolo: oramus ꝓ uobis fratres, ſed & uos D
orate pro nobis. Inuicem pro ſe omnia mẽbra o-
rẽt, caput pro omnibus interpellet. Propterea nõ
mirum quia ſequitur & hic, & claudit ora diuiden
tibus Eccleſiam dei: quia dixit, Ieſum Chriſtũ ha-
bemus iuſtum, & ipſe propiciatio eſt peccatorum
noſtrorum. Propter illos qui ſe diuiſuri erant, & di
Matt. 24 cturi, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, & uellent o-
ſtendere eum in parte qui emit totum & poſſidet
totum: continuo ſecutus adiunxit, Non tantum
noſtrorum, ſed & totius mundi.] Quid eſt hoc fra
tres? Certe inuenimus eam in campis ſaltuũ, inue-
Pſal. 131 nimus Eccleſiam in omnibus gẽtibus. Ecce Chri-
ſtus propitiatio eſt peccatorũ noſtrorum: non tan-
tum noſtrorũ, ſed & totius mundi. Ecce habes Ec
cleſiam per totũ mundũ, noli ſequi falſos iuſtifica-

A tores, & ueros præcipitatores. In illo monte eſto
qui impleuit orbem terrarum: quia Chriſtus pro-
piciatio eſt peccatorũ noſtrorum, non tantum no
ſtrorum, ſed & totius mundi quem ſuo ſanguine
cõparauit. Et in hoc, inquit, cognoſcimus eum,
ſi mandata eius ſeruauerimus.] Quæ mandata?
Qui dicit quia cognouit eum, & mandata eius nõ
ſeruat: mendax eſt, & in hoc ueritas non eſt.] Sed
adhuc quæris, Quæ mandata? Qui aũt, inquit,
ſeruauerit uerbũ eius, uere in hoc perfecta eſt dile
ctio dei.] Videamus ne ipſum mãdatum dilectio
dei uocetur. Quærebamus enim, quæ mandata, &
ait, Qui aũt ſeruauerit uerbũ eius, uere in hoc per-
fecta eſt dilectio dei. Attendite Euangelium, ſi nõ
eſt hoc mandatum. Mandatum, inquit, nouum do
B uobis, ut uos inuicem diligatis. In hoc cognoſci-
mus quia in ipſo ſumus, ſi in illo perfecti fueri-
mus.] Perfectos in dilectione uocat. Quæ eſt ꝑfe
ctio dilectionis? Et inimicos diligere, & ad hoc di
ligere, ut ſint fratres: nõ eñ dilectio noſtra carna-
lis eſſe debet. Optare alicui ſalutẽ tẽporalem, bo-
nũ eſt: ſed & ſi deſit, anima tuta ſit. Si optas alicui
amico tua uitam, bene facis: gaudes de morte ini-
mici, male facis. Sed forte & amico tuo uita illa
quã optas inutilis eſt, & inimico tuo mors de qua
gaudes utilis fuit. Incertũ eſt utrũ alicui ſit utilis ui
ta iſta, an inutilis: uita uero quæ eſt apud deũ, ſine
dubio utilis eſt. Sic dilige inimicos tuos, ut fratres
optes. Sic dilige inimicos, ut in ſocietatẽ tuam uo
cẽtur: ſic enim dilexit ille qui in cruce pendẽs ait,
C Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt. Neq; Luc. 23
enim dixit, pater, uiuãt iſti multo tẽpore: me qui-
dem occidunt, ſed ipſi uiuant. Sed quid ait? Igno-
ſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Mortem ſem-
piternã ab eis expellebat, prece miſericordiſſima,
& potẽtia pręſtantiſſima. Multi ex eis crediderũt,
& dimiſſus eſt eis fuſus ſanguis Chriſti. Primo fu-
derunt cum ſæuirent, biberunt cum crederent. In
hoc cognoſcimus quia in ipſo ſumus, ſi in ipſo per
fecti fuerimus. De ipſa perfectione diligẽdorum
inimicorum dominus admonens, ait, Eſtote ergo Matt. 5
uos perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfe-
ctus eſt. Qui ergo dicit ſe in ipſo manere, debet
ſicut ipſe ambulauit & ipſe ambulare.] Quomo-
do fratres? Quid nos monet? Qui dicit ſe in ipſo
D manere, id eſt in Chriſto, debet ſicut ipſe ambula-
uit & ipſe ambulare. Forte hoc nos monet, ut am-
bulemus in mari? Abſit. Hoc ergo, ut ambule-
mus in uia iuſtitiæ. In qua uia? Iã cõmemoraui. Fi-
xus in cruce erat, & in ipſa uia ambulabat: ipſa eſt
uia charitatis. Pater ignoſce illis, qa neſciunt qd fa Luc. 23
ciũt. Si ergo didiceris orare pro inimicis tuis, am-
bulas uiam domini. Dilectiſſimi, nõ mandatum
nouum ſcribo uobis, ſed mandatum uetus quod
habebatis ab initio.] Quod mandatum uetus di-
xit? Quod habebatis, inquit, ab initio. Ideo ergo
uetus, quia iam illud audiſtis: alioquin contrarius
erit domino, ubi ait, Mandatũ nouũ do uobis, ut Ioan. 13
uos inuicem diligatis. Sed mandatũ uetus. Quare
nõ nouum? Quia ad ueterem hominem pertinet.
Sed quare? Quod habebatis ab initio. Manda-

tum uetus eſt, uerbum quod audiſtis. Ideo ergo uetus, quia iam audiſtis. Et idipſum nouum oſtendit, dicens, Iterum mandatum nouum ſcribo uobis.] Non alterum, ſed idem ipſum. Quod dixi uetus, idem eſt & nouum. Quare? Quod eſt uerum in ipſo & in uobis.] Nã quare uetus, audiſtis: quia iam illud noueratis. Quare autẽ nouum? Quia tenebræ tranſierunt, & lux uera iam lucet.] Ecce unde nouum: quia tenebræ ad ueterem hominẽ, lux uero ad nouum hominẽ pertinet. Quid dixit
Col. 3 Apoſtolus Paulus? Exuite uos ueterẽ hominem,
Eph. 5 & induite nouum. Et iterum quid dicit? Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino. Qui dicit ſe eſſe in lumine:] modo manifeſtat totum quod dixit. Qui dicit ſe eſſe in lumine, & fratrẽ ſuum odit: in tenebris eſt uſq; adhuc.] Eia fratres mei, quãdiu dicemus uobis diligite inimicos? Videte quod peius eſt, ne adhuc fratres oderitis. Si fratres ſolum amareris, nondum eſſetis perfecti: ſi autem fratres oderitis, quid eſtis? Vbi eſtis? Reſpiciat unuſquiſq; cor ſuum: non teneat odiũ contra fratrem pro aliquo uerbo duro, pro contentione terræ, ne fiat terra. Quiſquis enim odit fratrem ſuum, non dicat quia in lumine ambulat. Quid dixit? Non dicat quia in Chriſto ambulat. Qui dicit ſe eſſe in luce, & odit fratrem ſuum: in tenebris eſt uſq; adhuc. Neſcio qs ex Pagano factus eſt Chriſtianus. Intendite: ecce tenebræ erat quãdo Paganus erat, modo iã Chriſtianus factus eſt. Deo gratias. Omnes gratulantur: recitatur Apoſtolus gratulans, Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Adorabat idola, adorat deum: adorabat quem fecit, adorat qui eum fecit. Mutatus eſt, deo gratias, omnes gratulantur Chriſtiani. Quare? Quia iam adorator patris & filij & ſpiritus ſancti, & deteſtator dæmoniorum & idolorum eſt. Adhuc iſte Ioannes ſollicitus eſt, multis gratulantibus adhuc ſuſpectus eſt. Fratres, maternam ſollicitudinem libenter amplectamur. Nõ ſine cauſa mater ſollicita eſt de nobis, cum alij gaudẽt: matrem dico charitatẽ, ipſa enim habitat in corde Ioannis, cum iſta diceret. Quare, niſi quia aliquid timet in nobis, & cum iam nobis homines gratulantur? Quid eſt quod timet? Qui dicit ſe eſſe in lumine. Quid eſt hoc? Iam dicit ſe eſſe Chriſtianum, & fratrem ſuũ odit: in tenebris eſt uſq; adhuc. Quod exponere non eſt: ſed quod gaudere ſi nõ fiat, aut quod plangere ſi fiat. Qui diligit fratem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt.] Obſecro per Chriſtum, paſcit nos Chriſtus, refecturi ſumus corpora in nomine Chriſti, & aliquantum refecta ſunt & reficienda ſunt, mens noſtra paſcatur. Non quia diu dicturus ſum dico, nã ecce iam finitur lectio: ſed ne forte ex tędio minus attẽte audiat quod maxime neceſſarium eſt, Qui diligit fratrem ſuũ in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt. Qui ſunt qui patiuntur ſcandalum aut faciũt? Qui ſcandalizantur in Chriſto & in eccleſia. Qui in Chriſto ſcandalizantur, tanquam à ſole urũtur: qui in eccleſia, tanquam à luna. Dicit autem pſal-
Pſal. 120 mus, Per diem ſol nõ uret te, neq; luna per noctẽ,

A Id eſt, ſi tenueris charitatem, nec in Chriſto ſcandalũ patieris, nec in eccleſia: nec Chriſtũ relinques, nec eccleſiam. Qui enim eccleſiam relinquit, quomodo eſt in Chriſto, qui in mẽbris Chriſti nõ eſt? Quomodo eſt in Chriſto, qui in corpore Chriſti non eſt? Illi ergo patiũtur ſcandalũ, qui relinquũt aut Chriſtum aut Eccleſiã. Vnde intelligimus quia inde dixit pſalmus, Per diem ſol non uret te, neq; luna per noctem, quia ipſam uſtionem ſcandalum uult intelligi? Primo ipſam ſimilitudinem attẽde. Quomodo qui uritur dicit, nõ tolero, non fero, & ſubducit ſe: ſic qui quædam nõ ferunt in Eccleſia, & ſubtrahunt ſe uel nomini Chriſti uel eccleſiæ: ſcãdalum patiuntur. Videte quomodo paſſi ſunt ſcandalum tanq; à ſole illi carnales, quibus prædi-
B cabat carnem ſuam Chriſtus & dicebat, Qui non Ioan. 6
mãducauerit carnem filij hominis & biberit eius ſanguinem, non habebit in ſe uitam. Septuaginta ferme homines dixerunt, Durus eſt hic ſermo: & receſſerunt ab eo, & remanſerunt duodecim. Omnes illos uſſit ſol, & receſſerunt: non ualentes ferre uim uerbi. Remanſerũt ergo duodecim. Et ne forte putarẽt homines, quia ipſi præſtant Chriſto credendo in Chriſtum, & non ab ipſo illis præſtatur beneficiũ: cum duodecim remanſiſſent, ait illis dominus, Nunquid & uos uultis ire? Vt noueritis, quia uobis neceſſarius ego ſum, non uos mihi. Illi autem quos non uſſerat ſol, reſponderũt uoce Petri, Domine, uerbum uitæ æternę habes. Quò ibi- Ioan. 6
mus? Quos autem urit Eccleſia tanquã luna per-
C noctem? Qui ſchiſmata fecerunt. Audi ipſum uerbum poſitũ in Apoſtolo. Quis infirmatur, & ego 2. Cor. 11
non infirmor? Quis ſcãdalizatur, & ego nõ uror? Quomodo ergo non eſt ſcandalum, in eo qui diligit fratrem? Quia qui diligit fratrẽ, tolerat omnia propter unitatem: quia in unitate charitatis eſt fraterna dilectio. Offendit te neſcio quis, ſiue malus, ſiue ut tu putas malus, ſiue ut tu fingis malus, & deſeris tot bonos? Qualis dilectio eſt fraterna? Qualis apparuit in iſtis Donatiſtis. Cum accuſant Apoſtolos, deſeruerunt orbem terrarũ. Nunquid in orbe terrarum ſancti non erant? Aut inauditi à uobis damnari potuerũt? Sed ò ſi diligeretis fratres, ſcãdalum in uobis non eſſet. Audi pſalmum quid Pſal. 118
dicat, Pax multa diligentibus legem tuam: & non
D eſt eis ſcandalum. Pacẽ multã dixit eis qui diligũt legem dei, & ideo non eis eſſe ſcandalum. Illi ergo qui ſcandalum patiuntur, pacem perdũt. Et quos dixit non pati ſcandalum, aut non facere? Diligentes legem dei Ergo in charitate poſiti ſunt. Sed dicit aliquis, Legem dei dixit diligentibus, non fratres. Audi quid dominus dicat, Mandatum nouũ Ioan. 13
do uobis, ut uos inuicem diligatis. Quid eſt lex niſi mandatum? Quomodo autẽ non patiuntur ſcãdalum, niſi dum ſufferunt inuicem? Sicut Paulus dicit, Sufferentes inuicem in dilectione: ſtudentes Eph. 4
ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis. Et quia ipſa eſt lex Chriſti, eundem audi Apoſtolum commendantem ipſam legem. Inuicem, inquit, onera Gal. 6
ueſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.

Nam qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & inte-

in tenebris ambulat: & neſcit quò eat.] Magna A res fratres: attendite rogamus uos. Qui odit fratrem ſuum, in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: quoniã tenebræ excæcauerũt oculos eius.] Quid tam cæcum, quàm iſti qui oderunt fratres? Nam ut noueritis quia cæci ſunt, in montem offenderunt. Eadem dico, ne uobis excidant. Nónne lapis iſte qui præciſus eſt de monte ſine manibus, Chriſtus eſt de regno Iudæorum ſine opere mari-
Dan. 2 tali? Nónne ille lapis cõfregit omnia regna terrarum, id eſt omnes dominationes idolorum & dæmoniorum? Nónne ille lapis creuit, & factus eſt mons magnus, & impleuit uniuerſum orbem terrarum? Nunquid digito oſtendimus iſtum montem, quomodo oſtẽditur hominibus tertia luna? Verbi gratia, quando uolunt homines uidere lu- B nam nouã: dicũt, Ecce luna, ecce ubi eſt: & ſi ſunt ibi qui non ualeant intendere aciem, & dicãt, Vbi? Intenditur illis digitus ut uideant. Aliquando dum erubeſcunt ne cæci putentur: dicunt ſe uidiſſe quod non uiderunt. Nunquid ſic oſtendimus Eccleſiam fratres mei? Nónne aperta eſt?] Nõne obtinuit omnes gẽtes? Nónne impletur quod ante tot annos promiſſum eſt Abrahæ, in ſemine eius benedici omnes gẽtes? Vni fideli promiſſum eſt, in milibus fidelium mundus impletus eſt. Ecce mons implens uniuerſam faciem terræ: ecce ciui-
Matt. 5 tas de qua dictum eſt, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Illi autẽ offendunt in montem. Et cũ eis dicitur, Aſcendite, nõ eſt mons dicunt: & facilius illuc faciem impingũt, quàm il- C lic habitaculum quærunt. Eſaias heſterna die lectus eſt. Quiſquis ueſtrum uigilabat, nõ oculis tãtũ ſed aure, nec aure corporis ſed aure cordis, ad-
Eſa. 2 uertit, Erit in nouiſſimis diebus manifeſtus mons domus dñi, paratus in cacumine montium. Quid tam manifeſtum quàm mons? Sed ſunt & montes ignoti, quia in una parte terrarũ poſiti ſunt. Quis ueſtrum nouit Olympum montẽ? quõ ibi qui habitant, Giddabã noſtrum non norunt. In partibus ſunt iſti montes. Ille aũt mons non ſic, quia impleuit uniuerſam faciẽ terræ: & de illo dicit, Paratus in cacumine montiũ. Mõs eſt ſuper cacumina omnium montiũ. Et congregabunt, inquit, ad eũ omnes gentes. Quis erat in hoc monte? Quis frangit faciẽ offendendo in illũ? Quis ignorat ciuitatem ſuper montẽ conſtitutam? Sed nolite mirari, quia D ignorat ab iſtis qui oderunt fratres: quia in tenebris ambulant, & neſciunt quò eant, quia tenebræ excæcauerũt oculos eorũ. Montem nõ uidẽt: nolo mireris, oculos non habent. Vnde oculos non habẽt? Quia tenebræ excæcauerũt eos. Vnde probamus? Quia fratres oderunt, quia cum offenduntur in Afros, ſeparant ſe ab orbe terrarũ: quia non tolerant pro pace Chriſti quos infamant, & tolerant pro parte Donati quos damnant.

De eo quod Ioannes dicit, Scribo uobis filioli, quia remittuntur uobis peccata per nomen eius: uſq; ad id, Et mundus tranſiet & deſideria eius. Qui autem fecerit uolũtatem dei, manet in æternum, ſicut & ipſe manet in æternum. Tractatus II.

Aug. to. 9

A O MNIA quæ legũtur in ſcripturis ſanctis, ad inſtructionem & ſalutem noſtram intente oportet audire. Maximè tamen memoriæ commendanda ſunt, quæ aduerſus hæreticos ualent plurimum: quorum inſidiæ infirmiores quoſq; & negligentiores circũuenire non ceſſant. Mementote dominum noſtrum & ſaluatorẽ Ieſum Chriſtum, & mortuum eſſe pro nobis & reſurrexiſſe: mortuũ ſcilicet ꝓpter delicta noſtra, reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram. Sicut modo audiſtis, quia diſcipulorum duorum quos inuenit in uia, tenebantur oculi ne eum agnoſcerẽt: inuenit Luc. 24
eos deſperantes de redemptione quæ erat in Chriſto, & exiſtimãtes iam illum paſſum, & mortuum B fuiſſe ſicut hominem, nec tanquam filium dei putantes ſemper uiuere, & in carne ita mortuum ut non reuiuiſceret, ſed tãquam unum ex prophetis, ſicut uerba eorum paulo ante qui intẽti eratis, audiſtis. Tũc aperuit illis ſcripturas, incipiẽs à Moyſe per omnes prophetas oſtẽdens eis omnia quæ paſſus erat prædicta fuiſſe: ne illi magis mouerentur, ſi reſurrexiſſet dominus, & magis ei nõ crederent, ſi de illo iſta antè dicta non eſſent. Firmitas enim fidei in eo eſt, quia omnia quæ euenerunt in Chriſto, prædicta ſunt. Diſcipuli ergo eum non agnouerunt, niſi in fractione panis. Et uere qui nõ ſibi iudiciũ manducat & bibit, in fractione panis Chriſtum agnoſcit. Poſtea et illi undecim putabãt ſe ſpiritum uidere. Præbuit ſe palpandum, qui ſe C præbuit crucifigendum: crucifigendum inimicis, palpandum amicis. Medicus tamen omnium, & illorum impietatis, et iſtorũ incredulitatis. Namq; audiſtis cum actus Apoſtolorum legerẽtur, quot milia crediderunt ex interfectoribus Chriſti. Si crediderunt poſtea qui occiderant, nõ erant credituri qui paululũ dubitabant? Et ipſis tamen, quod maximè debetis animaduertere, & memoriæ ueſtræ mandare, quia contra inſidioſos errores deus uoluit ponere firmamentum in ſcripturis, contra quas nullus audet loq, qui quoquo modo ſe uult uideri Chriſtianum: cũ ſe palpandum præbuiſſet, nõ illis ſuffecit, niſi de ſcripturis confirmaret cor credentiũ: ꝓſpiciebat enĩ nos futuros. In quo palpemus nos nõ habemus, ſed quod legamus habemus. Si enim propterea illi crediderũt, quia tenue D runt & palpauerunt: nos quid facimus? Iam Chriſtus aſcendit in cœlum: non eſt uenturus niſi in fine, ut iudicet de uiuis & mortuis. Vnde credituri ſumus, niſi unde & ipſos palpantes uoluit confirmare? Aperuit enim illis ſcripturas, & oſtendit eis quia oportebat pati Chriſtum, & impleri omnia quæ de illo ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis. Omnem ueterem ſcripturã circumplexus eſt. Quicquid illarum ſcripturarũ eſt, Chriſtum ſonat: ſed ſi aures inueniat. Et aperuit eis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. Vnde & nobis hoc orandum eſt, ut ipſe ſenſum noſtrum aperiat. Quid autem oſtẽdit dominus ſcriptum de ſe in lege Moyſi & prophetis & pſalmis? Quid oſtẽdit? Ipſe dicat. Breuiter hoc Euangeliſta poſuit: ut

nos noſcamus, quid in tanta latitudine ſcriptura- A
rũ credere & intelligere debeamus. Certe multæ
ſunt paginæ, & multi libri, hoc habẽt omẽs quod
dixit dominus breuiter diſcipulis ſuis. Quid eſt
hoc? Quia oportebat pati Chriſtum, & reſurgere
tertia die. Habes iam de ſponſo, quia oportebat
Chriſtum pati & reſurgere. Commendatus eſt no
bis ſponſus. De ſponſa uideamus quid dicat: ut tu
cum cognoueris ſponſum & ſpõſam, nõ ſine cau-
ſa ad nuptias uenias. Celebratio enim nuptiarum
omnis celebratio: Eccleſiæ enim nuptiæ celebran
tur. Ductus eſt uxorem filius regis, & ipſe filius
regis rex: & qui frequentant, ipſi ſunt ſponſa. Nõ
quomodo in nuptijs carnalib. alij frequentãt nu-
ptias, & alia nubit: in Eccleſia qui frequentant, ſi
bene frequentant, ſponſa fiunt. Omnis enim Ec- B
cleſia ſpõſa Chriſti eſt, cuius principium & primi
tiæ caro Chriſti eſt: ibi iuncta eſt ſponſa ſponſo in
carne. Merito carnem ipſam cum commendaret,
panẽ fregit: & merito in fractiõe panis aperti ſunt
oculi diſcipulorum, & agnouerunt eum. Quid er
go dixit dominus ſcriptũ eſſe de ſe in lege & pro-
phetis et pſalmis? Quia oportebat pati Chriſtum.
Si non adderet, & reſurgere, recte illi plangerent,
quorum oculi tenebantur: ſed & reſurgere prædi
ctũ eſt. Et ut qd hoc? Quare oportebat pati Chri-
ſtum et reſurgere? Propter illum pſalmũ quem uo
bis maximè commendauimus, quarta ſabbati, ſta
tione prima nouiſſimę hebdomadis. Quare opor
Pſal.21 tebat Chriſtum pati & reſurgere? Propterea com
memorabuntur & conuertentur ad dominum u- C
niuerſi fines terræ: & adorabunt in cõſpectu eius
uniuerſæ patriæ gentium. Nam ut noueritis, quia
oportebat pati Chriſtum & reſurgere: & hic quid
addidit, ut poſt commendationem ſponſi cõmen
Act.1 daret & ſponſam? Et prædicari, inquit, in nomine
eius pœnitentiam & remiſſionẽ peccatorum per
omnes gentes, incipiens ab Hieruſalem. Audiſtis
fratres, tenete. Nemo dubitabat de Eccleſia, quia
per omnes gentes eſt: nemo dubitat, quia ab Hie
ruſalem cœpit, & omnes gentes impleuit. Agno-
ſcimus agrum ubi uitis plãtata eſt: cum autem cre
uerit, non agnoſcimus quia totum occupauit. Vn
de cœpit? Ab Hieruſalẽ. Quò peruenit? Ad om-
nes gentes. Paucæ remanſerũt, omnes tenebit. In-
terea dum omnes tenet, aliquã ſarmẽta inutilia ui D
ſa ſunt agricolæ præcidenda: & fecerunt hæreſes
& ſchiſmata. Non uos inducant præciſa ut præci-
damini: hortamini magis quæ præciſa ſunt, ut ite-
rum inſerantur. Manifeſtum eſt enim Chriſtũ paſ
ſum, reſurrexiſſe, aſcẽdiſſe in cœlũ: manifeſtata eſt
& Eccleſia, quia prædicatur in nomine eius pœni
tentia & remiſſio peccatorum per omnes gentes.
Vnde cœpit? Incipiẽs ab Hieruſalem. Audit ſtul-
tus, uanus. Et quid amplius dicturus ſum ꝙ cęcos,
qui tam magnũ montem non uident: qui cõtra lu
cernã in candelabro poſitã oculos claudunt? Cũ
eis dicimus, ſi Chriſtiani catholici eſtis, cõmunica
te illis Eccleſijs unde Euangeliũ toto orbe diffun-
ditur: illi Hieruſalẽ cõmunicate quando dicimus,
Reſpondent nobis, Nõ cõmunicamus illi ciuitati

ubi occiſus eſt rex noſter, ubi occiſus eſt dominus
noſter: quaſi oderint ciuitatẽ ubi occiſus eſt domi
nus noſter. Occiderũt Iudæi quẽ inuenerũt in ter-
ra, exufflãt iſti eũ qui ſedet in cœlo. Qui ſunt peio-
res, qui contempſerunt quia hominem putabant:
an qui ſacramenta eius exufflant, quem iam deum
confitentur? Sed oderunt uidelicet ciuitatem, in
qua dominus ipſorum occiſus eſt. Pij homines &
miſericordes, multum dolent occiſum eſſe Chri-
ſtum: & occidunt in hominibus Chriſtum. At ille
dilexit illam ciuitatem: & miſertus eſt eius. Inde
dixit incipere prædicationem ſuam: Incipiens ab
Hieruſalem. Ille ibi principium fecit prædicatio-
nis nominis ſui: & tu exhorreſcis communicatio-
nem illius ciuitatis? Non eſt mirum ſi præciſus o-
diſti radicẽ. Quid ait ille diſcipulis ſuis? Eſtote ſe
dentes in ciuitate, quia ego mitto promiſſionem
meam in uos. Ecce quam ciuitatẽ oderunt. Forte
amarent, ſi Iudæi interfectores Chriſti in illa habi-
tarent. Manifeſtum eſt enim omnes interfectores
Chriſti, id eſt Iudęos, expulſos eſſe de illa ciuitate.
Quæ habebat ſæuientes in Chriſtum, habet ado-
rantes Chriſtum: propterea illã iſti oderunt, quia
Chriſtiani in illa ſunt. Ibi uoluit ſedere diſcipulos
ſuos, & ibi illis mittere ſpiritum ſanctum. Vbi in-
cohata eſt Eccleſia, niſi ubi uenit de cœlo ſpirituſ-
ſanctus, & impleuit uno loco ſedentes centum ui
ginti? Duodenarius ille numerus decuplatus e-
rat. Sedebant centũ uiginti homines: & uenit ſpi-
rituſſanctus, & impleuit totũ locum, & factus eſt
ſonus, quaſi ferretur flatus uehemens, & linguæ
diuiſæ ſunt uelut ignis. Audiſtis actus Apoſtolo-
rum, hodie lecta eſt ipſa lectio: cœperũt linguis lo
qui quomodo ſpirituſſanctus dabat eis pronũcia-
re. Et omnes qui aderant illic, de diuerſis gẽtibus
uenientes Iudæi, agnoſcebãt unuſquiſq; linguam
ſuam: & mirabantur illos idiotas & imperitos ſu-
bito didiciſſe, non unam aut duas linguas, ſed om
nium omnino gentium. Vbi ergo iam omnes lin-
guæ ſonabant, omnes linguæ credituræ oſtende-
bantur. Iſti autem qui multum amãt Chriſtum, &
ideo nolunt communicare ciuitati quæ interfecit
Chriſtum, ſic honorant Chriſtum, ut dicant illum
remanſiſſe ad duas linguas, Latinam et Punicam,
id eſt Aphrã. Solas duas linguas tenet Chriſtus?
Iſtæ enim duæ linguæ ſolæ ſunt in parte Donati,
plus nõ habent. Euigilemus fratres, uideamus po
tius donum ſpirituſſancti: & credamus antedictis
de illo, & uideamus impleta eſſe quæ ante dicta
ſunt in pſalmo, Non ſunt loquelæ neq; ſermones, Pſal.18
quorum non audiantur uoces eorũ. Et ne forte &
ipſę linguæ uenerint ad unum locum, & non po-
tius donũ Chriſti uenerit ad omnes linguas: audi
quid ſequitur, In omnem terram exijt ſonus eorũ,
& in fines orbis terræ uerba eorum. Quare hoc?
Quia in ſole poſuit tabernaculũ ſuum: id eſt in ma
nifeſto. Tabernaculum eius, caro eius, tabernacu-
lum eius, Eccleſia eius: in ſole poſita eſt, non eſt in
nocte, ſed in die. Sed quare illi non agnoſcũt? Re-
dite ad lectionem, qua heri finis factus eſt, & ui-
dete quare nõ agnoſcũt. Qui odit fratrẽ ſuũ, in te-
nebris

nebris ambulat,& neſcit quò eat: quoniã tenebræ
excæcauerunt oculos eius. Nos ergo ſequentia ui
damus,& non ſimus in tenebris. Vnde nõ erimus
in tenebris? Si amemus fratres. Vnde probať quia
amamus fraternitatem? Quia non ſcindimus uni-
tatem,quia tenemus charitatem. Scribo uobis
filioli,quia remittuntur uobis peccata per nomen
eius.] Ideo filioli, quia dimiſſis peccatis naſcimi-
ni.Sed per cuius nomen remittũtur peccata? Num
quid Auguſtini? Ergo per nomen Donati. Vide-
ris quis Auguſtinus,aut qs Donatus.Nec per no-
men Pauli,nec per nomen Petri.Nã diuidentibus
ſibi Eccleſiam,& partes facere de unitate cupien-
tibus,parturiens paruulos mater charitas, in Apo
ſtolo exponit uiſcera ſua,conſcindit quodammo-
do uerbis ubera ſua,plorat filios quos uidet effer-
ri:reuocat ad unum nomen eos qui multa nomina
ſibi facere uolebant,ſepeliit ab amore ſuo ut Chri
1.Cor.1 ſtus ametur,& dicit, Nunquid Paulus pro uobis
crucifixꝰ eſt? Aut in nomine Pauli baptizati eſtis?
Quid dicit? Nolo mei ſitis:ſed ut mecum ſitis,me-
cum eſtote.Omẽs illius ſimus qui pro nobis mor-
tuus eſt,qui pro nobis crucifixus eſt. Vnde & hic,
dimittuntur uobis peccata per nomen eius, non
per hominis alicuius. Scribo uobis patres.]
Quare primo filij? Quia remittuntur uobis pecca
ta per nomen eius:& regeneramini in nouam ui-
tam.Ideo filij.Patres quare? Quia cognouiſtis
eum qui à principio eſt.] Principium enim ad pa-
ternitatem pertinet.Nouus Chriſtus in carne, ſed
antiquus in diuinitate.Quàm antiquus putamus?
Quot annorum? Putamus ne maior quàm mater
ſua? Maior plane quàm mater ſua:omnia eñ per
ipſum facta ſunt.Si omia,& ipſa mater. Antiquus
fecit de qua naſcereť nouus.Putamus ne ante ma-
trem ſolam? Et ante auos matris antiquus. Auus
Ioan.8 matris ipſius Abrahã.Et dominus dicit, Ante A-
braham ego ſum.Ante Abrahã dicimus? Cœlum
& terra antequam eſſet homo facta ſunt.Ante ip-
ſa fuit dominus,immo & eſt.Optime enim nõ ait,
ante Abrahã ego fui: ſed,ante Abrahã ego ſum.
Quod enim dicitur quia fuit,non eſt:& quod dici
tur quia erit,nondũ eſt.Ille non nouit niſi eſſe. Se-
cũdum quod deus eſt,eſſe nouit: fuiſſe & futurum
eſſe non nouit.Dies eſt ibi unus,ſed ſempiternus.
Non ponũt illum diem in medio heſternus & cra
ſtinus:heſterno enim die finito,incipiens hodier-
nus uenturo craſtino finitur.Ille unus dies ibi eſt
ſine tenebris,ſine nocte,ſine ſpatijs,ſine menſura,
ſine horis.Quod uis,illum dic:ſi uis dies eſt, ſi uis
Pſal.101 annus eſt,ſi uis anni ſunt.Dictũ eſt de ipſo, Et an-
ni tui nõ deficient.Quomodo aũt dictus eſt dies?
Pſal.2 Quando dictum eſt domino,Ego hodie genui te.
Ab ęterno patre genitus,ex æternitate genitus,in
æternitate genitus : nullo initio, nullo fine, nullo
ſpatio latitudinis,quia eſt quod eſt, quia ipſe eſt q
Exod.3 eſt.Hoc nomen ſuum dixit Moyſi.Dices eis, Qui
eſt, miſit me ad uos. Quid ergo ante Abraham?
Quid ante Noe? Quid ante Adam? Audi ſcriptu
Pſal.109 ram.Ante luciferũ genui te. Poſtremo, ante cœlũ
& terrã.Quare? Quia omnia per ipſum facta ſunt,
A & ſine ipſo factum eſt nihil.Ideo patres agnoſcite:
patres enim fiunt, agnoſcendo quod eſt ab initio.
Scribo uobis iuuenes.] Filij ſunt,patres ſunt,iu
uenes ſunt.Filij,quia naſcunť:patres, quia princi-
piũ agnoſcunt.Iuuenes quare? Quia uiciſtis ma
lignũ.] In filijs natiuitas,in patribus antiquitas, in
iuuenibus fortitudo.Si malignus à iuuenibus uin
citur,pugnat nobiſcũ.Pugnat, ſed non expugnat.
Quare? Quia nos ſumus fortes? An qa ille eſt for-
tis in nobis,qui inter manus perſequentium infir-
mus inuẽtus eſt? Ille nos fortes fecit: qui perſequẽ
tibus non reſtitit.Crucifixus eſt enim ex infirmita
te,ſed uiuit ex uirtute dei. Scribo uobis pueri.]
Vnde pueri? Quia cognouiſtis patrem. Scribo
uobis patres.] Commendat & repetit, Quia co
B gnouiſtis eũ qui à principio eſt.] Mementote uos
patres eſſe. Si obliuiſcimini eũ qui à principio eſt,
perdidiſtis paternitatẽ. Scribo uobis iuuenes.]
Etiã atq; etiam conſiderate, quia iuuenes eſtis. Pu
gnate,ut uincatis:uincite,ut coronemini:humiles
eſtote,ne cadatis in pugna. Scribo uobis iuue-
nes,quia fortes eſtis, & uerbũ dei in uobis manet,
quia uiciſtis malignum.] Hęc omnia fratres, quia
cognouimus id quod à principio eſt, qa fortes ſu-
mus, quia cognouimus patrem : omnia iſta quaſi
cognitionem commendant,charitatem non com
mendãt? Si cognouimus, amemus : nam cognitio
ſine charitate non ſaluos facit.Sciẽtia inflat, chari-
tas ędificat.Si cõfiteri uultis & nõ amare:incipitis
dæmonibus ſimiles eſſe.Cõfitebantur dęmones fi
C lium dei,& dicebãt, Quid nobis & tibi? Et repelle
banť.Confitemini & amplectimini. Illi enim time
bant de iniquitatibus ſuis: uos amate dimiſſorẽ ini
quitatũ ueſtrarũ.Sed quomodo poterimus amare
deũ,ſi amamus mundũ? Parat nos ergo inhabitari
charitate. Duo ſunt amores, mũdi & dei.Si mundi
amor habitet, nõ eſt quà intret amor dei : recedat
amor mũdi,& habitet dei.Melior accipiat locum.
Amabas mũdũ,noli amare mundũ.Cũ exhauſeris
cor tuũ amore terreno,hauries amorẽ diuinũ:et in
cipiet habitare iam charitas,de qua nihil mali po-
teſt ꝓcedere. Audite ergo uerba purgãtis, modo
quaſi agrũ inueniat corda hominũ.Sed quomodo
inuenit? Si ſyluã inuenit, extirpat:ſi agrũ purgatũ
inuenit,plãtat. Plantare ibi uult arborẽ, charitatẽ.
D Et quã ſyluã uult extirpare? Amorẽ mundi. Audi
extirpationem ſyluæ. Nolite diligere mundũ.]
Hoc enim ſequiť, Neq; ea quę ſunt in mũdo. Si
quis dilexerit mundũ, dilectio patris nõ eſt in eo.]
Audiſtis,quia ſi quis dilexerit mundũ, dilectio pa
tris nõ eſt in eo . Ne quis dicat in corde ſuo falſum
eſſe hoc.Fratres,deus dicit,per Apoſtolũ ſpũſſan
ctus locutus eſt,nihil uerius.Si qs dilexerit mũdũ,
dilectio patris nõ eſt in ipſo . Vis habere dilectio-
nẽ patris,ut ſis cohęres filij? Noli diligere mundũ.
Exclude malum amorẽ mũdi, ut implearis amore
dei. Vas es,ſed adhuc plenũ es:funde qđ habes, ut
accipias q̃d nõ habes.Certe iã renati ſũt ex aqua &
ſpũſancto fratres noſtri:& nos ante aliquot annos
renati ſumus ex aqua & ſpũſancto.Bonũ eſt nobis
nõ diligere mũdũ:ne remaneãt in nobis ſacramen

ta ad damnationem, non firmamenta ad ſalutem. A
Firmamentũ ſalutis, eſt habere radicẽ charitatis,
habere uirtutem pietatis, nõ formam ſolam. Bona
forma, ſancta forma. Sed quid ualet forma, ſi non
habeat radicem? Sarmentum præciſum nónne in
ignem mittitur? Habe formam, ſed in radice. Quo
modo aũt radicamini, ut non eradicemini? Tenẽ-
do charitatẽ, ſicut dicit Apoſtolus, In charitate ra
dicati & fundati. Quomodo ibi radicaẽ charitas,
inter tanta ſyluoſa amoris mũdi? Extirpate ſyluas.
Magnũ ſemen poſituri eſtis: non ſit in agro quod
ſuffocet ſemen. Hæc ſunt uerba extirpãtia quæ di-
xi, Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mun-
Eph. 3 do ſunt. Si quis dilexerit mũdum, nón eſt charitas
patris in eo: Quia omne quod in mundo eſt, de-
ſiderium eſt carnis, & deſiderium oculorũ, & am-
bitio ſeculi.] Tria dixit, quæ qui fecerit non eſt ex B
patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſibit &
deſideria eius. Qui autem fecerit uoluntatem dei,
manet in æternũ, ſicut & ipſe manet in æternum]
Quare non amem quod fecit deus? Quid uis? V-
trum amare temporalia, & tranſire cum tempore:
an mundum non amare, & in æternũ uiuere cum
deo? Rerum temporalium fluuius trahit: ſed tan-
quam circa fluuiũ arbor nata eſt dominus noſter
Ieſus Chriſtus. Aſſumpſit carnem, mortuus eſt, re
ſurrexit, aſcendit in cœlum. Voluit ſe quodammo
do circa fluuium temporũ plantare: raperis in præ
ceps, tene lignum. Voluit te amor mũdi, tene Chri
ſtum. Propter te factus eſt temporalis, ut tu fias æ-
ternus: quia & ille ſic factus eſt temporalis, ut ma-
neret æternus. Acceſſit illi aliquid ex tempore, nõ C
deceſſit ex æternitate. Tu autẽ temporalis natus
es, & per peccatum temporalis factus es. Tu fa-
ctus es temporalis per peccatũ: ille factus eſt tem-
poralis per miſericordiam dimittendo peccata.
Quantum intereſt cum duo ſunt in carcere, inter
reum & uiſitatorem eius? Homo enim aliquando
uenit ad amicum ſuum, & intrat uiſitare eum, &
ambo in carcere uidentur: ſed multũ diſtant & di
ſtincti ſunt. Illũ cauſa premit, illum humanitas ad-
duxit. Sic in iſta mortalitate nos reatu tenebamur,
ille miſericordia deſcendit. Intrauit ad captiuũ re-
demptor, non oppreſſor. Dominus pro nobis ſan
guinem fudit, redemit nos, mutauit ſpem noſtrã.
Adhuc portamus mortalitatem carnis, & de futu-
ra immortalitate præſumimus: & in mari fluctua- D
mus, ſed ancorã ſpei in terra iam fiximus. Sed non
diligamus mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt:
quę enim in mundo ſunt, deſiderium carnis eſt, &
deſiderium oculorum, & ambitio ſeculi. Tria ſunt
iſta: ne quis forte dicat, Quæ in mundo ſunt, deus
fecit, id eſt cœlum & terram, mare, ſolem, lunam,
ſtellas, omnia ornamenta cœlorum. Quæ ſunt or-
namenta maris? Omnia repentia. Quę terræ? Ani
malia, arbores, uolatilia. Iſta ſunt in mundo, deus
illa fecit. Quare ergo non amem quod deus fecit?
Spiritus dei ſit in te, ut uideas quia hæc omnia bo-
na ſunt. Sed uæ tibi ſi amaueris condita, & deſe-
rueris cõditorẽ. Pulchra tibi ſunt. Sed quanto eſt
pulchrior qui iſta formauit? Intendat charitas ue-

A ſtra. Similitudinibus enim poteſtis inſtrui: ne ſub-
repat uobis ſatanas, dicens quod ſolet dicere, Be-
ne ſit uobis in creatura dei. Quare illa fecit, niſi ut
bene uobis ſit? Et inebriantur & pereunt, & obli-
uiſcuntur creatorem ſuum: dum non temperanter
ſed cupidè utuntur creatis, creator contemnitur:
De talibus dicit Apoſtolus, Coluerunt & ſeruie- Rom. 1
runt creaturę potius quàm creatori, q eſt benedi-
ctus in ſecula. Nõ te probibet deus amare iſta, ſed
non diligere ad beatitudinem: ſed ad hoc probare
& laudare ut ames creatorem. Quemadmodũ fra-
tres ſi ſponſus faceret ſponſæ ſuæ annulum, & illa
acceptum annulum plus diligeret quàm ſponſum
qui illi fecit annulum: nónne in ipſo dono ſponſi
adultera anima deprehenderetur, quãuis hoc ama
ret quod dedit ſponſus? Certe hoc amaret, quod
B dedit ſpõſus. Tamen ſi diceret, Sufficit mihi an-
nulus iſte: iam illius faciem nolo uidere, qualis eſ-
ſet? Quis non deteſtaretur hanc amentiam? Quis
non adulterinum animum cõuinceret? Amas au-
rum pro uiro, amas annulum pro ſpõſo. Si hoc eſt
in te, ut ames annulum pro ſponſo, & nolis uidere
ſponſum tuum: ad hoc tibi arram dedit, ut non te
oppigneraret, ſed auerteret. Ad hoc utique arram
dat ſponſus, ut in arra ſua ipſe ametur. Ergo dedit
tibi deus omnia iſta, ama illum qui fecit iſta. Plus
eſt quod tibi uult dare, id eſt ſeipſum, qui iſta fecit.
Si autem amaueris hęc, quamuis illa deus fecerit,
& neglexeris creatorem, & amaueris mundum:
nónne tuus amor adulterinus deputabitur? Mun-
dus enim appellatur non ſolum iſta fabrica quam
C fecit deus, cœlum & terra, mare, uiſibilia & inuiſi-
bilia: ſed habitatores mundi mundus uocantur,
quomodo domus uocantur & parietes & inhabi-
tantes. Et aliquando laudamus domum, & uitupe
ramus inhabitantes. Dicimus enim, Bona domus,
quia marmorata eſt & pulchre laqueata: & aliter
dicimus, Bona domus, nemo ibi patitur iniuriam,
nullæ rapinæ, nullæ oppreſſiones ibi fiunt. Modo
non parietes laudamus, ſed inhabitatores: domus
tamen uocatur, ſiue illa, ſiue iſta. Omnes enim di-
lectores mundi, quia dilectione inhabitant mun-
dum, ſicut cœlum inhabitãt quorũ ſurſum eſt cor,
& ambulãt carne in terra: omnes ergo dilectores
mundi mundus uocantur. Ipſi non habent niſi iſta
tria, deſiderium carnis, deſideriũ oculorum, & am
D bitionem ſeculi. Deſiderant enim mãducare, bibe
re, concũbere, uti uoluptatibus iſtis. Nunquid nõ
eſt in his modus? Aut quando dicitẽ, nolite iſta dili
gere: hoc dicitur, ut non manduceris, aut nõ biba-
tis, aut filios non procreetis? Non hoc dicitur. Sed
ſit modus propter creatorem, ut non uos illigent
iſta dilectione: ne ad fruẽdũ hoc ametis, quod ad
utendum habere debetis. Non autem probamini,
niſi quando uobis proponũtur duo: hoc aut illud.
Iuſtitiam uis, an lucra? Non habeo unde uiuã, non
habeo unde mãducem, nõ habeo unde bibã. Sed
quid ſi non potes habere iſta niſi per iniquitatẽ?
Nónne melius amas quod non amittis, quàm ini-
quitatem committis? Lucrum auri uides, dam-
num fidei non uides. Hoc ergo ait dominus. Deſi
derium

derium carnis eſt,id eſt, deſiderium earum rerum
quæ pertinent ad carnem, ſicut cibus & concubi-
tus,& cætera huiuſmodi. Et deſiderium oculorũ.
Deſiderium oculorum dicit omnem curioſitatẽ.
Iam quàm late patet curioſitas ipſa,in ſpectaculis,
in theatris,in ſacramentis diaboli, in magicis arti-
bus, in maleficijs? Ipſa curioſitas aliquando ten-
tat etiam ſeruos dei, ut uelint quaſi miraculum fa-
cere:tentare utrum exaudiat illos deus in miracu-
lis. Curioſitas eſt, hoc eſt deſiderium oculorum,
non eſt à patre.Si dedit deus, fac. Obtulit enim ut
facias:non enim qui non fecerunt,ad regnum dei
non pertinebunt. Cum gauderent apoſtoli quia
dæmonia eis ſubiecta erant, quid eis dixit domi-
Luc.10 nus? Nolite in hoc gaudere: ſed gaudete quoni-
am nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlo. Inde uo-
luit gaudere apoſtolos,unde gaudes & tu. Væ ti-
bi enim, ſi nomen tuum non eſt ſcriptum in cœ-
lo.Nunquid uæ tibi,ſi non ſuſcitaueris mortuos?
Nunquid uæ tibi, ſi non ambulaueris in mari?
Nunquid uæ tibi, ſi non excluſeris dæmonia? Si
accepiſti hoc unde facias:utere humiliter, non ſu-
perbè. Nam & de quibuſdam pſeudopropheris
dicit dominus,quia facturi ſunt ſigna & prodigia.
Ergo non ſit ambitio ſeculi. Ambitio ſeculi ſu-
perbia eſt. Iactare ſe uult in honoribus. Magnus
ſibi uidetur homo: ſiue de diuitijs, ſiue de aliqua
potentia. Tria ſunt iſta: & nihil inuenis unde ten-
tetur cupiditas humana,niſi aut deſiderio carnis,
aut deſiderio oculorum,aut ambitione ſeculi. Per
iſta tria tentatus eſt dominus à diabolo. Deſide-
rio carnis tentatus eſt, quando dictum eſt ei, Si
Matt.4 filius dei es,dic lapidibus iſtis ut panes fiant:quan
do eſuriuit poſt ieiunium. Sed quomodo repu-
lit tentatorem,& docuit pugnare militem? Atten
dite quid illi ait:Non in ſolo pane uiuit homo,ſed
ſed in omni uerbo dei. Tentatus eſt & deſiderio
Pſal.90 oculorum de miraculo,quando ei dixit, Mitte te
deorſum:quia ſcriptum eſt, Angelis ſuis manda-
uit de te ut ſuſcipiant te, ne quando offendas ad
lapidem pedem tuum. Ille reſtitit tẽtatori: ſi enim
faceret miraculum, non uideretur niſi aut ceſſiſſe
aut curioſitate feciſſe: fecit enĩ quãdo uoluit tan-
quam deus,ſed tanquam infirmos curans. Nam ſi
tunc faceret,quaſi tantummodo miraculum uelle
facere putaretur.Sed ne hoc homines ſentirẽt,at-
tende quid reſpondit:& quando tibi talis tentatio
euenerit,dic illud & tu,Redi poſt me ſatanas. Scri
ptum eſt enim, Non tentabis dominum deum tu-
um.Id eſt,ſi hoc fecero,tentabo deum. Hoc dixit,
quod te uoluit dicere.Quando tibi ſuggerit inimi
cus,Qualis homo,qualis Chriſtianus? Modo uel
unum miraculum feciſti,aut orationibus tuis mor
tui ſurrexerunt, aut febricitantes ſanaſti? Si uerè
eſſes alicuius momenti,faceres aliquod miraculũ.
Reſponde & dic, Scriptum eſt, Non tentabis do-
minum deum tuum. Non ergo tentabo deũ:quaſi
tunc pertineam ad deum ſi fecero miraculum, &
non pertineã ſi non fecero.Et ubi ſunt uerba eius,
Gaudete quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlo?
De ambitione ſeculi quomodo tentatus eſt domi

A nus? Quando eleuauit eum in excelſum, & dixit
ei,Hæc omnia tibi dabo, ſi proſtratus adoraueris
me. De elatiõe regni terreni uoluit tentare regem
ſeculorum: ſed dominus qui fecit cœlum & terrã,
diabolum calcabat. Quid magnum à domino dia
bolum uinci? Quid ergo reſpondit diabolo, niſi
quod te docuit ut reſpondeas? Scriptum eſt, Do-
minum deũ tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Te-
nentes iſta, nõ habebitis concupiſcẽtiam mundi.
Non habendo concupiſcentiam mundi, non uos
ſubiugabit nec deſiderium carnis,nec deſiderium
oculorum,nec ambitio ſeculi.Et facitis locum cha
ritati uenienti,ut diligatis deum: quia ſi fuerit ibi
dilectio mundi,nõ ibi erit dilectio dei. Tenete po
tius dilectionẽ dei,ut quomodo deus eſt æternus,
B ſic & uos maneatis in æternum: quia talis eſt quiſ-
que,qualis eius dilectio eſt. Terram diligis, terra
eris.Deum diligis:quid dicam,deus eris? Non au-
deo dicere ex me,ſcripturas audiamus, Ego dixi,
dij eſtis, & filij altiſſimi omnes. Si ergo uultis eſſe Pſal.81
dij & filij altiſſimi:nolite diligere mundum,nec ea
quæ ſunt in mundo. Si quis dilexerit mundũ,non
eſt charitas patris in illo. Quia omnia quæ ſunt in
mundo,deſideriũ carnis eſt,& deſiderium oculo-
rum,& ambitio ſeculi,quę non eſt ex patre,ſed ex
mundo:id eſt,ab hominibus & dilectoribus mun
di.Et mundus tranſit, & deſideria eius tranſeunt.
Qui autem facit uoluntatem dei,manet in ęternũ:
ſicut & deus manet in æternum.

De eo quod Ioannes dicit, Pueri nouiſsima hora
C eſt:uſq; ad id,Et non habens neceſsitatẽ, ut aliquis uos
doceat,quia unctio ipſius docet uos de omnibus.

Tractatus III.

PVERI nouiſſima hora eſt.] In hac
lectione pueros alloquitur ut feſti-
nent creſcere, quia nouiſſima hora
eſt. Ætas corporis non eſt in uolun
tate.Ita nullus ſecũdum carnem cre
ſcit quando uult: ſicut nullus quando uult naſci-
tur. Vbi natiuitas in uoluntate eſt: & crementum
in uoluntate eſt. Nemo ex aqua & ſpiritu naſcitur
niſi uolens. Ergo ſi uult creſcit: ſi non uult decre-
ſcit. Quid eſt creſcere? Proficere. Quid eſt decre-
ſcere? Deficere. Quiſquis nouit natũ eſſe ſe, audi-
at quia puer eſt & infans,auide inhiet uberib.ma
D tris:& cito creſcit. Eſt autẽ mater, Eccleſia: & ube
ra eius duo teſtamenta ſcripturarũ diuinarũ. Hinc
ſugatur lac omnium ſacramentorum, temporali-
ter pro æterna ſalute noſtra geſtorum: ut nutritus
atque roboratus perueniat ad manducandum ci-
bum.quod eſt In principio erat uerbum, & uer-
bum erat apud deum, & deus erat uerbum. Lac
noſtrum, Chriſtus humilis eſt: cibus noſter, idem
ipſe Chriſtus æqualis patri. Lacte te nutrit ut pa-
ne paſcat:nam corde cõtingere Ieſum ſpiritaliter,
hoc eſt cognoſcere, quia etiam æqualis eſt patri.
Propterea & Mariam prohibebat ſe tangere, &
dicebat ei, Noli me tangere: nondum enim a- Ioan.20
ſcendi ad patrem.Quid eſt hoc? Diſcipulis ſe pal-
pandum præbuit, & Mariæ contactum uitauit?
Nonne ipſe eſt qui dubitãti diſcipulo dixit, Mitte
digitos

digitos tuos & palpa cicatrices? Nunquid iam ad patrem aſcenderst? Quare ergo Mariam prohibet & dicit, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem? An hoc dicturi ſumus quòd à uiris ſe tangi non timuit, & à mulieribus tangi timuit? Contactus illius omnem carnem mũdat. Quibus primo uoluit manifeſtari, ab his ſe timuit cõtrectari? Nonne uiris reſurrectio eius per fœminas nunciata eſt, ut cõtraria arte ſerpens uinceretur? Quia enim ille mortẽ primo homini per fœminam nunciauit: & uiris uita per fœminam nũciata eſt. Quare ergo tangi noluit, niſi quia contactum illum ſpiritalem intelligi uoluit? Cõtactus ſpiritalis, de corde mundo. Ille cõtingit de corde mundo Chriſtũ: qui eum intelligit patri coæqualem. Qui autem nondum intelligit diuinitatem Chriſti: uſq; ad carnem uenit, uſq; ad diuinitatem nõ uenit. B Quid autem magnum eſt uſq; illuc attingere, uſq; quò perſecutores qui crucifixerunt? Illud eſt magnum intelligere, uerbum deum apud deum in principio, per quod facta ſunt omnia: qualẽ ſe cognoſci uolebat quando ait Philippo, Tanto tempore uobiſcũ ſum, & nõ cognouiſtis me Philippe? Qui uidet me, uidet & patrẽ. (Ioan. 14) Sed ne quis piger ſit ad proficiendũ: audiat, Pueri nouiſſima hora eſt. Proficite, currite, creſcite, nouiſſima hora eſt. Ipſa nouiſſima hora diurna eſt: tamen nouiſſima hora eſt. Horam enim pro tempore poſuit nouiſſimo, quia in nouiſſimis temporibus ueniet dominus noſter Ieſus Chriſtus. Sed dicturi ſunt aliqui, Quomodo nouiſſimũ tempus? Quomodo nouiſſima hora? C Certe prius ueniet Antichriſtus, & tunc ueniet dies iudicij. Vidit Ioãnes cogitationes iſtas. Ne quaſi ſecuri fierent, & ideo non eſſe horã nouiſſimam putarent, quod uenturus eſſet Antichriſtus: ait illis, Et ſicut audiſtis quòd Antichriſtus ſit uenturus, nunc Antichriſti multi facti ſunt.] Nũquid poſſet habere multos Antichriſtos, niſi hora nouiſſima? Quos dixit Antichriſtos? Sequitur & exponit. Vnde cognouimus quod nouiſſima ſit hora.] Vnde? Quia Antichriſti multi facti ſunt.

Ex nobis exierunt.] Videte antichriſtos, ex nobis exierũt. Ergo plangimus damnum. Audi conſolationem. Sed non erant ex nobis.] Omnes hæretici, omnes ſchiſmatici ex nobis exierunt, id eſt ex Eccleſia exeunt: ſed non exirent ſi ex nobis D eſſent. Antequam exirent ergo, non erant ex nobis. Si antequam exirent non erant ex nobis: multi intus ſunt, non exierunt, & tamen Antichriſti ſunt. Audemus hoc dicere. Vt quid, niſi ut unuſquiſq; cum intus eſt non ſit Antichriſtus? Deſcripturus enim & deſignaturus eſt Antichriſtos: & uidebimus eos nunc. Et interrogare debet unuſquiſq; conſcientiam ſuam, an ſit Antichriſtus. Latine enim Antichriſtus, contrarius eſt Chriſto. Non quomodo nonnulli intelligũt Antichriſtum ideo dictum, quod ante Chriſtum uenturus ſit: id eſt, poſt eum uenturus ſit Chriſtus. Non ſic dicitur, non ſic ſcribitur: ſed Antichriſtus, id eſt cõtrarius Chriſto. Iam quis ſit contrarius Chriſto, nunc aduertetis ipſo exponente, & intelligetis non poſſe

A exire foras niſi Antichriſtos: eos autẽ qui nõ ſunt Chriſto contrarij, foras exire nullo modo poſſe. Qui enim non eſt Chriſto contrarius: in corpore ipſius hæret, & membrũ computatur. Nunquã ſibi ſunt membra contraria. Corporis integritas, uniuerſis membris conſtat. Et quid de cõcordia membrorum dicit Apoſtolus? Si patitur unũ membrũ, (1.Cor.12) compatiuntur omnia membra: & ſi glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. Si ergo in glorificatione mẽbri cætera membra congaudent, & in paſſione omnia membra patiuntur: concordia membrorum non habet Antichriſtum. Et ſunt qui intus ſic ſunt in corpore domini noſtri Ieſu Chriſti, quandoquidem adhuc curatur corpus ipſius, & ſanitas perfecta non erit niſi in re B ſurrectione mortuorum: ſic ſunt in corpore Chriſti, quomodo humores mali. Quando euomuntur, tunc releuatur corpus: ſic & mali quando exeunt, tunc Eccleſia releuatur. Et dicit quando eos euomit atq; proijcit corpus, Ex me exierũt humores iſti: ſed non erant ex me. Quid eſt, non erãt ex me? Non de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant cum ineſſent. Ex nobis exierũt: ſed nolite triſtes eſſe, nõ erãt ex nobis. Vnde probas?

Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiq; nobiſcũ.] Hinc ergo uideat charitas ueſtra, quia multi qui non ſunt ex nobis, accipiunt nobiſcum ſacramenta, accipiunt nobiſcum baptiſmum, accipiunt nobiſcum quod norunt fideles ſe accipere, benedictionẽ, euchariſtiam, & quicquid in ſacra C mẽtis ſanctis eſt. Ipſius altaris communicationem accipiunt nobiſcum, & non ſunt ex nobis. Tentatio probat, quia non ſunt ex nobis. Quando illis tentatio uenerit, uelut occaſione uenti uolant foras: quia grana non erant. Omnes autem tunc uolabunt, quod ſæpe dicendum eſt, cum area dominica cœperit uentilari in die iudicij. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum. Nam uultis noſſe chariſſimi, quàm certiſſimè dicatur hoc, ut qui forte exierunt, & redeunt non ſint Antichriſti, non ſint contrarij Chriſto? Qui non ſunt Antichriſti, non poteſt fieri ut remaneãt foris: ſed de uoluntate ſua unuſquiſque aut Antichriſtus, aut in Chriſto eſt. Aut in membris ſumus, aut in humo D ribus malis. Qui ſe in melius commutat, in corpore membrum eſt: qui autem in malitia permanet, humor malus eſt: & quando exierit, releuabuntur qui premebantur. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum. Sed ut manifeſtarentur, quòd non omnes erant ex nobis.] Ideo addidit ut manifeſtarentur, quia & intus cum ſunt non ex nobis ſunt: non tamẽ manifeſti ſunt, ſed exeundo manifeſtantur. Et uos unctionem habetis à ſancto, ut ipſi uobis manifeſti ſitis.] Vnctio ſpiritalis ipſe ſpiritusſanctus eſt, cuius ſacramẽtum eſt in unctione uiſibili. Hanc unctionem Chriſti qui habent, dicit omnes cognoſcere malos & bonos: nec opus eſſe ut doceãtur, quia ipſa unctio docet,

Scribo uobis, non quòd neſcieritis ueritatem: ſed

ſed quia noſtis eam, & quia omne mendaciũ non
eſt ex ueritate.] Ecce admoniti ſumus quomo-
do cognoſcamus Antichriſtũ. Quid eſt Chriſtus?
Ioan. 14 Veritas. Ipſe dixit, Ego ſum ueritas. Omne autem
mendacium non eſt ex ueritate: omnes igitur qui
mentiuntur, non ſunt ex Chriſto. Non dixit quod
dam mendaciũ ex ueritate, & quoddã mẽdacium
non ex ueritate. Sententiã attendite. Ne uos palpe
tis, ne uobis aduletis, ne uos decipiatis, ne uos il-
ludatis: omne mendaciũ nõ eſt ex ueritate. Videa
mus ergo quomodo Antichriſti mentiuntur, quia
non eſt unum genus mẽdacij. Quis eſt mẽdax,
niſi is qui negat quod Ieſus non ſit Chriſtus?] A-
liam ſignificationem habet Ieſus, aliã habet Chri-
ſtus. Cũ ſit unus Ieſus Chriſtus ſaluator noſter, Ie-
ſus tamẽ propriũ nomen eſt illi. Quomõ Moyſes
proprio nomine appellatus eſt, quomodo Helias,
quomodo Abraham, ſic tanquã proprium nomẽ
habet dominus noſter, Ieſus: Chriſtus autẽ ſacra-
menti nomen eſt. Quomodo ſi dicatur propheta,
quomodo ſi dicatur ſacerdos: ſic Chriſtus cõmen
datur unus in quo eſt redemptio totius populi Iſ-
rael. Iſte Chriſtus ſperabatur uẽturus à populo Iu-
dæorum. Et quia humilis uenit, non eſt agnitus:
quia lapis paruus erat, offenderunt in illum & fra-
cti ſũt. Sed creuit lapis, & factus eſt mõs magnus.
Dan. 2 Et quid ait ſcriptura? Quicunq; offenderit in lapi-
Luc. 20 dem iſtum, cõquaſſabitur: & ſuper quẽ uenerit la-
pis iſte, conteret eum. Diſcernenda ſunt uerba. Of
fendentem dixit cõquaſſari: ſuper quẽ autẽ uene-
rit, conteri. Primo quia humilis uenit, offenderũt
in illum homines: quia excelſus uenturus eſt ad iu
dicium, ſuper quem uenerit cõteret eum. Sed illũ
non conteret uenturus, quem non quaſſauit cum
uenit. Qui in humilem non offendit, non formida
bit excelſum. Breuiter audiſtis fratres. Qui in hu-
milẽ non offendit, non formidabit excelſum. Om
nibus enim malis lapis offenſionis eſt Chriſtus:
quicquid dicit Chriſtus, amarũ eſt illis. Etenim au
dite & uidete. Omnes certe qui exeũt de Eccleſia,
& ab unitate Eccleſiæ præciduntur, Antichriſti ſũt:
nemo dubitat, ipſe enĩ deſignauit, Ex nobis exie-
runt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex no
bis, permanſiſſent utiq; nobiſcum. Quicunq; ergo
non manent nobiſcũ, ſed exeunt ex nobis: maniſe
ſtum eſt quòd Antichriſti ſunt. Et quomodo pro-
bantur Antichriſti? Ex mendacio. Et quis eſt men
dax niſi qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? In-
terrogemus hæreticos. Quem inuenis hæreticum
qui negat, quia Ieſus nõ eſt Chriſtus? Videat cha-
ritas ueſtra magnum ſacramẽtum. Attendite quid
inſpirauerit nobis deus, & quid inſinuare uobis
uelim. Ecce exierunt à nobis, & facti ſunt Donati
ſtæ. Interrogemus eos utrum Ieſus ſit Chriſtus: ſta
tim cõfitentur, quia Ieſus Chriſtus eſt. Si ergo ille
eſt Antichriſtus, qui negat Ieſum eſſe Chriſtum:
nec nos poſſunt illi dicere Antichriſtos, nec nos il
los, quia & nos confitemur & illi. Si ergo nec illi
nos dicunt, nec nos illos: ergo nec illi à nobis exie
rũt, nec nos ab ipſis. Si ergo nõ à nobis exiuimus,
in unitate ſumus. Si in unitate ſumus, quid faciunt

A in hac ciuitate duo altaria? Quid faciunt diuiſę do
mus, diuiſa cõiugia? Quid facit cõmunis lectus, &
diuiſus Chriſtus? Admonet nos, uult nos fateri
quod uerum eſt. Aut ipſi à nobis exierunt, aut nos
ab ipſis. Sed abſit ut nos ab ipſis: habemus enim te
ſtamentũ dominicæ hęreditatis, recitamus, & ibi
nos inuenimus, Dabo tibi gẽtes hæreditatem tuã, Pſal. 2
& poſſeſſionem tuam terminos terræ. Tenemus
hæreditatem Chriſti, illi non tenent: non cõmuni
cant orbi terrarum, non cõmunicant uniuerſitati
redemptæ ſanguine domini. Habemus ipſum do
minũ reſurgentem à mortuis, qui ſe dubitantibus
manibus diſcipulorũ præbuit palpãdum. Et cum
adhuc illi dubitarẽt, ait illis, Oportebat Chriſtum
pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomi-
B ne eius pœnitẽtiam & remiſſionem peccatorum.
Vbi? qua? quibus? Per omnes gẽtes, incipiens ab
Hieruſalem. Securi ſumus de unitate hæreditatis.
Quiſquis huic hæreditati non communicat, foras
exijt. Sed non cõtriſtemur: ex nobis exierunt, ſed
non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, per-
manſiſſent utiq; nobiſcum. Si ergo ex nobis exie-
runt, Antichriſti ſunt: ſi Antichriſti ſunt, menda-
ces ſunt: ſi mendaces ſunt, negãt Ieſum eſſe Chri-
ſtum. Iterum redimus ad difficultatem quęſtionis.
Singulos interroga, confitentur Ieſum eſſe Chri-
ſtum. Coarctat nos anguſtus intellectus in hac epi
ſtola: uidetis certe quęſtionẽ. Hæc quæſtio & nos
& ipſos turbat, ſi non intelligatur. Aut nos ſumus
Antichriſti, aut illi ſunt Antichriſti. Illi nos Anti-
C chriſtos uocant, & dicunt quod exiuimus ab eis:
nos illos ſimiliter. Sed deſignauit hęc epiſtola An
tichriſtos. Quicunq; negat quod Ieſus nõ ſit Chri
ſtus, ipſe eſt Antichriſtus. Iam ergo quæramus q̃s
neget: & non attendamus ad linguam, ſed ad fa-
cta. Si enim omnes interrogentur, omnes uno ore
confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. Quieſcat paulu-
lum lingua, uitam interroga. Si inuenerimus hoc,
ſi ipſa ſcriptura nobis dixerit, quia negatio nõ tan
tum lingua fit, ſed & factis: certe inuenimus mul-
tos Antichriſtos, qui ore profitentur Chriſtum,
& moribus diſſentiunt à Chriſto. Vbi inuenimus
hoc in ſcriptura? Paulum audi Apoſtolum: de tali
bus cum loqueretur, ait, Confitentur enim ſe noſ- Ad Tit. 1
ſe deum, factis autem negant. Inuenimus & ipſos
D Antichriſtos: quiſquis factis negat Chriſtum, An
tichriſtus eſt. Nõ audio quid ſonet, ſed uideo quid
uiuat. Opera loquuntur, & uerba requirimus? Quis
enim malus non bene uult loqui? Sed quid dicit
de talibus dominus? Hypocritæ, quomodo pote- Matth. 12
ſtis bona loqui cũ ſitis mali? Voces ueſtras ad au-
res meas affertis, ego cogitatiões ueſtras inſpicio.
Voluntatẽ ibi malã uideo, & falſos fructus oſten-
ditis. Noui quid unde colligam. Nõ colligo de tri Matth. 7
bulis ficus, nõ colligo de ſpinis uuas. Vnaquęque
enim arbor à fructu cognoſcitur. Magis mendax eſt
Antichriſtus, qui ore profitetur Ieſum eſſe Chri-
ſtum, & factis negat. Ideo mẽdax, quia aliud loqui
tur, aliud agit. Iam ergo fratres ſi facta interrogãda
ſunt non ſolum multos inuenimus Antichriſtos
foras exijſſe: ſed multos nondum maniſeſtos, ꝙ fo

ras exierint. Quotquot enim habet Eccleſia periu A
ros, fraudatores, maleficos, ſortilegos, inquiſito-
res, adulteros, ebrioſos, fœneratores, mangones,
& omnia quæ numerare non poſſumus: contraria
ſunt doctrinæ Chriſti, cõtraria ſunt uerbi dei. Ver
bum autem dei Chriſtus eſt: quicquid contrarium
eſt uerbo dei, in Antichriſto eſt. Antichriſtus em̃
contrarius eſt Chriſto. Et uultis noſſe q̃ aperte re-
ſiſtant iſti Chriſto? Si aliquãdo eueniat ut aliquid
mali faciant, & incipiant corripi: quia Chriſtũ nõ
audent blaſphemare, miniſtros eius blaſphemant
à quibus corripiuntur. Si aũt oſtenderis illis, quia
Chriſti uerba dicis, non uerba tua, conantur quan
tum poſſunt ut te cõuincant uerba tua dicere, non
uerba Chriſti. Si autẽ manifeſtum fuerit, quia uer-
ba Chriſti dicis: eunt & in Chriſtũ, incipiũt repre-
hendere Chriſtum. Quomodo, inquiunt, & quare B
tales nos fecit? Nonne dicunt hoc quotidie homi
nes cõuicti de factis ſuis? Praua uolũtate peruerſi,
artificẽ accuſant. Clamat ille artifex de cœlo, quia
ipſe nos fecit, qui nos refecit. Quid te feci? Ego ho
minem feci, non auaritiã: ego hominẽ feci, non la-
trocinium: ego hominẽ feci, non adulteriũ. Audi-
ſtis quia laudãt me opera mea. Ex ore triũ puero-
Dan. 3 rum ipſe hymnus erat qui ab ignibus defendebat.
Laudant opera domini dominũ: laudant cœli, ter
ra, mare, laudant omnia quæ ſunt in cœlo. Laudãt
angeli, laudant ſtellæ, laudant luminaria, laudant
quicquid natat, quicquid uolat, quicquid ambu-
lat, quicquid repit: laudant iſta omnia dominum.
Nũquid audiſtis quia laudat dominũ auaritia? Nũ
quid audiſtis, quia laudat dominũ ebrioſitas: quia C
laudat luxuria, laudat nugacitas? Quicquid ibi nõ
audis laudem dare domino, non fecit dominus.
Corrige quod tu feciſti, ut ſaluetur quod in te deus
fecit. Si autem non uis, & amas & amplecteris pec
cata tua: cõtrarius es Chriſto. Intus ſis, foris ſis, An
tichriſtus es: intus ſis, foris ſis, palea es. Sed quare
foris non es? Quia occaſionem uenti non inueni-
ſti. Iam iſta manifeſta ſunt fratres. Ne quis dicat,
Chriſtum non colo, ſed deum colo patrem ipſius.

Omnis qui negat filium, nec filium nec patrem
habet: & qui confitetur filium, & filium & patrem
habet.] Vos grana alloquitur: & qui palea erãt, au
diant, & grana fiant. Vnuſquiſq; conſiderans con
ſcientiã ſuam, ſi mũdi amator eſt, mutetur: fiat ama-
tor Chriſti, ne ſit Antichriſtus. Si quis ei dixerit D
quod Antichriſtus ſit, iraſcitur, iniuriã ſibi factam
putat: fortaſſis inſcriptionem minatur. Si audiat à
litigante quod Antichriſtus ſit: dicit ei Chriſtus,
Patiens eſto. Si falſum audiſti, gaude mecum: quia
& ego falſa ab Antichriſtis audio. Si autem ue-
rum audiſti, conueni conſcientiam tuam: & ſi audi
re times, eſſe plus time. Ergo uos quod ab initio
audiſtis, in uobis maneat. Quòd ſi in uobis manſe
rit quod ab initio audiſtis: & uos in filio & patre
manebitis.] Hæc eſt illa pollicitatio quã ipſe pol-
licitus eſt nobis. Forte enim mercedem quæreres
& diceres, Ecce in me quod ab initio audiui cuſto
dio, obtempero: pericula, labores, tentationes pro
iſta mãſione ſuſtineo. Quo fructu? qua mercede?

A Quid mihi poſtea dabit, quia in hoc ſeculo me ui-
deo laborare inter tentationes? Non uideo hic re
quiem eſſe aliquam: mortalitas ipſa aggrauat ani-
mam, & corpus quod corrumpitur premit ad infe
riora. Sed tolero om̃ia, ut illud quod ab initio audi
ui, maneat in me: & dicam deo meo, Propter uer- Pſal. 16
ba labiorum tuorum ego cuſtodiui uias duras. Ad
quam ergo mercedem? Audi & noli deficere. Si
deficiebas in laboribus, promiſſa mercede fortis
eſto. Quis eſt qui operetur in uinea, & recedat illi
de corde quod accepturus eſt? Fac illum oblitum
mercedem ſuam: deficiunt manus. Memoria pro-
miſſæ mercedis perſeuerantẽ facit in opere: & ho
mo promiſit qui te poteſt fallere. Quanto fortior
eſſe debes in agro dei, quãdo promiſit ueritas, cui
nec ſuccedi poteſt nec mori, nec fallere poteſt eũ
B cui promiſſum eſt? Et quid eſt promiſſum? Videa
mus quid promiſit. Aurũ eſt, quod hic multum a-
mant homines, an argentum? An poſſeſſiones, ad
quas fundunt homines aurum, quãuis multum a-
ment aurum? An amœna prædia, amplæ domus,
multa mancipia, animalia numeroſa? Non eſt hæc
merces quædam, ad quam nos hortatur ut in labo
re duremus. Quid dicitur merces iſta? Vita æterna.
Audiſtis, & gauiſi exclamaſtis: amate quod audi-
ſtis, & liberabimini à laboribus ueſtris in requiem
uitæ æternæ. Ecce quid promittit deus? Vitam æ-
ternam. Ecce quid minatur deus? Ignem æternũ.
Quid illis ad dexteram cõſtitutis? Venite benedi
cti patris mei, percipite regnum quod uobis para
tum eſt ab origine mundi. Ad ſiniſtram quid? Ite
C in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & ange-
lis eius. Illud nondum amas, uel hoc time. Memen
tote ergo fratres mei, quia uitam ęternã nobis pro
miſit Chriſtus. Hæc eſt, inquit, pollicitatio quã
ipſe pollicitus eſt nobis, uita æterna. Hæc ſcripſi
uobis de his qui uos ſeducunt.] Nemo uos ſedu-
cat ad mortem: promiſſionem uitæ æternę deſide
rate. Quid poteſt mundus promittere? Quicquid
libet promittat: fortaſſis craſtino morituro ꝓmit-
tit. Et qua fronte ad illum qui manet in æternũ ex-
iturus es? Sed minatur mihi potens homo, ut ali-
quid mali faciam. Quid minatur? Carceres, cate-
nas, ignes, tormenta, beſtias. Nũquid ignem æter-
num? Exhorreſce quod minatur omnipotens, ama
quod pollicetur omnipotens: & uileſcit omnis mũ-
D dus, ſiue promittens, ſiue terrens. Hæc ſcripſi uo-
bis de his qui uos ſeducũt. Vt ſciatis quia unctio
nem habetis: & unctio quã accepimus ab eo, per
maneat in nobis.] Vnctionis ſacramẽtum, eſt uir
tus ipſa inuiſibilis: unctio inuiſibilis, ſpiritus ſan-
ctus. Vnctio inuiſibilis, charitas illa eſt: quæ in q̃-
cunq; fuerit tanquam radix illi erit, quãuis arden-
te ſole areſcere nõ poteſt. Omne quod radicatum
eſt, nutritur calore ſolis, non areſcit. Et non ha-
betis neceſſitatem ut aliquis uos doceat, quia un-
ctio ipſius docet uos de om̃ibus.] Quid ergo nos
facimus fratres, quia docemus uos? Si unctio eius
docet uos de om̃ibus, quaſi nos ſine cauſa labora
mus. Et ut quid tantum clamamus? Dimittamus
uos unctiõi illius, & doceat uos unctio ipſius. Sed

modo

modo mihi facio quæſtionẽ, & illi ipſi apoſtolo ſa A
cio: dignet̃ audite paruulũ quærentem à ſe, ipſi Io
anni dico, Vnctionem habebãt quibus loqueba-
ris? Tu dixiſti, quia unctio ipſius docet uos de om
nibus. Vt quid talem epiſtolã feciſti? Quid illos tu
docebas? Quid inſtruebas? Quid ædificabas? Iam
hic uidete magnum ſacramentum fratres. Sonus
uerborũ noſtrorum aures percutit, magiſter intus
eſt. Nolite putare quẽquã hominem aliquid diſce
re ab homine. Admonere poſſumus per ſtrepitum
uocis noſtræ: ſi non ſit intus qui doceat, inanis fit
ſtrepitus noſter. Adeo fratres uultis noſſe, nunqd
non ſermonem iſtum omnes audiſtis? Quàm mul
ti hinc indocti exituri ſunt? Quantum ad me perti
net, omnibus locutus ſum: ſed quibus unctio illa
intus nõ loquitur, quos ſpiritusſanctus intus non B
docet, indocti redeunt. Magiſteria forinſecus, ad
iutoria quædã ſunt & admonitiones. Cathedram
in cœlo habet qui corda docet: de domino dico.
Matt. 23 Propterea ait & ipſe in Euãgelio, Nolite uobis di
cere magiſtrum in terra: unus eſt magiſter ueſter
Chriſtus. Ipſe uobis ergo intus loquat̃, quãdo ne-
mo hominũ illic eſt: q̃a etſi aliquis eſt à latere tuo,
nullus eſt in corde tuo. Et nõ ſit ullus in corde tuo,
Chriſtus ſit in corde. Vnctio ipſius ſit in corde, ne
ſit in ſolitudine cor ſitiẽs, & nõ habens fontes qui
bus irrigetur. Interior ergo magiſter eſt qui docet,
Chriſtus docet, inſpiratio ipſius docet. Vbi illius
inſpiratio & illius unctio nõ eſt, forinſecus inani-
ter perſtrepũt uerba. Sic ſunt iſta uerba fratres quę
forinſecus dicimus, quõ eſt agricola ad arborem: C
forinſecus operat̃, adhibet aquã & diligentiã cul-
turę. Quęlibet forinſecus adhibeat, nũquid poma
format? Nũquid nuditatẽ lignorũ ueſtit umbra fo
liorũ? Nunquid tale aliquid intrinſecus agit. Sed
quis agit hoc? Audite agricolã Apoſtolum, uide-
te quid ſumus: & audite magiſtrũ interiorem, Ego
plantaui, Apollo rigauit: ſed deus incrementũ de-
1. Cor. 3 dit. Neq; qui plãtat eſt aliquid, neq; qui rigat: ſed q
incrementũ dat deus. Hoc ergo uobis dicimus. Si
ue plantemus, ſiue rigemus loquẽdo, non ſumus
aliquid: ſed ille qui incrementum dat deus, id eſt
unctio illius qui docet uos de omnibus.

De eo quod Ioãnes dicit, Et uerax eſt, & non eſt mẽ-
dax: ſicut docuit uos permanere in ipſa. Et nunc filioli,
permanete in eo, ut cum manifeſtatus fuerit, habeamus D
fiduciam in conſpectu eius, ut non confundamur ab eo
in aduentu eius: uſq; ad id, In hoc manifeſtatus eſt filius
dei, ut ſoluat opera diaboli. Tractatus IIII

M EMINISTIS fratres heſternam le-
ctionẽ ad hoc terminatam, quia non
habetis neceſſitatem, ut quis doceat
uos: ſed ipſa unctio docet uos de om
nibus. Hoc autẽ ſicut uos recordari
certus ſum, ſic expoſuimus uobis, quia nos qui fo
rinſecus loquimur ad aures ueſtras, ita ſumus qua-
ſi operarij, adhibẽtes culturã forinſecus ad arborẽ
ſed incrementũ dare nõ poſſumus, nec fructus for
mare. Ille autẽ qui uos creauit, & redemit & uoca
uit, per fidem & ſpiritum ſuum habitans in uobis:
niſi loquatur uobis intus, ſine cauſa nos perſtrepi

A mus. Vnde hoc apparet? Quia cum multi audiãt,
nõ omnibus perſuadet̃ quod dicitur: ſed illis ſolis
quibus intus loquit̃ deus. Illis autẽ intus loquitur
qui ei locũ præbẽt: illi autẽ deo locũ præbent, qui
diabolo locũ nõ præbent. Habitare enim uult dia
bolus corda hominũ: & loqui ibi oĩa quæ ualẽt
ad ſeductionẽ. Sed quid ait dominus Ieſus? Prin-
ceps huius mũdi miſſus eſt foras. Vnde miſſus eſt Ioan. 12
foras? Nunquid extra cœlũ & terrã? Nunquid ex-
tra fabricam mundi? Non: ſed extra corda creden
tiũ. Foras miſſo inuaſore, habitet redemptor, quia
ipſe redemit qui creauit: Et diabolus iam forinſe-
cus oppugnat: nõ uincit illũ qui intus poſſidet. Fo
rinſecus aũt oppugnat, immittendo uarias tẽtatio
nes, ſed ille nõ conſentit cui deus intus loquitur,
B & unctio quam audit. Et uerax eſt,] inquit. Ea-
dem unctio, id eſt, ipſe ſpiritus domini qui docet
homines, mẽtiri nõ poteſt. Et nõ eſt mẽdax. Si-
cut docuit uos permanere in ipſa. Et nũc filioli per
manete in eo: ut cũ manifeſtatus fuerit, habeamus
fiduciã in cõſpectu eius, ut nõ cõfundamur ab eo
in aduentu eius.] Videte fratres, Credimus in Ie-
ſum quẽ nõ uidemus. Annunciauerunt eũ qui ui-
derunt, qui contrectauerũt, uerbũ ex ore ipſius au
dierunt, & ut hæc perſuaderẽt generi humano, ab
illo miſſi ſunt, nõ à ſeipſis ire auſi ſunt. Et quò miſ-
ſi ſunt? Audiſtis cũ Euangeliũ legeretur, Ite prædi Marc. 16
cate Euangeliũ uniuerſæ creaturæ quæ ſub cœlo
eſt. Vbiq; ergo diſcipuli miſſi ſunt atteſtãtibus ſi-
gnis & prodigijs, ut crederet̃ illis: quia ea dicebãt
C quæ uiderãt. Credimus in eum quẽ non uidimus,
& uenturum eum expectamus. Quicunq; illum
fide expectãt, cũ uenerit gaudebũt: q̃ ſine fide ſũt,
cum uenerit quod nunc nõ uident, erubeſcent. Et
confuſio illa non erit unius diei & tranſiet, quo-
modo ſolent cõfundi qui inueniũtur in aliqua cul
pa: & eis inſultatur ab hominibus. Cõfuſio illa tra
ducet confuſos ad ſiniſtram: ut audiant, Ite in ignẽ Matt. 25
æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.
Maneamus ergo in uerbis eius, ne confundamur
cum uenerit. Ipſe enim dicit in Euãgelio eis qui in
cum crediderant, Si permanſeritis in uerbo meo, Ioan. 8
uere diſcipuli mei eſtis. Et quaſi dicerent, quo fru
ctu? Et cognoſcetis, inquit, ueritatẽ, & ueritas libe
rabit uos. Modo eñ ſalus noſtra in ſpe, nõdum in
D re: nõdum eñ tenemus iam quod promiſſum eſt,
ſed uẽturum ſperamus. Fidelis autem eſt qui pro-
miſit. Non te fallit: tantum noli deficere, ſed expe-
cta promiſſorem. Non enim nouit fallere ueritas.
Tu noli eſſe mendax, ut aliud profitearis, aliud a-
gas. Tu ſerua fidem, & ſeruat ille pollicitationem:
ſi autem nõ tu ſeruaueris fidem, tu te fraudaſti, nõ
ille qui promiſit. Si ſcitis quia iuſtus eſt: ſcitote
quia omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo eſt natus.]
Iuſtitia modo noſtra ex fide. Iuſtitia perfecta non
eſt niſi in angelis: & uix in angelis, ſi deo compa-
rentur. Tamen ſi qua perfecta iuſtitia animarum
& ſpirituum eſt quos deus creauit: in angelis ſan-
ctis, iuſtis, bonis, nullo lapſu auerſis, nulla ſuper-
bia cadentibus, ſed manentibus ſemper in con-
templatione uerbi dei, & nihil aliud dulce haben-

ribus niſi à quo creati ſunt, in ipſis perfecta iuſtitia A
eſt: in nobis autem ex fide cœpit eſſe, ſecũdum ſpi
Pſal. 146 ritum. Audiſtis cum pſalmus legeretur, Incipite
domino in confeſſione. Incipite, inquit. Initium iu
ſtitiæ noſtræ, confeſſio peccatorum. Cœpiſti non
defendere peccatum tuum, iam inchoaſti iuſtitiã:
perficietur autem in te quando nihil aliud facere
21 delectabit, quãdo abſorbebitur mors in uictoriã,
quando nulla concupiſcentia titillabit, quãdo nõ
erit luctamen cum carne & ſanguine, quando erit
corona uictoriæ & triumphus de inimico. Tunc
erit perfecta iuſtitia. Modo adhuc pugnamus: ſi
pugnamus, in ſtadio ſumus. Ferimus & ferimur:
ſed qui uincat, expectatur. Ille autem uincit: qui &
quod ferit, de uiribus ſuis nõ præſumit, ſed de hor
tatore deo. Solus diabolus aduerſum nos pugnat.
B Nos cum deo ſimus, & diabolum uincimus: nam
ſi tu ſolus cũ diabolo pugnaueris, uinceris. Exer-
citatus eſt hoſtis. Quot palmarum? Conſiderate
quò deiecerit. Vt mortales naſceremur, primo,
ipſam originem noſtrã de paradiſo deiecit. Quid
ergo faciendum eſt, quia ipſe exercitatus eſt? Inuo
cetur omnipotens aduerſus exercitatum diabolũ.
Habitet in te qui non poteſt uinci: & ſecurus uin-
ces eum qui uincere ſolet. Sed quos, niſi in quibus
non habitat deus? Nam ut noueritis fratres, con-
tempſit Adam in paradiſo poſitus præceptũ dei,
& erexit ceruicem, ueluti in poteſtate ſua eſſe cu-
piens, & nolens ſubdi uoluntati dei: & lapſus eſt
ab illa immortalitate, ab illa beatitudine. Homo
autem quidem iam exercitatus, natus mortalis, cũ
C ſederet in ſtercore putris uermibus, diabolum ui-
Iob. 2 cit: ipſe Adam, & in Iob ipſe, quia de genere ipſius
Iob. Ergo Adam uictus in paradiſo, uicit in ſterco
re. In paradiſo cum eſſet, audiuit perſuaſionẽ mu-
lieris quam illi immiſerat diabolus: in ſtercore au-
tem cum eſſet, ait Euæ, Tanquam una ex inſipien
tibus mulieribus locuta es. Ibi aurẽ appoſuit: hic
reſponſum dedit. Cum eſſet lætus, audiuit: cũ eſſet
flagellatus, uicit. Ideo uidete quid ſequitur fratres
in epiſtola iſta: quia hoc nobis commendat, ut dia
bolum quidem uincamus, ſed non ex nobis. Si ſci
tis quia iuſtus eſt, ait, ſcitote quia omnis qui facit
iuſtitiam, ex ipſo eſt natus, Ex deo, ex Chriſto. Et
quia dixit, ex ipſo eſt natus, hortatur nos. Iam er-
go quia nati ex illo ſumus, perfecti ſumus? Audi-
D Cap. III te. Ecce qualẽ dilectionẽ dedit nobis pater, ut
filij dei uocemur & ſimus.] Nam qui uocantur &
non ſunt, quid illis prodeſt nomẽ ubi res non eſt?
Quàm multi uocantur medici, qui curare non no-
runt? Quàm multi uocantur uigiles, qui tota no-
cte dormiunt? Sic multi uocantur Chriſtiani, & in
rebus non inueniuntur, quis hoc quod uocantur
non ſunt: id eſt in uita, in moribus, in fide, in ſpe, in
charitate. Hic autem quid audiſtis fratres? Ecce
qualem dilectionẽ dedit nobis pater, ut filij dei uo
cemur & ſimus. Propter hoc mundus non co-
gnoſcit nos, quia non cognouit eum, & nos non
cognoſcit mundus.] Totus mundus Chriſtianus
eſt, & totus mũdus impius. Per totum enim mun-
dum impij, & per totum mundum pij: illi illos nõ

A cognoſcunt. Quomodo putamus quia nõ cogno
ſcunt? Inſultant bene uiuentibus. Attendite & ui-
dete, quia forte ſunt & inter uos. Vnuſquiſque ue
ſtrum qui iam piè uiuit, qui contemnit ſecularia,
qui non uult ire ad ſpectacula, qui non uult ſe in-
ebriare quaſi ſolenniter, & quod eſt grauius, acce
dente patrocinio ſanctorum dierum fieri immun-
dus: qui iſta facere noluerit, quomodo ei inſulta-
tur ab his qui faciunt? Nunquid inſultaretur ei ſi
agnoſceretur? Quare autem nõ agnoſcitur? Mun
dus eum non agnoſcit. Quid eſt mundus? Inhabi
tatores mundi, quomodo dicitur domus inhabi-
tatores eius. Iam iſta ſæpe dicta ſunt, & non ea uo-
biſcum hodie repetimus. Iam cum auditis mun-
dum in mala ſignificatione, non intelligatis niſi di
lectores mundi: quia per dilectiõem, & per quod
B inhabitant, nomen habere meruerunt. Propter
hoc mundus non cognouit nos, quia non cogno-
uit eum. Ambulabat & ipſe dominus Ieſus Chri-
ſtus in carne: erat deus, latebat in infirmitate. Et
unde non eſt cognitus? Quia omnia peccata ar-
guebat in hominibus. Illi amando delectationes
peccatorum non agnoſcebant deũ: amãdo quod
febris ſuadebat, iniuriam medico faciebant. Quid
ergo? Nos iam nati ſumus ex ipſo? Sed quia in
ſpe ſumus. Dilectiſſimi, inquit, nunc filij dei ſu-
mus.] Iam nunc? Quid eſt ergo quod expecta-
mus, ſi iam filij dei ſumus? Et nondum, inquit,
manifeſtum eſt quid erimus.] Quid autẽ erimus
aliud, quàm filij dei? Audi quid ſequitur, Sci-
mus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus: quo-
C niam uidebimus eum ſicuti eſt.] Intelligat chari-
tas ueſtra. Magna res: ſcimus quia cum apparue-
rit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum ſi-
cuti eſt. Iam illud attendite quid uocatur, eſt. No-
ſtis quid uocatur, eſt? Quod uocatur, & nõ ſolum
uocatur, ſed uere eſt, incommutabile eſt: ſemper
manet, mutari neſcit, nulla ex parte corrumpitur,
nec proficit quia perfectum eſt, nec deficit quia æ-
ternum eſt. Et quid eſt hoc? In principio erat uer- Ioan. 1
bum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uer
bum. Et quid eſt hoc? Qui cum in forma dei eſſet, Phil. 2
non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo.
Hoc modo Chriſtum in forma dei, uerbum dei,
unicum patri, æqualem patri, non poſſunt uidere
mali. Secundum id uero quòd uerbum caro factũ
D eſt, poterunt & mali: quia in die iudicij uidebunt
& mali, quia ſic ueniet iudicaturus quomodo ue-
nit iudicandus. In ipſa forma homo, ſed deus: nam
maledictus omnis qui ſpem ſuam ponit in homi-
ne. Homo uenit ut iudicaretur, homo ueniet ut iu
dicet. Et ſi non uidebitur, quid eſt quod ſcriptum
eſt, Videbunt in quem transfixerũt? De impijs e- Ioan. 19
nim dictum eſt, quia uidebunt & confundentur.
Quomodo non uidebunt impij, quando alios po
net ad dexteram, alios ad ſiniſtram? Ad dexteram
poſitis dicet, Venite benedicti patris mei, percipi Matt. 25
te regnum. Ad ſiniſtram poſitis dicet, Ite in ignem
æternum. Videbunt, ſed formam ſerui: formam
dei non uidebunt. Quare? Quia impij ſunt: & ipſe
dominus dicit, Beati mundo corde, quoniam ipſi Matt. 5
deum

deum uidebunt. Ergo uiſuri ſumus quandam ui-
ſionem fratres, quam nec oculus uidit, nec auris
audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Viſionem
quandam, uiſionem præcellentem omnes pulchri
tudines terrenas, auri, argenti, nemorum atq; cam
porum, pulchritudinem maris & aeris, pulchritu-
Luc.3 dinem ſolis & lunæ, pulchritudinē ſtellarum, pul-
chritudinem angelorum: omnia ſuperantem, quia
ex ipſo pulchra ſunt oīa. Quid ergo nos erimus,
quando uidebimus? Quid nobis promiſſum eſt?
Similes ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti
eſt. Quomodo potuit, lingua ſonuit, cætera corde
cogitentur. Quid eñi & ipſe Ioannes dixit ad cō-
parationem rei quæ eſt: uel à nobis dici poteſt, ho
minibus longe imparibus meritis ipſius? Redea-
mus ergo ad illā unctionē quæ intus docet quod
loqui non poſſumus: & quia modo uidere non po
teſtis, officium ueſtrum in deſiderio ſit. Tota uita
Chriſtiani boni, ſanctum deſideriū eſt. Quod au-
tem deſideras, nondum uides: ſed deſiderando ca-
pax efficeris, ut cum uenerit quod uideas implea-
ris. Sicuti enim ſi uelles implere aliquem ſinum, &
noſti quàm magnum eſt quod dabitur, extendis ſi
num uel ſacci uel utris uel alicuius rei, noſti quan-
tum miſſurus es, & ſi uides quia anguſtus eſt ſinus,
extendendo facis capaciorem: ſic deus differēdo
extendit deſiderium, deſiderādo extendit animū,
extendendo facit capaciorem. Deſideremus ergo
fratres, quia implendi ſumus. Videte Paulum ex-
tendentem ſinum, ut poſſit capere quod uenturū
Phil.3 eſt. Ait, Non quia iā acceperim, aut iam perfectus
ſim. Fratres, ego me non arbitror apprehendiſſe.
Quid ergo agis in hac uita, ſi nondum apprehen-
diſti? Vnum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ
antè ſunt extentus, ſecundum intētionem ſequor
ad palmam ſupernæ uocationis. Extentum ſe di-
xit: & ſecundum intentionem ſequi ſe dixit. Mino
rem ſe ſentiebat ad capiendum quod oculus non
uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcen-
dit. Hæc eſt uita noſtra, ut deſiderando exercea-
mur. Tantum autem nos exercet ſanctum deſide-
rium: quantū deſideria noſtra amputauerimus ab
amore ſeculi. Iam diximus, aliquādo exinaniri qđ
implendum eſt. Bono implēdus es, funde malum.
Puta quia melle te uult implere deus. Si aceto ple-
nus es, ubi mel pones? Fundendum eſt quod por-
tat uas. Mundandum eſt ipſum uas. Mundandum
eſt, etſi cum labore, cum tritura: ut fiat aptum cui-
dam rei. Mel dicamus, aurum dicamus, uinum di-
camus: quicquid dicamus quod dici non poteſt,
quicquid uolumus dicere, deus uocatur. Et quid
diximus deus, quid diximus? Duæ iſtæ ſyllabæ
ſunt totum quod expectamus? Quicquid ergo di
cere ualuimus, infra eſt: extendamus nos in eum,
ut cum uenerit, impleat. Similes enim ei erimus,
quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Et omnis
qui habet ſpem hanc in ipſo.] Videte quia in ſpe
nos poſuit. Videtis quemadmodum cōgruit Pau-
Rom.8 lo coapoſtolo ſuo, Spe ſalui facti ſumus. Spes au-
tem quæ uidetur non eſt ſpes. Quod enim uidet
quis, quid ſperat? Si enim quod non uidemus ſpe

A ramus, per patientiam expectamus. Ipſa patientia
exercet deſiderium. Mane tu, nam manet ille: &
perſeuera in ambulando ut peruenias, quia quò
tendis, non migrabit. Videre. Et omnis qui ha- Matt.26
bet ſpem hanc in ipſo, caſtificat ſemetipſum, ſicut
& ipſe caſtus eſt. Videte quemadmodum non ab
ſtulit liberum arbitriū, ut diceret caſtificat ſemet-
ipſum. Quis nos caſtificat niſi deus? Sed deus te
nolentem non caſtificat. Ergo quòd adiungis uo-
luntatem tuam deo, caſtificas teipſum. Caſtificas
te, non de te, ſed de illo qui uenit ut habitet in te.
Tamen quia agis ibi aliquid uoluntate, ideo & ti-
bi aliquid tributum eſt. Ideo autem tibi tributum
eſt, ut dicas ſicut in pſalmo: Adiutor meus eſto, ne Pſal.26
derelinquas me. Si dicis, adiutor meus eſto, aliqd
B agis: nā ſi nihil agis, quomodo ille adiuuat? Om
nis q facit peccatū, & iniqtatē facit.] Nemo dicat,
aliud eſt peccatum, aliud iniquitas. Nemo dicat,
ego peccator homo ſum, ſed iniquus nō ſum. Om
nis enim qui facit peccatum, & iniquitatem facit:
Peccatum, iniquitas eſt.] Quid ergo facimus
de peccatis noſtris & iniquitatibus? Audi quid di
cit, Et ſcitis quia ille manifeſtatus eſt, ut pecca-
tum auferat: & peccatum in ipſo non eſt.] In quo
nō eſt peccatum, ipſe uenit auferre peccatū. Nam
ſi eſſet & in illo peccatum, auferendum eſſet illi,
non ipſe auferret. Omnis qui in ipſo manet, nō
peccat.] Inquantum in ipſo manet, intantum non
peccat. Omnis qui peccat, non uidit eum, neq;
cognouit eum. Non eſt mirū. Non eum uidimus
C ſed uiſuri ſumus. Nō eum cognouimus, ſed cogni
turi ſumus. Credidimus in eum quem non cogno
uimus. An forte ex fide cognouimus, ex ſpecie
nondum cognouimus? Magna eſt iſta quæſtio.
Omnis qui peccat nō uidit eum, nec cognouit eū.
Nondum cognouimus, ſed in fide & uidemus &
cognoſcimus. Si enim nondum uidet fides, quare
dicimur illuminati? Eſt illuminatio per fidem, eſt
illuminatio per ſpeciem. Modo cum peregrina-
namur, per fidem ambulamus, nondum per ſpeci
em. Ergo & iuſtitia noſtra per fidem eſt nō per ſpe
ciem. Erit perfecta noſtra iuſtitia, cum uidebimus
per ſpeciem. Modo non relinquamus eam iuſtitiā
quæ eſt ex fide, quoniam iuſtus ex fide uiuit, ſicut Rom.2
ait Apoſtolus. Omnis qui manet in ipſo non pec-
D cat. Nam omnis qui peccat, non uidit eum, neque
cognouit eum. Non credit iſte qui peccat. Si autē
credit, quantum ad fidem eius pertinet nō peccat.
Filioli, nemo uos ſeducat. Qui facit iuſtitiam
iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt.] Nunquid quādo
audiuimus, quia iuſti ſumus ſicut & ille, æquales
nos debemus putare deo? Debetis noſſe quid eſt,
ſicut. Iamdudum dixit, Caſtificat ſemetipſum, ſi-
cut ipſe caſtus eſt. Iam ergo pater? Æqualis eſt ca-
ſtitas noſtra caſtitati dei, & iuſtitia noſtra iuſtitiæ
dei? Quis hoc dicat? Sed, ſicut, non ſemper ad æ-
qualitatem dici ſolet. Quomodo, uerbi gratia, uiſa
baſilica iſta ampla, ſi uelit facere aliquis minorem,
ſed tamen proportione ad menſuras eius, ut uer-
bi gratia, ſi lata eſt ſimplum, & longa duplum, fa-
ciat & ille latam ſimplum, & longam duplum: ui-

detur ſic feciſſe ſicut eſt iſta. Sed iſta babet, uerbi A
gratia, cẽtum cubitos, illa triginta: & ſic eſt, & im-
par eſt. Videtis quia non ſemper, ſicut, ad parilita-
sem & æqualitatem refertur. Verbi gratia: uidete
quãtum ſit inter faciem hominis, & imaginem de
ſpeculo. Facies in imagine, facies in corpore: ima-
go in imitatione, corpus in ueritate. Et quid dici-
mus? Nam ſicut hic oculi, ita & ibi: ſicut hic aures,
ita & ibi. Diſpar eſt res: ſed ſicut ad ſimilitudinem
dicitur. Habemus ergo & nos imaginem dei: ſed
non illam quam habei filius æqualis patri. Tamen
& nos pro modo noſtro ſi non ſicut ille eſſemus:
ex nulla parte ſimiles diceremur. Ergo caſtificat
noa ſicut & ipſe caſtus eſt: ſed ille caſtus æternita-
te, nos caſti fide. Iuſti ſumua ſicut & ipſe iuſtua eſt:
ſed ipſe in ipſa incõmutabili perpetuitate, nos iu- B
ſti credendo in quem non uidemus, ut aliquando
uideamus. Et cum perfecta fuerit iuſtitia noſtra,
cum facti æquales angelis fuerimus: nec tunc illi
æquabitur. Quanto ergo modo ab illo longe eſt,
quando nec tunc par erit? Qui facit peccatum,
de diabolo eſt: quia ab initio diabolus peccat.]
De diabolo eſt, noſtis quid dicat? Imitando diabo
lum. Nam neminem fecit diabolus, neminem ge-
nuit, neminem creauit. Sed quicunque fuerit imi-
tatus diabolum, quaſi de illo natus fit filius diabo-
li imitando, non proprie naſcendo. Quomodo es
filius Abrahæ? Nunquid Abrahã te genuit? Quo
modo Iudæi filij Abrahæ non imitantes fidem A-
brahæ, facti ſunt filij diaboli. De carne Abraham
nati ſunt, & fidem Abrahæ non ſunt imitati. Si er- C
go qui inde nati ſunt, exhæredati ſunt, quia non
ſunt imitati: tu qui non de illo natus es, efficeris fi-
lius, & ſic eris filius imitando. Et ſi diabolum fue-
ris imitatus, quia ille ſuperbus extitit & impius ad
uerſus deum, eris filius diaboli, diabolum imitan-
do: non quia ipſe creauit te, aut genuit te. In hoc
manifeſtatua eſt filius dei.] Eia fratres, omnes pec
catores ex diabolo nati ſunt, inquantum pecca-
tores. Adam à deo factus eſt. Sed quando conſen-
ſit diabolo, ex diabolo natus eſt: & tales omẽs ge-
nuit qualis erat. Cum ipſa concupiſcentia nati ſu-
mus: Et antequam nos debita noſtra addamus, de
illa damnatione naſcimur. Nam ſi cum nullo pec-
cato naſcimur, quid eſt quòd cum infantibus ad
baptiſmum curritur ut abſoluant? Ergo duas na D
tiuitatea attendite fratres: Adam & Chriſti. Duo
ſunt homines: ſed unus ipſorum homo homo, al-
ter homo deus. Per hominem hominem, pecca
tores ſumus: per hominem deum, iuſtificamur.
Natiuitas illa deiecit ad mortem: iſta natiuitas e-
rexit ad uitam. Natiuitas illa trahit ſecum pecca-
tum: natiuitas iſta liberat à peccato. Ideo enim
uenit Chriſtus homo, ut ſolueret peccata homi-
num. In hoc manifeſtatus eſt filius dei, ut ſoluat
opera diaboli.] Cætera commendo charitati ue-
ſtræ, ne uos grauem. Ipſa enim quæſtio eſt, in qua
ſoluẽda laboramus, quia peccatores nos dicimus:
ſi enim quis dixerit ſe eſſe ſine peccato, mendax
eſt. Et in ipſius epiſtola Ioannis inuenimus: Si di-
1.Ioan.1 xerimus quia peccatum non habemus, noſipſos
ſeducimus. Meminiſſe eñ debetis priorum: Si di-
xerimus quia peccatum non habemus, noſipſos
ſeducimus, & ueritas in nobis nõ eſt. Et rurſus in
conſequentibus audis, Qui natus eſt ex deo, non
peccat: quia qui facit peccatum nõ uidet eum, ne-
que cognouit eum. Omnis qui facit peccatum, de
diabolo eſt. Ex deo non eſt peccatum. Iterum ter-
ret nos, quomodo nati ſumus ex deo, & quomo-
do nos fatemur peccatores. An dicturi ſumus, q̃
de deo nati nõ ſumus? Et quid faciũt iſta ſacramẽ-
ta in infantibus? Quid dixit Ioannes? Qui natus
eſt ex deo, non peccat. Ipſe Ioannes iterum dixit,
Si dixerimus quia peccatũ non habemus, noſmet
ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Ma-
gna quæſtio & anguſta: & ad hanc ſoluendam uti
nam intentam fecerim charitatem ueſtram. In no-
mine domini cras quod inde dederit diſſeremus.

De eo quod Ioannes dicit, Omnis qui natus eſt ex
deo, non facit peccatum, quia ſemen eius in ipſo ma-
net, & non poteſt peccare, quia ex deo natus eſt: uſque
ad id, Filioli non diligamus uerbo tantum & lingua, ſed
opere & ueritate. Tractatus V.

I NTENTE audite obſecro fratres
quia res non minima uerſatur in me
dio: & non dubito qui heſterno die
intenti affuiſtis, quod & hodie in-
tentius conueniſtis. Eſt enim nõ par-
ua quæſtio, quomodo dicat in iſta epiſtola: Qui
natus eſt ex deo, non peccat: & quomodo in ea-
dẽ epiſtola ſuperius dixit, Si dixerimus, quia pec-
C catum non habemus, noſipſos ſeducimus, & ue-
ritas in nobis non eſt. Quid facturus eſt quẽ uter-
que ſermo ex eadẽ epiſtola in medio coarctauit?
Si ſe confeſſus fuerit peccatorem, timet ne dicatur
illi, non ergo ex deo natus es: quia ſcriptum eſt,
Qui natus eſt ex deo, non peccat. Si autem dixe-
rit ſe iuſtum, & non habere peccatum, accipiet ex
alia parte plagam ex ipſa epiſtola: Si dixerimus
quia peccatum nõ habemus, noſipſos ſeducimus,
& ueritas in nobis non eſt. Poſitus ergo in medio,
quid dicat, & quid confiteatur, aut quid profitea-
tur, non inuenit. Profiteri ſe eſſe ſine peccato pe-
riculoſum eſt: & non ſolum periculoſum, ſed etiã
mendoſum. Noſipſos, inquit, ſeducimus, & ueri-
tas in nobis non eſt, ſi dixerimus quia peccatum
D non habemus, ſed utinam non haberes & diceres:
uerum enim diceres, nec in ueritate promenda ul
lũ iniquitatis uel ueſtigiũ formidares. Sed ideo ma
le facis ſi dicis, quia mendacium dicis. Veritas, in- 1.Ioan.1
quit, in nobis non eſt, ſi dixerimus quia peccatum
non habemus. Non ait, nõ habuimus: ne forte de
præterita uita dictum uideretur: Habuit peccatũ
homo iſte, ſed ex quo natus eſt ex deo, cœpit non
habere. Si ita eſſet, nulla nos anguſtaret quæſtio.
Diceremus eñ, fuimus peccatores, ſed modo iu-
ſtificati ſumus: habuimus peccatũ, ſed modo non
habemus. Non hoc ait. Sed quid ait? Si dixerimus
quia peccatũ nõ habemus, noſipſos ſeducimus, et
ueritas in nobis nõ eſt. Poſt aliquantũ rurſus, Qui
natus eſt ex deo, inquit, non peccat. Nunquid Io-
annes ipſe non erat natus ex deo? Si Ioannes non
erat

erat natus ex deo, de quo audiſtis, quia ſupra pe- A
ctus domini recumbebat: aliquis ſibi audet pro-
mittere, regenerationem factam in ſe quam ille ha
bere non meruit, qui ſuper pectus domini recũbe
re meruit? Quem dominus plus quàm cæteros di
ligebat, ipſum ſolum de ſpiritu non genuerat? At
tendite nunc uerba iſta. Adhuc anguſtias noſtras
commendo, ut per intentionem ueſtram quæ ora
tio eſt & pro nobis & pro uobis, dilatet deus &
det exitum: ne aliquis in uerbo eius inueniat occa
ſionem perditionis ſuæ, quod uerbum non eſt prę
dicatum & conſcriptum, niſi ad medicinam & ſa-
lutem. Omnis, inquit, qui facit peccatum, & ini-
quitatem facit. Ne forte diſcernas, peccatum ini-
quitas eſt. Ne dicas, peccator ſum, ſed iniquus nõ
ſum: peccatum iniquitas eſt. Et ſcitis quia in hoc il B
le manifeſtatus eſt, ut peccata auferat, & peccatũ
in illo non eſt. Et quid prodeſt nobis quia uenit ſi-
ne peccato? Omnis qui non peccat, in ipſo ma-
net: & omnis qui peccat, non uidit eum, neque co
gnouit eum. Filioli, nemo uos ſeducat. Qui facit
iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Iam iſta
diximus, quia ſecundum quandam ſimilitudinem
Sicut, non ſecundum æqualitatem, dici ſolet. Qui
facit peccatum, de diabolo eſt: quia ab initio dia-
bolus peccat. Et hoc diximus, quia neminem crea
uit diabolus, neq; genuit: ſed imitatores eius tanquam
ex illo naſcũtur. In hoc manifeſtatus eſt filius dei,
ut ſoluat opera diaboli. Ergo ut ſoluat peccata ue
nit ille qui non habet peccatum. Deinde ſequitur,

Omnis qui natus eſt ex deo, nõ facit peccatum, C
quia ſemen eius in ipſo manet: & non poteſt pec-
care, quia ex deo natus eſt.] Fortiter inſtrinxit.
Fortaſſis ſecundum quoddam peccatũ dixit, non
peccat, non ſecundum omne peccatum: ut quod
ait, Qui natus eſt ex deo non peccat, certum quod
dam peccatum intelligas, quod non poteſt admit
tere homo qui ex deo natus eſt. Et tale peccatum
eſt illud, ut ſi quiſquam illud admiſerit, confirmet
cætera: ſi quis autem hoc non admiſerit, ſoluat cæ
tera. Quod eſt hoc peccatum? Facere contra man
Ioan. 13 datum. Quod eſt mãdatum? Mandatum nouum
do uobis, ut uos inuicem diligatis. Intendite, Hoc
mandatum Chriſti dilectio uocatur: per hanc di-
lectionem peccata ſoluuntur. Hæc ſi nõ teneatur:
& graue peccatum eſt, & radix omnium peccato- D
rum. Intendite fratres: protulimus aliquid, in quo
bene intelligentibus ſoluta eſt quæſtio. Sed nun-
quid cum celerioribus tantum ambulamus uiam?
Et qui tardius ambulant, nõ ſunt relinquẽdi. Ver-
ſemus hoc quibus poſſumus uerbis, ut ad omnes
perueniat. Puto enĩ fratres, quia omnis homo ſol-
licitus eſt pro anima ſua, qui non ſine cauſa intrat
Eccleſiam qui nõ temporalia quærit in Eccleſia,
qui non propterea intrat ut tranſigat negocia ſe-
cularia: ſed ideo intrat, ut aliquid ſibi æternũ pro-
miſſum teneat quò perueniat. Neceſſe eſt ergo ut
cogitet quemadmodum ambulet in uia: ne rema-
neat, ne retro eat, ne aberret, ne claudicando non
perueniat. Qui ergo ſollicitus eſt, tardus ſit, uelox
ſit, non recedat de uia. Hoc ergo dixi, quia qui na-

A tus eſt ex deo, non peccat, fortaſſis ſecũdum quod
dam peccatum uoluit intelligi: nam erit aliter con
trarium illi loco, Si diximus quia peccatum nõ 1. Ioan. 1
habemus, nos ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis
non eſt. Sic ergo forte poteſt ſolui quęſtio. Eſt quod-
dam peccatum quod nõ poteſt admittere ille qui
natus eſt ex deo: & quo non admiſſo ſoluuntur cę
tera, quo admiſſo confirmãtur cætera. Quod eſt
hoc peccatum? Facere contra mandatum Chriſti,
contra teſtamentum nouum. Quod eſt mãdatum
nouum? Mandatum nouum do uobis, ut uos inui Ioan. 13
cem diligatis. Qui facit contra charitatem & con-
tra dilectionẽ fraternã, non audeat gloriari & dice
re natum ſe eſſe ex deo: qui autẽ in dilectione fra-
terna conſtitutus eſt, certa ſunt peccata quę nõ po
B teſt admittere, & hoc maximè ne oderit fratrem.
Et quid de cęteris peccatis facit, unde dictum eſt,
Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos-
ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt? Au-
diat ſecuritatem de alio loco ſcripturæ: Charitas 1. Pet. 4
cooperit multitudinem peccatorum. Charitatem
ergo commendamus: charitatem commẽdat hæc
epiſtola. Poſt reſurrectionem dominus quid aliud
interrogauit Petrum niſi, Amas me? Et parũ fuit Ioan. 21
ſemel interrogare: & iterum nihil aliud, & tertiò
nihil aliud. Cum iam tertiò ille tædio afficeretur,
quaſi nõ ſibi crediderit, quomodo qui neſciret quod
in illo ageretur: tamen & primò & ſecundò & ter
tiò hoc interrogauit. Ter negauit timor, ter con-
feſſus eſt amor. Ecce amat Petrus dominũ. Quid
C præſtaturus domino? Non enim & ipſe non tur-
batus eſt in illo pſalmo: Quid retribuam domino Pſal. 115
pro omnibus quæ retribuit mihi? Qui enim dice-
bat hæc in pſalmo, attendebat quanta ſibi eſſent
præſtita à domino: & quærebat quid retribueret
domino, & non inueniebat. Quicquid enim retri
buere uolueris, ab ipſo accepiſti quod reddas. Et
quid inuenit quod retribuat? Quod ut diximus
fratres, ab ipſo acceperat: hoc inuenit quod retri-
bueret. Calicem ſalutarẽ accipiã, & nomẽ domini
inuocabo. Quis enim illi dederat calicẽ ſalutarẽ,
niſi ille cui uolebat retribuere? Accipere autẽ ca-
licem ſalutarem, & inuocare nomen domini, hoc
eſt ſatiari charitate: & ita ſatiari ut non ſolum non
oderis fratrẽ, ſed paratus ſis mori pro fratre. Perfe
D cta iſta charitas eſt, ut paratus ſis mori pro fratre.
Hanc ipſe dominus in ſe exhibuit, mortuus pro
omnibus: orans pro eis à quibus crucifigebatur,
& dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid Luc. 23
faciunt. Sed ſi ſolus hoc fecit: non erat magiſter, ſi
diſcipulos non habebat. Secuti diſcipuli hoc fece
runt. Lapidabatur Stephanus: & genu flexo ait,
Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum. Amabat à Act. 7
quibus occidebatur, quia pro ipſis moriebatur. Au
di & Apoſtolum Paulum. Et ipſe, inquit, impen- 2. Cor. 12
dar pro animabus ueſtris. Inter illos enim erat pro
quibus Stephanus deprecabatur: quando eorum
manibus moriebatur. Perfecta ergo charitas hæc
eſt. Si quis tantam habuerit charitatem, ut paratus
ſit pro fratribus etiã mori: perfecta eſt in illo cha-
ritas. Sed nunquid mox ut naſcitur, iam prorſus

perfecta eſt? Vt perficiatur, naſcitur: cum fuerit na A
ta, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fue
rit roborata, perficitur. Cum ad perfectionem ue-
Phil. 1 nerit, quid dicit? Mihi uiuere Chriſtus eſt, &
mori lucrum. Optabam diſſolui & eſſe Chriſto,
multo magis optimum: manere in carne neceſſa-
rium propter uos. Propter eos uolebat uiuere,
pro quibus paratus erat mori. Et ut noueritis quis
ipſa eſt perfecta charitas, quam non uiolat, & in
quam non peccat qui natus eſt ex deo: hoc domi-
Ioan. 21 nus dicit Petro, Petre amas me? Et ille, Amo. Non
dixit, ſi amas me, obſequere mihi. Quando enim
erat dominus in carne mortali, eſuriuit, ſitiuit. Eo
tempore quo eſuriebat & ſitiebat, ſuſceptus eſt ho
ſpitio: miniſtrarunt illi qui habuerunt de ſubſtan-
tia ſua, ſicut legimus in Euangelio. Suſcepit eum
Luc. 19 hoſpitio Zachæus: ſaluus factus eſt à morbo, ſu- B
ſcepto medico. Quo morbo? Auaritiæ. Erat enim
ditiſſimus, & princeps publicanorum. Attendite
ſanatum à morbo auaritiæ. Dimidium, inquit, bo-
norum meorum do pauperibus: & ſi cui aliquid
tuli, quadruplum reddam. Ideo ſeruauit alterum
dimidium, non quo frueretur, ſed unde debita ſol-
ueret. Suſcepit ergo tunc medicum hoſpitio, quia
erat infirmitas carnis in domino, cui hoc obſequi
um præberent homines: & hoc, quia uoluit præ-
ſtare obſequentibus, obſequentibus enim pro-
derat, non illi. Cui enim angeli miniſtrabant quo-
rum obſequium requireret? Nec Helias ſeruus ſi-
3. Reg. 7 lius hoc neceſſarium habebat aliquando, cui pa-
nem & carnem per coruum mittebat, & tamen ut
uidua religioſa benediceretur, mittitur ſeruus dei, C
paſcitur à uidua quem deus in ſecreto paſcebat.
Veruntamen quanquam de his ſeruis dei ſibi præ
ſtent, qui eorum indigentiam conſiderant, pro-
pter illam mercedem à domino in Euangelio ma
Matt. 10 nifeſtiſſime poſitam, Qui ſuſcipit iuſtum in nomi-
ne iuſti, mercedē iuſti accipiet: & qui ſuſcipit pro-
phetam in nomine prophetæ, mercedem prophe
tæ accipiet: & qui dederit calicem aquæ frigidæ
uni ex his minimis tantum in nomine diſcipuli, a-
men dico uobis, non perdet mercedē ſuam. Quā-
uis ergo ſibi præſtent qui hæc faciunt, tamen nec
hoc poterat præberi aſcenſuro in cœlum. Quid il-
li poterat retribuere Petrus qui amabat illum? Au
di quid: Paſce oues meas. Id eſt, fac pro fratribus
quod pro te feci. Omnes ſanguine meo redemi. D
Nolite dubitare mori pro ueritatis cōfeſſione: ut
cæteri uos imitentur. Sed hæc ut diximus fratres,
perfecta charitas eſt: qui natus eſt ex deo habet il-
lam. Intendat charitas ueſtra, uidere quid dicam.
Ecce accepit ſacramentum natiuitatis homo. Ba-
ptizatus ſacramentum habet, & magnum ſacra-
mentum, diuinum, ſanctum, ineffabile. Conſide-
ra quale: ut nouum hominem faciat dimiſſione o-
mnium peccatorum. Attendat tamen in cor, ſi per
fectum eſt ibi, quod factum eſt in corpore: uideat
ſi habet charitatem, & tūc dicat, natus ſum ex deo.
Si autem non habet: characterem quidem impo-
ſitum habet, ſed deſertor uagatur. Habeat charita
tem: aliter non ſe dicat natum ex deo. Sed habeo,

A inquit, ſacramentum. Audi Apoſtolum: Si ſciam
omnia ſacramenta, & habeam omnem fidem, ita 1. Cor. 13
ut montes transferam: charitatem autem non ha-
beam, nihil ſum. Hoc ſi meminiſtis, commendaui
mus cum iſtam epiſtolam legere inciperemus: ni-
hil in ea nobis ſic commendari, quomodo chari-
tatem. Et ſi uidetur alis & alis dicere, illò facit re-
ditum: & ad ipſam charitatem omnia uult referre
quæcunque dixerit. Videamus ſi & hic hoc facit.
Attendite. Omnis qui natus eſt ex deo, non facit
peccatum. Quærimus quod peccatum: quia ſi o-
mne intellexeris, contrarius eris illi loco: Si dixe-
rimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos
ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Ergo dicat
quod peccatum: docet nos, ne forte ego temere di
xerim peccatum hoc eſſe uiolationem charitatis,
B quia ſupra dixit: Qui odit fratrem ſuum, in tene-
bris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat,
quia tenebræ excæcauerunt oculos eius. Sed for-
te aliqd dixit in poſterioribus, & nominauit cha-
ritatem. Videte quia circuitus ille uerborum hūc
habet finem, hunc habet exitum. Omnis qui na
tus eſt ex deo, non peccat: quia ſemen eius in ipſo
manet.] Semen dei, id eſt uerbum dei: unde dicit
Apoſtolus, Per Euangelium ego uos genui. Et 1. Cor. 4
nō poteſt peccare, quia ex deo natus eſt.] Dicat ad-
huc, uideamus in quo non poteſt peccare. In hoc
manifeſtati ſunt filij dei & filij diaboli. Omnis qui
non eſt iuſtus, non eſt à deo: & qui non diligit fra-
trem ſuum.] Certe iam manifeſtum eſt unde di-
cat, Et qui non diligit, inquit, fratrem ſuum. Dile-
C ctio ergo ſola diſcernit inter filios dei & filios dia
boli. Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti, Re-
ſpondeant omnes Amen, Cantent omnes halle-
luia, Baptizentur omnes, intrent Eccleſias, farci-
ant parietes baſilicarum: non diſcernuntur filij dei
à filijs diaboli, niſi charitate. Qui habent charita-
tem, nati ſunt ex deo: qui nō, non ſunt nati ex deo.
Magnum indicium, magna diſcretio. Quicquid
uis habe: hoc ſolum nō habeas, nihil tibi prodeſt.
Alia ſi non habeas, hoc habe: & impleſti legē. Qui Rom. 13
enim diligit alterum, legem impleuit, ait Apoſto-
lus: &, Plenitudo legis charitas. Puto iſtam mar-
garitam eſſe illam, pro qua homo negociator de-
ſcribitur in Euangelio, qui inuenit unam margari Matt. 13
tam: & uendidit omnia quæ habebat & emit eam.
D Hæc eſt margarita precioſa, charitas, ſine qua ni-
hil tibi prodeſt quodcunque habueris: quam ſi
ſolam habeas ſufficit tibi. Modo cum fide ui-
des, tunc cum ſpecie uidebis. Si enim amamus
cum non uidemus, quomodo amplectemur cum
uiderimus? Sed ubi nos debemus exercere? In
amore fraterno. Potes mihi dicere, nō uidi deum.
Nunquid potes mihi dicere, non uidi homi-
nem? Dilige fratrem. Si enim fratrem quem uides
dilexeris: ſimul uidebis & deum, quia uides ip-
ſam charitatem, & intus inhabitat deus. Qui non
eſt iuſtus, non eſt ex deo: & qui non diligit fra-
trem ſuum. Quia hæc eſt annunciatio.] Vi-
de quomodo confirmat. Quia hæc eſt annun-
ciatio quā audiuimus ab initio, ut diligamus inui-
cem

cē.] Manifeſtauit nobis inde ſe dicere: contra hoc mandatum quiſquis fecit, in peccato illo eſt ſcelerato, in quod incidunt qui non naſcuntur ex deo.

Gen. 4 Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et cuius rei gratia occidit? Quia opera eius maligna fuerunt, fratris uero eius iuſta.] Ergo ubi eſt inuidia, amor fraternus eſſe non poteſt. Intendat charitas ueſtra. Qui inuidet, non amat. Peccatum diaboli eſt in illo: quia & diabolus inuidendo deiecit. Cecidit enim, & inuidit ſtanti. Non ideo uoluit deijcere ut ipſe ſtaret, ſed ne ſolus caderet. Tenete in animo hoc q̄d ſubiecit, inuidiam non poſſe eſſe in charitate. Habes aperte 1. Cor. 13 cum laudaretur ipſa charitas: Charitas non æmulatur. Non fuit charitas in Cain: & niſi eſſet charitas in Abel, non acciperet deus ſacrificium eius. Cū enim ambo obtuliſſent, ille de fructibus terræ, ille de fœtibus ouiū: quid putatis fratres, quia deus fructus terræ neglexit, & fœtus ouium dilexit? Non intēdit deus ad manus: ſed in corde uidit. Et quem uidit cum charitate offerre, ipſius ſacrificiū reſpexit: quem uidit cum inuidia offerre, ab ipſius ſacrificio oculos auertit. Opera ergo bona Abel, non dicit niſi charitatem: opera uero mala Cain, nō dicit niſi odium fraternum. Parum eſt, quia odit fratrē ſuum & inuidit operibus bonis: quia imitari noluit, necare uoluit. Et hinc apparuit quia filius erat diaboli, & ille hinc apparuit iuſtus dei. Hinc ergo diſcernuntur homines fratres mei. Nemo attendat linguas, ſed facta & cor. Si non bene faciat pro fratribus ſuis, oſtēdit quid in ſe habeat. Tentationibus probantur homines. Nolite mirari fratres ſi mūdus uos odit.] Nunquid ſæpe uobis dicendum eſt, quid eſt mundus? Non cœlum, nō terra, nec iſta opera quæ deus fecit: ſed dilectores mūdi. Iſta ſæpe dicendo quibuſdam oneroſus ſum: ſed uſq; adeo non fruſtra dico, ut aliqui interrogentur an dixerim, et non reſpōdeant. Ergo uel inculcando hæreat aliquid in cordibus audientiū. Mundi ſignificata Quid eſt mundus? Mundus eſt, quando in malo ponitur, dilectores mundi: mundus quādo in laude ponitur, cœlum & terra eſt, & quę in his con- Ioan. 1 tinentur opera dei. Vnde dicitur: Et mundus per eum factus eſt. Item mūdus eſt plenitudo terræ, ſi- 1. Ioan. 2 cut dixit ipſe Ioānes: Non ſolum aūt noſtrorū propitiatio peccatorū eſt, ſed et totius mundi. Mundi dicit omnium fideliū per orbem ſparſorum. Mundus autem in malo, amatores mundi ſunt. Qui amant mundum, fratrem amare non poſſunt. Sic odit nos mūdus: Nos ſcimus.] Quid nos ſcimus?

Quia tranſiuimus de morte ad uitam.] Vnde ſcimus? Quia diligimus fratres.] Nemo interroget hominem: redeat unuſquiſque ad cor ſuum. Si ibi inuenerit charitatem fraternam, ſecurus ſit: qa trāſijt à morte ad uitam. Iam in dextera eſt. Non attēdat quia modo gloria eius occulta eſt, cum uenerit dominus, tunc apparebit gloria eius. Viget emm, ſed adhuc in hyeme: uiget radix, ſed quaſi aridi ſunt rami. Intus eſt medulla quæ uiget, intus ſunt folia arborum, intus fructus: ſed æſtatem expectant. Ergo nos ſcimus quia trāſiuimus de mor te ad uitā, quia diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.] Ne puteris fratres leue eſſe, odiſſe aut diligere: audite quod ſequitur. Omnis qui odit fratrē ſuum, homicida eſt. Iam ergo ſi contemnebat quiſquam odium fraternum, nunquid & homicidium in corde ſuo contempturus eſt? Non mouit manum ad occidendum bominem: homicida iam tenetur à domino. Viuit ille, & iſte iam interfector iudicatur. Omnis qui odit fratrē ſuum, homicida eſt. Scitis quia omnis homicida non habet uitam æternam in ſe manentem. In hoc cognoſcimus dilectionem.] Perfectionē dilectionis dicit: perfectionem illam quam cōmendauimus. In hoc cognoſcimus dilectionē. Quia ille pro nobis animam ſuam poſuit: & nos debemus animas pro fratribus ponere.] Ecce unde ueniebat, Petre amas me, paſce oues meas. Nam ut Ioan. 21 noueritis fratres, quia ſic ab eo paſci uolebat oues ſuas, ut animam ſuam pro ouibus poneret: hoc illi continuo dixit: Cum iuuenis eſſes, præcingebas te, & ibas quò uolebas: cum autem fueris ſenior, alius te præcinget, & tollet te quò tu nō uis. Hoc autem dixit, ait Euangeliſta, ſignificans qua morte clarificaturus erat deū: ut cui dixerat, paſce oues meas, doceret eū ponere animā pro ouibus ſuis. Vnde incipit charitas fratres? Modicū attendite quo perficiatur. Audiſtis ipſum finem & modum: ipſum & dominus in Euangelio commendauit. Maiorē charitatem nemo habet, ait, quàm Ioan. 15 ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Perfectionē ergo eius oſtendit in Euangelio, & hic cōmēdata eſt eius perfectio: ſed interrogatis uos, & dicitis nobis. Quando poſſum habere iſtā charitatem? Noli cito de te deſperare. Forte nata eſt, ſed nondum perfecta eſt: nutri eam, ne offocetur. Sed dicturus es mihi, Et unde noui? Quo enim perficiatur audiuimus, unde incipiat audiamus. Sequitur & dicit: Qui autem habuerit facultates mundi, & uiderit fratrem ſuum eſurientem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo: quomodo poterit dilectio dei manere in eo?] Ecce unde incipit charitas. Si nondum es idoneus mori pro fratre: iam idoneus eſto dare de tuis facultatibus fratri. Iam percutiat uiſcera tua charitas, ut non de iactantia facias, ſed de intimo adipe miſericordiæ: ut conſideres illū in egeſtate poſitum. Si enim ſuperflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes dare pro fratre? Iacet pecunia in ſinu tuo, quam tibi fures poſſunt auferre: & ſi illam non auferent fures, moriendo illam deſeres, etiā ſi te illa uiuētem non deſerat. Quid inde facturus es? Eſurit frater tuus, in neceſſitate poſitus eſt: fortaſſis ſuſpenditur à creditore, anguſtiatur. Nō habet ipſe, habes tu: frater eſt, ſimul empti eſtis, unū eſt precium ueſtrū, ambo ſanguine Chriſti redēpti eſtis. Vide ſi miſereris, ſi habes facultates mundi. Quid ad me ptīnet, forte dicis? Ego daturus ſum pecuniā meā, ne ille moleſtiā patiatur? Si hoc tibi reſpōderit cor tuū, dilectio patris nō in te manet. Si dilectio patris nō in te manet, nō es natus ex deo. Quomodo ergo te glorιaris eſſe Chriſtianū? Nomē habes, & facta

non habes. Si aũt nomen ſecutum fuerit opus: di-
cat te quiſquã Paganum, tu factis oſtende te Chri
ſtianũ. Nam ſi factis nõ oſtendis te Chriſtianum,
omnes te Chriſtianũ uocent: quid tibi prodeſt no
men, ubi res non inuenitur? Qui aũt habuerit fa-
cultates mundi, & uiderit fratrẽ ſuum egẽtem, &
clauſerit uiſcera ſua ab eo: quomodo poteſt dile-
ctio dei manere in eo? Et ſequit: Filioli, nõ dili-
gamus uerbo tantũ & lingua, ſed opere & uerita-
te.] Puto manifeſtatũ eſſe uobis magnũ & neceſ-
ſarium ſecretũ et ſacramentũ, fratres mei. Quid ua
let charitas, om̃is ſcriptura commẽdat: ſed neſcio
ſi alicubi amplius quàm in iſta epiſtola commen-
detur. Rogamus uos & obſecramus in domino,
ut & illa quæ audiſtis memoria teneatis: & ad ea
quæ adhuc dicenda ſunt donec finiat̃ ipſa epiſto-
la, intenti ueniatis, intenti audiatis. Aperite autẽ
corda ad ſemina bona. Extirpate ſpinas, ne offoce
tur in uobis quod ſeminat̃, ſed potius creſcat ſe-
ges, & gaudeat agricola: & horreũ uobis præpa-
ret tanq̃ frumentis, non ignem tanquam paleis.

De eo quod Ioannes dicit: Et in hoc cognoſcimus
quia ex ueritate ſumus, & coram ipſo perſuademus cor
di noſtro, quia ſi male ſenſerit cor noſtrum, maior eſt
deus corde noſtro, & nouit omnia: uſque ad id: In hoc
cognoſcitur ſpiritus dei: Omnis ſpiritus qui confitetur
Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe, ex deo eſt. Et omnis
ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne ue
niſſe, non eſt ex deo: & hic eſt Antichriſtus de quo audi-
tis quod futurum ſit, & nunc in ipſo mundo eſt.

Tractatus VI.

SIC meminiſtis fratres heſterno nos
clauſiſſe ſermonem ad iſtam ſenten-
tiam, quæ ſine dubio manere debuit
& debet in corde ueſtro, quia ipſam
nouiſſimam audiſtis: Filioli, non di-
ligamus uerbo tantum & lingua, ſed opere & ue-
ritate. Deinde ſequitur: Et in hoc cognoſcimus
quia ex ueritate ſumus, & coram ipſo perſuade-
mus cordi noſtro: quia ſi male ſenſerit cor noſtrũ,
maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia.] Di
xerat: Non diligamus uerbo tantum & lingua, ſed
opere & ueritate. Quæritur à nobis, in quo opere
& in qua ueritate agnoſcitur, qui diligit deum uel
qui diligit fratrẽ ſuum. Iam ſuperius dixerat quo-
D uſque charitas perficiatur, quod & dominus in
Ioan. 15 Euangelio ait: Maiorẽ hac nemo habet charitatẽ,
quàm ut animam ſuã ponat quis pro amicis ſuis.
Et iſte hoc dixerat: Sicut ille animam ſuã pro no-
bis poſuit, debemus & nos animam pro fratribus
ponere. Hæc eſt perfectio charitatis: & maior om
nino non poteſt inueniri. Sed quia non in omni-
bus perfecta eſt, & deſperare nõ debet in quo per
fecta nõ eſt, ſi iã nata eſt quæ perficiatur, & utiq; ſi
nata eſt, nutriẽda eſt, & quibuſdam ſuis nutrimen
tis ad perfectionem propriam producenda. Quę-
ſiuimus incohationẽ charitatis unde incipiat: &
ibi continuo inuenimus: Si quis habet facultatem
mundi, & uiderit fratrem ſuum egentem, & clau-
ſerit uiſcera ſua aduerſus eũ: q̃modo dilectio pa-
tris manet in eo? Ergo hic incipit iſta charitas fra

A tres, ut de ſuis ſuperfluis tribuat egenti, in anguſtijs
aliquibus cõſtituto, ex eo quod ſibi abũdat ſecun
dum tempus à tribulatiõe tẽporali liberet fratrẽ.
Hinc exordium eſt charitatis. Hanc ita cœptam,
ſi uerbo dei in ſpe futuræ uitæ nutrieris: peruenies
ad illam perfectionem, ut paratus ſis animã tuam
ponere pro fratribus tuis. Sed q̃a multa talia fiunt
ab his qui alia quærunt, & qui fratres non amant:
reuocemus ad teſtimonium conſcientiam. Vnde
probamus, quia talia multa fiunt ab his qui fratres
nõ amant? Quia multi ſe in hæreſibus & ſchiſma-
tibus martyres dicunt. Videntur ſibi animam po-
nere pro fratribus ſuis. Si pro fratribus animã po-
nerent, nõ ſe ab uniuerſali fraternitate ſepararẽt.
Item quàm multi ſunt qui iactãtiæ cauſa multa tri
B buunt, multa donant: & non ibi quærunt niſi lau-
dem humanam & gloriã popularem, plenam uen
tis, nulla ſtabilitate ſolidatam. Quia ergo ſunt ta-
les, ubi probanda erit charitas fraterna? Quia uo-
luit illam probari, ait admonens: Filioli, non dili-
gamus uerbo tantum & lingua, ſed opere & ueri-
tate. Quærimus: In quo opere, in qua ueritate? Po
teſt eſſe manifeſtius opus, quàm tribuere pauperi
bus? Multi hoc iactantia faciunt, non dilectione.
Poteſt eſſe maius opus, quàm mori pro fratribus?
Et hoc multi uolunt putari facere iactantia nomi-
nis comparandi, nõ uiſceribus dilectionis. Reſtat
ut ille diligat fratrem, qui ante deum ubi ſolus ui-
det, cordi ſuo perſuadet, & interrogat cor ſuũ an
uere propter fratrum dilectionem hoc faciat: &
C perhibet illi teſtimoniũ oculus qui penetrat cor,
quò homo attendere non poteſt. Ideo Paulus A-
poſtolus, quia paratus erat mori pro fratribus, &
dicebat, Ipſe impẽdar pro animabus ueſtris: tamẽ 2.Cor.12
q̃a deus hoc uidebat in corde ipſius, nõ homines
quibus loquebatur, ait illis: Mihi autem minimũ 1.Cor.4
eſt ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Et oſten
dit etiam ipſe quodã loco, quia ſolẽt iſta fieri ina-
ni iactantia, non firmamento charitatis: ait enim
cum de ipſius charitatis commendatione loquere
tur: Si diſtribuero om̃ia mea pauperibus, & tradi- 1.Cor.13
dero corpus meum ut ardeam, charitatem autem
non habeam, nihil mihi prodeſt. Poteſt enim quiſ
quam hoc facere ſine charitate? Poteſt. Nam qui
non habẽt charitatem, diuiſerunt unitatem. Quę-
D rite ibi, & uidebitis multos multa tribuere paupe-
ribus: uidebitis alios paratos ad ſuſcipiẽdam mor
tem, ita ut deſiſtente perſecutore, ſeipſos præcipi-
tent. Iſti ſine dubio ſine charitate hoc faciunt. Re-
uocemur ergo ad conſcientiam, de qua dicit Apo
ſtolus: Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium 2.Cor.1
conſcientię noſtræ. Reuocemur ad conſcientiam
de qua idem dicit: Opus autem ſuũ probet unuſ- Gal.6
quiſq;, & tunc in ſemetipſo tantum gloriam habe
bit, & non in altero. Opus ergo ſuũ probet unuſ-
quiſq; noſtrum: utrum de uena charitatis emanet,
utrum de radice dilectionis rami bonorũ operum
pullulent. Opus autẽ ſuum probet unuſquiſq;, ait,
& tunc in ſemetipſo gloriam habebit, & non in al
tero: nõ quãdo illi perhibet teſtimoniũ lingua a-
liena, ſed quãdo perhibet cõſcientia propria Hoc
ergo

ergo hic commẽdat. In hoc cognouimus quia ex
ueritate ſumus, quando opere et ueritate, non uer
bis tantum & lingua diligimus: & coram ipſo per
ſuademus cordi noſtro. Quid eſt corã ipſo? Vbi
Matt. 6 ipſe uidet. Vnde ipſe dominus in Euangelio: Ca-
uete, inquit, facere iuſtitiam ueſtram coram homi
nibus, ut uideamini ab eis: alioquin mercedẽ non
habebitis apud patrẽ ueſtrum qui in cœlis eſt. Et
quid eſt: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera
tua: niſi quia dextera tua pura conſcientia eſt, ſini-
ſtra mundi cupiditas? Multi per cupiditatem mũ-
di multa mira faciunt: ſiniſtra operatur, non dex-
tra. Dextra debet operari, & neſciente ſiniſtra: ut
nec miſceat ſe cupiditas ſeculi, quando aliquid
boni de dilectione operamur. Et ubi hoc cogno-
ſcimus? Ante deum es, interroga cor tuum. Vide
quid feciſti, & quid ibi appetiſti: ſalutem tuam, an
laudem humanam uentoſam. Intus uide, nam ho-
mo iudicare non poteſt, quem uidere non poteſt.
Si perſuademus cordi noſtro: coram illo perſua-
deamus. Quia ſi male ſentiat cor noſtrum, id eſt ac
cuſet nos intus, quia nõ eo animo facimus quo fa
ciendum ſit: maior eſt deus corde noſtro, & no-
uit omnia. Cor tuum abſcondis ab homine: à deo
abſconde ſi potes. Quomodo abſcõdes ab eo, cui
dictum eſt à peccatore quodam timente & confi-
Pſal. 138 tente: Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fu-
giam? Quærebat qua fugeret ut euaderet iudici-
um dei: & non inueniebat. Vbi enim non eſt de-
us? Si aſcendero, inquit, in cœlum ibi es: ſi deſcen
dero in infernum ades. Quò iturus es? Quò fugi-
es? Vis audire conſilium? Si uis ab illo fugere, ad
ipſum fuge. Ad ipſum fuge cõfitendo, non ab ip-
ſo latendo: latere enim non potes, ſed cõfiteri po-
Pſal 31 tes. Dic illi: Refugium meum es tu: & nutriatur in
te dilectio, quæ ſola perducit ad uitam. Perhibeat
tibi teſtimonium conſcientia tua, quia ex deo eſt.
Si ex deo eſt, noli illam uelle ante homines iacta-
re: quia nec laudes hominum te leuant in cœlum,
nec uituperationes inde te deponunt. Ille uideat
qui coronat: ille ſit teſtis à quo iudice coronaris.
Maior eſt deus corde tuo, & nouit omnia. Dile
ctiſſimi, ſi cor male non ſenſerit, fiduciã habemus
ad deum.] Quid eſt, ſi cor non male ſenſerit? Ve-
rum nobis reſponderit, quia diligimus, & germa-
na dilectio eſt in nobis: non ficta, ſed ſyncera, ſalu
tem fraternã quærens, nullum emolumentum ex-
pectans à fratre, niſi ſalutem ipſius. Fiduciam
habemus ad deum, & quicquid poſtulauerimus,
accipiemus ab eo, qui mandata eius ſeruamus.]
Ideo non in conſpectu hominum, ſed ubi ipſe de-
us uidet in corde. Fiduciam ergo habemus ad de-
um, & quicquid poſtulauerimus ab eo, accipie-
mus. Sed quare? Qui mandata eius ſeruamus. Quæ
ſunt mandata eius? Nũquid ſemper repetendum
Ioan. 13 eſt? Mandatum nouum do uobis, ut uos inuicem
diligatis. Ipſam charitatem loquitur, ipſam com-
mendat. Quiſquis ergo habuerit charitatẽ frater-
nam, & coram deo habuerit, ubi deus uidet, corq;
eius interrogatum ſub iuſto examine, nõ ei aliud
reſponderit, quam germanam ibi eſſe radicẽ cha-

A ritatis, unde boni fructus exiſtant: habet fiduciam
apud deum, & quicquid poſtulauerit ab eo acci-
piet, quia mandata eius ſeruat. Incurrit quæſtio
quædam, quia non ille aut ille homo, aut tu aut e-
go, qui ſi petiero aliquid à domino deo noſtro, &
non accepero, facile de me poteſt dicere unuſquiſ
que, non habet charitatem: & de quolibet homi-
ne huius temporis facile dici poteſt. Et ſentiat quiſq;
quod uult homo de homine: maiorem quæſtio-
nem non faciunt, niſi illi uiri quos ſanctos cõſtat
fuiſſe cum ſcriberẽt, & modo eſſe cum deo. Quis
habet charitatem, ſi eam Paulus non habebat, qui
dicebat: Os noſtrũ patet ad uos, ò Corinthij, cor 2. Cor. 6
noſtrum dilatatum eſt: Non anguſtiamini in no-
bis: qui dicebat: Impendar pro animabus ueſtris:
B & tanta gratia in illo erat, ut manifeſtaretur eum
habere charitatem? Inuenimus eum tamẽ petiſſe
& non accepiſſe. Quid dicimus fratres? Quæſtio
eſt, Intenti eſtote ad deum. Magna & iſta quæſtio
eſt: quomodo de peccato ubi dictum eſt, q natus
eſt ex deo, non peccat. Inuenimus hoc eſſe pecca
tum uiolare charitatem: & hoc proprie deſignatũ
eſſe in hoc loco. Sic & nunc quærimus quid dixe-
rit. Si enim uerba attendis, planum uidetur: ſi ex-
empla, obſcurum eſt. Verbis his nihil eſt planius:
Et quicquid poſtulauerimus accipiemus ab eo, q
mandata eius ſeruamus, Et quæ placent illi, in
conſpectu eius facimus.] Quicquid poſtulaueri-
mus, ait, accipiemus ab eo. Anguſtauit uehemen-
ter: quia & ibi anguſtaret ſi diceret omẽ peccatũ.
C Sed ideo inuenimus locũ exponendi quia de cer
to peccato dixit: non de omni, ſed de quodã pec-
cato, quod omnis qui ex deo natus eſt non facit.
Et inuenimus ipſum quoddam peccatum uiola-
tionem eſſe charitatis. Et habemus exemplum de
Euangelio manifeſtum, quando ait dominus: Si Ioan. 15
non ueniſſem, peccatum non haberent. Quid er-
go? Ad innocentes Iudæos uenerat quia ſic loqui
tur? Ergo ſi ipſe non ueniret, peccatum non habe
rent? Præſentia ergo medici fecit ægrũ, febrẽ non
abſtulit? Quis hoc uel demẽs dicat? Ille non uenit
niſi curare & ſanare ægrotos. Quare ergo dixit, ſi
non ueniſſem peccatũ non haberent: niſi quia cer
tum quoddam peccatũ uoluit intelligi? Quoddã
enim peccatum non haberent Iudæi. Quod pecca
D tum? Quòd in eum non crediderunt, quòd præ-
ſentem contempſerunt. Sicut ergo ibi peccatum
dixit, & non eſt conſequens, ut omne peccatũ in-
telligamus, ſed certum peccatum: ſic & hic non o-
mne peccatum, ne contrarius ſit illi loco ubi ait:
Si dixerimus quia peccatũ nõ habemus, noſmet-
ipſos ſeducimus, & ueritas in nobis nõ eſt: ſed cer
tum quoddam peccatum, id eſt uiolationem cha-
ritatis. Hic autem plus nos conſtrinxit. Si petie-
rimus, dixit, ſi nos non accuſauerit cor noſtrum et
renunciauerit in conſpectu dei, quia uera dilectio
eſt in nobis: quicqd poſtulauerimus ab eo accipi-
emus. Iã ergo dixi charitati ueſtræ fratres, nemo at
tendat ad nos. Quid eñ ſumus nos? Aut quid e-
ſtis uos? Quid niſi Eccleſia dei, quæ nota eſt omni
bus? Et ſi illi placet, in illa ſumus: & qui dilectiõe
in illa

in illa manemus, ibi perſeueremus, ſi uolumus o- A
ſtendere dilectionem quam habemus. Veruntamen
men de Apoſtolo Paulo quid mali ſenſuri ſumus?
Ipſe non diligebat fratres? Apud ipſum non erat
teſtimonium conſcientiæ eius in conſpectu dei?
Non erat in Paulo radix illa charitatis, unde omnes
nes boni fructus procedebant? quis hoc niſi demens
mens dixerit? Vbi ergo inuenimus petiſſe Apo-
2.Cor.12 ſtolum & non accepiſſe? Ait ipſe: In magnitudi-
ne reuelationum ne extollar, datus eſt mihi ſtimu
lus carnis meæ angelus ſatanæ q me colaphizet:
propter quod ter dominũ rogaui ut auferret eũ à
me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam uir-
tus in infirmitate perficitur. Ecce non eſt exaudi-
tus, ut auferretur ab illo angelus ſatanæ. Sed qua-
re? Quia non ei proderat. Ergo exauditus eſt ad B
ſalutem, qui non eſt exauditus ad uolũtatem. No-
uerit magnum ſacramẽtum charitas ueſtra: quod
ideo commendauimus uobis, ne excidat uobis in
tentationibus ueſtris. Sancti ad ſalutem per om-
nia exaudiuntur: ſemper exaudiuntur ad ſalutem
æternam. Ipſam deſiderant, quia ſecundum hanc
ſemper exaudiuntur. Sed diſcernamus exauditio
nes dei. Inuenimus enim quoſdam nõ exauditos
ad uoluntatem, exauditos ad ſalutem: & rurſus
quoſdam inuenimus exauditos ad uolũtatem, &
non exauditos ad ſalutem. Hoc diſcernite, hoc te
nete exemplum eius qui non eſt exauditus ad uo
luntatem, ſed exauditus ad ſalutem. Audi Apoſto
lum Paulum: nam ipſam exauditionẽ ad ſalutem
2.Cor.12 oſtendit illi deus: Sufficit tibi, inquit, gratia mea:
nam uirtus in infirmitate perficitur. Rogaſti, cla- C
maſti, ter clamaſti: ipſum ſemel quod clamaſti au-
diui, nõ auerti aures meas à te, noui quid faciã. Tu
uis auferri medicamentũ quo ureris: ego noui in-
firmitatem qua grauaris. Ergo iſte ad ſalutem ex-
auditus eſt, ad uoluntatẽ non eſt exauditus. Quos
inuenimus exauditos ad uoluntatem, nõ exaudi-
tos ad ſalutẽ? Inuenimus, putamus aliquẽ nequã,
aliquem impium exauditum à deo ad uolũtatem,
non exauditũ ad ſalutem? Si alicuius hominis ex-
emplum poſuero, forte dicturus es mihi: Tu illũ
dicis, iniquum, nam iuſtus erat: ſi iuſtus non eſ-
ſet, à deo non exaudiretur. Talem propoſiturus
ſum, de cuius iniquitate & impietate nemo dubi-
Iob 1 tet. Diabolus ipſe petijt Iob, & accepit. Nónne & D
hic de diabolo audiſtis: Quia qui facit peccatum
ex diabolo eſt? Non quia ille creauit, ſed quia iſte
Ioan.8 imitatur. Nónne de illo dictum eſt: in ueritate nõ
Gen.3 ſtetit? Nónne ipſe eſt antiquus ille ſerpens, qui
per fœminam uenenum primo homini propina-
uit? Qui & ipſi Iob fœminam propterea ſeruauit,
per quam maritus non conſolaretur, ſed tentare-
tur? Ipſe diabolus petijt ſanctum uirum tentandũ
& accepit: petijt Apoſtolus ut auferretur ab eo ſti
mulus carnis, & non accepit. Sed Apoſtolus ma-
gis exauditus eſt quàm diabolus. Apoſtolus enĩ
exauditus eſt ad ſalutem, & ſi nõ ad uoluntatem.
Diabolus exauditus eſt ad uoluntatẽ, ſed ad dam
nationẽ. Ideo enim conceſſus eſt iſte tentãdus, ut
eo probato eſſet ille cruciãdus. Sed hęc fratres nõ

A tantũ in ueteribus libris inuenimus, ſed & in Euã-
gelio. Petierunt dæmones à domino cũ eos exclu
deret ab homine, ut ire permitterentur in porcos.
Non eis poſſet dicere dominus, ut nec illud acce-
deret? Non enĩ ſi nollet, rebellaturi erãt cõtra re-
gem cœli & terræ. Certi tamen myſterij gratia &
certa diſpenſatiõe dimiſit dęmones ire in porcos,
ut oſtenderet diabolum in eis dominari qui uitã
porcorum gerunt. Dæmones ergo exauditi ſunt,
Apoſtolus nõ eſt exauditus? An potius quod ue-
rius eſt dicamus, imò Apoſtolus exauditus eſt, dæ
mones non ſunt exauditi? Illorum uoluntas facta
eſt: huius ſanitas perfecta eſt. Secũdum hoc intel-
ligere debemus: quia deus etſi uolũtati noſtræ nõ
dat, ſaluti dat. Quid ſi enim hoc petieris quod tibi
B obeſt, & medicus nouit quia obeſt tibi? Non enĩ
nõ te exaudiuit medicus, quãdo forte tu frigidam
aquã petis: & ſi prodeſt, ſtatim dat, ſi nõ prodeſt,
nõ dat. Nõ exaudiuit? An potius ad ſanitatẽ exau
diuit, quia uoluntati cõtradixit? Sit ergo in uobis
charitas fratres, ſit in uobis: et ſecuri eſtote. Et quã
do non uobis datur quod petitis, exaudimini: ſed
neſcitis. Multi dati ſunt in manus ſuas malo ſuo:
de quibus dicit Apoſtolus: Tradidit eos deus in Rom.1
deſideria cordis eorum. Petit aliquis magnam pe
cuniam: accipit malo ſuo. Quando illam non ha-
bebat, parum timebat: habere illam cœpit, præda
factus eſt potentiori. Nónne malo ſuo exauditus
eſt, qui uoluit habere unde à latrone quæreretur,
quem pauperem nemo quærebat? Diſcite rogare
deum, ut medico committatis, quod ipſe nouit fa
C ciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum
adhibeat. Tu tantum charitatem tene. Nam ſi ille
ſecare te uult, urere te uult: tu ſi clamas & nõ exau
diris in ſectione, in uſtione & tribulatione, nouit
ille quouſque putre eſt. Tu iam uis reuocare ma-
nus, & ille uulneris ſinum attendit. Scit quouſq;
perueniat: non te exaudit ad uolũtatem, ſed exau
dit ad ſalutem. Certi eſtote fratres mei, quia quod
ait Apoſtolus uerũ eſt: Quid enim oremus ſicut Rom.8
oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro
nobis gemitibus inenarrabilibus, quia ipſe inter-
pellat p ſanctis. Quid eſt, ipſe ſpiritus interpellat
pro ſanctis, niſi ipſa charitas quæ in te per ſpiritũ
facta eſt? Ideo enim dicit idem Apoſtolus: Chari- Rom.5
D tas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum
ſanctum qui datus eſt nobis. Charitas ipſa gemit,
charitas ipſa orat, contra hanc aures claudere nõ
nouit, qui illam dedit. Securus eſto, charitas ro-
get: & ibi ſunt aures dei. Non fit quod uis, ſed fit
quod tibi expedit. Ergo quicqd poſtulauerimus,
inquit, accipiemus ab eo. Iam dixi, ſi ad ſalutem
intelligas, nulla quæſtio eſt: ſi non ad ſalutem, quę
ſtio eſt magna, quæ te calumniatorẽ Paulo Apo-
ſtolo facit. Quicquid poſtulauerimus accipiemus
ab eo, qui mandata eius ſeruamus: & quæ placẽt
illi, in conſpectu eius facimus. In conſpectu eius,
intus ubi uidet. Et quæ illa mandata ſunt? Hoc
eſt, inquit, mandatum illius, ut credamus nomini
filij eius Ieſu Chriſti: & diligamus inuicem.] Vi-
detis quia hoc eſt mandatum: uidetis quia contra
hoc

hoc mandatum qui facit, peccatum facit quo ca- A
ret omnis qui natus eſt ex deo. Sicut dedit no-
bis mandatum ut diligamus inuicem. Et qui ſer-
uauerit mandatum eius.] Videtis quia nihil aliud
nobis præcipitur, niſi ut diligamus inuicem. Et
qui ſeruauerit mandatum eius, in ipſo manebit, &
ipſe in eo: & in hoc cognoſcimus quia manet in
nobis, de ſpiritu quem dedit nobis.] Nõne mani-
feſtum eſt, quia hoc agit ſpiritus ſanctus in homi-
ne, ut ſit in illo dilectio & charitas? Nõne manife-
Rom. 5 ſtum eſt quod ait Apoſtolus: Charitas dei diffuſa
eſt in cordibus noſtris, per ſpiritũ ſanctum qui da-
tus eſt nobis? De charitate eñi loquebat͂, & dice-
bat, quia in conſpectu dei debemus interrogare
cor noſtrum. Quòd ſi nõ male ſenſerit cor noſtrũ,
id eſt, ſi confiteatur quia de dilectione fratris ſit, B
quicquid ſit in bono opere. Acceſſit etiam quod
de mandato cum diceret, hoc ait: Hoc eſt manda-
tum eius, ut credamus nomini filij eius Ieſu Chri-
ſti, & diligamus inuicem: & qui facit mandatum
eius, in ipſo manet, & ipſe in eo. In hoc cognoſci-
mus quia manet in nobis, de ſpiritu quem dedit
nobis. Si enim inueneris te habere charitatem, ha
bes ſpiritum dei ad intelligendum: ualde enim ne
ceſſaria res eſt. Primis temporibus cadebat ſuper
credentes ſpiritus ſanctus: loquebantur linguis
quas non didicerant, quomodo ſpiritus dabat e-
is pronunciare. Signa erant tempori opportuna.
Oportebat enim ita ſignificari in omibus linguis
ſpiritum ſanctum: quia Euangelium dei per om-
nes linguas curſurum erat toto orbe terrarum. Si- C
gnificatũ eſt illud, & tranſijt. Nunquid modo qui-
bus imponitur manus ut accipiant ſpiritum ſan-
ctum, hoc expectatur ut linguis loquantur? Aut
quando impoſuimus manũ iſtis infantibus, atten
dit unuſquiſque ueſtrum utrum linguis loqueren
tur? Et cum uideret eos linguis non loqui, ita per
ueiſo corde aliquis ueſtrũ fuit ut diceret: non acce
perunt iſti ſpiritum ſanctum, nam ſi accepiſſent,
linguis loquerentur quemadmodum tũc factum
eſt? Si ergo per hæc miracula modo teſtimonium
præſentiæ ſpiritus ſancti non ſit: unde cognoſcit
quiſque accepiſſe ſe ſpiritum ſanctũ? Interroget
cor ſuum: ſi diligit fratrem, manet filius dei in il-
lo. Videat probet ſeipſum corã oculis dei: uideat
ſi eſt in illo dilectio pacis & unitatis, dilectio Ec-
cleſiæ toto terrarũ orbe diffuſæ. Non attendat eũ D
ſolum diligere fratrem quem attendit ante ſe: mul
tos enim non uidemus fratres noſtros, & in uni-
tate ſpiritus illis copulamur. Quid mirũ quia no-
biſcum non ſunt? In uno corpore ſumus, unum
caput habemus in cœlo. Fratres, oculi noſtri non
ſe uident, quaſi non ſe norunt. An in charitate cõ
paginis corporalis non norunt ſe? Nam, ut noue-
ritis, quia in coniunctione charitatis ſe nouerunt:
quando ambo patent, non licet ut aliquid attẽdat
dexter, quod non attendat ſiniſter. Dirige radium
dextrum ſine altero ſi potes. Simul coeunt, ſimul
diriguntur. Intentio una eſt, loca diuerſa ſunt. Sic
ergo omnis qui tecum diligit deum, unam intẽti-
onem tecum habet. Noli attendere quia corpore

A in loco ſeparatus eſt, aciem cordis ſimul fixiſtis in
lumine ueritatis. Ergo ſi uis noſſe quia accepiſti
ſpiritum ſanctũ, interroga cor tuum: ne forte cũ
ſacramentum habeas, uirtutem ſacramẽti non ha
beas. Interroga cor tuum: ſi eſt ibi dilectio fratris,
ſecurus eſto. Non poteſt eſſe dilectio ſine ſpiritu
dei, quia Paulus clamat: Charitas dei diffuſa eſt in
cordib. noſtris per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt no-
bis. Dilectiſſimi, nolite omni ſpiritui credere.] Cap. IIII
Quia dixerat, in hoc cognoſcimus quia manet in
nobis, de ſpiritu quem dedit nobis. Vnde autẽ co
gnoſcitur ipſe ſpiritus, attendite. Dilectiſſimi, no
lite omi ſpiritui credere: ſed probate ſpiritus ſi ex
deo ſunt.] Quis eſt qui probat ſpiritus: Difficilẽ
rem nobis propoſuit fratres mei: bonũ eſt nobis
B ut dicat ipſe unde diſcernamus. Dicturus eſt, ne
formidetis: ſed primo uidete, attendite. Videte
hinc exprimi illud, unde uani hæretici calũniant͂.
Attendite, uidete quid ait, Dilectiſſimi, nolite om
ni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo
ſunt. Spiritusſanctus nomine aquæ appellatus eſt
in Euangelio, domino clamante & dicẽte, Si quis Ioan. 7
ſitit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in me, flumi
na aquæ uiuæ fluent de uentre eius. Euangeliſta
autem expoſuit unde diceret: ſecutus enim ait:
Hoc autem dicebat de ſpiritu quẽ accepturi erãt
qui in eum erant credituri. Quare non multos ba
ptizabat dominus? Sed quid ait? Spiritus autem
nondum erat datus, quia Ieſus nõdum fuerat glo-
rificatus. Quia ergo illi baptiſmum habebant, &
C ſpiritum ſanctum nondum acceperant, quem die
pẽtecoſtes miſit dominus de cœlo: ut daretur ſpi-
ritus, expectabatur glorificatio domini. Et anteꝗ̃
clarificaretur, & antequam mitteret eum, inuita-
bat homines, ut ſe præpararent ad accipiẽdam a-
quam, de qua dixit: Qui ſitit, ueniat & bibat: &,
qui credit in me, flumina aquæ uiuæ fluẽt de uen-
tre eius. Quid eſt, flumina aquæ uiuæ? Quid eſt il
la aqua? Nemo me interroget: Euãgelium inter-
roga. Hoc autem dicebat, ait, de ſpiritu quem ac-
cepturi erant hi qui in eum erant credituri. Aliud
eſt ergo aqua ſacramenti, aliud aqua quæ ſignifi-
cat ſpiritum dei. Aqua ſacramenti uiſibilis eſt: a-
qua ſpiritus inuiſibilis. Iſta abluit corpus, & ſigni-
ficat quod fit in anima: per illum ſpiritum ipſa ani
ma mundatur & ſaginatur. Ipſe eſt ſpiritus dei,
D quem non poſſunt habere hæretici: & quicunque
ſe ab Eccleſia præcidunt. Et quicunq; non aperte
præcidunt, ſed per iniquitatẽ præciſi ſunt, & intus
tanquam palea uoluuntur, & grana non ſunt: nõ
habent iſtum ſpiritum. Iſte ſpiritus nomine aquæ
à domino ſignificatus eſt: et audiuimus ab hac epi
ſtola: Nolite omni ſpiritui credere. Atteſtantur il-
la uerba Salomonis, Ad aqua aliena abſtine te. Prouerb. 5
Quid eſt aqua? Spiritus. Nunqd ſemper aqua ſpi- Aquæ ſi-
ritum ſignificat? Non ſemper. Quibuſdam locis gnificata
ſpiritum ſignificat, quibuſdam locis baptiſmum
ſignificat, quibuſdã locis populos ſignificat, qui-
buſdam locis cõſilium ſignificat. Habes quodã lo
co dictũ: Fõs uitæ conſiliũ, poſſidẽtibus eũ. Ergo Prouerb. 16
per diuerſa loca ſcripturarũ nomen aquę diuerſa,
ſignificat

uerbis. Qui prædicas non furandum, furaris? Sol-
uit ergo in facto qui furatur: & quia docet ſic, mi-
nimus uocabitur in regno cœlorum, id eſt, in Ec-
Matt. 23 cleſia huius temporis. De illo dictum eſt: Quæ di-
cunt facite, quæ autem faciunt facere nolite. Qui
autem fecerit, & ſic docuerit, magnus uocabitur
in regno cœlorum. Ex eo quod dixit hic, fecerit,
contra hoc ibi dixit, ſoluerit, id eſt, non fecerit, &
docuerit ſic. Ille ergo ſoluit, q non facit. Quid nos
docet, niſi ut facta interrogemus, nõ uerbo creda
mus? Obſcuritas rerũ multa nos cogit dicere: ma-
xime ut illud quod dominus reuelare dignatur,
etiam ad tardiores fratres perueniat, quia omnes
Chriſti ſanguine cõparati ſunt. Et uereor ne ipſa
epiſtola iſtis diebus ſicut promiſeram nõ finiatur.
Sed quòd domino placet, melius eſt ſeruare reli- B
quias, quàm onerare corda nimio cibo.

De eo quod Ioannes dicit: Iam uos ex deo eſtis fi-
lioli, & uiciſtis eũ, quis maior eſt qui eſt in uobis, quàm
qui in hoc mundo: uſq; ad id: Ita deus dilexit nos, debe
mus & nos inuicem diligere.

Tractatus VII.

MVNDVS iſte omibus fidelibus quæ-
rentibus patriã ſic eſt, quomodo fuit
eremus populo Iſraeli. Errabant qui-
dem adhuc, & patriam quærebãt: ſed
duce Chriſto errare non poterãt. Via
illis fuit uiſio dei. Nã ubi per quadraginta annos
circumierunt, pauciſſimis manſionibus cõficitur
iter ipſum: & notum eſt omnibus. Tardabantur,
quia exercebantur: non quia deſerebãtur. Quod
ergo nobis promittit deus, ineffabilis dulcedo eſt: C
& bonum ſicut ſcriptura dicit, & ſæpe nobis com
1. Cor. 2 memorantibus audiſtis, quod oculus non uidit,
nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. La
boribus autem temporalibus exercemur, & tenta
tionibus uitæ præſentis erudimur. Sed ſi non uul-
tis in iſta eremo ſiti mori, bibite charitatem. Fons
eſt quem uoluit dominus hic ponere, ne deficia-
mus in uia: & abundantius eum bibemus cum ad
patriam uenerimus. Modo Euangeliũ lectum eſt.
Vt de ipſis uerbis quibus lectio terminata eſt di-
cã, quid aliud niſi de charitate audiſtis? Quando-
quidem pactũ fecimus cum domino noſtro in o-
ratione: ut ſi uolumus ut dimittat nobis peccata
noſtra, dimittamus & nos peccata quæ in nos fue D
rint commiſſa. Non autem dimittit niſi charitas.
Tolle charitatem de corde: odium tenet, ignoſce-
re non nouit. Sit ibi charitas: ſecura ignoſcit, quę
non anguſtatur. Epiſtola autem iſta tota quam ſu
ſcepimus tractãdam uobiſcum, uidete ſi aliud ali-
quid commendat quàm ipſam unam charitatem.
Nec timendum eſt, ne ſæpe dicendo in odium ue
niat. Quid enim amatur, ſi charitas in odium ue-
niat? Quia charitate fit ut cętera bene amenť, ipſa
quomodo amãda eſt? Res ergo quæ nũquam de-
bet de corde diſcedere, nec ab ore diſcedat. Iam
uos, inquit, ex deo eſtis filioli, & uiciſtis eũ.] Quẽ,
niſi Antichriſtũ? Superius enim dixerat: Omnis
qui ſoluit Ieſum Chriſtum, & negat eum in carne
ueniſſe, non eſt ex deo. Expoſuimus autem ſi me-

A miniſtis, quia omnes negant Ieſum Chriſtũ in car
ne ueniſſe, qui uiolant charitatem. Ieſus enim non
opus erat ut ueniret, niſi propter charitatem. Cha
ritas enim nobis illa cõmendatur, quam & ipſe in
Euangelio cõmendat: Maiorem hac dilectionem Ioan. 15
nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat pro a-
micis ſuis. Quomodo poterat filius dei animã ſu-
am ponere pro nobis, niſi carne indueret, ubi mo
ri poſſet? Quiſquis ergo uiolat charitatem, quod-
libet dicat lingua, uita ipſius negat Chriſtũ in car-
ne ueniſſe: & iſte eſt Antichriſtus ubicunq; fuerit,
quocũque intrauerit. Sed quid dicit eis qui ciues
ſunt illius patriæ cui ſuſpiramus? Viciſtis eum. Et
unde uicerunt? Quia maior eſt qui eſt in uobis,
quàm qui in hoc mundo.] Ne uictoriam ſuis uiri-
B bus tribuerent, & arrogantia ſuperbiæ uinceren-
tur: quẽcunq; enim diabolus ſuperbum fecit, uin-
cit. Volens eos ſeruare humilitatem, quid ait? Vi
ciſtis eum. Iam omnis homo qui audit, uiciſtis, e-
rigit caput, erigit ceruicem: laudari ſe uult. Noli te
extollere, uide quis in te uicit. Quare uiciſti? Quia
maior eſt qui eſt in uobis, quàm qui in hoc mũdo.
Eſto humilis, porta dominum tuum: eſto iumen-
tum ſeſſoris tui. Bonum tibi eſt ut ipſe regat, & ip
ſe ducat. Nam ſi ipſum ſeſſorem non habueris, cer
uicẽ erigere potes, calces potes mittere: ſed uæ ti-
bi ſine rectore, quia libertas iſta in beſtias te mittit
comedendum. Hi de mundo ſunt.] Qui? Anti-
chriſti. Iam audiſtis qui ſint. Et ſi non eſtis, cogno
ſcitis eos: quiſquis autem hoc eſt, non cognoſcit.
Hi de mundo ſunt: ideo de mũdo loquuntur, &
C mũdus eos audit.] Qui ſunt qui de mũdo loquun
tur? Attendite cõtra charitatem. Ecce audiſtis do
minum dicentem: Si dimiſeritis peccata homini- Matt. 6
bus, dimittet uobis & pater ueſter cœleſtis pecca
ta ueſtra: ſi autem nõ dimiſeritis, nec pater ueſter
dimittet uobis peccata ueſtra. Sententia eſt uerita
tis: aut ſi non ueritas loquitur, contra dic. Si Chri
ſtianus es & in Chriſtũ credis: ipſe dixit: Ego ſum Ioan. 14
ueritas. Sententia iſta uera eſt, firma eſt. Iam audi
homines de mundo loquentes. Et non te uindica
turus es, dicturus eſt ille, quia fecit tibi? Imò ſenti-
at quia cum uiro rẽ habet. Quotidie dicuntur iſta.
De mundo loquuntur qui iſta dicunt: & mundus
eos audit. Nec dicũt iſta niſi qui diligunt mundũ:
D neq; audiunť iſta niſi ab his qui diligũt mundum.
Et qui diligit mundum, & negligit charitatem: au
diſtis quia negat Ieſum Chriſtũ in carne ueniſſe.
Aut ſi fecit illud in carne ipſe dominus? Si cũ ex-
palmaretur, uoluit ſe uindicare? Si cum in cruce
penderet, non dixit: Pater ignoſce illis, quia neſci Luc. 23
unt quid faciunt? Si autẽ iſta dixit qui poteſtatem
habebat: tu qd minaris, quid inflaris in poteſtate
aliena conſtitutus? Ille quia uoluit mortuus eſt, &
non minabatur: tu neſcis quando morieris & mi-
naris? Nos ex deo ſumus.] Videamus quare.
Videte ſi propter aliud quàm propter charitatẽ.
Nos ex deo ſumus. Qui nouit deum, audit nos:
qui non eſt ex deo, non nos audit. Ex hoc cogno-
ſcimus ſpiritum ueritatis & erroris.] Quia qui
audit nos, ſpiritum habet ueritatis: qui non audit

nos,ſpiritum habet erroris. Videamus quid mo- A
net,& audiamua eũ potius in ſpiritu ueritatis mo-
nentem:non Antichriſtos, non amatorea mundi,
non mũdum ſi ex deo nati ſumua. Dilectiſſimi,ſe-
quitur ſuprà,uidete quid:Noa ex deo nati ſumus.
Qui nouit deum, audit nos:qui nõ eſt ex deo,nõ
nos audit. Ex hoc cognoſcitur ſpiritus ueritatis &
erroris. Iam ergo intẽtos nos fecit: quia qui nouit
deum,ipſe noa audit:qui autem non nouit,nõ au-
dit. Et hęc diſcretio eſt ſpiritus ueritatis et erroris.
Videamus quid moniturua eſt, in quo illum audi
re debeamus. Dilectiſſimi diligamua inuicem.]
Quare? Quia homo monet? Quia dilectio ex deo
eſt.] Multum commendauit dilectionem,quia di
xit ex deo eſt. Plua dicturua eſt,intente audiamua.
Modo dixit: Dilectio ex deo eſt:& omnis qui di B
ligit,ex deo natus eſt,et cognouit deum. Qui non
diligit,non nouit deum.] Quare? Quia deua di
lectio eſt.] Quid amplius dici potuit fratres? Si ni
hil de laude dilectionis diceretur per omnes iſtas
paginas huius epiſtolæ, ſi nihil omnino per cæte-
ras paginas ſcripturarũ,& hoc ſolum unũ audire-
mua de uoce ſpiritua dei,qa deua dilectio eſt: iam
uidete,quia facere contra dilectionem,facere cõ-
tra deum eſt. Nemo dicat,in hominẽ pecco, quan
do non diligo fratrem meum. Intendite: & facile
eſt peccatum in hominem,in deum ſolum nõ pec
cem. Quomodo nõ peccas in deum, quãdo in di-
lectionẽ peccas? Deus dilectio eſt. Nunquid nos
dicimus? Si nos diceremua,deus dilectio eſt: forte
ſcandalizaretur aliquis ex uobis & diceret: Quid C
dixit? quid uoluit dicere,qa deus dilectio eſt? De-
dit dilectionẽ deus,donauit dilectionẽ deus. Ex
deo eſt dilectio:deua dilectio eſt. Ecce habetis fra
tres ſcripturas dei. Canonica eſt iſta epiſtola:per
omnea gentes recitatur,orbis terræ autoritate te-
netur,orbem terratum ipſa ædificauit. Audis hic
ab ſpiritu dei,deus dilectio eſt. Iam ſi audes,fac cõ
tra deum:& noli diligere fratrem tuum. Quomo-
do ergo iam dudum dilectio ex deo eſt, & modo
dilectio deus eſt? Eſt em̃ deua pater & filius & ſpi
ritus ſanctua. Filiua, deua ex deo:ſpiritus ſanctua,
deus ex deo:et hi tres unua deus,non tres dij. Si fi-
lius deus,& ſpiritus ſanctus deus, & ille diligit in
quo habitat ſpiritus ſanctus: ergo dilectio deus
eſt,ſed deua,quia ex deo. Vtrunq; enim habes in D
epiſtola:& dilectio ex deo eſt,& dilectio deus eſt.
De ſolo patre ſcriptura non nouit dicere, quia ex
deo eſt. Cum autem audis ex deo:aut filius intelli
giſ,aut ſpiritus ſanctus. Quia uero dicit Apoſto-
Rom. 5 lus:Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctũ qui datus eſt nobis: intelligamus
in dilectione ſpiritum ſanctum eſſe. Ipſe eſt enim
ſpiritus ſanctus, quem nõ poſſunt accipere mali:
Prouerb. 5 ipſe eſt ille fons de quo dicit ſcriptura: Fons aquæ
tuæ ſit tibi propriua, & nemo alienus cõmunicet
tibi. Omnes enim qui non diligunt deum: alieni
ſunt, Antichriſti ſunt. Et quãuis intrent baſilicas,
non poſſunt numerari inter filios dei:non ad illos
pertinet fons ille uitæ. Et habere baptiſmũ, & ma
lus eſſe poteſt. habere prophetiã, & malus eſſe po

A teſt. Inuenimua Saulem regem habuiſſe prophe-
tiã. Perſequebatur ſanctum Dauid: & impletus
eſt ſpiritu prophetiæ,& prophetare cœpit. Acci-
pere ſacramentum corporis & ſanguinis domini,
& malus eſſe poteſt:nam de talibus dictũ eſt: Qui 1. Cor. 11
manducat & bibit indigne, iudicium ſibi mandu-
cat & bibit. Habere nomen Chriſti, & malua eſ-
ſe poteſt, id eſt Chriſtianua uocari, & malus eſſe
poteſt:de quibus dictum eſt: Polluerunt nomen Ezech. 36
dei ſui. Ergo habere ſacramenta iſta omnia, & ma
lus eſſe poteſt:habere autem charitatem,et malus
eſſe non poteſt. Hoc eſt ergo proprium donum:
ipſe eſt ſingularis fons. Ad hunc bibendum nos
hortatur ſpiritus dei:ad ſe bibẽdum nos hortatur
ſpiritua dei. In hoc manifeſtata eſt dilectio dei
B in nobis.] Ecce,ut diligamus deum,hortationem
habemus. Quomodo poſſemus illum diligere,
niſi prior ille diligeret? Si pigri eramus ad aman-
dum:non ſimus pigri ad redamandum. Prior ama
uit nos:nec ſic noa amamus. Iniquos amauit, ſed
iniquitatem ſoluit. Iniquoa amauit, ſed non ad ini
quitatẽ congregauit. Ægrotoa amauit,ſed ſanan-
dos uiſitauit. Deus ergo dilectio eſt. In hoc mani-
feſtata eſt dilectio dei in nobis: Quia filium ſuũ
unigenitum miſit in hunc mundum, ut uiuamus
per ipſum.] Quomodo ipſe dominus ait: Maio- Ioan. 15
rem dilectionem nemo poteſt habere,quàm ut a-
nimam ſuam ponat pro amicis ſuis:& ibi probata
eſt dilectio Chriſti in nos,qa mortuus eſt pro no-
bis. Dilectio patris unde ꝓbata eſt in nobis? Quia
C filium ſuũ unicũ miſit mori pro nobis. Sic & Pau-
lus Apoſtolus dicit: Quia filio proprio nõ peper- Rom. 8
cit,ſed pro nobis omnibus tradidit eum: quomo-
do nõ & cum illo om̃ia nobia donauit? Ecce Chri
ſtum tradidit pater,tradidit Iudas, Nunquid non
quaſi ſimile factum uidetur? Traditor eſt Iudas.
Ergo traditor eſt & deua pater? Abſit,inquis. Nõ
dico,ſed Apoſtolua dicit: Qui filio proprio non
pepercit, ſed pro nobia omnibus tradidit eum.
Et pater illum tradidit,& ipſe ſe tradidit. Ait idem
Apoſtolus: Qui me dilexit,& tradidit ſeipſum ꝓ Gal. 2
me. Si pater tradidit filium, & tradidit ſeipſum fili-
ua, Iudas qd fecit? Facta eſt traditio à patre,facta
eſt traditio à filio:facta eſt traditio à Iuda. Vna res
facta eſt. Sed quæ rea diſcernit patrem tradentẽ fi-
D lium,ſeipſum filium tradentem, & Iudam diſcipu
lum tradentem magiſtrum ſuum? Quia hoc fecit
pater & filius in charitate: fecit autẽ hoc Iudas in
proditione. Videtis quia nõ quid faciat homo cõ
ſiderandum eſt:ſed quo animo & uoluntate faci-
at. In eodem facto inuenimus deum patrẽ, in quo
inuenimus Iudam:patrem benedicimus, Iudã de-
teſtamur. Quare patrem benedicimus, Iudam de-
teſtamur? Benedicimus charitatẽ, deteſtamur ini
quitatem. Quantum enim præſtitũ eſt generi hu-
mano de tradito Chriſto? Nunquid hoc cogitauit
Iudas ut traderet? Deus cogitauit ſalutẽ noſtram
qua redempti ſumus: Iudaa cogitauit preciũ quo
uendidit dominum. Filius ipſe cogitauit precium
quod dedit ꝓ nobis:Iudas cogitauit preciũ quod
accepit ut uenderet. Diuerſa ergo intentio diuer-
ſa facta

ſa facta fecit. Cum ſit una res, ex diuerſis eam intē- A
tionibus ſi metiamur: unum amādum, alterū dam
nandum, unum glorificandum, alterum deteſtan-
dum inuenimus. Tantum ualet charitas. Videtè
quia ſola diſcernit, uidete quia facta hominum ſo
la diſtinguit. Hoc diximus in ſimilibus factis. In
diuerſis factis, inuenimus ſæuientem hominem fa
ctum de charitate: et blandum factum de iniquita
te. Puerum cædit pater, & mango blanditur. Si du
as res proponas, plagas & blandimenta: quis non
eligat blandimenta, & fugiat plagas? Si perſonas
attendas: charitas cædit, blanditur iniquitas. Vi-
dete quid commendamus: quia non diſcernuntur
facta hominū, niſi de radice charitatis. Nam mul-
ta fieri poſſunt quæ ſpeciem habent bonam, & nō
procedunt de radice charitatis. Habent enī & ſpi- B
næ flores. Quædam uero uidentur aſpera, uiden-
tur truculenta: ſed fiunt ad diſciplinā dictante cha
ritate. Semel ergo breue præceptum tibi præcipi-
Deut. 6 tur. Dilige, & quod uis fac. Siue taceas, dilectio-
ne taceas: ſiue clames, dilectiōe clames: ſiue emen
des, dilectione emēdes: ſiue parcas, dilectiōe par-
cas. Radix ſit intus dilectionis, non poteſt de iſta
radice niſi bonum exiſtere. In hoc eſt dilectio. In
hoc manifeſtata eſt dilectio dei in nobis: qa deus
filiū ſuum miſit unigenitum in hunc mundum, ut
uiuamus per ipſum. In hoc eſt dilectio, nō quia
nos dileximus, ſed quia ipſe dilexit nos.] Non il-
lum dileximus prius: nam ad hoc nos dilexit, ut di
ligamus eum. Et miſit filium ſuum litatorē pro
peccatis noſtris.] Litatorem, ſacrificatorem ſigni C
ficauit pro peccatis noſtris. Vbi inuenit hoſtiam?
Vbi inuenit uictimam, quam purā uolebat offer-
re? Aliud non inuenit, ſeipſum obtulit. Dilectiſ-
ſimi, ſi ita deus dilexit nos, debemus & nos inui-
Ioan. 21 cem diligere.] Petre amas me? Et ille dixit: Amo.
Paſce oues meas. Deum nemo uidit unquā. Res
eſt inuiſibilis, non oculo, ſed corde quærēdus eſt.
Sed quemadmodum ſi ſolem iſtum uidere uelle-
mus, oculū corporis purgaremus unde uideri lux
poteſt: uolētes uidere deum, oculum quo deus ui
deri poteſt purgemus. Vbi eſt iſte oculus? Audi
Euangelium: Beati mundo corde, quoniam ipſi
Matt. 5 deum uidebunt. Sed nemo ſibi pro concupiſcen-
tia oculorum cogitet deum. Facit enim ſibi aut in
gētem formam, aut magnitudinem aliquam inæ- D
ſtimabilem diſtendit per loca, uelut lucem iſtam
quam uidet his oculis, auget per campos quātum
poteſt: aut facit ſibi aliquem quaſi uenerabilis for
mæ ſenem. Nihil horum cogites. Eſt quod cogi-
tes, ſi uis uidere deum: deus dilectio eſt. Qualem
faciem habet dilectio? Qualem formam habet?
Qualem ſtaturam habet? Quales pedes habet?
Quales manus habet? Nemo poteſt dicere. Ha-
bet tamen pedes, nā ipſi ducūt ad Eccleſiā: habet
manus, nam ipſæ pauperi porrigūt: habet oculos
Pſal. 40 nam inde intelligitur ille qui eget. Beatus, inquit,
qui intelligit ſuper egenū & pauperem. Habet au
Luc. 8 res, de quibus dicit dominus: Qui habet aures au-
diendi audiat. Non ſunt membra diſtincta per lo-
ca, ſed intellectu. Totū ſimul uidet qui habet cha-

A ritatē. Habita, & inhabitaberis: mane, & manebit
in te. Quid enim fratres mei? Quis amat quod nō
uidet? Quare autem quādo laudatur charitas, eri-
gimini, acclamatis, laudatis? Quid uobis oſtendi?
Aliquos colores protuli? Aurum & argentū pro-
poſui? Gēmas de theſauris effudi? Quid tale oſtē-
di oculis ueſtris? Nunquid facies mea mutata eſt
cū loquor? Carnē gero, in ipſa forma ſum in qua
proceſſi: in ipſa forma eſtis in qua ueniſtis. Lauda
tur charitas, & clamatis. Certe nihil uidetis. Sed
quomodo uobis placet quādo laudatis: ſic uobis
placeat ut in corde ſeruetis. Intēdite enim quid di
cam fratres: exhortor uos quantum dat dominus,
ad magnum theſaurum. Si uobis oſtenderetur ali
quod uaſculū anaglyphum, inauratū, operoſe fa-
B ctum, et illiceret oculos ueſtros, & duceret in ſe in
tentionem cordis ueſtri, & placeret uobis manus
artificis, & pondus argenti, & ſplendor metalli:
nonne unuſquiſq; ueſtrum diceret, ò ſi haberem
uaſculum iſtud? Et ſine cauſa diceretis: in poteſta-
te enim ueſtra non erat. Aut ſi quiſquam uellet ha
bere, cogitaret illud de domo aliena furari. Lauda
tur charitas uobis, ſi placet habere, poſſidete: non
opus eſt ut furtum alicui faciatis, nō opus eſt, ut e-
mere cogitetis, gratis conſtat. Tenete eam, ample
ctimini eam: dulcius illa nihil eſt. Si cum cōmemo
ratur talis eſt, cum habetur qualis eſt? Si qui forte
uultis ſeruare charitatē fratres, ante omnia ne pu-
tetis abiectam & deſidioſam: nec quadam māſue-
tudine, imò non manſuetudine, ſed remiſſione &
C negligentia ſeruari charitatem. Non ſic ſeruatur.
Non putes tunc te amare ſeruū tuum, quando eū 23.q.5.cap.
non cædis: aut tunc te amare filium tuum, quādo non putes
ei non das diſciplinam: aut tunc te amare uicinum
tuum, quando eum non corripis. Non eſt iſta cha
ritas, ſed lāguor. Ferueat charitas ad corrigendū,
ad emendandum. Si ſunt boni mores, delectent: ſi
ſunt mali, emendentur, corrigantur. Noli in homi
ne amare errorem, ſed hominem: hominem enim
deus fecit, errorem ipſe homo fecit. Ama illud quod
deus fecit, noli amare quod ipſe homo fecit. Cum
illud amas, illud tollis: cū illud diligis, illud emen-
das. Sed etſi ſæuis aliquando, propter correctio-
nis dilectionē. Propterea de columba demonſtra
ta eſt charitas, quę uenit ſuper dominum. Species
D illa colūbę eſt in qua ſpecie uenit ſpiritus ſanctus:
quo nobis charitas infunderetur. Quare hoc? Fel
columba non habet: tamen roſtro & pēnis pro ni
do pugnat, ſine amaritudine ſęuit. Hoc facit & pa
ter quando filium caſtigat: ſi ad diſciplinam caſti-
gat, ſicut dixi. Seductor ut uendat cum amaritudi
ne blanditur: pater ut corrigat, ſine felle caſtigat:
Tales eſtote ad omnes. Videte fratres, magnū do
cumentum, magnam regulam. Vnuſquiſq; habet
filios, aut habere uult: aut ſi omino decreuit filios
nō habere carnaliter, uel ſpiritaliter cupit habere.
Quis eſt pater qui nō corrigit filium ſuum? Quis
eſt cui non det diſciplinam pater? Et tamen ſęuire
uidetur. Amor ſæuit, charitas ſæuit. Sæuit quodā
modo ſine felle, more colūbino, non coruino. Vn
de uenit in mentem fratres mei dicere uobis, quia

illi uiolatorea charitatis ſchiſma fecerũt. Quomo- A
do oderant ipſam charitatẽ, ſic oderunt & colum-
bam. Sed cõuincit illos columba: procedit de cœ
lo, aperiuntur cœli, & manet ſuper caput domini.
Matt. 6 Vt quid hoc? Vt audiaſ, Hic eſt qui baptizat. Re-
cedite prædones: recedite inuaſores poſſeſſionis
Chriſti. In poſſeſſionib. ueſtris, ubi dominari uul-
tis, titulos potentis auſi eſtis infringere. Cogno-
ſcit ille titulos ſuos: uindicat ſibi poſſeſſionem ſu
am. Nõ delet tituloa, ſed intrat & poſſidet. Sic ad
catholicam uenienti, non deletur baptiſmus: ne ti
tulus imperatoris deleatur. Sed quid fit in catho-
lica? Agnoſcitur titulus. Intrat poſſeſſor ſub titu-
lis ſuis, quò intrabat prædo ſub titulis alienis.

De eo quod Ioannes dicit: Deum nemo uidit unq̃.
Videte dilectiſſimi, ſi diligamus inuicem, deus in nobis B
manebit, & dilectio eius erit perfecta in nobis: uſque ad
id: Deus dilectio eſt, & qui manet in dilectione: in deo
manet, & deus in eo. Tractatus VIII.

ILECTIO dulce uerbũ eſt, ſed dul-
cius factum: Semper de illa loqui nõ
D poſſumus. Multa enim agimus, & di
uerſæ actiones diſtendũt nos, ut non
uacet linguæ noſtræ ſemper de dile-
ctione loqui: nam nihil melius ageret lingua no-
ſtra. Sed de qua ſemper loqui non licet, ſemper eã
cuſtodire licet. Sic nunc quod cantauimus, halle-
lu ia, nunquid ſemper hoc facimus? Vix unius ho
ræ non toto ſpatio, ſed parua particula cantamus
hallelu ia: & uacamus ad aliud. Eſt aũt hallelu ia, ſi
cut iam noſtis, laudate dominum. Qui deum lau- C
dat lingua, non ſemper poteſt: qui moribus deum
laudat, ſemp poteſt. Opera miſericordiæ, affectus
charitatis, ſãctitas pietatis, incorruptio caſtitatis,
modeſtia ſobrietatis, ſemper hæc tenenda ſunt: ſi-
ue cum in publico ſumus, ſiue cũ in domo, ſiue an
te homines, ſiue in cubiculo, ſiue loquẽtes, ſiue ta-
centes, ſiue aliquid agẽtes, ſiue uacantes. Semper
hæc tenenda ſunt: quia intus ſunt omnes iſtę uirtu-
tes quas nominaui. Quis autem ſufficit om̃es no-
minare? Quaſi exercitus eſt imperatoris, qui ſedet
intus in mẽte tua. Quomodo enim imperator per
exercitũ ſuum agit quod ei placet: ſic dominus Ie-
ſus Chriſtus incipiens habitare in interiore homi
ne noſtro, id eſt in mente per fidem, utitur iſtis uir
tutibus quaſi miniſtris ſuis. Et p has uirtutes quæ
uideri oculis non poſſunt, & tamẽ quando nomi- D
nantur, laudãtur: non aũt laudarentur niſi amaren
tur, non amarent̃ niſi uiderentur: & ſi utiq; non a-
marentur niſi uiderentur, alio oculo uident̃, id eſt
interiore cordis aſpectu: per has uirtutes inuiſibi-
les, mouentur membra uiſibiliter. Pedes ad ambu
landum. Sed quò? Quò mouerit bona uoluntas,
quę militat bono imperatori. Manus ad operãdũ.
Sed quid? Quod iuſſerit charitas, quę inſpirata eſt
intus à ſpiritu ſancto. Membra ergo uidẽtur cum
mouentur: qui iubet intus, nõ uidetur. Et quis in-
tus iubeat, propè ipſe ſolus nouit qui iubet: & ille
intus cui iubetur. Nanq; fratres mei audiſtis cum
Euangelium legeretur: certe ſi aurẽ ibi non tantũ
corporis, ſed & cordis habuiſtis. Quid ait? Caue-

A te facere iuſtitiã ueſtram coram hominibus, ut ui-
deamini ab eis. Nũquid hoc uoluit dicere, ut quæ
cunq; bona facimus, abſcõdamus ab oculis homi
nũ, & timeamus uideri? Si timeas ſpectatores, non
habebis imitatores. Debes ergo uideri: ſed nõ ad
hoc debes facere ut uidearis. Non ibi debet eſſe fi
nis gaudij tui, non ibi terminus lætitiæ tuæ: ut pu-
tes te totũ fructũ conſecutũ eſſe boni operis tui,
cum uiſus fueris atq; laudatus. Nihil eſt hoc. Con
temne te cum laudaris. Ille in te laudet̃, qui per te
operatur. Noli ergo ad laudem tuã operari quod
bonum agis: ſed ad laudẽ illius à quo habes ut bo-
nũ agas. A te habes male agere, à deo habes be
ne agere. Contrà peruerſi homines uidete q̃ præ-
poſteri ſint. Quod faciunt bene, uolũt ſibi tribue-
B re: ſi male faciunt, deum uolunt accuſare. Conuer
te hoc diſtortum neſcio quid & præpoſterum: fac
illud quodãmodo capite deorſum. Quod ſuſum,
facias iuſum: quod deorſum, facias ſuſum. Iuſum
uis facere deum, & te ſuſum? Præcipitaris, nõ ele-
uaris: ille enim ſemper ſurſum eſt. Quid ergo? Tu
bene, & deus male? Imò hoc dic, ſi uis uerius dice
re: Ego male, ille bene. Et quod ego bene, ab illo
bene: nam à me quicquid ago male. Iſta confeſſio
firmat cor, & facit dilectionis fundamentũ. Nam
ſi opera noſtra abſcõdere debemus bona, ne uide
antur ab hominibus: ubi eſt illa ſentẽtia domini in
eo ſermone quẽ habuit in monte? Vbi hoc dixit,
ibi & illud paulo ante dixit: Luceãt opera ueſtra Matt. 5
bona corã hominibus. Et non ibi ceſſauit, non ibi
C finem fecit: ſed addidit: Et glorificent patrẽ ueſtrũ
qui in cœlis eſt. Et Apoſtolus quid ait? Erã autem Gal. 1
ignotus facie Eccleſijs Iudææ quę in Chriſto ſunt.
Tantum aũt audientes erant, quia qui nos aliquã-
do perſequebatur, nunc euãgelizat fidẽ quam ali
quando uaſtabat, & in me magnificabant deũ. Vi
dete quemadmodũ & ipſe quia ſic innotuit, finẽ
non poſuerit in laudem ſuam: ſed in laudẽ dei. At
quãtum ad ipſum pertinet, uaſtator Eccleſię, per-
ſecutor inuidus, malignus: ipſe cõfitetur, non nos
conuiciamur. Amat Paulus dici à nobis peccata
ſua, ut glorificet̃ ille qui talem morbũ ſanauit. Ma
gnitudinẽ enim uulneris manus medici ſecuit, &
ſanauit. Vox illa de cœlo proſtrauit perſecutorẽ,
& erexit prædicatorẽ: occidit Saulum, & uiuifica
uit Paulum. Saul enim perſecutor erat ſancti uiri.
D Inde nomẽ habebat iſte quãdo perſequebat̃ Chri
ſtianos: poſtea de Saulo factus eſt Paulus. Quid
eſt Paulus? Modicus. Ergo qñ Saulus ſupbus, ela-
tus: qñ Paulus, humilis, modicus. Ideo ſic loquimur,
Paulopoſt uidebo te, id eſt, poſt modicũ. Audi q̃a
modicus factus eſt. Ego enim ſum minimus Apo 1. Cor. 15
ſtolorũ. Et, Mihi minimo omnium ſanctorũ, dicit
alio loco. Sic erat inter Apoſtolos tanq̃ fimbria
ueſtimenti: ſed tetigit Eccleſia gentium tanq̃ flu-
xũ patiẽs, & ſanata eſt. Ergo fratres hoc dixerim,
hoc dico, hoc ſi poſſem nõ tacerem: opera modo
illa ſint in nobis, modo illa: p tempore, pro horis,
pro diebus. Nunquid ſemper loqui? Nũquid ſem
per tacere? Nũquid ſemper reficere corpus? Nũ-
quid ſemper ieiunare? Nunquid ſemper panẽ da-
re egenti

re egenti?Nunquid ſemp nudū ueſtire?Nunquid A
ſemper ægrotū uiſitare?Nunquid ſemper diſcor-
dantes concordare? Nunquid ſemper mortuos ſe
pelire?Modo illud:modo illud.Incohantur iſta et
ceſſant:illud aūt imperatur,oec incohatur,nec ceſ
ſare debet.Charitas intus non intermittat̄: officia
charitatis pro tēpore exhibeātur.charitas ergo ſi-
cut ſcriptū eſt,fraterna permaneat. Fortaſſis autē
mouerit aliquos ueſtrū ex quo iſtam Epiſtolā bea
ti Ioānis tractamus uobis,quare non cōmendaue
rit maxime niſi fraternam charitatem. Qui diligit
fratrem dicit,& præceptum nobis eſt datum,ut di
ligamus inuicem. Aſſidue nominauit charitatem
fraternam:dei autem charitatem,id eſt qua debe-
mus diligere deum,non tā aſſidue nominauit, ſed
tamē nō omnino tacuit. De inimici uero dilectio B
ne,prorſus tacuit propè per totā ipſam Epiſtolā.
Cum uehementer nobis prædicet, cōmendet cha
ritatē,non nobis dicit ut diligamus inimicos: ſed
dicit nobis ut fratres diligamus. Modo uero cum
Matt. 5 Euangelium legeretur,audiuimus: Si enim diligi
tis eos qui uos diligunt, quam mercedem habebi
tis?Nonne & publicani hoc faciunt? Quid eſt igi
tur ꝙ pro magno nobis ad perfectionē quandam
fraternā dilectionem cōmendat Ioānes Apoſto-
lus:dn̄s autem dicit, non nobis ſufficere ut fratres
diligamus,ſed debere nos extēdere ipſam dilecti
onē ut perueniamus ad inimicos?Qui uſq; ad ini-
micos peruenit,nō tranſilit fratres. Neceſſe eſt ſi-
cut ignis prius occupet ꝓxima:& ſic ſe in longin-
quiora diſtendat Propinquior eſt tibi frater,ꝙ ne
ſcio quis homo. Rurſus tibi magis adhæret ille C
quē nō noueras,qui tibi tamen nō aduerſat̄: ꝙ ini
micus qui etiā aduerſatur. Extēde dilectionem in
proximos,nec uoces illā extenſionē. Prope enim
te diligis,qui eos diligis qui tibi adhærēt. Extēde
ad incognitos,qui tibi nihil mali fecerūt. Trāſcen
de et ipſos:perueni,ut diligas inimicos. Hoc certe
dn̄s iubet. Quare iſte tacuit de dilectione inimi-
ci?Om̄is dilectio ſiue quæ carnalis dicit̄,quę non
dilectio,ſed magis amor dici ſolet (dilectiōis em̄
nomē magis ſolet in melioribus rebus dici,in me
lioribus rebus accipi)tamē omnis dilectio fratres
chariſſimi,utiq; beneuolentiā quandam habet er
ga eos qui diligunt̄.Nō enim ſic debemus dilige-
re homines,aut ſic poſſumus diligere uel amare: D
hoc enim etiā uerbo uſus eſt dominus, cū diceret:
Ioan. 21 Petre amas me?Nō ſic debemus amare homines,
quomodo audimus guloſos dicere, amo turdos.
Quæris quare?Vt occidat & conſumat. Et amare
ſe dicit, & ad hoc illos amat ut non ſint:ad hoc a-
mat ut perimat.Et quicquid ad cibandū amamus,
ad hoc amamus ut illud cōſumatur,& nos reficia-
mur.Nūquid ſic amādi ſunt homines, tanq; conſu
mendi?ſed amicitia quadam beneuolentiæ,ut ali-
quādo præſtemus eis ꝗs amamus. Quid ſi non ſit
quod pręſtemus?Sola beneuolētia ſufficit amāti.
Nō em̄ optare debemus eſſe miſeros,ut poſſimus
exercere opera miſericordiæ.Das panē eſurienti:
ſed melius nemo eſuriret,& nulli dares. Veſtis nu
dū:utinam oēs ueſtiti eſſent,& nō eſſet iſta neceſſi

A tas.Sepelis mortuū:utinā ueniat aliquando illa ui
ta ubi nemo moriatur.Cōcordas litigantes: utinā
aliquādo ſit pax illa ęterna Hieruſalem ubi nemo
diſcordat.Hæc em̄ omnia officia neceſſitatū ſunt.
Tolle miſeros:ceſſabunt opera miſericordiæ. O-
pera miſericordię ceſſabunt,nunquid ardor chari
tatis extinguetur? Germanius amabis felicē ho-
minem cui non habes quod præſtes:purior ille a-
mor erit,multoq; ſyncerior. Nam ſi præſtiteris mi
ſero,fortaſſis extollere te cupis aduerſus eum: &
eum tibi uis eſſe ſubiectū,qui autor eſt tui benefi-
cij.Ille indiguit,tu impertitus es:quaſi maior uide
ris quia tu pręſtitiſti,ꝙ cui præſtitū eſt.Opta ęqua
lē:ut ambo ſub uno ſitis cui nihil præſtari poteſt.
Nā in hoc exceſſit modū ſuperba anima, & quo-
B dāmodo auara fuit: quia radix omnis malorū aua
ritia.Et item dictum eſt: Initium omnis peccati ſu
perbia.Et quærimus aliquādo quomodo ſibi con
cordēt iſtæ duæ ſentētiæ: Radix omniū malorum 1.Tim. 6
auaritia:&,Initium omnis peccati ſuperbia. Si ini
tium om̄is peccati ſuperbia,radix omnium malo-
rum ſuperbia eſt. Certe ſi radix omnium malorū
auaritia eſt,inuenimus et in ſuperbia auaritiā eſſe:
exceſſit enim modū homo. Quid eſt auarū eſſe?
Progredi ultra quàm ſufficit. Adā per ſuperbiam
cecidit:initiū omnis peccati ſuperbia,inquit.Nun
quid auaritia?Quid auarius illo,cui deus ſufficere
non potuit? Ergo fratres legimus quēadmodum
factus ſit homo ad imaginē & ſimilitudinē dei.Et
quid de illo dixit deus?Et habeat poteſtatē piſci- Gen. 1
um maris,& uolatilium cœli, & omniū pecorum
C quæ repunt ſuper terram. Nunquid dixit, habeat
poteſtatē hominum? Habeat poteſtatē,ait: dedit
poteſtatē naturalem. Quorū habeat poteſtatem?
Piſcium maris,uolatilium cœli,& omnium repen
tium quæ repunt ſuper terram. Quare hæc eſt na-
turalis poteſtas hominis?Quia homo ex deo ha-
bet poteſtatem,ex quo factus eſt ad imaginē dei.
Vbi autem factus eſt ad imaginem dei?In intelle-
ctu,in mēte,in interiore homine,in eo quòd intel
ligit ueritatem,dijudicat iuſtitiam & iniuſtitiā, no
uit à quo factus eſt, poteſt intelligere creatorē ſu-
um,laudare creatorem ſuum. Habet hanc intelli-
gentiam,qui habet prudētiam. Ideo multi cū per
cupiditates malas detererent in ſe imaginem dei,
D & ipſam quodammodo flammā intelligētiæ per-
uerſitate morum extinguerēt:clamat illis ſcriptu-
ra:Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non Pſal. 31
eſt intellectus. Hoc eſt dicere, Præpoſui te equo
& mulo,te ad imaginē meā feci: poteſtatē tibi ſu-
per iſta dedi. Quare?Quia nō habēt feræ rationa-
lem mentē:tu autem rationali mente capis uerita
tē, intelligis quod ſupra te eſt,ſubdere ei q ſupra
te eſt,& infra te erūt illa quib. præpoſitus es. Quia
uero per peccatū homo deſeruit eū ſub quo eſſe
debuit,ſubditus eſt eis ſupra quæ eſſe debuit. In-
tendite quid dicā,Deus,homo,pecora. Verbi gra
tia,ſupra te deus:infra te pecora. Agnoſce eū qui
ſupra te eſt,ut agnoſcāt te quæ infra te ſunt. Ideoq;
cum Daniel agnouiſſet ſupra ſe deum, agnouerūt
illum ſupra ſe leones. Si autem non agnoſcis illū

qui ſupra te eſt:ſuperiorem cōtemnis,ſubderis in- A
feriori.Propterea ſuperbia Ægyptiorū unde do-
mita eſt? De ranis & muſcis. Poterat deus & leo-
nes mittere , ſed aliquis magnus leone terrendus
eſt. Quāto illi erant ſuperbiores,tanto de reb.con
temptibilibus& abiectis fracta eſt eorū ceruix ma
la.Sed Danielem agnouerūt leones,quia ille ſub-
ditus deo erat. Quid martyres qui ad beſtias pu-
gnauerūt,& ferarū morſibus laniati ſunt? Non e-
rant ſub deo? Serui dei tres uiri : & ſerui dei Mac-
chabæi. Agnouit ignis ſeruos dei tres uiros quos
non uſſit,quorum nec ueſtimenta corrupit : & nō
agnouit Macchabæos? Agnouit & Maccbabęos
fratres,agnouit & iſtos.Sed opus erat quodam fla
Heb.12 gello permittēte deo, qui dixit in ſcriptura:Flagel
lat omnem filium quem recipit. Putatis enim fra- B
tres , quia ferrum tranſuerberaret uiſcera domini
niſi ipſe permitteret,aut hæreret in ligno, niſi ipſe
uoluiſſet? Non eum agnouit creatura? An exem-
plum patientiæ propoſuit fidelibus ſuis? Ideo de-
us quoſdam liberauit uiſibiliter,quoſdam nō libe
rauit uiſibiliter:omnes tamē ſpiritaliter liberauit,
ſpiritaliter neminē deſeruit. Viſibiliter quoſdā ui-
ſus eſt deſeruiſſe,quoſdam uiſus eſt eripuiſſe.Ideo
quoſdam eripuit,ne putes illum non potuiſſe eri-
pere. Teſtimoniū dedit quia poteſt. Et ubi nō fa-
cit,ſecretionem intelligas uoluntatē,ne ſuſpiceris
difficultatem.Sed quid fratres? Cum euaſerimus
omnes iſtos mortalitatis laqueos,cum tranſierint
tempora tentationis,cum ſeculi huius fluuius de-
currerit,& receperimus illam ſtolam primam, im C
mortalitatem illā quam peccādo perdidimus , cū
corruptibile hoc induerit incorruptionem, id eſt,
cato iſta induerit incorruptionē , & mortale hoc
induerit immortalitatem: tūc perfectos filios dei,
ubi non eſt opus tentari nec flagellari , agnoſcet
omnis creatura. Subdita nobis erūt omnia , ſi nos
ſic ſubditi ſumus deo. Sic ergo debet eſſe Chriſtia
nus,ut non glorietur ſuper alios homines. Dedit
enī tibi deus eſſe ſuper beſtias, id eſt meliorē eſſe
quàm beſtias.Hoc naturale habes:ſemper melior
eris quàm beſtia.Si uis melior eſſe quàm alius ho-
mo:inuidebis ei quādo tibi eſſe uidebis ęqualem.
Debes uelle omnes homines æquales tibi. Et ſi ui
ceris aliquem per prudentiā,optare debes ut ſit et
ipſe prudēs. Quādiu tardus eſt, diſcit à te:quàm diu in D
doctus eſt,indiget te:& tu uideris doctor, ille aūt
diſcens. Tu ergo ſuperior quia doctor es , ille infe
rior quia diſcēs. Niſi illū optes æqualē,ſemper uis
habere diſcentem. Si aūt uis ſemper habere diſcen
tē,inuidus eris doctor. Si inuidus doctor,quomo
do eris doctor? Rogo te , noli docere ipſam inui-
dentiā tuam. Audi Apoſtolū dicentē de uiſcerib.
1.Cor.7 charitatis: Vellem omnes homines eſſe ſicut me-
ipſum.Quomodo uolebat omnes eſſe? Æquales.
Ideo erat omnibus ſuperior,quia charitate optabat
omnes æquales.Exceſſit ergo modū homo. Auari-
or eſſe uoluit,ut ſupra homines eſſet, qui ſupra pe
cora factus eſt: & ipſa eſt ſupbia. Et uidete quanta
opera faciat ſuperbia.Ponite in corde,quàm ſimi-
lia faciat,& quaſi paria charitati. Paſcit eſurientem

A charitas,paſcit & ſuperbia:charitas ut deus laude
tur,ſuperbia ut ipſa laudet. Veſtit nudū charitas,
ueſtit & ſupbia.Ieiunat charitas,ieiunat & ſuper-
bia.Sepelit mortuū charitas,ſepelit & ſupbia. O-
mnia opera bona quę uult facere charitas et facit,
agit cōtrà ſuperbia:& quaſi ducit equos ſuos.Sed
interior charitas tollit locum male agitatæ ſuper-
biæ:non male agitantis,ſed male agitatæ. Væ ho-
mini cuius auriga ſuperbia eſt, neceſſe eſt enim ut
præceps eat. Vt aūt non ſit ſuperbia quæ agitat fa
cta bona,quis nouit? Quis uidet? Vbi eſt hoc? O-
pera uidemus. Paſcit miſericordia,paſcit & ſuper-
bia. Hoſpitē ſuſcipit miſericordia, hoſpitē ſuſcipit
& ſuperbia.Intercedit pro paupere miſericordia, in
tercedit et ſuperbia. Quid eſt hoc? In operibus nō
B diſcernimus. Audeo aliquid dicere , ſed non ego,
Paulus dixit. Moritur charitas,id eſt homo habens
charitatē,confitetur nomē Chriſti , ducit martyriū:
cōfitetur & ſuperbia,ducit martyrium. Ille habet
charitatem,ille nō habet charitatē. Sed audiat ab
Apoſtolo ille qui nō habet charitatē: Si diſtribue 1.Cor.13
ro omnia mea in cibos pauperibus,& ſi tradidero
corpus meum ut ardeam, charitatem autē non ha
buero,nihil mihi prodeſt. Ergo ſcriptura diuina in-
trò nos reuocat à iactatione huius faciei forinſe-
cus : & ab iſta ſupficie quæ iactatur ante homines,
reuocat nos intrò. Redi ad conſcientiam tuam,ip
ſam interroga. Noli attendere quod floret foris:
ſed quæ radix eſt interna. Radicata eſt cupiditas:
ſpecies poteſt eſſe bonorū operū , uere opera bo-
C na eſſe non poſſunt. Radicata eſt charitas:ſecurus
eſto,nihil mali procedere poteſt. Blāditur ſuper-
bia,ſæuit amor. Illa ueſtit, iſte cædit. Illa enim ue-
ſtit ut placeat hominibus:iſte cædit ut corrigat di
ſciplina. Accipitur magis plaga charitatis , quàm
eleemoſyna ſuperbię. Redite ergo intrò fratres:et
in omnibus quęcunque facitis,intuemini teſtem de
um. Videte ſi ille uidet,quo animo faciatis. Si cor
ueſtrum non uos accuſat, quia non iactātiæ cauſa
facitis bene,ſecuri eſtote. Nolite autē timere quā-
do facitis bene,ne uideat alter. Time ne propte-
rea facias,ut tu lauderis:nam uideat alter, ut deus
laudetur. Si enī abſcondis ab oculis hominū:ab-
ſcōdis ab imitatiōe hominū , laudē ſubtrahis deo.
Duæ ſunt enim eleemoſynæ,duo eſuriūt, unus pa
D nem,alter iuſtitiā. Inter duos iſtos famelicos, quia
dictum eſt: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, Matt.5
quoniam ipſi ſaturabuntur:inter duos iſtos fame-
licos,bonus operator conſtitutus eſt. Si charitas
de illo in te operatur,ambos miſeratur , ambobus
uult ſubuenire:ille enī quærit quod māducet , ille
quærit quod imitetur. Paſcis iſtū,præbes te iſti : am-
bobus dediſti eleemoſynam. Illum feciſti gratula-
torem de fame interfecta: hunc feciſti imitatorem
de exēplo propoſito. Miſeremini ergo tanquam mi-
ſericordes:quia in eo etiam quod diligitis inimicos,
fratres diligitis. Ne putetis Ioannem nihil de dile-
ctiōe inimici præcepiſſe:quia de fraterna charita-
te nō tacuit. Fratres diligitis. Quomodo , inquis,
fratres diligimus? Quæro quare diligas inimicū.
Quare illū diligis? Vt ſanus ſit in hac uita. Quid
ſi non

ſi nõ illi expedit? Vt diues ſit. Quid ſi ipſis diuitijs A
excæcabitur? Vt uxorẽ ducat. Quid ſi amaram ui
tam inde patietur? Vt filios habeat. Quid ſi mali
erũt? Incerta ſunt ergo iſta quæ uideris optare ini-
mico tuo, quia diligis eum: incerta ſunt. Opta illi
ut habeat tecum uitam æternam: opta illi ut ſit fra-
ter tuus. Si ergo hoc optas, diligendo inimicum
ut ſit frater tuus: & cum diligis, fratrẽ diligis. Non
enim amas in illo quod eſt: ſed quod uis ut ſit. Di-
xeram aliquando charitati ueſtræ, ni fallor: robur
eſt ligni poſitum ante oculos. Faber optimus uidit
lignum non dolatum, de ſylua præciſum: adama-
uit, neſcio quid inde uult facere. Nõ enim ad hoc
amauit, ut ſemper ſic maneat. In arte uidit quod
futurum eſt, nõ in nemore quod eſt: & amauit qđ
inde facturus eſt, non illud quod eſt. Sic & nos B
deus amauit peccatores. Nam dicimus, quia deus
Matt. 9 amauit peccatores: ait enim, Non eſt opus ſanis
medicus, ſed male habentibus. Nunquid ad hoc
amauit peccatores, ut peccatores remaneamus?
Quaſi lignum de ſylua uidit nos faber, & cogi-
tauit ædificium quoddam quod inde facturus eſt:
non ſyluam quod erat. Sic & tu reſpicis inimi-
cum tuum aduerſantem, ſęuientẽ, mordentẽ uer-
bis, exaſperantem contumelijs, inſectãtem odijs:
attendis ibi quia homo eſt. Vides iſta omnia quæ
aduerſa ſunt ab homine facta: & uides in illo quòd
à deo factus eſt. Quòd autem homo factus eſt, à
deo factus eſt. Quòd autẽ te odit, ipſe fecit: quód
inuidet, ipſe fecit. Et quid dicis in animo tuo? Do-
mine propicius illi eſto, dimitte illi peccata: incute C
illi terrorem, muta illum. Non amas in illo qđ eſt:
ſed quod uis ut ſit. Ergo cum inimicũ amas, fratrẽ
amas. Quapropter perfecta dilectio eſt in dilectio
ne inimici: quæ perfecta dilectio eſt in dilectione
fraterna. Et nemo dicat, quia aliquid minus nos
monuit Ioãnes Apoſtolus: & plus nos monuit do
minus Chriſtus. Ioannes nos monuit ut fratres di
ligamus: Chriſtus nos admonuit ut etiam inimi-
cos diligamus. Attende quare te monuit Chriſtus
ut diligas inimicos. Nunquid ut ſemper remaneãt
inimici? Si ad hoc te monuit ut inimici remane-
ant: odiſti, non diligis. Attende quomodo ipſe di-
lexit: id eſt, quia nolebat ut ſic remanerent ſui per-
Luc. 23 ſecutores. Ait, Pater ignoſce illis, quia neſciunt
quid faciunt. Quibus uoluit ignoſci, mutari illos D
uoluit: quos uoluit mutari, ex inimicis fratres fa-
cere dignatus eſt, & uere ſic fecit. Occiſus eſt, ſe-
pultus eſt, reſurrexit, in cœlum aſcendit, ſpiritum
ſanctum miſit diſcipulis, cœperunt in fiducia præ
dicare nomen ipſius: miracula faciebant in nomi-
ne crucifixi & occiſi. Viderũt illi interfectores do
mini: & qui ſanguinem eius ſæuiendo fuderant,
credendo biberunt. Hęc dixi fratres, & longiuſcu
le: quia uehementius commendanda fuit charita-
ti ueſtræ ipſa charitas, id eſt, commendanda ſibi e-
rat. Si enim charitas nulla eſt in uobis, nihil dixi-
mus. Si autem eſt in uobis, tanquam oleum flam-
mæ adiecimus: & in quo non erat, forte uerbis ac-
cenſa eſt. In alio creuit quod erat: in alio cœpit eſſe
quod non erat. Ad hoc ergo iſta diximus, ne pigri

A ſitis diligere inimicos. Sæuit in te homo. Ille ſęuit,
tu deprecare: ille odit, tu miſerere. Febris animæ
ipſius te odit: ſanus erit, & gratias tibi aget. Quo-
modo medici diligunt ægrotos. Nũquid ægrotos
diligunt? Si ægrotos diligũt: uolũt ut ſemper ęgro
tẽt. Ad hoc diligunt ægrotos, ne ægroti permane
ant: ſed ut ex ægrotis ſani fiant. Et quanta plerũq;
patiuntur à phreneticis? Quales contumelias uer
borum? Plerunq; & percutiuntur. Perſequitur il-
le febrem, ignoſcit homini. Et quid dicam fratres?
Amat inimicum ſuum? Immo odit inimicum ſuũ.
Morbum enim ipſius odit, & amat hominẽ à quo
percutitur. Odit febrem. A quo enim percutitur?
A morbo, ab ęgrotatione, à febre. Illud tollit quod
illi aduerſatur: ut remaneat illud unde gratuletur.
B Sic & tu. Si odit te inimicus tuus, & iniuſte te odit:
noueris quia cupiditas ſeculi in illo regnat, pro-
pterea te odit. Si odiſti illum & tu: contra reddis
malum pro malo. Quid facis reddere malum pro
malo? Vnum ægrotum flebam, qui te oderat: iam
duos plãgo, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rem tu-
am: tollit tibi neſcio quæ, quæ habes in terra. Ideo
illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra. Noli
pati anguſtias, migra in cœlum: ſurſum cor ibi ha-
bebis ubi latitudo eſt, ut nullas anguſtias patiaris
in ſpe uitæ æternæ. Attẽde quæ tibi tollit: nec ipſa
tibi tolleret niſi ille pmitteret, qui flagellat omnẽ
filium quem recipit. Quodãmodo ferramentũ dei
eſt quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si nouit deus
utile tibi eſſe ut expoliet te, permittit illũ: ſi nouit
C tibi utile eſſe ut uapules, permittit ille ut cædaris.
De illo te curet, opta ut ille ſanetur. Deum nemo
uidit unquam. Videte dilectiſſimi. Si diligamus
inuicẽ: deus in nobis manebit, & dilectio eius erit
perfecta in nobis.] Incipe diligere, pficieris. Cœ-
piſti diligere, cœpit in te deus habitare: ama eum
qui in te cœpit habitare, ut perfectius inhabitãdo
faciat te perfectum. In hoc cognoſcimus quia in
ipſo manemus & ipſe in nobis: quia de ſpiritu ſuo
dedit nobis.] Bene, deo gratias. Cognoſcimus, qa
habitat in nobis. Et hoc ipſum cognoſcim⁹, qa co
gnoſcimus qa habitat in nobis. Quia hoc ipſe Ioã-
nes dixit: quia de ſpiritu ſuo dedit nobis. Vnde ſci
mus, qa de ſpiritu ſuo dedit nobis? Hoc ipſum qa
de ſpiritu ſuo dedit tibi, unde cognoſcis? Interro-
D ga uiſcera tua. Si plena ſunt charitate, habes ſpiri-
tũ dei. Vnde cognoſcim⁹, qa inde cognoſcis habi
tare in te ſpiritũ dei? Paulũ interroga Apoſtolum.
Quoniã charitas dei diffuſa eſt in cordib. noſtris, Rom. 5
p ſpiritũſanctũ qui datus eſt nobis. Et nos uidi-
mus, & teſtes ſumus, quia pater miſit filiũ ſuũ ſal-
uatorẽ mũdi.] Securi eſtote qui ęgrotatis, talis me
dicus uenit. Deſperabatis, magni erãt morbi, inſa-
nabilia erãt uulnera, deſperata erat ægritudo. Ma-
gnitudinẽ mali tui attẽdis, omnipotẽtiã medici nõ
attendis? Tu deſperatus es: ſed ille omnipotẽs eſt,
cuius teſtes iſti ſunt qui primo ſanati, & annũcian
tes medicũ, & ipſi tamẽ plus ſpe ſanati ꝗ re. Nam
ſicut dicit Apoſtolus, Spe enim ſalui facti ſumus. Rom. 8
Cœpimus ergo ſanari in fide: perficietur aũt ſalus
noſtra cũ corruptibile hoc induerit incorruptio- 1. Cor. 15

nem,& mortale hoc induerit immortalitatē. Hæc A
ſpes eſt, nondum res. Sed qui gaudet in ſpe, tene-
bit & rem: qui autem ſpem non habet, ad rem non
poterit peruenire. Quicunque confeſſus fuerit
quod Ieſus ſit filius dei: deus in ipſo manet, & ipſe
in deo.] Iam nō multis dicamus: qui cōfeſſus fue-
rit non uerbo ſed facto, non lingua, ſed uita: Nam
multi confitentur uerbis, ſed factis negant. Et
nos cognouimus & credidimus, quia dilectionē
habet deus nobiſcū]. Et iterū unde cognouiſti?
Deus dilectio eſt.] Iam dixit illud ſuperius, ecce
iterum dicit. Amplius tibi non potuit dilectio cō-
mendari, quàm ut diceretur deus. Forte munus
dei contempturus eras. Et deum cōtemnis? Deus
dilectio eſt. Et qui manet in dilectione, in deo
manet, & deus in eo.] Viciſſim ſe habitant, qui B
continet & qui continetur. Habitas in deo: ſed ut
contínearis. Habitat in te deus. ſed ut te contineat
ne cadas: ne forte ſic te putes domū dei fieri, quo-
modo domus tua portat carnem tuā. Si ſubtrahat
ſe domus in qua es, cadis: ſi autem tu te ſubtrahas,
non cadet. Deus integer eſt, cum eum deſeris: in-
teger, cum ad illum redieris. Tu ſanaris, nō illi ali-
quid præſtabis: tu mundaris, tu reficeris, tu corri-
geris. Ille medicamentum eſt non ſano, regula eſt
prauo, lux eſt tenebrato, habitario eſt deſerto. O-
mnia ergo tibi conferuntur. Vide ne putes deo ali
quid conferri quando uenis ad eum: nec mancipi-
um quidē. Ergo non habebit deus ſeruos, ſi tu no-
lueris, & omnes noluerint? Deus non indiget ſer-
Pſal. 15 uis, ſed ſerui deo: ideo dicit pſalmus, Dixi domi- C
no, deus meus es tu. Ipſe eſt uerus dominus. Et qd
ait? Quoniam bonorum meorum non eges. Tu
eges bono ſerui tui. Eget ſeruus bono tuo, ut pa-
ſcas illum: eges & tu bono ſerui tui, ut adiuuet te.
Non tibi potes aquam implere, non tibi potes co-
quere, non tibi potes ante equum currere, iumen-
tum tuum non potes curare. Vides, quia indiges
bono ſerui tui: obſequio illius indiges. Non es er-
go uerus dominus, quando indiges inferiore. Ille
eſt uerus dominus, qui nihil à nobis quærit: & uæ
nobis ſi eum non quæramus. Nihil à nobis quæ-
rit: & quęſiuit nos, cum eum non quæreremus. O-
uis una errauerat: inuenit eam, gaudens in hume-
ris ſuis reportauit. Et nunquid ouis erat paſtori
neceſſaria, & non oui potius paſtor neceſſarius D
erat? Quanto libentius de charitate loquor: tanto
minus uolo finiri epiſtolam iſtam. Nulla eſt arden
tior ad commendandam charitatem. Nihil uobis
dulcius prædicatur, nihil ſalubrius bibitur: ſed ſi
bene uiuendo confirmetur in uobis munus dei.
Ne ſitis ingrati tantæ gratiæ illius, qui cum habe-
ret unicum, noluit illum eſſe unum: ſed ut fratres
haberet, adoptauit illi, qui cum illo poſſiderent ui
tam æternam.

De eo quod Ioannes dicit, In hoc perfecta eſt dile-
ctio in nobis, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quia
ſicut ille eſt & nos ſumus in hoc mundo: uſq; ad id, Et
hoc mandatum habemus ab ipſo, ut qui diligit deum,
diligat & fratrem ſuum.

Tractatus IX.

EMINIT charitas ueſtra, ex epiſto-
la Ioannis Apoſtoli ultimam partem
M teſtitiſſe nobis tractandam, & expo-
nendam uobis quantum deus donat.
Huius ergo debiti nos memores ſu-
mus: exactionis autem uos memores eſſe debetis.
Eadem quippe charitas quæ in ipſa epiſtola ma-
xime & prope ſola commendatur: & nos facit fi-
deliſſimos debitores, & uos dulciſſimos exacto-
res. Ideo dixi dulciſſimos exactores, quia ubi cha-
ritas non eſt, amarus exactor eſt. Vbi autem chari
tas eſt, & qui exigit dulcis eſt, & à quo exigitur.
Et ſi aliquem laborem ſuſcipit: facit eundem labo
rem propè nullum & leuem ipſa charitas. Nónne
uidemus etiam in mutis animantibus & irratio-
B nalibus ubi non ſpiritalis charitas, ſed carnalis &
naturalis eſt, exigi tamen magno affectu de ube-
ribus matris lac à paruulis? Et quamuis ſugens
impetum faciat in ubera: melius eſt tamen matri
quàm ſi non ſugat, nec exigat quod charitate de-
betur. Sæpe uidemus ubera uaccarum etiam à
grandiuſculis uitulis capite percuti, & propè ipſo
impetu leuari matrum corpora, nec eos tamen cal
ce repelli: ſed & ſi deſit filius qui ſugat, mugitu
prouocari ad ubera. Si ergo eſt in nobis illa chari
tas ſpiritalis, de qua Apoſtolus dicit, Factus ſum 1. Theſ. 2
paruulus in medio ueſtrum, tanquam nutrix fo-
uens filios ſuos: tunc uos diligimus quando exi-
gitis. Pigros non amamus: quia languentibus for-
midamus. Intercesſerunt autem ut intermittere-
C mus textum huius Epiſtolæ quædam pro diebus
feſtis ſolennia lectionum: quæ non potuerunt niſi
legi, & ipſa tractari. Nunc ergo ad prætermiſſum
ordinem redeamus: & quæ reſtant, intente acci-
piat charitas ueſtra. Neſcio utrum magnificēnus
nobis charitas commendari poſſit, quàm ut dice-
ret, Deus charitas eſt. Breuis laus, & magna laus:
breuis in ſermone, & magna intellectu. Quàm ci-
to dicitur, Deus dilectio eſt. Et hoc breue eſt. Si
numeres, unum eſt: ſi appendas, quantum eſt? De
us dilectio eſt. Et qui manet in dilectione, in deo
manet, & deus in illo manet. Sit tibi domus deus,
eſto domus dei: mane in deo, & maneat in te deus.
Maneat in te deus ut te contineat, maneas in deo
ne cadas: qa ſic de ipſa charitate dicit Apoſtolus,
D Charitas nūq̃ cadit. Quō cadit quē cōtinet deus. 1. Cor 13
In hoc perfecta eſt dilectio in nobis, ut fiduciā
habeamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſu
mus in hoc mūdo.] Dicit quomō ſe probet unuſ-
quiſq;, quātū in illo profecerit charitas: uel potius
quantū ipſe in charitate profecerit. Nā ſi deus cha
ritas eſt, nec proficit nec deficit deus. Sic dicit pro
ficere in te charitas: quia tu in ea ꝓficis. Interroga
ergo quantū in charitate profeceris, & quid tibi re
ſpondeat cor tuū: ut noueris menſuram profectus
tui. Promiſit eñ oſtendere nobis, in quo cognoſca
mus eum: & ait, In hoc perfecta eſt in nobis dile-
ctio. Quęre, in quo? Vt fiduciam habeamus in die
iudicij. Quiſqs fiduciā habet in die iudicij, pfecta
eſt in illo charitas. Quid eſt habere fiduciā in die
iudicij? Nō timere ne ueniat dies iudicij. Sunt ho-
mines

mines qui nõ credũt diem iudicij: iſti fiduciã non
poſſunt habere in diem quã uenturã eſſe non cre-
dũt. Prætermittamus iſtos: excitet illos deus ut ui-
uant. De mortuis ut quid loquimur? Non credunt
futurum diem iudicij, nec timent nec deſiderãt ꝙd
non credũt. Cœpit aliquis credere diem iudicij: ſi
cœpit credere, cœpit & timere. Sed quia timet ad
huc, nondum habet fiduciam in die iudicij, nondũ
eſt in illo perfecta charitas. Nunquid tamen deſpe
randum eſt? In quo uides initium, cur deſperas fi-
nem? Quod initiũ uideo, inquis? Ipſum timorem.
Eccl. 1 Audi ſcripturã, Initium ſapientiæ, timor domini.
Cœpit ergo timere diem iudicij: timendo corrigit
ſe. Vigilat aduerſus hoſtes ſuos, id eſt peccata ſua:
incipit reuiuiſcere interius, & mortificare mẽbra
ſua quę ſunt ſuꝑ terrã, ſicut Apoſtolus dicit, Mor-
Col. 3 tificate mẽbra ueſtra quæ ſunt ſuper terram. Spiri
talia nequitię dicit mẽbra ſuper terram: nam ſequi
tur & exponit. Auaritiam, immunditiã, & cætera
quæ illic exequitur. Quantum autẽ mortificat iſte
qui timere cœpit diem iudicij, membra ſua ſuper
terram, tantum ſurgunt & corroborantur mẽbra
cœleſtia. Membra autẽ cœleſtia, omnia opera bo
na. Surgentibus cœleſtibus membris incipit deſi-
derare qđ timebat. Timebat eñ ne ueniret Chri-
ſtus, & inueniret impium quẽ damnaret: deſide-
rat ut ueniat, quia inuenturus eſt pium, quem coro
net. Iam cum cœperit deſiderare uenientẽ Chriſtũ
caſta anima, quæ deſiderat amplexus ſponſi, renũ
ciat adultero, fit uirgo interius ipſa fide, ſpe & cha
ritate. Habet iam fiduciam in die iudicij: non con-
Matt. 6 tra ſe pugnat quãdo orat & dicit, Veniat regnum
tuum. Qui enim timet ne ueniat regnum dei, ti-
met ne exaudiatur. Quomodo orat, qui timet ne
exaudiatur? Qui autem orat cum fiducia, charitas
optat iam ut ueniat. De ipſo deſiderio dicebat qui
Pſal. 6 dam in pſalmo, Et tu domine uſquequo? Conuer-
tere domine, & erue animam meam. Gemebat ſe
differri. Sunt enim homines qui cum patiẽtia mo
riũtur: ſunt autẽ quidam perfecti qui cum patien
tia uiuunt. Quid dixi? Qui adhuc deſiderat iſtam
uitam, quando illi uenerit dies mortis, patienter
tolerat mortem. Luctatur aduerſum ſe ut ſequatur
uoluntatem dei, & hoc potius agit animo quod
eligit deus, non quod eligit uoluntas humana: &
ex deſiderio uitæ præſentis fit lucta cum morte, &
adhibet patientiam & fortitudinem, ut æquo ani-
mo moriatur. Iſte patiẽter moritur. Qui autem de-
Phil. 1 ſiderat, ſicut dicit Apoſtolus, diſſolui & eſſe cum
Chriſto, nõ patiẽter morit̃, ſed patiẽter uiuit, dele-
ctabiliter morit̃. Vide Apoſtolũ patiẽter uiuentẽ,
id eſt cũ patientia hic non amare uitã, ſed tolerare.
Diſſolui, inquit, & eſſe cum Chriſto multo magis
optimum: manere autem in carne neceſſariũ, pro-
pter uos. Ergo fratres date operam, intus agite uo
biſcum, ut deſideretis diem iudicij: aliter non pro
batur perfecta charitas, niſi cum cœperit ille dies
deſiderari. Ille autem eum deſiderat, qui fiduciam
habet in illo: ille autem fiduciã habet in illo, cuius
conſcientia non trepidat in charitate perfecta atq;
ſyncera. In hoc ꝑfecta eſt dilectio eius in nobis, ut

A fiduciã habeamus in die iudicij. Quare habebim⁹
fiduciã? Quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mũ
do. Audiſti cauſam fiduciæ tuæ: Quia ſicut ille eſt,
inquit, & uos ſumus in hoc mundo. Nónne uide-
tur aliquid impoſſibile dixiſſe? Nunquid enim po
teſt eſſe homo ſicut deus? Iam uobis expoſui, quia
non ſemper ad æqualitatẽ dicitur, ſicut: ſed dicit̃
ad quandam ſimilitudinem. Quomodo eñ dicis,
ſicut aures habeo, ita habet & imago? Nũquid om
nino ſic? Sed tamẽ dicis, ſicut. Si ergo facti ſumus
ad imaginẽ dei, quare non ſicut deus ſumus? Non
ad ęqualitatem, ſed pro modo noſtro. Vnde ergo
nobis datur fiducia in die iudicij? Quia ſicut ille
eſt & nos ſumus in hoc mũdo. Debemus ergo hoc
referre ad ipſam charitatẽ: & intelligere ꝗd dictũ
ſit. Dominus in Euãgelio dicit, Si diligitis eos qui Matt. 5
B uos diligunt, quam mercedem habebitis: Nónne
& publicani hoc faciũt? Quid ergo uult nos? Ego
aũt dico uobis, Diligite inimicos ueſtros: & orate
pro perſequẽtibus & calumniantibus uos. Si ergo
iubet nos diligere inimicos noſtros, unde nóbis
dat exemplũ? De ipſo deo. Ait eñ, Vt ſitis filij pa
tris ueſtri qui in cœlis eſt. Quomodo illud facit de
us? Diligit inimicos ſuos: qui facit ſolem ſuum ori
ri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & in
iuſtos. Si ergo ad hanc perfectionẽ nos inuitat de
us, ut diligamus inimicos noſtros ſicut & ipſe dile
xit ſuos, ea nobis fiducia eſt in die iudicij: ꝗa ſicut
ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. Quia ſicut ille
diligit inimicos ſuos, faciendo ſolem ſuum oriri ſu
per bonos & malos, & pluẽdo ſuper iuſtos & in-
C iuſtos: nos quia inimicis noſtris nõ poſſumus præ
ſtare temporalem ſolem & pluuiam, præſtamus la
chrymas cum pro illis oramus. Iam ergo de ipſa fi-
ducia uidete quid dicat. Vnde intelligit̃ perfecta
charitas? Timor non eſt in charitate.] Quid er-
go dicimus de illo qui cœpit timere diẽ iudicij? Si
ꝑfecta in illo eſſet charitas, nõ timeret. Perfecta eñ
charitas faceret ꝑfectã iuſtitiã, & nõ haberet quare
timeret: imò haberet quare deſideraret ut tranſeat
iniq̃tas, & ueniat regnũ dei. Ergo timor non eſt in
charitate. Sed in qua charitate? Nõ in inçohata. In
qua ergo? Sed ꝑfecta, inq̄t, charitas foras mittit
timorem.] Ergo incipiat timor: ꝗa initiũ ſapiẽtiæ
timor dñi. Timor quaſi locum pręparat charitati.
Cũ aũt cœperit charitas habitare, pellit̃ timor ꝗ ei
D pręparauit locũ. Quantũ eñ illa creſcit, ille decre-
ſcit: & quãtũ illa fit interior, timor pellit̃ foras. Ma
ior charitas, minor timor: minor charitas, maior ti
mor. Si autẽ nullus timor, nõ eſt quà intret chari-
tas. Sicut uidemus ꝑ ſetam introduci linũ, quando Concor. de
aliq̄d ſuit̃, ſeta prius intrat, ſed niſi exeat, nõ ſucce pœn. diſt. 2
dit linũ: ſic timor primo occupat mentẽ, nõ aũt ibi ſicut ſeta.
remanet timor, quia ideo intrauit, ut introduceret
charitatẽ. Iã ꝑfecta ſecuritate in animo, quale gau-
diũ nobis eſt, uel in hoc uel in futuro ſeculo? Et in
hoc ſeculo ꝗs nobis nocebit plenis charitate? Vi-
dete quomo exultet Apoſtolus de ipſa charitate.
Quis nos, inquit, ſeparabit à charitate Chriſti? Tri Rom. 8
bulatio, an anguſtia, an ꝑſecutio, an fames, an nudi
tas, an periculũ, an gladius? Et Petrus dicit, Et ꝗs 1. Pet. 3
uobis

uobis nocere poterit,ſi boni æmulatores fueritis? A
Timor nõ eſt in dilectione:ſed perfecta dilectio
foras mittit timorem,quia timor tormẽtũ habet.]
Torquet cor conſciẽtia peccatorum, nondũ facta
eſt iuſtificatio. Eſt ibi quod titillet , quod pungat.
Ideo pſalmo de ipſa perfectiõe iuſtitiæ quid dicit?
Pſal.29 Conuertiſti luctum meum in gaudium mihi:con-
cidiſti ſaccum meum,& cinxiſti me lætitia, ut can
ret tibi gloria mea,& non cõpungar. Quid eſt nõ
compungar?Non ſit quod ſtimulet conſcientiam
meam.Stimulat timor , ſed noli timere:intrat cha-
ritas,quæ ſanat quod uulnerat timor. Timor dei
ſic uulnerat,quomodo medici ferramentũ: putre-
dinem tollit,& quaſi uidetur uulnus augere. Ecce
putredo quando erat in corpore , minus erat uul-
nus:ſed periculoſum. Accedit ferramentum medi B
ci:minus dolebat illud uulnus,quàm dolet modo cum
ſecatur.Plus dolet cum curatur , quàm ſi nõ curare-
tur.Sed ideo plus dolet accedẽte medicina:ut nũ-
quam doleat ſuccedẽte ſalute . Occupet ergo cor
tuum timor:& inducta charitate ſuccedat cicatrix
ferramẽto medici.Talis eſt medicus,ut nec cicatri
ces appareãt:tu tantũ ſubde te dexteræ ipſius . Nã
ſi ſine timore eſt,nõ poteris iuſtificari. Sentẽtia di
cta eſt de ſcripturis,Nã qui ſine timore eſt , nõ po-
terit iuſtificari . Opus eſt ergo ut intret timor pri-
mo per quẽ ueniat charitas . Timor medicamẽtũ:
charitas ſanitas. Qui autẽ timet,non eſt perfe-
ctus in dilectione.] Quare? Quia timor tormentũ
habet,quomodo ſectio medici tormẽtũ habet.Eſt
1.ſen.diſt. 24.ca.eſt autem autẽ alia ſententia quę uidetur huic eſſe cõtraria, C
ſi non habeat intellectorẽ:dicitur enim quodã lo-
Pſal.18 co in pſalmo, Timor domini caſtus, permanẽs in
ſeculũ ſeculi. Æternum quendam timorem nobis
oſtendit:ſed caſtum . Quod ſi ille æternum nobis
timorem oſtẽdit : nunquid cõtradicit illi forte iſta
Epiſtola,quæ dicit, Timor non eſt in charitate,ſed
perfecta charitas foras mittit timorem? Interroge
mus ambo eloquia dei.Spiritus unus eſt:etſi codi-
ces duo,etſi ora duo,etſi linguę duæ. Hoc enim di
ctum eſt per Ioannem,illud dictum eſt per Dauid:
ſed nolite putate aliũ eſſe ſpiritum . Si unus flatus
inflat duas tibias:non poteſt unus ſpiritus implere
duo corda,agitare duas linguas? Sed ſi ſpiritu u-
no,id eſt uno flatu, impletæ duæ tibiæ conſonant:
impletæ duę linguę ſpiritu dei,diſſonare poſſunt? D
Eſt ergo ibi quædam cõcordia , ſed auditorem de
ſiderat.Ecce inſpirauit & impleuit duo corda,duo
ora,mouit duas linguas ſpiritus dei. Et audiuimus
ex una lingua, Timor non eſt in charitate , ſed per
fecta charitas foras mittit timorem: audiuimus ex
alia, Timor domini caſtus permanens in ſeculum
ſeculi. Quid eſt hoc? Quaſi diſſonant. Non. Excu-
te aures tuas, intende melodiam . Non ſine cauſa
hic addidit, caſtus,illic non addidit:niſi quia eſt ti-
mor alius qui dicitur caſtus,eſt autem alius qui nõ
dicitur caſtus. Diſcernamus ergo iſtos duos timo-
res,& intelligimus conſonantiam tibiarum. Quo
modo intelligimus , uel quomodo diſcernimus?
Attendat charitas ueſtra. Sunt homines qui pro-
pterea timent deum,ne mittantur in gehennã , ne

A forte ardeãt cum diabolo in igne æterno.Ipſe eſt ti
mor ille qui introducit charitatem:ſed ſic uenit ut
exeat. Si enim adhuc propter pœnam times deũ:
nondum amas, quem ſic times. Non bona deſide
ras,ſed mala caues.Sed ex eo qđ mala caues cor-
rigis te,& incipis bona deſiderare.Cum bona deſi
derare cœperis,erit in te timor caſtus. Quis timor
caſtus? Ne amittas ipſa bona. Intendite . Aliud eſt
timere deum ne mittat te in gehennam cũ diabo-
lo:aliud eſt timere deum,ne recedat à te.Ille timor
quo times ne in ignem æternum mittaris cum dia
bolo,non eſt caſtus : nõ enim uenit ex amore dei,
ſed ex timore pœnæ. Cum autem times deum, ne
deſerat te præſentia eius : amplecteris eum , ipſo
frui deſideras . Non poteſt melius explanari quid 3.ſen.diſt.
B interſit inter duos iſtos timores , unum quẽ foras 34.ca.non
mittit charitas , alterum caſtũ qui permanet in ſe- poteſt.
culum ſeculi:niſi ponas duas mulieres maritatas,
quarum unam ita cõſtituas uolentem facere adul
terium,delectari nequitia,ſed timere ne damnetur
à marito. Timet maritum , ſed quia adhuc amat ne
quitiam , ideo timet maritum:huic non grata , ſed
onerosa eſt mariti præſentia. Et ſi forte uiuit nequi
ter,timet maritum ne ueniat. Tales ſunt qui timẽt
ne ueniat dies iudicij. Fac alterã amare uirũ,debe-
re illi caſtos amplexus, nulla ſe adulterij immundi
tia maculare:optat præſentiam uiri. Et quomodo
diſcernuntur duo iſti timores? Timet illa, timet &
illa. Interroga,quaſi unũ tibi reſpõdẽt. Interroget
illa. Times uirum? Timeo. Interrogo & illam ſi ti-
C meat uirum:reſpondet,timeo. Vna uox eſt,ſed di-
uerſus animus. Iam ergo interrogentur quare. Illa
dicit, Timeo uirum ne ueniat:illa dicit,timeo uirũ
ne diſcedat. Illa dicit,timeo ne damner,illa dicit, ti
meo ne deſerat. Pone hoc in animo Chriſtianorũ,
& inuenis timorem quem foras mittit charitas:&
alium timorem caſtum permanentem in ſeculũ ſe
culi. Loquamur ergo huic primo qui ſic timet de-
um,quomodo illa mulier quã delectat nequitia:ti
met enĩ uirum ne damnet illam : talibus primo lo-
quamur. O anima quę ſic times deum ne dãnet te
deus,quomodo timet mulier quã delectat neqtia:
timet uirũ ne dãnetur à uiro. Quomodo tibi diſpli
cet illa mulier, diſplice & tu tibi . Si forte habes u-
xorem, nunqd uis ut ſic timeat te uxor tua, ne dã-
D netur abs te:ut delectet illã nequitia,ſed põdere ti
moris tui reprimatur,nõ damnatione iniquitatis?
Caſtam eam uis ut te diligat:non ut te timeat. Ex-
hibe te talem deo:qualem uis habere uxorẽ . Et ſi
nondum habes,& habere uis:talem uis habere. Et
quid dicimus fratres? Illa mulier quę ideo timet ui
rum ne damnetur à uiro,forte non faciat adulteri-
um,ne aliquo modo perueniat ad uirũ,& tollat illi
lucem iſtã temporalẽ. Poteſt aũt uir ille & falli, ho
mo eſt enĩ : ſicut & illa , quæ poteſt fallere . Timet
illa eũ,extra cuius oculos poteſt eſſe : tu nõ times
ſemper faciẽ ſupra te uiri tui? Vultus autẽ domini Pſal.33
ſuper facientes mala. Captat illa abſentiã uiri ſui,
& incitatur forte delectatiõe adulteri: & dicit ſibi
tamen,nõ faciam. Abſens eſt quidem ille:ſed diffi
cile eſt ut non ad illum quoquomodo perueniat.

Temperat ſe ne perueniat ad hominē, qui poteſt A
& neſcire, qui poteſt & falli, qui poteſt & bonā ſu-
ſpicari etiam malā: qui poteſt & caſtā ſuſpicari quę
adultera eſt. Tu nō times oculos eius quem fallere
nemo poteſt? Tu nō times eius præſentiam, qui a-
uerti à te non poteſt? Roga deum ut intueaẽ te: &
Pſal. 50 auertat faciem ſuam à peccatis tuis. Auerte faciem
tuā à peccatis meis. Sed unde mereris ut ille faciē
ſuam auertat à peccatis tuis? Si tu nō auertas faciē
tuam à peccatis tuis. Ipſa enim uox dicit in pſal-
mo, Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, et
peccatum meum coram me eſt ſemper. Tu agno-
ſce, & ille ignoſcit. Allocuti ſumus eā quæ habet
adhuc timorem non permanentem in ſeculum ſe-
culi: ſed quem charitas excludit & foras mittit. Al
loquamur & illam quæ habet iam timorem caſtū, B
permanentem in ſeculum ſeculi. Putamus inueni-
mus illam, ut alloquamur illam? Putas eſt in hoc
populo? Putas eſt in iſta exedra? Putas eſt in hac
terra? Non poteſt non eſſe, ſed latet. Hyems eſt, in
tus eſt uiriditas in radice. Forte inuenimus aures
illius. Sed ubicunq; eſt illa anima, utinam illam in
uenirem: & non aures ſuas præberet mihi, ſed ego
meas aures illi. Illa me doceret aliquid potius q̃
à me diſceret. Anima quædam ſancta, ignea & de
ſiderans regnum dei: hanc non ego alloquor, ſed
deus ipſe & patienter uiuentem in hac terra ita cō
ſolatur. Iam uis ueniam: & ego noui quia iam uis
ut ueniam. Noui qualis es, ut ſecura expectes ad-
uentum meum. Noui quia moleſtia eſt tibi. Sed
magis expecta, tolera: uenio & cito uenio. Sed a- C
manti tardum eſt. Audi eam cantantem, tanquam
lilium de medio ſpinarum: audi ſuſpirantem & di-
Pſal. 100 centem, Pſallam & intelligam in uia immaculata,
quando uenies ad me. Merito non timet: quia per
fecta charitas foras mittit timorem. Et cum uene-
rit ad eius amplexum, timet, ſed ſecuriter. Qui ti-
met, cauet, & obſeruabit ſe ab iniquitate ſua, ne ite
rum peccet: non ne mittatur in ignem, ſed ne ab il
lo deſeraẽ. Et erit in illa, Quid? Timor caſtus per-
manens in ſeculum ſeculi. Audiuimus duas tibi-
as conſonantes. Ille de timore dicit, & ille de timo
re: ſed ille de timore quo timet anima ne damne-
tur, ille de timore quo timet anima ne deſeratur. Il
le eſt timor quem charitas excludit: ille eſt timor
permanens in ſeculum ſeculi. Nos diligimus, D
quia ipſe prior nos dilexit.] Nam unde diligere-
mus, niſi ille prior dilexiſſet nos? Diligendo amici
facti ſumus: ſed inimicos ille dilexit, ut amici effi-
ceremur. Prior dilexit nos: & donauit nobis ut di-
ligeremus eum. Nondum diligebamus eum, dili-
gendo pulchri efficimur. Quid facit homo defor-
mis & diſtorta facie, ſi amet pulchram? Aut quid
facit fœmina deformis & diſtorta & nigra, ſi amet
pulchrum? Nūquid amādo poterit eſſe pulchra?
Et nunquid & ille amādo poterit eſſe formoſus?
Amat pulchrā: & quando ſe in ſpeculo uidet, eru-
beſcit faciem ſuam leuare ad illam formoſam ſuā
quā amat. Quid faciet ut pulcher ſit? Expectat ut
ueniat pulchritudo? Imò expectādo ſenectus ad-
ditur, & turpior efficitur. Nō eſt ergo q̃d agere, nō

A eſt quomodo illi des cōſilium: niſi ut cōpeſcat ſe,
& non audeat amare impar imparē. Aut ſi forte a-
mat & ducere uxorē optat, in illa caſtitatem amet,
nō carnis faciem. Anima uero noſtra, fratres mei,
fœda eſt per iniquitatē: amādo deū pulchra effici-
tur. Qualis amor eſt, q̃ reddit pulchrā amātē? De
us autē ſemper pulcher eſt: nunquā deformis, num
quam cōmutabilis. Amauit nos prior qui ſemper
eſt pulcher, Et quales amauit, niſi fœdos & defor-
mes? Non ideo tamen ut fœdos dimitteret, ſed ut
mutaret: & ex deformibus pulchros faceret. Quo
modo erimus pulchri? Amando eū qui ſemper eſt
pulcher. Quātū in te creſcit amor, tātū creſcit pul-
chritudo: quia ipſa charitas eſt animæ pulchritu-
do. Nos diligimus: q̃a ipſe prior dilexit nos. Audi
B Apoſtolū dicentē, Oſtēdit autē deus dilectionem Rom. 5
ſuam in nobis: quoniā cum adhuc peccatores eſſe
mus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt, iuſtus pro
iniuſtis, pulcher pro fœdis. Quomodo inuenimus
pulchrum Ieſum? Specioſus forma præ filijs ho- Pſal. 44
minum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Vnde item
uidete, unde ſit pulcher, Speciosus forma præ fi-
lijs hominum, quia in principio erat uerbū, & uer
bum erat apud deum, & deus erat uerbū. Quia ue
ro carnem ſuſcepit, quaſi fœditatem tuā ſuſcepit,
id eſt mortalitatem tuam: ut aptaret ſe tibi, & con
grueret tibi, & excitaret te ad amandam intus pul
chritudinē. Vnde ergo inuenimus quia fœdus &
deformis Ieſus, ſicut inuenimus q̃a pulcher & ſpe
cioſus forma præ filijs hominū? Vnde inuenimus
C quia & deformis? Eſaiam interrogo. Et uidimus Eſa. 53
eū, & non habebat ſpeciē neq; decorem. Illæ ſunt
duæ tibię quaſi diuerſe ſonantes: ſed unus ſpiritus
ambas inflat. Hac dicit, Specioſus forma prę filijs
hominū: hac dicit in Eſaia, Vidimus eum, & non
habebat ſpeciē neq; decorem. Vno ſpiritu implen
tur ambæ tibię, nō diſſonant. Noli aures auertere,
adhibe intellectū. Interrogemus Paulū Apoſtolū,
& exponat nobis cōſonantiā duarum tibiarū. So-
net nobis, Specioſus forma prę filijs hominū. Qui Phil. 2
cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt
eſſe ſe ęqualē deo. Ecce ſpecioſus forma præ filijs
hominū. Sonet nobis etiam, Vidimus eum, & nō
habebat ſpeciē neq; decorē. Semetipſum exinaniuit
formā ſerui accipiens: in ſimilitudinē hominū
D factus, & habitu inuentus ut homo. Non habebat
ſpeciē neq; decorē, ut tibi daret ſpeciē & decorē.
Quam ſpeciē? Quē decorē? Dilectionem charita
tis: ut amans curras, currēs ames. Pulcher es iam:
ſed noli te attendere, ne perdas quod accepiſti. Il-
lū attēde, à quo factus es pulcher. Ideo ſis pulcher,
ut ille te amet. Tu autē totam intentionem tuā in
illum dirige, ad illū curre, eius amplexus pete, ab
illo time diſcedere: ut ſit in te timor caſtus, perma-
nens in ſeculum ſeculi. Nos diligamus, q̃a ipſe pri
or dilexit nos. Si q̃s dixerit, quoniā diligo deū.]
Quē deū? Quare diligimus? Quia ipſe prior dile
xit nos, & donauit nobis diligere. Dilexit impios
ut faceret pios: dilexit iniuſtos, ut faceret iuſtos: di-
lexit ęgrotos, ut faceret ſanos. Ergo & nos diliga
mus, q̃a ipſe prior dilexit nos. Interroga unūquēq;,
dicat

A dicat tibi ſi diligat deum. Clamat, confitetur, di-
ligo: Ipſe ſcit. Eſt aliud unde interrogetur. Si quis
dixerit, inquit, diligo deũ, & fratrem ſuum oderit:
mẽdax eſt. Vnde probas quia mendax eſt? Audi.
Qui enim nõ diligit fratrem ſuum quem uidet,
deum quẽ non uidet quomodo poteſt diligere?]
Quid ergo? Qui diligit fratrem, diligit & deum?
Neceſſe eſt ut diligat deum, neceſſe eſt ut diligat
ipſam dilectionẽ. Nõquid poteſt diligere fratrem,
& non diligere dilectionem? Neceſſe eſt ut dili-
gat dilectionẽ. Quid ergo? Quia diligit dilectio-
nem, ideo diligit deum? Vtiq; ideo. Diligendo di
lectionẽ, deum diligit. An oblitus es quod paulo
antè dixiſti, Deus dilectio eſt? Si deus dilectio:
quiſquis diligit dilectionem, deum diligit. Dili-
B ge ergo fratrem, & ſecurus es. Non potes dicere,
diligo deum, ſed non diligo fratrem. Quomodo
mentiris ſi dicas, diligo deũ, quãdo non diligis fra
trem: ſic falleris ſi quando dicis, diligo fratrem, pu
tes quia non diligis deum. Neceſſe eſt qui diligis
fratrem, diligas ipſam dilectionẽ, dilectio autem
deus eſt. Neceſſe eſt ergo ut deũ diligat, quiſquis
diligit fratrẽ. Si autem non diligis fratrẽ quem ui-
des, deum quem non uides quomodo potes dili-
gere? Quare nõ uidet deũ? Quia non habet ipſam
dilectionem. Ideo non uidet deum: quia non ha-
bet dilectionem. Ideo non habet dilectionẽ: quia
non diligit fratrẽ. Propterea ergo nõ uidet deum:
quia non habet dilectionem. Nam ſi habeat dile-
ctionem, deum uidet: quia deus dilectio eſt. Et
C purgatur ille oculus magis magisq; dilectione, ut
uideat illam incommutabilem ſubſtantiam: cuius
præſentia ſemper gaudeat, qua perfruatur in æter-
num coniunctus angelis. Sed currat modo, ut ali-
quando in patria lætetur. Non amet peregrinatio
nem, non amet uiã. Totũ amarũ ſit, præter illũ qui
uocat, quouſq; inhęreamus illi, & dicamus quod
Pſal. 72 dictum eſt in pſalmo, Perdidiſti omnes qui forni-
cantur abs te. Et qui ſunt qui fornicantur? Qui di-
ſcedunt & amant mundũ. Tu autẽ quid? Sequitur
& dicit, Mihi autẽ inhærere deo bonũ eſt. Totum
bonum meum eſt, deo inhærere gratis. Nam ſi in-
terroges & dicas, Quare inhæres deo? Et dicat,
ut donet mihi. Quid tibi donet? Cœlum ipſe fecit,
terram ipſe fecit. Quid tibi donaturus eſt? Iam in-
D hæres illi. Inueni melius & donat tibi. Qui enim
nõ diligit fratrem ſuũ quem uidet, deũ quem non
uidet quomodo poterit diligere? Et hoc manda-
tum habemus ab ipſo: ut qui diligit deum, diligat
& fratrem ſuũ.] Magnifice dicebas, diligo deum:
& odis fratrem. O homicida, quomodo diligis
deũ? Non audiſtis ſuperius in ipſa Epiſtola, Qui
odit fratrem ſuum, homicida eſt? Sed prorſus dili-
go deũ, quãuis oderim fratrem meum. Prorſus nõ
diligis deũ, ſi odiſti fratrem. Et modo probo alio
documento. Ipſe dedit nobis præceptum ut dili-
gamus inuicem. Quomodo diligis eũ, cuius odi-
ſti præceptum? Quis eſt qui dicat, diligo impera
torem, ſed odi leges eius? In hoc intelligit impe-
rator ſi diligis eum, ſi obſeruentur leges eius per
prouincias. Lex imperatoris quæ eſt? Mandatum

A nouum do uobis, ut uos inuicem diligatis. Dicis
ergo te diligere Chriſtum: ſerua mandatum eius,
& fratrem dilige. Si autem fratrem non diligis,
quomodo eũ diligis cuius mandatũ contemnis?
Fratres ego non ſatior loquendo de charitate in
nomine Chriſti. Quantum habetis & uos huius
rei auaritiam, tantum ſperamus quia creſcit in uo-
bis ipſa: & foras mittit timorẽ, ut remaneat ille ti-
mor caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Tolere-
mus mundũ, toleremus tribulationes mundi, to-
leremus ſcãdala tentationum. Non recedamus à
uia: teneamus unitatẽ Eccleſiæ, teneamus Chri-
ſtum, teneamus charitatẽ. Non diuellamur à mem
bris ſponſæ ipſius, non diuellamur à fide, ut glorie
mur in pręſentia ipſius: & ſecuri manebimus in eo
B modo per fidem, tunc per ſpeciem, cuius tantas ar
ras habemus donum ſpiritusſancti.

De eo quod Ioannes dicit, Omnis qui credit quod Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt: uſque ad id, Hæc eſt enim dilectio dei, ut præcepta eius ſeruemus. Tract. X.

MEMINISSE uos credo qui affuiſtis
heſterno die, ad quem locum in pro-
greſſu huius Epiſtolæ peruenerit no-
ſtra tractatio: id eſt, Qui enim non di
ligit fratrem ſuum quem uidet, deum
quem nõ uidet quomodo poteſt diligere? Et hoc
mandatũ habemus ab ipſo, ut qui diligit deum, di
ligat & fratrem ſuum. Hucuſq; diſputatum. Quæ
ſequuntur ergo ex ordine uideamus. Omnis Cap. v
qui credit q̃ Ieſus ſit Chriſtus, ex deo natus eſt.]
C Quis eſt qui non credit quòd Ieſus ſit Chriſtus?
Qui nõ ſic uiuit quomodo pręcepit Chriſtus. Mul
ti enim dicunt, Credo: ſed fides ſine operibus non
ſaluat. Opus autem fidei ipſa dilectio eſt: dicente
Paulo Apoſtolo, Et fides quæ per dilectionem o- Gal. 5
peratur. Opera quidem tua præterita antequam
crederes, uel nulla erant: uel ſi bona uidebantur,
inania erant. Si enim nulla erant: ſic eras quaſi ho-
mo ſine pedibus, aut uexatis pedibus ambulare
non ualens. Si autem bona uidebantur: antequam
crederes, currebas quidem: ſed præter uiam cur-
rendo errabas potius quàm perueniebas. Eſt er-
go nobis & currendum, & in uia currendum. Qui
præter uiam currit, inaniter currit: imò ad laborẽ
currit. Tanto plus errat, quanto præter uiam cur-
D rit. Quæ eſt uia per quã currimus? Chriſtus dixit,
Ego ſum uia. Quæ patria, quò currimus? Chriſtus Ioan. 14
dixit, Ego ſum ueritas. Per illum curris: ad illum
curris: in ipſo requieſcis. Sed ut curramus per il-
lum, extendit ſe uſq; ad nos: longe enim eramus,
& longe peregrinabamur. Parum eſt, q̃a longe pe
regrinabamur: & languidi nos mouere non pote-
ramus. Medicus uenit ad ægrotos, uia porrecta
eſt ad peregrinos. Saluemur ab ipſo, ambulemus
per ipſum. Hoc eſt credere q̃d Ieſus Chriſtus eſt,
quomodo credũt Chriſtiani, q̃ nõ ſolum nomine
Chriſtiani ſunt, ſed factis & uita: non quomodo
credũt dæmones. Nã & dæmones credũt & con- Iacob. 2
tremiſcunt: ſicut dicit ſcriptura. Quid potuerunt
plus credere, quàm ut dicerent. Scimus quis es, fi-
lius dei? Quod dixerunt dæmones, hoc dixit &

Petrus

Petrus. Cum dominus quæreret, quis eſſet quem
filium dicerent homines: reſpōderunt illi diſcipuli, A
Matt.16 Alij dicunt Ioānem Baptiſtam, alij Heliā, alij Hie-
remiā, aut unum ex prophetis. Et ille, Vos autem
quem me eſſe dicitis? reſpōdit Petrus & ait, Tu es
Chriſtus filius dei uiui. Et audiuit à domino, Bea-
tus es Simon Bar Iona, quia non reuelauit tibi ca-
ro & ſanguis: ſed pater meus qui eſt in cœlis. Vide
te quæ laudes proſequantur hanc fidem. Tu es Pe-
trus: & ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſiam me-
am. Quid eſt, ſuper hanc petram ædificabo Eccle-
ſiam meam? Super hāc fidem, ſuper id quod dictū
eſt, Tu es Chriſtus filius dei uiui. Super hanc pe-
trā, inquit, fundabo Eccleſiam meā. Magna laus.
Ergo dicit Petrus, Tu es Chriſtus filius dei uiui: di
cunt & dæmones, Scimus quia ſis filius dei, & ſan- B
ctus dei. Hoc Petrus, hoc & dęmones: eadem uer-
ba, non idem animus. Et unde cōſtat, quia hoc Pe
trus cum dilectione dicebat? Quia fides Chriſtia-
ni cum dilectiōe eſt: dęmonis autē ſine dilectione.
Quomodo ſine dilectione? Hoc dicebat Petrus ut
Chriſtum amplecteretur: hoc dicebāt dæmones ut
Chriſtus ab eis recederet. Nam antequā dicerent,
Scimus qui ſis, tu es filius dei, quid nobis & tibi
eſt: dixerūt, Quid uenisti ante tēpus perdere nos?
Aliud eſt ergo cōfiteri Chriſtū ut teneas Chriſtū:
aliud cōfiteri Chriſtū ut repellas à te Chriſtum. Er-
go uidetis, quia quomodo hic dicit, Qui credit, ꝓ-
pria quædam fides eſt: non quomodo cum multis.
Itaq; fratres, nemo hæreticorū dicat uobis, Et nos
credimus. Ideo enim de dæmonibus exemplū pro C
poſui, ne gaudeatis ad uerba credentiū, ſed explo-
retis facta uiuentiū. Videamus ergo qd eſt credere
in Chriſtū. Quid credere? Quia Ieſus ipſe eſt Chri-
ſtus. Sequitur, Omnis qui credit quod Ieſus ſit
Chriſtus, ex deo natus eſt.] Sed quid eſt credere il
lud? Et omnis qui diligit genitorē, diligit eū qui
genitus eſt ab ipſo.] Statim fidei cōiunxit dilectio
nem: quia ſine dilectione fides inanis eſt. Cum di-
lectiōe fides Chriſtiani, ſine dilectiōe fides dæmo
nis. Qui autē non credunt, peiores ſunt ꝙ dæmo-
nes, & tardiores ꝙ dæmones. Neſcio quis nō uult
credere in Chriſtū: adhuc nec dæmones imitatur.
Iam credit aliquis in Chriſto: ſed odit Chriſtū. Ha-
bet confeſſionē fidei in timore pœnę, non in amo
re coronæ. Nam & illi qui puniri timebāt, quid di- D
cebāt? Quid nobis & tibi fili dei? Veniſti ante tem
pus perdere nos? Adde huic fidei dilectionē, ut fi-
Gal.5 at fides qualem dicit Apoſtolus Paulus, Fides quę
per dilectionē operatur. Inueniſti Chriſtianum, in
ueniſti ciuē Hieruſalem, inueniſti ciuem angelo-
rum, inueniſti in uia ſuſpirātem peregrinū, adiūge
te illi, comes tuus eſt, curre cū illo, ſi tamē & tu hoc
es. Omnis qui diligit qui genuit eum, diligit eum
qui genitus eſt ab ipſo. Quis genuit? Pater. Quis
eſt genitus? Filius. Quid ergo ait? Omnis qui dili-
git patrē, diligit filium. In hoc cognoſcimus quia
diligimus filios dei.] Quid eſt hoc fratres? Paulo-
ante de filio dei dicebat, nō de filijs dei. Ecce unus
poſitus eſt Chriſtus, cōtemplandus nobis: & dictū
eſt nobis, Omnis qui credit ꝙ Ieſus ſit Chriſtus, eſt

ex deo natus. Et omnis qui diligit qui genuit eum,
A id eſt patrē, diligit eū qui genitus eſt ex ipſo, id eſt
filium, dn̄m noſtrum Ieſum Chriſtum. Et ſequitur.
In hoc cognoſcimus quia diligimus filios dei: qua-
ſi dicturus eſſet, in hoc cognoſcimus qa diligimus
filium dei. Filios dei dixit, quia filiū dei pauloante
dicebat, quia filij dei corpus ſunt unici filij dei: &
cū ille caput, nos membra, unus eſt filius dei. Ergo
qui diligit filios dei, filiū dei diligit: & qui diligit fi
lium dei, patrem diligit. Nec poteſt quiſq; diligere
patrē, niſi diligat filiū: & qui diligit filiū, diligit fi-
lios dei. Quos filios dei? Mēbra filij dei. Et diligen
do fit & ipſe membrū, & fit per dilectionē in com-
page corporis Chriſti: & erit unus Chriſtus amans
ſeipſum. Cum eñ ſeinuicem amāt mēbra, corpus
B ſe amat. Et ſi patitur unū membrum, compatiunt̃ 1 Cor.12
omnia membra: & ſi glorificatur unū membrum,
cōgaudēt omnia mēbra. Et quid ſecutus ait? Vos
autē eſtis corpus Chriſti & membra. Dicebat pau
loante de dilectione fraterna: & ait, Qui nō diligit
fratrē quem uidet, deū quem non uidet, quō pote-
rit diligere? Si aūt diligis fratrē, forte fratrē diligis,
& Chriſtum non diligis? Quō, quando membra
Chriſti diligis? Cum ergo membra Chriſti diligis,
Chriſtum diligis: cū Chriſtum diligis, filium dei di
ligis: cū filium dei diligis, & patrē diligis. Non po-
teſt ergo ſeparari dilectio. Elige tibi quid diligas:
ſequunt̃ te cætera. Dicas, deum ſolum diligo, deū
patrē. Mentiris. Si diligis, non ſolum deum diligis:
ſed ſi diligis patrem, diligis & filium. Ecce, inquit,
C diligo patrem, & diligo filium: ſed hoc ſolum, pa-
trem deum & filiū deum, dn̄m noſtrū Ieſum Chri-
ſtum, qui aſcendit in cœlos, & ſedet ad dexterā pa
tris. Illud uerbū per quod facta ſunt omnia, & uer-
bum caro factū eſt, & habitauit in nobis, hoc ſolū
diligo. Mētiris. Si enim diligis caput, diligis & mē
bra: ſi aūt membra nō diligis, nec caput diligis. Nō
expaueſcis uocem capitis de cœlo clamātem pro
membris ſuis, Saule Saule quid me perſequeris? Act.9
Perſecutorē ſuum uocauit perſecutorem membro
rum ſuorum: dilectorem ſuum uocauit dilectorem
membrorū ſuorum. Iam quę ſunt membra eius no
ſtis fratres: ipſa eſt Eccleſia dei. In hoc cognoſci-
mus, quia diligimus filios dei, quia deū diligimus.
Et quō? Num aliud ſunt filij dei, aliud deus? Sed q
D deum diligit, pręcepta eius diligit. Et quæ ſunt prę
cepta dei? Mandatum nouum do uobis, ut uos in- Ioan.13
uicem diligatis. Nemo ſe excuſet per aliā dilectio-
nem, ad aliā dilectionem. Omnino ſic ſe tenet iſta
dilectio. Quomodo ipſa cōpaginata eſt in unū: ſic
omnes qui ex illa pendent, unū facit, & quaſi con-
flat illos ignis. Aurum eſt, conflatur maſſa, & fit u-
num aliquid, ſed niſi feruor charitatis accendat: ex
multis in unū conflari non poſſunt. Quia deum di
ligimus, inde cognoſcimus quia diligimus filios
dei. Et unde cognoſcimus, quia diligimus filios
dei? Quia deū diligimus, & præcepta eius faci-
mus.] Suſpiramus hic ex difficultate faciēdi præ-
ceptum dei. Audi quid ſequat̃. O homo q laboras
amando auaritiā, cum labore amat̃ quod amas: ſi-
ne labore amatur deus. Auaritia iuſſura eſt labo-

res,pericula,tribulationes: & obtemperaturus es.
A Quo fine? Vt habeas unde impleas arcam, perdas
ſecuritatem. Securior forte eras anteq̃ haberes,q̃
cũ habere cœpiſti. Ecce quid tibi iuſſit auaritia. Im
pleſti domum,timẽtur latrones: acquiſiſti aurum,
perdidiſti ſomnũ. Ecce quid tibi iuſſit auaritia: fac,
& feciſti. Quid tibi iubet deus? Dilige me. Aurum
diligis: quæſiturus es aurum, & forte non inuentu-
rus. Quiſquis me quærit, cũ illo ſum. Amaturus es
honorem, & forte non perventurus. Quis me ama
uit, & non ad me peruenit? Dicit tibi deus, Patro-
num uis facere, aut amicum potentem: ambis per
alium inferiorem. Me ama dicit tibi deus, non ad
me ambitur per aliquem: ipſe amor præſentem me
tibi fecit. Quid dulcius dilectione iſta fratres? Nõ
B Pſal.118 ſine cauſa modo audiſtis in Pſalmo fratres, Narra-
uerunt mihi iniuſti delectationes, ſed non ſicut lex
tua domine. Quæ eſt lex dei? Mandatũ dei. Quod
eſt mandatũ dei? Nouũ illud mandatũ. Quod ideo
nouũ dicit̃, q̃a innouat. Mandatũ nouũ do uobis,
ut uos inuicẽ diligatis. Audi quæ eſt lex dei. Apo-
Gal.6 ſtolus dicit, Inuicem onera ueſtra portate, & ſic ad
implebitis legem Chriſti. Ipſa eſt cõſummatio om
nium operũ noſtrorum, dilectio. Ibi eſt finis: ꝓpter
hoc currimus. Si ad ipſum currimus: cum uenerí-
mus, requieſcemus. Audiſtis in Pſalmo, Om̃is con
ſummationis uidi finẽ. Dixit, Omnis conſummati-
onis uidi finẽ. Quid uiderat iſte? Putamus aſcende
rat in uerticem alicuius altiſſimi montis & acutiſſi
mi, & ꝓſpexerat, & uiderat ambitũ terræ & circu-
C los orbis uniuerſi: & ideo dixit, Omnis cõſumma-
tionis uidi finẽ? Si hoc laudabile eſt oculos carnis
quæramus à dño tam acutos, ut aliquem excelſiſſi
mum montẽ qui eſt in terra requiramus, de cuius
cacumine uideamus om̃is cõſummationis finem.
Noli ire longe: ecce dico tibi, Aſcẽde in mõtem, &
uide finem. Chriſtus mons eſt. Veni ad Chriſtum,
uide inde finem omnis conſummationis. Quis eſt
iſte finis? Paulũ interroga, Finis autẽ præcepti eſt
1 Tim.1 charitas, de corde puro & cõſcientia bona, & fide
Rom.13 non ficta. Et alio loco, Plenitudo autem legis cha-
ritas. Quid tam finitum & terminatum q̃ plenitu-
do? Etenim fratres, finem poſui laudabiliter. Noli-
te putare conſumptionem, ſed cõſummationem.
Aliter enim dicitur, Finiui panẽ, aliter finiui tuni-
cam. Finiui panẽ manducando: finiui tunicam te-
D xendo. Et ibi finis ſonat, & illic finis ſonat: ſed ta-
men panis finitur ut conſumatur, tunica finitur ut
cõſummetur. Panis finitur ut non ſit, tunica finitur
ut perfecta ſit. Ergo ſic audite finem, & quando le
gitur Pſalmus: & auditis, In finem Pſalmus Dauid.
Aſſidue auditis hoc in Pſalmis, & debetis noſſe q̃d
auditis. Quid eſt in finem? Finis em̃ legis Chriſtus,
ad iuſtitiam omni credenti. Et quid eſt finis? Chri-
ſtus: quia Chriſtus deus. Et finis præcepti charitas,
& deus charitas: quia pater & filius & ſpirituſſan-
ctus unum ſunt. Ibi tibi finis eſt: & alibi uia eſt. No
li hærere in uia, & non peruenire ad finem. Ad quic-
quid aliud ueneris, tranſi uſq; quo peruenias ad fi-
Pſal.72 nem. Quis eſt finis? Mihi aũt adhærere deo bonũ
eſt. Adhæſiſti deo, finiſti uiam: permanebis in pa-
tria. Intendite. Pecuniam aliquis quærit, non ſit ibi
A finis: tranſi tanq̃ peregrinus. Quære ubi tranſeas,
nõ ubi remaneas. Si aũt amas, per auaritiam impli-
catus es. Erit tibi auaritia catena pedum: ultra pro-
gredi non potes. Tranſi ergo & hoc: quære finem.
Salutem corporis quæris, adhuc noli ibi remanere.
Quæ eſt em̃ iſta ſalus corporis quæ morte perimit̃,
quæ ægritudine debilitat̃: friuola, mortalis, fluxa?
Quære illam: ne impediat forte morbida ualetudo
opera tua bona. Ergo nõ eſt ibi finis, quia propter
aliud quæritur. Quicquid propter aliud quæritur,
non eſt ibi finis: quicquid propter ſe & gratis quæ-
ritur, ibi eſt finis. Quæris honores, forte ad aliquid
agendũ quæris, ut peragas aliquid: ut placeas deo.
Noli ipſum honorẽ amare, ne ibi remaneas. Quæ-
B ris laudem? Si dei quæris, bene facis. Si tuam quæ-
ris, male facis: remanes in uia. Sed amaris & tu, lau
daris & tu. Noli gratulari quando in te laudaris.
Laudare in domino: ut cantes, In domino laudabi Pſal.33
tur anima mea. Sermonem aliquem bonum dicis,
& laudatur ſermo tuus. Non laudetur quaſi tuus,
non eſt ibi finis. Si ibi ponis finem, finiris: ſed non
finiris quaſi perficiaris, ſed finiris ut cõſumaris. Er-
go non laudetur ſermo tuus quaſi abs te, uel quaſi
tuus. Sed quomodo laudet̃? Quomodo dicit Pſal-
mus, In domino laudabo ſermonem, in deo lauda
bo uerbum. Ex hoc fit ut fiat in te quod ſequit̃, In
deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo. Pſal.55
Quando enim omnia tua in deo laudantur, non ti
metur ne pereat laus tua, quia non deficit deus. Er
C go tranſi & ipſa. Videte fratres quanta tranſiui-
mus, in quibus non eſt finis. His utimur quaſi in
uia: quaſi in manſionibus ſtabulorum reficimur, &
tranſimus. Vbi ergo finis? Dilectiſſimi, filij dei ſu-
mus, & nondũ apparuit quid erimus. Hoc dictum
eſt in hac epiſtola. Adhuc ergo in uia ſumus: ad-
huc quocũq; uenerimus trãſire debemus, uſq; quo
ꝑueniamus ad aliquem finẽ. Scimus quia cũ appa-
ruerit, ſimiles ei erimus, quoniã uidebimus eum ſi-
cuti eſt. Iſte finis. Ibi perpetua laudatio, ibi ſemper
halelu ia ſine defectu. Ergo ipſum finem dixit in
pſalmo, Omnis cõſummationis uidi finẽ. Et quaſi Pſal.118
diceretur illi, Quis eſt finis quẽ uidiſti? Latum mã
datum tuum ualde. Ipſe eſt finis, latitudo manda-
ti. Latitudo mandati charitas eſt: quia ubi eſt chari
tas, non ſunt anguſtiæ. In ipſa latitudine erat Apo-
D ſtolus cum diceret, Os noſtrum patet ad uos ò Co 2.Cor.6
rinthij: cor noſtrum dilatatum eſt. Non anguſtami
ni in nobis. Ideo latum mãdatũ tuum ualde. Quod Ioan.13
eſt latum mandatum? Mandatum nouũ do uobis,
ut uos inuicem diligatis. Charitas ergo non angu
ſtatur. Vis non anguſtari in terra? In lato habita.
Quicquid em̃ tibi feceris homo, non te anguſtat
quia illud diligis quod non nocet homo. Deum di
ligis, fraternitatem diligis, legem dei diligis, Eccle
ſiam dei diligis: ſempiterna erit. Laboras in terra,
ſed peruenis ad fructum promiſſum. Quis tibi tol-
lit quod diligis? Si nemo tollit tibi quod diligis, ſe
curus dormis: imò ſecurus uigilas, ne dormiendo
perdas quod diligis. Non enim fruſtra dictũ eſt, Il-
lumina oculos meos, ne quãdo obdormiã in mor- Pſal.12
te

te. Qui claudunt oculos contra charitatem, obdor
miſcunt in concupiſcentijs delectationũ carnaliũ. A
Euigila ergo. Delectationes enim ſunt, manduca-
re, bibere, luxuriari, ludere, uenari: põpas iſtas ua-
nas, oĩa mala ſequunt. Nunquid neſcimus quia
delectationes ſunt? Quis neget quia delectẽt? Sed
plus diligatur lex dei. Clama contra tales ſuaſores,
Pſal. 118 Narrauerunt mihi iniuſti delectationes: ſed nõ ſi-
cut lex tua domine. Iſta delectatio manet. Non ſo-
lum manet quò uenias: ſed etiã reuocat fugiẽtem.
Hęc eſt eñ dilectio dei, ut præcepta eius ſerue-
Matt. 22 mus.] Iam audiſtis, In his duobus præceptis tota
lex pendet & Prophetæ. Quomodo noluit te diui
dere per multas paginas? In his duobus præceptis
tota lex pendet & prophetæ. In quib. duobus præ- B
ceptis? Diliges dominum deum tuum ex toto cor
de tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua:
& diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his
duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ.
Ecce de quibus præceptis narrat tota iſta epiſtola.
Tenete ergo dilectionem, & ſecuri eſtote. Quid
times ne male facias alicui? Quis male facit ei quẽ
diligit? Dilige, nõ poteſt fieri niſi bene facias. Sed
forte corripis. Amor hoc facit, nõ ſæuitia. Sed for-
te cædis. Ad diſciplinam facis: quia amor ipſius di
lectionis nõ te permittit negligere indiſciplinatũ.
Et fit quodammodo quaſi diuerſus fructus & con
trarius: ut aliquando odium blandiatur, & chari-
tas ſæuiat. Neſcio quis odit inimicum ſuum, & fin-
git illi amicitiam. Videt illum facere aliquid mali, C
laudat. Vult eum eſſe præcipitẽ, uult cæcũ ire per
abrupta cupiditatum ſuarũ, unde forte non redeat.
Pſal. 9 Laudat: quoniã laudatur peccator in deſiderijs ani
mæ ſuæ, adhibet illi unctionẽ adulationis ſuæ. Ec-
ce odit & laudat. Alter uidet amicum ſuum tale ali
quid facere, reuocat. Si illũ non audiat, profert uer
ba etiam caſtigationis: obiurgat, litigat. Aliquãdo
uenitur ad hãc neceſſitatem ut litiget. Ecce odium
blanditur, & charitas litigat. Noli attendere uerba
blandientis, & quaſi ſæuitiam obiurgãtis: uenã in-
ſpice, radicem unde procedat quære. Ille blanditur
ut decipiat, iſte litigat ut corrigat. Ergo non opus
eſt fratres, ut per nos diſtendatur cor ueſtrũ, impe-
trate à deo ut diligatis inuicem. Omnes homines,
etiam inimicos ueſtros diligatis: non quia ſunt fra- D
tres, ſed ut fratres ſint. Vt ſemper fraterno amore
flagretis, ſiue in fratrem factum, ſiue in inimicum,
ut frater fiat diligendo: ubicũq; fratrem diligitis, a-
micum diligitis. Iam tecum eſt, iam in unitate etiã
catholica tibi cõiunctus eſt. Si bene uiuis, fratrẽ di
ligis factum ex inimico. Si diligis aliquẽ qui nõdũ
credidit Chriſto, aut ſi credit Chriſto ut dæmones
credit, reprehẽdis uanitatẽ ipſius. Tu diligis? frater
no amore dilige. Nõdum eſt frater, ſed ideo diligis
ut ſit frater. Ergo tota dilectio noſtra fraterna eſt er
ga Chriſtianos, erga omnia membra eius. Diſcipli
na charitatis fratres mei, robur, flores, fructus, pul-
chritudo, amœnitas, paſtus, potus, cibus, ample-
xus, ſine ſatietate eſt. Si ſic nos delectat peregri-
nos, in patria quomodo gaudebimus? Curramus
ergo fratres mei, curramus & diligamus Chriſtũ,

Quem Chriſtum? Ieſum Chriſtum. Quis eſt iſte?
A Verbum dei. Et quomodo uenit ad ægrotos? Ver
bum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Com-
pletum eſt ergo quod ſcriptura prædixit, Oporte- Luce 24
bat Chriſtũ pati, & reſurgere tertia die à mortuis.
Corpus ipſius ubi iacet? Membra ipſius ubi labo-
rant? Vbi eſſe debes ut ſub capite ſis? Et prædicari
in nomine eius pœnitentiam & remiſſionẽ pecca
torum per omnes gentes, incipientes ab Hieruſa-
lem. Ibi diffundatur charitas tua. Dicit Chriſtus &
pſalmus, id eſt ſpiritus dei, Latum mãdatum tuum
ualde: & neſcio quis ponit in Aphrica fines chari-
tatis. Extende charitatem per totum orbem, ſi uis
Chriſtum amare: quia membra Chriſti per orbem
B iacent. Si amas partẽ, diuiſus es: ſi diuiſus es, in cor-
pore non es: ſi in corpore non es, ſub capite nõ es.
Quid prodeſt quia credis, & blaſphemas? Adoras
illum in capite, blaſphemas in corpore? Amat ille
corpus ſuũ. Si tu te præcidiſti à corpore ipſius; ca-
put nõ ſe præcidet à corpore ſuo. Sine cauſa me ho
noras, clamat tibi caput deſuper; ſine cauſa me ho
noras. Tanq̃ ſi uelit tibi aliqs oſculari caput, & cal
care tibi pedes. Forte caligis clauatis cõteret pedes
tuos: uolẽs tibi tenere caput & oſculari. Nõne in-
ter uerba honorãtis clamares & diceres, quid facis
homo? Calcas me. Non diceres, calcas caput meũ,
quia caput honorabat: ſed plus clamaret caput pro
membris calcatis, q̃ pro ſe quia honorabatur. Nõ-
ne clamat ipſum caput, Nolo honorem tuum, cal-
C care me noli? Iam tu dic ſi potes, quare te calcauit:
dic huic capiti, te oſculari uolui, amplecti uolui.
Sed non uides ò ſtulte, quia quod uis amplecti per
quandam cõpagem unitatis peruenit ad id quod
calcas? Surſum me honoras, deorſũ me calcas. Plus
dolet quod calcas, q̃ gaudet quod honoras: quia
quod honoras, dolet pro eis quod calcas, Quomo
do clamat lingua? Dolet mihi. Non dicit, dolet pe
di meo: ſed dolet mihi dicit. O lingua, quis te teti-
git? Quis percuſſit? Quis ſtimulauit? Quis pupu-
git? Nemo, ſed coniuncta ſum eis quæ calcantur.
Quomodo uis non doleam, quãdo non ſum ſepa-
rata? Dominus ergo noſter Ieſus Chriſtus ideo a-
ſcendit in cœlum die quadrageſimo, commẽdauit
corpus ſuum quà habebat iacere: quia uidit mul-
D tos honoraturos ſe quia aſcendit in cœlum, & ui-
dit quia honor ipſorum inutilis eſt, ſi conculcant
mẽbra ipſius in terra. Et ne quis erraret, & cũ ado-
raret caput in cœlo, calcaret pedes in terra: dixit u-
bi eſſent mẽbra ipſius. Aſcenſurus enim dixit uer-
ba nouiſſima, poſt ipſa uerba nõ eſt locutus in ter-
ra. Aſcenſurũ caput in cœlum, cõmendauit mem-
bra in terra: & diſceſſit. Iã non inuenis loqui Chri-
ſtum in terra. Inuenis illum loqui, ſed de cœlo. Et
de ipſo cœlo quare? Quia membra calcabantur in
terra. Perſecutori enim Saulo dixit deſuper, Saule
Saule quid me perſequeris? Aſcẽdi in cœlum, ſed Act. 9
adhuc in terra iaceo. Hic ad dexterã patris ſedeo:
ibi adhuc eſurio, ſitio, & peregrinus ſum. Quomo-
do ergo corpus cõmendauit in terra aſcẽſurus? Cũ
interrogarent illũ diſcipuli, Domine, ſi hoc in tem Act. 1
pore præſentaberis, & quando regnum Iſrael? Re

ſpondit iturus, Non eſt ueſtrũ ſcire tempus ꝗd pa-
ter poſuit in ſua poteſtate: ſed accipietis uirtutẽ ſpi A
ritusſancti ſuperuenientẽm in uos, & eritis mihi te-
ſtes in Hieruſalem. Videte quà diffundat corpus
ſuum: uidete ubi ſe calcari non uult. Eritis mihi te-
ſtes in Hieruſalẽ, & per totam Iudęã, & Samariam,
& uſq; in totam terram. Ecce quà iaceo qui aſcen-
do. Aſcẽdo enim, quia caput ſum: iacet adhuc cor-
pus meum. Quà iacet? Per totam terram. Caue ne
percutias, caue ne uioles, caue ne calces: nouiſſi-
ma uerba Chriſti ſunt iſta, ituri in cœlũ. Conſidera
te languentem in lecto hominẽ, in domo iacẽtem,
& maceratum ægritudine, proximum morti, anhe
lantem, iam animam quodãmodo inter dentes ha-
bentem: qui forte ſolicitus de aliqua re chara ſibi
quam multum diligit, ueniat illi in mentẽ, & uocet B
hæredes ſuos & dicat, Rogo uos facite hoc. Tene-
at quodammodo uiolenter animam, ne ante exeat
ꝙ illa uerba firmentur. Cum illa uerba nouiſſima
dictauerit, efflat animam: tollit̃ cadauer in ſepul-
chrum. Hæredes ipſius quomodo meminerunt no
uiſſima uerba moriẽtis? Quõ ſi quis exiſtat qui di-
cat eis, Nolite facere. Quid ergo illi dicã? Ergo nõ
facio quod mihi pater meus efflans animam nouiſ
ſime mandauit, quod ultimum ſonuit in aures me-
as proficiſcente hinc patre meo? Quæuis alia uer-
ba ipſius aliter poſſum habere: nouiſſima uerba
me plus tenent. Non eum uidi amplius, non audi-
ui loquentem. Fratres cogitate uiſceribus Chriſtia
nis, ſi hæredibus ſunt tam dulcia, tam grata, tã ma-
gni ponderis uerba patris ituri in ſepulchrum: hæ- C
redibus Chriſti qualia debent eſſe uerba nouiſſi-
ma, nõ redituri in ſepulchrum, ſed aſcenſuri in cœ-
lum? Nanq; ille qui uixit & mortuus eſt, rapitur ad
alia loca anima ipſius: corpus ipſius ponitur in ter
ra. An fiant illa uerba, an non fiant, non ad eũ per-
tinet: tamẽ aliud agit, aliud patitur. Aut in ſinu A-
brahæ gaudet, aut in igne ęterno aquæ modicum
deſiderat: in ſepulchro autem ipſius iacet cadauer
ſine ſenſu, & cuſtodiuntur uerba nouiſſima mori-
entis. Quid ſperant illi qui uerba nouiſſima ſeden-
tis in cœlo non cuſtodiunt, uidentis deſuper an cõ
temnatur, an nõ contemnatur? Illius qui dixit, Sau
Act.9 le Saule quid me perſequeris? Qui ſeruat ad iudi-
ciũ ꝗd uidet pati mẽbra ſua? Et quid nos fecimus,
inquiunt? Nos ſumus paſſi perſecutionẽ, non feci-
mus. Vos feciſtis ò miſeri primo, quia diuiſiſtis ec- D
cleſiam. Maior eſt machæra linguæ ꝙ ferri. Super-
ba fuit ancilla Saræ Agar: & afflicta eſt à domina
ſua propter ſuperbiam. Diſciplina erat illa, nõ pœ-
na. Ideo cum receſſiſſet à domina ſua, quid ei dixit
Gen.16 angelus? Reuertere ad dominã tuam. Sic ergo car
nalis anima tanq; ancilla ſuperba, ſi forte aliquas
moleſtias paſſa es ꝓpter diſciplinam, quid inſanis?
Redi ad dominã tuam, tene dominicam pacẽ. Ec-
ce proferunt̃ Euangelia, legimus quà diffunditur
eccleſia. Diſputatur contra: & dicitur nobis, tradi-
tores. Cuius rei traditores? Chriſtus cõmendat ec-
cleſiam ſuam, & nõ credis, ego tibi crediturus ſum
maledicenti parentib. meis? Vis ut credam tibi de
traditoribus? Crede tu prius Chriſto. Quid eſt di-
gnum? Chriſtus deus eſt, tu homo es. Cui prius de-
A bet credi? Chriſtus eccleſiam ſuam toto orbe diffu
dit. Ego dico: contemne. Euangeliũ loquit̃: caue.
Quid dicit Euangelium? Oportebat pati Chriſtũ, Lucæ 24
& reſurgere à mortuis die tertia, & prædicari in no
mine eius pœnitentiã, & remiſſionem peccatorũ.
Vbi remiſſio peccatorũ, eccleſia eſt. Quomodo ec
cleſia? Illi ẽm dictũ eſt, Tibi dabo claues regni cœ- Matt.16
lorũ. Et quæ ſolueris in terra, ſoluta erunt & in cœ-
lis. Quà diffunditur iſta remiſſio peccatorũ? Per o-
mnes gentes, incipientes ab Hieruſalẽ. Ecce crede
Chriſto. Sed quia intelligis ſi credideris Chriſto,
non te habere quod dicas de traditoribus: tibi uis
ut credam parentib. meis maledicenti, ꝙ tu credas
Chriſto prædicenti.
B

Videtur deeſſe finis.

AD LECTOREM.

Non uidetur Auguſtini, quanquam opus lectu di-
gnum Sunt quędam humiliora quæ non annotaſſet Au
guſtinus, & interdum in eadem pagina reperitur iiſdem
uerbis eadem ſententia. Poſtremo qui conuenit, ut de re
bus tam obſcuris tanta breuitate loqueretur apud po-
pulum? Videntur annotatiunculæ à ſtudioſo quopiam
collectę, quas aliquis uertit in homilias, aſſutis in initio
ac fine uerbis aliquot frigidis. In medio nulla concio-
nis appellatio.

C
EXPOSITIONIS IN APOCALYPSIM BEATI IOANNIS homilia prima.

I N lectiõe reuelatiõis bea
ti Ioãnis Apoſtoli fratres
chariſſimi animaduerti-
mus, & ſecundum anago
gen hoc domino largien
te explanare curauimus:
quia reuelatio Ieſu Chri-
ſti noſtris auribus pandi-
tur, ut arcana cœleſtia no
ſtris cordibus manifeſtentur. Apocalypſis Ieſu
Chriſti quam dedit illi deus palam facere ſeruis ſu-
D is,] id eſt manifeſtare: Quæ oportet fieri cito ſi-
gnificans,] hoc eſt oſtendens, Seruo ſuo Ioan-
ni.] Ioannes, dei gratia interpretatur, Scribens
ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in Aſia.] Aſia elatio in-
terpretatur, per quã genus humanũ figuratur. Iſtæ
ſeptem eccleſię & ſeptem candelabra, hoc ſolerter
intuendum eſt, quia ſeptiformis gratia eſt, quæ da-
ta eſt deo per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum
nobis generi humano, qui credidimus: quia &
ipſe pollicitus eſt nobis mittere ſpiritum paracletũ
de cœlis, quem & Apoſtolus miſit, qui in Aſia eſſe
uidebantur, hoc eſt in elato mũdo, ubi & ſeptifor-
mem gratiam ſeptem eccleſiis nobis per ſeruum
ſuum Ioannẽ donauit. Gratia uobis & pax mul-
tiplicet̃ à deo patre & à filio hominis:] id eſt, Chri
ſto

ſto. Siue autem filius hominis, ſiue ſeptem cande-
A labra, ſiue ſeptem ſtellæ: Eccleſia intelligiť cum ca
pite ſuo Chriſto. Quòd autem ait, Inter mammil
las zona aurea erat ille præcinctus,] Chriſtum do
minum præfigurabat. Duas mammillas, duo teſta
menta intellige: quæ de pectore domini ſaluatoris
tanquam de perēni fonte accipiunt, unde Chriſtia
num populum nutriant ad uitam æternam. Zona
uero aurea, chorus eſt ſiue multitudo ſanctorū. Si-
cut enim de cingulo pectus ſtringitur, ita ſanctorū
multitudo Chriſto adhæret, & uelut duas mãmil-
las duo teſtamenta complectitur, ut ex ipſis uelut
de ſanctis uberibus nutriantur. Caput, inquit, e-
ius & capilli ſicut lana alba & nix.] Capillos albos
multitudinem albatorum, id eſt, neophytorum ex
B baptiſmo prodeūtium dicit. Lanā dixit, quia oues
Chriſti ſunt. Niuē dixit: quia ſicut nix de cœlo ul-
tro deſcēdit, ita & gratia baptiſmi nullis præcedē-
tibus meritis uenit. Ipſi enim qui baptizantur Hie
ruſalem ſunt, quæ quotidie adinſtar niuis de cœlo
deſcēdit. Hieruſalem, id eſt Eccleſia ideo de cœlo
deſcendere dicitur: quia de cœlo eſt gratia per quā
& à peccatis liberatur, & Chriſto, id eſt æterno ca-
piti ſponſo cœleſti coniungiť. Sicut econtrario be
ſtia de abyſſo aſcendere dicitur, id eſt populus ma
lus qui ex populo malo naſcitur. Nam ſicut Hieru
ſalem humiliter deſcendendo exaltatur, ita beſtia,
id eſt populus ſuperbus arrogāter aſcendēdo præ-
cipitatur. Oculi eius uelut flāma ignis.] In oculis
Pſal. 118 præcepta dei dicit, ſicut ſcriptū eſt, Lucerna pedib.
C meis uerbum tuū dñe, &, Ignitum eloquium tuū.

Et pedes eius ſimiles aurichalco clibani, igniti
uelut in fornace ignis.] In pedibus ignitis Eccle-
ſia intelligitur: quæ imminente die iudicij, nimieta
te preſſurarum probāda, & igne examinanda eſt.
Et quia pes nouiſſima pars eſt corporis, & pedes
ignitos dixit eſſe, ideo in pedibus Eccleſia nouiſſi
mi temporis intelligitur multis tribulationibus ue
lut aurum in fornace probanda. Quam rem qui be
ne conſiderat, iam nunc ex multitudine iniquita-
tum fieri uidet. Ideo aurichalco ſimulauit, quod ex
ære & igne multo ac medicamine perduciť ad au-
ri colorem: ſicut eccleſia per tribulationes & paſ-
ſiones purior redditur. In zona aurea cincta pecto
ri, poteſt etiam ſciētia ſpiritalis ac purus ſenſus da-
D tus eccleſiæ intelligi. Gladium uero bis acutum
de ore ipſius procedentem:] Ieſum Chriſtum eſſe
ſignificat, qui & nunc Euangelium bonum, & pri-
us per Moyſen legis notitiam uniuerſo orbi protu
Pſal. 61 lit: & de quo Dauid ſimiliter ait, Semel locutus eſt
deus, duo hæc audiui. Hæc ergo ſunt duo teſtamē-
ta, quæ pro captu tēporis aut noua, aut uetera, gla-
dius bis acutus dicuntur. Vox eius tanquam uox
aquarum multarum.] Aquæ multæ, populi intelli
gūtur eſſe: in uoce, prædicatio Apoſtolorū. Quòd
autem ſupra dixit, pedes eius ſimiles aurichalco,
tanquam in fornace conflati poſſunt etiam Apo-
ſtoli intelligi, qui poſt paſſionem prædicauerunt
uerbum eius. Per quos enim ambulat prædicatio,
merito pedes nominantur: ſicut Propheta dixit,
Eſa. 52 Quàm pulchri pedes euangelizantium pacem: &

illud, Adorabimus in loco ubi ſteterunt pedes e- Pſal. 131
ius. Quod autem dixit, Habebat in dextera ſua
ſtellas ſeptem,] eccleſiam intelligi uoluit. In dexte
ra enim Chriſti eſt ſpiritalis eccleſia, cui ad dexte-
ram poſitæ dicit, Venite benedicti patris mei. Se- Matt. 25
ptem ergo ſtellæ eccleſia eſt. Diximus enim quia
ſpiritus ſeptiformis uirtutis eſt ei datus à patre, ſi-
cut Petrus ad Iudæos de Chriſto ait, Dextera igiť Act. 2
dei exaltatus, acceptū à patre ſpūm effudit. Septē
aūt Eccleſias quas uocat uocabulis ſuis, non ideo
dicit, quia illæ ſolæ ſunt eccleſiæ: ſed q̃d dicit uni,
omnib. hoc dicit. Deniq; ſiue in Aſia, ſiue in toto
orbe, ſeptē eccleſias oēs eſſe, & unam eſſe catholi-
cā: ſicut ad Timotheū ait, Quomodo oporteat te 1 Tim. 3
in domo dei conuerſari, quæ eſt eccleſia dei uiui: & Eſa. 4
in Eſaia, ſeptē mulieres quæ apprehendent uirum
unum, ſeptem eccleſias ſignificari intelligit, quæ &
una eſt. Virum, Chriſtum intelligimus: panem mu
lierum, ſpiritumſanctum qui nutrit in uitam æter-
nam. Et ut uobis ea quæ dicta ſunt tenacius incul-
centť, breuem ex ipſis recapitulationem fieri uolu-
mus. Septem ergo eccleſiæ, quib. ſanctus Ioannes
ſcribit, intelligiť una eccleſia catholica propter ſe-
ptiformē gratiam. Idem aūt teſtis fidelis, Chriſtus
eſt. Septē candelabra, eccleſia catholica eſt. In me-
dio cādelabrorū ſimilis filio hominis, Chriſtus eſt
in medio eccleſiæ. Quòd aūt ait, Cinctum ſuper
mãmillas: per mãmillas duo teſtamenta intelligun
tur, quæ de pectore Chriſti lac ſpiritale accipiunt,
ut populū Chriſtianum in uitā æternam nutriant.
Zona uero aurea, chorus eſt ſiue multitudo ſancto
rū: qui iugiter lectioni & orationi inſiſtentes, Chri
ſto adhærere probanť. Iam iſta charitati ueſtræ ſuf
ficiant. Quod audiſtis, ſancta inter uos collocu-
tione meditamini, donec quod reliquum eſt, do-
nante domino audire poſſitis. Quod ipſe præſta-
re dignetur.

Homilia II.

F RATRES chariſſimi in cādelabrō
de quo cum Apocalypſis legeretur
audiſtis, populus intelligiť. Quòd
autem ait, Mouebo candelabrum
tuum,] hoc eſt, diſpergam populū
pro peccatis: Et pugnabo cum eis gladio oris
mei:] id eſt proferā præcepta mea, per quæ arguā-
D tur peccata uel crimina ſua. Quòd ergo dixit, Fa
cies eius ſicut ſol lucet in uirtute ſua:] eſt de aduen
tu uel præſentia Chriſti, quia per faciem quiſq; ma
nifeſtatur atq; cognoſciť. Et de eccleſia poteſt hoc
accipi, cui iſtam claritatē Chriſtus ꝓmiſit, de qua
dicit, Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris Matt. 13
eorum. Stellam matutinā,] primam reſurrectio
nem dicit, quæ per gratiam baptiſmi fit. Stella ma
tutina noctē fugat, & lucem annūciat, id eſt pecca
tum tollit & gratiā tribuit: ſi tamē acceptam gratiā
bona opera ſequanť. Sicut enī magnam arborē ui-
rere & fructum non reddere nihil prodeſt, ſic nihil
prodeſt Chriſtianū dici, & Chriſtiana opera nō ha
bere. Et ideo dicit, Cōſulo tibi à me emere aurū
cōflatū:] id eſt, contende ut pro nomine Chriſti ali
quid patiaris. Et collyrio unge oculos tuos:] ut

quod libenter per ſcripturas cognoſcis, opere im-
pleas. Oſtium apertum eſſe in cœlo:] noui teſta A
menti prædicator uidit Ioannes, Quibus oculis ui
dit? quantum ad figuratã oſtenſionem, non carnis
ſed mentis. Quantũ uero ad ipſius rei ueritatẽ quæ
iam in carne domino apparẽte manifeſtata fuerat,
non ſolũ oculis carnis uidit, uerumetiam manibus
contrectauit. Quid uero per oſtiũ deſignatꝰ in hoc
loco niſi mediator dei & hominũ Chriſtus Ieſus?
Ioan.10 ipſo domino dicente, Ego ſum oſtium, & reliqua.
Iure igitur non clauſum ſed apertum intuetꝰ, qa ni-
mirũ idem mediator noſter naſcendo moriẽdo cũ
ctis fidelib. innotuit, quia ipſe erat redẽptor mun-
di. Quid per cœlum niſi eccleſia deſignatur? ſicut
Eſa.66 ipſe dicit, Cœlum mihi ſedes eſt: uel anima iuſti, ſi-
Sap.6 cut Salomon teſtatur, ſedes eſt ſapientiæ. Paulus B
1.Cor.1 quoq; occurrit dicens Chriſtum dei uirtutẽ, & dei
ſapientiam. Cõſtat proculdubio, quod cœlum eſt
electorum eccleſia, in qua oſtium apertum cernitꝰ,
quia redemptor noſter natus & paſſus ac reſuſcita
tus ad cœlos aſcendiſſe in ea prædicatur & creditꝰ.
Quid autem in hac uiſione poſitus audierit Ioan-
nes, manifeſtat dicens, Et uox prima quam audiui
tanquam tubę loquentis mecũ dicens, Aſcen-
de huc.] Quando apertum oſtenditur, clauſum an
tea fuiſſe hominibus manifeſtũ eſt. Solium poſi
tum,] eſt ſedes iudicantis, ſuper quã uidit ſimilitu-
dinem iaſpidis & ſardij. Iaſpis aquæ colorẽ habet,
& ſardius ignis. In his duobus lapidibus duo iudi-
cia intelligũtur: unum quod iam per aquam factũ
eſt in diluuio, aliud quod erit per ignem in cõſum- C
matione ſeculi. Poteſt hoc loco & uita ſeruorũ dei
intelligi: quia ad ſimilitudinẽ aquæ & ignis inter-
dum in hac uita omnes ſancti habent proſpera, in-
terdum patiuntur aduerſa. Et iris erat in circui-
tu ſedis ſimilis uiſioni ſmaragdini.] Iris itaq; Græ-
ca Latinaq; lingua arcus uocatur, qui in die pluuię
apparere uidetur. Et quid per hanc niſi reconcilia
tio mundi deſignatur, quæ per incarnati uerbi diſ-
pẽſationem facta cognoſcitur? Hoc certe ſi ſoler-
ter inſpicitur, effectus ipſius iris indicare uidetur.
Arcus itaq; tũc apparet, cum radijs ſolis imbriſera
fuerit nubes illuſtrata. Sole igitur nubẽ illuſtrante,
iris id eſt arcus apparuit: quia uidelicet cum patris
uerbum, quod candor eſt lucis ęternæ ac ſol iuſti-
tiæ humanam ſuſcipiẽdo illuſtrauit naturam, ipſa D
humanitatis eius ſuſceptio, quæ profecto nubes à
Propheta uocatur, recõciliatio facta eſt mũdi. Be-
ne autẽ imbriſera, quia nimirũ prædicationum elo
quijs plena. Congruẽter ſiquidem ad recõciliatio-
nem humani generis in nouo teſtamento arcus fi-
guram apparuiſſe deſcribitur: qui in ueteri quoq;
ideo in nubib. à domino poſitus intelligitꝰ, ut poſt
inundationẽ diluuij per eum terris pax reddita co
gnoſceretꝰ, ut ſcilicet eius uiſione pacti ſui memor
omnipotens deus nequaq; ultra aquarum immen
ſitate deleri terrã pateretur. Cui uidelicet nomini
ſi una in fine additur litera & irini dicatꝰ, utiq; hoc-
ipſum interpretatio ſonare uidetꝰ. Nam Gręco uo-
cabulo εἰρήνη pax appellatur. Et in ueteri quidem
Gen.9 teſtamẽto dominus ad Noe ait, Ecce ego ſtatuam
pactũ meũ uobiſcum. Et notandũ q apta ſit figura
rum cõtextio. Quia enĩ fulgura, uoces & tonitrua
de throno tanq; de nube procedere in ſubſequen-
tib. narrantur, cõuenienter hic irradiãte ſole arcus
ſimilitudinẽ, id eſt thronos reddidiſſe narratꝰ: q uide
licet arcus cũ ſit diuerſi coloris, reſplẽdeatq; prin-
cipaliter duobus, id eſt aquę & ignis, ac deſignetꝰ
per eũ baptiſmũ aquę & ſpũſſancti, uel iudiciũ prę
cedens p diluuiũ, ac ſubſequens per ignẽ: hic tamẽ
nõ immerito uiſioni ſmaragdini comparatꝰ, ut per
eũ ſicut diximus repropitiatio mundo diuturnitas
oſtendatꝰ. Lapis enim ſmaragdus uiridiſſimi colo-
ris eſt: qui uidelicet color, ſicut præcedenti uerſicu
lo iam fatus ſum, nõ incõuenienter naturę diuini-
tatis aptatꝰ. Mare uitreũ,] donũ baptiſmi eſt: qd
ideo ante ſoliũ eſſe dicitꝰ, quia ante aduentũ iudicij
datꝰ. Quòd uero poſt hęc ait, Habeo claues mor
tis & inferni.] hoc ideo dicit, quia qui credit & ba
ptizatꝰ, à morte & ab inferis liberatꝰ, Et quia ipſa ec
cleſia, ſicut habet claues uitę, ita & inferorũ: ipſi enĩ
dictũ eſt, Cui dimiſeritis peccata, dimittuntꝰ: & cui Ioan.20
retinueritis, retẽta ſunt. Vbicunq; ponit in Apoca
lypſi angelũ hominis, ipſum hominẽ ſignificat: ſi-
cut & eccleſiæ & angeli eorũ idem debẽt intelligi,
id eſt aut Epiſcopi aut præpoſiti eccleſiarũ. Intan-
tum angelorũ nomine eccleſias catholicas uoluit
intelligi, ut iubeat angelos pœnitentiã agere. Non
enim angeli qui in cœlo ſunt indigent pœnitẽtia,
ſed homines qui ſine peccato eſſe non poſſunt. Nã
quia etiã angelus nuncius interpretatꝰ, quicũq; aut
Epiſcopus aut presbyter aut etiã laicus frequẽter
de deo loquitur, & quomodo ad uitã æternã perue
niatur annũciat, merito angelus dei dicitꝰ. Et tamẽ
quia ſine peccato nemo eſſe poteſt, dicitꝰ ei, id eſt
homini, ut pœnitẽtiam agat: quia reuera qui bene
conſiderat, agnoſcit q non tantũ laici, ſed etiam ſa
cerdotes una die eſſe non debent ſine pœnitentia.
Quia quomodo nullus dies eſt in quo homo poſ-
ſit eſſe ſine peccato, ſic nullo die debet eſſe ſine ſa-
tisfactionis remedio. Septem autem cãdelabra, &
unũ candelabrũ, ſeptiformẽ eccleſiam poſſumus
intelligere: & ideo quicũq; ad ſeptẽ eccleſias loqui
uidetur, ad unam eccleſiam loquitꝰ toto orbe diffu
ſam, quia in ſeptenario numero omnis plenitudo
cõſiſtit. Angelos ergo eccleſiã dicit: in quibus du-
as partes, id eſt bonorũ & malorũ oſtendit. Et pro-
pterea nõ ſolum laudat, ſed etiam increpat, ut laus
ad bonos, increpatio ad malos dirigatꝰ: ſicut domi
nus in Euangelio, Omne præpoſitorũ corpus unũ Matt.24
ſeruũ dixit beatũ, dixit & nequã, quem ueniens do
minus ipſe diuidet. Quomodo fieri poteſt ut unus
ſeruus diuidatꝰ, cũ diuiſus uiuere nõ poſſit? Sed u-
nũ ſeruũ dicit totũ populũ Chriſtianũ: qui populus
ſi totus bonus eſſet, nõ diuideretꝰ. Sed qa nõ ſolum
habet bonos, ſed etiã malos, diuidẽdus eſt: & boni
audituri ſunt, Venite benedicti patris mei percipi Matt.25
te regnum: raptores uero & adulteri qui miſericor
diã nõ fecerũt, audituri ſunt, Diſcedite à me male-
dicti &c. Quod autẽ in Apocalypſi ſingulis dicitꝰ
eccleſijs, fratres chariſſimi, ſingulis hominib. con-
uenit in una eccleſia conſtitutis. Hæc dicit qui
tenet

tenet ſeptẽ ſtellas in manu ſua.] hoc eſt, qui nos in
manu, id eſt, poteſtate habet & gubernat. Qui am
bulat in medio cãdelabrorum aureorum,] id eſt,
in medio noſtri, quia cãdelabra illic populum ſi-
gnificant Chriſtianum. Quod autem dicit, Mo
uebo candelabrum tuum de loco ſuo ſi non ege-
ris pœnitentiam:] Videte quia non dixit, aufert,
ſed mouet, quia candelabrum ſignificat unum po
pulum Chriſtianum. Et ipſum candelabrum mo-
ueri dicit, non auferri: & per hoc intelligitur quòd
in una eademq; eccleſia mouẽtur mali, cõfirman-
tur boni: & quòd occulto, ſed tamẽ iuſto dei iudi-
cio id quod tollit̃ malis, bonis auget̃, ut adimplea
Matt.13. tur illud quod ſcriptum eſt, Qui habet dabitur ei,
& 25 & ei qui non habet, & quod uidetur habere aufe-
retur ab eo. Quòd autem dicit, Vincẽti dabo mã
ducare & ligno uitæ,] id eſt, de fructu crucis:

Quod eſt, inquit, in paradiſo dei mei.] Paradi-
ſum eccleſiam dicit: omnia enim in eius figuram
facta ſunt. Nã quod dicit, Scio opera tua, & tri-
bulationem & paupertatem, ſed diues es,] Omni
eccleſiæ dicit, quę ſpiritu pauper eſt & om̃ia poſ-
ſidet. Quòd aũt dicit, Habebitis preſſuram dies
decem.] Dies decem totum tempus poſuit, quia
denarius numerus perfectus eſt: in quo populus
Act.14 Chriſtianus, ſicut dicit Apoſtolus, per multas tri-
bulationes intrat in regnum cœlorũ. Nam quòd
dicit angelo Pergami eccleſiæ, Scio ubi habi-
tas, ubi eſt introitus ſatanæ:] omni eccleſiæ dicit
in unius uocabulo, quia ubiq; habitat ſatanas per
corpus ſuum. Corpus autem ſatanę homines ſunt
ſuperbi & mali: ſicut & corpus Chriſti humiles &
boni. Vincenti dabo manducare de manna ab-
ſcõdito:] id eſt, de pane qui de cœlo deſcẽdit. Cu-
ius figura fuit manna in eremo: quod, ſicut ipſe do
minus dixit, multi manducantes mortui ſunt. Sed
& nunc quicunq; mãducat indigne, iudicium ſibi
manducat. Idem panis eſt etiã lignum uitæ, Poſſu
mus & per manna immortalitatem accipere. Et
dabo ei calculũ candidum:] id eſt, corpus baptiſ-
mate candidum. Et ſuper calculum nomen no
uum ſcriptum,] id eſt notitiam hominis. Quod
nemo ſcit niſi q accipit,] ſcilicet per reuelationẽ:
1. Cor.2 & ideo de Iudæis dicitur, Si enim cognouiſſent,
nunquã dominum gloriæ crucifixiſſent. Quod au
tem dicit angelo Thiatyræ eccleſiæ, Habeo ad-
uerſum te, quia permiſiſti mulieri Iezabel,] Dicit
præpoſitis eccleſiarum: qui luxurioſis & fornican
tibus, & aliud quodlibet malum agentibus ſeueri
tatem diſciplinæ eccleſiaſticæ non imponunt. Po
teſt hoc & de hæreticis intelligi. Quæ dicit ſe
Prophetam,] id eſt, Chriſtianã. Modo enim mul-
tæ hæreſes ſibi hoc nomine blandiuntur. Nec co
gnouiſtis altitudinem ſatanæ:] id eſt, non reſipui-
ſtis doctrinam eius ſicut hæreſes. Non mitto ſu
per uos aliud pondus:] id eſt, ſuper id quod pote
ſtis ſuſtinere. Verum quod habetis tenete donec
ueniã. Qui uincit, & qui ſeruat opera mea uſq; ad
finem, dabo ei gentes, & paſcet eas in uirga ferrea.
& ut uas figuli comminuentur, ſicut & ego accepi
à patre meo.] In Chriſto habet eccleſia hanc pote
ſtatẽ: ſicut dicit Apoſtolus, Cũ illo om̃ia nobis do Rom.8
A nauit. Virgã ferreã dicit ꝓpter iuſtitiæ rigorem: &
de ipſa uirga corriguntur boni, confringunt̃ mali.

Homilia III.

QVODO fratres chariſſimi audiuimus
beatum Ioannem, peccatorem homi
nem terribiliter increpãtem, & ideo
cum ingenti timore conſideremus,
& cum tremore timeamus quod di-
ctum eſt, Noui opera tua: quia nomen habes ꝙ
uiuas, & mortuus es.] Non moritur, niſi qui mor-
tale crimen commiſerit: ſecundum illud quod di-
ctum eſt, Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Ezech.18
Quod peius eſt, multi in corporibus uiuis animas
mortuas portare noſcuntur. Eſto uigilãs & con
B firma quæ moritura erant. Hæc dicit ſanctus & ue
rus q habet claues Dauid,] id eſt regiã poteſtatẽ:
Qui aperit & nemo claudit.] Manifeſtum eſt ꝙ
Chriſtus pulſantibus aperiat, & hypocritis, id eſt,
fictis uitæ ianuã claudat. Ecce dedi ante te oſtiũ
apertũ.] Hoc ideo dictũ eſt, ut nullus dicat, quia
oſtium quod deus aperit eccleſiæ, in toto mundo
aliquis poſſit uel in parte claudere. Quia modi
cam habes uirtutem,] Laus eſt dei, quòd modicæ
fidei eccleſiæ aperiat oſtium. Et ſcribam ſuper
illud nomen dei mei,] Vtiq; quo à Chriſto Chri-
ſtiani ſignamur. Et nomen ciuitatis dei mei no-
uæ Hieruſalem quæ deſcendit de cœlo.] Nouam
Hieruſalem, cœleſtẽ eccleſiam dicit, quæ à domi-
no naſcitur. Nouã autem dixit pro nouitate nomi
C nis Chriſtiani, & quia ex ueteribus noui efficimur.
Neq; frigidus es neq; feruẽs,] id eſt, inutilis es.
Poteſt enim & ſuper diuitũ ſterilũ perſona acci-
pi: qui habent facultates, & non inde faciunt miſe
ricordias. Pauperes non ſunt, qui habent faculta-
tes: diuites non ſunt qui ex diuitijs non operãtur.
Conſiliũ tibi do ut emas aurum tibi ignitum.]
id eſt, probatũ. Vt locuples fias,] ut eleemoſynas
faciendo & actibus bonis inſiſtẽdo, ipſe efficiaris
aurum: id eſt, à deo accipias intellectũ, & per bo-
nam conuerſationẽ merearis martyrium. Et ecce,
inquit, oſtiũ apertũ eſt in cœlo.] Oſtiũ aptũ Chri-
ſtum dicit, quia ianua eſt. Cœlum eccleſiã dicit u-
bi cœleſtia geruntur: ſicut dicit Apoſtolus, Inſtau Ephes.1
rare omnia quæ in cœlis & q̃ in terra ſunt. Cœlum
D intelligit primitiuã eccleſiã de Iudæis, terrã uero
ex gentibus. Aſcende huc & oſtendã tibi.] Hoc
non in ſolum Ioannem conuenit, ſed in eccleſiam
uel in omnes credentes. Qui enim uidit oſtiũ aper
tum in cœlo, id eſt natũ & paſſum, & reſurrexiſſe
Chriſtũ credidit: aſcendit in altitudinẽ & uidet fu
tura. Quib. greſſibus niſi fidei & credulitatis? Ac
ſi aperta cuilibet electorũ diceret̃ ad cognoſcẽda
Chriſti & eccleſiæ ſacramẽta, Vide, cõſcẽde, cre-
dulitate pertinge. Recte em̃ à uoce prima Ioãnes
inuitat̃ ut ad oſtiũ cœli cœlũq; cõſcendat, quia ui
delicet unuſq;ſq; electorũ in oſtẽſo credulitatis pe
de ꝑ Euangeliũ ad uerę fidei ſacramẽta pertingat,
ueteris inſtrumenti doctrina, quæ nouã præcedit,
roboratur. Ecce thronus poſitus erat in cœlo,]
id eſt, in eccleſia. Et q ſedebat, ſimilis erat aſpe-

ctui lapidis iaſpidis uel ſardij.] Iſtę comparatiões
in eccleſiam conueniunt. Iaſpis aquę colorem ha-
bet, & ſardius ignis: per hæc ſicut iam dictum eſt,
duo iudicia uult intelligi: unum per aquam quod
iam factum eſt per diluuium, aliud quod futurum
eſt per ignẽ, Quid per Iaſpidem niſi diuinitas me-
diatoris noſtri figuratur? In circuitu throni uidi
ſedes uigintiquatuor, & ſupra ſedes uigintiqua-
tuor ſeniores.] Seniores totã eccleſiam dicit, ſicut
Eſa.24 Eſaias dicit, Cum in medio ſenum fuerit glorifica
tus. Vigintiquatuor ſeniores præpoſiti & populi
ſunt. In duodecim, Apoſtolos præpoſitos, & in a-
lijs duodecim reliquã eccleſiã intellige. Et de ſede
procedebant fulgura & uoces.] De eccleſia enim
procedunt hæretici, quia ex nobis exierunt, Eſt et
alius ſenſus, ut fulgura & uoces prædicatio eccle-
ſiæ intelligatur. In uocibus uerba, in fulgure mira-
cula cognoſcuntur. In cõſpectu throni mare ui-
treum.] Mare uitreũ, ſontem baptiſmi: ante thro-
num dixit, id eſt, ante iudicium. Sed & aliquando
animam ſanctã intellige thronum, ſicut ſcriptum
Sap.7 eſt, Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ: aliquando ec-
cleſiam ſignificat, in qua ſedẽ habet deus. Et in
medio throni quatuor animalia,] id eſt, in medio
eccleſiæ Euangeliſtæ: Plena oculis in priora &
retro,] id eſt, intus & foris. Oculi præcepta ſunt
dei. In priora & retro, id eſt, in præterita & futura
conſpiciẽtia. In animali primo ſimili leoni,] forti-
tudo Eccleſiæ oſtẽditur. In uitulo,] paſſio Chri
ſti. In tertio animali, quod eſt uelut homo, humi-
litas eccleſiæ oſtenditur: quia nihil ſibi blanditur
ut ſuperbum ſapiat, quãuis adoptionem filiorum
teneat. Quartum animal,] eccleſiam dixit, ſi-
mile aquilę, id eſt, uolantem & liberam, atq; à ter-
ra ſuſpenſam: duabus alis, quaſi duorum teſtamen
torum, ſiue duorũ pręceptorũ gubernaculis eleua
tam. Nam & Ioannes Euãgeliſta cũ de iſtis anima
libus intrò aſpexiſſet, in Chriſto cõpletũ eſſe qua-
driſorme myſteriũ intellexit: cũ uidiſſet hominem
naſcentẽ, uitulũ patientẽ & leonẽ regnantẽ, tũc ui
dit & aquilam ad cœleſtia remeantẽ. Et ſingu-
la eorũ habebant alas ſenas per circuitum.] In ani
malibus oſtenduntur uiginriquatuor ſeniores: nã
ſenæ in quatuor animalibus, uiginti & quatuor a-
læ ſunt. Etenim per circuitũ throni uidit animalia,
ubi ſe dixerat ſeniores uidiſſe. Nam quomodo ani
mal cũ ſex alis poteſt ſimile eſſe aquilæ quæ habet
duas alas: niſi quia quatuor animalia unum ſunt,
quę habẽt uiginti & quatuor alas, in quibus uigin
ti & quatuor ſeniores intelligimus, qui ſunt eccle
ſia quã ſimilauit aquilæ? Et aliter ſenę alæ teſtimo
nia ſunt Veteris teſtamẽti. Sicut enim animal uo-
lare nõ poteſt niſi habeat pennas, ſic nec prædica
tio Noui teſtamẽti fidem habet, niſi habeat Vete-
ris teſtamenti prænũciata teſtimonia, per quę tol-
litur à terra & uolat. Semper eñ quod ante dictũ
eſt futurũ, & poſtea factũ inuenitur, fidem facit in-
dubitabilẽ. Niſi enim quę prædixerant Prophetæ
in Chriſto eſſent cõſummata, inanis eſſet prædica
tio illorũ. Hoc tenet eccleſia catholica, & ante prędicta, & poſtea cõſummata. Merito uolat & tolli-
tur à terra unũ animal in cœlũ. Et requiem non
habebãt animalia illa:] eccleſia, quæ nõ habet re-
quiem, ſed ſemper laudat deũ. Viginti & quatuor
ſeniores poſſumus etiam intelligere libros Vete-
ris teſtamẽti & patriarchas & Apoſtolos: fulgura
& tonitrua, quæ de ſolio exire dicuntur, prædica-
tiones & pmiſſiones Noui teſtamẽti. Mittentes
coronas ſuas ante thronum.] Hoc ideo, quia quic
quid dignitatis habent ſancti, totũ deo tribuunt,
ſicut & illi in Euãgelio palmas & flores ſternebãt Matth.21
ſub pedibus eius, id eſt, ipſi tribuentes omne qđ
uicerant. Quia tu creaſti omnia, & ex uolunta-
te tua erant, & creata ſunt] Erant ſecũdum deum,
à quo cuncta antequam fierẽt poſſeſſa ſunt. Crea-
ta ſunt autem ut & à nobis uiderentur, ſicut dicit
Moyſes ad Eccleſiam, Nõnne hic ipſe eſt pater tu
us, qui fecit te & poſſedit te & creauit te? Poſſedit
in præſcientia, fecit in Adam, creauit ex Adam.

Homilia IIII.

ET uidi ſupra dextrã ſedentis in thro-
no librum ſcriptum intus & foris:]
Vtrunq; teſtamẽtum intellige. A fo-
ris uetus, ab intus nouum, quod in-
tra uetus latebat. Signatũ, inquit,
ſigillis ſeptem,] id eſt, omni myſteriorum plenitu
dine obſcuratum, quod uſq; ad paſſionẽ & reſur-
rectionem Chriſti manſit ſignatum. Nam quomo
do teſtamentum non dicitur niſi quod faciũt mo-
rituri, & ſignatur uſq; ad mortẽ teſtatoris, & poſt
mortẽ ipſius aperitur: ita & poſt Chriſti mortẽ om
nia myſteria reuelantur. Et uidi angelũ fortem
clamantẽ uoce magna, Quis eſt dignus aperire li-
brum, & ſoluere ſignacula eius?] Cur primo ſigna
ſoluanť, deinde liber aperiať, certa ratio eſt, quia
Chriſtus tũc aperuit librũ, cũ opus paternæ uolun
tatis aggreſſus, cõceptus & natus eſt: tunc eius ſi-
gnacula ſoluit, quando ꝓ genere humano occiſus
eſt. Et nemo poterat neq; in cœlo neq; in terra,
neq; ſub terra,] id eſt, neq; angelus, neque in terris
uiuens, neq; mortuus, Aperire librũ neq; uidere
illum,] id eſt, contemplari ſplendorẽ gratię Noui
teſtamenti. Et ego flebã multum, quia nemo in-
uẽtus eſt dignus aperire librũ.] Eccleſia flebat, cu
ius figurã habuit Ioannes, onerata & grauata pec
catis, implorans ſui redemptionẽ. Et ecce unus
ex ſenioribus, Vnũ ex ſeniorib. totũ corpus pro-
phetarũ intellige. Prophetæ enim conſolabantur
eccleſiã, annunciantes Chriſtũ de tribu Iuda radi-
cẽ Dauid: quia ipſe in nobis uincit omne peccatũ,
& ſi quid boni aliquis habet, ab ipſo habet. Et ui
di, & ecce in medio throni & quatuor animaliũ et
in medio ſeniorũ agnũ ſtantẽ q occiſus eſt.] Thro
ni, animalia, ſeniores, & agnus qui occiſus eſt, ec-
cleſia eſt cũ capite ſuo, quę pro Chriſto moriť, ut
cũ Chriſto uiuat. Poſſunt & martyres in eccleſia
quaſi agnus occiſus accipi. Habentẽ, inquit, cor
nua ſeptẽ & oculos ſeptẽ, q ſunt ſpiritus dei miſſi
in omnẽ terrã. Quòd nemo poſſit habere ſpiritũ
dei pręter eccleſiã, hinc manifeſte cognoſciť. Et
uenit & accepit de dextra ſedẽtis in throno librũ.]
Sedentẽ in throno, & patrem accipimus & filiũ &
ſpiritum

ſpiritumſanctum. Accepit ergo agnus de dextra dei:id eſt,à filio accepit opus libri perficiendum, A
Ioan. 20 ipſo dicēte,Sicut miſit me pater & ego mitto uos, eo quòd ipſe in illis perficiat quod donat. Habentes ſinguli citharas,] id eſt,chordas laudum:

Et phialas aureas.] Hæc ſunt uaſa in domo domini in quibus thymiama offerri conſueuit: ideo orationes ſanctorū bene in eis intelligimus. Et cantabant canticum nouum.] Canentes canticū, id eſt,profeſſionem ſuam publice proferentes. Et uere nouum eſt,filiū dei hominem fieri,& mori & reſurgere,& in cœlum aſcendere,remiſſionē peccatorū hominibus dare.Cithara enim,id eſt,chorda in ligno extenſa,ſignificat carnem Chriſti paſſioni coniunctam. Phiala autem confeſſionem,& noui ſacerdotij propaginem. Reſeratio ſigillorū, B adapertio eſt Veteris teſtamenti. Et uidi & audiui uocem multorum angelorum.] Angelos homines dicit,qui & filij dei dicimur. Dignus eſt agnus qui occiſus eſt,accipere poteſtatē & diuitias & ſapientiam &c.] Non de domino dicit in quo ſunt omnes theſauri ſapiētię,ut accipiat:ſed de homine aſſumpto & eius corpore quod eſt Eccleſia, uel de martyribus eius,qui pro nomine eius occiſi ſunt:quia in capite ſuo totum accipit eccleſia,ſi-
Rom. 8 cut ſcriptū eſt,Cum illo nobis oīa donauit. Ipſe
Matt. 28 enim agnus accipit,qui in Euangelio dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.Secundum humanitatem autem,non ſecundum diuinitatē accepit. Omnes,inquit,audiui dicentes ſedenti in throno,] id eſt, patri & filio, & agno,] id C eſt,eccleſiæ cum capite ſuo: Benedictio & honor & claritas in ſecula:] Cui eſt honor & gloria & imperium in ſecula ſeculorum Amen.

Homilia V.

SICVT modo dum lectio diuina legeretur audiſtis, ita ait beatus Ioannes, Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum: & data eſt ei corona,& exijt uincēs.] Equus albus, eccleſia eſt: ſeſſor, Chriſtus. Iſte equus domini cum arcu bellico per Zachariā hoc
Zach. 10 modo ante promiſſus eſt, Viſitauit dominus deus gregem ſuum domū Iſrael, & diſpoſuit eum ſicut equū ſpecioſum in bello: & ex eo inſpiciet,& ex eo arcus in ira,& ex eo exit omnis inſequens. E- D quum ergo albū intelligimus Prophetas & Apoſtolos.Equitem coronatū habentem arcum,agno ſcimus non ſolum Chriſtū,ſed etiam ſpiritumſanctum.Poſteaquam enim dominus aſcendit in cœlum,& aperuit uniuerſa, miſit ſpiritum ſanctum: cuius uerbo prædicatores tāquam ſagittæ ad cor hominum pertingerent,& uincerent incredulitatem.Corona ſuper caput,promiſſa per ſpiritūſanctum intelligenda ſunt. Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum,audiui ſecundū animal,dicēs,Veni & uide.Et exijt equus rufus:& ſedenti ſuper eum datum eſt tollere pacē de terra,& ut inuicem occiderent, & datus eſt ei gladius magnus.] Cōtra uictricem eccleſiā exijt equus rufus,id eſt, populus ſiniſter & malus,ex ſeſſore ſuo diabolo ſanguinolentus,quamuis legamus ſecūdum Zachariam equum domini ruſum, ſed ille ſuo ſanguine erat,hic alieno. Cui datus eſt gladius magnus ut tolleret pacem de terra, ſcilicet ſuam pacem, hoc eſt mundanam: nam eccleſia æterna pacem quam ſibi Chriſtus reliquit,habet. Sicut ergo ſupra dictum eſt, equum album eccleſiam dicit: ſeſſorem eius,Chriſtum per ſpiritum ſanctum. Arcus quē tenebat in manu,] præcepta eius ſunt:quæ per totum mundum uelut ſagittę acutæ potētis ad interficienda peccata,& excitanda fideliū corda directæ ſunt. Corona in capite eius.] promiſſio uitæ æternæ eſt. Equum rufum,] malum populum: ſeſſorem eius,diabolum.Quem ideo dixit rufum, eo quod multorū eſſet ſanguine rubicūdus.Quòd autem, Datus eſt ei gladius acutus,& tollere pacem de terra.] hoc eſt,quòd diabolo ſuadente, homines mali iugiter inter ſe lites & diſcordias uſque ad mortē excitare non ceſſant. Et in equo nigro,] intelligitur populus ſiniſter,diabolo conſentiens.

Quòd aūt, Stateram habebat in manu,] hoc ideo eſt,quia dum ſe fingunt mali iuſtitiæ libram tenere,ſic plerunque decipiunt. Quòd dixit, Vinum & oleum ne lęſeris.] In uino ſanguis Chriſti: in oleo,unctio chriſmatis intelligitur. In tritico uel hordeo,] tota eccleſia ſiue in magnis ſiue in minimis,aut certe in præpoſitis & in populis. Et in equo pallido,] homines intelligūtur mali, qui perſecutiones excitare non deſinunt.Iſti tres equi unum ſunt,qui exierunt poſt album & contra album: & ſeſſorem habent diabolum,qui eſt mors. Tres ergo equi,fames & bella & peſtis intelliguntur:quod etiam dominus in Euangelio ſuo prædixit,quæ & iam fiunt,& imminente die iudicij amplius futura ſunt. Quòd autem dixit ſe uidiſſe ſub ara animas interfectorū,] martyres intelliguntur.Quòd autem dicit, Terręmotū magnum,] perſecutio nouiſſima eſt.Quòd dicit, Solem factū nigrū,& lunam ſanguineā, & ſtellas cecidiſſe de cœlo:] Sol & luna & ſtellæ, eccleſia eſt in toto orbe diffuſa.Quòd autem dicit cecidiſſe:non tota cecidit,ſed à parte totū intelligitur. In omni enim perſecutione boni perſeuerāt,& mali quaſi de cœlo,id eſt, de eccleſia cadunt. Deniq; ſequitur, Sicut ficus mittit groſſos ſuos cum à uento agitat:] ſic de eccleſia cadunt mali,quando per aliquā tribulationem fuerint conturbati. Quòd autem,

Cœlum receſſit ut liber:] Eccleſia eſt quæ ſeparatur à malis, & uelut liber inuolutus continet in ſe ſibi nota myſteria.Quòd autem dicit, Reges terræ fugerunt & abſconderunt ſe in ſpelūcis terræ:] hoc ſignificat, quòd totus mundus in bonis & ſanctis refugium habiturus eſt ad eccleſiam: ut ſub eius protectione conſtitutus,peruenire poſſit ad uitam ęternam,auxiliante domino noſtro Ieſu Chriſto,qui uiuit & regnat in ſecula.

Homilia VI.

ET uidi alterum angelum aſcendentem ab orto ſolis.] Alterū angelum E eandem eccleſiam catholicam intelligit: ab ortu ſolis, à paſſione & reſurre-

reſurrectione domini clamãtem quatuor angelis terræ. Et clamauit uoce magna quatuor ange- A lis,quibus data eſt poteſtas lædere terrã & mare. Ne lęſeritis terram neq; mare.] Accipit autem gladium generaliter,ſiue contra quos in uitam interficit,ſiue quos inter ſe pro rebus tẽporalibus uſq; ad mortem litigare perſuadet. De tertio ſigillo dicit, equum nigrum exiſſe, & qui ſedebat ſuper eum,habebat in manu ſua ſtateram.] Libram, inquit,habebat in manu ſua,id eſt, examen æquitatis:quia dum fingit ſe iuſtitiam tenere,per ſimulationem lædit. Dum autem, In medio animalium,] id eſt,in medio eccleſiæ dicitur, Ne læſeris:] oſtenditur quòd ſpiritales nequitiæ potentiam in ſeruos dei non habẽt, niſi à deo acceperint.

B Vinum & oleum ne læſeris.] In uino & oleo, unctionem chriſmatis & ſanguinem domini, in tritico autem & hordeo eccleſiã dixit,ſiue in magnis ſiue in paruis Chriſtianis, ſiue in præpoſitis & populis. De quarto ſigillo, Equus pallidus. Et qui ſedebat ſuper eum nomen erat ei mors, & infernus ſequebatur eum:& data eſt ei poteſtas ſuper quartam partem terræ, interficere gladio, fame & morte,& beſtijs terræ.] Iſti tres equi, unum ſunt:& unum ſeſſorem habent diabolum. Nam equitem diabolũ eſſe & ſocios eius,ſexto ſigno manifeſtat:cum prælio ultimo equos dicit congredi. Tres ergo equi,fames & bella & peſtes intelliguntur, ſicut à domino in Euangelio prænunciatur. Equus albus,uerbũ eſt prædicationis in orbe terrarum. In equo ruſo & ſeſſore eius bella ſunt ſigni C ficata,quæ futura ſunt,imò fiunt,cum iam gẽs ſurgat contra gentem. Per equum pallidum & ſeſſorem eius,peſtis magna & mortalis ſignatur.

Et infernus ſequitur illum,] id eſt, expectat deuorationem multarum animarum. Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, uidi ſub ara dei animas interfectorum.] Aram dei eccleſiam dicit,ſub cuius oculis martyres effecti ſunt. Et licet animæ ſanctorum in paradiſo ſint,tamẽ quia ſanguis ſancto Gen.4 rum ſuper terram funditur,ſub ara clamare dicuntur: ſicut illud eſt, Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. Et cum aperuiſſet ſigillum ſextum, terræmotus factus eſt magnus:] id eſt, perſecutio nouiſſima. Et ſol factus eſt niger ſicut ſuccus cilicinus,& luna facta eſt tota ſicut ſanguis,& ſtel D læ ceciderunt in terram.] Quod eſt ſol & luna, hoc & ſtellæ,id eſt, eccleſia: ſed à toto pars intelligitur. Non enim tota eccleſia,ſed qui mali ſunt in eccleſia, ipſi cadunt de cœlo. Totam autem dixit, quia in toto orbe terrarum erit nouiſſima perſecutio. Et tunc qui iuſti fuerint permanebunt in eccleſia tanquam in cœlo: cupidi uero, iniuſti & adulteri acquieſcere habent diabolo & ſacrificare. Et tunc qui ſe Chriſtianos eſſe uerbis tantummodo dicunt,tanquam ſtellæ cadunt de cœlo, quod eſt Eccleſia. Sicut ficus magno uento agitata mittit groſſos ſuos. Agitatam arborem, Eccleſiæ comparauit:uentum magnum,perſecutioni: groſſos, hominibus malis, qui excutiendi ſunt & receſſuri ab eccleſia. Et cœlum receſſit ut inuolutus liber.] Et in hoc loco cœlum eccleſiam dicit,quæ à malis recedit,& intra ſe ſibi ſoli nota myſteria continet ſicut liber inuolutus: quem iniqui intelligere,nec uolũt omnino,nec poſſunt.

Et omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt.] Quod cœlum, hoc montes,hoc inſulæ ſignificãt,id eſt,eccleſiam omnem facta nouiſſima perſecutione de loco ſuo receſſiſſe: ſiue in bonis fugiẽdo perſecutionẽ, ſiue in malis fidei cedẽdo. Sed poteſt in utramq; partem conuenire, quia & bona pars mouetur de cœlo ſuo,fugiens,id eſt,amittẽs illud quod habet:ſicut illud, Mouebo can- Apoc.2. delabrum tuum de loco ſuo. Et reges terræ & magiſtratus.] Reges, potentes homines accipimus. Ex omni enim gradu & conditione conuertuntur ad Chriſtum. Cæterum qui tunc reges erunt,prętet unum perſecutorem? Abſconderunt ſe in ſpeluncis & petris montium,] Confugiunt omnes in præſenti ſeculo ad fidem eccleſiæ, & in abſcondito myſterio ſcripturarum cõteguntur. Et dicunt, cadite,] id eſt,tegite: Et abſcõdite nos.] id eſt, homo uetus à dei oculis abſcondatur. Et aliter, Qui cogitat futurum iudicium, conuertetur ad montes,id eſt,ad eccleſiam:ut abſcondantur peccata ſua per pœnitentiam in præſenti tempore,ne futuro puniantur. Donec ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorum] Eccleſiam denũciat:& dicit malis hominibus, id eſt ſiniſtrę parti lædenti, Ne læſeris.] Hæc eſt uox quæ in medio quatuor animalium dicit lædenti,

Vinum & oleum ne læſeris. In uino & oleo, omnes qui ſunt iuſti intelliguntur:quos nec diabolus nec mali homines lædere poterunt,niſi quotiens ad eorum probationem permiſerit deus. Vinum,inquit,& oleum ne læſeris.] Præcepit dominus omnem terrã ſuam ſpiritalem non lædi, quouſq; omnes ſignentur. Et audiui numerũ ſignatorum,cẽtum quadraginta quatuor milia ſignati ex omni tribu filiorũ Iſrael.] Centum quadragintaquatuor milia, omnino omnis eccleſia eſt. Poſtea uidi,& ecce populus multus quem dinumerare nemo poterat ex omnibus populis,gentibus et linguis. Non dixit,poſt hæc uidi aliũ populũ: ſed uidi populũ:id eſt,eundẽ quem uiderat in iſtis cẽtum quadragintaquatuor milibus. Hunc uidi innumerabilẽ ex omni tribu & lingua, quia omnes gentes inſertæ ſunt radici credendo. Dominus in Euangelio totam eccleſiam tam de Iudæis quàm de Gentibus,in tribubus Iſrael duodecim demonſtrat:dicẽs, Sedebitis ſuper duodecim thronos, iu Matt.19 dicãtes duodecim tribus Iſrael. Amicti ſtolis albis.] Stolas albas,donum ſpiritus ſancti intelligit.

Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni. [Angelos,eccleſiam dicit:quia præter ipſam nihil aliud deſcribebat. Et reſpondit mihi unus de ſeniorib.dicẽs, Iſti qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? &c. Vnus de ſenioribus qui reſpõdit,officiũ indicat ſacerdotũ: quia eccleſiã,id eſt,populũ in eccleſia docẽt,quę ſit remuneratio laboris ſanctorum, dicens, Hi ſunt qui uenerũt ex magna tribulatione,quia lauerũt ſtolas ſuas in ſanguine agni.] Nõ

enim

enim ut aliqui putant, martyres ſoli ſunt, ſed om-
nis populus in Eccleſia: quia non in ſanguine ſuo
dixit lauiſſe ſtolas ſuas, ſed in ſanguine agni, id eſt,
in gratia dei per Ieſum Chriſtum: ſicut ſcriptũ eſt,
1. Ioan. 1 Et ſanguis filij eius mũdauit nos. Et qui ſedet in
throno habitat ſuper eos,] Ipſi eñ thronus ſunt,
ſuper quos habitat deus in Eccleſia. Neq; cadit
Eſa. 15 ſuper eos ſol neq; æſtus.] Sicut dicit Eſaias de ec-
cleſia, Erit in umbra ab æſtu. Et deducet ad uitæ
fontes aquarũ.] Omnia hęc etiam in pręſenti uita
ſpiritaliter, eccleſię eueniunt, cum dimiſſis pecca
tis reſurgimus, & uitæ prioris ac ueteris hominis
lugubre expoliati, in baptiſmo Chriſtum indui-
mur, & gaudio ſanctiſpiritus implemur. Cum
aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilẽtium
in cœlo:] id eſt, in eccleſia, Quaſi media hora.]
In ſemihora, oſtendit initium quietis æternæ. Et
uidi ſeptem angelos qui ſtant in conſpectu dei.]
Septem angelos, eccleſiam dixit, Qui accepe-
runt ſeptem tubas, id eſt perfectã prędicationem:
Eſa. 58 ſicut ſcriptum eſt, Exalta ſicut tuba uocem tuam.

Et alius angelus uenit & ſtetit ante altare.] Ali
um angelum quem dicit, non poſt illos ſeptem ue
nit, quia ipſe eſt dominus Ieſus Chriſtus: Ha-
bens thuribulum aureum,] quod eſt corpus ſan-
ctum. Ipſe enim dominus factus eſt thuribulũ, ex
quo deus odorem ſuauitatis accepit, & propitius
factus eſt mundo; qui obtulit ſeipſum in odorem
ſuauitatis. Et accepit angelus thuribulum, &
impleuit illud ex igne altaris.] Accepit Ieſus cor
pus, id eſt, eccleſiam: & perficiendo patris uolun-
tatem, impleuit illam igne ſpiritusſancti. Et fa-
ctæ ſunt uoces & tonitrua & fulgura & terræmo-
tus] Omnia hæc, ſpiritales ſunt eccleſiæ prædica-
tiones & uirtutes. Et ſeptẽ angeli q.n habebant
ſeptem tubas, pręparauerunt ſe ut tuba canerẽt:]
id eſt, eccleſia præparauit ſe ad prædicandum.

Et primus tuba cecinit, & facta eſt grando &
ignis mixtus ſanguine.] Facta eſt ira dei, quæ ha-
beret in ſe multorum necem. Et miſſa eſt in ter-
ram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia
pars arborum, & omne fœnum uiride combuſtũ
eſt.] Quod eſt terra, hoc & arbores, hoc fœnum:
id eſt homines. Fœnum autem uiride, carnem in-
tellige ſanguineam & luxurioſam: ſecũdum illud,
Eſaie 40 Omnis caro fœnum. Et ſecundus tuba cecinit,
& uelut mons magnus ardẽs igni miſſus eſt in ma
re.] Ardens mõs, diabolus eſt. Et quod tertia pars
terræ uel arborum, hoc tertia pars maris. Et ho-
mines habentes animas.] impios dixit: ut oſten-
deret in carne uiuos, ſed ſpiritaliter mortuos. Et
etiam tertiam partem nauium corruperunt doctri
na ſua. Hæretici corruperunt eos qui illis acquie-
uerunt. Et tertius angelus tuba cecinit, & ceci-
dit de cœlo ſtella magna ardens uelut facula.] De
eccleſia dicit cecidiſſe homines ſuperbos & impi
os. Magnam uero ſtellam dixit, quia perſonæ ma-
lorum, & poteſtatẽ uel diuitias habentiũ. Et no-
men huius ſtellæ dixit abſynthium.] Tertia pars
hominum facta eſt ſimilis ſtellæ quæ ſuper illã ce-
cidit. Et multi hominum mortui ſunt ab aquis,

quoniam amaricauerunt aquæ.] Hoc in his qui re
A baptizantur manifeſte intelligi poteſt. Et quar-
tus tuba cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, &
tertia pars lunæ & ſtellarum.] Sol, luna & ſtellæ,
eccleſia eſt: cuius tertia pars percuſſa eſt. In tertia
parte, intelliguntur omnes mali. Percuſſa eſt aũt,
id eſt, ſuis malis tradita & uoluptatibus: ut redun-
dantibus & inoleſcentibus peccatis, ſuo tempo-
re reuelaretur. Et uidi & audiui uocem unius
aquilæ uolantis in medio cœli, & dicentem, Væ
uæ uæ habitantibus terram.] Aquilam eccleſiam
intelligit, uolãtem in medio cœli: id eſt, in medio
ſui diſcurrentem, & plagas nouiſſimi tẽporis ma-
gna uoce prædicantem. Quando enim ſacerdos
diem iudicij annunciat, aquila in medio cœli uo-
B lat. Sicut ergo ſupra dictum eſt, alius angelus quẽ
dixit aſcendiſſe ab ortu ſolis, eccleſia eſt: aſcẽdens
ab ortu ſolis, id eſt, à paſſione uel reſurrectiõe do-
mini. Quod aũt dicit, Ne læſeris terrã neq; ma-
re:] Hoc quondie prædicando malis hominibus
clamat. Quod dicit, Vinum & oleum ne læſe-
ris:] In uino & oleo, omnes qui ſunt iuſti in Eccle
ſia intelligũtur, quos nemo lædere poterit niſi ad
probationem illorum permiſerit deus. Quod au-
tem ait: Centum & quadraginta quatuor millia
ſignatos:] tota eccleſia ſignificata eſt. Quod au-
tem dixit, Amictos eſſe ſtolis albis:] In ſtolis,
donum ſpiritusſancti intelligitur. Angelos ſtan
tes circa thronum,] eccleſiam dixit, quia præter
illam nihil aliud ſcribebat. Qui ſunt iſti, ait ſeni
C or, & unde uenerunt?] Officium iſtud indicat ſa-
cerdotum, qui populum in eccleſia docẽt. Quod
dixit, Lauerunt ſtolas,] de tota eccleſia dixit,
non de martyribus tantum: deniq; nõ dicit in ſan-
guine ſuo, ſed agni, quod utiq; per baptiſmi ſacra
mentum impletur. Et qui ſedet ſuper thronum
habitat ſuper illos:] Ipſi enim thronus ſunt ſuper
quos ſedet deus. Neq; cadet ſuper eos ſol, neq;
ullus æſtus: & deducet eos ad uitæ fontes aqua-
rum.] Omnia hæc etiam in præſenti ſeculo, & in
his diebus ſpiritaliter eccleſiæ eueniunt: dum ita
per gratiam dei defenditur, ut perſecutionibus
mundi huius exerceatur potius quàm uincatur.
Quod dicit, In ſemihora ſilentium factum in
cœlo:] in eccleſia dicit, & ſignificat initium quie-
D tis æternæ. Et ſeptem angelis tubis canenti-
bus:] In angelis eccleſia, in tubis prædicatio ec-
cleſiæ intelligitur. Alius angelus quem ſupra
dixit ſtetiſſe ante altare:] Chriſtus dominus eſt,

Habens thuribulum aureum,] corpus ſcilicet
ſanctum: per quod deus pater paſſionis incẽſum,
odorem ſuauitatis accepit. Quod aũt dicit, Fa-
ctæ ſunt uoces, fulgura & tonitrua:] prædicatio-
nes ſunt eccleſiæ ſpiritales. Septem angeli qui
ſe præparauerũt ut canerent,] eccleſia eſt: in qua
per totũ mundum cõtra omnia peccata uel crimi
na fit prædicatio ſpiritalis. Quòd autem Canen
te primo angelo tertia pars terræ combuſta eſt:]
ſignificat homines ſuperbos & uoluptatibus de-
ditos, quos deus iuſto iudicio permittit incen-
dio luxuriæ uel cupiditatis exuri. Quòd autem
Canente

Canente ſecundo angelo,mons ardens cecidit
in mare:] mons ille diabolus, mare mundus iſte A
intelligitur. Tertia pars maris,] ſicut ſupra di
ctum eſt,homines iniqui & impij. Quòd autem,
Tertio angelo canente, ſtella magna cecidit
de cœlo:] Homines magni intelliguntur,qui ma-
lis moribus & iniquis actibus de Eccleſia tãquam
de cœlo cadunt. Quòd dicit, Multi hominum
mortui ſunt ab aquis,quoniam amaricauerunt a-
quæ:] Hoc in his qui rebaptizantur intelligi po-
teſt.Quòd aũt, Canente quarto angelo,ſolis &
lunæ & ſtellarum tertia pars percuſſa eſt,] in his
Eccleſia intelligitur:in qua quotidie qui mali uel
ficti ſunt,perſuadente diabolo peccatorũm uulne
ribus percutiuntur in anima. Quòd autem dicit,
Aquilam uolantem in medio cœli, & claman B
tem,uæ uæ uæ,] Eccleſiam intelligi uoluit uolan-
tem in medio cœli,id eſt in medio ſui, & per aſſi-
duitatem prædicationis plagas nouiſſimi tempo-
ris annunciãtem. Quãdo enim ſacerdos in Eccle-
ſia dei diem iudicij annunciat,aquila in medio cœ
li uolat.Concedat diuina pietas, ut dum & ſacer-
dotes ſtudent iugiter prædicare,& populi ea quæ
prædicantur fideliter adimplere,ſimul mereantur
ad æterna peruenire: præſtante domino Ieſu Chri
ſto,Qui uiuit &c.

Homilia VII.

ODO fratres chariſſimi, cum Apo-
calypſis legeretur audiuimus, quia
M Quinto angelo tuba canente, ſtel
la de cœlo ceciderit ſuper terram.] C
Vna ſtella, eſt corpus multorum ca-
dentium per peccata. Et data eſt ei clauis putei a-
byſſi.] Stella abyſſus,puteus, homines ſunt: ergo
ſtella cecidit in cœlo,id eſt, populus peccator de
Eccleſia. Et accepit clauem putei abyſſi,] id eſt
poteſtatem cordis ſui: ut aperiat cor ſuum in quo
diabolus deligatus non compeſcatur,ut faciat uo
luntatem ſuam. Et aperuit puteum abyſſi, id
eſt manifeſtauit cor ſuum ſine ullo timore uel pu-
dore peccandi. Et aſcendit fumus de puteo:]
id eſt,de populo aſcendit quod cooperit & obſcu
rat Eccleſiam: ita ut dicatur, Et obſcuratus eſt
ſol,& aer de fumo putei.] Obſcuratum dixit ſo-
lem,non occidiſſe. Peccata enim malorum & ſu-
perborum hominum quæ paſſim committuntur D
per orbem, obſcurant ſolem, id eſt Eccleſiam,&
ſanctis ac iuſtis interdum faciunt obſcuritatem:
quia tantus eſt malorum numerus,ut aliquotiens
uix inter eos appareant iuſti. Sed lumen eorum
extinguere non poſſunt,quia illis ad malum con-
ſentire non acquieſcunt. Et ex fumo putei exie-
runt locuſtæ in terram, & data eſt eis poteſtas, ſi-
cut habent poteſtatem ſcorpij,] id eſt,ueneno læ-
dere. Et præceptum eſt illis ne læderẽt fœnum
terræ,neq; omnem arborem,niſi homines: & da-
tum eſt eis ne occiderent eos.] Quia duæ partes
ſunt in Eccleſia, bonorum ſcilicet & malorum:
una pars ſic percutitur ut corrigatur, alia uolupta
tibus ſuis relinquitur. Pars bonorum humiliatio-
ne trahitur ad cognitionem iuſtitiæ dei, & com-
memorationem pœnitentiæ: ſicut ſcriptum eſt,
Bonum mihi quia humiliaſti me, ut cognoſcam Pſal. 118
iuſtificationes tuas. Datum eſt illis ne occide-
rent,ſed ut cruciarent: & cruciatus eorum ſicut
cruciatus ſcorpij cum percutit hominem.] Hoc
tunc fit,quando diabolus per uitia uel per pecca-
ta uenena propinat. Et quærent homines mor-
tem.] Mortem uero requiẽ dixit. Quærent itaq;
mortem:ſed malis,id eſt tribulationibus: ut ipſi re
quieſcant dum mala moriuntur. Super capita,
inquit,earum tanquam coronæ ſimiles auro.] Ec
cleſia ſuperius deſcripta eſt in uigintiquatuor ſe-
nioribus qui habent coronas aureas:iſti autem ſi-
miles auro,hæreſes ſunt,quæ imitãtur Eccleſiam.
Et habebãt capillos ſicut capillos mulierum.]
In capillis mulierum non ſolum ſexum effœmina
tum, ſed etiam utrumq; ſexum uoluit oſtendere.
Et habebant caudas ſimiles ſcorpijs, & aculei
in caudis earum.] Caudas,hæreticorum præpoſi-
tos dicit,ſicut ſcriptum eſt:Propheta docens men
dacium,hic eſt cauda.Qui ſunt pſeudoprophetæ:
& hi crudelia regum iuſſa implent. Habentes
ſuper ſe regem angelum abyſſi.] Id eſt diabolum,
uel regem ſeculi.Abyſſus,populus eſt, cui diabo-
lus dominatur. Væ unum abijt, & ecce duo uæ
uenient. Poſt hæc ſextus angelus tuba cecinit.]
Hinc incipit nouiſſima prædicatio. Et audiui
unum ex quatuor angelis altaris aurei quod eſt
in conſpectu dei, dicentem ſexto angelo qui ha-
bebat tubam, Solue quatuor angelos qui alligati
ſunt in flumine magno Euphrate.] Altare quod
eſt in conſpectu dei,Eccleſiam uult intelligi: quæ
in tempore nouiſſimæ perſecutionis audeat uer-
ba crudeliſſimi regis aut iuſſa contemnere, & ab
obtemperantibus diſcedere. Solue quatuor an
gelos in flumine Euphrate.] Flumen Euphraten,
peccatorem populum dicit: in quo ſatanas & pro
pria uoluntas ligata eſt. Euphrates autem fluuius
eſt Babylonis,quæ interpretatur confuſio. Vnde
ad ipſum fluuium pertinent, quicunq; res confu-
ſione dignas exercent. Et ſoluti ſunt quatuor
angeli,] Id eſt,inchoata eſt perſecutio: Parati
in horam & diem & menſem & annum,ut occide
rent tertiam partem hominum.] Hæc ſunt qua-
tuor tempora triennij,& pars temporis. Et nu-
merus, inquit, exercituum beſtiæ, myriades my-
riadum.] Audiuit numerum eorum, ſed non di-
xit quot myriadum. Et uidi in uiſione equos,
& qui ſedebant ſuper eos habebant loricas igne-
as & hyacinthinas ac ſulphureas.] Equos, homi-
nes dicit:ſeſſores,ſpiritus nequam armatos igne,
fumo & ſulphure. Et capita eorum erant ſicut
leonum,] Ad ſæuiendum in perſecutione. Ex
ore eorum exiuit fumus, ignis & ſulphur:] Id eſt,
blaſphemiæ de ore eorum contra deum egrediun
tur. Caudæ eorum ſimiles ſerpentibus.] Cau-
das,præpoſitos dixit:capita,principes mundi.
Et in his nocet.] Diabolus, & ſine his nocere
non poteſt. Aut enim ſacrilegi reges male iuben-
do, aut ſacrilegi ſacerdotes male docendo nocẽt.
Et uidi,inquit,alium angelum fortem deſcen-
dentem

dentem de cœlo,amictum nube:& iris,] id eſt ar-
cus, In capite eius:& facies eius ſicut ſol.] Ami-
ctus nube, dñs intelligit̃ amictus Eccleſia. Legi-
Eſa. 60 mus eñ ſanctos nubes,ſicut Eſaias dicit, Qui ſunt
hi qui in nubes uolant?Indutũ itaq; nube ſpiritali,
ſancto corpore,Chriſtũ intellige. Et iris ſuper
caput eius,] Id eſt,uel iudiciũ quod fit & quod fu
turũ eſt, uel promiſſio perſeuerans. Quod aũt di-
xit, Facies eius ſicut ſol:] propter reſurrectionẽ
dñi dixit.Sicut ſol enim apparuit quando à mortu
is reſurrexit. Et pedes eius ſicut colũna ignis.]
Pedes,Apoſtolos dicit,per quos in uniuerſo mun
do doctrina eius diſcurrit, Aut certe quia pes no-
uiſſima pars corporis eſt:poſt ignẽ nouiſſimæ per
ſecutionis futurã dicit ſanctorum claritatem. Et
poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrũ
autem ſuper terrã.] Id eſt, ad prædicandum trans
mare, & in uniuerſo orbe terrarum. Et clamauit
uoce magna,quemadmodum cum leo rugit:] Id
eſt,fortiter prædicauit. Et cum clamaſſet,locu
ta ſunt ſeptem tonitrua uoces ſuas,] Quæ ſunt &
ſeptem tubæ. Et audiui uocem de cœlo dicen
tem, Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, noli
ea ſcribere.] Propter obtundendos dictum eſt:
ut non paſſim omnibus pateant uerba dei. Alio
Apoc. 22 denique loco propter ſeruos ſuos, Ne ſignaueris,
inquit, uerba prophetiæ huius: & oſtendit qui-
bus ſignari iuſſerat, & quibus non. Qui perſe-
uerauerit, inquit, nocere, noceat,& qui in ſordib.
eſt ſordeſcat adhuc.] Ecce quibus ſignatũ eſt uer
bum dei.Propterea in ſimilitudinibus loquitur il-
lis:ut qui iuſtus eſt, iuſtiora faciat, ſimiliter & ſan-
ctus ſanctiora. Ecce quibus non eſt ſignatũ. Quã
obrem oremus,ut etiam implere dominus per ſu-
am pietatem dignetur, Qui cum patre & ſpiritu
ſancto uiuit & regnat, Amen.

Homilia VIII

Vox de cœlo,] imperiũ eſt dei qui
Eccleſiæ cor tangit, & iubet perci
pere eã quia Eccleſia aperto libro
futuram pacẽ prędicauit. Et abij
ad angelũ, ut daret mihi librum.]
Hoc ex perſona Ioannis Eccleſia dicit deſiderans
perdoceri. Et dixit mihi, Accipe & comede il-
lum,] id eſt,tuis uiſceribus pande, & deſcribe in la
titudine cordis. Et faciet amaricari uentrẽ tuum,
ſed in ore tuo erit dulce ut mel.] Id eſt,cum perce-
peris, oblectaberis eloquij diuini dulcedine, ſed
amaritudinẽ ſenties cum prædicare & operari cœ
peris quod intellexeris: ſicut ſcriptũ eſt. Propter
Pſal. 46 uerba labiorum tuorum ego cuſtodiui uias duras.
Et aliter, Erit,inquit,in ore tuo dulce ut mel, &
in uentre amaritudo.] In ore intelliguntur boni
& ſpiritales Chriſtiani,in uentre carnales & luxu-
rioſi. Inde eſt quòd cum uerbum dei prædicatur,
ſpiritalibus dulce eſt: carnalibus uero quorum ſe-
Phil. 3 cundum Apoſtolum deus uenter eſt, amarum ui-
detur & aſperum. Et data eſt mihi arundo uir-
gę ſimilis,dicens,Surge & metire templum dei &
altare,& adorantes in eo.] Eccleſiam iubet recen
ſeri, & pręparari ad ultimum, & adorantes in ea.

Sed quia non omnes qui uidentur adorant: ideo
dixit, Atrium quod eſt foris templum, eijce fo-
ras:& ne metiaris illud.] Ipſi atrium ſunt qui uidẽ
tur in Eccleſia eſſe & foris ſunt: ſiue hæretici,ſiue
male uiuentes catholici, Quoniam datum eſt
gentibus,& ciuitatem ſanctam calcabunt menſi-
bus duodecim.] Qui excludentur, & quibus
dabit̃, utrique calcabunt eam. Et dabo duobus
teſtibus meis:] id eſt,duobus teſtamentis. Et
prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta.]
Numerum nouiſſimæ perſecutionis dixit, & futu
ræ pacis, & totius tẽporis à domini paſſione: quo
niam utrunque tempus totidem dies habet,quod
ſuo in loco dicetur. Saccis, id eſt cilicijs ami-
cti,] quod in ἐξομολογήσει, id eſt confeſſione ſint
conſtituti, qui ſenſu humilitatis dixit ſaccis ami-
ctos. Deinde oſtendit qui ſunt hi duo teſtes, di-
cens, Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra,
in cõſpectu terræ dei ſtantes.] Hi ſunt qui ſtant
non qui ſtabunt.Duo candelabra Eccleſia eſt,ſed
pro numero teſtamentorum duo. Sicut quatuor
angelos dixit Eccleſiam,cum ſint ſeptem pro nu-
mero angelorũ terræ: ita & ſeptem candelabra, ſi
unum uel amplius pro locis nominet, tota Eccle-
ſia eſt. Nam Zacharias unum candelabrum uidit
ſeptiforme,& has duas oliuas, id eſt, teſtamẽta in-
fundere oleum candelabro. Hæc eſt Eccleſia: ſi-
cut ſunt ibidem ſeptem oculi, ſeptiformis gratia
ſpiritusſancti, qui ſunt in eccleſia. Et ſi quis uult
eos lædere uel occidere,ignis exiet ex ore eorum,
& deuorabit inimicos eorum:] Id eſt, ſi quis eccle
ſiam uel lędit uel lædere uoluerit, precibus oris e-
ius diuino igne aut in præſenti ad correctionem,
aut in futuro ſeculo ad damnationem conſume-
tur. Hi habent poteſtatem claudere cœlum nu-
bibus,ne pluat in diebus prophetiæ eorum.] Ha-
bent ait,non habebunt.Hoc ideo dicit, quia tem-
pus quod nunc agitur ſignificauit. Sed & ſpirituali
ter cœlum clauditur, ne imbrem pluat: id eſt, ne
occulto, ſed tamẽ iuſto iudicio dei ſuper ſterilem
terram de eccleſia benedictio deſcendat. Et cũ
finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendet
de abyſſo faciet cum eis prælium.] Aperte hæc o-
mnia oſtendit ante nouiſſimam perſecutionem
fieri, cum dicit, cum finierint teſtimonium ſuum:
utiq; illud quod præbent uſque ad reuelationem
Chriſti. Et uincet eos & occidet.] Vincet,in eis
qui ſuccubuerint: occidet, in eis qui cõfeſſi deum
fuerint. Et corpus eorum proijcitur in plateis ci
uitatis magnæ] Duorum dicit unum corpus, ali-
quando corpora, ut & numerum teſtamentorum
ſeruaret, & Eccleſiæ unum corpus oſtenderet. In
plateis ciuitatis magnæ, id eſt in medio Eccleſiæ.
Et uident de populis tribus & linguæ corpus
eorum, per dies tres & dimidium:] id eſt, annos
tres & menſes ſex. Miſcet enim tempus,nũc præ- Ioan. 16
ſens, nunc futurum. Et corpora eorum non ſi-
nunt poni in monumento,] Votum eorum &
impugnationem dixit:non quo ualeant facere ne
ſit Eccleſia in memoria, ſicut & illud, Nec uos in- Matt. 23
tratis, nec alios ſinitis intrare: cum multi introie-

rint etiam illis impugnantibus. Sic ergo non ſinũt
poni in monumentũ. Et habitãtes in terra gau-
dẽt ſuper eos, & epulantur, & munera inuicẽ mit-
tunt. Hoc ſemper factũ eſt: & nunc inuicẽ mittũt,
& nouiſſime gaudebunt & epulabuntur. Quoti-
ens enĩ iuſti affligunt, exultant iniuſti & epulant.
Quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos,]
Per plagas, quæ pro contemptu teſtamentorũ dei
humanum genus affligunt. Deniq; etiam ipſe ui-
ſus iuſtorum grauat iniuſtos, ſicut ipſi dicunt, Gra
uis eſt nobis etiam ad uidendum. Gaudebunt au-
tem ubicunque, ueluti iam nihil habuerint quod
impatienter ferant: diſturbatis & occiſis iuſtis, &
eorum hæreditate poſſeſſa. Et poſt dies tres &
dimidiũ ſpiritus uitæ à deo intrauit in illos.] Iam
dictum eſt de diebus. Hucuſq; angelus futurum
narrauit: & inducit factũ quod futurum audit.
Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus
cecidit ſuper uidentes eos. Et audiui uocem ma-
gnam de cœlo dicentẽ, Aſcendite huc. Et aſcen-
derunt in cœlum in nube.] Hoc eſt quod Apoſto
1 Theſ. 4 lus dixit, Rapiemur in nubibus obuiã in Chriſto.
Ante aduentum autem domini nulli hoc poſſe cõ
1 Cor. 15 tingere ſcriptũ eſt, Initium Chriſtus, deinde hi qui
ſunt Chriſti in aduentu eius. Vnde excluditur om
nis ſuſpicio quorundam, qui putant hos duos te-
ſtes duos uiros eſſe, & ante aduentum Chriſti cœ-
lum in nubibus aſcendiſſe, Quomodo aũt potue-
runt habitantes terram de duorum nece gaudere,
cum in una ciuitate morerentur: & munera inui-
cem mittere, ſi tres dies ſunt quo antequam gau-
deant de nece, contriſtabuntur de reſurrectione?
Aut quales epulæ aut uoluptas eſſe poteſt in pla-
teis epulãtium, cadaueribus humanis epulis mor-
bum triduano fœtore reddentibus? Vnde nos do
minus liberare dignetur, Amen.

Homilia IX

QVOD audiuimus fratres in lectione
quæ recitata eſt, quia In illa hora fa
ctus eſt terræmotus magnus:] In il-
lo terręmotu perſecutio intelligitur,
quam diabolus per malos homines
exercere conſueuit. Et decima, inquit, pars ci-
uitatis cecidit, & occiſa ſunt in terra nomina uiro-
rum ſeptẽ milia.] Et denarius & ſeptenarius per-
fectus eſt numerus. Quod ſi non eſſet, à parte to-
tum intelligendum erat. Duo ſunt enim ædificia
in eccleſia, unum ſupra petram, aliud ſupra are-
nam. Quod ſupra arenam eſt, dicitur corruiſſe.
Et cæteri timuerunt, & dederunt claritatem
deo.] Qui ſupra petrã ædificati ſunt, & cũ illis qui
ſuper arenam erant cadere nõ potuerunt. Ideo au-
tem dixit, timuerũt, quia uidens iuſtus peccatoris
interitum, plus accenditur in obſeruatione præce
Pſal. 25 prorum, ſicut dicitur, Et lauabit manus in ſangui
1 ne peccatoris. Et apertum eſt, inquit, templũ
dei in cœlo, id eſt, in eccleſia incarnationis Chri-
ſti myſteria patefacta ſunt: unde oſtenditur eccle
ſia cœlum eſſe. Et uiſa eſt arca teſtamenti eius
in templo eius.] Id eſt, intellectum eſt eccleſiam
eſſe arcam teſtamenti. Et facta ſunt fulgura &
tonitrua & terræmotus.] Hæc omnia, ſunt uir-
A tutes prædicationis & coruſcationis & bellorum Act. 8
eccleſię. Et ſignum magnum eſt in cœlo uiſum,
mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius.] ec-
cleſiam dicit, partem ſuam, id eſt, homines fictos
& malos Chriſtianos ſub pedibus habere. Et
in capite eius corona ſtellarum duodecim.] Iſtæ
duodecim ſtellæ, dnodecim Apoſtoli intellig[i]
poſſunt. Sole autem amicta ſpem reſurrectionis
ſignat, propter illud quod ſcriptum eſt, Tunc iu- Matt. 13
ſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum.
Draco magnus rufus,] diabolus eſt quærens
eccleſiam natum deuorare, Habens, inquit, cor
nua decem & capita ſeptem.] Capita reges ſunt,
cornua uero regna. In ſeptẽ enim capitibus omes
reges, in decẽ cornibus omnia regna mũdi dicit.
B Et cauda eius trahebat tertiam partem ſtella-
rum cœli, & miſit eas in terram.] Cauda, prophe-
tę iniqui ſunt, id eſt, hæretici: qui ſtellas cœli per
iteratum baptiſma adhærentes ſibi deiiciunt in
terram: ipſi ſunt ſub pedibus mulieris. Multi, ho-
mines illos eſſe æſtimant, quos ſibi conſentien-
tes diabolus fecit ſodales: multi, angelos qui cum
illo quando cecidit præcipitati ſunt. Parturi-
ens cruciatur ut pariat.] Per omne tempus quoti-
die parit eccleſia, in proſperis & in aduerſis. Et
draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura, ut
cum peperiſſet filium eius deuoraret.] Semper e-
nim in cruciatibus parit eccleſia Chriſtum per mẽ
bra, ſemper & draco quærit deuorare naſcentem.
C Et genuit mulier filium maſculum,] Id eſt,
Chriſtum. Deinde corpus eius, id eſt eccleſia, ſem
per generat Chriſti membra. Maſculum autem di
xit uictorem aduerſus diabolum. Et mulier fu
git in eremũ.] Mundũ iſtum non incongrue ere-
mum accipimus, ubi uſq; in finem Chriſtus eccle-
ſiam gubernat & paſcit: in quo ipſa eccleſia ſuper
bos & impios homines tanquam ſcorpiones & ui
peras, & omnem uirtutem ſatanæ per Chriſti ad-
iutorium calcat & conterit. Et factum eſt bel-
lum in cœlo,] id eſt in eccleſia. Michael & an-
geli eius pugnabant cum dracone.] Michaelem,
Chriſtum intellige: & angelos eius, ſanctos homi
nes. Et draco pugnauit & angeli eius.] Id eſt
diabolus & homines uoluntati eius obtemperan-
tes, Nam abſit ut credamus diabolum & angelos
eius in cœlo auſos eſſe pugnare: qui in terra unum
D Iob auſus non eſt tentare, niſi eum à domino po-
ſtularet ut læderet. Et non ualuerunt, neq; lo-
cus eorum inuentus eſt amplius in cœlo,] id eſt in
hominibus ſanctis. Qui credentes, ſemel expul-
ſum diabolum eiuſq; ſatellites amplius non recipi
unt, ſicut Zacharias dixit: ut ſemel exterminata
idola amplius non recipiant locum. Et expul
ſus eſt draco magnus, anguis antiquus qui dicitur
diabolus & ſatanas: & angeli eius cum eo.] Dia-
bolus & ſpiritus immundi omnes cum ſuo prin- 13
cipe de ſanctorum cordibus expulſi ſunt in terrã:
id eſt, in homines qui terrena ſapiunt, & totam
ſpem ſuam in terra conſtituunt. Et audiui uocem
magnam de cœlo dicentem, Modo facta eſt ſalus
&uir-

& uirtus & regnum dei noſtri,] Id eſt eccleſiæ. O-
ſtendit in quo cœlo iſta fiant. Apud deũ enim ſem
per fuit & uirtus & regnũ & poteſtas filij eius. Sed
in eccleſia dixit per uictoriã factam Chriſti ſalutẽ:
Matt.13 quam uidentes illi de quibus dñs dixit, Multi iuſti
& prophetæ cupierunt uidere quæ uidetis, dixe-
runt, Modo facta eſt ſalus domini noſtri. Quo
niam excluſus eſt accuſator fratrũ noſtrorũ, &c.]
Si autem, ut quidam putant, angelorum uox eſt
in cœlo ſuperiore, & non ſanctorum in eccleſia:
non dicerent, accuſator fratrum noſtrorum, ſed ac
cuſator noſter, nec accuſat ſed accuſabat. Quod ſi
iuſtos in terra poſitos appellauerũt angeli fratres
ſuos, non erat gaudium miſſum eſſe diabolum in
terra: quem moleſtiorem poſſunt experiri ſancti
ſecum in terris poſitum, quàm ſi, ut dicitur, ad huc
eſſet in cœlo. Sic enim terræ maledicunt dicentes,
Væ tibi terra & mare.] Id eſt qui cœlum non
eſtis: Quia deſcendit ad uos diabolus, habens
iram magnam, ſciens quia breue tempus habet.]
Deſcendit, inquit, ut allegoriam ſeruaret. Cæte-
rum omnes in cœlo ſunt, id eſt in eccleſia, quæ iu-
ſte cœlum dicitur: unde deiectus à ſanctis diabo-
lus deſcendit in ſuos, qui pro amore terreno terra
ſunt. Deinde autem de cœlo nõ ſic dixit, quòd in
hominibus fieret iam cœlum factis: ſed quòd ſint,
non quod fierent, Non enim poſſunt ſancti cœlũ
factum fieri, niſi diabolo excluſo. Nõ ergo primo
nomine, ſed ſecundo appellauit eos cœlũ: in qui-
bus ultra diaboli locus inuẽtus nõ eſt. De quo pe-
riculo nos dominus ſub ſua protectione liberare
dignetur, Qui uiuit &c.

Homilia X

MODO fratres chariſſimi audiuimus,
quia cum uidiſſet draco quòd de ſan
ctis excluſus eſſet in terram, id eſt, de
cœlo in peccatores, perſecutus eſt
mulierẽ quæ peperit maſculũ. Quan
to enim diabolus de ſanctis deijcitur, tanto magis
eos perſequitur. Et datæ ſunt mulieri,] id eſt ec
cleſiæ, Duæ alæ aquilæ magnæ ut uolaret in de-
ſertum locum: ubi alitur per tempus & tempora
& dimidium temporis à facie ſerpẽtis.] Tempus
& annus intelligitur, & centum anni. Duæ alæ ma
gnæ, duo ſunt teſtamenta eccleſiæ quæ accepit,
quibus ſerpentem euaderet in eremum. In locum
ſuum dixit, id eſt in hoc mundo ubi ſerpentes &
ſcorpiones habitant: quia illi dictum eſt, ſicut do-
Matt.10 minus dicit, Ecce ego mitto uos ſicut oues in me-
Ezech.2 dio luporum, & Ezechieli dicitur, Fili hominis in
ter ſcorpiones habitas. Et miſit ſerpens ex o-
re ſuo poſt mulierem aquam,] id eſt uiolentiam
perſecutorum. Et adiuuit terra mulierem, & a-
peruit os ſuum, & abſorbuit flumẽ quod miſit dra
co de ore ſuo.] Terram ſanctam dicit, id eſt ſan-
ctos. Quotiens eñ perſecutiones eccleſię irrogan
tur, ſanctæ terræ precibus, id eſt, omnium ſancto-
rum orationibus aut amouentur, aut temperanť.
Nam & dominus noſter Ieſus Chriſtus qui inter-
pellat pro nobis & has perſecutiones remouet: cũ
ipſa terra ſedet à dextris uirtutis. Item aliter, mulie

rem uolaſſe in deſertum, ipſam eccleſiam intelli-
A git, in qua nouiſſimo tempore ſub Helia creditu-
ra eſt ſynagoga. Alas duas aquilæ magnæ, duos
uult intelligi prophetas: ſcilicet Heliam, & qui
cum eo uenturus eſt. Aqua emiſſa de ore draco-
nis, exercitum perſequentium eam ſignificat: ab-
ſorpta aqua, de perſecutoribus factam uindictam.
Et iratus eſt draco in mulierem, & abijt bellũ
facere cum reliquis de ſemine eius.] Id eſt cum
uidiſſet non poſſe continuari perſecutiones quas
per Paganos ſolebat immittere, eo quòd ore ſan-
ctæ terræ, id eſt, orationibus ſanctis remouerẽ-
tur: hæreſes concitauit. Et ſtetit ſuper arenam
maris.] Id eſt, ſuper multitudinem hæreticorum.
Et uidi aſcẽdentem beſtiam de mari,] id eſt, de
populo malo. Aſcendentem dixit, hoc eſt naſcen-
B tem: ſicut flos in bonam partem de radice Ieſſe a-
ſcendit. Beſtiam aſcẽdentẽ de mari, impios dicit:
qui ſunt corpus diaboli. Et beſtia quam uidi ſi-
milis erat pardo, & pedes eius ſicut urſi, & os eius
ſicut leonis.] Pardo propter uarietatem gentium
ſimilauit: urſo propter malitiam & uęſaniam, leo-
ni propter uirtutem corporis, & linguæ ſuperbi-
am. Et quia temporibus Antichriſti, cum uerita-
te gentium & populorum regnum illius erit com
mixtum, Pedes tanquam urſi, duces eius: os ei-
us, iuſſio eius. Et dedit ei draco uirtutem ſu-
am:] ſicut uidemus modo hæreticos eſſe in hoc ſe
culo potentes, qui habent uirtutem diaboli. Sicut
quondam Pagani, ita nunc iſti uaſtant eccleſiam.
Et uidi unum ex capitib. eius quaſi occiſum in
C morte: & plaga mortis eius curata eſt.] Quod di-
cit quaſi occiſum, hęretici ſunt: qui ſimulant ſe cõ-
fiteri Chriſtum. Et dum non ſic credunt ut fides ca
tholica habet, blaſphemãt: cũ eum & occiſum præ
dicent & reſurrexiſſe, quia ipſe ſatanas transfigu-
rat ſe in angelum lucis. Et aliter, occidunt hæreſes
per catholicos, cum ſcripturarum teſtimonijs op-
primuntur: ſed illi nihilominus quaſi ſatanæ pla-
ga rediuiui peragunt opera ſatanæ, & non ceſſant
blaſphemare, & ad dogma ſuum quos poſſunt at-
trahere. Et mirata eſt omnis terra ſecuta beſti-
am, & adorauerunt draconem qui dedit poteſta-
tem beſtiæ.] Vtique habent poteſtatem hæretici,
ſed pręcipue Ariani. Et adorauerunt beſtiam di
centes, Quis ſimilis beſtiæ, aut quis poterit pugna
D re cum ea?] Hoc ideo quia ſibi blandiuntur hære
tici, quòd nullus melius credat illis, & quòd nul-
lus uincat populum ipſorũ qui beſtiæ nomine cen
ſetur: cui datum eſt ab ipſo diabolo, & à deo per-
miſſum eſt ut loquatur magna & blaſphemias, ſi-
cut dicit Apoſtolus, Oportet hæreſes eſſe, ut qui 1 Cor.11
probati ſunt, manifeſti ſint in uobis. Et data eſt
ei poteſtas facere mẽſes quadragintaduos.] Tem
pus nouiſſimæ perſecutionis in iſtis quadraginta-
duobus menſibus intelligitur. Deinde aperuit
os ſuum in blaſphemiam ad deum.] Hic manife-
ſtum eſt illos ſignificari qui de eccleſia receſſerũt
catholica: ut qui ante occulte intra eccleſiam qua
ſi fidem rectam tenere uidebantur, in perſecutio-
ne aperto ore in deum proferant blaſphemiam.]

Et in tabernaculo eius,& in eos qui in cœlo ha
tant,] Id eſt in ſanctis qui intra eccleſiã continen- A
tur,quæ cœlum eſt nuncupata, quia & ipſi taber-
naculum dei ſunt. Et datũ eſt ei bellũ facere cũ
ſanctis et uincere eos,] A toto partẽ intelligimus,
quæ uinci poteſt,non enĩ boni Chriſtiani, ſed illi
qui mali ſunt uincuntur. Et data eſt ei poteſtas
ſuper omnem tribum & linguam, & adorabunt
eam omnes habitantes terram.] Omnes dixit,ſed
in terra habitantes, nõ in cœlo: Quorũ non eſt
ſcriptũ nomen in libro uitæ agni.] De diabolo di-
xit uel eius populo, non eſt ſcriptũ nomen eius in
libro uitæ. Signati ab origine mundi:] quia in
præſentia dei eccleſia ante præordinata eſt atq; ſi-
gnata.Quòd ipſe præſtare &c.

Homilia XI

IN lectione quę modo recitata eſt fra B
tres chariſſimi, audiuimus beatũ Io-
annem dicentem, Et uidi aliam beſti
am aſcendẽtem de terra.] Quod eſt
mare,hoc eſt terra. Et habebat cor
nua duo ſimilia agni,] id eſt duo teſtamẽta ad ſimi
litudinem agni,quod eſt eccleſia. Et loquebatũ
ut draco.] Hæc eſt illa quæ ſub nomine Chriſtia-
ni agnum præfert,ut draconis uenena latenter in-
fundat.Hæc eſt hæretica eccleſia:quæ agni ſimili-
tudinem non imitaretur,ſi aperte loquereť.Nunc
Chriſtianitatem fingit, quo ſecurius incautos de-
Matt.7 cipiat. Propterea dominus dicit,Cauete à pſeudo
prophetis,&c, Et facit terram & eos qui in ea
ſunt, ut adorent beſtiam priorem, cuius curata eſt
plaga mortis: & faciet ſigna magna, ut ignem faci C
at deſcẽdere de cœlo in terram.] Et quia cœlum
eccleſia eſt, quid eſt ignem de cœlo deſcendere,
niſi hæreſes de eccleſia cadere? ſicut ſcriptum eſt,
1 Ioan.2 Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis . Ignis
enim de cœlo deſcendit,quãdo hæretici qui de ec
cleſia uelut ignis recedunt, ipſam eccleſiam perſe
quuntur. Beſtia ergo cum duobus cornibus, facit
ut populus ſimulacrum beſtiæ, id eſt diaboli adin
uentionem,adoret. Vt det eis notam ſuper ma
num eorum dextram aut ſuper frontem eorum.]
Myſterium enim diſputat facinoris. Sancti enim
qui ſunt in eccleſia, Chriſtum accipiunt in manu
& in fronte: hypocritæ autem beſtiam ſub Chriſti
nomine. Si qui non adorauerunt beſtiã,nec ima
ginem eius,nec acceperunt inſcriptionem in fron D
re aut in manu ſua,occidentur.] Nõ abhorret à fi-
de, ut beſtia ipſa impia ciuitas intelligatur, id eſt
congregatio uel cõſpiratio hominum impiorum
uel ſuperborum, quæ Babylonia dicitur, & inter-
pretatur confuſio: & ad ipſam pertinent quicunq;
res confuſione dignas exercere uoluerint. Ipſe eſt
populus infidelium,contrarius populo fideli & ci
uitati dei. Imago uero eius ſimulatio eſt, in eis ui-
delicet hominibus, qui uelut fidem catholicã pro
fitentur, & infideliter uiuũt: fingunt enim ſe eſſe
quod non ſunt, uocanturq; nõ ueraci effigie, ſed
fallaci imagine Chriſtiani: de quib. Apoſtolus di-
2 Tim.3 cit, Habentes quidem ſpeciem pietatis, uirtutem
autem eius abnegãtes: quorũ nõ parua portio in
eccleſia catholica continetur. Iuſti autem nõ ado-
rant beſtiam, non conſentiunt, non ſubijciuntur:
neq; accipiũt inſcriptionem, notam ſcilicet crimi-
nis in fronte propter profeſſionem, in manu pro-
pter operationem. Sic ergo facient, ut nemo poſ-
ſit mercari,niſi qui habet nomen aut notam beſtię
aut numerum eius. Hic ſapientia eſt. Qui habet
intellectum, computet numerum beſtiæ: nume-
rus enim hominis eſt,] Id eſt, filij hominis Chriſti,
cuius nomen in hæreticis ſibi fecit bẽſtia. Facia-
mus ergo numerum quem dixi, ut accepto nume
ro inueniamus nomen & notam. Numerus,
inquit, eius eſt ſexcenti ſexagintaſex.] Quem fa-
ciamus ſecundum Græcos maximè quia ad Aſi-
am ſcribit. Sexcenti & ſexagintaſex Græcis lite-
ris ſic fiunt χξς. Quæ notæ ſolutæ, numerus eſt:
redactæ autem in monographium & notam faci-
unt & numerum & nomen. Hoc ſignum Chriſti
intelligitur, & ipſius oſtenditur ſimilitudo, quam
in ueritate colit eccleſia. Cui ſe ſimilem fecit hære-
ticorum aduerſitas, qui cum Chriſtum ſpiritaliter
perſequantur, tamen de ſigno crucis Chriſti glo-
riari uidentur. Et uidi, & ecce agnus ſtans in
monte Sion, & cum eo centum quadragintaqua-
tuor milia, habentia nomen eius & nomen patris
eius ſcriptum in frontibus eorum.] Aperuit quæ
ſit imitatio notæ in frontibus, dum & deũ & Chri
ſtum dicit ſcriptum in frontibus eccleſiæ. Et au
diui uocem de cœlo ſicut aquarum multarum.]
id eſt, centum quadragintaquatuor milium, Et
ſicut tonitrui magni: & uocem quam audiui ſicut
citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.]
Quod aũt dixit, Hi ſunt qui ſe cum mulieribus
non coinquinauerũt, &c.] Virgines hoc loco nõ
ſolũ corpore caſtos intelligamus, ſed maximè om
nem eccleſiam quæ fidem puram tenet, ſicut dicit 2 Cor.11
Apoſtolus, Deſponſaui enim uos uni uiro, uirgi-
nem caſtam exhibere Chriſto: nulla adulterina hę
reticorum commixtione pollutam, nec in male
blandis & mortiferis huius mundi uoluptatibus
uſq; ad exitum uitæ ſuæ abſq; remedio pœnitẽtię
infelici perſeuerantia colligatam. Addit poſt hoc
dicens, Et in ore ipſorum non eſt inuentum
mendacium.] Non dixit non fuit, ſed non eſt in-
uentum. Qualem enim inuenit dominus cũ hinc
uocat, talem & iudicat: nam aut per baptiſmum,
aut per pœnitentiam poſſumus in interiori homi
ne & uirgines effici & ſine mendacio. Et uidi,
inquit, alium angelum uolantem in medio cœli:]
id eſt prædicationem in medio eccleſiæ diſcurren
tem. Habentem euangelium æternum: ut eu-
angelizaret habitantibus in terra.] Volunt aliqui
intelligi angelum uolantem in medio cœli Heli-
am, & alium angelum qui eum ſequitur comitem
Heliæ qui eo tẽpore prædicabit. Et alius ange-
lus ſecutus eſt,] Id eſt, pacis futuræ prædicatio,
dicẽs, Cecidit cecidit Babylon illa magna.] Ba
bylonem ciuitatem, impiam diaboli congregatio
nem dicit, Id eſt, populum ipſi conſentientem: &
omnem concupiſcentiam & corruptelam quam
in perniciem ſui & humani generis exquirit. Nam
ſicut

ſicut eccleſia ciuitas dei eſt & omnis conuerſatio cœleſtis: ita & contrà ciuitas eſt diaboli Babylon in omni mũdo, ſicut dicit dominus, Ecce ponam Hieruſalem lapidem conculcabilem in omnibus gentibus. [Zach.12] Eccleſia ergo dicit, Cecidit cecidit Babylon illa magna.] Iam quaſi perfectum dicit, quod adhuc futurum erat: ſicut illud, Diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea. Quæ à uino fornicationis ſuæ potauit omnes gentes.] Omnes gentes, ciuitas eſt mundi: id eſt om̃es ſuperbi & impij, ſiue extra eccleſiam ſiue in eccleſia conſtituti. Et uidi, & ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem filium hominis,] id eſt Chriſtum. Eccleſiam enim deſcribit in claritate ſua præcipue poſt perſecutionum flammas albentem. Habentem in capite coronam auream,] ipſi ſunt ſeniores cum coronis aureis. Et in manu habens falcem acutam.] Iſta falx ſeparat catholicos ab hæreticis, ſanctos à peccatoribus: ſicut dicit dominus de meſſoribus. Si autem putandum eſt quod ipſe ſpecialiter Chriſtus uiſus eſt in nube alba meſſor, qui eſt uindemiator poſt eum, niſi idem, ſed in ſuo corpore quod eſt eccleſia? Forte non male ſentitur, ſi iſtos tres angelos qui exierunt, triformem ſcripturam intelligamus, iuxta hiſtorialem, moralem, & ſpiritalem: falcem uero diſcrepationem. Et miſit in torcular irę dei magnũ.] Seipſum miſit in torcular iræ dei magnum. Non in torcular magnum: ſed ipſum miſit in torcular, id eſt ſuperbum quenque & exaltatum. Et calcatum eſt torcular extra ciuitatẽ,] id eſt extra eccleſiam. Facta eñ diſſenſione, foris exit omnis homo peccati. Calcatio autem torcularis, retributio eſt peccatorũ. Et exijt ſanguis de torculari uſq; ad frenos equorũ.] Exiet ultio uſq; ad rectores populorũ. Vſq; enim diabolum & angelos eius nouiſſimo certamine exiet ultio ſanguinis effuſi. Per ſtadia mille ſexcẽta,] id eſt per omnes quatuor partes mũdi. Quaternitas enim eſt con quaternata, ſicut eſt in quatuor faciebus quadriformibus & rotis. Quater eñ quadringenti ſunt mille ſexcenti.

Homilia XII

1 IN lectiõe quæ recitata eſt fratres chariſſimi dixit ſe ſanctus Ioannes uidiſſe aliud ſignum in cœlo magnum & mirabile: angelos ſeptem, id eſt eccleſiam, habentes plagas ſeptem nouiſſimas quoniam in his finita eſt ira dei.] Nouiſſimas dixit quia ſemper ira dei percutit populum contumacem ſeptem plagis, id eſt, perfecte: ſicut ipſe deus in Leuitico frequenter repetit, Et percutiam uos ſepties propter peccata ueſtra. [Leuit.26]

Et uidi ſicut mare uitreum,] Id eſt fontem baptiſmi pellucidum, Mixtum igne.] id eſt, ſpiritu uel tentatione. Et uictores beſtiæ ſuper mare uitreum,] id eſt, in baptiſmo. Habentes citharas dei.] id eſt, corda laudantium deo dedicata. Et cantantes canticum Moyſi ſerui dei, & canticum agni,] id eſt, utrunque teſtamentum.

Magna & mirabilia opera tua ſunt.] Hæc enim in utroq; teſtamento ſunt quod cantãt ſupradicti. Repetit quod propoſuerat dicens, Poſt hæc uidi, Et ecce apertũ eſt tabernaculum teſtimonij in cœlo.] Cœlum eccleſiam iam diximus ſentiendam, angelum qui exijt de templo & iuſſit ſedẽti ſuper nubem, imperium domini eſſe dictum eſt. Iuſſionis enim exitus eſt, ſicut euangeliſta dicit, Exijt edictum à Cæſare Auguſto. [Lucæ 2] Induti lino mundo & ſplẽdido, & cincti ſuper pectora ſua zonis aureis.] Manifeſte oſtendit in ſeptem angelis eccleſiam. Et unum ex quatuor animalibus dedit ſeptem angelis ſeptem phialas aureas, plenas de ira dei.] Iſtæ ſunt phialæ quas cũ odore ferunt ſeniores & animalia, quæ ſunt eccleſia: qui & ſeptẽ angeli. Et quod ſunt ornamẽta, hoc ira dei, hoc & uerbũ dei. Sed hæc omnia dant bonis uitã, malis inſerũt mortẽ: ut eſt illud, Alijs odor uitæ in uitam, alijs odor mortis in mortem. [2 Cor. 2] Orationes enim ſanctorũ, qui eſt ignis exiens de ore teſtium, irę ſunt in mundo. Et impijs non ſufficit quòd eos qui ſancti ſunt nec diligunt nec imitant: uerum etiam ubicunq; potuerint perſequunt. Omnes iſtæ plagæ ſpirituales ſunt, & in anima fiunt: Nam ipſo tẽpore illæſus erit omnis populus impius ab omni plaga corporis, quia non meretur in præſenti ſeculo flagellari, quaſi qui accepit totam ſęuiendi poteſtatem: ſpiritualiter, id eſt, uolũtaria & mortalia peccata, quæ ſunt ulcera in animabus ſuis pariunt omnes impij & ſuperbi. Secundus fudit phialam ſuam in mare, & reliqua.] mare, flumina, fontes aquarũ, ſol, thronus, beſtię, fluuius Euphrates, aer, ſuper quæ angeli fuderũt phialas, terra & hómines: quia om̃ibus angelis in terra fundere mandatum eſt. Omnes autem plagæ iſtæ à contrario intelligẽdæ ſunt: plaga eſt enim inſanabilis & ira magna accipere poteſtatem peccandi, maxime in ſanctos, nec corripi: adhuc maior ira dei, & errorum fomẽta miniſtrare in iuſta. Hęc plaga iræ dei, hæc uulnera, gaudere & placere ſibi unumquenq; in peccatis. Sic proſperitas malorum, ulcera ſunt animarum: & aduerſitas iuſtorum, æternorũ ſunt precia gaudiorũ. In tertio uero angelo & aquarum cõuerſione in ſanguinem.] Omnes angelos populorum intellige, id eſt, infirmiores homines in animo cruentos. Quartus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſolem, & uſti ſunt homines uſtione magna.] Hoc futurũ eſt adhuc in igne gehennæ. Nam diabolus in præſenti cum in anima occidat amatores ſuos, non ſolum non urit in corpore, ſed quantum permittitur clarificat: Quam claritatem ſpiritus ſanctus, plagas diffiniuit & dolores. Et blaſphemauerunt nomen dei habentis poteſtatem in his plagis, nec egerunt pœnitentiam.] Quia non in corpore, ſed in animo percutiuntur plagis iſtis à deo, ideo nec domini recordantur, ſed in peius proficiunt, & propterea blaſphemãt, perſequẽtes ſanctos eius. Quintus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum.] Thronus beſtiæ, eccleſia ipſius eſt, id eſt, cõgregatio ſuperborum, quæ huius nomini plagis obcæcatur. Comedebant linguas ſuas à doloribus ſuis, id eſt, ſibi noce-

bant blaſphemantes ex ira dei, qua tranſpuncti
gaudia exiſtimabant. Et pœnitentiam non
egerunt,] utique obdurati lætitia. Et ſextus
angelus effudit phialam ſuam ſuper flumen ma-
gnum illud Euphraten,] id eſt, ſuper populum.
Et ſiccata eſt aqua eius,] ſicut ſupra dixit,aru
it meſſis terræ,id eſt,ad combuſtionem parata eſt,
Vt præparetur uia eorum qui ſunt à uia ſolis,]
id eſt, Chriſto ,his enim perfectis iuſti proficiſcun
tur obuiam Chriſto.

Homilia XIII

ANCTVS Ioannes fratres chariſſi-
mi dum de ſeptem angelorũ phialis
s uel plagis loqueretur: prætermiſſo ſe
ptimo angelo recapitulat ab origi-
ne breuiter dicens, Et uidi ex o-
re draconis & ex ore beſtiæ & ex ore pſeudopro-
phetæ ſpiritus tres immũdos in modum ranarũ.]
Vnum ſpiritum uidit ſed pro numero et portione
unius corporis.Draco, id eſt diabolus,& beſtia id
eſt corpus diaboli,& pſeudopropheta,id eſt,præ-
poſiti corporis diaboli,unus ſpiritus eſt quaſi ra-
næ.Sunt enim ſpiritus dæmoniorũ faciẽtes ſigna.
Ranæ nanq; præter horrorem proprium etiã in lo
co immundo ſunt.Quæ cũ aquarũ incolæ & indi-
genæ uideantur, non ſolum aquarũ refugæ & ſic-
citatis impatientes ſunt, ſed etiã in ipſis aquis ob-
ſcœnè uolutãtur.Sic hypocritæ non in aqua ut pu
tantur degunt: ſed in ſordibus quas credentes in
aqua deponunt. Ranis ſunt ſimiles etiam homi-
nes qui in peccatis uel criminibus quæ alij per pœ
nitentiam uel baptiſmum deponunt, uolutari nõ
erubeſcunt. Quando enim aliquis ſe conuertit ad
deum, & pœnitet fuiſſe ſuperbum , adulterum,
ebrioſum uel cupidum, qui iſta peccata quæ alius
confitendo reliquit imitatur, cogitans apud ſe &
dicens , facio quod uolo, poſtea quomodo iſte
agit pœnitentiam & ego ago, & ſubito dum ei ſu
peruenit ultimus dies ,perit cõfeſſio & reſtat dam
natio: iſte qui talis eſt dum alios non ad bonum
ſed ad malum uult imitari, in luto unde alius libe-
ratus eſt uelut rana inuoluitur, & uolutatur .Ra-
næ ergo ſignificant ſpiritus dæmoniorum facien-
tes ſigna. Qui exeunt ad reges totius or-
bis congregare eos ad bellum diei magni domi-
ni.] Diem magnum totum tempus dicit à paſſio-
ne domini. Sed pro locis accipiendus eſt dies. A-
liquando diem iudicij dicit , aliquando nouiſſi-
mam perſecutionem quæ ſub Antichriſto futura
Amos 5 eſt, aliquando totum tempus,ſicut per Amos pro
phetam, Væ inquit eis qui concupiſcunt diem do
mini. Et facta eſt illa ciuitas magna in tres par-
tes.] Hæc ciuitas magna ,omnis populus intelli-
gitur quiſquis eſt ſub cœlo, qui fiet in tres partes
cum eccleſia diuiſa fuerit,ut ſint gentiles una pars,
hæretici & ficti catholici altera: eccleſia catholica
tertia, ſequitur enim & dicit oſtendens quæ ſint
tres partes. Ciuitates gentium ceciderunt,&
Babylon illa magna in mentem uenit deo dare ei
poculũ uini iræ ſuæ, & omnis inſula fugit & mon-
tes inuenti non ſunt.] Ciuitates gentium gen-
A tes ſunt, Babylon abominatio uaſtationis,mon-
tes & inſulæ eccleſia eſt, in ciuitatibus gentium
omne munimen & ſpem dicit gentium cecidiſ-
ſe. Non enim diuerſas habent à Chriſtianis, ſed ci
uitates bonæ atque malę in hominibus deſcribun
tur. Tunc ergo Babylon cecidit aut iram dei bi-
bit, cum poteſtatem accipit aduerſus Hieruſalem
quæ eſt eccleſia. Et grando magna quaſi ta-
lentum deſcendit de cœlo ſuper homines.] Gran
dinem iram dei dicit. Omnes plagas iſtas figuras
eſſe dicunt plagarum ſpiritualium. Et tulit me
in heremo, & uidi mulierem ſedentem ſuper be-
ſtiam.] In beſtia omnis populus malus intelligi-
tur, in muliere corruptela monſtratur: in heremo
mulierem ſedere dicit, eo quod in impijs in ani-
B ma mortuis & à deo deſertis ſedeat. In ſpiritu di-
xit: quia niſi ſpiritu uideri poteſt huiuſmodi de-
ſertio. Precioſe ornatam dixit propter ornamen-
ta luxuriæ. Meretrix beſtia & heremus , unum
ſunt. Beſtia corpus eſt impiorum aduerſus agnũ.
In quo corpore quia non ſolum hæretici uel Pa-
gani, ſed etiam catholici mali, id eſt, ſuperbi &
impij, eos quos in eccleſia manſuetos & humiles
uiderint perſequuntur , quantum poſſumus dei
miſericordiam deprecemur, ut & illos de tam ma
lis artibus ad bonum corrigat, & iſtis ut in bo-
nis operibus feliciter perſeuerent pro ſua pietate
concedat.

Homilia XIIII

C ODO cum diuina lectio legeret
fratres chariſſimi, audiuimus bea
M tum Ioannem dixiſſe quia uiderit
mulierem ſedẽtem ſuper beſtiam
coccineam, id eſt peccatricẽ,cru-
entam, plenam nominibus blaſphemiæ. Oſten-
dit multa nomina eſſe in beſtia, id eſt, in populo
impio.Habẽtem capita ſeptem & cornua decem,
id eſt mundi reges & regnum , cum quibus diabo
lus uiſus eſt in cœlo. Et mulier,id eſt,omnis mul
titudo ſuperborum erat circumdata purpura, &
cocco,& ornata auro & lapide precioſo.] id eſt,o-
mnibus illecebris ſimulatæ ueritatis. Quid ſit de-
niq; intra hanc pulchritudinem exponit dicens,
Et habens poculum aureum in manu ſua plenũ
abominatione & immũdicia fornicationis eius.]
Aurum immunditiarum hypocriſis eſt, qui à foris
D quidem parent hominibus quaſi iuſti, intus autẽ
ſunt pleni omni immunditia. Et in fronte eius
nomen ſcriptum,Myſterium.] nulla eſt ſuperſti-
tio quæ fronti det ſignum niſi hypocriſis. Spiritus
autem nõ retulit quid ſit ſcriptum in fronte. Nam
quis talem titulum aperte imponat. Myſterium
enim dixit eſſe, quod interpretatus eſt dicens,
Et uidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorũ
& martyrum Ieſu.] Vnum eſt enim corpus quod
aduerſatur eccleſiæ intus ac foris,id eſt in eccleſia fi-
cti Chriſtiani,& extra eccleſiã hæretici uel Paga-
ni, Quod licet corpus uideatur loco ſeparatum,
in perſecutione tamen eccleſiæ unitatem ſpiritus
operatur

operatur. Impoſſibile eſt enim prophetam perire præter Hieruſalem interficientem prophetas, nõ A poteſt fieri ut Chriſtiani boni ſine Chriſtianis malis perſecutionem aliquam patiantur. Sic nepotes proauorum conſenſu Zachariam lapidaſſe accuſantur, cum ipſi non fecerint. Et beſtia fuit & nõ eſt & futura eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo,] id eſt, populus malus naſcitur ex populo malo, ut poſſit dici beſtia ex beſtia, & abyſſus ex abyſſo. Quid eſt beſtia ex beſtia, & abyſſus ex abyſſo, niſi populus malus naſcens ex populo malo? hoc fit cum filij mali parentes peſſimos imitantur, ac ſic dum alijs morientibus alij ſuccedunt eis, nunquam deſunt ſiue in paucis ſiue in multis, ſeu occulte aut aperte, qui non ab initio ſemper inſidientur eccleſiæ. De quorum conſortio quia non poſſumus B corpore ſeparari in hoc ſeculo, oremus Dei miſericordiam, ut ſic moribus ſeparemur ne cum illis æterno ſupplicio pereamus: ſed magis cum illi audierint, Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternũ, Matt. 25 nos audire mereamur: Venite benedicti patris mei percipite regnum præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, Amen.

Homilia XV.

IN lectione quæ recitata eſt fratres chariſſimi, reges illos quos dixit quòd perſequuntur Hieruſalem, populi mali ſunt, qui perſequuntur Eccleſiam dei. Qui quaſi reges appellantur quia uelut in ſomnis regnant. Omnis enim malus qui perſequitur bonum uelut in ſomnis hoc facit: quia malorum omnium perſecutio non permanebit, ſed uelut ſomnium euaneſcit, ſicut Eſaias ait, Erunt uelut ſomnians in ſomno Eſa. 29 diuitiæ omnium gentium. Hi unam ſententiam habent,] id eſt, uno animo perſequuntur bonos. Ideo dicit habent & non habebunt, quia perſecutio malorum non ſolum aduenien te die iudicij, ſed etiam in præſenti non deſinit.

Et uirtutem & maieſtatem ſuam diabolo dabunt.] Hoc ideo dicit, quia homines impij ipſi uidentur dare uirtutem quo inſtigante faciunt mala. Hi cum agno pugnant,] id eſt uſque in finem quo ſancti regnum omne percipiant eccleſiæ aduerſantur. Et agnus uincet eos:] quia D nõ permittit illos deus tentari ſupra id quod poſſunt. Et decem cornua quæ uidiſti, hi odio habent meretricem,] id eſt, mulierem illam. Meretrix eſt enim uita luxurioſa, quæ rapinis & uoluptatibus agitur. Ideo dixit quòd odio habeant meretricem: quia homines luxurioſi, ſuperbi, cupidi non ſolum ſanctos perſequuntur: ſed etiam ſeipſos odio habent. Et alio modo ſeipſos odio habent, in quibus impletur quod ſcriptum eſt, Pſal. 10 Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam. Et deſertam eam faciunt & nudam.] Ipſi enim per iram Dei & iuſtum iudicium quo deſeruntur ab eo, deſertum faciunt mundum: dum ei deditι ſunt & iniuſte utuntur. Et carnes eius edunt:] quia ſeinuicem ſecundum Apoſtolum mordent & comedunt. Et propterea adiecit cauſam dicẽs, Deus enim dedit in corda eorum facere ſententiam eius,] id eſt, excitauit plagas quas mundo iure meritoq; irrogare decreuit. Et dabunt regnum ſuum beſtiæ, uſq; dum finiantur dicta Dei,] id eſt, homines mali diabolo obtemperant, donec impleantur ſcripturæ, & ueniat dies iudicij. Mulier quam uidiſti eſt ciuitas magna quæ habet regnum ſuper reges terræ,] id eſt, omnes mali & impij. Cecidit cecidit Babylon illa magna, & facta eſt habitaculum dæmoniorum, & cuſtodia omnis uolucris immundæ & inquinatæ.] Nunquid unius ciuitatis ruina poteſt omnes ſpiritus immundos capere aut omnem auem immundam, aut eo tempore quo ciuitas ipſa ceciderit, totus mundus deſeretur ſpiritibus & auibus immundis, & in unius ciuitatis ruina habitabunt? Nulla eſt ciuitas quæ omnem animam capiat immundam, niſi ciuitas diaboli: in qua omnis immundicia in hominibus malis per totum orbem commoratur. Quotiens Babyloniam nominari auditis, nolite ciuitatem de lapidibus factam intelligere, quia Babylonia confuſio interpretatur: ſed homines ſuperbos, raptores, luxurioſos & impios in malis ſuis perſeuerantes ipſius nomen ſignare cognoſcite, ſicut econtrario quotiens nomen Hieruſalem audieritis quæ uiſio pacis dicitur, homines ſanctos ad Deum pertinentes intelligite. Nam quia Baby- C lon malorum hominum imaginem gerit, ideo de eis dicit. Quoniam ex uino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ qui cum ea fornicati ſunt,] id eſt, cum inuicem. Non enim cum una meretrice omnes reges fornicari poſſunt, ſed dum ſe luxurioſe qui ſunt meretricis membra inuicem corrumpunt, eum meretrice, id eſt, luxurioſa conuerſatione fornicari dicuntur.

Et omnes mercatores terræ ex luxuria eius diuites facti ſunt.] Hoc loco diuites peccatis dicit, nam nimieras luxuriæ, pauperes potius quàm diuites facit. Et audiui aliam uocem de cœlo dicentem, Exite de ea populus meus, ne communicetis peccatis eius: & plagis eius ne læda- Eſa. 52 mini.] Hoc loco demonſtrat Babyloniam in duas partes eſſe diuiſam: quia dum aſpirante Deo conuertuntur mali ad bonum, Babylonia diuiditur: & pars illa quæ ab illa diſceſſerit efficitur Hieruſalem. Quotidie enim de Babylonia transferuntur ad Hieruſalem, & de Hieruſalem ſeducuntur ad Babyloniam, dum & mali conuertuntur ad bonum, & qui uidebantur in hypocriſi boni, manifeſtantur publice mali. Cum ſcriptũ ſit qua- Sap. 4 cunq; morte occupatus fuerit iuſtus in refrigerio erit: quomodo particeps delicti eſſe poteſt iuſtus, quem eum impio ciuitatis caſus non abſtulerit? Niſi forte quando de ciuitate diaboli, id eſt, de conuerſatione luxurioſa & impia exeunt boni, aliquis ex illis remanere & delectari in uoluptatibus Babylonis uoluerit. Hoc ſi fecerit, ſine dubio plagæ eius particeps erit. Quod tamen toties dixit, exite, nolite hoc corporaliter, ſed ſpiri-

ſpiritualiter Intelligere. De medio Babylõis exitur, quãdo conuerſatio mala deſeritur. Nam & in A una domo & in una eccleſia & in una ciuitate ſimul ſunt Babylonij cũ Hieroſolymitanis: & tamẽ nec boni conſentiunt malis, nec mali conuertũtur ad bonos, & in bonis Hieruſalem & in malis Babylonia eſſe cognoſcitur. Simul habitant corpore, ſed longe diuiſi ſunt corde: quia malorum conuerſatio ſemper in terris eſt, quia terram diligũt & omnem ſpem ſuam & totam intentionem animi ſui in terra conſtituunt, bonorum uero mens ſecũdum Apoſtolum ſemper in cœlis eſt, quia quæ
Philip.5 ſurſum ſunt ſapiunt. Reddite ei ſicut & ipſa reddidit, & duplicate dupla ſecundum opera eius, in quo poculo miſcuit, miſcete illi duplum, quãtum ſe clarificauit & indeliciauit, tantum date ei crucia B tum, & luctum populo ſuo.] Hæc omnia Chriſtianis bonis, id eſt eccleſiæ dicit deus: de eccleſia enim exeunt in mundum plagæ uiſibiles & inuiſibiles. Quoniam in corde ſuo dicit Babylonia,] id eſt plebs omnium malorum uel ſuperborum.

Sedeo regina & uidua non ſum, & luctũ non uidebo. Propterea in una die uenient plagæ eius: mors & luctus & fames, & igne concremabitur.] Si una die morietur & concremabitur, quis ſuper iſtis lugebit mortuus, aut fames quanta eſſe poteſt unius diei? Sed dixit diem breue tempus uitæ præſentis, quo & ſpiritualiter & temporaliter affliguntur: nam ſuper omnes ſuperbos & uoluptatibus deditos, maiores plagę in anima ueniũt quàm in corpore. Tunc enim maiori plaga percutiun- C tur, quando de ſuis ſe iniquitatibus extollentes, ita iuſto Dei iudicio malum agere permittuntur, ut inter filios flagellari non mereantur, ſed implea
Psal.72 tur in eis illud quod ſcriptum eſt: In laboribus hominum non ſunt & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos ſuperbia eorum. Et flebunt & plangẽt ſe ſuper eam reges terræ qui cum ea fornicati ſunt.] Qui reges plangent euerſam? ſi eam reges euertent, Sed quod eſt ciuitas hoc & reges qui eam plangent propter luxuriæ malum. Quare cum ea peccant, ſi agendo peccatum plangũt. Sed quia proſperitatem ſeculi per quam ſuis uoluptatibus ſeruiebant perire cognoſcunt. Vel quia ceſſare incipiunt in eis ea quæ per luxuriam D anteplacebant, luxurioſi inuicem conſumentur. A longe ſtantes propter metum pœnæ eius, longe ſtantes non in corpore ſed in animo, dum unuſquiſq; ſibi timet, quod alterum per calumnias & per ſuperborum potentiam pati uidet. Væ uæ ciuitas magna Babylon, ciuitas fortis, quoniam una hora uenit damnatio tua.] Spiritus dicit nomen ciuitatis. Verum illi mundum plangunt, exiguo admodum tempore pœnis interceptum, omnemq; induſtriam labefactam ceſſiſſe. Qui diuites facti ſunt ab ea longe ſtabunt flentes & dicentes, Væ uæ ciuitas magna. Vbicunq; ſpiritus ditatos dicit ab ea, peccatorum diuitias ſignificat. Induta purpura & byſſo, & ornata auro & lapide precioſo ac margaritis.] Nunquid ciuitas induitur byſſo aut purpura, & non homines? Ipſi itaq; ſe plangunt, dum ſupra dictis ſpoliantur.

Et omnis gubernator & nautæ & quotquot in mari operantur à longe ſteterunt, & clamauerunt uidentes fumum ignis.] Nunquid omnis gubernator & nautæ quotquot operantur in mari, adeſſe potuerunt ut uiderent incendium unius ciuitatis? Sed omnes ſeculi amatores & operarios iniquitatis dicit timere ſibi, uidentes ſpei ſuæ ruinam. Et tulit unus angelus lapidem & molam magnam, & miſit in mari dicens, Sic impetu deijcietur illa Babylon ciuitas magna.] Ideo Babyloniam uelut molam magnam dicit proiectam: quia omnes amatores mũdi reuolutio temporum ſicut mola conterit & in gyro mittit. De quibus ſcriptum eſt, in circuitu impij ambulant, quorum infelix occupatio ſemper quaſi incipit.

Et uox citharœdorum & muſicorum & tubicinum & fiſtularum non audietur amplius in ea.] Iocunditatem dicit tranſire impiorum & iam non inueniri. Et adiecit cauſam dicens, Quoniam mercatores tui erant maximi terræ,] id eſt, quoniã in uita tua percepiſti bona. Quoniam in ueneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & ſanguis prophetarum et ſanctorum inuentus eſt omnium à re occiſorum ſuper terram.] Nunquid eadem ciuitas occidit Apoſtolos & Prophetas aut omnes reliquos martyres? Sed hęc eſt ciuitas omnium ſuperborum, quam Cain fratris ſui ſanguine fundauit & uocauit nomine filij ſui Enoch, id eſt, poſteritatem, quia omnes mali in quibus eſt Babylonia ſuccedentes ſibi uſq; ad finem mũdi perſequuntur eccleſiam Dei. In ciuitate ergo Cain fundit̃ omnis ſanguis iuſtus à ſanguine Abel uſq; ad ſanguinem Zachariæ inter templum & altare, id eſt, inter populum & ſacerdotes: quia non ſolum populi, ſed etiam ſacerdotes conſpirauerunt in mortẽ Zachariæ. Et ecce equus albus & qui ſedebat ſuper eum uocabatur fidelis & uerax, & exercitus qui ſunt in cœlo ſequebantur eum in equis albis,] id eſt, Eccleſia in corporibus candidis imitatur Chriſtum. Et ex ore eius procedit gladius bis acutus,] id eſt, poteſtas de qua defenduntur iuſti, puniuntur iniuſti. Et ipſe reget eos in uirga ferrea,] id eſt, in iuſtitia ſua, de qua erudiuntur humiles, ſuperbi tanquam uas figuli confringuntur. Et ipſe calcat torcular uini indignationis iræ Dei omnipotentis.] Calcat etiam nunc quando malos permittit facere male & dimittit eos in uoluptatibus ſuis: & poſtea extra ciuitatem, id eſt extra eccleſiam calcabit, cum eos qui non egerint pœnitentiam gehennæ ignibus tradent. Hic habet in ueſtimento & ſuper femur ſuum ſcriptum, Rex regum & dominus dominantium.] Hoc eſt nomen quod nemo ſuperborum cognoſcit, cui eccleſia ſeruiendo in Chriſto regnat, uincitq; uitia & peccata. Femur autem poſteritas eſt, ſicut Abraham ne poſteritas eius alienigenis miſceretur, inter ſe ſeruumq; ſuum certum teſtimonium femur adhibet. Et uidi, inquit, angelum ſtantem in ſole,] id eſt, prædicationem in Eccleſia, quæ ideo ſoli

comparatur

comparatur, quia de ea ſcriptum eſt, tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Et clamabat uoce magna dicens omnibus auibus quæ uolant per medium cœli.] Aues uel beſtias pro loco accipimus bonas & malas, ſicut benedicẽt me beſtiæ agri & leo de tribu Iuda. Hoc ergo in loco aues uolantes in medio cœli eccleſiam dicit, quas in unum corpus redigens dixerat aquilam uolantem in medio cœli. Venite cõgregamini ad cœnam dei magnam ut manducetis carnes regum & tribunorũ & fortium.] Hoc in eccleſia fieri in ueritate cognoſcimus. Omnes enim gentes quando in Chriſto credẽtes eccleſiæ incorporantur, ſpiritualiter ab eccleſia comeduntur. Et uidi beſtiã & reges terræ & exercitus eorum.] In beſtia diabolũ ſignificat, in regibus terræ & in exercitu eorum, omnem populum eius congregatum facere bellum cum ſedente ſuper equũ & cum exercitu eius, id eſt cum Chriſto & eccleſia eius. Et uidi alium angelũ deſcendentem de cœlo,] id eſt Chriſtum in primo aduẽtu. Habentẽ clauẽ abyſſi,] id eſt, poteſtatem diaboli uel populi mali, Et catenam magnam in manu ſua.] Hoc eſt poteſtatẽ dei in manu ſua. Et tenuit draconem anguem antiquum qui eſt diabolus & ſatanas, & miſit eũ in abyſſum & clauſit & ſignauit ſuper eum ne ſeducat nationes uſq; dum finiãtur mille anni.] Iſti intelliguntur mille anni qui ab aduẽtu domini noſtri aguntur, in quibus dominus diabolo interdixit ne ſeducat nationes quæ in uitã deſtinatę ſunt, quas antea ſeduecbat ne deo reconciliarent. Et poſt hæc oportet eum ſolui modico tempore,] id eſt tempore Antichriſti, cum reuelatus fuerit homo peccati, & acceperit totam perſequendi poteſtatem, qualẽ non accepit ab initio. De cuius perſecutione nos dominus per ſuã miſericordiam liberate dignetur: qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia XVI

In lectione quæ recitata eſt fratres charißimi: beatus Euãgeliſta Ioannes ſic ait, Audiui uocẽ magnã populorũ multorum dicentiũ halleluia. Salus & uirtus deo noſtro, quoniã iudicauit meretricem illam magnam quæ corrupit terrã fornicatione ſua, & uindicauit ſanguinem ſeruorũ ſuorum de manu eius.] Hęc uox eſt eccleſiæ, cum ab ea in die iudicij exierint omnes mali æterno incendio concremandi. Et fumus eorum aſcendet in ſecula ſeculorum.] Audite fratres & expaueſcite, & pro certo ſcitote: quia Babylonia & meretrix quorum fumus aſcendit in ſecula ſeculorum, non intelliguntur niſi homines cupidi, adulteri & ſuperbi. Et ideo ſi uultis hęc mala euadere, nolite tam grauia peccata cõmittere. Nunquid enim uiſibilis ciuitatis exuſtæ fumus in ſecula ſeculorum aſcendit, & non hominum in ſuperbia perdurantiũ? Aſcẽdit autem: ſemper enim etiam in præſenti ſeculo in perditionem iniquitas uadit. Babylon aũt crematur ex parte, ſicut Hieruſalem in illis ſanctis qui de ſeculo migrant, tranſit in paradiſum: domino manifeſtante in paupere & diuite. Et audiui uocem populi multi & uocem aquarum multarum dicentium halleluia, quoniã regnauit dominus deus noſter omnipotens. Gaudeamus & exultemus & glorificemus nomen eius, quoniam uenerunt nuptię agni & mulier eius parauit ſe.] Mulier agni ecceleſia eſt. Et datum eſt ei ut operiatur byſſino ſplendido mundo,] id eſt datum eſt ei factis ſuis indui, ſicut ſcriptum eſt, Sacerdotes induãtur iuſtitia. Hi, inquit, omnes uixerunt & regnauerunt cum Chriſto mille annis,] id eſt in præſenti ſeculo: in quo ſancti regnare dicuntur, quia ſe ita cum dei adiutorio regunt, ut à peccatis uinci non poſſint. Et recte dixit omnes: quia & qui adhuc in hoc mundo uiuunt, & qui de hac uita migrauerunt, regnant cum Chriſto. Regnauerunt profecto dixit, ſicut diuiſerunt ueſtimenta ſibi. Nam dicturus erat, regnabunt. Vt oſtenderet autem quod in hac uita iſti mille anni ſunt, ait, Hæc eſt reſurrectio prima.] Qua reſurgimus per baptiſmum, ſicut Apoſtolus dicit, Si cõſurrexiſtis cum Chriſto quæ ſurſum ſunt quęrite. Et ſicut prima mors in hac eſt uita per peccatũ, ita & prima reſurrectio in hac eſt uita per remiſſionem peccatorum. Beatus qui habet partem in reſurrectiõe prima,] id eſt qui ſeruauerit quod in baptiſmo renatus accepit. In his ſecũda mors poteſtatem non habet,] id eſt æterna tormenta non ſentient. Sed erunt ſacerdotes dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis.] Retulit ſpiritus cum hæc ſcriberet regnaturam ecceleſiam mille annis in hoc ſeculo uſque ad finem mundi. Manifeſtum eſt ergo quòd dubitari non debeat de perpetuo regno, cum etiam in præſenti ſeculo ſancti regnent. Bene enim regnare dicuntur, qui cũ dei adiutorio etiam inter ipſas preſſuras mũdi & ſe & alios bene regunt. Et cum finiti fuerint mille anni ſoluetur ſatanas de cuſtodia ſua.] Finitos dixit, à toto partem deſignans. Nam ſic ſoluetur, ut ſuperſint anni tres & menſes ſex nouißimi certaminis temporibus Antichriſti. Et exiet ſeducere gentes quæ ſunt in quatuor angulis terræ.] A parte totum dicit: nam non omnes ſeduci poſſunt. Superbi tantummodo & impij: quia ueri & humiles Chriſtiani non ſeducuntur. Et aſcenderunt diabolus & populus eius in altitudinẽ terræ,] id eſt in elationem ſuperbiæ, Et circũdederunt caſtra ſanctorum & dilectorum ciuitatem,] id eſt eccleſiã, non enim ex quatuor angulis terræ potuerunt in unã ciuitatem cõgregari: ſed in ipſis quatuor angulis unaquæq; gens cõgregabitur in obſidionem ſanctę ciuitatis, id eſt in perſecutionẽ eccleſiæ. Et deſcendit ignis de cœlo à deo,] id eſt de eccleſia, Et comedit eos.] Dupliciter hoc loco intelligitur ignis. Aut enim per ignem ſancti ſpiritus credunt in Chriſto, & ſpiritualiter comeduntur ab eccleſia, id eſt incorporantur eccleſiæ: aut ſi ad deũ conuerti noluerint, peccatorũ ſuorũ igne comeduntur & pereunt. Et diabolus ſeducens ipſos miſſus eſt in ſtagnũ ignis & ſulphuris, ubi & beſtia & pſeudoprophetę punientur die ac

nocte

nocte.] Pſeudopropheteę intelligūtur aut hęretici aut ficti Chriſtiani. Et uidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni: & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt qui eſt uitæ uniuſcuiuſq;.] Libros apertos teſtamēta dei dicit, ſecūdū enim utrunq; teſtamētum iudicabitur eccleſia. Librum uniuſcuiuſq; uitæ, memoriā dicit geſtorum noſtrorū, nō quòd librum habeat cōmemoratorium occultorum cognitor, ſed quia in die iudicij nihil latebit, nec ullus poterit abſcondere peccata & crimina ſua. Et iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta ſunt in libris ſecundum opera ſua:] à teſtamentis iudicati ſunt, ſecūdum quod dei præcepta aut fecerūt, aut non fecerūt. Et dedit mare mortuos ſuos.] Eos quos hic iudicij dies inuenerit uiuos, ipſi ſunt mortui maris: quia hoc ſeculum mare eſt. Mors & infernus dederunt mortuos ſuos,] id eſt eos qui in ſepulchris inueniendi ſunt in die iudicij. Mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum.] Mortem & infernū, diabolum & populū eius intelligi uoluit: qui uoluptatibus ſuis dimiſſus, per temporaneā examinationē non meruit iudicari. Poſt hæc expoſita eccleſiæ gloria qualem habebit poſt reſurrectionē adiūgit & dicit.] Ego ſitienti dabo ex fonte aquæ uiuæ gratis,] id eſt, cupiēti remiſſionem peccatorū per fontē baptiſmi. Qui uincit, poſſidebit hęc, & ero eius deus & ipſe erit filius meus.] Quod ipſe præſtare dignetur, qui uiuit in æternum, Amen.

Homilia XVII.

SICVT modo audiuimus fratres chariſſimi locutus eſt angelus domini ad beatū Ioannem dicens, Veni oſtendā tibi ſponſam uxorem agni. Et abſtulit me in ſpiritu ſupra montē magnum & altum.] Montem, Chriſtū dicit. Et oſtendit mihi ciuitatem ſanctā Hieruſalem deſcēdētem de cœlo à deo.] Hæc ciuitas in monte conſtituta, eſt eccleſia ſponſa agni. Ipſa em̄ ciuitas tūc in montem conſtituta eſt: quando in humeris paſtoris tāquam ouis ad ouile propriū reuocata eſt. Si enim alia eſt eccleſia, alia ciuitas deſcēdens de cœlo, erunt duæ ſponſę, quod omnino fieri nō poteſt: & hanc enim ciuitatē ſponſam dixit agni. Vnde manifeſtū eſt ipſam eſſe eccleſiam quam deſcribit dicens, Habentem claritatem dei luminare eius ſimile lapidi precioſiſſimo,] in quo Chriſti claritas demonſtratur. Et habebat murum magnum & altum habentem portas duodecim & ſuper portas angelos duodecim.] In duodecim portis & in duodecim angelis apoſtoli intelligunt & patriarchæ, ſecundum illud: ſuperædificati ſuper fundamentū apoſtolorū & prophetarum. Et quia ciuitas quæ deſcribitur, eccleſia eſt toto orbe diffuſa: ideo per quatuor partes eius propter trinitatis myſterium, ternæ portæ eſſe dicuntur. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & ſuper ea duodecim nomina apoſtolorū et agni. Quod ſunt portæ, hoc fundamenta: quod ciuitas, hoc murus.

Et qui loquebatur mecum, habebat menſuram arūdineam auream.] In arundine aurea homines eccleſię oſtendit, fragili quidē carne ſed aurea fide A fundatos: ſicut Apoſtolus dicit, Habentes theſaurum in uaſis fictilibus. Et ſupellex muri & ciuitas aurum mundū ſimile uitro mundo.] Quod dicit ciuitatē aureā, aram aureā, & phialas aureas, eccleſia eſt propter fidem rectā quæ uelut aurū ſplēdet. Vitrum aūt ad puritatē fidei retulit, quia quod foris uidet̄ hoc eſt & intus: & nihil eſt ſimulatum, ſed totum perſpicuum in ſanctis eccleſiæ. Fundamenta muri ciuitatis omnia lapides precioſi.] Ideo diuerſitatem gēmarum in fundamentis nominare uoluit, ut dona diuerſarū gratiarū quę apoſtolis data ſunt, demonſtraret: ſicut de ſpiritu ſancto dictum eſt: Diuidēs ſingulis prout uult. Et duodecim portæ ſingillatim, & unaquæq; porta erat ex una margarita.] In iſtis margaritis Apoſto B los deſignauit: qui ideo portæ dicuntur, quia per doctrinam ſuam æternæ uitæ ianuam pandunt. In platea quę erat uelut aurum & uitrū mundū, eccleſiam oſtendit. Et templum non uidi in ea, dominus enim deus omnipotēs templum eius eſt, & agnus.] Hoc ideo quia deus eſt in eccleſia & eccleſia in deo. Ciuitas non indiget ſole neq; luna ut luceat:] quia non lumine aut elementis mundi regitur eccleſia, ſed Chriſto æterno ſole deducitur per mūdi tenebras. Claritas enim dei illuminat eam, & lucerna eius agnus eſt,] ipſo dicente, Ego ſum lumen mundi. Et ambulāt gentes in lumine eius uſq; in finem, & reges terræ offerunt glo C riam.] Reges terræ, filios dei, id eſt, Chriſtianos dicit. Et oſtendit mihi flumen aquæ ſicut criſtallū exiens à throno dei & agni in medio plateę eius.] Fontē baptiſmi oſtēdit in medio eccleſiæ uenientem à deo & Chriſto. Nam quale decus ciuitatis eſſe poteſt, ſi flumen per mediū plateæ eius ad impedimentum habitantiū deſcēdat? Et ex utraq; parte fluminis lignum uitæ faciens fructus duodecim per ſingulos menſes,] Hoc de cruce domini dixit. Nullum enim eſt lignū quod omni tempore fructificet, niſi crux quam geſtant fideles: qui rigantur aqua eccleſiaſtici fluminis & reddunt fructum perpetuū omni tempore. Et thronus dei & agni in ea erit, utiq; nūc in ſeculo. Et ſerui eius ſeruiēt ei, & uidebūt faciē eius, ſicut dicit: qui me uidet, uidet & patrē: &, Beati mūdo corde, quia ipſi D deū uidebūt. Et dixit mihi angelus. Qui iniuſtus eſt iniuſta faciat adhuc, & ſordibus ſordeſcat adhuc.] Iſti ſunt propter quos dixerat, ſigna quæ locuta ſunt ſeptē tonitrua, noli ſcribere. Et iuſtus iuſtitiam faciat adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc.] Iſti ſunt ꝓpter quos nūc dicit, Ne ſignaueris uerba prophetiæ libri huius. Ac ſic ſcripturæ diuinæ omnibus ſuperbis & plus mundum quàm deū amantibus ſignatæ ſunt: humilibus autem & deum timentibus apertæ ſunt. Ecce uenio cito, & merces mea meeum reddere unicuiq; ſecundum opera eius. Beati qui ſeruant mādata hæc, ut ſit poteſtas eorū ſuper lignū uitæ, & per portas intrent in ciuitatē.] Qui enim non ſeruant mandata, non per portas intrant ſed alia parte. In iſtis ſignatus eſt liber, de quibus ſequitur & dicit: Foris canes

&

2 Cor.4

Ioan.14

Matt.5

& ueneficí & fornicarij & homicidæ & idolorum cultores, & omnis amans & faciens mendacium. Ego Ieſus miſi angelū meum teſtificari uobis hæc in eccleſijs. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina, ſponſus & ſponſa dicunt, ueni.] Aliter utiq; ſponſus & ſponſa, id eſt Chriſtus & eccleſia dicunt ueni. Qui ſitit ueniat, & qui uult accipiat aquā uitę gratis,] id eſt baptiſma.

Teſtor ego omni audienti ſermones prophetię libri huius, ſi quis appoſuerit, apponet ſuper eum deus plagas ſcriptas in libro hoc: & ſi quis dēpſerit de ſermonibus prophetiæ huius, demet Deus partem eius à ligno uitæ & ex ciuitate ſancta.] Teſtificatur hæc propter falſatores ſanctarū ſcripturarum, non propter eos qui ſimpliciter quod ſentiunt dicunt. Etiam uenio cito.] Et quia ſic conclusit Apocalypſis Ioannis ut dicat, ecce uenio cito: oremus ut ſecundū ſuam promiſſionem dominus Ieſus Chriſtus ad nos uenire, & per ſuā miſericordiam de carcere nos mūdi iſtius liberare, & ad ſuā beatitudinē pro ſua pietate perducere dignetur, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Expoſitionis in Apocalypſim Finis.

AD LECTOREM.

Habes hic euchariſtias, doxologias & precationes aliquot pias ac doctas, quarū exceptis poſtremis, Auguſtinum fuiſſe autorem, nec aſſeuerare uelim, nec inficiari: illud res indicat ab eo proditas, qui libros Auguſtini non indiligenter legit. Titulum addiderant.

LIBER MEDITATIONVM.

Cap. I

DOMINE Deus meus da cordi meo te deſiderare, deſiderādo quærere, quærendo inuenire; inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta nō iterare. Da domine deus meus cordi meo pœnitentiam, ſpiritui contritionem, oculis lachrymarū fontē, manibus eleemoſynæ largitatem. Rex meus, extingue in me deſideria carnis, & accende ignē tui amoris. Redemptor meus expelle à me ſpiritum ſuperbiæ, & cōcede propitius theſaurum humilitatis tuæ. Saluator meus, amoue à me furorem iræ: & indulge mihi benignus ſcutū patientiæ. Conditor meus, euelle à me animi rancorem: & largire mihi mitis mentis dulcedinem. Da clementiſſime pater mihi ſolidam fidem, ſpem cōgruam, charitatem continuā. Rector meus auerte à me uanitatē, mentis inconſtātiam, corporis uagationē, oris ſcurrilitatē, oculorum elationē, uētris ingluuiem, opprobria proximorum, ſcelera detractionū, curioſitatis prurigi nem, diuitiarū cupidinem, potētatuum rapinam, inanis gloriæ appetitum, hypocriſis malum, adulationis uenenū, cōtemptum inopū, oppreſſionē debilium, auaritiæ ardorē, inuidiæ rubiginē, blaſphemiæ mortē. Reſeca in me factor meus temeritatem iniquā, pertinaciam, inquietudinē, ocioſitatem, ſomnolentiam, pigritiam, mentis hebetudinem, cordis cæcitatem, ſenſus obſtinationē, morū truculentiam, boni inobedientiam, conſilij repugnantiam, linguæ effrenationē, pauperū prędam, impotentū uiolentiam, innocentū calumniā, ſubditorum negligentiā, circa domeſticos ſeueritatē, aduerſus familiares impietatē, erga proximos duritiam. Deus meus miſericordia mea, oro te per dilectum filium tuum, da mihi miſericordiæ opera, pietatis ſtudia, cōpati afflictis, conſulere erroneis, ſuccurrere miſeris, ſubuenire egenis, cōſolari mœſtos, releuare oppreſſos, pauperes recreare, flebiles refouere, dimittere debitoribus, parcere in me peccātibus, odientes me diligere, pro malis bona reddere, neminē deſpicere, ſed honorare: bonos imitari, malos cauere, uirtutes amplecti, uitia reijcere, in aduerſis patientiā, in proſperis cōtinentiā, cuſtodiā oris, & oſtiū circūſtantiæ labijs meis, terrena calcare, cœleſtia ſitire. Ecce plaſmator meus, multa rogaui, cum nec pauca promerui. Fateor, heu fateor, non ſolū quę poſtulo non debentur dona, ſed multa et exquiſita ſupplicia. Animāt tamen me publicani, meretrices & latrones, qui à faucibus hoſtis momentaneè eruti, ſinibus excipiūtur paſtoris. Tu enim factor omniū deus, licet in cūctis operibus tuis ſis mirabilis, mirabilior tamē crederis eſſe in operibus pietatis. Vnde de temetipſo per quendam tuū ſeruum dixiſti, Miſerationes eius ſuper omia opera eius. Psal. 144 Et quaſi de ſingulo loquentē, de uniuerſo populo tuo te dixiſſe cōfidimus, Miſericordiam aūt meam non diſpergam ab eo: Psal. 88 nullū enim ſpernis, neminem abijcis, neminem perhorreſcis, niſi qui forte amens te exhorruerit. Ergo non modò iratus nō percutis, ſed te irritātibus dona, ſi quieuerint, tribuis. Deus meus cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus, ego infelix, ego te irritaui, ego malū corā te feci: furorem tuū prouocaui, irā promerui, peccaui & paſſus es, deliqui & adhuc ſuſtines. Si pœniteo, parcis: ſi reuertor, ſuſcipis: inſuper dum differo, præſtolaris. Reuocas errantē, inuitas repugnantem, expectas torpentem, amplexaris redeuntem. Doces ignorantem, mœrētem mulces, à ruina ſuſcitas, poſt lapſum reparas: petenti largiris, quærenti inueniris, & pulſanti aperis. Ecce domine deus ſalutis meæ quid opponā neſcio, quomodo reſpondeā ignoro: nullum abs te confugium, nullum abs te patet latibulum. Oſtendiſti mihi bene uiuendi uiam, & gradiendi ſcientiā dediſti: minatus es mihi gehennam, & pollicitus es mihi paradiſi gloriam. Nunc pater miſericordiarū et deus totius conſolationis, cōfige timore tuo carnes meas: quatenus quæ minaris, metuendo euadam: & redde mihi lætitiā ſalutaris tui, ut quæ ſpondes, diligendo percipiam. Fortitudo mea domine, firmamentū meum, deus meus, refugiū meum, & liberator meus: ſuggere

quid

quid de te cogitē, doce quibus te ſermonibus in-
uocem, da quibus operibus tibi placeā. Scio nãq; A
ſcio unum quo tu placaris: & aliud quod non ſper
nis. Eſt utiq; tibi ſpiritus cõtribulatus ſacrificiū, &
accepras cor contritū et humiliatum. His me deus
meus, adiutor meus dita muneribus, his cõtra ini-
micum muni protectionibus: hoc de flãmis uitio-
rum præſta refrigerium, hoc à deſideriorū paſſio-
nibus pande piū refugium. Fac domine uirtus ſa-
lutis meæ, ne ſim de numero eorū qui ad tempus
credūt, & in tēpore tentationis recedunt. Obum-
bra caput meum in die belli, ſpes mea in die affli-
ctionis, & ſalus in tempore tribulationis. En do-
mine illuminatio mea & ſalus mea, rogaui quibus
egeo, intimaui quæ timeo, ſed remordet conſcien
tia, reprehendūt me cordis ſecreta: & quod amor
miniſtrat, timor diſſipat, zelus incitat, metus increB
pat. Acta mea formidinē, ſed tua ingerit pietas fi-
duciam: tua hortatur benignitas, mea tardat mali-
gnitas. Et ut uerius fatear, occurrūt memorię phã-
taſmata uitiorū, quæ reuerberant audaciam pręſu
Cap. III mētium animorū. Cum enim quis odio dignus
ſit, qua fronte gratiā requirit? Cui pœna debetur,
qua temeritate gloriā depoſcit? Laceſſit iudicem,
qui poſtpoſita ſatisfactione delicti quęrit pręmijs
honorari. Regi inſultat, obnoxius ſupplicio, qui
donari flagitat indebito brauio: & dulcem affectū
patris ſtultus exacerbat filius, qui poſt illatas con-
tumelias ante pœnitudinē hæreditatis uſurpat cel
ſitudinē. Quid mi pater me geſſiſſe recolo? merui
mortem, & peto uitam. Cõmoui regem meum, cu
ius impudens inuoco præſidium. Cõtempſi iudi- C
cem, quem temere poſtulo adiutorē. Inſolēs renui
audire patrem, quem demum præſumo habere tu
torē. Hei mihi ꝙ ſero uenio, heu heu ꝙ tarde feſti-
no: heu me quia curro poſt uulnera, dedignãs in-
columis pręcauere iacula. Neglexi ꝓſpicere tela,
modo uero ſolicitor de morte uicina: uulnera uul
neribus infixi, quia ſcelera ſceleribus addere non
timui. Recenti cicatrices labe reſperſi, quia priſca
flagitia modernis iniquitatib. reciprocaui, & quæ
diuina ſolidauerat medicina, mea reſoluit pruri-
go phrenetica. Cutis quæ ſuperducta uulneribus
morbū celauerat, ſanie erūpenre putruit: quia ite-
rata iniquitas conceſſam miſericordiā exinaniuit.
Ezec. 3 & 18 Noui quippe ſcriptū, In quacunq; hora iuſtus pec D
cauerit, omnes iuſtitiæ eius obliuiſcentur. Si iuſti-
tia aboletur iuſti ruentis, quanto magis pœniten-
tia peccatoris in idipſum reuertentis? Quoties ca-
nis redij ad uomitū, et quaſi ſus repetij uolutabrū?
Fateor, quia nihil recordari eſt impoſſibile. Quot
mortalium ignorantes peccare docui, nolētibus
delinquere perſuaſi, reſiſtentes coegi, uolentibus
conſenſi? Quot ſane gradientibus laqueum indu-
xi, uiam quærentibus foueam retexi? quod ut pa-
trare non horrerem, obliuiſci non metui. Sed tu iu
ſtus iudex ſignans peccata quaſi in ſacculo, obſer
uaſti omnes ſemitas meas, & cūctos greſſus meos
dinumeraſti: tacuiſti, ſemper ſiluiſti, patiens fuiſti.
Cap. IIII Vę mihi demū loqueris quaſi parturiens. Deus
deorū domine præſtabilis ſuper malitia, noui quia
manifeſtus uenies, noui quia non ſemper ſilebis,
A cū in conſpectu tuo ignis exardeſcet, & in circui-
tu tuo tempeſtas ualida ingruerit, cum aduocaue-
ris cœlum deſuper & terram diſcernere populum
tuum. Et ecce coram tot milibus populorum nu-
dabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus
angelorum patebunt uniuerſa ſcelera mea: non ſo
lum actuum, ſed etiã cogitationum ſimulq; locu-
tionū. Tot iudicibus inops aſtabo, quot me præ-
ceſſerunt in opere bono: tot arguētibus cõfundar,
quot mihi prębuerunt bene uiuendi exempla: tot
cõuincar teſtibus, quot me monuerunt proficuis
ſermonibus, ſeq; imitãdos iuſtis dederūt actioni-
bus. Domine mi nõ ſuppetit quid dicam, non oc-
currit quid reſpõdeam. Et cum iam intetſim ſæuo
illi diſcrimini, torquet me cõſcientia, cruciant cor
B dis arcana, coarctat auaritia, accuſat ſuperbia, con
ſumit inuidia, inflammat concupiſcentia, infeſtat
luxuria, dehoneſtat gula, ebrietas confutat, detra-
ctio lacerat, ambitio ſupplantat, rapacitas obiur-
gat, diſcordia diſſipat, ira perturbat, leuitas diſſol-
uit, torpor opprimit, hypocriſis fallit, adulatio frã-
git, fauor attollit, calumnia pungit. Ecce liberator
meus de gentibus iracundis, ecce cum quibus ui-
xi à die natiuitatis meæ: quibus & ſtudui: quib. &
fidem ſeruaui. Ipſa me quę dilexeram ſtudia, dam-
nant: quę laudaueram, uituperant. Hi ſunt quibus
acquieui amici, quibus parui magiſtri, & quibus
ſeruiui domini: cõſules quibus credidi, ciues qui-
bus cohabitaui, domeſtici quibus conſenſi. Hei
mihi rex meus & deus meus, quia incolatus meus
C prolongatus eſt. Væ mihi illuminatio mea, quia
habitaui cum habitantibus Cedar. Et cum Dauid
ſanctus dixerit multum, quanto magis ego infe-
lix dicere poſſum, nimis incola fuit anima mea?
Firmamentum meum Deus, non iuſtificabitur in Pſal. 142
conſpectu tuo omnis uiuens. Spes mea non eſt in
filijs hominum: quem ſi remota pietate iudicaue-
ris, iuſtum inuenies? Et niſi præueneris miſerãdo
impiū, non eſt quod glorificet pium. Credo nanq;
ſalus mea quod audiui, quoniã benignitas tua ad
pœnitentiam me adducit: tui oris mihi ſonuerunt
nectarea labia, Nemo poteſt uenire ad me, niſi pa Ioan. 6
ter meus qui miſit me traxerit eū. Enimuero quia
me inſtruxiſti, tãquam propitius inſtructione for-
D maſti, totis medullis cordis, toto niſu mentis te o-
mnipotens pater cum dilectiſſimo filio tuo, teq;
dulciſſima proles cum ſereniſſimo inuoco para-
cleto: trahe me, quatenus poſt te curram in odo-
rem unguentorum tuorum dulciter. Inuoco te Cap. V
deus meus, inuoco te, quia prope es omnibus in-
uocantibus te in ueritate: tu enim ueritas es: doce
me quæſo per clementiam tuam, ſancta ueritas,
te inuocare in te, quia hoc fieri quomodo opor-
teat neſcio, ſed à te doceri beata ueritas humiliter
imploro. Abſq; te enim ſapere, eſt deſipere: te ue-
ro noſſe, eſt perfecte ſcire. Erudi me diuina ſapien
tia, & doce me legem tuam. Credo nanq; quem tu
erudieris beatus erit, & de lege tua docueris eum.
Deſidero inuocare te, quod quęſo fiat in ueritate.
Quid eſt in ueritate inuocare ueritatē, niſi in filio
pattem

patrem? Ergo ſancte pater, ſermo tuus ueritas eſt,
principiumq́ uerborũ tuorũ ueritas. Hoc quippe
eſt uerborum tuorum principium, quod in princi
pio erat uerbũ. In ipſo principio te ſummũ adoro
principiũ. In ipſo ueritatis uerbo, te perfecta inuo
co ueritas, in quo ipſa eadem ueritas dirigas me in
ueritate & doceas. Quid enim eſt dulcius quam ge-
nitorẽ in nomine unigeniti inuocare, patrẽ in re-
cordatione filij ad pietatẽ inflectere, regẽ chariſſi
mæ ſobolis denominatione mitigare? Sic enim ſo
lent rei carceribus eripi, ſic cõmancipati uinculis
liberari, ſic triſtem accipiẽtes ſententiã capitis, nõ
ſolum abſolui, ſed inſuper nanciſci inſolitã gratiã,
dũmodo iratis principibus dilectæ prolis intima-
uerint charitatem: ſic delinquẽtes ſeruuli euadunt
ſupplicia dominorũ, dum pro eis interuenit dulce
do filiorũ. Sic te omnipotẽs pater per omnipoten
tis filij charitatem poſtulo, educ de carcere ad cõ-
fitendũ nomini tuo animã meam: libera me à uin-
culis peccatorũ, per coæternum flagito unicũ tibi
natum: meq́ cui propria merita letalẽ minanť ſen
tentiam, per precioſiſſimæ ad dexterã tuam cõſe-
dẽtis prolis interpellationem reſtaura placatus ad
uitam. Quem enim alium dirigam interceſſorem
tibi neſcio, niſi hunc qui eſt propitiatio pro pecca
tis noſtris, qui ſedet ad dexterã tuam interpellans
pro nobis? Ecce aduocatus meus apud te deũ pa-
trem. Ecce põtifex ſummus, qui non alieno eget
expiari ſanguine, qui ꝓprio refulget perfuſus cru-
ore. Ecce hoſtia ſancta, bene placens & ꝑfecta, in
odorem ſuauitatis oblata & accepta. Ecce agnus
ſine macula, qui coram ſe tondentibus obmutuit:
qui alapis cæſus, ſputis illitus, opprobrijs affectus,
os ſuum non aperuit. En qui peccatum non fecit,
peccata noſtra pertulit: & languores noſtros ſuo
Cap. VI liuore ſanauit. Aſpice pater pie pijſſimũ filium
pro me tam impie paſſum. Reſpice clemẽtiſſime
rex quis patitur, & reminiſcere benignus pro quo
patitur. Nonne hic eſt mi domine innocens ille,
quem ut ſeruum redimeres, filium tradidiſti? Nun
quid author uitæ hic eſt, qui ut ouis ad occiſionẽ
ductus, tibiq́ uſque ad mortem obediens factus,
atrociſſimæ non timuit necis genus ſubire? Reco
le totius ſalutis diſpẽſator, quia hic eſt ipſe, quem
etſi ex una uirtute genuiſti, meæ tamẽ infirmitatis
participẽ fieri uoluiſti. Vere hęc eſt tua deitas quę
meam induit naturam, crucis aſcendit patibulum,
quæ in aſſumpta carne triſte tulit ſupplicium. Re-
duc domine deus meus oculos tuę maieſtatis ſu-
per opus ineffabilis pietatis. Intuere dulcẽ natum
toto corpore extẽſum, cerne manus innoxias pio
manãtes ſanguine, & remitte placatus ſcelera quę
patrarũt manus meę. Conſidera inerme latus cru-
deli perfoſſum cuſpide, & renoua me ſacro fonte
quem inde credo fluxiſſe. Vide immaculata ueſti
gia quæ non ſteterunt in uia peccatorum, ſed ſem
per ambulauerunt in lege tua diris confixa clauis,
& perfice greſſus meos in ſemitis tuis, & fac me o-
dio habere benignus omnes uias iniquitatis: uiã
iniquitatis amoue à me, & fac me propicius uiam
ueritatis eligere. Oro te rex ſanctorum per hunc

ſanctum ſanctorum, per hunc redemptorẽ meũ,
A fac me currere uiam mãdatorum tuorum: ut ei ua-
leam ſpiritu uniri, qui mea non horruit carne ue-
ſtiri. Nũquid non attendis pie pater adoleſcentis
filij chariſſimi caput, niuea ceruice deflexa precio
ſiſſimam reſolutum in mortem? Aſpice mitiſſime
conditor dilectæ ſobolis humanitatẽ, & miſerere
ſuper infirmi plaſmatis debilitatem. Candet nuda
tum pectus, rubet cruentũ latus, tenſa arent uiſce-
ra, decora languent lumina, regia pallent ora, pro
cera rigent brachia, crura pendent marmorea, ri-
gat terebratos pedes beati ſanguinis unda. Spe-
cta glorioſe genitor gratiſſimę prolis lacerata mẽ
bra, & memorare benignus quæ mea eſt ſubſtan-
tia: conſpicare dei hominis pœnam, & relaxat cõ-
B diti hominis miſeriam. Vide redemptoris ſuppli-
cium, & redempti dimitte delictum. Hic eſt domi
ne mi quem propter peccata populi tui percuſſi-
ſti, licet ipſe ſit dilectus in quo tibi bene placuiſti.
Hic eſt ille, innocens in quo dolus non eſt inuen-
tus, & tamen inter iniquos deputatus eſt. Quid Cap. VII
cõmiſiſti dulciſſime puer, ut ſic iudicareris? Quid
commiſiſti amantiſſime iuuenis, ut adeo tractare
ris? Quod ſcelus tuum, quæ noxa tua, quæ cauſa
mortis, quæ occaſio tuæ damnationis? Ego enim
ſum tui plaga doloris, tuæ culpa occiſionis. Ego
tuæ mortis meritum, tuæ uindictæ flagitium. Ego
tuæ paſſionis liuor, tui cruciatus labor. O mirabi-
lis cenſuræ cõditio, & ineffabilis myſterij diſpoſi-
tio. Peccat iniquus, & punitur iuſtus: delinquit re
C us, & uapulat innocens: offendit impius, & dam-
natur pius: quod meretur malus, patitur bonus:
quod perpetrat ſeruus, exoluit dominus: qđ com
mittit homo, ſuſtinet deus. Quò nate dei, quò tua
deſcendit humilitas? quò tua flagrauit charitas?
quò proceſſit pietas? quò excreuit benignitas?
quò tuus attigit amor? quò peruenit compaſſio?
Ego enim inique egi, tu pœna mulctaris: ego faci
nus admiſi, tu ultione plecteris: ego crimẽ edidi,
tu torturæ ſubijceris: ego ſuperbiui, tu humiliaris:
ego tumui, tu attenuaris: ego inobediẽs extiti, tu
obediẽs ſcelus inobedientiæ luis: ego gulæ parui,
tu inedia afficeris: me ad illicitã concupiſcentiam
rapuit arbor, te perfecta charitas duxit ad crucẽ:
ego præſumpſi uetitum, tu ſubiſti eculeum: ego de
D lector cibo, tu laboras patibulo: ego fruor delici-
is, tu laniaris clauis: ego pomi dulcedinẽ, tu fellis
guſtas amaritudinẽ: mihi ridens cõgaudet Eua, ti-
bi plorans compatitur Maria. Ecce rex gloriæ, ec
ce mea impietas, & tua claret pietas. En mea iniu-
ſtitia, & tua liquet iuſtitia. Quid rex meus & deus Pſal.115
meus, quid retribuam tibi pro omnibus quæ tri-
buiſti mihi? Nõ enim inuenin potest in corde ho
minis quod condigne talibus referatur præmijs.
Nũquid ſagacitas machinari poteſt humana, cui
comparet miſeratio diuina? Nec eſt creaturæ mo
liri officium, quo iuſtè creatoris recompenſet prę
ſidium. Eſt autem nate dei in hac tua admirabili
diſpenſatione, cui fragilitas mea in aliquo ſuppe-
ditet, ſi tua uiſitatione compuncta mens carnem
ſuam crucifigat cum uitijs & concupiſcentijs, &

hoc cum à te conceditur, quaſi iam tibi incipit cõ-
pati, quia & tu pro peccato meo dignatus es mo-
ri. Sicq; per interioris hominis uictoriam te duce
armabitur ad exteriorẽ palmã: quatenus deuicta
perſecutione ſpiritali, nõ uereatur pro amore tuo
ſubijci gladio materiali. Ita exiguitas conditionis,
ſi tuæ complaceat pietati, magnitudini ualebit ꝓ
uiribus reſpondere creatoris. Et hæc cœleſtis me-
dicina bone Ieſu, hoc tui antidotum amoris. Oro
te per antiquas miſericordias tuas, infunde uulne
ribus meis quod reiecta uipereæ cõtagionis bile,
te integret me incolumitati priſtinæ: quo guſtatũ
tuæ nectar ſuauitatis faciat me illecebroſa mundi
toto affectu deſpicere, & nulla eius aduerſa pro te
formidare, memorq; perpetuę nobilitatis, ſemper
faſtidiam uentos huius tranſitorij tumoris. Nihil
quæſo ſine te mihi dulceſcat, nihil complaceat, nil
precioſum, nil præter te mihi arrideat ſpecioſum:
uileſcant obſecro abſq; te mihi omnia, ſordeant u-
niuerſa. Quod tibi aduerſum eſt, ſit mihi moleſtũ:
& tuum beneplacitum, mihi indeficiẽs deſideri-
um. Tædeat me gaudere ſine te, & delectet contri
ſtari pro te. Sit mihi nomen tuum refocillatio, &
memoria tua cõſolatio, fiant mihi lachrymæ meæ
panes die ac nocte inueſtigãdo iuſtificationes tu-
as, ſit mihi bonum lex oris tui ſuper milia auri &
argenti. Sit obedire tibi mihi amabile, & reſiſtere
tibi execrabile. Rogo te ſpes mea per omnes pie
tates tuas ut ꝓpitieris impietatibus meis. Adape-
ri aures meas mandatis tuis, & ne declines, flagito
per nomẽ ſanctum tuum, in uerba malitię cor me-
um, ad excuſandas excuſationes in peccatis: peto
etiam per admirabilem humilitatem tuam, ne ue-
niat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris non
Cap. VIII moueat me. Ecce omnipotens deus, pater do-
mini mei, diſpone benignus quo miſerearis mei,
quoniam quicquid precioſius inueni, deuote ob-
tuli, quicquid carius reperi, ſuppliciter præſen-
taui. Nihil mihi reliqui, quin tuæ expoſuerim ma-
ieſtati: nihil iam ſupereſt quod adijciam, quia to-
tam tibi delegaui ſpem meam. Direxi tibi aduoca
tum meum dilectum filium tuum, miſi glorioſam
progeniem inter me & te mediatorẽ: miſi, inquã,
interceſſorem, per quem confido ueniam. Miſi
uerbis uerbum, quẽ pro meis dixi miſſum factis:
& numeraui tibi ſanctiſſimæ ſobolis paſſionem,
quam pro me credo fuiſſe perpeſſam. Credo à te
miſſam deitatem, meam ſuſcepiſſe humanitatem:
in qua dignum duxit alapas, uincula, ſputa, irriſio
nes perferre, nec non crucem, clauos telumq; ſuſ-
cipere. Hanc olim infantię uagitibus demolitam,
pueritiæ pannis conſtrictam, iuuentutis ſudori-
bus uexatam, ieiunijs maceratam, uigilijs afflictã,
itineribus feſſam: poſtea affectam flagris, lacera-
tam ſupplicijs, deputatam cum mortuis, dotatam
gloria reſurrectionis cœlorum gaudio induxit, &
in dexteram tuæ celſitudinis collocauit. Hæc pla-
catio mea & propitiatio tua. Hic attẽde plus quẽ
genueris filium, & quem redemeris ſeruum. Hic
aſpice factorem, & ne deſpicias facturam. Ample
ctere ſerenus paſtorem, & reſpice miſericors alla-

tam proprijs humeris ouem. Hic eſt fideliſſimus
A paſtor ille qui dudum errabundam per abrupta
montium, per præcipitia uallium multis uarijsq;
quæſierat laboribus: quiq; iam morienti, iam per
longa exilia deficienti, tamen inuentæ gaudens ſe
ſuppoſuit, & miro ſibi anniſu charitatis à profun-
da confuſionis abyſſo leuauit, pijsq; aſtrictã com-
plexibus ad nonagintanouẽ unam quæ perierat
reportauit. Ecce domine mi rex, deus omnipotẽs,
ecce paſtor bonus refert tibi quod commiſiſti ei:
ſuſcepit te diſponente ad ſaluandum hominem,
quem tibi reſtituit omni labe immunẽ. Ecce tuũ
tibi chariſſimus natus plaſma reconciliauit, quod
à te procul deuiauit. En gregi tuo paſtor mitis re-
format, quod prædo uiolentus abegerat. Reddit
B tuis conſpectibus ſeruum, quem ſua fecerat con-
ſcientia fugitiuum, ut qui per ſe meruit pœnã, per
factionem huius mereatur ueniam: cuiq; pro cul-
pis ſupererat gehenna, tanto duce iam confidat re
uocari ad patriam. Potui per me te ſancte pater of
fendere, ſed non ualui per me placare. Factus eſt
adiutor meus deus meus, tuus dilectus filius, meã
participans humanitatem ut curaret infirmitatẽ:
quatenus unde cauſa emerſerat offenſionis, inde
tibi immolaret ſacrificiũ laudis, meq; per hoc red-
deret tuæ pietati placabilem, quo ſedens ad dex-
teram tuam ſemper meæ ſubſtantiæ ſe oſtenderet
eſſe conſortem. Ecce ſpes mea, ecce tota fiducia
mea. Si me pro mea, ut dignum eſt, deſpicis iniqui
tate: reſpice me ſaltem miſericors pro dilectæ ſo-
C bolis charitate. Attende in filio, quo propitieris
ſeruo: uide carnis ſacramentum, & remitte carnis
reatum. Quotiens beatæ prolis tibi patent uulne-
ra, deliteſcant obſecro ſcelera mea. Quotiens ru-
bet precioſus pio de latere ſanguis, diluatur obſe-
cro labes meæ pollutionis. Et quia caro te laceſſi-
uit ad iram, caro te flectat imploro ad miſericor-
diam: ut ſicut me caro ſeduxit ad culpam, caro de-
ducat ad ueniam. Multum nanque eſt quod mea
meretur impietas, longe autem maius quod re-
demptoris mei repoſcit iure pietas. Magna enim
eſt mea iuſtitia, fateor, uerum maior redemptoris
iuſtitia. Quanto nanque eſt ſuperior deus homi
ne, tanto mea malitia eſt inferior eius bonitate in
qualitate & quantitate. Quid eñ deliquit homo,
D quod non redemerit filius dei factus homo? Quæ
tanta ſuperbia tumeret, quam non tãta humilitas
ſterneret? Quod nam tantum mortis imperium,
quod nati dei non deſtrueret crucis ſupplicium?
Nimirum deus meus ſi æqua lance delicta peccã-
tis hominis, & redimentis gratia librentur autho-
ris: non tantum Oriens ab Occidente, ſeu infe-
rior ſeparatꝰ infernus à ſummo cœli cardine. Iam
lucis optime creator, iam culpis ignoſce meis, pro
dilecti filij tui laboribus immenſis. Iam eius quæ-
ſo pietati mea impietas, eius modeſtiæ mea per-
uerſitas, & manſuetudini donetur ferocitas. Iam
ſua humilitas meam ſuperbiã, patientia impatien
tiam, benignitas duritiam, obedientia inobedien-
tiã, trãquillitas inquietudinẽ, dulcedo amaritudi-
nem, ſuauitas irã, charitas lucrifaciat crudelitatẽ.

Iam

Cap. IX Iam diuini amor numinis, patris omnipotentis prolisq́ꝫ beatiſſimę ſancta cōmunicatio omnipotens paraclete ſpiritus, mœrentium cōſolator clementiſſime, iam cordis mei penetralibus potenti illabere uirtute, & tenebroſa quæq́ꝫ laris neglecti latibula, coruſci luminis fulgore pius habitator lętifica, tuiq́ꝫ roris abundantia longo ariditatis marcentia ſqualore uiſitando fœcūda. Saucia interioris hominis arcana tui amoris iaculo, & torpentis medullas iecoris flammis ſalutaribus penetrando ſuccende, ſanctiq́ꝫ feruoris igne illuſtrādo intima mentis & corporis uniuerſa depaſce. Pota me torrente uoluptatis tuæ, ut nil iam mundanorum degustare libeat uenenatæ dulcedinis. Iudica me do- Pſal. 42 mine & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta: doce me facere uoluntatem tuam, quia deus meus es tu. Credo ergo quia quemcunque inhabitaueris, patris ac pariter filij domicilium cōdis. Beatus qui te merebitur hoſpitari, quoniā per te pater & filius apud eum faciunt manſionem. Veni iam, ueni benigniſſime dolentis animæ cōſolator, in opportunitatibus & tribulatione adiutor. Veni mundator ſcelerū, curator uulnerū. Veni fortitudo fragilium, releuator labentium: ueni humilium doctor, ſuperborum deſtructor. Veni orphanorum pius pater, uiduarum dulcis iudex. Veni ſpes pauperū, refocillator deficientium. Veni nauigantium ſydus, naufragij portus. Veni omnium uiuentium ſingulare decus, morientium unica ſalus. Veni ſanctiſſime ſpiritus, ueni & miſerere mei, apta me tibi, & condeſcende propitius mihi: ut mea tuæ magnitudini exiguitas, roboriq́ꝫ tuo mea imbecillitas ſecundum magnitudinem tuarum complaceat miſerationum, per Ieſum Christum ſaluatorem meum, qui cum patre in tua unitate uiuit & regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Cap. X Scio domine, ſcio & fateor, quia non ſum dignus quem tu diligas: ſed certe tu non es indignus quem ego diligam. Indignus quidem ſum tibi ſeruire, ſed tu non es indignus ſeruitio creaturæ tuæ. Da ergo mihi domine unde tu es dignus, & ego ero dignus unde ſum indignus. Fac me quomodo uis à peccatis ceſſare, ut, quomodo debeo, poſſim tibi ſeruire. Cōcede mihi ſic cuſtodire & regere & finire uitam meā: ut in pace dormiam, & in te requieſcam. Præſta mihi in finem ut me excipiat ſomnus cum requie, requies cum ſecuritate, ſecuritas in æternitate, Amen.

Cap. XI Te deum patrem ingenitum, te filium unigenitum, te ſpiritumſanctum paracletum, ſanctam & indiuiduam trinitatem toto corde & ore, confitemur, laudamus atque benedicimus: tibi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. XII O ſumma trinitas, uirtus una & indiſcreta maieſtas, deus noſter, deus omnipotēs, cōfiteor tibi ego ultimus ſeruorum tuorum, & exiguum membrum Eccleſiæ tuæ, cōfiteor tibi, & honorifico te debito ſacrificio laudis, pro ſcire & poſſe quod mihi tantillo donare dignatus es. Et quia exteriora mihi munera deſunt quæ poſſim offerre, ea quæ in me ſunt uota laudationis ex dono miſericordiæ tuæ, ecce libens atq́ꝫ ouans offero tibi de fide non ficta & conſciētia pura. Credo igitur te toto corde rex cœli & terræ domine, & ore te confiteor patrem & filium & ſpiritumſanctum in perſonis trinum, & in ſubſtantia unum, uerum deum omnipotentem, unius ſimplicis & incorporeæ, inuiſibilis & incircumſcriptæ naturæ, nihil te ſuperius aut inferius maiúſue aliquid habentem, ſed per omnem modum ſine deformitate perfectum, ſine quantitate magnū, ſine qualitate bonum, ſine tempore ſempiternum, ſine morte uitam, ſine infirmitate fortem, ſine mēdacio uerum, ſine ſitu ubique præſentem, ſine extenſione omnia implentem, ſine contradictione ubiq́ꝫ occurrentem, ſine motu omnia tranſcēdentem, ſine ſtatu intra omnia manentem, ſine indigentia omnia creantem, ſine labore omnia regentem, ſine tui initio omnibus initia dantem, ſine tui mutatione omnia mutabilia facientem, in magnitudine infinitum, in uirtute omnipotētem, in bonitate ſummum, in ſapientia inæſtimabilem, in conſilijs terribilem, in iudicijs iuſtum, in cogitationibus ſecretiſſimum, in uerbis ueracē, in operibus ſanctum, in miſericordijs copioſum, erga delinquentes patientiſſimum, erga pœnitētes pijſſimum, ſemper eundem ipſum æternum ac ſempiternum, immortalem atq́ꝫ incommutabilem, quem nec ſpatia dilatant, nec breuitas locorū anguſtat, nec receptacula ulla coarctant, nec uolūtas uariat, nec neceſſitudo corrūpit, nec mœſta perturbāt, nec læta demulcent. Cui nec obliuio tollit, nec memoria reddit, nec præterita tranſeunt, nec futura ſuccedunt. Cui nec origo initium, nec tempora incremētum, nec caſus finē dabit, ſed ante ſecula & in ſeculis & per ſecula in æternum uiuis: & eſt tibi perennis laus & æterna gloria, ſumma poteſtas & ſingularis honor, perpetuum regnum, & ſine fine imperium, per infinita & indefeſſa & immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. XIII Hucuſq́ꝫ omnipotens deus cordis mei inſpector & ſcrutator, confeſſus ſum omnipotentiam maieſtatis tuæ, & maieſtatē omnipotentiæ tuæ: nunc autem qualiter humano generi ſubuenire dignatus es in fine ſeculorū, ſicut corde credo ad iuſtitiam, ita ore coram te confiteor ad ſalutem. Tu quidem deus pater, ſolus nuſquam legeris miſſus: de filio autem tuo ita ſcribit Apoſtolus, Cum autē uenit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuū, Cum dicit, miſit, ſatis oſtendit, quia in hunc mundum miſſus aduenit: cum de beata Maria ſemper uirgine natus, uerus & perfectus homo in carne apparuit. Sed quid eſt quod de illo ille Euangeliſtarum præcipuus ait, In mundo erat & mundus per ipſum factus eſt? Illuc uero miſſus eſt per humanitatem, ubi ſemper fuit & eſt per diuinitatem. Quam uidelicet miſſionem opus eſſe totius ſanctæ trinitatis toto corde credo, & ore confiteor. Quomodo autem nos amaſti pater ſancte & bone, quantum nos dilexiſti pie conditor, qui etiam proprio filio non pepercisti, ſed pro nobis impijs tradidiſti illum. Subditus tibi ille fuit uſque ad mortem, mortem autem crucis, tollens chirographum peccatorum noſtrorum & affigēs

Marginal notes: A, B, C, D (section letters); Gal. 4; Ioan. 1

communio non repellit. Non enim tam immitis
eſt deus ut obliuiſcatur hominis, & non memine-
rit ipſius quem ipſe geſtat, & quē mei cauſa ſuſce-
pit, eius quem mei cauſa requirit. Mitis uero & ual
de benignus eſt dominus deus noſter, & diligit
carnem ſuam, mēbra ſua & uiſcera ſua in ipſo deo
& dño noſtro Ieſu Chriſto dulciſſimo, benigniſſi-
mo atq; clementiſſimo: in quo reſurreximus, & iā
cœlos aſcendimus, & iam in cœleſtibus conſedi-
mus. Caro noſtra nos diligit: habemus autem ſan-
guinis noſtri prȩrogatiuam in ipſo. Sumus autem
membra eius & caro eius, ipſe deniq; eſt caput no
Gen.2 ſtrum, ex quo totum corpus, ſicut ſcriptū eſt, Os
ex oſſibus meis, & caro de carne mea: &, Erūt duo
Epheſ.5 in carne tua: &, Nemo unquā carnem ſuam odio
habet, ſed fouet & diligit eam. Myſterium hoc ma
gnū eſt, ego dico in Chriſto & in Eccleſia, ait A-
Cap.XVI poſtolus. Gratias itaq; ago tibi labijs & corde
& omni qua ualeo uirtute infinitæ miſericordiæ
tuæ domine deus noſter, pro omnibus miſeratio-
nibus tuis quibus mirabiliter nobis perditis ſub-
uenire dignatus es per eundum filium tuum, ſalua
torē & recuperatorē noſtrū, qui mortuus eſt pro
pter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtifica
tionem noſtrā: & nunc uiuens ſine fine ſedet ad
dexteram tuam, & interpellat pro nobis, & ſimul
tecum miſeretur, quia deus eſt ex te patre, coæter-
nus & cōſubſtantialis tibi per omnia, unde poteſt
in perpetuum nos ſaluare: ſed ſecundum id quod
homo eſt, ex qua parte minor te eſt, data eſt ei om
nis poteſtas in cœlo & in terra, ut in nomine Ieſu
Philip.2 omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & in
fernorum, & omnis lingua confiteatur quia domi
nus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt tua, deus pa
ter omnipotens. Ipſe quidē conſtitutus eſt à te iu-
dex uiuorū & mortuorū, tu uero nō iudicas quen-
quam, ſed omne iudiciū tuum dediſti filio tuo, in
cuius pectore recōditi ſunt omnes theſauri ſapien
tiæ & ſciētiæ. Ipſe aūt teſtis & iudex eſt: iudex &
teſtis quē nulla peccatrix cōſciētia effugere pote-
rit: omnia eñ nuda & aperta ſunt oculis eius. Ipſe
ſanè qui iniuſte iudicatus eſt, iudicabit orbem ter
ræ in æquitate & populos in iuſtitia. Benedico er
go nomen ſanctū tuū in æternū, & glorifico ex to
to corde meo omnipotēs & miſericors domine ꝑ
inenarrabili & mirabili cōiunctione diuinitatis et
humanitatis in unitate perſonȩ, ut non alter deus
alter homo eſſet, ſed unus idēq; deus & homo, ho
mo & deus. Sed licet mirabili dignatione uerbū
caro factū ſit, neutra tamē ex duabus naturis in a-
liam mutata eſt ſubſtātiā. Trinitatis myſterio quar
ta non eſt addita perſona, unita quippe eſt, nō cō-
fuſa uerbi dei hominisq; ſubſtātia: ut in deū quod
ex nobis ſuſceptū fuerat perueniret, & illud quod
nunq; fuerat, idē quod ſemper fuerat permaneret.
O admirabile myſteriū, ò inenarrabile cōmerciū.
O mira ſemperq; amanda diuinæ propitiationis
benignitas, Serui digni nō fuimus, & ecce filij dei
facti ſumus: hæredes quidē dei, cohæredes autem
Chriſti. Vnde hoc nobis, & quis nos ad hoc per-
duxit? Sed rogo te clementiſſime pater deus, per

hanc inęſtimabilem pietatē, bonitatem & charita
A tem tuam, ut dignos nos facias multis & magnis
promiſſionibus eiuſdem filij tui dòmini noſtri Ie-
ſu Chriſti. Māda uirtuti tuæ, & cōfirma hoc quod
operatus es in nobis: perfice quod cœpiſti, ut ad
plenā tuæ pietatis gratiā mereamur ꝑuenire. Fac
nos per ſpiritumſanctum intelligere & mereri, &
debito ſempet honore uenerari hoc magnum pie
tatis myſteriū, quod manifeſtatū eſt in carne, iuſti
ficatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædica-
tum eſt gentibus, creditū eſt in mundo, aſſumptū
eſt in gloria. O quantum ſumus tibi debitores Cap.XVII
domine deus noſter, tanto redempti precio, tanto
ſaluati dono, & tam glorioſo adiuti beneficio: quā
tum à nobis miſeris es timendus, amandus, bene-
B dicendus, laudādus, honorandus, & glorificādus:
qui nos ſic amaſti, ſic ſaluaſti, ſic ſanctificaſti, ſic
ſublimaſti. Tibi nēpe debemus omne quod poſ-
ſumus, omne quod uiuimus, oñe quod ſapimus.
Et quis habet quicq; non tuum? Tu domine deus
noſter, à quo bona cuncta procedūt, propter te &
nomē ſanctū tuū da nobis de bonis tuis, ut de bo-
nis ac datis tuis ſeruiamus tibi, & in ueritate place
amus, atq; debitas quotidie laudes repēdamus ti-
bi pro tantis beneficijs miſericordiæ tuæ: non eñ
aliunde poſſumus tibi ſeruire neq; placere, niſi de
tuo munere. Omne enim datū optimū, & oñe do Iaco.1
num perfectū de ſurſum eſt, deſcendens à te patre
luminū, apud quē non eſt tranſmutatio, nec uiciſſi
tudinis obumbratio. Domine deus noſter, deus
C pie, deus bone, deus omnipotens, deus ineffabilis
& incircūſcriptæ naturæ, deus inſtitutor omnium
rerum, & domini noſtri Ieſu Chriſti pater, qui eun
dem dilectum filium tuum dominum noſtrū dul-
ciſſimum miſiſti de ſinu tuo ad publicum profi-
cuum noſtrum ſuſcipere uitam noſtram, ut nobis
donaret ſuā, eſſetq; perfectus deus ex te patre, &
perfectus homo ex matre, totus deus & totus ho-
mo, unus idemq; Chriſtus, æternus & temporalis,
immortalis & mortalis, creator & creatus, fortis et
infirmus, uictor & uictus, nutritor & nutritus, pa-
ſtor & ouis, tēporaliter mortuus & tecum uiuens
in æternum: ſuis dilectoribus uitæ municipium
promittens, ſuis diſcipulis dixit, Quodcunque pe Ioan.14
tieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Per
D ipſum ſummum ſacerdotem & uerū pontificem
& bonum paſtorem, qui ſe tibi obtulit in ſacrifi-
cium, ponens animam ſuam pro grege ſuo, te ro-
go: per ipſum qui ſedet ad dexterā tuam & inter-
pellat pro nobis, redemptorē & aduocatum no
ſtrū pietati & bonitati tuæ ſupplico clementiſſi-
me & amantiſſime & benigniſſime amator ho-
minū deus: ut des mihi cum eodē filio tuo & ſpiri
tuſancto te in omnibus benedicere & glorifica-
re, cum multa cordis contritione & lachrymarum
fonte, cum multa reuerētia & tremore: quia quo-
rum una eſt ſubſtantia, unū eſt & datum. Sed quo
niam corpus quod corrūpitur aggrauat animā, ex
cita quęſo torporē meū tuis ſtimulis, & fac me ſtre
nue perſeuerare in præceptis & laudibus tuis die
ac nocte. Tribue ut cōcaleat cor meū intra me, &

in meditatione mea exardeſcat ignis. Et quia ipſe
Ioan. 6 tuus unicus natus dixit: Nemo uenit ad me niſi pa A
ter qui miſit me traxerit eum: &, nemo uenit ad
patrẽ niſi per me: obſecro & ſuppliciter rogo, tra-
he me ſemper ad ipſum, ut ipſe me tandem perdu
cat ad te illuc ubi ipſe eſt in dextera tua ſedens. V-
bi eſt ſempiterna uita ſempiternè beata, ubi eſt a-
mor perſectus & timor nullus, ubi eſt dies ęternus
& unus omniũ ſpiritus, ubi ſumma & certa ſecuri
tas & ſecuta tranquillitas, & tranquilla iocũditas,
& iocunda fœlicitas, & fœlix æternitas, & æterna
beatitudo, & beata tui ſine fine uiſio atq; laudatio:
Vbi tu cum illo & ille tecum in cõmunione ſancti
ſpiritus æternaliter ac ſempiternaliter uiuis & re-
gnas deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.
Precatio ad Chriſtum Cap. XVIII Spes mea Chriſte deus, hominũ tu dulcis amator, B
Lux, uia, uita, ſalus, decor & decus omne tuorum.
Omia pro quorũ uoluiſti ferre ſalute, (chrũ.
Cernito uincla, crucem, uulnus, mortẽ atq; ſepul
Poſt tres inde dies deuicta morte reſurgens,
Diſcipulis uiſus, nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cœlorum ſumma petiſti.
Viuis in æternum nunc & per ſecula regnans.

Tu es deus meus uiuus & uerus, pater meus
ſanctus, dominus meus pius, rex meus magnus,
paſtor meus bonus, magiſter meus unus, adiutor
meus optimus, dilectus meus pulcherrimus, pa-
nis meus uiuus, ſacerdos meus in æternum, dux
meus ad patriã, lux mea uera, dulcedo mea ſancta,
uia mea recta, ſapientia mea præclara, ſimplicitas
mea pura, cõcordia mea pacifica, cuſtodia mea tu C
ta, portio mea bona, ſalus mea ſempiterna, miſeri-
cordia mea magna, patientia mea robuſtiſſima, ui
ctima mea immaculata, redẽptio mea ſancta, ſpes
mea firma, charitas mea perſecta, reſurrectio mea
uera, uita mea æterna, exultatio & uiſio mea bea-
tiſſima & ſine fine mãſura, Te deprecor, ſupplico
& rogo ut per te ambulẽ, ad te perueniã, in te re-
quieſcã, qui es uia, ueritas & uita, ſine qua nemo
uenit ad patrem. Te enim deſidero dulciſſimũ &
pulcherrimum dominum, ò ſplendor paternę glo
riæ, qui ſedes ſuper cherubin, & intueris abyſſos,
lumen ueridicum, lumen illuminans, lumen inde
ficiens, in quem deſiderant angeli proſpicere. Ec-
ce cor meum corã te eſt, diſcute tenebras eius ut
amoris tui claritate plenius perfundatur. Da mihi D
deus meus te, redde mihi te: en amo te, & ſi parum
eſt, amem ualidius. Non poſſum metiri ut ſciã quã
tum deſit mihi amoris tui ad id quod ſatis eſt, ut
currat uita mea in amplexus tuos, nec auertatur
donec abſcondatur in abſcondito uultus tui. Hoc
tamen ſcio quia male mihi eſt præter te domine,
non ſolum extra me, ſed in meipſo. Omnis enim
copia quę deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt. Bo
num nanque, quod neque in melius, neque in de-
terius commutari poteſt, tu ſolus es, qui ſimplici-
ter ſolus es: cui non eſt aliud uiuere, & aliud beate
uiuere, quia tua beatitudo tu es. Creatura uero tua
cui eſt aliud uiuere, & aliud beate uiuere, omne
quod uiuit & beate uiuit, nõ debet niſi gratiæ tuæ
attribuere. Et ideo nos egemus tui, non tu noſtri:

qa ſi omnino non eſſemus, nihil tibi deeſſet ad bo
num qđ tu es. Tibi itaq; dño noſtro ſemper adhæ-
rere neceſſe habemus, ut per continuũ auxilium
tuum ſancte & pie & recte uiuere ualeamus: pon
dere ſiquidem fragilitatis noſtræ deorſum trahi-
mur, dono autem tuo accendimur & ſurſum feri-
mur, inardeſcimus & imus, aſcẽdimus, aſcẽſiones
in corde facimus, & cantamus canticũ graduum.
Igne tuo bono inardeſcimus & imus. Quo nam?
Surſum imus, ad pacẽ Hieruſalẽ. Quoniã iocũda- Pſal. 121
tus ſum in his q̃ dicta ſunt mihi, in domũ dñi ibi-
mus. Illic collocauit nos uolũtas bona, ut nihil ue-
limus aliud quàm permanere illic in æternũ. Sed
quia dum ſumus in corpore, peregrinamur à te do
mine, non habemus hic ciuitatẽ manentem, ſed fu
turã inquirimus, noſter autẽ municipatus in cœlis
eſt: ideo duce gratia tua ingredior in cubile cor-
dis mei, & cãto tibi amatoria rex meus & deus me
us, gemẽs inenarrabiles gemitus in loco peregri-
nationis meę, Vbi cãtabiles mihi factę ſunt iuſtifi Pſal. 118
catiões tuæ. Et recordãs Hieruſalẽ extẽdo in eam
ſenſum cordis, Hieruſalem patriã meam, Hieruſa-
lem matrem meam, teq; ſuper eam regnatorem, il
luſtratorem, patrẽ, tutorem, patronum, rectorem,
paſtorem, caſtas & fortes delicias, ſolidũ gaudium
& omnia bona ineffabilia, ſimul omnia, quia unũ
ſummum & uerum bonũ: et non auertar, donec in
eius pacẽ matris chariſſimæ ubi ſunt primitiæ ſpi-
ritus mei colligas totũ quod ſum à diſperſione &
deformitate hac, et cõformes atq; cõfirmes in ęter
nũ deus meus miſericordia mea. Hęc eſt domus Cap. XIX
tua deus nõ terrena, neq; ulla cœleſti mole corpo
rea, ſed ſpiritalis, & particeps æternitatis tuæ, quia
ſine labe manet in ęternũ. Statuiſti enim eã in ſecu Pſal. 148
lum & in ſeculũ ſeculi, præceptũ poſuiſti, & non
præteribit. Non tamẽ tibi deo coęterna, qoia non
ſine initio: facta eſt enim. Prior qppe omniũ crea-
ta eſt ſapientia, non utiq; illa ſapiẽtia deo patri pla
nè coæterna & coęqualis, per quã creata ſunt om
nia, & in quo principio factũ eſt cœlũ & terra: ſed
pfecto ſapiẽtia quę creata eſt, ſpiritalis natura, ſci
licet, quæ cõtẽplatione luminis lumẽ eſt: dicitr enĩ
& ipſa quãuis creata ſapiẽtia. Sed quantum diſtat
inter lumẽ illuminans, & lumẽ quod illuminatur:
tantũ differt inter te ſumma ſapientia, quæ es cre-
ans, & iſtã quę creata eſt: ſicut inter iuſtitiam iuſti
ficantem, quæ tu deus noſter es, & iuſtitiam quæ
iuſtificatione noſtra facta eſt. Nã & nos ſumus di-
cti iuſtitia dei patris in te filio eius dño noſtro, te-
ſtante Apoſtolo. Ergo qa prior omniũ creata eſt 2. Cor. 5.
quædã ſapientia, quæ creata eſt mens rationalis et
intellectualis, caſtę ſcilicet ciuitatis tuę, matris no
ſtræ, quæ ſurſum & libera eſt, & ęterna in cœlis.
Quibus cœlis? Niſi qui te laudãt, cœli cœlorũ, qa Pſal. 113
hoc eſt & cœlũ cœli domino. Et ſi non inuenimus
tempus ante illã, quæ creaturam temporis antece
dit, quia prior omniũ creata eſt: ante illam tamen
es tu deus æternus creator omniũ, à quo facta ſum
pſit exordiũ, quamuis non temporis, quia nõ dum
erat tẽpus, ipſius tamẽ conditionis ſuæ. Vnde ita
eſt abs te dño deo noſtro, ut aliud ſit planè quàm
tu, licet

tu,licet nec ante illam,nec in illa inueniamus tem-
pus:eſt eñ idonea faciem tuam ſemper uidere,nec
uſpiam deflectiť ab ea, quo fit ut nulla mutatione
uarietur.Ineſt tamē ipſi mutabilitas,qua tenebreſ-
ceret & frigeſceret, niſi amore grādi cohęrens tibi
tanꝗ̃ ſuper meridiē luceret & feruere ex te.Deni-
que tam caſto amore cohæret tibi deo uero & ue-
re æterno,ut ꝗuis tibi nō ſit coæterna,per illius ta-
men temporis uarietates & uiciſſitudines à te reſol
uatur & defluat, ſed in tui ſolius ueriſſima cōtem-
platione requieſcat.Quoniam tu deus diligenti te
quantum præcipis,oſtendis te,& ſufficit ei. Vnde
nō declinat à te,nec à ſe:ſed ſemper in eodem ſtatu
manet,te indeſinenter uidendo,te indeficienter a-
mando,uetum lumē & caſtum amorem. O beata
iſta & ſublimis creatura creaturarū,maxime beata
inhærendo ſemper beatitudini tuæ: felix & nimi-
um felix te ſempiterno inhabitatore atq; illuſtrato
re ſuo.Nec inuenio quid licētius appellādum exi-
ſtimemus, cœlum cœli domino, ꝙ domum tuam
contemplātem delectationem tuam, ſine defectu
& abſq; affectu egrediendi in aliud, mētem puram
concordiſſime unam,ſtabilimentum pacis beato-
rum ſpirituum, in cœleſtib. ſunt iſta cœleſtia. Vn-
de intelligat anima cuius peregrinatio longinqua
facta eſt, ſi iam ſit ibi, ſi iam factæ ſint ei lachrymæ
ſuæ panes ſui, ſi iam petat unā, & hanc requirat, ut
inhabitet in domo tua per omnes dies uitæ ſuæ. Et
quæ uita eius niſi tu? & qui dies ſui, niſi æternitas
tua? ſicut anni tui qui nō deficient. Hic ergo intel-
ligat anima quę poteſt, ꝙ longe ſuper omnia tem-
pora ſis æternus,quando domus tua,quę peregri-
nara non eſt, ꝗuis tibi non ſit coæterna, indeſinen
ter tamen & indeficienter cohærendo tibi nullam
temporis patitur uarietatē:teq; ſemper perſeueran
tiſſima caſtitate hauriens immutabilitatem ſuam,
nuſquam & nunquā exierit ex te ſibi præſente, ad
ad quem toto affectu ſe tenet, nō habens futurum
quod expectet,nec in pręteritum tranſiens, ꝗd me
minerit, per nullas uices uariatur, & in nulla tem-
Cap. XX pora extenditur. O domus dei luminoſa & ſpe-
cioſa,dilexi decorem tuum,& locum habitationis
gloriæ domini dei mei fabricatoris & poſſeſſoris
tui:tibi ſuſpiret peregrinatio mea,nocte ac die tibi
inhiet cor meū,tibi intendat mens mea,ad ſocieta-
tem beatitudinis tuæ peruenire deſideret anima
mea. Dico ei qui fecit te ut poſſideat me in te, quia
ipſe fecit me & te:imò tu dic, tu roga ut dignū me
faciat participatione gloriæ tuæ. Sanctam eñ ſo-
cietatem tuam, & mirabilem pulchritudinem tuā,
non per meritum requiro, ſed per ſanguinem eius
quo redemptus ſum adipiſci non deſpero:tantum
adiuuent me merita tua,ſubueniant prauitati meæ
ſanctæ & puriſſimæ oratiōes tuæ, quæ inefficaces
apud deum nullatenus eſſe poſſunt. Erraui fateor
ſicut ouis perdita, & incolatus meus prolongatus
eſt:atq; procul proiectus ſum à facie domini dei mei
in hanc exilij cęcitatē. Vbi expulſus à paradiſi gau
dijs deploro quotidie mecum ſuper miſerias capti
uitatis meæ lugubre carmen ingenteſq; lamenta-
tiones, cum recordor tui mater Hieruſalem, dum

ſtant pedes mei in atrijs tuis, ſancta & decora Siō;
A necdum interiora tua cōſpicere in propatulo ualēs:
ſed in humeris paſtoris mei,ſtructoris tui,ſpero me
reportari tibi, ut tripudiē tecum illo inenarrabili
gaudio quo lætanť illi qui tecum ſunt coram ipſo
deo & ſaluatore noſtro, ꝗ diſſoluit inimicitias in
carne ſua,& pacificauit om̄ia quæ in cœlis ſunt,&
quæ in terra ſanguine ſuo. Ipſe enim eſt pax noſtra
qui fecit utraq; unum:qui duos ex aduerſo uenien
tes parietes coniungens in ſe, beatitudinis tuę per
manentem felicitatē pari modo, & eadem menſu-
ra ſe nobis daturum promiſit, dicens: Erūt æquales Matt. 22
angelis dei in cœlis. O Hieruſalem domus dei æ-
terna, poſt Chriſti dilectionem tu eſto lætitia & cō
ſolatio mea: dulcis memoria tui beati nominis ſit
B releuatio mœroris tædiorumq; meorum.
Tædet eñ me domine ualde uitę huius, & iſtius ę- Ca. XXI
rumnoſæ peregrinationis. Vita hæc, uita miſera,
uita caduca, uita incerta,uita laborioſa,uita immū
da,uita domina malorū,regina ſuperborum,plena
miſerijs & erroribus,quæ non eſt uita dicenda,ſed
mors, in qua momentis ſingulis morimur, per ua-
rios mutabilitatis defectus diuerſis generib. mor-
tium. Nunquid ergo hoc quod uiuimus in hoc
mundo, dicere poſſumus uitam, quā humores tu-
midant, dolores extenuant: ardores exiccant, ae-
rea morbidant: eſcæ inflant, ieiunia macerant: ioci
diſſoluunt, triſtitię cōſumunt: ſolicitudo coarctat,
ſecuritas hebetat: diuitiæ inflant & iactant, pauper
tas deijcit: iuuentus extollit, ſeuectus incuruat: in-
C firmitas frangit, mœror deprimit? Et his malis om
nibus mors furibunda ſuccedit,ſimulq; cūctis gau
dijs iſtius miſeræ uitæ ita finem imponit, ut cū eſſe
deſierit,non fuiſſe putetur. Mors iſta uitalis,& ui-
ta mortalis,licet his alijſq; ſit reſperſa amaritudini-
bus, proh dolor quāplurimos ſuis capit illecebris,
& ꝗ multos ſuis falſis promiſſionibus decipit. Et
eum ita per ſe ſit falſa & amara,ut etiam ſuos cęcos
amatores latere non ualeat: tamē infinitam ſtulto-
rum multitudinē aureo calice quē in manu habet,
potat & prorſus inebriat. Felices illi, & ipſi rari, qui
familiaritatem eius recuſant, perfunctoria gaudia
ſpernunt, ſocietatem abijciunt, ne cū pereunte de-
ceptrice & ipſi perire cogantur. O tu uita quam Cap. XXII
præparauit deus his qui diligunt eū, uita uitalis, ui-
D ta beata, uita ſecura, uita tranquilla, uita pulchra, ui
ta mūda, uita caſta, uita ſancta, uita ignara mortis,
neſcia triſtitię, uita ſine labe, ſine dolore, ſine anxie
tate, ſine corruptione, ſine perturbatione, ſine ua-
rietate & mutatione, uita totius elegātiæ & digni-
tatis pleniſſima, ubi nō eſt aduerſarius impugnās,
ubi nulla peccati illecebra, ubi eſt amor perfectus,
& timor nullus, ubi dies æternus, & unus omnium
ſpiritus, ubi deus facie ad faciem cerniť, & hoc ui-
tæ cibo mens ſine defectu ſatiatur. Libet me tuę in
tendere claritati, delectant me bona tua auido cor
de, quanto plus ualeo mecum conſiderare, tanto
plus amore lāgueo, tuo uehemēti deſiderio, tuaq;
dulci memoria admodū delector. Libet itaq; lib et
cordis in te oculos attollere ſtatum mentis erigere,
affectum animi cōformare. Libet ſanè de te loqui,

de te audire, de te ſcribere, de te conferre, de tua be
atitudine & gloria quotidie legere, & lecta ſæpius A
ſub corde reuoluere: ut uel ſic poſſim ab huius
mortalis perituræq; uitæ ardoribus, periculis & ſu
doribus ſub tuæ uitalis auræ dulci refrigerio tranſi
re, & tranſiens in ſinu tuo feſſum caput dormitu-
rus uel paululū reclinare. Huius rei gratia ſcriptu-
rarū ſanctarum amœna prata ingredior, uiridiſſi-
mas ſententiarū herbas exarando carpo, legendo
comedo, frequentando rumino, atq; congregādo
tandem in alta memoriæ ſede repono: ut tali modo
tua dulcedine deguſtata, minus iſtius miſerrimæ
uitæ amaritudines ſentiam. O tu uita feliciſſima, ò
regnum uere beatū, carens morte, uacans fine, cui
nulla tempora ſuccedunt per æuum: ubi cōtinuus B
ſine nocte dies neſcit habere tempus, ubi uictor mi
les illis hymnidicis angelorū ſociatus choris, can-
tat deo ſine neceſſitate canticum de canticis Sion,
Nobile perpetua caput amplectente corona.
Vtinā cōceſſa mihi peccatorum uenia, moxq; hac
carnis ſarcina depoſita, in tua gaudia uerā requiē
habitaturus intrarem, & tuæ ciuitatis præclara atq;
ſpecioſa mœnia, coronā uitæ de manu domini ac-
cepturus ingrederer: ut illis ſanctiſſimis choris in-
tereſſem, ut cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ con-
ditoris aſſiſterem, ut præſentem Chriſti uultū cer-
nerem, ut illud ſummum & ineffabile & incircum
ſcriptum lumen ſemper aſpicerē, ſicq; nullo metu
mortis affici, ſed de incorruptionis perpetuæ mu-
Cap. XXIII nere lætari poſſem ſine fine. Felix anima quæ ter C
reno reſoluto corpore libera cœlū petit, ſecura eſt
& tranquilla, non timet hoſtē neq; mortem: habet
ēm præſentē, cernitq; indeſinenter pulcherrimum
dnm, cui ſeruiuit, quem dilexit, & ad quē tandem
læta & glorioſa peruenit. Hanc uero tantæ beatitu
dinis gloriam, nulla dies minuet, nullus improbus
Can. 6 poterit auferre, Viderūt eam filiæ Sion, & beatiſſi
mam prædicauerunt: reginæ & concubinæ lauda-
uerunt eam dicentes: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de
deſerto, delicijs affluēs, innixa ſuper dilectū ſuum?
Quæ eſt iſta quæ progreditur ſicut aurora conſur-
gens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut ca-
ſtrorū acies ordinata? Quàm læta exit, feſtinat, cur
rit, cum dilectū ſuum ſibi dicentem attonitis auri-
Can. 2 bus audit? Surge, ꝓpera amica mea, ſpecioſa mea, D
& ueni: iam enim hyems tranſijt, imber abijt & re-
ceſſit, flores apparuerūt in terra noſtra, tempus pu
tatiōis aduenit, Vox turturis audita eſt in terra no
ſtra, ficus ꝓtulit groſſos ſuos, florētes uineæ dede-
rūt odorē ſuum. Surge propera amica mea formo-
ſa mea, colūba mea in foraminib. petræ, in cauernis
maceriæ, oſtēde mihi faciē tuā, ſonet uox tua in au
ribus meis. Vox ēm tua dulcis, & facies tua deco-
ra. Veni electa mea, ſpecioſa mea, colūba mea, im-
maculata mea, ſponſa mea, ueni & ponā in te thro
num meū, quia cōcupiui ſpeciem tuā. Veni ut læte
ris in cōſpectu meo cū angelis meis, quorum ſocie
Sanctorum tas tibi à me repromiſſa eſt. Veni poſt multa peri-
inuocatio cula & labores, intra in gaudium dñi tui, quod ne-
Ca. XXIIII mo tollet à te. Felices ſancti dei omnes, qui iam
pertrāſiſtis huius mortalitatis pelagus, & perueni-
re meruiſtis ad portū perpetuæ quietis, ſecuritatis
A & pacis: ſecuri & tranquilli, ſempq; feſtiui atq; gau
dentes: Obſecro uos per ueſtrā charitatē, qui ſecu-
ri eſtis de uobis, ſoliciti eſtote de nobis: ſecuri eſtis
de ueſtra immarceſcibili gloria, ſoliciti eſtote de
noſtra multiplici miſeria. Per ipſum uos rogo, qui
uos elegit, q uos tales fecit, de cuius pulchritudine
iā ſatiamini, de cuius immortalitate iā immortales
facti eſtis, de cuius beatiſſima uiſiōe ſemper gaude
tis, eſtote iugiter memores noſtri: ſubuenite nobis
miſeris, qui adhuc in ſalo huius uitæ circūſtantib.
agitamur ꝓcellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in
magnā ſurrexiſtis altitudinē: adiuuate nos uile pa-
uimētum, longe inferius iacentes. Date manum, &
B erigite iacentes ſuper pedes: ut conualeſcentes de
infirmitate, fortes efficiamur in bello. Intercedite,
orate cōſtanter atq; indeſinēter pro nobis miſeris
multumq; negligentibus peccatoribus, ut per ue-
ſtras oratiōes ueſtro ſancto cōſortio cōiungamur:
quia aliter ſalui eſſe non poſſumus. Sumus nanq;
ualde fragiles & nullius uirtutis homūciones: ani-
malia uentris, & carnis mancipia, in quibus uix ali
quod uirtutis ueſtigiū apparet. Et tamen ſub Chri
ſti cōfeſſione poſiti, ligno crucis ferimur: nauigan
tes per hoc mare magnū & ſpacioſum, ubi ſunt re-
ptilia quorum non eſt numerus, ubi ſunt animalia
puſilla cū magnis, ubi eſt draco ſæuiſſimus, ſemper
paratus ad deuorandum, ubi ſunt loca periculoſa
Scylla & Charybdis, & alia innumerabilia, in qui-
C bus naufragant incauti, & in fide dubij. Orate do-
minū, orate pijſſimi, orate omia agmina ſanctorū,
& uniuerſi cœtus beatorū, ut ueſtris precib. meri-
tiſq; adiuti, ſalua naue & integris mercib. perueni-
re mereamur ad portū perpetuæ ſalutis & quietis,
& continuæ pacis, & nunq; finiendæ ſecuritatis.
Mater Hieruſalem, ciuitas ſancta dei, chariſſima Cap. XXV
ſpōſa Chriſti, te amat cor meum, pulchritudinem
tuam nimium deſiderat mens mea. O quàm deco-
ra, quàm glorioſa, quàm generoſa tu es? Tota pul-
chra es, & macula nō eſt in te. Exulta & lætare for-
moſa filia principis, quia concupiuit rex ſpeciem
tuam, & amauit decorem tuū, ſpecioſus forma præ
filijs hominū. Sed qualis eſt dilectus tuus ex dile- Can. 5
cto ò pulcherrima? Dilectus meus cādidus & rubi
D cūdus, electus ex milibus. Sicut malus inter ligna
ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios. Sub umbra
illius quē deſideraui, ecce læta ſedeo: & fructus e-
ius dulcis gutturi meo. Dilectus meus miſit manū
ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad ta-
ctum eius. In lectulo meo per noctē quæſiui quem
diligit anima mea, quæſiui, & inueni: teneo, nec di
mittam illum, donec introducat me in domum ſuā
& in cubiculum ſuum, glorioſa genitrix mea. Ibi
enim dabis mihi dulciſſima ubera tua abūdantius
& perfectius, & ſatiabis me ſatietate mirifica, ita ut
nec eſuriam, nec ſitiam in æternum. Felix anima
mea, ſemperq; felix in ſecula, ſi intueri meruero
gloriam tuam, beatitudinem tuam, pulchritudi-
nem tuam, portas & muros tuos, & plateas tuas,
& māſiones tuas multas, nobiliſſimos ciues tuos,
& fortiſſimum regem tuum dominum noſtrum in
deco-

decore ſuo. Muri namq; tui ex lapidibus precioſis, portæ tuę ex margaritis optimis, plateæ tuæ ex auro puriſſimo, in quib. iocundũ hallelu ia ſine intermiſſione cõcinitur, Manſiones tuę multæ quadris lapidibus fundatæ, ſaphyris conſtructæ, laterculis cooperræ aureis: in quas nullus ingreditur niſi mũdus, nullus habitat inquinatus. Specioſa facta es & ſuauis in delicijs tuis, mater Hieruſalẽ. Nihil in te tale quale hic patimur, qualia in hac miſera uita cernimus. Non ſunt in te tenebræ, aut nox, aut quælibet diuerſitas temporũ. Nõ lucet in te lux lucernæ, aut ſplendor lunæ, uel iubar ſtellarum: ſed deus de deo, lux de luce, ſol iuſtitiæ ſemper illuminat te: agnus cãdidus & immaculatus, lucidũ & pulcherrimũ eſt lumen tuũ. Sol tuus & claritas tua & omne bonum tuũ, huius pulcherrimi regis indeficiẽs cõtemplatio. Ipſe rex regum in medio tui, & pueri eius in circumitu eius. Ibi hymnidici angelorũ chori, ibi ſocietas ſupernorũ ciuium. Ibi dulcis ſolennitas omniũ ab hac triſti peregrinatione ad tua gaudia redeuntiũ. Ibi Propherarũ prouidus chorus, ibi duodenus Apoſtolorum numerus, ibi innumerabilium martyrũ uictor exercitus, ibi ſanctorũ confeſſorum ſacer conuentus, ibi ueri & perfecti monachi, ibi ſanctæ mulieres, quæ uoluptates ſeculi & ſexus infirmitatem uicerũt, ibi pueri & puellæ, q annos ſuos ſanctis morib. tranſcenderunt. Ibi ſunt oues & agni, qui iã huius uoluptatis laqueos euaſerunt, exultant omnes in proprijs mãſionibus, diſpar eſt gloria ſingulorũ, ſed cõmunis eſt lętitia omniũ. Plena & perfecta ibi regnat charitas, q a deus eſt ibi omnia in omnibus: quẽ ſine fine uidẽt, & ſemper uidendo in eius amore ardent, amãt & laudant, laudant & amant. Omne opus eorum, laus dei: ſine fine, ſine defectiõe, ſine labore. Fœlix ego & uere in perpetuum fœlix, ſi poſt reſolutionẽ huius corpuſculi audire meruero illa cantica cœleſtis melodiæ, quæ cantãtur ad laudem regis æterni ab illis ſupernæ patrię ciuibus, beatorumq; ſpirituum agminibus, Fortunatus ego nimiumq; beatus, ſi & ego ipſe meruero cantare ea & aſſiſtere regi meo deo meo & duci meo, & cernere eum in gloria ſua, ſicut ipſe polliceri dignatus eſt dicens, Pater, uolo

Io.17 12.& 14 ut quos dediſti mihi, ſint mecum, ut uideãt claritatem meã quam habui apud te ante conſtitutionem mundi: & alibi, Qui mihi miniſtrat, me ſequaẽ, & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit: & iterum, Qui diligit me, diligeẽ à patre meo & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.

HYMNVS DE GLORIA PARADISI.

Ca.XXVI Numeri ſunt lege ſoluti, ad imitationẽ carminis trochaici tetrametri catalectici

Ad perennis uitæ fontem mens ſitiuit arida,
Clauſtra carnis preſto frangi clauſa quærit anima,
Gliſcit, ambit, eluctatur exul frui patria,
Dum preſſuris ac ærumnis ſe gemit obnoxiam,
Quam amiſit cum deliquit, cõtemplatur gloriam.
Præſens malum auget boni perditi memoriam.
Nam quis promat, ſummę pacis quanta ſit lætitia?
Vbi uiuis margaritis ſurgunt ædificia,
Aurò celſa micant tecta, radiant triclinia,
Solis gemmis precioſis hæc ſtructura nectitur,
Auro mundo tanquam uitro urbis uia ſternitur.
A Abeſt limus, deeſt fimus, lues nulla cernitur.
Hyems horrens, æſtas torrens illic nunq; ſæuiunt,
Flos perpetuus roſarum uer agit perpetuum,
Candent lilia, rubeſcit crocus, ſudat balſamum,
Virent prata, uernant ſata, riui mellis influunt,
Pigmentorum ſpirat odor, liquor & aromatum,
Pendent poma floridorum nõ lapſura nemorum.
Non alternat luna uices, ſol, uel curſus ſyderum,
Agnus eſt fœlicis urbis lumen inocciduum.
Nox & tempus deſunt ei, diem fert continuum,
Nam & ſancti quiq; uelut ſol præclarus rutilant,
Poſt triumphum coronati mutuo coniubilant,
Et proſtrati pugnas hoſtis iam ſecuri numerant.
Omni labe defecati, carnis bella neſciunt,
B Caro facta ſpiritalis & mens unum ſentiunt,
Pace multa perfruentes, ſcandala non perferunt.
Mutabilibus exuti, repetunt originem,
Et præſentem ueritatis contemplantur ſpeciem:
Hinc uitalem uiui fontis hauriunt dulcedinem,
Inde ſtatum ſemper ijdem exeuntes capiunt,
Clari, uiuidi, iocundi, nullis peccant caſibus.
Abſunt morbi ſemper ſanis, ſenectus iuuenibus.
Hinc perenne tenent eſſe, nam tranſire tranſijt.
Inde uirent, uigent, florent, corruptela corruit,
Immortalitatis uigor atræ mortis ius abſorbuit.
Qui ſciẽtem cuncta ſciunt, quid neſcire nequeũt?
Nam & pectoris arcana penetrant alterutrum,
Vnum uolunt, unum nolunt, unitas eſt mentium.
Licet cuiq; ſit diuerſum pro labore meritum,
C Charitas hæc ſuum facit, quod dum amat alterum,
Proprium ſic ſingulorum, commune fit omnium.
Vbi corpus, illic iure congregantur aquilæ,
Quo cum angelis & ſanctæ recreentur animæ,
Vno pane uiuunt ciues utriuſq; patriæ.
Auidi, & ſemper pleni, quod habent, deſiderant.
Non ſacietas faſtidit, neq; fames cruciat,
Inhiantes ſemper edunt, & edentes inhiant.
Nouas ſemper harmonias, uox meloda cõcrepat,
Et in iubilum prolata mulcent aures organa,
Digna, per quem ſunt uictores, regi dãt præconia.
Fœlix cœli quæ præſentem regem cernit anima.
Et ſub ſede ſpectat alta orbis uolui machinam,
Solem, lunam & globoſa cum planetis ſydera.
Chriſte palma bellatorum, hoc in municipium
Introduc me, poſt ſolutum militare cingulum.
D Fac conſortem donatiui beatorum ciuium,
Probes uires inexhauſto laboranti prælio.
Vt quietem poſt præcinctum debeas emerito,
Teq; merear potiri ſine fine præmio, Amen.

Benedic anima meo domino, & omnia quæ intra me ſũt nomini ſancto eius, Benedic anima mea dño, & noli obliuiſci oẽs retributiones eius. Benedicite dño omnia opera eius, in oẽi loco dominationis eius benedic anima mea domino. Laudemus deũ quem laudãt angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates: cui Cherubin & Seraphin inceſſabili uoce ꝓclamãt, Sãctus, ſanctus, ſanctus. Iungamus uoces noſtras uocib. angelorũ ſanctorum, & cõmunem dominum laudemus pro modulo noſtro. Illi enim laudãt dominum puriſſime & inceſſan- Doxologia Ca.XXVII

inceſſanter, qui ſemper inhærent contemplationi
diuinæ:non per ſpeculum & in ęnigmate,ſed facie A
ad faciē.Sed quis dicere uel cogitare ſufficiat, qua
lis ſit in cōſpectu domini dei omnipotētis illa bea-
torum ſpirituum cœleſtiumq; uirtutum innumera
bilis multitudo? Quæ ſit in eis ſiue fine feſtiuitas
uiſionis dei, quæ lætitia ſine defectu, quis amoris
ardor,nō crucians,ſed delectās? Quod ſit in eis de
ſiderium uiſionis dei cū ſatietate, & ſatietas cū de-
ſiderio, in quib. nec deſiderium pœnam generat,
nec ſatietas faſtidium parit? Quomodo inhærēdo
ſummæ beatitudini ſint beati? quomodo cōiuncti
uero lumini facti ſunt lux? Quomodo ſemper aſpi
cientes incōmutabilem trinitatem, mutati ſunt in
incōmutabilitatem? Sed quādo illam angelicæ di-
gnitatis celſitudinem comprehendere poterimus, B
quando nec ipſius animæ noſtræ naturam inueſti-
gare ualemus? Qualis eſt iſta quæ carnem uiuifica
re poteſt,ſe autem in ſanctis cogitationibus ut uo-
let conſtringere nō poteſt? Qualis eſt iſta,tam for-
tis,tam infirma:tam parua,tam magna: quæ rimat̃
ſecreta dei & cœleſtia cōtemplatur, atq; humanis
commodis multarum artiū peritiam perſpicaci in
genio adinueniſſe ꝓbat̃? Qualis ergo eſt iſta quæ
tam multa de cæteris nouit, & ſe qualiter facta ſit
prorſus ignorat? Licet enim nonnulla ambigua à
quibuſdam ſuper eius origine proferantur, inueni
mus tamen eam eſſe quendā intellectualē ſpiritū
per creatoris potētiam factum,immortaliter iuxta
modum ſuum uiuentem,mortale corpus quod ſu-
ſtinet uiuificātem,mutabilitati ſubiectum,obliuio C
ni deditum, quē timor ſæpe afficit,lætitia extollit.
O res mira omniq; ſtupore digniſſima.De deo qui
dem creatore omniū qui eſt incomprehēſibilis &
ineffabilis, excelſa & mirabilia nimis omni remo-
ta ambiguitate legimus,loquimur & ſcribimus:de
angelis aūt & animabus quicqd dicimus,non tam
euidēter approbare poſſumus. Sed tranſeat ab his
animus,& trāſcendat omne quod creatum eſt,cur
rat & aſcendat,uolitet & pertrāſeat, & in eum qui
creauit omnia quātum poteſt oculos fidei dirigat.
Faciā ergo gradus aſcēſionis in corde meo, & per
ipſos aſcendam animam meā, & per ipſam mētem
meam aſcēdam ad dominum meū,qui capiti meo
deſuper manet.Quicquid uiſibiliter cernitur,quic
quid ſpiritaliter imaginatur, forti manu ab intuitu D
cordis & mentis procul remoueatur:ſolus intelle-
ctus purus & ſimplex,incedēs rapido uolatu ad ip
ſum perueniat conditorē angelorum & animarum
& omniū rerum. Mens illa beata quæ ima deſerit,
ſumma petit:quę ponit in arduis ſedem habitatio-
nis ſuæ, & de ſummis rupib. contemplatur ſolem
iuſtitię aquilinis obtutibus. Nihil eñ tam pulchrū
atq; iucundum, ꝙ ipſum ſolum mentis intuitu &
cordis auiditate contemplari deum, & miro mo-
do inuiſibiliter cernere inuiſibilem:ſicq; aliam nō
iſtam guſtare dulcedinem, & inſpicere aliam non
iſtam lucem.Lux enim iſta quæ loco claudit̃,tem-
pore finitur,noctiū interruptione uariat̃: & quam
cōmunem cum uermib. & pecoribus habemus, in
cōparatione illius ſummæ lucis nō eſt lux dicēda,
ſed nox. Quanquam aūt illa ſumma & incom- Ca.XXVIII
mutabilis eſſentia, lux uera,lux indeficiens,lux an
gelorum à nemine cōſpici ualeat in hac uita,quod
ſolum præmiū ſanctis reſeruat̃ in cœleſti gloria,il-
lud tamē credere & intelligere & ſentire & arden-
ter inhiare, quodāmodo illū cernere eſt atq; tene-
re.Sonet itaq; uox ſuper angelos, & homo intenta
mente cōtempletur deū,uerbis quibus poteſt ſuas
illi dicat laudes. Iuſtū nanq; eſt ut creatura ſuū lau-
det creatorē,ipſe eñ ad laudandum ſe nos creauit,
qui noſtris nō indiget laudibus.Eſt aūt uirtus incō
prehenſibilis nullius indigens , ipſe ſibi ſufficiens.
Magnus dominus deus noſter & magna uirtus e-
ius, & ſapiētiæ eius non eſt numerus: magnus dñs
deus noſter & laudabilis ualde. Hūc itaq; mens di
B ligat,lingua canat,manus ſcribat:atq; in his ſanctis
ſtudijs fidelis animus ſe totum exerceat. Huius ui-
delicet cœleſtis theoriæ ſuauiſſimis dapib. uir deſi
deriorum, & cœleſtium cōtemplator aſſidue refi-
ciatur:ut hoc cœleſti pabulo ſaginatus clamet cla-
more magno,clamet totis medullis cordis,clamet
in iubilo, & ardentiſſimo mentis deſiderio dicat:

O ſumme,optime,omnipotētiſſime,miſericor- Cap.XXIX
diſſime,iuſtiſſime,ſecretiſſime,præſentiſſime,pul
cherrime & fortiſſime, ſtabilis & incōprehenſibi-
lis,inuiſibilis,omnia uidēs,immutabilis,oñia mu-
tans,immortalis, illocalis, interminus,incircūſcri-
ptus,nuſq; finitus,inęſtimabilis,ineffabilis,inſcru-
tabilis,immotus,oñia mouēs,inueſtigabilis,indi-
cibilis,metuēdus atq; terribilis,honorādus atq; ti-
C mendus,uenerandus atque reuerendus: nunq; no
uus,nunquam uetus,innouans omnia, & in uetu-
ſtatem perducens ſuperbos & neſciunt.Semper a-
gens, ſemꝑ quietus, colligens & nō egens, omnia
portans ſine onere , omnia implēs ſine incluſione,
omnia creans,protegēs,nutriens & perficiēs,quæ
rens cum nihil deſit,amās nec æſtuās,zelans & ſe-
curus es:pœnitet te & non doles, iraſceris & tran-
quillus es,opera mutas, ſed non cōſilium. Recipis
quod non inuenis & nunq; amiſiſti, nunquam in-
ops & gaudes lucris, nunquā auarus & uſuras exi-
gis,ſupererogat̃ tibi ut debeas, & quis habet quic
quam non tuum? Reddis debita nulli debens,do-
nas debita nihil perdens. Qui ſolus uiuificas om-
nia,qui creaſti omnia, qui ubiq; es, & ubiq; totus,
D qui ſentiri potes,uideri non potes, qui nuſquā de-
es, & tamen ab iniquorum cogitationibus longe
es.Qui nec ibi dees,ubi longe es: quia ubi non es
per gratiam,ades per uindictam. Qui omnia tan-
gis,nec tamen omnia tangis æqualiter. Quædam
enim tangis ut ſint,non tamen ut uiuant:quædam
uero tangis ut ſint & uiuant, nō tamen ut ſentiant
& diſcernant : quædam uero tangis, ut ſint,uiuant
& ſentiant,non tamen ut diſcernāt: quædam uero
tangis ut ſint,uiuant,ſentiant & diſcernāt. Et cum
tibimetipſi nunq; diſſimilis ſis, diſſimiliter tamen
tangis diſſimilia, qui ubiq; ſemper præſēs es & in-
ueniri uix potes, quē ſtantem ſequimur, & appre-
hēdere non ualemus,q tenes omnia,imples oñia,
circūplecteris omnia, ſuperexcedis oñia,ſuſtines
oñia.Neq; ex alia parte ſuſtines,atq; ex alia parte
ſupe-

ſuperaris:neque ex alia parte imples,& ex alia cir-
cumplecteris:ſed circumplectendo imples,& im-
plendo circumplecteris,ſuſtinendo ſuperexcedis,
& ſuperexcedendo ſuſtines. Qui doces corda fide
lium ſine ſtrepitu uerborum. Qui attingis à fine
uſq; ad finem fortiter, & diſponis omnia ſuauiter.
Qui locis nõ diſtenderis,nec temporibus uariaris.
Neq; babes acceſſus & receſſus,ſed habitas lucem
inacceſſibilem, quam nullus hominum uidit, nec
uidere poteſt. In te manes quietus, ubiq; circumis
totum,ubiq; prorſus totus. Non enim ſcindi uel di
uidi poteris,qa uere unus es: nec in partes effice-
ris,quia totus totum tenes,totum imples, totũ illu
ſtras & poſſides. Huius uidelicet myſterij immen-
ſam profunditatem mens humana concipere non
poteſt,nec oratoria lingua enarrare,neq; diffuſi ſer
mones,nec bibliothecarum uolumina queunt ex-
plicare.Si totum mundum libri repleant, tua ſcien
tia inenarrabilis explicari nõ poteſt,qm̃ uere indi-
cibilis es:nullo modo ſcribi potes, neq; cõcludi,q
es fons lucis diuinæ & ſol claritatis æternæ. Ma-
gnus em̃ es ſine quantitate,& ideo immenſus:bo-
nus es ſine qualitate,& ideo uere & ſumme bonus:
& nemo bonus niſi tu ſolus, cuius uoluntas eſt o-
pus,cuius uelle poſſe eſt. Qui om̃ia de nihilo crea-
ſti,quæ ſola uoluntate tua feciſti. Qui omnẽ crea-
turam tuam abſq; indigentia aliqua poſſides,& ſi-
ne labore gubernas,& abſque tædio regis:& nihil
eſt quod perturbet ordinẽ imperij tui, uel in ſum-
mis,uel in imis. Qui in omnibus locis ſine loco ha
beris,& omnia contines ſine ambitu,& ubiq; pręſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali auto res,q̃d
facere nõ potes qui nihil non potes: neq; unquam
te aliquid feciſſe pœnituit, nec ullius commotiõis
animi tui tempeſtate turbaris,nec totius terræ pe-
ricula damnum tuum eſt. Nulla flagitia uel ſcelera
probas aut imperas. Nunquam mentiris,quia æter
na ueritas es. Cuius unius bonitate facti ſumus, &
iuſtitia pœnas luimus,& clementia liberamur. Nã
nihil cœleſte,nihil igneum,nihil terrenum,nihilq;
quod corporis ſenſus attingat pro te colẽdum eſt.
qui uere es quod es & non mutaris. Cui maxime
ſpiritaliter conuenit illud quod Græci dicũt τὸ ὤν,
Latine quod eſt:ſemper idem ipſe es,& anni tui nõ
deficient. Hæc & alia multa docuit me ſancta ma-
ter eccleſia, cuius factus ſum membrũ per gratiam
tuam. Docuit me ſane te ſolum & unum & uerum
deum nõ eſſe corporeum & paſſibilem: nihilq; de
ſubſtantia tua uel natura ullo modo eſſe uiolabile
aut commutabile, aut compoſitum uel factum. Et
ideo certũ eſt corporeis oculis te nõ poſſe ſentiri:
ſed nec ab ullo mortaliũ in propria eſſentia aliquã
do potuiſſe uideri. Hinc etenim patẽter datur intel
ligi quod unde angeli te intuẽtur, inde & nos poſt
banc uitam te uidebimus. Sed nec ipſi perfecte te
uidere poſſunt ſicuti es:nulli deniq; alij tota niſi ti-
C.xxx bi ſoli nota eſt omnipotens trinitas. Tu uero
unitas es diuinitatis, perſonarum pluralitate mul-
tiplex, numerabiliter es innumerabilis: ac idcirco
mẽſurabilit er immẽſurabilis, & põderabiliter im-
põderabilis. Non em̃ ſummę bonitatis quæ tu ipſe
es profitemur originẽ, ex qua om̃ia, per quam om
A nia,in qua omnia: ſed eius participatione dicimus
omnia bona. Nã tua diuina eſſentia ſemper caruit
ac caret materia, licet non careat forma,forma ſci-
licet informata,forma formarum, forma formoſiſ-
ſima:quam dum imprimis quaſi ſigillum rebus ſin
gulis, eas ſine tui augmenti aut tui detrimenti mu-
tabilitate proculdubio à te facis differri. Quicquid
autem in natura creaturarum eſt,creatura tua eſt ò
una trinitas & trina unitas deus: cuius omnipoten
tia omnia poſſidet & regit & implet quæ creauit.
Nec ideo te implere omnia dicimus ut te contine-
ant, ſed ut ipſa potius à te contineantur: nec parti-
culatim imples omnia, nec ullatenus ita putãdum
eſt ut unaquęq; creatura pro magnitudine portio-
B nis ſuæ capiat te, id eſt maxima maius, & minima
minus, cum ſis potius ipſe in omnibus,ſiue omnia
in te. Cuius omnipotentia concludit uniuerſa,nec
euadenti potentiam tuam quis aditũ inuenire po-
terit. Qui enim te non habet placatum,nequaq̃; e- Pſal.74
uadet iratum: ſicut ſcriptum eſt: Neq; ab Oriente,
neq; ab Occidente,neq; à deſertis montibus,quo-
niam deus iudex eſt:& alibi:Quò ibo à ſpiritu tuo Pſal.138
& quò à facie tua fugiam? Immenſitas diuinæ ma-
gnitudinis tuæ iſta eſt,ut intelligamus te intra om-
nia,ſed non incluſum:extra omnia,ſed non exclu-
ſum. Et ideo interior es ut omnia cõtineas,& ideo
exterior es ut incircumſcriptæ magnitudinis tuæ
immenſitate omnia cõcludas. Per id ergo quod in
terior es,oſtenderis eſſe creator: per id uero quod
C exterior es, gubernator omnium demõſtraris. Ac
ne omnia quæ creata ſunt ſine te eſſent,interior es:
exterior uero,ut omnia includantur à te, non loca
li magnitudine,ſed potentiali præſentia, qui ubiq;
præſens es, & omnia tibi præſentia: quãuis quidã
hæc intelligant,quidam uero non intelligant. Inſe
parabilis ergo naturæ tuæ unitas ſeparabiles non
poteſt habere perſonas:quia ſicut es trinitas in uni
tate,& unitas in trinitate,ſic ſeparationem non po
tes habere perſonarũ. Nominantur quidẽ illæ per-
ſonæ aliquando ſingulæ, ſed ita te uoluiſti deus tri
nitas inſeparabilem oſtendere in perſonis, ut nul-
lum tibi nomẽ ſit in qualibet perſona quod nõ ad
aliam ſecũdum relationis regulã referatur: ſicut pa
ter ad filium, & filius ad patrem, ſic ſpiritus ſanctus
ad patrem & filium ueriſſime refertur. Ea uero no-
D mina quę ſubſtãtiam,uel perſonam,uel potẽtiam,
uel eſſentiam tuã ſignificãt,uel quicquid ꝓprie di-
citur deus, omnibus perſonis æqualiter cõueniũt:
ut deus magnus,omnipotẽs,ęternus,& om̃ia quæ
naturaliter de te deo dicunt. Non eſt ergo aliquod
naturæ nomẽ,quod ſic tibi deo patri cõuenire ua-
leat:ut aut filio tuo,aut ſpiritui ſancto,cõuenire ne
queat. Dicimus te patrẽ naturaliter eſſe deum, ſed
naturaliter eſt filius deus,naturaliter eſt deus & ſpi
ritus ſanctus: nõ tamẽ tres dij, ſed unus naturaliter
deus,pater & filius & ſpũs ſanctus. Idcirco inſepa-
rabilis es ſancta trinitas,deus in pſonis ſenſu intel-
ligenda,q̃uis uoce ſeparabilia habeas nomina, qa
pluralẽ numerũ in naturæ nominibus nullatenus
recipis: in hoc em̃ oſtendit pſonas nõ poſſe diuidi
in ſan-

in ſancta trinitate, quæ unus deus uerus eſt, quia
cuiuslibet perſonę nomẽ ſemper ad alteram reſpi- A
cit perſonam. Si patrem dico, filium oſtendo: ſi fili-
um nomino, patrem prædico: ſi ſpiritum ſanctum
appello, alicuius eſſe ſpiritum neceſſe eſt intelligi,
ſcilicet patris & filij. Hæc eſt em̃ fides uera ueniens
de ſana doctrina: hæc certe eſt fides catholica & or
thodoxa, quã me docuit deus in ſinu matris eccle-
Cap.XXXI ſiæ gratia ſua. Inuocauit itaq; dñe te fides mea,
quam dediſti mihi propter bonitatem tuã ad ſalua
tionem meã. Fidelis aũt anima ex fide uiuit, tenet
in ſpe quod uidebit in re. Inuocat te deus meus ca-
ſta conſcientia mea, & ſuauis amor fidei meæ, quã
excuſſis ignorantiæ tenebris ad ueritatis intelligẽ
tiam perduxiſti, & quam à ſtulta ſeculi amaritudi- B
ne eruiſti, atq; adhibita tuę dulcedinis charitate, io
cundã mihi & mellifluam reddidiſti. Inuocat te tri
nitas beata, uox clara & ſyncerus amor fidei meæ:
quam ab ipſis enutriens cunabulis illuminaſti ſem
per per illuſtrationẽ gratiæ tuę, & quam adaugens
confirmaſti in me per documenta matris eccleſiæ.
Te inuoco beata & benedicta & glorioſa una trini
tas, pater & filius & ſpũs ſanctus, deus, dominus,
paracletus: charitas, gratia, cõmunicatio: genitor,
genitus, regenerãs: uerum lumen ex lumine uero,
uera illuminatio: fons, flumen, irrigatio: ab uno o-
mnia, per unum omnia, in uno omnia, à quo, per
quem, in quo omnis, uiuens uita, uita à uiuente,
uiuentium uiuificator, unus à ſe, unus ab uno, unus
ab ambobus, ὢν à ſe, ὢν ab altero, ὢν ab utroque: ue- C
rax pater, ueritas filius, ueritas ſpiritus ſanctus: una
ergo pater, logos, paracletusq; eſſentia, una uirtus,
una bonitas, una beatitudo, à quo, per quem, & in
in quo beata ſunt omnia quæcunq; beata ſunt.
Ca.XXXII Deus uera & ſumma uita, à quo, per quem, & in
quo uiuunt omnia quæcunq; uere & beate uiuũt.
Deus bonum & pulchrum, à quo, per quem, & in
quo bona & pulchra ſunt omnia, quæcunq; bona
& pulchra ſunt. Deus cuius nos fides excitat, ſpes,
erigit, charitas iungit. Deus qui peti te iubes, & in
ueniri te facis, & pulſanti aperis. Deus à quo auer-
ti cadere eſt, ad quẽ cõuerti ſurgere eſt, in quo ma-
nere cõſiſtere eſt. Deus quem nemo amittit niſi de
ceptus, nemo quærit niſi admonitus, nemo inue-
nit niſi purgatus. Deus quem noſſe uiuere eſt, cui D
ſeruire regnare eſt, quẽ laudare ſalus & gaudium
animæ eſt. Te labijs & corde omniq; qua ualeo uir
tute laudo, benedico atq; adoro, tuæq; clemẽtiæ &
bonitati pro uniuerſis beneficijs tuis gratias refe-
ro, & hymnum glorię tuæ cano: Sanctus, ſanctus,
ſanctus. Te inuoco ò beata trinitas ut uenias in me
& templum me facias dignum gloriæ tuæ. Rogo
patrem per filium, rogo filium per patrẽ, rogo ſpi-
ritum ſanctum per patrem & filium: ut omnia ui-
tia elongẽtur à me, & omnes ſanctę uirtutes plan-
tentur in me. Deus immẽſe, à quo omnia, per quẽ
omnia, in quo omnia facta ſunt, uiſibilia & inuiſi-
bilia. Qui opera tua extra circumdas, & intra re-
ples, ſupra tegis, & infra fers: cuſtodi me opus ma-
nuum tuarum in te ſperantem, & in tua ſolummo-
do miſericordia confidentem, cuſtodi me quæſo

hic & ubiq;, nunc & ſemper, intus & foris, ante &
A retro, ſupra & infra, circumcirca, ita ut in me nul-
lus pateat locus inſidijs inimicorum. Tu es deus
omnipotẽs, cuſtos & protector omniũ in te ſperã-
tium, ſine quo nemo eſt tutus, nemo de periculis li
beratus. Tu es deus & nõ eſt alius deus præter te,
neq; in cœlo ſurſum, neq; in terra deorſum, qui fa-
cis magnalia & mirabilia & inſcrutabilia, quorum
non eſt numerus. Te decet laus, te decet honor, te
decet hymnus, tibi omnes angeli, tibi cœli & uni-
uerſæ poteſtates hymnos dicunt, & laudes indeſi-
nẽter cõcinunt: utpote creatori creaturę, domino
ſerui, regi milites: te ſanctã & indiuiduã trinitatem
omnis creatura magnificat, omnis ſpiritus laudat.
B Tibi ſancti & humiles corde, tibi ſpiritus & ani- Cap.XXXIII
mæ iuſtorũ, tibi omnes ſuperni ciues & cuncti be-
atorũ ſpirituum ordines, gloriam & honorem ſup
pliciter adorantes concinunt ſine fine. Laudant te
domine illi ſuperni ciues magnifice & honorabili
ter: laudat te homo, magna portio creaturæ tuæ.
Sed & ego peccator homuncio, deſiderio magno
cupio te laudare, amare te opto amore præcipuo.
Deus meus, uita mea, fortitudo mea, & laudatio
mea, dignare me laudare te. Da mihi lumen in cor
de, uerbum in ore: ut cor meum mediteť gloriam
tuam & lingua mea tota die cãtet laudes tuas. Sed
quia non eſt pulchra laus in ore peccatoris, & quia
uir pollutis labijs ego ſum, mũda obſecro cor me-
um ab omni inquinamento: ſanctifica me ſanctifi-
C cator omnipotẽs interius & exterius, & fac me di-
gnum laudibus tuis. Suſcipe benigne & accepta-
biliter de manu cordis & de mentis amore, ſuſcipe
ſacrificium labiorum meorum: fiatq; acceptabile
in conſpectu tuo, & aſcẽdat ad te in odorem ſuaui-
tatis. Memoria tua ſancta & dulcedo tua beatiſſi-
ma poſſideat totam animam meam, atq; in inuiſi-
bilium amorem rapiat eam. Tranſeat de uiſibilib.
ad inuiſibilia, de terrenis ad cœleſtia, de temporali
bus ad æterna: tranſeat & uideat uiſionem mirabi-
lem. O æterna ueritas, ò uera charitas, ò chara æter
nitas, tu es deus meus: ad te ſuſpiro nocte ac die, ti
bi inhio, tibi intendo, ad te peruenire deſidero, qui
nouit te, nouit ueritatẽ, nouit æternitatem. Tu ue-
ritas, ſuper omnia præſides: quem uidebimus ſicu-
D ti es, cũ pertranſierit hæc uita cæca & mortalis in
qua dicitur nobis: Vbi eſt deus tuus? Et ego dico: Pſal.41
Deus meus ubi es? Reſpiro in te paululum, cum ef
fundo ſuper te animam meã in uoce exultationis
& cõfeſſionis ſoni epulãtis & feſtiuitatẽ celebran-
tis: & adhuc triſtis eſt, quia relabitur & fit abyſſus,
quin potius ſentit ſe adhuc eſſe abyſſum. Dicit ei fi
des mea quã accendiſti in nocte ante pedes meos,
Quare triſtis eſt anima mea, & quare conturbas
me? Spera in deum, lucerna pedib. meis uerbum
eius, Spera & perſeuera donec pertrãſeat nox ma-
ter iniquorum, donec pertrãſeat ira domini, cuius
fuimus aliquando filij: fuimus enim aliquando te-
nebræ: donec pertrãſeat iſte impetus aquarum, re-
ſidua adhuc trahimus in corpore propter peccatũ
mortuo, donec aſpiret dies & inclinentur umbræ.
Sperabo in dñm, mane aſtabo & contemplabor,
ſemperq;

ſemperq́ cõſitebimur ei. Mane aſtabo, & uidebo
ſalutare uultus mei deũ meũ, qui uiuificauit morta A
lia corpora noſtra propter inhabitantẽ ſpiritũ e-
ius in uobis: ut iam ſimus lux, dũ adhuc ſpe ſalui fa
cti ſumus, & filij lucis, & filij diei, non noctis neq;
Eph. 5 tenebrarũ. Fuimus enim aliquãdo tenebræ, nunc
autem lux in te deus noſter: & tamẽ adhuc per fi-
dem, necdũ per ſpeciẽ. Spes quæ uidetur, non eſt
ſpes. Laudant te domine illi populi angelorũ tuo-
rum immortales, & glorificant nomen tuũ cœle-
ſtes uirtutes: quæ nõ habent opus legere hanc ſcri
pturam noſtram, & cognoſcere te ſanctã & indiui
duam trinitatẽ. Vidẽt enim faciẽ tuam ſemper, &
ibi legunt ſine ſyllabis temporũ quid uelit æterna
uoluntas tua: legunt, eligunt, & diligũt, ſemperq́
legunt, & nunq̃ præterit id quod legũt: eligendo
& diligẽdo legũt ipſam immutabilitatem conſilij B
tui, & non clauditur codex eorũ, nec plicabitur li-
ber eorũ, quoniam tuipſe illis hoc es, & eris in æ-
ternum. O beatæ nimiũ illę cœlorum uirtutes quę
laudare te poſſunt ſancte & puriſſime cum nimia
dulcedine & ineffabili exultatione. Inde laudant,
unde gaudẽt, quia ſemper uidẽt unde gaudere ua
leant & laudare. Nos uero mole carnis preſſi, &
procul à uultu tuo in hac peregrinatione poſiti, atq;
per mũdanas uarietates diſtẽti, digne laudare ne-
quimus: laudamus tamẽ per fidem, nõ per ſpeciẽ,
illi uero angelici ſpiritus per ſpeciẽ, non per fidẽ.
Hoc enim caro facit, ut multo aliter laudemos q̃
illi: ſed licet diuerſis modis laudes dicamus, tu ta-
men unus es deus creator omniũ, cui ſacrificiũ lau C
dis in cœlo & in terra offertur: peruenturi tamẽ ſu
mus miſericordia tua ad eorũ conſortiũ, cum qui-
bus te ſemper uidebimus, et ſine fine laudabimus.
Tribue domine, ut donec in hoc fragili corpore
poſitus ſum, laudet te cor meum, laudet te lingua
mea: & omnia oſſa mea dicant: Domine quis ſimi
lis tui? Tu es deus omnipotẽs, quem trinũ in per-
ſonis, & unũ in ſubſtãtia deitatis colimus & ado-
ramus, patrem ingenitũ, filiũ de patre unigenitũ,
ſpiritum ſanctũ de utroq; procedentẽ, & in utroq;
permanẽtem, ſanctam & indiuiduam trinitatem;
unum deum omnipotentẽ: qui cum non eſſemus,
potenter feciſti nos: & cũ perditi fuiſſemus culpa
noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter recupe-
raſti nos: ne ſinas nos eſſe ingratos, obſecro, tantis D
beneficijs, & indignos tam multis miſeratiõibus.
Te deprecor, ſupplico, & rogo, auge fidem, auge
ſpem, auge charitatẽ. Fac nos per ipſam gratiã tuã
ſemper in fide ſtabiles, & in opere efficaces, ut per
fidem rectam & cõdigna fidei opera ad uitã te mi
ſerante perueniamus æternam: ut ibi uidentes glo
riam tuam ſicuti eſt, adoremus maieſtatem tuã, &
dicamus pariter quos dignos feceris uidere gloriã
tuam: Gloria patri qui creauit nos, gloria filio qui
redemit nos, gloria ſpiritui ſancto qui ſanctifica-
uit nos, gloria ſummæ & indiuiduę trinitati, cuius
opera inſeparabilia ſunt, cuius imperium ſine fine
manet. Te decet laus, te decet hymnus, tibi debetᷣ
omĩs honor, tibi benedictio et claritas, tibi gratia-
rum actio, tibi honor, uirtus, & fortitudo deo no-
ſtro in ſecula ſeculorũ, Amen. Ignoſce domine, XXIIII
A ignoſce pie, ignoſce & miſerere: parce ignorantię
meæ, & multæ imperfectioni meæ. Noli me tanq̃
temerariũ reprobare, q̃ audeã ſeruus utinã uel bo
nus, & non etiã inutilis & malus, & ideo ualdẽ ma
lus, quia te omnipotentẽ deum noſtrũ, terribilem
& nimis metuendũ ſine cordis contritione, & la-
chrymarũ fonte, ſine reuerentia debita & tremorẽ
laudo, benedico, atq; adoro. Si enim angeli te ado
rantes & laudãtes tremũt mira exultatione reple-
ti: ego peccator dum tibi aſſiſto, laudes dico, ſacri-
ficium offero, cur nõ corde paueo, uultu palleo, la
bijs tremo, toto corpore inhorreſco, ſicq; obortis
lachrymis corã te indeſinenter lugeo? Volo, ſed
nõ ualeo: quia nequeo quod deſidero. Hinc enim
mecũ uehemẽter admiror, dum te nimis terribilẽ
B oculis fidei cerno. Sed quis hoc ſine ope gratiæ
tuę? Vniuerſa enim ſalus noſtra, magna miſericor
dia tua. Miſerum me, quomodo ſic inſenſata factã
eſt anima mea, ut nõ terreatur terrore nimiõ dum
ſtat ante deũ, & ſuas illi laudes decãtat? Miſerum
me, quomodo ſic indurauit cor meum, ut oculi mei
indeſinenter non producãt flumina lachrymarũ:
dum ſermocinatᷣ coram dño ſuo, homo cum deo,
creatura cũ creatore, qui factus eſt ex limo cũ eo
qui omnia fecit ex nihilo? Ecce domine pone me
ante te, et quid in ſecretis de me ſentio, paternis au
ribus non taceo. Tu diues in miſericordia, & lar-
gus in præmijs, da mihi de bonis tuis ut ex eis ſer-
uiã tibi, nõ enim aliũde poſſumus ſeruire, neq; ti-
C bi placere niſi de tuo munere. Cõfige quęſo timo-
re tuo carnes meas: lætetᷣ cor meũ ut timeat nomẽ
tuũ. Vtinã ſic te timeret peccatrix anima, quomõ
ille uir ſanctus, qui dixit: Semper eñ quaſi tumen Iob 31
tes ſuper me fluctus timui deũ. Dator enim omniũ
bonorũ deus, da mihi inter laudes tuas fontes la-
chrymarũ, ſimul cũ cordis puritate & mentis iobi
latione: ut perfecte te diligens & digne te laudãs,
ipſo cordis palato ſentiã, guſtem, & ſapiam, q̃ dul
cis & ſuauis es domine, ſicut ſcriptũ eſt: Guſtate & Pſal. 33
uidete quoniã ſuauis eſt dominus, beatus uir qui
ſperat in eũ. Beatus populus qui ſcit iobilationẽ:
Beatus uir cuius eſt auxiliũ abs te, aſcenſiones in Pſal. 88
corde ſuo diſpoſuit in ualle lacrhymarum, in loco
quem poſuit. Beati mundo corde, quoniã ipſi deũ Matt. 5
uidebũt. Beati qui habitãt in domo tua dñe, in ſe- Pſal. 83
D cula ſeculorũ, laudabunt te. Ieſu noſtra redem- Precatio ad Ieſum.
ptio, amor & deſideriũ, deus de deo adeſto mihi XXXV
famulo tuo. Te inuoco, ad te clamo clamore ma-
gno in toto corde meo. Te inuoco in animã me-
am, intra in eam, & coapta eam tibi, ut poſſideas
eam ſine ruga & ſine macula. Mundiſſimo nanq;
domino mũdiſſima debetur habitatio. Sanctifica
ergo me uas tuum quod feciſti, de malitia euacua;
imple gratia, & plenum cõſerua: ita ut dignũ habi
tatiõis tuæ efficiar templũ hic & in perpetuũ. Dul
ciſſime, benigniſſime, amãtiſſime, chariſſime, po
tẽtiſſime, deſideratiſſime, precioſiſſime, amabiliſ-
ſime, pulcherrime: tu melle dulcior, lacte & niuẽ
candidior, nectare ſuauior, gẽmis & auro precio-
ſior, cunctisq; terrarũ diuitijs & honoribus mihi

charior. Quid dico deus meus, una ſpes mea, tam
grandis miſericordia mea? Quid dico dulcedo fœ A
lix & ſecura? quid dico dũ talia dico? Dico quod
ualeo, ſed non dico q̃d debeo: utinam poſſem ta-
lia dicere, qualia illi hymnidici angelorũ chori. O
q̃ libẽter me in tuis laudibus totũ effunderem. O
q̃ deuotiſſime illa cœleſtis melodiæ cãtica ad lau-
dem & gloriã nominis tui in medio Eccleſiæ infa
tigabilis perorarẽ. Sed quia talia nõ poſſum, nun-
quid tacebo? Væ tacentibus de te: quoniã ipſi lo-
quaces muti ſunt, cũ non tuas laudes dicunt. Quis
digne te laudare poteſt? O ineffabilis uirtus & ſa-
piẽtia patris. Et quoniã nulla inuenio uerba, qui-
bus te ſufficienter ualeã explicare cunctipotẽs &
omniſciũ uerbum: dicam interim quod ualeo, do-
nec iubeas me uenire ad te ubi poſſim dicere q̃d B
te decet, & me oportet. Et ideo ſuppliciter rogo
ut nõ reſpicias tantũ ad id quod modo dico, ſed ad
id quod dicere opto. Cupio eñ deſiderio magno
de te eloqui quod oportet & decet: quia te decet
laus, te decet hymnus, tibiq; debeť omnis honor.
Scis ergo occultorũ cognitor de9, quoniã nõ ſolũ
terra & omnib. quæ in ea ſunt tu mihi charior es,
ſed etiam ipſo cœlo & omnibus quæ in eo ſunt tu
mihi acceptabilior, tu mihi amabilior es: diligo e-
nim te ſuper cœlũ & terrã, & cætera omnia quę in
eis ſunt, imò niſi amore nominis tui quæ trãſitoria
ſunt proculdubio amanda non ſunt. Amo te deus
meus amore magno, magisq; te amare cupio. Da
mihi ut amem te ſemper quantũ uolo, quantũ de-
beo, ut tu ſolus ſis tota intẽtio mea, & omnis medi C
tatio mea: te mediter per dies ſine ceſſatiõe, te ſen-
tiam per ſoporem in nocte, te alloquatur ſpiritus
meus, tecum fabuletur mens mea, lumine ſanctæ
uiſionis tuæ illuſtretur cor meum: ut te rectore, te
duce ambulẽ de uirtute in uirtutẽ, tandemq; uideã
te deũ deorum in Sion, nunc quidẽ per ſpeculum
in ænigmate, tunc aũt facie ad faciem, ubi cogno-
Matt.5 ſcam te ſicut & cognitus ſum. Beati mũdo corde,
Pſal.83 quoniam ipſi deum uidebunt. Beati qui habitant
in domo tua domine, in ſecula ſeculorũ laudabũt
te. Rogo itaq; te domine per omnes miſerationes
tuas quib. de morte æterna liberati ſumus, molliſi
ca cor meũ durum & lapideũ, ſaxeum & ferreum,
tua ſacratiſſima & potenti unctione: & fac me per
ignem cõpunctionis corã te omni hora hoſtiã ui- D
uam fieri. Fac me in tuo conſpectu cor contritũ &
humiliatũ ſemper habere, cum lachrymarũ abun-
dantia. Fac me ex tuo deſiderio huic mũdo fundi-
tus extingui, & tranſeuntiũ rerũ obliuiſci præ ma-
gnitudine timoris & amoris tui: uſqueadeo ut de
tẽporalibus nec lugeã, nec gaudeã, nec metuã ali-
quid tẽporale, nec diligã, nec blãdis corrũpar, nec
aduerſis cõcutiar. Et quia tua ualida eſt ut mors di
lectio, abſorbeat quæſo mentẽ meam ab omĩbus
quæ ſub cœlo ſunt ignita & melliflua uis amoris
tui: ut tibi ſoli inhæreã, ſolaq; tuæ ſuauitatis memo
ria paſcar. Deſcẽdat domine, deſcẽdat precor, de-
ſcẽdat in cor meum odor tuus ſuauiſſimus: ingre-
diatur amor tuus mellifluus. Veniat mihi tui ſapo
ris mira & inenarrabilis fragrantia, quæ ſempiter-
nas in me ſuſcitet cõcupiſcentias: & ex corde meo
A perducat uenas ſalientis aquæ in uitam æternam.
Immenſus es domine, & ideo ſine menſura debes
amari & laudari ab his quos tuo precioſo ſangui-
ne redemiſti. Amator hominũ benigniſſime, cle-
mẽtiſſime domine & æquiſſime iudex, cui omne
iudiciũ dedit pater, ſapientiſſimo tuæ æquitatis iu
dicio diſcernis hoc rectũ & iuſtum eſſe, ut filij hu-
ius ſeculi noctis & tenebrarũ præſtantiori deſide-
rio uirtute atq; ſtudio diligant & quærant peritu-
ras diuitias & fugitiuos honores, q̃ nos ſerui tui di
ligamus te deũ noſtrũ, per quem facti & redempti
ſumus. Si eñ homo hominẽ tanta diligit dilectio-
ne, ut alter alterũ uix patiatur abeſſe, ſi ſponſa ſpõ-
ſo tanto cõglutinatur mẽtis ardore, ut prę magni-
B tudine amoris nulla perfrui ualeat requie, chari ſui
abſentiam nõ ſine magno mœrore ferens: qua er-
go dilectione, quo ſtudio, quo feruore anima quã
deſponſaſti tibi fide & miſerationibus, debet dili-
gere te uerũ deũ & pulcherrimũ ſpõſum, qui nos
ſic amaſti & ſaluaſti, qui ꝑ nobis tot tanta & talia
feciſti? Quanq; aũt hæc infima habeant ſuas dele-
ctationes, ſuosq; amores: nõ tamen tali modo de-
lectant, ſicut tu deus noſter. In te eñ delectatur iu
ſtus, quia amor tuus ſuauis eſt & quietus: nã pecto
ta quæ poſſides, dulcedine & ſuauitate & trãquil-
litate reples. Econtra amor ſeculi & carnis anxius
eſt & ꝑturbatus, animas certe quas ingrediť quie-
tas eſſe non patiť: ſemper enim ſuſpicionibus &
perturbationibus uarijsq; timoribus ſollicitat eas.
C Tu itaq; es delectatio rectorũ: & merito, quies eñ
ualida eſt apud te & imperturbabilis uita. Qui in-
trat in te bone dñe, intrat in gaudiũ domini ſui: &
nõ timebit amplius, ſed habebit ſe optime in opti
mo loco, dicens: Hæc requies mea in ſeculũ ſeculi, Pſal.131
hic habitabo quoniã elegi eam: & illud, Dñs regit Pſal.22
me & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me col-
locauit. Dulcis Chriſte, bone Ieſu, reple ſemper
quæſo cor meũ inextinguibili dilectione tua, con
tinua recordatione tua: adeo ut ſicut flãma urens
totus ardeã in tui amoris dulcedine, quem & aquę
multæ in me nũquam poſſint extinguere. Fac me
dulciſſime domine amare te, & deſiderio tuo de-
ponere põdus omnium carnalium deſideriorum,
& terrenarũ concupiſcentiarum grauiſſimam ſar
D cinam, quæ impugnãt & aggrauant miſeram ani-
mam meã: ut poſt te expeditus in odore unguen-
torum tuorum currẽs, uſq; ad tuæ pulchritudinis
uiſionẽ efficaciter ſatiãdus, quantocyus te quoq;
duce merear peruenire. Duo eñ amores, alter bo-
nus, alter malus: alter dulcis, alter amarus, nõ ſe ſi-
mul capiũt in uno pectore. Et ideo ſi quis præter
te aliud diligit, nõ eſt charitas tua deus in eo: amor
dulcedinis & dulcedo amoris, amor non crucians
ſed delectãs, amor ſyncere & caſte permanens in
ſeculũ ſeculi, amor qui ſemper ardes & nunq; ex-
tingueris. Dulcis Chriſte, bone Ieſu, charitas, deus
meus, accẽde me totum igne tuo, amore tuo, ſua-
uitate & dulcedine tua, iucunditate & exultatiõe
tua, uoluptate & concupiſcentia tua, quæ ſancta
eſt & bona, caſta eſt & mũda, tranquilla & ſecura:
ut to-

ut totus dulcedine amoris tui plenus, totus flam-
ma charitatis tuæ ſuccenſus, diligam te deum me- A
um ex toto corde meo totiſq; medullis præcordio
rum meorum, habens te in corde, in ore, & præ o-
culis meis ſemper & ubiq;, ita ut nullus pateat in
me locus adulterinis amoribus. Audi deus meus,
audi lumē oculorū meorum: audi quæ peto, & da
quæ petam ut audias me. Pie & miſericordiſſime
dn̄e ne efficiaris mihi inexorabilis propter pecca-
ta mea, ſed propter bonitatē tuā ſuſcipe preces ſer
ui tui: & da mihi effectū petitionis meæ, & deſide
rij mei, intercedente & orāte & impetrāte glorio-
ſa uirgine genitrice tua Maria, domina mea, cum
Alia ad eun- dem. Cap. XXXVI omnibus ſanctis tuis, Amen. Chriſte domine
uerbum patris, qui uenisti in hunc mundum pec-
catores ſaluos facere, rogo te per indulgentiſſima
miſericordiæ tuæ uiſcera, emēda uitā meā, melio- B
ra actus, cōpone mores, tolle de me quod mihi no
cet & tibi diſplicet: & da quod noſti tibi placere
& mihi prodeſſe. Quis poteſt facere mundum de
immundo conceptum ſemine, niſi tu ſolus? Tu es
deus omnipotēs infinitæ pietatis, qui iuſtificas im
pios, & uiuificas mortuos ꝓpter peccatū, qui mu-
tas peccatores & nō ſunt. Tolle ergo de me quic-
quid tibi diſplicet in me, imperfecta enim mea plu
rima uidēt oculi tui: mitte quæſo manum pietatis
tuæ in me, et tolle de me quicquid offendit oculos
pietatis tuæ in me. Corā te domine eſt ſanitas & in-
firmitas mea, illā precor ſerua, iſtam ſana. Sana me
dn̄e & ſanabor, ſaluum me fac & ſaluus ero: tu qui
infirma ſanas, & ſanata cōſeruas, tu qui ſolo nutu
tuo reſtauras diruta & collapſa. Si enim dignaris C
in agro tuo corde meo ſerere bonū ſemē, neceſſe
eſt ut manu pietatis tuę ſpinas prius euellas uitio-
rū meorū. Dulciſſime, benigniſſime, amātiſſime,
chariſſime, deſideratiſſime, amabiliſſime, pulcher
rime, infunde obſecro multitudinē dulcedinis tuę
& charitatis tuæ pectori meo: ut nihil terrenū, ni-
hil carnale deſiderē uel cogitē, ſed te ſolū amem,
te ſolum habeam in corde & in ore meo. Scribe di
gito tuo in pectore meo dulcē memoriā tui melli-
flui nominis, nulla unquam obliuione delendam.
Scribe in tabulis cordis mei uoluntatem tuam &
iuſtificationes tuas, ut te immenſæ dulcedinis do-
minum & præcepta tua ſemper & ubiq; habeam
præ oculis meis. Succende mentem meam igne il- D
lo tuo quem miſiſti in terram, & uoluiſti uehemē-
ter accendi: ut ſacrificium ſpiritus contribulati &
cordis contriti obortis lachrymis quotidie offe-
ram tibi. Dulcis Chriſte bone Ieſu, ſicut deſidero,
ſicut tota mente mea peto, da mihi amorem tuum
ſanctum & caſtū: qui me repleat, teneat, totumq;
poſſideat. Et da mihi euidens ſignum amoris tui,
irriguum lachrymarū fontem iugiter manantem,
ut ipſæ quoq; lachrymæ tuum in me teſtētur amo-
rem: ipſæ prodant, ipſæ loquantur quantū te dili-
git anima mea, dum præ nimia dulcedine amoris
tui nequit ſe à lachrymis cōtinere. Reminiſcor pie
domine illius bonæ mulieris Annæ, quæ ad taber
1 Reg. 1 naculum rogatura pro filio uenit, de qua ſcriptura
refert, q; uultus eius poſt lachrymas & preces non

ſunt amplius in diuerſa mutati. Sed memor tantæ
A uirtutis tantæq; cōſtantiæ, dolore torqueor & ue-
recūdia cōfundor: quia me miſerū nimis deorſum
iacere intueor. Si em̄ ita fleuit & in fletu perſeuera
uit mulier quæ quærebat filiū, quomodo plāgere
& in plāctu perſiſtere debet anima mea, quę quę-
rit & amat deum & ad eum peruenire deſiderat?
Quomodo gemere ac flere debet talis anima quę
quærit deum die ac nocte, quæ præter Chriſtum
nil uult amare? Mirum quippe eſt, ſi iam nō factæ
ſunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte. Reſpice
ergo & miſerere mei, quia dolores cordis mei mul
tiplicati ſunt. Da mihi conſolationē tuā cœleſtē,
& noli ſpernere peccatricem animā pro qua mor-
tuus es. Da mihi quæſo lachrymas ex toto affectu
internas, quę peccatorū meorum poſſint ſoluere
B uincula, & cœleſti iocunditate ſemper repleant a-
nimam meā: ſi non cū ueris & perfectis monachis
quorum ueſtigia nequeo imitari, ſaltē cū deuotis
mulieribus quantulamcunq; portionem in regno
tuo merear adipiſci. Venit quoq; mihi in mētem
alterius mulieris deuotio mira, quæ te in ſepul-
chro iacentē pio amore quærebat, quæ recedētib.
diſcipulis de ſepulchro nō recedebat, quę ſedebat
ibi triſtis & mœrēs, & diu multumq; flebat: & ſur-
gēs multis lachrymis iterū iterumq; antra deſerti
ſepulchri uigilātibus oculis explorabat, ſi forte ali
cubi te uidere poſſet, quē feruēti deſiderio quære
bat. Iam certe ſemel & iterū ingreſſa ſepulchrum
uiderat, ſed nimiū amanti nō ſatis erat: uirtus enim
boni operis perſeuerantia eſt. Et quia præ cæteris
C dilexit & diligēdo fleuit, & flēdo quæſiuit, & quæ
rendo perſeuerauit: ideo prima te omnium inueni
re, realloqui meruit. Et non ſolum hæc, ſed etiam
ipſis diſcipulis glorioſæ reſurrectiōis tuæ prænun
cia extitit: te præcipiente & clemēter monēte, Va Matt. 28
de dic fratribus meis ut eāt in Galilæā, ibi me uide
bunt. Si ergo ita fleuit, & in fletu perſeuerauit mu
lier quæ uiuentem cum mortuis quærebat, quæ te
manu fidei tangebat: quomodo plangere & in
planctu perſiſtere debet animā, quæ te redempto
rem ſuum iam cœlo præſidentem & ubiq; regnan
tem corde credit, ore confitetur? Quomodo ergo
gemere & flere debet talis anima quę te toto cor-
de diligit, teq; toto deſiderio uidere cōcupiſcit ſo-
D lū confugiū & unica ſpes miſerorū, cui nunq; ſine
ſpe miſericordiæ ſupplicatur? Pręſta mihi hāc gra
tiā propter te & propter nomē ſanctū tuū, ut quo-
tiēs de te cogito, de te loquor, de te ſcribo, de te le
go, de te confero, q̄ties tui reminiſcor, tibi aſſiſto,
laudes, preces, & ſacrificiū offero, totiēs obortis la
chrymis in cōſpectu tuo copioſe & dulciter fleā,
ita ut efficiant mihi lachrymę meę panes die ac no
cte. Tu quidē rex gloriæ & omnium uirtutū magi
ſter, docuiſti nos uerbo & exēplo gemere & flere:
dicens, Beati qui lugent, quoniā ipſi cōſolabunt. Matt. 5
Tu fleuiſti defunctū amicū, & lachrymatus es ual-
de ſuper perituram ciuitatē: rogo te bone Ieſu per
illas precioſiſſimas lachrymas tuas, & per omnes
miſerationes tuas quib. mirabiliter nobis perditis
ſubuenire dignatus es, da mihi gratiā lachrymarū

quam multū deſiderat & appetit anima mea: quia
A ſine dono non poſſum habere eā, ſed per ſpiritum
ſanctum tuum, qui dura corda peccatorū mollit
& ad fletū cōpungit. Da mihi gratiā lachrymarū,
ſicut dediſti patribus noſtris quorum ueſtigia de-
beo imitari: ut plāgam me in omni uita mea, ſicut
ipſi ſe planxerunt nocte ac die. Propter merita &
orationes eorū qui tibi placuerunt & deuotiſſime
ſeruierūt, miſerere mei miſerrimi & indigni ſerui
tui: & da mihi gratiam lachrymarum. Da mihi irri
guum ſuperius, & irriguū inferius, ut ſint mihi la-
chrymæ meæ panes die ac nocte, efficiarq́; in con
ſpectu tuo deus meus per ignem compunctionis
holocauſtum pingue & medullatū: mactet totus
in ara cordis mei, & tanquam pinguiſſimum holo
B cauſtum aſſumar tibi in odorē ſuauitatis. Da mihi
dulciſſime fontem irriguum, fontemq́; perſpicuū,
in quo lauetur aſſidue iſtud inquinatum holocau
ſtum. Licet enim me totum tibi obtulerim opitu-
lante gratia tua, in multis tamē quotidie offendo
propter nimiā fragilitatem meam. Da ergo mihi
gratiā lachrymarum benedicte & amabilis deus,
præcipue ex multa dulcedine amoris tui & cōme
motatione miſericordiarū tuarum: præpara hanc
menſam famulo tuo in conſpectu tuo, & da mihi
eam in poteſtatē ut quotiens uolo ſatier ex ea. Tri
bue ꝑ pietate & bonitate tua, ut iſte calix tuus in-
ebrians & præclarus ſatiet ſitim meam: ut inhiet ti
bi ſpiritus meus & ardeat mēs mea in amore tuo,
oblitus uanitatis & miſeriæ. Audi deus meus, au-
C di lumē oculorum meorum, audi quæ peto, & da
ut petā quod audias: pie & exorabilis domine, ne
efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea,
ſed propter bonitatem tuam ſuſcipe preces ſerui
tui, & da mihi effectum petitionis meæ, & deſide-
rij mei, precibus & meritis glorioſæ uirginis Ma-
riæ dominæ meæ & omnium ſanctorum. Amen.

Alia ad Ieſum XXXVII

Ieſu domine, Ieſu pie, Ieſu bone, qui mori digna
tus es propter peccata noſtra, & reſurrexiſti pro-
pter iuſtificationē noſtram, rogo te per glorioſam
reſurrectionem tuā, reſuſcita me de ſepulchro ui-
tiorum & peccatorū meorum omniū, & da mihi
quotidie partē in reſurrectione prima, ut in reſur-
rectiōe tua merear ueraciter percipere portionē.
D Dulciſſime, benigniſſime, amantiſſime, chariſſi-
me, precioſiſſime, deſideratiſſime, amabiliſſime,
pulcherrime, aſcendiſti in cœlū cum triūpho glo-
riæ tuæ, & ſedes ad dexteram patris rex potentiſſi
me, trahe me ſurſum ad te ut currā poſt te in odore
unguentorū tuorū, curram & non deficiam, te tra-
hente, te ducente, me currente, trahe os ſitiētis ani
mæ in ſuperna fluenta æternæ ſatietatis, imò trahe
me ad te fontē uiuū, ut inde pro captu meo bibam
unde ſemper uiuā, deus meus uita mea. Tu enim
dixiſti ore tuo ſancto & benedicto: Si quis ſitit ue
niat ad me & bibat. Fons uitæ da ſitiēti animę ſem
per bibere ex te, ut ſecundū ſanctam & ueridicam
promiſſionē tuam, de uentre meo fluant aquæ ui- Ioan.7
uæ. Fons uitæ reple mentem meam torrente uolu
ptatis tuę, & inebria cor meum ſobria ebrietate a-
moris tui, ut obliuiſcar quæ uana ſunt & terrena,
& te ſolū iugiter habeā in memoria mea, ſicut ſcri
ptum eſt: Memor fui dei & delectatus ſum. Da mi Pſal.76
hi ſpiritum ſanctum tuum, quem ſignificabāt illæ
aquæ quas ſitientibus daturum te promiſeras. Da
quæſo toto deſiderio & omni ſtudio tendere, quò
te aſcendiſſe poſt reſurrectionem die quadrageſi-
mo credimus: ut in præſenti quidē miſeria ſolo te-
neat corpore, tecū autē ſim cogitatione ſemper &
auiditate: ut ibi ſit cor meum, ubi tu es theſaurus
meus deſiderabilis & incōparabilis multumq́; a-
mabilis. In hoc enī magno huius uitæ diluuio ubi
circūſtantibus agitamur procellis, & non inuenit̄
fida ſtatio & locus eminentior, ubi pes colūbę ua-
leat aliquatenus requieſcere, nuſquam tuta pax,
nuſquā ſecura quies, ubiq; bella & lites, ubiq; ho-
ſtes, foris pugnę, intus timores. Et quia altera pars
ſumus cœli, altera terræ, corpus quod corrūpitur
aggrauat animam. Idcirco animus meus ſocius &
amicus meus, fatigatus de uia ueniens, languet &
iacet diſciſſus atq; laceratus ab his quas pertranſie
rat uanitatibus, eſurit & ſitit ualde, & non habeo
quid ponā ante illum, quia pauper ſum & mendi-
cus. Tu domine deus meus diues omnium bono-
rum, & dapiū ſupernæ ſatietatis opulentiſſime lar
gitor, da laſſo cibū, collige diſperſum, redintegra
ſciſſum. En ſtat ad oſtiū & pulſat. Obſecro per uiſ-
cera miſericordiæ tuæ quibus uiſitaſti nos oriens
ex alto, aperi pulſanti, miſero manum pietatis tuæ
porrige: & iube propitiabili dignatione ut ingre-
diatur ad te, requieſcat in te, reficiat̄ de te uiuo cœ
leſtiq́; pane, quo ſatiatus reſūptiſq́; uiribus ad ſu-
periora cōſcēdat, & de hac ualle lachrymarū pen-
na ſancti deſiderij raptus, ad cœleſtia regna uoli-
tet. Aſſumat dn̄e, aſſumat rogo ſpiritus meus pen-
nas, ut aquilæ, & uolitet & non deficiat, uolet &
perueniat uſq; ad decorē domus tuæ, & locū habi
tationis gloriæ tuæ: ut ibi ſuper menſam refectio-
nis ciuiū ſupernorū paſcatur de occultis tuis in lo
co paſcuæ tuæ, iuxta fluēta pleniſſima requieſcat
in te deus meus cor meū, cor mare magnū tumens
fluctibus. Tu qui imperaſti uentis & mari, & facta
eſt tranquillitas magna, ueni & gradere ſuper flu-
ctus cordis mei, ut trāquilla & ſerena fiant omnia
mea: quatenus unū bonum dominum meum am-
plectar te, & dulce lumē oculorum meorū cōtem
pler te ſine tumultuantium cogitationū cęca cali-
gine. Cōfugiat domine mens mea ſub umbra ala-
rum tuarum ab æſtibus cogitationū huius ſeculi:
ut in tui refrigerij tēperamento abſconſa, lætabun
da cantet & dicat: In pace in idipſum, dormiam & Pſal.4
requieſcā. Dormiat obſecro domine deus meus,
dormiat memoria mea ab omnibus malis: iniqui-
tatem odiat, iuſtitiā diligat. Quid enim pulchrius,
quid'ue dulcius, quàm inter tenebras huius uitæ
multaſq́; amaritudines diuinæ dulcedini inhiare,
& æternæ beatitudini ſuſpirare, illicq́; teneri mē. ē
ubi uera habere gaudia certiſſimum eſt? Dulciſſi-
me, amātiſſime, benigniſſime, chariſſime, precio-
ſiſſime, deſideratiſſime, amabiliſſime, pulcherri-
me, quādo te uidebo? Quādo apparebo ante faciē
tuam? Qn̄ ſatiabor de pulchritudine tua? Quādo

educes

educes me de hoc carcere tenebroſo, ut cõfitear no
mini tuo, ita ut deinceps nõ cõpungar. Quãdo trãſ-
ibo in illã admirabilẽ & pulcherrimã domũ tuam,
ubi perſonat uox lætitiæ & exultationis in taberna
Pſal.83 culis iuſtorũ? Beati qui habitant in domo tua dñe,
in ſecula ſeculorũ laudabunt te. Beati & uere beati,
quos elegiſti & aſſumpſiſti in illã cœleſtem hære-
ditatem. Ecce ſancti tui dñe florẽt ante te ſicut liliũ,
replenẽ enim ab ubertate domus tuæ, & torrẽte uo
luptatis tuæ potas eos: quoniã tu es fons uitæ, & in
lumine tuo uidẽt lumẽ, uſqueadeo ut ipſi uidelicet
lumẽ illuminatũ per te deũ illuminantẽ ſicut ſol ef-
fulgeãt in cõſpectu tuo. O quã mira, quã pulchra, quã ac-
ceptabilia ſunt domus tuæ habitacula dñe uirtutũ:
concupiſcit intrare in ea hæc peccatrix anima mea.
Dñe dilexi decorẽ domus tuæ, & locũ habitationis
Pſal.26 gloriæ tuæ. Vnã petij à dño & hanc requirã, ut inha
Pſal.41 bitẽ in domo dñi omnibus diebus uitæ meæ. Quẽ-
admodũ ceruus deſiderat ad fontes aquarũ, ita deſi
derat anima mea ad te deus. Quãdo ueniã & appa-
rebo ante faciẽ tuã? quando uidebo deũ meũ quem
ſitit anima mea? quãdo uidebo eũ in terra uiuẽtiũ?
In iſta eñ terra moriẽtiũ uideri nõ poteſt mortalib.
oculis. Quid faciã miſer ego, grauedine compedis
2.Cor.5 mortalitatis meæ cõſtrictus? quid faciã? Dũ ſumus
Heb.13 in corpore, peregrinamur à dño. Non habemus hic
manentẽ ciuitatẽ, ſed futurã inquirimus: noſter aũt
municipatus in cœlis eſt. Hei mihi quia incolatus
meus ꝓlongatus eſt, habitaui cũ habitantib. Cedar,
Pſal.54 multũ incola fuit anima mea. Quis dabit mihi pen-
nas ſicut colũbæ, & uolabo & requieſcã? Nihil mi-
Pſal.72 hi tã dulce, quã cũ dño meo eſſe. Mihi autẽ adhærere
deo bonũ eſt. Da mihi dñe donec his fragilib. aſſi-
1.Cor.6 ſto mẽbris, tibi adhærere: ſicut ſcriptũ eſt; Qui adhę
ret dño, unus ſpiritus eſt cũ eo, præbe mihi rogo cõ
tẽplatiõis pẽnas, quib. indutus ad te uolitẽ ſurſum.
Et quia om̃e ſiniſtrũ deorſum iacet, tene mẽtẽ meã,
ne ad ima tenebroſæ uallis corruat: ne interueniẽte
umbra terræ, à te uero iuſtitiæ ſole ſeparet, & obdu
cta tenebris nebula prohibeat alta reſpicere. Idcir-
co ſurſum tẽdo ad pacis gaudia, luciſq; delectabilẽ
& sereniſſimũ ſtatũ. Tene cor meũ manu tua, quia
ſine te ad altiora non rapit. Illuc feſtino, ubi ſumma
pax regnat, & iugis trãquillitas rutilat. Tene & re-
ge ſpiritũ meũ, & aſſume illũ ſecũdũ uolũtatẽ tuam,
ut te duce aſcẽdat in illã regionẽ ubertatis, ubi pa-
ſcis Iſrael in æternũ pabulo ueritatis: ut ibi uel rapi-
da cogitatiõe attingat te ſummã ſapiẽtiã ſup omnia
manẽtẽ, cũcta trãſeuntẽ, et om̃ia gubernãtẽ. Sed uo
litanti ad te animæ multa ſunt quæ obſtrepũt, iuſſu
tuo dñe cõticeſcãt mihi omnia, ipſa ſibi anima mea
ſileat, omnia pertrãſeat, om̃ia quæ creata ſunt tran-
ſcendat à ſe, & ꝑueniat ad te, atq; in te ſolo creatore
omniũ oculos fidei figat: tibi inhiet, tibi intẽdat, te
meditet, te cõtemplet, te ſibi ante oculos ponat, te
ſub corde reuoluat uerũ & ſummũ bonũ, & gaudiũ
ſine fine manſurum. Multę deniq; ſunt cõtemplatio-
nes, quib. anima deuota tibi mirabiliter paſcit, ſed
in nulla earũ ita delectat & requieſcit anima mea ſi
cut in te, & quãdo te ſolum cogitat & cõtemplatur.
Quàm magna multitudo dulcedinis dñe tuę, quã mi-

rabiliter inſpiras cordib. amatorũ tuorũ: quã mira ſan-
A tas amoris tui, quo perfruunt illi qui nihil præter te
diligũt, nihil quęrũt, nihil etiã cogitare cõcupiſcũt?
Felices illi quib. tu ſolus ſpes es, & omne opus eorũ
oratio. Beatus q ſedet ſolitarius & tacet, & ſtat ſup
cuſtodiã ſuam iugiter die ac nocte: ut adhuc in hoc
fragili corpuſculo poſitus, prælibare ualeat aliquate
nus dulcedinẽ tuã. Rogo te ꝑ illa ſalutifera uulnera
tua, quæ paſſus es in cruce ꝓ ſalute noſtra, è quibus
emanauit ille precioſus ſanguis quo ſumus redẽpti:
uulnera hãc animã meã peccatricẽ, ꝓ qua etiã mori
dignatus es, uulnera eã igneo & potentiſſimo telo
tuæ nimiæ charitatis. Viuus eſt eñ ſermo dei & effi Heb.4
cax et penetrabilior om̃i gladio ancipiti. Tu ſagitta
electa, & gladius acutiſſimus, qui durũ ſcutũ huma
B ni cordis penetrare tua potẽtia uales, cõfige cor me
um iaculo tui amoris: ut dicat tibi anima mea, Chari
tate tua uulnerata ſum, ita ut ex ipſo uulnere amo-
ris tui uberrimæ fluãt lachrymæ die ac nocte. Percu
te dñe, percute obſecro hãc duriſſimã mẽtem meã
pia & ualida cuſpide dilectiõis tuæ, & altius ad inti
ma penetra potẽti uirtute. et ſic de capite meo educ
aquã immẽſam, & de oculis meis uerũ fontẽ lachry
marũ iugiter manãtẽ, ex nimio affectu & deſiderio
uiſiõis pulchritudinis tuę: ut lugeã die ac nocte, nul
lã in præſenti uita recipiẽs cõſolationẽ, donec te in
cœleſti thalamo merear uidere dilectũ & pulcher-
rimũ ſpõſum meũ, deũ & dñm meũ, ut ibi uidẽs glo
rioſam, admirabilẽ & pulcherrimã faciẽ tuã, omni
C dulcedine plenã, cũ his quos elegiſti, maieſtatẽ tuã
ſupplex adorẽ, & illic tandẽ cœleſti & ineffabili re-
pletus iubilo æternæ exultatiõis exclamẽ cũ diligẽ
tib. te: dicẽs: Ecce q̃d cõcupiui iã uideo, q̃d ſperaui
iã teneo, q̃d deſideraui iã habeo. Illi nãq; in cœlis, iũ
ctus ſum, quẽ in terris poſitus tota uirtute dilexi, to
ta charitate amplexus ſum, cui toto amore inhæſi,
ipſum laudo, benedico atq; adoro. Qui uiuit & re-
gnat deus in ſecula ſeculorũ, Amẽ. Miſerere dñe, Precatio in
miſerere pie, miſerere mihi miſerrimo peccatori in afflictione.
digna agẽti & digna patiẽti: aſſidue peccãti: & tua XXXIX
flagella quotidie ſuſtinẽti. Si penſo malũ q̃tidie q̃d
feci, nõ eſt tantũ q̃d patior, grauius eſt q̃d cõmiſi, le
uius eſt q̃d tolero. Iuſtus es dñe, et rectũ iudiciũ tuũ: Pſal.118
om̃ia iudicia tua iuſta ſunt & uera: Iuſtus & rectus,
tu es dñe deus noſter, & non eſt ulla iniquitas in te.
Nõ eñ iniuſte neq; crudeliter affligis nos peccato-
D res omnipotẽs & miſericors dñe: qui cũ nõ eſſemus
potẽter feciſti nos, & cũ perditi fuiſſemus culpa no
ſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter reparaſti
nos. Scio & certus ſum quod uita noſtra nõ temerarijs
motib. agit, ſed à te dño deo noſtro diſponit & gu-
bernatur. Vnde tibi cura eſt de omnibus: præcipue
de ſeruis, qui totã ſpem ſuã poſuerũt in ſola miſeri-
cordia tua. Idcirco obſecro & ſuppliciter rogo, ut
nõ facias mihi ſecundũ peccata mea, quibus irã tuã
merui: ſed ſecundũ magnã miſericordiã tuã, quę ſu-
perat etiã peccata totius mũdi. Tu dñe qui exterius
flagella irrogas, da ſemper interius indeficientẽ pa
tientiam: ita ut laus tua nõ recedat de ore meo. Mi-
ſerere mei dñe, miſerere mei, & adiuua me ſicut tu
noſti quod mihi neceſſe eſt in corpore & in anima:

Alia ad Ieſum XXXIX ſcis om̄ia, potes om̄ia, qui uiuis in ſecula. Dn̄e Ie-
ſu Chriſte fili dei uiui qui expāſis in cruce manibus A
ꝓpter mortaliū omniū redemptionē hauſiſti calicē
paſſiōis, mihi hodie præbere digneris auxiliū. Ecce
pauper uenio ad te diuitē, miſer ad miſericordē: ne
recedā uacuus uel cōtēptus. Eſuriēs incipio te quę-
rere, ne deſerar à te ieiunus: famelicus accedo, ne re
cedā impaſtus. Et ſi anteq̄ comedam ſuſpiro, da uel
poſt ſuſpiria ut comedam. Inprimis dulciſſime Ieſu
corā magnificētia tuę ſuauitatis cōfiteor aduerſum
me iniuſtitiā meā. Ecce dn̄e in peccatis ſui cōceptus
& natus, & tu me abluiſti & ſanctificaſti: & ego
poſtea me maiorib. ſordidaui peccatis. Fui enim in
neceſſarijs natus, poſtea in ſpōtaneis uolutatus, ſed
tuæ dn̄e miſeratiōis nō immemor, tuliſti me de do-
mo patris mei carnalis, & de tabernaculis peccato-
rū, & inſpiraſti mihi ut ſequerer te cū generatione B
quærēntiū faciē tuā, ambulātiū ſemitā rectā, cōmorā
tiū inter lilia caſtitatis, & tecū diſcūbētiū in cœnacu
lo altiſſimæ paupertatis: & ego tot beneficiorū ingra
tus poſt acceptū baptiſmū multa cōmiſi illicita, mul
ta perpetraui nefanda, & ubi peccata emēdare de-
bui, peccata peccatis addidi. Hæc ſūt mala mea dn̄e
quib. exhonoraui te & maculaui me, quē ad imagi
nē & ſimilitudinē tuā creaſti: ſuperbia, uana gloria,
& cætera multa alia, quib. uexat̄ & affligit̄, lacerat̄
Pſal. 37 & deſtruit̄ infelix anima mea. Ecce dn̄e iniquitates
meæ ſupgreſſæ ſunt caput meū, & ſicut onus graue
grauatæ ſunt ſuper me: & niſi tu cui ꝓpriū eſt miſe-
reri ſemp & parcere, dexterā tuę maieſtatis ſuppo-
nas, mergi cogor miſerabiliter in ꝓfundū. Attende C
dn̄e deus & uide, qm̄ ſanctus: & ecce inſultat aduer
ſum me inimicus meus, dicens: Deus dereliquit eū,
perſequar & cōprehēdā eū, quia nō eſt qui eripiat.
Et tu dn̄e uſquequo? Cōuertere & eripe animā me
am, ſaluū me fac ꝓpter miſericordiā tuā. Miſerere fi
lio tuo quē dolore nō modico peperiſti, & noli attē
dere malū meū, ut obliuiſcaris bonū tuū. Quis eſt pa
ter qui filiū nō liberet? Aut quis filius quē pater pie
tatis baculo non corripiat? Ergo pater & dn̄e licet
peccator ſim: nō poſſum nō eſſe filius tuus: quia tu
me feciſti & refeciſti. Sicut peccaui emenda me, &
prius flagello me emēdatū trade me filio tuo. Nun-
quid obliuiſci pōt mater infantē uteri ſui? Et certe ſi
illa oblata fuerit, tu pater ꝓmiſiſti te nō obliuiſci: ec
ce clamo & nō exaudis me, dolore crucior & nō cō
ſolaris me. Quid dicā uel q̄d faciā miſerrimus? Ego D
tāto deſtitutus ſolatio, ꝓiectus ſum à facie oculorū
tuorū. Heu me de quāto bono in quātū malū ceci-
di. Quò tēdebā, & quò deueni? ubi ſum & ubi non
ſum? ad quē aſpiraui, & nūc in quib. ſuſpiro. Quæſi
ui bona, et ecce turbatio. Ecce iā morior, et Ieſus nō
eſt mecū. Et certe melius eſt mihi nō eſſe, q̄ ſine Ie-
ſu eſſe: melius eſt nō uiuere, q̄ uiuere ſine uita. Et tu
dn̄e Ieſu ubi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ? Nun-
quid iraſceris mihi in finē? Placare obſecro & miſe
rere mei, & nō auertas faciē tuā à me: qui ꝓ me redi
mēdo nō auertiſti faciē tuā ab increpantib. & con-
ſpuētib. in te. Fateor quia peccaui, & cōſciētia mea
meret̄ dānationē, & pœnitētia nō ſufficit ad ſatisfa
ctionem: ſed creditū eſt q̄ miſericordia tua ſuperat̄
omnē offenſionē. Noli quæſo pijſſime dn̄e ſcribere
aduerſū me amaritudines meas, ut intres in iudiciū
cū ſeruo tuo: ſed ſecūdum multitudinē miſerationū A
tuarū dele iniquitatē meā. Væ mihi miſero cū uene
rit dies iudicij, & aperti fuerint libri cōſciētiarū: cū
dicet̄ de me: Ecce homo & opera eius. Quid faciā
tūc dn̄e deus meus, cū cœli reuelabūt iniquitatem
meā, & aduerſū me terra cōſurget? Ecce nihil reſpō
dere potero, ſed demiſſo capite prę cōfuſione corā
te ſtabo trepidus & cōfuſus. Heu me miſerū quid di
cā? Clamabo ad te dn̄e deus meus. Quare tacēs cō-
ſumor? Verūtamē ſi locutus fuero, nō requieſcit do
lor meus: & ſi tacuero, amariſſima amaritudine cru
cior interius. Plāge anima mea, ſicut uidua ſuper ui
rū pubertatis tuæ: ulula miſera & plora, qm̄ dimiſit
te ſpōſus tuus, id eſt, Chriſtus. Ira omnipotētis ne ir-
ruas ſuper me, quia nunq̄ capi poſſes in me. Certe
nō eſt in toto me q̄d poſſet tolerare te. Miſerere ne B
deſperē, ſed ſperando reſpirē. Et ſi ego cōmiſi unde
me dānare potes, tu non amiſiſti unde ſaluare ſoles.
Tu dn̄e nō uis mortē peccatorū, nec lætaris in per-
ditiōe morientiū: imò ut mortui uiuerēt tu mortuus
es, & mors tua peccatorū mortē occidit. Et ſi ipſi te
moriēte uixerūt: obſecro dn̄e, ut ego te uiuēte non
moriar. Mitte manū tuā de alto, & libera me de ma
nu inimicorū meorū: ne ſupergaudeant mihi & di-
cāt, deuorauimus eū. Quis unq̄ bone Ieſu de tua mi
ſericordia diffidat? Qui cū inimici tui eſſemus rede
miſti nos in ſanguine tuo, & reconciliaſti nos deo.
Ecce ſub tuæ miſericordiæ umbra ꝓtectus ad thro-
nū gloriæ ueniā poſtulās curro, clamans & pulſans
donec miſerearis mihi. Si em̄ ad ueniā nos uocaſti, C
ueniā nō quærēres: quāto magis ueniā impetrabi-
mus poſtulāter? Ne memineris dulciſſime Ieſu tuæ
iuſtitiæ aduerſus peccatorē tuū, ſed eſto memor be
nignitatis tuę aduerſus creaturā tuā. Ne memineris
iræ aduerſus reū, ſed memor eſto miſerationis tuæ
aduerſus miſerū. Obliuiſcere ſuperbū ꝓuocantē, &
reſpice miſerū inuocātē. Quid em̄ eſt Ieſus, niſi Sal-
uator? Ergo Ieſu per temetipſum exurge in adiuto
riū mihi: & dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Mul-
tū dn̄e de tua bonitate præſumo, quoniā tu ipſe do-
ces petere, quærere & pulſare: & ideo tua oratione
admonitus peto, quæro, & pulſo. Et tu dn̄e qui iu-
bes petere, fac accipere: cōſulis quærere, da & inue
nire: doces pulſare, aperi pulſanti. Cōfirma me infir
mū, reſtaura me perditū, ſuſcita me mortuū: & om- D
nes ſenſus meos, cogitatus & actus dirigere & gu-
bernare digneris in beneplacito tuo, ut de cętero ti
bi ſeruiā, tibi uiuā, tibiq; me tradā. Scio dn̄e mi quia
ex hoc q̄ me feciſti, debeo tibi meipſum, & q̄a me
redemiſti, & ꝓ me homo factus es, deberē tibi plus
q̄ me ſi haberē, quāto tu maior es, ꝓ quo dediſti te-
ipſum. Ecce nec plus habeo, nec q̄d habeo, dare ti-
bi poſſum ſine te: ſed accipe me tu, & trahe me ad te
ut tuus ſim imitatiōe & dilectiōe, ſicut tuus ſum cō
ditione: Qui uiuis & regnas in ſecula. Dn̄e deus Alia precatio
omnipotēs, qui es trinus & unus, qui es ſemper in ad deum.
omnib. & eras ante om̄ia, & eris ſemper in omnib. Cap. XL
deus benedictus in ſecula: tibi cōmendo hodie &
omni tēpore animā mea, corpus meū, uiſum, audi-
tum, guſtū, odoratū, & tactū, omnes cogitationes
meas, afflictiōes, locutiones, actiōes, om̄ia exterio-
ra &

ra & interiora, ſenſum & intellectũ, memoriã meã, fidẽ & credulitatẽ meã, & perſeuerãtiã meã in manus potẽtiæ tuæ, ut cuſtodias eas diebus & noctib. horis atq; momẽtis. Exaudi me trinitas ſancta, & cõſerua me ab omni malo, ab omi ſcãdalo, & ab omni mortali peccato, ab omnib. inſidijs & infeſtationib. dæmonũ, & inimicorũ uiſibiliũ & inuiſibiliũ: per orationes Patriarcharũ, per merita Prophetarũ, per ſuffragia Apoſtolorũ, per cõſtantiã martyrũ, per fidem cõfeſſorũ, per caſtitatẽ uirginũ, & per interceſſionẽ omniũ ſanctorũ, qui tibi placuerunt ab initio mundi. Expelle à me iactantiã mẽtis, & auge compunctionẽ cordis, minue ſuperbiã meã, & perfice in me humilitatẽ uerã, ſuſcita in me fletũ, mollifica cor meũ durũ & lapideũ: libera me dñe & animã meam ab omnibus inſidijs inimici, & cõſerua me in tua uoluntate. Doce me dñe uoluntatẽ tuam facere quia deus meus es tu. Da mihi domine ſenſum perfectũ & intellectũ, ut ſuſpicere ualeam profundã benignitatẽ tuam. Illud da mihi petere, quod te audire delectet & mihi expediat. Da mihi lachrymas ex toto affectu quæ peccatorũ meorũ poſſint diſſoluere uincula, audi dñs meus & deus meus, audi quæ peto, & da ut quod peto exaudias. Si deſpicis, pereo: ſi reſpicis, uiuo: ſi iuſtitiã meam requiris, mortuus fœteo: ſi cum miſericordia reſpexeris, fœtentem reſuſcitas de ſepulchro. Quod odis in me, longe fac à me & caſtitatis ac cõtinentiæ ſpiritũ infere in me: ut quodcunq; petiero, in ipſa petitiõe te nõ offendã. Tolle à me q̃d nocet, & præbe q̃d iuuet. Pręſta mihi dñe medicinã unde mea poſſint curari uulnera. Da mihi domine timorẽ tuũ, cordis cõpunctionem, mentis humilitatẽ, & conſcientiã puram. Præſta mihi dñe, ut fraternã ſemper tenere ualeã charitatẽ: & mala mea non obliuiſcar, aliena nõ requirã. Parce animę meę, parce malis meis: parce peccatis meis, parce criminibus meis. Viſita me infirmũ, cura me ægrũ, ſana me languẽtẽ, & ſuſcita me mortuũ. Da mihi dñe cor q̃d te timeat, mentẽ quæ te diligat, ſenſum qui te intelligat, aures quæ te audiant, oculos qui te uideãt. Miſerere mei deus miſerere mei: & reſpice me de ſede ſancta maieſtatis tuæ, & tenebras cordis mei radio ſplẽdoris tui illumina. Da mihi dñe diſcretionẽ diſcernendi inter bonũ & malũ, & concede ut ſenſum habeã uigilem. Peto à te dñe remiſſionẽ omniũ peccatorũ meorum, à quo & per quem mihi fiat propitiatio in tẽpore neceſſitatis & anguſtiæ meæ. Sãcta & immaculata uirgo dei genetrix Maria, & mater dñi noſtri Ieſu Chriſti, interuenire pro me digneris apud illũ cuius meruiſti effici tẽplũ. Sãcte Michael, ſancte Gabriel, ſancte Raphael, ſancti chori angelorum atq; archangelorũ, Patriarcharũ atq; Prophetarum, Apoſtolorũ, Euangeliſtarũ, martyrũ, cõfeſſorũ, ſacerdotũ, leuitarũ, monachorũ, uirginum, omniumq; iuſtorũ: per illũ qui nos elegit, & de cuius contẽplatione gaudetis, uos rogare pręſumo, ut pro me culpabili ipſi deo ſupplicare dignemini, quatenus de faucibus diaboli, & de morte perpetua merear liberari. Largiri mihi digneris domine perpetuam uitam, ſecundum clemẽtiam ac benigniſſimam miſericordiam tuam. Da domine Ieſu Chriſte ſacerdotib.

A cõcordiã: regibus Epiſcopis & principibus iuſte iudicantibus tranquillitatẽ & pacẽ. Oro dñe pro uniuerſa ſancta eccleſia catholica, pro uiris & fœminis, pro religioſis & ſecularibus, pro omnib. rectoribus Chriſtianorũ, cũctiſq; in te credentibus, qui pro tuo amore ſacto laborãt, ut perſeuerãtiã boni operis obtineãt. Pręſta dñe rex æterne uirginib. caſtitatẽ, deo dicatis cõtinentiã, cõiugatis ſanctimoniã, pœnitentibus indulgentiã, uiduis & orphanis ſuſtentationẽ, pauperib. protectionẽ, peregrinãtib. reditũ, lugentibus cõſolationẽ, defunctis fidelibus requiẽ ſempiternam, nauigãtibus in portum uenire ſalutis, optimis ut in bonitate ſemper cõſiſtant, bonis & mediocribus ut meliores fiant, praue agẽtibus & delinquẽtibus ut cito ſe corrigãt. O dulciſſime & miſericordiſſime dñe Ieſu Chriſte fili dei uiui, redẽptor mũdi,

B in oẽs et per om̃ia me miſerũ peccatorẽ cõfiteor: ſed tu clemẽtiſſime pater et ſũme q̃ omniũ miſereris, nõ me patiaris à tua miſericordia fieri alienũ. Et tu dñe rex regũ qui inducias uiuẽdi pręſtas, corrigẽdi mihi deuotionẽ tribue: excita in me mentẽ quæ te requirat, te deſideret, & te q̃ es ubiq; totus trinus & unus ſemper præ omnib. amet, te timeat, tuãq; uoluntatẽ faciat. Præcipue ergo te dñe ſancte pater deprecor, qui es benedictus & glorioſus per omnia ſecula ut oẽs qui mei memoriã faciũt in ſuis orationibus, & q̃ indignis orationib. meis ſe cõmendauerunt, & qui mihi aliquod charitatis officium & pietatis ſtudiũ impẽderũt, ſeu & illos qui cõſanguinitate ac cognationis affectu ſunt mihi propinqui, tam & illos qui nunc cõſiſtunt in corpore, q̃ & illos qui te gunẽ funere, miſericorditer gubernare digneris ne pereãt,

C Omnib. etiã Chriſtianis uiuis adiutoriũ præſtare digneris, & defunctis fidelib. abſolutionẽ & requiem ſempiternã per æterna ſecula. Necnõ & illud magnopere ſupplico domine qui es α & ω, ut cum extrema dies mea finiſq; uitæ meę aduenerit, tu ipſe mihi ſis miſericors iudex cõtra malignũ accuſatorẽ diabolũ: & ſis mihi perpetuus defenſor aduerſus inſidias hoſtis antiqui, & in ſocietatẽ angelorũ omniũq; ſanctorũ in ſancto paradiſo tuo perſeuerare facias, qui es benedictus in ſecula ſeculorũ, Amen. Dñe Ieſu Chriſte, redẽptio mea, miſericordia mea, ſalus mea, te laudo, tibi gratias ago, quãuis ualde impares tuis beneficijs, quãuis multũ expertes deuotionis, quãuis macras à deſiderata pinguedine dulciſſimi tui affectus, tamen qualeſcunq; gratias, non quales ſcio me debere, ſed ſicut poteſt conari, tibi perſoluit anima mea. Spes cordis mei, uirtus animę meę, cõpleat tua potentiſſima dignitas, quod conatur mea tepidiſſima imbecillitas: uita mea, tu finis intentionis meæ. Et ſi nondũ merui tantum, quantum debitor ſum amare: utiq; ſaltem deſidero te amare quantum debeo. Illuminatio mea tu uides conſcientiam meam, quia domine ante te eſt om̃e deſideriũ meũ, & tu donas ſi quid bene uult conſcientia mea. Si bonum eſt dñe quod inſpiras, imò quia bonũ eſt ut te uelim amare: da quod me facis uelle, Da ut quantũ iubes, tantũ te merear amare. Laudes & gratias refero ne ſit mihi donũ tuũ infructuoſũ, q̃d tua ſpontanea dediſti uoluntate: Perfice quod incepiſti, & dona quod

Precatio de paſſione Chriſti XLI

D

Hae & duae ſuperiores nõ ſunt ſimiles cæteris

na q̃d me benigne pręueniẽdo immeritũ deſiderare
A feciſti. Cõuerte benigniſſime meũ torporẽ, in feruẽ
tiſſimũ tui amorem. Ad hoc clemẽtiſſime tẽdit hæc
oratio mea, hæc memoria & meditatio beneficiorũ
tuorũ: ut accẽdas in me tuũ amorẽ. Tua me dñe bo
nitas creauit, tua miſericordia creatum ab originali
peccato mũdauit, tua patiẽtia poſt illã emũdationẽ
baptiſmi in alijs peccatorũ ſordib. inuolutũ hacte-
nus tolerauit, nutriuit et expectauit. Expectas tu bo
ne dñe correctionẽ: expectat anima mea ad pœnitẽ
dum, ad bene uiuẽdũ tuę gratię inſpirationẽ. Deus
meus, creator meus, tolerator & nutritor meus, te ſi
tio, te eſurio, te deſidero, ad te ſuſpiro & cõcupiſco:
& ſicut pupillus benigniſſimus patris orbatus præ-
ſentia, flẽs & eiulãs inceſsãter eius dilectã faciẽ toto
corde amplectit̃, ſic ego nõ quãtũ debeo, ſed quãtũ
B queo memor paſſiõis tuę, memor alaparũ tuarũ, me
mor flagellorũ, memor uulnerũ tuorũ, memor qua-
liter ꝑ me occiſus es, qualiter cõditus, qualiter ſepul
tus, ſimul memor tuę glorioſę reſurrectiõis & admi
rabilis aſcẽſionis, hæc indubia fide teneo, exilij mei
ęrũnas defleo, ſpero tui aduẽtus ſolã cõſolationẽ, ar
dẽter deſidero tui uultus glorioſã cõtẽplationẽ. Hei
mihi q̃a uidere nõ potui dñm angelorũ, hũiliatũ ad
cõuerſationẽ hominũ, ut homines exaltaret ad con
uerſationẽ angelorũ, cũ deus offenſus moriebat̃ ut
peccator uiueret. Heu q̃d tã admirabili, tã inęſtima-
bili pietati pręſẽs obſtupeſcere nõ merui. Cur ò ani
ma mea te pręſertim nõ trãsfigit gladius doloris acu
C tiſſimi, cũ ferre nõ poſſes uulnerari lãcea latus tui ſal
uatoris, cũ uidere neq̃res uiolari clauis pedes & ma
nus tui plaſmatoris, cũ horrore effũdi ſãguinẽ tui re
dẽptoris? cur nõ es inebriata lachrymarũ amaritudi
ne, cũ ille potaret̃ amaritudine fellis? Cur nõ es com
paſſa caſtiſſimę uirgini, digniſſimę matri eiꝰ, dignis
ſimæ dñæ tuæ? Dña mea miſericordiſſima, q̃s fõtes
dicã erupiſſe de tuis pudiciſſimis oculis, cũ attẽde-
ris unicũ filiũ tuũ innocẽtẽ corã te ligari, flagellari et
mactari? Quos fletus credã perfudiſſe pꝛſſimũ tuũ
uultũ, cũ ſuſpiceres eũdẽ filiũ tuũ deũ & dñm tuũ in
cruce ſine culpa extẽdi, & carnẽ de carne tua ab im
pijs crudeliter diſſecari? Quib. ſingultib. extimabo
Ioan. 19 puriſſimũ pectus tuũ uexatũ eſſe, cũ tu audires, Mu-
lier ecce filius tuus: & diſcipulus, Ecce mater tua: cũ
acciperes diſcipulũ ꝑ magiſtro, ſeruũ pro dño? Vti-
nam cũ felice Ioſeph dñm meũ de cruce depoſuiſſẽ,
aromatibus cõdijſſem, in ſepulchro collocaſſem: ut
D ſaltẽ proſecutus uel cõſecutus eſſem, ut tãto funeri
non defuiſſet aliquid mei obſequij. Vtinã cũ beatis
mulierib. coruſca uiſione angelorũ eſſem territus,
& audiſſẽ nũciũ dñicę reſurrectiõis, nũciũ meę cõſo
latiõis, nũciũ tam expectatũ, nunciũ tam deſidera-
Mar. 16 tum. Vtinã, inq̃, audiſſẽ ex ore angeli, Nolite time-
re uos. Ieſum quæritis crucifixũ, ſurrexit, nõ eſt hic,
Benigniſſime, ſuauiſſime, ſereniſſime, q̃n reſtaura-
bis mihi, quia non uidi illam beatæ tuæ carnis incor
ruptionẽ, quia nõ fui deoſculatus loca uulnerũ, fixu
rã clauorũ, quia nõ reſperſi lachrymis gaudij cicatri
ces corporis ueri, admirabilis, inæſtimabilis, incõpa
rabilis? quando cõſolaberis & cõpeſces meã dolo-
re meo? Non eñ capit in me dolor meus quandiu

peregrinus ſum à dño meo. Hei mihi dñe, hei ani-
A mæ meæ, receſſiſti cõſolator animæ meæ, nec uale
dixiſti. Ingrediẽs uias tuas benedixiſti tuis, nec affui.
Eleuatis manib. à nube ſuſceptus es in cœlũ, nec ui-
di. Angeli ꝓmiſerũt te rediturũ, nec audiui. Quid di
cã? q̃d faciã? quò uadã? Vbi eũ quærã? uel q̃n inueni
am? Quẽ rogabo? Quis nũciabit dilecto, q̃a amore
langueo? Defecit gaudiũ cordis mei. Verſus eſt in
luctũ riſus meus: defecit caro mea & cor meũ, deus
cordis mei & pars mea deus in æternũ. Renuit cõſo
lari anima mea, niſi de te dulcedo mea. Quid eñ mi
hi eſt in cœlo, & à te quid uolui ſuper terrã? Te uolo
te ſpero, te quęro: tibi dixit cor meũ, quęſiui uultũ tu
um, uultũ tuũ dñe requirã, ne auertas faciẽ tuã à me.
Amator hominũ benigniſſime, tibi derelictus eſt
paup: orphano tu eris adiutor. Mi aduocate tutiſſi-
B me, miſerere mei orphani derelicti: pupillus factus
ſum abſq; patre, anima mea quaſi uidua. Reſpice or-
bitatis & uiduitatis meę lachrymas, quas tibi offero
donec redeas. Eia iã dñe, eia appare mihi, & cõſola-
tus ero. Exhibe præſentiã tuã, & cõſecutus ero deſi-
deriũ meũ. Reuela gloriã tuã, & erit perfectũ gaudi
um meũ. Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi Pſal. 26
caro mea. Sitiuit anima mea ad deũ fortẽ uiuũ, q̃n ue Pſal. 41
niã & apparebo ante faciẽ dñi? q̃n uenies cõſolator
meus? quẽ expectabo? O ſi q̃n uidebo gaudiũ meũ
q̃d deſidero, ò ſi ſatiabor cũ apparuerit gloria mea,
quã eſurio. O ſi inebriabor ab ubertate domus tuæ
ad quã ſuſpiro ſi potabis me torrẽte uoluptatis tuæ
C quẽ ſitio. Sint mihi dñe interim lachrymæ meæ pa-
nes die ac nocte, donec dicat̃ mihi, Ecce deus tuus,
donec audiat anima mea, Ecce ſpõſus tuus. Paſce in
terim me ſingultib. meis, refocilla me dolorib. meis:
ueniet fortaſſe redẽptor meus q̃a bonus eſt, nec tar-
dabit q̃a pius eſt. Ipſi gloria in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

AD LECTOREM

Liber pius nec ineruditus, quanquam phraſis pluri-
mum diſcrepat ab Auguſtiniana.

DE DILIGENDO DEO

V IGILI cura, mẽte ſolicita, ſũmo Cap. I
conatu, & ſolicitudine continua
decet nos inquirere & addiſcere
quõ & qua uia poſſimus inferna-
le ſuppliciũ uitare, & cœleſte gau
diũ acquirere: cum nec illud ſup-
pliciũ uitari, nec illud gaudiũ ac-
D quiri poſſit, niſi uia cognita qua eſt illud uitandũ, &
illud acquirendũ. Audiamus ergo libentius, inſpi-
ciamus diligẽtius uerba Apoſtoli, quibus ipſe duo
oſtẽdit, ſcilicet q̃d cœleſtis gloria ineffabilis eſt, &
quæ ſit uia quæ ducit ad uitã: ait eñ, Nec oculus ui- 1. Cor. 2
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quę
præparauit deus diligentib. ſe. Ecce per hoc q̃ dicit
deũ præparaſſe bona diligentib. ſe, oſtendit quia di
lectio uia eſt qua ad illa bona peruenit̃: ſed dilectio
dei ſine dilectione proximi haberi nõ poteſt, teſtan
te beato Ioanne, qui ait, Qui nõ diligit fratrem ſuũ
quem uidet, deum quem nõ uidet, quomodo dilige
re poteſt? Et hoc mandatũ habemus à deo, ut qui di
ligit deũ diligat & ꝓximũ ſuũ. Ecce in hac gemina
dile-

dilectione cōſiſtit uera charitas, de qua Apoſt. lo-
1 Cor. 12 quēs ait, Excellētiorē adhuc uiā uobis demōſtro. A
Ecce charitas excellētiſſima uia eſt, quæ ducit ad
cœleſtē patriā, & ſine qua nemo illuc uenire pōt.
Sed quis in hac uia eſt? qs nouit eā? Qui diligit de
um & ꝓximũ. Quō diligēdus eſt deus, & quō ꝓxi
mus? Deũ debemus diligere plus q̃ nos, ſed ꝓxi-
mũ ſicut nos. Deũ diligimus plus q̃ nos, ſi præce-
pta eius uolũtati noſtræ in omnibus præponimus,
Proximũ aũt nō iubemur diligere quãtũ nos, ſed
ſicut nos: id eſt, uelle & optare om̃e bonũ, q̃d debe
mus uelle & optare nobis, & maxime æternā bea
titudinē, & ad illā obtinēdā ei ſuccurrere, & in cor
poralib. bonis, & in ſpiritalib. prout ratio exigit,
Matt. 7 et facultas ꝑmittit. Vnde dñs in Euāgelio ait, Quę
cunq; uultis ut faciāt uobis homines, & uos eadē
1 Ioan. 3 facite illis: & Ioānes Apoſt. ait, Nō diligamus uer- B
bo neq; lingua, ſed opere & ueritate. Sed qui ſunt
ꝓximi q̃s debemus ſic diligere? Certe oēs homi-
nes Chriſtiani, Iudæi, Pagani, amici & inimici.

Cap. II Cũ ergo tota ſalus noſtra in dilectione cōſtitit,
quare & qualiter dñs diligēdus ſit, diligēter conſi
derandũ eſt. Ad dei igit̃ dilectionē in nobis exci-
piendā, nutriēdā, & augēdā nihil ita ualet, ſicut be
neficiorũ eius frequēs & diligēs recordatio uel cō
ſideratio. Tãta eñ nobis tribuit, & tãta retribuit,
q̃d deficit anima noſtra, deficit prorſus in cōſidera
tiōe tãtorũ beneficiorũ eius. Et licet nō poſſimus
ei tantũ & tãtas ut deceret amorē & obſequiũ &
gratiarũ actiones, tamē quãtũ & quãtas poſſumus
rependere debemus. Ecce quare, id eſt, ꝓ benefi
cijs ſuis quæ ſua magna pietate, ſua gratuita boni- C
tate, nullis noſtris meritis exigētib. nobis contulit
dñs, à nobis quoq; multũ diligendus eſt. Qualiter
aũt à nobis diligēdus deus, illud eius mandatũ ma
nifeſtat, quod nimis mandauit, & nimis cuſtodiri
uoluit. Audi igit̃ ô homo illud omniũ mandatorũ
& maximũ & primũ mandatũ. Audi, inq̃, illud di-
ligenter, retine memoriter, meditare iugiter, & ꝓ
uirib. tuis imple inſtanter, aſſidue & perſeuerãter:
Deu. 6 hoc aũt eſt illud mandatũ, Diliges dñm deum tuũ
ex toto corde tuo, id eſt, ex toto intellectu, & ex
tota anima tua, id eſt, ex tota uoluntate tua, & ex
tota mente, id eſt, ex tota memoria, ut oēs cogitati
ones tuas, omnēq; uitam tuam, et omnē intellectũ
tuum in illũ conſerues. Sed quia parum te ſorte à
deo diligi æſtimas, illũ quoq; parũ diligere nō ue- D
reris. Scrutare ergo & reuolue in animo tuo quæ
tibi cōtulit dona & beneficia, quæue ꝓmiſit: & te
uehementer illum debere diligere cōuinceris. Vt
aũt amor dei in te amplius excitet̃ & creſcat, conſi
dera diligenter, à quo: quare, uel ad quid creatus
ſit homo, quæue deus propter hominē creauit. Sci
endum eſt ergo rerũ creatarum, cœleſtiũ & terre-
ſtriũ, uiſibiliũ & inuiſibiliũ cauſam nō eſſe niſi bo-
nitatē creatoris, qui eſt deus unus & uerus: cuius
eſt tãta bonitas: ut alios ſuæ beatitudinis qua æter
naliter beatus, uelit eſſe participes, quā uidit com
municari poſſe, minui omnino nō poſſe. Illud igit̃
bonum q̃d ipſe erat, & quo ipſe erat beatus, ſola
bonitate, nō neceſſitate alijs cōmunicare uoluit:
quia ſummi boni erat prodeſſe uelle, & omnipoten-
A tiſſimi nocere non poſſe. Et quia nō ualet eius bea
titudinis particeps exiſtere aliquis, niſi per intelli
gentiā, quæ quãto magis intelligit̃, tanto plenius
habet̃, fecit deus rationalē creaturā quæ ſummũ bo-
nũ intelligeret, intelligēdo amaret, amãdo poſſi-
deret, & poſſidēdo frueret̃: eãq; hoc modo diſtin-
xit, ut pars in ſui puritate ꝑmaneret, nec corpori
uniretur, ſcilicet angelus: pars corpori iungeretur
ſcilicet anima. Diſtincta eſt igit̃ rationalis creatura
in incorporeā & corporeā. Incorporea, angelus:
corporea uero, hō uocat̃ ex anima rationali & car
ne ſubſiſtens. Cōditio igit̃ rationalis creaturæ pri-
mam cauſam habuit, dei bonitatē. Creatus eſt igi-
tur homo uel angelus ꝓpter bonitatē dei: nā quia
bonus eſt deus, ſumus, & in quãtũ ſumus, boni ſu-
B mus. Ad quid autē creata ſit rationalis creatura?
Ad laudãdũ deũ, ad ſeruiēdũ ei, ad fruēdum eo, in
quib. ipſa ꝓficit, nō deus: deus eñ perfectus & ſũ-
ma bonitate plenus, nec augeri poteſt nec minui.
Quòd aũt creatura rationalis facta eſt à deo: referē
dũ eſt ad creatoris bonitatē, & ad creaturæ utilita-
tem. Cũ igit̃ quærit̃, quare uel ad quid facta ſit rati
onalis creatura: Reſpōdendũ eſt ꝓpter dei bonita
tem, & creaturæ utilitatē: utile nēpe eſt ei ſeruire
deo & frui eo. Factus ergo angelus, ſiue hō pro- Cap. III
pter deũ dicit̃ eſſe, nō quia deus creator & ſumme
beatus alterutrius indigeret officio. quia bonorũ
noſtrorũ nō eget: ſed ut ſeruiret ei et frueret̃ eo, cui
ſeruire regnare eſt. In hoc ꝓficit ſeruiēs, nō ille cui
ſeruit̃. Et ſicut factus eſt hō propter deũ, ſic factus
C eſt mundus propter hominē ut ei ſeruiret. Poſitus
eſt ergo hō ut ei ſeruiret̃, & ut ipſe ſeruiret: ut acci
peret utrunq; & reflueret totũ ad bonũ hominis,
& quod accepit obſequiũ, et quod impēdit. Ita eñ
uoluit deus ſibi ab homine ſeruiri, ut ea ſeruitute
non deus ſed homo iuuaret̃: & uoluit ut mundus
ſeruiret homini, ut exinde ſimiliter iuuaret̃ homo.
Totũ igit̃ bonũ hominis erat: et quod factum eſt
propter ipſum, & ꝓpter q̃d factus eſt ipſe. Omnia 1 Cor. 3
eñ, ait Apoſt. noſtra ſunt, ſuperiora ſcilicet, æqua-
lia, & inferiora. Superiora quidem noſtra ſunt ad
perfruendũ, ut deus trinitas. Æqualia noſtra ſunt
ad cōueniendũ, ſcilicet angeli: qui & ſi modo ſunt
ſuperiores nobis, in futuro erunt æquales. Et infe
riora noſtra ſunt, quæ ad uſum nobis ſunt, ſicut res
D dominorũ dicunt̃ eſſe famulorũ, nō priuatione à
domino, ſed quia ſunt ad uſum eorum. Ipſiq; ange
li in quibuſdā ſcripturæ locis nobis ſeruire dicun
tur, dum propter nos in miniſteriũ mittuntur: un-
de Apoſtolus ait, Quoniam omnes adminiſtrato Heb. 1
rij ſpiritus ſunt, miſſi in miniſteriũ propter eos qui
hæreditatem capiunt ſalutis. Neq; id incredibile
cuiquam uideatur: quandoquidē & ipſe creator
& rex angelorum uenit non miniſtrari, ſed mini-
ſtrare, & dare animam ſuam pro multis. Dicuntur
enim angeli orationes & uota noſtra offerre deo,
non quia deum doceant, qui omnia antequam
fiunt ſicut & poſtea facta ſunt nouit: ſed quia eius
uoluntatē ſuper his conſulunt, & quod deo iuben
te cōpletum eſſe cognouerint, hoc nobis euiden-
ter uel

ter uel latēter reportēt. Vnde angelus hominibus
Tobiæ 12
ait, Cū oraſtis, orationē ueſtrā obtuli deo. Simili- A
ter & nos cum oramus, nō deū docemus quaſi ne
ſciat, quid uelimus, & quo indigeamus: ſed neceſ-
ſe habet rationalis creatura tēporales cauſas ad æ-
ternā ueritatē referre ſiue petendo quid erga ſe fi-
at, ſiue conſulēdo quid fiat. De excelſo igiť cœlo-
rum habitaculo ad cōſulēdos, uiſitādos & ad adiu
uandum nos attrahit ſupereminēs charitas ange-
los: propter deū, propter nos, propter ſeipſos. Pro
pter deū utiq;, cuius tanta erga nos pietatis uiſcera
ipſi quoq; ut dignū eſt imitanť. Propter nos, in qui
bus nimirum propriam ſimilitudinē admirantur.
Propter ſeipſos, quorū ordines inſtaurandos ex
De dei in nos dilectione Cap. IIII
nobis toto deſiderio præſtolātur. Primum ergo
neceſſe eſt ut quiſq; ſeipſum cōſideret, & cum co-
gnouerit dignitatē ſuam, ne iniuriam faciat crea- B
tori ſuo, abiectiora ſe non amet, nā ea quæ per ſe
conſiderata pulchra ſunt, pulchrioribus cōparata
uileſcunt: & ſicut ineptum eſt deformia pulchris
cōiungere, ſic non indecens eſt ea quæ non habēt
infimā quandā & imaginariā pulchritudinē pul-
cherrimis coæquare. Tuam ergo anima attende
pulchritudinē, & intellige qualē pulchritudinem
debeas diligere. Quòd ſi forte uiſio tua ita per ne
gligentiam tuā obſcurata eſt, & temetipſam ut de
cet & expedit, cōtemplari non ſufficis: cur ſaltem
quod de te exiſtimare debeas, ex iudicio alieno
non perpendis? Spōſum habes: ſed neſcis pulcher
rimum omnium, quia faciem eius non uidiſti. Ille
te uidet: quòd niſi te uidiſſet, non te diligeret. No
luit adhuc ſeipſum præſentare tibi: ſed munera mi C
ſit, arram dedit pignus amoris, ſignum dilectionis
ut cognoſcere illum poſſes. Si ſpeciē eius uideres,
non ambigeres: ſcites enim quod tam pulcher, tā
formoſus, tam elegans, tam unicus in tuo aſpectu
captus non eſſet, ſi non eum ſingularis decor & ul
tra cæteros admirandus traheret. Ergo quid agis?
nunc uidere illum non potes, quia abſens: & ideo
non times nec erubeſcis illi iniuriam facere, & ſin
gularem eius amorem contemnis, teq; alienæ libi
dini turpiter et impudice proſtituis. Noli ſic face-
re. Si adhuc ſcire non potes qualis ille ſit qui te di
ligit, conſidera ſaltem arram quam dedit tibi: for-
taſſis in ipſo munere eius quod penes te eſt, pote-
ris agnoſcere quo affectu illum diligere, quo ſtu-
dio & diligentia te illi debeas cōſeruare. Inſignis D
eſt arra eius, nobile donum: quia magnū non de-
cuit ut parua daret, nec pro paruo magna ſapiens
dediſſet. Magnum ergo eſt quod tibi dedit, ſed
maius quod in te diligit. Magnū eſt ergo q̄d tibi
dedit. Quid tibi dedit ò anima mea ſponſus tuus?
Reſpice uniuerſum mundū iſtum, & conſidera ſi
in eo aliquid ſit quod tibi non ſeruiat. Omnis crea
tura ad hūc finem curſum ſuū dirigit, ut obſequijs
tuis famuletur & utilitati deſeruiat, tuiſq; oblecta
mentis pariter & neceſſitatibus ſecundum afflu-
entiam & deficientiā occurrat: hoc cœlū, hæc ter-
ra, hic aer, hæc maria cum eis quæ in ipſis ſunt uni
uerſis, explere non ceſſat, hic circuitus temporum
annuis innouationibus rediuiuis partibus anti-
qua innouans, dilapſa informans, conſumpta in-
A ſtaurans paſtu perpetuo ſubminiſtrat. Quis ergo
putas hæc inſtituit? quis illud naturæ præcepit ut
uno cēſu tibi ſeruiat? Beneficiū accipis, & autho-
rē eius nō cognoſcis, donū in manifeſto eſt, largi-
tor occultus, & ipſa ratio tua te dubitare nō ſinit
hoc tuū nō debitū eſſe, ſed beneficiū alienū. Qui-
cūq; ergo ille eſt, multū nobis cōtulit: & qui tantū
dare uoluit, multum dilexit, Tantū ergo diligēs &
tam diligendus dono ſuo demonſtrať. Et q̄ ſtultū
eſt amorem tam potentis non ultro cōcupiſcere:
quàm impium, q̄ peruerſum eſt tam diligentem
non amare? Si aūt iſta diligis, ut ſubiecta dilige, ut
famulantia dilige, ut arram ſponſi, ut munera ami-
ci, & beneficia domini: ſic tamē ut memineris ſem
per quod illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta
B propter illum, nec iſta cum illo, ſed iſta propter il-
lum & per iſta illum, & ſuper iſta illum diligas.

Caue ò anima, ne quod abſit, meretrix dica-
De fruitione dei Cap. V
ris: ſi munera dantis plus q̄ amantis affectum di-
ligis. Maiorem charitati eius iniuriam facis ſi do-
na illius accipis, & tamē uiciſſitudinē dilectionis
non impendis. Aut dona illius ſi potes reſpue: uel
ſi dona illius reſpuere non potes, uiciſſitudinem
dilectionis repende. Dilige illum propter ſe, dili-
ge te propter ſe: dilige illum ut fruaris illo, dilige
te ut diligaris ab illo. Dilige in donis illius quæ da
ta ſunt ab illo, illum tibi, & te illi dilige. Hæc pura
& caſta dilectio eſt: nil habens ſordidū uel amarū,
nil tranſitorium. Conſidera ergo ò anima quæ cō-
munia cū omibus, quæ ſpecialia cū aliquibus, quę
C ſingularia ſola acceperis. In omnibus his te dilige,
quæ uel communiter cum omnibus, uel ſpeciali-
ter cum quibuſdam, uel ſingulariter tibi ſoli tribu
it. Cum omnibus ergo te dilexit, quibus te ſingu-
lari dono prætulit, in omni creatura dilecta es, cū
omnibus bonis dilecta es, præ omnibus malis di-
lecta es, & cum parū hoc tibi uideatur quod præ
omnibus malis dilecta es, quanti boni ſunt qui mi
nus te acceperunt? Primum cogita ò anima q̄d
De creatione pariter & recreatiōe gratuitis muneribus Cap. VI
aliquando non fueris: & ut eſſe inciperes, hoc dei
dono acceperis. Donū ergo eius erat ut fieres. Sed
nunquid ei aliquid dederas priuſq; fieres, q̄d tibi
hoc redderet ut fieres? Nihil prorſus, nil tu dede-
ras, nil tu dediſſe poteras priuſq; fieres: qui utiq; ſi
nil amplius dediſſet, pro eoipſo tamē ſemper à no
D bis laudādus & diligēdus eſſet: nunc aūt amplius
dedit, q̄d dedit non ſolū eſſe, ſed & pulchrum eſſe
& formoſū eſſe. Sed nec hic terminari potuit mu-
nificentia largitoris optimi: adhuc aliq̄d plus de-
dit, ſed magis nos ad ſimilitudinē ſuā traxit. Volu
it ad ſe trahere per ſimilitudinē, quos ad ſe trahe-
bat per dilectionē. Dedit ergo nobis eſſe, & pul-
chros eſſe dedit & uiuere: ut præcellamus his quę
nō ſunt per eſſentiā, & his quæ inordinata ſunt &
incōpleta, aut incōpoſita per formā, aut inanima-
ta per uitā. Magno debito obligata es anima mea.
Multū accepiſti, & nihil à te habuiſti: & pro omni
bus his non habes quid retribuas, niſi tantum ut
diligas. Nā quod per dilectionē datū eſt, nec meli
us nec deterius quàm per dilectionē rependi po-
teſt:

teſt: accepiſti aũt hoc per dilectionem. Iam nunc
tibi narrare incipiã quantũ iſte ſponſus tuus qui tã A
excellens apparuit cum te conderet, humiliari di-
gnatus eſt cũ te repararet. Illic tã ſublimis, hic tam
humilis: non tamẽ hic ꝙ illic minus admirabilis. Il
lic potenter magna tibi contulit, hic miſericordi-
ter pro te dira ſuſtinuit. Vt enim reuelaret te illuc
unde cecideras, ipſe deſcendere dignatus eſt huc
ubi iacebas: & ut tibi iuſte redderetur quod perdi
deras, ipſe dignatus eſt pie pati quod tolerabas.
Deſcendit ergo, ſuſcepit, ſuſtinuit, uicit, reſtaura-
uit: deſcẽdit ad mortalem, ſuſcepit mortalitatem,
ſuſtinuit paſſionem, uicit mortem, reſtaurauit ho-
minem. Ecce anima mea obſtupeſce tanta mirabi
lia, tãta beneficia propter te exhibita. Cogita quã-
tum te diligat, qui tanta dignatus eſt facere pro-
pter te. Pulchra fueras eius munere, fœda facta es B
tua iniquitate: ſed rurſum mundata es & formoſa
facta es eius pietate, operante tamen utrobiq; eius
charitate. Olim cum non eſſes, dilexit ut cõderet:
cum fœda eſſes, dilexit ut pulchram faceret: & ut
oſtenderet tibi quantũ te diligeret, non niſi mori
endo à morte liberare te uoluit, ut nõ impenderet
tantum pietatis beneficium, uerumetiam charita-
tis mõſtraret affectũ. Grandi itaq; dignatione pri-
mo homini ſpiraculũ uitæ deſuper pius formator
infudit: ſed multo maiori charitate pro eodem ho
mine non iam ſua dedit, ſed ſeipſum impendit atq;
tradidit. Magnum quidẽ eſt de deo, quod eſſe me
ſentio opus eius: ſed multo plus eſt, quod tranſiſſe
ipſum uideo in preciũ meum, quoniã quidẽ tam
copioſo munere ipſa redẽptio agitur, ut homo de C
um ualere uideat. O fœlix culpa mea, ad quã dilu
endã dũ illa charitate trahit, ipſa quoq; eius chari-
ritas mihi eam deſiderãti & eam totis præcordijs
concupiſcenti aperitur. Nunq; tam bene dilectio
nem eius agnoſcerẽ, niſi in tantis periculis exper-
tus eã fuiſſem. O quã fœliciter cecidit, qui poſt la-
pſum fœlicius reſurrexi. Nulla dilectio maior, nul
lus amor ſyncerior, nulla charitas ſanctior, nullus
affectus ardentior: mortuus eſt pro me innocens,
nihil q̃d amaret in me inueniens. Quid ergo dile-
xiſti dñe in me, & tantũ dilexiſti ut montereris pro
me? Quid tale in me inueniſti, pro quo tanta & tã
De beneficio uocationis ad fidem VII dura ſuſtinere uoluiſti? Et tu quoq; ſi cogitare
cœperis ò anima mea, quot & quales in compa-
ratione tui abiecti ſint, qui hanc quæ tibi data eſt D
gratiam conſequi non potuerunt: Certe audiſti ab
initio uſq; ad hanc diem, quod multæ generatio-
nes pertrãſierunt quæ oẽs ſine cognitione dei &
precio ſuæ redẽptionis in interitum ſempiternũ
dilapſæ ſunt. Omnibus illis redẽptor tuus te præ-
tulit, quando tibi hanc gratiã largitus eſt, quã nul-
lus eorum percipere meruit: tu ſola præ omnibus
illis aſſumpta es, & quare hoc in te factũ ſit, nullã
præter ſolã ſaluatoris charitatem inuenire poteris
cauſam. Elegit ergo & prælegit ſponſus tuus, a-
mator tuus, deus tuus, redemptor tuus, Elegit te
in omnibus & aſſumpſit te ex omnibus, & ama
uit in omnibus, nomine ſuo uocauit te, ut memori
ale eius ſemper eſſet apud te: uoluit te participem
eſſe in nomine: participẽ in nominis ueritate: quo
niã ũxit te illo quo & ipſe unctus erat oleo lętitię,
ut ab uncto ſis unctus, quia à Chriſto dicit Chriſti
anus. Sed nunquid tu fortior, nunquid ſapientior,
nunquid nobilior, nunquid omnibus illis ditior
fuiſti, qui hanc præ omnibus illis ſpecialem grati-
am ſortiri meruiſti? Quot fortes, quot ſapientes,
quot nobiles, quot diuites ibi fuerunt, et tamen u-
niuerſi relicti et abiecti perierunt. Multum fateor,
collatũ eſt tibi, nam cũ fœda prius fuiſſes & pollu-
ta & deformis & ſqualida, diſciſſa & diſſipata &
omni horrore & enormitate plena: ſic deus dñs tu
us dilexit te, ut te tantis gratiæ ſuę muneribus dita
ret. Niſi ergo prius multa, ſtudio uehemẽti excul
ta & ornata decenter fueris, in cœleſtis ſponſi tha
lamum introduci digna non eris. Nunc ergo dum
tempus eſt, ò anima mea formam tuam excole, fa
ciem orna, habitum compone, maculas terge,
mundiciam repara, mores corrige, dignam ſpon-
ſam omni niſu te redde, Præpara ergo te ſicut de-
cet ſponſam immortalis, ſpõſam regni cœleſtis.
Hoc etiam ad dilectionẽ pertinere ſcias, quod *De uirtutũ munere VIII*
habes unde te ornare poſſis, quod utiq; ex te non
haberes niſi ab illo reciperes: ab illo ſũt accepiſti
ut ueſtimẽta bonorũ operũ indui et fructu eleemo
ſynarũ cũ ieiunijs, ſacris uigilijs, alijs quoq; operi-
bus pietatis, quaſi quodã uario ornatu poſſis orna
ri uel decorari: & quicquid ad ſanitatẽ, & quicq̃d
ad refectionẽ, quicquid ad ſpeciẽ reparandã, quic
quid ad decorẽ augendũ ualere dignoſcit, copio-
ſe tribuit, Vnde ꝙ copioſa diſpenſatio tibi ubiq;
C occurrit? Nõ habuiſti, & datũ eſt tibi: perdidiſti, et
inſtauratum eſt tibi: nũquã derelinqueris, ut ſcias
quantum ille diligat à quo amaris. Nõ uult te per-
dere, & ideo tanta patientia te expectat: & conce
dit pie toties negligenter amiſſa, iterum atq; ite-
rum ſi uolueris reparare. O quot reperiuntur iam
qui iſta tecum receperunt, ſed amiſſa iterũ tecum
accipere nõ meruerunt. Plus omnibus illis dile-
cta es, quia tibi tam benigne amiſſum reddit, q̃d
illis perditũ tam diſtricte negat. Nunq; tibi gratia
bene operandi ipſo largiẽte negata eſt. Si magna
opera facis, miſericorditer ſublimaris. Melius em̃
nouit ille quid tibi expediat quam tu, & ob hoc ſi
uis de eo bene ſentire, totũ quod ab illo tibi fit, be
ne fieri intellige: talis eſt enim amor dei in nobis,
D nec quicquam om̃ino humana infirmitas tolerat
quod ipſe quantũ in ſua bonitate eſt, & ad bonum
noſtrum non diſponat. Forte gratiam uirtutũ non
habes: ſed dum uitiorũ impulſu cõcuteris, melius
in humilitate ſolidaris. Suauius enim redolet deo
humilitas infirma, ꝙ uirtus elata. Nihil om̃ino diſ-
poſitioni diuinæ præiudicare audeas: ſed ſemper
cũ timore & reuerẽtia ora deũ, ut quẽadmodũ ip-
ſe nouit, tibi ſubueniat. Si qua adhuc tamen in te
mala remãſerint, pie diluat: ſi qua inchoata ſũt bo-
na, benigne pficiat, & ea te qua uoluerit ad ſe uia
pducat. O anima quid faciemus dño deo à quo *Cap. IX*
tot bona accepimus? Neq; em̃ cõtẽtus fuit eadem
quę cęteris nobis bona tribuere, ſed in malis quo-
que noſtris eius ſingularẽ dilectionem cognoſci
mus

mus, ut eum tam de bonis ꝙ de malis noſtris omnibus ſingulariter diligamus. Tu dediſti mihi domine ut te agnoſcã, & præ cęteris multis de tuis ſecreta reuelata intelligam. Alios coætaneos meos in tenebris ignorantiæ dereliquiſti, & mihi prę illis gratiæ tuæ lumẽ infudiſti, Tu dediſti mihi ſenſum capacẽ, intellectũ facilem, memoriã tenacem efficaciam in opere, gratiam in conuerſione, profectum in ſtudijs, profectũ in conceptis, ſolamẽ in aduerſis, tutelam in proſperis: & quocunq; uertebam me ubiq; gratia tua & miſericordia tua præceſſit. Et ſæpe mihi cum cõſumptus uidebar, ſubito liberaſti me: quãdo errabã, reduxiſti me: quãdo ignorabam, docuiſti me: quãdo peccaui, corripuiſti me: quãdo triſtabar, cõſolatus es me: quãdo cecidi, erexiſti me: quãdo ſteti, tenuiſti me. Tu dediſti mihi uerius ignoſcere te, purius diligere te, ſyncerius credere in te, ardentius ſequi te. O domine deus meus, dulcedo uitę meę, lumẽ oculorũ meorum quid retribuã tibi pro omnib. quæ retribuiſti mihi? Vis ut diligã te. Et quõ diligã te? quantũ diligam te? quis ſum qui diligã te fortitudo mea dñs firmamentũ meũ, refugiũ meum & liberator meus? Deus meus, adiutor meus, protector meus, cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus: & quantum adhuc dicã, tu es dñe deus meus.

De dei circa nos ſolicitudine Cap. X

Multa & innumerabilia bona feciſti mihi domine deus meus de quibus mihi erit ſemper dulcor cogitare, ſemper loqui: fac me gratias agere, ut te laudẽ & amẽ pro omnib. beneficijs tuis. Ecce habes anima mea arram tuam, & arra tua cognoſcit ſponſum tuum. Serua ergo te illi intactam, ſerua impollutam, ſerua incontaminatam, ſerua integram. Si olim meretrix fuiſti, iam uirgo facta es: quemadmodum amor illius conſueuit corruptis integritatem reddere, & integris caſtitatẽ ſeruare. Semper cogita quantã tecũ miſericordiã fecit: & in hoc perpende quantum ab ipſo diligeris, quod eius beneficium nunquam tibi defuiſſe cognoſcis. Sic certe mihi uideť cũ eius miſerationes circa me attendo, ꝙ ſi fas eſt dicere, nil aliud agit deus niſi ut meæ ſaluti prouideat: & ita totum ad cuſtodiã meam occupatum uideo, quaſi omnium oblitus ſit, & mihi ſoli uacare uelit, Semper præſentem mihi ſe adhibet deus, ſemper paratum offert, quocunq; me uerto me non deſerit: ubicunq; fuero, non recedit: quicquid egero, pariter aſſiſtit: & tandem cunctis actionibus meis perpetuus inſpector, & quãtũ ad bonitatem ſuam pertinet, quaſi indiuiduus cooperator aſſiſtit, ipſe operis ſui effectum patienter oſtẽdit. Ex hoc conſtat quod licet facies eius à nobis adhuc uideri nõ poſſit, nunquã tamen poſſit eius præſentia euitari. Sed quid eſt illud dulce quod in eius recordatione me tangere ſolet, & tam uehementer & tam ſuauiter afficere: ut iam tota quodã modo à meipſo abalienari, & neſcio quò abſtrahi incipiã? Subito tota innouor & tota immutor, & bene mihi eſſe incipit ultra ꝙ dicere ſufficiã: exhilaratur conſcientia, in obliuionem uenit omnis præteritorum dolorũ miſeria, exultat animus, clareſcit intellectus, cor illuminatur, deſiderio iucundatur. Iamq; alibi neſcio ubi me eſſe uideo, &

A quaſi quibuſdã amplexibus amorũ intus teneo, & neſcio quid illud ſit: & cũ illud retinere ſemper & nunquam perdere toto niſu laboro, luctatur quodãmodo delectabili anima ne recedat ab eo quod ſemper amplecti deſiderat: & quaſi in illo omniũ deſideriorũ finẽ inuenerit, ſummè & ineffabiliter exultat, nihil amplius quærẽs, nihil ultra appetẽs, ſemper ſic eſſe uolẽs. Nũquid ille eſt dilectus? Vere ille eſt dominus meus qui uiſitat me, ſed uenit inuiſibiliter, uenit occultus, uenit incõprehenſibilis: uenit ut tangat me, nõ ut uideať à me: uenit ut admoneat me, nõ ut cõprehendatur à me: uenit ut non totũ infundat ſe, ſed ut guſtãdum præbeat ſe: non ut impleat deſideriũ, nõ ut plenitudinem exhibeat ſuę ſatietatis. Et hoc eſt quod maximè per-

B tinet ad arrã deſpõſationis eius: quod ille qui in futuro ſe tibi uidendũ & perpetuo poſſidendum dabit, nũc aliquo modo ut quàm dulcis ſit agnoſcas, ſe tibi ad guſtandum præbet.

De ſenſib[illegible] [illegible] re & [illegible] uitæ Cap. XI

Multũ igitur deus tuus diligẽdus eſt tibi, cui tanta beneficia cõtulit. Vt autem amoris flamma amplius accendaris: conſidera diligenter ſi præter illa quę ſupra dicta ſunt, aliqua tibi contulerit beneficia. Cum ergo quæ hic memorata ſunt bona tibi uides collata, multum ei à quo tibi hæc collata ſunt, debes gratioſus & deuotus exiſtere, & gratias agere.

Valde mihi diligendus eſt Deus meus, qui bene utens malo parentum meorum creauit me de carne illorum, & inſpirauit in me ſpectaculũ uitæ: diſcernens me ab illis qui uel abortiui proiecti ſunt

C ab utero, uel intra materna uiſcera ſuffocati, pœnæ uidentur concepti non uitæ. Accepi ergo ut ſim, accepi ut homo ſim: accepi intellectũ, qui interſit inter me & pecus. Accepi corporis formam, accepi in corpore diſtinctionem ſenſuum, oculos ad uidendum, aures ad audiendum, nares ad odorandum, manus ad contrectandum, palatũ ad guſtandum, pedes ad ambulandum, ſalutemq; ipſam corporis. Magnum fuit & hoc, quod ad eorundẽ ſenſuũ meorum oblectamẽta ſingula ſenſibus ſingulis conuenientia creauit deus, multa pulchre lucentia, canore mulcentia, ſuaue olentia, dulce ſapientia, tacta placẽtia: ob hoc enim prouidẽtia creatoris tam diuerſas qualitates rebus induit, ut omnes ſenſus hominis ſua oblectamẽta inueniãt. Ali-

D ud enim percipit uiſus, aliud auditus, aliud olfactus, aliud guſtus, aliud tactus. Viſum paſcit pulchritudo colorum, ſuauitas cantilenæ demulcet auditũ, fragrantia odoris olfactũ, dulcedo ſaporis guſtũ. Et quis oẽs delicias ſenſuũ enumerare queat, quæ tã multiplices ſunt in ſingulis, ut ſi quis quemlibet per ſe cõſideret, quẽlibet per ſe ſingulariter ditatũ putet? Tot oblectamẽta oculorũ in diuerſitate colorũ mõſtramus, tot oblectamẽta auriũ in diuerſitate ſonorũ audimus, quibus homines adinuicem ſuas uoluntates communicant: præterita narrant, præſentia indicãt, futura nunciãt, occulta reuelãt, adeo ut ſi careat his uita humana, beſtijs cõparabilis uideatur. Quid autẽ concentus auiũ, quid humanæ uocis melos iucũdũ, quid dulce melos ſono

rum

rum omniū cōmemorem? Quia tã multa ſunt harmoniæ genera ut ea nec cogitatus percurrere, nec ſermo facile explicare poſſit, quę tamen cuncta audituí ſeruiũt, & in eius delicias creata ſunt. Eodem modo guſtus & tactus uaria habent oblectamenta, quæ ex ſimilitudine priorum ſatis perpendi poſſunt. Magnum eſt certe & hoc, ꝙ ſana & integra mēbra ereauit mihi deus: ne eſſem meis dolor, opprobrium alienis. Accepi etiam amplius, mentem ſcilicet: quę poſſit intelligere, quę poſſit capere ueritatem, quæ poſſit iuſtum ab iniuſto diſcernere, quæ poſſit indagare, deſiderare ereatorē, laudare & inhærere illi. Magnum etiam æſtimo beneficiũ, quòd eo tēpore & inter tales me naſci uoluit deus, per quos ad fidē ſuã & ſacramenta peruenirem. Video innumerabilib. hominibus hoc negatũ, ꝗd mihi gratulor eſſe conceſſum: cum quib. tamē nobis eſſet una cōditio. Illi derelicti ſunt per iuſtitiã, & ego uocatus per gratiam. Procedam adhuc, etiã intuens munus eius fuiſſe quòd educatus fui à parentibus: quòd me flãma nō læſit, ꝙ aqua nō abſorbuit, ꝙ non uexatus à dæmone, ꝙ à beſtijs nō percuſſus, ꝙ nō pręcipitio necatus, ꝙ uſq; ad congruã ætatem in fide eius & bona uolũtate ſum nutritus.

De longanimitate dei XII

Magnam igiť domine deus erga me oſtendiſti pietatē. Cum aũt in cunctis operib. tuis ſis mirabilis, mirabilior tamen erederis eſſe in uiſceribus pietatis, nullum em̄ ſpernis, nullum abijcis, neminem perhorreſcis, niſi qui forte te amens exhorruerit. Bona igitur ſunt hæc tua domine, mihi à te miſericorditer indulta, quòd me in periculis ſępe cōſtitutum clemēter eripuiſti, nec unquã in peccatis meis me dereliquiſti: oblitum tui de te admonuiſti, auerſum à te reuocaſti, uenientem ad te benigne ſuſcepiſti, pœnitenti indulſiſti. Nō em̄ ea ſola quæ cōmiſi peccata, ſed etiam quæ te ꝓtegente nō cōmiſi, totum à te dimiſſum deputãdũ eſt. Nam ſicut in multa peccata cecidi, ſic & in multo plura, niſi me conſeruaſſes cecidiſſem. Tribus autē modis à peccato me memini conſeruatũ, ſcilicet occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data uirtute, affectionis ſanitate. Multa enim in peccata cecidiſſem, ſi data eſſet occaſio: ſed dei miſeratione non me talis opportunitas apprehendit. In multa quoq; paulominus cecidiſſem grauiter impulſus uiolentia tentationis: ſed uirtutem dediſti mihi domine ut ſub me eſſet appetitus meus, & ei quã ſentiebam cōcupiſcentiæ minime cōſentirē. Sed à quibuſdam peccatis tam longe me fecit tua miſeratio domine, ut penitus abominarer ea, & ne ulla me quidē eorũ tentatio moleſtaret. Magnæ quidē bonitatis eſt indicium domine deus & hoc, Ecce infelix ego te irritaui, ego malum corã te feci, furorē tuũ prouocaui, iram promerui: peccaui & paſſus es, deliqui & adhuc ſuſtines. Si pœniteo, parcis: ſi reuertor, me ſuſcipis. Inſuper dũ differo, præſtolaris: reuocas errantem, uincis repugnantē, expectas torpētem, amplecteris redeuntem, doces ignorantem, mulces mœrentē, à ruina ſuſcitas, poſt lapſum reparas, petenti largiris, quærenti inueniris, pulſanti aperis, oſtēdis mihi bene uiuēdi uiã, das gradiēdi ſcientiã. Magnũ eſt etiam & hoc dñe, ꝙ multa mihi antequã petere poſſem,

A uel uellē, aut noſſem, dona cōtuliſti: nō ſolũ ante, ſed & poſtq; ſenui, & potui te petere, te quærere, te deſiderare, tibi inhærere, gratuita bonitate tua nō petēti, non quærēti, nō deſiderãti, imò etiã parui pēdenti uel etiã contemnenti largitus es. Maximũ æſtimo & illud fuiſſe beneficiũ, ꝙ angelum pacis ab ortu natiuitatis meæ ad me cuſtodiendum uſq; ad finē meum mihi dediſti: unde quidam ſanctus ait, Magna eſt dignitas animarũ, ut quæq; habeat ab ortu natiuitatis ad cuſtodiã ſui angelũ delegatũ. Magnę pietatis fuit hoc domine, ꝙ mira patientia tua meas ſuſtinuit iniquitates. Cui gratias referre debeo, ꝙ non ſecundũ iniquitates meas retribuiſti mihi, ꝙ me terra non abſorbuit, non me

B cœlum fulminauit, nō me fulgor cōbuſſit, non flumina ſubmerſerũt, nec alia pœna uel morte pro ut dignus erã me afflixiſti. Cum em̄ peccando à te recederē, non ſolum iram tuam promerui, ſed & omnem ereaturã aduerſum me excitaui. Nã ſi ſeruus cuiuſq; à domino ſuo recederet, non ſolum dominum ipſum exacerbaret, ſed & totam eius familiã iuſtiſſime irritaret. Cum ergo te deũ omniũ creatorem offendi, omnem creatutã quantum ſpectat ad meritũ meũ in irã cōmoui, ita ut merito pro te pugnaret aduerſum me totus orbis terrarũ. Poſſet em̄ terra dicere mihi, nō debeo te ſuſtinere, ſed potius abſorbere: quoniam à ereatore meo non timuiſti peccando recedere, & inimico ſcilicet diabolo adhærere. Poſſet dicere ſol, non debeo tibi ad ſalutē

C lucere: ſed ad uindictam domini mei qui eſt lux & fons luminis, penitus tibi radios meos abſcondere. Sic etiam cũcta quęq; ereatura ad ulciſcendam tantam iniuriã ſui ereatoris: niſi impetũ cohiberet ipſe qui eas cōdidit, qui non uult mortē peccatoris, ſed ut conuertať & uiuat. Oportet ergo me domine tãto magis ſub potenti manu tua humiliari, tãto magis tibi gratioſum & deuotum ad ſeruiendũ promptiorē exiſtere, quãto me de tãtis beneficijs obligatiorē conſpicio in reddēda ratiōe: ne dilata uindicta tãto acrius aduentendo mala mea puniat, quanto diutius tolerauit quod puniri potuit. Iam diu igiť expectare cogita ò anima mea dei lõganimitatem quã exhibuit, electionē prædeſtinatiōis ſuæ quã impleri uoluit, nimiam charitatē qua

D nos dilexit. Propter hoc em̄ expectans expectauit dominus & intendit mihi: ſed auertit oculos ſuos à peccatis meis, quaſi nolens aduertere quantum delinquerem. Propter hoc, inquã, diſſimulabat: ut cōmendaret patientiam, cōfirmaret charitatē ſuã. Propter hoc, ut bene memini, percuſſit cor meũ, excitans illud ut aduerteret ſuorũ uulnera peccatorum, & uulnerum ſentiret dolorē, & deducēs ad portas inferi & præparata iniquis ſupplicia monſtrans: & ut nil iam noxię remaneret rationis, meliorē mihi conſolationē inſpirans, ſpem indulgentiæ dedit, demũ & ipſam indulgentiã contulit. Sic autem ex toto indulſit, & tam liberaliter omnem donauit iniuriam: ut iam non damnet ulciſcendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando. Sunt aũt aliqui ſic donantes iniuriã, ut

non ulciſcantur, ſępius tamen improperēt: ſunt &
aliqui qui licet ſileant, manet tamē aliquid alta mē A
te repoſitum, rancoremq́ tenent in animo, quorū
utiq; neutra plena eſt indulgētia. Longe ab his be-
nigniſſima diuinitatis natura, liberaliter agit, igno
ſcit plenarie: ita ut propter fiduciā peccatorū ſe pœ
nitentiū, ubi ſuperabundauit delictū, ſoleat & gra
tia ſuperabundare. Teſtis eſt Petrus, cui poſt tri-
nam negationē totius eccleſiæ paſtoralis cura eſt
commiſſa, teſtis eſt Paulus, qui de eccleſię perſecu
tore effectus eſt uas electionis & doctor gentium:
teſtis eſt Matthæus qui de telonio electus eſt in a-
poſtolū, cui etiam & noui teſtamēti primū ſcripto
Ca. XIII rem eſſe donatum eſt. Poſt hæc dedit mihi dn̄s
deus continentiam. Continentiam autem dico, nō
à ſola luxuria, ſed à cæteris quoq; ſicut neceſſe eſt B
uitijs & peccatis: qui & aliquādo uix per triduum
continebam, poſtea dei auxiliante gratia, per lon-
gum tempus potui continere. Ex hoc inuenio un-
de merito exclamare poſſim, Quia fecit mihi ma-
gna q potens eſt. Forte parū quid reputat aliquis
continentiam, ſed ego non ita. Scio enim quos ha-
beat oppugnatores: quātæ illam neceſſe ſit eſſe uir
tutis, ut poſſit talibus reſiſtere. Primus hoſtis cōti-
nentiæ noſtræ, caro eſt noſtra: dum concupiſcit ad
uerſus ſpiritū. Quàm domeſticus hoſtis, q̄ pericu-
loſa lucta, q̄ inteſtinū bellū: hoſtem hunc crudeliſ-
ſimum non fugere poſſumus ò anima mea, non fu
gare, ſed circumferre illum neceſſe eſt: qm̄ alliga-
tus eſt nobis. Quid autem periculoſius & miſerabi
lius eſt: q̄ quòd hoſtem noſtrum cogimur ſuſtenta C
re, perimere eū non licet? Vides ergo q̄ ſolicite te
cuſtodire neceſſe ſit ab ea, quæ dormit in ſinu tuo.
Veruntamen non eſt hic ſolus aduerſarius mihi, a-
lium adhuc habeo qui circumcinxit me & obſedit
undiq;. Hoſtis iſte eſt præſens ſeculum nequā, qui
per quinq; portas quinque uidelicet ſenſus corpo
ris, iaculis ſuis uulnerat me, & mors intrat per fene
ſtras meas. Tertius hoſtis eſt humani generis ini-
micus, antiquus ſerpens callidior cunctis animan
tibus: iſte eſt hoſtis quē nec poſſumus uidere, quā-
to minus cauere? Hic hoſtis nūc quidem aperte &
uiolenter, nunc occulte & fraudulēter, ſemper au-
tem malicioſe & crudeliter nos impugnat & per-
ſequitur. Et ad hæc toleranda, ne dicam ſuperāda,
quis idoneus? Hæc ideo dixi ut innoteſceret cōti-
nentiæ difficultas, ut ſciamus quæ à deo data ſunt D
nobis: ac per hoc amplius diligamus eum qui hāc
nobis uirtutem tribuit. Omnino enim in domino
facimus hanc uirtutē, & ipſe ad nihilū deducit tri-
bulantes nos. Ipſe eſt qui nō modo carnem noſtrā
cum concupiſcentijs ſuis, ſed & præſens ſeculum
nequā cum curioſitatib. ſuis & uanitatibus ſuis, e-
tiam & ipſum cum tentationibus ſuis conterit ſata
nā ſub pedib. noſtris. Nūquid nō merito dixerim,
Lucæ 21 inueniendum in cōtinētia unde clamatē, Quia fe-
De beneficio ſpei. Ca. XIIII cit mihi dominus magna qui potēs eſt? Poſt hęc
dedit mihi dominus deus gratiam promerēdi bo-
na uitę æternæ, quam gratiam in trib. maxime ſta-
re arbitror: in odio præteritorum malorum, in con
temptu bonorum præſentium, in deſiderio futuro
rum. Deinde dedit mihi ſpem eadem obtinendi.
A Tria, inquam, ſunt quę ſic roborant & confirmant
cor meum, ut nulla me penuria meritorum, nulla
conſideratio propriæ uilitatis, nulla æſtimatio cœ
leſtis beatitudinis de celſitudine ſpei deijcere poſ
ſit: in ea firmiter radicat anima mea. Vis ſcire quæ
ſint illa? Tria conſidero in quibus ſpes mea tota
conſiſtit: ſcilicet charitatem adoptionis, ueritatem
promiſſionis, poteſtatem redditionis. Murmuret
iam quantum uoluerit inſipiens cogitatio mea di-
cens, Quis enim es tu, aut quanta eſt illa gloria,
quibus'ue meritis hanc obtinere ſperas? Et ego fi-
ducialiter reſpondebo, Scio cui credidi, & certus
ſum, quia in charitate nimia adoptauit me deus,
quia uerax eſt in promiſſione, quia potēs eſt in ex-
B hibitione: licet ei facere quodcunq; uoluerit. Pro
his ergo meritis deus meus mihi diligendus eſt.
Magnæ autem gratiæ fuit, quòd me deus à ſe fu-
gientem perſecutus eſt, timenti blanditus: quod e-
rexit in ſpem totiens deſperatum, quòd ſuis obruit
beneficijs ingratum, quòd guſtu interioris dulce-
dinis immundis aſſuetum delectationibus attraxit
& illexit, quòd indiſſolubilia mala conſuetudinis
uincula dirupit, & abſtractum ſeculo benigne ſuſ-
cepit. Adhuc anima mea, illa quibus tibi ſola De largitate dei & impietate noſtra, & gratia recordenda. Cap. XV
conſcia es, diuinæ bonitatis inſpice munera: q̄ iu-
cunda facie abrenuncianti ſeculo tibi Chriſtus oc-
cultus occurrit, quas eſurienti delicias præparauit
quas miſerationum ſuarum diuitias, & abſcondi-
tos inſpirauit affectus, quo te charitatis poculo de
C lectauit. Magnum fuit & hoc quòd me fugien-
tem ſeruum ſuum & rebellem, ſola miſeratione uo
catum, ſpiritalium conſolationum non reliquit ex
pertem. Si enim tentabar, ille me ſuſtentabat: ſi pe-
riclitabar, ille me erigebat: ſi triſtabar, ille me con
fortabat: ſi fluctuabā, ille ſolidabat. Quotiens præ
timore areſcebam, ille pius cōſolator aſtabat: quo-
tiens æſtuabam præ timore, ille meis ſe uiſceribus
infundebat. Perpendo etiam quotiens pſallentem
uel legentem ſpiritualium me ſenſuum lumine il-
luſtrabat: quotiens errantem in quoddam ineffabi
le deſiderium ſui rapiebat: quotiēs mentem meam
à terrenis ſubtractam, ad cœleſtes delicias & para-
diſiacas amœnitates tranſportabat. Taceo multa
& magna miſericordiæ ſuæ circa me opera: ne ali-
quid gloriæ quæ tota eius eſt, ad me uideatur trāſi-
D re. Ita enim ſecundum hominum ęſtimationem ſi-
bi cohærent gratia dantis & fœlicitas recipientis,
ut non laudetur ſolum qui ſolus laudandus eſſet,
ſcilicet ille qui dedit, ſed etiā ille qui recepit. Quid
enim habet aliquis quod non accepit? aut qui gra
tis accepit, quare laudatur quaſi promeruerit? Ti-
bi ergo laus deus meus, tibi gloria, tibi gratiarum
actio: mihi autem confuſio faciei meæ, qui tot ma-
la feci, & tot bona recepi. Vide ergo ò anima mea,
quia multum commendat bonitatem dei, non ſo-
lum largitas ſua, ſed iniquitas noſtra. Si enim ma-
gnum eſt nihil promerentib. impēdere multa, qua
le quantum'ue erit retribuere bona promerentib.
mala? O qualis pietas, quam nulla poteſt ſuperare
impietas. Alia ſunt quæ miſericorditer deus igno-
ſcit, alia

ſcit, alia quæ affluenter attribuit: ignoſcit mala no-
ſtra, largitur bona ſua: ſemper præſto ad ignoſcen- A
dum, paratus ſemper ad largiendũ: hinc pius, hinc
largus, utrobiq; pius & largus. Confiteamur ergo
illi mala noſtra, confiteamur & bona noſtra. Con-
fiteamur ergo à nobis mala noſtra eſſe, ut pie igno
ſcat: cõfiteamur ab ipſo bona noſtra eſſe, ut ſeruet
& augeat. Hoc igitur inceſſanter agamus, ne ingra
ti appareamus: uel de indulta uenia, uel de conceſ-
ſa gratia. Hæc, inquam, agat qui ſe credit uel cupit
eſſe amatorem dei. Verus animi amor ſemper con
fitetur. Quid ergo hæc omnia faciunt diligenter
conſiderata, niſi ut conſiderantis animum ab om-
ni penitus abſtractum amore, ad deum diligẽdum
qui hæc contulit, mirabiliter rapiant, uehementer
afficiant? Si quis autem hæc oĩa à deo ſibi uidet B
collata, & ideo illum parum diligere non ueretur,
ſciat pro certo quòd nemo eſt qui non facile ſi quę
rit inueniat: unde plurimum eſt obnoxius deo, un
de totis uiribus diligenter ei etiam continuas gra-
tias referre deberet. Ille ergo cui aliqua bona ſaluti
neceſſaria deſunt, nec ſic audeat contra deum mur
murare, nec eum accuſet: quia omnia certiſſima &
iuſtiſſima ratione facit deus, cuius uult miſeret, &
quẽ uult indurat, qui etiam potens eſt dona ſua cui
uoluerit conferre, & collata cui uoluerit auferre.
Doleat ergo qui hæc non habet, & laborat & oret
ut habeat: pro acceptis uero bonis deo gratus exi
ſtat. Magna igitur & multa, imò certe innume- *De morte Chriſti Cap. XVI*
rabilia quæ mihi domine deus cõtuliſti beneficia:
pro quibus mihi diligendus, & ſemper es laudan- C
dus. Quicquid enim boni habeo uel habui uel ha-
biturus ſum, à te ſummo bono eſt: à quo omne qđ
bonũ dicit̃, & eſt, & procedit. Vnũ autẽ eſt, quod
me plus his omnibus accendit, urget, mouet, &
promouet ad te diligendũ: ſuper omnia, inquã, a-
mabilẽ te mihi reddit ò bone Ieſu, ignominioſiſſi-
ma & amara mors quã ſuſtinuiſti, opus noſtræ re-
dẽptionis. Hoc ſolum uel hoc omnino totam uitã
noſtram, totũ laborẽ noſtrũ, totum obſequium no
ſtrum, amorem deniq; noſtrum facile ſibi uẽdicat:
totum hoc, inquã, eſt quod deuotionem noſtram
& excitat melius, & quærit ſuauius, & auget am-
plius. Multum quippe in hoc opere laborabat au-
thor mundi, nec in omni fabrica mundi tantam fa-
tigationem ſuſtinuit. De mundo eñ & de his quæ D
in mundo ſunt, dixit & facta ſunt, mãdauit & crea-
ta ſunt: at uero pro reparatiõe generis humani ma
gnos & multos & diuturnos labores ſuſtinuit, &
dolores. Ecce quomodo nos dilexit, qui nulla ſui
neceſſitate, ſed ſola charitate tam dura & indigna
ſuſtinuit. Merito ergo dixerim hoc unum omnib.
alijs præſtare beneficijs. Quippe cum magnum ſit
aliquem ſua gratis alicui cõferre, multo maius cer
te eſt ſemetipſum impendere. Et cum magnæ cha-
ritatis ſit animam pro amicis ponere, multo maio-
ris charitatis indiciũ eſt pro inimicis ponere, quod
filius dei pro nobis fecit. Nam cũ inimici eſſemus
deo, recõciliati ſumus per mortẽ filij eius. Vix au-
tem pro iuſto quis moritur, ipſe autem pro impijs
eſt mortuus, iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret deo:

Aug. to. 9

exul à cœlis factus, ut nos reportaret ad cœlos. O
quàm ineffabilis charitas, quam ineffabilis dulce-
do charitatis, quàm ſtupenda dignatio fuit, deum
pro homine hominem fieri, deum pro homine car
ne mori: tẽtatum per omnia pro ſimilitudine abſ-
que peccato. Ecce cum quanto precio quãtoúe la
bore redimebatur homo qui diabolo iure debeba
tur: qui ſi non redimeretur, ſine dubio æternaliter
cum diabolo damnaretur. Hæc ideo dixi, ut intel-
ligat homo quãtum debeat diligere deum, nõ ut-
cunq; patienter, imò libenter: non ſolum aũt hoc,
ſed etiam ardenter pro illo ſuſtinere labores & do
lores, qui pro te tanta ac talia ſuſtinuit. Per multas *Act. 14*
enim tribulationes oportet nos intrare regnum
dei. Amplectatur igitur te anima mea domine Ie-
ſu crucifixum, ſumat tui dulciſſimi ſanguinis hau-
ſtum: occupet memoriã hæc ſuauis meditatio, ne
ex toto eam obliuio obſcuret. Iudicem me nihil ſci
re præter Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, ne
ſcientiam meam à ſoliditate fidei uanus error ab-
ducat: uendicet ſibi totum amorem meum hęc tua
mira dilectio, ne illum cupiditas mundialis abſor-
beat. Mentem igitur quam tuæ domine dulcedo
charitatis compleuerit, non timor anguſtat, non li
bido commaculat, non ira dilaniat, non ſuperbia
eleuat, non cenodoxiæ inanis fumus euentilat, nõ
exagitat furor, non ſtimulus ambitionis euiſcerat,
non auaritia contrahit, non deijcit triſtitia, non in-
uidia tabeſacit: nullum deniq; uitium eam corrum
pit, dum in eadem dulcedine immobilis perſiſtit.
Qui ergo ſuis tanta præſtat in præſenti, quanta il-
lis ſeruat in futuro? Quæ dat in præſenti, tempora
lia ſunt: quæ autem in futuro ſeculo ſe promittit
deus ſuis daturum æterna ſunt, & bonis tempora-
libus incomparabiliter meliora. Temporalia enim
bona difficile acquiruntur, & acquiſita facile dila-
buntur, & quæ habita ſunt cum graui ſolicitudine
cuſtodiuntur, & cum dolore amittuntur, & amiſſa
cum graui labore recuperantur: Futuri autem ſe-
culi bona nunquam amittũtur, nunquam minuun
tur, cum gaudio & quiete poſſidentur, ſemper de-
ſiderantur, & nunquam faſtidiuntur. Quæ cum ſe-
mel quis acceperit, ita ſecurus erit ea ſe nunquam
amiſſurum, ſicut certus eſt uel erit illa ſe nunquam
uelle amittere. Valde igit̃ diligendus eſt deus *De promiſſionibus dei Cap. XVII*
in promiſſis ſuis: qui magna nobis dedit, ſed maio-
ra promiſit. Promiſit nobis à labore requiem, à ſer-
uitute libertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore
conſolationem, à morte reſurrectionem, à reſurre-
ctione plenum gaudium, ſummũ gaudium & in-
deficiens. Deniq; promiſit nobis ſeipſum, ſicut iu-
rauit patribus noſtris daturum ſe nobis. Magnæ
ſunt igitur promiſſiones dei & ineffabiles, & pro
bis & in his uult amari à nobis aliquo modo. Si
modum quęras, uehemens deſiderium promiſſio-
nis, modus eſt: per amorẽ promiſſio dei quantum-
cunq; deſideretur, minus deſideratur quàm deſi-
derat. Nam quantumcunq; profecerit, plus debet.
Vehemens itaq; deſiderium aliquo modo non ha
bet modum, cum non poſſit eſſe nimium. Cum in
cæteris rebus impatientia ſoleat culpari, in expe-

ctatione tãtæ promiſſionis laudabilis eſt uehemēs
impatientia dilationis. Cum eum qui plus amat, &
qui plus deſiderat, dilatiōis impatientia magis cru
ciat, ſpes quæ differtur affligit animā, hæc autem
omnia bona in cœleſti habentur patria. De illo i-
gitur bono quod omniū bonorum ſummū eſt, q̄d
Ca.XVIII uel quale ſit primū dicendū eſt. Excitemus i-
gitur & erigamus totū intellectum noſtrum in quā
tum deus donauerit, & cogitemus quale & quan-
tum electorum ſit unicum & ſingulare gaudium.
Illud ſcilicet ſummum bonum quod uita, lux, bea
titudo, ſapientia, & æternitas, & tamen non eſt ni-
ſi unicum & ſummum bonum, omnino ſibi ſuffi-
ciens, nullo indigens, quo omnia indigent ut ſint
& bene ſint: hoc bonum eſt pater deus, hoc eſt uer
bum, id eſt, filius patris, hoc ipſum eſt amor unus
& communis patri & filio, ſcilicet ſpiritusſanctus
ab utroq; procedens. Quod autem eſt ſingulus ho
rū quiſq;, hoc eſt tota trinitas ſimul, pater, & filius
& ſpiritusſanctus: quoniam ſingulus quiſq; nō eſt
aliud quàm ſumme ſimplex unitas, & ſumme una
ſimplicitas, quæ nec multiplicari, nec aliud & ali-
ud eſſe poteſt. Porrò hoc eſt illud idem unū quod
eſt neceſſarium. Porro illud neceſſarium, in quo
omne bonū: imò quod eſt bonū, & unum totum
& ſolum bonum. Si em̄ ſingula bona delectabilia
ſunt, cogita mente, uide quam delectabile ſit illud
bonū quod continet iucunditatem omnium bo-
norū, & non qualem in rebus creatis ſumus exper-
ti, ſed tanto differentem, quanto differt creator à
creatura. Si em̄ eſt bona uita creata, ꝗ bona eſt uita
creatrix? Si iucunda eſt ſalus facta, quàm iucunda
eſt ſalus quæ fecit ſalutem? Si amabilis eſt ſapiētia
cū cognitione rerū cōditarum, quàm amabilis eſt
ſapientia quæ condidit om̄ia ex nihilo? Denique
ſi multæ & magnæ delectationes ſunt in rebus de-
lectabilibus, qualis & quanta eſt delectatio in illo
qui fecit omnia delectabilia? O qui hoc bono fru-
etur, quid illi erit, & quid illi non erit? Ibi quippe e-
runt bona corporis & animę, qualia nec oculus ui
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.
Cur ergo per multa uagamur quærendo bona cor
poris & animæ noſtræ? Amemus unum bonum
in quo ſunt omnia bona, & ſufficit, Deſideremus
ſimplex bonū quod eſt omne bonum, & ſatis eſt.
Quid em̄ amas ò caro, quid deſideras ò anima? Ibi
eſt quicquid amas, quicquid deſideras. Bona ergo
cœleſtis regni dicere uel cogitare uel intelligere
ut ſunt, nullus poteſt carne ueſtitus: multo em̄ ma-
iora ſunt & meliora quàm cogitantur & intelligū-
tur. Regnū nanq; dei om̄i fama maius eſt, om̄i lau-
de melius, om̄i ſcientia innumerabilius, omni glo
ria quę putatur excellentius. Regnū itaq; dei ple-
nū eſt lucis ac pacis, charitatis & patientiæ, hone-
ſtatis & gloriæ, dulcedinis & dilectionis, lætitiæ
& beatitudinis perennis, & om̄is boni & ineffabi-
lis, quod nec dici nec cogitari poteſt. Nec ideo ta-
men debeo tacere, ſed dicere quantum ualeo, quia
dicere quantū uolo non ualeo: Neque enim quia
deum ineffabilem credimus, fari de illo quod poſ-
ſumus non debemus, ita ſanè ut plus credatur de il
lo ꝗ ſcribitur, quia non poteſt tantum inde profer
A ri ſermone, quantū poteſt mente complecti, & mi
nus concipit mentis humanę quamlibet profunda
cōplexio, ꝗ ſe habeat ipſius rei magnitudo. Ergo
futura uita creditur eſſe ſempiterna, & ſempiterne
beata: ubi eſt certa ſecuritas, ſecura tranquillitas,
tranquilla iucunditas, fœlix æternitas, æterna fœ-
licitas, ubi amor eſt perfectus, timor nullus, dies ę-
ternus, alacer motus, & unus omnium ſpiritus de
contemplatione dei ſui ac de ſua cum illo perman
ſione ſecurus, ubi ipſa ciuitas quæ eſt angelorum
omniū atque ſanctorum cōgregatione beata, me-
ritis fulgentibus micans, ubi æterna ſalus exube-
rat, ueritas regnat, ubi nec fallit quiſquā nec falli-
tur, unde beatus nullus eijcitur, ubi nullus miſer
B admittitur. Hęc eſt contēplatiua uita beata: ad quā
qui bonorum conſummatione operum peruene-
rint, beatis ſimiles erunt, & ſimul cum eis ſine fine
regnabunt. Quod autem hic crediderunt, ibi uide
bunt, ſui creatoris ſubſtantiam mundiſſimis cordi
bus contēplantes, æterna exultatione gaudebunt,
diuinæ charitatis & mutuæ dilectionis poſſeſſio-
ne deo ſuo in æternum & inuicem ſibi adhærebūt:
receptis cū incorruptione atq; immortalitate cor-
poribus, municipatum patriæ cœleſtis accipient,
atque eius in æternum ciues effecti pręmia promiſ
ſa reportabunt. Ibi eius exuberabit tanta lætitia,
tanta cœleſtium gratia gaudiorum: ut & remune-
ratori ſuo pro tantis muneribus gratias agant, &
nullū faſtidiū ex ipſa affluenti bonorū perceptio-
C ne ſuſtineant. Ibi ita patebunt ſingulorū ſingulis
mētes, ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies
corporales, quia humanorū pectorū tanta erit ibi
& tā perfecta mundicia, ut habeant unde munda-
ti deo gratias agant, non unde offenſi antiquis ſor-
dibus peccatorum erubeſcāt: quia nec ibi ulla pec
cata, nec peccatores erunt, & ibi qui fuerint iam
peccare non poterūt. Nec latebit iam perfecte bea
tos aliquid ſecretorum, qui, quòd eſt præſtantius
longe, ipſum uiſuri ſunt mundis cordibus deum:
Quandoquidē humana creatura ita perfecta erit,
ut in melius aut in deterius ultra mutari non poſ-
ſit. Cuius humanæ ſubſtantiæ ad conditoris ſui ſi-
militudinem ſublimatæ, omnia bona quæ natura-
liter accepta corruperat peccando, mutabuntur
in melius, id eſt, intellectus ſine errore, memoria
D ſine obliuione, cogitatio ſine peruagatione, chari-
tas ſine ſimulatione, ſenſus ſine offenſione, incolu-
mitas ſine debilitatione, ſalus ſine dolore, uita ſi-
ne morte, facilitas ſine impedimento, ſaturitas ſi-
ne faſtidio, & tota ſanitas ſine morbo. Quoniam
quicquid hic humanis corporibus, aut ferarū mor
ſus, aut improuiſi caſus abſtulerint, aut malarū ua-
letudinum genera diuerſa decerpſerint, aut huma
na crudelitas amputauerit, aut ignis, aut quælibet
alia res aliquid debilitatis intulerit, aut etiam ſene-
ctus ipſa ſatis oneroſa negauerit: hæc atq; his ſimi-
lia corporū damna una ibi reſurrectio reparabit,
atq; ea corpora mēbris om̄ib. inſtauratis, incorru-
ptibilis ſanitas obtinebit. Propterea quicunq; erūt
ibi, etiā ſibi differentib. meritis ab inuicē diſtabūt.
Ad Le-

AD LECTOREM

OPus plenum pijs affectibus, ſubinde tamen ite-
rans eadem. Agnoſcis hominem uerſatum in Au
guſtini uoluminibus: nonnunquam uerba quæ
dam ac ſententias ueluti teſſellas intertexit ex libris con
feſsionum, alijsq́ ſcriptis illius decerptas. Vehementer
inculcat illud nihil, quod Auguſtinus docet ſine uer-
bo dei factum eſſe. In ſumma, copiam probes citius
quàm ordinem.

SOLILOQVIORVM ANIMAE AD deum liber.

De ineffabili dulcedine dei Cap. I

COGNOSCAM te do-
mine cognitor meus,
cognoſcã te uirtus ani
mæ meæ. Oſtende te
C mihi cõſolator meus,
uideã te lumen oculo-
rum meorũ. Veni gau
dium ſpiritus mei, ui-
deam te lætitia cordis
mei. Diligam te uita animæ meę. Appare mihi de-
lectatio mea magna, ſolatium meũ dulce, dñe deus
meus, uita mea, & gloria tota animæ meæ. Inueniã
te deſideriũ cordis mei, teneã te amor animæ meę.
Amplectar te ſponſe cœleſtis. Exultatio mea ſum-
ma intus & extra, poſſideã te beatitudo ſempiter-
na, poſſideã te in medio cordis mei, uita beata, dul
Pſal. 17 cedo ſumma animæ meæ. Diligã te dñe fortitudo
mea, dominus firmamentũ meum & refugiũ meũ,
& liberator meus. Amem te deus meus, adiutor
meus, turris fortitudinis mihi, & ſpes mea dulcis in
omni tribulatione mea. Amplectar te bonum, ſine
quo nihil bonum: fruar te optimum, ſine quo nihil
optimũ. Aperi penetralia auriũ mearum uerbo, q́d
eſt penetrabilius omĩ gladio ancipiti: ut audiã uo-
cem tuam. Intona domine deſuper uoce grandi &
forti. Tonet mare & plenitudo eius, commouea-
tur terra & omĩa quę in eis ſunt. Illuſtra oculos me
os lux incomprehẽſibilis, fulgura coruſcationem,
Pſal. 17 & diſſipa eos ut non uideant uanitatem. Fulmina
multiplica & conturba eos: ut appareant fontes a-
quarũ, & reuelentur fundamenta orbis terrarum.
Tribue uiſum lux inuiſibilis, qui te uideat. Crea no
uum olfactum odor uitæ, qui poſt te currat in odo
rem unguentorum tuorũ. Guſtum ſana, qui ſapiat
& cognoſcat & diſcernat, quàm magna multitu-
do dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti ti-
mentibus te, ſiue his qui pleni ſunt charitatis tuæ.
Da cor quod te cogitet, animũ qui te diligat, men-
tem quæ te recolat, intellectum qui te intelligat, ra
tionẽ quæ tibi ſemper ſummo delectabili fortiter
adhæreat. Te ſemper amor ſapiens diligat. O uita
cui omĩa uiuunt, uita quæ das mihi uitam, uita quæ
es mea uita: per quã uiuo, ſine qua morior: uita per
quã reſuſcitor, ſine qua pereo: uita per quam gau-
deo, ſine qua tribulor: uita uitalis, dulcis & amabi-
lis, ſemper memorialis. Vbi quæſo es, ubi te inue-

niam, ut in me deficiã & in te ſubſiſtã? Prope eſto
A in animo, prope in corde, prope in ore, prope in
auribus, prope in auxilio: quia amore langueo, q̃a
ſine te morior, quia te recolens ſuſcitor. Odor tuus
me recreat, memoria tua me ſanat: ſed ſatiabor cũ
apparuerit gloria tua uita animæ meæ. Concupiſ-
cit & deficit anima mea de memoria tua, quando
ueniam & apparebo tibi lætitia mea? Quare faciẽ
tuam auertis, gaudium meum per quod gaudeo?
Vbi eſt abſconditus pulcher quẽ deſidero? Odo-
rem tuũ haurio: uiuo, & gaudeo, te autem non ui-
deo. Vocem tuam audio & reuiuiſco. Sed cur fa-
ciem tuã abſcondis? Forte dicis, Non uidebit me
homo & uiuet. Eia domine, moriar ut te uideã: ui- *Exod. 33*
deã ut hic moriar. Nolo uiuere, uolo mori: diſſolui *Philip. 1*
B cupio, & eſſe cum Chriſto. Mori deſidero ut uideã
Chriſtũ, uiuere renuo ut uiuã cum Chriſto. O do-
mine Ieſu, accipe ſpiritũ meũ: uita mea, ſuſcipe ani
mam meã. Gaudium meũ attrahe cor meum, dul-
cis cibus meus comedã te. Caput meum, dirige
me: lumen oculorũ meorum, illumina me: melos
meum, tempera me: odor meus uiuifica me: uer-
bum dei, recrea me. Laus mea lætifica animã ſer-
ui tui. Intra in eam gaudiũ meũ, ut in te gaudeat: in
tra in eam dulcedo ſumma, ut dulcia ſapiat. Lumẽ
æternũ illuſtra ſuper eam ut te intelligat, cogno-
ſcat & diligat. Ob hoc enim non te diligit domi-
ne, ſi non diligit, quia non te cognoſcit: & te ideo
non cognoſcit, quia non intelligit: & idcirco non
intelligit, quia lumen tuũ non cõprehendit: & lux
C in tenebris lucet, & tenebræ eam non cõprehen-
derunt. O lux mentis, ò lucens ueritas, ò uera cla-
ritas, quæ illuminas omnẽ hominẽ uenientem in
hunc mundũ, uenientẽ quidẽ, ſed non diligentem:
quia qui diligit mundũ, inimicus dei conſtituitur.
Expelle tenebras deſuper faciẽ abyſſi mentis meę:
ut uideat te intelligendo, ut cognoſcat te cõpre-
hendendo, ut diligat te cognoſcendo. Quiſquis e-
nim cognoſcit te, diligit te, ſe obliuiſcitur, amat te
plus q̃ ſe, relinquit ſe & uenit ad te, ut gaudeat de
te. Hinc eſt ergo dñe ꝙ non tantũ diligo quãtum
debeo, quia non plene cognoſco te. Sed quia pa-
rum cognoſco, parum diligo: & quia parũ te dili-
go, parum in te gaudeo: ſed à te uero gaudio inte-
riori per exteriora recedens, dum te ſolo careo, a-
D dulterinas amicitias in his exterioribus quæro. Et
ſic miſer ego cor meũ quod tibi ſoli debui toto a-
more totoq́ affectu impẽdere, uanis dedi: & ideo
uanus effectus ſum, dũ uanitatem dilexi. Hinc e-
tiã eſt domine quòd in te gaudeo, & tibi non ad-
hęreo: quia ego in exterioribus, tu in interioribus:
ego in temporalibus, tu in ſpiritalibus: ego in trãſ-
itorijs animo diffundor, cogitatione uerſor, locu-
tione implicor, & tu domine in æternis habitas,
& æternitas es: tu in cœlo, ego in terra: tu diligis al
ta, ego infima: tu cœleſtia, ego terreſtria. Et quan-
do poterunt hæc contraria conuenire? Miſer e- *De miſeria & fragilitate hominis Ca. II*
go quando poterit obliquitas mea tuę rectitudini
adęquari? Tu dñe diligis ſolitudinem, ego multi-
tudinem: tu ſilẽtium, ego clamorem: tu ueritatem,

ego uanitatem: tu mundiciam, ego immundiciam
ſequor. Quid plura domine? Tu uere bonus, ego A
malus: tu pius, ego impius: tu ſanctus, ego miſer:
tu iuſtus, ego iniuſtus: tu lux, ego cæcus: tu uita, e-
go mortuus: tu medicina, ego æger: tu gaudiũ, ego
triſtitia: tu ſumma ueritas, ego uniuerſa uanitas, ut
oĩs homo uiuens. Heu. Quid igitur ò creator di-
cam? Audi ò creator, Creatura tua ſum, iam perij:
creatura tua ſum, iam morior. Factura tua ſum, iam
ad nihilũ redigor: plaſma tuum ſum, Manus tuę do
mine fecerunt me & plaſmauerũt me, manus inq̃,
illæ quæ affixæ clauis ſunt pro me. Opus manuum
tuarũ domine ne deſpicias, Vulneta manuũ tuarũ
precor ut aſpicias. Ecce in manibus tuis domine
deus deſcripſiſti me, lege ipſam ſcripturã & ſalua
me. En ad te ſuſpiro creatura tua. Creator es, recrea
me. En ad te clamo factura tua. Vita es, uiuifica me.
En ad te reſpicio tuũ plaſma. Plaſmator es, reſtaura
Iob.7 me. Parce mihi domine, nihil enim ſunt dies mei.
Quid eſt homo ut poſſit alloqui deum factorẽ ſu-
um? Parce mihi colloquẽti tibi, ignoſce ſeruo tuo
qui præſumit loqui tanto domino. Legem non ha
bet neceſſitas, dolor me cõpellit dicere: calamitas
quam patior, cogit me exclamare. Aegrotus ſum,
ad medicum clamo: cæcus ſum, ad lucẽ propero:
mortuus ſum, ad uitam ſuſpiro. Tu es medicus, tu
lux, tu uita Ieſu Nazarene. Miſerere mei fili Dauid,
miſerere mei fons miſericordiæ: audi qui ad te cla-
mat infirmum. Lux quæ tranſis, expecta ſecũ: prę-
be ei manum, ut ad te ueniat, & in lumine tuo ui-
deat lumen. Vita uiuens reuoca mortuũ: quid ſum C
ego qui loquor tecũ? Væ mihi domine, parce mi-
bi domine: ego cadauer putridum, eſca uermium,
uas fœtidum, cibus ignium. Quid ſum ego qui lo-
quor tecũ? Væ mihi domine, parce mihi domine,
infelix ego homo: homo, inquam, natus de mulie-
re breui uiuens tempore, repletus multis miſerijs:
homo, inquam, uanitati ſimilis factus, comparatus
iumentis inſipientibus, & iam ſimilis factus illis.
Quid iterũ ego? Abyſſus tenebroſa, terra miſera,
filius iræ, uas aptũ in contumeliã, genitus per im-
mundiciam, uiuens in miſeria, moriturus in angu-
ſtia. Heu miſer quid ſum? heu quid futurus ſum?
Vas ſterquilinij, concha putredinis, plenus fœto-
re & horrore: cęcus, pauper, nudus, plurimis neceſ
ſitatibus ſubditus, ignorans introitũ & exitũ meũ. D
Miſer & mortalis, cuius dies ſicut umbra præte-
reunt, cuius uita ſicut umbra lunatica euaneſcit: ſi-
cut flos in arbore creſcit, & ſtatim marceſcit, nunc
floret, & ſtatim aret. Vita, inquam, mea uita fragi-
lis, uita caduca, uita quæ quanto magis creſcit, tan-
to magis decreſcit: quanto magis procedit, tanto
magis ad mortem accedit. Vita fallax & umbrati-
ca, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo, ſtatim tri-
ſtor: nunc uigeo, ſæpe infirmor: nunc uiuo, ſtatim
morior: nunc felix appareo, ſemper miſer: nunc ri-
deo, iam fleo. Sicq́ omnia mutabilitati ſubiacent,
ut mihi uix una hora in uno ſtatu ꝑmaneat. Hinc
timor, hinc tremor, hinc fames, hinc ſitis, hinc ca-
lor, hinc frigus, hinc languor, inde dolor exuberat.

Subſequitur his importuna mors, quæ mille mo-
A dis quotidie miſeros homines rapit. Hunc necat
febribus, illũ opprimit doloribus: hunc conſumit
fames, illum ſitis extinguit, hunc ſuffocat aquis, il-
lum interimit laqueo, illum perimit flammis, aliũ
dentibus beſtiarũ ferociũ uorat, hunc trucidat fer
ro, illum ueneno corrumpit, alterũ tantum repen-
tino terrore miſeram uitam finire compellit. Et
nunc ſuper hæc omnia magna miſeria, quia cum
nihil ſit certius morte, ignorat tamen homo finem
ſuum. Et cum ſtare putat, colliditur & perit ſpes
eius: neſcit enim homo quando uel ubi uel quomo
do moriatur, & tamen certum eſt quod cum mori
oporteat. Ecce domine quàm magna miſeria ho-
minis in qua ſum, nec timeo: quàm grãdis calami-
B tas quam patior, nec doleo, & ad te non clamo.
Clamabo domine antequam tranſeam: ſi forte nõ
tranſeam, ſed in me maneam. Dicam ergo, dicã mi
ſeriam meam: confitear, nec erubeſcam ante te ui-
litatem meam. Adiuua me fortitudo mea, per quã
ſubleuor: ſuccurre uirtus, per quam ſuſtentor. Ve-
ni lux per quam uideo, appare gloria per quã gau-
deo. Appare uita in qua uiuam ò dñe deus meus.

O lux quã uidebat Tobias, quãdo oculis clau- De mirabili lumine dei Cap. LII
ſis docebat filium ſuum uiam uitæ. Lux quam ui-
debat Iſaac interius, quando caligantibus oculis
exterius filio futura narrabat. Lux, inquam, inuiſi-
bilis, cui omnis abyſſus humani cordis eſt uiſibi-
lis. Lux quam Iacob uidebat, quãdo, ſicut tu intus
docebas, filijs exterius uentura prædicebat. Ecce
C tenebræ ſunt ſuper faciem abyſſi mentis meæ, tu
es lumen. Ecce caligo tenebroſa ſuper aquas cor-
dis mei, tu es ueritas. O uerbũ per quod facta ſunt
omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Verbum quod
es ante omnia, ante quod nihil: uerbum creans o-
mnia, ſine quo oĩa nihil: uerbum regens omnia,
ſine quo nihil ſunt omnia: uerbum quod dixiſti in
principio, Fiat lux, & facta eſt lux. Dic etiã mihi, Gen.1
fiat lux, & facta ſit lux, & uideã lumen, & cogno-
ſcam quicquid non eſt lumen: quia ſine te mihi te-
nebræ lumen, & lumen tenebræ ponuntur. Et ſic
ſine tua luce non eſt ueritas, adeſt error, adeſt uani
tas: non eſt diſcretio, adeſt cõfuſio: adeſt ignoran-
tia, non eſt ſciẽtia: adeſt cæcitas, nõ eſt uiſio: adeſt
inuiũ, non eſt uia: adeſt mors, non eſt uita. Ecce Cap. LIII
D dñe, qa lux nõ eſt, mors eſt, imò non eſt mors, quia
nihil eſt mors: nã per ipſam ad nihilũ tendimus, dũ
nos nihil facere per peccatũ nõ formidamus. Et iu
ſte quidem hoc dñe, nã digna factis recipimus, dũ
ad nihilum deuenimus tanq̃ aqua decurrens, quia
ſine te factũ eſt nihil, & nos faciendo nihil, facti ſu
mus nihil: quia ſine te ſumus nihil, ꝑ quẽ facta ſunt
oĩa, ſine quo factũ eſt nihil. O dñe uerbũ, ò deus
uerbum, per quòd facta ſunt oĩa, ſine quo factũ
eſt nihil. Væ mihi miſero totiens obcæcato: quia
tu lux, & ego ſine te. Væ mihi miſero totiens uul-
nerato: quia tu ſalus, & ego ſine te. Væ mihi miſe-
ro totiens infatuato: quia tu es ueritas, & ego ſine
te. Væ mihi miſero totiens aberrato: quia tu uia, &
ego ſine te. Væ mihi miſero totiens mortuo: quia
tu uita

tu uita, & ego ſine te. Væ mihi miſero totiens annihilato: quia tu uerbum, per quod facta ſunt omnia, & ego ſine te, ſine quo factum eſt nihil. O domine uerbũ, ô deus uerbum, qui es lux, per quã facta eſt lux: qui es uia, ueritas & uita, in quo nõ ſunt tenebræ, error, uanitas, neque mors. Lux ſine qua tenebræ, uia ſine qua error, ueritas ſine qua uanitas, uita ſine qua mors. Dic uerbum domine, fiat lux, ut uideam lucem, & uitem tenebras: uideam uiam, & uitem inuium: uideam ueritatem, & uitem uanitatem: uideam uitam, & uitem mortem. Illuminare domine lux mea, illuminatio mea, & ſalus mea quẽ timebo, dominus meus quem laudabo, deus meus quem honorabo, pater meus quẽ amabo, ſponſus meus cui me ſeruabo. Illuminare, inquã, illuminare lux huic cæco tuo, qui in tenebris & umbra mortis ſedet, & dirige pedes eius in uiam pacis: per quam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis uſq; ad domũ dei in uoce exultationis & confeſſionis. Vera enim confeſſio eſt uia per quã ingrediar ad te uiam, per quam egrediar ab inuio & reuertar ad te uiam, quia tu es uera uia uitæ.

Quid ſit nihil fieri — Cap. V

Confitear ergo, confitear tibi pater domine cœli & terræ miſeriam meam, ut me uenire liceat ad miſericordiam tuam. Miſer quippe factus ſum, & ad nihilum redactus ſum, & neſciui: quia tu es ueritas, & ego non eram tecum. Vulnerauerunt me iniquitates meæ, & nõ dolui: quia tu es uita, & ego non eram tecum. Ad nihilum duxerunt me, quia tu es uerbum, & ego non eram tecum, per quem facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil: & ideo ſine te factus ſum nihil, quia eſt nihil quod ad nihilum ducit. (Ioan. 1) Omnia per ipſum facta ſunt, quæcunque facta ſunt. Et qualia facta ſunt? (Gen. 1) Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Omnia quæcunque ſunt, per uerbum facta ſunt: & quæcunq; per uerbum facta ſunt, ualde bona ſunt. Quare bona ſunt? Quia omnia per uerbum facta ſunt. Et ſine ipſo factũ eſt nihil, quia nihil bonum ſine ſummo bono eſt. Sed malum eſt ubi non eſt illud bonum, quod utique nihil eſt: quia nihil aliud eſt malum, quàm priuatio boni: ſicut nihil aliud eſt cæcitas, quàm priuatio luminis. Malum itaque nihil eſt: quia ſine uerbo factum eſt, ſine quo factum eſt nihil. Illud autem malum eſt, quod priuatur illo bono per quod omnia facta ſunt quæcunque ſunt. At quæ non ſunt, per ipſum facta non ſunt: & ideo nihil ſunt. Et ideo mala ſunt, quæ facta non ſunt: quia omnia quæcunque facta ſunt, per uerbum facta ſunt, & omnia per uerbum bona facta ſunt. Cum igitur omnia per uerbum facta ſunt, mala per ipſum non ſunt. Reſtat igitur, quòd oĩa quę facta non ſunt, bona non ſunt, quia omnia quæcunq; facta ſunt, bona ſunt: & ideo mala ſunt quæ facta non ſunt, & ideo nihil ſunt, quia ſine uerbo factum eſt nihil. Malum igitur nihil eſt, quia factum non eſt. Sed qualiter malum eſt, ſi factum non eſt? Quia malum priuatio boni eſt, per quod factum bonũ eſt. Eſſe ergo ſine uerbo malum eſt, quod eſſe nõ eſt, quia ſine ipſo nihil eſt. Sed quid eſt ſeparari à uerbo? Si hoc quæris ſcire, audi quid eſt uerbum. A Verbum dei dicit, Ego ſum uia ueritas & uita. Separari ergo à uerbo, eſt eſſe ſine uia, ſine ueritate, ſine uita: & ideo ſine ipſo nihil & ideo malum, quia ſeparatur à uerbo, per quod facta ſunt omnia ualde bona. Separari autem à uerbo, per quod omnia facta ſunt, nihil aliud eſt quàm deficere, & à facto trãſire in defectũ: quia ſine ipſo eſt nihil. Quotiens ergo à bono deuias, à uerbo te ſeparas, quia ipſum eſt bonum, & ideo nihil efficeris, quia ſine uerbo es, ſine quo factum eſt nihil. Nunc igitur domine illuminaſti me ut uiderem te, uidi & cognoui me: quia totiens nihil factus ſum, quotiens à te ſeparatus ſum, quia bonũ quod tu es, oblitus ſum, & ideo malus effectus ſum. Væ mihi miſero. Vt B quid hoc non cognoſcebam quia te deſerens nihil fiebam? Sed quid hoc quæro? Si nihil eram, quomodo cognoſcere uolebam? Scimus quia nihil nihil eſt: & quod nihil eſt, non eſt: & quod non eſt bonum, non eſt, quia nihil eſt. Si ergo nihil fui cum ſine te fui, quaſi nihil fui, & uelut idolũ quod nihil eſt: quod quidem aures habet, & non audit, nares habet & nõ odorat, oculos habet & non uidet, os habet & non loquitur, manus habet & non palpat, pedes habet & non ambulat, & omnia lineamenta habet membrorum ſine ſenſu eorũ.

Cap. VI

Cum igitur fui ſine te, non fui, ſed nihil fui, & ideo cęcus eram, ſurdus & inſenſibilis, quia nec bonum diſcernebam, nec malum fugiebam, nec dolorem uulnerum ſentiebam, nec tenebras meas C uidebam: quia eram ſine te uera luce, quæ illuminas omnem hominem uenientẽ in hunc mundum. Væ mihi, uulnerauerũt me & non dolui, traxerunt & non ſenſi: quia nihil eram, quia ſine uita eram, quæ eſt uerbum per quod facta ſunt omnia. Ideo domine lux mea, inimici mei de me fecerunt quæcunque uoluerunt, percuſſerũt, nudauerunt, polluerunt, corruperunt, uulnerauerunt & occiderunt me: quia receſſi à te, & factus ſum nihil ſine te. Heu domine uita mea, q̃ feciſti me: lux mea, qui direxiſti me. Defenſor uitę meę, miſerere mei & reſuſcita me, domine deus mes ſpes mea, uirtus mea, fortitudo mea, conſolatio mea in die tribulationis meæ: reſpice inimicos meos & eripe me, fugiant à facie mea quia oderunt me, & ego uiuam D in te per te. Ipſi eñ domine conſiderauerunt me, & uidentes me ſine te deſpexerunt me. Diuiſerunt ſibi ueſtimenta uirtutum quibus ornaueras me, fecerunt ſibi uiam per me, ſub pedibus ſuis conculcauerunt me: fecibus peccatorum polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt me deſolatum & mœrore cõfectum. Ibam poſt eos cæcus & nudus & illaqueatus funibus peccatorum: trahebant me poſt ſe in circumitu de uitio in uitium, & de luto in lutũ, & ibã abſq; fortitudine ante faciem ſubſequentis. Seruus eram, ſeruitutem amabam. Cęcus eram, & cæcitatem deſiderabam. Vinctus eram, & uincula non horrebã. Amarũ dulce, & dulce amarũ credebã. Miſer eram, nec cognoſcebam: & hoc quia ſine uerbo eram, ſine quo factum eſt nihil, per quod omnia conſeruantur, ſine

quo omnia annihilantur. Sicut enim omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil: ſic per ipſum omnia conſeruantur quęcunq; ſunt, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in mari, & in omnibus abyſſis. Nec pars parti in lapide adhæret, nec in aliquo creatorum: niſi quia per uerbum conſeruãtur per quod omnia facta ſunt. Adhæream ergo tibi uerbum ut cõſerues me, quia ubi à te receſſi perij in me: niſi quia tu qui me feceras refeciſti me. Ego peccaui, tu me uiſitaſti. Ego cecidi, tu me erexiſti. Ego ignoraui, tu me docuiſti. Ego non uidi, tu me illuminaſti.

Cap. VII Miſer ego deus meus quantum teneor diligere te oſtende mihi, quãtum debeo laudare te demonſtra mihi, quantum debeo placere tibi, innoteſce mihi. Intona domine deſuper uoce grandi & forti in interiorem aurem cordis mei: doce me & ſalua me, & collaudabo te, qui creaſti me cum nihil eſſem, qui illuminaſti me cũ in tenebris eſſem, qui reſuſcitaſti me cum mortuus eſſem, qui pauiſti me à iuuentute mea omnibus bonis tuis. Hunc inutilem uermẽ fœtentem peccatis, nutris omnibus optimis donis tuis. Aperi mihi ò clauis Dauid, qui aperis, & nemo claudit illi cui tu aperis: claudis, & nemo aperit illi cui tu claudis: aperi mihi oſtium luminis tui ut ingrediar, & uideam & cognoſcam, & confitear tibi in toto corde meo, quia miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animã meã ex inferno inferiori. Domine deus noſter quàm admirabile, & laudabile eſt nomẽ tuũ in uniuerſa terra. Et quid eſt homo quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam uiſitas eum? Domine ſpes ſanctorum, & turris fortitudinis eorum, deus uita animæ meæ per quam uiuo, ſine qua morior, lumen oculorum meorum per quod uideo, ſine quo orbor, gaudium cordis mei, & lætitia ſpiritus mei: diligam te toto corde meo, & toto animo meo, & totis medullis & uiſceribus meis, quia tu prior dilexiſti me. Et unde hoc mihi ò creator cœli & terræ & abyſſi, qui bonorum meorũ nõ indiges? Vnde hoc mihi, quia dilexiſti me? O ſapientia quæ aperis os mutorum, ò uerbum per quod facta ſunt omnia, aperi os meũ: da mihi uocem laudis, ut enarrẽ omnia beneficia tua, quæ mihi domine à principio contuliſti. Ecce enĩ ſum, quia tu creaſti me: & quòd me creares, & in numero creaturarum tuarum numerares, ab ęterno tu præordinaſti, antequam quicquam faceres à principio, antequam extenderes cœlos, necdũ erant abyſſi, adhuc terram non feceras, nec montes fundaueras, nec dum fontes eruperant: antequam hæc omnia quæ feciſti per uerbum faceres, me creaturam tuam forte certiſſima ueritatis tuæ prouidentia præuidiſti, & eſſe me creaturã tuam uoluiſti. Et hoc unde mihi domine benigniſſime, deus altiſſime, pater miſericordiſſime, creator potentiſſime & ſemper mitiſſime? Quæ mea merita, quæ mea gratia, ut complaceret ante conſpectum tuæ magnificæ maieſtatis creare me? Non eram, & creaſti me: nihil fueram, & de nihilo me aliquid feciſti. Quale autem aliquid? Non ſtillam aquæ, non ignem, non auem, uel piſcem, non ſerpentem uel aliquid ex brutis animalibus, non lapidem uel lignum, non ex eorum genere, quæ tantum habẽt eſſe, uel ex eorũ quæ tantũ eſſe poſſunt, & creſcere, non ex eorũ genere, quæ tantũ eſſe & creſcere & ſentire poſſunt: ſed ſuper omnia hæc uoluiſti me eſſe ex his quæ habent eſſe, quia ſum: & ex his quæ habent eſſe & creſcere, quia ſum & creſco: & ex his quæ ſunt, creſcunt & ſentiunt, quia ſum, creſco & ſentio. Et paulominus parẽ me creaſti angelis, quia rationẽ te cognoſcendi cũ ipſis à te communẽ accepi. Sed paulominus utique dixi, nam illi tam fœlicẽ noticiã iam habent per ſpeciẽ, ego autẽ per ſpẽ. Illi facie ad faciẽ, ego per ſpeculũ in ænigmate. Illi plene, ego autẽ ex parte:

Cap. VIII Sed cum uenerit quod perfectũ eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, quando iam reuelata facie tuam faciẽ uidebimus. Quid iam prohibebit nos non eſſe minores paulominus ab angelis, quos tu domine corona ſpei quæ ornata eſt gloria & honore, coronaueris, quos tu nimis quaſi amicos tuos honorificaueris, imò per omnia pares & æquales angelis feceris? Nempe & hoc ueritas tua dicit: æquales enim ſunt angelis, & filij dei ſunt. Quid ni filij dei ſunt, ſi pares fiunt angelis? Vere quidẽ erunt filij dei, quia filius hominis factus eſt filius dei. Hoc utique conſiderãti mihi fiducia eſt dicere, non homo minor paulominus eſt ab angelis, non utique tantũ æqualis angelis: ſed ſuperior angelis, quia homo deus, & deus homo, non angelus, & dicam propter hoc hominẽ eſſe creaturam digniſſimã, quia uerbũ quod erat in principio deus apud deum, uerbum per quod deus dixit, fiat lux, & facta eſt lux, angelica ſcilicet natura, uerbum per quod deus creauit omnia in principio, idem uerbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius. Ecce gloria per quam glorior, quando ſane glorior. Ecce gaudium per qđ gaudeo, quando ſane gaudeo. Domine deus meus uita & tota gloria animæ meæ, Confiteor ego tibi domine deus meus, cum me creaſti rationis capacẽ, angelis quodãmodo parẽ creaſti: quia perfici poſſum per uerbum tuum, ut ueniam ad æqualitatem angelorum, ut habeam adoptionem filiorum per unigenitum uerbum tuum domine, per filium tuum dilectum, in quo tibi bene complacuit, per unicum cohæredem & conſubſtantialem tibi & coæternum Ieſum Chriſtum, unicum dominum & redemptorem noſtrum, illuminatorem & conſolatorem noſtrum, aduocatum noſtrum apud te, & lumen oculorum noſtrorum, qui eſt uita noſtra & ſaluator noſter, & ſpes unica noſtra: qui nos dilexit magis quam ſe, per quẽ habemus fiduciam repoſitam, & firmã apud te ſpem & acceſſum ueniendi ad te, quoniã dedit poteſtatẽ filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. Laudẽ tribuam nomini tuo domine, qui me ad imaginẽ & ſimilitudinem tuam creando tantæ gloriæ feciſti me fore ſuſceptibilem, ut poſſim filius dei fieri. Hoc utique non poſſunt arbores, non poſſunt lapides, non generaliter omnia quæ mouẽtur uel creſcunt in aere, uel in mari, uel in terra: quia non dedit eis

poteſtatem

poteſtatem per uerbum tuum filios dei fieri, quia
rationem non habent: nam & hæc poteſtas in ra
tione conſiſtit, per quam cognoſcimus deum. De
dit autem hanc poteſtatem hominibus, quos crea
uit rationabiles ad imaginem & ſimilitudinem ſu
am. Et ego utique domine per tuam gratiam bo-
mo ſum: & filius tuus eſſe poſſum per gratiã quod
illi non poſſunt. Vnde hoc mihi domine ueritas
ſumma, ueraq; ſummitas, & principiũ omniũ crea
turarum? Vnde hoc mihi domine, ut poſſim fieri
filius dei, quod illi non poſſunt? Tu es qui manes
in æternũ, qui omnia creaſti ſimul. Simul creaſti
homines & iumenta, lapides & uirentia terræ. Nō
enim præceſſerunt merita, nulla corũ anteceſſit
gratia, quia omnia tua tantum bonitate creaſti: &
pares omnes creaturæ fuere in meritis, quia omni
um nulla fuere merita. Et unde ergo magis tua bo
nitas in hac tua creatura, quam feciſti rationalem,
quàm in omnibus alijs quæ ſunt ſine ratione ap-
paruit? Quare non ego ſicut omnes illæ, aut cur
non omnes illæ ſicut ego, aut ego ſolus ſicut illæ?
Quæ mea merita, quæ mea gratia, ut me filium tu-
um poſſe fieri ſuſceptibilem creares, quod illis o-
mnibus denegares? Abſit domine ut hoc ſentiã.
Tua tantum gratia, tua tantum bonitas hoc ſe-
cit, ut eſſem particeps dulcedinis eius. Illa igitur
gratia qua me de nihilo creaſti, illam quæſo do-
mine da mihi gratiam, ut tibi de hoc referam gra-
Cap. IX tiam. Omnipotens manus tua ſemper una &
eadem, creauit in cœlo angelos, & in terra uermi-
culos: non ſuperior in illis, non inferior in iſtis.
Sicut enim nulla alia manus angelũ, ita nulla poſ-
ſet creare uermiculum: ſicut nulla cœlum: ita nul-
la poſſet creare minimũ arboris folium: ſicut nul-
la corpus, ita nulla ullum capillum album poſſet
facere aut nigrum: ſed omnipotẽs manus tua, cui
omnia pari modo ſunt poſſibilia. Nec enim poſſi
bilius eſt ei creare uermiculum quàm angelum,
nec impoſſibilius eſt extendere cœlum quàm ſo-
lum, nec leuius formare capillum quàm corpus,
nec difficilius fundare terram ſuper aquas, quàm
aquas ſuper terrã: ſed omnia quęcunque uoluit fe
cit, ſicut uoluit in cœlo & in terra, & in mari & in
omnibus abyſſis, & me inter omnia ſicut uoluit,
potuit & ſciuit. Potuit quidem manus tua domi-
ne me lapidem uel auem uel ſerpentem uel bellu-
am aliquam creare, & ſciuit: ſed noluit propter ſu-
am bonitatem. Quare ergo ego non ſum lapis
uel arbor uel aliqua bellua? Quia ſic ordinauit bo
nitas tua. Et ut hoc ordinaret, non præceſſerunt
Cap. X merita mea. Vnde hoc mihi domine, unde mi
hi laudes ad laudandum te? Sicut enim feciſti me
ſine me, ſicut cõplacuit ante te: ita laus tibi eſt ſi-
ne me, ſicut complacuit ante te. Laus tua domine
tuipſe es. Laudant te opera ſecundum multitu-
dinem magnitudinis tuæ, laus tua domine incom
prehenſibilis eſt. Corde non comprehenditur,
ore non menſuratur, aure non percipitur: quia
iſta tranſeunt, & laus tua domine manet in æter-
num. Cogitatio incipit, & cogitatio finitur, uox ſo
nat & uox tranſit, auris audit & auditus deſinit:
laus uero tua in æternum ſtat. Quis ergo eſt qui te
A laudet? Quis homo annunciet laudẽ tuam? Laus
tua perpetua eſt, tranſitoria non eſt. Hic te laudat,
qui teipſum laudem tuam credit. Hic te laudat,
qui ſeipſum noſcit in tuam laudem non poſſe per
tingere. Laus tua perpetua eſt quæ nunquã tranſ-
it. In te eſt laus noſtra, in te laudabit̃ anima mea.
Non nos laudamus te, ſed tu te, & per te, & in te:
& nobis etiam laus eſt in te. Tunc uerã habemus
laudem quando à te habemus laudem, quãdo lux
approbat lucem, quia tu uera laus tribuis ueram
laudem. Quotiens autem ab alio quàm à te quæ-
rimus laudem, totiens tuam amittimus laudem:
quia illa tranſitoria eſt, ſed tua æterna. Si tranſito-
riam quærimus, ęternam amittimus laudem. Si ę-
B ternam uolumus, tranſitoriã non amemus. Laus
æterna domine deus meus, à quo omnis laus, ſine
quo nulla eſt laus, non ualeo laudare te ſine te, ha
beam te, & laudabo te. Quis enim ego ſum domi
ne per me ut laudem te? Puluis & cinis ego ſum,
canis mortuus & fœtens ego ſum, uermis & pu-
tredo ego ſum. Quis ego ſum ut laudẽ te domine
deus fortiſſime ſpirituũ uniuerſæ carnis, qui inha
bitas æternitatem? Nunquid tenebræ laudabunt
lucem, aut mors uitam? Tu lux, ego tenebræ: tu ui
ta, ego mors. Nunquid uanitas ueritatẽ laudabit?
Tu es ueritas, ego uero homo ſimilis factus uani-
tati. Quid ergo domine? laudabo te? Nũquid mi-
ſeria mea laudabit te? Nunquid fœtor laudabit o-
dorem? Nunquid mortalitas hominis, quæ hodie
C eſt & cras tollitur, laudabit te? Nunquid laudabit
te homo putredo, & filius hominis uermis? Nun-
quid laudabit te domine, qui in peccatis conce-
ptus eſt & natus & nutritus? Laudet te domine
deus meus incomprehenſibilis potentia tua, incir
cumſcriptibilis ſapientia tua, & ineffabilis bonitas
tua. Laudet te ſupereminens clementia tua, ſuper
abundans miſericordia tua, ſempiterna quoque
uirtus & diuinitas tua. Laudet te omnipotentiſſi-
ma fortitudo tua, ſumma quoque benignitas &
charitas tua, per quam creaſti nos domine deus ui
ta animæ meæ. Ego autem creatura tua, ſub Cap. XI
umbra alarum tuarũ ſperabo in bonitate tua, qua
creaſti me. Adiuua creaturam tuam quam creauit
benignitas tua. Non pereat in malitia mea, quod
D operata eſt bonitas tua. Nō pereat in miſeria mea,
quod fecit ſumma clementia tua. Quæ eſt enim u-
tilitas in creatione tua, ſi deſcendam in corruptio
nem meam? Nunquid enim uane deus conſtitui-
ſti omnes filios hominum? Creaſti me domine, re
ge quod creaſti. Opera manuum tuarum ne deſpi
cias deus. Me feciſti de nihilo: ſi me non regis do
mine, iterum reuertar ad nihilum. Sicut enim do-
mine non erã, & de nihilo feciſti me: ſic ſi me non
regis, adhuc ad nihilũ redigar in me. Adiuua me
domine uita mea, ne peream in malitia mea. Si
non creaſſes me domine, non eſſem: quia crea-
ſti me, iam ſum. Si non regis, iam non ſum: non
enim mea merita, non mea gratia te coegerunt ut
creares me, ſed benigniſſima bonitas tua & cle-
mentia tua. Illa charitas tua domine deus me-
us quæ

us quæ te ad creationem cogit, ipſa quæſo modo
A cogat te ad regendũ. Quid enim prodeſt quod te
compulit charitas tua ad creandum: ſi peream in
miſeria mea, & non me regat dextera tua? Hæc te
cogat domine deus meus clementia ad ſaluãdum
quod creatum eſt, quæ te compulit creare quod
creatum non eſt. Ipſa te uincat charitas ad ſaluan-
dum, quæ te uicit ad creandum: quia nec nunc mi
nor eſt, quia ipſa charitas tuipſe es, qui ſemp idem
es. Nõ eſt abbreuiata manus tua domine ut ſalua-
re nequeat: neque aggrauata eſt auris tua, ut non
audiat: ſed peccata mea diuiſerunt inter me & te,
inter tenebras & lucem, inter imaginem mortis
& uitam, inter uanitatem & ueritatem, inter luna-
ticam hanc uitam meam & ſempiternam tuam.

Cap. XII B Hæ ſunt umbræ tenebrarum, quibus operior
in hac abyſſo caliginoſi carceris huius, in qua pro
ſtratus iaceo donec aſpiret dies, & inclinẽtur um-
bræ, fiatq; lux in firmamento uirtutis tuæ, uox do-
mini in uirtute, uox domini in magnificentia: di-
catq;, Fiat lux & effugentur tenebræ & appareat
arida, germinetq; terra herbam uirẽtem & facien-
tem ſemen & fructũ bonum iuſtitiæ regni tui. Do
mine pater & deus, uita per quam omnia uiuũt, &
ſine qua omnia mortua computantur: ne derelin-
quas me in cogitatu maligno, & extollentiam o-
culorum meorũ ne dederis mihi. Aufer à me con-
cupiſcentias, & animo irreuerenti & infrunito ne
tradas me: ſed poſſide cor meũm ut te cogitet ſem
per. Illumina oculos meos ut te uideant, & non ex
C tollantur ante te gloria ſempiterna, ſed humiliter
ſentiant, non in mirabilibus ſuper ſe: & quæ à de-
xtris ſunt uideant, & non quæ à ſiniſtris abs te. Et
palpebræ tuæ præcedant greſſus meos. Nam &
palpebræ tuæ interrogant filios hominum. Allide
concupiſcentiam meam dulcedine tua quam ab-
ſcondiſti timentibus te, ut concupiſcam te concu-
piſcentijs ſempiternis, ne uanis illectus & dece-
ptus interior guſtus ponat amarum dulce, & dul-
ce amarum: tenebras lucem, & lucem tenebras: ut
liberari in medio tot decipularũ poſſim ab inimi-
co ſuper faciem uiæ huius poſitarum ad capien-
das animas peccatorum quibus plenus eſt totus
mundus: quod is qui uidit ſub ſilentio non tranſi-
1. Ioan. 2 uit, inquiens, Quicquid enim eſt in mundo, aut
D eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia ocu
lorum, aut ſuperbia uitæ. Ecce domine deus me-
us, mundus totus plenus eſt concupiſcentiarum
laqueis, quos parauerunt pedibus meis. Et quis
effugiet hos laqueos? Profecto à quo tu abſtuleris
extollentiam oculorum ſuorum, ut non eum ca-
piat concupiſcentia oculorum: & à quo tu abſtu-
leris carnis concupiſcentiam, ne eum capiat car-
nis concupiſcentia: & à quo tu abſtuleris animum
irreuerentem & infrunitum, ne eum callide deci-
piat ſuperbia uitæ. O quàm fœlix cui hæc tu faci-
es, quippe pertrãſibit immunis. Nunc redemptor
te precor per te, adiuua me ne corruã in cõſpectu
aduerſariorũ meorũ captus laqueis eorum, quos
parauerunt pedibus meis, ut incuruent animam
meam. Sed erue me uirtus ſalutis meæ, ne ſibi ri-
ſum exhibeant de me inimici tui qui oderunt te.
A Exurge domine deus meus, fortis meus, & diſſi-
pentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à fa-
cie tua: ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant pec
catores à facie tua. Et ego abſcondar in abſcondi-
to faciei tuæ, & gaudeam cum filijs tuis ſatiatus
omnibus bonis. Et tu domine deus pater orpha-
norum, & tu mater pupillorum tuorum, audi eiu-
latum filiorum tuorum: & extende alas tuas, ut fu
giamus ſub eis à facie inimici. Turris fortitudi-
nis Iſrael, qui non dormitas neque dormis cuſto-
diens Iſrael, quia non dormit neque dormitat ho-
ſtis qui impugnat Iſrael. O lux quam non ui- Cap. XIII
det alia lux, lumen quod non uidet aliud lumen,
lux quæ obtenebrat omnẽ lucem, & lumen quod
B excæcat omne extraneum lumen, lux à quo om-
nis lux, lumen à quo omne lumen, lumẽ ad quod
omne lumen eſt tenebra, ad quod omnis lux ob-
ſcuritas, lux cui omnes tenebræ lumen, cui om-
nis obſcuritas lux, lux ſuprema quam cæcitas
non obnubilat, quam caligo non hebetat, quam
tenebræ non obſcurant, quã nulla obſtantia clau-
dit, quam nunquam ſeparat aliqua umbra, lux
quæ illuminas omnia tota ſimul, ſemel & ſemper:
abſorbe me in claritatis abyſſum, ut uideam un-
dique te in te, & me in te, & cuncta ſub te. Ne de-
relinquas me ne accreſcant umbræ ignorantiæ
meæ, & multiplicentur delicta mea. Sine te enim
omnia ſunt mihi tenebræ, omnia mala: quia nihil
bonum ſine te uero, ſolo & ſummo bono. Hoc
C confiteor, hoc ſcio domine deus meus, quia ubi-
cunque ſum ſine te, male eſt mihi præter te, non ſo
lum extra me, ſed etiam in me: quia omnis copia
quæ non eſt deus meus, mihi eſt egeſtas. Satiabor
tunc cum apparuerit gloria tua. Et tu domine ui-
ta mea beata, fac ut miſeriam meam confitear ti-
bi, ex quo ab unitate bonitatis tuæ ſummo & u-
no bono temporalium rerum multiformitas lap-
ſum me per carnales ſenſus diſſipauit, & ab uno
in multa diuiſit, & facta eſt mihi abundantia la-
borioſa & egeſtas copioſa, dum aliud & aliud ſe-
quebar, & à nullo implebar, dum non in me inue-
niebam te incommutabile & ſingulare & indiui-
ſum unum bonum, quod ſecutus non erro, quod
conſecutus non doleo, quod poſſidens ſatiatur to
D tum deſiderium meum. Heu miſeria ſuper miſe-
riam, cum miſera anima mea à te refugit, cũ quo
ſemper abundat & gaudet: & ſequitur mundum,
cum quo ſemper eget & dolet. Mundus clamat,
deficio: tu domine clamas, reficio: & miſeria mea
praua magis ſequitur deficientem quàm reficien
tem. Plane infirmitas mea hæc eſt. Medice ſpi-
rituum ſana illam, ut confitear tibi, ſalus animæ
meæ toto corde meo ſuper omnibus beneficijs tu
is quibus paſcis me à iuuentute mea & uſque in
ſenectam & ſenium. Te deprecor per teipſum ne
derelinquas me, feciſti me cum non eſſem, rede-
miſti me cum periſſem: perieram, mortuus fue-
ram: ad mortuum deſcendiſti, mortalitatem ſuſce
piſti: ad ſeruum rex deſcendiſti, ut ſeruum redi-
meres teipſum tradidiſti: ut ego uiuerem, tu mor-
tem ſu-

tem ſuſcepiſti, mortem uiciſti, me inſtauraſti cum
te humiliaſti. Perierā, abieram in peccatis, uenun-
datus erā, ueniſti pro me ut redimeres me: & tan-
tum me dilexiſti, ut ſanguinem tuum in precium
dares pro me: dilexiſti me domine plus quam te,
quia mori uoluiſti pro me. Tali pacto, tam charo
precio reduxiſti me de exilio, redemiſti me de ſer
uitio, retraxiſti me de ſupplicio: uocaſti me no-
mine tuo, ſignaſti me nomine tuo, ut memoriale
tuū ſemper eſſet apud me, & nunq; recederet à cor
de meo qui ꝑ me non receſſit a cruce. Vnxiſti me
oleo tuo quo tu unctus fuiſti, ut à te Chriſto dice-
rer Chriſtianus. Et in manibus tuis deſcripſiſti me,
ut ſemper ſit memoria mea apud te, ſi tamē memo
ria tua iugiter fuerit apud me. Sic igitur gratia tua
ſemper & miſericordia præuenerunt me. De mul
tis nanque & magnis periculis ſæpe liberaſti me,
liberator meus: quando erraui, ad uiam reduxiſti
me: quando ignoraui, docuiſti me: quando pecca
ui, corripuiſti me: quando fui triſtis, conſolatus
es me: quando deſperaui, confortaſti me: quando
cecidi, erexiſti me: quando ſteti tenuiſti me. quan-
do iui, deduxiſti me, quando ueni, ſuſcepiſti me:
quando dormiui, cuſtodiſti me: quando clamaui,
Cap. XIIII exaudiſti me. Hæc enim & multa alia bene-
ficia feciſti mihi domine deus meus uita animæ
meę: de quibus dulce eſſet mihi ſemper loqui, ſem
per cogitare, ſemper tibi gratias agere, ut poſſim
te ſemper pro omnibus bonis tuis laudare & ama
re te toto corde meo, & tota anima mea, & tota
mente mea, & tota fortitudine mea, ſimul ex om-
nibus medullis & intimis cordis mei, & omnium
compagum mearū, beata dulcedo domine deus
meus omnium qui delectantur in te. Sed imperfe
ctum meum uiderunt oculi tui: oculi, inquam, tui
multo lucidiores ſunt ſole, circunſpicientes om-
nes uias hominum & profundum abyſſi, & in om
ni loco contemplantur ſemper bonos & malos.
Cum enim cunctis præſideas ſingula implens, to-
tus ſemper ubiq; præſens, cunctorūq; curam agēs
quæ creaſti, quia nihil odiſti eorum quæ feciſti: ſic
greſſus meos ſemitasq; conſideras, & die noctuq;
ſuper cuſtodiā meam uigilas, omēs ſemitas meas
diligenter notans, ſpeculator perpetuus, ueluti ſi
totius creaturæ tuæ cœli & terræ oblitus, tantum
me ſolum conſideres, et nihil ſit tibi curæ de aliis.
Neq; enim tibi creſcit lux incommutabilis uiſio-
nis tuæ ſi tantum unum aſpicias: neq; minuitur, ſi
innumera uideas & diuerſa. Quia ſicut unum to-
tum ſimul perfectè cōſideras, ſic ſingula quælibet
licet diuerſa, perfectè ſimul totaq; totus conſpicit
uiſus tuus. Sed ſicut omnia ſic unum, & ſicut u-
num ſic ſingula, totus ſimul ſine diuiſiōe uel com-
mutatione, uel diminutione conſideras. Itaq; to-
tus tu in toto tempore ſine tempore, totum me ſi-
mul ſemperq; conſideras: ac ſi nihil aliud conſide
rare habeas. Sic igitur ſuper cuſtodiā meam ſtas,
ſicut ſi omnium oblitus ſis, & mihi ſoli intende-
re uelis. Semper quippe te præſentē exhibes, ſem
per te paratum offers, ſi me paratū inuenis. Quo-
cunq; iero tu me domine nō deſeris, niſi prior ego
te deſeram. Vbicunq; fuero nō recedis, quoniam
A ubiq; es, ut quocunq; iero inueniam te: per quem
poſſim eſſe ne peream ſine te, cum ſine te eſſe nō
poſſim. Fateor quidem, quia quicquid facio &
quæcunq; facio, ante te facio: & illud quicquid eſt
quod facio, melius tu uides quàm ego qui facio.
Quicquid enim ſemper operor, tu pariter ſemper
præſens aſſiſtis: utpote perpetuus inſpector omni
um cogitationum, intentionum, delectationum,
& omnium operationum mearum. Domine, an-
te te eſt ſemper omne deſiderium meum, ante te
tota cogitatio mea. Tu domine uides unde ueni-
at ſpiritus, ubi ſit, & quò uadat, quia tu es omnium
ſpirituum ponderator. Et utrum radix ſit dulcis,
an amara, de qua foris pulchra folia emittūtur: tu
B iudex internus melius ipſe noſti, & etiam medul-
las radicum ſubtilius perſcrutaris, & non ſolum in
tentionem, ſed radicis eius medullam intimam di
ſertiſſima tuæ lucis ueritate colligis, numeras, cō-
tueris & conſignas, ut reddas unicuiq; nō ſolum-
modo ſecundum opera uel intētionem, ſed etiam
ſecundum ipſam interiorem abſconditam medul
lam radicis, de qua procedit intentio operantis.
Ad quod tendo cum operor, quicquid cogito, &
in quocunq; delector, tu uides, aures tuę audiunt,
oculi tui uident & conſiderant, ſignas, attēdis, no-
tas & ſcribis in libro tuo ſiue bonū fuerit ſiue ma-
lum, ut reddas poſtea ꝑ bono præmia, & pro ma-
lo ſupplicia, quando aperientur libri & iudicabū-
tur ſecundum hæc quæ fuerunt ſcripta in libris tu
C is. Hoc eſt forte quod iam dixiſti nobis, Conſide- Deut. 32
rabo nouiſſima eorum: & quod de te domine dici
tur, Vniuerſorum finem ipſe cōſiderat: quoniam Iob. 28
tu quidem in omnibus quæ agimus, finem inten-
tionis magis quàm actum operationis attendis.
Cumq; hæc diligenter cōſidero domine deus me-
us, terribilis & fortis, timore pariter & ingenti ru-
bore confundor: quoniam nobis magna eſt indi-
ta neceſſitas iuſte recteq; uiuendi, qui cuncta faci-
mus ante oculos iudicis cuncta cernentis. For- Cap. XV
tiſſime magnipotens deus ſpirituum uniuerſę car
nis, cuius oculi ſunt ſuper omnes uias filiorum A-
dam, à die natiuitatis eorū uſq; ad diem exitus eo-
rum, ut reddas unicuiq; ſecundum opera eorum
bona uel mala: oſtende mihi ut confitear tibi pau-
D pertatem meam, quoniam dixi quòd diues eſſem
& nullius egerem, & neſciebam quoniam pauper
eram, cęcus, nudus, miſer & miſerabilis. Credebā
enim me forte aliquid, cum nihil eſſem. Dixi ſapi-
ens efficiar, & ſtultus factus ſum. Cogitabā me eſ-
ſe prudentem, & deceptus ſum. Et uideo nunc qa
donum tuum eſt, ſine quo nihil poſſumus facere,
quia niſi tu dn̄e cuſtodieris ciuitatem, fruſtra uigi
lat qui cuſtodit eā. Sic docuiſti me ut cognoſcerē
me, quia dereliquiſti me & probaſti me, non pro-
pter te quo cognoſceres me, ſed propter me ut co
gnoſcerem me. Nam ut dixi domine credebā me
aliquid fore ex me, exiſtimabam me ſufficere per
me, nec percipiebā quoniā tu regebas me, donec
aliquantulum te elongaſti à me, & cecidi ſtatim in
me: & uidi & cognoui quoniam tu regebas me, &
quod

quod cecidi, fuit ex me, & quòd ſurrexi, fuit ex te.
Aperuiſti mihi oculos lux & excitaſti & illumina A
ſti me, & uidi quoniam tentatio eſt hominis uita
ſuper terram, & quòd gloriari non ualeat ante te
omnis caro, nec iuſtificatur omnis uiuens: quoniã
ſi quid boni eſt parui uel magni, donum tuum eſt,
& noſtrum non niſi malum eſt. Vnde igitur glo-
riabitur omnis caro? nunquid de malo? Hæc non
eſt gloria, ſed miſeria. Sed nunquid gloriabitur de
bono? nunquid de alieno? Tuum domine eſt bo-
num, tua eſt gloria. Qui enim de bono tuo gloriã
ſibi quærit & non tibi quęrit, hic fur, eſt et latro: &
ſimilis eſt diabolo, qui uoluit furari gloriã tuam.
Qui enim laudari uult de tuo dono, & non quæ-
rit in illo gloriam tuam, ſed ſuam: hic licet propter
tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen B
uituperatur, quia de dono tuo non tuam, ſed ſuam
gloriam quæſiuit. Qui autem ab hominibus lau-
datur uituperante te, non defendetur ab homini-
bus iudicante te, nec liberabitur condemnãte te.
At tu dñe formator meus ex utero matris meę, nõ
me ſinas cadere in illam exprobrationem: ut ex-
probretur mihi, furari uoluiſſe gloriam tuam. Ti-
bi enim ſit gloria, cuius eſt omne bonũ: nobis aũt
confuſio faciei & miſeria quorum eſt omne ma-
lum, niſi tu uolueris miſereri. Misereris quippe do
mine, miſereris omnium, & nihil odiſti eorũ quæ
feciſti, & das nobis de bonis tuis, & ditas nos do-
mine deus inopes optimis donis tuis. Quoniã di-
ligis pauperes, & diuites facis eos diuitijs tuis. Ec
ce nũc domine pauperes nos filij tui ſumus, & pu C
ſillus grex tuus: aperi nobis ianuas tuas, & edent
pauperes & ſatiabũtur, & laudabunt te qui requi-
runt te. Scio enim domine & confiteor docente
te, quoniam illi ſoli qui cognoſcũt ſe pauperes, &
confitentur tibi paupertatem ſuam, ditabuntur à
te: quoniam qui ſe diuites exiſtimãt cum ſint pau-
peres, à tuis diuitijs inueniẽtur excluſi. Ego igitur
confiteor tibi domine deus meus paupertatẽ me-
am: & ſit tibi tua gloria tota, quoniam tuum eſt o-
mne bonum per me geſtum. Domine cõfiteor ut
docuiſti me, nihil aliud ſum quàm uniuerſa uani-
tas & umbra mortis, & abyſſus quædam tenebro-
ſa, & terra inanis & uacua, quæ ſine tua benedi-
ctione non germinat, fructũ quoq; non facit, niſi
confuſionem, peccatum & mortem. Si quid boni D
unq; habui, à te recepi: quicquid bòni habeo tuũ
eſt, uel à te habeo. Si quando ſteti, per te ſteti: ſed
quando cecidi, per me cecidi: et ſemper in luto ia-
cuiſſem, niſi tu me erexiſſes: ſemper cęcus fuiſſem,
niſi tu me illuminaſſes. Quando cecidi nunq; ſur-
rexiſſem, niſi tu mihi manum porrexiſſes. Poſtq;
me etiam erexiſti ſemper cecidiſſem, niſi tu me ſu
ſtinuiſſes: ſępius periſſem, niſi me gubernaſſes. Sic
ſemper domine, ſic ſemper gratia tua & miſericor
dia tua præuenit me, liberans me ab omnibus ma-
lis, ſaluans à præteritis, ſuſcitans à præſentibus, &
muniens à futuris, præcidens etiam ante me laque
os peccatorum, tollens occaſiones & cauſas: quia
niſi tu & hoc mihi feciſſes, ego oĩa peccata mun
di feciſſem: quoniam ſcio domine, quod nullum

peccatum eſt quod unquam fecerit homo, quod
nõ poſſit facere alter homo, ſi creator deſit à quo A
factus eſt homo. Sed quod non facerem, tu feciſti:
quod abſtinerem tu iuſſiſti, & quo tibi crederem,
gratiam tu infudiſti. Tu nãq; domine regebas me
tibi, ſeruabas me tibi: & mihi, ut adulterium & om
ne aliud peccatum non committerem, gratiam &
lumen donaſti. Tentator defuit, & ut deeſſet, De diaboli ten
tu feciſti: locus & tẽpus defuit, & ut hæc deeſſent tationibus.
tu feciſti. Affuit tentator, non defuit locus, non de Cap. XVI
fuit tempus: ſed ut non conſentirem, tu me tenui-
ſti. Venit tentator tenebroſus ut eſt, & ut eum de-
ſpicerem, tu me confortaſti. Venit tentator arma-
tus et fortis: et ut me non uinceret tu eum refre-
naſti, et me roboraſti. Venit tentator transfigura-
tus in angelum lucis: & ut me non deciperet, tu eũ B
increpaſti, et ut eum cognoſcerẽ, tu me illumina-
ſti. Ipſe enim eſt draco ille magnus et rufus, ſerpẽs
antiquus, uocatus diabolus et ſatanas, habens ca-
pita ſeptem, et cornua decem, quem creaſti ad illu
dendum huic mari magno et ſpatioſo, in quo rep-
tant animalia, quorum non eſt numerus, et anima
lia puſilla et magna, id eſt diuerſa dæmoniorũ ge-
nera: qui nihil aliud die noctuq; operanẽ, niſi q̃a
circumeunt quærentes quem deuorent, niſi tu eri
pias. Ipſe eñ eſt antiquus ille draco, qui ortus eſt
in paradiſo uoluptatis, qui cauda ſua trahit tertiã
partem ſtellarum cœli, & eas mittit in terram, qui
ueneno ſuo corrumpit aquas terrę, ut bibẽtes ho-
mines moriantur, & qui ſternit ſibi aurum quaſi
lutum, et habet fiduciam quòd influat Iordanis C
in os ſuum, qui factus eſt ut nullum timeat. Et
quis defendet à morſibus eius, quis eruet ab ore
eius: niſi tu domine qui confregiſti capita draco-
nis magni? Adiuua nos, pretende domine ſuper
nos alas tuas, ut fugiamus ſub eis à facie draconis
huius, qui nos perſequitur, et ſcuto tuo libera nos
à cornibus eius: hoc enim eſt continuum ſtudi-
um eius, hoc unicum deſiderium ſuum, ut animas
quas creaſti deuoret. Et ideo deus meus ad te cla-
mamus, libera nos ab aduerſario noſtro quotidia
no, qui ſiue dormiamus, ſiue uigilemus, ſiue come
damus, ſiue bibamus, ſiue quodcunque opus ope
remur, omnibus modis inſtat die ac nocte, frau-
dibus & artibus, nunc palàm, nunc occulte, ſagit
tas uenenatas contra nos dirigens, ut interficiat D
animas noſtras. Et tamen domine peſſima inſania
noſtra: quia cum continue uideamus contra nos
draconem ore aperto paratum ad deuorandũ, ni-
hilominus dormimus et laſciuimus in pigritijs no
ſtris, tanquam ſecuri ante eum, qui nihil aliud de-
ſiderat quàm ut nos perdat. Inimicus ut occidat
ſemper uigilat ſine ſomno: & nos ut cuſtodiamus
nos, nolumus euigilare à ſomno. Ecce tetendit an
te pedes noſtros laqueos infinitos, & omnes uias
noſtras uarijs repleuit decipulis ad capiendas ani
mas noſtras. Et quis effugiet? Laqueos poſuit
in diuitijs, laqueos poſuit in paupertate, laqueos
tetendit in cibo, in potu, in uoluptate, in ſom-
no & in uigilia, laqueos poſuit in uerbo & in ope-
re, & in omni uia noſtra. Sed tu domine libera nos
de laqueo

de laqueo uenantium, & à uerbo aſpero: ut confi-
Pſal.123 teamur tibi dicẽtes, benedictus dñs qui non dedit A
nos in captionẽ dentibus eorum, Anima noſtra ſi
cut paſſer erepta eſt de laqueo uenantium, laque-
Quod deus eſt lux iuſtorum us cõtritus eſt, & nos liberati ſumus. Et tu qui-
dem dñe lux mea, illumina oculos meos, ut uideã
cap. XVII lumen, & ambulem in lumine tuo, & non impin-
gam in laqueos eius. Quis enim euadet laqueos
illos multos, niſi uideat eos? Et quis uidebit eos,
niſi quem illuminaueris lumine tuo? Ipſe enim pa
ter tenebrarũ laqueos ſuos abſcondit in tenebris
ſuis, ut capiãtur in eos omnes qui ſunt in tenebris
ſuis, qui ſunt filij tenebrarũ harum, non uidentes
Ioan.11 lumen tuum, in quo qui ambulat, nõ timebit. Qui
enim ambulat in die, non offendit: qui aũt in no-
cte ambulat, offendit, quia lux nõ eſt in eo. Tu lux
domine, tu lux filiorum lucis, tu dies qui neſcis oc B
caſum, in qua ambulant filij tui ſine offenſione, &
ſine qua omnes qui ambulãt in tenebris ſunt, quia
te lucem mundi non habent. Ecce quotidie cerni-
mus, quia quo magis à te uero lumine quis elonga
tur, eo magis peccatorum inuoluitur tenebris: &
quo magis eſt in tenebris, eo minus uidet laque-
os in uia ſua: & ideo minus cognoſcit, & idcirco
ſæpius capitur, & cadit in eis: & quod eſt horribi-
lius, etiam ſe cecidiſſe ignorat. Qui uero ſuum ca-
ſum ignorat, eo minus curat ſurgere, quanto ſe exi
ſtimat adhuc ſtare. Tu uero lux mẽtis domine de-
us meus, nunc illumina oculos meos, ut uideam
& cognoſcã, ne corruam in conſpectu aduerſario
rum meorum, Etenim in exterminium noſtrum la
borat inimicus noſter, quem petimus ut facias li-
quefieri à facie noſtra, ſicut cera liqueſcit à facie i-
gnis. Quoniam domine ipſe eſt latro primus & ul
timus, qui cõſilium fecit ut raperet gloriam tuam: C
quoniam inflatus & elatus crepuit & cecidit in fa
ciem ſuam, & deieciſti eum de monte ſancto tuo,
& de medio lapidum ignitorũ, in quorum medio
ambulauit. Et nunc uita mea domine deus meus:
ex quo cecidit, non ceſſat perſequi filios tuos. Et
in odium tuum, ò rex magne, cupit perdere hanc
creaturam tuam, quam creauit omnipotens boni-
tas tua ad imaginem tuam ut poſſideat gloriam tu
am, quam ipſe perdidit per ſuperbiam ſuam. Sed
contere eum fortis noſter, antequam nos agnos
tuos deuoret: & illumina nos ut uideamus laque-
os quos ipſe parauit, euadamus ad te, ò lætitia Iſ- D
rael. Et hęc omnia tu domine melius noſti: qui
noſti contentionem eius, & ceruicem eius duriſſi
mam. nec hoc dico ut oſtendam tibi, qui omnia
uides: & nulla te latet cogitatio. Sed ante pedes
tuæ maieſtatis de inimico meo querimoniam fa-
cio, iudex æterne, ut & ipſum damnes, & nos fi-
lios tuos ſalues, quorum fortitudo tu es. Verſutus
eſt enim domine iſte hoſtis & tortuoſus: nec facilè
deprehendi poſſunt circuitus uiæ eius, nec cogno
ſci ſpecies uultus eius, niſi tu illumines. Nam nunc
hic, nunc illic: nunc agnum, nunc lupum: nunc te-
nebras, nunc lucem ſe oſtẽdit, ſed ſingulis quibuſ
libet qualitatibus, locis & temporibus, ſecundum
uarias rerum mutationes, uarias exhibet tentatio-

nes. Nã ut triſtes decipiat, triſtatur & ipſe: ut gau-
dẽtes illudat, fingit ſe & ipſe gaudere: ut ſpiritales
defraudet, in angelum lucis ſe transfigurat: ut for-
tes comprimat, apparet agnus, ut mites deuoret,
apparet lupus. Hæc quidem omnia ſecundum ſi-
militudinem uariarum tẽtationum effici habent,
ſicut alios à timore nocturno, alios à ſagitta uolan
te in die, alios à negocio perambulãte in tenebris,
alios ab incurſu, alios à dæmonio meridiano. Et
ad hæc quis idoneus ut cognoſcat, & aſtutias eius
quis cognouit? Quis reuelabit ſpeciem indumen
ti eius, & gyrum dentium eius quis agnoſcet? En
abſcondit ſagittas ſuas in pharetra, & laqueos ſu-
os abſcõdit ſub ſpecie lucis, & hoc difficilius per-
penditur, niſi à te domine ſpes noſtra lumen aſſu-
mamus, ut uideamus omnia. Nam non ſolum in
carnis operibus quæ de facili cognoſcuntur, nec
tantum in ipſis uitijs, ſed in ipſis ſpiritalibus exer-
citijs laqueos abſcondit ſubtiles: & ſub uirtutum
colore ipſa uicia induit, & tranſmutat ſe in ange-
lum lucis. Hæc & multa alia nititur contra nos ip-
ſe filius Belial, ipſe ſatan, domine deus noſter. Et
nunc ut leo, nunc ut draco, manifeſtè & occultè,
intus & extra, die ac nocte inſidiatur, ut rapiat ani
mas noſtras. Et tu eripe nos domine, qui ſaluas ſpe
rantes in te: ut ipſe de nobis doleat, & tu lauderis
in nobis domine deus noſter. Ego autem fili- Cap. XVIII
us ancillæ tuæ qui me commendaui manui tuæ,
iam his meis pauperculis cõfeſſionibus confitear
tibi liberator meus toto corde meo: & recolam ad
mentem meam omnia bona quæ feciſti mihi à iu-
uentute mea, in omni uita mea. Scio nanq; quod
ingratitudo multum tibi diſpliceat, quæ eſt radix
totius mali ſpiritalis, & uentus quidam deſiccans,
& urens omne bonum: obſtruens fontem diuinæ
miſericordiæ tuæ ſuper hominẽ, qua & mala mor-
tua iam oriuntur, & uiua iam opera moriuntur, &
ultra non adipiſcuntur. Et ego domine gratias ti-
bi agam, ne ſim ingratus tibi liberator meus, quo-
niam liberaſti me. Quotiens me iam abſorbuerat
ille draco? & tu domine ab ore eius extraxiſti me.
Quotiens ego peccaui? & ipſe paratus fuit deglu
tire me, ſed tu domine deus meus defendiſti me.
Cùm contra te inique agebam, cum tua mandata
frangebã, ſtabat ipſe paratus ut me raperet ad in-
fernũ, ſed tu prohibebas. Ego te offẽdebam, & tu
me defendebas: ego te non timebam, & tu me cu-
ſtodiebas. À te recedebam, & inimico meo me ex
hibebam: tu ipſum ne me acciperet, deterrebas.
Hæc mihi tu domine deus meus beneficia confe-
rebas, & ego miſer non cognoſcebã. Sic enim me
multoties à faucibus diaboli liberaſti, de ore leo-
nis eripuiſti, & ab inferno licet neſcientẽ me mul-
tis uicibus reduxiſti. Deſcendi enim uſq; ad por-
tas inferni: & ne illuc intrarem, tu me tenuiſti. Ap-
propinquabam uſq; ad portas mortis, & ne me ip
ſæ caperent, tu feciſti. De morte etiam corporis ſæ
pius eripuiſti me ſaluator meus, cũ graues morbi
tenerent me, cum fui in periculis multis, per mare,
per terras: ab igne & gladio, & ab omni periculo
liberans, ſemper mihi aſtans & miſericorditer ſal-

uans. Sciebas tu quidē domine, quia ſi tūc mors
me occupaſſet, infernus animam meam ſuſcepiſ-
A ſet, & perpetuo damnatus fuiſſem: ſed tua miſeri-
cordia, & tua gratia pręuenit me, eripiens me de
morte corporis, & de morte animæ domine de-
us meus. Hæc & multa alia mihi tua beneficia ex-
hibuiſti, & ego eram cæcus, & cognoui donec il-
luminaſti me. Nunc igitur lux animæ meæ domi-
ne deus meus, uita mea, per quam uiuo: lumen o-
culorum meorum, per quod uideo: en illumina-
ſti me, & cognoſco te, quia uiuo per te, & gratias
ago tibi licet uiles & exiles & impares beneficijs
tuis, quales habet mea fragilitas offero. Quoniam
tu es ſolus deus meus, creator meus benignus, qui
amas noſtras animas, & nihil odiſti eorum quæ
feciſti. Et ego primus inter peccatores quos ſal-
B uaſti, ut exemplum alijs tribuam benigniſſimæ
pietatis tuę. Confitear beneficia tua magna, quoni
am eripuiſti me de inferno inferiori, ſemel & ſecū
do & tertio & centies & millies, & ego ſemper ad
infernum tendebam, & tu me ſemper reducebas,
& iuſte millies damnaſſes me ſi uoluiſſes: nolui-
ſti, quia amas animas, & diſſimulas peccata ho-
minum propter pœnitentiam domine deus me-
us, multæ miſericordiæ in omnibus uijs tuis.
Nunc ergo uideo hæc domine deus meus, cogno
ſco per lumen tuum, & deficit anima mea in mi-
ſericordia tua magna ſuper me, quoniam eripui-
ſti animam meam ex inferno inferiori, & me ad ui
tam reduxiſti. Totus enim eram in morte, totum
me reſuſcitaſti. Tuum igitur ſit totum id quod ui-
C uo, & totus totum me tibi offero. Totus ſpiritus,
totum cor, totum corpus, tota uita mea uiuat ti-
bi, uita mea dulcis: quoniam totū me liberaſti ut
totum me poſſideres, totum me refeciſti ut totum
me rehaberes. Diligam te igitur domine uirtus
mea, diligam te ineffabilis exaltatio mea, & ui-
uat iam non mihi, ſed tibi tota uita mea, quæ perie
rat in miſeria mea, reſuſcitata eſt in miſericordia
tua: qui es deus miſericors & miſerator & multæ
miſericordiæ in milia his qui diligunt nomen tu-
um. Idcirco dn̄e deus meus ſanctificator meus
iuſſiſti mihi lege tua, ut diligā te toto corde meo,
tota anima mea, tota mente mea, tota fortitudi-
ne mea, & totis uiribus meis, & etiam ex intimis
medullis cordis mei, omnibus horis & momentis
D quibus fruor bonis miſericordiæ tuæ: quoniam
ſemper perirem, niſi quia ſemper regis me, ſem-
per morerer, niſi quia ſemper me uiuificas, & om
ni momento me tibi obligas, dum omni momen-
to mihi tua magna beneficia præſtas. Sicut ergo
nulla eſt hora uel pūctum in omni uita mea, quo
tuo beneficio non utar: ſic nullum debet eſſe mo-
mentum quo te non habeam ante oculos in mea
memoria, & te non diligam ex omni fortitudine
mea. Sed nec hoc ualeo niſi tu dederis mihi, cuius
eſt omne donum bonum, & omne datum optimū
deſcendens à patre luminum: apud quem non eſt
tranſmutatio, nec uiciſſitudinis obumbratio. Non
enim eſt uolentis neque currentis, ſed tui miſeren
tis, ut diligamus te. Tuum eſt domine hoc donū
cuius eſt omne bonum. Iubes te diligi, da quod
A iubes & iube quod uis.

De feruore charitatis Cap. XIX

Amo te deus me-
us, magisque ſemper amare cupio, quia tu es re-
uera omni melle dulcior, omni lacte nutribilior,
& omni luce clarior. Idcirco ſuper omne aurum
& argentum & lapidem precioſum es mihi chari-
or: diſplicebat enim mihi quicquid agebam in ſe-
culo præ dulcedine tua, & decore domus tuæ quā
dilexi. O ignis qui ſemper ardes & nunquam ex
tingueris, ò amor qui ſemper ferues & nunquam
tepeſcis, accēde me. Accendar, inquam, totus à
te, ut totus diligam te. Minus enim te amat, qui
tecum aliquid amat quod non propter te amat.
Diligam te domine quoniam tu prior dilexiſti
me. Et unde mihi uerbum ut explicem ſigna di-
lectionis tuæ, maximè erga me propter innume-
B ra beneficia tua, quibus à principio educaſti me?
Poſt beneficiū nempe creationis quando in prin-
cipio de nihilo ad imaginem tuam creaſti me, ho-
norificans & exaltans me inter eas creaturas quas
feciſti, & nobilitās lumine uultus tui quo ſignaſti
ſuper liminare cordis mei, quo ab inſenſibilibus
pariter & ſenſibilibus brutis diſcreuiſti me, & pau
lominus ab angelis minuiſti. Parum hoc fuit an-
te conſpectum diuinitatis tuæ: quoniam quotidi-
anis & ſingularibus maximisq; donarijs tuorum
beneficiorum me ſine intermiſſione nutriuiſti, &
quaſi filium tuū paruulum tenellum uberibus tuæ
conſolationis lactaſti & confortaſti me. Vt e-
nim tibi totus ſeruirem, omnia quæcunque feci-
ſti in meū ſeruitium tradidiſti.

Quòd deus ſubiecit omnia ſeruituti hominū Cap. XX

Omnia
C ſub pedibus hominis ſubieciſti, ſolus homo to-
tus tibi ſubijceretur. Et ut tuus totus homo eſ-
ſet, ſuper omnia opera tua dominatus eſt homo.
Exteriora nempe pro corpore cuncta creaſti, ip-
ſum uero corpus pro anima, animā uero pro te ut
tibi ſoli uacaret, & te ſolum amaret: poſſidens te
ad ſolatium, inferiora uero ad ſeruitium. Quic-
quid enim cœli ambitu continetur inferius ab ani
ma humana eſt, quæ facta eſt ut ſummū bonū ſu-
perius poſſideret, cuius poſſeſſione beata fieret:
cui ſi adhæſerit, cunctorū mutabilium inferiorū
neceſſitudines ſupergrediens, illius ſummæ ma-
ieſtatis cuius æmulatur ſpeciē, æternæ immortali-
tatis faciē cum ſerenitate uidebit. Tunc uero il-
lis bonis optimis fruetur in domo domini, quorū
D cōparatione cuncta hæc quæ hic cernimus uelut
nihilum cōputantur. Illa ſunt quæ oculus non ui
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcende
runt, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Et hęc
quidē domine daturus es animæ. His etiā quoti-
die lætificas animas ſeruorū tuorum, qui amas a-
nimas. Quid miror hæc domine deus meus? ima
ginem quippe tuam honorificas, & ſimilitudinē
tuam ad quam creatæ ſunt. Nam & corpori no-
ſtro, licet adhuc corruptibili & ignobili ut uideret
dediſti cœli claritatē per manum miniſtrorū tuo-
rum indefeſſorū, ſolis & lunæ, qui præcepto tuo
iugiter die ac nocte deſeruiunt filijs tuis: ut ſpira-
ret, largitus es aeris puritatē: ut audiret, ſonorū ua
rietates: ut odoraret, odorum ſuauitates: ut guſta-
ret ſa

ret ſaporum qualitates, ut cõtrectaret dediſti corpulentorum omnium groſſitates. A Adiuuamenta ſuis neceſſitatibus dediſti iumenta, uolucres quoque cœli & piſces maris, & fructus terræ ad reficiendũ impendiſti. Medicinas de terra propter ſingulas quaſque ſuas corruptelas creaſti, ſingula ſolatia ſingulis malis obuiantia præparaſti: quoniam es miſericors & miſerator, & nouiſti figmentum noſtrũ figulus noſter, & nos omnes quaſi lutum in manu tua.

Cap. XX En aperiatur mihi miſericordia tua magna, lumine tuo illuſtra quæſo magis adhuc, ut mihi magis aperiatur. Nam ex his minimis tua magna, & ex his uiſibilibus tua inuiſibilia cõprehendimus domine deus ſancte, & bone creator noſter. Si eñ mi domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præſtas à cœlo & aere, à terra & mari, B à luce & tenebris, à calore et umbra, rore & imbre uentis & pluuijs, uolucribus & piſcibus, beſtijs & arborib. & multiplicitate herbarũ et germinũ terræ, cunctarũ creaturarum tuarum miniſterio nobis ſucceſſiue per ſua tempora miniſtrantium, ut alleues faſtidium noſtrũ: qualia quæſo, & quàm magna & innumerabilia erunt illa bona, quæ præparaſti diligentibus te, in illa cœleſti patria ubi te uidebimus facie ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Magna & innumerabilia ſunt opera tua domine rex cœlorum. Cum enim ſint hæc omnia ualde bona & delectabila, quæ bonis pariter malisque cõmunia tradidiſti: C qualia futura ſunt illa, quæ ſolis bonis recondiſti? Si tam innumera & uaria dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis & inimicis: quàm magna & innumerabilia, quàm dulcia & delectabilia quæ ſolis tuis es largiturus amicis? Si tanta ſolatia in hac die lachrymarũ, quanta conferes in die nuptiarũ? Si tanta delectabilia continet carcer, quanta quæſo continet patria? Oculus non uidit deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Secundum enim magnã multitudinem magnificentiæ tuæ eſt etiam multitudo magna dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te: magnus enim tu es domine deus meus & immenſus, nec eſt finis magnitudinis tuæ, nec eſt numerus ſapientiæ tuæ, nec eſt menſura benignitatis tuæ, nec eſt finis, nec numerus, nec menſura retributionis tuæ: ſed ſicut magnus es tu, ita magna ſunt donaria tua, quoniã tu ipſe præmium & donũ omnium legitimorũ tuorum D pugnatorũ.

Cap. XXI Hæc ſunt beneficia magna tua domine deus, ſanctificator ſanctorũ tuorum, quibus repleturus es inopiam eſurientiũ filiorũ tuorum: quoniã tu es ſpes deſperatorum, conſolatio deſolatorũ, tu corona ſpei, quæ ornata eſt gloria, præparata uincentibus. Tu famelicorum ſatietas æterna, danda eſurientibus. Tu conſolatio ſempiterna qui ſolis illis te tribuis qui conſolationem huius mundi pro tua perpetua conſolatione contẽnunt. Nam qui hic conſolantur, indigni tua cõſolatione habentur: ſed qui hic cruciantur, à te conſolantur: & qui participant paſſionibus, participant & conſolationibus. Nemo enim poteſt in in utroque ſeculo conſolari, nec poteſt quis A hic, & in futuro gaudere: ſed unũ neceſſe eſt ut perdat, qui alterum uoluerit poſſidere. Hæc ubi conſidero domine conſolator meus, in hac uita renuit conſolari anima mea ut digna habeatur tuis cõſolationibus æternis, quia iuſtum eſt ut amittat te, quicunque in aliquo alio magis conſolari eligit quàm in te. Et obſecro ſumma ueritas te per te, non permittas me in aliqua conſolatione uana conſolari quàm in te: ſed peto ut omnia mihi amareſcant, ut tu ſolus dulcis appareas animæ meæ, qui es dulcedo inæſtimabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. Tua enim dulcedo Stephano lapides torrentis dulcorauit: tua dulcedo craticulam beato Laurentio dulcem fecit: pro tua dulcedine ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoni- B am digni habiti ſunt pro nomine tuo contumeliã pati. Ibat Andreas ſecurus ad crucẽ & gaudens, quoniam ad tuam dulcedinẽ properabat. Hæc enim tua dulcedo ipſos Apoſtolorũ principes ſic repleuit ut pro ipſa crucis patibulũ unus eligeret, alter quoque caput ferienti gladio ſupponere nõ timeret. Pro hac emenda, Bartholomæus propriam pellem dedit. Pro hac quoque guſtanda ueneni poculũ intrepidus Ioannes potauit. Hanc uero ut guſtauit Petrus, omniũ inferiorum oblitus clamauit quaſi ebrius, dicens, Domine bonum eſt Matt. 17 nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula: hic moremur, te contemplemur, quia nullo alio indigemus, ſufficit nobis domine uidere te, ſufficit, in- C quit, tanta dulcedine ſatiari. Vnam eñ ſtillam dulcedinis ille guſtauit, & omnẽ aliam faſtidiuit dulcedinẽ. Quid putas dixiſſet, ſi magnã illã multitudinẽ dulcedinis diuinitatis tuæ guſtaſſet, quã abſcondiſti timentibus te? Hanc tuam dulcedinẽ ineffabilem & illa guſtauerat uirgo, de qua legimus, quòd lætiſſima & glorianter ibat ad carcerem, quaſi ad epulas inuitata. Hanc ut reor, & ipſe guſtauerat, qui dicebat, Quàm magna mul- Pſal. 30 titudo dulcedinis tuæ domine quam abſcondiſti timentibus te: quique monebat, Guſtate & uide- Pſal. 33 te, quoniam ſuauis eſt dominus. Hæc eſt enim illa beatitudo domine deus noſter quam expectamus daturum te nobis: pro qua tibi domine continue militamus, pro qua tibi mortificamur tota die, ut in tua uita tibi uiuamus.

Cap. XXII Tu autẽ domine expectatio Iſrael, deſideriũ ad quod ſuſpirat D cor noſtrũ quotidie, feſtina, ne tardaueris. Surge, propera et ueni, ut educas nos de iſto carcere ad cõfitẽdũ nomini tuo, ut gloriemur in lumine tuo. Aperi aures tuas clamoribus lachrymarũ pupillorum tuorũ, qui clamãt ad te, Pater noſter, da no- Matt. 6 bis hodie panem noſtrũ quotidianũ: in cuius fortitudine ambulemus die ac nocte, uſquequo perueniamus ad montem ſanctum tuum Oreb. Et ego paruulus inter paruulos familiæ tuæ deus pater & uirtus mea, quando ueniam & apparebo ante faciem tuam, ut qui nunc tibi confiteor ad tempus, ex tunc confitear tibi in æternum? Beatus ero ſi fuero admiſſus ad uidendum claritatẽ tuam. Quis mihi hoc tribuat ut ad hoc uenire permittas

me? Scio domine, ſcio & confiteor me indignum ut intrem ſub tectum tuum: ſed fac propter A honorem tuum, & ne confundas in te ſperantem ſeruum tuū. Et quis intrabit in ſanctuarium tuum ad cōſiderandas potentias tuas, niſi tu aperias? Quis autem aperiet, ſi tu clauſeris? Si enim deſtruxeris, nemo eſt qui ædificet. Et ſi incluſeris hominem, nemo eſt qui aperiat. Si continueris aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſeris eas, ſubuertent terram. Si omnia quæ feciſti ad nihilum redigas, quis contradicet tibi? Porro ſempiterna bonitas miſericordiæ tuæ quia feciſti omnia quæcunque uoluiſti, tu nos feciſti fabricaror mundi, tege nos: tu nos creaſti, ne ſpernas nos, quia opera tua ſumus. Et quidem domine deus noſter, nos lutum & uermiculi non ualemus in tuas æternitates intrare, niſi tu induxeris qui de nihilo cuncta creaſti.

Quòd ſalus noſtra ex deo eſt Cap. XXIIII

B Ego autem opus manuum tuarum confitebor tibi in timore tuo, quia non in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me, ſed dextera tua & brachium tuum & illuminatio uultus tui: alioquin deſperarem, quoniam ſpes mea tu es qui creaſti me, quoniam non derelinquis ſperantes in te. Tu quippe es dominus deus noſter ſuauis & patiens, in miſericordia diſponens omnia. Nam ſi peccauerimus, tui ſumus: ſi non peccauerimus, tui ſumus, quoniam apud te ſumus computati. Nos enim folium uniuerſi, & uanitas eſt omnis homo uiuens, & uentus eſt uita noſtra ſuper terram. Ne iraſcaris ſi cadimus pupilli tui, quoniam tu noſti figmentum noſtrum domine deus noſter. Num deus inæſtimabilis fortitudinis contra foliū quod C à uento rapitur oſtendere uis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris? Num damnabis rex Iſrael æterne canem mortuum? Num damnabis culicem unum? Audiuimus de miſericordia tua domine, quoniam tu mortem non facis, nec lætaris in perditione morientium. Propter hoc domine oramus te, ne permittas dominari quod non feciſti huic creaturæ tuæ quam feciſti. Si enim doles de perditione: quid te prohibet domine, qui omnia potes, ne ſemper læteris de noſtra ſaluatione? Si uis, potes me ſaluare: ego autem et ſi uellem non poſſem. Magna eſt multitudo miſeriarum mearum mecum, Velle quippe mihi adiacet, perficere autem non inuenio. Velle quod bonum D eſt non poſſum, niſi tu uelis: nec quod uolo poſſum, niſi tua potentia me confortet: & quod poſſum aliquando nolo, niſi tua uoluntas fiat ſicut in cœlo & in terra. Et quod uolo & poſſum ignoro niſi tua ſapientia me illuſtret. Et ſi etiam ſciā, quandoque uolens, quandoque ualens, imperfecta & uacua tranſit ſapientia mea: niſi adiuuet uera ſapientia tua. In tua autē uoluntate cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſſit reſiſtere uoluntati tuæ, domine uniuerſorum, principatū tenens omnis carnis: & quæcunque uis facis in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis. In nobis igitur fiat uoluntas tua, ſuper quibus inuocatum eſt nomen tuum: ne pereat hoc nobile plaſma tuū quod creaſti propter honorem tuum. Et quis homo natus de muliere qui uiuat & nō uideat mortem, & eripiat animam ſuam de manu inferi: niſi tu ſolus eripias uita uitalis omnis uitæ, per quem omnia uiuunt?

Cap. XXV

Etenim iam tibi confeſſus ſum laus uitæ meæ dn̄e deus meus, uirtus ſalutis meæ. Sperabam aliquando in uirtute mea, quæ tamen non erat uirtus. Et cum ſic uolui currere, ubi magis ſtare credebam ibi magis cecidi: factusq; ſum magis retro & non ante, & quod credebam conſequi, magis elongatum eſt à me. Sic per multa ſimilia uires meas probans cognoſco nunc quia illuminaſti me: quoniā quod magis credidi poſſe per me, minus ſemper potui. Dicebam enim, hoc faciam, illud perficiam: nec hoc, nec illud faciebam. Aderat uoluntas, non erat facultas. Aderat facultas, non aderat uoluntas: quotiā de meis uiribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi domine deus meus pater cœli & terræ, quia non in fortitudine ſua roborabitur uir: ut glorietur ante te ſtulta præſumptio omnis carnis. Non eſt enim hominis uelle quod poſſit, aut poſſe quod uelit, uel ſcire quod uelit & poſſit: ſed potius à te greſſus hominis diriguntur, illorum, inquam, qui non à ſe, ſed à te dirigi ſe confitentur. Obſecramus itaq; per uiſcera miſericordiæ tuę, uelis domine ſaluare quod creaſti: quoniam ſi uis, potes nos ſaluare, & in tua uoluntate uirtus eſt noſtræ ſalutis.

Cap. XXVI

Recordare miſericordiæ tuæ antiquæ, qua nos à principio in benedictionibus tuę dulcedinis pręueniſti. Antequam enim naſcerer ego filius ancillæ tuæ, domine ſpes mea ab uberibus matris meę, tu me præueniſti præparans mihi ſemitas quibus incederem & uenirem ad gloriam domus tuæ: priuſquā me formares in utero nouiſti me, & antequam exirem de uulua quicquid tibi placuit præordinaſti de me. Quæ & qualia ſint in libro tuo ſcripta de me, in ſecreto conſiſtorij tui, ego quidem ignoro, unde & ualde timeo: tu uero noſti, quoniā quod ego per ſucceſſus dierum & temporū hinc ad mille annos huius temporalitatis expecto, in conſpectu æternitatis tuæ iam factum eſt: & quod futurum eſt, iam factū eſt. *Solatiſmus* Ego autem ſtans in hac nocte tenebroſa hæc ignorans, timor & tremor uenerunt ſuper me, dum uideo mihi undique imminere multa pericula, à multis quoque hoſtibus uenari, multitudineq; innumerarum miſeriarum in hac uita me circundari. Et niſi in tantis malis afforet mihi tuum adminiculum, deſperarē. Sed ſpes mihi magna ſubeſt de te mitiſſime princeps deus meus, & conſideratio multitudinis miſerationum tuarum, quæ apud te ſunt, ſubleuat mentem meam: & præcedentia ſigna miſericordiæ tuæ, quæ me antequam naſcerer præuenerunt, & nūc ſpecialiter in me effulſerunt, de futuris benignitatis tuæ melioribus & perfectioribus muneribus, quæ amicis tuis reſeruas, ſpem meam admonent: ut in te lætetur domine deus meus lætitia ſancta & uiua, qua ſemper lætificas iuuentutem meam.

Cap. XXVII

Dilexiſti enim me unice amor meus antequam diligerē te, & ad imaginē tuam creaſti me, omnibus creaturis tuis præpoſuiſti me: quam dignita-

gnitatem tunc quidē ſeruo cum nouerim te, pro-
pter quē feciſti me. Inſuper facis angelos tuos ſpi- A
ritus propter me, quibus mandaſti ut cuſtodiant
me in omnibus uijs meis, ne forte offendam ad la-
pidem pedem meū. Hi enim ſunt cuſtodes ſuper
muros ciuitatis tuæ nouæ Hieruſalem, & montes
in circuitu eius uigilantes & cuſtodientes uigilias
noctis ſuper gregem tuum: ne quando rapiat ut
leo animas noſtras dum non eſſet qui eriperet, ille
antiquus ſerpens aduerſarius noſter diabolus, qui
quaſi leo rugiens ſemper circumit quærens quem
deuoret. Hi ſunt ciues beatę ciuitatis ſupernæ Hie
ruſalem, quæ ſurſum eſt mater noſtra, in miniſteri-
um miſſi propter eos qui hæreditatē capiunt ſalu-
tis, ut eos liberent ab inimicis ſuis, et cuſtodiant in
omnibus uijs ſuis: confortent quoq; & moneāt, &
orationes filiorum tuorum offerant in conſpectu B
gloriæ maieſtatis tuæ. Diligunt nempe conciues
ſuos, per quos ſuæ ruinæ ſciſſuras inſtaurari expe
ctant. Ideoq; magna cura et uigilanti ſtudio aſſunt
nobis omnibus horis & locis, ſuccurrentes & pro
uidētes neceſſitatibus noſtris, & ſoliciti diſcurren
tes inter nos & te domine: gemitus noſtros atque
ſuſpiria referentes ad te, ut impetrent nobis faci-
lem tuæ benignitatis propiciationē, & referant ad
nos deſideratā tuæ gratiæ benedictionē. Ambu-
lant enim nobiſcū in omnibus uijs noſtris, intrant
& exeunt nobiſcum, attente conſiderantes quàm
piè, quamq; honeſte in medio prauę nationis cō-
uerſemur, quantoq; ſtudio & deſiderio quęramus
regnum tuum, & iuſtitiā eius, quantoq; timore &
tremore ſeruiamus, & exultemus tibi in lætitia
cordis noſtri. Adiuuant laborantes, protegunt
quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant uin- C
centes: congaudent gaudentibus, de te, inquam,
gaudentibus: cōpatiunť patiētibus, pro te, inquā,
patientibus. Grandis eſt eis cura de nobis. Mag-
nus eſt affectus dilectionis eorū erga nos: & hoc
totum propter honorē tuæ inæſtimabilis charita-
tis, qua dilexiſti nos. Diligunt enim quos tu dili-
gis, cuſtodiunt quos tu cuſtodis: & deſerunt quos
tu deſeris. Nec diligunt operantes iniquitatē, quo
niam & tu odiſti omnes operantes iniquitatem &
perdes omnes qui loquuntur mendaciū. Quoties
bene agimus, gaudent angeli, & triſtantur dæmo-
nes. Quoties uero à bono deuiamus, diabolū læti
ficamus, & angelos tuos ſuo gaudio defraudamus D
gaudiū eſt enim eis ſuper uno peccatore pœniten
tiam agente, ſed diabolo ſuper uno iuſto pœniten
tiam deſerente. Da igitur da pater eis ſemper gau-
dere de nobis, ut & tu ſemper per eos lauderis in
nobis: & nos cū eis in unū ouile tuū adducamur,
ut confiteamur ſimul nomini ſancto tuo, creator
hominū & angelorum. Hæc ipſe cōmemorans co
ram te, confiteor laudans te: quoniā beneficia tua
magna ſunt hæc, quibus nos honorificaſti, dans
nobis angelos tuos ſpiritus in miniſteriū noſtrū.
Dederas eñ quicquid cœli ambitu continetur: &
quaſi parua reputas hæc quę ſub cœlo ſunt, niſi ad
deres etiā ea quę ſunt ſuper cœlos. Laudent te dñe
de hoc omnes angeli tui, confiteantur tibi de hoc

omnia opera tua, & ipſi ſancti tui tibi benedicant.
O honorificentia noſtra, nos nimis honorificans
& ditans multis muneribus decoraſti. Admirabi-
le eſt enim nomen tuū domine in uniuerſa terra.
Quid eſt enim homo, quia magnificas eū, aut ap- Iob 7
ponis erga eum cor tuū? Dixiſti eñ ueritas anti-
qua, Deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominū. Nónne Prou. 8
homo putredo, & filius hominis uermis? Nónne
uniuerſa uanitas omnis homo uiuens? Et dignum
ducis ſuper huiuſmodi aperire oculos tuos, & ad-
ducere eum tecum in iudiciū? Doce me De profunda
abyſſus profundiſſima, creatrix ſapientia, quæ li- prædeſtinatio
braſti in pondere montes, & colles in ſtatera, & ne & præſcien
molem terræ tribus digitis appendiſti: Suſpende tia dei Caput
molem corporalitatis huius quam gero, tribus in- XXVIII
uiſis digitis tuis ad te, ut uideā & cognoſcā quàm
admirabile eſt nomen tuū in uniuerſa terra. Lux
antiquiſſima, quę lucebas ante omnē lucē in mon
tibus ſanctis æternitatis antiquæ, cui nuda & aper
ta erant omnia antequam fierent. Lux quæ odio
habes omnē maculam, utpote mundiſſima & im-
maculatiſſima: quæ tibi deliciæ cum homine? quę
conuentio lucis ad tenebras? Vbi enim ſunt in ho
mine deliciæ tuæ? Vbi pręparaſti tibi in me dignū
ſanctuarium maieſtatis tuæ, ad quod introiens ha
beas delicias delectationis tuæ? Mundum enim
cœnaculū decet te mundans uirtus, quæ non niſi à
mundis cordibus uideri potes, multo magis nec
haberi. In homine autem, ubi eſt templum tam
mundum ut te ſuſcipiat, qui regis mundum? Quis
poteſt facere mundum de immundo conceptum
ſemine? Nónne tu qui ſolus es mundus? Ab im-
mundo enim quis mundabitur? Nam & ſecundū
legem, quam dediſti patribus noſtris in igne com
burente montem, & in nube tegente aquam tene
broſam: quicquid tetigerit immundus, immun-
dum erit. Omnes autem nos quaſi pannus men-
ſtruatæ de maſſa corrupta & immunda uenientes,
maculam immunditiæ noſtræ, quam celare ſal-
tem tibi qui omnia uides non poſſumus, in fronti-
bus portamus: quare mundi eſſe non poſſumus,
niſi tu mundaueris, qui ſolus es mundus. Mundas
autem de nobis filijs hominum eos in quibus tibi
cōplacuit habitare: quos ab inacceſſibilibus pro-
fundis ſecretis iudiciorum incomprehenſibilium
ſapientiæ tuæ, ſemper iuſtorū licet occultorū, ſi-
ne eorum meritis prædeſtinati ante mundum, uo
caſti de mundo, iuſtificaſti in mundo & magnifi-
cas eos poſt mundum. Non omnibus autem hoc
facis, quod admirantur tabeſcentes omnes ſapien
tes terræ. Et ego domine hoc conſiderans expaue
ſco, & obſtupeſco de altitudine diuitiarum ſapien
tiæ & ſcientiæ tuæ ad quam ego non pertingo, &
incomprehenſibilia iudicia iuſtitiæ tuæ: quoniam
ex eodem luto alia quidem facis uaſa in honorem,
alia uero in contumeliam ſempiternam. Quos igi-
tur tibi elegiſti de mulris in templum ſanctum tu-
um, ipſos mundas, effundens ſuper eos aquā mun
dam, quorum nomina numerumq; tu noſti, qui ſo
lus numeras multitudinem ſtellarum, & omni-
bus eis nomina uocas: qui etiā ſcripti ſunt in libro

uitæ, qui nequaquam perire poſſunt, quibus omnia cooperātur in bonum, etiā ipſa peccata. Cum enim cadunt nō colliduntur: quia tu ſupponis manum tuā, cuſtodiens omnia oſſa eorum ut unum ex eis non conteratur. Attamen mors peccatorū peſſima, illorum, inquam, quos antequam faceres cœlum & terram, ſecundum abyſſum multam iudiciorum tuorum occultorum, ſemper autem iuſtorum, præſciuiſti ad mortem æternam: quorum dinumeratio nominum & meritorum prauorum apud te eſt, qui numerum arenæ maris dinumeraſti, & dimenſus es profundum abyſſi, quos reliquiſti in immundicijs ſuis, quibus omnia cooperātur in malum, & ipſa etiam oratio uertitur in peccatū, ut ſi etiam uſq; ad cœlos aſcenderint, & caput eorum nubes titigerit, & inter ſydera cœli collocauerint nidum ſuum, quaſi ſterquiliniū in fine perdantur.

De illis qui primo ſunt iuſti & poſtea impijſſicuntur, & econuerſo
Cap. XXIX

Magna enim ſunt hæc iudicia tua domine deus, iudex iuſte & fortis, qui iudicas æquitatem & inſcrutabilia facis & profunda, quæ cū conſidero, cōtremiſcunt omnia oſſa mea, quoniā non ſecuratur homo uiuens ſuper terra: ut ſeruiamus tibi piè & caſte cunctis diebus uitæ noſtræ in timore, & exultemus tibi cum tremore, ut non ſit ſeruitium ſine timore, neq; gaudiū ſine tremore, & non glorieī accinctus æque ut diſcinctus, neq; glorietur ante te omnis caro, ſed paueſcat & contremiſcat à facie tua, cum ignoraret homo utrū amore an odio dignus ſit, ſed in futurum omnia reſeruantur incerta. Vidimus enim multos domine & audiuimus à patribus noſtris, quod utiq; ſine magno tremore non recolo, ſine multo timore non confiteor, aſcendiſſe primitus quodāmodo uſq; ad cœlos, & inter ſydera nidum ſuū collocaſſe: poſtmodum aūt cecidiſſe uſq; ad abyſſos, & animas eorū in malis obſtupuiſſe. Vidimus ſtellas de cœlo cecidiſſe ab impetu feriētis caudæ draconis: & eos qui iacebant in puluere terræ, à facie ſubleuantis manus tuę domine mirabiliter aſcendiſſe. Vidimus uiuos morientes, & mortuos à morte ſurgentes, & eos qui inter filios dei ambulant in medio lapidum ignitorū quaſi lutum ad nihilum defluxiſſe. Vidimus lucē obtenebraſſe, & de tenebris lucē

Matt. 21

proceſſiſſe: quia publicani et meretrices pręcedūt incolas in regno cœlorum, filij autē regni ejciuntur in tenebras exteriores. Quare autē iſta omnia, niſi quia in montem illum aſcenderunt, in quē primus aſcēdit angelus, & deſcēdit diabolus? Quos autem prædeſtinaſti ipſos & uocaſti, & ſanctificaſti & mundaſti, ut dignum habitaculum ſint tuæ maieſtatis: cū quibus & in quibus ſunt tibi deliciæ ſanctæ & mundæ, in quibus tu delectaris, & lætificas iuuentutem eorum, habitās cum eis in memoria eorum, ut ipſi templum ſanctū tuum ſint, quod magnæ dignitatis & cōmendatio eſt humanitatis noſtræ.

Quòd anima fidelis ſit ſanctuarium dei
Cap. XXX

Anima eñ quā creaſti nō de te, ſed per uerbum tuum, non ex qualibet elementorum materia, ſed ex nihilo, quæ quidem rationalis, intellectualis, ſpiritalis, ſemper uiuens, ſemper in motu, quā ſignaſti lumine uultus tui, & conſecraſti uirtute lauacri tui: ita facta eſt capax maieſtatis tuæ, ut à te ſolo, & à nullo alio poſſit impleri. Quando aūt

A te habet, plenū eſt deſiderium eius: & iam nihil aliud quod deſideretur exterius reſtat. Dum aūt aliquid exterius deſiderat, manifeſtū eſt q; te non habet interius: quo habito, nihil eſt quod ultra deſideret. Cū enim ſis ſummū & omne bonū, non habet quod deſideret amplius, ſed poſſidet te omne bonū. Quòd ſi non deſiderat oēe bonū, reſtat ut deſideret aliquid quod nō eſt oēe bonū: ergo nec ſummū bonū, ergo nec deum, ſed potius creaturā. Cum autem creaturā deſiderat, cōtinuam famem habet: quia licet quod deſiderat de creaturis adipiſcaī, uacua tamen remanet, quia nihil eſt quod eam impleat niſi tu, ad cuius imaginem eſt creata. Imples autem tu eos qui nihil aliud deſiderāt præter te: & facis eos dignos te, ſanctos, beatos, imma

B culatos & amicos dei, qui omnia reputant ut ſtercora ut lucrifaciant te ſolum. Hæc eſt enim beatitudo quam homini contuliſti, hic eſt honor quo eum inter omnes creaturas, & ſuper oēes honorificaſti: ut ſit admirabile nomē tuū in uniuerſa terra. Ecce dñe deus meus ſumme, optime, omnipotentiſſime, inueni locū ubi tu habitas: quia in anima quam creaſti ad imaginē & ſimilitudinē tuam, quæ te ſolum quærit & deſiderat, quia non in illa quæ te nō quærit nec deſiderat.

Quòd neq; per ſenſus exteriores neq; interiores inueniri poteſt deus
Cap. XXXI

Ergo erraui ſicut ouis quæ perierat, quærens te exterius qui es interius: & multū laboraui quærēs te extra me, & tu habitas in me, ſi tamē ego deſiderē te. Circuiui uicos & plateas ciuitatis huius mūdi quærēs te & non inueni: quia male quærebā foris, quod erat in

C tus. Miſi nuncios meos oēes ſenſus exteriores, ut quærerē te: & non inueni, quia male quærebā. Video eñ lux mea deus qui illuminaſti me, quia malè per illos quærebā, quia tu es intus: & tamen ipſi, ubi intraueris, neſciuerunt. Nam oculi dicunt: ſi coloratus nō fuit, per nos nō intrauit. Aures dicunt: ſi ſonitū non fecit, per nos nō trāſiuit. Naſus dicit: ſi nō oluit, per me non uenit. Guſtus dicit: ſi non ſapuit, per me nō introiuit. Tactus etiā addit: ſi corpulentus non eſt, nihil me de hac re interroges. Non iſta igiī ſunt in te deus meus: nō eñ ſpeciem corporis, nō decus tēporis, nō candorē lucis, non colorē, nō dulciſſ melodiarū cantus & quæcunq; dulce ſonātia, nō florū & unguētorū uel aromatū odores, nō mella & manna guſtui delecta

D bilia, nō cætera ad tāgendū uel amplexandū amabilia, nec omnia alia ſenſibus his ſubiecta quæro, cū deū meū quæro. Abſit ut iſta crediderim deum meum, quæ etiā à brutorū ſenſibus cōprehenduntur. Et tamē cum deum meū quæro, quæro nihilominus quandam lucē ſuper omnē lucem, quā non capit oculus: quandam uocē ſuper omnem uocē, quam non capit auris: quendā odorem ſuper omnem odorē, quem non capit naris: quendā dulcorē ſuper omnē dulcorē, quē nō capit guſtus: quendam amplexū ſuper omnē amplexū, quē nō capit tactus. Iſta eñ lux fulget, ubi locus non capit: iſta uox ſonat, ubi ſpūs non rapit: odor iſte redolet, ubi flatus non ſpargit: ſapor iſte ſapit, ubi non eſt edacitas: amplexus iſte tangitur, ubi nō diuellitur.

Hic eſt

Hic eſt deus meus, & non æſtimabitur alius ad il-
lum. Hoc quæro cũ deũ meum quæro, iſtud amo A
cum deũ meum amo. Sero te amaui pulchritudo
tam antiqua, & tã noua, ſero te amaui: & tu intus
eras, & ego foris, & ibi te quærebam, & in iſta for
moſa quæ feciſti deformis irruebã. Mecũ eras, &
ego tecũ non erã. Ea me tenebant longe à te, quæ
eſſe non poterant niſi in te. Circũibam enim om-
nia quęrens te, & propter omnia derelinquẽs me.
Interrogaui terrã ſi eſſet deus meus, & dixit mihi
quòd non: & omnia quæ ea ſunt, hoc idẽ confeſſa
ſunt. Interrogaui mare & abyſſos, & reptilia quæ
in eis ſunt: & reſpõderunt, Non ſumus deus tuus,
quære ſuper nos eum. Interrogaui flabilẽ aerem:
& inquit uniuerſus aer cum omnibus incolis ſuis,
Fallitur Anaximenes, non ſum ego deus tuus. In-
terrogaui cœlum, ſolem, lunã, & ſtellas: Neq; nos B
ſumus deus tuus, inquiũt. Et dixi omnib. quæ cir-
cumſtant fores carnis meæ, Dixiſtis mihi de deo
meo quod uos nõ eſtis, dicite mihi de illo aliquid.
Et clamauerunt omẽs uoce grandi, Ipſe fecit nos.
Interrogaui proinde mundi molẽ. Dic mihi ſi es
deus meus, an non? Et reſpondit uoce forti: Non
ſum, inquit, ego, ſed per ipſum ſum ego: quẽ quæ-
ris in me, ipſe fecit me, ſuper me quære eũ, qui re-
git me, qui fecit te. Interrogatio creaturarũ, pro-
funda eſt cõſideratio ipſarũ: reſponſio earũ, atteſta
tio ipſarũ de deo, quoniã omnia clamãt, deus nos
Rom. 1 fecit: quoniã ut ait Apoſtolus, Inuiſibilia Dei per
ea quæ facta ſunt à creatura mundi intellecta con
ſpiciũtur. Et redij ad me, & intraui in me: & aio ad
me, Tu quis es? Et reſpõdi mihi, Homo rationalis C
& mortalis, Et incepi diſcutere quid hoc eſſet: &
dixi, Vnde hoc tale animal domine deus meus?
Vnde niſi abs te? Tu feciſti me & nõ ego ipſe me.
Quis tu? Tu per quem uiuo ego, tu per quẽ uiuũt
omnia. Quis tu? Tu domine deus meus uerus, &
ſolus omnipotens, & æternus, & incomprehenſi-
bilis, & immenſus, qui ſemper uiuis & nihil mori-
tur in te. immortalis enim es, habitans æternitatẽ,
mirabilis oculis angelorum, inenarrabilis, imper-
ſcrutabilis & innominabilis, Deus unus & uerus,
terribilis & fortis, neſciens principiũ, neq; finem,
principium omnium atq; finis, qui es ante primor
dia ſeculorum, & ante omnes ſeculorũ origines.
Tu es deus meus, & dominus omnium bonorum D
quæ creaſti: & apud te omniũ ſtabilium ſtant cau-
ſæ, & omnium mutabilium apud te immutabiles
ſtant & manent origines, & omniũ rationalium.
& irrationalium atq; temporaliũ ſempiternæ ui-
uunt rationes. Dic mihi ſupplici ſeruo tuo Deus
meus, dic miſericors miſero tuo, dic quæſo per mi
ſerationes tuas, Vnde hoc tale animal niſi à te de-
us? An quiſquã ſeſe faciendi erit artifex? An ali-
unde q; à te trahitur eſſe & uiuere? Nónne tu es
ſummũ eſſe, à quo eſt omne eſſe? Quicquid enim
eſt, à te eſt: quia ſine te nihil eſt. Nónne tu es fons
uitæ à quo fluit omnis uita? Quicquid enim uiuit,
per te uiuit: quia ſine te nihil uiuit. Tu ergo domi-
ne omnia feciſti. Quæro, quis fecit me? Tu domi-
ne feciſti me, ſine quo factum eſt nihil. Tu factor
meus, ego opus tuũ. Gratias tibi ago domine de-
us meus, per quẽ uiuo ego, & per quẽ omnia ui-
uunt, quoniã feciſti me. Gratias tibi plaſmator me
us, quia manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt
me. Gratias tibi lux mea, quoniã illuminaſti me,
& inueni te & me: ubi inueni me, ibi cognoui me:
ubi inueni te, ibi cognoui te: ubi autẽ cognoui te,
ibi illuminaſti me. Gratias tibi lux mea quoniã il-
luminaſti me. Quid eſt q̃d dixi, cognoui te? Nón-
ne tu es deus incõprehenſibilis & immenſus, rex
regũ, & dominus dominantiũ, qui ſolus habes im-
mortalitatẽ & lucẽ habitas inacceſſibilẽ, quẽ nul-
lus hominũ uidit, ſed nec uidere poteſt? Nonne tu
es deus abſcõditus & imperſcrutabilis maieſtatis,
ſolus tuijpſius maximus cognitor & mirabilis cõ
templator? Quis enim cognouit quod nunq; ui-
dit? Dixiſti eñ in ueritate tua, Nõ uidebit me ho- Exod. 33
mo & uiuet. Dixit & præco tuus per ueritatẽ tuã, Ioan. 1
Deũ nemo uidit unq;. Quis ergo cognouit quod
nunq; uidit? Dixit etiã ueritas tua, Nemo nouit fi- Matt. 11
lium niſi pater, neq; patrẽ quis nouit niſi filius. So-
la trinitas tua ſoli ſibi integre nota eſt, quæ exupe-
rat omnẽ ſenſum. Quid eſt ergo quod dixi homo
uanitati ſimilis, quia cognoui te? Quis eñ cogno
uit te, niſi tu te? Tu quippe ſolus deus omnipotẽs,
ſuperlaudabilis, & ſupergloriosus, & ſuperexalta
tus, & altiſſimus, et ſupereſſentialis in ſanctiſſimis
& diuiniſſimis eloquijs nominaris: q̃m ſuper om
nem eſſentiã intelligibilẽ ſiue intellectualem atq;
ſenſibilẽ, & ſuper omne nomen quod nominat,
nõ ſolũ in hoc ſeculo, ſed etiã in futuro, ſupereſſen
tialiter, & ſuperintelligibiliter eſſe dignoſceris:
quoniã ſupereſſentiali & occulta diuinitate, ſuper
omnẽ rationẽ, intellectum & eſſentiã inacceſſibi-
liter & imperſcrutabiliter habitas in teipſo, ubi
lux inacceſſibilis, & lumen imperſcrutabile & in-
cõprehẽſibile & inenarrabile, ad quod nõ attin-
git aliquod lumẽ, quoniã incontẽplabile & inuiſi
bile & ſuperrationale & ſuperintelligibile & ſu-
perinacceſſibile & ſuperincõmutabile & ſuperin
cõmunicabile creditur, quod nullus unq; angelorũ
uel hominum uidit, ſed nec uidere poteſt. Hoc eſt
cœlũ tuũ domine, cœlum celans ſuperarcanũ, ſu-
perintelligibile, ſuperrationale, & ſupereſſentiale
lumẽ, de quo dicitur, Cœlũ cœli domino. Cœlum Pſal. 113
cœli cui terra eſt omne cœlũ, quia ſupermirabili-
ter exaltatũ eſt ſuper omne cœlũ, ad quod etiã ter-
ra eſt ipſum cœlũ empyreũ: hoc enim eſt cœlũ cœ
li domino, quia nulli notũ niſi domino. Ad quod
nemo aſcendit niſi qui de cœlo deſcẽdit, quia ne-
mo nouit patrẽ, niſi filius & eorũ ſpiritus: & nemo
nouit filiũ niſi pater & eorũ ſpiritus. Soli quidẽ ti-
bi trinitas integre nota es, trinitas ſancta, trinitas
ſupermirabilis, & ſuperinenarrabilis, & ſuperin-
ſcrutabilis, & ſuperinacceſſibilis, ſuperincõprehẽ
ſibilis, ſuperintelligibilis, ſupereſſentialis, ſupereſ-
ſentialiter exuperans omnẽ ſenſum, omnẽ ratio-
nẽ, omnẽ intellectũ, omnẽ intelligentiã, omnem
eſſentiam ſupercœleſtium animorum: quã neq; di
cere, neq; cogitare, neq; intelligere, neq; cognoſ-
cere poſſibile eſt, etiã oculis angelorũ. Vnde er-

go cognoui te domine deus altiſſime ſuper omnē
terram, ſuper omne cœlum, quem neq; Cherubin
perfecte cognoſcunt neq; Seraphin: ſed alis con-
templationum ſuarum uelatur facies ſedēti ſuper
ſolium excelſum & eleuatum, clamantes & dicen
tes, Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus exer-
cituum, plena eſt omnis terra gloria tua. Expauit
Iſa. 6 Propheta & dixit, Væ mihi quia tacui, qa uir pol-
lutus labijs ego ſum: & expauit cor meum, & dixi,
Væ mihi quia non tacui, quia uir pollutus labijs
ego ſum: ſed dixi, cognoui te. Veruntamen domi-
ne uæ tacentibus de te, quoniā loquaces muti fiūt
ſine te. Et ego domine deus meus nō tacebo, quo-
niam feciſti me, & illuminaſti me: & inueni me, &
cognoui te, quoniam illuminaſti me. Sed qualiter
cognoui te? Cognoui te in te. Cognoui te non ſi-
cut tibi es, ſed cognoui te ſicut mihi es: & non ſine
te, ſed in te, quia tu es lux quæ illuminaſti me. Si-
cut enim tibi es, ſoli tibi cognitus es: ſicut mihi es,
ſecundum gratiam tuam & mihi cognitus es. Sed
quid mihi es? Dic mihi miſericors famulo tuo mi-
ſero, dic mihi per miſerationes tuas, quid mihi es?
Pſal. 34 Dic animæ meæ, Salus tua ego ſum. Noli abſcon-
dere à me faciem tuam, ne moriar: ſine me loqui
apud miſericordiā tuam, me terram & cinerem, ſi-
ne me loqui apud miſericordiam tuam, quoniam
miſericordia tua magna eſt ſuper me. Loquar eñ
ad deum meum cum ſim puluis & cinis. Dic mihi
ſupplici tuo, dic mihi miſericors miſero tuo, dic
per miſerationes tuas, Quid mihi es? Et intonaſti
deſuper uoce grandi in interiorem aurem cordis
mei, & rupiſti ſurditatem meam, & audiui uocem
tuam, & illuminaſti cæcitatem meam, & uidi lu-
cem tuam, & cognouiſti quoniam deus meus es
tu. Propterea dixi, quòd cognoui te. Cognoui e-
nim te, quoniam deus meus es tu. Cognoui te ſo-
lum uerū deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.
Erat enim tempus quando non cognoſcebam te.
Væ tempori illi quando nō cognoſcebam te. Væ
cæcitati illi quando non uidebam te. Væ ſurditati
illi quando nō audiebam te. Cæcus & ſurdus, per
formoſa quę feciſti deformis irruebam: & mecum
eras, & tecum non eram: & ea me tenebant longe
à te, quæ non eſſent niſi eſſent in te. Illuminaſti me
lux mūdi, & uidi te, & amaui te. Nemo quippe te
amat, niſi qui te uidet: & nemo te uidet, niſi qui te
amat. Sero te amaui pulchritudo tam antiqua &
tam noua, ſero te amaui. Væ tempori illi quando
XXXII non amaui te. Gratias tibi ago lux mea quæ illu
minaſti me, & cognoui te. Qualiter cognoui te?
Cognoui te ſolum deum uiuum & uerum creato-
rem meum. Cognoui te creatorē cœli & terræ ui-
ſibilium omniū & inuiſibiliū, Deum uerum om-
nipotentem, immortalem & inuiſibilem, incir-
cumſcriptū, interminabilē, æternū, inacceſſibilē,
incōprehenſibilem, imperſcrutabilem, incōmuta
bilem, immenſum, infinitū, principiū omniū uiſi-
bilium & inuiſibiliū creaturatū, per quem omnia
facta ſunt, per quē cuncta ſubſiſtūt elementa. Cu-
ius maieſtas ſicut principium nunquā habuit, ſic
nec deſinet in æternū. Cognoui te unum ſolū ue-
rum Deum æternum patrem & filium & ſpiritum
A ſanctum, tres quidem perſonas, ſed unā eſſentiā:
omnino ſimplicem indiuiſamq; naturam. Et pa-
trem à nullo, filium à patre ſolo, & ſpiritumſanctū
pariter ab utroq;: abſq; initio, ſemper & ſine fine
deum trinum & unum ſolum & uerum Deū om-
nipotentem, unū uniuerſorū principium, creato-
rem omnium uiſibilium & inuiſibilium, ſpiritali-
um & temporaliū, qui tua omnipotenti uirtute ſi-
mul ab initio tēporis utramq; de nihilo condidiſti
creaturā ſpiritalem & corporalē, angelicā uideli-
cet & mundanam, ac deinde humanam quaſi cō-
munem ex corpore & ſpiritu conſtitutā. Cogno-
ui te, et confiteor te deum patrem ingenitū, te filiū
à patre genitum, te ſpiritūſanctum paracletū neq;
B genitum neq; ingenitum, ſanctam & indiuiduam
trinitatem in tribus coæqualibus perſonis cōſub-
ſtantialibus & coæternis, trinitatem in unitate, &
unitatē in trinitate, corde credens ad iuſtitiam, &
ore confitens ad ſalutem: cognoui te uerum Deū
& dominū noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei
unigenitum, creatorem, ſaluatorē & redempto-
rem meū & totius humani generis, quē confiteor
ex patre genitū ante ſecula, deum de deo, lumen
de lumine, deum uerū de deo uero, non factū, ſed
genitū, conſubſtantialem & coæternū patri & ſpi
rituiſancto, per quē omnia facta ſunt à principio:
firmiter credens, & ueraciter cōfitens te deū uni-
genitum Ieſum Chriſtū, propter ſalutem hominū
à tota trinitate cōmuniter incarnatum, & ex Ma-
C ria perpetua uirgine ſpirituſſancti cooperatione
conceptū, uerum hominem factū ex anima ratio-
nali, & humana carne ſubſiſtentē. Qui cū ſecun-
dum diuinitatē unigenitus dei impaſſibilis ſis pa-
riter & immortalis, propter nimiā dilectionē tuā
qua dilexiſti nos, idem ipſe Dei filius ſecundū hu-
manitatē factus es paſſibilis & mortalis. Qui pro-
pter ſalutē humani generis unice fili Dei in ligno
crucis pati dignatus es paſſionem & mortem, ut
nos à morte perpetua liberares: atq; ad inferos ubi
ſedebant in tenebris patres noſtri, author luminis
deſcendiſti, & die tertia glorioſus uictor ab inferis
ad ſuperos reſurrexiſti, reſumens ſacrum corpus,
quod pro peccatis noſtris mortuū iacuerat in ſe-
pulchro, & uiuificans ſecundū ſcripturas die ter-
D tia, ut ipſum in patris dextera collocares. Aſſum-
pta nanq; tecum ex inferis captiuitate quā capti-
uauerat antiquus hoſtis, humani generis inimi-
cus, uerus Dei filius cū noſtra carnis ſubſtantia, id
eſt, cū anima & carne humana ex uirgine glorio-
ſa aſſumpta, ſuper omnes cœlos aſcendiſti, tran-
ſcendens omnes ordines angelorū: ubi ſedes ad
dexterā dei patris, ubi eſt fons uitæ, & lumen inac
ceſſibile, & pax Dei quæ exuperat omnē ſenſum.
Ibi te deum uerū & hominē Ieſum Chriſtū adora-
mus & credimus, confitentes te patrē habere deū,
indeq; uenturum iudicem in fine ſeculi expecta-
mus, ut iudices uiuos & mortuos, & reddas om-
nibus, bonis & malis ſecundū opera ſua, quæ ope
rati ſunt in hac uita, uel præmiū, uel ſupplicium,
prout unuſquiſq; dignus fuerit requie uel ęrūna.

Reſurgens

Reſurgent enim in illa die à uoce uirtutis tuæ om-
nes homines, quotquot humanam animam ac- A
ceperunt, in carne ſua quam hic habuerunt, ut to-
tus homo pro meritis, uel gloriã ſuſcipiat, uel ge-
hennam. Tu es ipſa uita & reſurrectio noſtra, quẽ
ſaluatorem expectamus dominũ Ieſum Chriſtũ,
qui reformabit corpus humilitatis noſtræ confi-
guratum corpori claritatis ſuæ. Cognoui te deum
& unum ſpiritum ſanctum patris & filij, ab utroq;
pariter procedentem, cõſubſtantialem & coæter-
num patri & filio, paracletum & aduocatum no-
ſtrum, qui ſuper eundem deum & dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum in columbæ ſpecie deſcen
diſti, & ſuper apoſtolos in linguis igneis apparui-
ſti. Qui & omnes ſanctos & electos Dei à princi-
pio tuæ gratiæ munere docuiſti, & ora propheta- B
rum, ut enarrarent mirabilia regni Dei aperuiſti,
qui ab omnibus ſanctis Dei cum patre & filio ſi-
mul adoraris & glorificaris. Inter quos & ego fi-
lius ancillæ tuæ toto corde meo glorifico nomen
tuũ, quoniam illuminaſti me. Tu enim es uera lux,
lumen ueridicũ, ignis dei & magiſter ſpirituũ, qui
unctione tua doces nos omnem ueritatẽ ſpiritus
ueritatis, ſine quo impoſſibile eſt placere Deo,
quoniã tu ipſe deus es ex deo, & lux de luce proce
dens à patre luminũ ineffabiliter, à ſuo filio domi-
no noſtro Ieſu Chriſto, quibus cõſubſtantialis &
coæqualis & coæternus exiſtens, in unius trinita-
tis eſſentia ſupereſſentialiter conglorìaris & con-
regnas. Cognoui te unum deũ uiuum & uerũ pa- C
trem, & filiũ & ſpiritũſanctum, trinum quidem in
perſonis, ſed unũ in eſſentia, quem confiteor, ado-
ro & glorifico toto corde meo uerum deum, ſolũ
ſanctum, immortalem, inuiſibilem, incõmutabi-
lem, inacceſſibilem, imperſcrutabilem, unũ lumẽ,
unum ſolem, unũ panem, unam uitam, unum bo-
num, unũ principium, unum finem, unum crea-
torem cœli & terræ, per quem omnia uiuunt, per
quem omnia ſubſiſtunt, per quem omnia guber-
nantur, reguntur & uiuificãtur, quæ in cœlis ſunt,
& quæ in terris, & quæ ſub terra, præter quem nõ
eſt deus in cœlo & in terra. Sic cognoui te domi-
ne deus, cognitor meus, ſic cognoui te. Cognoui
te per fidem tuã quam inſpiraſti mihi, lux mea, lu-
men oculorũ meorũ domine deus meus ſpes om-
nium finium terræ, gaudium lætificans iuuentu-
tem meam, & bonũ ſuſtentans ſenectutem meã. D
In te enim domine iubilant omnia oſſa mea dicen
Pſal. 85 tia, Domine quis ſimilis tibi? Quis ſimilis tibi in
dijs domine, non quẽ fecit manus hominum, ſed
Pſal. 113 qui feciſti manus hominum. Simulacra gentiũ ar-
gentum & aurũ opera manuũ hominum. Non ſic
Pſal. 95 operator hominũ. Omnes dij gentium dæmonia,
dominus autẽ cœlos fecit. Dominus ipſe eſt deus.
Hier. 10 Dij qui non fecerunt cœlũ & terrã, pereant de cœ
lo & de terra: deum qui creauit cœlum & terram,
De confeſſione propria uilitatis. XXXIII coeli & terra benedicãt. Quis ſimilis tibi etiam
in dijs domine, quis ſimilis tibi, magnificus in ſan-
ctitate, terribilis atq; laudabilis & faciens mirabi-
lia? Sero te cognoui lumen uerum, ſero te cogno-
ui. Erat aũt nubes magna & tenebroſa ante ocu-
los uanitatis meæ, ita ut uidere non poſſem ſolem
iuſtitiæ & lumen ueritatis: inuoluebar in tenebris
filius tenebrarũ, tenebras meas amabam, quia lu-
men non cognoſcebã. Cæcus eram, & cæcitatem
amabam: & ad tenebras per tenebras ambulabã.
Quis inde me eduxit, ubi eram homo cæcus ſe-
dens in tenebris & umbra mortis? Quis accepit
manũ meã ut inde me educeret? Quis eſt ille illu-
minator meus? Non quærebã eum, & ipſe quæſi-
uit me, non uocabam eum, & ipſe uocauit me.
Quis eſt ille? Tu es domine deus meus miſericors
& miſerator, pater miſericordiarũ, & deus totius
conſolationis: Tu ſancte domine deus meus, quẽ
cõfiteor toto corde meo gratias agẽs nomini tuo.
Non te quærebã, tu me quæſiuiſti, non te inuoca-
bam, tu me uocaſti. Vocaſti enim me nomine tuo,
intonaſti deſuper uoce grandi in interiorem au-
rem cordis mei: Fiat lux, & facta eſt lux: & diſceſ-
ſit nubes magna, & liquefacta eſt nubes tenebro-
ſa, quæ operuerat oculos meos, & uidi lucem tuã,
& cognoui uocem tuã: & dixi, Vere domine tu
es deus meus qui eduxiſti me de tenebris & um-
bra mortis, & uocaſti me in admirabile lumen
tuũ, & ecce uideo. Gratia tibi illuminator meus.
Et conuerſus ſum & uidi tenebras in quibus fue-
ram, & abyſſum tenebroſam in qua iacueram, &
contremui, & expaui: & dixi, Væ uæ tenebris meis
in quibus iacui. Væ uæ cæcitati illi in qua uidere
non poteram lumen cœli. Væ uæ præteritæ igno-
rantiæ meæ, quando non cognoſcebam te domi-
ne. Gratias tibi ago illuminator & liberator meus,
quoniã illuminaſti me & cognoui te. Sero cogno
ui te ueritas antiqua, ſero te cognoui ueritas æter-
na. Tu eras in lumine, & ego in tenebris, & nõ co
gnoſcebam te: quia illuminari non poteram ſine
te, & non eſt lux extra te. Sancte ſanctorũ deus Conſideratio diuinæ maieſtatis XXXIIII
inæſtimabilis maieſtatis, deus deorũ & dominus
dominorũ mirabilis, inenarrabilis, inexcogitabi-
lis, quem contremiſcunt in cœlo angelicæ pote-
ſtates, quẽ adorant omnes dominationes & thro-
ni, & omnes uirtutes pauent à conſpectu tuo, cu-
ius potentiæ & ſapientiæ nõ eſt numerus, qui fun-
daſti mundũ ſuper nihilum, & mare colligaſti in
aere quaſi in utre: omnipotentiſſime, ſanctiſſime,
fortiſſime Deus ſpirituũ uniuerſæ carnis, à cuius
conſpectu fugit cœlũ & terra, ad cuius nutũ om-
nia ſe ſubijciunt elementa, te adorent & glorificẽt
omẽs creaturæ tuæ. Et ego filius ancillæ tuæ per
fidem tuã flecto ceruicẽ cordis mei ſub pedibus
maieſtatis tuæ, gratias agens quoniã dignatus es
per tuam miſericordiã illuminare me. Lumen ue-
rum, lumen ſanctũ, lumen delectabile, lumen ad-
mirabile, lumen ſuperlaudabile: quod illuminat
omnem hominem uenientẽ in hunc mundum, &
etiam oculos angelorum. Ecce uideo, gratias ago.
Ecce uideo lumen cœli, interlucet oculis mentis
meæ radius deſuper à facie luminis tui, & lætificat
omnia oſſa mea. O ſi perficeretur in me. Auge quæ-
ſo luminis author, auge quæſo quod interlucet in
me. Dilatetur obſecro, dilatetur ex te. Quid eſt hoc
quod ſentio? quis eſt ignis qui calefacit cor meũ?

quæ eſt lux quæ irradiat cor meum? O ignis qui
ſemper ardes, & nunquã extingueris, accẽde me. A
O lux quæ ſemper luces & nunquam obſuſcaris,
illumina me. O utinam arderem ex te. Ignis ſancte
quàm dulciter ardes, quàm ſecrete luces, quàm deſide
ranter aduris. Væ his qui non ardent ex te, uæ illis
qui non illuminantur ex te. O lumen ueridicũ, il-
luminans omnem mundũ, cuius lux implet mun-
dum. Væ cæcis oculis qui te non uident, ſol illu-
minans cœlũ & terrã. Væ caligantibus oculis qui
te uidere non poſſunt: uæ auertentibus oculis, ut
uideant ueritatẽ: uæ non auertentibus, ut non ui-
deant uanitatẽ. Nequeunt enim oculi aſſueti tene
bris ſummæ ueritatis radios intueri, nec ſciunt de
lumine aliquid æſtimare, quorũ eſt in tenebris ha
bitatio. Tenebras uident, tenebras diligunt, tene-
bras approbant: de tenebris euntes in tenebras B
neſciunt ubi corruãt. Miſeri qui neſciũt quid amit
tant, & miſeriores utiq; qui ſciũt quid amittũt: qui
cadunt apertis oculis, & deſcendunt in infernũ ui
uentes. O lux beatiſſima, quæ non niſi à purgatiſ-
Matt. 5 ſimis oculis uideri potes. Beati mũdo corde, quo-
niam ipſi deũ uidebunt. Munda me mundans uir-
tus, ſana oculos meos, ut ſanis oculis te contem-
pler, quẽ non niſi ſani oculi intuentur. Aufer quæ-
ſo ſquamas caliginis antiquæ radio tuæ illumina-
tionis ſplendor inacceſſibilis: ut te uidere ualeã ir-
reuerberatis obtutibus, & in lumine tuo uideã lu-
men. Gratias tibi ago lux mea, ecce uideo. Dilate-
Pſal. 118 tur obſecro uiſus meus domine ex te. Reuela ocu-
los meos ut conſiderẽ mirabilia de lege tua, qui es C
mirabilis in ſanctis tuis. Gratias tibi ago lumẽ me-
um, ecce uideo, ſed per ſpeculum in ænigmate: ſed
quando facie ad faciẽ? Quando ueniet dies lætitiæ
& exultatiõis, in qua ingrediar in locũ tabernacu-
li admirabilis uſq; ad domũ dei, ut uideam uiden-
tem me facie ad faciẽ, & ſatietur deſideriũ meum?

De deſiderio & ſiti animæ in deum XXXV

Quẽadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aqua-
rũ, ita deſiderat anima mea ad te deus. Sitiuit ani-
ma mea ad te deum fortẽ uiuum, quando ueniã &
apparebo ante faciẽ tuã? O fons uitæ uena aquarũ
uiuentiũ quãdo ueniam ad aquas dulcedinis tuæ?
De terra deſerta inuia & inaquoſa, ut uideã uirtu-
tem tuã & gloriam tuã, & ſatiem ex aquis miſeri-
cordiæ tuæ ſitim meã? Sitio domine, fons uitæ, ſa-
tia me, ſitio domine: ſitio te deũ uiuũ. O quãdo ue- D
niam & apparebo domine ante faciẽ tuã? Putáſne
uidebo diẽ illam, diẽ, in quã, iocũditatis & lætitiæ,
diem quam fecit dominus, ut exultemus & læte-
mur in ea? O dies præclara & pulchra, neſciẽs ue-
ſperũ, non habẽs occaſum: in qua audiã uocẽ lau-
dis, uocem exultationis & confeſſionis: in qua au
diam, Intra in gaudiũ domini tui, intra in gaudiũ
ſempiternũ, in domũ domini dei tui: ubi ſunt ma-
gna & inſcrutabilia & mirabilia, quorũ nõ eſt nu-
merus. Intra in gaudiũ ſine triſtitia, quod continet
æternam lætitiam, ubi erit omne bonũ, & non erit
aliquod malũ: ubi erit quicquid uoles, & non erit
quicquid noles: ubi erit uita uitalis, dulcis & ama-
bilis: ſemperq; memorialis: ubi non erit hoſtis im-
pugnans, nec ulla illecebra, ſed ſumma & certa ſe-
curitas, ſecura tranquillitas, & tranquilla iocundi-
tas, iocunda felicitas, fœlix æternitas, æterna bea-
titudo, & beata trinitas, & trinitatis unitas, & uni-
tatis deitas, & deitatis beata uiſio, quæ eſt gaudiũ
domini dei tui. O gaudium ſuper gaudium, gau-
dium uincens omne gaudium, extra quod nõ eſt
gaudium, quando intrabo in te, ut uideam Deum
meũ qui habitat in te? Ibi & uidebo uiſionem hãc
grãdem. Quid eſt quod me detinet? Heu me, quia
incolatus meus prolõgatus eſt: heu me quamdiu
dicetur mihi, Vbi eſt deus tuus? quamdiu dicetur
mihi, expecta, reexpecta? Et nunc quæ eſt expe-
ctatio mea? Nónne tu domine deus meus? Salua- Philip. 3
torẽ expectamus dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ,
qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configu
ratũ corpori claritatis ſuæ. Expectamus dominũ
quando reuertatur à nuptijs, ut inducat nos ad ſu-
as nuptias. Veni domine & noli tardare. Veni do
mine Ieſu Chriſte, ueni uiſitare nos in pace, ueni
& educ uinctos de carcere, ut lætemur coram te
corde perfecto. Veni ſaluator noſter, ueni deſide-
ratus cunctis gentibus, oſtende faciem tuã & ſalui
erimus. Veni lux mea, redẽptor meus, educ de car
cere animã meã ad cõfitendũ nomini ſancto tuo.
Quãdiu miſer iactabor in fluctibus mortalitatis
meæ, clamans ad te domine, & non exaudis? Au-
di clamantẽ domine de hoc magno, & adduc me
ad portũ fœlicitatis æternæ. Qui de periculo ma-
ris huius educti ad te deum portũ tutiſſimũ perue
nire meruere, ó uere fœlices qui de pelago ad li-
tus de exilio ad patriã, de carcere ad palatiũ perue
nerunt, optata iam quiete beati: qui brauium illud
perpetuæ gloriæ quod hic per multas tribulatio-
nes quæſierunt, iam fœlici iocunditate adepti, læ-
tantur in perpetuũ. O uere beati, ó terq; quaterq;
beati: qui iam omniũ malorum exuti, ſecuri de ſua
immarceſcibili gloria ad regnũ decoris peruenire
meruerunt. O æternũ regnum, regnũ omniũ ſecu-
lorum, ubi lumen indeficiens, & pax dei quæ ex-
uperat omnẽ ſenſum, in quo ſanctorũ animæ re-
quieſcunt, & lætitia ſempiterna ſuper capita eo-
rum: gaudiũ & exultationẽ obtinebunt, & fugiet
dolor & gemitus. O quàm glorioſum eſt regnum in
quo tecũ domine regnant omnes ſancti, amicti lu
mine ſicut ueſtimẽto, habẽtes in capite ſuo coro-
nã de lapide precioſo. O regnũ beatitudinis ſempi
ternæ, ubi tu dñe ſpes ſanctorũ & diadema gloriæ,
facie ad faciẽ uideris à ſanctis, lætificãs eos undiq;
in pace tua quæ exuperat omnẽ ſenſum. Ibi gau-
diũ infinitũ, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore,
uia ſine labore, lux ſine tenebris, uita ſine morte,
omne bonũ ſine omi malo: ubi iuuẽtus nunquàm ſe-
neſcit, ubi uita terminũ neſcit, ubi decor nunquàm pal-
leſcit, ubi amor nunquàm tepeſcit, ubi ſanitas nunquã
marceſcit, ubi gaudiũ nunquã decreſcit, ubi dolor
nunquã ſentit, ubi gemitus nunquàm audit, ubi triſte
nihil uidet, ubi lætitia ſemper habet, ubi malũ nul
lum timet, quoniã ibi ſummũ bonum poſſidetur,
quod eſt uidere ſemper faciẽ domini uirtutũ. Fœli
ces igit qui de naufraga uita præſenti ad tãta gau-
dia iam peruenire meruerũt. Infœlices heu nos &
miſeri

miſeri,qui per huius maris magni fluctus procel-
loſasq; uoragines nauem trahimus,ignorantes an A
ad portum ſalutis peruenire ualeamus: infœlices,
inquam,quorum eſt uita in exilio,uia in periculo,
finis in dubio,neſciẽtes finẽ noſtrũ quia omnia in
futurũ reſeruantur incerta.Adhuc in pelagi flucti
bus uerſamur, ſuſpirantes ad te portum maris. O
patria noſtra,patria ſecura,à lõge te uidemus. Ab
hoc mari te ſalutamus, ab hac ualle ad te ſuſpira-
mus:& nitimur cum lachrymis ſi quo modo ad te
perueniamus.Spes humani generis Chriſte deus
de deo,refugium noſtrum & uirtus, cuius lumẽ à
longe inter caliginoſas nebulas ſuper maris ꝓcel-
las, quaſi ſtellæ maris radius oculos noſtros irra-
diat,ut dirigamur ad te portum.Guberna domine
nauem noſtrã tua dextera,clauo crucis tuæ,ne pe- B
reamus in fluctibus, ne nos demergat tẽpeſtas a-
quæ,ne abſorbeat nos profundam:ſed uirtute cru
cis tuæ trahe nos ab hoc pelago ad te ſolamẽ uni-
cum noſtrum,quem à longe quaſi ſtellam matuti
nam & ſolem iuſtitiæ uix lachrymantibus oculis
in litore cœleſtis patriæ nos expectantem uide-
mus.En ad te clamamus redempti tui,ſed & nunc
Pſal.64 exules tui,quos precioſo ſanguine redemiſti. Ex-
audi nos deus ſalutaris noſter, ſpes omnium finiũ
terræ,& in mari longe. In mari turbulento uerſa-
mur, tu in litore ſtans aſpicis pericula noſtra: ſal-
uos nos fac propter nomẽ tuum. Da nobis domi-
ne inter Scyllam & Charybdin ita tenere mediũ,
ut utroq; periculo euitato ſalua naue & mercibus C
XXXVI ſecuri perueniamus ad portum. Cum ergo per-
uenerimus ad te ſapientię fontem,ad te lumen in-
deficiens,ad te lucem inextinguibilem, ut te non
iam per ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad faciẽ
uideamus: tunc ſatiabitur in bonis deſiderium no
ſtrum,quia nihil erit exterius quod deſideretur ni
ſi tu domine ſummũ bonũ, qui eris præmium bea
torum, & diadema decoris eorũ, & lætitia ſempi-
terna ſuper capita eorum, pacificans eos intus &
extra in pace tua quæ exuperat omnẽ ſenſum. Ibi
uidebimus, amabimus & laudabimus. Videbi-
Pſal.35 mus in lumine tuo lumẽ tuum.Quoniam apud te
eſt fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen.
Quale aũt lumen? Lumen immẽſum,lumẽ incor-
poreũ,incorruptibile,incõprehẽſibile, lumen in-
deficiẽs,lumẽ inextinguibile, lumẽ inacceſſibile,
lumẽ increatũ,lumen ueridicũ,lumẽ diuinũ quod D
illuminat oculos angelorũ,quod lætificat iuuẽtu-
tem ſanctorũ,q̃d eſt lumẽ luminũ & fons uitæ, q̃d
es tu domine deus meus. Tu es quippe lumen, in
cuius lumine uidebimus lumen: te ſcilicet in te, in
ſplendore uultus tui,quãdo te uidebimus facie ad
faciẽ. Quid eſt uidere facie ad faciẽ, niſi quod ait
1 Cor.13 Apoſtolus, cognoſcere ſicut & cognitus ſum, co-
gnoſcere ueritatẽ tuã & gloriã tuã, hoc eſt cogno-
ſcere faciẽ tuã? Cognoſcere patris potentiã, filij ſa
pientiã, ſpiritusſancti clementiã, ipſius ſummæ tri
nitatis unã & indiuiduã eſſentiã. Videre em̃ faciẽ
dei uiui, hoc eſt ſummũ bonũ, gaudiũ angelorum
atq; omniũ ſanctorũ, præmiũ uitæ æternæ, gloria
ſpirituũ, lętitia ſempiterna, corona decoris, brauiũ

fœlicitatis, requies opulẽta, pulchritudo pacis, in-
A timum & externũ gaudiũ, paradiſus dei, Hieruſa-
lẽ cœleſtis, uita beata, plenitudo beatitudinis, gau
diũ ęternitatis, pax dei quę ſuperat omnẽ ſenſum.
Hęc eſt plena beatitudo, & tota glorificatio homi
nis, uidere faciẽ dei ſui, uidere eũ qui fecit cœlũ &
terram, uidere eũ qui fecit eum, qui ſaluauit eũ, &
qui glorificauit eum. Videbit eum cognoſcendo,
amabit diligendo, laudabit poſſidendo. Ipſe enim
erit hæreditas populi ſui, populi ſanctorũ, populi
quem redemit. Ipſe poſſeſſio fœlicitatis eorũ, ipſe
præmiũ & merces expectationis. Ero, inquit, mer
ces tua magna nimis: magnũ enim magna decẽt.
Vere domine deus meus magnus es tu nimis ſu-
per om̃es deos, & merces tua magna nimis. Neq;
B enim magnus es tu & parua merces tua: ſed ut ma
gnus es tu, ita magna merces tua, quoniam non a-
liud es tu, & aliud merces tua. Sed tuipſe magnus
nimis, tuipſe merces magna nimis, tuipſe corona-
tor es & corona, tuipſe promiſſor es & promiſſio,
tu remunerator es & munus, tu pręmiator & pre-
mium fœlicitatis ęternæ. Tu ergo coronator es, &
corona deus meus, & diadema ſpei meæ quæ or-
nata eſt gloria, lumen lętificans, lux renouans, de-
cor adornãs, ſpes mea magna, deſideriũ cordis ſan
ctorũ, et deſideratus eorũ. Viſio ergo tua tota mer
ces eſt, totũ præmiũ, & totũ gaudiũ quod expecta
mus. Hæc eſt enim uita æterna, hæc eſt, inquam, ſa
pictia tua. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcamus te Ioan.17
C ſolũ uerũ deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Cum
igiť uidebimus te ſolũ deũ, deũ uerũ, deum uiuũ,
omnipotentẽ, ſimplicẽ, inuiſibilẽ, incircũſcriptibi
lem, incõprehenſibilẽ, & filiũ tuũ unigenitũ con-
ſubſtantialẽ & coæternũ tibi, dominum noſtrũ Ie
ſum Chriſtũ, quẽ pro ſalute noſtra miſiſti in mun-
dum in uirtute ſpiritusſancti, trinum in perſonis,
& unũ in eſſentia, deum ſanctum ſolum, extra quẽ
non eſt deus, tunc habebimus quod nunc quæri-
mus, uitã æternam, gloriam ſempiternam, quam
præparaſti diligẽtibus te, quã abſcondiſti timen
tibus te, quam daturus es quærentibus te, quæren
tibus faciem tuã ſemper. Et tu domine deus meus,
formator meus ex utero matris meæ, quæ me re-
cõmendauit manui tuæ, nõ me permittas amplius
ex uno diſtrahi in multa: ſed collige me de exterio
ribus ad me, de me ad te, ut dicat tibi ſemper cor
D meũ, Exquiſiuit te facies mea, faciẽ tuam domine Pſal.26
requirã, faciem domini uirtutum, in qua ſola con-
ſiſtit tota gloria ſempiterna beatorum, quam qui-
dẽ uidere uita æterna eſt, & gloria ſempiterna ſan
ctorum. Lætetur ergo cor meum ut timeat nomẽ
tuũ, lætetur cor quærentiũ dominũ, ſed multo ma
gis cor inueniẽtiũ. Si enim lætitia eſt in quęrendo,
qualis lętitia eſt in inueniendo? Quærã ergo ſem-
per ardenter & indeſinẽter faciẽ tuã, ſi quãdo tan-
dem aperiať mihi oſtiũ & porta iuſtitiæ, ut intrem
in gaudium domini mei. Hæc porta domini, iuſti Pſal.117
ingredientur per eã. O tres coæquales & coæ- XXXVII
ternæ perſonæ, deus unus & uerus, pater & filius
& ſpiritusſanctus, qui ſolus habitas æternitatẽ &
lucẽ inacceſſibilẽ. Qui fundaſti terram in potẽtiã

tua:& regis orbẽ terræ,prudẽtia tua.Sanctus, ſan-
ctus,ſanctus dominus deus ſabaoth , terribilis & A
fortis,iuſtus & miſericors,admirabilis,laudabilis,
amabilis. Vnus deus , tres perſonæ : una eſſentia,
potẽtia,ſapientia,bonitas: una & indiuiſa trinitas.
Aperi mihi clamãti portas iuſtitiæ,& ingreſſus in
eas cõfitebor tibi domino.En ad oſtiũ tuũ ſumme
paterfamiliâs mendicus pulſo. Iube aperiri pulſan
Matt.7 ti,qui dixiſti,Pulſate & aperietur uobis.Pulſant e-
nim ad oſtium tuum pater miſericordiſſime, deſi-
deria rugientium præcordiorũ meorũ, & clamo-
res lachrymarũ oculorũ meorũ.Ante te eſt omne
deſiderium meũ,& gemitus meus à te non eſt ab-
ſconditus.Et tu domine,non auertas faciem tuam
amplius à me,nec declines in ira à ſeruo tuo.Pater
miſericordiarum audi eiulatum pupilli tui, & por
rige manum tuam optimam adiutricẽ , ut retrahat B
me de profundis aquarũ,& de lacu miſeriæ , & de
luto fecis,ne peream uidente miſericordia oculo-
rum tuorũ,aſpiciente clementia uiſcerũ tuorũ:ſed
euadam ad te dominũ deũ meũ , ut uideã diuitias
regni tui,& intuear faciẽ tuã ſemper,& laudem di
cã nomini tuo ſancto domine,qui facis mirabilia,
qui cor meũ lætum facis memoria tua , qui illumi-
nas iuuẽtutem meã,ne deſpicias ſenectutem meã,
ſed iubilare facis oſſa mea , & reuiuiſcere facias ut
aquilæ canos meos.Omnis gloria,omnis laus,om
nis uirtus,omnis potentia , omnis magnificentia,
omnis beatitudo,omnis clementia ſit deo patri &
filio & ſpirituiſancto, Amen.

Soliloquiorum finis.

AD LECTOREM. C

Liber qui ſequitur, ex ſuperioribus libellis,magna
ex parte conſarcinatus eſt per quempiam, nec eru
ditione,nec eloquentia præditum:proinde nõ ui-
deo quur admodum lectu dignus uideatur. Cap.XVI.
ponit in poteſtate hominis ut promereatur regnum cœ
lorum,quam ſententiam ubiq; deteſtatur Aug. Quan-
quam idem cap.XXII. dicit diuerſum.

MANVALE. PRAEFATIO.

QVONIAM in medio laqueorum
poſiti ſumus,facile à cœleſti deſi
derio frigeſcimus. Quapropter D
aſſiduo indigemus monimẽto,
ut expergefacti ad deum noſtrũ
uerum & ſummũ bonum cũ de-
fluimus, recurramus. Idcirco nõ
præſumptionis temeritate,ſed magna dei mei dile
ctione huic opuſculo ad laudẽ eius operam dedi,
ut ex elegantioribus dictis ſanctorum patrum bre
ue & manuale uerbũ de deo meo mecum ſemper
haberem,ex cuius lectionis igne quotiẽs tepeſco
in eius accendar amorem.Nunc adeſto mihi deus
meus quem quæro , quẽ diligo, quẽ corde & ore
confiteor, & qua ualeo uirtute laudo atq; adoro.
Mẽs mea deuota tibi,tuo amore ſuccẽſa,tibi ſuſpi
rans,tibi inhiãs , te ſolũ uidere deſiderãs,nihil ha-
bet dulce , niſi de te loqui, de te audire, de te ſcri-
bere,de te conferre,tuã gloriã frequenter ſub cor-
de reuoluere , ut tua ſuauis memoria ſit inter hos
turbines aliqua repauſatio mea. Te ergo inuoco
deſideratiſſime,ad te clamo clamore magno in to
to corde meo.Et cum te inuoco,utiq; te in meipſo
inuoco,quoniã omnino non eſſem niſi tu eſſes in
me:& niſi ego eſſem in te,nõ eſſes in me. In me es
quoniã in memoria mea manes:ex ea cognoui te,
& in ea inuenio te,cum reminiſcor tui,et delector
in te de te,ex quo omnia,per quẽ omnia,et in quo
omnia. Tu domine cœlũ & terrã imples,omnia *De mirabili*
portãs ſine onere,omnia implens ſine incluſione, *eſſentia dei*
ſemper agẽs,ſemper quietus, colligẽs & nõ egẽs, *Cap.I*
quærens cũ nihil deſit tibi,amãs nec æſtuãs , zelãs
& ſecurus es,pœnitet te & non doles , iraſceris &
trãquillus es,opera mutas , ſed nõ mutas conſiliũ,
recipis quod inuenis & nunquã amiſiſti: nũquam
inops,& gaudes lucris,nunq; auarus:& uſuras exi
gis,ſupererogas cui nõ debes , uel ſemper ſupere-
rogatur tibi ut debeas,& quis habet quicquã non
tuum? Reddis debita nulli debens , donas debita
nihil perdens.Qui ubiq; es & ubiq; totus,qui ſen-
tiri potes & uideri nõ potes,qui nuſquam dees,&
tamen ab iniquorum cogitationibus lõge es , qui
nec ibi dees ubi lõge es:quia ubi nõ es per gratiã,
ades per uindictã.Qui ubiq; præſens es,& uix in-
ueniri potes : quẽ ſtãtem ſequimur,& apprehen-
dere nõ ualemus.Qui tenes omnia, imples om̃ia,
circũplecteris omnia,ſuperexcedis om̃ia,ſuſtines
omnia:qui corda fidelium doces ſine ſtrepitu uer
borum,qui locis non diſtẽderis,nec tẽporibus ua
riaris , nec habes acceſſus & receſſus. Qui habitas
lucẽ inacceſſibilẽ,quam nullus hominũ uidit,nec
uidere poteſt.In te manẽs quietus, ubiq; circumis
totũ:nõ eñi ſcindi & diuidi potes , quia uere unus
es:nec partes efficeris,ſed totus totũ tenes,& totũ
imples,totũ illuſtras & poſſides. Si totũ mundũ *De indicibili*
libri repleant,tua ſciẽtia inenarrabilis non poteſt *ſcientia dei.*
enarrari.Quoniã uero indicibilis es , nullo modo *Cap.II*
ſcribi poteris nec cõcludi.Tu es fons lucis diuinę,
& ſol claritatis æternæ.Magnus es ſine quãtitate,
& ideo immẽſus:bonus ſine qualitate, & ideo ue-
re & ſummę bonus, & nemo bonus, niſi tu ſolus,
cuius uolũtas opus eſt,cuius uelle poſſe eſt,q om-
nia quæ ex nihilo creaſti,ſola uolũtate feciſti. Qui
omnẽ creaturã tuã abſq; indigẽtia aliqua poſſides
& ſine labore gubernas,& abſq; tædio regis, & ni
hil eſt q̃d cõturbet ordinẽ imperij tui , uel in ſum-
mis,uel in imis. Qui in omnib. locis ſine loco habe
ris,& omnia cõtines ſine ambitu, & ubiq; præſens
es ſine ſitu & motu.Qui nec mali author es , quod
facere non potes: qui nihil non potes, nec unquã
quicquã te feciſſe pœnituit . Cuius bonitate facti
ſumus: & iuſtitia pœnas luimus,& clementia libe
ramur.Cuius omnipotẽtia omnia gubernat, regit
& implet quæ creauit.Nec ideo te implere omnia
dicimus ut te cõtineãt,ſed ipſa potius à te cõtineã
tur,nec particulatim imples om̃ia. Nec ullatenus
ita putãdum eſt ut unaquęq; res pro magnitudine
ſuæ portionis capiat te,id eſt,maxima maius,mini
ma minus : cum ſis potius ipſe totus in omnibus,
& omnia

& omnia in te. Cuius omnipotentia omnia cõcludit, nec euadendi potentiã tuam quis aditũ inuenire poterit. Qui enim te nõ habet placatum, nequaquam euadet irarum.

De deſiderio animæ ſentientis deum. Cap. III

Te igitur clementiſſime deus inuoco in animã meam, quam præparas ad capiendum te, ex deſiderio quod inſpiras ei. Intra rogo in eam, & coapta eam tibi, ut poſſideas illam quã feciſti & refeciſti: ut habeam te uelut ſignaculũ ſuper cor meũ. Quæſo pijſſime inuocantem te ne deſeras, quia priuſquã te inuocarem, me uocaſti & quęſiſti, ut ego ſeruus tuus te quærerẽ, quærendo inuenirem, & inuentũ amarem. Quæſiui & inueni te domine, & amare deſidero. Auge deſiderium meum, & da quod peto: quoniam ſi cuncta quæ feciſti mihi dederis, non ſufficit ſeruo tuo, niſi teipſum dederis. Da ergo teipſum mihi deus meus, redde te mihi. En amo te: & ſi parũ eſt, amẽ ualidius. Tuo ergo amore teneor, tuo deſiderio flagro, tua dulci memoria delector. Ecce dum tibi mens mea ſuſpirat, & tuam ineffabilem pietatem meditatur, ipſa carnis ſarcina minus grauat, cogitationum tumultus ceſſat, pondus mortalitatis & miſeriarum more ſolito non hebetat: ſilent cuncta, tranquilla ſunt omnia, cor ardet, animus gaudet, memoria uiget, intellectus lucet, & totus ſpiritus ex deſiderio uiſionis tuæ accenſus, inuiſibiliũ amore rapi ſe uidet. Aſſumat ſpiritus meus pennas ut aquilæ, uolet & non deficiat, uolet & perueniat uſque ad decorem domus tuæ, & thronũ gloriæ tuæ: & ibi ſuper menſam refectionis ciuium ſupernorum paſcatur de occultis tuis, in loco paſcuæ iuxta fluẽta pleniſſima. Tu eſto exultatio noſtra, qui es ſpes noſtra, ſalus atq; redemptio: tu eſto noſtrũ gaudium, qui es futurus præmium. Te ſemper quærat anima mea, & tu præſta ut quærendo non deficiat:

De miſeria animæ quæ Chriſtum non amat. Cap. IIII

Væ miſeræ animæ quæ Chriſtum non quærit nec amat, arida manet & miſera. Perdit quod uiuit qui te deum non diligit: qui curat uiuere non propter te domine, nihil eſt, & pro nihilo eſt. Qui tibi uiuere recuſat, mortuus eſt: qui tibi non ſapit, deſipit. Miſericordiſſime tibi me cõmendo, reddo & cõcedo: per quem ſum, uiuo & ſapio. In te confido, ſpero, & totam ſpem meam pono, per quem reſurgam, uiuam & requieſcam. Te cupio, diligo & adoro, cum quo manebo, regnabo & beatus ero. Anima quę te nõ quærit, nec diligit, mũdum diligit, peccatis ſeruit & uitijs ſubiecta eſt: nunquam quieta, nunquam ſecura eſt. Famuletur tibi ſemper mens mea, pijſſime: ſuſpiret tibi ſemper peregrinatio mea, ardeat in amore tuo cor meum, requieſcat in te deus meus anima mea, contempletur te in mentis exceſſu, cãtet laudes tuas in iubilatione, & hæc ſit in hoc exilio meo conſolatio mea. Confugiat mens mea ſub umbra alarum tuarum ab æſtibus cogitationum ſeculi huius. Repauſet in te cor meũ, cor mare magnũ tumens fluctibus. O diues omnium bonarum dapum ſupernæ ſatietatis, opulentiſſime largitor deus, da laſſo cibũ, collige diſperſum, libera captiuum, & redintegra ſciſſum. En ſtat ad oſtiũ & pulſat. Obſecro per uiſcera miſericordiæ tuæ quibus uiſitaſti nos oriẽs ex alto, iube pulſanti miſero aperiri: ut liberis greſſibus ingrediatur ad te, & requieſcat in te, & reficiatur de te pane cœleſti. Tu enim es panis & fons uitæ, tu lumen claritatis æternæ, tu omnia ex quibus uiuunt recti qui diligunt te,

De deſiderio animæ. Ca. V

Deus lumen cordium te uidentium, & uita animarum te amantium, & uirtus cogitationum te quærẽtium, da ut ſancto amori tuo inhæream. Veni, rogo, in cor meum, & ab ubertate uoluptatis tuæ inebria illud: ut obliuiſcar iſta temporalia. Pudet ac piget me talia pati, qualia mundus iſte agit. Triſte eſt mihi quod uideo, graue eſt omne quod de tranſitorijs audio. Adiuua me domine deus meus, & da lætitiã in corde meo: ueni ad me ut uideam te. Sed anguſta eſt mihi domus animæ meæ, quouſque uenias ad eam, & dilatetur à te: ruinoſa eſt, refice eam. Habet plurima quæ offendant oculos tuos, fateor & ſcio: ſed quis mundabit eam, aut cui alteri præter te clamabo, Ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce ſeruo tuo? (Pſal. 18) Fac me dulcis Chriſte bone Ieſu, fac me rogo amore & deſiderio tuo deponere onus carnalium deſideriorũ, & terrenarum concupiſcentiarum. Dominetur carni anima, animæ ratio, rationi gratia tua: & tuæ me interius & exterius ſubde uoluntati. Tribue mihi ut laudet te cor meũ, & lingua mea, & omnia oſſa mea. Dilata mentem meam, & attolle intuitum cordis mei, ut uel rapida cogitatione ſpiritus meus attingat te æternam ſapientiam ſuper omnia manentem. Diſſolue me oro à uinculis quibus conſtrictus teneor, ut relinquens omnia iſta, tibi feſtinẽ, tibi ſoli inhæream, tibi ſoli intendam.

De fœlicitate animæ à terreno carcere reſolutæ. Ca. VI

Felix anima quæ terreno reſoluta carcere libera cœlum petit, quæ te dulciſſimum dominum facie ad faciem cernit, quæ nullo metu mortis afficitur, ſed de incorruptione perpetuæ gloriæ lætatur. Trãquilla eſt & ſecura, iam non timet hoſtẽ nec mortem. Habet iam te pium dominum quem diu quęſiuit, ſemperq; amauit: hymnidicis ſociata choris, melliflua perpetuæ feſtiuitatis carmina ad laudẽ gloriæ tuæ rex Chriſte bone Ieſu in æternum concinit. Inebriatur enim ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potas eam. Fœlix ſocietas ſupernorum ciuium, & glorioſa ſolennitas omnium ad te redeuntiũ, ab huius noſtræ peregrinationis triſti labore ad amœnitatem pulchritudinis, ad formoſitatem totius ſplendoris, atque dignitatem totius elegantiæ, ubi te iugiter domine tui ciues cernunt. Nihil omnino quod conturbet mentem, ibidem auribus audire datur. Quæ cantica, quæ organa, quæ cantilenæ, quæ melodiæ ibi ſine fine decantantur? Sonant ibi ſemper melliflua hymnorum organa, ſuauiſſima angelorum melodia, cantica canticorum mira, quæ ad laudem & gloriam tuam à ſupernis ciuibus decantantur. Amaritudo & omnis fellis aſperitas in regione tua locum non habent. Non enim eſt ibi malus neque malitia, non eſt aduerſarius & impugnans, nec eſt ulla peccati illecebra, nulla eſt ibi indigentia, dedecus nullum, rixa nulla, nullũ impro

perium,cauſatio nulla,nullus timor,nulla inquie-
tudo,nulla pœna,nulla dubietas, nulla uiolentia,
nulla diſcordia:ſed eſt ibi pax ſumma,charitas ple
na,iubilatio & laus dei ęterna,ſine fine ſecura re-
quies,& gaudiũ ſemper in ſpirituſancto. O q̃ for-
tunatus ero ſi audiuero iocundiſſimas ciuium tuo
rum cantilenas,carmina melliflua,laudes ſummæ
trinitati debito honore promẽtia. Sed & nimium
fœlix,ſi egoipſe meruero cantare canticum domi
no Ieſu Chriſto de dulcib.canticis Sion. O ui-

De gaudio paradiſi. Ca. VII

ta uitalis, uita ſempiterna,& ſempiterne beata,u-
bi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, di-
gnitas ſine tremore, opes ſine amiſſione, ſanitas
ſine lãguore,abũdantia ſine defectione, uita ſine
morte,perpetuitas ſine corruptione,beatitudo ſi-
ne calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfe
cta,ubi ſpecies & uiſio facie ad faciẽ,ubi plena ſci-
entia in omñibus & per omnia,ubi ſumma dei bo-
nitas cernitur,& lumẽ illuminans à ſanctis glorifi
catur,ubi pręſens maieſtas dei conſpicit̃,&hoc ui
tæ cibo ſine defectu mens intuentiũ ſatiat̃. Vidẽt
ſemper & uidere deſiderant,ſine anxietate deſide
rant,& ſine faſtidio ſatiãtur. Vbi uerus ſol iuſtitiæ,
mira ſuę pulchritudinis uiſione om̃es reficit,& ita
uniuerſos cœleſtis patrię ciues illuminat, ut luce-
ant ipſi,lumen uidelicet illuminatũ per diuinũ lu-
men illuminans ultra omnem ſolis noſtri ſplendo
rem,atq; cunctarum ſtellarum claritatem,immor-
tali adhærentes deitati: ac per hoc immortales &
incorruptibiles facti,iuxta promiſſionem domini
ſaluatoris,Pater quos dediſti mihi, uolo ut ubi e-

Ioan. 17

go ſum & illi ſint mecũ,ut uideãt claritatẽ meam,
& omnes unum ſint,ſicut tu pater in me,& ego in
te,& ipſi in nobis unum ſint. Regnũ cœlorum,

De regno cœlorum. Ca. VIII

regnum fœliciſſimũ,regnũ carens morte,& uacãs
fine,cui nulla tẽpora ſuccedunt per æuum: ubi cõ
tinuus ſine nocte dies neſcit habere tẽpus, ubi ui-
ctor miles donis ineffabilibus cumulatur,
Nobile perpetua caput amplectente corona,
Vtinã remiſſa peccatorũ mole,me ultimum ſeruo
rum Chriſti iuberet diuina pietas hanc carnis ſar-
cinã deponere,ut in ſuæ ciuitatis gaudia ęterna re
pauſandus tranſirem,ſanctiſſimis ſupernorũ cho
ris intereſſem,cũ beatiſſimis ſpiritibus gloriæ con
ditoris aſſiſterẽ,præſentem dei uultũ cernerẽ,nul-
lo mortis metu tangerer, de perpetuæ immortali-
tatis incorruptione ſecurus gauderem, & ſcienti
omnia cõiunctus omnẽ ignorantię cæcitatẽ amit
terem,terrena cuncta paruipenderẽ, conuallẽ la-
chrymarũ iſtam intueri uel reminiſci ulterius non
dignarer,ubi uita laborioſa:uita corruptibilis, ui-
ta omni amaritudine plena, uita domina malorũ,
ancilla infernorũ,quã humores tumidãt, dolores
extenuant,ardores exiccant,aera morbidant,eſcę
inflant,ieiunia macerant,ioci ſoluunt,triſtitię con
ſumunt,ſolicitudo coarctat,ſecuritas hebetat, di-
uitiæ iactant,paupertas deijcit, iuuentus extollit,
ſenectus incuruat,infirmitas frangit,mœror depri
mit,diabolus inſidiatur,mũdus adulatur, caro de-
lectat̃,anima excæcatur,totus homo cõturbatur:
& his tot & tantis malis mors furibunda ſuccedit,
uaniſq; gaudijs ita finem imponit,ut cũ eſſe deſie-
A rint,nec fuiſſe putentur. Sed quas laudes quaſ-

Mœſtam animam conſolatur deus Cap. IX

úe gratiarum actiones tibi referre ualeamus deus
noſter,qui nos etiam inter has tantas mortalitatis
noſtræ ærumnas non deſinis conſolari mira uiſita
tione gratiæ tuæ? Ecce me miſerum multis mœro
ribus plenũ,dum uitæ meæ finẽ timeo,dũ peccata
mea cõſidero,dũ iudicium tuũ formido,dum mor
tis horã cogito,dum ſupplicia tartari horreo,dum
opera mea qua diſtrictiõe & diſcuſſione à te pen-
ſent̃ ignoro,dum quo fine illa clauſurus ſim peni
tus neſcio,dumq; hæc & alia multa mecũ ſub cor-
de retracto:conſolaturus ades ſolita pietate domi
ne deus, & inter has querelas nimioſq; ploratus
ac profunda cordis ſuſpiria,aſſumis mœſtã & an-
B xiam mentem ſuper alta iuga mõtium ad areolas
uſq; aromatũ & collocas me in loco paſcuæ ſecus
riuulos dulciũ aquarũ,ubi præparas in conſpectu
meo mẽſam multiplicis apparatus,quę fatigatum
ſpiritum repauſet,& cor triſte lætificet,quibus tã-
dem refocillatus delicijs, multarũ miſeriarũ mea-
rum oblitus,& leuatus ſuper altitudinem terrę in
te uera pace quieſco. Amo te deus meus,amo

De dulcedine diuini amoris. Cap. X

te,& magis atque magis amare te uolo. Da mihi
dñe deus meus ſpecioſe præ filijs hominũ, ut deſi
derem te,ut amem te,quantũ uolo & quantũ de-
beo. Immenſus es, & ſine menſura debes amari
præſertim à nobis quos ſic amaſti, ſic ſaluaſti,pro
quibus tanta ac talia feciſti. O amator qui ſemper
ardes & nunquam extingueris, dulcis Chriſte,bo
C ne Ieſu,charitas deus meus,accende me toto igne
tuo,amore tuo, dulcedine tua, dilectione tua,deſi
derio tuo,charitate tua, iocunditate & exultatio-
ne tua,pietate & ſuauitate tua, uoluptate & con-
cupiſcentia tua,quæ ſancta eſt & bona, quæ caſta
eſt & mũda:ut totus dulcedine amoris tui plenus,
totus flãma tuæ charitatis uaporatus,diligã te do-
minũ meum dulciſſimum & pulcherrimum ex to
to corde meo,ex tota anima mea, ex totis uiribus
meis,& ex omni intentione mea, cum multa cor-
dis contritione & lachrymarum fonte,cum multa
reuerentia & tremore,habens te in corde,& in o-
re,& prę oculis meis ſemper & ubiq;,ita ut nullus
in me adulterinis amoribus pateat locus. Pul-

De præparatione noſtræ redemptionis Cap. XI

cherrime Ieſu Chriſte rogo per illã ſacratiſſimam
D effuſionem precioſi ſanguinis tui quo redempti
ſumus,da mihi cordis contritionem & lachryma-
rum fontem,præcipue dum preces & orationes ti
bi offero,dum tuæ laudis tibi pſalmodiã decanto,
dum myſteriũ noſtræ redemptionis manifeſtum
miſericordiæ tuæ indiciũ recolo uel profero,dum
ſacris altaribus licet indignus aſſiſto,cupiens tibi
offerre illud mirabile & cœleſte ſacrificium omni
reuerẽtia & deuotione dignum: quod tu domine
deus meus ſacerdos immaculate inſtituiſti, & of-
ferre præcepiſti in cõmemorationem tuæ charita
tis, mortis ſcilicet & paſſionis, pro ſalute noſtra,
pro quotidiana noſtræ fragilitatis reparatione.
Confirmetur mens mea inter tanta myſteria dul-
cedine præſentiæ tuæ, ſentiar te ſibi adeſſe, & læ-
tetur corã te. Ignis q̃ ſemper luces,amor qui ſem-
per

per ardes, dulcis Chriſte, bone Ieſu, lumen æternum & indeficiens, panis uitæ qui nos reficis & A in te non deficis, quotidie comederis, & ſemper integer manes, reſplende mihi, accēde me, illumina & ſanctifica uas tuum, de malitia euacua, imple de gratia, & plenū conſerua: ut ad ſalutem animæ meę manducem cibum carnis tuæ, quatenus manducando te uiuam de te, uiuam per te, perueniam ad te, & repauſem in te.

De gaudio Cap. XII

O dulcedo amoris & amor dulcedinis, comedat te uenter meus & nectare tui amoris repleātur uiſcera mea, & eructet mēs mea uerbū bonum. Charitas deus meus, mel dulce, lac niueum: cibus es grandium, fac me creſcere in te, ut ſano palato poſſis manducari à me. Tu es uita mea qua uiuo, ſpes cui inhæreo, gloria quā adipiſci deſidero. Tu mihi cor tene, mentem rege, B intellectum dirige, amorem erige, animum ſuſpēde, & in ſupernā fluenta os ſitientis te ſpiritus trahe. Taceat quæſo tumultus carnis. Conticeſcant phantaſiæ terrārum, & aquatum, acris & poli: taceant ſomnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, omne ſignum, & quicquid tranſeundo fit. Sileat ſibi & ipſa anima, & trāſeat ſe, nō cogitādo ſe, ſed te deus meus: quoniā tu es reuera tota ſpes & fiducia mea. Eſt enim in te deo meo & domino noſtro Ieſu Chriſto dulciſſimo & benigniſſimo atq; clementiſſimo uniuſcuiuſq; noſtrum & portio, & ſanguis & caro. Vbi ergo portio mea regnat, ibi regnare me credo: ubi ſanguis meus dominatur, ibi dominari me confido: ubi caro mea glorificatur, ibi glorioſum me eſſe cognoſco. Quāuis C peccator ſim, de hac tamen communione gratiæ non diffido. Et ſi peccata mea prohibēt, ſubſtātia mea requirit: & ſi delicta propria me excludunt, naturæ cōmunio non repellit.

Quod uerbum incarnatum ſit certa ſpes noſtra. Ca. XIII

Non enim tam immitis & dominus ut non diligat carnem ſuam, membra ſua & uiſcera ſua. Deſperare utique potuiſſem propter nimia peccata mea & uitia, culpas & infinitas negligentias meas quas egi & quotidie indeſinenter ago corde, ore & opere, & omnibus modis quibus humana fragilitas peccare poteſt: niſi uerbum tuum deus meus caro fieret & habitaret in nobis. Sed deſperare iam nō audeo, quoniam ſubditus ille tibi uſq; ad mortem, mortē autem crucis, tulit chirographū peccatorum noſtrorum: & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & D mortem. In ipſo autē ſecurus reſpiro qui ſedet ad dexteram tuam, & interpellat pro nobis. In ipſo cōfiſus ad te peruenire deſidero, in quo iam reſurreximus & reuiximus, iam in cœlum conſcendimus, & in cœleſtibus conſidemus. Tibi laus, tibi gloria, tibi honor, tibi gratiarū actio.

Dulcis de deo meditatio Cap. XIIII

Pijſſime domine qui ſic nos amaſti & ſaluaſti, ſic uiuificaſti & ſublimaſti, pijſſime dn̄e q̄ dulcis eſt memoria tua? Quanto magis in te meditor, tanto es mihi dulcior & amabilior. Idcirco delectant me ualde bona tua puro mentis intuitu, & dulciſſimo pij amoris affectu, in loco peregrinationis meæ iuxta modulum meum: interim quandiu his fragilibus ſubſiſto membris, miram tuam dilectionē & pulchritudinem indeſinenter cupio deſiderare & cōſiderare. Tuę enim charitatis iaculo uulneratus ſum, tuo uehementer deſiderio flagro, ad te peruenire cupio, te uidere deſidero. Idcirco ſuper cuſtodiam meam ſtabo, & uigilantibus oculis pſallā ſpiritu, pſallā & mente, & totis uiribus meis te factorem & refectorē meū collaudabo, polum penetrabo mente, & deſiderio tecū ero: ut in pręſenti quidem miſeria ſolo corpore tenear, tecū autē cogitatione & auiditate atq; omni deſiderio ſim ſemper, quatenus ibi ſit cor meū, ubi tu es theſaurus meus deſiderabilis, incōparabilis, multūq; amabilis. Sed ecce deus meus pijſſime ac miſericordiſſime, dū tuæ immenſæ bonitatis & pietatis gloriā conſiderare uolo, cor meum non ſufficit: excedit eñ omnem ſenſum humanæ mentis tuum decus, tua pulchritudo, tua uirtus, tua gloria, tua magnificentia, tua maieſtas, & tua charitas. Sicut inæſtimabilis eſt tuæ gloriæ ſplendor, ita ineffabilis eſt æternæ tuę charitatis benignitas, qua illos quos de nihilo creaſti adoptās in filios, & tibi coniungis.

Quod deſiderandæ ſint tribulationes pro Chriſto XV

O anima mea ſi quotidie oporteret nos tormēta perferre, ſi ipſam gehennam longo tempore tolerare, ut Chriſtum in gloria ſua uidere poſſemus, & ſanctis eius ſociari: nōne dignum eſſet pati omne qđ triſte eſt, ut tanti boni tātæq; gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant carnem ueſtimēta, labores grauent, uigiliæ exiccent, clamet in me iſte, inquietet me ille uel ille, frigus incuruet, cōſciētia murmuret, calor urat, caput do- C leat, pectus ardeat, inflet̄ ſtomachus, palleſcat uultus, infirmetur totum corpus, deficiat in dolore uita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat, ut requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum.

Pſal. 30 Abac. 3

Quæ enim erat iuſtorum gloria, quām grandis ſanctorum lætitia, cum unaquæque facies fulgebit ut ſol: cum ordinibus diſtinctis populū ſuum dominus in regno patris ſui cœperit recenſere, & meritis atq; operibus ſingulorum promiſſa præmia reſtituet, pro terrenis cœleſtia, pro temporalibus ſempiterna, pro modicis magna? Reuera cumulus felicitatis erit, cum dominus adducet ſanctos ſuos in uiſione paternæ gloriæ, & faciet in cœleſtibus conſidere, ut ſit D omnia in omnibus.

Quomodo regnum cœlorū poſſit acquiri. Cap. XVI

O felix iocunditas, & iocunda felicitas ſanctos uidere, cum ſanctis eſſe, & eſſe ſanctum: deum uidere, & deum habere in æternum et ultra. Hæc ſedula mente cogitemus, hęc toto deſiderio deſideremus, ut ad eos cito peruenire ualeamus. Si quæras, quomodo iſtud poteſt fieri, uel quib. meritis, quibusúe auxilijs? Audi: res iſta poſita eſt in poteſtate facientis, quoniā regnum cœlorum uim patitur. Regnum cœlorū ò homo aliud nō quærit preciū niſi teipſum: tantū enim ualet quantū es, te da & habebis illud. Quid turbaris de precio? Chriſtus ſemetipſum tradidit ut acquireret te regnū deo patri: ita tu temetipſum da ut ſis regnū eius, ac non regnet peccatū in tuo mortali corpore, ſed ſpiritus in acquiſitione uitæ.

Quid ſit paradiſus. XVII

O anima mea reuertamur ad ciuitatē cœleſtem

in qua ſcriptiſumus & ciues decreti. Sicut enim ci
ues ſanctorum, & domeſtici dei: & ſicut hæredes
dei, cohæredrs Chriſti, conſideremus inclytã no
ſtræ urbis fœlicitatẽ, inquantum conſiderare poſ-
Pſal. 86 ſibile eſt. Dicamus ergo cum Propheta, O quàm
glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei, ſicut lætãtium
omnium habitatio eſt in te. Fundaris enim exulta
tione uniuerſæ terræ, non eſt in te ſenectus nec ſe-
nectutis miſeria, non eſt in te mancus, neque clau
dus, neq; gibboſus, nq; deformis: dum oẽs occur-
runt in uirum perfectũ, in mẽſuram ætatis plenitu
dinis Chriſti. Quid hac uita beatius? Vbi non eſt
paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas,
ibi nemo lęditur, nemo iraſcitur, nemo inuidet, cu
piditas nulla exardeſcit, nullũ cibi deſideriũ, nulla
honoris aut poteſtatis pulſat ambitio, nullus ibi
diaboli metus, inſidiæ dæmonum nullæ, terror ge
hennæ procul, mors neque corporis neq; animæ,
ſed immortalitatis munere iocunda uita: nulla e-
runt tunc mala, nuſq; diſcordia: ſed cuncta conſo
na, cuncta cõuenientia: qa omnium ſanctorũ una
erit concordia: pax cũcta & lætitia continet, tran-
quilla ſunt omnia & quieta, iugis ſplendor, nõ ut
eſt ille q nũc eſt ſol, ſed tanto clarior quanto feli-
cior: qa ciuitas illa, ut legiẽ, nõ egebit ſole neq; lu-
na, ſed dñs omnipotens illuminabit eam, & lucer-
na eius eſt agnus. Vbi ſancti fulgrbunt ut ſtellæ in
perpetuas æternitates, & ſicut ſplẽdor firmamẽti
qui erudiunt multos. Quapropter nox ibi nulla,
nullæ tenebræ, cõcurſus nubiũ nullus, nec frigo-
ris ardoriſúe aſperitas ulla, ſed talis erit rerum tem
peries, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit,
nec in cor hominis aſcendit, niſi illorũ qui ea prr-
frui digni inueniuntur, quorũ nomina ſcripta ſunt
in libro uitæ. Verum ſuper hæc omnia eſt, conſo-
ciari choris angelorũ, & archangelorum atq; om-
nium cœleſtium uirtutum: intueri Patriarchas &
Prophetas, uidere Apoſtolos & oẽs ſanctos, ui
dere etiam parẽtes noſtros. Glorioſa ſunt hæc: ſed
multo glorioſius eſt præſentem dei uultum cerne
re, incircunſcriptum lumen uidere. Superexcellẽs
gloria erit cum deum uidebimus in ſeipſo, uide-
bimus & habebimus in nobis, quem cernere fi-
Non ualet homo deo uicem reddere niſi per amorem Cap. XVIII
nis non erit. Anima inſignis dei imagine, illu-
ſtris ſimilitudine, habet in ſeſe ex deo quo admo-
neatur ſemper aut ſtare cum eo, aut redire, ſi mo-
ta ſuis affectibus, imò defectibus fuerit. Et non ſo
lum habet unde reſpirare queat in ſpe ueniæ &
miſericordiæ, ſed etiam unde audeat aſpirare ad
nuptias uerbi, & cum deo inire fœdus ſocietatis,
atq; cum rege angelorum ducere iugum ſuaue a-
moris. Hæc omnia facit amor, ſi anima exhibeat
ſe ſimilem deo per uoluntatem, cui ſimilis eſt per
naturam: diligens ſicut dilecta eſt. Solus enim eſt
amor ex omnibus animæ motibus, ſenſibus atque
affectibus, in quo poteſt creatura, etſi nõ ex ęquo,
reſpondere authori, uel ſibi mutuam repẽdere ui-
cem. Amor ubi uenerit, cæteros in ſe omnes tradu
cit & captiuat affectus. Amor per ſe ſufficit, per ſe
placet, & propter ſe. Ipſe meritũ, ipſe præmiũ, ipſe
cauſa, ipſe fructus, ipſe uſus: per amorem eñ con-
iungimur deo. Amor facit unum ſpiritum de duo
A bus, amor facit idem uelle & idem nolle. Amor
facit prius mores componere, poſtmodum om-
nia quæ aſſunt tanquam non aſſint conſiderare:
tertio uero loco munda cordis acie ſuperna & in
terna conſpicere. Per amorem primum in ſeculo
bene geruntur honeſta, poſtmodum etiam hone-
ſta ſeculi deſpiciuntur, ad extremum etiam dei in-
tima conſpiciuntur. Deus pater charitas eſt,
Quid in nobis deus requirat ſibi ſimile. Cap. XIX
deus filius dilectio eſt, ſpiritus ſanctus amor pa-
tris & filij eſt. Hæc charitas & hęc dilectio aliquid
ſimile requirit in nobis, ſcilicet charitatem: qua
uelut quadam affinitate conſanguinitatis ei ſocie
mur & coniungamur. Amor dignitatis neſcius,
reuerentiam neſcit. Qui amat, per ſeipſum fiducia
B liter accedit ad deum, familiariterq; loquitur ei:
nihil timens, nihil hæſitans. Perdit quod uiuit, qui
non diligit: qui aũt diligit, oculos ſuos ſemper ha-
bet ad deum quem diligit, quem deſiderat, in quo
meditatur, in quo drlectatur, in quo paſcitur, in
quo impinguatur. Iſte talis ſic deuotus, ita cantat,
ita legit, & in omnibus operibus ſuis ſic eſt prouí-
dus & circunſpectus, quaſi deus aſſit præſens an-
te oculos eius, ſicut reuera adeſt. Ita orat quaſi ſit
aſſumptus & præſentatus ante faciem maieſtatis
in excelſo throno: ubi milia milium miniſtrant ei,
& decies centena milia aſſiſtunt ei. Animã quam
uiſitat amor, expergefacit dormientem, mouet &
emollit eam & uulnerat cor eius, tenebroſa illumi
nat, clauſa reſerat, frigida inflãmat, mẽtẽ aſperam
C & iraſcibilem & impatientem mitigat, uitia fugat,
carnales affectus cõprimit & mores emendat, re-
format & innouat ſpiritum, lubricæ ætatis motus
actusq; leues coercet. Hæc omnia facit amor cum
pręſens eſt: cum uero abſceſſerit, ita incipit anima
iacere languida, ac ſi cacabo bullienti ſubtraxeris
ignem. Magna res eſt amor, quo anima per ſe
De confidentia animæ amãtis deum. Ca. XX
metipſam fiducialiter accedit ad deum, deo con-
ſtanter inhæret, deum familiariter percontatur,
conſultatq; de omni re. Anima quæ amat deum,
nil aliud poteſt cogitare, nil loqui: cætera contem
nit, omnia faſtidit, quicquid meditatur, quicquid
loquitur, amorem ſapit, amorem redolet, ita amor
dei eam ſibi uẽdicauit. Qui uult habere notitiam
dei, amet. Fruſtra accedit ad legendum, ad medi-
D tandum, ad prædicandum, ad orandum, qui non
amat. Amor dei amorem animæ parit, & eam intẽ
dere ſibi facit. Amat deus ut ametur. Cum amat,
nil aliud uult quàm amari: ſciẽs amore eſſe beatos
qui ſe amauerint. Anima amãs cunctis ſuis renun
ciat affectionibus, & tota ſoli incumbit amori, ut
poſſit reſpõdere amori in redhibendo amore. Et
cum ſe tota effuderit in amorem, quantũ eſt ad il-
lud fontis perenne profluuium, non pari ubertate
concurrunt amor & amãs, anima & deus, creator
& creatura: tamen ſi ex toto ſe diligit, nihil deeſt
ubi totum eſt. Non timeat anima quæ amat, paue
at quæ non amat. Anima amans fertur uotis, tra-
hitur deſiderijs, diſſimulat merita, maieſtati ocu-
los claudit, aperit uoluptati, ponens ſe in ſalutari,
& fiducialiter agens in eo. Amore anima ſecedit
& excedit

& excedit à corporeis ſenſibus, ut ſeſe non ſentiat quæ deum ſentit. Hoc fit cum mens ineffabili dei (A) illecta dulcedine quodammodo ſeſe ſibi furatur, imò rapitur atq; labitur à ſeipſa, ut deo fruatur ad iocunditatem. Nihil tam iocundum, niſi eſſet tam modicum. Amor dat familiaritatem dei, familiaritas auſum, auſus guſtum, guſtus famem. Anima quam tangit amor dei, nihil aliud poteſt cogitare, nil deſiderare: ſed frequenter ſuſpirat dicens, Sicut ſeruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus meus.

Pſal. 41

Quid fecerit deus propter hominem. Cap. XXI

Deus amore uenit ad homines, uenit in homines, factus eſt homo. Amore deus inuiſibilis ſeruis ſuis factus eſt ſimilis: amore uulneratus eſt propter delicta noſtra. Tuta & firma requies eſt infirmis & peccatoribus, in uulneribus ſaluatoris. Securus illic habito, (B) patent mihi uiſcera per uulnera: quicquid ex me mihi deeſt, uſurpo mihi ex uiſceribus domini mei: quoniam miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ affluant. Per foramina corporis patēt mihi arcana cordis, patet magnum pietatis ſacramentum: patent uiſcera miſericordiæ dei noſtri, in quibus uiſitauit nos oriens ex alto. Vulnera Ieſu Chriſti plena ſunt miſericordia, plena pietate, plena dulcedine & charitate. Foderunt manus eius & pedes eius, & latus eius lancea perforauerunt. Per has rimas licet mihi guſtare quàm ſuauis eſt dominus deus meus: quoniam reuera ſuauis & mitis & multę miſericordiæ eſt omnibus eũ inuocantibus in ueritate, omnibus inquirentibus & maxime diligentibus. Copioſa redemptio data (C) eſt nobis in uulneribus Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri: magna multitudo dulcedinis plenitudo gratiæ, & perfectio uirtutum.

De recordatione uulnerũ & mortis Ieſu Chriſti Cap. XXII

Cum me pulſat aliqua turpis cogitatio, recurro ad uulnera Chriſti. Cum me premit caro mea, recordatione uulnerũ domini mei reſurgo. Cum diabolus mihi parat inſidias, fugio ad uiſcera miſericordiæ dñi mei, & recedit à me. Si ardor libidinis moueat membra mea, recordatiõe uulnerum domini noſtri filij dei extinguitur. In omnibus aduerſitatibus non inueni tam efficax remediũ quàm uulnera Chriſti: in illis dormio ſecurus, & requieſco intrepidus. Chriſtus mortuus eſt pro nobis. Nihil tam ad mortem amarum, quod morte Chriſti non ſanetur. Tota ſpes mea eſt in morte dñi mei. Mors eius meritum (D) meum, refugium meum, ſalus, uita & reſurrectio mea: meritum meum miſeratio domini. Non ſum meriti inops, quandiu ille miſerationum dñs non defuerit. Et miſericordię domini multę, multus ego ſum in meritis. Quanto ille potentior eſt ad ſaluandum, tãto ego ſecurior.

Recordatio mortis Chriſti remedium in aduerſis Cap. XXIII

Peccaui peccatum grande, & multorum ſum mihi conſcius delictorum: nec ſic deſpero, quoniam ubi abundauerunt delicta, ſuperabundauit & gratia. Qui de uenia peccatorum ſuorum deſperat, negat deum eſſe miſericordem. Magnam iniuriam deo facit qui de eius miſericordia diffidit. Quantum in ſe eſt, negat deum habere charitatem, ueritatem, & poteſtatem, in quibus tota ſpes mea conſiſtit: ſcilicet

Aug. 10. 9.

in charitate adoptionis, in ueritate promiſſionis, (A) & in poteſtate redemptionis. Murmuret iam quãtum uoluerit inſipiens cogitatio mea dicẽs: Quis enim es tu, & quanta eſt gloria illa quibusúe meritis illam obtinere ſperas? Et ego fiducialiter reſpondebo, Scio cui credidi, quia in charitate nimia adoptauit me in filium, quia uerax eſt in promiſſione, potens in exhibitione, & licet ei facere quod uult: non poſſum terreri multitudine peccatorum ſi mors domini in mentem meam uenerit, quoniam peccata mea illum uincere non poſſunt. Claui & lancea clamant mihi quòd uere reconciliatus ſum Chriſto, ſi eum amauero. Longinus aperuit mihi latus Chriſti lancea: & ego intraui, & ibi requieſco ſecurus. Qui timet, amet: (B) quoniam charitas mittit foras timorem. Nullum tam potens eſt tam efficax contra ardorem libidinis medicamentum, quàm mors redemptoris mei. Extendit brachia ſua in cruce, & expandit manus ſuas paratus in amplexus peccatorum. Inter brachia ſaluatoris mei, & uiuere uolo, & mori cupio. Ibi ſecurus decantabo. Exaltabo te domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. *Pſal. 29* Saluator noſter caput inclinauit in morte, ut oſcula daret ſuis dilectis. Totiens deum oſculamur, quotiens in eius amore compungimur.

Meditatio animæ ad amorẽ Chriſti Cap. XXIIII

O anima mea inſignita dei imagine, redempta Chriſti ſanguine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, ornata uirtutibus, deputata cum angelis, dilige illum à quo tantum dilecta (C) es. Intende illi, qui intendit tibi: quære quærentem te, ama amatorem tuum à quo amaris, cuius amore præuenta es, qui eſt cauſa amoris tui, Ipſe eſt meritum, ipſe præmiũ, ipſe fructus, ipſe uſus, ipſe finis. Eſto ſolicita cum ſolicito, cum uacante uacans, cum mundo mũda, cum ſancto ſancta. Qualis apparueris deo, talis oportet ut appareat tibi: deus ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ, ſuaues, mites, dulces, humiles & miſericordes requirit. Ama illum qui eduxit te de lacu miſeriæ, & de luto fecis. Elige illum amicum tuum præ omnibus amicis tuis, qui, cum omnia ſubtracta fuerint, ſolus tibi fidem ſeruabit. In die ſepulturæ tuæ cum omnes amici tui recedent à te, ille te non derelinquet: ſed tuebitur à rugientibus præparatis (D) ad eſcam, & conducet te per ignotam regionem, atque perducet ad plateas ſupernæ Sion, & ibi collocabit te cum angelis ante faciem maieſtatis ſuæ, ubi audies illud angelicum melos, Sanctus, ſanctus, ſanctus, &c. Ibi eſt canticum lætitiæ, uox exultationis & ſalutis, gratiarum actio, & uox laudis, atq; halleluia in perpetuum. Ibi eſt cumulus felicitatis, ſupereminens gloria, ſuperabundans lætitia & omnia bona. O anima mea ſuſpira ardenter, deſidera uehemẽter ut poſſis peruenire in illã ſupernã ciuitatẽ, de qua tam glorioſa dicta ſunt: in qua, ſicut lętantiũ omniũ habitatio eſt. Amore potes aſcendere, amanti nihil eſt difficile, nihil impoſſibile. Anima quę amat, aſcendit frequenter, & currit familiariter per plateas cœle-

ſtis Hieruſalem, uiſitando Patriarchas & prophe-
A tas, ſalutando Apoſtolos, admirando exercitus
martyrum & confeſſorum, chorosq́ uirginum
ſpeculando. Cœlum, terra, & omnia quæ in eis
ſunt, non ceſſant mihi dicere, ut amem dominum
deum meum.

Quod nihil poſsit animæ ſufficere præter ſummum bonum. Cap. XXV

Cor humanum in deſiderio æ-
ternitatis non fixum, nũquam ſtabile poteſt eſſe,
ſed omni uolubilitate uolubilius: de alio in aliud
tranſit, quærens requiem ubi non eſt. In his autem
caducis & tranſitorijs, in quibus eios affectus ca-
ptiui tenentur, ueram requiem inuenire non ua-
let, quoniam tantæ eſt dignitatis, ut nullum bo-
num præter ſummum bonum ei ſufficere poſſit:
tantæ eſt libertatis, ut in aliquod uitium cogi non
poſſit. Propterea unicuiq; propria uoluntas eſt
B cauſa ſuæ damnationis uel ſaluationis, & ideo ni-
hil ditius bona uoluntate deo offertur. Bona uo-
luntas deum ad nos deducit, & nos in eum diri-
git. Per bonam uoluntatem deum diligimus, de-
um eligimus, ad deum currimus, ad deum perue-
nimus, & eum poſſidemus. O bona uoluntas, per
quam ad dei ſimilitudinem reformamur, & ei ſimi
les efficimur. Ita amabilis eſt deo bona uoluntas,
ut ipſe in corde habitare non uelit, in quo bona
uoluntas non fuerit. Bona uoluntas illius ſummæ
maieſtatis trinitatem ad ſe inclinat. Sapiẽtia nan-
que ad cognitionem ueritatis illam illuminat,
charitas ad deſiderium bonitatis inflammat, pater
nitas in ea cuſtodit quod creauit ne pereat.

Quid ſit cognitio ueritatis Cap. XXVI

Quid eſt cognitio ueritatis? Primo cognoſce-
C re teipſum, ut quod eſſe debes, eſſe ſtudeas, quod
autem corrigendum eſt, corrigas. Deinde cogno
ſcere & amare creatorem tuum: hoc enim eſt to-
tum hominis bonum. Vide ergo quàm ineffabi-
lis eſt diuinæ charitatis erga nos dilectio. De ni-
hilo nos creauit, & quicquid habemus donauit:
ſed quia plus diliximus datum quàm datorem,
creaturam quàm creatorem, cecidimus in laque-
um diaboli, & facti ſomus eius ſerui. Deus uero
miſericordia motus, miſit filium ſuum quo redi-
meret ſeruos: miſit etiam ſpiritum ſanctum, quo
ſeruos adoptaret in filios. Filium dedit in preci-
um redemptionis, ſpiritum ſanctum in priuilegi-
um amoris, ſe denique totum ſeruat hæreditatem
adoptionis. Ita deus ut pijſſimus & miſericordiſ-
D ſimus præ deſiderio uel amore hominis, non ſo-
lum ſua, uerumetiam & ſeipſum impendit, ut ho-
minẽ recuperaret, non tam ſibi quàm homini ipſi.
Vt homines ex deo naſcerentur, primo ex ipſis
natus eſt deus. Quis eſt tam durus quẽ non emol-
liat amor dei ſic hominem præueniens: tam in-
quam, uehemens amor, quod homo propter ho-
minem dignatus eſt fieri? Quis poteſt odire ho-
minem, cuius naturam & ſimilitudinem uidet in
humanitate dei? Reuera qui odit illum, odit de-
um: & ita perdit quicquid facit. Deus nanque pro
pter hominem factus eſt homo, ut eſſet redẽptor
qui eſt & creator, ut de ſuo redimeretur homo:
& ut familiarius diligeretur ab homine deus, in
ſimilitudine hominis apparuit, & ut uterq; ſenſus
hominis in ipſo beatificaretur, & reficeretur ocu-
A lus cordis in eius diuinitate, & oculus corporis
in eius humanitate: ut ſiue ingrediens ſiue egredi-
ens in ipſo paſcua inueniret natura humana con-
dita ab ipſo.

Quid in nobis operetur miſſio ſpiritusſancti. Cap. XXVII.

Saluator nanq; noſter natus eſt nobis
crucifixus & mortuus eſt pro nobis: ut morte ſua
mortem noſtram deſtrueret. Et quia botrus car-
nis portatus fuerat ad torcular crucis, & expreſſi-
one facta fluere cœperat muſtum diuinitatis, miſ-
ſus eſt ſpiritusſanctus, quo uaſa cordium præpa-
rarentur, & uinum nouum in utres nouos pone-
retur: primum ut corda mundarentur, ne infuſum
pollueretur: & poſtea ligarentur, ne infuſum amit
teretur. Mundarentur gaudia iniquitatis, ligaren-
tur contra gaudium uanitatis. Non enim quod
B bonũ eſt uenire potuit, niſi prius recederet quod
malum eſt. Gaudium iniquitatis polluit, & gaudi
um uanitatis effundit. Gaudium iniquitatis reddit
uas ſordidum, & gaudiũ uanitatis facit rimoſum.
Gaudium iniquitatis eſt, cum peccatum diligi-
tur: & gaudium uanitatis eſt, cum trãſitoria aman
tur. Eijce ergo quod malum eſt, ut quod bonum
eſt percipere poſſis. Effunde amaritudinem, ut
dulcedine impleri poſſis. Spiritusſanctus gaudi-
um eſt & amor. Eijce ſpiritum diaboli, & ſpiritum
mundi huius: ut accipias ſpiritum dei. Spiritus dia
boli operatur gaudiũ iniquitatis, & ſpiritus mun-
di gaudium uanitatis. Et hæc gaudia mala ſunt:
quoniam aliud habet culpam, aliud occaſionem
culpæ. Veniet autem ſpiritus dei, cum eiecti fue-
C rint ſpiritus mali: & intrabit tabernaculum cordis,
& operabitur gaudium bonum & amorem bo-
num, quo expellitur amor mundi, & amor pecca-
ti. Amor mũdi allicit & decipit: amor peccati pol
luit, & ad mortem conducit. Amor dei mentem
illuminat, conſcientiam mundat, animam lætifi-
cat, & deum demonſtrat.

De operatione eius qui diligit deum Ca. XXVIII

In quo amor dei eſt,
ſemper cogitat quãdo ad deum perueniat, quãdo
mundum derelinquat, quando carnis corruptio-
nem euadat: ut ueram pacem inueniat, ſemper ha
bet cor ſuum & deſiderium in ſuperna eleuatum.
Quando ſedet, quando ambulat, quando requie-
ſcit, uel quando aliquid agit, cor à deo non rece-
dit: omnes ad amorem dei exhortatur, omnibus
amorem dei commendat, & quàm dulcis ſit dei
D amor, & quàm malus & quàm amarus ſit amor ſe-
culi, corde, ore, & opere omnibus demonſtrat. De
ridet huius ſeculi gloriam, arguit ſolicitudinem:
& quàm ſtultum ſit in his quæ tranſeunt fiduciam
habere oſtendit. Miratur cæcitatem hominũ qui
hæc diligunt: miratur etiam quomodo uniuerſa
hæc tranſitoria, & caduca omnes non dereliń-
quunt. Omnibus æſtimat dulce quod ſibi ſapit,
omnibus placere quod diligit, omnibus quidem
eſſe manifeſtum quod cognoſcit. Frequenter deũ
ſuum contemplatur, & in eius cõtemplatione ſua
uiter reficitur: tanto felicius, quanto frequentius.
Dulce eſt enim ſemper ad conſiderandum, quod
ad amandum & laudandum ſemper ſuaue eſt.

De uera cordis requie, Cap. XXIX

Reuera hæc eſt uera cordis requies, cum totũ
in amo-

in amorem dei per deſiderium figitur, nec quicq̃
aliud appetit: ſed in eo quod tenet felici quadam
dulcedine delectaẽ, delectando iocũdaẽ. Si uero
uana aliqua cogitatione, uel rerũ occupatiõe in-
de aliquantulum abſtractũ fuerit, ſumma eum ſe
ſtinatione illuc redire feſtinat: exilium reputans
alibi q̃ ibi morã facere. Nam ſicut nullũ eſt mo-
mentum, quo homo non fruatur uel utaẽ pietate
diuina: ſic nullum debet eſſe momentum, quo eũ
præſentem non habeat in memoria. Idcirco non
breui crimine teneẽ aſtrictus quiſquis in oratiõe
cum deo loquitur, & ſubito abſtrahiẽ ab eius cõ
ſpectu, quaſi ab oculis nõ uidentis nec audiẽtis.
Hoc autem fit quando cogitationes ſuas malas
& importunas ſequitur, & aliquam uiliſſimam
creaturam ad quam mentis intuitus facile diſtra-
hitur, ei præfert: illam uidelicet in cogitatione ſę
pius reuoluendo, uel cogitando, q̃ deum quem
aſſidue debet recolere creatorem, adorare redẽ-
ptorem, expectare ſaluatorem, timere iudicem.

Cap. XXX Quiſquis amas mundum, tibi proſpice quo ſit
eundum. Hæc uia qua uadis, uia peſſima plenaq́
cladis. Fuge igiẽ ò homo paululum occupatio-
nes tuas, & abſcondere modicum à tumultuoſis
cogitationibus tuis. Abijce nũc oneroſas curas,
& poſtpone laborioſas diſſenſiones: uaca aliquã
tulum deo, & paululum requieſce in eo. Intra in
cubiculum mentis tuæ, exclude oĩa præter de-
um, & quæ ualent ad quærendum eum: & clauſo
oſtio quære eum. Dic nunc totũ cor meum, dic
deo: Quæro uultum tuum, uultum tuum domi-
ne requiro. Eia ergo nunc domine deus meus tu
doce cor meum, ubi & quomodo te quærat, ubi
& quomodo te inueniat. Domine ſi hic non es,
ubi te quæram abſentem? Si autem ubiq; es, cur
te non uideo præſentem? Sed certe habitas lucẽ
inacceſſibilem. Sed quomodo accedam ad lucẽ
inacceſſibilem? aut quis me deducet & inducet
in illam, ut uideam te in illa? Deinde quib. ſignis
qua facie te quæram? Nunq̃ te uidi domine de-
us meus, nunq̃ noui faciem tuam, Quid faciet al
tiſſime domine, quid faciet iſte longinquus exul
tuus? Quid faciet ſeruus tuus anxius amore tui,
& lõge proiectus à facie tua? En anhelat uidere
te, & nimis illi abeſt facies tua. Accedere ad te de
ſiderat, & inacceſſibilis eſt habitatio tua. Inueni
re te cupit, & neſcit locum tuum. Quęrere te affe

Cap. XXXI ctat, & ignorat uultũ tuũ. Domine, deus meus
es tu, & dominus meus, & nunquã uidi te: tu me
feciſti, & refeciſti, & omnia bona mea mihi cõtu
liſti, & nondũ uidi te, neq; noui. Deniq; ad te ui-
dendũ factus ſum, & nondũ feci id propter quod
factus ſum. O miſera ſors hominis, cũ hoc perdi-
dit ad quod factus eſt. O dirus & durus caſus ille.
Heu quid perdidit, & qd inuenit? Quid abſceſ-
ſit, & quid remãſit? Perdidit beatitudinẽ ad quã
factus eſt, & inuenit miſeriã ad quam factus non
eſt. Abſceſſit ſine quo nihil felix eſt, & remanſit
quod per ſe non niſi miſerum eſt. Manducabat
tũc homo panem angelorũ, quem eſurit: nũc mãdu
cat nunc panẽ dolorum, quẽ tũc neſciuit. Et ò tu
A domine uſquequo? Vſquequo domine obliuiſ-
ceris nos? Vſq; quo auertis faciem tuam à nobis?
Quando reſpicies & exaudies nos? Quando illu
minabis oculos noſtros, & oſtendes nobis faciẽ
tuam? Quando reſtitues te nobis? Reſpice do-
mine, & exaudi, & illumina nos, & oſtende no-
bis teipſum: reſtitue te nobis, ut bene ſit nobis,
ſine quo tam male eſt nobis. Miſerare labores &
& conatus noſtros ad te, qui nihil ualemus ſine
te. Inuita nos, adiuua nos. Obſecro domine ne
deſperem ſuſpirando, ſed reſpirẽ ſperando. Ob-
ſecro domine amaricatum eſt cor meum ſua de-
ſolatione, indulca illud tua conſolatione. Obſe-
cro domine, eſuriens cœpi quęrere te, ne deſerar
B ieiunus à te, famelicus acceſſi, ne recedam impa-
ſtus. Pauper ueni ad diuitem, miſer ad miſericor-
dem: ne recedam uacuus & contemptus. Domi-
ne incuruatus ſum, & nõ poſſum niſi deorſum a-
ſpicere: erige me, ut poſſim ſurſum intendere. Ini
quitates meę ſupgreſſę ſunt caput meũ, obuolue
rũt, & ſicut onus graue grauarũt me. Euolue me,
& exonera me, ne urgeat puteus os ſuũ ſuper me.
Liceat mihi ſuſpicere lucẽ tuam, uel de lõge, uel
de profundo. Doce me quęrere te, & oſtende te
quærẽti: quia nec quærere te poſſum niſi doceas
tu, nec inuenire niſi te oſtẽdas. Quæram te deſi-
derando, deſiderem quærẽdo: inueniã amando,
amẽ inueniendo. Fateor dñe & gratias ago, qa Cap. XXXII
creaſti in me hãc imaginẽ tuam: ut tui memor te
C cogitẽ, te amẽ. Sed ſic eſt abolita attritione uitio-
rum, ſic eſt obfuſcata fumo peccatorum: ut non
poſſit facere ad q̃d facta eſt, niſi tu renoues & re-
formes eam. Non tento dñe penetrare altitudi-
nem tuam, quia nullatenus cõparo illi intellectũ
meum. Deſidero aliquatenus intelligere uerita-
tem tuã, quam credit & diligit cor meum: neq; e-
nim quæro intelligere ut credam, ſed credo ut in
telligam. Ergo domine qui das fidei intellectũ,
da mihi ut quantũ ſcis expedire intelligam, quia
es ſicut credimus, & hoc es quod credimus: quia
credimus te eſſe aliquid quo nihil maius aut me-
lius cogitari poſſit. Quid ergo es dñe deus? Quo
maius meliusq; nihil ualet cogitari. Sed hoc qd
eſt, niſi quod ſummum omnium, ſolum exiſtens
D per ſeipſum, oĩa alia fecit ex nihilo? Quicquid
hoc non eſt, minus eo eſt quo nihil maius poſſit
cogitari: ſed hoc de te cogitari nõ poteſt. Quod
ergo bonum deeſt ſummo bono, per quod oẽ
bonũ? Tu es itaque iuſtus, uerax, beatus: & quic
quid melius eſt eſſe quàm nõ eſſe. Verum malis
quomodo parcis, ſi es totus & ſummè iuſtus? An
quia bonitas tua eſt incomprehenſibilis, & latet
in luce inacceſſibili, quam inhabitas? Vere in al-
tiſſimo & ſecretiſſimo bonitatis tuę profundo la
tet fons, unde manat fluuius miſericordiæ tuæ.
Nam cum totus & ſumme iuſtus ſis, tamen idcir
co malis etiam benignus es, quia totus & ſummè
bonus es. Minus nanq; bonus eſſes, ſi nulli malo
eſſes benignus. Melior eſt enim qui & bonis ſi-

mul & malis bonus eſt, quàm qui bonis tantum
bonus eſt. Et melior eſt qui malis & parcendo & A
puniendo bonus eſt, quàm qui puniendo tãtum.
Ideo ergo miſericors es, quia totus & ſumme bo
Ca.XXXIII nus es. O immenſa bonitas quæ ſic omnem
intellectum excedis, ueniat ſuper me miſericor-
dia illa quæ de tanta opulentia procedit: influat
in me, quæ profluit de te. Parce per clementiam,
ne ulciſcaris per iuſtitiam. Excitare nunc anima
mea, & erige te & totum intellectum tuum: & co
gita quantum potes, quale & quantum ſit illud
bonũ quod deus eſt. Si enim ſingula bona dele-
ctabilia ſunt, cogita intente quàm delectabile ſit
illud bonum, quod continet iocunditatem om-
nium: & non qualem in rebus creatis ſumus ex-
perti, ſed tanto differentem, quanto differt à crea B
tura creator. Si enim eſt bona uita creata, quàm
bona eſt uita creatrix? Si iocunda eſt ſalus facta,
ꝙ iocunda eſt ſalus quæ facit omnium ſalutem?
Si amabilis eſt ſapientia in cogitatione rerum cõ
ditarum, ꝙ amabilis eſt ſapientia quæ omnia fe-
cit & condidit ex nihilo? Deniq; ſi multæ & ma-
gnæ ſunt delectationes, in rebus delectabilibus,
qualis & quanta eſt delectatio in eo qui ipſa dele
ctabilia fecit? O qui hoc bono fruetur, quid illi
erit, quid illi non erit? Certe quicquid uoluerit il
li erit, & quicquid noluerit non erit. Ibi quippe il
li erunt bona animæ & corporis, qualia nec ocu
lus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis a-
Ca.XXXIIII ſcendit. Cur ergo per multa uagaris homũcio,
quærendo bona animæ tuæ & corporis tui? A- C
ma unum bonum in quo ſunt omnia bona & ſuf
ficit. Deſidera ſimplex bonũ q̃d eſt omne bonũ,
& ſatis eſt. Quid enim amas caro mea? quid deſi
deras anima mea? Ibi eſt, ibi eſt quicquid amatis,
quicquid deſideratis. Si delectat pulchritudo,
fulgebunt iuſti ſicut ſol. Si uelocitas aut fortitu-
do, aut libertas corporis, cui nihil obſiſtere poſ-
ſit, erunt ſimiles angelis dei: quia ſeminatur cor-
pus animale, ſurget corpus ſpiritale, poteſtate u-
tiq; non natura. Si longa aut ſalubris uita, ibi erit
ſana æternitas & æterna ſanitas: quia iuſti in per
petuum uiuent, & ſalus iuſtorum à domino. Si ſa
tietas, ſatiabuntur cũ apparuerit gloria domini.
Si ebrietas, inebriabũtur ab ubertate domus dei.
Si melodia, ibi angeli concinunt ſine fine deo. D
Si quęlibet non immunda, ſed munda uoluptas,
torrente uoluptatis ſuæ potabit eos dominus.
Si ſapientia, ipſa dei ſapientia oſtendet ſeipſam il
lis. Si amicitia, diligent deum pluſꝙ ſeipſos, & in
uicem tanquam ſeipſos, & deus illos pluſꝙ illi ſe
ipſos, quia illi illum, & ſe & inuicem per illum, &
ille ſe & illos per ſeipſum. Si concordia, omnib.
illis una erit uoluntas, quia nulla in illis erit niſi
dei ſumma uoluntas. Si poteſtas, omnipotentes
erunt ſuæ uoluntatis, ut deus ſuæ. Nam ſicut de-
us poterit quod uolet, per ſeipſum: ita poterunt
illi quod uolent per illum: quia ſicut illi non a-
liud uolent quàm ille uolet, ita ille uolet quic-
quid illi uolent, & quod ille uolet non poterit

non eſſe. Si honor & diuitiæ, deus ſeruos ſuos bo
A nos & fideles ſupra multa conſtituet, imò filij dei
& dij uocabuntur & erunt: & ubi erit unicus e-
ius, ibi erunt & illi hæredes quidem dei, cohęre-
des autem Chriſti. Si uera ſecuritas, certe ita cer-
ti erunt nunquam ullatenus illud bonum ſibi de
futurum, ſicut certi erunt ſe non ſua ſponte illud
amiſſuros, nec dilectorem deum illud dilectori-
bus ſuis inuitis ablaturum, nec aliquid deo po-
tentius deum & illos ſeparaturum. Gaudium ue
ro quale quantum'ue eſt, ubi tale ac tantum bo-
num eſt? Cor humanum, cor indigens, Cap.XXXV
cor expertum ærumnas & miſerias, imò obru-
tum miſerijs, quantum gauderes ſi in his omni-
bus abundares? Interroga intima tua, ſi capere
B poſſint gaudium ſuum de tanta beatitudine ſua.
Sed certe ſi quis alius quem omnino ſicut teip-
ſum amares, eandem beatitudinem haberet, du-
plicaretur gaudium tuum: quia non minus gau-
deres pro eo quàm pro teipſo. Si uero duo uel
tres uel multo plures idipſum haberent, tantum-
dem pro ſingulis, quantum pro teipſo gauderes,
ſi ſingulos ſicut teipſum amares. Ergo quid erit
in illa perfecta charitate innumerabilium beato-
rum angelorum & hominũ, ubi nullus diliget a-
lium minus quàm ſeipſum? Non enim aliter gau
debit unuſquiſq; pro ſingulis alijs, quàm pro ſe-
ipſo. Si ergo cor hominis de tanto bono ſuo uix
gaudium ſuum capiet, quomodo capax erit tot
& tantorum gaudiorum? Et utique, quantum
C quiſque diligit aliquem, tantũ de bono eius gau-
det. Et ſicut in illa beata felicitate unuſquiſq; ſi-
ne comparatione plus amabit deum, quàm ſe &
omnes alios ſecum: ita plus gaudebit abſque æ-
ſtimatione de felicitate dei, quàm de ſua & om-
nium aliorum ſecum. Et ſi deum ſic diligent toto
corde, tota mente, tota anima, ut tamen totum
cor, tota mens, tota anima, non ſufficiat dignita-
ti dilectionis: profecto ſic gaudebunt toto cor-
de, tota mente, tota anima, ut tamen totum cor,
tota mens, tota anima, non ſufficiat plenitudini
gaudij. Deus meus & dominus meus, ſpes
mea & gaudiũ cordis mei, dic animæ meæ, ſi hoc Ca.XXXVI
eſt gaudium de quo nobis per filium tuum dicis:
Petite & accipietis, ut gaudium ueſtrum ſit ple-
D num. Inueni nanque gaudium quoddam plenũ,
& pluſquam plenum: pleno quippe corde, ple-
na mente, plena anima, pleno toto homine gau-
dio illo, adhuc ſupra modum ſupererit gaudiũ.
Non ergo totum illud gaudium intrabit in gau-
dentes, ſed toti gaudentes intrabunt gaudium il
lud. Dic domine, dic ſeruo tuo intus in corde
meo: ſi hoc eſt gaudium in quod intrabunt ſerui
tui, qui intrabunt in gaudium domini ſui. Sed
certe gaudium illud quo gaudebunt electi tui,
nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor ho
minis aſcendit. Nondum ergo cogitaui aut dixi,
domine, quantum gaudebunt electi tui. Utique
tantum gaudebunt, quantum amabunt: tantum
amabunt, quantum cognoſcent. Et quantum

re domine cognoſcēt, quantū te amabunt? Certe nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
A
minis aſcēdit in hac uita, quantum te cognoſcent & amabunt in illa uita. Oro te deus meus, cognoſcam te, amē te, ut gaudeam de te: & ſi nō poſſum in hac uita ad plenū, uel proficiā de die in diem, uſq; dū ueniat illud ad plenū. Proficiat in me hic noticia tui, ut ibi fiat plena: creſcat in me hic amor tuus, ut ibi ſit plenus: ut hic gaudiū meum ſit in ſpe magnū, & ibi in te plenum. Deus uerax, peto ut accipiā q̄d promittis ut gaudium meū ſit plenum. Mediteř inde interim mēs mea, loquař inde lingua mea, amet illud cor meū, ſermocinetur os meum: eſuriat illud anima mea, ſitiat illud caro mea, deſideret illud ſubſtātia mea, donec intrem in gaudium domini mei, Qui eſt trinus & unus
B
deus benedictus in ſecula, Amen.

Finis.

AD LECTOREM

Et hunc pius quiſpiam & ocioſus cōſarcinauit, hoc melior ſuperiore, quod breuior.

DE TRIPLICI HABITACVLO LIBER.

Caput I

TRIA ſunt ſub omnipotentis dei manu facta habitacula, primū, imum, & mediū: quorū ſummum regnū dei, uel regnū cœlorum diciř: imū, uocař infernus: mediū, mundus præſens, uel orbis terrarum appellatur. Quorū extrema omnino ſibijnuicem ſunt contraria, & nulla ſibi ſocietate
2 Cor. 6
cōiuncta. Quæ enim ſocietas poteſt eſſe lucis ad tenebras, & Chriſti ad Belial? Medium aūt nonnullam habet ſimilitudinem ad extrema. Vnde lucem & tenebras habet, frigus & calorem, dolorem & ſanitatē, lætitiam & mœrorem, odium & amorem, bonos & malos, iuſtos & iniuſtos, dominos & ſeruos, regnum & ſubiectionem, famē & ſatietatem, mortem & uitam, & innumera huiuſmodi. Quorum omnium pars una imaginem habet regni dei, pars altera inferni. Commixtio
D
nanque ſimul bonorum & malorum in hoc mundo eſt. In regno aūt dei nulli mali ſunt, ſed omnes boni: at in inferno nulli boni, ſed omnes mali. Et uterq; locus ex medio ſuppletur: hominum enim huius mundi, alij eleuantur ad cœlū, alij trahuntur ad infernū. Similes quippe ſimilibus iunguntur: id eſt, boni bonis, & mali malis. Iuſti homines, iuſtis angelis: & trāſgreſſores homines, tranſgreſſoribus angelis. Serui dei, deo: ſerui diaboli, diabolo. Benedicti uocantur ad regnum ſibi paratum ab origine mundi: maledicti expelluntur in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Bona autem regni cœleſtis dicere, uel cogitare, uel intelligere ut ſunt, nullus poteſt carne ueſtitus. Multo enim maiora & meliora ſunt,
A
q̄ cogitanř & intelliguntř: dum ſcriptū eſt, Quòd oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quę pręparauit deus diligentibus ſe. Regnū nanq; dei omni fama maius, & omī laude melius, omī ſcientia innumerabilius, omī gloria quæ putař excellentius. Mala aūt inferni dicere uel cogitare ut ſunt, nemo poteſt: peiora quippe ſunt ualde q̄ cogitanř. Regnum itaq; dei plenum eſt lucis & pacis & charitatis, & ſapientię & gloriæ & honeſtatis, & dulcedinis & melodię & lætitiæ, & beatitudinis perennis, & omnis boni ineffabilis, q̄d nec dici nec cogitari poteſt. At lacus inferni plenus eſt tenebrarū, diſcordiæ, odij, ſtultitiæ, miſeriæ, turpitudinis, amaritudinis, of-
B
fenſionis, doloris, aduſtionis, ſitis, famis, ignis inextinguibilis, triſtitiæ, uindictæ perennis, & omnis ineffabilis mali, q̄d nec dici, nec cogitari poteſt. Ciues cœli ſunt iuſti homines & angeli quorum rex eſt deus omnipotens: at contra ciues inferni ſunt impij homines & dæmones, quorum princeps eſt diabolus. Satiat iuſtos uiſio ſanctorum hominum & angelorum, & ſuper omnia ipſius dei. Cruciat impios & peccatores uiſio hominum damnatorum & dæmonum, & ſuper omnia ipſius diaboli. Nihil in regno dei deſiderař quod nō inueniatur: at in inferno nihil inuenitur quod deſideratur. In regno dei nihil inueniř niſi quod placet & delectat & ſatiat: at contra in lacu miſeriæ perennis nihil uidetur, nihil que ſentitur niſi
C
quod diſplicet, niſi quod offendit, niſi quod cruciat. In regno æterno erit uita ſine morte, ueritas ſine errore, felicitas ſine perturbatione. Omne bonum in regno dei abundat, & nullum malum: omne malum abundat in carcere diaboli, & nullum bonum. Nullus indignus in regno ſuſcipitur dei: nullus uero dignus, nullus iuſtus ad infernum trahitur. Principalia duo ſunt tormen- *De pœnis infernalibus.* II
ta in inferno, frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis: unde in Euangelio legitur, Illic *Matt. 13 & 22. & 25*
erit fletus & ſtridor dentium. Fletus nanque & liquefactio oculorum ex calore naſciř: Stridor uero dentium ex frigore naſcitur. Hinc etiam beatus Iob, De aquis, inquit, niuium trāſibunt ad ca- Iob. 24
lorē nimium. De quibus duobus innumera pendent pœnarum genera, uidelicet ſitis intolerabi-
D
lis, pœna famis, pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna anguſtiæ, pœna tenebrarum, ſeueritas tortoris, præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, dilaceratio immortalium uermium, uermis conſcientiæ, ignitæ lachrymæ, ſuſpiria, miſeriæ, dolor ſine remedio, uincula ſine ſolutiōe, mors æterna, pœna ſine fine, abſentia Chriſti quoad uiſionem eius, quæ ſola omnia ſupradicta ſuperat, & omnibus pœnis intolerabilior. Væ igitur illis perenne, qui ſubire hæc omīa mala etiam ſine fine merentur, pro delectabili unius horæ ſomnio: Tanta etenim & talis eſt omnis huius mundi gloria, ad æternam comparata gloriam. Melius erat eis, quod dictum eſt de infelice Iuda, non naſci,

quàm

quàm malis ſuis meritis plagas inferni ſuſtinere.

De ĳs quos pœnæ æternitas à mũdi uoluptate nõ deterret. Cap. VI

Quid ſtultius, quid inſanius eſt, ꝙ umbra & i- A
magine & ſimilitudine ueræ gloriæ & uerę dele-
ctationis, ueræ pulchritudinis, ueri decoris, ueri
honoris, more infantiũ decipi & ſupari: & ipſam
gloriam nõ quærere, non deſiderare? Quis imagi
nem auri in aqua ipſo auro neglecto eligeret, &
non ſtatim à cũctis fatuus & inſanus crederetur?
Quis orbem ſolis in ſpeculo redditũ, uel in quali
bet materia formatũ plus diligeret ꝙ ipſum ſolẽ,
& non ab omnib. derideretᷣ? Sic irridẽdus, ſic æ-
ſtimandus eſt quiſquis mundi huius caducam fra
gilitatem & inutilem carnis uoluptatem diligit,
quærit, contendit: æterna gloria contempta, &
neglectis regni cœleſtis ineffabilib. gaudĳs. Hoc
cõmercium inſipiẽtium ualde eſt, & miſerorũ, & B
cor non habentiũ ſanum, etiã ſi plagæ inferni nõ
ſequerenť, quę nec dici nec cogitari poſſunt. Du
plex uero plaga eſt, ab ęterno regno dei ſeparari,
& ſemper in inferno cũ diabolo damnari: prę ſen-
tiam amittere angelorum, & terribilẽ ſemper pa-
ti dæmonũ præſentiã. Quantũ caueri, uitari, me-
tui debet, nullo modo dici poteſt. Quis cum ſano
ſenſu pro unius diei delicĳs, centũ annorũ pœnã
eligeret? Et miſeri tamẽ illi qui ſine ulla ſapientia
uoluptatẽ carnis ſequentes, non uitant uitia, non
effugiũt intolerabiles pœnas, non centũ annorũ,
non milies mille, ſed omniũ ſine fine ſeculorum,
pro ſexaginta uel ſeptuaginta annorũ delicĳs uel
qualibet corruptibili delectatione. Quantũ autẽ
eſt inter unũ diem & cẽtum annos: non tantum C
utiq;, ſed plus intereſt inter quadraginta uel ſexa
ginta uel centũ annos & æternitatem, ſiue in bo-
no ſiue in malo futuram. Vnus enim dies aliqua
portio eſt in centũ annorum ſpatio, quãuis modi
ca ualde: At uero centũ annorũ ſpatiũ, nulla por-
tio eſt in illa æternitate. Si enim, uerbi gratia, cen
teſima uel milleſima pars eſſet æternitatis, prędi-
ctum eius ſpatium uel centuplũ eius ſpatium uel
milluplum, æternitas eſſe deſineret. Quod ratio
non ſinit æternitatis: quæ ſi ullo modo, ullo tem-
pore finireť, æternitas omnino nõ eſſet. Forti

De ingrediendo uiã arctam, & patriæ felicitate & pulchritudine. Cap. IIII

ter ergo carnali reſiſtẽdum eſt uoluptati, fortiter
contra fallaces huius mũdi blanditias pugnandũ
eſt, cõtraq; multimodas ſatanæ ſuggeſtiones uigi
landũ. Omni ſtudio lata ſeculi uia uitãda eſt quæ D
ducit ad mortem: at uero omni cordis deſiderio
uia anguſta quę ducit ad uitam, adeunda eſt & ap
petenda. Via hæc anguſta eſt uia abſtinentiæ &
caſtitatis, humilitatis, & omnis religionis: quam
uiam ante nos Chriſtus attriuit, qua uia ad ſuum
regnũ migrauit. Cuius ueſtigia & nos ſequamur,
donec poſt eum eadem uia ad urbem regiã perue
niamus, in qua ipſe regnat. De qua urbe qcqd ho
mo dixerit: quaſi ſtilla de mari eſt, uel quaſi ſcin-
tilla de foco. In qua uidelicet urbe fulgebunt iuſti
ſicut ſol, ut dñs ait. Vbi ſumma pax erit, ſumma
quies, nullus labor, nullus dolor, nulla paupertas,
nec ſenectus, nulla mors, nec ulla nox, nullum ci-
bi deſiderium, nullum ſitis incendiũ: ſed cibus &
potus omnium erit uiſio Chriſti & ſanctæ trini-
tatis, & contemplatio puro cordis oculo ipſius di
A uinitatis, & aſſidua lectio, ut ita dicam, libri uitæ,
id eſt æternæ ueritatis & ſummæ ſapientiæ, & uer
bi dei, quæ eſt Chriſti Ieſu uiſio: ubi quicquid nos
nunc latet, manifeſtum erit. Vbi ratio manifeſta
eſt, cur hic electus eſt, & ipſe reprobatus: cur hic
in regnũ aſſumptus, & ille in ſeruiturẽ redactus:
Cur alius in utero moriť, alius in infantia: alius in
iuuẽtute, alius in ſenectute: Cur alius pauper, &
alius diues: Cur filius adulteræ baptizatur, & ali-
quando filius legitimę coniugis ante baptiſmum
moritur: Cur qui bene incipit uiuere aliquando
male finit, & qui male incipit, ſępe bene finit. Hęc
omnia & huiuſmodi multa in libro uitæ plana &
aperta omnib. erunt. In eadem urbe præmiũ ſin-
B gulorum, omnium: & ſingulorũ, per charitatem
omniũ erit. Ibi omnium bonũ omnibus patebit.
Ibi omnes inuicẽ ſuas cogitationes cognoſcent.
Ibi nullus ſuperior ſuperbus erit, nullus inferior
inuidus. Quomodo eñ qui omnes ſicut ſeipſum
diliget alicui inuidere poterit, cum nemo ſibĳpſi
inuideat? Ibi nullus eſſe melius uel ſuperius con-
cupiſcet ꝙ erit: quia aliter eſſe quàm quod meru-
it, nec eſſet decorum. Nec aliter eſſe deſiderabit
quàm quod erit: quia ita eſſe ut erit, pulchrum e-
rit, non ſibĳpſi ſolum, ſed etiam uniuerſo corpo-
ri eccleſiæ cœleſtis. Quõ enim quodlibet mem-
brum in corpore, ſi ſuperius uel inferius ponatur
aliter ꝙ natura cõſtituit, mõſtruoſum efficit cor-
pus & turpe: ſic nimirũ ſi aliquis in regno dei ſu-
C perius ordinetur ꝙ poſtulat ars & uoluntas om-
nipotentis artificis, turpitudinẽ efficiet, non ſo-
lum ſibimet, ſed etiam omĩ cõgregationi, in qua
qui erit minimus, maiorẽ ſine dubio habebit glo
riã, ꝙ totũ habens mundi regnũ, etiam ſi æternũ
eſſet. Vile enim eſt ualde elemẽtis frui, in cõpara-
tione fruendi & cõgaudendi ipſi deo, & uiſibili-
bus delectari & corporalibus. Tãta eſt enim pul-
chritudo iuſtitiæ, tãta iocũditas lucis æternę, hoc
eſt, incommutabilis ueritatis & ſapientię: ut etiã
ſi non liceret amplius manere in ea ꝙ unius diei
mora, propter hoc ſolum innumerabiles anni hu
ius uitæ pleni delicĳs in circumfluentia corpora-
ralium bonorũ recte meritoq; contẽnerenť. Non
enim falſo aut paruo affectu dictũ eſt, Quoniam *Pſal. 85*
D melior eſt dies una in atrĳs tuis ſuper milia. Nihil
comparandum delectationi & gaudio quod na-
ſcitur ex inuiſibilibus & incorporeis, & ex ſocie-
tate angelorum, & iuſtorũ omniũ, & ex certa ſci-
entia & cognitione ipſius diuinæ naturæ, & ex
dei ipſius facie ad faciem uiſiõe: Cuius pulchritu
dinem mirantur angeli, cuius imperio ſuſcitãtur
mortui, cuius ſapientię non eſt numerus, cuius rę
gnũ finem neſcit, cuius gloria neqt uariari, cuius
lux tam ſolẽ obſcurat ut eius cõparatione nullam
habeat lucẽ, cuius dulcedo tam mel ſuperat, ut ei
cõparatum uelut abſinthiũ ſit amariſſimum. Cu-
ius faciẽ ſi omnes carcere inferni includi uiderẽt,
nullã pœnã, nullum dolorẽ, nullamq; triſtitiã ſen-
tirẽt. Cuius pręſentia ſi in inferno cũ ſanctis habi-
tatorib. appareret, continuo infernus in amœnũ
conuer-

conuerteretur paradiſum. Cuius ſine nutu nec folium de arbore cadit. Cuius oculi flammiuomi profundum penetrant inferni. Cuius auris tacitã cordis uocẽ audit, id eſt cogitationẽ. Cuius auris non minus audit quàm uidet. Cuius auris non minus uidet quàm audit, quia non corpus ſunt, ſed ſumma ſapientia & certa cognitio. Cuius deliciæ ſine faſtidio ſatiant: quæ cum à beatis inueniuntur, ſemper tamen deſiderantur, & eſuriem & ſitim ſine pœna efficiunt, id eſt, ardenti ſemper deſiderio delectant. Cuius ſecreta mirabilia, uidentibus ea ſemper noua ſunt & mira: & non plus cũ incipiunt uideri pariunt ſtuporẽ cernentibus, quàm poſt mille annos & millies mille. Et cum angeli ab initio mundi ea ſoliti ſint uidere, inde hodie non minus mirãtur ea quàm in primo die: alioquin dudũ coram angelis aſſiduo uidendi uſu uileſcerẽt. Cuius cognitioni, præterita & futura, non præterita & futura, ſed præſentia ſunt.

De libertate peccãtium, & beatifica cognitione eius & æternitate. V

Vnde nõ diem iudicij uidebit, & primũ diem ſeculi non uidit: ſed utrunque uidet. Cuius præſcientia neminẽ cogit ad peccandũ, ut mihi errantes dicunt. Si enim, inquiunt, præſciuit Adam peccaturũ eſſe, non peccare non potuit. Ex quo errore naſcitur, deum cauſam eſſe peccati, quod nefas eſt dicere, & illi tamen ſuis uerbis alligantur. Si eñ quod præſcientia dei habet, neceſſe eſt fieri, ideo uoluntate propria homo peccauit, & non alia neceſſitate: quia in præſcientia dei fuit ut uoluntate & libero arbitrio, & non neceſſitate cogente peccaret. Si ergo præſcientia dei non poteſt uitari, non potuit homo aliter peccare niſi uoluntate, nulla alia ui cogente: quia ita deus præſciuit peccaturũ. Si ergo uoluntarie, nõ coactus eſt. Si enim nõ coactus eſt ad peccandũ, potuit ſine dubio nõ peccare ſi uellet: ideoque pœnam meruit, quia non inuitus peccauit, alioquin à deo pœnam mortis non ſuſciperet. Cuius locutio eſt occulta inſpiratio, qua mentibus ſuam uoluntatẽ & ſuam charitatem inuiſibiliter oſtendit: quã uidẽdo angeli per oĩa deo obediũt. Cuius laus eſt qua electos laudabit, manifeſtatio qua ſuorum electorum bona omnibus mõſtrabit: aſſidua autẽ laus qua electi eum laudabũt, eſt admiratio eius perennis. Qui miro modo non tempore præceſſit mundum & tempus: Nullius enim horæ ſpatio fuit ante mundum, & tamẽ ſemper erat ſine initio. Nõ enim erat tempus ante tempus. Tempus autẽ cum mundo cõcreatum eſt. Si igitur tempus ab initio mũdi cœpit currere, ante mundum factũ nõ erat. Ideoque nullo tempore, ut prædiximus, præceſſit deus tempora & mundũ eis coæuũ: imo paulo eis priorẽ, eius eñ motu cœperunt currere. Quicquid mouetur, ſuum motũ præcedit. Ineffabili æternitate præceſſit deus mundũ, non tempore: cuius tempus ante mundum non erat, cuius lux tenebras depellit ignorantiæ, cuius aliqua particula hæc oĩa quæ diximus uera & certa eſſe cognoſcimus. Eadẽ luce melius eſſe uerum quàm falſum uidemus, & tamẽ peius eſſe uerũ malum, uel uerũ peccatũ, quàm falſum malũ uel falſum peccatũ: nõ quia uerũ eſt, ſed quia malum uel peccatũ, ſed ideo malum, uel peccatũ eſt, quia

A uerũ malũ uel peccatũ eſt. Aliter enim non poſſet eſſe malum uel peccatũ, falſum eñ malum nõ eſt malũ, ut falſum argentum eſt. Poteſt aliquis à ueritate dicere malũ uel peccatum exortũ eſſe, uel factum, & quodammodo opus eſſe ueritatis malũ quod omnino falſum eſt. Omne enim uerum inquantũ uerum, bonũ eſt: à ueritate igitur eſt eſſe uerum, ut ſit malũ uel peccatum, non ipſum malum uel peccatũ: aliud nanque eſt ipſum malũ, aliud uerũ eſſe illud. Quãuis igitur ipſum malum bonum non eſt, bonũ eſt tamẽ uerũ eſſe ut ſit illud. Niſi eñ bonũ eſſet eſſe malũ, nullo modo ſineret deus illud fieri. Multa quippe bona de malis omnipotẽs facit, ut de adulterio hominũ bonos format & facit

B homines. Si uero quadã lucis particula quaſi per anguſtas rimas infuſa, hæc & alia quæ nouimus uera eſſe cognoſcimus: quali & quanta luce ſapiẽtiæ & ſcientiæ illic illuſtrabimur, ubi ipſum ſolem ueritatis facie ad faciẽ uidebimus, id eſt, certa & uera ſapiẽtia cognoſcemus? Cuius præſentia ſimiles ei facit præſentes. Qui eñ ueræ ſapiẽtiæ, ueræ pulchritudini, ueræ æternitati adhærebit: ſapiens utique & pulcher & æternus erit. Sic enim abſentia eius diſſimiles omnino ei facit. Cuius æternitas ſine initio & ſine fine eſt. Si enim eſſet tempus quãdo nõ eſſet, quis eũ faceret? Ipſe eſt ſolus deus: & ante ipſum alius deus non erat, nec eſt, nec erit. Non ſeipſum creauit, cũ nihil ſeipſum creat. Qua enim potẽtia qui omnino nõ eſſet ſeipſum

C faceret? Reſtat igitur quod omnino non eſt factus deus. Cum ergo nullo modo deus factus eſt, ſine initio ante omnia erat. Quicquid eñ factum eſt habet initiũ: & quicquid initium habet ſine dubio factum eſt, nõ ab alio niſi à deo non facto, ſed omnia faciente. Cuius ſcientia ſine ulla uarietate cognitionis, & ſine ullo uiſu huc & illuc innumerabilem uarietatẽ omnium creaturarum, angelorũ, hominũ, ſtellarum, arenarum, capillorum, uerborum, cogitationum, momẽtorum omnium, ſimul & ſemel comprehendit & intelligit. Fons igitur & origo oĩs ſcientiæ deus eſt: quẽ quanto plus quis biberit, tãto plus ſitiet.

De triplici cognitione beatorum. Cap. VI

Incomparabiliter ergo totius mundi regnũ, ut ſupra diximus, & ſi æternum eſſet, præcellit ſocietas angelorum & ſanctorũ, & præſenti ipſius dei adeſſe uiſioni. In cu-

D ius uiſione trina ſciẽtia naſcitur: id eſt, homo qui cernit, & deus qui cernitur, & cæteri omnes omnia uidebũt & intelligẽt. Sicut enim per ſpeculum utreũ trina nobis uiſio adminiſtratur, quia noſipſos, & ipſum ſpeculũ, & quicquid præſens adeſt uidemus: ſic per ſpeculum diuinæ claritatis, & ipſum deũ, ut eſt uidebimus, quantũ poſſibile eſt creaturæ, & noſipſos, & cæteros uera & certa ſciẽtia cognoſcemus. Tũc abdita creaturarũ & ipſius inferni, uidendo deũ uidebimus. Tũc iuſtis manifeſtũ erit quõ deus eſt inuiſibilis, incõparabilis, ſine initio, & ſine fine ante omnia, Quid intereſt inter naſci quod ad filiũ pertinet, & procedere quod ad ſpiritũ ſanctũ, excepto quod unus ex uno natus ſit, alter ex duobus proceſſit, Et quomodo patet nõ præceſ-

ſit

ſit filium tempore, ſed origine, nec ſpiritum ſanctum, Et quomodo omnia dei, unum ſunt ex deo A excepto quod ad relationem pertinet. Nam ſapientia & ueritas dei & æternitas non diuerſa ſunt inter ſe, ſed unum ſunt ſicut & omnia. Sapientia enim dei non magis ſapientia ꝙ ueritas eſt: & nõ magis ueritas eſt ꝙ ſapientia, ꝙ æternitas, ꝙ cætera dei omnia. Vnum enim ſunt in deo, & non ſolum hæc inter ſe eadem ſunt in deo, ſed non aliud ſunt ꝙ ipſe deus. Et quomodo mũdus erat in deo, antequã in ſeipſo eſſet non mundus, ſed deus: & quomodo ubiq; totus ſine loco, magnus ſine quãtitate, bonus ſine qualitate: & quomodo omnia penetrat munda & immunda ſine ſui pollutione. Si eñ lux iſta uiſibilis omnia loca illuſtrat, & ſterquilinia etiam penetrat ſine ſui fœtore, & ſine ſui B pollutione: quanto magis deus qui eſt inuiſibilis & incommutabilis lux, oñia penetrat, regit, ſuſtinet, circũdat, illuſtrat, ſine ulla mutatione uel pollutione, non ſolũ cœleſtia & terreſtria, ſed infernalia? Tunc erit electis dei trina uiſio, id eſt corporalis, qua corpora cernentur: quorundam ſplendentia ut ſol, quorundam ut luna, aliorũ ut ſtellæ. Et ſpiritalis, qua ſimilitudines corporum in ſpiritu non fallaci phantaſia inſpicient, qua uiſione etiã hodie fruuntur ſpiritus iuſtorũ poſt corporũ clauſtra. Et uiſio intellectualis, qua puro mentis oculo in ſpiritu deũ uidebunt, & ſuas animas & uirtutes intimas & ſpiritus angelicos. Tunc duplices deo acturi ſunt gratias, uidelicet pro ſua liberatione à perpetua dãnatione, & pro bonorũ ineffabi C li retributione. Tunc cõmunis omniũ electorum dei dãnabit: Cuius dãnatio & intolerabilis pœna delectabile ſpectaculũ præbebit electis. Tunc ardentiſſimo amore liberatorem ſuũ & omniũ bonorum datorem amabunt, & ſine fine & faſtidio clamore cordis laudabunt deũ omnipotentẽ benignum & miſericordem: cui eſt honor & gloria nunc & per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

AD LECTOREM

Hoc opuſculum fertur inter ſcripta diui Bernardi, quanquam nec illius uidetur eſſe, tantũ abeſt ut ſit Aogoſtini. Neq; enim Auguſtinus unquã laborauit manibus, quod monachorum eſt, qui tum ferè erant laici.

SCALAE PARADISI
LIBER

Deſcriptio 4. graduum exercitationum ſpiritaliũ Ca. I

C

CVM die quadã corporali manuũ labore occupatus de ſpiritalis hominis exercitio cogitare cœpiſſem, quatuor ſpiritales gradus animo cogitãti ſe ſubito obtulerunt: ſcilicet lectio, meditatio, oratio & cõtemplatio. Hæc eſt ſcala clauſtralium qua de terra in cœlum ſubleuantur, gradibus diſtincta paucis, immẽſæ tamen & incredibilis magnitudinis. Cuius extrema pars terræ innixa eſt, ſuperior uero nubes penetrat, & ſecreta cœlorũ rimatur. Hi A gradus ſicut nominibus & numero ſunt diuerſi, ita ordine & merito ſunt diſtincti. Quorũ ꝓprietates & officia quidem ſingula, quid circa nos efficiãt, quõ inter ſe inuicem differãt & præmineãt, ſi qs diligẽter inſpiciat: quicqd laboris aut ſtudij impẽderit in eis, breue reputabit & facile, præ utilitatis & dulcedinis magnitudine. Eſt aũt lectio, ſedula ſcripturarũ cũ animi intentione inſpectio. Meditatio eſt ſtudioſa mẽtis actio, occultæ ueritatis notitiam ductu proprie rationis inueſtigãs. Oratio eſt deuota mentis intentio in deum, pro malis amouendis, & bonis adipiſcendis. Contemplatio eſt mentis in deum ſuſpenſæ quædã eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia deguſtans.

Deſcriptio officiorum quatuor graduum Cap. II

B Aſſignatis ergo quatuor graduũ deſcriptionibus, reſtat ut eorũ officia uideamus. Lectio inquirit, meditatio inuenit, oratio poſtulat, cõtemplatio deguſtat: unde ipſe dominus dicit, Quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis. *Matt. 7* Quærite legendo, & inuenietis meditando. Pulſate orando, & aperietur uobis contemplando. Lectio quaſi ſolidum cibum ori apponit. Meditatio maſticat & frangit. Oratio ſaporem acquirit. Contemplatio eſt ipſa dulcedo quæ iocũdat & reficit. Lectio in cortice, meditatio in adipe, oratio in deſiderij poſtulatione, contemplatio in adeptæ dulcedinis delectatione. Quod ut expreſſius uideri poſſit, unum de multis ſupponã exemplum. In lectione audio, Beati mundo corde, quoniam ipſi deũ *Matt. 5* C uidebũt. Ecce breue uerbũ, ſed ſuaue & multiplici ſenſu refectũ, ad paſtũ animæ quaſi uuam miniſtrauit. Quod ſi anima diligenter inſpexerit, dicit intra ſe, Redibo ad cor meũ, & tentabo ſi forte intelligere & inuenire potero mũditiam hanc: precioſa enim & deſiderabilis eſt res iſta, cuius poſſeſſores beati dicuntur, cui uiſio dei quæ eſt uita æterna promittitur, quæ tot ſacræ ſcripturæ teſtimonijs collaudat. *Pſal. 17* Hoc ergo ſi plenius explicari deſiderãs, incipit hanc uuam maſticare & frangere eamq; in torculari ponit, dum excitat rationem ad inquirendum an ſit: & quomodo haberi poſſit hæc adeo precioſa & deſiderabilis munditia.

Officium meditationis. III

Accedẽs ergo ſedula meditatio nõ remanet extra, nõ hæret in ſuperficie literæ, altius figit D pedem, interiora penetrat, ſingula rimat, Attente cõſiderat quòd non dixit, Beati mundo corpore, ſed mẽte: quia nõ ſufficit manus habere innoxias à malo opere, niſi & à prauis cogitationibus mundemur in mente: quod autoritas Prophetica cõfirmat, dicens, Quis aſcendet in montẽ domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? *Pſal. 23* Innocens manibus & mũdo corde. Item cõſiderat, quantũ hanc cordis mũdiciam optabat idem ꝓphera ſic orans, Cor mundũ crea in me deus. Et iterũ, Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, nõ exaudiet dominus. Cogitat ꝙ ſolicitus erat in hac cuſtodia beatus Iob: qui dicebat, Pepigi fœdus cũ oculis meis, ne cogitarem quidẽ de uirgine. *Iob. 31* Ecce quantum arctabat ſe uir ſanctus, qui claudebat oculos ſuos ne uideret uanitatem: ne forte incautus aſpiceret

ceret quod poſtea inuitus deſideraret. Poſtquam
hæc & huiuſmodi de cordis munditia pertracta- A
uit, incipit tractare de eius premio: Quam glorio-
ſum & delectabile eſſet uidere faciem deſidera-
tam domini, ſpecioſum forma præ filijs hominũ.
Non iam abiectum & uilem, non habentem ſpe-
ciem qua ueſtiuit eũ mater ſua: ſed ſtola immorta-
litatis indutum, & coronatum diademate quo co-
ronauit eum pater ſuus in die reſurrectionis &
gloriæ, die quam fecit dominus. Cogitat quòd in
illa uiſione erit ſatietas illa, de qua dicit Prophe-
Pſal.16 ta. Satiabimur cum apparuerit gloria tua. Vides
ne quantum liquoris emanauit ex minima uua,
quantus ignis ex hac ſcintilla ortus eſt, quantum
hæc modica maſſa, Beati mundo corde, quoniam
ipſi deum uidebunt, in eadẽ meditatione extenſa
eſt? Sed quantum adhuc poſſet extendi, ſi accede B
ret aliquis talia expertus? Sentio enim quòd pu-
teus altus eſt: ſed ego ad hæc rudis, uas in quo pau
ca haurirẽ, uix inueni. His anima facibus inflam-
mata, his mactata deſiderijs, fracto alabaſtro ſua-
uis unguenti præſentire incipit, non de guſtu, ſed
quaſi narium odoratu, Ex hoc colligit ꝙ ſuaue eſt
huius meditationis ſentire experientiã, cuius me-
ditationem nouit adeo eſſe iocundam. Sed quid
faciet? Habendi deſiderio exæſtuat, ſed non inue
nit apud ſe quomodo habere poſſit: & quãto plus
inquirit, plus ſitit, dum apponit meditationẽ, ap-
ponit & dolorem, quia non ſentit dulcedinem
quã in cordis munditia meditatio eſſe monſtrat,
ſed non præſtat. Non enim eſt legentis atq; me- C
ditantis hanc ſentire dulcedinem, niſi data fuerit
deſuper. Legere enim & meditari tam bonis ꝙ
malis cõmune eſt. Et ipſi Philoſophi gentium, in
quo ſumma ueri boni conſiſteret, inuenerunt du-
ctu rationis: ſed quia cum Deum cognouiſſent,
non ſicut Deũ glorificauerunt, ſed de ſuis uiribus
Pſal.11 præſumentes, dicebant, Linguã noſtram magni-
ficabimus, labia noſtra à nobis ſunt, non merue-
runt percipere quod potuerunt uidere. Euanue-
runt in cogitationibus ſuis, & eorum ſapiẽtia de-
uorata eſt, quam eis contulerat humanum ſtudi-
um diſciplinæ, non ſpiritus ſapientiæ, qui ſolus
dat ueram ſapientiam, ſapidam ſcilicet ſcientiam,
quæ cum alicui ineſt, inæſtimabilis ſapor iocun-
Sap.1 dat & reficit: & de illa dictum eſt, Sapientia non
intrat in maleuolam animam. Hoc autem à ſolo D
Deo eſt. Et ſicut officiũ baptizandi dominus con
ceſſit multis, poteſtatẽ uero & autoritatem in ba-
ptiſmo remittendi peccata ſibi ſoli retinuit: unde
Ioannes antonomaſice & diſcretiuè de eo dixit,
Mar.1 Hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto: ſic de eo poſ-
ſumus dicere, Hic eſt qui ſapientiæ ſaporem dat,
Cato ſapidam animæ facit ſcientiam. Sermo ſiquidem
datur multis, ſapiẽtia paucis: quam diſtribuit do-
Officium orationis. IIII minus cui uult, & quomodo uult. Videns autẽ
anima quòd ad deſideratam cogitationis & expe
rientiæ dulcedinem per ſe non poſſit attingere,
& quanto magis ad cor altum accedit, tanto ma-
gis exaltetur Deus: humiliat ſe & fugit ad oratio-
nem, dicens: Domine qui non uideris niſi à mun-
dis cordibus, inueſtigaui legendo, meditando
quæſiui quomodo haberi poſſit uera cordis mun
ditia, ut ea mediante uel ex media parte poſſem te
cognoſcere. Quærebam uultũ tuum domine, uul-
tum tuum domine quærebam. Diu meditatus ſum
in corde meo, & in meditatione mea exardeſcit
ignis & deſiderium amplius cognoſcendi te, dum
panem ſacræ ſcripturæ mihi frangis: & in fractio-
ne panis, in quo magis cognitus es, quantum plus
te cognoſco, te cognoſcere deſidero, non iam in
cortice literæ, ſed in ſenſu experientiæ. Nec hoc
peto domine propter merita mea, ſed pro tua mi-
ſericordia. Fateor enim quia indigna & peccatrix
ſum, ſed catelli edunt de micis quæ cadũt de men-
ſa dominorum ſuorum. Da mihi domine arram
hæreditatis futurę, ſaltem guttam cœleſtis pluuię,
qua refrigerem ſitim meam, quia amore ardeo.

His & huiuſmodi ignitis eloquijs ſuũ inflam- Officium contemplationis Cap. V
mat deſiderium, ſicut oſtendit ſuum affectum: his
incantationibus aduocat ſponſum. Dominus au-
tem cuius oculi ſuper iuſtos, & aures eius non ſo-
lum ad preces, ſed ipſas preces eorum non expe-
ctat donec ſermonem finierint: ſed medium ora-
tionis curſum interrumpens feſtinus ingerit ſe, &
animæ deſideranti feſtiuus occurrit cœleſtis rore
dulcedinis circumfuſus, unguentis optimis deli-
butus animam fatigatam recreat, eſurientem refi-
cit, aridam impinguat, facit eam terrenorum obli-
uiſci. Immemorem ſui mirabiliter fortificando ui-
uificans, & inebriando ſobriam reddens. Et ſicut
in quibuſdam carnalibus officijs adeo uincit car-
nalis concupiſcentia quòd omnem uſum rationis
amittit, & fit homo quaſi totus carnalis: ita meri-
to in hac ſuperna contemplatione ita conſumun-
tur & abſorbentur carnales motus ab anima, ut
in nullo caro ſpiritui contradicat, & fiat homo
quaſi totus ſpiritalis. O domine quomodo ap- Signa ſpiritus ſancti ad animam uenientis, Cap. VI
pares quando hæc facies, & quod ſignum aduen-
tus tui? Nunquid huius conſolationis & lætitiæ
teſtes & nuncij ſunt ſuſpiria & lachrymæ? Si ita
eſt, noua eſt antiphraſis iſta, & ſignificatio inſoli-
tata. Quæ enim conuentio conſolationis ad ſuſpi-
ria, lætitiæ ad lachrymas? ſi tamen iſtæ dicendæ
ſunt lachrymæ, & non potius roris interioris ſu-
perinfuſi ſuperfluens abũdantia, & interioris ablu
tionis indicium, & exterioris purgamẽtum. Vt in
baptiſmo puerorum per exteriorem ablutionem
ſignificatur & figuratur interior animæ ablutio;
ita hic exteriorem ablutionem interior præcedit
purgatio. O felices lachrymæ, per quas maculæ
interiores purgantur, per quas peccatorum incen
dia extinguuntur. Beati qui ſic lugetis, quia ride-
bitis. In lachrymis agnoſce ò anima ſponſum tu-
um, amplectere deſideratum. Nũc torrente te uo-
luptatis inebria, ſuge ab ubere conſolationis eius
lac & mel. Hæc ſunt munda munuſcula & ſolatia
quæ dedit tibi ſponſus tuus, gemitus ſcilicet & la-
chrymæ. Adducit tibi potũ his lachrymis in men-
ſura. Hæ lachrymæ ſunt tibi panes die ac nocte,
panes utique confirmantes cor hominis, & dul-
ciores ſuper mel & fauum. O domine ſi adeo ſunt

dulces iſtæ lachrymæ quæ ex memoria & deſide-
rio tui excitantur, quàm dulce erit gaudium quòd A
ex manifeſta tui uiſiōe capietur? Si adeo dulce eſt
flere pro te, quàm dulce erit gaudere de te? Sed
quid huius ſecreta colloquia proferimus in publi-
cum? Cur incarnales affectus uerbis cōmunibus
conamur exprimere? Inexperti talia non intelli-
gunt in libro experientię, quos ipſa docet unctio.
Aliter aūt litera exterior non prodeſt quicquā le-
genti. Modicum ſapida eſt lectio exterioris literę,
niſi gloſam & interiorem ſenſum ſumat ex corde.

Quomodo remanet anima ſpiritusſancti feruore diſcedente. VII

O anima diu protraximus ſermonem: Bonum
enim erat nos hic eſſe cum Petro & Ioanne, con-
templari gloriam ſponſi, & diu manere cum illo.
Sed uellem hic fieri non duo non tria tabernacu-
la, ſed unum in quo eſſemus ſimul et ſimul delecta B

Gen. 32

remur: ſed ut dicit ſponſus. Dimitte me, iam enim
aſcendit aurora, iam lumen gratię & uiſitationem
quam deſiderabas accepiſti. Data ergo benedi-
ctione, mortificato neruo femoris, & mutato no-
mine de Iacob in Iſrael, pauliſper ſecedit ſponſus
diu deſideratus, cito elapſus. Subtrahit ſe tā à præ-
dicta uiſione ꝙ̄ à dulcedine contemplationis: ma
net tamen præſens quantum ad gubernationem,
quantum ad gloriam, quantum ad unionem.

Quare ſpiritusſancti feruor animam aliquantulū deſerit. VIII

Sed ne timeas, ò ſponſa, ne deſperes, ne exi-
ſtimes te cōtemni, ſi pauliſper tibi ſubtrahit ſpon-
ſus faciem ſuam. Omnia iſta cooperātur tibi in bo
num, & de acceſſu & receſſu lucrum acquiris: tibi
uenit, tibi & recedit. Venit ad conſolationem, re-
cedit ad cautelā, ne magnitudo conſolationis ex- C
tollat te: ne ſi ſemper apud te ſit ſponſus, incipias
contemnere ſodales, & hanc cōtinuam uiſitatio-
nem non iam gratiæ attribuas, ſed naturæ. Hanc
aūt gratiam cui uult & quando uult ſponſus attri-
buit, non iure hæreditario poſſidetur. Vulgare
prouerbiū eſt, ꝙ nimia familiaritas parit contem-
ptum. Recedit ergo ne forte nimis aſſiduus con-
temnatur, & abſens magis deſideretur, deſidera-
tus auidius quæratur, diu quęſitus tandem gratius
inueniatur. Præterea quæ eſt præſens uita? Quæ
reſpectu futuræ gloriæ, quæ reuelabitur in nobis
ænigmatica eſt, quam nūc ex parte cognoſcimus.
Nam hic ciuitatem manentem non habemus, ſed
inquirimus futuram. Ne ergo exilium deputemus
pro patria, arram pro precij ſumma, uenit ſponſus D
& recedit uiciſſim, nunc conſolationem afferens,
nunc uniuerſum ſtratum noſtrum in infirmitate
cōmutans, pauliſper nos permittit guſtare quàm
ſuauis eſt: & antequam plenè ſentiamus ſe ſubtra-
hit, & ita quaſi alis expanſis ſupra nos uolitans,
prouocat nos ad uolandum. Quaſi dicat, Ecce pa
rum guſtaſtis, ſum dulcis: ſed ſi uultis plenè ſatura
ri hac dulcedine, currite poſt me in odorem un-
guentorum meorum, habentes ſurſum corda, ubi
ego ſum in dextera dei patris, ubi uidebitis me, nō
per ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad faciem, &
ubi plenè gaudebit cor ueſtrum, & gaudium ue-
ſtrum nemo tollet à uobis.

Cura animæ ne à deo deſeratur. IX

Sed caue tibi ò
ſponſa quomodo auertat ſe ſponſus. Non longe
abijt: & ſi non uides eum, ipſe tamen uidet te ple-
nus oculis ante & retro, nunquam potes eum la-
tere. Habet etiam circa te nuncios ſuos ſpiritus,
quaſi ſagaciſſimos exploratores: ut uideant quo-
modo abſente ſponſo conuerſeris, & accuſant te
coram ipſo ſi aliqua ſigna laſciuiæ & ſcurrilitatis
in te deprehenderint. Zelotypus eſt ſponſus iſte.
Si forte alium amatorem acceperis, ſi alijs place-
re ſtudueris: ſtatim diſcedet à te, & alijs adhære-
bit adoleſcentulis. Delicatus eſt ſponſus iſte, no-
bilis & diues eſt, ſpecioſus forma præ filijs homi-
num: & ideo non niſi ſpecioſam dignatur habere
ſponſam. Si uiderit in te maculam ſiue rugam, ſta-
tim auertet oculos: Nullam enim immundiciam
poteſt ſuſtinere. Eſto ergo caſta, eſto uerecunda
& humilis, ut ſic à ſponſo tuo merearis frequen-
ter uiſitari. Timeo ne diutius detinuerit nos ſer-
mo iſte, ſed ad hæc compulit me materia ſterilis
pariter & dulcis: quam ego non protrahebam
ſpontaneus, ſed neſcio qua eius dulcedine trahe-
bar inuitus.

Officia ſingulorum graduum per repetitionem. X

Vt ergo quæ diffuſius dicta ſunt ſi-
mul iuncta uel unita melius uideantur, prædicto-
rum ſummam recapitulando colligamus, ſicut in
prædictis exemplis prænotatū uideri poteſt, quo-
modo prædicti gradus cohæreant, & ſicut tem-
poraliter & cauſaliter ſe præcedant. Lectio enim
quaſi fundamentum, prima occurrit, & data ma-
teria mittit nos ad meditationem. Meditatio ue-
ro quid appetendum ſit diligentius inquirit, &
quaſi effodiens theſaurum inuenit & oſtēdit. Sed
cum per ſe obtinere non ualeat, mittit nos ad o-
rationem. Oratio ſe totis uiribus erigit, ubi re-
perit theſaurum deſiderabilem, contemplationis
ſuauitatem. Hæc adueniens prædictorum trium
laborem remunerat, dum cœleſtis rore dulcedi-
nis animam ſitientem inebriat. Lectio ergo eſt ſe-
cundum exterius exercitium. Meditatio ſecun-
dum interiorem intellectum: Oratio ſecundum
deſiderium: Contemplatio ſuper omnem ſenſum.
Primus gradus eſt incipientium. Secundus eſt
proficientium. Tertius eſt deuotorum. Quartus
beatorum. Hi autem gradus ita catenati ſunt, &
uicaria ope ſibijnuicem deſeruiunt, quòd præce-
dentes ſine ſubſequentibus, aut parum, aut nihil
proſint: ſequentes uero ſine præcedentibus, aut
raro aut nunquam proſint. Quid enim prodeſt le
ctione continua tempus occupare, ſanctorum ge
ſta & ſcripta legendo tranſcurrere: niſi ea maſti-
cando & ruminando, ſuccum bibamus, & tranſ-
glutiendo uſque ad cordis intima tranſmittamus,
ut ex his diligenter conſideremus ſtatū noſtrum,
& ſtudeamus eorum opera agere, quorum facta
cupimus lectitare? Sed quomodo hæc cogitabi-
mus, aut quomodo cauere poterimus ne falſa aut
inania quædam meditando, limites à ſanctis pa-
tribus conſtitutos tranſeamus: niſi prius circa hu-
iuſmodi aut ex lectione, aut ex auditu fuerimus
inſtructi? Auditus enim quodammodo pertinet
ad lectionem. Vnde ſolemus dicere, non ſolum
libros ipſos nos legiſſe quos nobiſipſis uel alijs le
gimus, ſed etiam illos quos à magiſtris audiui-
mus. Item quid prodeſt homini ſi per meditatio-
nes

nes quæ agenda ſunt uideat, niſi orationis auxilio & Dei gratia ad ea obtinenda conualeſcat? Omne, inquit, datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, ſine quo nihil poſſumus facere, ſed ipſe in nobis facit opera, non tamen omnino ſine nobis.

1 Cor. 13

Cooperatores quidem Dei ſumus, ſicut dicit Apoſtolus. Vult ſiquidem Deus ut eum oremus, & ut ei aduenienti & præſtolanti ad oſtium aperiamus ſinum uoluntatis noſtræ, & ei conſentiamus. Hunc conſenſum exigebat à Samaritana, quando dicebat, Voca uirum tuum. Volo tibi infundere gratiam, tu applica liberum arbitrium. Orationem exigebat ab ea, cum dicebat, Tu ſi ſcires donū Dei, & quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere, forſitan petiſſes ab eo aquam uiuam. Hoc audito quaſi ex lectione mulier inſtructa, meditata eſt in corde ſuo, bonum ſibi fore & utile habere hanc aquam. Accenſa ergo habendi deſiderio, conuertit ſe ad orationem dicens, Domine, da mihi hanc aquam ut non ſitiam, neq; ueniam unquam haurire aquam. Ecce auditus uerbi domini, & ſequens ſuper eo meditatio, incitauerunt eam ad orandum. Quomodo nanq; eſſet ſolicita ad poſtulandum, niſi prius eam accendiſſet meditatio? Aut quid ei præcedens meditatio contuliſſet, niſi quæ appetenda monſtrabat, ſequens oratio impetraſſet? Ad hoc ergo ut fructuoſa ſit meditatio, oportet ut ſequatur orationis deuotio: cuius quaſi effectus eſt contemplationis dulcedo.

Ioan. 4

Hic oſtenduntur omnes hi gradus ita eſſe ſimul iuncti ut ſint inſeparabiles. XI

Ex his poſſumus colligere, quòd lectio ſine meditatione arida eſt: Meditatio ſine lectione erronea, Oratio ſine meditatione tepida, Meditatio ſine oratione infructuoſa. Oratio cum deuotione contemplationis acquiſitiua: Contemplationis adeptio ſine oratione, aut rara, aut miraculoſa. Deus enim cuius potentiæ non eſt numerus uel terminus, & cuius miſericordia ſuper omnia opera eius, quandoq; ex lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ, dum duros & nolentes acquieſcere cogit ut uelint: & ita quaſi prodigus, ut uulgo dici ſolet, bouem cornu trahit quando non uocatus ſe infundit. Quod & ſi quando aliquibus legimus contigiſſe, ut Paulo & quibuſdam alijs, non tamen ideo debemus nos quaſi Deum tentando diuina præſumere, ſed facere quod ad nos pertinet: legere ſcilicet & meditari in lege Dei, orare uel amare ipſum, ut adiuuet infirmitatem noſtram, & uideat imperfectum noſtrum: quod ipſe docet nos facere, dicens, Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur uobis. Nunc enim regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Ecce ſi gratis diſtinctionibus perfici poſſunt prædictorum graduū proprietates quomodo ſibi cohæreant, & quid ſinguli in nobis efficiant. Beatus homo cuius animus à cæteris negocijs uacuus, in his quatuor gradib. uerſari ſemper deſiderat, qui uenditis uniuerſis quæ habuit emit agrum illum, in quo latet theſaurus delectabilis, ſcilicet: Vacate & uidete quia ſuauis eſt dominus: qui in primo gradu excitatus, in ſecundo

Matt. 7

Aug. to. 9

circumſpectus, in tertio deuotus, in quarto ſupra ſe leuatus per has aſcenſiones quas in corde ſuo diſpoſuit, aſcendit de uirtute in uirtutem, donec uideatur dominus dominorum in Sion. Beatus cui in hoc ſupremo gradu, uel modico tempore conceditur manere, quòd uere poteſt dicere: Ecce ſentio gratiam domini, ecce cum Petro & Ioanne contemplor, ecce cum Iacob plerunque Rachel amplexibus delector. Sed caueat ſibi iſte ne poſt contemplationem iſtam qua eleuatus fuerat uſq; ad cœlos, inordinato caſu corruat uſq; ad abyſſos: nec poſt factam uiſitationem ad laſciuos mūdi actus & carnis illecebras conuertatur. Cum uero mentis humanæ acies infirma, ueri luminis illuſtrationem diutius ſuſtinere non poterit, ad aliquem trium graduum per quos aſcenderat, leuiter & ordinate deſcendat: & alternatim modo in uno, modo in altero, iam in alio ſecundum motum liberi arbitrij pro ratione loci & temporis demoretur, tanto iam deo uicinior, quanto à primo gradu remotior. Sed heu fragilis & miſera humana conditio. Ecce ductu rationis & ſcripturarum teſtimonijs aperte uidemus in his quatuor gradibus bonæ uitæ perfectionem contineri, & in his ſpiritalibus bonis hominis exercitium debere uerſari. Sed quis eſt hic & laudabimus eum? Velle multis adiacet, ſed perficere paucis. Et utinam de iſtis paucis eſſemus. Sunt autem quatuor cauſæ quæ retrahunt nos plerunque ab iſtis gradibus, ſcilicet, ineuitabilis neceſſitas, honeſtæ actionis utilitas, humana infirmitas, mundialis uanitas. Prima excuſabilis, ſecunda tolerabilis, tertia miſerabilis, quarta culpabilis. Cur culpabilis? Illis enim quos huiuſmodi cauſa à ſancto propoſito retrahit, melius erat gloriam Dei non cognoſcere quàm poſt agnitam retroire. Quam ſibi excuſationem habebit de peccato? Nam iuſte poteſt dicere dominus, Quid debui tibi facere, & non feci? Non eras, & creaui te: peccaſti & diaboli ſeruum te feceras, & redemi te: in mundi circumitu cum impijs currebas, & elegi te: dederam tibi gratiam in conſpectu meo & uolebam facere apud te manſionem, tu uero deſpexiſti me: & non ſolum ſermones meos, ſed meipſum proieciſti retrorſum, & ambulaſti poſt concupiſcentias tuas. Sed ò deus bone, ſuauis & mitis, amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis: quàm inanis, quàm temerarius eſt qui te abijcit, qui tam humilem, tam manſuetum hoſpitem à ſuo corde repellit? O quàm infelix & damnoſa commutatio creatorem ſuum abijcere, & prauas noxiaſq; cogitationes recipere: illud etiam ſecretum cubile ſpiritusſancti, ſecretum cordis, quod pauloante cœleſtibus gaudijs intendebat, tam ſubito immundis cogitationibus & peccatis tradere conculcandum. Adhuc in eodem calent ſponſi ueſtigia, & iam intromittuntur adultera deſideria. Male conueniens, indecorum, aures quæ modo audierunt uerba quæ non licet homini loqui, tam cito inclinati ad fabulas & detractiones audiendas: oculos qui ſacris lachrymis modo baptizati

Quatuor cauſa retrahunt nos ab [illegible] tuor gradibus. Cap. XII

M 2 erant

erant, repente conuerti ad uidendas uanitates: linguam quæ modo dulce epithalamium decantauerat, quæ ignitis perſuaſionis eloquijs ſuis cũ ſponſo reconciliauerat ſponſam, & introduxerat eam in cellam uinariam, iterum conuerti ad uana eloquia, ad ſcurrilitates, ad concinnandum dolos, ad detractiones. Abſit à nobis domine. Sed ſi forte ex humana infirmitate ad talia dilabimur, nõ ideo deſperemus, ſed iterum recurramus ad clemẽtem medicum, qui ſuſcitat de terra inopem & erigit de ſtercore pauperem, & qui non uult mortem peccatoris, iterum curabit & ſanabit nos. Iam tempus eſt ut epiſtolæ finem imponamus. Oremus ergo Deum ut impedimenta quæ nos ab eius contemplatione retrahunt, in præſenti nobis mitiget, in futuro nobis penitus auferat: qui per prædictos gradus de uirtute in uirtutem nos perducat, donec uideamus Deum deorum in Sion. Vbi electi non guttatim, non interpolatim percipient diuinæ contemplationis dulcedinem: ſed torrente uoluptatis indeſinenter repleti babebunt gaudium, quod nemo tollet ab eis, & pacem incõmutabilem, pacem in idipſum.

Finis.

AD LECTOREM.

Demiror, qua fronte quiſquam hoc opus putarit tribuendum Auguſtino. Videtur eſſe boni cuiuſpiã laici.

DE DVODECIM ABVSIONVM GRAdibus Liber.

Sapiens ſine operibus. Gradus I

PRIMVS abuſionis gradus eſt, ſi ſine bonis operibus ſapiens & prędicator fuerit: qui quod ſermone docet, actibus complere negligit. Auditores enim doctrinæ dicta facere contemnunt, cum prędicatoris opera à prædicationis uerbis diſcrepare conſpiciunt. Nunquam enim fit efficax prædicantis autoritas, niſi eam effectu operis cordi affixerit audientis: pręſertim cum & ipſe doctor ſi in uitiorum amorem delapſus fuerit, alterius doctoris medicamentum ſuis uulneribus adhibere paruipendit. Vnde & ipſe dominus in Euangelio de doctrina pariter & bono opere diſcipulos inſtruere uolens, qualem in bis cautelam haberent admonebat, dicens, Quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Hoc eſt, ſi doctor errauerit, à quo iterum doctore emendabitur? Et ſi lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Si nanq; oculus à uidendi officio deſiuerit, quis à manu uel à pede uel à reliquo corpore illud miniſterium exiget? Quapropter doctores cogitent ne ampliori uindictæ ſubiaceant, ſi plurimis morum perditionis occaſionem abundantius pręſtent. Nam & ipſe Salomon dum multæ ſapientiæ tranſgreſſionem incurrit, totius Iſraeliticę plebis regni diſperſionem ſolo ſuo errore præſtitit. Quibus ergo cõmittuntur multa, maiora perdunt ſi non rectè diſpenſauerint rectoris ſui munera quæ perceperũt. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur. Et ſeruus qui uoluntatem domini ſui intelligens non facit, acrioribus flagellis grauioribusq; uindictis uapulabit.

Matt. 5

Senex ſine religione Gradus II

Secundus abuſionis gradus eſt, ſi ſine religione ſenex eſſe inueniatur: Cui cum membra exterioris hominis ueteraſcunt, uires animi, id eſt, interioris hominis membra incrementa roboris non capiunt. Plus enim omnibus religioni operam dare ſenibus conuenit, quos præſentis ſeculi florida ætas tranſacta deſeruit. Sicut nanq; in lignis ipſa reproba arbor cõparet, quę poſt flores fructus optimos cultori ſuo non exhibet: ſic & in bominibus ipſe reprobus eſt, quem flos iuuentutis deſeruit, & tamen in ſui corporis ſenectute bonorum operum maturos fructus proferre paruipendit. Quid enim ſtolidius poteſt fieri ſi mens ad perfectionem feſtinare non contendat, quãdo totius corporis habitus ſenectute confectus ad interitum properat? Dum oculi caligãt, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapſi numero minuuntur, cutis areſcit, flatus non ſuauiter olet, pectus ſuffocatur, tuſſis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, etiam bomo interior qui non ſeneſcit his omnibus aggrauatur. Et hæc omnia ruituram iam iamq; domum corporis cito prænunciant. Quid ergo ſupereſt, niſi ut dum huius uitæ defectus appropiat, nibil aliud cogitare quàm quomodo futuræ uitæ aditus propere comprehendatur, quiſq; ſenex appetat? Iuuenibus enim incertus huius uitæ terminus inſtat, ſenibus uero cunctis maturior ex hac luce receſſus. Cauendæ ergo ſunt homini duæ particulæ, quæ & in illius carne non ueteraſcunt, & totum hominem ſecum ad peccandum pertrahunt, cor uidelicet & lingua: quia cor nouas ſemper cogitationes machinari non deſinit, lingua impigre loquitur quodcunq; cor machinari ſenſerit. Caueat ergo ſenilis ætas, ne iſtæ iuueneſcentes particulæ totam ſui harmoniã decipiant, & per res ineptas reliquam corporis grauitatem illudant. Vnicuiq; nanq; conſiderandum eſt, quid ætate eminenti dignum ſit: ut hoc agat quod nec uitam, nec ætatem, nec miniſterium uile reddat.

Adoleſcens ſine obedientia. Gradus III

Tertius abuſionis gradus eſt, adoleſcens ſine obedientia, quo mundus à recto rationis ordine deprauatur. Qualiter nanq; in ſenectute ille miniſtrari ſibi ſperabit, qui in adoleſcentia ſenioribus obedientiam exhibere contemnit? Vnde & in prouerbijs apud ueteres habet, Quòd dominari nequeat, qui prius alicui ſeruitutem præbere denegat. Propter quod & dominus Ieſus in temporibus ſuæ carnis, dum adhuc ad legitimam ætatem doctoris non perueniret, obedienter miniſtrationem ſuis parẽtibus exhibuit. Sicut ergo in ſenibus ſobrietas, & morum perfectio requiritur, ita etiam in adoleſcentibus obſequium, ſubiectio & obedientia rite debetur. Quapropter

pter & in mandatis legis primum in his quæ ad
hominespertinent, patris & matris honor impe- A
ratur:quia quamuis carnalis pater non ſuperuixe
rit,aut indignus fuerit,alicui tamẽ patri digno &
uiuenti paternus honor uſq; ad legitimam ætatẽ à
Pater quatuor filijs præbendus eſſe oſtẽditur.Quatuor enim mo
modis dicitur dis per ſcripturas diuinas patres uocãtur, hoc eſt,
natura,gẽte,admonitione,& ęrate.De patre nãq;
Gen.31 naturali Iacob ad Laban loquitur, Niſi timor pa-
tris mei Iſaac affuiſſet,tuliſſes oĩa quæ mea ſunt.
Gente uero pater dicitur, quando dominus ad
Exod.3 Moyſen de rubo loquebatur,Ego ſum, inquiens,
deus patrum tuorum,deus Abraham, deus Iſaac,
deus Iacob.Ætate autem& admonitione pater di
citur, cum Moyſes in cantico Deuteronomij lo-
Deut.32 quitur:Interroga patrem tuum, & annunciabit ti-
bi,maiores tuos & dicent tibi.Quod ſi ergo natu- B
ralis pater ſuperſtes non fuerit, aut indignus fue-
rit,admonenti tamen ſeniori adoleſcentis obedi-
entia præbenda erit. Quomodo enim honoratus
in ſenectute apparebit, qui diſciplinæ laborem in
adoleſcentia non ſuſtinuerit? Quodcunq; enim
homo laborauerit,hoc & metet. Omnis namque
diſciplina in præſenti non uidetur eſſe gaudij, ſed
mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimũ ex-
ercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Sicut enim fru-
ctus in arbore nõ inuenitur in qua pampinus aut
flos prius non apparuerit: ſic & in ſenectute ho-
norem legitimum aſſequi non poterit, qui in ado-
leſcentia diſciplinę alicuius exercitationibus non
laborauerit. Diſciplina igitur abſque obedientia
qualiter fieri poteſt? Adoleſcens ergo ſine obe- C
dientia, adoleſcens ſine diſciplina eſt: quoniam
& ipſa obedientia, quæ omnium diſciplinarum
mater eſt,magna exercitatione indiget,& ſui nor-
mam ſtudij à Chriſto domino ſumpſit, qui obe-
diens patri uſq; ad mortem, crucis ignominiam
Diues ſine libenter ſuſtinuit. Quartus abuſionis gra-
eleemoſyna dus eſt,diues ſine eleemoſyna, qui ſuperflua uſus
Gradus IIII ſui quæ cuſtodienda in poſterum recondit, indi-
gentibus & nihil habentibus non diſtribuit: per
quod efficitur, ut dum in terra quæſita diligenti
cura cuſtodit, cœleſtis patriæ perennem theſau-
rum amittat. Ad quem theſaurum dominus Ie-
ſus adoleſcentem diuitem qui illum de perfectio-
Matt.19 ne interrogauerat, ita reſpondens inuitauit.Si uis D
perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes
& da pauperibus, & ueni ſequere me, & habebis
theſaurum in cœlo. Quem theſaurum nullus un-
quam hominum habere poteſt, niſi qui pauperi-
bus ſolatia præſtat,aut qui per ſuimetipſius uolun
tatem pauper eſt. Non ergo dormiat in theſauris
tuis, quod pauperi prodeſſe poteſt. Diues nanq;
& ſi multa congregauerit, his frui ſolus nequa-
quam poterit, quia unius hominis natura multis
rebus non ſuccurrit. Quid ergo ſtultius eſt, quàm
propter unius hominis uictum & ueſtitum, totam
regni cœleſtis perdere iocunditatem, & æternos
inferni cruciatus abſq; conſolationis præſtolatio-
ne ſubire? Quod ergo aliquando per neceſſita-

tem amittendum eſt, pro æterna remuneratione
A ſponte diſtribuendum eſt. Omnia enim quæ ui-
dentur, temporalia ſunt, quæ autem non uiden-
tur,æterna ſunt. Quandiu nanque temporales ſu-
mus,temporalibus temporalia deſeruiunt:& cum
hinc tranſierimus, æternis æterna ſolatia præſta-
buntur.Idcirco diligere non debemus ea quę non
ſemper habebimus, præſertim cum expertem ra-
tionis auarum diuitem theſauri ſui & agri,& om-
nia quæ habet, oſtendunt, quia toto cordis in-
tuitu illas res amat quæ nunquam ſe diligunt. Si
enim aurum & argentum & agros & ueſtimenta
& cibos & metalla & bruta animalia quis dilexe-
rit, hæc omnia uicem ſibi amoris rependere non
poſſe ipſa rerum natura oſtendit. Quid ergo à ra-
tione longius eſt, quàm diligere quod te amare
B non ualet:& negligere illum qui tuæ ditioni cum
dilectione omnia præbet? Propter hoc igitur non
diligi mundus,ſed diligi proximus à domino prę-
cipitur: quia proximus uicem ſui amoris poteſt
rependere, quod mundus minime poſſe non du-
bitatur. Sic enim inimicum eſſe diligendum do-
minus præcepit, ut illa dilectio amicum illum ex
inimico efficiat. Quiſquis ergo diues cupidus uult
æternas habere diuitias,diſtribuendo egenis per-
dat interim non manſuras. Si enim quod diligit
non uendit, nemo emere poteſt quod cupit. A-
uari nanque ideo in iudicio à rectiſſimo iudice
nuncupantur maledicti:quia qui præteribant eos
non dicebant, Benedictio domini ſuper uos,be- *Pſal.128*
nediximus uobis in nomine domini. Infœlices
C ergo ſunt auari diuites, qui propter res tranſito-
rias in æternam damnationem dilabuntur: & è
contrario beati ſunt miſericordes, quoniam ipſi
miſericordiam conſequentur. Felix eſt miſeri-
cors, dum in hac uirtute non ſubſtantiam, ſed af-
fectum dominus requirit. Quintus abuſio- *Fœmina ſine*
nis gradus eſt, Fœmina ſine pudicitia. Sicut e- *pudicitia*
nim omnes mores bonos procurat & cuſtodit in *Gradus V*
uiris prudentia: ſic & in fœminis cunctos hone-
ſtos actus nutrit, fouet, & cuſtodit pudicitia. Pu-
dicitia nanque caſtitatem cuſtodit, auaritiam re-
frenat, lites deuitat, iram mitigat, libidinem oc-
cupat, cupiditatem temperat, laſciuiam caſtigat,
ebrietatem cauet, uerba non multiplicat, gulæ
D concupiſcentias oppugnat,furtum omnino dam-
nat. Quid plura? Omnia uitia reſtringit, & om-
nes uirtutes, & quicquid coram Deo & homini-
bus bonis laudabile eſt,nutrit.Impudica uita nec
laudem ab hominibus in præſenti ſeculo, nec re-
munerationem à Deo expectat in futuro. Pudi-
ca uero uita famam bonam inter homines poſſi-
det,& de ſpe futuræ beatitudinis gaudet. Præſen-
tibus ſemetipſam imitabilem facit, poſteris me-
moriam amabilem relinquit. Bonis ſemper mo-
ribus delectatur & conſentit, & aſſiduis ſcriptu-
rarum meditationibus & eloquijs animum uege-
tat. Bonorum præcedẽtium exempla cuſtodit, &
inſeparabilia perfectis contubernia nectit. Duo- *pudicitia eſt*
bus ergo modis cõſtat ueræ pudicitię exercitatio; *duplex*

id eſt, corporis habitu in ſuperficie, & animi affectu interno. Per exteriorem modum, iuxta Apoſtolum, coram hominibus exempla: per interiorem modum coram Deo prouidemus opera bona. Pudicitia nanque corporis, eſt alienas res non appetere, & omnem immundiciam deuitare: ante horam congruam non guſtare uelle, riſum non excitare, uerba uana & falſa non loqui: habitum per omnia ordinatum, compoſitionemq; conuenientem tam capillorum quàm ueſtium ſicut decet habere, cum indignis contubernia non inire, ſupercilioſo intuitu neminem aſpicere, uagari oculos non permittere, pompatico & illecebroſo greſſu non incedere, nulli inferior in incepto bono apparere, nulli contumeliam aut ruborem incutere, neminem blaſphemare, bonis non inuidere, ſenes non irridere, meliori non controuerſari, de his quæ ignoras non tractare, & ea quæ ſcis nō omnia proferre: hæc enim proximis amabilem hominem reddunt, & Deo acceptabilem faciunt. Pudicitia uero animæ eſt, plus propter Dei oculos quàm hominum omnia bona facere, appetitiones turpium cogitationum compeſcere, omnes meliores ſe eſſe extimare, nemini inuidere, de ſemetipſo nihil confidere, Dei ſemper auxilio res omnes committere, ante Dei oculos ſemetipſum conſtituere, hæretica prauitate ſenſum non maculare, catholicis per omnia conſentire, Deo ſoli adhærere, caſtitatem internæ mentis domino Ieſu Chriſto offerre, omnia incepta bona opera mortis tantum termino finire, præſentes tribulationes animi fortitudine paruipendere, in terra præter proximos nihil amare, cuncti amoris ſui theſaurum in cœlo conſtituere, & pro omni bono actu mercedem in cœleſtibus à Deo ſperare. Pudicitia ornamentum nobilium eſt, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo debilium, proſperitas laborantium, ſolamen mœſtorum, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, defenſio criminum, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica.

Dominus ſine uirtute Gradus VI

Sextus abuſionis gradus eſt, Dominus ſine uirtute: Quia nihil proficit dominandi habere poteſtatem, ſi dominus ipſe non habeat uirtutis rigorem. Sed hic uirtutis rigor non tam exteriori fortitudine, quæ & ipſis ſecularibus dominis neceſſaria eſt, indiget, quàm animi interiori fortitudine bonis moribus exerceri debet: ſæpe enim dominandi uirtus per animi negligentiam perditur, ſicut de Heli ſacerdote factum fuiſſe comprobatur. Qui dum perſeueritatem iudicij peccantes filios non coercuit, in eorum uindictam dominus uelut conſentienti non pepercit. Tria ergo neceſſaria hos qui dominantur habere oportet, terrorem ſcilicet, ordinationem & amorem. Niſi enim ametur dominus & metuatur, ordinatio illius minime ſtare poterit. Per beneficia ergo & affabilitatem procuret ut diligatur: & per iuſtas uindictas, non propriæ iniuriæ, ſed legis Dei ſtudeat ut metuatur. Propterea quoque dum multi pendent in eo, ipſe Deo adhærere debet: qui illum in ducatum conſtituit, qui ad portandum multorum onera ipſum ueluti fortiorem ſolidauit. Paxillus enim niſi bene fixus firmiter alicui fortiori adhæreat, omne quod in eo pender cito dilabitur, & ipſe ſolutus à rigore ſuæ firmitatis cum oneribus ad terram delabitur: Sic & princeps niſi ſuo cōditori pertinaciter adhæſerit, & ipſe & omne quod continet cito deperit. Quidam nanque per dominandi officium plus deo appropinquāt, quidam impoſito ſibi dignitatis honore deteriores fiunt. Moyſes enim accepto populi ducatu, familiarius Dei locutionibus utebatur: Saul uero filius Cis poſtquam ſceptrum regni ſuſcepit, per inobedientiæ ſuperbiam Deum offendit. Rex Salomō poſtquam patris ſui Dauid ſedem obtinuit, Deus illum ultra omnes mortales uelut ad innumeri populi gubernationem ſapientiæ munere donauit: Econtrario uero Hieroboam ſeruus Salomonis, poſtquam regni domus Dauid partem occupauit, ad idolorum culturam decem tribus Iſrael, quæ erant in parte Samariæ, diuertit. Per quæ exempla euidenter oſtenditur quoſdam in ſublimiori ſtatu ad maiorem perfectionem creſcere, quoſdam uero per ſupercilium dominationis ad deteriora defluere. Per quod utrunq;, intelligitur eos qui ad meliora conſcendunt, per uirtutem animi & Dei auxilium poſſe id facere: & eos qui ad deteriora diuertuntur, per mentis imbecillitatem pariter & negligentiam errare. Vnde dominum abſq; uirtute fieri non decet, quam uirtutem ſine Dei auxilio nemo habet. Qui enim multa tuetur, ſi non habet fortitudinem animi, non ualet id agere: quoniam magna magnis infeſtationibus, uel aduerſitatibus ſolent laborare. Omnis igitur qui præeſt, hoc primitus tota animi intentione procuret, ut per omnia de Dei adiutorio omnino non dubitet. Si nanque cœperit in actibus ſuis auxiliatorem habere dominum dominorum, nullus hominum contemptum poteſt habere eius dominatum: non enim eſt poteſtas niſi à Deo. Ipſe enim eleuat de ſtercore egenum, & ſedere facit cum principibus populi ſui: & deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, ut ſubditus fiat omnis mundus Deo, & erigatur gloria Dei.

Chriſtianus contentioſus Gradus VII

Septimus abuſionis gradus eſt, Chriſtianus contentioſus: Qui cum participationem nominis Chriſti per fidem & baptiſmum ſuſceperit, contra Chriſti dicta & propoſitum, mundi caduca delectamenta diligit. Omne enim de quo contenditur, aut propter propriam eius dilectionem, de qua agitur: aut propter alterius amorem, quæ ſub odioſa ſpecie latet, appetitur. Quemadmodum, uerbi gratia, bellum, animoſo compugnantium conflictu, cum odioſa res ſit, proptee amorem uictoriæ & libertatis peragitur: & multæ aliæ dilectæ ſpecies ſub odioſo labore uel formidine ſatis contentioſe expetuntur. Vnde patenter

tenter intelligit, nihil contendi poſſe niſi propter
A dilectionem. Qui igitur de mundo præſenti ex
quacunque cauſa contendit, perſpicue oſtendit
quòd illum diligit. Quomodo ergo mundum dili-
gi per Ioannem ſpiritus ſancti ſermones interdi-
cunt: quibus ait, Nolite diligere mundum, neq;
ea quæ in mundo ſunt? Mundi enim amor & dei
pariter in uno corde cohabitare nō poſſunt, quē-
admodum ijdem oculi cœlum pariter & terram
nequaquam aſpiciunt. Sed requirendum eſt, ſi
uere in mundo aliquid ſit quod amari debeat, &
quis ſit ille mūdus quem diligi diuina eloquia ue-
tant. Terra ergo cum naſcentibus ex ea, & metal
lum & animantia, & pulchritudo ueſtium, & ob-
lectationes ciborum, & ea quæ ad hæc pertinent
non diligi præcipiuntur: ſed proximus, propter
B quem hæc omnia facta ſunt, amari iubetur. Hæc
enim omnia prædicta, uelut non manſura, ad cœ-
leſtem patriam pergentes cōcomitari nequeunt:
Proximi uero uelut manſuri regis cohæredes, ſe-
metipſos licenter inuicem diligunt. Quod ergo
ſemper in mundo non manet, & cum mundo pa-
riter deficiet: ipſe mundus non amari præcipitur.
Proximus autem qui eſt pars regni cœleſtis in ter
ra, & interim à regni cœlorum appetitoribus nō
incongrue amatur, dum in ſumma illa patria in
æternum cohæres habebitur. Propterea uero
mundus præſens non diligi imperatur, ne à dei di
lectione alienus ſeculi dilector quiſque efficiatur.
Non ergo debet contendi quod non licet amari.
Igitur Chriſtianus qui nominis Chriſti ſimilitu-
dinem tenet, morum quoque eius ſimilitudi-
nem habere debet: Chriſtianus enim nemo rectè
dicitur, niſi qui moribus Chriſto coæquatur. De

Eſa. 42.

C Chriſto uero per Prophetam ita ſcribitur, Ecce
puer meus quem elegi, electus meus, compla-
cuit in illo ſibi anima mea. Ponam ſpiritum meum
ſuper eum. Non contendet neque clamabit, ne-
que audiet aliquis in plateis uocem eius. Ecce
Chriſtus non contendit, neque clamauit, & tu ſi
morum eius ſimilitudinem retinere cupis, ne con
tendas, ne abuſiuus in Eccleſia Chriſtianus exi-
ſtas. Suis enim ſectatoribus Chriſtus præcepit,

Matth. 23.

Nolite uocari Rabbi, unus eſt enim magiſter ue-
ſter qui eſt Chriſtus: & patrem nolite uocare ſu-
per terram, unus eſt enim pater ueſter, qui in cœ-
D lis eſt. Omnes enim uos fratres eſtis. Quibus ad

Matth. 6.

ſupplicandum imperauit dicens, Sic autem orabi
tis, Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur no-
men tuum: & cætera. Fruſtra enim contendit pa-
trem ſe habere in terra, qui patrem & patriam pro
fitetur ſe habere in cœlo: Cuius patriæ poſſeſſor
nemo efficitur, niſi qui de terrenæ patriæ con-
tentione ſecurus habetur.

Pauper ſuperbus. Gradus VIII. 1. Tim. 6.

Octauus abuſionis gradus eſt, Pauper ſuper-
bus, qui nihil habens, in ſuperbiam extollitur:
cum econtrario diuitibus ſeculi non ſuperbe ſa-
pere per Apoſtolum Paulum imperatur. Quid er
go ſtolidius poteſt fieri, quàm illum qui per infi-
mam miſeriam uelut in terram abiectus, extremus

& humilis incedere debuerat, ſupercilioſo ſuper-
A biæ tumore inflatam mentem contra deum erige-
re? Per quod uitium lapſi corruerunt, qui in ſum
mo cœli conditi erant culmine. Quid ergo uult
quaſi potens in terra ſuperbire, qui præ omnibus
hominibus debuerat humilis apparere? Sed ne
de paupertate ſua triſtitiam habeant, quid à deo
recepturi ſunt pauperes attendant: ipſe etenim
inquit, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum

Matth. 5.

eſt regnum cœlorum. Recta nanque diſpenſatio
ne miſericors iudex regnum cœlorum illis com-
mittit, quibus regni terrarū participationē, inter
mortales abſtulit: ut ipſe diues in cœli ſede appa
reat, qui in terra nihil penitus procurat. Cauen-
dum ergo pauperibus eſt, ne dum per egeſtatem
& neceſſitatem terrenum regnum perdunt, per
B mentis etiam imprudentiam cœlorum regnum
amittant. Cum enim dei diſpenſatione pauperta-
tem neceſſariam acceperint, in ipſorum arbitrio
pendet, utrum pauperes ſpiritu ſint. Non enim
quibuſcunque pauperibus cœli regna promittun-
tur, ſed his tantummodo in quibus diuitiarum in-
opiam animorum humilitas comitatur. Pauper
enim humilis, pauper ſpiritu appellatur. Qui cum
egenus foris cernitur, nunquam in ſuperbiam ele-
uatur: quoniam ad appetenda cœlorum regna
plus ualet mentis humilitas, quàm præſentium di
uitiarum temporalis paupertas. Etenim humiles
qui bene poſſeſſas diuitias habent, poſſunt pau-
peres ſpiritu appellari: ſuperbos autem nihil ha-
bentes haud dubium eſt beatitudine paupertatis
priuari. De quibus utriſque ſancta ſcriptura ita
loquitur, Eſt quaſi diues cum nihil habeat, & eſt

Prouerb. 13.

C quaſi pauper, cum in multis diuitijs ſit. Quaſi pau-
per ergo in multis diuitijs, eſt diues humilis ſpi-
ritu: & nihil habens quaſi diues, eſt pauper ſuper-
bus mentis affectu. Nobilis ergo inopia eſt men
tis humilitas, & ineptæ diuitiæ ſunt animorum
enormitas. Prouidendum ergo pauperibus eſt,
ut ſemetipſos quales ſint intelligant: & quia re-
bus conſequi quod cupiunt non ualent, mentis
tumore ſuperbire deſinant.

Rex iniquus Gradus IX

Nonus abuſionis gradus eſt, Rex iniquus.
Etenim regem non iniquum, ſed correctorem ini
quorum eſſe oportet. Inde in ſemetipſo nominis
ſui dignitatem cuſtodire debet: nomen enim re-
D gis intellectualiter hoc retinet, ut ſubiectis om-
nibus rectoris officium procuret. Sed qualiter ali
os corrigere poterit, qui proprios mores, ſi ini-
qui ſint, non corrigit? Quoniam in iuſtitia regis

Iuſtitia regis quæ.

exaltatur ſoliū, & in ueritate regis ſolidant guber
nacula populorum. Iuſtitia uero regis eſt nemi-
nem iniuſtè per potentiam opprimere, ſine acce-
ptione perſonarum inter uirum & proximum ſu-
um iudicare, aduenis & pupillis & uiduis defenſo
rem eſſe, furta cohibere, adulteria punire, ini-
quos non exaltare, impudicos & hiſtriones non
nutrire, impios de terra perdere, parricidas & pe-
ierantes uiuere non ſinere, Eccleſias defende-
re, pauperes eleemoſynis alere, iuſtos ſuper re-

gni negocia conſtituere, ſenes & ſapientes & ſobrios conſiliarios habere, magorum & ariolorum A pythoniſſarumq; ſuperſtitionibus non intendere, iracundiam ſuam differre, patriam fortiter & iuſte contra aduerſarios defendere, per om̃ia in deo confidere, proſperitatibus non eleuari animo, cuncta aduerſa patienter tolerare, fidem catholicam in deum habere, filios ſuos non ſinere impie agere, certis horis orationibus inſiſtere, ante horas congruas cibum non guſtare. *Eccl.10* Væ enim terræ cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedunt. Hæc regni proſperitatem in præſenti faciunt, & regem ad cœleſtia regna meliora perducunt. Qui uero regnum ſecundum hanc legẽ non diſpenſat, multas nimirum aduerſitates imperij tolerat. Idcirco enim pax populorum ſæpe B rumpitur, & offendicula de regno ſuſcitantur, terrarum quoque fructus diminuuntur, & ſeruitia populorum impediuntur, multi & uarij dolores proſperitatem regni inficiunt, charorum & liberorum mortes triſtitiam conferunt, hoſtium incurſus prouincias undique uaſtant, beſtiæ armentorum & pecorum greges dilacerant, tempeſtates aeris & hemiſphæria turbata terrarum fœcunditatem, & maris miniſteria prohibent, & aliquãdo fulminum ictus ſegetes, & arborum flores, & pampinos quoſque exurunt. Super omnia uero regis iniuſtitia non ſolum præſentis imperij faciem offuſcat, ſed etiam filios ſuos & nepotes, ne poſt ſe regni hæreditatem teneant obſcurat. Propter piaculum enim Salomonis, regnum domus C Iſrael dominus de manibus filiorum eius diſperſit & propter iuſtitiam Dauid regis, lucernam de ſemine eius ſemper in Hieruſalem reliquit. Ecce quantum iuſtitia regis ſeculo ualet, intuentibus perſpicue patet. Eſt enim pax populorum, tutamen patriȩ, immunitas plebis, munimentũ gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, ſerenitas maris, terræq; fœcunditas, ſolatium pauperum, hæreditas filiorum, & ſibimetipſi ſpes futuræ beatitudinis. Attamen ſciat rex, quod ſicut in throno hominum primus conſtitutus eſt: ſic & in pœnis, ſi iuſtitiam non fecerit, primatum habiturus eſt. Omnes nanq; quoſcunque peccatores ſub ſe in præſenti habuit, ſupra ſe modo implacabili in illa futura pœna habebit.

D *Epiſcopus negligens Gradus* X

Decimus gradus abuſionis eſt, epiſcopus negligens: qui gradus ſui honorem requirit inter homines, ſed miniſterij ſui dignitatẽ coram deo, pro quo legatione fungitur, non cuſtodit. Primo nanque ab epiſcopo quid ſui nominis dignitas teneat inquiratur, quoniam cũ epiſcopus Græcũ nomen ſit, ſpeculator interpetatur. Quare uero ſpeculator ponitur, & quid à ſpeculatore requiritur, dñs ipſe denudat: cum ſub Ezechielis prophetæ perſona epiſcopo officij ſui rationẽ denunciat, ita inquiens, *Ezech.3* Speculatorem dedi te domui Iſrael. Audiens ergo ex ore meo ſermonem, nunciabis eis ex me. Si autem uideris gladium uenientẽ, & tu non annunciaueris ut reuertatur impius à uia ſua: ipſe quidem impius ab iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris, & ille non fuerit reuerſus: ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, ſed tu animam tuam liberaſti. Decet ergo epiſcopũ qui omnium ſpeculator poſitus eſt, peccata diligenter attendere: & poſtquã attenderit, ſermone ſi potuerit & actu corrigere: ſi non potuerit, iuxta Euangelij regulam ſcelerum operarios declinare. Si eñ, inquit *Matt.18* in Euangelio dominus, peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te & ipſum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum uel trium ſtet omne uerbum. Si illos non audierit, dic Eccleſiæ. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Tali ordine expellendus eſt, quicunque doctori uel Epiſcopo adhærere noluerit. Et qui tali ordine expulſus fuerit, ab alio aliquo doctore uel epiſcopo nõ debet recipi: de ſacerdote nanq; in lege ſcribitur, *Leuit.21* Viduam aut repudiatam non accipiat uxorẽ. Qui ergo illum excommunicatum à catholico, illo non permittente ſibi iungit: iura ſacerdotij ſancti, quod Chriſtianorum genus electum eſt, excedit. Hac ratione epiſcopum ad eos quibus in ſpeculatione poſitus eſt, eſſe oportet. Cæterum uero qualis in ſemetipſo eſſe debeat, Paulus Apoſtolus exponit *1 Tim.3* ut ad gradũ epiſcopi ueniens ſit ſobrius, prudens, caſtus, ſapiẽs, modeſtus, hoſpitalis, filios habẽs ſubditos cum omni caſtitate, teſtimoniũ habens bonum ab his qui foris ſunt, proferens doctrinæ fidelem ſermonem, ante epiſcopatum non plures habens uxores quàm unam: Non percuſſor, non bilinguis, non ebrioſus, non neophytus: ut per hæc ipſe oſtendat in opere, quod alios docet in ſermone doctrinæ. Caueant ergo negligentes epiſcopi, quod in tempore uindictæ dominus *Ezech.34* per Prophetam conqueritur dicens, Paſtores mei demoliti ſunt populum, & non paſcebant gregem meum paſtores, ſed paſcebant ſemetipſos: ſed potius procurent hi quos conſtituit dominus ſuper familiam ſuam dare illis cibum in tempore ſuo menſuram tritici, puram ſcilicet & probatam doctrinam, quatenus ueniente domino mereantur audire, *Matt.25* Euge ſerue bone & fidelis, quia ſupra pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.

Plebs ſine diſciplina Gradus XI

Vndecimus abuſionis gradus eſt, Plebs ſine diſciplina, quæ cum diſciplinæ exercitationibus non ſeruit, cõmuni ſe perditionis laqueo conſtringit: iram enim domini abſq; diſciplinæ rigore non euadit. Atq; idcirco pſalmiſtæ uocibus in *Pſal.2* diſciplinatæ plebi prædicatur, Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur dominus. Diſciplina uero eſt morum ordinara correctio, & maiorum præcedentium regularum obſeruatio: de qua diſciplina Paulus Apoſtolus ita loquitur, di *Heb.12* cens, In diſciplina perſeuerate, tanquam filijs uobis ſe offert Deus. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes, ergo adulteri

teri & non filij eſtis. Qui ergo adulteri & ſine diſci
plina ſunt, cœleſtis regni hęreditatem non capiũt: A
ſi filij autem paternæ diſciplinæ correctionem ſe-
runt, & hæreditatem quandoque recipere poſſe
Eſa.1 non deſperent. De qua etiam diſciplina Eſaias in-
diſciplinatæ plebi prædicat, dicens, Quieſcite age
re peruerſe, diſcite benefacere. Et eadem pſalmi-
Pſal.36 ſta conſona uoce pſallit dicens, Declina à malo, &
fac bonum. Infelix ergo eſt qui abijcit diſciplinã:
Audet enim extra milites aliquid, qui dominum
crucifigentes non eius ſciderunt tunicam, qui Ec-
cleſiæ Chriſti ſcindit diſciplinam. Sicut enim tu-
nica totum corpus præter caput tegitur, ita diſci-
plina omnis Eccleſia præter Chriſtum qui Eccle-
ſiæ caput eſt & ſub diſciplina non eſt, protegitur
& ornatur. Ipſa enim tunica contexta deſuper ſue
rat per totum, quia eadem diſciplina Eccleſiæ à B
domino de cœlo tribuitur & integratur. De qua
dominus cum ad patrem aſcendiſſet poſtquam re
ſurrexit à mortuis, ad Apoſtolos ſuos loquitur di-
Luc.24 cens, Vos autẽ ſedete in ciuitate quoadusque in-
duamini uirtute ex alto. Tunica ergo corporis
Chriſti, diſciplina Eccleſiæ eſt: qui autem extra
diſciplinam eſt, alienus eſt à corpore Chriſti. Non
ſcindamus igitur illam, ſed ſortiamur de illa cuius
ſit: id eſt, non ſoluamus quicquam de mandatis
domini, ſed unuſquiſque in quo uocatus eſt, in eo
Populus ſine lege, Gra. XII permaneat apud dominum. Duode-
cimus abuſionis gradus eſt, Populus ſine lege: qui
dum dei dicta, & legum ſcita contemnit per diuer
ſas errorum uias, præuaricationis laqueum incur-
rit. De quibus uijs ſub perſona pręuaricatoris po-
Eſa.53 puli humanũ genus Propheta ita deplangit, Nos
autem ſicut oues errauimus, unuſquiſque in uiam
ſuam declinauit: de quibus uijs etiam eadem ſapi
Prou.14 entia loquitur per Salomonem, Multæ uiæ uiden
tur hominibus rectæ, & nouiſſima earum dedu-
cunt ad mortem. Quæ utique multæ perditionis
uiæ tunc inceduntur: cum una regalis uia, lex dei
uidelicet, quæ neque ad dexteram, neque ad ſini-
ſtram declinet, per negligentiam deſeritur. De
qua uia Dominus Ieſus Chriſtus qui eſt finis legis
Ioan.14 ad iuſtitiam omni credenti denunciat, Ego ſum
uia, ueritas & uita. Nemo uenit ad patrem niſi
per me. Ad quam uiam omnes communiter in-
Matt.11 uitat dicens, Venite ad me omnes qui laboratis,
Coloſſ.3 & onerati eſtis, & ego uos reficiam. Quia non
eſt perſonarum acceptio apud deum, ubi non eſt D
Iudæus & Græcus, maſculus & fœmina, ſeruus &
liber, barbarus & Scytha, ſed omnia in omnibus
Chriſtus: omnes enim unum ſunt in Chriſto Ieſu.
Dum ergo Chriſtus eſt finis legis, qui ſine lege
ſunt, ſine Chriſto fiunt: igitur populus ſine lege,
populus ſine Chriſto eſt. Abuſiuum ergo eſt in
temporibus Euangelij populum ſine lege fieri,
quando Apoſtolis in cunctas gentes licentia præ
dicatiõis data eſt, quando tonitruũ Euangelij per
cunctas ſeculi partes intonuit, quãdo gentes quæ
non ſectabantur iuſtitiam apprehenderunt iuſti-
tiam, quando qui longe fuerant, facti ſunt prope
in ſanguine Chriſti: qui aliquando non populus,
nunc autem populus dei in Chriſto, quando eſt
tempus acceptabile & dies ſalutis, & tẽpora refri-
gerij in conſpectu altiſsimi, quãdo unaquæq; gẽs
habet teſtẽ reſurrectionis, quando ipſe dñs teſta-
tur, Ecce ego uobiſcũ ſum om̃ibus diebus uſq; ad Matt.28
conſummationẽ ſeculi. Nõ fiamus ergo ſine Chri
ſto in hoc tẽpore tranſitorio, ne ſine nobis Chri-
ſtus eſſe incipiat in futuro.

Finis.

AD LECTOREM

Nec hic libellus quicquam habet Auguſtini.

DE CONTRITIONE CORDIS LIBER.

N IHIL certius morte, nihil in-
certius hora mortis. Cogite- *Quò noſtræ mi*
mus ergo quàm breuis ſit uita *ſeriæ et deſine*
noſtra, quàm uia lubrica, q; *memorãda be*
mors certa, & hora mortis in- *neficia Cap.I*
certa. Cogitemus quãtis ama-
ritudinibus admixtum ſit, ſi
quid dulce aut iucundum in medio huius uitæ oc
curſu nobis alludit, quàm fallax & ſuſpectũ, quàm
inſtabile & tranſitorium eſt, quicquid huius uitæ
amor perturbat, quicquid ſpecies aut pulchritu-
do tẽporalis promittit. Conſideremus etiam quæ
ſit patriæ cœleſtis ſuauitas aut dulcedo, & atten-
C damus & perpendamus unde cecidimus & ubi ia
ceamus, quid perdidimus & quid inuenimus: &
ex utroq; intelligamus quantũ nobis in hoc exilio
lugendum ſit. Hinc enim Salomon ait, Qui appo
nit ſcientiã, apponit dolorẽ: Quia quanto magis Eccl.1
quis intelligit mala ſua, tanto amplius ſuſpirat &
gemit. Meditatio ſiquidẽ parit cõſcientiã, cõſcien
tia cõpunctionẽ, cõpũctio deuotionem, deuotio
commendat orationẽ. Meditatione aſſidua homo
ad cognitionem ſui illuminatur, in compũctione
uero ex conſideratione malorum ſuorum, cor in-
tenſo dolore tangitur. Miſer ego in quantum de-
berem diligere deum meum qui me fecit cum nõ
eram, redemit cum perieram: Non eñ eram, & de
nihilo fecit me: nõ arborẽ, non autem, nec aliquod
de animalibus brutis, ſed hominem me uoluit eſſe
dedit mihi uiuere: ſentire & diſcernere. Perie-
D ram, ad mortalem deſcendit immortalis. Suſcepit
paſsionem, ſuſcepit mortem, uicit, & ſic me re-
ſtaurauit: ſic gratia eius, & miſericordia eius ſem
per præuenit me. De multis etiam periculis ſæpe
liberauit me liberator meus: quando errabam,
corripuit me: quando contriſtabar, cõſolatus eſt
me: quando deſperabã, confortauit me: quando
cecidi, erexit me: quando ſteti, tenuit me: quando
iui, duxit me: quãdo ad eũ ueni, ſuſcepit me. Hæc
& multa alia fecit mihi deus meus, pro quibus dul
ce eſt mihi ſemper loqui, ſemper cogitare, ſemper
gratias agere: ut pro omnibus beneficijs ſuis poſ-
ſim eum laudare & amare. Pro bus enim omni-
bus

bus quæ illi rependam non habeo, niſi ut ipſum diligam: non enim melius nec decentius rependi poſſunt quàm per dilectionem quæ mihi ſic data ſunt. Conſidera ò homo quid tibi erat, & quid tibi factum ſit: & penſa qui tibi hæc fecit quanto amore dignus ſit. Intuere neceſſitatem tuam, & bonitatem eius: & uide quas gratias ei reddas, & quantum debeas honori eius. In tenebris, in lubrico, in deſcēſu ſemper eras ad horribile chaos inferni. Immenſum & quaſi plūbi pondus pendens à collo tuo deorſum te trahebat, & onus importabile deſuper te premebat. Hoſtes inuiſibiles toto conatu te impellebant. Sic eras ſine auxilio, & neſciebas: quia ſic conceptus eras & natus. In tenebris, inquam, eram: quia memetipſum neſciebam. In lubrico, quia imbecillis ad lapſum peccati erā. In deſcenſu erā, quia ſuper chaos inferni pondus horribilis peccati deorſum me premebat: & inimici mei dæmones ut me aliјs peccatis damnabiliorem facerent uehementer inſiſtebant. Sic omni auxilio deſtituto illuxiſti mihi deus meus, proieciſti pondus trahens, & onus grauans: & hoſtes impellentes reieciſti, quia peccatum in quo natus & conceptus fui, & damnationem amouiſti, & maligno ſpiritui ne uim animæ meæ faceret, prohibuiſti, & Chriſtianum me uocari feciſti nomine tuo, per quod ego te confiteor, & tu me cognoſcis inter redemptos tuos. Erexiſti & leuaſti me ad notitiam tuam & amorem, feciſti me confidere de ſalute animæ meæ, pro qua dediſti animam tuam, & mihi ſi te ſequerer promiſiſti gloriam. Et certe quamuis te non ſequebar ſicut cōſuluiſti, ſed inſuper multa peccata feci, mecꝫ prohibuiſti, adhuc expectas ut ſequar, & dones quod promiſiſti.

Quid pro beneficiјs domino debeamus Cap. II

Conſidera anima mea, intendite omnia intima mea, quantum illi debeat tota ſubſtantia mea. Certe domine quia me feciſti, debeo tibi meipſū totū, imò debeo amori tuo plus quàm me, quanto tu maior es me pro quo dediſti temetipſū, promiſiſti teipſum. Fac me peccatorem domine guſtare per amorē, quod guſto per agnitionē: ſentiā per affectum, quod ſentio per intellectum. Plus tibi debeo quàm meipſum totum, ſed nec plus habeo, nec hocipſum quod habeo per me totum reddere poſſum. Trahe me ò domine in amorē tuū: & hocipſum totū quod ſine contradictione tuū eſt, fac tuum dilectione. Ecce domine coram te eſt cor meū, accedere ad te per ſe non poteſt: admitte me intra cubiculū amoris tui, peto, quæro, pulſo. Quod me facis petere, fac me accipere: das quærere, da inuenire: doces pulſare, aperi pulſanti. Cui das, ſi negas petenti? Quis inuenit ſi quærens fruſtratur? cui aperis, ſi pulſanti claudis? Quid das non oranti, ſi amorem tuū negas roganti? A te ſolo habeo impetrare, adhærere animā meam uolo ad te. O bone domine ſi amorē tuū negas, quis dabit? fac me participē amoris tui. Languet anima mea, refocilla illam. Dilectio tua impinguet eam, affectus tuus impleat eam, amor tuus erigat me totū & poſſideat. Scio domine, ſcio & fateor, quod non ſum dignus ut me diligas: Sed certe non es indignus ſeruitio creaturæ tuæ. Da igitur mihi domine unde es dignus, & ego ero dignus unde ſum indignus. Fac me quoquo modo uis à peccato ceſſare, ut quoquo modo debeo poſſim tibi ſeruire. Concede mihi ſic cuſtodire, regere & finire uitā meam, ut in pace dormiā & requieſcā: & præſta mihi in fine, ut me accipiat ſomnus cum requie, requies cum ſecuritate, ſecuritas cum æternitate, Amen.

Precatio Cap. III

Domine Ieſu Chriſte redēptor meus, uita & ſalus mea, te laudo, tibi gratias ago: tua me domine bonitas creauit, tua miſericordia me à peccato originali mūdauit, tua patientia poſt illam emundationē in aliјs peccatorū ſordibus hactenus tolerauit, nutriuit, & expectauit. Domine deus creator meus, adiutor meus, te ſitio, te eſurio, te deſidero, ad te ſuſpiro, tè concupiſco benigniſſimū, ſuauiſſimū, ſereniſſimum: te uolo, te quæro, in te ſpero. Renuit conſolari anima mea, niſi de te dulcedo mea: accede ad me domine, appare mihi & conſolatus ero, oſtende mihi faciē tuam, & ſaluus ero, exhibe mihi præſentiam tuam, & implebitur deſiderium meum. Reuela gloriam tuam, & perfectum erit gaudium meum. Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Quando uenies conſolator meus, quem ego expecto? O ſi ego uidebo gaudium quod deſidero. O ſi ego ſatiabor cum apparuerit gloria tua quam eſurio. O ſi inebriabor ab ubertate domus tuæ ad quam ſuſpiro. O ſi potabis me torrente uoluptatis tuæ quē ſitio. Da mihi domine in hoc exilio pœnitentiæ dolorem, & lachrymarum fontem quem eſurio ſuper omnē copiam deliciarum. Sint mihi domine interim lachrymæ meæ panes die ac nocte: donec dicatur mihi, ecce Deus tuus. Paſce me domine interim ſingultibus meis, refocilla me doloribus meis: donec audiam, ecce ſponſus tuus. *Pſal. 41* Deus meus qualem me feciſti, & qualem iterū me feci? In peccatis eram conceptus & natus, & abluiſti me atque ſanctificaſti me, & ego peioribus ſordidaui me peccatis. Innocens eram tunc natus ſcilicet in baptiſmo, nunc ſum in uoluntariјs uolutatus.

De cōſcientia peccatricis infelicitate Cap. IIII

Heu miſerum nimiſcꝫ miſerum, quem torquet conſcientia ſua, quā fugere non poteſt: nimis miſerum quem expectat damnatio ſua: quam uitare non poteſt, niſi deus eripiat. Nimis eſt infelix, cui mors æterna eſt ſenſibilis: nimis ærumnoſus, quē terrent continui de ſua infelicitate horrores: nimis ærumnoſus quem multū torquebunt æterni pro ſua iniquitate dolores, malum hoc & malum hoc, ſed minus hoc & maius hoc. Peccare ò quàm amara res eſt, & mala res eſt peccatum. O peccata quàm faciles aditus habetis dum ſuadetis, & quàm difficiles exitus habetis. Dum ſuadetis, inungitis: ſed poſtquā ſuaſeritis, uſcꝫ ad mortē animæ pungitis: fœtores quos inducitis, uſcꝫ in iniquos utres includitis. Intelligite intelligite quàm amarū & malum eſt relinquere dominum uos qui

peccatis

peccatis. Nolite peccare amplius, ſed redite ad cor: nolite peccare, malum eſt enim & amarū: expertus ſum in memetipſo. Aut ergo continui dolores cruciabunt pœnitentem uitam meam, aut etiam cruciatus æterni uexabunt puniendam animam meam. Malum & amarum eſt utrunq;, ſed libera me ab utroque. Anima mea, ante omnia te ſicut matrē uirtutū moneo, ne in recordationibus malorum tuorum alicuius diaboli laqueos incurras, quos multi incauti incurrunt quando de malis ſuis quaſi pro eis plorantes ante mentis oculos reducunt: & per eaſdem recordationes in ipſas malorum delectationes inſipienter incidunt. Sæpius etiam cum ſine alicuius mali intētione cum aliquo loqui incipio, ſtatim detractionem incurro, uel pro aliqua re imprudenter loquendo iuro, uel uitio curioſitatis inepte ſuccumbo, uel malarum cogitationū, uel turpitudinis motus illicitos & impudicos in ipſis interiorib. meis ſuſtineo. Heu tantæ infelicitati & tantæ perditioni, dùm enim quæ retro ſunt obliuiſcens ad ea quæ ante ſunt me extendere uolo, ſubito neſcio qua miſeria me relabi ad inania conſpicio & noxia: & tanquam mors ſubito interueniens, uel quēadmodum canis rabidus qui nec percuſſus à laceratione hominis ſeparatur, carnalis delectatio perforat mentem meam, & pro ſuaui odore uirtutum ſentio intolerabilem ac teterrimum fœtorē interiorū uitiorū. Eia dulciſſime domine Ieſu coram te expando omnes iniquitates meas quas intus ſuſtineo: ſunt autem hæc mala decem. Primum impatientia, inimica deo & omnibus ſanctis odioſa, diſcordia, indignatio, rancor animi, tędium mentis, uoracitas gulæ, murmuratio, deſiderium uoluptatis, delectatio carnis, tēpeſtas libidinis: & multa his ſimilia, quib. laqueatur & decipitur atq; afficitur infelix anima mea. O quàm tolerabilius canis putridus fœtet hominibus, quàm anima peccatrix deo: magis infelix iſta deo quàm ille hominibus. Anima peccatrix arbor infructuoſa es, ubi ſunt fructus tui? Talis autem arbor digna eſt ſecuri & igne, digna ſuccidi & incendi. Qui ſunt fructus tui? Vtiq; ſpinæ pungentes & amara peccata: quæ utinam ſic te pœnitendo pungerent ut confoderent, ſic amareſcerent, ut euaneſcerent. Forſitan parū quid putas aliquod peccatum. Sed heu nónne omne peccatum per præuaricationem perſonam domini inhonorat? Quàm paruum ergo audebit peccator dicere peccatum, quando propter peccatū filius dei moritur, ultra quā nil aliud poteſt æſtimari? Ieſu domine bone cur de cœlo ueniſti? quid mundo feciſti? ad quid te morti dediſti? Niſi ut peccatores ſaluares, quorū maximus ego ſum. Reſpira ergo, ò peccator, reſpira ne deſperes: ſpera in eo quē times, fuge ad eum à quo aufugiſti, inuoca importunè quem ſuperbè prouocaſti, dicq; ei, Ieſu propter nomen tuum dulce fac mihi ſecundum nomē tuum. Ieſu obliuiſcere ſuperbum te prouocātem; reſpice piè miſerum te inuocantem. Ieſu nomen tuum dulce, nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ ſpei. Quid eſt enim Ieſus niſi ſaluator? Ergo propter temetipſum Ieſu eſto mihi Ieſus, eſto mihi ſaluator benignus. Noli domine, noli attendere ſic malum meum, ut obliuiſcaris bonum tuum. O bone domine Ieſu, etſi ego admiſi unde me damnare potes, tu non amiſiſti unde ſaluare ſoles. Si caſtitatē meā mihi ademi, nunquid miſericordiam tuam peremi? Verum eſt conſcientia mea meretur damnationem, & pœnitentia mea non ſufficit ad ſatisfactionē: ſed certū eſt quòd miſericordia tua ſuperat òmnem offenſionem. Parce ergo mihi domine qui es ſalus uera, & qui non uis mortem peccatoris: miſerere domine peccatrici animæ meæ, ſolue uincula eius, ſana uulnera eius. Ecce miſericors deus coram te exhibeo animam meam, uirtutū muneribus deſolatā, catenis uitiorum ligatam, pondere peccatorū grauatam, delictorum ſordibus fœdatam, diſciſſam uulneribus dęmonum, putridam & fœtidam ulceribus criminū: his & alijs grauioribus malis, quæ tu melius uides quàm ego, obſtrictā, oppreſſam, circundatam, obuolutam, bonorum omnium releuamine deſtitutā. Heu coarctat me mala uita, coarctat me miſeria. Heu miſer ſemper & ubiq; miſer, quanta miſeria & captiuitate uita hominis circundatur? Si male uiuit homo, parata eſt damnatio. Si rectè quidem uiuere uidetur, & non ſapienter nec cautè ſe cuſtodiens inde gloriatur, iterùm certa eſt mors & æterna damnatio. Om̄ia iſta quæ ſequūtur, ſunt inimici miſeri hominis. Superbia, inuidia, inanis gloria, quæ infelicem hominem continue infeſtant: & niſi miſericordia dei eum teneat, ſæpius uſque ad mortē uulneratur. Libera me domine ab his hoſtibus meis, à quibus me liberare non ualeo. Peruerſum etiam & peſſimū eſt cor meum, ad deplorāda propria peccata mea eſt lapideum & aridum, ad reſiſtendum inſultantibus molle & luteum: ad inutilia autem & noxia pertractanda uelox & infatigabile, ad cogitanda ſalubria faſtidioſum & immobile. Anima mea diſtorta & deprauata ad percipiendum bonum, ſed ad uoluptatum uitia nimis facilis & prompta, ad ſalutem reminiſcendam nimis etiam difficilis & pigra. Longum eſt enarrare ſingula, gaſtrimargiam, ſomnolentiam, leuitatem, impatientiam, detractionem, cenodoxiam, id eſt, uanam gloriam, inobedientiam, & cætera uitia quibus infecta eſt infelix anima mea. Quotidiano ludibrio diſtrahitur à tua cultura in perditionem. Libera eam domine, exonera mole peccatorum obrutā, ſolue delictorum funibus ligatam, expedi criminibus irretitam, erige iacentē, ſuſtine nutantem, inſtrue ſpiritalibus armis uirtutibus inermem, rege & protege pugnantem. Ieſu bone uide humilitatem meam, & dilue omnia delicta mea, adiutor meus eſto, ne derelinquas me, neq; deſpicias me deus ſalutaris meus, ſed doce me facere uoluntatem tuam. Anima mea teſtetur quod libenter hoc os confitetur. Adiuua me dn̄e pie, benigne & clemens pluſquam poſsim cogitare aut rogare: non

Imploratio diuinæ miſericordiæ ſuper peccatorū diſcrimine V

non minus hoc ſentiam quàm præſumo ſperare.

De peccatorũ ingenti periculo Cap. VI

O peccata mea magna eſtis ualde, multa eſtis nimis. Si à uobis non abſoluar quid erit mihi? Iudex enim terribiliter diſtrictus, inæqualiter ſeuerus, immoderate offenſus, uehementer iratus, ſententia immutabilis, carcer irremediabilis, tormenta ſine interuallo & ſine temperamento, tortores horribiles, qui nunquã laſſantur, nunquam miſerentur. Timor reum conturbat, conſcientia confundit, cogitationes increpant, & fugere non licet. Ecce in quibus periculis conſiſto inceſſanter. Et quia ſemper hoc non cogito, ero miſerior & miſerabilior, quia obliuiſci poſſum: ſemper enĩ uidet deus me & peccata mea, ſemper incutiuntur mihi diſtricta iudicia, ſemper inuiſibiles inſidiatores parati ſunt, ut capiant miſeram animam meam. Sic ſum poſitus cum uigilo, ſic cum dormio, ſic cum rideo, ſic cum lætor, ſic cum ſuperbio, ſic cum detraho, ſic cum iraſcor, ſic cum triſtor, ſic cũ delicias cordis miſerabilis amplector, denique ſic ſum ſemper & ubique. Heu me miſerum, & ubi ſum, & ubi non ſum, quia neſcio ubi ſecurus ſum. Heu mihi miſero, quid faciam? Heu quanto tempore angetur mens mea, quanto ſtupore induratum eſt cor meum quanto tẽpore obduratur anima mea?

De præpedientibus reſipiſcẽtiã à peccatis Cap. VII

Quid eſt quod ſic me impedit? quid eſt quod ceruicem meam ſic premit? Vult domine, uult anima mea ad te erigere faciem ſuam, & plumbeo onere aggrauata deprimitur. Conatur ſe expedire & catenis ferreis conſtringitur: tentat exire, & æneo carcere includitur: cupit in te dirigere ſeruitium ſuum, & caliginoſis tenebris obſcuratur. Quæ ſunt iſta deus meus, quæ ſic animam meam obtenebrant, & grauant, & ligant? Forſitan hæc ſunt peccata mea? imò uere hæc ſunt peccata mea. Hi ſunt affectus carnales, qui inficiuns in me affectionẽ ſpiritalem. Intentio inferiorũ incuruat animã meam ab intuitu ſupernorũ. Amor terreſtrium excæcat in me dilectionem cœleſtium. Vſus uitiorum euacuauit in me ſenſus donorum bonorum. Ab his donis ſum elongatus, in his malis ſum occupatus: ab illis excluſus, in iſtis incluſus: ab illis deuolutus, iſtis obuolutus. Hinc eſt carcer, & uincula, hinc ſunt tenebræ & peccata. Væ mihi, quia prope eſt dies mortis, prope, inquam, & incognita. Subito uenit, & forſitan hodie erit.

De fera fœditatis peccati cognitione Cap. VIII

Delicta mea an eratis tunc tam noxia futura, cum animam meam ueſtra dulcedine pulſabatis, cum cor meum ueſtra dulcedine ungebatis? Cur hoc ante celabatis, & cur me tradebatis? Imò uos nõ tradidiſtis me, ſed ego tradidi me, quando uobis me tradidi. Non uos me decepiſtis, ſed ego me decepi, quando uos intra me ſuſcepi, Heu cur uobis fidem abbibui & credidi uobis? Sed quodam horribili modo uidens cæcus me tradidi uobis. Videns quidem, quia uos cognoſcebam, & mala quæ præcipiebatis non abhorrebam, ſed eis conſentiebam, Cæcus, quia me à uobis non cauebam. Heu peccatum nomen horrendum, res deteſtabilis, nullo modo comparabilis. Cæcus non uidet foueam in quam cadit, inſanus putat ſe debere quod facit: qui ſpõte facit pec-

A catum, uidens & ſciens præcipitio ſe tradit. Mors & tormenta quælibet tantum ſunt, & in ſe fœda non ſunt, quia ordinata ſunt: peccatum autem habet in ſe fœditatẽ ſuam, & cum hoc trahit ſecũ æternam infœlicitatẽ. Melius enim erat eligere tormentum quod per ſe fœditatem æternam non attrahit, quàm peccatum quod ſua cum fœditate dolores æternos iungit. Et certe omnis fœditas peccati ipſa ſola plus eſt. Magis ergo uitanda peccandi fœditas, quàm quælibet tormẽtorum immanitas: quia ipſe homo in peccando fœdiſſima peruerſitate præpoſuit ſe creatori ſuo, quo nihil iniuſtius: ſed in tolerando peccati tormẽta ordine præpoſtero ſubijcit ſe creatura factori ſuo, quo nihil iuſtius. O homo quò euanuit humanitas tua, quò

B deuenit ratio tua? Didiceras enim, quoniam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, & peccatum feciſti. Inaudita inſania, hæc ſcire, & ſemper peccare. Sciebas enim quod tu es ſpiritus uadens & nõ rediens, & in peccati abyſſum irremediabilẽ & ſine fundo te proieciſti.

De triplici abyſsi diſtinctione IX

Vere abyſſus peccata mea ſunt, quia incõprehenſibilia ſunt profunditate: & inæſtimabilia ſunt numero, & immẽſitate. O abyſſus abyſſum inuocans, ò peccata mea, tormenta quibus me ſeruatis abyſſus ſunt, quia infinita & omnino incõprehenſibilia ſunt. Eſt & tertia abyſſus, & eſt nimis terribilis, iudicia dei abyſſus multa, quia ſuper omnem ſenſum occulta. Hæ omnes abyſſi terribiles ſunt mihi undiq;, quia timor

C ſuper timorem, & dolor ſuper dolorem. Nam abyſſus abyſſum in uoce cataractarum tuarum inuocat, quia peccati abyſſus abyſſum tormẽtorum meretur, quia iudicia dei pronunciat. Abyſſus ergo iudiciorum dei ſuper me, abyſſus inferni ſubtus me, abyſſus peccatorũ meorum eſt intra me. Illam quæ ſuper me eſt, timeo ne in me irruat, & me cũ abyſſo mea in illam quæ ſubtus me latet, obruat: ubi per tormẽta peccata nunquam delebuntur, ſed peccata tormenta ſuper me tenebunt. Miſer ego peccator, quò abij facto meo à factore meo? quo fugi à facie tua? Et certe ſi ego nequiter fugio, & abyſſo me damnabili abſcondo, quò tado uides me. Quis enim niſi tu ad renitendũ mouet animam meam? Bone domine Ieſu Chriſte, tu pulſaſti & excitaſti eam in abyſſo delictorũ meorum uelut in lecto dormientem, tu concuſſiſti pi-

D gritãtem, tu ſolicitaſti negligentem: tu feciſti pœnitentem unde iucundabatur, & dolentem unde lætabatur. Bone domine omnia hæc feciſti in abyſſo.

Quid peccatori faciendum Cap. X

Exaudi ergo clamantem de abyſſo ad te benigniſſimum. Peccata mea non abſcondo, ſed pando ea coram te: non defendo, ſed oſtendo: non excuſo, ſed accuſo. Ego ſum reus, ego ipſe accuſator meus. Non accuſes me qui feciſti me. Solus ſuffeci ad peccandum, ſolus ſufficiam ad accuſandum, ſolus ad pœnitendum. Sed unde deus meus tantorum criminum correctio, unde tibi tantorum ſcelerum ſatisfactio? Præcipitare ergo miſer homo in profundum immoderatæ mœſtitiæ, qui ſponte præcipitatus es in barathrum

horrendæ

horrendæ nequitiæ. Obruere infelix mole terribi-
lis doloris, qui libẽs corruiſti in cœnum infernalis A
fœtoris. Obuoluere ærũnoſe in tenebris incõſola-
bilis luctus, qui uolens prouolutus es in uoragine
tam ſordidi fluctus. Volutare ergo in gurgite ama
ritudinis, qui uolutatus es in uolutabro turpitudi-
nis. Terror terribilis, horror horribilis, mœror in-
cõſolabilis aggregate uos ſuper me, irruite, obrui
te, iuſtum eſt, poſſidete me, iuſtum eſt, perturbate,
obuoluite, torquete reum, uindicate deum. Præ-
ſentiat fornicator inferni tormẽta quę meruit, præ
guſtet quod pręparauit, bibat quod nutriuit, aſſue
ſcat quod perpetuo eſt paſſurus. Conſolatio, ſani-
tas, lætitia, nolo uos, niſi forte pœnitentia reduxe-
rit uos. Procul eſtote ante mortem, niſi forte indul
gentia reuocet uos: quia neceſſarium eſt flere pec B
catorem, uel hic uel in futuro. Sit ergo pœnitẽtia
continua & amara comes ætatis meæ: Continuus
dolor, inſatiabilis terror inhæreat uitæ meæ. Sint
mœror acerbus, luctus infatigabilis, torſiones iu-
uẽtutis & ſenectutis meæ, ut ita fiat rogo & deſide
ro. Si enim non ſum dignus oculos ad cœlũ leua-
re orãdo coram te dñe deus, certe ſum dignus plo
rando eos cęcare. Si cõfunditur mens mea pudo-
re conſcientiæ, æquũ eſt ut confundatur turbine
luctuoſo doloris & triſtitiæ. Si timet exhiberi an-
te conſpectum dñi dei ſui, iuſtum eſt ut habeat an
te conſpectũ ſuum tormẽta ſceleris ſui. Reſpira ô
peccator, reſpira aliquando, & fuge ad ipſum deũ,
quem offendiſti, fuge inquã ab irato ad placatum.

Prouocatio ſpei in corde peccatoris Cap. XI

Memento iuſtiſſime & benigniſſime deus, me-
mẽto ꝙ miſericors es & redemptor meus es. Si iu-
dex es ad iudicandum reũ tuum, es & deus ad de- C
fendendum ſeruum tuum, es & creator ad conſer-
uandum opus tuum, es & deus ad ſaluandum cre
dentem tuum & baptizatum tuum. Ne ergo me-
mineris domine iuſtitiæ tuæ ſolius aduerſus pec-
catorem tuũ, ſed memor eſto benignitatis tuæ er-
ga creaturam tuam. Ne memineris irę tuæ aduer-
ſus reũ tuum, ſed memor eſto miſerationis tuę ad-
uerſus miſerum tuũ. Scio quidem & fateor, quòd
conſcientia mea meretur damnationem & pœni-
tentia mea nõ ſufficit ad ſatisfactionẽ. Parce ergo
mihi bone dñe qui es ſalus mea, qui non uis mor-
tem peccatoris, parce ergo peccatrici animę meę.
Deus meus es, in te pono ſpem meam, & tibi com
mitto animã meam. Cuſtodi animam meam dum D
dormio, conſerua eam dum aliquid facio, memen
to eius dũ ego obliuiſcor tui: peccator ſum & mi-
ſer, ſed peccaſſe me doleo, et miſerũ me cognoſco.
Miſericors deus miſerere mei, miſerere & humilis
creaturę tuæ. Peccare eſt deum inhonorare, q̃d ho
mo facere non debet, etiã ſi neceſſe eſſet perire qc
quid deus non eſt. Heu me peccaui: deum uerum
exhonoraui, omnipotẽtem prouocaui. Peccator
quid feci, quando mala feci? Væ mala agenti, uæ
bona negligenti. Væ uæ ira omnipotentis dei, ne
irruas ſuper me. Ira omnipotentis ubi poteris capi
in me? Nõ eſt quod poſſit tolerare totam te, in to-
to me. Deus dominus cuius bonitas nõ exhauri-
tur, cuius ſcientia non deficit, cuius miſericordia
nõ exinanitur, cuius potẽtia quicquid uult efficit,
A unde potero reſpirare, qui ſic ob peccata mea co-
gor deſperare? Nã & ſi iraſcaris peccãtibus, ſoles
tamen benigne dare conſilium petentibus. Doce
me domine unde debeã ſperare, ut poſſim ſaluari:
orare uolo, ſed neſcio. Secundum ignorantiã me-
am non poſſum dei miſericordiã prouocare: ideo
cogor deſperare propter iniquitatem meam. Scio
quidem & fateor, quia peccator ſum, quia pecca-
tum ſponte ſubij: & iuſte non exaudior, quia non
obediui. Vtique bone domine peccaui, erraui: ue-
runtamen te non negaui, nec deteſtor bonitatem
tuam. Ideo fac mecum ſecũdũ miſericordiã tuam,
qui es benedictus in ſecula ſeculorum.

Finis

B

AD LECTOREM.

Hoc opus Auguſtini non eſſe non eſt quod admo
neam. Stylus magis refert Iouinianum quempiam uel
febricitantem potius. Cap. iij. nimium tribuit dialecti-
cæ. cap. vi. dicit angelos cuncta ſcire ac præſcire. Item a-
lia quæ nunquam ſcripſit Auguſtinus. Appareteſſe pro
gymnaſma monachi tyronis theologiæ, qui quantum
in philoſophia ſcholaſtica profeciſſet, uoluit hoc libro
dare ſpecimen.

DE COGNITIONE VERAE VITAE LIBER.

SAPIENTIA dei quæ os mu Cap. I
ti aperuit, & rudibili animali
humana uerba formare tribu
it, me quoque nõ ſolum ſermo
ne, ſed etiam ſcientia imperi-
C tum ad fandum impellit, atque
per ſe ac de ſe intellecta alijs
pie innoteſcere cõpellit. Hu-
ius ergo inſtinctu ad utilita-
tem, ut ſpero plurimorũ, iterũ cõmitto me ad cor-
rodendũ dentib. inuidorũ, & forſitan ad cõfodien
dum cordib. uitæ dilectorum: cũ Chriſtus ueritas
& uita dicat: Hæc eſt uita æterna, ut te ſolum ue-
rum deum cognoſcant. Cõſtat profecto naturam
rationalem ad hoc ſolum factam, ut factorem ſuũ Ioan. 17
uerũ deum intelligat, intelligendo diligat, diligẽ-
do in eo q eſt æterna uita æternaliter beate uiuat.
Diuinitatis ergo eſſentiã rationabiliter inueſtiga-
re, eſt ad uitam ęternã feſtinare: hanc ergo negli-
D gendo ignorare, eſt utique ad mortẽ indeficientem
properare: quia nimirum hic ab eo ignorabitur,
dum quãdoque à beata uita ſequeſtrabitur. Quam-
obrem cum de hac præclara materia plurimi ſan-
ctorũ patrũ multa glorioſa cõſcripſerint, ipſamque
rem ſimplicioribus obſcuriorem quodãmodo red-
diderint: libet me per hæc condenſa quaſi quan-
dam ſemitam ſtylo cõplanare, qua infirmis intelle
ctibus relicto erroris deuio, per planũ ueritatis li-
ceat libere ambulare. Sed hic quilibet inuidus ne-
buloſa facie mihi fortaſſis occurrit, & uirus diu
ſub liuido corde concretum, in me acerbiter euo-
mit, Quid tu, inquiẽs, tentas ligna ſyluis importa-
re, aut redundanti mari undam inſtillare conaris?
Huius tam mordacis mordacẽ dentem hæc petra

retundat, & uenenum malitioſe euomitũ in uiſce-
ra ipſius denuo retorquendo refundat. Inuidia dia
boli intrauit mors in orbem terrarũ, imitanť illum
qui ſunt ex parte illius. O inuide infelix, qui aliena
felicitate torqueris, alieno dãno depaſceris, ipſis
rebus probas te ex parte eius eſſe, qui inuides alijs
quod tu ignoras ſcire: ac mihi ob pium laborem
collatum ægris ſuſpirijs ingemiſcis, quod tibi ob
deſidiam, imò ob inuidiã denegatum cognoſcis.
Age miſer, potius lætiferum uirus quo turges e-
uome, ſalubre dilectionis antidotum excipe: Sin
autem, parti patris tui nigro felle tabeſcẽs faueto.
Ego autem cum inuidia tabeſcente iter non ha-
beo. Egregiam ſcripturarum ſyluam alacer ingre-
diens, non in eam ut tu uenenata lingua aſſeris, li-
gna deferẽs, ſed precioſum uitæ lignum iuſtitiam
eſurientibus de ea efferre conabor: & dulcem ui-
tæ hauſtum uitam ſentientibus de pelago ſcriptu
ræ haurire non morabor. Omnes ergo fideles ad
lignũ uitæq; fontem curramus, cuius guſtu in æ-
ternum beate uiuamus. Libellus autem nomen,
cognitio ueræ uitę, ſortiatur: dum in eo uera uita
tardioribus intellectu cognoſcibilis reddi uidea-

De utilitate ueræ uitæ & prœmia eius di ſpoſitione Cap. II

tur. FRATRES. Gratias deo perſoluimus,
cuius dono aperte in rebus dubijs certificari poſ-
ſumus. Quandoquidem ergo nos in hocipſum ui
deas confluxiſſe, ne ad patriam tendentes, in uia
laſſabundi deficiamus: paſtu potuq; ut ſoles refi-
ce, & tẽpus irremeabili curſu labile, nexibus quę-
ſtionum figens fac ſtabile, ne ſua uolubilitas nos
ociantes inuoluat, ſed tua affabilitas in diuinis la-
borantes ad ſemper manens ęuũ ſuſtollat. MA-
GISTER. Fructũ ligni uitę in ramis crucis pen-
dulum mecum alacres adite, fontemq; uitæ à uita
quaſi de loco uoluptatis manantẽ paradiſum. Ec-
cleſiam uidelicet hortum delitiarũ irrigantem u-
nanimes haurite: cuius ſapor ſi palatum cordis ue
ſtri indulcorabit, teſtor uobis, quòd uos cum eo in
ęuũ permanſuros, de torrente uoluptatis ſuę quã-
doq; ſatiabit. FRA. Cum carnalia ſapientes ſpiri-
talia cogitare nequeamus, regnum cœlorum re-
gionem clariſſimam, omni opulentia affluentiſſi
mam, in qua cœleſtem Hieruſalem urbem præcla
ram, meritis atq; opibus inclytam, & in hac deum
quaſi glorioſum regem, angelos uelut milites, ua-
rio cultu conſpicuos mente formamus: idcirco
poſcimus, ut ratione indagante, argumentis quę-
que obſtantia comprimens, ueritatem quaſi in te-
nebris latitantem, ad lucem nobis perducas, ac de
um aliquando uidendum, ut aſſeris, factum quo-
dammodo uiſibilẽ, ante oculos cordis noſtri con-
ſtituas. MAG. Cum deus omnipotens, ſolus im-
mortalis, ſolus inuiſibilis, ſolus incomprehenſibi-
lis, lucem habitet inacceſſibilem, ego autem tene-
bris uitiorum obſitus, tetram caliginem inhabitẽ,
luci uirtutum inadibilem: qualiter ineffabile lu-
men ſaucijs animorum oculis inferre potero, qui
cæcutiente cordis oculo, ſplendorem tantæ maie
ſtatis reuerberatus nullo modo intueri pręualeo?
FRA. Tamen nitere pro poſſe in illam rapi, qua-
tenus diſiecta, caligine merearis ab illa illuminari,
noſq; per te illuſtrari, ſicut ſæpe uidemus ualles à
A montibus iubare ſolis irradiari. MAG. Conabor
pro uiribus uobis orantibus, ac logica præeunte,
comitantibus argumentis, ſequar ueritatem uſq;
in ipſius inacceſſibilis lucis latibulum fugientem,
ipſaq; concedente producam eam uobis indagan
tibus ſe oſtendentem. FRA. Noſtra quidem tibi
non deerit oratio, tantum ſit tibi præuia dux ueri-
tatis ratio. Magnopere quippe à te audire deſide-
ramus, qualiter in orationibus de deo cogitare de
beamus: ne forte infirma mẽs quaſi pulchrũ homi
nem imaginetur, & hoc ſimulachrum ꝓ uero deo
decepta ueneretur. MAG. Fateor, magnitudine
altitudinis ſuſcepta negocij uictus ſuccumbo, qui
quæ utcunque mente conſpicio uel concipio, uix
B uerbis explicare ſufficio: excedit enim omne præ
clarum longe ſummorum philoſophorum inge-
nium, quia ſublimitas huius rei quæ tractatur, exu
perat omnem intellectum. Quãto quippe magis
omnem creaturam tranſgreſſus conor eam diligẽ
ti intuitu contemplari, tanto magis ſentio eam ab
aſpectu intellectus mei elongari. Operam tamen
dabo inquiſitioni ueſtræ pro modulo meo ſatisfa
cere, prout ipſe de quo agimus, dignabitur noti-
tiam ſui deſiderãti animo innoteſcere. Vos autem
ubi uires pondere tanę eminentiæ preſſę ſuccum
bunt, oportet fragilitati ignoſcere. FRA. Nos
quanto diligentius huius rei perpendimus altitu-
dinem, tãto ardentius optamus eam nobis utcun-
que fieri cognoſcibilem, & eius qualicunque mo
C do intueri pulchritudinem: & ideo libenti animo
tibi ignoſcimus, ſi ea quæ uerbis non uales, ſaltem
nutibus explices. MAG. Sciendum igitur de- Cap. III
um nullis uerbis proprie exprimi, nulla poſſe co-
gitatione cõprehendi. Quomodo enim immẽſus
& incomprehenſibilis prædicaretur, ſi humanæ
locutioni uel meditationi includeretur? Nunc au-
tem patet quàm ſit admirabilis, cum omnibus lin
guis ſit inedicibilis, omnibus cordibus ſit incogi-
tabilis. Dialectica nanq; diſſerendi potens, poten
ter quæque dubia definiens, cunctas ſcripturas e-
uibrans & euiſcerans, cunctam humanam ſapien
tiam annihilans, cum diuinitatem intendit, tantæ
maieſtatis luce repercuſſa, pauidum caput treme-
facta reflectit, atque in abdita mundanæ ſapiẽtiæ
D fugiẽs, deliteſcit, diſſolutisq; ſyllogiſmorum nexi-
bus ſtulta obmuteſcit. Nempe nomine & uerbo
cuncta exprimuntur, quæ ſub decẽ prædicamen-
tis humano corde concipiuntur. Sed quòd in his
nullum proprie deo cõueniat, manifeſte ratio cõ-
probat. Nam ſi dixerimus quòd deus ſubſtãtia ſit
quæ omnibus ſubſiſtere tribuat, & ꝑ quam om̃es
res eſſe habent, mox uniuerſalia & indiuidua, de
quibus ſubſtãtia prædicatur, genera & ſpecies in
quibus uerſatur, ſimul & nouem accidentia quæ
ei neceſſario inhærẽt, animo occurrunt: quæ cun-
cta liquent, quia minime in deum concurrunt.
Si prædicemus ꝙ deus ipſa magnitudo exiſtat,
quę omnia in menſura & numero & pondere di-
ſponat: protinus paruitas huic quantitati ſe oppo
nit, & ſua exiguitate q̃d eſt ſuper omnia maximũ
comminuit

cõminuit. Quam ſi ipſam bonitatem uel ſummũ bonum nominemus, qui cuncta ualde bona facit: A ſtatim malum huic qualitati contrarium obuiat, & tanto bono ſe opponere non trepidat. Quod ſi creator uel dominus prædicetur, quod utrunque ad aliquid ſcilicet refertur: cõfeſtim relatio opponit, ante mundi conſtitutionem eum hoc uocabulo caruiſſe, & hoc relatiuum ex mundi creatione ei accidiſſe, cum ratio aſtruat nihil deo accidentale, ſed totum quod prædicat̃ de eo ei eſſe eſſentiale. Porro ſi ubique totus eſſe dicatur, & ſimul cuncta replere loca dicatur: mox localitas clãdeſtine irrepens, illum locum includit, qui cuncta pugillo includit. Si autem ſempiternus prędicetur, & cuncta tempora diſponere affirmetur: cõtinuo prętirito præſens, præſenti futurum ſuccedere feſtinat, B & initium atq; finem ęternitati aſcribere non formidat. Si uero dicatur ꝙ omnia poſſideat, & amictus lumine ſicut ueſtimẽto refulgeat: ſtatim hoc habitu cogitatio eum priuat, dum amictum lucis uel poſſeſſiõem rerum ab eo ſeparat. Quòd ſi ſemper præſens adeſſe teſtatur, confeſtim ſitus ſtandi uel ſedendi imaginatur. Si uero uniuerſa regere refeiatur, actus laboris ęternam requiem annullare conatur. Porrò ſi affirmetur patiẽs, mala noſtra ſufferens: illico paſſio ſe ingerit, & impaſſibilem pati contendit. His quippe decem cuncta humana cõditio includit̃, & ab his omnibus proprietas ſummæ eſſentiæ euidenti ratione penitus excluditur. Cuncta etenim quę uel oppoſitionem uel contrarietatem uel accidens ſuſcipiũt, nulla ratione deo C proprie conueniunt. Igitur cum ratione repugnãre nihil de deo proprie loqui ualemus, ſaltẽ improprie & per ænigmata de deo loqui ſatagimus.

Cap. IIII FRA. Euidens ratio quidem docet deum humanis uerbis inedicibilem, ſed intellectualis mẽs inhiãter deſiderat eum ſibi utcunq; fieri cognoſcibilem: quæ mens inſtar ſpeculi animæ uidetur, in quo ipſa imaginẽ creatoris ſui cõtemplet̃. MAG. Vniuerſa quæ in reb. creatis nouimus, per corporeos ſenſus cognouimus. Et ea quidem quę nec uiſu nec experientia didicimus, per comparationes uiſorum uel expertorum diſcimus, ut quæ de beſtijs uel ignotis hominibus legimus: quæ autẽ nobis penitus incognita per cõparationes notas nõ ſignantur, nunquam prorſus ſcientiæ noſtræ noti D ficantur. Et ideo quia ſpiritalia nobis ſunt inuiſibilia, atq; corporeis ſenſibus incomparabilia, nunquam erunt aliqua ratiõe nobis probabilia. Quia uero hæc conſtat eſſe, ſed per ſimilia edoceri nequeunt, fidẽ tantum credentium exigunt. FRA. Quæ ratio argumentis probat, quãquam in comparatione deficiat, neceſſe eſt ut rationalis quiſq; credere non renuat: tu tamen profer quid de ſpiritibus ſciendum tibi ratio innuat. MAG. Sex modis in ſcripturis ſpiritus ſubſtantialiter dici, nõ neſcio à uobis ſciri. Primo ſummus omniũ deus ſpi-

Ioan. 4 ritus appellatur, ut ibi: Spiritus eſt deus, & qui adorant eum, in ſpiritu oportet adorare. Secundo

Pſal. 103 angeli ſpiritus dicuntur, ut ibi: Qui facit angelos ſuos ſpiritus. Tertio animę ſpiritus nuncupantur,

Aug. to. 9

ut ibi: Exibit ſpiritus eius, & cato reuertetur in ter- Pſal. 145

A ram. Quarto uita brutorum animaliũ ſpiritus uocatur, ut ibi: Quis ſcit ſi ſpiritus iumentorum de- Eccl. 3

ſcendat deorſum. Quinto uenti dicuntur ſpiritus, ut ibi, Spiritus procellarum. Sexto aer ſcribit̃ ſpi- Pſal. 10

ritus, ut ibi: Os meum aperui & attraxi ſpiritum. Pſal. 118

Quorum definitio talis eſt: Aer, eſt ſpiritus ſenſibilis, quem nos attrahendo ſentimus: ipſe nihil ſentiens, cunctis tamen ſub cœlo uiuẽtibus ſpiramen exhibens. Ventus ſpiritus, eſt aer dei nutu aliquo modo agitatus, procellis aquarum augmentatus, per angelica miniſteria excitatus, per eadem tranquillatus. Vita brutorum animalium, eſt ſpiritus uitalis, cõſtans de aere & ſanguine, animalis, inuiſibilis, ſed ſenſibilis: memoriam habens, intellectu B carens, cum carne moriens, in aera euaneſcens.

Anima uero ſpiritus, eſt ſubſtantia incorporea, corporis ſui uita, inuiſibilis, ſenſibilis, mutabilis, illocalis, paſſibilis, nec quantitatum menſuræ, nec qualitatum formæ uel coloris ſuſceptibilis: memorialis, rationalis, intellectualis, immortalis. Et ne hęc uacillet definitio, ratio eam probatiõibus roboret. Anima eſt ſpiritalis ſubſtantia. Omne enim quod alij uitam ſubminiſtrat, ipſum eſt neceſſe ut ſubſiſtat: ſed anima uitam corpori tribuit, igitur anima realiter ſubſiſtit. Hanc uero uitam eſſe ipſamet probat, dũ præſentia ſua corpus uiuificat, abſentia ſua idem mortificat. Hæc nobis quidem eſt inuiſibilis, ſed ſpiritibus eſt uiſibilis. Hanc etiã ſenſibilem eſſe conſtat: dũ oculis colores, auribus ſoC nos, naribus odores, palato ſapores, manibus aſpera uel lenia ſentire pręſtat. Eſt quoq; mutabilis. Omne enim ꝙd melioratur & peiorat̃ mutabile eſt, ſed anima uitijs peioratur, uirtutibus melioratur, igitur mutabilis eſt. Eſt etiam illocalis. Omne enim quod loco includitur, altitudine, latitudine, longitudine aeris circumſcribitur, corpus eſt: ſed ratio docuit animam incorpoream eſſe, id eſt, nec corpus nec aliquod membrum habere, igitur conſtat eam eſſe illocalem. Nõ enim ſpatium aeris ut corpus occupat, nec corpus ut aqua utrẽ implet, ſed ut calor toto igni localiter ineſt, ita anima totũ corpus illocaliter poſſidet. Ignis quidem eſt uiſibilis, ſed calor inuiſibilis & ſenſibilis, & quodammodo ignem uiuificans: ita anima inuiſibilis, ſed ſen- D ſibilis, uiſibile corpus quadam occulta ui ſenſificat & uiuificat. Hæc eſt quoque paſſibilis. Omne enim quod mœrore afficitur paſſibile eſt: ſed anima dum ſuæ uoluntatis compos non efficitur, dolore mœſtitię afficitur, igitur paſſibilis eſſe cõuincitur. Ab hac quantitas excluditur: dum nec altitudine aut latitudine aut longitudine metitur, nec ſex circumſtantijs, ſcilicet ante & retro, dextrum & ſiniſtrum, ſurſum & deorſum ſe includere patitur. Qualitas etiam formę uel coloris ab hac ſecernitur: dum nulla forma uel humani corporis, uel ullius coloratæ rei illi adſcribitur. Hæc eſt memorialis, quia præterita recolit. Eſt etiam rationalis, quia præſentia diſcernit. Eſt intellectualis, quia futura intelligit. Hãc immortalem hinc eſſe conſtat, ꝙ memoriam ſui apud poſteros perẽniter durare

Angeli definitio, & an ſint, & de eorum notitia. Cap. VI

laborat. Angelus autem ſpiritus, eſt ſubſtantia
incorporea, inuiſibilis, ſenſibilis, rationalis, intel-
lectualis, immortalis: bonorū lucida & impaſſibi-
lis, malorum tetra & paſſibilis. Sed uidendum eſt
utrum aliqua ſubſtantia talis in rebus creatis eſſe
credatur, cum à nobis minime uideatur. Angelos
eſſe ipſa inſenſibilia probant, quæ tam certam ſui
motus legem obſeruant. Omne quippe quod mo
uetur, aut motum à ſe habet aut aliunde: ſed omne
quod motū à ſe habet eſt ſenſibile, ut anima: quod
aliunde, inſenſibile, ut corpus. Quòd ſi ſol, luna &
ſydera per ſe mouentur, ſenſu uel ratiōe uigere ui-
dentur: quæ tam certa tēpora, tam certa cœli ſpa-
tia cuſtodiūt, & quodammodo ſuum intellectum
huic mundo lumine uel ſignis innuunt. Sed qui ea
rationabilia uel ſaltem ſenſibilia corpora arbitran
tur, iure ſenſu carentes, inter irrationabilia com-
putantur. Cum autem uere ſint corpora uiſibilia,
ſed motu carentia, utputa inſenſibilia, & tamē mo
ueantur, conſtat profecto quòd aliunde mouean
tur. Reſtat igitur ea per angelica miniſteria moue
ri: ſimiliter uentos, pluuias, grandines, fulgura, to-
nitrua, tempeſtates, auras, iuſſu dei per illos regi.
Qui dubitat, & ea ſenſibilia putat, hunc ratio ſtul-
tum cū inſenſibilibus probat. Bruta quoq; anima-
lia uſibus humanis per illos obſecūdare uel aduer
ſari qui non credunt, aut illa per rationalem intel-
lectum hæc facere credunt, longe à ratione rece-
dunt. Sed & cūcta quæ in rebus inſenſibilibus uel
creaturis ſenſibilibus geruntͬ, per illos adminiſtra
ri qui ambigit, multum à luce ueritatis deſipit. Igi-
tur conſtat angelos uere eſſe, & cuncta nobis oc-
culta patenter noſſe. Sed hoc differt inter illorum
& noſtram ſcientiam, quòd ipſi omnes cauſas re-
rum antequam eueniant præſciūt: nos autem uix
& cum magno labore inueſtigamus eas, poſtquā
tes in actu conſtant. Porrò ſummus ſpiritus, ſi-
cut à nullo intellectu ualet ꝓprie cogitari, ita nul
la definitione poterit proprie definiri uel determi
nari. Sed quia intellectualis mens eum utcunq; a-
gnoſcere anhelat, hæc ænigmatica definitio ei in-
terim ſufficiat. Deus ſpiritus, eſt eſſentia inuiſibi-
lis, omni creaturę incōprehēſibilis, totam uitam,
totam ſapientiam, totam æternitatem ſimul eſſen
tialiter poſſidens: idem ipſa uita, ipſa ſapiētia, ipſa
ueritas, ipſa iuſtitia, ipſa ęternitas exiſtēs, omnem
creaturam inſtar puncti in ſe continens. Si autem
aliquis inſipiens tantum deſipiat, ut deum eſſe diſ
fidat: hunc ſolum uere eſſe, & alia omnia ab ipſo
habere eſſe hac ratione colligat. Omnis ſubſtantia
aut per ſe ſubſiſtit aut per aliud: ſed hunc mūdum
non ſubſiſtere qui contēdit, hic fatuus in nihilum
tendit. Mundum autem non per ſe ſubſiſtere con-
ſtat, dum eum ratio cœpiſſe doceat, partibus enim
conſtat. Omne autem quod partibus cōiungitur
uel in partes reſoluitur, ab aliquo utique coniun-
ctionem uel reſolutionem patitur. Mundus ergo
nō per ſe ſubſiſtit, & ideo ſequitur quod creatura
ſit. Creatura autē ad aliquid, ſcilicet ad creatorem
refertur. Solus ergo creator per ſeipſum & in ſeip-
ſo exiſtit, omnis autē creatura per ipſum ſubſiſtit.

Quòd deus ſit & quid ſit, ac ænigmaticaq; deſcriptionis eius pulchra deductio Cap. VII

Si enim ab alio eſſe habet, tūc deo maius eſt à quo
A hoc habet: quod deo inconueniens eſt. Et cum ni
hil præter creatorem & creaturam exiſtat, ſi deus
per ſeipſum non habet eſſe, neceſſario cōſequitur
ut per creaturam exiſtat: quod incōuenientiſſimū
eſt. Amplius, Subſtantia mundi in diuerſa genera
& in differentes ſpecies diuiditur, & in his ſingu-
lis bonum inuenitur. Omne enim utile bonum:
uniuerſa quippe utilia conſiderantur, & ideo ſin-
gula bona comprobantur. Omne autem bonum
aut per ſe bonum eſt, aut per aliud. Sed diuerſa bo
na participatiōe unius boni bona eſſe neceſſe eſt.
Diuerſitas quippe recipit maius & minus. Nā quā
tum ad genus, lapis eſt minus bonum, qui tantum
eſt, & non uiuit: lignum maius bonum, quod cre-
B ſcendo uiuit: equus illo melius, qui uiuit & ſentit:
homo illo præſtantius, qui uiuit, ſentit, & ratione
diſcernit. Reſtat igiͭ his maximum & ſummum
bonum, de quo omnibus inferiorib. profluat bo-
num: & hoc bonum deus eſt, de quo quaſi de fon-
te cuncta bona profluunt, & in eundem cuncta re
fluunt. Hic ſolus uere eſt, & ideo ueritas eſt. Om-
ne enim quod eſt, uerum eſt. Quod uero non eſt,
falſum eſt: ſed deus uere eſt, igitur ueritas eſt. Crea
tura autem ei collata quaſi non eſt, & idcirco qua-
ſi falſitas ad ueritatem eſt. Om̄e enim quod ex ni-
hilo eſſe cœpit, in nihilū redigi poterit: ſed omnis
creatura ex nihilo à deo producta, ad aliquid eſſe
eſt producta: igiͭ ſi ei comparatur, nihil eſſe pro-
batur. Nulla ergo mēs deū eſſe dubitat, per quem
alia cuncta eſſe conſiderat: huius eſſentia eſt uita.
Omne enim quod eſt, aut uiuit, aut uita caret: om-
C ne autem quod uiuit, aut per ſe uiuit, aut per aliud.
Sed deus per ſeipſum & in ſeipſo uiuit, & alijs om
nibus uiuere tribuit: igitur uera eſt uita & uitalis
uita. Seipſum quoque & totam facturam ſuam ſa-
pit & intelligit, cui nihil aliud eſt ſapere quàm ui-
uere & eſſe: igitur ſapientia eſt. Seipſum etiam &
omnem creaturam diligit, quia iuſtitia eſt, & hanc
increatam iuſtitiam non aliunde accipit: igitur iu-
ſtitia & dilectio exiſtit, initio & fine caret, præteri
tum & futurum non habet: igitur æternitas eſt.

De cognitione diuinæ claritatis. Cap. VIII

Cum itaq; ratio deum ueraciter eſſe probaue-
rit, & hunc uitam, ſapientiam, ueritatem, iuſtitiā
& æternitatem ueris aſſertionib. eſſentialiter eſſe
docuerit: reſtat nunc ut ad hunc quoq; uidendum
D aliquā feneſtram aperiat, per quā mens per quoſ-
dam gradus ſcandens proſpiciat, quatenus regem
gloriæ in decore ſuo uidere prępualeat. Pedeten-
tim autem ratio per corporalia gradiatur, ne infir-
mus intellectus per ardua nitens, difficultate con
fractus relabatur. In primis igitur hunc corporeū
ſolem mente conſideremus, cuius claritudine to-
tum mundi orbem illuminari uidemus. Poſt hunc
ſolem milia milium angelorum deo miniſtrātium
attendamus, quos ſingulos ratione mōſtrante, ſe-
pties, imò centies ſole ſplēdidiores ſciamus: nam
hic ſol eſt miniſter mundi, angeli autē templa dei.
Quantum ergo differt templum dei à ſeruo mun-
di, tantum differt claritas angelorum à claritate ſo
lis. Deinde decies millies centena ſublimium an-
gelorum

gelorum deo aſtantium perpēdamus, quos ſingulos centies, imò milies præ ſole clariores pro cer- A to noſcamus. Sicut enim luna ſtellas, ſol lunam in claritate excellere cernitur: ſic quilibet ſuperiot ordo angelorum inferiorem ab angelis uſque ad Seraphim, gloria, dignitate, claritate præcellere creditur. Poſt hos innumerabilia milia ſanctarum animarum inſpiciamus: quas ſingulas longe ſole lucidiores, angelis beatitudine & claritate coæquandas non dubitamus. Tot & tantis luminib. ſingulariter conſideratis, ſingulorum etiam magnitudinem contemplemur: quatenus ad id quod intueri anhelamus, facilius ſubleuemur. Cogitemus itaque animam ſplendidum ignem, cuius minima ſcintilla ratione inſtruente uincat hunc ſolem. B Omne enim quod ab alio includitur, minus eo quod ſe includit, eſſe, neceſſitate conuincitur: ſed cogitatio animæ quæ eius ſcintilla eſt, non ſolum hunc ſolem, ſed & totum mundi ambitũ breui ſpatio includit, & totus orbis eam minime circumſcribit: igitur conſtat quanque animam toto mundo longe maiorem fote. Angeli autem ſicut ab animabus beatitudine, ita etiam differunt magnitudine. Hic nemo magnitudinem corporalis quantitatis intelligat, ſed illam potius intellectualem, quæ hunc mundum corporeum, & cuncta in eo corpora ad paruitatem redigat. Hinc iam mēs ſe in alta eleuet, cor ſuum quantum poteſt dilatet, tot luces inæſtimabili claritate, incomparabili magnitudine reſplendentes ſub ſe proſpiciat: ſuper ſe C uero quandam admirabilem lucem, quę omnium illarum lucium lux ſit, intendat, quæ ſic ſuper tot & tantas luces longe refulgeat, ſicut ſol ſuper omnes ſtellas luceat: cuius lucis ineffabilem magnitudinem & admirabilem pulchritudinem illę tot & tantæ luces iugiter admirentur, & in cuius affluētiſſimam dulcedinem indefeſſe proſpicere delectentur.

1.Tim.6

Hęc profecto eſt lux inaceeſſibilis, quam inhabitat eſſentia dei, ſolis mundis cordibus uiſibilis. Nullus hic cogitet luce deum, quaſi tabernaculo hominem circumdatum, quaſi aliud ſit deus qui lucem inhabitet, & aliud lux quam inhabitet: ſed potius illam lucem eſſentiam dei ſciat, in qua uniuerſa bona ſimul locata ſciat. Hæc eſt lux quæ angelos & animas in cœlis ſua uiſione ſatiat. Hæc D eſt quæ mundicordes per contemplationem illuminat. Hæc eſt quæ ſolis lucernam in mũdo commorantibus, ut candelæ lumen in carcere poſitis præſtitit: qua de tenebris ad lucem, de morte ad uitam, de exilio ad patriam remeare poſſint.

De uarijs nominibus beatæ uiſionis qua iuſti deum uidēt. Cap.IX

Ergo in oratione taliter mens noſtra deum meditetur, taliter intentio noſtra imaginem eius contempletur, ſcilicet talem lucem quæ ſic ſuper ſolem, ut ſol ſuper candelam reſplendeat: imò talem quę ſic ſuper innumera angelorum & animarũ milia præ ſole centies ſplendida, ut ſol ſuper ſydera refulgeat. Vnde dicitur pater luminum in Canonica Iacobi: Omne datũ optimum & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendēs à patre luminum.

Iacob.1

Non multum quippe à ueritate aberrat qui talem dei imaginem ante oculos cordis in oratione uer

Aug.10.9

ſat. Hæc præſens uiſio dei facie ad faciem, regnum A cœlorum uocatur, quia extra hoc corporeum cœlum, imò extra omnem locum, angeli & iuſti qui cœli nominantur, hac uiſione fruuntur. Idcirco etiam quamuis deus in omnibus creaturis eſſentialiter manere credatur, proprie in cœlis, id eſt, in iuſtis habitare prædicatur: quia ipſi inhabitationem eius fruendo ſentiunt, & eum omnibus rebus i ſeſſe gaudentes conſpiciunt, quem ſibi minime adeſſe cognoſcunt qui terrena diligunt. Sicut enim uidens & cæcus in ſole ſtantes, uidens claritate ſolis uidendo fruitur, cæcus lumine eius priuatur, & quamuis præſentia ſolis utriq; æque aſſit, tamen eius præſentiam non æqualiter uterque ſentit: ſic deus hos tantum inhabitare dicitur, qui eius præ- B ſentia facie ad faciem uidendo ut angeli, aut per contemplationem ſpeculando ut iuſti in hac uita fruuntur: in his autem non eſſe dicitur, qui eius uiſione priuantur. Vnde & intra nos regnum cœlorum eſſe prædicatur, quia uiſio dei omnipotentis quæ regnum cœlorum, id eſt, iuſtorum nominat̃, in angelis & iuſtis contemplatur. Hæc etiam uita æterna appellatur, quia beati præſentia indeficiētis uitæ plenè perfruuntur, & nunquam nec morti, nec ullis doloribus miniſtris mortis ſubiacere permittuntur. Ad hoc namq; creati ſunt ut æternaliter uiuant, & æternam uitam æternaliter aſpiciant. Hæc quoq; cœleſtis ciuitas nuncupatur, quia unanimitas illorum ciuium ad uidēdum regē glorię in decore ſuo cōgregat̃. Hęc nihilominus Hie- C ruſalem cognominatur, q̃a uiſione ſemper manētis pacis ſatiatur. Hæc paradiſus uocitatur, quia omnimoda omnium deliciarum abundantia iocundatur. Hæc quoq; ſuperna patria nominatur, quia omnes iuſti hanc uiſionem, ut puta filij dei, hęreditare nō dubitantur. Cum ergo ſanctos in oratione inuocatis, ſic oportet de eis cogitare conſtitutis in gloria æternæ claritatis, ſcilicet ſplendidiſſima lumina longe præ ſolis fulgore lucentia, qui omnia bona pleniter in dei uiſione habeant, & cunctis ſe inuocantibus potenter ſubueniant. FRA. Sol æternus ad quem uidendum nos tua dulcis oratio perduxit, & cuius ſerena lux in cordibus noſtris per tua uerba illuxit, ipſe te de tenebris exemptũ in lucis regione conſtituat: & inter luces quas præ- D dicas, te lucētem luce ſuæ uiſionis perenniter frui tribuat. MAG. Si quid per me probabile profertur, nolo ut inde mihi, ſed deo, cuius donũ eſt, gratia referat̃: qui ſæpe per abiectos ſeruos ad hæreditatem ſuæ uiſionis filios ſuos conuocat, & per hoſtes de exilio ad patriã iter ſalutis amicis pręnorat. Et bene noſtis aliquando deformem formoſo ſpeculum, imò cęcum uidentibus lumen tenuiſſe, ac claudum ſanis greſſu uiam oſtendiſſe.

De neceſſaria perſonarũ trinitate in eſſentiæ unitate Cap.X

FRA. Nos quoq; propter ea quæ audiuimus, perenni deo grates referimus, cuius uiſio per te nobis innotuit, & qui talem theſaurũ carnalibus abſconditũ per te nobis protulit. Sed quia pōdus carnis animã aggrauat, ecce iterũ carnalis cogitatio mentem diuina contemplantem pulſat. Cũ enim ſuperius ratio unũ deum ueriſſime eſſe demōſtra-

uerit, & ipſum ſolum cuncta ex nihilo feciſſe pro-
bauerit: quomodo quaſi tres deos adorare doce-
mur, dum patrem perfectũ deũ, filium perfectum
deum, ſpiritum ſanctũ perfectũ deum cõfiteri mo
nemur? Dum enĩ ſubdiſtinctæ tres perſonæ diſtin
guuntur, quid aliud q̃ tres dij à nobis intelligun-
tur? MAG. In ipſa ueritate ſe demonſtrante & ra-
tione ꝓbante, citius uidebitis neceſſariã in una eſ-
ſentia perſonarũ trinitatẽ, item per om̃ia neceſſa-
riã in tribus perſonis indiuiduæ ſubſtantiæ unita-
tem. Cũ iam ſuperius ęnigmatice de eo loquerer,
quia non poterã proprie, q̃d dixi eſſentiã dei eſſe?
FRA. Lucem. MAG. De luce quid gignit̃? FRA.
Splendor. MAG. Quid in luce & ſplendore ſimul
conſideratur? FRA. Calor. MAG. Num in ſubſtan
tia lucis, ſplendoris & caloris inuenit̃ diuerſitas?
FRA. Non, ſed idẽtitas. MAG. Num in uocabulis
uel officijs prædicat̃ identitas? FRA. Minime, ſed
diuerſitas: nam lucis uocabulum ipſam ſubſtantiã,
ſplendoris uocabulũ lucis gratiã, caloris uero uo-
cabulum uidetur exprimere lucis efficaciã. MAG.
Igitur patet tria uocabula diuerſa unã conſtare in-
diuiduam eſſentiam. FRA. Per om̃ia patet. MAG.
Summũ ſpiritum patrem lucem appellari, habe-
1 Ioan. 1 tis in Ioanne Apoſtolo: Deus lux eſt, & in eo tene
bræ non ſunt ullæ. Summum quoq; ſpiritum filiũ
ſplendorem nuncupari, habetis in alio Apoſto-
Heb. 1 lo: Qui eſt ſplendor ſubſtantiæ eius. Summum ni-
hilominus ſpiritum ſanctum calorem nominari a-
Deu. 4 pud Moyſen: Deus noſter ignis eſt. Cum itaque
lux, ſplẽdor, calor, una ſit natura & indiuidua ſub-
ſtantia, uocabula uero diuerſa: conſtat profecto
patris & filij & ſpiritus ſancti unam naturam indi-
uiduam eſſentiam eſſe, dum in eo quod ſignificat
quid ſit, ſubſtantialiter ſpiritus nominatur: & item
in perſonis diuerſitatem neceſſariam dum pater
gignens, filius naſcens, ſpiritus ſanctus ab utroq;
procedens prædicatur. FRA. Planè trinitatem
in perſonis perſpicue uidemus, & neceſſariam in
ſubſtantia unitatem euidenter tenemus.

Vnde ſubſtantiæ & perſonæ nomina ad diuina transferantur, & unde pater dicatur uel gignẽs. Cap. XI

MAG. Ideo uigilantiſſime hæc duo nomina,
ſcilicet ſubſtantia & perſona diuinæ eſſentiæ co-
aptantur, quia ſemper ſubſtantia de indiuiduis in
pluralitate conſiſtentibus: perſona autẽ de indiui-
dua rationali natura prædicatur, cũ nos ſoleamus
perſonis pluralitatem, ſubſtãtiæ autem deſignare
eſſentiæ unitatem. FRA. Qua ſimilitudine uocat̃
ęterna lux pater? MAG. Quia ex ſe prolem genuit
æqualem. FRA. Nónne ſibi magis matris nomen
cõuenire uideret̃? MAG. In patre eſt ſemper prin-
cipalis cauſa ꝓlis, & ideo à principali ſexu debuit
iure hoc nomine appellari. FRA. Qua ſimilitudi-
ne dicitur gignens? MAG. Certum eſt ꝙ mens gi-
gnit cogitationem. Cum autẽ mens ſeipſam cogi-
tat, quaſi aliã ſibi ſimilẽ generat. Sic ſummus deus
cum ſeipſum talem qualis eſt cogitauit, proculdu
bio ſimilem ſibi per om̃ia imaginem generauit. Et
ſicut gignens iure pater uocatur, ita rectiſſime ge

De coæternitate filij cũ patre Cap. XII

nitus filius nominatur. FRA. Si deus filium ge
nuit, uidetur aliquando fuiſſe ꝙ filium non habue
rit, & hoc nomen ex accidenti poſſederit. Quòd
A ſi hoc ita eſt, ſuperior prolatio labefactatur, qua
deo nihil accidentale, ſed totum eſſentiale prædi-
cabatur. MAG. Iam docuit ratio, dei eſſentiam
eſſe æternam uitam, initij & finis neſciam. Quòd
ſi hæc ſingularis uera uita abſq; initio ſemper fu-
it, conſtat quòd & abſque initio ſemper ſe uiuere
intellexit. Quòd ſi ſe uiuere non intellexit, ſapi-
ens non fuit: quod nefas eſt de deo dicere. Quod
ſi aliquando ſapientiam aliunde accepit, qua pri-
us caruit, tunc id à quo tantum bonum accepit
deo melius extitit: quod abſurdiſſimum eſt. Sed ſi
ſempiterna uita ſemper ſe uiuere intellexit, hæc
intelligentiæ ſapientia non aliunde ei accidit, ſed
ſemper ei coeſſentialis fuit, quanquam hanc ex
ſe ut prolem ſuam ineffabiliter genuerit: igitur pa
B ter nunquam ſine filio extitit.

Vnde filius dicatur ſplendor æternæ lucis, & non filia Cap. XIII

FRA. Qua ſi-
militudine ſplendor æternæ lucis filius uocatur,
non filia? MAG. Quia per omnia ſimilitudo pa-
tris in eo exprimitur, unde & ſimilitudo eius dici-
tur: Nihil enim in rebus creatis ad integrum e-
ius ſimilitudinem ſeruat à quo naſcitur. Capilli
namque à capite nati ſunt capiti diſſimiles, poma
ab arboribus nata ſunt illis diſſimilia: lana diſſimi
lis ouibus. Fœtus animalium, uel ipſi filij homi-
num, non per omnia ſimiles qualitati genitorum.
Hic autem per omnia gignenti eſt ſimillimus: &
ideo ueriſſime non filia, ſed filius uocatur.

Quare uerbũ dicatur filius, & de duplici uerbo. Cap. XIIII

FRA. Qua autem habitudine filius uerbum
uocatur? MAG. Tripliciter uerbum intelligitur.
Verbi gratia, Cum hoc uerbum homo, homo pro
C fert ore: aut cum idem uerbum homo abſque mo-
tu linguæ in corde ſuo format: aut cum res ipſa
quam ſignificat illud uerbum homo, qualis ſit in-
tellectu cogitatur. Hoc tertio modo deus uer-
bum ſuum genuit, cum ſeipſum cogitando dixit.
Et quia totam mundi formam eadem cogitatione
creauit, ideo dicitur, quòd omnia in uerbo ſuo fe-
cerit: unde & de creatione mundi legitur: Ipſe di-
xit & facta ſunt. Nihil enim aliud eſt filius uel uer-
bum dei, quàm cogitatio uel ars uel ſapientia e-
ius. Nempe cum nos aliquam rem cogitamus, ip-
ſius rei imaginem in cogitatiõe noſtra formamus:
ſic deus cum ſeipſum cogitauit, ſimilem ſui per o-
mnia imaginem formauit: ideo hoc uerbum ima-
go uel ſimilitudo dei dicit̃, ſed nihil aliud niſi ea-
D dem eſſentia exprimitur: unde & hoc uerbum di-
citur quaſi uere bonum.

De creaturarum trifaria ſubſtantia. Cap. XV

FRA. Quare dici-
tur: Omne quod factum eſt, in ipſo uita erat?
Num lapides qui ſtolidi ſunt, in uerbo dei uiuunt?
MAG. Omnis creatura trifarie ſubſiſtere dici-
tur, In deo, in ſeipſa, in nobis. In deo uita immuta-
bilis, in ſeipſa ſubſtantia commutabilis, in nobis
ſimilitudo rerũ imaginabilis. Verbi gratia: Lapis
in ſeipſo eſt ſubſtantia mutabilis, quia in calcem
commutabilis, in noſtra cogitatione ſimilitudo
lapidis, in arte dei eſſentia interminabilis, uitæ du-
rabilis. Cum enim artifex domum facere cogitat
iam domus in ipſa arte uiuit, quam poſtmodum
manus ædificat. Sed illa quam manus erigit, cor
ruet: Illa uero quæ in arte uiuit, permanet. Nihil
quippe aliud eſt ars q̃ anima, & anima nihil aliud
quàm

quàm ars eius, & ars eius nihil aliud eſt quàm ipſa
uita: ſic uerbum dei nihil aliud eſt quàm ars e-
ius, & ars nihil aliud eſt quàm ipſa uita, & in hac
cuncta immutabiliter permanebunt, quæ in ſub-
ſtantia ſui mutabilia deficiunt. FRA. Cum
euidens ratio idem uerbum cum patre & ſpiri-
tuſancto, unam & indiuiduam ſubſtantiam in-
expugnabiliter probauerit, quomodo ſolum in-
carnari potuit? Si enim à patris & ſpirituſſancti
eſſentia eſt ſeparatum, & ſic ſingulariter in huma-
nitate: conſtat profecto quòd patris & filij & ſpi
rituſſancti ſubſtantia non eſt indiuidua, quæ po-
tuit pati ſeparationis diſcrimina. MAG. Si-
cut ſempiterna uirtus diuinitatis per ea quæ facta
conſpiciuntur poteſt intelligi, ſic hoc profundum
myſterium & occultum, per ea quæ in nobis ge-
runtur ratione perſcrutante poterit inſpici. No-
tum eſt enim quòd humana mens uerbum com-
munis locutionis ex ſe cogitando gignit, & idem
uerbum in mente & in memoria ſimul una eſſen-
tia exiſtit. Cum uero mens uerbum ſuum alijs in-
noteſcere cupit, cum eadem cogitatione quæ ni-
hil aliud eſt quàm uerbum ſuum, & cum memo-
ria diſponit, quod idem uerbum corpus uocis in-
duit, & auribus audibile, & cordibus audienti-
um uiſibile procedit, & etiam literis corpus ſuum
ligari & uideri permittit: & tamen inuiſibile ma-
nens, de eſſentia mentis & memoriæ non rece-
dit. Non ergo mens neque memoria, ſed ſolum
uerbum ſingulariter ſonuit per corpus uocis ſen-
ſibile: & tamen inſeparabiliter manſit in eſſentia
mentis & memoriæ inuiſibile. Sic ſummus pater
uerbum ſuum ſeipſum cogitando genuit, quod
in patris & ſpirituſſancti eſſentia ſimul coeſſen-
tiale ſubſiſtit: ſed tamen nec pater nec ſpirituſſan-
ctus, ſed ſolum uerbum quod eſt patris filius ſin-
gulariter humanum corpus induit, ſe homini-
bus ſenſibile exhibuit, corpus ſumptum indigna
pati permiſit, & ipſum inſeparabiliter in eſſentia
patris & ſpirituſſancti inuiſibile & impaſſibile
permanſit. FRA. Qua autem ſimilitudine
amor dei ſpirituſſanctus nominatur? MAG. Dei
eſſentiam dixi eſſe uitam: uera autem uita ſe uiue-
re intelligit, & ſi ſe uitam intelligit, ſe utique dili-
git. Dei autem uiuere, intelligere, deligere, nihil
eſt aliud quàm exiſtere. Dilectio ergo dei eſt uita,
& uita eſt ſpiritus. Et quia deus per dilectionem
cunctis eſſe uel uiuere tribuit, idcirco ſpiritus nun-
cupatur. Ideo autem ſanctus additur, quia cun-
cta per eum ſanctificantur. FRA. Qualiter pro-
batur hic ſpiritus à patre & filio procedere?

Quomodo ſolũ uerbum incarnari potuit Cap. XVI.

Quare amor dei ſpũs nominetur, & ſanctus. Ca. XVII

De ſpirituſancto. Ca. XVIII

MAG. Nihil aliud ſpirituſſanctus, quàm amor
dei intelligitur, unde & deus charitas dicitur.
Conſtat autem quia pater filium ut ſeipſum dili-
git, & item filius patrem tanquam ſeipſum dili-
git. Vita nanque diligit ſe ſapere, & iterum ſa-
pientia diligit ſe uiuere: uitæ autem & ſapientiæ
probata eſt una eſſentia eſſe. Igitur dilectio uel a-
mor uel charitas, quod eſt ſpirituſſanctus, in ſub-
ſtantia patris & filij coeſſentialis exiſtit, et ideo ab
utroq; æqualiter procedit. FRA. Si ſpirituſſan-
ctus patri & filio coeſſentiali exiſtit, quomodo
A ab indiuidua ſubſtantia ſperari potuit, cum in
ſpecie columbæ ſuper dominum, uel in forma
ignis ſuper Apoſtolos apparuit? MAG. San-
cti ſpiritus ſubſtantia nõ in columbam uel ignem
eſt tranſmutata, ſicut nec uerbi in carnem eſt trã-
formata: ſed ſpirituſſanctus columbæ corpus con
didit, in quo ſe ad horam per corpus ſibi inſepara-
biliter unitum, ad teſtimonium hominibus uiſi-
bilem præbuit, ipſe uero inuiſibilis in eſſentia pa-
tris & uerbi inſeparabiliter manſit. Animas quo-
que diſcipulorum interius poſſidens, foris ſpe-
ciem ignis uel luminis oculis hominum pro ſi-
gno exhibuit, & tamen à ſubſtantia patris & filij
non receſſit: Profecto inſinuans quòd pater & fi-
B lius per eum peccata conſumunt, & in eorum a-
morem hominum corda per ipſum accendunt: &
quòd impios per eum iudicabunt, iuſtos uero lu-
mine uitæ in ipſo glorificabunt. FRA. Quo-
modo conſtat has perſonas eſſe coæquales?

MAG. Deus eſt ſumma uita, ſumma ſapientia,
ſumma dilectio. Quantum ergo uita uiuit, tãtum
ſe intelligit, & tantum ſe diligit. Si enim non tan
tum ſe intelligit quantum uiuit, nequaquam ſum-
ma ſapientia erit: & ſi non tantum ſe diligit quan-
tum ſe intelligit, ſumma dilectio minime exiſtit.
Sed cum ipſius ſubſtantis ueriſſime ſummum bo-
num ſit, ſumma autem uita & ſumma ſapientia, &
ſumma dilectio non niſi in ſummo bono inueni-
ri poſſint: neceſſario ſequitur tres perſonas, patris
C gignentis, filij geniti, ſpirituſſancti procedentis,
per omnia eſſe æquales, & in una eademq; indiui-
dua ſubſtantia ſummum bonum exiſtentes.

Cur æqualitas perſonarũ deitatis nomine potiſſime honoretur Cap. XIX

FRA. Cur in his uocabulis magis deitas uene-
ratur quàm aliarum uirtutum, cum miſericordia
& iuſtitia, & cæteræ uirtutes eius eſſentiæ aſſignan
tur? MAG. Quia illa ſunt ei proprie ſecundum
ſe ſubſtantialia, iſta uero ſecundũ nos ei acciden-
talia. Miſericors nãq; inde dicitur, non quòd mi-
ſerum cor habeat, ſed omnem miſeriam longe à
deo eſſe ratio probat. Iuſtum autem humana locu
tio nominat, qui bonis bona, malis mala recom-
penſat. Verùm quia deus miſeris in miſerijs ſub-
uenit, nomen miſericordis & miſericordiæ acci-
pit: quamuis ſi nunquam aliquis miſer fuiſſet cui
D miſericordiam impẽderet, non minus tamẽ in ſub
ſtãtia ſui ipſa miſericordia exiſteret. Quia uero iu-
ſtis largitur præmia, iniuſtis irrogat ſupplicia, iu-
ſte uocatur iuſtus uel iuſtitia: tamen ſi nullus foret
cui uel gloriam uel pœnam impenderet, non mi-
nus ipſe iuſtitia exiſteret. Sic de cæteris uirtutibus
ſentiendum eſt. FRA. Hinc maxima uideĩ quæ-
ſtio ſuboriri, ſi miſericordia dei non potuit digno
ſci niſi per miſeros, & iuſtitia eius ſciri niſi per dã-
natos, uideĩ ineuitabiliter ſequi quoſdã neceſſa-
rio miſeros factos, ꝑ quos miſericordia dei manife
ſtaretur. Quod ſi ita eſt, tunc fruſtra prædicabitur
malũ nihil eſſe, cum nihil poſſit peius excogitari
quàm miſeria, & damnatio: & ſi hoc per ualidiſſi-
ma rationis argumenta nõ infirmabitur, iam deus
ſummũ bonum minime cognoſcitur, imò author

Si nullus eſſet miſer uel damnatus, a dhuc deus ſuã miſericordiam uel iuſtitiam poſſet oſtendere Ca. XX

eſſe tanti mali cõuincitur. Porro ſi noluit uel non potuit oſtẽdere ſuam miſericordiam niſi in miſe- A ris, iuſtitiã niſi in damnãdis: quis non uideat ſequi eum maleuolum uel impotentem, in uno, quòd bonum niſi per malũ oſtendere noluerit, in altero quod aliter facere nõ potuerit. MAG. Quis demens hæc prҿſumat dicere, miſericordiam & iuſtitiã dei niſi per miſeros & damnandos manifeſtari non potuiſſe: cum manifeſte conſtet occultas diuitias nõ ſolũ per egẽtes, ſed etiam per abundantes demonſtrari poſſe? Si enim occultam habuero pecuniam, nõ ideo neceſſe erit quenquam pauperem exiſtere cui largiẽdo eam manifeſtam faciam, cũ idipſum diuiti tribuẽdo facere queã: ſed potius ſi quilibet pauper exiſtẽs ad me uenerit, de occulta pecunia ei miſericordiam impendi oportebit. B Sicq́ eius experientia me largũ & locupletẽ comprobat, quod idẽ in diuite poſſe fieri cõſtat, quamuis diuitis aut pauperis ſciẽtia uel experientia nihil mihi utilitatis, utputa omnia bona habenti cõferat: ipſis aũt utilia, imò neceſſaria me habere eis ſcire & experiri multũ expediat. In hunc quippe modũ ſi nullus aliquando miſer uel dãnabilis fuiſſet, deus omnipotẽs miſericordiam & iuſtitiam in angelis & hominibus nõ minus manifeſtare potuiſſet, de ſua uidelicet abũdantia eis miſericorditer largiẽdo quod minime haberent: prҿſertim cũ omnis creatura à ſe nihil omnino habeat, ſed omnia ab ipſo fonte omniũ bonorũ accipiat, ac dona ſua in ſuis iuſte cõſeruãdo quæ ab eo accepiſſent. C Et ideo non erat neceſſe ut uel angelus damnationem ad manifeſtãdam dei iuſtitiam, uel homo miſeriam ad declarãdã dei miſericordiã incideret: cũ utrũq; in ſtãtibus angelis declarauit: miſericordiam uidelicet, eos à lapſu cõſeruando: iuſtitiam, eis præmia dando. Quia aũt libera uolũtate angelus uel homo à deo apoſtatauerũt, miſericordiã & iuſtitiã quaſi prius occultã, manifeſte experti ſunt: dum illũ iuſtitia manifeſte dãnauit, iſtũ miſericordia miſericorditer de miſeria liberauit. Et cum in hac experientia nihil deo utilitatis accreuerit, in quo plenitudo omniũ bonorũ ante omnẽ creatã creaturã fuerit: ſequitur quod nulla neceſſitas, ſed ſola uoluntas eos ad miſeriã compulerit. Deum autem authorem mali nõ eſſe hinc aperte cõſtat, quod ipſe omne malũ damnat. D Porrò quod malũ non ſubſiſtat, euidens ratio probat. Omnis enim ſubſtantia bona eſt, ſed malum bonum nõ eſt, igitur malum ſubſtãtia non eſt, ſed priuatio boni eſt. Videtur autem malum quoddam agendi uel patiendi ſeparabile accidens. In actu quidem, dum inordinate agitur: in paſſione autem, dum inordinata actio bene ordinabitur. In regno quippe cũcta ordinantis nihil inordinatum relinquitur. Eſt autem rectus rationalis creaturæ ordo, ut caduca reſpuat, manſura appetat, homines in anima immortales diligat: dum ſummum bonum præ omnibus amans, eius uoluntati obediat. Sed qui ſummum bonum cõtemnũt: caducum mundi bonum diligunt, ſuas animas deſpiciũt, ſicq́ malum faciunt. Hoc uero malum ordinabitur, dum hæc

Malũ quid ſit, & quod in regno dei nihil inordinatũ relinquatur. Ca. XXI

actio in paſſionem mutabitur: nam dum tales & A ſummo & caduco bono priuantur, neceſſe eſt ut aſperis, quæ blãditijs contraria ſunt, afficiant̃, quҿ tamen in ſeipſis non ſunt mala, ſed patientibus uidẽtur amara: igitur per naturã nihil eſt malũ. Deũ aũt ſummum bonũ hinc cõſtat, quod malis & reis quaſi cõtra iuſtitiã miſericordiam ſuam prҿrogat. Nempe à fonte ſummi boni talis iuſtitia manat, qua iure deus indignis miſereri debeat, qui etiam in hoc beneuolus cõprobat̃, quia ſolus tot bonis frui noluit, ſed ex nihilo tot ſubſtãtias protulit, q-bus bona gloriҿ diſtribuit. Omnipotẽs uero, imò ipſa hæc omnipotẽtia hinc determinat̃, quod tantam machinã rerũ cum omnibus quæ ſunt, potuit ex nihilo formare, & omnis creatura eũ ad inconueniẽs nõ flectit, ſed quicquid eſt nutui ſuo paret. B Hæc eſt tota munitio noſtræ propoſitionis, ſubruta arce manifeſti erroris. FRA. Vtile eſt munimen erroris ſubtui, & arcem ueritatis conſtrui, cuius fundamẽtum quia ſuper omnia creãtẽ ſtabiliter locaſti, ſupereſt ut machinã ſuper originem creaturæ cõſolides, ac finem mũdi initio cõtinuãdo ædifices, culmenq́ in alto regni cœlorum conſummes. Itaq; ratione probãte nobis inſinua, utrũ uniuerſitas creaturæ ex creatoris ſubſtantia, an ex aliqua præexiſtente materia, an ex nihilo ſit condita. MAG. Huius ſtructuræ congeriem hic artifex corroborauit, cuius opus nullius augmenti molimen conquaſſabit. Ex ſubſtantia creatoris ſe eſſe ipſa creatura negat, & euidens ratio totis armis ſuis repugnat. C Deus nanq; eſt immutabilis, omnis aũt creatura mutabilis: quæ ſi ex mutabili natura proceſſiſſet, cõſequenter & ipſa immutabilis perduraſſet. Porrò ſi corruptibilis natura ex ſubſtantia dei prodijt, ſequitur quod dei eſſentia corrumpi poſſit: quã cæcæ mẽtis inſaniã iacula rationis confodiunt, & à præſentia ueritatis longe reijciunt. Quòd autem ex nulla ſubſtantiali materia condita ſit, hinc conſtat, quòd nihil præter deum fuerit. Reſtat ergo quòd uniuerſitas creaturæ ex nihilo creata ſit, nõ quòd nihil aliquid ſit, ſed qđ non aliquid fuit, hoc aliquid creator eſſe fecit. Tamen ante creationẽ totius creaturæ imago in uerbo, id eſt, in arce dei fuit, ad cuius exemplar uniuerſitas in creatione prorupit. D Sicut enim pictor ueritatẽ picturæ prius in mente fingit, ad cuius ſimilitudinem poſtmodum uiſibilem picturam pingit: ita deus uniuerſitatem creaturæ prius in ſapientia ſua formauerat, ſecundũ quam formam cuncta per multimodas ſpecies creauerat. Sed pictor picturam mente conceptam in re non exiſtẽtem, per colores & per inſtrumẽta extrinſeca adeſſe ꝓducit: deus autẽ uniuerſitatem creaturæ in ſapientia ſua nullam quidẽ ſubſtantiam exiſtentem per nulla inſtrumenta in tot ſubſtantias produxit, & ideo ex nihilo omnia fecit, & tamẽ quaſi nõ ex nihilo, ſed ex aliquo uiſibilis mũdus proceſſit, dũ inſtar archetypi mundi formas induit. FRA. Iam egregia turre in altum ſurgente diſcreta ratio tenebras erroris undiq; uerum eliminet, prҿclaram ſtructurã ſerena ueritatis luce clarificet, ac nobis

Vnde creatura ſit condita. Cap. XXII

Propoſitio quinq; difficiliũ quæſtionũ Cap. XXIII

inclytæ

inclytæ ędis opus mirantibus aperiat: Vtrū crea-
tor in creatura, an creatura in creatore, an uterque A
in utroq; conſiſtat: an potius creator extra creatu-
ram alicubi in aliqua gloria ſubſtantialiter mane-
at, an creaturam per ſe exiſtentem potentialiter re
pleat, an dimidius in cœlo, dimidius in mundo: an
aliquando totus in cœlo, aliquando totus in mun
do ſubſiſtat: an per ſingula loca diuiſus, an in om-
nibus locis totus exiſtat: an aliquādo in hoc loco,
aliquando in alio loco ſit, uerbi gratia, heri Hiero
ſolymis, hodie Carthagini, cras Romę morari cre
dendus ſit, an extra omnem locum & extra omne
tempus ſemper ubiq; ſit. MAG. Sicut ſol exori-
ens quaſuis innumeras rerum formas tenebris ob
ſitas cunctas ſua pręſentia irradiat: ita potēs ratio,
licet multiplices nimiumq; perplexas ueſtras pro B
poſitiones pſpicaci intuitu ſingulas diſterminat;
resq; profundiſſimas de obſcuriſſimis latebris ꝓ
tractas perſpicue elucidat. Quod creator in tota
creatura exiſtat, omnis creatura probat: quæ ſe ni
hil à ſe, à deo autem eſſe & bonum habere clamat.
Deus nanq; eſt ſumma eſſentia & ſummū bonū,
omnis autem creatura per eum ſubſiſtit: omīs ue-
ro ſubſtātia bona eſt, qa ex ſummo bono eſt. Vbi
autem deus non eſt, ibi nihil eſt: ubi autem aliquid
ſubſtantiale eſt, ibi deus eſt, ergo in omni creatura
deus exiſtit. Hic fortaſſis infirmus animus dicit a-
pud ſe, Si deus in omni creatura eſt, tunc eſt in cœ
no, & in inferno, & in brutis animalibus, & in dæ-
monibus, quæ utiq; creaturæ ſunt. Hic nullam in
conueniētiam ratio aperta probat, quę in his om- C
nibus bonum probat & conſiderat. Cœnum quip
pe res aliqua eſt permixta cū alia, utpote terra cū
aqua, uel cum alia huiuſmodi: terra autem bona
eſt, quia ſubſtantia eſt, & aqua bona eſt, quia ſub-
ſtātia eſt. Infernus quoq; dicit̃ eſſe igneus, & ignis
eſt bonus, quia ſubſtantia eſt. Bruta etiam anima-
lia ſingula in genere ſuo ad aliquid utilia ſunt, &
ideo bona ſunt. Dæmones nihilominus in eo qđ
angelica ſunt natura boni ſunt. Igitur cum conſtet
hæc ſingula in bono ſubſiſtere, neceſſario ſequit̃
deum qui ſolus bonitas eſt, in omnibus eſſe. Sed
& omnis creatura deum ſibi ineſſe per aliquid ſen
tit. Angeli enim & uniuerſa uiuentia deum ſibi in
eſſe ſentiunt. Deus quippe uita eſt, & omne quod
uiuit uita uiuit. Non eēm angelus magis uiuit quā D
uermis, licet ille ſit immortalis, iſte mortalis. Nec
angelus magis ſubſiſtit quàm uermis, quamuis il-
lius ſubſtantia ſit æterna, iſtius autem caduca. Cor
pora autem cœleſtia, ſicut ſol, luna, ſydera, deum
in ſe ſentiunt: dum per eum lucent & ſubſiſtunt.
Arbores & herbæ deum in ſe ſentiūt, dum per eū
creſcunt & ſubſiſtunt. Lapides uero deum ſibi in-
eſſe ſentiunt, dum per eum ſubſiſtunt. Dæmones
ſibi deum adeſſe ſentiunt, dum per eum uiuunt, &
ſentiunt, qđ iudicio dei iuſto mala in pœnis luūt.
Deus enim iuſtitia eſt, & ubicunq; iuſtitia exerce-
tur, deus ibi eſſe creditur. Sic deniq; adeſt impera-
tor latroni dum eum damnat, ſicut militi dū eum
remunerat. Et nemo opinetur deum ſordes mun-
di abominari, ſed ſolum peccatorum ſordes noue

Reſponſio ad primam, & quod creator in tota creatura conſiſtat Cap. XXIIII

rit eum execrari: nec eum ullo modo poſſe ulla re
A commaculari, ſicut nec radium ſolis ulla immūdi
cia ſordidari. Omnis autem creatura in creato-
re hinc exiſtere cognoſcitur, quod extra deum ni
hil eſſe creditur: ſed tamen non ſic eſt in eo ut ſit
eius ſubſtantia uel pars eius eſſentiæ, ut cor eſt in
animali uel pars animalis, ſed ut lucernæ lumē in
ſole non eſt eius ſubſtātia, neq; pars eius eſſentię.
At aliquis ſtultus hic prorumpit & dicit: Si lapis
eſt in deo, & deus eſt in lapide, ergo lapis eſt deus.
Non utique ſequitur, ut omne quod eſt in altero
ſit illud in quo eſt: nam uinum eſt in utre, non ta-
men uinum eſt uter. Sol quoque in ſpeculo, & ſpe
culum in ſole, & tamen neutrum eſt illud quod a-
liud. Sicut aliquis Romæ poſitus, ſi cogitatione
B totam ciuitatem illuminaret, totam urbem cum
populo imaginādo menti ſuę includeret, recte di-
ceretur Roma in eius anima, & eius anima in Ro
ma eſſe, nec tamen eius ſubſtantia eſſe: ſic profe-
cto deus in omni creatura, et omnis creatura in eo
rectiſſime affirmatur, & tamē neuter eſt quod eſt
aliud. Sed hic creator deus immutabilis ueriſſime
prædicatur. Sed quia nos in tenebris nati ſumus,
lumen ueritatis uidere non poſſumus. Mundum
hunc ſuper abyſſum fundatum, deum autem in
cœlis cum angelis locatū cogitamus, & extra hūc
mundum nihil niſi tenebras eſſe putamus: ſed po
tius uiſus mentis noſtræ ueræ lucis magnitudine
hebetatur, ſicut corporeus oculus fulgore ſolis re
uerberatur, & tenebræ noſtræ tantam claritatem
C comprehēdere, & ſua caligine cordis intuitu eam
nos contēplari prępediūt. Nempe totus hic mun
dus inſtar breuiſſimi puncti intra deum collocat̃:
ſereniſſima autē lux maieſtatis eius extra undiq;
uerſum in immēſum diffunditur. Deus qppe uni-
uerſa ſupra & infra, interius & exterius, & in cir-
cuitu eſſentialiter replet: & nullius creaturę intel-
lectus interminabilē eius ſubſtantiā ulla cogitatio
ne excedit. hoc iterū infirmū intellectum ſcandali
zat, & tacitus apud ſe uolutat. Si cūcta in deo ſūt,
ergo et lupi et ſerpētes et dęmones in eo ſunt. Hic
ut ſupra nulla incōueniētia cōprobat̃, dum in his
omnib. bonū reperiat̃: Oīe aūt bonū in deo eſt,
extra quem nihil. Sed quęritur, cur aliqua crea-
tura quicq; mali patiatur, & non potius tota ęqua
D liter bono fruat̃: ſi deus qui eſt ſummū bonū in o-
mni creatura eſſe declarat̃. Sed ſciendū eſt, ſicut
anima per totū corpus diffuſa, in ſingulis mēbris
tota cōſiſtit, non tamē tota ſingulis membris ad-
miniſtratiōis ſuæ munera tribuit, ſed oculo tantū
uidere non audire, auri autē audire & non uidere
& cæteris in hunc modum: membrū autem cui do
nū uegetationis ſubtrahit, ſtolidū & inutile rema-
nebit, & hoc malū pati uel nihil pati affirmat̃, qa
bono priuat̃. Sic deus per omnia diffuſus in ſingu
lis totus cōſiſtit, nō tamen ſingulis cūcta dona gra
tię ſuę tribuit: ſed ſingulis prout ſibi placuerit, lapi
di tantū eſſe & nō uiuere, arbori creſcēdo uiuere,
nō ſentire, beſtijs ſentire, nō diſcernere, angelis &
animabus diſcernere & immortales exiſtere. Cui
aūt aliquid horū ſubtraxerit, protinus in corpore
uniuer-

Quòd omnis creatura in creatore exiſtere probetur Cap. XXV

Cur non tota creatura æqualiter bono fruatur Cap. XXVI

uniuerſitatis inutile erit. Et cum ei bonum quod naturæ blādū eſt ſubtrahitur, mox ex neceſſitate A amaro quod ei contrariū eſt afficitur, ut homines in mūdo, dæmones in inferno: ſicq; malū pati prędicatur dum bono priuatur, ſicut cæcus in ſole poſitus tenebras pati dicitur, dū luce nō fruitur. Cur autem deus uni creaturę dulcedinem ſuæ præſentiæ perfruendam exhibeat, alteri ſubtrahat: ratio nullo acumine penetrare ualet, ſed terribilē deum in iudicijs ſuis ſtupet. Itē quæritur, ſi deus in omni creatura, & omnis creatura in eo eſt, quomodo aliquid deficiat & non potius totū in uno ſtatu permaneat, pręſertim cum immutabilis deus cuncta contineat. Sed ſciendum eſt, quod in hoc creator à creatura diſcernitur, dum hic immutabilis, hæc autem multū inſtabilis cernitur: cuncta autē æter- B nitatem imitantur, dum deficiendo, & iterum recreſcendo, & iterū quaſi in circulis exiſtentię ſemper rotātur. Quia enim de nihilo originē ſimpliciter ſumunt, in nihilum recurrere, & quaſi extra deum exire cupiunt: ſed quia exitum non inueniūt, quaſi in circulos reuoluta rurſum in eſſe redeunt. Cœli quippe & ſydera ſemper in circulos ſuos reuoluūtur: aquæ iugiter fluendo quaſi peracto circulo in fontes ſuos reuertuntur. Arbores, herbæ, animalia, creſcēdo, ſeneſcendo, putreſcēdo, iterū recreſcendo quodāmodo circuloſe circumaguntur. Hoc quoq; modo cuncta per ſe in nihilū tendunt, ſed per continentiam dei ſemper in datā naturam reuerti contendūt. Item quæritur, ſi homo in paradiſo perſtitiſſet, utrum hæc cuncta ut nunc C mutabilia fuiſſent? Proculdubio cuncta cum labili tēpore ut nunc uices ſuas creſcendo, deficiēdo, naſcēdo, moriēdo ſeruarēt, ipſe in uno ſtatu ſtabilis & dominus omniū perduraret: quia uero peccando inſtabilis extitit, ipſe cū tēpore & caducis rebus labi cœpit.

Cur non tota creatura in uno ſtatu permaneat cū in deo ſit qui immutabilis eſt. Cap. XXVII

Fugatis tenebris de ſtructura ſacræ ædis, iam ad diſſoluendas machinas contra eam erectas attingamus. Deū alicubi eſſe ſubſtantialiter & ubiq; potētialiter, repugnat firmitati totius iam elaboratæ diſputationis, & ſubruitur impulſu euidētiſſimæ rationis. Si enim alicubi & nō ubiq; ſubſtantialiter eſt, tūc circūſcriptus eſt & localis: & ſi localis eſt, tūc corpus eſt: et ſi corpus eſt: cōcludiť nō eſſe deus. Amplius, Si deus loco continetur, tūc locus q̃ eum continet, maior & melior D eſt illo, maior, quia deū includit: melior, quia tātū bonū continet. Porro ſi in cœlo eſt ſubſtantialiter, in mundo aūt potentialiter, tunc eius eſſennia eſt aliud q̄ potentia: & ſequitur qđ hæc potētia ei ex accidēti aduenerit, qđ ſuperius ratio à facie ueritatis repulit. Si aūt dimidius eſt in cœlo & dimidius in mundo, tūc creatura continet creatorē, & includit in ſe ſuū factorē. Si aūt aliquando eſt in cœlo, aliquando in mundo, tūc mutabilis conuinciť, q̄a de loco ad locū moueť. Amplius, Si deus aliquando eſt in cœlo & nō in mūdo, tūc ibi tātū aliquid eſt ubi ipſe eſt, alibi aūt nihil eſt: ubi eñ deus non eſt, ibi nihil eſt. Si eñ per ſingula loca eſt diuiſus, tunc cōſtat ex partibus: & ſequitur quod ſit paſſibilis, qui per loca eſt diuiſibilis, & etiam ſolubilis. Omne eñ quod partibus cōſtat, diſſolui poterit. Si autem in ſingulis locis eſt totus, tunc tot ſunt tota quot loca: omne eñ quod uni loco totū includitur, eius nulla pars in alio loco eſſe conuinciť: & ſequiť, quod deus loco concludať, qui cuncta pugillo concludere prædicatur. Quòd ſi ſecundū uices temporum mutatur, et heri in uno, & hodie in alio, cras in tertio loco commorať, tunc tēporalis eſt: & iam præteritū amiſit, futurū ad huc non habet, ſed & cuncta accidentia in eum concurrunt.

Reſpōſio ad reliquas quæſtiones ſupra cap. 23. propoſitas Ca. XXVIII.

Huius falſiſſimę opinionis machinamēta facile diſſoluūt huius ſacræ turris inſtrumenta. Dei potentia nihil aliud eſt quàm eius eſſentia: ideo deus nō alicubi eſt determinate, ſed ubiq; eſſentialiter eſt. Deus quoq; immēſus eſt: locus autem ſcilicet ſpatiū qđ quodlibet corpus occupat, altitudine, latitudine, longitudine menſurať. Et quicquid eſt locale, per anterius & poſterius, per dextrorſum & ſiniſtrorſum, per ſurſum & deorſum circūſcribitur. Deus ergo nec partim in mundo, nec aliquando totus in cœlo, nec aliquando in mūdo, nec per ſingula loca diuiſus, nec in ſingulis diſiuncte totus: ſed extra omnem locū replens, & in ſe continens, cunctā creaturam penetrās, & uniuerſa per ſubſtantiā continuās, ubiq; ſcilicet in omnibus & extra omnia eſt totus. Sicut lumē lucernæ in oculis omniū aſtantiū totū lucet, & in ſeipſo totū manet, non à ſeipſo recedit ut ad præſentes perueniat, nec ullum relinquit ut alij luceat, ſed potius ſingulis & omnibus ſimul totum lucet, & in ſeipſo totum manet: ſic deus ubiq; & in omnibus eſt totus, & in ſeipſo permanet totus, & à ſe non recedit, ſed cuncta in ſe colligit.

Declaratio ſpecialis, quod deus ſit illocalis. Ca. XXIX

Hic quæritur cum deus loco non includatur, quomodo Chriſtus totus in uirginis utero, totus in cœlo prædiceť, cum uterus uirginis locus nō dubitetur. In cœlo totus fuit in patris eſſentia, ut in anima tota ſapientia. In uirginis utero totus, ut uerbum totum in uoce. Deus enim initio & fine caret, & ideo omnino æternus manet. Igitur nihil ei fuit præteritum, nec futurum recipit, ſed extra omne tempus præſens & ſemper ubiq; exiſtit: unde &, eſt, cognominať, quia æternitas exiſtens, omnia tempora diſponēs nullo tempore uariať. En machina ueſtra multiplicis propoſitionis corruit, nullum accidens cadit in deum. FRA. Huius ruinam non moleſte ferimus, ſed ad fragorem eius potius fautores applaudimus, quia per huius caſum turris introitum ſperamus. Sed cum hæc machina ſit diſiecta, ecce alia ſtructura contra turrim ſtat erecta.

Quomō Chriſtus totus in cœlo totus in uirginis utero Ca. XXX

Superius dictum eſt, quòd ſolus deus ſit immortalis, ſolus inuiſibilis. Num angeli uel animæ mortales ſunt, aut deus eſt angelis inuiſibilis, de quibus dicitur, quòd ſemper uident faciem patris? MAG. Mutabilitas eſt quædam mortalitas: dum enim quid de præterito in futurum mouetur, quaſi præterito moritur. Deus ſolus eſt immutabilis, q̄a nihil præteriti ei decedit, nihil futuri accedit, ſed q̄cquid eſt uel fuit uel erit, totū ſibi præſens adeſt: & ſicut non poteſt cogitari quòd aliquādo initiū habuerit, ita quoq; non poteſt cogitari quòd unquā finiri

Quomodo deus ſit ſolus immortalis, ſolus inuiſibilis. C. XXXI

finiri poſſit. Angeli autẽ mutabiles ſunt, quia de-
præterito in præſens, de pręſenti in futurũ mouen A
tur. Pręteritum quippe habent, futurum nondum
habent. Cõſtat enim quo ſocios angelicos olim a-
miſſos non habẽt, & quòd adhuc cõſortio ſancto
rum in terra peregrinantiũ carẽt: præterita memo
ria recolligũt, futurũ pręſciendo intelligunt. Et ſi-
cut poteſt cogitari quòd aliquãdo cœperũt, ita e-
tiam poteſt cogitari quòd finiri poſſint. Sed cũ &
ipſi creaturã in ſe mutabilẽ conſiderant, quodam-
modo à ſtatu immutabilitatis degenerãt: talis mu
tabilitas eſt eis quędã mortalitas. Animæ uero ſi-
cut ſunt per omnia mutabiles, ita quoq; penè per
omnia mortales. Deus quippe eſt uita animæ, ſi-
cut ipſa eſt uita corporis. Sed ſicut mortuũ eſt cor
pus quando animã non habet, ita anima mortua B
eſt quando deo caret. Vel ſicut cæcus oculis mor
tuis dicitur cum luce priuat̃, ſic anima mortua cũ
beata uita quæ deus eſt non fruitur. Solus ergo de
us habet immortalitatẽ, quia nullã recipit mutabi
litatẽ. Hic etiã ſolus eſt inuiſibilis, quia nulli crea-
turę ad plenũ intelligibilis: nempe animę beatorũ
& angeli ſuo more, nõ noſtro eum ſemper uidẽt,
nõ p̃ interualla ſpatiorũ ſicut nos corporea uide-
mus, ſed intra ſe & extra ſe in omni creatura, & ex
tra omnem creaturã eum conſpiciũt, nec ullo in-
tellectus intuitu amplitudinẽ ſuæ claritatis exce-
dunt. Et q̃a non pleniter ab ipſis ut à ſeipſo cõſpi-
citur uel intelligitur, ideo ſolus inuiſibilis dicitur.

Qgomodo homo ad dei imaginẽ & ſimilitudinẽ ſit creatus Cap. XXXII

FRA. Iam diuina natura cũ angelica in hac tur-
ri tenente ſceptra, ecce humana natura legionẽ ad C
ducit, & ad impugnandã eã machinã erigit. Quę-
ritur nanq; quomodo homo ad imaginẽ & ſimili
tudinẽ dei formatus dicatur: cum nulla cõuenien
tia ſimilitudinis dei in homine conſpiciatur.

MAG. Impugnãtia à repugnãtibus expugnan-
tur, dũ pręcedentia à ſubſequẽtibus inexpugnabi
liter roborant̃. Duo homines ſcribuntur, interior
& exterior, Interior anima, exterior corpus: inte-
rior inuiſibilis, exterior uiſibilis. Interior & inuiſi
bilis ad imaginẽ et ſimilitudinẽ inuiſibilis dei crea
tus, uiſibilis aũt ſecundũ uiſibilẽ mundũ eſt forma
tus. Deus inuiſibilis eſt, in ſubſtantia unitas, in per
ſonis trinitas. Interior ergo homo, id eſt, anima, ad
imaginẽ unitatis eſt creata: quia nõ ex partibus ut
corpus cõpoſita, ſed eſt ſimplex natura & immor D
talis eſſentia. Eſt quoq; deus memoria, quæ ſui &
omnium quæ ſunt meminit, quæ pater nominat̃:
ex qua intelligentia naſcitur, quę ſe & cuncta quę
ſunt intelligit, quæ filius nuncupatur: ex utraq; di
lectio procedit, quę ſe et uniuerſa quę ſunt diligit,
quę ſpiritus uocatur. Ad huius trinitatis imaginẽ
anima conditur, dũ ei memoria, intellectus, ratio
dilectionis inditur: pręteritorum nanq; meminit,
inuiſibilia intelligit, mala reſpuens bona diligit.
Dei quoq; eſſentia eſt, lux, uita, iuſtitia, bonitas,
beatitudo. Ad hãc ſimilitudinẽ anima facta eſt, ut
ſit lucida, uitalis, iuſta, bona, beata. Exterior uero
homo, id eſt, corpus quodãmodo ad exẽplar mun
di formatur, dum ex quatuor elementis cõpagina
tur: unde & microcoſmus cognominatur, id eſt,
minor mũdus. In hoc anima etiã habet ſimilitudi-
nem dei, dum ipſa ſic minorẽ mundũ gubernat ut A
deus maiorẽ. Omnis quoq; creatura per aliquid
ſimilitudinem dei habet, & quantũ cuiq; alteri eſt
excellentior, tanto illi ſimilior. Ipſe quippe eſt, ui-
uit, ſentit, per rationẽ diſcernit. Lapides ergo eius
ſimilitudini ſe adiungunt, quia ſunt. Arbores ma-
gis eius ſimilitudini appropinquant: quia ſunt, &
creſcendo uiuunt. Quęq; animantia multo magis
eius ſimilitudinẽ exprimũt: quia ſunt, uiuunt, ſen-
tiunt. Porrò in hominibus & angelis ſimilitudo
dei maxime refulget: quia ſunt, uiuũt, ſentiunt, &
ratione diſcernunt. Animas autem conſtat eſſe ę-
ternas. Si enim ad uiuendum deũ factę prædican-
tur, neceſſario ſequitur ut ſicut deus finem nõ ha-
bere creditur, ita animæ illũ uiſuræ ſine fine uiue B
re non dubitentur. Sed quærit̃ utrum illæ animæ
immortales ſint, quæ deum uiſuræ non ſunt. Om-
nes animas unius conſtat eſſe naturæ, & ſi quædã
animæ immortales ſunt: igitur omnes animæ deũ
uiſuræ ſemper erunt beatę, & eum non uiſuræ mi-
ſeræ. FRA. Vnde anima tanta uidet in ſomnis?

Vnde anima tam multa uideat in ſomnis XXXIII

MAG. Anima inſatiabili cupiditate ſciendi ue-
ritatem captat, & ideo ſemper in cogitationibus
uagatur: ideoq; ſenſibus corporeis ſopitis, per æni
gmata quædam futura deo reuelante præuidet. In
terdum circa ueriſimilia diabolo fallente languet
anxia. Aliquando angelis uel animabus confabu-
latur: aliquando à dęmonibus ludificatur. Hæc in
modum oculi cætera omnia uidet, ſeipſam uidere
C non poteſt. FRA. Cur à nobis non uidetur?

MAG. Quia tam ſubtilis eius natura dicit̃, qđ
ſe à corporeis oculis uideri non patitur. Quanto
enim aqua tenuior eſt terra, quanto aer ſubtilior
eſt aqua, & quãto ętherens ignis aerem tenuitate,
tanto uincit anima ignem cœleſtem tenuitate &
ſubtilitate. Hæc enim eſt cauſa quod nullus ſpiri-
tus à nobis cernitur, quia ſubtilitas eorũ naturæ
noſtrum uiſum excedere creditur. FRA. Qua-
liter perhibetur anima per totũ corpus eſſe diffu-
ſa, & tamẽ non magis in maximis, nec minus eſſe
in minimis mẽbris, ſed in ſingulis tota? Num tot
ſunt tota quot membra? MAG. Sicut ſuperius

Qgomodo anima in ſingulis membris dicatur eſſe tota Ca. XXXIIII

dictum eſt, Si lumẽ ponatur in medio, non minus
in meis, & nõ magis lucet in alterius oculis, ſed in
D ſingulis totũ, & in ſeipſo manet totum: ſic anima
ubiq; in corpore, & in ſingulis mẽbris eſt tota. Vn
de tacto uno mẽbro dolet tota, non tamẽ tot tota:
ſicut uox in auribus omniũ nõ particulariter, ſed
ſonat tota, & in ſeipſa remanet tota. FRA. Si om
nes animę unius naturę ſunt, quidnã eſt qđ quæ-
dam habilior, & quędã tardior eſt ad diſcendum?

Cur una anima ſit docilior quam alia. XXXV

MAG. Anima habet formã ceræ uel candelæ.
Cera habilis eſt ad exprimendã imaginem, ſi ei ſi-
gillũ imprimat̃: ſic candela ad lucẽdũ ſi incenda-
tur. In hunc mundum recipit anima imaginẽ ſciẽ-
tiæ, ſi ei imprimitur ſigillum doctrinæ: lumenq; ue
ritatis recipit, ſi igne ſapientiæ accenſa fuerit quæ
ſi per ſtudiũ uel exercitiũ ſe neglexerit habilẽ prę-
bere, ſicut cera ſine imagine, & ſicut candela inac
cenſa ſine lumine, ſic in tenebris ignorantiæ ſine
ſcientia

ſcientia & ueritate remanebit. Quanto magis au-
tem quæque anima doctrinæ ſe adoptauerit, tāto A
magis capax ſcientię erit. Cur autem ignis ſpiritus
ſancti quaſdam animas ſe habiles non præbentes,
imò negligentes, lumine ſcientiæ magis accēdat,
quaſdam non accēdat, imò quibuſdam laboranti-
bus ſcientiam ſubtrahat, alijs ſimilibus ſimilis ra-
tio penertare non ualens mirāde clamat, O quàm
incomprehenſibilia ſunt iudicia dei, & inueſtiga
biles uiæ eius. FRA. Cum cuncta à magiſtris di
ſcantur, quomodo unus magiſter in cœlis eſſe ſcri
bitur, à quo quaſi ſpecialiter quæq; donentur?

Quid magiſtri foris, & ueritas intus in anima operetur. Caput XXXVI

MAG. Si recte perpenditur, nihil prorſus per
hominē diſcitur. Magiſtri tantum cōmemorando
foris plantant & rigant, ueritas autem quæ in ani-
ma habitat, intus docēdo incrementū dat: ſed ſtul B
tus non intelligit hęc. Ratio autē quę cuncta diſ-
cernit, facile hęc ita eſſe cōprobabit. Nempe quic
quid diſcitur, melius per uiſum quàm per auditū
capiiur. Nam quantum cæco de ſole narrauero,
ipſe tamen neſcit quid ſit ſol, quē nunquam uidit,
tantū uerbis meis credit aliquid eſſe quod ita uo-
cetur, aut fortaſſe dubitat quicquā eſſe in re quod
ſic nominetur: qui ſi repēte uideat, ipſo uiſu ſolem
eſſe probat, quem auditu ſcire nō poterat. Sic ple-
riq; cæci ſcripturas nouerunt, ſed tamen quid ſit li
tera uel liber neſciunt: quorum oculi ſi ſubito ape
riantur, & libro coram ſe poſito quid ſit uiderint,
mirantur, & uiſu diſcernūt quod auditu non po-
terāt. Porrò ſi alicui illorum dixero, talis litera uo-
catur a, & talis b, nominatur: mox introrſus recur C
rit, ueritatem conſulit, & uerum eſſe probat quod
audit. Quid ergo hūc docui, qui nec prius auditu,
nec poſtea uiſu ſcire potuit quid ſit litera: niſi ueri
tate intus docente, uiſu foris probante hoc ediſce
ret? Ego tantum ſonos uerborum protuli, ipſe ue-
ro res per uerba ſignatas ueritate intus examinan
te cognouit. Sic uos quoque ſi multa uobis de ele
phante dixero, neſcitis quid ſit elephas, niſi eum
uideritis: ſic multa de deo legimus, & quaſi ruſum
hominem & pulchrū aſpectu eum nouimus, qui
ſi ad præſens intraret, num illum agnoſceremus?
Puto minime. Quare? Quia à magiſtris diſcere ne
quiuimus, quod ueritate uiſus non probauimus.
Doctores ergo tantum ſonos uerborū proferunt:
auditores autem ueritate uiſus docente, uerba mē D
te, res uiſu diſcunt. Sic literas, ſic ignotas linguas,
ſic uarias artes diſcimus, dum ſonos uerbotum à
præceptoribus percipimus, res ipſas ueritate do-
cente intus conſideramus. Sed quid de cātu eſt di
cendum, qui non uidetur, ſed tantum auditu diſci
tur? Nónne dum uox canentis foris ſonat, ueritas
intus quaſi quoſdam aſcenſus uocis in anima for-
mat? Igitur omnino nihil per hominem niſi ſonus
diſcitur, uerba autem & res per ueritatem in inte-
riori homine habitantē diſcernunť. Et ſic uerisſi-
me unus magiſter prædicať, à quo quiſq; interius
inſtruitur. Ea aūt quæ à nobis non uidentur, ut de
us & angeli, tantum eſſe creduntur. FRA. Diſ-
fert aliquid, credere deum & credere in deum?

Quid ſit credere deum, & quid credere in deum. Cap. XXXVII

MAG. Multū. Dæmones deum & Pagani cre-
dunt, ſed non credunt in deū. Credūt nanq; quòd
deus ſit qui omnia creauit, ac ſuper omnia potens
ſit. In deum aūt totum credūt, qui eum diligendo
in eum tendunt. Vera aūt fides eſt credere, quod
deus in eſſentia ſit unitas, & in perſonis trinitas, &
hic cūcta ex nihilo uerbo ſuo creauerit, ac colla-
pſa eodē uerbo incarnato reſtaurauit, & in ultimo
die uniuerſa per ſpiritumſanctū innouabit: & hoc
credentibus ſummū bonū, ſcilicet ſeipſum in prę-
mio dabit. Hæc fides uita animę exiſtit, & per hāc
iuſtus uiuit. Hæc fides ſpe nutritur, ut corpus cibo
reficitur. Dilectiōe animatur, ut corpus anima ui-
uificatur. Dilectio autem operatione cōprobať;
unde fides ſine operibus mortua eſſe affirmatur.
Ergo fide anima declinat à malo & facit bonū, cū-
cta tranſitoria reſpuit, inuiſibilia ſicut uiſibilia ap
petit, dilectiōe quæq; dura tolerat, carnis impetus
refrenat, neceſſaria proximis erogat, ſummo bo-
no ſemper anhelat. Igiť anima quæ ſic credēdo &
ſperando in deū tendit, ipſum ſummū bonū ſine fi
ne habebit. FRA. Si animę naturaliter ſint luci-
dæ, quæriť utrū animabus corpora exutis lux diei
aliquid cōferat, uel rurſus caligo noctis quicquā
ad uidendum noceat? MAG. Sicut corpus ſine
anima nihil ſentire cernitur, ſic utique anima ſine
corpore nihil corporeum ſentire creditur. Corpo
ri quippe admixta per oculos ſentit colores, per
aures uoces, per nares odores, per palatū ſapores,
per tactum uel inceſſum res tangibiles, mollicie
uel duritia differentes. A corpore uero ſeparata ni
hil corporeū corporaliter ſentit, quaſq; res in pro-
prietate ſubſtantiæ, abſtractis accidentijs colorū
conſpicit, ſpiritalia quæq; ſuo more ſentit. Ergo
ſicut lumen candelæ nihil confert ſoli ad lucendū,
ſic profecto lux ſolis nihil omnino confert animę
ad uiuendum. Et ſicut nox iubar ſolis non impe-
dit, ſed potius fugit: ſic nec animæ aliquatenus ob
ſiſtit, ut puta quam nec anima ſentit. Porrò anima,
aut ſpiritali luce ipſa nimis præ ſole fulgida frui-
tur: aut horrida peccatorū caligine obſcurata, nō
noctis, ſed ꝓprijs ut cæcus tenebris inuoluiť. Qđ
aūt anima carne ſoluta corporaliter lucem non ui
deat, hinc conſtat ꝙ cū aliqua dictare uolumus,
uel quicquā facturi diſponimus, mox anima ex-
teriores ſenſus fugit, introrſus ſe colligit, in ſeipſa
intus cōſiderat ea de qbus tractat, & ſolis lumē ei
nihil prodeſt, ſed etiam ei ad hoc negotiū obeſt: et
dum alias attendit, clamoſas uoces iuxta ſe nō au-
dit. Igiť anima extra corpus nihil corporeū uidet
uel audit. Quod ſi facit, tunc utiq; aereū corpus in
duit. FRA. Si animæ corporeas uoces non au-
diunt, quomodo animas ſanctorū, ſcilicet Petri &
Martini uel alterius iuſti, preces ſuas exaudiſſe
multi experti ſunt? MAG. Oratio cordis nō oris
aſcendit in cœlum. Animę eñ nō clamorē uocis,
ſed cordis audiūt, & ſe fideliter inuocātibus ſubue
niunt. Neq; magis clamoſas preces audiūt, quàm
eas quæ ſine uoce, uel in lingua, uel in corde tantū
fiunt: quia neq; à nobis uerba, ſed uoces cordis tā-
tum audiūtur, cęterū uerba mente uidentur. Cum
ergo animę noſtrę aliqđ ſecūdū deū deſiderāt, &
hoc

Vtrū lux diei aut caligo noctis animæ quid conferat aut noceat Caput XXXVIII

Quomodo animæ ſanctorum intelligantur audire preces inuocantium, & eis patrocinari Cap. XXXIX

hoc ſibi à deo per ſanctos dari, ſiue corde ſiue lin-
gua, ſiue uoce poſtulant: animæ ſanctorũ quibus A
eſt idem audire quod uidere, & econuerſo, nõ uo
ces, ſed uerba intuentes, deſiderata eis à deo impe
Pſal.9 trãt, & habetis ſcriptũ, Deſideriũ pauperũ exaudi
Quõ intelligã uit dñs. FRA. Nõne legit, quod ſæpe multæ ani
tur animæ à mæ ductę de corpore, multa loca pœnalia, & item
corpore ſolui, multa amœna, & florida, & in utriſq; multas ani-
& iterũ reuer mas in humana forma uiderint, atq; ad corpus re-
ti, ac uiſa re- uerſæ, plurima ſe audiſſe ab eis retulerint? MAG.
ferre Ca. XL Sciendum eſt, q; hæ animæ non penitus corpus re
liquerant, ſed ſenſus tantũ corporeos ſuis officijs
deſtituerãt, corpus aũt nõ ex toto ſpiritu uitali ca-
rebat. Vnde ea quæ audierant, nõ res corporeæ,
ſed ſimiles corporearũ rerum erant, quas reuerſæ
alijs in corpore cõſtitutis pro ædificatione referre
poterant. Poſtquã uero corpus funditus exuerãt, B
longe res aliter erat quæ prius uideri nõ ualebat.
Sicut nos aliquãdo iuxta parietẽ poſiti, umbrã ue
nientis hominis, non ipſum uidemus: remoto aũt
obſtaculo muri, ipſum ut eſt cernimus. Animæ eti
am defunctorum cũ uiuentibus apparẽt, corpus
aereũ induunt, in quo corporeã uocẽ uel uerba au
dibilia exprimũt. Hinc colligit, quod infernus ſit
incorporeus, ſubſtantia ſpiritalis, corpori ſimilis:
cuius pœna tãto ſit intolerabilior, quãto ſpiritus
corpore eſt ſubtilior. Omne eñ corpus uetuſtate
deficit, diuturnitate diſſolutũ interibit. Vnde ſi in
fernalis ignis eſt corporeus, reſtat ut corporalibus
inſtrumẽtis nutriat, & ſequitur ut illis conſumptis
ipſe intereat. Sed conſtat ignẽ gehẽnæ non defice C
re: ergo ſpiritalis eſt. Si aũt eſt corporeus, ſed inde
ficiens creatus eſt: neceſſe eſt ut animæ & ſpiritus
qualecunq; corpus induant, in quo ignẽ corpore-
Quõ reſurre- um ſentiant. FRA. Poterit ne probari reſurre-
ctio mortuorũ ctio mortuorũ? MAG. Si ea incõcuſſa manebũt
ſit probabilis uel conſtabunt, quæ ſuperius ueriſſimis argumen
Cap. XLI tis probata ſunt: tunc omni repugnãtia ſubmota,
omniq; neceſſitate admota, reſurrectio erit futura.
Cõſtitit enim deũ eſſe ueritatẽ, ueritatis aũt uerba
neceſſe eſt adimpleri: quod ſi nõ implebuntur, ſe-
quitur, quod aut deus mutabilis ſit, aut ueritas nõ
ſit. Quod ſi impleri non poterunt, iam deus omni
potens non eſt, quæ cuncta liquer q; abſurdiſſima
deo ſunt. Incõmutabilis itaq; ueritas deus promi-
ſit ſuis dilectoribus plenũ gaudiũ, ſuis contempto
ribus plenũ ſuppliciũ: quod utrũq; erit impoſſibi-
le, niſi ſit in anima & corpore. Neceſſe eſt ergo ut D
corpora reſurgant, animas recipiant: quatenus ſe-
cundum promiſſa ueritatis hi plenũ gaudium in
anima & corpore habeant, illi eodẽ modo plenũ
ſupplicium recipiant. Amplius. Si corpora non re
ſurgant, tunc animæ æternæ factæ nõ ſunt: ſed ſu-
perius probatũ eſt animas æternas factas, ad hoc
uidelicet, ut deum cum angelis ſemper uideant, &
in hac uiſione ſine fine beate uiuant. Beate autem
non uiuunt, ſi indumẽta ſua ſcilicet corpora in ſor
dibus computreſcere abſq; ſpe recuperationis cõ
ſpiciunt. Sequitur nanq; ut neceſſario ueſtimen-
ta ſanctarum animarum, quæ ſtolæ nominantur,
per reſurrectionem innouẽtur, & in incorruptibi

Aug.to.9

lem gloriam immutentur, quibus animę reindutę
A ſemper beate deum contemplentur: & econtra ut
infœlices ueſtes ſordidas reinduãt, de quarum fœ
ditate ſemper doleant. Igitur non ſolum corpora
innouari, ſed etiam cõmunẽ naturam quæ ſcilicet
ſeruiuit, neceſſe eſt in melius cõmutari: unde habe
tis ſcriptum, Ecce noua facio omnia. FRA. Cũ Apoc.21
deus ab initio mundi nihil noui creauerit, quomó
do nouam creaturam tunc eſſe cõſtabit? MAG.
Triſariam noua creatura dicitur, quæ per trinita-
tem ita diſponitur. Deus pater omnem creaturam
ex nihilo condidit, & hæc noua creatura nomina-
tur. Item deus filius: unde habemus in Apoſtolo,
Si qua in Chriſto noua creatura: & alio loco, Vt 2.Cor.5
ſimus initium aliquod creaturæ eius. Deus quoq; Iacobi 1
ſpiritus ſanctus corpora uiuificabit, & hũc totum
B mundum innouabit. Et hæc nihilo minus noua
creatura appellatur: unde habemus, Cœlum no- Eſa.65
uum & terram nouam faciet dominus. FRA. Quõ dominus
Iam turri in ſummum nobiliter perducta, reſtat & animæ ſan
nunc ut propugnaculis cingatur, & ſic cacumen ctorum nũc in
in ſummo cœlorum conſummetur. Legimus de cœlo, aut ſan
domino quod eleuatis manibus ferebatur in cœ- cti receptis
lum, & quia ſedet ad dexteram dei. Et Stephanus corporibus ibi
in concione uidit eum ſtantẽ à dextris dei. Qui fer futuri eſſe cre
tur, de loco ad locum mouet: & qui ſedet uel ſtat, dantur Cap.
loco cõtinetur. Et cum dominus corporaliter cœ XLIII
lum aſcendit, qualiter nunc ibi credendus ſit, uel Act.7
qualiter nunc ibi animæ ſanctorum ſunt, aut qua-
liter receptis corporibus ibi futuri ſunt, ſummope
C re ſcire deſideramus. Si enim aliquis locus Chri-
ſtum uel ſancto ſedentes, uel ſtantes cõtinet ne ca
dant, tunc iſte locus eis melior probatur, à quo tot
bona continentur: & ſic ſancti de aliqua creatura
uiſibili & ſenſibili gaudentes gloriãtur, ut nos de
hac uiſibili & ſenſibili luce delectamur: tunc iterũ
ea res melior rationali creatura iudicatur, de cuius
poſſeſſione ipſa iocundat, ut nos de habita pecu-
nia gloriamur & gratulamur, & miſerũ gaudium
uidet, ſi intellectualis creatura nõ niſi de ſtolida re
lætatur. MAG. Apicẽ huius turris pariter aſcen
damus, & ratione indagante, qualiter ſe habeant
hæc perſpiciamus. Cœlum uſitato nomine appel
lamus, quod ſuper caput noſtrum uidemus. Su-
pra nos autem nihil niſi nubes, uel aerem ſole illu
ſtratum conſpicimus. Solem uero lunam uel ſtel-
las longe à nobis romotas ſic uidemus, ſicut in la-
D to mari poſiti à longe montes conſpicimus, in cir-
cumitu uero nihil niſi confuſum aerem uidemus.
Vnde liquet quòd nullius hominis uiſus totũ hu-
ius aeris ſpatium penetret, qui uix etiam horizon-
tem attingere ualet. Vnde cum Apoſtoli dominũ Act.1
ſublatum ulterius uidere non poſſent, dicitur, Nu
bes ſuſcepit eum ab oculis eorũ. Stephanus quo-
que non corporeis oculis dominum in cœlo ultra
firmamentum uidit, cum nullius hominis uiſus ul
lo modo uſq; ad cœlum pertingere poſſit. Sed &
concio illa in qua Stephanus ſtans Chriſtũ conſpe
xit, in domo aliqua fuit: cuius tecti culmẽ ipſius
corporeus oculus penetrare minime potuit. Con-
ſtat igit quod nõ oculo corporis, ſed intuitu inte-

O rioris

rioris hominis Chriſtũ non in corporeo,ſed intel-
lectuali cœlo uiderit. Sed hic forte ab aliquib. ca-
lumnioſis obijcitur, ſtellas eſſe in firmamento infi
xas,& uiſum noſtrum firmamentũ attingere dum
eas uidemus .Num ideo oculi noſtri firmamẽtum
attingunt,quia ſtellas aſpiciunt? Num ideo totum
aeris ſpatium in mari penetrãt,quia montes utpu-
ta ſolida corpora conſiderant? Sicut enim in mari
remotis ab aſpectibus montibus,nihil niſi aer con
ſpicitur undique:ita quoq; ſyderibus ſolidis uide-
licet corporib. ſublatis,nihil niſi aer cernit̃. Quic-
quid autem ab aere eſt uſq; ad firmamẽtum, & ip-
ſum firmamẽtũ à nobis nequaq; uidetur: propter
ipſius ſpatij longinquitatẽ, & ob naturæ ſuæ ſubti
litatem. Quòd ſi forte obijcitur,quod Apoſto-
lus ad terriũ cœlum raptus deſcribitur: Sciendum
eſt tres cœlos hiſtorialiter appellari,et iterum tres
ſignificatiue nuncupari. Hic quippe aer primum
cœlum hiſtorialiter uocatur, ſicut habetis, Volu-
cres cœli,quia in cœlo, id eſt, in aere uolare uiden
tur. Secundum cœlum æther uocatur, ut habetis,
Stellæ cœli, quia in eo planetæ uago curſu ferun-
tur. Tertium cœlum firmamentũ appellatur, ſicut
habetis, Aſtra cœli, quia in eo ſydera fixa tradun-
tur. Significatiue quoq; tres cœli leguntur: quia
tres uiſiones,ſcilicet ſenſualis, ſpiritalis & intelle-
ctualis à ſapientib. nõ neſciunt̃. Senſualis quippe
uiſio eſt, cum colores & formas rerũ exterius cer-
nimus,ſed interius aliquid cælari intelligimus: ut
in literis intelligimus ſignificantiam. Hæc ergo ui
ſio primum & ſubſtantiale cœlũ nominat̃, quia in
ſcripturis intelligentia cęlatur. Cœlũ etenim à cæ
lando nominat̃. Secũda uiſio ſpiritalis eſt, qua nõ
res,ſed imagines reb. ſimiles ſpiritaliter uidemus,
ſicut in ſomnijs ſolemus, & ſicut Ioãnes in Apoca
lypſi,& Prophetas multa nouimus uidiſſe: & hæc
uiſio ſecundũ cœlũ nuncupatur, quia res in ſimili-
tudinibus cælantur. Tertia uero uiſio intellectua-
lis eſt, cum neq; res exterius, neq; imagines rerum
interius, ſed ipſas ſubſtantias prout ueræ ſunt, ab-
ſtractis colorib. intellectu cõſpicimus, & uniuſcu
iuſq; qualitatẽ inter ſe differentem ratione diſcer-
nimus: & hæc uiſio tertiũ cœlum uocatur, quia ue
ritas rerũ in hac quaſi à ſtultis cælat̃. Igitur ſi Apo-
ſtolus in corpore eſt raptus, tunc ad corporeũ cœ
lum, ſcilicet ad firmamentũ eſt perductus. Si autẽ
extra corpus, quod magis uidetur, tũc utiq; ad in-
tellectuale cœlum raptus creditur, in quo eſſenti-
am deitatis ſicut eſt, & angelicas ſubſtantias pro-
ut ſunt, non ſenſualiter, quod nequit fieri niſi per
corpus, nec ſpiritaliter, quod non fit niſi per ima-
gines rebus ſimiles, ſed ueraciter, quod nõ fit niſi
ipſo intellectu, uidiſſe cognoſcitur. Angeli uel iu-
ſti quadam ſimilitudine cœli nuncupantur, quia
in ſecreto dei humanis uiſibus cælantur: & econ-
tra dæmones uel impij tenebræ appellant̃, quia in
tormentis à nobis occultantur. Regnũ autem
cœlorum, id eſt iuſtorum, non urbium mœnia, nõ
poſſeſſionum prædia, nõ auri uel gemmarum co-
pia, nõ ſuppellex uaria: ſed iuſtitia, pax & omni-
moda gloria in pleno gaudio creditur, quod de ui

De triplici cœlo hiſtorialiter & ſignificatiue dicto Cap. XLIII

Quid ſit regnũ cœlorũ & ubi eſſe credatur Cap. XLIIII

ſione æternæ claritatis, & de ſocietate angelorum
A & ſanctorum habetur. Deus æterna lux, probatus
eſt eſſe in mundo & extra mundum, infra & ſupra,
& in circuitu undiq; & ubiq;. Igitur ſi regnum ta-
lium cœlorum ratione demonſtrante nihil aliud
eſt quàm uiſio dei, quæ eſt fons omnium bono-
rum, neceſſario ſequitur quòd regnum cœlorum
ſit in hoc mundo, & extra mundum, & in omni
creatura, & extra omnẽ creaturam: unde habetis,
Regnum cœlorum inter uos eſt: quia nimirum in *Lucæ 17*
deo conſiſtentes, eum in nobiſipſis, & in omni cre
atura, & extra omnem creaturã ſicut eſt cernimus.
Idcirco autem nunc extra deum, uel extra regnũ
cœlorum dicimur, quia hac uiſione priuamur. Eo
demmodo & miſeri tunc à regno cœlorum exclu
di referuntur, quia eadem uiſione ut cæci ſole pri-
B uabuntur. Hoc regnum cœlorum uel hoc gaudi
um iuſti intrare ſcribuntur: quia ineffabile gaudi-
um non capientes, in eo quodammodo obuol-
uuntur. Quòd autem animæ ſurſum ad cœlum fer
ri affirmantur, uel etiam inferri putãtur, ad uiſum
noſtrum dicitur, quibus ſuperiora ſplendore ſolis
lucidiora naſcuntur, & quod aliter res non poteſt
cognoſci ab his qui ſunt adhuc in carne. Solutę au
tem non loco mouentur, nec ad aliquem locũ cor
poreũ ducuntur, ut inde deum contẽplentur: ſed
mox à corpore ſequeſtratæ, angelis & ſanctis aſſo
ciantur, & regno cœlorũ, quod eſt uiſio dei, intra
mundũ & extra & undiq; ſine mora fruunt̃: ſicuti
cæcus in ſole poſitus, ſi eius oculi aperirent̃, cõſe-
ſtim luce ſolis frueret̃. Quòd à quibuſdam moriẽ-
C tibus lux uel formæ angelorũ aut ſanctorum ibi ui
dentur, & cõcentus harmoniæ audiuntur, & ad al
ta duci cernuntur: hoc propter uiuentes fieri non
dubitet̃, ut in Chriſtiana religione corroborẽtur.
Porrò friuolum uidetur, ſi animæ illocales de hoc
mundo extra firmamentũ duci aſſerant̃, quaſi ibi
ſit pulchrius, uel ibi magis ſit deus, cũ ſupra & in-
fra, intra & extra æqualiter eſſe nõ dubitet̃, & eius
uiſio ubiq; iuſtis æqualiter adeſſe comprobet̃. Ani
mas uero uel ſpiritus cũ ſint incorporei, corporeis
locis includi abſurdiſſimũ uidetur, præſertim cũ
omnis locus altitudine, longitudine, latitudine di
metiatur, hiſq; omnib. ſpiritus carere bene ſciatur:
ideo quippe illocaliter manere, & eius uiſiõe frui
æſtimantur, ſicut ſciẽtia in anima illocaliter mora
D tur. Corpus autem ſanctorũ reſurget ſpiritale,
quia uelocitate, leuitate, perſpicuitate ſpiritib. erit
ęquale, & omẽ ſolidum erit ei penetrabile: ſicut et
corpus dñi lapide clauſo ſurrexit, & ianuis clauſis
intrauit. Sicut igitur ſpiritus nunc nullo corporali
loco ſuſtentatur, ita quoq; nõ eſt neceſſe, ut tunc
ſpiritale corpus aliquo loco fulciatur. Non enim
inſenſibile corpus ſpiritũ, ſed ſpiritus corpus uege
tat. Igit̃ nullus locus ſpiritale corpus fulcit, quod
omĩ elemẽto ſubtilius erit, ſed ut ſpiritus illocali-
ter in ſummo ſpiritu deo ſubſiſtit: niſi forte hoc p
loco accipiatur, quod ſubſtantialiter & perſonali
ter circũſcribitur. Amplius, Aut in hoc corporeo
mũdo ſancti manẽtes deũ uidebũt, aut extra mun
dum erunt. Si extra mundum fuerint, tunc nulla
elemen-

De gloria corporum beatorum. XLV

elementali materia ſtantes uel ſedētes ſuſtentanť, quia nullū elementū extra mundū cōprobať. Qui A eñ terrā uel aquā ibi eſſe credit, nimis terrenus fluidus deſipit. Si aūt aerem uel ignē ibi eſſe arbitrať, grauiter à mobilitate aeris & ignis ipſe inſtabilis, irriſus conſpicať. Ergò extra mundū nulla re materiali fulciunť, ubi nulla materia inueniť. Si aūt in hoc mūdo erūt, ſimiliter nulli elemento localiter ſtādo uel ſedēdo inhęrebūt, qa æquales angelis erunt. Cū igitur ſpiritales ſint: in ſummo ſpiritu ſpiritaliter, nō localiter manebūt. Porrò illorū corporum gloria, nō ratiōe, ſed ſola fide eſt cōtēplanda. Erūt quippe illa corpora ut animus agilia, ut ſol perſpicua. Quàm cito eñ nūc animus ab Oriente in Occidentē cogitatione peruenit, tam cito tūc illud corpus illuc puenire poterit. Hoc hinc colligitur, q̃d reſurrectio in ictu oculi fienda legiť. Ictus B aūt oculi eſt, nō quod oculus aperiať, ſed q̃d aperto oculo obiectus lucis radius conſpiciť. Sed reuera tantū uelocitas illius corporis ab ictu oculi differt, quantū à corpore agilitas animi. Huius etiam corporis claritas eſt tanta, quāta eſt ſpūs: nō enim eſt hoc corpus animę oneri, ſed decori, quod nulla corruptibilis moles aggrauat, ſed quod angelicæ naturæ æqualitas leuigat. Huius quoq; corporis claritas tantū ſolē excellit, quantū ſol in claritate noſtrū corpus præcellit. Sol eñ eſt corpus inſenſibile, et quāuis immuteť, tñ nunq̃ uiuificabiť: corpus aūt illud erit ſenſibile & intellectuale. Igiť quātum ſpūs intellectualis differt ab aere inſenſibili, tantū differt præclara claritas illius corporis à claritate ſolis.

De gloria cōi ſanctorū omnium, & differentia gloria ſingulorum Ca. XLVI

Mat.13

1 Cor.15

C Hinc quæſtio nō minima occurrit: Cū eñ dñs dicat, Fulgebunt iuſti ſicut ſol: & Apoſtolus, Alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum, Stella à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorū: Videtur Apoſtolus dño cōtrariū ſentire, uidelicet quos hic uelut ſolē fulgere aſſerať, ille quoſdam uelut diuerſas ſtellas, alios uelut lunam, alios uelut ſolem fulgere aſtruat. Sed ſciendū eſt, quod dñs gloriā ſanctorum generaliter expreſſit: Apoſtolus aūt ſingulorū gloriam pro meritis diſtinxit. Vltimus ergo in regno cœlorū ut ſol fulgebit, qui tunc ſepties clarior q̃ nunc erit. Et in hac claritate tantum quiſq; ab alio pro meritis differt, quātū ſtella à ſtella in claritate differt. Alij aūt hos in tantū diuerſæ claritatis gloria ita præcellunt: ſicut lucifer pleiades, luna luciferū, ſol lunā in clari- D tate excellunt. Nos aūt oēs tantum corpus Chriſti in claritate excedit, quantū creator creaturas trāſcēdit. Vnde & in dextera dei patris ſedere ſcribitur, quia in gloria diuinæ maieſtatis fulgere creditur. Igitur talis uiſio et talis gloria regnū cœlorū dicitur, quia ſoli cœli, id eſt, iuſti hac uiſione fruunť: quorū primū ſummū bonū eſt in quo habent plenum gaudium de plenitudine om̃ium bonorum.

Concluditur, quòd ſancti nō de ſenſibilibus rebus, ſed de ſummo bono delicientur Cap. XLVII

Concludiť itaq;, q̃ ſancti, non de ſenſibilibus rebus deliciens: ſed in ſe ſummo bono eſſe, & ſummum bonū in omni creatura, & extra omnē creaturam uidendo frui glorientur. Si eñ quicquā minus quàm ſummū bonū in præmiū acciperent, adhuc plus appeterent: & conſequens eſſet, q̃ plenū

gaudium non haberent. Sed cum conſtet eos ple- A num gaudiū habere, neceſſario ſequitur eos ſummum bonum deum habere: id eſt, de eius affluentia & plenitudine omniū bonorū abundare. Quādo aūt cœlum cœlorū legitur, ipſe deus intelligiť, ubi iuſti in abſcondito faciei ſuæ à conturbatione hominū cœlanť: Vnde ſcribiť, Habetis theſauros in cœlo: hoc eſt, in deo. Ad hoc ſummū bonū iuſti quadā catena trahunť, quę de uirtutib. hoc modo cōnectitur. In primis fides animam quaſi quidam circulus complectiť, fides ſpe nutriť, ſpes dilectione tenetur, dilectio operatione expleť, operatio ad ſummū bonū intētione trahitur, intentio boni perſeuerantia clauditur, perſeuerantiæ deus fons omniū bonorū dabitur. Igitur qui hac catena tractus, hanc turrim ſcandens culmen eius attingit; B non ſolum ſe ueram uitam cognoſcere, ſed ſe perenniter, in ea beate uiuere gaudebit: quia in ea huius gloriæ conſors erit. FRA. Veræ uitę & omniū beate uiuētiū faciat te deus participē, qui nos om̃es ad ſummū bonū perducat. Finis.

Mat.6

AD LECTOREM.

Ei hunc libellum ſtudioſus aliquis conſarcinauit, unde ipſe in fine uocat defloratiunculam. Multa inſunt quę in ſuperioribus habentur: ſubinde intertexit uerſiculos ex Boethij libro tertio quum is longe poſterior fuerit Auguſtino. Cap. uigeſimoſeptimo, negat filium à patre procedere, quum Auguſtinus euidenter doceat proceſſionem filio & ſpiritui ſancto communem eſſe. Stylus inæqualis eſt, & ſi æqualis eſſet, Auguſtini non poſſet uideri.

DE SPECVLO

Cap.1

A ADESTO mihi uerum lumen deus pater omnipotens. Adeſto mihi uerum lumen de lumine uero, filius dei, deus omnipotens. Adeſto mihi uera illuminatio ſancti ſpiritus, patris et filij unitas, ſanctitas, charitas, deus omnipotens. Adeſto mihi ò una trinitas, pater & filius & ſpiritus ſanctus, unus deus omnipotens. Inuocat te domine fides mea, quam dediſti mihi propter bonitatē tuam ad ſalutē meā, inuocat te deus meus caſta cōſcientia mea, & ſuauis amor fidei meæ, qua me de excuſſis ignorātiæ D tenebris ad ueritatis intelligentiam perduxiſti: quam ſtulta ſeculi amaritudine ablata, & tuæ charitatis dulcedine adhibita, ſaporoſam mihi & melliſluā reddidiſti. Inuocat te trinitas beata, uox clara & ſyncerus clamor fidei meę, quam ab ipſis mihi enutriens cunabulis illuminaſti per inſpirationem tuæ gratiæ: quam adaugens confortaſti me per miniſterium prædicationis matris Eccleſiæ. Quàm dulcis facta eſt in ore cordis mei, quàm ſuauiter ſapit in ipſo palato gaudiorum animæ meæ, quàm fortiter, quàm crebro pulſat mētem meam, & mouet omnes ſenſus meos, & interiora ſpiritus mei, ut te laudare delectet, quia feciſti nos ad laudandum te? Sed inquieta eſt mens mea donec requieſcat in te, & increpitans me meæ deſidiæ, ad

colligens à diſperſione qua fruſtatim diſtendor,
dum ab uno te auerſus in multa euaneſco: ut re- A
uerſus in me & ſurgẽs ſupra me, atq; cunctis tranſ
cenſis perueniẽs ad te, exultem tibi cordis iubilo,
& laudes promam oris officio: quatenus in me-
ditatione confeſſionis tuæ incaleſcat cor meum,
& inhiet tibi ſpiritus meus, atq; ardeat mens mea
in amore tuo oblita uanitatis & miſeriæ, dum tibi
ſoli intendit, dumq; ſtupens adhæret incommuta
bilitati tuæ gloriæ, oculisq; fidei intuetur te ſolem
iuſtitiæ, ſicut ſcriptum eſt, Qui adhæret deo, unus
1 Cor. 9 ſpiritus eſt. Fugiam itaq; domine, & libenter fugi-
am ob ſtrepitum tumultus omniũ uanitatum. Sed
quò fugiam ut illos declinem, illos calcem ſub pe
dibus, & procul pellam à ſerenitate iocundi intui-
tus? Ad te, qui es ſolum confugium & unica ſpes
miſerorũ, ad te gloria mea & exaltans caput meũ, B
ad te confugiam de lacu miſeriæ & de luto fecis:
tibi inhæream prout ipſe dederis, ſuauitas melli-
flua, ut indulceſcas mihi dulcedo non fallax, dul-
cedo fœlix & ſecura. Quęro ergo te domine inuo
cans te, & inuocabo te credens in te: ut quęrẽs te,
inueniam te, & inueniens benedicam te, qui bene
dixiſti nos omni benedictione. Deus meus unica
ſpes mea, exaudi me, ne fatigatus nolim quærere
te, ſed quæram faciem tuam ſemper ardenter. Tu
da quærendi uires, qui inueniri te feciſti, & magis
ac magis inueniendi te ſpem dediſti. Illumina do-
mine cordis mei oculum intimæ uiſionis perſpi-
cua luce: uelatus eſt enim & cæcus tetra caligine
peccatorum & ignorantiæ. Illumina eum lumine
gratiæ tuæ, ut ſynceris fidei oculis, & puro lumine C
cordis inſpiciam myſteria regni tui. Verum quia
non eſt pulchra laus in ore peccatoris, & fides ſine
operibus condignis non laudatur, rogo patrẽ per
filium, rogo filium per patrem, rogo ſpiritum ſan-
ctum per patrem & filium, ut omnia uitia elongẽ-
tur à me, & omnes ſanctæ uirtutes plantentur in
me: quatenus acceptabile tibi fiat ſacrificium lau-
dis fidei meæ, deus meus, & aſcendat ad te in odo-
rem ſuauitatis. Obſecro, & miſericordiã tuam ſup
plex imploro, cũctarum fons & origo, largitor &
munerator uirtutum deus, adauge mihi ſpẽ, fidem
ſanctam, rectam & immaculatam, fidẽ eruditam,
catholicam & prudentiſſimam, fidem feruentem,
inſeparabilem & orthodoxam: quæ in me omnia
quæ tibi placent per dilectionem & humilitatem D
operetur, quæ uinci nequeat inter uerba alterca-
tionis in tempore perſecutionis uel in die neceſſi-
tatis. Scrutans corda & renes deus, coram te eſt
ſanitas & infirmitas mea. Illam precor ſerua, iſtam
ſana. Coram te eſt ſcientia & ignorantia mea. Vbi
mihi aperuiſti, ſuſcipe intrantem: ubi clauſiſti, ape
ri pulſanti: ut audiens intelligam te, & intelligens
diligã te, et diligẽs laudẽ te, atq; in toto corde meo
deſiderem pulchritudinem uiſionis tuę ſemper in
Ioan. 4 ſpicere. Audio quod nobis intimare uult ſcriptura
Quod deus ſpiritus eſt et præſens ubiq; totus tua, quam ſanctificaſti & miſiſti in mundum. Au-
dio & credo ei. Dicit enim, Spiritus eſt deus: &
Cap. II eos qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet
adorare & credere. Sed ſpiritus incõprehẽſibilis,
incorporeus, immutabilis, incircũſcriptus, ubiq;
totus, nunquam diuiſus, ſecundũ ipſius ſcripturæ
teſtimonium ueridicũ, hoc modo diſcerneris, crea
tor, & creatura, in qu aiunt qui & ſpiritus dicũtur.
Si ita eſt, quia ita, quõ inuocabo deum meum &
dñm meũ, quẽ utiq; in memetipſo inuocabo cum
inuocabo eũ? Et qui locus eſt in me, quò ueniat in
me deus meus, quò ueniat ille deus qui fecit cœlũ
& terram? Ita ne deus meus, eſt quicquam in me
quod capiat te? An uero cœlum & terra quæ feci-
ſti, & in quibus me feciſti capiunt te? An quia ſine
te non eſſet quicquid eſt, fit quicquid eſt ut capiat
te? Cum itaq; ego peto ut uenias in me, quia non
eſſem niſi eſſes in me, nõ ne ẽm ego iam ſum in in-
feris, & tu tamen ibi es? nam etſi deſcendero ad in
fernum, ades: Non ergo eſſem deus meus, nõ om-
nino eſſem niſi eſſes in me. An potius non eſſem,
niſi eſſem in te, ex quo omnia, per quem omnia, in
quo omnia? Etiam ſic domine, etiam ſic. Quò er-
go te inuoco cum in te ſim, aut unde uenis in me?
quò ergo recedam, quò ibo? Extra cœlum et terrã
fortaſſe, ut inde ueniat in me deus meus, qui dixit,
Cœlum et terram ego impleo. Capiunt ergò ne te
cœlum & terra, quoniã tu imples ea? An imples, Hier. 23
& reſtat quod te nõ capiũt? Et quò refundis quic
quid impleto cœlo & terra ex te reſtat? An nõ o-
pus habes ut à quoquam contincaris, qui conti-
nes omnia? Quoniam quę imples, continendo im
ples: non ẽm uaſa quę te plena ſunt, ſtabilem te fa-
ciunt: quia etſi frangantur tu non effunderis. Et cũ
effũderis ſuper nos, tu nõ iaces, ſed erigis nos: nec
tu diſpergeris, ſed colligis nos. Sed quæ imples o-
mnia, de toto imples omnia. An quia non poſſunt
te totum capere omnia, partem tui capiunt, & ean
dem partẽ ſimul omnia capiunt? An ſinguli ſin-
gula, & maiores maiora, minores capiunt mino-
ra? Ergo ne aliqua pars tui maior, aliqua minor?
An ubiq; totus es, & res nulla te totũ capit? Quid
ergo es domine deus meus, quid rogo niſi domi-
nus deus meus? Quis eſt enim deus præter domi
num, aut quis deus præter deũ noſtrũ? Nemo, pla-
nè nemo: nõ eſt ẽm alius præter te trinũ & unum,
unum & trinum, neq; in cœlo ſurſum, neq; in ter-
ra deorſum. Quis tui ſimilis? Quis magnificus in
ſanctitate, terribilis atq; laudabilis in omni uirtute
ſicut tu deus noſter, qui facis magna & mirabilia,
inſcrutabilia quorũ nõ eſt numerus? Te cũcta ma
gnificãt, te oĩs ſpũs laudat, te adorant, te benedi
cunt omnia illa beatorũ ſpirituũ & ſupernorum ci
uium agmina. Tibi mater Eccleſia in toto orbe of
fert preces, & inceſſanter dicit laudes. Te ergo ul-
timus ſeruorum tuorum laudo & benedico. Tibi
mens mea iubilat, tibi oĩa oſſa mea clamãt, quis
ſimilis tui domine? Et merito cũcta quæ operatus
es, tibi ſoli creatori obediũt, ſeruiũt, tremũt: ad nu-
tum tuum facis quæcunq; uelis. Tu es enim ue- Cap. III
re dominus, ſolus deus uiſibilis, inæſtimabilis, in-
circumſcriptus, illocalis, immenſus, incõprehenſi
bilis, ubiq; totus, ubiq; præſens, ineffabiliter oĩa
penetrans, omnia continens, omnia ſciens, cũcta
proſpiciens, omnia potens, uniuerſa gubernans,
totus

totus in cœlo, totus in terra, totus etiã ubiq;: & nõ eſt alius præter te deũ noſtrũ, in quẽ credit & adorat mater Eccleſia Apoſtolica & uniuerſalis. Tu es uere colendus & uenerandus, tremẽdus & amãdus cũ omni ſemper douotione domine deus noſter. Qui cum non eſſemus, potenter feciſti nos: & cum perditi fuiſſemus culpa noſtra, pietate & bonitate tua mirabiliter recuperaſti nos. Vnde confiteor tibi rex cœli & terræ, & honorifico te ſacrificio laudis. Et quia exteriora munera deſunt, totis medullis quę in me ſunt uota laudationis reddo tibi. Sed quia nihil niſi de tuo acceptabile tibi offerri poteſt: tu deus in cuius lumine lumen uidemus, da quæſo lumen in corde, da uerbum in ore, da menti cœleſtem conſcendere ſedem.

Da fontem luſtrare boni, da luce reperta
In te conſpicuos animi defigere uiſus.

Et quoniã altera pars ſumus cœli, altera terræ: unde corpus quod corrumpitur aggrauat animã, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, Diſcinde quæſo terrenas nebulas & pondera molis, atq; tuo quæſo ſplendore illumina obſcuram interioris hominis faciem.

Siſte uagas mentes per deuia multa ruentes.

Subde carnẽ ſpiritui, appetitũ rationi, uitia uirtutibus, corpus animo, atque tuæ me intus exteriusq; ſubde per omnia uoluntati: & uniuerſis ſuo bene cõpoſitis ordine, per gratiam tuam te perfecte diligere & digne laudare merear labijs et corde, omniq; qua ualeo uirtute clamãs ad te, atq; ita dicẽs: Sũme, omnipotẽtiſſime, miſericordiſſime, iuſtiſſime, ſecretiſſime, præſentiſſime, pulcherrime, fortiſſime, ſuauiſſime, inuictiſſime, ueriſſime dñe deus noſter ſtabilis es & incomprehenſibilis.

De eſſentia deitatis Ca. IIII

Immutabilis mutans omnia, inuiſibilis uidẽs omnia, immortalis, inlocalis, interminatus, incircũſcriptus, nusq; finitus, ineffabilis, ineſtimabilis, indicibilis, inſcrutabilis, immotus, tangens omnia, inueſtigabilis, metuendus atq; terribilis, uenerandus, atq; uerẽdus, honorandus atq; horrẽdus, nunquam nouus, nunq; uetus, omnia innouans, in uetuſtatẽ perducens ſuperbos & neſciunt: ſemper agens, ſemper quietus, colligens & nõ egẽs, omnia portans ſine onere, omnia implens ſine incluſione, omnia creans & protegens, nutriens & perficiens. Quærens cum nihil deſit tibi, amans nec æſtuans, zelas & ſecurus es, pœnitet te & non doles, iraſceris & tranquillus es: opera mutas, ſed cõſiliũ nunq; recipis. Qui inuenis & nunquam amittis, nunquam inops & gaudes lucris, nunquam auarus & uſuras exigis, ſupererogať tibi ut debeas. Et quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdẽs, qui ſolus uiuificas omnia, quia creaſti omĩa.

Cap. V

Qui es ubiq; & ubiq; totus, qui ſentiri potes & uideri non potes, qui nuſquam dees, & ab iniquorum cogitationibus lõge es. Qui nec ibi dees, ubi longe es: quia ubi non es per gratiam, ades per uindictam. Qui omnia tangis, nec tamen æqualiter omnia tangis. Quædam enim tangis ut ſint, nec tamen ut uiuant & ſentiant: quædam tangis ut ſint, uiuant, & ſentiant, nec tamen ut diſcernant: quædam tangis ut ſint, uiuant, ſentiant atq; diſcernant. Et cũ tibimet ipſi nunquam diſſimilis ſis, diſſimiliter tangis diſſimilia. Qui ubiq; præſens es, & inueniri uix potes: quem ſtantẽ ſequimur, & apprehendere non ualemus.

Cap. VI

Qui tenes omĩa, imples omnia, circũplecteris omnia, ſuperexcellis omnia, ſuſtines omĩa: nec ex alia parte ſuſtines, atq; ex alia ſupexcedis, neq; ex alia parte imples atq; ex alia circũplecteris: ſed circũplectendo imples, & implendo circumplecteris: ſuſtinendo ſuperexcedis, & ſuperexcedendo ſuſtines. Qui corda fidelium doces ſine ſtrepitu uerborũ, qui tangis à fine uſq; ad finem fortiter, & omnia diſponis ſuauiter. Qui locis non diſtenderis, nec tẽporibus uariaris, neq; habes acceſſus uel receſſus. Qui habitas lucem inacceſſibilem, quam nullus uidit hominum, ſed nec uidere poteſt: in te manẽs quietus ubiq; circumis totum.

Quod nõ diuiditur deus in partibus. VII

Nõ enim ſcindi uel diuidi poteris, quia uere unus es: nec in partes efficeris, ſed totus totũ tenẽs totum imples: totum illuſtras, totũ poſſides. Hoc myſterium mens humana capere non poteſt, neq; concipere, neq; oratoria lingua narrare, neq; diffuſi ſermonis bibliothecarum uolumina queunt explicare. Si totum mundum libri repleant, tua ſcientia inenarrabilis non poteſt enarrari. Quoniam uere indicibilis es, nullo modo ſcribi poteris neque concludi, qui es fons lucis diuinæ, & ſol claritatis æternæ. Magnus enim es ſine quantitate, ideo immenſus: bonus ſine qualitate, ideo uere & ſumme bonus, & nemo bonus, niſi tu ſolus.

Quod uelle dei facere eſt Cap. VIII

Volũtas tua opus eſt, cui uelle eſt poſſe, qui omnia quæ ex nihilo creaſti ſola uoluntate feciſti. Qui omnem creaturam tuam abſq; indigentia aliqua poſſides, & ſine labore gubernas, & abſq; tædio regis. Et nihil eſt quod perturbet ordinem imperij tui, uel in ſummis uel in imis. Qui in omni loco haberis, & omnia contines ſine habitu, et ubiq; præſens es ſine ſitu & motu. Qui nec mali author es, quod facere non potes, qui nihil nõ potes, nec unquam feciſſe te quicquam pœnituit, nec ullius commotionis animi tempeſtate turbaris, nec totius terræ particula regnum tuum eſt. Nulla flagitia uel ſcelera probas uel imperas. Nunquam mentiris, quia æterna ueritas es: cuius unius bonitate facti ſumus, & cuius iuſtitia pœnas luimus & clemẽtia liberamur.

Quod nihil ſit colendum niſi deus Cap. IX

Nam nihil cœleſte, nihil terrenũ, nihil igneum, nihilq; quod corporis ſenſus attingit pro te adorandum eſt uel colendũ, qui uere es quod es & non mutaris: cui maxime ac ſpecialiter illud conuenit, quod Græci dicunt πλατύς, id eſt latus, quia ſemper idẽ ipſe es, & anni tui non deficiẽt. Hinc etenim patẽter datur intelligi, q̃d tu deus noſter quẽ colimus, deus uerus & omnipotẽs, & ſine dubio inuiſibilis, & ſi pio intellectu uidearis: incõprehenſibilis, & ſi per gratiam repræſenteris: inæſtimabilis, & ſi humanis ſenſibus pie credaris ſancteq; cogiteris: ineffabilis, & ſi humanæ locutionis uſualibus uerbis abuſiue, utcunq; dicaris: ideo uerus & tãtus: cæterum quod ſciri, quod cogitari, quod cõprehẽdi, quod dici de te poteſt,

Opinor fuiſſe ſcriptum τὸ ὄν, id eſt quod eſt

minus eſt. Quod uero incõprehenſibile eſt & im-
A
menſum, indicibile, & infinitum, tibi ſoli dũtaxat
notũ eſt. Hoc nanq; eſt q̃d omnẽ ſuperat ſenſum,
hoc quoq; eſt quod te facit exiſtimari & pro cer-
to credi & uniuerſalẽ appellari deũ, dum ad perſe
ctum uſq; reperiri nõ uales, dum totus intelligi ca
piue nõ potes: ita te uis magnitudinis & notũ no-
bis obijcit & ignotum. Et hæc eſt ſumma delicti
ſpernentium te, ſcire uolentium tibi creatori ſuo
ſeruire, habent quod ſcientes uenerenẽ, & habent
quod ignorantes mirentur: habẽt quod timeant,
habent quod diligant. Si enim totus pateres no-
ſtrę cognitioni deus unus & uerus, minime potu-
iſſes credi: adeo falſi reperti ſunt qui putabanẽ dij,
quoniam ſciri per omnia potuerunt qui & quales

Quod in ſolo uerbo deus omnia fecit X

quantiq; fuerunt. At tu deus noſter mirabilis &
B
potens, qui totam iſtius mundi molem cũ omni in
ſtrumento elementorũ, corporum, ſpirituum, uer
bo quo iuſſiſti quę fieri diſpoſuiſti, uirtute qua po
tuiſti ex nihilo, expreſſiſti ornamentũ maieſtatis
gloriæ tuæ, qui tẽpore ab ipſo tunc æuo ire iubẽs
ſtabiliſq; manẽs das cuncta moueri. Qui terram
multiplici germine, fructuũ, & cœlũ pulchro de-
coraſti lumine ſyderũ, Quorũ tu nomina ſolus, ſi-
gna, poteſtates, curſus, loca, tẽpora noſti. Tu mitis
& benigne, fortis & zelotes & ſabaoth inuictiſſi-
me, uiſitans peccata patrũ in filios uſq; in tertiã &
quartã generationẽ & faciens miſericordiã in mil
le millia his qui diligũt te, & timent nomen tuum.
Si opera tua ita ſũt magna & inſcrutabilia pulchra
atq; ſtupenda, dicant qui uolunt quõ capi poteris
tu pulcherrimus creator eorũ. Conſtat em̃ opificẽ
C
longe ſe aliter habere q̃ ea quæ à ſe fieri uoluit. Ex
pulchritudine tamen circũſcriptæ naturæ & mun
dialium rerũ mirabili ſpecie pulchritudo tua quæ
tu ipſe es, quia ſimplex es, & excellẽtia gloriæ tuæ
quæ circũſcribi nõ poteſt, intelligi aliquatenus ua
let, quanq̃ magnitudinẽ diuinitatis tuæ infinitam
& incõprehenſibilem nullus poſſit ſenſus attinge
re: neq; enim illorũ quoq; ſupernorum ciuiũ, mi-
ro tamẽ modo eſſentia tua ſcitur, cũ eſſe creditur.

De duab. ſyllabis dei XI

Quotieſcũq; recolo uel audito duas breues ſyl-
labas, uel quatuor literas, quib. ſcribiẽ Deus: hoc
em̃ nomen tibi ſoli omnipotens iure debetur: atq;
cum intueor tuæ uirtutis magnalia & mirabilem
mũdi creationẽ, id eſt, coſmopœiæ cõſidero deco
rẽ: ſimulq; meeũ tacitus repuro miſerationes tuas
D
quæ à ſeculo ſunt: mirenẽ em̃ qui uolũt potentiam
tuã, ſed ego plus ſtupeo animaduertẽs miſericor-
dias tuas: profecto in his quatuor literis & duabus
breuibus ſyllabis, cum infinitum quid & incõpre
henſibile, immenſum & inenarrabile mẽtis intui-
tu, & ſynceris fidei oculis præſcire & poſſe, q̃d mi-
hi tantillo homini dignaris largiri cõtemplor. Nõ
quid enim duæ breues ſyllabæ tu deus noſter es,
aut duas breues ſyllabas adoramus, uel ad duas
breues ſyllabas peruenire deſideramus: quæ penè
ante deſinunt ſonare q̃ cœperint, nec in eis ſecun
dæ locus eſt, niſi prima ante trãſierit? Manet quip-
pe magnũ aliquid, & magnè ſummeq; eſt quod in
cõparabile & omniũ præcellẽtiſſimũ eſt quod di-
citur deus, q̃uis non manet ſonus cum diciẽ deus.

Quod in natura ſua nos uidet deus XII

Verũ quia caro neſcit ſpiritũ, & inuiſibilia à uiſi
bilibus non uidenẽ, per fidem enim ambulamus,
& non per ſpeciem: humanæ tu deus noſter nimis
bonus & plus cõſulens infirmitati, dignaris te no-
bis inſinuare, non tua proprietate, ſed aliqua qua-
dam ſimilitudine. Vnde & noſtrorum qualitatem
membrorum habere deſcriberis, uolens paſſionũ
indigna de teipſo ad hæc perferre: ut quia ſicut es
te nequimus ſcire in præſenti miſeria, per noſtra
nos ad tua trahas, & nos dum condeſcẽdis nobis
facilius conſurgamus tibi.

De magnitudine dei in homine facta XIII

Multis ſiquidem mo
dis ad ſignificandum de hominibus, de rebus inſe
rioribus ad te ſpecies ducis, quẽ reuera iuxta pro-
priam naturam inuiſibilem conſtat eſſe, & in totũ
incomprehẽſibilem & incircumſcriptum: ac per
hoc nunquam alicui apparuiſſe ſecundum eſſen-
tiam, ſed modis quibus uoluſti, per aſſumptã cre-
aturarum ſpeciem, & ad efficientias cauſarum cre
dimus. Falluntur itaq; Anthropomorphitarum
hæreſis ſectatores, qui dum legunt hominem ad
imaginem & ſimilitudinem dei factum, aſſerunt
ſtulta temeritate ſpeciem humanam te habere: cũ
illo in loco uel dicaris uel credaris mentẽ, non car
nem ad imaginem tuam creaſſe. Enimuero nihil
dignum de te humanus ſermo loquitur, quia nec
ſecundum qualitatem aut quantitatem, ſitum uel
habitum ſeu motum aliquid de te digne dicitur.

De latitudine dei Ca. XIIII

Et tamen longitudo, latitudo, altitudo & pro-
funditas tibi quodammodo ineſſe leguntur. Sed
latitudo charitatis, qua nos ab errore colligis &
C
cõtines in ueritate. Longitudo uero, qua nos lon-
ganimiter malos portas, donec emendatos futu-
ræ patriæ reſtituas. Altitudo autem, qua omnem
ſenſum & hominum & angelorum immenſitate
ſcientię ſuperexcellis. Profunditas quoque, quò
damnãdos inferius iuxta æquitatem diſponis, atq;
tuo iudicio iudex iuſtus præordinas. Omnem igi-
tur ſupergrediatur creaturam, & mentis intuitum
ultra om̃ia dirigat, qui aliquid uoluerit de tua præ
libare libertate, ſumma boni deitas.

De cognitione ſanctæ trinitatis Cap. XV

Tunc em̃
homo procul poſitus à uanitate, plenius in uerita
te tenetur: quando in corde eius quicquid eſt, de
us, reliquis cũctis ab intuitu dimotis, pacificus pie
credit et ſancte cogitat. Sed licet nemo ſit qui te in
hac ualle lachrymarũ ualeat efficaciter cõprehen
D
dere & definire, magnũ tamẽ & mirum ualde no-
ſtræ ætati datũ eſt, ſcire de te ſummo bono, tua no
bis nimirũ gratia reuelãte. Quis ante nos in quos
ſeculorũ fines deuenerunt, talia ſic manifeſta audi
re potuit uel cognoſcere de trinitate & unitate, de
perſonis & ſubſtantia? De te quidẽ pater deus q̃d
ſis à nullo, ideo ingenitus diceris: de filio autem
tuo, quia genitus & à te ſit, non à ſe, de ſpiritu quo
que ſancto, quia procedens & non ſit à ſe, ſed à te
& filio, quorũ eſt ſpũs. Ita, ut ſicut tu pater nec ge-
nitus, nec p̄cedẽs dici potes: ſic filius nec ingeni-
tus, nec p̄cedẽs: ſic nec ſpirituſſanctus ingenitus,
nec genitus dici debeat: quatenus proprietas per
ſonarũ te unum patrem ſimul cũ uno filio & uno
ſpirituſãcto patẽter nobis oſtẽdat. Quis prioribus
ſeculis

ſeculis in te unū credere deum, & te confiteri tri-
num, neq; ſubſtantiā ſeparans neq; perſonas con- A
fundens, ſic prudenter intellexit, ſic palam ſapuit:
ſic uere cognouit? Filius ſanè tuus miſſus ad publi
cum noſtrū de ſinu tuo, hanc rectæ fidei normam
euidentius huic ultimæ parefecit ętati. Priuſquam
creaturæ oſtendens creatorē, in ſola notus eras Iu
dæa deus, & in Iſrael magna nominis tui fama &
cultus audiebať. Sed nunquid ſic liquido, aut tan-
tum quantum apud nos ſub gratia cōſtitutos? De
trinitate uero indiuidua parum quidem tunc per-
pauci ſenſerunt. Legislatorum enim filij quod de
una trinitate, uel de trina unitate ſcire debeant, di-
gna perculſi cæcitate adhuc ignorāt: aliud præter
unum deum miſeri nolentes cōfiteri, & garriētes
in nos uerbis malignis dum dicimus te patrem ha
bere filium. Nobis autē qui ex gentibus uenimus, B
quàm multa & uera de trino unoq; deo datum ſit:
probant corda quæ credunt, necnō & ora quę cō
fitētur, atq; nihilominus flagella ipſa & mors quæ
pro hac ipſa cōfeſſione illata ſunt: ſcriptum eſt e-
Pſal. 116 nim: Super ſenes intellexi. Domine deus noſter
Quòd ſancta trinitas ſit indiuidua. Cap. XVI unus & uerus, niſi tu trinitas eſſes, nō diceteť uo-
ce ueritatis: Ite baptizate omnes gentes in nomi-
ne patris & filij & ſpiritus ſancti. Neq; enim bapti
Matt. 28 zari iubemur domine deus in eius nomine qui nō
eſſet deus dominus. Et rurſum niſi tu trinitas eſſes
Deut. 6 unus deus, nequaq; tua uoce dicereť. Audi Iſrael,
dominus deus tuus unus eſt. Ergo niſi tu deus pa-
ter ipſe eſſes, & filius tuus uerbum tuū Ieſus Chri-
ſtus ipſe eſſet, et donum noſtrum eſſet ipſe ſpiritus C
Gal. 4 ſanctus, nō legeremus in literis ueritatis: Miſit de-
us filium ſuum. Nec tu unigenite diceres de ſpiri-
tu ſancto: Quem mittet pater in nomine meo: &,
Ioan. 14 Quem ego mittā uobis à patre. Et alibi: Ego & pa
15 & 16 ter unum ſumus: &, Qui uidet me, uidet & patrē:
Ego enim in patre, & pater in me eſt: &, Pater in
me manens ipſe facit opera. Quid enim his uerbis
aliud, niſi trinum & unū deum docere nos crede-
ris tu magiſter ueritatis, in cuius pectore recondi-
ti ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ? Dicis quoq;,
10. 7 & 14 Mea doctrina nō eſt mea: &, Sermonē quē audi-
ſtis nō eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Res
mira, res admirāda. Dic ergo, dic uerbū patris, re-
ſponde quęſo uirtus & ſapientia ſummi principij:
ſed tu ipſe principium de principio, nō tamen duo D
principia, ſed unū certe principiū. Dic uerbū ſem-
per manens, doce ſeruū humiliter interrogantem.
Quid enim tam tuum q̃ tu? Sed tu tuus & nō tu-
us, quia nō es à teipſo, ſicut in multis ſæpe locis te-
ſtaris: ſed à patre cuius es uerbum, nō ſonabile per
ſyllabas & uolatile, ſed ſemper immobiliter uiuēs
atq; manens. Et ideo uerbū non quod deſinit, pla-
tum, ſed quod permanet natum: nō tranſitorium,
ſed æternum: non factum, ſed genitum: nec ſolum
genitum, ſed etiam unigenitū: cui ratio adeſt diſ-
ponenti, & præſto eſt uirtus perficienti, utpote uē
ro deo & ſummo domino. Te quippe unigenitū
uerbum pater genuit de ſeipſo, per quod omnia
creauit ex nihilo. Et idcirco indubitāter credimus
quia niſi omniſcium & cunctipotens uerbū deus
i.

eſſes, nullo modo per te omnia facta fuiſſent. Quō
A creatura creare aliquid poteſt? Creare certe ſolus
deus ualet, qui creatus nō eſt: nihil enim excepto
deo non creatū eſt. Abſit ab intellectu noſtro, ut
aliquid fateamur ex patre naſci niſi filium, & ideo
nō niſi deus naſci potuit ex deo. Vnde te mihi pa-
tris uerbum cōſiderare uolenti, nulla ſufficiūt uer
ba quibus te ualeā explicare. Quid aūt abūde uel
digne loqui potero? Quis de quo? Homo de deo,
opus de opifice, creatura de creatore, paruus de
immēſo, tēporalis de æterno: cuius uenerabilis po
tentia omnipotētiſſima qua nos gratuita bonita-
te feciſti: nec minus tamen uenerabilis gratia, qua
nos omnipotentiſſima miſericordia ſaluaſti. Qui
& opus creatricis omnipotentiæ gratis feciſti, &
opus ſaluatricis gratiæ omnipotenter impleſti: ha
B bens nimirum perpetem poteſtatem, & cōdendi
incondita & reparandi perdita. Nec igitur præci-
puus ille theologorū ſumma profundius cæteris
aquilinis contemplatus obtutibus ſcriptitans eru-
ctaret: In principio erat uerbum, & uerbum erat Ioan. 1
apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in prin-
cipio apud deū: niſi tu deus uerbum, ſemper apud
patrem, ſemper cū patre, ſemper de patre, ſemper
in patre eſſes. Non ſicut uas in uaſe, uel ciuitas a-
pud urbem, ſed ueluti ſapientia intra ſapientē, ue-
ritas in ueraci, bonitas in bono, æternitas in æter-
no: quia nihil aliud in patris ſubſtātia niſi deus &
ęqualis & coæternus illi à quo genitus eſt, eſſe po-
tes. Obmuteſcat itaq;, & cū ſuis authoribus pereat
C omnis hæretica prauitas: quæ inimica ſemper lite
nunc ſubſtantiā diuidit, nunc perſonas cōfundit.
Creſcat rogo fide, & magis magisq; pijs fœcunde
tur actibus mater Eccleſia: quæ tres deos colere,
trinitatē in perſonis diſtinguere prophanum & ni
mis impium iudicat. Hæc deniq; cœleſtibus eru-
dit diſciplinis, credit, confitetur & docet unā pro-
culdubio ſubſtantiam & tres perſonas, ſciens om-
nia quæ ad fidei regulā pertinent. Huius magiſte-
rio & doctrina cœlitus inſpirata à puero doctus,
corde credo, ore cōfiteor te, ò ſumma trinitas una
uirtus & indiſcreta maieſtas. Cōfiteor te patrē *De cognitione diuinæ eſſentiæ incorporeæ. Cap. XVII*
& filium & ſpiritum ſanctum in perſonis trinū, in
ſubſtantia unum, uerum deū omnipotentem, uiſi-
bilium & inuiſibilium conditorē, non corpus aut
D in corpore poſitū, neq; ex diuerſis ſpeciebus ad-
mixtum, aut membrorū cōpaginibus effigiatum,
ſed unius ſimplicis & incorporeæ naturę. Te qui-
dem uerū patrem ſummæ bonitatis, & totius dei-
tatis principium incircumſcriptæ & ingenitæ ma
ieſtatis deum, ex nullo ducentē initiū, ſed omnib.
initiū dantē credo & cōfiteor non corporali pro-
genie nec extrinſecus, nō neceſſitate neq; uolūta-
te ſed natura filiū generantē. Cōfiteor & uerum te
filium ex patre ſine initio ineffabiliter natum, ue-
rum deum unigenitum, per quē omnia facta ſunt,
& uerum patris uerbū, non factū, non creatū, non
adoptatum: ſed genitū & unius cum patre ſubſtā-
tiæ, atq; ita per omnia æqualem Deo patri, ut nec
tēpore nec gradu, nec poteſtate eſſe poſſis inferi-
or. Tantūq; te eſſe cōfiteor qui genitus es, quātus

eſt ipſe qui te genuit. Non autem, quia dico genitum à patre filium, diuinæ & ineffabili generatio- (A) ni aliquod tempus aſcribo: ſed nec patrē dico aliquando cœpiſſe, nec te eius filiū. Quia ſemper fuit pater: nunquam igitur non fuiſti filius. Non enim aliter confiteri poſſumus æternū patrem, niſi confiteamur te coæternum filium. Ex filio enim pater dicitur: & quia ſemper pater fuit, ſemper habuiſſe filium dubium nō eſt.

De proceſsione ſpiritus ſancti à patre & filio. XVIII

Te quoq; credo ſpiritum ſanctum uerum deum, non factum, nec creatum, nec genitum, neq; ingenitum: ſed ex patre & filio inenarrabiliter procedentē, & in patre ſimulq; filio ſubſtantialiter permanētem. Sic igiť ab utroq; procedis ut inſeparabiliter in utroq; maneas: atq; ita per omnia deo patri & filio æqualem, coæternum, conſubſtantialem, ut neq; poteſtate, neq; uo- (B) luntate, neq; ęternitate, neq; ſubſtātia differri poſſis ab eis uel præcidi à quibus procedis. Igitur æternum patrem ſine natiuitate, æternum filiū cum natiuitate, æternum ſpiritum ſanctum cum proceſſione, ſine natiuitate: totum patrem & in filio & ſpiritu ſancto, totum filium in patre & ſpiritu ſancto, totum ſpiritum ſanctū in patre & filio permanentem: patrem & filium & ſpiritum ſanctum unum deum omnipotentem, una poteſtate, unoq; regno, una maieſtate, una æternitate, ex tunc & nūc & ſemper ubiq; regnantem corde credo, ore confiteor & mente diligo. Ad hanc fidei regulam dirigēs intentionē meam quantū me poſſe feciſti deus meus quæſiui te, & deſideraui intellectu uidere quod credidi. Huius rei gratia ingreſſus ſum multarū apothecā deliciarū, quibus paſcitur ma- (C) ter Eccleſia: ubi conſideraui plurima, & cœpi explorare ſingula. Et cū huc illucq; anxius auidusq; diſcurrerē, tu bonus adiuuare cupiēs deſiderium quod dediſti, miſiſti manū pietatis tuæ & ſoluiſti nodū ambiguitatis meæ: & ideo delectat me de te ualde cogitare, de te loqui, laudesq; tuas deſideranti corde depromere, ut in præſenti miſeria ſolo quidem corpore, tecū aūt mēte, & omni auiditate tui tenear domine. Deus trine & une, ſcientiæ lumen accēde in me: per quod te intelligere merear trinū & unū deum, ſicut es trinus & unus deus. Et ignorantiæ tenebras magis magisq; ſicut cœpiſti remoue à me, ut ſpiritualia ſpiritualiter uideā quātū poſſibile eſt humanæ fragilitati. Da mihi in uia (D) hac qua te duce gradior, intellectū, atq; inſpira mihi & ſemper doce gratiā tuā qualiter in te irreprehenſibiliter ſit credendū, ut te unum deū eſſentialiter ſapiam, & incōprehenſibiliter trinū perſonaliter capiam.

De comparatione trium perſonarum Cap. XIX

Patrem ingenitū, de patre unigenitum, de utroq; procedentem, & in utroq; manentem ſpiritum ſanctū, nullum anticipationis tribus uel poſteritatis interuenire momentū, nec diſpertitum habere imperiū: non in creandis conſilium, regendis perficiēdisq; creaturis auxilium opusq; diuiſum. Quicquid illic naturale eſt, indiruptum: quicquid perſonale eſt inconfuſum. O myſterium ineffabile & præ cæteris intellectu difficile. Reliqua uero ſacramenta quæ tenenť in Eccleſia tua domine, ſtupenda ſunt & ueneranda: ſed iſtud tui ſacramentū præcellit uniuerſa. Hoc nēpe tuæ indi- (A) uiduæ trinitatis myſteriū, & illud cœleſtis menſæ ſacramentū, quæ fideles & pias animas paſcit carne & potat ſanguine, ut nō eſuriant, neq; ſitiant, in æternū: fac me deus meus pura & ſimplici conſcientia præcipue inter cætera ſentire & credere, ſumere & retinere. Ne ſinas quæſo dn̄e fidem in eis meā aliquatenus uacillare: ſed ita ſemper in eis & de eis ꝓ tua tribuas pietate mihi credere ac intelligere: ſicut ueritas eorū ſe habeat. Intret in cor meū gratia tua, quæ ſonet ſine ſono & ſine ſtrepitu, loquať ibi tantorū omnem ueritatē myſteriorū: luce & dulcedine intus ubiq; & foris undiq; perfundat animā meā illa magiſtra uirtutū, et iudex omnium ueritatū: & ſic irradiando & ſoporādo eam in ipſo ueritatis cētro ſtabiliat atq; cōfirmet, ut nec uelim (B) nec poſſim de tantis myſterijs aliter ſentire niſi ſicut oportet & decet. Omnipotens bonitas, cuius pietatis aures ipſius pauperum tuorum deſiderijs patēt, intellige clamorem cordis mei, & faue uotis meis: Præſta domine ut ipſo mentis palato ſentiam, guſtem, & ſapiam hæc ineffabilia ſacramenta: magna enim ſunt & mira ualde, & ego paruulus in eorū conſideratione deficio, quotiēs ad intuenda ea fidei oculos attollo. Sed quia uno modo utraq; nobis neceſſaria ſunt ad ſalutē, deus author omniū, inuiſibilis creator, qui es ſubſtantia ſumma & una diuinitas, atq; perſonalis uera & perfecta trinitas: te deū patrē exoro, ex quo omnia, & filiū tuū, per quē omnia, ſimul & ſpiritū ſanctum, in quo omnia. Te dominū meū quem unū (C) & uerū in trinitate confiteor deū, à quo creati, liberati & illuminati ſumus, ſupplex rogo tantorū auidus myſteriorum, lacta me, nutri me, & in menſuram ætatis uſq; perfecti uiri meam extēde exiguitatem, ut ſolidū hunc & perfectorū cibum capere ualeam. Imperfectū enim meū uiderunt oculi tui.

Quòd diuina ſubſtantia indiuidua ſit. Cap. XX

Dator omniū bonorū deus pater, cui nunquā ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur, cum filio tuo ac ſpiritu ſancto, da quod à te deſideratur, & à te poſtulat anima mea. Quorū enim una eſt ſubſtantia, unum eſt & datum, una & operatio, unum donū, unaq; poteſtas: ut in ipſa quoq; perſonarum proprietate iuxta profundiorem intellectū quædam unitas ſentiať. Inſeparabilis nimirum naturæ tuæ (D) unitas non poteſt ſeparabiles habere perſonas: quia ſicut trinitas es in unitate, & unitas in trinitate, ſic ſeparationem non potes habere perſonarū. Nominantur quidem illæ perſonæ aliquando ſingulæ, ſed ita uoluiſti te trinitas deus inſeparabilē oſtendere in perſonis, ut nullum ibi nomen ſit in qualibet perſona, quod ad aliam perſonam ſecundum relationis regulā nō referatur: ſicut pater ad filium, & filius ad patrē, uel ſpiritus ſanctus ad patrem & filium ueriſſime refertur. Ea uero nomina quæ ſubſtantiā uel potentiam uel eſſentiam tuam ſignificāt, uel quicquid dei proprijs omnibus perſonis æqualiter cōuenit, ut deus, magnus, bonus, æternus, omnipotēs: omnia naturaliter de te deo dicunť. Nō eſt igiť aliquod naturæ nomen q̄d ſic tibi deo patri poſſit conuenire, ut aut filio tuo, aut

ſpiritui

ſpiritui ſancto coeuenite negeẽ. Dicimus te deum
patrem naturaliter eſſe deum, ſed naturaliter eſt et A
filius deus, naturaliter eſt & ſpiritus ſanctus deus:
non tamen tres dij, ſed unus deus, pater & filius &
ſpiritus ſanctus. Idcirco inſeparabilis es ſancta tri-
nitas deus in perſonis, ſenſu, intelligentia, quãuis
in uoce ſeparabilia habeas nomina, quia pluralem
numerum naturæ nominibus nullatenus recipis.
In hoc enim oſtenditur perſonas non poſſe diuidi
in ſancta trinitate quę unus eſt uerus deus, quia cu
iuslibet perſonæ nomen ſemper ad alterã reſpicit
perſonã. Si patrem dico, filium oſtẽdo: ſi filium no
mino, patrem prædico: ſi ſpiritum ſanctum appel-
lo, alicuius eſſe ſpiritũ neceſſe eſt intelligi, id eſt pa
tris & filij. Tu uero trinitas deitatis perſonarũ plu
ralitate multiplex, numerabiliter es innumerabi-
lis, ac ideirco mẽſurabiliter immẽſurabilis, & pon B
derabiliter imponderabilis: non enim ſummæ bo
nitatis, quæ tuipſe es, ꝓfitemur originem, ex quo
omnia, per quẽ omnia, in quo omnia: ſed eius par-
Quòd in diuinitate non eſt materia. XXI
ticipatione dicimus bona omnia. Nã tua diuina
ſubſtantia ſemper caruit ac caret materia, licet nõ
careat forma: quã dum imprimis quaſi ſigillũ re-
bus ſingulis, eas ſine tui augmenti aut detrimenti
mutabilitate proculdubio à te facis differre. Quic
quid in natura creaturarũ eſt, creatura tua eſt, ò tri
na unitas & una trinitas deus: cuius omnipotẽtia
omnia gubernat, regit & implet quæ creauit. Nec
ideo te omnia implere dicimus, ut te cõtineãt: ſed
Quòd non eſt pars deo nec diuiſio. XXII
ut ipſa potius à te contineantur. Nec particula-
tim imples omnia, nec ullatenus ita putandũ eſt, C
ut unaquæq; res pro magnitudine portiõis ſuæ ca
piat te, id eſt, maxima maius, uel minima minus:
dũ potius in omnibus totus ipſe ſis, ſiue omnia in
te. Cuius omnipotẽtia omnia concludit, nec eua-
dẽdi potentiã quis aditũ inuenire poterit. Qui enĩ
te non habet placatũ, nequaquã euadit iratũ. Im-
menſitas quippe diuinæ magnitudinis tuę iſta eſt,
ut intelligamus te intra omnia, ſed non incluſum:
Quòd deus continet omnia XXIII
extra omnia, ſed nõ excluſum. Et ideo interior
es, ut omnia cõtineas: ideo exterior es, ut circũſcri
ptæ magnitudinis tuæ immẽſitate omnia circum-
cludẽdo, omnia regas. Per id ergo quod exterior
es, oſtẽderis eſſe creator, per id uero ꝙ interior es
omnia gubernare & regere demõſtraris. Ac ne ea
quæ creata ſunt ſine te eſſent, tu intra om̃ia es: ue- D
rum ne extra te eſſent, tu exterior es, ut omnia cõ-
cludanĩ à te, non locali magnitudine, ſed potẽtia-
li præſentia, quia ubiq; es præſens, & omnia tibi
pręſentia, quãuis quidam hoc intelligant, quidam
uero nõ intelligant. Hæc & alia multa docuit me
mater Eccleſia, mater ſancta uniuerſalis & ortho-
doxa, cuius me fieri membrũ uoluiſti per gratiam
tuã: & de eius cœleſti doctrina me ita certũ & ſe-
curum in omnibus pro tua pietate reddere digna-
tus es dñe, per aſſiduã tuæ inſpirationis illumina-
tionem, ac ſi multa quæ clauſa myſterijs latent, nõ
per ſpeculũ, ſed facie ad faciẽ intuerer. Decuit
Quòd deitas ſit omnia. XXIIII
igitur ſolum uiuũ & uerum deum non eſſe corpo
reum uel paſſibilẽ uel palpabilem, nullam tui par
tem corporis oculis poſſe ſentiri, nihil de ſubſtãtia
tua atq; natura ullo modo eſſe uiolabile, aut cõpo
ſitum, aut fictũ, aut maius aut inferius: ſed per om-
nem modũ ex omni parte ſine deformitate perfe-
ctum, ſine quantitate magnũ, ſine qualitate bonũ,
ſine tempore ſempiternũ, ſine morte uitã, ſine in-
firmitate fortẽ, ſine mendacio ueritatem, ſine loco
ubiq; totũ, ſine ſitu ubiq; præſentẽ, ſine extẽſione
omnia implentẽ, ſine cõtradictione ubiq; occur-
rentẽ, ſine motu omnia tranſcendentẽ, ſine ſtatu
intra omnia manentẽ, ſine indigẽtia omnia crean
tem, ſine labore omnia regentẽ, ſine tui initio om
nibus initiũ dantẽ, ſine tui mutatione omnia mu-
tabilia facientẽ, ac ſemper & ubiq; regnantẽ, ſine
fine manẽtẽ. Domine deus meus, trinitas deus, quæ
incõparabiliter rebus omnibus antecellis: adeo es
ineffabilis, infinita & incõprehenſibilis, ut paruiſ-
ſimũ ſit ualde omne quod de te dici poteſt. Multa
enĩ dicimus, ſed plene id quod es dicere nõ poſſu-
mus. Et quia uniuerſorũ cõſummatio ſermonũ ip-
ſe es, cũ ergo peruenerimus ad te, ceſſabunt ꝓcul-
dubio multa iſta quæ dicimus, & manebis unus
omnia in omnib. & ſine te dicemus omnia unum,
laudãtes te unã unũ, & in te facti unũ: uidẽtes te iu
giter ſine fine incorporalẽ naturaq; immutabilem
trinitatẽ, et in te omnia ſciẽtes, & in te gaudiũ per-
petualiter manſurũ habentes, ab omni ſanati lan-
guore, & in illã immortalitatis gloriã trãsformati.
Cum uenerit uiſio hæc quæ dãda facie ad faciẽ *De uiſione dei.* XXV
promittitur, quando palàm de cũctis annũciabitĩ
myſterijs, & fidei ſpecies atq; ſpei res ſuccedet: tũc
clarius certiusq; ſcientes intuebimur, nihil creatũ,
aut ſeruiens in te trinitas una, nihil inæquale, nihil
gratia ęquale, nihil anterius poſterius'ue, nihil ma
ius aut minus, nihil extraneum aut officiale alteri,
nihil perſuaſione aut ſurreptione inſertum, nihil
moribus, uolũtate diuerſum, nihil officio ſingula-
re aut alteri cõmunicabile, non cõfuſum, totũ per-
fectum, quia totũ in uno & unum in toto, nõ tamẽ
ſolitariũ, quoniam ſummum bonũ & ſummam ſa-
pientiam, & ſummam benignitatem te ſancte pa-
ter unum omnium principiũ & ueritatem tuã, per
quem te intelligimus nulla ex parte tibi diſſimilẽ,
quæ forma es omnium, & quæ ſola imples hoc ꝗd
appetũt omnia: ſimulq; ipſum utriuſq; donũ quo
beata ſunt quæcunq; beata ſunt, in te & cum te co
limus, & adoramus unam ſcilicet incõmutabilem
trinitatem. Cum enim tertio repetiẽ quod unũ *Exemplum de igne & anima.* XXVI
eſt, non numerus coacervatur, ſed unum eſſe illud
aſſeritur, genitus gignens, & procedens: tres qui-
dem perſonæ, ſed una ſubſtãtia. Sicut ignis, cãdor,
calor, tria nomina ſunt, res una: ſic memoria, intel-
lectus, uoluntas, ſed una anima, quæ inſeparabili-
ter demonſtranĩ & inſeparabiliter operantur. Si
hoc in creaturis inuenitur, quid de te creatore in-
telligẽdũ eſt? Natura quippe diuinitatis tuæ im- *De immutabilitate dei.* XXVII
mobilis eſt omnino & immutabilis, perſonę uero
mobiles ſunt ſecundũ relationẽ, non iuxta ꝓprie-
tatẽ: ſed ideo in relatione perſonarũ trinitas, in na
turę uero ſubſtantia unitas. Vnitas ſiquidem pro-
pter inſeparabilẽ eſſentiã diuinitatis: trinitas autẽ
propter diuerſitatẽ nominum. Nõ enim nomina
tantum

tantũ,ſed etiã proprietates nominũ,hoc eſt perſo-
nas,ueluti Gręci exprimũt † συλλαβὰς,id eſt ſylla- A
bas confitemur. Hęc tamẽ dicimus ad te deus no-
ſter,ut poteſt humana intelligentia capere. Cæte-
rum quis in hac uita poſitus uel cryſtallino pecto-
re ſufficiat penetrare tuijpſius trinitatis interna
myſteria,quomodo pater,filius & ſpiritus ſanctus
tres perſonæ eſtis & una natura? Quomõ tu pater
ingenitus diceris, filius genitus, ſpiritus ſanctus
nec genitus nec ingenitus, ſed procedẽs dicatur?
Quomodo filius de te patre natus eſt,ſpiritus ſan-
ctus de te ꝓcedit & filio? Quomõ filius naſcendo
nõ ꝓcedit,ſpiritus ſanctus ꝓcedendo non naſcit̃?
Quomõ filius nõ de ſe,ſed de te eſt, nec tamen tui
eſt poſterior de quo eſt? Quomõ ſpiritus ſanctus
de te ꝓcedit & filio,nec tamẽ à uobis præſcindit̃ à B
quibus ꝓcedit? Quomodo tria unũ eſtis, & unum
tria? Quomodo inuicẽ relatiue tria eſtis, eſſentia-
liter unũ:quomodo trinus es & unus deus,non lo-
caliter,ſed ubiq; es, & non particulatim ubiq; es,
ſed ubiq; totus es,ubiq; præſens ſine ſitu & loco &
motu? Quis iſta rogo conſideret? Quis hæc com-
prehendat quãtalibet probitate uel ſciẽtia prædi-
tus? Hoc tamẽ in ſpe promiſſionis repoſitum eſt,
quia uidebimus te domine:et tãto unuſquiſq; per-
ſpicacius,quanto hic uixerit purius. Quia mundi
corde,teſte ſcriptura,deũ uidebunt. Aperte nanq;
uidebit̃ cuncta mentis iam deterſa caligine quo-
modo filius qui oriẽdo eſt,tibi ò pater de quo orit̃
ſubſequẽs nõ eſt: & quomodo ſpiritus amborum
qui per proceſſionẽ prodit̃, à uobis proferẽtibus C
non præitur,quomodo & unũ diuiſibiliter tria, &
tria indiuiſibiliter eſtis unũ. Viſa enim claritas ad
impatefactã tuæ nobis maieſtatis ſpeciem purum
amãtis intuitũ mentis rapiens ſubleuabit. Sed ipſa
claritas natura eſt, & ipſa natura claritas eſt. Quæ
nimiũ um uiſio nunc fide inchoatur,ſed tũc in ſpe-
cie perficietur,quando ſapientiam tibi coæternã,
quã modo per ora doctorũ ſumimus,in ipſo fonte
bibemus. Omnia ſacramenta & cuncta nobis tũc
apparebunt arcana,non doctorũ uerbis, nõ enim
ullis indigebimus myſterijs cum facie ad faciẽ ui-
debimus te: ſed inde, ni fallor, unde angeli te ui-
dent. Quid nos tunc latere poterit, quãdo tu deus
noſter & uita uiuentium,cauſa cauſarũ,forma for- D
marũ informata te nobis clara uiſione inſinuabis?
Non enim indignum tibi uidetur cum te formam
uocamus. Nam tua eſſentia,& ſpecies dici po-

Quòd deitas materia ca-ret XXVIII

teſt & forma. Non fruſtra tam ſpecioſiſſimũ q̃ for
moſiſſimum in laude tua ponitur, ſed forma quæ
materia caret & motu & tẽpore & loco,atq; idem
unum eſt,& eſt id quod eſt:reliqua uero non ſunt
id q̃d ſunt. Hæc uerıſſime ſola dicere poteſt. Ego

Exod. 3

ſum qui ſum. Hæc tanta ac talis eſt, ut de eius pul-
chritudinis uiſione nihil in hac uita ſibi uſurpare
mens humana audeat,quod ſolũ electis tuis præ-
mium in ſequẽti remuneratione reſeruas.

De ſiti ſine ſatietate XXIX

Cum ergo ad te perueniremus fontem uitæ & lumen
æternum,& dulciſſimam ſpeciem & uiſionẽ tuã:
erit nobis delectabiliter impreſſa ſitis ſimulq; ſa-
tietas. Sed longe aberit à ſiti ſatietas,longe à ſatie-
tate faſtidiũ:quia ſitiẽtes ſaturabimur, & ſatiari ſi-
A tiemus. Tu deniq; & æterna nobis uita,gaudiũ, &
corona eris. Tua beata uiſio erit noſtri laboris prę
mium,ut poſt mortalitatis huius tenebras accẽſa
gloriæ tuæ luce gaudeamus. Videbimus itaq; tuæ
incõmutabilitatem eſſentiæ,ut per hãc & nos effi
ciamur incõmutabiles, ſed nõ ſicut tu uides te. In
nobis enim quicquid erimus, poterimus noſſe: in
te aũt qui cõprehendi nõ potes quod es,quicquid
illud eſt quando poſſumus noſſe? etſi poterimus
nõdũ poſſumus:& tamẽ cũ poterimus, nũquid ſic
te noſſe ualebimus ſicut te noſti deus? Ipſa quoq;
rationalis & electa creatura non ęqualiter uiſione
tui potietur: unuſquiſq; enim pro mercede labo-
ris ſui, ſed plene ſibi ſufficiet quod ſingulis dabit̃
intueri. Quàm multitudo dulcedinis tuę domine. Pſal. 30
B Beati qui habitant in domo tua domine. Felices
qui iam pelagus huius mortalitatis tranſierunt, &
ad portum perpetuæ ſecuritatis peruenerunt. In-
felices nos qui adhuc in ſalo huius uitæ circũſtan-
tibus agitamur procellis, & inter pericula multa
uarioſq; caſus incerti nauem laborãtes trahimus.

De uita æterna. XXX

Domine da nobis te rectore,te duce inter ſcyl-
lam & charybdim ita tenere iter per mediũ,ut inte
gra naue & ſaluis mercib. peruenire poſſimus ad
te portum tutiſſimũ. Felix anima terreno reſoluta
carcere,libera cœlũ petit:quæ beatis iam admixta
ſpiritibus maieſtati tuæ aſſiſtit,quæ te incircũſcri-
ptum lumẽ cernit, quæ nullo metu uel mortis uel
hoſtis afficit̃,quæ incorruptiõis perpetuæ mune-
C re lætat̃, O uita uitalis, dulcis & amabilis,& ſem-
per memorialis,ubi nõ eſt hoſtis impugnans, ubi
nulla illecebra,ſed ſumma & certa ſecuritas & ſe-
cura trãquillitas,& tranquilla iocũditas,& iocun-
da felicitas,& felix æternitas,& æterna beatitudo,
& beata ſine fine tui uiſio atq; laudatio. Vtinã hęc
ſuccedat,& mortale hoc induatur immortalitate.
Vtinã deſinat & quãcito finiatur iſta uita,uita du-
bia,uita cæca,uita ærumnoſa, quã humores tumi-
dant,dolores exterminant,ardores exiccant, aera
morbidant,eſcæ inflant,ieiunia macerãt, ioci ſol-
uunt,triſtitiæ cõſumunt,ſolicitudo coarctat, ſecu-
ritas hebetat,diuitiæ iactant,paupertas deijcit,iu-
uentus extollit,ſenectus incuruat,infirmitas fran-
git,mœror deprimit: & poſt hæc omnia mors in-
D terimit & uniuerſis gaudijs finẽ imponit, ita ut cũ
deſierint eſſe,nec fuiſſe putent̃. Iã iamq; adueniat
domine,aduolet obſecro regnũ illud carens mor-
te,uacans fine, cui nulla tẽpora ſuccedunt per æ-
uum,ubi continuus ſine nocte dies neſcit habere
tẽpus,ubi illi angelorũ hymnidici chori & ſuper-
norum ciuiũ ſocietas, ubi dulcis ſolennitas à pere
grinationis huius triſti labore redeuntiũ, ubi pro-
uidi Prophetarũ chori,ubi iudex Apoſtolorũ nu-
merus,ubi innumerabiliũ martyrũ uictor exerci-
tus,ſimulq; cõfeſſorũ cõſtãtia pręmij ſui percepti-
one cõſolata,ubi fideles uiri,quos à uirilitatis ſuæ
robore uoluptas huius ſeculi emollire nõ potuit,
& ſanctæ pariter mulieres,quę cũ ſeculo & ſexum
uicerunt:ubi pueri,qui dum eſſent in carne annos
ſuos moribus tranſcenderũt, atq; ſenes quos ætas
debiles

Al ὑσίας, id eſt, ſubſtantias

debiles reddidit, & uirtus operis non reliquit. Ad
horum omnium ſanctã frequentiã & tuæ inſpicien- A
dæ pulchritudinis menſuram ſine fine lætitiã, fac
me domine deus toto corde intẽdere, uiriliter cur
rere, & feliciter peruenire. Interim dum in iſto ma
neo corpore, in his ſemper meditationibus mentẽ
meã bonorũ inſinuator exerce. Munda ergo cor-
dis intuitũ, acue mentis intellectũ, accende cœle-
ſti igne animũ: ut te ſolum cogitem, te ſolũ amem,
te ſolũ in corde habeam & in ore, qui es futurũ no
bis ſine fine præmium. Et ut pondus mortalitatis
meæ leuius feram, da lumen in corde, da uerbũ in
ore: aperi ſanctarũ ſecreta ſcripturarũ, et profunda
myſteriorũ regni tui uiſceribus meis propina. Da
ex amore tuo lachrymas, da fidei uirtutumq́ pen
nas, quibus indutus ſurſum ad te uolitem, & pero
ſus terram, cœlum petã. Hãc fidem per te, de te, in B
te, confiteor ò beata & benedicta & glorioſa trini
tas, ò uera & ſumma & ſempiterna unitas, pater &
filius & ſpiritus ſanctus, deus, dominus paracle-
tus, charitas, gratia, conſolatio, uerum lumen, lu-
men ex lumine, uera illuminatio, uiuens uita, uita
à uiuente, uiuificator uiuentiũ, fons, flumen, irriga
tio, unus à ſe, unus ab uno, unus ab ambobus, ab
uno omnia, per unũ omnia, in uno omnia, id eſt, à
ſe pater, ab altero, id eſt à patre filius, ab utroq; ſpi-
ritus ſanctus, id eſt, à patre & filio, ὂν à ſe, ὂν ab al-
tero, ὂν ab utroq;, omne aũt ὂν ſemper in tribus, &
omne ὂν æqualiter in ſingulis, uerax genitor, ueri-
tas genitus, amor amborum ſpiritus ſanctus. Vna
uirtus, æqualis maieſtas, & par gloria, una eadẽq; C
eſſentia. Sapiens genitor, ſapientia genitus, & cha
ritas ſpiritus ſanctus. Deus trine & une deus om-
nipotens, apud quem non eſt trãſmutatio, & ideo
apud te curſus temporis diei noctisq; alternatio-
ne nequaquã uariatur.

De luce diuina. XXXI

Deus lux uera quæ ſine
acceſſu ea quæ eligis illuſtras, & ſine receſſu ea
quæ reſpuis deſeris: & ideo in te nullus defectus
nulla mutabilitas uenit. Deus qui in temetipſo ma
nẽdo immutabilis es, ſic in ſe tranſitoria condidi-
ſti, ut apud te trãſire nequaquam poſſint, & ideo
in conſpectu tuo tẽpus nõ defluit quod apud nos
ſine decurrit. Deus in cuius æternitate fixa manẽt
ea quæ non fixa exterius ſeculorũ uolumina ema-
nant: & ideo æternitatis tua dies eſt una, quæ nec
fine clauditur, nec initio aperitur.

Quòd ſit immutabilis deus. XXXII

Deus qui ſine D
mutabilitate tui ſimul cuncta reſpicis, ſine diſten-
tione cõprehẽdis, & bona quæ iuuas, & mala quæ
iudicas, & quæ iuuans remuneras, & quæ iudicãs
damnas, in his quæ diuerſo diſponis ordine diuer
ſus non es. Deus qui opera tua extra circundas &
intra reples, ſupra regis, & infra fers: & licet ſis ſu-
perior per potentiam, inferior tamen per ſuſtenta
tionem, exterior per magnitudinem, interior per
ſubtilitatẽ, cauſa ſuperior & inferior es, ſine loco,
amplus ſine latitudine, ſubtilis ſine extenuatione,
& ideo ad molem corporis nuſq; es, ſed per incir-
cunſcriptã ſubſtantiã, & immenſibilitatem incõ-
mutabilis naturæ nuſquã dees. Sed quia longe di-
ſtas creator à creatura, quis ualet capere qualiter
ſis in loco qui nõ caperis in loco? Omnino enĩ in
loco eſſe nõ potes, quoniã ubiq; es & nõ in loco.
Ipſe tibi locus illocalis crederis eſſe ſpiritus incir- A
cũſcriptus: unde difficile inuenitur ubi ſis, ſed mul-
to difficilius, ubi nõ ſis. Quis ſine te ſubſiſtere uel
eſſe poteſt? Et tamen tecũ nõ poſſunt omnes eſſe.
Omnia enim à te ſunt, & per te ſubſiſtũt. Deus ue-
ra & infinita beatitudo, à quo & per quẽ & in quo
uiuũt omnia quæ uere ſummeq́ uiuunt. Deus bo-
num & pulchrũ, à quo & per quem & in quo bo-
na & pulchra ſunt omnia quæcunq; bona & uere
pulchra ſunt.

De infinitate dei. XXXIII

Deus ſupra quem nihil, extra quẽ
nihil, ſine quo nihil, ultra quem nihil, infra quẽ ni-
hil. Deus ſub quo totũ, cum quo totum, in quo to-
tum. Deus à quo omnia, per quem omnia, in quo
omnia. Deus cuius nos fides excitat, ſpes erigit,
charitas iungit. Deus qui petere iubes, & inueni- B
re facis, & pulſantibus aperis. Deus à quo auerti
cadere eſt, in quem conuerti reſurgere, in quo ma
nere cõſiſtere. Deus quem nemo amittit niſi dece
ptus, nemo quærit niſi admonitus, nemo inuenit
niſi purus aut purgatus. Deus quem neſcire mori
eſt, quem noſſe uiuere eſt, quẽ ſpernere perire eſt,
cui ſeruire regnare eſt. Deus cuius pietatis ope &
bene ſeruit ſubiectus, et dominatur prælatus: et ideo
ſine te nemo eorũ recto incedit tramite uel ordi-
ne. Deus inuiſibilis & immenſe, ineffabilis & æter
ne, incomprehenſibilis & corpore immortalis &
perpetue, incõmutabilis & incircũſcripte, mirabi
lis & benedicte, indicibilis, cui eſſe eſt uiuere, ſa-
pere, & intelligere, ſcire & poſſe, pulchreſcere &
clareſcere, unũ & idẽ es quia ſimplex es & diuidi C
nõ potes. Tu es ipſe deus meus uiuus & uerus, de-
us pius, rex nimis magnus. Te unũ deũ colo, unũ
naturarum principiũ, à quo uniuerſitas inchoatur
& perficitur & continetur. Vnum deum à quo ſumus,
per quẽ ſumus, in quo ſumus, à quo diſceſſimus,
cui diſſimiles facti ſumus, principiũ ad quod recur
rimus, & formã quam ſequimur, & gratiã qua re-
conciliamur, unũ quo authore uiuimus, quẽ dili-
gentes, & quẽ fructes beate uiuimus: te laudo, be-
nedico atq; adoro, tuæ clementiæ & bonitati gra-
tias refero pro uniuerſis donis tuis ac datis, & pro
omnib. beneficijs miſericordiæ tuæ, quæ animæ
corporiq; meo largitus es, & ſemper largiris à pue
ro & cunabulis meis propter te & nomẽ ſanctum
tuũ. Vnde expertus didici, quia tu deus noſter de- D
us es infinitæ miſericordiæ & maieſtatis immenſæ
pietatisq; gratuitæ: qui ſeruos tuos inter aduerſa et
pſpera mirabiliter dirigis atq; cuſtodis, ſicq; mo-
deraris uitã illorũ in utraq; parte, ut aduerſa pſpe-
ris, & proſpera ſuccedãt aduerſis. Confiteantur er
go tibi domine omĩa opera tua, & ſancti tui bene-
dicãt tibi: & ut cõfitendo reſipiſcant, non ceſſent à
laudibus tuis ipſi etiã peccatores. Quorum unus
ego licet in peccatis pnior, in corde tamẽ deſide-
ranti tuas decãto laudes, ſi nõ ea qua debeo laude
uel dignitate, facio qua ualeo facultate: reſpice
quæſo ſereno uultu ad hoc meæ exiguitatis obſe-
quiũ, & ppitiabili dignatiõe accipe tantillũ ſacrifi
ciũ cõfeſſionis fidei meæ, ut ad te redeat qđ à te ue
nit: nõ reſpiciẽs tantũ ad id quod deuotus offero,
quantum

quantũ ad ea quæ deuotiſſime dicere uolui & uo-
lo. Quicquid enim dedecet uel te offendit, abhor-
ret anima mea. Vtinam poſſem talia qualia illi hy-
mnidici angelorum chori. O ꝗ diligenter me in
laudibus tuis totum effunderem, & luculenter in
medio Eccleſię carmẽ gloriæ tuę infatigabilis per
orarem. Sed quia ut illi nequeo, prorſus tacebo?
Væ domine tacẽtibus de te, qui ora mutorum re-
ſoluis, & linguas infantium facis diſertas. Verum
quia paruulis licet laudes tuas uel balbutire, ſuſci-
pe ſacrificiũ precor de manu linguæ meæ, de cor-
dis amore. Sed ignoſce rogo domine, indigniſſi-
mo & infideli tecum de te loquenti diutius ſeruo.
Ignoſce pie, quia non temeritate præſumptionis,
ſed auiditate deſiderij huic defloratiunculę operã
dedi: ut breue & manuale uerbũ mecũ de te ſem-
per haberem, ex cuius lectione quoties tepeſio, in
tuum reaccendar amorem. Sumus enim in medio
laqueorum poſiti, & ideo facile à cœleſti refrige-
ſcimus deſiderio. Vnde indigemus àſſiduo muni-
mẽto, quo expergefacti, ad te noſtrũ uerum ſum-
mumq; bonum quũ defluimus, recurramus. Mul-
tæ deniq; ſunt cõtemplationes, quibus anima de-
uota tibi exercitatur & proficit: ſed nulla earum
ita me delectat, ut mens mea intẽdit, ſicut illa quæ
tua agitur proprietate. Idcirco neceſſarium duxi
hunc mihi ſolum decerpere ſermunculum, ubi de
omnipotentia maieſtatis tuę, ſicut corde credo ad
iuſtitiam, ita ore confiterer ad ſalutem, te deum pa
trem ingenitum, te filium unigenitũ, te ſpiritum
ſanctum paracletum, ſanctam & indiuiduam tri-
nitatem unum deum, in magnitudine infinitum,
in uirtute omnipotẽtem, in bonitate ſummum, in
ſapientia inæſtimabilem, in cõſilijs terribilem, in
iudicijs iuſtũ, in cogitationibus ſecretiſſimum, in
uerbis ueracem, in operibus ſanctũ, in miſericor-
dijs copioſum: erga delinquẽtes patientiſſimum,
erga pœnitẽtes pijſſimum, ſemper idipſum, æter-
num ac ſempiternum, immortalem atq; incõmu-
tabilem, quem nec ſpatia dilatant, nec breuitas lo
corum anguſtat, nec receptacula ulla coarctant,
nec uoluntas uariat, nec neceſſitudo corrumpit,
nec mœſta perturbãt, nec læta demulcent, cui nec
obliuio tollit, nec memoria reddit, nec præterita
tranſeunt, nec futura ſuccedunt, cui nec origo ini-
tium, nec tempora incrementũ, nec curſus finem
dabit: ſed ante ſecula, & in ſeculis, & per ſecula in
æternum uiuis, & eſt tibi laus perennis & æterna
gloria, ſumma poteſtas & ſingularis honor, perpe
tuum regnum & ſine fine imperium per in-
finita & indefeſſa & immortalia ſe-
cula ſeculorum. Amen.

Finis.

AD LECTOREM

Hunc librum non eſſe ſancti Auguſtini non minus
ſuperuacaneum ſit, quàm ſi quis admoneat, bubalum
non eſſe equum. Fruatur ſuo quiſq; iudicio, ego nihil
uideo dignum in quo tempus terat, cui ſit alioqui ali-
quid ſerij negotij.

A

DE VITA CHRISTIANA LIBER.

VT ego peccator primus & ulti-
mus, inſipientiorq; cæteris &
imperitior uniuerſis, te ut ſan-
ctitatis & iuſtitiæ uiam pergas
crebrioribus audeã literis ad-
monere, non meæ propriæ iu-
ſtitiæ fiducia, nõ ſapientiæ pe-
ritia, non ſcientiæ gloria, ſed ſola quã concepi ſe-
cundum deũ animo & mente, tuæ charitatis cauſa
cõpellit: quæ me peccatorem & ignarum pariter,
ad dicendum ita hortatur & prouocat, ut cum lo-
qui neſciã, tacere nõ poſſim. Vellem itaq; & liben
B ter optarem te eorũ habere notitiã, quorum & ſa-
pientia affluentior eſt, & facundia maior, & ſcien
tia uberior, & cõſcientia ab omni peccatorũ con-
tagione liberior, qui ſuis tete uerbis iuſte inſtrue-
rent & exemplis. Nos enim præterquam ꝙ mentẽ
noſtram ita inſipientiæ & ignorantię caligo cęca-
uit, ut diuinum aliquid nequeat ſentire uel dicere,
adhuc inſuper & omnium redarguit conſcientia
peccatorum, ut etiam ſi quid luminis poſſit habe-
re abſcondat: & ita fit ut præterquam quod dicere
non habemus, hoc etiam quod habemus, nõ fidu-
cialiter proferre cõſcientia prohibente poſſimus.
Tu tamen donec peritior tibi apparere poſſit &
melior, rudibus admonitionibus noſtris interim
eſto cõtenta, & charitati da ueniam: cuius eſt non
C cõſiderare quid offerat, nec quod nõ habet quæ-
rit, ſed totũ quod habet libẽter impertit: ad cuius
non tam muneris ſpeciẽ, ꝗ animi reſpice uolunta
tem, & diligenter aduerte quid tibi illa negare po
terit, quæ totũ dare uoluit, quod habebat: obtuliſ-
ſet etiã quod non habebat ſi poſſet, quę totũ quod
potuit offerebat. Sitit itaq; ille, ſed parum, qui de-
currentis interim riui aqua non poteſt eſſe cõten-
tus, donec ad fontẽ uberiorẽ puriorẽq; perueniat.
Nec illũ ſatis eſurire credo, qui cũ cibarios panes
habeat, nitidos expectat et cãdidos, ita dulciſſima
ſoror quam ego certus ſum eſurire nimiũ, & ſitire
cœleſtia, cibarios interim mande panes, donec ſi-
milagines cadẽtes inuenias. Exigui & turbulenti
riuuli aquã pota, uſquequo fontis affluẽtioris hau
D rias puriorẽ. Nec tibi interim panis noſter, quãuis
ruſticus uideaĩ eſſe, diſpliceat. Ruſticus enim pa-
nis incultior eſſe uideĩ, ſed fortior, & celerius eſu-
rientem ſtomachũ ſaniat, ſeſſumq; corroborat, ꝗ ſi
illi ſimilagineus detur & nitidus. Nũc ergo dicam
ſermone prout ualeo, & quid Chriſtianum agere
cõueniat, ut potero explicabo. Cuius rei & unde
prius exordium ſumã iuſtius nõ inuenio, quàm ut
primũ de Chriſtiano ipſo uocabulo diſputẽ, & cur
quis Chriſtianus nuncupetur exponam. Chri- *Cur quis Chriſtianus nuncupetur Cap. I*
ſtum unctum interpretari, ſapientium & fidelium
nullus ignorat. Vnctos uero nõ niſi ſanctos uiros
et ſatis deo dignos ſemper fuiſſe manifeſtũ eſt, nec
alios quàm Prophetas aut ſacerdotes aut reges. Et
tam magnum fuit ipſius unctionis myſterium, ut
in Iudaico populo, nõ omnes illud, ſed ſatis pauci
de

de plurimis mererenẽ accipere: & hoc uſq; aduen
A tum domini noſtri Ieſu Chriſti quem deus oleo læ
titiæ, id eſt, ſpirituſancto præ cæteris conſortibus
ſuis unxit. Ex quo tẽpore credẽtes illi & baptiſma
tis illius ſanctificatione purgati, non aliquãti ſicut
ſub lege prius ſuerãt, ſed omnes in prophetis & ſa
cerdotibus ungũtur & regibus. Cuius unctionis
quales eſſe debeamus admonemur exẽplo, ut in
quib. tã ſancta eſt unctio, ſit nõ minus ſancta con-
uerſatio. Ex ſacramẽto em̃ unctiõis huius & Chri-
ſti & Chriſtianorũ omniũ, id eſt, in Chriſto creden
tium uocabulũ deſcendit & nomen: Quod nomẽ
ille fruſtra ſortitur, qui Chriſtum minime imitatur.
Quid enim tibi prodeſt uocari quod nõ es, & no-
mẽ tibi uſurpare alienũ? Sed ſi Chriſtianum te eſſe
delectat, quę Chriſti ſunt gere, & merito tibi Chri
B ſtiani nomẽ aſſume. Aut forſitan non eſſe, ſed uo-
cari deſideras: hoc ſatis miſerum & fœdum eſt, te
uelle uocari quod non ſis. Nemo enim ita trãſit ad
Chriſtum, ut Chriſtianus appelleẽ & non ſit. Qui
Chriſtianus dicitur, Chriſtum ſe habere dominũ
profitetur. Et uere habet ſi ei in omnibus obſequa
tur & ſeruiat. Si quo minus: Chriſti ille non famu-
lus, ſed ſubſannator eſt & deriſor, qui eius ſe ſeruũ
dicit cui ſeruire diſſimulat. Huic ergo iudiciũ ge-
minum ſeruatur: & pro dei ſubſannatione quẽ ſi-
ne cauſa deũ appellauit, & pro qualitate peccati.

Quare peccatores deus ſuſferat, & non ilico puniat. Cap. II

Sed pleroſq; incredulos & imprudẽtes & perfi
dos miſericordia dei longa patientia peccare ſinit
intrepidos: ut ex hoc peccatorũ ſuorũ nõ arbitren
tur ultionẽ, quia non ſtatim uelit punire peccãtes.
C Miſeri & ingrati, ſuę ſalutis improuidi, quia etiam
deo imputant ꝙ eorũ differatur interitus: ignoran
tes dei prouidẽtia duplici ratione ſeruari, ut & hu
mano generi longa eius patiẽtia cõſulatur, & ne il
le iudicetur impatiẽs ſi illico uoluerit dãnare pec
cantes. Nam ſi tam patiens nõ eſſet, iam dudũ hu-
mani generis origo deſijſſet. Nec iuſtos de pecca-
toribus haberemus, ſi cõſeſtim deus uellet punire
qui peccant. Nonnullos enim ſcimus & legimus
qui antea, aut ignorantiæ cæcitate, aut cauſa perfi
diæ, aut adoleſcentiæ uanitate decepti, multiplici
& uario peccatorũ genere tenebãtur obnoxij: &
per ſuſtentãtis dei clementiã & patientiã poſtmo
dum conuerſi ab errore, maiora adhuc opera fece
D rũt iuſtitiæ ꝗ antea peccata cõmiſerant. Deus em̃
nõ donat peccata, ſed differt: nec perſeuerãtẽ pec-
catorem à morte liberat, ſed ut uel ſero conuertaẽ
& uiuat, patiẽter expectat. Sic beatus Petrus apo-
2. Pet. 3 ſtolus ait, Non tardat dominus promiſſionẽ, ſed
patienter expectat uel agit propter nos, nolẽs ali-
quos perire, ſed omnes ad pœnitentiã cõuerti. Ille
enim te quaſi benignus, pius & clemẽs, ilico idcir
co non percutit, ut tu quanta illius erga ſalutẽ tuã
pietas, quãta clementia ſit recognoſcas, qui te pec
catorem & impiũ expectare magis uult, & ſerua-
re cõuerſum ꝗ punire peccantẽ: ſicut per prophe
tam ipſe dominus loquitur, & quantũ uelit homi
ni miſericordiæ pietatiſq; largiri, proprię uocis be
Ezech. 18. 33 nignitate depromit, dicens, Et iniquus ſi cõuertat
ſe ab omnibus iniquitatib. ſuis quas fecerit, & cu-

ſtodiat mãdata mea & faciat iudicium & iuſtitiam
A in terra & miſericordiã: uita uiuet, & non morieẽ.
Omnia delicta eius non erũt in memoria. In iuſti-
tia ſua quam fecit uiuet. Et nunquid uolũtate uolo
mortem iniuſti, dicit Adonai dominus, ꝗ ut à uer-
tat ſe à uia ſua mala, et uiuere eum faciam? Et alibi,
Iniquitas impij nõ nocebit ei, in quacunq; die cõ-
uerterit ſe à ſua iniquitate: & iterũ, Conuertimini Hier. 3
filij cõuertentes, & ego ſanabo contritionem ue-
ſtrã. Ecce quomodo te deus, ut à peccatis tuis uel
ſero conuerſus ſaluus eſſe poſſis, & monet & pro-
uocat. Ecce qualiter morti obnoxiũ ut uiuat hor-
tatur, quàm leniter, ꝗ clementer inuitat, ut etiam
peccatoribus patris nõ neget pietatem, & adhuc
filios appellat, qui patrem deum peccando perdi-
derũt: ſicut & ipſe perdidiſſe peccatores filios alio
B in loco cum uoce flebili, & miſerabili quadam la-
mentatione teſtatur, dicens, Sine filijs factus ſum,
perdidi populũ meum propter peccata eorũ. Ex
hoc ergo cognoſce qualiter te deus diligat, quem
maluit uiuere ꝗ perire. Et tu eũ contemnis & de-
ſpicis, qui amplius ꝗ tuipſe te diligit, qui te mori
cupientẽ uult uiuere? Nolo, inquit dominus, mor
tem peccatorũ, ſed ut conuertantur & uiuant. Tu
ergo mori uoluiſti peccãdo, ille te uiuere uult cõ-
uertendo. O ſtulte, ò irreuerẽs & ingrate, qui nec
in hoc deo, qui tibi uult miſereri conſentis: qui te
magis uult ſua pietate ſaluare, ꝗ tuo perire pecca-
to. Nemo ergo ſibi ideo blãdiatur, nemo ſtulta

Quomodo de Dei miſericordia nimiũ præſumentes, plerũq; ſubito & occulte puniantur etiam in præſenti. Cap. III

& uana ſuſpicione decipiatur, nemo idcirco ſecu-
rus delinquat & liber, quia ſuper peccatores cõfe
C ſtim dei ira iudiciumq; non uenit, ut ex hoc opine
tur ſe impune peccaſſe, ꝙ nõ ilico puniaẽ: ſed hoc
magis differre deum ꝗ diſſimulare cognoſcat, &
iram dei peccatoribus quãuis ſeram ſubito & re-
pente uenturam, ſicut ſcriptum eſt: Ne dixeris pec
caui, & quid accidit mihi triſte: eſt enim altiſſimus
redditor patiens. Ne tardes conuerti ad dominũ,
neq; differas de die in diẽ, ſubito enim ueniet ira
eius. Quod in pleriſq; impletur, quibus ob nimia
peccata, & in præſenti dei ira ſuperuenit, & in fu-
turo ſeruatur. Sed hoc nemo intelligit, nemo co-
gnoſcit, nec quiſq; aduerſa ſuſtinẽs malis ſuis æſti-
mat irrogari, ſed quod pertulerit cõſuetudinis po
tius putat eſſe ꝗ criminis. Et idcirco deus in præ-
D ſenti non uidetur punire peccantes, quia cum pu-
nit non cognoſcitur. Multi ſunt enim quos nemo
intelligit, qui ob multitudinẽ peccatorũ iam ante
iudicij diem in præſenti etiam iudicantur. Aut di-
cat mihi quis ſi quẽ ſacrilegũ, ſanguinarium, rapa-
cem, falſarium, homicidam, furem, fraudulentum,
adulterũ, cæterorumq; criminũ reũ, uel in præſen-
ti tempore poterit uidere longæuum: Nos enim
plurimorũ habemus exẽpla, per quæ probare ſuf-
ficimus ſceleratos & impios peccatorum ſuorũ fi-
ne cõpleto, & hoc tẽpore iudicari, & præſentẽ eis
uitã negari non minus quàm futuram. Sed hoc fa-
cilius ille intelligere poteſt, qui per diuerſa tẽpo-
ra diuerſorum iudicum impie ſceleratecq; conuer-
ſantium ſpectauit interitum. Quorum quo pote-
ſtas ſublimior eſt, eo ad peccandũ maior audacia,

quæ totum ſibi licere credit quod poteſt. Et dum
alterius iudicium non timent qui alios iudicāt, ad
cadendum præcipites ſunt. Ita fit ut qui hominis
non timent in delinquendo iudiciū, deum ſentiāt
iudicem & ultorem. Ex quibus alij qui inſontē ani
marum ſanguinem frequenter effuderant, ita iram
dei iudiciumq; ſenſere: ut ipſi poſtmodum ſangui
nem fundere cogerentur ſuū, qui libenter funde-
bant alienum. Alij uero qui ſimilia cōmiſerant, ſic
dei indignatione proſtrati ſunt, ut inſepulti iace-
rent, & eſca feris & cœli uolucribus fierēt. Alij au
tem qui innumerabilium hominum multitudinē
iniuſte peremerāt, mēbratim particulatimúe con
ciſi ſunt, ut non minor conciſura fuerit membrorū
numero punitorū quos interimi fecerant. Et quo-
rum iudicio maritis iniuſte peremptis, multę effe-
ctæ uiduæ, multi orphani patribus occiſis dereli-
cti, quibus præter orbitatem mendicitas infereba
tur & nuditas: nam addebant impietati & crude-
litati quod deerat, ut eorum quos feciſſent occidi
ſpoliarent & liberos: nunc uero ipſorum cōiuges
uiduæ, & filij orphani alienis quotidie egent pani
bus. Nónne uidetur tibi iſtud teſtimonium in ipſis
Exod. 22 eſſe cōpletum cōminantis dei, dicentis, Viduā &
orphanos nō uexabitis, Quòd ſi uexabitis eos, &
uociferātes clamauerint ad me, exaudiam uociſe-
rationem eorū, & iraſcar animo, & percutiam uos
gladio, & erunt coniuges ueſtræ uiduæ, & filij ue-
ſtri orphani? O indignū nefas, ò ſceleſtiſſimū faci-
nus, ò nimia & non ferenda crudelitas, duo ſęuiſſi
ma & atrociſſima uno perpetrantur in tēpore, ho
micidium fit ut rapina ſuccedat. Occiduntᷣ mariti,
occiduntᷣ & patres, quo facilius uiduæ ſpolientᷣ &
orphani: & ita quiſq; in alterius morte cōgaudet,
quaſi non ſit & ipſe quandoq; moriturus. Merito
ergo deus huiuſmodi crudelitatibus & impietati-
bus cōmouetur. Meritò iudicium ſuū in quibuſdā
ante tēpus oſtendit. Merito talibus uita nec præ-
ſens nec futura conceditᷣ. Quorū ne nos nec ſcele
ratum nec impiū & in pręſenti dei iudiciū euadere
poſſe æſtimemus, admonemur exemplo. Sed hoc
magis ſentire nos cōuenit, tandiu unūquenq; dei
patientiam ſuſtinere, quamdiu nōdum peccatorū
ſuorū terminū fineq; cōpleuerit: quo cōſummato
eum ilico percuti, nec illi ullam ueniam iam reſer-
uari. Eſſe aūt certū peccatorū modum atq; men
ſurā, dei ipſius teſtimonio cōprobatur. Et q̃ unuſ-
quiſq; uel celerius uel tardius prout peccatorum
ſuorū modum expleuerit iudicetur, euidētiſſime
quidē demonſtratur, quādo de Sodomorū & Go
morræorū interitu ac incēdio, qui ſua iam peccata
cōpleuerant, ad Abraham deus loquitur, dicens,
Clamor Sodomorū & Gomorręorū cōpletus eſt,
& peccata eorū magna uehementer cōpleta ſunt.
De Amorræis uero quid dicit qui ſua nondū pec-
cata finierant, quos poſt multos annos q̃ ſupradi-
ctæ ciuitates crematæ ſunt, conſtat eſſe deletos?
Nondū ſunt expleta peccata Amorræorū uſq; ad-
huc. Quo exemplo manifeſtiſſime inſtruimur &
docemur, ſingulos ſecūdum peccatorum ſuorum
plenitudinem conſummari, & tādiu ut conuertan

Quòd deus certo numero peccatorum completo puniat hominē, exemplo probatur. Cap. IIII

tur ſuſtineri, quādiu cumulum ſuorum non habue
A rint delictorū conſummatum. Nemo, inquam, ſe
fallat, nemo ſe decipiat: malos nō amat deus, pec-
catores non amat, iniuſtos nō amat, rapaces, cru-
deles & impios nō amat. Sed amat iuſtos, bonos,
pios, humiles, innocentes & mites, ſicut ſcriptum
eſt, Quoniā non uolens deus iniquitatē tu es. Nō *Pſal. 5*
habitabit iuxta te malignus, neq; permanebūt in-
iuſti ante oculos tuos. Odiſti, ait Dauid, omēs qui
operātur iniquitatem, perdes omnes qui loquun-
tor mendacium. Sed dicet aliquis, Quid eſt q̃
uidemus bonos etiam perire cum malis? Illi non
pereunt, ſed euadunt: qui de malorum conſortio
& perſecutionibus liberantur, & ad requiē tranſ-
feruntur. Illi & planè moriuntur & pereunt, quos
de hoc mundo recedentes maioris adhuc iudicij
B ſupplicium expectat & pœna. Vocantᷣ enim ante
tēpus boni, ne diutius uexētur à noxijs, mali uero
& impij tolluntᷣ, ne bonos diutius perſequātur. Iu
ſti de preſſuris, tribulationibus & anguſtijs uocan
tur ad requiem: iniqui uero de luxurijs, opibus &
delicijs rapiuntur ad pœnam. Illi uadunt ut iudi-
cent, iſti ut iudicentur. Illi ut uindicentur, iſti ut in
eos uindicta celebretur, ut ſcriptum eſt: Iuſtus aūt *Sap. 4*
ſi morte præoccupatus fuerit, in rę frigerio erit: &
iterum, Viuens inter peccatores translatus eſt: &,
iterum, Placita enim erat deo anima eius, & ideo
properauit de medio iniquitatis eripere eum: &
iterum, Cum impij eunt ad mortem, illi autē ſunt *Sap. 3*
C in pace. Vides ergo hanc ſolutionem corporis iu-
ſtis & dei electis requiem eſſe, non pœnam: & cū
diſſoluuntur liberari eos potius quàm perire. Et
idcirco ipſam ſolutionem qui fideles ſunt, non ti-
ment nec uerentur, ſed uenire magis deſiderāt &
exoptant: per quam requiem intelligunt exhibe-
ri, non pœnam. Iniqui uero & impij & ſuorum ſce
lerum cōſcij, eam merito naturali prouidētia per-
timeſcunt, per quā ſe non neſciunt iudicari. Qua-
propter hac ratione reddita & accepta, non opor
tet nos omnino peccare: præſertim cum non igno
remus peccatoribus iudicium, & in præſenti eſſe,
& in futuro ſeruari. Nec in hoc nobis q̃ nomi-
ne tantū Chriſtiani dicimur, blandiamur: ſed pro-
pter hoc etiam iudicandos nos credamus, ſi nobis
nomen fruſtra uēdicemus alienum. Aut ſi aliquis
D tam incredulus eſt, tam infelix, tam pertinax, tam
obſtinatus, tam audax, ut quæ quandoq; uentura
eſt, dei iudicis iram indignationemq; nō metuat,
uel ſaltem humanam cōſuetudinem erubeſcat: &
uideat q̃ brutus q̃ inſipiens ille, quàm ſtultus ab
ipſis etiā gentibus iudicetur, cuius tanta eſt uani-
tas tantaq; demētia, ut ſibi adipiſcatᷣ alienum no-
men. Quis enim tam uanus & miſer eſt, qui aduo-
catum ſe cū literas neſciat audeat profiteri? Quis
tam inſanus & excors, ut ſe profiteatur militē qui
neſciat arma geſtare? Nemo enim quodcunq; no
men ſine cauſa ſortitᷣ. Sutor ut dicatur, neceſſe eſt
ut calciamenta cōficiat: ut uocetur quis faber aut
artifex, artis peritia facit: ut negocians nuncupe-
tūr quis, carius quod uilius emerat diſtrahit. Hu-
iuſmodi exēplis cognoſcimus nullū ſine actu no-
men

De bonorum & malorum differenti punitione. Cap. V

De uecordia eorum qui uirtutibus carentes, Chriſtiani nominis ſibi honorem arrogant. VI

men,ſed omne nomẽ ab actu. Tu ergo quomodo Chriſtianus diceris,in quo Chriſtiani actus nõ ap- A parent? Chriſtianus iuſtitiæ, bonitatis, integritatis,patientiæ,caſtitatis,prudentiæ,humilitatis, humanitatis,innocẽtiæ,pietatis eſt nomẽ: & tu illud tibi quomodo defendis & uendicas,cui de tã plurimis rebus nec pauca ſubſiſtunt? Chriſtianus ille eſt qui non nomine tantũ, ſed & opere eſt, qui in omnibus Chriſtum imitatur & ſequitur, qui ſanctus,innocens,incõtaminatus,intactus eſt: cuius in pectore malitia non habet locũ,cuius in pectore ſola pietas conſiſtit & bonitas,qui neminẽ nouit lædere & nocere,ſed omnibus opẽ ferre. Chriſtianus ille eſt qui exemplo Chriſti nec inimicos nouit odire, ſed magis aduerſantibus ſibi benefacere, & pro perſecutoribus ſuis & hoſtibus exorare. B Nã qui aliquẽ lædere aut nocere paratus eſt, ille mentiť ſe eſſe Chriſtianum. Chriſtianus eſt qui poteſt iuſta uoce dicere, Nemini hominũ nocui, iuſte uixi cũ omnibus.

Quòd deus præcepti ſui ſeruatione placetur, transgreſsione offendatur. Cap. VII

Sed ne me ex ſenſu proprio loqui quis arbitretur aut credat, aut eũ putet ſe facile debere contẽnere, qui ſua potius uoluntate ꝗ legis authoritate loquatur, iam nunc ipſius legis cuius præceptis nobis uitæ aditus aperiť, tam ueteris ꝗ nouæ incipiam exẽpla proferre, & oſtendere quid deus ab initio ſtatim mũdi humano generi obſeruare præceperit, in quo ſemper placatus fuerit uel offenſus. Lego enim poſt Adã qui à deo primus formatus eſt, de cuius cauſa nũc dicẽdum nõ eſt, in exordio mũdi Cain & Abel fratres fuiſſe germanos: è quibus unus deo placuit, eo ꝙ iuſtus C eſſet & innocẽs, alter uero quia iniuſtus & nocẽs, deo placere non potuit. Deinde interueniẽte tempore, Enoch ſatis iuſtum fuiſſe ſcriptura deſignat. Cui tantũ iuſtitia cõtulit, ut nec præſentẽ mortem ſciret, ſed & ad immortalitatẽ de medio omnium mortaliũ ſingulariter raperetur. Cuius mõſtratur exẽplo, unum deo iuſtum plurimis peccatoribus chariorẽ. Noe quoq; & ille iuſtus, cui iuſtitiæ meritũ quid præſtiterit nouimus: ut ipſi cum ſuis uita daretur, per diluuium toto mundo dãnato. Abraham quid per fidei merita & iuſtitiæ cõſecutus ſit ſcriptura teſtať: ut illo in tẽpore ſolus amicus dei eſſet in terris, qui ſolus fuerat iuſtus inuẽtus. Loth uero ut pereuntibus cunctis de Sodomitarũ liberaretur incẽdio, quid aliud ꝗ iuſtitiæ meritũ fuit? D Longum eſt nos ire per ſingulos, & omnium merita recenſere.

Quare deus populum Iudaicum in Aegyptum induxerit, & tantum affligi permiſerit. VIII

Populũ Iudaicum quem ad ſe deus primũ de ſemine Abrahæ præ cæteris gentibus pertinere optauit: quomodo erudierit, quid eũ ut ſibi placeret facere, quid obſeruare præceperit, ſcire nos cõuenit. Primo in loco ꝙ derelicta regione in qua ſemper habitare optauerat patriaq; deſerta, in alienam prouinciã, hoc eſt, in Ægyptũ migrare fecit: non ſine cauſa, nec ſine dei prouidẽtia factũ eſſe reor. Sed hãc fuiſſe puto rationem, quia deus populum ſuum quẽ elegerat, præceptis miſericordiæ, pietatis, iuſtitiæ, cæteriſq; bonis operibus cupiens erudire, uoluit eũ in externa patria pro tempore peregrinum eſſe & captiuũ, ut captiuitatis & peregrinationis miſeriã diſceret & labores: quo facilius poſtmodũ miſereri peregrinantibus & laborantibus noſceret, ſi ipſe ante peregrinationis A miſerias didiciſſet. Nemo eñ tam libẽter peregrino & aduenæ miſereť, ꝗ qui peregrinationis exitus nouit. Nemo libẽtius hoſpitem ſine tecto, ſuo introducit hoſpitio: niſi qui ante indiguerit alieno. Nemo ita eſurientem cibat, nemo ſic ſitientem potat: niſi qui ſitim eſuriẽq; perpeſſus eſt. Nemo tam facile nudum ſuis operit ueſtimentis, ꝗ qui nuditatis & frigoris nouit iniuriam. Nemo ſic tribulato & miſero & laborãti ſuccurrit, quàm qui tribulationum & miſeriarũ caſus expertus eſt & laborum. Merito ergo Deus miſericordiæ & pietatis magiſter, qui legem poſtmodũ erat æditurus, per quam populo ſuo miſericordiæ & pietatis omniumq; bonorũ operum præcepta erat traditurus; B uoluit eũ prius omnes paſſiones, preſſuras & tribulatiões & anguſtias in terra perpeti aliena: quo facilius poſtea poſſet talia patientibus miſereri, & ſuis obtemperare mãdatis. Vt putas eũ bonũ fuiſſe agricolam, qui priuſquã ſemen mittat, diu terrã aratris & raſtris domat, ne quod illi traditurus eſt ſemen pereat: ita & deus populum ſuum diu ante macerat & domat, ꝗ ei ſalutariũ mandatorum ſemen impartiat. Deniq; ut ob hanc cauſam hæc eũ pertuliſſe euidẽtius clareat, ipſius domini intueamur mãdata, dicentis: Aduenã non uexabitis nec *Exod. 22* tribulabitis, fuiſtis etenim & uos aduenæ in terra Ægypti: & iterũ legimus: Deus magnus, qui non *Deut. 10* accipit perſonam nec munera, faciẽs iudiciũ proſelytis, orphano & uiduę date panem & ueſtimen- C tum, diligite proſelytum, quia & ipſi fuiſtis in terra Ægypti peregrini. Et alibi dicit, Si autẽ meſſus *Deut. 24* fueris meſſem in agro tuo, & obliuiſceris manipulum, non reuertaris accipere illũ: proſelyto & orphano & uiduæ erit, ut benedicat te dominus in operib. manuũ tuarum, & memor eris quia famulus eras in terra Ægypti, ideo præcipio tibi uerbũ hoc. Vnde facile uidetur atq; dignoſcitur eum populũ ob hãc cauſam cunctis afflictum fuiſſe miſerijs, ut miſereri alteri ſuo doceret exẽplo: ſicut ſcriptũ eſt: Docuiſti enim populũ tuum per talia ope- *Sap. 12* ra, quoniã oportet iuſtos eſſe & humanos. Qualẽ populum ſuum eſſe uelit, late ut arbitror, patet: & quibus poſſit operibus promereri, plurimis ꝓbatur exemplis. Sed ne ad manifeſtandã eius uolũtatem D parũ uideať eſſe quod diximus, legis & prophetarũ præcepta iungamus: & quid deo placeat ſemperq; placuerit, & quid crebrius fieri & obſeruari præceperit, tam ueteris ꝗ nouæ legis teſtimonijs cõprobemus. Diliges dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente *Deut. 6* tua, & ex totis uirib. tuis: & diliges proximum tuũ ſicut teipſum. Legis & prophetarũ præcipuũ hoc mãdatum eſſe, domini & Saluatoris noſtri teſtimonio cõprobatur, dicẽtis, In his duobus mandatis uniuerſa lex pendet & prophetæ. *Matt. 22* Quod reſcindi nõ poteſt, nec mutari, in duobus iſtis mandatis omne tã legis ꝗ prophetarum cõſtare præceptum, & illum legẽ impleſſe qui hæc potuerit implere. Nihil eñ a te aliud in lege ueteri quæritur,

quàm ut deum & proximū diligas. Et uere ille le-
gis & cōſummator & factor eſt, qui nec in deum,
Quid ſit deū diligere. nec in proximum peccat. Sed quid deum, quid
proximū ſit diligere, præterire minime ac diſſimu
Cap. IX lare conuenit. Deum diligit, qui ſuis in omnibus
mādatis obtemperat. Deum diligit, qui leges eius
& præcepta cuſtodit. Deum diligit, qui ut ille ſan
Leuit. 19 ctus eſt, & ipſe ſe ſanctificat: ſicut ſcriptū eſt, San-
cti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum dominus
deus ueſter. Deū diligit, qui & illud prophetæ di-
Pſal. 96 centis implet eloquiū, Qui diligitis dominū, odi-
te malū. Deum diligit, qui non alia ꝙ cœleſtia co-
gitat & diuina. Deus eñ non niſi ſanctitatis, iuſti-
tiæ, & pietatis amator eſt. Et ille deum diligit, qui
non aliud quàm quod Deus amare uidet̃ operat̃.
Quid ſit enim deū diligere, domini ſaluatoris do-
Ioan. 14 ctrina declarat, dicētis: Qui audit uerba mea & fa
cit ea, hic eſt qui diligit me. Si ergo ille deū diligit,
qui quicquid deus præcipit facit: qui non facit, il-
le nō diligit: omnis uero qui nō diligit, odit. Vnde
clarum atq; manifeſtū eſt, ab eis deū odiri, qui ſua
mandata non ſeruant: de quibus per prophetā di-
Pſal. 138 xiſſe puto, Nonne qui oderūt te domine, oderam
illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebā? Perfecto
odio oderā illos, inimici facti ſunt mihi. Odit pro-
pheta iuſtus peccatores & adulteros & iniuſtos,
& dei mandata ſpernētes: ſicut ipſe Propheta alio
Pſal. 118 in loco dicit, Vidi præuaricantes & tabeſcebā: &
iterum, Iniquos odio habui, & legē tuā dilexi. Vi-
de ergo quàm iuſti, quàm integri eſſe debeamus
& ſancti: quibus poſtquā male cōuerſari nō licet,
ſed nec male conuerſantes agnoſcere. Hoc etiam
beatus Apoſtolus euidenter oſtendit, quia nec pa
1 Cor. 5 nes cū peccatorib. frangi præcepit, dicens, Si quis
frater cognominat̃ inter uos, & eſt fornicator, aut
auarus, aut idolis ſeruiēs, aut maledicus, aut ebrio
ſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere
quidem. Sanctum eſſe populū ſuū deus uoluit, &
ab omni contagione iniuſtitiæ & iniquitatis alie-
num: talē eum eſſe uoluit, tā iuſtū, tam purum, tam
immaculatū, tam ſimplicē, ut nihil quod in eo gen
tes redarguerent inuenirent, ſed quod admiraren
Pſal. 32 tur, & dicerēt: Beata gens cuius eſt dominus deus
eius, populus quē elegit in hæreditatē ſibi. Tales
conuenit eſſe dei cultores & ſeruos, māſuetos, gra
ues, prudentes, pios, irreprehenſibiles, immacula-
tos, ut quiſquis uiderit eos ſtupeat & admiret̃, &
dicat, Hi homines ſunt dij, quorum talis eſt cōuer
ſatio. Ita ſe homo Dei exhibere debet & agere, ut
nemo ſit qui eum uidere non uelit, qui eum nō au
dire deſideret: nemo eū cū uiderit nō dei eſſe filiū
credat, ut uere in eo propheticū illud impleatur:
Fauces plenæ dulcedinis, & totus deſiderabilis.
Nam ſi ſe talem exhibeat Chriſtianus, ſi ſe talē ex-
hibeat dei ſeruus, ut ijs qui dæmonijs idoliſq; de-
ſeruiūt cōuerſando fiat æqualis: incipiet deus per
illum blaſphemari, & dici, O Chriſtianū, ò dei ſer-
uū, cuius tam nequā conuerſatio eſt: cuius tā mali
actus, tā turpia opera: cuius uita tā impia, tam ſce-
leſta, tam luxurioſa, tam ſordida, & erit illius pro-
Eſa. 52 phetiæ reus, Nomē enim dei per uos blaſphemat̃

inter gentes. Sed uæ illis per quos nomen domini
A fuerit blaſphematū. Deus enim à nobis nihil ma-
gis deſiderat & requirit, ꝙ ut per actus noſtros no
men ſuum magnificetur ab omnibus: ſicut ſcriptū
eſt: Sacrificiū laudis honorificauit me. Hoc eſt ſa- *Pſal. 49*
crificiū quod deus ſuper omnes hoſtias quærit &
diligit, ut per iuſtitiæ noſtrę opera nomē ſuū ubiq;
laudetur, & deus uerus eſſe ſeruorū ſuorū actu &
opere cōprobet̃. Illi uero deū diligūt, qui nō aliud
ꝙ unde nomen dei glorificetur exercent. Quo- *De proximi*
modo deus diligi debeat, ut potuimus breuiter di *dilectione &*
ximus: nunc uero quid ſit proximum tanquam ſe- *Chriſtiano-*
ipſum diligere, ut poſſumus explicemus, quāquā *rum uita.*
ipſius cauſæ expoſitio alio loco breuiter diſſerat̃, *Cap. X*
cum dicitur, Quod tibi non uis fieri, alteri ne fece- *Tob. 4*
ris: dominus quoq; & ſaluator noſter inquit, Om- *Matt. 7*
B nia quæ uultis ut faciāt uobis homines, ita & uos
facite illis ſimiliter. Nemo eſt enim qui ſibi malū
optet ab aliquo fieri. Ille ergo proximum ſuū tan-
quam ſeipſum diligit, qui ei non mali aliquid facit
quod nec ſibi uult fieri, ſed ſi quid boni prout ipſe
ab omnibus recipere optat & cōſequi, libēter im-
pertitur: quia non ſolū hoc à Chriſtiano quæritur,
ut malo careat, ſed ut exerceat bonū: qui etiā ſi nec
quid mali nec boni fecerit, tamen ad æternæ uitæ
præmiū non admittitur, ſed gehēnę ignibus man-
cipatur: ſicut in euāgelio dominū dixiſſe legimus
de ijs qui mali faciunt nihil, nec boni tamē aliquid
operantur, Diſcedite à me maledicti in ignē æter- *Matt. 25*
C num, quē præparauit pater meus diabolo & ange
lis eius, Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare,
Sitiui, & non dediſtis mihi bibere, Hoſpes fui, &
nō ſuſcepiſtis me, Nudus, & nō ueſtiſtis me. Infir-
mus & nō uiſitaſtis me, In carcere, & non ueniſtis
ad me. Non quia malū geſſerūt, ſed quia bonū nō
fecerunt condemnant̃. Ex hoc eñ quiſq; prudens
& ſapiēs recognoſcat, quam ſpem illi habere poſ-
ſunt qui uerſant̃ in malis: quādo etiā illis uita nega
tur qui mali nihil fecerunt, niſi quis nō aliquid geſ
ſerūt boni. Neq; enim deus hoc tantū quærit à no-
bis ut mali non ſimus, ſed ut efficiamur boni. Ex
malis enim operibus uocantur mali, ita ecōtrario
ex bonis appellantur boni. Et duo ſunt quibus bō
ni ſeruire uidentur & mali: bonus deus, cui omnes
bene conuerſantes deſeruiunt: diabolus autē ma-
D lus, cuius quiſq; qui male operat̃ famulus eſt. Nō
enim à nobis hoc ſolū poſcit̃, ut nō uiuendo male
ſerui eſſe diaboli deſinamus, ſed etiā ut uiuēdo be
ne, deo ſeruire uideamur. Nam quiſq; qui nec ma
lum uidet̃ operari nec bonū, cuius ſeruus uideat̃
eſſe ignoro. Et quomodo à deo uitam poterit ſpe-
rare perpetuā, quā bene faciēdo non meruit? Ne-
mo ſe, inquā, ſenſu proprio decipiat & illudat: Ne
mo ſe uana exiſtimatiōe ſeducat. Quiſquis bonus
nō fuerit, uitā non habet. Quiſquis iuſtitiæ & mi-
ſericordiæ opera non fecerit, non poteſt regnare
cū Chriſto. Quiſquis nō fuerit humanus, pius, ho-
ſpitalis, benignus, clemēs, gehēnæ nō euadet incē
dium. Deus malos nō amat, nō diligit peccatores.
Quiſquis malū fecerit, inimicus eſt dei. Quiſquis
ſine dolo nō fuerit, partem nō poteſt habere cum

Chriſto

Chriſto. Nihil enim amplius eſt Chriſtiano quæ-
rendum, nihil deſiderãdum magis, nihilq́; totis ui A
ribus enitendum, quàm ut malitiam ſuo excludat
ex corde, quàm ut nequitiã intra pectoris ſui con-
ſcientiã non admittat, quàm ut bonitatem teneat,
iuſtitiam ſeruet, puritatem mentis cuſtodiat. Eſto
igitur innocens, ſi uis cũ deo uiuere. Eſto ſimplex
ſi uis regnare cum Chriſto. Quid tibi prodeſt ma-
litia quæ in mortẽ trahit, quid nequitia quæ prohi
bet regnare cum Chriſto, quæ ſe habentem exter
Eccl.6 minat, ſicut ſcriptum eſt, Anima enim nequã diſ-
perdet eũ qui ſe habet? Si uiuere uis, audi prophe-
tam quid loquitur: ſi regnum Chriſti diligis, audi
Pſal.33 quomodo illud merearis adipiſci. Quis eſt homo,
inquit, qui uult uitam, & cupit uidere dies bonos?
Cohibe linguã tuã à malo, & labia tua ne loquanẽ
dolum. Diuerte à malo & fac bonum, inquire pa- B
cem & perſequere eam. Huiuſmodi homines de-
us honorat & diligit, qui malũ neſciũt, qui mẽtiri
nõ norunt, quorum labia dolũ nõ loquunẽ in qui-
bus nõ niſi bonitas eſſe uideẽ & puritas. Innocen-
tia eſt quæ nos cõmendat deo: ſimplicitas eſt quæ
nos regnare facit cum Chriſto. Quòd deus nõ ni-
ſi innocentes diligat, & ſibi uelit eſſe coniunctos,
teſtimonijs plurimis declarañ, ſicut in Pſalmo ſcri
Pſal.24 ptum eſt, Innocentes & recti adhæſerunt mihi: &
Pſal.36 alibi dicitur, Cuſtodi innocẽtiã, & uide æquitatẽ,
quoniã ſunt reliquiç homini pacifico. Quantũ in-
nocentia homini præſtet & cõferat etiã ſi ſero ſer-
uetur, prophetç Dauid teſtimonio comprobatur:
qui cum grauiter ante peccaſſet, poſtea ſe iudicari C
nõ timuit, ex quo innocẽtiã noſſe cœpit: ſicut ipſe
Pſal.25 dixit, Iudica me deus, quoniam ego in innocentia
mea ingreſſus ſum. Sciebat ergo ſibi iam non me-
tuendum iudiciũ eſſe, quia innocentiã uel ſero co
Pſal.40 gnouerat. Et in alio loco dicit: Me aũt propter in-
nocentiã ſuſcepiſti. Suſcepit poſtmodum propter
innocentiã illum deus, quem propter malitiã ante
repulerat. Innocẽtes non cõſundi corã deo poſſe
manifeſtũ eſt, cum dicitur, Quanto tempore inno
centes cuſtodiũt iuſtitiã, non confundentur. Nihil
enĩ deo dignius, nihil charius eſſe poteſt q̃ ut in-
nocẽtia tota obſeruatione teneatur. Licet quis in
alijs operibus deuotus appareat, ſi illam nõ habue
rit, ſibi fruſtra blanditur de ſua deuotione. Si illam
Iudæis etiam ſub ueteri lege degẽtibus, quoniam D
adhuc illis inimicũ licebat odire, obſeruare præce
ptum eſt: quid te nunc agere cõuenit Chriſtiane,
qui inimicũ tuũ iuberis amare? Quando enim in-
nocens non eris, uel cui poteris eſſe malus, cui ini-
micis præciperis eſſe bonus? Sed tu forſitan & ꝓ-
ximũ odis, cui nec extraneũ odiſſe cõcediẽ: & fra-
trem perſequeris, cui prçcipitur amare inimicũ: &
Chriſtianum te eſſe credis, qui nec Noui nec Ve-
teris teſtamẽti præcepta cuſtodis? Sed ne ſine cau
ſa te Chriſtianum æſtimes, & de ſolo tibi nomine
blandiaris, qualẽ te eſſe oporteat, Apoſtolum au-
Epheſ.4 di dicentem, Qui furabatur, iam non furetur: ma-
gis autem laboret operãdo manibus ſuis quod bo
num eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatẽ patien
ti. Omnis ſermo malus de ore ueſtro nõ procedat:

ſed ſi quis bonus ad ædificationẽ fidei, ut det gra-
tiam audientibus. Et nolite contriſtare ſpiritũſan-
ctum dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis.
Omnis amaritudo & ira & indignatio & clamor
& blaſphemia auferatur à uobis, cum omni mali-
tia: Eſtote autem benigni inuicem & miſericor-
des: donãres inuicem, ſicut in Chriſto deus dona-
uit uobis. Eſtote autẽ imitatores dei ſicut filij cha-
riſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus
dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis obla
tionem & hoſtiam deo in odorẽ ſuauitatis. Impu-
dicitia autem & omnis immũditia & auaritia nec
nominetur inter uos, ſicut decet ſanctos: aut tur-
pitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, quç ad rem
non pertinet, ſed magis gratiarũ actio. Hoc etiam
ſcitote, ꝙ omnis impudicus aut immundus, aut a-
uarus quod eſt idolorum ſeruitus, non hæres erit
in regno Chriſti & dei. Ille ſe merito Chriſtianum
iudicet, qui hçc præcepta cuſtodit, qui ſanctus, hu
milis & pudicus & iuſtus eſt, qui in miſericordiæ
& iuſtitiæ operibus conuerſatur. Num tu illum Cap.XI
Chriſtianum putas, in quo nullus Chriſtianitatis
actus eſt, in quo nulla conuerſatio iuſtitiæ eſt, ſed
nequitiæ, impietatis & ſceleris? An illum Chriſtiã
num putas, qui opprimit miſerum, qui pauperem
grauat, qui res alienas concupiſcit, qui ſe ut diuitẽ
faciat plures efficit indigentes, qui lucris gaudet
iniuſtis, qui de alienis lachrymis cibum capit, qui
miſerorũ ditatur interitu, cuius os aſſidue uiolatuẽ
mendacio, cuius labia non niſi indigna & obſcœ-
na & ſceleſta loquuntur & turpia, cui cum iubea- C
tur diſtribuere ſua, inuadit & aliena? Et talis ad ec
cleſiam audenter accedit, & temere & importune
expandit in cœlum impias manus, illicito raptu
& innocentum cruore uiolatas: & ore illo pollu-
to atq́; ſacrilego, quo fuerat pauloante aut falſa lo
cutus aut turpia, preces ad deũ, quaſi ſibi nihil cõ-
ſcius mali, fundit. Quid agis impudens & miſer?
Quid te maiorũ peccatorum onere grauas? Quid
deo præter contemptum iniurias irrogas? Quid
ad prouocandam celerius eius iram, in teſtimo-
nium pœnæ tuæ ſceleratus ad deum porrigis ma-
nus: ad quas ille non reſpicit qui nõ niſi ſanctas &
immaculatas ſibi manus iuſſit offerri? Quid ore il
lo deum rogas, quo pauloante locutus es male: cu
ius quamuis multiplicẽtur preces, abominatur ſi- D
cut ſcriptũ eſt, Cum extenderitis manus ueſtras a- Eſa.1
uertam faciẽm meã à uobis, & ſi multiplicaueritis
preces, non exaudiã, manus enim ueſtrç ſanguine
plenæ ſunt. Lauamini, mũdi eſtote, auferte nequi-
tias ab animis ueſtris. Bene ergo ille ſibi conſcius
eſſe debet & certus, & ſuæ innocẽtiæ fidus, qui ad
deum manus extendit & porrigit innoxias, cũ A-
poſtolus dicit, Volo autẽ uiros orare in omni lo- 1.Tim.2
co, leuãtes manus ſanctas. Ille enim merito ad deũ
extollit manus: ille preces bonæ conſcientiæ fun-
dit, qui poteſt dicere, Tu noſti domine, q̃ ſanctæ,
q̃ innocentes, q̃ puræ ſunt ab omni fraude & iniu
ria & rapina quas ad te expando manus, quàm im
maculata labia & ab omni mendacio libera, qui-
bus tibi ut mihi miſerearis, preces fundo. Talis enĩ

cito meretur audiri, & anteq̃ penitus preces ſur-
dat,poteſt impetrare quod poſtulat. Scio eñ eſſe
quos ita nequitiæ & auaritiæ profunda caligo cę-
cauit,ut cũ illis proſpere ceſſerit ꝙ aut pauperem
per potentiã uinxerint,aut innocentẽ teſtimonijs
falſis obruerint , aut furtum fecerint,aut rapinam:
deo gratias agãt,quo opitulãte talia ſe perpetraſ-
ſe credunt,& tam iniquũ deum iudicent, ut putẽt
Cap.XII eum ſcelerum ſuorum fuiſſe participem. Stulti
& miſeri uſq; adeo ſuis iniquitatibus obcæcati , ut
non intelligant deo nõ poſſe placere quod prohi-
bet:& quaſi unũ crimen ſatis nõ ſit,niſi adhuc ma-
le ſentiẽdo de deo adijciatur & aliud . Alij uero in
hoc ſe iuſtificari æſtimant,quòd de ſubſtãtia pau-
perum exiguã eleemoſynã faciant:& de eo quod
plurimis abſtulerunt,uni quiddam minimum lar-
giuntur.Cibatur unus unde plures eſuriunt, & de
multorum ſpolijs uix pauci teguntur. Non talem
eleemoſynam deus quærit , nec uult pietatem uni
de alterius crudelitate præſtari. Melius eſt enim te
nõ facere eleemoſynam,quàm unde paucos tegis
inde plurimos denudare:& ut unum ueſtias, plu-
rimos ſpoliare ueſtitos . Illã eleemoſynã deus cõ-
probat quæ de iuſtis laborib.miniſtrat̃ , ſicut ſcri-
Prou.3 ptũ eſt:Honora deũ de tuis iuſtis laboribus,& de-
liba ei de tuæ iuſtitiæ fructibus.Nam illã abomina
tur eleemoſynã & reprobat,quę de lachrymis prę
ſtatur alienis. Quid enim prodeſt ſi te benedicat
unus unde plures maledicunt? Vel quid cõfert ti-
bi eleemoſyna quæ de ſubſtantia præſtatur alteri-
us? Reuera timendum non eſt quòd deus non ha-
beat unde pauperes ſuos paſcat,niſi tu aliena diri-
Cap.XIII pias. Alios aũt noui quos ira inſipientiæ & im-
prudentiæ tenebroſa caligo & ignorantia fallit &
decipit,ut fidem quam ſe habere ſimulant,ſine iu-
ſtitiæ operibus apud deum ſibi cenſeant profutu-
ram:& hoc erroris genere decepti , ſine metu cri-
mina nefanda cõmittunt,dum credũt Deum non
criminum,ſed perfidiæ tantum ultorem.Et huiuſ-
modi non ſolum ſeipſos periſſe contenti ſunt, ſed
etiam alios in quibus nullum diuinæ ſciẽtiæ lumẽ
eſt, ſuis nitũtur laqueis implicare.Et impletur in il
Matt.15 lis Saluatoris noſtri ſentẽtia dicentis,Cæcus ſi cæ-
co ducatum præſtet , ambo in foueam cadunt.Nã
ſi nullum crimẽ ſed ſola perfidia condẽnatur:ergo
ſecuri peccamus & liberi,& ſine cauſa dedit deus
mãdata iuſtitiæ , ſi ſola ſine iuſtitiæ operibus fides
prodeſt. Vnde hic tam impius,tam ſceleſtus, tam
perfidus ignorãtiæ error obrepſerit, ſcire nõ poſ-
ſumus : niſi forte ex illis qui hoc exemplo in lege
ueteri populum ſeducebant,& ſecum ſimul æter-
næ morti perpetuo tradebant interitui,de quibus
Hier.23 ſcriptum eſt:Nolite audire ſermones prophetarũ
qui prophetant uobis, quoniã uani ſunt ipſi,& ui-
ſiones à corde ſuo loquuntur, & non ab ore domi
ni.Dicunt enim his qui repulerunt uerba domini,
Pax erit uobis,& omnibus qui uadunt in uolunta
tibus ſuis. Omni qui uadit in errore cordis ſui di-
cunt,non uenient ſuper te mala. Multa quidẽ no-
bis,imò totius legis teſtimonia aderant, quibus tã
perniciosum deſtruere errorẽ ac ſepelire potera-

mus,ſed ne legentem diutius fatigemus,ſufficiant
A pauca de pluribus, Reſpondeat ille mihi cuius ta-
lis eſt ſenſus,Adam à deo factus eſt homo primus
ſtatim in principio mũdi,perfidiæ an peccati cau-
ſa damnatus eſt? In quo nihil fuiſſe incredulitatis
inuenio præter ſolam inobedientiam,cuius cauſa
ille damnatus eſt,& omnes ſuo damnantur exem-
plo.Cain quoq; non perfidiæ cauſa , ſed quia fra-
trem interemerat condemnatus eſt . Quid plura?
uniuerſus hic mũdus ut diluuio interiret, nõ perfi
diæ cauſa lego factũ fuiſſe, ſed criminũ . Sodoma
& Gomorra ut repentino cremarentur incendio,
nullã cauſam incredulitatis inuenio, niſi peccato-
rum & ſcelerum:quod ſcriptura euidẽter demon-
ſtrat & dicit, Homines Sodomitæ mali & pecca- Gen.13
B tores erant in cõſpectu dei ualde. Populus ille Iu-
daicus ut tã frequenter interire uideret̃ & corripi,
nónne peccatorũ cauſa præſtabat? Sed dicet ali-
quis, Veteris legis teſtimonia tantũ non accipio,
niſi mihi & Noui teſtamẽti exẽpla protuleris. Ac-
cipe Saphirã & Ananiã , quos apoſtolica ſentẽtia
non perfidiæ crimine,ſed furti & mendacij cauſa
damnauit. Forſitan dicturus es mihi: Quid enim?
Apoſtolus dicit, Arbitramur eñ iuſtificari homi- Rom.3
nem per fidẽ ſine operibus legis. Ipſum qui hoc di
xit,lego hominẽ abſentem etiã cõdemnaſſe , quia
uxorẽ patris acceperit . Intelligenda eſt ſcriptura,
quæ ſcientibus cõuenire uidet̃ in omnibus, & nõ
niſi ſolis à quibus minime intelligitur diſcrepare.
C Iuſtificari hominem, inquit Apoſtolus, per fidem, Iac.2
ſine operibus legis dicit:ſed nõ ſine illis operibus,
de quibus alterũ Apoſtolũ audio dicẽtem , Fides
ſine operibus mortua eſt. Paulus enim apoſtolus
de operibus legis locutus eſt , hoc eſt de circũci-
ſiõe carnali,& neomenia,& ſabbato,& huiuſmo-
di cæteris , quæ lex fieri ante præceperat : & iam
Chriſti tẽpore nõ erant neceſſaria. Iſte uero Iaco-
bus de operibus iuſtitiæ loquit̃ , quæ qui non fece
rit uere mortuus eſt , quãuis ſe ſimulet eſſe fidelẽ.
Sed dicet aliquis illud Apoſtoli , dicentis , Corde Rom.10
credit̃ ad iuſtitiã,ore aũt fit cõfeſſio ad ſalutẽ. Stul-
te,hoc baptiſmi implet̃ in tẽpore: quo ut baptizet̃
quis, ſola cõfeſſio deſiderat̃ & fides. Nã quid tibi
ipſius baptiſmi lauacrũ prodeſt, ſi ſola ſine iuſtitia
fides quærit̃? Baptiſmo enim peccata ablui fides
D omniũ tenet. Si deinceps peccandũ eſt, quid ab-
luiſſe prodeſt? Audi quid dicat dñs homini ſemel
ſanato. Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne ti Ioan.5
bi quid deterius eueniat. Hoc et beatus Petrus A-
poſtolus maniſeſtiſſime docet, ei deterius aliquid
qui poſt agnitam uiam iuſtitiæ peccauerit eueni- 2 Pet.2
re , cũ dicit, Si enim refugientes coinquinationes
mũdi, in cognitione domini noſtri ſaluatoris Ieſu
Chriſti,his rurſum implicati ſuperãtur , facta ſunt
eis poſteriora deteriora prioribus . Melius enim
eſſet illis,uiam nõ cognoſcere iuſtitiæ, quàm poſt
cognitam retrorſum conuerti ab eo quod illis tra
ditũ eſt à ſancto mãdato. Contingit enim eis illud
ueri prouerbij, Canis reuerſus ad uomitum ſuũ. & Prou.26
ſus lota in uolutabro luti. Hoc et beatus Paulus a-
poſtolus teſtat̃ , & loquitur hominẽ poſt baptiſmi
ſanctifi-

ſanctificationem priſtino errore peccantē non ſi-
Heb.6 ne ingenti pœnitentia conſeruari, dicens: Impoſſi
bile eſt enim eos qui poſtquam ſemel illuminati
ſunt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & partici
pes ſunt facti ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilomi
nus bonum dei uerbum uirtuteſq; ſeculi uenturi,
& prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam,
rurſus crucifigentes ſibimetipſis filiū dei, & oſten
tui habentes. Quendam etiam ad ſaluatorem ac-
ceſſiſſe, & quid faciēdo uitam æternam percipe-
Mat.19 ret interrogaſſe Euangeliſta teſtatur: cui ita à do-
mino reſponſum eſt, Si uis uitā habere, ſerua man
data. Non dixit, ſerua tantum fidem. Nam ſi ſola fi
des quæritur, ſuperflue iubentur mandata ſeruari.
Sed abſit ut ego deum meum aliquid dicā præce-
piſſe ſuperfluū. Sed dicāt hoc illi qui peccādo iam
filij perditionis effecti ſunt: & in hoc tātum ſolati-
um ſe habere credūt, ſi alios ſecum potuerint mor
ti perpetuæ mancipare. Nam ſi deus peccatorem
Prou.19 non punit, ubi eſt illud propheticum, Si iuſtus uix
ſaluus erit, peccator & impius ubi parebunt? Et
alibi, Quia peccatores peribunt. Et iterū, Defici-
Pſal.167 ent peccatores à terra, & iniqui ita ut non ſint. Et
iterum, Sicut deficit fumus, ita deficiāt: ſicut fluit
cera à facie ignis, ſic pereāt peccatores à facie dei.
Nullum hic tantum incredulum & infidelem, ſed
peccatores audio condemnari. Et ſaluatorem no-
Matt.7 ſtrum quodam loco dixiſſe lego, Non omnes qui
dicunt mihi domine domine intrabūt in regnum
cœlorum: ſed qui faciunt uoluntatem patris mei
qui in cœlis eſt. Vtiq; iſti Chriſtum credebant, qui
eum etiam dominum nuncupabant. Nec idcirco
illis cœleſtis regni ianua panditur, quia illum ore
quem factis abnegant confitentur. Negari autem
deum factis nō minus quàm uerbis Apoſtolus di-
Ad Tit.1 xit: Deum confitentur ſe noſſe, factis autē negant.
Matt.7 Et dominus in Euangelio, Multi mihi dicent in il-
la die, Domine domine, nónne in nomine tuo eie
cimus dæmonia, & in nomine tuo uirtutes multas
fecimus? Et dicam illis, Nunquā uos cognoui. Diſ
cedite à me omēs qui operamini iniquitatē. Vſq;
adeo iſti crediſiſſe dicuntur, ut in nomine domini
uirtutes etiam operentur, nec tamen eis proderit
fides, quia iuſtitiæ opera non fecerunt. Itaq; ſi ſola
fides prodeſt, cur illi cum angelis ſatanæ in perpe
tuum gehēnæ ignibus mancipantur, qui non per-
fidiæ cauſa, ſed quia boni nihil fecerunt, iudicant?
Matt.25 Sicut ſcriptum eſt, Et dicet ei rex qui ad ſiniſtram
ſunt, Diſcedite à me maligni in gehennā æternam
quam parauit pater meus diabolo & angelis eius.
Eſuriui, & nō dediſtis mihi manducare, &c. Non
dixit utiq;, quia non credidiſtis mihi. Vnde intelli
gi datur, non eos incredulitatis cauſa, ſed propter
bonorum operum ſterilitatem eſſe damnandos.
Cap.XIIII Nemo igitur alterū decipiat, nemo ſeducat: niſi
qui iuſtus fuerit, uitā non habebit: niſi quis in om-
nibus Chriſti mandata ſeruauerit, partē nō poteſt
habere cū Chriſto: niſi quis terrena deſpexerit, di-
uina nō capiet: niſi humana cōtēpſerit, nō poteſt
habere cœleſtia. Nec quiſquam ſe Chriſtianū iudi
cet, niſi qui Chriſti & doctrinā ſequitur, & imitatē

exemplum. Sed tu Chriſtianū illum putas, cuius
A nunquam pane ullus ſaturatur eſuriens, cuius po-
tu nullius ſitis extinguitur, cuius menſam nemo
pauper cognoſcit, ſub cuius tecto nec aduena nec
peregrinus aliquādo ſuccedit, cuius nemo nudus
tegitur ueſtimētis, cuius pauper nullus fouetur au
xilio, cuius bonum nemo ſentit, cuius miſericordi
am nemo cognoſcit, qui in nullo imitatur bonos,
ſed deridet potius & ſubſannat, & pauperes perſe
qui non ceſſat. Abſit ut huiuſmodi Chriſtianus di
cat, abſit ut dei filius poſſit appellari qui talis eſt.
Chriſtianus ille eſt, qui uiam Chriſti ſequitur, qui
Chriſtū in omnibus imitatur: ſicut ſcriptū eſt, Qui 1 Ioan.2
dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambula
uit & ipſe ambulare. Chriſtianus ille eſt, qui omni
bus miſericordiam facit, qui omnino nō mouetur
B iniuria, qui opprimi pauperem ſe præſente nō pa-
titur, qui miſeris ſubuenit, qui indigēntibus ſuccur-
rit, qui cum mœrentibus mœret, qui dolorē alteri
us ſicut proprium ſentit, qui ad fletum fletib. alie-
nis prouocat, cuius omnibus cōmunis eſt domus
cuius ianua nemini clauditur, cuius menſam pauper
nullus ignorat, cuius domū panis cūctis offertur,
cuius bonū omnes norunt, à quo nemo ſentit iniu
riam, qui deo die noctuq; deſeruit, qui eius præ-
cepta indeſinenter meditatur & cogitat, qui pau-
per mundo efficitur, ut deo locuples fiat, qui inter
homines habetur inglorius, ut coram deo & ange
lis eius glorioſus appareat, qui in corde ſuo nihil
uidetur habere ſimulatum uel fictum, cuius ſim-
C plex & immaculata eſt anima, cuius conſcientia fi
delis & pura eſt, cuius tota mens in deo eſt, cuius
omīs ſpes in Chriſto eſt, qui cœleſtia potius q; ter-
rena deſiderat, qui humana ſpernit ut poſſit habe
re diuina. Nam his qui hoc ſeculum diligūt, & qui
in præſenti tempore gloriantur & complacēt: au-
di quid dicit, Neſcitis quia amicitia huius mundi Iacob 4
inimica eſt deo? Et quicunq; uoluerit fieri amicus
huius ſeculi, inimicus dei conſtituetur. Hic Cap.XV
tibi ſoror dilectiſſima quid Chriſtianū agere con-
ueniat, prout potui explicaui. Si ergo omēs gene-
raliter qui Chriſtiani nuncupantur, eſſe tales opor
tet, nunc tuæ prudentiæ eſt æſtimare, qualem tu te
uiduam debeas exhibere, quam cunctis bene con
uerſantibus eſſe oportet exemplum. Tria autem
eſſe uiduarum genera nō ignorare te credo. Vnū
quod perfectiſſimum eſt, cœleſtiq; præmio deſti-
D natum: quod ritu illius de Euangelio uiduæ ora-
tionibus & ieiunijs die noctuq; deſeruit. Aliud ue
ro quod filiorum curam habere dicitur & domus:
non tamen tanto præmio dignum, nec tamen pec
catis obnoxium. Tertium autem genus eſt in e-
pulis & delicijs, quod æternæ morti ſeruatur &
pœnæ, ſicut ſcriptum eſt, Viduas honora, quæ 1 Tim.2
ueræ uiduæ ſunt. Iſtæ ſunt primæ quæ dicuntur &
ueræ, & quæ iubentur à tanto ſacerdote, hoc eſt à
Timotheo honorari. Secūdæ ſunt illę quibus iam
non iubetur exhiberi honor, nec tamen uita ne-
gatur, de quibus dicitur, Quæ autem filios ha-
bent aut nepotes, diſcant primum domum ſu-
am pie tractare, & parem gratiam reddere paren-

tibus. Illæ uero tertiæ ſunt, de quibus ſcriptum
1 Tim. 5 eſt, Vidua autem quæ in delicijs eſt, uiuens mor- A
tua eſt. Vnde intelligi datur nō omnes uiduas eſſe
æquales, nec eas deo placere, quæ corpore tantū
uiduæ uidentur eſſe, non opere. Qualis autē Chri
ſti uidua debeat eſſe, Apoſtolus dicit, Quę uere ui
dua eſt, ſperat in domino, & inſtat orationibus die
ac nocte. Nec illud te præterire uolo, quòd quan-
do ueras uiduas Apoſtolus nominat, eſſe demon
ſtrat & falſas: hoc eſt, actu, mente, conuerſatione
& corpore. Et alibi uiduæ uerę & electæ actū con
uerſationemq; deſcribit idem Apoſtolus dicens,
Vidua eligatur quæ fuerit unius uiri uxor, in ope-
ribus bonis teſtimonium habens, Si filios educa-
uerit, & ſubintelligitur deo: ſi hoſpitem recepit, ſi
ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientib.
miniſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt. B
Hāc eſſe ueram uiduam iudicauit, cuius talia ſunt
opera. Illa uero quomodo ſe Chriſti uiduam dicit
eſſe, quæ nihil tale aliquādo operata eſt? Sed ſunt
aliquæ uiduæ diuites, nobiles & potentes, quibus
forſitan uidetur indignum, ut aut filios deo, & nō
ſeculo educent, aut hoſpitio recipiant aduenam,
aut ſanctorū pedes laborioſos, lutulentos & hor-
ridos delicatis & nitidis manibus tangāt. Sed nec
dignæ erunt tales in futuro tempore ſanctorū eſſe
conſortes, quos ita hic ſpreuerunt, nec partem ha
bere poterunt cum Chriſto, quem ſuſcipere nolue
runt, & cuius plantas ſuis cōtrectare manibus hor
ruerunt: quia Chriſtum ſpernit quicunque eius fa
Luce 10 mulos ſpernit, ſicut ipſe dicit, Qui uos ſpernit, me
ſpernit. Mariæ lachrymæ unde Chriſti lauarentur C
pedes abundarunt: noſtri autē temporis fœminis
aut uiduis, peregrinorum unde pedes lauentur ip
ſa aqua deficit. Tu ergo ſanctiſſima & prudentiſſi
ma fœmina, ne uelis imitari huiuſmodi, quæ cum
audenter malefecerint, benefacere erubeſcunt: &
confunduntur iuſte uiuere, quæ non ſunt peccare
confuſæ, & quæ ſe morti ultro obtulerunt, nec in-
uitatæ reuertūtur ad uitam: quæ hominum magis
riſus & ſubſannationes & fabulas quàm dei iudici
um pertimeſcunt: & quibus charius eſt miſeris ho
minibus placere quàm deo. Sed eſto talis, qualem
te dominus eſſe præcepit, qualē Apoſtolus iubet
exhiberi Chriſto uiduam. Eſto ſancta, humilis &
quieta: miſericordiæ & iuſtitiæ opera indeſinen-
ter ſemper exerce. Et quiſq; te in opprobrium ha- D
beat, quiſq; te ſubſannet & irrideat, tu tantū deo
placeas, & quæ Chriſti ſunt geras. Ante oīa in-
ceſſabiliter domini meditare mandata, orationib.
& Pſalmis inſtanter incumbe: ut ſi poſſibile eſt,
nemo te aliquando niſi aut legentem inueniat
aut orantem. Et cum fueris talis, noſtri memento:
qui te tantum diligimus, ut quod præ-
ſentes præſtare non poſſumus,
conferamus abſentes.

DE ASSVMPTIONE
BEATAE MARIAE VIRGINIS
Liber unus.

AD LECTOREM.

Hic libellus ne pilum quidem habet Auguſtini.

D INTERROGATA de
uirginis & matris domini re-
ſolutione temporali, & aſſum
ptione perenni, quid intelli-
A gam reſponſurus, te deus o-
mnipotens pater uoto ſuppli
ce exoro, ut qui mandas nubi
bus & pluunt imbres, qui tan
gis montes & fumigant, qui
aperis terram & germinat: quid dicā iubeas, quid
proferam præheas, ad quid ſermonem dirigam a-
perias. Venerabile eſt enim mihi domine, & præ-
cordijs meis reuerendiſſimum, de matre filij tui lo
qui, & de ſanctiſſimo corpore eius linguā ſermo-
nibus occupare, quæ ſola meruit deum & homi-
nē paritura ſuſcipere, facta thronus dei & aula re-
gis æterni, ſecundum quod nos docuiſti per ſan-
ctos tuos Patriarchas, Prophetas & Apoſtolos, fi
guris & ſermonibus: quibus credimus, & certi ſu-
mus quia nunquam feſelliſti, qui nec fallere nec fal
li nouiſti, oſtendens filium tuum coæternum tibi
C & cōſubſtantialem incarnandum, & incarnatum
per uirginis uterum, de qua carnem aſſumpſit qui
corporalia cuncta tecum creauit, author, admi-
niſtrator & deus: ab homine factus eſt homo, ab
ea naturā ſumens, non originem, ſanctificante
ſpiritu ſancto tuo in ea uterum humanum & pu-
rificante atque mundante ad conceptionem filij
tui, cuius dignitatis & gratiæ effectum nec cor
concipere, nec lingua ualet exprimere. Non e-
nim talis conceptus, taliſq; partus niſi deum de-
cuerat, qui uenerat redimere quos uoluit creare,
creare profecto poteſtate, redimere humilitate:
humilitatis naturam ſumens ſanctam de ſanctifica
to corpore, & immaculatam de immaculato. Inef
fabilem enim ſanctificationis gratiam quam con-
D cipiendus prębuit, conceptus & natus non abſtu-
lit. Quæ quantum in corpore ualuerit uirginis, illi
ſoli notiſſimum eſt, qui de eius natura, naturam
ſuſcepit quam condidit: Per quem te quæſo domi
ne, quia per illum bona cuncta tribuis, quæ ut tri-
buas eligis, ut me inoffenſe de tanta ſanctitate lo-
qui tribuas. Et ſi non totum ut eſt, quod impoſſi-
bile omni linguæ humanę eſt: tamen ipſum ex par
te quod eſt, dicat ut eſt. Sonet ergo precioſiſſimū
ſui precioſitate, ſanctiſſimum certa ſanctitate, inæ
ſtimabiliſſimū fideliſſima ueritate. Quæ quia hu-
manā rationē excedunt, ſpiritus tuus aſſit, qui ſuo
ſacro ſpiramine inducat nos in omnē dicēdorum
ueritatē. Et quia de eius corpore & anima loquen
dum eſt, quod ipſe præter naturalem uſum ſancti-
ficauit

ſicauit & gratiam contulit, non aliena nos dicere
A patiatur, ſed propria: ad laudem & gloriam tuam
deus omnipotẽs pater, & ad honorem filij tui per
uirginem nati, & eiuſdem ſpiritus ſancti dei & do
mini noſtri, cum quo eſt tibi regnum et imperium
in omnia ſecula ſeculorum. Amen. Quia
Cap. I profundiſſimæ & ſua dignitate altiſſimæ ſum re-
ſponſurus quæſtioni, lectorem meum obſecro, ut
pro me deprecetur, & ſi quæ à me pleniter dicta
cognouerit, donis dei gratus exiſtat: ſin autem mi
nus, noſtræ compatiatur humilitati, quia licet mi-
nus ualeamus, uera tamen proculdubio uolumus.
De ſanctiſſimo igitur corpore perpetuæ uirginis
Mariæ, eiusq́ ſacræ animæ aſſumptione quantum
dominus donauerit loqui ſuſcipientes, hoc primũ
Ioan. 19 dicimus, ꝙ in diuinis ſcripturis poſtquã dominus
B in cruce matrem diſcipulo commendauit, ut caſtis
caſtitas tueretur obſequijs: nihil de ea reperiſ præ
ter id quod Lucas cõmemorat in Actibus Apo-
ſtolorum, commemoratis eiſdem Apoſtolis nomi
Act. 1 natim dicens, Hi omnes erant perſeuerantes una-
nimiter in oratione, cum mulieribus & Maria ma
tre Ieſu & fratribus eius. Hoc dicimus, quia tanto
quę magna exiſtunt cautius tractanda ſunt, quãto
ſpecialibus authoritatũ teſtimonijs nõ poſſunt ad
liquidum roborari. Sed quia quædã ſcriptura ſan-
cta indagationum ſtudijs quærenda reliquit, nõ
ſunt ſuperflua æſtimanda dũ uera indagatione fue
rint patefacta. Fœcunda eſt enim ueritatis authori
tas: & dum diligenter diſcutitur, de ſe gignere q̃d
C ipſa eſt cognoſcitur. Sæpe enim diſcuſſa ueram cõ
uenientiam parit, quam manifeſtis ſermonibus
abſcondit, & ſæpe apertis ſermonibus inſinuat, in
quibus nihil præter id quod ſonat quęrendum in-
uitat: ut eſt illud, quòd Abraham genuit Iſaac, Iſa-
ac genuit Iacob, Iacob genuit Iudam & fratres ei-
us, & cætera talia in quibus ſola tenẽda eſt litera:
quædam autem ſic commendat, ut pariter literam
& myſticũ intellectum inſinuet, ut in tranſitu ma-
ris rubri, manna cœleſti, & tabernaculo dei, atque
arca teſtamenti, ubi futurorum figura, baptiſmi ſci
licet Chriſti & Eccleſiæ oſtenſa eſt prærogatiua.
Quædam tantum myſtice, ut cum deum dicit in-
ſufflaſſe in faciem Adæ ſpiraculum uitæ, qui tamẽ
os ad ſpirandum non habet, nec manus ad ope-
Iob 10 randum, licet dicat Propheta, Manus tuæ domi-
ne fecerunt me & plaſmauerunt me. Sunt
D Cap. II etiam quædam, quæ quamuis commemorari ex
toto omiſſa ſint, uera tamen ratione creduntur, ad
quod ipſa conuenientia rei quemadmodum dux
& præuia creditur. Nihil enim de Melchiſedech
ſacerdotis dei excelſi iuſtitia loquitur, cũ ipſa præ-
ceſſiſſe tantæ laudis merita cognoſcatur. Nihil de
Heliæ & Enoch poſtquam rapti ſunt, uitæ fœlici-
tate cõmendat, cunctis liquido ſcientibus eos bea
te uiuere, quos dominus hinc in futurum ſaluan-
dos uoluit rapere. Quid ergo de Mariæ morte, q̃d
de eius aſſumptione dicẽdum eſt, unde diuina ſcri
ptura nihil commemorat, niſi quærendum ratio-
ne quod conueniat ueritati: fiatq́ ipſa ueritas au-
thoritas, ſine qua nec eſt, nec ualeat authoritas?

Memores enim conditionis humanæ mortem il-
lam ſubijſſe temporalem dicere non metuimus,
quã idem certe eius filius qui & deus & homo eſt,
lege ſortis humanę ſuſtinuit: & hoc quia homo de
eius ſuſceptus & profuſus eſt utero. Sed ſi dici Cap. III
mus eam mortis teneri uinculis, & reſolutã in cõ-
munem materiam uermium ac cinerum: libran-
dum eſt ſi hoc cõueniat tantæ ſanctitati, tãtæ aulæ
dei prærogatiuæ. Scimus enim dictum primo pa- Gen. 3
renti, Quia puluis es, & in puluerẽ ibis. Quod ſi de
morte dicitur, generalis eſt ſentẽtia, ſi de reſolutio
ne in puluerẽ, hanc conditionem Chriſti caro eua
ſit, de carne Mariæ ſumpta, quę corruptionem nõ
ſuſtinuit. De hoc enim ſcriptum eſt per Prophetã Pſal. 15
dicentem, Quoniam non derelinques animã me-
am in inferno, nec dabis ſanctum tuum uidere cor
ruptionem. De quo autem ſancto dictum ſit, ar-
changelus prodidit, qui ad Mariam ait, Et quod Lucæ 1
naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei. Vere
ſanctum & ſanctum ſanctorum: unde et illa ſancta
ſanctorum dicuntur quæ illa ſeruabant, quibus il-
le figurabatur qui ueraciter ſolus ſanctus ſancto-
rum dicitur. Hic enim eſt de quo idem archange-
lus Gabriel Danieli loquitur, inter cætera quæ fu
tura oſtendit dicẽs, Et impleatur uiſio & Prophe- Dan. 9
tia, & ungatur ſanctus ſanctorum. Hic enim ſan-
ctus corruptionem non uidit, quia tertia die cum
triumpho de inferis rediens reſurrexit. Caro eius
quæ de Maria ſumpta eſt, & ſi mortua eſt ex infir-
mitate, reuixit ex dei uirtute. Sed hoc ille, qui quã-
do uoluit mori, quando uoluit reſurgere, potuit.
Excipiſ ergo ab illa generali ſententia de uirgine
ſumpta natura. Quod ſi nõ Mariæ congruit, con
gruit tamen filio, quem genuit, Ieſu. Poſt hæc Cap. IIII
Adæ dicta ſunt de quibus excipitur Mariæ filius:
contuenda ſunt quæ etiam Euæ dicta ſunt, ſi cun-
ctis fœminis ſint generalia, & ſi in aliquo excipia-
tur Maria. Scriptum quippe eſt, Mulier quoque
dixit deus, Multiplicabo ęrumnas tuas & conce- Gen. 3
ptus tuos. In dolore paries filios, & ſub uiri pote-
ſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Ærũnam Maria
ſuſtinuit, cuius animam gladius paſſionis Chriſti
pertranſiuit: ſed conceptus non multiplicauit, nec
ſub uiri, id eſt mariti poteſtate deguit, quæ integer
rimis uiſceribus de ſpiritu ſancto Chriſtũ ſuſce-
pit, & uirginitatis integritate manente uirgo per-
manſit. Quem quia ſine peccati colluuione, & ſi-
ne uirilis admixtionis detrimento ſuſcepit, ſine
dolore genuit, & ſine integritatis uiolatiõe pudo-
re uirginitatis integra permãſit. Hoc enim potuit
efficere de matre, quia ſic deus elegit naſci de ho-
mine. Maria ergo & ſi communicat ęrumnis Euę,
non communicat parturiendo cum dolore. Pro-
meruit enim hoc ſingularis ſanctitas eius & ſingu
laris gratia, qua ſuſceptione dei ſingulariter æſti-
mata eſt digna. Non immerito ergo excipiſ à qui-
buſdam generalibus uera æſtimatione, quam tan
ta ſeruat gratia & attollit dignitatis prærogatiua.
Quantum enim Chriſti poteſtas poſſit, mundi o-
ſtendit uniuerſitas: quantum gratia, Mariæ mon-
ſtrat integritas: quę ſicut diuerſa eſt à natura, ita di
uerſa

uerſa eſt ab uſu. Quid ergo ſi in tanta diuerſitate
eam dicimus humanæ ſortis mortem ſubijſſe, nec
tamẽ eius uinculis retineri, per quam deus uoluit
naſci, & carnis ſubſtantiam communicare, nun
quid impium erit? Scimus enim Ieſum omnia poſ
Matt.28 ſe, qui de ſeipſo ait, Data eſt mihi omnis poteſtas
Cap.V in cœlo & in terra. Si ergo uoluit integram
matrem uirginitatis ſeruare pudore, cur non uelit
incorruptã à putredinis ſeruare fœtore? Dicat er-
go qui cognouit ſenſum dñi, & qui conſiliarius e-
ius fuit? nunquid nõ pertinet ad benignitatem do
mini, matris ſeruare honorem, qui legem non ſol-
uere uenerat, ſed adimplere? Lex enim ſicut ho-
norem matris præcipit, ita inhonorationem dam-
nat. Qui enim in uita præ cæteris illam gratia ſui
conceptus honorauit, pium eſt credere ſingulari
ſaluatione eam in morte & ſpeciali gratia hono-
raſſe. Potuit enim eam à putredine & puluere alie
nam facere, qui ex ea naſcens potuit uirginẽ relin
quere. Putredo nanq; & uermis humanæ eſt op-
probrium conditionis, à quo opprobrio cum Ie-
ſus ſit alienus, natura Mariæ excipitur, quã Ieſus
de ea ſuſcepiſſe probatur. Caro enim Ieſu caro eſt
Mariæ, & multo ſpecialius quàm Ioſeph Iudæ cætero
Gen.37 rumq; fratrum eius quibus dicebat, Frater enim &
caro noſtra eſt. Caro enim Chriſti quamuis gloria
reſurrectionis fuerit magnificata, & potenter ſu-
per omnes cœlos aſcenſione glorificata, eadem ta
men carnis manſit & manet natura quæ ſuſcepta
eſt de Maria. Ipſe enim eſt qui conceptus, genitus,
atq; à mortuis ſuſcitatus eſt per gloriam patris: ſi-
cut profecto ipſe teſtatur poſt reſurrectionem,
Luca 24 quando Apoſtolus dicit, Videte manus meas, &
pedes meos, quia ego ipſe ſum. Quid enĩ eſt: ego
ipſe ſum: niſi quia alter nõ ſum quàm tunc eram quan
do paſſus ſum? Et hoc ſiquidem cognoſcere pote
ſtis, qui in manibus & pedibus meis clauorum ſi-
gna clare uidetis. Ipſe ergo idemq; cœlos aſcen-
dit, & carnem quam de matre ſuſcepit ſuper aſtra
trãſuexit: honorans omnem humanam naturam,
ſed multo magis maternam. Si igitur natura ma-
tris eſt filius, cõueniens eſt ut ſit & filij mater, non
quantum pertinet ad æquam adminiſtrationem,
ſed quantũ pertinet ad eandem reciprocam ſubſtã
tiam: ut homo de homine, caro de carne, mater à
filio, filius à matre, nõ ad unitatem perſonæ, ſed ad
unitatem corporalis naturæ & ſubſtantiæ. Si enim
unitatem poteſt facere gratia ſine proprietate ſpe
cialis naturæ, quanto magis ubi gratiæ unitas &
corporis eſt ſpecialis natiuitas? Vnitas nanq; gra
tiæ eſt, ut diſcipulorũ in Chriſto, de quib. ipſe dixit,
Ioan.17 Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo: quos dedi-
ſti mihi, uolo ut ſint unum ſicut & nos. Et iterum
de omnibus iuſtis, Non pro his autẽ rogo tantum,
ſed & pro his qui credituri ſunt per uerbũ eorum
in me, ut omnes unum ſint ſicut & tu pater in me,
& ego in te: hoc eſt, ut ipſi ſint per gratiam quod
nos ſumus per diuinitatis naturã. Hæc quippe gra
tiæ unitas, quæ cunctis in Chriſtum credentibus
ſeruatur, ſi Mariæ etiam minus ſapientium æſtima
tione non tollitur: quanto magis cum gratiæ uni-
tate ipſa ſpecialitas naturæ unum efficit matrem
A & filium, & filium & matrem? Videndum eſt eti-
am quid de his quos ſecum per gratiã unũ eſſe uo
luit conſequenter adiunxit. Ait enim, Pater, quos
dediſti mihi, uolo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecũ,
ut uideant claritatem quam dediſti mihi. O ma-
gnam & inæſtimabilem bonitatẽ dei: qui habere
ſecum ſuos in gloria uult, ut ſua claritate fruantur,
qui hic ſua fide iuncti, unum cum eo eſſe digni iu-
dicantur. Si igitur eos ſecum habere uult, & hoc
poteſt qui omnia poteſt: quid æſtimandum eſt de
matre ubi digna ſit haberi, niſi in præſentia filij?
Quantum igitur contueor, quantum intelli- Cap.VI
go, quantũ credo, Mariæ anima claritate fruitur
Chriſti, & glorioſis conſpectibus eum ſemper ui-
dere ſitiens, & ſemper cõſpiciens, dum inæſtima-
B biliter paſcitur, excellentiori quadã ſpecialiq; præ-
rogatiua à filio honoratur: poſſidẽs in Chriſto cor
pus ſuũ quod genuit, clarificatũ in dextera patris,
& ſi non ſuum per quod genuit, tamẽ ſuum quod
genuit. Et quare non ſuum per quod genuit? Si
non obuiauerit nec dum perſpecta authoritas, ue
re credo, & per quod genuit, quia tanta ſanctifica
tio dignior cœlo eſt quàm terra. Thronũ dei, tha-
lamum domini, domum atq; tabernaculum Chri-
ſti dignum eſt ibi eſſe ubi ipſe eſt. Tam precioſum
enim theſaurũ dignius eſt cœlo ſeruari quàm ter-
ra. tantam integritatem merito incorruptibilitas,
non putredinis aliqua reſolutio ſequitur. Iſtud ergo
ſacratiſſimum corpus de quo Chriſtus carnem aſ-
ſumpſit, & diuinam naturam humanæ uniuit, non
C amittẽs quod erat, ſed aſſumens quod non erat, ut
uerbũ caro, hoc eſt, deus homo fieret, eſcã uermi-
bus traditũ, in cõmuni ſorde putredinis & futurũ
de uermibus puluerem: quia ſentire non ualeo, di
cere pertimeſco. De quo ſi nihil altius ſentirẽ quàm de
proprio, nihil dicerem niſi quẽadmodum de pro-
prio. Qđ abſq; nulla ambiguitate ſoluendũ eſt in
mortẽ, poſt mortẽ eſt futurũ putredo, poſt putre-
dinẽ uermis, poſt uermẽ, ut dignum eſt, abiectiſſi-
mus puluis. Quod de Maria credendum non uide
tur, nec æſtimabile: quia æſtimationẽ procul pel-
lit incõparabilis gratiæ munus. Quod me dice Cap.VII
re multarũ cõſideratio rerum inuitat quarum &
illa quidem eſt, quam ſuis alibi miniſtris ipſa ueri-
tas ait, Qui mihi miniſtrat me ſequatur: & ubi ego Ioan.12
D ſum, ibi & miniſter meus erit. Si enim hæc eſt ge-
neralis ſententia omnium per fidem & bonam o-
perationẽ Chriſto miniſtrantiũ, quãto magis quo
dãmodo & ſpecialius eſt Mariæ? Mariã nanq; ope
ris exhibitione & fidei rigidiſſima ueritate mini-
ſtram Chriſti fuiſſe, omnis qui ſanè ſapit intelligit.
Abſq; dubio enim omĩ operi miniſtratrix extitit,
quæ hũc in utero geſſit, partuq; profuſum aluit &
fouit, atq;, ut Euangelium ait, in præſepio reclina-
uit, & à facie Herodis in Ægyptum fugiẽs abſcon
dit, & omnem inſaniam eius matris affectu ita
proſecuta eſt, ut uſq; ad crucem, in qua filium iam
uirum perfectum uidit pendentem, ab eius indu-
bitanter miniſterio non receſſerit, conſecuta eum
non ſolum greſſibus pedum tanquam pro amore
filij

filij uerum etiã imitatione morũ tanq̃ pro reuerentia dei. Maria ergo miniſtra Chriſti ſpiritalium nperũ qualitatib. ſicut deuotiſſima extitit: ita abſq; dubio religionis fide, & ueræ credulitatis charitate ſecutrix fuit, Non enim potuit niſi diuinitatis eius eſſe credula, quæ ſe nouerat hunc nõ uirili ſemine ſecundum ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine nunciãte archangelo cõcepiſſe: uidens ſemper famulantium angelorũ ei adeſſe frequentiam, ut concepto & nato, quando uidelicet facta eſt cũ angelo multitudo cœleſtis exercitus clamantium & dicẽtiũ, Gloria in altiſſimis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: & in Ægyptum fugituro, atq; inde iterum redituro, quibus liquido cognoſcere potuit, quia talia obſequia non niſi deum decuerant. Vnde & ſtellę demõſtratio, & magorum de lõginquis partibus inſperata adductio, maximum illi extitit indicium ueritatis. Similiter & Simeonis & Annæ prophetali dignitate inſolitus cæteris & huic ſpecialis occurſus. Quæ omnia profecto Maria conſeruans, his cunctis auctius ad fidem roborata, pio corde conſerebat: in tantũ ut omnino non nutabunda ſed certe de filij poteſtate, tanquam de dei uera uirtute, deficiente in
Ioan. 2 nuptijs uino dixerit, Vinum non habent, ſciens plane hoc illum potuiſſe, quod eum mox contigit diuino miraculo compleuiſſe. Ecce igitur Maria fide & opere Chriſti adminiſtratrix, & deuota uſque ad eius mortem ſecutrix, nõ plus greſſu quàm imitationis affectu, ut credendũ eſt, ſi ibi non fuerit ubi Chriſtus miniſtros ſuos uult eſſe, ubi ergo erit? Et ſi ibi erit, nunquid æquali gratia? Et ſi æquali gratia, ubi æqua dei cenſura, quæ unicuique reddit ſecundum ſua merita? Si ergò merito Mariæ uiuenti, præ omnibus donata eſt gratia, mortuæ erit minuenda? Abſit. Quia ſi omnium ſanctorum mors eſt precioſa, Mariæ ſanè eſt precioſiſſima: quam tanta comitata eſt gratia, ut mater dei dicatur & ſit.

Cap. VIII Conſideratis igitur his uniuerſis, & uera ratione confitendum cenſeo, Mariam in Chriſto, & apud Chriſtum eſſe. In Chriſto, qa in ipſo uiuimus, mouemur & ſumus: apud Chriſtũ glorioſe ad æternitatis gaudia aſſumptã, benignitate Chriſti honoratius ſuſceptam cæteris, quam hic gratia honorauit præ cæteris, nec uſque ad cõmunẽ humilitatẽ eſſe adductã poſt mortẽ, putredinis uidelicet & uermis, & pulueris, quæ ſuum & omniũ genuit ſaluatorẽ: in cuius ſi poteſtate eſt, ſanctorũ de capite capillum nõ perire, eſt & illam anima & corpore integrã poſſe ſeruare. De cuius poteſtate ſi nullus dubitet eccleſiaſticorum, quin poſſit matrẽ ſine corruptione in perpetuũ ſeruare: cur dubitandũ eſt uoluiſſe, q̃d attinet ad tantæ benignitatis gratiã? Si elegit diuina uoluntas ſola gratia inter crepitantes uehementium ignium flãmas, nõ ſolum puerorũ corpora ſeruare illæſa, uerum & ipſa ueſtimenta ſeruare inuſta: cur abnuat in matre propria quod elegit in ueſte aliena? Ionam ſeruare in uentre ceti præter naturalem uſum uoluit incorruptũ ſola miſericordia, Mariam incorruptam præter naturam non ſeruabit gratia? Seruatus eſt Daniel ab intemperatiſſima fame leonum, nõ ſeruanda eſt Maria tantis dotata meritis dignitatũ? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturã non ſeruaſſe cognoſcimus: in Mariæ integritate plus potuiſſe gratiam quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim ſunt opera quæ dicimus, & ideo poſſibilia, quia ſunt ab omnipotentia. Chriſtus autem dei uirtus eſt & dei ſapientia, cuius omnia quæ patris ſunt, ſua ſunt & uellẽ: uelle autem omnia quę ſunt iuſta & digna. Sic per hoc digne uidetur lætari Maria lætitia inenarrabili anima & corpore, in proprio filio, per proprium filium, nec ullam ſequi debere corruptionis ęrumnam quam nulla ſecuta eſt tantum filium pariendo integritatis corruptio: ut ſit ſemper incorrupta quam tanta perfudit gratia, ſit integraliter uiuens, quæ omniũ integram perfectamq; genuit uitam, ſit cum illo quem in ſuo geſſit utero, ſit apud illum illa quæ genuit, fouit & aluit illud, Maria dei genitrix, dei miniſtratrix, et dei ſecutrix, De qua ut iam dixi, quia aliter ſentire non audeo, aliter dicere nõ præſumo.

Cap. IX Suſcipiat igitur hunc ſenſum fraterna charitas ueſtra, quem ſanctus ſpiritus inſpirauit. Oſtenſa ſunt in parte quæ taliter hortata ſunt me dicere. Si quis autem refragari his elegerit, quum dicere non uelit, hoc non poſſe Chriſtum: proferat quare non conueniat uelle, ac per hoc non eſſe. Et quum ſe ueraciter conſilium dei de his noſſe manifeſtauerit, incipiam credere, de quibus aliter nõ poſſum ſentire: Miraborq; illum altitudinem conſilij diuini inueſtigaſſe, quam me cum Apoſtolo digna reuerentia uideor debere admirari dicente, O altitudo diuitiarum ſapientię Rom. 11 & ſcientiæ dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uiæ eius. Et quia ſecundum eundem Apoſtolum, ex parte cognoſcimus, 1 Cor. 13 & ex parte Prophetamus: dixit de his, & ſi non quantum eſt, tamen quemadmodum me dicere debuiſſe credidi. Si ergo uera ſunt quæ ſcripſi, tibi gratias ago Chriſte, quia de ſancta uirgine matre tua, niſi quod pium eſt ac dignum uiſum, ſentire non potui. Si ergi dixi ut debui approba Chriſte tu & tui: Si autem non ut debui, ignoſce obſecro tu & tui: Qui cum deo patre & ſpiritu ſancto uiuis & regnas per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI liber De diſciplina Chriſtiana, uel de domo diſciplinæ.

Cap. I LOCVTVS eſt ad nos ſermo dei, & depromptus eſt ad exhortationem noſtram: dicente ſcriptura, Accipite diſciplinam in domo diſciplinæ. Diſciplina, à diſcendo dicta eſt: diſciplinæ domus, eſt Eccleſia Chriſti. Quid ergo hic diſcitur, uel quare diſcitur? Qui

Qui diſcunt, uel à quo diſcunt? Diſcitur bene ui-
A uere. Propter hoc diſcitur uiuere: ut perueniatur
ad ſemper uiuere, Diſcunt Chriſtiani, Docet Chri
ſtus. Primo ergo quid ſit bene uiuere: deinde quæ
ſit merces bonę uitę: tertio qui ſint ueri Chriſtiani:
quarto quis ſit uerus magiſter, pauca loquentibus
nobis ſicut dñs donat audire dignemini. Omnes
in domo diſciplinæ ſumus, ſed multi nolunt habe-
re diſciplinã: & quod eſt peruerſius, nec in domo
diſciplinæ uolunt habere diſciplinã. Cum propte-
rea debeant in domo diſciplinæ accipere diſcipli-
nam, ut ſeruent illam in domibus ſuis: ipſi econtra
indiſciplinationẽ nõ ſolum in domibus ſuis habe-
re uolunt, ſed ferre illam ſecum etiã ad domũ diſci
plinæ uolunt. Ideo apud quos nõ uacat uerbũ dei,
qui cor auri cõiungũt, qui non ſunt uia, ubi ſemen
B cũ ceciderit ab auibus colligit, qui nõ ſunt petroſa
loca, ubi ſemen altam radicem habere non poteſt,
& ad horam exit & in æſtu areſcit: qui non ſunt a-
ger ſpinoſus, ubi ſemen cũ germinauerit & in au-
ras ſurgere cœperit, ſpinarũ denſitate ſuffocatur,
ſed qui ſunt terra bona parata ſemen accipere, &
fructum reddere uel cẽtenum uel ſexagenum uel
tricenum: recordentur qui non ſine cauſa intrarũt
diſciplinæ ſcholam, has me ſimilitudines ex Euan
gelio cõmemoraſſe. Qui igitur tales ſunt, accipi-
ant quod per me dominus dicere dignatur. Ego
enim, quoniam ille ſeminat, quid ſum? Vix cophi
nus ſeminãtis. Ipſe in me dignat̃ ponere, quod uo
bis ſpargat. Nolite ergo attendere ad uilitatẽ co-
phini, ſed ad caritatem ſeminis et poteſtatẽ ſemina
C toris. Quid eſt ergo bene uiuere? Quid hic diſcit̃?
Pręcepta multa ſunt in lege, quibus ipſa bona uita
continet̃, imperatur & diſcitur. Multa om̃ino præ
cepta ſunt & innumerabilia. Præceptorũ ipſorum
paginas uix quiſquam enumerat, quanto magis i-
pſa? Quæ uoluit tamẽ deus propter eos qui ſe poſ
ſent excuſare, uel quia eis non uacat legere, uel
quia nõ norũt legere, uel quia nõ poſſunt facile in
telligere, ut excuſationem nemo habeat in die iu-
dicij, uoluit, ſicut ſcriptum eſt, cõſummare & bre-
uiare uerbũ ſuper terrã, ſicut de illo Propheta præ
Eſa.10 dixerat: Verbum enim cõſummans & breuians fa
cier dñs ſuper terrã. Hoc ipſum uerbum conſum-
matum & breuiatũ, nec obſcurum deus eſſe uolu-
it. Ideo breue, ne non uacaret legere: ideo apertũ,
D ne dicat, non mihi licuit intelligere. Theſaurus er-
go eſt manus diuinarum ſcripturarum, habens in
ſe mirabilia præcepta & multa: tanq̃ multas gem
mas, & precioſa monilia, & uaſa ingẽtia, & magni
metalli. Sed quis poteſt ſcrutari theſaurum iſtum,
& uti eo, & peruenire ad om̃ia quę ibi ſunt? Quã-
Matt.13 do hanc ſimilitudinem dominus dedit in Euange
lio ſuo, & dixit, Simile eſt regnum cœlorum the-
ſauro inuẽto in agro: ne quis ſe minus idoneũ dice
ret ad perſcrutandũ theſaurũ, continuo dedit aliã
ſimilitudinem: Simile eſt, inquiens, regnum cœlo
rum homini negociatori quærẽti bonas margari-
tas, qui inuenit unam precioſam margaritã, & uen
didit omnia quæ habuit & emit illam: ut ſi piger
eras ad perſcrutandum theſaurum, non ſis piger
unã margaritã ſub lingua ferre, & quo uis ſecurus
A ambulare. Quid eſt ergo uerbũ cõſummans et bre
uiãs? Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo, Matt.22
& ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & dili-
ges proximũ tuum tanq̃ teipſum. In his duobus
præceptis tota lex pendet & prophetę. Ecce quid
diſcitur in domo diſciplinæ. Diligere deum & pro
ximum. Deum tanq̃ deum, proximum ſicut teip-
ſum. Nõ enim inuenis parem deo, ut poſſit tibi di-
ci, Dilige deum ſicut diligis illum. De proximo in
uenta eſt tibi regula, quia inuẽtus es proximo tuo
par tuipſe. Quęris quomodo diligas proximum?
Attende teipſum: & quomodo te diligis, ſic dili-
ge proximum. Non eſt ubi erres. Volo ergo iam
& tibi cõmittere proximum tuum, ut diligas eum
tanquam teipſum. Volo, ſed adhuc timeo. Volo ti
B bi dicere, Dilige proximum tuum ſicut teipſum,
& timeo: adhuc em̃ diſcutere uolo quomodo dili-
gas teipſum. Noli ergo ægre ferre. Non es tuipſe
facile dimittẽdus, cui eſt proximus cõmittendus,
Non tranſitorie tecũ agẽdum eſt. Tu unus homo
es, proximi tui multi ſunt. Non enim primo ſic de
bes intelligere proximũ: uel fratrem, uel cogna-
tum, uel affinem. Proximus eſt omni homini om-
nis homo. Proximi ſibi dicunt̃ pater & filius, ſocer
& gener. Nihil tam proximum, quàm homo et ho
mo. Sed ſi putamus non eſſe proximos, niſi qui de
iiſdem parentibus naſcuntur; Adam & Euam at-
tendamus, & omnes fratres ſumus. Et quidem fra
tres ſecundum quod homines ſumus, quanto ma-
gis ſecũdum quod Chriſtiani ſumus? Ad id quod
C homo es, unus pater fuit Adã, una mater Eua: Ad
id quod Chriſtianus es, unus pater eſt deus, una
mater eccleſia. Vide ergo quantos proximos ha-
beat unus homo. Omnes homines in quos incur-
rerit, quibus iungi potuerit, proximi eius ſunt.
Quomodo ergo diſcutiẽdus eſt utrum diligat ſe,
cui cõmittendi ſunt tot proximi, ut ſic eos diligat
tanquam ſe? Non ergo iraſcatur unuſquiſq;, ſi diſ-
cutio quomodo ſe diligat. Certe ego diſcutio, ipſe
ſe inueniat. Vt quid enim diſcutio, quia ego inuen
turus ſum? Ideo diſcutio, ut ipſe ſe interroget, ip-
ſe ſibi appareat, ipſe ſe non lateat, ipſe ſe ſibi non
abſcondat, ipſe ſibi ſe ante oculos ſuos, non poſt
dorſum ponat. Me loquente faciat hoc, me ne-
ſciente faciat hoc. Quomodo te diligis? Quiſquis
D me audis, imò quiſquis deum per me audis in hac
domo diſciplinæ, attende te quomodo te diligis.
Profecto enim ſi te interrogem utrum diligas te,
reſpondebis quia diligis, Quis enim ſe odit? Hoc
dicturus es, Quis enim ſe odit? Ergo non diligis
iniquitatem, ſi te diligis. Nam ſi diligis iniquitatẽ,
non ego dico, pſalmum audi, Qui diligit iniquita- Pſal.10
tem, odit animam ſuam. Ergo ſi diligis iniquita-
tem, audi ueritatem, ueritatem non te palpantem,
ſed aperte tibi dicentem, Odis te. Quanto magis
dicis, quia amas te: odis te. Qui enim diligit iniqui
tatem, odit animam ſuam. Quid dicam de carne,
quæ pars eſt uilior hominis? Si animam odit, quo-
modo carnem diligit? Deniq; qui amant iniquita-
tem, & oderunt animam ſuam: omnem turpitudi-
nem

nem exercent de carne ſua. Iam ergo qui diligis
iniquitatē quomodo tibi uolebas committi ꝓxi-
mum,ut diligeres eum tanquam te? Homo, quid
perdis te? Si enim tuipſe ſic te diligis,ut perdas te:
ſic profecto perditurus es & eum quē diligis ſicut
te.Nolo ergo quenquā diligas,uel ſolus peri. Aut
corrige dilectionem,aut reſpue ſocietatē. Dictu-
rus es mihi,Diligo proximum tāquam meipſum.
Audio planè,audio.Inebriari uis cum illo,quē di-
ligis tanquā teipſum. Bene nobis faciamus hodie,
quantum poſſumus bibamus. Vide quia ſic te dili
gis,& illum ad te trahis, & ad quod amas uocas.
Neceſſe eſt ut quem diligis tāquam teipſum, illuc
illum trahas ad quod & tu te amas.Humanus ho-
mo,imò beluinus,amando talia qualia beluæ. Be
luas enim deus proſtratas in faciē,fecit paſtū quę-
rētes de terra: te in duos pedes erexit de terra.Tu
am faciem ſurſum attendere uoluit. Nō diſcordet
cor tuum à facie tua. Non habeas faciē ſurſum, &
cor deorſum: imò uerū audi & uerum fac,ſurſum
cor habe,ne mentiaris in domo diſciplinæ. Quan
do enim audis,reſponde: ſed ſit uerū quod reſpō-
des.Sic te dilige,& diligis proximū tuum tanquā
Matt. 22 teipſum. Quid eſt eñ ſurſum habere cor,niſi qđ
dictum eſt prius,Diliges dominū deum tuum ex
toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mē
te tua? Quia ergo duo pręcepta ſunt,ſi unum dice
ret,non ſufficeret.Sufficit & unum ſi intelligatur.
Nam aliquando ſic loquitur ſcriptura, ſicut Pau-
Rom. 13 lus Apoſtolus,Non adulterabis, nō homicidium
facies,non concupiſces:& ſi quod eſt aliud man-
datum,in hoc ſermone recapitulatur,Diliges ꝓxi
mum tuū tanquam teipſum.Dilectio proximi ma
lum non operatur.Plenitudo autem legis eſt cha-
ritas.Quid eſt charitas? Dilectio. Nihil uidet di-
xiſſe de dilectiōe dei,ſed ſolam proximi dilectio-
nem dixit ſufficere ad implēdam legē. Quicquid
eſt aliud mandatū,in hoc ſermone recapitulatur,
in hoc ſermone impletur.In quo? Diliges proxi-
mum tuum tanquā teipſum.Ecce unum eſt. Cer-
te duo præcepta ſunt in quibus tota lex pendet &
prophetę.Videte quomodo plus breuiatū eſt, &
adhuc pigri ſumus.Ecce quæ duo erant,unum fa-
ctum eſt.Prorſus proximum dilige,& ſufficit.Sed
dilige quomodo teipſum diligis,nō quomodo te
ipſum odiſti.Dilige proximū tuum tanquam tei-
pſum:ſed prius eſt ut diligas teipſum.Quærere ha
bes q̄modo diligas teipſum:& audire habes, Dili
ges dominum deum tuū ex toto corde tuo, & ex
tota mente tua,& ex tota anima tua. Homo enim
quomodo à ſe fieri nō potuit,ſic nec beatus à ſe fie
ri poteſt.Alia res fecit eum hominem, quod non
eſt ipſe homo:alia res eum factura eſt beatū,quod
non eſt ipſe homo.Deniq; errans uidet ipſe, quia
per ſe nō poteſt beatus eſſe,& amat aliud unde ſit
beatus. Vnde ſe fieri putat beatū,hoc amat. Quid
putamus,amat,unde putat ſe fieri beatum? Pecu-
niam,aurum,argentum,poſſeſſiones.Breuiter di-
Pecunia. co pecuniā.Totū enim quicquid homines poſſi-
dent in terra, omnia quorū domini ſunt, pecunia
uocatur. Seruus ſit,uas, ager, arbor, pecus, quic-
quid horū eſt pecunia dicitur. Et unde eſt primū
A uocata pecunia? Ideo pecunia,quia antiqui totū
quod habebāt, in pecoribus habebant. A pecore
pecunia uocatur.Legimus antiquos patres fuiſſe
diuites paſtores.Ergo pecuniā diligis,ò homo:un
de putas te fieri beatum,pecunia eſt,et multū eam
diligis. Volebas diligere proximum tanquam te-
ipſum,diuide eum illo pecuniā tuam. Quid eſſes
diſcutiebam.Inuētus es: apparuiſti tibi, uidiſti te,
conſideraſti te.Nō es paratus diuidere pecuniam
tuam cum proximo tuo. Sed quid mihi reſpōdet
benigna auaritia? Quid mihi reſpōdet? Si diuiſe-
ro cū illo,minus erit & mihi & illi:minuetur quod
amo,nec totum habebit ille, nec totum habebo
ego.Sed quia diligo eum tāquam meipſum, opto
B illi ut tantum habeat:ut nec meū minuatur,& ipſe
mihi coæquetur.Optas unde nihil perdas,atq; uti
nam hoc uerum dicas uel optes: Timeo enim ne
inuideas. Quomodo enim ſocialis erit fœlicitas
tua,quam torquet fœlicitas aliena? Nonne cum
cœperit diteſcere uicinus tuus, & incipere quaſi
ſurgere,& ire poſt te:times ne ſequat̄ te, times ne
tranſeat te? Certe diligis proximū tuum tanquam
teipſum. Sed non loquor de inuidis. Auertat e-
nim deus hanc peſtem ab animis omnium homi-
num,nedum Chriſtianorum:uitium diabolicum,
quo ſolus diabolus reus eſt,& inexpiabiliter reus.
Non enim dicitur diabolo ut damnetur,adulteri-
um commiſiſti, furtum feciſti, uillam alienam ra-
puiſti:ſed homini ſtanti lapſus inuidiſti. Inuiden-
C tia, diabolicum uitium eſt: ſed habet matrem ſu-
am.Superbia uocatur mater inuidiæ.Superbia in
uidos facit.Suffoca matrem, & non erit filia. Ideo
humilitatem docuit Chriſtus.Nō ergo loquor in-
uidis,bene optantibus loquor.Illis loquor qui o-
ptant bene amicis,ut habeant tantū quantum ha-
bent & ipſi. Optant bene agentibus,ut habeant
quantū & ipſi:ſed nolunt illis dare ex eo quod ha
bēt.Inde te iactas homo Chriſtiane,quia optas be
ne? Melior te eſt mendicus,qui plura tibi optat et
nihil habet. Bene uis optare nihil à te accipienti:
da aliquid bene optanti.Si bonū eſt bene optare,
redde mercedem.Optat tibi bene pauper, q̄d tre-
pidas? Addo aliquid,In domo diſciplinæ es. Ad-
do aliquid his quæ dixi. Da bene optāti, Chriſtus
D eſt.Ipſe à te petit qui tibi dedit. Erubeſce, Ille di-
ues pauper eſſe uoluit,ut haberes pauperes quib.
dares.Da aliquid fratri tuo,da aliq̄d proximo tuo,
da aliquid comiti tuo.Tu diues es,ille pauper eſt.
Vita iſta uia eſt,ſimul ambulatis. Sed forte dicis,
Ego diues,ille paup eſt. Simul ambulatis,an nō?
Quid eſt qđ dicis, ego diues,ille pauper,niſi ego
oneratus,ille leuis? Ego diues,ille pauper.Sarcinā
tuam cōmemoras,pondus tuum laudas. Et quod
grauius eſt,cōſtrinxiſti ad te ſarcinam tuam: ideo
nō potes porrigere manū.Onerate,ligate:quid te
iactas? q̄d te laudas? Solue uincula tua,minue ſar-
cinam tuā.Da comiti,& illum adiuuas,& te rele-
uas.Inter has uoces tuas laudantes ſarcinā tuam,
adhuc Chriſtus petit & nō accipit:& obtendis no
men pietatis crudelibus uocibus & dicis, Et quid

ſeruo filijs meis? Chriſtum illi oppono, filios ſuos
A mihi reponit. Ita uero magna iuſtitia, ut habeat un
de luxurietur filius tuus, egeat dominus tuus. Cum
enim uni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti. Non
Matt.25 legiſti, non aduertiſti, Cum uni ex minimis meis
non feciſtis, nec mihi feciſtis? Non legiſti, non ti-
muiſti. Ecce quis eget, & filios tuos numeras? Po-
ſtremo numera filios tuos, adde unum illum inter
illos, dominum tuum. Vnum habes, ſit ille ſecun-
dus: duos habes, ſit ille tertius: tres habes, ſit ille
quartus: nihil horum uis. Ecce quomodo diligis
proximum tuum, quem tibi facis ſocium ad iſtam
perditionem. Quid tibi dicturus ſum, Diligis pro
ximum tuum? Quid illi in aures inſuſurrabis ho-
mo auare: niſi fili aut frater aut pater, bonũ eſt no-
B bis. ut cum hic uiuimus, bene ſit nobis? Quantum
habebis, tantus eris. Frange lunam, fac fortunam.
Iſta ſuſurrabis proximo tuo, quę nõ didiciſti in do
mo diſciplinę, nec audiſti hic. Nolo ſic diligas pro
ximum tuum. O ſi poſſem facere, ut nulli iungere
ris. Corrũpunt enim mores bonos colloquia ma-
la. Sed non poſſum facere ut nemini iungaris, cui
mala iſta quæ non uis dediſcere inſuſurres: & non
ſolum nolis dedoceri, ſed affectus etiã docere. No
lo, imò uolo, ſed non poſſum te diſiungere ab auri
bus aliorum. Alios admoneam, ad quorum aures
ambis, quorũ aures penetrare moliris, ad quorum
corda per aures intrare diſponis. O q accipis uer-
bum ſanũ in domo diſciplinæ, ſepi aures tuas ſpi-
1 Cor.15 nis. Corrumpunt bonos mores colloquia mala.
C Sepi aures tuas ſpinis. Sepi, & ſpinis ſepi: ut ille q
importune intrare auſus fuerit, non ſolum non re
pellatur, ſed etiam compungatur. Repelle illum à
te. Dic, Chriſtianus es, Chriſtianus ſum, nõ hoc ac
cepimus in domo diſciplinæ, non hoc didicimus
in illa ſchola, quam gratis intrauimus: non hoc di-
dicimus ſub illo magiſtro, cuius cathedra in cœlo
eſt, Noli mihi iſta dicere, aut noli ad me accedere.
Hoc eſt enim, Sepi aures tuas ſpinis. Conuertam
me ad illum. Auarus es, pecuniam amas. Beatus
eſſe uis? deum tuum ama. Pecunia te non facit bea
tum. Tu eam facis ornatam, non illa te beatũ. Sed
quia multum amas pecuniam, & uideo quia per-
gis quò iuſſerit cupiditas: piger perge quò iubet
charitas. Reſpice & uide quam multũ interſit in-
D ter pecuniam tuam & deum tuum. Pulchrior eſt
iſte ſol quàm pecunia tua, & tamen iſte ſol nõ eſt
deus tuus. Porrò ſi pulchrior eſt lux iſta quàm pe-
cunia, quantũ eſt pulchrior qui fecit hanc lucem?
An forte comparare uis pecuniam tuam luci? Ec-
ce occidit ſol: oſtende mihi pecuniam tuam. Ni-
Eccl.28 tet & nocte, ſubtraho lucernam. Ecce diues es, O-
ſtende mihi diuitias tuas. Iam ſi lumine priueris,
iam ſi non habeas unde quod habes uideas, ubi
ſunt diuitiæ tuæ? Et ſic tamẽ horrenda profundi-
tas auaritię nõ patet oculis, & ſcatet animis. Vidi-
mus & cęcos auaros. Dicat mihi, Vnde auari ſunt
cæci qui non uident? Quod habet nõ habet, & ta
men auarus eſt cęcus. Quare? Quia credit ſe habe
re, auarus eſt: Fides eũ facit diuitẽ. Credẽdo diues
eſt, nõ uidendo. Quanto melius fidem conuertis
ad deum? Non uides quod poſſides, & deum tibi
ſic prædico. Nondum uides, ama & uidebis. A-
mas pecuniam ò cæce, quam nunquam uidebis. Cæ-
cus poſſides, cæcus moriturus es, quod poſſides
hic relicturus es. Non tenebas & quãdo uiuebas:
quanto magis perdis, quia non uidebas quod ha-
bebas? De deo quid tibi dicitur? Ecce hoc tibi di-
cit ipſa ſapientia, Ama illum tanquam pecuniam.
Indignum eſt, iniurioſum eſt, ut ſapientia pecunię
cõparetur: ſed amor amori comparatur. Video enim
hic uos ſic amare pecuniam, ut iubente amore pe
cuniæ labores ſuſcipiatis, ieiunia toleretis, maria
transeatis, uentis & fluctibus uos cõmittatis. Ha-
beo unde eligam quod ameris, ſed non habeo qd'
addam ad amorẽ quo amatis. Sic me amate, plus
nolo me amari dicit dominus. Improbis loquor,
auaris loquor. Pecuniã diligitis, tantũ me diligite.
Certe melior ſum incomparabiliter. Nolo à uobis
ampliorem amorem: Quatitũ diligitis pecuniam,
tantum me amate. Erubeſcamus ſaltem, confitea-
mur & pectora tundamus, nõ ut ſuper peccata no
ſtra pauimentũ ſolidemus. Nam qui tũdit pectus
& non corrigitur, ſolidat peccata, non tollit. Tun-
damus pectus & cædamus nos, & corrigamur à
nobis, ne ille poſtea nos cædat, q magiſter eſt: dixi
mus enim iam qui hic diſcatur. Quare iuiſti Cap. II.
in ſcholam, & uapulaſti, & à parẽtibus ductus, &
fugitans quæſitus, & inuentus attractus es, & ad-
ductus extenſus es? Quare uapulaſti? Quare tãta
mala in pueritia ptuliſti? Vt diſceres? Quid diſce-
res? Literas. Quare? Vt haberetur pecunia, aut ut cõ
pararetur honor, & teneretur ſublimitas dignitatis.
Vide quia periturus es propter perituram rem Peri
turã rem cũ tanto labore didiciſti in tãtis pœnis,
& amabat te qui te ad pœnas trahebat. Ipſe qui te
amabat, ipſe te ad pœnas trahebat ut uapulares, a-
mando faciebat ut diſceres. Quid? Literas. Bonæ
ſunt literæ. Bonæ. Noui, dicturus es mihi Quare
& uos epiſcopi literas legiſtis? Quare nunc diui-
nas ſcripturas in ipſa literatura tractatis? Ita uero:
ſed non ad hoc didicimus literas. Non enim pa-
rentes noſtri, quando nos in ſcholam mittebant,
hoc nobis dicebãt: diſcite literas, ut habeatis unde
legere poſſitis codices dominicos. Nec ipſi Chri
ſtiani filijs ſuis hoc dicunt. Sed quid? Diſcite lite-
ras. Quare? Vt ſis homo. Quid enim? Modo pecus
ſum? Quod dico ut ſis homo, hoc eſt, ut ſis eminẽs
inter homines. Vnde & illud prouerbium, Quan
tum habebis, tantus eris. Vt habeas quantũ cæte-
ri, aut quantum pauci, aut pluſquã cęteri, aut pluſ-
quam pauci, habeas inde honorẽ, habeas inde di-
gnitatem. Et ubi erant iſta omnia cum mors uene
rit? Quomodo ſtimulat, quomodo metus iſte in-
terpellat? Quomodo nomẽ ipſum à me cõmemo
ratum omnium corda percuſſit? Quomodo timo
rem ueſtrum teſte gemitu declaraſtis? Audiui, au
diui gemuiſtis, mortem timetis. Si timetis, quare
non cauetis? Mortem timetis. Quid timetis? Ven
tura eſt. Timeam an non timeam, uentre habet: ſe-
ro an cito, uentura eſt. Si timeas, non efficies ut nõ
ſit quod times. Illud potius time, quod ſi nolis, nõ
eris

erit.Quid? Peccare. Peccare time,q̃a ſi amaueris
A peccata,in aliam mortem irrues: quò poſſes non
uenire,ſi non amares peccata. Modo autem per-
uerſus plus amas mortem quàm uitam. Abſit,in-
quis. Quis eſt hominum qui plus amet mortem
quàm uitã? Forte cõuinco te,quia plus amas mor
tem quàm uitam.Ecce unde te cõuinco. Amas tu
nicam tuam,bonam eã uis.Amas uillam tuam,bo
nam eam uis.Amas filium tuum,bonum eum uis.
Amas amicum tuum,bonum eum uis. Amas do-
mum tuam,bonam eam uis.Quid eſt quod etiam
bonam uis habere mortẽ? Quotidie enim rogas,
ut quoniam mors uẽtura eſt,bonam mortem tibi
det deus:& dicis,Deus auertat à me malam mor-
tem.Plus ergo amas mortẽ tuam quàm uitam tu-
B am. Mori male times, & male uiuere non times,
Corrige male uiuere,time male mori.Sed noli ti-
mere:non poteſt male mori qui bene uixerit.Pror
Pſal.115 ſus cõfirmo,audeo dicere. Credidi propter quod
locutus ſum:non poteſt male mori,qui bene uixe
rit.Iam tu dicis tibi,Num multi iuſti naufragio pe
rierunt? Certe non poteſt male mori,qui bene ui-
xerit. Num multos iuſtos gladius peremit hoſti-
lis? Certe non poteſt male mori,qui bene uixerit.
Num multos iuſtos latrones occiderunt? Num
multos iuſtos beſtiæ laniauerunt? Certe non po-
teſt male mori qui bene uixerit. Et ego reſpõdeo,
Hæc enim tibi uidetur mala mors, naufragio pe-
rire? gladio percuti, à beſtijs laniari, mors mala ti
bi eſſe uidetur? Nõne has mortes martyres ſubie-
C rũt,quorũ natalicia celebramus? Qđ genus mor-
tis nõ ſubierũt? Et tamen ſi Chriſtiani ſumus, ſi in
domo diſciplinæ nos eſſe meminimus, uel cũ hic
ſumus,uel cũ hic audimus,ſi exeũtes hinc non ob
liuiſcimur,ſi meminimus quod hic audimus, non
ne martyres beatificamus? Quęre mortes marty-
rum.Oculos carnis interroga: Male mortui ſunt.
Oculos fidei interroga:Precioſa in conſpectu do
mini,mors ſanctorũ eius. Quicquid ergo eſt qđ
exhorres in morte,omnino non exhorreas, ſi eos
imitaris.Id age ut bonã uitam habeas: & quæcũq;
occaſio fuerit ut exeas de hoc corpore, exis ad re-
quiem,exis ad beatitudinem,quæ nõ habet timo-
rem nec finẽ.Nã quaſi bona mors diuitis, in pur-
Luc.16 pura et byſſo:ſed mala mors ſitiẽtis,& inter tormẽ
D ta guttam aquę deſiderantis.Quaſi mala mors ia-
centis pauperis ante ianuam diuitis, inter linguas
canum,in fame & ſiti micas de mẽſa deſiderantis.
Mala mors,auerſanda mors.Finẽ reſpice:Chriſtia
nus es,fidei oculũ intende. Cõtigit mori inopem
illum,& deferri ab angelis in ſinũ Abrahæ. Quid
proderat diuiti ſepulchrũ marmoreũ, ſitiẽti apud
inferos? Quid oberant pauperi panni cum ſanie
ulcerum eius,requieſcente in ſinu Abrahę? Lõge
uidit eum requieſcentẽ,quẽ contempſerat iacen-
tem.Modo elige mortẽ. Dic mihi,Quis bene mor
tuus eſt,quis male? Puto quia melius ille pauper,
quàm ille diues. An uis aromatibus ſepeliri,& a-
pud inferos ſitire? Reſpondes: Abſit à me.Puto
quòd hoc dices.Diſces ergo bene mori,ſi didice-
ris bene uiuere:Merces eñi bonę uitę, æterna eſt.

Qui diſcunt,Chriſtiani ſunt: qui audiunt Cap.III
A & non diſcunt, quid ad ſeminantem? Seminan- Matt.13
tis manum non terret uia,non terrent lapides, nõ
ſpinæ: iactat ille quod ſuum eſt. Qui timuerit ne
cadat in terram malam,non perueniet ad terrã bo-
nam.Et nos dicimus,ſpargimus ſemina, iactamus
ſemina.Sunt qui contemnunt, ſunt qui reprehen
dunt,ſunt qui irrident.Iſtos ſi hos timuerimus,ni-
hil habemus ſeminare,& in meſſe habemus eſuri-
re.Ergo ueniat ſemen ad terrã bonã. Scio quòd
qui audit & bene audit,deficit & proficit. Deficit
iniquitati,proficit ueritati.Deficit ſeculo, proficit
deo. Quis eſt enim magiſter qui docet? Non Cap.IIII
qualiſcũq; homo,ſed Apoſtolus,Plane apoſtolus,
& tamen non apoſtolus.An uultis,inquit, experi 2.Cor.13
B mentũ eius accipere qui in me loquitur Chriſtus?
Chriſtus eſt qui docet:cathedram in cœlo habet,
ut paulo ãte dixi.Schola ipſius in terra eſt, & ſcho
la ipſius corpus ipſius eſt. Caput docet membra
ſua,lingua loquitur pedibus ſuis. Chriſtus eſt qui
docet:Audiamus,timeamus,faciamus.Et ne con
temnas & ipſum Chriſtũ: qui propter te in carne
natus eſt, pannis mortalitatis circundatus: pro-
pter te eſuriuit & ſitiuit,propter te laſſatus ad pu-
teum ſedit, propter te fatigatus in naui dormiuit,
propter te contumelias indignas audiuit,ꝑpter te
à facie ſua ſputa hominum non abegit,propter te
alapas in faciẽ accepit,propter te in ligno pepen-
dit,propter te animam effudit,propter te in ſepul
chro poſitus eſt. Hæc omnia forte contemnis in
C Chriſto? Vis noſſe quis ſit? Recole Euangelium
quod audiſti,Ego & pater unum ſumus. Nos con Ioan.10
uerſi ad deum pręcepta eius cuſtodiamus,ut æter
na præmia ab ipſo percipiamus:præſtante eodem
domino noſtro Ieſu Chriſto,Qui cũ patre & ſpiri-
tuſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Finis.

D. AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, De decem chordis liber.

D OMINVS & deus noſter & Cap.I
miſerator,longanimis,& mul
tũ miſericors, & uerax: quàm
largiter prærogat miſericordi
am in præſenti ſeculo, tam ſe
uerè minatur iudicium in fu-
turo ſeculo. Verba quæ dixi
ſcripta ſunt,& diuinis autho-
ritatibus continẽtur, quia miſericors & miſerator
dominus, longanimis & multum miſericors & ue
rax.Multum delectat omnes peccatores & ama-
tores huius ſeculi,quia miſericors & miſerator do
minus, quia longanimis & multum miſericors.
Sed ſi amas tam multa mitia:time tibi & ultimum
quod ait,& uerax.Si enim nihil aliud diceret, niſi

miſericors & miſerator dominus, longanimis &
multum miſericors, quaſi iam conuerteres te ad ſe-
curitatem & impunitatem, & ad licentiam pecca-
torum, & faceres quod uelles: utereris ſeculo, uel
quantum tibi permitteretur, uel quantum tibi libi-
do iuſſiſſet. Et ſi quis bene monendo obiurgaret
atq; terreret, ut cohiberet te ab immoderato flu-
xu eundo poſt concupiſcentias tuas & deſerendo
deum tuum: inter medias uoces obiurgantis obſi-
ſteres, impudenti quidem fronte, ueluti audita di-
uina authoritate, & legeres de libro dominico.
Quid me terres de deo noſtro? Ille miſericors eſt,
& miſerator, & multum miſericors. Ne talia ho-
mines dicerent, unum uerbũ addidit in fine, quod
ait: & uerax: & excuſſit lætitiam male præſumen-
tium, & induxit timorem dolẽtium. Gaudeamus
ad miſericordiam domini, ſed timeamus ad iudi-
Eſaiæ 24. cium domini. Parcit dum tacet. Tacet, ſed ſemper
nõ tacebit. Audi dum nõ tacet in uerbo, ne non ti-
Cap. II bi uacet audire dum non tacebit in iudicio. Mo-
do enim licet tibi cauſam tuam componere. An-
te ultimum iudicium dei nũc compone cauſam tu-
am. Non eſt unde præſumas cum ille uenerit, nec
falſos teſtes adduces quibus ille fallatur, nec patro-
nos fraudulentis circumuentionibus & linguoſis
artibus adhibebis, nec ambies aliquo modo, ut iu-
dicem poſſis corrumpere. Quid ergo ages apud
talem iudicem, quem nec fallere nec corrumpere
poteris? Et tamen eſt quod agas. Tunc enim ipſe
erit iudex cauſæ tuæ, qui modo eſt teſtis uitæ tuæ.
Clamauimus & laudauimus, componamus cau-
ſam noſtram. Qui teſtis eſt operum noſtrorum,
ipſe teſtis eſt uocum iſtarum. Non ſint inanes, cõ-
uertantur ad gemitum. Tempus eſt concordandi
cum aduerſario tuo cito. Tam longanimis eſt de-
us uidendo iniqua & non puniendo, ut tamen ci-
to ſit futurum iudicium. More quippe humanæ
uitæ prolixum eſt, quod deo breue eſt. Sed & ipſi
ſeculo & humano generi quod longe uidet̃, quid
conſolatur? Nunquid ſi totius generis humani ul-
timus dies longe eſt, uniuſcuiuſq; dies ultimus lõ-
ge eſt? Hoc dico, ex Adã multi anni euoluti ſunt,
multi anni fluxerunt, & deinceps fluent: non qui-
dem tam multi, ſed tamẽ uſq; in finẽ ſeculi tranſi-
bunt anni, ſicut & illi tranſierunt. Longum uide-
tur quod reſtat, quanquam non erit tantum quan-
tum tranſactum eſt: & tamen ex tranſacto præteri-
to tempore, ſperandus eſt finis reliqui temporis.
Fuit tunc quidem dies qui diceretur hodiernus,
ex illo uſq; ad hunc hodiernum, nónne quicquid
fuit futurum, præteritum factum eſt? tale habetur
ac ſi nõ fuerit. Sic erit quicquid reſtat extremum.
Sed ſit & hoc longum, ſit prolixum, quantum pu-
taueris, quantum dixeris, quantum cogitaueris,
quantum tibi non format ſcriptura, ſed fingit co-
gitatio, quantumuis diem iudicij prolonga, nun-
quid ultimum diem tuum, id eſt, uitę tuę quo exi-
turus es de hoc corpore, producturus es in lon-
gum? Sit tibi ſenectus certa ſi poteſt, cui autẽ po-
teſt? Nõne ex quo homo incipit uiuere, iã poteſt
& mori? Poſſibilitatem mortis initium uitæ facit.

In hac terra & in genere humano ille ſolus mori
A nondum poteſt, qui nondum cœpit uiuere. Incer-
tus ergo dies tanquam quotidianus ſperãdus eſt.
Si autem tanquam quotidianus eſt incertus dies,
componatur cũ aduerſario dum eſt tecum in uia.
Via enim uocat̃ hæc uita, per quam omnes tranſe- Matth. 5
unt, & non recedit iſte aduerſarius. Quis au- Cap. III
tem eſt iſte aduerſarius? Aduerſarius iſte non eſt
diabolus: nam nunquam te hortaretur ſcriptura
ut cum diabolo concordares. Eſt ergo alius aduer-
ſarius, quem ſibi homo facit aduerſarium: nam ille
ſi aduerſarius eſſet, tecum in uia non eſſet. At hic
eſt tecum in uia, ut concordet tecum. Scit enim,
quia niſi in uia ſecum cõcordaueris, iam tradet te
iudici: iudex autem miniſtro, miniſter in carce-
B rem. eloquia iſta euangelica ſunt: recordant̃ no-
biſcum, uel qui legerunt, uel qui audierunt. Ergo
quis eſt aduerſarius? Sermo dei. Sermo dei aduer-
ſarius tuus eſt. Quare aduerſarius tuus eſt? Quia
contraria iubet quàm tu facis. Dicit tibi, Vnus eſt Exod. 20
deus tuus, unum deum cole. Tu uis dimiſſo uno
deo tuo tanquam legitimo uiro animæ, fornicari
per multa dæmonia: & quod eſt grauius, nõ qua-
ſi aperte deſerens & repudians, ſicut apoſtatæ fa-
ciunt, ſed tanquam manẽs in domo uiri tui admit-
tis adulteros, id eſt, tanquam Chriſtianus dimittis
Eccleſiam, conſulis mathematicos, aut aruſpi-
ces, aut augures, aut maleficos, quaſi de uiri domo
non recedens adultera anima, & manens in eius
cõiugio fornicaris. Dicitur tibi, Ne accipias in ua-
C num nomen dei tui. Ne exiſtimens creaturam eſſe
Chriſtum, quia pro te ſuſcepit creaturam: & tu cõ-
temnis eum qui æqualis eſt patri, & unus cum pa-
tre. Dicitur tibi ut ſpiritaliter obſerues ſabbatum,
non quomodo Iudæi obſeruant ſabbatum carnali
ocio: uacare enim uolũt ad nugas atq; luxurias ſu-
as. Melius enim faceret Iudæus in agro ſuo aliqd
utile, quã in theſauro ſeditioſus exiſteret. Et me-
lius fœminæ eorum die ſabbati lanam facerent,
quàm tota die in Neomenijs ſuis impudice ſalta-
rent. Tibi autẽ dicitur ut obſerues ſpiritaliter ſab-
batum, in ſpe futuræ quietis, quam tibi promittit
dominus. Quiſquis autem propter illam quietem
futurã agit quicqd poteſt, quãuis laborioſum ui-
deatur quod agit: tamẽ ſi ad fidem promiſſę quie-
D tis id refert, nondũ quidem ſabbatum habet in re,
ſed habet in ſpe. Tu aũt ad hoc uis requieſcere ut
labores, cũ ad hoc debeas laborare ut requieſcas.
Dicitur tibi, Honora patrem tuũ & matrẽ tuam: Exod. 20
contumeliàm irrogas parentibus, quã non uis pa-
ti à filijs tuis. Dicitur tibi, Non occides: Tu autem
occidere uis inimicũ tuum. Et ideo forte non fa-
cis, quia times iudicem hominẽ, non quia cogitas
deum. Ignoras quia ille teſtis eſt cognitionum? Il-
lo uiuo quem uis mori, te homicidam tenet in cor-
de. Dicitur tibi, Non mœchaberis, id eſt, non ibis
ad aliquam aliam præter uxorem tuam. Tu autem
exigis hoc ab uxore, & non uis reddere hoc uxo-
ri. Et cum debeas in uirtute præcedere uxorem,
quoniam caſtitas uirtus eſt: tu ſub uno impetu libi-
dinis cadis, & uis uxorem tuam uictricem eſſe, tu

uictus iaces. Et cum tu caput ſis uxoris tuæ, præ-
cede te ad deum, cuius caput es. Vis domum tu- A
Ephes.5 am capite deorſum pēdere: Caput enim mulieris
eſt uir. Vbi autem melius uiuit mulier quàm uir,
capite deorſum pendet domus. Si caput eſt uir,
melius debet uiuere uir, & præcedere in omnibus
bonis factis uxorem ſuam: ut illa imitetur uirum
& ſequatur caput ſuum. Quomódo caput Eccle-
ſiæ Chriſtus eſt, & hoc iubetur Eccleſiæ ut ſequa-
tur caput ſuū, ut per ueſtigia ambulet capitis ſui:
ſic uniuſcuiuſq; domus habet caput uirū, & tanq;
carnem fœminam. Quò caput ducit, illuc debet
ſequi corpus. Quare ergo uult caput ire, quò non
uult ut corpus ſequatur? Quare uult ire uir, quo
non uult ut ſequatur uxor? Hæc iubendo ſermo
dei aduerſarius eſt. Nolunt enim homines facere B
quod uult ſermo dei. Et quid dicam quia aduer-
ſarius eſt ſermo dei, quoniam iubet? Timeo ne
ego ipſe aduerſarius ſim quibuſdam, quia hæc lo-
quor. Quid ad me pertinet? Fortem me faciat qui
terret ut loquar, ut non timeam querelas hominū.
Nam qui nolunt caſtitatem ſeruare uxoribus ſuis
& abundant, tales nolūt me iſta dicere. Sed uelint
nolint, dicturus ſum. Si enim uos non exhortor ut
cum aduerſario concordetis, ego cum illo in lite
remanebo. Qui uobis iubet ut faciatis, ipſe nobis
iubet ut loquamur. Si nō faciendo quod iubet ut
faciatis, aduerſarij eius eſtis: non dicendo quod iu
bet ut dicamus aduerſarij eius remanebimus.

Cap. IIII Nunquid in cæteris quæ ſupra dixi multis
immoratus ſum? Hoc enim præſumimus de chari C
tate ueſtra, quia unum deum colitis, hoc prēſumi-
mus de fide catholica quæ in uobis eſt, quia filiū
dei æqualem patri creditis: nec in uanum accipi-
tis nomen domini dei ueſtri, ut putetis creaturam
Rom.8 eſſe filium dei, Quoniam omnis creatura uanita-
ti ſubiecta eſt. Sed creditis eum æqualē patri eſſe,
deum de deo, uerbum apud deum, uerbum deum
per quod facta ſunt omnia, lumen de lumine, coæ
ternum illi qui genuit, unum cum illo qui genuit:
& hoc uerbum creditis aſſumpſiſſe creaturam, de
uirgine Maria aſſumpſiſſe mortalitatē, & paſſum
fuiſſe pro nobis: ea legimus & credimus ut salue-
mur, nec in eo immoratus ſum, ut quicquid faci-
tis, pro ſpe futura faciatis. Noui enim omniū Chri
ſtianorum mentes de futuro ſeculo cogitare. Qui D
enim de futuro ſeculo non cogitat, nec propterea
Chriſtianus eſt, ut id quod in fine deus promittit
accipiat: nondum Chriſtianus eſt. Neq; in eo im-
Exod.20 moratus ſum, ubi dicit ſermo dei: Honora patrem
tuum & matrem tuam. Multi enim honorant pa-
rentes, & raro inuenimus parentes conquerentes
de improbitate filiorum, quamuis non deſint: ſed
tamen quàm raro fit, tamen breuiter monendum
fuit. Neq; in eo ubi dictum eſt, Non occides, im-
morari uolui: non enim credo hic turbā eſſe homi
cidarum. Illud uero malum late ſerpens plus occu
pauit, & in eo uehemētius irritat aduerſarius ille:
qui ideo clamat, ut ſit aliquando amicus. Querelę
quotidie ſunt, quanq; ipſæ fœminę nec iam audēt
cōqueri de uiris ſuis. Ita inuadēs om̄ia cōſuetudo
pro lege obſeruat: ut iam & mulieribus forte per
ſuaſum ſit, licere hoc uiris, non licere mulieribus.
Solēt em̄ audire adductas eſſe mulieres ad forū q̄
forte cū ſeruis inuentæ ſunt: adductum uirum ad
forum, quia inuentus eſt cum ancilla ſua, nūquam
audierunt, cum ſit par peccatū. In peccato pari in-
nocentiorē facit uideri uirum, non diuina ueritas,
ſed humana peruerſitas. Et ſi forte hodie acriorē
quiſq; paſſus fuerit uxorē ſuā, & liberius murmu-
rantē, cui iam uidebatur quia licebat uiro, & audi
uit in Eccleſia q̄a non licet uiro: Si ergo paſſus fue
rit uxorē ſuam liberius iam ut dixi murmurātem,
& dicentē ſibi: nō licet q̄d facis, ſimul audiuimus,
Chriſtiani ſumus, q̄ à me exigis, redde mihi: Fidē
tibi debeo, fidē mihi debes, fidē Chriſto ambo de
bemus: & ſi me fallis, eū nō fallis cuius ſumus, non
fallis eum qui nos emit. Hæc atq; huiuſmodi audi
ens ille quę nō ſolet, dum nō uult in ſe fieri ſanus,
in me fit inſanus, iraſcit̄ & maledicit: fortaſſis etiā
dicit, Quomodo factū eſt ut huc ille ueniret, aut u-
xor mea ipſo die in Eccleſiam procederet? Et hoc
credo q̄ cogitatione ſua dicat: nam libere erūpere
in uocē non audiet, nec ante ſolā uxorē ſuam. For
taſſis enim ſi ſic eruperit & hoc dixerit, poteſt illa
reſpondere & dicere: Quare maledicis, cui paulo
ante acclamabas? Certe cōiuges ſumus. Cum lin-
gua tua diſcordas, mecū cōcorditer quomodo ui-
uere poteris? Nos fratres pericula ueſtra intue-
mur, nō uolūtates ueſtras attēdimus: nam & medi
cus ſi uolūtatē ægri attendat, nunq; illū urat. Q̄d
non eſt faciendū, non fiat: quod ꝓhibet deus, non
fiat. Qui deo credit, ab ipſo audit quod dicimus.
Certe melius erat quibuſdā nolētibus corrigi, ut
uel huc nō ueniremus ſi iſta dicturi eramus, uel q̄a
iā uenimus nō ea diceremus. Nudiuſtertiano die
memini me dixiſſe ſanctitati ueſtræ, quia ſi citha-
rœdi eſſemus, aut huiuſmodi aliquid populariter
exhibentes pro ſtudijs nugacitatis ueſtræ, quæ iā
quæſumus ut relinquatis: tenuiſſetis nos ut dare-
mus uobis diem, & quiſquis pro modulo ſuo con
ferret mercedem. Quare ambularemus delectati
uanis canticis, nulli rei profuturis, ad tempus dul-
cibus, in poſterum amaris? Talibus etenim turpi-
tudinibus cantionum animi humani illecti ener-
uantur & decidunt à uirtute, defluentes in turpitu
dinē, & propter ipſas turpitudines poſtea ſentiūt
dolores, & cū magna amaritudine digerunt quod
cum dulcedine temporali biberunt. Melius ergo
nos amara uobis cātamus ad tempus, quæ poſtea
dulceſcant in uobis: nec mercedem aliquam exigi
mus, niſi ut faciatis quæ dicimus, imò non facia-
tis, ſi dicimus nos. Si autem omnibus ille dicit qui
neminem timet, & per quē fit in nomine ipſius, &
in gloria miſericordiæ ipſius, ut & nos neminem
timeamus, omnes audiuimus, omnes faciamus,
omnes cū noſtro aduerſario concordemus. Puta-
te me citharœdū eſſe, quid uobis poſſum amplius
canere? Ecce pſalterium fero, decem chordas ha-
bet: hoc uos paulo ante cantaſtis antequā incipe-
rem loqui, chorus meus uos fuiſtis. Nonne Cap.V
uos paulo ante cantaſtis: Deus canticum nouum

cantabo tibi, in pſalterio decem chordarum pſal-
lam tibi? Ipſas autem decem chordas modo per- A
cutio. Quare amara eſt uox pſalterij dei, Pſallã tibi
in pſalterio decem chordarũ? Non uobis hoc can
to qđ uos non faciatis. Decalogus enim legis de-
cem præcepta habet: quæ decẽ præcepta ſunt ſic
diſtributa, ut tria pertineant ad deum, ſeptem per
tineant ad homines. Tria ad deum, quæ iam dixi,
Vnus eſt deus noſter, ei nullam ſimilitudinem de-
bemus facere, & non fornicari poſt deũ, qui unus
eſt, qui deus, & Chriſtus filius dei unum eſt cum
patre. Ideo non debet à nobis accipi in uanum, ut
putemus eum factum, id eſt, creaturam aliquam,
per quem facta ſunt omnia: quia ipſe eſt unus de-
us, pater & filius & ſpiritusſanctus. In ſpiritusſan-
cto, hoc eſt, in dono dei, requies nobis ſempiterna B
promittitur. Inde modo pignus accipimus. Sic em̃
2. Cor. 1. & 5 dicit Apoſtolus, Qui dedit nobis pignus ſpiritũ.
Si pignus accipimus ut incipiamus in domino &
in deo noſtro eſſe trãquilli, ut ſimus in deo noſtro
mites, ſimus in deo patientes: erimus etiam in illo
unde pignus accipimus, in æternum quieti, quod
erit ſabbatum ſabbatorũ propter ipſam requiem
pertinentem ad donũ ſpiritus ſancti. Tertiũ itaq;
præceptum de ſabbato, quod diximus, quod car-
naliter Iudęi celebrant, nos ſpiritaliter agnoſca-
mus. Nam quia ſpiritusſanctus ſeptiformis dicitur,
ꝓpterea ſeptimũ diem ſanctificauit quando fecit
omnia opera ſua, ſicut in Geneſi ſcriptũ legimus:
non ibi habes nominatam ſanctificationem, niſi
Gen. 2 illo die ubi dicitur, Requieuit deus ab omnibus C
operibus ſuis. Non em̃ fatigatus erat deus ut dice
retur, requieuit deus ab omnibus operibus ſuis:
ſed in illo uerbo tibi laboranti requiem promiſit:
quia fecit omnia bona ualde, & ſic dicitur, requie
uit deus ut intelligas etiam te poſt bona opera re-
quieturum, & ſine fine requieturum. Nam omnia
ſuperiora quæ dicta ſunt, id eſt dies ſuperiores ha-
bent ueſperam: ſeptimus iſte dies nõ habet ueſpe-
ram, ubi deus ſanctificauit requiem. Dicitur ibi, Fa-
ctum eſt mane: ut inciperet ipſe dies. Non dictum
eſt, factum eſt ueſpera, ut finiretur dies: ſed dictũ
eſt, Factum eſt mane, ut fieret dies ſine fine. Sic in-
cipit ergo requies noſtra, quaſi mane: ſed non fini
tur, quia in æternum uiuemus. Ad hãc ſpem quic-
quid facimus ſi facimus, ſabbatũ obſeruamus. Ipſa D
tertia chorda huius decalogi, id eſt, pſalterij, deca-
chordi, in tribus enim chordis ad deũ ꝑtinent prę
Cap. VI cepta. Si diceretur nobis, Diliges dominũ deũ
Deut. 6 tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &
ex tota mẽte tua: & de ꝓximo noſtro nihil dicere-
tur, non eſſet decachordũ, ſed trichordũ. Quia ue
Matt. 22 to addidit dominus, Et diliges proximũ tuum tan
quam teipſum: & contexuit dicens, In his duobus
mãdatis & tota lex pendet & ꝓphetæ: Tota lex in
duobus pręceptis eſt, dilectione dei, et dilectione
proximi. Ad duo itaq; præcepta, id eſt, ad dilectio
nẽ dei & proximi pertinet decalogus. Ad primũ
præceptum tres chordæ pertinent, quia deus trini
tas. Ad alterum uero pręceptum, id eſt ad dilectio
nem proximi, ſeptem chordæ: quomodo uiuatur
inter homines. Nam ipſe numerus ſeptenarius tã-
A quam ſeptem chordarum incipit ab honore pa- Exod. 20
rentum, Honora patrem tuum & matrem tuam.
Ad parẽtes enim ſuos homo aperit oculos: & hęc
uita ab eorum amicitia ſumit exordium. Quiſquis
autem ſuis parentibus non defert honorẽ, quibus
parcere poterit? Et dicit Apoſtolus, Honora pa- Ephes. 6
trem tuũ & matrẽ tuam, hoc eſt primũ mandatũ.
Quomodo primum, quãdo quartum mandatum
eſt, niſi quia in ſeptenario numero eſt primũ? Ad
dilectionem proximi primum eſt in ſecunda tabu
la: nam ideo duæ tabulæ legis datæ ſunt. Deus e- Exod. 31
nim famulo ſuo Moyſi in monte duas tabulas de-
dit, in quibus duabus tabulis lapideis conſcripta
erant decem præcepta legis, quod eſt pſalterium
B decem chordarum. Tria in una tabula ad deũ ꝑe-
tinentia, ſeptem in altera tabula ad proximum. In
altera ergo tabula primum eſt: Honora patrem tu
um & matrem tuam. Secundum, Non mœchabe-
ris. Tertium, Non occides. Quartum, Non furabe
ris. Quintum, Non falſum teſtimonium dices. Se-
xtum, Non concupiſces uxorem proximi tui. Se-
ptimum, Non concupiſces rem proximi tui. Hæc
iũgamus illis tribus ad dilectionem dei pertinen-
tibus, ſi in pſalterio decem chordarũ uolumus can
tare canticum nouum. Audiat enim charitas Cap. VII.
ueſtra ut dicã uel quod deus ſuggeſſerit. Accepit
legẽ populus Iudæorũ: Iſta in decalogo, non ob-
ſeruauit. Et quicunq; obtemperabant, timore ob-
temperabant pœnæ, non amore iuſtitiæ: portabãt
C pſalterium, non cantabant. Cantanti enim uolu-
ptas, timenti onus eſt. Ideo uetus homo, aut nõ fa
cit, aut timore facit: nõ amore ſanctitatis, non dele
ctatione caſtitatis, non tẽperantiæ, charitatis, ſed
timore. Vetus enim homo eſt, & uetus homo ue-
tus canticum cantare poteſt, non nouum. Vt autẽ
cantet canticum nouũ, ſit nouus homo. Quomo-
do aũt poſſit eſſe nouus homo: audi non me ſed
Apoſtolũ dicentẽ: Exuite uos ueterem hominẽ, Ephes. 4
& induite nouum. Et ne quis putaret, cum dixit:
Exuite uos ueterẽ hominem & induite nouũ: ali-
quid deponendum eſſe, & aliquid accipiendum,
cũ de mutãdo præciperet homine: ſubiecit & ait,
Quapropter deponentes mendacium, loquimini
ueritatem. Hoc eſt quod ait: Exuite ueterẽ homi-
D nem, & induite nouum: hoc dixit, mutate mores.
Seculum diligebatis, deũ diligite. Nugatoria ini-
quitatis, temporales uoluptates diligebatis, proxi
mum diligite. Si dilectione facitis, nouũ cãticum
cantatis. Si timore facitis, facitis tamen: portatis
quidem pſalteriũ, ſed nondũ cantatis. Si aũt nec
hoc facitis, proijcitis ipſum pſalterium. Melius eſt
tamẽ portare, quàm proijcere: Sed rurſus, melius
eſt cum uoluptate cantare, quàm cũ onere porta-
re. Nec peruenit ad canticum nouũ, niſi iam cum
uoluptate cantans. Nam qui portat cum timore,
ad huc in uetuſtate eſt. Et quid eſt fratres quod di
co? attendite. Non cõcordauit cũ aduerſario ſuo,
qui cum timore adhuc facit: Timet enim ne ueni-
at deus & damnet illum. Nam nondũ delectat ca-
ſtitas, nõdum illum delectat iuſtitia, ſed iudicium
dei for-

dei formidans à factis temperat. Nondum concu-
piſcentiam ipſam damnat quæ ſæuit in eo, non-
dum illum delectat quod bonum eſt: nondum ibi
habet ſuauitatem ut cantet canticum nouum, ſed
de uetuſtate pœnas timet: nondum concordauit
Cap. VIII cum aduerſario. Tales enim homines ple-
runq; ſupplantantur tali cogitatione, ut dicant ſi-
bi: ſi fieri poſſet, non nobis minaretur deus, non ta
lia per propheras ſuos diceret quę homines deter
rent: ſed antequam ueniret, daret omnibus indul-
gentiam, ignoſceret omnibus, poſtea ueniret, ne-
minem mitteret in gehennā. Iam quia iniquus eſt,
iniquum uult eſſe deum. Vult te deus facere ſimi-
lem ſui, & tu conaris deum facere ſimilem tui. Pla-
ceat tibi ergo deus qualis eſt, nō qualem illum eſ-
ſe uis. Peruerſus enim es, & talē uis eſſe deum qua-
lis es, non qualis eſt. Si autem placeat tibi qualis
eſt, corrigeris: & diriges in eam regulā cor tuum, à
qua nūc alienus diſtortus es. Placeat tibi deus qua
lis eſt, ama qualis eſt: non te amat qualis es, ſed o-
dit te qualis es. Ideo tui miſeretur, quia odit te qua
lis es, ut faciat te qualis nondum es. Faciat te di-
xi qualis nondum es: nam illud tibi non promit-
tit, quia faciet te qualis eſt. Nam eris qualis eſt, ſed
ad quendam modum, id eſt, imitator dei uelut ima
go, ſed non qualis imago eſt filius, nam etiam ima
gines in hominibus diuerſæ ſunt. Filius hominis
habet imaginem patris ſui, & hoc eſt quod pater
eius, quia, homo eſt ſicut pater eius. In ſpeculo au-
tem imago tua nō hoc eſt quod tu: aliter eſt enim
imago tua in filio, aliter in ſpeculo. In filio eſt ima-
go tua ſecundum æqualitatem ſubſtantiæ, in ſpe-
culo autem quàm longe eſt à ſubſtantia, & tamen
eſt quædam imago tua, quamuis non talis, qualis
in filio tuo ſecundum ſubſtantiam: ſic in creatura,
nō hoc eſt imago dei quod eſt in filio, qui hoc eſt
quod pater, id eſt, uerbum dei per quod facta ſunt
omnia. Recipe ergo ſimilitudinem dei quam per
mala facta amiſiſti. Sicut enim imago in nummo
imperatoris aliter eſt, & aliter in filio: nam imago
& imago eſt, ſed aliter impreſſa eſt in nummo, ali-
ter in filio, aliter in ſolido aureo imago imperato-
ris: Sic & tu nummus dei es, ex hoc melior, quia
cum intellectu & cum quadam uita nummus dei
es, ut ſcias etiam cuius imaginem geras, & ad cu-
ius imaginem factus ſis: nam nummus neſcit ſe ha
bere imaginem imperatoris. Ergo ut dicere cœpe
ram, odit te deus qualis es, ſed amat te talem qua-
lem te eſſe uult: & ideo ille te ut muteris hortatur.
Concorda cum illo, & incipe primo bene uelle, &
odiſſe te qualis es: hoc ſit tibi initium concordiæ
cū ſermone dei, ut incipias primo tu odiſſe te qua-
lis es. Cum cœperis & tu odiſſe te talem qualis es,
ſicut te talem odit deus, incipis iam ipſum dilige-
re deum qualis eſt. Aegrum attendite. Aeger æ-
grotantē ſe odit qualis eſt: inde incipit cōcordare
cum medico, quia & medicus odit eum qualis eſt.
Nam ideo uult ſanum eſſe, quia odit eum febrien-
tem: & eſt medicus febris perſecutor, ut ſit homi-
nis liberator. Sic auaritia, ſic libido, ſic odium, con
cupiſcentia, luxuria, ſic nugacitas ſpectaculorum,
febres ſunt animæ tuæ, debes illas odiſſe cum me-
A dico tuo: ita concordas cum medico, niteris cum
medico, & libenter audis quod iubet medicus, li-
bēter facis quod iubet medicus, & proficiēte iam
ſanitate incipiunt etiam iam delectare præcepta.
Quàm oneroſus eſt cibus ægris quando reficiun-
tur, & peiorem horam reputant ægri refectionis
ſuæ quàm ſuæ acceſſionis, & tamen eogunt ſe cō-
cordantes cum medico, & quamuis inuiti & oblu
ctantes uincunt ſe ut aliquid accipiāt: quanta aui-
ditate ſani maiora recepturi ſunt, unde ægri mino
ra uix accipiunt. Sed unde hoc factum eſt? Quia
oderant febrem ſuam & cum medico cōcordaue-
runt, & ſimul perſequebantur febrem medicus &
ægrotus. Cū ergo & nos talia dicimus, nō odimus
B niſi febres ueſtras: imò in nobiſipſis ſermo dei fe-
bres noſtras odit, cū quo cōcordare debetis. Nam
nos quid ſumus niſi liberandi uobiſcum, ſanandi
uobiſcum? Modo non me intueamini, ſed ſermo-
nē dei. Nolite iraſci medicamēto ueſtro, non inue
ni enim aliud quā tranſirem. Veni ad quintam Cap. IX
chordam homo: qui tango pſalteriū decem chor-
darum, nunquid prætermiſſurus eram quintam?
Imò aſſidue percuſſurus, In illa enim uideo iacere
penè totū genus humanū, in illa uideo plus labo-
rare. Ipſam percutiēdo quid dico? Nolite mœcha
ri poſt uxores ueſtras, quia nō uultis ut mœchenť
poſt uos uxores ueſtræ. Nolite ire uos quò eas ſe-
qui nō uultis. Sine cauſa uos excuſare conamini,
quando dicitis, Nunquid eo ad uxorem alienam?
Ad ancillam meam eo. Vis ut dicat uxor tua tibi:
nunquid eo ad uirū alienum? Ad ſeruum meū eo.
C Dicis, non eſt uxor aliena, ad quā uado. Nunquid
uis dicatur tibi, non eſt uir alienus ad quem uado?
Abſit ut dicat hoc illa. Melius em̄ dolet te, ꝙ imi-
tetur te. Illa enim caſta & ſancta fœmina & uere
Chriſtiana, quæ dolet fornicantem uirū, & non do
let propter carnem, ſed propter charitatē: nō ideo
uult ut non facias, quia & ipſa non facit, ſed quia
tibi non expedit. Nam ſi propterea non facit, ut
tu non facias: ſi feceris, faciet. Si autē deo illud de-
beat, ſi Chriſto illud debeat ꝗd tu exigis, & ideo
reddit, quia iubet iſte: & ſi fornicatur uir, caſtitatē
fœmina illa deo exhibet. Chriſtus enim loquitur
in cordib. bonarū fœminarum, loquitur intus ubi
nō audit uir, quia nec dignus eſt ſi talis eſt. Loqui-
D tur ergo ille interius & dicit, & filiā ſuam conſola-
tur huiuſmodi uerbis: De iniurijs uiri tui torque-
ris, quod tibi em̄ fecit, dole, ſed ipſum noli imitari
ut male facias, ſed ipſe te imiteť in bono. Nam in
eo quòd male facit, noli eum putare caput tuū, ſed
time me deum tuū. Nam ſi & in eo quòd male fa-
cit caput eſt, & ſecuturum eſt corpus caput ſuum:
eunt ambo per præceps. Vt autem non ſequatur
malum caput ſuū, teneat ſe ad caput eccleſię Chri-
ſtum: huic debens caſtitatem ſuam, huic deferens
honorem ſuum. Abſens ſit uir, pręſens ſit uir, non
peccet illa, quia nunquam eſt abſens cui debet ut
nō peccet. Hæc ergo fratres mei facite, ut poſſitis
concordare cum aduerſario. Nec amara ſunt quæ
dico: aut ſi amara ſunt, curant. Potio iſta ſi amara

eſt,accipiatur:quia in periculo ſunt uiſcera,amara
eſt, bibatur. Melius eſt modica amaritudo in fau-
cibus, ꝙ æternum tormentum in uiſceribus. Mu-
tate ergo uos: Quicunq; non faciebatis hoc bonū
caſtitatis,iam facite.Nolite dicere, non poteſt fie-
ri. Fœdum eſt fratres mei,turpe eſt,ut uir dicat,nō
poſſe fieri quod facit fœmina. Scelus eſt ut uir di-
cat,non poſſum.Quod poteſt fœmina,uir nō po-
teſt? Quid em̄ illa,carnem non portat? Prior à ſer-
pente decepta eſt.Caſtæ uxores ueſtræ oſtendunt
uobis,fieri poſſe quod non uultis facere, & dicitis
fieri non poſſe. Sed forte dices, ideo illam facilius
facere poſſe,quia multa illi cuſtodia eſt,legis præ-
ceptum, diligentia maritalis, terror etiam legū pu
blicarum: eſt etiam uerecūdię & pudoris illius ma
gnum munimentum.Multæ cuſtodiæ faciunt fœ-
minam caſtam, uirum caſtum faciat ipſa uirilitas.
Nam ideo mulieri melior cuſtodia,quia maior in-
firmitas.Illa erubeſcit uiro,tu non erubeſcis Chri-
ſto.Tu liberior, quia fortior: qa facile uincis, ideo
tibi commiſſus es. Super illam & diligētia uiri,&
terror legum,& conſuetudo morum, & uerecun-
dia maior: & deus ſuper te tantum deus. Inuenis
enim facile pares uiros quibus non timeas erube-
ſcere,quia faciunt id multi.Et tanta eſt peruerſitas
generis humani, ut aliquando metuendum ſit ne
caſtus erubeſcat inter impudicos. Ideo non ceſſo
tangere iſtam quintā chordam propter ipſam per
uerſam conſuetudinē & labem totius ut dixi ge-
neris humani. Si quis inter uos faciat homicidiū,
quod auertat deus,pellere eum uultis de patria,&
cōtinuo ſi fieri poteſt excludere.Si quis faciat fur-
tum,odiſtis illum, nec uidere uultis. Si quis dicat
falſum teſtimonium abominamini,nec uobis ho-
mo uidetur.Si quis concupiſcat alienas res,raptor
& iniuſtus deputatꝰ.Si quis uolutatur cum ancillis
ſuis,amatur, blande accipitꝰ: conuertuntur uulne-
ra in ioca. Si quis autem exiſtat qui dicat ſe caſtū,
non facere adulterium, notum autem ſit quòd nō
faciat: erubeſcit accedere ad illos non ſui ſimiles,
ne inſultent,ne irrideant,ne dicant nō eſſe uirum.
Ad hoc delapſa eſt humana peruerſitas,ut uir ha-
beatur à libidine uictus, & uir nō habeatur uictor
libidinis. Triumphantes exultāt, & non ſunt uiri:
iacent proſtrati & uiri ſunt.Si ſpectares,ille tibi ui
deretur fortior qui iam iaceret ſub beſtia,ꝙ ſi peri
meret beſtiam? Sed quia diſſimulatis à pugna in-
teriore,& delectāt uos pugnę exteriores, ideo nō
Pſal.27 uultis pertinere ad cāticum nouū:ubi dicitur,Qui
docet manus meas ad prelium,& digitos meos ad
bellum. Eſt enim bellum quod ſecum agit homo
dimicans contra concupiſcentias malas, frenans
auaritiam, elidens ſuperbiam, ſuffocans ambitio-
nem,trucidans libidinem.Has pugnas facis in oc-
culto,& non uinceris in aperto.Ad hoc docentur
manus ueſtræ ad prælium, & digiti ueſtri ad bel-
lum.Non eſt hoc in ſpectaculis ueſtris.In illis ſpe-
ctaculis non idē eſt uenator quod citharista:aliud
agit uenator,aliud citharista. In ſpectaculo dei u-
num eſt.Tange eaſdem decē chordas,& feras oc-
cides,utrunque ſimul facis.Tangis primam chor-
dam qua colitur unus deus , cecidit beſtia ſuperſti
A tionis. Tangis ſecundam,qua non accipis nomen
dei tui in uanum , cecidit beſtia erroris nefandarū
hęreſium quæ id putauerūt. Tangis tertiam chor-
dam, ubi pro ſpe futuræ quietis facis quicquid fa-
cis:interficitur crudelior cæteris beſtijs,amor ſecu
li huius. Propter enim amorem ſeculi huius labo-
rant homines in omnibus negocijs. Tu autem in
omnibus bonis operibus tuis labora,non propter
amorem ſeculi huius, ſed propter requiem ſempi-
ternam quam promittit deus. Vide quomodo u-
trunq; ſimul facis & chordas tangis,& beſtias oc-
cidis,id eſt,& citharista es & uenator. Nō nos de-
lectant talia ſpectacula ubi non promeremur ocu
los editoris,ſed oculos redemptoris. Honora pa-
B trē tuum & matrem tuam, tāgis quartam chordā,
ut honorē parentibus deferas,cecidit beſtia impie
tatis.Non mœchaberis , tāgis quintam chordam,
cecidit beſtia libidinis . Non occides,tāgis ſextam
chordam, cecidit beſtia crudelitatis. Non furtum
facies,tangis ſeptimam chordam,cecidit beſtia ra
pacitatis. Non falſum teſtimonium dices, tangis
octauam chordam,cecidit beſtia falſitatis.Nō cō-
cupiſces uxorem proximi tui, tangis nonam chor
dam,decidit beſtia adulterinę cogitationis.Aliud
enim non eſt facere aliquid tale pręter uxorem,a-
liud non appetere alienam uxorem:Ideo duo præ
cepta ſunt, non mœchaberis, & non concupiſces
uxorem proximi tui.Non concupiſces rem proxi
mi tui,tangis decimam chordam,cecidit beſtia cu
C piditatis.Ita cadentib.omnibus beſtijs, ſecurus &
innocēs in dei dilectione & humana ſocietate uer
ſaris:tāgens chordas decem,quot beſtias occidis,
Nam multa capita ſunt ſub iſtis capitibus. In ſin-
gulis chordis non ſingulas beſtias,ſed greges in-
terficis beſtiarum.Sic ergo canticum nouum cum
amore,non cum timore cantabis. Noli dicere Cap.X
tibi,quando forte aliqui luxuriantur uis agere,u-
xorem non habeo,facere poſſum quod uolo,non
enim poſt uxorem meam pecco. Iam noſti preciū
tuū,iam noſti quò accedis, quid māduces,quid bi
bas:imò quem māduces,quem bibas.Abſtine te à
fornicationibus.Ne forte mihi dicas, ad fornicem
uado,ad meretricē pergo, ad proſtitutam eo: nec
illud præceptum uiolo quo dictum eſt,Non mœ-
D chaberis,quia uxorē nondum habeo, nec poſt il-
lam aliquid facio:Nec illud præceptum uiolo,ubi
dictum eſt,Nō concupiſces uxorem proximi tui. Exod.20
Qui ad publicam uado,in quod pręceptum incur
ro? Non inuenimus chordam quā tangamus,non
inuenimus chordā. Quo neruo ligemus fugitiuū
iſtū? Non fugiat,habet unde ligetꝰ,ſed amet,& nō
erit ligamentū ſed ornamentū.Nō em̄ ligamentū,
ſed ornamētū in ipſis decē chordis inuenimus.De
cē em̄ pręcepta ad duo illa referuntꝰ, ſicuti audiui-
mus, ut diligamus deū & proximū: & duo illa ad
unū illud. Vnū eſt aūt, Quod tibi fieri non uis,alij Tobiæ 4
ne feceris.Ibi cōtinentur decem,ibi cōtinentꝰ duo.
Sed dicis,Furtū ſi faciam,id facio ꝙd pati nolo. Si
occidā,id facio ꝙd ab altero pati nolo.Si parentib.
meis honorē nō deferam,quando uolo ut deferatꝰ
mihi

mihi à filijs meis, id facio quod pati nolo. Si ſum
mœchus & aliquid tale molior, id facio quod pa- A
ti nolo. Nam ſi quis interrogetur, dicit, Nolo ut u-
xor mea tale aliquid faciat. Si concupiſco uxorem
proximi mei, nolo quiſquam cõcupiſcat meam: id
facio quod pati nolo. Si concupiſco rem proximi
mei, nolo ut auferatur mea, id facio quod pati no-
lo. Cum uero ad meretricem eo, cui facio quod pa
ti nolo? Quod grauius eſt, ipſi deo. Intelligat ſan-
Tob.4 ctitas ueſtra. Etenim q̃d fieri tibi non uis, alij ne fe-
ceris, ad duo præcepta pertinet. Quomodo perti-
net ad duo præcepta? Si homini nõ feceris q̃d pa-
ti non uis ab homine, ad proximi pręceptum per-
tinet, ad dilectionẽ proximi, ad ſeptẽ chordas. Si
autẽ quod non uis pati ab homine, ipſi deo uis fa- B
cere, quid eſt hoc, nõ facis alteri quod pati nõ uis?
Charior tibi factus eſt homo q̃ deus? Ergo quo-
modo facio, inquis, ipſi deo? Corrumpis teipſum.
Et unde iniuriam facio deo, quia corrumpo me-
ipſum? Vnde facit tibi iniuriam qui uoluerit forte
lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula ima-
go tua eſt in domo tua maniter poſita ad uanũ ho-
norem tuũ, nec ſentiens, nec loquens, nec uidens?
Si quis illam lapidet, nõne in te eſſe contumeliam
factam attẽdis? Cum uero imaginem dei, quod es
tu, corrumpis in te per fornicationes & per diſſlu-
entias libidinis, attẽdis quia ad nullius uxorem ac
ceſſiſti, attendis quia poſt uxorẽ tuam nihil feciſti,
quia uxorẽ non habes: & nõ attẽdis, per libidines
illicitas fornicatiõis cuius imaginem uiolaſti. Po- C
ſtremo deus qui ſit, quid tibi utile ſit, qui uere ſic
ſuos ſeruos gubernat ad utilitatem illorum, nõ ad
ſuam: nõ enim indiget ſeruis quaſi ad adiutorium,
ſed tu indiges domini auxilio: Ipſe ergo dominus
qui ſcit quid tibi ſit utile, uxorẽ conceſſit, nihil am
plius. Hoc iuſſit, hoc præcepit, ne per illicitas uo-
luptates corruat templum eius quod eſſe cœpiſti.
1.Cor.3 Nunquid hoc ego dico? Apoſtolum audite. Ne-
ſcitis quia tẽplum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat
in uobis. Si quis templum dei corruperit, corrum
pet illũ deus. Videtis quomodo minat̃? Non uis
corrumpi domum tuam, quare corrũpis domum
dei? Certe non facis alicui quod pati non uis. Non
eſt ergo quà euadat̃. Tenetur ille qui ſe teneri nõ
putabat. Omnia enim peccata hominum, aut ad D
corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facino
ra nocendi. Quia deo nocere non potes in facino
ribus, in flagitijs eũ offendis, in corruptelis illũ of-
fendis, in te illi facis iniuriam. Facis enim iniuriam
gratiæ ipſius, domui ipſius. Seruum ſi haberes, uel
les ut ſeruiret tibi ſeruus tuus: ſerui tu meliori do-
mino deo. Seruũm tuum nõ tu feciſti, & te & ſeruũ
tuum ille fecit. Vis ut tibi ſeruiat cum quo factus
es, & non uis ſeruire ei à quo factus es? Ergo cum
uis ut ſeruiat tibi ſeruus tuus homo, & tu non uis
ſeruire domino deo: facis deo quod tu pati nõ uis.
Ergo illud unum pręceptum cõtinet duo, illa duo
continent decem, illa decem cõtinent omnia. Can
tate ergo in pſalterio decem chordarum cãticum
nouum. Vt autem canteis cãticum nouum, eſto-
te homines noui. Diligite iuſtitiã, quia habet pul-
chritudinem ſuam. Ideo non uultis illam uidere,
A quia aliud amatis. Nam ſi aliud non amaretis, eam
utiq; uideretis. Quare illam non uidetis, quando
illam exigitis? Illam exigis. Quare laudas fidem,
quando illam exigis de ſeruo tuo? Quàm pulchra
res eſt fides, ſed tunc pulchra eſt, quando de ſeruo
exigitur. Tunc uidetur, quando ab altero experi-
tur: quando de te exigitur, non uidetur. Aurum ui
des, fidem non uides. Sicut lucet aurum ad oculos
corporis, ſic lucet fides ad oculos cordis. Aperis
ad illam oculos cordis, quando uis ut exhibeat il-
lam tibi ſeruus tuus. Si tibi illam exhibuerit, lau-
das ſeruum tuum, & prædicas eum & dicis: Præ-
clarum ſeruum habeo, magnum ſeruum habeo, fi
B delem ſeruum habeo. Quod laudas in ſeruo, non
exhibes domino: & eo ſceleratius, quia uis ut me-
liorem tu habeas ſeruum q̃ te deus. Iubet deus ſer
uo tuo ut bonus ſit erga te. Quomodo iubet uxori
tuæ, ut & ſi tu mœchaberis, non mœchetur: ſic iu
bet ſeruo tuo, ut & ſi tu non ſeruis deo, ſeruiat tibi.
Sed hoc totum uide, ut ad monitionem tuã ualeat,
nõ ad perniciem tuã. Etenim ſeruus ille quòd tibi
ſeruit indigno digne, id eſt, quòd indigno tibi be-
ne ſeruit, & fideliter ſeruit, & pure te diligit: deo
debet nõ tibi. Iuſtum eſt ergo ut tu attendas, quia
ſub domino es ad quẽ & ille attendit, ut ſeruiat ti-
bi. Imple ergo quod dictum eſt, Quod tibi fieri nõ
uis, alij ne feceris. Sed ipſum alij cum dicis, utrũq;
attẽde, & proximũ & deũ. Canta in pſalterio decẽ
C chordarum, cãta canticum nouũ: concorda cũ ſer
mone dei, cum eſt tecum in uia. Concorda cũ ad- Mat.5
uerſario tuo cito, ne cum diſcordia uenias ante iu-
dicem. Si facis quod audis, concordaſti cum eo: ſi
autem nõ facis, rixaris cũ eo, & nondũ compoſui-
ſti quouſq; facias. Vt autẽ concordetis, abſtine Cap.XI
te uos à deteſtabilibus corruptelis, & à deteſtabili
bus inquiſitionibus, à mathematicis, ab aruſpici-
bus, à ſortilegis, ab auguribus, à ſacrilegis: abſtine-
te uos quantũ poteſtis à nugatorijs ſpectaculis. Si
quæ delectationes ſeculi ſubrepũt in animã: exer-
cete uos in miſericordia, exercete uos in eleemo-
ſynis, in ieiunijs, in orationibus. His enĩ purgãtur
quotidiana peccata, quæ non poſſunt ſurrepere
in animã, propter fragilitatem humanam. Noli il-
D la contẽnere, quia minora ſunt: ſed time, quia plu-
ra ſunt. Attendite fratres mei: minuta ſunt, nõ ſunt
magna. Nõ eſt beſtia quaſi leo, ut uno morſu gut-
tur frangat: ſed beſtiæ plerunq; minutę multæ ne-
cant. Si proijciatur quiſq; in locum pulicibus ple-
num, nunquid non moritur ibi? Non ſunt qui-
dem maiores: ſed infirma eſt natura humana, quæ
etiam minutiſſimis beſtijs interimi poteſt. Sic &
modica peccata attendite, quia modica ſunt: &
cauete, quia plura ſunt. Quam minutiſſima ſunt
grana arenæ, ſi arenæ amplius in naui mittatur,
mergit illam ut pereat. Quam minutæ ſunt guttæ
pluuię? Nõnne flumina implent, & domos deij-
ciũt? Ergo iſta nolite cõtemnere. Sed dicturi eſtis,
Et quis poteſt ſine iſtis? Ne hoc diceres, quæ habe
te nemo nõ poteſt, deus miſericors uidens noſtrã
fragilitatem, poſuit contra remedia. Quæ ſunt re-
media

media? Eleemoſynarum, ieiuniorũ, & orationum ipſa ſunt tria. Vt autem uerum dicas in oratione, perfectæ implendæ ſunt eleemoſynæ. Quę ſunt perfectæ eleemoſynæ? Vt ex quo tibi abũdat, des ei qui non habet: & cum te lædit aliquis, ignoſcas illi. Sed ne putetis fratres, quia facienda ſunt quotidie adulteria, & eleemoſynis quotidianis mundanda: ad illa maiora ſcelera non ſufficiunt quotidianæ eleemoſynæ, ut ea mundent. Aliud eſt ubi mutes uitam, aliud eſt ubi toleres uitam. Illa mutãda eſt. Si mœchus eras, noli eſſe mœchus. Si fornicator eras, noli fornicari. Si homicida, noli homicida eſſe. Si ibas ad mathematicum, & ad cæteras peſtes ſacrilegas, iam deſine. Arbitraris hæc, niſi fieri deſinant, quotidianis eleemoſynis poſſe mũdari? Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguam facile committuntur, ut eſt uerbum durum, aut cum labitur aliquis in riſum immoderatum, aut in huiuſmodi nugas quotidianas. In ipſis conceſſis peccata ſunt. Cum ipſa uxore ſi exceditur concumbendi modus procreãdis liberis debitus, iam peccatum eſt. Ad hoc etenim ducitur uxor: nam id etiam tabulę indicant, ubi ſcribitur, liberorum procreandorum cauſa. Quando tu uti uxore amplius quàm neceſſitas procreandorum liberorum cogit, uolueris, iam peccatum eſt: & ipſa talia peccata quotidianæ eleemoſynæ mundant. In ipſis alimentis, quæ utiq; conceſſa ſunt, ſi forte excedis modũ, & amplius accipis quàm neceſſe eſt, peccas. Quotidiana ſunt iſta quæ dico: ſed tamen peccata ſunt, & nõ leuia, qa plura. Quia uero quotidiana & plurima, timẽda eſt ruina multitudinis, etſi non magnitudinis. Talia peccata dicimus fratres quotidianis eleemoſynis poſſe mundari. Sed facite eleemoſynas, & nolite ceſſare. Attendite uitam ueſtrã quotidianã ipſis peccatis ſcaturientẽ, minutis ipſis dico.

Cap. XII Et cum facis eleemoſynam, non ſuperbe facias, nec ſic ores quemadmodum ille phariſæus. Sed tamẽ quid ibi dixit? Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omniũ quæcũq; poſſideo, & nondum fuſus erat ſanguis domini. Tantũ pro nobis precium accepimus, & ſaltem nec tantum erogamus, quantum phariſęus. Et habes alio loco aperte dicentem dominum, Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra plus quàm ſcribarum & phariſæorũ, non intrabitis in regnum cœlorum. (Matt. 5) Ergo illi dant decimas, tu ſi centeſimã dederis, aliquid magnum te feciſſe gloriaris. Attendis enim quid alius non faciat, non quid te iubeat facere deus. Metiris te de comparatione peioris, non de iuſſione melioris. Non quia ille nihil facit, ideo tu magnum aliquid facis: ſed quia gaudetis ad quædam minima opera ueſtra, quia tãta eſt ſterilitas ueſtra ut ad modica gaudeat. Quaſi ſecuri uobis blãdimini de minimis eleemoſynarum granis, & aceruos obliuiſcimini peccatorum. Protuliſti forte neſcio quid paruum, q̃d alius aut non habuit, aut non protulit cum haberet. Noli attendere poſt te quis non faciat, ſed quid te iubeat deus facere. Poſtremo, quare in iſtis affectionibus ſecularibus non uobis ſufficiunt quos præceſſiſtis? Sed uultis eſſe diuites, æquales ditioribus uobis. Non attenditis quantos pauperiores tranſcenditis? Vincere uultis ditiores. Sed in eleemoſynis habetur modus. Hic dicitur, Iam quouſq; facio? & illic non dicit̃, Quantis diuitibus ditior ſum? Non attenduntur egeſtates innumerabilium mendicorum, nõ reſpiciuntur poſteriores multitudines pauperum: ſed paucitas præcedentium diuitum ante oculos ponitur. Cur in opere bono non attenditur ille Zachæus, qui dimidium rerũ ſuarum dedit pauperibus? Sed optare cogimur, ut attendatur ſaltẽ ille phariſęus, qui omnium quæ poſſidebat decimas dabat. Noli parcere theſauris caducis, theſauris uanis. Noli ſub imagine pietatis augere pecuniam. Filijs, inquis, meis ſeruo. Magna excuſatio, filijs meis ſeruo. Videamus, ſeruat tibi pater tuus, ſeruas tu filijs tuis, filij tui filijs ſuis, & ſic per omnes, & nullus facturus eſt præcepta dei. Quare non illi potius impendis omnia qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipſe te paſcit ex his quæ fecit, ipſe paſcit & filios tuos. Neq; enim melius committis filio tuo patrimonium tuum quàm creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines, mala eſt, inquiunt, auaritia. Palliare ſe uolunt nomine pietatis & dealbare, ut quaſi propter filios uideãtur ſeruare homines q̃d propter auaritiam ſeruant. Nam ut noueritis, quia ſic plerunq; contingit, dicitur de quodam, Quare non facit eleemoſynã? quia ſeruat filijs ſuis. Contingit ut amittat unum. Si propter filios ſeruabat, mittat poſt illum partem ſuam. Quare illam tenet in ſacculo, & illum relinquit ab animo? Redde illi quod ſuũ eſt, redde quod illi ſeruabas. Mortuus eſt, inquit. Sed pręceſſit ad deum, pars ipſius debetur pauperibus. Illi debetur ad quem perrexit, Chriſto debet̃, ad ipſum em̃ perrexit. Et ille dixit, Qui uni ex minimis iſtis fecit, mihi fecit: Et qui uni ex minimis iſtis non fecit, mihi non fecit. (Matt. 25) Sed quid dicis? Seruo fratribus ipſius. Si uiueret ille, non erat cum ſuis fratrib. diuiſurus? O fides mortua, mortuus eſt enim filius tuus. Quicquid dicas, mortuo debes quod uiuo ſeruabas. Mortuus eſt filius meus, ſed tamen partem filij mei ſeruo fratribus ipſius. Si credis quia mortuus eſt, ſi pro illo Chriſtus mortuus non eſt, mortuus eſt ipſe: ſi autem in te fides eſt, uiuit filius tuus. Viuit prorſus: non deceſſit, ſed præceſſit. Qua fronte uẽturus es ad filium tuum qui præceſſit, cui præcedenti non mittis partem ſuam in cœlum? An non poteſt mitti in cœlum? Poteſt prorſus. Audi ipſum dominũ dicentem, Theſaurizate uobis theſauros in cœlo. (Matt. 6) Si ergo ille theſaurus melius eſt cuſtoditus in cœlo: nũquid tũc mittendus eſt filio, quãdo ſi miſſus fuerit non peribit? Tenebit̃ hic ubi poteſt perire, nõ mittit̃ illuc ubi Chriſtus eſt cuſtos. Certe ea quę hic tenes, & non uis mittere poſt filium tuum, quibus commẽdas? actoribus tuis commendas illius partem qui præceſſit, & Chriſto non commendas ad quẽ præceſſit? An idoneus eſt tibi procurator tuus, & minus idoneus eſt Chriſtus? Videtis fratres, quia mendacium eſt quod dicũt homines. Filijs meis ſeruo. Mendacium eſt fratres mei, mendacium

daciũ eſt, auari ſunt homines. Vel ſic certe cogantur confiteri q̃d nolũt, cum erubeſcũt tacere quod ſunt: fundant, uomant in cõfeſſione quod portãt. Pectus premit crapula iniquitatis, euomat ea confeſſio, ſed nõ canino more redeatur ad uomitum. Eſtote Chriſtiani. Valde parũ eſt uocari Chriſtianus. Quãta donatis uenatoribus, quanta turpibus perſonis? Quãta donatis eis qui uos occidũt? Per iſtas enim exhibitiones uoluptatum interficiunt animas ueſtras, & inſanitis quis plus donet? Si inſaniretis quis plus ſeruet, non eſſetis ferendi. Quis plus ſeruet inſanire, auaritię eſt: quis plus donet inſanire, profuſionis eſt. Nec auarũ te deus, nec profuſum uult: collocare te uult quæ habes, non proijcere. Certatis quis uincat in peius, non datis operam quis ſit melior: atq; utinam nõ daretis quis ſit peior. Et dicitis, Chriſtiani ſumus. Ad fauorem populi proijcitis res ueſtras, contra iuſſa Chriſti tenetis res ueſtras. Ecce nõ iubet Chriſtus, rogat Chriſtus, eget Chriſtus. Eſuriui, dicit Chriſtus, & non dediſtis mihi manducare. Egere uoluit propter te, ut haberes ubi ſeminares, qui dedit ut meteres uitam ęternã. Nolite pigri eſſe & male ſecuri. Mores emendate, peccata redimite: & cum hæc feceritis, deo gratias agite, à quo accepiſtis bene uiuere. Et ſic ei gratias agite ut non inſultetis his qui nõdum bene uiuunt, ſed eoſipſos moribus ueſtris hortemini. Hæc faciendo, habetis perfectã, quantum in hac uita poteſt, iuſtitiam. Cõuerſantes in bonis operibus, in orationibus, in ieiunijs & eleemoſynis propter minuta peccata, & abſtinẽdo uos ab illis magnis peccatis, cõcordatis cũ aduerſario: & ſecu-
Mat. 6 ri dicitis in oratione, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Habetis em̃ quod quotidie uobis dimittatur, qui habetis quod quotidie dimittatis. Sic ambulando ſecuri in uia non timebitis latrocinia diaboli, quia Chriſtus uiam ſtratam magnam ſeipſum fecit, per ducit ad patriã. Omnis ibi ſecuritas, omnis quies: ubi & ipſa miſericordiæ opera ceſſabunt, quia nulla ibi erit indigẽtia miſerorum. Erit ergo illud ſabbatum ſabbatorum: ut quod hic deſideramus, ibi inueniamus. Amen.

Finis

DE CANTICO NOVO

Concio eſt, ſed notha

OMNIS qui baptiſmum Chriſti deſiderat, uitam nouam cõcupiſcit. Transeat ergo à uetuſtate, ut perueniat ad nouitatẽ. Prius enim fuit teſtamentum uetus, canticũ uetus, homo uetus: nunc aũt teſtamentũ nouum, cãticum nouum propter hominem nouum. Demonſtremus hoc q̃d dicimus teſtimonijs ſan-
Hier. 31 ctarum ſcripturarum. Hieremias propheta, Ecce, inquit, dies ueniunt dicit dominus, conſummabo ſuper domum Iuda Teſtamentum nouum. Dauid
Pſal. 95 quoq; propheta, Deus canticum nouum cantabo tibi. Et iterum, Cantate domino canticũ nouum.
Col. 3 Apoſtolus autem Paulus: Expoliãtes, inquit, uos
2. Cor. ueterem hominem, induite nouum. Et alibi: Vetera tranſierũt, ecce facta ſunt omnia noua. Quæ uetera tranſierunt? Quę facta ſunt noua? Si adſit ſpiritalis auditor, nõ ſolum intelligit, uerumetiam uidet quæ facta ſunt noua. Si autẽ carnalis adſit, qui totum per oculos carnis, nihil per aciem mẽtis intelligit, irridens reſpondet, Rogo te, dic quę facta ſunt noua? Nunquid aliud cœlum reſpicio quàm antea, aut ſydera in nouum ſplendorem micantia? Nonne iiſdem curſibus ſol peragit diem, eiſdemq; curriculis luna peragit noctem? Nũquid mare terminos ſuos fineſq; trãſgreſſum eſt, aut terræ facies immutata, alia inſolita germina procreauit? Nunquid ſicut ex initio horis duodecim peragit̃ dies, eiſdemq; crementis æſtatis tempus, quibus detrimentis hyems peragitur? Progenies quoque ipſa mortalium alijs decedentibus, alijs ſuccedentibus terminatos finiunt dies? Quũ ergo omnia ſicut ex initio cõſtituta ſunt, ita concurrunt ſuos motus fineſq; ſeruantia: quid eſt quod nobis prædicatur, Vetera trãſierũt, ecce facta ſunt noua? Reſpõde ò Paule, talia de nobis requirenti: & quia minus ualeo ad reſpõdendum, te obſecro reſpõde pro me. Ecce audi Apoſtolum, Quid quęris carnalis auditor per oculos carnis reſpicere? Erige mẽtis aciẽ, ut quod dicit̃ poſſis intelligere, Vetera trãſierũt,
1. Cor. 15 ecce facta ſunt noua. Quę uetera tranſierunt, quæ facta ſunt noua? Primus homo, inquit, de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis, Tranſijt Adã, homo uetus factus ex limo: uenit Chriſtus, deus homo miſſus è cœlo. Tranſijt uetuſtas mentium, acceſſit nouitas credentium: tranſijt uita carnalis, ſucceſſit ſpiritalis. An parua eſt hæc nouitas ita demõſtrata per hominem deum: ut moriendo ſuſciperet uetuſtatem tuam, reſurgendo oſtẽderet nouitatem tuam, aſcendendo firmaret claritatem tuã? Vetera tranſierunt. Quæ uetera tranſierunt? Quod eratis filij Adam, filij carnales, Noua acceſſerũt? Quę noua? Quòd efficimini filij dei, filij ſpiritales. Vetera tranſierunt: terra eratis. Ecce facta ſunt noua: cœli iam penè effecti eſtis. Cœli enim enarrant gloriã dei. Non uobis impoſſibile uideatur, quod quum ſitis terreſtres, efficiamini cœleſtes. De terra non facit cœlum, qui de nihilo fecit terrã & cœlum? Vetera tranſierunt, lapides colebatis. Noua acceſſerunt, deũ uerum adoratis. Vetera tranſierunt, trãſijt mortalitas. Noua acceſſerũt, promiſſa eſt immortalitas. Vetera trãſierunt, perierat omnis caro per mulierẽ ſimul cũ uiro peccante. Noua acceſſerũt, reparata eſt caro ſine uiro uirgine pariẽte. Vetera tranſierunt, tranſijt regio uetuſtatis. Noua acceſſerũt, ſuccedit Hieruſalẽ ciuitas cœleſtis nouitatis. Ad hanc ciuitatẽ nouam peruenire cupitis, qui nomina ueſtra cõſcribendá dediſtis. Eia fratres mei ardenter deſideremus
Cap. 12 propriã patriam: peregrinationem iſtam, quę nos ab ea adhuc detinet, toleremus, nõ amemus, feſtinemus tamẽ. Non eſt quare hic ſtare. Nec inuenis in ſeculo quod tam poſſis amare, Ipſe enim amor paren-

parentum,cõiugis,filiorum,facultatũ, aut magnũ
quibuſdam incuſſerunt laborem, aut magnum pa
riunt timorem:non eſt quare hic ſtare. Melius em̃
feſtinãdo appetimus ſempiterna, quàm hic rema-
nendo ſeculi nos apprehẽdat ruina. Præparemus
ſitarcias,apprehẽdamus & aſcendamus nauem fi-
dei ſimul & crucẽ, nec deſit ancora ſpes noſtræ ſa-
lutis,extẽdamus ſunes diuerſas uirtutes,uela cha-
ritatis colligamus, inuocemus uẽtum proſperum
uerbũ dei, exhauriamus ſentinam à peccatis, per
eleemoſynas mundetur cõſcientia. Non impedia
tur huius noſtri curſus nauigĳ, operemur manib.
ut poſſumus. Manibus ſuis ſentinam exhauriebat
Pſal.76 qui dicebat, Manibus meis corã eo nocte, & non
ſum deceptus. Nõ negligamus noſtra peccata,mi
nuta ſunt,ſed multa ſunt. Fluctus unus ualidus ir-
ruens obruit nauem,minaturq; naufragium. Hu-
mor autem per rimas influens & in ſentinam ue-
niens,niſi ſubinde ſiccet̃ hoc idem facit. Ergo ex-
hauriatur ſentina, ne negligat̃ miſericordia: quia
eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat pecca-
ta. Aſſit noſtra tutela Chriſti gratia, celeuma no-
ſtrũ dulce cãtemus halleluia:ut læti ac ſecuri ingre
diamur ſempiternã ac feliciſſimã patriã. Non me-
tuat anima mare hoc magnũ, ſeculum ſcilicet, cu-
ius fluctus ac turbines ſentimus inimicas ſeculi po
teſtates. In deo ſperantes multi iam ſancti hos flu-
ctus ſpreuerunt,multi calcauerũt:multi ſuper eius
aquas ambulãtes ſecuri ad patriam peruenerunt.
Sed exurgit uentus ualidus & magna tempeſtas,
ſua cuiuſq; cupiditas,titubat fides in mari. Clamet
Matt.14 in te Petrus, Domine pereo:dabit manũ mergen-
ti,nec ſinit perire ille qui propter nos dignatus eſt
ſuper aquas ambulare. Vide apoſtolum Paulum,
hoc nauigium nõ ſolum demonſtrantem, uerum-
etiam aſcẽdentem,& quàm plurimos inuitantem.
1.Tim.6 Quãdo dicebat, Habentes uictum & tegumentũ,
his cõtenti ſimus: quid aliud quàm competentem
ſitarciam imponẽdam eſſe mõſtrabat? Quãdo di-
Gal.6 cebat, Mihi autẽ abſit gloriari, niſi in cruce domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti,per quẽ mihi mundus crucifi
xus eſt, & ego mundo: nauẽ aſcendebat. Quando
Col.3 dicebat, Induite uos ſicut electi dei, benignitate,
humilitate,lõganimitate,mãſuetudine: quid aliud
1.Cor.13 q̃ funes extendebat? Quando dicebat, Manet fi-
des,ſpes,charitas, maior horũ charitas, uela colli-
Col.3 gebat. Quãdo dicebat, Verbum dei habitet in uo
bis abundanter: uẽtum proſperũ inuocabat. Quã-
Gal.6 do dicebat, Infatigabiles itaq; dum tempus habe-
1.Theſſ.4 mus operemur bonum ad omnes, Et, Operantes
proprĳs manibus noſtris: quid aliud quàm ſenti-
nam exhauriri præcipiebat? Quãdo dicebat, Gra-
Ephe.2 tia ſalui facti eſtis: tutelam exorabat. Quando di-
Ephes.5 cebat, In pſalmis & hymnis cãtantes in cordibus
ueſtris domino: celeuma ſanctũ docebat. Quãdo
dicebat, Spe ſalui facti ſumus: ancorã in cordibus
Rom.8 credentium figebat. Quãdo dicebat, Hieruſalem
Gal.4 quæ ſurſum eſt, libera eſt, quæ eſt mater noſtra: ip-
ſam patriam demõſtrabat. Quando dicebat, Vbi
1.Cor.15 eſt mors cõtẽtio tua, Gratias deo, qui dedit nobis
uictoriam per dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ:

non adhuc in mari periclitabatur, ſed iam in pro-
A pria patria lętabatur. O optime gubernator, ò pul
cherrime magiſter & doctor, docuiſti & feciſti: &
ideo celeriter perueniſti, quia quæ docuiſti, prior
ipſe feciſti. Si quis forte ut aſſolet refugit naui- Cap.III
giũ, & inſolitos fluctus maris horreſcit, deſideratq;
iter cõficere, quo etſi tardius ad patriã ualeat per-
uenire: demonſtrabo uiã, imò ipſa demõſtrat uia.
Ecce in Euangelio clamat ſaluator, Ego ſum uia Ioan.14
Habes uiam, ambula ſolicitus: tamẽ doma iumen
tum tuum, carnem tuã, ipſi enim inſidet anima tua.
Quomodo ſi in hac uia mortali iumẽto inſideres,
quod te geſtiendo uellet præcipitare: nónne tu ſe-
curus iter ageres, cibaria ferociẽti ſubtraheres, &
fame domares quod freno nõ poſſes? Caro noſtra
B iumentum noſtrũ eſt, iter agimus in Hieruſalem.
Plerũq; nos rapit caro, & de uia conatur exclude-
re. Tale ergo iumentum cohibeamus ieiunĳs. Vi-
de eum gubernatorem eundemq; uiatorẽ apoſto-
lum Paulum, uide illum iumentum ſuum doman-
tem. In fame, inquit, & ſiti, in ieiunĳs ſæpius, caſti- 2.Cor.11
go corpus meũ & in ſeruitutẽ redigo. Ita ergo &
tu qui ambulare deſideras, doma carnẽ tuã, & am
bula. Ambulas enim ſi amas. Non enim ad deum
paſſibus ſed affectibus currimus. Via ergo iſta Cap.IIII
noſtra ambulantes quęrit: tria ſunt hominum ge-
nera quæ odit, remanentẽ, retro redeuntẽ, aberrã-
tem. Ab his tribus generibus malis domino adiu-
uante mundificetur & defendatur greſſus noſter.
Iam uero cum ambulãtes ſumus, alius tardius am-
bulat, alius celerius: ambo tamen ambulant. Exci-
tandi ſunt ergo remanentes, retro redeuntes reuo
C candi, errantes in uiã ducendi, tardi exhortãdi: ce-
leres imitandi. Qui nõ proficit, remãſit in uia: qui
forte à meliore propoſito declinat, ad id quod de-
terius reliquerat, reuerſus eſt retro: qui fidem deſe
rit, à uia errauit. Cum tardis ſit nobis & cũ celerio-
ribus ratio, cum ambulãtibus tamen. Quis eſt qui
nõ proficit? Qui ſe putauerit eſſe ſapientẽ, qui di-
xerit, ſufficit mihi quod ſum: Qui nõ attẽderit eũ
qui dicit, Quæ retro oblitus, in ea quæ ante ſunt Philip.3
extẽtus ſecundũ intentionem ſequor ad palmam
uocatiõis dei in Chriſto Ieſu. Currentẽ ſe dixit, ſe-
quentẽ ſe dixit, nõ remãſit, nõ retroſpexit: abſit ut
errauerit, qui uiã ipſam docebat qui & tenebat &
oſtendebat. Celeritatẽ autem eius ut imitaremur, 1.Cor.4
D ait, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Ar-
bitramur ergo uos dilectiſſimi in uia nobiſcũ am-
bulare: ſi tardi ſumus pręuenite nos, non inuide-
mus, quęrimus q̃d ſequamur. Si aũt nos putatis ce-
leriter ingredi, currite nobiſcũ: unum eſt ad q̃d om-
nes feſtinamus, & qui tardius, & q celerius ambu-
lamus. Qui ſunt & retro redeũtes: Qui ex cõtinẽ-
tia reuertũtur in immunditiã: qui ex ſancto & ſin-
gulari bono propoſito uirginitatis diuertuntur in
turpitudines uoluptatis, & corrupta mente corrũ
pũt ſimul & carnẽ. Hos increpat Apoſt. Petrus di
cens: Melius illis erat nõ cognoſcere uiã ſalutis, q̃ 2.Pet.2
cognoſcẽtes retro reſpicere. O malũ, retro reſpice
re. Vxor em̃ Loth, quę liberata eſt à Sodomitis cõ
tra preceptũ retro aſpexit, quòd euaſerat perdidit,
nec

nec immerito in ſtatuam ſalis repente conuerſa
eſt, niſi ut fatuos ſuo etiam exemplo cōdiret. Qui A
ſunt & aberrantes? Omes hæretici, qui relicta ueritatis
uia errando per deſertum latrocinantur, &
animas captant in peccatis, præpediūtq; ne quis
ad patriam ualeat peruenire: effecti lupi ſemitarij
induti ouina pelle, cum ſint intus lupi rapaces,
prædicātes Chriſtum uiam, & qui eos ſequūtur
Cap.V tur ducentes ad mortem. Hic ſi aliquis dicat,
Quid ego faciam non inuenio, Ecce homo
Chriſtum uiam prędicat, Chriſti ſe dicit eſſe diſcipulum,
ueritatem ſe dicit annunciare, quare non
ſequar talia prædicantem? Reſpōdeo. Quia aliud
eius lingua habet, aliud conſcientia. Vnde noui,
inquis? nunquid ego conſcientias diſcutere poſſum?
Chriſtum ab eo audio: quod audio hoc cre- B
Ioan.14 do, hoc teneo. Non te ſeducat filius falſitatis, ſi filius
es ueritatis. Diſce iam Chriſtiane qui Chriſtum
deſideras & audire & uidere. Si quis tibi
Chriſtum prædicat, attende, & conſidera, qualem
prædicet, ubi prædicet. Chriſtus enim ueritas eſt,
per ſcripturas ſanctas prædicatur, non in angulis,
non occulte, ſed palàm, publice. In ſole poſuit tabernaculum
ſuū: hoc eſt, in manifeſto collocauit
Eccleſiam ſuam. Iam hic reſpice illum qui tibi
Chriſtum prædicat, dicat qualem Chriſtum præ-
Cap.VI dicet. Ecce hæreticus Manichæus, qui per ſuam
doctrinam promittit introducere te in ueritatem,
ipſum Chriſtum dicit eſſe fallacem. Non habuit,
inquit, uerum corpus: phantaſma fuit, ſpiritus
fuit. Et hoc in illo fuiſſe negat nequiſſimus C
Luc.24 Manichæus. O peſſime hæretice Manichęe, ſi credere
non uis ueritatem dicentem diſcipulis ſuis,
Palpate & uidete, quia ſpiritus oſſa & carnem nō
habet, ſicut me uidetis habentem: ſi credere non
uis ut dixi ueritati, Iudæo crede crucifigenti. Nam
cum tu dicis, Chriſtus deus fuit, non homo Iudęus
dicit, non fuit deus ſed homo: Catholica utroſque
conuincens, ego ait uerum teneo, quòd Chriſtus
& deus eſt & homo. Tu autem Manichæe, unde
probas Chriſtum ſpiritum fuiſſe? Spiritus alapas
accepit, ſpiritus ſpineam coronam portauit, ſpiritus
ſibi crucem baiulauit? Si ſpiritus fuit, cuius
ueſtimenta ſpiritus diuiſerunt? Si ſpiritus fuit,
quomodo cum traheret ſpiritum, corpus eius pro
pè dimidium diem exanime pependit in cruce? D
Si ſpiritus fuit, quomodo latus eius perforatum
eſt lancea? Quomodo ſuſceptus eſt à Ioſeph ſepeliendus,
quomodo ſepulchro eſt conditus? Omnia
iſta ſpiritus pati non poteſt. Sicut de eo antea
per prophetas prędictum eſt, ita & factum eſt,
Erras tu nimis falſitas, in omnibus te ſuperat ueritas.
Ergóne hæretice ut doces, ueritas mentita eſt,
& tu uerum prædicas? Et ubi hoc prædicas? In abſconſo,
in occulto. Si ueritate fulcitur prædicatio
tua, publica ſit doctrina tua. Demonſtra mihi Eccleſiam
tuam. Sed nouimus quid agatis & decepti
& deceptores: Apoſtolus Paulus uos prodidit di-
Ephes.5 cens: Quæ eñi occulte fiunt ab eis, turpe eſt etiam
dicere. Nobis eſt turpe dicere, ſed uos nō quieſcitis

tis agere. Manifeſta eſt ignominia ueſtra, nudata
A eſt turpitudo ueſtra. Ex cōfeſſiōe ſimul & ſcriptura
ueſtra, omnibus palàm facta eſt turpis doctrina
ueſtra: utinam aliquando corrigantˀ corda ueſtra.
Alij hęretici Ariani ipſam uiam Chriſtum, per Cap.VII
quam itur ad patrē, ſecundum diuinitatē nolūt eſſe
æqualem patri. Et cum dicat, Ego & pater unū
ſumus: illi dicunt, Si miſſus eſt Chriſtus, minor eſt: Ioan.10
maior eſt utiq; qui mittit illo qui mittitur. Hęc argumentatio
eſt humana, non authoritas diuina.
Alia eſt operatio trinitatis, quam tu hæretice non
aſſequeris, quia carnaliter ſapis. Mundum enim
cor nō habes, nec ad deum. Chriſtus enim inquantum
hominē ſuſcepit, miſſus diciť: inquantū deus
eſt, ęqualis eſt patri. Nam quò eum pater mitteret,
B ubi ipſe cum filio non eſſet? Aut quò filius ueniſſet,
ubi non ſimul cum patre eſſet ille qui dicit, Ego
in patre, & pater in me eſt. Et, Philippe qui ui- Ioan.14
det me, uidet & patrem, Et qui per prophetam dicit,
Cœlum & terram ego impleo, Et de quo Salomon
dicit, Attingit à fine uſq; ad finem fortiter, & Hier.23
& diſponit oīa ſuauiter? Attingit ubiq; propter Sap.8
ſuam mūdiciam. Sed tu hæretice, ideo dicis maiorem
eſſe qui mittit, minorem qui mittiť: quia temporum
ſpatia cogitas. Sed multū erras, illi aſſignare
tempora per quem facta ſunt tempora. Si patrē
cōfiteris deum, deum filium, æternumq; credis &
patrem & filium: noli minorem facere filium in eo
quod fecit te, quia ideo minor factus eſt, ut redimeret
te. Sed ipſe, inquis, dixit, Pater maior me
C eſt. Intellige ſecūdum ſuſceptum hominem, & de- Ioan.14
pones errorem. Secundū hoc ait, Pater maior me
eſt: ſecundum quod de eo ait propheta, Minoraſti
eum paulominus ab angelis. Tu aūt dic, ſecūdum Pſal.8
quid eum minorem aſſeris? Si ſecundum poteſtatem,
Pater non iudicat quenq;, ſed filius. Si ſecundum
opera, Omnia per filium facta ſunt. Si ſecun- Ioan.5
dum tempus, hoc credis de deo tuo, quia ſicut tu
maior es filio tuo, ita ipſe filio ſuo. Auertat hoc
deus ab auribus fidelium. Indigna ſunt iſta credere
de deo. Si enim filius ſecundum deitatem dei
uerbū eſt, ſicut Euangeliſta Ioannes narrat, In principio
erat uerbum, & uerbum erat apud deum, &
deus erat uerbum: fuit aliquod tempus quādo pa- Ioan.1
ter fuit ſine uerbo, aut fuit aliquod principium an
D te ipſum principium? Quoniam ipſe filius dixit ſe
eſſe principium. Interrogantibus quippe Iudæis,
Tu quis es? Reſpondit, Principium. Ergo & illud Ioan.8
quod in Geneſi ſcriptum eſt, In principio fecit deus
cœlum & terrā: intelligitur in filio, qui eſt prin- Gen.1
cipium. Sic ergo ſemper deus pater, ſemper deus
filius: quia nec ille aliquando non pater, nec iſte aliquando
non fuit filius. Non enim ut pater generaret
filium, minuit ſeipſum: ſed ita genuit de ſe alterum
qualem ſe, ut totus maneret in ſe. Spiritus
aūt ſanctus non præcedit unde procedit, ſed integer
de integro: nec minuit eū procedendo, nec augeret
hærēdo. Et hæc tria unus deus, de quo Propheta
dicit, Tu es deus ſolus magnus. Tu aūt hæreti- Pſal.85
ce, compone gradus, ſepara trinitatem: fac patrem

maiorem, filium minorem, ſpiritum ſanctum ſe-
quentem. Sed & iam de filio quòd æqualis ſit pa-
tri aliqua diximus, & quod occurrit, diximus: au-
di & de ſpiritu ſancto, quem minorem uis eſſe pa-
tre & filio. Nempe ſpiritus ſanctus ipſe ſpiritus eſt
dei. Audi & ipſe quod ſimul ſit cum patre & filio:
Ioan.4 & ubiq; ſit totus. Deus, inquit Ioãnes Apoſtolus,
Eſa.61 ſpiritus eſt. Et ipſe filius per Prophetam ait, Spiri-
tus domini ſuper me: non ait poſt me, ut ſequen-
Lucæ 1 tem eum faceret, uel minorē: ſed ait ſuper me. Vn-
Pſal.138 de & angelus Gabriel ad Mariã, Spiritus ſanctus,
inquit, ſuperueniet in te. Dauid quoque Prophe-
ta, Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quo fugiã?
Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in
abyſſum, tu ades. Ergo ſi ſpiritus dei & in cœlo &
Hier.23 terra & in inferno adeſt cum illo qui dicit, Cœlum
& terram ego impleo: ergo trinitas unus eſt deus,
Sed audi adhuc hæretice unde conuincaris, quod
Gen.1 trinitas unus ſit deus. In ipſo principio libri Gene
ſeos, quod diximus ſcriptum eſt: In principio fecit
deus cœlum & terram. Ecce deus pater, & princi-
um filius ſecundum quod ſe dixit eſſe principium.
Si autem & ſpiritum ſanctum quæris, Spiritus, in-
quit, dei ſuperferebatur ſuper aquas. Cum ergo in
conſequẽtibus legitur: Dixit deus, fiat lux: &, Fin
xit deus de terra: &, Fecit deus: hoc demonſtrat ꝙ
inſeparabilia ſunt opera trinitatis. Euidẽtius hoc
in conſequentibus demonſtratur. Nam cum uen-
tum eſſet ad id ut homo formaretur, ait ſcriptura,
Et dixit deus, Faciamus hominem ad imaginẽ &
ſimilitudinem noſtram. Non dixit, faciam ad ima-
ginem & ſimilitudinem meam, ut ſolus pater intel
C ligeretur: nec dixit, fiat, ut filio ueluti iuberet face-
re per quem facta ſunt omnia: nec dictum eſt, fece
runt, ut ſinguli ſingula in eo conferrent opera ſua,
ſed cum diceretur, faciamus hominem ad imagi-
nem & ſimilitudinẽ noſtram, ut trinitas unus de-
us intelligeret̃, ſtatim ſubiunctum eſt, Et fecit de-
us hominem, ad imaginem ſuam fecit illum. Ecce
per ſcripturas ſanctas, trinitas unus deus prędica-
tur, ut Arianus conuictus, aliquando confundat̃.
Sed audi adhuc hæretice Apoſtolum Paulum cõ-
uincentem te, & docentem me: audi quid de deo
Phil.2 filio dicat, Cum, inquit, in forma dei eſſet, non ra-
pinam arbitratus eſt eſſe æqualis deo. Ille eũ præ-
dicat æqualem, tu eum aſſeris minorem. Cui cre-
D dendum eſt, Apoſtolo an tibi? Tibi, quem totus
orbis abiecit: an illi, quẽ totus mũdus ſuſcepit? Ce
dat igitur uel ſero conuicta peruerſitas tua, quia
iam totũ mũdum poſſedit Euangelica & Apoſto-
Cap.VIII lica doctrina. Alia quoq; ſpelũca latronum nõ
bonorũ, hæreticorum, Pelagianorũ & demõſtran
da eſt & cauenda: hæc eſt enĩ eorum peruerſa do-
Hier.17 ctrina. Cũ ſcriptura dicat, Maledictus homo qui
ſpem ſuam ponit in homine, &, Qui gloriat̃, in do
mino gloriet̃: iſti contrà hoc maledictum hominẽ
non incurrere promittunt, ſi de ſe præſumpſerit,
uel in ſeipſo gloriatus fuerit. Sed quid contra hos
multa dicamus. Hoc promiſit & pater illorum dia
bolus illi primo homini, Non morte, inquit, mo-
rieris, eritis ſicut dij. Deum contempſit, ſerpenti Gen.3
A credidit: & quod acceperat perdidit. Si tunc ille
homo non fuit cautus, nunc homo caueat uel ex-
pertus. Odit deus præſumptores de uiribus ſuis.
Quid enim ualeat liberũ arbitrium non adiutum,
in ipſo Adam demonſtratum eſt. Ad malũ ſufficit
ſibi, ad bonũ non, niſi adiuuetur à deo. Primus enĩ Eccle.15
ille homo accepit liberũ arbitrium rectum, & po-
ſuit deus ante eum, ſicut ſcriptura dicit, ignem &
aquam: ad quod uolueris, inquit, porrige manum
tuam. Elegit ignem, reliquit aquam, uidete iuſtũ
iudicem. Quod elegit homo, liber accepit: malum
uoluit, hoc illum ſecutum eſt. Videte rurſum illũ
iuſtum iudicem miſericordiam facientem. Cum
enim uideret ꝙ homo totam ſtirpem ſuam, male
B uſus libero uoluntatis arbitrio, in ſe tanq; in radi-
ce damnaſſet, ipſe non rogatus de cœlo deſcẽdit,
& hominem ſuperbia pereuntem, ſua humilitate
ſanauit: errantes perduxit ad uiã, peregrinos per-
duxit ad patriam. Non ergo glorietur humana na
tura de ſe, ſed in eo glorietur qui fecit ſe.

Iam uero cæteræ ſectę hęreticorum Chriſti uiã Cap.XI
prędicantiũ, ſed lõge à uia errantium, una uoce ip
ſius ueræ uiæ conuincuntur atq; cõfundunt̃ dicẽ-
tis: Multi mihi dicent in illo die, dñe, dñe, nõne in Matt.7
tuo nomine prophetauimus, & in tuo nomine dę
monia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes mul-
tas fecimus? Et tunc dicam eis, Non noui uos, Re
cedite à me oẽs qui operari eſtis iniquitatem. Ideo
operati eſtis iniquitatem, quia Eccleſiæ meę pertur-
baſtis unitatem. Vos aũt fidelia germina ſan- Cap.X
ctæ matris Eccleſiæ catholicę per uniuerſum mũ-
C dum diffuſæ, fugite omnes hæreſes. Si quis aliud Gal.1
euangelizauerit uobis, anathema ſit. Rectos cur-
ſus facite pedibus ueſtris: non declinetis nec ad
dexteram pręſumendo, nec ad ſiniſtram deſperan
do. Currite ualociter rectam uiam, ipſa enim uos
perducit ad patriã: ad patriam illam cuius ciues an
geli ſunt, cuius templũ deus, cuius ſplendor filius,
cuius charitas ſpiritusſanctus, ciuitas ſancta, ciui-
tas beata, ciuitas ubi nullus perit amicus, quò nul-
lus admittitur inimicus: ubi nullus moritur, quia
nullus oritur, nullus infirmat̃, quia incorrupta ſa-
lute lætatur. Cum illuc uenerimus, non ibi eſurie-
mus aut ſitiemus, Viſio ipſa ſatietas noſtra erit.
Non ibi dormiemus, q̃a nõ ibi laborabimus. Nul-
D la cuiuslibet rei neceſſaria erit refectio, ubi nulla
erit defectio. Viuemus, regnabimus, lętabimur. Si
tantum delectat cum de ea loquimur, quid erit &
uidere? Videre deum, uiuere cum deo, uiuere de
deo. Vita enim erit noſtra laudare deũ, & ſine de-
fectu amare. Beati enim, ait Propheta, qui habi- Pſal.83
tant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum lau
dabunt te. Fratres dilectiſſimi, ſi cum nauiganti-
bus laborauimus, & uiatoribus ducatum præbui-
mus, ſi deuias fauces latronum, hoc eſt hæretico-
rum ſolicite demonſtrauimus, ſi ipſam patriã cœ-
leſtem declaratam atq; demonſtratam iam cerni-
tis oculis cordis ueſtri: reddite nobis fructũ labo-
ris noſtri, reddite fratres reddite, exigimus à uo-
bis

bis. Talis enim merces noſtra, quam à uobis exi-
A gimus, ut nec nos pudeat petere, nec uos pigeat
erogare. Hoc quod exigimus, erogando cumula
bitis magis quàm detrimentũ patiamini. Si nõ e-
rogaueritis, quæ eſt ergo noſtra merces? Nõ quę
rimus aurum ueſtrum, non argentũ ueſtrum, non
nummũ ueſtrum, nec quicquam de rebus ueſtris, ſed
merces noſtra eſt, ut in illo ſancto fonte adiuue-
tis nos orationibus ueſtris.

Finis.

AD LECTOREM

Quum hic ſermo nihil prorſus habeat Auguſtini,
tamen qui finxit, haberi Auguſtinus uoluit. Sic enim
homo ſuauis loquitur cap.vij. Non reputet quiſquam
B hæc uerba eſſe Auguſtini. Meminit Canonicorum, qua
ſi hoc cognomen agnouerit ætas Auguſtini. Sed impu
dentius eſt, quod eundem facit ſtatum canonicorum,
clericorum & monachorum. Negat eos poſſe remitte-
re peccata, quum poſſident aliquid proprium: & pro-
nunciat, Vt regnum cœlorum eſt pauperum, ita diui-
tum eſſe infernum. Eamus, & has indoctas nænias tri-
buamus Auguſtino.

DE CONTEMPTV
MVNDI LIBER VNVS

Cap. I AVDITE fratres chariſſimi, ſa
lutiferam patris noſtri doctri
nam, qui nõ terrenã ſed æter-
A nam cõcupiſcitis hęreditatẽ:
qui non uultis ſortẽ accipere
in terra morientium, ſed cum
Pſal. 141 pſalmiſta decantare, Portio
mea in terra uiuentiũ: qui Aegyptũ reliquiſtis, &
ad promiſſiõis terram feſtinatis. Audite itaque ha-
bentes aures audiendi piũ patrem, ad hæreditatẽ
Pſal. 33 cœlorum nos uocantem & dicentem, Venite fi-
Matt. 19 lij audite me, timorem domini docebo uos, Quis
eſt enim homo qui uult uitã? Quis es qui ad uitã
uis ingredi? ſerua mandata dei. Quorum manda-
torum, alia ſunt ſpecialia, alia uero cõmunia. Spe
cialia ſunt proprie canonicorum ſiue clericorum
& monachorum: communia autẽ omnium catho
licorum. Specialia igitur ſunt hæc, Si uis perfe-
D ctus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & da
pauperibus, & ſequere me. Et iterum, Omnis qui
reliquerit domum, aut agrum, aut patrem, aut ma
trem, aut fratres, aut ſorores, aut filios, aut agros
propter me, centuplum accipiet, & uitam æter-
nam poſſidebit. Et ad diſcipulos, Vos qui ſecuti
eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius ho-
minis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſu-
per ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus
Cap. II Iſrael. Hæc itaque fratres quanto ſingula-
ria, tanto pręcipua: quanto arctiora, tanto deo gra
tiora. Dicit iterum ſaluator noſter inter cætera,
Lucæ 14 Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet,
non poteſt meus eſſe diſcipulus. Qui dixit, omni-
bus, nihil proprium à ſuis diſcipulis poſſideri uo-
luit. Qui quicquam poſſidet in terra, remotus eſt
à Chriſti diſciplina. Qui autem non eſt diſcipu-
lus Chriſti, quomodo præſumit ſibi ligandi atque
ſoluendi poteſtatem? Intendite fratres uerba Eu-
angelij dicentis, Intrauit Ieſus ianuis clauſis ad Ioan. 20
diſcipulos, & inſufflans dixit eis, Accipite ſpiri-
tum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remit
tuntur eis, & quorũ retinueritis retẽta ſunt. Nun-
quid illi habebant proprium quibus magiſter in-
dixerat, Nihil tuleritis in uia? De quibus Lucas Lucæ 9
Euangeliſta refert, Erant eis omnia communia. Act. 4
Videte quid Petrus dixerit ad Ieſum, Ecce nos Matt. 19
reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Qui om-
nia reliquerant, nihil ſibi penitus retinuerãt. Vn-
de ergo ſibi arrogant ligandi atque ſoluendi pote-
ſtatem, qui in terra præſumunt poſſidere faculta-
rem? Quomodo non erubeſcunt dicere, Domi- Pſal. 15
nus pars hæreditatis meæ? Vbi eſt illud apoſto-
licum, Quæ conuẽtio Chriſti ad Belial? Qui ter- 2. Cor. 6
renas poſſeſſiones relinquere nolunt, cur pecca-
ta populi comedunt? Si decimas cum filijs Le-
ui accipiunt, quomodo inter cæteras tribus par-
tem accipient? Si nominis ſui etymologiam at-
tendunt: cur clerici à ſorte dicti ſunt, niſi quia do-
minus eorum ſors uel hæreditas ſit? Cur ſaltem
clericatus ſui ſigna, quibus à laicis diſcernuntur,
non perpendunt? Non enim ſine cauſa ca- Cap. III
pita eorum raduntur & tondentur, ſed perſpica- Clerici quare
ciſſima & euidentiſſima ratione, Nam his ſignis radantur.
ſecernuntur à laicorum conuerſatione. Quod ut
multis deo propitiante proficiat, admonitioni u-
C tiliſſimę duximus inſerere. Didicimus multorum
patrum authoritate, cerebrum eſſe ſedem ſapien-
tię: Chriſtum uero, Paulo atteſtante, dei uirtutem
& ſapientiam eſſe. Cum itaque cerebrum ſit in ca
pite, ſapiẽtia uero iuxta patrum authoritatem in
cerebro habeat ſedem, & ſic per ſapientiam ſibi
infuſam cuncta membra regantur à capite, quod
per cerebrum eſt, quod eſt ſedes ſapientiæ: ſic in-
ter nos & ueram ſapiẽtiam, quæ ut diximus Chri
ſtus eſt, qui etiam iuxta Apoſtolum caput noſtrũ
eſt (Dixit enim, Caput mulieris eſt uir, caput ue- 1 Cor. 11
ro uiri eſt Chriſtus, Chriſti autem caput eſt deus)
ut oſtẽdamus nullum obſtaculum intereſſe, in ea
parte pilos capitis incidimus, in qua nouam ſapi-
entiam, id eſt, Chriſtum ineſſe cognoſcimus: per
D hoc ſignantes, malam terrenarum rerum ſolicitu
dinem noſtræ mentis oculos ad deum contem-
plãdum impedire. Scimus enim quòd quiſque quã
to magis terrenis occupationibus implicatur, tã-
to magis à ſui conditoris uiſione impeditur. Vn-
de Apoſtolus, Nemo militans deo implicat ſe 2 Tim. 2
negocijs ſecularibus. Item, Qui ſine uxore eſt, 1 Cor. 7
cogitat quæ dei ſunt. Hinc Moyſes ait, Leuitæ ra Num. 8
dant pilos carnis ſuæ. Leuita, interpretatur aſſum-
ptus. Quiſquis nanque in officijs diuinis aſſumptus
eſt, pilos carnis, id eſt, ſuperfluas cogitatiões cor-
dis radere debet. Caput igitur radere, ſignat co-
gitationes terrenas & ſuperfluas à mente reſeca-
re. Nec incongrue per pilos & capillos ſignificã-
tur cogitationes ſuperfluæ. Sicut enim pili non
ſunt pars corporis, ſed quædam ſuperfluitas pro-
cedens à corporis humore: ſic bona temporalia

non ſunt nobis naturalia, ſed aliena & ſuperflua.
Hinc itaq; fideles Chriſti, qui ad æternam uitam
medullitus ſuſpirant, qui mundum cum ſuis ob-
lectationibus ſub pedibus conculcant, qui in ter
ra nihil poſſidere uolunt, ſed cum Apoſtolo di-
Phil.3 cunt, Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, capillorum
minimam partem in capitibus retinent, ut per e-
orum abraſionem ſe minimam terrenorum ſolli-
citudinem habere deſignent. Quapropter etiam
illam minimam particulam capillorum retinent,
quia dum in hoc mundo ſunt, à terrenis cogita-
tionibus omnino uacui eſſe non poſſunt. Quiſ-
quis igitur clericus ad ſortem domini uocatus,
qui comam nutrit, & capillos radere uel tonde-
re erubeſcit: profecto ſe non de dei, ſed de mun-
di ſorte eſſe teſtatur. Quanto enim quiſq; carnis
crines diligit, fouet & nutrit, tanto cor ſuum non
in cœlis, ſed in terra fixum eſſe oſtendit: quanto
autem radit & edomat, tanto ſe non terrena ſed
æterna diligere cõprobat. Si uero, ut præ-
Cap.IIII diximus, crines idcirco radimus, ut inter nos &
deum nihil intereſſe approbemus: profecto pa-
ret, quòd cum in oratiõe perſiſtimus, aliena uela-
mina capitibus noſtris apponere non debemus,
1Cor.11 præſertim cum Apoſtolus dicat, Vir non debet
orare uelato capite, imago enim dei eſt. Ceſſent
itaq; clerici pſalmodiæ hymniſq; ſpiritalibus in-
ſiſtentes, capillos, mitras, cæteraq; uelamina in
capitibus portare: ne dum cum deo loquimur, fa
mulatus ſui ſigna occultantes, eius indigni iudi-
cemur propitiatione, cuius ſalubri doctrinæ præ-
ſumimus non obedire. Qui enim non obedit A-
poſtolo, contradicit Euangelio. Et iuxta eiuſdẽ
2 Cor.13 Apoſtoli uocem dicentis, An quæritis experi-
Gal.1 mentum eius qui in me loquitur Chriſtus? Item,
Si angelus uenerit de cœlo, & aliud Euangelium
nunciauerit uobis, anathema ſit. Extirpẽt ergo
penitus de clero talis præſumptio, ne quod ab-
Cap. V ſit, à deo expellatur eius oratio. His igitur
ſignis clericalibus prælibatis, quibus à laicis diſ-
cerni debemus: ad propoſitam admonitionem
1 Ioan.2 redeamus. Audiamus Apoſtolum Ioannem di-
centem, Nolite diligere mundum, neq; ea quę in
mundo ſunt. Audiamus & pſalmiſtam mundi a-
Pſal.4 matores increpantem, Filij hominum ut quid di
ligitis uanitatem, & quæritis mendacium? Salo-
Eccle.1 mon quoq; ſubſequitur dicens, Vanitas uanitatũ
& omnia uanitas. Libet intueri quàm bene con-
ſonant organa ſpiritus ſancti, Monet Apoſtolus
ut non diligamus mundum: inuehit pſalmogra-
phus in eius amatores: clamat Salomon, cuncta
ſubiacere uanitati. Quare non diligamus mun-
dum, nec ſequamur mendacium, Eccleſiaſtes de
clarat: ac ſi diceret, Ideo non ſunt amanda ima,
quia tranſitoria mendacia, quia quæ promittunt
non conferunt, bona igitur non ſunt. Cum enim
bonorum omnium author ſit deus, & à fidelibus
ſuis quæri & diligi quęq; bona præcipiat: ſi mun-
dana uera bona eſſent, nec ipſe quidem contem-
neret, nec ſuis ſequacibus contemni præciperet.
Matt.8 Quid igitur ueritas de ſe teſtetur, audiamus. Vul
pes foueas habent, filius autẽ hominis non habet
ubi caput ſuum reclinet. Item ſi mundi gloria ua-
na non eſſet, non ſe abſcondiſſet, cum turbæ eum
regem facere uoluiſſent. Item ſi mundi gloria ua-
na non eſſet, ſi diuitiæ terrenæ uera bona eſſent:
nõ earum poſſeſſoribus improperaret dominus
dicens, Væ uobis diuitibus, &c. Et alibi, Facili- Luce 6
us eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm Matt.19
diuitem introire in regnum cœlorũ. Audiamus
etiam quid ſuis dicat imitatoribus, Si uis perfe-
ctus eſſe, uade & uende omnia quæ habes & da
pauperibus. Item, Niſi quis renunciauerit omni- Luce 14
bus quę poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipu-
lus. Item, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire, Matt.6
id eſt, deo & mammonæ. Vidit peritus magiſter
ſuos diſcipulos luctaturos cum mundo, qui ſi ha-
berent unde tenerentur, leuius deijcerentur. Tu
lit igitur arma ſuis & noſtris hoſtibus, dum nos
priuauit terrenis poſſeſſionibus. Nudus nanq; la
trones non ſolet timere: qui uero ſe mũdanis im-
plicat, tela parat quibus confodiatur. Qui ergo
non uult confodi, nudus procedat per uiam hu-
ius exilij. Fortaſſis quæret aliquis. Cum de- Cap.VI
us ſequaces ſuos mundana iubeat poſtponere,
quæ ſunt quæ iubet appetere? Audi ipſum dicen
tem, Quærite regnum dei. Item, Theſaurizate Matt.6
uobis theſauros in cœlis. Quæret iterum aliquis,
Si deus uult homines terrena odire, quæ debent
diligere? Iſta ſunt quę præcepit diligere, cum per
Moyſen reſpondit, Diliges dominum deum tu- Deut.6
um ex toto corde tuo, & proximum tuum tan-
quam teipſum. Proximus in terra tantum diligi
præcipitur, quia cœleſtis regni hæreditatem no-
biſcum ſortitur. In quo charitate diuina perfuſi,
ſcriptura teſtante quæ ait, ut ciues noſtros ſicut
noſipſos diligamus, propitiante deo ibi facturi
ſumus, per quem & redempti ſine fine uiuemus:
qui etiam cum propter opera noſtra mala inimi-
ci eius eſſemus, prior dilexit nos, & cum eſſemus
ſerui inutiles, in filios ſuos nos adoptauit & hæ-
redes: filium ſuum unigenitum tradens pro no-
bis, ut nos eriperet à perpetuæ mortis laqueo.
Quiſnam puer tam benignum patrem digne po
teſt diligere? Quis eius tantis beneficijs aliquid
dignum poteſt retribuere? Hæc tanta beneficia
admirans pſalmiſta ait, Quid retribuam domino Pſal.115
pro omnibus quæ retribuit mihi? Cui ipſe inqui-
ſitioni deinde ſubiungit, Calicem ſalutaris acci-
piam, &c. Quantulacunq; ſit hæc retributio, ca-
licem ſcilicet domini accipere: nulla tamen alia
ita digne uidetur paſſioni dominicæ congruere.
Hac utiq; ratiõe, ut quemadmodum ſanguinem
ſuum dedit pro noſtra redemptiõe, ſic & nos no
ſtrum fundamus pro ſui nominis confeſſiõe. Sed
quomodo pro Chriſto ſuum dabit ſanguinẽ, qui
pro eo non uult abijcere mundi uanitatem, cum
nos minus quàm noſtra diligamus? Quomodo
pro Chriſto uitam tradet, qui contra eius præce
pta hæc uana & falſa poſſidet? Ipſe enim dicit,
Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Loquitur Ioan.14
& Ioãnes Apoſtolus, Qui dicit ſe diligere deum 1 Ioan.3
& man-

& mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Conuincitur itaque ſe, & non deum diligere, qui man A data eius non uult cuſtodire.

Cap. VII Cum Chriſtus pro nobis pauper factus ſit & egenus, nos pro ipſo cur pauperes eſſe erubeſcimus? Nunquid eius pauperies non facit diuites, ueritate atteſtante, Matth. 5 Regnum cœlorum non diuitum, ſed pauperum eſt? Dicit namque pauperibus, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Si eſt regnum cœlorum pauperum, reſtat ut infernus ſit diuitum. Hoc quoque declarat nobis Euan- Luc. 16 gelium dicēs, Homo quidam erat diues. Et poſt pauca ſubiungit, Erat autem & quidam mendicus, Lazarus nomine, qui iacebat ad ianuā eius, ulceribus plenus, & cætera. Factum eſt autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in B ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. Non reputet quiſquam hæc uerba eſſe Auguſtini: non ſunt hominis, ſed ueritatis, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Quiſquis ergo uis regnare cum Chriſto, elige pauperiem cum ipſo, ut requieſcas cum Lazaro mendico. Nemo enim poteſt gaudere cum ſeculo, & regnare cum Chriſto. Audi Apoſtolum dicen- Act. 14 tem, Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū cœlorum. Et iuxta ueritatis uocem, primo nos oportet bibere domini calicem, ut ſic pertingamus ad regni conſeſſionem. Qui autem uult epulari cum diuite, præparat ſe epulas uermibus gehennæ: in qua pro gaudio momentaneo ardebit perpetuò cum capite ſuo diabolo. In C felix commercium, pro tam breui gaudio, cœleſti priuari regno. Felix paupertas, per quam cœleſtis acquiritur hæreditas. Felix commercium, pro perituris æterna recipere: & quod ineffabile bonum eſt, cum Chriſto ſine fine regnare. E- Cap. VIII contrario ineffabilis miſeria, perpetua cum diabolo pati ſupplicia.

Quapropter fratres cha- Matt. 16 riſſimi, nos illud euangelicum ruminantes, Quid prodeſt homini ſi uniuerſum mundum lucretur, animæ uero ſuę detrimentum patiatur, uel quam commutationem dabit homo pro anima ſua: uoluntarie nunc pro Chriſto ponamus quādoque dimittenda: ne, quod abſit, pro tranſitorijs amittamus æterna. Hauriamus antidotum momentaneæ amaritudinis, ut quandoque percipiamus im- D menſæ gaudia ſalutis. Sic modo curramus, ut in futuro comprehendamus: ubi inueniemur, ibi iudicabimur. Non perdamus tempus acceptabile, Non enim erit apud inferos locus pœnitentiæ. Dum igitur uacat, dum ſumus in uia, aduerſario noſtro legi dei cōſentiamus. Lex quippe diuina noſter ideo dicit̃ aduerſarius, quia noſtris carnalib. omnino cōtradicit uoluptatibus. Aduerſario itaque noſtro, id eſt Euangelio, dum rex expectat, dum nos adhuc ad pacem inuitat, nuncios mittamus, cum eo pacis fœdus ineamus: ut cum uenerit ille magnus paterfamiliâs, nō ut ſeruos inutiles puniendos, ſed ut filios hęreditādos inueniat, ſecumque introducat ad nuptias, ut de ſuis beneficijs ſibi perennes reddamus gratias Ieſu Chriſto domino noſtro, qui cum patre & ſpiritu ſancto A uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Finis.

Aug. to. 9

DE VANITATE SECVLI LIBER VNVS

Non eſt Auguſtini.

IN HAC uita poſiti fratres, ita agite, ut cum hinc migraue- Cap. I ritis, & caro ueſtra à uermibus cœperit deuorari in ſepulchro, anima ornata bonis operibus cum ſanctis omnibus lætetur in cœlis. Retrahat uos à malis B operibus uel peccatis, interius eorum quos præmiſiſtis. Attendite calamitates, conſiderate diuitum ſepulchra, uel eorum qui ante pauca tempora uobiſcum erāt, quid ſint, uel quid fuerint, uel quid eis diuitiæ & cupiditas ſeculi profuerint: ecce nihil ex eis niſi ſoli cineres remanſerunt, qui ſi modo loqui poſſent, hæc uobis dicerent, Vt quid infelices tātum pro ſeculi uanitate diſcurritis? Vt quid uos criminibus & uitijs repletis. Conſiderate oſſa noſtra, & uel ſic uobis horreat cupiditas & miſeria ueſtra. Quod uos eſtis, nos fuimus: & q̄d nos ſumus, uos eritis. Itaque omnia, fratres chariſſimi, ſolicita conſideratione penſate, & hæc conſiderantes expaueſcite: diem mortis ante oculos ſemper ponite, ad emendatio C nem quantum poteſtis feſtinate. Nolite negligere quod uos pius deus peccantes ſuſtineat: quia quanto diutius expectat ut emendetis, tanto grauius iudicabit ſi neglexeritis. Si forte putetis quia finis mūdi tardius ueniat, uel ſuū unuſquiſque conſideret finem. Ecce dum libēter ac iucundiſſime moratur homo in mūdo, multaque in lōga tempora diſponit agenda: repente rapitur à morte, & ex improuiſo auſertur à corpore. Sed ille eſt beatus qui ſemper illam habuerit ante oculos, & feſtinauerit in illa hora mortis paratus inueniri. Quòd ſi uultis ſcire chariſſimi quàm magno metu magniſque doloribus anima ſeparatur à corpore, diligenter aduertite. Veniunt enim angeli aſſumere eam ante deum, ut perducāt illā ante tribunal iu- D dicis metuendi: & tunc illa memorans opera ſua mala & peruerſa quæ die noctuque geſſit, cōtremiſcit, & quęrit ea fugere induciaſque petere dicens, Date mihi uel unius horę ſpatium. Tunc quaſi loquētia ſimul opera eius dicēt, Tu nos egiſti, opera tua ſumus, nō te deſeremus, ſed tecū ſemper erimus, tecumque pergemus ad iudiciū. Hæc quidē cum peccatoris anima agūtur, quæ cum horrēdo timore ſeparat̃ à corpore, & pergit plena peccatis & ingenti confuſione: iuſti uero anima cum ſeparatur à corpore, non timet, nec expaueſcit ſed magis cum magno gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad deum, deducentibus ſe ſanctis angelis. Illam horam fratres modo timete, ut non tunc timeatis: illam nunc præcauete, ut tūc ſecuri eſſe poſſitis. Memento iugiter quod in me

dio laqueorum diaboli ambulatis:& ideo ſemper
parati eſtote,ut quãdo domini præceptum ſuerit A
miſſum, liberi ab omni labe peccati ad requiem
tranſire poſſitis. Nõ arbitremini uos in hoc mun
do diu manſuros,quia nimirum prouenit,ut poſt
dominicum miſſum præceptum,nec unius horæ
momẽtum concedatur in hac uita conſiſtere. Ca
uete igitur ne in exitu ueſtro triſtitiam faciatis an
gelis, & gaudium inimicis. Scitote uerò, quòd
cum anima à corpore euellitur, ſtatim aut in pa-
radiſo pro meritis bonis collocaẽ, aut certe pro
peccatis in inferni tartara præcipitatur. Eligite
modo quod uultis, & hoc iam in uita ueſtra diſ-
ponite:aut perpetualiter gaudere cũ ſanctis, aut
ſine fine cruciari cum impijs. Itaq; fratres,ſaltem B
pœnæ uos terreant,ſi præmia nõ inuitant:& pręſ-
ſens ſeculum ſi deſpicere non ualetis,ſaltem cum
iuſtitia poſſidere. Qui in adoleſcentia errauit,
ſaltẽ iam in ſenectute reſipiſcat: & mala quæ pec
cando commiſit,pœnitendo iam expurget. Ec-
ce paulatim deficit mundus:& cũcta quæ uiden-
tur,uelociter tanquam nebula, aut tanquam ue-
ſpertina umbra tranſcurrũt. Ecce quod olim præ
nũciabatur, præſenti iam tempore perſpicue cer
nitur. Subtrahuntur, ut ipſi uidetis,omnia bona,
& creſcunt quotidie mala. Nolite ergo fratres iã
mundum diligere,quem tanta cernitis cum uelo
citate trãſire.Nolite in eius amore ancoram cor-
dis iam figere, quem ſic ad finem conſpicitis de-
clinare: præſertim cum Apoſtolus Iacobus cla- C
met,quod amicitia huius mundi inimica ſit deo.
Si enim ipſe mundus nos diligeret, diligẽdus u-
tiq; non eſſet, quanto magis nunc, dum ipſe nos
odire probatur,quos tãtis malis inſequitur,à no-
bis omnino ſpernendus atq; fugiendus eſt.

Cap. II Vitam ergo æternam ex omnibus præcordijs
ueſtris amate,quam nũquam in ſecula finiatis. Il-
luc feſtinate ubi ſemper uiuatis, & ubi iam mori
nũquam timeatis. Si enim ſic amatis iſtam uitam
miſeram fluidamq;,ubi cum tanto labore uiuitis,
& ubi uix currendo,ſatagendo,ſudando, ſuſpirã
do, neceſſarijs corporis ſatisfacitis:quãto magis
amare debetis æternã uitam, ubi nullum laborẽ
ſuſtinebitis,ubi ſemper ſumma ſecuritas, ſumma
felicitas,ſumma libertas,felix beatitudo,ubi eti- D
am implebitur illud quod dominus in Euange-
Matt.22 lio dicit,Erunt homines ſimiles angelis,Et illud,
Matt.13 Fulgebũt iuſti ſicut ſol in regno patris mei? Qua-
lis putatis tunc erit ſplendor animarum quando
ſolis claritatem habebit lux corporum? Ibi iam
non erit ulla triſtitia, nullus ibi labor, nullus do-
lor,nullus timor:nulla mors:ſed perpetua ſemper
ſanitas perſeuerat:nulla ibi cõſurgit malitia, nul-
la carnis miſeria, nulla ægritudo, nulla omnino
neceſſitas. Non erit ibi fames,non ſitis,non fri-
gus,non æſtus,non laſſitudo ieiunij, nec ulla ten
tatio inimici,non peccandi uoluntas, nec delin-
quẽdi poſſibilitas: ſed totũ lætitia,totũ exultatio
poſſidebit, hominesq; ſociati angelis, ſine ulla
carnis infirmitate uernabũt. Erit ibi iucũditas infi
nita,beatitudo ſempiterna: quã qui ſemel adipi-
ſciẽ,ſemper tenet. Nihil hoc loco magnificẽtiſts,
nihil glorioſius, nihil clarius, nihil pulchrius,ni-
hil uerius: nihil illa bonitate ſyncerius,nihil illa
abũdantia copioſius. Ibi iã nõ formidabiẽ fortiſſi
mus hoſtis, q cupit iugiter animas iugulare: nec
facies omnino turbulẽta tortoris. Nõ incutiet ti-
morem barbarorum immanitas,nec ulla ulterius
timebiẽ aduerſitas. Nemo in illo loco glorioſo in
digebit ueſtimẽto:nõ eſt illic frigus,nõ ęſtus,nec
ulla aeris inæqualitas. Nullus ibi eſurit,nullus tri
ſtaẽ,nullus eſt ibi peregrinus:ſed omnes qui illuc
uenire meruerũt, ſecuri in propria patria uiuent.
Non ultra aduerſabiẽ caro ſpiritui: ſed cũ angelis
inenarrabilia ſempiterna à Chriſto pręmia tribu 1.Cor.2
B enẽ,& quod oculus nõ uidit, ſicut dicit Apoſto-
lus,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcẽdit,
quę præparauit deus diligẽtib. ſe. Ecce qualẽ bea
titudinẽ pditurus eſt, qui modo ſe dũ licet,emen
dare noluerit. Idcirco nos fratres domino auxili-
ante dedignemur ultra ſeruire peccato,quibus tã
ta beatitudo præparaẽ in cœlo. Dũ ergo tẽpus Cap. III
eſt,feſtinemus pprium nobis habere dñm: deſpi
ciamus quæ terrena ſũt,ut adipiſcamur cœleſtia:
cogitemus peregrinos nos eſſe in hoc ſeculo, ut
liberius feſtinemus ad cœlos. Velociter eñ trãſ-
eũt, & cito tanq; umbra pereũt cũcta quę hic ui
denẽ. Perpẽdamus chariſſimi fratres, quales eri-
mus in die iudicij, dei & angelorũ eius cõſpectui
præſentandi:quãdo opera noſtra erũt nobis ante
C oculos noſtros ponenda. Qualis erit tũc iſta cõfu
ſio,cui cõtigerit pro peccatis ſuis in cõſpectu dei
omniũq; hominũ & angelorũ erubeſcere,qui hic
nec unũ quidẽ hominẽ in ſe peccantẽ uult tũc in
ſpicere? Quis pauor erit,deũ iratum uidere, quẽ
placatũ nõ ualet uniuerſitas comprehẽdere? Illũ
ergo diẽ ſemper timeamus,quẽ modo pręuidere
nullatenus poſſumus. Illum diem iugiter paueſca
mus,& uel ſic actus noſtros reuocemus. Cõſide-
remus quis terror in illo die erit, cum dñs de cœ-
lis ad iudicandum ſeculũ uenerit:qui metus erit,
deũ uidere, ad cuius aduentũ uniuerſa elementa
quatienẽ,& cœlũ cũ terra cõtremiſcet,uirtutesq;
cœlorũ cõmouebunẽ. Tũc nimirũ præcinẽtibus
angelorũ tubis,omẽs gẽtes quęcũq; ſub cœlo fue
D rint,& omnis homo tam uiri q; fœminæ,in eo ſe-
xu unuſquiſq; quo natus fuerat in mũdo, boni &
mali, ſancti & peccatores, uel quicunq; ab initio
nati & mortui fuerint, ſiue à beſtijs deuorati,ſiue
ab igne conſumpti, ſiue etiam ab aquis abſorpti,
omnes ſimul in momẽto tẽporis,in ictu oculi re-
ſurgẽt,in ipſis ſine dubio corporibus, atq; in ipſa
carne quã hic habuerũt: ſcilicet in uirũ perfectũ,
in menſurã ætatis plenitudinis Chriſti, in qua &
ipſe dominus reſurrexit à mortuis. Et omnes an-
te iudiciũ Chriſti uenient,pariterq; eũ electi & re
probi oculis ſuis uidebũt,ſicut & ipſe dñs in Euã
gelio dicit, Tũc uidebunt filiũ hominis uenientẽ Matt.25
in nubib. cœli cum uirtute magna & maieſtate,
ſtipatum agminibus angelorũ:& congregabunẽ
ante eũ omẽs tribus terræ, & ſeparabit eos ab in-
uicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis,& ſta
tuet

tuet quidē iuſtos à dextris, impios autē à ſiniſtris.
A Tunc dicit ad eos qui à dextris erūt, Venite bene
dicti patris mei, poſſidete paratū uobis regnum à
conſtitutione mundi, Eſuriui enim, & dediſtis mi
hi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi potū, & cęte-
ra quæ auditis in Euangelio. Tūc om̄ibus aſpiciē-
tibus oſtendet liuores fixuraſq; clauorum, in ipſo
ſine dubio corpore quod pro noſtris peccatis uul
neratum eſt: & ita peccatores cōpellās dicet, Ego
te homo de limo terrę manib. meis formaui, & in
paradiſum meū quē nō merebaris, collocaui, ſed
tu me meaq; iuſſa contemnēs, deceptorē ſequi ma
luiſti, unde & iuſta pœna damnatus, inferni ſuppli
cijs deputatus eras. Poſtea miſertus tui, carnem aſ-
ſumpſi in terris, inter peccatores habitaui, contu-
B melias & uerbera pro te ſuſtinui: ut te eriperē co-
laphos & ſputa ſuſcepi, & ſuſtuli patienter: ut tibi
dulcedinem paradiſi redderē, acetū cū felle bibi.
Propter te uepribus coronatus, cruci affixus, lan-
cea uulneratus ſum, propter te mortuus, in ſepul-
chro poſitus ſum. Ad inferna deſcendi, ut te ad pa
radiſum reducerem: tartara adij, ut in cœlo regna-
res. Agnoſce ergo impietas humana quæ pro te
pertuli. Ecce liuores quos pro te ſuſcepi. Ecce cla
uorū foramina, quibus affixus in cruce pependi.
Suſcepi dolores tuos, ut te ſanarem, ſuſcepi cōtu-
meliā ut tibi gloriā darē, ſuſcepi mortē ut tu habe-
res uitā immortalē, cōditus iacui in ſepulchro, ut
tu regnares in cœlo. Hæc om̄ia ꝓ uobis ſuſtinui.
Amplıora horū quid uobis debui facere & non fe
C ci? Dicite mihi nunc, uel oſtēdite: quid paſſi eſtis
propter me dominatorē ueſtrū, uel quid boni egi
ſtis pro uobis? Ego cū eſſem inuiſibilis & impaſſi
bilis, propter uos dignatus ſum ſponte pati, ꝓpter
uos incarnatus ſum: cum eſſem diues, propter uos
egenus factus ſum. Sed uos humilitatē meā & prę
cepta mea ſemp̄ renuētes, ſeductorē magis q̄ me
ſecuti eſtis. Ecce modo non poteſt iuſtitia mea ali
ud iudicare, niſi quod merent̄ opera ueſtra. Ergo
quod ipſi elegiſtis, tenete. Contēpſiſtis lucē, poſ-
ſidete tenebras. Amaſtis mortē, ite in perditionē.
Secuti eſtis diabolū, ite cum illo in ignē æternum.
Quis putas tūc erit mœror, quis luctus, quæ triſti-
tia, quæ anguſtia, cum hæc fuerit aduerſus impios
prolata ſentētia? Tunc erit malis dura ſeparatio à
D dulcedine cōſortij ſanctorū: Et tunc impij traditi
in poteſtatē dęmonū, ibūt in ipſis corporibus ſuis
cū diabolo in ſuppliciū æternum, & permanebūt
ſemper ſine fine in luctu & gemitu. Procul quip-
pe exulati à beata paradiſi patria cruciabuntur in
gehenna perpetua, nunq̄ lucem uiſuri, nunq̄ refri
geriū adepturi, ſed milia miliū annorum in infer-
no cruciādi, nec in ſecula liberādi: ubi nec qui tor
quet aliquādo fatigat̄, nec qui torquet̄ aliquando
moriet̄. Sic enim ibi ignis conſumit, ut ſemper re-
ſeruet: ſic tormenta agunt̄, ut ſemper renouentur.
Iuxta qualitatē uero culpæ, pœnā unuſquiſq; ſuſti
nebit gehēnę: & ſimilis culpę rei, ſuis ſimilibus iū-
gent̄ cruciādi. Non ibi audiet̄ aliud niſi fletus, &
plāctus & ſtridores dentiū. Nō ibi erit aliud con-
ſolamentū, niſi flammæ & terrores pœnarū, arde-
buntq; miſeri in igne æterno ſemper, in ſecula ſe-
A culorū. Iuſti aūt ibūt in uitā æternā, in ipſa ſine du-
bio carne quā hic habuerūt: & ſociabunt̄ angelis
ſanctis in gloria ſempiterna, nunquā iam ulterius
morituri, nunq̄ corruptionem uiſuri, ſed ſemper
læti ac alacres, ac dulcedine Chriſti iugiter ſatiati,
fulgebūt ſicut ſol in gloria & claritate, quam præ-
parauit deus diligētibus ſe. Et erit tūc quanto quis
amplius alio hic obediens deo fuit, tāto ampliorē
illic mercedē accipiet: quātoq; hic amplius deum
amauit, tāto propius eū uidebit. Benedicamus igi
tur dominum deū noſtrū fratres, qui ad lætitiam
ſpiritalē cōgregauit nos: ſimus in humilitate cor-
dis ſemper, & gaudiū noſtrū penes ipſum ſit. Non
igit̄ de proſperitate aliqua huius ſeculi inflemur,
B ſed nouerimus felicitatē noſtrā non eſſe niſi cum
iſta tranſierint. Modo gaudiū noſtrum fratres in
ſpe futura ſit, totū deſideriū uita æterna ſit, omnia
ſuſpiria noſtra Chriſto anhelent. Ille unus pulcher
rimus, qui fœdos dilexit ut pulchros faceret, deſi
deret̄: ad illum unum curratur, ille ingemiſcatur,
& dicant, ſemper magnificetur dominus, qui uo-
lunt pacem ſerui eius, Amen.

DE OBEDIENTIA ET HVMILITATE SERMO.

Hic ſermo ne pilum quidem habet docti hominis, nedum Auguſtini.

C NIHIL ſic deo placet quemad- Cap.1
modum obediētia. Cham ma- Gen.9
ledictus fuit: & poſt multa ſe-
cula manet quod dicitur, Se-
men Chanaan, & non Iuda,
quia patri nō eſt obſequutus. Dan.3
Cæterum Sem, qui obſequu-
tus eſt patri, benedictionem habuit in omnia ſe-
cula. Hoc itaq; dico, non eſt filiorum iudicare de
patrib. Nemo uadit ad magiſtrum & docet magi-
ſtrum ſuū. Veniſti ad me ut docerē te literas: ſi tibi
ſcripſero & dixero tibi, ſcribe quō ego ſcribo, uti
que imitari debes quē magiſtrum elegiſti. Ab ali-
quo doctus es, & uadis ad periorem magiſtrum.
Hoc totū quare dico? Vt obedientiā exhibeamus
D patribus noſtris. Qui patribus nō obſequitur, deo
non obſequitur. Dicit enim dominus, Qui uos cō Luc.10
temnit, me contemnit. Qui ergo contemnit Apo
ſtolos, contemnit Chriſtum. Qui contemnit pa-
tres, contemnit Chriſtum qui in patribus eſt. Hoc
dico, quia hæc in nobis ſumma & ſola eſt uirtus
obedientię. Si ieiunaueris diebus ac noctibus, ora
tionemq; feceris, ſi in ſacco fueris uel cinere, ſi ni-
hil aliud feceris, niſi quodcūq; pręceptum eſt in le
ge, & tibi uiſus fueris quaſi ſapiēs, & obediens pa-
tri non fueris, oēs uirtutes ꝑdidiſti. Vna obedien-
tia plus ualet q̄ omnes uirtutes. Ieiuniū uel conti-
nentia, niſi te diligenter attēderis, ſuperbiam tibi
facit: ſuperbia aūt inimica eſt deo. Nihil ſic odio
habet deus, ſicut ſuperbiā. Quicūq; nō obedit, nō
facit de ſanctitate, ſed de ſuꝑbia. Ideo eīm nō obe-

dit, quia ſe meliorem putat illo, cui non obedit.

Cap. II Simpliciter dico uobis, omnia peccata odio A habet deus, mendacium, periurium, furtum, & cætera: in quibus ſi quis deprehenſus fuerit, non poteſt oculos leuare, ſed ſic eum habemus quaſi execrabilem. Si quis ſuperbus eſt, multo peius facit quàm adulteriũ, & tamen loquimur cum eo. Qui fornicator eſt, poteſt aliquid dicere: Vicit me caro mea, ſuperauit me adoleſcentia mea. Non dico quòd ſibi hoc facere liceat, aut quòd ſe excuſare debeat, ſiquidem & hoc odio habet deus, ſed in comparatione mali dico. Quicũque aliud peccatum fecerit, uerbi gratia, ſi furtum fecerit, ſe excuſare poteſt. Quid enim dicit? Propterea furtum feci quia algebam, quia fame moriebar, quia ægrotabam, Superius quid dicere poteſt? Ideo ſuper- B bia maius malum eſt, quia excuſationem non habet. Cætera uitia eis nocent, qui ea committunt: cæterum ſuperbia plus omnibus nocet. Hoc ergo dico, ne cogitetis peccatum non eſſe ſuperbiam.
1. Tim. 3 Quid enim dicit Apoſtolus? Ne quis incidat in iudicium diaboli. Videmus ergo quoniã quicunque inflatur, in iudicium diaboli incidit. Hoc eſt ergo ſecundum quod dictum eſt, Deus ſuperbis
1. Pet. 5 reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiam. Vt igitur peccata fugiamus, dixi uobis de ſuperbia, quam maxime fugiamus. Semper ſibi ſapiens uidetur. Si quis uni de fratribus dederit conſilium & dixerit ei, Frater non debes ſic agere: non eum dignatur audire, quia ſe magis ſapientem putat quàm illum qui dat conſilium. Et quid dicit in corde ſuo qui C ſibi uidetur eſſe ſapientior? Ego igitur non habeo conſilium? Num tu es ſapientior me? Et licet non dicat, tamen ex eo quod contemnit conſilium fratris, in corde hoc loquitur. Ergo hoc dico, Qui ſuperbiã habet, ſine cauſa habet alias uirtutes: imò eas non habet, ſed uidetur habere, Qui enim hoc habet quod deo contrarium eſt, quomodo poteſt habere quod deo amicum ſit? Superbia in monaſterio fit. Si ieiunamus, erigimur: ſi orationem facimus pro peccatis, in ſuperbiam erigimur. Aliquis ieiunat pro peccatis ſuis, & pro peccatis ſuis pœnitentiam agens in ſuperbiam extollitur. Ideo ieiunas, ideo oras, ideo præcepta facis ut contra
Cap. III deum facias? Monachus ſi ſuperbus eſt, multum ei melius fuerat ſi uxorem duxiſſet. Ego D ſimpliciter dico, & libera fronte hoc dico: quia quicunque ſuperbus eſt, melius eſſet ei, & hoc ad comparationem mali dico, ut omnia alia uitia haberet, & ex malis ſuis inclinaretur ad pœnitentiam, & non omnes deſpiceret. Si autem poſt peccata ageret pœnitentiam, utique dei miſericordiam mereretur. Qui autem ſuperbus eſt, omnium malorum habet principium: & non agit pœnitentiam, quaſi iuſtus ſit. Propterea ſuperbia contraria eſt deo, quia deo non ſubijcitur. Sic enim ſe habet quaſi iuſtus. Superbus non agit pœnitentiam pro malis, & gloriatur quaſi ꝑ bonis. Hæc quare dixerim, & uos ipſi intelligitis: & aliorum ruinæ noſtra debent eſſe exempla. Propterea uenimus in monaſterium: libertatem ſeculi perdidimus, ut ſeruitutem Chriſti accipia- A mus. Deinde iſta de fratribus loquor, qui ſolent longius ſedere à monaſterio, non eis debet naſci ſuperbia de exemplo. In cœnobio uixiſti, placuit tibi ut maneres in decimo miliario, nõ propterea debes ſynaxim ſanctorum fratrum contemnere: nec te ideo uiliorem putes, ſi ad fratres ueneris in ciuitates. Si neceſſitatem haberes ire & uidere mulieres, & neceſſe habuiſſes ire in plateas: recte non ires, ad ſynaxim ſanctorum fratrum non uadis? O tu qui manes in ſecreto: aut melior es fratribus qui ſunt in cœnobijs, aut peior es. Si melior es, ueni ut eis exemplum uitæ tuæ tribuas: ſi autem deterior es, ueni ut diſcas quæ non ſcis. Superbia naſcitur, quãdo aliquis dicit ſe in ſecreto ſedere, & fratres B non dignatur uidere & uiſitare, & in ſuperbiam erigitur. Hæc propterea loquor præſente ſancto fratre qui hoc opere facit qđ ego loquor, ut hanc ſanctitatem opere facere ſtudeatis. Denique multi ſancti patres, qui uerè patres ſunt, qui regunt animas ſanctorum, quando aliquos uiderint iuuenes ire ad deſerta, & ad cœnobium non uenire, & in ſuperbia eſſe, uadunt & uim eis faciunt, & adducunt eos: non ut eis noceant, ſed ut tollatur eis ſuperbia. Nec hoc propterea dico, ut illi qui manent in ſecretis, & ueniũt ad cœnobium, & fratres uiſitãt, ab his qui ſunt in cœnobijs arguanť quaſi ſint impatientes, nec quaſi humiles. Nemo dicat de uobis, Ecce ille qui in eremo ſedet, quia non patitur, uenit: propterea uenit ut ſuperbiam depo- C nat: propterea uenit ut te ædificet, non deſtruat. Videte qualis uitę ſit. Viuit in deſerto, & tamen gloriam non habet eorum qui in deſerto ſunt. Deus itaquẽ omnipotẽs omnia quæ loquuti ſumus, orationibus ſanctorum nos quoque implere faciat. Nihil enim grande eſt dicere, ſed facere. Sed quod ego facere non poſſum & loquor, ideo loquor, ut qui poteſt facere, faciat. Qui habet aures audiendi, audiat: in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt honor, uirtus & poteſtas in ſecula ſeculorum Amen.

DE BONO DISCIPLINAE.

Non eſt Auguſtini.

D MVLTI ſunt qui ſanæ doctrinę aduerſantur, iuſtitiam culpãt, & diſciplinam imperium eſſe iudicant, ac rationabilem caſtigationẽ ſuperbiæ aſſignãt: cum non ſit imperium, niſi ubi aliquid iubetur iniuſtum: nec ſit ſuperbia, niſi ubi negligitur diſciplina. Diſciplina igitur magiſtra eſt religionis, magiſtra ueræ pietatis: quæ nec ideo increpat ut lædat, nec ideo caſtigat ut noceat. Denique mores hominum irata corrigit, inflammata cuſtodit, ita Salomone dicẽte, Fili, ne deficias à diſciplina domini, neq; fatigeris cũ ab eo increparis. Quẽ enim diligit dominus, increpat: flagellat autem omnem filium Cap. I Prou. 3

llum quem recipit. Nihil profecto eſt quod non
diſciplina aut emendet, aut ſaluum faciat. Quam A
ſi quis ſapiens apprehenderit, nec gratiam amici
tiarum perdit, nec periculum damnationis incur-
Cap. II. rit. Nemo diſciplinam irrationabilem pu-
tet, ſub qua uidet uniuerſis quæ in cœlo, & ſub cœ
lo ſunt, uerbo cooperante compoſitis omnipo-
tentis dei ſtare conſilium. In principio enim ope-
ris ſui, deus nihil prius quàm diſciplinam fecit.
Nam cum aſſiſtente ſapientia, cœlum ſuſpende-
ret, terram pararet, maria concluderet, & ſuis lo-
cis, ſuisq; tẽporibus curſum ſolis, lunæq; globum
diſponeret: omnia ſub diſciplina conſtituit. Quid
autem non eſſet tenebroſum, quid non incompo
ſitum, quid non haberetur abſurdum, niſi conſtitu
tis legibus cuncta ſtarent elementa? Nunquid ſi- B
ne diſciplina agitur ſolis curſus? qui quamuis diur
ni itineris neceſſitatem infatigatus impleuerit,
ad officium tamen ſuum matutinus occurrit, & ſe
in parte cœli quotidie terrarum ſpatia luſtratu-
rus oſtendit. Tanta eſt diſciplinæ ratio, ut intra
temporum metas lege conſcriptas ita indefeſſi
itineris alternis uicibus ſyderum curſus agitetur,
ut nec luna defectionis ſuæ damna effugiat, nec ſo
lem diurni luminis flamma deſtituat. Nunquid
ſine diſciplina eſt, quòd tanti maris fluctus humi-
li terrarum litore continentur, & in ſuo ſigno fre-
quenter incitata uentis altior aggere unda cõclu-
ditur? Omnia profecto inſipiens natura confun
deret, niſi mundum diſciplinæ ratio gubernaret.
Hæc ideo ꝓpoſuimus dicere, ut diſceretis obedi- C
re euangelicis præceptis, & cœleſtibus obtempe
Cap. III rare mandatis. Quid autem rationalem ani-
mam, & ad dei imaginem factam expediat, facile
poteſt homo intelligere: cũ uidet ſacratis per uo-
luntatem dei conſtitutionibus diſciplinæ etiã ele
Pſal. 2 menta ſeruire. Audite Prophetam dicentem, Ser-
uite domino in timore, & exaltate ei cum tremo-
re: Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſca-
tur dominus, & pereatis de uia iuſta. Bene in om
nibus cauſis timor obtemperat diſciplinæ: qui
pro hoc ipſo quòd imminentes periculorum ca-
ſus aut iras iudicum cauere nouit, poteſtatem con
ſeruandæ ſalutis obtinuit. Quid igitur adultero ca
ſtum? quid furi eſſet tutum? quid latroni nõ perui
um? Quis non expaueſceret cõcaua litorum, ſe- D
creta ſyluarum? Quid non præſumptio poſſi-
deret, niſi furorem animorum ſub metu pœnæ
diſciplina compeſceret? Ac niſi conſtitutus eſ-
ſet ordo uiuendi, nunquam profecto finem pone
ret natura peccandi. Nihil eſt quod non gula ſua-
deat, ſi gulæ diſciplina conſentiat. Nihil eſt quod
non perdat luxuria, ſi amore uitiorum à te diſcipli
na diſcedat. Nihil eſt quod non habendi cupidi-
tate animus occupet, niſi auaritiæ uitium diſcipli-
na condemnet. Omnia ſub metu diſciplinæ uitia
iacent. Iam non eſt in quo fides unquam erube-
ſcat, ſi homo futurum dei iudiciũ reſpiciat, & cau-
ſam reddendę rationis intendat: nec eſt in quo uin
dex ſcelerum flamma deſæuiat, ſi intuitu diſcipli-
næ, aut quæ ſunt honeſta cogites, aut quæ puden

da caſtiges. Multi ſibi nomen crudelitatis impo-
A nunt, ubi pro amore diſciplinæ crimen admiſſi
ſceleris ſupplicio uindicatur latronis: cum ſenten
tia uindicantis iuſtis legibus ſeruiat, & non ſolum
præſentibus, ſed etiam futuris manum porrigat.
Quis igitur non licite crederet ſe debere pecca-
re, ſi impudicis & impijs actibus iudex non præ-
ſcriberet diſciplinam? Videamus quid lex Cap. IIII
loquatur, Non occides, non adulterabis, non fal- Exod. 20
ſum teſtimonium dices. Hæ ſunt diſciplinæ legis,
quibus etiam diſtrictio ſententiæ ſecularis obſe-
quitur: impugnando turpia, reſecando criminoſa.
Nam adijcit ſcriptura, Iudex non eſt uindex poſi- Rom. 13
tus boni operis, ſed mali: ita ut etiam uicariũ pœ
næ genus exigat, cum dicit, Oculum pro oculo, Leu. 24
B dentem pro dente. Sed iſtam antiquam ſententiæ
ſeueritatem facile uitare poſſumus, ſi flammas fu
turi iudicij cogitemus. Abſolute autem docet
Paulus Apoſtolus poſſe contemni ſecularis arma
iudicij, qui dicit: Si uis poteſtatem non timere, Rom. 19
quod bonum eſt fac. Sed hæc non ocioſe tractan-
da ſunt: nam cum de his terrenis poteſtatibus A-
poſtoli doctrina commemorat, ſenſibus noſtris
cœleſtis iudicij partes inſinuat. Nam cum docet
ſeruiẽdum ſeculi legibus, admonet neceſſario ho
minem futuris cauere temporibus. Si uis, inquit,
non timere poteſtatem, quod bonum eſt fac: Hoc
eſt dicere, ſi uis futurum non timere iudicium, de- Pſal. 36
clina à malo, & fac bonum. Ergo hanc primam
conſtitutionis formam, quæ ſeculi legibus caret,
C cauere debemus & uincere: ut poſſimus à nobis il
lud pręiudiciũ perpetuę mortis excludere. Quia
quos iſta temporalis non affligit pœna, hos illa in
æternum inſanabili tormentorum perſequitur do
lore. Nemo autem illum homicidij crimen euaſiſ-
ſe æſtimet, quem excuſatum ſecularis iudicij cor-
rupti ſententia abſoluerit. Nec ille adulterij faci-
nus prætermiſſum putet, qui indulgentiæ lege de
prehenſus euaſit. Nemo cum ſanam dexteram ui-
det, falſitatis reo debita iure ſupplicia iudicet fuiſ-
ſe conceſſa. Defunctis corporibus ſalua ſunt cri
mina, niſi fuerint prius apud deum lachrymarum
interceſſione purgata. Expectat enim reum ſu
um gehenna debitis armata ſupplicijs. Ad confu-
ſionem magis præſentis uitæ, non ad abſolutionẽ
D criminis pertinet authoritas ſententiæ ſecularis.
Illa ergo nobis ſunt ante omnia cogitanda ſuppli
cia, ubi homo uiuet durante pœna: ubi nec tormẽ
ta corpori, nec deſunt membra tortori. Quę Cap. V
tamen facile uitare poſſumus ſi habenas diſcipli-
næ teneamus, dicente Apoſtolo, Si uis non time- Rom. 13
re poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex
ea. Quis ſapiens non ad hæc diſciplinæ bona ani-
mum lætus apponat, ubi poteſt homo non ſolum
criminis pœnam uitare, ſed & gratiam laudatio-
nis acquirere? Audite Prophetam dicentem: Ap Pſal. 2
prehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur do-
minus, & pereatis de uia iuſta. In hoc loco ad il-
los puto pertinet iſta ſententia, ad quos nõdũ diſ-
ciplina peruenit: qui adhuc in deuijs morantẽ, cap
ti antiquo ſuperſtitioſis errore. Probantẽ enim ſub
lege

lege nunquam uixiſſe, qui admonentur ut appre-
hendant ſtudium diſciplinæ. Sequitur in hoc pſal A
mo, Ne quando iraſcatur dominus, & pereatis de
uia iuſta. Igitur ſi illos Propheta ſtatuit reos, ad
quos diſciplina nunquã peruenit: quid de illis iu-
dicandum putamus, quos diſciplioa deſtituit? In-
ter utrorunq; actus, authoritas propheticæ lectio
nis incuſat minotem planè culpam, non perue-
niſſe ad diſciplinam: quàm legem diſciplinæ re-
Sap.3 ſpuiſſe. Ecce dicit Propheta, Qui ſpernit diſcipli-
nam, odit animam ſuam: Et uere ut dixit ita eſt:
nam hoſtis eſt & inimicus animæ ſuæ qui ſpretis
diſciplinæ monitis, diabolicis occupatur officijs.
Dicunt aliquanti diſciplinam ſatis duris legibus
conſtitutam. Loquantur iſta ſatis miſeri, quos ad
B omne facinus ille diabolus author mortis inuitat,
quorum mentes inſatiabilis gula poſſidet, ſuper
quos regnat ebrietas, quos turpis luxuria capti-
uos tenet, & à quibus nunquam ſuperbia ingra-
ta diſcedit. Illis autem quibus eſt ſtudium hone-
ſte fidem ſeruare continentiæ, humilitati pietatiq;
ſeruire, dulce diſciplinæ onus eſt, & leue iugum
domini: quod non grauat, niſi aut perditos, aut pe
Cap. VI rituros. Erubeſco dicere in confuſionem
humanæ negligentiæ, quare apud aliquantos pa-
rum proficiat diſciplina: cum uideamus paſtora-
le magiſterium etiam apud muta animalia non pe
rire. Doceant nos ecce ſeruate ordinem diſcipli-
næ tam dociles equorum animi, cum in gytum du
cti flexuoſis greſſibus membra componũt, & ſub
C unius habenę retinaculo ita laxari ſe conſentiunt,
ut & currẽdi & ſtandi modus ſub quadam legum
diſpoſitione ſeruetur. Ita quos natura numero di-
uidit, ſtudio diſciplinæ coniungit. Videte quam
fortia boum corpora plauſtro ſubiaceant: quæ in
tantum imperio animum parant, ut tumentia na-
turaliter leui iugo colla ſupponant. Ita diſciplinæ
conſtitutionibus ſeruiunt, etiã quæ in feritate na-
ſcuntur. Vnde miror aliquotiens hominẽ, cui in-
eſt ſapientia & intellectus prudentiæ, paſſim prę-
cepta diſciplinæ negligere: cum uideamus mutũ
animal uitia cauere, iuſſis obtemperare, imperio
deſeruire, atq; ita ad omnem obedientiam animũ
aptare, ut cum opus fuerit, armatis legionibus oc-
currat, & hoſtilibus ſe telis iuſſum obijciat. Audi-
Eſaiæ 1 te in hoc loco Prophetã dicentem: Cognouit bos D
poſſeſſorem ſuum, & aſinus prę ſepe domini ſui, Iſ-
rael autem me nõ cognouit. Vereor dicere, ne no
ſtram negligentiam pulſet iſta ſententia. Non au-
tem cognoſcit dominum, qui cõditionis ſuæ non
Cap. VII cognoſcit officium. Oſtendam ſanè quomo
do dominus poſſit aut inueniri, aut cognoſci: ſi ta
men eſt animus uidentis. Si uis uidere dominum,
require mendicum, reſpice ad pauperem, ſuſcipe
peregrinum, uiſita infirmum, curre ad carcerem.
Si uis uidere deum, uincula captiuitatis abſolue,
nodos iniquitatis incide. Audi de hoc dominum
Matth.25 dicentem. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſi-
tiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & ſuſcepi-
ſtis me: nudus fui, & cooperuiſtis me: infirmus
fui, & uiſitaſtis me: in carcere eram, & ueniſtis ad
me. Moneo itaq; ne deſpicias nudum, ne cæco ma
A num ſubtrahas, ne inuolutum pannis contemnas.
In hac enim ueſte primum dominus cum à magis
quæreretur inuentus eſt. Et quia de diſciplina fe-
cimus mentionem, ſub qua fides Chriſtiana uiget
neceſſe eſt ut omnia in aures ueſtras uitæ ornamẽ
ta deferantur: ut intelligat unuſquiſque parum ſi-
bi prodeſſe conuerſationis famam, niſi in contem
ptu mundi amauerit diſciplinam. Ergo cui Cap. VIII
ſtudium eſt Chriſtum colere, prius cordis & cor-
poris ſuſcipiat indumenta. Omnis igitur uita re-
ligionis profeſſæ, integritatis debet famam ſenti-
re: ne quem expectat corona uirtutis, pudoris
damno feriat. Corporis integritas uitam muniat,
integritatem fides incõtaminata cuſtodiat: ut ma-
B nente utriuſque partis beneficio, immaculatum
hominem faciat regnare cum Chriſto, Sed in hoc
ſolum conſtat conuerſationis noſtræ ratio, ut bo-
ni ſimus. Laborandum igitur illi ante omnia eſt,
ut qui bonitatem ſequitur, bonus eſſe iudicetur.
Nam quamuis homo purum corpus immacula-
tumq; cuſtodiat, laceratam uitam ad deũ portat,
cuius actus uultum infamat, licet ſciamus conſci-
entiam ſolam bonis actibus poſſe ſufficere. Sed
quanto melius eſt ut ſemper de te bene ſentiat qui
circa ianuam tuam uanis ſuſpicionibus frequen-
ter ægrotat? Inſitum eſt enim naturaliter uulgo, ut
de bonis ſemper male iudicet. Sed tu qui curam
bonæ famæ colis, ſtudio tuo gratiam integrę opi-
nionis acquire. Vita ergo noſtra ita ſit lucida, ut
C ſit omnibus nota: integritas religioni, pudor ſer-
uiat humilitati. Quem amor tenet ſeruandæ inte-
gritatis, ante omnia falſi ad ſe famam non admit-
tat erroris. Magnum eſt quidem & glorioſum, &
uſque ad cœlum omnium ore proferendum, nun-
quam malis actibus locum dediſſe: ſed multo for-
tius eſt, nunquam falſis ſuſpicionibus laboraſſe.
Quid enim tibi prodeſt ſobrietas, ſi uitia ebrieta-
tis exerceas? Quis te non ebrium iudicet, ſi inter
ęffluentes uino calices ſaltantium gyros imiteris?
Quis te caſtum putabit, ſi te uiderit meretricum fa
bulis mixtum, ſcenico ſermone compoſitis: aut
loquentem turpia, aut inhoneſta reſonantẽ? Lau-
do quidem conſcientiam caſtitatis in te, ſed odi
colloquium meretricis. In quo loco for-
D taſſe dicat tibi aliquis: Sufficit mihi pura conſcien Cap. IX
tia. Quantum ad innocentiã pertinet tibi ſoli ſuf-
ficit. Sed prouidendum eſt, ne facilitate tua alter
peccet, & alienum peccatum in te redundet: iux-
ta illud quod dicit ſcriptura, Vę illi per quem ſcan Matt.18
dalum uenit. Quamuis aũt precioſo ſerico corpus
ueſtias, & niueo uellere mẽbra cõponas, non ſine
macula diẽ tranſigis, ſi camini ardentis ora cõtige
ris. In omni igitur actu tuo uitam tuam diſciplina
comitetur. Si uis placere Chriſto, elabora ut pro-
feſſionẽ tuam fides adiuuet, fama cõmendet. Præ-
cedat uos patientia humilitatis ſocia, aſſiſtat pudi
citia integritatis magiſtra: fugiat cupiditas, eru-
beſcat ebrietas, luxuria actus ſuos lugeat, ſupbia
confuſa diſcedat. Quicunq; igiť eſt qui feſtinat de
um agnoſcere, ſub hoc diſciplinæ ordine. Chriſtũ
poterit

poterit inuenire. Multa quidem erant adhuc dile-
ctiſſimi, q̃ diſciplinæ ratio ſuadebat aperire: quæ
interim putauimus differenda, ne ocioſis auribus
faſtidium pareret longa narratio. Sanè ne quid in
hoc opere ſubtraxiſſe uideamur, elaborabimus ut
ea quę religioſis actibus cõpetunt ſequenti tẽpo-
re diſſeramus.

Finis.

AD LECTOREM.

Sermo locutuleij, nec docti, nec diſerti. Quid ha-
buerunt uel frontis, uel mẽtis, qui talia ſcripta nobis ob
truſerunt nomine Auguſtini?

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

De uiſitatione infirmorum, Liber primus.

Cap. I VISITATIONIS gra-
tia nepote meo chariſſi-
mo moriẽte extremũ ua-
le dicturus heſterna die
proceſſi: ſed tactus dolo-
re cordis intrinſecus, non
ſine quantulacunque ocu
lorum humectatione, uix
in uerbum aliquod tan-
dem ora ſingultuoſa reſolui, unde nec digna me,
nec digna ſe ſatis proferre potui. Si enim (quod
omnium eſt) animus dolore nõ minimo affectus,
uerba attemperaret: ipſa uerborum attentatio la-
chrymarum eſſet augmẽtatio. Parcebam itaq; uer
bis, ut parcerem lachrymis. Non conſolatorias ſi-
quidem effundere lachrymas, effœminatorũ eſt:
porrò nullas, cum gaudere cum gaudentibus, fle-
re cum flentibus iubeamur, & inobedientia & in-
humanitas eſt. Nam & lachrymatus eſt Ieſus. Plo-
rabo igitur mi nepos dilectiſſime, ne ſim inobe-
diens & inhumanus, neue non ſim imitator ſalua-
toris mei Ieſu: temperabo quoque me à lachry-
Cap. II mis, ne nimis uideat effœminatus. Tu quoque
uiam uniuerſæ carnis nepos amantiſſime ingredi
feſtina: quo uiſurus es parentes tuos, Patriarchas
ſanctos, omnium etiam ſummam beatitudinem.
Ad tãti igitur itineris ne deficiat in uia ſubſidium,
grande uiaticum tibi eſt neceſſarium. In muro ci-
uitatis ſupernæ apponendus es lapis uiuus, in cu-
ius ædificatione non auditur ſtrepitus aut malle-
us. Hic perferendus eſt ſtrepitus, hic adijciendus
eſt lapidi malleus, hic cõterendum eſt totum lapi-
dis quadrandi ſuperuacaneum. Strepitus ſit pec-
catorum tuorum recordatio, ſuper quibus perſtre
pet in aure ſacerdotis humillima tua confeſſio: iu-
Iacobi 5 xta illud Apoſtoli Iacobi, Cõfitemini alterutrum
peccata ueſtra. Malleus ſit pœnitentia cordis plus
quàm pectoris percuſſio: quæ utraq; dum adhuc
aliquantulum in hac uita præuales, ita modificen-
tur, ne in ędificij dei appoſitiõe neceſſaria habean
A tur. Nam quò uadis? Ad uitam. Per quam uiam?
Audi dominũ dicentẽ: Ego ſum uia, ueritas & ui- Ioan. 14
ta. Non potes errare, Chriſtus uia eſt. Nõ potes fal
li, Chriſtus ueritas eſt. Nõ potes non uiuere, Chri
ſtus uita eſt. Per Chriſtum uiam, uadis ad Chriſtũ
ueram uitam: Chriſtus uia eſt, tu uiator, Chriſtum
uiaticum porta: cõducit te ad ſeipſum uia, ueritas
& uita. Sed quomodo inuenies uiam iſtam, quo-
modo inuenies uiaticum? Chriſtus deus eſt, deus
autẽ ubiq; eſt. Si deus ubiq; eſt, & in te eſt, poſt te
eſt, ante te eſt, & in circumitu tuo eſt, dei om̃a ple
na ſunt. Ne longe deum arbitreris, ubicũq; quę-
ſieris, ipſum inuenies. Si aſcenderis in cœlũ, illic Pſal. 138
eſt: ſi deſcenderis ad infernũ adeſt. Si aſſumpſeris
B pennas tuas diluculo, ut habites in extremis ma-
ris, etenim illic manus ſua deducet te, & tenebit te
dextera ſua. Deus igĩ ubiq; eſt. Hoſpitem deum
habes, hoſpitiũ acceptũ fac hoſpiti tanto: & tunc
ſecurus dices hoſpiti tuo, ut in eundo deducat te,
& in deducendo conducat te, in conducendo per
ducat te, & in perducẽdo hoſpitet. Dico tibi Cap. III
ſi ſibi gratũ exhibueris hoſpitiũ, gratum & gratius
exhibebit tibi hoſpitiũ ſuum. O quàm beatus eris
ſi hoſpes dei fueris, ſi in ciuitate ſua, cœleſti ſcili-
cet Hieruſalẽ, mãſionẽ acceperis: Si deus in die ali
qua tibi gratias agens dixerit, Hoſpes fui, & colle Matt. 25
giſti me, & quãdiu feciſti uni ex his minimis meis,
mihi feciſti, Veni benedicte patris mei, percipe re
gnum. Errauerã equidẽ, quoniã pro hoſpitio tuo
C hoſpitiũ dei ꝓmiſeram, ciuẽ iam conſcriptũ, imò
iam conregnantẽ hoſpitem uocaueram. Non pro
mittit tibi deus hoſpitiũ, promittit regnum: regna
bis cum Chriſto, eris hæres dei, cohæres aũt Chri Rom. 8
ſti. Sed ad tantam felicitatem adipiſcendam præ-
paratio multifaria tibi chariſſime eſt neceſſaria.
De confeſſione & pœnitentia ſuperius breuiter
notatum eſt: Confiteri & pœnitere, à malo eſt de-
clinare. A malo declinare, quodammodo bonum
eſt. Sed audiſti: Declina à malo, & fac bonum. Bo 1. Pet. 3
na eſt à malo declinatio: Sed neceſſaria eſt ad bo-
num faciendum feſtina & efficax exhilaratio. Hi- 2. Cor. 9
larem enim datorẽ diligit deus. Et quid eſt bonũ
facere? In publico eſt boni faciendi regula. Enar-
rat ſibi bona impenſa doctor doctorũ ita dicens:
D Hoſpes fui, nudus & in carcere, ſitiens et eſuriens, Matt. 25.
& miniſtraſti mihi. Et hæc mihi feciſti quandiu u-
ni ex minimis meis feciſti. Grande bonũ quod cũ
fit in pauperes, redundat in deũ. Sed in pauperes
largitio non eſt totius boni exhibitio. Dicit Apo
ſtolus, Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes fa- 1. Cor. 13
cultates meas, charitatẽ autẽ nõ habuero, nihil mi
hi prodeſt. Ergo totius boni ſumma eſt charitas.
Diſtributio facultatũ tuarũ in pauperes, niſi ex ra
dice charitatis procedat, in deum non redundat.
Deus charitas eſt. Quod ex deo procedit, in deũ 1. Ioan. 4
redundat: qđ in deũ non redũdat, ex charitate nõ
ꝓcedit. Ex deo igĩ ꝓceſſio, & in deũ redundatio,
dei dona ſunt. Diſtribue igĩ tua ſic in pauperes,
ut in deũ diſtributio redũdet. Sed quid diſtribues?
Forſitã deeſt quod diſtribuas. Audi Tobiam, Fili, Tob. 4
ſimul

lationē quandam breuiter faciamus, conſeramus
ſi placet de uita præſenti, quæ initium dolorū eſt, A
& quaſi per amicum litigium quid potius appe-
tendum, ſit male uiuere, an bene mori, diſcutia-
mus: nam bene uiuere præſentialiter nemo po-
Pſal.115 teſt, Omnis enim homo mendax. Et Apoſtolus
homo prę cæteris hominibus uidens aliam legem
in membris ſuis legi mentis ſuæ repugnantem, cu
Rom.7 pit diſſolui & eſſe cū Chriſto. Et ſcimus quia om-
Philip.1 nis creatura ingemiſcit & parturit, uſq; quo libere
tur à ſeruitute corruptionis per eum qui ſubiecit
eam in ſpe. Denique quis numerare poteſt præ-
ſentis uitæ moleſtias? Eſurire, ſitire, algere, cale-
re, laſſari, & innumerabilia ex ipſa conſuetudine
nobis domeſtica ſunt: tamen initium dolorū hęc,
Sed ut altius reuoluamus quæ intra nos ſunt, cu-
pere, amare, odire, ſornicari, adulterari, occide- B
re uel occidi, rapere, furari, nonne inimicæ paſſio
nes nobis ſunt? tamē quis immunis, quis liber eſt
ab his omnibus? Et quis tot & tantarum obnoxi-
us paſſionum, immunis erit à peccato? Et quis ui-
uens ſub peccato, bene uiuit? Ergo male uiuit o-
mnis homo, & peccatū malū eſt. Deniq; auden-
ter pronuncio, quia principium uitæ hominis ini-
tium dolorū eſt. Fruêre philoſophi hoc non igno
rantes, qui in ortu puerorum lugebant, in morte
autem gaudebant: hoc ſignificātes, quia homo
ad laborem naſcitur, ad requiem autem moritur.
2 Reg.12 Sanctus etiam Dauid & de ortu & de uita filij,
quem de Berſabee ſuſceperat, in tantum eſt cōtri
ſtatus, ut dum puer adhuc uiueret, lugens & in-
cœnatus maneret: mortuo autem puerulo, & gau C
deret & cœnaret. O mors deſiderabilis, ò mors
omnium malorum præſentium finis, ò mors labo
ris clauſula, quietis principium. Quis excogita-
re queat tuarum utilitates beatitudinū? Nam ma-
le mori, Chriſtianorum non eſt: bene autem mo-
ri, cum Chriſto uiuere eſt. Et quis ipſius beneficia
ſufficienter expediat, quæ hominem Chriſto con
glutinat, quæ ut dictum eſt, finis malorum eſt, nu-
trix initiumq; ſecurę felicitatis? Valeas mors mi di
lectiſſima, confiteor, ſi poſſem, libenter te com-
plecterer, libēter te guſtarem, ultro ſubirem: & te
ſtor, quia om̄is mea cogitatio, & Epiſtolæ præſen
tis frequentata lectio inſtigat me ad tui dilectio-
nem, tantū ne intempeſtiua uenias. Tu autem ca-
ro mea & os meum, quem Epiſtola mea uiſitat, D
quam & extremam moriturus accipis, de hac ea-
dem Epiſtola, & de alijs quæ in te ſunt exemplari
bus cōſolationē accipe: ne in extremo poſitus, tan
quam deſolatus ad curiā dei tui uenias. His omni-
bus explctis, oratio tibi eſt neceſſaria. Ergo deum
alloquere, & nihil ſecus egeris, de ipſo ſecurus ita
affare: Deus meus, deus meus, miſericordia mea,
refugium meum, te deſidero, ad te uenire feſtino,
ne deſpicias me ſub tremendo diſcrimine poſi-
tum, adeſto mihi propitius in his meis magnis ne-
ceſſitatibus: non poſſum me redimere meis ope-
rationibus, ſed tu redime me & miſerere mei. Diſ-
fido de meis meritis ſed confido de miſerationi-
bus tuis: & plus confido de tuis miſerationibus, quam

diffidam de malis actibus meis. Tu es ſpes mea
A deus meus, tibi ſoli peccaui, mea culpa. Qui fui
tibi charus ad redimendum, non ſim uilis ad per-
dendum. Et nunc ad te uenio qui nulli dees: cu-
pio diſſolui & eſſe tecum. In manus tuas commen
do ſpiritum meum domine. Reſpice in me domi-
ne deus ueritatis, & præſta mihi deus meus, ut
in pace dormiam & requieſcam. Qui in trini-
tate perfecta uiuis & regnas deus, per omnia ſecu
la ſeculorum, Amen.

DIVI AVRELII AVGV STINI HIPPONENSIS EPISCOPI

De uiſitatione infirmorum, Liber ſecundus.

B SVPERIORIS tractatus curſum Cap. I
me clauſiſſe putaueram, cū qui-
dam de fratribus illū accipiētes,
ipſi attentius inhærentes, accura
te collaudauerunt, & ſicuti teſta
bantur pro alia utilitate ſui gratanter relegerūt, &
eum cōmuni decedentiū à ſeculo conſolationi ne
ceſſariū iudicauerunt: ego autem fraternū gaudi-
um meū exiſtimans, ita illud complexatus ſum, ut
in ipſorū lætitia mihi meum cōplaceret opuſculū,
& quod ipſe impræmeditatus dictauerā, ſolitario
peragerem ſcrutinio. Erant autem quæ ſcripta fu-
erant ſimpliciter, ſed ut reor catholice dicta. Vn-
de & dictorum ſimplicitati propter fratrum be-
neuolentiam, qui iam ita laudauerunt, peperci.
C Ipſi autem licet uolumen eſſet paruulum, Viſitati
onem illud infirmorum appellauerunt: ego au-
tem ſuperiora uti erant, manere paſſus ſum. Sed
quoniam Epiſtolari ſtudueram breuitati, quædā
prætermiſeram quæ ad eandem infirmi uiſitatio-
nem neceſſaria fuiſſent. Ea ergo quæ compendij
gratia prætermiſeram, necnon & ea quæ ſuper i-
dem negociū à me poſtea requiſita ſunt, ſtylo ſub-
ſequenti cōmendaui. Erant quoq; ordine præce-
dentia, ſed ipſa præpoſterauit ad alia tendendi nō
inutilis uelocitas. Mi chariſſime receſſurus à no Cap. II
bis, te etenim compellit dies ultima, fidelis eſto, ſi-
ne fide enim non potes placere deo: neq; enim in-
fidelis deo eſt acceptabilis. Sunt ergo de deo mul-
ta credenda ad ſalutē animæ neceſſaria. Sacramen
D tis igitur diuinis, fides pluſquam uerborum argu-
mentatio adhibenda eſt. Neq; etenim ſingillatim
de deo credenda per rationis argumenta poſſu-
mus cōprehēdere, poſſumus aūt & debemus cre-
dere: nā neq; de deo loquimur, quin à nobiſmetip
ſis aliquantulū mēte excedamus. ubi igitur eſt mē
tis exceſſio, idonea eſt fidei ſucceſſio. Mirabile er
go illud de trinitatis unitate, de unitatis deifica tri
nitate ſacramentum, magis eſt credendum quàm
exponendum. Enimuero credatur ſacrę ſcripturę
teſtimonijs. Sunt & alia de deo filio, quaſi nobis
propinqua & contigua, & ex ipſa ſui propinquita
te & contiguitate nobis familiaria, & ex ipſa fa-
miliaritate delectabilia. Delectabile quippe eſt
homini & ſalutare morienti, loqui & fatari de hu

Ioan. 1 manitate Chriſti, Quòd enim uerbũ caro factum
eſt, & habitauit in nobis, hominis eſt, quòd homo A
deus factus eſt, hominis eſt: utrunque igitur hoc
ineffabile ſacramentum hominis eſt. Quoniam er
go infirmus hominis intellectus ex ſuijpſius hu-
manitate ponderoſa hebetatus, uidens nunc per
ſpeculum in ænigmate, dei non poteſt diuinita-
tem ut dignum eſt comprehendere, ad illam quæ
ſua eſt, Chriſti humanitatem, oculum ſuum intelle
ctualem reflectat. In illa delectetur, ex illa quoque
ſatietur, ad ipſam faciem ſuam conuertat, ſicut de
4 Reg. 20 Ezechia dictum eſt, Conuertit Ezechias faciẽ ſu-
am cum lachrymis ad parietem. Paries Chriſti hu-
manitas eſt. Vnde ita Salomon, En ipſe ſtat poſt
Cant. 2 parietem noſtrũ. Diuinitas ipſius uidelicet ad nul-
lum deflexa uel deflectẽda peccatũ, ſub carne lati
Baruch 3 tabat: Nam & in terris uiſus eſt, & cũ hominib. cõ B
uerſatus eſt. Ad hunc reuera parietem Ezechias
ſub mortis articulo, quem ei Propheta per ſpiritũ
prædixerat, faciem conuertit: & ita conualuit.
Hac ualetudinis expectatiõe tandẽ ſecurus Iacob
ita tripudiat: Vidi dominũ facie diuinitatis, in qua
erat deus, ad faciem humanitatis, quam erat aſſum
pturus, & ſic ſalua facta eſt anima mea. Huius in-
carnationis deſiderio flagrabant omnes ſancti:
Quippe quibus erat manifeſtum non aliter poſſe
ſaluari genus humanum, niſi per filium dei incar-
Act. 4 natum. Nõ enim eſt in aliquo alio ſalus, nec eſt no
mẽ aliud ſub cœlo datũ hominibus in quo opor-
teat hominem ſaluum fieri, ad hunc igitur parie-
tem noſtrum, mediatorem noſtrum conuerte faci
em tuam familiarius, quod tuum eſt aggredere ſe C
curius, ſcit compati tuis infirmitatibus, qui factus
eſt tuæ infirmitatis participando conſocius: præ-
rogatiuam noſtrę carnis in cœlos euexit ſuperius
quia exaltatus eſt ſuper cœlos homo deus, partici
patus eſt noſtrę humanitatis, ut nos participare-
mur ſuæ diuinitatis. Aude igitur fili mi de homi-
ne tuo deo facere quoddam participium, quia pri
or fecit deus de homine tuo puro ſibi participium
ex diuinitate proceſſit ſaluatio, ex humanitate re-
demptio, utrunque tamẽ ex utroq;. Sed quod me-
um eſt, & quod ex me mihi quadam agnatione &
cognatione, & quadam ſecreta affectione conglu
tino, quodam proprio iure cõſanguinitatis mihi
uendico. Tutius & iucundius loquor ad meum Ie
ſum, quàm ad aliquem ſanctorũ ſpirituũ dei: plus D
debet mihi Chriſtus quàm alicui cœleſtiũ ſpiritu-
um. Quod tu es, fieri dignatus eſt deus, nõ factus
eſt quod eſt angelus: & ſi ſit magni conſilij ange-
lus, te exaltauit ſuper angelos, tu enim iudicabis
angelos. Nollem habere locũ angeli, ſi poſſem ha
bere locum debitum homini. Ad curiam dei ſui,
dei tui, præceſſit deus tuus, homo tuus, tunica tua,
tunica polymita, quam ſibi decentiſſime coapta-
uit, indutus illa, aſſiduus interpellat pro nobis,
Psal. 8 non iam ab angelis minoratus, imò gloria & ho-
nore coronatus, & ſuper opera manuum dei con-
ſtitutus. Quem igitur habes interceſſorem, habes
mediatorem, cõſtitue tibi propicium adiutorem.
Rom. 8 Et ſi deus pro te, quis contra te? Firmiter igitur &
fideliter credenda eſt dei incarnatio, paſſio & re-
A ſurrectio, & ſuper cœlos aſcenſio, necnon & tuijp
ſius futura reformatio. Hæc fili mi fides tua habeat
perſcrutetur & teneat cor tuum: nihil dulcius ſapi
at, os tuum audacter confiteať & concinat, Cor-
de etenim creditur ad iuſtitiam, ore autẽ cõfeſſio Rom. 10
fit ad ſalutẽ. Et licet hæc ſufficere ualeant ad Cap. III
ſalutem, tamen ſunt quædam exteriora ſigna pi-
gritantis etiã fidei aliquando excitatoria, & quaſi
quandam cõpunctionem penetralibus ſuis fiden
tia: quę & Chriſtianitatis religio uult obſeruari, &
amicorũ ad infirmos conuenientiũ, deuotio gau-
det adimpleri. Hæc & tu fili mi nõ negligas, erunt
ſiquidẽ & tibiipſi ſalubria, & mihi chariſq; tuis cõ
ſolatoria. Habent ſiquidẽ Chriſtianorũ arcana il-
lius dominicæ crucis quaſi quoddam uenerabile
B monimentũ, quod de crucis ipſius imaginatione
crucẽ cognominãt: quod & nos omni ueneratio-
ne digniſſimũ fatemur, & ad recordationẽ crucifi
xi noſtri ueneramur. Adijciť etenim ſuper crucẽ
quædã hominis inibi patiẽtis imago, per quod ſa-
lutifera Ieſu Chriſti nobis renouať paſſio: hanc cõ
plectere humiliter, uenerare ſuppliciter, tamẽ hęc
ad memoriam tibi reduces:
Nec deus eſt, nec homo, præſẽs quã cerno figura:
Sed deus eſt & homo, quem ſignat ſacra figura,
Verus homo uerusq; deus, tamen unus uterq;:
Probra crucis patitur, mortem ſubit & ſepelitur:
Viuit idẽ, crucis hæc per ſigna triũphat ab hoſte:
Id notum uobis crucis huius litera reddit:
Scilicet ipſius nota ſunt crux & crucifixus:
C Hæc & ego ueneror, Ieſum quoq; ſemper adoro.
Tu autem bone Ieſu, qui pro me pendens ita
paſſus es, miſereri mihi digneris, & præſta qui mi
hi mortuus es, & ad hoc mortuus es, ut mũdo mo
riens tibi uiuam, bone Ieſu. Nec prætermit Cap. IIII
tendum eſt illius Apoſtoli Iacobi præceptum, In- Iaco. 5
firmatur quis in uobis, inducat presbyteros Eccle
ſiæ, ut orent ſuper eum, unguentes eum oleo ſan-
cto in nomine Ieſu, & oratio fidei ſaluabit infir-
mũ, Ergo ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dixit
Apoſtolus Iacobus, imò per Apoſtolum ſuum
dominus: Ipſa uidelicet olei ſacrati delibutio, in-
telligitur ſpiritus ſancti typicalis unctio. Illud eti-
am uiuificum dominici corporis ſupplementum
ſuſcipere fili mi non renuas, quin potius illud aui-
D diſſime quæras, fideliter comedas. Cibus ille ete-
nim incomparabilis, ineffabilis, uiaticum tibi erit
ſaluberrimum: redemptionis tuæ precium, redem
ptoris monimentum, & redempti munimentum.
De confeſſione ſuperiori tractatu te breuiter cõ-
monefeci, quod urgebat me ad alia tendendi cu-
rioſa neceſſitas. Nunc quoque de eodem confeſ-
ſionis capitulo, recapitulationem compendio-
ſam facere diſpono. Sunt quidam qui ſufficere ſi-
bi ad ſalutem autumãt, ſi ſoli deo, cui nihil occul-
tum eſt, quẽ nullius latet conſcientia, ſua confite-
antur crimina. Nolunt enim, aut erubeſcunt, ſiue
dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus, quos ta-
men inter lepram & lepram diſcernere per legiſla
torẽ conſtituit dominus. Sed nolo ut ipſa decipiã-
tis

riſopinione, quatenus confundaris confiteri co-
ram domini uicario, tabeſcens præ rubore, uel cer
uicoſus præ indignatione: nam ipſius humiliter
ſubeundum eſt iudicium, quem dominus ſibi non
dedignatur uicarium. Ergo ad te uenire roges ſa-
cerdotem, & facipſum conſcientiarũ tuatum pe-
nitus participem. Non ſeducat te ſomniantiũ illa
ſuperſtitio quæ in uiſitando cõfirmat, quia ſaluat
ſacerdote inconſulto ad deum peccatorum con-
feſſio. Nos autem non abnegamus quin ſit ad de-
um frequenter referenda confeſſio peccatorum,
Pſal.136 Beatus etenim qui tenebit, & allidet paruulos uel
1 Cor.10 maximos ſuos ad petram, Petra autẽ Chriſtus eſt.
Sed teſtamur & teſtatẽ illud ſana doctrina, ne tibi
applaudentium faueas auribus, quoniam prius e-
ges ſacerdotis qui mediator ſit ad deum tuum ſa-
Luc.17 lubri iudicio: alioquin & ſub lege & ſub gratia, Ite
& oſtendite uos ſacerdotibus, reſponſum diui-
Iaco.5 num, quomodo conſummatetur? Confitemini
alterutrum peccata ueſtra, quomodo complere-
tur? Ergo cicatricum tuarum arbiter deiuice, do-
minus adhibeatur presbyter: & reuela ei uias tu-
as, & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliatio
nis. Neque quidem, ſicut quidam faci-
Cap.V unt, cum quadam calliditate alloquaris presbyte-
rum: quoniam talis allocutio tuĳpſius foret dece-
ptio. Accedunt ſiquidem deceptioſi ad ſacerdo-
tes, ita eis præſentibus confitentes: Ego peccator,
domine ſacerdos, peccaui periurando, adulteran-
do, fornicando, hominem occidendo, mentien-
do, ſacrilegium committendo, furando, rapiẽdo,
Hæc omnia commiſi, mea culpa, uel opere, uel uo
luntate. Ita iſti deum irridentes, cum tamen non
irridetur, confitentur quæ non fecerunt interpo-
lantes, reuelata uelantes, ut ſit idem in eodem pec
catum denudaſſe, & denudatum obumbraſſe, de
quo ſacerdos tunc incertior recedit, cum certa in-
certe audierit. O quàm bene & iuſte huiuſmodi
uerſutĳs ſacerdos ille conſuleret, ſi his omnib. quę
audiuit, iudicium ſuum apponeret, & quaſi reum
de omnibus competenti correctione mulctaret,
qui ſe de omnib. nihil excipiens, nihil ex nomine
detegens, ſemet infamando aggreſſus eſt, bona
quoq; inordinate diſpenſauit, & tũc nõ erat his lo
cus, & tẽpetãtior locus eſſet quo generalẽ morbũ
medico detegere debuiſſet, ſi prius uulnera, liuo-
res, plagas tumẽtes ſibi ſingillatim, prout grauius
uiſcerib. inſtabãt, euiſceraſſet. Tu uero fili mi, non
ita facies, qm̃ ſaniori cõſilio crediturus es. Aſtan-
tem coram te ſacerdotem angelum dei exiſtima.
Malach.1 Labia quidẽ ſacerdotis, ait Malachias, cuſtodiunt
ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: Ange-
lus enim domini exercituum eſt. Et cum qua & de
um & angelum eius decet reuerẽtia, dei miniſtrũ
affari? Aperi ei penetralium tuorum abditiſſima
latibula, conſcientiarum uerecundarum penitio-
ra reuela repagula. Non te pudeat coram uno di-
cere, quod te non puduit forſitan coram multis
& cum multis facere. Nam humanum eſt pecca-
re, Chriſtianum eſt à peccato deſiſtere, diaboli-
Aug. to.9

cum eſt perſeuerare. Ergo quæ mentẽ grauius exa
A cerbãt facinora, dei angelo manifeſta: nihil obſcu
rum dicens, culpam nullis ambagibus inuoluens,
nullis circumitionibus quod uerum eſt operiens.
Deſignanda etiam ſunt in quibus peccaſti loca, ſi
recordaris & tempora, cum quibus peccaſti per-
ſonis, non nomina ipſarũ, etiam ut à peccato deſi-
ſtant ſecreto corrigenda familiaritas, in qua pecca
ſti labilis ætas, quo gradu iã Eccleſię inſeruiebas,
utrum ſemel an ex cõſuetudine, utrũ neceſſitate,
an ex uoluntate cecidiſti: His enim omnib. ſua in-
ſtant iudicia. Si enim in iudicĳs ſecularibus à locis
loca diſcernuntur, alia cenſura uindicatur homici
dium in regis curia, alia in uia publica, alia in agre
ſti uilla: aliquando pro tempore temporibus igno
ſcitur infantiæ, defertur aliquando ſenectuti: quæ
B media deferuet ætas, ſeuera cohibetur habena. In
ſolennibus, præcipue natalitĳs perpetrata, feroci
plectũtur exterminio facinora, ſic & cætera quan
to diſtrictioribus eliminanda ſunt animaduerſio-
nibus, in locis deo ſacratis, in tempori b. feſtis deo
dicatis, in ætate diſcretiori, in pſonis proprie deo
delegatis, in gradibus commiſſa ſublimioribus.
Nõne cui plus committitur, plus ab eo exigitur?
Nónne minus eſt hominem occidiſſe quàm homi
nes? Nónne leuius eſt ſemel deliquiſſe quàm cen
ties? Nónne celeriorem conſequitur ueniã ex ne-
ceſſitate cecidiſſe quàm ex uolũtate? Et quamuis
ubicunq; peccetur peccatũ ſemper ſit peccatũ, &
nullum tẽpus, nulla ætas, nulla perſona, nullus lo-
cus muniat peccantẽ à peccato: tamẽ hæc omnia
C modo ſuo diſcutiẽda ſunt, quoniã hæc omnia cor-
ripienda & corrigenda ſunt. Hæc autem omnia
ſi taceantur, uel dicta callide pallientur, animã iu-
gulant: Si denudentur, cum pœnitẽtia euaneſcũt.
In nihilum redigenda ordine cõperenti proſeque
re, ſine circumlocutione ediſſere peccata pro uiri
bus, imò uiriliter extirpare contende. Heu cur eru
beſcis confiteri quod facere nequaquã erubuiſti?
Melius eſt coram uno aliquantulum ruboris tole
rare, quàm in die iudicĳ coram tot milibus homi-
num graui compulſa denotatum tabeſcere. Con-
feſſionem tuam pœnitentia comitetur, quoniam
ita tibi remittetur iniquitas tua. Et, Beati quorum Pſal.31
remiſſę ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt pec
cata. Peccati quoq; confeſſio, peccatoris eſt dam-
D natio, pœnitentia uero cõfeſſionem parit utilem,
Odium quoq; peccatis adhibẽdum eſt, quoniam
peccatorum amicus, animæ ſuæ eſt inimicus. Et
perfecto odio odienda ſunt peccata, quoniã facta
ſunt nobis inimica. Momẽtaneas autem ipſorum
illecebras, quæ ad momentaneam cordis percuſ-
ſionem poſſunt annullari, pro quorum annulatio
ne æternam poſſidebis requiem, per theſauriza-
tionem in cruciatum ibis infernalem, nolle de-
ſtruere cum poſſis, extremæ eſt dementiæ. Con-
fitere igitur chare mi nominerenus quæ te remor
dent flagitia, derege ſpecialiter quæ ſcis ſpecialia,
quotidiana de quibus non fuiſti mundus, ſaltẽ co
gitatione in collecta generali appone: ſicq; ex in
S 2 dulgen

dulgentia confide. Iam uero ſacerdote cõſulto ad
deum referenda ſunt tua delicta, ipſi iam tũc erunt
præſentanda: Non enim talis præſentatio ultra e-
rit infructuoſa. Et quod forſitan oblitus prætermi
ſeram, debitorib. tuis ex corde dimitte debita ſua,
& omnes homines in deum propter deum dilige.
Cap. VI Paginulæ noſtræ quaſi documẽta uilia uiden
tur & deſpicabilia, quia nõ ſunt rhetorico flatu &
ſaſtu coturnata: uidentur & ſuperflua, quoniam
eruditioribus hæc omnia erant peruia. Sed eſt ali-
quando ut multa nouerint eruditi, de quibus non
dubitauerunt, & cogitant ut in eodem diſcẽdi ge-
nere eadem didicerint omnes. Sed nos de minus
capaciũ numero fuimus, & quomodo laſſus bos
calcet, perſpicue nouimus. Acceſſerũt etiam nos
animabus ſuis conſuli concupiſcentium copioſa
frequentia: & quidam ex ſimplicitate, quidam ita
loquebantur ex induſtria. Illis autem prout nobis
collibuit conſuluimus, tibi uero cui cor noſtrum
arctius inuigilat, & quem Epiſtolæ reſpectus uiſi-
tat, quoniam dolor impatientiſſimus tollit collo-
quendi gratiam, ex his quæ ex ipſis hauſimus peri
tioribus hunc tractatum direximus. Tuum eſt igi
tur, tuum eſt, tibi quoque pernece ſſarium eſt, qui
ſub mortis articulo poſitus es, iamq; ſi uideri poſ-
ſet, mortem uideres: quatenus ex noſtra eruditio-
ne uigilantior, uel exitus ipſius neceſſitate circum
ſpectior, tibi inuigiles, tibi prouideas, tibi conſu-
las. Si autem in noſtris tractatibus quæ neſciebas
indicaui, uel quæ ſciebas iterum inculcaui, tibi ta-
men in utroque ex ſumma erga te diligentia no-
ſtrum deſudauit exercitium. Et ſi tibi nõ proderit,
quoniam hæc omnia ſciebas, harum dictionũ cõ-
monitoria connexio: quibuſdam ſaltem minus ſci
olis prodeſſe habebit, mihi quoq; cui te commo-
nuiſſe uoluptuoſum eſt, quoniam mihi ſatis feci,
Cap. VII ualebit. Sed ne quædam quorundam ſuper
ſtitio presbyterorum à nobis intacta quaſi ignota
tranſeatur, nunc aliquantulum noſtri ſermonis cõ
ſummatio, quoniam coram illis confitendum eſt,
reſpiciat presbyteros. Eſſet aũt id ſcribere ſuper-
uacaneũ, niſi errori cuidam iam in multos ſerpen
ti prætenderetur obuiũ. Melius eſt quoq; ignoran
tiæ presbyterorũ conſulere, ꝙ ignorantes in igno
rantia ſua incaſtigatos remanere: poſſet aũt & tibi
quoniam nocuit multis, nocere. Prout ſuperius in
timatum eſt, coram ſacerdote confiteri habes, ip-
ſiusq; iudiciũ ſubire debes. Sed ſicut ſtella differt à
ſtella in claritate: ſic ſacerdos differt à ſacerdote in
ſua conuerſatione. Multorum ſiquidem eſt uoca-
ri ſacerdotes, ſed non eſt omnium eſſe ſacerdotes.
Siquidem multis presbyteratus committitur diſ-
penſatio, ſed nõ omnes pariter cõmiſſæ diſpenſa-
tionis inſeruiunt miniſterio. Alius equidẽ cõmo-
dis præſentibus, quæ ſua ſunt, nõ quæ Ieſu Chriſti
exquirẽs, inexplebiliter inhiat: alius præpedit̃ ex
incuria: alius ſuffocat̃ ex ignorantia, & tamẽ igno
rans ignorabitur: alius uero concreditæ cuſtodiæ
competenter locũ & tẽpus explorat, reſpondetq;
probati uita miniſtri neceſſitatibus iniuncti mini-

ſterij. Ex his uocandi ſunt ſi noueris peritiores &
A curioſiores. Si enim morbis corporũ medici pro-
batiores exquiruntur: quanto magis ſpiritalibus
animarum putredinib. adhibendi ſunt medici ſub
tiliores, & ſi dici liceat, ſpiritaliores? Non dico ta- 2 Tim. 2
men ut damnes uel reprehendas domini ſacerdo-
tes, Nouit enim dominus qui ſunt eius. Sed dico,
ſi recipis prophetã in nomine Prophetæ, uel iuſtũ
in nomine iuſti, mercedẽ uel Prophetæ uel iuſti re Cap. VIII
cipies. Ergo tales uocandi ſunt. Iam uide quid
de ignorantia ignorantium proueniat. Audiuit
quidam ex minus eruditis ſacerdotibus confeſſio
nem tuam, uidet infirmitatem tuam, neſcit tamen
res huiuſcemodi æqua lance penſare: ignorat quia
uelox medicina ſubitaneis infirmitatibus uel in
extremis poſitis ſit pernece ſſaria, reſpondet ægro
B to, Frater, ſi ſuperuixeris ita ieiuna, ita fac eleemo-
ſynam, ita ora: hæc tamen omnia bene dixit, ſed er
rorem impium animaduerte, Si autẽ ex hac infir-
mitate morieris, ne anima tua deo uideatur impœ
nitẽs, per obedientiã iniũgo tibi, quatenus anima
tua uel totam ſeptimanam, uel annum integrum;
uel tantum temporis patiendo pœnam quam me
ruiſti, in pœnitẽtia poſt mortem tuam ſit. O exter-
minanda cordis cæcatio. Ad conſolandum uene-
rat infirmum: & cui maior & propera incũbit ab-
ſoluendi neceſſitas, abſolutione interdicta ligatio
nis adijcit particulam. O perditionis animarũ oc-
caſio. Vtrum autem hæc ſacerdotis allocutio con
fitenti noceat, certum eſt autem quòd non iuuat,
dei iudicio reſeruetur. Sed quid huic conſolatori,
C uel potius deſolatori reſpondendum ſit, ſi forte re
quiras, Abſolute dico, ꝙ docẽdus eſt iſte, nõ ſequẽ
dus: nec ibi erit inobedientia, ubi eſt eruditionis
humilis officioſitas. Si aũt huiuſcemodi putredini
bus quod apponendum ſit cataplaſma ſcire deſi-
deras, ut ſaltem ſub occaſione tui doceantur preſ-
byteri, & hoc etiam proficiat ſaluti, quod in ex-
tremo poſitis & tamen confitentibus reſponde-
rem ſubtexo, Nemini imponendum eſt quod aut
impoſſibilitas ei abdicet, aut tempus euaneſcens
adimplere prohibeat. Si autem aliquid quod pau
peribus prodeſſe habeat, manus eius inuenerit,
aut amici ſui de ſuo dare uoluerint, legale eſt ut
peccata ſua eleemoſynis redimantur, orationes
etiam amicorum ei profuturas credimus. Si autẽ
D quantulacunque pecuniæ ſumma deerit, aut qui
orent pro eo amicorum religioſitas defuerit, & ex
toto nihil niſi confiteri & pœnitere ualebit, enor
mitas quoque culparum eum aggrauabit, quid
illi faciam? Deducam eum, aut ẽgo etiam de eo
in deſperationem deducar? Sed quis ò bone Ieſu
de miſericordia tua deſperet? Audenter pronun-
cio, quoniam cumulatius relictũ eſt à te deſpera-
tio, quàm qualiſcunq; humanæ fragilitatis offenſio.
Quare Apoſtolorũ primicerio lachrymæ profue
runt niſi profint & mihi? Latronis illius in Euãge
lio memoria quare nobis tã uenerabiliter recenſi-
ta eſt? Quibus eleemoſynis quibúſue operibus,
uel orationibus reſpõdiſti mi Ieſu benigniſſime,
dulciſſime

dulciſſime, miſericordiſſime, quaſi ſub iureiurãdo:
Lucæ 23 Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo: niſi
fidei ſuæ orationiq; breuiſſimæ, Memento mei do
mine dum ueneris in regnũ tuum? Dico itaq; om-
nibus, dico tandẽ confitẽtibus, dico confeſſis cõ-
ſulentib. ne confeſſi deſperẽt, ne ſacerdotes poſt
Ioan. 11 mortẽ aliquos ligẽt: imò cũ ſuo Ieſu dicãt, Soluite
eũ & ſinite abire. Melius eſt eñ ut talis proſit, uel
non noceat abſolutio, ꝙ obſit indiſcreta ligatio.
Nec prætẽdant ſacerdotes de fallaci ſecuritate oc-
caſionẽ, quoniã melius eſt ut morientẽ in manus
miſericordiſſimi dei cõmendẽt, ꝙ deſperantẽ cũ
quibuſdam induciarum fabulis à regno dei elimi-
nẽt. Nam quõ dicet ſacerdos pro defuncto quem
ipſe ligauit, Abſolue dñe animã famuli tui, uel cæ-
teras ſolutionũ eulogias? Abſoluendi ſunt itaque
omnes abſolutionẽ duntaxat rogãtes, nec ſuſpen B
dẽdi ſunt à fideliũ cõmunione, quibus mors time
tur ſine dilatione, & quos peccatorũ amara recor
datio uel ciet in lachrymas, uel metus mortis du-
cit ad ueniam, ſicut ſcriptura teſtatur, Et territi pur
gabuntur. Si tamen tales conualuerint, canonum
diuturnam nõ negligant ſubire cenſuram. Subita
neum ergo dum non diutius licuerit, hoc in extre
mo poſitus adhibeatur conſiliũ. Hoc etiã chariſſi-
me do tibi amice, aſcẽde oraturus in templum dñi
corde, ſi non potes corpore. Dic iuſtificandus cũ
Lucæ 18 illo iam iuſtificato peccatore: Deus propicius eſto
mihi peccatori: ut aſcendas iuſtus ad deum, iuſti-
ficatus ab ipſo, qui uiuit & regnat per omnia ſecu
la ſeculorum, Amen.

DE CONSOLATIONE MORTVORVM
Sermo primus.

Eiuſdem omnino farinæ cuius eſt ſuperior.

Cap. I PRAEBETE ſilentium fratres
ne uos prætereat ſermo utilis
& in tẽpore neceſſarius. Nam
tunc uel maxime opus eſt me-
dicina, quando grauis naſci-
tur ægritudo. Et tunc ſolicite
collyrium adhibendum eſt,
cum fuerit oculus dolore turbatus. Quicunq; er-
go non habent hunc dolorem, nõ exſtrepant, ſed
potius audiant, quia nõ impedit ſanã ſcire medici- D
nam quæ proſit. Qui uero per hunc caſum turba-
tum habent oculũ mentis, & dolorib. crucientur,
magis intenti ſint ut aperiant oculum ad ſuſcipien
dum ſalutaris uerbi collyrium: quo non ſolũ con-
ſolationẽ, ſed etiam remediũ conſequantur. Cer-
tum eſt, quia is qui dolet oculũ, ſi non medico in-
fundenti collyriũ aperire uoluerit, collyrium qui-
dem foras extra pupillam fundetur, oculus uero
remanet in dolore, Sic & mens dolentis, ſi pro-
pter nimiam triſtitiam oculos clauſerit, & non re-
cipiat ſaluberrimam admonitionem, incipiet plus
dolere, & forſitan pati illud quod in ſcriptura con

tinetur, Quia triſtitia huius mundi mortem opera
A tur. Beatus ille Paulus doctor gẽtium & medicus
ſalutaris, duas eſſe dixit triſtitias, unam bonam &
alteram malam: unam utilem, & alteram inutilẽ:
unam quæ ſaluat, & alteram quæ perdit. Et ne du
bium alicui uideatur id quod dicitur, ipſa eius uer
ba recitabo. Ait enim, Quæ ſecundum deum eſt
triſtitia pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operat. 2 Cor. 7
Hæc eſt bona triſtitia. Sequitur deinde, Nam hu-
ius mundi triſtitia, mortem operatur: hæc eſt illa
non bona. Videamus ergo fratres, iſta triſti Cap. II
tia quæ nunc habetur in manibus, quæ nunc agi-
tur in pectore, & auditur in uoce an utilis ſit, an in
utilis, prodeſſe uideatur aut nocere. Iacet ergo
corpus exanime, iacet in tabula homo ſine homi-
ne, membra utique ſine ſpiritu: clamatur, nec re-
B ſpondet: uocatur, & non exaudit: iacet facies pal
lida, forma mutata, per quæ mors ipſa cernitur &
horretur: cogitatur præterea perpetuum ſilenti-
um eius, cogitatur aut delectatio quæ fuit, aut fu-
tura quæ erat utilitas, cogitantur neceſſitates, ue-
niunt in mentem uerba dulciſſima, longa con-
ſuetudo requiritur. Hæc ſunt ſine dubio quæ mo-
uent lachrymas, incitant ululatum, & totum ani-
mum in triſtitiam mergunt profundã. Contra hæc
tam ualida, tam fortia doloris arma, ſpiritalibus
debemus armari præſidijs. Illud ergo primum om
nium opponendũ eſt, quia omne quod naſcit in
hoc mũdo, neceſſe erit mori. Hęc eſt lex dei & ſen
tentia immutabilis, quam poſt delictum princeps
C generis humani accepit: dicẽte domino, Terra es, Gen. 3
& in terram ibis. Quid ergo noui cõtigit, ſi homo
ad hoc natus, diuinæ legi ac ſententiæ ſatisfecit?
Quid noui accidit, ſi ex mortalibus natus, naturæ
propriæ, quia nec poterat excuſare, reſpõdit? Nõ
eſt inuſitatum quod antiquum eſt, non eſt inaudi
tum quod cõtinuum eſt, non eſt proprium quod
commune eſt. Si auos & proauos nouimus per
banc uiam mortis profectos, & ipſos deniq; Patri-
archas & Prophetas, ab Adam protoplaſto, non
ſine hoc caſu audiuimus migraſſe de ſeculo: eleue
mus animum de profundo triſtitiæ, quia quod de
bebat hic reddidit. Et utiq; debitũ cum redditur,
quam poteſt habere triſtitiam? Hoc eſt uere debi-
tum, quod nulla poteſt pecunia redimi: hoc eſt de
bitum, quod nec ſapientia, nec uirtus excuſat nec
poteſtas, nec ipſi deniq; reges potuerũt declinare.
Planè hortarer & ego, ut augeres triſtitiã, ſi fuiſſet
talis res, quæ cũ poſſet tua ſubſtãtia redimi, uel diſ
ferri: aut negligẽtia tua, aut parcitate proueniſſet.
At cum dei decretũ firmum ſit & immutabile, fru-
ſtra dolemus & de nobis quærimus quare ſit mor
tuus: cum ſcriptũ ſit, Domini domini exitus mor- Pſal. 67
tis. Iſta ergo communis uitæ conditio ſi recipiatur
in animo, incipiet grauatus cordis oculus, quaſi
prima infuſione releuari. Sed dicis, Scio com- Cap. III
munem eſſe hunc caſum: ſcio quia is qui mortuus
eſt, debitum ſoluit: ſed delectationem cogito, ne
ceſſitates reputo, conſuetudinem requiro. Si pro-
pter hæc triſtitia afficeris, errore duceris, non ra-

tione gubernaris. Scire enim debes, quia dñs qui
A hanc dederat dilectionẽ, dare poteſt & aliam poti
orem: & qui tibi hanc intulit neceſſitatem, ſuffici-
ens eſt per aliam occaſionem ſupplere. Vtilitatem
uero, ſicut tuam uidere, debes & eius qui defun-
ctus eſt cogitare: quia ſic ei forſitan expediebat, ſi
Sap.4 cut ſcriptũ eſt, Raptus eſt ne malitia mutaret eius
intellectũ. Placita ẽm erat deo anima eius, ideoq;
properauit de media corruptione educere eum.
De cõſuetudine autem quid fuiſſe uidetur? Quod
ergo tempus præſtat & dies, multo magis debet
& ratio & bona præſtare cogitatio. Et illud ma-
xime cogitandum eſt, quod diuina ſententia per
2 Cor.7 Apoſtolũ definit, Quia triſtitia huius mundi mor
tem operatur. Quòd ſi tam oblectatio quàm uti-
litas præſens, ſiue conſuetudo, res mundi ſunt &
B gaudia ſeculi trãſitoria, propter hæc animum de-
ijcere, & ſpiritum contriſtari, uide quàm ſit mor-
tifera ualitudo. Repetens autem iterum atque ite-
rum dicam, Triſtitia mundi mortem operatur.
Quare autẽ mortem operatur? Quia ſolet nimia
triſtitia aut ad dubitationem, aut periculoſam per
Cap.IIII ducere ad blaſphemiam. Sed dicet aliquis,
Prohibes lugere mortuos, cum & Patriarchæ plo
rati ſunt? & Moyſes ille famulus dei, & multi in-
de Prophetæ, præſertim cũ Iob quoq; iuſtiſſimus
ſuam plagam ſuper filiorum conciderit necem?
Nõ ergo prohibeo lugere mortuos, ſed gentium
1 Theſ.4 illuminator Paulus, qui ſic ait, Nolo uos ignora-
re fratres de dormientibus, ut nõ triſtes ſitis, ſicut
& cæteri qui ſpem non habent, Non poteſt Euan
C gelij claritas obſcurari, ſiue quia hi qui ante legẽ,
aut ſub legis umbra poſiti fuerant, ſuos mortuos
flebant, Merito flebant, quia nondum de cœlis
uenerat Chriſtus, qui fontem illum lachrymarum
ſua reſurrectione ſiccaret. Merito flebant, quia
adhuc ſententia permanebat. Merito lamenta-
bantur, quia nondum reſurrectio prædicabatur.
Sperabant quidem ſancti aduentum domini, ſed
mortuos flebant, quia nondum uiderant quem
ſperabant. Denique Simeon unus de ueteribus
ſãctis, qui prius fuerat de ſua morte ſolicitus, poſt-
quam Ieſum dominũ adhuc puerum manibus at
trectare promeruit, de ſuo exitu gratulatur & di-
Luc.2 cit, Nunc dimittis ſeruum tuum in pace. Quia ui-
derunt oculi mei ſalutare tuum. O beatus ille Si-
D meon, qui quod ſperauerat uidit, Iam mortem ſu-
am pacem & requiem computabat. Sed dices, In
Euangelio ecce legitur, archiſynagogi deploratã
filiam, & ſorores Lazari Lazarum fleuiſſe. Sed &
illi adhuc ſecũdum ueterem legem ſapiebãt, quia
necdum à mortuis Chriſtum reſurrexiſſe conſpe-
xerãt. Fleuit planè & ipſe dominus Lazarum iam
ſepultum, non utique ut flendi mortuos formam
daret, ſed ut ſe per lachrymas uerum corpus aſſum
pſiſſe monſtraret. Vel certe fleuit amore humano
Iudęos, qui nec dei ſigno monſtrato, erant in eum
credituri. Neq; enim mors Lazari cauſa eſſe pote
rat lachrymarum, quẽ ipſe Ieſus & dormiuiſſe di-
xerat, & reſuſcitaturũ ſe promiſerat, ſicut & fecit.

Habuerunt ergo ueteres ſuum morem, ſu- Cap.V
A amq́ue fragilitatem, Chriſti aduentum præceden
tes. Iam ex quo uerbum caro factum eſt, & habi-
tauit in nobis: ex quo primi Adæ datam ſententi-
am, Adam nouiſſimus ſoluit, ex quo noſtrã mor-
tem ſua morte deſtruxit, & ab inferis die tertia do
minus reſurrexit, iam non eſt terribilis mors fide-
libus: non timetur occaſus, quia oriens uenit ex
alto. Clamat ipſe dominus qui mentiri neſcit, Ego Ioan.11
ſum reſurrectio & uita, qui credit in me etiam ſi
mortuus fuerit, uiuet: & omnis uiuens & credens
in me, mortem non uidebit in æternum. Manife-
ſta autem fratres chariſſimi uox diuina, Quia qui
credit in Chriſto, & eius mandata cuſtodit, eti-
am ſi mortuus fuerit, uiuet. Hanc uocem beatus
Apoſtolus accipiens, & totis fidei uiribus retinẽs,
B inſtruebat dicens, Nolo uos ignorare fratres de
dormientibus, ut non triſtes ſitis. O mira pronun
ciatio Apoſtoli: uno ſermone ut utranq; doctri-
nam proferat, reſurrectionem commendat. Dor-
mientes nanq; appellat illos qui moriuntur, ut dor
mientes eos dicens, reſurrecturos ſine dubio con
ſignet. Vt non, inquit, de dormiẽtibus, ſicut & cæ
teri qui ſpem non habent, contriſtentur: nos autẽ
qui ſpei filij ſumus, collætemur. Quæ autem no-
bis ſpes ſit ipſe commemorat, Si, inquit, credimus,
quia Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & deus e-
os qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo. Ie
ſus nobis & hic uiuentibus ſalus eſt, & hinc rece-
dentibus uita eſt. Mihi, inquit, uiuere Chriſtus eſt, Philip.1
& mori lucrum. Lucrum planè, quia anguſtias &
C cogitationes quas habet longior uita, mors acce-
lerans lucrifacit. Iam uero ordinem & habitũ ſpei
noſtræ deſcribit Apoſtolus. Hoc, inquit, dicimus 1 Theſſ.4
uobis in uerbo domini, quia nos qui uiuimus, qui
reſidui ſumus, in aduentu eius non præueniemus
eos qui dormierunt: ſed ipſe dominus in iuſſu &
in uoce archangeli, & in tuba dei deſcendet de
cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent pri-
mi. Deinde & nos qui uiuimus, ſimul rapiemur
cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, &
ſic ſemper cum domino erimus. Quod dixit Apo
ſtolus hoc eſt, quia cum uenerit dominus, inue-
niet & multos in corpore Chriſtianos, qui non-
dum experti ſunt mortem: & tamen non ante ra-
pientur ad cœlum quàm mortui ſancti de monu-
D mentis reſurrexerint, in tuba dei & uoce angeli
ſuſcitati. Cum autem fuerint ſuſcitati ſancti, pari-
ter cum uiuentibus rapientur in nubibus obuiam
Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Chriſto regna-
bunt. Nec ſanè poteſt dubitari quòd poſſint cor-
pora grauia in aera leuari: cum iubente domino
Petrus ipſum corpus habens ſuper undas ambula
uerit maris, & Helias per huius ſpei confirmatio-
nem, per hunc aerem curru flammeo ſit raptus per
aera ad cœlos. Sed quæris forte, quales erunt Cap.VI
qui à mortuis reſurrexerint? Audi ipſum domi-
num dicentem, Tunc iuſti fulgebunt in regno pa- Matth.13
tris eorum ſicut ſol. Quid ſpeciem decoremq;
cõmemorem ſolis, cum eos figurari neceſſe eſt ad
ipſius

ipſius claritatem domini, ut teſtatur Paulus, No-
Philip.3 ſtra, inquit, conuerſatio in cœlis eſt? Vnde & Sal-
uatorem expectamus dominum Ieſum, qui tranſ-
figurabit corpus humilitatis noſtræ ad conformi-
tatem corporis gloriæ ſuæ: & transfigurabitur ſi-
ne dubio caro iſta mortalis, ad conformationem
Chriſti claritatis, induet mortale immortalitatem.
Quia quod ſeminatum fuerat in infirmitate, pro-
tinus ſurget in uirtute. Non timebit caro amplius
corruptionem, nõ patietur famem, non ſitim, nõ
ægritudines, non caſus aduerſos. Pax erit tuta, &
firma ſecuritas. Vita utique cœleſtis, gloria ibi &
Philip.1 gaudium ſine defectione præſtabitur. Hæc in ſen-
2 Cor.5 ſu & oculis gerens beatus Paulus dicebat; Opta-
bam diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multo enim me
lius, Et adhuc aperte docens, Dum ſumus, ait, in
corpore, peregrinamur à domino, Per fidem enim
ambulamus, & nõ per ſpeciem. Habemus autem
magis bonam uoluntatem peregrinari à corpore,
& præſentes eſſe ad dominum. Quid agimus nos
paruæ fidei homines, qui anxiamur & deficimus,
ſi aliquis de charis noſtris migret ad dominum?
Quid agimus, quos peregrinatio ad Chriſti con-
ſpectum ſeparat? Vere uere peregrinatio eſt om-
ne quod uiuimus: Nam ſicut peregrini in ſeculo
ſedes habemos incertas, laboramus, deſudamus,
uias ambulantes difficiles, periculis plenas, un-
diq; inſidię, à ſpiritalibos, à corporalibus inimicis,
ubiq; errorum calliculi ſunt præparati. Et cũ tan-
tis periculis urgeamur, non ſolum ipſi cupimus li-
berari, ſed etiam liberatos tanquam pereuntes lu-
gemus & plangimus. Quid nobis præſtitit deus
per ſuum unigenitum, ſi adhuc mortis timemus
occaſum? Quid nos renatos ex aqua & ſpiritu glo
riamur, quos profectio de hoc mundo, quæ opta-
Ioan.12 bilis debet eſſe, contriſtat? Ipſe dominus clamat:
Si quis mihi miniſtrat, ſequat me: & ubi ego ſum;
& miniſter meus erit. Putas ſi rex terreſtris ad ſu-
um palatium & conuiuium aliquem uocet, nõn-
ne libens & congratulans properabit? Quãto ma
gis ad cœleſtem currendom eſt regem, qui quos
receperit, non ſolum conuiuas, ſed etiam conte-
2 Tim.2 gnatores efficiet, ſicut ſcriptum eſt, Si cõmortui
ſumus, & conuiuemus, ſi ſuſtinebimus, & conre-
gnabimus. Nec ego dico, ut quis manus ſibi infe-
rat, aut ſe interficiat contra uoluntatem dei creato
ris, aut animam de corporis ſui expellat hoſpitio:
ſed hoc dico, ut lætus ſit & gaudens, cum aut ipſe
uocatur, aut proximi ſui uadunt, ut euntibus gra-
tuletur. Hæc eſt enim Chriſtianæ fidei ſumma: ui-
tam ueram expectare poſt mortem, reditum ſpe-
1 Cor.15 rare poſt exitum. Accepta igitur uoce Apoſto
li, cum fiducia iam dicamus gratias deo, qui nobis
contra mortem uictoriam dedit, per Chri-
ſtum dominum noſtrũ: Cui eſt glo-
ria & poteſtas nũc & in ſecu-
la ſeculorum. Amen.

Finis.

DE CONSOLATIONE MORTVORVM

Sermo ſecundus.

Sermo ſecundus eius farinæ.

SVPERIORI quidem libello per- Cap.1
ſtrinximus breuiter de cõſolatione
mortuorum, de ſpe reſurrectionis,
nunc planius ac ualidius de eiſdem
aliquid proferamus. Siquidem hæc
quæ locutus ſum, fidelibus quidẽ certa ſunt, infide
libus autem & dubijs uidentur eſſe fabuloſa, ad
quos pauca ſtrictius proferamus. Certe quicunq;
eſtis increduli, omnem dubitationem de ſubſtan-
B tia corporis ſuſtinetis. Diſcreditur enim à quibuſ-
dam, carnem conuerſam in puluerem, iterũ poſſe
reſurgere, iterum reuiuiſcere. Cæterum de anima
nullum hominem poſſe dubitare. Siquidem de a-
nimæ immortalitate nec philoſophi ipſi, cum ſint
Pagani, diſſentiunt. Nam quid eſt mors, niſi ſepa-
ratio corporis animæq;? Recedente enim anima
quæ ſemper uiuit, quæ mori neſcit, quia de flatu
dei eſt inſpirata, ſolũ corpus emoritur: quia aliud
in nobis mortale, aliud immortale eſt. Sed recedẽs
anima, quæ carnalibus oculis uideri nõ poteſt, ab
angelis ſuſcipitur & collocator aut in ſinu Abra-
hæ, ſi fidelis eſt, aut in carceris inferni cuſtodia, ſi
peccatrix eſt: donec ueniat ſtatutus dies, quo ſuũ
recipiat corpus, & apud tribunal Chriſti iudicis
C ueri reddat ſuorum operum rationem. Ergo quia
de carne, tota contradictio eſt: huius eſt infirmitas
defendenda, & reſurrectio cõſignanda. Quòd Cap.11
ſi quis requirat à me dubius & incredulus, quo-
modo mortui reſurgent, quo aũt corpore uenient?
reſpondebo ei ore ac uerbis Apoſtoli, Inſipiens, 1 Cor.15
tu quod ſeminas non uiuificatur, niſi prius moria-
tur: & quod ſeminas granũ tritici, aut alterius cu-
iuſq; ſeminis, mortuum & aridum ſine humore, cũ
putrefactum fuerit, fœcundum ſurgit, fitq; ueſtitũ
folliculis, ariſtis armatum. Qui ergo granum triti-
ci ſuſcitat propter te, ipſum te non poterit ſuſcita-
re propter ſe? Qui ſolem quotidie quaſi de ſepul-
chro noctium reſuſcitat, & lunam quaſi de interi-
tu reparat, & tempora recedentia reuocat, ad uti-
D litatem ſcilicet noſtrã: noſipſos, propter quos om
nia reparat, non requiret, & cineres patietur extin
gui, quos ſuo flatu accendit, quos ſuo ſpiritu ani-
mauit, ut nõ perpetuo iam uiuat homo, qui illũ pie
& agnouit & coluit? Si iterum dubitas quo mo
do poſſis reparari poſt mortem, reſtitui poſt cine-
res & oſſa cõſumpta: O homo, ſi dicere uelimus;
quid fuiſti anteq̃ in utero matris cõciperetis, nihil
utiq;. Deus ergo qui te creauit ex nihilo, nónne fa
cilius poteſt facere q̃d ante iã fuit, qui potuit crea-
re quod nõ fuit? Qui te ex gutta informis liquoris
in tuæ matris utero, in neruos, oenas & oſſa iuſſit
excreſcere: poterit, mihi crede, de utero terrę iterũ
generare. Sed times ne forte oſſa tua arida priſtina
carne ueſtiri nõ poſſint. Noli ſecũdũ tuã fragilitatẽ

dei exiſtimare maieſtatẽ. Deus ille omnium crea-
tor, qui ueſtit arbores folijs, & arua floribus: pote- A
rit & tua oſſa illico certo ueris tempore in reſurre
ctione ueſtire. Dubitauerat de hoc ipſo Propheta
Ezechiel, & interrogatus à domino utrum uiue-
rent oſſa arida, quæ uidebat aſperſa per campum,
Ezech. 37 reſpondebat, Tu ſcis domine. Sed poſtquam Deo
iubente, & ipſo prophetante uidit oſſa ad ſua loca
& ad iuncturas currentia, poſtquam uidit oſſa ari-
da neruis ligari, uenis intexi, carne contegi, cute
ueſtiri, poſtea prophetauit de ſpiritu, Et ueniẽs ſpi
ritus uniuſcuiuſq;, introiuit in corpora illa iacen-
tia, & reſurrexerunt, & mox ſteterunt. Sic confir-
matus de reſurrectione Propheta, ſcripſit uiſionẽ
ut ad poſteros tantæ rei cognitio perueniret. Me-
rito ergo clamat Eſaias, Exurgent mortui, & reſur
Eſa. 26 gent qui in monumẽtis ſunt, & lætabunt qui ſunt B
in terra. Ros enim qui aba te eſt, ſanitas eſt illis.
Vere enim ſicut rore madefacta ſemina germinãt
& exurgunt: ſic rore ſanctiſpiritus oſſa fidelium ui
ſitata, cum ſuo corpore in æternam gloriam ger-
minabunt. Sed dubitas, quomodo de paruis oſ-
Cap. III ſibus totus poſſit homo reſtitui. Reuera tu ex mo
dica ſcintilla ignis ingentem ſuſcitas flammam.
Deus non poterit ex modico cineris fermento to
tum corpuſculi tui reintegrare conſperſum? Sed
& iam dicis, Nuſquam comparẽt carnis ipſius re-
liquiæ, Forſitan enim aut igne combuſtæ ſunt, aut
à beſtijs deuoratæ. Hoc primum ſcito, quia quic-
quid conſumitur, in terræ uiſceribus continetur,
unde rurſus poterit deo præcipiente produci. Nã C
& tu cum non appareat ſemen ignis, adhibes lapil
lum & modicum ferri, & excutis de uiſceribus la-
pilli quantum opus eſt ignis. Qui ergo per tuã in-
duſtriam & ſapientiam, quam ipſe deus tibi con-
ceſſit, facis ut producas quod non apparet: maie-
ſtas illa diuina facere ſua uirtute non poterit, ut
quæ interim non uidentur, excutiat? Mihi crede,
poteſt omnia deus. Hoc enim require, utrum
Cap. IIII promiſerit ſe facere reſurrectionem: & cum pro-
miſſam tantis didiceris teſtimonijs, imò cũ ipſius
domini Ieſu Chriſti certiſſimam teneas cautionẽ,
confirmatus fide, mortem deſine iam timere. Qui
enim timet adhuc, non credit: qui non credit, pec-
catum contrahit inſanabile: quia ſua incredulitate
dominum aut impotentẽ, aut certe aſſeuerat men D
dacem. Sed non ita beati Apoſtoli, non ita ſancti
martyres probant. Apoſtoli propter hanc prædi-
cationem reſurrectionis, dum Chriſtum reſurre-
xiſſe prædicãt, & in ipſo mortuos ſuſcitaturos an-
nunciant, nec mortem nec tormenta recuſauere,
nec cruces. Si ergo in ore duorum uel trium teſtiũ
ſtat omne uerbum: reſurrectio mortuorũ, cui tot
& tam idonei teſtes exiſtũt, cui cum effuſione ſan-
guinis teſtimonium dicũt, quomodo poteſt in du
bium reuocari? Quid aũt ſancti martyres putas ha
buerunt, certam ipſius reſurrectionis ſpem, an du
biam? Si non habuiſſent certam, non utiq; per tan
tos cruciatus & pœnas mortem pro lucro maxi-
mo ſuſcepiſſent, non cogitabant ſupplicia pręſen-
tia, ſed præmia ſecutura. Sciebant dictum, Quæ ui
dentur, ad tempus ſunt. Audite fratres uirtutis ex- 2 Machab. 7
emplum, Mater ſeptem filios hortabatur, & nõ lu
gebat, ſed potius lætabatur: uidebat filios ungulis
radi, ferro concidi, ſartagine aſſari, & non lachry-
mas fundebat, nõ ululatus tollebat, ſed ſolicite ad
tolerantiam hortabatur filios. Non erat crudelis il
la, ſed fidelis: amabat filios, non delicate, ſed forti-
ter. Hortabatur filios ad paſſionem, quã gaudens
ipſa quoq; ſuſcepit. Erat enim de ſua & ſuorum fi-
liorum reſurrectione ſecura. Quid loquar uiros,
quid fœminas, quid pueros, quid puellas? Quo-
modo ſe de iſta morte luxerũt, quomodo de ſum-
ma celeritate ad cœleſtem militiam tranſtulerũt?
Poterãt utiq; ad præſens uiuere ſi uoluiſſent, quia
in ipſis erat poſitum, an Chriſtũ negando uiuerẽt,
B aut confitendo morerentur, ſed magis elegerũt ui
tam proijcere temporalẽ, & uitam ſumere ſempi-
ternam, excludi de terra, incolere cœlũ. In hoc fra
tres quis dubitationis eſt locus? ubi poteſt adhuc
reſidere mortis formido? Si martyrum ſumus filij,
ſi eorum ſocij inueniri uolumus, ne contriſtemur
morte, non lugeamus charos, qui nos præcedunt
ad dominũ. Si plangere uoluerimus, ipſi nobis in-
ſultant beati martyres, & dicũt, O fideles, ò regnũ
dei cupientes, uos qui charos ueſtros delicate mo
rientes in lectulis utiq; & plumis, tanto mœrore
plangitis & lugetis: ſi eos à gentibus propter no-
men domini cruciari & interfici uideretis, quid fa
cturi eſſetis? Aut non uos præceſſit exemplũ? A-
C braham patriarcha filium unicum offerens ſacrifi
cium, gladio obedientiæ iugulauit: nec ei quẽ tan
to amore dilexit, pepercit, ne domino inobediens
uideretur? Quòd ſi dicatis, illum propter dei hoc
feciſſe præceptũ, & uos habetis præceptum, ut nõ
triſtes ſitis de dormientibus. Qui ergo minora nõ
ſeruat, maiora quomõ ſeruabit? An neſcitis quia
animus qui in terribilibus frãgitur, ad fortiora re-
probus inuenitur? Timens quis riuũ, mare quan-
do ingreditur? Sic qui plangunt impatiẽter amiſ-
ſum, quando poterunt ad martyrij peruenire cer-
tamen? Nam qui in his conſtans & magnanimus
exiſtit, iam ſibi gratiã ad potiora ſubſternit. Suf- Cap. V
ficiunt hæc fratres ad mortis contemptum, & ad
ſpei futuræ confirmationem: supereſt ut unum de
ueteribus exemplum proferam, quod omnẽ con-
D ſolationem faciat, quod etiã patentibus cordis au
ribus uolo omnea audire. Dauid ille rex magnus 2 Reg. 12
filiũ dilectũ, quem ſicut animã propriã diligebat,
infirmitate percuſſum: impatiẽtiſſime flebat: et cũ
humana auxilia iam nihil prodeſſent, ſemetipſum
conuertit ad dominum: depoſita regali gloria, ſe-
dit in terra, iacuit in cilicio, non manducauit neq;
bibit, ſeptẽ dieb. cõtinuis orans deũ, ſi forte ſibi fi-
lius donaret. Acceſſerũt ſeniores domus eius, con
ſolãtes rogauerũt eum ut panẽ ſumeret, uerini ne
dũ filiũ uelit uiuere, ipſe ante deficeret. Nõ potue-
rũt torquere, nõ cogere, amor enim impatiẽs ſolet
pericula ipſa cõtẽnere. Iacet rex in ſqualore cilicij
ægrotãte filio: nec uerba faciũt conſolationẽ, nec
ipſa

ipſa eſcarum neceſſitas auocauit. Mens triſtitiam patitur, pectus dolore reficit, oculi lacbrymis per- A petibus fluunt. Inter hęc factum eſt quod decreuetat deus: Moritur puer. Vxor in luctu, tota domus in planctu, famuli pauidi, quid facerent ęſtuantes: nemo enim audebat domino filium mortuũ nunciare, timentes utiq;, ne ille qui ſic adhuc impatienter uiuum lugebat, ſi audiſſet mortuum, uitæ faceret finem. Dũ ſtrepunt famuli inter ſe, dum eunt triſtes, & alter ad alterum occulta ſuſurratione loquuntur, intellexit Dauid, præuenit nuncios, an uitã eius exhaleſcerit interrogat, negare non poſſunt, factum fletibus indicant. Fit concurſus inſolitus, expectatio grandis & metus, ne quid ſibi periculi pius pater inferat. Surgit mox Dauid rex de terra, exuit ſe cilicio, ſurgit hilaris, quaſi filium ſu- B um audiſſet incolumẽ: uadit ad balneas, lauat corpuſculum, uadit ad templum, adorat deum, epulatur cum amicis, compreſſit ſuſpiria, gemitu omni depoſito, uultu iam læto. Mirantur domeſtici, ſtupent amici, nouam & ſubitam conuerſionem: audent deniq; interrogare, quid ſibi uelit hoc, ut cũ uiuente filio ſic doluerit, mortuo nõ doleret. Reſpondit uir ille magnanimitate pręcipuus, Neceſſe fuit cum adhuc uiueret filius, & humiliari, & ieiunare, & lugere in conſpectu domini, Erat enim ſpes impetrandi cõmeatus uitæ. At uero poſtquã uoluntas Dei facta eſt, ſtultum eſſe & nimium inutile, lamentatione animum inundare: ſic dicens, Ego ibo ad illum, non ille reuertetur ad me. Ecce C exemplum magnanimitatis atq; uirtutis. Quòd ſi ille Dauid, qui adhuc ſub lege poſitus erat, ſub illa non dico licentia, ſed neceſſitate lamentationis ſic animũ à luctu irrationabili ſuperauit, ſic triſtitiam ſuam luorumq; compeſcuit: nos qui ſub gratia ſumus, ſub certa ſpe reſurrectionis, quibus omnis triſtitia interdicta eſt, qua fronte mortuos noſtros gentiliũ more plangimus, ululatus inſanos tollimus, ueluti alio genere baccbantes, cum ſciſſis tunicis pectora nudamus, uerba inania & nænias circa corpus & tumulum defuncti cãtamus? Poſtremo etiam qua ratione ueſtes nigras tingimus, niſi quo uere infideles & miſeros non tãtum fletibus, ſed etiam ueſtibus approbemus? Aliena ſunt iſta fratres, extranea ſunt, non licent: & ſi licerent, non decent. Sed aliquantos de fratribus & ſo- D roribus, licet fides propria & præceptum domini fortes faciat, parentum tamen & uicinorum opinio debilitat & frangit: ne lapidei & crudeles iudicentur, ſi pepercerint ueſtimẽto, ſi non fuerint inſanis luctibus debaccbati. Et boc quàm uanũ eſt, & quàm ineptum, opiniones hominum errãtium cogitare: & non timere, ne quid minus de fide faciat quam ſuſcepit. Quare non magis tolerat iam à mendicis ille qui diues eſt, quare non fidem ille qui dubius eſt? Quanuis etiam ſi dolor eius tãtus ſit, tacite tamen debet luctum ſenſu dirigere, & non leuitate ſui animi publicare.

Finis.

DE QVARTA FERIA SIVE CVLTVRA AGRI dominici.

Non eſt Auguſtini.

OELESTI gratiæ & ſpiritali Cap.1 pluuiæ pręparãdus eſt ager Eccleſiæ, quia imber diuinus in proximo eſt. Operemur dilectiſſimi in iſto agro quod nobis creditũ eſt: nobis enim datum eſt, plantare, rigare, arare, nouellare, ſed dei eſt incrementum dare. Apoſtolus Paulus doctor gentium in fide & ueritate, per ſemetipſum & operando & monẽdo, hãc nos docuit dominicam exercere culturam dicens: Ego B plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incrementũ de- 1 Cor.3 dit. Et paulopoſt, Dei enim ſumus cooperarij, dei agricultura, dei ædificatio eſtis. Et alibi, Coopera- Philip.3 tores mei eſtote fratres, & intẽdite eos qui ſic ambulant ſicut habetis formam noſtram. In iſta itaq; fratres dominica agricultura, in qua nos dominus operari præcepit, hic operemur, ut mercedẽ promiſſam dono gratię accipere mereamur. Tempus eſt, operemur, laboremus, quinq; illa iuga boum, quæ ille inuitatus in Euangelio dum ad cœnã uenire nollet, probare ſe uelle dixit, & propterea à cœna ſe excuſauit, quoniam ſibi ea, non agriculturæ dominicæ comparauit: nos ea ipſa quinq; iuga C in agro dominico iungamus, terram putiſſimã ſulcis ſpiritalibus exaremus, ſemen uerbi Dei projicientes, quaſcunq; ſpinas malarum cupiditatũ inuenerimus, euellamus, eradicemus, diuino igne ſuccendamus: ut in tali opere laborantes, domino deo noſtro fiducialiter dicamus, Domine paterfamiliâs, quoniam te adiuuante fecimus opus quod iuſſiſti, redde mercedem quã promiſiſti. Quę ſunt illa quinq; iuga boũ? Quinq; ſenſus corporis ſunt, uiſus in oculis, auditus in auribus, olfactus in naribus, guſtus in faucibus, tactus in manibus. Et iſta iuga ſunt. Duo ſunt oculi, duæ aures, geminæ nares, duæ manus, & in ipſo guſtu geminũ quiddam inuenitur, quando ſapor ipſe faucibus atq; palato iudicante diſcernitur. Iſta ergo quinq; iuga terram D uerſant, quando ſuis officijs deſeruiẽtes, animum carnemq; parant, aut uberes fructus ſi ros cœleſtis infuderit, aut aridas ſpinas ſi ſicca terra remanſerit & eorum opus in poſterum ſubſequetur. Sed Cap.11 quoniam nos dominus atq; paterfamiliâs noſter paſſim & ſine ulla diſcretione cuiuslibet glebę ſemen uerbi iacere pręcepit, Inducit enim in Euangelio huius miniſtri ſimilitudinem & dicit, Ecce Matt.13 exijt ſeminans ſeminare, & dum ſeminat, aliud cecidit inter ſpinas, aliud in uia, aliud in petroſa, aliud in terram bonam. Et cum demonſtraret quæ eſſet ſpinoſa terra, homines uidelicet qui uerbum Dei ſpinis cupiditatum præfocant tantum ſemen, & non reddunt fructus iuſtitiæ: ſimiliter de alia terra petroſa, atq; conculcata uia ſuæ ſimilitudinis propoſitæ reddẽs rationem, ad terram bonam

peruenit

peruenit, & ait, Quod autem cecidit in terram bo
nam, hi ſunt qui cum acceperint uerbum Dei, cu- A
Rom.2 ſtodiunt illud & faciunt, Quia non auditores le-
gis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtifi-
cabuntur. Non ergo nos dilectiſſimi aut timor ſpi
narum, aut ſaxa petrarũ, aut duriſſima uia perter-
reat: dum tamen ſeminantes uerbũ Dei, ad terram
bonam tandẽ aliquando peruenire poſſimus. Ac
cipe uerbum Dei omnis ager, omnis homo, ſiue
ſterilis, ſiue fœcundus. Ego ſpargam, tu uide quo-
modo accipias: ego erogem, tu uide quales fru-
ctus reddas. Melius eſt enim ut de accepto tu pro
te rationem reddas, quàm nobis non erogantibus
Matt.25 iuſte dicatur, Serue nequam & piger, tu erogares,
ego ueniens cum uſuris exigerem. Si uero te ter-
ram infœcundam aut ſpinoſam uel ſiccam ſentis,
recurre ad creatorem tuum. Hoc enim nunc agi- B
tur, ut innoueris, ut fœcunderis, ut irrigeris, ab il-
lo qui poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & ter-
ram ſine aqua in exitus aquarum, & habitare fecit
illic eſurientes, & conſtituerunt in ciuitatem habi
tationis, & ſeminauerunt agros, & plantauerũt ui
neas, & fecerunt fructum frumenti. Ex qua terra?
Ex illa ſterili, ſpinoſa, & inaquoſa. Et tu unaquæq;
anima quæ accedis ad Chriſtum, terra es ſpinoſa
& arida. Vnde probamus, quia talis es? Recole il-
lam ſententiam quam in primis parentibus acce-
Gen.3 piſti, & inuenies quid inde traxiſti, Spinas, inquit,
& tribulos pariet tibi. An reſpondebis, non te eſ-
ſe terram ſpinoſam? Si ſpinas non haberes, capiti
creatoris tui coronam ſpineam non imponeres.
Quia ergo & tu talis es, ſpinarum multitudine, id C
eſt, peccatorum prægrauata es. Ideo tibi talis cul-
tura impenditur, propterea crucis ligno exararis,
propterea cœleſti pluuiæ præpararis, ut cũ fœcun
da effecta fueris, non gratuleris de tuis quæ nulla
ſunt meritis, ſed reddẽs bonos fructus Chriſti præ-
dices gratiam. Vis noſſe qualis tibi adhibeatur cul
tura, qualis te deſuper perfundat gratia? Ecce ag-
noſce, Chriſti cruce exararis, quando eius ſigno in
fronte ſignaris: eius ſanguine rigaris, quando in
morte ipſius baptizaris. Quotquot enim, ait Apo
Rom.6 ſtolus, in Chriſto baptizati ſumus, in morte ipſius
Cap.III baptizati ſumus. Multum eſt quod dictum eſt,
eius ſanguine rigaris: uideamus quomodo per a-
liquam ſimilitudinem hoc quod diximus proba- D
re poſſimus. Non enim noſtris ſermonibus, ſed
documentis diuinis, fides accommodanda eſt. Ec
ce dilectiſſimi intendite, Iudas ille malus & falſus
diſcipulus uenalis & uenditor, fur & traditor, em-
ptus à Iudæis, ut cum eis mancipium eſſet diabo-
li, precium accipiens de illo qui non habet pre-
cium, uenditor ſanguinis Chriſti, ex ipſo precio,
ut ſcriptura narrat, emit ſibi agrum figuli: ut is qui
hæreditatem integram Chriſtum non habebat in
cœlo, partem aliquam habere uellet in ſeculo: quã
nec ipſam poſſedit, quia ſceleris tanti facti ſibi-
met conſcius collum ſibi alligauit, & proſtratus
in faciem diruptus eſt medius. Ager tamen ille
qui ab eo comparatus eſt, uocatus eſt ager ſan-
guinis, quoniam ex precio comparatus eſt tanti
A ſanguinis. Vendidit diſcipulus ſanguinem magi-
ſtri, & emit exinde agrum figuli. Quid eſt hoc? Pu
tamus dilectiſſimi uacare hanc actionẽ in illa uen
ditione uel emptione, uel in ipſa Chriſti myſtica
paſſione? Comparauit, ait ſcriptura, Iudas agrum
figuli, & uocatus eſt ager ille, ager ſanguinis. Cla-
mat hic terra quali uel quo precio fuerit compa-
rata, imò precium ipſum clamat, ſanguis ipſe cla-
mat, Abel ille iuſtus ab impio fratre occiſus cla-
mat. Nanq; dilectiſſimi cum hæc ſimilitudo paſ-
ſionis Chriſti & nequitiæ Iudæ ac Iudæorum in il
lis duobus primis monſtraretur fratribus, Cain &
Abel, poſteaquam à maiore fratre minor occiſus
eſt, ab inuido innocens peremptus eſt, à ſcelerato
pius interſectus eſt, interrogat Deus Cain, quaſi
B neſcius, quaſi ignarus & dicit, Vbi eſt Abel frater Gen.4
tuus? Quæ uox non eſt ignorantis, ſed peccatum
ante oculos ſcelerati ponentis, ut inexcuſabilis ſit
omnis homo, qui & admonitus pœnitere non
uult in malo. Vbi eſt Abel frater tuus, hoc fuit di-
cere ei: Agnoſce Cain, non me potuiſſe latere id
quod me putaſti poſſe latere. Agnoſce quid fece-
ris, de proximo age pœnitentiam, ut poſſis acci-
pere indulgẽtiam. Verum ille ſenſu durior, in ſce-
lere pertinacior, moribus peruerſis in anima per-
cuſſus, reſpondit Deo dicenti, Vbi eſt frater tuus:
& dicit, Neſcio, Nunquid ego cuſtos ſum fratris
mei? Quid dicis Cain? cui dicis, neſcio? Cum illo
loqueris, qui omnia uidet oculis ſuis. Quid eſt q̃d
dicis, Nunquid ego cuſtos fratris mei ſum? Talia
C perpetrando repuliſti à te in omnibus timorem
Dei. Et dominus illi, Quid feciſti? uox ſanguinis
fratris tui clamat ad me de terra. Si enim eſſes fra-
tris tui cuſtos, eius non eſſes interfector. Si co-
gnoſceres fraternitatem, tantam non committe-
res immanitatem. Si timeres meum iudicium, in
fratrem non committeres parricidium. Vox ſan-
guinis fratris tui clamat ad me de terra. Et nunc,
ait dominus, Maledictus tu à terra. Non maledi-
cta terra, ſed maledictus tu à terra, quæ accepit
ſanguinem fratris tui de manu tua. Agnoſce iam
terra, quoniam ſanguine rigata es innocentis, cõ-
uince uocem negantis, ſuſcipe ſanguinem confi-
tentis. Interrogentur & nunc Iudas & Iudæi, imò
D in Iuda omnes Iudæi. Interroget Dominus Iu-
dam, & dicat ei, Iuda, ubi eſt Chriſtus frater tuus?
An forte dicturus es, ò male frater, quòd tuus nõ
fuit frater? Cõuincat te prius ipſe dominus quòd
tuus fuerit frater. Dic nobis domine Ieſu Chriſte,
utrum Iudas fuerit frater tuus. Reſpondet, & ſi
fuit, fuit: non enim eſt quod fuit, & ſi fuit, fuit:
ego enim generaliter de omnibus patri dixi: An- Pſal.21
nunciabo nomen tuum fratribus meis. Ecce Iuda
cõuictus es, quòd Chriſtus fuerit frater tuus. Vbi
eſt frater tuus? Reſponde, dic, ſequere, dic quod
dixit & ille, Neſcio. Nunquid ego ſum cuſtos fra-
tris mei? Non enim & tu fuiſti cuſtos, qui & pro-
ditor factus es & uenditor. Dic, Nunquid ſum cu-
ſtos fratris mei: ut reſpondeatur & tibi, Vox ſan-
guinis

guinis fratris tui clamat ad me de terra. Quid e-
1 Cor.15 nim dicit omnis homo terra? Primus enim homo A
de terra terrenus, & qualis terrenus tales & terre-
ni. Quid dicit omnis homo terra, quando accipit
ſanguinem Chriſti? Amen dicit. Quid eſt amen?
Verum eſt. Quid eſt uerum? Quia fuſus eſt ſan-
guis Chriſti. Quo faciente? diſcipulo Iuda traden-
te, amen dicendo, uerum clamando dicit hoc om-
nis homo terra. Ecce Iuda, uox ſanguinis fratris
tui clamat ad me de terra: probauimus, quia eius
Cap.IIII ſanguine rigaris. Vide terra quomodo acci-
pias hunc ſanguinem: quia qui eum bene accipit,
accipit benedictionem, qui uero eum male acci-
pit, iudicium ſibi bibendo acquirit. Hoc figura-
Matt.27 tum eſt & in illo agro Iudæ, de quo dictũ eſt quòd
eſſet ager ſanguinis: ſecutum eſt enim ut dicere-
tur, Fiat uilla eius deſerta. Si enim ad Iudam perti- B
nes, ſi facta eius imitaris, ſi ſanguinem Chriſti non
cum tremore accipis: eris uilla deſerta, maledicta,
reproba & ſpinoſa. Si autem ſanguinem Chriſti
cum reuerentia percipiens, cognoſcis per illum
tua tibi dimitti peccata, quoniam ager ille quem
comparauit Iudas, figuli dictus eſt: habet poteſta-
Rom.9 tem figulus luti, ex eadem cõſperſione aliud qui-
dem uas facere in honorem, aliud in contumeli-
am. O terra tanto rigata ſanguine, reſponde de
tanto ſanguine, non ſicut Cain & Iudas uerba ex-
cuſationis, ſed ſicut ſancti martyres uerba confeſ-
ſionis. Reſponde ſicut reſpondit beatus Stepha-
nus, qui in illo agro dominico, ut bonus colonus
plurimum laborando genu fixit, atq; de terra pe- C
troſa uulneratus, ex ea lapides in ſuo corpore tan-
quam in ſinu ſuo collegit: & ſudando in opere,
terram ſancto ſanguine rigando centenum fru-
ctum ex martyrio domino præſentauit. Reſpon-
de ſicut reſpondit Cyprianus, Laurentius, cæte-
riq; ſancti pueri & puellæ. Ætas omnis & uterque
ſexus, qui percipientes ſanguinem Chriſti, teſti-
monium dicebant, & non negantes nomen Chri
ſti, pro ſanguine quem biberunt, ſanguinem ſuum
fundere non dubitauerunt, ſimulq; cum perpetua
felicitate in æternum regnare meruerunt. Hoc in
Apocalypſi reuelante angelo Ioannes uidit tur-
Apoc.7 bam multam, quam dinumerare nemo poterat.
Hanc requirens quænam eſſet, reſponſum tale
accepit. Hi ſunt, dictum eſt, qui lauerunt ſtolas ſu- D
as, & candidas eas fecerunt in ſanguine agni. Iam
agnoſcis anima Chriſtiana, quemadmodum & tu
ex illo ſanguine efficiaris candida, ut omnis &
corpore & corde pulchra aſcendas de fonte Chri
ſti conſecrata in ſanguine. Quid enim manauit ex
illo latere crucifixi? Sanguis & aqua, ex ſanguine
rubor, ex aqua ſplendor. In iſtis duobus ſa-
Cap.V cramentis decorantur ſingulæ animæ, ex quibus
una illa pulchra efficitur ſponſa Eccleſia, cui dici-
tur in Cantico canticorum, Quàm ſpecioſa es ſo-
ror mea, dilecta mea, quàm ſpecioſæ ſunt genæ
tuæ. Et cum ipſe eam talem fecerit, ipſamq; pul-
chritudinem ei ipſe donauerit, uidens eam talem
quaſi miratus exclamat, atq; circumſtantes inter-

rogans dicit, Quænam eſt hæc quæ aſcendit deal- Pſal.44
bata? Et illi, Æquitas dilexit te. Ipſa eſt regina quæ
aſtitit à dextris tuis in ueſtitu deaurato, circũami-
cta uarietate linguarum, diuerſarum gentium ua-
rietate decorata. Audiens hæc ſponſi ſui uoces di-
centis: Quænam eſt hæc quæ aſcendit dealbata?
uerecunde etiam ipſa reſpondere cogitur, & dicit
ſuo ſponſo, De me interrogas quænam ſim quæ
aſcẽdi dealbata? Ego ſum quam fœdam inueniſti,
pulchramq; feciſti. Ego ſum cuius preces audiſti,
quando me in Pſalmo cantare feciſti, Lauabis me Pſal.50
& ſuper niuem dealbabor. Quid ergo miraris pul
chritudinem meam, cum ſcias hãc eſſe opera tua?
Quid interrogas, quod ipſe feciſti? Vides me deal
batam, tu lotam ſuper niuem feciſti candidã: ut ui-
deas me aſcendentem, te cognoui de cœlo deſcen
dentem, te amaui in cruce pendentem. Humilitas
tua facta eſt exaltatio mea, fœditas tua eſt pulchri
tudo mea. Niſi enim tu de cruce uulneratus deſcẽ-
deres, ego dealbata de fonte non aſcenderem. Ve
re dictum eſt, quia ualida eſt ſicut mors dilectio. Cant.8
Quouſq; ſe ſponſus hic inclinauit, qui tantum a-
mando fœdam ut faceret pulchram, uſq; ad mor-
tis exitum uenit? Et domini domini, inquit, mor- Pſal.68
tis exitus. Vidimus enim eum, ait Propheta, & nõ Eſa.53
habebat ſpeciem, neq; decorem. Quid miraris?
Amando talis factus eſt. Hanc tamen amiſſio-
nem decoris huius timuit Petrus, quando præ-
nuncianti domino paſſionem ſuam, dixit: Abſit à Matt.16
te domine, propitius tibi eſto, ne fiat iſtud. Sed il-
le talia ſapientem increpauit, & Apoſtolum dia-
bolum uocauit dicens, Redi retro ſatanas, non e-
nim ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.
Æſtimauit enim Petrus totam illã diuinitatis pul-
chritudinem abſorberi potuiſſe in corporis hu-
mani ſpecie: & neſciebat agi illud magnum ſacra-
mentum, quòd propterea ſe illam pulchritudi-
nem quodãmodo expoliaret, ut quam ſibi con-
iungere dignabatur ſponſam Eccleſiam, eandem
ipſam pulchritudinẽ ipſe ueſtiret. Non enim dan-
do perdebat illud quod erogando creſcebat. Ille
dedit, hæc accepit: & iſta quod non habuit inue-
nit, & ille dando quod dedit non amiſit, quia cum
ipſa pulchritudine à mortuis reſurrexit. Quid ex-
paueſcis Petre, quaſi perdiderit Chriſtus illã pul-
chram ueſtem, quando eum nudum intendebas
in ligno pendentem? Noli expaueſcere, noli ti-
mere, noli negare: tunicam illã diuinitatis atq; im-
mortalitatis Chriſtus non perdidit in cruce, quia
ſponſæ ſuæ eam conſignauit in dote. Vidiſti eum
ò Petre non habentẽ ſpeciem neq; decorẽ, & con
tinuo negaſti illum quem omnibus relictis tuis a-
maſti: & non ſolum ſemel, ſed ſtans in atrio ſacer-
dotis ab una ancilla tertio interrogaris, & negas.
At ubi te gallo canente conuicit præſumptorem,
qui prædixerat antea negatorem: reſpexit te in-
tus in corde, & ut amare fleres, intus quodãmodo
tecũ tacite loquebaſ illa ipſa eius diuinitas, & dice
bat tibi, Vbi es Petre? Si poſſides amicum, in ten- Matt.26
tatione poſſide eũ, Vbi es: in tempore tribulati-
onis

onis illius permane illi fidelis, ut & in hęreditate il-
lius cohæres ſis. Vbi eſt, Petre: Animam meā pro A
te ponam, & tecum ſum uſq; ad mortē? Quàm ce-
leriter negaſti quaſi hominem mortuū, quem an-
tea confeſſus fueras uiui dei filium? Hæc dum ille
tecum in corde ſermocinaretur, reſpexit diuini-
tas, & fleuit humanitas. Agnita eſt dulcedo, & pe-
rijt amaritudo: ſuſcepta eſt charitas, & deleta eſt
iniquitas: redijt amor, & fugatus eſt timor. Ecce
ſubito quem negauerat, quia non habebat ſpeci-
em neq; decorem, agnoſcit reſurgentem ſpecio-
ſum forma præ filijs hominum, coniunctamq; illi
uidet ſponſam, tunicam illam immortalitatis, quā
antea Petrus timuerat perituram, indutam uidet:
cognoſcit quòd tali ſit circumamicta ueſte, & al-
loquitur illam ipſam ſponſam Petrus, ut ſeruaret
huius tunicæ dignitatem, & dicit animę humanę, B
1 Pet. 2 Chriſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis
exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius. Sequere
ſponſa, ſequere ueſtigia ſponſi tui: nullus te metus
reuocet à conſortio dilecti tui. Ama amantē, quia
prius ille amauit non amantem: require requiren-
tem, quia prius ille quæſiuit non quærentem. Re-
quire & dic ſponſo tuo, Vbi paſcis, ubi cubas in
meridie? Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges
ſodalium tuorum: quam ſic dilexiſti, pro qua ſan-
Pſal. 18 guinem ſudiſti, cuius tabernaculum in ſole poſui-
ſti. Non fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium
Cap. VI tuorum. Ecce dum te quæro ubi paſcas, ubi
cubes in meridie, meridies Africa eſt, quæ in ſo-
lis occaſu eſt, & tamen quia ab ortu ſolis uſque
ad occaſum laudatur nomen tuum, & ſunt qui te C
prædicant non caſte, quærentes quæ ſua ſunt, non
quæ tua ſunt, dum te quæro in meridie, id eſt, in
Africa, ecce greges ſodalium tuorum, ſcholæ peſ-
ſimæ hæreticorum, fraus Manichæorum, nequi-
tiæ Pelagianorum, ſuperba congregatio Ariano-
rum, inſultant uelut opertæ, id eſt uelut incogni-
tæ, & dicunt mihi, Quem quæris? Chriſtum quæ-
Matt. 24 ris? Ecce hic eſt, ecce illic eſt. Tu autem quia me
admonuiſti dicens, Si autem dixerint, ecce hic eſt,
ecce illic eſt, ne abieris poſt eos, cum te nouerim
ubiq; totum eſſe, non partes defendere, ſed unita-
tem diligere, facta ſum illis incognita & uelut o-
perta: & derident me, quia neſciunt te. Et quid ma
gnum, quia ego ab eis ſuſtineo tale opprobrium, D
cum tu eorum nunc uſq; contumelioſum ſuſtine-
as uerbum: qui te cum patre nolunt eſſe unum, ſed
diuidendo inter patrem & filium, inter ſponſum
& ſponſam, magnum incurrunt ſacrilegium, ma-
gnum ſuæ animæ inferunt morbum, quia nec te
unius unicum ſpōſum, nec fidelem atq; integrum
habere deſiderant medicum? Tu autem anima
Chriſtiana quæ aſcenſura es ex ſacratiſſimo fon-
te, rubore atq; decore perſuſa, nimis ſpecioſa &
candida, ſerua decorem tuum: agnoſce quid fue-
ris & quid eris, uide ne deſeras menſam ſponſi tui.
Vt pulchra permaneas, carnē eius quotidie man-
ducabis: ut uitam æternam habeas, ſanguinem e-
ius potabis. Vide ne deſeras hanc menſam. Plu-
rimos apparatus hæreticorum fuge: & ſi plurima

illic prauis diſputationibus apponuntur, aut foe-
da ſunt, aut ſemieſa ſunt. Non eſt enim illic quic-
quam integrum ubi pater & filius & ſpirituſſan-
ctus non eſt unum. Menſa ſponſi tui panem ha-
bet integrum, & calicem ſanctum: quem panem
& ſi fractum comminutumq; uidimus in paſſio-
ne, integer tamen manſit in illa ſua cum patre in-
diuidua unitate. De iſto pane & de iſto calice di-
cebat ipſe dominus, Panis quem ego dedero, ca- Ioan. 6
ro mea eſt pro ſeculi uita: Et calix quem ſanctifi-
cauero, ſanguis meus eſt, qui pro uobis fundetur
in remiſſionem peccatorum. Superius enim dixe-
rat, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &
biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in
uobis. Quod uerbum audientes, nec intelligentes
diſcipuli dixerunt, Durus eſt hic ſermo, Quis eum
poteſt audire? Et multi ex hoc uerbo ſcandaliza-
ti diſceſſerunt. Cum uideret autem Ieſus, ait reli-
quis, Nunquid & uos uultis ire? Tunc Petrus qui
ſanctæ figuram portabat Eccleſiæ, reſpondit pro
omnibus, Et ad quem ituri ſumus? Verbum uitæ
habes, & dimittimus te? Videtis dilectiſſimi, quid
ſit exire, quid permanere. Qui exierunt, quia uer-
bum Chriſti non intellexerunt, non iam diſcipuli,
ſed hæretici remanſerunt: qui perſtiterunt, uer-
bum uitæ tenuerunt. Agnoſcite hæretici exitum
ueſtrum, quia minorem prædicatis Chriſtum no-
ſtrum. Et uos cum eo ſtare noluiſtis, quia Chri-
ſtum unum eſſe cum patre non intellexiſtis. Ideo
foras exiſtis, quia uerbum uitæ reliquiſtis. Non in
uobis manet, qui cum patre æqualis manet. Audi Ioan. 14
ipſum, quia ſimul cum patre manet. Si quis, in-
quit, me diligit, diligetur à patre meo, & ego di-
ligam eum, & ueniemus ad eum ego & pater, &
manſionem apud eum faciemus. Dic mihi obſe-
cro hæretice Ariane, unam animam tuam ſimul
habitat hæc trinitas, pater & filius & ſpirituſſan-
ctus? Quoniam & ſpirituſſanctus habitat in uo-
bis. Neſcitis, inquit Apoſtolus, quia templum 1 Cor. 3
Dei eſtis, & ſpirituſſanctus habitat in uobis?
An diuerſas manſiones in corde tuo præparas
trinitati, ut maiorem partem teneat pater ma-
ior, minorem filius minor, inferiorem ſpirituſſan-
ctus inferior? Iam ergo non habes unum cor, ſed
duplum, aut triplum. Non ergo illic habitat trini-
tas. Quare? Quia dictum eſt, Væ duplici corde. Eccl. 2
Inſenſate, inepte, fatue: ignis, ſplendor & calor
ſimul atq; inſeparabiliter, nec diſtincte, ſed æqua-
liter habitant unam lucernam: & una trinitas de-
us ſimul non poteſt inhabitare animā humanam?
Si apud te æqualitas unitatis indiuiduæ trinita-
tis non fuerit digna manſio inuenta, reſpondebi-
tur tibi, Ecce relinquetur uobis domus ueſtra de- Matt. 23
ſerta. Non enim de lapidibus uiuis conſtruis tem-
plum deo: quos rebaptizando præfocas, exhono
ras, reprobas, uaſtas, damnas, exterminas. Nec
fundamenta Apoſtolorum ſequeris, cum ſint ipſi
columnæ Dei uiui, ſuper quas fabricauit ſapien-
tia domum ſuam: ut conſtrueretur uerū illud tem-
plum, in quo erat pietatis magnum ſacramentum.
De quo templo dicebat Iudæis, Soluite templum Ioan. 2
hoc

hoc,& in triduo reſuſcitabo illud. In patribus tuis non habes lapidē angularē, quem ſecundū diuinitatē patri ęqualē non credis: nec tecum ex duabus pennis charitatis dilectionē dei & proximi te habere demōſtras, quia nec deū diligis, ſicut diligendus eſt, nec proximū ſicut teipſum. Deut. 6 Diliges enī dominum deū tuum, dictū eſt, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Da cor tuum patri, animā filio, uirtutē ſpirituiſancto. Ecce tria trinitati, ex quibus unum hominem uni trinitati ſacrificium obtuliſti, hęreſim Arianam uiciſti, quoniam deus dominus tuus non tres dij, ſed dominus unus eſt. Hæc eſt fabrica ſancta, hæc eſt aula uera, in qua ſunt oues Chriſti, non lupi diaboli.

Cap. VII. Cauete dilectiſſimi fraudes hæreticorum, oues Chriſti timete inſidias luporū: uidete q̄ nihil ſubtractum eſt utilitati ueſtrę, in quātū ipſe dominus donauit de annūtiatione uerbi dei. Quid Chriſtus ſit, & quid Eccleſia audiſtis, approbaſtis, clamaſtis: ſed quare tanta mala patiamur, uel quibus meritis peccatorum in manus tribulantium nos traditi fuerimus, dū ante pauciſſimos dies loqueremur ſimul & agnouimus, ſimul fleuimus, nunc etiā q̄d accepturi eſtis, uel quid eritis, adhuc in auribus ueſtris inſonat ſtrepitus noſtræ uocis, admonemus uos ut fratres, obſecramus ut patres, hortamur ut filios. Nolite perdere tantū bonū: Amor Chriſti in cordibus ueſtris non refrigeſcat, amor matris huius circa uos non torpeſcat: quę uos parturit, quæ curā magnā pro ſalute ueſtræ animę gerit, q̄ ſpem ueſtrā dirigit, quę quotidie redeūtes materno ſinu excipit, quæ uobis ſpiritales cibos præparat, quæ ad æternā ſaturitatē perducere deſiderat. Immaculatos filios deo patri uult aſſignare, quos tanta cura ac ſolicitudine dignatur nutrire. Hanc toto corde amate, hāc amando conſeruos ueſtros, fratres ueſtros, dei miniſtros puro amore diligite: atq; ꝓ noſtra mercede in illo ſacratiſſimo fonte pro nobis orate. Orate pro pace, orate ꝓ liberatione huius terræ, orate ut miſereat̃ qui iuſte dignatur. Nouelli filij, dum in ueſtra ſancta natiuitate pater exultat, ueſtris orationibus & fletibus mitigate iraſcentem quē ſenſimus fortiter uindicantē. In ſumma autē rei, Apoſtolorū ſanctorum uerbis utentes, cōmēdamus uos deo in uerbo gratiæ eius: qui potens eſt cuſtodire in uobis quod ipſe donauit, Ipſi gloria cum ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum.

Finis.

DE CATACLYSMO.

Nihil habet Auguſtini.

Cap. I. QVONIAM in proximo eſt dies redēptionis ueſtræ, percipite dilectiſſimi ea q̄ uos erudiant, atque corda ueſtra enutriant, erigant, corroborent ad timorē dei: & feruor iſte tanti amoris non pigreſcat in cordibus ueſtris. Nec putet quis tantum eſſe Chriſtianum quòd his imbuitur myſterijs, q̄d renaſcitur ex aqua & ſpiritu, & poſtmodum dimittat ſe uoluptatibus uarijs: ſecuruſq; effectus quod ſacramento baptiſmatis munierit animam ſuam, non eam cuſtodiat contra uerſutias inimici, imo & ipſe quantum poteſt cuſtodiat & cuſtodiēdam petat, ne tempeſtatibus huius mundi procelliſq; depereat. Baptizatus eſt quis, nauis eſt inſtaurata, ſubuncta, uelificata, miſſa in mare, indiget gubernaculo: quouſque ad portum deſideratum perueniat. Mare hoc ſeculum ſcilicet, non ſolum tempeſtatibus ſcopuliſq; periculoſum eſt: uerum etiam beſtijs cupiditatum inſidiantibus abundans. Omni ſolicitudine, omni cura, omni induſtria excitati iam uigilent nautæ, frequenter etiā Chriſtus inuocetur gubernator: ut nauem tantis periculis ereptam, ad portum ſecuritatis ipſe perducat. Baptizatus es, ſignatus es regio charactere, cœpiſti conſequi annonam de menſa regis tui. Noli eſſe deſertor, nec ut miles delicatus diffluas per uoluptates, & te hoſtis diabolus inermē diffluentemq; inueniat: ſed ut fortis miles quicquid potes age in hoc bello, ut uirtus tua Chriſtus non ſolum te tueatur, uerumetiam alij proficiant ad ſalutem. Poſtula à rege tuo arma ſpiritalia, bellum tibi, inquit, indicitur, in quo eniteſcas pugnando, ut ad plenam pacem triumphando peruenias. Non cōtra unum dimicabis, multi enim contra te exient aduerſarij: pugnabis enim cum uitijs, & ut beatus martyr Cyprianus ait, ſi depreſſeris auaritiam, exurget libido, quòd & ſi libidinem ſuperabis, ſuccedet ambitio, & ſi ambitio à te fuerit deuicta, ira, zelus, æmulatio, inuidentia, ſuperbia, ebrioſitas, cum cæteris ſuis peſtiferis ſocijs in unum contra te dimicantia conſtituent caſtra.

Cap. II. Sed non metuas, habes quod agas, inuoca dominum uirtutum, induat te ex alto uirtute, ut illam proferas uocem, Si conſiſtant aduerſus me caſtra, non timebit cor meum: & ſi exurgat in me prælium, in hoc ego ſperabo in illo, in quo niſi in domino uirtutum, qui militem ſuum ita ſpectat dimicantem, ut adiuuet laborantem? Baptizatus es, mundatus es: unctus es oleo, reſtauratum eſt corpus tuum ad priorem ſtatum primi illius hominis ante peccatum: noli poſtmodum male ſecurus eſſe. Ad agonem produceris, contra diabolum uitiorum principem dimicabis in arena huius mundi: utręq; partes, Chriſti ſcilicet & diaboli, infinita populi multitudo te ſpectat luctantem, & quiſnam uincat uide omnem turbam nimia intentione pendentem. Non de te triumphet pars diaboli. Si uis uincere, noli de te præſumere: ſed illi aſſigna uictoriæ gloriam, qui tibi donat ut uictoriæ feras palmam. Vis uincere? Caput prius contere inimici, excludendo de corde tuo ſuggeſtiones diaboli. Vis uincere? manus tuæ fortes inueniantur in bono opere. Vis uincere? fige pedes, non nutent ueſtigia tua frequentando ſpectacula & deſerendo Eccleſiam. Sed ut hāc etiam in tam magno agone & tam grandi luctamine poſſis implere uictoriam, mittat tibi dominus auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te.

Cap. III. Ecce dilectiſſimi, uēturi eſtis ad fontem aquæ, non

nõ dicatis in cordibus ueſtris, hoc eſt totum quod
pro magno deſiderabamus. Fons iſte uiſibilis, ſi- A
militudo eſt æterni fontis. Renaſcemini ex aqua
& ſpiritu. Aqua illa nõ ſolũ corporis ſordes mun-
dat, ſed animam à peccatis liberat. Debetis autem
noſſe cur uirtus illius aquæ & animæ proſit & cor
pori. Non enim omnes aqua mundat: ſanctifica-
tur hæc per conſecrationẽ uerbi. Tolle uerbum,
& quid eſt aqua niſi aqua? Accedit uerbũ ad ele-
mentum, & fit ſacramẽtum: uirtus uerbi per aquã
mundauit nos, quia per aquas ambulauit. Vt autẽ
à tempeſtate huius ſeculi liberaret uos, uidete po-
tentiam uerbi dei quemadmodũ dominetur cun-
ctæ creaturæ ſuæ. Quod dicturus ſum noſtis. In
Matt. 14 Eugẽlio legitur, cum quarta noctis uigilia ueni-
ret dominus Ieſus ad diſcipulos ſuos ambulans ſu B
per aquas maris, & inueniret eos piſcantes quos
iam fecerat hominum piſcatores, perterriti diſci-
puli putauerunt ſe phantaſma uidere. Acceſſit
Ieſus, & ait illis, Nolite timere, ego ſum. Tunc u-
nus illorum Petrus ille præſumptor, & poſtea ne-
gator, pòſt uero confeſſor & amator: Si tu es, in-
quit, domine, iube me uenire ad te ſuper aquas. Et
dominus, Veni, inquit. Deſcendit Petrus & cœ-
pit ambulare ſuper mare plenus fiducia, Dum am
bulat, trepidauit infirmitas, ſed ſtatim ſubuenit di
uinitas. Cœpit mergi: clamat, domine pereo. Por-
rexit manum dominus, erexit mergentem, confir
mauit diffidentem, & ait illi: Modicæ fidei, quare
dubitaſti? Videtis dilectiſſimi, quantum adiuuet
fides, & quantum deprimat infidelitas. Si quis e- C
nim ueniẽs ad aquas baptiſmi, fide plenus eſt, ſub
leuatur: ſi quis infidelis eſt, mergitur. Sed porrigat
manum dominus etiam infidelibus mergentibus,
& plenam fidem operetur in cordibus. Audite ad
huc, aquę ſacramẽtum quid in uobis operabitur.
Proponã figuram ut ex ea uobis ueritas eluceſcat.
Exod. 1 Cum Aegyptij duris operibus populum preme-
rent Hebræum, clamor factus eſt populi in auri-
bus dei: & deprecati ſunt ut eos liberaret à domi-
natu gentis peſſimæ. Miſſus eſt Moyſes, qui eos
ex Aegypti educeret ſeruitute. Apud Pharaonem
principem Aegyptiorum fideliſſimus dei famu-
lus allegat imperatoris ſui iuſſionem, & quid rex
omnium gẽtium pręceperit, auribus duriſſimi re-
gis inſinuat. Obdurat Pharao cor ſuum, nec ſcire D
ſe dicit deum: atq; eius miniſtros repudians, gra-
uioribus pœnis affligit populum. Ex maiori angu
ſtia populi maior clamor exurgit. Suſcipit certa-
men famulus dei Moyſes, congreditur cum Pha-
raone, nullo telo, nullo gladio, nulla uiſibilia indu
tus arma, ſed munitus poteſtate diuina: inferuntur
decem plagæ in Aegypto, & uindex ira in popu-
lum contumacem ſurgit, ut ex minutiſſimis ani-
mantibus, uermiculis, ranis, & locuſtis ceruix ca-
deret ſuperborum: in quibus plagis ultima, mors
primogenitorum Aegyptiorũ omnium facta eſt,
ut ſuos iuſte perderent qui alienos iniuſte detine-
banr. Dimittit populum Pharao, non uoluntate,
ſed nimia neceſſitate conſtrictus. Pergit populus
erutus ad mare rubrum feſtinans, ut per aquas ſal-

uarent̃ qui à peſſimo hoſte liberabantur. Sequun
A tur Aegyptij, imminent populo fugienti: uident
ſupra ſe Iſraelitę hoſtes & inimicos ſuos, expectãt
gladium. Mors in oculis, timor & tremor in mani
bus ſingulorum, ne in fauces caderent perſequen
tium. Exurgit Moyſes famulus dei portãs uirgam
quam à domino acceperat, & per quam iam mul-
ta ſigna fecerat: percuſſit mare, & diuiſum eſt. V-
bi eſt illa potentia, non numinum, ſed dæmonio-
rum? Vbi eſt uana ſuperſtitio Paganorum? Num
quid ut mare diuideretur ille Neptunus eſt inuo-
catus, quem regem maris eſſe uolunt, qui regem
uerum deum ſuum agnoſcere nolunt? Virga ex-
tenſa manu aquas percutit Moyſes, & ſtatim co-
gitur fluctus in cumulum, & nuda in ſemetipſa re
B preſſa curuatur: ſoliditatem recipit liquor, & ſolũ
maris areſcit in pulueres. Ingreſſi ſunt alij ſaluãdi,
alij damnandi. Vnum elementum aquarũ autho-
re totius creatore iubente iudicauit utroſq;, ſepa-
rauit enĩ pios ab impijs. Illos abluit, iſtos obruit:
illos mundauit, iſtos occidit. Moyſes figuram ha-
buit domini Chriſti, quoniam dux fuit populi. In
uirga agnoſcite crucem, in mari rubro agnoſcite
baptiſmum Chriſti ſanguine purpuratũ. Regem
Aegyptiorum populoſq; eius, authorẽ peccato-
rum diabolum cum omnibus miniſtris eius. Sęuit
diabolus, quando nos uidet per aquam baptiſmi
à ſua oppreſſione liberari. Exclamate ad Moyſen
ueſtrum dominum Chriſtum, & uirga crucis per-
cutiat mare baptiſmi, reuertat̃ aqua & operiat Ae
C gyptios: ut quemadmodum nullus remanſit Ae-
gyptiorum, nihil remaneat etiam ueſtrorum pec-
catorum. Totum munder, qui totum fecit: reparet
perdita, qui creauit omnia integra: extinguat Pha
raonem diabolum mortis authorem, & ſuum po-
pulum liberet per aquam ſalutarem. Audiſtis Cap. iiii
dilectiſſimi, figuræ illę quomodo tranſierunt ad
ſpeciem ueritatis: illud ſupereſt, ut noueritis quẽ-
admodum celebrauerit paſcha. Liberatus popu- 1. Cor. 10
lus ex Aegypto, baptizatus, ut ait Apoſtolus, in
nube & in mari rubro, acceperunt præceptum do
mini per Moyſen, ut in occiſione agni celebrarẽt
paſcha: ex cuius ſanguine poſtes domus ſuę unuſ-
quiſq; liniret, nec timerent angelum uaſtatorem
qui ſignum ſanguinis agni occiſi in ſuæ frõte do-
D mus haberent. Os, inquit, dictum eſt, non commi Exod. 12
nuetis ex eo, nec relinquetis quicquam in mane,
cũm picridijs & azymis comedetis agnum. Fece-
runt quod præceptum eſt filij Iſrael. Demonſtra
& tu Iſrael ſpiritalis, fili Abrahæ ſecundum fidem,
nõn ſecundum carnem: demonſtra & tu quomo-
do celebras paſcha, habes agnum occiſum, demõ
ſtra, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Ioan. 1
Lini ſanguine eius poſtes domus tuæ, demonſtra
& dic: Ecce crux ſanguinis Chriſti in frõtibus eſt Gal. 6
pudoris noſtri. Dic cum Paulo, Mihi abſit gloria
ri, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Os non
comminuetis ex eo, dictum eſt, Impletum eſt hoc
in ipſa domini paſſione, ipſius ſancti agni immo-
latione, quando crucifixus cum duobus latroni-
bus in medio pẽdebat ipſa ſumma iuſtitia, liberãs

unum

unum confitentem,alium puniẽs blaſphemantẽ.
Ita factæ ſunt tres cruces,tres cauſæ, Vnus latro- A
num Chriſto inſultabat,alter ſua merita confeſſus
Chriſti ſe miſericordiæ commendabat:crux Chri-
ſti in medio nõ fuit ſupplicium,ſed tribunal.Mox
ut peregit omnia quæ de ſe erant ſcripta, accepto
felle & aceto,propter illud quod prędictum erat,
Pſal.68 Dederunt in eſcam meã fel,& in ſiti mea potaue-
runt me aceto, inclinato capite tradidit ſpiritum.
Venerunt milites, fregerunt crura latronibus in
cruce pendentibus: ad Ieſum autẽ cum ueniſſent,
non fregerunt eius crura:ut impleretur,ait Euan-
Ioan.19 geliſta,quod ſcriptum eſt, Os non comminuetis
ex eo.Sed unus ex militibus latus eius aperuit, &
continuo exiuit ſanguis & aqua, quæ ſunt matris
Eccleſiæ gemina ſacramenta.Percuſſit latus lan- B
cea perſecutor,& fudit precium redemptor. Hic
ſanguis inebriat mentem,ut amorem obliuiſcatur
mundi.Hæc aqua mundat animam,ut corpus ſor
dibus careat diaboli Nec relinquetis ex eo quic-
quam uſq; in mane.Hoc nunc agitur : Comeditur
enim agnus per noctem huius ſeculi,ut cum ma-
ne illud uenerit quod ueſperum nõ habebit, non
iam offeratur ſacrificium imaginis agni,ſed ipſum
agnum quem quotidie immolamus,comedimus,
& cuius ſanguinem bibimus, inueniamus illic eũ
ſacerdotem perfectum. quem conſtat hic pro no-
ſtra ſalute occiſum. Quæ ſunt hæ picridiæ, olera
amaritudinis, quæ comedit Iſrael ſpiritalis : niſi
uox illa amara ad tempus ſanctorum martyrum
Pſal.79 emiſſa per ſanctum Dauid ac dicentium, Cibabis C
nos pane lachrymarum,& potum dabis nobis in
lachrymis,in menſura, Et per Apoſtolũ Paulum,
2. Cor.4 In omnibus tribulationem patimur,ſed nõ angu-
ſtiamur: Demõſtra & azyma ſancte Paule,ex Iſra
elita carnali ſpiritalis effectus:Celebraſti enim pa
ſcha cum populo ueteri e,& quemadmodũ nouus
populus figuras in ueritatẽ conuerteret, tu docui
ſti,tu demonſtraſti.Oſtende ergo azyma conſper
1. Cor. 5 ſionẽ nouam,Non in fermẽto,inquit, ueteri, neq;
in fermẽto malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſyn
ceritatis & ueritatis.O agne occiſe, ô Chriſte ſan-
cte pro nobis crucifixe,qui ut lapſa reparares in
Cap. V cruce pepẽdiſti. Ipſa eſt illa uirga regni tui,crux
ipſa inquam , qua uirtus in infirmitate perficitur,
ipſa illa uirga crux ipſa,illa uirga quæ floruit ex ra D
dice Ieſſe,ipſa illa uirga quam portabat Moyſes,
quæ conuerſa in ſerpentem glutijt magorum ſer-
pentes:doctrina Chriſti diffuſa per omnes gẽtes,
hæreticos ſuperans dementes. In illo enim popu-
lo fratres in quo multa ſigna faciebat Moyſes per
uirgam, exurrexerunt magi Pharaonis, facientes
& ipſi prodigia contra famulum dei Moyſen.
Sed ad hoc quædam mira facere permiſſi ſunt, ut
mirabilius uincerentur. Magi Pharaonis quid a-
liud ſignificabant,niſi omnes hæreticos miniſtros
diaboli,qui ſub nomine Chriſti deuorare cupiunt
populum Chriſti.Scatent nunc hæreſes in hãc ter
ram tanquam ſerpentes magorum, quos deuora-
uit & deuorat ille ſerpens exaltatus in ligno. Sed
quoniam nõ eſt temporis ire per multos,ſingulo-

rum capita conterantur : quomodo exurgunt, ſic
deuorẽtur.Fuit hic,ut noſtis dilectiſſimi, uiperea
doctrina Donatiſtarum:cõtrita eſt, cõſumpta eſt.
Mox Maximinianiſtarũ ſerpentina fraus pullula-
uit: contrita eſt,conſumpta eſt.Manichæorum ue
nenum aſpidis ſurrepſerat : contritum eſt,cõſum-
ptum eſt. Pelagianorum nouum dogma à mini-
ſtris diaboli tanquam à magis Pharaonis excita-
tum,illi noſtro ſerpenti certamen indixit, conteri
tur,conſumitur. Cum tot ſerpentum capita catho
lica doctrina contriuerit, diſſipauerit, conſum-
pſerit,ecce nobis unus anguis Arianus olim mor-
tuus inſultat:caput erigit,ueluti uiuum ſe demon-
ſtrare conatur,quẽ iam olim conſtat occiſum.Re-
di Moyſes noſter,redi uirga, redi ſerpens Chriſte
ſancte,ęqualem poteſtatem cum patre habens:re
di,contere capita draconum ſuper aquas: confrin
ge caput draconis magni,uiuum ſe profitẽtis, ſed
ueram uitam non habentis.Dic tu quid es, quoni
am ille aliud docet quàm es. Dic, dic, audiamus
unde hęreticos conuincamus.Audite quid dicat,
Ego ſum uia,ueritas & uita,Nemo uenit ad patrẽ Ioan.14
niſi per me. Secundum humanitatem uia, ſecun-
dum diuinitatem ueritas & uita. Tu autem hære-
tice Ariane , qui minorem uis eſſe in diuinitate
uitam & ueritatem :ſequitur ut non per eum ue-
nias ad patrem. Sed adhuc domine Ieſu contere
caput draconis, dic quid ſis cum patre, te audia-
mus docentem,non hæreticum blaſphemantem.
Dic quid ſis cum patre. Ego, inquit,& pater unũ
ſumus.Dic adhuc,Ego in patre,& pater in me eſt. Ioan.10.14
Adhuc dic, Qui me uidet, uidet & patrem. Cre-
dis iam hæretice tantę authoritatis? An ipſius teſti
monium de ſeipſo non admittis,ſed alios de eo te-
ſtes requiris? Ecce introducuntur aduerſum te,di-
cant:conuinceris,refutaris,& legis laqueis irreti-
ris.Dic teſtis dei Paule,qui uſq; ad ſanguinem pro
iſto teſtimonio acceſſiſti, & ne falſæ doctrinæ ſuc
cumberes animam poſuiſti. Dic,audiat qui con-
uinci formidat : conuincatur qui nec conuictus
mutatur. Singuli quiq;, ait , hoc ſentite in uobis Philip.2
quod & in Chriſto Ieſu, qui cũ in forma dei eſſet,
non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo.
Audis æqualem,audis formam dei:& tu audes di
cere minorem filium dei? Veniat & alius teſtis,ut
in duobus uel tribus confirmetur æquitas uerita-
tis.Dic & tu ſancte Petre,quid tibi reuelauerit,nõ
caro & ſanguis,ſed pater cœleſtis. Tu es, inquit,
Chriſtus filius dei uiui. Et in epiſtola ſua ad gen- Matt.16
tes ſecunda:Notam facimus uobis,inquit,domini 2.Pet.2
noſtri Ieſu Chriſti uirtutem, & præſcientiam, &
magnitudinem. Audis uirtutem , audis magnitu-
dinem,audis præſcientiam. In quo hæretice Chri-
ſtum dicis eſſe minorem ? Sed audi adhuc quid ad
uerſum te hic teſtis et de filio et de ſpirituſancto di
cat.Non uoluntate humana allata eſt, inquit,pro-
phetia:ſed ſpirituſancto acti, locuti ſunt homines
dei.Fuerunt uero & pſeudoprophetæ in populo,
ſicut & in uobis erunt magiſtri mẽdaces ; qui ſub-
inducent ſectas perditionis,& qui emit eos domi-
natorem abnegantes. Vides te ualidis teſtimonijs

& demnnſtrari & conuinci. Negantes, inquit dominatorem eſſe qui emit eos. Quem negas dominatorem, niſi filium quē dicis eſſe minorem? Et quis eſt qui uos emit, niſi qui uos ſuo ſanguine redemit? Sed ingrediatur & tertius teſtis, ut tres unum uerum teſtimonium dicant uni trinitati & trinæ diuinitati. Dic & tu ſancte Ioannes, qui ſuper pectus ſaluatoris diſcumbebas, & uidebas ſuper cœleſtia mirabilia uerbum domini. Dic & tu qui
Ioan.1 noueris filiū dei. In principio, inquit, erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum.
1.Ioan.5 Et in epiſtola ſua, Scimus, inquit, quoniam filius dei uenit: & dedit nobis intellectū ut ſciamus quid uerum ſit, ut ſimus in uero filio eius: Hic eſt enim uerus deus & uita æterna. Tu autem minorē dicendo filium qui eſt deus uerus, non habes uitam æternam. Sed ad confutandam contumaciam per uerſam hæreſis, ad deglutiendum te ſerpens magice factus, non à ueritate ſuſceptus ipſe pater teſtimonium dicat de filio: ut nihil amplius quæras,
Pſal.109 nihil amplius credas. Per prophetam inquit, Tecum principium in die uirtutis tuæ. Principium pater, principium filius: ergo pater & filius principium ſine ullo principio. Tecum principium in die uirtutis tuę, in ſplendoribus ſanctorū ex utero generaui te: tanquam diceret, ut ſancti illuminarentur, proceſſiſti ex me. Nec fuit dilectiſſimi alia cauſa cur uel ipſa nomina patris & filij & ſpiritus ſancti ſeiuncta uiderentur, niſi ut ſancti homines inſtruerentur. Cæterum quod dictum eſt Moyſi
Exod.3 ab ipſa ſubſtantia trinitatis, Ego ſum qui ſum, Et ſic dices, Qui eſt miſit me: Ergo ex utero in ſplendoribus ſanctorū generatus eſt filius. Sed ne hāc generationem carnaliter uel temporaliter accipe
Pſal.44 res factam, audi quomodo eum genuerit. Eructauit, inquit, cor meum uerbum. Ioannes teſtis dicit:
Ioan.1 In principio erat uerbum. Deus pater dicit, Eructauit cor meum uerbum. Propheta Abacuch dicit: Ambulauit uerbum. Audis dominū uerbum, & hoc eſſe in principio apud deum, & deum eſſe uerbum. Teſtimoniorum uox, & ipſius trinitatis unitas per totum mundum contra te clamat: & tu uelut canis rabidus contra totum mundum latras. Sed audi adhuc unde plenius conuincaris, quòd trinitas unus deus ſit. Patris uox eſt per Prophetam ad filium: In ſplendoribus ſanctorum ex utero genui te. Patris uox eſt ad Eſaiam Prophetam de ſpirituſancto: Spiritus, inquit, à me exiet. Et filij uox eſt in Euāgelio, oſtendens in ſe patrem eſſe
Ioan.14 & ſe in ipſo, ubi ait: Pater in me manēs ipſe facit opera. Filij uox eſt de ſpirituſancto oſtendens, quia quomodo procedit ex patre, ita ex ſeipſo: ubi ait
Ioan.20 diſcipulis ſuis poſt reſurrectionem. Accipite ſpiritum ſanctū. Et inſufflauit in eis, ait Euāgeliſta, ſpiritum ſanctum dans eis: ac dicens, Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi. Vnde eſt & illud Apo
Rom.8 ſtoli Pauli, Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si ergo filius in patre & ex patre, & ſpiritusſanctus ſimul eſt & in filio & patre: nō eſt ſeiuncta trinitas, ubi eſt perfecta unitas. Diſcedat Arianus cōfuſus reus, quia trinitas unus eſt deus.

Sed quando tibi peruerſa hæreſis uerba mea Cap.VI
A proficiunt, cum ſis aſpis ſurda obturās aures ne audias uoces incantantium? Noueris te tamen à uirga ſerpente eſſe comedendum, dum oues quas tenes captiuas, ad ſuum ouile ille paſtor adduxerit, Ioan.10
ut ſit unus grex & unus paſtor. Ille paſtor noſter dilectiſſimi qui in uirga ferrea paſcit & regit, confringit & reſtituit: ipſe paſtor eſt, & ipſe rector, ipſe fabricator, ipſe architectus noſter. Magnum te paſtorem uideo domine Ieſu oues paſcentem, errantes requirentem, inuentas cum gaudio ad gregem tuis humeris reportantem: magnum te architectum uideo uirgam portantem: in uirga pēdentem, & de iſta uirga multa miracula facientem. Multum expaueſco expoſitionem uirgę huius di
B lectiſſimi, dum loca diuinarū ſcripturarum conſidero. Virga Maria ſancta, uirga ipſe Chriſtus, uirga crux. Et de iſta uirga quàm magna & mira fecit hic architectus: & arborem fecit crucis ubi ipſe angularis pependit lapis, & ſcalas cœli per quas hominem lapſum ad patrem leuauit. Quale miraculum fratres huius architecti, ut de uirga ſua faceret ſcalas, & tales, quarum caput in cœlum poneret, & per eas ipſe & aſcenderet, & deſcenderet, & propter confirmationem ipſe ſuper eas incumberet. Aſcende ſecurus qui deſideras cœlum: non te terreat earum nec anguſtia, nec longitudo, nec altitudo: nihil timeas, non nutant gradus eius quos ille architectus ſic cōfirmauit, ut in eius ligno manus ſuas clauis affigi uoluerit. Vide has ſcalas hu
C ius architecti diſcipulum Apoſtolum Paulum & demonſtrantem, & gradus quaſi numerantem & aſcendentem, & quamplurimos inuitantem, Fle Ephes.3
cto, inquit, genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ut det uobis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit altitudo & latitudo, longitudo & profundum. Quatuor gradus poſuit crucis. Non ergo laborioſæ ſunt hæ ſcalæ. Quatuor gradus habent, & perducunt ad cœlum. In altitudine crucis caput poſitū eſt crucifixi. Surſum cor habeat Chriſtianus ad dominum, quod interrogatus quotidie reſpondet: & aſcendit unum gradum. In latitudine crucis, manus affixæ ſunt crucifixi. Perſeuerent manus Chriſtiani in operibus bonis: & ſecundum gradum aſcendit. In longi
D tudine crucis corpus pependit crucifixi. Caſtiget quis corpus ſuum obſeruationibus, ieiunijs illud ſuſpendat, ut ſeruituti animæ ſubijciat: & tertium gradum aſcendit. In profundo crucis occultum eſt quod non uides, ſed inde exurgit hoc totum quod uides. Adſit fides Chriſtiana, quod non poteſt comprehendere credat corde, altiora à ſe non quærat, ſpes eum nutriat: & tunc quartum gradum aſcendit. Per hos gradus aſcenderunt ſancti omnes, continentes, coniugati fideles: euaſerunt ruinas mundi, migrauerunt ad loca tutiſſima, ubi iam nec Barbaros timent, nec fragiles caſus humanos exhorrent, nec corruptiones metuunt, nec ægritudines patiuntur, nec tribulationibus affliguntur, nec ipſam iam mortem timent, ſed cum deo de deo uiuunt. Hanc uitam dilectiſſi

mi

mi amemus, petamus, deſideremus: ad quam omnis qui currit non graditur uia pedum, ſed uia mo- A rum. Boni ergo mores requirantur, ipſi in omnibus inueniantur. Vterq; ſexus & omnis ætas habet in hoc ſanctorum hominū imitationis exemplum. Imitentur ſenes mores Tobiæ, qui cum cæcus eſſet corpore, uiam uitæ filio demonſtrabat in corde. Ille eū manu ducebat in terra, & pater monendo eum perducebat ad cœlum. Imitentur adoleſcentes Ioſeph ſanctum, pulchrum corpore, pulchriorem mente: quem caſtitas ſic poſſederat ut irruentes minę dominæ mulieris impudicę nō poſſent eum uiolare nec mēte nec corpore, cuius iam deus poſſederat mentem. Imitentur uirgines ſanctæ ſanctam domini ſui matrem Mariam. Imitentur uiduæ religioſam uiduam Annam: Imitentur B & coiugatæ caſtam Suſannā. Virgo mater quod uouit, impleuit, Anna uidua in orationibus atq; ieiuniis uſq; in finem perſeuerātiam tenuit: Suſanna caſta pro pudicitia cōiugali uſq; ad periculum mortis acceſſit. Intendite coniugatæ, qualis uobis huius à ſcriptura ſancta imitatio proponatur. Nō enim prædicat eam, quod fuerit auro, monilibus uel ueſte precioſa forinſecus compta, cum fuerit intrinſecus pudore caſtitatis ornata. Omnibus uitā donauit, qui bonos mores inſtituit. Propterea nanq; ipſe uir de fœmina eſt naſci dignatus, quia ab ipſo uterq; ſexus eſt liberatus. Multa diximus, intētiſſime audiſtis, epulas dominicas libētiſſime comediſtis, rependite uicē miniſtratori ueſtro, ut ſi non uerbo, ſaltem ueſtris orationibus paſcar. C

Finis.

DE TEMPORE BARBARICO.

Eiuſdem farinæ.

Cap.1 ADMONET Dominus deus noſter, non nos debere negligere noſtra peccata, quādo talem demonſtrat iram ſuam: A ipſe quippe iuſte punit nocentem, quia nullum inuenit pœnitentē. Quotiens dilectiſſimi intonuerunt atq; intonant tubæ diuinæ, Matt. 4 Agite pœnitentiam, appropinquauit enim ad uos regnum cœlorum: & clauſis auribus cordis, D magis operamur mala, & petimus ut ueniant bona? Sed talium iudicium iuſtum dicit Apoſtolus. In eo enim ipſo quòd talia ſapiunt qui tales ſunt, ex malis operibus poſſe ſe bona ſuſcipere obdurati ſunt, pœnitentiæ locum non requirunt: Merito iuſte iudicati, quia à ſemetipſis inueniuntur eſſe damnati: licet nō omnes hic noſter tangat ſermo, omnes tamen aſtringit ſermo diuinus, dicens, Psal.13 Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui facit bonum, non eſt uſq; ad unum. Quomodo omnes, & quomodo nō omnes? Quia ſunt multi qui gemunt & dolent ob iniquitates quę fiunt in medio eorum, uolentes reſiſtere, ſed timore ſecularium rerum non audētes, quas adhuc uel adipiſci deſiderat humana fragilitas, uel amittere formidat infirmitas. Secundum id quod dolent, A non omnes, ſecundum quod rem non timendam timent, omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: quia plus exiſtimatur timor hominis quā timor dei, & præferunt homines res quas acceperunt à deo ipſi deo: nec eas tollat malus homo, cōtemnitur deus per quē factus eſt homo. Vellē uos quidem qui adhuc tales eſtis, & amore rerū ſecularium obligati peccantibus aut parcitis, aut fauetis, uellem uos quidem aliquibus exhortatiōibus admonere, quid cui rei præponere debeatis: niſi nos fluuius lachrymarum compelleret plangere eos qui peccant, & nolunt agere pœnitentiam. Si eſſet in nobis humanus affectus, ſi eſſet cōpaſſionis ſenſus: unius hominis mortem flere, dolere ac B plangere deberemus. Quibus lachrymis, quo gemitu, quibus planctibus exagitamur, quando aut maximam partem, aut penè totam plāgimus ciuitatem? Aeger eſt charus, & uena eius malū renunciat: omnes qui eum diligunt, ægrotant ſimul amico. Si eum in ipſa uicinia mortis ridere uiderint, quemadmodum ab eo omnem ſpem ſalutis ablatam ſentiunt, eumq; adhuc uiuum tanquam mortuum merito plangunt? Inter tantas anguſtias, & in ipſo fine rerum poſita eſt uniuerſa prouincia, et quotidie frequentantur ſpectacula: ſanguis hominum quotidie funditur in mundo, & inſanientium uoces crepitant in circo. O planctus omni triſtitia acceptior, ò planctus omni mœſtitia affligēs cor, libet flere, Plangimus enim dilectiſſimi & illos & C nos, quia & nos digni ſumus qui cum talibus merito flagellemur. Nos enim, cum alios accuſamus, omnes declinauimus, ſimul inutiles facti ſumus: prorſus omnes, nullus eſt accuſatus, quia talis eſt iudex, ut omnis homo ab illo inueniatur reus. Cum Prou.20 enim rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis gloriabitur mundū ſe eſſe à peccato? Aduenit tempus illud quod prędixit dominus, Putas cum uenerit filius hominis, Luc.18 fidem inueniet in terra? Quis habet fidem? Quis credit uerbis diuinis? Audebit aliquis ueſtrum ſibi aſſignare fidem, quando audit dominum dicentem diſcipulis: Si haberetis fidem ſicut granum ſinapis, Luc.17 diceretis arbori huic, eradicare & plātare in mari, & obaudiſſet uobis? Quis ſibi audebit aſſi- D gnare, quod faciat omnia quæ præcepit deus? Nemo, prorſus nemo. Prædicamus, & non facimus, auditis, & facere non curatis. Merito oñes ſumus ſub flagello: & doctor & factor, & auditor & contemptor. Studemus inuicem reprehendere, & nō ſtudemus opera noſtra diſcutere. Detrahit proximus proximo, detrahit clericus clerico, detrahit laicus laico. Video quidem ſe inuicē accuſantes, ſed neminē uideo iuſte ſe excuſantem: unuſquiſq; enim dilectiſſimi propriū onus portat, Nolite detrahere alterutrum fratres, ait Apoſtolus Iacobus, Iaco.4 qui enim detrahit fratri ſuo aut iudicat fratrem, detrahit legi aut iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudices proximū? nec tamē

uoces detrahentiū, ſilentiū poſſunt imponere uer
Cap. II bo dei. Clamat ille per bonos, et per malos: Agi
Matt.3 te pœnitentiam, appropinquauit ad uos regnum
dei. Nolite eſſe auditores legis tantū, ſed factores:
Facite dignos fructus pœnitētiæ. Ecce enī ait Euā
geliſta: Securis ad radices arborum poſita eſt, O-
mnis enim arbor non faciens fructū bonum, exci-
detur, & in ignē mittet. Video, inquit, omnes ho-
mines diuerſas arbores, fructus etiam diuerſos ha
bentes: ſed bonus fructus quæritur, qui paſcat, nō
qui pungat. Sunt enim & arbores ſpinoſæ igni de
putatæ merito incendendæ, quia in eis nullus fru-
ctus eſt animæ. Putatis ne dilectiſſimi, nos omnes
tales ſumus, qui in iſtis malis pro peccatis noſtris
dimiſſi ſumus? Exacuit agricola ferrum, amputat
inutile lignum, abſciſſum ſeruat incendio concre
mandum: hoc nunc agitur à uero agricola. Viden
tur ſibi quidem mali adhuc ſtare, adhuc florere.
Quiſquis talis es, quiſquis malus es, quiſquis cor-
rigi non uis, non te conſoletur altitudo tua: quia
maior te expectat ruina, ampliorq; ſuſtinet flam-
ma, quia ſecuris hæc ad te nondum uenit. Ideo pu
tas te poſſe ſemper ſtare, cum uideas uel audias a-
lias arbores te ampliores cecidiſſe. Quòd te hic a-
gricola differt, eius eſt patientiæ, ne forte interce-
dat apud eum locus pœnitentiæ. Colonus enim il
le in Euangelio qui intercedebat pro arbore, quā
Luc.13 dominus eradicare uolebat quòd fructum per tri-
ennium non haberet: uidete quid ait, Domine, di-
mitte illam & hoc anno: faciam ei foſſam, adhi-
beam cophinum ſtercoris. Si fecerit fructum, be-
ne: ſin autem, ueniens abſcindes eam. Arbor hæc
ſterilis, genus hominum eſt non habens fructum
pœnitentię. Dominus eius, cōditor eius eſt. Inter-
ceſſor huius arboris, Apoſtolus Paulus eſt. Vnde
probamus? Audi in quadam epiſtola ſua quem-
Ephеſ. 3 admodum intercedebat pro talibus, Flecto, inqt,
genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti,
ut det uobis uirtutem. Hoc ergo eis petebat, ut ac
ciperent quod non habebant. Faciam, inquit, ei
foſſam, adhibeam cophinum ſtercoris. Foſſa lo-
cus eſt humilitatis: cophinus ſtercoris, lachrymæ
ſunt pœnitentiæ. Quem locum ſi quis cōtempſe-
rit, amplius ſuſtinebit tormentum, quando illius
agricolæ acutiſſimum ſenſerit ferramentum. Agi
te mali pœnitentiam, corrigimini mali, quia uobi
Cap. III ſcum flagellantur & boni. Dicet aliquis, Si ma-
li merito flagellantur, boni quare talia à malis, &
cum malis patiuntur? Quare? Quia ſecundū quen
Luc.18 dam modum dicuntur boni: ſecundum autem re-
ctum uerumq; bonum, nemo bonus niſi ſolus de-
us. Ergo & ipſi boni, quicunq; ſunt boni, non ta-
les ſunt quales eſſe debent boni: Non enim ſunt
perfectum bonum, proficiunt enim de die in diē.
Si proficiunt, utiq; exercitationibus proficiūt. Ne
mo ſe iuſtificet, tanquam iam ſit perfectus. Rece-
dat de medio male iuſtificator Pelagianus, cōfun-
datur hæreticus Arianus: Nemo enim bonus, ni-
ſi ſolus deus. Quid ergo? Chriſtus non eſt deus?
Planè deus. De ipſo quippe dicit ſcriptura diuina:
Ioan.17 Hic eſt uerus deus, & uita æterna. Quid ſpiritus

ſanctus, nō eſt deus? Planè deus. Vnde ꝓbamus,
A quoniā & ipſe deus? Audi in actibus Apoſtolorū
Petrum Ananiæ fraudatori improperantem. Ana Act.5
nia, inquit, cur impleuit ſatanas cor tuum, mentiri
te apud ſpiritum ſanctum? Non es mētitus homi-
nibus, ſed deo. Ecce & ſpiritus ſanctus deus. Ergo
trinitas unus eſt deus: & uerum eſt, quia nemo bo
nus niſi unus deus. Patiētes eſtote boni, ut ſitis ue
re boni: Patientes eſtote uſq; ad aduentum domi-
ni. Tolerate mala quæ patimini à malis cum ma-
lis: quia iſta tentatio, ueſtra eſt examinatio. Si aurū
es, quid times paleam, quid times ignem? Simul
quidem eritis in fornace, ſed ignis paleas in cine-
res uertit, tibi ſordes tollit. Si frumentum es, quid
times tribulam? Non apparebis qualis antea eras
B in ſpica, niſi tribula conterēdo à te ſeparauerit pa-
leas. Si oleum es, quid times preſſuram pręli? Nō
declarabitur ſpecies tua, niſi etiam pōdus lapidis
à te ſeparauerit amurcam. Veruntamē interroget
ſe unaquæq; anima, ut uideat ſi iniuſte patitur: pro
feratur ſtatera iuſtitiæ, appendatur amor mundi
cum amore dei, uide quemadmodum præponde-
ret amor mundi, proferatur ſpeculum ſcripturæ di
uinæ. Speculum hoc neminem palpat: qualis es,
talem te tibi demonſtrat. Intende & uide, & ſi eſt
aliquid quod offendat, abi confuſus, & redi corre
ctus. An non confunderis, & in malis tuis gloria-
beris? Eris enim perfectum malum, nō qualecun-
que bonum. Talis non uis flagellari cum mundo,
aut flagellatus murmuras ſub flagello? Serue ma-
C le, feciſti quod dominus iuſſit, qui ne uapulares
iſta flagella ante tibi prædixit? Quis iuſſit? Domi
nus iuſſit, creator tuus iuſſit. Quid iuſſit? Qui a- Matt.10
mat, inquit, patrē aut matrem pluſquā me, non eſt
me dignus. Ecce quid iuſſit? Ait: Qui amat filium
aut filiam pluſquam me, non eſt me dignus. Ec-
ce quid iuſſit. Et qui eſt, inquit, qui odiet patrem
aut matrem aut filios? Nec illos ille odire præci-
pit: ſed uel quantum illos, tantum ſe diligi iuſſit.
plus quidem debueras diligere creatorem quàm
creaturam: ſed ſi non uales præferre, ſaltem uel
æquare dignare. Vere filios tuos diligeres, ſi Chri
ſtum filijs præferres, ipſoſq; filios ipſi commit-
teres. Vere filios tuos diligeres, ſi in ipſo illos di-
ligeres, qui eos tibi dedit ut diligas. An ideo eos
D uideris diligere, quia eorum uoluptatibus faues?
audis blaſphemantes, & patienter fers Chriſtia-
ne quod rex Nabuchodonoſor alienigena nō po
tuit ſuſtinere: dicens, Si quis dixerit blaſphemi- Dan.3
am in deum Sidrach, Miſac & Abdenago, in inte
ritum erit. Vides frequentare ſpectacula, & non
reuocas: uides luxuriantes, & non uerberas. Nec
potes te talē exhibere patrem, qui paratus ſis in-
diſciplinatos filios uel exhæredare uel abijcere:
cum paratus eſſe debueras ſicut Abraham etiam
immolare. Omnis enim qui filiorum trucidat uo-
luptates, ſacrificium tale quale Abraham offert
deo. Sed dum iſta non fiunt, & his moribus de-
prauatis male nutriuntur, qui iſto mundo utun-
tur, labeſit mundus: nec immerito ait Propheta,
Defluxit terra, & omnes inhabitantes in ea. Non Esa.24
quieſcunt

quieſcũt uſq; nunc murmurare homines, laudare
tempora præterita, accuſare tempora Chriſtiana.
Magna erant tempora patrum noſtrorum, dicũt:
O quàm bona tempora habuerunt patres noſtri.

Cap.IIII Num.25 Exod.32 Sed uidete quid fecerint patres noſtri. Phinees
ſacrificãtem uirum idolis manu propria peremit,
ut placaret iram dei. Moyſes populum oberran-
tem, uitulumq; fuſilem adorantem, ita certa emen
datiõe coercuit, ut unã tribum ex duodecim ad ſe
deuocans, quæ ſequi noluit deum, præceptum e-
is daret, ut acceptis gladijs in manib. ſuis filij per-
cuterent parentes, & parentes occiderent filios:
nullus eos reuocauit affectus, nullus humanitati
reſeruatus eſt locus, quia timor & amor dei prę o-
mni deſideriorum carnalium amore ferebatur. Ie-
B pte ut hoſtes dijs ac dæmonibus immolantes ſupe
raret, unicã filiã in ſacrificio dedit. Samſon cũ gen
tes dęmonicolas uirtute, quam à deo in capite ac-
ceperat, diutius bellis contereret atq; fatigaret, ſe-
ductusq; poſtea per mulierem oculos ſimulq; uir-
tutem capitis perdidiſſet: poſteaq; cognouit in op
probriũ ſuũ omnes illos cõueniſſe ad templũ ido-
lorum ſuorum, eosq; magnificare deos ſuos quòd
eis tradiderant acerrimũ inimicum ſuum, cum cre
ſcente coma capitis eius ei creuiſſet & uirtus, à pu
ero qui ſibi ducatum præbebat, ut ſibi manũ por-
rigeret petijt, ſeq; ad illud templum deduci popo-
ſcit. Ad quod cum ueniſſet, columnas duas, ſuper
quas totum illud ædificium ferebatur, ſingulis ma-
nibus ſingulas colũnas apprehendens, ruina ſe ſi-
C mul & illos uoluit opprimi, ne laudes dęmonũ in
contumeliam dei ſui à quoq; libenter pateretur au-
diri. Daniel ne à rege homine petitiõem aliquam
poſceret, ſed à deo uiuo, qui præſtat omnia bona
ſuis, leonibus ieiunãtibus in eſcam datus eſt ut pe
riret: ſed dominus fidelem ſeruum ſuum nõ deſe-
rens, & ipſum intactũ reſeruauit, & per Abacuch
prophetã ſimul & ipſum & leones pauit. Quid di-
cam de tribus pueris, qui cum nollent imaginem
regiã adorare, ignes riſerunt? In quibus pueris mi
cans gratia, ita enituit, ut ligati in fornacem mitte-
rentur, deambulãtesq; uiderentur, os aperientes
dominumq; laudantes, flãmas ad ſe non admitte-
rent, ſed fugarẽt: ut ſecũ filium dei habere meruiſ-
D ſent anteq; mũdo in homine apparuiſſet, ut eſſet
eorum uindex flamma, Chaldæorumq; miniſtros
fornax deuorans conſumeret: producti quoq; de
fornace incolumes, populos in ſe mirabiles redde
rent, regemq; mutarent, eumq; facerẽt dei ſui ado-
ratorem, quem ſenſerant ante perſecutorem. Sed
hęc omnia faciebat fides, timor & amor dei. Ode-
rant iſti non ſolum omnia quæ habebant propter
deum, uerumetiã animas ſuas: & deus eos hic cla-
ros fecit, & æternæ uitæ remuneratione ditauit.
Quid tale dilectiſſimi fecimus, imò ecõtrario quę
mala non fecimus? Illi nec minis nec tormẽtis cõ-
uenti dęmonijs ſacrificauerũt. An nõ ſacrificauit,
qui imagines idolorum per noctẽ ludentes, quod
Nocturnũ uocant, libentiſſime ſpectauit? Sacrifi-
cauit, prorſus ſacrificauit: & quod eſt peius, non
tauri uel cuiuslibet pecoris aliquã uictimam, ſed
ipſam animam hominis precioſam. In hoc tam ne
fando ſacrificio nõ unus uel pauci accuſantur, to-
ta hoc ciuitas fecit quę tota conſenſit: nec ab hoſti
bus, nec à barbaris, ſed à ſeipſo oñis homo in ani-
ma ſe intus occidit uidendo, cõſentiendo, nõ pro-
hibendo, omnes remanſimus rei. Et dũ noluimus
pacem ciuitatis turbari peruerſam, pacem quã de-
ſideramus non accipimus rectam. Contemnimus
pacem ſeruare bonorum morũ, & perijt pax tem-
porum noſtrorum. Diſcite nunc dilectiſſimi qui d
cui rei pręponere debeatis. Nolite diligere uitia
in filijs, in amicis, in ſeruis, in omnib. notis: præpo
natur ſingularis poteſtas oñi poteſtati, honorem
exhibeamus Cæſari tanquam Cæſari, timorem au
B tem deo. Præferatur creator creaturæ, diligamus
deum, quia diligit nos: & in hoc quòd nos flagel-
lat, diligit. Quis eſt enim filius cui non det diſci-
plinam pater eius? Qui ſanam cõſiderationem ha
bet, qui credit dei uerbis, metuit plus ignem æter-
num, q; cuiuslibet truculenti barbari ferrum: plus
metuit mortem perpetuã morte qualibet hic peſ-
ſima. Irrideant hæc infideles, irrideant ſtulti, no-
lunt credere nec rebus expertis. Ecce cõteruntur,
ecce omnia pereunt, ecce cum ipſis nõ poteſt ſta-
re mundus quem amauerũt, ecce ad deum attra-
huntur cuius præcepta contempſerunt: nõ enim
bona uolũtate pergit, qui blaſphemãdo moritur.
Ecce itur. Cum illuc uentum fuerit, quid agitur?
Quo itur? per quem abitur? Quis iterum huc redi
C re cogitur? Finitum eſt & quod male fecerat, & e-
mendare finitum eſt. Redite filij redite, redite prę Eſa.46
uaricatores ad cor, facite gaudium ex conuerſio-
ne ueſtra, corrigantur corda ueſtra, diſpliceant uo
bis opera ueſtra: eſtote fortes, tribulatio mũdi nõ
uos frangat, dominus in proximo eſt, nihil ſolicíti
ſitis, habetis uirorum fortium magna exempla.

Vicerũt martyres mundum. Inter quos marty- Cap.V
res mares, etiam fœminæ repertæ ſunt fortiores,
ante paucos dies natalicia celebrauimus martyrũ
Perpetuæ & Felicitatis, & comitũ. Et cum tot ibi
ſint uiri, quare iſtæ duæ præ omnibus nominantur,
niſi quia infirmior ſexus, aut æquauit, aut ſupera-
uit uirorũ fortitudinẽ? Vna earum erat pręgnans,
alia lactans. Felicitas parturiebat, Perpetua lacta-
D bat. Sed tamdiu hæc Perpetua lactauit, quamdiu
acciperet ab illo paſtore ſimul & patre buccellam
lactis: qua accepta dulcedo felicitatis perpetuę eã
fecit contemnere filium, ſpernere patrem, non in-
hærere mundo, perdere animam pro Chriſto. Fe-
licitas uero, quæ ſociam habebat Perpetuã, & par
turiebat & dolebat, obiecta beſtijs gaudebat poti
us q; timebat. Quæ uirtus in fœminis, qualis eſt
gratia quę cũ ſe infundit nullũ indignũ iudicat ſe-
xum. Gratias gratiæ dei, reparauit enim ſexũ mu-
liebrem. In opprobrium magnum mulier reman-
ſerat: quia ab initio p mulierẽ peccatũ, & propter
hanc omnes morimur. Diabolus unam Euam de-
iecit, ſed Chriſtus natus ex uirgine, multas fœmi-
nas exaltauit. Perpetua & Felicitas caput calcaue
runt ſerpentis, quod Eua ad cor ſuũ intus admiſit.
Illam ſeduxit falſa promittendo, illas non ualuit

ſuperare ſæuiendo: illam decepit in paradiſi fœli-
citate, has non potuit adire nec ſubſtantiarũ depo A
ſita poteſtate. Illius inter paradiſi delicias ruinam,
harum inter pœnas fortitudinis conſtantiam ipſe
Gal.3 quodãmodo diabolus expauit. Merito ſic ſunt ex
altatę, merito uiris uel coæquatæ uel prelatę. Quã
uis enim in Chriſto Ieſu non ſit ſeruus neq; liber,
non ſit maſculus neque fœmina, ſed omnes ſint u-
num occurrentes in uirum perſectum, deſcendit
tamen hoc donũ ex magna gratia. Perpetua enim
Cap. VI & Felicitas nomina iſtarum ſanctarũ fœminarum
merces eſt ſanctorum omnium martyrum. Vi
cit mundum etiam Iob ille omnib. notiſſimus to-
tiens tentatus, ſed minime ſuperatus: impleuit do
minicum præceptum, contempſit filios ne blaſ-
phemaret qui dederat filios, repulit à ſe uxorẽ quę B
ei blaſphemiam perſuadebat, quam diabolus pro
pterea ſolam dimiſerat, quia ſibi eam neceſſariam
eſſe nouerat. Non enim dimiſerat marito conſola-
tricem, ſed ſuę tentationis adiutricem: fecerat eam
nouam Euam, ſed ille non erat uetus Adam. Exi-
ſtimauit etiam iſtũ ſicut illum per mulierem poſſe
decipi: ſed iſte ſpernendo uxorẽ peſſima ſuggerẽ-
tem, diuinitus adiutus, etiam ipſum diabolum in
illa ualuit ſuperare. Fortior fuit Iob in doloribus
q̃ ille Adam in nemoribus: iſte nõ ceſſit tormen-
tis, ille ſuperatus eſt in delicijs. Videtis dilectiſſimi
quid agat tentatio, quàm utiles ſint huius mundi
preſſurę, & quemadmodum corrumpant terrenæ
delicię. Contempſit Iob uxorem, filios, omnia ſua,
poſtea & carnem ſuam: plus amauit eum qui dede C
rat q̃ id quod dederat, uſus eſt quod acceperat,
tanquam onus uiator, poſſedit, non poſſeſſus eſt.
At ubi ea placuit auferri q dederat, benedixit non
Iob.1 blaſphemauit: Dominus, inquit, dedit, & dñs ab-
ſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit no-
men domini benedictum. Imitamini talem uirum,
imitamini tales filij eſſe etiam flagellari, ut merea-
Heb.12 mini recipi: Flagellat enim omnẽ filium quem re-
cipit. Diſciplinã eius ſuſtinete: ſicut filios, ita uos
Cap. VII aggreditur deus. Quod probat ille filius iunior
in Euangelio poſitus, qui diſciplinã paternam cõ-
tempſit, ſubſtantiam ſuam in meretricibus eroga-
uit, porcos pauit, fame contritus eſt, ſiliquis por-
corum uentrem ſuum implere non potuit: tãdem
aliquando reuerſus eſt ad ſe, & inuenit ſe qui per- D
diderat ſe, & in mentem ei uenit q multi merce-
narij patris ſui abundarẽt panibus, ipſe uero fame
periret. Statim ſurrexit, ad patrem recurrit, non ſe
filium, ſed tanquam unum ex ſeruis computari ro
gauit. Inclinatur humilitas, excitaẽ miſericordia:
uoces filij pœnitentis concutiunt paterna uiſcera:
Dicit ſe filius indignũ, ut ille eum iudicet dignũ,
rogat ut in numero ſeruorum iubeatur ſuſcipi: &
pater ei illam primam ſtolam iubet afferri, mactat
uitulum ſaginatum, chorum congregat, aduocat
amicos, facit epulum magnum. Quare? Quia hic
filius meus, inquit, mortuus fuerat, & reuixit: peri
erat, & inuẽtus eſt. Hanc ſimilitudinem dominus
in Euangelio propoſuit, quã ipſe expoſuit: dicẽs,
tale gaudiũ fieri in cœlo ſuper peccatore pœnitẽ-

tiam agente. Nunc uero quoniã tempus eſt exhor
tari omnes ad pœnitentiam, ut filij errantes reuer
tantur, eisq; conuiuium à patre ſaginati uituli præ
paretur, etiã nos dilectiſſimi parati ſimus huic cõ-
uiuio tanquam amici domeſtici intereſſe: maxime
quia cum iſto patrefamiliâs ad menſam eius quoti
die accedentes, non nos iam dignatur uocare ſer-
uos, ſed amicos. Percurramus, ſi placet, ipſam para
bolam à domino in Euangelio propoſitam: in qua
nobis & affectum patris demonſtrauit pium, & fi
lij perditi indicauit reditum, filijq; maioris qui de
paterna domo nõ diſceſſerat, cõmotũ retulit ani-
mũ. Hoc quippe habet textus ipſius lectionis. Ve
niens, ait, filius eius primogenitus de agro cum au
diret ſymphoniã, interrogauit ſeruos quidnam illud
eſſet. Eiq; dixerunt: Frater tuus reuerſus eſt, & oc- Lucæ 15
cidit illi pater tuus uitulum ſaginatum, eo q ſaluũ
illum ſuſceperit. Et indignatus noluit introire. E-
greſſus eſt autem ad illum pater ſuus ut eum intro
duceret. Improperauitq; ille patri ſuo, q laboraſ-
ſet ſemper cum illo, & nũquam illi talia exhibuiſ-
ſet: at ubi ueniſſet filius ille qui omnẽ ſubſtantiam
paternam male conſumpſerat, occidiſſet illi uitu-
lũ ſaginatũ. Et reddit pater rationem facti ſui, con
ſolaturq; filium ſuum ſecum permanentem, de do
mo non diſcedentem, & dicit illi: Fili, tu meus es,
& mecũ es ſemper, & omnia mea tua ſunt: uerun-
tamen oportuit nos iſta facere, quoniã frater tuus
mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt.
Non uacat hæc talis à domino propoſitio. Donet
C itaq; nobis qui iſta propoſuit, ut demõſtremus ab
ipſo fuiſſe impletum, hoc quod per quandã ſimili
tudinem nos quodãmodo excitauit ad aliquid in-
quirendũ. Affectum paternum exhibuiſſe ſuis do
minũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, nullus ambigit Chri-
ſtianus. Illud magis requiramus, qui ſit filius iuni-
or, qui prodige uiuẽs ſubſtantiam paternam diſſi-
pauit, & q ſit filius primogenitus qui indignatus
quòd filio perdito redeũti uitulus ſaginatus occi-
ſus ſit, intrare noluerit. Quis eſt iſte filius perditus
qui omnẽ ſubſtantiam paternam in meretricibus
erogauit, niſi ille latro qui ſubſtantiã animę à deo
ſibi datam per ſcelera diffluendo etiã in cruce pe-
pendit? Porcos pauit, quãdo demonum uolupta-
tes ſuis factis impleuit. Fortaſſe illos porcos pa-
D uit, quos petierat diabolus à dño dicens: Iube nos Matt.8
intrare in gregẽ porcorũ. Fame contritus eſt, quia
panem uerbi dei nõ inueniebat. Siliquis cupiebat
ſaturare uentrem ſuum, quando tortuoſis cogita-
tionibus replebat animam ſuã, Sed reuertatur ad
ſe, uideat ſe latro in cruce pendentem, cõcurrat ad
patrem, dicat pendens in cruce: Domine memen- Lucæ 23
to mei dum ueneris in regnũ tuum. Domine me-
mento mei, nõ ſum dignus uocari filius tuus, ſuſci
pe me ſicut unũ ex ſeruis. Domine memẽto mei.
Latro enim ſua attendens merita de ſeipſo diffide
bat, ſed dominus tanquam pius pater latroni filio
quod deſperauerat offerebat. Proferat hic pater
ſtolam illam primam, induat filiũ immortalitate,
quem ſecum uidet in cruce pendentẽ, introducat
eũ in domũ: dicat Chriſtus latroni: Amen dico ti-
bi, ho-

tibi,hodie mecũ eris in paradiſo. Mactet uitulum
ſaginatum, hominem illum ſuſceptum etiam pro
latronibus crucifixum: aduocet amicos ſuos diſci
Ioan.15 pulos quibus dicebat: Si feceritis quæ mando uo-
bis,iam uos non dicam ſeruos,ſed amicos.Prępa-
retur illud conuiuium cœleſte,aſtet ille chorus an
Lucæ 2 gelorum, ſuauiter declamans: Gloria in excelſis
deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.
Veniat & primogenitus filius ille & nolit intrare.
Quis eſt iſte filius primogenitus qui noluit intra-
Matt.26 re,niſi ille primus Apoſtolorum Petrus,qui ad in-
terrogationẽ unius ancillæ, in atrio ſacerdotis ter
dominum auſus eſt negare? Dixiſti quidem ò Pe-
tre, tanq̃ patri Chriſto,ego tecum laboraui: quan
Ioan.13 do dicebas ſaluatori: Tecum ſum uſq; ad mortem,
animam meam pro te ponam. Vbi eſt quod pro-
miſiſti? Interrogaris ſemel, & negas: ſecũdò inter-
rogaris,& negas: tertiò,& negas. Non uis ad con-
uiuium intrare, ideo auſus es ter dominum nega-
re. Vbi eſt: Animam meam pro te ponam? Ter ne
gantem non terruit ungula, ſed una oppreſſit mu
liercula. Certe tecum ſum uſq; ad mortem. Vide,
uide igitur Petre,quantum de te antea prę̨ſumpſe
ris: ecce nunc ter negando, gallo teſte cõuinceris.
Sed egrediatur pater ad primogenitum filium no
lentem intrare,dicat Chriſtus Petro: Intra in gau-
dium domini tui: reſpiciat negantem, & faciat cõ-
feſſorem: cõpungat flentem,faciat amatorem: ex-
horteiur eũ paterna uoce: Fili,inquit,tu meus es,
Matt.16 tu es Petrus: & ſi me negaſti, meus es. Tu es Pe-
trus,& ſuper hãc petrã ædificabo Eccleſiam meã.
Tu meus es, & omĩa mea tua ſunt. Tibi dabo cla-
ues regni cœlorum. Apud te Petre ſunt claues, di-
gnare iam ad conuiuium intrare. Oportebat hæc
fieri,quoniã frater tuus latro mortuus erat & reui-
xit,perierat & inuentus eſt. Si Petrus antequam
Chriſtus pro omnibus crucifigeretur, regni cœlo
rũ claues accepit: qua illuc introiuit latro ille iam
non reus, niſi per latus quod aperuit Iudæus? Et
nunc ueniant omnes quicũq; amãt paradiſum lo-
cum quietis,locum ſecuritatis,locũ perpetuę fœ-
licitatis, locum in quo nõ pertimeſcas barbarum,
in quo nullum patiaris aduerſarium,nullum habe
bis inimicum. Venite omnes, intrate omnes, eſt
quà poſſitis intrare,patet latus. Oſtendit enim ille
latro,quo debeant omnes intrare,neminẽ ſuo ex-
Cap. VIII emplo docuit deſperare. Contẽdite,ait domi
Lucæ 13 nus,intrare per anguſtam portam. Quid anguſti-
us illo foramine,quod unus è militibus percutien
do latus crucifixi aperuit? & tamen per has angu-
ſtias penè iam totus mũdus intrauit. Venite & uos
Iudæi,uocat uos quem crucifixiſtis filius dei: con-
tendite intrare per anguſtam portam, per hanc e-
nim introierunt patres ueſtri. Illi qui ut crucifige-
ret clamauerunt, qui in ligno ſuſpenſum uiderũt,
qui irriſerunt,qui caput agitauerunt, per iſtas ta-
men anguſtias introierũt. Non enim inaniter cla-
Lucæ 23 mabat ille pendens in cruce: Pater ignoſce illis,qa
neſciunt quid faciunt. Per has ergo,ut dixi, angu-
ſtias, per anguſtam portã lateris Chriſti ingreſſus
eſt latro mutatus, pœnitens Iudęus, conuerſus o-
mnis paganus,& ab eo exijt foras malus hęreticus
Arianus. Exijt,qm̃ non erat de numero permanẽ-
tium. De illis enim erat, de quibus Ioannes dicit: 1 Ioan.2
Ex nobis exierunt,ſed non erant ex nobis: ſi enim
ex nobis eſſent, mãſiſſent utique nobiſcum. O hę-
retici Ariani, agnoſcit latro in cruce pendentem,
ipſi inimici Iudæi expauerunt reſurgẽtem, & uos
male tractatis in cœlo regnantem. Cauete dilectiſ
ſimi Arianam peſtem,non uos ſeparent à Chriſto
terrena promittẽdo,propter tunicã nõ uos expo-
lient fide: membra Chriſti ſeruate unitatem atq; in
tegritatem unius tunicæ, quam nec perſecutores
Chriſti auſi ſunt ſcindere. Nolite iniurias irrogare
capiti ueſtro: p̱ uobis ille mortuus eſt,ne uos mo-
reremini. Quem Chriſtus per baptiſmum uiuifica
uit,quare eum Arius rebaptizãdo occidit? Erube
ſce,erubeſce hæretice. Negauit Petrus & reuerſus
eſt,& flẽdo deleuit quod timore negauit. Chriſtũ
in ſuis perſecutus eſt Paulus,ſed ad eius uocẽ ceci
dit & ſurrexit. Aliter cecidit,aliter ſurrexit. Ceci-
dit perſecutor,erectus eſt prædicator. In Chriſtia-
nis Chriſtũ perſecuti ſunt reges: ſed multũ eis præ
ſtiterunt, quãdo mẽbra ad caput ſuũ uelociter trãſ
ierunt. Nemo talia damna, qualia tu, ingerit Chri
ſto: animas enim multorum cupis interficere,pro
quibus Chriſtus in carne uenit occidi. Erubeſce,
erubeſce hęretice. Quid iteras, q̃d ſemel dat in mẽ
bris ſuis? Iam intus eſt Chriſtus, noli in iſtis ipſum
uelle rebaptizare: ſemel eñ pro omnib. cum Ioan
ne in aquã dignatus eſt ipſe deſcendere. Redemit Matt.3
Chriſtus animas,cuſtodite quod ille redemit. In-
tegro Chriſto integrum aſſignate prædiũ. Nemo
inuadat, nemo inuaſori cõſentiat: characterem do
minicũ nullus abſtergat, titulos Chriſti nemo de-
ponat. Redditurí eſtis rationem domino rei: boni
ſerui, data eſt uobis occaſio bene operãdi. Abun-
dãt peregrini, captiui, expoliati. Facite uobis ami-
cos ex mammona iniquitatis, ut & ipſi recipiant
uos in habitacula æterna.

Finis.

DE SOBRIETATE
ET CASTITATE

Sermo neſcio cuius,certe nec pilum habet Auguſti-
ni,ne ſcriptoris quidem eruditi.

QVVM mortalium mutabilis Cap.I.
mẽs uel bonis aliquãdo uel
malis intentionib. delecte-
tur, plerīq; ſeu pœnitudine
malorũ ad actus bonos,ſiue
ſocordia mẽtis ex bonis ad
malos pręcipites trãsferãt,
diſputãdi materias morũ ponderatorib. gignunt:
quib. agnitis correcti lætẽtur, inconuertibiles aũt
in ſuis iniquis motibus confundantur. Difficilius
nãq; bonorum appetitores inuenies,quàm malo-
rum deſertores: quia quamplurimis & penè cun-
ctis mortalibus dulcia ſunt magis ea quę carnem
fouẽt,quàm quæ à uitijs frenant. Et quoniam ſtu-
dij commoda à nobis ſuggerẽda ſunt boneſtatis,
admone-

admonemus in tali propoſito militare uolentem,
ſegnem, ſomnolentum atq; temulentum eſſe non A
debere: quoniam ab his uitijs tribus niſi quis fue-
rit declinatus, ſecurus nunquam eſſe poteſt uel tu
tus, imò & periculis omnibus, & ipſi etiam morti
erit is ſemper obnoxius. Fortitudo eñ inimicum
opprimit: uigilantia tendẽtibus inſidias obſtat, ſo
brietas uero præparatum cor hominis facit. Pro-
pterea enim dominus deus noſter paterno affectu
per prophetas & apoſtolos ſuos nobis præcepit,
ab omnibus uitijs, & maxime ab ebrietate, quę o-
mnium uitiorũ gurges eſt, penitus abſtinere. De
cuius uitij malo uolumus lectori aliquãta profer-
re, quem tantum monitis hortamur, animũ inten-
tum apponere, & ſermoni noſtro, & ſi minus lucẽ B
ti quam auditus exigit eloquẽtium ueniam dare.
Suademus enim, auditores rationem dicti debere
aduertere, nõ fucum ſpumantis ſermonis, aut ar-
tificioſam eloquẽtiam expectare. Vnde primitus
propter libelli titulũ uel decorem, fructus & bona
ſobrietatis inquantũ poſſumus proferamus, & po
ſtea ebrietatis indecoras moleſtias publicemus.
Sobrietas nãq; caſtitas eſt ſenſus & mẽtis, mẽbro-
rum omniũ corporisq; tutela, caſtitatis pudicitięq;
munimẽ, pudori proxima, amicitiæ pacisq; ſerua,
honeſtati ſemper coniuncta, criminũ uitiorumq;
omnium profuga, recti iudicij tenax, memoriæ re
cordationisq; inſeparabilis ſapientia, ſecretorũ cu
ſtos, arcani u[illegible]men, lectionum & doctrinæ ca-
pax, ſtudiorum & artium bonarum diſcipula pa- C
riter & magiſtra, ingeniorum capiendorum pe-
diſſequa, bonæ famæ ſemper auida, in cogitationi
bus ſalubria atq; utilia creãs, uirtutis ſingulare au-
xilium, cuncta cum ratione diſponens, in congre
gatione honeſtorum ſeipſam ſemper ingerẽs. So-
brietas temeritatem fugit, pericula cuncta decli-
nat, mutuis officijs obtẽperat, ſuperbiam deteſta-
tur, domum familiamq; cum moderatione guber-
nat, fidem ſibi cõmittentibus ſeruat: & ut ſumma-
tim breuiterq; dicam, ſobrietatis perſeuerantia in
ęſtimabilis eſt animi fortitudo: omnes eam uirtu-
tes, & omnes laudum ſemper tituli concupiſcunt,
quia ſine ipſa ornari aut placere nõ poſſunt. Econ
tra ebrietas ab animæ iniuria incipit, & flagitiorũ
omnium mater eſt, culparum materia, radix crimi D
num, origo omniũ uitiorum, turbatio capitis, ſub-
uerſio ſenſus, tẽpeſtas linguæ, procella corporis,
naufragium caſtitatis. Ebrietas temporis amiſſio
eſt, inſania uoluntaria, ignominioſus languor, mẽ
tis ſanæ debilitatio, turpitudo morum, dedecus ui
tæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela. Ebrie-
tas, ut cernimus, quotidie amplarum familiarum
plurimos labefacit, & cura gubernationis deſtitu-
tos, parentum auorumq; ſuorum bene diuq; con-
gregata, atq; ingenti precio cõparata uili nummo
diſtrahere fecit. Ebrietas in utroq; ſexu cũcta ma-
la ſemper appetit, & nefanda committit. Ebrietas
timorẽ dei aufert, futurum dei iudiciũ de corde ſe
habẽtium tollit. Ebrietas, ut ait Apoſtolus, regna
cœleſtia appetentibus denegat. Ebrietas temulen
tis tempora furatur, dies ſurripit, depoſiti ſui non

reminiſcitur, & ante illum poſita nec mẽte nec o-
culis contuetur. Famulo uero non ſolũ fidem au-
fert, ſed etiam fraudum & ſeruitutis officio inuti-
lem facit, & alia mala quæ comprehendi non poſ-
ſunt. Et quoniã ab aliquantis uini non temperatur
uſus, ſed potius appetitur exceſſus: habitus corpo
ris & uitæ periculũ & opinionis ac ſamæ grauiſſi-
mum acquiritur damnum. Nam ſomẽtis corpora-
libus, puiſum eſt uini munus: abutentibus penitus
interdicitur, & ſobrietatis diſciplina cuſtodienda
ſancitur. Eſt quidẽ in multis uitæ mortaliũ uinum
neceſſarium, debilem ſtomachum reficit, uires de
ficientes reparat, algentẽ frigore calefacit, uulneri
bus infuſum medetur, antidotis etiã diuerſisq; me
dicaminibus adiunctum ſalutem operatur, triſti-
tiam remouet, languores omnes animi delet, lęti-
tiam infundit, cõuiuas honeſta miſcere colloquia
facit: paulo amplius uero ſumptum, potanti quo-
dammodo conuertitur in uenenum. Propterea e-
nim uini abſtinentiam ſacerdotibus primo & Le-
uitis à domino legimus imperatam, quia oporte-
bat ut illi primitus ſobrietatis modum obſeruan-
dum ſuſciperent, ꝙ cæteris mortalibus non dictis
ſed factis pręcepta diuina obſeruanda traderẽt, &
caſtitatis & ſanctitatis morib. adimplerent, Leuiti
co libro dicente: Et dixit ad Aaron: Vinũ & om̃e Leuit. 10
ꝙd inebriare poteſt, nõ bibes tu & filij tui & quan
do intratis in tabernaculũ teſtimonij, ne moriami
ni: quia pręceptum ſempiternum eſt in generatio
nibus ueſtris. Ezechiel quoq; propheta ſimiliter Ezech. 44
dicit: Et uinum non bibet omnis ſacerdos, cum in
troire cœperit in atrium interius. Authorum uero
ſecularium quamplurimi ſobrietatis pręcepta li-
bris plurimis ediderunt: quorum aſſertiones con
tra ebrietatis uitia non proferimus, quia humana
decet diuinis non diuina humanis teſtimonijs cõ
firmari. Quare debet cõgrua obſeruatione ſobri-
etas cum ſacerdotali affectu certare: quia qui non
ſobrius acceſſerit ad diuinæ maieſtatis altarium,
ſentiet immaturæ mortis interitum. Quicunq; e-
rit honore ſacerdotali pręditus, & proximus fue-
rit ebrietati, uicinus eſt ultioni. Et in eos qui deo
proximãt ſi fuerint temulẽti, procul non ſunt uin-
dictæ ſequẽti. Ergo quiſquis diuino munere ſacer-
dos conſtitutus, uinolentus acceſſerit ad ſacramẽ
ti celebrationem, mortis conſequendę non habet
dilationem. Contrarius nanque eſt unicuique rei
ſemper exceſſus: & in quocunq; ſexu nimietas ad
hibita fuerit, uitium facit. Quare quicquid immo-
deratum indiſciplinatum' que eſt proximum rui-
næ conſequitur caſum: quia ubi modus non eſt,
periculum totum eſt: quæcunque res non habet
temperamẽtum, præcipitat in exitium. Sic itaque
dum quiſquis immoderatus conuiuioq; medius
amiſſis modeſtię frenis, inſana fuerit ebrietate pro
ſtratus, auerſos reſpicit nutantes, quos integros
uidere nequiuit, aut ſermone longo ſuperflua uer
ba emittit, & uana dicta componit, male clamans
& bene ſibi ſonans, uultu deiecto ſupinus accum-
bit, uomens & ſui omnino neſcius, ſpectaculum
conuiuio præbet: & dum nihil conſequit̃ ſanum,
nullo

nullo alio cogente præter uinum, cordis ſui arca-
na patefacit,& amicorũ ſibi cõmiſſa ſecreta in me
dium prodit. Ad uniuerſa autẽ uel crudelitatis,uel
turpitudinis facinora perpetranda facilis inueni-
tur,cui nulla ſobriæ mẽtis ratio, ſed ebrietas domi
natur. Aſſumit inter pocula iniuſta certamina, &
nullis ſtantibus cauſis aſperam excitat rixam: q̃a
interponendo uerba uana, aliorum ſana dicta nõ
patitur, & in contumeliam erigitur conuiuarum
& crimina proximorum. Iſta lector ut libenter ac-
cipias,admonendum te credidi. Quare lege caute
Petri Apoſtoli epiſtolam ad gentes, Pauli ad Ro-
manos, ad Corinthios primam, ad Epheſios, ad
Theſſalonicẽſes,ad Titũ. Præterea ad ebrietatem
cauẽdam dominum noſtrum Ieſum Chriſtum au-
Lucæ 21 di in Euangelio dicẽtem: Attendite uobis,ait, ne
forte grauentur corda ueſtra in crapula & ebrieta
te. Et dominus ſeruo iraſcit̃,cui multas plagas in
aduentu ſuo imponere comminatur. Quare abſti
nete uos talia agentes uel facientes, abſtinete ue-
ſtram inſaniam,& homines uos humanos cogno-
ſcite,& tãtam turpitudinem à uobis abijcite, & e-
brietatis crimina totis uiribus declinate. Ruſtica-
num quidem,ſed ſanum dictum aduertite, Vinũ
medicamentum: plus iuſto ſumptum,uenenũ eſſe
cognoſcitur. Tantam ergo turpitudinem, à uobis
abijcite,& ebrietatis crimina totis uiribus declina
te. Iucunditati,non ebrietati creata eſt uini natura,
per cuius moderationem ſitis extinguatur, non ta
men ut uſq; ad ebrietatem bibatur. Fugite crapu-
lam,ea loquentes aut facientes quibus ſobrij non
erubeſcant. Fugite crapulam,quæ ſolis lugentib.
à conſolantib. amicis uel proximis in exequijs in-
gerit̃. Dolor enim amiſſi funeris ſine uini quauis
humiditate temperari non poteſt. Tu uero ò homo
incolumis, quotidie uino cogẽte deſideras uome
re:& tanto repleris,quãto poſſent plurimi cum iu
cunditate lætari & ſobrie ſaturari. Nõ conſideras
turpe eſſe plus ſibi uelle inferre hominẽ q̃ capit,
nec ſtomachi ſui noſſe menſuram? Non cõſideras
ebrietati deuictũ,ſuæ poteſtatis eſſe nõ poſſe? Vt
quid potãdo facis exceſſus,niſi ut per prouocatio
nem uini inſoleſcas in peius? Naſcitur ex hac po-
tandi infelicitate inter prouocatos & prouocãtes
ignominioſa certatio,& uincenti eſt turpitudo de
terior. Ex hoc enim multorũ membra cibos recu-
ſant,& uino dedita, præcoqua debilitate & cruda
ſenectute marceſcũt,& adhuc ętate uirides tremu
la uibratione quaſſantur. Inde pulmones uſtione
uini quotidiana putreſcunt, & per ora ueluti mor
tuorum ſpiritus tetros mittunt. In his ergo talibus
nõ ratio ulla,non ullũ gerẽdæ uitę conſilium, non
geſtorum aut lectionum memoria, nec ulla artiũ
aut induſtriæ prouidentia: utpote quẽ prandio ac
cumbentẽ ſolis occidentis uidet occaſus,& cœna
pernoctantem inſperatus occupat dies, & dũ iugi
amẽtia die nocteq; diſcũbẽdo dormitat aut bibit,
Cap. II in hac uita adhuc poſitus quotidie ſepelit̃. Sed
quid iam dicã,uel quid taceam? Huius igit̃ ebrie-
tatis ſi quippiã in fœminis ceciderit, quæ uirilem
ſexum ſuperius tactis criminum molib. onerauit,

nihil tacendum eſt,imò laborandum eſt,ut & quę
A tales ſũt fœminę, hæc diuina admonitio corrigat,
& ſobrietas metu correptionis ab ebrietate com-
peſcat. Sed quoniam in admonendis uiris à ſacer-
dotib. & leuitis uel miniſtris huius libelli opuſcu-
lum inchoauimus, merito conuenienterq; in fœ-
mininẽ ſexum admonendum à dominicis ſacriſq;
uirginib. ſumamus exordiũ: quo generaliter om̃is
dignitas,uel ſexus ab hac admonitione inexcuſa-
bilis habeatur. Dominica uirgo debet agnoſcere
quibus præceptis conueniat inſiſtere, uel à quan-
tis uitijs debeat abſtinere: ſi uult & in ſeculo poſi-
ta cũ deo,& cum eodem poſt huius uitę reſolutio
nem in claritate cœleſti regnare. Dominica uirgo
primitus publicos debet uitare conſpectus,& pla
B tearum frequẽtiam declinare, atq; in domo poſita
lanificio inſiſtere uel lectioni diuinæ. Dominica
uirgo in fœminarum laicarum cõuentu conſidẽs
uel conſiſtens, ne uerbis ſcurrilibus neq; lubricis
earum aut canticis præſentię tuæ copiã facias,ſed
magis fugias oculos tuos aureſq; concludas: nec
dei timore priuata,diabolicas cogitationes ſenſi-
bus tuis immittas,quibus in breui forte diſpereas.
Dominica uirgo nec ornatu capitis,nec habitu co
mę,nec oculis erectis aut lętis, ſed pronis ad terrã
cum uultu procedat: ne in ſeruiles indurata amo-
res,& ſi ipſa non pereat, alijs cauſa perditionis exi
ſtat. Oculorum enim cupiditas quos animę interi
tus faciat, Euangelica uox nobis pronunciat. Do-
minica uirgo ab omni inuerecundo ſermõe uel ri
C ſu ſe debet penitus abſtinere,& cum ſilentio & di
ſciplina omnẽ uitam ſuam ornare. Dominica uir-
go quę uultũ ſuum ob ſplendorẽ genarum aliquo
fuco infecerit, in Eſaia propheta de filiabus Sion
promiſſam ſentẽtiã pertimebit. Dominica uirgo,
ut de uiduis Apoſtolus docet, aut ſermone garru-
la,aut loquacitate uerboſa,uel curioſitate ſupflua,
caſta non poteſt iudicari,imò proſtituta ad luxuri
am alios magis accendit. Dominica uirgo nulli te
uirorum cuiuslibet ętatis ſine grauiſſimarum mu
lierum præſentia ſingulari habitaculo uel collo-
quio credas: & cum ſola in tabernaculo conſiſtis,
clauſis ſuper te ianuis ſedeas, nulliq; uirorum pul-
ſanti facile ianuã tuam pandas, ne forte in ſuſpicio
nem turpiſſimam, aut in pudoris tui naufragiũ ca
das. Dominica uirgo in locis in quibus uiri cubãt
D non debet accedere, ne ipſa ſe uelut ſcortũ creda-
tur ſuis corruptorib. prębuiſſe. Dominica uirgo,
male docentis miſerabiliſq; uitæ fœminæ, aut ali-
quãdo ſiniſtra opinione uexatę, conſortium collo
quiumq; declina: quoniã corrumpi mores bonos
colloquijs malis, Paulus apoſtolus docet. Domi- 1 Cor. 15
nica uirgo, ob extinguendas libidinis uel om̃is la
ſciuiæ flammas, ieiunijs & abſtinẽtiæ debet operã
dare, orationib. die noctuq; inſiſtere: ſi cupit & la-
queos & inſidias diaboli inſidiãtis euadere, & ad
promiſſe uirginitatis pręmia peruenire. Domini-
ca uirgo omnẽ fratrẽ quẽ uitandum mala fama cõ
mendat, nimis fuge: & quantũ potes ab eo, uel ab
eius cõuiuijs tuos acceſſus declina. Dominica uir
go non neſciat, ex conuiuali colloquio inoleſcere
libidinis

libidinis uitia, & exinde ad fornicatiōis ueniri pec
cata. Dominica uirgo, ut cito concludam, ab om- A
nibus illecebris gulæ abſtinens eſſe debet, & par-
co uictu uel potu debet eſſe cōtenta, & honeſta ta
citurnitate ſemper ornata. Dominicā uirginē, dei
beneficium eſt, iraſci neſcire, noſſe magis iracun-
diam cohibere, cūctis benignā exiſtere, oculis nō
annuere, dolo & malitia linguam nō fabricare, a-
lienę domus ſecreta nec auſcultare nec ꝓdere, aua
ritiā cupiditatemq́ fugere, ſibi depoſita non nega
re, in uſuris pecuniam non habere, ſorori culpā ex
corde dimittere, ſcandalū nulli apponere, tribula-
tis conſolationem præbere, infirmantib. miniſtra-
re, detrahenti alteri non cōſentire, ſed à detractio-
ne ſe penitus abſtinere. Dominicam uirginem in
Eccleſia cum ſilētio ſtare debere, & nihil legis do- B
1 Cor. 14 cere, Apoſtolum audi loquentem: Mulieres in Ec
cleſia taceant, turpe eſt mulieribus loqui in Eccle
1. Tim. 2 ſijs. Item ait: Mulieres in ſilentio diſcant. Item mu-
lieribus docere non permitto. Si ergo mulieribus
turpe eſt docere, aut in Eccleſia loq: quāto magis
uirginibus, quas caſtitatis deo promiſſæ cura pro-
feſſioq́ cōſtringit, ut eas magis aliæ in bonis ope-
ribus imitentur? Dominica uirgo ne quid prauū
aut ſcurrile aut ſimulate loquatur, & omne men-
dacium ex ore ſuo penitus eradicet. Loquentes e-
nim mendaciū dominus perdet, ut in quinto pſal-
mo Dauid, & eius filius in libro ſapientiæ docet.
Dominica uirgo quantam fidē debet in omnibus
exhibere, tantum caueat iurare. De his quę egerit
propter ueritatem confirmandam iuramenta per C
ſoluere, ne in totum, aut omnino iuret, dominum
agnoſcat in Euangelio pręmonentem. Dominica
uirgo furta fraudesq́ facere, aut falſa teſtimonia di
cere, aut ea facientibus conſentire caueat: quia ea
committētes beatus Paulus obiurgat. Dominica
uirgo matronalibus conuiuijs, quibus uiri miſcen
tur, intereſſe declinet: ne cōcupiſcentię peccatum
ſecum inter pocula loquentib. uiris importet. Do
minica uirgo cōtra omnes ſonos muſica ante pro-
latos, contra cuncta cantica ſecularia, contra om-
nia quæ dulciter delectētur audire, aures & cor tu
um conclude: ne diabolicūm melos Chriſti de cor
de eius abſcindat amorem. Dominica uirgo moti
bus, flexibusq́ ſaltantiū, cymbaliſtriarum uel tym
paniſtriarū omniumq́ uirilium ludicrorum, quātū D
potes, uultū tuum auerte: ne cuiuslibet eorum re-
pentino amoris telo percuſſa, grauiter incipias in
terire. Dominica uirgo nō tantum ne ſuperbia liti
get caueat, ſed etiam à ſuperbientibus & litiganti
bus quātū poteſt procul abſcedat. Superbis nanq;
Iac. 4 deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Salo-
Prou. 3 mon in ꝓuerbijs clamat. Dominica uirgo nec ſer-
monis iactantia, nec diuitijs, nec generis nobilita
te ſe debet extollere, ſed in humilitate & pauper-
tate ſpiritus Chriſto accepta debet quandiu uixe-
rit permanere: In iudicio enim dei nō natales, ſed
actus proprij penſabunt, ex qbus ſinguli merce-
dem ſicut geſſerunt nō ſicut nati ſunt reportabūt.
Dominica uirgo uigilias funebres uel cęteras quę
in priuatis domibus eueniunt, debet effugere: ubi

pręcipue ſine diſcretione ſexus cōmixti cōueniūt.
Dominica uirgo quæ ſecūdum proprias uires nul
li manū porrigit, nō poteſt ancilla dei uel dici uel
credi. Sed ut breuiter dicam, dominica uirgo quæ
pudore ſui dn̄o promiſſi cuſtodiam gerere nitit,
nec inceſſu notabili, nec nutu aut dicto molli, nec
ocioſitate uerbi, nec corpore, nec mente debet o-
mnino peccare. Et quoniam quæ admonen Cap. IIII
dis uirginibus ſacris dicta ſunt, credamus poſſe ſuf
ficere, ex quibus pręceptis etiam dei ſeruus uel lai
cis cunctis conueniat obſeruare: iam debemus ad
uinolentiæ crimina enumeranda uenire, & doce-
re ebrietatem cūcta uitia ſuperare. Ipſis primo uir-
ginibus ebrietas caſtitatis ꝓmiſſa implere nō per-
mittit, quia ſanctæ pollicitatiōi in utroq; ſexu ini-
mica ſemper extitit: & ideo ebrietas pudori co-
mes eſſe non poteſt, q̄a nec caſtitas fuit aliquando
comes temulentiæ. Sobrietas in fœminis ad terrā
deponit aſpectum: ebrietas aūt amiſſo pudore in-
uerecundos erigit uultus. Sobrietas enim cū ſum-
ma trepidatione irreprehenſibile, & cum ſilentio
propinquum emittit uerbum: ebrietas impudora-
tum facit fœminæ & ſermonem & uultum. Elicit
nanq; atq; extorquet ebrietas infandam inuerecū
dam de omnibus ſe habentibus uocem, & cui ſur-
repſerit per auiditatem nimietas uini, nullum po-
teſt habere tacendi pudorem: ex qua temulentia
membrorum conſequitur infirmitatem. Et ita fit,
ut ſicuti nauis quæ ualidiſſimi maris fluctibus ſco
pulo illiſa cōminuitur: ita fœminæ corpus ac mēs
grandi uini procella illiſa, membris omnib. diſſol-
uatur. Nam quæ naturaliter firma figere non po-
teſt gradiendo ueſtigia, quomodo incedere uale-
bit, cum uini fuerit ingenti procella percuſſa, lapſa
bunda greſſu ac innuens, ſemper contortis oculis
reſupina, aut inclinata ceruice ſamula regente pe-
diſſequa de temulentię ſuę culpa? Ibi ſanitas & cu
ra domus nulla, uel familię gubernatio, lingua bal
butiens ſermonis officio priuatur, aut in uocē pro
rumpere uolens, non tantum non intelligitur, ſed
etiam ab audientibus deridetur. Eſt autem mente
alienata, & ſui omnino neſcia, cui cultus capitis
uergit in partem, & ſeminudam monſtrat uidenti
bus ceruicem, & omni ex parte demiſſa à cōſpici-
entibus erubeſcitur, & quid domi geratur, igno-
rat. Periclitatur in tali ſine dubio pudor, & omne
ſecretū quod ebrietas in fœminis cuſtodit, temu-
lentia publicat. Quę cum humi fuerit uertigine ra
pta lectoq; proſtrata, circumcurſare ſibi cunctos
cōſpicit parietes: culminaq́ domus in imo, & ima
in altum putat eſſe porrecta, & uelut ſepulta ſom-
no recipitur. Lectiſternia uero quæ ab infantibus
contumelijs deformātur, à cūctis fœminis uel an-
cillis non iam occultis ſed uidētibus cachinnis ta-
lis dominæ temulentia deridetur. Sic itaq; tranſe-
unte tempore & ebrietatis uitio permanēte de e-
ius corde omnis euolat timor: nec corruptionem,
nec terrorem ſæpe obiurgantis uiri cogitat, aut ui
gorē. Inde quotidie neglecta domus per illapſum
tempus ornatu quotidiano intantum deſtituitur,
ut ſemper ſibi maritus mortē exoptet: cuius labor
guber-

gubernatioq; ſub tali domina quotidie minuitur, & in lapſum uenit. A Non eſt cum qua quippiam de cura domus conferatur, ut in melius aliquid diſponatur: quia ſcilicet uxoris nomen tantū, non mores oſtendit. Nihil ea diſponente, maritalis quotidiana cura non ſine triſtitia fatigatur: quia uelut iuncti in uehiculo boues, ſi unus conari ſub onere ceſſet, alterum conatus dirumpet. Vinolentia igitur dominæ ſubtractis locorū clauibus, omnia tentantur: cellariorum plenitudo furtis quotidie ſeruilibus inanitur, indiſciplinatæq; familiæ clamoribus domus omnis perſtrepit. Lanificij uero aut negligens, aut nulla, aut abominabilis efficitur cura. Tali enim dominæ ancilla charior atq; amabilior erit quę capacius poculum porrexerit, quàm quę penſum integrum ante ueſperum aſſignauerit. Cathinis enim aut uarijs perſinisq; coloribus in uino B non in tunicis delectatur, & non ueſtium faciendarum, ſed uini quærit allatam menſurā. Nō tuendæ caſtitatis cauſa telas ad texendum erigit, quæ uſum telæ olim de domo per ebrietatem amiſit: & telas quas ancillis ocíantibus ſubtraxit, texendas araneis dedit. Hæc cum cibos capit, uix comedendo ſemiunciam panis attingit, & pocula deinceps abſorbet, & propterea pulmētorum ſibi cataplaſmata quærit. Hæc quàm diu uigilauerit, bibit: aut ſi obdormierit, ſitis ei ſomnum abrumpit. Sed adhuc quid immoror? Si ebrietatis uoluero cuncta uitia enarrare, antè me tempus deficiet: cum potiora in Eccleſiaſtico Salomonis ſpiritus ſanctus

Eccl.26 clamet, dicēs: Mulier ebria, ira eſt magna, & contumelia & turpitudo eius nō tegetur. Et de utroq; C

Eccl.31 ſexu. Multos, ait, exterminat uinum. Et iterū: Prudentiam abſorbet ebrietas. Et iterum: Vinum multum potatum, irritationes & iras & ruinas multas facit. Amaritudo animæ uinum multum potatū. Quare ut finem libri faciā, ſummatim cuncta perſtringam. Per uinum enim caſtitas ſubmerſa eſt, & plurimæ à corruptoribus turbæ deceptæ ſunt. Virginum multæ etiam impellente uino thori genitalis oblitæ, pudicitiam ſuam adulteris tradiderunt, & cum mœchis de morte pactæ ſunt maritorum. Quamplures impellente uino præcipites indecentibus ſe conuentibus polluerunt: & de genitoribus aut genitricibus, de filijs aut filiabus, de fratrib. aut ſororibus, de generis aut nuribus, per D nefandos, ut dictum eſt, concubitus ſibi filios genuerunt. Per uinolentiā enim plurimi plurimæq; à ſancto pioq; propoſito exciderunt, & ſui obliti amiſſis honoribus ignobiles remanſerūt: & ſedibus patrijs profugi, uitam non ubi ſumpſerunt finierunt. Per hoc quippe uinum fortes ab infirmis eliſi ſunt, & in mortem quamplures ictu muliebri proſtrati: & inuicti exercitus uino dominante extincti ſunt, & ſeruitutis iugo ſubacti. Innumerabiles iugum domationis diu recuſantes, uinolētia in alienum redegit arbitriū. Conſuetudine uini quāplures in inſaniam ſunt conuerſi: ac mētis durante inſania ab humana conuerſatione ſeiuncti, ferino ſunt plerunq; dente conſumpti. Quamplures uini immoderatus exceſſus ex diuitibus pauperes red-

Aug. to. 9

didit & egenos. Infiniti numero, uino impellente A iniuſta impiaq; homicidia cōmiſerunt. Quamplurimæ urbes diu obſeſſæ nec captæ, cuſtodib. ſomno uinoq; ſepultis, ab hoſtibus patefactæ ſunt & incendijs concrematæ. Sunt quoq; alia multa nephanda & innumera, quibus per ebrietatis uitia mundus iſte dudū frequenter eſt uexatus, & nunc uexatur: quarum rerum ſi de dominicis uel ſecularibus libris uellem ad ſingula exempla perſonasq;, per quas res geſtæ ſunt, proferre, enormitas libri legentibus faſtidium afferret. Nos tamen in hoc opere propterea ſacerdotibus & leuitis uituperationem ſimul et admonitionis initiū fecimus, ne ab hac infectione, qua cunctos huic uitio deditos de dominica correptione cōfundimus, immunes forte clericos, aut dei miniſtros facere uidere- B mur: quibus magis conuenit, ut qui populum à diuerſis culpis abſtinere docent, ne in aliquod uitiū aut culpam cadant, cauta obſeruatione procurēt, & eos iuſta increpatione Apoſtolus obiurget di-

cens: Æſtimas autem, ò homo qui iudicas eos qui Rom.2

talia agunt, & facis ea, quoniam tu effugies iudicium dei? Item: Qui alium doces, teipſum nō doces: Qui abominaris idola, ſacrilegiū facis: Et cætera quibus arguit eos qui à uitijs, quibus prohibent, ipſi ſe non abſtinent: & in quo alios iudicāt, ſeipſos condemnant. Quare omnibus clericis & laicis in diuerſis huiuſmodi dignitatibus conſtitutis, hunc libellum frequentius lectitandum ſuademus: ut cum moribus bonis & ſobrietate deo gratus quis profecerit, de correptione noſtra in domi- C no deo lætus ſemper exultet, agēs deo gratias per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Finis.

TRACTATVS QVI SPECVLVM PECCATORIS intitulatur.

Eiuſdem omnino farinæ cuius eſt ſuperior.

QVONIAM charissimi in uia Cap.1

huius uitæ fugacis ſumus, dies noſtri ſicut umbra prætereunt. Neceſſe eſt igitur corde ſolicito ſæpius memorari, quos no- D ſtra fragilitas, noſtra mortalis infirmitas totiens cogit obliuiſci. Quid eſt iſtud? Quod ipſe omnipotens deus noſter in ſua gratia uolens profectum, per beatum

Moyſen nobis conſuluit dicens: Vtinam ſaperent Deut.32

& intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. Eia frater mi, ecce fœliciter poſſumus euadere mortis periculum, ſi diligenter ſtudeamus ſequi diuinum conſilium, quod nobis intimat dominus dicens. Vtinam ſaperent, & cætera. O felix & utile cōſilium, mortis remedium, ſalutis antidotū, peccatoris ſpeculum: utinam ſaperent, & cætera. O ſalutifera noſtri redemptoris ſentētia: ex qua nobis inſtructio ſapiētiæ, admonitio continentiæ, ſpeculum prouidētiæ, exultatio pœnitentiæ, acquiſitio

diuinæ gratiæ datur. Ait ergo: Vtinam ſaperēt, &
cætera. O admirāda bonitas noſtri creatoris, ò in- A
effabilis charitas noſtri redemptoris, ò prædicāda
humanitas noſtri ſaluatoris: nos ſerui nequam ſu-
mus, ſerui neglīgētes, ſerui inutiles, qui noſtris exi
gētibus meritis mortem meruimus potius quàm
uitam. Ecce pius autor, ipſe dator ueniæ, ipſe largi
tor gratiæ, nos inuitat ad ſalutem: dicens, Vtinam
ſaperent & cætera. Quis niſi periturus bomo hæc
audiens, iſta conſiderans, non uehemētiſſime gra
tulatur, & ultra quàm fari poſſit, exultet in gaudio
ſpiritus in utero eius, ꝙ ipſi omnipotenti deo, ipſi
regi cœlorum, ipſi domino angelorum, ipſi crea-
tori omnium creaturarum cura eſt de nobis infir-
mis ac miſeris mortalibus? Cura ergo maxima no
bis ineſſe debet, quatenus præ omnibus & ſupra B
omnia ſacris eius præceptis diligēter obediamus:
& ea deuote diligamus, & ſtudioſe eadem implea
mus. Væ nobis in perpetuū, quoniam teſte Apo-
1 Cor. 15 ſtolo, Miſerabiliores omnibus bominib. erimus,
ac deteriores, ſi hæc non fecerimus. Vere ad obſe
quēda domini mādata ocioſi & inanes exiſtimus,
niſi in primis omnia odio babeamus, quæ ipſi do-
mino diſplicere cognoſcimus: & illa fideli corde
diligamus, quæ tremendæ eius maieſtati placere
credimus. Proinde dic noctuq; exorandus eſt ipſe
clemens & miſericors deus & dominus, ut nobis
largiatur auxiliū, qui ſuū iam ſalutare præſtare di-
gnatur conſiliū, dicens: Vtinā ſaperent. Valde mi
ra & utilis eſt ſententia illa, nō ſemel tantū, ſed ſæ- C
Cap. II pius repetenda. Vtinam ſaperēt, &c. Frater mi
charissime, intellige quæſo quæ legis. Cōſideratio
enim huius ſententiæ, deſtructio eſt ſuperbiæ, ex-
tinctio inuidię, medela malitiæ, effugatio luxurię,
euacuatio uanitatis & iactantiæ, cōſtructio diſci-
plinæ, perfectio ſanctimoniæ, præparatio ſalutis
æternæ. Ait ergo: Vtinā ſaperent, & cætera. Heu
heu ꝙ paucorun eſt iſta uirtus. Pauci ſunt qui ſalu
tarem hāc ſaluatoris noſtri ſapiant ſententiā. Pau-
ci ſunt quibus eſt ante oculos propriæ fragilitatis
cognitio, corruptibilis carnis corruptio, peccato-
rum recordatio, inſtātis mortis meditatio, feruen-
tis gehennæ putei cōſideratio. Ecce ꝙ utile ſpecu
lū peccatorū. Reuera chare frater, ſi te ſępius in hu
iuſmodi ſpeculo ꝓſpexeris, eris abſq; dubio Sam- D
ſone fortior, Dauid cautior, Salomone ſapiētior.
Illi aūt in hoc ſpeculo ſe ſæpius cōſiderare negle-
xerunt, ideo in carnis ſuæ deſiderijs cæcati corrue
runt. Igitur ſi tāti uiri tam borribiliter lapſi ſunt in
culpam, quibus tanta affuit fortitudo & ſapientia:
quanta cautela, quantoq; ſtudio nobis eſt uigilan
dum, quibus ineſt tanta debilitas, tantaq; imperi-
tia? Porrò iſti tres uiri ualidi ideo legunť in ſancta
eccleſia, ut fidelibus non ad exemplum ſint ruinę,
ſed ad ſpeculū cautelæ: quatenus nemo noſtrum
in ſua confidat fortitudine, nemo prǽſumat de ſua
ſapientia, imò ſemper timidi, ſemper reatus noſtri
cōſcij, ſemper de noſtra ſalute ſimus ſoliciti, nun-
quam noſtræ corruptionis & noſtræ mortalitatis
obliti. Qui uero huiuſmodi uerba negligenter at-
tendunt, non ſapiunt, nec intelligunt, nec nouiſſi-
ma prouident: & ſic in mortem & damnationem
A uadunt. Vt igitur mens noſtra circa prudentię ſtu
dium euigilet, dominica nos hortatur ſentētia di-
cens: Vtinam ſaperēt, & cętera. Hanc admonitio-
nem omnino ſalutiferam oculo rationis cōſidera
chariſſime, non in tranſitu, ſed cum ſtudio & deli-
beratione ſæpiſſime reuoluendo: quia ſicut thus
nō redolet niſi ponatur in igne, ita nulla ſacræ ſcri
pturę ſententia, niſi cocta ſit in corde. Vtinam Cap. III
ſaperent: & cætera. Ecce hic frater mi, tria in boc
uerſu proponuntur: ſcilicet ſcientia, intelligentia
& prouidentia. Vult ergo deus ut ſcias & intelli-
gas, inſuper & prouideas. Vult ut ſcias uitā præ-
ſentem fugitiuam, periculoſam, breuem, miſerijs
tabeſcentem, uniuerſæ uanitati ſubiectam, pecca-
B torum ſordibus pollutam, cupiditate corruptam,
in breui perituram: ut quanto infelicior mundus
iſte eſſe conſpicitur, tanto facilius pro amore cœ-
leſtis patriæ contemnatur. Vult itaq; deus ut fragi
lem tuam conditionem intelligas, ſic meditando
uidelicet, quia nudus egreſſus es ex utero matris
tuæ, & nudus reuerteris illuc; quia terra es, & in
terram ibis: in huius uitæ miſeriā nudus intraſti, lu
gens dies tuos in dolore & ęrumna pertranſiſti, cū
luctu & labore hinc exiturus es. Intelligas ergo
quantū ſit exitus & ingreſſus tuus flebilis, progreſ
ſus tuus debilis, & egreſſus horribilis. Intelligas
ergo quantum ſis in hac ualle miſerię exul & ege-
nus, uirtutibus pauper & mēdicus, labilis & infir-
C mus, ac in proximo moriturus. Frater, felix eris, ſi
huiuſmodi admonitionem intelligas, & in corde
tuo quaſi in libro ſcribas: & hanc unam quam tibi
trado regulā, ſeruare ſtudeas. Viue deo gratus, to-
ti mūdo tumulatus, Crimine mūdatus, ſemper trā-
ſire paratus. O quàm beatus uir, cuius anima circa
buiuſmodi ſtudium euigilat: quàm prudēter ſapit
& intelligit, ac nouiſſima prouidet. Chariſſime &
tu fac ſimiliter. Legiſti iam in boc ſpeculo pecca-
toris, quid ſanè ſapias, quid intelligas: reſtat ut no-
uiſſima prouideas. Ora ergo, & dic cū propheta:
Notū fac mihi domine finem meū, et numerū die- Psal. 38
rum meorum quis eſt, ut ſciam quid deſit mihi. O
utilis oratio, ò felix cōtēplatio, ò neceſſaria poſtu-
latio. Non planè tempora uel momenta quę pater
poſuit in ſua poteſtate præſcire depoſcas, ſed ꝙ ſis
D aduena & peregrinus in buius peregrinationis ę-
rumnoſæ exilio, bomo infirmus & exigui tempo-
ris ſuper terrā, intelligas & cognoſcas. Ergo, Vti-
nam ſaperent, ſcilicet peccata præterita quàm ſint
amara. Vnde Hieremias: Vide quàm amarum eſt Hier. 2
& malum, dereliquiſſe te deum tuum. Malum eſt
in culpa, & amarum eſt in pœna. Et intelligerent,
ſcilicet præſentia ꝙ ſint uana. Eccleſiaſtes: Vani- Eccl. 1
tas uanitatū & omnia uanitas. Et nouiſſima pro-
uiderent. Prouiderent contra ſterilitatem futuram
ſicut Ioſeph. Vnde Salomon: In omnibus operi- Eccl. 7
bus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum
non peccabis. Reuera chariſſime frater, ſi pręſen-
tis uitæ tuæ breuitatem attendas, & quid tibi de-
eſt in agenda deo cōdigna pœnitentia, in diſcipli-
na pręceptorū eius obſeruanda, in ſanctitate corā
ipſo

ipſo proficienda, ſaperes & intelligeres, & mortē
ante oculos proſpiceres: proculdubio mox ſine A
mora, ſpretis pompis, poſtpoſitis mūdi curis, de-
ſpectis carnis illecebris, proiectis uoluptatibus,
cōtemptis delicijs, in tui cuſtodia uigilares, ac no-
uiſſima prudenter prouideres. Sapientis enim eſt,
non tam cuiuslibet rei principium proſpicere ꝙ
finem, exitumq́ꝫ prouidere. Deniqꝫ felix eſſe cō-
probatur, qui ſic cogitat de ſupplicio ante ſuppli-
cium, ut poſtea ſupplicij effugiat periculum.

Cap. IIII Dicis ergo mihi. Paratus ſum præ omnibus ac-
quieſcere diuino cōſilio, ut ſapiam & intelligam,
ac nouiſſima prouideā. Sed quæ ſunt mea nouiſſi-
ma? Illa utiqꝫ de quibus ſpiritusſanctus tibi per Sa
Eccl. 7 lomonem loquitur dicens: Fili, in omnibus ope-
ribus tuis memorare nouiſſima tua, & in ęternum
non peccabis. Non melius poterit caro luxurioſa B
domari, quàm qualis erit poſt mortem præmedi-
tari: & ſi huiuſmodi aſſiduam habueris meditatio-
nem, felicem te dicent omnes generationes. Me-
ditatio enim nihil eſt, quàm mentis ditatio. Pero-
ptime ergo mens tua ditatur, quando contra cun-
cta aduerſantia prouidentiæ ſciētia illuſtratur. Le-
gitur in poeta, quòd Centū luminibus cinctum ca
put Argus habebat, quod ex omni parte ita poteſt
intelligi, ꝙ mentis ſuę circūſpectionem & pruden
tiam poſſidebat. Igitur ſi tātæ ſtudio cautelæ pol-
lebat poeta paganus, multo fortius puriorē pro-
uidentiæ oculum debet habere clericus Chriſtia-
nus. Eſto ergo alter Argus, imò illo cautior, illo
ſtudioſior, illo prouidētior: ut ſapias & intelligas, C
Cap. V ac nouiſſima prudēter prouideas. Sed quæ ſunt
nouiſſima tua quæ prouidere ſolicite debes? Sum
ma totius prouidentiæ eſt utiqꝫ illa terribilis hora,
in qua miſera anima tua ex hoc corpuſculo corru
ptibili timens eſt egreſſura. Frater crede mihi, ad
huius rei tremēdam cōſiderationem maluiſſe de-
bueras prouidētiam poſſidere, quàm totius mun-
di dominationem. Vtinam ergo ſaperes & intelli
geres quæ mundi ſunt, & prouideres quæ inferni
ſunt: profecto Deum timeres, ſuperna appeteres,
mundū contemneres, & infernum horreres. In illa
nimis metuenda extrema hora tua, quis amicorū,
quis parentum tuorū ueniet cum gladijs & armis
auxilium ferre? Non enim erit tunc qui conſole-
tur te ex omnibus charis tuis reſpicientibus etiam D
ad auxiliū & adiutorium hominum, ſed refugium
tuum tantummodo eſt apud deum. Cogita igitur
tecum chariſſime, quo timore timēdus, quo amo-
re diligendus, quo honore reuerendus ſit ipſe do-
minus Ieſus Chriſtus deus noſter: qui ſalutis præ-
ſidium ſolus præſtare poterit poſt mortē. Reduc
ergo fili mi ſedulus in memoriā illum extremum
exitus tui diem: & antequam miſera anima tua de
carcere carnis exeat, prouideas quò uadat. Iſtiuſ-
modi recordatio contritionem concipit, cōtritio
compunctionem parit, compunctio contempla-
tionem, ſcilicet piū & humilem affectum in Deū,
uidelicet ex fiducia & adiutorio diuinæ bonitatis
& clementiæ, humilem conſiderationem proprię
fragilitatis & miſeriæ. Hic lector attende. Quid

Aug. to. 9

enim eſt in omni ſcientia quod hominem prouo-
A cet facilius ad ſui cuſtodiā, & omnē iniuſtitiā ex-
pellendam, ad ſanctitatem in timore dei perficien
dam, quàm ſuæ corruptionis cōſideratio, ſuæ mor
talitatis certa cognitio, poſtremo tremendę mor-
tis ſuæ recordatio? Quādo enim homo fit non ho
mo, hoc eſt quādo ægroteſcit, ægrotādo ęgritudo
creſcit, peccator expaueſcit, cor contremiſcit, ca-
put obſtupeſcit, ſenſus euaneſcit, uirtus exareſcit,
uultus palleſcit, facies nigreſcit, oculus tenebre-
ſcit, auris ſurdeſcit, naſus putreſcit, lingua fatiſcit,
os obmuteſcit, corpus tabeſcit, caro marceſcit: tūc
carnis pulchritudo fœtor efficitur, & putredo tūc
ſoluit in cinerē & uertitur in uermem. Poſt homi-
nem uermis, poſt uermem fœtor & horror. Sic in
non hominē uertitur omnis homo. Ecce frater mi
B chariſſime, ecce ſatis horribile ſpectaculum: quo-
niam nulla artis medicina, nullaq́ꝫ doctrina ſic ſu-
perat ſuperbiam, nec ſic uincit malitiā, nec ſic ex-
tinguit libidinem, nec ſic mundi calcat uanitatē,
ſicut huiuſmodi horrendæ mortis recordatio. Vti
nam ergo ſaperent. Et quid huic mundo tantū ui-
leſcit, ſicut homo cuius corpus cū ſit exanime, nō
permittitur eſſe intra domū triduo prę fœtore: ſed
ut uile ſtercus foras proijcit, & in profundo terræ
abſcondit. Erubeſcat ergo quia uermibus datur, Cap. VI
cadauer efficit. Erubeſcat ergo ſuperbus & in-
felix peccator & timeat, elatione cæcatus, ira in-
flāmatus, impatientiæ uitio fœdatus, ſcientia infla
tus, cui plus placet ars Ariſtotelis, ꝙ ſciētia de A-
C poſtolis, plus codex Platonis ꝙ liber diuinus: quē
nulla lectio lætificat, nulla ſcientia ædificat, nullus
ſermo ſapit, niſi fuerit grāmaticè conceptus, diale
cticè imaginatus, rhetoricè purpuratus. Stultus es
qui hæc ignoras, & erras, quoniam qui talia agūt,
& in talibus dies ſuos conſumunt, peccatū ſibi ge
nerant, & mortem parant, quia ex ſimili ſtudio ſi-
milem concipiunt ſcientiā, hoc eſt, folia colligūt,
non fructus, ſcilicet uerba, & non uirtutes, uerba
enim in uentum proferunt, & aerem uerbis uerbe
rant, uerboſitatem ſonant, iactantiā oſtentant: de Pſal. 100
quibus per Pſalmiſtā dicitur: Turbati ſunt & mo-
ti ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deuorata
eſt. Sicut enim homo ebrius neſcit quid agat, aut
quò uadat, eo quòd ſeipſum ignorat: ita inſipien-
D tes clerici ſeculares in habendo huiuſmodi ſcien-
tiam ſe cōturbant, libros deuorant, ſentētias mul-
tiplicant, ſed quid agāt penitus ignorant, quia ad
quem finem miſerū tradant, miſeri nō attendunt.
Si enim fugiētis uitæ ſuæ breuitatē perpendiſſent,
ſi damna dierum ſuorū ante oculos conuertiſſent,
ſi quàm tremendo iudicio, non tātum de mortuis
eorum operibus, imò de omni uerbo ocioſo ꝙ di
ſtricte reſponſuri ſunt, præuidiſſent: mox terrore
perterriti, mox diuino amore percuſſi, uana huius
uitæ ſtudia reliquiſſent, & de ſtudio uanitatis ue-
niſſent ad ſtudiū ueritatis, & de ſtudio ſtultitiæ ad
ſtudiū ſapiētię, hoc eſt, de ſtudio curioſitatis ad ſtu
diū ſanctæ humilitatis, de ſchola luxuriæ & praui-
tatis ad ſcholā mundiriæ & ſanctitatis, hoc eſt, de
uita fornicatiōis ad uitam beatæ religionis, id eſt,

de domo conuerſationis mundanę ad domũ mun
danæ diſciplinæ. Vnde ipſe ſpiritus ſanctus per ꝓ-
Pſal.2 phetam peccatoribus præcipit, dicẽs: Apprehen-
dite diſciplinam, ne quando iraſcatur dominus. O
quàm terribilis eſt ſentẽtia & nimis metuenda his
qui diſciplinam non apprehendũt: ex hac ſpiritus
ſancti ſentẽtia patet quod peribũt. Hinc eſt quod
Leuit.23 dominus per Moyſen ait: Omnis anima quæ non
fuerit afflicta die hac, peribit de populo meo. No-
tanda ſunt attentius uerba iſta diuina: Anima, in-
quit, quæ non fuerit afflicta: ſubaudi, per diſcipli-
nam, per morum correctionẽ, per pœnitentiæ ſa-
tisfactionem, per cordis contritionẽ, per conſcien
tiæ purificationem. Et dicebat die hac, in præſenti
tempore gratiæ, ſeu die huius uitæ: quoniam qui
non ſuſcipit modo tempus pœnitentiæ, poſt mor
tem non inuenit locum indulgẽtiæ. Quapropter
time tu peccator, tu caro ſuperba, tu uile cadauer,
quem adhuc uiuentẽ uermes quotidie corrodũt,
qui de tuo corruptibili corpuſculo generantᷣ: con
tremiſce ſuperbiam, proijce uanitatem, fuge luxu
riam, apprehende diſciplinam ne pereas. Vide in
hoc ſpeculo quis es, & quid eris: cuius cõceptio ta
bes menſtrua, origo lutum, putredo finis. Vtinam
ergo ſaperes, & cętera. Ecce miſer, cauſas mille do
lorum habes, & adhuc ſuperbis. Iterũ te frater cõ-
moneo, ut quicquid agant alij, ſis memor ipſe tuiᷣ:
uileſcat tibi mundus plus quàm tu mundo. Huius
igitur tantæ calamitatis miſeriam conſidera atten
Pſal.37 tius, & cum Propheta ingemiſcẽs dicito: Iniquita
tem meam annunciabo & cogitabo pro peccato
meo. Quoniã ego in flagella paratus ſum, & dolor
meus in cõſpectu meo ſemper. Iterum dic cum A-
poſtolo, qui fragilem humanæ cõditionis ſtatum
Rom.7 deplorabat dicẽs: Infelix ego homo, quis me libe-
rabit de corpore mortis huius? Hæc ſalutifera A-
poſtoli ſententia exigit prudentẽ lectorẽ. Adhuc
corpore Apoſtolus uixit, quando tamen corpus
mortuũ nominauerat: quia qui ſapiẽs eſt, iam mor
tem ante oculos conſiderat, iam ſe mortuum repu
Cap.VII tat, cũ ſe moriturũ pro certo ſciat. Attende ergo
in illa terribili hora, de qua loquimur, miſera pec-
catoris anima, quando de mundo exitura & itura
es, aderũt mox miniſtri maligni, illi ſcilicet maledi
cti diaboli: illa uere tartarea mõſtra, illi ſpiritus ter
ribiles & peſſimi, uelut leones rugientes ut rapiãt
prædã, ſcilicet tuam peccatricem & miſerã animã:
tunc horribilia patebũt loca, pœnarũ chaos, & ca
ligo tenebrarũ, horrorũ miſerię, & tribulatiõis tre-
mor, timor anguſtiæ & confuſionis, dolor horren
dæ uiſionis, tremor tremẽdæ mãſionis, locus flen-
tium, ubi ſtridor dentium, ubi morſus uermiũ, ubi
clamor dolentiũ, ubi luctus gementiũ, ubi eſt uox
clamantium peccatorũ, & dicentium: Væ uæ no-
bis filijs Euæ. Cumq; hæc & his ſimilia, imò mille-
ſies plus ꝙ dici poſſunt peiora, de corpore egreſſu
ra miſera anima, imò miſerrima audierit, uiderit et
ſenſerit: qualis quantusq; & quàm magnus terror
& timor ac tremor erit in ea, quę lingua poteſt di-
cere, quis liber exponere? Quid tũc proderit ſciẽ-
tiæ iactantia, ſeculi pompa, mundi uanitas, terre-
nę dignitatis cupiditas? Nunquid proderũt luxu-
A riæ, appetitus cibi exquiſitus, potus delicatus, ue-
ſtis curioſitas, calciamenti ſpecioſitas, carnis mol
licies, uentris ingluuies, ciborum ſuperfluitas, cra
pula & ebrietas, domorum conſtructio, præben-
darum acquiſitio, diuitiarum aggregatio: nũquid
omnia iſta poterunt animã miſeri hominis eripe-
re de ore horrendi & horribilis leonis, ac de fauci-
bus maledicti draconis? Hanc utilem lectionẽ le-
gat aliquis, ſapiat ſanè, & intelligat, et in corde ſuo
retineat, qui eſt implicatus peccatis, amore mũdi
& carnis inebriatus & cæcatus, cui plus placet lu-
xurioſi cadaueris uenenoſa uoluptas, quàm ani-
mæ ſuæ ſanitas, qui plus ſtudet circa arcam quàm
circa Marthã, cui plus eſt de mũdo quàm de Chri
B ſto, cui plus eſt de lege bouina quàm de lege diui-
na. Legat igitur lectionem iſtam inſipiens ille qui
eiuſmodi eſt, & ſpeculetur in hoc ſpeculo pecca-
toris ſpeciẽ ſuam, & cõſideret diligenter, unde ue
niat, quid ſit, & quò uadat: perpendat ex pręmiſ-
ſis per quam ſemitam uehementer metuendã, per
quod iter tenebroſum, per quorum horrẽdas ma-
nus miſera eius anima tranſitura eſt. O ſtulte pec-
cator, qui iſta conſiderare neſcis, ſiue præmeditari
non uis, & quia iſta præuidere negligis, ideo ſæpe
te inuadit ſuperbia, exagitat ira, excruciat malitia,
uulnerat inuidia, inflammat luxuria, fatigat pigri-
tia, ligat auaritia. Et quoniam horrenda imminen
tia tibi tormenta prudenter non proſpicis, iccirco
contumax, iniurioſus, obſtinatus ſæpe efficeris, pi
C ger, acidioſus ad opus diuinum accedis, illud ne-
gligenter & deſidioſe agis. Quare hoc? Quia non
uis prouidere quò uadis. Quia ſi ille ſerpens uene
noſus diabolus & ſatanas auſus fuit cũ furore im-
petum facere in ſanctiſſimã beati Martini animã,
qui erat, ut dicitur, gẽma ſacerdotũ, quam felicem
animam præſentibus angelis euntem in cœlũ cu-
rabat impedire: quomodo timendum eſt tibi pec-
catori, & tremẽter præmeditandum, quàm horri-
biliter occurret miſerię animę tuę ille doli artifex,
ille filius iniquitatis, ille animarum hoſtis amariſſi
mus? Quomodo poteris ſtare ad horrẽdum aſpe-
ctum tremendi uultus eius, ad intolerabilẽ fœto-
rem oris eius, ad flãmas ſulphureas oculorũ eius?
Certus eſto, ꝙ timor huius horrendæ beſtiæ om-
D ne genus tormentorũ ſuperat, plus ꝙ in hoc mun
do cogitari queat. Quod Propheta pauidus expa
ueſcens, ad orationẽ confugit dicens: Exaudi de- Pſal.63
us deprecationem meã cum deprecor, & à timo-
re inimici eripe animã meam. Non dicit, à poteſta
te, ſed à timore. Quare? Ad inſinuandum ꝙ maxi-
ma iam ſit pœna, quàm horribilis, quàm intolera-
bilis ſit terror ipſius inimici. Heu heu frater mi, ſi
talis & tantus tremor eſt animę peccatrici ex ſolo
ſatanæ uiſu: quanta cõfuſio, quãtusq; horror, quã-
ta afflictio, quanta lamentatio erit eius conſortiũ?

O ſtulti filij hominum, uani filij hominũ men- Cap.VIII
tientium. Qui enim diligit iniquitatem, odit ani- Pſal.10
mam ſuam. Et: Odibiles ſunt deo impius & impie Sap.14
tas eius, Vnde Pſalmus: Nónne qui oderũt te do- Pſal.318
mine, oderã, & cætera. Perfecto odio oderã illos.
Item

Eccl.12 Item. Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus. Quare tam horrẽdam tamq́ A horribilem non circũſpicitis miſeriam? quare non proijcitis ſuperbiam? quare non extinguitis auaritiam? quare non contemnitis luxuriã? quare mores ueſtros non corrigitis? quare mandatũ dei ſalutiferum, q́ eius conſilium negligẽter auditis? quare non ſapitis & intelligitis, ac nouiſſima prouidetis? Hinc eſt q̃ nos peccatores terribiliter deus al-
Prou.1 loquitur, dicens: Ego, inquit, in interitu ueſtro ridebo & ſubſannabo uos, cum in uobis quod timebatis aduenerit. O q̃ metuenda eſt illa dominica ſententia. Vtinã lector ſaperet, & in palato cordis ruminaret, quantũ cõtineat amaritudinis, quantúmue formidinis: quia reuera ſi ſciret, omni hora uitã ſuã cautius cuſtodiret. Si dicis forſan q̃ deriſio & ſubſannatio nõ cadũt in ipſum deũ, nec eius B reuerenda ſanctiſſimaq́ ſimplex natura huiuſmodi paſſiões ſiue ironias admittit: cur ergo ab omnipotẽti deo peccatoribus dicit: Ego in interitu ueſtro ridebo? Attende qui interrogas, quomodo dicta tibi debeat exponi ſentẽtia. Ego in interitu ueſtro ridebo. Hoc eſt, cũ finis ueſter uenerit, uos deriſione dignos clamabo, & cum irruerit ſuper uos repentina calamitas, ſubſannabo: id eſt, cũ amara mors uos momorderit, æterna ſubſannatione dignos dãnabo. Audi tu peccator terribilem ſententiam, quã ſi intelligeres, ſine dubio expaueſceres. Sed quare nõ intelligis? Quia ſcripturas ſacras negligenter legis, actus tuę uitę malę quos facis, peccata quæ cõmittis, facta & dicta & opera tua mala non ſapiẽter reſpicis: uelox ad menſam, tardus ad C Eccleſiã: potens ad potandũ, ſed æger ad pſallendum: peruigil ad fabulas, ſomnolẽtus ad uigilias: procax ad loquendum, ſed tardus & mutus ad canendum: prõptus ad iram & detractionem piger uero ad oratione: inuidię amator: pauperũ Chriſti perſecutor: feſtucã in alieno oculo reſpiciens, ſed trabẽ in oculo tuo non cõſiderans: cæteros reprehendens, teipſum nõ cõſiderãs, alios uituperãs, te collaudãs: malitiæ inuẽtor, diſciplinæ deſtructor: amicus uitiorũ, hoſtis uirtutũ. Hæc ſunt quę hominem excæcãt, & à deo ipſum ſeparãt: hęc ſunt quę monachũ cõuerſum, efficiũt peruerſum, clericum hæreticũ, Chriſtianũ antichriſtũ. Qui enim Chriſtianus non eſt, antichriſtus eſt. Non eſt Chriſtia- D nus, qui uita & morib. Chriſto eſt cõtrarius. Heu heu uir inſipiẽs nõ cognoſcit, & ſtultus nõ intelli-
Eſa.48 git: & ideo dicit Propheta: Simul inſipiens & ſtultus peribunt. Sed quæ diſtantia eſt inter inſipiẽtẽ & ſtultũ? Omnis ſtultus eſt inſipiẽs. Inſipiẽs enim dicit quaſi non ſapiẽs. Multi enim manent qui ſapiẽtes nõ ſunt, tamẽ ſtulti nõ ſunt. Multi iuſti ſunt, & multi iuſti nõ ſunt, & tamen iniqui nõ ſunt. Vis noſcere quis ſit inſipiẽs, & quis ſtultus? Reſpondeo: Inſipiẽs eſt, qui ſe à paradiſi gaudijs peregrinum eſſe non cõſiderat, & ſe exulem in hoc exilio nõ attẽdit: ſtultus eſt, qui licet iſta cognouerit, liberari tamẽ à mundi miſeria per uitæ meritũ nõ intẽdit. Item inſipiens eſt, qui nõ credit futura ſupplicia reprobatorũ eſſe perpetua, & gaudia iuſtorũ æterna: ſtultus aũt eſt, qui licet credat, tamẽ ut mortem perpetuã euadat, & gloriã æternã caſte uiuendo, pieq́ cõuerſando acquirat, non intendit. Iuſto igit dei iudicio, ſimul inſipiens & ſtultus peribũt: Quod tamen non fieret ſi ſaperent & intelligerẽt, ac nouiſſima prouiderẽt. Ecce frater mi, iam legiſti, iam udiſti, in hoc ſpeculo peccatoris, quid ſapias, quid intelligas, quomodo nouiſſima ꝓuidere debeas: ſupereſt igit ut diligẽter diſcas & in corde firmes, ut ſane ſapias, & recte intelligas, quomodo nouiſſima tua prudenter prouideas, ut per hæc æternã damnationẽ euadas, & cũ dño noſtro Ieſu Chriſto, uitã æternam poſſideas, Amen.

Finis.

DE VTILITATE POENITENTIAE.

Non eſt Auguſtini.

VOX pœnitentis in his uerbis agnoſcit: Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Vnde cum ſermonem ad ueſtrã charitatẽ nos præparemus, hinc nobis eſſe tractandũ, domino cooperante cognoſcimus: Volebamus enim hodierna die uos in ruminatiõe permittere, ſciẽtes q̃ abundantes epulas cepiſtis. Sed quia ſalubriter quod apponit accipitis, quotidie multum eſuritis. Præſtet ergo dominus ipſe deus noſter, & nobis uiriũ ſufficientiã, & uobis utilem audientiã. Neq; enim ignoramus, eſſe ſeruiendũ bonæ ueſtræ & utili uoluntati. Adiuuemur ergo à uobis & uoto & ſtudio: uoto ad deũ, ſtudio ad uerbũ: ut ea dicamus quæ uobis eſſe utilia ipſe iudicat, quos paſcit per nos. Vox igit in his uerbis pœnitentis agnoſcit: Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnia facinora mea dele. Proinde aliquid de pœnitentia dicere diuinitus iubemur. Neq; enim nos iſtum Pſalmũ cãtandum lectori imperauimus: ſed quod ille cẽſuit uobis eſſe utile ad audiendum, hoc cordi etiã pueri imperauit. Dicamus aliquid de utilitate pœnitentiæ: præſertim, quia & dies iam ſanctus anniuerſarius imminet, quo propinquante humiliari animas & domari corpora ſtudioſius decet. Triplex autem cõſideratio agendæ pœnitentiæ in ſacra ſcriptura inuenit. Nam neq; ad baptiſmũ Chriſti, in quo omnia peccata delentur, quiſquã bene accedit: niſi agendo pœnitẽtiam de uita priſtina. Nemo enim eligit uitam nouam, niſi quẽ ueteris pœnitet. Hoc aũt etiã authoritate diuinorũ librorum ꝓbare debemus, utrũ baptizãdi egerint pœnitentiã. Quando ſpiritus ſanctus miſſus eſt antẽ ꝓmiſſus, & impleuit dominus fidẽ pollicitationis ſuę: accepto ſpiritu ſancto diſcipuli, ut noſtis, cœperũt loqui omnibus linguis, ut in illis qui aderãt linguã ſuam quiſq; cognoſceret. Hoc aũt miraculo territi, cõſiliũ uitæ ab Apoſtolis petiuerũt. Tũc eis Petrus annũciauit, eum colendũ quẽ crucifixerũt: ut eius iam ſanguinẽ noſſent bibere credẽtes,

Cap. I
Pſal. 50

quē fuderant ſquientes. Annunciato aūt illis dño
noſtro Ieſu Chriſto, et agnoſcentib. reatū ſuum, ut
impleretur in eis quod Propheta antè prędixerat:
Pſal.31 Conuerſus ſum in ærumnā meā dum configiť ſpi-
na, conuerſi enim ſunt in ærumnā doloris, cū fige
retur ſpina peccati recordationis, Nihil em̄ ſe ma-
lefeciſſe putauerūt, nōdū infixa erat ſpina: Loquē
te aūt Petro, ut agnoſcas infixā ſpinā: ſcriptura di-
xit: Petro loquente cōpuncti ſunt corde. Proinde
Act.2 in eodē Pſalmo, cum dictū eſt: Cōuerſus ſum in æ-
rumnam meā dum configiť ſpina: ſequiť. Peccatū
cognoui, & facinus meū non operui. Dixi, prolo-
quar aduerſum me delictū meum dño, & tu dimi-
ſiſti impietatē cordis mei. Cū ergo ſpina illa recor
dationis cōpuncti dicerent Apoſtolis: Quid ergo
faciemus? Ait illis Petrus: Agite pœnitentiā, & ba
ptizetur unuſquiſq; ueſtrū in nomine dñi noſtri Ie
ſu Chriſti: & remittunť uobis peccata. Ergo inte-
rim nūc, ſi qui forte aſſunt ex eo numero qui bapti
zari diſponūt, credimus em̄ eos adeſſe tāto ad uer
bū ſtudioſius, quāto ad indulgentiā uicinius: hos
primū paucis alloquimur, ut erigāt mētes in ſpem.
Amēt fieri quod nō ſunt, oderint quod fuerūt. No
uū hominē naſcituri iā uoto concipiant, quicquid
de uita præterita remordebat, qcquid angebat cō
ſciētiam, quicquid omnino uel magnū uel paruū,
uel dicendū uel nō dicendū, nō dubitēt poſſe di-
mitti: ne forte ꝙd uult dimittere dei miſeratio, cō-
tra ſe teneat humana dubitatio. Exemplū etiam in
primo illo populo exhibitum, unuſquiſq; fideliter
1 Cor.10 recordeť. Ait em̄ Apoſtolus: Omnia hæc figuræ
noſtræ fuerūt: cum de rebus talib. loquereť. Quid
enim dixerat? Nolo em̄ uos ignorare fratres, quia
patres noſtri omnes ſub nube fuerūt, & omnes in
Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari: & om̄es
eundē cibum ſpiritalem manducauerūt, & omnes
eundē potū ſpiritalē biberūt. Bibebāt enim de ſpi
ritali ſequēti Petra: Petra aūt erat Chriſtus. Has fi-
guras noſtras fuiſſe ille dixit, cui nemo fidelis un-
quam contradixit. Et cū multa enumeraret, unam
rem ſolā ſoluit, quia dixit: Petra aūt erat Chriſtus.
Soluēdo unū aliquid, cætera ꝓpoſuit inquirenda:
ſed ne recedens à Chriſto inquiſitor erraret, ut fir-
mus quærat, in petra fundatus, Petra, inquit, erat
Chriſtus. Dixit illas figuras noſtras fuiſſe, et obſcu
ra erāt omnia. Quis euolueret inuolucra iſta figu-
rarum? quis aperiret? quis diſcutere auderet? In
quibuſdā quaſi dumetis denſiſſimis, & craſſa um-
bra lumē accēdit: Petra, inquit, erat Chriſtus. Iam
ergo lumine illato, quæramus quid cætera ſignifi-
cent: quid ſibi uelint, mare, nubes, māna. Hæc em̄
nō expoſuit, ſed petra quid eſſet oſtēdit. Per mare
tranſitus, baptiſmus eſt. Sed quia baptiſmus, id eſt
ſalutis aqua, nō eſt ſalutis, niſi Chriſti nomine con
ſecrata, qui pro nobis ſanguinē fudit, cruce ipſius
aqua ſignať. Hoc ut ſignificaret ille baptiſmus, ma
re rubrū fuit. Manna de cœlo aperte ab ipſo domi
no exponiť. Patres ueſtri manducauerunt, inquit,
māna in eremo, & mortui ſunt. Quādo enim uiue
rent, cum figura prænūciare uitam poſſet, uita eſſe
nō poſſet? Manducauerūt, inquit, manna, & mor-
tui ſunt, id eſt, māna quod manducauerunt, nō il-
A los potuit de morte liberare: nō quia ipſum māna
mors eis fuit, ſed quia à morte non liberauit. Ille e-
nim liberaturus erat à morte, qui per māna figu-
rabatur. De cœlo certe manna ueniebat, attende
quem figurabat. Ego ſum, inquit, panis uiuus: qui
de cœlo deſcendi. Sicut ſtudioſi aūt & bene uigi-
lantes, uerba dominica attendite, ut ꝓficiatis & le
gere & audire noueritis. Eundē, inquit, cibum ſpi
ritalem manducauerūt. Quid eſt, eundē, niſi quia
eum quē etiam nos? Video aliquantū eſſe ad pro-
mēdum explicandumq; difficile quod dicere in-
ſtitui: ſed adiuuabor beneuolentia ueſtra, hæc mi-
hi à domino impetrat facultatē. Eūdem, inquit, ci-
bum ſpiritalē manducauerunt. Suffecerat ut dice-
ret, cibū ſpiritalem manducauerūt. Eundē, inquit.
B Eundem non inuenio quomodo intelligā, niſi eū
quem mādūcamus & nos. Quid ergo, ait aliquis?
Hoc erat māna illud quod ego nūc accipio? Ergo
nihil modo uenit ſi antè iam fuit. Ergo euacuatum
eſt ſcandalū crucis. Quomodo ergo eundem, niſi
quia addidit ſpiritalē? Nam qui manna illud ſic ac
ceperunt, ut tantūmodo indigentiæ ſuæ corpora-
li ſatisfieri putarent, & uentrē ſuū paſci, non men-
tem, nihil magnū māducauerūt: factū ſatis eſt eo-
rum indigētiæ. Alios deus pauit, alijs aliquid nun
ciauit. Hi tales cibum corporalē manducauerunt,
non cibum ſpiritalem. Quos ergo dicit patres no
ſtros cibū ſpiritalem eundē manducauiſſe? Quos
C putamus fratres, niſi qui uere patres noſtri fuerūt:
imò patres noſtri non fuerunt, ſed ſunt? Omnes e-
nim illi uiuunt. Sic enim quibuſdam illis infidelib.
dicit dominus: Patres ueſtri manducauerūt māna Ioan.6
in eremo, & mortui ſunt. Quid eſt enim, patres ue
ſtri: niſi quos infidelitate imitamini, quorū uias nō
credendo & deo reſiſtendo ſectamini? Secūdum
quē intellectū quibuſdā dicit: Vos à patre diabo-
lo eſtis. Neq; em̄ diabolus aliquē hominē uel po-
tentia creauit, uel generando procreauit: & tamē
dicitur pater impiorū, nō propter generationem
ſed propter imitationem. Sicut econtra de bonis
dicitur, Ergo ſemen Abrahæ eſtis, cū loquať gen-
tibus, quæ ſtirpem carnis ex Abrahæ genere non
ducebant. Filij enim erant non naſcendo, ſed imi-
tando. Abrogatur aūt & alienatur à perfidis pater
D Abraham, quādo eis dominus dicit: Si filij Abra- Ioan.8
hæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Et ut malæ ar-
bores de Abrahæ paternitate gloriantes eradica-
rentur, filij Abrahæ de lapidibus promittūtur. Si-
cut ergo hoc loco dicit: Patres ueſtri manducaue- 1 Cor.10
runt manna in eremo, & mortui ſunt: nō enim in-
tellexerunt quod manducauerunt, itaq; non intel
ligentes, cibum nō niſi corporalem acceperūt: ſic
& Apoſtolus dicit, patres noſtros, non patres infi
delium, non patres impiorū, manducantes & mo
rientes, ſed patres noſtros, patres fideliū, ſpiritalē
cibum manducaſſe, & ideo eūdem. Patres noſtri,
inquit, eundē cibum ſpiritalē manducauerunt, &
eundē potum ſpiritalem biberunt. Erant enim ibi
qui quod manducabant, intelligebant: erant ibi
quibus plus Chriſtus in corde, quàm māna in ore
ſapiebat

ſapiebat. Quid de alijs loquamur? Inde erat primi
tus ipſe Moyſes famulus dei, fidelis in tota domo
eius, ſciens quid diſpenſaret: & quia illo tempore
ita diſpenſari deberent clauſa præſentium, aperta
futurorū. Breuiter ergo dixerim, Quicunq; in mā-
na Chriſtū intellexerunt, eundē quem nos cibum
ſpiritalē manducauerunt, quicunq; aūt de manna
ſolam ſaturitatē quæſierunt, patres infideliū man-
ducauerūt, & mortui ſunt. Sic etiā eundē potum:
Petra eñ Chriſtus. Eūdē ergo potū quem nos, ſed
ſpiritalē: id eſt, qui fide capiebat̃, non qui corpore
hauriebatur. Audiſti eundem potum, Petra erat
Chriſtus: nō enim alter Chriſtus tunc, alter nunc.
Altera quidē illa petra, alter lapis quē ſibi poſuit
ad caput Iacob, alter agnus occiſus ut mādūcaret̃
Paſcha, alter aries hęrens in uepribus immolādus,
quādo filio ſuo pepercit Abrahā iuſſus, quē iuſſus
obtulerat: altera ouis & altera ouis, alter lapis &
alter lapis, idē tamen Chriſtus: ideo eundē cibum,
ideo eundem potum. Deniq; percuſſa eſt ipſa pe-
Exod.15 tra ligno, ut aqua deflueret. Virga enim percuſſa
eſt. Quare ligno, non ferro: niſi quia crux ad Chri
ſtum acceſſit, ut nobis gratiā propinaret? Eundē
ergo cibum, eundem potum: ſed intelligētibus &
credentibus. Nō intelligentibus aūt, illud ſolum
manna, illa ſola aqua, ille cibus eſuriēti, potus iſte
ſitienti, nec ille, nec iſte credenti: credēti aūt idem
qui nunc. Tunc enim Chriſtus uenturus, modo
Chriſtus uenit. Venturus & uenit, diuerſa uerba
ſunt: ſed idem Chriſtus. Aliquid etiam, quoniā res
uenit in mediū, de dubitatione famuli dei Moyſi
uolo dicere: Figura enim erat ueterum etiam iſta
ſanctorum. Dubitauit ad aquam Moyſes, quādo
petram uirga percuſſit ut aqua flueret, dubitauit.
Dubitationem autē eius legens quiſq; forte tranſ
iret, nec intelligeret: quia nec quærere auderet.
Dño aūt deo dubitatio illa diſplicuit, & eam nota
uit, non ſolum arguendo, ſed etiā uindicādo: nam
propter hanc dubitationem dicitur Moyſi, Non
Num.20 introduces tu populū in terrā promiſſionis, Aſcē-
de in montē, & morere. Deus hic utiq; apparet ira
tus. Quid ergo de Moyſe fratres chariſſimi? Om-
nis ille labor eius, omnis pro populo æſtus eius, &
illa charitas dicens, Si dimittis illis peccatum, di-
Exod.32 mitte: ſin autem, dele me de libro tuo: hac ſubi-
ta & repentina dubitatione damnata eſt? Et quid
eſt quod cōcluſit lector cum Apoſtolum legeret,
1.Cor.13 Charitas nunquam cadit? Cum quædam ſoluen-
da proponerē, ſtudium ueſtrum me fecit & aliud
proponere, quod forte nō quæreretis. Videamus
ergo, & adhuc quantum poſſumus conemur pe-
netrare myſterium. Iraſcitur deus, dicit eum non
introducturum populum in terram promiſſionis:
iubet ut aſcendat in montem & moriatur. Et tamē
multa iniūgit agēda eidē Moyſi: iubet quid agat,
quō populū diſponat, quō non relinquat paſſim
& negligenter. Nunq; iſta damnato iniungere di
gnaret̃. Aliud accipe mirabilius. Quoniā dictum
eſt Moyſi, hoc enim placuit deo certi myſterij diſ
penſationiſq; gratia, q̄d ipſe in terram promiſſio-
nis nō introduceret populum: eligitur alius Ieſus
Naue: & iſte homo nō hoc nomine uocabat̃ Au-
A ſes. Et cū ei introducendū populū Moyſes cōmen
daret, uocauit eum, & mutauit ei nomen, & appel
lauit eū Ieſum: ut non per Moyſen, ſed per Ieſum,
id eſt nō per legē, ſed per gratiā populus dei in ter
ram promiſſionis intraret. Sicut aūt Ieſus ille non
uerus ſed figuratus, ita etiā terra promiſſionis illa
nō uera ſed figurata. Illa enim populo primo tēpo
ralis fuit: nobis quæ promiſſa eſt, ęterna erit. Sed fi
guris tēporalibus promittebant̃ & prænunciabā-
tur æterna. Sicut ergo ille non uerus Ieſus, nec illa
terra promiſſionis uera ſed figurata: ita manna nō
cibus uere cœleſtis ſed figuratus, ita petra illa non
uere Chriſtus ſed figuratus, & ſic omnia. Quā er-
go ſibi exigit conſiderationem dubitatio Moyſi?
Ne forte & ibi aliqua figura expreſſa ſit, & innue-
B rit intelligenti, & ad inquirendum cōmouerit &
prouocauerit animū. Video eñ & poſt illā dubita
tionē, & poſt irā dei, & poſt minas mortis, & poſt
remotionē ab introductione populi in terrā pro-
miſſionis, multa deū ſic dicere ad Moyſen tāq; ad
amicū cū quo & antea loquebat̃: uſqueadeo, ut ip
ſi Ieſu Naue obediētiæ exēplum de Moyſe propo
natur, & hoc eum moneat deus, ut ſic ei ſeruiat,
quō ſeruiuit Moyſes, & ſic ſe pollicetur cum eo fu
turum quō cum Moyſe. Euidenter chariſſimi cō-
ſtringit nos ipſe deus, non paſſim reprehendere,
ſed intelligere dubitationē Moyſi. Figura petra ia
cens, figura uirga percutiens, figura aqua fluens,
figura & Moyſes dubitans: & ibi dubitauit, ubi
percuſſit. Hinc facta eſt dubitatio Moyſi, quando
C lignum acceſſit ad petram. Iam ueloces præuolāt,
imò tardos patienter expectēt. Dubitauit Moy-
ſes quando lignum acceſſit ad petram: dubitaue-
runt diſcipuli quando uiderunt dñm crucifixum.
Horum figuram gerebat Moyſes. Figura erat Pe-
tri illius ter negantis. Quare Petrus dubitauit?
Quia lignum petræ propinquauit. Cū mortis ſuæ
genus, id eſt, crucē ipſam prænunciaret dñs, ipſe
Petrus expauit: Abſit à te dñe, nō erit hoc. Dubi- Matt.16
tas, quia petrę imminere uirgā uides. Ideo ſpem ſu
am, quam gerebant de dño diſcipuli tunc perdide
runt, quodāmodo intercepta eſt quando crucifi-
xum uiderunt, quādo planxerūt occiſum. Inuenit
eos poſt reſurrectionē, loquētes inter ſe de hac re,
triſti colloquio: & tenens oculos eorum ne ab eis
D agnoſceretur, nō ſe auferens credentibus, ſed diſ-
ferens dubitantes, ſe tanq; tertium collocutorem
ſermoni cōmiſcuit, & quæſiuit ab eis unde loque-
rentur. Mirant̃ illi, quia ſolus ignorat quod in eo
factū fuerat qui quærebat. Tu ſolus, inquiūt, pere- Lucæ 24
grinaris in Hieruſalem? & cōmemorāt quæ geſta
ſint de Ieſu. Et cōtinuo iam deſperationis ſuæ me-
dullas aperiūt, & uulnus medico licet neſciētes o-
ſtendunt: Nos aūt, inquiunt, ſperabamus q; in illo
redēptio eſſet Iſrael. Ecce facta eſt dubitatio quia
lignū acceſſit ad petram: impleta eſt figura Moyſi.
Videamus & hanc: Aſcende in montē & more- Deu.32
re. Per mortem corporalem Moyſi, figurata eſt
mors ipſius dubitationis: ſed in monte. O mira
myſteria, Hoc certe expoſitū & intellectū, quan-

to dulcius quàm mãna. Ad petram nata eſt dubi-
tatio, in monte mortua eſt. Quando fuit humilis A
Chriſtus in paſſiõe, quaſi petra iacebat ante ocu-
los: merito in illo dubitabatur, humilitas illa nihil
magnũ prætẽdebat. Merito ipſa humilitate ſactus
eſt lapis offenſionis, reſurrectione autem clarifica
tus magnus apparuit, iam mons eſt. Iam ergo illa
dubitatio quæ nata erat ad petram, in monte mo-
riatur: Agnoſcant diſcipuli ſalutem ſuam, reuocẽt
ſpem ſuam. Attende quemadmodum oriatur illa
dubitatio, attẽde quemadmodum moriatur Moy
ſes in monte. Non intret in terrã promiſſionis: no
lumus ibi dubitationẽ. Moriatur. Oſtendat nobis
Matt. 26 eam Chriſtus mori. Trepidauit Petrus, & negauit
1 Corio ter. Petra eñ Chriſtus. Reſurrexit, mõs factus eſt:
firmauit & Petrum. Sed moritur dubitatio. Quo-
Ioan. 21 modo moritur? Petre amas me? Cordis inſpector, B
cordis cognitor interrogat: & uult audire quòd a-
metur, & parũ eſt ſemel. Interrogat hoc, audit pro
pè cum tædio ipſius Petri: miratur eñ interrogari
ſe à præſcio, totiens interrogari, cum ſemel ſuffice
ret reſpondere etiam neſcienti. Sed tanquam tibi
diceret dominus, Expecto, numerus legitimus im
pleatur: tertio confiteatur per amorẽ, quia ter ne-
gauerat per timorem. Quod ergo dominus totiẽs
interrogabat, dubitationem illam in monte occi-
debat, Quid ergo chariſſimi, ſi patent hæc? Non
ad fraudem, ſed ad iucunditatem clauſa erant: Ne-
que enim tam dulciter caperentur ſi prompta uile
ſcerent. Reſpiciat ergo negocium ſuum competi
turus baptiſmum, quem alloqui cœperam. Mare
rubrum baptiſmus erat, populus trãſiens baptiza C
batur: tranſitus ipſe baptiſmus erat, ſed in nube.
Adhuc enim nubilabatur quod prænuntiabatur:
adhuc occultabatur quod promittebatur. Iam mo
do receſſit nubes, manifeſtæ ueritatis ſerenitas fa-
cta eſt, quia receſſit & uelum per quod loqueba-
tur Moyſes, Hoc uelum & in templo pendebat,
ne ſecreta templi uiderentur: ſed in cruce domini
uelum cõſciſſum eſt ut paterent. Veni ergo ad ba-
ptiſmum: ingredere intrepidus uiam per mare ru-
brum: noli eſſe de peccato præterito tanquam de
Ægyptio ſequente ſolicitus. Premebant te pec-
cata tua duro onere ſeruitutis, ſed in Ægypto in
amore huius ſeculi, in peregrinatione longinqua:
cogebant te ſectari opera terrena, tãquam lateres
facere, opera lutea operabaris. Premũt te peccata, D
ueni ſecurus ad baptiſmum: uſq; ad aquam hoſtis
ſequi poterit, ibi morieť. Time aliquid de uita præ
terita, crede aliquid remanſurũ tuorũ peccatorũ,
ſi aliquis remãſit Ægyptiorũ. Audio uocẽ pigro-
rum: Ego, inquit, de præteritis peccatis nõ timeo
omnia mihi in aqua ſancta per Eccleſiæ etiã chari
tatem dimitti non dubito: ſed timeo futura pecca-
ta. Placet ergo in Ægypto remanere? Interim ho-
ſtem præſentẽ euade qui iã te premit, & iam ſubiu
gauit. De futuris qd tibi hoſtes meditaris? Quod
iam feciſti, & ſi nolueris erit: quod facturum te pu
tas, ſi uolueris nõ erit. Sed periculoſa eſt uia: Neq;
enim cum rubrum mare tranſiero, iam ero in ter-
ra promiſſionis. Ductus eſt ille populus per lõga

deſerta. Interim ab Ægypto liberare. Quid ergo
putas defuturum tibi auxiliatorẽ in uia, eum qui
te eruit de uetuſta captauitate? Nouos tuos inimi
cos non cõpeſcit, qui te à uetuſtis hoſtibus libera-
uit? Tantum intrepidus trãſi, intrepidus ambula,
obediens eſto: noli amaricare Moyſi illi, cuius ty-
pum ille portabat, in hac obediẽtia. Fateor nõ de-
ſunt hoſtes. Sicut enim non deerant qui ſequeren
tur fugientes, ita non deerunt qui impediant am-
bulantes. Prorſus chariſſimi figuræ noſtræ fuerũt.
Interim in te non ſit quod contriſtet Moyſen: noli
eſſe aqua amara, quam poſt mare rubrum non po
tuit illa populus bibere. Erat enim & ibi tentatio.
Et tamen iſta quãdo eueniunt, quando amaricat
populus, oſtendimus eis Chriſtum, quæ pro illis
tulerit, quomodo pro eis ſanguinem fuderit: et mi
teſcunt, tanquam nobis lignum in aquam mitten Exod. 17
tibus. Planè hoſtem aduerſantem itineri tuo Ama
lech habebis. Tunc orabat Moyſes tunc extende
bat manus. Et ubi deponebat manus, conualeſce-
bat Amalec: ubi extendebat manus, deficiebat A-
malec. Et tuæ manus extentæ ſint, deficiat Ama-
lech tentator, & huius itineris impeditor: eſto ui-
gil & ſobrius in orationib. in operibus bonis, non
tamen præter Chriſtum, quia extenſio illa manu-
um, Chriſti crux fuit. In illa extenditur Apoſtolus
cum dicit, Mundus mihi crucifixus eſt, & ego mũ Gal. 5
do. Ergo deficiat Amalech, uincatur, & non impe
diat tranſitum populi dei. Si dimittis manus à bo-
no opere, à cruce Chriſti: præualebit Amalech.
Tamẽ noli omnimodo aut continuo te fortẽ futu
rum putare, aut penitus deſperando deficere. Al-
ternatio enim illa defectus & fortitudinis in ma-
nibus ſerui dei Moyſi, forte alternatio tua fuit. A-
liquando enim in tentationibus deficis, ſed non
ſuccumbis. Deponebat ille paulum manus, non Pſal. 93
omnino ruebat. Si dicebam, motus eſt pes meus,
ecce miſericordia tua domine adiuuabit me. Noli
ergo timere: adeſt in itinere auxiliator, qui in Æ-
gypto non defuit liberator. Noli timere, aggrede
re uiã, præſume ſecurus, aliquãdo ille deponebat
manus, aliquãdo erigebat, tamen uictus eſt Ama-
lech. Rebellare potuit, ſuperare nõ potuit. Itaq; Cap. II
admonemur iam de altera loqui pœnitẽtia. Tripli
cem quippe eius conſiderationem in ſancta ſcri-
ptura eſſe propoſui. Illa prima cõpetentium eſt &
ad baptiſmũ uenire ſitientiũ. Hãc de ſcripturis ſan
ctis oſtendi. Eſt alia quippe quotidiana. Et ubi illã
oſtendimus pœnitentiã quotidianam? Nõ habeo
ubi melius oſtendam, quàm in oratione quotidia
na, ubi dñs orare nos docuit, & quid ad patrem di
camus oſtẽdit, & in his uerbis poſuit: Dimitte no- Matt. 6
bis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori
bus noſtris. Quæ debita fratres? Quãdoquidẽ de-
bita hic intelligi nõ poſſũt niſi peccata: quę debita
dimiſit & in baptiſmo, iterũ ut dimittat oramus?
Certe mortuus eſt om̃is Ægyptius qui ſequebať.
Si nihil de ſequentibus hoſtibus reſiduũ factũ eſt,
quid oramus ut dimittať, niſi propter manus defi
ciẽtes cõtra Amalech? Dimitte nobis ſicut & nos
dimittimus. Cõſtituit medicinã, firmauit pactum.
Hic

Hic preces dictat, ibi precãti reſpõdet: nouit quo
iure tes agatur in cœlo, quõ impetrari poſſint de-
ſiderata, Dimitti uis? dimitte ait. Quid cũ habes
quod deo præſtes, à quo uis ut præſtet tibi? Nun-
quid iam Chriſtus ſaluator in terra ambulat? Nun
quid ſuſcepit illũ modo in domũ gaudẽs Zachæ-
us? Nunquid ei hoſpitiũ & epulas præparat Ma-
ria? Nihil horum indiget, ad dexterã patris ſedet:
Sed qñ uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis,
Hæc eſt extenſio manuum, ſub qua defecit Ama-
lech. Et erogas quidẽ pauperi, quãdo aliquid das
eſurienti: forte id quod dederis minus habebis,
ſed in domo, non in cœlo. Sed hic quoq; in terra,
quo iubente præſtitiſti, ipſe ſupplet q̃d dediſti. De
1 Cor.9 hac te cum loqueretur Apoſtolus, ait, Qui admi-
niſtrat ſemen ſeminanti, & panẽ in eſcam ſubmini
ſtrabit. Operarius enim dei es, quando das egenti:
ſeminas hyeme, q̃d metas æſtate. Quid ergo me-
tuis infidelis, ne in hac magna domo tantus pater
familiãs non paſcat operariũ ſuum? Erit & ibi, ſed
quod ſufficiat tibi. Dabit deus totum neceſſitati,
non cupiditati. Operare ergo intrepidus, extende
manus, deficiat Amalech. Sed hinc, ut dixi, aliqd
in domo tua cũ dederis, uel minus uides quod ibi
uidebas: non ibi uides cum dederis, donec iterum
det deus. Dic mihi cũ ignoſcis de corde, quid per-
dis? Cum ignoſcis ei qui peccat in te, quid minus
habebis in corde tuo? Inde em̃ dimittis, ſed nihil
amittis: imò uero unda quædam charitatis ibat in
corde tuo, & tãquam de uena interiore manabat.
Tenes odium contra fratrem, obturaſti fontẽ. Nõ
ſolum ergo nihil perdis cum ignoſcis, ſed abundã
tius irrigaberis. Charitas non anguſtiatur. Ponis
ibi lapidem offenſionis, & tu tibi facis anguſtias.
Vindicabo me, ulciſcar me, ego illi oſtendam, e-
go faciã. æſtuas, laboras, cui licet ignoſcendo eſſe
ſecurum, ſecurum uiuere, ſecurum orare. Nam ec-
ce quid acturus es? oraturus es. Quid dicam quan
do? Hodie oraturus es. An non es oraturus? Ira &
odio impletus, uindictam minaris: nõ dimittis ex
corde. Ecce oras, ecce uenit orandi hora, incipis
uerba illa uel audire uel dicere. Dictis et auditis ſu
perioribus, uenturus es ad hũc uerſum. Aut ſi nõ
uenturus, quò iturus? Ne ignoſcas inimico, deuia
bis à Chriſto. Planè ſi in oratione deuiabis, ut no-
Matt.6 lis dicere, Dimitte nobis debita noſtra: quiâ non
potes dicere, ſicut & nos dimittimus debitoribus
noſtris: ne tibi cito reſpondeatur, Sic dimitto quo
modo & tu dimittis. Ergo quia hoc non potes di-
cere, & non uis dimittere, deuiabis ab hoc uerſu,
& prætermittes, & dices quod ſequiẽ, Ne nos pa-
tiaris induci in tentationem. Ibi te capiet creditor
tuus, cuius quaſi faciẽ deuiabas. Quomodo quiſq;
in uico cum occurrerit ei cui aliquid debet, ſi ad
manum eſt diuerticulũ, dimittit quò ibat: & it per
aliam partem, ne faciem uideat creditoris. Hoc tu
in iſto uerſu te feciſſe arbitratus es. Deuitaſti dice-
re, Dimitte ſicut ego dimiſi, ne ſic dimitteret, id eſt
nõ dimitteret, quia nõ dimittis: & noluiſti dicere,
deuitans faciem creditoris. Quem deuitas? Quis
deuitas? Quò ibis ubi tu eſſe poſſis, & ille non

eſſe? Dicturus es, Quò abibo à ſpiritu tuo, & à fa- Pſal.138
A cie tua, quò fugiam? Si aſcẽdero in cœlũ tu illic es,
ſi deſcendero in infernũ, ades. Quantum poteſt à
Chriſto debitor fugere, q̃ ut eat in infernũ? Adeſt
iſte creditor & ibi. Quid facturus es niſi quod ſe-
quitur? Si aſſumpſero pennas meas in directũ, &
uolauero in extrema maris, id eſt, ſpe mea finẽ ſe-
culi meditabor, in pręceptis tuis uiuã, duabus alis
charitatis attollar. Imple ergo duas alas charitatis.
Dilige proximũ ſicut teipſum, & nõ teneas odiũ
unde fugias creditorẽ. Reſtat pœnitentiæ terti Cap.III
um genus, unde aliquid breuiter dicam, ut adiuuã
te dño propoſita & promiſſa perſoluã. Eſt pœni-
tẽtia grauior atq; luctuoſior, in qua proprie uocã-
tur in Eccleſia pœnitẽtes: remoti etiã à ſacramẽto
altaris participãdi, ne accipiendo indigne, iudiciũ
B ſibi manducent & bibant. Illa uero pœnitentia lu
ctuoſa eſt, graue uulnus eſt: adulteriũ forte cõmiſ-
ſum eſt, forte homicidiũ, forte aliquod ſacrilegiũ.
Grauis res, graue uulnus, lętale, mortiferũ, ſed om
nipotẽs medicus. Iam poſt ſuggeſtionẽ facti & de
lectationẽ, & conſenſionẽ, perpetrationem, quaſi
quatriduanus mortuus putet: ſed nec ipſũ dñs de-
ſeruit ſed clamauit, Lazare prodi foras. Ceſſit uo- Ioan.11
ci miſericordiæ moles ſepulturæ: ceſſit mors uitæ,
ceſſit infernus ſuperno, Eleuatus eſt Lazarus, pro
ceſſit de tumulo: & ligatus erat, ſicut ſũt homines
in confeſſione peccati agentes pœnitentiam. Iam
proceſſerũt à morte, nam nõ confiterenẽ niſi pro-
cederẽt, Ipſum cõfiteri, ab occulto & à tenebroſo
procedere eſt. Sed quid dñs Eccleſiæ ſuæ? Quæ, Matth.18
C ſolueritis, inquit, in terra, ſoluta erunt & in cœlo.
Proinde Lazaro procedente, quia impleuit domi
nus miſericordiæ ſuæ bonum, perducere ad cõfeſ
ſionem mortuum latentẽ, putentẽ, iam cętera im-
plet Eccleſię miniſteriũ: Soluite illũ & ſinite abi-
re. Sed chariſſimi, hoc genus pœnitẽtiæ nemo ſibi
proponat, ad hoc genus nemo ſe pręparet, tamen
ſi forte cõtigerit, nemo deſperet. Iudam traditorẽ
non tam ſcelus quod cõmiſit, quàm indulgentiæ
deſperatio fecit penitus interire. Non erat dignus
miſericordia, ideo ei non fulſit lumen in corde, ut
ad eius indulgentiam concurreret quem tradide-
rat, ſicut illi qui eum crucifixerant: ſed deſperando
ſe occidit, & laqueo ſuſpendit ſe, ſuffocauit ſe.
Quod fecit in corpore ſuo, hoc factum eſt in ani-
D ma ipſius. Spiritus enim diciẽ etiã iſte uentus aeris
huius. Quomodo ergo qui ſibi collũ ligãt inde ſe
occidunt, quia non ad eos intrat ſpiritus aeris hu-
ius: ſic illi qui deſperant de indulgẽtia dei, ipſa de-
ſperatione intus ſe ſuffocãt, ut eos ſpiritus ſanctus
uiſitare nõ poſſit. Solent inde Chriſtianis Pagani
inſultare de pœnitẽtia quæ inſtituta eſt in Eccle-
ſia: & cõtra nõnullas hęreſes tenuit eccleſia catho
lica iſtam ueritatẽ de pœnitẽtia agenda. Fuerunt
em̃ qui dicerent, quibuſdam peccatis nõ eſſe dan-
dam pœnitentiã: & excluſi ſunt de Eccleſia, & hę
retici facti ſunt. In quibuſcunq; peccatis nõ perdit
uiſcera pia mater Eccleſia. Ergo ſolẽt inde etiã Pa
gani quaſi inſultare nobis, neſcientes quid loquãẽ:
quia ad uerbũ dei, quod linguas infantium facit di
ſertas

ſertas,nondũ peruenerũt: Vos:inquiunt,facitis ut
peccẽt homines: cũ illis ꝓmittitis ueniã ſi egerint A
pœnitẽtiã. Diſſolutio eſt iſta,nõ admõitio. In hãc
ſententiã exaggerãt uerba quãta quiſq; poteſt, lin
gua uel ſonãti uel titubanti,nõ tacẽt:tamẽ & quã-
do eis loquimur,& ſi uincanẽ,nõ cõſentiũt. Tamẽ
quõ uincantur, breuiter accipiat charitas ueſtra,
quia dñi miſericordia totũ optime cõſtituit in Ec
cleſia ſua. Dicunt nos dare peccatis licentiã, quia
portũ pœnitẽtiæ pollicemur. Si clauderet̃ aditus
pœnitentiæ: nõne ille peccator tanto magis adde
ret peccata peccatis, quãto magis ſibi deſperaret
ignoſci? Diceret em̃ ſibi, Ecce peccaui, ecce ſcelus
admiſi, iam mihi ueniæ nullus eſt locus: pœnitẽtia
infructuoſa eſt, dãnandus ſum. Quare iã non uiuo
ut uolo? Quia ibi nõ inuenio charitatẽ, hic ſaltem
paſcã cupiditatẽ. Quare em̃ me abſtineã? Ibi mihi B
locus omnis clauſus eſt, hic quicquid non fecero,
perdo: quia uita quæ poſt hanc futura eſt, nõ mihi
dabitur. Quare ergo non ſeruio libidinib. meis ut
eas impleam & ſaturẽ, & faciã quicquid nõ licet,
ſed libet? Diceret̃ ei fortaſſis. Sed miſer capieris, ac
cuſaberis, torqueberis, punieris. Sciunt iſta homi-
nes mali ab hominibus dici, & inter homines ſer-
uari, attendunt multos male & ſcelerate uiuentes
impunita habere peccata: occultare poſſunt, redi-
mere quæ occultauere nõ poſsũt. Redimere uſq;
in ſenectutẽ uitam laſciuia, blaſphemia, ſacrilegio
perditã. Enumerãt ſibi: quid ille qui tanta fecit, nõ
ſenex mortuus eſt? Nũquid attẽdis ideo illũ pecca C
torẽ & ſceleratũ ſenẽ mortuũ, ut oſtenderet in illo
deus patientiã, expectãs pœnitẽtiã? Vnde Apoſt.
Rom.2 dicit, Ignoras quia patientia dei ad pœnitentiã te
adducit? Ille aũt ſecundũ duritiã cordis ſui & cor
impœnitens, theſaurizauit ſibi irã in die iræ & re-
uelationis iuſti iudicij dei: qui reddet unicuiq; ſe-
cundum opera ſua. Opus eſt ergo ut hic timor mẽ
tes poſſideat, opus eſt ut ille qui peccare nõ uult,
præſentẽ deum ſibi cogitet, nõ in publico ſolum,
ſed etiã in domo: nõ in domo ſolum, ſed & in cubi
culo, in nocte, in lecto ſuo, in corde ſuo. Ergo ſi tu
leris portũ pœnitẽtiæ, deſperatione augebũt pec
cata. Ecce nihil dicunt illi qui putant ideo augeri
peccata, quia portus pœnitẽtiæ in Chriſtiana fide
proponit̃. Quid ergo? Deus ne per illã ſpem indul
gentiæ rurſus augerent̃ peccata, nõ dehinc proui-
dere debuit? Quõ enim prouidit ne ſperando au-
geant̃, ſic prouidere debuit ne deſperãdo augean D
tur. Quõ em̃ reuera auget peccata qui deſperaue-
rit, ſic poteſt augere peccata & qui ueniã ſperaue-
rit: ut dicat ſibi: Faciã quod uolo, deus bonus eſt,
quãdo me cõuertero, ignoſcet mihi. Ita planè dic
tibi, quãdo me cõuertero, ignoſcet mihi: ſi craſti-
nus dies certus eſt tibi. Nónne ad hoc te admonet
Eccle.5 ſcriptura dicẽs, Ne tardes cõuerti ad dñm, neque
differas de die in diem: ſubito em̃ ueniet ira eius,
& in tẽpore uindictæ diſperdet te? Ecce ad utrũq;
uigilauit pro nobis prouidentia dei. Ne deſperan
do augeamus peccata, propoſitus eſt pœnitentiæ
portus: rurſus ne ſperando augeamus, datus eſt di
es mortis incertus. Finis.

DE CONFLICTV

VITIORVM ET VIRTV-
tum Liber unus.

Cæteris ſanior, ſed nihil habens Auguſtini.

A POSTOLICA uox cla- Cap.I
mat per orbem, atq; in procin
ctu fidei poſitis, ne ſecuritate
torpeant, dicit, Om̃es qui pie 2 Tim.3
uolunt uiuere in Chriſto Ieſu
perſecutionem patientur. Ec-
ce q̃a iã Chriſtianitas in prin-
cipibus iam religioſa iamq; fidelis eſt, deſunt pie
uiuẽtibus in Chriſto Ieſu uincula, uerbera, flagra,
eculei, carceres, cruces, & ſi qua ſunt diuerſa gene
B ra tormentorum. Quõ ergo uerum erit quod
per Apoſtolum ſonuit, ut omnes pie uiuẽtes per-
ſecutionem patiantur? An forte pacis tẽpore ne-
mo uult pie uiuere in Chriſto Ieſu, & ideo deſunt
iſta? Quis modo hoc uel deſipiẽs dixerit? In hac er
go Apoſtoli ſentẽtia, nõ ſpecialis quorundã, ſed
& generalis omniũ perſecutio debet intelligi. Et
quidẽ ſunt multi intra ſinum matris eccleſiæ con-
ſtituti qui pie uiuentes in Chriſto, cõtumelijs affi-
ciuntur, opprobrijs, iniurijs, deriſionibusq; laceſ-
ſuntur: iſta nec eſt illa generalis perſecutio quam
Apoſtolus oẽs pie uiuentes in Chriſto pati deſcri
pſit, cum ſint quidam religioſi, quibus nemo pra-
uorum audeat in faciem derogare. Alia ergo intel
C ligenda eſt, quę immanior & magis noxia eſt, quã
non mortalis intorquet ſeueritas, ſed uitiorum gi-
gnit aduerſitas. Dum enim contra humilitatem ſu
perbia, contra domini timorem inanis gloria, con
tra ueram religionem ſimulatio, contra ſubiectio
nem pugnat contemptus, contra fraternam con-
gratulationem inuidia, contra dilectionẽ odium,
contra libertatẽ iuſtæ correptionis detractio, con
tra patientiã ira, contra manſuetudinẽ proteruia,
contra ſatisfactionem tumor, contra ſpiritale gau
dium ſecularis uita, cõtra uirtutis exercitiũ torpor
uel ignauia, contra firmam ſtabilitatem diſſoluta
uagatio, contra ſpei fiduciam deſperatio, contra
mundi contemptum cupiditas, contra miſericor-
diamq; obduratio, contra innocentiã fraus & furtũ,
contra ueritatẽ fallacia atq; mendaciũ, contra ci-
borum parſimoniam uentris ingluuies, contra
D moderatum mœrorem ineptalætitia, contra diſ-
cretam taciturnitatẽ multiloquium, cõtra carnis
integritatem immunditia atq; luxuria, contra cor
dis munditiã ſpiritalis fornicatio, contra amorem
patriæ cœleſtis appetitus huius ſeculi opponens
ſemet immergit, quid aliud quàm pie uiuentium
crudelis perſecutio aduerſus conglobatas uirtutũ
acies deſæuit? O quàm durus, ò quàm amarus eſt
ſuperbiæ congreſſus, quæ angelos de cœlo proie-
cit, homines de paradiſo minauit, cuius exercitus
atq; armorum conflictus uitia ſunt, quæ breuiter
comprehenſa tetigimus. Sed uideamus quemad-
modũ caſtra cœli & inferni dimicent, arma Chri-
ſti & diaboli colliſa decertent. Superbia nanq; Cap.II
dicit

dicit. Multis, imò penè omnibus melior es, uerbo,
ſcientia, diuitijs, honoribus, cunctiſq; quæ carna-
libus uel ſpiritalibus ſuppetũt chariſmatibus. Cun
ctos ergo deſpice, cũctis temetipſum ſuperiorem
attẽde. Humilitas uera re. Memẽto quia puluis
es, quia cinis es, quia putredo & uermis es, quia &
ſi aliquid es, niſi tantum te humilies quantum ma-
gnus es, perdes omnino quod es. Nunquid tu alti
or es quàm primus angelus? Nunquid tu ſplendi-
dior in terra, quàm Lucifer in cœlo? Quòd ſi ille
de tãta ſublimitate cecidit per ſuperbiã, quõ tu ad
tantã ſublimitatẽ ſuperbiens de imis conſcendes,
qui illa quãdiu hic uiuis cõditiõe teneris? De qua
Sap. 9 per quendã ſapientem dicitur, Corpus quod cor-
rumpitur aggrauat animã, & deprimit terrena in-
habitatio ſenſum multa cogitantẽ. Quàm denſiſſi
mis putamus in terra tenebris ſuperbiæ lutum in-
uolui, ſi potuit in cœlo ſtella quæ mane oriebatur
lucis ſuæ globos amittere? Audi ergo potius lu-
Ioan. 8 cem ueritatis dicentem, Qui ſequitur me, non am
bulat in tenebris, ſed habebit lumen uitæ. In quo
Matt. 11 autem eſſet ſequenda, alibi præmonuit dicẽs, Di-
ſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inue
nietis requiem animabus ueſtris. Audi tumor ſu-
perbiæ, audi dicentem ad hæc humilitatis magi-
Luc. 14 ſtrum: Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humi-
Iſa. 66 liat exaltabitur. Et iterum, Super quem requieſcet
ſpiritus meus, niſi ſuper humilẽ & quietũ & tremẽ
tem ſermones meos? Audi etiã de illo quid Apo-
ſtolus dicat, qui te adhuc ad ſectandam humilita-
Phil. 2 tem inuitat. Ait enim, Qui cum in forma dei eſſet,
non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo, ſed ſe
metipſum exinaniuit, ſerui formam accipiens, in
ſimilitudinẽ hominum factus, & habitu ut homo
inuentus, humiliauit ſemetipſum factus obediẽs
uſq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Si igitur tan-
ta humilitate ſe deprimit diuina maieſtas, ſuperbi
Cap. III re debet humana fragilitas? Inanis gloria dicit.
Age bonum quod uales, oſtende cunctis bonum
quod agis ut bonus à cunctis dicaris, ut ſanctus &
uenerabilis ab hominibus prædiceris, ut dei ele-
ctus uoceris, ut nemo te contemnat, nemo deſpi-
ciat, ſed uniuerſi tibi debitum honorẽ perſoluant.
Domini timor re. Si boni aliquid agis, non pro
tranſitorijs, ſed pro æternis honoribus id age. Oc-
culta quod agis in quantũ uales. Quod ſi ex toto
non uales, ſit in animo occultandi uoluntas, &
nõ erit de oſtentatione ulla temeritas: nec crimi
nis erit aliquando manifeſtare, quod ſemper uis
celatum habere. Sic has duas deniq; redemptoris
ſententias, ſibiq; quaſi contrarias uideberis adim-
Matt. 6 pleſſe, quibus dicitur, Te faciente eleemoſynã, ne
ſciat ſiniſtra tua qd faciet dextera tua, ſed ſit elee-
moſyna tua in abſcõdito, et pater tuus qui uidet in
abſcõdito, reddet tibi: &, Videãt opera ueſtra bo-
na, & glorificẽt patrẽ ueſtrũ qui in cœlis eſt. Caue
prorſus ne tibi illa ſentẽtia cõueniat quæ de hypo
critis dicitur, Omnia opera ſua faciunt ut beatifi-
centur ab hominibus: Amẽ dico uobis, receperũt
mercedẽ ſuam ab hominibus, laudes quas amaue-
runt. Attende in cunctis quæ agis, ne elatione pul

ſatus cũ his quidẽ qui de miraculorũ ſignis gloria
A bãtur, audias, Videbã ſatanã ſicut fulgur de cœlo Lucæ 10
cadentẽ. Timor dñi gloria & gloriatio, & lætitia,
& corona exultationis. Timor domini delectabit
cor, & dabit lætitiam & gaudiũ in lõgitudine die-
rum. Timẽti deum in extremis bene erit, & in die
defunctionis ſuæ benedicet. Timor domini ſcien
tiæ religioſitas, & religioſitas cuſtodiet & iuſtifi-
cabit cor, iucunditatem atq; gaudium dabit. Pleni
tudo ſcientiæ timere deum, & plenitudo à fructi-
bus illius. Corona ſapientiæ timor dñi. Radix ſapi
entiæ eſt timere deum: rami enim illius longæui.
Simulatio ueræ religionis di. Quia nihil boni Cap. IIII
in abſcondito facis, ne à cunctis cognitus deteſte-
ris, finge te foris eſſe quod intus nõ appetis. Re
ligio uera re. Imò magis ſatage eſſe q̃d nõ es: nam
B oſtendere te hominibus quod nõ es, quid aliud q̃
damnatio eſt? Memor eſto igitur quod dicit, Væ Matt. 23
uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui mundatis
quod deforis eſt calicis et paropſidis, intus aũt ple
ni eſtis rapina & immũditijs. Phariſæe cæce, mun-
da prius quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat
id quod foris eſt mundũ. Itemq; illud quod incu-
cando repetitur, Væ uobis ſcribæ & phariſæi hy-
pocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quę
à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus uero
plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia:
ſic & uos foris apparetis hominibus iuſti, intus au
tem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Nec non &
illud quod de talibus legitur ſcriptum, Veniũt ad Matt. 7
uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt
C lupi rapaces. Inobedientia di. Quis tu es ut peio Cap. V
ribus obtemperes, deterioribus famulatum exhi-
beas. Te magis quàm illos decuerat imperare, qui
tibi non poſſunt ingenio uel induſtria coæquari.
Obtempera igitur magis domini imperio, & non
ſit tibi cura de aliquo. Beata ſubiectio re. Si do
mini obtemperandum eſt imperio, humano ſub-
di neceſſe eſt magiſterio. Ipſe enim dixit, Qui uos Lucæ 10
audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit. Ita,
inquis, oportet. Sed ſi talis qui imperat eſſet qua-
lis debet eſſe, non talis eſt per quem imperat deus.
Sed Apoſtolus contrà ait, Non eſt poteſtas niſi à Rom. 13
deo. Quæ autẽ à deo ſunt, ordinata ſunt. Itaq; qui
reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Quales
enim eſſe debeant hi qui imperant, non eſt à ſubdi
D tis diſcutiendum. Et quidem prius eccleſiæ paſto-
ribus dñs dicit, Scitis quia reges gentiũ dominan- Matt. 20
tur eorum, & qui poteſtatẽ exercent inter eos be-
nefici uocant. Vos aũt non ſic, ſed qui uult in uo-
bis maior eſſe, erit omniũ ſeruus. Sicut filius homi
nis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare & animam
ſuã dare pro multis in redẽptionẽ. Sed tamẽ quia
non oẽs tales futuros præuidit, ideo ſubiectorum
perſonas in diſcipulis aſſumens pręmonuit dicẽs,
Super cathedrã Moyſi ſederũt ſcribæ & phariſæi: Matt. 23
quæ dicũt uobis facite, quæ aũt faciunt facere no-
lite. Imponunt enim humeris hominũ onera gra-
uia & importabilia, digito autem ſuo nolunt mo-
uere ea. Inuidia di. In quo illo uel illo minor es? Cap. VI
Cur ergo eis uel æqualis uel ſuperior nõ es? Quan

ta uales

ta tales ipſe quę ipſi nō ualent? Non ergo tibi aut
ſuperiores aut æquales eſſe debent. Cōgratula A
tio fraterni profectus re. Si cæteros uirtutibus an-
tecellis, tutius in loco infimo quàm in ſummo te-
metipſum cōſeruas, Semper enim de alto peior fit
ruina. Quod ſi tibi, ut aſſeris, quidam ſuperiores
uel æquales ſunt: quid te lædit, quid te nocet? Ca-
Sap.2 ue prorſus ne dū alij locum celſitudinis inuides, il-
lum imiteris de quo ſcriptū retines, Inuidia diabo
li mors introiuit in orbem terrarū, Imitantur autē
Cap.VII illum qui ſunt ex parte illius. Odium di. Abſit
ut illum ames quem in omnibus contrariū habes,
qui tibi derogat, qui tibi inſultat, qui te iniurijs ex-
aſperat, qui tibi peccata tua improperat, qui te di-
ctis, operibus, honoribus ſemper præire feſtinat:
niſi enim tibi inuideret, nequaquā ſe tibi ita præfer
ret. Vera charitas re. Nūquid quia hęc quæ nar- B
ras odio habēda ſunt in homine, propterea nō eſt
amanda dei imago in homine? Sicut Christus qui
in cruce poſitus inimicos ſuos dilexit, & ante cru-
cis tormenta admonuit dicens: Diligite inimicos
Matt.6 ueſtros, benefacite his qui uos oderunt, & orate
pro perſequentib. & calumniantib. uos, ut ſitis filij
patris ueſtri qui in cœlis eſt. Et ſicut per Apoſto-
Rom.12 lum & Salomonē dicit̃, Si eſurierit inimicus tuus,
Prou.25 ciba illum: ſi ſitit, pota illum, hoc enim faciens car
bones ignis cōgeres ſuper caput eius. Cui ſenten-
tiæ idem Apoſtolus ex proprio ſubiūxit dicens,
Noli uinci à malo, ſed uince in bono malum. Quo
contra de his qui fratres odiſſe noſcuntur, per Io-
1Ioan.3 annem dicit̃, Qui odit fratrē ſuū, homicida eſt. Et
ſcitis, quia omnis homicida non habet uitam in ſe C
1Ioan.2 metipſo æternā manentē. Et rurſum, Qui odit fra-
trem ſuum, in tenebris ambulat, & in tenebris eſt
uſq; adhuc, & neſcit quò eat, quoniā tenebræ ob-
excæcauerunt oculos ſuos. At inquis, Sufficit mihi
quod amantes me, diligo. Sed dn̄s cōtrà. Si em̄ dili
gitis eos qui uos diligunt, quā mercedē habebi-
tis? Nōne & pub'licani hoc faciūt? Quid tu quoq;
ad hoc obijcere uales? Certe qui odit fratrem ſuū,
manet in morte: & qui diligit, in deo manet, & de-
us in eo. Omnē ergo amaritudinē fellis euome, &
quoquo pacto ualueris, charitatis dulcedinem ſu-
me. Nihil enim ſuauius, nihil illa beatius. Ioannes
Euangeliſta hoc affirmans ait, Deus charitas eſt.
1Ioan.4 Et egregius prædicator Paulus, Charitas em̄ diffu
Rom.5 ſa eſt cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui D
datus eſt nobis. Vnde nec immerito delictorū fa-
Prou.10 cinora tegere dicit̃, ſicut ſcriptū eſt. Vniuerſa deli
Cap.VIII cta opit charitas. Detractio di. Quis poteſt ſuſti
nere, quis ſilentio tegere, quanta ille praua com-
mittit, niſi forte q̃ cōſentit? Libertas iuſtæ corre
ptiōis re. Nec tacenda ſunt mala proximi, nec cō-
ſentienda: ſed charitate fraterna in faciem pro-
ximus eſt redarguēdus, non aūt occulte detrahen
dus. Quòd ſi obijcitur, idcirco fratrem corā oculis
increpare nolle, ne exaſperatus increpatione non
proficiat, ſed magis ex correptione ſcandalum
ſumat: occurrit ſcriptura diuina, & uerſa uice hoc
Pſal.49 magis ſcandalū eſſe denunciat, dicens, Sedens ad-
uerſus fratrē tuum loquebaris, & aduerſus filium

matris tuę ponebas detractionē. Malus enim ſcan
A dalum ſumit, qui ſe detrahēte intelligit, q̃ qui cor
ripientē ſuſtinet. Et quia nonnunquā errata delin
quentiū ad tēpus ſilentio tegenda ſunt, ut aptiori
tempore corrigant̃: propterea ſubiungit̃, Hęc feci
ſti, & tacui. Ne aūt ex hoc diſcreto ſilentio detra-
ctores ſibi applauderēt, qui dū ſemper occulte de
rogare malunt, nunq̃ in apertā increpationē pro
ſiliunt: adhuc ſubinfert̃, Exiſtimaſti inique q̃ ero
tui ſimilis. Ac ſi diceret̃, Iniquū eſt cogitare ut in-
de detractori ſimilis appareā, unde ad tempus reti
cens nec derogans, locū apertę correptionis expe
cto. Vnde & protinus ſubdit̃, Arguā te, & ſtatuā
te cōtra faciem tuā: ueluti diceret̃, Nō occulte, ut
eſt tua cōſuetudo, ſed in aperto, ut eſt mea ſolicitu
do, aptū corrigēdi tēpus expectans, peccatorē ar-
B guā, ut eius delicta cōtra faciem eius ſtatuā. At in-
quis, Nō odio, ſed amo, quē ita in abſcōditis diju-
dicās reprehendo. Imò magis hinc odis & nō dili-
gis, unde detrahis & nō corripis. Quàm ſit aūt de
teſtāda detractio proximi, plerisq; in locis diuina
eloquia teſtant̃: ut eſt illud, Detrahentē aduerſus Pſal.100
proximū ſuū occulte, hūc perſequebar. Et iterum, Iaco.4
Qui detrahit fratri, detrahit legi. Et illud, Qui de-
trahit fratri, eradicabit̃. Necnon & illud Apoſtoli,
Videte ne dū inuicē mordetis, ab inuicem conſu- Gal.5
mamini. Ira di. Quæ erga te agunt̃, hæc æquani- Cap.IX
miter ferri nō poſſunt, imò tolerare peccatum eſt:
quia ſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtit̃,
contra te deinceps ſine menſura cumulantur. Pa-
tiētia re. Si paſſio redēptoris ad mentē reducitur,
C nihil tā durū quod nō æquo animo toleret̃. Chri-
ſtus enim, ait Petrus, paſſus eſt pro nobis, nobis re 1 Pet.2
linquens exemplū, ut ſequamur ueſtigia eius. Ipſe
enim dicit, Si patremfamiliâs Beelzebub uocaue- Matt.10
runt, quanto magis domeſticos eius? Si me perſe-
cuti ſunt, & uos perſequentur. Sed quanta ſunt in
cōparatione paſſionū eius quę patimur? Ille enim
opprobria, irriſiones, contumelias, alapas, ſputa,
flagella, ſpineam coronam, crucemq; ſuſtinuit: &
nos miſeri ad noſtram confuſionem uno ſermo-
ne fatigamur, uno uerbo deijcimur. Et q̃d agimus
de eo quod dicitur, Si non compatimur, non con 2 Tim.2
regnabimus? Quapropter retundendi ſunt iræ ſti
muli, & eius metuenda damnatio. Vnde ſcriptum
legimus, Qui iraſcitur fratri ſuo, reus eſt iudicio: Matt.5
D Qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit con-
cilio: Qui aūt dixerit, fatue, reus erit gehēnæ ignis.
Ibi autem remedium innuitur, cum ſubinfertur,
Si offers munus tuum ante altare, & recordatus
fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te,
dimitte ibi munus tuum ante altare, & uade prius
reconciliare fratri tuo, & tunc ueni offer munus
tuū. Ac ſi aperte diceretur, ne in corde tacitā pre-
cem effundas, niſi prius offenſum proximū ſatiſ-
faciēdo ad lenitatis manſuetudinē perducas. Mu-
nus enim noſtrū eſt oratio noſtra, altare uero cor
noſtrū eſt. Ille enim qui hoc facere, quotiens inter
duos ira ſine cauſa fuerit excitata, ſtuduerit: præ-
miſſam damnationē nequaquā incurrit. Sed ſunt
multi qui petenti ſibi ueniā delicta nō remittant,
contra

contra quos illa ſentẽtia domini uenit qua dicitur,
Matt.6 Si non remiſeritis hominib. peccata eorum de cor A
dibus ueſtris, nec pater ueſter cœleſtis remittet uo
bis peccata. Plura ſunt, inquis, quæ cõmiſit, & me
ſæpius offendit. Ad hoc non ego, ſed dominus re-
ſpondet. Nam cum Petrus ad dominum diceret,
Matt.18 Quotiens peccabit in me frater meus, uſq; ſepties,
dimittã illi? Et ille ad eũ, Nõ dico tibi uſq; ſepties,
ſed uſq; ſeptuagieſſepties. Quàm multi autem ſunt
qui ſuas iniurias tarde relaxant, dei uero citius in-
dulgent: ſitq; nonunꝙ in occaſione domini iniuri-
rias uindicandi, ſuas uindicẽt irati. Quid quoq; de
illis dicendum eſt, qui furore cæcitatis uſq; ad uer-
ba prorumpunt maledictionis: niſi hoc quod Apo
1.Cor.6 ſtolus ait, Neq; maledici regnũ dei poſſunt poſſi-
Iac.3 dere? Quod Iacobus exaggerãdo deteſtãs ait, Lin B
guam nullus hominũ domare poteſt: inquietũ ma
lum, plena ueneno mortifero. In ipſa benedicimus
deũ & patrẽ, in ipſa maledicimus homines, qui ad
ſimilitudinẽ dei facti ſunt, ex qua procedit benedi
ctio & maledictio. Nõ oportet, fratres mei, hæc ita
fieri. Nunquid fons de eodem foramine manat &
dulcẽ & amaram aquã? Hac de cauſa etiam alibi di
Prou.18 citur, Mors & uita in manibus linguæ. Proter-
Cap. X uia di. Nunquid ſtultis, nũquid brutis animalibus
ac inſenſatis lenia uerba nõ aſperrima magis, ut tã-
les decet, dum delinquũt, obijciẽda ſunt? Man
ſuetudo re. Non tua in his perſuaſio, ſed Apoſtoli
ſequenda eſt præceptio, qui de hac ſententia dile-
1 Tim.4 ctũ diſcipulũ admonuit, dicẽs, Seniorẽ ne culpaue
ris, ſed obſecra ut patrẽ: iuuenes ut fratres, anus ut C
matres, iuuenculas ut ſorores, in omni caſtitate. Et
2 Tim.2 rurſum, Seruũ, inquit, dñi non oportet litigare, ſed
manſuetum eſſe ad omẽs: doctorẽ, patientem, cum
modeſtia corripientem eos qui reſiſtũt. Rurſumq;,
Argue, obſecra, increpa, in omni patiẽtia & doctri
na. Quod uidelicet proteruiæ malũ deterius adhuc
ſubditis, ꝙ prælatis nocet: ſæpius enim contigit, ut
leuiter ac cũ charitatis dulcedine prolatam corre-
ptionem ſpernãt, & cõtra humilitatis uerba deſpe-
Prou.9 ctiõis emittũt iacula: unde ſcriptum eſt, Qui arguit
deriſorẽ, ipſe ſibi iniuriam facit. Quo cõtra de illo
qui per increpationem proficit, dicit, Argue ſapi-
Cap. XI entẽ, & amabit te. Tumor di. Teſtem habes in
cœlis, nõ ſit tibi curæ quid de te ſuſpicentur homi-
nes in terris. Humilis ſatisfactio re. Non eſt dan D
da detrahendi occaſio, nõ ſuſurrãdi ſuſpicio: ſed ſi
aſſunt quæ corrigantur, manifeſtanda: aut certe ſi
deſunt, humili proteſtatione negãda: quia Apoſto
lus admonet nullã occaſionem dare diabolo male
dicti gratia. Quod etiam in illis deteſtatus eſt, qui
Chriſtianæ fidei conſentientes, in idolio ad come-
dendum recumbebãt. Et quanꝙ ipſi idolium pro
nihilo ducẽtes, immolata quaſi innoxios cibos ſu-
merent: infirmas tamen fratrũ cõſcientias per hoc
Cap.XII factũ ad nefandum idolorũ ritũ trahebant. Tri-
ſtitia di. Quid habes unde gaudeas, cum tanta ma-
la de proximis ſpargas? Perpende cum quo mœro
re omnes intuendi ſunt, qui in tanto contra te ama
ritudinis felle uerſantur. Spiritale gaudium re.
Geminã eſſe triſtitiam noui, imò duas eſſe triſtiti-
as noui: unam ſcilicet quæ ſalutem, alteram uero
quæ perniciem operatur: unam quæ ad pœniten-
tiã trahit, alteram quæ ad deſperationem perducit.
Tu quidem una ex illis eſſe cognoſceris, ſed omni
no quæ mortem operaris. Non eſt igitur in his cõ-
triſtandum quæ ſuades, ſed econtra magis gauden
dum in his quæ nondum intelliguntur: quia & da-
tor gaudij perennis dixit, Cum perſecuti uos fue- Matt.5
rint homines, & dixerint omne malum aduerſus
uos, mẽtientes propter nomen meũ, gaudete in il-
la die & exultate, Ecce enim merces ueſtra multa
eſt in cœlis. Memento quia religionis noſtræ Apo Act.4
ſtoli ibant gaudentes à conſpectu concilij: quoni-
am digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliam
pati. Nullus ergo locus mœroris eſſe debet ubi tã
ta lætitia ſuccedit. Torpor uel ignauia di. Si le- Cap. XIII
ctioni & continuato ſtudio ſemper inſiſtis, oculo-
rum caliginem incurris: ſi indeſinenter lachrymas
fundis, ipſos etiam oculos amittis: ſi protelatis ui-
gilijs pſalmorum cenſum perſoluis, inſaniem capi
tis acquiris: ſi quotidiano labore te cõficis, ad opus
ſpiritale quãdo conſurgis? Virtutis exercitiũ re.
Quid tibi ad hoc proferẽdum tam longa tẽporum
ſpatia proponis? Nunquis ſcis ſi craſtinum uiuas?
imò etiã ſi unã horã in hac uita facias, ignoras. An
forte mente excidit quod ſaluator in Euangelio di
cit, Vigilate itaq;, quia neſcitis diem neq; horam? Matt.25
Quapropter diſcute corporis inertiam, ſemperq;
memento, quòd regnum cœlorum nõ tepidi, neq;
molles, neq; deſides, ſed uiolenti atq; feruentes di-
ripiunt. Diſſoluta uagatio di. Si deũ ubiq; eſſe Cap. XIIII
credis, cur unũ locum ſingulariter, quo tanta mala
perpetrãtur cuſtodis, & non potius ad alia tranſis?
Stabilitas firma re. Si ita eſt ut aſſeris, quia ubiq;
deũ eſſe fateris: ergo nec iſte locus deſerendus eſt,
quẽ fugere appetis, quia & in ipſo deus eſt. At, in-
quis, meliorẽ inquiro, meliorẽ inuenio. Sed reſpõ-
deo, Nunqd meliorẽ, aut etiã talẽ inuenies, qualẽ
diabolũ & angelos eius & hominẽ perdidiſſe co-
gnoſcis? Memor eſto itaq; qa primus angelus de
cœlo ruit, & primus homo de paradiſo expulſus,
ad ærumnã huius ſeculi peruenit. Attẽde qa Loth
exercitio malorũ pbatus, inter Sodomitas ſanctus
fuit: in mõtis uero ſecuritate torpens, inebriatus cũ
filiab. ſuis peccauit. Quod uidelicet uagationis tæ-
diũ adhuc alterã ſpeciẽ addit, dum quoſdã in uno
loco perſeuerantes, à ſpiritalib. retrahens, uel terre
nis negocijs implicare, uel rebus utiliſſimis ſatagit
occupare: cõtra dicta Apoſtoli perpetrans, qui ait,
Nemo militãs deo, implicat ſe negocijs ſecularib. 2 Tim.2
ut ei placeat cui ſe probauit. Et rurſum, Sine inter- 1 Theſſ.5
miſſione orate, in omnib. gratias agite. Deſpe Cap. XV
ratio di. Quæ & quanta cõmiſiſti, quàm grauia cri-
mina, ꝙ numeroſa delicta, & tamen in melius uitã
nondũ mutaſti, nec dum cõuerſationẽ utiliter cor-
rexiſti: ecce enim, ut cernis, mala cõſuetudine ob-
ligatus teneris. Conaris exurgere, ſed peccatorum
oneribus prægrauatus relaberis. Quid ergò agen-
dum eſt, quando de præteritis certa damnatio im-
minet, & de præſentibus emendatio nulla ſuccur-
rit: niſi ut non amittantur rerum temporalium uo-

luptates, dum conſequi nequeunt futuri ſeculi de-
lectatiões? Spei fiducia re. Si de criminib. & de
delictis agitur, ecce Dauid adulterij ſimul & homi
cidij reus, de inferni faucibus domini miſericordia
deſcribit liberatus. Ecce Manaſſes omnium pecca
torum nephādiſſimus, impuriſſimus ac ſordidiſſi-
mus, illecebroſiſſimus quoque & ſceleratiſſimus,
per pœnitentiā ad uitā de morte redijt. Ecce Maria
Magdalene innumeris peccatorum ſordib. inqui-
nata, ad fontē pietatis anxia currens, domini ueſti-
gia lachrymis rigās, capillis detergens, deoſculans
quoq; & lambens, unguentoq; unguens, ablui pro
meruit. Ecce Petrus negationis ſuæ uinculis aſtri-
ctus, amariſſimis lachrymis infidelitatis nodos re-
ſoluit. Ecce ſeditione ſimul & effuſiōe fraterni ſan-
guinis latro obnoxius, unius horę momēto, unaq;
cōfeſſionis uoce. de cruce ad paradiſum trāſijt. Ec
ce Saulus Eccleſiā dei perſequēs, multos pro Chri
ſti nomine perimens, & ut ita dicā, martyrū cruore
totū ſe inficiens, Apoſtolus factus, in uas electiōis
eſt cōmutatus. Vbi ergo tot, tantaq; præcedūt ex-
empla, dent locū deſperationis mala colloquia: cū
Ezech.18 & ſcriptū ſit, In quacunq; die peccator cōuerſus in
Ezech.33 gemuerit, ſaluus erit. Et rurſum, Nolo mortem pec
catoris, dicit dominus. De cōuerſione uero in me-
lius nequaq; mutata, quid aliud reſpondeā: niſi ut
quod heri quiſq; nō egit, agat hodie dum adhuc ui
uere licet? Nec differat de die in diem, dū neſcit ſi
uel unā diē correctiōis habeat: ſemperq; pro uirib.
deſuper acceptis, prauæ conſuetudini reſiſtens, di
cat ueſpere & mane, Nūc cœpi, hęc mutatio dexte
Cap.XVI rę excelſi. Cupiditas di. Valde ſine culpa es, ꝙ
quædam habēda cōcupiſcis: quia nō multiplicate
appetis, ſed egere pertimeſcis, & quod male alius
tenet, ipſe melius expendis. Mundi contem-
ptus re. Iſta nec apud homines ſeculares ſine peri-
culo uel offenſione procurant, quia quanto quiſq;
amplius habere cœpit, tanto amplius habere cōcu
piſcit: fitq; ut modū in concupiſcendo nō habeat,
dū innumeris huius ſeculi curis deſeruire feſtinat.
Eccle.5 ut em̄ ait ſcriptura, Auarus pecunijs non implebi-
Coloſſ.5 tur. Quæ nimirū ꝙ ſit deteſtanda, Paulus indicat
dicens, Et auaritia, quę eſt idolorū ſeruitus. Quàm
1 Tim.6 ſit noxia, idē exponens ait, Qui uolūt diuites fieri,
incidunt in tentationē & in laqueū diaboli, & deſi
deria multa & nociua, quę mergūt homines in inte
ritum & perditionē. Quàm ſit deteſtāda, quidā ſa-
piens denūciat, cū dicit, Auaro nihil eſt ſceleſtius.
Iac.5 Quàm ſit noxia, Iacobus aperit dicēs, Agite nunc
diuites, plorate ululantes in miſerijs quę aduenīēt
uobis. Diuitiæ ueſtrę putrefactę ſunt, ueſtimēta ue
ſtra à tinea comeſta ſunt: aurū & argētum ueſtrum
ęruginauit, & ęrugo eorū in teſtimoniū uobis erit,
& manducabit carnes ueſtras ſicut ignis. Sed nec
redemptor noſter præterire uoluit, cupiditatis ma
Matt.19 lum ꝙ noxiū ſit, Ait enim, Difficile qui pecuniam
habent in regnū cœlorū intrabunt. Et rurſum, Fa-
cilius eſt camelum per foramen acus trāſire, ꝙ diui
tem regnum cœlorum intrare. Si igitur ſecularib.
uiris ita eſt pernicioſa cupiditatis induſtria: quāto
magis illis periculoſior, qui habitu & conuerſatio-
ne iam ſeculares eſſe deſierūt, qui totū quod uiuūt,
A domino deo deuouerunt: ad quos ſpecialiter redē
ptoris tranſeunt uerba, quibus deſtrui poſſit auari
tiæ morbus? Nolite, inquit, ſoliciti eſſe quid man- Matt.6
ducetis, aut quid bibatis, aut quid induamini, Hęc
enim om̄ia gentes inquirūt. Quærite aūt primum
regnū dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcien-
tur uobis. O quàm beata, ò ꝙ ſecura, ò ꝙ amplectē
da ſententia, nullus in hac uita ſecurus eſt, ita ut ille
qui nihil præter Chriſtū appetit poſſidere, cuncta
quæ neceſſaria ſunt ſub hac ſponſione probat ha-
bere, ſicut Paulus ditiſſimus pauper dicebat. Tāq; 2 Cor.6
nihil habentes & om̄ia poſſidētes: omnia itaq; nō
ſuperflua, ſed neceſſaria tantum, ipſo cōfirmante,
& dicente, Habentes uictū, & ueſtitū, his contenti 1 Tim.6
B ſimus. Dicis forte, Ideo à ſanctis religioſis uiris plu
ra habenda ſunt, ut melius ab ipſis ꝙ à popularib.
erogentur pauperibus Chriſti. Et ego conſentio,
ſed pręlatis, nō aūt ſubiectis. Quod maximè illud
mulieris Loth exemplū docuit, quæ dum poſt ter-
gum à Sodomis exiens reſpexit, in ſtatuam ſalis cō
uerſa ſpūm efflauit. Vnde & Chriſtus tale quid prę
cauendum denunciat dicens, Nemo mittēs manū Luce 9
ſuam ad aratrū & reſpiciens retro, aptus eſt regno
cœlorum. Hinc Petrus ait, Melius erat illis non co 1 Petri 2
gnoſcere uiam iuſtitię, ꝙ poſt cognitionem retro
conuerti ab eo ꝗd traditū eſt illis ſancto mandato.
Contingit enim eis illud ueri prouerbij, Canis re- Prou.26
uerſus ad uomitum ſuū, & ſus lota in uolutabro lu-
ti. Qui nimirū auaritiæ morbus nunq; melius com
C peſcitur, niſi cū dies mortis ſine fine meditatur, cū
qualis poſt modicū in ſepulchro futurus ſit homo,
cōſiderat. Hoc certe fixū manebat in illius corde q
dicebat, Homo putredo, & filius hominis uermis. Iob.25
Hæc ab illius ore nō receſſerūt, qui dicebat, In om Eccl.7
nibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, &
in æternum nō peccabis. Quid tūc, rogo, quid tūc
diuitię conſeruatæ proderunt? Audi quid dicit be
atus Iob: Nudus egreſſus ſum de utero matris meę, Iob.1
nudus reuertar illuc. Et apoſtolus, Nihil intulimus 1 Tim.6
in hunc mundum, ſed nec auferre quid poſſumus.
Obduratio di. Si ea quæ poſſides indigentibus tri
buis, unde ſubiectos abſq; penuria nutris? Mi Cap.XVII
ſericordia re. Si apoſtoli modum in hac parte tenu
eris, utraq; perficere ualebis. Hinc enim idem ipſe
ad Corinthios ait, Si uoluntas prompta eſt, ex eo 2 Cor.8
D quod habet accepta eſt, non ſecundum id ꝗd non
habet: nō enim ut alijs ſit remiſſio, uobis autem tri
bulatio, ſed ex æqualitate in præſenti tempore ue
ſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & il-
lorum abundantia ueſtræ inopiæ ſit ſupplementū,
ut ſit ęqualitas, ſicut ſcriptū eſt, Qui multū habuit, Exo.16
nō abundauit, & qui modicū, nō minorauit. Hinc
quidā iuſtus prolē dilectā admonet dicēs: Si mul- Tobiæ 4
tum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi aūt exiguum,
& hoc ipſum libenter impertire. Hinc quoq; incar
nata ueritas dicit. Veruntamē quod ſupereſt, date Luce 11
eleemoſynā, & ecce omnia munda ſunt uobis. Au
dite obdurata pręcordia, Iudiciū ſine miſericordia Iac.2
ei qui non fecit miſericordiam. Quos contrà per
prophetam dominus admonet dicens, Frange eſu Eſa.58
rienti

rienti panem tuum, & egenos uagoſq; induc in do
mum tuã, & carnem tuam ne deſpexeris, cũ uideris B
nudum, operi eum. Memẽto quid purpurato diui-
ti contigerit, qui nõ ideo damnatus eſt, quòd alie-
na abſtulerit, ſed quòd egenti pauperi ſua non tri-
buerit: & in inferno poſitus ad petẽda minima per
uenerit, quia hic parua negauit: quid etiam ad ſini-
Matt.25 ſtram poſitis iudex cœli dicturus ſit, Ite maledicti
in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo &
angelis eius, Eſuriui, & non dediſtis mihi mandu-
care: & cætera quę ibi terribiliter enumerantur.

Cap.XVIII Furtum & fraus quanq; gradus habeant lo-
cutionis, unum tamen eſt quod dicunt, Furtum
enim di. Si aliena non tollis, ex proprio uel diues
uel ſufficiens eſſe non potes. Fraus di. Si cun- B
cta quæ tibi prælatus ſeruanda commiſit, illibata
conſignas, & nec modicum quid reſeruãdum exi-
ſtimas: unde uel proprijs utilitatibus conſulis, uel
amicis & cõmilitonibus places? Innocentia ad
utraq; re. Melius eſt pauperẽ & inſufficiẽtem eſſe,
nulliq; ex dato placere, quàm aliquem lædere fur-
to uel fraude: qui enim aliena quomodolibet iniu-
ſte pręripit, ipſe ſibi regni cœleſtis aditum claudit.
1.Cor.6 Vnde & prędicator egregius quoſdã redarguit di
cens, Omnino delictum eſt in uobis, quòd iudicia
habetis inter uos. Quare non magis iniuriã accipi-
tis? quare non magis fraudem patimini? ſed iniuri-
am facitis & fraudatis, & hoc fratribus. An neſcitis
quia iniqui regnum dei non poſſidebunt? Atque
inter cætera ſubiunxit: neq; fures, neq; rapaces re- C
Cap.XIX gnum dei poſſidebunt. Fallacia atq; menda-
ciũ & ipſa unũ dicũt: fallacia autẽ fit ingenio, men-
daciũ uero ſimplici uerbo. Fallacia igitur dicit.
Vt ex multis unũ proferamus, fallacia eſt, cum in
nõ dando aliquẽ illudere quærit. Quid in petendo
moras innectis? Nõ habeo quod tibi tribuere poſ
ſim. Celans utiq; in corde quid habet, uel quid ſibi
conſeruet, uel quid alijs ſi uoluntas ineſt tribuat.

Mẽdaciũ di. Omnino q̃d poſtulas nõ habeo: ſci
licet nõ artificioſo ingenioſo ſicut fallacia, ſed ſim-
plici negationis uerbo fruſtrat̃ poſcẽtẽ. Sed ue-
ritas ad utraq; re. Nec artificioſo ingenio, nec ſim-
plici uerbo oportet decipere quẽq;, quia quolibet
Sap.1 artis modo mẽtiat̃, os q̃d mentit̃ occidit animã. Et
omnib. mendacib. pars illorũ erit in ſtagno ignis D
Cap.20 ardentis & ſulphure. Vẽtris ingluuies di. Ad
eſum deus omnia munda cõdidit: & qui ſaturari ci
bo reſpuit, quid aliud q̃ muneri cõceſſo contradi-
cit? Ciborũ parſimonia re. Vnũ horum q̃d di-
cis uerũ eſt. Ne em̃ homo fame moreretur, om̃ia ad
eſum deus creauit: ſed ne menſurã comedendi ex-
cederet, & abſtinentiã imperauit. Nã inter cætera
ſua mala, ſaturitate panis maxime Sodoma perijt:
dño atteſtãte, qui ad Hieruſalem per Prophetã lo-
Ezech.16 quit̃ dicẽs, Hæc eſt iniquitas ſororis tuæ Sodomę,
ſaturitas panis. Quapropter ſicut æger ad medici-
nam, ſic ad ſumẽdas dapes debet quiſq; accedere:
nequaquam uidelicet in illis uoluptatẽ appetens,
ſed neceſſitati ſuccurrens. Hinc ueritas per Euan-
Luce 21 geliũ dicit, Attendite ne grauentur corda ueſtra in
crapula & ebrietate. Quo contra de inſatiabili lu-
dęorũ uoracitate Apoſtolus dicit, multi ambulãt, Phil.3
B quos ſæpe dicebã uobis, nunc aũt & flẽs dico, ini-
micos crucis Chriſti: quorũ finis interitus: quorum
deus uenter eſt, & gloria in pudendis eorũ, qui ter
rena ſapiunt. Et rurſum, Eſca uentri, & uenter eſcis, 1 Cor.6
deus aũt hunc & has deſtruet. Ille aũt plenè hoc ui
tium ſuperat, qui in ſumendis dapibus nõ ſolũ par-
ſimoniam, ut ſcilicet refectionẽ ſemper eſuriẽs im-
peret: uerumetiã accuratiores & ſuauiores epulas,
excepta corporis infirmitate, & hoſpitũ ſuſceptio-
ne cõtemnit. Inepta lętitia di. Vt quid animi gau Cap.XXI
diũ intus abſcõdis? Egredere in publicũ lætus, dic
aliquid foris unde uel tu uel proximi rideant, fac
eos lætos tua lætitia. Moderatus mœror re. Vn
B de tibi ineſt tanta lætitia? Nunquid iam diabolum
uiciſti? Nunquid iam inferni pœnas euaſiſti? Nun
quid iã de exilio ad patriã ueniſti? Nũquid iam de
tua electione ſecuritatẽ accepiſti? An forte in obli
uionem uenit q̃d dñs dixit: Mundus gaudebit, uos Ioan.16
autem contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra uertetur
in gaudium? An forte memoriã exceſſit q̃d idem
alibi dicit, Væ uobis qui nunc ridetis, quia plorabi Luce 6
tis & flebitis? Quod quidẽ per Salomonẽ dicitur, Prou.14
Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus
occupat. Et cõtra per Euangeliũ, Beati qui lugẽt, Matt.5
quoniã ipſi conſolabuntur. Rurſum per Salomo- Eccl.9
nem, Neſcit homo utrũ amore, an odio dignus ſit,
ſed omnia in futurũ reſeruantur incerta. Cõprime
ergo inanẽ lætitiã, qui necdum euaſiſti pœnalem
C ęrumnã. Nõne apud omnes inſanus iudicat̃ is, qui
tenebris recluſus carceris gaudere conat̃? Mul- Cap.XXII
tiloquiũ di. Nõ ille reus tenebitur qui plura quidẽ,
ſed bona loqui, ſed ille q ſaltẽ rara, ſed mala dicere
probatur. Diſcreta taciturnitas re. Verum eſt q̃d
dicis, ſed dum multa bona proferri uidentur, ſæpe
contingit ut à bonis locutio inchoata, ad aliquod
prauum deriuetur. Hoc ipſum ſancta ſcriptura de-
nunciat, quare: In multiloquio, inquit, peccatũ nõ Prou 10
deerit. An forte inter innumera uerba declinantur
criminoſa? Sed nunquid declinari poterunt inuti-
lia atq; ocioſa, de quibus utiq; ratio in futurum erit
reddenda? Tenẽdus eſt ergo modus in loquendo,
& ab ipſis nonnunq; utilibus uerbis parcendum,
ſicut pſalmiſta legitur feciſſe. Dicit enim, Humilia Pſal.38
D tus ſum, & ſilui a bonis. Immunditia di. Non eſt Cap.XXIII
graue facinus ſine cõcubitu maris & fœminæ, uel
proprijs, uel alterius inquinari manibus. Integri
tas carnis re. Nõ ſic ait Apoſtolus. Quid ergo ait?
Neq; immũdi, inquit, regnũ dei poſſidebũt. Lu 1.Cor.6
xuria di. Cur te in uoluptate tua nõ dilatas modo, Cap.XXIIII
cũ quid te ſequatur ignoras? Acceptũ ergo tẽpus
in deſiderijs perdere nõ debes: quia q̃ cito pertran
ſeat, neſcis. Si em̃ miſceri deus hominẽ in uolupta-
te coitus nollet, in ipſo humani generis exordio
maſculũ & fœminã non feciſſet. Caſtitas illibata
re. Nolo ut ignorare te fingas, q̃d poſt hãc uitã reci
pias. Si em̃ pie & caſte uixeris, ſine fine gaudebis:
ſi uero impie & luxurioſe, æternis incendijs ſubia-
cebis. Inde aũt caſtius magis debes uiuere, unde q̃
citius tẽpus acceptũ pertranſeat ignorare te dicis.
Quòd quia in exordio generis humani ad hoc ma

ſculum & fœminã deum creaſſe profiteris, ut mu-
tuis ſe amplexibus miſcere deberent: omnino ue- A
riſſime dicis. Sed quia nubendi licẽtia quibuſdam
tribuitur, hoc eſt, qui uirginalem uel uiduale̅ caſti-
moniam nequaꝙ profeſſi ſunt: quibuſdam autem
non tribuitur, id eſt, qui uirgines uel continentes
eſſe decreuerũt: fornicario uero nulli impune con-
ceditur: nõ attendis, aut contemne̅dum putas, ꝗd
1.Cor.6 Apoſtolus iubens dicit? Fugite fornicatione̅. Om
ne enim peccatũ quodcunq; fecerit homo, extra
corpus eſt: qui aũt fornicatur, in corpus ſuum pec-
cat. Quòd ſi hoc paruipendendum exiſtimas, audi
quid poſtea in ſempiternum gemas & deplores:
Neq; adulteri, inquit, neq; fornicarij, neq; maſculo
rum concubitores regnum dei poſſidebunt. O ꝙ B
parua eſt concubitus hora, qua perditur uita æter-
na. Quod ergo emolumentũ affert corpori quod-
ue tribuit lucrum, quod tam cito ducit animam ad
Cap.XXV tartarum? Spiritalis fornicatio di. Nũquid dam
nandum aliquid agit is, qui in corde libidini cõſen
tit, & ad opus concupitæ libidinis non pertranſit?
Munditia cordis re. Omnino delinquit, qui ca-
ſtimoniã animæ non cuſtodit. Vnde & author mũ
Matt.5 ditiæ in Euangelio dicit, Qui uiderit mulierem ad
concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in
Iob.13 corde ſuo. Quo contra per beatũ Iob dicit̃, Pepigi
fœdus cum oculis meis, ut ne cogitare̅ quidem de
uirgine. Quam enim partem in me haberet deus
deſuper, & hæreditatem omnipote̅s deus in excel
Eſa.1 ſis? Niſi enim authori noſtro cogitatio praui con- C
ſenſus diſpliceret, nequaꝙ per Eſaiam diceret, Au
ferte malum cogitationum ueſtrarum, & cætera.
Matt.9 Et in Euangelio, Quid cogitatis mala in cordibus
Rom.2 ueſtris? Sed nec Paulus Apoſtolus diceret, Cogita
tionum inter ſe inuicem accuſantium, aut etiã de-
fendentium, in die quo iudicabit deus occulta cor
dium hominum ſecundũ Euangelium meum per
Cap.XXVI Ieſum Chriſtũ. Amor ſeculi di. Quid pulchrius,
quid honeſtius, quid' ue poteſt eſſe delectabilius
ꝙ quod in præſenti uita quotidie cernimus? O ꝙ
mirabilis cœli camera in aere iucũdo, in lumine ſo-
lis, in augmento lunæ atq; defectu, in uarietate ſtel
larum & curſu: ꝙ oblectabilis terra in nemorum
floribus, in fluctuum ſuauitatibus, in pratorum ri-
uulorumq; amœnitatibus, in ſegetum culmis luxu D
riantibus, in uinearum uitibus & botrionibus ple-
nis palmitibus, in ſyluarum umbris & planis exiti-
bus, in equorum & canũm curſibus, in ceruorũ &
caprearum ſaltibus, in accipitrum uolatibus, in pa
uonum, columbarũ, turturumq; pennis & collis, in
domorum pictis muris & laquearibus, in organo-
rum omniumq; muſicorũ tinnulis cantibus, in mu
lierum uenuſtis aſpectibus, earumq; ſupercilijs, &
crinibus, & oculis, & genis, gutture & labijs, naſo
& manibus, atq; extrinſecus adhibitis auro & gem
mis, diſtinctis monilibus, & ſi qua ſũt alia quę mo-
do non recolit ſenſus. Amor patriæ cœleſtis re.
Si te iſta delectant quæ ſub cœlo ſunt, ſi carcer ita
pulcher eſt, patria, ciuitas & domus qualis eſt? Si
talia ſunt quę colũt peregrini, qualia ſunt quę poſ-
ſident filij? Si mortales & miſeri in hac uita taliter

ſunt remunerari, immortales & beati qualiter ſunt
A in illa uita ditari? Quapropter recedat amor præ-
ſentis ſeculi, in quo ſic nullus naſcitur, ut nõ moria
tur: & ſuccedat amor futuri ſeculi, in quo ſic omnes
uiuificantur, ut non deinceps moriantur. Vbi nul-
la aduerſitas turbat, nulla neceſſitas anguſtat, nul-
la moleſtia inquietat, ſed perennis lætitia regnat.
Si quęris quid ibi ſit, ubi talis & tãta beatitudo per
ſiſtit? aliter dici non poteſt, niſi quicquid boni eſt,
ibi eſt: & quicquid mali eſt, ibi nunꝙ eſt. Quid, in-
quis, illud bonũ eſt? Quid me interrogas? A Pro-
pheta & Apoſtolo definitum eſt, Quod oculus, in Eſa.64
quit, non uidit, & auris non audiuit, nec in cor ho- 1.Cor.2
minis aſcendit, quæ præparauit deus diligentibus
B eum. Ad hanc fœlicitatem multis ſeculi diuitijs cõ
ſtipatus Dauid anhelabat cum diceret, Quid enim Pſal.72
mihi eſt in cœlo, & à te quid uolui ſuper terrã? Dul
cibus regalibus dapibus abundans dicebat, Satia-
bor cum manifeſtabitur gloria tua. Et rurſum, Siti- Pſal.16
uit anima mea ad deum fortem uiuum, quando ue Pſal.41
niam & apparebo ante facie̅ dei? Rurſumq;, Heu Pſal.119
me quia incolatus meus prolongatus eſt. Hinc & Phil.1
Paulus ait, Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto: mul
to enim melius. His itaq; decurſis, quanꝙ multa
prætermiſeram, tamen ut mihi uidetur, hoſtis no-
ſtri fortia caſtra monſtraui, quibus modis pie uiue̅
res in Chriſto Ieſu nõ deſinit impugnare. Sed nec-
dum his contentus diabolus ad alia conuertit̃ ar-
gumenta, dum quibuſdam in ſomnis ſæpius uera
C prænunciat, ut eos quandoq; ad falſitatem pertra-
hat, dum dormie̅tes ante horam uel ipſe exuſcitat,
ut eos uigiliarum tempore, grauiſſimo ſomno de-
primat, cum pſallentes atq; orantes ſibi, uel ſtrido-
ribus atq; latratib. diuerſis & incognitis uocibus,
iactis etiam lapidib. uel ſtercorib. perturbat, ut eos
quoquo pacto à ſpiritali opere retrahe̅s, inanes ef-
ficiat. Tu aũt homo dei, uigilanti ſtudio atte̅de quę
dico: & mihi magis adhuc ſtupe̅da narranti fidem
præbeto. Cuiuſdam relatione nuper cognoui Cap.XXVII
quod dico. Vir quidam religioſus atq; in monachi
co habitu conſtitutus, noſtro nunc tempore antiq;
hoſtis eſt inaudita tentatione pulſatus: ita ut idem
malignus ſpiritus ueſtimentorum eius particulas
extra illũ etiam compoſitas immunda colluuione
D crebrius fœdaret. Quæ in tantum erat horre̅da, fœ
tida & noxia, ut pars ueſtium quam tetigiſſet nulli
deinceps eſſet uſui apta, quanꝙ fuiſſet abluta. De
quo cum interrogatus fuiſſem, cui omnipote̅s de-
us tale̅ uerſuto ſerpe̅ti poteſtatem in eum dederit:
reſpondi, ut cordis eius immunditiã foris oſtende
ret, quod nunꝙ in exteriori habitu feciſſet, niſi in-
teriore̅ omnino corrupiſſet, ſcilicet aut infidelita-
te & blaſphemia, aut certe inani & uana gloria. Sa
nies quippe intus in corde, foras ꝑ ueſtimenta ma
nauit. Quę, quia longe poſitus erat, ego quide̅ nõ
uidi: ſed tame̅, ut arbitror, hæc in illo uere pręuidi.
Quod ſi non eſt ita, nunquid tame̅ factum putatur
ſine cauſa? Eſt propterea geſtum, ut in eo munditi
am cordis fœditas illa ſeruaret, ne hãc callidus ho-
ſtis inanis glorię macula fœdaret: ſicuti Paulus ne
de magnitudine reuelationum tumeret ſtimulum
carnis

carnis accepit. Sit itaq; horum quodlibet. Aut cer-
te non fuerit, nunquid tamen quod extremum po A
ſiturus ſum uerum non erit? Verū eſt omnino, ue-
rum eſt quod dico: nō eſſe colluuionē illā extrinſe
cus animæ noxiam, ſi ipſam ſeruare ſtuduerit intus
Cap. XXVIII cordis mūditiam. Interea, ſicut tuipſe indicare
curaſti, audio quoſdam apud uos dicere nō poſſe
[illegible] aliquem in patria ſuæ natiuitatis perfectum eſſe: il
lud in argumentū aſſumētes quod dominus dixit,
Nemo ꝓpheta acceptus eſt in patria ſua. Quos pri
mo oportet ratiōe ueritatis refelli, & ſic demū qua-
liter intelligenda ſit prolata ſententia demōſtrari.
Audiant igitur patiēter qui hęc dicūt, quia dū ſen-
ſum sacrę ſcripturę prudenter nō conſiderāt, penè
omnes ſanctos contemnunt. Si enim ita eſt ut aſſe
rūt: ergo quotquot ex Romanis cōuerſi, apud Ro B
manos degūt: quotquot ex Græcis apud Gręcos:
quotquot ex Italis, apud Italos: quotquot ex Hibe
ris, apud Hiberos: quotquot ex Germanicis, apud
[illegible] Germanicos: quotquot ex Aquitanicis, apud A-
quitanicos: quotquot ex Britannicis, apud Britan
nicos: quotquot ex Anglis apud Anglos religio-
ſe uiuūt, imperfecti erūt. Ecce Paulus & Antonius
ex Thebæis, apud Thebæos perfecti ſunt: ecce Hi
larion ex Paleſtinis, apud Paleſtinos perfectus eſt:
ecce Macarius ex Aegyptijs, apud Aegyptios per
fectus eſt: ecce Oxirincus ciuitas, ex ꝓprijs ciui-
bus tota perfecta: ecce ut ad uicinos noſtros uenia
mus, Prothaſius & Geruaſius in propria hac Me-
diolanēſi ciuitate, ꝓpriaq; domo manentes, ac per
decē annos monachorū uitam exercentes, ita per- C
[illegible] fecti ſunt, ut martyres fierent. An forte ſola ueſtra
prouincia extra hanc regulā erit excepta: ut nō de
proprijs, ſed tantū de externis habeat monachos?
Satagēdum igit̃ magis eſt, ut ubi quis fuerit iuxta
perfectorū regulam uiuat: nō parentū, non propin
quorū, nō affinium illecebris, à uia perfectionis de
clinet. Sic certe iuxta ſeruatoris ſententiā, patri ma
triq;, fratribus, ſororibus, uxoribus, filijs, domibus,
agris, & cunctis quæ poſſidet renunciare ualebit.
Hoc aūt dico nō quò ſeceſſores ꝗ de regno ad re-
gnū, de publico ad eremū tranſeunt, ſumma laude
nō ducā: ſed quò illos etiā qui magis affectibus pa
triam fugiunt ꝙ greſſibus, fœlices atq; perfectos
oſtendam. Obſecro itaq; illos, ꝗ hęc apud uos fieri
poſſe denegant: ut uigilanti ſtudio conſiderēt, cur D
Matt.13 nō dixerit dn̄s, Nemo propheta ꝑfectus eſt in pa-
tria ſua. Sed ibi quid aliud intelligendum eſt, niſi
quia nō acceptum dixit nequaꝙ receptū: quodq;
de antiquis Prophetis, & ſeipſo dictū intelligi uo-
luit, qui apud incredulos Iudæos nō fuerunt acce-
Act.7 pti, ſed magis ſpreti, Stephano ad eos dicēte, Quē
Prophetarum non ſunt perſecuti patres ueſtri? qui
prænūciabant de aduentu iuſti, cuius uos nūc ho-
micidæ & proditores fuiſtis. Quis autē non uideat
quātæ temeritatis, quantæq; ſit præſumptiōis, ali-
quē ſibi Prophetæ nomen aſſumere? Tu igit̃ cum
charitatis affectione tales redargue, & iuxta regu-
lam patrum uiuere ſemper ſtude, maxime aūt ſan-
cti confeſſoris Benedicti. Nō declines ab ea quo-
quam, nec illi addas quippiā nec minuas. Totum

enim quod ſufficit habet, & nuſꝙ minus habet: cu-
A ius uerba atq; imperia ſectatores ſuos perducūt ad
cœli palatia. Ecce frater chariſſime, inter cæteras
meas occupationes hunc tibi ſermonē nocturnis
horis, licet inculta uenuſtate dictaui atq; cōſcripſi:
quē quia epiſtolarem modum tranſire cognoui, li
bellum potius de cōflictu uitiorum atq; uirtutum
nuncupare malui, in quo ſi ædificationis aliquid
repereris, hunc legendum & alijs tradere debes.

Finis.

DE QVATVOR VIRTVTIBVS CHARITATIS Tractatus.

Non eſt Auguſtini.

DESIDERIVM charitatis ue
ſtræ à nobis exigit debitū ſer
monis officiū: ſed tanta ſunt
D quæ terrent & reuocant ani-
mum noſtrū, ut ſi uelimus pa
rere deſiderio ueſtro, non ſit
ſine periculo noſtro. Primū,
ꝙ iuuenis loqui cogor præſentibus ſenibus: dein-
de temerariū eſſe arbitror loqui uelle imperitiam,
inter eos quos roborauit antiqua doctrina. Opta-
bam ergo ſilentio præterire, & illum locum tutiſſi
mum eligere audire potius ꝙ aliquid dicere. Sed
quid facio? Inſtat ueſter amor, reuocat noſter pu-
C dor, cogit ſanctorum patrū iuſſio, à quib. ſi uelim
obſecrās ueniā petere dicēs, Ignoſcite patres, igno
ſcite, parcite noſtræ uerecundiæ, parcite noſtræ ę-
tati, maxime cū recolam uobis fuiſſe præceptum,
Loquimini ſeniores, decet em̄ uos: ipſi ſancta cha- Eccl.32
ritate qua præualent, reſpōdebunt mihi, Loquere
iuuenis, delectat enim nos. Quibus ſi reperā, San-
cti patres quid loquar? Rurſum mihi reſpōdebūt,
Quod à nobis ſæpe audiſti, Memento fili, quia ab 2 Tim.3
infantia ſacras literas didiciſti. Sed nec ſic uobis ex
cuſatus eſſe potero, quorū corda iſta me ſua uoce
pulſabunt, Quid metuis proferre uerbum? Si ætas
reuocat, Paulus Timotheo iuueni præcipiebat di-
cens, Nemo adoleſcentiā tuam contemnat: prædi 1 Tim.4
ca uerbū. Si ſermo deeſt, pete & accipies. Non em̄ Matt.10
D uos eſtis qui loquimini: ſed ꝗd donatur uobis, hoc
miniſtratis nobis. His coarctatus anguſtijs, quò
me conferā, niſi ad ſancta ueſtigia charitatis eamq;
deprecor ut donet mihi aliquid dignū de ſe dicere,
quo & meum ſuppleam miniſterium, & ueſtrū fa-
ciam deſideriū? Inter cęteras uirtutes eius quas cō
memorat Apoſtolus Paulus, ꝙ charitas nō ęmula 1 Cor.13
tur, nō agit perperā, nō irritatur, nō inflatur, nō co
gitat malum, & cætera: in ultimo quatuor eius uir-
tutes breuiter cōprehēdit dicens, Omnia tolerat,
omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, chari-
tas nunꝙ excidit. Ex his igitur quatuor uirtutibus
ſanctę charitatis loqui cōuenit ſanctitati ueſtrę, de
lectatq; primitus intueri, quēadmodum uelut qua
tuor cardines orbis continens, totū poſſiderit mū-
dum. Requiramus igitur, ſi placet aliquorū exem-

 pla ſan-

pla ſanctorū, eorum ſcilicet qui his uirtutibus ſan-
A ctæ charitatis poſſeſſi ſunt: & eis ſingulis ita ſingu
la tribuamus, ut omnes in omnib. eſſe noſcamus.
Quoniã omnis q pie tolerat, recte credit: & omnis
q recte credit, aliquid ſperat: & q ſperat ſuſtinet ne
ab ſpe cadat. Sed iam quinam iſti ſunt uideamus,
quorũ fidem inquãtũ deſuper adiuuamur, aſſequi
ualeamus. Virtus charitatis quę om̃ia tolerat emi-
nuit in ſancto Noe, quę omnia credit in ſancto A-
brahã, quę omnia ſperat in patribus noſtris, id eſt,
in populo Iſrael, unde ipſe noſter exortus eſt domi
nus: quę om̃ia ſuſtinet in ipſo capite noſtro domi-
no noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt uera charitas quæ
nunq̃ cadit. Nec cæteros ſanctos ab his uirtutibus
ueſtra charitas deputet alienos: quos pro breuitate
B tẽporis, & pro ſermone ſuſcepto ita prætermiſſos
eſſe cognoſcite, ut tamen certiſſime noueritis om-
nes eſſe in Chriſto, & in omnib. Chriſtum. Sed iam
uideamus quẽadmodũ ſanctus Noe poſſederit uel
poſſeſſus ſit uirtute charitatis, quæ omnia tolerat.
Gen. 6 & 7 Prædixit ei deus, q̄ iniquitate hominũ creſcẽte, di
luuio perderet mundũ. Statim ille admonitus con
fugit ad lignũ, & poſt camporũ amœnorum faciẽ,
anguſtijs ſe recluſit arcę, tolerat cœli frẽmitũ, ſoni-
tum aquarũ, fragorem nimborum. Et poſt iſta om-
nia, q ſolet gaudere cõſortio hominũ, ſocius quo-
dammodo efficitur ſerpentium ac ferarũ. Nec ex-
paueſcit uir iſte, q̄ cum eo ſint feræ in arca: imò ibi
agnoſcit ordinẽ ſuum feritas, quia ſe cognouit hu-
manitas: & iubẽti homini obediunt, quia hominẽ
C ſuperiori domino obediſſe cognoſcũt. Oſtenſum
eſt in Noe, quid Adã præceptũ cõtemnendo per-
diderit. & demonſtratum eſt poſſe homines beſtijs
etiã dominari, ſi ſubdantur obediẽter creatori. Ex-
pectat & tolerat ſanctus iſte finẽ diluuij: nec anteq̃
finiat̃, cauſa ferarũ arca relinquit̃. Tolerat bonus
mala: & donec in fine etiã corpore ſeparent̃, intus
manẽs, corde nõ corpore ſeparat̃. Si qua es anima
quæ cupis poſſidere uirtutẽ charitatis quę omnia
tolerat, relinque mũdũ, cõfuge ad crucis lignũ, nõ
metuas procellas & turbines huius diluuij: nõ mer
geris ſi ligno portaberis, nouit gubernare q digna
tus eſt creare, tantũ aſſit uirtus charitatis, quæ om-
nia tolerat. Nulla re ſe ab arcæ ſoliditate euellat.
Permane bonus, & tolera malos: melius em̃ eſt ut
intus poſitus ꝓpter bonos toleres malos, q̃ foras
D exiẽs & periẽs, & bonos relinquas & malos. Si er-
go ſunt tecũ feræ, id eſt, ſunt tecũ in Eccleſia praua
docẽtes, falſa ſentiẽtes, hęretici uel ſchiſmatici, aut
etiã ipſi mali catholici, more ferarum animas deuo
rare quærentiũ, tolerentur uſq; ad finem ſeculi, tan
quam finẽ diluuij: rugiant licet, fremant dentibus,
atq; ipſam arcam cõfringere conentur, nõ expaue
ſcas: finito diluuio, illas rapiet inanis ac ſpinoſa ſyl-
ua, te fertilis ſuſcipiet terra. Poſt finem ſeculi, impij
rapient̃ ad tenebras exteriores, ubi eſt fletus & ſtri
dor dentium: pios ſuſcipiet terra uiuentiũ. Nam &
ipſe ſanctus Noe poſt finẽ diluuij obtulit ſacrifici-
um deo: ſed de animalib. mundis, nõ de immũdis.
Simul em̃ & munda & immunda animalia in arca
natare potuerũt, ſed mala ad ſacrificiũ dei non per

uenerũt. Sed iam hinc aliquãdo tranſeamus, ut cę-
A tera perſcrutari ualeamus. Procedat in medio ſan-
ctus ille Abrahã, & ſuo nos doceat exẽplo poſſide
re uirtutẽ charitatis, quæ omnia credit: qui non eſt
cunctatus ad unã uocationẽ relinquere patriã ſe-
dem, domũ, familiam. Omnia relinquuntur, ut do-
mino præcipienti pareat̃. Exi, inquit ei deus, de co
gnatione tua, & de domo tua: & ueni in terrã quã- Gen. 12
cunq; tibi oſtendero. Nec apud ſe iſte ſanctus cogi
tauit aut dixit, Quò eam, cui me cõmittam, in quã
terrã uadam? ſed ſtatim atq; audit, ſurgit, currit, fe-
ſtinat, accelerat. Terrã promiſſam nõ uidet, ſed cre
dendo eam firmiter retinet, ambulat recto itinere,
nec aberrantibus ueſtigijs alibi q̃ debuit declina-
uit: quia qui eum ad ignotã terrã mittebat, non di-
B mittebat. Nec eum ipſe fefellit. Reddit̃ merces cre
denti, ad terrã peruenit, dilatatur, multiplicatur: ex
paupere efficit̃ diues, ex ignobili potẽs, ditat̃ om-
nibus bonis. Et in illo implet̃, q̄d dñs in Euãgelio
ſuis diſcipulis promiſit dicẽs, Si quis dimiſerit do- Mat. 19
mum aut agrũ, aut parentes cauſa nominis mei, in
hac uita centuplũ accipiet, & in futuro ſeculo uitã
conſequetur æternam. Cumulatur adhuc huius fi-
dei merces, & ſeni promittitur filius. Adeſt uirtus
charitatis, quę om̃ia credit, audit, exultat, amplius
diligit, ſuſcipit filiũ ex cõiuge ſterili, quã ſpe pariẽ-
di deſtitutã ſterilitas ætasq; iam fecerat, atq; in illo
benedictionẽ omniũ gẽtium promiſſam firmiſſi-
me tenet. Sed adhuc eum charitas probat, proba-
tumq; cõmendat, & quẽadmodum nihil deo prę-
C ferat, poſteris mõſtrat. Vocat eum dñs de cœlo di
cens, Abrahã Abrahã. Et ille tanq̃ ſeruus obedi- Gen. 22
ens, Ecce aſſum ait. Et dñs, Accipe filium tuum illũ
quem diligis Iſaac, & uade in terram excelſam, &
offeres eum holocauſtũ in unum montium, quem
tibi dixero. Nec hac quidẽ iuſſione turbat̃ aut fran
gitur ſeruus fidelis, adeſt ei uirtus charitatis quę o-
mnia credit. Surgit, domũ pergit, aſinam ſternit, li-
gna concidit, gladiũ & ignem ſumit, puerum ſimul
adducit & pergit ad locũ. Tũc intẽtus factus Iſaac,
patrem interrogat dicens, Pater, ait. Et ille, Quid
eſt fili? Et filius, Ecce, ait, ignis & ligna, ubi eſt ouis
quam immolaturus es ad holocauſtum? Et pater
reſpondit, Deus prouidebit ſibi ouem ad ſacrificiũ
fili mi. Magnũ hic & grande uideo ſacramentum.
Aliud Abraham corde geſtabat, aliud filio promit
D tebat. Sed neq; quę promittebat, filiũ fallebãt: neq;
aliqua infirmitas cor eius à propoſito immutaue-
rat. Quid pluribus? Pergit uiã, uidet locũ de longe,
& ſtatuens pueros ſuos ibi, eis talia uerba profert
dicens, Sedete hic cũ aſina, ego aũt & puer ibimus
uſq; illuc, & cũ adorauerimus, reuertemur ad uos.
O ſancte Abraham, quid eſt quod dicis, cum aliud
tibi de puero agendum ſit? Nunquid aut te, aut tu
os fallis? Non, inquit: ſed quod prophetice uel di-
co uel gero, uirtus charitatis in me manens, quę o-
mnia credit, & facit & dicit. Audio enim eam ſine
ſtrepitu uocis intus ad cor loquentem & dicẽtem
mihi, Tu quidẽ licet reſurrecturum credẽs, pleno
& perfecto uoto puerũ ducas immolandum, filius
tuus in iſto ſacrificio non cremat̃, quia reſurrectio
filio

filio dei ſecuratur. Merito huius uiri fidem comme
Iacobi 2 morās Iacobus Apoſtolus ait, Credidit Abraham
deo, & deputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus
dei appellatus eſt. Amicos, ut nouimus, cōiunctio
animorum facit. Vnde quidem ſapiēs huius mun
di ait, Idem uelle atq; idem nolle, ea demum firma
amicitia eſt. Ergo amicos, ut nouimus, coniunctio
animorū facit. Quēadmodū iſte ſanctus animum
coniunxerit deo, ut eius amicus appellaretur, uul
tis noſſe? Sicut em̄ deus pater unico ſuo filio non
pepercit, ſed ꝓ nobis omnibus tradidit illū: ita &
iſte unico filio nō pepercit, ſed iubente ut immola
retur, ei qui dederat eū, deuoto corde obtulit eū.
Sed quæ ſequūtur uideamus. Delectat enim nos,
adiuuāte dn̄o deo noſtro, huius hiſtoriæ plenā uo
bis reddere rationē. Poſtq̃ relictis pueris, ad locū
ſacrificij pater cum filio uenit, arā conſtruit, ligna
cōponit, manus filio ligat, imponit eum in aram
ſupra ligna: deponit humana paternæ pietatis in-
dicia, induit ſacerdotis dirā cōſtantiam, educit gla
dium ut perimat filiū. Quid uidetis fratres chariſſi
mi? Nihil hic ſentimus humanū, quia totū cogno-
ſcimus diuinū. Sed & ille filius qui pauloante ouē
requirebat, ſub ingenti ſilentio talia fieri in ſe ſen-
tiebat: & ita patiens inuenitur, tanq̃ iam ille eſſet,
Eſa.53 qui ſicut ouis ad immolandum ductus eſt, & tan-
quā agnus corā tondente ſe ſine uoce, ſic non ape
ruit os ſuū. O & tu ſancte Iſaac, indica nobis ſilētij
huius tā grāde ſecretū. Paulo ante nihil in te fieri
ſentiebas, & à patre arietē requirebas: nunc autē
manib. ligaris, in aram imponeris, ligno quodā-
modo ſuſpēderis, & modo taces? Taceo, inquit.
Dic quare obſecro, ut nouerimus. Vultis noſſe
ait, quare modo taceo? Quia figurā illius geſto, q
uoluntate ponit animā ſuā, nō neceſſitate. In hoc
tā grādi myſtico fidei ſacramento, & Abrahā ſan-
ctus apparuit ꝓbatus, & filius in præſenti eſt libe-
ratus, in quo eſt Chriſtus prænunciatus. Si qua es
anima, quæ cupis ſequi ueſtigia fidei patris noſtri
Abrahā, exi de terra tua, & de cognatione tua, re-
linque populū tuum, & domum patris tui, id eſt, fi
deliter renuncia diabolo, pompis, & angelis eius:
& ſequere uiam rectam, quæ te perducat ad terrā,
in qua diteſcas & emineas, & efficiaris ſocius A-
brahā. Sed cū iſta feceris, ſi uirtus charitatis quæ
om̄ia credit, eſt in te, adhuc tētabit te, & probatū
coronabit te, & expetit à te ſacrificium dilecti tui.
Gen.22 Quid à te expetit? Quod Abrahā illi dictū eſt, Da
Prou.23 mihi unicū dilectū filiū tuū: tibi dicit ſapientia, Da
mihi fili cor tuū. Ipſe eſt dilectus unicus. Quid me
tuis offerre cor tuū? Offer ſacrificiū, contritionem
cordis domino deo tuo: & dic ei cū Propheta, Ho
Pſal.50 locauſtis non delectaberis. Sacrificiū deo ſpiritus
contribulatus, cor contritū & humiliatū deus non
ſpernit. Nihil metuas tali ſacrificio oblato: & deo
acceptū erit, & quod obtuleris integrū permane-
bit. Aliam uirtutē charitatis, quæ om̄ia ſperat, pla-
cet inſpicere? Hanc ſuperius plebi Iſrael & patri-
bus noſtris aſſignaſſe cognoſcimur. Eius nāq; uir-
Pſal.21 tutis uox eſt in uerſu illo Prophetico, In te ſpera-
uerūt patres noſtri, ſperauerūt & liberaſti eos. Et

ipſi ex Aegypto fugere iubenť, terra eis lac & mel
A fluens promittiť. Per mare rubrū tranſeunt, ad ere
mū ueniunt: ducebat eos ſpes charitatis, ut diſce-
rent deū amare gratis. Redditť & his merces fidei,
Nō em̄ poteſt non reddere qui ſe donando digna
tur facere debitorē. Poſt eremū mella de petra ſu-
xerūt, panē cœli manducauerūt, nō ſunt priuati à
deſiderio ſuo. Quod ſperauerūt, terrā etiam pro-
miſſionis acceperunt. Exurgat anima quæ huius
charitatis uirtute cōprehēſa eſt, effugiat ex Aegy
pto, id eſt, ex huius ſeculi deſiderio: pergat ad ma
re rubrū, ſcilicet Chriſti baptiſmū, ideo rubrū, quia
Chriſti ſanguine purpuratū. Perſequanť hoſtes,
peccata cū ſuo authore diabolo, tanq̃ Aegyptij
cū ſuo rege Pharaone ſæuiant, ſequanť fugientes.
B Quid metuis? Vſq; ad aquam ſæuient. Ingredieris
tu, ingredienť & illi poſt te: ſed aqua cōuerſa, illis
erit in perniciē, tibi ꝓficiet ad ſalutē. Illos obruet,
te abluet: Illos damnabit, te liberabit. Poſt hæc ſuſ-
cipies mel de petra, quo ſitim tuā ſaties. Petra em̄
erat Chriſtus, ex cuius præceptis tanq̃ ex fonti-
bus dulcedinis ſatieris. Guſtabis & panem, illum
ſcilicet qui dixit, Ego ſum panis uiuus qui de cœ- Ioan.6
lo deſcendi: Guſtabis & uidebis, quoniam ſuauis
eſt dominus. Et ſi in te eminet uirtus charitatis,
quæ omnia ſperat, per eremum te neceſſe eſt trāſi
re, id eſt, tu utaris hoc mūdo tanq̃ non utens: & in
hac uita peregrinum te noueris eſſe, ſi terram pro
miſſionis cupis intrare. Hæc terra eſt de qua Pro-
pheta cantat & dicit, Credo uidere bona domini, Pſal.26
C in terra uiuētium. Vltima uirtus charitatis reſtat,
quę omnia ſuſtinet & nunq̃ cadit. Hanc ipſi capi
ti noſtro domino Ieſu Chriſto cōuenire nouimus.
Ideo in ultimo, q̃niā finis legis Chriſtus eſt. Quāta
autem ipſe pro nobis ſuſtinuerit, puto charitatem
ueſtrā ignorare nō poſſe: tamen exinde aliquid di
cam, ſi tamen de tanto aliquid digne dicam. Prius
illud, quòd deus homo, ꝙ uerbū caro factum eſt,
quòd multa bona fecit, & mala ꝑpeſſus eſt, quòd
mortuos ſuſcitauit, & mortuus eſt, ꝙ ſingularis il-
la patiētia pertulit diabolū tentatorē, diſcipulū tra
ditorē, quod ipſum Iudā priuſquā oſtēderet tradi
torē, pertulit furē, & ante experimentū uinculorū
crucis ac mortis, labijs eius doloſis non negauit
oſculū pacis. In ipſa autem morte quāta ſuſtinuit?
D Pertulit odiorum flammas, miniſtras peſſimi cor
dis linguas. Clamauerunt Iudæi, Crucifige crucifi Matt.27
ge: ut rei remanerent Iudæi, innocens ab eis cruci
fixus eſt filius dei. Ad crucem ducitur, ex palmať,
qui eſt uera palma uictoriæ. Spinis coronatur, qui
ſpinas peccatorum uenit cōſtringere. Ligatur, qui
ſoluit compeditos. Ligno ſuſpenditur, qui erigit
eliſos. Aceto potatur fons uitę, diſciplina cęditur,
ſalus uulneratur, uita moritur: occidit ad tempus
uitā mors, ut in perpetuū à uita occideretur mors.
Quid hic Iudęi in hac morte Chriſti exultauerūt
quaſi uictores, & cum terrenū & caducū regnum
timuerunt perdere, regē cœli & terræ non dubita
uerūt occidere, Sed nec ſicut putauerūt uictores
extiterūt. Si em̄ uicerūt, regnū quomodo perdide
runt? Quomodo nunc uſq; ſerui remanſerūt? Iſta

nanq; cauſa eſt qua ab eis Chriſtus occiſus eſt. Di
xerunt apud ſe principes Iudæorum, ut Euangeli
Ioan.11 ſta narrat, Videtis inquiūt, quia totus mūdus poſt
eum abijt: & ſi dimiſerimus eū uiuere, ueniēt Ro-
mani & tollunt nobis locū & gentē. Et Chriſtum
occiderunt, & locum & regnum & gentem perdi
derūt. Quid uobis profuit, ò inſani Iudæi, q̃ tantū
ſcelus cōmiſiſtis? Nunquid quia Chriſto domino,
ut decuit, ſeruire noluiſtis, ideo eius dominio ca-
ruiſtis? Dum illi ſeruiunt reges, quibus uos ſerui-
tis, facti eſtis mali ſerui bonorum ſeruorum Chri-
ſti. Per ipſos conterit contumaciam ueſtram, per
ipſos diſſipat cōſilia ueſtra, per ipſos retribuet ſce
lera ueſtra in capita ueſtra. Ipſe aūt dominus quē
uos interemiſtis, nō uos ſeruos, ſed liberos eſſe cu
Ioan.8 piebat, quando dicebat, Si uos filius liberauerit,
tunc uere liberi eritis. Vos autē deum dominum
& regem, & ipſam ueram libertatem non ſolū re-
pudiaſtis: uerū etiam necare cupientes clamaſtis,
Non habemus regem niſi ſolum Cæſarem. Sed ne
in hoc quidem gloriemini quòd Chriſtum occidi
ſtis, actum eſt de uobis potius & neſcitis. Audite
Pſal.3 ipſum dominum dicentē per prophetā: Ego dor-
miui, & ſomnum cepi: ſomnū appellans mortem à
uobis illatā. Cæterum qualis mors potuit eſſe tri-
duana, maxime illius qui per eundē Prophetā alio
Pſal.40 loco dicit: Nunquid qui dormit non adijciet ut
Ioan.10 reſurgat? Ego, inquit, dormiui, Ego qui poteſtatē
habeo ponēdi animam meam. Ego dormiui, non
quia ſæuiſtis, non quia inſaniſtis: ego impleui qđ
uolui, uos autem in ſcelere remanſiſtis. Quæ res
exigit tanta de deo noſtro fratres pro noſtra ſalu-
te ac redēptione, niſi charitas quę nunq̃ cadit? O
charitas, q̃ magnas uires habes. De cœlo deū de-
poſuiſti. O chara ſanctitas, ò ſancta ac uera chari-
tas, quæ tāta es in terris, quāta eris in cœlis? Quæ
tantū potes in hac pugna mortalitatis adhuc ſoli-
cita, quantum poteris in illa perfecta pace ſecura?
Euigila itaq; omnis anima Chriſtiana, & ſi in te e-
minet uirtus charitatis, quæ omnia ſuſtinet, domi-
ni tui imitare ueſtigia. Chriſtus enim, ait Apoſto-
1.Pet.2. lus Petrus, ꝓ nobis paſſus eſt, relinquens uobis ex
emplum ut ſequamini ueſtigia eius. Et ſi ille pro-
pter te de cœleſti ſede ad terrena deſcēdit: tu pro-
pter te fuge terrena, appete cœleſtia. Si dulcis eſt
mundus, dulcior eſt Chriſtus. Si amarus eſt mun-
dus, oīa pro te ſuſtinuit Chriſtus. Via tibi factus
eſt ipſe ſaluator: ſurge, ambula, pigreſcere noli, ha
bes quò. Sed forte quęris, quò? Vides eñ uiam, &
quæris quò ducat hæc ipſa uia? Ad ueritatē & ad
uitam ducit. Si amas ueritatē, ſi amas uitam, & cu-
pis ad ueritatē & ad uitā uenire: à uia noli errare.
Video, inquis, uiam, & cupio ambulare: ſed ama-
Matt.7 ra eſt, aſpera eſt. Arcta enim & anguſta uia eſt quę
ducit ad uitam. Chriſtus tranſiuit, & adhuc aſpera
eſt? Caput tranſiuit, & mēbra dubitant? Sed Chri-
ſtus, inquis, deus & homo, ego autem homo. Tot
milia martyrum tranſierunt, & adhuc tibi aſpera
eſt? Tranſierunt ſenes, tranſierunt iuuenes, tran-
ſierunt pueri, puellæ tranſierunt, uiam quam time
bas tritam tibi fecerunt. Ambula ergo uiam, ſecu-
rus ambula. Quid enim metuis in hac uia? Mor-
A tem? Et mortem times, qui ad uitam curris? Si bo-
nus es, bene in hac uia curris: mors tibi ianua erit,
quæ te repræſentet, non quæ auferat uitæ. Ambu-
la ergo uiā: imò ipſe qui propter te factus eſt uia,
ipſe te ducet per ſeipſum ad ſeipſum. Ipſe enim eſt
uia, ueritas & uita. Dic ergo domino deo tuo ò a- Ioan.14
nima fidelis & pia, dic, ſecura dic, & cum Prophe-
ta ueraciter exclama, Deduc domine me in uia Pſal.138
tua, & ambulabo in ueritate tua. Tunc ad te ſecu-
rus perueniam, ſi in fine uſq; tua gratia nō deſerat.
Hæc fratres dilectiſſimi quæ dono ipſius charita-
tis dicta ſunt ſanctitati & charitati ueſtræ, inhære
ant cordibus & ſenſibus ueſtris: ut eadem ipſa cha
ritas fructum in uobis inueniat operis, non folia
B laudis. Amen.

F I N I S

DE LAVDIBVS CHA-
RITATIS TRACTATVS

Non eſt Auguſtini.

DIVINARVM ſcripturarū mul-
tiplicem abundantiam, latiſſi-
mamq; doctrinam, fratres cha-
D riſſimi, ſine ullo errore compre
hendit, & ſine ullo labore cuſto
dit, cuius cor plenum eſt chari-
tate: dicente Apoſtolo, Plenitu
do autem legis eſt charitas. Et alio loco, Finis aūt Rom.13
C præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcien- 1.Tim.1
tia bona, & fide non ficta. Si ergo non uacat om-
nes paginas ſcripturarum euoluere, tene charita-
tem, & in ea inuenies omnem ſcientiam. Quid eſt
autem præcepti finis, niſi præcepti adimpletio?
Quid eſt præcepti adimpletio, niſi legis plenitu-
do? Quod ergo tibi dixit, Plenitudo legis eſt cha-
ritas: hoc etiam hic dixit, Finis præcepti eſt chari-
tas. Nec dubitari ullo modo poteſt, quòd templū
dei ſit homo, in quo habitat charitas. Reſpice ad
munera eccleſiæ, & uniuerſis excellentius charita
tis munus agnoſces: quæ, ut oleū, non poteſt pre-
mi in imo, ſed ſemper ſuperebullit. Dilige, & fac
quod uis. Charitas cauſa eſt & mater omnium uir
tutum. Quæ ſi deſit, fruſtra habentur cætera: ſi au-
D tem aſſit, habētur omnia. Omnia fiunt facilia cha-
ritati, mādatum dei non habet graue. Quomodo
enim eſt graue, cum ſit dilectionis mādatum? Aut
enim quis non diligit, & iam graue eſt: aut diligit,
& graue eſſe non poteſt. Dicit enim & Ioannes,
Deus charitas eſt. Hæc autem dicentes Apoſtoli, 1.Ioan.4
& nobis præcellentiam charitatis cōmendantes:
nō utiq; aliud niſi quod comederāt, ructare potue
runt. Ipſe quidē dominus paſcens oues uerbo ſalu
tis, uerbo charitatis, quod eſt ipſe panis uiuus qui
de cœlo deſcēdit: Mandatum, inquit, nouū do uo Ioan.13
bis, ut uos inuicē diligatis ſicut dilexi uos. Et ite-
rum, In hoc ſciēt omnes quod diſcipuli mei eſtis, ſi
uos inuicē dilexeritis. Ille ergo qui uenit per cru-
cis irriſionem, carnis perimere corruptionē, & ue
tuſtatem uinculi mortis noſtræ, ſuæ mortis noui-
tate

tate diſſoluere: mandato nouo fecit hominem nouum. Res ẽm uetus erat, ut homo moreref: quod ne ſemper ualeret in homine res noua facta eſt, ut deus moreretur. Sed qa in carne mortuus eſt, non in diuinitate: per ſempiternã uitam diuinitatis: nõ permiſit eſſe ſempiternum interitum carnis. Itaq;
Rom. 4 ſicut dicit Apoſtolus, Chriſtus mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Qui ergo contra mortis uetuſtatem attulit uitæ nouitatem: ipſe contra uetus peccatum oppoſuit nouum mandatum. Quapropter quiſquis uetus peccatum uis extinguere, mãdato nouo extingue cupiditatem, & amplectere charitatem. Sicut enim radix omnium malorum eſt cupiditas, ita & radix omnium bonorũ eſt charitas.
B Totam magnitudinem diuinorum eloquiorũ & latitudinem ſecura poſſidet charitas qua deũ proximumq; diligimus. Docet ẽñ uos cœleſtis unus
Matth. 22 magiſter, & dicit, Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua: & diliges proximũ tuum tanq; teipſum. In his duobus præceptis tota lex pendet & ꝓphetę. Si ergo non uacat omnes paginas ſanctas perſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere, omnia ſcripturarum ſecreta penetrare, tene charitatẽ, ibi pendent omnia. ita tenebis quod ibi didiciſti, tenebis etiam q̃d nondũ didiciſti. Si ẽm noſti charitatẽ, aliqd noſce unde & illud pẽdet qđ forte nõ noſti. Et in eo qđ in ſcripturis intelligis, charitas patet: in eo q̃d nõ intelligis, charitas latet. Ille itaq; tenet & quod patet & qđ latet in diuinis ſermoni-
C bus, qui charitatẽ tenet in moribus. Charitas eſt, ut mihi uidetur, recta uoluntas, ab omnibus terrenis ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta deo inſeparabiliter, & unita igne quodam ſpiritusſancti, à quo eſt, & in quem refertur incenſa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli commutabilitati obnoxia, ſuper omnia quæ carnaliter diliguntur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contẽplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, uita uirtutum, uirtus pugnantium, palma uictorum, arma ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, prẽmium perſectorũ, ſine qua nullus deo complacuit, fructuoſa in pœnitenti-
D bus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, uictorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omino fidelibus, ex qua qcquid eſt boni operis, uiuit. Quapropter fratres ſectamini charitatẽ, dulce ac ſalubre uinculũ mentium: ſine qua diues pauper eſt, & cũ qua paup̃ diues eſt. Hæc in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus tẽperat, in duris paſſionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutiſſima, in hoſpitalitate latiſſima, inter ueros fratres læniſſima, inter falſos patientiſſima. In Abel per ſacrificiũ grata, in Noe p̃ diluuiũ ſecura, in Abrahæ peregrinatione fideliſſima, in Moyſe inter iniurias leniſſima, in Dauid in tribulationibus mãſuetiſſima: in tribus pueris blandos ignes innocenter ſpectat, in Macchabæis ſæuos ignes fortiter tolerat, caſta in Suſanna erga uirũ, in
A Anna poſt uirũ, in Maria pręter uirũ: libera in Paulo ad arguẽdum, humilis in Petro ad obediendũ, humana in Chriſtianis ad confitendum, diuina in Chriſto ad ignoſcendũ. Sed ego de charitate quid maius aut uberius poſſum dicere, quàm per os Apoſtoli laudes eius intonat dominus, ſupereminẽtem uiam demonſtrantis atq; dicentis, Si linguis 1. Cor. 13
hominum loquar & angelorũ, charitatem autem non habeam, factus ſum uelut æramentũ ſonans, aut cymbalum tinniẽs? Et ſi habuero prophetiã & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam; & habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeã, nihil mihi prodeſt. Charitas magnanima eſt, benigna eſt, chari-
B tas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non dehoneſtatur, nõ quęrit quę ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem ueritati, omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, oĩa ſuffert, charitas nunquam cadit. Quanta eſt iſta? uita animarum, prophetiæ uirtus, ſacramentorum ſolum, ſcientiæ ſolidamentum, fidei fructus, diuitiæ pauperum, uita morientium. Quid iam magnanimum, quã pro impijs mori? Quid tam benignũ quàm inimicos diligere? Sola eſt quam felicitas aliena nõ premit, quia non æmulatur: ſola eſt quam felicitas ſua non extollit, quia non inflatur: ſola eſt quam conſcientia mala non pungit, quia non agit perperam. Inter opprobria ſecura eſt, inter odia benefica eſt,
C inter iras placida eſt, inter inſidias innocens, inter iniquitates gemẽs, in ueritate reſpirans. Quid illa fortius, non ad retribuendas, ſed ad curandas iniurias? Quid illa fidelius, non uanitati, ſed æternitati? Nam ideo tolerat omnia in præſenti uita, quia credit omnia de futura uita: & ſuffert omnia quæ hic irrogantur, quia ſperat omnia quæ promittũtur. Merito nunquam cadit. Ergo ſectemini charitatem, & eam ſancte cogitãtes afferte fructum iuſtitiæ. Et quicquid uberius quàm ego dicere potui, uos inueneritis in eius laudibus: appareat in ueſtris moribus. Oportet ẽm ut ſenilis ſermo non ſolum ſit grauis, ſed etiam breuis.

F I N I S

D

DE HONESTATE MVLIERVM.

LIBER VNVS

NEMO dicat fratres quòd temporibus noſtris martyrum certamina eſſe non poſſint: Habet enim pax martyres ſuos. Nam ſicut diximus frequenter, iracundiam mitigare, libidinem fugere, iuſtitiam cuſtodire, cupiditatem contemnere: pars magna eſt martyrij. Cõtemnẽda namq; eſt cupiditas, quæ quidem uelut ignis quanto amplius accipit, tãto amplius requirit: Iracundia uero eſt mitiganda, quæ prius no- Cap. 1

cituris

citurís nocet quàm nocendis. Quod autem libídinem ſugiendam eſſe díximus, Apoſtolo doctore, A euidenter didicimus: quia cum omnibus uitijs reſiſtendum eſſe prædixerit, contra libídinem non dí- 1.Cor.6 xit, reſiſtite: ſed ait, ſugite fornicationem. Ac ſi díceret, reliquis uitijs deo adiuuãte debemus in præſenti reſiſtere: libidinẽ uero fugiẽdo ſuperare. Sic Eccl.9 et in ſcripturis alibi legimus, Noli attẽdere in faciẽ uirginis, ne ſcãdalizet te uultus eius. Nam & bea- Gen.39 tus Ioſeph ut impudicam dominam poſſet euadere, pallium quo apprehẽſus erat, reliquit & fugit. Contra libidinis impetũ apprehende fugam, ſi uis obtinere uictoriam. Nec ſit tibi uerecundum fugere, ſi caſtitatis palmam deſideras obtinere. Videte fratres quomodo ab omnibus Chriſtianis, præcipue tamẽ à monachis ſeu clericis, indigna & inhoneſta familiaritas fugienda ſit: quia ſine ulla dubitatione qui familiaritatem mulierum non uult fu- Cap.II gere, cito dabitur in ruinam. Sed ſorte negligens quiſque & minus de animæ ſuæ ſalute ſolicitus reſpondet & dicit: Ecce ego & familiaritatem habeo mulierum extranearum, & tamen arma caſtitatis cuſtodio. Infelix eſt & nimium periculoſa præſumptio. Multi enim ſe putãt uincere cum uicti ſunt. Sed adhuc addet aliquis & dicet: Ego inter extraneas mulieres habito, & continẽtiam ſeruo: & uolo habere quod uincã. Quid eſt, uolo habere quod uincam, niſi uolo habere quo peream? Sed ego, inquit, libidinis impetum tanquã aduerſarium meum retinere uolo. Vide ergo ne cõtra te incipiat captiuitas ipſa præualere: & unde putabas obtinere triumphum, inde æternum incurras opprobrium. Inter omnia enim Chriſtianorum certamina, ſola dura ſunt prælia caſtitatis: ubi quotidiana pugna & rara uictoria. Grauem nanq; caſtitas ſortita eſt inimicum, cui quotidie reſiſtitur, & ſemper timetur: & ideo ſicut iam dictum eſt, nemo ſe falſa ſecuritate decipiat, nec de ſuis uiribus periculoſe præſumat: ſed audiat Apoſtolum clamantem, Fugite fornicationẽ. Dauid enim ille ſanctiſſimus in mille paſſionibus preſſus uidit mulierem nudam, & adamauit eã: & ſtatim homicidiũ ſimul fecit & adulteriũ. Et qui cum mulieribus habitantes putant ſe caſtitatis obtinere triumphum, ignorant ſe apud deum dupliciter reos exiſtere: dum ſeipſos in periculum mittunt, & alijs exem- D plum peruerſæ familiaritatis oſtendunt. Quanti enim per illarum inhoneſtam familiaritatem, caſtitatis decorem perdiderunt? Illorum animæ qui pereunt, ab illis in die iudicij requirendæ ſunt, qui illis exemplum perditionis oſtendunt. Et ideo fratres, contra mortiſera blandimenta, & contra adiutores diaboli, qui familiaritatem ſuſpectã habere non metuunt, nec erubeſcunt, ne nos ſuo exemplo decipiant, dei adiutoriũ imploremus, ut de laqueo uenantiũ nos liberare dignetᷣ, ſcientes quòd in his malis, quæ ſupra diximus, omnibus Chriſtianis quotidiana deeſſe non poſſunt martyria.

Cap.III Sicut enim caſtitas, ueritas & iuſtitia Chriſtus eſt, ſic & ille qui eis inſidiatur, perſecutor Chriſti eſt. Ille uero qui caſtitatem, ueritatem & iuſtitiam in fratribus ſuis defenſare, in alijs & in ſeipſo cuſto- A dire uoluerit: martyr erit, Et ideo qui hæc tota uirtute animi diligit, & ut alij diligãt, uerbis ſimul & exemplis oſtendit, & ubicunq; ueritas uel iuſtitia uel caſtitas laborat, quantum præualet ſe etiam ultro ingerit, & ſecundum uires ſuas defenſare contendit: non unam, ſed plures coronas domino remunerante percipiet. Et ut hæc obtinere mereamur, cum dei adiutorio, nõ ſolum extranearũ mulierum, ſed ancillarum noſtrarum & quorumcũq; uicinorum, aut filiæ, aut ancillę unuſquiſq; noſtrũ collocutionem uitare procuret: quia quanto uilior eſt illarum conditio, tanto ruina facilior. De- Prou.6 tali re admonet Salomon omnes dicens, Nũquid alligabit aliquis ignem in ſinu ſuo, ut ueſtimenta B eius non ardeant? Aut quis ambulabit ſuper prunas, ut plantæ eius non comburãtur? Et illud, Precium meretricis uix eſt dimidij panis. O quãta iniquitas, ò quanta peruerſitas, ut animam, quã Chriſtus ſuo ſacro ſanguine redemit, luxurioſus quiſque propter unius momenti delectationem libidinis diabolo peſſimo inimico ſuo uendat ac tradat. Vere nimium miſeranda & plangenda conditio eſt: ubi cito pręterit quod delectat, & permanet ſine fine q̃d cruciat. Sub momento enim libidinis impetus tranſit, & permanet ſine termino animæ infelicis opprobrium. Sed dicet aliquis, Iu- Cap.IIII uenis homo ſum, faciã quod me delectat modo, & poſtea pœnitentiam agam. Quomodo ſi dicat, percutio me crudeli gladio, & poſtea uadã ad me- C dicum. Heu miſer homo, neſcis quòd unius horæ puncto uulnus accipitur, ſed uix longo tẽpore ad ſanitatẽ priſtinam reuocatur? Qui enim fornicans dicit pœnitẽtiam ſe acturum, quare non timet ne eũ ſubitanea febricula, uel aliquo caſu ſubita mors ſuperueniens rapiat, & pereat dilatio, & ſuccedat æterna damnatio? Et quia de infelici libidine, unde locuti ſumus, credendum eſt quod dicit Propheta, Cõfractus eſt malleus uniuerſæ terræ, quã- Hier.50 uis poſt aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti per uniuerſa monaſteria monachorum, & per clericos uel etiam laicos caſtitatem ſeruantes, quaſi confractus malleus ille uideatur: tamẽ quod multo peius eſt, adhuc multo plures ſunt qui ab illo malleo quotidie confringuntur, quàm illi qui de D ruina colliſionis illius liberantur. Vnde iterum atq; iterum rogo, ut diligentius conſideremus, & quantum poſſumus timeamus illud quod dominus in Euangelio dicit: Qui uiderit mulierem ad Matt.5 concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Pro quare, ſicut iam dictum eſt, nõ ſolum ab extraneis mulieribus, ſed etiam à uicinis & domeſticis, & ancillis noſtris refrenanda eſt, & ſecreta familiaritas & oculorum incauta fragilitas: ne illud eueniat nobis, quod dominus per prophetam terribiliter clamat dicens: Mors intrauit ad a- Hier.9 nimas noſtras per feneſtras noſtras. Per quas? Per uiſum oculorum, & auditum aurium. Si per Cap.V linguam tuam amico tuo aut famulo tuo iuſſeris, ut ad te meretrix adducatur, aut tuipſe cum meretrice loquutus fueris, per os tuum ad animã tuam

gladius

gladius æternæ mortis ingreditur, Si autē malum
A uel ſordidum conſilium libenter audieris, ſi detra-
hentem, aut luxurioſe loquentem, aut cantica tur
pia proferentem non reſpuis: per aurium tuarum
feneſtras mors intrauit ad animam tuam. Et quia
dominus dixit, Qui uiderit mulierem, &c. cætera,
uoluntas prona faciēdi, reputatur pro opere facti.
Ac ſi dicat, Dum aliquis mulierē libidinoſo ocu-
lo cōſiderat, per feneſtras corporis ſui in ſecretum
mentis uenenum mortis inſtillat. Talis enim cogi
tatio, et ſi aliquādo impeditur caſu ut non impleat
uoluntatem ſuam, nihilominus tamē actionis cri-
mine cōdemnatur à domino: ac ſic & illa caſta eſt
cum qua libidinis malum uoluit exercere, & ille
tam adulter tenetur in corde. Ideo audiamus ſcri-
Prou. 4 pturā dicētem illud, Omni cuſtodia ſerua cor tuū. B
Pſal. 118 Et illud, Auerte oculos meos ne uideant uanita-
tem: & cætera. Quomodo ſi aliquis carbones ap-
prehēderit, ſi cito eos proiecerit, nihil ei nocebūt:
ſi uero diutius tenere uoluerit, ſine uulnere abire
non poterit: Ita ille qui ad concupiſcendum ocu-
lorum defixerit intuitū, & libidinis malum in cor-
de ſuſcipiens, morari in corde ſuo libere permiſe-
rit, excutere à ſe ſine animæ plaga no poterit. Ideo
Pſal. 24 iugiter clamamus cum propheta, Oculi mei ſem-
per ad dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo
pedes meos: præſtante domino noſtro Ieſu Chri-
ſto mediatore dei & hominū, cuius miſericordia
plena eſt terra. Amen. Finis.

DE PASTORIBVS.

C

Cap. I S PES tota noſtra quia in Chri-
ſto eſt, & quia omnis uera & ſa-
lubris gloria noſtra ipſe eſt, nō
nunc primū didicit charitas ue-
ſtra: Eſtis enī in eius grege qui
intēdit & paſcit Iſrael. Sed quo
niam ſunt paſtores qui paſtorū
nomine gaudere uolunt, paſtoris autem officium
implere nolūt, quid ad eos per prophetā dicat, ſi-
cut lectum audiuimus, recenſeamus. Audite uos
cum intentione, audiamus nos cum tremore. Et fa
Ezech. 34 ctum eſt ad me uerbum domini dicens, Fili homi
nis propheriza ſuper paſtores Iſrael. Hanc lectio-
nem cū legeretur audiuimus, hinc cum ueſtra ſan
ctitate aliquid loqui decreuimus. Adiuuabit ipſe
ut uera dicamus, ſi nō noſtra dicamus. Nam ſi no-
ſtra dicamus, paſtores erimus paſcentes nos, non
oues: ſi autem illius ſunt quæ dicimus, per quēli-
bet uos paſcet. Hæc dicit dominus deus, Væ pa-
ſtoribus Iſrael, qui paſcunt ſe ſolos. Nūquid oues
paſcūt paſtores? Id eſt, nō ſe paſcunt paſtores, ſed
oues. Hęc prima cauſa eſt quare arguanť paſtores
iſti: quia ſeipſos paſcūt, non oues. Qui ſunt qui ſe-
Philip. 2 ipſos paſcūt? De quibus dicit Apoſtolus, Omnes
enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti.
Nos enim quos in loco iſto, de quo periculoſa ra-
tio redditť, dominus ſecundum dignationē ſuam,
non ſecundum meritum noſtrum conſtituit, habe
mus duo quædā: unū quòd Chriſtiani ſumus: alte-
rū, quòd prępoſiti ſumus. Illud quòd Chriſtiani ſu
A mus, propter nos eſt: quòd autē præpoſiti ſumus,
propter uos eſt. In eo ꝙ Chriſtiani ſumus, attendi-
tur utilitas noſtra: in eo quòd præpoſiti, nō niſi ue
ſtra. Sūt autē multi Chriſtiani & non præpoſiti, qui
perueniūt ad deū faciliore fortaſſe itinere, & tāto
forte expeditius ambulātes, quāto minorē ſarcinā
portāt. Nos autē excepto quòd Chriſtiani ſumus,
unde rationē reddemus deo de uita noſtra, ſumus
etiā prępoſiti, unde rationē reddemus deo de diſ-
penſatione noſtra. Ad hoc iſtā difficultatē propo
nimus, ut cōpatientes nobis oretis pro nobis. Ve Eccl. 12
niet enim dies quo cūcta adducunť in iudiciū. Et
ſi e dies ſi ſeculo lōge eſt, unicuiꝗ homini uitę ſuę
ultimus prope eſt. Tamen utrunꝗ latere deus uo-
B luit, & quādo ueniet finis ſeculi, & quādo ſit in u-
noquoꝗ homine huius uitæ finis. Vis non timere
diem occultū? Quādo uenerit inueniat te paratū.
Cum ergo præpoſiti ad hoc ſint, ut his qui ſubie-
cti ſunt cōſulant, nō in eo quòd præſunt, omnino
utilitatē ſuā attendant, ſed eorū quibus miniſtrāt.
Quiſquis ita præpoſitus eſt, ut in eo quòd prępoſi
tus ſit gaudeat, & honorē ſuum quærat, & cōmo-
da ſua ſola reſpiciat, ſe paſcit, nō oues. Ad hos ſer-
mo dirigitur. Audite tanquam oues dei, & uidete
quēadmodū uos ſecuros fecerit deus. Qualeſcūꝗ
ſint qui uobis pręſunt, id eſt qualeſcūꝗ nos ſimus:
uobis deus ſecuritatē dedit, qui paſcit Iſrael. Nam
deus non deſerit oues ſuas, & mali paſtores pœ-
nas debitas luent, & oues ꝓmiſſa percipiēt. Vi Cap. II
C deamus ergo quid loquatur paſtoribus ſeipſos pa
ſcentibus nō oues, ſermo diuinus neminē palpās.
Ecce lac conſumitis, & lanis uos tegitis, & quod
craſſum eſt interficitis, & oues meas non paſcitis,
quod infirmatū eſt non cōfortaſtis: & quod ęgro-
tū, nō corroboraſtis: & quod cōtribulatū eſt, non
colligaſtis: & quod errabat, nō reuocaſtis: & quod
perijt, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, cōfeciſtis,
& diſperſæ ſunt oues meæ eo quòd non ſit paſtor.
Dicit in paſtores paſcentes ſemetipſos, non oues,
quid diligāt, quid negligant. Quid ergo diligunt?
Lac conſumitis, & lanis uos tegitis. Propter quod
dicit Apoſtolus, Quis plantat uineā, & de fructu 1. Cor. 9
eius non ſumit? Quis paſcit gregē, de lacte gre-
gis non percipit? Inuenimus ergo eſſe lac gregis
D quicquid à plebe diſtribuiť præpoſitis ad eorū ſu-
ſtentandū uictū temporalē. Inde enī loquebať A-
poſtolus cū hęc diceret quę cōmemoraui. Et qui-
dem Apoſtolus quanꝗ elegerit manibus ſuis la-
borare, nec ipſum lac quærere ab ouibus, tamē la-
ctis poteſtatē percipiendi habere ſe dixit, & ſic do
minū diſpoſuiſſe, ut qui Euangeliū annunciāt, de
Euāgelio uiuāt. Et dicit alios coapoſtolos ſuos u-
ſos fuiſſe hac poteſtate, nō uſurpata, ſed data. Plus
ille fecit, ut nec quod debebatur acciperet. Ipſe er-
go donauit & debitū, ſed alius non exegit indebi
tum: ille plus fecit. Fortaſſis enim illū ſignificabat,
qui ægrū cū adduceret ad ſtabulariū dixit, Si quid Luc. 10
amplius erogaueris, in redeūdo reddam tibi. De
his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura
dicamus? Miſericordiores ſunt, uel potius ipſius
miſericor-

miſericordiæ officium largius impendũt. Poſſunt
enim, & quod poſſunt faciunt. Laudentur hi, neq;
damnẽtur illi. Nam & ipſe Apoſtolus datum non
quærebat, fructuoſas tamẽ oues eſſe cupiebat, nõ
ſteriles ſine lactis ubertate. Itaq; cum eſſet quodã
tempore in magna indigẽtia uictus, in cõfeſſione
ueritatis, miſſum eſt illi a fratribus unde neceſſita-
ti & indigentiæ eius miniſtraretur. Reſpondit aũt
Philip. 4 illis gratias agens & dixit, Bene feciſtis cõmuni-
care neceſſitatibus meis. Ego em̃ didici in quibus
ſum ſufficiens eſſe: Scio & abũdare, & penuriã pa-
ti. Omnia poſſum in eo qui me cõfortat. Veruntа-
men uos bene feciſtis uſibus meis mittere. Sed ut
oſtẽderet in eo quòd illi bene fecerunt qđ nõ ipſe
quæreret, ne inter illos eſſet qui ſeipſos paſcũt, nõ
oues, non tam ſuæ gaudet ſubuentũ eſſe neceſſita
ti, q̃ illorum gratulabatur fœcunditati. Quid er-
go ibi quærebat? Non requiro, inquit, datum, ſed
requiro fructum. Non ut ego, inquit, explear, ſed
ne uos inanes remaneatis. Qui ergo nõ poſſunt fa
cere quod Paulus, ut manibus ſuis ſe tranſigant, ac
cipiant de lacte ouiũ, ſuſtentent ſuam neceſſitatẽ,
ſed non negligant ouiũ infirmitatem: nõ hoc ſibi
quęrant tanquam commodum ſuum, ut ex neceſ-
ſitate ſuæ penuriæ uideantur annunciare euange-
lium, ſed hominibus illuminandis præbeant lucẽ
uerbi ueritatis. Sunt enim tanquam lucernę, ſicut
Luce 12 dictum eſt, Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernę
Matt. 5 ardentes: &, Nemo accendit lucernam, & ponit
eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat
omnibus qui in domo ſunt: Sic luceat lumen ue
ſtrum coram hominibus, ut uideãt bona opera ue
ſtra, & glorificẽt patrem ueſtrum qui in cœlis eſt.
Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nõne
adijceres oleũ ne extingueretur? Porrò ſi lucerna
accepto oleo nõ luceret, nõ erat planè digna quæ
in cãdelabro poneretur, ſed quę cõtinuo frãgere-
tur. Vnde ergo uiuiť, neceſſitatis eſt accipere, cha
ritatis eſt prębere, non tanq; uenale ſit Euangeliũ,
ut iſtud ſit precium eius, quod ſumunt qui annun
ciant unde uiuant. Si enim ſic uendunt, magnam
rem uili precio uendũt. Accipiãt ſuſtentationem
neceſſitatis à populo, mercedẽ diſpẽſationis à do
mino. Nõ enim eſt idoneus populus reddere mer
cedem illis, qui ſibi in charitate Euãgelij ſeruiunt:
non expectent illi mercedem niſi unde & iſti ſalu-
tem. Quid ergo iſti increpãtur, unde arguuntur?
Quia cũ lac ſumerent, & lanis ſe tegerent, oues ne
gligebant. Sua ergo tantũ quærebant, non quæ Ie
Cap. III ſu Chriſti. Sed quoniam diximus quid ſit lac ſu
mere, quęramus quid ſit lanis ſe tegere. Qui præ-
bet lac, uictũ præbet: qui præbet lanam, honorem
præbet. Iſta ſunt duo quæ à populis quærũt, qui ſe
metipſos paſcunt, non oues: commodũ ſupplẽdæ
neceſſitatis, & fauorẽ honoris & laudis. Etem̃ ue-
ſtimentum propterea bene intelligiť in honore,
quia nuditatem tegit. Eſt enim unuſquiſq; homo
infirmus. Et quid eſt quiſqs uobis præeſt, niſi qđ
uos eſtis? Carnẽ portat, mortalis eſt, mãducat, dor
mit, ſurgit, natus eſt, moriturus eſt. Si ergo cogite-
tis quid ſit, ſecundum ſeipſum homo eſt: tu tamen

honorando eum uelut angelũ, cõtegis quod infir-
A mum eſt. Huiuſmodi indumentũ acceperat à bo-
na dei plebe idẽ Paulus cũ diceret, Sicut angelum
dei ſuſcepiſtis me, teſtimonium uobis perhibeo,
quia ſi fieri poſſet, oculos ueſtros eruiſſetis, & de-
diſſetis mihi. Sed cũ tantus honor exhibitus eſſet,
nunquid propter ipſum honorẽ ſibi exhibitũ, ne
forte cũ argueret negaretur, & minus ipſe Apoſto
lus laudaretur, pepercit errantibus? Nam ſi hæc fe
ciſſet, eſſet inter illos qui ſeipſos paſcũt, non oues:
diceret apud ſeipſum, Quid ad me ptinet? Quiſq;
quod uelit agat, uictus meus ſaluus erit, & lac & la
na, ſatis eſt mihi, eat quiſq; quà poteſt. Ergo inte-
gra tibi ſunt omnia, ſi eat quiſq; quà poteſt? Nolo
te præpoſitum facere, unũ te conſtituo de ipſa ple
B be, Si patitur unum membrũ, cõpatiuntur omnia 1. Cor. 12
membra. Proinde ipſe Apoſtolus cũ eos cõmemo
raret quales fuerint erga illũ, ne quaſi oblitus eorũ
honorificentiæ uideretur, teſtimonium perhibet,
quòd ſicut angelum dei ſuſceperint eum: & quòd
ſi fieri poſſet, oculos ſuos uellent eruere, & illi da-
se, & tamẽ accedit ad ouẽ languidam, ad ouẽ pu-
tridam, ſecare uulnus, nõ parcere putredini. Ergo,
inquit, inimicus factus ſum uobis uerũ prædicãs?
Ecce accepit de lacte ouiũ, ſicut paulo ante cõme
morauimus, & indumentũ ex lanis ouiũ, ſed tamẽ
oues nõ neglexit: Non em̃ ſua quęrebat, ſed quæ
Ieſu Chriſti. Abſit ergo ut dicamus uobis: Viuite
ut uultis, ſecuri eſtote, deus neminẽ perdit, tãtum
modo fidem Chriſtianam tenete: non perdit ille
C quod redemit, non perdet pro quibus ſanguinem
ſuũ fudit: & ſi ſpectaculis uolueritis oblectare ani
mos ueſtros, ite: qđ mali eſt? Et feſta iſta q̃ celebrã-
tur per uniuerſas ciuitates in lætitia cõuiuentium,
& publicis menſis ſeipſos ut putant iucundantiũ,
reuera magis perdentium, ite, celebrate: Magna
eſt dei miſericordia, quę totũ ignoſcat. Corona- Sap. 2
te uos roſis antequam marceſcãt, In domo dei ue-
ſtri quando uolueritis conuiuamini, impleamini
cibo & uino, cum ueſtris: ad hoc enim data eſt iſta
creatura, ut ea perfruamini, nõ enim impijs & Pa-
ganis eam dedit deus, & uobis eam nõ dedit. Hęc
ſi dixerimus, forte congregabimus turbas amplio
ses: & ſi ſint quidam qui nos ſentiant hæc dicẽtes
non recte ſapere, paucos offendimus, ſed multitu
D dinem conciliamus. Quod ſi fecerimus, nõ uerba
dei, non uerba Chriſti dicentes, ſed noſtra, erimus
paſtores noſmetipſos paſcẽtes, nõ oues. Cum Cap. IIII
aũt dixiſſet quæ diligãt iſti paſtores, dixit & quæ
negligant. Vitia em̃ ouiũ latè patẽt, ſanæ atq; craſ-
ſæ oues perpaucæ ſunt, id eſt, ſolidæ in cibo uerita
tis utentes paſcuis bene de munere dei. Sed mali
illi paſtores nõ parcũt talibus. Parũ eſt quòd illas
languentes & infirmas & errantes & perditas nõ
curãt, etiã iſtas fortes & pingues necãt, quantũ in
ipſis eſt. Illæ uiuũt de miſericordia dei, tamẽ quan
tum ad paſtores malos attinet, occidunt. Quomo
do, inquis, occidũt? Male uiuendo, malũ exẽplum
præbendo. An fruſtra dictũ eſt ſeruo dei eminenti
in mẽbris ſummi paſtoris? Circa omnes teipſum Tit. 2
bonorũ operũ præbe exemplũ, & forma eſto fide-
libus

libus. Attendit enim ouis etiã fortis plerumq; præ
poſitũ ſuum male uiuentẽ. Si declinet oculos a re- A
gulis dñi, & intendat in hominẽ: incipit dicere in
corde ſuo, Si propoſitus meus ſic uiuit, ego quid
ſum qui nõ faciã quod ille facit? Occidit ouẽ for-
tem. Si fortẽ ergo occidit ouẽ, iã de cęteris quid fa
ciet, qui illud qđ non ipſe fortificauerat, ſed forte
aut robuſtũ inuenerat, male uiuẽdo interfecit? Di
co charitati ueſtræ, iterũ dico, & ſi uiuũt oues, & ſi
Matth.23 fortes ſunt oues in uerbo dñi, & tenẽt illud quod
audierunt à dño ſuo, Quæ dicunt facite, quę aũt fa
ciunt facere nolite: tamen qui in cõſpectu populi
male uiuit, quantũ in illo eſt, eum à quo attendit
occidit. Nõ ſibi ergo blandiat, quia ille nõ eſt mor
tuus. Et ille uiuit, & iſte homicida eſt. Quõ cum la
ſciuus homo intendit in mulierẽ ad concupiſcen-
Matt.5 dum eã: ecce illa caſta eſt, & mœchus eſt iſte. Dñi B
enim uera & aperta eſt ſentẽtia. Quiſquis uiderit
mulierẽ ad cõcupiſcendũ eam, iam mœchatus eſt
eam in corde ſuo. Nõ peruenit ad illius cubiculũ,
& interiore iam ſuo cubili uolutat. Sic omnis qui
male uiuit in cõſpectu eorum quibus præpoſitus
eſt, quãtum in ipſo eſt, occidit & fortes oues. Qui
ergo imitatur prępoſitũ malum, moritur: qui non
imitatur, uiuit: tamen quantum ad illum pertinet,
ambos occidit. Et quod craſſum eſt, inquit, interfi
Cap.V citis, & oues meas non paſcitis. Iam audiſtis
quid diligãt, audite quid negligãt: Quod infirmũ
eſt, nõ confortaſtis: & quod male habuit, nõ corro
boraſtis: & quod contribulatũ eſt, id eſt, cõfractũ,
non colligaſtis: & qđ errabat, nõ reuocaſtis: & qđ C
perijt, nõ inquiſiſtis, & quod forte fuit, cõfeciſtis,
id eſt, interfeciſtis et occidiſtis. Infirmũ quippe ani
mum gerit ouis, quando tentationes ſibi profutu-
ras nõ credit. Paſtor negligens, quando ſic credit
talis infirmus, non illi dicit, Fili accedens ad ſerui-
tutem dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara ani-
mam tuam ad tentationẽ. Qui enim hoc loquitur,
confortat infirmũ, et ex infirmo facit firmũ, ut non
ille cũ crediderit, ꝓſpera huius ſeculi ſperet. Si au-
tem doctus fuerit ſperare proſpera huius ſeculi ip
ſa proſperitate corrũpit, ſuperueniẽtibus aduerſi
Matt.7 tatibus ſauciat, aut fortaſſis extinguitur. Nõ ergo
eum ædificat ſuper petram qui ſic ædificat, ſed ſu-
1Cor.10 per arenam. Petra aũt erat Chriſtus. Chriſti autem
paſſiones imitandæ ſunt, non à Chriſtiano delicię
cõquireodę. Confortatur infirmus cum ei dicitur,
Spera quidẽ tentationes huius ſeculi, ſed ab omni D
bus eruet te dñs, ſi ab illo non receſſerit retro cor
tuum. Nam ad cõfortandum cor tuũ, uenit ille pa-
ti, uenit ille mori, uenit ille ſputis liniri, uenit ſpinis
coronari, uenit opprobria audire, uenit poſtremo
ligno configi: omnia hæc illa pro te, tu nihil pro
illo, ſed pro te. Quales autem ſunt qui timentes
eos quibus loquuntur, horum corda non per la-
bores præparant ad imminẽtes tentationes: ſed e-
tiam promittunt felicitatem huius ſeculi, quam de
us ipſi ſeculo nõ promiſit. Ille prædicit labores ſu-
per labores uſq; in finem, uenturos ipſi ſeculo, &
tu uis ab iſtis laboribus exceptũ eſſe Chriſtianum:
qui quia Chriſtanus eſt, aliquid plus paſſurus eſt

in hoc ſeculo. Etenĩ ait Apoſtolus, Omes qui piè 2 Tim.3
uolũt in Chriſto uiuere, perſecutionem patientur. A
Iam ſi tibi placet ò paſtor tua quærẽs non quæ Ie-
ſu Chriſti, ille dicat, Omes qui uolũt in Chriſto piè
uiuere, perſecutionẽ patient: tu dic, Si in Chriſto
piè uixeris, abũdabunt tibi omnia bona: & ſi filios
non habes, ſuſcipies & enutries oẽs, nemo tibi mo
rietur. Hæccine eſt ædificatio tua? Attende quid
facias, ubi ponas: ſuper arenã eſt quod conſtituis,
uenturus eſt imber, influxurus eſt fluuius, flaturus
eſt uẽtus, & impingẽt in domũ iſtã, & cadet, & fiet
ruina eius magna. Leua de arena & pone ſupra pe
tram, in Chriſto ſit quẽ uis eſſe Chriſtianũ. Atten-
dat ad paſſiones Chriſti indignas, attẽdat illũ ſine
ullo peccato, quæ non rapuit, exoluentẽ: attendat Pſal.68
ſcripturã dicentẽ ſibi, Flagellat aũt omnẽ filiũ quẽ Heb.12
B recipit: Et para te flagellari, aut certe nõ quęras ré
cipi. Flagellat aũt omnem, inquit, filium quem re-
cipit. Et tu dicis, forte exceptus eris? Si exceptus à
paſſione flagellorũ, exceptus à numero filiorũ. Itá
ne, inquies, flagellat omnẽ filiũ? Prorſus ita flagel
lat omnẽ filiũ, ut & unicũ. Et unicus ille de patris
ſubſtãtia natus, æqualis patri in forma dei, uerbũ;
per quẽ facta ſunt omnia, nõ habebat unde flagel
laret: ad hoc carne indutus eſt, ut ſine flagello non
eſſet. Qui ergo flagellat unicũ ſine peccato, nun-
quid relinquit adoptiuũ cũ peccato? In adoptio-
nem uocatos nos Apoſt. dicit, Adoptionẽ filiorũ Gal.4
accepimus, ut eſſemus unici cohæredes, eſſemus
etiã hæreditas eius. Poſtula, inquit, à me, & dabo ti Pſal.2
C bi gentes hæreditatẽ. Exẽplũ uobis propoſuit in
paſſionibus ſuis. Sed ne in futuris tentationib. de-
ficiat infirmus: nec falſa ſpe decipiẽdus eſt, nec ter
rore frangendus. Dic ei, Præpara animã tuã ad tèn Eccl.2
tationẽ. Sed forte incipit labi, cõtremiſcere, nolle
accedere. Habes aliud, Fidelis deus, qui nõ uos ſi- 1 Cor.10
nit tentari ſupra q̃ ferre poteſtis. Illud aũt promit-
tere, & prædicare futuras paſſiones: infirmũ con-
firmare eſt. Timenti aũt nimiũ et ex hoc deterrito,
cum polliceris miſericordiã dei, non quia tentati-
ones deerunt, ſed quia non permittit tentari ſupra
q̃ poteſt ferre: fractũ colligare eſt. Sunt enim qui
cum audierint uenturas tribulationes, armant ſe
magis, & quaſi potum ſuum ſitiunt: paruam enim
ſibi putant fidelium medicinã, ſed quærunt & marty
rum gloriam, Sunt aũt & alij qui auditis futuris &
neceſſario uenientibus tẽtationibus, quas propriè
D oportet uenire Chriſtiano, quas nemo ſentit niſi
qui uoluerit eſſe uere Chriſtianus: imminentibus
ergo ſibi aliquibus, frangũtur & claudicant. Affer
conſolationis alligamentũ, alliga quod fractũ eſt,
dic: ne timeas, non deerit in tentationibus ille in
quem credidiſti, fidelis deus, qui non ſinit te ten-
tari ſupra q̃ potes ferre. Non hoc à me audis, Apo
ſtolus dicit, qui etiam dicit, An uultis experimen- 2 Cor.13
tum eius accipere qui in me loquit Chriſtus? Hęc
ergo cum audis, ab ipſo Chriſto audis: audis & ab
ipſo paſtore qui paſcit Iſrael. Illi enim dictum eſt,
Potabis eos in lachrymis, in menſura. Quod enĩ Pſal.79
ait Apoſtolus. Nõ ſinit tentari uos ſupra q̃ pote-
ſtis ferre: hoc ait propheta, in menſura. Tantum tu

noli dimittere corripientem, & hortantem, terren
tem & conſolantem, percutientem & ſanantem. A
Quod infirmum eſt, inquit, non cōfortaſtis. Pa-
Cap. VI ſtoribus malis dicit, paſtoribus falſis, paſtoribus
ſua quærentibus, non quæ Ieſu Chriſti, ex cōmo-
do lactis & lanę gaudentibus, oues omino nō cu-
rantibus, & ꝗd male habuit, nō corroborantibus.
Infirmū, id eſt, nō firmū. Nam dicuntur infirmi eti-
am ægrotantes: ſed inter infirmū & ægrotū, id eſt,
male habentem, hoc mihi uidetur intereſſe. Etem̄
iſta fratres quæ diſtinguere utcūq; conamur, forte
& nos poſſumus maiore diligentia melius diſtin-
guere, & alius peritior uel lumine cordis plenior:
interim ne fraudemini, quantum ad uerba attinet
ſcripturæ, quod ſentio loquor. Infirmo ne accidat
tentatio & eum frangat, timendum eſt: languens
autem cupiditate aliqua ægrotat, & cupiditate ali B
qua impeditur ab intrāda uia dei, à ſubeūdo iugo
Chriſti. Attendite illos homines uolentes bene ui
uere, iam ſtatuentes bene uiuere: & minus idone
os mala pati, ſicut parati ſunt bona facere. Perti-
net autem ad Chriſtianam firmitatem, non ſolum
operari quæ bona ſunt, ſed & tolerare quæ mala
ſunt. Qui ergo uidētur feruere in operibus bonis,
ſed imminentes paſſiones tolerare nolle, aut non
poſſe, infirmi ſunt. Qui uero aliqua cupiditate ma
la amatores mundi ab ipſis bonis operibus reuo-
cantur, languidi & ægroti iacent: quippe in ipſo
languore tanꝗ ſine ullis uirib. nihil boni poſſunt
operari. Talis in anima paralyticus ille fuit, quem
cum ad dn̄m inferre non poſſent qui eum porta-
bant, tectū aperuerunt & depoſuerunt: ille eſt tan C
quam ſi in anima hoc uelis facere, ut tectū aperias
& deponas ad dn̄m animam paralyticam, diſſolu
tam omnibus mēbris, & uacantem ab omni ope-
re bono, grauatam utiq; peccatis ſuis, & languen-
tem morbo cupiditatis ſuæ. Si ergo diſſoluta ſunt
membra omnia, & eſt paralyſis interior, ut perue-
nias ad medicum (forte enim latet medicus & in-
tus eſt, id eſt, uerus intellectus in ſcripturis occul-
tus eſt) exponendo quod occultū eſt aperi tectū,
& depone paralyticū. Quod qui nō faciūt, & qui
facere negligunt audiſtis quæ audiāt, Quod male
h.buit, nō corroboraſtis: & quod cōtribulatū eſt,
nō colligaſtis. Iam hinc diximus, Fractus em̄ erat
terrore tētationis. Accidit aliquid unde quod fra-
ctum eſt, colligetur: conſolatio illa, Fidelis deus D
1 Cor. 10 qui non uos ſinit tentari ſupra ꝗ poteſtis ferre, ſed
faciet cum tētatione etiam exitum ut poſſitis ſuſti
nere. Et quod errabat, non reuocaſtis: Ecce un
Cap. VII de inter hæreticos periclitamur. Et quod errabat,
non reuocaſtis: & quod perijt, non inquiſiſtis. Hic
inter manus latronum, & dentes luporū furentiū
utcunque uerſamur: & pro his periculis noſtris ut
oretis, oramus. Et cōtumaces ſunt oues, quia quę-
runtur errantes, & alienas ſeſe à nobis dicunt, erro
re ſuo & perditione ſua dicunt, Quid nos uultis?
Quid nos quęritis? Quaſi non ipſa cauſa ſit quare
eas uelimus, & quare quæramus, quia errant & pe
reunt. Si in errore, inquit, ſum, ſi in interitu, quid
me uis? quid me quæris? Quia in errore es, reuo-
care uolo: quia periſti, inuenire uolo. Sic uolo er-
A rare, ſic uolo perire. Sic uis errare, ſic uis perire?
Quanto melius ego nolo? Prorſus audeo dicere,
Importunus ſum. Audio em̄ dicentē Apoſtolum,
Prædica uerbū, inſta opportunè importunè. Qui- 1 Tim. 4
bus opportunè? quibus importunè? Opportunè
utiq; uolētibus, importunè nolētibus. Prorſus im-
portunus ſum, audeo dicere. Tu uis errare, tu uis
perire: ego nolo. Nō uult poſtremo ille qui me ter
ret. Si uoluero, uide quid dicat, uide ꝗd increpet.
Quod errabat, nō reuocaſtis: & ꝗd perijt, non in-
quiſiſtis. Te magis timebo ꝗ ipſum? Oportet nos
oēs exhiberi ante tribunal Chriſti. Non te timeo: 2 Cor. 5
nō em̄ potes euertere tribunal Chriſti, & cōſtitue
re tribunal Donati. Reuocabo errātē, requirā per
ditā: uelis nolis id agā. Et ſi me inquirentē lanient
B uepres ſyluarū, per om̄ia anguſta me coarctabo:
oēs ſepes excutiā. Quātū mihi uiriū dn̄s terrēs do-
nat, om̄ia peragrabo: reuocabo errantē, requiram
pereuntē. Si me pati nō uis, noli errare, noli perire.
Parum eſt ꝙ doleo te errantē atq; pereuntē, timeo
ne negligens te, etiā quod forte eſt occidā. Vide
em̄ quid ſequit̃, Et quod forte fuit, cōfeciſtis. Si ne
glexero errantem atq; pereuntē, & eum qui fortis
eſt delectabit errare atq; perire. Cupio lucra exte-
riora, ſed timeo plus dāna interiora. Si indifferen-
tem habuero errorē tuū, attēdit q fortis eſt, putat
nihil eſſe, ire in hæreſim. Quādo aliquod cōmodū
de ſeculo reluxerit unde mutet̃: ſtatim mihi dicit
fortis ille periturus, cū te perditū non requiro, hàc
& hàc deus eſt. Quid intereſt? Homines inter ſe li
tigantes hoc fecerunt, ubicūq; colendus eſt deus.
C Si forte illi dixerit aliquis Donatiſta, Non tibi do
filiam meā niſi fueris de parte mea: illi opus eſt ut
attēdat & dicat, Si nihil mali eſſet eſſe de parte eo
rum, non contra illos dicerēt tanta paſtores noſtri
nō pro illorū errore ſatagerēt. Si ergo ceſſemus &
taceamus, cōtraria locuturus eſt, Vtiq; ſi malū eſ-
ſet eſſe in parte Donati, loquerent̃ contrà, redar-
guerent eos, ſatagerent lucrari illos: ſi errant, reuo
carent illos: ſi pereunt, quærerent illos. Non fru-
ſtra ergo cū iam dixiſſet ſuperius, Quod craſſum
eſt, interfeciſtis: hic iterum in nouiſſimo poſuit,
Et quod forte fuit confregiſtis. Ipſa eſt enim re-
petita ſententia, ex his quæ ſupra dixit nata eſt,
Quod errabat non reuocaſtis: & quod perijt, nō
D requiſiſtis: & hoc faciendo, quod forte eſt interfe
ciſtis. Proinde audi quid ſequatur de iſta ne- Cap. VIII
gligentia malorum, imò falſorum paſtorum, Et di Ezech. 34
ſperſæ ſunt oues meæ, eo quòd non ſit paſtor, &
factæ ſunt in comeſturā omnibus beſtijs agri. Fu-
rantur lupi inſidiantes, rapiunt leones frementes,
cum oues non hærēt paſtori. Nam præſens eſt pa-
ſtor, ſed male agentibus non eſt paſtor: & inhærēt
paſtoribus, ſeipſos, non oues paſcentibus, & læta
lis error cōſequitur. Eunt in beſtias deprædantes
ſe, & de illarum morte ſe ſatiari cupientes. Tales
enim ſunt omnes, qui gaudent de erroribus alie-
nis, beſtiæ ſunt paſtæ morſibus diſperſarum. Et di-
ſperſæ ſunt, & errauerūt oues meæ in omnē mon-
tem, & in omnem collem altum. Beſtiæ à mōtibus
& colli-

& collibus, tumor terrenus,& ſuperbia ſeculi. Ex
tulit ſe ſuperbia Donati,ſecit ſibi partē: ſubſequēs
eum Parmenianus illius confirmauit errorem. Il-
le mons eſt,ille collis eſt.Sic omnis cuiuslibet au-
thor erroris terrena elatione intumeſcens, promit
tit ouibus requiem,bona paſcua:& aliquando in-
ueniunt ibi oues paſcua de pluuia dei,non de duri
tia montis:Habent enim & ipſi ſcripturas,habent
ſacramenta.Non ſunt iſta montium: ſed cum inue
niuntur in montibus, male remanēt in montibus.
Errando enim in montibus & in collibus deſerūt
gregem,deſerūt unitatē,deſerunt munitas cohor-
tes aduerſus leones & lupos. Inde ergo reuocet
deus,ipſe reuocet:modo audietis ipſum reuocan-
tem, Errauerunt,inquit, oues meæ in omnē mon-
tem, & in omnē collem altū: hoc eſt, in omnē tu-
morē terrenæ ſuperbiæ.Sunt enim & montes bo-
Pſal.120 ni,Leuaui oculos meos in mōtes, unde ueniet au
xiliū mihi. Et uide quia non tibi in montibus ſpes
eſt:Auxilium,inquit,meū à domino,qui ſecit cœ-
lum & terram. Noli putare iniuriā facere te monti
bus ſanctis, quando dixeris, Auxilium meum nō
à montibus, ſed à domino qui fecit cœlum & ter-
ram. Ipſi montes hoc tibi clamant. Mons erat qui
1Cor.1 clamabat: Audio in uobis ſchiſmata fieri, ut unuſ-
quiſq; ueſtrum dicat, Ego ſum Pauli,ego Apollo,
ego Cephæ,ego autem Chriſti. Leua oculos in i-
ſtum montem,audi quid dicat, & ne in ipſo rema-
neas. Audi enim quid ſequatur: Nunquid Paulus
crucifixus eſt pro uobis? Ergo poſteaquam leua-
ueris oculos tuos in montes, unde ueniet auxiliū
tibi, id eſt, in authores ſcripturarū diuinarum, at-
tende omnibus medullis ſuis,omībus oſſibus cla-
Pſal.82 mantem,Domine quis ſimilis tibi? ut ſecurus ſine
Pſal.120 ulla iniuria montium dicas:Auxilium meum à do
mino qui fecit cœlum & terram. Non ſolum tunc
tibi non ſuccenſebunt montes,ſed tunc amabunt,
tunc magis fauebunt: ſi in ipſis ſpem tuam poſue-
ris,contriſtabuntur. Angelus multa diuina & mi-
ra oſtendens homini,ab homine adorabatur, tan-
quam leuante oculos in montē. At ille à ſe reuo-
Apoc.22 cans ad dominū,Noli,inquit, facere, illum adora:
nam ego conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum.
In omnem montem, & in omnē collem, & in om-
nem faciem terræ diſperſæ ſunt. Quid eſt in omnē
faciem terræ diſperſæ ſunt? Omnia terrena ſectan
tes,ea quæ in faciem terræ lucent, ipſa amant,ipſa
diligunt. Nolunt mori, ut abſcondatur uita ipſo-
rum in Chriſto ſuper omnē faciē terræ, & dilectio
nem terrenorum.Et quia errantes oues ſunt ſuper
omnem faciē terræ, nō omnes hæretici per totam
faciem terræ, ſed tamē hæretici per totam faciem
terræ.Alij hic,alij ibi, nuſquam tamen deſunt, ipſi
ſe non nouerunt. Alia ſecta in Africa, alia hæreſis
in Oriēte, alia in Ægypto, alia in Meſopotamia.
Verbi gratia: Diuerſis locis ſunt diuerſæ, ſed una
mater ſuperbia omnes genuit, ſicut una mater no
ſtra catholica omnes Chriſtianos fideles toto or-
be diffuſos. Non ergo mirum ſi ſuperbia parit diſ-
ſenſionem, charitas unionem, tamen ipſa catholi-
ca mater & ipſe paſtor in ea ubiq; quærit errantes,

confortat infirmos, curat languidos, alligat cōfra-
A ctos,alios ab iſtis,alios ab illis non ſe inuicē ſcien-
tibus. Sed tamen illa omnes nouit, quia cū omni-
bus fuſa eſt. Verbi gratia:Eſt in Africa pars Dona
ti,Eunomiani non ſunt in Africa, ſed cū parte Do
nati eſt hic catholica. Sunt in Oriēte Eunomiani,
ibi aūt non eſt pars Donati, ſed cum Eunomianis
ibi eſt catholica. Illa ſic eſt tanquam uitis creſcē do
ubique diffuſa, illi ſunt tanquam ſarmenta inutilia
agricolę falce præciſa, merito ſterilitatis ſuæ, ut ui
tis putaretur, non amputaret. Sarmenta ergo illa
ubi præciſa ſunt ibi remanſerūt. Vitis aūt creſcēs
per omnia,& ſarmenta ſua nouit quæ in illa remā-
ſerunt, & iuxta ſe quæ de illa præciſa ſunt.Inde ta-
men reuocat errātes, quia & de ramis fractis dicit
Apoſtolus, Potens eſt enim deus iterum inſerere Rom.11
B illos:ſiue dicas oues errantes à grege,ſiue dicas li-
gna præciſa de uite. Nec ad reuocandas oues, nec
rurſus ad inſerenda ligna minus idoneus eſt deus,
quia ille ſummus paſtor, ille uerus agricola. Et in
omnē faciē terræ diſperſæ ſunt,& nō fuit qui reuo
caret: ſed in malis illis paſtorib. nō fuit homo qui
requireret. Propterea paſtores audite uerbū do Cap.1X
mini, Viuo ego dicit dn̄s deus. Videte unde cœ- Ezech.34
pit. Tanquam iuratio eſt dei,teſtificatio uitæ ſuæ.
Viuo ego dicit dominus. Mortui ſunt paſtores:
ſed ſecuræ ſunt oues,uiuit dominus. Viuo ego di-
cit dn̄s deus. Qui aūt paſtores mortui ſunt? Sua
quærētes, nō quæ Ieſu Chriſti. Erunt ergo & inue Philip.2
nientur paſtores, nō quæ ſua ſunt quærentes, ſed
quæ Ieſu Chriſti? Erunt planè,& inuenient planè:
C nec deſunt,nec deerunt. Videamus ergo quid di-
cat dn̄s,qui ſe dicit uiuere:utrum dicat ablaturum
ſe oues à poſtorib.malis,paſcentibus ſeipſos, non
oues,& daturum ſe eas paſtoribus bonis, paſcen-
tibus oues,non ſe. Viuo ego dicit dominus deus:
pro eo ꝙ factæ ſunt oues meæ in comeſturam om
nibus beſtijs campi,eo ꝙ non eſſet paſtor. Rurſus
paſtorem dicit:& pauloante, & nunc. Non ait ex
eo quod nō ſint paſtores: ouibus enim talibus ma
le errantibus, male pereuntibus non eſt paſtor, &
ſi præſens eſt paſtor:& quia cū præſens eſt lux, nō
eſt cæcis lux. Et nō quęſierūt paſtores oues meas,
& pauerunt paſtores ſeipſos, oues autē meas non
pauerunt. Propter iſtud, audite paſtores uerbum
domini.Hæc dicit dominus deus: Ecce ego ſuper
D paſtores, & requiram oues meas de manibus eo-
rum.Audite & diſcite oues dei:à malis paſtoribus
inquirit deus oues ſuas, & de manibus eorum in-
quiret mortem earum.Dicit enim alio in loco per
eundem prophetam, Fili hominis ſpeculatorē de Ezech.3
di te domui Iſrael, & audies ex ore meo ſermonē,
& præmonſtrabis eis ex me.In eo cum dixero pec
catori, Morte morieris, & non fueris locutus, ut
impius caueat à uita ſua,ille facinoroſus in ſuo faci
nore morietur: ſanguinē autem eius de manu tua
requiram. Tu autem ſi prænunciaueris facinoro-
ſo uiam eam ut auertatur ab ea,& non fuerit auer-
ſus à uia ſua,ille in facinore ſuo morietur, & tu ani
mam tuam liberabis. Quid eſt fratres? Videtis ꝙ
ſit tacere periculoſum.Moritur ille,& recte mori-

tur,in impietate ſua & in peccato ſuo moritur:Ne
gligentia enim eius occidit eum. Nam paſtorem A
inueniet uiuentem, qui ait, Viuo ego dicit domi-
nus deus:ſed cum fuerit negligens,non admonen
te illo qui ad hoc eſt præpoſitus & ſpeculator, ut
admoneat, & ille iuſtus morif, & iſte iuſtè damna
rur. Si aũt dixeris, inquit, impio, morte morieris:
cui ego fuero gladium cõminatus, & ille neglexe
rit uitare imminentẽ gladiũ, & uenerit gladius &
interfecerit eum: ille in peccato ſuo morietur, tu
autem animam tuam liberaſti. Propter hoc ad nos
quidem pertinet nõ tacere:ad uos aũt ſi taceamus,
Cap.X de ſcripruris ſanctis uerba paſtoris audire. Vi-
deamus ergo, quia ſic propoſueramus, utrum au-
ferat oues paſtoribus malis, & det eas paſtoribus
bonis. Video eum auferentem oues à paſtoribus
malis: Hoc enim dicit dominus, Ecce ego ipſe ſu B
per paſtores, & inquiram oues meas de manibus
eorum, & auertam ab eis ut non paſcant oues me
as, nec paſcent amplius paſtores ſemetipſos. Cum
enim dico, paſcant oues meas, illi ſe paſcunt non
oues meas. Auertam ut non paſcant oues meas.
Matt.23 Quomodo auertit ut nõ paſcãt oues ipſius? Quæ
dicunt, facite: quæ aũt faciunt facere nolite. Tan-
quam diceret, mea dicũt, ſua faciunt. Si diceret, Fa
cite ſecuri quod faciunt, ipſos dãnabo male uiuen
tes, uobis aũt parcã qui ſecuti eſtis præpoſitos ue-
ſtros: Si hoc diceret, deterreret malos paſtores, paſ
centes non oues, ſed ſe. Sed quoniam terret nõ ſo
lum cæcum ducentem, ſed & cæcum ſequentem
Matt.15 (Neq; enim ait, Cadit in foueam ducens, & nõ ca
dit ſequens: ſed, Cæcus cæcum ducẽs, ambo in fo- C
ueam cadunt) admonuit oues, & ait, Quæ dicunt
facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Cum enim
non facitis quæ faciunt mali paſtores, non uos ip-
ſi paſcunt: cum facitis autem quæ dicunt, ego uos
paſco: Mea enim dicunt, & non faciunt. Securi,
inquiunt, ſequimur epiſcops noſtros. Dicunt hoc
ſæpe hæretici, quando ueritate manifeſtiſſima cõ
uincuntur, Nónne oues ſumus? Illi de nobis red-
dent rationem. Reddent planè malam de morte
ueſtra. De morte ouis malignæ reddet malus pa-
ſtor malam rationẽ. Nunquid ideo uiuit ouis quia
aſſignatur pellis ipſius? Increpatur paſtor, quia
neglexit ouem errantem, & propterea in fauces
lupi irruit ut deuoraretur. Quid illi prodeſt, quia
affert pellem ſignatam? Paterfamiliâs uitam ouis D
inquirit. Sed ecce malus paſtor attulit pellem, red
dat de pelle rationem. Forte mentiturus eſt. Vi-
debat deſuper, qui poſtea iudicat. Cui uerba illa
ficta numerat, cogitatiões inſpicit. Reddat paſtor
malus rationem de pelle ouis mortuæ. Clamaui ei
uerba tua, & ſequi noluit: dedi operam ut à grege
non aberraret, & non obtemperauit. Planè ſi hoc
dicat, & uerum dicit: nouit autem ille utrum ue-
rum dicat: reddit bonam rationem de oue mala.
Si autem inſpicit deus quia neglexerit errantem,
quia non quęſiuit pereuntẽ, quid prodeſt quod inue-
nit pellem quã referret? Ipſam reuocaret, ne pellẽ
mortuæ demonſtraret. Si ergo non bonam ratio-
nem reddit, qui non quæſiuit errantem, qualem
reddet qui fecit errantem? Hoc eſt quod dico. Si
A in catholica inſtitutus epiſcopus non bonam ra-
tionem reddit de oue, ſi nõ quæſierit errantem de
grege dei: qualem rationem redditurus eſt hæreti
cus, qui non ſolum non reuocauit ab errore, ſed
etiam impulit in errorem? Sed uideamus ut dixi,
quomodo reuocet deus oues à paſtoribus malis.
Iam commemoraui, Quæ dicunt, facite, quæ au-
tem faciunt, facere nolite: Et nõ uos ipſi paſcunt,
ſed deus, quia uelint nolint paſtores ut perueniãt
ad lac & lanam, uerba dei dicturi ſunt. Qui prædi Rom.2
cas non furandum furaris: dicit Apoſtolus ad eos
qui bona dicunt, & mala faciunt. Tu audi prædi-
cantem, ne fureris: noli imitari furantem. Si furan-
tẽ imitari uolueris, ipſe te paſcet facto ſuo: tibi ue-
nenum ſubminiſtrat, non cibum. Si uero hoc ab
B illo audis quod non dicit de ſuo, ſed de dei, nõ po
teſt quidem uua de ſpinis legi. Nam & ipſius do-
mini ſententia eſt, Nemo colligit de ſpinis uuam, Matt.7
& de tribulis ficus. Nec ideo tamen quaſi calũnie
ris domino tuo & dicas, Domine monuiſti me,
quia fieri non poteſt, de ſpinis legere uuam: & rur
ſus dixiſti mihi de quibuſdam, Quę dicunt, facite:
quæ autem faciunt, facere nolite. Nempe mala fa-
cientes utiq; ſpinæ ſunt. Quomodo uis de ſpinis
me colligere uuam uerbi tui? Reſpõdebitur, Non
eſt illa uua ſpinarum: ſed aliquando increſcens ſar
mentum implicat ſe in ſepem, & pendet uua inter
denſa ſpinarum, ſed non ſurgit de radice ſpinarũ.
Tu ſi eſurieris, & aliud nõ habes unde ſumas, cau-
te manũ mitte ne lacereris à ſpinis, id eſt, ne facta
C imiteris malorum: & lege uuam inter ſpinas pen-
dentem, ſed de uite naſcentẽ. Ad te perueniat bo
tri alimentum, ſpinis ſeruatur ignis tormentum.

Et extraham, inquit, oues meas de ore eorũ & Cap.XI
de manibus eorum, & nõ erunt eis adhuc in cibũ. Ezech.34
Hoc & in pſalmo dicitur: Nónne cognoſcent om Pſal.13
nes qui operantur iniquitatem, qui deuorãt popu
lum meũ cibum panis? Et non erunt eis adhuc in
cibum: quoniã hæc dicit dominus deus, Ecce ego
ipſe abſtuli à malis paſtoribus oues, monendo, ut
dixi, ne quod faciunt, faciant, id eſt, ne quod faciũt
mali paſtores, faciant incaute negligẽtes oues. Et
quid ait? Cui dat quod illis abſtulit? Forte bonis pa-
ſtoribus. Non hoc ſequitur. Et quid dicemus fra-
tres? Nónne ſunt paſtores boni? Nónne alio loco
D ſcripturarum dicitur, Et conſtituã eis paſtores ſe- Hier.3
cundum cor meum, & paſcẽt eas cum diſciplina?
Quomodo ergo oues quas malis paſtorib. tollit,
non dat bonis: ſed tanq; omnino nuſquam reman
ſerint boni, dicit, Ego paſcam? Petro dixerat, Pa-
ſce oues meas. Quid ergo faciamus? Cũ Petro cõ- Ioan.21
mendantur oues, non ibi dixit dominus, Ego pa-
ſcam oues meas, non tu: ſed Petre amas me, paſce
oues meas. An forte quia modo non inuenitur Pe
trus, iam enim aſſumptus eſt in requiẽ Apoſtolo-
rum & martyrũ, nõ eſt cui dicat ſecurus dominus
ouiũ, Paſce oues meas: Et quodammodo quaſi ne
ceſſitate deſcendit ad officiũ paſcẽdi oues ſuas, nõ
habens quibus commendet, nec tamen deſerens.
Hoc enim uidetur ſequi, Hæc dicit dominus deus,
Ecce

Pſal.79 Ecce egoipſe.Cui dicebamus, Qui paſcis Iſrael in
tende,qui deducis tanq̃ oues Ioſeph,populum in A
Ægypto conſtitutum. Iam diffuſis in gentibus Iſ-
Gen.27 rael,ipſe eſt Ioſeph.Noſtis enim quia migrauit Io-
ſeph in Ægyptũ: uendentibus fratribus factũ eſt.
Vendiderunt Chriſtum Iudæi, non ſine cauſa &
inter Apoſtolos ipſe Iudas uenditor fuit. Cœpit
eſſe Chriſtus in gentibus,ibi honoratus eſt,ibi cre
uit populus eius,nõ eũ deſeruit paſtor eius. Exci-
ta,inquit,potentiã tuã et ueni,ut ſaluos facias nos.
Planc facit & faciet.Ait enim,Ecce ego ipſe,& in-
quiram oues meas,& uiſitabo eas ſicut uiſitat pa-
ſtor gregem ſuum.Non curauerunt mali paſtores:
non enim ſuo ſanguine redemerunt. Sicut uiſitat,
inquit, paſtor gregem ſuum in die. In quali die?
Cum fuerit nimbus,& nubes,id eſt,in pluuia & in
nebula. Pluuia & nebula, error ſeculi huius:cali- B
go magna ſurgens de cupiditatibus hominum, &
nebula ualida contegens terram.Et difficile eſt,ut
non errent oues in iſta nebula,ſed paſtor nõ deſe-
rit eas. Inquirit eas, penetrat nebulam oculis acu-
tiſſimis,nõ impeditur caligine nubium. Videt un
diq;,errantẽ reuocat,intantũ ut fiat quod dictũ eſt
Ioan.10 in euangelio, Quæ ſunt oues meæ audiũt uocem
meã,& ſequunt me.In medio ouium diſperſarum,
ſic inquirã oues meas, & educã eas ab omni loco
quo diſperſæ ſunt illic,in die nubis & nimbi. Quã
do difficile eſt eas inueniri,tunc ego inueniã.Craſ
ſa nebula eſt,pinguis nimbus eſt:oculos eius nihil
latet. Et educam eas de gentibus, & colligam eas
de regionibus, & inducã eas in terram earũ, & pa
ſcam eas ſuper montes Iſrael. Conſtituit montes C
Iſrael,authores ſcripturarum diuinarum. Ibi paſci
te,ut ſecure paſcatis. Quicq̃d inde audieritis, hoc
uobis bene ſapiat:quicquid extra eſt, reſpuite, ne
erretis in nebula. Audite uocẽ paſtoris: colligite
uos ad mõtes ſcripturæ ſanctę.Ibi ſunt delicię cor
dis ueſtri,ibi nihil uenenoſum,nihil alienũ,uberri
ma paſcua ſunt: uos tantum ſanæ uenite, ſanæ pa-
ſcimini, In mõtibus Iſrael & in riuis, & in omni ha
bitatione terræ. A montibus enim quos oſtendi-
mus,manauerunt riui prædicationis euangelicæ,
cum in omnem terram exiuit ſonus eorum: & fa-
cta eſt omnis habitatio terræ ad paſcendas oues lę
ta atq; fœcunda.In paſcuis bonis paſcam eas, & in
montibus altis Iſrael.Erunt ſtabula earũ illic, hoc
eſt,ubi requieſcant,ubi dicant: Bene eſt, uerũ eſt, D
manifeſtum eſt,non fallimur. In gloria dei requie-
ſcent, tanquam in ſtabulis illis: & dormient, hoc
eſt, requieſcẽt in delicijs bonis, & in paſcuis pin-
guibus paſcent ſuper mõtes Iſrael.Iam dixi,mon-
tes Iſrael mõtes bonos, quò leuamus oculos, ut in
de auxiliũ nobis ueniat. Sed auxiliũ noſtrum à do
mino qui fecit cœlum & terrã. Ideo ne uel in mon
tibus bonis eſſet ſpes noſtra, cũ dixiſſet, Paſcã o-
ues meas ſuper mõtes Iſrael: rurſus ne tu ſpẽ pone
res in montibus,ſubiecit ſtatim:Ego paſcam oues
meas.Leua tu oculos tuos in montes,unde ueniat
Pſal.120 auxiliũ tibi,ſed attende dicentẽ:Ego paſcã. Auxi-
lium enim tuũ à domino qui fecit cœlũ & terram.
Et ego requieſcere faciã eas dicit dominus deus.

Sed ut requieſcere faciat,quid primo curauit? Q P
A ẽm primo curauit, poſterius dicit: Hæc dicit dñs
deus:Quod perijt requiram, & q̃d errauit, reuoca
bo, & q̃d cõminutum eſt, colligabo, & quod exa-
nime eſt, cõſortabo, & q̃d pingue eſt & forte, cu-
ſtodiã. Quod nõ faciebant mali paſtores, ſeipſos
paſcentes,non oues. Non ait dñs, cõſtituam alios
bonos paſtores qui faciant hæc:ſed,ego,inquit,fa
ciam,oues meas nulli cõmittã. Securi uos fratres,
ſecuræ uos oues:nobis uidet timendum,quaſi de- Cap.XII
ſit paſtor bonus. Et addit ſic, Et paſcam eos cũ
iudicio. Vide,quia ſolus paſcit cum iudicio. Quis
enim homo iudicat de homine? Temerarijs iudi-
cijs plena ſunt omnia.De quo deſperauimus, ſubi
to conuertit & fit optimus: de quo multum præ-
ſumpſimus, ſubito deficit & fit peſſimus. Nec ti-
B mor noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt.
Quid ſit dodie quiſq; homo, uix nouit ipſe homo:
tamẽ utcũq; ipſe quid hodie, quid aũt cras, nec ip-
ſe.Paſcit ergo ille cũ iudicio, diſpertiẽs ꝓpria pro-
prijs:hæc iſtis,illa illis, debita eis quib. debet hoc
aut illud. Nouit ẽm quid agat: cum iudicio paſcit,
quos iudicatus redemit. Paſcit ergo ipſe cum iudi
cio. In propheta enim Hieremia ait, Clamauit per Hier.17
dix, cõgregauit quæ non peperit, faciens diuitias
ſuas nõ cũ iudicio. Contra iſtũ perdicem facientẽ
diuitias ſuas non cũ iudicio, paſcit iſte paſtor cum
iudicio. Quare ille ſine iudicio? Quia congrega-
uit, quæ non peperit. Quare iſte cũ iudicio? Quia
fouet quod peperit. De paſtore tamẽ bono loqui-
mur. Paſtores boni aut non ſunt, aut latent. Si nõ
C ſunt, quid agimus? Si latent, quare de eis tacetur?
Perdix quidem ille à quibuſdam maioribus, & an
te nos ſcripturarum tractatoribus diabolus intel-
lectus eſt:congregans quæ non peperit. Non ẽm
ille creator, ſed deceptor eſt, faciens diuitias ſuas
non cũ iudicio. Non ẽm ad eum pertinet, quis iſto
aut illo modo erret: oẽs errantes uult quibuslibet
erroribus. Quàm diuerſæ ſunt hæreſes, q̃ diuerſi
errores, ille in omnibus uult errare homines. Non
dicit diabolus, Donatiſtæ ſint, & non Ariani: ſiue
hic ſint ſiue illic, ad eum pertinent congregantem
ſine iudicio. Idola, inquit, adoret, meus eſt: in Iudæ
orum ſuperſtitione remaneat, meus eſt: deſerta u-
nitate in illam uel illam hæreſim pergat, meus eſt.
Congregat ergo, ſine iudicio faciens diuitias ſu-
D as, Sed quid ſequitur? In dimidio dierũ eius dere-
linquent eũ & in nouiſſimis ſuis erit inſipiẽs. Ve-
nit ille cõgregans undiq; oues ſuas. In dimidio die
rũ eius, priuſq̃ ſperabat, anteq̃ putabat, derelin-
quent eũ, et erit inſipiens in nouiſſimis ſuis. Qua-
re in primis ſuis ſapiens erat, & in nouiſſimis ſu-
is fit inſipiẽs? Audite fratres, Dicitur aliquãdo in
ſcripturis ſapientia pro aſtutia abuſione uerbi, nõ
proprietate, Vnde etiam dicitur, Vbi ſapiẽs, ubi
ſcriba, ubi cõquiſitor huius ſeculi? Nonne ſtultam Eſa.33
fecit deus ſapientiã huius mundi? Et iſte perdix,
id eſt, draco, id eſt ſerpens tanq̃ ſapiens erat quan
do Adam per Euam decepit: uerum dicere puta-
tus eſt, bonum conſilium dare exiſtimatus eſt, con
tra deum creditus eſt. Quòd uero dicitur ſapiẽtia
Y 3 abuſio

abuſione uerbi & in malo, cõſuetudo quidem eſt
ſcripturarũ noſtrarũ: nam quemadmodũ loquan-
tur authores mundi, quid ad nos? Habes in eodẽ
Gen.3 libro, Erat ibi ſerpens ſapientior omnibus beſtijs.
Iſtę ſapientior omnibus beſtijs, aſtutus & acutus
ad decipiendũ agnoſcitur. Poſtea non ei creditur:
& dicit ei, Renunciamus tibi, ſufficit quòd incau
tos primo decepiſti. Ergo ita erit in nouiſſimis ſuis
inſipiẽs, apertæ erunt fraudes eius, & ideo iã frau-
des nõ erunt. In nouiſſimis ſuis erit inſipiens: qui
congregauit quæ nõ peperit, & fecit diuitias ſuas
non cũ iudicio. Paſcit contra illũ redẽptor noſter
cum iudicio. Exiſtat aliquis hæreticus, & ſi non
frater diaboli, certe adiutor & filius: & ipſum dixe
rim perdicem cõtentioſum animal. Hoc enim ani
mal, ut aucupes norunt, etiã contẽdendi ſtudio ca
pitur. Contendunt iſti contra ueritatẽ, & conten-
derunt ex quo ſe diuiſerunt. Modo dicũt, cõtende
re nolumus. Quia iam capti ſunt, nolunt cõtende-
re. O capte, aliquando tu eras qui primis tempori-
bus ſeditionis tuæ traditores arguebas, innocen-
tes damnabas, iudiciũ imperatoris quærebas, iudi
cio epiſcoporũ non cõſentiebas, uictus totiens ap
pellabas, apud ipſum imperatorem ſtudioſiſſime
litigabas, congregabas quæ nõ peperiſti. Vbi eſt
nũc ceruix tua? Vbi lingua tua? Vbi ſibilus tuus?
Certe in nouiſſimis tuis factus es inſipiẽs, pauiſti
ſine iudicio. Non enim uerũ uis, uel de errore tuo,
uel de ueritate iudicare. Paſcit contra te Chriſtus
cũ iudicio, diſcernit oues ſuas ab ouibus non ſuis.
Quæ ſunt oues meæ, inquit, audiũt uocẽ meã, &
Cap.XIII ſequuntur me. Hic inuenio omnes paſtores bo
nos in uno paſtore, Non enim uere paſtores boni
deſunt, ſed in uno ſunt. Multi ſunt, qui diuiſi ſunt.
Hic unus prædicatur, qui unitas commendatur.
Neq; enim uere modo ideo tacentur paſtores, &
dicitur paſtor, quia nõ inuenit dominus cui cõmẽ
det oues ſuas: tũc autẽ ideo cõmendauit, quia Pe-
trum inuenit. Imò uero & in ipſo Petro unitatem
Ioan.21 cõmendauit. Multi erãt apoſtoli, & uni dicit̃, Pa-
ſce oues meas. Abſit ut deſint modo boni paſto-
res, abſit à nobis ut deſint, abſit à miſericordia ip-
ſius ut nõ eos gignat atq; conſtituat. Vtiq; ſi ſunt
bonę oues, ſunt & boni paſtores: nam de bonis o-
uibus fiũt boni paſtores, Sed om̃es boni paſtores
in uno ſunt, unũ ſunt. Illi paſcũt, Chriſtus paſcit.
Non enim uocẽ ſuã dicunt amici ſponſi, ſed gau-
dio gaudẽt propter uocẽ ſponſi. Idẽ ergo ipſe pa-
ſcit cũ ipſi paſcũt: & dicit, Ego paſco: quia in illis
uox ipſius, in illis charitas ipſius. Nã & ipſum Pe-
trũ, cui cõmendauit oues ſuas quaſi alter alteri, u-
nũ ſecũ facere uolebat: ut ſic ei oues cõmendaret,
ut eſſet ille caput, ille figurã corporis portaret, id
eſt, eccleſiæ, & tanq̃ ſpõſus & ſpõſa eſſent duo in
carne una. Proinde ut oues cõmendaret, quid illi
prius dicit, ne illi tanq̃ alteri cõmẽdaret? Petre a-
mas me? Et reſpõdit, Amo. Et iterũ, Amas me? Et
reſpõdit, Amo. Et tertiò, Amas me? Et reſpondit,
Amo. Confirmat trinitatẽ, ut conſolidet unitatẽ.
Ipſe ergo paſcit unus in his, & hi in uno, & tace-
tur de paſtoribus: ſed nõ tacet̃. Gloriantur paſto-
res, ſed qui gloriatur in domino glorieť. Hoc eſt
A Chriſto paſcere, in Chriſto paſcere: & cũ Chriſto
paſcere, præter Chriſtũ non ſibi paſcere. Neq; enĩ
uero inopia paſtorũ tanq̃ iſta futura mala tẽpora
Propheta prædicaret, dixit, Ego paſcã oues meas,
non habeo cui cõmendem. Etiã cũ ipſe Petrus e-
rat, & cũ adhuc ipſi Apoſtoli erãt in hac carne &
in hac uita, tunc ait ille unus, in quo uno omnes u- Ioan.10
nũ, Habeo alias oues quę nõ ſunt ex hoc ouili, o-
portet me & has adducere, ut ſit unus grex & u-
nus paſtor. Sint ergo omnes in paſtore uno, & di
cant uocẽ paſtoris unã, quã audiãt oues & ſequan
tur paſtorẽ ſuum, & non illum, aut illũ, ſed unum:
& omnes in illo unam uocẽ dicant, diuerſas uoces
nõ habeant. Obſecro uos fratres, ut idipſum dica-
tis omnes, & non ſint in uobis ſchiſmata. Hanc uo
B cẽ eliquatã ab om̃i ſchiſmate, purgatã ab omni hæ
reſi audiant oues, & ſequantur paſtorẽ ſuũ dicen-
tem, Quæ ſunt oues meæ, uocem meã audiunt, &
ſequuntur me. Nam uis noſſe hæretice q̃ non ha-
beas uocẽ paſtoris, & periculoſe te ſequant̃ oues
tectum indumẽto ouium, & intus lupum rapacẽ?
Audiant uocem tuã, uideamus an Chriſti ſit, ec-
cleſiam quærit infirma ouis à grege aberrans, ne-
ſciens ubi ſit grex, quęrit quò ſe aggreget, quò in-
tret. Æde uocẽ, audiamus an Chriſti ſit: audiamus
utrum agni ſit, an perdicis. Ouis dei gregem ſuum
quęrit. Puta ouem de Oriente ueniſſe in Africam,
quærit gregem ſuum, incurrit in te, in baſilicam
tuam intrare uult: commoueris ignota facie, uel
C tu, uel miniſter tuus, ſtans uel ſedens ad oſtium, in
terrogat ouem quærentẽ gregem ſuum, imò gre-
gem dei: cum grege ſuo intrare uult, ubi eum eſſe
putat. Quæris, Paganus es an Chriſtianus? Re-
ſpondet, Chriſtianus. Ouis eſt enim dei. Quæris
ne forte catechumenus ſit, & irruat ſacramentis.
Reſpondet, Fidelis, Quæris cuius communionis
ſit. Reſpondet, Catholicus Chriſtianus. Si fidelem
catholicum reprobas, qui ſunt quos intus tenes?
Ita uero proijce, reproba. A te reprobatus, à Chri-
ſto probatur. Vtinã & illi qui ſunt apud te cogno-
ſcant te, & in dimidio dierum tuorũ derelinquant
te. Quidam fratres noſtri heſterno die ierunt ad
baſilicam eorum: & ſi ad malos fratres, tamen ad
fratres. Attendite fratres mei, quid interſit inter fi
duciam ueritatis & timorem falſitatis. Quando a-
liquos eorum in hoc populo agnoſcis, quomo-
D do gaudetis, q̃a in uobis ille eſt qui perierat? Sug-
geritur aliquando uobis, Audiet & diſcedet. Et
uos, Audiat & diſcedat. Audiet & irridebit. Au-
diat & irrideat. Aliquando ſapiet, Aliquando a-
gnoſcet, aliquãdo relinquitur à populo ſuo, rema
net cum corde ſuo, renunciat errori ſuo, grates a-
git deo ſuo. Illi autem quid? Qui eſtis? Chriſtia-
ni ſumus. Non, ſed exploratores. Et illi, Catho-
lici ſumus. Conati ſunt iniuriare: meliore conſilio
pœnituit eos. Atque utinam ſic pœniteat & ibi re
manere, quomodo pœnituit eos qui ingreſſi ſunt
iniuriare. Tamen quos proiecerunt, Chriſtianos
fideles, catholicos. Quos tenuerunt, nolo dice-
re. Quos proiecerunt uideo, quos tenuerunt ipſi
dicant

dicant. Dicant ergo uocem ſuam, Videamus an
Chriſti ſit uox, an paſtoris ſit uox, quam ſequãtur A
oues. Siue per bonũ ſit uox iſta, ſiue per malũ ho-
Cap. XIIII minem, utrũ paſtoris ſit uox, attẽdamus. Quæ-
rit infirmus Eccleſiam, quærit errans Eccleſiã. Tu
quid dicis? Partis Donati eſt Eccleſia. Ego uocem
paſtoris inquiro. Lege hoc mihi de Propheta, le-
ge mihi de Pſalmo, recita de lege, recita de Euãge
lio, recita de Apoſtolo. Inde ego recito Eccleſiam
Ioan. 14 toto orbe diffuſam, & dominũ dicẽtem, Quæ ſunt
oues meæ, uocem meã audiunt, & ſequuntur me.
Lucæ 24 Quę eſt uox paſtoris? Et prędicari in nomine eius
pœnitentiã & remiſſionẽ peccatorum per omnes
gẽtes, incipiẽtibus ab Hieruſalẽ. Ecce uox paſto-
ris, agnoſce & ſequere ſi ouis es. Sed illi codices
tradiderunt, & illi thus idolis poſuerũt, ille & ille.
Quid ad me de illo & de illo? Si fecerũt, non ſunt B
paſtores: tu uocem paſtoris edicito, quia nec de il-
lis uocẽ paſtoris annuncias. Tu accuſas non euan-
gelium, tu accuſas non propheta, non Apoſtolus:
de quo mihi uox iſta loquit̃, de illo credo, alijs nõ
credo. Sed acta proferes, acta profero. Credã tuis,
crede & tu meis. Nõ credo tuis, noli credere meis.
Auferantur chartæ humanæ, ſonẽt uoces diuinæ.
Ede mihi unã ſcripturæ uocẽ pro parte Donati,
audi innumerabiles pro orbe terrarum. Quis eas
numerat? Quis eas terminat? Tamẽ ut pauca com
memoremus, legem attende, primũ dei teſtamen-
Gen. 22 tum, In ſemine tuo benedicẽtur omnes gentes. Et
Pſal. 2 in Pſalmo. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hære-
ditatem tuã, & poſſeſſionem tuã terminos terræ. C
Cõmemorabuntur & conuertentur ad dominum
omnes fines terræ: & adorabunt in cõſpectu eius
uniuerſæ patriæ gentium. Quoniam ipſius eſt re-
gnum, & ipſe dominabitur gentium. Cantate do-
mino canticum nouũ, cantate domino omnis ter-
ra. Et adorabũt eũ omnes reges terræ, omnes gen
tes ſeruient illi. Quis enumerare ſufficiat? Prope
omnis pagina nihil aliud ſonat quàm Chriſtum & Ec-
cleſiam toto orbe diffuſam. Exeat mihi una uox pro
parte Donati. Quid magnũ eſt quod quæro? Ec-
cleſiam toto orbe diffuſam perituram eſſe dicunt.
Peritura prædicta eſt tot teſtimonijs mãſura? Nec
una uox iſta per legem, per prophetas, per cantica
paſtoris eſt. Neque enim illi uerum dicere ſine uer-
bo dei potuerunt, quod eſt Chriſtus. Audi uocem D
Matt. 8 uerbi, & ex ore uerbi: miratus fidem Centurionis,
Amen, inquit, dico uobis, non inueni tantã fidem
in Iſrael. Propterea dico uobis, quia multi ab Ori-
ente & Occidente uenient, & recumbent cum A-
braham & Iſaac & Iacob in regno cœlorum. Ab
oriente multi & occidente uenient. Ecce Eccleſia
Chriſti, ecce grex Chriſti, tu uide ſi ouis es. Non e-
nim te latet grex qui ubique eſt. Non habebis quid
reſpõdeas iudici tuo, quem non uis eſſe paſtorem
tuum: non habebis, inquam, quod reſpondeas iu-
Pſal. 18 dici tuo, Neſciui, non uidi, non audiui. Quid eſt
quod non ſciſti? Nec eſt qui ſe abſcondat à calore
eius. Quid eſt quod non uidiſti? Viderũt omnes fi
nes terræ ſalutare dei noſtri. Quid eſt quod nõ au
diſti? In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in

fines orbis terræ uerba eorum. Sed recte à uobis
quæritur uox Chriſti, uox paſtoris, quam oues au
diant & ſequantur. Non inuenitis quid dicatis, uo
cem paſtoris nõ habetis. Audite & ſequimini. Di-
mittite uocẽ lupi, ſequimini uocem paſtoris, aut
date uocem paſtoris. Damus, inquiunt. Audia- Cap. XV
mus. Damus & nos uocem paſtoris. Audiamus. In
Cãticis, inquiunt, canticorum loquitur ſponſa ad
ſponſum, eccleſia ad Chriſtũ. Nouimus cãtica can
ticorum ſancta, cantica amatoria: cantica ſancti a-
moris, ſanctæ charitatis, ſanctæ dulcedinis. Planè
uolo inde audire uocem paſtoris, uocẽ dulciſſimi
ſponſi. Ede ſi quid habes, audiamus. Sponſa, in-
quiunt, dicit ad ſponſum, Annuncia mihi quẽ di-
lexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas? Et ille, in-
quiunt, reſpondet, In meridie. Manifeſta tibi teſti-
monia proferam, non erit quemadmodum aliter
interpretaferis: Poſtula à me, & dabo tibi gentes Pſal. 2
hæreditatem tuã, & poſſeſſionem tuam terminos
terræ: Cõmemorabuntur & cõuertentur ad domi
num uniuerſi fines terræ. Quid eſt quod mihi de
canticis canticorum profers, quod forte non intel
ligis? Etenim illa cãtica canticorũ ænigmata ſunt,
paucis intelligentibus nota ſunt, paucis pulſanti-
bus aperiuntur. Tene, & deuote accipe aperta, ut
merito tibi pãdantur obſcura. Quomodo eris pe-
netrator obſcurorum, cõtemptor manifeſtorum?
Ecce tamen ut poſſumus fratres, hæc uerba diſcu
tiamus: aderit dominus ut uideatis ibi ſanum intel
lectum. Primo, quod omnibus & imperitis facil-
limè iudicatur, uerba ipſa male diſtinguunt. Nunc
audietis, nunc probabitis. Etenim ſic ſe habet tex-
tus ipſe lectionis. Spõſa loquitur ad ſpõſum, An-
nuncia mihi quem dilexit anima mea, ubi paſcis,
ubi cubas. Quòd ſponſa ſponſo dicat, quòd Eccle
ſia Chriſto dicat, nec nos dubitamus nec illi. Sed
omnia uerba ſponſæ audi. Quare uerbum quod
adhuc ſponſæ eſt, uis tribuere iam ſponſo? Omnia
quæ dicit ſponſa, dic: tunc reſpondebit ſpõſus. Au
di euidentius hanc diſtinctionem quam dicturus
ſum, non inuenies aliquid plus. Annuncia mihi Cant. 1
quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in me
ridie, Ipſa adhuc dicit, ubi paſcis, ubi cubas in me-
ridie. Et uide quia ipſa adhuc dicit. Sequit̃ enim:
Ne forte fiam ſicut operta ſuper greges ſodalium
tuorum. Puto omnes peritos imperitosque diſcer-
nere genus maſculinum & fœmininum. Operta,
quæro cuius generis ſit: ab omni homine quæro,
Maſculini eſt, an fœminini? Annũcia, inquit, mihi
quẽ dilexit anima mea. Quẽ, cũ dicit, maſculũ allo
quitur, ſponſum alloquit̃. Quia uero fœmina, uirũ
alloquitur, cõſequentia uerba indicant, Annũcia
mihi, ubi paſcis, ubi cubas in meridie: ne forte fiã
ſicut operta. Audi tu operta, ut fiãt tibi hæc aper-
ta. Annuncia mihi quẽ dilexit anima mea, ubi pa-
ſcis, ubi cubas in meridie: ne forte fiã ſicut operta
ſuper greges ſodalium tuorũ. Hucuſque uerba ſpon
ſæ. Iã incipiunt uerba ſponſi de manifeſto, Niſi co
gnoueris temetipſam. Agnoſce euidẽter fœminã.
Temetipſam ò pulchra inter mulieres. Niſi cogno
ueris temetipſam ò pulchra inter mulieres, exi tu

in ueſtigijs gregũ, & paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorum, nõ in tabernaculo paſtoris. Vide A quomodo cõminetur ſponſus, uide quemadmodum in periculo, quãuis ille dulcis, abſtulit de medio blandimẽta. Quàm blande illa? Annuncia mihi quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie. Venit eñ medius dies quãdo ad umbracula cõcurrant paſtores, & forte latebit me ubi tu paſcis, & ubi cubas in meridie, & uolo mihi annũcies ne forte fiam ſicut operta, id eſt, ſicut occulta & nõ cognita. Ego enim manifeſta ſum: ſed ne ſicut occulta, ſicut celata incidã ſuper greges ſodalium tuorũ. Omnes enim hæretici à Chriſto exierunt, omnes qui facti ſunt paſtores mali, habentes greges ſuos ſub nomine Chriſti, illius ſodales fue-
Sodales runt, illius conuiuiũ acceperunt. Sodales enim dicuntur tanquam unius conuiuij. Latina enim lingua ſic dicti ſunt ſodales, quaſi ſimul edales, eo ꝙ ſimul edant. Audi illum in Pſalmo arguentem ſo-
Pſal.54 dales malos, id eſt, unius conuiuij. Si inimicus, inquit, meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utiq;, & ſi ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcõdiſſem me utiq; ab eo: tu uero unanimis & notus meus, dux meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos. Ecce multi ſodales ingrati menſę dominicæ exierũt foras: mali ſodales fecerunt ſibi menſas ſuas, & erexerunt ſibi altaria cõtra altare, in eos iſta timet errare. Et ſi putas quia meridies Africa eſt, quanquã poſſem opinari magis mundi meridiem eſſe partes Ægypti, & illas exuſtas ſole regiones ubi pluuia non apparet, quia ipſe eſt meridies ubi feruet C medius dies: ibi aũt eremus plena milibus ſeruorũ dei. Vnde ſi ad meridiẽ locorũ uelimus aduertere, quare nõ ibi paſcat magis ille & ibi requieſcat, quando antè prædictũ eſt, Vbera erũt deſerta eremi? Sed ecce conſentio, Africa ſit meridies. Hic ſunt ſodales mali. Eccleſia tranſmarina in aliquo ſuorũ nauigante, in Africa ſolicita ne erret, inuocat ſponſum ſuũ, & dicit ei, Abundare audio hæreticos in Africa, abundare audio rebaptizatores in Africa, eſſe autem ibi tuos non minus audio. Et illud audio, & hoc audio: ſed qui ſint tui, à te uolo audire, Annuncia mihi quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie: in illo meridie ubi audio duas partes eſſe, unã Donati, alterã toto orbe tuo cohærentẽ. Tu dic mihi quò eã, ne forte ue D lut operta, id eſt ignota, fiam ſuper greges ſodaliũ tuorũ, & incurram in greges hæreticorum, conantes ponere lapidem ſuper lapidem qui deſtruatur, ne irruam in rebaptizatores, annuncia mihi. Et ille qui cõmendat unitatem paſtoris, qui in hac lectione dixit, ego paſcã: paſtores autem reprobat, qui multi eſſe uoluerunt, unitatẽ amiſerunt: ſeueriſſime non blãde reſpõdens, ſed pro magnitudine periculi, Niſi cognoueris, inquit, temetipſam ò pulchra inter mulieres. Pulchra es inter mulieres, ſed agnoſce te. Vbi te agnoſces? In toto orbe terrarũ. Si eñ pulchra, unitas eſt in te: ubi diuiſio, fœditas eſt, nõ pulchritudo. Niſi cognoueris temetipſam. In me credidiſti, agnoſce te in me. Quomodo credidiſti? Quomõ & illi mali ſodales conſentiunt uerbum carnem factum, natum ex Virgine, A crucifixũ, reſurrexiſſe, aſcendiſſe in cœlos. Si talẽ me credidiſti: talẽ & illi ſonãt. Cognoſce te & me: me in cœlo, te in toto orbe terrarũ. Vnũquẽlibet ex eccleſia tanꝙ eccleſiã Chriſtus alloquiť. Nam quõ Eccleſia quærit Eccleſiã? Secundum ipſos loquor. Annuncia mihi quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas? Quid quærit? Eccleſiam. Et ille tanꝙ oſtendens Eccleſiã dicit. In meridie, ſicut illi uolunt, Reſpõdeat mihi, quomodo Eccleſia quærat Eccleſiam. Annũcia mihi quem dilexit anima mea. Quæ loquiť? Eccleſia. Quid ſibi uult annunciari? Vbi paſcis, ubi cubas, id eſt, ubi ſit Eccleſia. Eccleſia loquiť & interrogat, ubi ſit Eccleſia: & reſpõdet ille, ut putãt, In meridie. Si in ſolo meridie B eſt, ut dicunt, in Africa, quomodo ipſa interrogat ubi ipſa ſit? An uero portio Eccleſiæ tranſmarinæ bene interrogat de meridie ne hic erret? Alloquiť unumquodq; membrorum Eccleſię ſuæ Chriſtus, tanquã ſuam Eccleſiam, & dicit, Niſi cognoueris temetipſam ò pulchra inter mulieres, exi. Exire hęreticorũ eſt. Aut cognoſce te, aut exi: quia ſi te nõ cognoueris, exitura es. Exitura quo? In ueſtigijs gregum, ſequendo malos greges. Ne forte putes quia oues ſequeris ſi exis: audi quid ſequitur, Exi tu in ueſtigijs gregũ, & paſce hœdos tuos, iam nõ oues. Noſtis fratres, ubi erũt hœdi? Ad ſiniſtram erunt omnes qui exierunt ab Eccleſia. Manẽti Petro diciť, Paſce oues meas: exeũti hæretico, paſce Ioan.21
hœdos tuos. Eſt, inquiũt, & illud teſtimonium ni- C hilominus contra te. Dic, audiamus. Erit ſic cõtra te, quomodo hoc putabas pro te. Si meridiem, inquiũt, interpretaris Ægyptũ: multis quidẽ modis interpretamur meridiẽ, & Ægyptũ poſſumus ad locũ mũdi, & ipſam Africam ſic intelligere. Audi quid intelligam per meridiẽ, intelligo feruorẽ ſpiritalium, flagrantem igne charitatis, ſplendentem lumine ueritatis. Nam dicitur in quodam Pſalmo; Pſal.89
Dexteram tuam notã fac mihi, & eruditos corde in ſapientia. Dexterã, nõ hœdos: & eruditos corde in ſapientia, ipſi ſunt meridies. Vnde dicitur à Propheta: Et tenebrę tuę ſicut meridies erũt. Mul Eſa.58
tis ergo modis poſſumus intelligere meridiẽ, ſed prorſus Africã intelligo. Accipio à te aliquid forte melius ꝙ ſaperem, niſi à te cõmemorarer, Afri- D ca ſit meridies. Timet Eccleſia trãſmarina incidere in rebaptizatores, timet incidere tanꝙ ignota in greges ſodaliũ, quærit ab ſpõſo ſuo ut annũciet illi ubi paſcat, ubi cubet in meridie: quia in ipſo meridie in alijs paſcit, in alijs nõ paſcit: in alijs cubat, in alijs nõ cubat. Audiat conſiliũ, ueniat ad catholicam Eccleſiã, non incurrat in greges ſodaliũ, nõ paſcat hœdos ſuos. Sed dic aliud quod te dicebas eſſe dicturũ. Propheta, inquit, ait, Deus ab A- Abac.3
frico ueniet. Et iam ubi Africus, utiq; Africa. O teſtimonium, Deus ab Africo ueniet. Ab Africa ueniet deus? Alterum Chriſtũ in Africa naſci, & ire per mundum hæretici annunciãt. Rogo quid eſt, Deus ab Africo ueniet? Si diceretis, Deus in Africa remãſit, utiq; turpiter diceretis: nunc aũt etiam ab Africa ueniet dicitis Chriſtus. Nouimus ubi ſit natus

natus Chriſtus,ubi ſit paſſus,ubi in cœlũ aſcende-
rit,unde diſcipulos miſerit, ubi eos ſpiritusãcto A
repleuerit,ubi per totũ mundũ euangelizare mi-
ſerit,& obtẽperauerunt ei, & adimpleuĩ orbis ter-
rarũ Euãgelio,& tu dicis, Deus ab Africa ueniet?
Ergo tu mihi,inquit,expone,qd eſt,Deus ab Afri
co ueniet.Dic totũ,& fortaſſis intelliges.Deus ab
Africo ueniet, & ſanctus de monte umbroſo. Tu
mihi expone,ſi iam ab Africa, quõ de monte um-
broſo? de Numidia nata eſt pars Donati,ipſi miſſi
ſunt primi in diſſenſionẽ & tumultũ, & ſcãdalum,
quærentes ingens uulnus.Numidæ miſerunt, Se-
cundus Tigiſitanus miſit. Vbi ſit Tigiſi, notũ eſt.
Qui miſſi ſunt clerici,extra cõgregauerunt ab Ec
cleſia,ad clericos Carthaginis accedere noluerũt,
uiſitatorem poſuerũt,à Lucilla ſuſcepti ſunt. Au-
thor totius huius mali,Numida hæreticus fuit, in B
Numidia,unde uentũ eſt huc.Cũ tãto malo muſca
rium uix inueniĩ,in cupſonib.habitãt.Quomodo
mons umbroſus in Numidia? Dic mihi, noli huc-
uſq; recitare,Deus ab Africo:exigo & ſequentia:
Et ſanctus de mõte umbroſo.Sed oſtẽde mihi par
tem Donati à Numidia,de mõte umbroſo uenire.
Inuenis nuda omnia, pingues quidẽ campos, ſed
frumẽtarios:nõ oliuetis fertiles,nõ cæteris nemo-
ribus amœnos. Vnde ergo mõs umbroſus in Nu-
Cap.XVI midiæ partibus,unde hoc ſcãdalũ uenit? Tu mi
hi,inquit,ergo expone quid eſt, Deus ab Africo
ueniet,& ſanctus de mõte umbroſo. Vide q̃ faci-
Luce 24 le exponam. Primo illud audi q̃d ait dominus,O-
portebat Chriſtum pati,& reſurgere tertio die, &
prædicari in nomine eius pœnitentiã & remiſſio- C
nem peccatorũ per omnes gentes,incipientib. ab
Hieruſalẽ.Ecce unde ueniet.Incipiẽtibus cũ dixit,
inde utiq; ſe in ſanctis ſuis ad alias gentes uenturũ
eſſe prædixit.Lege diuiſionem terræ filiorũ Iſrael
in omnibus tribubus in libro Ieſu Naue, ubi aper-
te dictũ eſt,Hiebus ab Africo, quæ eſt Hieruſalẽ.
Lege,quære,& inuenies. Vtinã cũ inueneris, cre-
das:utinã animoſitatẽ deponas.Hiebus ab Africo
quæ eſt Hieruſalẽ. Et dominus, Incipientibus ab
Hieruſalẽ:hoc eſt deus ab Africo ueniet,Quomo
do ergo à mõte umbroſo? Euãgeliũ iam lege. De
mõte Oliueti Chriſtus aſcendit in cœlũ. Sequere.
Et quid dilucidius? Audis, ab Africo: audiſti, de
monte umbroſo.Legẽ recitamus, Euangeliũ reci D
tamus.Audiſti,Incipientibus ab Hieruſalẽ, audi,
per omnes gentes,in eodẽ propheta.Sequere uer
ba illa,quæ cõtempſiſti,uel illa quæ prætermiſiſti,
Deus ab Africo ueniet,& ſanctus de monte um-
broſo.Cooperiet montes umbra eius,& gloria e-
ius plena eſt terra.Per omnes ergo gẽtes,incipien
tibus ab Hieruſalẽ.Quomõ incipientibus ab Hie
ruſalẽ? Deus ab Africo ueniet,& ſanctus de mon
te umbroſo & condenſo:id eſt,à mõte oliueti un-
de aſcẽdit in cœlũ,unde miſit diſcipulos ſuos, ubi
Act.1 etiã aſcenſurus ait,Non enim ueſtrũ eſt ſcire tẽpo
ra quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis
uirtutem ex alto,& eritis mihi teſtes. Videte quo-
modo incipit Euangelium,Et eritis mihi teſtes in
Hieruſalem & in Iudæam & Samariam, & in totã
terram.Ergo deo ueniente Chriſto,& nomẽ eius,
prædicatio Euãgelij eius ab Hieruſalem,id eſt, ab
Africo:& à monte umbroſo,id eſt à monte oliue-
ti,per omnes gentes diffamatum eſt Euangelium.
Operiet montes umbra eius,id eſt, refrigeriũ eius
protectio eius:& laudis eius plena eſt terra. Cãta-
te ergo cũ tota terra,canticum nouũ, non canticũ
uetus cũ angelo terræ. Dicunt & aliud, Cyre- Cap.XVII
næus,inquiunt,quidã Simon angariatus eſt ut tol
leret crucẽ domini.Legimus, ſed quid te adiuuet
uolo ſcire. Cyrenæus,inquit, Afer eſt: quare ipſe
angariatus eſt qui crucẽ tolleret. Vbi ſit Cyrene,
forte neſcis,Libya eſt,pentapolis eſt,contigua eſt
Africæ,ad Orientẽ magis pertinet,uel in diſtribu
tione prouinciarũ imperatorum.Cognoſce,impe
rator Orientalis mittit iudicem ad Cyrenen. Bre-
uiter reſpondeo, Vbi eſt pars Donati,non inueniĩ
Cyrene:ubi eſt Cyrene,non inueniĩ pars Donati.
Manifeſta ueritas conuincit errorẽ.Det mihi Cy-
renen ubi eſt pars Donati, det mihi partẽ Donati
ubi eſt Cyrene.Manifeſtũ eſt enim fratres,in Pen-
tapoli Eccleſiã eſſe catholicã, partem Donati ibi
non eſſe.Sed ſecuri rideamus flendos, & fleamus
irridẽdos.Quid dicis? Meritũ Cyrenenſis huius
magnum cõmemoras,quia tulit crucẽ domini, &
Afrum dicis.Orientalis eſt.Libya enim duob.mo
dis dicitur,uel iſta quæ proprie Africa eſt, uel illa
Orientis pars,quæ cõtigua eſt Africæ, & omnino
collimitanea. Sed Afer fuerit Cyrenenſis. Beatũ
putas,q̃ angariatus crucẽ tulerit? Quanto melius
forte diceret quis in Arimathia remanſiſſe Eccle-
ſiam Chriſti,quia Ioſeph ille diues ab Arimathia,
habens ante oculos regnum dei, non angariatus,
nõ coactus uenit ad crucẽ domini:cum cæteri for
midarent,petijt à Pilato ſepeliendũ corpus domi- Ioan.19
ni,de ligno depoſuit,obſecutus eſt funeri,in ſepul
chro condidit,laudatus eſt in Euãgelio? Quia ue-
ro de Arimathia fuit iſte plus tantum exhibẽs ob-
ſequiũ corpori domini,in Arimathia remãſit Ec-
cleſia? Aut ſi magis uos delectat angariatus,id eſt,
qui cogitur tollere crucẽ: recte ergo faciũt impe-
ratores catholici,qui uos cogunt ad unitatem.

Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI.

De ouibus Liber ſiue Homilia.

VERBA quæ cãtauimus cõ- Cap.I
tinent profeſſionem noſtrã,
quia oues Dei ſumus, nec
importune poſcimus cum
lachrymis eius miſericordi-
am cuius oues ſumus. Di-
ximus enim, Ploremus an- Pſal.94
te dominum qui fecit nos,quoniam ipſe eſt domi-
nus Deus noſter. Ne quiſquam plorans ſe exau-
diri poſſe deſperet, cõmemorata eſt neceſſitudo
quæ-

quædã exaudiendi nos deo, quoniam ipſe eſt dñs
deus noſter qui fecit nos. Ille deus noſter:nos po-
pulus paſcuę eius, & opus manuum eius. Paſtores
homines, uel etiã patresfamiliâs domini pecorũ:
oues quas habẽt, nõ ipſi fecerũt: oues quas paſcũt
nõ ipſi creauerunt: noſter aũt dominus deus, quia
deus & creator eſt, fecit ſibi oues quas habeat, &
quas paſcat, nec alter inſtituit, quas ipſe paſcit, nec
quas ipſe inſtituit, alter paſcit. Ploremus ergo an-
te illũ. Neq; enim in bono ſumus, dũ in hoc ſeculo
ſumus. Cũ enim placebimus dño in regione uiuo-
rum, tunc detergentur lachrymæ noſtræ, & dice-
mus ei laudes qui nos exemit de uinculis mortis,
pedes noſtros à lapſu, oculos noſtros à lachrymis,
ut placeamus domino in regiõe uiuorũ: quia diffi
cile eſt ut ei placeatur in regione mortuorum. Eſt
aũt & hic unde illi placeamus, eius miſericordiam
in his deprecãdo, à peccato nos quantũ poſſumus
abſtinendo, in quantum aũt non poſſumus confi-
tendo atq; plãgendo. Ita in hac uita ſumus ſperan-
tes aliã uitam, plorantes in ſpe: imò plorãtes in re,
gaudẽtes in ſpe. Profeſſi ergo in hoc cãtico, quia
ſumus oues eius, populus paſcuæ eius, oues ma-
nuum eius: audiamus quid ad nos loquat̃, tanquã
ad oues ſuas. Pridẽ paſtoribus loquebat̃ ſuperio-
re lectione, præſenti aũt & hodierna ouib. loquit̃.
In illis ergo eius uerbis, nos cum tremore audieba
mus, uos cum ſecuritate. Quid ergo in iſtis uerbis
hodiernis? Nunquid uiciſſim nos cum ſecuritate,
uos cum tremore? Non utiq;. Primo, quia & ſi pa-
ſtores ſumus, paſtor nõ ſolum quod dicitur ad pa-
ſtores, cũ tremore audit, ſed etiã quod dicitur ad
oues: ſi enim ſecurus audit quod ad oues dicit̃, nõ
eſt illi cura de ouibus. Deinde iam & tũc diximus
charitati ueſtræ, duo quædã in nobis eſſe conſide
randa, unũ ꝙ Chriſtiani ſumus, alterũ quòd prępo
ſiti ſumus. Quòd ergo præpoſiti ſumus, inter pa-
ſtores deputamur, ſi boni ſumus. Quod aũt Chri-
ſtiani ſumus, & nos uobiſcum oues ſumus. Siue
ergo dominus paſtoribus loquatur, ſiue ouibus,
nos omnia cũ tremore oportet audire: nec recedet
ſolicitudo de cordibus noſtris, ut ploremus ante
Cap. II dominũ qui fecit nos. Audiamus itaq; fratres,
unde dominus oues ſuas improbas corripiat, &
Ezech. 34 quid promittat ouibus ſuis. Et uos, inquit, oues
meæ, hęc dicit dominus deus. Primo, quanta fœli-
citas eſt eſſe gregẽ Dei, ſi quis etiã cogitet, fratres:
etiam in iſtis lachrymis, & in iſtis tribulationibus
magnũ gaudium cõcipit. Neq; enim in eius grege
eſt quem lupi poſſunt flagellare, aut cuius ſomniũ
Pſal. 97 poſſunt captare prædones. Illi enim dictũ eſt, Qui
Pſal. 120 paſcit Iſraęl: de quo dictũ, Non dormiet neq; dor-
mitabit, qui cuſtodit Iſrael. Vigilat ergo ſuper nos
ille uigilantibus nobis, uigilat & dormiẽtibus no-
bis. Si ergo de paſtore homine ſecurũ eſt pecus ho
minis, quanta debet eſſe noſtra ſecuritas paſcente
deo, nõ tantum quia paſcit nos, ſed etiã quia fecit
nos? Vna eſt noſtra ſolicitudo quę nobis impo
nitur, audire uocem paſtoris: & eſt nũc tempus au
diendi, quia ille nondum aſſumpſit tempus iudi-
candi. Qui loquitur modo, tacet. Loquitur enim
modo in præcepto, tacet in iudicio. Ideo dicit quo
A dã in loco, Tacui, nunquid ſemper tacebo? Quo-
modo tacuit, cũ hoc ipſum loquẽdo dixerit? Qui
dicit, tacui, non tacet: quia & hoc ipſum dicere, ta-
cui, nõ tacere eſt. Audio ergo te loquentem in tot
præceptis, in tot ſacramentis, in tot paginis, in tot
libris. Audio deniq; in hoc ipſo quod dicis, Tacui, Eſa. 42
nũquid ſemper tacebo? Quomodo ergo tacuiſti?
Quia nondum dico, Venite benedicti patris mei, Matth. 25
percipite regnũ: & nondũ dico alijs, Ite maledicti
in ignẽ æternũ, qui præparatus eſt diabolo & an-
gelis eius: & nondũ hæc ipſa ita dico ut iam prædi
caui. Vltimã ſententiam quam dicturus eſt iudex,
in tabella deſcripturus manu ſua, ultra quã ſenten
tiam nihil iam iudicaturus eſt, partes nõ audiunt.
B Illis foras exeũtibus ſcribitur, attonitæ ſunt ambæ
partes atq; ſuſpenſæ, contra quam uel pro qua ſen
tentia illius procedat. Magnum ſecretum iudicis,
unde ſecretarium nominatur. Magnus timor eorũ
qui in cauſa ſunt, quid ille cogitet, & quid ſcribat
ignorat̃: & homo eſt, & illi de quibus ille iudicat,
utiq; homines ſunt. Ille aũt deus noſter eſt, & nos
populus paſcuæ eius, & oues manuũ eius. Et cũ ſit
ille creator, nos creatura, ille immortalis, nos mor
tales, ille inuiſibilis, nos uiſibiles: noluit nos latere
in hac uita, quã ultimam ſententiam in fine dictu-
rus ſit. Nemo ante dicit, damno, qui uult damna-
re: nemo ante dicit, ferio, qui uult ferire. Magna Cap. IIII
ergo lenitas, magna miſericordia, magna manſue
C tudo: ſed ſi non abutamur patientia eius ad noſtrã
nequitiã, & illo peccata noſtra portãte, nos quaſi
faciẽdo ei onus augeamus peccata peccatis, quaſi
ut ille plus portet qui nõ laborat cum portat pec-
cata noſtra, quibus adhuc parcit, quia adhuc ſuſti-
net, & illius oſtendunt patientiã, noſtram cumu-
lant ſarcinã. Ignoras, inquit, quia patientia Dei ad
pœnitentiã te adducit? Patientia dei illa eſt quam
taciturnitatem uocat, de qua dicit, Tacui, nũquid
ſemper tacebo? Ergo cum argueret quoſdã & di-
ceret, Qui prædicas nõ furandum, furaris: qui di-
cis non adulterandũ, adulteras, &c. ait, an diuitias
bonitatis eius & longanimitatis cõtemnis? Quia
ille bonus eſt, quia lõganimis, quia uidet & tacet,
quia uidet & ſuſtinet, putas illum iniquum? Igno- Rom. 2
ras quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit?
D Et uide ſi ſemper tacebit, qui modo tacet. Tu au-
tem, inquit, ſecundum duritiam cordis tui & cor
impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ & re-
uelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſe-
cundum opera ſua. Ergo tacet, nunquid ſemper
tacebit? Item dicit poſt quædam enumerata pec-
cata. Hæc feciſti & tacui, id eſt, hæc feciſti & non
uindicaui, ſuſpicatus es iniquitatem, quòd ero tui
ſimilis. Et reuera hoc cogitant mali, cum multa fe-
cerint mala, & mali ſibi accidere nihil uiderint,
non tantum placent eis facta ſua mala, ſed etiam
Deo placere putant: intantum procedit impie-
tas, ut & deum ſimilem ſibi exiſtimet impius con-
temptor. Et cum Deus adducat eum monendo,
docendo, hortando, corripiendo ad ſimilitudi-
nem ſuam: non ſolum non ſequitur ſimilitudinem
dei

dei,ſed deũ uult ducere ad ſimilitudinem ſuã.Hęc
A eſt iniquitas maior,dũ ipſa peccata,à quibus ſe nõ
corrigit,deo placere putat.Suſpicatus es iniquita
tem ꝙ ero tibi ſimilis? Et quid ſequitur? Arguã te.
Quare hoc? Tacui,nunquid ſemper tacebo? Itaq;
fratres,quoniã ſermo iſte qui de ore ꝓcedit & me
terret & uos:oẽs enim unã ſpem habemus bonã
in illo,& oẽs pariter timere debemus,ne illo of-
fenſo nõ inueniamus quod ſperamus, ſed experia
mur quod contẽpſimus:audiamus omnes tanquã
oues dei,dum loquitur qui tacet,dum monet nos,
& nondũ iudicat nos qui fecit nos,dum uacat au-
Cap. V dire,dum licet & legere. Et uos, inquit, oues
Ezech. 34 meæ,hęc dicit dominus deus,Ecce ego iudico in-
ter ouem & ouẽ,& hircos & arietes. Quid hic fa-
ciunt hirci in grege dei? In iiſdem paſcuis, in iiſdẽ
B fontibus, & hirci tamen ſiniſtræ deſtinati dextris
miſcent̃,& prius tolerant̃ ꝙ ſeparabuntur, & hic
exercetur ouiũ patientia ad ſimilitudinẽ patientię
dei.Separatio enim ab illo erit, aliorũ ad ſiniſtrã,
aliorũ ad dexteram.Nunc aũt ipſe tacet, tu uis lo-
qui.Sed unde dico,tu uis loqui? Vnde ipſe tacet?
A uindicta iudicij,non à uerbo correptionis.Ipſe
nondum ſeparat,tu uis ſeparare? Ipſe mixta tole-
rat qui ſeminauit.Si ante uentilationem frumentũ
uis eſſe purgatũ,tuo uento peſſime uẽtilaberis. Li
Matt. 13 cuerit dicere ſeruis, Vis, imus, & colligimus ea?
Stomachati ſunt enim uidendo zizania,& dolue-
runt segeti bonæ permixta zizania, & dixerunt,
Nõnne bonum ſemẽ ſeminaſti? Vnde ergo appa-
C ruerunt zizania? Ille rationẽ reddidit unde appa-
ruerũt,non tamẽ permiſit ut ante tẽpus euellcren-
tur:quãuis & ipſi ſerui ſtomachati aduerſus ziza-
nia,conſilium tamen & præceptũ à domino expe
tierunt.Diſplicebant illa inter ſegetẽ: ſed uidebãt
ſerui,quia ſi uel in ipſis zizaniis euellendis aliquid
ſua ſponte facerent, ipſi zizaniis annumerarẽtur.
A domino expectauerũt præceptũ,iuſſionem re-
gis ſui quæſierunt:uis imus & colligimus? Et ille,
Nõ.Et reddidit inde cauſam, Ne forte cum uultis
colligere zizania,eradicetis ſimul & triticũ. Seda
bat eos ab indignatiõe,nec relīqt in dolore. Gra-
ue eñ uidebat̃ ſeruis eſſe zizania inter frumentũ,
& uere graue erat.Sed alia eſt agri cõditio,alia qui
es horrei.Tolera, ad hoc eñ natus es:tolera, quia
D forte toleratus es. Si ſemper bonus fuiſti, habeto
miſericordiã:ſi aliquando malus fuiſti,noli perde-
re memoriã.Et quis eſt ſemper bonus? Facilius ſi
te deus diligenter diſcutiat, inueniet te etiam nũc
malũ, quàm tu te ſemper bonum. Ergo toleranda
ſunt zizania hæc inter frumentũ, hirci inter arie-
tes,hædi inter oues.Quid aũt ille de frumento? In
tẽpore,inquit,meſſis dicam meſſoribus,Colligite
primũ zizania,& alligate faſciculos ad cõburen-
dum ea,triticum autem meũ recondite in horreo.
Trãſiet ergo agri concretio, ueniet meſſis diſcre-
tio.Exigit nunc dñs de nobis patiẽtiã,quã propo-
nit in ſe dicẽs tibi,Ego certe ſi uoluero modo iudi
care,nũquid inique iudicabo? Ego certe ſi uolue-
ro iudicare,nunquid falli potero? Si ego qui ſem-
per recte iudico,& qui falli nõ poſſum, differo iu-
dicium meũ:tu ignorãs quemadmodũ iudicãdus
A ſis, audes tã præpropere iudicare? Videte fratres
quemadmodũ illis ſeruis uolẽtibus ante tẽpus era
dicare zizania, hoc opus nec in meſſe conceſſit.
Ait eñ,In tẽpore meſſis dicã meſſoribus:non ait,
dicã uobis. Sed quid ſi ipſi ſerui, meſſores erunt?
Non.Nam exponens omnia ſingulatim,meſſores
ait angeli ſunt. Homo ergo carne ſeptus, carnem
portans, aut forte caro totus,id eſt, caro corpore,
carnalis animo: audis uſurpare officiũ alienũ, q̃d
nec in meſſe erit tuũ? Hoc de ſeparandis zizaniis.
De hircis aũt quid? Cum uenerit filius hominis &
omnes angeli cũ eo,ſedebit in ſede gloriæ ſuæ, &
cõgregabunt̃ ante eũ oẽs gẽtes,& ſeparabit eas
ſicut paſtor ſeparat oues ab hœdis. Et ueniet, &
ſeparabit:ueniet meſſis,& ſeparabunt̃. Modo er-
B go tẽpus ſeparationis nõ eſt,ſed tolerationis. Nec
ideo iſta dicimus fratres,ut corripiẽdi dormiat di-
ligentia,imo uero ne in illud iudiciũ incauti uenia
mus,& cæci negligentes cæcitatẽ noſtram ſubito
nos ad ſiniſtrã inueniamus, diſciplina exerceatur,
iudiciũ non pręcipitetur. Quid ergo dominus? Cap. VI
Ecce ego iudico inter ouem & ouem,& hircos &
arietes.Ecce ego iudico.Magna ſecuritas, ipſe iu-
dicat,ſecuri ſint boni.Iudicẽ ipſorũ nullus aduer-
ſarius corrũpit,nullus aduocatus circũuenit, nul-
lus teſtis illudit.Sed quãtum ſecuri ſunt boni, tan-
tum timeãt mali.Non talis iudicat cui aliquid abſ-
condet̃. Nunquid enim deus iudicãs quæſiturus
eſt teſtes,per quos diſcat quis ſis? Vnde poteſt fal
C li quis ſis,qui nouerat quid eſſes futurus? Te inter-
rogat,non aliũ de te.Dominus,inquit, interrogat Pſal. 10
iuſtum & impiũ.Interrogat autem te, nõ ut diſcat
à te,ſed ut cõfundat te.Habentes uero talem iudi-
cem,quẽ nemo contra nos fallit,nemo pro nobis:
ſic agamus ut eius iudicium uenturum non timea
mus,ſed expectemus & deſideremus,Nũquid eñ
frumenta timent ne mittant̃ in horreũ? Imo optãt
uehementer & deſiderant. Nunquid oues timent
ne ponantur ad dexterã. Imo nihil eis tam tardum
eſt quàm donec fiat.Hi uero ex animo & tota ſyn-
ceritate dicunt cum orant, Veniat regnum tuum.
Mali uero hominis in his uerbis & cor trepidat,
& lingua titubat. Quomodo enim dicit, Veniat
regnum tuũ? Ecce ueniet. Qualẽ te inueniet? Sic
D ergo age ut ſecurus ores. Et ſi quid forte ineſt in
cõſcientia errati atq; peccati,habes in ipſa oratiõe
medicinam.Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & Matt. 6
nos dimittimus debitorib. noſtris. Voluit eñ de-
us ſic te eſſe debitorẽ,ut habeas debitorẽ. Peccan
do quippe inimicũ te facis deo,ſed attẽde ne forte
tu habeas inimicũ.Dimitte & dimittet̃ tibi.Quod
facis qui potes in peccato inueniri,hoc in te faciet
qui de nullo peccato poterit iudicari. Si aũt ut ho
mo in peccato poſitus, peccatori tuo non parcis,
nec tuã in illo conditionẽ reſpicis,nec de cętero la
pſum tuæ fragilitatis horreſcis: quid tibi facturus
eſt qui tam ſecurus iudicat, quomodo qui nunq̃
peccat? Dãda ergo opera eſt puræ cõſciẽtiæ, & ſi
forte aliquis ineſt ſcrupulus, præueniamus faciem
eius in confeſſione. In pſalmo aũt cum nunc can-
taretur

taretur, audiuimus: Præueniamus faciẽ eius in cõ-
feſſione. Præueniamus eum, ne ipſe nos præueni- A
at. Poſt confeſſionem nõ afferet ultionem, ſi & tu
poſt confeſſionem non repetas iniquitatẽ. Præue
ni antequam præueniaris. Quia enim uẽturus eſt,
certum eſt, perdes, ſi non deſideras quod futurum
eſt. Nam & te nolẽte uenturus eſt. Nunquid eum
dilaturus es recuſando, ne ueniat? Sicut nouerat
horã qua iudicari debuit, ſic nouit & horã qua de-
beat iudicare. Veniet ille, tu uide qualis futurus
ſis. Hodie ineſt ſcrupulus, hodie ſit confeſſio, ho-
die renuncietur ſcrupulo, hodie dimittatur, hodie
laxetur. Non eſt ut dicas, differt deus ueniã: tu no-
li differre medicinã tuã. Habes enim aliquid in ani
mo quod te angat, & ſi angit, & ſolicitat. Vtiq; ſi
in domo tua eſſet lapis offendens oculos tuos, iu-
beres eum auferri de medio, maxime ſi aliquẽ pau B
lo maiorẽ hoſpitem in domo tua eſſes recepturus.
Cum ergo deũ inuocas, in te uocas, quomodo ue-
niet in te, cui locũ quò recipias, nõ mundaſti? Sed
minus idoneus es auferre de corde tuo, quod tibi
ipſe feciſti, ipſum inuoca, ut mũdet: ipſum inuita,
ut intret: dum tamẽ quod futurus es, modo facias,
cũ loquitur monendo, & tacet iudicãdo. Dixit hic
Cap. VIII hircos, dixit & arietes, & iudicat inter eos. Et
Ezech. 34 quid eis dicit? Nunquid nõ ſufficit uobis, quia bo
na paſcua paſcebatis, & reliquias paſcuæ ueſtræ
cõculcabatis pedibus ueſtris? & potabatis aquã,
quæ ſubſidebat, id eſt, quæ pura & tranquilla erat,
& reliquã pedibus ueſtris turbabatis, & oues meę
conculcationes pedibus ueſtrorũ depaſcebant, &
conturbatã pedibus ueſtris aquam potabãt. Quid C
eſt hoc? Paſcua Dei bona ſunt & fontes Dei puri
ſunt. Habemus hoc in ſcripturis ſanctis. Qui ſunt
ergo qui quod tranquillũ eſt inde bibũt, & quod
mundũ eſt inde paſcuntur, & cõculcant reliquias
& turbant aquã, ut oues aliæ conculcatas herbas
accipiant, et aquã conturbatã bibant? Et hoc utiq;
uidetis diſplicere paſtori, qui dicit dum fiunt iſta,
Ego iudico inter ouem et ouẽ: ad hoc utiq; ne fiãt.
Sunt multi qui tranquille diſcũt, perturbate docẽt
& cum habeant doctorem patientem, ſæuiunt in
diſcẽtem. Quàm nos enim tranquille doceat ipſa
ſcriptura, quis neſcit? Venit ergo aliquis & legit
præcepta dei, legit & capit, capit trãquillus de trã-
quillo bibens, de uiridi & mũdo paſcẽs. Venit ali- D
quis audire ab illo aliquid, indignaẽ, perturbatur:
tarditatẽ aliquando ſerius intelligẽtis accuſando,
turbatã facit minus intelligere, quod potuit audi-
re trãquillus. Nec hoc ideo dixerim fratres, quia
non eſt aliquãdo corripienda duricia, quã ipſa tan
Lucæ 24 ta ueritatis tranquillitas corripit dicens, O inſenſa
ti & tardi corde ad credendum: ſi iſta fiunt ea dile-
ctione qua uolumus curã incutere hominibus ad
incutiendã diligentiã intentionis, & ad ſerenandã
forte nubem mentis ſuę, quam de curis ſeculi con
traxerunt, & forte cogitãdo alia inutilia, quod uti-
le eſt audire nõ poſſunt. Deinde etiã ſi in ſe aliquis
uideat tarditatem, non ſine cauſa ille accuſatur ut
Deum roget, & ſoluet tarditatem, donet ueritatẽ.
Aut enim ſi negligẽtia noſtra minus intelligimus
quod audiuimus, utiq; negligentia corripiẽda eſt.
A Aut ſi tarditas eſt, cum fuerit accuſata, erit unde ro
getur deus. Nec doctores ergo tales reprehẽden-
di ſunt: ſed qui hoc faciũt animo amaro, animo in-
uido, ipſi conculcant paſcua & cõturbant fontes,
quicquid forte nouerint, ita uolũt noſſe, ut alij nõ
nouerint. Malignæ mẽtis homines, tartareo zelo
pleni, liuidi non in corpore ſed in corde, legerunt
& intellexerũt: cum interrogati fuerint: Multum
eſt ad te, Ego tibi iſta credam? Et tu dignus es iſta
legere uel audire? Quid turbas aquã? Ambobus
fons manat. Quid cõculcas herbas cõmunes? Nõ
tu pluiſti ut naſcerentur. Eſt aliud in his uerbis Cap. IX
quod non abſurde poteſt intelligi. Sunt homines
qui putant ſibi in bene uiuendo ſufficere cõſcien-
tiam, & non ualde curant, quid de illis alter exiſti-
B met, ignorantes, quia cum homo uiderit hominẽ
bonæ conſcientię negligentius uiuentẽ, paſſim ſe
cuilibet & ubilibet coniungentem, habentẽ ſcien
tiam ꝙ nihil ſit idolum, & tamen in idolio recum-
bentẽ, conſcientia illius cũ ſit infirma, ædificatur
nõ ad ea quæ perſcrutatur, ſed ad ea quæ ſuſpicaẽ.
Neq; enim homo pater tuus, frater tuus, intrare
poteſt in conſcientiam tuã quam nouit deus. Con
ſcientia tua coram deo eſt, cõuerſatio tua corã fra-
tre tuo. Si de te ille aliquid mali ſuſpicans, pertur-
batus ædificaẽ ad aliquid faciendũ, quod te putat
facere dum ſic uiuis: quid prodeſt, quia uẽter con-
ſcientiæ tuæ hauſit aquã purã, & ille de tua negli-
gentia conuerſationẽ bibit turbatam? Et audis ta
les cũ corripiũtur ne iſta faciant, reſpõdere nobis
C & dicere, Apoſtolus dixit. Si hominibus placere Gal. 1
uellem, Chriſti ſeruus nõ eſſem. Et hic aquam tur-
bas, paſcua conculcas. Attende melius, ne & tibi
aquã turbet quod ait Apoſtolus: Si hominib. pla-
cere uellẽ, Chriſti ſeruus non eſſem. Optime acci-
pio apoſtolicã ſententiã, libenter agnoſco. Sed a-
liud in Apoſtolo non legiſti? Placete omnib. per 1 Cor. 10
omnia, ſicut & ego omnibus per oĩa placeo, nõ
quęrẽs quod mihi prodeſt, ſed quod multis ut ſal-
ui fiant. Rurſus eundẽ Apoſtolum nõ audiſti? Si-
ne offenſione eſtote Iudæis & Græcis & Eccleſiæ 2 Cor. 8
dei. Tertio eundẽ Apoſtolũ nõ audiſti? Prouide-
mus enim bona, nõ ſolum coram deo, ſed etiã co-
ram hominibus. Ait ergo ille, Expone itaq; mihi,
D quomodo intelligam diuerſa atq; cõtraria hęc di-
cẽtem Apoſtolum, Si hominibus placere uellem,
Chriſti ſeruus nõ eſſem: ac dicẽtẽ: Placete omnib. 2 Cor. 1
per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia pla-
ceo: ac dicentẽ, Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniũ
cõſcientiæ noſtræ: ac dicentẽ, Prouidemus bona,
non ſolũ coram deo, ſed etiam coram hominibus.
Si trãquillus audias, ſi tibijpſi aquam tuæ mentis
non perturbes, quãtum potero fortaſſis exponã.
Sunt homines temerarij iudices, detractores, ſu-
ſurrones, murmuratores, quærẽres ſuſpicari quod
nõ uidẽt, quærentes etiã iactare q̄d nec ſuſpicanẽ:
cõtra tales quid remanet, niſi teſtimoniũ cõſcien-
tiæ noſtræ. Neq; enim fratres etiam in illis quibus
placere uolumus, gloriam noſtram quærimus, aut
gloriam noſtrã quærere debemus, ſed illorum ſa-
lutem

lutem: ut ſi bene ambulamus, nos ſequendo non
errent: imitatores noſtri ſint, ſicut & nos Chriſti: A
ſi autem nos non Chriſti, imitatores ſint Chriſti.
Ipſe enim paſcit gregem ſuum, & cum omnibus
bene paſcentibus ipſe ſolus eſt, quia omnes in il-
lo ſunt. Non ergo utilitatem noſtram quærimus,
quando hominibus placere uolumus: ſed gau-
demus eis placere quod bonum eſt, propter ipſo
rum utilitatem, non propter noſtram dignitatem.
Contra quos autem dixerit Apoſtolus, Si homi-
nibus placere uellem, Chriſti ſeruus non eſſem,
manifeſtum eſt: & propter quos dixerit, Placete
omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus pla-
ceo per omnia, manifeſtum eſt: utrunq; diluci-
dum, utrunque tranquillum, utrunque purum, u-
trunq; non perturbatum: tu tantum paſce & bibe, B
noli conculcare, noli perturbare. Nam & ipſum
dominum Ieſum Chriſtum magiſtrum utiq; audi-
Matt.5 ſti, Luceāt opera ueſtra bona coram hominibus,
ut uideant bona facta ueſtra, & glorificēt patrem
ueſtrum qui in cœlis eſt: id eſt, qui uos fecit tales.
Nos enim populus paſcuæ eius, & oues manuum
eius. Ille ergo laudetur, qui te fecit bonum, ſi bo-
nus es, non tu, qui per teipſum non poteris eſſe ni
ſi malus. Quid autem uis in contrarium ducere
ueritatem, ut quando boni aliquid facis, te uelis
laudari: quando mali aliquid facis, dominum ue-
lis uituperari? Vtique enim qui dixit, Luceant
opera ueſtra bona coram hominibus: ipſe dixit in
Matt.5 eodem ſermone, Nolite facere iuſtitiam ueſtram
coram hominibus. Sed ſicut in Apoſtolo iſta ti- C
bi contraria uidebantur, ſic & in Euangelio. Si
autem non perturbes aquam cordis tui, & hic ag-
noſces pacem ſcripturarū, & habebis pacem cum
eis & tu. Si autem tu cum eis habere nolueris pa-
cem, tu in te committis litem tuam, illę non amit-
tent pacem ſuam. Propter illos enim qui ſe ho-
minibus iactando commendant, & ita uentilant
opera ſua bona, ut finem bonorum operum ſuo-
rum in laude hominum ponant, eādemq; laudem
hominum quaſi pro mercede computent bono-
rum operum ſuorum: de his dicitur, Amen dico
uobis, perceperunt mercedem ſuam. Contra eos
dicitur: Cauete iuſtitiam ueſtram facere corā ho-
minibus. Proinde ſequitur, Vt uideamini ab eis.
Vltra non porrexit intentionem, hic fecit finem: D
Nolite ſic facere coram hominibus, quicquid bo-
ni facitis, ut uideamini ab eis: ut ſit ipſe finis o-
peris ueſtri, uideri ab eis. Nolite ergo ſic, ut uide-
amini ab eis. Hic autem, non ibi ponit finem, ut
uideamur ab hominibus, coram quibus uult eſſe
bona facta noſtra: ſed ait, Luceant opera ueſtra
coram hominibus, ut uideant bona opera ueſtra.
Non quieuit, neque hic remanſit: ſed duxit te hinc
rurſum, & tulit te à te. Caderes enim ſi eſſes in
te: & ubi tutus eſſes, poſuit te. Videant, inquit,
bona opera ueſtra, & glorificent patrem ueſtrum
qui in cœlis eſt. Noli iraſci, quia ille glorificatur.
Apud illū eſto, & in illo glorificaberis: ut non glo
rietur, ait Apoſtolus, omīs caro corā illo. Ergo ſi-
1.Cor.1 ne gloria remanebimus? Nō, Ait enī ipſe, Qui glo
riatur in dño glorief. Nam & teſtimoniū conſcien
tiæ noſtrę in nobis gloria eſt, qa in illo eſt. Nā ſi ita
eſt gloria noſtra, ut nobis placeamus & efficia-
mur placētes nobis: ualde ſtulto homini placet q
ſibi placet. Curemus ergo fratres, nō tantū uiuere,
ſed etiam coram hominibus bene conuerſari, nec
tantum amemus habere bonā conſcientiam: ſed
quantum poteſt noſtra infirmitas, quantū uigilan
tia fragilitatis humanæ, curemus nihil etiā facere
quod ueniat in malam ſuſpicionem infirmo fratri:
ne forte puras herbas mādendo, & puras aquas bi
bendo conculcemus paſcua dei, & oues infirmæ
conculcatū manducent, & turbatū bibant, & uel
propter iſtū qui dicit, Ego iudico inter ouem & o-
uem. Pro iſtis hęc dicit dominus deus ad eos, Ecce Ezech.34
ego iudico inter ouem fortē & inter ouē imbecil-
lem. Aliud aliquid dicat. Iam audiuimus de his Cap.X
qui conculcāt herbas, & qui conturbāt aquas: au-
diamus aliud genus mali, & magnū genus mali.
Poſtea de hircis nullā facit mētionem: ſemel illos
nominauit, ut ſciremus eos eſſe. Ipſe enim illos be
ne nouit. Poſtea ſic loquitur, tanquam omnes ſint
oues. Primo q̄modo ipſe uidet: poſtea uero quo-
modo nos uidemus, locutus eſt. Hirci enim quia
inſunt, & quia in fine ſeparabuntur, notum ſit o-
uibus: modo tanquam inter ouem & ouem diſcer
no. Nam ſcit prædeſtinatione & præſcientia o-
ues & hircos ille ſolus, qui prædeſtinare potuit,
qui præſcire. Modo quia omnes ſub iugo Chriſti
ſunt, & omnes ad gratiam dei accedunt, ouem te
putas, hircum te forte deus nouit, ſed tanquam
ouis audi quod audis, Ecce ego iudico inter ouē
fortem & inter ouem imbecillem, quoniam late-
ribus & humeris ueſtris impellebatis, & cornibus
ueſtris percutiebatis, & omne quod deficiebat
comprimebatis, quoadusq; diſpergeretis eas fo-
ras. Quis hoc non intelligat? Quis non exhorre-
ſcat? Si nullæ oues foris ſunt, non eſt factum. Si au
tem multas oues foris errare plangimus, uæ quo-
rum humeris & lateribus & cornibus factum eſt.
Non enim hæc facerent niſi fortes oues. Quæ
ſunt fortes? De ſuis uiribus præſumentes. Quæ
ſunt fortes? De ſua iuſtitia gloriantes. Non diui-
ſerunt oues, non foras miſerunt, niſi qui ſe iuſtos
eſſe dixerunt: humeris audaces ad impellendum,
quia non portant ſarcinam dei: latera mala, con-
ſpirantes amici, ſocietas pertinaciæ: cornua ere-
cta, elata ſuperbia: impelle lateribus & humeris,
uentila cornibus, mitte foras quod non emiſti:
certe ipſa tota cauſa eſt, quia tu iuſtus, & alij in-
iuſti, & indignum erat ut iuſtus eſſet cum iniuſtis:
indignum uidelicet, ut frumenta eſſent inter zi-
zania: indignum ut oues inter hircos paſceren-
tur, donec paſtor ueniret qui in ſeparando non
errat. Ita ne tu angelus eradicans zizania? Non
te agnoſcerem angelum eradicantem zizania,
nec ſi iam meſſis ueniſſet. Ante meſſem non tu,
ſed quiſquis fuerit, non eſt uerus. Qui deſignauit
meſſorem, deſignauit & tempus, Poſſunt & ho-
mines ſe dicere angelos. Inuenimus fortaſſe in
ſcripturis & homines dictos angelos, ſed tamen

ego tempus meſſis attendo. Angeli tibi nomen
potes implere, tēpus meſſis non potes breuiare. A
Itaq; falſum dicis, qui ſis, quia nōdum uenit quan-
do ſis. Proinde cum uenerit, & ueri meſſores miſſi
fuerint, neſcio ubi te inueniant, utrum purgādum
qui in horreo recondaris, an alligandum qui in ig
nem proijciaris. Ideo enim dico, forte, quia nō au
deo iudicare. Modo te foris doleo: utrum ſis futu-
rus intus, ignoto. Interim audi ex alio ſcripturę te-
ſtimonio de te ſcriptū eſſe, dum uiuis, & noli uelle
zizania eradicare, quando tempus non eſt, ſed tu
ipſe intro redi cum tempus eſt. Dicit alia dei ſcri-
ptura: Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit. Hi ſunt hu-
meri & latera & cornua tua. Male fortis, quan-
tum melius eſſes infirmus? Male fortis, ſed non
ſanus. Male fortis phreneticus, cędit & medicum. B
Dicis te perfectum ut facias defectum. Quāto po
tius, quanto utilius eſſes infirmus, ut ille te perfice
ret, qui nouit imperfectum tuum? Et Apoſtolus
Paulus uas electionis, ne extolleretur in reuelatio
nibus, quod dicere non auderemus, niſi ipſi dicēti
2. Cor. 12 crederemus: In magnitudine, inquit, reuelationū
ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ an
gelus ſatanæ, qui me colaphizet. Ne cornua erige
ret, colaphizari ſe dicebat. Propter quod, inquit,
dominū ter rogaui ut auferret eum à me, & dixit
mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus in infir-
mitate perficitur. Eſt ergo utilior infirmitas quæ
perficitur, quàm illa firmitas quæ impellit oues,
quæ ueotilat ut excludat. Filius ergo malus ipſe
es, tu te iuſtum dicis: Filius malus ipſe ſe iuſtum di C
cit, exitum autem ſuum non abluit. Attendite fra-
tres mei ſententiam quandam breuem numero
uerborum, ſed ingentem pōdere ueritatis. Iuſtum
ſe dicit, ut exeat & excludat. Iuſtum ſe dicit, ſed
malus eſt, ideo exitum ſuum non abluit. Quid eſt
quod non abluit? Non purgat, non defendit, non
excuſat. Quare enim te ſeparaſti? quare exiſti?
Quare tibi tremit cor quando audis ex libris diui
nis, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: ſi
tamen illa mala fortitudo, qua oues dei impellis
& impingis & uentilas, permittit tremorē ad cor
1. Ioan. 2 tuum? Nam utique cum audis, Ex nobis exierūt,
ſed non erant ex nobis: ille loquebatur qui in Ec-
cleſia erat. Eccleſia toto orbe diffuſa eſt, tu quid
facis foris? Neque enim ego annuncio Eccleſiam D
toto orbe diffuſam: Prophetæ annunciauerunt,
Apoſtoli annunciauerunt, ipſe dominus annun-
ciauit Eccleſiam toto orbe diffuſam. Modo cum
Pſalmus legeretur, audiuimus, Non repellit do-
minus plebem ſuam. Tanquā quæreretur, quam?
Pſal. 94 Quoniam in manu eius, inquit, omnes fines ter-
ræ. Ipſe non repellit, & tu impellis. Impellis, uen-
tilas, excludis, iactas traditores, non probas. Cor-
nua ſunt iſta uentilantis, non manſuetudo paſcen
tis. Ecce plebs dei in finibus terræ, ecce plebs
dei gemens & plorans ante deum qui eam fecit,
dicit in Pſalmo ipſi domino ante quem plorat,
A finibus terræ ad te clamaui, dum angeretur cor
meum. Vide quemadmodum ſe humiliat in an-
gore cordis. Et quid ſibi præſtitum dicit? In petra
exaltaſti me. In petra Chriſto exaltaſti, nō de mon Pſal. 60
te Donati præcipitaſti. I nunc & iacta cornua, ex
tende latera, infla humeros tuos, & impelle oues:
& dic, Iuſtus ſum. Reſpondebit tibi ſcriptura: Ma
lus, non iuſtus filius, ipſe ſe iuſtum dicit. Si iuſtus
es, quare exis foras? Quid eijcis foras? Quid cum
his quos eijcis facis foras? Tanquam ouis hircus
fugiſti. Melius ab ipſis à paſtore ad dexteram ſepa
raris, quàm cum ipſis ad ſiniſtram confutaris. Hir
ci erant, tu ouis: paſceres cum hircis. Quid te paſ-
cua, quid te fontes offenderant? Poſtremo quid
te ipſe paſtor offenderat, qui ad tempus gregem
utrunque permiſcuit: qui etiam ſibi quando libet
hoc bene facienti, tamen ſeparationem in finem
ſeruauit? Neque enim etiam ille ſi modo ſepara-
ret, erraret. Ille in finem differt, tu ante tempus
ſeparas. Non expectas finem, neſciens quando
tibi ſit finis. Vnde hoc, niſi quia & ipſos quos tan-
quam hircos accuſaſti, falsò accuſaſti? Nam ſi ue-
re accuſaſſes, non te ſeparaſſes. Tua ſeparatio il-
lorum eſt purgatio. Si zizania erant, quid ea uo-
luiſti ante tempus ſeparare? cum ipſis permixtum
triticum eſſes, & eodem agro radicareris, eadem
pluuia rigareris. Quare ergo exiſti? Nunquid in-
uenis cauſam? Quos accuſas non conuincis: exe-
undo autem ante tempus & te ſeparando, ipſe cō
uinceris. Vide quia filius malus es, ipſe te iuſtum
dicis, exitum autem tuum non abluis. Ego non di
co tibi, tu es potius traditor. Quod ſi etiam dicam,
facile probo: ſed ideo nolo dicere, quia tui fece-
runt, non tu feciſti. Non tibi imputo facta aliena,
etiam tuorum: tuum factum attēdo, quòd foris es
arguo. Exitum tuum arguo. Prorſus certe omnia
remoueo quæ in uos dici poſſunt. Omitto ebrioſi
tates ueſtras, fœnus, & uſuras ſuper uſuras, omitto
greges & furias Circumcellionum, omitto hæc o-
mnia & quæcūque alia quæ enumerare non poſ-
ſum. Non omnes forte apud uos iſta faciunt. Ille q
ibi iſta non facit, ille cui diſplicent iſta quę ibi fiūt,
ipſe ergo accedat, ipſe loquatur: non ei obijcio cri
men alienum, abluat exitum ſuum. Vides quia re
cte illi dicitur, Filius malus ipſe ſe iuſtū dicit. Do-
minus enim dicit, qui uerum dicit, Filius malus ip
ſe ſe iuſtum dicit. Non ego, ſed ipſe. Si uult ut ego
dicam iuſtum, ueniat, bonos fructus in catholica
pace afferat, in catholica pace cuſtodiat: quia &
fructus non eſt, ubi nō eſt tolerantia. Et fructum,
inquit, afferent cum tolerantia. Vis uidere quem-
admodum grandinatus es? Audi ex alio loco, Vę
his qui perdiderunt tolerantiam. Modo aliquem
putare cogitare, quia & ſæpe contingit, ubi ſit
Chriſtianus. Motus eſt ut ſit Chriſtianus, attendit Eccl. 2
in nomen Chriſti concurrere genus humanum,
nulla temporali propoſita commoditate uult eſſe
Chriſtianus, non ut maiorem amicum conciliet,
non ut ad concupitam uxorem perueniat, non ut
aliquam preſſuram huius ſeculi euadat, quāquam
multi etiam ſic intrantes corriguntur ingreſſi. Sed
faciamus aliquem cogitantem de anima ſua & uo
lentem eſſe Chriſtianum: attendit ubi duas par-
tes uidet, quærit cauſas quare ſe illi ab illis ſepara

uerunt

uerũt. Reſpondẽt illi, Separauimus nos tanq̃ iuſti
à peccatoribus. Quaſi uero cæco loquantur audien A
ti quid dicãt, non uidẽti quid agant. Si itaq; inſpi-
ciẽs mortẽ ipſorũ & ea quæ paulòãte cõmemora-
ui dicat illis: Rogo uos, iuſtos uos eſſe dicitis, & i-
deo uos recte ſeparaſſe cõtẽditis. Quare apud uos
ſunt tales & tales? Et illi fortaſſe quia negare non
audent, quia ea dicuntur quæ oculis obijciuntur, ſunt
quidẽ apud nos tales, ſed nunqd oẽs ſumus tales?
Optime. Video te foris cũ peccatoribus. Quare
nõ intus? Merces enim ſeparatiõis tuæ eſſe debuit,
cum peccatore nõ uiuere. Si foris ſic eſſes, ut qua-
les te finges fugiſſe nõ haberes: quoquo modo fer
rem ſeparationem tuã. Attẽdat ergo iſte cupiens
eſſe Chriſtianus, ubi ſit Chriſtianus. Videt illos
ſeparatos quaſi à peccatoribus, plenos peccatori- B
bus. Rurſus attẽdat eccleſiã Chriſti ſecundũ pro-
babilẽ uitã morũ generis humani, ſecũdum quos
mores poteſt ipſe etiã ueniens de ſeculo utcũq; iu
dicare. Videt & hic aliquos ſobrios, aliquos ebri-
oſos, aliquos patiẽtes pauperes, aliquos rapinam
rerũ alienarũ appetẽtes, & cætera talia: uidet hic,
uidet & ibi. Attẽdat iam deum, quid dicat de ec-
cleſia ſua: inuenit deũ dicẽtem per oẽs gẽtes eccle
ſiam ſuam, inuenit deum etiam in iſta ſimilitudi-
Matt.13 ne zizaniorũ dicentẽ: Ager eſt hic mundus. Non
ager eſt Africa, ſed hic mundus. Per totũ mũdum
frumentũ, per totũ mundũ zizania: tamẽ ager eſt
mũdus. Seminator filius hominis, meſſores ange-
li, nõ principes Circũcellionũ. Sinite creſcere utrũ
que uſq; ad meſſem, nõ creſcere zizania, & decre- C
ſcere frumẽta, ſed utrũq; creſcere uſq; ad meſſem.
Quã meſſem? Ipſum audi: Meſſis eſt finis ſeculi.
Audit hæc planè, & recte iudicans qd dicit? Non
ero in illa conciſione, hàc ero, & bonus ero in no-
mine eius cuius ero: & bonus ero, non me ipſum
bonum faciẽs, ſed ab illo fieri expectãs: non meip
ſum bonũ & iuſtũ dicẽs, ſed ab illo dici deſiderãs.
Intrat, fit catholicus: ecce ipſe abluit ingreſſum ſu
um, ablue & tu exitũ tuũ. Nõ potes. Filius enim ma
lus ipſe ſe iuſtũ dicit, exitum autem ſuum non ab-
Cap.XI luit. Lateribus & humeris ueſtris impellebatis,
& cornibus ueſtris percutiebatis, & omne quod
deficiebat comprimebatis: quoadusq; diſpergere
Ezech.14 tis eas foras. Et ſaluabo oues meas. Sicut deteſtan
da illorum iniquitas & crudelitas, ita laudanda pa D
ſtoris noſtri ueri dei noſtri miſericordia: ſaluabit
oues ſuas. Forte fratres mei quãuis per minimos
ſeruos ſuos, forte per indignos hoc facit. Cum hoc
dicimus, Saluat oues ſuas: audiãt uocem paſtoris
ſui & ſequãtur eum, Non quærant eccleſiã ex ore
hominum: ex ore dei quęrant, ex ore Chriſti quę-
rant. Ille quẽ dicit impium, impius eſt: quem dicit
iuſtum, iuſtus eſt: quẽ dicit ouẽ, ouis eſt: quẽ dicit
hircũ, hircus eſt. Ipſe eſt ueritas, ipſe loquatur, ab il-
lo eccleſia quæratur. Dic nobis dñe, ubi eſt eccle-
ſia tua? Et ille omnibus: Vbi ego ſum, inquit, ſci-
tis. Reſpondent oẽs: In cœlo, ad dextram patris.
Integra fides. Hanc docui, hanc ſeminaui, ſed per
mundum ſeminaui. Cũ me, inquit, confitemini in
cœlo: uenit uobis certe in mẽtem ille pſalmus, Ex
altare ſuper cœlos deus. Eccleſiam quæritis? Legi
te quod ſequitur: Et ſuper omnem terrã gloria tua, Pſal.107
ibi fratres, ubi dictũ eſt, Exaltare ſuper cœlos de-
us, de Chriſto reſurgente & aſcendente, ibi ſtatim
ſequitur, Et ſuper omnem terram gloria tua. Spõ-
ſus in cœlo eſt, ſponſa in terra eſt: Ille ſuper omnes
cœlos, illa ſuper omnẽ terram. O hæretice, credis
quod in cœlo non uides: negas qđ in terra uides.
Dicas ergo hæc, dicat & audiatur: ſaluat oues ſu-
as. Et ſaluabo, inquit, oues meas, & iam non erunt
in uaſtationem: & iudicabo inter ouem & ouem,
& excitabo ſuper eas paſtorem unum. Nónne ip-
ſe in ſuperiori lectione dixerat, Ego paſcam? Mo
do excitat paſtorem unum ille qui paſcit. An for-
te intra tam paruũ interuallũ lectionis tædio affe-
ctus eſt paſcendo, & excitauit paſtorẽ cui cõmen
daret curam ouiũ ut ipſe eſſet ſecurus? Audiamus
quem paſtorem dicit: & ibi intelligimus quare &
ipſe paſtor etiam excitato iſto paſtore ipſe paſcat,
& ſolus paſcat. Excitabo ſuper eas paſtorem unũ,
& paſcet eas. Seruus meus Dauid ipſe paſcet eas.
Prophetiam eſſe de Chriſto uenięte ad homines
ex ſemine Dauid intelligitis fratres, ſi tempora co
gnoſcatis. Ipſe Propheta Ezech. tempore capti-
uitatis fuit, quę facta eſt ex tranſmigratione popu
li in Babyloniam. A tempore Dauid uſq; ad tem-
pus huius tranſmigrationis, generatiões ſunt qua
tuordecim, Ecce quanto poſt dicit, Et Dauid pa-
ſcet eas. Si hoc diceretur tempore Noe, aut tem-
pore Abraham, aut tempore Moyſi, aut tempore
ſaltem ipſius Saulis, cui ſucceſſit in regno Dauid:
recte intelligeremus de ipſo Dauid filio Ieſſe di-
ctum eſſe hoc, quòd ipſe futurus eſſet paſtor gre-
gis dei, cui regnanti populus ille commiſſus eſt:
Nũc uero iam regnauerat Dauid, iam de uita iſta
exierat, iam patribus appoſitus erat, iam pro meri
to ſuo quieſcebat. Quid eſt quod dicit, Excitabo
Dauid, & faciam eum paſtorem unum: niſi quia
Dauid ille eſt, qui uenit ex ſemine Dauid? Quo-
modo ergo erigit nobis paſtorem deus? Quẽ pa-
ſtorem? unum. Et paſcet eas ſeruus meus Dauid.
Iam dudum ipſe paſcebat nos, deus paſcebat nos:
modo paſcit nos ſeruus eius Dauid. Quare tanq̃
alter? Nam utiq; cum ille paſcebat, deus paſcebat:
& cum deus paſcebat, pater & filius & ſpiritus ſan
ctus paſcebat. Modo excitatur & fit tanquam al-
ter paſtor, ſed non alter. Non alter ſecundum for-
mam dei, quia in forma dei ipſe & pater unus de-
us: in forma autem ſerui tãquam alter excitatur ut
paſcat, quia maior eſt pater. Audi unum paſcen-
tem, & Chriſtum paſcentem. Ego & pater unum Ioan.10
ſumus. Audi excitari Chriſtum paſcentem. Pater Ioan.14
maior me eſt. Vnus ergo paſcit: quia cum in for- Philip.2
ma dei eſſet, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqua
lem deo. Excitatur aũt ut paſcat, quia ſemetipſum
exinaniuit formã ſerui accipiens. Hoc & hic ipſa
uerba teſtãtur: Paſcet eas ſeruus meus Dauid. Ser
uus, in forma ſerui. Seruus, quia ſemetipſum exi-
naniuit formam ſerui accipiẽs, in ſimilitudine ho-
minum factus, & habitu inuentus ut homo: humi
liauit ſemetipſum factus obediens uſq; ad mortẽ,

mortem autem crucis. Excitetur ergo ut paſcat.
Propter qđ,inquit, deus exaltauit eum à mortuis, A
& donauit ei nomẽ quod eſt ſuper omne nomen.
Iam excitato ſeruo ſuo Dauid,iam excitata forma
ſerui, quam poſuit ad dextrã ſuam: donauit ei no-
men quod eſt ſuper omne nomen. Vide quemad
modum paſcat,quàm late paſcat: Vt in nomine Ie
ſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium,
& infernorum. Ad quam anguſtam partem latum
poſſeſſorem uanitas hæretica impingis? An tan-
tum fidis ſuperbis humeris & cornibus tuis,ut nõ
congreges ad paſtorem,ſed & ipſum paſtorem à
grege conens excluderet? Paſcet eas ſeruus meus
Dauid. Audite oues paſcentem uos Dauid. Audi
te uocem paſtoris ueſtri Dauid,non uocem latro
num,non ululatus luporum. Paſcet eas ſeruus me B
us Dauid. Ipſe paſcet eas. O commendanda res,
Ipſe paſcet eas. Nemo ſe dicat paſcere præter ip-
ſum,ipſe paſcet eas. Qui uult paſcere, in illo paſ-
cat:quia ipſe paſcit eas. Deus pauloante dicebat.
Ego paſcam:modo dicit,Ipſe paſcet eas. Reſpõde
at filius & dicat uobis. Vtrũq; uere dictum eſt. E-
go & pater unum ſumus. Qui dicit, ego paſcã: nõ
mentitur dicendo,ipſe paſcet:& cum dicit,ipſe pa
ſcet:non mentitur dicẽdo,ego paſcã. Non credis,
Ioan.14 inquit,quia ego in patre,& pater in me eſt? Philip
pe,qui uidet me,uidet & patrem, Recte dicitur,
Ego paſcam,recte dicitur,Ipſe paſcet. Diſtinctio
eſt,non ſeparatio,ipſe paſcet eas. Nolite oues ex-
pauеſcere:non relinquet uos qui dicit,ipſe paſcet
eas. Deus paſcit,pater & filius & ſpiritus ſanctus: C
ipſe deus paſcit: Sed diſtinguenda erat forma ſer-
ui: non ſeparanda & alienanda,& in aliam perſo-
nam conſtituenda. Accepit in ſe creator creaturã,
non mutatus eſt creator in creaturam: aſſumpſit
Cap.XII quod non erat,nõ amiſit qđ erat. Paſcet eas ſer
uus meus Dauid. Ipſe paſcet eas,& erit eis in pa-
ſtorem:& ego dominus ero illis in deum. Attendi
te fratres, Videte unitatem deitatis, & perſonarũ
tamẽ diſtributionem:ne dicamus eum eſſe filium
qui pater eſt,aut eum eſſe patrem qui filius eſt. Ec
ce dixit, Ipſe paſcet eas:qui pauloante dixerat, E-
go paſcam eas. Et erit eis,inquit,in paſtorem:& e-
go dominus ero illis in deum. Expone nobis dñe.
Nemo aquã turbet, quod purum manat de puro
fonte potemus. Quid enim quaſi ſingillatim qđ D
dixiſti,erit ipſe in paſtorem,ego ero in deum,tan-
quã ipſe ſit paſtor noſter, tu ſis deus noſter? Qua-
re domine tu non es paſtor noſter, & ille non eſt
deus noſter? Tranquille audi,eſto manſuetus ad
audiendum uerbum,ut intelligas. Forte enim mo
do audit me aliqua auris diuerſa ſentiens & hære
tico ueneno tabefacta,& irridet me dicentem, pa
trem & filium unum deum, cum non irrideat tot
milia fratrũ habentium animam unam: & dicit mi
hi,Ecce aperte deus dicit,Erit eis in paſtorem ſer-
uus meus Dauid,quem tuipſe Chriſtum intellexi
ſti,nec aliter poteſt intelligi. Rationẽ enim reddi-
diſti,hæc eſſe dicta cũ iam dormiſſet Dauid. Chri-
ſtus ergo erit eis in paſtorem:& ego,dominus ait:
ero illis in deum. Ille in paſtorem,ille in deum, Tu
ergo mihi expone,quid eſt,Ego paſcam? Quis di
cebat,ego paſcam? Certe deus loquens dicebat,
ego paſcam. Quomodo nõ ſeparauit Chriſtum à
paſcendo,cum diceret,ego paſcam:ſic non ſepara
uit Chriſtum à deitate,cum diceret, ego Deus. Ec
ce paſtor eſt Chriſtus,paſtor eſt & pater. Sic deus
eſt pater, deus eſt & Chriſtus. Sicut à paſtore Chri
ſto non ſeparas patrem,ſic à deo patre non ſepa-
res Chriſtum. Habet cum filio pater paſcẽdi miſe-
rationem,habet cum patre filius diuinitatis æqua
litatem. Sed niſi ita diceret,putares eum eſſe patrẽ
qui eſt filius. Ergo & ad unitatem deitatis te admo
nuit, & ad perſonarum diſtributionem: ut quod
dicit,ipſe paſcet,& ego ero illis in deum: nõ ſe ſe-
parans à filio paſcente,nec filium ſeparans à ſe do
minante,& in patre intelligas deum filium,& in fi
lio intelligas paſtorem patrem. Ego, inquit domi
nus,ero illis in deum,& ſeruus meus Dauid prin-
ceps in medio eorũ. Quare in medio eorũ? Quia
uerbum caro factũ eſt & habitauit in nobis. Prin-
ceps in medio eorum: inde & mediator dei & ho
minum,quia deus cum patre,quia homo cum ho
minibus. Non mediator homo præter deitatem,
non mediator deus pręter humanitatem. Ecce me
diator. Diuinitas ſine humanitate non eſt media-
trix,humanitas ſine diuinitate non eſt mediatrix:
ſed inter diuinitatem ſolam & humanitatẽ ſolam
mediatrix eſt humana diuinitas, & diuina huma-
nitas Chriſti. Et ſeruus meus Dauid princeps in
medio eorum. Ego dominus locutus ſum Non Cap.XIII
neſcio quis hæreticus. Ego dominus locutus ſum.
Et diſponam ad eos teſtamẽtum pacis, per ipſum
utiq; qui ait: Pacem meam do uobis, pacem meã
relinquo uobis. Hoc eſt teſtamentũ patris noſtri,
teſtamentum pacis. Quælibet hæreditas diuidat
inter conſortes,pacis hæreditas diuidi nõ poteſt.
Pax noſtra Chriſtus eſt. Pax facit utraq; unum, nõ
duo de uno. Ipſe enim pax noſtra dixit, Qui fecit Ephes.2
utraque unum. Teſtamentũ dei eſt,hęreditas pax
eſt. A concordibus conſortibus poſſideatur, non
à litigantibus diuidatur. Et diſponam ad eos teſta
mentum pacis. Vigilate hæretici,audite à paſtore
teſtamentũ pacis,uenite ad pacẽ:iraſcimini Chri-
ſtianis Imperatoribus, q̃a teſtamẽta ueſtra ualere
noluerunt in domibus ueſtris,uidete quàm digna
ſit pœna. Et quid eſt quòd teſtamentum ueſtrum
non ualet in domo ueſtra? Quid eſt? Quantũ eſt?
Dolor iſte admonitio eſt,nondum damnatio. Vo
luit enim deus compati teſtamẽto pacis ſuæ. Con
doles teſtamento tuo,ſi non ſtet teſtamentum tu-
um in domo tua. Certe moriturus es,& quid aga-
tur in illa domo,poſtea neſciturus. In illa enim die Psal.145
peribunt,inquit,omnes cogitationes eius:& non
cognoſcet amplius locum ſuum. Non ergo ſcitu-
rus quid poſtea agat in domo tua,cũ mortuus fue
ris:doles tamen teſtamentum tuũ non ſtare in do-
mo tua. Chriſtus mortuus reſurrexit,de cœlo re-
ſpexit,ut ſtet teſtamẽtum eius, Euigila ex dolore
tuo,corrigere ex cruciatu tuo. Ligno male curuo
noſti calorẽ ſolere adhiberi: corrigat te dolor iſte,
nondum eſt flãma ignis ęterni,tanq; calor foci eſt
admotus

admotus curuo cordi tuo, ut hinc admoneatur &
corrigatur. Dole ꝓrſus. Recte doles, non ſtare te- A
ſtamentum tuum in domo tua. Domus dei, cor tu
um eſt. Si uis ualere teſtamētū tuum in domo tua,
quare non uis ualere teſtamentū dei in domo ſua?
Dimittis filijs tuis parietes: & ſi aliter filios tuos di
uiſuros noueris quàm tu diſpoſueris, doles. De u-
na domo nouiſſima, de tecto ruituro quantā curā
habes, quantam ſolicitudinem concipis: quemad
modum ardentib. febribus prementi morbo, ipſi
morti urgenti quantum potes reſiſtis, anhelās uer
ba extrema ut impleas teſtamētum. Quot iuriſpe-
ritos cōſulis, quantas fraudes, ut ſtet teſtamentum
tuum contra ipſam legem Imperatoris, inquiris?
De ꝓximo tibi reſpōdet deus, Noli fraudes quæ-
rere, noli calumnioſas formulas aucupari. Vis ſta- B
re teſtamentū tuum, ſtet in te meū. Doles quia ac-
quiſitionem tuam tollit alius quem nolebas: quid
de hęreditate mea tam lata, tam pia? In ſemine tuo
benedicentur om̄es gentes. Dixi ego ſeruo meo,
dicit tibi deus: & credidit cum hæc non uideret,
tu uides & negas. Ecce ille ſactum teſtamentum
ſeruauit, tu apertum diſcindis. Tunc enim teſta-
mentum ſeruatum eſt, quando auditum eſt: tunc
apertum eſt, quādo impletum eſt. Vſq; ad manus
tuas ſeruatum eſt teſtamentum. Certe hæres uis
eſſe. Nunquid ſic tecum contendit cohæres tu-
us, ut dicat tibi, tolle iſtam partem, ego illam: aut,
tolle tu minorem & ego maiorem? Non dicit, ſi-
mul diuidamus, ſed ſimul habeamus: hoc enim uo
luit, qui teſtatus eſt. Aperi, lege: & clamas, ne in- C
cenderetur ego feci, ne incenderetur ego ſerua-
ui. Ne incenderetur tu ſeruaſti? Aperi, & uide qa
unde incendereris ſeruaſti: quamuis te ſeruaſſe ab
ſit ut credam, quem uideo non ſeruare quod iu-
Cap. XIIII bet. Et ponam ad eos teſtamentum pacis, & ex
Ezech. 34 terminabo beſtias malas à terra. Beſtias, hoſtes
teſtamenti pacis. De illis beſtijs dicitur in Pſalmo,
Pſal. 67 Increpa feras calami. Quid eſt feras calami? Be-
ſtias aduerſarias ſacræ ſcripturæ, quia calamo ſcri-
ptæ ſunt. Exterminabo beſtias malas à terra, & ha
bitabunt in eremo in ſpe. Quid eſt in eremo? In ſo
litudine. Quid eſt in ſolitudine? Intus in conſcien
tia. Magna ſolitudo: quia non ſolum nullus homi
num tranſit, ſed nec uidet. Ibi habitemus in ſpe, qa
nondum in re. Etenim totum quod foris eſt no- D
ſtrum, fluctuat tempeſtatibus & tentationibus ſe-
culi. Eſt interior eremus, ibi interrogemus fidem
noſtram, interrogemus ſi eſt charitas intus: uidea
mus ſi non labia ſonant, ſed & pectus cū dicimus,
Matt. 6 Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimitti-
mus debitoribus noſtris. Si uerum ſonat, ſi uerum
dicimus, ubi nemo hominū uidet, ibi eſt eremus,
ubi requieſcimus in ſpe, quia tranſit hæc omnis tri
bulatio: & quæ ſpes erat, fiet res, & erit totum no-
ſtrum in requie. Iam cōſpicui nobis erimus, & nō
erit nobis tanquam abſcondita cogitatio, & non
erit eremus cōſcientiæ: quia omnes ſibi noti erūt,
& cogitationes ſuas ignotas non habebunt, cum
uenerit dominus, & illuminauerit abſcondita te-
nebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordis, &

tunc laus erit unicuiq; à deo. Nunc uero uides du-
A os homines in tribulatione, cor ipſorū uidere non
potes. Forte alius conſcientia mordetur, alius in
conſcientia tanquam in eremo requieſcit. Et habi
tabunt in eremo in ſpe, & ſomnum habebunt, id
eſt requiem tanquam alienatis ſenſibus ab omni
ſtrepitu ſeculi, intus ibi requieſcent in riuis. In ipſa
intus eremo ſunt riui quidam memoriæ manan-
tes, liquores diuinos ſcaturientes, ex mēte ſcriptu
ram tenentis & recolentis. Etenim quod legiſti,
quod audiſti, ſi purum & liquidum & ſanctum me
moriæ mandaueris: cum cœperis in illa interiore
eremo, id eſt in bona conſcientia requieſcere, eli-
quatur de interioribus mentis tuæ, & manat quo-
dammodo recordatio uerbi dei, & cum cæteris re
B quieſcis in ſpe, & dicis: Verum eſt, bene mihi eſt,
ipſa eſt ſpes mea, hoc mihi promiſit deus, nō men
titur, ſecurus ſum. Et iſta ſecuritas ſomnus eſt in
riuis. Et ſomnum habebunt in riuis, & dabo eis in
circumitu collis mei benedictionem. Mons licet
ſit, collis licet ſit, in circumitu eius bene ſit nobis.
Collis ipſe Chriſtus eſt. Sic enim ipſe in medio no
ſtrum: nos ſumus in circumitu eius, Iam enim du
dum dixerat: Dauid princeps in medio eorum.
Et quia princeps, ideo collis: lenis, non arduus &
difficilis aſcendenti, ſed ſi non de alto pedes po-
nar. Et dabo eis in circumitu collis mei benedi-
ctionem, & deferam imbrem in tempore ſuo: plu
uiam uerbi dei. Eſt enim & imber malus, qui deij-
cit domū ſuper arenam conſtitutam, cui magnum
C eſt ut reſiſtat domus ſuper petram fundata: tenta-
tionis enim imber eſt, ruinam quærens, non ter-
ram rigans. Non erit talis imber iſte, quem ſe dicit
deferre dominus. Quid enim ait? Imbres benedi-
ctionis erunt. Suſpectum te fecerat nominatus
imber. Imbres erunt benedictionis, non tentatio-
nis. Imbres erunt benedictionis. Et uide quid pro
fecit ille imber. Et ligna quæ in campo ſunt da-
bunt fructum ſuum. In campo, in planicie quadā,
non in arduis, in facilitate quadam uitæ. Facilita-
tem quandam uitæ huius, nihil in ſe habentem ar-
dui, laborioſi, difficilis, campum dixit: qualis eſt
uita fidelium multorum in Eccleſia dei, habenti-
um coniuges, filios, domos ſuas, uelut in campo
ſunt ligna, arduum nihil aſcendere ualuerunt. Sed
D accipiāt imbrem, dabunt & hęc ligna fructum ſu-
um. Horum lignorū fructus eſt, Frange eſurienti Eſaiæ 48
panem tuum: & egenum ſine tecto induc in do-
mum tuā. Talibus lignis dicebat Apoſtolus, Non Philip. 4
q̄nia quæro datum, ſed requiro fructum. Et ligna
quæ in cāpo ſunt dabunt fructum ſuum: & ſi non
habēt maiorē, habent tamē quendam ſuum. Et ter
ra dabit generationem ſuam (tota terra) & inhabi
tabunt in terra ſua. Iam campi, colles, montes da-
bunt generationes ſuas. Quid poteſt campus?
Quid poteſt collis? Quid poteſt mōs? Solus agri-
cola agnoſcatur. Et habitabunt in terra ſua in ſpe.
Videtis quia ea promittit quæ hoc tēpore donat
nobis. Quandiu dicit in ſpe, adhuc in hoc tēpore
intelligo: cū enim peruenerimus ad promiſſa, iam
non erit ſpes, ſed res ipſa erit. Et ſciēt quoniam Cap. XV

ego ſum dominus, in eo cum confregero furcas iu
A gi eorum. Furcas quibus premitur collum eorum.
Domine frange furcas eorũ, quibus hæretici pre-
munt colla infirmorum. Quid enim tam anguſtũ
& furca cõpreſſum, quàm, noli audire Chriſtũ, au
di me? Remoue furcã, reſpirare permitte. Neſcio
quid dicas. Audio uocem paſtoris mei, Per omnes
gentes, incipiẽtibus ab Hieruſalem: ſine me ſequi
paſtorem. Quid premis? Tolle furcam de collo
meo, tollam iugum leue domini mei. Hæc audit,
& premit. Domine non uult hæreticus furcam ſu-
ſpẽdere, tu furcam frange. Crux dñi ſurſum leuat,
furca hæretici deorſum premit. Sed cõfringentur,
in eo cum confregero furcas iugi eorum. Domina
tionem enim ſuam uoluit hominibus imponere:
B uolentes eos ſub ſe eſſe, non ſub deo. In eo cũ con
fregero furcas iugi eorum: & eximã eos de manu
eorum, qui eos in ſeruitutẽ redigebãt. Quid eſt, in
ſeruitutẽ redigebãt? Ad peccatum eos cogebant.
Ioan. 8 Omnis enim qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati.
Videte quid eis perſuaſerint fratres, ut dicant, Illi
de nobis reddent rationem: nos oues ſumus, quò
duxerint ſequimur. Ouis es? Paſtorem audi, nõ lu
pum. Et non erunt in uaſtationẽ gentibus. In om-
nibus enim gentibus non deſunt alij hic, alij ibi,
non illi ibi qui hic: ſed tamen nõ deſunt furcis pre-
mentes colla fidelium, nec hic nec ibi. Diſſentiũt
inter ſe, contra unitatem omnes conſentiũt. Vni-
tas autem non diſſentit à ſe: ſed contra omnes diſ-
ſentientes à ſe ubiq; pugnat, ubiq; laborat, Sed eſt
C requies in eremo. Et non erunt adhuc in uaſtatio-
nem gentibus, & beſtiæ terræ iam non comedunt
eos. Audientes uocem paſtoris ſeruentur à denti-
bus luporum. Beſtiæ illæ calami non comedent
eos, uolentes ad ſenſum ſuum conuertere ſcriptu
ras, ab apertis ſcripturis auertentes aures: uolẽtes
ſe audire, & ſcripturas non audiri. Et beſtiæ terræ
non comedent eos, & inhabitabunt in ſpe. Vide-
te quotiens oſtendat, quia quod nunc promittit,
hic ꝓmittit: deus de rebus loquit̃ quas adhuc hic
exhibet. Et nõ erit qui eos terreat. Quomodo nõ
Psal. 55 erit qui eos terreat? Non erit prorſus. In domino
confido. Iam cum cœperit dicere homo, In domi-
no laudabo ſermonẽ, in deo laudabo uerbum: in
deo ſperaui, nõ timebo quid faciat mihi homo, nõ
D non erit q eos terreat. Et excitabo eis plantarium
pacis: teſtamentũ pacis. Plantariũ pacis germinet
quod plantat deus, & exterminetur quod ſemina
uit hæreticus. Quod plãtauit deus de ſe, de Eccle-
ſia ſua: de ſe in cœlo, de Eccleſia in terra: de ſe ſuꝑ
omnes cœlos, de Eccleſia per omnes terras. Hoc
plantauit deus. Veni autem huc, eſto in parte Do
nati, in ſola Aphrica eccleſia eſt: nõ plãtauit deus,
non agnoſco plantam dei. Eradicãdum eſt quod
loqueris, non rigandum. Et excitabo eis plantari-
um pacis, & iam non erunt qui exterminentur fa-
me in terra. Vere fratres qa fames eſt, quærite & ui
dete quantam famem patiãtur, & quod peius eſt,
circum os habent eſcam, ſed non manducãt: pror-
ſus quomodo ægri moriuntur ſæpe faſtidio, nõ qa
deeſt quod comedant, ſed quia comedere nolunt

& auerſantur. Nam utiq; & ſcripturæ iſta loquun-
A tur: & hic utiq; & ibi ſonat Pſalmus, Commemora Psal. 21
buntur & conuertentur ad dominũ uniuerſi fines
terræ: & adorabunt in conſpectu eius uniuerſę pa
triæ gentium. Ecce eſca poſita eſt in uaſculo. Si ſa-
nus eſſes & manducares, nunquid ibi remaneres?
Et iam non erũt qui exterminentur fame in terra,
& iam non portabunt maledictum gentiũ. Vere
fratres in tantum culmẽ in nomine Chriſti erecta
eſt Eccleſia, ut iam confundãtur omnes maledici,
nec audeant maledicere. Hoc ſolum illis reman-
ſit, quod contra nos dicant: Quare inter uos non
conſentitis? Gentiles pagani qui remanſerunt nõ
habentes, quod dicãt contra Chriſti nomẽ, diſſen
ſionem Chriſtianorum Chriſtianis obijciũt. Ergo
B quicunq; ab hæreticis trãſierunt ad catholicã, nõ
habebunt hoc opprobriũ gentium, nec portabũt
maledictum diſſenſionis: quia permanens in radi
ce unitatis, in plantatione charitatis, non reporta-
bit maledictum. Et ſcient quia ego ſum domi Cap. XVI
nus deus eorum: & ipſi populus meus domus Iſ-
rael, dicit dominus deus. Ecce ſunt oues, ecce eſt
& uinea. Quomodo quum de uinea loqueretur
Eſaias, arguens quandam uineam malam, ne dice
ret uitis, non intellexi, expoſuit in fine dicens, Vi- Esa. 5
nea autem domini ſabaoth, domus Iſrael eſt: ne di
cerent, nõ nobis dictum eſt, ſed uineæ neſcio cui.
Sic & hic, quum loquutus eſſet de ouibus, ad ex-
tremum ne quis dicat, forte ſunt aliquæ oues dei
neſcio ubi, quas curat deus, & ego illas non noui:
C quanquam abſurdus eſt nimis humano ſenſui qui
iſta cogitauerit, tamen paſtor ille compatiens in-
firmis uſq; ad tales cogitationes deſcendit, & quæ
eſſent oues eius apertiſſime expoſuit. Et uos oues
meæ, & oues gregis mei, homines eſtis. Sed qui
homines? Omnes homines? Nõ. Beatus enim cu Psal. 39
ius eſt dñs deus ſpes eius: Et, Quàm bonus deus Psal. 72
Iſrael, rectis corde? Beatus uir cuius dominus de Psal. 144
us eſt ipſius. Super omnes deus eſt: tamen neſcio
quomodo non facile quiſquã audet dicere, Deus
meus, niſi qui in eum credit, & qui eum diligit: ip-
ſe dicit, deus meus. Tuũ feciſti tibi, cuius es. Hoc
amat ipſe, prorſus dulcedine affectus tui, & ſecura
& præfidenti dilectione dic, deus meus. Securus
dicis, uerũ dicis: quia tuus eſt: & non feciſti ut non
D ſit alterius. Non enim ſic dicis, deus meus: quomo
do, equus meus. Equus enim tuus eſt, non alteri-
us. Deus & tuus eſt, & eius qui ſic dixerit, deus
meus, quomodo tu dicis. Singuli dicunt, deus
meus & deus meus: ille omnium eſt, communiter
omnibus ſe ad fruendum prębens, in omnibus in-
teger, in ſingulis integer. Non eñ qui dicunt, De-
us meus, ſinguli diuidũt inter ſe. Si ſermo iſte quẽ
facto lingua, & ſono cõſtante literis & ſyllabis, to
tus ad ſingulos peruenit, nec diuidunt illũ inter ſe
qui audiunt: ſi ſermo ad aures corporis corporali-
ter ſonans, in propinquo clarius, in lõginquo lan-
guidius, ab omnibus tamẽ audiẽtib. totus excipi-
tur, non inter ſe ſyllabarum eũ diuidẽtibus, ſed om
nibus totum accipientibus: quãto magis ille deus
ubiq; pręſens, implẽs oĩa, non ꝓpinqua clarius,
& lon-

& lõginqua languidius, ſed pertendẽs à fine uſq;
ad finẽ fortiter, & diſponens om̃ia ſuauiter, æqua A
liter poſſidet̃ ab om̃ibus? Lux iſta fratres mei cer
te corporea de cœlo fulget, orit̃, occidit, circuit,
de loco in locũ mutat̃, tamen procedunt in ea &
dirigunt̃ oculi omnium, & omnium oculi pariter
eam poſſident, nõ eam diuidunt: nullus in ea di-
ues limitẽ fixit, nec prior præoccupando ut uide-
ret, oculos pauperis aut excluſit aut anguſtauit.
Dicat pauper, Deus meus: dicat diues, deus me-
us. Minus ille habet, plus hic habet: ſed argẽtum
Lucæ 19 nõ deum. Vt perueniret ad deũ Zachæus diues,
dedit dimidium patrimonij ſui: ut perueniret Pe
trus, retia & nauẽ dimiſit: ut ꝑueniret uidua, duo
minuta dedit: ut perueniret pauperior, calicẽ a- B
quæ frigidæ porrexit: ut perueniret penitus pau-
per & egenus, ſolã bonam uolũtatem tribuit. Di-
uerſa dederũt, ſed ad unũ peruenerũt: quia nõ di-
uerſa amauerunt. Sic & uos homines oues dei, o-
ues gregis dei, nolite perturbari tẽporalib. diuer-
ſitatib. ueſtris: quod alij in honore, alij ſine hono-
re, alij cum pecunia, alij præter pecuniã, alij pul-
chri corpore, alij minus pulchri, alij ætate feſſi, a-
lij iuuenes, alij pueri, alij uiri, alij fœminę: deus o-
mnib. æqualiter adeſt. Ille apud eũ plus habet lo-
ci, q plus attulerit, nõ argenti, ſed fidei. Et uos, in-
quit, oues meę, & oues gregis mei, homines eſtis:
& ego deus ueſter, dicit dñs deus. O beatos nos
tali poſſeſſione, & tali poſſeſſore. Nã & poſſidet
nos, & poſſidemus illũ. Poſſidet nos, ut colat nos: C
poſſidemus illum, ut colamus illũ. Sed nos tanq̃
deũ colimus, ille colit tanq̃ agrũ. Ille colit nos ut
fructum afferamus, nos eũ colimus, ut fructũ de-
mus. Totũ ad nos recurrit, ille noſtri nõ eget. Da
bo, inquit, tibi hæreditatẽ tuam, & poſſeſſionem
tuã fines terræ. Ecce poſſeſſio eius ſumus. Dñs,
inquit, pars hæreditatis meæ & calicis mei. Ecce
poſſeſſio noſtra eſt. Sed tamen qua diſtinctione?
Vos homines eſtis: ego dominus deus ueſter, di-
cit dominus deus noſter, Qui uiuit & regnat in
ſecula ſeculorum, Amen.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI,

De ſymbolo uel regula fidei ad Catechumenos, Liber primus.

Cap. I ACCIPITE filij regulam
fidei, quod ſymbolũ dici
tur, & cum acceperitis, in
corde ſcribite, & quoti-
die dicite apud uos: ante
quam dormiatis, anteq̃
ꝓcedatis, ueſtro ſymbo-
lo uos munite. Symbolũ
nemo ſcribit ut legi poſ-
ſit: ſed ad recẽſendum, ne forte deleat obliuio q̃d
tradidit diligẽtia, ſit uobis codex ueſtra memoria.
Q̃d audituri eſtis, hoc credituri: & q̃d credideri-
tis, hoc etiã lingua reddituri. Ait em̃ Apoſtolus,
Corde credit̃ ad iuſtitiã, ore aũt cõfeſſio fit ad ſa- Rom. 10
lutẽ. Hoc eſt enim ſymbolum, q̃d retẽturi eſtis, &
reddituri. Iſta uerba quę audiſtis per diuinas ſcri-
pturas ſparſa ſunt, ſed inde collecta & ad unũ re-
dacta, ne tardorũ hominũ memoria laboraret: ut
om̃is homo poſſit dicere, poſſit tenere quod cre
dit. Nũquid modo ſolũ audiſtis, q̃a deus omnipo
tẽs eſt? Sed incipitis eũ habere ſpũm, quãdo nati
fueritis ꝑ eccleſiã matrẽ. Inde ergo iã accepiſtis,
meditati eſtis, & meditati tenuiſtis ut dicatis: Cre
do in deũ patrẽ omnipotẽtem. Deus omnipotẽs
eſt: & cum ſit omnipotẽs, mori nõ poteſt, falli nõ
poteſt, mẽtiri nõ poteſt: & q̃d ait Apoſtolus, ne-
gare ſeipſũ nõ poteſt. Quàm multa nõ poteſt, &
om̃ipotẽs eſt. Et ideo omnipotẽs eſt, quia iſta nõ
poteſt: nã ſi mori poſſet, nõ eſſet om̃ipotẽs, ſi mẽ-
tiri, ſi falli, ſi fallere, ſi iniq̃ agere, nõ eſſet om̃ipo-
tẽs: q̃a ſi hoc in eo eſſet, non fuiſſet dignus qui eſ-
ſet om̃ipotẽs. Proſus om̃ipotẽs pater noſter pec
care nõ põt. Facit quicq̃d uult, ipſa eſt om̃ipoten
tia. Facit quicq̃d bene uult, quicquid iuſte uult:
quicquid aũt male fit non uult. Nemo reſiſtit om
nipotẽti, ut nõ q̃d uult faciat. Ipſe fecit cœlũ & ter
rã, mare & omnia quæ in eis ſunt, inuiſibilia & ui
ſibilia. Inuiſibilia, ſicut ſũt in cœlis ſedes, dñatio-
nes, principatus, poteſtates, archangeli, angeli, ſi
bene uixerimus, ciues noſtri. Fecit in cœlo uiſibi
lia, ſolẽ, lunã, ſtellas. Suis animalibus terreſtrib. or
nauit terrã, impleuit aerẽ uolatilib. terrã ambulã-
tib. & ſerpentib. mare natãtibus: omnia impleuit
ſuis creaturis proprijs. Fecit & hominẽ ad imagi Gen. 1
nem & ſimilitudinẽ ſuã in mẽte: ibi em̃ eſt imago
dei, ideo mẽs ipſa nõ poteſt cõprehẽdi nec à ſe ip
ſa, ubi eſt imago dei. Ad hoc facti ſumus, ut crea-
turis cæteris dominemur: ſed per peccatũ in pri-
mo homine lapſi ſumus, & in mortis hæreditatẽ
oẽs deuenimus. Facti ſumus hũiles mortales, im-
pleti ſumus timoribus, erroribus, hoc merito pec
cati, cũ quo merito & reatu naſcit̃ om̃is homo. I-
deo ſicut uidiſtis hodie, ſicut noſtis & paruuli ex
ſufflant̃ & exorcizant̃: ut pellat̃ ab eis diaboli po
teſtas inimica, quę decepit hominẽ, ut poſſideret
D homines. Nõ ergo creatura dei in infãtib. exorci-
zat̃ aut exufflat̃: ſed ille ſub quo ſunt om̃es q cũ
peccato naſcunt̃, eſt em̃ princeps peccatorũ. Ac
per hoc propter unũ qui lapſus eſt, & om̃es miſit
in mortẽ, miſſus eſt unus ſine peccato: qui om̃es
in ſe credentes ꝑducat ad uitã, liberãs eos à pecca
to. Ideo credimus & in filiũ eius, id eſt, dei pa- Cap. II
tris omnipotentis, unicũ dñm noſtrũ. Quãdo au-
dit unicũ dei filiũ, agnoſce deũ. Non em̃ filius dei
unicus poſſet eſſe nõ deus. Quod eſt, hoc genuit:
etſi non eſt quẽ genuit. Si uerus eſt aũt filius, hoc
eſt quod pater: ſi hoc nõ eſt quod pater, nõ eſt ue
rus filius. Mortales & terrenas creaturas attendi-
te. Quod eſt res quæq;, hoc generat: non generat
homo bouẽ, non generat ouis canẽ, nec canis o-
uẽ. Quicquid eſt q̃d generat, id quod eſt generat.
Tenete ergo fortiter, firmiter, fideliter, quia hoc

genuit deus pater,q̃d eſt ipſe omnipotens. Crea-
turæ iſtæ mortales per corruptionē generāt. Nū- A
quid ſic deus generat? Mortalis natus id quod eſt
generat,immortalis quod eſt generat,corruptibi
lis corruptibilē generat, incorruptibilis incorru-
ptibilem, corruptibilis corruptibiliter, incorru-
ptibilis incorruptibiliter:uſq; adeo hoc quod eſt,
ut unus unum,ideo unicū.Scitis quoniā cum uo-
bis pronunciarem ſymbolum ſic dixi, & ſic cre-
dere debetis: quia credimus in deum patrem om
nipotētem,& in Ieſum Chriſtum filium eius uni-
cum. Iamq; unicū crede omnipotentem: non em̄
deus pater facit quod uult,& deus filius non facit
quod uult. Vna uolūtas eſt,patris & filij, quia u-
na natura: nec enim uoluntas filij poteſt à patris
uolūtate aliquantulū ſegregari.Deus & deus,am B
bo unus deus:Omnipotens & omnipotens,am-
bo unus omnipotens. Non introducimus duos
deos,quomodo quidā introducūt,& dicūt, De-
us pater & deus filius: ſed maior deus pater, mi-
nor deus filius. Ambo quid? Duo dij? Erubeſcis
dicere.erubeſce credere.Dominus deus pater di
Matt.6 cis,& dominus deus filius: & dicit ipſe filius, Ne
mo poteſt duobus dominis ſeruire. In familia ip-
ſius ſic erimus,ut quomodo in domo magna,ubi
eſt pater familiâs & habet filium:dicamus & nos,
dominus maior,dominus minor? Auerſamini ta
lem cogitationē. Si uobis talia feceritis in corde,
idola ponitis in anima, unà prorſus repellite. Pri-
us credite, poſtea intelligite. Cui autē donat de-
us,ut cum crediderit cito intelligat:dei donū eſt, C
non humana fragilitas. Tamen ſi nondū intelli-
gitis,credite: Deus unus pater, deus Chriſtus,fi-
lius dei amboq; unus deus. Et quomodo ambo
unus deus dicitur? Quomodo miraris in Actib.
Act.4 Apoſtolorū.Et erat,inquit,credentiū anima una
& cor unum. Multæ animę erant,fides eaſdem u-
nam fecerat. Tot milia animarū erant, amauerūt
ſe,& multæ ſunt una: amauerunt deū in igne cha-
ritatis,& ex multitudine ad pulchritudinis unita
tem uenerūt. Si tam multas animas fecit animam
unā charitas: qualis charitas eſt apud deum, ubi
nulla diuerſitas,ſed integra æqualitas? Si in ter-
ris & in hominibus potuit eſſe tanta charitas, ut
de tot animabus faceret unā animam:ubi ſemper
inſeparabilis fuit pater á filio,filius à patre, potue D
runt ambo eſſe niſi deus unus? Sed illę animæ,&
multæ animæ dici potuerunt & anima una: deus
autem ubi eſt ineffabilis & ſumma cōiunctio, u-
nus deus dici poteſt,nō dij duo. Facit quod uult
pater,facit quod uult filius.Nolite putare omni-
potentē patrem & non omnipotentem filium: er
ror eſt,delete hoc in uobis, non hæreat in memo
ria ueſtra, non bibatur in fide ueſtra, & ſi forte a-
liquis ueſtrum biberit,uomat.Omnipotēs eſt pa
ter,omnipotēs filius: Si omnipotens non genuit
omnipotentem,non uerum filium genuit. Quid
enim dicimus fratres, ſi pater maior minorē fili-
um genuit? Quid enim dixi genuit? Homo enim
maior generat filium minorē,uerum eſt:ſed quia
ſeneſcit ille, creſcit iſte, & ad formā patris ſui uel
creſcendo peruenit. Filius dei nō creſcit,quia nec
A poteſt deus ſeneſcere. Perfectus natus eſt.Perfe-
ctus quidem natus,ſi non creſcit,& minor non re
manſit:æqualis eſt.Nā ut ſciatis omnipotētem de
omnipotēte natum, ipſum audite qui ueritas eſt.
De ſe q̃d dicit ueritas,hoc eſt uerū.Quid ait ueri- Ioan.5
tas? Quid ait filius,qui eſt ueritas? Quęcunq; pa-
ter facit,hæc & filius ſimiliter facit. Omnipotens
eſt filius,omnia faciendo quæ uoluerit.Nam ſi fa
cit aliqua pater, quæ non facit filius,falſum dixit
filius: Quæcunq; pater facit, hæc & filius facit ſi-
militer.Sed quia uerum dixit filius:credite quæ-
cūq; pater facit,hæc & filius facit ſimiliter,& cre-
didiſtis in filiū omnipotentē. Quod uerbum etſi
in ſymbolo nō dixiſtis,tamē hoc eſt quod expreſ
B ſiſtis,quādo in unicū ipſum deum credidiſtis.Ha
bet aliquid pater quod non habet filius: Hoc A-
riani hæretici blaſphemi dicunt,non ego.Sed e-
go quid dico? Si habet aliquid pater quod nō ha
bet filius:mentitur filius qui dicit, Omnia quę ha Ioan.16
bet pater mea ſunt. Multa & innumerabilia ſunt
teſtimonia quibus probatur,quia filius,uerus dei
patris eſt filius:& pater deus uerum genuit filium
deum,& pater & filius unus eſt deus. Sed iſte Cap. III
filius unicus dei patris omnipotentis uideamus
quid fecit propter nos,quid paſſus eſt ꝓpter nos.
Natus eſt de ſpiritu ſancto & Maria uirgine. Ille
deus tantus ęqualis patri,natus de ſpiritu ſancto
& uirgine Maria,humilis unde ſanaret ſuperbos.
Exaltauit ſe homo,& cecidit: humiliauit ſe deus,
C & erexit. Humilitas Chriſti quid eſt? Manū de-
us homini iacenti porrexit. Nos cecidimus, ille
deſcendit:nos iacebamus,ille ſe inclinauit.Pren-
damus & ſurgamus,ut non in pœnam cadamus.
Ergo inclinatio ipſius hæc eſt, Natus eſt de ſpiri-
tu ſancto & uirgine Maria: & ipſa humana nati-
uitas,humilis & excelſa. Vnde humilis? Quia ho
mo natus eſt ex hominibus. Vnde excelſa? Quia
de uirgine. Virgo cōcepit,uirgo peperit, & poſt
partum uirgo permanſit. Quid deinde? Paſſus
ſub Pontio Pilato. Præſidatum agebat, & iudex
erat ipſe Pontius Pilatus quando paſſus eſt Chri
ſtus. Iudicis nomine ſignata ſunt tempora,quan-
do paſſus eſt,ſub Pontio Pilato:quādo paſſus eſt,
crucifixus,mortuus & ſepultus. Quis? quid? pro
D quibus? Quis? Filius dei unicus,dominus noſter.
Quid? Crucifixus,mortuus,& ſepultus.Pro qui-
bus? Pro impijs & peccatoribus. Magna digna-
tio,magna gratia. Quid retribuam domino pro
omnib.quę retribuit mihi? Natus eſt ante omnia
tempora, natus ante omnia ſecula. Natus ante.
Ante quid,ubi nō eſt ante.Prorſus nolite cogita-
re aliquod tempus ante natiuitatem Chriſti, qua
natus eſt de patre: de ipſa natiuitate loquor, qua
eſt filius dei omnipotentis unicus dominus no-
ſter,de ipſa prius loquor. Nolite cogitare in hac
natiuitate initiū temporis, nolite cogitare ullum
ſpatiū æternitatis:quando erat pater & nō erat fi-
lius.Ex quo pater,ex eo filius. Et q̃d eſt,ex quo,
ubi nō eſt initiū? Ergo ſemꝑ pater ſine initio, ſem
per filius ſine initio. Et quō, inqes,natus eſt,ſi nō
habet

habet initium? De æterno coæternus. Nunquam
fuit pater & non erat filius, & tamen filius à patre
eſt genitus. Vnde datur qualiſcunq; ſimilitudo?
In reb. terrenis ſumus, in creatura uiſibili ſumus.
Det mihi ſimilitudinem terra, non dat. Det mihi
aliquam ſimilitudinem undarũ elementum, non
habet unde. Det mihi ſimilitudinem aliquod ani
mal, nec hoc poteſt. Animal quidem generat, &
quod generat, & quod generatur: ſed prior eſt pa
ter, & poſtea naſcitur filius. Inueniamus coæuũ,
& credamus coæternum. Si potuerimus inueni-
re patrem coæuum filio ſuo, & filium coæuum pa
tri ſuo: credamus deum patrem coæuum filio ſuo,
& filium deum coæternum patri ſuo. In terra poſ
ſumus inuenire aliquam coæuam, non poſſumus
inuenire aliquam coæternam. Intendamus coæ-
uam & credamus coæternã. Intentos faciet forte
aliquis & dicet, Quãdo poteſt inueniri pater co-
æuus filio ſuo, aut coæuus filius patri ſuo? Vt ge-
neret pater, antecedit ætate: ut naſcatur filius, ſe-
quitur ætate: ſed hic coæuus pater filio, uel filius
patri quomodo poteſt eſſe? Occurrat uobis ignis
pater, ſplendor filius: ecce inuenimus coæuos. Ex
quo ignis eſſe cœpit, cõtinuo ſplendorẽ gignit:
nec ignis ante ſplendorem, nec ſplendor poſt i-
gnẽ. Et ſi interrogemus, quis quẽ generat, ignis
ſplendorem, aut ſplendor ignẽ: cõtinuo uobis oc
currit ſenſu naturali prudentia inſita mentib. ue-
ſtris: omnes clamatis, ignis ſplendorẽ, non ſplen-
dor ignẽ. Ecce pater incipiens, ecce filius ſimul,
nec antecedens nec ſequẽs. Ecce ergo pater inci-
piẽs, ecce filius ſimul incipiẽs. Si oſtẽdi uobis pa-
trẽ incipientẽ, & filium ſimul incipientẽ: credite
patrẽ nõ incipientẽ, & cum illo filium nec ipſum
incipientem, illum æternum, illum coæternum.
Si proficitis, intelligetis: date operam proficere.
Naſci habetis, ſed & creſcere debetis: quia nemo
incipit a perfecto. Dei filio licuit naſci perfectũ:
quia natus eſt ſine tempore, coæternus patri, an-
tecedẽs om̃ia, non ætate, ſed æternitate. Iſte ergo
natus patri coæternus, de qua generatione dicit
Iſa.53 Propheta, Generationẽ eius quis enarrabit? Na-
tus de patre ſine tempore, natus ex uirgine eſt in
plenitudine temporis. Iſtam natiuitatem anteceſ
ſerant tempora, opportunitate temporis. Quãdo
uoluit, quado ſciebat tunc natus eſt: nõ enim no-
lens natus eſt. Nemo noſtrũ quia uult naſcitur, &
nemo noſtrum quãdo uult moritur. Ille quando
uoluit natus eſt, quando uoluit mortuus eſt: quõ
uoluit natus eſt de uirgine, quomodo uoluit mor
tuus eſt in cruce. Quicquid uoluit fecit: quia ſic
erat homo, ut lateret deus: ſuſceptor deus, ſuſce-
ptus homo, unus Chriſtus deus & homo. De cru
ce ipſius quid loquar, quid dicã? Extremũ genus
mortis elegit, ne aliquod genus mortis eius mar-
tyres formidarent. Doctrinã oſtẽdit in homine,
exemplũ patiẽtię demõſtrauit in cruce: ibi opus,
quia crucifixus. Exemplũ operis, crux: pręmium
operis, reſurrectio. Oſtendit nobis in cruce quid
tolerare, oſtẽdit in reſurrectiõe quid ſperare de-
beamus. Prorſus tanquã agonotheta ſummus di
xit, fac & tolle. Fac opus, & accipe præmiũ: certa
A in agone, & coronaberis. Quod eſt opus? Obedi
entia. Quod eſt præmium? Reſurrectio ſine mor
te. Quare addidi, ſine morte? Quia ſurrexit La- Rom.6
zarus, & mortuus eſt. Reſurrexit Chriſtus, iam
nõ moriť, mors ei ultra nõ dominabiť. Scriptura
dicit, Patientiã Iob audiſtis, & finem domini ui- Iac.5
diſtis. Iob quanta pertulerit, cum legiť exhorreť,
expaueſcit, contremiſcitur. Et quid recepit? Du-
pla q̃ perdiderat. Ergo ne homo propter pręmia
tẽporalia uelit habere patientiã, & dicat, ſi tolero
damnũ, reddet mihi deus filios duplos: Iob om̃ia
dupla recepit, & tot filios genuit, quot extulerat.
Nõ ergo dupla ſunt? Prorſus dupla ſunt, quia &
illi uiuebant. Ne quis dicat, feram mala, & red-
B det mihi deus quẽadmodum reddidit Iob: ut iam
non ſit patientia, ſed auaritia. Nam ſi patientiam
ille ſanctus nõ haberet, nec ea quæ contingebãt
fortiter ſuſtineret, teſtimoniũ quod ei dominus Iob.1
reddidit unde haberet? Aduertiſti, ait dominus,
puerum meũ Iob? Non enim eſt illi ſimilis quiſ-
quam in terris, homo ſine querela, uerus dei cul-
tor. Quare fratres teſtimoniũ hic ſanctus uir à do
mino meruit? Et tamẽ eum ſua perſuaſione mala
mulier decipere uoluit, habẽs & hæc figuram il-
lius ſerpentis: qui ſicut in paradiſo decepit homi
nem primũ factũ a deo, ita etiam nũc blaſphemiã
ſuggerendo putauit poſſe decipere placẽtem ho
minem deo. Quãta paſſus eſt fratres? Quis poteſt
tãta pati in re ſua, in domo ſua, in filijs ſuis, in car-
C ne ſua, in ipſa quæ remanſerat tentatrice uxore
ſua? Sed etiã ipſam quæ remanſerat, olim aufer-
ret, niſi adiutricẽ ſibi ſeruaſſet: quia primũ homi-
nem per Euã debellauerat, Euã ſeruauerat. Quã
ta ergo paſſus eſt? Perdidit omnia quæ habebat,
domus ipſius cecidit, utinã ſola: oppreſſit & fili-
os. Et quia in illo patientia magnũ locum tenue-
rat, quid reſponderit, illum audite, Dominus de-
dit, dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita fa-
ctũ eſt, ſit nomẽ domini benedictũ. Abſtulit quę
dedit, nunquid perijt qui dedit? Abſtulit quę de-
dit: Tanquam diceret, Abſtulit om̃ia, auferat om
nia, nudũ dimittat me, & ſeruet mihi ſe. Quid em̃
mihi deerit, ſi deum habuero? Aut quid mihi alia
proſunt, ſi deũ nõ habuero? Acceſſum eſt ad car-
nem, percuſſus eſt uulnere à capite uſq; ad pedes,
D ſanie diffluebat, uermib. ſcatebat: & ſe in deo ſuo
immobilem demõſtrabat atq; figebat. Voluit illi
mulier, diaboli adiutrix, non mariti conſolatrix
perſuadere blaſphemiam. Quamdiu, inq̃t, iſta &
iſta pateris? Dic aliquid uerbum in dñm, & more
re. Ergo quia humiliatus erat, exaltandus erat. Et
fecit hoc dñs ut oſtẽderet hominibus: nã ipſe ſer-
uo ſuo in cœlo maiora ſeruauit. Ergo humiliatũ
Iob exaltauit, elatum diabolum humiliauit: quia
hũc humiliat, & hunc exaltat. Ne quis aũt fratres
chariſſimi quãdo aliquas eiuſmodi patiť tribula-
tiões, hic expectet mercedẽ: uerbi gratia, ſi dãna
aliqua patiať, ne forte eo animo dicat, Dominus
dedit, dñs abſtulit: ſicut dño placuit, ita factũ eſt,
ſit nomẽ domini benedictũ, ut duplum accipiat:
Patientia

Patientia deum laudet, non auaritia. Si ea quæ
perdidiſti, dupla quæris recipere, & ideo deũ lau A
das: de cupiditate laudas, non de charitate. Non
tibi occurrat ipſius ſancti uiri exemplum, fallis
te. Quando Iob omnia tolerabat, dupla non ſpe-
rabat: & in prima eius cõfeſſione quando damna
pertulit, & filios extulit, & in ſecũda cum iam tor
menta uulnerũ pateretur in carne, poteſt aduer-
ti quod dico. Prioris eius confeſſionis hæc uerba
Iob.1 ſunt, Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut do-
mino placuit, ita factũ eſt: ſit nomen domini be-
nedictum. Poterat dicere, dominus dedit, dñs ab
ſtulit: poteſt iterũ dare qui abſtulit, poteſt plura
reuocare quàm tulit. Nõ hoc dixit, ſed ſicut dño pla-
cuit, inquit, ita factum eſt. quia ei placet, placeat B
mihi. Quod placuit bono domino, non diſplice-
at ſubdito ſeruo: quod placuit medico non diſplice
Iob.2 at ęgroto. Aliam ipſius audi confeſſionem, Locu
ta es, inquit uxori ſuæ, tanquàm una ex inſipientibus
mulierib. Si bona percepimus de manu dñi, mala
quare non ſuſtinebimus? Non addidit, quod ſi di
ceret, uerum diceret: Potẽs eſt dñs & meam car-
nem in priſtinum reuocare, & quod nobis abſtu-
lit multiplicare: ne iſta ſpe illa toleraſſe uideret.
Iſta non dixit, iſta non ſperauit. Sed ut nos doce-
remur, non ſperanti dñs præſtitit, quo nos doce-
remur, quia deus illi affuit: quia ſi & illa illi nõ red
deret, occultam coronã eius uidere minime pote
ramus. Et ideo quid ait ſcriptura diuina, exhortã-
do ad pœnitentiam & ſpem futurorum, nõ mer- C
Iaco.5 cedem præſentium? Patientiam Iob audiſtis, & fi
nem domini uidiſtis. Quare patientiam Iob, & fi-
nẽ ipſius domini uidiſtis? Fauces aperires ad du-
pla: diceres, Deo gratias, Suſtineam, duplum re-
cipio ſicut Iob: patientiam Iob, finem dñi. Patien
tiam Iob nouimus, & finem dñi nouimus. Quem
Pſal.21 finem domini? Deus deus meus, ut quid me dere
liquiſti? Verba ſunt domini pendentis in ligno.
Quaſi reliquit illum ad præſentem felicitatẽ, ſed
non eum reliquit ad æternam immortalitatẽ. Ibi
eſt finis domini. Tenent Iudæi, inſultant Iudęi, li-
gant Iudæi, ſpinis coronant, ſputis dehoneſtant,
flagellãt, opprobrijs obruunt, ligno ſuſpendunt,
lancea fodiunt, poſtremo ſepeliũt: quaſi relictus
eſt, Sed quibus? Illis inſultantibus. Ideo ergo ha- D
beto patientiam, ut reſurgas & non moriaris: id
eſt, nunquàm moriaris, ſicut Chriſtus. Sic enim legimus,
Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur.
Cap.IIII Aſcendit in cœlum, credite. Sedet ad dexterã
patris, credite Sedere, intelligite habitare: quõ di
cimus de quocunque homine, In illa patria ſedit per
tres annos. Dicit illud & ſcriptura, ſediſſe quẽdã
in ciuitate tantum tempus. Nunquid ſedit, & nũ-
quam ſurrexit? Ideo hominum habitationes ſe-
des dicuntur. Vbi habentur ſedes, nunquid ſem-
per ſedetur? Non ſurgitur, non ambulatur, non
iacetur? & tamen ſedes uocantur. Sic ergo credi-
te, habitare Chriſtum in dextera dei patris, ibi eſt.
Ne dicat uobis cor ueſtrum, Quid agit? Nolite
quærere, quod non licet inuenire: ibi eſt, ſufficit
uobis. Beatus eſt, & à beatitudine, quæ dextera
patris uocatur, ipſius beatitudinis nomẽ eſt, dex-
A tera patris. Nam ſi carnaliter acceperimus, quia
ſedet ad dexteram patris, ille erit ad ſiniſtram.
Nunquid fas eſt ut ſic illos componamus, filium
ad dexteram, patrem ad ſiniſtram? Ibi omnis dex-
tera eſt, quia ibi nulla eſt miſeria. Inde uenturus
iudicare uiuos & mortuos. Viuos, qui ſuperfue-
rint: mortuos, qui præceſſerũt. Poteſt & ſic in-
telligi. Viuos, iuſtos: mortuos, iniuſtos: Vtroſque
enim iudicat, ſua cuique retribuens. Iuſtis dictu-
rus eſt in iudicio, Venite benedicti patris mei, Matt.25
percipite regnum, quod uobis paratum eſt ab ini
tio mundi. Ad hoc uos parate, hæc ſperate: pro-
pterea uiuite, propterea credite, propterea bapti
B zamini, ut poſſit uobis dici, Venite benedicti pa
tris mei, percipite regnum quod uobis paratum
eſt à conſtitutione mundi. Siniſtris quid? Ite in
ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & ange
lis eius. Sic iudicabuntur à Chriſto uiui & mortui.
Dicta eſt prima ſine tempore natiuitas Chriſti:
Dicta eſt alia in plenitudine temporis de uirgine
natiuitas Chriſti, dicta eſt paſſio Chriſti, dictum
eſt iudicium Chriſti. Totum dictum eſt, quod di
cendum erat de Chriſto, filio dei unico, domino
noſtro: ſed nondum perfecta eſt trinitas.
Sequitur in ſymbolo, Et in ſpiritum ſanctum. Cap.V
Iſta trinitas unus deus, una natura, una ſubſtan-
tia, una potentia, ſumma æqualitas, nulla diuiſio,
nulla diuerſitas, perpetua charitas. Vultis noſſe
C quod deus ſpiritus ſanctus? Baptizamini, & tem
plum eius eritis. Apoſtolus dicit: Neſcitis quia 1 Cor.6
corpora ueſtra templum ſunt ſpiritus ſancti qui
in uobis eſt, quem habetis à deo? Templum ha-
bet deus: nam & Salomon rex & propheta iuſ-
ſus eſt ædificare templum deo. Si ædificaret tem-
plum ſoli, aut lunæ, aut ſtellæ alicui, aut alicui
angelo, nónne damnaret illum deus? Quia ergo
templum ædificauit deo, oſtendit ſe colere de-
um. Et unde ædificauit? De lignis & lapidibus:
quia dignatus eſt deus facere ſibi per ſeruum ſu-
um domum in terra, ubi rogaretur, ubi memora-
retur. Vnde dicit beatus Stephanus: Salomon ę- Act.7
dificauit illi domum, ſed altiſſimus non in manu-
factis templis inhabitat. Si ergo corpora noſtra
D templum ſunt ſpiritus ſancti, qualis deus eſt qui
ædificauit templum ſpiritui ſancto? Sed deus.
Si enim templum ſpiritus ſancti ſunt corpora no
ſtra, ille ſpiritui ſancto ędificauit templum qui &
corpora noſtra. Attendite Apoſtolum dicẽtem,
Deus temperauit corpus, ei cui deerat maiorem 1 Cor.12
honorẽ dans: cum loqueret de diuerſis mẽbris,
ut nõ eſſent ſciſſuræ in corpore. Deus creauit cor
pus noſtrum. Herbam quis creauit? Vnde proba
mus, quia herbam deus creat? Qui ueſtit, ipſe cre
at. Euangelium lege, Si ergo fœnum agri, ait, quod Matt.6
hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, deus ſic
ueſtit: ille ergo creat qui ueſtit. Et Apoſtolus,
Stulte quod ſeminas non uiuificatur, niſi prius 1 Cor.15
moriatur. Et quod ſeminas, non corpus quod fu-
turum eſt ſeminas, ſed nudum granum: ut forte
triticum, aut alicuius cęterorum. Deus autem illi
dat

dat corpus quomodo uoluerit, & unicuiq; ſeminum proprium corpus. Si ergo deus corpora noſtra ædificat, & corpora noſtra ſunt templum ſpiritus ſancti: nolite dubitare, deũ eſſe ſpiritum ſanctum. Et nolite addere quaſi tertium deum, quia pater & filius & ſpũs ſanctus unus eſt deus. Sic credite. Sequitur poſt ſanctæ trinitatis commendationem, ſancta Eccleſia. Demonſtratus eſt de-

1 Cor. 3 us & templũ ipſius. Templũ eñ dei ſanctum eſt, ait apoſtolus, quod eſtis uos. Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia uera, Eccleſia catholica, cõtra omnes hæreſes pugnãs, pugnare poteſt, expugnari tamẽ non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanq̃ ſarmenta inutilia de uite præciſa: ipſa aũt manet in radice ſua, in uite ſua, in chari-

Cap. VI tate ſua. Portæ inferorum non uincent eã. B Remiſſionem peccatorum. Habetis ſymbolum perfecte in uobis, quãdo baptizamini. Nemo dicat, illud feci, forte mihi non dimittitur. Quid feciſti, quantum feciſti, dic immane aliquid quod commiſiſti, graue, horrendum, q̃d etiam cogitare horres: quicquid uis feceris, nunquid Chriſtum occidiſti? Nõ eſt iſto facto aliquid peius, quia & Chriſto nihil eſt melius. Quantum nefas eſt occidere Chriſtum? Iudæi tamen eum occiderunt, & multi in eum poſtea crediderunt, & biberunt eius ſanguinem: dimiſſum eſt illis peccatum q̃d commiſerũt. Cum baptizati fueritis, tenete uitam bonam in præceptis dei: ut baptiſmum cuſtodiatis uſq; in finem. Non uobis dico, quia ſine peccato hic uiuetis: ſed ſunt uenialia, ſine quib. uita iſta non eſt. C Propter omnia peccata baptiſmus inuentus eſt: propter leuia, ſine quibus eſſe non poſſumus, ora-

Matt. 6 tio inuẽta. Quid habet oratio? Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitorib. noſtris. Semel abluimur baptiſmate, quotidie abluimur oratione. Sed nolite illa cõmittere, ꝓ quibus neceſſe eſt ut à Chriſti corpore ſeparemur, q̃d abſit à nobis. Illi enim quos uidetis agere pœnitẽtiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt pœnitentiã. Nam ſi leuia peccata ipſorum eſſent, hæc quotidiana oratio delendo ſufficeret. Ergo trib. modis dimittuntur peccata in Eccleſia, in baptiſmate, in oratione, in humilitate maioris pœnitentiæ: tamen deus nõ dimittit peccata, niſi baptizatis. Ipſa peccata quæ primũ dimittit, niſi baptizatis dimittit. D Quando? Quando baptizant̃. Peccata quæ poſtea orantib. dimittunt̃. Nam quõ dicũt, Pater noſter, qui nondũ nati ſunt? Et pœnitentibus, quib. dimittit, baptizatis dimittit. Catechumeni quamdiu ſunt, ſuper illos ſunt peccata eorũ. Si catechumeni, quanto magis Pagani? quanto magis hæretici? Sed hæreticis baptiſmum nõ mutamus. Quare? Quia habent baptiſmũ. Quomodo deſertor habet characterem: ita & iſti habẽt baptiſmum: habent, ſed unde damnent̃, non unde coronent̃. Et tamen ſi deſertor ipſe correctus incipiat militare, nunquid audet quiſq; characterem mutare? Credimus etiam reſurrectionẽ carnis, quæ præceſſit in Chriſto: ut hoc etiam ſperet corpus, q̃d præceſſit in capite. Caput Eccleſiæ Chriſtus, Eccleſia corpus Chriſti. Caput noſtrũ ſurrexit, aſcendit in A cœlum: ubi caput, illic & mẽbra. Quomodo carnis reſurrectionẽ? Ne forte putet aliquis quõ Lazari, ut ſcias non ſic eſſe, additum eſt, in uitã æternam. Regeneret uos deus, conſeruet & tueatur uos deus in ſe, qui eſt ipſa uita æterna, perducat uos deus. Amen.

Libri primi Finis.

DE SYMBOLO AD CATECHVMENOS,

Liber alter.

ACRAMENTORVM rationem, ſiue tranſactæ noctis, ſiue præſẽtis ſancti ſymboli exponẽdam ſuſcepimus ſanctitati ueſtræ, donãte illo qui dat omnib. affluenter, & non improperat. Cap. 1 Diues eſt eñ in omnibus qui inuocant illũ. Ipſe quippe poteſt adiuuare intẽtionem noſtram, acceptabilẽ pro nobis faciens orationem ueſtrã. Accipite itaq; uos qui fidem deſideratis uerbum dei, tanquã competentem cibum: ex quo uobis dominus operetur incrementum. Nõdum quidem adhuc per ſacrum baptiſmum renati eſtis, ſed per crucis ſignum in utero ſanctæ matris Eccleſiæ iam concepti eſtis. Agat itaque hæc mater congruis alimentis prius paſcere quos portat, ut poſt partum lætetur ſe ta- C les ſuſcepiſſe quos ſpiritaliter nutriat. Quid eſt dilectiſſimi quod in uobis celebratum eſt? Quid eſt quod hac nocte circa uos actum eſt, quod præteritis noctibus actum non eſt, ut ex locis ſecretis ſinguli produceremini in cõſpectu totius Eccleſiæ, ibi que ceruice humiliata quæ male fuerat antea exaltata in humilitate pedum cilicio ſubſtrato in uobis celebraretur examen, atq; ex uobis extirparet̃ diabolus ſuperbus, dum ſuper uos inuocatus eſt humilis altiſſimus Chriſtus? Omnes itaq; humiles eratis: humiliterq; petebatis, orando, pſallendo atq; dicẽdo, Proba me deus & Pſal. 113 ſcito cor meum. Probauit, examinauit corda ſeruorum ſuorum, ſuo timore tetigit, diabolum ſua uirtute fugauit, atq; ab eius dominio ſuam familiam liberauit. Nõ aliter hic exactus eſt pauper, D aliter diues, aliter dominus, aliter ſeruus: quia unus eſt omnibus introitus ad uitã. Et ſi ſic ad hãc fragilẽ atq; caducam, quanto magis ad illam immortalem atq; ſempiternam? Purgata itaq; familia redemptoris, poſteaquam cantauit canticum ſalutis, accepit ſymboli remedium cõtra antiqui ſerpentis uenenum: ut ſi quando uoluerit aduerſarius diabolus denuo inſidiari, nouerit redemptus cum ſymboli ſacramẽto & crucis uexillo ei debere occurri, ut talib. armis indutus facile uincat Chriſtianus, de cuius oppreſſiõe male antea triumphauerat nequiſſimus diabolus. Ex qua re nobis factus eſt aduerſarius diabolus, niſi ex hac, quia uidet liberos quos tenebat ante captiuos, quia uidet ſanos quos ſuis iaculis proſtrauerat uulneratos, quia uidet ueſtiri denuo immortalita

te quos nudauerat propinãdo iniquitatem, quia
muſcipula eius cõminuta eſt, & nos eruti ſumus? A
Adiutorium noſtrum in nomine domini. Si ad-
iutorium noſtrum in nomine eius eſt: renuncie-
mus diabolo, pompis & angelis eius. Hoc audi-
ſtis, hoc & uos profeſſi eſtis, renunciare uos dia-
bolo, pompis & angelis eius. Videte dilectiſſi-
mi, quia hanc profeſſionem ueſtram in curiam
profertis angelicam: nomina profitentium in li-
bro excipiuntur uitæ, non à quolibet homine,
ſed à ſuperiore cœlitus poteſtate. Optimi iam ty
rones dei, fortes milites Chriſti, dum arma ſacra-
mẽtorum ſuſcipitis, pugnam aduerſus diabolum
indicitis: dũ eius operibus renunciatis, uehemen
tius in uos eius furias prouocatis. Sed nõ metuat
miles Chriſti: iuduemini enim ipſum Chriſtum, B
ut per eũ uelociter ſuperetis aduerſariũ ueſtrum
diabolũ. Quibus armis pugnat ille? Illecebroſis
& ſubdolis. Duo ſunt genera armorum eius ual-
de fortia, contra quæ uigilanter ac fortiter ſtare
debet omnis miles Chriſti, qui triumphare cupit
& ſuperare uirtutem diaboli. Quæ ſunt iſta duo
genera armorum? Voluptas & timor. Alios ẽm
uoluptate capit, alios timore frangit. Confirme-
tur & noſtra acies, proferantur arma ſpiritalia.
Contra timorem diaboli aſſit timor domini ca-
ſtus, permanens in ſeculum ſeculi. Contra uolu-
ptatem turpiſſimæ delectationis, non deſit fides
orationis. Et quid metuit Chriſtianus, quando
admonetur ſic orare, ſic præſumere, ſic fidere, ut
Pſal. 117 dicat, Dominus mihi adiutor eſt, & ego deſpici- C
am inimicos meos? Plures tamen noueritis dile-
ctiſſimi capere aduerſariũ per uoluptatem ꝙ per
timorem. Nam quare quotidie muſcipulam ſpe-
ctaculorũ, inſaniam ſtudiorum ac turpium uolu-
ptatum proponit: niſi ut his delectationib. capiat
quos amiſerat, ac lætet̃ denuo ſe inueniſſe quos
Cap. 12 perdiderat? Quid nobis opus eſt ire per mul
ta? Breuiter admonendi eſtis quid ſpernere, &
quid diligere debeatis. Fugite dilectiſſimi ſpe-
ctacula, fugite caueas turpiſſimas diaboli, ne uos
uincula teneant maligni. Si oblectandus eſt ani-
mus, & ſpectare delectat, exhibet uobis ſancta
mater Eccleſia ueneranda ac ſalubria ſpectacu-
la: quæ & mentes ueſtras oblectent ſua delecta-
tione, & in uobis non corrumpant, ſed cuſtodi- D
ant fidem. Amator es quiſpiam circi? Quid dele-
ctat in circo? Aurigas uidere certantes, populos
inſana furia anhelantes, quemlibet celerem præ
cedentem, aduerſarij ſui equum frangentem. Iſta
eſt omnis delectatio, clamare, quia uicit quẽ dia-
bolus uicit: exultare & inſultare, quòd aduerſa
pars perdiderit equum, cũ is qui tali ſpectaculo
delectat̃, iam perdiderit animum. Vide econtra
Act. 3 noſtra ſancta, ſana, ſuauiſſima ſpectacula. In-
tuere in libro Actuum Apoſtolorum, claudum
ex utero matris nunquã ambulantem, quem Pe-
trus fecit currentem: uide ſubito ſanum quem an
tea intuebaris infirmũ, & ſi in te eſt ſanitas men-
tis, ſi in te fulget ratio æquitatis ac delectatio ſa-
lutis, uide quid debeas expectare, uide ubi debe-
as exclamare: illic ubi equi ſani frangũtur, an hic
ubi homines fracti ſaluantur? Sed ſi te pompa il-
la, figura ea equorum, compoſitio curruum, orna
tus & aurigæ ſuperſtantis equos regentis, uince-
re cupiẽtis: ſi hæc te, ut dixi, pompa delectat, nec
hanc tibi denegauit, qui pompis diaboli renun-
ciare præcepit: habemus & nos ſpiritalem noſtrũ
aurigã ſanctum Prophetam Heliã, qui quadrigę 4 Reg. 2
igneę ſuperimpoſitus, tantum cucurrit, ut metas
prẽderet cœli. Et ſi aduerſarios quos & uera uir-
tus uicit, & quos ille uolando trãſijt, atꝙ ex quo-
rum uictoria palmam ſupernæ celſitudinis acce-
pit, uidere deſideras: currus Pharaonis & omnẽ
uirtutẽ eius proiecit in mare. Alius fortaſſis thea
tri amator admonendus ſit, quid fugiat, & quo
delectetur: ac ſic uoluntatem ſpectandi non per-
dat, ſed mutet. In theatris labes morum, diſcere
turpia, audire inhoneſta, uidere pernicioſa. Sed
adiuuante domino ea ex cordibus noſtris forti-
ter repellamus, ſingula ſingulis comparemus. Il-
lic intuentur ſpectatores propoſitũ neſcio quem
confictum deum Iouem, & adulterantem, & to-
nantem: hic reſpiciemus uerũ deum Chriſtum,
caſtitatem docentẽ, immunditiam deſtruentem,
ſalubria prædicãtem. Illic fingitur quòd idem Io-
uis Iunonem habeat ſororem & coniugem, hic
prædicamus ſanctam Mariam matrẽ ſimul & uir
ginem. Illic ſtupor ingeritur uiſui, ex uſu homi-
nem in fune ambulantem: hic magnum miracu-
lum, Petrum mare pedibus trãſeuntem. Illic per
mimicam turpitudinem caſtitas uiolatur: hic per
caſtam Suſannam caſtũꝙ Ioſeph libido compri-
mitur, mors cõtemnitur, deus amat̃, caſtitas exal
tatur. Chorus illic & cantio Pantomimi illicit au
ditum, ſed expugnat ſanum affectum: & quid ta-
le noſtro cantico comparandum ſit? in quo dicit
qui amat & cantat, Narrauerunt mihi peccatores Pſal. 118
delectationes ſuas, ſed non ita ut lex tua domine,
Omnia mandata tua ueritas. Nam illic uniuerſa
fingit uanitas. Scandaliſtarum quis illic forte pe-
ritiam admiretur, uidere paruulos in aera luden-
tes, diuerſas hiſtorias exhibentes: ſed uidete no-
ſtrorũ luſus infantũ. In utero Rebeccę duo certãt
infantes: procedente maiore, minoris manu emiſ
ſa ex utero, plãta maioris apprehẽſa eſt. In quo
rũ certamine magni ſacramenti figura mõſtrata
eſt, ut minor ſupplantaret maiorẽ, eiꝙ poſtmodũ
primatũ atꝙ benedictionẽ auferret. In quib. par-
uulis quaſi ludentib. & ſacramentum, ut dixi, ma-
gnum exhibẽtibus, & reprobi in Eſau demõſtrã-
tur Iudæi, & prædeſtinati in Iacob apparẽt Chri-
ſtiani. Ille enim Iacob unus paruulus ſic garriens,
multos in ſe prædeſtinatos etiã paruulos demon
ſtrabat: infantes qui ex utero matris ſuſcipiũt̃ ma
nibus fideliũ, nec eos ſic excutiũt, ut in aere pen-
deant, ſed ut renati in cœlo uiuant. His igit̃ oble-
ctamentis mens delectet̃, paſcat̃ anima Chriſtia-
na: hãc ſobrietatẽ retinens mentis, fugiat ebrieta
tem diaboli. Nec amphitheatri certamina ſedu-
cant aut pertrahant Chriſtianũ: ad quod quidem
tanto auidius curritur, quãto tardius exhibetur.
Sed etiam ibi quid nõ periculoſum ingerit̃ aſpe-
ctibus, quid nõ cruentum? ubi, ut ait beatiſſimus
Cyprianus

Cyprianus, uolũtas noxia ad feras homines nullo
crimine damnat? Non ergo uos dilectiſſimi illud A
ſpectaculũ crudele inuitet intueri, nouẽ urſis du-
os altercantes uenatores: ſed delectet uidere unũ
noſtrũ Danielem orando ſuperãtem ſeptem leo-
nes. Diſcerne ſpiritalis amator certamina: uide
duos noxios uolũtate, uide unũ innocentẽ ac ple-
num fide. Vide illos pro præmio terreno ſuas ani-
mas beſtijs obtuliſſe: uide iſtũ in oratione claman
Pſal. 73 tem: Ne tradideris beſtijs animas confitentes tibi.
In illo ſpectaculo contriſtatᷣ æditor, ſi uenator eua
dat illæſus, qui ei plures beſtias interemit: in iſto
noſtro, ſine ferro pugnatur, nec Daniel læditᷣ, nec
fera occiditur, & ſic uincitᷣ, ut rex miretur atq; mu-
tetur, & populi pertimeſcant, & inimici diſpereãt.
Admirabile ſpectaculum noſtrum, planè admira- B
bile, in quo deus adiuuat, fides uires impetrat, in-
nocentia pugnat, ſanctitas uincit: præmium conſe
quitur tale, quod & ille qui uicerit accipiat, & qui
donauerit amittat. Iſta ſpiritalia munera concupi-
ſcite, ad hæc intuenda & cum omni ſecuritate ex-
pectanda, alacriter ad Eccleſiã conuenite, ab om-
ni cupiditate carnali propoſitum cordis reuocate,
omnem ſolicitudinem ueſtram deo gubernãdam
cõmittite, ut aduerſarius reuereatur, nihil in uobis
inueniens ſuum: uosq; illum repudiantes, eiusq;
pompis renũciantes, poſteaquã ab eius inſidijs ue
ſtra fuerit eruta libertas, ne uos inueniat uacuos il
le nefarius, quem nouimus etiam non ſuos tenere
Cap. III cupientem. Fideliter credite in deum patrem C
omnipotentem. Omnipotentẽ deum credimus,
qui omnia faciens factus non eſt: & ideo omnipo-
tens eſt, quia de nihilo fecit quæcunq; fecit. Non
enim eum aliqua materies adiuuit, ex qua demon
ſtraret artis ſuæ potentiam: ſed ex nihilo, ut dixi,
cuncta creauit. Hoc eſt enim eſſe omnipotentem,
ut non ſolum fabrica ipſa, ſed etiam materies ab il-
lo inueniatur eſſe, qui non habuit initium ut eſſet:
& is qui ſempiternus eſt, crearet non id quod ipſe
eſſet. Omne enim quod eſt, ab illo eſt: ipſe autem à
ſeipſo eſt qui non ab aliquo factus eſt. Fecit ergo
facta non factus, creauit creaturam non creatus:
qui etiam ipſi creaturæ conuenientibus gradibus
per diuerſas ordinationes conſtituit poteſtates.
Poteſt quippe ſecundum datam poteſtatem quili D
bet angelus uel homo dici potens, ſed nũquid po
teſt dici omnipotens? Poteſt dici rex uel impera-
tor, quòd multa quæ uelit poſſit, non tamen eum
qui ſanum ſapit audebit dicere omnipotentem:
nam ſi uoluerit eum adulando ita laudare, incipit
& illum & ſeipſum fallendo decipere. Quomodo
enim audebit dicere omnipotentem, quem uidet
multum uelle uiuere & uitam ſuccedente morte
finire? Si omnipotens eſt, non moriatur, à morte
excludatur. Si autem ei mors terminum dedit, om
nipotentem eum non fuiſſe ipſa mors demonſtra
uit. Non ergo quiſpiam audebit quãlibet creatu-
ram ſiue cœleſtem ſiue terreſtrem dicere omnipo
tentem: niſi ſolam trinitatem, patrem ſcilicet & fi-
lium & ſpiritumſanctum. Non enim cum dicimus
nos credere in deum patrem omnipotentem, ſi-

cut hæretici Ariani, negamus filium omnipoten-
A tem, aut ſpiritumſanctũ negamus omnipotẽtem.
Si filiũ negaueris omnipotẽtem, negabis & patrẽ
omnipotentem. Sed maior eſt, inquiũt, pater, mi-
nor eſt filius. Hoc in hominibus, hoc in omnibus,
& tu in omnibus perturbaris. Diuinã naturã conſi
dera, deum attende, ſempiternum cogita, nam ua-
nè conturbaris. Si ſempiternus eſt pater, ſempiter
nus eſt utiq; & filius. Si enim fuit filius, quãdo non
fuit filius, fuit & pater quando non fuit pater, q; ſi
aliquando fuit pater non pater, non fuit omnipo-
tens, minus enim habuit in eo q; poſtea effectus
eſt pater. Si das initium filio, das initium & patri.
Pater enim à filio appellatus eſt pater. Si autem
ſemper fuit pater, ſemper fuit & filius: & ſi Deus
B eſt pater, deus eſt & filius: non enim aliud potuit
procedere de deo q̃ deus. Quòd ſi deus eſt pater,
deus eſt & filius: & ſi ſempiternus eſt pater, ſem-
piternus eſt & filius: quẽ non præceſſit ætate nec
dignitate, non enim minuit æqualitatem. Apoſto
lum audi quid de Deo filio dicat. Cum in forma Philip. 2
Dei eſſet, inquit, non rapinam arbitratus eſt eſſe
æqualis deo. Non rapuit, quia naturaliter habuit.
Omnipotentia itaq; patris in filio, omnipotentia
filij in patre: quia neq; aliquando pater ſine filio,
neq; aliquando filius ſine patre. Diuinam illam na
tiuitatem qua filius proceſſit ex patre, qua natus
eſt deus de deo, ſine initio, ſine tempore, ſine ma- Eſa. 53
tre, ſine aliqua fragilitate, ſine ulla ſui diminutio-
C ne, non poſſumus explicare: Natiuitatem autem
eius, ait Propheta, quis enarrabit? Et reuera quis
cõprehendere uel dicere poteſt quomodo natus
ſit, qui ſemper eſt in patre, & nunquam recedit à
patre? Digne, ut dixi, non poſſumus enarrare, ſed
debemus corda noſtra ipſi filio præparare: ut illu-
minando & per fidem gubernando perducat nos
ad ſpeciem ueritatis ſuæ, ne remaneamus in tene-
bris infidelitatis noſtræ, ne aliud æſtimando de fi-
lio q̃ quod eſt pater, ipſe filius non docendo, ſed
increpando nos admoneat ſicut Philippũ dicens,
Philippe qui uidet me, uidet & patrem. An non Ioan. 14
agnoſcis, quia ego in patre & pater in me eſt? Si-
cut ergo deus de deo natus eſt, & lux de lumine,
& dies ex die, ita & omnipotens ex omnipoten-
te. In iſta enim mortali noſtra generatione qui eſt
D pater, aliquando non fuit pater: & qui eſt filius, nõ
ſemper eſt filius: quia & ipſe filius cũ acceſſu tem-
poris patrem amiſerit, coniugem acceperit, pro-
lemq; ſuſceperit, non erit filius, ſed ipſe uocabitur
pater, & quilibet pater antequã ſuſcipiat filiũ non
uocabitur pater. Accedit ergo aliquid tempore,
quod præcedat tẽpore. Non ergo ęſtimemus hoc
in illa diuinitatis eſſe ſubſtantia, in illa generatio-
ne ſempiterna. Non enim illic deficiendo moritur
pater ut filius creſcẽdo perueniat ad patris digni-
tatem: aut ſunt ibi tempora, quia per ipſum facta
ſunt tempora. In quo aũt tu hæretice audes di- Cap. IIII
cere filium minorem, quem nos confitemur æqua
lem? In ętate? Nõ ibi ſunt tempora. In diuinitate?
Deus eſt pater, deus eſt & filius. In opere? Omnia
per filium facta ſunt. Dicit quidẽ ſcriptura, quòd

deus fecerit mundũ, ſicut & in libro Geneſeos, In
Gen.1 principio fecit deus cœlum & terram: ſed nos au-
dientes deum patrem, cognoſcimus filium & ſpi-
ritumſanctum. Tu forſitan dicis, Deus pater fecit
mundũ. Sed audi quid Ioannes Euangeliſta dicat,
Ioan.1 In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud de-
um, & deus erat uerbum, Omnia per ipſum facta
ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Ecce, ſine filio di
cit nihil eſſe factum: quoniam omnia per ipſum fa
cta ſunt. Sine filio factum eſt nihil. Quid fecit pa-
ter quod non fecit filius, de quo dicit Euãgeliſta,
ꝙ ſine filio factum eſt nihil? Si aũt, ſicut uera fides
catholica habet, in filio operante conſtituas pa-
trem, & in patre operante conſtituas filium, quo-
niam filius in patre eſt & pater in filio, omnipotẽs
inuenietur filius, ſi in ipſo omnipotens eſt pater: ſi
aũt non eſt omnipotens filius, ut prædicat hęreti-
cus Arianus, non eſt in illo omnipotens pater: fal-
Ioan.14 ſumq; erit ſecũdum ipſos quod ipſe filius ait, Ego
in patre & pater in me eſt. Abſit autẽ ut falſum ſit
quod ueritas dicit, confundatur Arianus qui ue-
ritati contradicit. Demonſtramus ex ſcripturis, di
ctum filium omnipotentem ſicut & patrẽ, ut non
ſolum ratio uera, ſed etiam diuina teſtimonia hæ-
reticorum frontem percutiant impudentem. Di-
ctus eſt pater omnipotens, Propheta dicẽte, Hæc
dicit dominus omnipotẽs. Dictus eſt & filius om
nipotens, Ioanne Apoſtolo in Apocalypſi dicen-
Apoc.1 te, de Ieſu Chriſto domino noſtro, qui eſt & qui
fuit & qui uenturus eſt omnipotẽs. Dictus eſt ſpi-
ritusſanctus omnipotens, Salomone prophetan-
Sap.1 te. Spiritus domini repleuit orbem terrarum, & is
qui continet omnia, ſcientiam habet. An non eſt
omnipotens qui continet omnia? Dicit enim ſcri-
2 Cor.5 ptura quòd deus iudex ſit, dicente Apoſtolo, Om
nes aſtabimus ante tribunal Chriſti, ut referat u-
nuſquiſq; ſecundum ea quæ per corpus geſſit, ſiue
bonũ, ſiue malum. Sed nos quãdo audimus deum
iudicem, totam intelligimus trinitatem. Tu autẽ
hæretice, dic quis ſit iſte deus iudex, pater, an fili-
us? Si dixeris, pater eſt, negas filium iudicẽ: quem
in ſymbolo etiam tu confiteris uenturum uiuos
mortuosq; iudicaturũ. Contradicis etiam Euange
Matt.25 lio dicenti, Cum filius hominis uenerit in claritate
ſua, congregabuntur ante eum omnes gentes: &
ſeparabit eos ab inuicẽ, ſicut ſeparat paſtor oues
ab hœdis. In quo loco Euangeliſtæ, expreſſius iu-
dex demonſtratus eſt filius, ut etiam eiuſdem iudi
cis ſententia panderetur, dicentis: Ibunt impij in
cõbuſtionem æternam, iuſti autem in uitam æter-
nam. Si uolens obſiſtere tantæ autoritati dixeris fi
lium iudicem, patrem ergo negabis iudicẽ? Non,
inquis, nego patrem iudicem. Quomodo nõ ne-
gas? Quia pater, inquis, poteſtatẽ dedit, filius acce
pit. Video quidem hęretice, quò ſtrabis oculis in-
tendas, quò peruerſæ mentis aciei intentionem di
rigas. Recitaturus enim mihi es ex Euãgelio & di
Ioan.5 cturus, Pater non iudicat quenquam, ſed omne iu
dicium dedit filio. In eo, inquis, quod pater dedit,
filius accepit, maior eſt utiq; qui dat, ꝙ qui acci-
pit: maior eſt pater, minor eſt filius. Nõ ex hac ſen-

tentia glorietur tua uanitas: quoniã ex ipſa te nũc
A diuina cõuincit autoritas. Pater, inquis, non iudi-
cat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Co
gnoſcimus: nouit quippe ſana fides quomõ hoc
intelligat. Homo enim ille ſuſceptus, qui etiã ipſe
appellatus eſt Dei filius, accepit poteſtatem, ſed
dante patre & filio: quoniam filius in patre eſt, &
pater in filio. Cæterum ſi tu hæretice ſecundum il-
lam peruerſam ueſtram doctrinam illi hoc uolue-
ris aſſignare diuinitati qua filius æqualis eſt patri:
quæro abs te diligentius, & ut mihi reſpondeas ce
leriter, inſiſtam, quis ſit ille qui in libro Deutero-
nomij Moyſi dicebat, In die iudicij reddam illis. Deu.32
Non potes dicere pater eſt, quoniam ſecundũ E-
uangelij ſententiam à te prolatam, pater non iudi
B cat quẽquam. Ergo filius eſt qui dicebat, In die iu-
dicij reddam illis. Filius eſt? Reſponde, quid dubi
tas? Filius dixit hoc, an non? Non eſt quod dicas
niſi filium dixiſſe, In die iudicij reddam illis: quo-
niam pater non iudicat quenquã. Sed uide ſequẽ-
tia huius libri, quemadmodũ te prouocet, quem-
admodum conuincat. Cum enim dixiſſet, In die iu
dicij reddam illis, poſt paululum ſecutus adiũxit,
Videte, inquit, quoniã ego ſum deus, & nõ eſt ali-
us pręter me. Quid agis Ariane? nõ eſt quà exeas.
Dic ſi audes, filiũ ſolum hoc dixiſſe, & negabis pa
trem nec deum eſſe nec iudicem. Depone uel nũc
cõuictus animoſitatem, audi ueritatem, intellige
deum iudicẽ trinitatem. Audi quòd & ſpiritusſan
ctus iudex ſit. Ipſe dominus in Euãgelio ait: Cum Ioan.16
C uenerit paracletus, ipſe arguet mundum de pecca
to, de iuſtitia, de iudicio. Quid quæris amplius?
Item demonſtrat ſcriptura diuina ꝙ ſimul habitet
pater & filius & ſpiritusſanctus in homine, tanq̃
in templo ſuo. In Euangelio filius, Si quis me, in- Ioan.14
quit, diligit, diligetur à patre meo: & ueniemus ad
eum, ego & pater, & manſionem apud illum facie
mus. Ecce pater & filius. Quid ſpiritusſanctus? A-
poſtolum audi, Neſcitis, inquit, quia templum dei 1 Cor.3
eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Item demon
ſtratur ꝙ ſimul deſerat impios pater & filius & ſpi
ritusſanctus. Salomon propheta, Peruerſę, inquit, Sap.1
cogitationes ſeparãt à deo. Ecce deus pater deſe-
rens peruerſas cogitationes. Quid deus filius? Se-
quitur, Quoniã in maleuolam animam non introi
D bit ſapiẽtia. Chriſtus eſt enim dei uirtus & dei ſa-
pientia. Ecce filius deſerit maleuolam animam, in
qua ſunt peruerſæ cogitationes, quas deſeruit pa-
ter. Reſtat de ſpirituſancto. Audi poſt paululum
quid ſequatur, Spiritus, inquit, ſanctus diſciplinæ
effugiet fictũ, & aufert ſe à cogitationib. quæ ſunt
ſine intellectu. Audi, ſine intellectu deſerere ho-
minem ſpiritũſanctum. Quãdo iſta idem ipſe ſpi-
ritusſanctus per Prophetam dicebat, uos præuide
bat. Ecce iam illa inſeparabilis trinitas teſtimonijs
diuinarum ſcripturarum demõſtratur quod ſimul
habitet, ſimul regnet, ſimul poſſideat, ſimul deſe-
rat, quã uos Ariani ſeparando & per diuerſos gra
dus filio & ſpirituiſancto iniurias irrogando, non
in uobis habitare ſinitis: quoniã & deus pater au-
fert ſe à cogitationib. peruerſis, quæ ſunt in uobis:
&

& in maleuolam animam non introibit ſapientia:
qui per ueſtræ animæ malitiã ſicut filiũ à patre, ita
gregem ſeparatis à ſummo paſtore: & ſpiritusſan-
ctus effugiet fictũ, id eſt fictionem peruerſę ueſtrę
doctrinæ, in qua demonſtratũ eſt, nec patrem, nec
filiũ, necq; manere ſpiritumſanctũ. Quoniam igitˀ
de unitate agitur trinitatis, patris & filij & ſpiritusſ-
ſancti, quam unitatem non audemus dicere tres
deos, nec tres omnipotentes, nec tres inuiſibiles,
nec tres immortales, ſed unum deũ: de quo dicit
1 Tim.1 Apoſtolus, Immortali, inuiſibili, incorruptibili, ſo
li deo honor & gloria. Nõ ergo nobiſipſis dilectiſ
ſimi fingamus patris & filij & ſpiritusſancti diuer-
ſas dignitates, ſeparabiles & inæquales ætates, am
pliores & infirmas poteſtates: ne quod ipſe domi
nus ſaluator noſter uirtute ac maieſtate ſua idola
eradicauit & templa, rurſus in cordibus Chriſtia-
norum diabolus fabricet idola. Fides itaq; catho-
lica hæc eſt, Omnipotentem, immortalẽ, atq; inui
ſibilem credere deũ patrẽ: Omnipotentẽ, immor-
talem atq; inuiſibilem credere deũ filium ſecundũ
diuinã natiuitatem: uiſibilem aũt, mortalem, mino
remq; angelis factũ ſecundũ ſuſceptam humanita
tem: Omnipotentẽ, immortalem, atq; inuiſibilem
credere ſpiritũſanctum ſecundũ æqualem diuini-
tatem, uiſum aũt in ſpecie colũbæ propter filij at-
teſtationẽ. Et hæc eſt trinitas ſimplex unitas, inſe-
parabilis, inenarrabilis, ſemper manens, ſemper
præſens, ubiq; regnans, unus deus, de quo prophe
Psal.85 ta Dauid dicit, Tu es deus ſolus magnus. Cre-
Cap.V dimus in filiũ eius Ieſum Chriſtum, natum de ſpiri
tuſancto ex uirgine Maria. Hanc natiuitatem in-
credule quid expaueſcis? Noli credere, ſi tantum
homo erat qui natus eſt, ſi autem deus homo erat,
de qua uoluit natus eſt, quia ſicut uoluit natus eſt.
Illud potius mirare, quia uerbum ſuſcepit carnem:
nec eſt mutatũ in carnẽ, quia manens deus ſuſce-
pit hominẽ. Cæterum quid miraris, quia genitrix
ſuũ genuit genitorẽ, quia creauit creatura facto-
rẽ? Sic uoluit naſci excelſus humilis, ut in ipſa hu-
militate oſtẽderet maieſtatẽ. Portabat filiũ mater
intacta, mirabatˀ & ipſa in aſpectu ſuæ prolis, quã
amplexus non ſtrinxerat maritalis. Sed incredule
audi prædictũ, cognoſce impletũ. Dauid prophe-
Psal.86 ta dicit, Mater Sion dicet, homo & homo factus
eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus. Ipſe qui
fundauit eã altiſſimus, ipſe in ea factus eſt homo
altiſſimus, quia talem matrem creauit altiſſimus:
quia ſic ſe in eã formauit, ut procedens ex eius ute
ro, & filiũ ei redderet, & integritatem nõ corrũpe-
ret. Quæ eſt gratia matris huius & uirginis? Quæ
eſt gratia huius fœminæ, quæ uirum neſciens filiũ
portat? Quæ eſt gratia? Audite Gabrielem Ange
Lucæ 1 lum eam ſalutãtem. Aue, inquit, gratia plena, do-
minus tecum. Quãdo angelus iſtam uirginem ſic
ſalutauit, tunc eam ſpiritusſanctus fœcũdauit: tũc
illa fœmina uirum ſine uiro concepit, tunc eſt re-
pleta gratia, tunc dominum ſuſcepit, ut eſſet in ea
qui fecerat eam. Necq; enim dilectiſſimi credendũ
eſt, q; illo iam præſente ac protegente poterat illi
fœminæ dominari corruptio, in qua non erat ar-

doris libido: nouerit tamen quem portauit uirgo,
A mater nouerit, ſtupor abſcedat, fides accedat. Ec-
ce quem portat naſcitur: nondum loquitur, & to-
tum concutit mundum. Clamat cœlum noui ſyde
ris radians fulgorem, clamat terra turbata per He
rodem, ueniunt Magi admoniti, inquirunt Iudæi
turbati, quærunt ubi eſſet qui ubiq; totus eſt, quę-
ritur in mundo fabricator mundi. Ad hoc autem
quærebatur, nõ ut agnoſceretur, ſed ut occidere-
tur: quia mundus per eũ factus eſt, & mũdus eum
non cognouit. O munde immũde, uenit qui te re-
dimat, & turbaris: & hunc tu uis perdere, quando
ille te diſpoſuit liberare. O Iudæorum terra impia,
nõ congruis cœlo. Cœlum demonſtrat ut adore-
tur, tu quæris ut infans necetur. Ille tibi annunciat
deum hominem ſuſcepiſſe pro te, & tu uis perde-
B re eum qui uenit redimere te. Expecta paululũ, ad
hoc quidem uenit, ut tuam etiam peſſimã impleat
uoluntatem: ſed ſuſtine, ut ſuam ipſe colligat hęre
ditatem. Collige collige redẽptor, nõ gloriet̃ di-
ſperſor. Vindica in eos qui te paruulũ perſequun-
tur, paruuli ipſorũ pro te moriant̃. Si ipſi in te cru-
deles exiſtunt, paruuli ipſorũ pro te moriant̃. Vin
dica, ſic uindica. Inſultent filij parentibus nõdum
loquentes, conuincant ſæuientes: infantes dicant
teſtimonium de tua innocentia, quia non eſt in te
ulla malitia, & ij qui te uolunt innocẽtem occidi,
hoc eis ꝓueniat ut ſuos paruulos ab eis facias ſe-
parari. Lugeatis licet Iudæi atq; plãgatis filios ue-
ſtros, nõ illi moriuntur, quia à uita ſuſcipiũtur, uo-
bis irrogatur pœna orbitatis, cæterum illis gloria
C offertur immortalitatis. Nunciaſtis Herodi ubi oc
cidẽdus inueniri poteſt filius dei: ſed ille filios ue-
ſtros occidens pro filio dei, & uos orbitatis pœ-
na neſciens punit tanquã proditores, & filios ue-
ſtros dei fecit hæredes. Sic uos irridebat ille qui
habitãs in cœlo, iacebat in terra, ſic furias ueſtras,
ueſtriq; regis ſubſannabat, quando mala ueſtra in
uos retorquebat, & de malis ueſtris multa ille bo-
na faciebat. Agnouiſti uirgo mater filij tui infan-
tiam, agnoſce & pueritiã. Euangeliũ loquit̃: Perre
xerunt, ait, cum puero Ieſu parentes eius in Hieru Lucæ 2
ſalem, ut pro eo offerrent ſacrificium ſecundum le
gem. Et factum eſt remeãtibus illis, puer Ieſus re-
manſit in templo: & erat diſputans cum ſeniori-
D bus & Scribis, & mirabantur omnes in ſapientia
quæ erat in eo, & turbabat multos. Sed cũ reuerſi
eſſent quærentes illũ, inuenerunt illum ſedentem
in medio ſeniorum, interrogantem & reſponden
tem illis. Et ait illi illa mater, Fili, quid feciſti no-
bis? Ecce enim ſoliciti & anxij quærebamus te.
Tunc ille, Quid ſolicita eras, inquit? neſcis quia
oportet me in his quæ patris mei ſunt, operari?
Quãdo talia mater à filio puero audiuit, corde ex-
pauit: non enim patrẽ nominabat ille quẽ neſcie-
bat in terra, ſed illum qui fecit cœlum & terram.
Agnoſcat & eius adoleſcentiam, uideat multa &
magna miracula, conuerſionem aquarũ in uinum:
In quo primo miraculo tentauit illa fœmina iu-
bere ſe filio poſſe tanquam mater, domina quæ ſe
agnoſcebat ancillam, Fili, ait, deficit illis uinum, Ioan.2

ſac rurſus ut aquæ conuertant̃ in uinum. Et ille ut
A diſtingueret inter deum & hominem, quia ſecun-
dum hominē minor erat, ſecundū hominē ſubdi-
tus erat, ſecundū deum aūt ſupra omēs erat: Quid
mihi & tibi eſt, inquit, mulier? Nondū uenit hora
mea. Tanq̃ ei diceret, ueniet hora, quādo id quod
natū eſt de te in cruce pēdens agnoſcat te, & diſci-
pulo dilecto cōmendet te. In hoc aūt miraculo q̃d
mihi & tibi? Non enim hoc proceſſit ex te, ſed in
eo qui fecit te: non cōpetit tibi ut iubeas deo, com
petit aūt ut ſubdita ſis deo. Sed pia mater quæ non
aſpere tulit admonitionē filij dicentis, Quid mihi
& tibi? uideat in cæteris miraculis deum operantē
quem intuebat̃ filiū adoleſcentē, uideat cæcorum
illuminationē, leproſorum mundationē, claudorū
B curſus, ſurdorū auditus, dæmonum fugationes: &
quod maius his omnibus, mortuorū reſurrectio-
nem. Sed adhuc agnoſcat hæc mater, & expaueſ-
Cap. VI cat filij ſui etiam iuuentutē. Quid reſtat iuueni,
niſi ut procedat uelut ſpōſus de thalamo ſuo? Ac-
cipiat ſpōſus ſpōſam, quærat̃, inueniat̃ quæ ei con
iungat̃. Nō eſt ſolus homo, ſed deus eſt & homo:
quærat̃ quę ei coniungat̃. Qualis eſt de qua natus
eſt, talis ei inueniat̃, quæ & matrem reddat fœcun
dam, & uirginē ſeruet intactam filius permanētis
uirginis, uirginē permanſurā accipiat. Ecce tēpus
eſt: Modo Iudæi ſuam impleant uoluntatē, quan-
do dignat̃ ipſe dare poteſtatē. Agite Iudæi neſci-
entes nuptias agni, date præmiū pecuniæ malo ne
C buloni: agite ut ille qui natus eſt de uirgine, à Pon
tio Pilato ſuſpendatur in cruce. Aſcendat ſponſus
noſter thalami ſui lignū, aſcendat ſponſus noſter
thalami ſui lectū. Dormiat moriendo, aperiat̃ eius
latus, & Eccleſia prodeat uirgo, ut quomodo Eua
facta eſt ex latere Adæ dormientis, ita & Eccleſia
formetur ex latere Chriſti in cruce pendētis. Per-
Ioan. 19 cuſſum eſt enim eius latus, ut Euangelium loquit̃:
& ſtatim manauit ſanguis & aqua, quæ ſunt Eccle
ſiæ gemina ſacramenta. Aqua, in qua eſt ſpōſa pu-
rificata: ſanguis, ex quo inuenitur eſſe dotata. In
iſto ſanguine ſancti martyres amici ſponſi ſtolas
ſuas lauerunt, cādidas eas fecerūt, ad nuptias agni
inuitati uenerunt, à ſponſo calicem acceperunt, bi
berunt, propinauerunt, ſanguinem eius biberūt,
D ſanguinem ſuum pro illo fuderunt. Quid egit uæ-
ſana impietas Iudæorum, quia inuitati non ſolum
uenire noluerunt, ſed inſuper ſpōſum occiderūt?
Quid egit iniquitas Iudæ qui eum uendidit, à quo
redimi debuit? Ecce nec Iudas tenuit preciū, nec
Iudæi quem cōparauerant Chriſtum. Illi dico, ubi
eſt quod accepiſti? Iudæo dico, ubi eſt quod emi-
ſti? Illi dico, quando uendidiſti, tunc te decepiſti,
iſti dico, quod emiſti, poſſidere non potuiſti. Exul
ta Chriſtiane in cōmercium inimicorum tuorum,
tu uiciſti. Quod Iudas uendidit & Iudæus emit, tu
acquiſiſti. Exulta exulta ſponſa Eccleſia: quia niſi
iſta in Chriſto facta eſſent, tu ab illo formata non
eſſes. Venditus redemit te, occiſus dilexit te: &
quia te plurimū dilexit, mori uoluit propter te. O
magnū ſacramentū huius coniugij. O q̃ magnum
myſteriū huius ſponſi & huius ſponſæ, non expli-
cabit̃ digne humanis uerbis. De ſponſo ſpōſa na-
A ſcit̃, & ut naſcit̃, ſtatim illi coniungit̃, & tūc ſpon-
ſa nubit, quando ſpōſus morit̃: & tunc ille ſponſæ
coniungit̃, quādo à mortalib. ſeparat̃. Quādo ille
ſuper cœlos exaltat̃, tunc iſta in omni terra fœcun
datur. Quid eſt hoc? Quis eſt iſte ſponſus abſens
& præſens? Quis eſt iſte ſpōſus præſens & latens,
quē ſponſa Eccleſia fide tantū cōcipit, & ſine ullo
amplexu mēbra eius quotidie parit? Quis eſt iſte
q̃ ſic natus eſt, ſic creuit, ſic mortuus eſt? Quis eſt
iſte qui infans regē terruit, puer Iudæos conuicit,
iuuenis Pontium Pilatum turbauit? Quis eſt iſte? Pſal. 23
Vultis noſſe? Dominus uirtutum, ipſe eſt rex glo-
riæ. Si dominus uirtutum ipſe eſt rex gloriæ: ergo
nec Iudæos timuit quādo armati uenerūt, nec iu-
B dicē iniuſte iudicantē, nec milites irridentes, nec
inimicos ſubſannantes, nec coronā ſpineam impo
nentes, nec ſua ueſtimenta diuidentes, nec fel, nec
acetū, nec crucē, nec lanceam, nec mortē. Quādo
enim iſta Iudæi potius q̃ Pilatus faciebant, domi-
nus uirtutū negocium noſtrum agebat: quæ nō ra
puerat, tunc exoluebat. Non rapuit iniquitatem,
& pro iniquis ſuſcepit mortē: ut impleret̃ quod de Pſal. 68
eo ſcriptū eſt, Quæ nō rapueram, tunc exoluebā.
Deniq; ut noueritis pro nobis reddidiſſe quod nō
debebat, Chriſtus enim pro impijs mortuus eſt,
mox ſacculum carnis ſuæ in crucis ligno ſoluit, &
preciū noſtrum exactori reddidit. Ibi ſtatim illū la
tronē fecit confeſſorē, ut per eum impiorū reſtau-
C raret ruinā. Videte redemptum quē diabolus poſ-
ſederat homicidam: uidete dn̄m uirtutū & in ipſa
morte miracula facientē. Tunc latro cōfitebatur,
quando Petrus turbabat̃: tunc iſte agnouit, quan-
do ille negauit. Sed nunquid quia dominus acqui
ſiuit latronem, Petrū perdidit negatorem? Abſit,
abſit. Agebat myſteriū qui fundebat precium, in
Petro demonſtrans, nō in ſe quenquā iuſtum de-
bere præſumere: in latrone, nullum impium con-
uerſum poſſe perire. Timeat bonus ne pereat per
ſuperbiā, nō deſperet malus de multa malitia. Col
lidantur præſumentes, colligant̃ deſperantes. Ma
gnum preciū pro nobis datum eſſe cognoſcimus,
quia ſanguine Chriſti redempti ſumus. Agamus
quomō tali domino nō diſpliceamus. Ecce ama-
uit ſeruos: & quos redemit ſeruos, fecit liberos.
D Ecce parū eſt, quia donat libertatem: exhibet fra-
ternitatem, promittit etiā hæreditatem. Habes am
plius quod expectes? Suſcepit ueniendo mortem
tuā, donauit reſurgēdo uitā ſuam. Habes amplius
quod expectes? Ille ille qui crucifixus eſt pro te,
die tertio à mortuis reſurgens, ſuper cœlos exalta
uit te: filiū dei fecit te. Habes amplius quod expe-
ctes? Quid retribuemus domino pro omnib. quæ Pſal. 115
retribuit nobis? Fecit nos anteq̃ eſſemus, dona-
uit uitam, donauit ætatē, donauit liberā uoluntatē
donauit ſubſtantiam, donauit ingeniū, donauit ra
tionem, donauit ſcientiā, donauit omnia ſua ut eſ-
ſent tua: & his omnibus bonis male uſi ſumus, ſu-
perbi effecti ſumus, creatorem tanta bona largien
tem, merito præuaricationis offendimus. Perij-
mus, quæſiuit: captiui ducti ſumus, ſubuenit: ad
mortem

mortem perpetuā ducebamur, liberauit. Quid ti-
bi minus exhibuit, qui ſeipſum pro te tradidit? Et A
dubitas ꝙ tibi donet uitam ſuā, qui tecū cōmuni-
cauit mortem ſuā? Quid retribuemus ei? Si nō eſt
quod ei retribuamus, ab ipſo accipiamus quod ei
offeramus. Hoc à te quęrit Chriſtus, hoc tibi dicit.
Quod feci pro te, hoc & tu fac pro me: animā meā
poſui pro te, & tu pro fratribus tuis animam tuam
pone. Noli timere mortē, quia cū uincere nō poſ-
ſes, ego ſum mortuus ut tu uinceres: uinceres non
per te ſed per me, quia & ego ꝙ ſum mortuus, non
eſt propter me, ſed propter te. Tu enim mori no-
ueras, reſurgere non noueras: ſuſcepi mortē quam
noueras, demonſtraui reſurrectionem quam igno
rabas, credendo ama reſurgentē, ut per illum & tu
reſurgas. Diximus, & quantum ille donauit, expo
ſuimus has tres ſententias, ꝙ natus ſit de uirgine B
Maria, crucifixus ſub Pontio Pilato & ſepultus,
tertio die à mortuis reſurrexit. Si enim de ſingulis,
ut dignum eſt, loqui poſſemus, prolixitas ſermo-
nis faſtidiū uobis potius ꝙ delectationem incute-
Cap. VII ret. Quia ergo diximus, quouſq; ille altiſſimus
deſcenderit propter nos, nunc dicamus quomo-
do id quod ſuſcepit ex nobis in cœlū leuauerit, ad
dexterā patris collocauerit, ac fidei noſtrę certum
pignus dederit: ut ſecura ſint membra de tanto ca
pite, fideliterq; ſperent ad ipſum ſe poſſe perueni-
re, quem iam credūt ad dexterā patris ſedere. Aſ-
ſumptus in cœlos. Seſſionem iſtā dilectiſſimi non
accipiatis humanis membris poſitā, tanquam pa-
ter ſedeat in ſiniſtra, ut filius ſedeat ad dexterā: ſed C
ipſam dexteram intelligite poteſtatem quā acce-
pit homo ille ſuſceptus à deo, ut ueniat iudicatu-
rus qui prius uenerat iudicandus. Ad hoc enim
aſcendit in cœlū, ut fides ſuum impleat locū: prędi
ctum quippe hoc inuenitur per Dauid prophetā.
Pſal. 7 Ait enim, Congregatio populorum circūdabit te,
& propter hanc in altū regredere, dominus iudi-
Philip. 2 cat populos. Hoc quippe ait, Quoniam humilia-
tus es in forma ſerui uſq; ad crucis opprobrium, &
hi qui te uiderunt crucifixum, aliqui crediderunt,
multi dubitauerunt, reſurgens à mortuis in altum
regredere, ſuper cœlos dignare aſcendere: ut con-
gregatio populi fidelis congregetur in unum per
fidē, ut fides deducat eos ad ſpeciem. Ipſa eſt uir-
tus omnipotentiæ tuæ: ut plus poſſis in ipſis fide- D
libus, quādo abſens ab eis in homine illo ſuſcepto
ſentiris. Cæterū præſentia tuæ maieſtatis, de cor-
dibus fidelium tuorum nūquam diſcedis. Videte
autem dilectiſſimi, quid donauerit iſte qui aſcēdit
in altū, captiuam duxit captiuitatē, dedit dona ho
minibus: uidete quid donauerit. Venit mirabili-
ter, creuit mirabiliter, exhibuit multa miracula,
quæ ſuperius cōmemorauimus, ſalus æterna, mul
tis præſtitit ſalutē. Qui infirmitates noſtras ſuſce-
pit, multas uariaſq; infirmitates curauit. Circūda-
tus etiā tunc fuit multitudine populorū: quos ad-
duxerat nō fides, ſed curioſitas oculorum. Deniq;
uiſa miracula multi laudabant, alij detrahebant.
Nam unde eſt illud detractionis uerbū dicentiū,
Lucæ 11 quod in Beelzebub principe dæmoniorum eie-

cerit dæmonia? Cū tanta tamen miracula faceret,
contēptus eſt: non ſolum digne habitus nō eſt, ſed
inſuper occiſus eſt. Quare tunc non factum eſt, ut
præſentia eius numerus ille colligeretur, niſi quia
oportebat impleri omnia quę de eo erant ſcripta?
Etenim quādo illa agebant, iam illi ab ipſo præpa
rabantur, iam captiuitas eorū capta erat. Expecta-
batur ut aſcēderet ſaluator, & donaret dona. Quæ
dona? Dona quæ acceperunt diſcipuli: quæ acce-
pit Petrus ut moreret pro abſente, quē deſperan-
do negauerat præſentem. Videte quid idē Petrus
dicat in epiſtola ſua, qd effundat ex dono illo ſan-
cti ſpiritus, Credentes, inquit, in eum quē non ui- 1 Pet. 1
detis, gaudete inenarrabili gaudio. Gaudeamus
& nos credēdo in eum quem non uidemus: ut ſe-
curi illum uideamus, cū ad ipſum peruenerimus.
Veniet autē & ipſe, ſed non talis qualis antea ue-
nit. Vēturus eſt enim uiuos & mortuos iudica- Cap. VIII
re. Veniet ut iudicet qui ſtetit ſub iudice: ueniet in
ea forma in qua iudicatus eſt, ut uideāt in quē pu-
pugerunt, & cognoſcant Iudæi quem negauerūt:
conuincat eos ille homo ſuſceptus, & ab eis cru-
cifixus. Fortaſſe dilectiſſimi, quoniā ueritas Euan
gelica non tacuit eum cū cicatricibus reſurrexiſſe,
qui poſſet ſi uellet de corpore ſuſcitato & clarifi-
cato omnem maculam cuiuslibet cicatricis abſter
gere (ſed ſciebat quare cicatrices in corpore ſuo
ſeruaret, ut uulnera dubitationis in cordibus diſci
pulorum ſanaret,) Fortaſſe ergo, ut dixi, ſicut de-
monſtrauit Thomæ non credenti niſi tangeret & Ioan. 20
uideret: ita etiam inimicis ſuis uulnera ſua demon
ſtraturus eſt. Propter quod dictū eſt per Prophe-
tam, Videbunt in quem pupugerunt: Non ut eis Zach. 12
dicat ſicut Thomæ: Quia uidiſti, credidiſti: ſed ut
conuincens eos ueritas dicat, Ecce hominē quem
crucifixiſtis, ecce deum & hominem in quem cre-
dere noluiſtis. Videtis uulnera quæ infixiſtis, a-
gnoſcitis latus quod pupugiſtis: quoniam & per
uos & propter uos apertum eſt, nec tamen intrare
uoluiſtis. Qui non eſtis redempti precio mei ſan-
guinis, non eſtis mei: diſcedite à me in ignē æter-
num, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Sed
illorum mors proficiat ad noſtram ſalutem. Si illi
contempſerunt, nos timeamus eum qui ſic uentu
rus eſt iudicare. Feſtinet unuſquiſq; cū uiuit ut ui-
uat, currat ut eius precioſo ſanguine redimat: ne
cum non fuerit inuentus in numero redemptorū,
in numero maneat perditorum. Hic dum uiuitur,
melior eligat locus. Hic eſt tēpus fidei. Cæterum,
in inferno, ait Propheta, quis confitebit tibi? Qui Pſal. 6
ſemper uult uiuere, & non timere mortem: teneat
uitam, ut mors ſuperetur à uita. Qui nō uult time-
re iuſtum iudicem iudicantē, ipſum nunc ſibi ad-
hibeat defenſorem. Credimus & in ſpiritūſan- Cap. IX
ctum. Spiritumſanctum deum credimus ęqualem
patri & filio, quia ſimul eſt & in patre & in filio.
Quomō eſt in patre? Filium audi, Spiritus, inquit, Ioan. 15
qui procedit à patre, ipſe introducet uos in omnē
ueritatē. Quomodo eſt & in filio? Ipſe filius poſt
reſurrectionem mittens diſcipulos ſuos prædica-
re Euangelium, inſufflauit in faciem ipſorum: &

Ioan 20 ait illis, Accipite ſpiritūſanctū. Quomodo eſt ſpi-
Matt.10 ritus patris? Ipſe dominus in Euāgelio, Non enim
uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri
qui loquit̃ in uobis. Quomodo eſt & ſpiritus filij?
Rom.8 Apoſtolus dicit, Si quis ſpiritū Chriſti non habet,
hic non eſt eius. Quomodo idē ipſe ſpiritus patris
& filij procedēs à patre & filio, atteſtat̃ filium ſuſ-
Ioan.7 cepiſſe carnem? Ioannes Euangeliſta dicit, Spiri-
tus, inquit, nōdum erat datus, quia Ieſus nondum
erat clarificatus. Quando aũt clarificatus eſt filius,
ipſe dicit, Aperti ſunt ei cœli, & deſcendit ſuper
baptizatū Ieſum ſpiritusſanctus in ſpecie colum-
Matt.3 bæ, uoxq́ facta eſt dicens, Hic eſt filius meus dile-
ctus, in quo bene cōplacui. Hoc tu hæretice Aria-
ne cum audis uel legis, filium clarificatū, ſpiritum-
ſanctum in ſpecie columbæ de cœlis eſſe trāſmiſ- B
ſum, hac autoritate carnalis tua cogitatio & phan
taſia ſpiritus mali, qui operatur in filijs diffidētiæ,
patrē inducit maiorē, quia uiſus non eſt: filium mi
norem, quia uiſus eſt in homine: ſpiritumſanctum
filio multo inferiorem, quia in ſpecie apparuit co-
lumbæ. Dicis enim tibi, & peruerſe ratiocinaris,
Quantum diſtat uiſibilis ab inuiſibili, tantū diſtat
filius à patre: & quātum diſtat ſpecies hominis ab
ſpecie columbę, tantū diſtat honor filij ab honore
ſpiritusſancti. Hæc cogitans, illi ꝓximus es præci-
pitio erroris. Neq; enim defuerunt qui hoc ſenti-
rēt de humana anima, quod tu uis aſſerere de ſub-
ſtantia diuina. Introduxerūt enim quidā, pro me-
ritis animas dari corporibus, & eſſe reuolutiones
& circulos. Propheta Dauid diuina uoce dirum- C
Pſal.11 pens: In circuitu, inquit, impij ambulant. Qui talia
credunt uel prædicant, impij ſunt. Et tanquam ei
deus diceret, Quid tu de propagine hominū ſen-
tis? ſecurus adiunxit: Secundū altitudinē tuā mul-
tiplicaſti filios hominū. Sed hæc alia quæſtio eſt,
in qua nūc nō opus eſt diutius immorari. Veruntā
men quia de ſpecie hominis & colūbæ, noſtra te-
cum hæretice eſt diſceptatio: In hoc enim filiū am
pliorem eſſe ſpiritusſancto dicis, quia pro dignita-
te gradus ſui, ſicut multum diſtat inter naturā ho-
minis & columbæ, tantam diſtantiā uis eſſe filij &
ſpiritusſancti: Poſſem quidem tibi reſpōdere, quia
innocentiam quam habet colūba, non habet ho-
mo: ſed nō dico: De illo enim homine agimus qui
uenit ſine peccato. Sed ſi hoc te mouet, quia filius D
hominem ſuſcepit, ſpiritus in columba apparuit,
mouere te & hoc debet: quia & ipſe homo à filio
Dei ſuſceptus, à ſcriptura diuina dictus eſt agnus.
Ioan.1 Nam & Ioannes Baptiſta dicit, Ecce agnus dei, ec
Eſa.53 ce qui tollit peccatū mundi. Et Eſaias Propheta di
cit, Sicut ouis ad immolandum ductus eſt, & ſicut
agnus coram tondente ſe, ſic nō aperuit os ſuum.
Apoc.5 Et Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi dicit, Vidi
agnum ſtantem quaſi occiſum. Dic mihi ſi ualue-
ris tu exponere, quare ſit dictus agnus filius Dei,
exponam tibi & ego colūbæ ſpeciem ſpiritusſan-
cti. Si mihi dixeris, agnus filius dei propter inno-
centiam: hoc & ego tibi de ſpiritusſancto reſeram,
ideo columba ſpiritusſanctus propter innocen-
tiam. Si Chriſtus agnus propter innocentiam, &
ſpiritusſanctus colūba propter innocentiā: cuſto-
A di & tu innocentiā, & uide æquitatē. Vides æqui-
tatē, ſi patris & filij & ſpiritusſancti intelligis uni-
tatem. Sed adhuc uanas tuas machinas diuerſasq;
cōparationes, de patris & filij & ſpiritusſancti ſub
ſtantia, catholica doctrina ſuffodiat: ut ædificium
tuum quod ſuper arenam, non ſuper petrā ædifi-
cas, flatu uentorum, diuinorū ſcilicet eloquiorū,
& pluuia gratiæ deſcendente ſubuertat, ſubuer-
ſumq́; fiat ruina magna. Quāuis nos inuiſibilē to-
tam trinitatē nouerimus, credamus, teneamus: dic
tu nobis hæretice, quis ſit ille qui apparuit Moyſi
in flāma ignis in monte Sina, cuius poſteriora ui-
dit Moyſes ipſo ſe demonſtrāte. Nam cū ille quæ-
reret faciē dei uidere, dicens, Si inueni gratiā ante
B te, oſtende mihi faciē tuā: hoc ei dominus reſpon-
dit, Aſcēde in Oreb, & ſta ſuper petram, & trāſiet
claritas mea ante te, & poſteriora mea uidebis, fa-
cies aũt mea non uidebitur tibi. Quis eſt qui duca
tum præbuit filijs Iſrael exeuntibus de Ægypto?
Deus, ait liber Exodi, præibat illos die quidem in Exo.13
columna nubis: nocte aũt in columna ignis. Quis
eſt iſte? Pater eſt, an filius? Si dixeris, pater eſt,
Viſus eſt ergo & pater in aliqua ſpecie. Non au-
tem audes dicere, filius eſt: ne rurſus ipſius teſti-
monio Moyſi obruaris, Tu es deus ſolus, & alium
non nouimus abſq; te. Ergo deo patri aſſignabis,
ꝙ apparuit in columna ignis uel nubis. Si deo pa-
tri hoc aſſignabis, redi modo ad illam ratiocina-
tionem tuam: & dic mihi quæ ſit melior natura,
C ignis, nubis, aut hominis. Et ſi dixeris, ignis uel nu
bis, irrideris non ſolum ab hominibus, qui certa
ratione ſunt præditi, nō qui ueſtra uana ſeductio-
ne decepti: ſed etiam ab ipſis pecoribus, quibus
etſi non ſit rationalis intellectus, ineſt tamen na-
turalis ſenſus, qui non eſt attributus igni uel nu-
bibus. Si autem dixeris, hominis eſt melior, filius
ā te demonſtratur patre maior: quia filius appa-
ruit in homine, pater apparuit in igne. Hoc Aria-
ni ſecundum uos dictum ſit: ſecūdum rectam aũt
ueramq́; doctrinam, quemadmodū non eſt filius
patre maior, quia filius apparuit in homine, pater
in igne: ſic non eſt ſpiritusſanctus minor filio, quia
in ſpecie apparuit columbæ. Diuina illa ſubſtātia
trinitatis manens in ſeipſa ſicuti eſt, ut innouaret
D perdita, noſtramq́; reſtauraret ruinam, pro captu
hominū, & pro cōgruentia cuiuslibet rei ſe uiſibi-
liter demonſtrauit: unitatem, æqualitatemq́; ſuam
non amiſit. In igne deus, ſed non eſt ignis: in homi
ne filius, ſed non hoc ſolū quod uidebat̃ erat, erat
& quod latebat. Nam ſi totum quod uidebatur
erat, quid eſt quod dicebat diſcipulis ſuis: Qui me Ioan.14
diligit, diliget à patre meo, & ego diligā eū, & ma
nifeſtabo meipſum illi? Quid manifeſtaturus erat
ſi totū quod uidebat̃ erat? Ergo erat & quod late-
bat. Ita & ſpiritus in colūbę apparuit ſpecie, ſed nō
colūba erat ſpiritus. Totū hoc homo quod factum
eſt, propter te factum eſt, Noli iniuriam facere illi
qui te fecit, ut conſequaris ab illo quod in iſto ſan-
cto ſymbolo ſequit̃, Remiſſionē omniū pecca Cap.X
torum. Noli minorē prædicare eū, qui te perducit
ad

ad regnũ cœlorum in remiſſione peccatorũ. Sine
iſta fide ſi quis ad baptiſmũ accedit, ipſe contra ſe
ianuam indulgentiæ claudit. Nec propter aliud di
lectiſſimi, factum eſt, ut & pater mitteret filium, &
ipſe filius ſuſciperet hominẽ ſanandum, et ſpiritus
ſanctus hoc effunderet donum: niſi ut noſtræ ani-
mę eruerentur à ſarcinis peccatorũ. Totum quidẽ
hominem ſuſcepit ille curandum, ſed ampliorẽ cu
ram demonſtrauit adhibendam eſſe animæ quàm
corpori. Nam cum ipſe Saluator inter cætera quæ
præſens faciebat, paralyticum antiqua ualetudine
oppreſſum uideret: prius eius animam cẽſuit eſſe
Matt.9 ſanandam, tunc demum etiam eius corpori digna
tus eſt donare ſalutem. Fili, inquit, confide, quo-
niam remiſſa ſunt tibi peccata tua. Magna ſalus,
non eſt contẽnenda. Hanc appetere debet, quiſ-
Matt.15 quis interius & exterius ſaluus eſſe deſiderat. Mũ-
dare, ait ipſe dominus, quæ intus ſunt, & quæ fo-
ris ſunt munda erunt. Veruntamẽ intentio illa per
uerſa Iudæorũ, quæ non fideliter ſequebatur Chri
ſtum, ſed ad hoc eũ frequentabant, quia ei doloſi
doloſe inſidias præparabant: quando audierũt do
Matt.9 minũ paralytico dicentẽ, Dimiſſa ſunt tibi pecca-
ta tua, continuo ſuſurratio illa cogitationis peſſi-
mæ, ubi eos audiebat qui corda inſpiciebat, Quis
eſt iſte, inquiũt, qui peccata dimittit? Blaſphemat,
Nemo em̃ poteſt dimittere peccata, niſi ſolus de-
us. Ille autem ut eis demõſtraret ſe eſſe deum, eo-
rumq́ nequitiã oſtenderet, ac ſuã demonſtraret
potentiã: ait illis, Quid cogitatis malum in cordi-
bus ueſtris? Quid eſt amplius, dicere, Dimiſſa ſunt
peccata tua tibi, aut dicere, ſurge & ambula? Vt
autem noueritis quia habet poteſtatẽ filius homi-
nis in terra dimittendi peccata: ait paralytico, Sur
ge, tolle grabbatũ tuum, & uade in domum tuam.
Et ſtatim ſurrexit, & tulit grabbatũ ſuum, & abijt.
O quàm melius illi eſſet, ſi poſt acceptam remiſ-
ſionem peccatorũ, non de lecto ad peccandũ ite-
rum ſurgeret, ſed de ſepulchro ad ueram uitam li
ber ſecuruſque ſurgeret. Non em̃ uacat dilectiſſi-
mi quod ei dictum eſt, Tolle grabbatũ tuũ, & ua-
de in domum tuã. Sic em̃ eum dominus curari ex-
terius uolebat, ut iam interius non laboraret, Tol
le autem grabbatũ tuũ, quid eſt, niſi porta rurſus
ſarcinam delictorũ tuorũ? Non erunt ſcapulæ tuę
liberæ, portabis quod te premat, curuus eris ſub
onere, caput iam liberum iterũ grauabitur ſeruitu
Ioan.8 te. Omnis enim, ait dominus, qui facit peccatum,
ſeruus eſt peccati. Si poſt remiſſionem peccato-
rum ille paralyticus ex hac uita migraret, plenã ac
ciperet libertatẽ. Quod autẽ hic uiuere poſtea per
miſſus eſt, & ſi non peccauit, quod credere diffici
le eſt, multũ periclitatus eſt: quia tota hæc uita ten
tatio eſt. Quiſquis itaq́ dilectiſſimi fideliter cre-
dit, & hanc profeſſionẽ fidei ſuæ, in qua remittun
tur omnia peccata, indubitanter tenet atq́ ample
ctitur, præparet uoluntatẽ ſuã uoluntati dei: ut ſi
eum poſt baptiſmũ dignatus fuerit in hac uita ali-
quantulum detinere, iſte non quieſcat orare ac di
Pſal.26 cere. Adiutor meus eſto, ne derelinquas me. Si
autem dignatus fuerit liberũ, atq́ ab om̃i fece pec
A cati mundatũ ad ſe uocare, incunctanter ac ſine tri
ſtitia pergat ad eũ, cum quo & per quẽ incipiat &
ipſe regnare, nec uehiculũ mortis timeat, in quo
prior aſcẽdit ipſe qui uocat. Sicut em̃ ipſum reſur-
gendo perduxit ad patrẽ, ita & te ille per reſurre-
ctionẽ repręſentauit: Quia ut te inuitaret ad cœlũ,
ad terrã deſcendit, ſed non deſeruit cœlum.

Carnis reſurrectionẽ. Reſurrecturã eſſe omnẽ
carnẽ, rationalẽ ſcilicet creaturam, fideliter tenea- Cap.XI
mus. Hæc eſt ſũma fidei noſtræ, quæ ſeparat ab in-
fidelibus: Neq́ em̃ de pecudibus uel cæteris ani-
mantibus, quibus non eſt attributa imago creato
ris, fas eſt nobis diſputare, Iſta em̃ om̃ia ad uſus no
ſtros creata eſſe cognoſcimus. Legat quis quid de
us dixit homini quãdo eũ formauit atq́ benedixit
B & inueniet ita ſcriptũ in libro Geneſeos, Fecit de- Gen.1
us hominẽ, ad imaginẽ ſuam fecit illum, maſculũ
& fœminã fecit eos: & benedixit eos dicens, Cre-
ſcite & multiplicamini, & replete terram, & do-
minamini eius, & habete poteſtatẽ piſciũ maris,
pecorum terræ, uolatilium cœli. Iſta ergo omnia
ꝓpter uſus noſtræ infirmitatis, ut dixi, creata ſunt,
Sed quemadmodum non reſurgit nobiſcum no-
ſtra corruptio, neq́ infirmitas: ita nec ea quæ ſunt
neceſſaria nũc noſtrę infirmitati. Qualia futura ſũt
noſtra corpora, Paulus Apoſtolus dicit, Semina-
tur, inquit, in corruptione, reſurget in incorrupti 1 Cor.15
one: ſeminatur in infirmitate, reſurget in uirtute:
ſeminatur in contumelia, ſurget in gloria: ſemina
tur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Incor
C ruptio hæc uirtus & gloria & ſpiritus uiuificans,
faciet nos, ſicut ipſe dominus promittere digna-
tus eſt, æquales angelis dei: ut uiuamus cum ipſis
in æterna uita, in unam immortalitatem ac ſempi-
ternam patriam. In qua patria uita noſtra æterna
ipſe Chriſtus erit, ipſe enim eſt uerus deus & ui-
ta æterna. Hoc ſequitur etiam in iſto ſancto ſym-
bolo, quod poſt reſurrectionem carnis credamus.

Et uitam æternam. Non noſtri iam domina- Cap.XII
bitur corruptio, immortaliter uiuentibus, & cum
ipſa ęterna uita manẽtibus. Neq́ em̃ indigebimus
illic ueſtimẽto, ubi erimus immortalitate ueſtiti:
nec cibus nobis deerit, quando ipſe panis uiuus,
qui ꝓpter nos de cœlo ad terras uſq́ deſcẽdit, ſui
pręſẽtia noſtras animas ſatiabit: nec potus nobis
D deerit, pręſẽte fõte uitę. Saturabit em̃ nos ab uber Pſal.35
tate domus ſuę, et torrẽte deliciarũ ſuarũ corda no
ſtra rigabit. Æſtus illic nõ patiemur: illic eſt em̃ re
frigerium noſtrum, qui nos ſub umbra alarũ ſua-
rum protexit & protegit. Frigus illic nõ patiemur
eſt em̃ ibi ſol iuſtitiæ, qui ſuo amore calefaciẽs cor
da noſtra, radijs diuinitatis ſuę illũinat oculos no-
ſtros, ut uideãt diuinitatẽ ęqualitatẽq́ patris & fi-
lij & ſpũſſancti. Nõ ibi fatigabimur nobiſcũ em̃ e-
rit uirtus noſtra, cui nũc dicimus, Diligã te domi- Pſal.17
ne uirtus mea. Non ibi dormiemus: nõ em̃ ibi ſunt
tenebræ quæ excludere poſſint permanentem di
em. Nulla erit ibi negociatio, nulla ſeruitus, nullũ
opus. Et ꝗd illic acturi ſumus? Fortaſſe illud quod

Pſal.45 ſcriptum eſt: Vacate & uidete, quoniã ego ſum de
us. Vacuitas iſta contemplationis, eris opus no- A
ſtræ actionis: ut cõtemplantes delectemur, & de-
Eſa.64 lectabiliter contẽplemur uidere. Quid uidere? Bo
1 Cor.15 na dñi. Quæ bona? Poſſumus exprimere illud ꝗd
nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis aſcendit? Poſſumus explicare quõ erit deus
omnia in omnibus? Poſſumus explicare quõ ipſe
filius cum tradiderit regnum deo & patri, id eſt,
ſanctam congregationẽ fidelium, ita illum homi-
nem ſuſceptum, ampliusq́ clarificatum nõ dimit-
tat, ut tamen claritatem quam habet cum patre an
tequam mundus fieret, ipſis iam fidelibus demon
ſtrare non differat? Poſſumus explicare quemad-
modum ſponſa Eccleſia, quæ ex uiris & fœminis
conſtat, omnis conuertatur in uirũ perfectũ, atq;
ita dignitatem uirilem accipiat, ut tamen ſponſæ B
nomẽ non perdat? Poſſumus explicare ſanctorũ
corpora reſuſcitata, ex qua gloria in quã gloriam
tranſeãt? Poſſumus explicare quò Chriſtũ ſequan
tur uirgines, quo eum ſequi nequeant non uirgi-
nes: atq; illas neſcio quò ubiq; manens ſecum du-
cat, nec tamen eas, quæ non ſunt uirgines deſerat?
Quis audet de his rebus poſitus in hac mortali
carne quę aggrauat animam, aliquid dicere: cum
Paulus Apoſtolus hoc non ualuit explicare, qui
in iſto poſitus corpore uſq; in tertium cœlum gra
tia operante ualuit aſcendere? Non ſimus curioſi
ad ueſtigandum, quod Apoſtoli exprimere mini-
me potuerunt. Certe ex me nemo ſcire quærat
quod me neſcire ſcio, niſi forte ut neſcire diſcat, C
quod ſciri non poſſe ſciendum eſt. Sed per fidem
& patientiam & ſanctam matrem Eccleſiam ſpe-
remus nos accipere, quicquid magnis & puſillis
Cap.XIII dignatus fuerit ille donare. Sancta Eccleſia, in
qua omnis huius ſacramenti terminatur authori-
tas, mater & uirgo, corpore caſta, prole fœcunda,
ſponſa Chriſti ſuperius declarata, pie nutrit filios
quos deo patri dignos aſſignare cõtendit. Filij bo
ni amate tantam matrem, filij boni nolite deſerere
quotidie uos requirentẽ: rependite uicem, amate
amantem. Tanta eſt, talis eſt, nobilis eſt, regia pro
le fœcunda eſt. Non eam patiamini aut filiorũ ma
lorum, aut peſſimorum ſeruorum iniurijs atq; inſi
dijs macerari: agite cauſas matris ueſtrę, exerite e-
ius ampliſſimam dignitatem. Seruus malus nõ in-
ſultet dominę: hæreticus Arianus non inſultet Ec
cleſiæ. Lupus eſt, agnoſcite: ſerpens eſt, eius capi D
ta conquaſſate. Blanditur, ſed fallit: multa promit
tit, ſed decipit. Venite, inquit, defendam: ſi neceſſi
tas, paſcam: ſi nuditas, ueſtiam: dabo pecuniã, ſta-
tuam quid per ſingulos dies quiſq; accipiat. O lu-
pe male, ò ſerpens inique, ò ſerue nequiſſime, do-
minam calcas, ueram matrem impugnas, Chriſtũ
exufflas, catholicũ rebaptizas: & quod eſt peſſi-
mum, artis tuæ alios potẽtia premis ut ꝑdas, alios
pecunia cõparas ut occidas. Ergóne hæretice ad
hoc ueſtis nudum, ut expolies intus Chriſto ueſti-
tum? Ad hoc paſcis eſurientẽ, ut animæ auferas ci
bum cœleſtem? Ad hoc das pecuniã, at ſic tibi iſti
uendãt Chriſtũ rebaptizandũ, quẽadmodũ Iudas
Iudæis Chriſtũ crucifigendũ? Pecunia tua tecum Act.8
ſit in perditionẽ. Peiora hæretice facis ꝙ quis fecit
Iudæus. Ecce eñ Iudæus etſi præmio comparauit
Chriſtum occidendũ, ſemel latus in cruce penden
tis pupugit, ſed totũ eius corpus integrum reſerua
uit: tu uero ad hoc eum quotidie cõparas pecunia
ut ſedentis in cœlo diuerſa laceres mẽbra. Vos aũt
dilectiſſimi, qui ab initio uberibus ſanctæ matris
Eccleſiæ nutriti, uſq; ad ſolidum cibum eſtis ab ea
perducti: manete in ea. Si quis eius uel diſciplinã,
uel quamlibet admonitionẽ aſpere tulit, & iratus
abſceſſit, agnoſcat matrẽ, redeat ad eam libenter:
& hæc ſuſcipit quæ requirit: gaudebitq́ filium per
ditum fuiſſe conuerſum. Sed licet multum gaude-
at filium perditum fuiſſe conuerſum, ſtabilitatis di
gnitatem non quieſcit prædicare ſecum permanẽ
tium filiorum. Finis.

DE SYMBOLO AD CA TECHVMENOS LIBER ALIVS

ACRAmentum ſymboli quod Cap.I
accepiſtis, memoriæq́ mandatũ
pro ueſtra ſalute retinetis: noue
ritis hoc eſſe fidei catholicæ fun
damentum, ſuper quod ædificiũ
ſurrexit Eccleſiæ conſtructum manibus Apoſto- 1 Cor.3
lorum & prophetarum. Ædificium enim domus
dei, lapides ſunt uiui: quod eſtis uos. Ita enim cre-
dentibus ſcribit Apoſtolus, Neſcitis, inquit, quia
tẽplum dei eſtis, & ſpũs ſanctus habitat in uobis?
Sed & Apoſtolus Petrus alloquens fideles, Vos, 1 Pet.2
inquit, tanquam lapides uiui ędificamini in domũ
ſpiritalem. Quiſquis huic ædificio coniungi deſi-
derat: renunciet diabolo, pompis & angelis eius.
Pompæ diaboli ſunt quæq; illicita deſideria, quæ
turpãt, nõ quæ exornãt animã: ut ſũt, deſideria car
nis, deſideria oculorũ, ambitiões ſeculi. Ad cõcu-
piſcentiã carnis pertinẽt illecebræ uoluptatũ. Ad
concupiſcentiam oculorum, nugacitas ſpectacu-
lorum. Ad ambitionẽ ſeculi, inſana ſuperbia: ubi
eſt fumus inflatus ut homo poſitus in aliqua pote
ſtate, hominem ſe eſſe non agnoſcat cum de homi
ne iudicat. Qui ergo uult mnudũ uincere, tria iſta
uincat quæ ſunt in mundo: & per hæc illum uincit
etiã qui ſuadẽdo per ſuperbiam decipit mundum.
Poſtq; aũt homo renunciãdo diabolo excludit Cap.II
peſſimum inuaſorem, introducat optimum poſſeſ
ſorem: credat in deum patrẽ omipotentẽ &c. Ma
gnum donũ gratię, credere & intelligere deũ. Sed
quid Propheta dicit? Niſi credideritis, non intel- Eſa.7
ligetis. Credamus ergo ut intelligamus: ſed ore-
mus ut mereamur uidere quod credimus. Pecca-
ta eñ & author peccati diabolus, ſeparauit animã
à deo. Et dũ creatura ſecuta eſt ſeductorẽ, ſuũ de-
ſeruit ſaluatorẽ, facta eſt ruina magna: & errauit a-
nima ut pro uero deo coleret idola, & adoraret ip
ſa quæ fecit, deſerendo illum à quo facta eſt. Ado-
rando enim lapidem nullam habentẽ uitam, ipſa
perit

perit, deſerendo deum, qui eſt eius uera & æter-
na uita. Hinc error omnis & deſertio bonorum,
hinc cultus Paganorum & peruerſitas hæretico-
rum. Et errauerunt animæ per diuerſas uolupta-
tes & peruerſas, ut alij colerent ſolem, alij lunam
& ſtellas, alij montes, alij lapides & quæq; uirgul-
ta, ut ſibi quiſque credidit inueniſſe, non adiuto-
rem deum, ſed deceptorem diabolum: atq; ita per
diuerſa, anima errauit à creatore ſuo, ut om̃e quod
ei dederat deus ad ſeruitium, hoc illa coleret ut de
um. Nónne om̃ia propter hominem creata ſunt?
Legat quis ſcripturas ſanctas, & inuenit deum di-
Gen. 1 xiſſe homini quem de limo terræ formauit, Creſci
te & multiplicamini, & replete terram, & domina
mini eius, & habete poteſtatẽ piſcium maris: & a-
uium cœli, & pecorũ terræ. Et paulo poſt: Ecce, in
quit, dedi uobis omnia in uſum & ad eſcã. Eos aũt
qui ſcripturas ſanctas legere nolũt, ipſa rerum na-
tura, ipſeq; mundus operibus famulatus ſui, incre
dulos ſua quadam uoce conuincit: & animam per
uerſam increpans dicit: Quid eſt miſera quòd er-
ras in me, & degener facta oblita es à quo quanta
creata ſis, cui cœlum & terra tam pulchra domus
nullis meritis præcedentib. cõſtructa eſt? Reſpon
dent & ſingula quæq; elemẽta, clamantia, & ipſis
ſuis operib. ſuum demonſtrãtia artificem. Clamat
cœlum: nõ ſum deus, nam ſi deus eſſem: nulla me
nubilatio obumbrare potuiſſet, nec tenebræ ſucce
derent luci meæ: ſed lux integra: incorrupta inuio
lataq; mãſiſſet, ſicut manet lux illa uera quæ iſtam
lucem temporalem creauit in me propter te. Cla-
mat & ſol: quid me homo colis ut deum, quem ui-
des ortu occaſuq; concludi? Deus nec ortũ habet
nec occaſum, ſed tu illum deſerendo magnũ incur
riſti caſum. Sed conſideras magnũ atq; mirabilem
eſſe me: ego autem agnoſco habere ſuper me, qui
& me creauit & te. Cum autẽ opera ſplendoris &
caloris mei tibi deſeruiant, quomodo me pro deo
colendum ducis, niſi quia uerum deum colere ne-
ſcis? Ita & luna & ſtellæ iſtam ſimilem proferunt
uocem, Nõ uides, inquiunt, ò homo ſpatium nos
agere nocturnum, excludi luce, nec terminos trãſ
gredi conſtitutos, quos ad ſolarium quietis tuæ o-
mnipotens artifex terminauit? Non ſumus deus.
Conuincimus falſitatẽ tuam ſeruiendo tibi ad pœ
nam tuam. Clamat mare, & omnia quæ in eo ſunt,
non ſumus deus. Præbeo enim ut mihi iuſſum eſt
famulatum, peruium iter carinæ ſuſcipiens, motus
congruos, flatus uentorum: dirigens greſſus, ut ad
portum deſideratũ etiam rapiente te auaritia, nul-
la interpoſita tarditate perducam. Animalia uero
quæ gignuntur ex me, tibi in eſcam donata eſſe co
gnoſcis. Cum ergo per omnia agnoſcam modulũ
meum, tu quare deſeris ordinem tuum, deſerendo
omnium creatorem deum? Clamat terra: Ergóne
homo deitatis mihi nomen aſcribis? Ideo non ag-
noſcis quid ſim, quia oblitus es quid ſis. Nõ agno
ſcis materiam tuam? Non agnoſcis quia limum
meum es, ex me quidem formatum, ſed quod non
ſum ego animatum? Non agnoſcis quia inter om-
nia animalia quæ ex me ꝑcreata ſunt, tu ſolus ſub
deo penè mundi dominus conſtitutus es? Meri-
A to non intelligis, quia cum in honore eſſes, nõ in-
tellexiſti: comparatus es iumentis inſipientibus,
& ſimulatus es illis. Nos autem dilectiſſimi, Cap. III
quibus donatum eſt credere, nec ſolem credamus
deum uel regem cœli: nec mare, aut neſcio quem
regem eius Neptunum, quem fingit uanitas non
ueritas: nec terram & Plutonem: ſed credamus in
deum patrẽ omnipotentẽ, uniuerſorum creatorẽ,
regem cœlorum. Qui enim cuncta quia uoluit de
nihilo fecit, ipſe regit quæ fecit. Immortales iſti
quià nobis ſuperius cõmemorati ſunt, ideo dij nõ
ſunt, quia & comprehendi & uideri his oculis poſ
ſunt: cæteros autẽ quos uani uane colunt, Iouẽ, Sa
turnum, Martem, Iunonem, Mineruã, Venerem,
& cætera portenta, non numina bona, ſed nomi-
B na mala, homines mortales fuiſſe, etiam eorum li-
teræ clamant, qui talibus erroribus delectantur.
Noſtræ autẽ ſacræ literæ qualem deũ prædicent,
Paulum audite Apoſtolũ: Immortali, inquit, inui- 1 Tim. 1
ſibili, incorruptibili, ſoli deo honor et gloria. Non
uidetur deus noſter oculis carnis, ſed uidetur ocu
lis cordis: non uidetur ad tẽpus, ſed uidetur in æ-
ternũ. Sed dicit Paganus, Oſtende mihi quẽ colis.
Reſpondeo: Ego quidẽ habeo etiã modo quẽ ti-
bi oſtendã, ſed tu non habes oculos unde uideas.
Beati em̃, ait Saluator noſter, mundo corde: quo- Matt. 5
niã ipſi deũ uidebunt. Cor immundũ & tenebris
peccatorũ obuolutũ, deũ quærit uidere? Lux lu-
cet in tenebris, ſed tenebræ eã non cõprehẽderũt.
Nunquid quia cæcus non uidet, ideo lux nõ lucet?
C Si noſſes ò infidelis dicere deo uero, Illumina ocu Pſal. 12
los meos: uideres nobiſcũ nunc per ſpeculũ in æni
gmate, ut poſſis uidere faciẽ ad faciem. Si ex ope
ribus intelligeres artificẽ, ex creatura conijces cre
atorẽ. Si expaueſceres in te, quia non totũ capis
te: agnoſceres deum qui fecit te. Non enim uides
animam tuã, cum omnia uideat anima tua per car
nem tuã. Aut ſi uides animam tuam, dic mihi qua
lis uel quanta ſit: utrũ quadra an rotunda, utrũ le-
nis an aſpera, utrum calida an frigida, utrum ali-
cuius coloris an omni colore carens. Video defe-
ciſti oſtendere animam tuam qualis ſit: Non po-
tes. Ecce immortalis eſt anima tua, et uiuificat mor
talem carnẽ tuam. Immortalem dico animam tu-
am ad utrumq;. Si credit, immortalis eſt ad uitam:
D ſi non credit, immortalis eſt ad pœnã. Credimus
ergo deum immortalẽ & inuiſibilẽ, non illũ quẽ
uos infideles deum fingitis, ſimul & adulterantẽ
& tonantem: ſed deum uerum, totius mundi fa-
bricatorem atq; rectorem. Filiũ eius Ieſum Chri Cap. IIII
ſtum olim promiſſum per prophetas tenemus, quẽ
iam impletum eſſe cognoſcimus. Sed ideo etiam
hoc credere iubemur, quia quando factũ eſt, præ-
ſentes non fuimus: aderant tunc Iudæi, ex quorũ
gente ipſe Saluator Apoſtolos elegit, per quos ad
nos fides iſta peruenit. In ipſa aũt gente in qua &
ex qua naſci dignatus eſt, longe antea Eſaias Pro-
pheta prædixerat, Ecce uirgo in utero concipiet Eſa. 7
& pariet filiũ, & uocabit̃ nomen eius Emmanuel,
quod interpretat̃, nobiſcum deus. Et alio in loco,
Exiet

Eſa.11 Exiet uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius
aſcendet: uirgam ſignificãs uirginem Mariam, & A
florem uirgæ, filium uirginis dominũ Ieſum Chri
ſtum. Iudæi antequam iſta fierent, legebant, & nõ
intelligebant: cœperunt impleri quæ promiſſa
ſunt, & non gaudebant, ſed potius inuidebant.
Naſcitur Chriſtus ex uirgine ſicut flos ex uirga, ſi
ne ullo compoſito ſemine. Naſcitur infans par-
uus, rex magnus. Procedunt certa indicia & ſigna
magni regis: paſtoribus nunciant angeli, per ſtel
lam uelut per nouam linguam clamant cœli. Ad-
ducuntur de longinquo Magi: ueniunt ut adorẽt
adhuc in præſepi iacentem, ſed iam in cœlo & in
terra regnantem. Annunciantibus Magis regem
natum, turbatur Herodes: & ne regnũ perdat uult
eum occidere, in quem ſi crederet, & hic ſecurus,
& in illa uita ſine fine regnaret. Herodes à Iudæ- B
is ubi Chriſtus naſcatur inquirit. Quærunt ſimul
non ſicut magi adorandum, ſed inuentum necan-
dum. Quid times Herodes quia audis regem na-
tum? Non uenit ille ut te excludat, ſed ut diabolũ
uincat. Sed tu hæc non intelligens turbaris & ſæ-
uis: & ut perdas unum quem quæris, per tot infan
tum mortes, magus efficeris crudelis. Non te ulla
pietas plangentium matrum, aut lugẽtium patrũ
funera filiorum, non mugitus & gemitus reuocat
infantum. Necas paruulos corpore, quia te necat
timor in corde: & putas ſi hoc quod cupis imple-
ueris, diu te poſſe uiuere, cum ipſam uitam quæ-
ras occidere. Ille autem fons gratiæ paruus & ma-
gnus qui in præſepi iacet, thronum tuum terret:
agit per te neſcientem cauſas ſuas, & à captiuita- C
te diaboli animas liberat. Suſcepit filios inimico-
rum in numerum adoptatorum. Moriuntur par-
uuli pro Chriſto neſcientes, parẽtes plangunt mar
tyres morientes: Ille nondum loquentes idoneos
ſuos efficit teſtes. Ecce quomodo regnat, qui ſic
regnare uenerat. Ecce iã liberat liberator, & ſalu-
tem pręſtat ſaluator. Sed tu Herodes neſciẽs hoc,
turbaris & ſæuis: & dũ cõtra paruulũ ſęuis, iam illi
obſequiũ præbes, & neſcis. Ille enim rex magnus
qui ad hoc uenit, ut per te & per alios ſuos hinc cõ
greget: tu illi prior ad regnũ cœlorũ tot millia can-
didatorum infantum innumerabilẽ præmittis ex-
ercitum. Hãc turbam Apocalypſis illa beati Ioan-
nis Apoſtoli demonſtrabat dicens, Vidi turbam
Apoc.7 multã quã dinumerare nemo poterat ex omni tri D
bu, ſtãtes in cõſpectu dei, & induti erãt alba ueſte,
& palmæ fuerunt in manibus eorum. O magnum
donũ gratiæ. Quibus eorũ meritis pręſtitum eſt,
ut ſic uincerent infantes? Nec dum loquuntur, &
Chriſtum confitentur. Necdum motibus mẽbro-
rum ualent ſuſcipere pugnam, & uictorię iam eſſe
runt palmam. Quomodo regnas Herodes qui ſic
uinceris? Paruus ille non te armatorũ uirorũ forti
um ſuperauit manu, ſed innumerabili uicit turba
moriẽtium paruulorũ. Vis noſſe quid infantibus
quos trucidaſti præſtiteris? Ideo acceleraſti ad
eorum uitam, ne cum ſuis parentibus occiderent
ueram uitam: hoc illo per te agente, qui nouit be-
ne uti etiam malis tuis. Illorum animas liberauit
à parentum internecionis ſuæ ſocietate, & te ſo-
lum inanem reliquit in ſcelere. Egit & agit gra-
tia cauſas ſuas, & per inimicos ſuos, & per ipſos,
& in ipſos: nam & ipſi qui moriebantur, natura
filij iræ erant ſicut & cæteri. Sed quid eis præſti-
tit gratia, niſi ut erueret eos de poteſtate tenebra-
rum? Præſtitit eis Chirſtus ut pro Chriſto mo-
rerentur, præſtitit ut ſuo ſanguine ab originali
peccato diluerentur. Nati ſunt ad mortem, ſed
continuo eos mors reddidit uitæ. Hiſdem gra-
dibus dilectiſſimi quibus perierat humana natu-
ra, à Ieſu Chriſto domino noſtra reparata eſt.
Adam ſuperbus, humilis Chriſtus: per fœminam
mors, per fœminam uita: per Euam interitus, per
Mariam ſalus. Illa corrupta ſecuta eſt ſeducto-
rem, hæc integra peperit Saluatorem. Illa pocu-
lum à ſerpente propinatum libenter accepit & ui
ro tradidit, ex quo ſimul mererentur occidi: hæc
gratia cœleſti deſuper infuſa uitam protulit, per
quam caro mortua poſsit reſuſcitari. Quis eſt qui
hæc operatus eſt, niſi uirginis filius & uirginum
ſponſus: qui attulit matri fœcunditatem, ſed non
abſtulit integritatem? Quod contulit matri ſuæ,
hoc donauit & ſponſæ ſuæ. Denique ſancta Ec-
cleſia quæ illi integro integra coniuncta eſt, quo-
tidie parit membra eius & uirgo eſt. Cap.V

Crucifixum ſub Pontio Pilato & ſepultum.

Et hoc credimus, & ita credimus, ut inde glorie-
mur. Mihi enim, ait doctor gentium Apoſtolus Gal.6
Paulus, abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri
Ieſu Chriſti, per quem mihi mũdus crucifixus eſt,
& ego mundo. Et nos in hoc gloriemur, in hunc
ſperemus, illi hæreamus: ſimul eñ uetus homo no
ſter cum illo crucifixus eſt cruci. Niſi enim cruci-
figeretur ille, mundus nõ redimeretur. Pœna illa,
ſalus eſt noſtra. Quod Iudæus & gentilis deteſtaꝶ,
Chriſtianus inde ſaluaꝶ. Sed quare Iudæus deteſta
tur? Quia ſicut Apoſtolus dicit, Illorum delicto ſa Rom.11
lus eſt gentibus. Quod delictum Iudæi commiſe-
runt? Chriſtum tenuerũt, uinctum Pilato tradide-
runt, clamauerunt, Crucifige crucifige. Quare?
quam ob cauſam? Quoniam ſuſcitauit mortuum.
Audit Pilatus, inuenit innocentẽ, uidet populum Ioan.18
ſæuientem, excuſat & dicit, Ego in iſto cauſam
non inuenio: accipite eũ uos & crucifigite. Quan
do dicebat Pilatus, Ego in iſto nõ inuenio cauſam
accipite eum uos: quid aliud dicebat, quàm hoc,
Ad iudicem quaſi cum reo ueniſtis, ſed innocentẽ
legibus tradidiſtis, in quem nullum crimẽ proba-
re ualuiſtis? Non ero iuſtus ſi ſecũdũ deſideriũ ue
ſtrum innocentem occidero: ero ab hoc facto, à
ueſtra ſeditiõe alienus ſi eũ uobis tradidero. Acci
pite eum, inquit, uos, & ſecundũ legem ueſtrã iu-
dicate. Et illi: Nos ſcimus, inquiunt, quia reus eſt
mortis. Quid ſcit cæcus corde, non corpore? Cla-
mat quod neſcit, & ut impleat quod ſæuit, dicit ſe
ſcire quod neſcit. Iterum Pilatus audit Ieſum: &
reſponſis eius in metum miſſus, conſilium inuenit
quomodo eum dimitteret. Egreſſus ad Iudæos di
xit, Eſt conſuetudo ut dimittã uobis unum in pa- Mar.15
ſcha. Vultis ergo dimittam uobis regem Iudæo-
rum

rum? Clamauerunt & dixerunt, Noli ipſum dimit
tere, ſed Barrabam. Fuit aũt Barrabas, ut Euange A
liſta narrat, inſignis latro. O cæcitas Iudæorum, ò
furia phreneticorum. Noli ipſum dimittere, ſed
Barrabam: quid fuit aliud dicere, quàm occida-
tur Chriſtus ſaluator, quia ſuſcitauit mortuum: di-
mittatur latro ut iterum perpetret homicidium?
Sed clamate, quid clamatis neſcientes: occidatur
à uobis Chriſtus, & redimantur gentes. Medicus
autem ille animarum qui uos uidebat phreneſi la-
borare ſomnum ſalutis ingerebat: & ideo etiam
ipſe pro nobis dormire uolebat. Tanquam dice-
ret, Medicus ſum, infirmi eſtis: infirmitas ueſtra
magna refugit ſomnum ſalutis. Ecce dormio pro-
pter uos: ut me uiſo dormire delectet & uos, & à
pœnali morte liberemini uos. Sed illis & de illis
hoc dicebat, quos credituros in ſe poſtmodũ no- B
uerat: & pro quibus in cruce pendens patrem ro-
Lucæ 23 gabat dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt qd
faciunt. Inter eos erat ille phreneticus, prius Sau-
lus, poſtea Paulus, prius ſuperbus, poſtea humi-
lis: & ipſe phreneſi laborabat, ſomnum ſalutis re-
Act. 9 pudiabat. Sed quid ei fecit medicus? Proſtrauit ſę
uientem, erexit credentem: proſtrauit perſecuto-
rem, erexit prædicatorem. Proſtratus ad terram
dormiuit phreneticus: ſurrexit, & factus eſt medi
cus. Cœpit in alijs curare morbum quo ipſe labo-
rabat, & effectus diſcipulus cœleſtis archiatri, an-
tidotum bibit confectum ex ſanguine medici: pri
or ipſe bibit, & bibendum amatoribus propina-
uit. Hoc antidotum ex ſanguine crucifixi confe-
ctum, etiam ipſi reges terræ biberunt: & qui erant C
Eccleſiæ perſecutores, eius facti ſunt defenſores.

Cap. VI Sepulturam uero huius crucifixi ſanctum
indicat Euangelium: quòd ſuſceptus ſit à Ioſeph,
obuolutúſque linteaminibus, cum aromatibus
poſitus ſit in monumento nouo. Homo enim no-
uus ſine ulla corruptione ex uirgine procreatus,
in monumento nouo poſitus eſt, in quo nondum
quiſquam poſitus erat mortuus: ut ſanctitas uir-
ginalis uteri in omnibus ornaretur ex conuenien
tia inuiolabilis ſepulchri. Tertia die à mortuis re
ſurrexit. Quamuis multi ſancti multa hinc ſenſe-
rint atque dixerint, Nam quidam uolentes tres di
es & tres noctes uſque in diem dominicum expri
mere, à nocte præcedẽte ſextæ feriæ, & ipſam ſex-
tam feriam cõcluſerunt in unum diem, & noctem D
ſabbati & ſabbatum, & noctem dominici diei &
ipſum diem reſurrectionis, Alij autem ab ipſa ſe-
xta feria, & nocte quæ media die facta eſt, uolue-
runt tres dies & tres noctes uſque in diem domi-
nicum exponere, propter illam ſententiam domi
Matt. 12 ni in Euangelio poſitam, Sicut enim Ionas fuit
in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita
oportet eſſe filium hominis in corde terræ tribus
diebus & tribus noctibus. Sed nos neutram eo-
rum uacuantes ſententiam, melius tamen, ſi pla-
cet, in his ſpiritalem requiramus intellectum, quo
modo filius hominis fuerit in corde terræ tribus
diebus & tribus noctibus: tres dies, tria tempora
ſeculi ponentes, ante legem, ſub lege, ſub gratia:
& tres noctes tres mortes, id eſt, tres mortuos
quos ſuſcitauit dominus præſens in carne. Filiam
archiſynagogi in domo, filium uiduæ foris in por-
ta, & Lazarum quatriduanum de ſepulchro. Vn-
de enim mors niſi per peccatum? Et quid ſunt
peccata, niſi magnæ tenebræ quæ faciunt grauem
noctem? Ita ergo conueniant ſibi, ut unus dies
ſit ante legem, quando peccatum latebat: & hu-
ic accedit nox illa, quòd puella mortua in domo
iacebat, tanquam peccatum intra conſcientiam
latebat. Secundus dies ſit ſub lege, quando di-
ctum eſt homini, Non concupiſces: & pecca- Exod. 20
tum proceſſit ad publicum: & huic accedit nox
illa, quòd filius uiduæ foris portam, tanquam pec
catum animæ quod intus latebat, proceſsit ad pu-
blicum. Tertius dies ſit ſub gratia, quando iam
plus peccat anima, quia ſcit uoluntatem domini
ſui, & facit digna plagis, & ſupplantat plenitudi-
nem gratiæ & merito peccatorum iam putet: &
huic accidit nox illa mortis Lazari in ſepulchro
iacentis, tanquam animæ peccatis obrutæ & fœ-
tentis. In his tribus diebus & noctibus fuit Chri-
ſtus in corde terræ, hoc eſt, iacuit fides Chriſti in
cordibus eorum qui habitant in terra. Habent er-
go animæ in his diebus & noctibus & præcepta
legis & uoces pœnitentiæ, ut reſurgere poſſint
cum Chriſto. Ad diem & noctem latentis peccã
ti, lex illa eſt generalis, Quòd tibi fieri non uis, Tob. 4
alij ne feceris. Et uox pœnitentiæ eius eſt, De- Psal. 24
licta iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memor fue
ris. Ad ſequentem diem manifeſtati peccati, lex
illa eſt, Non concupiſces. Et uox pœnitentiæ eius
eſt, Tibi ſoli peccaui & malum coram te feci. Ad Psal. 50
tertium diem & noctem iam ſepultæ animæ con-
ſuetudine peccati, lex illa eſt, Ecce ſanus factus es, Ioan 5
iam noli peccare. Et uox pœnitentiæ eius eſt, Do Psal. 141
mine libera animam meam de morte: Et, Eduxi- Psal. 29
ſti ab inferis animam meam. Per iſta tria tempo-
ra ueluti per tres dies reſurgunt animæ cum Chri-
ſto, quibus dicitur per prophetã: Reſurgent mor
tui, & excitabuntur qui in monumentis ſunt, &
exultabunt omnes qui ſunt ſuper terram, Et qui-
bus per Apoſtolum dicitur, Surge qui dormis, &
exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Etiã Ephes. 5
reſurgentibus, hoc eſt, à peccatis liberatis dicit, Si
conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quæ Coloss. 3
rite, ubi Chriſtus eſt ad dextram dei ſedens: quia
dominus Ieſus reſurgens à mortuis, aſſumptus eſt
in cœlos, & ſedet ad dextram dei patris.

Quis eſt qui ſedet ad dextram patris? Homo Cap. VIII
Chriſtus: Nam inquantum deus, ſemper cũ patre
& ex patre: & quãdo ad nos proceſſit, à patre non
receſſit. Hoc eſt enim eſſe deum, ubiq; eſſe totum.
Totus ergo filius apud patrẽ, totus in cœlo, totus
in terra, totus in utero uirginis, totus in cruce, to-
tus in inferno, totus in paradiſo quò latronẽ intro
duxit. Non per diuerſa tempora uel loca dici-
mus ubiq; eſſe totum, ut modo ibi totus ſit, & alio
tempore alibi totus: ſed ut ſemper ubiq; ſit totus.
Si enim

Si enim deus hoc præſtitit huic luci quæ uidetur
noſtris aſpectibus, ut ſimul tota ubiq; ſit: Neq; e- A
nim quando hic eſt, in Oriente, uel in alijs parti-
bus terrarum non eſt, ſed ubiq; tota eſt, & in omni
bus tota eſt, & omnium oculos ſatiat, & ipſa inte-
gra perſeuerat: Si hoc poteſt creatura, quanto am
plius ipſe creator? Sed hoc quòd filius dicitur ſede
re ad dexteram patris: demonſtratur quòd ipſe ho
mo quem ſuſcepit Chriſtus, poteſtatem accepe-
Cap.VIII rit iudicantis. Inde enim uenturus eſt iu-
dicare uiuos & mortuos. Aduentum eius liber in-
dicat Actuum Apoſtolorum. Poſtea enim quàm
à mortuis reſurrexit, conuerſatus eſt cum diſci-
pulis ſuis quadraginta diebus & quadraginta no-
ctibus, intrans & exiens, manducans & bibens:
non quòd haberet infirmitatem, ſed ut doceret
ueritatem. Quadrageſimo die ipſis uidentibus & B
quodammodo in cœlum oculis deducentibus,
aſtiterunt illis duo uiri in ueſte alba, qui dixerunt
Act.1 eis: Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cœlum?
Iſte Ieſus qui aſſumptus eſt in cœlū à uobis, ſic ue-
niet quēadmodum uidiſtis eum euntē in cœlum.
Veniet ergo fratres mei, ueniet: ille qui prius ue-
nit occultus, ueniet in poteſtate manifeſtus. Ille
qui iudicatus eſt, ueniet iudicaturus. Ille qui ſtetit
ante hominē, iudicaturus eſt omnem hominē. De
us manifeſte ueniet. Quid eſt deus manifeſte ue-
niet? Non ſicut prius homo humilis, ſed ſicut de-
us homo maieſtate ſublimis, & iudicabit. Quo-
modo iudicabit? Nō enim ut iudex terrenus quę-
ſiturus eſt teſtes ut te conuincat, aut ueritatem per
tormenta requiſiturus eſt ut confeſſum puniat: cū C
ſedeat iudex ipſa iuſtitia, & teſtis ſibi ſit ipſa mala
conſcientia. Ille iudex dilectiſſimi, nec gratia præ
uenitur, nec miſericordia iam flectitur: nec pe-
cunia corrumpitur, nec ſatisfactione mitigatur.
Hic dum tempus eſt, quicquid poteſt anima agat
pro ſe, ubi locus eſt miſericordiæ: nam ibi quid
pro ſe agat non habebit, quia iuſtitiæ ſolius locus
erit. Hic agat anima pœnitētiam, ut ille poſſit mu-
tare ſententiam: hic det panem, ut accipiat poſt-
modum ſalutem: hic faciat miſericordiam, ut ibi
Cap.IX inueniat indulgentiam. Credimus & in ſpiritū
ſanctum. Spiritū ſanctū deū dicimus, nec tamē di-
cimus patrē & filiū & ſpiritū ſanctū tres deos, ſed
unum: quia una eſt æternitas, una maieſtas, una
poteſtas, Pater non eſt filius, ſed pater eſt filij: Fi- D
lius non eſt pater, ſed filius eſt patris: Spiritus ſan-
ctus nec pater eſt, nec filius, ſed ſpiritus eſt patris
& filij: tres perſonæ, ſed unus deus. Quomodo,
inquis, tres nominas & unum dicis? Oſtende hoc
aut ratione, aut aliqua ſimilitudine, per quā intel-
ligi poſſit quid nam illud ſit. Quę ratio, aut quæ ſi-
militudo illi rei inuiſibili comparari poteſt? Det
tamen ueniam eiuſdem maieſtas, quia aliquam ſi-
militudinem quæ occurrit ex eius creatura ponit
noſtra infirmitas, per quam intelligere poſſit ue-
ſtra charitas. Niſi enim ille permitteret, quis no-
ſtrum de eius diuinitate loqui auderet? Non ua-
cat quòd omnis creatura ſubiecta ſit creatori, in

nulla tamē alia ſpecie uoluit apparere deus noſter
quàm in igne: Nā & ſancto Moyſi in rubo in flam A
ma apparuit, & filijs Iſrael ducatū in colūna ignis
præbuit, & ſuper diſcipulos cōgregatos donū ſpi
ritus ſancti in linguis igneis effudit. Habet enim
hoc elementum magnum ſacramētum, per quod
exerceat quærentis ingeniū. Ecce in igne tria quæ
dam cōſpicimus, lumē ignis, ſplendorem & calo-
rem: & cum ſint tria unum lumē eſt, ſimul exurgūt
ſimulq; cōſiſtunt. Nec ignis præcedit ſplēdorem,
nec ſplendor calorē, & hæc nō cōfuſe unum ſunt,
nec disiuncte tria: ſed cum unum ſint tria ſunt, ſi-
mul operantur, & cum inſeparabiliter operantur,
aliud igni tribuit, aliud ſplendori, aliud calori. Nā
cum ad ignē refers uſtionem, ibi operatur & ſplen
dor & calor: & cum ad ſplendorē refers illumina-
B tionem, ſimul operatur & ignis et calor: cum uero
ad calorem refers calefactionē, ſimul operatur ig-
nis & calor & ſplendor. Ita cum dicitur q; deus fe-
cerit mundum: intelligit pater cum filio, & per fili
um, & cum ſpiritu ſancto. Et cū dicimus filiū pro
nobis paſſum, intelligimus paſſionem filij opera-
tum fuiſſe & patrem & filium & ſpiritū ſanctum.
Et cum remiſſio peccatorum tribuitur ſpiritui ſan
cto, intelligimus totam trinitatē etiam hoc donū
inſeparabiliter operari. Hæc propter hæreticos
Arianos uel alios qui aliter de deo ſentiunt q; di-
gnum eſt, dicta ſunt ueſtræ charitati. Cæterū illud
quod eſt ineffabile & incomprehenſibile, nec uer
bis angelicis explicari poteſt, quanto magis hu-
manis? Remiſſionē peccatorū. Omnia pror Cap.X
C ſus delicta delet ſanctum baptiſma, & originalia
& ꝓpria: dicta, facta, cogitata, cognita, incognita
omnia dimittuntur. Innouat hominē qui fecit ho-
minem, donat delicta qui non quęrit merita: præ-
uenit gratia etiam ipſam infantiā, ut ſint liberi per
Chriſtum liberati qui in Adā à diabolo tenebant̄
antè captiui. Carnis reſurrectionem. Omīs ſpes
fidei noſtræ hæc eſt, quoniam reſuſcitabimur. Om
nes quidē reſurgemus, ait Apoſtolus, ſed non oēs 1Cor.15
immutabimur. Reſurgent boni, reſurgēt mali: ſed
boni ut ſempiterna beatitudine perfruant̄, mali ut
perpetuo igne puniant̄. Ibi diſcernet̄ fidelis ab in
fideli: ut accipiat fides præmiū, & perfidia ſuppli-
cij obtineat locū. Nec ſibi blandiant̄ increduli, qui
audiunt in Pſalmo, Nō reſurgunt impij in iudicio. Pſal.1
D In iudicio dictū eſt, id eſt, non ut iudicentur reſur-
gent, quia per infidelitatē olim dānati ſunt ſecun-
dum illam ſententiam dominicam, Qui non cre- Ioan.3
dit, iam iudicatus eſt. Apoſtolus autem ut tolle-
ret de cordibus infidelium omnem dubitationem,
ſeminantis propoſuit ſimilitudinem, & ait, Stul- 1Cor.15
te, tu quod ſeminas non uiuificatur niſi prius mo-
riatur. Quid autem fiat in ſemine, puto neminem
ueſtrum ignorare: quemadmodum grana tritura-
ta, purgata, recondita proferantur, projciant̄, ob-
ruantur. Niſi enim eſſet meſſis fertilitas nota, iſta
crederentur inſana. Attamen cum obruuntur &
ab oculis dimittuntur, ſub terra mortua iacent.
Iam ſi curioſitas exigat ea uidere antequam pluuia
deſcen

deſcēdat: uidet putreſactū atq; corruptū quod demiſerat integrū. (A) At ſi ſpes meſſis deſit, dolor cor urit, perdidiſſe ſe credit q̄d recōditū habuit. Cū autē pluuia aduenerit, quō delectat reſpice herbā uirentem, calamum ſurgentē, ad nodos peruenientē, culmum ꝓducentē, ſpicas proferentē? Delectat ne uidere q̄d mortuū iacebat ſic reuixiſſe? Sed non ſibi aſſignet terra fertilitatem, qm̄ dn̄s dat ſuauitatem. Si em̄ pluuia deſuper nō deſcēdat, etiam terra bona non ſpicas, ſed profert ſpinas quæ igni tradanť, non quæ horreo recondantur. Similiter & terra noſtra, hoc eſt caro noſtra, ſiue hic, ſiue ibi, nō ſibi aſſignet merita: ſed agnoſcat etiā illic accepturam ſe gratiā pro gratia.

Cap. XI In uita æterna. Bonū omne illud, ꝙ reſuſcitabimur, ꝙ à peccatis liberabimur, ſempiternum erit: & ideo bonum ſempiternū erit, qa in æterna uita manebit. (B) Quod ſit aūt illud bonū q̄d promittit deus ſanctis ſuis, quis explicet uerbis ſuis? Facilius tamē poſſumus dicere in illa uita ęterna quid ibi non ſit, q̄ꝫ quid ibi ſit. Non eſt ibi mors, nō eſt ibi luctus, nō eſt ibi laſſitudo, nō eſt infirmitas, nō eſt fames: nulla ſitis, nullus æſtus, nulla corruptio, nulla indigētia, nulla mœſtitia, nulla triſtitia. Ecce diximus qd ibi nō ſit. Quid aūt ibi ſit uultis noſſe? Hæc nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit deus diligentibus ſe. Si in cor hominis non aſcēdit, cor hominis illuc aſcendat. Mūdeť cor ab omni immūdicia: ut poſſit portare deum, qui eſt uera ſempiternaq; iuſtitia. Manet enim deus in corde credētis & ſe diligētis: & manet homo in deo, id eſt, in æterna uita, q̄d eſt præmiū deū amātis. (C) Nec amare, nec diligere quis poteſt, qui in Eccleſia eius nō eſt: quoniam om̄is qui præter illā eſt, nec cū deo eſt q uita ęterna eſt. Ideo ſacramēti huius cōcluſio per Eccleſiā terminatur, quia ipſa eſt mater fœcūda, integra & caſta, ubiq; diffuſa, quæ filios deo ſpiritaliter parit, quę paruulos lacte uerborū eius ſpiritaliter nutrit, quæ pueros ſapiētiam docet, quę adoleſcētes à luxuria atq; impudicitia ſua ſancta caſtitate cuſtodit, quæ iuuenes robore uirtutis cōtra diabolū armat, quæ ſenes prudentiā docet, quæ ſeniores ętate

Pſal. 148 ꝓuectos uenerabiles facit. Per hanc iuuenes & uirgines, ſeniores cū iuniorib. ætas om̄is & uterq; ſexus laudāt nomē dn̄i. Hæc errātes filios reuocat, mortuos grauiter dolet, cū perſeuerātes indeficiēter paſcit. (D) Hanc dilectiſſimi amemus oēs, tali matri ſic amāti, ſic ꝓſpicienti, ſic cōſulēti inſeparabiliter inhæreamus: ut ſimul cū illa & per illā deo patri cōiungi perpetuo mereamur. Finis.

DE SYMBOLO AD CATECHVMENOS,

Liber alius.

Cap. I

CVM ꝑ ſacratiſſimū crucis ſignum uos ſuſcepit in utero ſancta mater eccleſia, quę ſicut & fratres ueſtros cū ſumma lætitia ſpiritaliter pariet, noua proles futura tantę matris, quouſq; per lauacrū ſanctum regeneratos ueræ luci reſtituat, congruis (A) alimentis eos q̄s portat paſcat in utero, & ad diē partus ſui lętos læta perducat: qm̄ non teneť hęc ſententia Euæ, quę in triſtitia & gemitu parit filios, nec ipſos gaudētes, ſed potius flentes. Hæc ſoluit q̄d illa ligauerat, ut prolē quam ꝑ inobedientiā morti donauit, hæc per obedientiā reſtituat uitæ. Omnia ſacramenta quæ acta ſunt & aguntur in uobis per miniſterium ſeruorum dei, exorciſmis, orationib. canticis ſpiritalibus, inſufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicū, humilitate pedū, pauor ipſe om̄i ſecuritate appetēdus: hæc omnia, ut dixi, eſcæ ſunt quæ uos reficiūt in utero, ut renatos ex baptiſmo hilares uos mater exhibeat Chriſto. Accepiſtis & ſymbolū, ꝓtectionē parturiētis cōtra uenena ſerpētis. In Apocalypſi Ioannis Apoſt. ſcriptum eſt hoc, q̄ (B) ſtaret draco in conſpectu mulieris quæ paritura erat, ut cū peperiſſet, natū eius comederet. Apo. 12 Draconē diabolū eſſe nullus ueſtrū ignorat. Mulierē illā uirginē Mariā ſignificaſſe, quæ caput noſtrū integra integrū peperit, quæ etiā ipſa figurā in ſe ſanctæ eccleſiæ demōſtrauit: ut quō filiū pariens uirgo permāſit, ita & hæc om̄i tēpore mēbra eius pariat, uirginitatē nō amittat. Ipſas ſentētias ſacratiſſimi ſymboli adiuuāte dn̄o exponēdas ſuſcepimus, ut quid ſingulæ cōtineāt, ueſtris ſenſib. intimemus. Parata ſunt corda ueſtra, qa excluſus eſt inimicus de cordibus ueſtris. Mundata eſt domus, non remaneat inanis, Luce 11 ne cum uacuā deſertor inuenerit, adducat ſecū alios ſeptē nequiores ſe, & efficianť hominis illius poſteriora, ut euangeliū loquiť, peiora prioribus. (C) Mox cū excluſus fuerit peſſimus inuaſor, introducať optimus poſſeſſor. Quis eſt inuaſor? Diabolus. Quid inuaſit? Hominē quē non fecit, inſuper & decepit. Promiſit ei immortalitatē, & ꝓpinauit iniquitatem. Huic uos renūciare profeſſi eſtis: in qua profeſſione, nō hominibus, ſed deo & angelis eius cōſcribentibus, dixiſtis, renūcio. Renūciate nō ſolum uocibus, ſed etiā moribus: nō tātū ſono linguæ, ſed & actu uitæ: nec tantū labijs ſonantibus, ſed operibus pronūciantib. Scitote, uos cū callido, antiquo & ueternoſo inimico ſuſcepiſſe certamē: nō in uobis poſt renunciationē inueniat opera ſua, non iure uos attrahat in ſeruitutē ſuam. Deprehēderis em̄ & detegeris Chriſtiane, quādo aliud agis & aliud profiteris. Fidelis in nomine, aliud demonſtrans in (D) opere, non tenens promiſſionis tuæ fidem: modo ingrediens Eccleſiam orationes fundere, poſt modicum in ſpectaculis cum hiſtrionibus impudice clamare. Quid tibi cum pompis diaboli quibus renunciaſti? Vt quid claudicatis ambobus inguinibus? Si deus eſt, ite poſt illū: ſi mundus eſt, ite poſt illum: ſi deus eligitur, ſeruiatur illi ſecūdum ipſius uoluntatem: ſi mundus eligitur, ut quid fictum cor quaſi deo accōmodatur? Quiſquis cōtempto deo ſequeris mundum, & ipſe te deſerit mundus. Non uis bonus implere uoluntatem dei, & de te malo impletur uoluntas dei. Sequere adhuc quantū potes fugitiuum, & ſi potes apprehēde eū, tene eum: ſed uideo, non potes, fallis te. Ille enim labiles motus ſuos torrentis ictu percutiens, dum te uiderinhærentem

hærentē ſibi & tenentē ſe:ad hoc te rapit nō ut ſal-
uet, ſed ut perdat te. Quid tibi cum pōpis diaboli A
amator Chriſti? Nolite fallere:odit ēm tales deus,
nec inter ſuos deputat profeſſores, quos cernit uię
ſuæ deſertores. Ecce ruinoſus eſt mūdus, ecce tan-
tis calamitatibus repleuit dn̄s mundū, ecce amarus
eſt mūdus, & ſic amat̄. Quid faceremus ſi dulcis eſ
ſet? O mūde immūde, teneri uis periēs, quid face-
res ſi maneres? Quē nō deciperes dulcis, ſi amarus
alimenta mētiris? Vultis dilectiſſimi nō inhærere
mūdo? Eligite amare creatorē mundi: & renūciate
pompis mūdanis, quibus princeps eſt diabolus cū
Cap. II angelis ſuis. Credite. Sic crede, ut deſideres uide
re quod credis. Dicit aliquis, Ecce credo, & deſide
ro uidere q̄d credo: utinā mihi oſtenderet̄, ut fides
mea ipſa uiſione lætaret̄. Si nunc uideres, nō crede B
tes. Ideo credis, quia nō uides: ſed ita crede ut ui-
deas. Fides, opus eſt: uiſio dei, merces eſt. Prępoſte
re uis accipere mercedē, qui nō laboraſti in opere.
Nónne omni operanti penes te, recte à te merces
non dat̄, niſi opus perficiat̄? Quod agis cum ſeruo
tuo, hoc pete à dn̄o deo tuo. Tibi cōfert, ꝙ per fidē
te exercet differendo uiſionē ſuam: cōmendat do-
num ſuū, non negat, ut amplius deſideres dilatū, ne
uileſcat cito datū. Nec tamen te deſerit, qui utiliter
nunc uiſionē ſuā ſubtrahit: oculi tui eū nō capiunt.
Cæterū ipſe te omni tēpore attendet. Adhibe ocu
los fidei. Nōne faciē eius reſpicis, cum in eius uni-
genito filio credis? Nōne manus eius uides, cū uni
uerſam creaturā attendis? Nōne os eius audis, quā
do præcepta eius recitari aduertis? Orationē tuam C
quō fundis, niſi ſcias te ad illū peruenire, de quo di
Pſal.33 cit Propheta, Ecce oculi dn̄i ſuper iuſtos, & aures
eius ad preces eorū? Si aūt & pedes eius quęris noſ
Eſa.53 ſe, audi quos uoluit eſſe pedes ſuos. Quàm precio-
ſi pedes, inquit, eorū qui annūciant pacē, qui annū
ciant bona? Cōſcripſimus in mēbra: ſed non in his
mēbris humanis continet̄ deus, qm̄ nō eſt in loco,
ſed ubiq; totus eſt. Diximus ſecundū modū intelli
gentiæ humanæ, nō ſecundū ineffabilē uirtutē ma-
ieſtatis diuinę. Vis noſſe qualis ſit? Vide facturam,
& intelliges factorē: perſcrutare quæ fecit, & intel
2.Par.6 liges eū q omnia creauit. Ecce ait deo Propheta: Cœ
li cœlorū non te capiūt. Et quē nō capiūt ſpatia cœ
lorū, capiūt anguſtiæ cordis humani, ipſo dicente:
Inambulabo in illis & inhabitabo? Et dn̄s Ieſus,
Ioan.14 Qui me diligit, diliget̄ à patre meo, & ego diligam D
eū, & manifeſtabo ei meipſum: & ueniemus ad eū,
& manſionē apud eū faciemus. Ecce qualē te fecit
omnipotēs q te creauit. Agnoſce te prius quis ſis,
& cognoſces qui te fecit qs ſit. Rex terrenus, ideo
mortalis, quia uiſibilis: rex cœleſtis immortalis,
quia inuiſibilis. Rex terrenus cū nihil creauerit, o-
mnia tamē in poteſtate accepit: & non credis regē
qui omnia creauit, quòd cuncta guberner & re-
gat? Quomodo, inquis, cuncta gubernat & regit?
Ecce tanta mala fiunt in mundo, & non iudicat. O
homo, ideo negas eius potentiā, quia magnam ille
exhibeat patientiā? Peccātem quidē impunitū nō
dimittit: ſeruat eū, aut pœnitēdo corrigendum, aut
ultimo iudicio puniēdū. Crede mihi ô tu quiſquis

es qui de malis quereris, qm̄ oēs mali ſumus. Si ut
uis, deus malis ſtatim retribueret mala: nullus rema 1.Cor.2
neret qui de alio murmuraret. Sed ideo ille rex ma
gnus, q nouit quō regat q̄d creauit, nō implet uo-
lūtates peruerſas, ſed ſuā perficit rectā, ut te doceat
patientiā ſuā. Non tu deū uelis cōuertere ad furias
tuas. Regat te qui fecit te: nā ſi uolueris regi à te, ſta
tim cades p te. Tādiu primus homo ille ſtetit, quā-
diu deo adhæſit: dimiſit, & dimiſſus eſt. Voluit pro
bare uires ſuas, & inuenit miſerias & noſtras & ſu-
as. Quàm bonū illi eſſet ſi hoc faceret q̄d Pſalmus Pſal.54
admonet, Iacta in dn̄o curā tuā, & ipſe te enutriet.
Si tūc ille homo noluit eſſe cautus, nunc homo ca-
ueat uel expertus. Cōfiteamur, intelligemus habe-
re nos regē immortalē & inuiſibilē: quē nemo ho- 1.Cor.6
minū uidit, nec uidere his oculis poteſt. Apoſtoli
hæc uerba ſunt. Si nemo hominū uidit, quō lo Cap.III
cutus eſt cū Moyſe os ad os, ſicut quis loquit̄ ad a-
micū ſuum? Irruit quæſtio non parua. Ait ēm dn̄s, Exod.33
Non quō cū alijs per ęnigmata, ita loquar ad Moy
ſen famulū meū: ſed os ad os loquar illi. Et ſubiūxit
ſcriptura quę ſupra diximus: qm̄ loquebat̄ Moyſes
cū deo os ad os, ſicut quis loquit̄ ad amicū ſuū. Si os
ad os loquebat̄ cū eo, & uidebat eū: quō uerū eſt il- Ioan.1
lud apoſtolicū, q̄d deū nemo uidit unꝗ, nec uidere
poteſt? Si aūt uidebat eū Moyſes, quid eſt q̄d idem
ipſe poſt paululū, p magno petit, & dicit, Si inueni
gratiā ante te, oſtende mihi faciē tuā? Et dn̄s illi, Fa
cies quidē mea nō uidebit̄ tibi: nō ēm uidebit quis
faciē meam & uiuet. Vbi eſt illud q̄d uidebat? Et ſi
uidebat, cur deſiderabat uidere q̄d uidebat? Aut
quō illi negabat̄, id q̄d iam demōſtrabat̄? Exercet
ingeniū quærentis. Videbat Moyſes deū non ocu-
lis corporeis, ſed oculis mentis. Et quia lux illa per-
petua, quę deus eſt, plus eū ꝙ cęteros illuſtrauerat:
ideo dictū eſt, Os ad os loquebat̄ illi: ac ſi diceret̄,
plus omnib. manifeſtatus eſt illi. In eo aūt q̄d dictū
eſt: Non ēm quis poterit uidere faciē meam & ui-
uere: oſtēſum eſt neminē his oculis corporeis deū
poſſe uidere. Quid aūt conceſſum ſit fideliſſimo fa
mulo dei Moyſi, ne tam magnū eius deſiderium in
omnib. fruſtraret̄, debet noſſe charitas ueſtra. Di-
ctum eſt illi à dn̄o, ſicut eadē ſcriptura narrat: Va-
de aſcēde ſuper petrā in Oreb, & ſta ibi, Et tranſiet
claritas mea ante te, & poſteriora mea uidebis: fa-
cies autem mea non uidebitur tibi. Ne forte ſurre-
pat peruerſus intellectus, aut hæreticus ſenſus, &
putet quis deum eſſe corporeum: uigilet pia fides
& catholica doctrina. Myſticis enim figuris loqui
tur ſcriptura diuina, ſeruās rebus tempora, quibus
recognitis manifeſta exerceat ueritate: quoniam
ne hoc uacat à myſterio, quod in monte Oreb ſu-
per petram iuſſus eſt aſcēdere Moyſes, & ſtare. Ip- Exod.17
ſa eſt illa petra, quę percuſſa produxit aquas popu
lo ſitienti: de qua dicit ſanctus Dauid, Dirupit pe- Pſal.77
tram, & fluxerunt aquæ. Apoſtolus autem expo-
nens hoc ait, Patres noſtri eſcam ſpiritalem man- 1.Cor.10
ducauerūt, & eundē potū ſpiritalē biberunt: Bibe-
bant autē de ſpiritali cōſequēte eos petra, Petra au
tē erat Chriſtus. Ipſa ſunt illa poſteriora dei, Chri-
ſtus dei. Hoc uidit Moyſes prophetando, q̄d Pau-
lus

Gal.4 Ius exponit dicēdo: Cū uenit, inquit, plenitudo tē-
poris, miſit deus filiū ſuū factum ex muliere. Mulie-
rem hic ponit, conſuetudinem ſeruans locutionis
Hebraicæ, quæ om̄es fœminas mulieres appellat.
Num.31 Nam ſcriptū eſt, Seruate mulieres quę nōdum co-
gnouerūt uirū. Et de ipſa Eua dictum eſt, Forma-
Gen.2 uit eam in mulierē, anteq̄ illam uiro coniungeret,
eā mulierem appellauit. Fides aūt & ueritas hoc
Cap.IIII prædicat, q̄ Chriſtus ſit natus ex uirgine. Sic acce-
piſtis, ſic uos credere dixiſtis, Credo. Hęc natiuitas
dei & hominis facta eſt cauſa hominis: ut ſublimis
illa maieſtas procedēs ex corde patris, inſunderet
in utero matris. Cauſa exegit pietatis, ut homo in-
ueniretur perditus, & deo patri per mediatorem
reſtitueretur inuentus. Mira tamen hæc natiuitas
ſecunda, fratres dilectiſſimi. Cęterum illam primā,
qua de patre natus eſt ſine aliqua matre, quis enar-
rabit? Si hāc non poſſumus explicare, illā quando
ualemus uel inchoare? Si hæc ita nos exercet ut fi-
dei det locū: illā quādo attingimus, quam nec cor-
da potuerunt comprehēdere prophetarū? De hac
tamē ſecūda mira & ineffabili dicamus aliquid qd̄
factum eſt pro nobis: ut uerbū caro fieret, & habi-
taret in nobis. Quis em̄ nō expaueſcat cū audit de-
um natū? Audis naſcentē, uide in ipſo ortu miracu-
la facientē: aluus tumeſcit uirginis, clauſtrū pudo-
ris permanet. Impletur uterus matris ſine ullo com-
plexu patris, ſentit prolem quæ ſe ignorat coniu-
gem: angelus ad uirginem loquitur, à uirgine cor
præparat, Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc?
Adhuc mirare. Parit mater & uirgo, fœta & inta-
cta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ip-
ſam matrē: factor omnium fit inter omnia, porta-
tur manibus matris rector totius orbis. Lābit ube-
ra, regēs ſydera: tacet, & uerbum eſt. Necdum per
linguā ſe demōſtrabat quis eſſet, & uniuerſa crea-
tura ſuum natum indicat creatorem. Angeli paſto-
ribus annunciant, ſtella magos inuitat: ruſticitas
paſtorum admonitionem exigit angelorum, curio-
ſitas magorum inſtructa eſt lingua cœlorum: Ma-
gi Iudæorum regem prædicant, Iudæi abnegant.
Matt.2 Illi quęrunt adorare, illi quærunt occidere. Dicunt
magi Herodi regi quem quærunt natum regem: di-
cunt Iudæi ex qua ciuitate Chriſtus ſurgat regna-
re. Vterq; prædicant, utriq; confitentur: ſed illi ali-
ter, iſti aliter. Illi ut inuentus adoretur, iſti ut captus
necetur. O Iudæi, ad hoc ferentes in manibus lu-
cernam legis, ut alijs uiam demonſtretis, & uobis
tenebras ingeratis. Ecce magi primitiæ gentium
Chriſto offerunt munera, non ſolū aurum, thus &
myrrham, uerumetiam animas ſuas: & uos repudi-
at iniquitas propria, ut illum qui uos uenit obliga-
tos liberare, demētes effecti eū quæratis occidere.
Quid uobis profuit quòd prodidiſtis Herodi ubi
Chriſtus naſceretur? Nonne uos læſiſtis quàm
Chriſto aliquid nocuiſtis? Audiens enim ille à uo-
bis ubi Chriſtus natus poſſet inueniri, ueſtræ gen-
tis infantes continuo præcepit occidi. Sæuit Hero-
des, ut inter multos perdat unum: & plurimos ne-
cando ſe efficit reum, nec occidit quem quęrit bo-
num̄ deū. O Herodes, magna tua iniquitas, & in-

fantes necas, & tuę neq̄tię teſtes cumulas, & Chri-
A ſtus à te non inuenitur, quia nōdum uenit eius ho-
ra ut patiatur. Teneris quidem perſecutor Chriſti
& reus mortis eius, nihil agendo in ipſo. Sed dum
multa agis contra ipſum, perdidiſti teipſum. Quid
meruis talem regem, qui ſic uenit regnare, ut te no-
lit excludere? Quem quęris, rex regum eſt: ſi uelles
ſecurus obtinere tuum regnum, ipſi ſupplicares ut
ab illo acciperes ſempiternū. Regnet Chriſtus quo
modo uenit regnare: ſuſcipiat credentes, irrideat
perſequētes, faciat certantes, adiuuet laborantes,
coronet uincentes, donet ſanctitatem, amet caſtita-
tem, remuneret uirginitatē. Gaudete uirgines ſan-
ctæ, uirgo peperit Chriſtum: nō uos contriſtet ſte-
rilitas, quarū fides magna eſt fœcunditas. Nec do-
B leatis non uos eſſe matres quæ ſpiritaliter genera-
tis, uirgines permanetis, filios ſuſcipitis, integrita-
tem nō amittitis. Accepiſtis ab illis nomen mater-
num, & decus caſtitatis in uos permaneat ſempi-
ternū. Amate quod eſtis, ſeruate quod accepiſtis.
Imitamini fideles matrem capitis ueſtri, ſponſi ue-
ſtri: non uobis denegauit pignora, qui natus eſt de
uirgine Maria. Quod tantæ matri contulit, & in
ſua carne ſeruauit: hoc etiam uobis donauit uirgo
mater ſancta caro Chriſti, ab omni contagione in-
tegra. Sed nec ipſa caro eius ſterilis fuit, dum per
eam prædicando ſpiritales filios regenerauit ad ui-
tam, & poſt paſſionem per totum mundum fructi-
ficauit occiſa. Crucifixi. Ex hoc omni libertate Cap.V
aſſumpta, fiduciam ſui anima capiat Chriſtiana.
C Non enim erubeſcere debet in crucifixum ſe cre-
didiſſe Chriſtum. Crux illa fidelibus nō eſt oppro-
brium, ſed triumphus. Crux illa uexillum noſtrum
eſt cōtra aduerſarium diabolum: pugnauit em̄ rex
noſter pro nobis cōtra aduerſarium noſtrum. Ad-
uerſarius diabolus noſter mortem minando terre-
bat, ſed Chriſtus æternam uitam promittebat. Ad-
uerſarius diabolus carnem peremptturū ſe eſſe di-
cebat: rex aūt noſter ut doceret q̄ uo eius exercitus
uinceret, in ſe demonſtrauit mortem corporis non
eſſe timēdam, dum prior ipſe pro omnibus digna-
tus eſt mori, ne eius exercitus à diabolo in anima
poſſit occidi. Hoc agebat in illo prælio diabolus, ſi
ſibi conſentiret: animas perdere cupiebat, & cor-
poribus ſalutem promittebat. Chriſtus mori doce-
D bat ad tempus, & animam & corpus uiuere in æ-
ternū. Ille dicebat, ſi mihi cōſenſeritis, dabo uitam
iſtam temporalem: Chriſtus dicebat, ſi à me nō diſ-
ceſſeritis, nec temporalē perditis, & æternalem ac-
cipietis. Diabolus dicebat, nolite perdere iſtam lu-
cē: Chriſtus dicebat, ego qui feci & iſtā, dabo me-
liorē. Quod ille p̄mittit, ait Chriſtus noſter, in po-
teſtate dare nō habet, & hæc lux mea eſt, & hæc ui-
ta à me creata eſt: ſed illam propter quā docendam
ueni, multo excellētior & melior eſt. Tranſite à bo-
no ad melius, ne diabolo cōſentiendo remaneatis
in peius. In hoc tā magno certamine dū diabolus
captiuat, Chriſtus liberat: diabolus decipit, Chri-
ſtus redimit: diabolus occidit, Chriſtus reſtituit.
Inter hæc omnia ipſū regē noſtrū aduerſarius dia-
bolus exiſtimauit carne perimendum, tāquam ca-

pite, pſtrato cætera ſibi mēbra facilius ſubiugaret,
falſuſq; in hoc quod uidebat, deum latere in carne A
minime cogitabat: inſcius tāti ſacramēti quòd ille
mediator eſſet, & ita tētare deū in homine, ut homi
nem coniungere deo, occidit quaſi potentē homi
nem defendentē homines, & ſenſit deū liberantē
oēs quos creauerat homines. Deniq; in paſſione
ipſa uidete ſpectaculum tāti certaminis. Armat Iu
das ut precio uendat magiſtrū, & qui erat in nume
ro diſcipulorū, fit particeps cōſilij Iudæorū, dat o-
ſculū falſum, in quo erat nequitiæ ſignum: fingit pa
cē plenus malitia in corde, excitant Iudęi, ueniunt
cū facibus, laternis & armis: quęrūt multi unum, &
ueniūt filij tenebrarum, ferētes in manibus lucem,
per quā illam uerā alijs demōſtrarent, quam ipſi cę
Ioan. 18 cati corde nō poterāt retinere. Dñs aūt Ieſus ſciens B
omnia quę uētura erāt ſuper ſe: non eñ aliquid ig-
norabat qui ad hoc uenerat: egreſſus eſt ad eos, &
ait illis, Quē quęritis? At illi, Ieſum Nazarenū. Ait
illis, Ego ſum. Quando aūt illis dixit, ego ſum, abie
runt retro & ceciderunt in terram. Ecce radius ue-
ræ lucis latēs adhuc ſub nube carnis, reſpexit tene-
bras, & proſtrauit ad terram. Quō tunc Iudęi aude
bunt illā reſpicere claritatē, quando iſtam infirmi-
tatem tolerare minime potuerūt? Sed ut impleret
propter quod uenerat, exurgunt rurſus tenebræ:
dat eis poteſtatem, capiūt tenebrę lucem, nō ſequē
dam ſed occidendā: permittit ſe lux ab eis teneri,
duci, ſuſpendi, occidi, ut expoliatus nube carnis,
fulgorē redderet maieſtatis. Quę tandem acta ſunt
in illo certamine? Quàm fortiores ſibi eſſe uide- C
bantur miniſtri diaboli dum fremerent dentibus,
dum irriderent, dum caput agitarent, dum ſpineā
coronam imponerēt, dū ueſtimēta eius conſcinde
rent, dū uiderent pendentē illū quē uiderant mira-
cula facientē, dū fel & acetū darent, dū lācea perfo
derent? Qualis uox ueluti uictoriæ eorū fuit dicen
Matt. 27 tium, Si filius dei eſt, deſcendat de cruce? Sed hoc
ille per eos clamabat, qui patiētiam Chriſto aufer-
re cupiebat: ut excitatus inſultationibus Iudæorū,
demōſtraret potentiā, ſed perderet patiētiā. Ille aūt
rex fortis, & ſingulare conſiliū, per quod naſcit &
regit omne ſanū conſilium, utranq; aciem reſpicie
bat, utranq; aciē ſeruabat, & patiētiæ & potentiæ:
& quod ſeruauit, exhibuit. Nam & patientiā ſerua
uit, quia de cruce nō deſcendit: & potentiā demō-
ſtrauit, quum de ſepulchro ſurrexit. Dum in cruce D
pependit, falſa uictoria Iudæorū: dū de ſepulchro
ſurrexit, uera cōfuſio Iudæorum, & ſempiterna ui-
ctoria Chriſtianorū. Dum in cruce pependit, mœ-
ſti, cōtriſtati, diſperſiq; diſcipuli: dum de ſepulchro
ſurrexit, gaudentes, una in domo ſunt congregati.
Dum in cruce pependit, diffidētia diſcipulorū: dū
de ſepulchro ſurrexit, cōgregatio gentiū. Dum in
cruce pepēdit, timore negauit Petrus: dum de ſe-
pulchro ſurrexit, amore totus credit mūdus. Non
ſolū tunc actū eſt hoc certamē, ſed nūc agit, pugna
tur: laborāt mēbra Chriſti urgente aduerſario, reſi
ſtitur illi, qm̄ caput noſtrum iam ſedet in cœlo. Ad
hoc ille pugnare uoluit, ut te doceret quō uince-
res. Sed ſi uires tuæ paruæ ſunt: ipſum inuoca ſalua
torem, ipſum inuoca adiutorem. Cum te perſpexe
rit fideliter inuocantē: qui pro te pepēdit in ligno,
& hic uictoriam, & coronam uictoriæ præparabit
in cœlo. Tertio die. Triduana mors domini per Cap. VI
prophetas, & prædicta eſt, & promiſſa, & impleta.
Nam Oſee propheta ait, Poſt biduū ſuſcitabit nos, Oſee 6
die tertio ueniemus, & quaſi ante lucē paratum il-
lum inueniemus, oſtēdēs nos in illo reſurgere, qm̄
dignatus eſt carnem in qua moreret à nobis acci-
pere. Quid iam dicam de figura illa Ionæ prophe-
tæ, quem ipſe dñs expreſſius demōſtrans, ait ad Iu
dæos, Generatio hæc generatio nequā eſt, ſignum
quærit & ſignū non dabit ei, niſi ſignum Ionę pro Matt. 12
phetæ: Sicut enim Ionas fuit in uētre ceti trib. die-
bus & tribus noctibus, ita oportet eſſe & filium ho Ionæ 2
minis in corde terræ tribus diebus & tribus nocti-
bus? Ipſam figuram propheticam comparādo, bre
uiter percurramus. Miſſus Ionas ad ciuitatē Nini-
ue, ut eius finē prædicaret, miſſus eſt Chriſtus à pa-
tre, ut finē mundi omnibus demonſtraret. Fugit Io
nas in Tharſis à facie domini. Fuga Ionę, uelox trāſ
itus Chriſti: de quo dicit propheta: Exultauit ut gi Pſal. 18
gas ad currendā uiam. Aſcendit nauem propheta
fugiens: lignum Chriſtus aſcendit, per mare huius
ſeculi tranſiens. Irruit tempeſtas magna in mari,
Perturbatio maris, perfidia Iudæorum. Data eſt
ſors, ut propheta fugitiuus in mare mitteretur: ſors
data eſt ſuper Chriſti ueſtimenta, ut unitas omni
mundo prædicaretur. Proiectus eſt è naui in mare
Ionas, mors Chriſti in cordibus gentium colloca-
ta eſt. Suſceptus eſt à beſtia propheta, cuſtodien-
dus non comedendus. Audi hic ipſius uocē Chri- Pſal. 15
ſti per ſanctum Dauid, Non derelinques animam
meam apud inferos, nec dabis ſanctum tuum uide
re corruptionem. In uentre beſtiæ marinæ poſitus,
orauit Ionas ſanctus: in inferno Chriſtus deſcen-
dens, mortuos ſuſcitauit. Tertio die propheta lito-
ri incolumis eſt redditus: die tertio Chriſtus de ſe-
pulchro ſurgēs, ſuper cœlos eſt exaltatus. Ad præ-
dicationē Ionę prophetæ per pœnitētiā ſaluata eſt
ciuitas: per Chriſti prædicationē ſancta Hieruſalē
redempta eſt ciuitas. Aſſumptus in cœlū. Qui Cap. VII
deſcendit, Apoſtolus ait, ipſe eſt & qui aſcendit ſu Ephes. 4
per omnes cœlos: ut adimpleret omnia. Quis eſt
qui deſcendit? Deus homo. Quis eſt qui aſcendit?
Idem ipſe deus homo. Agnoſcat ſe omnis homo,
quoniam propter hominē deus factus eſt homo.
Quod pro te ſuſcepit, leuauit in cœlū: terrenumq;
corpus fecit cœleſte. Si credis & tu quòd poſſis
reſurgere, & in cœlū aſcēdere: quia certus es de tā-
to pignore, ſecurus eris de tanto munere. Regnat
homo iā ſuſceptus à Chriſto, ad dexterā patris ſe-
dens: & ut ſui ab illo regnū accipiāt, uocat, inuitat,
hortat. Feſtinet ad eū omnis anima, quæ auida eſt
gloriæ, pergat ad talē regē. A quo ut accipiat pote
ſtatem, non ei precium pecuniæ dabit: ſed plenam
perfectamq; fidem cū ad eum attulerit, etiam ange
los iudicabit. Inde uenturus. Quis eſt iſte qui ex-
pectat uenturus mortuos uiuoſq; iudicare, niſi il-
le homo qui pro nobis dignatus eſt in cruce pēde-
re? Homo ſuſceptus expectat ut ueniat. Cæterum.

ſecun-

ſecundum id quod deus eſt, & patri æqualis eſt, &
ſemper iudicat, ſemper præſens eſt. Veniet autem
redẽptor noſter in ea forma in qua aſſumptus eſt:
Zach.12 ut impleaẽ illud q̃d de eo ait propheta Zacharias,
Videbunt in quẽ pupugerunt. Videbunt ergo Iu-
dæi deũ & hominem ſemper regnantem, quem ne
gando deſperauerunt morientem. Iudicabit eos in
animis mortuos, qui uenturus eſt reſuſcitare mor-
tuos. Duobus modis eñ hæc ſentẽtia accipiẽ, Viui
& mortui in anima, Item uiui & mortui in corpore.
In corpore, ſecundũ priorẽ iudicabit uiuos in ani-
ma, credentes: & mortuos in anima, fidẽ nullam ha
bentes. Secundũ poſteriorẽ, iudicabit uiuos in car
ne, quos præſentes inuenerit eius aduentus: iudi-
cabit & mortuos in carne, quos reſuſcitaturus eſt
deus excelſus. Eligamus dilectiſſimi, ut uiuos nos
inueniat eius aduẽtus in anima: ne peccando ſimul
ab illo damneẽ caro & anima. Finis mundi in pro-
ximo eſt: & ſi, ut quidã putant, in proximo non eſt,
dies ultimus uniuſcuiuſque noſtrum incertus eſt.
Quid differimus ſi ad beatam uitam tẽdimus? Cor
rigamur, dum tempus eſt emendemur: bonas cau-
ſas habeamus, ut futuram diem iudicij non timea-
Cap.VIII mus. Credo & in ſpiritumſanctum. Spirituſſan-
ctus deus eſt, patre filioq; non minor, ſed una ma-
ieſtas, una poteſtas, inſeparabilis trinitas, indiuiſi-
bilis ſanctitas, ſimul ubique tota. Deus pater, deus
filius, deus ſpirituſſanctus: non tres dij, ſed trinitas
unus deus. Nec tempore ſeparaẽ filius à patre, qm̃
æternum uerbum patris eſt: nec maior eſt filio pa-
ter, qm̃ ęqualem genuit deus deũ ſine tempore per
quem fecit tẽpora: nec ſpirituſſanctus minor eſt pa
tre & filio, cum ſit charitas atq; concordia patris &
filij. Quomodo eñ filius minor eſt patre, ut Aria-
1.Cor.1 nus hæreticus prędicat: cum Apoſtolus eum dicat
dei uirtutem, & dei ſapientiam? Si uirtus & ſapien
tia patris filius eſt, qui eũ minorem dicit, deo patri
contumeliã facit: qm̃ eum & minorẽ ſapientiam &
infirmam uirtutem in ſe habere cõtendit. Aut quo
modo ſpiritumſanctum minorem prædicat etiam
filio, cum membra Chriſti templum apoſtolus po-
1Cor.12 nat ſpirituſſancti? Vos, inquit, eſtis corpus Chriſti
1 Cor.6 & mẽbra Et alio loco, Neſcitis, inquit, quia mẽbra
ueſtra templũ ſunt ſpirituſſancti qui in uobis eſt?
Quõ deus non eſt, qui templum habet: aut quõ mi
nor eſt Chriſto, cuius membra tẽplum habet? Non
ſunt diuerſi gradus, ubi eſt una trinitas & trina ęter
nitas. Qui eñ diuerſos gradus componit, ipſe ſe ab
unitate præcidit. Quomodo exultas Ariane q; te-
neas ueritatẽ, cũ te malus error à catholica doctri-
na ſeparans, hæreticumq; proteſtans, à cõmuniõe
totius orbis ſecernens in uno angulo damnauerit?
Ioan.10 Cauete fratres doctrinas hæreticorum, tanq̃ inſi-
dias luporum. Oues Chriſti, audite uocem paſtoris
ueſtri. Qui intrat per oſtiũ in ouile, ille paſtor eſt,
ait: qui autẽ aſcendit per aliam partem, fur eſt & la
tro. Cauete fures, cauete latrones: non quieſcit pa-
ſtor clamare, nõ finit etiam ſuos canes tacere. Non
ſe ſequeſtret ouis à ſũmo paſtore, ne ipſa ſe in de-
prædationem nequiſſimi offerat lupi raptoris.
Cap.IX In remiſſionẽ peccatorum. Fortiter tenete, fide-

Aug.to.9

liter ſperate, patienter expectate, reddeẽ uobis no
A uitas per baptiſmum uetuſtate diſcedente, deone-
rabitur anima ſarcinis peccatorum: ut libertate no
uæ uitæ induta, aduerſus diabolũ cum adiutorio di
uino ualeat fortiter dimicare, eumq; à quo ſupera-
ta eſt ita ſuperet, ut in regno dei translata, de hoſte
deuicto, ſecura regnet cũ ſuo capite Chriſto. Car-
nis reſurrectionem. Magna fides eſt neceſſaria, qm̃
magnum præmiũ promittiẽ. Nec attendatis quid
nunc fit, ſed quid tunc fit: q̃d enim nunc fit, multos
mouet. Quem enim non mouet cũ uidet tantã ſpe-
ciem, tantã pulchritudinem, tantumq; decorẽ, ho-
minem formatum reſolui in pulueres, oſſa diſper-
gi, terram terræ mãdari? Non te iſta Chriſtiane de-
terreant. Seminatus eſt homo, non perditus. Ani-
ma quidem diſcedente habitaculũ eius ſoluiẽ: non
B eſt enim præſto illa domina quę curam gerat luteę
domus atq; eius reſtauret ruinas, Vadit eñ ut ma-
gno præmio regnum comparet ſempiternũ. Quid
ergo metuis, ò anima? Chriſto domino dicata es:
atq; ipſo donãte bene uiuis, & ad regnum dei per-
uenire cõtendis. Vt quid formidas uehiculũ mor-
tis? Proficiſceris quidem, & iniuriam patieẽ ad tem
pus caro tua, reuerteris cum ſummo rege regnans,
& talis tibi reddeẽ quæ nequeat corrumpi, & tecũ
maneat ſempiterna. Si ad hoc pergis ut melior effi
ciaris, nõ credis, qm̃ meliori & in regno cœlorum
quodammodo adminiſtraſti, melius tibi præpara-
bitur hoſpitiũ. Si hęc terrena, lutea, fragilis, tantam
tibi exhibuit pulchritudinem: reſtaurata & cœle-
ſtis effecta qualem tibi exhibebit decorem? Si hãc
C tantum diligis, quæ paululum manet & tranſit in
tempore: illam quãtũ amabis quæ decore ſuo nũq̃
carebit, qm̃ in æternum uita manebit? Hoc ſe- Cap.X
quitur in ſancto ſymbolo, q; omnĩa quæ credimus
& ſperamus in uita æterna percipiamus. Vita ęter-
na dilectiſſimi nunquam uileſcat, ſemperq; dulce-
ſcat. Si amatur uita, quare non quæritur uera? Si a-
matur uita, talis quæratur quæ nunquam finiatur.
Et ſi amatur, quare non quęriẽ? Aut ſi quæriẽ, quia
hic non eſt, ad eũ locũ ubi eſt quare nõ feſtinatur?
Quid q̃d eniã ultro ſe nobis ipſa uita ingeſſit? Chri
ſtus eſt eñ deus uerus & uita æterna. Venit ad nos
perditos, & redemit inuentos, uenit huc ad regio-
nem mortalium ipſa uera uita, dedit guſtum ſapo-
ris ſui: guſtauimus, uidimus, qm̃ ſuauis eſt. Præceſ-
D ſit nos, inuitauit ut ſequamur: & ad tam magnum
illud donũ cuius talem ſuſcepimus guſtum, ſequi
formidamus? Venit ad te uita, repende uicẽ, ueni
& tu ad illã. Suſcepit uehiculum mortis, ut tranſiẽs
liberaret te: ſuſcipe & tu mortem, ut cũ ad illum ue
neris, ita ab illo ſuſcipiaris ut nunq̃ moriaris. Per
ſanctam Eccleſiã. Propterea huius cõcluſio ſacra-
menti per ſanctam Eccleſiam terminatur: quoniã
ſi quis abſq; ea inuentus fuerit, alienus erit à nume-
ro filiorum. Nec habebit deum patrem, qui Eccle-
ſiam noluerit habere matrem, Nihilq; ei ualebit
quòd credidit uel fecit tanta bona ſine fine ſummi
boni. Eccleſia, mater eſt ſpiritalis, Eccleſia, ſponſa
Chriſti eſt: gratia eius dealbata, precioſo ſanguine
dotata. Totum poſſidet q̃d à uiro ſuo accepit in do

te.Lego tabulas matrimoniales eius,recitabo.Au
Luc.24 dite hęretici quid ſcriptũ ſit, Oportebat Chriſtum A
pati & reſurgere à mortuis, & prędicari in nomine
eius pœnitentiã & remiſſionẽ peccatorum per oẽs
gentes.Omnes gẽtes,totus mũdus eſt.Eccleſia totum
poſſidet,quod à uiro ſuo accepit in dote.Quę
cunq; cõgregatio cuiuslibet hæreſis in angulis ſedet:
cõcubina eſt non matrona. O hæreſis Ariana,
quid inſultas,quid exufflas, quid etiam ad tempus
multa uſurpas? Iniuriam à te patiť domina ab ancilla,
multas ei ingeris contumelias:licet hęc doleat,
nõ te magna metuit ſponſa Chriſti ſancta catholica.
Cum em̃ reſpexerit ille ſponſus, eijcieris tu ut
ancilla cum filijs tuis:quoniam non erunt hęredes
filij ancillæ cum filijs liberæ.Cognoſcatur una ſancta
& uera regina catholica, cui Chriſtus regnum B
tale dedit: quod eam per totum mundum diffundens
ab omni macula & ruga mundans,totam pulchram
ſuo aduentu præparauit.

Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI.

De conuenientia decem præceptorum & decem plagarum. Liber unus.

Cap.I NON eſt ſine cauſa fratres dilectiſſimi, quòd pręceptorũ C
legis dei numerus,cũ plagarum
numero,quibus Aegyptus
percutitur, exęquari uidetur.
Nam ſicut decem præcepta
ſunt legis,quib.ad cultum
dei populus admonetur: ita decem plagę leguntur,
quibus ſuperbia Aegyptiorum affligitur.
Conſideremus ergo cur & ibi decem præcepta, &
hic decem plagæ memorenť,ideo ſine dubio,quia
in illis erant uulnera,& in iſtis medicamenta:& opus
erat ut tam periculoſis decem plagarum uulneribus,
decem præceptorum medicamina ſubuenirent.
Vnde rogo uos fratres,nolite hoc ocioſe accipere:
quia ſi auxiliante deo diligenter attenderitis, D
poteritis agnoſcere decem illa præcepta illis
decem plagis per ordinem cõtra ſe eſſe contraria.
Nam de primo præcepto prima plaga percutitur.
de ſecundo ſecunda, de tertio tertia: & ſic quouſq;
ad decimum numerum peruenitur. Primum præ-
Exod.20 ceptum in lege,eſt de uno deo: Non erunt,inquit,
tibi alij dij præter me. Prima plaga Aegyptiorum,
aqua in ſanguinem conuerſa. Compara primum
præceptum primæ plagæ, Deum unum, ex quo
ſunt omnia,in ſimilitudinem aquæ accipe, ex qua
generantur uniuerſa. Ad quam autem rem pertinet
ſanguis,niſi ad carnem mortalem? Quid eſt igitur
conuerſio aquæ in ſanguinem: niſi quia illi qui
credere in deum noluerunt, ſicut dicit Apoſtolus
Rom.1 Paulus, Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum,dicẽ

tes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt? Aqua ergo in
A ſanguinẽ uertiť,quia ſenſus Aegyptiorũ obſcurus
& tenebroſus efficiť: & iuſto dei iudicio factũ eſt,
ut de illo fluuio ſanguinẽ biberẽt, in quo Hebręorũ
paruulos necare conſueuerant. Secundũ pręceptũ Cap.II
eſt, Nõ aſſumes nomen dei tui in uanũ.Qui Exod.20
enim acceperit nomen dei ſui in uanũ,non mundabitur.
Nomẽ em̃ dñi noſtri Ieſu Chriſti ueritas eſt.
Ipſe em̃ dicit,Ego ſum ueritas.Et quia ueritas mundat, Ioan.14
uanitas inquinat,uideamus huic ſecundo pręcepto
contrariam plagam. Quæ eſt iſta ſecunda
plaga? Ranæ in abundantia. In ranis,hæretici intelliguntur
atque philoſophi:Habes congruenter
ſignatam philoſophorum uel hæreticorum prauitatem,
ſi conſideres ranarum loquacitatem.Philo-
B ſophi enim uel hæretici, quia in Chriſto humana
omnia eſſe dicunt, ranæ ſunt clamantes in paludibus
limoſis. Per ſuperbiam & inanes cõtentiones
ſtrepitum uocum habere poſſunt, doctrinam uerę
ſapientiæ non poſſunt inſinuare. Qui enim Chriſtianæ
ueritati contradicunt, & in ſua uanitate decepti
decipiunt:ranæ ſunt, tædium afferentes auribus,
nõ cibos mentibus. Tertium præceptum Cap.III
eſt,Memento,inquit,diem ſabbati ſanctificare. In
tertio iſto præcepto inſinuatur quædam uacationis
indicio: ſcilicet requies cordis, tranquillitas
mentis, quam facit bona conſcientia. Ibi enim eſt
ſanctificatio,quia ibi eſt ſpiritus dei. Deniq; uidete
uacationem,hoc eſt,quietem. Super quem,in- Eſa.66
quit dominus, requieſcam,niſi ſuper humilem &
C quietum & trementem uerba mea? Inquieti ergo
reſiliunt à ſpiritu ſancto, rixarum amatores,calumniarum
ſeminatores, contentionis magis quàm
charitatis amatores, inquietudine ſua non admittunt
ad ſe quietem ſabbati ſpiritalis.Spiritale enim
ſabbatum non obſeruant,niſi illi qui ſe ita temperatè
operibus terrenis accõmodant,ut tam lectioni
quàm orationi,& ſi nõ ſemper,certe uel frequẽter
inſiſtant:ſecundum illud Apoſtoli,Attende le- 1 Tim.4
ctioni & doctrinæ. Et iterum, Sine intermiſſione 1 Theſſ.5
orate.Qui enim tales ſunt,quotidie ſpiritaliter ſabbatum
colũt:qui uero inquieti ſunt, & iugiter terrenis
actibus implicantur, de quibus ſcriptum eſt,
Impedimenta mundi fecerũt eos miſeros,ſabbatũ,
id eſt,requiem habere nõ poſſunt.Contra iſtorum
inquietudinem dicitur, & tanquam ſabbatum ha-
D beant in corde & ſanctificationem ſpiritusſancti:
Eſto,inquit,manſuetus ad audiendum uerbum,ut Eccl.5
intelligas. Ceſſa ab iniquitate tua,non ſit tumultus
quidam in corde tuo per corruptionem uolantis
phantaſmatis, ad ſimilitudinem muſcarum inquietantium
te. Deum intellecturus audi dicentem
tibi, Vacate & uidete quoniam ego ſum deus. Tu Pſal.45
per inquietudinem uacare non uis, contemptionumq;
tuarum corruptione cæcatus,exigis uidere
quod non potes. Attendite tertiam plagam huic
tertio præcepto contrariam. Ciniphes natę ſunt in
terra Aegypti de limo,muſcæ minutiſſimæ,inquietiſſimè
& inordinate uolantes, in oculos irruentes,
non permittentes homines quieſcere:dum abiguntur,
iterum irruũt,dum expulſæ fuerint, iterum

rede

redeunt. Quales ſunt iſtæ muſcæ, tales ſunt homines iniqui: qui ſabbatū ſpiritaliter obſeruare, id eſt A bonis operibus ſtudere, & lectioni uel orationi inſiſtere nolūt. Talia ſine dubio ſunt phantaſmata in corde cōtentioſorū. Quomodo eñ corpus humanum ab iſtis muſcis affligiť: ita cor iſtorū diuerſis cogitatiōibus inquietať atcꝫ cōpungitur. Tenete

Cap.IIII præceptū, cauete plagā. Sequitur quartū præceptum. Honora patrē tuū & matrē tuā. Huic cōtraria eſt quarta plaga Aegyptiorum κυνομυῖα, id eſt, muſca canina. Grçcū eñ uocabulū eſt. Qui eñ parentes honorare diſſimulat, muſca eum canina, id eſt neqtia diaboli, ſpiritaliter affligit & cruciat. Caninū eſt enim parentes non cognoſcere. Cap.V

Quintum præceptū eſt, Non mœchaberis. Quinta plaga, mors in pecota. Om̄is enim q aut uxore ꝓpria B intemperate, excepto deſiderio filiorum, utiť: aut certe quod eſt crimen grauiſſimū, qui uxori aut filiæ alienæ, aut ancillç uel ſuæ uel alterius inſidiať: uictus cupiditate beſtiarū, rancꝫ amiſſo hominis nomine erit pecus, nō quaſi cōuerſus in naturam pecoris, ſed in forma hominis ſimilitudinē pecoris habens, qui nō uult audire deū dicentē: Nolite Pſal.31 fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Pſal.48 Et illud: Homo cum in honore eſſet, nō intellexit: cōparatus eſt iumētis inſipiētibus, & ſimilis factus eſt illis. Si pecus eſſe nō times, uel saltē mori ſicut pecus time.

Cap.VI Sextū præceptū eſt: Non occides. Sexta plaga, puſtulæ in corpore, & ueſicæ bullientis & ſcaturiētis incēdia ulcerū uelut de fauilla fornacis. Tales ſunt animæ homicidales: ardent ira, & per irā homicidç frater perit. Ardēt C homines iracūdia, ardēt & gratia. Nam qui uult ſubuenire, feruet: & qui uult occidere, feruet: ille præcepto, iſte morbo: ille bonis operibus, iſte ſanioſis ulceribus. O ſi poſſemus uidere animas homicidarum, ſine dubio plus plangeremus ꝙ putreſcentia corpora ulceratorū.

Cap.VII Sequiť præceptū ſeptimū: Non furaberis. Et plaga ſeptima, grando in fructibus. Quod per furtū cōtra dei præceptū ſubducis, de cœlo perdis: nemo enim habet iniuſtū lucrum ſine iuſto damno. Verbi gratia, Qui furať requirit ueſtem, ſed cœleſti iudicio perdit fidē. Vbi lucrū, ibi damnū: uiſibiliter lucrū, inuiſibiliter damnum: lucrū ſua cçcitate, dānum quia iam uiuit ſine æquitate. Ergo qui ſuo malo deſiderio forinſecus furātur, D iuſto iudicio dei intrinſecus grandinantur. O ſi poſſent fures aut latrones uel raptores inſpicere agrū cordis ſui: ꝓfecto lugerēt, dum ibi nō inuenirent quod in os animæ mitterent, tametſi in furto ſuo inuenirent qđ gutturis auiditate ſorberēt. Maior eſt fames animæ ꝙ corporis, maior fames & periculoſior plaga, & grauior mors, qđ peius eſt: multi per iſtam famē animç mortui ambulant, & uiuentes portant funera ſua. Viuere quidem uidentur in corpore, ſed malis actibus mortui ꝓbantur in corde: & multi in anima famelici, de uanis delicijs & diuitijs gloriātur. Denicꝫ bonum Chriſtianum ſcriptura intus eſſe diuitem dicit: Abſconditus, inquit, corde theſaurus, homo qui eſt ante deū diues. Non ante homines, ſed ante deū diues, ubi deus uidet. Quid ergo tibi ꝓdeſt, ſi ubi homo A non uidet furaris, & ubi deus uidet iuſto iudicio grādinaris?

Cap.VIII Octauū prçceptū eſt, Falſū teſtimonium non dices. Octaua plaga, locuſta, animal dente noxium. Quid aūt uult falſus teſtis, niſi nocere mordendo, & cōſumere mentiendo? Et ideo nos admonet Apoſtolus, ne nos falſis criminibus appetamus. Si, inquit, mordetis & comeditis inuicē, Gal.5 uidete ne ab inuicem conſumamini.

Cap.IX Nonum prçceptū eſt. Non cōcupiſces uxorē proximi tui. Nona plaga, denſæ tenebrç. Si enim peccatum eſt uxorem propriā excepta cauſa filiorū agnoſcere, quale putas peccatū eſt, nō ſolū in ſua peccare, ſed & alienā appetere? Verç denſç ſunt tenebrç, nihil eñ ſic dolet in corde patiētis, ꝙ ſi uxor illius appetatur: B & qui hoc facit alteri, nihil tale uoluiſſet pati. Alia mala ſolent homines patienter excipere: hoc autem neſcio utrum uncꝫ inueniri potuerit, qui tolerabiliter patiať. O ꝙ denſas tenebras patiunť qui talia faciūt & talia cōcupiſcunt. Vere excæcanť furore horribili: furor eñ indomitus eſt, alienam uxorem cōmaculare uelle atcꝫ polluere.

Cap.X Decimū prçceptum eſt: Non cōcupiſces ullam rem proximi tui. Huic mādato plaga contraria eſt decima, mors primogenitorū. Omnes res quas habent homines, hçredibus ſeruant, & in hçredibus nihil primogenitis charius. Qui uolūt res alienas tancꝫ iuſte poſſidere, hæredes ſe quçrūt fieri à morientibus. Quid eñ tam iuſtū uideť, quàm ſibi rem derelictam poſſidere? Dicit enim aliquis: Dimiſſum C eſt mihi in teſtamēto. Lege nihil uideť iuſtius iſta uoce. Tu laudas quaſi iure poſſidentem, deus damnat iniuſte cōcupiſcentē. Vides qualis es qui optas te ab aliquo hæredē fieri. Nō ergo uis ut habeat hæredes, in quibus nihil eſt charius primogenitis. Proinde in primogenitis tuis punieris: q cōcupiſcendo res alienas, id eſt, qđ tibi iure nō debetur, quaſi iuris umbrā perquiris. Perdis ergo primogenita tua. Et facile quidē eſt fratres corporaliter perdere primogenitos: mortales enim ſunt homines, ſiue ante parētes, ſiue poſt patētes moriantur. Iſtud moleſtū eſt, ne per hanc occultā & iniuſtam cōcupiſcentiam primogenita cordis tui perdas. Primogenita cordis noſtri fides eſt, nemo eñ bene operať niſi fides præceſſerit. Omnia opera D tua bona filij tui ſunt ſpiritales, ſed inter iſtos tibi primogenita fides eſt. Quiſqs rē alienā occulte cōcupiſcit, internā fidē perdit. Erit eñ primum ſine dubio ſimulator obſequens, nō charitate, ſed fraude: ueluti amās eum à quò ſe cupit fieri hæredem. Amare ſe dicit eum quē mori deſiderat, & ut rerū eius ſe uideat poſſeſſorem, optat ut proprium nō derelinquat hæredem.

Cap.XI Hæc fratres comparatio, & quodammodo cōtrarietates decem præceptorum & decem plagarum, cautos nos faciat: ut habeamus ſecuri res noſtras in prçceptis dei. Res, inquā, noſtras interiores, & in arca cōſciēnç noſtræ repoſitas: ipſç ſunt theſauri noſtri, quos nobis nec fur, nec latro, nec uicinus malus poterit aliquādo auferre, ubi nec tinea nec rubigo eſt metuenda. Iſtç ſunt enim uerç diuitiç, id eſt, bona cōſcientia,

 iuſtitia

iuſtitia, miſericordia, caſtitas atq; ſobrietas. Qui ta
libus rebus plenus eſt, diues eſt, etiam ſi de naufra A
gio nudus euaſerit. Sed hæc ſi diligenter attendi-
tis, & quæ ſunt mala fugere, & quæ bona ſunt uo-
lueritis auxiliãte deo exercere, eritis populus dñi:
& de iniqua Aegyptiorum ſocietate, id eſt ſpirita
lium nequitiarũ perſecutione liberati, ad terrã re-
promiſſionis poteritis fœliciter peruenire, auxili-
ante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui uiuit & re-
gnat in ſecula ſeculorum. Amen. Finis.

DE RECTITVDINE
CATHOLICAE CONVERSATIONIS
Tractatus.

Non eſt Auguſtini.

R OGO uos fratres chariſſimi & cũ B
grãdi humilitate admoneo, ut in-
tentis animis auſcultare uelitis, q̃d
uobis pro ſalute ueſtra ſuggerere
uolo. Omnipotens ſcit deus, quòd
prompta ergo uos charitate iſta uobis profero: q̃d
ſi non fecero, reus debiti teneor. Vos aũt non pro
mea paruitate, ſed pro ueſtra quæ dico ſalute libẽ-
ter ſuſcipite, ita duntaxat, ut q̃d aure ſuſcipitis ope
re impleatis: ut & ego de meo obſequio, & de ue-
ſtro profectu merear gaudere in cœleſti regno. Et
ſi forte diſpliceo, ꝗ tam frequenter prædicare uo-
bis contendo: rogo ne mihi moleſtus quis exiſtat,
ſed magis periculũ meũ conſideret, & audiat do-
Ezech 3 minum terribiliter cõminantẽ ſacerdoti, Si nõ an
nunciaueris iniquo ſcelera ſua, neq; locutus ei fue C
ris ut auertat̃ à uia ſua impia & uiuat, ipſe impius
in iniquitate ſua morieẽ, ſanguinẽ aũt eius de ma-
nu tua requirã. Si aũt annunciaueris impio, & ille
non fuerit cõuerſus ab iniq̃tate ſua, & à uia ſua im
pia: ipſe quidẽ in iniquitate ſua morieẽ, tu aũt ani-
Eſa.58 mam tuã liberaſti. Et Eſaias: Clama ne ceſſes, quaſi
tuba exalta uocẽ tuã, & annũcia populo meo ſce-
lera eorum. Cõſiderate ergo fratres, quia oportet
me ſine ceſſatione ueſtros animos ad tremendum
dei iudiciũ, & deſiderãdum cœleſte pręmiũ excita
re: ut uobiſcũ merear in angelorũ conſortio perpe
tua pace gaudere. Ideo rogo ut diem iudicij ſem-
per pertimeſcatis, & diem mortis ſuſpectum quo-
tidie ante oculos habeatis. Conſiderate quales eri
tis præſentandi cõſpectibus angelorum, uel qua- D
lem pro meritis uiciſſitudinẽ recepturi: ſi poteri-
tis illibatũ referre in illo die q̃d in baptiſmo ꝓmiſi
ſtis. Memẽtote, quia tunc pactũ cum deo feciſtis,
atq; renũciare uos diabolo & omnibus operibus
eius in ipſo baptiſmo ꝓmiſiſtis. Qui potuit tunc
ipſe per ſe, & pro ſe hinc reſpõdit: qui uero nõ po-
tuit, fideiuſſor pro eo ad eius uicẽ iſta duo deo pro
miſit, ille ſcilicet qui eũ de ſacro fonte ſuſcepit. Cõ
ſiderate ergo quale pactũ cũ deo feciſtis: & requi
rite apud uoſmetipſos, ſi poſt ipſam ꝓmiſſionem
opera maligni, cui renunciaſtis, ſecuti eſtis. Abre-
nunciaſtis diabolo & omnibus põpis eius, operi-
bus eius, id eſt dolis & ſortibus, augurijs & furtis,
fraudibus & fornicationibus, ebrietatibus & men
dacijs. Hæc ſunt uera opera & põpæ eius. Promiſi
ſtis ſimiliter credere uos in deũ patrẽ omnipoten-
tem, & in Ieſum Chriſtũ filiũ eius unicum dñm no
ſtrum, &c. Promiſiſtis deinde credere uos in ſpiri-
tum ſanctũ, ſanctã eccleſiã catholicã, ſanctorũ cõ-
munionẽ, remiſſionẽ peccatorũ, carnis reſurrecti
nem, & uitã æternã. Hinc ꝓculdubio cautio & cõ
feſſio noſtra uel ꝓmiſſio ſemper in ueſtra teneat̃
memoria: ut hoc ꝗ Chriſtiani uocamini, nõ ſit ad
iudiciũ uobis, ſed potius ad remedium. Nam ideo
Chriſtiani facti eſtis, ut ſemper facta Chriſtiani fa-
ciatis: id eſt ut caſtitatẽ ametis, luxuriã & ebrietatẽ
fugiatis, humilitatẽ teneatis, ſupbiã deteſtemini:
quia dñs Ieſus Chriſtus humilitatem & oſtẽdit ex-
emplis, & docuit uerbis, dicens: Diſcite à me, quia Matt.11
mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem
animabus ueſtris. Inuidiã etiam reſpuatis, charita-
tem inuicẽ habeatis, & ſemper de futuro ſeculo ę-
ternaq; beatitudine cogitetis, et plus ꝓ anima q̃
pro corpore laboretis: quia corpus pauco tẽpore
erit in hoc mũdo: anima uero ſi bene egerit, ſine fi
ne regnabit in cœlo: aut ſi male, ſine miſericordia
ardebit in inferno. Qui nõ cogitat niſi tantummo
do de iſta uita, animalib. & beſtijs ſimilis eſt. Nõ er
go uobis ſufficit, fratres chariſſimi, ꝗ Chriſtianũ
nomẽ accepiſtis, ſi opera Chriſtiana nõ facitis. Illi
eñ prodeſt ꝗ uocat̃ Chriſtianus, qui ſemper Chri
ſti pręcepta & mente retinet, & opera perficit: qui
furtum nõ facit, qui falſum teſtimonium nõ dicit,
qui non mentitur neq; periurat, qui adulteriũ non
cõmittit, qui nullũ hominem occidit, ſed omnes
ſicut ſeipſum diligit, qui inimicis ſuis malũ pro ma
lo nõ reddit, ſed magis pro ipſis orat, qui lites non
cõcitat, ſed diſcordes ad cõcordiam reuocat. Hęc
enim præcepta ipſe dñs Ieſus Chriſtus per ſemet-
ipſum in Euãgelio dignatus eſt tradere dicẽs: Nõ Matt.19
homicidium facies, non adulterabis, non furtũ fa- Matt.7
cies, non falſum teſtimonium dices, &c. Et quod-
cunq; uultis ut faciant uobis homines, & uos faci-
te eis: hęc eſt eñ lex & prophetæ. Et adhuc maio-
ra his, ſed fortiora atq; fructifera dedit mandata di
cens: Diligite inimicos ueſtros, & benefacite eis Matt.5
qui oderũt uos, orate pro perſequẽtibus & calum
niantibus uos. Ecce forte mandatũ uidet̃ homini-
bus & durũ, ſed magnũ habet pręmiũ. Audite qua
le, Vt ſitis filij patris ueſtri qui in cœlis eſt. O quan
ta gratia. Per nos ſerui digni non ſumus, & inimi-
corum dilectione filij dei efficimur. Ideo ergo fra
tres & amicos diligite in deũ, inimicoſq; propter
deum, Qui eñ diligit ꝓximũ, ſicut Apoſtolus di-
cit, legẽ impleuit. Nam qui uere Chriſtianus uult Rom.13
eſſe, hæc ei neceſſe eſt præcepta cuſtodire: ſi enim
non cuſtodit, ipſe ſe circumuenit. Ille itaq; bonus
Chriſtianus eſt qui nulla phylacteria uel inuentio
nes diaboli credit, ſed omnẽ ſuam ſpẽ in ſolo Chri
ſto ponit: qui peregrinos tanq̃ ipſum Chriſtum
cũ gaudio ſuſcipit, quia ipſe dicit: Hoſpes fui & ſuſ Matt.25
cepiſtis me, &: Quam diu feciſtis hoc uni ex mini
mis meis, mihi feciſtis. Ille, inquam, bonus eſt, qui
hoſpitibus lauat pedes, & tanquã parentes chariſ-
ſimos diligit, qui iuxta quod habet pauperibus
dat, quia Eccleſiam frequentius uenit, & oblatio-
nem

nem,quæ offerať deo,in altari exhibet,qui de fru-
ctib. ſuis non guſtat,niſi deo prius offerat,q ſtate- A
ras doloſas & mēſuras duplices nō habet, qui pe-
cuniā ſuā nō ad uſurā tribuit, q & ipſe caſte uiuit,
& filios ſuos uel uicinos docet ut cū dei timore ui
uāt,& q̃ties ſolēnitates ſanctæ aduenerint,ante di
es plures caſtitatē etiā cū propria uxore cuſtodit,
ut ſecura cōſcientia ad dñi altare poſſit accedere.
Poſtremo ſymbolū & dominicā orationē memori
ter tenet,& filios & familiā eadē docet. Qui talis
eſt uere,ſine dubio Chriſtianus eſt,ſed & Chriſtus
Ioan.14 habitat in eo,qui dixit:Ego & pater ad eum uenie
mus,& māſionē apud eū faciemus.Similiter & per
Leuit.26 Prophetā dicit:Ego inhabitabo in eis,& inter eos
ambulabo,& ero illorū deus.Ecce audiſtis chariſ-
ſimi,quales ſint Chriſtiani boni:ideo quantū pote B
ſtis,cū dei adiutorio laboretis,& nomē Chriſtianū
non ſit falſum in uobis, ſed ut ueri Chriſtiani eſſe
poſſitis,ſemp̃ præcepta Chriſti & implere actio-
ne,& cogitare mēte.Redimite animas ueſtras elee
moſynis,dum habetis in poteſtate remedia.Elee-
moſynā iuxta uires facite,pacē & ueritatē habete,
diſcordes ad concordiā reuocate,mēdaciū fugite,
periuriū expaueſcite,falſum teſtimoniū nō dicite,
furtū non facite. Oblationes & decimas Eccleſiæ
offerte,Luminaria ſanctis locis iuxta q̃d habetis,
exhibete. Symbolū & orationē dominicam in me
moria retinete,& filijs ueſtris inſinuate.Filios etiā
q̃s ex baptiſmo ſuſcepiſtis,docete & caſtigare , ut
ſemper cum dño uiuāt:ad Eccleſiā frequentius cō
uenite,ſanctorū patrocinia humiliter expetite, di C
em dominicā pro reuerētia reſurrectionis Chriſti
abſq; ullo opere ſeruili colite:ſanctorū ſolēnitates
pio affectu celebrate,proximos ueſtros ſicut uoſ-
metipſos diligite,q̃d uobis nō uultis fieri,nulli fa-
ciatis.Charitatē ante omnia habete, quia charitas
operit multitudinē peccatorū. Eſtote hoſpitales,
omnem ſolicitudinem ueſtrā proijcientes in deū,
quoniā ipſi cura eſt de uobis.Infirmos uiſitate,car
ceratos requirite,peregrinos ſuſcipite , eſurientes
paſcite,nudos ueſtite , hariolos & magos fugite.
Sit uobis æqualitas in pōdere & mēſura , ſit ſtate-
ra iuſta,iuſtus modius, æquus ſextarius : nec plus
q̃ dediſtis accipiatis,neq; uſuras pro fœnerata pe
cunia à quoq; exigatis. Quod ſi obſeruaueritis, ſe
curi in die iudicij ante tribunal æterni iudicis ueni D
entes,dicetis : Da nobis q̃d dedimus,miſerere q̃a
miſericordiā fecimus, nos impleuimus quod iuſſi
ſti,tu redde q̃d promiſiſti. Ante om̃ia illud annun
cio atq; obteſtor,ut nullus Paganorū ſacrilegas cō
ſuetudines obſeruet,nō carcarios,nō diuinos, nō
ſortilegos,nō pręcātatores,nec pro ulla cauſa aut
infirmitate eos conſulere & interrogare præſuma
tis.Qui hoc malū facit,perdit baptiſmi ſacramen-
tum.Similiter auguria uel ſternutationes obſerua
re nolite,nec in itinere poſiti aliquas auiculas can
tantes attēdatis:ſed ſiue iter,ſiue quodcunq; opus
arripiatis,ſignate uos in nomine Chriſti,& ſymbo
lum & orationē dominicā cum fide & deuotiōe di
cite,& nihil uobis nocere poterit inimicus. Nul-
lus obſeruet qua die domū exeat,uel qua reuerta-
tur:q̃a oēs creauit dñs. Nullus ad inchoādū opus
A diem et lunā attēdat.Nullus in calēdis Ianuarij,ne
fanda & ridiculoſa,uetulas,aut ceruulos, aut iocti
eos faciat,neq; mēſas ſup̃ noctē cōponat,nec Sire
nes aut bibitiōes exerceat ſup̃fluas.Nullus in py-
ras credat,neq; in cantū ſedeat , q̃a opera diaboli-
ca ſunt.Nullus in feſtiuitate beati Ioannis aut ſan-
ctorū ſolennitatib. ſolſtitia,aut uallationes,uel ſal
tationes,aut cātica diabolica exerceat. Nullus no
mina dęmonū,aut Neptunū,aut Dianā, aut Her-
culē,aut Mineruā,aut Geniſtū, aut cætera huiuſ-
modi inepta credere aut inuocare pręſumat. Nul
lus diē Iouis abſq; ſolēnitatibus ſanctis,nec in Ma
io,nec in ullo tēpore in ocio obſeruet,nec turma-
rum uel murorū,uel aliquā diē omnino,ſed tātum
B diē dñicam.Nullus ad phana,uel ad petras, uel ad
fontes,uel ad arbores,aut ad ocellos,uel per trina
luminaria uotū faciat,uel uotū reddere pręſumat.
Nullus ad colla hominis uel alicuius animalis liga
mina dependere pręſumat,& ſi à clericis fiat,& di
cať q̃ res ſancta ſit,& in diuina lectione cōtineať,
nō eſſet dignus nomine clericorū, ſed hęreticorū:
quia nō eſt in eis remediū Chriſti,ſed uenenū dia-
boli:Nullus pręſumat luſtrationes facere, nec her
bas incātare,neq; pecora per cauā arborē,uel ter-
ram trāſilire foratā,q̃a per hoc diabolo uideť con-
ſecrare.Nulla mulier præſumat ſuccinos depende
re:nec in tela,ſiue in tinctura,ſiue in quolibet ope
re Mineruā uel cæteras infauſtas perſonas nomi-
nare:ſed in omni tēpore Chriſti gratiā adeſſe,& in
C uirtute nominis eius toto corde cōfidere. Nullus
quādo luna obſcurať uociferare præſumat,q̃a cer
tis tēporib. deo iubēte obſcurať:nec per lunā no-
uam timeat aliq̃d operis arripere,q̃a deus ad hoc
lunā fecit ut tempora deſignet,& noctiū tenebras
tēperet,nō ut alicuius corpus cuſtodiat,aut demē
tem hominē faciat,ſicut ſtulti putāt,qui à dęmoni
bus uexatos à luna pati putāt.Nullus dominos ſo
lem aut lunā uocet,neq; per eos iuret:q̃a creatura
dei ſunt,& neceſſitatibus hominū iuſſu dei inſer-
uiunt.Nullus ſibi præponat fortunā,aut Geniſtū,
q̃d naſcentia diciť:quia deus uult om̃es homines
ſaluos fieri & ad agnitionē ueritatis uenire,atq; in
ſapiētia omnia diſpēſat,ſicut diſpoſuit ante mūdi
cōſtitutionē.Propterea quotiēs aliqua infirmitas
D occurrerit alicui,nō quæranť præcantatores, non
diuini,non ſortilegi,non carcarij,neq; per fontes,
aut arbores,aut biuia phylacteria exerceātur : ſed
qui ægrotat in ſola dei miſericordia cōfidat,& eu-
chariſtiam cum fide & deuotione accipiat, oleūq;
benedictū fideliter ab Eccleſia petat,unde corpus
ſuum ungatur,& ſecundum Apoſtolum,oratio fi Iaco.5
dei ſaluabit infirmū,& alleuabit eum dñs. Non ſo
lum corporis,ſed & animæ ſanitatē accipiet, com
plebiturq; in illo quod dominus in Euāgelio pro-
miſit dicens:Omnia quæcunq; petieritis patrē in Matt.21
nomine meo,in oratione credētes accipietis. An-
te om̃ia ubicunq; eſtis,ſiue in domo, ſiue in itine-
re,ſiue in cōuiuio,uerba turpia & luxurioſa nolite
ex ore ueſtro proferre: quia ſicut dñs in Euange-
lio pronūciat,De omni uerbo ocioſo quod locuti Matt.12
fuerint

ſuerint homínes,reddent rationẽ de eo in die iudi
A cij.Ludos etiã diabolícos,uel uacillatiões,uel can
tica gentiliũ fieri uetate,nullusChriſtianus hoc ex
erceat,qa ꝑ hoc paganus efficit: nec em̃ iuſtũ eſt,
ut ex ore Chriſtiano,ubi ſacramẽta Chriſti mittun
tur,& quẽ decet deũ laudare,cantica diabolica ꝓ
cedant.Ideoq; fratres,oẽs adinuẽtiones inimici to
to corde reſpuite, & ſupradicta ſacrilegia cũ omi
labore &horrore fugite.Nulli creaturę pręter deũ
& ſanctos eius uenerationẽ exhibeatis:fontes uel
arbores q̃s ſarcinos uocãt,ſuccidite,plãtas ſiue un
gulas pedũ quas per biuia ponũt,fieri uetate,& u-
bi inueneritis igne cremate.Per nullã aliã artẽ ſal-
uari uos credatis,niſi per inuocationẽ & crucem
Chriſti. Nã illud quale eſt,quia ſi arbores illæ,ubi
B miſeri homines uota reddũt, ceciderint, nõ ex eis
ligna ad focũ deferũt? Et uide quanta eſt ſtulticia
hominũ,ſi arbori &inſenſibili &mortuę,impẽdũt
honorẽ,& dei omipotẽtis uota contẽnunt. Nõ er
go cœlũ,non terrã,nec ullã omnino creaturã pręte
ter deũ adorandã credat:quia omĩa ipſe ſolus con
didit atq; diſpoſuit.Altũ quidẽ cœlũ eſt, ingẽs ter
ra,immenſum mare,pulchra ſydera: ſed ꝙ pulchri
or & immẽſior ſit qui creauit hęc,neceſſe eſt.Si e-
nim quæ uident tam incõprehẽſibilia ſunt, id eſt,
uarij fructus terrę,pulchritudo florũ,diuerſitas po
morũ,genera animaliũ,alia ſuper terrã,alia in aqs,
alia in aere,apũ quoq; prudẽtia,uentorũ flatus,nu
bium rores, tonitruorũ fulgores, temporũ uices,
dierũ noctiũq; uarij recurſus, q̃ omnia nullatenus
C mens humana poteſt ęſtimatione cõprehendere:
ſi ergo talia ſunt quę uidemus & nullatenus com-
prehẽdimus, qualia æſtimãda ſunt illa cœleſtia, q̃
nõdũ uidemus,uel qualis omniũ horũ artifex cu-
ius nutu cũcta creant? Illũ ergo fratres ſuper omĩa
timete,ſuper omnia adorate:illũ ſuper omĩa ama-
te,ad illius uos miſericordiã tenete,de illius clemẽ
tia nunq; deſperate.Quos bonos uidetis,illos imi
temini:q̃s malos cõſpicitis,caſtigate,corripite, ut
duplicẽ mercedẽ habeatis.Et qui hactenus idone
us a ſupradictis malis uixiſſe cognoſcit, gaudeat
quidẽ&deo gratias reddat,ac de cętero obſeruet,
&perſeuerare in bonis actib. feſtinet:qui uero uſ-
que nũc mala opera exercuit,cito ſe corrigat,&ex
toto corde pœnitẽtiã agat anteq; de hac luce diſ-
D cedat:qa ſi ſine pœnitẽtia mortuus fuerit, nõ ibit
in requiẽ,ſed pręcipitabit in gehẽnam, ubi nunq;
exiet in ſecula ſeculorũ.Quaꝓpter loqr omnibus
uiris & fratribus,ut corrigat ſe unuſquiſq;,& uitia
ſua emendet,mala opera quæ geſſit pœnitẽdo ex
piet:Nullus ſe inebriet,nullus in cõuiuio cogat a-
lium plus bibere q; oportet:cui uitio deditos mul
1. Cor. 6 tum uehemẽter redarguit Apoſtolus dicẽs: Neq;
ebrioſi regnũ dei poſſidebũt.Nullus,ſicut dictum
eſt,obſeruet egrediẽs aut ingrediẽs domũ,quid ſi
bi occurrat,uel ſibi in aliquo uox reclamãtis fiat,
aut qualis auis cantus garriat,uel quid etiã portan
tem uideat:quia qui hæc ſeruat,ex parte paganus
eſſe dinoſcit.Qui ergo hęc contẽpſerit, Prophetã
ſibi gratulet clamare:Beatus uir cuius eſt dñs ſpes
Pſal. 83 eius,& nõ reſpexit in uanitates & inſanias falſas.

Hinc & Apoſtolus monet:Omne,inquit,quodcũ Col. 3
A que faciris,in nomine Ieſu Chriſti facite. Prorſus
ergo recedẽdũ eſt à cũctis huiuſcemodi obſeruan
tib. mathematici ſpernẽdi, auguria horrẽda, ſom
nia cõtemnenda,qñiã ſicut ſcriptura teſtat, uana
ſunt.Vnde per Moyſen præcipit,Non augurabi- Leu. 19
mini,nõ obſeruabitis,inqt,ſomnia,nec ad magos
declinabitis.Oportet ergo,ut hęc tota mẽte obſer
uetis,& ſi q̃s cognoſcitis,uel occulte aliqua phyla
cteria exercere,expedit ut nec cibũ cũ eis ſumatis,
nec ullũ cõſortiũ cũ illis habeatis.Iſta ergo omnia
ſpernẽtes,ad dei uos auxiliũ cõferte,& de eius mi
ſericordia nõ deſperate.Omĩ die dominico ad Ec
cleſiã cõuenite,& non cauſas & rixas uel ocioſas
fabulas agatis:ſed lectiões diuinas cum ſilẽtio au-
B ſcultate,& ꝓ Eccleſię pace & ꝓ peccatis ueſtris o-
rate.Qui em̃ in Eccleſijs fabulari nõ timet, ꝓ ſe &
alijs redditurus eſt rationẽ: dũnec ipſe uerbũ dei
audit,nec alios audire permittit. De talibus dicit
dñs in Euãgelio: Vę uobis qui clauditis regnũ cœ Matt. 23
lorũ ante homines,uos aũt non introitis,nec alios
intrare permittitis.Iudices etiã qui præeſtis,iuſtiſ-
ſime iudicate, nihil in iudicio iniuſte agatis, nec
munera ſuper innocentes accipiatis,nõ ad perſo-
nã attendatis,nec res alienas rapaci fronte diripia
tis,quia de ueſtris quid uel ſuper noctẽ agat, neſci
tis.Pauperẽ uel aduenã nullatenus in iudicio op-
primatis,timentes illud q̃d ueritas dicit: Quia in q̃ Matt. 7
iudicio iudicaueritis,iudicabimini: & in qua mẽſu
ra mẽſi fueritis,remetiet uobis. Cauete ſemper ne
C de uobis ꝓpheta dicat: Vę q potẽtes eſtis in hoc Eſa. 5
mundo,qui iuſtificatis impiũ ꝓ muneribus & iu-
ſtitiã iuſti aufertis ab eo. Væ qui dicitis bonũ ma-
lum,& malũ bonũ,labia ueſtra loquuntur menda
cia,manus ueſtræ plenę ſunt iniquitate, facta eſt
uobis ueritas in obliuionẽ,et iuſtitia fugità uobis.
Hæc fratres cõſiderãtes pariter,& qui præeſtis in
dei timore uos ſolidate, retinete quę dicta ſunt,
facite quę pręcepta ſunt,habete ſemperChriſtũ in
mẽte,ſignũ eius in frõte facite,ſcitote quia multos
aduerſarios habetis, qui curſum ueſtrũ impedire
feſtinãt.Ideo omni loco, omni hora, crucis ſigno
uos armate,crucis memoria uos munite: hoc em̃
ſolũ timẽt,illud ſolũ expaueſcũt,hoc & uobis da-
tũ eſt ſcutũ,ut poſſitis ſagittas maligni ardẽtes ex
D tinguere. Porrò magna res eſt ſignum Chriſti, &
crux Chriſti:ſed illi ſoli prodeſt qui facit mandata
Chriſti. Vt ergo uobis ꝓſit,præcepta eius totis ui
ribus adimplere cõtendite: & ſiue ſedetis,ſiue am
bulatis,ſiue mãducatis,ſiue in lectũ aſcẽdatis, ſiue
à ſtratu ſurgatis, iugiter ſignũ Chriſti muniat fron
tem ueſtrã,ut uos ſemper memoria dei uigilantes
ꝓtegat,& in ſopore cuſtodiat.Et quotiẽs in nocte
excitati fueritis,& ſomnus euolauerit,mox labijs
ſignũ crucis occurrat:mẽs quoq; oratiõibus occu
pet,ac dei pręcepta in corde uoluant, ne ſtupido
pectori repente ſurrepat inimicus,uel per fatuam
incuriam ſerpat ad animam aduerſarius auidus.Et
cum in ſenſum uobis turpẽ ſuggeſſerit cogitatio-
nem,proponite uobis futurũ iudiciũ, inferni ſup-
pliciũ,gehẽnæ pœnas,tartari tenebras,quæ impij
patientur

patientur. Si hæc feceritis, ſtatim turpis cogitatio
euaneſcet, nec uos deſeret miſericordia dei, qa ue
Pſal. 31 rum eſt q̃d Propheta canit: Sperantes in domino
miſericordia circũdabit. Sed cũ hęc oĩa, auxiliã-
te dño impleueritis, ſcitote quia hoc moleſte acce
pturus eſt diabolus, ꝙ uidet uos à ſocietate ſua di-
ſcedere, & ob hoc fortaſſe aliquas nequitias aut in
firmitates uobis immittet: nolite ꝓpter hoc deſpe
rare, quia ad uos ꝓbandos permittit hoc deus fie-
ri, ut cognoſcat ſi ex toto corde uos ad eius miſeri
cordiã teneris, uel ſi ueraciter in eum credaris. Sed
uos cũcta patiẽter ſufferte, & deũ in omnibus be-
nedicite: ut in uobis poſſit impleri qđ ſcriptũ eſt:
Iac. 1 Beatus uir qui ſuffert tentationẽ. Conſolet̃ uos &
hoc qđ dicit Apoſtolus: Quia cũ tribulamur, à do
1. Cor. 11 mino corripimur, ut nõ cũ mundo dãnemur. Nec
Prou. 3 non & illud: Flagellat aũt dñs omnẽ filiũ quẽ reci-
Heb. 12 pit. Et illud: Quos deus amat, corrigit & caſtigat.
Quòd ſi ſemel uel bis nequitias quas immittit, ui-
riliter atq; fideliter ꝓ dei amore ſuſtinueritis: ita ip
ſum dñs à ueſtra infeſtatione dignabit̃ expellere,
ut ulterius uobis nunq̃ poſſit nocere. Ita ergo ſi
ueri & nõ falſi Chriſtiani eſtis, diabolicas circun-
uentiones fugite & deſpicite, & tota mẽte ad deũ
tendite: & quęcũq; aduerſa uobis inimicus immi-
ſerit, patienter & fortiter toleretis. Nã & ſi per ſor
tilegos aut diuinos aliqua prędicta fuerint, & ita
euenerint, nolite mirari: quia ſpiritus ꝑ aera uolan
tes, facile poſſunt uidere aliqua futurą. De hac re
Deut. 13 diuina ſcriptura teſtat̃ dicẽs: Etiã ſi uera uobis di-
xerint, nolite credere eis: tẽtat enim uos dñs deus
ueſter, utrũ timeatis eum uel non. Illud autem ſci-
tote, quia nec uos, nec aliquid quod ad uos perti-
net, lædere poteſt inimicus: niſi quantum permiſe
rit deus. Permittit aũt hoc deus, quia peccata ho-
minum hoc exigunt. Permittit aũt duabus de cau
ſis: aut ut ꝓbet ſi boni eſtis, aut caſtiget ſi peccato
res. Sed qui patienter diſpẽſationem dei ſuſtinue-
Iob 1 rit, cum perdiderit aliquid, dicat: Dñs dedit, domi
nus abſtulit, ſicut domino placuit ita factũ eſt, ſit
nomen domini benedictum. Pro iſta patiẽtia, aut
coronam recipiet ſi iuſtus eſt: aut indulgentiam, ſi
peccator. Quòd ſi murmurauerit, uel deſperaue-
rit: rerũ pariter & animę dãnationẽ incurret. Sed
mihi credite fratres, quia ſi ex toto corde & ſemꝑ
in timore dei permãſeritis, & præcepta eius cuſto
dieritis, ita ꝙ nihil ex gentili cõſuetudine obſerue
tis, nihil iam inimicus nocere poterit, ſed oĩa ue
ſtra proſperabunt̃. Recto enim Chriſtiano nec au
guria, nec figmẽta aliqua nocere poſſunt: quia ubi
ſignum crucis cum fide & timore dei præceſſerit,
nihil ibi poterit nocere inimicus. Tepidis uero ne
gligentibus ideo nocere poſſunt, quia relinquen-
tes dei pręcepta, per uitę ſuę negligentiã praua o-
pera exercẽdo, ipſi ſe dæmonũ poteſtati ſpõtanea
tradunt uolũtate: qui ſi in ſeruitio Chriſti ꝑſeuera
rent, & per eius auxilium ſolummodo cõfiderent,
nihil prorſus paterentur mali. Hæc ergo ſcientes,
totis uos uiribus ad eius miſericordiã tenete, ope-
ra bona ſemper agite, & de ſubſtãtia ueſtra paupe
ribus erogate. Qui plus habet, plus tribuat: qui uę

ro minus, de hoc ipſo largiat̃. Beatus & hilaris u-
A nuſquiſq; qđ præualet, tribuat: quia nimirum gau
debit multũ. Qui dat parum, accipiet multũ: ſicut Matt. 19
dñs ad Apoſtolos dicit: Cẽtuplũ accipiet, & uitã
æternã poſſidebit. Det igit̃ nũmũ, & cõparat cœ-
leſte regnũ: det paruã pecuniã, & emit uitã ęternã.
Tenere ergo uos ad eleemoſynã, quia ſcriptũ eſt: Tobiæ
Eleemoſyna à morte liberat, & qui eã fecerit, non
ibit in tenebras. Vnuſquiſq; quantũ præualet, tan
tum porrigat. Qui habet aurũ, det aurũ: & qui ar-
gentũ, argentũ: qui uero nõ habet pecuniã, cũ bo-
no animo det pauperibus bucellã: & ſi non habet
integrã, ex eo q̃d habet frãgat, & partẽ egeno tri-
buat. Sciat q̃uis parũ tribuerit, cum bono animo,
deo acceptabile erit. Dñs eñi non copia largitatis,
B ſed beneuolentia & deuotione largiẽtis delectat̃
& paſcit̃. Vt aũt nullus pauper ab eleemoſyna ſe
excuſare poſſit, ipſe dñs pro calice aquę frigidę ſe
mercedẽ eſſe redditurũ ꝓmiſit. Qui eñi à dño plu
res facultates accepit, magis utiq; iudicij periculũ
ſuſtinebit. Potuit nẽpe deus oẽs diuites facere: ſed
pauperes in hoc mundo eſſe uoluit, ut diuites pec
cata ſua redimerẽt. Redimite ergo uos chariſſimi Prou. 21
dum habetis preciũ, date eleemoſynã de bono &
iuſto labore, & non alterius rapina. Audite modo
ante fores ueſtras pauperes rogãtes, ut & ipſi pro
uobis in die iudicij rogẽt. Prophetã audite clamã
tẽ: Qui auerterit aurẽ ſuã ab egeno, & ipſe clama-
bit, & nõ exaudiet eum dñs. Date ergo deo q̃d uo
bis dedit, qa ipſe accipit q̃d pauperibus datis. Ipſi
C quidẽ datis, ſed uobis in futurũ tranſmittitis, nõ ut
uentrẽ impleatis, ſed unde flãmas extinguatis: qa Eccl. 3
ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extin
guit peccatũ. Hinc dñs & per Prophetã dicit: Da-
bunt ſinguli redemptionẽ animarum ſuarum, &
non erit in eis morbus nec caſus. Date ergo, dum
licet accipere redemptionẽ animarũ ueſtrarũ. Re
dimite uos ipſi dum uiuitis, quia poſt mortẽ nemo
uos redimere poteſt. Vnuſquiſq; de quali ingenio
uel artificio uiuit, de ipſo decimã deo in pauperi-
bus uel in Eccleſijs donet: conſideret qa oĩa dei
ſunt per quę uiuit, ſiue terra, ſiue flumina, ſiue ſe-
mina, uel oĩa quæ ſub cœlo ſunt, uel ſuꝑ cœlos.
Et ſi ipſe nõ dediſſet, nihil utiq; haberet. Nã deus
qui dignat̃ totũ date, decimã de ſuo dignat̃ nobis
D repetere, nõ ſibi penitus, ſed nobis ꝓfuturã: ſicut
ipſe promiſit per Prophetã dicens: Inferte, inquit, Malach. 3
omnẽ decimationẽ in horreis meis, & probate me
in his, dicit dñs: ſi non aperuero uobis fructus quę
poſſidetis ſuper terrã, quod cognoſcitis deo place
re. Nolite de cũcta ſubſtantia ueſtra fraudare deci
mã: ne uobis nouẽ partes auferant̃, & ſola decima
remaneat. Conuertimini adhuc, dicit dñs, ut ape-
riam uobis cataractas cœli, & effundã ſuper uos
benedictionẽ meam. Si igit̃ dederitis uoluntariè,
plus ſemper dominus dabit uobis. Si non dederi-
tis, quanticũq; pauperes in quibus locis habitatis,
fame mortui fuerint, tantorũ homicidiorũ rei eri-
tis. Inſuper immittet uobis dominus peſtilentiam
& famẽ: & perdetis totũ quod habetis, nec nõ &
animas ueſtras. Vt autem hęc uobis non ueniant:
feſtinate

reducite,ſempetq; euãgelica pręcepta in corde ru
minate. Ante oĩa luxuriã fugite, cõcupiſcentiã
malam uitate: timẽtes illud quod dñs in Euange-
Matt.6 lio dicit: Oĩs qui uiderit mulierem ad concupiſ
cendũ eam,iam mœchatus eſt eã in corde ſuo. V-
xores legitimas abſq; ulla ſimulatiõe diligite,ſicut
Epheſ.5 apoſtolus præcepit dicẽs: Viri diligite uxores ue-
Col.3 ſtras,ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiã. Et iterũ:Mu-
lieres ſubditæ ſint uiris ſuis, ſicut oportet in domi
no.Et nequaq; uir legitimã uxorem quacũq; occa
ſione dimittere pręſumat:quia ſecundum ſenten-
tiam domini: Quicunq; dimiſerit uxorem ſuã,ex-
cepta cauſa fornicatiõis,facit eã mœchari. Cõcu-
binas, ſiue ante nuptias , ſiue poſt nuptias habere
prohibemur:quia omnino illicitũ eſt. Nã qui uxo
rem legitimã ducere cogitat, dignũ eſt ut uirgini-
tatẽ uſq; ad nuptias cuſtodiat,& poſt nuptias nul-
lam alterã niſi unam legitimam coniugem cogno
ſcat,ſicut Apoſtolus pręcipit.Ipſe fidẽ ſeruet ei ſi-
cut eam ſibi ſeruare uult, nec peccet cũ alia, ſicut
nec ſuam cum alieno uult peccare : timẽs illud q̃d
idem Apoſtolus clamat : Fornicatores & adulte-
Heb.13 ros iudicabit dominus. Quicquid eñ de iure con
nubiĳ mulieribus nõ licet, nec uiris omnino licet.
Nam qui ante nuptias legitimas habere concubi-
nas pręſumit, peius peccat, q̃ qui adulteriũ cõmit
tit,& ob hoc dignus eſt à cõſortio Chriſtianorum
ſeparari. Qui ſi nõ pœnituerit, æterna illum flãma
cruciabit ſine remedio. Quapropter Chriſtiane fu
ge fornicationẽ, erubeſce iam ſub oculis dei & an
gelorũ peccare. Capitalia oĩi niſu deteſtare, quæ
ſunt ſacrilegiũ,homicidiũ, falſum teſtimoniũ, fur-
tum,rapina,ſuperbia,inuidia,auaritia, iracũdia,e-
brietas:hęc ſunt crimina quæ mergũt homines in
ſuppliciũ æternũ. Ex quibus quicũq; in ſe unum
habere cognoſcit,& pœnitentiã nõ egerit,ſine re
medio in gehennæ igne ardebit. Et ideo,ò anima
Chriſtiana,uigila , ora, caue prædicta crimina : &
quicq̃d boni præuales,age pro uita æterna. Aperi
pauperib.manũ tuam, ut Chriſtus tibi aperiat ia-
nuam ſuã,& intres in gaudia paradiſi. Noli ipſe te
tradere in perditionẽ,quia Chriſtus pro te ſuũ effu
dit ſanguinẽ. Satis te charũ habuit,quẽ tam caro
precio redemit. Terreat te metus gehennæ, quo
poſſis abſtinere ab operib. prauis. Oĩi hora mor-
tem adeſſe ſpera,& futura iudicia dei ſuper te iugi
ter formida: ut tibi poſſit adaptari quod ſcriptum
Prou.28 eſt: Beatus eſt q̃ ſemper eſt pauidus. Quòd ſi male
feciſti,emẽda dum potes,dũ eſt licentia pœnitere:
ueniã non deſperes ſi ad meliora cõuertaris, quia
deſperatio peius eſt omni peccato. Nullatenus de
dei miſericordia deſperetis,nec poſt centũ pecca
ta,nec poſt mille crimina:quia nulla eſt tam gran-
dis culpa, quæ pœnitẽdo nõ habet ueniã. Quãuis
ergo te irritet quiſq;, q̃uis cõuitietur, quamuis in
iuriam tibi faciat,tu tamen patiens eſto,ne repen-
das cõtumelias,& melius tacendo uinces iniuriã.
Cum maledicit tibi,benedic ei:& magnã habebis
gratiam,q; tu nõ lædis à quo læſus es. Nullum de-
ſpicias,non ſeruũ,non egenum, quia forſitan me-
lior eſt apud deum q̃ tu. Et quoniã ſecundum A-
1 Cor.12 poſtolum : Omnes fratres unum corpus ſumus in

Christo,& quia non eſt perſonarũ acceptor deus:
A ſed ſicut ſcriptum eſt: Vnuſquiſq; quod bonum fe Ephes.6
cerit, hoc feret à deo, ſiue ſeruus, ſiue liber: nõ de-
trahes fratri tuo,nõ facias calumniã fratri tuó,neq;
forti ui opprimas eum:ſed ſicut per Moyſen dicit:
Si paupertate cõpulſus uendiderit ſe tibi frater tuus Leuit.25
non affliges eũ more ſeruorũ per potentiã,ſed ſe-
cundum dei timorẽ age circa illũ. Memento quia
tu ſeruus es. Non oderis fratrem tuũ in corde tuo:
ſed publice argue illum, ne habeas ſuper illo pec-
catum. Hinc & dominus in Euãgelio dicit: Si pec Matt.18
cauerit in te frater tuus,corripe illum inter te & ip
ſum ſolũ. Et rurſum : Si ſepties in te peccauerit, &
totiẽs pœnituerit,dimitte ei. Et iterũ:ſi offers mu-
nus tuũ ad altare,& ibi recordatus fueris,quia fra-
B ter tuus habet aliquid aduerſus te,relinque ibi mu Matt.5
nus tuum ad altare , & uade prius recõciliari fratri
tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Hęc te
Chriſtiane præcepta reuocent ad concordiã, hęc
dulcia Chriſti medicamẽta curẽt odiĳ uulnera: quę
ſi cõtempſeris,terribilẽ in te ſentẽtiam retorques,
qua dicitur: Oĩs qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit
iudicio. Qui dixerit fratri ſuo racha aut fatue,reus
erit gehẽnæ ignis. Ecce audiſti chariſſime,quid ti
meas,quid obſerues. Habe ergo charitatẽ,tene pa
tientiã,fuge diſcordiã,impone frenos linguæ tuæ,
ne detrahat ad gehennã animam tuam:quia ſecũ-
dum ſcripturam: Mors & uita in manibus lingue. Prou.18
Et, Vir linguoſus nõ dirigetur in terra. Hæc ſolici Pſal.139
ta cõſideratione pẽſantes chariſſimi , uerba ſimul
C & mores cõponite:ſectamini ſemp̱ iuſtitiã,amate
Chriſti pręcepta. Derelinquat impius uiam ſuam,
& reuertatur ad dominũ : ſicut Propheta clamat:
Et miſerebitur eius , quia pius eſt ad ignoſcẽdum. Eſa.55
Ipſe enim monet dicens: Cõuertimini ad me,& ſa Oſee 14
nabo contritiones ueſtras. Et rurſus: Quęrite bo- Amos 5
num & non malum, ut uiuatis: & erit uobiſcũ do-
minus exercituũ. Et iterũ: Odite malum & diligite
bonum,ut miſereat̃ ueſtri deus. Ecce hic per Pro-
phetam clamat deus: Et ſi me audire cõtẽpſeritis,
moriemini morte ęterna. Ipſe etiam conſolatur in
Euangelio dicẽs: Non ueni uocare iuſtos, ſed pec Luca 5
catores ad pœnitentiã. Et iterũ monet dicens: Pri Matt.6
mum quęrite regnũ dei & iuſtitiam eius, & hęc o-
mnia adĳcient̃ uobis. Et iterũ: Petite, & dabit̃ uo- Matt.7
D bis: quærite,& inuenietis: pulſate, & aperietur uo
bis . Modo eñ dominus pro ineffabili pietate ſua
non ſolũ admonet, ſed etiã rogat ut cõuertatur ad
eum . Audiamus ergo eum dum rogat: audiamus
ſcripturã dicentem : Fili miſerere animæ tuæ pla-
cens deo. Quid ad hęc reſpondet humana fragili-
tas? Deus rogat ut tui miſerearis, & non uis: quo-
modo exaudiet te in die neceſſitatis ſupplicãtem,
cum tu eum pro teipſo nõ audis rogantẽ? Si mo-
do hæc neglexeritis fratres, quid facietis in die iu-
diciĳ, uel ad cuius cõſilium confugietis? Si inquã,
modo neglexeritis talia dei hortamenta, non effu
gietis tunc inferni tormenta: nec uos poterit aurũ
uel argentum liberare, neq; diuitię, quę in angulis
modo abſcõditis, & ex quibus arrogantes effecti
ſalutem ueſtram obliti eſtis. Hinc nanq; dominus
dicit: Viſitabo ſuper orbis mala, & quieſcere faciã Eſa.13

ſuperbiam impiorũ, & arrogantiã fortiũ humilia-
Eſa.46 bo. Et rurſum admonet dicẽs: Præuaricatores, re-
dite ad cor: quieſcite agere peruerſe, diſcite bene-
facere, ſuccurrite oppreſſo, defendite pauperẽ, ui-
duam & aduenã & pupillũ nolite calũniari. Hæc
ergo fratres mẽte retinete, hęc magnopere cuſto-
dire feſtinate: impugnati à diabolo cõiungimini
deo quia uos redemit. Stupeãt gentes de cõuerſa-
tione ueſtra: & ſi detrahũt uobis & irridẽt Chriſti-
anitatis opera, ex hoc ſectari nõ turbemini, reddẽt
ẽm rationẽ. Totã ergo ſpẽ ueſtrã in Chriſti miſeri-
cordia cõponite: & nõ ſolũ ab actu impudico ſed
etiã à cogitationib. ſordidis animas ueſtras cuſto-
dite, quia deus iudex iuſtus & de malis cogitatio-
nibus iudicat. Et hæc moneo fratres, ut ſuperbiã
penitus deponatis, per quã de cœlo diabolus cor-
Iacobi 4 ruit: q̃a ſicut Apoſt. teſtať: Deus ſuperbis reſiſtit,
Luc.14 humilib. aũt dat gratiã. Et in euãgelio: Om̃is qui ſe
Matt.18 exaltat humiliabiť: & qui ſe humiliat exaltabiť. Et
iterũ: Niſi cõuerſi fueritis & efficiamini ſicut par-
uuli, nõ intrabitis in regnũ cœlorũ. Iurandi cõſue-
tudinẽ funditus euitate, q̃a ualde præceptis in hac
parte cõtraitis, dño in euãgelio prohibente: Dico
Matt.5 uobis, inquit, Nolite om̃ino iurare, neq; per terrã,
neq; per caput, neq; per aliud quodcũq;: ſit aũt ſer-
mo ueſter, eſt, eſt: non non. Iniuriantib. aũt uobis,
proferte præcepta dei quibus diciť: Non reſiſtite
malo: ſed qui te percuſſerit in unã maxillã, præbe
ei & alterã. Et qui uult tunicã tollere, dimitte ei &
palliũ. Et iterum: Qui petit à te, da ei: & qui tollit
quæ tua ſunt, ne repetas. Orando itaq; neceſſe eſt,
ut teneatis illam orationẽ quam dñs in euangelio
Matt.6 præcepit dicẽs: Cũ oratis, non in multiloquio, ſed
in ſecreto cordis orate: & pater ueſter qui uidet in
abſcondito, reddet uobis. Scit ẽm quid opus ſit uo-
bis anteq̄ petatis. Hæc ergo uerba chariſſimi re-
colite, hæc iugiter præcepta reminiſcimini, ubi-
cunq; eſtis memoriã Chriſti in colloquio miſcete:
Matt.18 qui dicit: Vbi duo uel tres cõgregati ſunt in nomi-
ne meo, ibi ſum in medio eorũ. Scandala etiã fugi-
te: quia dñs grauiter notat eum qui lites concitat,
dicendo: Vę homini illi per quem ſcandalũ uenit.
In cõpaſſione proximi illam ſententiã tenete, qua
Ioan.15 in Euangelio dicitur: Si manſeritis in me & uerba
mea in uobis manſerint, quodcunq; petieritis fiet
uobis. Ipſum quoq; Apoſtolũ audite clamantem:
1Cor.7 Tempus breue eſt, reliquũ eſt, ut qui habent uxo-
res, tanquam non habentes ſint: & qui flentes, tan-
quam non flentes, & qui gaudent, tanquã nõ gau-
dentes: & qui utuntur hoc mũdo, tanq̄ non utan-
tur: præterit enim figura huius mundi. Vt autem
plus capiatis cœleſtia q̄ terrena: dominum audia-
Matt.16 tis dicentẽ: Quid prodeſt homini ſi totum mundũ
lucretur, animæ uero ſuæ detrimentũ patiatur? Vt
uero diligamus charitatẽ, Euãgeliſta Ioãnes hor-
1Ioan.4 tatur dicẽs: Si diligamus inuicem, deus in nobis
manet, & charitas in nobis perfecta eſt. Et iterum:
Deus charitas eſt. Necnon & Paulus excellentiã
1Cor.13 charitatis ſimili modo profert, dicens: Si diſtribue-
ro in cibos pauperum omnes facultates meas, &
ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatẽ
aũt non habeã, nihil mihi prodeſt. Hinc iterũ mo-
A net dicens: Omnia ueſtra in charitate fiant. Et ite- 1Cor.16
rum: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebi- Gal.6
tis legẽ Chriſti. Ipſe etiam ad tramitẽ perfectionis
blãde coercens dicit: Qui furabať iam nõ furetur. Ephes.4
Et illud: Fugite fornicationẽ. Quia omne peccatũ
quodcunq; fecerit homo, extra corpus eſt: qui aũt
fornicať, in corpus ſuũ peccat. Et iterũ: Neq; auari
regnũ dei poſſidebunt, neq; fornicarij, neq; adul-
teri, neq; fures, neq; ebrioſi, neq; malefici, neq; ra-
paces. Idem Apoſtolus cupiditatẽ coercet dicẽs:
Radix omniũ malorũ eſt cupiditas. Ergo fratres 1Tim.6
abijcite cupiditatẽ, ſectamini charitatẽ, deponite
iniquitatem, ſupportãtes inuicẽ in charitate, illud
omnino præcauentes quod Apoſtolus ad Roma- Rom.1
nos ſcribens infert: Reuelabitur, inquiens, ira dei
B de cœlo ſuper omnem impietatẽ & iuſtitiã homi-
num. Nec non & illud quod uoce ueritatis in Eu- Matt.13
angelio cõminatur: Qui faciunt, inquit, iniquita-
tem, mitteņ in caminũ ignis ardẽtis, ibi erit fletus
& ſtridor dentiũ. Conſiderate q̄ ſęuus quamq; tre-
mendus ſit ille ignis: & qui modo nec unũ ſuffert
digitum in ignem mittere, ibi cum toto corpore
in ſecula cruciari. Rogo ergo uos, ut ſi uultis ab
illo igne uel ab illa pœna liberari, deſiſtatis iam am-
plius peccare, & dñm per Prophetã attendite cla- Ezech.33
mantẽ: Reuertimini recedentes ab iniquitatibus
ueſtris, & ſanabo uos. Et iterũ: Nolo mortẽ pecca-
toris, ſed ut cõuertatur & uiuat. Et per Eſaiam cla-
mat dicens: Quando cõuerſus fueris & ingemue- Eſa.45
ris, ſaluus eris. Per Iohel quoq; monet dicens: Cõ- Ioelis 2
C uertimini ad me in toto corde ueſtro, in ieiunio &
fletu & planctu. Ecce q̃d teſtimonia de conuerſio-
ne ueſtra ex diuinis eloquijs prolata ſunt. Vigila-
te ergo ſolicite, quia quanto proximiorem finem
mundi diabolus proſpicit, tanto crudelius contra
Chriſtianos ſęuit: ut qui cito ſe damnandũ cogno-
ſcit, plures ſibi in pœna multiplicet, cũ quib. utiq;
ſine fine crucietur. Cauete ergo attẽtius, & iugiter
cum dei timore cõuerſamini: ſcientes quia unuſ-
quiſq; ueſtrũ angelum dei habet qui obſeruat quę
iugiter egerit. Et quidẽ ſi bene agit, gaudiũ ſancto
angelo gignit: ſi uero mala opera exercet, angelũ
ſanctũ à ſe repellit, & malignũ ſibi dæmonẽ con-
iungit. Quapropter chariſſimi, hęc me loquẽte, in-
trorſus ad uos redite, cõſcientias ueſtras diſcutite,
D ſi dignas mẽtes angelis geratis pręuidete: et ſi uos
bonos ac dignos deo cõſpicitis, de meritis ueſtris
nunquam ſuperba mente præſumatis, ſed de cęte-
ro magis cũ humilitate cauete. Si uos peccatis ob-
noxios cernitis, nullatenus deſperetis: tantũ facite
pactũ in corde ueſtro cum deo, ut amplius nõ pec-
cetis, ſed fiducialiter ueniã ſperetis, quia dñs ſignũ
ſuæ pietatis aſſidue pateſcit, & om̃es uult ad ſe re-
cipere ad pœnitentiam. Nam ſi adulter quidam,
aut meretrix, aut fur, aut ebrioſus, aut mendax, aut
filiorum necator fuerit, tantũ de cętero penitus ca-
ueat, indulgebit illi deus. Publicanũ de Euange-
lio & latronẽ, necnõ & meretricẽ, ſed & Paulum
ſumite in exemplum: qui de ſemetipſo dicit: Prius 1Tim.1
fui blaſphemus & perſecutor & contumelioſus,
ſed

ſed miſericordiã cõſecutus ſum, quia ignorãs hæc
feci. Et uos ergo, ſi quid forte ignorãter admiſiſtis,
reparate uos quæſo per pœnitentiã. Confitemini
dño in totis præcordijs ueſtris, quoniã bonus eſt:
doleatis uos nõ egiſſe quod bonũ eſt. Et qui pœni
tet, ita pœniteat ut ulterius iam lugenda nõ cõmit
tat. Et qui pauperiores in hoc ſeculo eſtis, nolite
ſeduci: quia ſi bene agitis, ditiores eritis in cœlo.
Deniq; cauete ne quis turpẽ ſermonẽ proferat ex
Ephes. 5 ore. Et ſecũdũ Apoſtolum: Fabulis & uarijs ocijs
nolite ſeduci. Sed corrigite inquietos, cõſolamini
puſillanimes, patientes eſtote ad omnes. Et omnis
ſermo malus nõ procedat ex ore ueſtro, timentes
1 Cor. 15 illud quod ſcriptũ eſt: Corrũpũt bonos mores col
loquia praua. Crapulã & ebrietatẽ perhorreſcite:
Lucæ 21 quia dñs per ſeipſum hoc redarguit dicẽs: Cauete
Ephes. 5 ne grauenẽ corda ueſtra crapula & ebrietate. Et
Apoſtolus prohibet dicẽs: Nolite inebriari uino
in quo eſt luxuria. Proculdubio qui plus mãducat
& bibit q̃ expedit, & peccatũ incurrit, & ſanitatẽ
ſeruare non præualet: quia cũ uenter & uenæ ni-
mia fuerint ſaturitare repletæ, illico neceſſe eſt ut
libido in mẽbris generetur. Vnde & alibi ſcriptũ
Eccl. 31 eſt: Vinum multũ potatum amaritudo eſt animæ,
& ruina multiplicans imprudenti offenſionẽ, mi-
nuens uirtutẽ & faciens uulnera. Et hoc dico non
ut creaturã dei malam aſſerã, aut iudicem eſſe dam
nandam, ſed ut uos cautiores ſobrioresq; reddam:
imò & admoneo ut nullã creaturam dei malã eſſe
Gen. 1 dicatis, quia cũcta creauit deus ualde bona. Nam
quæcunq; uobis mala eſſe uidenẽ & nocẽt: ueſtro
uitio, nõ ſua natura uobis mala exiſtunt. Ideoq; fra
tres ſolũ diabolũ, qui in ſuperbiendo factus eſt ma
lus, deteſtantes, tantorũ bonorũ creatorem glorifi
cate. Cauete ſemper uiã latã quæ ducit ad interitũ,
apprehẽdite illam anguſtã per quam reperiẽ ęter-
na latitudo. Pauperes & peregrinos ad cõuiuium
uocate, dominumq; de hoc præcipientẽ attẽdite:
Luc. 14 Cum facis, inquit, prandiũ aut cœnã, noli uocare
diuites qui conuiuenẽ tecum, ſed uoca debiles &
pauperes, cæcos, claudos, & beatus eris, quia non
hãbẽt quid tibi retribuant, retribueẽ aũt tibi in re-
ſurrectione iuſtorũ. Nec enim iuſtum eſt, ut in po
pulo Chriſtiano, qui uno precio ſunt redempti, &
uni domino ſeruiũt, alij diſtentis epulis uentribus
incedãt, alij famis periculo deficiãt. Proſus pec-
catum eſt ut noſtra ſuperflua à tineis deuorenẽ, &
pauperes nec uetuſtiſſima quæq; recipere mereã-
tur. Quare non conſideratis q̃ pari conditione in
hũc mundũ ueniſtis? Vnius domini ſerui eſtis, ſi-
mili exitu de mundo migrabitis: & ſi bene agitis,
ad unam beatitudinẽ uenietis. Aut quare uobiſcũ
cibum nõ accipiat qui immortalitatis ſtolam acce
pturus eſt uobiſcũ? Hæc cõſiderantes, ita paupe-
rum curã gerite, ut uberrimã pro his in cœlis acci-
piatis retributionem. Mendacium ſemper fugite,
Sap. 1 quia nõ minimũ peccatũ eſt, ſcriptura dicente: Os
Prou. 19 quod mentiẽ, occidit animã. Et: Teſtis falſus non
Psal. 5 erit impunitus. Et Dauid ad dñm: Perdes, inquit,
Ephes. 4 omẽs qui loquunẽ mendaciũ. Et Apoſtolus: De-
ponentes omne mendaciũ, loquimini ueritatẽ u-

nuſquiſq; cũ proximo ſuo. In hac ergo uita poſiti
A ita agite, ut cũ hinc migraueritis & caro ueſtra à
uermib. cœperit deuorari in ſepulchro, anima or-
nata bonis operib. cũ ſanctis omnib. lęteẽ in cœlo.
Retrahat uos à malis operib. peccatorũ interitus.
Cõſiderate diuitũ ſepulchra, uel eorũ qui ante par
uũ tẽpus uobiſcũ erãt, quid fuerunt, uel quid ſunt,
uel quid eis diuitiæ uel cupiditates ſeculi profue-
runt. Ecce nihil ex eis, niſi ſoli cineres remãſerunt:
qui ſi loqui poſſent, ꝓculdubio hęc uobis dicerẽt:
Vt quid infelices tantũ ꝓ ſeculi cupiditate diſcur-
ritis? ut quid uos uitijs & criminib. repletis? Cõſi-
derate oſſa noſtra, ut uel ſic horreat cupiditas ue-
ſtra & miſeria. Quod uos eſtis, nos fuimus, q̃d nos
ſumus, uos eritis. Iſta om̃ia fratres chariſſimi, ſoli-
cita cõſideratione penſantes & hęc cõſiderantes,
B expaueſcite: diẽ mortis ante oculos mẽtis ponite,
& ad imitationẽ quantũ poteſtis feſtinate. Nolite
negligere q̃ uos pius deus ſuſtinet peccãtes: quia
quãto diutius expectat ut uos emẽdetis, tãto gra-
uius uindicabit ſi neglexeritis. Sed forte putatis q̃
finis mũdi needũ erit: ſed ſuũ unuſquiſq; cõſideret
finẽ. Ecce dũ libẽter iocũdiſſime moraẽ homo in
mundo, multaq; in lõgo tẽpore diſponit agenda
repente rapiẽ in mortẽ, & ex improuiſo auferẽ ani
ma à corpore. Sed ille beatus eſt qui horã illam ha
buerit ante oculos, & feſtinauerit in illa hora mor
tis paratus inueniri, ut poſſit tãti metus terrorem
euadere. Quod ſi uultis ſcite, cũ metu magno fra-
tres chariſſimi magniſq; doloribus, ſeparaẽ animã
C à corpore. Veniunt em̃ ſancti angeli eã aſſumere,
ut perducant eã ante tribunal metuẽdi iudicis: &
memorãs ſua mala quæ diu noctuq; geſſit contre-
miſcit, & ingemiſcit & quęrit ea fugere, induciaſq;
petere dicẽs: Date mihi horę ſpaciũ. Tuncq; ſimul
loquẽtia om̃ia opera eius dicẽt: Tu nos egiſti, tua
opera ſumus, nõ te deſerimus, ſed tecũ ſemper eri-
mus, tecũ pergemus ad iudiciũ. Hæc quidẽ pecca
toris anima agit, quæ cũ horrendo timore ſeparaẽ
à corpore, pergit plena peccatis & ingenti confu-
ſione depreſſa. Iuſti uero anima cum ſeparaẽ a cor
pore, non timet, nõ expaueſcit: ſed magis cũ gau-
dio egrediẽ, et cũ exultatione pergit ad dominum
ducentibus ſanctis angelis. Illã ergo chariſſimi ho
ram modo timete, ne timeatis tũc illã: nunc pręca-
uete, ut tũc ſecuri eſſe poſſitis. Memẽtote iugiter,
quia in medio laqueorũ diaboli eſtis, & ideo ſem-
D per parati eſtote, ut quando dñi præceptũ miſſum
fuerit, liberi ab omni labe peccati ad requiẽ trãſire
poſſitis: nec arbitremini uos diu in hoc mũdo mã-
ſuros, quia nimirũ ueniet, ut non concedat domi-
nicum præceptũ miſſum nec unius horę ſpacium
in hac uita cõſiſtere. Cauete ne de exitu ueſtro tri-
ſtitiam faciatis angelis, & gaudiũ inimicis. Scitote
enim quia anima cum à corpore auellitur, ſtatim
in paradiſo ꝓ bonis operibus, aut certe pro malis
in inferno præcipitaẽ continuo. Quapropter eli-
gite modo, & hic in uita ueſtra hoc diſponite, aut
perpetualiter gaudere cũ ſanctis, aut ſine fine cru
ciari cũ impijs. Itaq; uel saltẽ pœnæ uos terreant,
ſi præmia nõ inuitant: & præſentem mundũ ſi de-

ſpicere non ualeatis, uel cū iuſtitia poſſidete. Qui
in iuuentute errauit, ſaltē in ſenectute reſipiſcat, &
mala quæ peccādo cōmiſit, pœnitēdo iam expur-
get. Ecce paulatim deficit mundus, & cuncta quæ
uidenť uelociter tranſeūt tanq̃ nebula & umbra
ueſpertina. Ecce q̃d olim prænunciabať, præſenti
tēpore iā perſpicue cerniť: ſubtrahunť omnia bo-
na, & creſcūt quotidie mala. Nolite ergo fratres iā
mundū diligere, quē ſic ad finē declinare cōſpici-
Iacobi 4 tis: præſertim cū Apoſtolus Iacobus clamet, ꝙ ami
citia huius mūdi inimica ſit deo. Vitā ergo æternā
ex omnib. amate præcordijs, quā nunq̃ in ſecula fi
niatis. Illuc feſtinate ubi ſemper uiuatis & ubi nūq̃
mori timeatis. Si eñ amatis iſtā miſerā fluidamq;
uitā, ubi cū tanto labore uiuitis, & ubi ſatagēdo, ſu
dando, ſuſpirādo neceſſarijs corporis ſatiſfacitis:
quāto magis debetis amare uitā æternā, ubi nullū
laborē ſuſtinebitis, ubi ſumma eſt ſemper ſecuri-
tas, ſumma felicitas, felix libertas: ubi implebiť il-
lud q̃d dñs dicit in Euangelio: Erūt homines ſimi
Matt. 22 les angelis: ſimiles utiq; nō ſubſtātia, ſed beatitudi
Matt. 13 ne. Et illud: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno
patris eorū. Qualis putatis erit tūc ſplēdor anima-
rum, quando ſolis claritatē habebit lux corporū?
Ibi nulla erit triſtitia nullus labor, nullus dolor, nul
lus timor, nulla mors, ſed perpetua ſanitas perſeue
rabit. Nulla ibi cōſurget malitia, nulla carnis miſe
ria, nulla ægritudo, nulla omnino neceſſitas: non
ibi erit fames, non ſitis, non frigus, non æſtus, non
laſſitudo ieiunij, nec ulla tentatio inimici, non ad
peccatū ulla uoluntas, nec ulla delinquēdi poſſi-
bilitas, ſed totū exultatio, totum lętitia poſſidebit.
Homines angelis ſociati ſine ulla carnis infirmita
te uernabūt, ibi erit lætitia, cuncta requies ſecura,
pax uera, iucūditas infinita. In qua beatitudine q̃d
ſemel adipiſciť, ſemper teneť. Nihil loco illo ma-
gnificētius, nihil glorioſius, nihil clarius, nihil pul
chrius, nihil uerius, nihil illa beatitudine ſynceri-
us, nihil illa abūdantia copioſius. Ibi nō formida-
biť ferociſſimus hoſtis, qui cupit iugiter iugulare
animas: nemo in illo loco indiget precioſo ueſti-
mēto, quia ibi nō eſt frigus, nō æſtus, nulla inęqua
litas aeris, nullus ibi eſt peregrinus, ſed omnes qui
ibidē attingere meruerūt, ſecuri ut in patria uiuēt.
Non ultra aduerſabiť caro ſpiritui, nec ullū time-
bitur periculū: ſed inenarrabilia cū angelis ac ſem
piterna à Chriſto ibi tibi præmia tribuenť, q̃d ocu
1 Cor. 2 lus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
aſcēdit, ſicut Apoſtolus ait, quæ præparauit deus
diligētibus ſe. Ecce qualē beatitudinē perditurus
eſt, qui modo dū licet, emendare ſe noluerit. Ideo
fratres chariſſimi, dño auxiliante dedignemur ul-
tra ſeruire peccato, quibus tanta beatitudo præpa
ratur in cœlo. Dum tēpus eſt, feſtinemus deū ꝓpi-
tium facere: deſpiciamus quę terrena ſunt, ut cœle
ſtia adipiſcamur. Cogitemus nos peregrinos eſſe
in hoc ſeculo, ut liberius feſtinemus ad cœlū: per-
pēdamus quales erimus in die iudicij, dei & ange
lorū cōſpectib. præſentādi, quādo opera noſtra e-
rūt nobis ante oculos ponēda. Qualis erit illa cō-
fuſio, cui cōtigerit ꝓ peccatis ſuis in cōſpectu om-
niū hominū erubeſcere, q hic nec unū hominē in
A ſe peccātē uult inſpicere? Et qs erit pauor tūc deū
iratū uidere, quē placatū nō ualet uniuerſitas com
prehēdere? Illū ergo diē timeamus, quē modo nul
latenus præuidere poſſumus. Illū diē iugiter paueſ
camus, ut ſic uel actus noſtros à malo reuocemus.
Cōſiderēmus qs terror erit cū dñs ad iudicādū ue
nerit de cœlis, quis metus erit deū uidere, ad cuius
aduētū uniuerſa elemēta quatienť, ac cœlū cū ter-
ra cōtremiſcet, uirtuteſq; cœlorū mouebunť. Tūc
nimirū præcinētib. angelorū tubis, omnes gentes
quæcūq; fuerūt ſub cœlo tā uiri q̃ fœminę in eo ſe
xu quo nati fuerūt, boni ſimul ac mali, ſācti ac pec
catores, uel quicunq; ab utero nati uiui ac mortui
ſunt, ſiue à beſtijs deuorati, uel ab igne cōſumpti,
B uel ab aquis abſorpti, om̄es ſimul in momēto tem
poris atq; in ictu oculi reſurgent, in ipſa carne atq;
in ipſis corporib. ſine dubio quæ hic habuerūt ſe-
mel, & in uirū perfectū in mēſura ætatis plenitudi
nis Chriſti, in qua ipſe dñs reſurrexit à mortuis: &
om̄es ante aduētū Chriſti aduenięt, pariterq; ele-
cti & reprobi ſuis oculis uidebūt, ſicut dñs in Euā-
gelio dicit: Tūc uidebūt filiū hominis uenientem in Matt. 24
nubib. cū poteſtate magna & maieſtate cōſtipatū & 25
agminib. angelorū, & cōgregabunť ad eū omnes
gētes, & plāgent om̄es trib. terræ, & ſeparabit eos
ab inuicem ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, &
ſtatuet iuſtos à dextris ſuis, impios aūt à ſiniſtris,
& dicet his qui à dextris eius erūt: Venite benedi-
cti patris [illegible], poſſidete paratū uobis regnū à cō-
C ſtitutione [illegible], Eſuriui, & dediſtis mihi mãduca-
re: Sitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Quādiu feci-
ſtis uni ex minimis meis, mihi feciſtis. Tūc omnib.
aſpicientib. oſtēdet liuores & fixuras clauorū, ſine
dubio in ſuo corpore, quod ꝓ peccatis noſtris uul
neratū eſt: & ita cōpellās peccatores dicet, Ego te
homo de limo terræ formaui, & inter paradiſi de-
licias collocaui, q̃d nō merebaris, ſed tu me iuſſaq;
mea cōtēnens, deceptorē ſequi maluiſti, unde pœ
næ in ſupplicijs inferni detruſus es. Poſtea miſer-
tus tui, in terris carnē aſſumpſi, inter peccatores ha
bitaui, cōtumelias & uerbera pro te ſuſtinui, ut te
de inferno eriperē: alapas & ſputa ſuſcepi, ut tibi
redderē dulcedinē paradiſi. Acetū cū felle bibi ꝓ-
pter te, ueprib. coronatus ſum, cruci affixus, lācea
D uulneratus, mortuus, & in ſepulchro poſitus. Ad
inferna deſcēdi, ut te ad paradiſum reducerē, tarta
ri clauſtra adij. Agnoſce ergo quid pro impietate
humana pertuli. Ecce liuores quos ꝓ te recepi, ec-
ce clauorū foramina, quib. in cruce affixus pepen
di. Suſcepi dolores, ut te poſsē ſanare, ſuſcepi pœ-
nā, ut tibi darē gloriā: ſuſcepi mortē, ut tu uiueres
ſine fine, cōditus latui in ſepulchro, ut tu regnares
in cœlo. Hæc om̄ia pro te ſuſtinui. Quid amplius
debui, & nō feci? Dicite nūc uel oſtēdite mihi q̃d
paſſi eſtis pro me mediatore animarū ueſtrarum,
aut quid boni egiſtis ꝓ uobis? Ego cū eſſem inuiſi
bilis, ſpōte ꝓ uobis incarnatus ſum: cū eſſem im-
paſſibilis, ꝓpter uos dignatus ſum pati: cū eſſem
diues, ꝓpter uos egenus factus ſum. Sed & humi-
litatē renuētes ſeductorē magis q̃ me eſtis ſecuti.
Ecce

Ecce modo nõ poteſt aliud iuſtitia mea iudicare,
A niſi q̃d merenſ opera ueſtra recipere. Ergo q̃d ibi
elegiſtis,tenete:cõtempſiſtis lucẽ, poſſidete tene
bras:amaſtis mortẽ, ite in perditionẽ: ſecuti eſtis
diabolũ,ite cũ eo in ignẽ æternũ. Quis putas erit
tũc mœror,ꝗs luctus, quæ triſtitia, quæ anguſtia,
cũ hæc fuerit aduerſus impios lata ſentẽtia? Tunc
erit dura ſeparatio à ſanctorũ cõſortio:& traditi in
in poteſtatẽ dæmonũ, ibũt cũ ipſis corporib.cum
diabolo in ignẽ æternũ,& permanebũt ſemper in
luctu & gemitu. Procul quippe exulatià cœleſti
patria paradiſi cruciabunſ in gehẽna, nunꝙ pacẽ
uiſuri,nunꝙ refrigeriũ adepturi:ſed per milia mi-
liũ annorũ in inferno cruciãdi,nec unꝙ in ſecula li
berãdi. Ibi nec qui torquet,aliquãdo fatigabiſ:nec
qui torquerſ,unꝙ morieſ. Sic ibi ignis cõſumit, ut
B ſemꝑ reſeruet:ſic tormẽta agunſ, ut ſemper teno-
uenſ. Iuxta uero qualitatẽ culpæ,unuſquiſq; ſuſti-
nebit pœnã. Non ibi audiſ niſi fletus et plãctus,&
ſtridor dẽtiũ,nõ erit aliud ſolatiũ, ꝙ flãmæ & pœ-
narũ:ſic miſeri ſine fine erũt ibi in æternũ in ſecula
ſeculorũ. Iuſti aũt ibunt in uitã æternã, in ipſa ſine
dubio carne quã habuerunt:& ſociabunſ angelis
ſanctis in regno dei,& gaudijs deputãdi ꝑpetuis,
nunꝙ iam morituri:nunꝙ corruptionẽ uiſuri, ſed
ſemper in lętitia ac dulcedine Chriſti ſaturati,ſicut
ſol fulgebũt in gloria & claritate, quã præparauit
deus diligentib. ſe. Et quãto amplius obediẽs deo
in hac uita fuerit,tãto illic ampliorẽ merçedẽ acci
piet:quãtoq; hic amplius deũ amauerit, tãto tunc
eũ propius uidebit. Ecce fratres chariſſimi,prædi-
C xi uobis ſimpliciter ut intelligere poſſitis,quę ſint
unicuiq; futura uel uẽtura. Nemo ſe de ignorantia
poterit excuſare: quoniã mors & uita prænũciata
ſunt uobis,ſupplicia impiorũ, & gloria iuſtorũ. Iã
eñ in arbitrio ueſtro conſiſtit eligere q̃d teneatis.
Vnuſquiſq; q̃d hic cõcupierit, & aſſecutus fuerit,
hoc utiq; illic poſſidebit. Vitã ergo æternã toto ni
ſu cõcupiſcite:nec emẽdationẽ ueſtrã diutius diſ-
feratis,ſed ad lucrãda cœleſtia regna,ultrò ipſi re-
linquite q̃d lucis huius fine perdẽdũ eſt. Surgat iã
quæſo quicunq; peccati catena cõſtrictus teneſ,
& expergefactus à ſomno ſuæ mortis euigilet:re-
currat ad confeſſionẽ,& agat pœnitẽtiã, nec eru-
beſcat publice pœnitere ſuper immunditijs quas
geſſit:quia multo melius eſt reuera hic paruo tem
D pore pœnitere,ꝙ per tot milia annorũ inferni ſup
plicia ſuſtinere. Si ex toto corde pœnituerit, cito
ſuccurret ei redẽptor q quatriduanũ Lazarũ ſuſ-
citauit:paratus eſt ille miſericordiæ ſinus, & cle-
mẽter expectat,ut ſuſcipiat pœnitẽtes. Nõ eñ eſt
de miſericordia dei deſperãdũ ꝙuis de magnis cri
minibus,ut ſcriptũ tenemus: quia ipſe clamat per
Ezech.18 prophetã:Quacũq; hora cõuerſus fuerit peccator
ab immũditia ſua,oẽs iniquitates eius erũt in o-
Eſa.43 bliuione corã me. Et rurſus ꝑ aliũ Prophetã dicit:
Ego ſum deus ueſter q doleo iniquitates ueſtras.
Lucæ 15 Et illud Euãgeliſtæ: Gaudiũ erit in cœlo ſuꝑ uno
peccatore pœnitẽtiã agente. Et illud: Nolo mortẽ
Ezech.33 peccatoris,ſed magis ut cõuertaſ & uiuat. Cõſide
rate fratres chariſſimi ꝙ larga eſt bonitas dei no-

ſtri,ꝙ ineffabilis miſericordia eius. Quotidie con-
temniſ,& quotidie ad pœnitentiã nos inuitat ſua
benigniſſima pietate. Fiduciam nobis pia largitio
præſtat,ne deſperem⁹ de cœleſti miſericordia:nec
tamẽ abſq; fructu nobis pœnitẽtia ueniã cõceſſam
præſumamus. Dominus eñ quantũ patris pietate
indulgẽs & miſericors eſt,tantũ iudicis maieſtate
ſeuerus & metuẽdus. Poteſt quidẽ reis dare indul
gentiã,poteſt ſuã reflectere ſentẽtiã,poteſt pœni-
tenti gratis indulgere, nõ poteſt niſi iuſtiſſime iu-
dicare:quoniã non eſt apud deũ cõmutatio,nec ui
ciſſitudinis obũbratio. Æquiſſime eñ iudicat,atq;
ęqualiter ſecundũ merita uniuſcuiuſq; penſat:bo-
na ſcilicet bonis, malaq; malis. Ideo fratres remi-
niſcimini quæ geſſiſtis:& ſi uos deliquiſſe cogno-
ſcitis,ſine aliqua dilatiõe ad pœnitẽtiæ medicamẽ
B ta cõfugite. Audi Prophetã admonẽtẽ:Nolite,in- Eccl.5
quit,tardare cõuerti ad dñm, nec differatis de die
in diẽ,quia neſcitis quid craſtino uenturũ ſit, me-
mentote ſemperq; ante conſpectũ omnipotentis
dei cõuerſamini:qui proſpicit nõ ſolũ omniũ ho-
minum facta,ſed & cogitationes,ſicut Apoſtolus
ait:Non eſt ulla creatura inuiſibilis in cõſpectu e- Heb.4
ius,ſed oĩa nuda & aperta ſunt oculis eius. Hæc
igiſ iugiter cogitãtes,inẽtiſſima ſolicitudine uos
cuſtodite,ultimoq; aduẽtui uos cũ bonis operib.
ſemper præparate. Ecce ut ſcriptũ tenemus, finis
mũdi in prõptu eſt,iam finis mũdi inſtat: & q̃d lu-
gendũ eſt,tãta mala quotidie fiũt, tantæq; tribula-
tiones increbreſcũt: ut per hæc etiã mũdus finem
ſuũ quodãmodo ꝓclamare uideaſ. Ecce oĩa quę
C Prophetæ uaticinauerũt, quæq; prædicauerũt A-
poſtoli penè iam cõpleta ſunt: ſoluſq; dies iudicij
& horribilis antichriſti aduẽtus adhuc reſtãt. Ec-
ce bellũ ſuper bellũ,tribulatio ſuper tribulationẽ,
fames ſuper famẽ,peſtilentia ſuper peſtilentiã, &
gens ſupra gentẽ cõſurgit. Omnia quæ dudũ ſunt
prædicta,ferè iam uidemus impleta. Quare ergo
ſumus lapidei,& ferreũ pectus poſſidemus, ut ꝓ
remedio animæ noſtræ inter tot mala minime co-
gitemus? Diu eſt enim q uox diuina minaſ, cœle
ſtis dei intentaſ ultio, & nulla hominũ adhibeſ ſa
tisfactio:dei proximat ira, & tepide agiſ pœniten
tia. Venturũ Prophetæ teſtanſ ſuppliciũ, & raro
ab hominibus imploraſ auxiliũ. Quapropter dile
ctiſſimi moneo,ut iam mũdo finiente humana fi-
D niaſ malitia:ſolius dei toto niſu quæraſ miſericor
dia. Non uos onera diuitiarũ ad terrã premãt,quia
hic omnia relinquemus:nec pariter & Chriſtũ ue-
limus habere & ſeculũ,ſed ſpreto ſeculo liberi fe-
ſtinemus ad cœlum. Reminiſcamur ꝙ grauia ſunt
ſcelera quæ cõmiſimus,quãq; dura inferni ſuppli-
cia quæ timemus:& iuxta qualitatẽ culpę medica
mentũ adhibeamus pœnitẽtiæ. Cogitemus q ſe-
cũdum Apoſtolum: Nihil in hunc mundũ intuli-
mus: nihilq; ex eo morientes auferre poterimus.
Nudi nati ſumus, nudi utiq; morituri: qcquid aũt 1 Tim.6
inuentũ eſt,proculdubio relinqueſ. Opera tãtum
modo bona ſi egerimus, ipſa nobiſcum ad cœlos
portabimus:imò nos ipſa ad cœlũ portabũt. Tan-
quã peregrini ergo ſola ſufficientia contenti, illas

diuitias nobis hic quæramus, quas nobiſcū ad pa-
radiſi patriā feramus. Deū ſuper oīa diligamus, A
quia reuera impiū eſt eū nō diligere, cui uicē repē
dere nō poſſumus, etiā cū diligamus. Quid enim
Pſal.115 nos impij pio dño retribuere poterimus ꝓ omni-
bus quæ tetribuit nobis? quia nullis noſtris præce
dentib. meritis tāta nobis pręſtitit indignis, ut nos
à iugo diræ dominationis eriperet. De ſede pater-
næ maieſtatis ad nos deſcēdit, iniurias in terris ptu
lit, ꝓbra ſuſtinuit, mortē indebite ſubijt: & hæc q-
dem oīa patiēter tulit, ut nobis humilitatis & pa
tiētiæ exēpla mōſtraret. Vnde ſequētibus ſe diſci-
Matt.11 pulis dixit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis
corde. Oportet igitᷣ ut quēadmodū ille pro nobis,
ita & nos cūcta aduerſa quæ nobis ꝓ peccatis no-
ſtris eueniūt, æquanimiter toleremus: ut patientiæ
fructus in uita æterna carpere poſſimus. Vrgea- B
mus ergo fratres chariſſimi curſum noſtrū, dū tē-
pus habemus: odiamus hūc mundū, quē diu poſſi
dere nō poſſumus. Nulla iā nos malorū operū cō-
tagia polluāt: ſed diuinus nos aſpectus à peccatis
arceat. Si eñ homines noſtri ſimiles peccatores,
& ex eodem luto formatos ne nos peccātes inſpi
ciāt erubeſcimus, quāto magis æternū & ſolū ſine
peccato deū reuereri & timere debemus, qui non
ſolū facta, ſed etiā cogitatiōes cōſiderat & uidet?
Hūc ergo quotidie timeamus, huius reuerētiā no-
biſcū ſemper feramus: ſicq; nos ſpes indulgētię eri
gat, ut metus gehēnæ ſemp affligat. Ante oīa &
ſuper oīa charitatē habeamus reminiſcētes prę-
Mar.9 cepti dñi quo dicitᷣ: Habete in uobis ſalē & pacē. C
Ioan.13 Et illud: Mādatū nouū do uobis ut diligatis inui-
Col.3 cē. Et alibi dicitᷣ: Habete charitatē, q̄d eſt oinculū
perfectiōis. Et iterū. Eſtote imitatores dei ſicut fi-
Eph.5 lij chariſſimi, & ambulate in dilectiōe. Et iterum:
Ephes.4 Omnis amaritudo & ira & indignatio tollatᷣ à uo-
bis, cū omni malitia. Et: Sol nō occidat ſuper iracū
diā ueſtrā. Nēpe ſicut nullū in uulnere ualet medi
camētū, ſi ſit intus ferrū: ita nihil ꝓficit illius oratio
in cuius pectore mortiferū uerſatᷣ odiū. Habeamꝰ
fratres charitatē, quā ſi habuerimus, omnib. uirtu-
tib. replebimur, ſi uero charitatē nō habuerimus,
qcquid boni habere uidemur totū perdimus. Nec
in arrepto bene agendi ꝓpoſito penitus laſſeſca-
Luce 9 mus: præcipue cū dñs dicat, nullū ponentē manū
ad aratrū & reſpicientē retrorſum, aptū eſſe regno D
dei. Reſpicere aūt retrorſum nihil aliud eſt q̄ in eo
quēq; pœnitere q̄d cœperit bonū, & rurſum mun
danis delicijs obligari. Deniq; à uenia nulla uos
malorū ueſtrorū quātitas reuocet, quia q̄uis gra-
uis ſit culpa humana, largior eſt nihilominus miſe
Pſal.129 ricordia diuina. Vnde per Pſalmiſtā dicitᷣ: Apud
Pſal.50 dñm miſericordia, & copioſa apud eū redemptio.
Et iterū: Cor contritū & humiliatū deus nō deſpi-
cies. Hæc uos fratres memoria dieb. ac noctib. re-
foueat, hæc uos præcepta frequēter ſolicitēt. De-
bitū finē uitæ iam iamq; affuturū putemus: nūc e-
mendemus q̄d nūc delinquimus, ne tūc pœnitere
incipiamus qñ nō ualebimꝰ. Erit ibi pœnitētia do
lorē habēs, ſed medicinā nō habēs. Ibi nullatenus
poterit promereri q̄d petit, qui hic noluerit audi-
re q̄d dñs iuſſit. Ideoq; chariſſimi, quātū poſſumus
pręceptis dñicis in omnib. obtēperemus: ut mune
ris præmiū accipiamus. Vnde dū licet hic nos ca-
ſtigemus, hic nobiſcū de actib. noſtris rationē fa-
ciamus: ipſi nos iudici noſtro accuſemus, atq; emē
dationē uitę noſtrę nō ad extremū differamus: ſed
quotiēs in peccatis labimur, per pœnitentiā reſur
gamus, ac totis uiribus uoluptates peſſimas car-
niſq; illecebras uincētes, illud omnino præcauea-
mus: quoniā ad mortē ꝓperamus, & dū neſcimus
ſecuriq; cōſiſtimus, repēte mors uenit. Ibi ergo fe-
ſtinemus, ubi iam nō timebitᷣ, ubi uos oēs ſancti
ſuſcipere & uidere deſiderāt: ubi uos rex cœleſtis
Chriſtus & superni ciues angeli expanſis charita-
tis brachijs expectāt. Ibi, inquā, feſtinemus, ubi ſi-
ne fine uiuamus: & ubi angelicis agminib. cōſor-
B tes eſſe poterimus. Ita poſtremo in exilio huius
mūdi agamus, ut ad futurū iudiciū cū ſecura cōſci-
entia bonis operib. ornati ueniamus: ibiq; gratiſſi
mū munus deo animas noſtras offeramus, ut per
hoc ab eo cōmerciū æternitatis beatitudinē acci-
pere & eſſe cū eo in ſeculū ſeculi mereamur. Hæc
chariſſimi mādata hactenus quaſi lac guſtāda por
reximus: & ecce modo ſub teſtimonio dei & ange
lorū ſanctorū q nos loquētes audiūt, abſoluimus
debitum noſtrū cœleſtia uobis pręcepta tradētes.
Amodo iā ueſtrū eſt cogitare, qoatenus & admo-
nitio noſtra effectū habeat ſalutis, & uos uolūtatē
dei faciētes ab omni malo cuſtodiatis, atq; deinde
liberi ab omni cōtagione peccati ad regna cœle-
C ſtia tripudiantes peruenire poſſitis: præſtāte dño
noſtro Ieſu Chriſto qui cū patre & ſpiritusancto ui
uit & regnat deus in ſecula ſeculorū. Amen.

DE VTILITATE IEIVNII TRACTATVS.

Non uidetur Auguſtini.

E utilitate ieiunij admonemur
aliqd loqui: & deus admonet,
& tēpus nos admonet: hæc eñ
D obſeruatio, hæc uirtus animi,
hæc fraudatio carnis, & lucrū
mētis ab angelis non exhibetᷣ
deo. Ibi eñ omnis eſt copia &
ſempiterna ſecuritas, & ideo nullus defectus, qa
D in deū plenus affectus. Ibi panis angelorū, quē pa-
nem angelorū ut manducaret homo, factus eſt ho
mo. Hic omnes animæ terrenā carnē portātes, de
terra implent uentres: ibi ſpiritus rationales cœle
ſtibus corporibus pręſidentes de deo implēt men
tes. Et hic cibus eſt, & ibi cibus: ſed cibus iſte cum
reficit deficit, & ſic implet aluū ut ipſe minuatᷣ: ille
aūt & implet & integer permanet. Hunc cibū no-
bis eſuriendū Chriſtus indixit dicēs: Beati qui eſu Matt.5
riunt & ſitiunt iuſtitiā, quoniā ipſi ſaturabuntur
Pertinet ergo ad homines hāc uitam mortalē ge-
rentes, eſurire ac ſitire iuſtitiā: impleri aūt iuſtitia,
ad aliam oitam pertinet. Hoc pane, hoc cibo pleni
ſunt angeli: homines aūt dum eſuriunt extendunt
ſe, dum ſe extendont dilatanᷣ, dum dilatantur ca-
paces fiūt, capaces facti ſuo tempore replebūtur.
Quid

Quid ergo hic? Nihil inde capiũt qui eſuriũt & ſi-
tiũt iuſtitiã? Capiũt planè. Sed aliud eſt cũ quæri- A
mus de refectiõe iter agẽtiũ, & aliud cũ quærimus
de perfectione beatorũ. Apoſtolũ audi eſurientẽ
& ſitiẽtẽ, & utiq; iuſtitiã, quãta in hac uita capi po
teſt, quãta geri iuſtitia. Quis eñ noſtrum ſe illi uel
Philip. 3 cõferre audeat, nedũ præferre? Sed quid ait? Non
quia iã acceperim, aut iã perfectus ſim. Videte qs
loquaẽ. Vas electiõis, & extremum quodãmodo
fimbriarũ ueſtimẽti dñi, ſed tamẽ q̃d ad fluxũ ſan-
guinis ſanat tangentẽ, quia credẽ iem: nouiſſimus
eñ Apoſtolorũ & minimus ſicut ipſe ait, Ego ſum
1 Cor. 15 nouiſſimus Apoſtolorũ: & Ego ſum minimus A-
poſtolorũ. Et iterũ, Nõ ſum dignus uocari Apoſt.
qa perſecutus ſum Eccleſiã dei, ſed gratia dei ſum
q̃d ſum, & gratia eius in me uacua nõ fuit, ſed plus B
omib. illis laboraui, nõ ego aũt, ſed gratia dei me-
cum. Hęc audiẽs tu, tanq; plenũ & perfectũ tibi ui
deris audite. Audiſti quid ructet, audi & quid eſu-
riat. Nõ quia iã acceperim, aut iam perfectus ſim.
Ait, Fratres, ego me nõ arbitror apprehẽdiſſe: unũ
aũt quæ retro oblitus, in ea quæ ante ſunt extẽtus,
ſecũdũ intẽtionẽ ſequor ad palmã ſupernæ uoca-
tiõis dei in Chriſto Ieſu. Dicit ſe nondũ eſſe perfe-
ctũ, q̃d nondũ acceperit, nondũ apprehẽderit: di-
cit ſe extẽdi, dicit ſe ſequi ad palmã ſupernæ uoca-
tionis. In uia eſt, eſurit, impleri uult, ſatagit, perue-
nire deſiderat, æſtuat: nihil illi tã magnæ morę eſt,
q̃ diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Ergo chariſſimi, quia
eſt terrenus cibus quo carnis infirmitas paſcit, eſt
aũt & cœleſtis cibus quo pietas mentis implet: & C
habet cibus iſte terrenus uitã ſuã, habet & ille ſuã:
huius cibi uita hominũ eſt, illius cibi uita angelo-
rũ eſt. Fideles homines, diſcreti iã corde à turba in-
2 Cor. 5 fideliũ, ſuſpenſi in deũ, quib. dicit, Surſum cor, aliã
ſpẽ gerẽtes, & ſciẽtes ſe peregrinari in hoc mũdo,
mediũ quendã locũ tenent: nec illis cõparãdi ſunt
qui nihil aliud putãt bonũ, q̃ delicijs terrenis per-
frui, nec illis adhuc ſupernis habitatorib. cœli, qb.
ſolę delicię ſunt panis ipſe à quo creati ſunt. Illi ho
mines pni ad terrã, paſtũ atq; lætitiã de ſola carne
requirẽtes, pecorib. cõparant: lõge ab angelis di-
ſtant & cõditione & morib. Cõditione, qa morta-
les ſunt, moribus, quia luxurioſi. Inter illũ populũ
cœli & populũ terræ, medius quodãmodo pẽde-
bat Apoſt. Illuc ibat, hinc ſe attollebat. Nec cũ illis D
tamẽ erat adhuc: nã diceret, iã perfectus ſum. Nec
cũ iſtis erat, pigris, torpidis, marcidis, ſomnolẽtis,
nihil aliud eſſe putãtibus, niſi q̃d uidẽt, & q̃d trãſit,
et quod nati ſunt, & q̃d morituri ſunt: nã ſi cum eis
eſſet, non diceret, ſequor ad palmã ſupernæ uoca-
tionis. Gubernare itaq; debemus noſtra ieiunia.
Nõ eſt hoc, ut dixi, officiũ angelicũ, nec tamẽ & il
lorũ hominũ officiũ eſt qui uẽtri ſeruiũt: medieta-
tis noſtræ res eſt qua uiuimus ſecreti ab infidelib.
coniungi angelis inhiantes. Nondũ peruenimus,
ſed iam imus: nondũ ibi lætamur, ſed iã hic ſuſpira
mus. Quid ergo nobis pdeſt abſtinere aliquãtũ à
Sap. 9 paſtu & lætitia carnali? Caro in terrã cogit, mens
ſurſum tẽdit: rapit amore, ſed tardat pondere. De
hac re ſcriptura ita loquit, Corpus eñ q̃d corrum
pit, aggrauat animã, et deprimit terrena inhabita-
A tio ſenſũ multa cogitãtẽ. Si ergo caro in terrã uer-
gẽs onus eſt animæ, & ſarcina prægrauãs præuolã
tem: quãtũ quiſq; delectat ſuperiore uita ſua, tatũ
deponit de terrena ſarcina ſua. Ecce q̃d agimus ie
iunãtes. Nõ uobis ergo uideat leuis res aut ſuper-
flua, ne quiſq; forte hoc faciẽs Eccleſiæ cõſuetudi
ne, cogitet apud ſe & dicat ſibijpſi ut ſuggerentẽ
intrinſecus audiat tẽtatorẽ: qd facis quia ieiunas?
defraudas animã tuã, nõ ei das q̃d eam delectat, ti-
bijpſi ingeris pœnã, tuus ipſe tortor & cruciator
exiſtis. Deo ergo placet, quia te crucias? Ergo cru
delis eſt q delectat pœnis tuis. Reſpõde huiuſmo
di tẽtatori: Excrucio me planè, ut ille parcat: dõ de
me pœnas, ut ille ſubueniat, ut placeã oculis eius,
B ut delectẽ ſuauitatẽ eius. Nã et uictima excruciat,
ut in arã imponat. Minus premet mentẽ meã caro
mea. Et tali diſſuaſori malo ſeruo uẽtris reſpõde p
hãc ſimilitudinẽ: & dic. Si iumẽto forte inſideres,
ſi equo utereris qui te geſtiẽdo poſſet præcipita-
re: nõnne ut ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti
ſubtraheres, & fame domares quẽ freno non poſ-
ſes? Caro mea iumẽtũ meũ eſt: iter ago in Hieruſa-
lem, plerunq; me rapit, & de uia conat excludere?
Via aũt mea Chriſtus eſt. Ita exultantẽ nõ cohibe-
bo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiã ipſo experimẽto
pbat q̃ utiliter ieiunet. Nũquid eñ caro iſta quæ
nũc domat ſemper domabit? Dũ tẽporaliter flui-
tat, dum mortalitatis cõditione prægrauat, habet
exultatiões ſuas, manifeſtas & periculoſas mentis
C noſtrę. Caro eſt enim adhuc corruptibilis, nõdum
reſurrexit. Nã nõ ſemper ſic erit, nondũ habet ſta-
tum propriũ cœleſtis habitudinis, Nõdũ eñ facti
ſumus æquales angelis dei. Ne ergo arbitret dile-
ctio ueſtra, q̃ inimica ſit caro ſpiritui, quaſi alter ſit
author carnis, alter ſit author ſpiritus: multi enim
hoc putãtes uere rapti ab ipſa carne deuiarũt, & al
terũ authorẽ carni, alterũ ſpiritui poſuerũt. Vtunt
aũt quaſi teſtimonio apoſtolico, quod non intelli
gunt, Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus Gal. 5
aduerſus carnẽ. Hoc uerũ eſt. Sed quare & aliud
nõ attẽdis? Nemo enim unquã carnẽ ſuã odio ha- Ephes. 5
bet, ſed nutrit & fouet eã, ſicut & Chriſtus Eccle-
ſiam. In illa prima ſentẽtia quã cõmemoraui, quaſi
quædam lucta duorum inimicorũ uidetur, carnis
D & ſpiritus, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ,
& ſpiritus aduerſus carnẽ: in hac aũt, tanquam co-
pulatio coniugalis. Nemo enim unquã carnẽ ſuã
odio habet, ſed nutrit & fouet eã, ſicut & Chriſtus
Eccleſiã. Quid ergo facimus inter has duas ſentẽ-
tias? Si cõtrariæ ſunt, quã reſpuemus, quam tene-
bimus? Sed nõ ſunt contrariæ. Intẽdat enim cha-
ritas ueſtra: interim ego ambas accipio, & ambas
cõcordes, quantũ potuero, demonſtrabo. Tu aũt
quiſquis aliũ authorem carnis conſtituis, aliũ ſpi-
ritus, de illa quid agis? Nemo enim unquã carnẽ
ſuã odio habet, ſed nutrit & fouet eam, ſicut Chri-
ſtus Eccleſiã. Vel ſimilitudo nõ te terret, quia nu-
trit, inquit, & fouet eã, ſicut & Chriſtus Eccleſiã?
Compedem putas carnem. Quis amat cõpedem
ſuam? Carcerem putas carnem. Quis amat carce-

rem ſuũ.Nemo em̃ unquã carnẽ ſuam odio habet.
Quis nõ oderit uinculũ ſuũ? Quis nõ oderit pœ- A
nã ſuã? & tamen nemo unq̃ carnẽ ſuã odio habet,
ſed nutrit & fouet eã,ſicut & Chriſtus eccleſiã. Tu
ergo qui aliũ authorẽ ponis carni,aliũ authorẽ ſpi
ritui:aliũ poſiturus es eccleſiæ,aliũ Chriſto.Quod
qui ſapit,deſipit. Diligit ergo unuſquiſq; carnem
Epheſ. 5 ſuã, Apoſtolus dicit, & pręter Apoſtoli dictum u-
nuſquiſq; in ſe ꝓbat.Quantũlibet em̃ ſis domator
carnis,quãtalibet in eã ſeueritate accẽdaris,neſcio
utrũ nõ claudes oculũ,ſi aliq̃s ictus immineat.Eſt
ergo quaſi quoddã cõiugiũ ſpiritus & carnis. Vn-
de ergo caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ,& ſpiri-
tus aduerſus carnẽ? Vnde iſta pœna,quę ducta eſt
1 Cor. 15 de mortis ꝓpagine? Vnde dictũ eſt:Om̃es in Adã
Epheſ. 2 moriunť? Et unde dicit Apoſtolus, Fuimus aliq̃n
& nos natura filij iræ ſicut & cęteri? Accepit enim B
ille uindictam mortis,de quo nati ſumus,& trahi-
mus q̃d uincamus: & ideo cõcupiſcimus aduerſus
carnẽ,ut nobis domitã carnẽ ſubijciamus,& eã ad
obediendũ attrahamus. Nunquid ergo odimus,
quẽ nobis cupimus obedire? Dat unuſquiſq; & in
domo ſua plerunq; diſciplinã cõiugi ſuæ,& eã ob-
iurgat renitentẽ,nõ perſequiť inimicantẽ. Filium
tuũ domas ut tibi obediat. Nũquid odiſti, nũquid
deputas inimicũ? Seruũ poſtremo tuũ diligis et ca
ſtigas,& in caſtigãdo obedientem facis.Habes de
hac re ipſius Apoſtoli manifeſtam plenamq; ſen-
1 Cor. 9 tentiã,Non ſic curro,inquit,tanquã in incertũ,nõ
ſic pugillor quaſi aerẽ cædens:ſed caſtigo corpus
meũ,& in ſeruitutẽ redigo,ne forte alijs prædicãs, C
ipſe reprobus inueniar.Habet ergo caro ex cõdi-
tione mortali quaſi quoſdam terrenos appetitus
ſuos,in hos tibi ius freni conceſſum eſt:regat te
prępoſitus,ut poſſit à te regi ſubiectus.Infra te eſt
caro tua,ſupra te eſt deus tuus. Cũ uis ut ſeruiat ti-
bi caro tua,admoneris quomõ te oporteat ſeruire
deo tuo.Attẽdis q̃d ſub te eſt,attende & quod ſu-
pra te eſt.Leges in inferiorẽ nõ habes, niſi à ſupe-
riore.Seruus es, ſeruũ habes, ſed dñs duos ſeruos
habet.Seruus tuus plus eſt in poteſtate dñi tui, q̃
in tua.Itaq; uis tibi obediri à carne, nũquid in om-
nibus poteſt,in omnibus obtẽperat domino tuo?
Non in omnib.obtẽperat tibi.Quomodo,inquis?
Ambulas,pedes moues,ſequiť:ſed nũquid quan-
tum uis ibit tecũ? Animatur à te, nunquid quãdiu
uis? nũquid quãdo uis,doles? quãdo uis, ſanus es? D
Exercet enim te plerunq; dominus tuus per ſeruũ
tuũ:ut quia fuiſti domini contemptor,merearis e-
mendari per ſeruũ.Sed ad te quid pertinet? Dele-
ctationem carnis non relaxare uſq; ad illicita, ali-
quantum & à licitis refrenare. Qui em̃ à nullis re-
frenat licitis,uicinus eſt & illicitis.Proinde fratres
licitũ eſt coniugiũ,illicitum eſt adulteriũ:& tamen
temperantes uiri,ut lõge ſint ab illicito adulterio,
refrenant ſe & aliquãtũ à licito cõiugio. Licita eſt
ſatietas,illicita eſt ebrioſitas:tamẽ modeſti homi-
nes ut longe ſe faciãt à turpitudine ebrietatis,caſti
gãt ſe aliquãtũ & à libertate ſatietatis. Ita ergo aga
mus fratres. Temperemus:& q̃d facimus, ſciamus
quare faciamus.Ceſſando à lętitia carnis,acquiri-
tur lætitia mẽtis. Proinde finis nobis ieiuniorũ no
A ſtrorũ,ad iter noſtrũ:quid ſit ipſum iter, & quò tẽ-
damus,hoc conſiderandũ eſt.Nanq; & Pagani ie-
iunant aliquãdo, nec regionẽ quò tẽdimus,norũt:
& Iudæi ieiunant aliquãdo, & uiã in qua ambula-
mus,nõ apprehenderũt.Tale eſt hoc, ac ſi aliquis
equũ domet,in quo erret.Ieiunant hęretici, uideo
quales eãt:interrogo,quò eãt.Ieiunatis, ut cui pla
ceatis? Deo,inquiũt. Munus putatis accipit? Sed Matt. 5
prius uide quid dicit, Relinque munus, & uade,
prius recõciliare fratri tuo. Nũquid mẽbra tua re-
cte domas,qui Chriſti mẽbra dilanias? Audiť, in-
quit,in clamore uox ueſtra:& eos qui ſub iugo ue
ſtro ſunt,ſtimulatis & cæditis pugnis.Nõ tale ieiu
nium elegi,dicit dñs. Improbaretur ergo ieiuniũ
tuum, ſi immoderatius ſeuerus exiſteres in ſeruũ
B tuũ:approbabiť ieiuniũ tuũ,cũ nõ agnoſcis fratrẽ
tuũ? Nõ ego quæro à quo cibo abſtineas, ſed quẽ
cibũ diligas.Dic mihi quẽ cibũ diligas, ut appro-
bem q; ab iſto cibo te abſtineas. Diligis iuſtitiam?
Forte, inquis, diligo. Appareat ergo iuſtitia tua.
Puto enim iuſtũ eſſe ut maiori ſeruias, quò tibi mi
nor obtẽperet.De carne enim loquebamur, quæ
minor eſt q̃ ſpiritus:& quæ domanda ac moderã-
da ſubiecta eſt.Agis cum ea ut obtemperet tibi,&
ſubtrahis ei cibũ,q; ames ſubiectã tibi:agnoſce ma
iorem,agnoſce ſuperiorẽ,ut tibi recte cedat infe-
rior.Quid ſi caro tua obedit tibi, & tu non obedis
deo tuo? Nõnne ab ipſa dãnaris,cũ tibi obtempe-
rat? Nõnne obtẽperando tibi contra te dicit teſti-
C monium? Et cui,inquit, maiori obtẽperem? Ecce
Chriſtus loquiť,iuſtitiæ amatorẽ te dixeras, Man Ioan. 13
datum nouũ do uobis,ut uos inuicẽ diligatis.Au-
di ergo dominũ tuũ mandatũ dantẽ, ut nos inuicẽ
diligamus.Cũ ex nobis omnibus tãquã membris
corpus ſibi faciat q̃d corpus habeat unũ caput ip-
ſum dominũ & ſaluatorẽ:tu cõtra diuellis te à mẽ-
bris Chriſti,nõ amas uanitatem.Non hoc expaue
ſceres in mẽbris tuis? Si diſtortũ digitũ haberes,
nõ ad correctorẽ digiti tui medicũ curreres? Cer-
te tunc ſe habet bene corpus tuũ,quando ſibi con
cordant mẽbra tua:tũc diceris ſanus, tũc bene ua-
les.Si aũt aliquid in tuo corpore diſſentiat ab alijs
partibus,quæris qui emẽdet. Cur ergo nõ quæris
emendari,ut cõpagini mẽbrorum Chriſti reuoce
ris,& cõgruas in ipſo corpore & tuo? Certe uilio-
res ſunt cæteris mẽbris capilli tui. Quid uilius in
D corpore tuo capillis tuis? Quid contẽptius, quid
abiectius? Et tamẽ ſi male te tondeat,iraſceris ton
ſori,quia in capillis tuis nõ ſeruat æqualitatẽ:& tu
in mẽbris Chriſti non tenes unitatẽ? Quid ſunt er
go,aut cui rei proſunt ieiunia tua? Indignũ deum
putas,cui ab omnibus qui in eum credunt in uni-
tate ſeruiatur:& tamẽ uis in mẽbris tuis,in corpo-
re tuo,in capillis tuis unitatem ſeruari. Loquũtur
uiſcera tua,membra tua cõtra te dicunt uerũ teſti-
moniũ,& tu falſum contra mẽbra Chriſti. Diſcre-
uiſti te à ieiunio Paganorũ.Hoc putas, & ideo ſe-
curus tibi uideris.Ego em̃,inquis,Chriſto ieiuno,
illi aũt idolis & dæmonijs.Accipio quod dicis, &
reuera nõ nego,diſcretũ eſt.Sed ecce quemadmo
dum

dũ cõtra te pauloante me cõmemorante, dicebãt
A teſtimoniũ mẽbra tua, ut admonerẽ te qualis eſſe
debeas cũ mẽbris Chriſti dei tui: & ipſi Pagani, à
quib. ſeparas ieiuniũ tuũ, admoneãt te aliquid de
unitate Chriſti tui. Ecce illi multos deos falſoa nõ
diuiſi colũt. Nũquid nos unũ uerum ideo inueni-
mus, ut ſub uno in unitate nõ ſimus? Multos illi &
falſos, nos unũ & uerũ: & illi ſub multis falſis non
habent diuiſionẽ, nos ſub uno uero non tenemua
unitatẽ. Nõ doles, nõ gemis, nõ erubeſcis? Aliud
addo. Non ſolũ multos deos falſos Pagani colunt,
ſed pleroſq; ſibi contrarios & inimicos. Verbi gra
tia, cõmemoremus aliqua ipſorũ, ſi cũcta nõ poſ-
ſumus: Hercules & Iuno inimici fuerũt, hominea
eñ fuerunt, priuignus ille, nouerca illa: utriq; eorũ
Pagani tẽpla fecerũt, & Iunoni & Herculi. Ado-
B ranr illũ, adorant illã: pariter eunt ad Iunonẽ, pari-
ter ad Herculẽ. Illis ſibi iratis, cõcordes ſunt. Vul-
canus & Mars inimici ſunt, & iuſtã cauſam habet
Vulcanus: ſed da iudicẽ qui audiat. Odit eñ miſer
uxoris adulterium, nec tamẽ audet cultores ſuos à
Martis tẽplo ꝓhibere. Simul adorãt, & illũ & illũ.
Si imitant deos ſuoa, litigant: & ipſi eunt de tẽplo
Martis ad tẽplũ Vulcani. Magna indignitas: nec
tamẽ timent ne ſibi iraſcat maritus, ꝙ ad eũ uenit
de tẽplo Martis adulteri. Habẽt cor, ſciũt lapidem
ſentire nõ poſſe. Ecce colẽtes multos, falſos, diuer
ſos, aduerſos: tenẽt tamẽ in eis colẽdis qualẽcunq;
unitatẽ. Ecce dicũt contra te teſtimoniũ & ipſi Pa
C gani, à quibus tua ieiunia ſeparaſti. Veni ergo ad
unitatẽ frater. Vnum deũ colimus, nunquã patrẽ
& filiũ uidimus litigãtes. Nec mihi Pagani ſuceen
ſeant ꝙ hæc dixi de dijs eorũ. Quare enim iraſcun
tur uerbis meis, & nõ potius literis ſuis? Illas priua
ſi poſſunt, imò ſi uolũt, deleãt: nõ eis docẽdis grã-
matici uela ſuſpendãt. Iraſcit mihi, quia ego dico,
qui dat mercedẽ ut filius ipſius diſcat? Ergo cha-
riſſimi, illi quidẽ talea deos habent, uel potius ha-
buerũt. Quia eñ ipſi eoa deſerere noluerũt, ab eis
deſerti ſunt. Et multi deſeruerũt eos, & adhuc de-
ſerunt, deijciunt templa eorũ in cordibus ſuis: ſed
gaudeamus de illis, quia ueniunt ad unitatem, nõ
ad diuiſionẽ. Non inueniat Paganus occaſionem
qua nolit eſſe Chriſtianus. Cõcordemus fratres co
lẽtes unũ deũ: ut & illos deſerere multos deoa ex-
hortemur quodãmodo noſtra cõcordia, ut ad pa-
D cem & ad unitatẽ ueniant colendi unũ deum. Et ſi
forte faſtidiũt, & hinc nobis calumniantur, quòd
unitatẽ inter nos Chriſtiani nõ habemus, & inde
ſunt tardi & pigri ne ueniant ad ſalutẽ: alloquar &
ipſoa paululũ, & dicam, quod eis dicatis. Nõ præ-
ferant nobis quaſi concordiã ſuã, non ſibi tãquam
de unitate ſua placeant. Hoſtẽ quippe quem pati-
mur, illi nõ patiuntur: illos, & non iſta agẽtes, ipſe
poſſidet. Videt eos adoratores falſorũ deorum, ui
det eos ſeruos, & ſeruos dæmoniorũ. Quid illi lu-
cri eſt, quia litigãt: aut quid damni eſt, quia non li-
tigant? Et unũ quãuis falſum & uanum ſentientes,
ſibiq; cõſentiẽtes, ſic eos poſſidet. At uero cũ deſe
reretur, & multi ad unũ deum concurrerent, eiua
ſacrilega ſacramenta deſererẽt, templa euerterẽt,

idola frãgerent, ſacrificia prohiberẽt: uidit ſe per-
A didiſſe quos tenebat, uidit à ſua familia receſſiſſe,
uerũ deũ cognouiſſe. Quid faceret? quomodo in-
ſidiaret? Cõcordes noa ſcit ꝙ poſſidere nõ poſſit,
unũ deũ nobis diuidere non poteſt, falſos deos no
bis ſupponere nõ põt. Sentit eſſe uitã noſtrã chari
tatem, mortẽ noſtrã diſſenſionẽ: lites immiſit inter
Chriſtianos, quia multos deos nõ potuit fabricare
Chriſtianis, ſectas multiplicauit, errores ſemina-
uit, hæreſes inſtituit, ſed qcquid fecit, de palea do-
minica fecit. Ecce ſecuritaa nobis eſt, licet illo ſæ-
uiente, licet illo inſidiãte, et diſſenſiones uarias in-
ter Chriſtianos ſeminante: ſi deũ noſtrũ agnoſca-
mus, ſi cõcorditer teneamus, ſi fidẽ ſeruemus, ſecu
ri ſimus fratres. Frumentũ de area aut non recedit,
B aut redit: aliquid palearũ auſert uẽtus tentationis,
unde nobis faciat nõ uiã perditionis, ſed opus ex-
ercitationis. Quanq; uero paleã nõ tollit foras, &
ipſa tamẽ in ultimo uẽtilãda eſt, & nõ it tota palea,
niſi in ignẽ. Satagere ergo debemus fratres mei,
cũ tẽpus eſt quãtis poſſumus uiribus, quãta poſſu
mua intẽtione: ut ſi fieri poteſt, & palea redeat, dũ
frumẽta nõ pereãt. Dilectio noſtra hic probatur,
magnũ opus uitæ noſtræ proponit. Nõ nos inue-
niremua quantũ ſi atrea diligamus, ſi nemo pericli
clitaret: nõ appareret quãta eſſet dilectio inquiſi-
tionis, ſi nihil teneret abyſſus perditionis. Laborẽ
mus fratres, nõ ceſſemus, omni opere, omni ſudo-
re, affectu pio ad deũ, ad illoa, inter nos: ne illorum
C ueterem litẽ ſopire uolẽtes, inter noa nouas rixas
faciamus, & ante omĩa cauti ſimus inter noſipſos
tenere firmiſſimã dilectionẽ. Illi gelauerũt in ini-
quitatibus ſuis: quomõ in eis tu ſolues glaciẽ ini-
quitatis, ſi non ardeas flãma charitatis? Nec cure-
mus ꝙ eis moleſti uidemur cõpellẽdo: attẽdamus
quo in eo ſecuri ſimua. Nunquid enim ad mortẽ,
& nõ potiua à morte? Omnino quibuſcũq; modis
poſſimus, ſed modeſtè uetuſta uulnera pertracte-
mus: & cauti ſimus, ne inter manus medici defi-
ciat qui curat. Quid itaq; curandũ nobis eſt quia
plorat puer qui ad ſcholã ducit? Cogitãdũ nobis
eſt, quia repellit manus medici qui ſecat. Piſcato-
res fuerũt Apoſtoli, & dominus dixit eis, Faciam Matt. 4
uoa piſcatores hominũ. Per prophetam aũt dicit, Hier. 16
ꝙ deus primo piſcatores erat miſſurus, poſtea ue-
natores. Primo piſcatores miſit, poſtea uenatorea
D mittit. Quare piſcatores, quare uenatores? De a-
byſſo & ꝓfundo maris ſuperſtitiõis idololatriæ cre
dẽtes, piſcati ſunt retib. fidei. Venatorea aũt quò
miſſi ſunt, cũ illi uagarent per montes & colles, id
eſt, per ſuperbias hominũ, per tumores terrarum.
Mons unus, Donatus: & aliua mons, Arius: alter
mõs, Photinus, alter mõs, Nouatus: per iſtos mon
tes errabãt, uenatoribus indigebat error ipſorum.
Ideo & diſtributa ſunt officia piſcatorũ, & uenato
rũ, ne forte iſti dicãt nobis: Quare Apoſtoli nemi
nẽ coegerũt, neminẽ impulerũt? Quia piſcator eſt
retia mittit in mare, q̃d incurrerit trahit. Venator
aũt ſyluas cingit, ſentes excutit: terroribus undiq;
multiplicatis cogit in retia Ne hàc eat, ne illac eat:
inde occurre, inde cæde, inde terre, non exeat, nõ
effugiat

effugiat.Sed retia noſtra uita eſt, tãtũ dilectio cõ-
ſeruetur.Nec attendas ꝙ illi ſis moleſtus,ſed ꝙ ti- A
bi ille ſit dilectus.Qualis pictas ſi parcis, & mori-
tur?Fratres,hanc etiã cõſiderate cõparationem et
ſimilitudinẽ:una enim res multas ſimilitudines ha
bere poteſt.Ea cõditione naſcunt̃ homines,ut ue-
lit ſibi omĩs homo à filijs ſuis ſuccedi:& nemo eſt,
qui non hũc ordinẽ in domo ſua uel optet uel ſpe-
ret,ut generatores filiorũ cedant, & generati ſuc-
cedant.Tamẽ ſi pater ſenex ægrotet, nõ dico ſi fi-
lius cui aſſit pater,quẽ quærit hæredẽ,quem cupit
ſucceſſorẽ,quẽ propterea genuit, ut illo mortuo
ipſe uiuat,nõ hoc dico:ſi pater ægrotet ſenex, itu-
rus,iam uicinus morti:iam naturæ ordinẽ petens,
iam ultra quod ſperet nõ habẽs:tamẽ ſi ęgrotet,&
aſſit illi pie filius eius, & uideat eũ medicus letali
B & noxio ſomno premi,patiens eſt in ſenẽ moritu
rum propter ipſos paucos dies quibus hic poteſt
uiuere:ſtat filius,& adeſt patri ſolicitus, & cum au
dierit medicũ dicentẽ, iſte homo lethargicus po-
teſt eſſe,& inde mori,ſi permittat̃ dormire, ſi uul-
tis eũ uiuere non dormiat.Illũ ſomnus ille noxius
premit,qui & noxius eſt,& dulcis eſt. Filius autẽ
eius admonitus à medico,ſtat ſolicitus,patri mole
ſtus:pulſat,& ſi pulſatio eius uincitur, uellicat, &
ſi uellicatio nihil agit,pũgit.Certe moleſtus eſt pa
tri:& eſſet impius,niſi moleſtus eſſet.At ille quem
delectat mori,moleſtũ ſibi filiũ triſti aſpectu & uo
ce reuerberat.Quieſce mihi, quid mihi moleſtus
es?Sed medicus ait,quia ſi dormieris,morieris. Et
ille,Dimitte me,mori uolo.Senex dicit, mori uo- C
lo:& puer impius eſt,ſi non dicat,ego nolo.Et illa
uita utiq; tẽporalis eſt, nec ille in ea perpetuus e-
rit,cui filius eſt moleſtus ut excitet:nec ille qui ab-
eũti patri & decedẽti ſuccedit.Ambo per eã tranſ-
eunt,ambo per illã temporaliter tranſuolãt:& ta-
men impij ſunt,niſi ad ipſam ſibi tẽporalem, etiã
cũ inuicẽ moleſti ſunt,cõſulant.Ergóne uideo fra
trẽ meũ ſomno noxiæ cõſuetudinis premi,& non
excito: dũ timeo moleſtus eſſe dormiẽti atq; per-
eunti?Abſit à me ut hoc facerẽ,nec ſi illo uiuo no-
ſtra anguſtaret̃ hæreditas.Nũc uero cũ illud ꝗd ac
cepturi ſumus diuidi nõ poſſit,cũ poſſeſſore mul-
tiplicato anguſtari nõ poſſit:nõ eũ erigã uel mole
ſtus ut uigilet,& carẽs ſomno uetuſtiſſimi erroris
mecũ in hæreditate gaudeat unitatis? Prorſus fa- D
ciã.Si uigilo,faciã:ſi nõ facio,& ego dormio.Cha-
riſſimi,dominus interpellatus eſt à quodã cũ tur-
Luc.12 bis loqueret̃,& ait illi, Domine dic fratri meo ut
diuidat mecũ hæreditatẽ.Et dominus,Dic homo,
quis me conſtituit diuiſorẽ hæreditatis inter uos?
Non utiq; dedignabat̃ cõpeſcere cupiditatẽ, ſed
nolebat fieri iudex ad diuiſionẽ.Nos aũt chariſſi-
mi,non eũ rerum taliũ iudicem requiramus, quia
nec talis eſt hæreditas noſtra:pura frõte, bona cõ-
ſcientia interpellemus domino noſtro, & dicat ei
unuſquiſq; noſtrum,domine dic fratri meo nõ ut
diuidat, ſed ut teneat mecũ hæreditatẽ. Quid eñ
uis diuidere frater?Quod enim dimiſit nobis do-
minus,nõ poteſt diuidi.Aurũ eſt enim, ut ſtaterã
diuiſionis ꝑferat:argentũ eſt,pecunia eſt, manci-
pia ſunt,pecora ſunt,arbores ſunt,agri ſunt? Om-
nia eñ iſta diuidi poſſunt,Nõ poteſt diuidi, Pacẽ
meã do uobis,pacẽ meã dimitto uobis. Poſtremo
in ipſis etiã terrenis hæreditatib.diuiſio minorẽ fa Ioan.14
cit:cõſtitue duos fratres ſub uno patre, quicquid
poſſidet pater,amborũ eſt,totũ illius, totũ & illi-
us.Proinde ſi de reb.ſuis interroget̃, ſic reſpõdet.
Cuius eſt,uerbi gratia,equus ille?Et ſi uni eorũ di
xeris, noſter eſt. Cuius ille fundus, ille ſeruus? In
omnib.reſpõdet,noſter eſt.Si aũt diuidãt, iã aliud
reſpondet̃.Cuius equus ille?meus. Cuius iſte,fra-
tris mei.Ecce quid tibi fecit diuiſio.Nõ unũ acqui
ſiſti,ſed unũ perdidiſti. Si ergo & talẽ hæreditatẽ
haberemus quę diuidi poſſet:diuidere tamen non
deberemus, ne noſtras diuitias minueremus. Et
certe nihil tã importunũ filijs, ꝙ uiuo patre uelle
B diuidere:Deniq; ſi hoc facere moliant̃,ſi litibus et
cõtentionibus ſtudeãt ad uendicandas ſibi quiſq;
partes ſuas,exclamat ſenex,Quid facitis?adhuc ui
uo.Expectate paululũ mortẽ meam, tunc ſecate
domũ meam.Nos aũt deũ patrem habemus:quid
imus in diuiſionẽ, quid imus in lites? Certe expe-
ctemus:ſi mori potuerit,diuidamus.

DE VRBIS EXCIDIO TRACTATVS

Incerti authoris.

INTVEAMVR primã lectio-
nẽ ſancti Danielis Prophetæ,
ubi eũ audiuimus orãtẽ, & mi
C rati ſumus, peccata nõ ſolum
populi ſui,ſed & ſua ꝓpria cõ
fitẽtẽ:nam poſt ipſam oratio-
nem,cuius quidẽ uerba indi-
cabant eũ non ſolũ deprecatorẽ,ſed etiã confeſſo-
rem,Poſt ipſam ergo orationẽ:Cũ orarẽ,inquit,& Dan.9
cõfiterer peccata mea,& peccata populi mei dño
deo meo.Quis ergo eſt qui ſe ſine peccato eſſe ꝑ-
fiteatur,cũ Daniel propheta peccata propria cõfi
tetur?nã ſuperbo cuidã dictũ eſt per Ezechielem
Prophetã,Nunquid tu ſapientior ꝙ Daniel?In tri Ezech.28
bus itẽ quibuſdã ſanctis uiris,per quos tria genera
hominũ ſignificat deus quę liberaturus eſt,quãdo
magna tribulatio superuẽtura eſt generi humano,
etiã hũc Danielẽ poſuit: & dixit ꝙ nemo inde li-
berabitur,niſi Noe, Daniel & Iob.Et quidem ma
D niſeſtũ eſt,ꝙ in his tribus nominibus tria quædã,
ut dixi,genera hominũ ſignificat deus.Iã eñ tres
illi uiri dormierũt, & apud deũ ſunt ſpiritus eorũ,
& corpora eorũ in terra fluxerũt:expectãt reſurre
ctionẽ,& ad dexterã collocationẽ, nec aliquã in
hoc mũdo tribulationẽ timẽt,unde ſe cupiãt libe-
rari.Quomõ ergo de illa tribulatione liberabunt̃
Noe,Daniel,& Iob?Quãdo dicebat iſta Ezechiel
ſolus forſitan Daniel in corpore fuit. Nã Noe &
Iob iã olim dormierãt,et ſomno mortis patrib.ap-
poſiti fuerant.Quomodo ergo potuerũt de immi
nẽte tribulatiõe liberari, iã olim de carne libera-
ti?Sed in Noe ſignificãtur boni præpoſiti, qui re-
gunt & gubernãt Eccleſiã,quomodo Noe in dilu
uio gubernauit arcã. In Daniele ſignificant̃ om-
nes ſan

nes ſancti cõtinentes. In Iob ſignificant̃ om̃es cõ-
iugari iuſte & bene uiuẽtes. Hæc enim tria genera A
hominũ de illa tribulatione liberat Deus. Tamen
quantũ ſit cõmendatus Daniel, ex hoc apparet, ꝙ
unus ex illis trib. meruit nominari: & tamẽ cõfitet̃
peccata ſua. Daniele ergo confitente peccata ſua,
cuius ſuperbia nõ cõtremiſcat, cuius inflatio non
reſidat, cuius tumor & elatio nõ cohibeat̃? Quis
glorie͂t caſtũ ſe habere cor, aut quis glorie͂t mũdũ
ſe eſſe à peccato? Et miran̄t homines, & utinã tãtũ
mirarent̃, & non etiã blaſphemarent, quãdo corri
pit deus genus humanũ & flagellis piç caſtigatio-
nis exagitat, exercens ante iudiciũ diſciplinam, &
plerunq; nõ eligens quẽ flagellet, nolens inuenire
quẽ dãnet. Flagellat enim ſimul iuſtos & iniuſtos,
ꝗ̃ꝗ̃ quis iuſtus, ſi Daniel ꝓpheta peccata propria
cofiret̃? Lecta eſt ante dies lectio libri Geneſeos, B
quæ nos, niſi fallor, multũ fecit intẽtos, ubi Abra-
Gen. 18 hã dicit dño: Vtrũ ſi inueniat in ciuitate quinqua-
ginta iuſtos, parcat ciuitati ꝓpter eos, an cũ ipſis
perdat ciuitatem? Reſpõdit ei dominus, ꝙ ſi inue-
niat in ciuitate quinquaginta iuſtos, parcat ciuita-
ti. Deinde Abrahã adiecit ad interrogationem, &
quæſiuit, Vtrũ ſi minus fuerint quinq;, & remane-
ant quadraginta quinq;, ſimiliter parcat. Reſpon-
dit Deus parcere ſe propter quadragintaquinq;.
Quid pluribus? Paulatim interrogando, & illo de
numero detrahẽdo peruenit ad decẽ: & quçſiuit à
domino, Vtrũ ſi decẽ iuſtos in ciuitate cõpererit,
perdat eos cũ reliquis innumerabilibus malis, an
ꝓpter decẽ iuſtos parcat potius ciuitati. Reſpõdit
deus, etiã ꝓpter decẽ iuſtos non ſe perdere ciuita- C
tẽ. Quid ergo dicimus fratres? Occurrit em̃ quæ-
ſtio nobis ualida & uehemẽs: præſertim ab homi-
nibus qui ſcripturis noſtris impietate inſidiantur,
nõ qui eas pietate perquirũt, & dicũt, maxime de
recẽti excidio tãtæ urbis, Nõ erãt Romç quinqua
ginta iuſti? In tãto numero fidelium, tãto numero
ſanctimonialiũ, cõtinentiũ, tãto numero ſeruorũ
& ancillarum dei, nec quinquaginta iuſti inueniri
potuerũt, nec quadraginta, nec triginta, nec uigin
ti, nec decẽ? Si aũt incredibile eſt, quare non deus
ꝓpter quinquaginta, uel etiã ꝓpter decẽ iuſtos pe
percit illi ciuitati? Scriptura nõ fallit, ſi ſe homo nõ
fallat. Cũ de iuſtitia quærit̃, & deus de iuſtitia re-
ſpõdet: iuſtos quærit ad regulã diuinã, nõ ad regu D
lam humanã. Cito ergo reſpõdeo. Aut inuenit ibi
tot iuſtos, & pepercit ciuitati: aut ſi nõ pepercit ci
uitati, nec iuſtos inuenit. Sed reſpondet̃ mihi, ma-
nifeſtũ eſſe ꝙ deus nõ pepercit ciuitati: Reſpõdeo
& ego, imò mihi nõ eſt manifeſtũ: perditio em̃ ci-
uitatis ibi facta non eſt, ſicut in Sodomis facta eſt.
De Sodomis em̃ quæſtio erat, quãdo deũ Abrahã
interrogauit. Deus aũt dixit, Non perdã ciuitatẽ:
dixit, Nõ flagello ciuitatẽ. Sodomis nõ pepercit,
Sodomã perdidit. Sodomã penitus igne conſum-
pſit, quã ad iudiciũ non diſtulit: ſed in ea exercuit,
ꝗd alijs malis ad iudiciũ reſeruauit. Prorſus nullus
de Sodomis euaſit, nihil hominis relictũ eſt, nihil
pecoris, nihil domorũ: cũcta omnino ignis abſor-
buit. Ecce quomodo deus perdit ciuitatẽ. Ab ur-
be aũt Roma ꝗ̃ multi exierunt & redituri ſunt, ꝗ̃
multi manſerunt & euaſerũt, ꝗ̃ multi in locis ſan-
ctis nec tangi potuerũt. Sed capti, inquiunt, multi
ducti ſunt. Hoc & Daniel, non ad ſuppliciũ ſuum,
ſed ad ſolatiũ cæterorũ. Sed multi, inquiunt, occiſi
ſunt. Hoc & tot iuſti ꝓphetæ à ſanguine Abel uſq;
ad ſanguinẽ Zachariæ: hoc etiã tot Apoſtoli, hoc
etiã dominus Prophetarũ & Apoſtolorum. Sed
multi, inquiũt, tormẽtis uarijs excruciati ſunt. Pu-
tamus ne quiſquã tantũ quantũ Iob horrẽdus no-
bis? Nũciatæ ſunt ſtrages, facta incẽdia, rapinç, in-
terfectiones, excruciationes hominũ. Verum eſt,
multa audiuimus, omnia gemuimus, ſæpe fleui-
mus, uix cõſolati ſumus, nõ ab uno, nõ nego mul-
ta nos audiſſe, multa in illa urbe eſſe cõmiſſa. Ve-
rũtamen fratres mei intẽdat charitas ueſtra ꝗd di-
B co. Audiuimus librũ ſancti Iob, ꝙ perditis rebus,
perditis filijs, nec ipſam carnẽ quæ illi ſola reman-
ſerat ſaluã potuit obtinere, ſed percuſſus graui uul
nere à capite uſq; ad pedes ſedebat in ſtercore, pu
treſcens ulcere, ſanie fluẽs, uermibus ſcatẽs, tormẽ
tis acerbiſſimis dolorũ cruciatus. Si nobis ſic nun
ciaret̃ uniuerſa ciuitas ſedere: ſedere, inquam, ciui
tas uniuerſa, nullo ibi ſano, in grauiſſimo uulnere,
& ſic putreſceret uermibus uiuus, quõ mortui pu
truerũt: quod erat grauius, hoc an illud bellũ? Pu-
to ꝙ mitius in carnem humanã ferrum ſæuiret ꝗ̃
uermes: tolerabilius de uulneribus ſanguis erum-
peret, quàm de putredine ſanies diſtillaret. Cada-
uer corrumpi reſpicis, & horreſcis: ſed ideo minor
pœna, ꝙ abſens anima. At uero in Iob præſens ani
C ma quæ ſentiret, ligata ne fugeret, ſuſtinuit tamen
tribulationẽ Iob, & deputatum eſt illi ad magnam
iuſtitiã. Nõ ergo quiſquam attẽdat quid patiatur,
ſed quid faciat. Homo, in eo ꝙ pateris, poteſtas
tua non eſt: in eo ꝙ facis, uoluntas tua uel nocens
uel innocẽs eſt. Patiebat̃ Iob, ſtabat mulier relicta
ſola, nõ ad conſolationẽ, ſed ad tẽtationẽ: nõ quæ
afferret medicinam, ſed quç moueret blaſphemiã.
Dic aliquid, inquit, in deũ, et morere. Videte quẽ-
admodum illi mors beneficiũ fuit, & tale benefi-
ciũ nemo dabat. Sed in his omnibus quç ſancta a-
nima ſuſtinebat, patiẽtia exercebat̃, fide ꝓbabat̃,
mulier confutabat̃, diabolus uincebat̃. Spectacu-
lum magnũ, & in illa fœditate putredinis præcla-
D ra pulchritudo uirtutis. Vaſtat latẽter inimicus, a-
perte malũ ſuadet inimica: adiutoriũ diaboli, non
mariti, Eua noua, ſed ille nõ uetus Adam, Dic ali-
quid in deũ & morere. Blaſphemando extorque,
ꝗd precãdo nõ potes impetrare. Locuta es, inquit Iob 2
tanquã una ex inſipiẽtibus mulieribus. Attendite
uerba fortis fidelis: attẽdite uerba foris putreſcen
tis, intus integri. Locuta es, inquit, tanquã una ex
inſipiẽtibus mulierib. Si bona percepimus, mala
nõ ſuſtinemus? Pater eſt, nunquid amandus blan-
diens, & reſpuẽdus corripiẽs? Nõnne pater eſt, &
promittens uitã, & imponẽs diſciplinam? Excidit
ne tibi fidelis, Accedens ad ſeruitutẽ, ſta in iuſtitia
& timore, & præpara animã tuam ad tẽtationem?
Omne ꝗd tibi applicitũ fuerit accipe, & in dolore
ſuſtine, & in humilitate tua patientiã habe: quoni-
am in

am in igne ꝓbatur aurũ & argentũ, homines uero
acceptabiles in camino humiliationis. Miſer, excl
Heb.12 dit ne tibi, Quẽ enim diligit dñs, corripit: flagellat
aũt omnẽ filiũ quẽ recipit? Cogita quoslibet cru-
ciatus, extẽde animũ in quaslibet in hac uita pœ-
nas humanas: cõpara ad gehennã, & leue eſt om-
ne quod cogitas. Hic tẽporalis, ibi æternus eſt, &
qui torquet & qui torquet̃. Nũquid adhuc patiun
tur, qui illo tempore paſſi ſunt, quo Roma uaſtata
eſt? Diues aũt ille adhuc apud inferos patit̃. Arſit,
ardet & ardebit, uiuet uſq; ad iudiciũ: recipiet car-
nẽ non ad beneficiũ, ſed ad ſuppliciũ. Illas pœnas
timeamus, ſi deũ timemus. Quicqd hic paſſus fue-
rit homo, ſi corrigat̃, emẽdatio eſt: ſi nec ſic corri-
gat̃, duplex dãnatio eſt. Et hic eñ luit pœnas tẽpo
rales, et ibi experiet̃ ęternas. Dico charitati ueſtrę
fratres, martyres certe ſanctos laudamus, glorifica
mus, admiramur, dies eorũ pia ſolẽnitate celebra-
mus: merita eorũ ueneramur, & ſi poſſumus, imita
mur. Eſt ꝓfecto magna martyrũ gloria, ſed neſcio
utrũ minor gloria fuit ſancto Iob: nec tamẽ ei dice
bat̃, Thus pone idolis, ſacrificia dijs alienis, nega
Chriſtũ: dicebat̃ tamen, blaſphema deũ. Nec ſic di
cebatur, ut intelligeret̃, ſi blaſphemaueris, putre-
do omnis abſceſſura ſanitasq; reditura eſt: ſed, ſi
blaſphemaueris, dicebat inepta & inſulſa mulier,
morieris, et moriẽdo tormẽtis carebis. Quaſi uero
moriẽti blaſphemo nõ æternus dolor ſuccederet.
Mulier fatua præſentis putredinis horrebat mole
ſtiã, ęternã flãmam minime cogitabat. Ferebat ille
præſens, ne incideret in futurũ, tenebat cor à mala
cogitatione, linguã à maledicto, ſeruabat animæ
integritatẽ in putredine corporis. Videbat quid
in futurũ euadebat: & ideo q̃d patiebatur, ferebat.
Sic ſic unuſquiſq; Chriſtianus quãdo aliquã affli-
ctionẽ corporis patit̃, gehennas cogitet, & uideat
q̃ leue eſt quod patitur. Nõ murmuret aduerſum
deũ, nõ dicat, Deus qd tibi feci, quare iſta patior?
Iob.14 Imò dicat q̃d dixit ipſe Iob quãuis ſanctus, Exqui
ſiſti omnia peccata mea, & ea tanquam in ſacculo
ſignaſti, Nõ ſe auſus eſt dicere ſine peccato, qui pa
tiebatur, nõ ut puniret̃, ſed ut probaret̃. Hoc dicat
unuſquiſq; cũ patit̃. Fuerũt Romæ quinquaginta
iuſti, imò ſi modũ humanũ cõſideres, milia iuſto-
rũ: ſi regulã perfectiõis, nemo iuſtorũ exiſtit. Qui-
cunq; Romæ qui ſe audeat iuſtũ dicere, à me non
audit: nũquid tu ſapientior q̃ Daniel? Audi ergo
illũ confitentẽ peccata ſua: An forte cũ confiteba-
tur mentiebat̃? Hinc ergo habet peccatũ, quia de
ſuis peccatis deo mentiebat̃. Sed aliquando argu
mentant̃ homines & dicũt, Debet & homo iuſtus
dicere deo, quia peccator eſt: quãuis ſciat nullũ ſe
habere peccatũ, tamẽ dicat deo, habeo peccatum.
Miror ſi iſta conſilij ſanitas appellãda eſt. Quis te
facit non habere peccatum? nonne deus qui ſanat
animã tuã? Si tamẽ non habes peccatũ. Nã cõſide
ra, & inuenies non peccatũ, ſed peccata. Tamen ſi
prorſus non habes peccatũ, nónne illius beneficiũ
Pſal.40 eſt, cui dixiſti, Ego dixi, domine miſerere mei, ſa-
na animã meã, quoniam peccaui tibi? Si ergo ſine
peccato eſt anima tua, ſanata eſt omnimõ anima

tua: quare es ingratus medico tuo, ut dicas uulnus
A eſſe adhuc, ubi omnẽ ſanitatẽ ille iã ꝑfecit? Si cor-
pus tuũ lãguidũ, aut uulneratũ medico oſtẽderes,
& rogares ut tibi adhiberet curãdi diligentiã, atq;
ille faceret̃, ſanũq; & incolumẽ redderet, & tu ad-
huc diceres, nõ ſum ſanus: nónne eſſes medico in-
gratus, nónne eſſes in medicũ contumelioſus? Sic
& deus ſanauit te, & audes dicere, adhuc uulnus
habeo: nec times ne tibi reſpõdeat, Ergo ego nihil
egi, aut totũ q̃d egi effudi, nõ accipio mercedẽ, nõ
mereor uel laudẽ. Auertat deus hãc amẽtiã, & hãc
argumẽtationẽ uanã. Dicat homo, peccator ſum,
quia peccator eſt: dicat, peccatũ habeo, quia pec-
catũ habet. Nũ eñ ſi nõ habet, ſapiẽtior eſt q̃ Da-
niel? Ergo fratres mei, illã quæſtionẽ aliqñ deter-
minẽ. Si iuſti ſic appellãdi ſunt, ſicut modo quodã
B humano iuſti appellant̃, ſecũdũ quãdam cõuerſa-
tionẽ qua inter homines uiuũt ſine querela, multi
tales Romę: & ꝓpter hoc pepercit deus, multi eua
ſerũt, ſed & eis q mortui ſunt, pepercit deus. Mor-
tui enim in bona uita & uera iuſtitia, in bona fide:
nónne rerũ humanarũ caruerũt, & ad diuinũ refri-
geriũ peruenerũt? Mortui ſunt poſt tribulatiões,
quõ pauper ille antè ianuã diuitis. Sed paſſi ſunt fa
mẽ, paſſus eſt & ille: paſſi ſunt uulnera, paſſus eſt
& ille: forte minus eos canes linxerũt. Mortui ſũt,
mortuus eſt et ille: ſed quo fine audi, Cõtigit, inqt, Luce 16
mori inopẽ illũ, & afferri ab angelis in ſinũ Abra-
hæ. Vtinã uidere poſſemus oculis animas ſancto-
C rũ, qui in illo bello mortui ſunt: tũc uidereris quõ
deus pepercerit ciuitati. Milia eñ ſanctorũ in re-
frigerio ſunt, lætãtiũ & dicẽtiũ, Deus gratias tibi,
qa nos à carnis moleſtijs & tormẽto ſeruaſti. Gra-
tias tibi, qa iã nec Barbaros, nec diabolũ formida-
mus, nõ timemus in terra famẽ, nõ timemus grãdi
nẽ, nõ timemus hoſtẽ, nõ timemus lictorẽ, nõ time
mus oppreſſorẽ: ſed ſumus in terra mortui, apud te
nõ morituri, in regno tuo ſalui, dono tuo nõ meri
to noſtro. Qualis ciuitas eſt humiliũ quę iſta dicit?
An putatis ciuitatẽ in parietib. deputãdã? Ciuitas
in ciuib. eſt non in parietib. Deniq; ſi diceret deus
Sodomitis, fugite, quia incẽſurus ſum locũ iſtum,
nónne magnũ meritũ eos habere diceremus ſi fu-
gerẽt et flãma de cœlo deſcẽdẽs mœnia parietesq;
uaſtaret? Nónne deus pepercerat ciuitati, quia ci-
uitas migrauerat, & perniciẽ illius ignis euaſerat?
D Nónne ante paucos annos Archadio Imperatore
Cõſtantinopoli, q̃d dico audierũt nõnulli, & for-
ſitã nouerũt, & ſunt in hoc populo qui & illic prę-
ſentes fuerũt, uolẽs deus terrere ciuitatẽ, & terrẽ-
do emẽdare, terrẽdo cõuertere, terrẽdo mũdare,
terrẽdo mutare, ſeruo cuidã ſuo fideli, uito ut dicit̃
militari, uenit in reuelatiõe & dixit ei, ciuitatẽ uẽ-
turo de cœlo igne periturã: eũq; admonuit, ut epiſco
po diceret. Dictũ eſt, nõ cõtẽpſit Epiſcopus, & al-
locutus eſt populũ: cõuerſa eſt ciuitas in luctũ pœ
nitẽtiæ quẽadmodũ quõdam illa antiqua Niniue.
Tñ ne putarẽt homines illũ q dixerat uel falſitate
deceptũ uel fallaciter decepiſſe, uenit dies quẽ de9
fuerat cõminatus: intẽtis omnib. & exitũ cũ timo-
re magno expectãtib. noctis initio tenebrãte iam
mun

mundo,uiſa eſt ignea nubes ab Oriẽte, primo par
ua,deinde paulatim ut accedebat ſup ciuitatẽ ita
creſcebat,donec toti urbi ingẽs terribiliter immi-
neret. Videbat̃ horrẽda flãma pendere, nec odor
ſulphuris deerat:oẽs ad eccleſiã cõfugiebant,non
capiebat multitudinẽ locus, baptiſmũ extorque-
bat quiſq; à quo poterat. Non ſolũ in eccleſia, ſed
etiã per domos,per uicos ac plateas ſalus ſacramẽ
ti exigebat̃:ut fugeret̃ ira,nõ præſens utiq;, ſed fu
tura.Attamen poſt magnã illã tribulationem, ubi
exhibuit deus fidẽ uerbis ſuis, & reuelationi ſerui
ſui,cœpit ut creuerat minui nubes, paulatimq; cõ
ſumpta eſt.Populus ſecurus paululũ factus, iterũ
audiuit omnino eſſe migrandũ: quòd ciuitas eſſet
proximo ſabbato peritura,migrauit cũ imperato-
re tota ciuitas.Nemo in domo rẽmãſit, nemo do-
mũ clauſit:lõge recedẽs à mœnibus, & dulcia te-
cta reſpiciẽs,relictis chariſſimis ſedibus uoce mi-
ſerabili ual efecit.Et aliquot milibus tãta illa multi
tudo ꝓgreſſa,uno tamen loco fundẽdis ad deum
orationib. congregata,magnũ fumũ ſubito uidit,
& uocẽ magnã emiſit ad deũ: tandemq; tranquilli
tate cõſpecta,miſſis qui renunciarẽt ſolicita, quæ
prædicta fuerat hora tranſacta,& renunciantibus
quod ſalua uniuerſa mœnia & tecta conſiſterent,
omnes cũ ingenti gratulatiõe redierũt. Nemo de
domo ſua quicq; ꝑdidit patẽte, oĩs homo ſicut
dimiſit inuenit. Quid dicemus? Vtrũ iſta ira dei,
an potius miſericordia fuit? Quis dubitet miſeri-
cordiſſimũ patrẽ corrigere uoluiſſe, terrendo nõ
perdẽdo punire,quãdo nihil hominũ,nihil domo C
rũ,nihil mœniũ tanta impendens præſentia cala-
mitatis læſit? Prorſus ſicut ſolẽt manus erigi ad fe-
riendũ,& cõſternato illo qui feriẽdus erat miſera
tione reuocari:ita factũ eſt illi ciuitati. Verũtamẽ
ſi eo tempore ꝗ illa derelicta uniuerſus populus
abſceſſit,irrueret uaſtitas loco,totãq; urbem ſicut
Sodomã nullis ſaltẽ ruinis remanẽtib.perdidiſſet:
quis etiã ſic dubitaret quod deus pepercifſet illi ci
uitati,qua præmonita & territa & diſcedẽte atque
migrãte locus ille cõſumeretur? Sic minime dubi
tandum eſt,peperciſſe deũ Romanę etiã ciuitati:
quę ante hoſtile incendiũ in multis ex multa parte
migrauerat.Migrarũt qui fugerũt,migrarunt q de
corpore exierũt:multi præſentes utcũq; latuerũt,
multi in locis ſanctis uiui ſaluiq; ſeruati ſunt. Ma- D
nu ergo emendãtis dei correpta eſt potius ciuitas
illa ꝙ perdita:tanꝙ ſeruus ſciẽs uoluntatẽ dñi ſui,
& faciens digna plagis,uapulabit multis. Atq; uti
nam ualeat ad exemplũ timoris & malæ concupi-
ſcẽtię,ſitiẽtis mũdũ,& appetẽtis perfrui pernicio-
ſiſſimis uoluptatibus,demõſtrante dño ꝙ ſint in-
ſtabiles & caducæ oẽs ſeculi uanitates & inſaniæ
mendaces,potius refrenet̃ ꝙ ſub flagellis digniſ-
ſimis aduerſus dominũ murmuret. Sed unã tribu-
lam ſentit area ut ſtipula cõcidat, granũ mundet̃:
unũ ignem patit̃ fornax aurificis,ut palea in cine
rem pergat,aurum ſordibus careat:ſic & unã tribu
lationẽ Roma pertulit,in qua uel emẽdatus libe-
ratus eſt pius,impius aũt damnatus eſt,ſiue ab hac
uita raptus ſit ubi magis pœnas iuſtiſſimas lueret,
Aug.to.9.

ſiue hic remãſerit ubi damnabilius blaſphemaret.
A Non ergo nos moueat labor piorũ:exercitatio eſt
nõ dãnatio.Niſi forte horremus cũ uidemus indi-
gna & grauia in hac terra perpeti aliquẽ iuſtũ: &
obliuiſcimur quæ pertulerit iuſtus iuſtorum, ſan-
ctusq; ſanctorũ.Quod paſſa eſt uniuerſa illa ciui-
tas,paſſus eſt unus.Sed uidete quis unus,rex regũ
& dñs dominantiũ,comprehenſus,uinctus,flagel
latus,cõtumelijs omnibus agitatus,ligno ſuſpen-
ſus & fixus,occiſus.Appende cũ Chriſto Romã,
appende cũ Chriſto totã terrã,appẽde cũ Chriſto
cœlũ & terrã: nihil creatũ cũ creatore penſat̃,nul-
lum opus artifici comparat̃. Omnia per ipſum fa- Ioan.1
cta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil:& tamẽ à perſe
quẽtibus deputatus eſt nihil.Feramus ergo quod
B nos deus ferre uoluerit: qui nobis curãdis atq; ſa-
nandis,quis etiã dolor ſit utilis ſicut medicus no-
uit.Certe ſcriptũ eſt, Patiẽtia opus ꝑfectũ habet. Iac.1
Quod aũt erat opus patientiæ,ſi nihil aduerſi pa-
tiamur? Cur ergo mala temporalia perpeti recuſa
mus? an forte perfici formidamus? Sed plane ore-
mus & gemiſcamus ad dominũ,ut ſeruet̃ erga nos
qđ Apoſtolus dicit:Fidelis deus qui nõ uos ſinet 1.Cor.10
tentari ſupra id quod poteſtis,ſed facit cum tenta-
tione etiã exitũ ut ſuſtinere poſſimus, Amen.

DE CREATIONE PRIMI HOMINIS TRACTATVS

Fragmentum eſſe uidetur,neſcio cuius.

C TANTA dignitas humanę conditionis
eſſe dignoſcitur,ut non ſolum iubẽtis
ſermone,ut alia ſex dierum opera,ſed
conſilio ſanctæ trinitatis & opera ma-
ieſtatis diuinæ creatus ſit homo:ut ex
primo conditionis honore intelligeret quantum
ſuo conditori deberet,dum tantum in conditione
mox dignitatis priuilegiũ præſtitit ei conditor, ut
tanto ardentius amaret conditorẽ, quãto mirabi-
lius ſe ab eo conditum intelligeret, Faciamus, in- Gen.1
quit,hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtrã.
Nec ob hoc ſolũ ꝙ ſanctæ trinitatis conſilio ſit ex
cellenter à conditore conditus:ſed etiam quod ad
imaginẽ & ſimilitudinẽ ipſe creator omniũ eum
creauit,quòd nulli alij ex creaturis donauit. Quæ
D imago diligentius eſt in interioris hominis nobili
tate cõſideranda.Primo quidẽ,ꝙ ſicut deus ſem-
per ubiq; totus eſt,omnia uiuificans & gubernãs,
ſicut Apoſtolus confirmat dicens,quod in eo ui- Act.17
uimus,mouemur & ſumus:ſic anima in ſuo corpo
re ubiq; tota uiget,uiuificans illud,mouens & gu
bernans:Neq; enim in maiorib. ſui corporis mem
bris maior,& in minoribus minor:ſed in minimis
tota eſt,& in maximis tota.Et hæc eſt imago uni-
tatis omnipotẽtis dei,quã anima habet in ſe, quæ
etiã ſanctę trinitatis quandã habet imaginẽ. Pri-
mo in hoc,quia ſicut deus eſt,uiuit,& ſapit:ita ani
ma ſecundũ ſuũ modũ eſt,uiuit,& ſapit. Eſt quoq;
& alia ſimilitudo trinitatis in ea, qua ad imaginẽ
& ſimilitudinẽ in conditoris, perfectæ quidem &
ſummæ trinitatis,quæ eſt in patre & filio & ſpiri-
Dd tuſan-

tuſancto, condita eſt. Et licet ſit illa unius naturæ, tres tamen in ſe dignitates habet: id eſt, intellectũ, uoluntatẽ & memoriã. Quod idem, licet alijs uer- A
Matt. 22 bis in Euãgelio deſignaᵗ, cum dicitᵗ, Diliges dñm deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: id eſt, ex toto intellectu tuo, & ex tota uoluntate tua, & ex tota memoria tua. Nã ſicut ex patre generaᵗ filius, & ex patre filioq; ꝓcedit ſpiritusſanctus: ita ex intellectu generatur uoluntas, & ex his iterũ ambobus ꝓcedit memoria, ſicut facile à ſapiẽte ꝗlibet intelligi poteſt. Nec enim anima ꝑfecta poteſt eſſe ſine his tribus, nec horum trium unum aliquid, quantũ ad ſuã beatitudinem pertinet, ſine alijs duobus integrũ conſtat. Et ſicut deus pater, deus filius, deus ſpũs ſanctus, non tamẽ tres dij, ſed unus eſt deus habẽs tres perſonas: ita & anima intellectus, anima uolũtas, anima memoria, non tamen tres animę in uno corpore, ſed una anima tres habens dignitates. Atq; in his tribus eius imaginẽ gerit mirabiliter in ſua natura noſter interior homo, & ex his quaſi ex excellentioribus animæ dignitatibus iubemur deũ diligere: ut inquantũ intelligiᵗ, diligaᵗ, & quantũ diligitur, ſemper in memoria habeaᵗ. Nec ſolus ſufficit intellectus de eo, niſi fiat uoluntas in amore eius, imò nec hæc duo ſufficiũt niſi memoria addatur, qua ſemꝑ in mẽte intelligẽtis & diligentis maneat: ut ſicut nullũ poteſt eſſe momẽtũ quo homo non utaᵗ uel fruaᵗ dei bonitate & miſericordia, ita nullũ ſit momentũ ꝗ præſentẽ eum non habeat in memoria. Et hæc habeto de imagine. Nunc uero de ſimilitudine aliqua intellige quę in morib. cernenda eſt, ut ſicut deus qui hominẽ ad ſimilitudinẽ ſuã creauit, charitas eſt, bonus eſt, iuſtus eſt, patiẽs & mitis eſt, mũdus & miſericors eſt, & alia uirtutũ ſacra inſignia, ꝗ de eo leguntᵗ: ita homo creatus eſt ut haberet charitatẽ, ut bonus eſſet, iuſtus, patiẽs ac mitis, mundus & miſericors foret. Quas uirtutes, quanto plus quiſq; in ſeipſo habet, tanto ꝓpinquior eſt deo, & maiorẽ ſui cõditoris ſimilitudinẽ gerit. Si uero, ꝗd abſit, aliqs per deuia uiciorum & diuortia criminum ab hac nobiliſſima ſui conditoris ſimilitudine degener aberret: tũc fiet
Pſal. 48 de eo ꝗd ſcriptũ eſt, Homo cũ in honore eſſet, nõ intellexit, &c. Quis maior honor poterit homini eſſe, ꝙ ut ad ſimilitudinẽ ſui cõditoris cõderetᵗ, & eiuſdẽ uirtutũ ueſtimẽtis ornaretᵗ, quibus & cõdi-
Pſal. 92 torᵗ? De quo legiᵗ, Dñs regnauit, decorẽ indutus eſt, id eſt, omĩ ſplẽdore uirtutũ & totius bonitatis decore indutus. Vel ꝗd maius poteſt eſſe homini dedecus, aut infelicior miſeria: ꝙ ut hac ſimilitudinis gloria ſui cõditoris amiſſa, ad informẽ & irrationabilẽ brutorũ iumẽtorũq; delabaᵗ ſimilitudinẽ? Quaꝓpter quiſq; diligẽtius attẽdat primę ſuę cõditiõis excellentiã, & uenerandã ſanctæ trinitatis in ſeipſo imaginẽ agnoſcat, honorẽq; ſimilitudinis diuinę, ad quã creatus eſt, nobilitate morũ, exercitio uirtutũ, dignitate meritorũ habere cõtedat: ut qñ apparuerit qualis ſit, tũc ſimilis illi appareat, qui ſe mirabiliter ad ſuã ſimilitudinẽ in primo Adã condidit, mirabilius in ſecundo reformauit.

DE ARBORE SCIENTIAE BONI ET MALI TRACTATUS

Non eſt Auguſtini.

LEGIMUS in Geneſi dixiſſe dominũ ad Adam: Ex omni ligno quod eſt in Paradiſo edite, de ligno autẽ dignoſcẽtiæ boni & mali, quod eſt in medio Paradiſi, non edatis: qua die autẽ ederitis, morte moriemini. Multos ſcimus, fratres chariſſimi, de hac arbore quæſtiões uanas mouiſſe, q dicant Adam non uoluntate peccaſſe, quia in illa arbore fuit dignoſcẽtia boni & mali: & dum hominis culpam excuſare nituntur, ſic deo conditori iniuriam faciunt. Quibus ratio reddenda eſt, ne diutius quæſtiones malas moueãt, aut uſq; adhuc in errore taliter ſentiendo lateãt: ſed ſi uolunt noſſe taceant & audiant, ne ſtulta loquendo, deo con uitium faciant. Vna arbor fuit in medio paradiſi, explorans hominis uoluntatem: In ea uita pendebat, in ea & mors tranſgreſſione latebat: in ea apparuit tranſgreſſio, in qua firmata fuerat legis prę ceptio. Dixit deus, ex omni ligno quod eſt in paradiſo edite, de illa uero arbore quæ eſt in medio Paradiſi non edatis, ne morte moriamini. In hoc uerbo lex erat à deo poſita homini, in ea fuit præmium conſtitutum cum interminatione ſententię. Deus dixit: Si guſtaueritis, morte moriamini: & diabolus dixit, Non morte moriemini. Et ſtetit homo inter deum factorem, & diabolũ deceptorem. Deus mortem minatus eſt, ſi arboris fructus tangatur: diabolus deos futuros eſſe eos promittebat ſi arbor illa uioletur: & appetita eſt ueneno ſa dulcedo, & contempta eſt ſalubritas perpetuæ uitæ. Sed dicit aliquis calumniator, Vides quia in illa arbore fuit morsᵗ? Reſpondeamus uanæ quæſtioni. Non fuit planè in eadem arbore facta, ſed inuenta per hominem. Hæc ꝓbatio fuit hominis, nõ deceptio ſaluatoris. Nam ſi deus hominẽ non amaſſet, nec & feciſſet: nec & ante præmoneret ſi mortificare uoluiſſet. Quod ſi antea non præmoneret, nõ erat miſericordia ſed impietas, nec iuſtitia ſed iniuſtitia, ut ipſe miſericorditer feciſſet. Iniuſta hæc impietas, nec in homine eſſe debet. Quantomagis nec in deo fuiſſe credenda eſt, qui ſons pietatis & bonitatis eſtᵗ? Quis hominum, fratres mei, opus ſuum perire patiatur, aut fabricam ſuam ruinæ tradat, aut filium quem genuit in foueam mortis impingatᵗ? Si in homine iſta crudelitas non eſt, nec in deo credas fuiſſe: qui fabricã ſuam, id eſt, hominẽ bene diſpoſuit, & imminenti eius ruinæ deſtinatam præcepto ſuffulſit ne caderet, ſed ſtare non potuit. Quareᵗ? Quia audire deũ noluit. Quid ergo imputamus deo, ſi Adã cecidit, qui ut caderet dei præceptũ contempſitᵗ? Dic mihi, arbor ipſa bona fuit, an malaᵗ? Dicturus es mala, mala utiq;, de qua homo pomũ rapiendo mutatus eſt in mortẽ. Ergo arbor fuit mala, an trãſgreſſio mandatiᵗ? Planè arbor, nam ſi mala non fuiſſet, Adam non cecidiſſet. Hæc dicis, non intendens uirtutem

uirtutem ſcripturarũ. Nam ſicut ſcriptũ eſt, in illa
Gen 2 arbore fuiſſe dinoſcẽtiã boni & mali: ita ſcriptum A
Gen.1 eſt, Et uidit deus q̃ fecit, & ecce bona ualde. Illud
credis qđ te in errorem inducat, & hoc non credis
q̃d te ad ſalutẽ perducat? Vis noſſe qui calũniaris,
quia arbor illa nõ fuit mala ſed bona, nec in ea fa-
cta eſt à deo mors, ſed homo ſibi mortem creauit?
Dic mihi calũniator, ferrũ bonũ eſt an malũ? Sine
dubio dicturus es, malũ. Et quare malũ & non bo
nũ, cũ om̃ia quę deus fecit bona ſint ualde? Quale
bonũ dicis eſſe ferrũ? Vnde homines perimũtur?
Audi ergo. Non ferrũ eſt malũ: ſed qui ad facinus
utitur ferro, ipſe malus eſt. Nã uis noſſe q̃a bonũ
eſt ferrũ? Vnus eo utiẽ ad putandũ uineã, & alius
ad perpetrãdũ homicidiũ: alius ſe paſcit ferro, a-
lius innocentẽ perimit gladio: unus ferro agrũ co B
lit, alius in fauce ferro ſanguinẽ fundit: unus ope-
raẽ ferro ut uitã ſuſtentet ſuã, alius aũt ferro uitam
eripit alienã. Nã & iudex gladiũ portat ut in reum
animaduertat, innocẽtem abſoluat. Adhuc audi ſi
uacat calũniator. Vinũ bonũ dicis eſſe an malũ?
Puto ꝙ bonũ dicas eſſe, nõ malũ: & hoc æquitatis
iudicio, nõ ebrietatis beneficio. Ergo bonũ eſt ui
nũ. Valde bene ꝙ uinũ confeſſus es bonũ eſſe dei
creaturã, & ego cõfiteor bonam eſſe. Quare ergo
unus accipit cũ ſobrietate, alius ad ebrietatẽ? Nun
quid unus, quia ebriatur & turpis uidetur, ideo
mala dicẽda eſt dei creatura? Alius ſobrie uiuit, &
deũ in ipſa ſobrietate benedicit. Nam qui inebriaẽ
in foueã cadit, & aliquotiens mortẽ incurrit. Cibi
quos nobis dñs largiri dignatus eſt ad utendũ, nõ C
ſunt mali, ſed boni: & tamen ſi amplius ſumantur,
pernicioſi ſunt & nociui. Nunq̃d ideo dicenda eſt
mala dei creatura, quia nocet? Aut aliquibus per-
nicioſus eſt, quia in perniciem ſalutis ſuæ amplius
pręſumũt: & qđ deus generi humano largitus eſt,
ipſis nociuũ eſt? Et quę dicturus ſum pene omni-
bus nota ſunt. Scimus aliquos multo uino & cibo
pręfocatos. Nunq̃d in uino aut in cibo fuit mors?
Abſit, ſed intẽperãtia ciborũ fecit eos in mortem
cadere. Sic & ferrũ nõ ideo dicendũ eſt malũ, quia
de eo latro facit homicidiũ: ſed ipſe malus eſt, quia
eo utiẽ ad perimendũ hominẽ. Ita & illa arbor nõ
fuit mala ſed bona, ſed fuit malũ ꝙ homo dei præ-
ceptũ trãſgreſſus eſt. Nam bonũ eſt, quicq̃d deus
homini ad utendũ tribuere dignatus eſt. Ecce de D
Nouo teſtamento profero teſtimoniũ, bona eſſe
om̃ia q̃ deus fecit. In Actibus Apoſtolorum legi-
mus, obdormiſſe Petrũ & uiſum uidiſſe, deponi de
cœlo uas quoddã candidũ ut linteum: in quo erãt
quadrupedia, uolatilia & ſerpẽtia terræ poſita. Et
Act.10 dixit ad eũ uox: Surge Petre, uictima & manduca.
Et Petrus ait, Abſit dñe, quoniam nunq̃ comedi
omne cõmune & immundũ: Cui dixit: Quod de-
us ſanctificauit, tu ne cõmune dixeris. Quid eſt ca
lumniator? Ecce nõ ſolũ bona, ſed & ſanctificata
eſſe omnia diuino ore ꝓbauimus. Arbor hęc non
fuit mala, ſed bona, nec in ea aliq̃d mali potuit re-
periri: ſed homo fuit à ſemetipſo malus, q male u-
ſus eſt bono qđ fecerat deus. In hoc mala uolũtas
hominis cognoſciẽ: ut cui omnis paradiſus ſubia-
cuit, ad arborẽ interdictã manũ extẽdens mortem
incurrit. Si unã arborẽ ei diuinitas largireẽ, & om-
nis paradiſus fuiſſet interdictus: ſufficere debue-
rat q̃d ei largitus eſt deus. Sed q̃a amplius uoluit
q̃ q̃d ei uolũtas largiẽtis indulſit: & hoc q̃d habuit
amiſit, & in mortẽ nihilominus incurrit. Peccatũ
Adæ cui imputãdum eſt? Deo qui monuit, aut ei
q audire noluit? medico qui uulnerato obſeruãdi
pręceptũ dedit, aut uulnerato q cõtra medici pre-
ceptũ noxia poma guſtãdo cauſam tranſgreſſiõis
incurrit? Medicorũ ars eſt, ut eis q̃s uiderint nimia
ægritudine laborãtes, ea ꝓhibeãt quæ pernicioſa
ſaluti, aut periculũ ꝓcurent. Quòd ſi ægrotus con
tra medici præceptũ per intẽperantiã cõtraria ſu-
mẽs, mortẽ inciderit, quid ptinet medico qui pre
uidens cauſam obſeruationẽ indixit? Ità nec medi
co animarũ deo imputandũ eſt ꝙ Adã cecidit, qui
eum ante monẽdo in æternũ uiuere uoluit. Multa
ſuperſunt de iſtis quæſtionib. quę dicẽda ſunt, ſed
hora pręterijt ſingula dicere, ne lõgitudo ſermõis
faſtidiũ faciat auditoribus. Debitorẽ me dico, dila
tionẽ peto: ſed uereor, ne debitor occurrat, & cre-
ditor abſentiã procuret. Debitũ curo ſoluere ſer
monem, ſed priſtinos meos non inuenio credito-
res: aliq̃s uideo, aliquos requiro. O creditor piger,
cum ueneris ut debitũ exigas, quid tuã abſentiam
procuras? Debitor ſatiſfacere creditori cupit, &
creditor deſidioſus abſentẽ ſe facit. Nouã rem ui-
deo. Inſtat creditor debitori, ut debitũ recipiat: ex
cuſat. Sed quid intereſt: Si creditor uenire noluit,
reddat debitor qđ ꝓmiſit. Adhuc calumniator il-
le priſtinus tot ꝓbationibus cõuictus nõ acquie-
ſcit: ſed dicit, Sciebat deus hominẽ poſſe peccare,
an nõ? Reſpõdeamus ei, ne ſibi uideaẽ aliquid di-
xiſſe: Sciebat plane. Si ergo ſciebat eũ poſſe pecca
re, quare non eum reuocauit à peccato? Quare?
Quia inuitum nõ decuit coronare. Quis unq̃ fra-
tres mei præmiũ nõ pugnãti dat? aut quæ corona
non dimicãti, aut quę ſine cõflictu uictoria? Audi
Apoſtolũ diuino ore loquẽtẽ, Nemo coronaẽ ni- 2. Tim.2
ſi q legitime certauerit. Adã nec pugnauit, nec cer
tamẽ cũ diabolo ſuſcepit: ſed ad unã ſuggeſtionẽ
pręmium immortalitatis amiſit, Victus eſt qui nõ
pugnauit, ſuccubuit uolũtati nõ neceſſitati. O ca-
lumniator q ſignare te neſcis & deo uis calũniari,
quia Adã nõ uoluntate peccauit. Nẽpe Iob homo
fuit ſimilis illi, quãta perpeſſus eſt & tolerauit, pu-
gnauit & uicit: à deo in poteſtatem diabolo datus
eſt & ſuſtinuit. Et utiq̃ quẽ ſciebat deus penitus
ſuperari nõ poſſe, in poteſtatẽ nõ debuit dare: ſed
ideo taliter ꝓbare eum uoluit deus, ut nobis excu
ſatiõis & calũniæ articulũ amputaret. Expoliatus
diuitijs & cẽſu, uinci nõ potuit: quia nec uoluit. Fi
lios amiſit & dñm benedixit. Parũ eſt hoc, poſtea
ulceribus plenus, in ſtercore iacuit, & nihil mali
aduerſus dñm loqui potuit: licet doloribus urge-
baẽ loqui, ſed uerba nõ fuerãt im ꝓperij. Cui iam
uxor nõ adiutoriũ, ſed deceptio fuit: adiutoriũ qui
dẽ diaboli, ſed deceptio mariti, ſubornata à diabo
lo talia perſuadebat dicens: Quãdiu pateris hæc?
Dic uerbũ cõtra dominũ, ut indignetur tibi & mo Iob.2

riaris. O affectus uxorius. O malignitas cõiugalis.
Potuit em̃ dixiſſe, cõfitere deo, ut ꝓpitieť tibi & ui A
uas: blaſphema, inquit, deũ, ut indigneť tibi & mo
riaris. O argumẽta ſerpentis antiqui. Per uxorem
putauit Iob decipere: cuius animũ uulneribus ple
nũ, nec ſic quidẽ ualuit ad blaſphemiã incitare. A-
dã uero quid tale ꝑtulit? quare diabolo potius ꝙ
deo obediuit? Sed adhuc calũniator dicis, Quare
dixit deus, Morte moriemini, niſi qa deus ipſam
mortẽ fecit qui eã nõ auertit? Reſpondetur tibi &
in hoc calũniator ineptiſſime, ſi tu cũ ſis homo ha
bẽs filios, oẽs admones, omnibus pręceptũ das, ut
te ſequanť & imitenť in omnibus: & ſi unus eorũ
contemptor extiterit & per malã cõuerſationem
mortẽ incurrerit, nũquid eius mors tibi imputãda
eſt, & nõ potius ei qui tuã admonitionẽ cõtẽnen- B
do mortẽ incurrit? Sic nec deo mors Adæ aſcribẽ
da eſt, qui eũ ante tranſgreſſionẽ ne in mortẽ inci-
deret monuit: Nam manifeſtũ eſt nouiſſe dñm at-
que noluiſſe hominẽ mori, nec ipſam feciſſe mor-
tem. Teſtificať huic uerbo ſapientiſſimus Salomõ
dicens, Deus mortẽ nõ fecit, nec lætať in perditio
ne uiuorũ. Adã dei præceptũ neglexit & mortem
incidit. Reuera fratres, Imperatoris Sacram nemo
ſine periculo ſui ſanguinis cõtẽnit, ſed oẽs ſuſcipi-
unt cũ tremore & ueneratiõe & adorant uiliſſimã
chartulã atramẽto ſcriptã, & uelut diuinos adorãt
apices: ſcripturæ diuinę leguntur, uerba dei tonant,
ipſe dñs admonendo præſens præſentibus loquiť
& non audiť, ac faſtidioſe homines audiũt, aut qđ
peius eſt ſedentes fabulis uacant. Imperator lõge C
poſitus de chartula loquiť, & tremiť, & quaſi præ
ſens in illa chartula adoratur: teſtamentũ domini
cum recitať ab aliquibus hominibus & contemni
tur. Ipſum prophetæ clamant, Apoſtoli pręd icãt,
Euangelia loquunť, per ſeipſum hominib. cõfabu
lať, & nõ audiť. Audi præſentẽ dñm & loquẽtem,
Matt. 18 Vbi fuerint, inquit, duo uel tres congregati in no
mine meo, ib ſum in medio eorũ. Sed utiq;, inquunt
calũnioſi homines. Deus nõ debuit ꝑmittere ho-
minẽ ut peccaret. O ſtulti. Qui hoc dicũt, nõ conſi
derãt, quia deus nõ ſtatuã fecit lapideã aut ligne-
am, ſed hominẽ perfectũ cõdidit ſui & liberi arbi-
trij: ut cõſideraret qd boni appeteret, & quid mali
contemneret. Debuit timere qđ minatus eſt deus,
& cõtẽnere qđ perſuaſerat diabolus, & ꝓpoſito ſi D
bi immortali pręmio ad hoc debuit habere cor pa
ratum, & creatoris ſui ſeruare præceptũ, nõ exter-
minatoris audire cõſiliũ. Non melius hominẽ cul
po ꝙ deũ? qui hominẽ fecit, iniuriã faciat? O ſtul-
ta & uana quæſtio. Dicunt homines, Deus nõ de-
buit hominem permittere ut peccaret, & non di-
cunt, quia homo male fecit dei præceptũ trãſgre-
diẽdo ut peccaret, qa utiq; ipſe homo debuit mor
tẽ timere & ad interdictã arborẽ non accedere. Si
quiſquã hominẽ, nolo dicere Imperator ſeculi, iu-
dicis præconẽ cõtẽpſerit: nõ rapitur ad ſuppliciũ?
Dei præceptũ cõtempſit Adã, & ab aliquibus de-
fenditur. Quare culpas deũ cũ tuo iudicio, & non
hominẽ ſine tuo periculo? Quare incuſas artificẽ
qui bene fabricauit, & defendis hominẽ qui ædifi
cio ſuo adeſſe noluit: q diuini præcepti immemor
fuit, in uulnus tranſgreſſionis incurrit? O qui Adã
defendis & deo iniuriã facis, ad qđ te interrogo, re
ſpõde mihi: Adã bonus fuit an malus? Dicturus
es, bonus. Vt plena ſit tua defenſio: Si ergo bonus
fuit, quare unũ filiũ bonũ, & aliũ latronẽ genuit?
Debuit bonos ambos creare. Aut ſi, ut tu dicis,
deo faciẽte peccauit, ambos malos debuit genera
re. Quare unũ innocentẽ, & aliũ effundẽtẽ innocẽ
tis ſanguinẽ genuit? Vnus dedicauit martyriũ, &
alius initiauit parricidiũ. Ergo q germanũ occidit,
reus nõ eſt, quia genitor eius ſuſcepit reatũ qui fi-
liũ creauit: ergo Cain inuitus in iugulũ fratris gla-
diũ fixit. Talem iuſtitiã tenẽt qui legi calũniari ni-
tunť: ut geniti ſint recti, & borũ genitores reatu te
neanť obſtricti. Ecce Adã qui genuit latronẽ, ec-
ce Cain qui interfecit fratrem. Qui ex his duobus
reus eſt, pater qui genuit, aut filius qui germanũ
crudeli morte peremit? Ceſſit calumniator, tacuit
calũniator: quãuis nunꝙ aliquid uerius dicit qui
ueritati calũnias facit. Vbi es calumniator: Reſpõ
de mihi pro ſuſcepto tuo, qui de te eras ſecurus, de
fende quẽ uſq; modo defendebas. Quare ceſſiſti?
quid tacuiſti? Ecce pro filij reatu reus teneť Adã.
Quare nõ dicis, non eſt reus? Exurrexit qui tace-
bat, Non taceo, inquit, Reſpõdeo planè & defen
do: Nec filius pro patre, nec pater ꝓ filio reus eſt.
Anima patris mea eſt, & anima filij mea eſt, ſecun
dum qđ ſcriptũ eſt: Anima que peccauerit ipſa pu Ezech. 18
nietur. Quaſi experrectus eſt calumniator ille qui
dormiebat, aperuit os ſuũ, cœpit loqui, ſed modo C
tacebat. Dic ergo, nec pater pro filio, nec filius ꝓ
patre reus eſt. Reſpõde ꝓ ſuſcepto tuo, & ego pro
deo meo. Defende Adæ cauſam, & ego dei mei
iniuriã. Tu dicis nõ eſſe iuſtũ ut reus ſit Adam pro
filio, & ego cõſentio. Si patrẽ nõ inuoluit filij rea-
tus ad peccatũ, & ſicut nõ eſt iudicãdũ pro Cain,
ſic nec deo quod Adam peccauit imputemus, ſed
ſic agamus ut ad indulgentiam dei ueniamus.

DE PVGNA ANIMAE
TRACTATVS INCERTI AVTORIS

QVOTQVOT ſpiritu dei aguntur, hi Rom. 8
filij ſunt dei. Non ſunt filij dei, ſi non D
aguntur ſpiritu dei. Si autem ſpiritu
aguntur pugnent, quia magnum ha-
bent adiutorem. Non enim nos deus
ſic ſpectat pugnantes, quomodo ſpectat populus
uenatores. Populus uenatori fauere poteſt, pericli
tantem adiuuare non poteſt. Sic ergo & hic caro Gal. 5
concupiſcit aduerſus ſpiritũ, ſpiritus aduerſus car
nem. Et quid eſt, ut non ea quę uultis faciatis? Hic
enim periculum eſt mali intellectoris, ſit nũc offi-
cium qualiſcunq; expoſitoris, ut nõ ea quæ uultis
faciatis. Attendite ſancti quicunq; pugnatis: Præ-
liantibus enim loquor. Intelligunt qui pugnant,
non intelligit qui non pugnat. Nã qui pugnat, nõ
dico intelligit me, ſed præuenit me: qa uult homo
caſtus ut nulla omnino ſurgat in mẽbris eius cõcu
piſcen-

piſcentia aduerſaria caſtitati. Pacem uult, ſed nõdum habet: quãdo enim ad illud uentũ fuerit, niſi nulla omnino exurgat cõcupiſcentia aduerſanda, nullus erit hoſtis cum quo luctemur, nec expectatur ſibi uictoria, quia iam de hoſte triũphatur. Audi ipſam uictoriã ipſo Apoſtolo dicente. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tũc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriã. Audi uoces triũphantiũ. Vbi eſt mors contentio tua? Vbi eſt mors aculeus tuus? Percuſſiſti, uulneraſti, deieciſti: ſed uulneratus eſt ꝑ me qui fecit me. O mors, ò mors, uulneratus eſt pro me qui fecit me: & de morte ſua uicit te. Et tunc triumphantes dicturi ſunt, Vbi eſt mors cõtentio tua, ubi eſt mors aculeus tuus? Modo aũt quando caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, cõtentio mortis eſt: nõ quod uolumus, facimus. Quare? Quia uolumus, ut nullæ ſint cõcupiſcẽtię, ſed non poſſumus. Velimus nolimus habemus illas, uelimus nolimus titillant, blandiunt̃, ſtimulant, infeſtant. Surgere uolunt, premunt̃, nondũ extinguunt̃: quandiu caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ. Nũquid hoc etiã cũ mortuus fuerit homo? Abſit. Deponis carnẽ, quomodo tecũ trahis concupiſcẽtias carnis? Si bene pugnaſti, reciperis ad quietẽ: de qua quiete coronãdus es, nõ dãnãdus, ut poſtea perducaris ad regnũ. Ergo quãdiu hic uiuitur fratres, ſic eſt. Sic & qui ſenuimus in iſta militia, minores quidem hoſtes habemus: ſed tamen habemus. Fatigati ſunt quodammodo hoſtes noſtri iam etiã per ætatẽ: ſed tamẽ etiam fatigati, non ceſſant qualibuſcunq; motib. infeſtare ſenectutis quietẽ. Acrior enim eſt pugna iuuenũ, nouimus eã, tranſiuimus per eã. Caro ergo concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ: ut non ea quæ uultis, faciatis. Quid eñ uultis ò ſancti ò boni præliatores, ò fortes milites Chriſti, q̃d uultis? ut non ſint omnino cõcupiſcentiæ malæ? Sed nõ poteſtis. Exercete bellum, ſperate triumphũ. Modo enim interim pugnatur. Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ut non ea quæ uultis faciatis, id eſt, ut omnino nullæ ſint cõcupiſcentiæ carnis: ſed facite quod poteſtis, quod ait ipſe Apoſtolus alio loco quando cõmemorare iam cœperã, Non regnet peccatũ in ueſtro mortali corpore ad obediendum deſiderijs eius. Ecce q̃ nolo: deſideria mala ſurgunt. Sed noli obedire. Arma te, ſume inſtrumentũ bellorũ, præcepta dei arma tua ſunt. Si bene me audis, & quod loquor amabis: Non, inquit, regnet peccatũ in ueſtro mortali corpore. Quandiu enim portatis mortale corpus, pugnat contra uos peccatum: ſed nõ regnet. Quid eſt, nõ regnet? Id eſt ad obediẽdũ deſiderijs eius. Si corpori obedis, regnat. Et q̃d eſt obedire, niſi non exhibeatis mẽbra ueſtra arma iniquitatis peccato? Nihil hoc doctore præclarius. Quid uis iam ut exponã tibi? Fac qđ audiſti: Non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato. Dedit

1. Cor. 15 — Rom. 6

A — B — C — D

tibi deus poteſtatẽ per ſpiritũ ſuũ, ut mẽbra tua teneas. Surgit libido, tene tu mẽbra: Noli exhibere membra tua arma iniquitatis peccato. Noli armare aduerſarium tuum cõtra te, tene pedes ne eant ad illicita. Libido ſi ſurrexit, tene tu mẽbra. Tene manus ab omni ſcelere, tene oculos ne male attẽdãt, tene aures ne uerba libidinis libẽter audiant, tene totũ corpus, tene latera, tene ſumma, tene ima. Quid facit libido? Surgere nouit, uincere non nouit. Surgẽdo aſſidue ſine cauſa, diſcit & non ſurgere. Redeamus ergo ad uerba q̃ obſcura de Apoſtolo ꝓpoſuerã, & plana eſſe iam uidebimus. Hoc enim propoſuerã, quia nõ dixit Apoſtolus, Spiritu ambulate & cõcupiſcẽtias carnis ne habueritis: quia neceſſe eſt ut habeamus illas. Quare ergo nõ dixit, cõcupiſcẽtias carnis ne feceritis? Quia fecimus eas. Cõcupiſcimus, ipſum cõcupiſcere facere eſt. Sed ait Apoſtolus, Iam non ego operor illud, ſed qđ habitat in me peccatũ. Ergo quid tibi cauendũ eſt? Hoc ſine dubio, ne perficias. Surrexit libido, dãnabilis ſurrexit: Suggeſſit, non audiatur. Ardet, non ſe compeſcit, & uelles ut non arderet. Et ubi eſt, ut non ea quæ uultis faciatis? Noli dare mẽbra: ardeat ſine cauſa, & conſumit ſe. In te ergo fiũt ipſę cõcupiſcẽnæ? Fatendũ eſt, fiũt: Ideo nõ dixit, ne perfeceritis, ſed nõ perficiant̃. Decreuiſti facere, perfeciſti. Perfeciſti etẽm, ſi decernas faciendũ eſſe adulteriũ: & ideo nõ facias, quia locus non eſt inuẽtus, q̃a opportunitas nõ dat̃, q̃a forte illa caſta eſt de qua uideris eſſe cõmotus. Ecce iã iſta caſta eſt, & tu adulter es. Quare? Quia tu perfeciſti cõcupiſcẽtias. Quid eſt perfeciſti? Id eſt, in animo tuo faciendũ eſſe adulteriũ decreuiſti. Iam qđ abſit & mẽbra fuerint operata, in mortem deuolutus es. Suſcitauit Chriſtus mortuã in domo filiam archiſynagogi. In domo erat, nondũ erat elata: Sic & homo q̃ flagitiũ decreuit in corde mortuus eſt, ſed intus latet. Si uſq; ad perpetrationẽ mẽbrorũ peruenerit, elatus eſt foras. Sed & iuuenẽ filium uiduæ ſuſcitauit dominus, quãdo extra portam ciuitatis mortuus efferebatur. Sic ergo audeo quidem dicere, Decreuiſti in corde tuo, ſi reuocaueris ab actu tuo, ſanatus eris antequã ꝑpetres. Si eñ egeris in corde pœnitentiam, qui rem malam & ſceleſtam & flagitioſam damnabilemq; decreueras, ibi ubi mortuus latebas intus, ſic intus reſurrexiſti. Si autẽ perfeceris, iam foras elatus es: ſed habes qui tibi dicat, Iuuenis tibi dico, ſurge. Etiam ſi perpetraſti, pœniteat te: de proximo redi, noli in ſepulchrum uenire. Sed & hic mihi tertius eſt, qui etiam perductus eſt ad ſepulchrũ, iam ſupra ſe habet põdus moleſtum, terra premitur: Multũ enim exercitatus eſt in flagitijs: conſuetudine ſua nimia prægrauatur. Clamat etiam Chriſtus, Lazare prodi foras: homo enim iam peſſimæ conſuetudinis putet. Merito ibi Chriſtus proclamauit: Nec ſolum clamauit, ſed magna uoce clamauit. Ad Chriſti enim clamorẽ etiam tales licet mortui, licet ſepulti, licet putẽtes reſurgent: De nullo enim iacẽte deſperandum eſt ſub tali ſuſcitatore.

Rom. 7 — Ioan. 11

Finis.

TRACTATVS DE ANTICHRISTO

Non eſt Auguſtini.

E Antichriſto ſcire uolẽtes, primo notabitis quare ſic uocatus ſit: Ideo ſcilicet quia Chriſto in cũctis cõtrarius erit, & Chriſto cõtraria faciet. Chriſtus uenit humilis, ille uenier ſupbus. Chriſtus uenit humiles erigere, peccatores iuſtificare: ille contra humiles deijciet, peccatores magnificabit, impios exaltabit, ſemperq; uitia quæ ſunt cõtraria uirtutibus, docebit. Legem Euangelicam diſſipabit, dæmonum culturã in mundo renouabit. Gloriam uanã quærens, omnipotentem deum ſe nominabit. Hic itaq; Antichriſtus multos habet ſuæ malignitatis miniſtros, ex quibus multi in mundo præceſſerunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domitianus: Nos quoq; noſtro tẽpore antichriſtos multos nouimus eſſe. Quicunque eñ ſiue laicus, ſiue canonicus, ſiue monachus cõtra iuſtitiã uiuit, & ordinis ſui gloriã impugnat, & quod bonũ eſt blaſphemat: antichriſtus eſt, miniſter ſatanæ. Sed iam de exordio antichriſti uideamus. Nõ aũt quod dico, ex ꝓprio ſenſu fingo, uel excogito: in libris diligenter relegendo, hęc oñia ſcripta inuenio. Sicut ergo authores noſtri dicũt, antichriſtus ex populo Iudæorum naſcet̃ de tribu Dan, ſecundum prophetã dicentem: Fiat Dàn coluber in uia, ceraſtes in ſemita. (Gen. 49) Sicut enim ſerpens in uia ſedebit, & in ſemita erit: ut eos qui per ſemitam iuſtitiæ ambulãt, feriat, & ueneno ſuæ malitię occidat. Naſcetur autem ex copulatione patris & matris ſicut alij homines, non ut aliqui dicunt ex ſola uirgine: ſed tamẽ totus in peccato concipiet̃, in peccato generabitur, & in peccato naſcetur. In ipſo uero conceptionis initio, diabolus ſimul introibit in uterum matris eius: & ex uirtute diaboli confouebit̃ & contutabit̃ in uentre matris, & uirtus diaboli ſemper cũ illo erit. Et ſicut in matrem dñi noſtri ſpiritusſanctus uenit, & eam ſua uirtute obũbrauit, & diuinitate repleuit, ut de ſancto ſpiritu acciperet, ut qd' naſceret̃ diuinũ eſſet & ſanctũ: ita quoq; diabolus in matrẽ antichriſti deſcendet, & totã eam replebit, totã circundabit, totã tenebit, & totam interius exteriusq; poſſidebit, ut diabolo per hominem cooperante concipiat, & quod natũ fuerit totum ſit iniquũ, totũ perditum. Vnde & ille homo peccati, filius perditionis appellat̃: quia in quantũ poterit, genus humanũ perdet, & ipſe in nouiſſimo perdet̃. Ecce audiſtis qualiter naſcatur. Audite etiã locum ubi naſci debeat. Nam ſicut dñs ac redemptor noſter Bethleẽ ſibi præuidit, ut ibi ꝓ nobis humanitatẽ aſſumeret & naſci dignaret̃: ſic diabolus illi homini perdito q antichriſtus dicitur locũ nouit aptum, unde radix omnium malorum oriri debeat, ſcilicet ciuitatem Babyloniæ. In hac enim ciuitate quæ quondam inclyta & glorioſa urbs gentilium & caput regni Perſarum erat, antichriſtus naſcetur: & in ciuitatibus Bethſaida & Corozaim nutriri & uerſari dicitur. Quibus ciuitatibus dñs in Euãgelio imprecatur dicens, Væ tibi Bethſaida, uæ tibi Corozaim. (Luc. 10) Habebit autem antichriſtus, magos, maleficos, diuinos, incantatores, qui eum diabolo inſpirãte nutrient & docebunt in omni iniquitate, falſitate & nepharia arte: & maligni ſpiritus erunt duces eius & ſocij ſemper & comites indiuiſi. Deinde Hieroſolymã ueniens oẽs Chriſtianos quos ad ſe non poterit conuertere, per uaria tormenta iugulabit: & ſuã ſedem in templo ſancto ponet. Templũ etiã ſanctũ qd' Salomon deo ædificauit in ſtatu ſuo reſtaurabit, & filiũ dei omnipotentis ſe eſſe mentietur. Reges autem & principes primũ ad ſe conuertet, deinde per illos cæteros populos. Loca uero per quæ Chriſtus dominus ambulauit, prius deſtruet: deinde per uniuerſum mundũ nuncios & prędicatores ſuos mittet. Prędicatio aũt eius & poteſtas tenebit à mari uſq; ad mare, ab Oriente uſq; ad Occidẽtẽ, ab Aquilone uſq; ad Septentrionẽ. Faciet quoq; ſigna multa, magna, mirabilia & inaudita: arbores ſcilicet ſubito florere & areſcere, mare turbari, & ſubito trãquillari, naturas in diuerſas figuras mutari, agitari aera uentis & multimodis cõmotionibus & cætera innumerabilia & ſtupenda, mortuos in cõſpectu hominũ ſuſcitari, ita ut in errorẽ inducant̃ ſi fieri poteſt etiã electi. Nã quando tanta ac talia ſigna uiderint, etiam illi qui (Matt. 24) cœleſtes & perfecti dei ſunt, dubitabunt: utrũ ipſe ſit Chriſtus qui in fine mundi uenturus eſt ſecũdũ ſcripturas, an non. Hæc aũt omnia miracula omnibus modis falſa erunt per incantationes diabolicas, ſed peccatoribus & incredulis uidebũtur eſſe uera. Excitabit uero perſecutionem ſub omni cœlo ſuper Chriſtianos & oẽs electos. Eriget itaq; ſe contra fideles tribus modis: hoc eſt terrore, muneribus, & miraculis. Dabit credẽtibus in ſe abundantiam auri & argenti. Quos uero nõ poterit decipere muneribus, ſuperabit terrore: & quos terrore non poterit uincere, ſignis & miraculis tentabit ſeducere. Quos autem nec ſignis poterit illudere, in conſpectu omniũ miſerabili morte tentabit necare. Tunc erit tribulatio qualis non fuit ex tẽpore quo gentes cœperunt, uſq; ad tẽpus illud. Tunc qui in agro ſunt, fugiãt in montibus: & qui ſupra tectum, non aſcẽdant in domũ ut tollant aliquid ex ea. Tunc omnis Chriſtianus qui inuentus fuerit aut deum negabit: aut ſiue per ferrum ſiue per ignem fornacis, ſiue per ſerpentes ſiue per beſtias, ſiue per aliud quodlibet genus tormẽti interire iubebit, ſi in fide permanſerit. Hæc autẽ tam terribilis & timenda tribulatio, tribus annis manebit in toto, & dimidiũ. Tunc breuiabunt̃ dies propter electos: nam niſi dñs breuiaſſet dies, non fieret ſalua oĩs caro. Tẽpus quidẽ quãdo antichriſtus ueniat, uel quando dies iudicij apparere incipiat, Paulus in epiſt. ad Theſſalonicẽſes dicẽs, Rogamus uos per aduentũ dñi noſtri Ieſu Chriſti, (2. Theſ. 2) maniſeſtat eo loco ubi ait, Quoniam niſi uenerit diſceſſio primũ, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis: & cęt. Scimus eñ quoniã poſt regnũ Græcorum, ſiue etiã poſt regnum Perſarum

ex quibus

ex quibus unumquodq; ſuo tempore magna glo-
ria uiguit, & maxima potentia floruit: ad ultimum A
quoq; poſt cætera regna regnum Romanorũ cœ-
pit: quod fortiſſimum omnium regnorũ ſuperio-
rum fuit & omnia regna terrarum ſub dominatio-
ne ſua habuit, omnesq; populorũ nationes Roma
nis ſubiacuerunt, & eis ſub tributo ſeruierunt. In-
de ergo dicit Apoſtolus Paulus, Antichriſtum nõ
antea in mundum eſſe uenturum, niſi uenerit pri-
mũ diſceſſio: hoc eſt, niſi diſceſſerint omnia regna
à Romano imperio, quæ prius ſubdita erant. Hoc
autem tempus nondum aduenit, quia licet uidea-
mus Romanũ imperium ex maxima parte deſtru-
ctum, tamen quandiu reges Francorũ durauerint,
qui Romanum imperium tenere debent, Romani
dignitas ex toto nõ peribit, quia in regibus ſuis ſta B
bit. Quidã uero doctores noſtri dicũt, quòd unus
ex regibus Francorũ Romanũ imperium ex inte-
gro tenebit, qui in nouiſſimo tẽpore erit, & ipſe e-
rit maximus & omniũ regum ultimus. Qui poſtq;
regnũ ſuum fœliciter gubernauerit, ad ultimũ Hie
roſolymam ueniet, & in monte Oliueti ſceptrũ &
coronam ſuã deponet. Hic erit finis & conſumma-
tio Romanorum Chriſtianorumq; imperij: Sta-
timq; ſecundũ prædictam ſententiã Apoſtoli Pau-
li, antichriſtũ dicunt futurum. Et tunc quidẽ reue-
labitur homo peccati, antichriſtus uidelicet, qui li-
cet ſit homo, fons tamẽ erit omniũ peccatorũ & fi-
lius perditionis. Hic eſt filius diaboli, quia per om-
nia adimpleuit uoluntatẽ ſuã: quia plenitudo dia-
bolicæ poteſtatis & totius mali ingenij corporali- C
ter habitabit in illo, In quo erunt omnes theſauri
malitiæ & iniquitatis abſconditi. Qui aduerſatur,
id eſt, cõtrarius eſt Chriſto omnibusq; mẽbris eius:
& extollitur, id eſt, in ſuperbiam erigit̃ ſuper omne
quod dicitur deus, id eſt, ſuper deos gentiliũ, Apol
linem, Iouem, Mercuriũ, quos Pagani deos exiſti-
mant. Super omnes iſtos deos extollitur antichri-
ſtus, quia maiorem & fortiorẽ ſe faciet illis omni-
bus. Et non ſolũ ſupra illos, ſed etiam ſupra omne
quod colitur: id eſt, ſupra ſanctã trinitatẽ quę mo-
do ſola colẽda & adorãda eſt ab omni creatura. Ita
ſe extollet, ut in templo dei ſedeat, oſtendens ſe tã-
quam ſit deus. Nam ſicut ſupra diximus in ciuitate
Babyloniæ natus, Hieroſolymam ueniens circun-
cidet ſe, dicẽs: Ego ſum Chriſtus uobis repromiſ-
ſus, q ad ſalutẽ ueſtrã ueni, ut qui diſperſi eſtis con- D
gregẽ & defendam. Tunc confluẽt ad eum omnes
Iudæi exiſtimantes deum ſuſcipere, ſed ſuſcipient
diabolum. Siue etiã in templo dei ſedebit antichri
ſtus, id eſt, in ſancta Eccleſia, omnes Chriſtianos
cupiẽs martyres, eleuabitur & magnificabit̃ quia
in ipſo erit caput omniũ malorũ diabolus, qui eſt
rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Subito aũt & im-
prouiſè antichriſtus ueniet, & totum ſimul huma-
nũ genus ſuo errore decipiet & perdet. Ante eius
exortũ, duo Prophetæ mittent̃ in mundũ, Enoch
ſcilicet & Helias, q cõtra impiũ antichriſtũ fideles
dei diuinis armis præmuniẽt, & inſtruẽt eos, & cõ
fortabunt & præparabũt electos ad bellũ, docẽtes
& prædicantes tribus annis & dimidiũ. Filios aũt

Iſrael quicũq; eo tẽpore fuerint inuẽti, hi duo ma-
ximi prophetæ & doctores ad fidei gratiã conuer-
tent, & à preſtura tãtæ turbinis in parte electorum
inſuperabiles reddẽt. Tunc implebit̃ quod ſcriptu Pſa. 10
ra dicit, Si fuerit numerus filiorũ Iſrael quaſi arena Rom. 9
maris, reliquiæ ſaluæ fient. Poſtq; autẽ per tres an-
nos & dimidiũ prædicauerint, mox incipiẽt excan
deſcere antichriſti perſecutiões, & cõtra eos primũ
antichriſtus ſua arma arripiet eoſq; interficiet, ſicut
in Apocalypſi dicitur. Et cũ finierint, inquit, teſta- Apoc. 11
mentũ ſuũ, beſtia deſcẽdet de abyſſo, & faciet ad-
uerſus eos bellũ, & interficiet illos. Poſtq; ergo iſti
duo interfecti fuerint, inde cęteros fideles perſe-
quẽs, aut martyres glorioſos faciet, aut apoſtatas
reddet, Et quicũq; in eũ crediderint, ſignũ characte-
ris eius in fronte accipiẽt. Sed quia de principio e-
ius diximus, quẽ finem habebit dicamus. Hic itaq;
antichriſtus diaboli filius, totius malitię artiſex peſ
ſimus, cũ per tres annos & dimidiũ, ſicut prędictũ
eſt, magna perſecutiõe totũ mundum uexauerit &
omnẽ populũ dei uarijs pœnis cruciauerit, poſtq;
Heliã & Enoch interfecerit, & cęteros in fide per-
manentes martyrio coronauerit: ad ultimũ ueniet
ira dei ſuper illũ, ſicut beatus Paulus ſcripſit dicẽs,
Quẽ dñs Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui.

Finis.

D. AVRELII
AVGVSTINI HIPPONENSIS EPI-ſcopi Pſalterium quod matri ſuæ compoſuit.

D OMINE deus omnipotẽs, rex
æternę glorię, qui eum cogno
ſcis beatum eſſe uirum qui uiã
peccatorum ſpernit, legemq;
peccatorũ tuorũ meditat̃ die
ac nocte, doce me peccatorẽ
tibi cum toto cordis timore &
tremore fideliter ſeruire: & uocem meam te humi-
liter inuocantẽ, exaudi, & ita clementiſſimis auri-
bus percipe uerba mea, ut delinquẽtẽ me in ira fu-
roris tui nõ derelinquas, ne quando ille inſidians
antiquiſſimus hoſtis, rapiat ut leo animam meam,
dum non eſt qui redimat neq; qui ſaluũ faciat. Sed
tu domine, cuius nomen admirabile eſt in cœlo &
in terra, ita conuerte inimicum meum retrorſum,
ut infirmetur & pereat à facie tua. Ne unquam ir-
retire ualeat laqueis igneis animam meã, neq; ſul-
phur & ſpiritus procellarum ogglomeret me: ſed
propter inopis miſeriam & gemitũ pauperis, nunc
exurgens reſpice & exaudi me domine, Quia con
ſilium inopis & ſpes eius es. Fac me ita ingredi ſi-
ne macula, & operari iuſtitiam: ut gratia miſericor
diæ tuæ ſit pars hæreditatis meæ. Cuſtodi me ut
pupillam oculi, & ſub umbra alarum tuarum pro-
tege me: quia tu es uirtus mea, firmamentum me-
um & refugium meum. Ab occultis meis munda
me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Mitte mihi ange-

lum de ſancto, & deſideriũ animæ meæ tribue mi-
hi. Libera me de ore leonis, & deduc me per ſemi-
tas iuſtitiæ: Vt poſſim aſcendere in montem ſan-
ctum tuum, & ſtare in loco ſancto tuo, innocẽs ma
nibus & mũdo corde. Delicta iuuentutis meæ, &
Pſal. 24 ignorantias meas ne memineris. Ne perdas cum
impijs animam meam, & ne tradas me in animas
perſequentiũ me: Sed ita exaudi propitius uocem
deprecationis meæ, ut inuocantem gloriam ſancti
nominis tui, audias clemẽter & miſerearis mei. Et
in te domine ſperans non confundar in æternum:
Sed remitte mihi impietatem cordis mei. Fiat mi-
ſericordia tua ſuper me, quemadmodum ſpero in
te: & ex omnibus anguſtijs meis eripiẽs me, dic a-
nimæ meæ, ſalus tua ego ſum. Et quia in protectio
ne alarum tuarum ſpero, da mihi petitionẽ cordis
mei: & intẽde in adiutoriũ meum, domine deus ſa-
lutis meæ. Notum fac mihi domine finem meũ, &
numerum dierum meorũ, ut ſciam quid deſit mihi.
Exaudi propitius uocem deprecationis meæ, & e-
duc me de lacu miſeriæ, & de luto fecis. Statue ſu-
pra petram pedes meos, & dirige in ſemitam rectã
greſſus meos. In die mala libera me, ut ingrediar in
locum tabernaculi admirabilis domus dei: quia tu
es deus meus & fortitudo mea. Ne declines greſ-
ſus meos à uia tua, ut diligam iuſtitiã & odiam ini-
quitatem. Eſto mihi refugium & uirtus, quia tu es
rex magnus ſuper omnem terrã. Qui regis omnes
in ſecula, libera animã meam de manu inferi, cum
acceperit me. Tu autem cum manifeſtus fueris ad
iudicandum nos, miſerere mei ſecũdum magnam
miſericordiam tuam, Et ſpiritum ſanctum tuũ ne
auferas à me. Auerte pijſſime domine in illa hora
faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates
meas dele: cor mundum crea in me deus, & ſpiritũ
rectum innoua in uiſcerib. meis. Vt ſicut oliua fru-
ctifera in paradiſo domini mei oleũ ſanctitatis ac-
cipiar, & ibi exultẽ cum Iacob, & in æternum lęter
cum Iſrael. Salua me in tuo nomine, tuaque uirtute
libera me. Ne deſpexeris deprecationem meã, ſed
miſerere mihi. Mitte de cœlo & libera me, & da in
opprobriũ conculcantes me. Contere dentes eorũ
in ore ipſorũ, & confringe molas leonũ. Deus me-
us es tu, miſericordia mea. Saluum me faciat dexte
ra tua, & protegar à uelamento alarum tuarũ, cum
reddideris ſingulis ſingula ſecundum opera ipſo-
rum. Dum ſitit in te anima mea, protege me à con-
uentu malignantiũ: cum ad te omnis caro uenerit,
non amoueas miſericordiam tuam à me. Et ſpiritũ
ſanctum tuum ne auferas à me, ſed illumina faciem
tuam ſuper me. Proſperũ iter fac mihi deus ſaluta-
ris meus: ut non abſorbeat me profundum, neque o-
periat ſuper me puteus os ſuũ. Adiutor & libera-
tor meus eſto domine, ne tardaueris. Quoniã in te
ſpero domine, non confundar in æternũ, cum iudi
caueris populum tuum. Et hi qui ſe elongant à te
peribunt, ne auertar ego humilis factus confuſus:
Quoniã iuſtus iudex es, humilias & exaltas, nimis
terribilis, & quis reſiſtet tibi tunc ab ira tua? Tu es
deus qui facis mirabilia magna ſolus. Sicut popu-
lum tuũ pane aluiſti in deſerto, deſiderio ſuo non
fraudaſti eum: ita me eſurientem gratia tua reficiat,
A & cito præueniat me miſericordia tua. Et tu mihi
tutor, panẽ lachrymarum & amaritudinem cõpun
ctionum tribue in tempore tribulationis: Et da de
petra mellis dulcedinem capiã internæ ſuauitatis.
Deus qui inter iuſtos & peccatores cuncta diſcer-
nis, qui es ſolus altiſſimus ſuper omnes gentes, mi
ſerere mei: & tribue mihi benedictionem, qui legẽ
dediſti. Remitte iniquitatem cordis mei, & dimit-
te omnia peccata mea: & ſaluum fac ſeruum tuum
deus meus ſperantem in te. Deus qui fundas Ec-
cleſiam tuam in montibus ſanctis, inclina aurem
tuam ad precem meam. Manus ergo tua mihi auxi
lietur, ne auertar in humilitate: ſed libera me de la-
queo uenãtium, & à ruina & dęmonio meridiano:
B Vt plantatus in domo domini ſicut palma floreã,
& ſicut cedrus, quæ eſt in Libano, merear multipli
cari in longitudinem dierũ. Eſto mihi in refugium,
& deus meus in auxilium ſpei meæ: quoniam tu es deus
& rex magnus ſuper omnem terram. Cum iudica-
ueris orbẽ terræ in æquitate & populos in ueritate
tua, luce perenni perfruar cum iuſtis, & cum rectis
corde lætitia. Saluet me dextera tua, & brachiũ ſan
ctum tuũ. Qui ſedes ſuper Cherubin, fac me in con
ſpectũ tuum cũ exultatione: ut perambulẽ in inno
centia cordis mei in medio domus meæ. Nõ adhæ
reat mihi cor prauũ: Sed ſint oculi mei ſuper fide-
les ſanctos tuos, ut ſedeã cum eis ambulãs per uiã
immaculatã, cũ diſperdideris per iudiciũ de ciuita-
te tua omnes qui nunc operãtur iniquitatem. Dñe
C exaudi orationẽ meã, & clamor meus ad te perue-
niat. Nõ auertas faciẽ tuã à me: in quacunque die tri-
bulor, inclina ad me aurem tuã. Propitius eſto om-
nibus iniquitatib. meis, redimeque de interitu uitam
meã. Satia in bonis deſiderium meũ, qui reſpicis in
terrã, & facis eã tremere: Qui eduxiſti populũ tuũ
in exultatiõe, & electos in lętitia. Fac me cuſtodire
iudicium & iuſtitiã in omni tẽpore. Educ me de te-
nebris & umbra mortis, ut parato corde cantẽ, &
Pſalmum dicam tibi. Fac mecum ſignum propter
miſericordiã & nomen tuũ: Vt in ſplendorib. ſan-
ctorũ, in conſilio iuſtorũ & congregatione, iuſtitia
mea maneat in ſeculũ ſeculi. Et cornu meũ exalte-
tur in gloria: Vt dum ſuſcitari iuſſeris de terra ino-
pem, & de ſtercore erexeris pauperem, Benedicã
D te ex hoc & uſque in ſeculum, tũc complaceam tibi
in regione uiuorum. Dirumpe uincula mea, & cõ-
firma me in miſericordia tua. Cum in tribulatione
inuocauero te dñe, exaudi me in latitudine. Legẽ
pone mihi domine ut uiuam, & uias iuſtitiæ tuæ
exquirã ſemper. Da mihi intellectũ, ut perſcruter
legem tuam, & cuſtodiã illam de toto corde meo.
Erraui ſicut ouis quæ perierat, requirẽs libera ani-
mam meam. Cuſtodi introitũ meum & exitũ me-
um, ut in domo tua ſtantes ſint pedes mei in atrijs
Hieruſalẽ. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas
in cœlis. Eripe animã meã de muſcipula uenanti-
um, ut non extendam ad iniquitatem manus meas.
Reple gaudio os meum, & linguam meã exultatio
ne: imple deſiderium meũ in bono, & benedic me
ex Sion: Vt uideam quæ bona ſunt Hieruſalem,
longe

longe factus ab omni iniquitate. Fiant aures tuæ
intēdentes in orationē ſerui tui domine. Nō ſit ex-
altatum cor meum in ſuperbia, nec elati ſint oculi
mei: Sed humiliter ſentiam, donec inueniam locū
dn̄o, tabernaculum deo Iacob. Ibi mandaſti benedi
ctionem & uitam uſq; in ſeculum, Ibi extollam ma
nus meas in ſancta, & benedicam te qui iudicas po
pulum & in ſeruis tuis conſolaris. Deus deorum &
dominus dominorum, deflētem me & adorantem
ad templum ſanctū tuū, proba me & ſcito cor me-
um: interroga me, cognoſce ſemitas meas, & de-
duc me in uia æterna. Conſerua me de manu pecca
toris, & ab omnib. iniquis libera me. Dirigat ora-
tio mea ſicut incenſum in cōſpectu tuo dn̄e. Educ
de carcere animā meā, ad cōfitendum nomini tuo
domine. Exaudi me in tua iuſtitia, & non intres in
iudiciū cum ſeruo tuo domine. Velociter exaudi
me domine, ne deficiat ſpiritus meus: quoniam tu
es deus miſericordia mea & refugiū meū, & ſuſce-
ptor meus. Et qm̄ magnus es & laudabilis nimis,
& magnitudinis tuæ non eſt finis: erige eliſum, ſol
ue compeditum, illumina cæcū, qui ædificas Hie-
ruſalem. Cum aūt cōfortaueris ſeras portarum tua-
rū, intrinſecus cū filijs tuis copulatus ſim. Sicut te
laudāt angeli, & omnes uirtutes tuæ in regno cœ-
lorum: ibi & ego ita exultans cum gloria in choro
ſanctorū, laudem & glorificē nomen tuum in cym
balis labiorum, quod eſt ſanctū & glorioſum, & re
gnat ſemper per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Finis.

SVPER MAGNIFICAT

CANTICVM MARIAE

VT NOVVM in carne filij ad-
uentū prædicaret, qui ingreſ
ſus nouæ ſalutationis obſe-
quio uirginē Gabriel uenera
tur, dicēs, Aue gratia plena,
&c. Ecce ancilla dn̄i, ſtatim
adueniente ſpiritu ſancto in
uirginē, omni gratia uirtutū ſacroſanctum habita-
culum in aduentu dei implente: dubiū nō eſt cœle
ſtium gaudiorū & ęternę dulcedinis ꝙ miram atq;
inenarrabilē ſuauitatē uirgo ipſa concepit, quādo
illud æternū lumen cū toto maieſtatis ſuę fulgore
in eam deſcendit, Et quē non capit mūdus, totum
ſe intra uiſcera uirginis collocauit: Audacter pro-
nūcio, quòd nec ipſa plene explicare potuit, quod
capere potuit. Sed ſpiritu ſancto docēte didicerat
ſic ſua per humilitatem tegere. Surgit mox & con
ſcendit in montana Iudææ: Vnde Heliſabet ſpiri-
tu ſancto repletur, qualis & quanta eſſet quę ad ſe
uenerat agnouit, & quàm ſe indignam eius uiſita-
tione iudicaret, aperuit dicens, Vnde hoc mihi, ut
ueniat mater domini mei ad me? Ecce, & cætera.
Tunc ait Maria, Magnificat anima mea dominū.
Vidiſti maieſtatem, guſtaſti ſuauitatem: ideo q̄d in
tus hauſeras, foras propinaſti, & in iuſtitia eius ex-
ultaſti. Quia exultauit ſpiritus meus. Anima ma
gnificat, ſpiritus exultat. Et iterum, In deo ſalutari
A meo. Deus potentiā, ſalutaris miſericordiā notat.
Duo quippe ſunt quæ angelorum & hominū bea-
ti ſpiritus in illo fonte boni ęterna cōtemplatione
hauriunt: incōprehenſibilis ſcilicet maieſtas dei, &
ineffabilis bonitas. Quarū altera caſtū timorem ge
rit, altera dilectionē parit. Pro maieſtate uenerant
deum, & pro bonitate amāt: ne uel dilectio ſine re-
uerentia diſſoluta ſit, uel reuerentia ſine dilectione
pœnalis. Admirantes enim diligunt, & diligentes
admirantur: ut inextinguibiliter per admirationē
ardeat dilectio, & ſuauiter in dilectione ferueat ad
miratio. Nam quia eum quem uidēt perfecte com
prehendere nunq; ſufficiunt, in eo quaſi per admi
rationē euigilāt. Quāto aūt perſpicacius intuent,
tanto ardentius amant, quod uera dulcedo eſt. ue-
B ra aūt dulcedo, quanto perfectius ſentit, tanto de-
ſiderabilius appetitur. Ad hanc cōtemplationis lu
cem Mariæ mēs eleuata fuerat: quę cœleſtis patrię
dulcedinem in uerbis expreſſit, quam ineffabiliter
cōprehendit. Nam cum ſe magnificare dn̄m per-
hibuit, reddendam uniuerſis æterni muneris maie
ſtatem, interna uiſione contueri ſe manifeſte decla
rauit. Cū uero ſe in ſuo exultare ſalutari aſſeruit, gu
ſtum ſe internę dulcedinis percepiſſe oſtendit. Vn
de utrunq; profeſſa eſt & dominum & ſaluatorē. ut
pro poteſtate qua omni ſuæ creaturæ dominatur,
iure metuendū oſtenderet: pro bonitate uero, quia
miſericorditer quoſdā ſaluat, dignum dilectiōe de
monſtraret. Veritas in domino, & in ſaluatore mi-
ſericordia. Veritas enim ad dominū pertinet: Mi-
C ſericordia aūt ad ſaluatorē. In ueritate ſeruat teno-
rem iuſtitiæ. Quia aūt & quædam errantia gratui-
to ad uitam colligit & reparat ad ſaluationem, p-
pterea magnificamus dominū & exultamus in ſa-
lutari: quia quibus eſt reuerēda iudicis iuſtitia, dul
cis eſt miſericordia. Propterea, inquit Maria, Ma-
gnificat anima mea dominum, & exultauit ſpiritus
meus in deo ſalutari meo. Vnus & idem ſpiritus,
& ad ſeipſum ſpiritus dicitur, & ad corpus anima.
Spiritus naturalem ſpiritalē habuit admirationē,
anima corporalem: quare anima dicitur ſpiritus &
e conuerſo. Ideo anima humana, quia & eſſe in cor
pore habet & extra corpus, anima uocat & ſpūs.
Anima dicitur, inquantū eſt uita corporis: ſpiritus
aūt, inquantum eſt ſubſtantia ſpiritalis. In qua uita
D anima perditur, ut ſpiritus ſaluus fiat: cum hęc uita
deſpicitur, ut poſtmodum à deo uita æterna tribua
tur. Sed ſuo nominauit, quia in ſalutari ſuo. Omni-
potēs enim deus poteſtate, qua uniuerſæ creaturæ
ſuæ dominatur, dn̄s omnium eſt, ſed pietate qua
quoſdam tātum, ſed non omnes ad uitam reparat,
ſaluator omniū non eſt. Nā dominatio eius ad om
nes æqualiter reſpicit, bonitas uero ad quoſdā tan-
tum. Ergo beata uirgo, quia ſingulariter ſe electā
uidebat, quia ſingulariter gratiam acceperat, quaſi
priuilegio quodā electiōis diuinæ cōfirmata: fidu-
cialiter ipſum quē pro ſalute mūdi filium concepe
rat, ſuum etiā cum lætitia & exultatione ſaluatorē
uocat. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.
Hæc eſt gratia exultationis ſuæ: quia reſpexit hu-

militatem ancillæ ſuę. Ac ſi dicat, quia de eius gra-
tia exulto, ideo ab ipſo eſt quòd exulto. Et quia e-
ius dona propter ipſum diligo, ideo in ipſo exulto.
Reſpectus dei tribus modis accipi ſolet: uidelicet
ſecundum cognitionē, ſecundum gratiam, ſecun-
Heb. 4 dum iudicium. De primo Apoſtolus, Omnia nu-
da & aperta ſunt oculis eius. Sed per gratiam deus
Pſal. 33 nō omnes reſpicit, quia oculi domini ſuper iuſtos,
Matt. 7 & cætera. De tertio in fine dicetur: Neſcio uos. O-
culi domini bonos & malos cōtemplantur. Vide-
re dei per cognitionem, eſt nihil eorum quæ ſunt
ignorare. Videre per gratiam, dona miſericordiæ
impendere. Videre per iudicium, unumquenq; ſe-
cundum opera ſua, uel ad gloriam, uel ad pœnam
deſtinare. Reſpicere, plus eſt quàm uidere. Reſpi-
cere per gratiam, eſt pios, abiectos, & derelictos ui
ſitare: cum bona placatus per miſericordiam ſub-
tracta reſtituit, rurſum per reſpectum gratiæ ad e-
um ſe conuertit. Bene ergo Maria ſolam in humi-
litatem dominum reſpexiſſe teſtatur: quia diuinita
tis propitiationem, quā humana natura in primis
parentibus per ſuperbiam perdidit, in Maria per
humilitatē recuperauit. Nam in ea uerbum patris
corporis ſubſtantiam quam ſibi uniret aſſumpſit,
quaſi ad eam quam prius abiecerat naturam ſubli-
mandam per miſericordiā reſpexit. Quia ſe humi-
litatis, quod erat, ancillam cogitauit: ideo, quod nō
erat, ſublimitatis mater eſſe meruit, quia humilita-
tem oſtēdit ſeruitutis. Seruitus quatuor modis ua-
riatur. Secūdum cōditionē ſeruitus, qua omnia di-
uinæ ſeruituti debēt eſſe obnoxia, quia opus facto
ri ſuo hoc ex conditione ſua debet, ꝙ eius diſpoſi-
tioni obtemperet & inſtituta ſequat, ut ſicut ab ip-
ſo factū eſt, ita nō niſi ab ipſo & ſecundū ipſum in-
cedat. Secūdum neceſſitatem deo ſeruire dicuntur
prauæ uoluntates: quę cū eius iuſſionibus cōtraire
nituntur, per ineffabilem tamen eius diſpoſitionē
arctantur, ut nil ſine eius nutu ad effectum perdu
cere queāt. Seruiūt nolentes eius diſpoſitioni, qui
uolētes ſubiecti nō ſunt ipſius præcepto. Seruitus
cum timore eſt, quādo diuina præcepta nō ex dile
ctiōe implemus, ſed ex formidine. Quarta ſeruitus
eſt, quādo uoluntarie eius iuſſionib. obtempera-
mus: quū ipſum q iubet diligimus, nec aliud in no-
ſtra ſeruitute extra ipſum commodum quærimus,
ꝙ ut ſecundum ipſum ambulantes ad ipſum perue
nire ualeamus. Seruitutem ſecundum conditionē
parentes noſtri in paradiſo conditori exhibere no
luerūt, quādo in ſuperbiā elati deſpexerūt eſſe ſub
illo, ad qd fuerant cōditi: & uoluerūt peruerſi eſſe
in maieſtate conſimiles, qui non erant in natura æ-
quales. Eua propter ſuperbiam creaturā dei ſe eſſe
& opus dei non conſiderans, deo parificari uoluit:
Maria autē ſuo factori humiliter ſe ſubdens ancil-
lam ſe nominauit. Et idcirco illa abiecta, & hæc e-
lecta eſt. Superbā deſpexit, & humilē reſpexit. Id
quod ſuperba perdidit, humilis recepit. Ideo ait,
Reſpexit humilitatem ancillę ſuę. Sed ſerui dei ali
quando cum etiā humilitatem habent, humiliatio
nem non habent: nunq; uero humiliationem ſine
humilitate. Humilitatē ſine humiliatione habent,

qui licet coram hominibus foris deſpicabiles non
A appareant, intus tamen humilitatis meritum corā
deo inuiolatum obſeruant. Ergo Maria quæ apud
dūm humilis erat, & apud homines propter deum
abiecta, in utroq; ſe eſſe reſpectam teſtatur: quia &
eius humilitas apud deum acceptabilis fuit, & eius
humiliatio apud homines in gloriā cōmutata. Vn
de ſequit: Ex hoc beatam me dicent omnes gene-
ratiōes. Vſq; ad illud, apud homines opprobrium
ſterilitatis portauerat: quia integritatē uirginitatis
thoro maritali præponebat. Sed unde in priori ge
neratiōe carnali quaſi maledictionis ſentētiā ſuſti-
nui, inde nūc ab omni generatiōe mortali benedi-
ctionē collaudabiliter recepi: qa ab omni genera-
tione ꝓ fructu fœcūditatis meę beata uocor. Quia
B fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctū nomen
eius. Magnum fuit, ut uirgo ſine uirili ſemine fili-
um cōciperet. Magnum fuit, ut dei patris uerbum
carne ſua indutum utero geſtaret. Magnum fuit,
dum ſe ancillam confeſſa eſſet, ut mater fieret ſui
plaſmatoris. Qui potēs eſt. Quia credi poteſt eius
potentia, potentē confeſſa eſt: ſed quanta aut qua-
lis, comprehendi non poteſt. Confeſſa eſt potenti-
am, diſcutere non præſumpſit, quia ſciri nō conue
nit quanta eſt, quia infinita eſt. Omne quod præui
dit ſe facturum, facit: nec aliquid quod non præui-
dit fieri nō dubium, ſed fieri neceſſe eſt. Maria autē
non in ſe, aut in me, aut per me fecit magna: ſed, in-
quit, mihi: Quod enim in ea ad omniū ſalutem fa-
ctum eſt, hoc priuilegio dilectiōis ad eius gloriam
C ſingulariter eſt ordinatum. Et ideo dixit, magna:
quia myſteriū incarnationis uerbi ſuper omnia cō
ſtat eſſe ineffabile: Nihil enim unq; maius mirū fa-
ctum eſt, quàm ut deus fieret homo, & natura in-
comprehēſibilis corporis ſubſtantiam ſibi ſic uni-
ret, ut nec minus in ea eſſet, quàm in ſe erat immen
ſa: nec minor in ſe extiterit, quàm in illa fuit creata.
Hæc ergo ſunt magna, Et ideo ſanctū nomen eius.
Quod eſt nomē eius? Fama eius. Nomen eius, co-
gnitio eius: fides, nomē eius. Hoc nomen ſanctum
eſt, cum ſanctis eſt, cū ſanctis gloriatur, à ſanctis be
nedicit̄, à peruerſis blaſphemat̄. Quia dum uerbū
in carne naſcit̄, gloria dei per uerbum in hominib.
declaratur. Et miſericordia eius à progenie in pro-
genies timentib. eum. Marię, inq;, fecit non tamen
ſingulariter, ſed uni excellenter: Veruntamen omi
D bus timentibus negatio excluditur. Potētiam fecit
in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mēte cordis ſui.
Hæc illa miſericordia quam timētibus ſe exhibuit
deus: quia uerbū ſuum per aſſumptam carnem in
hūc mundum miſit, ut per ipſum aereas poteſtates
potēti uirtute debellaret, & genus humanū ab ea-
rū poteſtate redimeret. Ipſi em̄ ſuperbi ſunt quos
deſpexit, exigēs eos foras à cordibus hominū: atq;
ſpolia eorū dirumpens, per illam quæ prius in ho-
minibus principabatur uirtutē, diſſipauit: & hoc in
brachio ſuo, id eſt, ꝑ humilitatē filij diabolū uicit.
Brachiū eius, filius eſt. Ipſa infirmitas, potētia fuit:
quia per illā diabolus eſt uictus. Et hoc mente cor-
dis ſui, id eſt, profundo conſilio ſuo diſperſit eos.
Profundū conſiliū fuit, ut ꝓ me deus fieret homo,
& inno-

& innocens pateretur ut redimeretur nocẽs: & in his erat conſiliũ, nec poterat illud diabolus præuidere, ſed captus eſt hamo Leuiathã Vel per ſuperbos, Iudæos intelligere poſſumus, qui humilẽ aduentum Chriſti ſuperbe contempſerũt: q̃s abiecit. Vnde ſubdit̃: Depoſuit potẽtes de ſede, & exaltauit humiles. Potẽtes q̃ filij regni qui uidebant̃, abiecit: & gẽtes per humilẽ confeſſionẽ in conſortiũ regni atq; in filiorũ adoptionẽ aſſumpſit: ac malignos ſpũs ex cordib. hominũ abiecit, & humiles, id eſt, homines humiliatos exaltauit. Mens etiam cordis, eſt uiuax & permanẽs diſpoſitio æternę occultæq; prædeſtinationis. Ipſe eſt liber uitę. Idẽ eſt ergo mẽs quod liber. Tribus modis aliquis in libro ſcribit̃, ſecundũ præſcientiã, ſecundũ cauſam, & ſecundum operationẽ. Quantum ad primum, prędeſtinati ſunt ſcripti: nõ delentur unq̃, licet ad tẽpus, quaſi periturus quis à uia uideat̃, errare permittit̃. Secundũ cauſam ſcripti ſunt, qui à uia ueritatis cœpta ad errores declinando recedunt. Tales aũt ſunt aliquando, qui digni ſaluatione exiſterent: ſi tales uſq; ad finẽ permanerent. Secundum operationẽ, quorũ opera ſecundũ humanũ iudiciũ talia apparẽt, propter quæ digni uideant̃ ſcribi in libro uitæ: qui tamen ea quæ uidebantur agere bona deſerũt. Hi ſecundum præſcientiam nunq̃ fuerunt in libro uitæ. Depoſuit &c. Prius angelum de cœlo, & hominem de paradiſo ſuperbitate proiecit: & poſtea hominem per pœnitentiam humiliandum ad priſtinam gloriã reparauit. Sed & quotidie ſuperbos quoſq; ſubtrahendo gratiam ſuã deponit: & poſtea eoſdem humiliatos, gratiã priorem reſtaurans, exaltat. De quo aũt illud eſt quod ſequitur, Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Eſurientes uocat, eos qui ſe uero bono indigere cognoſcũt. Diuites eos intelligere uult q̃ ſuperbi ſunt: & ſe præ alijs in donis gratiarũ abundare exiſtimant. A Ergo ſicut humiles modica de ſe ſennẽdo maiorẽ gratiam merentur accipere: ita ſuperbi de ſe pręſumendo, etiam ea quę acceperũt amittunt. Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ. Suſcepit ſicut medicus ægrotum, Iſrael puerum ſuum: id eſt, humilem & innocẽtem ſuſcepit: ut ſanaret infirmum, & redimeret captiuũ, ut iuſtificaret impium & ſaluaret iuſtum. Suſcepit Iſrael, nõ quẽ inuenit Iſrael, ſed ut faceret Iſrael: Recordatus miſericordiæ ſuæ, quã olim promiſit, ſed diu diſtulerat. Sicut locutus eſt ad patres noſtros, uel patrib. noſtris, Abraham & ſemini eius in ſecula. Miſericors in promittendo, uerax in exhibẽdo: quia ſine debito promiſit & ſine dolo exhibuit, Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abrahã & ſemini eius in B ſecula. Nota ſuper illud, Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Quidam neq; à deo exultãt neq; in deo. Nã qui in carnis uoluptate exultãt, aut qui exultant cũ malefecerint: iſti nec in deo nec à deo exultant, & malum eſt unde exultãt. Et quia de malo ad malum exultãt, ſuum gaudium in malignitate conſtituunt: ideo minime in deo exultant. Sunt alij qui acceptis gratiæ donis abutuntur: & ea quæ propter ſalutẽ animæ data ſunt, ad carnis uſum & gaudia ſeculi cõuerrunt. Acceptis enim donis gaudent, quia neq; in deo neq; propter deum diligũt, quod à deo acceperunt. Qui autem gratia accepta ad amorem dei idipſum conuertunt quod ab ipſo acceperũt, iſti profecto à deo & in deo exultant & exultare probantur. Econtra ergo ut ſuum gaudi- C um ſolidum eſſe monſtraret, illud neq; à uanitate exortum, neq; ad uanitatem conuerſum eſſe, ſe dei dona diligere in deo, & ꝓ reſpectu gratiæ qua præuẽta erat in ſuo ſaluatore exultare perhibuit dicẽs, Exultauit ſpiritus meus in deo ſaluatore meo.

NONI TOMI FINIS

SERIES CHARTARVM.

abcdefghiklmnopqrstuxyz
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bb Cc Dd Omnes terniones.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BASILEAE EX OFFICINA FROBENIANA PER
HIER. FROB. ET NIC. EPISCOPIVM
ANNO M. D. LVI

FRO BEN.

4-3-4